

L

I

IV R

NO

Ex antiq

phus, p

& P R

OBSE

RIIS

fit nece

LEXICON IURIDICVM.

Hoc est,
IURIS CIVILIS ET CA-
NONICI IN SCHOLA ATQVE
foro vſitatarum vocum Penus

Ex antiquis & recentioribus Iuriſconſultis ac Lexicogra-
phis, præcipuè ex BRISSONII, HOTMANI,
& PRATEII LEXICIS, Item ex CUIACII
OBSERVATIONIBVS & COMMENTA-
RIIS ita conſtructum, vt ei nihil demi, nihil addi, quod
ſit neceſſarium, poſſe videatur.

Acceſſit Legum populi Romani
copioſus Index.

FONS ET ORGO

VERBORVM
IURIS.

Excudebat Iacobus Stœr.

M. D. XCIX.
Colonia Aldebragum

LEXICON

IVRIS CIVILIS

Hoc est

IVRIS CIVILIS

IVRIS CIVILIS

IVRIS CIVILIS

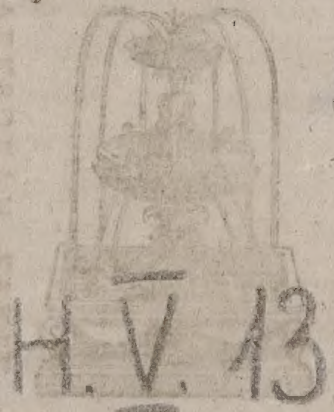
IVRIS CIVILIS

IVRIS CIVILIS

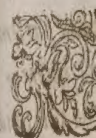
IVRIS CIVILIS

IVRIS CIVILIS

[Handwritten notes and signatures in the left margin]

H. V. 13.

T

à d'brator eff
dictiones, ge
Volumen co
phi, vocabr
risprudent
rerum not
proprio sty
Lexicon e
nostra et a
necessarii
sit alicuius
ita dicam
telligerem
quanto de
precipuor

TYPOGRAPHVS

IVRIS STUDIOSIS S.

VIA omnes artes & disciplina propria sibi singulae habent vocabula, utilissimum est ut de iis proprii libri conscribantur. Nimis enim longum, imò & divatior esset omnes omnium artium & scientiarum dictiones, earumque necessarias explicationes in unum volumen congerere. Ideo Theologi, Medici, Philosophi, vocabularia separata habent. Merito igitur Iurisprudencia, quæ est diuinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia, quum & ipsa proprio stylo tradita sit, proprium vocabularium seu Lexicon exigit. Quod nostros præcipue homines, id est nostra ætatis Doctores, mouit ut pro se quisque in tam necessarium opus incumberet. Nemo enim ferè est, qui sit alicuius nominis & doctrinæ, qui non huc suam (ut ita dicam) symbolam contulerit. Nos autem quum intelligeremus & quanto cum fructu coniunctum sit, & quanto desiderio à Iuris studiosis expetitur, ut ex præcipuorum Iurisperitorum observationibus nomina

loquendique genera, quæ ad hanc doctrinæ partem
 faciunt, collecta in separato volumine represententur:
 dedimus operam ut ex nostro typographico tale quid
 & quàm vberimè & quàm minima (ut loquuntur)
 forma, cùm facilioris gestationis, tum minoris im-
 pensæ gratiâ, prodiret. Sed (ne vos diutius
 detineam) quid in hoc opere præ-
 stitutum sit, sequens Epistola
 fusiùs & clariùs
 docebit.

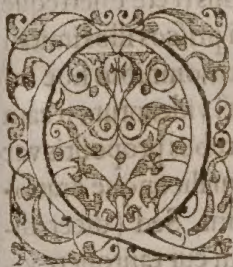
Ad

eorum præ
 doctrinæ c
 ligere: nih
 feruari, q
 ra incumb
 Illicque amb
 profectò a
 lorū turba
 immensarū
 siderarēt
 randum) c
 plerisque
 dis infum
 mum vero
 mum, qui
 tior venu
 que amat
 pidiores.

Ad Lectorem.

QUANTUM utilitatis adferat bonorum auctorum, doctissimorumque interpretum diligens & accurata lectio, & pridē omnes, qui humaniorib. literis operam dant, & nos etiam nunc quotidie experimur. Paucos enim videas, eorum præsertim, qui sibi laudem aliquam eximiae doctrinae comparare cupiunt, alios sibi legendos seligere: nihilq. aliud à plerisque eorum attentius observari, quibus optime instituendorum puerorū cura incumbit. hæc namque recta discendi via est, nullisque ambagibus impedita, quā qui instat, nusquam profectò aberrarit. Sed (bone Deus) quā exigua illorū turba est. quāmq. angustissimè cōtinetur si quis immensam recentiorum Doctorū multitudinē consideraret: imò verò (quod peius est, & maximè deplorandum) quasi parum viles, noxiūque Reipub. ita à plerisque relegantur, ut id tēporis, quod iis evolvendis insumunt, periisse sibi prorsus existiment. Pessimum verò genus hominum, supplicioque dignissimum, quibus horrenda turpissimāque barbaries gratior venustiorque fuit, quā i, quib. castè integrēque amata est puritas & elegantia lucri scilicet cupidiores, quibūque nihil fuit οὐδὲν ἐπὶ εὐκαρίων. sed

EPISTOLA

quanto cum literarum detrimento, & sentiunt iam, quibus id vehementer displicet; & agnoscent tandē, quibus id non dolet. Nec hæc pestis Iuriconsultos tantum, etsi periculosus: sed etiam sanctissime Theologia, purissimæque philosophiæ fines inuasit. Quotusquisque est enim, qui in his rectè disertèque explicandis versetur, quique sibi priscos illos imitandos proponat: paucissimis exceptis, omnibus hoc innatum est, ut pulchri sibi ac beati videantur, si eam consequantur facultatem, ut de rebus propositis verba fundere, animique sui sensus qualicunque orationis genere ad alios perferre possint. Sed (dicit aliquis) vanissimum istorum studium cur tantopere vituperandum, acerbissimèque reprehendendum censet: cum non id tibi solum imitari contigerit, sed etiam expeditissimum iter aperias, quibus alioqui aut animus non fuerat eiusmodi auctoribus legendis se dedere, aut certè non is, quem his tuis explanationibus illis confirmas? Id verò est, quod iam dudum queror, mecumque expostulo. iam enim hoc malum sensim ita serpsit, ut non modò hi accuratè euoluendi nobis, sed diligentissimè explicandi sint. Etenim Bartoli, Panormitani, Baldi, Iasonis, & cæterorum ita passim obtinere libri, ut his sine solidæ doctrinæ parum nos consequi, veterumque Iuriconsultorum mens & sententia, huius nostri seculi negotiis aptari non posse credatur. Quilibet itaque mirari desinat, si quando in his libris harum inciderit mentio, viderique nos non minori diligentia in istis elucidandis uti, quàm aliis grauioribus auctoribus: hæc scilicet eiusmodi esse tempora reputans, in quibus scenæ

scr-

DEDICATORIA.

seruendum sit, nec ad vnguem quæque superflua rescindenda. Multa itaque cùm in prima huius Lexici editione eiusmodi fuerint intermixta, diligentia Pardulphi Prateij Iurisperiti, ne speres in hac postrema pauciora, ne dicā plura addidimus enim plenissimam feudalium verborum expositionem, ex Iacobo Cuiacio, & Francisco Hotmano, Iurisperitis huius seculi facilè principibus, itēq; alia quàm plurima infinita eiusdem generis prius omissa: in quibus tamen omnibus hoc obseruari velim, cùm Cuiacii alia sit Feudalium librorum diuissio, alia Hotmani, qui ferè vulgatam sequitur, in iis, quæ ab illis sumpta sunt, distinguendum esse, atque in inuestigandis locis vtriusque ordinem sequendum. Præterea etiam adiunximus ex iure Canonico multa, eaque quæ prætermissa prius, deesse videbantur, aut obscurius alioqui esse explicata. Diligentia tamen nostræ neruos in iis potissimū intēdimus enodandis, quæ à veteribus illis Iurisperitis desumpta sunt: vt enim vnique illorum vestigiis quam maximè insistendum est, hisque recentioribus sunt potiores, maiorique in pretio habendi: sic id studij quod illis impendimus, non ingratum (vt spero) antiqui iuris studiosissimis iniucundūque fuerit. Horum autem maximam partem suppeditauere nobis idem Fr. Hotmanus, & Bart. Brissonus, in quibus tamen iudicio vtentes nostro, nonnulla secus ab illis collocata, nostra consuetudine suo loco reposuimus: quædam immutauimus, in omnibus ferè Iac. Cuiacium auctorem secuti, vt qui purissimè, ita doctissimè, Doctorum omnium iudicio, in Iurisperitorum libris ca-

EPISTOLA

stigandis versatus sit. Multa enim ex illius Obseruationum libris, itémque aliis eius Commentariis huc inferimus, nusquam ab aliis annotata: ita tamen necessaria, vt his deimptis prorsus mutilus, ornatúque suo priuatus hic liber dici debeat. Quid verò Adrianus Turnebus? nihilne illius aduersariorum libri profuere? imò. quamplurimum: nā licet juris peritus non fuerit, multa tamen inibi disseminauit doctè, prout omnia, ingenioseque in Iurisconsultorum libris obseruata. Aduiuit etiam nos in hac editione P. Victorius, in variis Lectionibus, Muretus item, Sigonius in libris de antiquo iure ciuium Romanorum, Iosephus Scaliger, doctissimi illius Iulij Scaligeri doctissima soboles, in suis in Varronem Coniectaneis, & in Festum Pompeium castigationibus, tum & Antonius Goueanus in Variarum Lectionum libris, itémque Antonius Contius, nec non Glossæ illæ veteres non ita pridem ab Henrico Stephano editæ, infinitique alij, quos infrà recensebimus. nec enim quenquam laborum suorum præmio defraudare consilij est nostri, aut cuiquam quod suum est suffurari, vt à plerisque fieri solet. ita namque ingenuè hæc præstitimus, vt iniuriam sibi factam nullus queri possit. In Magistratibus autē Romanis describendis, I. C. vitis & veterum recentiorum explicandis, Franc. Hotman. secuti sumus: nisi quod in magistratuum descriptione multa ex nostro quoque addidimus, ab illo non animaduersa, quædam corrupta emendauimus, nonnulla etiam vt superuacanea rescidimus. illamque non ad calcem libri reiecinus, vt nec Iuriscōsultorum vitas, quod ferè reliqui omnes, sed

sed singula
secuti, qui
re cōsecuti
pore ipso di
pericundu
valde condu
legum aute
mus Pauli M
Vlrici Zaf
qui in illar
est. nos aut
rum erit, L
ctionibus h
nem obser
quos quide
Robertus S
graphus, in
que ab eo e
detur, mini
literarum p
tam multa
quædam quid
phabeticar
bis prætern
tiæ & peru
buas, velim
indigestè c
deremus, e
rint Nec f
aliorum qu
que cæteri

DEDICATORIA.

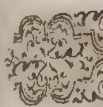
sed singula suis quaque locis reposuimus: eos in his
secuti, qui summam laudem in hoc scribendi gene-
re cōsecuti sunt. quid enim attinet membrum à cor-
pore ipsō diuidere: quodque aliàs vtilissimum est, &
periuicundum, tum ad legum veram cognitionem
valde conducibile, ab ipsarum verbis secludere? In
legum autem indice conficiendo, multum vñ su-
mus Pauli Manutij opera, Iac. Cuiacij, & Ioannis
Vlrici Zasij, præcipuè tamen Francisci Hotmani,
qui in illarum descriptione accuratissimè versatus
est. nos autem quàm sedulo, quàmque diligenter
tuum erit, Lector candide, iudicium. Nec verò in di-
ctionibus horum librorum componendis eum ordi-
nem obseruauimus, quem hactenus ferè omnes,
quos quidem videre contigit, sed eum, quem olim
Robertus Stephanus, nunquam satis laudatus typo-
graphus, in suo illo Linguae Latinae Thesauro, aliis-
que ab eo editis Lexicis, qui & mihi peroptimus vi-
detur, minimèque confusus. nam dum illi ordinem
literarum posteriorum religiosè sequi adnixi sunt,
tam multa confuse perturbatèque ediderunt, vt
καὶ οὕτως quidam potius, nihilq; minus quàm series al-
phabetica prodierit: in quibus tamen, si quid à no-
bis prætermisum videris, & id operarum ignoran-
tiæ & peruicacitati, ipsiusque operis difficultati tri-
buas, velim. in quo ita pleraque erant deprauata, ita
indigestè constructa, vt dum illorū restitutioni stu-
deremus, ex his etiam nonnulla inuitis nobis effuge-
rint. Nec sanè mirum, si quis priorē editionem, aut
aliorum quorumlibet cum ista conferat, quantum-
que cæteris in rebus à nobis elaboratum sit, accura-

EPIST. DEDICAT.

re introspiciat. Quod si qui sunt tamen, quibus non
omnino satisfecisse videbimur, meminerint huius
quod admonet Varro, QUIDE VERBIS MUL-
TA DIXERIT COMMUNE, POTIVS BONI
CONSULENDVM, QVAM SI QVID NE-
QVIVERIT REPREHENDENDVM. Exegisse
itaque opus videmur, laboriosum illud quidem, &
magnis vigiliis, sudoribus, frigoribusque & animi
curis paratum: utinam tamen tam tibi acceptum
gratumque, quam non graue molestumque nobis
fuit, id tui causa suscepisse. Id si feceris, & ad grauior-
ra quaedam, nec minus utilia, quae sunt in-
manibus, perficienda animum
addideris. Bene
vale.

CATA

CAT
PRAET
ad Lellor

LEXICO
GRA

Julius Pollux,
Suidas.
Lexic. Bud. R. C.

LA

Albericus Ros-
B. Brissonius.
F. Hotmanus.
I. Spiegelius.
I. Oldendorpius

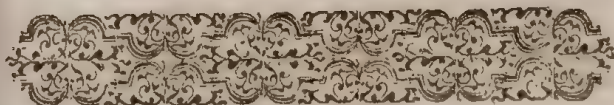
IVRIS
GR

Solon.
Modestinus, d.
Iustiniani Nou-
Leonis & Iusti-
TABATAI

LA

III. Tabul.
Ulpiani tituli.
I. Pauli senten-
Gaij Institutio
Volusius Max-
Q Septimius
Pandectae I C.
Codices Greg.
& Iustiniani
Institut. Iustin

CATALOGVS AVCTORVM,

PRÆTER EOS QUOS IN EPISTOLA

ad Lectorem recensuimus, ex quorum libris hoc lexi-
con Iuris Ciusius Canonici con-
structum est.

LEXICOGRAPHI. GRAECI.

Iulius Pollux.
Suidas.
Lexic. Bud. R. Constantini.

LATINI.

Albericus Rosatius.
B. Brissonijs.
F. Hormanus.
I. Spiegelius.
I. Oldendorpius.

IURIS AVCTORES GRAECI.

Solon.
Modestinus, de excusat.
Iustiniani Nouel. & Edicta.
Leonis & Iustini Constit.
ΤΑΒΑΣΙΑΚΑ

LATINI.

xii. Tabul.
Vlpiani tituli.
I. Pauli sententia.
Gaij Institutiones.
Volusius Marianus.
Q. Septimius Tertullianus:
Pandectæ I C.
Codices Gregor. Hermo. Theod.
& Iustiniani.
Institut. Iustiniani.

INTERPRETES, GRAECI.

Basilici.
Theophilus.
C. Harmenopulus.
Eustathius C. P. antecessor.

LATINI.

Iulianus Patricius.
I. Frontinus.
Agg. Vrbicus.
Hygenus.
Anjanus.
F. Martinus.
Azo.
Accursius.
I. Belusius.
Speculator.
Cinus.
Dinus.
Bartolus. Baldus.
P. Castrensis.
Ang. Arerjnum.
P. Decius.
Iason.
F. Ripa.
A. Alciatus.
F. Duarenus.
Io. Corasius.
I Cuiacius.
G. Budæus.
L. Baius.
A. Augustinus.

Simon Schardius ad leges Rho.
navales & militares.
Petrus Faber.
Berengarius Fernandus.

EX IVRE PONTIFICIO.

Decretales.
Sext. Decret.
Gratiani Decreta.

INTERPRETES.

Bernardus.
Abb. Panormit.
I. Andreas.
Felinus Sandeus.
Ang. Clavusius.
G. Benedictus.

ALII LEXICOGRAPHI.

T. Varro.
Festus Pompeius.
N. Marcellus.

EX MEDICIS.

Hippocrates.
Galenus.

EX ALIIS CLASSICIS
Scriptoribus.

Homerus.
Plato.
Xenophon.
Demosthenes.
Aristoteles.
D. Halycarnassæus.
Dionodorus Siculus.
Dio.
Iulius Firmicus.
Symmachus.
Hesychius.
Mosehopulus.
M. Cicero.
C. Tacitus.
T. Livius.
Suet. Tranquil.
Ase. Pedianus.
M. Fab. Quintil.
Sid. Apollin.
Cassiodorus.
Vegetius.
Igidori Etymol.
A. Gellius.
Lib. qui Cæsarem vitæ inscribitur.
Et alios præterea citauimus, quos
recensere infiniti esset operis.

DE

DE

lis de causis.
vissimos inte
gulis sententi
aliorum de iu
stiniani, qui
sit. Quid a
re, re ipta
primo libro
neraliter sit
ris æqui bon
cere videntu
decernenda,
rum tamen &
videntur.

1 Ergo
mum mater
uersa.

2 Pro m
na, negoti
non prout A
nibus: sed p
vel res.

DE ORDINE IVRIS ET DISPOSITIONE.

DISPOSITIO & ordo iuris scripti, pro more & arbitrio eorum, qui confarcina-
runt; iuriconsultorum responsa; & con-
stitutionum capita variant. Arguunt plu-
res illorum methodum: alij, ut nimiam trun-
catam: alij, ut malè coherentem: alij, a-
liis de causis. Meum autem non est, tantis inter gra-
uissimos interpretes, componere lites: libera est in sin-
gulis sententia. Et quilibet suis potest hærere rationibus: &
aliorum de iure tradendo hoc erit iudicium: & num ordo Iu-
stiniani, qui in præmio Pandectarum adijcitur, probandus
sit. Quid autem ego illis contribuam, qui de hac scripse-
re, re ipsa suis locis comperient. Cæterum cum in isto
primo libro, de arte iuris vniuersi, in vniuersum & ge-
neraliter sit instituta tractatio, de methodo & ordine iu-
ris æqui bonique colligendi: quæ maximè mihi condu-
cere videntur, aperiam. Quæ non tantum ad iudicia
decernenda, & ad reddendum cuique, quod suum est: ve-
rum tamen & ad optimè sanciendam legem, pertinere mihi
videntur.

1 Ergo in omni negotio sanciendo, inspiciemus pri-
mum materiam, de qua agitur: dehinc statum contro-
uersiæ.

2 Pro materia totius iuris generaliter, res sunt, perso-
næ, negotia seu actiones. Hic actionis nomen accipito,
non prout Accursius, & alij, pro forensibus tantum petitio-
nibus: sed pro omni negotio, quod versatur circa personas,
vel res.

ne inscribitur.
circumius, quos
e. l. et operis.

DE

3 Porro res præponimus personis, ordinem creationis sequuti: primò enim res omnes creatæ, postremus homo, vt compendium totius vniuersi, & princeps: & sic eo ordine materiæ iuris tractationem disposuimus.

4 In rebus inspiciemus cuius generis sint, an corporales, incorporales, priuatæ, publicæ vniuersitatis, nullius, &c. In personis pari modo, quæ & quales sint, num masculus, fœmina, Ecclesiasticus, laicus, vxoratus, cælebs, viduus, sui iuris, alienæ potestatis, seruus, liber, & sic de similibus. In negotiis quoque, num agatur de contractibus, de delictis, de vltimis voluntatibus, de iudiciis, & de quo contractu, delicto, testamento, iudicio. In statu causæ perpendimus generaliter & materiam ipsam: in rebus, num agatur de dignotione earum, de acquirendis de conseruandis, de amittendis, aut transferendis, quæ etiam aliis subiectis iuris conuenire possunt. At vltra in negotiis, & num simplicia, aut composita inspicere: nam aliquando simplex est quæstio, aliquando plures concurrunt. Et rursum, num legitima sint: forma quoque à iure, vel ratione præscripta, consideranda est cum materia, & quod in controuersiam venit, tantum seriò prosequendum & eliciendum. Hòcque erit status causæ, circa quem, veluti circa suos cardines, omnis ratiocinationis conclusio debet moueri & tractari. Ibi & res, & personæ quoque considerandæ. Promo quædam exempla, de contractibus primum, ex l. bona fides, depositi in II. Reus capitalis iudicij, deposuit apud te centum, is deportatus est, bona eius publicata sunt: vtrum ne ipsi ea reddenda, an in publicum deferenda sunt? Hæc quæstio duplicem habet negotij materiam, nempe contractuum, quia agitur de deposito: & iudiciorum, quia agitur de condemnato. Duplex item circa res quæstio, de amittendis, seu transferendis, aut conseruandis rebus: item concurrunt, publica & priuata causa. Status causæ ille, num res quam deposuit damnatus & bonis exutus, ei, aut Reipublicæ reddi debeat. In hoc statu causæ, duo probanda eliciuntur: depositum, num restituendum: aliud, num bonorum ademptio eò pertineat, vt depositum etiam veniat.

5 Ergo

5 Ergo de
custodiæ capiti
substantiam, v
quæstionem, in
Inuenio potest
iuridicendi.

6 Inuenio
blicæ sententia
tari inuitum p
deportationis
nio ademptio
mata, vt ex co
est depositum
esse exequend
& in eius locu
debere deposit
sed ei, qui in
axiomatibus,
bi primas line
quæritur an p
erimen & neg
stantia ex peri
ctu. De homin
cere occidere
earis: ibi nu
distinctione d
noctu & temp
tus sit furem a
periculo non p
ad occidendu
mines surgun
re licet.

7 Et mel
pore vel occu
stinctione du
se defendere
num, quem

5 Ergo de primo, considero quid depositum, inuenio custodiae capia dici positum. Quæro quale, inuenio eius substantiam, ut deponenti restituatur. Accedo ad secundam questionem, in materia iudiciorum: quæro, quid iurisdicção. Inuenio potestatem de publico introductam cum necessitate iuridicendi.

6 Inuenio eius naturalem substantiam, interesse Reipublicæ sententias sortiri effectum, & cogi etiam manu militari inuitum posse. Deinceps ad hoc iudicium damnationis, deportationis me transfero, quid & quale sit inquirō, inuenio ademptionem bonorum omnium. Iungo nunc duo axiomata, ut ex collatione intelligam quid hîc æquum. Primum est depositum esse reddendum danti. Secundum, sed iudicia esse exequenda. Et in iudicio hoc priuari bonis damnatum, & in eius locum fisco succedere. Concludo igitur priuari debere deposito. Igitur & reddenda esse deposita, non illi, sed ei, qui in eius locum successit, fisco. Potes pro singulis axiomatibus, alias coniungere rationes: sed sufficit nobis tibi primas lineas duxisse. Aliud in delictis cape exemplum, quæritur an puniendus sit qui furem nocturnum occiderit: crimen & negotium controuersia est, homicidium. Circumstantia ex persona, quod occisus fur, alia ex rebus, quia noctu. De homicidio, constituo generale esse axioma, non licere occidere præcepto, non occides, & lege Cornelia de Siceariis: ibi nulla distinctio furis, vel temporis, unde sine vlla distinctione dicam homicidium non permittit. Verum in noctu & tempore, sic inuenio distinctum: nisi quis testificatus sit furem adesse, quem occidit, & si parcere ei sine suo periculo non possit: quia dubium est, num noctu fur potius ad occidendum, quam furandum veniat, & ut iugulent homines surgunt de nocte latrones. Et unicuique se defendere licet.

7 Et melius, & inexcusabile ducitur, præuenire in tempore vel occurrere, quam præueniri. Ergo colligam cum distinctione duo axiomata. Primum non licet occidere: aliud se defendere & vim propulsare licet. Ergo furem nocturnum, quem sine periculo, vel præsupposito, vel aperto vita

re non possumus, occidere possumus. In summa, in negotiis terminandis, si dubia sint, & contrariae occurrant rationes, separandae sunt hoc modo: ut primum, regula generalis fiat: de hinc contraria si possint conuenire aliqua ratione, iungantur. Sin minus, per exceptionem, aliqua æquiori ratione singulari, iustineantur.

8 Quod si etiam quis statuatur de iure eo ordine, quod debent statuere iudices in priuatorum controuersis iudicandis, non aberrabit. Hoc modo iudex audit petitionem, exceptiones, replicationes, triplicationes: postea apud se iudicat, sed prius singula ad probationes reducit: veluti, petit actor sibi dari à creditore centum quos debet aureos, reus interdum vel negat se debere, vel non adhuc tempus solutionis celsisse, vel non tantum debere, vel se soluisse asserit. Hæc omnia exigunt probationes. Ad formam argumenti omnia reducet iudex, hoc modo: Qui debet, soluere tenetur eo modo, quo debet. At hic reus dicit se non debere, quia soluit, quia nondum tempus aduenit, quia non contraxit, &c. Sed hæc sunt in controuersia. Et si reus probet, tunc concludit eum absolendum: si non probet, oportet etiam actorem probare, aliter absoluitur reus. Sed probata petitione, reum damnandum concluditur. At quæ sint, qualesve debeant esse probationes, artificiales, vel inartificiales, Deo fauente doceberis in tractatione iudiciorum, propriis locis de probationibus.

LEXICON

LEX
TAMNOVISS
lexicogra

nos abs lutionis n
l. ff. de orig. iur. c.
Mile. ¶ Fuit et
comitis legum,
rogationem signi
dula dari solebat
R. id est, Vti roga
ra A. id est, Antiqu
ua non placent. ¶
tz, prenomis no
Epigrammatisque
har. Sed & A. Aug
scriptioibus & la
tationum C. Theo
Novel. ¶ Erat &
nis, & puncto pos
eac hoc modo, A.

A quoque præp
nes, teste Aelian
pi debet apud Te
sed si hoc. 63. 3. fin
si à liberis non nu
quamdiu filios h
ruent. ¶ Numeru
apud Pompeiā l. 1.
A regibus, acade

LEXICON IVRIS TAM CIVILIS, QVAM CANONICI.

NOVISSIME EX OPTIMIS QVIBVSQVE
*lexicographis Iuris ad auctum, ut ei nihil demit, nihil addit, quod sit
necessarium, posse videatur.*

DE LITERA A.

Verborum, quæ ad
ius pertinent inter-
pretationem à par-
ticula, A, ordiatur.

A, salutaris litera
à Cicerone pro Milo.
rectè dicitur. Nam
apud veteres Roma
nos absolutionis nota fuit, ut docet Bu. in
l. 2. ff. de origi. iur. ex Aferonio in Oratio. pro
Milo. ¶ Fuit etiā nota in suffragiis, &
comitiis legum, quæ se ciues repudiare
rogationem significabant. Nam duæ va-
bulæ dari solebant: quarum in altera V.
R. id est, Vti rogas, scriptum erat: in alte-
ra A. id est, Antiquo, antiqua sequor, no-
ua non placent. ¶ Erat &, ut alie permul-
tæ, prænominis nota, ut ex Fulerio Probo,
Epigrammatique Vrb. Verius liquidò con-
stat. Sed & A. Augustum significat in in-
scriptionibus & subscriptionibus consti-
tutionum C. Theodphi. & Iustiniani, &
Novel. ¶ Erat & A. litera nota prænomi-
nis, & puncto postposito, Aulum signifi-
cat: hoc modo, A. Otilius.

A quoque præpositio est, quæ pro do-
net, teste Alciato lib. 7. Parerg. cap. 21. acci-
pi debet apud Terentium Clemenrem l.
sed si hoc. 63. §. fin. ff. de cond. & demonst. libi,
si à liberis non nuperitis id est, donec vel
quamdiu filios habuerit, eos non dese-
ruerit. ¶ Sumitur quandòque pro, Post,
apud Pomponiū l. 2. §. 8. & 13. ff. de orig. iur.
A regibus, à cæde: id est, post reges, post

cædem. ¶ Aliquando ponitur pro, Per:
teste Alberico, ut in Antonini cō. si. iur. l. 1.
i. C. ad leg. Fab. de plag. ibi, A quo: id est
per quem. ¶ Separationem quoque si-
gnificat apud Pomponiū l. 3. §. fin. ibi, A Bruti
desio, ff. de acti. empt. ¶ Privandi quoque
vim habet, & significationem verbis cui
iuncta est, immutat: ut in dictione dñi-
mide, quæ vsus est Vlpian. in l. 1. §. hi quib.
ff. de leg. 3. quæque extorres significantur.
¶ Cautatiue quoque accipitur can. com-
muni. 27. qu. 2. ¶ Sumitur etiam pro huius,
apud Gaiū, l. adeo. 7. §. quod si vno. ff. de acq.
re. dom. ¶ A AB dictiones, suapte na-
tura sunt exclusivæ & separativæ: ut vo-
luit gloss. in l. ratio. aliàs l. datio. 3. §. si per
venā. Et ut annotant Bari. Bald. & alij. Nec
interim prætermittam, quosdam esse, qui
inter huiusmodi dictiones A & AB dis-
crimen faciunt, quantum ad vim exclu-
dendi vel includendi. Alberi, in l. 1. §. a-
stiam. ff. de aqua quori. & astina. Traquel-
lus in tractatu du. retract. lignagier. 9. 1.
gla. 11. ¶ Est item A vel AB dictio signifi-
cativa termini, A quo, sicut dictio Vsq;
termini Ad quem. Hic aurem terminus
A quo, significat exclusivè, de quo Bari. in
l. paronius. §. 1. in fin. ff. leg. 3. Olden.
¶ A CAPITE ducere id est, Ab ori-
gine. Vide infra Caput. ¶ A CAPITIB;
rationem reddendam, ut intelligi de-
beat, ostendit Paulus l. C. in l. & qui natu-
ra (aliàs l. acquin natura) 19. §. 1. ff. neg. gest.
¶ A CERTO heredem legatariū cer-

to heredi & legatum aliquod præster-
mandare, sic vt ab illo debeatur solo.
Cicero in Top. & in ora: pro Cluent. l. 6 Mar-
cellus. 2. D. de quib. arg. Scia ab herede
P. Memo ita legatum. 4. A. Commemari-
us, qui præfuit commentarius, est, qui
in commentum quodam referuntur.
Velut diarium custodiarum concitior.
Hos A. consuet. & Iurisconsultus, vocat
Commentarienses, non a commentario,
carceris loco, vt Accursio diuinit. habuit,
quemadmodum a Budo in l. abesse. 30. ff. ex
quib. caus. maior test. notatur. Sp. eg.

A CVBICVLO, pro eo qui Principali cubiculo minister adripius est, *Murpartidivis* eamam non vulgari-
ter creditis. *ut dicitur Epigraphæ, que extat
apud Ciceronianorum principem, Porrum
Bembum, li. Epist. ii. quæ ipse Cæsoni x. Pæ.
Max. nomine scripsit. Spieg.* ¶ A cuna-
bulis, id est, à pueritia, siue primis vi-
tae rudimentis, Vide infra Cunabula.

A. D. E. O. fidi. Qui vehementer ad
aliquid natura compositi sunt, hos pro-
verbiali sermone, ad hoc natos, factos,
sculptorſque dicimus. Huc alluſiſſe videtur
Imper. Aug. ut hi qui ubi ſe res hab, perh.
Imp. in prin. Sp.

A DV^m VIRO: pro imperio
vel permissu Duumiri: A Duumiro, di-
mitti intelligendus, et, qui iussu, permis-
su, mandatuve Duumiri dimittitur. *Pl.*
pian. l. si quis. §. 2. si fugitivum. ff. de furt.

A. F. I. O legare, id est, ita legare, ut legatum non nisi a filio, si quis natus esset, accipi possit, a substituto non legitur: ut scilicet legatio curæ sit filius filij cum in ea emolumentum positum intelligatur. Nam legata non valent, nisi a quo nominatim testamento relicta essent, hæres esse non potuisset. *Spieg.*

A LIBELLIS vocantur, qui princi-
pi in libellorum hoc est, ut virgo Sup-
plicatione in dicimus, negotio subfer-
uunt. Triphonius in l. rescriptum §. de di-
fract. pign. Spieg. ¶ A liberis: pro quan-
diu liberis habebit. Quentius l. sed §. 62.
§. 2. fides conuict. et demonstr. Terentius vir vxor-
is, si a liberis non nupserit, in annos sin-
gulos aliquid legauit, quid iuris sit? fu-
lianus respondit, posse mulierem pube-
re, & legatum capere. Quòd si ita scri-
ptum esset, Si a liberis impuberibus non
nupserit, legem locum non habere quia
magis cura liberorum, quàm uditas in-

iungeretur id est, Quamdiu liberi erunt
 impuberes. Sic Papinianus & Paulus
 ¶ A Manu seruus, & a manibus scriba
 cuius manu ad lteras scribendas Prin-
 cipes uti solent, Barbari Ingressitatis nomi-
 nant. Tranquillus in *Cesare*, Philomenen
 à manu seruus, qui necem suam per vene-
 num inimici morte perierat, non grauius
 quam simplici morbo puniuit. Id est, Scri-
 bas à manu, in *Nerone* rum alibi speculat
 verbo vocat Amanuenses. Proprie autem
 ad verbum est dictorum exceptor, *Spieg*
 ¶ A me vi possidet, qui vi me deiecit. *Spieg*
 vñ *Ulpian*. l. i. §. qui à me. ff. de vi. & vi
 arm. Præ. ¶ A me possidet, qui possessionem
 meam iniuste nactus est, *Ulpiano*. l. 3.
 in. princ. ff. de possid. Præ. Sic denique
 ab aliquo fundum pro hærede possidere
 accipimus, in l. i. d. de usufruc. ¶ A mil-
 libus passuum circiter duobus. hoc est
 interuallo duorum milliū passuum. *Spieg*.
 A. P. V. N. C. T. I. S. ¶ qui præerat redditu
 aquariorum. Corn. Lancilot citat. Frontin.
 libr. xi. de Aquaductibus. Spiegelius.

¶ A rationibus, rationibus præfedi; qui vulgo magistri computorum dicuntur, quo nomine censendos puto, qui nunc apud Austracos Principes, Kammerth appellatur, *Spieg.*, ¶ A Secretis sunt, qui ab ore Principis imperia accipiunt diplomatum subscribendorum, editorumque, quæ in consilio selectio fecerint solent, secretarii, veluti scribarum vice funguntur, in rescriptis subfignandis quoque iure & equitate nituntur; quæque ex bono & equo postulantiis conceduntur sine scientia Principis. Secretarii vocem, quæ nunc significatione vitium, ex nuperam, quidam ducendam putarunt. Eam Bernold. neutro genere pro repositio rerum ¶ creaturam, Latinam agnoscit, & à Latinis scriptoribus usurpata offendit. *Comment. 3. in Suetonium.* Constat in veritate etiam significatione, ab Ecclesiasticis frequentatam, si quis diligenter Actiones euoluerit Chalcedonensis concilij. Mox enim haud longè à principio, fol. 402. facie. 2. ad finem, sic reperies: Quibus in Grecia interpretatis per Hieronimum, virum deuotissim. & secretarium sacri consistorij, gloriosissimi Iudices & amplissimi Senatus dixerunt. *Item fol. seq. eadem facie.* Constantinus deuotissimus à secretis sacri Consistorij, dixit. Habentur sacra litera sæpius directæ, &c.

Spieg.

spire. ¶ A studiosi, et
 a studiosi litterarum
 et a studiosi. Spire. ¶
 nihil aliud est quam
 fore: Atempore te
 tiorum: et trefle
 nem boni et equi. ¶
 foluere de Tetrin
 Antich. Homine
 culare: sed etiam ho
 bere, quod enim Pe
 sent, quod ego non
 quodammodo dare
 ha. Idem in Plancie
 quod vobis freus tu
 vobis et perfoluere
 Daledesate. post
 Imo dedis ab te.
 Prætorum formula
 A. T. M. D. O.
 portare, vi Faleri
 personalis adioni
 persona rei nomi
 tabatur: et fit: et iu
 a. Luno. speret et
 tena digne. si que
 verò, anqui pro
 cedunt, affore Ne
 ro appellat. que
 so verbo. et r. g.
 vocare. Cam in
 Spire.

A B, aliquand
Cuant. Albe. & O
verf. fed ibi Ad n
& vulgar. vbi Ad
curfus. Præfue.
bis adu. & quæ
mirum quantum
horrere, quibus ali
ca à quibus doleat
lib. 4. cap. 4. m. 1.
mitur in confuetu
rij. unica. C. fi qu
den pro, Ex illic
Indicio effe verbu
pofitum. ¶ Qu
pro, Perur in ca
6. Interdum fepa
fo. i. f. ex dubij
in hanc rem ena
abi inuio. de D
mentu ibi pro, De
texum expend

Spieg. ¶ A studiis, cuius opera Princeps in studiis literarum vitur, vitore viri eruditissimi. *Spieg.* ¶ A subiecta materia, nihil aliud est quam (vt duci solet) *Vere foro*: Attempera te circumstantiis negotiorum, & tferfer verba ad rationem boni & aequi. *Olend.* ¶ A Titio persolvere, de Titij numis persolvere. *Cic. ad Attic. lib. 5.* Homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se à me solvere, quod enim Prætori dare consuevit, quod ego non acceperam, se à me quodammodo dare: id est, de mea pecunia. *Idem in Vanciana. in fin.* Sinite me quod vobis fructus huic sæpe promissus à vobis ei persolvere. *Plautus Menachm.* Da sodes à te: post reddidero tibi. M. E. Imò cedo abs te. Hinc nata illz sunt Prætorum formulæ. *Hoteman.*

A. T. M. D. O. Aio te mihi dare oportere, vt *Valerius Probus* testatur: quæ personalis actionis fuit formula quia persona rei nominata in agendo, notabatur: & stricti iudicii, quia simpliciter ait *Cicero*, asperè & directo, Oportere, de terra desinere quæ summa dicebatur. Aio verò, antiqui pro affirmo & cōtendo dicebant, auctore *Nenius* vnde *Aientia Cicero* appellatur, quæ Græci forensi & litigioso verba *ἀγορεύω*. ¶ A vicea in ius vocare. *Caius in l. sed etiam de in ius voc.* *Spieg.*

A B.

A B, aliquando accipitur pro Cōtra. *Cicero in Albe. & Olend. l. 14. ff. de publi. & v. ff.* sed ibi Ad, nō Ab, legitur in P. Flo. & vulgar. vbi Ad, pro Cōtra, accipit *Accursius. Præsum.* ¶ Ab, præpositio verbis adiuncta, quæ auferendi vim habent, mirum quantum auget, vt Abiicere, Abhorre, plus aliquanto significant, quæ ea à quibus descendunt verba. *Connanus lib. 4. cap. 4. m. 1.* ¶ Ab etiam pro Ob, subinitur in constitu. *Theod. Arc. & Honorij. l. unica. C. si quis Impe. maledix.* Equidem pro, Ex, illic accipi debere putè: vt iudicio est verbum, Processerit, ibidem positum. ¶ Quandoque verò sumitur pro; Per, vt in *ab eo. in prin. de appell. lib. 6.* Interdum separationem sonat; *Accursio. l. si ex duob. in prin. ff. de duob. reu.* Sæpe in hanc rem citari l. neminem ex iis, ibi, ab initio. de *Deur. lib. 10. C.* *Accursius* tamen ibi pro, Post, accipi existimat; Tu textum expende. Sæpe etiam ponitur,

pro, *Sine qua* consti. *Iustinianus, l. si quis seruo. in fin. ibi.* Ab re. *C. de furt.* ¶ Ab etiam præpositio cognationum gradus promouet. Nam proauis paterni vel materni, patrem, matrem, abauum, abauamque appellamus in linea ascendentiū: in linea verò descendentiū pronepotis filium, filium, abnepotem, abneptem, apud *Gaium. l. 1. §. 1. ff. de grad. & affin. Prat.* ¶ Ab, particula in compositione complet nonnunquam significationē dictionis cum qua componitur, vt Absoluo, Abnumero: hoc est, omnino absoluo, numero. Notum est, à, ab, abs, eiusdem esse significationis, quod & *Barol.* vult in *l. si ex duob. ff. de duob. reu.* differre autem in orationis contextu, de quo vide *Linacrum Grammar. & Albericium*, qui hos à *Ticino* sumptos refert vericulos: Quod facit A, facit Abs, sed in hoc differre videntur. A cū vocali reliquis vult associari. Vide *Priscia* in primis *Vergilianæ* carminis examine; *Spiegel.* ¶ Et sanè hæc particula, observatione dignam in aliquot orationibus significationem habet: vt ecce,

A B ACTI S, quibusdā gratis nostræ eruditio, sunt i, qui ad tribunali nomine partium producta vel excipit vel transcribunt in acta. *Spieg.* ¶ Item Ab aliquo possidere: itinere, a, Ab aliquo vti: Ab aliquo aquam ducere: quæ sæpe in edictis Prætorum, aliisque librorum nostrorum locis occurrunt, non hoc significant, quod prima fronte videri eul possit, ab aliquo possidendi, eundi, agendi, ducendi, ius causamque habere, vel etiam eius voluntate, concessione, permisso possidere, vti; ducere; sed potius alicuius possessionem tenere, per alicuius fundum ire agere, ex eius prædio aquam ducere. *Exempla sunt in l. 1. ff. de aqua quærit. l. 1. vti possidet. l. 1. ff. de viui. l. 1. ff. de font. l. 1. ff. de iun. act. que pri.* Vt ergo à me possidet; qui me vi deiecit, mihi quæ possessionem abstulit. *l. 1. §. si à me. ff. de vi & vi arm. l. 1. §. vti possidet. l. 4. §. si tu me vi. ff. de vsucap.* Similique modo clam à me possidet, qui meam possessionem clam & furtiue ingressus est. Edificatum etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi *Africanus. in l. 4. §. ff. de dat. in f. v. us. est*) qui in alicuius, licet non consentientis solo edificium posuit: Sic denique ab aliquo fundum pro herede possidere, accipimus in *l. 1. ff. de vsucapionib.*

verbo mācipationem significari Boetius, non aperte ille quidem ac nominatim, sed tamen ita significat, ut facis intelligatur. Cum enim nexus formulam ritumque ex Caio iuriconsulto describit, indicat nexum ad mancipationem pertinere. Ex quo intelligitur, abalienationem mancipatione & in iure cessione fieri: traditione autem nuda, hoc est sine nexu & libra, fieri non potuisse. Postremo ex eo loco constat, fuisse, non etiā propriam ciuium Rom. fuisse, non etiā peregrinorum. *Horom.* ¶ Abalienatus dicitur, quem quis à se remouit: Alienatus, qui alienus est factus. Festus lib. primo *Horoman.*

ABAMITA, inquit Caius est abauis foror. l. 3. ff. de gradibus. ab aliis autem ferè Amita maxima dicitur. *Horoman.*

ABANNATIO, annuum exilium dici potest. ff. de iur. iur. in amot. l. aut facta. 16. §. euentus ff. de panis. *Vide Banniti. Spieg.*

ABAVNCVLVS, frater est abauis, secundum Isidorum. *Spieg.*

ABAVVS, est pater proauis, vel proauis: sicut proauis est pater auis: vel auis: sic abauis, mater est proauis, vel proauis: sicut proauis, mater est auis, vel auis. ff. de grad. l. iuriconsult. §. quarto gradu. & §. tertio gradu. *Spieg.*

ABBAS, Syra vox, patrem significat *Aleio* l. 1. C. de in iur. vocand. Idem etiam *apud* *magd* *circus*, dicitur, in *Novell. Justinian. sepe*, & *l. reddentes. C. de sum. Trinit.* Monachis & cœnobiiis præfuit, unde & Cœnobiarchia meritò appellatur *Aleio* 10 in d. l. 1. Porro Abbatis officium explicatur in cano. nullam. 18. quæst. 2. & in *Novell. Justin. Const. 5. à Budgo* Heteriarchus dictus est in forensi. *Prar.* ¶ **ABBAS** continetur appellatione monachorum. §. ult. extr. de Simon. ¶ **ABBATES** dicuntur etiam ante benedictionem quod est notandum. extr. de atar. & qual. cap. 1. de supp. neg. pral. ca. 1. de a. meminimus. de accus. ¶ Abbates dicuntur etiam ante benedictionem, quod est notandum. extr. de atar. & qual. cap. 1. de supp. neg. pral. ca. 1. de a. meminimus. de accus. ¶ Abbas ante benedictionem an dicatur potius electus quàm Abbas, & de pluribus aliis, & de Benedictione Abbatis, vide *Folin. in c. inter monasteria de re iud. in 1. col. & Alber. in suo distinctione.*

ABBATISSA dicitur ascetiarum siue monialium antistites, quæ à iustis in *Novell. 12. inquit* appellatur. Præfici autem non debet, nisi sit sexagenaria & virgo, c. iunencula. 22. q. 1. *Hanc Bald.* æquiparat Abbati in bonorum administratione, c. 1. qui feud. dar. poss. §. *Spieg.*

ABBREVIATURA (sic enim legendum apud *Bar.*) instrumentum est Notarij non extensum, in l. chirographis. ff. de administr. tutor. Tametsi à verbo ducatur hæc vox, cuius exemplum apud idoneum autorem reperiri negant. *Spieg.*

ABDICARE, inquit *Nonius*, est familia abicere. *Idem & Festus*: quasi nō dicere, id est negare filium: quo modo est apud *Paruum*. Consanguineam abdicant, id est, negant. Sumptum autem à Græcis videtur, qui patrem *ἀντρίω*, filium autem *υἱός* *ἄντρίω* dicebant. Itaque *Quintil. lib. 3. cap. 6.* Abdicatum interpretatur, quia à familia patris abalienatus est. Græci quoque Abdicare, *ἀποποιεῖν* dicunt, q. d. Per præconem pronuntiare alienum. Apud illos enim id per præconem fiebat, ut etiam indicat *Plato lib. 13. de leg. Hinc.*

ABDICATIO: de qua *Imp. l. 6. C. de pat. potest. ff. scribit*: Abdicatio, quæ Græco more ad alienandos liberos usurpabatur, & *ἀποποιεῖν* dicebatur, Romanis legibus non comprobatur, vide l. 2. §. & cū placuisset. ff. de orig. iur. l. liber homo. ff. de stat. hom. l. pen. ff. de offic. pref. *Fabius. lib. 7. cap. 4.* ¶ Abdicatio formæ suaduz: altera criminis perfecti, ut si abdicatur raptor, adulter: altera imperfectæ velut pendenti, & adhuc in conditioni positi: quales sunt in quibus abdicatur filius qui non pareat patri. Videtur autem hæc abdicatio in iure apud Magistratum fieri solita, qua parentes testificabantur se iis de causis quas proferebant, suos liberos à sua familia remouere, neque deinceps in liberorum loco numerare velle. Atque abdicatum filium pater educare non tenebatur, imò egenum, vestibus spoliatum dimittebat, qui & defuncto patri in hereditatem non succedebat. Totæque hæc ratio Græcorum fuit: nam Romani emancipatione vocabantur. Quia illianus autem exempla puerilibus exercitationum ex Græcorum fontibus proferre consuevit. *Horoman.* Vide autem & *Commanum lib. 2. Comment.*

rem cupio abducere. Etiam, inquit, hoc verbo gratificatur Phadriz, quam dicite, Abducere à Thraseone: tanquam à Italico, & mentis experte. ¶ Abduci mulier dicitur à marito, cum diuortium fit. *Donatus in illud Terent. Hecyr.* Et filiam abduxit suam: Abduxit, inquit, propriè. Accersit enim dicitur ad maritum: Abduci à marito ad diuortium. Sic Virgilius: *Ex gremio abducere patras.*

ABESSE, Absens, Absentia. Abest, qui non est subiecta accipiuntur. Abest, qui non est eo loco, in quo loco petitur, dammodo extra continentia vrbis sit. Vique ad continentia enim abesse non videtur, nisi latet. l. 73. in fin. l. 199. ff. de verb. signif. Ideo præsens habetur, qui in continentibus ædificiis horisque vrbis iunctis est. l. 5. l. 6. ff. de procuratorib. In illis planè edicti de damno infecto. verbis, **DVMEI QUI AB ERIT, PRVME DOMVM DENVN- CIARI IVBEAM.** / Ipiam videri eum abesse interpretatur, qui in iure nō est. l. 4. §. prator aut. ff. de damno infecto. Similiter in S. C. Damasio, Abesse in intelligitur, qui à tribunali abest. l. 51. §. Senatus consulto. ff. de fideicom. libore. At cum de stipulatione contrahenda agitur, præsentes accipiuntur, qui exaudire se possunt. l. 1. §. 1. de verb. obligat. Cum verò de usucapione, in qua alia inter præsentes, alia inter absentes tempora seruantur, absens est, qui in eadē provincia nō est: præsens contrā, qui in eadem provincia habitat. l. ultim. C. de prescript. long. temp. Instum. de usucap. in princip. Absens etiam habetur, qui etsi corpore præsens sit, animo tamen abest: Potest enim quis corpore adesse, vt tamen mente absit. l. 26. nihil. ff. de captiuis. Itaque furiosus absens loco est. l. 2. §. penult. ff. de iure codicil. l. 124. ff. de diuers. regul. l. 17. §. filiofamilias. ff. de iniur. Nec tamen ab eo constitutus procurator quāsi ab absente datus intelligitur, cum intellectu careat. l. 2. ff. de procuratoribus. Pupillus etiam qui tutorem non habet, quod ad possessionem honorum atinet; pro absente habetur. l. 10. ff. ex quibus caus. in poss. ear. Sed nec tutor præsens fuisse videtur pupillo contrahente, si somno aut morbo occupatus taceret. l. 1. in final. ff. de auct. tutor. Honorum. Præterea Abesse non videtur, qui ab hostibus captus est, sed qui à latronibus

detineretur. l. 199. in fin. de verb. signif. Et ideo in edicto *Ex quibus caus. maior.* ab absente separatur, licet eodem loco habeatur in specie. l. 6. ff. quibus ex causis in poss. ear. l. ultim. ff. de reb. auct. iudi. Hor. ¶ Abesse Reipub. causa in Italia. ¶ *Papian. alibi.* accipimus eos, qui non sui commodi causa, sed coacti absunt. l. 36. ff. ex quibus caus. maior. quique publici alicuius muneris, vel officij cui præsunt, causa ab vrbe profecti, vt puta proconsules, præfides, procuratores Cæsaris, præfeti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium Principis relati. l. 32. l. 35. l. 38. A. de quibus caus. maior. l. 41. §. 1. ff. de excusat. iur. Missi item, vt milites ducant vel reducant, vel malos homines compeſcant: milites quoque dum in castra eunt vel redeunt, & qui extra patriam suam publicæ utilitatis causa proficiuntur, vel militum medicis: & hi quoque, qui in vrbe militant, Reipubl. causa abesse intelliguntur. l. 7. l. 35. ff. eodem. Aliiter atque de magistratibus, qui Rom. Rei. operam dant, statuendum: & d. l. 7. & Constantini lib. 1. Epist. c. 3. docent. Enimverò in cap. 7. legis Iuliz de adultetis, quo eorum demum absentia excusatur, qui in alia provincia Reipub. causa absunt, quā in ea, in qua deferuntur vrbani milites, abesse aliās vice absentium habeantur, abesse tamen Reipubl. causa non intelliguntur, & deferri, vt præsentes, possunt. l. 15. §. 1. ff. de adulter. Aliās etiam, tum demum milites Reipubl. causa abesse intelliguntur, cum in expeditione versantur. Non item si ipi comiteatu agunt. l. 1. D. de re milit. Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reipu. causa abesse dicuntur. l. 36. §. ultim. D. ex quibus caus. maior. Publici enim appellatio ad Popu. Rom. propriè pertinet. Nauicularij verò, item negotiatores dum amonē vrbis seruiunt, Reipubl. causa abesse non malè dicuntur. l. 5. §. negotiatores. D. de iure immunit. At qui libera legatione absint, non videtur Reipu. causa abesse, cum non publici, sed sui commodi causa absint. l. 1. D. de legat. Serui item Reipu. causa abesse non possunt. l. ultim. D. de reg. iur. Sed nec qui appellationis persequendæ causa peregrinantur, Reipubl. causa absunt. l. 1. & 2. D. eum qui appellauerit. Ommino enim Reipubl. causa abesse hi

demum intelligatur, qui ob publicam causam absunt, non qui in privato compendium peregrinantur: *ut apparet ex l. penultim. ff. de excusat. tutor.* Plenus in Senatusconsultis circa fideicommissarias libertates factis ex iusta causa abesse definitur eos, qui non habent iniustam causam absentiae: cum sufficiat, quod non in fraudem libertatis absint, quod magis videantur ex iusta causa abesse. Ceterum non est necesse ut Reipubl. causa absint. *l. 1. l. 19. l. 20. l. 28. §. ultim. l. 29. l. 30. l. 36. ff. de fideicommiss. liberr.* Quineriam aliam qui probabili quacunque ex causa, studiorum puta, absint, iusta & causa abesse intelliguntur. *l. 7. §. ultim. ff. de minoribus. l. 28. ff. ex quibus causis maior.* Sunt & aliae absentiarum differentiae, seu maius, adiuncta: ut abesse bona fide. *l. 30. ff. de nozalibus. l. 19. ff. de damno infect.* id est, sine dolo, malo & fraude. *l. 1. §. 1. l. 4. ff. ex quibus causis maior. l. 4. C. de restitui. milit. cui opponitur, Dolo malo, vel fraudis causa, vel data opera abesse. l. 34. ff. de rebus auctor. iudic. l. 4. ff. ex quibus causis maior.*

¶ Hæc de personis: nunc de rebus videamus, Abesse res videntur etiam hæc, quarum corpus manet, forma mutata est. Et ideo si corrupte reddita sunt, vel transfigurata, videntur abesse: quoniam plerumque plurius est manu pretium & ara, quam materia. *l. 13. §. 1. l. 14. ff. de verb. signific. Abest & carres, quæ in rebus humanis non est. Ait. l. 13. in fin.* Abest proculdubio servus qui in fuga est: quamquam in *l. Fabia de plagiari*: aliud sit abesse, aliud in fuga esse. *l. 2. ff. ad leg. Fa.* Abesse furto res dicuntur, quæ nobis subrepta & subtrahæ sunt. *l. 14. ff. de verb. signific. l. 47. de furt. Marcialis.* Sed his est mihi de tribus capellis: Vicini queror has abesse furto. *Quincilia de clamatio. 13.* Age si mihi alius furto abessent, verum nulla daretur actio? Sæpe legitur in id quod abest, actionem dari, quod qualem intellectum habeat, explicandum est. Abesse certe nobis videtur, non tantum quod expeditur, sed & id quo obligati sumus. *l. 29. ff. de negot. gest.* Abesse intelligitur pecunia fideiussori, etiam si debitor ab eo creditori delegatus sit, licet is soluendo non fuerit. *l. 26. §. abesse. ff. mandati.* Item si fideiussori marito ab uxore creditrice doti data sit pecunia, quam ex causa fideiussionis debebat,

abesse ei ea intelligitur, eo quod opera matrimonij sustineat. *l. 47. ff. mand.* Non abesse ex diverso ei qui nihil de suo impendit, deminuitur. *l. 35. ff. de admin. tutor. l. 14. quod metu. cau. l. 4. §. siue autem. ff. de manumiss. Briss.* ¶ Abesse videri potest, qui exaudiri nequit. *l. 1. ff. de verbo. oblig.* ¶ Abesse mihi res hæcenus videtur, quatenus sum præstaturus: apud *l. 1. pia. l. plane. 34. §. quod si rem. ff. de leg. 1.*

¶ Abesse delinit res, cum sic redit in potestatem, ut amitti eius possessio non possit. *l. mulieres. 13. ff. de verb. signific. Prat.* ¶ Abesse pecunia dicitur, quæ soluta est, vel soluta fingitur. *l. inter causas. ff. mand. Spieg.*

ABFVTVRVM, verbum plenissimum est, & ad omne tempus refertur. *Penultim. in l. novissima. D. de Praetor. stipul.*

ABHORRERE, pro alienum esse, apud *l. 1. §. ubi rem. §. si tibi a. r. g. alio. recipit. §. Iulianus. D. de præscript. verb. Spieg.*

ABIGEI qui & Abactores à Paulo lib. 5. *Semen. titul. 10. & ab Imp. in l. 8. Cod. de repud. & à Firmico lib. 6. marhe. ca. 31. à Græcis verò, Αβιγείρα* appellantur, propriè hi habentur, qui pecora ex pastuis, vel ex armentis, vel stabulis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, abigendique studium, quasi artem exercent, equos de gregibus vel boues de armentis abducentes. *l. 1. §. 1. D. de abigeis. Iustinian. Nou. 22.* Abigeos autem à furibus quantitate discerni traditum est. Nam qui ovem vnam, suem unam, subripuerit, ut fur coercetur: qui gregem, ut abigeus. *l. 16. §. quantitas. D. de penis.* Idcirco Callistratus, oues aut pro numero abactorum, aut furem aut abigeum facere, Nam qui decem oues vel capras: vel porcos quinque aut quatuor equum vnum, duas equas, toridemque boues abegerit, Abigeus est. *l. ultim. D. de abigeis.* Non tamen sola quantitate, sed ex animo & studio atque arte abigendi hoc discernitur, ut Cuias. *Observat. 1. cap. 10. ostendit.* Nam qui studiosè vnum equum aut bouem abduxerit, abigeus est: qui casu fur. *l. 1. D. de abige.* Et ideo rectè Iustin. in *Novell. de nupt. non d. p. l. a. q. u. eos appellacione contineri ait, οίς τις φερντίε αλλοτρίους ήσδ πέντε ή άνω κύριος ή κοινήμους, ή ή τούτα μέγιστον έστω.* Ceterum

erum ut fures, tene
diplom vel quad
ialcriptione agitur
lance actione ciu
latur: quo calu nec
Cuias Briss. Prat. Spieg.
ABIGEATV
f. d. d. de quo in l. 1.
d. feruim. D. de re m
tatos liberos fuisse
scribit.

ABIGERE
crimen abigeos
¶ Abigere etiam
medicamentis, ex
gnificat. *l. 4. D. de e
ad l. Corne de fidei
¶ apud Cic. in Cato
Vnde, Abactum
lib. 5. *Semen. tit. 9.* fac
camentis etiam;
gnificatione est, q
særa hominis exti
e de qua f. 6. Cuias
nale var. 6. & M. m
pro octavo Anob
fit mentio. Briss. H.*

ABICERE
the. quod moue mar

¶ Abiecta Per
humili & vili. *l. 1. ff.
vtr. reputa si pat
dæque sit. ¶ A
contrarium verb
adlectionem non
de in diem adieci
3. f. 14. Significa
tere. l. quis leuand
primò dicit, Proi
bus Hinc, Abi
cendij causa sub
l. falsus. §. qui alien
icere hactam di
animum abiicit a
Spieg. ¶ Abiicer
guo pretio vende
rmas summas. D.
licitur vxor quam
CONDITIO
VTAR. Dini
Latine, unde Rho
ABIRE dicit
¶ Abire ab em
ptione discedere
pact. vel mutare*

cerum ut fures, tenentur adione ciuili in duplum vel quadruplum, qaa casu sine inscriptione agitur: sic abactores, cessante adione ciuili extra ordinem accusantur: quo casu necessaria est inscriptio, Cuius Briss. Prat. Spieg. Horom. Hinc

ABIGEATVS crimen ipsum descedit, de quo in l. 2. D. de abigeis. l. 5. §. qui deseruunt. D. de re milit. quo olim nobilitatos Iberos fuisse Seruius in 3. Georg. scribit.

ABIGERE est se expellere, vel crimen abigeatus exercere. Nebr.

Abigere etiam partum venenis & medicamentis, expellere & enecare significat. l. 4. D. de extraord. criminis. l. 8. D. ad l. Corne. de ficiis. & l. 38. D. de panis. & apud Cic. in Ciceriana. & apud alios. Vnde, Abactum ventrem dixit Paulus lib. 5. Sent. tit. 9. fectum venenis & medicamentis erectum, Nec longe ab hac significatione est, quod Imper. venenis viscera hominis extinguere appellat in l. 3. §. de quaestio. Cuiusmodi criminis à Iuvenale Sat. 6. & M. autio Felice (cuiuslibet pro octavo Arnobij hodie circumscribitur) fit mentio. Briss. Horoman. Prat.

ABIICERE Est spernere, ut in Aulicis. quib. modis nar. eff. leg. §. fit igitur. Hinc, Abiecta Persona pro contempta, humili & vili. l. sed est vniu. §. interdum. vor. vtruta si patris persona vilis abiectione sit. Abiicere quodammodo contrarium verbo Adicere, quod est adiectionem non recipere. l. Sabius. D. de in diem adiectione. Cuius ad. Afric. tract. 3. fol. 34. Significat & proicere & repellere. l. qui leuanda. ad l. Rhod. de iactu. vbi primo dicit, Proicit, postea Abiicit. Rebus Hinc, Abiecta dicuntur quae incendiij causa sub dium emittuntur. vido l. falsus. §. qui alienis. D. de fur. Spieg. Abiicere hactum dicitur qui causa diffusus animum abiicit ac definit contra conari. Spieg. Abiicere rem videtur qui exiguo pretio vendere cogitur l. ita ut in omnes summas. D. manda. Spiegel. Abiicitur vxor quum mittitur renuntiaro, CONDITIONE IVA NON VTAR. Dimittere vxorem an dicatur Latine, vide Rhod. cap. 16. lib. 18. Spiegel.

ABIRE discedere est. Rebus. Hinc, Abire ab emptione, id est, ab emptione discedere, l. iurifgen. §. adeo. D. de pact. vel mutare emptionem & ab eare

cedere. d. l. iurifgen. vbi prius dicit, Abiri ab emptione: postea mutari & recedere, In l. 2. D. quando liceat ab emptione discedere, dicitur, Abeatur ab emptione. Spieg. Rebus. Abire à Societate, est discedere, & societati renuntiare. l. si conuenierit, D. pro socio. vbi prius ponit verbum abeatur, postea Renuntietur. Rebus.

Abire in creditum, non omnino idem est, quod Creditum: sed tantum eas res credere quae accipientis sunt: hoc est quae functionem non in specie, sed in genere recipiunt. Vlpia. l. procuratoris. §. 8. D. de tribu. actio. l. 3. §. 1. D. ad Metaco. vide Credere. Horom. Prat. Abire dominium à nobis. in l. non ideo. Non ideo minus recte quid nostrum esse vindicamus, quod abire à nobis dominium speratur, si conditio libertatis vel legati exiterit. D. de rei vind. pro. Recedere & auferri. Spieg. Rebus. Abire Magistratu eodem sensu dicitur quo abdicare se magistratu deponere, dimittere magistratum, vel administrationem. l. nec magistratibus. ibi, expectandum est, quod magistratu abeat. D. de iniuriis. Prat. Rebus. Oldend. Abire in desuetudinem, aholescere est. Abit lex in desuetudinem, quando est abolita per contrarium vsum vel consuetudinem. Iurifcon. l. in l. §. 1. de inerr. actio. Abire rem longè, pro eo quod est, infinitatem respicere, pulchro loquendi modo à Iurisc. usurpatum, in l. a diuo. §. sed si emptor. de re iudic.

Abiudicare rem, est per iudicium auferre, & alienare ea forma qua dicimus abiudicare. Bud. in l. postrem. de Orig. iur. Abiudicare & Adiudicare contraria.

ABIVRARE verbum iudicarium est, & ut Seruius in 8. Aeneid. scribit, rem creditam periurio negare significat. Id quod Plauti versu ex Prologo Rudentis comprobatur. Qui falsas lites falsis testimoniis Perunt, quique in iure abiurant pecuniam. Quamquam ille auctor pro Rudente iurmonio dicitur. Curculionem citet. Sic & Cic. 1. Epist. ad Anio. Me sponsorem appellat. Mihi tamen abiurare satius est, quam dependere, Quo loco abiurare Cic. dixit, pro, sponsonem factam iureiurando abnegare. Symmach. in Epist. Cui post venditionem Hispaniensis praedij fui, partem preteritis emptor abiuravit. Inde,

Abiuratio, rei creditae abnegatio, inter-

prete *Isid. lib. 5. Sym. c. 26. Brif. Hot. Prat. Spieg.* ¶ Abiurare etiam est iuramento renuntiare. *c. audira de restit. spol. in antiq.* ¶ Abiurare heresin quid sit, *disces ex c. ad abolendam. extra, de heret.*

ABLATIVVS Casus aliquādo res soluitur in Accusativum & præpositionem propter: ut mandato, id est propter mandatum. *l. si mandato. ff. mandati. l. eo remferro. §. eam rem. ff. de publ.* Aliquando in Accusativum & præpositione IN, Vt, Quiete, id est in quietem. *l. 1. C. de premi. de lib. 12. Nebr.* ¶ Ablativi absoluti ea natura est, ut conditionem inducat. *Notam. Dd. & præsertim Aleius, in l. cum quarebatur. 240. ff. de verb. sign. in quo articulo sciendum est: ablativos quandoque in Vim septimi casus, ut Diomedes & Servius docuerunt, enunciant: tuncque dubium non est, ad conditionem non referri. Inducitur autem huius casus vis simpliciter, in Nominibus: ut cum dicimus, Te autore didici, arbitrari Seij ædificavi, saluo consensu domini alienavi, & si quæ similia. Quandoque per Participium proferuntur, & tunc naturam adiuncti participij debemus inspicere: præsentis præteriti, an futuri sit temporis. Quod præsentis est temporis conditionem nō inducit: Vt si dixerim, Rato manente pacto, pena solvatur. Item, Filio præcedente, patri permittitur quemlibet in locum nepotis adoptare: hic enim non videtur subesse conditio Quod tamen non procedit cum participium ipsum, licet præsentis temporis, futuros tamen casus respicit: ut si constitutum sit: stantibus masculis feminas à successione excludi. Illa enim verba, Stantibus masculis, quoniam ab eo prolata censentur, qui ius de eare statvendi habet, & conditionem inducunt & dispositionem: quia non solum feminas sub conditione excludunt, sed ipsos masculos admittunt. *Barrol. in l. 2. §. si. ff. ad Tortul.* Cum participium Præteriti est temporis, obscurior est questio: quoniam ex adiectione verbi ad omnia tempora potest referri. *l. verbum erit. 123. & ibi Alei. ff. de ver. signi. vnde hæc verba, Solutum maritum, generaliter accipi ex materia subiecta poterunt, siue retro solum sit, siue in futurum solvatur: respectu futuri, conditio est, non autem respectu præsentis præteritiue. Nam & cum sermo**

Latinus præsens à passivō verbo nullum habeat, soliti sunt Veteres in eum sententiam præterito vti. *Vt apud Verb. Vimque addere victis: id est, qui vincebantur & in Georg. Quam quibus in patriam ventosa per æquora volū, id est qui vehantur. Sio in l. 3. §. deinde. ff. de incend. ru. dam in eum, qui rati ne expugnata, quid rapuisse diceret, actio conceditur: illa verba, Naue expugnata, exponitur, id est dum expugnatur, & præsens quoque tempus respiciunt. Sumuntur quoque & huiusmodi participia ferè in vim nominis, ut cum dicimus, velo levato iudicavit: referunt domini consensu alienavit: penum excepto vino legavit: quo casu dubium non est, dispositionem inferri, non conditionem. Cum futuri temporis participium est, tempus potius quam conditio inducitur, ut in illo Lucani: Venturo Cæsare Romam, Ignave liquere manus: id est cum esset venturus. Vnde, licet *Barrol. in l. 1. questio. 7. de condit. & demonstr.* eas condiciones quæ ab ablativis absolutis inducuntur, expressas appellet: tamen videtur huiusmodi ablativos principaliter ad tempus, quam ad conditionem referre. Nam & illud in consilio est, magis dispositioni eos accedere, quam conditio expressa faciat. *secundum Ias. in rubr. ff. soluto matrimo. Alciat. in l. cum quarebatur. 240. ff. verbor. signifi. & plura de natura horum Ablativorum. in l. 1. Cod. de iur. emph. l. ab emptione. 58. ff. de pact. in l. 1. & ibi Barrol. & Bald. Et alibi.**

ABLEGARE, pro longè mittere. *Spieg.*

ABLOCARE, est dentè locare fundum tertio locatū, *Idem Serviana. Instit. de action. Spieg. Prat.*

Abmatertera, est abavie foror. *l. 6. grad. 3 ff. de gradi. Spieg.*

ABNEGAMVS (*Abshlagen*) quod à hōis aut dono, aut cōmodato petitur. Item, *Vernoyen*, quod nobis creditum est, ut depositum. sed & quod promissimus. *Emppfallen. Spieg.*

ABNEPOS, abnep̄tis, hī sunt, aut Paulus, pronepotis, proneptis filius, filia. *l. 10. §. 15 ff. de grad. Hotoman. Prat.*

ABNOCTARE, integrum noctæ abesse, foris pernoctare. *Marian. l. 15. ff. de officio præsid. Ne qui provinciam regis, fines eius excedat, nisi voti solvendi cau-*

sa: dum

sa: dum tamen abnu-

Hum.

ABNVTARE

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

Abnu. 1. Abnu. 1. Abnu. 1.

sa: dum tamen abnoscere ei non liceat.
Hocom.

ABNVTARE, sæpè abnuere. *Festus lib. 1.* Abnuere autem, qui signo capitis aliquit negat, quiue recusat. aut prohibet, apud Classicos autores. *Hinc,*

ABNVTIVVM pro negatio & inficiali, in *l. 8. in prin. versicul. & qui spondet. ff. de verbor. obligatio.* Qui spondet, inquit Paulus, Dolum malum abesse, abfurumve esse, non simplex Abnvtium spondet: sed curaturum se ut dolus malus abest. Quod verbum inuenturum est. *Usum eo Caprum in lib. de Oribogr. reperis.* Confessiva vox, ait, sit ex duplici voce abnvtius, ut, Non nolo. *Festus* etiã Abnvtionis vocem vsorpat *lib. 9. in,* non semper abnvtionem significat, sed interdum etiam pro additamento ponitur. Sic enim hæc postrema verba lego: quibus significat vocem; In, plerumque incrementum addere verbis quibus præponitur, ut ex his quæ illic adfert, exemplis patet. *Briss.*

Abolere, est in desuetudinem shire, *Isidoro e. fuerunt. 5. paulatim. 7. diffinit.*

Abolere est tollere; & in mare, & delere, in *constitut. Iustiniani. l. 1. in prin. Cod. comm. de legat. Prat.* Aboleri accusatio, Aboleri item nomen Rei dicitur, cum accusatio criminis, perimitur, Reique nomen de reis eximitur, *l. 3. §. 1. de accusat. l. hi tamen. 11. §. vltim. cod. l. 1. §. accusationem. ff. ad Senatusconsult. Turpill.* Sic aboleri nomen solum potere, idem quod se à iudicio absolui petere. *l. 3. §. vltim. ff. accusat.*

ABOLITIO, criminis extinctio, aut qua reorum numero reus eximitur; & abolerur accusationis memoria, *l. 4. §. 1. ff. ad Turpillia. qua de laroribus resque datur. Et alibi. Vel. or Oldendorp. tradit,* Abolitio est accusationis institutæ peremptio, vel absolutio, qua quis nomen aliquis accusauit, cum omni inscriptione iam facta, in rotum abolerur, remissa necessitate accusandi. Et debet impetrari à Principe, vel Iudice, ab illo scilicet, qui aliquam accusationem instituerat: & in ea se inscripserat: talis enim citra infamiam desistere non potest, nisi absolutionem impetrauerit. Sed quando talis impetrat, quod desistat, & quod illud quod per accusationem inchoatū erat, deleatur, ritè fit. Ea fit triplici modo.

Primo publicè (hanc etiam generalem vocant abolitionem in *ciuil. de gener. abol. Cod.*) ob diem insignem, aut publicam gratulationem, vel ob rem prosperè gestam, vel ob lætitiã aliquam, vel honorem domus diuinæ, *l. 7. 8. 9. & 12. ff. ad Senatusconsult. Turpillia. l. 14. §. 1. ff. de bon. lib. quam Constant. lib. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* (criminum publicam absolutionem) appellatur. Etque vel Senatusconsulto, vel à Principe dabatur. *l. 2. Cod. de general. abol. quemadmodum à Constantino, ob natiuitatem filij Crispini, factum legitur.* Et hoc casu durantiis feriis accusationes omnium criminum, paucis exceptis, de quib. in *l. antepen. & pen. ff. ad Senatusconsult. Turpillia. abolentur,* ne quisquam tempore lætitiæ in foribus sit & luctu. Sed feriis finitis, intra 30. dies viles accusatio repeti potest, *l. 1. aut priuatum. 10. l. 12. & 13. §. fin. ff. ad Senatusconsult. Turpill. Paul. lib. 3. titul. 17.* Secundo fit abolitio lege, morbo scilicet reo vel accusatore, vel iusta causa, morbo scilicet, impedito quo minus accusare possit, *d. l. 10. & 15. §. 1. propter. l. 3. in final. D. accusat.* Tertiò fit priuati auctore vel reo postulante, ab ipsismet præsidibus & quidem pro tribunali, non de plano, sed causa cognita concedi debet. *d. l. 1. §. abolitio. ad Turpill.* In causæ autem cognitione versatur, an reus ad sententiam abolitioni, an non calumniosè instituta sit actio: nam neque aduersario inuito, neque calumniantibus hoc est indulgendum, *l. fin. D. ad SC. Turpillian. ubi PP. 1. semel. in parat. l. 2. & 3. C. de abol.* Porro impetrata abolitione, is qui desistit, accusare amplius nequit, nisi ex indulgentia principis, *l. 1. 2. d. eod. Cuiac. ad Iul. Paul. recep. senen. lib. 5. tit. 17.* duplicem facit tantum abolitionem, Publicam, & priuatam. Publica fit nullò postulante, auctore Principe vel Senatu, ob lætitiã aliquam. Priuata fit, aut postulante reo ex certis causis, aut postulante accusatore. *Briss. Hocm. Spieg. Prat. Nebris.* Abolitio distat ab Amnestia, siue obliuionis lege: quod post diuinitatē accusatio instituitur vel repeti non potest, Post abolitionem publicam intra diem trigésimum etiam ab eodem repeti potest, *l. 1. C. de gen. abol. l. aut priuatum. D. ad SC. Turp.*

ABOMINARI, est omen avertendi. Veteribus infantum aliquid & malominis deprecantibus atque avertantibus, hæc locutio in usu fuit. Hinc apud Iuriconsultos, Quod Abominari, dictum videmus, pro eo quod Cicero crebro sic extulit: Quod Deus omen avertat, detestetur, obruat: & Terentius, Quod Dij prohibeant, Seneca in l. Lucius, 85. D. de heredib. instituit. Si mihi Titius hæres esse noluerit, aut, quod abominor, prius moriatur, &c. Sic Papinian. Plin. & alij.

ABOMINATIO, à D. Hieronymo in Homil. appellatur servitus idolorum, Largius tamen sumitur in communi usu loquendi, pro qualibet re turpi & abominabili. Unde dicitur, Abominatione populi s. sua nos. extr. de cler. agrot. Alibi Abominatio dicitur elemosyna Deo facta de rapina, simonia, vel usura. c. non est putanda l. que sit. x. scriptum est. 14. questio. 5. Oldend.

Abominatus, dicitur qui sacris interdictus, excommunicatus est. Alciat. l. pecuniam. 36. D. si cert. per. l. 1. Budao in forensibus dicitur abdicatus à magna matre, in l. reddentes. C. de sum. Trin. ab Ecclesia extortis. Et hoc sensu abominationem rectè dicemus excommunicationem. Spieg. Old. Prat.

ABORSVS & Abortus distinguuntur à Non. Mar. ut sit Aborsus, qui est in primis mensibus cum conceptio facta est: Abortus prope tempus parienti: tunc enim moritur quod nascitur. Porro procurare Aborsum, homicidij species est, de quo Dd. præsertim Alberio. in l. qui in utero. D. de stat. hom. Spieg.

ABORSVS venter (qui & abactus) Paulo lib. 4. sen. tit. 9. partum facere non videtur. l. 2. C. de post. har. instituit. Et ideo, ut ad d. locum Pauli annotat Cuiacius, abortus factio finitur missio in possessione. l. 1. in fi. D. de ven. in poss. mit. Prat.

ABORTVS, vel abortum, vel abortio, eadem sunt, & his omnibus generibus hoc nomen substantivum variatur. l. 30. §. quod dicitur. 2. D. de acq. her. l. 38. §. qui abortivus. D. de pan. Dicitur autem fieri, cum mulier ante tempus partum edit, viventi illata, apud Ulpian. in l. 5. toties. vers. idem erit. D. de ven. in poss. mit. Prat. Abortum tamen gravidæ mulieris, etiam dici, quod non sit tempestive ortum, Sex. Pompeianor. est. Spieg.

ABORTIVVS est puer, vel alter fetus, ante præfixum tempus natus: & ideo sic dicitur quod non oriatur, sed abortiatur & excidatur, secund. l. id. lib. 10. Erym. Old. Hinc Abortivus, qui abortu natus fuit. Spieg. ¶ Censetur autem abortivus partus, si quis nascatur quinto aut sexto mense: cum genuina, iusta & legitima non sit recepta, nisi septimo mense, & deinceps, l. septimo mense. D. de stat. hom. Spieg.

ABPATRVVS, idem qui patruus maximus, hoc est, abavus, abavus frater. l. 3. D. de gradib. Hoto. Prat.

ABROGARE legem, idem est quod tollere, siue antiquare, quia à Magistratu, qui eam potestatem habet, populo interrogato, an velit, iubetque eam legem tolli, illo annuente, antiquatur, tolliturque: quemadmodum eodem populo interrogato fuerat promulgata: Unde & lex plerumque dicitur rogatio: ut sic, Abrogare legem, sit populum rogare, ut ne aliqua lex valeat, & omnino tollatur. Neque enim cum lex abrogatur aliud agitur, quam quod rogatur, quomodo eam abrogari oporteat: ut Bald. in sua Catho. 1. parte sub finem ostendit. Cir. lib. 3. de legib. Bas. inquit, tu leges rogabis, quæ nunquam abrogentur. L. i. lib. 24. plebiscitum primum ego antiquo abrogæque. Est itaque abrogare legem idem prope quod derogare. Iuriconsultum tamen de verb. sig. inter utrumque verbum, nihil distare facit. Derogatur, inquit, legi: cum pars detrahatur: abrogatur, quum prorsus tollitur. Adde tu, quod abrogatur, quæ, ut dixi, prioris legis infirmandæ causa promulgari altera. Semonis Latini ignari, vulgari voce decepti, pro eo, quod esse debet abrogare, siue derogare legem, ipsi reuocare dicunt: quum sit reuocare, ut auctor est Varro de lingua Latina, rursus in cor vocare, hoc est: reuocare. Not. ¶ Abrogare, Derogare, Exrogare, Obrogare, diversam habent significationem separatamque in antiquorum auctorum libris. Cir. lib. 3. Epist. ad Aricium. Odo nostri Trib. pl. caput posuerunt hoc, Si quid in hac rogatione scriptum est, quod per leges plebive scita, hoc est, quod per legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare sine fraude sua non liceat. Abrogatur verò legi, interpretare addeffino in l. derogat.

et puer, vel alius
temporarius: &
non occurrat, id est
secundum illud 10.
tunc qui, hoc, u
tetur utem abori
leatur quinto auc
tina, iusta de legi
aliis legem o men
no mens. D. de stat.

idem qui patitur
ab abusu trater l.
rat.

legem, idem est
quare, quia à Ma
litem habet, po
teli, iubeatque eā
ente, antiquatur,
nom eodem po
t promulgata: Vn
tetur rogatus: ut
populum rogare,
& omnino tolli
let abrogatur: a
rogatur, quomo
est: ut Bald. n. sua
ostendit. C. de ab
egre rogibus, que
nom lib. 2. ple
aniquo abrogat
gare legem idem
tursus fultus ro
numq. vacuū, nō
gatur, inquit, le
abrogatur, quom
tu, quod abroga
leg. infirmandē
ra. sermonis la
decepti, pro eo
re, siue deroga
ciunt: quom fit
erro de lingua La
re, hoc est reno
i, Derogare, Ex
erlam habent fi
inque in anti
C. lib. 3. Epist.
y Trib. pl. caput
ad hac rogatione
leges plebi, ut sci
legem Glodium
derogare, obro
garet. Abroga
tissimis in l. de
repa.

rogatur. 102. D. de verb. sign. cum lex pro
fus tollitur. Derogatur cum pars detra
hitur Vlpian. in Infirmitat. Lex aut ro
gatur, id est, fertur, aut derogatur, id est
pars primatollitur, aut subrogatur, id est
adiicitur aliquid primę legis, aut abroga
tur, id est, mutatur aliquid ex prima le
ge. Festus autem, Derogare aut esse de
trahere: Etrogare, ex lege vetere ali
quid eximere per legem nouam: Obro
gare, legis prioris infirmandę causa le
gem nouam ferre. Quemadmodum, a
pud Sueronum, Claudius capiti Papie Po
paz legis obrogasse edicto dicitur. Quin
til. Declam. Quociens de iure populi a
gitur, apud Populum cui mutare, cui
obrogare, cui ferre quas velint rogationes
licet. Briss. ¶ Abrogationis variaz sunt
causę. I. Confectura contraria, in l. de
quibus. D. de legib. can. in istis. §. leges. 4. di
stinct. II. Constitutio contraria. exem
pla reperies in multis Inst. Non. III. Cause
cessatio. c. Neophytus. & ibi gloss. in verb.
causa. 61. distinct. l. adigere. §. quam. D. de
iur. patr. III. loci varietas. c. fin. 31. di
stinct. V. Tempus. c. non debet. de consang.
& aff. VI. Rigor. gloss. in c. fraternitatis.
34. distinct. VII. In specie. c. legi 16. qua
sti. 1. VIII. Maius malum inde sequens.
c. verum hoc. 14. distinct. Prat. Et fusius de
huius causis Rebuffus ad d. l. derogatur. 102. I
tem enumerantur in c. ult. §. hac est legib. 4.
distinct. ¶ Abrogare nonnunquam ad
magistratum, imperium & alia refertur:
capiturque pro adimere, abdicare, abo
lere, irritum facere, extinguere. l. nec
mandato. §. 1. D. de tutor. & curat. dar. vbi
dicitur, quod si furor non abrogat magistra
tum. Sic abrogare magistratum alicui
dicitur, qui legem fore ad populum, ut is
magistratu suo spoliatur. apud Cicero
nem in Cornel. Nec vehementius est o
stendere se latrum inuito collegę
quā ipse collegę magistratum abroga
re. In l. si quis fundum in si. dicitur, bonis
omnibus abrogatis. C. ad l. lul. de vi publ.
Horo. Rebuff. ¶ Abrogatas leges, con
stitutiones, recitari, aut ostendi, aut ci
tari vetuit. Iust. in l. C. de vet. iur. enuc. Ea
rum tamen necessaria videtur notitia.
Isido. c. fuerunt. 7. distinct. Prat. ¶ Abroga
re per Saturam, forma est loquendi in
sanctionibus legum adscribi solite, auro
re Falso. Hoc modo. Néve per saturam
abrogato aut derogato. Id est (Vt Cu

iat. obs. 14. cap. 7. explicat:) ne committis
rebus plurimis abrogato, ne confusę, sed
speciatiter, explicatę, diserte.

ABRVP TVM lucrum, cuius nomi
nie Vlpian. l. 1. §. 3. D. quar. rer. act. non det.
interpretatur Accurs. ibid. subreptum,
cuius sententiam probasse videntur Al
beris. & Oldendorp. in Lexico. explicantes
abruptum, id est, turpiter acquisitum.
Sunt qui interpretantur pręceptis, & prę
ter spem obiectum. Tu vide Gręcos in
terpretes in eum Vlpiani locum. Bu
dæus tamen abscissum, & præcisum
ut notum videtur interpretari l. 4. §. 8. D.
de re milis.

ABRVP TA, dura, præcisā, abscissā
c. de viro. 12. quęsti. 2. Prat.

ABS

ABS præpositio ablativus, idem quod
à vel ab, à Græco ἀπ. significat autē re
tractionem in partem posteriorem.
Eadem M. Cicer. temporibus in accepti
tantum tabulis vsurpabatur, cum eius
nomen perscriberetur: unde accepta
pecunia in codicem referebatur: hoc
modo, Abs T. Pomponio accepti H. S. de
cim. Calend. Maij. ¶ Q. Hor. Q. Metel.
C O S S. Cio. in Orat. vna præpositio est
A B S, eaque nuac tantum in accepti ta
bulis manet: nec his quidem omnium:
in reliquo sermone mutata est. Pompo
nium tamen in facti stipulatione vsus es
est, in l. si ita stipulatus. 14. D. de verbor. obli.
& in nominis emptione Saluius Iulia l.
multum. 19. D. de her. vel act. ven. Prat.
Hor. Sp.

ABSQVE, & Sine, habent similem
significationem, quę est negatiua, ut
Absque iniuria. l. omnino uariatione. C. de sa
cro sanct. eccles. Est vbi pro præter & ex
clusiue ponitur. Exempla habes apud Al
bericum Spieg.

ABSCEDERE est recedere in l. u
nic. de colon. Palest lib. 11. C. ¶ Absceden
tem vsu fructum hoc est usum fructum
id est, seiunctum: & destrictum interpre
tatur Theop. ne autem. Inst. de vsus. Prat.

ABSCISE vel Abcisse pro eo
quod est, fixę & determinatę, in l. semper.
5. §. 2. ff. de iure immum. Demonstratur va
rię, inquit Calli. si. nec Abcisse, numerum
liberorum, ad excusationem municipa
lium munerum prodesse, ex rescriptis.
D. Alij Pertinacis. Id est non præcisę &
fixę: quia non est numerus status, qui

immunitatem præbeat. *vid. Bud. in l. qui cum auo. §. non omni. D. de re milit. Idem valet, quod Græcum ἀμνηστία. Igitur, Non Abscisse, id est, non exatē, præcisē, imperfectē, non plenē, non certā & constanti definitione, nec ad vnguem. Vsurpat hoc verbum sapsissimē Valer. Max. pro seuerē, & rigidē metaphora à rupib. & aliis locis præfraçtis ducta. Spieg. Briss. Prat. Hor. Old.*

ABSECTA, & coniuncta contraria sunt. *l. eu quidem: qui milit. non possunt. lib. 12. C.*

ABSENS, vide **ABESSE**, suprā.

ABSENTIARVM genera quinque constituitur Accurs. *l. vltim. D. de in integ. rest.* Prima est probabilis & necessaria, vt in milite, qui Reipub. causa abest. Secunda est probabilis tantum, vt studiorum. Tertia necessaria tantum, vt in relegato. Quarta voluntaria, sine cōtumacia. Quinta, vt per contumaciam. Budzus tamen, tria tantum genera referre videtur in *Forensi. Iustam, & causariam prebabilem & liberam. Prat.*

ABSIISTERE Budæ in *forensib. est superledere: quo significatu videtur etiā T. Lilius lib. 8. ab urb. cond. accepisse. Prat.*

ABSOLVERE forense verbum, significat iudicio se liberare, apud *Julianum. l. si extr. aueb. 14. §. j. D. ind. sol. & Paul. in l. si in re. in fin. princ. D. de noxal. act. Prat.* ¶ **Absoluere iudicio**, & **Absoluere se iudicio** ab aliquo, pro libera re, non vexare molestia iudiciali. Sic Absoluti ab aliquo, liberari ab ea contro uersia, quam ab aliquo patiebatur, *l. 14. D. ind. solui. laul. l. fullo. 90. D. de fur. l. si in re. 19. D. de noxal. act.* ¶ **Absoluere creditorem**, pro pecunia soluta dimittere eleganter dixit *Iul. Paulus in l. Et in contraria. 37. D. de usur. Et in contraria, inquit, negotiorum gestorū actione vsuræ veniunt, si mutatus sum pecuniam, vt creditorem tuum absoluiam. Vulgō expedire dicunt. Eodem sensu vsus est quoque *Torent. in Adelp. act. 2. scen. 4. Aesch.* Ego ad forum ibo vt hunc absoluiam. Sumptum ē Græcorum consuetudine videtur, qui *ἀπολύειν, & ἀπολύειν* dicunt. itaque Absoluti dicitur creditore cum sibi res creditum soluitur ære. *Hor. Prat. Sp. Oldend.* ¶ **Absoluere pro Absolutum ostendere & declarare**, exponit *gl. in c. ex diligenti extr. de simonia. c.**

2. de iur. iur. c. audiui. 24. q. 1. Prat. Oldend. ¶ **Absoluere pignus**, apud *Paulum lib. 2. recept. sentent. cap. 5.* accipitur pro eo quod est, luere pignus. Creditor, inquit, si simpliciter sibi pignus depositum distrahere velit: ter ante debitori suo denunciare debet, vt pignus absoluat, ne à se distrahatur. Sunt tamen qui ibidē luat legant. *Hor. Prat.* ¶ **Absoluere pro Reconciliare**, sumitur in *c. ad mensam. 5. pe nult. 11. q. 3. Oldend.*

ABSOLUTA, completa, ad finem perducta. Item, ¶ **Absoluta**, dicuntur lecta, & à partibus approbata. Vel absolutura, subscripta. Sic exponitur *Instituta contrah. emp. §. 1. A stipulatur Imp. Iustin. in l. contractus C. de fid. instr. Spieg.*

ABSOLVTE accipitur, pro eo quod est in vniuersum, in totum, vt in *c. beneficium, extr. de reg. iur. in 6. Item absolutē, id est, præcisē. c. contra Christianos. extr. de heret. lib. 6.* Aliquando exponitur absolutē, id est, libere, vt in *Authen. de mand. prin. §. sed neque. Prat. Old. Spieg.*

ABSOLVTIO ad crimen relatum, pro liberatione à crimine. *Spieg.*

ABSOLVTORIA esse omnia iudicia Iustinianus scribit, *§. fin. in fin. Insti. de perpet. & temporalib. actio. quod ita ibidem explicuit Theophilus, τὰς ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ δικαστῆρος καὶ τὰς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀποκρίτου. Prat.*

ABSQVE, Vide **POTE** **ABS**, suprā.

ABSTENTI voce (quam nostra memoria *Rimus Neapolitanus*, qui regum aliquot viras epitomauit, vt ante eundem *Cyprianus*, pro excommunicato *V. forpauit*) Iuriconsulti, *Ulpianus* & *Africanus* vsi sunt, pro eo, qui se bonis paternis seu hereditate abstinuit, *Ulpia. in l. si. D. si quis eam. Et interea, inquit, pupillus adoleuerit, aut mortem obierit, aut etiam abstentus sit hereditate. ¶ Abstentus*, qui tutoris auctoritate ab adfendo hereditate reuocatus est. *Senola l. p. mul. D. de aut. tut. An secundum hęc acta adolescens à bonis patris abstentus sit: respondit, preponi abstentum, Sic Ulpian. & Papinian. Horom.*

ABSTINENTIA opponitur rapacitati. Abstinentem enim ab alienis, cum nulli vim inferimus. Est igitur Abstinentia in viro innocente. Continentia in temperante. Notum *Quidam* carmen: Est virtus placitis abstinuisse bonis, citæ

Scholast.

Scholaster in Clemente Spieg.

ABSTINERE quando aliquis se ab aliquo se tenent ab illius rebus. *Dalenus* opus adinendum est. *Ulpianus* de portatu, loquere debent. *l. re leg & j. qui honoribus* tam vii prohibitus abstineret inter unum & rui in fin. *D. de mun. p. 14. Ad alia quod* re exempla sunt in *l. app. interposita. ¶* *Ulpianus* de necessariis habet *D. de mil. lib. D. de ac tam dicitur emancipatus Terry. Sed & ext* ad *Lucius. 14. D. de fide nere se hereditate, tem sane contraria, pte dicitur de su dibus (vt docet In heret. qual. & differ* erant. vel adire vel *unde milib. C. 6. de* randa hereditate. *D* nere populum, ho pupilli se abstine cum iur. 18. *D. de l. p. in D. de aut. tut* Horom. Prat.

ABSTRAH quod & abripere Spieg.

ABSTVLIS tam quis iudicio au

re ex hereditate. *D* Spieg.

ABSVMP ne sumitur ab *Ulp* qui, si nro vlt. fructa sit, vel cetera ne sunt. condici p solum. *D. de iur. iur. con. Spieg.*

ABSVRDV res aspernentur a *Ulpianus* & *Antoninus* in *l. na lib. Spieg.*

ABVNDAN frustra adiecta sunt *D. de iur. iur. in*

Scholiafter in Clement. ad nostram. de heres. Spieg.

ABSTINERE generaliter dicitur, quando aliquis se ab aliqua re cohibet, quasi se renens ab illa re. l. de pupillo. §. qui nunciat. D. de noui oper. nunt. ibi. Interim abstinendum est. Sic relegati, siue in insulam deportati, locis interdictis abstinere debent. l. relegati. D. de panis. Item & is qui honoribus secundum sententiam vti prohibitus est, si appellauerit, abstinere interim à petitione debet, l. reu. in fin. D. de muneri. l. 2. in fin. D. de reg. iur. Ad alia quoque pertinet hæc vox, vt exempla sunt in l. 2. m. c. nihil inuolunt. app. interposita. ¶ Abstinere dicitur sui vel necessarii heredes, l. p. l. 1. §. scia. D. de m. l. 3. D. de acq. her. Abstinere etiam dicitur emancipatus. idem l. 2. §. 6. D. ad Terry. Sed & extraneus, puta vxor. l. Lucius. 14. D. de fideicom. lib. Porro abstinere se hereditate, & rennere hereditatem sunt contraria, & (vt diximus) propriè dicitur de suis & necessariis heredibus (vt docet Iustinian. sub titulo de hered. qual. & diff. lib. Insti. 2.) At extranei vel adire vel repudiare dicuntur, unde ru. lib. c. 6. de repudianda vel abstinenda hereditate. Dicuntur tutores abstinere pupillum, hoc est, si eis auctoribus pupillus se abstinere hereditate. Papin. l. cum tutor. 18. D. de tut. & rat. dist. Scatol. l. pen. D. de auct. iur. & l. 44. D. de re iudic. Hotom. Prat.

ABSTRAHERE in seruicium, quod & abripere in seruicium dicitur. Spieg.

ABSTVLISSE dicitur, quod etiam quis iudice auctore recipit. l. venditor ex hereditate. D. de heres. vel act. vend. Spieg.

ABSVMP TIO, pro consumptione sumitur ab Vlpian. Videndam est, inquit, finito usufructu, an pecunia quæ data sit, vel ceteræ res, quæ in absumptione sunt, condici possint. l. hoc senatusconsultum. D. de usufruct. earum rerum quæ usu con. Spieg.

ABSVRDVM, quod omnium mentes aspernentur ac respuant: Græcè ἀνοητος, & ἀλογος. l. nam absurdum. D. de bon. lib. Spieg.

ABVNDARE ad ea pertinet, quæ frustra adiecta sunt, aut superflua. l. 95. D. de diuers. reg. iur. Prat. Sic autem Spieg.

gelius, Abundat, inquit, non quod superfluum est, sed quod est copiosum & cumulatam Redundat, quod superuacaneum est.

EX ABVNDANTI pro frustrâ & superuacuo, Papiniano familiaru & propria locutio. l. 9. D. de supel. leg. l. 20. D. de manumissio l. 12. §. si quis fundum. D. de instr. vel instrum. Briss.

ABVND E patrimonium relinquere, apud Scatol. in l. vlt. §. qui diuisam. D. de leg. 2.

ABVSIO pro corruptiela morum, Latine non dicitur, nisi adiuncto verbo: vti, abusus morum, abusus legum, & sic de similibus. Spieg. ex Insulano. ¶ Per abusionem, idem quod Abusuè in l. fideiusfor obligari. fideiusfor. D. de fideiusfor. infra, & E V I I.

ABVSIVE, id est, minus propriè. Græcè, ὑπερβαίνω, & ὑπερβαίνω abusus, & ὑπερβαίνω abusuum. facit. l. 2. §. testamentum aurem propriè illud dicitur, quod iure perfectum est: sed abusuè quoque ea testamenta appellamus, quæ falsa sunt, vel iniusta, vel irrita, vel rupta. D. quemadmodum. rest. apor. l. non aliter. in fin. D. de leg. 3. Item imaginaria venditio abusiva dicitur, & ficta, l. imaginaria. D. de regul. iur.

ABVTI propriè est ad alium usum re vti, quàm in quem ea comparata est. l. 19. & l. 34. §. 1. D. de usufr. Abuti etiam vtendo consumere significat. Non. Marc. Abusa, ait, dicuntur vtendo consumpra. Plaut. vbi isthæc quæ dedi ante? Abusa sunt. Et ind. Abusus consumptionem per usum significat. l. 2. §. item si iurauero. D. de iureiur. Qua de causa ab usu separari solet, qui earum rerum est quarum substantia post usum salva manet: cum abusus contrà in iis ponatur quæ vtendo absumuntur ac pereunt. Itaque, quæ res in consumptione sunt, usque tolluntur vel minuuntur, ex in abusu consistere ab Vlpian. dicitur. in l. 1. & l. 5. §. 1. & §. vltim. D. de usufructu earum rerum. Quotia numero sunt, vinum, oleum, frumentum, vestimenta, pecunia etiam numerata, quæ ipso usu adsidu permutacione quodam modo extinguntur. §. cōsumuntur. Insti. de usufruct. Planè in l. 12. §. j. D. de usu & habu. Vtus & abusus opponuntur alia ratione, quod Vtus ad necessitatem referatur, Abusus largiorem licentiam

contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat. l. 15. §. consuluit. D. de petit. lib. h. ar. Briss. ¶ Abuti verbo, est improprie loqui. l. nec seruu. D. de pecul. lib. i. sed cum eo verbo abutimur, factum magis demonstramus, quam ad ius civile referimus obligationem.

A B V S V M nonnunquam sumi in bonam partem, affirmat Archid. in c. prius legum. 11. quæst. 3. quæ glo. sequitur in extranag. ad conditorem in verbo, vel abutitur. de verb. signi. in extranag. Ioan. 22. Id eo Ius Canon. aducit aliquid, non simpliciter dicēs, abutitur abuti nequiter. in c. feder. de rescript. Perniciosus abusus. c. perniciosus. de celebr. missar. vel de etatibilib. abusus. c. si canonici. in fin. de offordin. in 6. Simpliciter tamen prolatum regulariter sumitur in malam partem. P. Rebusf.

A C

A C, copulatiue accipitur, pro atque, xxi. Ulpiano in l. si quis. 4. D. de custo. reor. l. nullus. C. de sem. rrimis. Aliquando ponitur pro, id est. l. decernimus in princ. C. de sacrosanct. eccl'es. Aliquando ponitur, pro ut. §. Itaque. versicul. ex hoc institui. quibus non est permitt. fac. testamen. ibi, quanquā Iure Ciuili, omnium qui in potestate parentum sunt, peculia perinde in bonis parentum computentur, ac seruatorum peculia in bonis dominorum numerantur. Prat. Alber. ¶ Academia, Suida, locus est nemorosus (vbi Plato natus, docebat magna laude,) mille ab Athenis passibus distans. Aliud quoque gymnasium erat non ita procul ab illo, in quo Aristotelici disputabant, Lyceum dictum. Inde etiam nunc appellamus Academicas, Gymnasias, seu scholas insigniores, in quibus maiorum disciplinam studia exercentur. Academicam etiam pro philosophorum schola poni scribit Budæus in prioribus. ¶ Academia instituitionem docent Imperatores. l. vnic. C. de stud. libr. vrb. Ro. libr. 11. & l. 1. C. Theod. eodem titul. quales, & qui deligendi sint professores, Iulianus Imper. l. magistros. 7. C. de profess. & medic. lib. 11.

A C A P N A ligna dicuntur quæ sunt in furno, aut ad solem exsiccata, ita ut cum focis admoucantur, non fumigent: dicta ab à particula priuatiua, & capnos, quod interpretatur funus, quasi sine fumo.

A C C E D E R E significat adire, Inde

accessus, aditus: & incrementum siue augmenti atque adiungi. ut in §. penultimul. vltim. lib. 3. Institut. Inde Accessio, pro incremento. Item pro cōsentire ponitur, cum dicimus Accedere ad passionem, vel cōductionem, pro consensu. Spieg. ¶ Accedere rei emptor videtur id, sine quo res emptæ foret inutilis. l. fistulas. D. de contrahen. empti. Alber. Spieg.

A C C E N S I dicebantur, qui in locum mortuorum militum surrogabantur, & ad censum legionum essent adscripti, Festo lib. 1. Ar Varro, ministratores magistratuum, aut, ab acciendis dictos, id est, vocando: Nam accensus instar praconis acciebat iussu Consulit Quirites ad concionem: quod munus nemini nisi libertis deferbatur, teste Cice. ad Quin. Fr. vide Bud. l. fin. D. de iur. immu. ¶ Accensus, & Præco in hoc conueniunt, quod ambobus Consulit, alteriusve magistratus dicto, ad imperium, nutumque præsto essent: at ille, ut ad concionem; hic, ut ad comitia Quirites aduocaret. Alexand. ab Alexand. Gen. dier. lib. 2. cap. 27.

A C C E P T A R E est frequenter accipere vel per acceptilationem liberare. D. de pactu. l. rate. §. post diuisionem. Spieg. Hinc,

A C C E P T A Sententia dicitur, quæ rata habita est. Spieg.

A C C E P T I L A T I O, est imaginaria solutio: fit enim per interrogacionem, & responsionem: ut, habesne acceptum, quod per stipulationem tibi promisi, vel debuisti? Et tu respondeas, habeo, acceptumque fero. Iam acceptilatio facta est, ac si dixisses, perinde habeo, ac si accepissem ab te per veram solutionem. Itaque non minus per acceptilationem, quam per veram solutionem, tollitur obligatio. Est autem de iure ciuili introducta, etiam auctore Alciato: Sed propter pactum, quod in se habet: de iure gentium esse dicitur, ut ait Ulpianus. Vallet etiam acceptilatio per pactum. Iulianus Iuriconsultus, acceptilatio (inquirit) non sua natura, sed potestate conuentionis valet. ¶ Acceptilatio, & Apocha hoc differunt, quod acceptilatione omni modo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit. Apocha non aliā, quam si pecunia soluta sit. Vlpian. l. si accepto. 19. D. de acceptilatio. Vide plura in sequenti vocabulo.

A C C E -

ACCEPTO lib.
betari, ut creditor con
re accepisse. Vlpian.
caren. 3. §. D. qui et
negue etiam ad Job
p. 17. primum. l. 6. D. d.
e eam. Prat. ¶ Ac
approbati. l. securitat
car. lib. 10. ¶ Accept
tur, quæquid ab aliis
do, seu mutuo, seu
Spieg. ¶ Acceptum fa
teri, quod à me accep
habet re Vlpian. l. 7. D.
pro facere, liberare. l.
dau. Prat. ¶ Accept
pare, hæreditatem ad
sentis actus verba sig
bus tempus, vel cond
fuit. de reg. iur. Spieg.
scribere se ab aliquo
est pulcher text. in l.
mi. iur. in verb. (pre
pupilli accepto ruli
tiones pretium idem
probris soluendū
let: scripsit & contu
accepisset quod non
suo intulerat. Ita ve
plicanda ibi sunt. Se
Tatius Muzius dico
bere, & accepto ruli
quam omne, &c., a
numiss. Sed si inte
mitteret, acceptum
ianus. l. 43. §. 1. D. de
nam generum pect
acceptam legatis res
de pignor. alt. Prin
tunc deberi consta
perest, sortis accepto
igitur trib. de causis
Primum, si pecunia
à quo accepta esset,
Propter quod minu
sepeu retulit, quam
tulit. Deinde, si non
sed tatum qua de ca
ferretur, vicum ex le
accepta ferebatur.
quod debitum erat
à creditore vel iur
piz, accepto fereba
rentini, alisque con
Ex quo intelligi de

ACCEPTO liberari, hoc est, sic liberari, ut creditor constitatur, à debito-
re accepisse, *Plipia* in l. meum autem pra-
sentem §. si. D. quod metus causa, ¶ **ACCEPTO**
rogare etiam ad debitorem pertinet a-
pud *Plipianum* l. 6. D. de acceptis. l. 8. §. 1.
D. eodem. Prat. ¶ **ACCEPTO** ferri, id est
approbari. l. securitatis, C. de susceptis & ar-
car. lib. 10. ¶ **ACCEPTUM** absolute dici-
tur, quicquid ab aliis accipimus, seu do-
no, seu mutuo, seu alio quouis modo.
Spieg. ¶ **ACCEPTUM** facere hoc est confi-
teri, quod à me acceperis, vel acceptum
habere *Plipianum* l. 7. D. de acceptis. ¶ **ACCEPTO**
facere, liberare. l. 9. §. 7. D. quod met.
cau. Prat. ¶ **ACCEPTUM** ferre, emanci-
pare, hereditatem adire, & similia, præ-
sentis actus verba significativa sunt, qui-
bus tempus, vel conditio aduersatur. l. a-
filius. de reg. iur. *Spieg.* ¶ **ACCEPTUM** ferre,
scribere se ab aliquo accepisse. Ad hoc
est pulcher text. in l. tutor. 56. D. de ad-
mi. tut. in verb. (pretium idem rationib.
pupilli accepto tulit) q. d. intulit in ra-
tiones pretium idem quod sibi ab em-
ptoribus soluendum erat, ac si accepis-
set: scriptis & contulit in rationes ac si
accepisset quod non acceperat, sed de
suo intulerat. Ita verba illa obscura ex-
plicanda ibi sunt. *Scauola* l. 89. D. de solur.
Titius Mxuius dico me accepisse, & ha-
bere, & accepto tulisse à Caio Titio reli-
quum omne, &c. *Alfenus* l. 6. D. de ma-
numiss. Sed si interea dum cum manu-
mitteret, acceptum seruo retulisset. *Iu-
lianus* l. 48. §. 1. D. de iure dor. Hanc pecu-
niam generum petere debere: exactam,
acceptam legatis ferri. *Florus* in l. 35. D.
de pignor. affi. Primum usuris quas iam
tunc deberi constar: deinde si quid su-
perest, sorti accepto ferendum est. Pater
igitur trib. de causis accepto ferri solitū.
Primum, si pecunia sic accepta esset ut ei
à quo accepta esset, deberetur. *Cicero* *Ver.* 3.
Propter quod minus Dolabella Verri ac-
ceptū retulit, quam Verres illi expensum
tulit. Deinde, si non deberetur pecunia,
sed tantum qua de causa accepta esset, re-
ferretur, ut cum ex legato, vedito, locato,
accepta ferebatur. Postremo, cum id
quod debitum erat recipiebatur, ut cum
à creditore vel usura, vel pars sortis rece-
pta, accepto ferebatur. Locus enim Flo-
rentini, alique complures id ostendunt.
Ex quo intelligi debet, moris fuisse in ra-

bulis, ut qui suum recipere, primam
debitoris nomen, cui expensum tuler-
ant, expungerent: deinde in alteram pa-
ginam acceptum ferrent. *Plautus*. *Cistella*.
Nunc quod reliquum restat, volo persolvere
¶ *expungatur nomen, ne quid debeā*. Hinc,
ACCEPTILATIO, quæ generali nomine si-
gnificat, in tabulas acceptæ pecuniæ rela-
tionem: speciali verò, & proprio à iuris-
consultis bifariam intelligitur. aut enim
Vulgaris est, aut Aquiliana. Vulgaris est,
quæ vna stipulatione constat: cum is qui
verbis obligatus est, à suo creditore sti-
pularur sic, Quod tibi debeo, habesne
acceptum? *an inutilis* 8. §. 1. D. de acceptis.
Cum enim creditor & illius nomen ex-
pungisset, & res acceptum ei retulisset,
respondebat, Habeo, acceptumque tulli-
neque ad aliam, quam verborum obli-
gationem adhiberi hæc stipulatio pote-
rat: quam ineptum est ab Aquilio prodi-
tam existimare. Aquiliana enim accep-
tilatio mutua & reciproca stipulatione
constat, & ad omnes omnium generum
obligationes extinguendas excogitata
est, eaque sola definitur à *Modestino* in l.
1. D. eodem. liberatio per mutuam interro-
gationem, qua vtriusque contingit ab
eodem actu absolutio. quod ex formu-
la ipsius planius intelligitur apud *Floren-
tium* in l. 1. & vno, 18. D. eodem. *Horonann.* &
Connanus in com. iuris civilis libri 4.
cap 3.

Cæterum hac definitione nexi libera-
tionem, & stipulationis dissolutionem,
atque ipsam quoque Aquilianam for-
mulam simul complecti existimat *Re-
nardus* l. Nihil tam naturale 39. D. de reg.
iuris. Cum enim *Modestinus* ait accep-
tilationem esse liberationem, certè & il-
lud quoque dicere videtur verborum
obligationem, cui acceptilatio dire&to
contraria est, ipso iure per acceptilatio-
nem eo modo tolli, quo per stipulatio-
nem ipso iure stipulatio tollitur. d. §. 1. &
cum addit per mutuam interrogationem
vtriusque contingere abolitionem, A-
quilianam stipulationem etiam accep-
tilationis verbo contineri, euidenter
indicat. & denique his verbis, Ab eo-
dem nexu, quis est quæso mortalium,
qui non dicar ad nexi liberationem per
res & libram acceptilationem quoque à
Modestino referri? Idque eo verisimilius
est, quod res nexæ, hoc est, per res & li-

bram obligatas, non verbis nudis, non sola debita pecuniarum enumeratione, aut acceptilatione nuda, sed etiam per as & libram dissolui consuevisse præter Aliū Gallum euidenter testatus sit Cuius libro sexto, sic de Marco Manlio scribens: Inde rem treditore palam populo soluit libræque & ære liberatum emitit. Nec alio sensu in acceptilationis definitione nexum videtur Modestinus accepisse. d. c. 1. Atque ita quidem accipiendum est, quod Vlpianus, sic regula, eo genere quidque dissolui, quo colligatū est. l. Nihil tā naturale & ibi Renard. D. de reg. iur.

ACCESIO dicitur quod rei siue personæ adiungitur, l. 1. §. 4. D. de pos. ¶ Accessio etiam appellatur fideiussor Paulo l. si seruum. 91. §. nunc videamus. D. de verborum obligationib. ¶ Accessio fit aut personæ aut rei. Personæ, cum mihi aut Titio stipulor: rei, cum mihi decem, aut Titio hominem. idque idem Paulus refert l. obligationum fere. §. accession. D. de obligat. & acti. ¶ Accessionis causam, apud Vlpianum. l. generaliter. §. in principi. D. de fideiussorib. accipere debemus fideiussoriam. ¶ Accessionis locum obtinere eas res ex Paulo discimus quæ non principaliter per se consistunt, sed aliis applicantur. l. nam quod. 4. D. de pen. leg. l. 19. §. perueniamus. D. de aur. argentoque leg. ¶ Accessionis loco promittere eum dicimus, qui fideiubet apud Paulum l. hi, qui accessionis. D. de fideiussoribus. ¶ Accessio, pro adiectione apud Iulianum in §. fideiussores. Insti. de fideiuss. quum ait: Nec plus in accessione potest esse, quam in principali re. Accessionem naturalem, quæ à natura proficiscitur, ut alluvio: & Civilem, ut usura. Quæ hoc iure doctores ostendunt. Spieg. ¶ Accessio dicitur aliquid adiacens alteri, vel omne id, quod est accessorium & necessarium principali: ut capistrum equo, vel vestis seruo. ut D. de pos. l. 1. §. quæ de pos. Si enim seruum emeris, vestem in qua traditur, acquiris, etsi de ea mentio non sit facta. Et accessiones civiles, ut usura, non veniunt in contractum stricti iuris, etiam post lit. contest. C. de condit. indeb. l. 1. in gl. D. de usur. l. mora. in gl. in ver. difficilium. & in c. cum venerabilis de except.

ACCESSORIUM idem est quod accessio, & sequitur naturam sui principalis, Insti. de rer. diu. §. quod se parum. D.

si quis cau. l. si cum. §. qui iniuriarum. & in regula Accessorium de reg. iur. l. 6. Et quædo accessorium venit officio iudicis mercenario: tunc subdito principali tollitur & accessorium. C. de pos. l. 4. Secus quando accessorium venit officio iudicis nobili. D. de cond. ind. l. fin. §. Lucius. in gl. alias regulariter non tenet accessorium, ubi non tenet principale, cum saltem non accedat principali, ut in c. si diligenti de for. compe. Fallit tamen in casib. Primò in c. debito de iureiur. ubi accessorium scilicet iuramentum de soluendis usuris factum tenet: principale tamen non: scilicet obligatione debitoris ad usuras sublatam, quia ad usuras soluendas nulla est obligatio de iure canonico & civili: & tamen iuramentum factum de his soluendis est seruandum. Sed regulare contrarium intelligitur, quando accessorium & principale regulantur eadem ratione, eodem tempore, non mutato respectu personæ. Sed illa non seruantur in promissione & iuramento, quia promissio fit parti, sed iuramentum Deo: & dixit Lud. de Roma, se consuluisse, quod accessorium etiam preciosius principali, sibi tamen accedit. D. de aur. & argen. leg. l. 1. & si non sunt. §. perueniamus. & l. Cum aurum. §. fin. eod. tit. Et facit ad questionem, Si lego mulieri vestes, quas ipsi feci: quod etiam in legato veniunt ornamenta aurea vel argentea vestium. Oldf.

ACCIDENS nihil est aliud, quam circumstantia. Iurisconsult. in l. aut facta. de Panis, enumerat septem. Spieg. ¶ Accidens appellatur, quod adesse & abesse potest præter subiecti corruptionem, ut homini adesse & inesse albedo & nigredo: dos matrimonio potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem. i. matrimonij. l. cum mulier. C. de don. ante nups.

ACCIDERE præcisè Veteres ominis causa dicebant, cum mortem nominare nollent. Iulianus in l. quidam. 25. D. ad Trebellian. A te hæres peto, ut filio meo prima quaque die, aut si prius quid ei acciderit, matri eius des, &c. Hinc Paponius l. in vulgari. 162. §. 1. D. de vector. signifi. Si quis, inquit, ita in testamento scripserit. Siquid filio meo acciderit, Damas seruus meus liber esto: mortuo filio, Damas liber erit. licet enim accidat & viuus, sed vulgi sermone etiam mors significatur. Cicero lib. de inuenc. 2. Cuius hæ-

res non illo in testamento scriptus erat, si quidem in Antonij. Si res accidit. in videbantur: præter futurum idem in P. imp. vobis quæret, si non potueritis, si quid eo ipso effectus habiturus esset Heron.

ACCIPERE &

facere. Nam Capere pat. Accipere, & si habent. 7. D. de cepisse testamentum dolo. D. si quis cum ca. hæque sibi relicta 15. l. de hæ. que in c. h. Papian. d. denegatur. Accipere missum in secundum hæredibus, in l. D. ad Trebellian. dicitur sum in pupillaribus altero ex hæredibus relicto hæreditas relicta que libertatem seruatus in diem testamentum 67. §. totum de legatum libertatem est in l. 1. D. de con. & pup. l. pen. §. parum accipisse dicitur pecunia accepit liberatus sit, vel eundem data sit, aut morte. l. 1. §. vlt. l. 2. Quod referenda, ut res, est l. 1. D. de præterea additur, pisse eum, qui stipulatio subiuuauerit. Accipere excipere, vel excipere. perat. Brill. Videtur, qui per alium. C. de donat. in r. Accipere iudicium dari in eam rem iudicatur controversia, perant. Prætor apponit. §. 8. pro more alibi sepeliri. Potest etiam de passio si quis agit, & eum, Vlpiano placuit.

res non illo in testamento quisquam scriptus erat, si quid pupillo accidisset. Idem in *Antonium*. Si quid mihi humanitas accidisset, multa autem impendere videbantur præter naturam, præterque futurum. Idem in *Pompeiana*. Qui cum ex vobis quæreret, si in vno Pöpeio omnia poneretis, si quid eo factum esset, in quo spem essetis habituri? Græci dicunt *ἐν νόμῳ. Hoc om.*

ACCIPERE & Capere propriè dicuntur. Nam Capere, quum effectu accipitur. Accipere, & si quis non sic accipit, ut habeat. l. 7. D. de verb. sig. Proinde accepisse testamento et eos *Ulpia*, in l. 1. §. 1. dolo. D. si quis omni. cau. test. dicit, qui tamè his, quæ sibi relicta sunt, careant. Sic in l. 15. D. de huius quæ ut indig. acceptum codicilli. *Papinian*, dicit, cuius tamen actio denegatur. Accepisse etiam fideicommissum in secundis tabulis & ab altero ex hæredibus, in l. 11. §. 1. & l. 52. §. ultim. D. ad Trebellian. dicitur, cui fideicommissum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex hæredibus per fideicommissum hæreditas relicta est. Accepisse quoque libertatem servus dicitur, cui libertas in diem testamento adscripta est. l. 67. §. ultim. de legat. 2. Acta accipere legatum libertatèque interpretandum est in l. 13. D. de cond. inst. l. ult. D. de vulg. & pup. l. pen. §. pater. D. de Castr. pec. Pecunia accepisse dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione qua liberatus sit, vel cui gratuita pecunia vitæ data sit, aut minoris locata res venditæ. l. 1. §. ultim. 2. D. de calumniatoribus. Quod referenda, ut ex inscriptione apparet, est l. 115. D. de diuer. reg. iur. in qua hoc præterea additur, non posse videri accepisse eum, qui stipulatus possit exceptione submoueri. Accipere etiam actione, pro excipere, vel suscipere, in l. ult. D. si usufr. perat. *Brissl*. Accipere item per se videtur, qui per alium accipit, in fin. l. hæratio. C. de donat. inter vir. & vxor. *Spiegel*. Accipere iudicium est pati à Prætorè dari in eam rem iudices, de qua mouetur cōrouersia, *Paulo* l. 2. §. 1. D. si ex nox. caus. ag. Prætori apud *Ulpianum* l. filiusfamil. §. 5. procuratorem 3. D. de procurat. & alibi spissimè. Porro iudicium accipere actiue & passiuè sumi, hoc est, ad eum, qui agit, & eum, qui conuenitur referri *Ulpiano* placuit, l. redhibere. 21. §. idè *Pom*

pon. D. de edil. edict. Accipimus de manu alterius, nostra verò auctoritate capimus. Cætera *Alciat* in l. aliqd. de verb. sig. *Spiegel*. Accipio; murior interdum significat, *Spiegel*. Accipit beneficium qui nihil prius contulit ei: recipit qui iam contulerat. Vide *Senec. de benef.* *Spiegel*.

ACCOLA non est, ut existimauit *Accursius*, qui aliquo in loco domiciliū constituit, sed qui propè aliquem locum simpliciter habuat. Et propriè iuxta flumina sunt acolæ. *Vergil* in 7.

--- amnisque vadosi

Accola Vulturi.

Hi & acolentes *Ulpiano*, in l. 1. §. sunt quæ putent. Dine quid in sum. pub. vbi *Accursius* legit accolarum, in *P. Flor.* acolentium. *Alciat* in l. 239. D. de verbor. sig. *Accola* est qui prope aliquem locum simpliciter habitat. *Prætor*.

ACOLUTHI corruptè clericis adiunguntur l. 6. C. de epis. & cler. nam illo loco veteres libri non habent, & *Accoluthos*. Solebant autem acoluthi cereos & funalia deferre, ut *Novell. 59* indicat, dum vetat acoluthos cerarium exigere ab hæredibus defunctorum. *Cuias* in expæsit. No. lult 3. de cler. *Canstian. Hot.*

ACCOMMODARI dicitur quod ab eo cui propriè conuenit, cuiusque gratia comparatum est, ad aliud trāsferretur: hocque verbo iuris consulti videntur cum quid benignè ex æquo & bono contra summi iuris regulas concessum significat. Itaque *Accommodari* dicitur quod ex sententia & mente legis per interpretationem tribuitur l. 48. D. de ritu nupt. l. 30. §. 1. in fin. D. de fide. commiss. liberi. Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur, l. 2. §. si quis tamen in fi. D. si quis cauio. l. ult. D. de transact. l. 2. D. in leg. seu fideicom. §. rursum in fi. & §. item si quis inuenit Insti. de action. Et ut plurimum ad actiones utiles, easque quas Prætor supplendarum legitimarum causa dicit, hoc verbum per tinet. l. 24. D. de pignor. actio. l. 22. D. de aqua & aqua pluuiæ l. 55. in fin. D. de donation. inter vir. l. 11. D. de prescript. ver. l. 31. §. si quid ita. D. de edil. edict. l. 3. C. de donationib. qua sub modo. l. 7. C. de pactu conueni. l. 1. C. de inoffic. testamen. Accommodare etiam significat, interponere & adhibere, ut in consti. *Gord. Imp.* in l. si qua. 7. C. fam. herci. veluti nomen suū accommodare, l.

4. § siue autem. D. de manumissi. l. 3. C. si quis alteri vel sibi. Et fidem suam accommodare. in l. penul. D. si quid in fraud. par. Et operam suam accommodare, in l. 3. D. de obsequiis a parentib. In fraudem itaque si sci vel legis fidem suam accommodare dicitur, qui tacite in fidem suam recipit, clamque & tacite promittit se non capientem restitutum hereditatem. l. 19. D. de his qui vi indig. l. 3. & l. penul. l. 40. in fi. D. de iure fisci. Briss. Sic lasti. in procmio lntit. robor accommodare dixit: pro dare, tribuere, & impartiri. Aldobrä. din. ibid. Schard. ¶ Accommodare nomen, est nomen alterius sui loco ponere, & velut nomen comodo acceptum contractui inferere. in constitutione Imp. l. cum propria. §. C. si quis alt. vel sibi. Prat.

ACCOMMODE id est, multum commodē, ubi periculum, de electi. li. 6. Nebr.

ACCRESCEERE dicitur alicui res, cum ei qui iam partē habet, accedit atque adiungitur. veluti cum insula fundo accrescere dicitur, in l. insula. §. 6. & l. ergo. 30. D. de acq. rer. domin. aut cum ei qui solus heres, sed ex parte tantum institutus est, reliqua pars accedit. l. interdum. 13. §. 1. D. de heredib. institui. §. hereditas. Institui. eodem. Hinc ius accrescendi apud Iuriconsultos celebratur, cum hereditatis, reive legatę, quę in quopiam de heredibus legatariisve deficit, alteri attribuitur. l. si ex pluribus. 9. D. de suis & legis. l. si duobus. 12. D. de bon. poss. cont. rab. Hinc tit. lib. Pand. 7. De usufructu accrescendo. Hor. ¶ Accrescere, pro diminui, in iure accipi interdum, Alber. citatis locis indicat. Spieg.

ACCUMBERE aliud est quā sedere. Nam qui accubū, neque stat, neque fedet, neque ambulat, sed mediū quiddā facit. l. 124. D. de verb. signifi. (itaque meritō Cicero l. 1. de natu. deor. accubationem & sessionem separavit: ingressus, ait, cursus accubatio, inclinatio, sessio, comprehensio, ad extremum etiam sermo & oratio. Vereres autem accumbentes cēnsabant mulieribus exceptis, quas sedere solitas accepimus. Valer. Max. lib. 2. c. ap. 1. scēminix cum viris cubantibus cōnitabant, l. sadorum lib. 20. Erymolog. cap. 2. Apud veteres Romanos vñs non erat accumbendi: vnde & confidere dicebantur. Pōstea, ut Varro ais de vita popul. Romani, viri di-

scumbere cōperunt, mulieres sedere: quia turpis visus est iam muliere accubitus. Briss. ¶ Accubere pro iacere. l. hac verba. §. disjunctiorum. D. de verb. sig. Nebriss.

ACCUMVLATIO, est plurimum actionum iudicialis adiunctio, ut si ex vna causa, plures actiones nascantur contra diuersos, vel ex pluribus actionibus ex diuersa causa contra eundem. Vide Alciat. in l. edicta. C. de edend.

ACCUSARE est generaliter significat aliquem ad causam dicendam vrgere. Alciat. in l. qui accusare. C. de edend. vnde accusationis nomine & civilis actio & persecutio venit, l. iudiciorum, in fin. ff. de accus. & inferi. l. viro. D. solut. maritum. sicuti contra actio pro accusatione ponitur. l. 1. D. de crimin. stultio rot. riuul. l. quando civil. act. preiud. crim. tamen obtinuit ut proprie accusare & accusatio ad criminationes & delationes delictorum referantur: quemadmodum in tit. D. & C. de accus. & inscript. sumuntur Vvesenb. ¶ Accusare, inquit Seruius, & incusare hoc differunt: incusare, proprie est superiorem arguere: ut in Teuennio pater ad filium, Quid me incusas Clitipho? Accusare verō, vel parem, vel inferiore: ut in eodem ad maritum vxor, Me miseram, quę nunc quam ob causam accuser nescio. Et hoc proprietatis est: licet vsus ista malē corrumpat. Hęc Seruius. Aneid. 1. Hor. ¶ Accusare, non à Cudo, & Cuso, ut Priscianus putat, sed à Causa deductum coniugata verba ostendunt Recuso, Excuso, Incuso. sicutum enim est instar Græci cindquas, & ad publica iudicia tantummodo accommodatum est. ¶ Accusare iure mariti, est in accusandum habere certa specialia, de quibus tractatur in l. iure mariti, & l. quamuis. C. ad leg. Iul. de adult. Spieg. ¶ Accusare maiores. Aliud est accusare maiores, seu eos quibus reuerentia debetur: aliud verō expostulare, ac verecundē exponere scuitiam eorum intolerabilem. Plinian. in l. 5. quod autem dictum est. C. de offic. prefest. urb. Spieg. ¶ Accusasse eum dicimus, qui crimina obiecit, & causam peiorari vique ad sententiam effecit, ceterum si antē quieuit, non accusauit. Plinian. l. qui cum. §. accusasse ff. de bono liberi.

ACCUSATIO aliud est, & aliud actio. Accusatio proprie est, ex qua imponitur pœna mortis, vel corporis coercitio, vel pecu-

pecuniaria fisco apponitur persequendi in iudicio. Aug. in rubric. Barol. in l. Prator de Prat. ¶ Accusatio ius quod reus legitimum dicitur, cuius de eadē no. dixit, criminis, nomine fraudes excluditur, intelligitur renoxiz. Dixi, legitimum, l. 3. §. 2. D. de descriptione legitimum, rei nomen ab accusatione, necessarium. Item quibus reum facere notum vel. §. 1. eod. Dixi, dinem iudiciorum scribi Plin. l. 7. §. 1. eod. Dixi, expostulatio deferendi verbum neat cum reus sit & nis datur. ut in Ver. Paulus significat d. l. 1. inquit lege Iulia per generaliter præcipi reum aliquem deferat d. l. 1. Az. accusa non poss. est a nis per libellum d. & panam. l. cum rati l. si qui. C. de his qui rum. in verb. reum d. inscrip. l. fin. de priu. D. de adult. Vvesen tradit Franciscus L. uers. l. cap. 8. nimirum alicuius apud iudicem dam publicam solatius ibi per eum. dicentia quid distinet pro Cælio, huius qui, mal. dicere, actio crimen desideret, argumento pro maledictio autem præter contumeliam iactat, conuiciationominatur. ¶ Accusationem capite esse, cuius pœna multum paronum, D. Accusatio inter Cuias. l. 1. cap. 2.

dixit, pro dura & toleratu difficili. *Spiegel.*
ACERRA *Fejo.* est Ara, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores incensebantur. *Sohard.*

ACERRIMA condemnatio, pro gravissima. *C. de his qui latron. vel al. crim. reos occulit. l. 2. circa medium. Spiegel.* *A.* *Acerrima* indago. id est, diligentissima. *l. vbi. C. de falsis. Spiegel.*

ACERVUS, propriè mixtarum congeries est rerum, ut frumenti, leguminis, salis. *Cass.* Qui ædes, inquit, acervum frumenti combusserit, vincetus, verberatus, igni necari iubetur, si modo scies, prudensque commiserit. *Venuleius* vult, Acervum appellatione soli non cōtingerit, qui acervus, D. *Quod vi, aut clam. Spiegel.*

ACETI appellatione non continetur Acetum, quod vini numero paterfamilias habuerit. *l. 9. §. si acetum. D. de rit. co. vino.* Embamma planè aceti nomine continetur. *l. 5. si acetum.* Acetum autem procul dubio legato cederet, si eius potius sit, siue extinguendi incendii causa paratum sit, citius causa id in ædibus haberi solum indicant. *l. 12. §. Acetum. D. de instructo vel instrumentis. l. 7. §. pen. D. de pen. leg. Macrobi lib. Saturni.*

ACCHIA, A regio Græciæ amplissima, Sicyonis & Elis media, duodecim milium virgibus habitabatur, quas Polybius commemorat. Fuit autem præconsularis provincia. *arg. l. meminisse. de offi. præcons. Quæ & Pseudo. dicitur: nunc vulgò Morea. Spiegel.*

ACIES, Vegetio auctore, *l. 5. c. 14.* exercitus est instructus. Aliquando tamen accipitur pro prælio ipso & dimicatione, ut *Instit. de excusar. iur. §. filij.* qui in acie amittuntur, id est, prælio.

ACINACIVM vinum quod, ex vuarum folliculis atque acinis, expresso musto, additæque aqua maceratis conficitur. *Græce* *Acinacium*, id est, secundarium, Latini loram, vel loream appellat. *Plin. de vin. c. 17. leg. l. si quis. vinum, inquit, acinacium, planè vino continetur.* Accursus acinacium pro acinacio legitur interpretaturque esse vinum ad vsum comparatum. Quid verò per tale vinum ipse intelligat, ego non video. Nam si vinum, quod est ad vsum comparatum, vinum est, quid ineptius dici potest quam appellatione vini vinum continere.

Atqui Iuriconsultus aliud prospiciebat, quod poterat in dubitationem venire, An scilicet lora, siue loreæ, hoc est, vinum illud secundarium, quod ex vuarum acinis expresso musto, atque addita aqua maceratis conficitur, appellatione vini contineatur, quæ præsertim maior pars aquæ sit in eo permixta. *Nebrius. Uide & Forsarium in pen. Turis civilis cap. 8. circa finem. Alciat prædilectæ esse ait, lib. 1 prætorum.*

ACITANI, teste *Macrobio* 1. Saturni. Hispana gens, separat autem *Plinius* Acitanos à Lacetanis, quos alij confundunt, cum his perperam. *Cuias. lib. 11. obseruat. cap. 35.*

ACOLYTHI græcè, dicuntur ceroterarij vel accendentes lachrymæ, à deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum, ut inquit *text. in 6. ceteros. ad fin. 22. dist. Nebrius.*

ACONITVM, veneni genus celebratissimum, dictum ab *Acon*, quod interpretatur eos, quoniam, ut inquit *Oni. 7. Metam.* ea herba ex caulis, colligitur, ait enim, Quæ quia nascuntur dura viaticum caute, Agrestes aconita vocant. A Græcis *modura* & *yx* vocatur, id est, paridi animalis strangulator. Sed quod ferè ignoratur quæ sit ea herba, aconitum vulgò pro quocunque veneno accipitur. *Marcel. ad l. Corn. de sic. l. eiusdem.* Si quis, inquit, temerè citiatam & Salamandram, & aconitum, vitæcampas & buprestim dederit. *Nebrius.*

ACOR, & mucor. *Plinianus* in *l. 4. de peric. rei vend.* Vtrum, ait, præteritum duntaxat periculum acoris & mucoris, venditor præstare debeat, proprium autem est, inter reliquos liquores vino immiscere, aut in acetum verti, ut ait *Plin. lib. 10. cap. 20. Spiegel.*

ACQUIRERE, hoc est, dominium rerum nascisci, potest homo, donec vivit. *l. si creditores. in fin. D. de separar. l. si, in prim. D. de eo per quem factum erit.* Acquisitum dicitur ei, ad quem commodum pertinet. *l. si ex tunc. in fin. D. de iur. dot.* Acquisita res dicitur Hostiensis, vel empta, vel quouis titulo iuxta ius habita. *Spiegel.* Acquirere eum dicit Accursius qui acquirere nititur, in *gl. si. l. si per impressionem. C. de iur. qua vi mer. gest. sum. c. ius sententiam* probat Albericus. *Acquisitum*

quiere etiam cum quæ acquirere vellet. Acquirendi speciem obligat. *o. 16. Paul.*

ACRIMONIA, *Aristotelis* lib. 3. Ethicorum angustias reuocantes. *And. d. d. 10. quæstionum,* & ea quæ scriptum legis mutatur & duntaxat, appellatur, id est, a iureperitis, quod a nostra iuris interpretatione. *Tullius. Commutus.*

ACRIMONIA, sed secundum quæ indigne sacrificio, exitium, vel resecro, eccle. quæ est in. 3. sub novarum Olden.

AKPOATTA, *vum. 23. D. de verbis* Græcos omnes arbitre, quo tamen le. **BACCARVM** **CTVVM** legemnes conser, & restatur, *mitus* *et. Hæm. Am. 627.*

ACTA, libri quibus scribebantur aut populi, aut eorum. *2. Philip. d. 1. c. 1. de de. ra. o. 11. & Imper. reosum,* siue iudicibus iudicium peritur, apud Paulum *Hermogenianum.* *vum & Antonianum.* *et alibi sequens.* siue gestis male & etiam ipsi pragmatice Actorum generatur. *M. Cicero* l. h. t. publici leges pergerentur, c. testamenta, alia. *Acta* etiam plerumque dici solet, significat. *Gl. d. de iur. Hi. 1. quum coram iudice*

quirere etiam eum censuit Accursius, qui acquirere velit. *l. 1. D. de auct. iur. § Acquirere speciem esse*, liberare quem obligatione, *Paulo l. speciem. 2. D. de accepr.*

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ dicebantur Aristoteli lib. 5. Ethic. qui ius ad literam angustias reuocabant, summo iure nitentes. *Bud. l. 1. D. de iust. & iur.* Hoc vero qui faciunt, & tanquam machina aliqua scriptum legis conterquent ad severitatem & duritiā, merito *ἀκριβοδικοί* appellatur, id est, acerbi & maligni iuris interpretes, quod nimis callida & malitiosa iuris interpretatione utantur, ut ait *Tullius. Connatus cap. 11. de equitate. lib. 11.*

ACRIMONIA est proprie acerbitas, sed secundum legistas est pœna quæ infligitur sacrilegis, sicut incarcerationio, exilium, vel relegatio. *l. placeat. C. de sacros. eccle. quæ est canonizata. 16. q. 1. c. placet. § sub nouarum*, ubi de hac dicitur Olden.

ΑΚΡΟΔΡΑ, Gaius in *l. qui venenum. 236. D. de verbor. signific.* scribit apud Græcos omnes arborum species continere, quo tamen loco haud scio an non BACCARVM potius, aut FRVCTVVM legendum sit, cum inter omnes conflet, *ἀκρόδρα* dici (ut Iulius testatur) *ἀκρόδρα* τὸν δὲ τοῦ δένδρου ἀκρόδρα. *Horom. Annot. August. libr. 4. emend. cap. 4.*

ACTA, libri, seu tabulæ erant in quibus scribebantur res gestæ, principis, aut populi, aut etiam leges. itaque ex *Cicerone l. 1. & 2. Philipp. & Primo lib. 5. epist. discet. & l. 2. de delat. lib. 1. c.* ACTA Iuriscoll. & Imperatoribus libri erant forensiam, siue iudicialium scribarum in quibus iudicum pronuntiata scribebantur, apud *Paulum l. acta. 45. D. de re iudic. Hermogenianum l. a forum. 46. D. eod. Scuerum & Anoninum l. 1. apud. C. de edend. & alibi sepius. Galli recitæ vocat quæ sive gesta, malè & ineptè efflant registres etiam ipsi pragmatici, & fori tabulæ. ACTORUM genera duo constituisse videtur *M. Cicero l. iulip. 2. publica & priuata. publicis leges & similia, quæ à principe gererentur, continebantur: priuatis testamentā, aliæ priuatorum gesta. ACTA etiam plerumque locum, ubi ius dici solet, significant. l. 2. C. de custod. rei. & l. 1. C. de sacri. Hinc, apud acta, dicitur factum coram iudice, & in loco iudicii, vel**

coram notario aut tabellione publico, in casibus ad eum pertinentibus. *l. cum pro quo. D. de in iur. vocan. l. 1. & 2. D. de offic. prator. l. 2. D. de offic. proconsul. l. de iure. D. ad municipi. neque seruus. D. de usufructu. cap. ACTA sunt, quæ auctoritate iudiciali, ad indubitatam memoriam describuntur apud magistratum. l. acta. & l. actorum. D. de re iudicat. Et in hoc discernuntur à commentariis, qui priuatam rerum gestarum memoriam continent, auctore *Cicerone. Ita nunc utimur regulariter actorum significatione, cum dicimus, apud acta, in actis, acta talis causæ, actis interueniuntibus. Oldendor. ACTA à gestis ut distat, latine differt in l. 2. C. de eden. Quanquam gesta elegantius dicuntur res gestæ: interdum tamen, *Roterod. teste, actus pro gestis legitur. Oldendorp. Lauræti Valla. inter acta & gesta hoc differentia assignat, quod gesta sint in administratione magistratus, & in rebus maioribus, & ad rempub. vel ad plurimos spectantibus ut gesta Alexandri, gesta Cæsaris & similia. acta verò rerum priuatarum. sed hæc differentia confunditur à Iureconsultis. Quapropter *Alciatus in l. Labo 19. D. de verborum significat. rectè censuit gestum ex subiecto argumento, siue ex contractu, siue aliter quid actum sit accipi. Rebuff. ACTA circumducere, id est, antiquare, & delere. *Paul. de re iud. ACTA apud se habita, si partes consentiant, iudex potest ea die iubere circumduci, nisi vel negotia, vel lis terminata sit. Olden.*****

ACTA diuina, quæ per singulos dies fiunt & scribuntur. *Olden.*

ACTA & actitata formularij appellant sua scriptorum volumina. De his est textus in *clem. sæpe §. sententiam de verbor. significat. Olden.*

ACTIO cum ab agendo dicta sit, generali significatione, quicquid omnino agi solet, complectitur. Itaque & historionum & oratorum & fabrorum actionem dicere solemus. Verum in Iuriscultorum scriptis facile est intelligi, ad eas actiones contrariam hanc esse significationem quæ ad ius pertinent: hoc est, ad eos ritus qui à Iuriscultis excogitari sunt: veluti nexum, emancipationem, manumissionem per vindictam, cessionem in iure, testamentum per as & libram: & si qui sunt generis eiusdem. Porro cum illa omnia certa ver-

consulisses. *Varro lib. de ling. s. Itaq;* quibus res erat in controuersia, ea vocabatur litis. Ideo in actionibus videmus dici. Quam rem siue litem dicere oportet. *Cicero Philip. II.* Neque constituere litium actiones malebat, quam controuersias tollere. *Horat. m. Spieg.* *Actio*, id est tractatus vel assensus. *c. 1. de maiori. & obed. & ibi. nos. l. 1. ff. si pars hered. per.* *Actio* etiam dicitur totum illud quod agebatur una die in synodo vel concilio. *c. 1. actione 16. quast. 3.* *Actio pia*, i. pius actus auctoritate ius porrectum. *G. de sacros. eccl. Alber.* *Actio*, petitio, persecutio, distinctio in Aquiliane acceptilationis formula, in *l. 13. §. 1. ff. de acceptil. Hoc om.* *Actio*, pro accusatio. *Papinian. l. 1. ff. de crim. falsion. Actio* stellationis neque publicis iudiciis, neque priuatis actionibus continetur. hoc est, Hæc accusatio non est legibus publicorum iudiciorum est, sed extraordinaria. *vide l. 1. §. pen. sup. verb. actionem de Episcop. & cler. l. presbyteri. ff. de sepulchro viol. l. 1. §. postum. & qua ibi not. ff. de inoff. testam. Alber.* Similiter titulus est *lib. C. 9.* Quando actio civilis criminali præiudicat. *Hoc om.* *Actio*, est ius persequendi, hoc est, legitima facultas, vel auctoritas, permittens persequi in iudicio id quod sibi debetur. Vel, est ius quod planum est. est enim res incorporea. *Zaf. in proam. iur. Instit. de acti.* *Actio* est libellus item, scriptura, s. u formula quæ reo porrigitur, siue soleam intentione, siue quali quali petitione concepta sit. *Alciat. in l. edita. C. de edend. Actio* est item executio obligationis, ut probat *Vlpian. in l. in executione. ff. de verbor. oblig. Spieg.* *Actio*, nonnunquam naturaliter accipimus pro eo quod facimus. *l. heredes palam. §. fin. ff. de testam. vno cō-textu actionis (inquit Vlpian.) testari oportet. Actio* danda est. Obseruandum quod nunquam lex actionem concedit, nisi ex iusta causa vel consensus vel acquiritatis prodicatur. *l. si me & Titium. ff. si corr. per. Spieg.* *Actio* an à causa discrepet sæpe quæri solet. *glo. in verbo actio. item ibi nota. Instit. de acti.* Et Placentinus nihil omnino differre existimauit. *ut. de def. actio. circa finem.* Neque enim, *ut ipse inquit*, quæcunque petitio vel intentio actio est, sed quæ subicitur petitioni fundande intentionis causa ratio, ut si quis dicat. Vendico domum quia dominus

sum. hæc ratio subiecta est actio. Sed ab hac sententia communiter ferè recessum est. *Id. d. rub. de act. inualuitque Azonis opinio existimans causam omnino ab actione secerendam esse, glossa in d. ver. item nota.* Cuius reiterationes multæ ab Accursio recensentur: vtrique tamen opinio sic conciliari potest, si Placentini pronuntiatum ad ipsius actionis exercitium referamus, at si efficientem actionis causam respicias, tunc Azonis sententia omnes suffragantur. *Placentius d. rub. de act. Actio*, quatenus ad specialem nomenclaturæ rationem pertinet, in personam dicitur in rem, petitio: in rem vel personam, persecutio. *l. act. ff. de act. & obl. Spi.* *Actio* petit penam, habet per refectionem penæ. *l. si pro furto. §. furri actio. & c. conditio. ff. de condit. furr.* *Actio* nemptus, *Venuleius, in l. si heres vnus. ff. fam. l. eret. actione, inquit*, expertus vicerit: deinde conditio heredis extiterit, &c. *Spieg.* *Actio* nem dare, est actorem ad intendendam actionem admittere. *vide Bud. in l. 2. de orig. iur. Spieg. Corras. lib. de f. cel. §. cap. 18.* *Actio* nem diuidit *Vlpianus, in l. pecunia verbum. de verbor. signific. in petitionem & actionem in specie: ut sit petitio in rem, actio in personam. Appellus, Actionem, inquit*, partimur in medium concludendi, narrationem, & petitionem: siue in propositionem minorem, & conclusionem. diuidimus verò in realem, & personalem. Ex quibus omnibus consequitur, *Turiconf. in l. si pater. de vsucap. pro suo*, primum locutum proprie, deinde improprie, bona namque hereditaria partimur, non diuidimus. *Spieg.* *Actio* nem hæredi alicuius concedi, & hereditariam esse, differunt. *Actio* enim reuocatoria, quæ patrono datur, non est hereditaria, id est, ex bonis liberti: sed propria patroni, *l. 1. §. hæc actio. ff. si quid in frau. patron.* *Actio* nem intendere, actionem instruere, actionem dicere, vel formulam actionum instituire, ad partes refertur. *Actio* nem remittere, est querelam intermittere. In civili tamen quandoque remissa actione, obligatio manet salua: in criminali autem scus est, censetur enim accusatione remissa, etiam obligatio & tota remitti. *l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniur. & ibi Barr.* Aliud est ergo remitti actionem civilem, aliud criminalem. Quod non

contemnendum monet Oldend. *Spiege. Præf.* ¶ Actiones, orationes apud populum iudicibus habitæ. *Cicer. lib. de arr. Rhetor.* Quod si nunc id agant, velle se scire, qui lator sit, qui sine accepturi, se actiones videre & dissuadere velle. *Africanus in Cornelianæ argumen.* Cicero ipse significat, quatrinduo Corneliū defendisse, quas actiones contrulisse cum in duas orationes apparet. Sic Verrinæ actiones fortasse non incommode numerari septem possunt, pro Orationes ad Veris causam pertinentes. Sed ne actionum significatio conturbetur, quæ quæ tantum fuerunt, nunquam, quod sciam, ab antiquis ita nominatæ sunt. *Hor.* ¶ Actionis acerbitas interdum verbis temperanda est propter reuerentiam personarum, quoniam res eadem maneat. *Vlpianus in l. non debet ff. de dol. mal.* ¶ Actionum, inquit *Vlpianus*, genera sunt duo: in re, quæ dicitur Vindicatio: & in personam, quæ conditio appellatur in re actio est, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus: & semper aduersus eam est, qui rem possidet. In personam actio est, qua cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendum aliquid vel dandum, & semper aduersus eundem locum habet. *l. 25. ff. de oblig. & act.* Adde hic ex eodem *Vlpiani* loco, quod quædam actiones ex contractu, quædam ex facto, quædam in factum sunt: Ex contractu actio est, quotiens quis sui lucri causa cum aliquo contrahit, veluti emendo, vendendo, locando, conducendo, & cæteris similibus. Ex facto actio est, quotiens ex eo teneri quis incipit, quod ipse admisit: Veluti si furtum vel iniuriam commisit, vel damnum dedit. In factum actio dicitur qualis est exempli gratia, quæ datur patrono aduersus libertum, à quo contra edictum prætoris in ius vocatus est. Omnes autem actiones, aut ciuiles dicuntur, aut honorariæ, &c. *Massæus.* ¶ Actionum species quæ propter immensam negotiorum diuersitatem variantur, commodis diuisionibus ex quatuor rerum causis, videlicet efficiente, materiali, formali & finali productis summatis explicantur. *Instit. de action. per totum. Præf.* ¶ Actio ad exhibendum, est actio in personam per quam qui in rem qualicunque actione acturus est, eius rei sibi in

publico potestatem ut experiatur, fieri postulat. *l. 2. & 3. ff. ad exhib. Hort.* Et si verò sunt, qui eam in rem scriptam esse existimant, tamen hi falluntur, cum eius actionis verba in rem concepta non legamus: quin eam merè personalem aduersus scriptores omnes ex *Vlpiano* dicimus. *l. 3. §. est autem personali ff. ad exhib.* non quod ex quasi contractu, ut *Accursius* & reliqui crediderunt, enascatur, sed potius quia ex quasi delicto. Cum enim ad exhibendum actio non detur, nisi ei cuius interest exhiberi. *l. 3. §. sciendum. & l. si liber homo. D. ad exhib. dolose fecisse videtur, qui admonitus non noluit ei, cuius intererat exhibere, de quo dolo coercendo cum agatur, ea actione merito quicumque ad quem commodum peruenit, continetur. l. 3. §. si. D. ad exhib. Corrasius lib. 1. Miscell. cap. 22.* ¶ Actiones adiectitiæ vulgo vocantur, quibus non vno certoque agendi modo, sed variis ex causis experiri possumus. quales sunt actio de peculio, de in rem verso, & quod iussu: sic dicitur quod sint adiectiones seu clausulæ agendi ex quibuslibet negotiis gestis, cum iis qui sunt in potestate alterius. Neque enim credendum est, actionem de peculio, speciem esse actionis à cæteris distinctam: sed adiectionem duntaxat qualitatem, aliarum actionum. Ideoque *Vlpianus* mandat, depositique nomine patrem vel dominum de peculio tantum conueniri dicit, *l. 3. §. cui congruit. l. de positi in princ. D. de pecul.* Nam alioqui non permitteretur creditori persecutio. *l. pen. C. quod cum eo: cum neque pater, neque dominus ex contractu filij vel serui teneantur. l. 1. C. no filij pro patre, nisi quatenus est in peculio. l. 1. ff. de pecul. Corrasius in §. actiones, autem. Instit. de action.* ¶ Actio ad supplementum vulgo dicitur, qua liberi id quod minus legitima ipsis in testamento relicta erat, persequuntur, ut id legis repletionem suppletur. *l. omnimodo. C. de inoffi. test. introducta à Iustiniano indignum existimante parentum iudicia per querelam inofficiosa facile rescindi. Auth. nouissima. C. eod. eaque actio non minore quam 30. annorum spatio tollitur. Decius in l. certi conditio. ff. si corr. per. Bald. Iason & alij in l. si quis filium. C. de lib. præf. neque à testatore villo pacto prohiberi potest. l. si quando. §. vltim. C. de inoffi. test. Item &*

no

non preparata transi
neque propterea exp
agnouerit quod sibi
est. d. §. vlt. ¶ Actio
multis modis, & prim
redhibita propter vit
nec tamen à vendico
tum emptori cum a
que ædiles inhihent
perpetua. de hac habet
tit. Adeler. in prin
r. in §. l. redit. vltim
act. act. Secundò con
venit, ut si res vendit
præfixum tempus re
uencio rara habetur
comentur, n factū
accommodatur empt
quod si §. 3. §. 9. ff. eod.
§. 3. ff. eod. Tertiò co
non vult redere ser
ve. nam ut cum ori
ostenderat tempore
pso ornamento: vel
principalis propter
petit eam usque ac
l. ædiles in princ. &
verò competiti, quan
est vulgò, habet qui
sum, apud, verren
nem, &c. vel animi
core possit, siue sit l
ff. eod. vult. l. h. enim
liber ab illis damni
ritis, solidi ducunt
quarvlti §. ff. eod. ut §.
Gail in præf. tract.
§. nunc dicendum est
maiora siue de re
personam, per qua
vendendam recepit
pam redire cogit
tionem. l. ff. de act.
olim vehementer di
nominatis, vel ad
stos redigi deberet
actio esset propter
locato quia rem ve
deretur, an ex cond
is operas dominus
mandat? Melius ita
contractu, de cuius
tar quidem, contra
actionem dari, vel
prescriptis verbis a

non preparata transmittitur. d. §. vltim.
neque propterea expirat quod aliquis
agnouerit quod sibi testamento relicto
est. d. §. vlt. ¶ Actio ædilitia competit
multis modis, & primò, si res vendita sit
redhibita propter vitium, siue morbum
nec tamen à venditore restituitur pre-
tium emptori cum actionibus, & aliis
quæ ædiles inhihent, & in hoc casu est
perpetua. de hac habetur. ff. de adlio. edi-
li. l. A Ediles. in prin. §. 1. & ff. de illud. 2.
respon. & l. redhibitoria. cod. ri. & l. fin. C. de
adli. act. Secundo competit, quando cõ-
uenit, vt si res vendita non placeat, intra
præfinitum tempus redhibeatur: ea con-
uentio rata habetur: si de tempore nihil
conuenit, in factu actio intra 60. dies
accommodatur emptori, ita Vlpianus l.
quod si. §. 1. ff. eod. & vide l. cum auri.
23. ff. eod. Tercio competit, si venditor
non vult tradere seruum, vel mancipium,
vel ium: ut cum ornamento, cum quo
ostenderat tempore venditionis, pro ip-
so ornamento: vel ut fiat redhibitio rei
principalis propter accessoria; & tunc cõ-
petit etiam vsque ad 60. dies ff. eod. tit. l.
A Ediles. in prin. & §. vendend. Quarto
verò competit, quando eo loco, quâ iter
est vulgò, habet quis canem, lupum, vr-
sum, aprum, verrem, pantheram, leo-
nem, &c. vel animal aliquod quod no-
gere posset, siue silegitum, siue solutū.
ff. eod. tit. l. hi enim. & l. seq. & si homo
liber ab illis damnum paratur, seu pe-
rterit, solidi ducenti præstabitur, vt l.
quâ vulgò. ff. eo. tit. sed plenius vide de hi
Guill. in spec. tract. libel. de empr. & vend.
§. nunc dicendum est. vrac. ¶ Actio æsti-
matoria siue de æstimate est actio in
personam, per quam qui rem aliquam
vendendam recepit, vel ipsam incorru-
ptam reddere cogitur, vel ipsius æstima-
tionem. l. 1. ff. de æstimate. Morom. De hac
olim vehementer dubitatum fuit, an ad
nominatos, vel ad innominatos contra-
ctus redigi deberet. Verum ex vendito
actio est: propter æstimationem: an ex
locato: quia rem vendendam locasse vi-
deretur: an ex conducto: quasi venden-
tis operas dominus rei conduxisset: an
mâdatis Melius itaque visum est, ex hoc
contractu, de cuius nomine ambigeba-
tur quidem, conueniebat tamen aliqua
actionem dari æstimatoriam dandam
præscriptis verbis actionem. l. 1. ff. de æsti-

mar. Olden. Cum autem negotium cini-
le, hic bona fide geratur, omnia quæ de
bonæ fide iudiciis dicuntur, in hoc præ-
scriptis verbis æstimatoria, locum habe-
re Vlpianus scribit l. 1. §. fin. ff. de æstimate.
act. &c. ¶ Actio alibi prætorij, datur in
eum, cõsue, qui album vi corruerunt,
aut sustulerunt. sicut autem olim edicta
proponabantur in albo prætoris, ita ho-
die assignantur schedæ citationis publi-
cæ, quæ & edicta nominantur, & alia quæ
prohibidij est procul scribi debet, pro
foribus ecclesiæ, vel collegij, vel curiæ
senatoriæ. Zasius in §. panles. Instit. de
act. ¶ Actio ambulatoria. Vide, Ambu-
latoria voluntas. ¶ Actio arbitraria est,
in qua officium iudicis exercetur mer-
cenarium, actioni inferiens. propter a-
liquod extrinsecum præter naturam ac-
tionis, vt cum iudex arbitex procedit
contra reum contumacem. Zasius in §. præ-
terea. Instit. de act. Bar. in l. hoc edito in
prin. de public. Faber. Arzimus, Iason & a-
lij in §. præterea. Instit. de act. Ceterum eo-
rum sententia improbidem explosa est à
recentioribus: vt Duareno de in litem iu-
rando numer. 23. Corraio lib. Mis. el. 4. ca.
14. & aliis in d. §. præterea. Nam arbitra-
riam actionem, Iustinianus dici putat,
quæ ex arbitrio & potestate iudicantis
pendet. d. §. præterea: vt si iudex æstima-
uerit semel suo arbitrio (quod scitè Pla-
cen. in summa riu. de acti. interlocutoriū
appellauit) rem restituendam, aut alio
modo faciendum auctori, obtempo-
retque reus, absoluarur: sin contra, mini-
mè pareat, damnatur; veluti in a. more
quod met. caus. l. si cum exceptione. §. 1. v.
& in hac ff. quib. met. caus. In actione de do-
lo. l. arbitrio. ff. de dolo. In actione ad exhiben-
dum. l. 3. §. ibidem. l. rigni. §. ff. & l. Lu-
lian. §. ff. ad exhib. In actione rerum amo-
rarum. l. si cum dos. §. fin. ff. rer. amor. In a-
ctione in factum de publicanis. l. 1. in pri.
& l. hoc edito ff. de public. In rei vindica-
tione l. qui restituere ff. de rei vendit. In cõ-
fessoria & negatoria. l. harum. D. si serui.
vendit. In publiciano, Sefuiana, quasi Ser-
uiana & cæteris omnibus, quæ cum his
similitudinem habent. d. §. præterea. in
quibus priusquam Iudex negotium dif-
finiat, benignè ante arbitrat; interlo-
quendo: cui arbitrio, si paritum non sit,
pronunciat diffiniendo. In aliis nanque
actionibus, bonæ fidei præsertim, nullum

ante diffinitivam interponitur arbitrii, sed mox cum q̄ causa liquet, fert diffinitivam iudex. *Acc. Barr. & ceteri in l. 1. ff. de act. empr.* Itaque ut verus sit omnium, & planus sensus. Actionum quædam bonæ fidei sunt, in quibus permittitur iudici ex bono & æquo æstimare: quemadmodum actori satisfieri debeat. §. in bonæ fidei de act. Quædā stricti iuris sunt: in quibus videlicet, iudex eam libertatem non habet. *l. quicquid. D. de verb. obl. §. actionum.* & quædam arbitrarie in quibus quemadmodum actori satisfieri oporteat, sed ex iudicis arbitrio: nec tamen libero, qualis est illa in bonæ fidei iudiciis libera potestas: sed quasi conditione quadam coarctato: nisi is, cum quo agitur, ad iussum, & iudicis interlocutionē, actori satisfaciatur vel iussum restituatur, ex hibeat, solvatur, vel ex noxali causa fructū dedat. *d. §. præerea de action. in Instit.* Ex quibus iam duo colligere licet: primo errare commentatores, qui in re actiones & alias eiusdem generis idē arbitrarie dici volunt, quod iuristis delatio. ac taxatio quantitatis ex iudicis arbitrio pendeat. Nam arbitrium de quo in *d. §. præerea*, est interlocutio, quā Theophilus iuristis appellat, non illa libera deferendi, aut non deferendi facultas, quæ in ipsa condemnatione iudici conceditur: neque enim ab ea iurisjurandi delatione, arbitrarie actiones denominantur. Secundo patet ex his quantum arbitraria iudicia à strictis & bonæ fidei differant. Nam in strictis, cum iudicis potestas formulis adstricta, & tanquam inclusa sit, liberum ei non est ante sententiam quicquam clementius arbitrari, quam formula ipsa præscribat. In his verò quæ bonæ fidei sunt, quia latissima iudicis potestas est, & minimè formulis alligata, potest & neglecto arbitrio, si ita visum ei fuerit, protinus sententiam ferre. *Duarenus de in litem iurando num. 48.*

¶ Actiones beneficiarias scilicet appellat Oldendorpius, quas *l. d.* vocant conditiones ex lege non scriptas, vel ex moribus, maximè autem clientelarias consuetudines: cui ad stipulatur *Bart. in l. 1. D. de condit. ex leg. Spieg.* ¶ Actiones bonæ fidei concisa locutione dicuntur, in quarum formulis Prætor adieciat **EX BONA FIDE.** *Erasm. Topic. In*

omnibus igitur iudiciis, in quibus **EX FIDE BONA** est additum, primus eorum usus est. Item *lib. De offic. 3. Q. Sczvola* summam vim esse dicebat in omnibus iis arbitriis, in quibus adderetur **EX FIDE BONA.** *Ibidem.* Quid sibi dare facere oporteat ex fide bona. Nam in quibus hoc additum non erat, iudici dato formulam & summam sibi à Præatore præscriptam ac definitam egredi non licebat. At in bonæ fidei iudiciis (*air Imper. §. 29. de actionib.*) libera potestas permitti videtur iudici ex bono & æquo æstimandi, quantum actori restitui oporteat. Ac quidem iuris auctores certa tantum iudicia bonæ fidei esse voluerunt: non quidem quod *Fab. §. æstimum, de act.* putavit ob eorum frequentiam & utilitatem: seu necessitatem. Si quidem eorum contractuum adeo necessarius est usus, ut sine his humana societates consistere non possit, ad cuius conservationem referenda sunt omnia, quæcunque tot tantisque iuris voluminibus continentur. *Duarenus de in litem iurando num. 14.* Harum extraordinaria posita in §. actionum *Instit. de act.* his versiculis comprehenduntur.

Empti, heredi scilicet, mandati, depositi que Pignora, conducti, communi, pro socio que, Doris, & heredes, tutela, commodati gestori, Præscripti verbi, permutati & æstimati.

Istius

Dico bonæ fidei, stricti scilicet cetera iusta. Actiones stricti iudicii dicuntur, in quibus præfixæ iudicium à Præatore designatur, & quasi ad viuum resecatur, ut iudici à verbis formulæ ne tantillum quidem recedere licet. *Cicero de ius loquens in Orat. pro Q. Roscio.* Quid est in iudicio, di rectum, asperum, simplex. **SI PATERET TANTAM PECUNIAM DARIO PORTER.** Hic nisi planum faciat tantam pecuniam ad libellā sibi deberi, causam perdit. Iudices enim (quippe privati homines) potestatem iudicandi nullam, nisi quam à magistratu, & qua de re acceperant, habebant. Veluti, *L. Cassius iudex esto.* Si apparet aureos viginti Nævio dare oportere Sempronium, cum tantæ pecuniæ condemnato Poterat *L. Cassius de aureis xx.* iudicium statuere: de vno minus aut amplius, non poterat: non accepta scilicet à Præatore potestatem. *Nā potestates & im-*

peria

peria sunt penes magistratum privatum: ut diximus: itaque si maxime videtur, quia tamen viget iudex damnatorum, ut qui plus petere officii ergo iudicis eliplex debentur: non non debeantur: non a numero arbitrari. *Tran-* itus qui apud privatum tendo formula excidit. *De stricti iudici-* bus si petitor alle vn- condennabatur. *Hor-* ror apud Atheniense- tur parentibus aduer- lios auc ingratos. *Ve-* libenis colligitur: qu- Franc. Connano videt- posse mala tractation- iudicem & vexation- num *lib. 8. cap. 12.* est actio in personam- tur ad ea reuocanda- fraudem liberi alien- *l. 1. §. 1. §. 1. interstatu-* fraud. *parv. l. 2. D. si-* Rotoman. Cum hac- Fauiana appellatur, petens ad reuocanda- ius à liberto gesta su- *pat. l. videmus. §. in l-* Aduertendum verò- diores omnes conclu- in fraudem *Institu-* speciem Calvisianæ- quæ compertit filio- cipientem à patre ali- sup parvis debita à i- quidam fraudem parv- qui in fraudem num- auz, quam visus vel ce- pisse, sicut pleraque a- sancita sustulit, occu- ria. *Nov. de iur. §. an-* neque decernebatur- executionem perduc- ne ab actore data, q- ses licet contestatur- nam ei qui convenien- ter in duplum cantio- sciende *§. 6. aureos-* *l. i. com. §. 1. Nouel. de ex-* dem cautio iniurii

peria sunt penes magistratos: Iudices autem priuari (vt diximus) homines erant. itaque si maximè vnde viginti deberentur, quia tamen viginti perita sunt, petitorum iudex damnabit. Vnde illud vulgatum, vt qui plus peteret, causa caderet. Officiū ergo iudicis est, constituere simpliciter debeantur viginti aurei; an non debeantur: non autem de aureorum numero arbitrari. *Tranquillus Claudius*: Nā & is qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidissent, restituit actiones. De strictis iudiciis loquitur, in quibus si petitor asse vno plus postulasset, condemnabatur. *Horom.* ¶ Actio *uacatio*: apud Athenienses erat, quæ dabatur parentibus aduersus contumaces filios aut ingratos. Vt ex *Philipp. 4.* Demosthenis colligitur: quæ doctissimo viro *Franc. Connano* videtur latine appellari posse malae tractationis. *Karones* enim afflictionem & vexationem significat. *Cōnanus lib. 8. cap. 12.* ¶ Actio *Caluissiana* est actio in personam, qua patroni vtuntur ad ea reuocanda, quæ in ipsorum fraudem liberti alienarunt. *l. 1. §. si pluri. l. 2. l. 1. §. si incestum. & l. vlti. D. si quid in fraud. patron. l. 2. D. si a patr. qui manumit.* *Hotoman.* Cum hac eadem ferè est, quæ *Fauiana* appellatur, patrono etiam compensans ad reuocanda, quæ in fraudem eius a liberto gesta sunt. *l. 1. §. si quid in frau. par. l. videamus. §. in Fauiana. D. de usur.* Aduertendum verò & ad hoc quod doctores omnes concludunt in §. item si quis in fraudem. *Institut. de action. dari aliam speciem Caluissianæ quæ dicitur villis quæ competit filio arrogato contra recipientem a patre alienatore in fraudem suæ partis debita iure, vt in l. fin. D. si quis in fraudem patroni. Gomes. d. 5. Item si quis in fraudem num. 45.* ¶ Actio calumniz, quam vsus vel certè abusus, *Oldend. teste*, sicut pleraque alia præclara legum sancta sustulit, occurrebat actoris malicia. *Novel. de litig. §. ad excludendas*, quoniam neque decernebatur citatio, neque ad executionem perducebatur, nisi cautione ab actore data, quod intra duos menses litem contestaturus, vel omne damnum ei qui conueniretur restitutus esset in duplum: cautione tamen non transeunte 36 aureos. *Probat. l. 1. C. de lit. contest. Novel. de execut. §. 1.* Et hæc quidem cautio iniuri litis respiciebat. Ho-

die vix longo tempore peruenitur ad contestationem litis, adeo in præparationibus calumniatur omnes. *Spieg.* ¶ Actio cautionis iudicio fisci conducticia, competit ei qui stipulatus est iudicio fisci aduersus reum ipsum, vel fideiussorem eius qui promissit. *l. 2. qui satisd. cog.* Hæc alius pœnam persequitur, si est in promissione, alius rem ipsam, hoc est, id quod interest. *l. 2. §. vltim. & l. seq. D. qui satisd. cog.* Actio verò cautionis iudicio fisci in factum prætoriam, semper est pœnæ persecutoria. *Vide Olden. class. 1. actio 6. Spi.* Ceterum si quis non est admissus ad cauendū sicuti iura tenebatur, ideòque tractus in custodiam: huius actio in factum conceditur, aduersus eum qui recusauit accipere legitimam cautionem. *l. 1. §. 1. 3. D. in ius vocari vt eant. l. si verò. §. 1. l. sub arbitro. D. qui satisd. cog.* ¶ Actio cautionis vsufructuariae tam multa habet singularia, vt non sufficiat ad eam remittere ad ordinem stipulationum communem: nec est superflua, sicut *Dd.* in obcuram disputationem torquent: imò est valde necessaria, teste *Oldend.* & obstat futuræ leuitati vsufructuarius. *Spieg.* Coguntur enim domino proprietatis ea uere se boni viri arbitratu vsuros, & restitutos se quidquid fructuum extraherent finito vsufructu: & si fortè hanc cautionem reculauerint, non tradetur eis res, neque concedetur actio priusquam satisfecerint. *l. si cuius rei, in prin. D. de vsufruct. ¶ Actio centumualis.* Quære Centumuale iudicium. ¶ Actio certi est, quæ ex certa & nominata contractus forma nata, non secundum verba contractus, sed secundum iuri ordinationem intenditur, vt apparet ex *l. cum mora. C. de transact. Prat.* ¶ Actio Chirographaria, secundum *Oldend.* proprie promissio est, debitoris manu vel scripta, vel subscripta. *l. chirographi D. de admittor. Vide eundem Act. 30. Class. 1. Spieg.* ¶ Actio circularis, siue circuli, quem *Saltellum* vocant formulari. *in l. 1. §. cum pradium pignori. D. de pig. Et in l. vscapio. C. eod. tit.* falsa est imaginatio, sicut *Barr.* quoque an imaduertit in iam citata *l. vscapio, teste Oldend. in copia sua. Spieg.* ¶ Actio civilis est quando quis civiliter, & non ad pœnam & vindictam agit. Criminalis verò, quando quis de crimine ad pœnam & vindictam in iudicio

experitur. Sic pro iniuria & ciuilitate & criminaliter agere licet. Ciuilitate quidē, quando iniuriæ æstimatio habetur, quā is qui iniuriam accepit irrogari sibi pos-
sular. §. *paua. Insti. de injur.* Criminaliter verò, quia extraordinaria pœna imponi-
petitur, eaque vel ad mortem vsque pro-
tendi poterit, vt plerique omnes volue-
runt gloss. in verbo *extraord.* §. *in summa. In*
suur. eod. Can in v. ex literis. de consi. Illud
verò in vniuersum sciendum est, Ciuilē
actionem, in qua de re familiari agitur,
non consumere criminalem (actionem,
nec e contra, §. *unica. C. quando ciuilis act.*
crim. Vnde qui in factum actione, pro-
pter suppressum testamentum, cum sua
interesse, egit, poterit postea, imo & qui
uis alius, cum publicum sit iudicium, de
falso criminaliter accusare. Nec interest
vtrū ciuilis actio, an accusatio prius pro-
ponatur. d. l. *unica.* sed vtrique eodem
iudicio proponi non potest, & vbi crimi-
nale iudicium publicum est, præiudiciū
ei fit per priuatum, vt scilicet prius co-
gnoscat de priuata ciuiliq; actione
Sic accipiendū est quod respondit Pau-
lus. l. *interdum. de publ. iud.* interdum eue-
nire vt præiudicium publico iudicio fiat
sicut in actione legis Aquiliæ, & furti, &
vi bonorum raptorum, & interdicto vn-
de ei, & de tabulis testamenti exhiben-
dis: nam in his de re familiari agitur:
Bald. in ad tu. de leg. Aquil. ¶ Actio com-
modati est triplex: directa, vtilis, & con-
traria. Directa competit ei qui rem ali-
quam commodauit contra commodatari-
um ad repetendam ipsam rem, vt ei
res & eius accessiones restituantur, factū
& expleto vsu, propter quem commodata
est. ff. *commoda. l. 1. l. 17. §. si cur.* Actio
commodati contraria ei competit qui com-
modatum accepit in eum qui commodauit,
& impensas in rem commodatam factas
reperit, idque secundum distinctionem
Gaii l. *in rebus 18. §. possunt. ff. commo.*
Quod autem contraria competat, Pau-
lus docet l. *in commod. 17. §. 1. ff. eod.* ¶ Actio
commodati vtilis competit, vbi non
est verè commodatum, sed interpretati-
uè. Aut si is commodauit, qui commo-
dare, aut commodato accipere non po-
test. Exempla patent apud Vlpianum &
Paulum. *Prar.* ¶ Actio communi diui-
dendo dicitur quæ datur iis, qui res quas
vel voluntate, vel fortuna inter se com-

munes habent, per arbitrium diuidi, & si
quid alter alteri debeat, præstari postu-
lant. *Paul. l. 1. d. commun. diuid.* Hoc iudi-
cium ideo necessarium fuit, quod actio
pro Socio magis ad personales inuicem
præstationes pertinet, quàm ad commu-
nium rerum diuisionem. *Hoto. Hæc actio*
de communi diuidendo: vt & fami-
liæ herciscundæ mistam causam habet.
quod realium exemplo ratione domini
intendatur. l. *per hoc iudicium. ff. comm. di-*
uid. quod pro parte apud vnum est, & se-
quatur quemlibet rei possessorem, licet
titulo singulari possidentem. l. 1. c. *com.*
diuid. Cum actionibus verò in personam
participat: quod ex quasi contractu nasci-
tur hæc obligatio, §. *Item si inter. Insti. de*
obligat. qua ex quasi. contr. & quod persona
les habeat præstationes. Ratione quippe
fructuum perceptorum, & necessariarū
impensarum hæc actio competit. l. 3. d. *com.*
diuid. Differt autem ab actione fami-
liæ herciscundæ hæc pro vniuersalibus
dari solet. l. 1. d. *famil. hercisc. iuncta l. ha-*
reditas. D. de regul. iur. Communi verò di-
uidendo, pro singularibus rebus. d. l. *Item*
si inter aliquos. Deinde familia herciscun-
dæ datur inter plures cohæredes: quod in-
ter eos res hereditariæ distribuuntur. l. 1. d. *famil. hercisc.* Communi diuidendo
non solum inter cohæredes: sed & alios;
vt si duobus eadem res donata est. l. 2. c. *com.*
diuid. vel si inter quos societas coita
est. nam si ea interuenerit, hoc quo-
que iudicium necum pro socio datur.
l. *pro socio. §. vlt. ff. pro soc. & l. 2. ff. commo.*
diuid. ¶ Actio condictionis, actio perso-
nalis, in qua condicimus. *Imper. §. quibus*
mod. re. contr. Daturque agenti contra eū
propter repetitionem. Condictionis actio,
nam perinde ei condici potest, SI A P-
P A R E T eum dare oportere, ac si mu-
tuum accepisset. *Vlpian. l. si quis 24. D. si*
cert. petat. Sed illa condictionis actio id
persequi debet, per quam certum peti-
tur. item in l. *si duo, 13. §. 2. D. de iurciu. & l.*
uxor. 55. de donat. in vtr. *Hoto.* Vide infra
condictionis lex. ¶ Actio conducti, siue
ex conducto, est actio in personam, per
quam is qui vel rem vrendam, vel opus
faciendum conduxit, siue recepit, vt vel
re facta testatur, vel operis perfecti
mercedem consequatur, postulat. *Hoto.*
Competit autem ipsi conductori ex his
causis ferè, vt putā si re quam conduxit
frui

huius non liceat, for-
am totius agi, aut per
aut villa non restitui
vbi greges eius ius
qua in lege cenauit
hoc non præstatur. c.
Hoc tamen intellige
culpa locatoris id ac-
est conductoris, solu-
poteit restitute, men-
menti ratione remi-
Toph. l. 3. Vlp. l. sed a
l. 17. cap. 11. mon. 6
fessoria est, cum ad
predio suo seruitute
fin Negatoria, qua
concedit: prædium
esse heram ab adue-
teris: um molestam
denari, vt desistat.
nulla seruitus ad fun-
tus. *Zafus in §. aque.*
actionem Confessoria
seruitutem deberi:
pens, sibi libertatem
confessoria duplex ex-
petens, qui directum
earum rerum, quib;
aduersus illos, qui
seru. aut sunt metes,
& vult illi produci-
nante, vnde domi-
eius aliquid in re,
vbi qui rem pignori
D de noui op. nunc. si
fr. paratur. superflua
vbi. eademque rati-
fallo, & aliis id gen-
tem actionem Vlp.
inde. §. ff. ad leg. 4
legis Aquil. perfecti
nui radit ad d. §. 1. q.
interrogatoria voc
ex eius, qui interre-
ne siue confessio re
& l. 24. §. 1. ad l. Aquil.
actio. Porro notan-
bus confessoria in-
tuitu, & negatoria
eum ecclesia sumit
prier. vbi bono glo. d.
animata. §. 1. ad l. 2.
¶ Actio constituto-
pecunia, seu de co-
ro agitur, qui vel

si ei non liceat, forte quia possessio ei
aut totius agri, aut partis non praestatur,
aut villa non reficetur, vel stabulum, vel
ubi greges eius stare oporteat, vel si
quod in lege conductionis, convenit si
hoc non praestatur, ex conducto agitur:
Hoc tamen intelligendum est ita, ut si
culpa locatoris id accidat, quanti inter-
est conductoris, solvat, sin casu, cui non
potest resistere, mercedem pro impedi-
menti ratione remittat. *Alphenus l. 10. Tryph. l. 3. §. 1. sed addet ff. locari, Comman. lib. 7. cap. 11. num. 16. & 17.* ¶ Actio confessoria est, cum actor asserit sibi, vel praedio suo servitutem deberi. Sic vicissim Negatoria, quando actor asserit & contendit praedium, vel domum suam esse liberam ab adversario, & petit adversarium molestantem compelli, & condemnari, ut desistat: & declarari, quod ei nulla servitus ad fundum meum debeatur. *Zafius in §. aque. Instit. de acti.* Itaque actionem Confessoriam intendens, sibi servitutem deberi: Negatoriam proponens, sibi libertatem, asserit. Et haec actio confessoria duplex est: directa illis competens, qui directum habent dominium earum rerum, quibus debetur servitus, adversus illos, qui pariter eius rei, quae servitutem sustinet, directum domini sunt: & utilis illi prodita, qui in praedio dominante, utile dominium habet, aut saltem eius aliquid in re, verbi gratia, creditori, qui rem pignori iure possidet. *l. cred. D. de novi op. nunc. usufructuario. l. 1. D. si usufructus petatur. superstitiar. l. 1. §. 1. D. de superstitiis.* eademque ratione emphyteutae, vasallo, & aliis id genus. Confessoriam autem actionem Vlp. aliter accipit in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil. pro ipsa scilicet legis Aquil. persecutione, vel, ut Baldvinus tradit ad d. §. aque. pro ea actione quae interrogatoria vocari solet, nempe quae ex eius, qui interrogatus est responsione siue confessione dabatur. *l. 23. §. vlti. & l. 2. §. 1. ad l. Aquil. vltim. de interrog. actio.* Porro notant Dd. exempla in quibus confessoria intentatur verbis negatiuis, & negatoria verbis affirmatiuis. in e. cum ecclesia Surina de caus. posses. & propriet. ubi bona glo. de his ext. de iud. in c. examinata. & in d. l. 2. D. si servi. vend. Prat. ¶ Actio constitutoria siue de constituta pecunia, seu de constituto, est, quae cum eo agitur, qui vel pro se, vel pro alio so-

lutorum se sine vlla stipulatione constituerit. *ubi docet Imp. §. 8. & §. 9. de actio. itemque toto tit. de const. pecun. ff. Hoto. Vide Taboetium in suo topico militie for. & legal. discip. ubi eadem illa refert.* Est autem aliquantò fortior quam nudum pactum, & aliquantò fragilior stipulatione. *Spieg.* ¶ Actio damni iniuria, adversus eum competit, qui damnum iniuria dederit: ut quanti plurimi res vel anno proximo, vel triginta diebus proximis fuerit, tanti damnetur, pro casibus qui ex lege Aquilia cognoscuntur. *sic de lege Aquil. in Instit. & Pand.* Dicitur autem Actio damni iniuria, precise: pro damni iniuria dati. itaque apud Ciceronem legitur in Orat. pro Q. Roscio, quum in libris nostris frequenter INIVRIA in secundo casu legatur. *Hoto. Vide & infra, Actio leg. Aquil.* ¶ Actio dativa, Actio nativa. differentia haec dativae, nativaeque actionis, teste Alciato, nusquam in iure nostro legitur, sed promiscue iurisconsulti nascive actionem dicunt: ex qua forma loquendi, haec differentia communiter à Dd. tradita originem sumpsit quam explicare operepretium est. Dativae sunt, inquit Bart. in l. 1. D. de act. quae immediate à lege conceduntur sine matre, ut *l. iuris gentium. §. de pact. Nativae sunt, quae sine matre habent obligationem. l. licet §. ea obligatio. D. de procur. ut ecce, inquit, Adam fuit homo dativus sine patre & matre à Deo datus, ceteri nativi sunt. Profectò haec differentia siue Bartoli prima fuit, siue cuiusquam, dativa est, hoc est, nullo iuriscunsulto auctore edita, sed ab ipso excogitata, vel potius ex ipsius capite nata, ut Pallas ex Iouis capite. Siquidem nullum est discrimen dativae & nativae actionis, sed omnes dantur & nascuntur promiscue, argumento est, quod praetor ibi dicit, iudicium dabo, ubi iure civili actiones proditae sunt. Et ex iure gentium obligatio multa maxima requiritur, ut *l. 1. ff. commod. l. 1. ff. de ser. corr. & l. 1. ff. de vi & vi arm.* Nam prolixum esset dicere, nam iure civili declarabo. *Probat in l. 1. ff. de affirmat. actio.* Vbi datur ea praescriptis verbis actio, ubi zequum est dari. Igitur dativa actio habet praeviam aequitatem, quae obligat. & quoties lex aut praetor dat actionem, quae antea non dabatur, praefertur solet, se propter aequitatem facere, non teme-*

re & ad nutum hominis. l. si quis argentum. §. fin. C. de donat. l. an usufructus. ff. de usufruct. & verius dare est accommodare. l. quia. ff. de præscrip. verb. Male igitur datuam a prætore dari sine origine volunt doctoris. quorum alij eam fingunt adnotat. 1. xxi. adnotat. 1. xxi. id est, ipsam sui patrem, & ipsam sui matrem, ut dicebat Hermes de Deo: quod neque lex, neque prætor facere potest. quia ubique actionem dant, saltem est obligatio ex lege. l. i. ff. de condit. ex lege. l. legitima D. de pact. Inducunt. l. i. iuris gentium. ff. de pact. Vbi actio præscriptis verbis nasci dicitur. At actio in factum danda est: sic hæc dativa est, illa nativa. Respondeo utrinque & dativam & nativam esse, voces ut volueris: nimirum actio præscriptis verbis mille locis etiam danda dicitur. l. i. D. de præscrip. verb. & datur ex robustissima obligatione. l. i. D. de æstim. act. l. si tibi area. D. de præscrip. verb. Num putemus curæ fuisse iuriconsulto, utrum verbo de veretur, an nascor, dummodo ortum actionis ostenderet: cum nusquam sint verba, quæ magis variè accipi possint? nam dantur, quæ traduntur. l. quicquid. D. de act. empt. & solem quotidie nasci dicimus, cum nemo illi obstetricetur. nascitur eodem modo actio. l. sed est alia. in fin. D. de bon. damn. homo verò non nascitur aliquid cum datur, id est, conceditur, moritur, cum adimitur. l. peculium nascitur. D. de pecul. Cum prætor gloriatur se dare actionem, in causa est, quod olim annuo eius officio, quo coram eo acturi erant, non omnem indiscretam petitionem præponebant, nisi ritè & certa formula conceptam, cuius nimia subtilitas exhibita est. l. i. & 2. C. de formulis. sed mediocris quidam agendi modus observatus fuit, & servabitur in posterum. Forcatulus in Necron. dialogo 97. ¶ Actio nativa, teste Zaslo, in princ. Instit. de act. nu. 8. 9. 10. est, quæ præiacentem habet materiam, eamque sufficientem & efficacem, ut inde actio deriveretur, sicut sunt contractus & conventiones legitimæ. ¶ Actio dativa est, quæ materiam quidem præexistentem habet, sed non idoneam ad producendam actionem perfectam, nisi nominatim adiuvetur lege, Prætore, consuetudine. Zas. plurib. d. loco. & l. 2. sing. resp. cap. 5. ¶ Actio de arboribus succis, ex 12. Tab. est actio in per-

sonam, per quam quæ alienas arbores ceciderit, æris 25. damnatur. hanc enim constitutam penam fuisse Plin. lib. 17. cap. 1. testatur. Paulus l. 38. §. 6. D. de iure in. Colonus cum quo propter succisfor re arbores agebatur ex locato, si iuraverit se non succidisse, siue è lege 12. Tab. de arboribus succis, siue, &c. Hinc ritu. Arborum furtiva cæsurum, lib. Pand. 46. & actio arborum furtim cæsurum. Quam quidem pecuniariam esse ex l. 12. Tab. Prætor & similiter affirmat. Cuius. Observa, lib. 9. cap. 12. in princ. sed addit (ut Gaius ad eam legem annotavit) quod coerceretur etiam tanquam latrones, qui arbores & maximè vites, ceciderint: quod & Sernius confirmat in illum Virgilij locum: Atque mala vites incidere falce novellas. Fuerat (inquit) capitale supplicium alienas arbores incidere. Actio legitima est in eos, qui cædunt, cingunt, secant. His enim tribus verbis lex visa est. Cuius. sup. alleg. loco. Et appellatione arborum etiam vitæ, edera, arundines, salicæ & stirpes contineri. Vlp. scribit in l. 3. D. eod. Porro si furtim arbores cæse sint, & ex l. Aquilia, & ex l. 12. Tab. dandam actionem Labeo putat. Sed Trebatius ita vitæque dandam ait, ut iudex in posteriorem deducat id, quod ex prima consequutus sit, & ex reliquo reum condemnet. l. 1. D. eod. Cuius. Horum. Vvss. Prætor. ¶ Actio dementiæ nihil aliud est, quàm petitio curatoris dandi, furioso patri, aut mente capto. Cuius. Observa. 9. ca. 13. quo loco etiam indicat alia in scholis, alia in foro actionibus nomina dari. ut in scripti maleficij in schola, stellionatus est in foro, malæ tractationis in schola, rei uxoris vel de moribus in foro: talionis in schola, iniuriarum in foro, abdicationis in schola, exheredationis in foro, &c. Cuius. d. loco. ¶ Actio de dote, est actio in personam quæ diuorrio facto mulieri ad dorem exigendam aduersus maritum datur, & maritum in id tantum quod facere potest, damnat. l. maritum 12. §. 14. D. solu. marri. ¶ Actio de dolo, maioribus hoc præstat, quod minoribus restitutio in integrum. Et perperam datur, ubi ex dolo vel facto alia non nascitur actio. Vlpian. in l. quod venditor. D. de dolo. mal. Spieg. ¶ Actio de dolo competit mihi quando damnata dolo malo à quo vis est mihi datum: vel si quis aduersus

de veretur dolo co
lucore negotia mea
appetit, aliqui enim
experiri tam dicitur.
factum actio: nulla tu
na. Cum 10. 7. cap. 15.
tur, nisi duos auctores
tem non dator liber
necus, infamis & facu
tus contra patronos
sui eum qui dign. rati
bilo aduersus consula
ritatis, nec luxurioso
vix emendatoris. l. i.
Actio in factum contra
mento bonæ fidei &
tus, in conditione libe
facienda mentio dolo
de dolo. l. si oleum. §. si
dend. Prætor. ¶ Actio
torum qui sunt in m
stabiliorum, vel in
tur aduersus capnos
navas, in duplum, o
maleficio descender
ne, quod in culpa
servorum colluicem
nium aluerint. ut
l. servus. C. de pact. si
nomine præstiterint
liquit, recuperandi
argumento l. si verò §.
qui dicitur. tal. eff. Est
quæ ex iurisdictione
dit, contra eodem
pro nuncupari cons
stas. ob id scilicet qu
vel receperint: siue
liases, aut alius quæ
furperis, aut alio
servi. d. l. i. §. vltim. &
tionem habet, ne id
furibus coeundi an
post principium. Hæ
multis modis discrep
ad simplum tantum
gitur, hæcque omni
ri vult, siue in fami
fuerint. d. §. 2. l. modo
rò in duplum datur
D. eo. rit. & eorum
concubernio habent
dum esse voluit. V
in l. i. nauis a campo. §. si

de verferetur dolose consulendo, vel maleficiose negotia mea administrando, nec superest, aliqua civilis actio, qua possim experiri: tam directa quam vilis seu indirecta actio: nulla item directa pratoria *Conn. lib. 7. cap. 15. num. 15.* Si d non datur, nisi duos aureos excedat. Hæc autem non datur liberis contra parentem, ratio quia odiosa est, & in ea condemnatus, infamis efficitur. nec datur libertis contra patronos, nec humilibus aduersus eum qui dignitate excellit, nec plebeio aduersus consularem receptæ autoritatis, nec luxurioso aduersus hominem vitæ emendationis. Datur tamen hæc actio in factum contra prædictos, vt fiat mentio bonæ fidei: & verbis sit temperatis, in condicione libelli, in qua nulla est facienda mentio doli. Hæc probatur. *D. de dolo. l. si oleum. §. si cum l. sequent.* Oldend. *Prat.* Actio de dolo & furto eorum qui sunt in ministerio cauponum, stabulariorum, vel nauem exercent, datur aduersus caupones, stabularios & nautas, in duplum, obligatione ex quasi maleficio descendente, illa scilicet ratio ne, quod in culpa sint qui huiusmodi seruorum colluuiem in suum contubernium asseuerint. *intra notata Aleiati in l. seruus. C. de pact. Si quod tamen eius rei nomine præstitierint, ab eo qui quasi deliquit, recuperandi facultatem habent. argumento l. si verò. §. cum autem. ff. de his qui deiecit vel effud. §. si in al. Hotoman.* Est et alia in factum actio quæ ex iurisdictione prætoris descendit, contra eosdem prodita, & de recepto nuncupari consuevit. *l. 1. ff. nautæ cau. stab. ob id scilicet quod res suscepere vel receperint: siue ipsi siue eius familiares, aut alius quantūlibet extraneus re surripuerit, aut aliis quoquo modo læferit. d. l. 1. §. volum. & l. segg. eaque & rationem habet, ne id genus hominibus cum furibus cœundi ans præbeatur. d. l. 1. post principium.* Hæc autem ab ea priorē multis modis discrepat. Etenim in hac ad simplicium tantum condemnatio redigitur, hæcque omnium factum emendari vult, siue hi familiares, siue extranei fuerint. *d. l. 1. vlt. modo allegato.* Superior vero in duplum datur. *l. vltim. §. hæc actio. D. eo. tit. & eorum tantum quos in nostro contubernio habemus factum præstandum esse voluit. Vide etiam Perr. Peckium in tit. nautæ cau. stabulat. l. ex hoc edito,*

num. 2. ubi etiam nonnulla cum hisce notatis coherencia ab eo traduntur. Old. Actio de effuso, deiecto, suspensio, est actio in personam, quæ aduersus eos intenditur, qui eum in locum quā vulgò iter fit, aliquid effuderint, deiecerint, suspenderint, cuius casus alicui nocuerit, nocere vel suspensum potuerit. *l. 1. & §. ff. de his qui deiecit vel effud.* Deiectū verò & effusum, intelligitur, quod pendens decidit, vel effusum est, etiam si nemo deiecerit vel effuderit, non tantum in ciuitatibus & vicis, sed etiam ruri in quibuscumque viis per quas vulgò iter fit. *l. 1. §. quod si eum suspenderetur. l. penult. ff. eo. tit.* Quinimo, & si non nocuit, quum tamen sic posstrū fuerit, vt verisimiliter nocere possit, huc pertinere quasi ceciderit, intelligitur secundum verba editi. *l. si vero plures §. prætor ait. ff. eo. tit.* Actio de iniuria vocato vt ex empto, est qua cum eo agitur, qui in ius vocatum exemit, dolore eximendum curauit, vt quanti ea res ab æstimate æstimabitur, damnetur. *l. 1. & §. ff. ne quis cum qui in ius voc.* Hotoman.

Actio de in rem verso, est actio in personam, per quam pater dominusve, cuius filius seruusve cum aliquo sine ipsius voluntate contraxit, siue quid in rem ipsius versum erit, totum præstare cogitur, aut si quid non sit versum, quatenus peculium patieretur. *vt docet Imp. §. 4. Quod cum eo qui in al. Hotoman.* Actio de iureiurando, est per quam is qui aduersarij postulat, debet sibi pecuniā iuravit, ita eum damnari postulat, si planum faciat se illius postulatu iurasse. *vt docet Imper. §. 12. de action. Hotoman.* Hanc & iudicati actionem appellant. *l. miles. §. iudicatum. ff. de re iudic. siue, vt vulgus doctorū, voluit in factum actionem ex iudicato descendente. Vbi in l. actio. C. eo. in eum aorem datur actio ex iuramento descendens qui iusiurandum detulit, non erit §. dato ff. de iureiur. eiusque heredi. l. quia non de let. ff. eo. siue quis vili personali experietur, siue reali, quando ab eo qui dominus erat per suū sacramentum rem aucauerit. l. sed eiss possessori. ff. eo. & c.* Actio de pastu pecoris ex lege duod. cum Tabul. Instituta est, cum in eo fundo pecus tuum depastum est. nec enim de pauperie noxalis actio sufficiebat: quia pastus pecoris. nec pauperies, nec damnum est. *l.*

qui seruandam, i. p. s. vltim. ff. de prescrip. verb. l. 2. §. in bestia. ff. si quadr. pauper. Ho-
tom. Conceditur autem ei, cuius glans depascitur ab alieno pecore immisso, si-
ue id fiat in proprio fundo, siue alieno,
aduersus eum qui pecus suam immisit
ad depascendum. Nam hæc est prima
ratio huius actionis introducendæ quod
sepe, immitti soleat pecus in alienum
fundum non sine damno. Cùmque ni-
hil corruptum sit, cessat directæ Aquiliæ,
& quia factum immitteutis interuenit,
non habet locum actio de pauperie. Hæc
ergo introducta fuit persecutio vnde eo
sequitur, primum: quod tamen si in alie-
no solo nihil corrumpatur, neque con-
tra vsum solutum glans consumpta sit à
pecore, quando tamen damnum adfer-
tur, & nullo iure sit, utilis actio Aquiliæ,
cum hac concurret. Deinde quod si pe-
cus suo motu vel lasciuia fundum alie-
num ingrediens glandem comederit, aut
sepes, aliudve quid corruerit sine vilo
immitteutis facto, & sine culpa pastoris,
tunc exercenda est actio de pauperie. l.
vltim. C. ad l. Aquil. Oldendorp. ¶ Actio
de patre patronove in ius vocato,
est per quam filius emancipatus, aut li-
bertus qui patrem patronumve sine Præ-
toris venia in ius vocauit, pœna quin-
quaginta aureorum damnatur. l. penult. ff.
de in ius voc. Hotom. ¶ Actio de pecu-
lio, est per quam is qui cum filiofam. ser-
uove contraxit, contra patre dominum-
ve ita agit, vt quoad profectitium pecu-
lium ferre possit, soluere damnetur. vlt.
doct. Imper. §. decimo. de action. C. de pecul. ff. est verò actio perpetua in pa-
trem vel dominum: sed mortuo v. l. ma-
numisso alienatove filio, vel seruo, inci-
pit esse annalis, quod merito factum, es-
se ait Vlpian. l. 1. §. 2. quando de pec. ac-
tio annalis est. Nam cùm morte vel al-
ienatione extinguitur peculium, suffi-
ciebat vsque ad annum produci obliga-
tionem. Sciendum est autem, non cer-
tam quandam actionis speciem hanc
esse, quæ per se constet: sed adiectionem
qua principalis actio designatur. nam si
depositi, commodati, mandati, filiusfam.
obligatus sit, datur aduersus patrem ac-
tio depositi ex peculio, commodati ex
peculio, mandati ex peculio l. 5. §. cui con-
gruit. ff. de pecul. l. depositi. eo. t. l. C. quod cu-
eo, &c. Hotom. ¶ Actio depositi, datur

contra depositarium, id est, eum apud
quem res est deposita, vt rem restituat
in die. Contraria depositi actio, compe-
tit depositario simul & hæredi eius, in
eum qui deposuit nomine impenditorum
in rem depositam factorum. ¶ Actio
depositi in duplum datur ei qui in qua-
tuor casibus aliquid deposuit, ex immi-
nente periculo: vt, tumultus, ruina, nau-
fragij, incendij. Test. eod. §. seq. ¶ Actio
depositi est duplex scilicet directæ, &
contraria. Actio depositi directæ compe-
tit depositori ad repetendum depositum
& accessiones eius, & competit in sim-
plum, nisi fortè res sine incendio, ruina,
naufragio deposita. Hoc enim casu qui
depositum sic receperit, si inficitur, &
de hoc conuincatur, in duplum condẽ-
nabitur. Hæc probantur. ff. depositi. l. 1. §.
Prætor ait. Sed actio depositi contraria
cõperit ei, penes quem res deposita est,
ad petendum impensas, si quas circa re
impenderit, & alias repetit, vel damnum
datum per seruum depositum, secundum
Placem. De illa contraria actione habe-
tur. ff. depositi. l. actio. Est & actio depo-
siti sequestraria in sequestrum data. l. §.
Asia. l. 2. §. 2. ff. eod. ¶ Actio de superfi-
cie quali in rem, competit ei, qui super-
ficiem habet in alieno solo nomine con-
ducti ad repetendum superficiem, si pos-
sederat. ff. de superfic. l. 1. §. qui superficiem
in fin. C. §. quod ait. versic. & sane. Super-
fici in autem, vel superficiarias ædes ap-
pellamus, quæ in conducto solo positæ
sunt, quarum proprietates, vel directu do-
minium & ciuile & naturali iure eius est
cuius & solum, vile verò superficiarij. l.
vltim. ff. de superfic. Porro hæc extraordi-
naria est: quia interdictum appellatur. d.
§. qui superficiem iuncta rubric. Prætor. ¶ Actio
de tigno iuncto dicitur, quæ vitur
dominus tigni quod iniunctum esse præ-
dijs vrbanijs vel rusticis aduersus eum qui
ipsius tignum ædibus vineisve suis ad-
iunxit: per quam non ipsam tignum, sed
duplum consequitur, vt docet Vlpian. l. 1.
ff. de tigno iuncto. Hotom. Non autem so-
lum datur, aduersus eum qui iniunxit,
sed & qui iniunctum habet, vt notat. glof.
in l. in rem actio. §. tignum. ff. de rei vindi. C.
l. 1. §. vlt. ff. de fluminibus. ¶ Actio directæ
(quæ actioni contrariæ opponitur) ea
formula est, quæ quom ceram ob cau-
sam inuenta atque instituta sit, ad eandẽ
ipsam

ipsam causam. accommodatur. veluti
lex duodecim tabul. pro socio actionem
instituit, aut ex ea lege scilicet instituta
est, quoniam utriusque socii causa insti-
tuta hæc actio est, directa utrinque no-
minatur. at in tutela, mandato, & depo-
sito inventa primum est actio tantum pu-
pillo in tutorem, mandatori in manda-
tarium, & deponenti in depositarium,
quare quæ in his causis dantur actiones,
quæ illæ ipse sunt maxime quæ primum
instituta sunt, directæ non nantur. Et
quoniam vlti remanente intellectu
est, vicissim quoque dandas esse tu-
tori in pupillum, mandatario in manda-
torem, depositario in deponentem, cer-
tis de causis actiones: concessæ quoque
sunt eadem ipse antiquitus institutæ, cõ-
ceptæque formulæ quas directas, cum
ad sua negotia referuntur, nominamus:
sed quia non ad ipsam causam propriè
accommodantur, contrariæ nominan-
tur, quasi dicas, eadem ipse actiones,
sed ad contrarium partem accommoda-
ta. *Horoman.* In hac materia, quomodo
directæ actiones à contrariis discernantur
Accursius & ceteri in l. consensu. D. de
actione & obligat. in §. fin. pro soc. tres ca-
sus considerant. Ceterum breviori cer-
tiorque doctrinâ à contrariis directas
actiones discerni putat *Corrasius libr. 6.*
miscell. cap. 6. hoc modo: directas his da-
ri qui domini sunt, aut quorum princi-
paliter interesse potest, contractus ori-
gine, & prima ipsius radice spectati cõ-
trariæ verò his, quorum per accidens,
tantum interest, quæ ideo non ex ipso
contractu, rectè dantur, sed ex quadam
æquitate per legis extensionem. Unde
directæ actiones ipsius sententia, respec-
tu contrarium appellatur, quod rectè
& immediatè ex ipso contractu veniant,
contrariæ verò, quia contra primam con-
tractus naturam concedantur, quas pro-
pterea ex nullo propriè contractu nasci
iusti dicit. igitur, & §. auctores, de obliga-
tione quasi ex contractu. Et hanc sententi-
am esse non dubitat, si omnes ad v-
num actiones contrarias singulatim per-
curras, quas sex numero tradiderunt no-
bis Iurifconsulti, itamiam à nobis memò-
ratas, commodati, mandati, depositi, tu-
telæ, negotij gesti, & pignoratitiæ. Qui-
bus alias adicere necesse non est, neque
enim sunt aliquæ contrariæ, præter ex-

pressis à lege. *Accurs.* in l. omnino. ff. de im-
pens. in reb. dor. & in §. p. iudicial. de ac-
tione in Inst. B. id in c. an fin. Quid præced.
deb. inue. in feud. *Corrasius d. loco.* Actio
directa interdum opponitur vili. Et tunc
directæ actiones dicuntur tam quæ ex
verbis, quàm quæ ex sententiâ iuris civi-
lis, vel prætorij per interpretationem cõ-
stituta sunt. *Ulpian. l. nominis. §. 1. D. de*
verbor. signific. Verbum, inquit, ex legib.
sic accipiendum est, tam ex legum sen-
tentia quàm ex verbis, Vtile s. autem seu
indirectæ censentur, quæ non ex verbis
legum proficiuntur, neque ex manife-
sta sententia, sed additiis quâdam inter-
pretatione propter similitudinem rationis re-
ceptæ sunt in forum. Nam, ut ait *Pedius*:
quoties lege aliquid vñum, vel alterum
introducitur, bona occasio est, & cæ-
tera quædam ad eandem vtilitatem vel
interpretatione, vel certâ iurisdictione
suppleri, referente *Ulpiano*: *l. nam ut ait. ff.*
de legib. Et propterea multum imperti-
enter allegari. titul. Institut. de legit.
patr. tutel. ad probandum actionis vtilis
formulam: quia textus ille ostendit ma-
gis directæ actionis exemplum, cum di-
cit: Ac si verbis legis introducta esset. Ius-
tus ergo & directus summi iuris sensus
ex lege, facit actiones censeretur directas.
additis autem, & per æquitatem me-
diante interpretatione, hoc est, per con-
sequentias receptas, efficit vtilis, siue ad
causam efficiendam respicias, ut dictum
est, siue ad causam materiale spectes.
Ottendorp. Discrepant tamen hæc duæ in
plerisque. directa nobilior est vili, & il-
la presente hæc sufficit, nec aude se se
exhibere *l. si heres institutus. D. ad Trebel-
lian.* Item minore probatione contenta
est directa, quàm vtilis: in illâ probamus
Titium nobis obligatum; in hac Titium
obligatum Seio, qui nobis cessit. *Hoc vult*
Barrol. in l. 1. de actione Et facit l. si in solutu.
C. de actio. Sed debuit distinguere inter
directam mandatum & eam quæ manda-
ta non est: nam mandata toridem requi-
rit probationes, quor vtilis. *l. qui stipendia*
C. de procurat. Item, inquit idem *Barrol.* di-
recta infamat, vtilis non est, quod ipse non
responso, cum interpretatione odia, & pœ-
næ angustanda sint. *l. penultim. D. de pœn.*
Adde ad arg. l. furii. §. fin. D. de iis qui noc.
infam. Item directa morte mandantis ex-
tinguitur, non vtilis, *l. 1. C. de actio.* In cõ-

autem eodemque directa & vilis, quod
morte mandatarum neutra perimitur, *l.*
illam. C. de donat. & alibi eundem ha-
bent effectum. *de l. fin. ff. de magis. conue-*
nien. & l. i. C. de legem. Forcatus in sua Ne-
gomyania Dialogo 65. numer. 2. Vide
Horomann. Institution. de actio. §. 1. &
rursus §. actionum autem. in fin. eodem. vbi
tradit vltimum actionem dici, nimirum
quoniam visitatis causa introducere-
tur, quemadmodum Iurisconsult. scri-
bit in *l. quia actionum. ff. de prescripti ver-*
bi: quo casu oblique agi significare vi-
detur Theophilus & si qua vna. *Institu.*
de fideicommiss. heredit. l. dique verum et
se apparet ex §. ceterum de leg. Aquil. In
stituto. Adde Curtium, etiam in libro se-
cundo, capiti decimo, in como secundo.

¶ **Actio**, *emphyteutica*. *Aperti ius* est, *inquit* *Olendor*. *Emphyteusim* censeri formulam *presrij nominati* contractus, quidquid *rixentur* ociosi homines. *Vnde* *proprium* habet *actionem*, quam *quid* *vetat* *Emphyteuticam* dici, sicut *ex aliis* contractibus *actiones* *emphi*, *locati*, *commodati* & *refte* *Barol. in l. 1. de condi. ex lege*. *Eft* *autem* *contractus* *planè* *colonarius*, & (*ve* *crasse* *dicam*) *rusticus*: *ideoque* *frequentior*, quam *ipsi* *pendunt* & *iuris* *periti*, qui *multa* *de* *illo* *scribunt*. *Spiegel*.
¶ **Actio** *Empti* *sive* *ex empto*, est *actio* *in personam*, per *quam* *qui* *rem* *quampiam* *emit*, *venditorem* & *que* *lingua* *nuncupata* *sunt*, *præstare*, & *si* *nominati* *nihil* *conuenit*, *rem* *tradere*, *eamque* *vel* *emptoris* *facere*, *vel* *ad iudicis* *nominis* *obligari* *cogit*. *vid. docet* *Ulpian. l. undecima, ff. de actione empt.* *Hotomann. Alexander. Imp. in lex conuentionis. C. de pact. & Dioelet. & Max. in l. unica C. si ferus exero se emp. mand.* *actionem* *empti* *vocat* *eam* *que* *datur* *venditori* *ad consequendum* *precium*. *Frequentius* *tamen* *totus* *contractus* *emptio* *nuncupatur*, *quia* *fi* *diligenter* *attendamus*, *virri* *que* *contrahentis* *voluntas* *in eo* *est*, *ve* *emar* *id* *est* *acquirat*, & *accipiat*, *hic* *rem*, *illi* *precium*, *non* *ve* *alienet*, *nec* *enim* *rem* *suum* *quisquam* *alienet*. *ex quo* *verius* *fuit* *totius* *negotij* *appellationem* *desumere*. *Connam. lib. 7. c. 6. m. 2.* ¶ **Actio** *ex cōstituto* *dicitur*, *cūm* *quis* *sine* *stipulatione* *debitum* *se* *soluturum*, *constituit* *pro se*, *vel* *pro alio*. *Eft* *et* *aliquot* *fortior* *quā* *nudum*

pactū, & aliquāto fragilior stipulatione.
 Hanc cōventionem frequētissimā vidi-
 mus inter mercatores, ubi quotidie mi-
 rentur epistolę, nunciū, chirographa quę
 in fidem fundantur, & nihil aliud sunt
 quā confectū. ¶ Actiōes ex cōtractu
 nascuntur ex pacto cōventionēve, siue
 obligatio ex re nascitur, ut conditio cer-
 ti, de numerata pecuniā, conditio ob
 causā dati, actio commodati, depositi,
 pignoratitia, de quibus omnibus suo lo-
 co dicemus: siue etiā oriatur obligatio
 ex verbis, sicut in actiōe ex stipu-
 larū, quando res certa in stipulationem
 deducta est, siue etiā oriatur obligatio
 ex literis, de quibus conditio odio de-
 ditā datur in eum, qui cum spe futurę
 numerationis scribi se debere quod ti-
 nō est numeratum, numeratione autem
 nō secuta post bienniiū nō repetit chi-
 rographum, l. in contrahētibz. C. de non nu-
 mer. pecu. siue etiā oriatur obligatio ex
 consensu, veluti empti, venditi, locati,
 conducti, pro socio, mandati, prescri-
 ptis verbis, & actio constituta pecunię
 necnon actio in factum de iurciuran-
 do. Et de his actiōibus in propriis lo-
 cis secundum ordinem patebit. Et ista
 sunt species actiōnum in personam, quę
 oriuntur ex contractu, siue re, verbis,
 literis, aut consensu obligatio oriatur,
 de quibus vide ff. de act. & oblig. l. 1. & l. 2.
 & Insti. de oblig. §. cum §§. & rit. seqq.
 vique ad vir. de oblig. que ex quasi contrahē-
 tibus nasc. Prat. ¶ Actio exempta, Vlpiani-
 us, sic erit, inquit, accipienda, si desit
 agere posse. Quibus id modis eueniat
 idem explanat, in l. sed etis per prae-
 rem. Ex quibus causis maior. Sp. ex Old.
 ¶ Actio exercitoria dicitur, quan-
 do dominus navis, quem patronum no-
 minant, præponit seruum, vel filium, vel
 alium quempiam naui vehendę: quic-
 quid à veſtoribus, id est, qui vehuntur,
 contrahitur cum præposito navis: eius
 rei datur actio exercitoria in dominum,
 qui nominatur exercitor. Zafin. §. actio.
 Insti. de act. Exercitorem autem inquit
 Vlpianus eum dicimus, ad quem obuen-
 tiōes, & reditus omnes perueniunt, siue
 is dominus navis sit, siue à domino
 nauem per uersionem conduit, vel
 ad tempus vel in perpetuum, & parui
 refert qui exercet masculus sit an mu-
 lier, pater familiās an seruus, sed si pu-
 pillus nauem exerceat, exigemus tuto-

in authoritatem l. i.
 uari. act. Differt aut
 magis, in exhereditia
 quod iussu, exprella
 tit. Alber. l. i. s. si u
 erit. act. ¶ Actio ex
 competit, qui damnu
 umine spoliatus, et
 qui per fraudem, lib
 libello, in tripulum,
 torum, qui exigunt al
 spoliatus, in quadrup
 de act. ¶ Actio ex sp
 intendebatur interve
 re aliquid negantes
 re sponsonem, aut
 in antiquis si qui
 pondisset, & pater so
 remisisset sponsilib
 veteri Latinarum qua
 ex sponso actio: da
 Romanorum et ab
 essent matrimonia,
 et Sulpicio: Commu
 secundo, non quare
 sit plerumque in iur
 e, si coniugium lib
 mula sponsionis a
 Orat. pro P. Quin
 apud eundem, &
 datus admonet, si
 Caccina totam leg
 satis intelliget qu
 & alterius gener
 minis Iurisperit.
 us, & ego infra i
 ¶ Actio ex stipu
 li competit, qui sit
 ri fierie stipulatus
 viti hoc ante ex
 runt. P. Patet ex iur
 bonum obligat. in pri
 ¶ Actio ex stipu
 dicitur actio in per
 xor dotem suam: fo
 marie conditio: p
 l. me. C. de rei usuc
 olim annua, bima
 hodie verò lustr
 ad immobilis stat
 rō non nisi pōt
 d. vnicus. s. cum ante
 ¶ Actio ex
 tit et cui aliqui

gitor stipulatione.
 frequenter in ma-
 yoribus, ubi quod dicitur
 christographa que
 & minor, aliis con-
 ditionibus ex contractu
 conventionem, siue
 tur, et conditio erit
 ha, conditio ob
 premissa, depositu-
 rum omnibus suo lo-
 cum oritur obliga-
 tione ex stipula-
 tione in stipulationem
 a oritur obligatio
 conditio odio de-
 quibus stipulatur
 se debere quod ei
 iuraverit ac autem
 non reperit chi-
 stion. C. de non u-
 nari obligatio ex
 vendit, locati,
 mandati, prae-
 constituta pecunia
 in de iuramentis
 in propriis lo-
 pit. d. l. i. ubi
 in personam que
 siue re, verbis,
 obligatio oritur,
 & ubi l. i. & 2.
 num. 5. & seqq.
 ubi ex qua, contra-
 exemptione, & pri-
 cipienda, si desit
 in modis eventat
 sea per prae-
 iator. Sp. ex Old.
 dicitur, quan-
 tem patronum no-
 tum, vel filium, vel
 in vendenda quie-
 est quovebantur,
 posito natus. tunc
 orta in dominum,
 pr. Zaf. in §. actio-
 nem autem inque-
 ad quem obuen-
 perierunt, si-
 siue à domino
 condixit. vel
 peritum, & parui
 culus sit an mu-
 rous, sed si pu-
 exigimus ratio-

ris auctoritatem l. 1. §. exheredatorem. ff. de
 exercit. act. Differt autem exhereditaria, ab
 ea quod iussu, quia ut plerique existimant,
 in exhereditaria tacita, in ea verò
 quod iussu, expressa voluntas, requiritur.
 Alberic. l. 1. §. si u. qui naum. ff. de ex-
 heredit. act. ¶ Actio ex lege condititia ei
 competit, qui damnum passus est ex gra-
 uamine sportularum aduersus actorem,
 qui per fraudem, plus complexus fuit in
 libello, in triplum, & aduersus execu-
 tores, qui exigunt aliquid ultra debitas
 sportulas, in quadruplum. §. tripli. Instit.
 de act. ¶ Actio ex sponso apud antiquos
 iatendebatur interdum contra impro-
 bē aliquid negantes, sicque aut suscipe-
 re sponsoem, aut fateri cogebantur,
 ut antiquitus si quis vxorem sibi spo-
 pondisset, & pater forte sponso nuncium
 remisisset sponfalibus dissolutis, iure
 veteri Latinorum dabatur hac de causa
 ex sponso actio: quod postea lege ciuili
 Romanorum est abrogatum, ut libera
 essent matrimonia, quod Gellius docet
 ex Sulpicio: *Comanus libro octauo, capite
 secundo, num. quarto.* Fiebat autem spon-
 sio plerumque in iurdictis qua de re vi-
 de §. iustitiam libro septimo. Extat for-
 mula sponsonis apud Ciceronem in
 Orat. pro P. Quinto & exempla etiam
 apud eundem, & Liuium quoque. Bu-
 dzus admonet, si quis Ciceronem pro
 Cæcinnia totam legerit, & intellexerit,
 satis intelliget quid sit sponso. Est
 & alterius generis sponso. cuius me-
 minit Iurisconsule. in l. rebus de atez l.
 visu. & ego infra in sua classe. Spiegell.
 ¶ Actio ex stipulatu. est actio que
 ei competit, qui sibi aliquid incerti dari
 fieri stipulatus est, veluti quicquid
 vini hoc anno ex vineis tuis collige-
 tur. ¶ Et pater ex titul. Institutio. de ver-
 borum obligat. in princip. Hotomann.
 ¶ Actio ex stipulatu dori exigen-
 de, est actio in personam, per quam vx-
 or dotem suam soluto matrimonio à
 marito condicit. l. penul. C. de iure dor. &
 l. vnic. C. de re vxor act. Hotoman. Hac
 olim annua, bima, trima die dabatur,
 hodie verò Iustiniani constitutione
 ad mobilia statim, ad mobilia ve-
 rò non nisi post annum dari solet. l.
 d. unica. §. cum autem versul. ex actio.

¶ Actio ex testamento compe-
 tit ei cui aliquid relinquitur in testa-

mento per legatum, vel per fideicom-
 missum, aduersus eum à quo legatum,
 vel fideicommissum est, id est, qui dare
 debet iussu testatoris, siue hæres, siue
 legatarius, siue fideicommissarius. Nam
 & illos, nedum hæres grauare potest
 testator in vltima voluntate, ut alijs dēt,
 vel restituant. l. 2. §. & hac disposuimus.
 C. commu. de legat. Hac autem actio ex
 quasi contractu oritur, Hæres enim ad-
 eundo hæreditatem quasi contrahere
 videtur l. apud Iulianum. & l. seq. quibus
 ex causis in possess. enatur. Et licet magno
 necessitudinis vinculo cum bonis hæci
 actionibus coniuncta sit, l. in minorum,
 ubi Barol. notat. C. in quibus causis in in-
 tegr. restitut. non est necess. l. Titia Seio. §.
 vsurari. ff. de leg. 2. Menius fundo. ubi Bar-
 nol. ff. eod. tamen stricti iuris est: Iason in
 §. actionum in 2. notab. Corras. libro Miscell.
 2. cap. 7. num. 6. Duarenus de in litem intran-
 do num. 55. ¶ Actio Fauiana, que &
 Fabiana: de qua supra in C. Iulianiana. da-
 tur patrono ad reuocandum alienata
 per libertum: Paulus libro 3. Sentent. titul.
 3. ex quo & libr. 9. titul. 14. C. Theodos. Fa-
 biana non Fauiana lege: in hac veniunt
 fructus tam antè, quam post licem con-
 testatam percepti, l. videamus. §. in Fabia-
 na. ff. de vsuris. Illud autem plurimum
 refert, vtrum inter viuos, an donatione
 causa mortis a lienauerit libertus in frau-
 dem patroni. Nam priore casu non præ-
 sumitur dolus, nisi probatur, puta si ven-
 diderit, locauerit: posteriore verò, non
 requirimus (ait Vlpianus) vtrum dolo
 malo facta sit, an non sit, scilicet aliena-
 tio. sufficit enim docere mortis causa
 factam nec immerito. mortis enim cau-
 sa donationes comparantur legatis: &
 si ut in legatis non querimus dolo malo
 factum sit, an non sit, ita nec in mor-
 tis causa donationibus. Oldendorp. Por-
 rò Cuias. tractat. ad Africa dicit, actio-
 nem Fabianam patrono competere, li-
 berto testato, Caluisiana liberto in-
 testato. l. 3. §. si intestatus. ff. si quid in fraud.
 patroni. l. 2. C. eod. & addit, quòd veraque
 detur patrono aduersus eos, quibus li-
 bertus bona sua alienauit dolo malo
 in necem patroni, etiam si fraudis con-
 scij non sint, vel aduersus eos, quibus
 mortis causa donauit libertus, aut lega-
 uit supra semissem bonorum, etiam si
 non hoc dolo fecerit malo libertus. nam

ut legata ac donationes etiā causa mortis ex constitutione Severi non possunt heredem institutum fraudare Falcidia, ita nec patronum debita portione. *Cuius in supra dicto loco.* ¶ Actio familiaris heriscundæ, dicitur, quæ datur cohæredibus postulantiibus ut & hæreditas diuidatur, & si quid alter alteri debeat, præstetur. Nam heriscere familiam, hæreditatem diuidere significat, familie quippe verbo ad res relato significatur hæreditas, l. pronuntiatio. §. 1. ff. de verb. sign. l. ult. in fin. C. famil. herisc. Heriscere autem prisco loquendi modo idem quod diuidere significat. l. 1. ff. famil. herisc. eius autem formula in rem est: vis & natura, qualis est actionis in personam. *Ulpian. l. 22. §. 2. ff. fam. herisc.* Quare mixta dicitur actio, quædam. *Instit. de act.* Etenim cum hæredes dominum pro parte hæreditatis habeant, in rem agere videntur. l. actionum genera. ff. de act. & obligat. qui hanc actionem proponit, ut qui rem suam petat, quod ipsius vendicationis proprium est; l. in rem. ff. de rei vend. at personalis est cum ex quasi contractu descendat. §. item si inter aliquos. *Instit. de obligat. quæ ex qu. contract.* Nam ad eundem hæreditatem videntur hæredes contrahere. l. apud Iuliam. §. vlti. quib. ex causis in possess. ear. Præterea habet præstationes, quæ (inquit *Labeo*) personales actiones sunt. l. item *Labeo*. ff. fam. herisc. Etenim si sumptus (verbi gratia) bona fide fecerit cohæres, hac actione cum vñsui ex die moræ, potest eos à cohæredib. petere. l. huius consequenter. §. sumptuum ff. hoc tit. Et si solus hæreditarij fundi fructus perceperit, aut rem hæreditariam corruperit, consumpseritve, eo nomine condemnabitur. §. si fam. de off. iudic. Corras. in d. §. quædam numer. 3. ¶ Actio finium regundorum competit finibus ad distinguendum vel ad iudicandum. ff. eod. titu. l. 2. §. iudic. & l. seq. & inter eos agitur, qui agros confines habent, vel prædia. *Instit. de actio. §. item finium regundorum.* ubi verba textus bene ponderanda sunt. Nam initio illic regere idem est quod discernere; determinare; & quasi, in rectitudinem & modum agere, ut sic intelligamus ad discernendos constituendosque agrorum fines, quociens de illis inter confines controuersia esset, hanc actionem bono pu-

blico proditam: l. 2. ff. finium regundorum. Deinde hac actione inter eos agi dicitur qui confines agros habent: non vicinos, quia hoc pertinet ad urbanæ prædia, à vicis. l. 4. finium reg. vnde & finalis questio & finale iurgium. l. 3. si consisterit, C. finium regundorum. Quare hæc actio habet locum in rusticis prædiis tantum, ff. eod. tit. l. 2. & non in urbanis, quia urbana prædia non sunt confinia, sed vicinia, quia pariterib. distingui consuevere: sed confinia dicimus quæ adeo sunt proxima, ut nullus paries in medio interponatur. ff. eod. titu. l. 1. sed & tot. §. in iudicio, cum ibi not. Urbana prædia dicuntur omnia prædia, quæ habent ædificia, etiam si sint in villa, quia urbanum prædium non facit locus, sed materia habitandi causa facta. Vnde si in vrbe ædificium, causa non habitandi, sed gratia reponendorum fructuum fiat, dicebatur prædium rusticum. Sed & horti in ædificiis constituti, nisi plurimum sint ædificus, vinearij forte, vel etiam olitorij, continentur appellatione urbanorum prædiorum. ff. de verbor. significat. l. urbana. Rustica autem prædia vocantur agri non habentes ædificia. Et si inter te & me, contra quem ago finium regundorum, via publica vel publicum iter venit, non habet locum hæc actio quod confinium non intelligitur, secus si riuus priuatus interuenerit, quia finium regundorum agi potest contra dominum riuu. ff. eod. tit. l. sed & loci. §. fin cum l. sequ. & ibi notat. Et autem hæc actio duplex siue vtrinque directa, quia in eo vterque est actor, & vterque reus. Erra de probatio. ex lueru ff. eod. tit. l. iud. cum commun. diuidendo familia heriscunda. & l. inter cohæres des. §. si familia. ff. famil. herisc. Item est mixta, quia est in rem & in personam. *Instit. de actio. §. quædam actiones.* & §. item finium regundorum. nam in personam cum primis est. l. 1. §. finium regundorum. cum ex tuo plerumque meum fiat, hoc est quod tuum erat mihi adiudicatur. l. 3. ff. illo titu. & personales habeat præstationes. l. sed & loci. §. 2. illo titu. ex eo quod forte impendit in partem agri, vel in agri mensorem quem adhibuit, quasque ex contractu, aut si maius ex maleficio oriatur, item si inter. de obligatio. quæ ex qu. delict. cum actionibus autem in rem id habet commune quia

et domino aduersus
quod cum est
vnde cum coha
reter pñ. & C. id n
est. & C. ad actum
eum in rem diu
flus. §. quædam. Quos
telligitur, ut si v
hinc, et qui vendide
gesti. l. 3. qui con
scribere Hoc omni
empro l. 2. & si si
nam §. si finium, sed
rem. l. 2. & item, v
v. l. vñ. n. os l
dum pro finibus ter
de mea in vñs al
Nam et si ab initio
pi en hoc coactore
possem ut commo
natur agri, ut ita
occurrit, &c. Si qu
currere præscriptio
pond. ut, ab eo ter
posse hæc actio inte
sententiam. & in si
ti, & ex ea causat
Ar. in finium. l. sed
¶ Actio. forense
infectes ac reme
l. item §. 2. mas. q
e fore. l. finium
Oliet, nam aut
non in eorum iud
sua volent, non
conatus, & l. n. om
Sp. §. 1. & si n
quomur, ut solus
hoc est quid quæ
quom sp. directar
ne in præcept. si
cil quom, quom
bus præstetur n
hæredis gerens, in
aunior. rec. petet
pensum est in l. h
cum in quem us
corpus custodiens
ru §. finium. caus. l
ff. de rei. & sumpt
to generalis est
nisi tota pompa
tantum viarum est

ex dominio actoris proficiscitur hæc actio. l. sed & loci. §. 1. per quam recipit quod suum est. l. si in rebus in princip. ff. finium regundorum. unde & proficiscitur controvēsiæ eam coherere Constitutus reteripsit l. 3. C. de iur. iur. perpetua est. ut C. de l. ultim. & ff. eodem. l. iudicium communium dividend. & In iur. de action. §. quedam. Quod tamen non sic intelligitur, ut si vicinus meus ampliores fines ei, cui vendiderat, ostenderit, non possit illi, qui erit, locus tempore præscribere. Hoc est in fin. l. iudicium est. ut ff. pro empto. l. 2. §. si iudicium fundum. & l. qui fundum §. si fundum. Sed sic oportet intelligi, secundum Azonem, ut etiam post decem vel viginti annos locum habeat hæc actio pro finibus terminandis, quamvis de meis finibus aliquid præscriptum sit. Nam etsi ab initio sine aliqua præscriptione hoc constaret esse tunc, agere possemus ut commodius termini innovantur agris, ut ita rixarum perimatur occasio, &c. Si queramus quando incipit currere præscriptio huic actioni. Respondetur, ab eo tempore, quo incipit possit hæc actio intentari. Et incipit iudicari, cum si res capietur turbari, & ex ea nascitur hæc actio secundum Azonem in summ. C. eodem tit. Oldendorp. Azonem forenses dicunt ab eo, quod insidentes ac temerarios delinquentes, ad iudicia agimus quoniam sine causa recedunt solutionem, aut satisfactionem. Obserandum autem, quod actiones non nisi coram iudicibus & arbitris institui solent, non autem coram arbitratribus, Zaf. in §. commun. In iur. de action. Spieg. & de o. funera l. 1, qua persiquimur, ut solvantur sumptus funeris, hoc est, quicquid corporis causa, antequam sepeliretur, consumptum est. l. funus in princip. ff. de sumpt. fun. Et est privilegiata, quoniam omnibus creditoribus præfertur negotium defuncti vel hæredis gerens, impensum faciendo eo animo, ut reciperet: ut patet si quid impensum est in solutione mortui, vel in corpus custodiendum, l. si quis §. funus §. funus caus. §. hæc actio §. sed interdum. ff. de vel. & sumpt. fun. Quia funus aliquotum generalius est, quam exequia. Nā funus tota pompa est sepeliendi, exequia tantum viarum est solennitas, dum fu-

nus procedit. Recte ergo actio ista funeraria dicitur, quoniam totam sepulture rationem complectitur, non exequiarum duntaxat. Olden. Actio furti, iure scripto est pecuniaria, duplo, aut quadruplo, iuxta differentiam furti compensanda. Idem in §. ex maleficis. eo. Actio furti concepti dicitur, quæ in eum intenditur, apud quem relictibus presentibus, fortuita res quaesita & inventa est: quamvis ipse fur non sit. apud Imp. §. 4. de obligat. quæ est delicti. Paul. lib. 2. Sent. tit. 31. Actio furti manifesti, secundum Azonem, locum habet, quando furem tenens, visus vel deprehensus fuerit, siue in publico, siue in privato, vel à domino, vel alijs, antequam perveniat ad locum, quod perferre rem destinavit. Si talis deprehendatur, vel eum re videatur, & ad eum deprehendendum occurrat ei, licet abiecto furto aut fugit, furti manifesti tenetur. l. 3. qui. r. s. sed cessat. ff. de furt. nisi furripientis in servitute, manumissus in furto deprehenderis cum re furtiva. vel si tu perculeris quod d. sinabas, teneris furti non manifesti. cum eum deprehenderis cum re furtiva, priusquam eod. loci perculeris, quod d. sinabas illo die manere cum furto, tunc fur est manifestus. hæc omnia dicuntur. ff. de furt. & de pen. d. i. c. vulgaris. Vtrum qui partem acerui frumenti furatur, totius acerui furtum faciat, & datur actio furti manifesti in quadruplum. Inst. de oblig. quæ ex delicti. §. pena manifesti. Olden. Actio furti non manifesti competit quodcumque prædicti is modi furtum non manifestum probatur. ff. eod. tit. l. manifestum & iustit. de oblig. quæ ex delicti nascuntur. nec manifestum. Et etiam si vidisti furtum fieri, te tamen abscondisti, cum furtum faceret, te re occideret, non est manifestum. ff. eodem tit. l. si quis in servitute. §. ceterum. Et datur hæc actio in duplum. Inst. de oblig. quæ ex delicti nascuntur. §. pena. præalleg. Oldendorp. dicitur autem nec manifestum ad imitationem legis. Tabul. olim etiam nec pro non dicebatur. Et quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est, auctore Cero in l. nec manifestum. ff. eod. tit. Actio furti in calvarum arborum habet condemnationem aduersum eum, qui arbores furtim

cædit, in seio & invito domine. Et competit contra ipsum damnum dantem, ad duplum damni dati. In quo casu etiam competit huic actio legis Aquilæ: ita tamen, ut deducere possit in condemnatione, quod actor consecutus est altera actione, ut si arborum furtum casar. l. 1. Et appellatione arborum etiam vites continentur, ff. de arbor. cad. l. 1. §. arborum. Item continetur edera, quæ improprie dicitur arbor ex interpretatione, & pleuque arboribus heret. ff. arborum furtum casarum. l. vitem & in gloss. etiam. & arundo non male dicitur arbor, & idem de sulcio, quando iam radices immisit, ut eadem l. vitem iuncta gloss. Olden. Quod autem nondum concepit radices, arbor non est, at bene arbor manet, cuius etiam radices vivere defuerunt, modo adhuc terra continetur. Sed & ea adhuc arbor dicitur, quæ subuersa radicibus etiam nunc reponi potest sunt & stirpes, oleæ, arbores. Iustinian. in legib. rusticarum. §. Actio furti non exhibui adversus eum datur, qui furtivam rem apud se quasitam & inuentam non exhibuit. ait Imper. §. 4. de obligat. qua ex delictis. Oldendorp. §. Actio furti oblata, competit ei cui res furtiva oblata est, ut apud eum potius, quam eum qui obtulit, competere: ait Imper. §. 4. de obligat. qua ex delictis. Oldendorp. §. Actio furti prohibiti adversus eum est, qui furtum querere testibus praesentibus volentem prohibuerit. §. 4. de obligat. qua ex delictis. Olden. Verum omnes istarum actionum species in desertum abierunt, cum & prædiorum & magna surripendi occasio esset huiusmodi requisitus rei furtivæ in aliena domo: ideoque prohibita: nisi cum matura causæ cognitione, si forte per famam constaret, rem furtivam apud aliquem esse. §. conceptum. Instituitur, eod. tit. Tunc enim permittendum est ex causâ præsertim si periculum esset, rem furtivam apud possessorem perituram, aut si speciem defuga. l. 1. §. hoc autem ff. de ser. fug. l. 2. C. de iur. §. Actio furti ope consiliisque facti adversus eum datur, cuius ope consiliisque furtum factum est. ait Imper. §. 9. de obligat. qua ex delictis. eius formulam Cic. libr. Denat. 3. hanc fuisse scribit, ope consiliisque tuo furtum aio factum esse. Horum. §. Actiones generales. Vide Generales actio-

nes. §. Actiones hereditaria vocantur, quæ ad heredes, vel contra heredes propagantur & intentantur. Item, quæ ab heredibus, vel contra heredes initium sumunt. §. Actio honoraria à Modestino, l. 25. ff. ad S. C. Velleian. prætoriam actio appellatur. Comanus libro sexto, capite 8. His verò sciendum quod quædam actiones conceduntur heredibus, & in heredes: quædam verò heredibus, sed non in heredes: quædam denique neque heredibus, neque in heredes conceduntur. §. non autem omnes Institi de perpet. & temp. actio. Et colligitur possim ex libris Pandectarum hæc divisio. Heredibus, & in heredes competunt actiones, ex contractibus, vel quasi contractibus, civiles, prætorie in rem & in personam. Modò tamen sciamus heredem teneri in rem actione, non tam quod heres, sed quod possessor rei litigiosæ, Paulus l. si in rem. ff. de rei vend. si in rem (inquit) actum sit. quamvis heres possessoris, si non possideat, absolvatur: tamen si quid ex persona defuncti commissum sit, omnimodo in condemnationem veniet. Id quod est valde notandum propter formam libelli & positionum, sicut appellamus. nam qui ab herede peteret rem, nec faceret mentionem possessionis eius, non rectè videretur petere. Heredibus, & non adversus heredes conceduntur actiones, ex maleficiis, vel quasi maleficiis, privatis, aut publicis. Item ex contractibus, in quibus testator dolose versatus est, cum nihil inde ad heredem pervenerit. d. §. non autem omnes. Est enim (inquit) et ista iuris regula, ex maleficiis penales actiones, in heredem rei non competere. Exempli gratia, furtum passus, habet actionem furti adversus furem, quam heres eius in eundem furem rectè potest aut exorcere, aut captam prosequi. sed mortuo fure, heredem illius, neque dominus rei furtivæ, neque successor convenire potest, nisi aliquid ex furto perciperet, vel dolo malo fecerit, quo minus perciperet. Nam est constitutum (inquit Vlpianus) turpia lucra ab heredibus quoque extorqueri, licet crimina extinguantur. l. in heredem in princip. ff. de calumniar. Heredis autem appellatio, non ad proximum duntaxat, sed etiam ad ulteriores heredes, omnesque successores pertinet.

met. Vlpian. l. heredes. ff. de rei sig. Olden. potest. etiam quæ & l. si heres & 12. nec. quæ tunc reatur, quam creditores quæ mobilis, siue in rem rem illam. l. forte in n. m. inderit. l. si in Imp. §. 7. de actio. l. si actor possessoris permittitur illa actio, non potest. aut p. sit, oblatæ enim ex deb. tore n. am rem videri autem conf. etiam lib. 8. §. 10. quibus creditor si sciens eum r. cum ideo passus habet ubique pig. v. l. si perierit in t. b. l. si si videbitur, nisi eum deceptum esse. poterit si tamen admittat, aliud dicendum est. pig. Coman. lib. 4. actionem impertinetur, qui siue certæ actionis investigationem manibus ad testantur. Causam v. Olden. diserte in n. v. o. tenentur o. n. centem. ff. de in iur. lucrosiores, datur l. si falso in iudicio vel si aliquid est, n. a. vel alia rei in d. in iur. de act. §. Actio citat, non quod tur in certos articulos in iudicium pervenit persequutionem, videtur promissa, aut quod interest. l. ob scrib. verbi. l. fin. C. §. Actio in factum datur spectatur id quod ne certa negotii sit æque tenet, Vlpianus cum qui in iur. de rehil medijs habet conceptum factum: ut quia tu hoc fecisti, si quia pressulante. l. 1.

tinetur. *Ulpian. l. heredu. Paulus l. sciendum. ff. de verb. sig.* Oldend. rp. ¶ Actio hypothecaria, quæ & quasi Seruiana, & vtilis Seruiana, interdum Seruiana, & Pignoratitia vocatur, est actio in rem, per quam creditores quibus res aliqua siue mobilis, siue immobilis opignorata est, rem illam si forte in alterius possessionem incidit, sibi vindicant. *vi. docet. Imp. s. 7. de actio. Hor.* Ceterum cum creditor possessori permittit ut vendat, extinguatur illa actio, quia intendere eam non potest contra possessorem cui remisit, obstat enim exceptio. nec contra debitorem eam rem non possideat. Non videtur autem consensisse, inquit *Marcellus lib. 8. s. 10. quibus mod. pig. vel hypoth. creditor si sciens eo debitor vendiderit, cum ideo passus est venire, quod sciebat ubique pignus sibi durare, sed si subscripserit in tabulis emptionis, consensisse videbitur, nisi manifeste appareat eum deceptum esse. quod obseruari oportet si tamen admonitus non contradicat, aliud dicendum est. l. 6. C. de remiss. pign. Connan. lib. 4. cap. 19. num. 4.* ¶ Actionem impertinentem proponere dicuntur, qui sine certa facti & iuris, seu actionis inuestigatione, illotis (quod dicitur) manibus ad tractandas causas prosiliunt. Causam tam perniciosi erroris Oldend. disertè indicat, sicut ex communi voto tenetur omnes. iuxta l. eum qui nocentem. ff. de iniur. Sp. ¶ Actio in calumniatores, datur contra eos, qui ut aliis falso in iudiciis negotiorum faciant: vel si aliquid est, id non faciant pecunia, vel alia re induci non verentur. *Ferr. in tit. de act.* ¶ Actio incerti in iure dicitur, non quod ipsa in sese complexatur incertos articulos, sed propter diffinitiuam petitionem, & incerti facti persecutionem, videlicet ut reus aut preter promissum, aut condemnetur in id quod interest. l. ob eam causam. ff. de prescrib. verb. l. fin. C. de ver. permittat. *Prac.* ¶ Actio in factum dicitur, qua simpliciter spectatur id quod quilibet fecit, sine certa negotij forma. Vnde & plures æquè tenet, *Ulpian. in l. pen. s. ult. ff. ne quis eum qui in ius voc. vi. exim.* Hæc actio nihil mediij habet concludendi, quam ipsum factum: ut quia hoc factum est, quia tu hoc fecisti, &c. *Vide Zas. in s. item si quis postulante. Institur. de actio.* Hanc

actionem in factum Forcatulus dialogo 97. numer. 14. in Neqyom. dictam putat quodd secundum factum propositum concederetur, eamque generaliore esse quam actionem prescriptis verbis quæ solum pro conventionibus competat, *gl. in rub. ff. de prescriptis verbis.* Actio in factum ex variis figuris causarum oritur. l. sancimus C. de sacros. eccl. & pro maleficiis datur l. quia. ff. de prescrib. verb. s. fin. *Institur. ad l. Aquil.* Speculator in titu. de actio. & petit. triplicem dicit esse actionem in factum generalissimam, generalem, & specialem. At las. in l. certi condit. ff. si cert. petat. tenet quod si quadruplex. ¶ Actio in factum ex iuramento datur, ubi informiter iuratum est. *Zas. in tit. Institur. de act.* ¶ Actio ingrati, id est, eius qui contemnit eum à quo beneficiis adfectus est. *res. Oldend.* civilis, atque summo omnium legislatorum consensu proposita est, cuius fit mentio in l. pen. C. de lib. & cor. lib. dum dicit: quibus ingrati actio, sicut ipsis manumissoribus deferetur. Nascitur autem ex delicto ingrati libisuriam tamen. Aut enim conceditur ob reuocandum liberalitatis beneficium. & tunc quoniam personæ statum respicit, velut præiudicialis, censetur in rem actio. Aut datur ad reuocandas res donatas, quibus accipiens indignum fecit: tunc est in personam conditio ex lege, sicut tractatur in *tit. C. de reuoc. don.* Sp. ¶ Actio iniuriarum, non ius possessionis assequitur, sed dolorem imminutæ libertatis, iudicio pænæque mitigat. *auctor Cicero pro A. Cecin. Sp.* ¶ Actio inofficiosa testamenti, quæ interdum etiam Accusatio, interdum Querelâ nominatur, dicitur ea quæ liberis exhereditatis dantur, ut testameta parentum rescindant, & à iudicibus possulent, ut si notarum officium cognoscant, rescisso testamento hereditatem iis quibus naturæ iure debetur, adiudicent. l. x. & pass. ff. de inoff. testam. ¶ Actio in rem, quam vindicationem dicimus, est per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus l. i. ff. de rei vindic. Et semper aduersus eum est, qui rem possidet. s. i. *Institur. de act.* Et harum actionum alia est directa in rem actio, ut rei vindicatio: actio confessoria, & negatoria. Alia est actio in rem vtilis, quæ sunt actiones de dominio non di-

recta, sed viles, quæ ex æquitate dantur: quandoque non dominis, vñ sunt Publicianæ, quæ ex diuersis causis competunt, d. s. sed ista. Et actio per quam queritur, an actor iurauit: & actio in rem de superficie: & actio Fabiana, & Pauliana, & Caluissiana: & actio in rem, quæ competit inter dominum tabulæ, & pignorem. Sunt & alie in rem actiones, in quibus non de dominio, sed de pignore agitur, sicut Seruiana, & quasi Seruiana, de quibus vide loco suo. Caterum in rem actio, sicuti legislator vtroque explicat, est per quam rem nostram petimus, quæ ab alio possidetur: debet quippe dominus esse qui hac actione experitur. l. in rem. ff. de rei vend. sicutem vtilis, veluti emphyteuta, vassallus, aut superficiarius. l. i. s. si ager. vñ. cum autem ad finia sint domini, quasi domini (quod bonæ fidei possessor habet: quodq; Bartolo placuit, inter species domini collocare. in l. minor. s. fin. ff. de cuius) & ius in respectum, (quod creditor habet, cui respignoris nomine obligata est: aut is cuius prædium debetur seruus) bonæ fidei quoque possessori, & creditorius in rem habent, datur in rem actio. l. i. ff. de publicia. s. equis. namque si cui. & s. item Seruiana. 1. de actio. Debet item esse possessor, si contra quem agitur. d. l. actionis. l. i. C. de alie. mur. caus. fac. c. examinata de iud. Aut dolo desisse possidere. l. fin. autem. s. sed & in & l. i. qui dolo. ff. de rei vend. Habetur namque dolus pro possessione. l. qui dolo. ff. de reg. iur. Quod probatur, quoniam videlicet dolo desisse possidere, eo ipso, quod post oblatum libellum, non possidet. Aut post denunciationem litis factæ, alienauit. Barol. in l. qui peritorio. ff. de rei vend. possessoris: quæ verbum non coarctamus, sed extensè accipimus, vñ non tantum naturalem aut civilem possessorem, verum etiam eum, qui detinet colonum puta, commodatarium, conductorem, & si qui similes sunt, comprehendat. l. officium. ff. de rei vend. & hæc sunt duo actionis in rem extrema, dominium videlicet, ex parte agentis, & possessio ex persona rei conuenti. Habet quoque, vt dici solet, hæc actio duas causas, propinquam, vt dominium, vel quasi, aut ius in re: & remotam, hoc est, titulum domini, veluti si dicat actor, sum dominus,

quia emi, quia res mihi donata, testamento relicta, aut in dotem data est. Actio verò in personam, est, quæ cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, obligati personam non egrediens. d. l. actionum. & d. s. omnium. descenditque ex contractu, vel quasi, maleficio vel quasi. l. i. ff. de actio & obligat. Nam ex contractu fuit obligatio. l. ex placito. C. de rer. permu. ex qua immediatè nascitur actio. l. licet. s. ea obligatio ff. de procurat. Dicitur autem in personam, quia obligati personam perpetuò sequitur. l. fin. s. fin. ff. de contrah. empr. l. i. s. si heres. ff. ad Trebel. à cuius offibus euelli nunquam, aut separari potest. l. qui ergo casus. vbi Accurs. ff. de peul. Hincque patet, actionem in personam, duas quoque causas habere, propinquam & remotam. Propinqua est obligatio, quæ mox, vt diximus, parit actionem. d. s. ea obligat. Remota est contractus, siue maleficio, ex quibus licet actio descendat. l. i. ff. de act. & oblig. non tamè, vt vocant, immediatè, sed alio mediante, nempe obligat. d. l. ex placito. Accurs. in l. i. in princ. ff. manda. Hæc autem causas, propinquas & remotiores, Accurs. & ceteri bellissimè tractant, in l. i. ff. de eden. & in l. & an eadem. ff. de excep. rei iud. Coras. lib. Miscell. 6. cap. 5. 4 Actiones in rem scriptæ dicuntur, quæ vi ipsa in personam quidem sunt, simpliciter tamen & absolute siue, vilius personæ notatione scriptæ & conceptæ sunt. Veluti in actione quod metus causi gestum erit, ratum non habebit. l. i. ff. quod met. caus. vox sanè diuina, quam Deus Opt. Max. posuit in ore prætoris. Bald. in Rub. de controuer. inuestit. Et hanc nostram rationem colligimus ex Vlpiani responsio in d. s. cum autem. Cum autem, inquit, hæc actio sit in rem scripta, nec personam vim facientis coerceat: sed aduersus omnes restitui velit, &c. Sic omnia interdita, præter Vnde vi, in rem scripta dicimus: cum dixerit Vlpianus. l. i. s. fin. ff. de interd. Interdicta omnia, licet in rem concepta videantur, vi tamen personalia sunt. Excepit autem Iurisconsultus, Vnde vi interdicitur, quod eius verba scripta, aut concepta in rem non sint: sed ad personam spectent & referantur. Nam dixit Prætor, l. i. ff. de vi & vi arma. Vnde vi tu eum deieisti, aut familia

tua

qua deiecit, de eo quod tunc ibi ille habuit, tantum modo intra annum, post annum verò de eo quod ad illum qui vi deiecit pervenerit, iudicium dabo. Neque ab illi, le est, quod Ulpianus dixit, *l. iuris gentium, §. pactorum ff. de pact.* Pactorum quidam in rem, quædam in personam esse in rem sane, quoties generaliter paciscor, ne rem petam: in personam, quoties ne à persona, veluti ne à Lucio Titio petam. Sed desit auctoritas, desint civiles rationes: satis ipsum hoc verissimum esse, vel ex verbis ipsis evincitur, &c. *Corra. lib. 1. de scell. cap. 22.* Nam in rem, verus locutio est, quæ ut suo loco docebitur, nihil aliud significat, quàm generaliter, infinite, & sine certa alicuius personæ designatione. Itaque Personales actiones semper adversus eundem, hoc est eum qui in iis nominatus est, dantur: at hæc adversus quænis. *§. Actio infortoria dicitur, qua dominus infortorem convenit, vel per infortorem convenitur.* Eadem item competit, cum dominus suum, vel servum, vel alium liberum hominem præponit certæ negotiationi quæstuarie: puta emendis & vendendis libris: quia iste qui præponitur nominatur Infortor: atque ideo quod contrahitur secum, datur actio infortoria. *Zafin §. act. Infort. de action.* Ideo autem Infortoria appellatur, quia qui negotiationibus præponitur, Infortores vocat. *§. eadem ratione Infort.* Quod cum eo, &c. Præpositus autem certæ rei gratia, datur, donec remoueat, etiam post mortem eius qui præposuit. Quinimo si pupillus hæres ei extiterit qui præposuerit: obligabitur quamdiu præpositus manet. Remouendas enim sunt a tutoribus si nolent opera eius vitul sed & si pupillus, de institut. actio. & hoc esse recte præm propter veritatem promissui vult testatur Paulus *l. si quis principis, §. si impu. et. ff. de iur. tit. Adde Tabernum in topico militis for. & legal. discip.* *§. Actioes interrogatorie olim introductæ erant, quibus alter ab altero ad respondendi necessitatem compellitur. Sed hodie, ad hoc officium iudicis visum est sufficere. l. ubique. ff. de interro. acti. Spieg.* *§. Actio iudicij mutandi causa facta continet damnum, quod propter dariorem causam suppositi adversarij passi sumus. Sp.* *§. Actio*

iudicati. Quære, Iudicati actio. *§. Actio iurisiurandi est, qua auctor petit reum ad præstandum illud condemnari, quod delato per eum sacramento, & per iudicem comprobato, sibi deberi iuravit.* *§. Actio legis tum propriè dicebatur, cum executio facienda erat, quæ in inuitos iussu legis fiebat. si quidem visque ad sententiam non tam legis iussu agi videbatur, quàm ipsorum litigantium sponte. Porro legis actionem apud eum dici Alciatus existimat, qui merum & mixtum imperium habet, seu ius exequendi. Si quidem lege agere, apud idoneos auctores, quos idem citat, est capitalem sententiam exequi. *cap. 2. libr. 3. Parerg.* *§. Actiones legis, id est legum actiones, appellatur, quod in certas formas redactæ, quibus homines inter se disceptarent. Spieg.* Apud eum dicitur esse legis actio, cui lex nominatim tribuit eius rei cognitionem. velut si ita lex loquatur. Apud consulem proconsulem, præsidem, adoptare liceat, id etiam isti poterant facere in aliena provincia & in causa sua. *Connan. libr. 1. cap. 15.* *§. Actio legis Aquilæ aliis damni iniuriæ dicta. Nam de damnis tractat culpa dantis, etiam ab eo, qui nocere voluit, ut iniuriam accipiamus non quemadmodum circa iniuriarum actionem, contumeliam quandam: sed quod non iure factum est, hoc est contra ius: quod si culpa quis occiderit, vel aliud damnum dederit: Porro dicta Aquila ab Aquilio Tribuno plebis qui eam à plebe rogavit. *l. 1. ff. ad l. Aquil.* Estque directa & vitæ directa quæ datur domino adversus eum qui corpore suo immediate, & in Ulpia. dicit, suis manibus damnum dedit, ut si quis hominem vel pecus quovis relo laeserit aut occiderit, adu rsus eum qui præcipuè damnum d. dir. vitæ verò in eum, qui aliquo modo causa damni præstitit, ut si quis aut imp. sit corrum-pente, aut pecus famo necuit, aut exiguit in puteum perniciosum. *l. item si obstruxit. ff. ad l. Aquil. Inst. §. vit. eod. tit.* Quod si tam remota fuerit damni data causa, ut quis suo corpore non videatur nocuisse, tunc quæ de tali specie non tractat lex Aquilæ, datur actio in factum, quàm ea ratione Subsidiariam vocant: cuius meminit Paulus in *l. si servum meum. in fin. ff. eod. tit.* Pomponius in *l. quia actio***

num. ff. de praecri. verb. Oldend. ¶ Actio legis Agrariae in eum datur qui terminum eiecerit, locove mouerit ad poenam quinquaginta aureorum ex lege agraria, quam Caius Cæsar tulit ff. de ter. moto. licet olim Numa poenam capitalem constituerit in eum qui lapides finibus mouisset. impunè enim occidi poterat, quare sacros id est, inuolabiles esse voluit: Mynsing. §. quadam Institut. de act. ¶ Actio liberalis, inter praeiudiciales numeratur S. C. introducta, cuius meminit Vlpian. in l. cognitio ff. de liber. caus. tamen si Praetor tam multa adiecit, ut propemodum disputabile videatur, vtrum Senatui, an verò Praetori tribuenda sit hæc actio. Quare Iustinianus in §. praeiudiciales: Instituit. de act. Ex quibus (inquit) ferè vna illarum legitimam causam habet, per quam queritur, an aliquis liber sit. cætera verò ex ipsius Praetoris iurisdictione substantiam capiunt. Quod Accursius non percipiens, rem planam, ut arcessitur Old. inuoluit. Sp. ¶ Actio locati, siue ex locato, est actio in personam, per quam qui quempiam vel in prædio colendo, vel in opere faciendo locauit, ea quæ in contrahendo conuenerunt, illum ex æquo & bono præstare cogit. l. 2. & 17. C. locat. l. si merces. 25. ff. eod. Hor. ¶ Actio malè iudicati. Hac, restè Old. meritis iudicantium temeritas reprimenda fuit, quo modo nullum in te publica genus hominū perniciosius nocere potest, quàm iudices, si concedita, sibi potestate abutantur. Itaque fuit introducta hæc actio in factum. in l. vi. de exarator. cogn. Inst. de oblig. qua quasi ex delicto. §. vlt. l. filiusfamilias. ff. de iudi. l. vlti. C. de peni iudic. qui mal. iudic. Competit autem non solum aduersus iudices qui malè iudicarunt, sed & aduersus arbitros, & arbitratores, quoniam in iis est eadem ratio, siue frequentiam arbitrorum spectes, siue functionem iudicandi respicias, in qua non minus illos, quàm ordinarios magistratus sanctè ac diligenter versari oportet. ¶ Actio malæ tractationis, aduersus maritum factio diuortio dabatur vxori, diuortij culpa in illū trāferenti. Fabius lib. 7. cap. 4. Non dissimiles autem abdicationū actionibus sunt malæ tractationis actiones. nam & ipsæ habent eandem in accusationibus mo-

derationem. Idem. l. 4. ca. 2. Sed in scholasticis quoque nonnunquam euenit, ut pro narratione sit propositio. nam quid exponet, quæ Zelotypi malæ tractationis accusat: cum totum crimen vno verbo in qualibet actionis parte posito satis iudicetur. Eiusque iudicii exemplum extat apud eundem Declamat. 8 & 18. Hor. ex Connan. com. lib. 8. ca. 32 num. 4. Non poterat tamen vxor de patricio virum accusare, cui solum actio de moribus permittebatur: in quam non videtur includi posse patricij crimen Fab. ibid. Hodie autem contra stultos maritos, & intus & in cute nequam, in vxores obsequentes & honestas crudeliter saeuientes datur conditio ex lege. Novell. de diuersis c. & solut. matr. Const. 117. Nam licet maritis ad exemplum propinquo rum ius emendandæ vxoris concedatur, non tamen adeo est extendendū, ut domesticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur. l. 1. C. de emendat. proping. Oldend. classe septima. act. 11. ¶ Actio malè gestæ procurationis in foro, nominatur à Fabio lib. 7. cap. 4. Hor. ¶ Actio mandati directa competit mandatori, & eius heredi qui alicui mandatum dedit ff. de iur. l. si. verò. §. fin. & l. si mandato Titij 1. responso. & §. 1. & contra mandatarium, vel procuratorem post mandatum susceptum. ff. eod. l. si verò non remunerandi. §. 1. Et in quantum interest id factum esse, quod mandauit, puta mandauit ut fundū emeret, si mea intereat emi, teneberis post mandatum susceptum, tamen si eundem fundū ego ipse emo, vel alius mihi (neque interest aliud) cessabit hæc actio, secundum Azon. ff. eod. tit. l. si procurat. §. mandati act. Old. Et ita quidem actio mandati nulla esse potest, nisi nostra intersit aliquid factum esse, aut nō esse. cur enim frustra litigem cum eo, qui mihi nullum damnum attulit? quanta, aut omnino quæ litis æstimatio iniri contra eum poterit, qui nihil nocuit? Connan. lib. 7. c. 14. ¶ Actio mandati contraria competit mandatorio. ff. eod. tit. l. si verò non remunerandi. §. contr. vel procuratori ad expensas aduersus mandatorem, si verò aliquid erogauerit vtiliter, in eo non habet mandati iudicium sed tantum negociorum gestorū, secundum Mar. licet loz. & Accursius contra prout legi. & no. Inst. eod. tit. §. in qui. & ff. eod. l. si pro te. cum l. seq. in prin. & 6.

Or. de neg. gest. l. si. in
duerim tibi, ve fu
eniam nondum pre
mecum mandati ve
nem. qua teneris ven
agere possum ve ced
pu ff. eo. tit. l. si manda
ergo breuiter actio
tra illum qui manda
plendum, cum prim
susciperet mandatu
fuit mandatoris fact
datur. Et rursus ipsi
datum suscepit, com
concrearia ad impen
ne mandati suscepti
excessit. Sed si man
expensis factis, non
iustitiam actionem.
da sunt, quæ duplic
dunt, idque duplici
quedam missæ sunt
poenam, ex quibus di
quum, ve in actio
rum, Aquilia legi
eos qui relictæ sacre
gatis vel fideicommi
lerint. §. maleficus
verò mixte dicunt
sunt in rem & action
habent, ac in i. v
fit. Act. verb. §. vlti
sunt actio familia
diuidendo & finit
etiam duplicia iudici
tam actoris quàm
diuidendo. ff. de regu
diuid. l. est & penio
Accursius voluit, se
l. fin. autem §. sed &
est lege. §. penio. ff.
per personales pr
actionum natura
near. Barr. in d. §. pe
tereit inter petito
lia iudicia. Quia
cia sunt id est, ve
reus. petio hæc
est, vnus est qui ag
l. regulariter ff. de p
quot aliz actiones
crediderunt, aut
serta lege ferrent
personales esse, l.

de neg. gest. l. fin. in gl. ult. Si verò mandauerim tibi, ut fundum mihi emereres, etiam si nondum precium solueris, ages mecum mandati ut suscipiam obligationem, qua teneris venditori. Nam & ego agere possum ut cedas mihi actionem empti, ff. eo. tit. l. si mandatu meo. 45. competit ergo breuiter actio mandati directa contra illum qui mandatum suscepit adimplendum, cum primò cogi non posset ut susciperet mandatum, in quantum interfuit mandatoris factum fuisse quod mandatur. Et rursus ipsi mandatario, qui mandatum suscepit, competit actio mandati contraria ad impensas, si quas fecit ratione mandati suscepti, si fines mandati non expleuit. Sed si mandatum expleuisset in expensis factis, non repetet ipsas per huiusmodi actionem. *Old.* Actioes mixtae sunt, quae duplicis generis naturam induunt, idque duplici respectu fit. Nam quaedam mixtae sunt, quibus rem simul & pecuniam, ex quibusdam maleficiis persequimur, ut in actione vi bonorum raptorum, Aquiliae legis, & quae datur contra eos qui relicta sacrosanctis Ecclesiis legatis vel fideicommissi nomine, dare distulerint. *§. ex maleficiis. Inst. de act.* Quaedam verò mixtae dicuntur, quod in se & actionis in rem & actionis personalis naturam habeant, ac in i. vterque & actor & reus sit. *l. act. verb. §. ult. ff. de oblig. & act.* tales sunt actio familiae herciscundae: communi diuidundo & finium regendorum: quae etiam duplicia iudicia dicuntur, quia vterque in his iudiciis duplex ius habet tam actoris quam rei. *l. iudicium communi diuidundo. ff. si. regan. l. 2. circa finem. ff. comm. diuid.* Est & petitio hereditatis mixta, ut *Accursius* voluit, Sed ea potius realis est. *l. fin. autem. §. sed & u. ff. de rei vend. l. sed etsi lege. §. petitio. ff. de petit. heredit.* licet propter personales praestaciones mixtarum actionum naturam quodammodo obineat. *Barr. in d. §. petitio.* Sed id tamen interest inter petitionem hereditatis & alia iudicia. Quia tria haec iudicia duplicia sunt: id est, vterque in eis est actor & reus. petitio hereditatis est simplex, id est, vnus est qui agit, alter qui cū agitur. *l. regulariter. ff. de petit. heredit.* Sunt & aliquot aliae actiones, quas plerique mixtas crediderunt, aut anomalas, ut quae sine certa lege ferrentur. Sed verius est eas personales esse, in rem tamen scriptas,

quod ex illarum actionum natura satis apparere potest. Actio Natia. Vide supra, Actio Datiua. Actioes naturalis debitorum, licet minus propriè debere dicatur, per abusionem tamen intelligi possunt debitorum, & qui ab his pecuniam recipiunt debitum sibi recepisse. *auctor Vip. in l. fideius. §. fideiusor accipi potest. ff. de fideiusoribus. Sp.* Actio negatoria, quae & contraria eleganter vocatur ab *Vlpia. in l. sciuit. in prin. ff. si serui. vind. l. iustitia.* tractat tam in §. contra quoque. *Institut. de act. vide sup. Actio confessoria.* Actio negotiorum gestorum datur ex quasi contractu, ut si tu gessisti negotia mea sine mandato meo, cum essem absens, coluisti fortè vineam meam iam nullus intercessit contractus inter te & me, nihilominus teneor tibi actione neg. gest. si aliquid expendisti, sumptus fecisti. Et dicitur quasi contractus. *Zaf. in §. omnium. de actio.* Hinc itaque facile patet quomodo mandata actio ab actione negotiorum gestorum discernatur, quia actio mandati competit ei qui iussu alicuius negotia administrauit: negotiorum verò gestorum, ei qui non iussus eadem administrauit bona fide. *l. §. 8. in prin. ff. mandati.* Duplex verò est negotiorum gestorum actio, directa scilicet & contraria: Directa hic descripta est, Contraria verò datur negotiorum gestori aduersus dominum, si res vtiliter gesta sit, ut praestetur, id quod impendit necessario vel vtiliter non etiam voluptatis causa. *l. ex duobus, in prin. l. qua vtiliter. in prin. ff. de neg. gestu.* item ut liberetur ab obligatione pro domino negotiorum suscepta, & generaliter ut praestetur ei indemnitas rerum gestarum. *l. si mandatum. ff. de neg. gest. l. 2. C. de sent. qua sine cert. quanti. prof.* Actio noxalis est actio in personam, per quam is, cuius seruus noxam aliquam commisit, aut litis aestimationem sufferre, aut ipsam hominem noxae dedere cogitur: *ut docet Imp. in d. nox. act. in pr.* Actio noxalis de pauperie, est actio in personam, per quam is, cuius quadrupes, quae cicurum numero sit, alicui dominum dederit, aut litis aestimationem praestare, aut ipsam quadrupedem noxae dedere cogitur. *l. i. ff. si quadrup.* vbi obscurius *Vlpianus* est locutus, quum ait hanc actionem locum habere, quum feritate

cōmota nocuit quadrupes: & paulō post, Quum contra naturam fera mōta, pauperietati dedit. Significat autē eas, ut dixi, quā cicures sunt, ut quūm, bouēm, mālū quā nonnūquā feritate cōmota: id est, lasciuia quadā ferociunt, ut si mulam equus olfecerit: & tamen contra naturam, id est prēter naturalem manutudinem, cicures: nima natura sunt māsuerz. Verūm aliud est in iis quā cicures non sunt, sed bestię appellantur eōdem loco ab Vlpiano, veluti vrsi, leones, pantherz. In his enim cessat hęc actio. *Pro.* Notanda itaque hic est differentia inter 1. Aquiliam, noxalē, & de pauperie, nam si damnum à nobis ipsis detur locū habet lex Aquilia: si à nostris seruis noxalis, si à nostris quadrupedibus prodita est leg. 12. 7. *Abul.* actio pauperie: cuius simile iudiciū apud Israhelitas olim fuisse patlam est. *Exod. cap. 21.* Et apud Athenienses nota fuit illa ex lege Solonis *βράχνης δύνει* *πρὸς τὸν πῶλον* quam Vlpianus l. 1. §. 1. ff. si quad. paup. feci. dic. esse definit damnum sine iniuria facientis datū. Illud etiam porro hic sciendum est pauperie propiē competere, cū quadrupes contra naturam damnum dedit, alioquin si ex consuetudine naturali (ut si forte bos depascatur obuia gramina vel porcos glandes) nulla prodita est actio, nisi sit, quod iure ipsi domino impures. tum enim ipse merito suo facto tēneretur: & siquē dem in tuo tuā quadrupes mihi damnum dederint, ut quia glandes ex arbore mea in tuum fundum decidant, & tu ante triduum, quod mihi datur ad glandē colligendā (l. 1. ff. de gland. leg.) dolo immisisti tuas quadrupes, ut glandem meam depascerentur, teneberis, mihi uti lege Aquilia. l. ult. *C. adl. Aquil.* Aut si aliter immisisti id fecerint, in factū competit actio, quatenus tu ex eo pastu locupletior es. l. qui seruandarum. §. ff. de prescrip. verb. Quod si in meo damnum mihi dederint tuas quadrupes, vel tuas, vel tui pastoris culpa immisisti, prodita est act. de pastu peccoris in qua locus non est deditioni noxę, quia magis ex delicto domini, quā ipsius quadrupedis agitur. ¶ Actio oneris auersi. Abolita est oneris auersi nomenclatura, re tamen ipsa manēre: videlicet ut quicquid de casibus fortuitis cōuenisset, id per actionem ex locato & condu-

cto exigeretur: ut probat Bartol. in vulg. l. in nate Saupheij. & l. si quis fundum in pr. ff. locat. & cond. l. licet. C. deod. ur. Vide infra Auerfione vel per auerfionem emere. *Spieg.* Ceterum dicitur onus auersum quod ad se aduertit, ut à domino auertit, conductor eius vehendi, quā ex causa modō furti datur, modō oneris auersi actio, utraque ad eundem finem, & th. Connanus arbitrat, eiusdem pœnz, ut satis futurā esset actio furti nisi iuris subtilitas refragari tur, quō nemo in re sua furtum committere potest, itaque in hac cōductionis specie, nouo & alieno nomine oneris auersi introducta est actio, eiusdem cuius furti potestatis. *Connan. lib. 7. cap. 11.* ¶ Actio oratoris dicitur pronūciatio cū gestuum ac vocis moderatone. Vnde histriones, fabularum actores dicuntur, non geitores. teste Roterod. *Spiegliu.* ¶ Actio Pauliana à pratore Paulo instituta est, quā creditores quorū in fraudem bona sua debitor alienauit, bonorum possessione à Pratore impetrata, ea bona perinde ac si nunquā à debitore tradita fuissent, vindicare possunt, nam, ut ait Paulus l. 38 §. 3. ff. de usu. per actionē Paulianam quā in fraudē creditorum alienata sunt, reuocantur. nā prator id agit, ut pēinde sint omnia, atq; si nihil alienatū esset, cū itaque ex maleficio sit, quod per fraudationē admittitur, non est dubitandū quin exemplo actionis Fabianę in personā sit, l. 1. §. hęc actio. ff. si quid in fraudem pat. l. i. qui à debitore. ff. quā in fraud. credi. Et quod imperator in §. item si quis. Insti. de act. in vē, actiones enumerans, hanc tractat, non ideo id fecit, quod eam in rem esse dixit: sed quia cum de rescissoris persecutionibus incidisset tractatio, nolui hanc prætēre, quō magis omnium huiusmodi remediorum catalogum in vno loco haberemus. *Oldendor.* ¶ Actiones perpetuę dicuntur, quę olim nullo temporis spacio terminabantur: cuiusmodi erant omnes ciuiles actiones. id est, quę ex legibus S. C. aut constitutionibus nascuntur. nunc autem in rem actiones decem aut viginti terminantur annis, personales verō triginta. §. 1. de perper. & temp. act. l. 3. C. de prescrip. 30. ann. *Hor.* ¶ Actio, per quam queritur, an actor iurauerit, secūndum quosdam datur ei quicquid petere rem suam, delato

lato sibi iurando
nam esse iurauit. ab
petit. ad huc in fidei
tione. §. de iur. iur.
in. i. v. c. rem iur.
ita amittit & ille qu
tum eam nactus sit.
etiam compertit ad
dione. l. cum qui. §. p
mibi petenti rem,
ris, iuraueritque re
petit mihi l' publicat
quoquomodo hoc
notatur plene, & so
ferri ei qui delulit.
l. c. §. omne igitur. ex
den. ¶ Actio perit
dandum, hoc est ad
monum. l. cap. in §. sic
ne actio. Etique prop
agum ut qui nob.
tari & aliquid de ag
gati personam sem
nerius alium locum
cess. in personam. ff.
bligata perlonę
adhareat l. 1. §. si her
ff. de contrah. empe.
contraria datur er
torem, & datur ad
piatur à debitore.
propofito, quā
nam, vel alij pigno
debito: pignorum
act. l. tutor. §. contrari
pignore. §. fina. & si
tutus sit obligando
auro vel argento. ff.
pignore 2. respōso
nam per quem dant
ta furtum, vel alius
seuit, teneur in
tum, secus si ignor
rabitur noxę ded
seruum pro noxa.
actio secundum A
probatant ff. eadem
item si creditor in
thea fecerit impe
est sine quibus res
ra, aut deterior fut
tione pignoris uti
ff. de pigno actio. Hi
agit creditor acti
seruus pignorat

lato sibi iureiurando ab aduersario, eam suam esse iurauit. ab eo enim rem suam, petiit actione in factum qui iurauit suam esse. ff. de iureiurand. l. nam postea. §. i. & §. fin. si verò rem suam sibi iurauit postea amisit & ille qui derulit iuramentum eam nactus sit, aduersus eam Publiciana competit actio. ff. de Publiciana actione. l. eum qui. §. si petenti. Vbi dicitur. si mihi petenti rem, iuramentum deplexis, iuraueròque rem meam esse, competit mihi Publiciana aduersus te. tamè quoquomodo hoc debeat intelligi, ibi notatur plenè, & solet iusiurandum referri ei qui derulit. C. de re cred. l. generatim. §. omne igitur. & §. sed iuramento Olden. ¶ Actio personalis competit ad dandum hoc est ad transferendum dominium. Zas. in §. sic itaque discretus. Instit. de actio. Eltque proprie qua in personam agimus vt quis nobis det, faciat, restituatue aliquid sic appellata, quòd obligati personam semper spectet, nec aduersus alium locum habeat. l. actionem. vers. in personam ff. de act. & oblig. sed obligata personæ visceribus perpetuò adhareat l. a. §. si heres. ff. ad Trebel. l. vlti. ff. de contrah. emp. ¶ Actio pignoratitia contraria datur creditori contra debitorem, & datur ad multa. Si enim decipiatur à debitore, vel ipsa re, vel eius proposito, quia obligauit ei rem alienam, vel alij pignoratam, tenebitur ei debitor pignoratitia contraria. ff. de pign. act. l. tutor. §. contrariam. i. i. l. si quis in pignore. §. fina. & si debitor malitiosè veratus sit obligando res, vel stannum pro auro vel argento. ff. de iur. l. a. §. si quis in pignore 2. responso. Vt si obligauit seruum per quem damnum datum est, puta furtum, vel aliud huiusmodi, & hoc si sciuit, tenetur in solidum id est, in totum. secus si ignorauit, quia tunc liberabiturnoxæ deditio, scilicet dando seruum pro noxa. In his competit hæc actio secundum Azonem & alios. hæc probantur ff. eodem tit. l. si seruus pignori. Item si creditor in pignore vel hypotheca fecerit impensas necessarias, hoc est sine quibus res aut omnino periret, aut deterior futura erat. Sed & retentione pignoris vti potest. l. si necessarias. ff. de pigno actio. Hinc, secundum Azonem, agit creditor actione pignoratitia, Si seruus pignoratos artificis instruxit: si

ceperant imbui antequam sibi pignorentur, vel debitoris voluntatè creditor eos instruxit. sed si nihil horum intercessit, siquidem artificis necessarius eos instruxit, secundum Azonem, erit actio contraria. ff. eod. tit. l. si seruus. Quinetiam si debitor precario rogauerit, aut conduxerit vsum pignoris à creditore, tunc conceditur hæc contraria actio creditori aduersus debitorem, vt æquè bonum pignus restituat, vel det id quod interest creditoris sine corruptione fuisse restitutum. l. si pignore. §. si posse distrahitum. ff. de pign. act. Olden. ¶ Actio pignoratitia directa competit debitori post solutionem totius debiti contra creditorem, qua postulat sibi reddi pignus. l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pign. act. Instit. quibus modis re contrah. obli. §. final. vel contra eius tutorem vel curatorem, si pignora acceperunt. ff. eod. iur. l. solutum. §. fin. & habet locum non modò soluto debito, sed & aliter satisfacto, què admodum voluit creditor, licet non sit solutum, vt si pignora alia data sunt creditori, vt à primis recedat, vel fideiussores siue res alie, vel precium, vel etiam nuda conventio sine precio vel pacto. Quotiens enim vult creditor recedere à pignore, videtur satisfactum. si vt ipse velit vel voluit cautum est, licet in hoc deceptus sit sui facilitate, secundum Azonem. vt d. l. si rem §. omnis. & l. necessarias. §. si vnus. Neque verò solum competit aduersus creditorem sine legitima causa pignus retinentem, sed & aduersus eum qui acceperit pignore non numerauit pecuniam, & eum qui dolo vel culpa quacunque damnum dedit in pignore vtunque restituto. l. si cum venderet. §. vltim. ff. de pign. act. Item aduersus creditorem, qui pluri vendidit pignus quàm debitum est. l. eleganter. §. si vendiderit. ff. de pign. act. l. pignori. C. eod. iur. l. Olden. Porro verò hanc facile colligere est differentiam inter pignoratitiam & hypothecariam. Nam 1. pignoratitia proprie datur debitori vt soluto debito pignus recipiat. l. si rem §. omnis. §. fin. At hypothecaria creditor pignus contra quemcumque possessorem persequitur, vt id videlicet teneat, donec ei sit satisfactum l. fundum. §. in vendicatione ff. de pign. 2. pignoratitia in personam est. l. vlti. de distract. pign. Hypothec-

caria verò in rem. l. si cum venditor. ff. de emt. l. pignore. ff. de pigno. Atque ita perpetuo rem comitatur etiam si per mille manus obambulet. l. actionum. ff. de act. & oblig. l. i. c. ubi in rem actio. nec possit debitor rem obligatam nisi cum sua causa in alium transferre. l. si conuenerit. 2. §. si fundus. ff. de pign. acti. Habet tamen possessor contra quem agitur hypothecaria ius retinendi rem, oblata pecunia creditori. l. Paulus §. fin. quib. mod. pign. sol. 33. Pignoratitia est bona fidei. §. actionum. Insti. de actio. Hypothecaria est stricti iuris. d. §. actionum. 44. Pignoratitia durat triginta annis. l. siue C. de prescript. 30. ann. Hypothecaria non adeo certam & definitum tempus habet. Quandoquidem tertius possessor bonæ fidei, titulo subnixus, ei decem annis prescribit. l. i. §. aduers. credit. Et si vel titulo careat, vel bona fide triginta. l. cum norissimi. in prin. C. de prescript. 30. ann. debitor verò, & eius hæres, non nisi 40. annorum spatio. d. l. cum norissimi 55. Porro refert plurimum an agatur Hypothecaria contra debitorem possidentem, vel eius heredem, an aduersus alium rei obligatæ possessorē. Illo quippe casu, satis est probare rem nomine pignoris obligatam. Neque enim potest debitor obicere, se dominum non fuisse. l. rem alienam. ff. de pign. acti. Hoc verò, cum aduersus tertium possidentem creditor experitur, rem præterea probare debet, senpore contrasti temporis, in bonis debitoris fuisse. l. si superatus. l. & que nondum §. i. ff. de pign. Actio autem pignoratitia utilis secundum Placitum ei, qui impignorauit rem alienam, sine consensu domini, & postea dominus pignoris est. ff. eod. tit. l. si rem alienam. & ff. de pign. l. i. §. i. & l. si Titio. cum sequ. & tam directæ, quam illa dantur principal. & suis heredibus, & contra hæredes creditoris. ut potest probari Insti. de perpet. & temp. acti. §. non autem. & ff. de acti. & oblig. l. i. §. creditor. & Insti. de quib. mod. re contrah. oblig. §. fin. Olden. ¶ Actiones pœnæ persequendæ gratia introductæ sunt ex maleficiis vel quasi maleficiis, cum præter id quod nobis adest, exigimus aliquid, vindictæ, vel affectionis causa. nam quicquid ex bonis nostris non est, pœna sit oportet, Papinian. l. seruus. ff. de ser. expor. Oldend. ¶ Actiones pœnarie dicuntur

à Fabio, quæ à nostris vulgo pœnales; quibus pœnam commissum persequimur. Ut furri, rapina, leg. §. quidam. Fab. lib. 7. cap. 4. Sed etiam in formulis, cum pœnarie sunt actiones, nos ita causam partimur an commissæ sit pœna, an exigi debeat. Horom. ¶ Actiones populares dicimus, quæ sum ius populo tuentur: inquit Paulus in l. i. ff. de pop. acti. Inter priuatas autem, publicas & populares hoc interest, quod Priuatae actiones sunt quæ rei priuatae sunt, & ei soli cuius interest, conceduntur. Populares verò non quod priuatis alicuius, sed quod publico interest persequuntur: ac proinde cuius de populo conceduntur, veluti de albo prætoris corrupto, de sepulchro violato. Publicæ verò accusationes sunt, quæ legibus aliqua certa publicorum iudiciorum constitutæ sunt: ut eius criminis de quo lex lata est, à certo Prætoris quæstio exercetur. illa à Prætoris vibano, hæ à Quæstore certo exercebantur. l. non distinguemus. 32. §. de liberali ff. de recept. arbitri. ubi Paulus ait populares actiones, maiores iudices habere debere illa pecuniariam, hæ capitis pœnam imponebant: illa infamiam non parient, hæ pariunt omnino. Popularem autem alia Rem publicam directam, propriam, ac per se: alia coniunctam spectant, propriam, vti actio de albo corrupto. l. si quis id quod. 7. ff. de iurisd. itaque si plures petant, prætor magis idoneum deliget. l. si plures 2. de pop. acti. ac proinde nemo eam in bonis suis habere dicitur. l. penult. eod. l. si quis pro eo. 56. §. vltim. de fideiuss. coniunctam, ut sepulchri violati. in quibus, is cuius maxime interest præferatur, ac propterea constituere procuratorem potest. l. 3. eod. l. 3. de sepulchro violato. Horom. ¶ Actiones possessorie, quæ ex bonorum possessione concessa proficiuntur: sicut dicimus hereditarias actiones l. penult. §. sed nunquid. ff. de bon. libere. Spieg. ¶ Actiones præiudiciales dicuntur, quæ veniunt ex præiudicato, id est, ante iudicatum: sic dictæ, quod maiores & digniores causæ faciunt silere, & præeunt, id est, præiudicant minoribus. His agit pater erga filium, dominus contra seruum, patronus contra liberum, & ediuerso super domino, aut libertate. Zafius in §. præiudiciales. Præiudicium vt

doceat

habet Fabius lib. 5. cap. 1. ficut defensionem notitia prius data, sed & ego cum petentem nego esse filium: si qui posse pro causis defendendum esse censet B. iudiciales. Insti. de actioni. finitio, vel finem al vel certam datura fo dicialis dictas existit iis magnum præiudic quod aliis apte sunt vel quod per illas in præiudicium feratur somnus explosio Rei dicitur. Præiudiciales purat, quod prius ad is per iudicem daru de eum dicto loco, dicitur. Horom. Scher fessionis ius exequu interdictis, quibus mus possessionem a aut retinere, quam gnas, aut recuperare amissam intendimus de interdictis. Oldend. verbis, quæ ex conu natis datur, tam v subest (nam ex fir uentione, actione l. iurisdictionem in pri solent. ff. de prescripti bis, & nonnunquam Etenim prætor, à q petrabantur, ut Cio petrabantur, actioni formulas, accommodantur expresse, quæ a nis vitæ societatem rie videbantur, Cio de reliquis, certam non conscripserat, poterat, ob varia quotidie, de nouo n diem. l. i. §. i. quia ab Vnde (cum de con bigeretur, actione sto negotio æquum tionem ex præscri tio gesto, lex ciuili sumato. actio. l. i. §. 3 præter verbis, extra dentibus utilitati

docet Fabium lib. 5. cap. 2. aliquando significat defensionem non modò ex sententia prius data, sed & in futurum danda: ut cum petentem patris hereditatem, nego esse filium: sicque præiudicia accipi posse pro causis de quibus prius iudicandum est censet Balduinus, in §. *præiudiciales. Infirm. de act.* quòd earum definitio, vel finem allatura sit negotio, vel certam datura formam. Alij præiudiciales dictas existimant, vel quòd in illis magnum præiudicium vertatur, vel quòd alijs aptæ sint præiudicare causis, vel quòd per illas impediri videatur, ne præiudicium feratur. Verùm illorum somnis expolis Reuad. *cap. 12. de præiudiciis*. Præiudiciales inde potius dictas putat, quòd prius ad quas pertinent, causis per iudicem datum expediantur. Vide cum dicto loco, & 1. in verbo præiudicium. *Hosom. Schard.* ¶ Actioes possessionis ius exequantur regulariter ex interdictis, quibus aut adipisci volumus possessionem antea non habitam aut retinere, quam aduersarius impugnatur, aut recuperare, quam contra ius amissam intendimus. §. *sequens. Infirm. de interdict.* Oldend. ¶ Actio præscriptis verbis, quæ ex conventionibus innominatis datur, tum videlicet, cum causa subest (nam ex simplicibus nudæque conventionione, actionem non nasci constat. *l. iurisgenium. in princ. & §. 1. ff. de pact. l. solent. ff. de præscri. verb.*) præscriptis verbis, & nonnunquam in factum, dicitur. Etenim prætor, à quo olim actiones impetrabantur, ut Cicero pro *Cestina*, certas actionum formulas, ad quas prius lites accommodarentur, de iis tantum causis expresserat, quæ adtuendam communis vitæ societatem præ cæteris necessitate videbantur, Cicero pro *Rosio Comodo*. de reliquis, certam agendi formulam, non conscripserat, nec sanè de omnibus poterat, ob variam, & emergentem quotidie, de nouo negotiorum multitudinem. *l. 4. l. quia actio. ff. de præscri. verb.* Vnde (cum de contractus nomine ambigeretur, actionem tamen dari, ex gesto negotio æquum erat) generalem actionem ex præscriptis verbis, & negotio gesto, lex civilis instituit. *l. 1. ff. de estimat. actio. l. 1. 2. 3. & 4. & l. quoties. ff. de præscri. verbis*. extra ordinem, sic contrahentibus utilitatis causa subueniens, l.

quæ religioſis. ff. de rei vend. quam ideo præscriptis verbis vocant, & in factum (*l. si tibi polienda in fin. ff. de præscri. verb.*) quòd, demonstrato per simplicem reigesta narrationem facto, perinde vtiliter ageretur, ac si proprium & speciale actionis nomen propositum fuisset, *l. non debet. in fin. ff. de dol. l. Titium. in fin. ff. de præscri. verb. l. cum mora. in fin. C. de transact. d. l. si tibi in fine*. Quoniam verò, à iure civili instituta fuit, civilis passim appellatur. Vbi tamen nouus aliquis casus emergit, quo nullam actionem, nec quidem incertam, civilis lex prodidit, & tamen actionem dari æquum est, Prætor (qui ius civile, ut Papinianus ait, sublequitur. *l. scio. ff. de testib.*) supplens in eo, quòd legi deest, actionem in factum, vtilem tribuit. *l. quia actionum. & l. quoties. ff. de præscri. verb.* eadèque æquitate, prodita fuit in factum exceptio, quoties videlicet, alia deficeret: & nihilominus æquum esset, actionem ab actore propositam impugnari. *l. apud Celsum. §. aduersus. ff. de except. dol. §. 1. de except.* Et ideo Theophilus, hæc exceptio, inquit, in factum dicitur, quia *δι' ὑπομνήσεως*, id est, narratiuè opponitur, Theophilus *d. §. 1. de exceptio*. Præscriptis autem verbis actio, nunc incerti, nunc incerta vocatur (*l. iurisgenium versicul. & idem. ff. de pact. l. rebus C. de rer. permur. l. ut inter C. de immul. stipul. l. legem. l. cum res C. de dona.*) ideo, quòd nec certum habeat nomen, nec ex certa, definitaque conventionione, descendat: nec item, certa sit ei à prætore data formula, sed narratiuè tantum proponatur. *d. §. 1. de except.* Sanè & hæc exceptio à Prætore accommodatur, ubi civilis in factum deficit, sicuti de actione iam diximus. *d. l. quoties. Corasium in §. actionum. Infirm. de action.* Ut tamen actionem præscriptis verbis & in factum minimè confundas scire oportet, quòd actiones in factum generalissimè appellatione sumantur pro persecutione ex quantum libet variis causarum tam civilium, quam criminalium figuris. Actiones verò præscriptis verbis aliquanto artius referuntur, ad varias duntaxat negotiorum civilium figuras, quæ cum in nominatæ sint, habent tamen nonnihil cognationis & similitudinis cum nominatis contractibus. Vbiunque ergo in delictis, vel quasi delictis dubitatur,

quamquam competat actio, ibi semper in factum agitur, non præscriptis verbis: ubi verò de alicuius contractus actione ambigitur, & æquitas suadet actionem dari tum vel præscriptis verbis, vel in factum agi potest. Sunt ergo actiones præscriptis verbis ex contractibus innominatis persecutiones, ut is, cum quo contraximus, fidem suam liberet, sicut verba quib. conuentio inita est, exigunt. Præscribere enim hoc loco significat statuere, ordinare variis passionibus, quod fieri placuerit contrahentibus, cum non est alia huiusmodi conuentionum forma, ac exitus, nisi ut seruentur secundum tenorem, & præscriptum verborum. *Maximè s. actionum. Instit. de act.* ¶ Actio prætoriarum operarum, est quæ datur patrono vel heredi extraneo, exigenti æstimationem operarum seu fabrilium seu officialium operarum. *l. 4. ff. de operi lib. Cæterum non habetur præteriti temporis vlla ratio, nisi post moram liberti. Mora verò deprehendatur si interpellatus à patrono recuset. l. 22. ff. eod. tit. vide Connanum lib. 2. cap. 8. nu. 12.* ¶ Actiones prætorias, qui dici putant omnes quas prætor daret, lapsi sunt Prætor enim, cuius auctoritas, quantum ad constituenda iudicia attinebat, ad summum perducta est fastigium, scilicet ante susceptam imperatorum monarchiam, & ciuiles & suas actiones dabat, vel negabat. Vide infra, Iudicia ordinaria & Prætoriarum actiones. *Spieg.* ¶ Actio prima, actio secunda, rectè dicitur pro instantia prima, instantia secunda. *Vide Oldendorpium in Copia.* ¶ Actiones priuatas, reliquas omnes intelligimus, exceptis popularibus & publicis. *Olden.* ¶ Actio pro tutelæ introducta est à Prætorè in fauorem adultæ, qui sub tutelâ quidem non fuit, esse tamè potuisset, quo tempore administrarentur negotia eius à protutore. *l. 1. §. si quis quasi tutor ff. de eo qui pro tut. aduersus eum qui sub iit officium tutoris, falso putans se tutorem cum non esset, aut contrâ, ignorans se tutorem, cum reuera esset. d. l. 1. §. quaro. pro tutore autem negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis siue se putet tutorem, siue sciat non esse, fingat tamen l. 1. in princip. & §. 1. ff. de eo qui pro tutor. vel curat. neg. ges.* Hæc verò duplex est directâ: de qua iam dictum est: & contraria: quæ persecutio est, de

impenfis in rem pupilli vel adolescentis utiliter & ex officio boni viri factis. *l. 1. ff. de contrar. tutel. & virili acti. de quo infra in actione tutelæ: Adde Taboerium in suo ropico militis for. & legal. discip. Schard.* ¶ Actiones proprietatis causam continent, quæcunque ad rem familiarem exigendam seu vindicandam iure domini accommodantur, siue in rem, siue in personam. Item, quæ propter respublicas institui solent. *Olden.* ¶ Actiones quasi proprietatis causam complectuntur, quæ de rebus sacris vel religiosis proponuntur, scilicet gratia prohibendi aut restituendi, harum enim proprietas nullius est. *s. nullus. Instit. de rerum diuisio. l. 2. §. quædam. ff. eod. tit. Olden.* ¶ Actio pro socio, quæ ex utraque parte directâ est, competit ab usufructu, quem solus alter sociorum percipit, vel si dolum commisit in rebus communibus. Nam locum habet, quando duo ineunt contractum societatis, ita ut tam lucrum, quàm damnum inter eos commune sit. Et si aliquis sociorum malè & dolosè versetur, tunc alteri contra eum datur hæc actio. ¶ Actio publiciana, ut singulariter monuit Oldendorpius, duritiæ & summum ius vindicationis attemperat: adeoque ut absque huius beneficio, illa inutilis sit. Proinde non mediocriter errant, qui Publicianam longo intervallo separant à rei vindicatione. *Spiegel.* Est autem actio Publiciana dicta à Publicio prætorè, qui primus eam introduxit. *s. sed iste quidem. Instit. de action. Estque duplex, & alterâ alteri ex aduerso responderet. Prior ei cõceditur, qui cum rem alienam iusta causa, bonâque fide aliquandiu possederet, postea illam casu amisit. nam si is qui nunc possidet, dominus non est, Prætor æquius esse censet, eum qui iusta ex causa illam acquisiuit, quàm eum qui casu eam nactus est, obtinere. Itaque permittit ei rem illam ita petere, quasi iam vlucepisset, seu ceptam vluceptionem compleuisset. Etenim dicit actor, Aio hanc rem ex iure Quiritium meam esse, quasi à me vluceptam. Nam si de tempore possessor opponat, iuuabitur actor, qui ex iusta causa, rem à non domino bona fide accepit. *l. eum q. s. fin. ff. de pub. Ve non minus bona fides quàm verum dominium actori quodammodo præstare credatur l. bona fides. ff. de regul. iur.**

Posterior

Posterior autem adu-
ctum quis aut Reipubli-
cane non per subie-
ctum a remanet vñe
vñe acta est, nemini
ita potest obicietis d-
quem agendo vñe
erect nam Prætor
rem suam petere, q
vñe et s. namque. &
l. 1. & pass. ff. de publician
& pass. D. ex quib. cau-
Ex hæc quidem in rem
ita dicitur. Quia abie-
ctione prætoris adu-
rem vindicabit tanqu-
de ac si nunquam vñe
re non. §. penult. D. ex
Hæc etiam utilis dici-
m. l. vñe. C. quibus ex-
reuera res amissa est
& ideo directâ non
la dominus datur. C
prætoris, hi in quo
vlucepta est, pro dom-
quidem nemo videt
quem prætor in in-
tum se pollicetur. l. 1.
res in integ. Schard.
minoris est qua emp-
tor soluit id, quia
luerit, cum emeret e-
diti. Eius interprete
re, alteram quantu
empti: ciuilem,
vltimæ dictionis qu-
prætoriam appellan-
tuor diffrentias cor-
fius: Bart. Castr. Salic-
in l. vñe. in princip.
Sed Cynus d. l. 2. & P-
aliquo numero qui
tionibus non tamen
existimant hoc
generis actionem, q
esse recipiendum, ne
re ipsa differre. Qu-
to minoris emptioni
enim plus emit,
existimat, quia non
quam suum iactare.
probat. Et inter hæc
erit, & quanto mi-
apparet, nihil inue-
ctusola æstimatione

Posterior autem aduerso casu datur cum quis aut Reipublica causa absens, aut apud hostes per subiectas sibi personas rem alienam vfucapit: & is cuius res vfucapta est, neminem in ciuitate nancisci potuit absentis defensorem, aduersus quem agendo vfucapionem interrumpere nam Prætor ei promittit, ita rem suam petere, quasi vfucapta non fuisset §. namque. & §. sequ. de actionib. l. i. & pass. ff. de publicia. in rem acti. & l. i. & pass. ff. de quib. caus. maior. Hotom. Et hec quidem in rem, vulgo rescissoria dicitur. Qua absens reuerfus vfucapione prætoris aditi auxilio rescissa, rem vindicabit tanquam suam, & perinde ac si nunquam vfucapta fuisset. l. i. l. nec non. §. penult. D. ex quibus caus. maior. Hæc etiam utilis dicitur. l. 3. C. de restit. mil. l. vltim. c. quibus ex causis maior. Nam reuera res amissa est per vfucapionem, & ideo directa non competit, quæ solis dominis datur. Cæterum beneficio prætoris, hi in quorum absentia res vfucapta est, pro dominis habentur. Si quidem nemo videtur re exclusas, quem prætor in integram restitutum se pollicetur. l. nemo videtur. D. de restit. in integ. Schard. ¶ Actio Quanto minoris est qua emptor petit vt venditor soluat id, quanto minoris res valuerit, cum emeret eam; l. 2. C. de adil. acti. Eius interpretes duas species fecerunt, alteram quanto minoris res esset emptæ: diuisionis quanto minoris esset, prætoriam appellantes earumque quatuor differentias constituentes. Accursius: Bart. Salic. & alij ferè omnes in l. Julianus. in princip. D. de action. empti. Sed Cynus d. l. 2. & Fulgositus d. l. Julianus alique numero quidem pauciores, rationibus non tamen inferiores, rectè existimarunt hoc discrimen duplicis generis actionum, quanto minoris non esse recipiendum, non enim putant hæc re ipsa differre. Quanti res est, & quanto minoris empturus quis esset. Nemo enim pluris emit, quam re vera valere existimat, quia non pretulimus quicquam suum iactare. l. cum de indebito. de probat. Et inter hæc verba Quanti ea res erit, & quanto minoris eam rem esse apparet, nihil interest, sed in veraque clausula æstimationem rei veram fieri

placuit. l. inter hæc verba. de verb. & rer. sig. & æstimatoria hæc actio passim vocatur. l. si quid venditor. l. bouem, §. aliquan do. l. si hominem. de ad. edic. & multum vrger aduersus distinctionem illam duplicis generis quod ipsi Iuriconsulti his verbis Quanti res est, & quanti venierit promiscuè aliquando vno loco & in vna facti specie vtantur. l. si is qui habet. §. est in potestate. de except. rei iudic. de qua re latius Budæus d. l. Iulian. in princip. vbi calidissime ab ipso distinctio illa duplicis generis actionum, Quanto minoris, expugnatur. Adde Taberium in suo ropio militia for. & legal. discip. Schard. ¶ Actio querelæ inofficiosa, de qua voce pluribus infra in suo ordine, locum habet duntaxat, cum nullum aliud fuerit remedium, quò liberi ad bona defuncti parentis venire possint. §. iam autem. Institui. de inoffici. testamen. vnde vocatur vltimum adiutorium. l. maximum vicium. C. de liber. prætor. & vulgo querelam subsidiariam dicunt: in l. Papinianus. §. quis impubes. D. de inoffici. testamen. Rectè autem diffinitur iudicium esse rescissorium, quia rescindit obstaculum (vt Oldend. ait) exercendæ petitionis hereditatis. Spieg. ¶ Actio quod iussu dicitur, quæ aduersus eum datur, cuius seruus ipsius iussu cum aliquo contraxit, vt ipse in solidum quanti ea res est damnetur. nam qui cum seruo iussu domini contrahit, non serui, sed ipsius domini fidem sequi videtur. l. 1. & passim. D. quod iussu. Hotom. Iussus ergo longè alia ratio est quam mandati, nec enim is nisi in seruum cadit: sic non seruus à creditore mandato domini, sed ipse dominus per seruum accipere existimatur: secus est in mandato, quòd eorum sit causa, qui non sunt in nostra potestate Connan. lib. 6. cap. 8. ad Senatusconsult. Vell. ¶ Actio, quod metus causa, datur ei, qui probabili vel iussu metu coactus, rem suam vendidit, tradidit, vel promisit, aduersus eum, qui metum intulit & in eum ad quem res peruenit: sed intra annum erit quædrupti propter contumaciam nolentis rem restituere iudicis ante lit. contest. post annum verò simpli. l. 1. & sequentib. & l. item si cum exceptione. 1. respons. & §. post annum. & §. Pedius. D. quod met. caus. Eius natura tacitè con-

tratus & contrahit
gibulum siue nō
8. perfonam. Infti-
& reuocata, con-
de l. i. cap. de re-
ne C. de reu. re.
d, cum hac actio
etur, hoc est, tan-
rum mutuū esse
et, & plerumque
dub. taretur, an
conditione de-
retur: Iustianus
ad exemplum si-
um. rerum genere
& perpetuam a-
mino pure con-
ditem, vel sub
aliquo. ¶ Actio
hibitoria actio,
d. mancipiorū vi-
empore cognosci
torum augens, ut
agna venditoris
m l. 3. ca. 11. nu.
toris sunt, qui
patrimonio no-
rario ff. de act. &
de actum. Prat.
olite actio in re,
um soluto ma-
enim uel scribit
ino constante in
in vxorū re &
vxoria peti po-
ant. dos & ab
naturaliter in eis
enim quod legi-
um in patrimo-
re ideo rei vo-
est. hoc ius. Da-
toris actio, non
to ad extationē
ari placuit, qua-
siue scripta, si-
tatione rerum
umē fuerit sub-
missio speciem
qui dicitur de vi-
rabas matrimo-
matrimonio po-
gere, etiā nudo
loquidē ex par-
tationis, & hac
ia. Sed postea
Iustiana

Iustianus sancit, ut in huiusmodi do-
tis constitutione intelligeretur stipula-
tio adiecta, siue ea interuenisset, siue
nulla; aut inutilis, ut patet ex l. vnic. C. de
rei vxor. actio. Credo, ut etiam ante ma-
rimonium contractum non esset per-
nitentia locus, neque reuocari aut im-
minui posset semel dicta dos, ut si pro-
missem tibi decem pro dote Caiz, non
liceat mihi discedere à conuentis, si mo-
do eam duxeris in vxorem. Conna-
mus lib. 5. cap. 3. num. 1. ¶ Actio rerum a-
motarum propter honorem matrimo-
nij introducta est, quum lex atrocem
& turpem actionem furti concedi nol-
let. l. 1. & 2. ff. de actio. rer. amot. & l.
vlt. & vlt. C. eod. ¶ Actio rescissoria,
est in rem actio quam Prætor ei, cuius
rem aduersarius dum ex iusta causa ab-
esset, vsucepit, rescissa pro imperio, &
pro nihilo habita vsucapione, conce-
dit: ut eam rem nihilominus quam si
vsucapta nō esset, vindicet. Ut docet Imp.
5. 5. de actio. vnde intelligitur finem
huic actioni non hunc esse propo-
situm, ut vsucapionem rescindat: ipsum
enim Prætor em id pro imperio causa
cognita facere: sed ut res à possessore
vindicetur. Ut patet ex l. 21. & l. 22. ff.
ex quibus caus. maior. Hoto. Adde Tabo-
rium in topico suo militis for. & legal. discip.
¶ Actio restitutoria dicitur, quæ in ve-
terem debitorem, pro quo mulier inter-
cesserat, ea muliere liberata restitui-
tur. l. quamuis, 8. 5. 6. & 7. ff. ad Velleian.
l. 8. C. eod. Hoto. Non enim creditorum
odio, sed mulierum gratia introductum
est senatusconsultū Velleianum. l. 14. ff.
ad S. C. Velleianum. Et cum mulieris per-
sona subtrahatur creditori propter Se-
natusconsultum, integra causa pristina
restituenda est. l. aliquando. l. quamuis. ff.
hoc tit. de quo latius Connaqus lib. 6. ca.
8. num. 10. Schard. ¶ Actio reuocandæ
donationis dicitur, quæ vitur is qui rem
quampiam donauit, aduersus eum cui
donauit, si eum ingratus probauerit.
rem enim donatam per hanc actionem
recuperat. l. vlti. C. de reuoc. donat. & 5. 2.
de donat. Hoto. Fit autem ingrati
actio in mentio. l. penultim. C. de liber-
tis & eorum lib. Conditio autem tra-
ctatur in l. vltim. C. de reuoc. don. Schard.
¶ Actio reuocatoria contra eos com-
petit, in quos res & bona debitoris a-

lienata sunt titulo oneroso, si isti pos-
sessores fraudem debitoris sciuerunt
id est, participes fraudis fuerunt. Zasius
sistem si quis. Institut. de action. Sunt au-
tem tres actiones reuocatoria, tribus
authoribus introductæ. Pauliana, quam
nonnulli rectius Paulinam dici putant.
Fauiana, quam malunt Fabianam ap-
pellari, & Caluistiana. Errant enim qui
actionem in factum addunt pro quar-
ta specie rerum incorporalium: quan-
doquidem istæ actiones tam corpora-
les, quam incorporales res complectun-
tur. Verum, quia propriè ex facto alie-
nantis in fraudem dici non possunt,
cum propter hoc factum etiam deatur
aduersus alios: iuxta l. actionum gene-
ra. 5. actionum autem. ff. de obligat. & a-
cti. ideo rectè generali ista appellatio-
ne actiones in factum vocantur sæpe à
Iureconsultis. Quidendorp. Ut autem Re-
uocatoria competat, tria concurrere ne-
cesse est, primo ut res alienata sit, secun-
do ut in fraudem creditorum, tertio ut
bonis à creditoribus possessis res alie-
natae sint. l. Fulcinius. ff. ex quib. caus. in
possess. Schard. ¶ Actio sequestraria à
sequestro vocatur apud Pomponium, in l.
si in Asia. 5. cum in sequestro ff. de positi. item
Plipian. in l. si quis adfirmauerit. 5. Labeo. ff.
de dol. malo. Spieg. ¶ Actionem Serui-
nam plerique à seruando dictam putant,
inter quos & Zasius est 5. item Seruiam. In-
stit. de act. Sed non à seruando, aliqui
seruatoria diceretur: sed à Seruio præ-
tore, qui primum eam edicto suo pro-
posuit, alij rectius appellatam existima-
runt. Corr. d. 5. item Seruiana: & datur pro
rebus coloni, vel inquilini tacitè obli-
gatis, ei qui ædes, vel horreum, vel di-
uerforium, vel aream, in ciuitate, aut præ-
dium rusticum extra ciuitatem locaue-
rit. l. 2. & l. 3. ff. in quib. caus. pignor. vel hy-
pot. ao. com. d. 5. item Seruiana: porto inter
Seruianam & Saluianum interdi-
ctum hoc interest, quia iudicium Serui-
anæ actionis in rem est, & ita petitorium.
l. si cum venditor. ff. de euit. vtpote quod
aduersus possessores rerum inuectarum
competat. l. 1. C. de prec. & Sal. interd.
licet enim creditor nudam possessio-
nem auocet, d. l. si cum venditor: quæ-
tamen proprietatis etiam vertitur, si-
quidem oporteat illum non modo
rem sibi obligatam probare, sed præ-

terea eam in bonis debitoris fuisse tempore obligationis contractæ. l. 1. & quæ nondum. §. 1. ff. de pign. Interdictum verò Saluijanum possessorium est. §. sequens. in fine de interd. videlicet adipiscendæ possessionis rerum coloni, domini rei locatæ tacite obligatarum. l. 1. & 2. ff. de Sal. interd. cum scilicet inter creditorem & debitorem de pignoris possessione certatur. l. 1. c. de precario. quum tamen Seruiana aduersus alios quoque possessores datur. Quasi Seruiana : quæ datur creditoribus ad pignorum persecutionem d. §. item Seruiana. hæc eadem est cum hypothecaria, & in nihilo differt ab illa, ut declarat Bari. in l. 1. ff. de Sal. interd. rest. dicens ibi glossam esse corruptam, in quantum dicit, quod aliud est in Hypothecaria & aliud in quasi Seruiana. non enim debebat dicere in quasi Seruiana, sed in Seruiana. Quasi autem Seruiana dicta est : primum ad differentiam Seruianæ, deinde, quia hypothecaria actio, propter expressam conuentionem & consensum inter debitorem & creditorem, magis ex iure civili, constare videtur, quam ex autoritate prætoris. Verumtamen, quia Seruius prætor ei formam dedit, & primus edicto suo in forum produxit : ideo illi nuncupata fuit hoc temperamento quasi Seruiana. Oldend. Nonnunquam tamen & Iurisperiti Seruianam appellant hypothecariam. l. 3. §. 1. ff. ad exhib. l. si debitor. ff. de pignor. q. fi. l. 1. §. cum prædium. l. si superat. l. si ab eo. ff. de pign. Actio serui corrupti, competit domino in duplum super damno illi factio, siue rerum ablatarum, siue contumaciæ in dominum, siue diminutione existimationis, qua minoris existimatur dominus propter seruum nequæ. Zas. in §. omnes. Institur. de action. Refertur autem hæc actio ad tempus serui corrupti, vel recepti non ad præsens venitque in hoc iudicium æstimatione rerum quas secum abstulit, quia omnino damnus multiplicatur, l. in hoc iudicium. ff. de seru. corrupto. Differt autem ab actione legis Aquiliæ quia etiam hæc aduersus insipientem in duplo est, Aquilia autem insipientem duntaxat coercet. Actio trituplus confessoria, & negatoria. Vide, Actio Confessoria. Actio

stricti iuris sic appellata sunt, quia in iis nihil venit, nec quicquam iudex potest, nisi quatenus nominatim à partibus conuentum est, tamen id iudex fortè equum itauit. Quodcunque enim palam verbis expressum non est, omisum intelligi debet. l. si ita stipulatus. §. Chrysgonus. ff. de verbis. obligatio. Hoc enim ius perquam durum, exactum, ac strictum est, ut vocibus tantum ac literis superstitione speciatissimè ab æquitate discedatur. Corras. lib. Miscell. 2. cap. 8. num. 13. Actio subsidiaria dicitur ea, quæ contra magistratus instituta est, qui aut omnino à tutoribus vel curatoribus satisfacti non curauerunt, aut non idoneè passi sunt cauere. §. sciendum. de satisfactio. iur. l. 1. & 4. ff. de magistr. conuen. l. 1. §. 7. ff. de iur. & rar. dist. Cōtinet itaque hæc actio vltimum præsidium, quia tunc demum exercetur, ubi non est indemnitas pupilli satisfactum excussis bonis tutoris, itemque fideiussoris eius, nec non collegarum, qui etiam periculum propter consortium administrationis subeunt, ut rescriptis Gordian. l. aduersus. c. de magistr. conuen. Nomen autem ex eo reperit. nam quemadmodum subsidiarij propriè dicebantur triarij, qui dum primus & secundus ordo pugnapant, ut ait Festus, subsidebant: eodem modo primo loco tutores, tum eorum fideiussores, postremo quasi res ad triarios pupillo redierit, magistratus conueniuntur. Hotomann. Adde quod subsidiaria non saltem dicitur ea, quæ pupillis contra magistratus datur, sed & his qui nulla actione ordinaria cum aduersario in iudicio experiri possunt. Ita ergo propriissimè in factum actio subsidiaria dicitur, quæ alijs actionibus deficientibus, tanquam postremus comes alijs succedens, per leges surrogatur. Peckius l. 3. §. ex hoc edicto. num. 5. nau. caup. stab. Actio enim subsidiaria à subsidio nomen habet, quod scilicet, his qui nulla actione ordinaria experiri cum aduersario in iudicio possunt subueniat: sicque etiam actio de dolo subsidiaria dicitur, quia tunc demum competit ubi nullum aliud auxilium superest Actio tributaria, est actio in personam, quæ in dominum datur, quoscietem vñ cum seruo in merce peculiari cōtra-

ctum

dam est, nisi res equi
tores partitus sit: un
tio fiat. l. 1. & pass. ff.
mann. Ceterum ad
duntur ad actionem
merce esse vt sit neg
si ius peculij sit con
uus est negociatus.
mercem esse peculij
domini esset, magis
ria. l. 1. ff. de tribu. ad
est actio in rem, qu
lem fundum condu
forem & eos à quib
duxit. l. 1. ff. si ager vi
§. 1. ff. de damno infe
zibus non cauere
vt eodem iure esset
cauerat, post quod
actione vti poterit.
diti, siue ex vendit
nam, per quam q
ei. m. et iusque post
us precariam, vltim
in rem fideos, & qu
dum pactum sit, pos
l. 13. §. 17. ff. de acti.
nunt ergo in hoc
quætor: prec um
venerit vltim quoc
l. Iulianus. §. ex ver
pena conuenit si
ta non esset. d. l. Iu
nu vel non sit si
venditori fieri con
nu. ac denique si
re in re distracta f
§. præterea. ff. eo
redita est quæ comp
administratione t
tatem transegit,
torem cuiuslibet g
ministr. & peric. iur
nis ius, omniumque
tionem reddat ex
tracionem, vel que
uerit se tutorem es
§. vbi. & l. seq. ff. d.
Actio tutelæ con
lum tutori, veru
tore negocia gessi
quondam puo illu
adolecentem leg
cuius tutelam ve
etiā ipsi, quor

lic directam actionem. *ut in l. in causa in fin. ff. de procur. Spieg.*

ACTOR in causis forensibus, generali vocabulo is est, qui agit, & vocat alium in ius (*der cleger*) quippiam ab ipso petens in iudicio. *ff. de iudic. l. in tribus & ff. fin. regum. l. iudicium.* Hinc **Actio** officium ipsum ius persequendi. *¶* Dicitur & fabularum actor: *ut & Actio*, fabulae, hoc est, ipsa per gestus representatio. *¶* Actor item pro eo, quem vulgus vocat directorem, siue superintendentem, apud Paul. in *l. ultim. de offi. praesid. Vlp. ad fin. l. i. ff. de ser. corr.* *¶* Actorem quoque appellant Iurisc. petitem: Reum verò possessorem. *ut in l. Carbonianum. s. ibidem Iulianus. ff. de Carbon. edict.* Obseruatur & Oldendorp. ciuitatis Procuratoris apud Vlpianum pro Actore poni, in *l. nec ciuitatis. ff. de procurat.* *¶* Item Actorem & Syndicum promiscue accipi. *l. i. ff. quod cuiusque iuris. nom. l. item aliquando. ff. neg. gest.* *¶* Actor seruus dicitur idem qui dispensator, nimirum qui pecunie domini, cum exigende, tam dispensandae praest. *l. 5. §. 3. ff. de doli except. l. Stichus. 40. §. 3. ff. de statu lib.* Hinc apud Vlpianum, Actor, pro seruo praestantissimo & optimo, in *l. legato. 37. ff. de leg. & fid. lib. 3.* Legato generaliter relicto, veluti hominis, nec optimus, nec pessimus accipitur. Itaque homine legato, actorem non posse eligi. Vide Dispensator, Plaurus Atrienfies appellat. *Horum.* Hi actores nunc à faciendo factores nuncupantur. *¶* Actor in tribus mixtis iudiciis dicitur, qui ad iudicium prouocauit. *l. 13. ff. de iudic.* Hotomann. *¶* Actor dicitur is, quem tutor vel curator ad agendum quasi procuratorem auctore Praetore constituit. *l. unica. C. de act. à tut. vel cur. l. tutor. §. ff. quando, ex fact. l. si actor. 10. C. de appellat.* Ergo Curator ad patrimonij totius Actor ad litium tantum administrationem instituitur, ille à magistratu deligitur: hic à tutore vel curatore proditur à magistratu confirmatur Tutor curatoris adiuncti sibi periculum non praestat, actoris verò praestat. *s. vlti. de curat.* Hotomann. Actorem autem Theophil. §. interdum. *Institus. de curat.* ibi, dictum putat quod per acta constituarur. Alij verò ab agendo dictum putant, quod quasi tutoris personam agat sicuti actores comœdiarum dicitur

mus & Atellanarum actores dixit *Lilius lib. 7. Valla lib. 4.* Aldobrandinus *d. §. interdum:* Sunt qui dicant Actorem ad litium pupillarium administratione tantum institui: cum tamen ubi diffusa sunt negotia, aut ubi tutoris etas, dignitas, postulat & actor constitui possit, atque ideo ad extra iudicialia, quod Paulus docet. *l. decreto. ff. de adm. tut. & Imp. d. l. unic.* Est & Actor qui à procuratore siue in rem suam siue non, constitutus est. *l. si actor. & l. sequent. ff. de procurat. l. 1. ff. de procurat.*

ACTVARIOLVM erat quod decem remis agebatur, Ciceroni lib. 16. ad Atticum. *Prat.*

ACTVS generale verbum est, ait Vlpianus, siue verbis, siue re quid agatur: *ut in stipulatione, vel numeratione, Contractus autem vltro citroque obligatio, quod Graeci συνάλλαγμα vocant, veluti emptio, locatio, conductio, societates.* Gestus rem significat siue verbis factam. *l. 19. ff. de verb. sign. Hor.* Actum inquit text. in *l. Labeo. 19. de verb. signif.* generale esse verbum: quo loco Verbum non *ut* grammatici usurpare solent sumitur: sed pro nomine. Siue enim sit nomen siue pronomen siue altera pars orationis, Iureconsulti Verbum solent dicere, atque ita Verbum pro quacunque voce quae aliquid significat, intelligunt: *ut in tit. de verb. sign. est videre.* Et actus generaliter intelligitur pro omni eo quod agitur, siue verbis agatur, *ut stipulatio. §. 1. Institus. de verb. oblig. l. 1. ff. eod.* Vnde in stipulationibus, cum quaeritur quid actum sit, verba stipulationis spectanda sunt, quae si obscura vel ambigua sint, contra stipulatorem sunt interpretanda. *l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. iuncta l. cum qui calendis. & l. sequitur. in fin. ff. de verb. oblig.* Siue secundò, re agatur, *ut in numeratione. §. 1. Institus. quib. modis re contra oblig.* Et generaliter etiam accipimus actum, cum dicitur, quod Actus agencium non operentur ultra illorum intentionem, *l. non annu. ff. de reb. credit. & ita accipitur in l. cum actum. & l. 2. ibi.* Et sanè sicut æquum est actus sui rationem reddere *ff. de neg. gest. licet ibi glo. strictè accipiat pro redditione rationis: quæ glossa sequitur Bal. in sua marginata in verbo Actus, potest tamen eo loco etiam generaliter sumi, ut seruus non teneat,*

teneatur reddere rationem actus siue re siue verbis gestis fieri. *l. quæ servare vel. rectè per ingressus Proconul. ti turbant provinciam quod intelligendum quæ: quamvis glo. ab pro actionibus, & n. expositio legi illi non accipitur in l. Thau. lib. l. fin. ff. sum. prad. viuentium, ita defuncti debent. *¶* Actus accipitur. *ut l. Paul. rem ratam haberi. l. tantum verbis rap. etiam actus. *¶* Actus dicitur, seruus prædicti gregem per prædicti completitur. *¶* Actus hoc dicitur, quod minimum, actus peccandi vnde sequitur, *ut in latior atque amplior transire per angulum gregis aut armentorum per spaciū angulum. Quare qui actum l. qui viam, actum d. procurat: tamen si docet, iumentum a verbo via quoque quis eundi agendi hac enim formula vehicularis actum illud Seruij in qua ligendum est: Via dicitur, quæ potest iter actus duo carpeptæ & redeuntium occurrunt in libro de ling. Lat. tam esse dicit, Actus taxat, quod Caius *ut. iust.* Præterea prad. Et iter, in continet. Vltum eruditionem Seruius rationibus ac differentiarum explicandis *¶* Actus ad legem. *ut. annu. ff. de cap. rem administrare reddidit. ff. de fideicom. rere dixit Vlpianus****

actores dicitur
4. Aldobrandinus
ui dicant Actorem
adminISTRATIONE
tamen ubi diffusa
e ritoris etas, di-
stor constitui pos-
iudicialia, quod
ff. de actu. no. &
Ador qui a procu-
sue non consti-
equem ff. de procu-

Merat quod de
Cicero lib. 16. ad

verbum est, ait
sue re quid agat
vel numeratione,
et utroque obli-
gatus vocant,
conductus, so-
ficat sine verbis
gn. Hor. Actum
eg. de verb. signif.
loco Verbum
appare solent su-
Sine enim sit no-
e altera pars ora-
bi solent dicere,
quaque voce
intelligunt: *verum*
Et actus genera-
tione eo quod agi-
ut stipulatio. §. 1.
ff. de ad. unde in si-
neut quid actum
spectanda sunt,
qua sint, con-
interpretanda. l.
rationis. iuncta l.
iustit. in fin. ff. de
re agatur. ut in
quibus modis re co-
etiam accipi-
quod Actus a-
viter illorum
ff. de reb. credit.
actum. & l. 2.
tum est actus sui
eg. gestileet ibi
redditione ra-
Balinus mar-
ore est tamen eo
ut, ut servus non
teneat;

teneatur reddere rationem cuiuscunque
actus siue re siue verbis quem in servitu-
te gessit facit l. que vultur §. 1. ibi & l. ob-
servare vers. recte ff. de offi. proconsulis. ubi
ingressus Proconsulis incerti & inopina-
ti turbant provinciales & actus eorum:
quod intelligendum de quocunque ac-
tu: quamvis glo. ibi, interpreteretur actus
pro actionibus, & negotiationibus, quæ
expositio legi illi non convenit. Idem
accipitur in l. Thau. §. Stichus. de fideicom.
lib. l. fin. ff. com. prad. ibi neque enim sicut
viuentium, ita defunctorum actus suspē-
di debent. ¶ Actus interdum pro facto
accipitur. ut l. Paulus. al. l. non tantum. ff.
rem ratam haberi. Paulus respondit non
tantum verbis ratum haberi posse, sed
etiam actu. ¶ Actus ab agendo dictus est:
estq; servitus prædialis, quæ ius armentū
gregemve per prædium alienum agen-
di complectitur. A via autem & itinere
hoc differt, quod iter est proprium ho-
minum, actus pecudum, via vehiculorū.
Vnde sequitur, ut itinere actus, actu via
latior atque amplior sit: homo enim
transire per angustiore aditum, quam
grex aut armentum potest, & rursus grex
per spaciū angustius quam vehiculum.
Quare qui actum habet, habet & iter
qui viam, actum & iter. at hoc non reci-
procatur: tamen si quoniam is qui vehem-
ducit, iumentum agit: frequenter agendi
verbo via quoque continetur, veluti si
quis eundi agēdi servitutem promittat.
hæc enim formula & pecoris coniuncti
vehicularis actum complectitur. Itaque
illud Seruij in quartum Æneidos, intel-
ligendum est: Via inquit, est actus dimi-
dius, quā potest ire vehiculum. nam Ac-
tus duo carpenta capit propter euntū
& redeuntium occursum. Atqui Varro
in libris de ling. Lat. Viam octo pedes la-
tam esse dicit, Actum verò quatuor dun-
taxat, quod Caius confirmat in l. 3. de ser-
uit. rust. Præterea Iustini, sub tit. de servit.
prad. Et iter, inquit, & actum in se via
continet. Vsum ergo & loquendi cōsue-
tudinem Seruij respexit: sed in defini-
tionibus ac differentiis proprietates ver-
borum explicanda est. Hor. & Iacob. Ra-
ward. ad leges 12. tabul. cap. 14. Duaren. lib. 2.
amniens. disp. cap. 33. Actum agere, id est,
rem administrare. l. Thau. §. 1. ab ha-
redib. ff. de fideicom. lib. quod & actum ge-
rere dicit Vipian. l. non potest. 29. in fin. ff. de

verb. sign. l. ult. in prin. ff. de publica. & ve-
tig. Præter. ¶ Actus, in agris spatium est,
Seneca lib. 5. Epist. 28. Horum quidā sunt
minimi, alij duplicati, alij quadrati, aut
re Boet. lib. 2. Geomet. Actus minimus qua-
tuor pedibus latitudine, & 120. longitu-
dine protenditur. Boet. Epist. 38. ¶ Arroni
lib. 4. ling. Lat. Sic accipiedus est Festus lib. 1.
Duplicatus ducentes quadraginta pedes
explicat Boetio. Quadratus ex omni la-
tere 120. pedibus concluditur, eodem au-
tem & Anto. Augu. lib. 2. Emendat. ca. ult.
tim. Præter.

ACTUARIUS. Actuarus dicitur,
qui acta, actionesque calamo præprop-
ero describit, & descripta recitat. Seneca,
Multum viua vox facit, nō quidem hæc,
quæ alienis verbis comodatur, & actua-
rij vice fungitur. Itaque actuarius tan-
quam notarius est. Quinimo Oldendor-
pius (ut refert Spiegelius) actuarios scribas
esse ait, quos notarios contraquam di-
cimus: hi verò erant serui publici quibus
ea de causa, scribarum & notariorum mu-
nus mandabatur, non quod existimaret
illud libero homine indignum esse, sed
quod Romanorum iure non licuit per
liberas personas acquirere, sed per eos
tantum qui sunt in nostra potestate, si-
cut tamē ut nec filij familias aliis quam pa-
tribus, nec serui nisi dominis suis possent
acquirere. Schard. ex Connani comment. lib.
2. cap. 2. Dicuntur autem actuarij ut & ac-
tores ab actis, quibus scribendis dabant
operam. Serui autem publici dicuntur l.
2. ff. rem pupilli sal. fore. & l. 13. ff. de adop.
Cæterum hoc munere seruis interdixit
Arcadius l. generali. C. de tab. lib. 10.

Actuarij limites, de quibus Hygini. l. 1.
limit. constit. Actuarus (inquit) limes qui
primus actus est ab eo quintus quisque,
quem si numeres, à primo erit sextus;
quoniam quinque cencurias sex limites
cludunt. & paulo post, Actuarij extra ma-
ximos latitudinem habent pedum 12.
Præter. ¶ Actuarie naues, id est, quæ re-
mis aguntur non modò velis. Marcel. l. 2.
de cap. & l. pia. item: Quādā, inquit, naues
onerariæ: quædam, ut ipsi dicunt, emptariæ
etæ sunt. id est vndique clausæ: insub
reiecto scholio. Bayhus tamen in de Re
navali, hunc locum aliter legi posse in-
dicat. Spieg.

ACVISSE vinum dicitur & coa-
cuisse, quod in acetum versum est, ut.

piano l. in venditionib. 9. ff. de contrahend. empt. l. 1. ff. de peric. & com. rei vend. & Pōponib. l. nuper. 85. ff. de leg. 3. Hinc ducitur.

A COR, vitium illud Vlpiano l. si quis 4. 5. pen. ff. de periculo & commodo rei vendi, & sæpe apud Columellam. *Prat.*

ACVLEOS translatè, pro severitate pœnz sumi, in Constitutionib. ab Alberico indicatur: & habetur. l. 1. §. pœnas. C. ut infra cert. temp. quast. term. l. 1. C. de summa trin. ibi, aculeos nostræ indignationis. l. manichæos. C. de heret. aliquando aculeos, id est, motus primos. c. si Paulus. 35. quastio. in princip. Spiegelius. Alberic.

ACVS varia Festo lib. 1. significat. Appu Vlpianum est instrumentum quo crines distinguuntur ornatus gratia, atque ideo inter ornamenta recenset. Hinc illud Martial.

Figat acutortas, sustineatque comas.

Et Tertullianus de pœnit. Cedo adum crinibus distinguendis, & pulverem dentibus elmandis. *Horoman.* De hanc dictione vide latius Tiraquellum, in l. conrub. l. 3. glo. 1. parte 3. num. 27.

ACICVLA capitis, leg. 1. C. Theo. de repud. eodem sensu accipitur. *Prat.*

A D

A. D. apud proficos notæ orant, ante diē significantes. quod imperiti scriptores cum ignorarent, pro a. d. scripserunt ad. Rectè igitur illud esse animadvertendū, monuit Paulus Manutius, quod ubi apud Ciceronem in impressis libris legitur, ad 4. Kalend. ad 6. Id. ad 3. Non. & similia, in vetustioribus libris legi **A. D.** *Præterius.*

AD præpositio composita cum dictionibus à consonante incipientibus, mutat d. in consonantem quæ sequitur, id quod omnes, qui de orthographia scribunt, annotare: ut accorro, quod ex ad, & curro componitur: affligo, ex ad & fligo. In Pandectis tamen, quas Florētini ex præda Pisana in archivo adferunt, semper reperiuntur præpositiones integræ, quod & antiquos observasse, ex numismatis, & monumentis literarum marmoribus incusis, etiam hodie videmus. Itaque in codicibus illis archetypis non legitur ex orthographorum ratione, accresco, affero, affinis, agnatus, appono, arrogo, ascribo, assentio, assiduus, astringo, & huiusmodi, sed adscresco, adfero, adfinis, adnatus, adpono, adrengo, ascribo, adfideo, adfiduus, adstringo, hoc est, ad, præpositione integra. Hæc namque omnia & similia tamen non mutant sensum, retinenda est tamen antiquorum librorum maiestas, in libris maxime legum: qui quo sunt vetustiores, eo habentur maioris autoritatis.

Ad præpositio locum & personam sonat Festo libro 1. Eandem intentionis notam esse ex Cæcilio docet Gellius, notitium Attici libro 7. cap. 7. Proximitatem quandoque sonat Proculo l. quidam Hyberus. 13. ff. de servit. Ad parietem, id est, iuxta parietem. Interdum pro adversus, v. l. contra accipitur. l. commissæ. ff. de public. & vestig. ibi. Ad heredem. Authentici de non alienand. §. ut autem. Interdum significat post. apud Iulianum in l. qui duos. §. 1. ff. de manumiss. testamen. Sic apud Paulum in l. militis. ff. de testamento militare. ubi Accursius id annotat, licet Bartolus ibidem si mi pro iuxta, censuerit, nisi dicat ibi fortè, pro ante sumi, ut sæpe apud M. Ciceronem. *Brissou.*

Conditionis quoque nota est, l. quibus diebus. §. final. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Bartolus tamen & Bald. ibidem modum significare aiunt, & ex recentioribus quidam, vide Alberic. ibidem facit ad hæc l. si vir ff. locati. l. insulam §. fin. ff. de iur. & fact. ignoram. l. diuui. ff. si cui plus quam per legem Falcis. Nonnunquam includit. l. final. ff. de Senar. l. final. ff. de advocat. diversis iudic. l. post duos. ff. de condit. & demonstrat. & l. non putabam. & ibi Alberic. eodem titulo. l. ad veterani. ff. ad legem Falcid. Nonnunquam Ad excludit. l. rem. ff. de actio. empt. §. per venditionem. Authen. quamvis. C. de procurat. & ibi Alberic. & Cyn. in l. à caligato. ff. de nuptis. Interdum ponitur pro propter. l. quam vtiliter. & ibi glo. in verbo ad honores ff. de nego. gesti. l. 1. C. de superind. lib. 10. ibi, ad solas literas, id est, propter solas literas. Aliquando pro ab, ut, ad hæredes, pro, ab hæredibus, secundum vnam leituram. in authentici. de defens. ciuit. §. 1. Ponitur etiam pro præter, c. cupientes. §. ad hæc de elect. lib. 7. & ibi. *Archid.* Aliquando pro super ponitur. c. haber. 2. quast. 5. Interdum etiam sonat pro, ut Lauoleno in l. cum hi. 12. ff. de muneribus & honoribus. & Sczuola l. 3. ff. de vac. & excus. muner. & Ciceroni *Verrin.* §. Qui, inquit, ad statum pecuniam contulerunt. Et in præmio decre-

decretalium, §. si forte vultatem, id est, pateretur pro apud Digestum in l. sed subdiceret ff. de conat. exrem. §. fortioribus. & ibi. *me in fin. ff. apud*

Att. cum, & un. inq. Dionysius fuit. l. un. plus annorum ad quoque significatio unius in Donati gratia do pro visque sumit quoniam ff. de adul. visque ad eum dicitur nis & absolutionis cellum l. non putabam. & ibi. *demonstrat. ob. natus. C. de sacro* stitutum, id est, o quando designat a firmo, alijs, Firmi Denotat. & nonnunquam visque ad euentum Ad delectum n. decredate munus eleganter *Dacenus*

Ad manum p. causat. *tuer.* 19. §. *leam. Prat.*

Ad modum ex. h. dixit l. C. in l. q. causa. *Dus. lib. 1.*

Ad vibem m. qui cum potestatem per è pro iuncti. d. in provincia. extra vibem man. *V. nam.*

Ad agnatos & est e nre l. impet. te capto. n. e. sig. r. ob. Si in iolu. t. l. u. que in eo. cito. *l. d. Horm.* Bus. in l. d. u. Ma.

Ad bestias d. rous primum de bestis obiciunt ff. de pan. l. 1. ff. de ad bestias damnat. in l. ad bestias. 31. *qui. 8. in fin. ff.* terea de iis qu.

decretalium, §. *sanē*. ibi ad communem
utilitatem, id est, pro cōmuni utilitate.
Interdum pro apud sumi liquet in libro
Digestorum in l. *sed f hoc*. §. 1. ibi ad eum
subsideret. ff. de contr. & demonstrat. l. *u-*
xorem. §. *fratris*. ibi, ad hæredes, ff. de legar.
3. l. *unic. in fin. ff. apud eum à quo*. Cicer. ad
Atticum, Cum, inquit, ad me bene mane
Dionysius fuit. *Lucius* li. 10. Ceterum nō
plus annorum ad hostes erat. Hanc
quoque significationem adnotavit Ser-
uius in Donati grammaticen. Aliquan-
do pro usque sumitur. l. *mariti*. §. *quin-*
quennium ff. de adul. ad eum diem, id est,
vsque ad eum diem. Ad item impletio-
nis & absolutionis nota est apud Mar-
cellum l. *non putabam*. & ibi *Barol. si de*
condit. & demonstrat. Sumitur etiam pro
ob, l. *nulli*. C. de sacrosan. eccles. ibi ad vicif-
situdinem, id est, ob vicissitudinem. Ali-
quando designat animum l. *fratru*, aliās
firmo, alijs, *Firmio*. ff. *quand. dies. leg. co.*
Denotat, & nonnunquam adhaerentiā,
l. *memini* ff. de offi. procons. & lega. ibi,
vsque ad eventum successoris, *Prat.*

¶ Ad delectum non respondere, id est,
detrecare munus militiæ: de qua phrasi
elegantè Duarenus lib. 1. diffinit. cap. 4.

¶ Ad manum pro in promptu. *Afri-*
canus l. *tuor*. 19. §. *cum haberes*. ff. ad *Vel-*
leian. *Prat.*

¶ Ad modum exilij pro ad fidem exi-
lij dixit l. C. in l. *quia necessitas*, de liberali
causa. Duar. lib. 1. Disp. c. 12.

¶ Ad urbem magistratus dicebantur,
qui cum potestate provinciali, aut nup-
er è provinciā reuertissent, aut non-
dum in provinciā profecti essent, sed
extra urbem manerent. *F. Hotoman*. in 3.
Perinam.

¶ Ad agnatos & gentiles. proverbiū
est iure sumptum, cum aliquem men-
te captum esse significamus. propter leg.
12. tab. Si furiosus existeret, agnatorū
gentiliūque in eo pecunā aq; eius potestas
esto. *Vide Hotom. in Comm. verb. iurū &*
Bud. in l. diuus Marcus D. de offi. præs.

¶ Ad bestias dari, bifarium usurpa-
mus, primum de damnatis, qui laceran-
di bestias obiciuntur l. *quod ad statum* 12.
ff. de pen. l. 1. ff. de veter. l. 8. ff. de falsis. Itaq;
ad bestias damnati, crebro dicuntur, *ve*
in l. ad bestias. 31. ff. de pen. l. 8. ff. de fals. l.
uius qui. 8. in fin. ff. de testamen. Tum præ-
terea de iis qui operas suas ut cum

bestiis pugnent, Iocare consueverant:
quos Cicero in Sextiana Bestiarios ap-
pellat. Sic accipienda lex 1. ff. de adul. ed. l.
3. lege Iulia. ff. de testib. l. 4. ff. de accus. l. 1.
§. *qui operas* ff. ad *Terrul*.

¶ Ad Sabinum, ad Ferocem, ad Scæ-
uolam, hæc verba, & si qua talia, non de-
dicationem operis. quod M. Tull. in lib.
Epistolarū ad Atticum, Græcè *προσφα-*
νέτω, & alij *εργαστήριον* vocant: sed rerum
ab alio iam captarum retractationem
promittunt. Duplicem autem significa-
tionem habent, aliās enim his verbis
notæ significantur, quæ breues ac suc-
cinctæ quædam sunt animaduersiones,
non sine priorum reprehensione: unde
& nomen. Sic Ser. Sulpitius notas ad Qu.
Mutium scripsit: Claudius Thryphonius
ad Seruidum Scæuolam: Paulus, Vlpia-
nus & Marcellus, ad Papinianum, quas
constat per Cæsares quosdam sublatas
esse. Significantur autem & lectiones, si-
ue longiores commentarij, quod genus
videntur libri Sex, Pomponij fuisse, ad
Q. Mutium, Salvij Iuliani ad Vrsium
Ferocem & Minutium Saturninum, Pau-
li, Vlpiani, & Pomponij, ad Sabinum &
Plautium: & aliorum ad alios, quos Iarē
Politianus lib. 3. Epistolarum ad Mode-
stum scribens recenset.

¶ Ad ferrum damnari dicebantur qui
gladio plecti, quique capite truncari de-
bebant. l. *eius*. ff. de testa. ubi tamen Cu-
ticius hoc de ludo gladiatorio intelli-
git. Ferrū pro gladio sæpè dixere M. Ci-
cero & Virgil. idque translativè, ut ait
M. Fabius lib. 8. cap. 6. Sic ad gladium di-
xit Paulus lib. 5. *Sent. tit. 18. Prat.*

¶ Adequatio, est æquabilis diuisio
hæreditatis inter fratres. antequam di-
uisionem leges vctabant quicquam al-
lienari, nisi post annos quadraginta: & ei
qui se læsum contendebat, succurreba-
tur. *Lombard. lib. 2. tit. 29.* Sic tamen ut
omni tempore fortes stare debeant, &
adequatio percurrat. item leg. *Longobard.*
tit. 48. de quadraginta annis poss. frat.

¶ Adzrare, ab ære deductum est,
quare sine aspiratione scribi debet, in l.
sepem. C. de erog. milit. anno. lib. 12. *in legiur*
in editione Haloandrina. Est autem Ade-
rare, ære æstimare. Ac ut Taurellus de
militiis ex casu exponit, ad precium spe-
cies ac annonas militares redigere. *An-*
gels vult angulosagon. Est autem huius l.

senfus, exponente Budzo, species quæ militibus stellaturæ causa ponduntur à Prouincialibus, si pecunia permurentur, æstimari tanti debere, quantum est fori pretium. Accursum hic Aderatas, species perperam intelligit, quique sequuntur eum, ad ærarium delatas, pro ære æstimatedas. Simili modo in l. vmo. C. de collat. don. lib. 10. adærationem interpretatur æris præstationem Olden.

¶ Aderata prædia ab eo dicta sunt, quod à frumentaria, aut vinaria, specialiaque præstatione ad ærariam redacta sunt. Sic & aderatas possessiones, & adærationem legimus apud Cæsares: & ærarias annonas ab ære, vt ærarios milites dictos. Taur. l. præall. loc.

¶ Adcrefcere dicitur portio: quæ alteri personæ, vel rei accedit. l. si Titio. §. si ff. de usufr. l. seruus. 67. ff. de acq. hered. l. 1. Proculo 20. ff. de leg. 2. cum similib. innum. v. lib. Digest. & apud Impe. l. vni. §. in his itaque. C. de cad. tol. Propriè autem adcrefcere, dicimus quod per alluionem accedit. l. infula. l. ergo ff. de acqu. rer. dom. inio. Itaque alluioni comparatur ius adcrefcendi. l. si Titio. de usufr. Neque id abs re: nam vt alluio tacitum latensque est augmentum, ita adcrefcendi iure, portio deficientis alteri ipso iure adcrefcit. d. l. vmo. §. in his itaque. l. 1. in fi. l. 3. l. 8. l. 1. ff. de usufr. adcrefc. Huic quando locus sit, discis ex l. re coniuncti. D. de leg. 3. & l. triplici. D. de verb. sign. & vtrouique Alb. Bare. l. ason. Alciat. d. l. re coniuncti. Az. o in Sum. C. de test. mili. & vido F. Ripam in d. l. re coniuncti. Prat. & Cqueanus de iure adcrefcendi.

ADDICERE est auctionē facere, hoc est, bona sua proscribere, & licitantibus obicere, & rem venalē ei, qui plus pæteris obtulerit, tradere. Quod ἀπώλειον ἀγοράζειν, ἀποκρίπτεσθαι τὴν πωρὰν, κληροπύλην τὴν ἰστέ. Græcè dicitur. Plinius, Tabulas inde omnes, ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilis Romani transfudit, addictas, hoc est, publicè venditas. Item Quintilianus, Omnes facultates in pretia collegi, rus, seruulos, & omnia vtiliora propteranti festinatique parentis addixi. Porro, addicere pro destinare, deuouereque ponitur. Virgilius,

— huc me quacunque fuisset,
Addixi—

Vnde addictus morti, hoc est, destinatus, deuotus, obnoxius, & condemnatus. Cicero de duobus Pythagorica loquens, Cum is (inquit) qui morti addictus esset, paucos dies commendandorum suorum gratia postulasset. Addicti etiam vocati sunt homines obarati, & nexi, qui lege 12. tabul. ob æs alienum creditoribus in temporariam seruitutem addicebantur. Hos autem ἀρῆσθαι & καταδίδωσθαι Græci dixerunt, eosque creditori ducere domum, & in eos & vitæ, & necis habere potestatem, cum soluendo non essent, à Prætorè permittēbatur, cuius quidem hæc erant verba, do, dico, addico. Verum cum tandem addictorum lex ipsa durissima videretur, eam mos publicus repudiavit, & à Diocletiano sublata est postea condita sanctione, vt restatur l. ob æs alienum. in C. Iustiniani, sub titulo de actionibus & obligationibus. Item addicere in publicum pro publicare. Addicere opus aliquod, pro locare faciendum. Addicere sententiam, pro vendere. Et de reliquis. Quas significationes & loquendi formulas verbi addicere, legendis bonis authoribus venabere. Anchor.

¶ Addicere bona, meo iudicio. Prætorum dicitur, cum aut secundo decreto bonorum possessionem largitur, hoc est, possidere iubet; aut cum eius bona qui iudicatum facere non potest, petitori attribuit. Horum.

¶ Addicere dementem & insanum rationibus necessariis, Cicero in Paradaxis translātè dixit, consuetudinem Prætoris exprimens, qui legis 12. tabul. imperio furiosos & dementes eorumque familiam, id est, fortunas omnes agnatis gentilibusque addicebat. Ego verò (inquit, de Clodio amico suo sentiens) te non stultum, vt sæpe, non improbum, vt semper, sed dementem & insanum rationibus addicam nec stultis.

¶ Addicere litē, in 12. tabul. pro secundum aliquem iudicare. Gell. lib. 17. cap. 2. Post meridiem præsentī litem addicito.

¶ Addicere propriū est Prætoris, rem alicui vt eius fiat pro potestate attribueris. Traductum postea verbum in magistros auctionum: à quibus in eos qui rem, nisi precium intra diem certum augetur, emptori attribuitur, postea de riuatum est. Hinc tit. lib. Pand. 18. Me in diem ad-

diem additione: conditione rem emptorium tempus nulli addicito. vt enim in ciu primo emptori vendende si nullus superciū augeat, addicito non accesserit tertium diuione meliore res cui addicta est: Ad in Caprius:

Age si roga emptor offeret,

Quæ tibi atque magna.

Quasi fundum vendam legibus.

Alloquitur Regio Pat promittit, sed parcam net, vt si melior offeret,

¶ Addicere nummum quod vulgo dicunt vendere quod donat.

obitu venditionis uidiam donationis vt accipienti consilium statur. Sed & Erasmi

proverbiale esse. Nunc quod est, minimo

fusus quo legibus in tibus donationes. l.

locati. l. si quis autem

quis possit. Spieg.

¶ Addici bona libe

legimus multis locis

manus. l. 2. & 4. D.

quod Imp. De eo cui li

intelligendum est,

tat, eius bona cuius

solutorum caueat,

uandarum causa at

seruorum manum

tiant, patronus effice

vacantem hæreditat

tes prester, quod ius

traditur l. 6. & ult. C.

¶ Addici iudex p

erere controuersig

apud Papinianum. l.

in l. iudex. 46. & Pon

D. de iudic.

ADDICTI

teret, qui pecunie d

catum facere non p

tuem creditoribus

diem additione : quum venditor ea conditione rem emptori addicit, si intra certum tempus nulla ad precium fiat adiectio. Vt enim in auctionibus publicis primo emptori veditur quidem res, deinde si nullus superuenerit, qui precium augeat, addicitur, aut secundo si non accesserit tertius, sic nulla allata conditione meliore res est primi emptoris cui addicta est: Ad eam Plautus alludit in Captiuis:

Age si roge emptum: nisi quis meliorem offeret.

Qua tibi atque amicis placeat conditio magis.

Quasi fundum vendam, meus me addicam legibus.

Alloquitur Agio Parasitum, cui cenam promittit, sed parcam: quare illum monet, vt si melior offeratur, arripiat. *Hor.*

¶ Addicere nummo, proverbiale est, quod vulgo dicunt, Fragmento panis vendere quod donationis est instar cum obtentu venditionis rem donantes, inuidiam donationis vitamus: aut pudori accipienti consulimus, vt Budæus attestatur. Sed & Erasius noster indicauit proverbiale esse. Nummo addicere, pro eo quod est, minimo videri. Est autem facus quo legibus imponitur, prohibentibus donationes. *l. si quis conduxerit. D. locati. l. si quis autem conduxit ad fin. de acquir. possess. Spiegel.*

¶ Addici bona libertatis causa in iure legimus multis locis. *vt l. hile. C. de testam. manum. l. 2. & 4. D. de fideicom. lib. & apud Imp. De eo cui libert.* Hoc autem sic intelligendum est, vt cui heres non extat, eius bona cuius, qui se res alienum solutorum caueat, libertatum conseruandarum causa attribuantur: vt etiam seruorum manumittendorum, si consentiant, patronus efficiatur. Quod si Fiscus vacantem hereditatem occupet, libertates prester, quod ius à D. Marco institutum traditur *l. 6. & vlt. C. de test. manu. Hor.*

¶ Addici iudex pro dari à Prætoribus & certe controuersiæ disceptandæ attribui apud Papinianum. *l. cum furiosus 30. Paul. in l. iudex. 46. & Pompon. l. si in iudiciu 80. D. de iudic.*

ADDICTI dicebantur apud veteres qui pecuniæ damnati, quod iudicatum facere non possent, nexi in seruitutem creditoribus addicebatur. Vt ille

Veturius de quo scribit Val. Max. lib. 6. cap. 1. *Quintilia lib. 5.* Quod autem proprium non erit, differens erit, vt aliud est seruum esse, aliud seruire qualis esse in addictis quæstio solet. Qui seruus est si manumittatur: fit libertinus: non item addictus. *Et libr. 7.* Seruus cum manumittitur fit libertinus. Addictus, recepta libertate, est ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non consequetur: Addictus, soluendo citra domini voluntatem, consequetur. Ad seruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Propria liberi, quæ nemo habet nisi liberi, prænomen, nomen cognomen, tribum: habet hæc Addictus. *Cicero pro Flacco, l. 1.* Et cum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus est.

ADDICTIO in diem, vide supra addicere proprium.

ADDITAMENTVM est, quod pristinis bonis postea accessit. *l. quous. 9. constat. D. de adminis. cum similib. locis quos Alberic. citat. Spiegel.* Est etiam luctum nuptiale. *Inter socerum. 5. cum inter. D. de pact. dot. Canonistæ dotalitium vocant. ex parte. de for. comp. Tholosates Agensamentum vocant. Corras. lib. 3. Miscell. cap. 1. num 5. Schard.*

ADDITIO, pro adiectione, non facit perpetuo rem nouam: sicut nec detractio. *Qua de re præ ceteris videndum Iason in enarratione. l. ius civile.*

ADDITIONALES, vulgò vocantur nouos articulos prioribus addendos. *Vide Specular. de deposit. §. 4.*

ADDITVS, pro datus, in l. cum furiosus. Item l. Index datus. *D. ubi quis ager. Spiegel.*

ADDVCI, declaratur interdum per verbum venire, vt, res in crimen adducta est, hoc est, in crimen, siue criminationem venit. Interdum per verbum redigere. vt in angustiam res adducta est.

¶ Adduci in iudicium, apud Ciceronem pro Cluentio. *Spiegel.*

ADEMP TIQ legatorum dicitur, cum testator ealegata quæ alicui attribuerat, admittit: vel his verbis, non do, non lego: vel aliis, mutatam testatoris voluntatem significantibus. *l. 1. & pass. D. de adim. & trans. leg. Horom.*

ADEPTVS non videtur possessio nem is, qui ita nactus est, vt eam retinere non possit, adeptus quidem ea, sed

quum restituere debeas, non videris adeptus esse, inquit Labolenus l. 72. D. de acquir. poss. ff.

AD O Festo lib. 1. duas habet significaciones, nam cum prima acuta effertur, idem significat quod accedo. & in hoc significatu varius eius verbi usus est, vide inferius paulo Adire. Cum autem secunda atuitur, idem est, quod vī que eō Festo lib. 1. quo significatu accipitur apud Vlpianum l. iuris gentium. s. ad eō. ff. de pact. l. adeo. ff. de iurisdi. Accipitur etiam pro non solum, ut in s. si Titius. In sit de rer. diuis. Prat.

A DESSE ea non videri, quæ casu adfunt, rectè ex Pauli sententia colligit Bartol. l. quæst. 78. s. ff. de legat. 3. Prat.

Adesse pro, præesse, quidam accipi existimant in l. 2. C. de stat. & imag. Prat.

Adesse nolle, S. C. verba, non utique exigunt ut laicet, sed & si contemnat venire hoc est non solum latitans, sed & venire contemnens adesse nolle dicitur. l. si eum 28. s. ff. de fideicom. lib. Prat.

Adesse tristitiam accipitur. Adest, qui præsens est, cui contrarium Abesse. Secundo adest, qui auxilio est, fauereque, sic adfunt propriè aduocati, patroni & amici, teste Donato in Phorm. Tertiò significat aduenire. Huc ades d' formose puer: id est, huc veni Spieg.

AD FECTARE est pronū animum ad faciendum habere Festo lib. 1. Prat.

AD FECTATAS tutelae eas dici putat Anto. Ang. lib. sing. a. Modesti. quæ in numerum earum, propter quas quis excusatur, non veniunt, C. qui num. tut. l. 15. s. non nunquam ff. de excus. tut. & c.

ADFINES in agris sunt vicini, qui confines agros possident. l. pen. ff. fin. regun. Quod Fest. lib. 1. notat. Adfines etiam sunt viro vxoris cognati, & vxori cognati viri: dicti ab eo, quod duæ cognationes quæ diuersæ sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina ferè hæc sunt, Socrer, Socrus, Gener, Nurus, Nouerca, Priuignus & alij vltiores, quibus, Pro, præpositio solet accedere. l. 4. s. adfines. ff. de gradib. & aff. l. 3. s. vlti. ff. de possul. l. 22. ff. de procurator. l. 19. C. de nupt. s. adfinitat. In situr. eo jir: Adfinitatis itaq; contrahende causa sit ex nuptiis: quāquam & sponsalibus contrahatur, l. quod Seruius 3. D. de condic. caus. daz Quinimò &

ex seruilibus contuberniis contingit. l. 14. s. i. in fin. ff. de ritu nupt. Adfinitas cognationis in d. l. quod Seruius 8 sumitur pro quadam necessitudine, non ideo. D. de hered. instir. Reliqua vide infra in verbis Afānis Afānitas. Briff.

AD FIR MATORES appellatur, qui idoneos esse tutores in iure adfirmant, quos fideiussorum vicem sustinere ait l. 4. in fin. ff. de fideiuss. tutor. His similes sunt, quos vulgo Certificatores vocamus. Briff.

ADGNAT Laetore Cais, sunt, qui per virilis sexus personas cognatione iuncti sunt, quasi à patre cognati: veluti frater eodem patre natus: fratris filius, nepos ex eo: item patruus, patru filius, nepos ex eo, l. 7. D. de legit. tutor. Quæ lex & si ex Caij lib. 1. Insti. transscripta, in inscriptione id ipsum testante, dicitur: in eo tamen instituit. Caij libr. qui hodie circūfertur, sub tit. de intestator. hereditatib. paulo aliis verbis. Adgnati definiuntur esse per virilē sexum defuncto propinquitate coniuncti: Quales esse ibidem ait consanguineos fratres siue ex eadem matre siue ex diuersis genitos. l. item patruū, id est fratrem patris, & fratres patruales. i. de singulis germanis natos: Inter fœminas verò solam forem consanguineam adgnatā, & germano suo defuncto ab intestato ei adgnationis iure succedere: Reliquas verò fœminas hoc est, amitā, patris fororē, vel fratris filiam, masculis propinquis adgnationis iure non succedere. Paulus Adgnatos definit, Cognatos per patrem ex eadem familia, & inter adgnatos & cognatos hoc interesse tradit, quod inter genus & speciem. Nā qui est adgnatus, & cognatus est: non utique autē qui cognatus est, & adgnatus est: alterū enim ciuile, alterū naturale nomen est. l. vlt. s. i. ff. de gradib. & aff. Quod etiā à Modestino traditur in l. pen. ff. vnde legit. qui ipse adgnationē ciuile esse cognationē ait, quæ per mares cōtingat, l. 4. s. cognationis. ff. de gradib. & aff. Vlpian. in l. 2. ff. de suu & legu. Adgnatos definit, cognatos virilis sexus ab eodē ortos. Idem, in Insti. fragmentis, tit. 11. Adgnatos ait esse à patre cognatos, virilis sexus, per virilē sexum descendentes, eiusdē familiæ. Briff. Alciat. lib. 3. parergon. c. pen. agnatos putat dici quasi adgnatos, & sic iuxta nos natos sicuti Plinius adgnatos

Mona membra dixi laborantur ut in se
bus legitur patri suo
es est quod si filiorum
uone patris, sed inter
donati sunt: quia o
eodēque gradu ge
at proximiores ex a
i. Interconfultus. s. i.
vero Reuardo lib. V
men habere videntur
non in domo nati si
ea enim liberi, qui so
taxat nascuntur, sed
fœmæ: utque agnatus
pellatur Varro, lib.
pecori ouillo agnat
agnationis nomen ci
us & generis cognat
nomen est, & natur
nomen agnationis tr
tur quasi simul nat
quasi cōmune nasce
l. i. in prin. omne cogn
nquit Modestinus, &
runt, ut in cognatis
tur, in agnatis non v
bi grati patris frat
ek, & cognatus, mat
lus, cognatus est, ag
legit. Ideo patruus
eius: quia non sang
generis ratione, int
mei patris familiar
tur. Auunculus au
sed cognatus duntax
neris, sed sanguinis
iunctus est. Et hoc
fœminæ, considerat
gentisque ciuili, pro
fauiliā, per in manu
vna cum marito fan
clūantur. Nunc su
quidam agnatorum
tus. Agnati dicuntur
adoptione. Nā qui
fœbat agnatus, quib
uus fuerat, & legiti
tatem habebat, vel
& legu. Natiuitate
bus modis vno, qu
gnationē vno pare
tur: altero, qui pa
quos appellant co
humos suos. Filii

adnata membra dixit, quæ prope alia suboriuntur ut in se dignis videmus. Filius igitur patri suo non adnatus, sed natus est: quod si filiorum, non contemplatione patris, sed inter se mentio est, tunc adnati sunt: quia omnes iuxta ac prope eodemque gradu geniti sunt: unde lex ait proximiores ex agnatis sui dicuntur *l. iurisconsultus. §. 1. D. de grad.* Agnati verò Ruardo lib. Var. 5. cap. 1. inde nomen habere videntur, quod iure civili non in domo nati sint patrisfamilias (in ea enim liberi, qui sunt in potestate duntaxat nascuntur) sed quod familiarum adnascuntur: sicut agnum existimavit inde appellatum Varro, lib. 4. de ling. lat. quod pecori ouillo agnatus esset. Et est quidē agnationis nomen civile, ut familiæ gentis & generis: cognationis autē sanguinis nomen est, & naturale, quod interdū in nomen agnationis transit. Cognati dicuntur quasi simul nati, quasi ex vno nati, quasi cōmune nascendi initium habentes. *l. 1. in prin. unde cognati.* Et idcirco agnati inquit Modestinus, & cognati in hoc differunt, ut in cognatis etiā agnati contineantur, in agnatis nō utique & cognati. Verbi gratia patris frater, i. patruus, agnatus est, & cognatus, matris frater, i. avunculus, cognatus est, agnatus nō est. *l. 5. unde legitur.* Ideb patruus cognatus est, & agnatus: quia non sanguinis solum, sed etiam generis ratione, inter fratris sui, hoc est, mei patris familiares mecum numerantur: Avunculus autem non agnatus est, sed cognatus duntaxat: quia mihi nō generis, sed sanguinis tantum ratione coniunctus est. Et hoc inde potissimum, quod semine, consideratione quadā generis gentisque civili, propriam nullā ducant familiā, per in manus enim conventionē vna cum marito familia, vna domo concluduntur. Nunc superest, ut de obscura quadam agnatorum differētia differamus. Agnati dicuntur, vel natiuitate, vel adoptione. Nā qui adoptabatur, iisdem fiebat agnatus, quibus pater eius adoptivus fuerat, & legitimam eorum hereditatem habebat, vel ipsi eiu. *l. 2. §. 2. de sui & legi.* Natiuitate verò agnati sunt duobus modis: vno, qui per virilis sexus cognationē viuo patrisfamilias coniunguntur: altero, qui patre mortuo nati sunt, quos appellant communi nomine posthumos suos. Filii, qui viuo patre na-

tus est, agnatus dici non potest. in reedā enim linea versatur, cum agnati ex latere domum duntaxat attingant. *l. 7. §. 1. de test. rest.* Ideoque gnatus vel filius dicebatur, non agnatus. At posthumus suus filius dici non potest, nullius enim est filius sine patre, ut nec pater sine filio. Quia tamen patrefamilias mortuo, eius familia omnino non exstinguitur, ideo qui filius esse non poterat, agnatus efficitur. *l. 3. de iniust. rupt. & irritat. test. & patri* (hoc est, paternæ familiæ) agnatus dicitur. Illud igitur quæsitum est, an hic agnatus appellari proximus, & cum suis heredibus numerari possit. Et posse quidem respondit Pomponius his verbis: Filius patri agnatus, proximus est. *l. 12. de suis & legi.* Et hoc nimirū illud est, quod hunc in modum Cicero scribit de Oratore lib. 1. Num quis eo testamento, quod paterfamilias ante fecit, quam ei filius natus est, hereditatem petat? Nemo, quia constat agnascendo rumpi testamentū. Recentiores quidam eū hęc non considerarent, addere huic Pomponij responso negationem contra omnium exemplarium fidem, non dubitarunt. non recte. vult enim Pomponius filium patri agnatum, hoc est, post patris mortem natum testamentum rumpere, & heredem patris proximum esse. Et sic non Pomponius solum, sed etiam pro Cecinna Cicero posthumum suum appelleret: Cui, inquit, filius agnatus sit, eius testamentum esse ruptum iudica. Ecce non agnatus solum, sed agnatum patri cum Pomponio posthumū appellat Cicero. Nec alio sensu proximiores ex agnatis sui dicuntur. *l. 10. ff. de gradib. sui heredes agnascuntur. l. 3. §. fin. de lib. agnos.* Siquidem ex agnatis omnibus nulli sunt iis agnatis proximiores qui patri agnati dicuntur, hoc est, posthumis suis. Nec est, quod quis obiciat, quam ut liberi repudiant bonorum possessionem sui heredes, eandem illos quasi legitimos habere incipere, & per consequens rectē inter agnatos, etiā suos heredes posse numerari. Idque Vlpianū sibi voluisse. *l. 2. in prin. unde legitur.* Illius enim responsi sententia est, liberos duplici iure ad parentum intestatorum hereditates admitti, nimirum vel suo & legitimo iure simul, vel legitimo solo. Proinde si à suo iure recesserint, quod fieri repudiatio solet, superest illis

am consensu, siue
hi. D. de uel. l. agno
conuictus exceptis
iam ostendit. l.

lam filio delatam
hi. D. de gerenti si-
min. c. uetlam atti-
uit. l. 7. D. de

liberi dicuntur
titulus. tit. de libe-
ri. Augusti cap. 65.
post damnationem
nostri aliquid uenit.

in S. C. intelligi-
gen. esse die. Prax.

ES dicuntur in q-
tuor. l. 1. non 14.
nauf. l. 1. si uenit
c. Prax.

A est pradonum,
Alexand. Imp. qui
numerat. l. qua for
ppo A. l. annuum.
D. ad S. C. Sylar.
Apuleius lib. 7.

pradonum impe-
pradatio, ad gres-
facto. l. 7. si quis
Prax.

oc est prestare, da-
faciel. qui uenit
nunc omne conti-
eius cui adhibe-
ret. D. de uerb. si-
entiam. l. sociu so-

uendit de pri. &
ere notam. l. adu-
ere procuratorem
huic debitorem ut
est, afferre, addu-
cor. l. 1. D. de mi-

tipere, admittere,
camp. l. si ibi, cul-
taturus, qui tales

facere, inferre, l. 1.
ando. & l. 1. de
buiff.

nuocare, citare,
de. Adhibitus etia
qui con-

qui contradicerent, id est, qui laderen-
tur confirmatione adoptionis. Spiegel.

¶ Adhibere vim, est vim afferre, siue
togenere. Adhibere dolum, fraudem, ca-
lumniam, est ut in negotiis agendis do-
lo fraude, calumnia, siquidem huius verbi
significatio ferè per verbum Vtor de-
clarari potest. Spiegel.

¶ Adhibere ad actum aliquem, siue in
ius vocare Vlpian. l. nam ita diuus. ff. de a-
dop. quo sensu vitur saepe M. Cice. Prax.

¶ Adhibere ad iudicandum est fideius-
sorem dare Paulo l. de dec. l. 1. ff. qui fidei-
sogn. Prax.

¶ Adhibere, reiterare interpretatus
est Damafus pontifex c. per illicitam. l. 1. q.
7. atque ita accipi debet in c. v. n. l. 1. q.
1. Prax.

¶ Adhibere etiam testes dicitur qui
adsumit, admittit apud Arcadium l. 1.
§. 1. ff. de testib. quod Græci dicunt πω-
νάδω, ut in Euang. l. Matth. 18. πω-
νάδω μάρτυρας εἰς τὸ ἔλεγε, ἵνα ὅτι 56. τοῦ
ἑὸ τοῦ πρὸς τὸν, &c. Prax.

¶ Adhibere postulantem, est aduoca-
tum causæ suæ præficere Vlpiano l. obser-
uare 9. §. 4. ff. de offi. procons.

ADHÆC, pro Præter hæc, c. verum,
§. adhuc 36. dist. c. cupientes. §. adhuc de e-
lest. lib. 6. Aliquando exponitur pro Cir-
ca hæc, ut per Archidiaconum: c. uno. circa
fin. de relig. domib. lib. 6. Aliquando aduer-
bialiter & continuatiue ponitur. l. 1. §.
adhuc C. de annal. excep. §. ad hac. de pace
iuramen. fin. in fin. Alb.

ADHVC, id est usque in præsentem
diem, vel hucusque. l. post rem. ff. de trans-
act. ibi, quia adhuc lis subesse possit, tral-
actio fieri potest. Vnde si quis donet ea
quæ adhuc habet, non censetur donasse
ea quæ iam alienauit, per illud verbum
Rebuff.

ADITVS, domus anterior pars siue
introitus l. si cuius. §. sed si adium, ff. de usu-
fr. Rebuff.

ADIACENTIA possessionum
quæ sint, vide not. C. de bon. vacant. l. 2. lib.
10. l. liberrimorum. §. charis. ff. de leg. 3. Inter-
dum adiacentiam significat, ut attestat-
ur Alberi.

¶ Adiacentia quæ alicui rei mobili pu-
ta fundo domuiue coherant, sic adia-
cens prædium quasi iuxta iacens & ad-
hærens. l. 1. §. ex incendio ibi. proinde si
ex adiacentibus prædiis. ff. de ms. ru. &

nauf. l. si finit. §. sed est plures. ff. de dam-
infect.

ADIECTIO bonorū, ubi propriè
non est hereditas, sed sola principis au-
toritate quis pro herede habetur. §. 1. &
in rubric. de eo cui liber. causa bona addit.
sic,

¶ Adiectio pignorum in causam iudi-
cari captorum, cum domini consensu,
non expectato iudicis præcepto ven-
duntur. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re
iud. Corraf. l. seruientes. §. nu. 16. ff. de seru.

¶ Adiectio, melior conditio, cum quis
rei venditæ intra præstitutam diem præ-
cium, vel pecuniā, vel qua alia ratione
ad. uget. Vlpian. l. 4. ff. de in diem addit.
Vide Adiciere infra.

¶ Adiectiones, Iustinianus Instit. §. si de
success. lib. accipere videtur pro modis
Rom. ciuitatis, familiarumque Roma-
narum ius assequendi, & Alciato credi-
mus: qui tamen non negat, eo in loco
Accursij interpretationem probabilem
esse. Videca. 17. lib. 1. Parerg. Spieg.

ADIECTIVVM appositum inter
duo substantia quid importet. vide
Bartol. in l. cum filio in fin. ff. de leg. 1. Et si
duo adiectiua adiciantur vni substanti-
uo an requiratur utriusque concursus;
Bart. in l. qui concubinam. in prin. D. de leg.
3. Nebr. Nebuff.

ADIECTVS fundus intelligitur,
quando melior allata est conditio. l. quod
autem Sabinus. D. de in diem adiectione.

ADIGERE iureiurando, siue ad
iurandum, ut Vlpian. dixit in §. si l. ad-
oprium de in iur. voc. dicitur ita, qui con-
ceptis verbis aliū iurare coegit: hoc est,
qui verbis arbitrio suo dictatis, iureiur-
ando eum astringit, quod nonnulli, Bu-
dao teste, Adiurare dicunt. Qui autem sit
altriū est, dicitur iureiurando adactus
in verba eius qui adegit Verba Vlpian
sic habent: Sed si ad iurandum adegit,
ne uxorem ducat; ne nubat, impunè
in ius vocabor Prax.

¶ Adigi in verba, dicuntur qui in
dem principis adsumuntur. Plinius in
Panegyr. Budao in l. iurandum. D. de iu-
reiu. Prax.

¶ Adigere arbitrium, verus locutio,
pro Agere ad arbitrium. Vtunque au-
tem dicimus, Arbitrium adigere, & Ar-
bitrium adigere, & est similis significatio
quæ illius, Agere in iudicio, vel ad iu-

dicium. *Cicer. pro Q. Roscio*, Quæ quum ita sint, cur non arbitrium pro socio ad egeris Q. Roscium, quæro. *Idem lib. de off. 3.* Itaque Calpurnius quum demolitus esset, cognouissetque Clodij edes postea proscriptis quàm esset ab Auguribus demoliri iussus, arbitrum illum ad egerit, Quicquid sibi dare facere oporteret ex fide bona. *Horom.*

ADIICERE est quasi iuxta addere, verbum enim adicio idem est quod adiungo, addo. *l. impensa in fin. ibi, insule dotali adiecit. D. de verbor. sign.*

¶ Adiciere interdum valet addere aliquid ad pretium plurisque licitati. *l. 7. D. de in diem additio. Inde* Adiectiones pro incrementis & additamentis pretij, licitationibusque quibus aliquid ad prius pretium addicitur. *l. 4. l. 10. l. 11. §. penn. l. ult. l. 15. D. de in diem additio. l. 26. D. de minor. l. vlt. D. de iure fisco. l. 41. D. de rei vind. l. 1. de vendend. reb. ciuital. l. 11. C.* Sic adiectiones admittere in *l. 21. in f. D. ad municip.* quas vulgò dicimus Encheras recipere: *Notauit Anto. August. lib. 2. Emend. cap. 3.* ¶ Adiectus dicitur qui obligationi solutionis gratia adicitur. *l. 55. D. de solutio. veluti si sibi aut Titio dari quis stipuletur: Nā Titij persona in hoc tantum comprehenditur, ut ei rectè soluiatur. l. 56. §. qui sibi. D. de verbo. obligat.*

¶ Adici etiam dicitur qui alicui coheres adiungitur. *l. 7. D. fam. eriscun. l. 8. D. de heredib. insti. Vnde* Adiectus hæres pro coherede in *l. 7. & l. 32. D. de vulg. & pup. l. 78. in fin. l. 85. D. de hered. insti. in eundemque sensum adiungendi & adhibendi verbis *l. C. vtantur. l. 6. l. 85. & l. 14. in fin. D. de iure codic. Briff. Adde* Guia. tract. tertio ad Africa. fol. 30.*

¶ Adiciere in diem, est rem penes emptorem collocare, hac lege, nisi quis intra diem certum meliorem conditionem attulerit. *Guia. d. tractat. 3. ad African. fol. eod.*

ADIMENDI verba & modos vide in tractatu de adimen. leg. Quàdo lex adimit libertatem pro non scripta habenda est. *Terentio Clementi l. vno de ad-emp. liberr. Spieg.*

ADIMPLERE verbum rarissimū quo imp. vltus est. *Insti. de contrahen. empr. §. ita tamen.* videturque idem esse quod implere. *Spieg.*

ADIRE hereditatem & pro hære-

de, id est, pro domino, est ipsam hereditatem subire. *§. fin. Insti. de hered. qual. & diff. l. si nemo. D. de diuersis reg. iur. antiqu. Adire bona, idem ferè l. 1. C. de testa. militi. Adeunt extranei, immiscet se sui, & necessarii. d. §. si & §. extranei. Insti. illo tit. de here. qual. & diff. Porro & qui adit, & qui se miscet obligatur. *l. 3. in fin. & l. 4. ff. quib. ex caus. in pos. ear. Præter.* Ceterum adicionem à gestione pro herede à parte distinguit *l. C. in l. si qui mihi. §. sed quid. D. de acqui. here. in l. eum qui. D. eod. tit. vt annotat. Goueanus lib. 1. var. l. c. 25.**

¶ Adire hereditatem, & bonorum possessionem petere, *Paul. equiparac. l. i. qui. de l. præsta. tamet si* Aditio hereditatis, quia illi est ciuili iure origo, perpetua est. *l. licet. C. de iure delib.* Bonorum verò possessio, quia à prætorum causam habet, temporaria est. Nam prætoris officium angustiore clauditur tempore. Hinc filius sine patris iussu potest agnoscere bonorum possessionem: adire autem hereditatem non potest, nisi seruata patris voluntate, quum facile peti possit, non exclusa spatio temporis. Hæc est germana ratio diuersitatis inter adicionem hereditatis, & bonorum possessionem, quam Pyrrho Anglebertum debemus, qui veritus non est ab Accursio, & Bartolo discedere. *Præter.*

ADIVIDICARE & abiudicare cōtraria sunt. Cicero contra Rullū ad Quirit. Voleat esse popularis, pop. Rom. adiudicabit non sumet sibi tantum, non appetet: iudicabit Alexandriam regis esse, à populo Romano abiudicabit. *Horoman. Præter.*

¶ Adiudicare apud Scæuolam. *l. 21. §. 3. D. de ann. leg. vbi* Prætes provincie ex nominibus hereditariorum debitorū elegit idonea nomina, & in causam legati Reipub. adiudicat post cuius sententiam Reipub. à plerisque adiudicatis sibi pecunias percipit. Adiudicat, id est, iudicio attribuit, assignat, proprium esse decernit. *Horom.*

¶ Adiudicare causam alicui, secundum aliquem iudicare. *Cic. de Orato. 2.*

¶ Adiudicare est rei dominium iudicio attribuere, id quod in actionibus mixta causam habentibus iudicibus permittitur. *§. si familia. Insti. de off. iud. l. si idem. D. de iuris. Præter.*

ADIV-

natio *l. iust. §. si plures. lo. Fr. Dec.*

¶ Adiudicatio proprii iudicis diuisoria. *l. i. que fundam. & §. officium simul. per Alueri. ff. fin. regund. l. iust. vt permittitur, vt vbi n. per, adiudicatione mat. Spieg.*

§. fin. Insti. de curat. l. præst. in §. si. lo. Alber.

¶ Adutor pro scriba. *C. de num. & ass. lib. 1.*

¶ Adutor tutelæ scribit Pomponius mittere tutoribus possunt, iussuere adit tam vt suo potant. *l. si. l. 17. D. de*

¶ Adutorium quod Canonistæ pulchre dicitur de homine. Vocant alios receptos auctor

¶ Adutor Coram munerum grauium de iure immunit. Co. de infra suo loco Quæstionis.

¶ Adutores officij causa dabantur, quæ prædictis, vel aliorum obreus orem *lib. 12. l. 3. C. de diuersis Imperij Rom. p. Quæstionis in l. vlt. fin. lib. 12. Adutor. l. 1. l. 2. eod. tit. Ad. ciorum, §. C. de pri. Adutor vbi bani *lib. 1. ep. l. 122. & Ad. bonorum auctorit. sub. ita vt Notell. bo. Græco Boetian. lib. 10. h. 11.**

mem. n. et l. m. pan. præst. præ. l. 1. l. 1. in qua adutor pro Adutrice. nol. legitur.

quæ

¶ Administratores in iure nostro dicuntur maiores Magistratus: quod illi solam meri imperij administrationem habeant, quæ vox eam comprehendit, qui alieno nomine, non proprio agit, *ut attestant Accus. in rubric. de Administ. re. iup. C. ii.* Quod & iuramenti formula probatur, quæ iurant, Magistratus, occasione tradite administ.

ADIV.

tionis fidem se Cesari seruatuores, in *Aur. Insur. quod praest.* Vides, quo titulo te vides, qui ais te liberum esse: nihil ad te ius meri imperij pertinet, quod solius Imperatoris est: tantum exercitum sibi competit. *Spieg.*

¶ Administratores ciuitatis, curatores dicuntur. *l. praes. C. de transact. per l. 3. D. de administrat. rer. ad ciuitat. pertin.* Hi sunt qui ciuitatis negotia gerunt, & administrant, quorum officium explicatur. *D. de adm. rer. ad eius. & C. eod. tit. lib. 11. Prat.*

ADMISSIO pro permisso: quemadmodum admittere, pro fieri finire, nonnunquam usurpatur. Notum admittere homicidium pro committere, & ut vulgo dicitur perpetrare apud *Iurif. cons. in l. 1. §. penult. de fidei. & pro delinquere simpliciter in l. spurij, in princ. ff. de decurion. Spieg.*

¶ Admissionum officium in *l. 2. Cod. de privileg. eorum qui in sac. pal. lib. 12. C. quod sub dispositione Magistrat. officiorum ponitur in Notitia Imperij Rom.* Ab eo Admissioales, qui principem adoratores admitterebant in *l. ultim. C. de diuerso officio. lib. 12. Lamprid. in Alexan.* Salutabatur verò quasi vnus de Senatorib. patente velo, admissioalibus remoris, aut solis his qui ministri ad fores fuerant: cum antea salutare principem non liceret, hodie Camerarij vocantur. Admissioem etiam magistrum legimus apud Vopiscum in *Aureliano. Briss.*

ADMITTERE, est missum in possessionem recipere. *Ulpian. l. 3. in princ. D. ne vis si. ei. eadem in l. i. cui §. 5. missus. D. ut in poss. leg. Prat.*

¶ Admittere scelus dicitur, qui id perpetrat, & committit in diuorum Marci, & Commodi rescripto. *l. diuini. D. de offi. praesid.*

¶ Admittere praeter notas acceptioes, est marem foeminae, aut mari foeminam admoerere, ad initium apud *Ulpian. in l. si quis uxori. §. si quis. D. de furt. Vide hoc loco Budzum. Sp.*

¶ Admittere bonorum possessionem pro agnoscere & accipere in *l. 7. C. de iure delib. & alia. sapient. Briss.*

ADMODVM, id est, valde penultima correpta, *l. 1. in princip. D. quod cuiusque vnus. l. vnica. C. ne quis in sua*

caus. iudic. Aliquando profertur accentu acuto, & tunc exponitur admodum id est, necessitatem. *Item si fundum, in fi. D. de vsu. Alber.*

ADMONERE, verbum notae significationis est. Plerumque castigare & corripere, & percutere sonat. Corripere quidem significat in Imp. Commodi Constitutione apud Modestinum *l. alimenta. §. 1. D. de agnos. lib. iuncta l. 1. D. de iure patro. telo admonere Vergil. lib. 10. & flagello Columella lib. 2. cap. 2. dixere: quod & Nonius adnotauit. Hoc ita. Graeci exprimunt *υβερειν*, ut apud Platonem in lib. *υμωρ. υβερειν* & *αδναγε*, Hinc,*

AMONITIO fustium *Callistrato l. veluti. D. de pan. Graecis υβερειν. Prat.*

ADMOVERE probationi, apud *Ulpianum l. 1. in princip. D. de quaestio. est reum argumentis compellere. Prat.*

ADMOTA, id est, adhibita, *l. damni infest. D. de dam. infest. Alber.*

ADNEPOS, Adneptis Graeci *ἀδνεππος, ἀδνεπών* dicunt. Hi sunt abnepotis, vel abneptis filius filia, proneptis vel proneptis, nepos, neptis, *l. 1. §. 5. & l. ult. §. Adnepos. D. de gradib. & adfin.* Sic in inscriptione antiqua, L. Aurelius Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur. A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, ab Hadriano Antoninum Pium, à Pio Verum adeptum, ex historis notum est. *Briss.*

ADNOTARI dicitur, qui absens in reos refertur, nam in grauioribus criminibus Magistratus qui absentem in reos recipiebat, edicta proponebat, quibus illi denunciabat fore, ut nisi intra annum adesset, eius bona confiscarentur. *ut Martianus docet l. 1. & 2. D. de reg. vel absent. Hor.*

¶ Adnotare quoque est cum praeses notat quae quemque damnatum poena dignum censet, idque ad Imperatorem rescribit. *l. 1. D. quando appell. l. 6. §. praesides. D. de interdict. & releg. l. 1. §. 1. D. nihil innotand. Plin. lib. epist. 10. Fuerunt similis amentiae, quos quia Romani ciues erant, adnotauit in urbem remittendos. Hor. Prat.*

¶ Adnotare aliquando accipitur pro reprehendere, ut apud *Paul. l. debitor. §. 2. §. seruo. D. de leg. 3.* Aliquando ponitur pro notare,

notare. *l. eodem mater. Prat. Neb.*

ADNOTATIO *l. 4. D. de iur. Elio* Adnotatio quae fit per principis vel notatur in *l. 1. farr. larg. lib. 12. Vel A* primum principis pauca *l. iudicemus. C. de sac. ecc.* citur Adnotatio actus *expediatur. l. instrum.* proba. Aliquando a *peura fista propria* *l. 1. C. de presib. Imp.* Alber.

ADNOTATVS *quis. l. 6. C. de epist. & c.* scriptus.

ADOLESCO *adire* & veniens *F* tate progredi & cret *sentia vlt. est Ulpian* *pulchres. de Carthunia. ed* **ADOLESCENT** *bertatem egressus est* *lib. leg. Adulescens se* *Floren.*

¶ Adulescentes, solertia praediti sunt *nam etatem nondum* *no tamen vigesimo* *re veniam admini* *l. 2. in princip. C. de* *ph. Alioqui praet* *tur eis, ceu mi'orib* *deo in hanc vsque* *res curatorum auxil* *antè rei suae admi* *mitti debet, quod* *suam gubernantib.* *minorib.*

ADOLESCENT *bertas est, l. C. placu* *anno sumere initium* *perfici. l. non aliter. §. 1.* *¶ Adulescentia non* *ter annum decimum* *num quinquem etatem* *decimum quartum p* *Hinc titulus Rem p* *is saluam fore. lib. 10.* *gradus. Hu.*

AD-OLESC *Cato idem. l. part. D* *gel.*

notare. l. cum mater. D. de inoffic. testam. Præ. Neb.

ADNOTATIO, illa in reos relatio. l. 4. D. de iur. Est &

Adnotatio quæ sit proprio motu principis ut notatur in l. non aliter. C. de par. sacr. larg. lib. 12. Vel Adnotatio est referi ptem principis paucis adhibitis factum. l. subemus. C. de sacr. eccle. Quandoque dicitur Adnotatio actus qui sine testibus expeditur. l. instrum. & ibi glos. 1. C. de proba. Aliquando adnotatio est scriptura facta propria manu principis l. 1. C. de precibus Imp. offer. Brill. Spieg. Alber.

ADNOTATVS censibus, in l. quisquis. 16. C. de epis. & cleris. idem qui Ascriptus.

ADOLESCO, à verbo Græco ἀδολεῖν veniens Festo lib. 1. est ætate progredi & crescere Nonio, quo sensu vsus est Vlpianus leg. 3. §. si duo im puberes. de Carbonis. ad h. D. Præ.

ADOLESCENS dicitur, qui pubertatem egressus est. l. Aurel. §. 1. D. de lib. leg. Adolescens sæpe legitur in Pand. Floren.

Adolescentes, qui moribus, & solertia præditi sunt, tamen si legitimum ætatem nondum expleuerint, anno tamen vigesimo possunt impetrare veniam administrandarum rerum. l. 2. in princip. C. de his qui ven. ætat. imper. Alioqui prætor opem pollicetur eis, cum minoribus, annis 15. Et ideo in hanc usque ætatem adolescentes curatorum auxilio reguntur: nec ante rei suæ administratio eis committi debet, quanquam bene rem suam gubernantibus. teste Vlpian. l. 1. de minorib.

ADOLESCENTIAM, quæ pubertas est, l. C. placuit à quatuordecimo anno sumere initium, vigesimoquinto perfici. l. non aliter. §. 1. ff. de leg. 3. cum simi.

Adolescens à nostris dicitur, qui inter annum decimumquartum & viceimum quintum ætatem agit, nam ante decimumquartum pupillus appellatur. Hinc titulus Rem pupilli vel adolescentis saluam fore. lib. Dig. 46. vide Etatis gradus. Hor.

ADOLESCENS & iuuenis, Caio idem. l. patri. D. de minoribus. Spiegel.

ADOLESCENS & pupillus æquiparantur furioso quia non recte intelligunt. l. diem proferre. §. coram. D. de recept. Sp.

ADOLESCENS luxuriosus, apud Vlpian. in l. si verò non remunerandi causa. Quare infra Luxuriosus. Spiegel.

ADOPTARE est quem in filium adsciscere. Sed & ad alios pertinet, qui adsciscuntur. unde adoptare administratos dixit Varro lib. 4. de ling. Latina. Præ.

ADOPTIO, ita à Theophilo Instituitur de adoptione. in princip. viximus præterea pupillam rñ qñtū pte mīdōn pāgūm dñā inuolūm. quæ verba ita vertimus: Est actus legitimus naturam imitans ad liberorum solatium inductus. Rectè adiecit iuxta qñtū rñ qñtū. Nam, vñis laulenu l. adopt. 16. D. de adoptio. Adoptio in his personis locum habet in quibus naturā locum potest habere. Definitio autem hæc sumpta videri potest ex §. minorum. Instituitur. & l. actus. D. de reg. iur. Præ.

ADOPTIONIS origo antiquissima est. Non solum enim apud veteres Romanos in vsu erat, vt ex A. Gellio. lib. 5. cap. 19. liquido constat, sed & apud Græcos, vt ex Plutarcho, in Thesco liquet, quo loco Thescum ab Ageo in filium acceptum refert. Quam rem, inquit, Athenienses dñm adpellabant. Apud Iudeos eam fuisse proditum est. Adoptionis causam esse tradunt Impp. in l. 3. C. de adoptionibus, liberorum orbitatem, id est, (inquiunt) quod liberos non haberes. Præ. Vigilius in §. adoptiui liberi, Instit. de exhered. lib.

ADOPTATITIVS, ex filio adoptato natus, Festo lib. 1.

ADOPTIONIS solennitates hodie apud nos abolita est. Nec ququam mouere debet, quod imaginem quandam adoptionis obseruamus in iis, quos loco filiorum alimus, atque etiam affectu quodam profequimur, & filios appellamus. Nam Romani quoque idem faciebant, non tamè ex reputabatur solènis adoptio, vt apparet ex l. quidam cum filium. D. de verb. oblig. Præ.

ADOPTATI ex tribus manibus. Sic enim legendum, vt recte censet alibi Alciatus in l. *pomp. s. qua autem de aliis. C. de adopt.* quod de patris naturalis manu in fiduciary manu traderentur: qui deinde in manum & potestatem adoptiui parentis dabit. Vade in l. *sequen. per tres* mascriptiones adoptionem fieri legimus, qua Imper. Iustinianus antiquauit Spiegel. Ceterum Alciati sententiam refellit omnium codicum fides. & veterem lectionem retinendam esse, legendumque ex tribus maribus censet Connanus lib. 2. cap. 15. num. 18. licet qui ex tribus maribus adoptati dicantur. certi nihil adferre possint. *Schae.*

ADOPTATIO idem. quod adoptio sed in vsu rarissimum. *Spieg.*

ADORARE antiquis significabat agere, vnde & legati adoratores dicuntur: quia mandata populi agebant. *Festus lib. 1.*

¶ **Adorare principem**, eiusve purpuram, est venerari, salutare, ad principis genua accipere, & genua flectere. l. *unic. de Com. & Trib. schol. lib. 12. C. l. fin. qui milit. pos. eo. l. l. sancimus. 4. de consulti. bus eod. lib. Ammian. lib. 21.* Sic adorare principis aeternitatem l. *2. de fabric. lib. 11. C. quo sensu accipitur* *negotiorum* *Græcis* vt Gen. cap. 33. *2. de negotiorum* *Græcis* *lib. 1. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* Quod autem, adorare pro venerari accipitur, liquet ex l. *1. C. de adparit. prefet. vrb.* Adorare verbum vetus in 12. Tabul. Si furto adoratur, nec manifestum erit. *Festus. Prax.*

ADPLVMBATVM appellatur quod plumbo vinctum & alij iunctum connexumque est l. 23. s. *item quacunque. D. de rei vindic. l. 17. 1. castella. D. de actio. empt. l. 2. D. de sepul. viol. Contrariū huic verbum, Replumbatum legitur in l. 19. & l. 32. s. 4. D. de auro argenti. Briss.*

ADPLVMBATVRA & Ferruminatio sic differunt, quod hæc per eandem materiam facit confusionem; illa non idem efficit, sed coniungit & connectit tantum: ait Paulus in l. *in rem, 23. s. 4. D. de rei vindic. Hotam.*

ADPROBATVS fideiussor, apud Caium in l. *si verò. D. qui suisdaz. cogant. Spiegel.*

ADPROMISSOR, est, qui quod suo nomine promisit, idem pro altero quoque promittit: inquit *Fest.* quo 23.

men loco haud scio an vox alter desideretur: vt locus sic legatur: Qui quod alter suo nomine promisit, nam Pomponius in l. 5. s. 2. de verbo. obligat. Satisfactio, inquit, est stipulatio, quæ ira obligat promissorem, vt adpromissores quoque ab eo accipiantur: id est, qui idem promittant. Item *l. l. p. in l. omnibus 43. ff. de solut.* In omnibus speciebus stipulationum etiam accessiones liberantur: puta adpromissores, hypotheca, pignora. Quibus ex locis constat, Adpromissorem eundem esse qui & fideiussor dicitur, l. *si vero ff. solut. matrim. Hotam.* ex *Spieg.* Sed & dubium non esse, quin adpromissor pro fideiussore accipitur affirmat Duaren. l. 5. s. *satisfactio ff. de verbo. obligat.* Idque non tantum apud I. C. sed etiam apud veteres Latinos auctores. Inter quos Cicero eum qui pro alio se obligat, nusquam fideiussorem, sed sponsorem potius aut adpromissorem vocat, vt in oratione pro *Rosc. Amer.*

AD responsum, apud *Imp.* in l. *scribitur* in notitia de palat. sacr. larg. lib. 12. C. & in *Novella Iustiniani. Imp. 10. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.* *Ad. s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48.*

Impp. Adscriptiij appellatur coloniis additi atque assignati, sicut inde se mouere non possint, & possessionibus ipsis accedant, omniaque bona dominis praedictorum acquiritur. l. 6. l. 20. & l. 22. & l. 23. C. de agro. & censu. lib. 1. l. 20. & l. 23. C. de episc. & clericis quorum conditio Adscripticia dicitur. l. 1. C. de transact. l. 1. C. com. veri iudi. Iustinianus adscriptitium *ἐκτάκτορος* vocat. Nouell. Constit. 22.

ADSCRIPTITII autē g'ebat qui à I. C. appellatur, cum agro vnā seruiebant domino, & cui fundus mancipabatur alienabanturque, ut tradit post alios Tur. l. aduers. 15. cap. 16. C. de transact. lib. 2. cap. 10.

ADSECTARI dicitur, qui tacitus frequentē sequitur. Adsectus enim frequentia quasi prebet nonnullam infamiam. V. l. p. litem apud. 15. §. aliud. 17. ff. de iur. Et ad iniuriā referri potest: quod accipiendum est, si contra bonos mores hoc fiat. d. l. item apud. §. meminisse. Vnde non ineptē Festus dicit adsectata scēmina, vel in bonam partem dicitur, velut hōboratā, vel in malum, quasi ad extremum periculum adducta. Præf.

ADSERERE se in libertatē pro vindicare. in l. 1. in ff. de iniur. vt adserere se in ingenuitatem, in l. 2. §. 1. ff. si ingenuus esse dicit.

Adserere arbores, l. 7. §. vlt. ff. de usu fr. Græcis est *κατεργάζειν*, id est futare medullam arboris sterilis, & in eam fecunda calaminā immittere: insitionis spectes pro genere. Qua forma adserere prole Parti dicitur pro adoptare, sicut scilicet inforatione furculū truncus ad optat. Cuius obsequi lib. 11. cap. 36. in fin.

Adserere manū, est admouere quid ea quoque quæ in terram dimittuntur, seri dicuntur Festo lib. 1. quō sensu, arbores adserere dixit Ulp. l. usufructu. 7. §. Cassius ff. de usufructu.

ADSECTOR, liberratis vindex, Paul. lib. 5. sen. 11. l. 1. & 33. in fin. Et eodem sensu.

ADSECTORIÆ lites l. 1. C. de adseri. toll. & apud M. Fabium lib. 5. cap. 2. de secunda adseritione verba facientem.

ADSESSORES sunt qui à magistratib. p'p'dib'usve in consilium adhibebantur, ab eo dicti, quōd iure dicundo adfiderent, l. 1. & penult. ff. de offi. adfess.

l. 1. C. de adfess. & dom. l. in consiliariis. 10. C. 20. & alibi saepe. iidem comites dici cepti sunt. l. diem functo ff. eo. Omne accessorium officium his ferē causis consistere Paulus scribit l. 1. ff. eo. in cognitionibus, postulationibus, libellis, edictis, decretis epistolis. Adfessorem *συμβουτὸν* appellat Modestinus l. 1. de p'p'or. ff. de excus. Old & Prat. Dicuntur & consiliarij, quod principi à consiliis essent. l. penult. ff. de off. adfess.

ADSESSORIA, libri erant, hi à Purcolano scripti, l. nam & nocere. 12. ff. de pact. eodem sensu accipitur adf.itorium in l. lex 5. §. hac lege. ff. de iur. Prat.

ADSESSURA adfessoris manus & functio. l. 1. ff. de Proxenet. Prat.

ADSIGNARE, pro Obsignare tabulas aut cum alio subscribere. in l. 1. 127. §. Chrysogonus ff. de verb. obligat. & l. 92. ff. de legat. 1. l. 20. ff. de aut. rui. l. 1. C. de solut. & liber. debet. ciur. lib. 11. Adsignatas res, anulo signatas accipere possunt in l. 1. §. vlt. ff. de manue, capto. Adsignare liberum est test. ficari cuius ex liberis liberum eum esse velit, l. 107. ff. de verb. sign. l. vlt. ff. de oper. liber. l. 48. §. vlt. ff. de ritu nupt. l. 1. in fin. ff. de legat. rui. 11. de assignand. lib. l. 1. 22. §. qui liberi. ff. ad l. Corn. de fals. Briff.

ADSIGNATA pecunia attributa, Varro lib. 4. de lingua lat.

ADSIGNATI agri vocabantur, qui veteranis pro præmio assignabantur, & inrer eoscenturiis actis diuidebantur. l. 15. §. 1. ff. de rei vind. lib. 11. ff. de euitio. Briff.

ADSISTERE, quod Cic. adfesse patrocinari, aduocatum esse, V. l. p. l. 54. ff. de rei vend. Nec propterea qui si postea cognouerit rem ad se pertinere, quod alij eam vindicandi suam esse adfessebat, dominium amisit. Horom.

ADSTIPULARI dicitur stipulanti stipulari, vt si petenti tibi decem à Mæzio, ego eadem stipulari tibi dari, in quo quia mens est viriisque nostrum eadem, & idem quod tu tibi cupio & volo, ideo factum esse arbitror, vt ad stipulari pro adfentire dicamus. Cic. in Academicis, Falsum esse dicunt Stoiici, & eorum adstipulator Antiochus, Sic enim eum locum Festus Pomp. interpretatur.

ADSTIPULATOR, qui stipulatori accedit, & idem stipulatur eodem modo quo adpromissor: ut *Pacta & Conventa* sunt firmitiora, magisque cauta, & rata. Erant verò in foro Romano circum argentarias habentes qui adstipulandi questum exercebant, praestoque erant stipulatoribus & pasciscuntibus stipulator in antiquo Lexico *ad egrediens* exponitur, id est, qui praeter stipulatorem interrogat atque stipulatur, *ita doct. ff. Turneb. lib. 16. aduers. c. 8.*

ADSVPTIO est Professio, & adfueratio, & confessio quaedam. *l. adsumptio. 6. ff. ad municip. vi. sit sensus: Is qui confestatur se esse ciuem, cum reuera non sit. Olden.*

ADTESTATIONES Pontificis sunt testium depositiones, & dicta, *c. ex genere de testib. in antiq.* Porro qui concipiuntur, discis ex c. cum causum, ext. eo.

ADTENTARE imperium, adgredi. & quid aduersus id moliri, *V. arro. lib. 4. de ling. lat. Prat.*

ADTENTARE pudicitiam est id facere, ut quae pudica est, impudica fiat, *Paul. l. accensari. 10. ff. de iniur.*

ADTENTARE annonam, est vexare, & quid in eam moliri, quale solent dardanarii, *Vlp. l. ammonam. 6. ff. de extraor. di. crim. Prat.*

ADTENTARI sententia dicitur, à qua appellatur Vlpiano.

ADTINGERE hereditatem, est adire Vlpiano *l. sed & si. 5. si quis. ff. de petis. hered. & eadem adtingere bona. l. 1. §. fin. ff. de separ. Prat.*

ADVENA. *Seruius*. Omnes terrae habitatores, aut indigenae sunt, aut aduenae aut conuenae. Indigenae sunt indigeniti: Aduenae, de vno loco venientes: Conuenae, de diuersis. Interpretes aduenam cum accipiunt, qui alicubi temporaneam moram agit, *l. heres absens. §. i. ff. de iudic. Vnde homines peregrini & aduenae. C. cum de success. Quod quidam existimant, aduenam eundem esse, qui & incolae dicitur, non subsistit. Spieg.*

ADVENA est quem Graeci ἀμεινον vocant *Pomp. l. pupillus. 239. §. aduenae. ff. de verb. sign. dictus quasi aliunde adueniens. l. isdo. lib. 10. Etymolog. qui sedem, domicilium, non constituit: & qui in aliena ciuitate moratur. d. l. heres absens. Gallis dicitur aduolè.*

ADVENTITIA bona sunt, quae non recta successione, puta patris, & aui sed ex legatis, aut aliter casu aliquo nobis adueniunt. Id est, quae non iure agnationis, sed ab extraneis, & insperatè accedunt, in quibus pater usufructum, & liberalem administrationem habet. *Spieg.*

¶ **Aduentitia** necessitas intelligitur vbiunque repente aduenit aliquid peragendum, quod ad publicam utilitatem spectat. *V. de Alciat. enarrationem. l. placet. C. de sacros. eccl. Spieg.*

¶ **Aduentitia** pecunia petitur ab eo, cui sua non redditur. *Hur.*

¶ **Aduentitia** dotem appellant eam, quae aliunde quam à patre profecta est. *Hotomann.*

ADVERSARIA dicuntur tabulae ad quotidianum usum paratae, in quibus cursim & negligenter ea scribimus, quae post accuratus in certas & perpetuo manus tabulas ordine ac dispositè perscribimus: deductaque ex eo appellatio videtur, quod ibi statim soleant, ubi nobis assidue ouersentur: quasi aduersus nos posita, unde etiam aduersarii dicti, quasi in quos perpetuo incurramus, vel qui se nobis assidue opponant. hoc enim proprie aduersarii significat. *Cicero pro Q. Roscio*: Non habere se hoc nomen in codicem accepti & expensi relatum confiteretur, sed in aduersariis patet contentum. *Hotomann.* Demosthenes videtur appellare *ἐμπνηγία*, quasi memorialia ne res aliqua excideret. *ut Turnebus dicitur lib. 2. aduersar. cap. 11. Buaren. lib. 1. disputat. cap. 13. Budau in l. talis fecer. ff. de iure dotium Alciat. libro 2. distinctio. cap. 39.*

ADVERSVS, inquit *Festus*, aut contrarium significat, aut idem quod Erga. Et *Charisius*, Aduersus, inquit, ad animi motum refertur: ut, aduersus illum facio. Interdum autem promiscue accipitur. Hinc

ADVERSVS, pro secundum. *V. l. tit. 20. Qui deditur numerum est, nec quasi peregrinus testari potest quoniam nullius certae ciuitatis sit, ut aduersus leges ciuitatis suae testetur. Item tit. 28. Bonorum possessio datur, aut contra tabulas testamenti, aut aduersus tabulas intestati. quod paulo post interpretatur secundum tabulas, & *Casim. l. 5. D. de usurpat. & v. l. f.**

& *vsu cap.* Naturalis possessio, quanta quis de iure, vel alicui rei non aduersus eum tantum potestatem habet, id est, ipsius commodum. *Hotomann. & Quat. Vlpian.* quorum eam probauit *Gilbertus R.* *Enamiosphani:* & *P.* sed id glossa *Ioan. Respetarum* testium omnino absonum videtur illis quos citant loci hanc particulam aduersaria etiam visitatque significare quod Erga.

ADVERSARI uans naturam suam ac in facto. *l. hoc amplius infest. 3p.*

ADVERSARI dicitur, qui aduersus alio nomine est: sed hoc est generis femina, & de multis *Spieg.*

ADVERSARI quid sit apud Vlpianum explicat *Alciat. lib. 8. cap. 7. Parag. disputat. cap. 13.* eius ostendit aduersarium de petitur, id est, re ad alium pratoris, in num descripta sunt monstrat, quam ad eum edere intelligitur.

ADVERSA va est, bona secunda, prae de cura. §. item prae

ADVLTER, & quia & ille ad alterum se conferunt. *Festus* definit *Tryphon* *D. de verbo. signific. matr. in familias cor.* sola animi propositio ad eam eodem sensu *Vlpiana lib. 1. Epist.*

Obtruncatissimè esse ¶ **Adulter** manifestetur amplexus repetitur ubi *Barolus allegatur*

et usufructus. Naturaliter interruptor possessio, quia quis de possessione vi deicitur, vel alicui res eripitur. quo casu non aduersus eum tantum qui eripit interruptitur possessio: sed aduersus omnes, id est, ipsius commodo, sed omnium *Hocmann. et Cuias. sic. 30. fragmentorum, Vlpiani.* quorum exinde sententiam comprobavit Gilbertus Regius. *cap. 30. libr. Euanthophanion: & Prateus in suo lexico.* sed id glossa Ioanni Roberto *libr. 2. Receptorum lectionum iuris civilis, cap. 23.* omnino absonum videtur, minimèque illis quos citant locis conueniens: cum hanc particulam aduersus, constet propria etiam vtriusque significatione idè significare quod Erga.

ADVERSATIVA particula seruans naturam suam aduersatur in iure & in facto. *l. hoc amplius. §. de his. D. de dam. infect. sp.*

ADVERSARIVS propriè dicitur, qui aduersus nos litigat in iudicio: alio nomine dicitur pars aduersa: sed hoc est generalius, quia & de femina, & de multis simul dici potest. *Spieg.*

ADVERSARIVM producere quid sit apud Vlpianum *l. 1. D. de edict. explicat Alciat. libr. 2. dispu. et rursus libr. 8. cap. 7. Pareg. sed Duarenus libr. 1. disputat. cap. 13.* eius sententia refutata ostendit aduersarium intelligi eum unde petitur, id est, reum, quem qui dicit ad album pratoris, in quo scilicet actionum descriptæ sunt formulæ, eique demonstrat, quam actionem dicaturus sit edere intelligitur.

ADVERSA valendo: contrarium est, bona, secunda, prospera. *§. fin. Instit. de cura. §. item propter. de excusat. tutor.*

ADVLTER, & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum se conferunt. *Festus libr. 1. Adulterum definit Tryphonius l. fugiuius. 224. D. de verbo. signific. cum qui alienam matrem familias corrumpit, quod non sola animi propositione, sed cum aliquo actu. eodem sensu vsa est Penelope Ovidiana libr. 1. Epist.*

Obrutus inanis esset adulter agnus. Præf.

Adulter manifestus dicitur is qui inter amplexus repertus est, *ut definit alibi Bartolus allegans à Budæo in §. fur-*

corum autem. Instit. de obligat. quæ ex delict. nasc.

ADVLTERARE, omne omnino quod sincerum est, corrumpere significat. Itaque non tantum mulierem adulterare, sed & rationes, & monetam adulterare in iure legimus. *l. 5. D. ad legem Pomp. de parricid. l. 1. in fin. D. de seruo corrupt.* Inde adulteratores monetæ, *l. 16. §. ult. D. de pan. Adulterina statera. l. 6. §. ultim. D. de extr. mord. criminib. Adulterinum testamentum. in l. 6. D. ad leg. Corn. de fals. Adulterina enim in nuptam committitur, propter partum ex altero conceptum, composito nomine. Stuprum verò in virginem vel viduam committitur. Sed his verbis lex Iulia de adulteriis promiscuè utebatur. *l. 101. D. de verb. signif. l. 6. §. 1. l. 34. D. ad leg. Iuliam de adul.* Brillon.*

ADVLTERIVM, est accessus ad alterius thorum. Dictum adulterium quasi ad alterum, composito nomine ex ad & alter, seu altera, quod ille ad alteram, vel hæc ad alterum se confert, vel quod ex adulterio conceptus, ab vno ad alterius hereditatem nascatur. Dicitur autem per abusionem, virginis & viduæ corruptio. Verum, propriè (ut Papinianus scribit & Valla) cum nupta committitur, quamuis transferatur ad alia, ut quando dicimus adulteria naturæ, pro operibus non verè naturalibus: adulteria mercis pro fraude: adulteria arborum, pro insinonibus.

Adulterium inter & stuprum talea differentiam memoriæ commendauit Modestinus in *l. inter stuprum. D. de verb. signif.* quod adulterium in nuptam stuprum in puerum, in viduam & in virginem committitur.

ADVLTERINA res dicitur, quæ non est legitima, sed suppositicia, unde filij adulteri dicti ex adulterio concepti. Hinc adulterinæ literæ apud Apuleium libro 4. de asino aureo: & adulterina clauis apud Salustium. & adulterina signa vocat Festus Pomp. quæ sunt alienis annulis facta. Ipse quoque annulus, quod signa imprimuntur, adulterinus dici potest. *ut libr. 43. D. sic. ad legem Corneliam de falsis legib. l. Cornelia, ubi Modestinus ait, Qui signum ad falsum*

fecerit, vel exsculpsit.

ADVOCARE generaliter, significat convocare, proprie autem ad ius pertinet, & significat, homines vel patrocini, vel consilij, vel testimonij causa convocare. Hinc *Africanus Verri*. 1. Advocatum in iudicio dicitur esse, qui vel ius suggerit, vel presentiam suam amico commodat: et nimis moris erat in iudiciis tum privatis, tum publicis, amicos omnes aduocare, quorum auctoritate moveri posse iudices putabantur.

ADVOCAT. etiam apud Pomponium, l. si procurat. D. rem rat. hab. accipitur. Advocatus pro, advocatus mini-
strat. Alij pro teste de vi mbris facien-
da deducendo intelligi vult. Affirmant. Ac-
cursus ibi advocat, scilicet, a suis nego-
tiis, legi posse censet, utraque lecta, &
sensus f. ri potest. Pandecta tamen Flo-
rentina, vulgatique codices habent ad-
vocat: quod de connotatione advoca-
torum: testium & similium victoris
causa intell. gendum putem. Prat.

ADVOCATIONEM præstare, idem est, quod postulare. *Ulpianus in l. puro autem. §. i. D. de postulando.* Allegare. *Ulpianus in l. i. §. his igitur personis; ibidem.* Agere causam. *Paulus in l. pen. Tryphon in l. ult. eo. tit. D. quæ omnia idem sonant. Præ.*

Aduocatione & foro interdicere, prohibere est ibi officio aduocandi: quod genus pœnæ est. Foro tamen plus est quam aduocationibus interdicere. Siquidem huic omnino forenſibus negotiis accommodare ſe, non permittit, *Ulpian. in l. mors. d. de pœn.* Papinianus auctor est, Imperatorem Titum Antoninum reſcripſiſſe, Eum cui aduocationibus in quinquennium interdictum eſſet, poſt quinquennium pro omnibus poſtulare non prohiberi, *l. Imperator. D. de poſtulan. Prat.*

¶ Aduocationem præbere, est causam agere, l. i. D. de inoff. testam. Prat.

“Aduocatio, ipsa aduocati actio, postulatio, & patrocinium. *Prat.*

¶ Aduocatio passim in iure pro ipsis ad-
uocatis accipitur, l. de questione tali. 30.
C. de transact. & alibi: Plerumque pro or-
dine ipsa aduocatorum, l. cum aduocato.
& l. iustitiam C. de aduocat. diuers. iudic. &
alibi passim.

§ Advocaciones postulare, est ad-

uocatos a pratore petere. l. sit prator. 23. D. ex quib. caus. maior. Prator enim aduocatos dare solebat. l. 1. D. possulan. Prat.

¶ Aduocatione litem instruere apud Hermogenianum l. falsi 20. ff. de falsi. & l. 1. D. eod. est falsam litem intendere, ad hoc instructos aduocatos instruere. Pr.

¶ Aduocationes infidæ quæ litis clientivæ secreta pandunt, *Laur. facta. 16. D. de pan. Præat.*

ADVOCATI Caesarienses in iure nostro sunt celebres: nam ad eos Iustinianus consultus multis scriptis constitutiones, inter quae est illa, qua statuit sobolem ex muliere quinquagena generaria suscepam, nihilominus haberi legitimam, *scilicet maior, C. de legit. hære.* Item illa, qua reprobavit pactum de hæreditate viuentis, inquit nisi eius consensu, de cuius successione agebatur, *l. ultim. C. de pact.* Postremò & illa, qua cauit, scripturas, quæ restantur in stipulationibus aliquis fuisse presentes, omnino sequèdas, nisi aliunde constet fuisse absentes toto eod. quo instrumentum est confectum. *§. item verborum Inst. de incul. stipul.* Fuit autem Caesarea Metropolis Cappadociæ, quæ Archelao pulso hoc nomen sortita est à Tyberio, vel certe ab Augusto. Prius autem appellabatur Mazææ. Quæque magis intelligamus fedem ille illic quoque fuisse clarissimorum Turciperitorum, *Strabão lib. 12.* narrat Mazæcos, siue Caesarienses, Charundè primam legibus vfos fuisse, earumque de hoc, si mos hæbuisse, imperpetuum. *Geogr. lib. 2. c. 1.*

pūne interpretes, licuti in ebedant Ro
 mianū fūos Iurifconfultos. Atque eos qui
 rēs à Tygrane Cappadociam vāfantes
 quando in Mefopotamiam abduēto
 poffed paulo poft magna cū gloria re
 pto effe. Iulianus huius vrbs odio, q
 ue Christiana, tentauit nomen muta
 re fed fenftra. Alia autem fuit Cēfareā
 Palæftina, quam bellis euerfam He
 des, Antipatri filius reftituit, primū
 e in gratiam Augufti dicit Cēfareā.
 hac fuit celebris Ecclefia, quē à do
 Cornelij Centurionis fumpfit in
 nom, habuitque Eufebium Epifcopum.
 rria fuit Cēfareā Philippi in Iudæa,
 tituta à Philippo Herodis Terrarchē
 tro. ex Bald. ad Inftitut. ritul. quibus a
 licet, vel non.

tiorum, hoc est, de
mercede advocatoru
judicis suis operam
navant, sic. C. vide per
(bone Lector) in hoc
observa. l. advocati.
gnitat: in iuxta cum
catorum egregie oste
schilium ex Hegendorp

De aduocatis di
Glossa super hac R
hunc titulum & prae
eminis esse, quod in
disseratur de privile
qui adhuc aduocarie
tur, istum vero iur
de privilegiis aduoca
tus illud abdicaueru
no argueret xxi de iur
iurissimis admonet F
Praeterea frustra so

Accursius in con-
sum precedente, d
non habeatur in C.
ipſius conſtitutione
lo ipſo precedenti,
cio. Quod ſi tamen
et aliqua ſit horum
gentia, hoc poſſit ſi
modum coſoluit He
iuvenes ſtudioſi le
ſeruent, in qua imp
ne quis aduocatione
gat, quam per ſta
ruditionis noſcatur
verò tēpora, quin

¶ Aduocatus Fi
Imperatore delectu
rusest, quotiescun
agetur, Quz autem
quibus potiatur pr
C. de aduocato fisci
¶ Aduocatus m
ron. Kāstenuogi, vt
inutilis foro existit
Causidicus appellat
autorest. Spicg.

ADVOCATI
publici procuratio;
ta, ut libro Fend. 2. ai
que advocatiam sua
liud beneficium ino
Videtur Advocatur
pragmaticis nostris
catur: cui prefetur

perere. I. ait pra-
f. maior. Prætor
solebat. l. i. d.

em instruire apud
suo. ff. de fas &
litum n. cedere, ad
atos instruire. Pr
hæque l. ius chen
l. ius facta. 6. d. de

Casuales in ius-
nam ad eos lu-
mend. s. scrip. cen-
s. d. il. q. a. statuit
qui quæ genera-
tus h. ber. regit-
reger. Item illa,
om. de hæreditate
e. uscor. l. i. de
datur. l. i. m. C. de

qua caus. scrip. tu-
pulation. ibi. ad-
tem. o. sequit. s.
de abies. toto
m. est. cor. s. u.
de mut. stipu. Fuit
propos. Caspa-
l. i. o. nomen fer-
re. ab Augulo.
ar. Marac. l. i.
gamus sedem olim
l. i. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.

que d. i. s. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.

que d. i. s. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.

que d. i. s. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.
n. m. m. l. i. m. s.

ciorum, hoc est, de privilegiis, munere, mercede aduocatorum, qui in diversis iudiciis suis operam suam hominibus nauant, ut C. vide per totum. Atque tu (bone Lector) in hoc titulo cum primis observa, l. aduocari. Vbi imperator dignitat. in iuxta commoditatem aduocatorum egregie ostendit. Hoc *sumptuum scholium ex Hegendorphino.*

¶ De aduocatis diuersorum iudicum. Glossa super hac Rubrica dicit inter hunc titulum & præcedentem hoc distinctionis esse, quod in titulo præcedenti disferatur de privilegiis aduocatorum, qui adhuc aduocationis munere fungantur, istum verò titulum verba facere, de privilegiis aduocatorum, qui iam minus illud abdicauerunt. Sed hoc omnino *ἀγνοῦν καὶ ἀρετὴν ἔχον* videtur. (ut rectissime admonet Hegendorphus hic.) Præterea frustra sese torquere videtur Accursius in connexionem huius tituli cum præcedente, quandoquidem ille non habeatur in C. Norem. sed illius ipsius constitutiones legantur sub titulo ipso præcedenti, nec male, meo iudicio. Quod si tamen id fieri non debeat, & aliqua sit horum ad inuicem differrentia, hæc potissima videtur (quemadmodum cõsultat Hegendorphus ipse) iuuenes studiosi legum petitiones obseruent, in qua Imperator seriò edicit, ne quis aduocationis munus prius subeat, quàm per statuta tempora legum eruditioni noscatur inhæsisse. Statuta verò tẽpora, quinque anni sunt. *Anch.*

¶ Aduocatus Fisci dictus est, qui ab Imperatore delectus pro eo postulari rus est, quòtiefcunque de fisci interesse ageretur. Quæ autem sint eius officia, & quibus potiatur privilegiis, sub titulo C. de aduocato fisci demonstratur.

¶ Aduocatus monasteriorum, Teuton. *Kästner*, ut Zasius videtur. Qui inutilis foro existisset aduocatus, vulgò Causidicus appellabatur, Quintilianus auctor est. *Spieg.*

ADVOCATIA negocij alicuius publici procuratori, à superiore mandata, ut libro *Fœd. l. i. tit. 27. §. 15.* Quicunque aduocatum suam, vel aliquod aliud beneficium inordinate traxerit. Videtur Aduocatus idem fuisse, qui à pragmaticis nostris Commissarius vocatur, cui præfectura & munus aliquod,

ac præsertim causarum discerptandarum publicè mandatum est. Hinc *lib. leg. Franc. cap. 11.* De aduocatis & vicedominis. Et *lib. 4. cap. 100.* Ut tales eligantur, qui scient & velint iusticiæ causam discernere, & determinare. Aduocatia etiam dicitur tutela & defensio sacerdotalis alicuius Collegij, veluti Abbatis & Monachorum, quibus prædia & vtiligalia quædam attributa sunt: quorum potentem aliquem, vel Comitem, vel alium nobilem sibi defensorem & patronum cooptabant: ut in diplomate donationis, quam Carolus Magnus Monachis Vlmensibus fecit: apud Naucleum: Adelbertum cognatum nostrum aduocatum ac defensorem constituimus, &c. Item, ut Abbas & monachi ex his, quos inter potentes nouerint, & inuenierint meliores seculi & æquioris amatores, eligant huic loco aduocatos & defensores. Item, statuimus, ut si aduocatus placitare voluerit, quando vel qualiter, aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo disponatur: ut non compluribus quàm triginta equis ad placitandum veniat: & quicquid placitandi ibidem acquirat, tertia parte sibi retenta duas Abbati reddat. Ioannes Tritemius. Constituit autem Archiepiscopus aduocatum Hirsaugiensi monasterij ipsum comitem Erlafridum, sub ea conditione, ut mortuo patre filius in Aduocatiâ non succedat: nisi fuerit ad eam per Abbatem & monachos assumptus. Verebatur enim, ne post mortem suam per filium, siue nepotes iniuriam aut v olentiam aliquam pateretur, si aduocatia hereditario iure deuoluertur ad posteròs. Abbas Vrsperg. in Philippi vita Aduocatiæ beneficium his exponit verbis: Imperatores nihil iuris sibi vendicarunt, præterquam illud quod pertinet ad dominium totius terræ, ut sub protectione sua eas susciperent: & privilegiis suis munirent, & fideliter defenderent. Et paulò post: Et de voluntate fratrum in prædiis eorum statueret extra Abbatiam annuum, quod sibi pro aduocatia & defensione solueretur. Vide infra M A M B V R G V S.

Æ

Æ syllabam antiqui Græca consuetudine per AI scribebant, ut musai, aulai, *Festo lib. 1.* quale sæpè visitur in decretis,

antiquis veter vrb.

ÆDES in vrbana ædificia Florentinus adpellat. l. fundi. 21. de verbor. significatio. ab aditu dictas putat Varro lib. 4. ling. Lat. quod plano pede adibāt. Festus verò dici existimat, quia sint vnius aditus, siue quia in eis æuum degatur: definitque domicilium esse in aditu positum. Constat autem area, siue solo, & superficie, l. solum. 49. ff. de rei vendicatio. l. eum, qui 23. D. de usurpari. & vscapio. Adium adpellatione omnes ædificij species contineri Gaius scribit, l. qui ader. 9. D. de incendio. Adium appellatio nem etiam rusticās contineri Vlpiano, l. cana. §. sed si quis. D. de leg. 1. Nec pugnat cum Florentino d. l. fundi. hic de vrb, ille de appellatioe intelligit.

Ædium sunt, quæ perpetui vsus causa sunt, paratæ sunt, quæ passim in iure reperies, d. l. cetera. in fin. Prothyrum quoque ædium est, l. penult. ff. de verb. significat. Adium pars sunt in iis connexa, iuncta, vincta, fixaque. d. l. cetera. §. fin. l. liberorum. §. sed si. D. de leg. 3. & alibi.

ÆDICVLÆ, non est parua domus vt vulgò accipiunt, sed modò cellulam in ædibus significat, modò sacellum, id est, ædis sacræ appendicem, particulamve, vt apud Paulum, l. sacilegi. 9. D. ad leg. Iul. pecul.

ÆDIFICII appellatio, aut superficiem significat, aut solū quoque cui ædificium superpositum est. Iuliano, l. si fundum. §. qui fundum. de leg. 1.

ÆDIFICARE autem non solum quā nouum opus molitur, intelligendus est, verum in quoque, qui vetera vult reuicere, v. l. p. ian. l. 1. D. de mor. infect. & se. pulchr. ædific.

ÆDILIS à Varrone is dicitur, qui ædes sacras, & priuatas procurat: quod & Festus probat libro 1. adiciens hoc nomen ad magistratus translatum. A Papiniano & vrb. iudic. l. 1. de via publica. à Theophilo. §. pratorum. Infi. de iure naru. & à Diono, & vrb. iudic. dicitur. Theophilus & Varro cōuenire videntur. Inuitio duo ex plebe creati capri sunt, qui aditus præfessent, in quibus omnia scita sua plebs deferrebat, qui etiam ædiles adpellati sunt, l. 2. §. iisdem temporibus. 11. D. de origin. iur. Interueniebant & arcedis incendiis, lege prima, D. de off. præf. vig. l. vide. Lib. lib. 3. ab vrb.

cond. Constitui deinde ex patrum numero. & creati cœperunt duo, vt aliquo pluris patres haberentur: ita facti sunt ædiles Curules. Horum edictum de rerum venditionibus extat, l. 1. D. de aditu. edicto, & per totum, de quo & Gellius lib. 4. cap. secundo. Ad eandem causam pertinent & ædilitiæ stipulationes, l. stipulationum. §. versic. pratorie. D. de verbo. obligat. Duo itaque erant ædiliū ordines: alter in quo ipsi ædiles in iure dicendo sellis incuruos pedes habentibus vtebantur, & hic nomen magistratus retinebat: alterum plebeium magistratum adpellabant.

Ædiles Curules eò dicti sunt, quod sellis curulibus sederent, vt ex Lulio lib. 7. discer. Idem & Fenestella docet ca. 11. Cuius tandem alios duos ædiles constituit, qui frumento præfessent, & à Cere Cereales dicti sunt Pomponio, l. 2. §. deinde. Gaius D. de origin. iur. Fenestell. d. l. cap. 13. Dio. lib. 43. in fin. & ita sex ædiles sunt constituti Dionij, & Pomponio: duo scilicet patricij, qui Cereis ædiles dicerentur, quatuor plebeij. Erant & ædiles in municipiis, l. qui in seculam. §. 1. D. l. l. c. Himerum imperium habebant, ita vt flagris caderent, l. 12. D. de decur. Atque hi interdum quinquenales fuisse videntur, quibus nempe lustralis honos esset. Nam vt colonis agros suos in lustrum locabant, sic & interdum in lustrum continuabant magistratum. Id indicant antiquæ municipiorum inscriptiones: in vna enim ita habetur ædil. Q. 1111. vir. 1. D. Sed & alimentarij fuisse videntur ædiles in municipiis, qui alimenta providebant (vt suspicatur Tar. ad lib. 11. cap. 10.) alimentariis pueris: vt in hoc titulo. Aedil. R. alim.

ÆDILITAS dicebatur eadem dignitas, sicut pontificatus, magistratus, Festo lib. 1. Ædilitas, curiæ dignitas dici, & definitur videretur à Constantino Imp. l. 3. §. ser. aut lib. de decur. ad spir. lib. 10. c. **ÆDILITÆ** actiones, vide suprà, Actiones ædilitiæ. **Ædilitiæ** stipulationes, vide infrà, stipulatio. **ÆDVLTITAS** in l. 17. D. de compensat. sumitur pro ædilitate: promiscuè enim sic veteres scripserunt inueniuntur.

Terriul.

Terrul. in Apolog. Phil. allebant: Christiani tunc enim habent lib. 1. p. 1. lib. 14.

EDITIMVS, 2.

lib. 1. vide Gellium lib. 12.

EDITVS eod.

lib. 1. vide Gellium lib. 12.

Huius definitionem p.

lib. 5. rueret. Infi. d.

com. æditi vrb. iudic.

venitur, totius vrb.

lib. 1. Sic aditus.

lib. 1. tabula. ff. de tabul.

rum custodiam edatu.

ret controuersæ in æd.

libant, l. 1. §. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

lib. 1. §. 1. p. pecuni.

inde ex patrum no-
mine duo, ut aliquo-
tetur: in faciliu-
horum editum de-
ceat, l.1. Dato-
rum, de quo &
eundem. Ad eandem
ædilitate si pul-
m. 5. ædific. prae-
Duo. atque tran-
ter in quo ipsi ædi-
felli. necuros pe-
antur, & hic nomen
at: alterum ple-
pellibit.
o dicit. sunt quod
t, ut ex L. i. lib.
estell. Jovet ca. 11.
nos. Adiles consti-
tessent, & Cere-
Pomponio. l. 1. f.
tign. iur. Fensfeld.
gum fin. & na lex
Dioni, & Com-
tici, qui Ceteris
iutor plebeis. E-
xipus. l. qui in se-
meru imperii n
aderent, l. 1. D.
edum quinquen-
qibus neope
Nam ut colonis
ocidit, sic & in-
ne. nubant magi-
antique munici-
in vna enim ita
ur. l. D. sed & al-
ur ad l. in man-
pu. debant. velu-
cap. 10. alimen-
titul. Adil. 2.
ebatur eadem di-
tus, magistratus,
tas dici, & defini-
o Imp. l. 1. f. fr.
o. 6.
ones, vide supra,
ones, vide infra.
17. D. de compen-
te: promissue-
is iuvenitur.
Terent.

Terent. in Apolog. Philosophi tyrānidem
affectant: Christianis verò nec ædilita-
temque enim habent libri veteres. *Cuias.*
in obser. lib. 14.

ÆDITIMVS, ædis intimus. *Fest.*
lib. 1. P. de Gellium lib. 12. cap. 10.

ÆDITVVS eodem auctore, dicitur
ædis sacre tuitor, id est, curam agēs.
Huius definitionem probat Theophi-
lus. 5. tuitores. *Instit. de tutel.* his verbis:
Somp æditiui ἀγορῆς οἱ ἱερεῖς qui ædes
tuentur, τούτοις οἱ πῦες τούτων ἀγο-
αῖς ὄνται. Sic æditus apud Vlpianum l.
3. §. si tabula. ff. de tabul. exhib. ibi tabula-
rum custodiam æditus suscepit, nam
res controuersæ in æde sacra deponi so-
lebant, l. 1. §. si pecunia. & §. sequ. D. de
pos. Hodie obsequatio, & depositio fit apud
adā, & causarum tabularios, quos
Galli Grefarios vocant, idē per d. §. si ta-
bula. Sic ut superius intelligi debet apud
Paulum. l. 1. D. de tutel. & §. tuitores. *Instit.*
eod. apud Iustinianum, quamuis generali-
ter loquantur.

ÆGRAM mulierem apud Papinia-
num. l. 3. ff. si quis aliquo. test. pro tristi &
difficili, arque irata accipere debemus.
Antyge apud Imp. Iustinianum. *confl. novel.*
95. totō ad fin. interpretatur Accursius
Speculum, Alcarius ex Gellio pro qua-
stione obscura, & inuoluta accipi putat,
lib. 4. Parerg. c. 19. quod & verum est.

ÆLIANVM ius Sextus Ælius alias
actiones composuit, & librum populo
dedit, qui appellatur ius Ælianum, Pom-
po. l. Necessarium. §. augescere. ff. de ori. iur.

ÆLIA Sētia Lex, vide infra Lex Ælia.
Antyge itaq, quasi dicat, semper nautæ,
Magistratus quidam apud Milesios, in-
quit Hefychius. *Plutarch. in qq. Græcianiū,*
ait apud Milesios ita vocatos fuisse quos-
dam ex potentioribus, qui consensu
nauibus consilia de maximis rebus agi-
tabant procul à terra: deinde cum ratam
habuissent aliquam sententiam, reuer-
tebantur.

ÆNVN, Paul. l. cum de lanionē. 18. §.
asinam. D. de instit. *instr. qua leg. vas* quod
supra focum pendet, in quo aqua ad po-
tandum calefit: idem miliarium ab Vlpiano
dicitur: l. cum aurum. 19. §. si cui. ff.
de aur. argen. lega. de quo & Athenæus
lib. 7. cap. 10. De vasculis calefactoriis Iu-
lius Pollux libro 10. cap. 19. edisserit.

ÆQVABILE ius apud M. Ciceronē,

lib. 2. Offic. non quodd omnes æquet, sed
quodd iustitiam inter homines, & æqui-
tatem proportionabilem conseruet, id
est, quodd pariter tueatur potentes & te-
nues: vocatur ab Aristotele, ἀλλοτριον, ἢ
ἕκαστ' ἀλλοτριον ὄντων.

ÆQVALANCE prouerbiali di-
cendi genere dixere Modestinus. l. non
rancum 20. D. de re iudi. & Iustinianus
Imp. l. cum quis. 10. C. de nar. lib. & l. ma-
ximum vinum. C. de libe. prater. pro pariter,
æqualiterve, ut apud Græcos ἰσὺν
σάβηδ.

ÆQVILIBRITAS, id est, *ισομε-
τρία.* Cic. in lib. de Natu. Deor. cum de ato-
mis illis Democriti agit, Confugis (in-
quit) ad æquilibratē. tamen in qui-
busdam vulgaris codicibus, æqualita-
tem, perperam scriptum sit. Vnde &
Sext. Cæcilius penam talionis ad æqui-
librium factam exposuit, id est, ὡς ὅτι τῷ
ἰσὺν ὁμοῦ, habita iniuriarum ratione, ve
ipsam videlicet talionē quasi ad amuf-
ficā & libellam æquiparent atque ex-
pendant. *Crim. lib. 4. de hon. disc. cap. 9.*

ÆQVITAS variis in iure modis si-
gnificatur. Appellatur enim sæpissimē
æquum & bonum, legibus superius in-
ductis, aliquando ὁμοῦν φέρεται. l. eidē var.
§. ἡγί. l. xxi. quod vetus interpret natu-
ralem iustitiam vertit. A. Augustinus
verò naturale ius, Lium sequutus. hic
enim libr. 5. ius naturale humanum
vocat. A. M. Cicerone adpellatur verum
ius, & germana iustitia, l. 3. Offic. Plerum-
que simplicitas legum. §. & has. *Instit. de
leg. agn. success.* quandoque æqua lance. d. l.
maximum, & aliis legibus citatis in verb.
Æqua lance. Dicitur & humanitatis ra-
tio. l. si cui. 38. in fi. D. ex quib. cau. maior. A-
liquando dicitur benignitas, ut colligitur
ex l. 1. in prin. D. ut in pos. leg. Hinc benig-
nius leges interpretari oportere Celsus
scribit. l. 18. C. de legi. A. Iustiniano in No-
uel. 98. in prin. ἡ ἀπὸ πρὸς ὁμοῦ. Interdū
adpellatur, Viri boni arbitratus, interdū
religio, sæpē angustī iuris remissio. Vnde
à Salonio in l. 1. ff. de iustit. & iure. rectē
definita est: Æquitas, inquit, est perfecta
ratio, quæ leges & omne scriptū, dictū-
que interpretatur, & emendat: ex qua
ius manat, quod bonū & æquū dicitur,
nullo scripto cōprehensum, sed sola vera
ratione cōsistens. Hæc definitio collecta
videtur ex l. 1. C. de legib. & l. placuit. C. de

ind. ubi superfluit vox scripta, ut vetera fidelissimaque exemplaria docent. Porro eā ita ante oculos habere debet iudex, teste *Ulpiano*. *l. quod si. 4. ff. de eo quod verio loc. ut ipa exigere, a solēnibus verbis que recedere possit. l. pen. ff. de integ. restit.*

Æquitatis genera duo sunt, quod eā est naturalis, de qua *Ulpianus*. *l. 1. ff. de pact. Paul. l. postliminium. 29. in prin. ff. de capt. & postli. idem Ulpianus l. 1. ff. de min.* Et eam adpellant, quæ ex naturaliratione mentibus hominū infixæ est: ut, Deum colere, neminē ledere, suum cuique tribuere, fidem alteri datā seruare. Ciuiilis altera, cuius cōmementum idem *Ulpianus*, *l. 1. in prin. ff. si uis qui restit. de utroq. genere loquens*: estque probabilis quædam ratio, non omnibus hominibus naturaliter cognita, sed paucis tantum, qui prudentia, usu, doctrina præditi didicerunt, quæ ad societatis humanæ conseruationem sunt necessaria. De priori genere loquitur *M. Cicero* lib. 1. de legib. de legis origine loquens.

Æquitas, quā aliās æquum & bonum: aliās æquū & iustū, aliās æquum bonū, sine copula dicimus, *l. 1. & penul. ff. de iust. & iur. l. si & me. ff. de cer. petu.* Aristoteles *τὸ δίκαιον* adpellati sunt: & qui *τὸ δίκαιον* vocat: est autem mitigatio legis scriptæ in aliqua circumstantia, ut poterit, ut temporum. Ius est, inquit *Donatus*, quod omnia recta & inflexibilia erigit: Æquitas est, quæ ex iure multū remittit. Exempla sunt prætorum edicta. Quid enim aliud est restituere in integrum (ut ex multis vnum videamus) quā laxare scripti iuris rigorem: Dicitur & humanior, & benignior iuris interpretatio.

Æquitas nihil aliud est, quā volūtas sincera, seu arbitratus boni viri, minimèque versipellis, sic tribuēs vnicuique suum, ut interim nemo lædatur: sicut est locus omnium elegantissimus in *l. bona fides. §. incurrat ff. de pos. c. 7.*

Æquitas duplex est, scripta & nō scripta. Potest enim æquitas, tum in scholis, tum in foro duplici modo exerceri. Altero, ut diligenter consideremus, quo ordine iure consulti & Imperatores Romani obseruauerint æquitatē in describendis, ponendisque legibus, & præiudiciis humanorū negociorum: & si quādo casus eueniat, qui per omnia sit limi-

lis, nec habeat vllas differentes circūstantias, quæ mutationem iuris desiderent: ut tunc secundum illas iudicemus, certi quod æquitatis censura dudum sit adhibita. Altero modo exercetur æquitas in his facti speciebus, quæ nunc eueniunt, nec habent præiudiciū in legibus scriptis, ex omni parte respōdens, ut nō secundum circūstantias earum applicatis axiomatibus summi iuris iudicemus quid diffiniri oporteat. Enimvero hic propriè est vsus æquitatis, omnium maximè necessarius Reip. Quamobrem meritō non scriptam æquitatem vocare possumus, non quasi liceat sine scripti iuris obseruatione illam æstimare, sed quod aliquanto longius à scriptis thesibus recedit: sicut ius Ciuile à iure naturali distinguitur in *l. ius ciuile est de iust. & iur.* Vnde Aristoteles sic æquitatem definit *τὸ κατὰ μέτρον καὶ δίκαιον*, τὸ παρὰ τὸν νόμον καὶ νόμον ἔχον. Atque ita à consuetudine differt, quod æquitas sit ius natum & naturale: consuetudo, ius constitutum & receptum.

Æquitatis causa efficiēs est Deus, qui naturam humani generis sic condidit, ut quamuis omnia de futuris negotiis certō præscribere non valeat, tamen notitiam quandam habeat insculptam, qua possit certas aliquas honestatis formulas præscribere generaliter, ad quas omnes factorum species, quandocunque incidentes exigantur arte quadam boni & æqui, hoc est, perpenis atque collatis certa ratione circūstantiis.

Æquitatis causa materialis est ius natura, ius Ciuile, boni mores. Nā ex his sit pulchra quædam ac Reipub. salutaria mixtura, per iudiciū animi incorruptū. Materia verò circa quam exercenda est æquitas, sunt infinita hominū negocia, scilicet cū incident. Tunc enim pro re nata ius rectè applicabitur, secundū circūstantias, quæ ad causam pertinebūt.

Æquitatis causa formalis est, ut cōferantur diligenter facta iam incidentia cum circūstantiis suis, pertinentibus, inquit, ad formulās iuris: non aliter quā ædificia probari solent adhibita principioribus eorum paribus norma. Non potest autem elegantius tradi forma cum exemplis suis, quā apud Tryphonium in *l. bona fides. D. de pos. vel contra.*

Æqui-

Æquitatis causa finalis
ut seruetur equalitas
que maxime inter
que conseruetur Reip.
in rectis iudiciis ut pl.
sic: transigatur ista
ut vitz monumentum
sit & æterna vitz.

Æquitati opponit
quo suo loco.

Æquitas iuris &
cui enim per norma
tare vna: sic æquit
& omnibus humani
moribus recte diuidi
stus. adtemperabi
bono & æquo, hoc est
ralibus legibus: con
iudicatur, non potest

Æquum bonum im
Philipp. 2. pro eo quod
la dicimus, habere rat
id est, ius suum obtine
cipere. Is igitur à quo
hec abiens quicquam
trauit, apud mortuos
tiosus.

Æ R A M E N, spe
re constituta. *l. rem. 2.*
enim legendum, &
nus, & res ipsa docet
qua lex extat *l. 1. in*

Æ R A R I V M, p
ade Saturni habebat
Plut. Publicolam. A
vbi poplicæ, id est p
ponebantur. Marcia
cipis sisco accipitur
conicere licet. *l. 1.*
Cornel. de fals. & ...
Apud Athenienses au
adem Mineræ, o
dum, ut apud Dem
dicitur.

Æ rariū duplex pri
quet et *l. rem. de qua
C. & Nouel. Valen.
vme. Sciantem Æ rari
tum, scilicet rerum
pis: quod curæ erat
tarum, ut et *l. Bassili
s. 1. si quer. de qui. u.
larg. lib. 12. Et de
lactarum larg. mona
rum, d. *l. rem. C. de q***

differentes elen-
tationem rursus dede-
millis iudicem;
centuria eadem
edo exerceat equi-
bus, quæ nunc e-
travari in legibus
responens, venor
netas eorum appli-
candi rursus iudice-
poteat. Enimvero
equitatis, omnium
Reip. Quamobrem
equitatem vocare
si licet, hoc scripti-
llam adimare, sed
guæ à scriptis debi-
Civile autem natu-
tur civile æquitas
telesie æquitatem
rursus, iustitiam, to
suar dignum. Atque
fert, quod æquitas
rale: consuetudo,
reptum.

ficis: est Deus, qui
eris sic condit, ve
turis negotiis cer-
salar, tamen notu-
re insculptam, qua
non estis formatus
ter, ad quas omnes
indocunque me-
te quaam boni de-
mis atque collatis
antus.

materialis est ius
ai mores. Ne ex his
e Reipub. salutaris
anoni, accorpiam
quam exerceat est
a hominæ negotia,
Tunc enim pro te
bitur, secundu
natum pertinebit.
orm illi est, vt co-
citatam incidentia
us, pertinentibus
uris: non aliter
eri solent adhiere
um paribus notu-
m eleganti s tradi-
suis, quàm apud
ona fides. D. de pos.

Æqu-

Æquitatis causa finalis, seu effectus est,
vt servetur equalitas humanarum reru,
quæ maximè inter se sunt dissimiles, vt
que conferretur Reipublicæ salus, quæ
in rectis iudiciis vt plurimum consistit:
& sic transfigurat istud ærumnosum hu-
ius vitæ monumentum ad gloriam Chri-
sti & æternæ vitæ.

¶ Æquitari opponitur summum ius, de
quo suo loco.

¶ Æquitas iuris & morum norma. Si-
cut enim per normam iudicantur stru-
cturæ vitia: sic æquitas de iure scripto,
& omnibus humanis functionibus ac
moribus rectè diiudicat. Itaque Magi-
stratus adimperabit cognitiones suas
bono & æquo, hoc est, divinis, & natu-
ralibus legibus: contra quas quicquid
iudicatur, non potest non iniquum esse.

¶ Æquum bonum impetrare dixit Cic.
Philipp. 2. pro eo quod lingua vernacu-
la dicimus, habere rationem ab aliquo,
id est, ius suum obtinere, rem suam re-
cipere. Is igitur à quo viuo nec presens
hec absens quicquam æqui boni impe-
travit, apud mortuum factus est gra-
tiosus.

ÆRAMEN, species quedam ex ge-
re confecta. l. memo. 32. C. de oper. publ. sic
enim legendum, & codex Theodosia-
nus, & res ipsa docet, non ornamenta,
quæ lex exat lib. 15. tit. j. l. 37. C. Th.

ÆRARIUM, populus Romanus in
æde Saturni habebat, Festo lib. j. vide
Plur. Publicolum. Ærarium, locus erat
vbi populi, id est publicæ, pecuniæ re-
ponebantur. Marciano Iurif. pro prin-
cipis fisco accipitur, vt ex ipsius verbis
coniciere licet. l. 1. §. ex illa. D. de leg.
Cornel. de fals. & l. editio. D. de iur. fisci.
Apud Athenienses autem cella erat post
ædem Mineræ, ob id ἑρμῶς δῶκος δι-
ctum, vt apud Demosthenem de el. civi-
tatis.

¶ Ærariū duplex principes habuisse li-
quet ex l. vnic. de quasi. & mag. off. lib. 13.
C. & Nouel. Valent. de 30. ann. præser. l.
vnic. §. eandem. Ærarium quidem priua-
tum, scilicet rerum privatarum prin-
cipis: quod curæ erat comiti rerum priua-
tarum, vt ex 6. Basilic. & Theodoro lib. 3.
c. 12. liquet. de quibus. l. f. C. de palat. sac.
larg. lib. 12. Est & ærarium sacrum, siue
sacrarum largitionum, id est, thesauru-
rum, d. l. vnic. C. de quasi.

¶ Ærarium sanctius antiquis dicebatur
prorsus intactum, vnde pecuniam promi-
non liceret, Cic. lib. 7. ad Attic. Epist. 19.
Adulit mandata ad Consules, vt Romæ
venirent, pecuniam de sanctiore æra-
rio proferrent. & Lilio lib. 7. belli
Punic.

¶ Ærarij Tribuni, à tribuendo ære adpel-
lati sunt, Fest. l. j. Vide Bud. in prioribus.

¶ Ærarij milites ab ære dicti sunt, quod
stipendia facerent, Varro lib. 4. ling. L. 6.
Vnde & æs militare pecunia, quæ Tribu-
nis ærariis attribuebatur, vt militi red-
derent.

¶ Ærarij, vt ex M. Fabio lib. 2. c. 6. vlt. li-
quet, sunt monetæ excusores. At ærarij
nomine Græcis ὑφ' ὧν & ἑκ' ὑπομῆνοι,
qui & in ærarios relati dicebantur, vt
Athenis, ἡ γὰρ χρηματιστὴς ἐκ' ἀποπῶλαι.

¶ Ærarij Questores multarum rece-
ptores dici ex L. i. tit. lib. 13. constat, Cæ-
suis, inquit, Piso designatus consul, ne
multam à Tribunis dictam Questores
ærarij in publicas tabulas ante quatuor
menses referrent.

¶ Æs, vt notissimum significatum omit-
tam, pro assibus accipi antiquis ait Var.
lib. 3. ling. Lat. Vnde & mille æris lega-
se, ait, dicebant. quo sensu accipiendum
verbum æs, putem in lege Aquil. j. & 3.
ca. apud Gaium l. 2. D. ad leg. Aquil. & l. p.
si servus. §. huius legi. D. eo. aut pro pecu-
nia, aut nummis. Asses qui sint, vide in-
frà As.

¶ Æs etiam nummos aureos Vlpianus
censet l. etiam. 159. D. de verb. sign.

¶ Æris tandem appellatione omne nū-
morum, pecuniæque genus significari li-
quidò constat. Quod hinc manasse ex
Plinio lib. 18. c. 3. & lib. 36. c. 3. didicimus,
quod veteres æreis nummis, ouium, bo-
umque effigie à Servio Tullio signatis
utereantur.

¶ Æs alienum est quod nos aliis debe-
mus: es suum est, quod alij nobis debet,
Vlpianus l. cedere 213. §. as alienum. D. de
verb. sig. l. sub signatum. §. bona. D. eod.

¶ Æs circumforaneum, est pecunia, ad
usuram accepta, id est æs fœneratitium.
Cic. ad Attic. Tusculanum & Pompeia-
num valde me delectant, nisi quod me
illum ipsum vindicem æris ali' ni ære
non Corinthio, sed hoc circumforaneo
obruerunt.

¶ Ære dirutum, inquit Festus, militem

12. est inferi corpori metallariorum, quod res ipsa docet, & verb. Confluxerint.

Αφίνης, cuius cominit Modestinus l. 2. *de excus.* est, Theophilo de finitore, & *τις ἴστω μὲν ὅτι ἀγαθός, ἡ δὲ δὲ ἴστω εἰκόσιν πέντε ἔτην ἴστω*, & *περίστωται* ὅτι *κέρως*. Est pubes, minor tamen 25. annorum.

Αφίστη, siue *ἀφίστη*, vacationē vertit Antonius August. ad l. 2. *de excus.*

Αφιστομύς, in Græca const. l. 1. und eis de metar. & epide. lib. 12. C. exarmatio, siue armorum detractio. Veratur ea constitutio ne preses provincie occasione preteritūque *ἀφιστομύς* aurum exigere.

Αφιστομύς in nouella Iustiniani cōst. 8. sūt interprete Iuliano Parricio, qui priuatis hominibus arma habere nō concedunt.

Αφιστομύς & *ἀφιστομύς* apud Modestum l. 1. idē v. 13. §. 2. *de ἀφιστομύς*. D. de excus. est dicis causa, id est defunctorie, aut perfunditorie, ut recte admonuit ad eū locū Antonius August. li. 2. Emend. c. 2. De hac formula vide amplius aliquid in, Dicis causa.

A F R I C U M frumentum apud Celsum l. 1. sū qui. 50. §. j. D. manda. pro optimo accipi quidam putant. Equidem pro cariore, quam deberetur, sumi existimem, idq. videretur ratione, cuius rei causa mandati illic agit fideiussor.

A G

A G A P E S, pauperum conuiuia, Gratiano in c. si quis despiciat. 42. dist. qua voce etiam Christianorum conuiuia significari apud Tertullianum, & Cyprianum refert Alcicius lib. 1. *Prætermis.* *ἀγάπης*, quod libentissimē recipere significat, apud Plutarchū in Numa, & *Εσχήνη*, & nutrire, apud Aristotele lib. 2. *De con. hic ἀγάπης*, caritas, conuiuia quæ pauperibus dari solebant: quo significatu vsus est in eum sensum Iudas Apostolus, in ep. sua *ἵνα ἐστω ἐν ταῖς ἀγάπαις ἡμεῖς*, & in libro sacrorū concil. *τὰς ἀγάπας ποιῶμεν*, id est, conuiuia facere. Vnde illū canonem decerpit Gratianus, vbi fortē *ἀγάπης* neutro genere legit. malim tamen illic legi *ἀγάπας*, vt & Apostolus ludas indicat.

A G A S O N E S, dicuntur equos agētes, id est, minantes. *Festo* li. 1. vel etiam qui iumenta curant, inquit Acron. quo si significatu vsus est Alfenus l. si. D. si quad. paup. fec. & l. eū quæretur. 60. §. 1. D. de leg. 3. vbi Accursius eodem modo interpretatur. I. qui equos ducit.

A G E R est locus, qui sine villa est. *Pliniano* l. *Ager*. D. de verb. signi. Locus verō sine edificio, in vrbe arēa, ruri autem Ager appellatur, idēq. ager cū edificio fundus dicitur, Florentino. l. fundi. D. ead. tit. Ager, inquit Varro li. 4. ling. La. dictus est, in quam terram quid agebant, & vnde quid agebant fructus causa: id Græci dicunt *ἀγρός*, vt ager quod agi poterat. *M. Fabius* lib. j. *Instit. orat.* c. 6. hanc *ἀγρονομίαν* reprehendit, atque, ager, vocem ex Græco duci.

Ager purus opponitur monumento. l. 9. c. de relig. & *sumpt. fun.* vt in veteri iudicis sententia, Necessarium fuisse inspectionem edificiorū & loci, de quibus apud me actum est, re ipsa manifestatur, Quum igitur edificia solo puro posita prehenderim, neque vllō sepulchro superposita vel coniuncta, apparet venditionem eorum iure factam, & C. *Cuius*. *Obs.* lib. 10. c. 37.

Ager adsignatus, vide suprà Adsignatus, & apud Aggenum Vrbicum in cōmen. ad l. *Frontinus* de agrorum qualitate idem & Antianus dicebatur.

Ager Adrianus, qui limitibus maritimis Gallicis finitur.

Ager Arcifinius *Frontino* in l. de agror. qual. & Aggeno Vrbico in cōmen. ab arcendis hostibus adpellatur. Alij dictū putant, quod certis linearū mensuris nō continentur, sed arcantur fines eius obiectū fluminum, montium, arborum.

Ager Asculanus, variis limitibus intercisus adsignatus.

Ager Auximalis limitibus Gracchanis per centurias adsignatus, Anconitanus eadem lege continetur. A libensis idem vt Asculanus. Reliqua agrorum nomina & significatus petenda censeo ex lib. de agrorum conditionibus variorum auctorū: quibus connumerat subsequens. Quædam etiam recenset *Var. li. 4. de lin. lat.*

Ager farrarius, qui fruges producit. Nam far apud veteres de omnibus frugibus dicebatur. l. de funct. §. pen. ff. de vsufr.

Ager limitatus, *Festo* lib. 10. in centurias dimensus. Is enim decumanis, & cardinibus dabatur, vt ais *Front.* li. de agrorū qualitate, & ita accipendus est apud Florentinū l. in agris. 16. D. de acq. rer. domi. & *Plinianum* li. j. §. simili. 4. D. de fluminib.

Ager occupatorius *Sicelo* *Flacco* dicitur,

ius, qui & arcifinalis dicitur, quod in tempore videtur populo, tertio hostibus, quia non pabatur vnusquisque quæ sit tempore poterat spe colendi habuerat.

Ager relictibilis, qui inter quorquor annos tingit.

G R I M E N S I S gami, mites d. nigrum murem *Troas*, & l. ac de *supra* & l. imp. *Constitutio* *Vlpiano* dicuntur. *end.* *Hietā* agrorum.

A G E R E, verbum uti sonum i significatione inter hac tamen subterfocentū. Adū enim siue verba, vt stipulatione: gestū, rei significat, *plano* ex D. de verb. sig. Interdicatione ponuntur, *plano* l. 1. D. de cura sic. *procura*. *Cas.* Agere experiri, & iudicio pūshunt obuiat: idē.

Agere est ducere, riuu. Vnde, aut, prim agi possit: & eodem dicit *Prætor* in l. 2. *in l. 1. de cura* & agere in mentē.

Agere etiam tractatū l. non intelligit. l. 1. §. 1. ubi agutradant.

Agere etiam dicitur *Plin.* l. 1. D. de excep. Agere, apud *Celsum* l. 1. d. n. ac ministratūsum *Imp.* l. pro bien. lib. 11. c.

Agere dicitur, qui moratur, *sum.* *sum.* D. de cust. 10.

Agere accipitur *Plinianum* l. 1. D. de offi.

Agere actionem *non solum*, §. 1. c. 1. et re. l. apud eundem.

Agere cautum dicitur *Prætor* in l. 1. §.

Agere deniq; verbū generalissimū esse denotāt *Accur. & Vigiliu* in *S. sed neq. Inst. de test.* cuius verbi diuersas significaciones hoc tetrasticho expressit *Martial.*
Sēper agis causas, & res agis. Artale sēper.

Est, non est, quod agas. Attale sēper agis.
Si res, & causa desint, agis, Attale mulas.

Attale, ne quod agas desis, agas animam.
 Agens libellos, non pro magistro libel-
 lorum supplicum, sed pro præfecto præ-
 torio accipendum putem, apud Tryph-
 nium. l. referiptum. in prin. 12. D. de distrac-
 t. pig. Nani temporibus Alexandri Seueri,
 de quo d. l. referipti loquitur, Papinian-
 nus erat Præfectus prætorio. *Auctor est*
Spartianus in Alexand.

AGENTES IN REBUS, de quibus extat *ricli. II. C.* (vt explicat Turnebus *Adu. lib. 3. cap. 10.*) erant in militia palatina, & velut armata, id est, in rebus & actu reip. quod per provincias speciebus annonariis, quæ fisco aut vrbibus præfatorum ex canone aut indictione conuehèdis importandisque præfent, vt canon Romano, canon Alexandrino, frumento militari, quæ eorum etiâ officiorum annonis, quæ in palatio erant comitatu. Itaque diuus Hieronymus eos interpretatur *πρωτοφύλακται*, frumentarios & veredarios. Hoc enim, (inquit) quod *LXX.* transtulerunt *πρωτοφύλακται*, nos frumentarium vertimus, iuxta antiqui sermonis eloquium. Eos enim quæ nunc agentes in rebus, vel veredarios appellat, veteres frumentarios appellabant. Et si autem erat in Palatinis officius, (vt indicat diuus Ambrosius in *epi. ad Marcel.* his verbis: Palatina omnia officia, hoc est, memoriales, agentes in rebus, apparitores diuersorum comitum) tamen munus eorum etiam in provinciis erat, cum & in Imperatoris aula frumentationibus & annonis præfent, & in provincia eandem rem curant. Quin & à Palatinis in Th. C. distinguuntur his verbis: Quicunque igitur inter agentes in rebus, vel inter palatinos militat sacra- menta foris sunt. Qui de his plura cognoscere cupit, legat Quiaç. commentarium in C. tit. de agent. in reb. In peruetri Lexico agentes in rebus legitur exponi *πρωτοφύλακται*, rectè, quia scilicet magistro officiorum attribuebantur executiones scholæ agentium in rebus, vt testatur Marianus Scotus: hoc vocabulum

Suidas explicat *καταστρεφεις*, id est, castru-
les. Agencium in rebus genera hæc siue
gradus sub illa rub. memorantur, vt alij
sint tribuni scholarij, alij primicerij, le-
natores, ducentarij, biarchi, circitores, e-
quitæ, & tyrones, &c. Atq. hi post cõtin-
uam militie tempus veluti pro premio la-
boris exacti, sũt principes agentiũ in reb.
de quib. exar. rub. 12. C. Capisidoruli. 12. Cus
agentiũ, inquit, in rebus miles officij, post
tot laboris incerta aliquid patitur acce-
ptuũ, qui crebris actionib. excubãdo, ideo
principis nomẽ habere promeruit, quia
militia sacramentis ceteros antecellit.

AGITARE, agere, litigare, l. fi. D. de
fideiuss. Agitare, etiam querere signifi-
cat. l. j. §. vereretur. ff. de acq. possess. l. quod pa-
ratur. ff. de reb. dub.

Agitare, tractare, l. idg. 45 ff. de arb. emp.
Agitare, et incitare ad currendum, l. j.
C. de curs. publ. lib. 12. sic & accipiendum
putem in l. eos que de specul. lib. 11. C. siuo
curru equis adhibitis ducere.
Agitatores, aurigæ sunt, quibus ludis Cir
censibus curulis certamine se exercebant,
Alc. in l. j. C. de specul. lib. 11. adde Budewm
elicidantem l. athletas, de infami in princip.
amot. & vide l. si. C. de mal. & marib.

A GGERES sunt lapidum, terræque
 coaceruati fixis palis, vndis cohibendis
 opposita, apud Vlp. l. penff. de extrao. cri.
 l. ij. in ff. de ag. et ag. plu. l. impens. ff. de
 impens. in reb. dat. Impalla appellatur
 ab Honor. et Theodo. Impv. l. vnic. c. d.
 Nil agge. non rump. Significare etiam
 aggerem viam lapidibus stracam Ithodorus
 scribit li. 5. Erym. c. ult. Seruus autem. li.
 12. den. putat pro muris accipi. Equidem
 in eo Virg. loco pro monumentis muro-
 rum sumi potest: Virgilij verba hæc sunt,
 Qui intra portus, atq. ipsi prælia miscet:
 Aggeribus murorum.

Nec mouet quod ait Varro, quòd multis
 continerentur. Nam quæ coherent, eo-
 dem iure censenda sunt. *l. quæ religioſiſſe.*
ff. de rei vendic.

AGMEN vt notos significatus præter
mittam, significat numerum præfixum
in luttini (nisi nos fallat inscriptio) con-
stitutione, l. pen. C. de adu. diuer. iudic. um.
Agmen aque in Claudij Imp. constitu-
tione pro multitudine aquæ. l. præf. 6.
de fer. & aqua.

AGNATI, Agnatio, Agnasci, vide
suprà, Adgnati.

AGNE

AG

AGNI sunt minor
 et cum quatuordecim
 rō autē quādiu loco
 loci accipiendum put
 ni. 65. D. eo. Nam in q
 uum numero videnti
 ram venerat.

Agnus, fruticis genus,
 a Gaza redditus
 florem, li. 2. animal.
 Modestum l. Titia. 34.
 agnos: sic enim legi
 monui ad d. 5. in Pen
 3. cap. 4. Iurisprud. Me
 in vulg. eod. nec agnus
 Agnia, Rusticis B
 furz genus, aliis au
 Theodosius & Neur
 plicarum putem ex
 adit. 16.

AGRIPPA, Sc
Julius Agrippa pri
ro suo cauit.

AGRIPPINE
ciuitas est Germani-
lie Belgica. *Gelfin*. in
mania inferiori, inq-
ualitici iuris sunt.

Agrippinay, Indio
sunt appropinqua-
prefecti, certum in-
torez: quo signifi-
A. Charchum. i. v. b.
c. & homo. & apud
S. C. Th. de expen. In
i. b. tunc eximio. &
sancio. Hinc.

A ymōdētū certā
praeſte, ea conſtitu
pud' Modestimum, l. S.
pols.

A' *zeta* *sigma* *mu* *nu*
fric *uend* *que* *certa* *m*
ex *Neratio* *i* *s* *filia* *s*
mil *ere* *se* *s*

Agonothetici fun
parim. lib. 11. qui fun
sacrorum deputati e
prad. l. pm. Agonoph
1. 9. j. D. de legat. 2. 21
de fund. parim.

A'γωγῆ, in Græc.
li. 10. C. siue A'γωγῆ
tur quæ agebantur,
cipem: qui significat

AGNI sunt minores anniculis, *Alfenus. l. cum quaretor. 60. D. de leg. 3.* Agnorū autē quādiu loco sint, ex vſu cuiusq; loci accipiendum putat Marciā. *l. legaria. 65. D. eo. Nam in quibusdam locis ovium numero videntur, cūm ad conſuſam venerint.*

Aγνός, fruticis genus apibus gratiſſimum, à Gaza redditur, vitex, apud *Aristotelem. li. 2. animal.* Hinc *αγνοφίον*, apud *Modestinum. l. Titia. 34. §. j. D. de leg. 2.* ferēs agnos: ſic enim legendum dudum admonui ad *d. §. in Pand. Regilianus, & lib. 3. cap. 4. Iuriſprud. Med. non αγνοφίον, ut in vulg. codic. nec αγνοφίον, ut in P. Flo.*

Agna, Ruſticis Beticæ provinciæ menſuræ genus, aliis auctum, auctores ſunt Theodoſius & Neuterius, & hunc duplicatum putem ex Columella libr. 5. capit. 16.

AGRIPPA, *Scamola. l. pater de lega. 3.* Julius Agrippa primipilaris teſtamento ſuo cauit.

AGRIPPINENSIS Colonia, ciuitas eſt Germaniæ inferioris, ſive Galliæ Belgicæ. *Celfus. in l. ſin. de cenſib.* In Germania inferiori, inquit, Agrippinienſes Italici iuris ſunt.

Αγροβόλαι, Iulio Polluci libr. 3. cap. 30. ſunt *αγροβόλαι διαβόλαι*, id eſt, certaminum præſeſti, certaminum præſides, & cōſtitutores: quo ſignificatu accipiuntur apud *A. Charſium. l. vlt. §. maſtiſophori. D. de mun. & hono. & apud Hono. & Theod. l. ſi. C. Th. de expen. l. 4. Suidas, αγροβόλαις ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἀθλοδότης δὲ ἐν τοῖς γυμνασίοις.* Hinc,

Αγροδότης certaminibus, ludisque præſeſte, ea conſtituere, & designare, apud *Modestinum, l. Septimia. 10. Digest. de poli.*

Αγροδότης, munus designandi, conſtituendique certaminis, apud *Vlpianum ex Neratio. l. ſi filia. 20. §. Neratium. D. fam. l. c. iſſe.*

Agonothetici fundi in *l. ſin. C. de fund. partim. lib. ii.* qui ſumptibus certaminum ſacrorum deputati erant, *ut C. de diuer. prad. l. pen.* Agonophori vocātur *l. Titia 1. §. j. D. de legat. 2. ut vult Cuias in l. vlt. C. de fund. partim.*

Αγωναί, in *Græcia conſt. l. 4. de diſcuſſor. li. 10. C. ſiue Αγωναί in Novel. 128.* dicebatur quæ agebantur, ducebantur ad principem: qui ſignificatioui indicio eſt ver-

bum *παραπομπή* vtroque poſitum, quo tranſmiſſilia ſignificantur.

A H

AHENEVM *Paul. in l. eum de lanonia. §. aſinum. ff. de inſtr. ff.* Nec multum reſert, ait, inter cacabos, & aheneū, quod ſupra focum pendet. His aqua ad potandum caleſcit: in illis pulmentariū coquitur, quod ſi aheneum iſtrumento continetur, vrcei quoque quibus aqua in aheneum funditur adiectiuum pro æreo poeticum eſt.

A I

AIO verbū veteris iuriserat, quo actiones personales intendebantur. ſignificat dedico, adfirmo, *Nonio.* Hinc nata illa forēſis formula, *A. T. M. D. O.* id eſt, Aio te modò mihi dare oportere, *ut Valerius Probus ſcribit.*

Αἴτια, accuſatio, criminatio, apud Clafſicos rerū Græcarum ſcriptores: *ἐν αἰτίᾳ* *ἵμηναι* dixit Plutarch. in Camillo, quod & *l. Pollux lib. 8.* oſtendit ex Placone, autque eſſe verbum iudiciale, ſive forēſis.

Αἰτήματα Geometris ſunt petitiones, in lib. de generib. lineamentorum, *Bud. in l. j. ff. de inſtr. & iur.*

A L

ALÆ præter notiſſimos ſignificatus ſunt militum aut equitū ordines, *Gell. li. 16. c. 4.* ſic accipiendæ ſunt apud *Vlp. l. 2. ff. de iu. qui nor. inf.*

Αλαβάρχια, eſt munus cuius meminit cōſtitutio Imp. in *l. vſurpationem. 9. C. de veſtig. & commiſſ.* ſic enim ibi legendum quidam admonuit, cūm ibi Arabarchia vulgò legatur. vide infra Arabarches.

ALABASTER, vas vnguentariū *Baiſio. l. argumento. 25. §. mundus ff. de aur. arg. mund. vbi ſci legendū putat: pro quo in Pand. Flor. eſt Lauatio, rificus, ut ex ipſomet reſert. Vide Lauatio.*

ALANICVS dictus eſt Iuſtinianus ab Alanis populis deuictis. Hos Ptolemæus in parte Scythiæ collocare videtur, Capitulinus in parte Daciæ. Iosephus inter Tanſim & Mæotidem, Plinius & Marcellinus in Sarminia Europæa.

ALBANI, quos Græci *κονιῆται* vo-
cant. In Constantini Imp. ad Maximum
constitutione. l. i. C. de *excus. artifice*. libr.
i. sunt albarij, qui albario muros illi-
munt.

A. L. B. A. R. I. V. M., calx liquefacta, qua
muri exhalantur, *Alciato ex Plinio ad
d. l. x.* Vnde, albarium opus apud Vi-
truvium, id est, rectorium, quod ex cal-
ce pura, fit.

ALBÆ M. tabula dealbata, vel, ut ait Theophilus, s. pœnalis. Insitue. de actio. αἱ τῶν ἀγορεύων, ἐν τοῖς ποδῶν τῶν λαοῦ καὶ γὰρ ἀντὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν: in quo Prætores edicta, actiones, interditaque. proponebant, quod omnibus innotesceret. l. i. C. de interdict. s. pœnalis. Insit. de action. Nec ramen existimandum est literas albas fuisse, ut ait Theophilus loco præcinito, sed tabulas ipsas, ut quibus faciliè intelligeret ex his Cicer. verbis libr. 2. de Orat. Res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, efferebátque (malim referebat) in album. & proponebat tabulam domi, prestatas ut esset populo cognoscendi. Item & ex Plauto, si id fiat, ne isti faxim nasquam appareant, Qui hic albo pariete aliena occupant bona. Hic autem significatus ad tabellas. quæ iudicum pronuntiata continent, produciunt, quod constat ex l. si quis. 7. & l. familia. 9. D. de iurisd. & ex Paulo libr. 1. Sentent. tit. 13. & lib. 5. tit. 25. & l. i. D. de edictis. Albas autem sententias Asinius Pollio. apud Senecam Græco more, dixit, apertas, faciles, non obscuras, non renebricosas. Eusebius enim ἀσπὸς τοῦ τοῦ pro clarissimo & facillimo vîrputat.

Alibi etiam adpellatio ad alia trans-
fertur: significat enim matriculam *l. Heremius. 10. D. de decurio. l. s. 9. Camela-
sia D. de mun. & hol. l. 1. Et 2. de albo feni-
li. in albo 9. nominacione de Decurio. l. 10. C. & istud *ἐκείνου τὸ βουλευτήριον* adpellat
Dio. lib. 53. Erat et Album iudicum *Tran-
quillo in Claud. c. 16.* quod sumitur pro
tabellis, in quibus eorum nomina: de-
scripta erant, qui eorum erant decuria-
rum, quæ vnoquoque tempore iudica-
bant, quæ & *ἀρχαῖα καὶ νεώτερα τῶν δικι-
των* dicitur. Hinc illud Plinianum in Præfatio-
ne per metaphoram dictum. Cum hanc
operam concederem, non eras in hoc al-
bo. Erat *ἐκείνου καὶ παλαιῶν. l. Polux. l. 8.**

ALEA, taxillus quo fortuna periculo
ludimus. sic enim accipitur in edicto prae-
toris. l. i. in princ. D. de aleato.

Aleam ludere, pro ludere taxillis, vel alio fortunæ ludo; dixit Paulus 1.26. D. de iniuriis.

Alexius legibus vetitus fuit, quod
& Horatius docet libr. 3. Carminum, his
verbis:

-nescit e quo rudis

Нарерс ingenius puer,

Venarique timer, ludere doctior

Seu Grão inbe as trocho,

Sine matris, Veteralegibus alea.

Alia cum pro ludo accipitur, l. s. s. i.
D. quar. rer. actio non der. fit ut ad fortunam
et periculi cuiusvis dubitationem
significandam porrigatur, vt facere aleam,
dicatur i, qui se periculo exponit
emere item aleam, qui incertæ rei futu-
ræ spem tenet, veluti capium piscium,
vel alium. Paulus in l. cum hereditatē. D.
de hered. actio. vend. l. s. D. de contrahend.
empr. & alibi.

ALCA FOR **ES** sunt, qui sese quo-
 cunque ludendi genere varietati fortu-
 nis committunt, & pecunias, & tempus,
 aliquando etiam vitam amittentes. Hos
 recte coercere vult lex in republica qua
 nulla est maior occasio deprauandi a-
 nimi, quam ludus passim immodicus, ad
 perniciem omniu reru. *h. f. c. ad relig. Ho-
 rum luseptor in Basil. lib. 60. τὰς ἀλ-
 γὰς hoc dicitur. Est enim τὰς ἀλγὰς alca lu-
 dere, suidas, ἡστέλις τὰ βήματα οἷς τὰς ἀλ-
 γὰς.*

ALIAS S⁹, aduerbium variè pro re
accipi apud Porfisco. sber. Plerunquè e-
nim significat id est, aliò, vel potius in
aliu locum, l. adeo. §. quod si. D. de acq-
rer. dom. Sumitur etiam pro aliquando,
l. qualem. r. §. unde videndum. D. de recep-
arbit. significat etiam aliquoq. apud Scā
uolam. l. auario in princip. D. de neg. ges-
tam. nam conditionis ibi nota non est, quod
quidam crederetur. Alias exceptiohē
notam esse liquet. l. qui testamēto. 20. si
mulier. D. de testamēt. nam ibi a-
lias, id est in aliis adibus. Sumitur &
pro aliter, & extraco casus. l. alias. D. de
iureiur. Sonat etiam modò, si geminatē
aut tripliciter, aut quadrupliciter effusa-
tur, aut scribatur videre est apud Cali-
strazum. l. 3. §. eiusdem. D. de testib. Cic. in
Verrem. Alias reuocabat, alias diceret-
bat.

uo fortunæ periculo
pau in eadē pericu-
lo.

ut dicitur taxillis, vel
ex Paulus l. 26. D.

ut veritas fuit, quod
pr. i. Carm. num. hui

ut, dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

ut dicitur de hui
recho,

bar. Est ubi geminetur tripleturque, acci-
pitur tamen pro aliter. l. cum hi. §. modus.
D. de transact. Alias temporis, puta prae-
teriti, significatiua est, vel significat ali-
quando, vel antea. l. pen. §. fin. ff. de inoff.
testa. & l. diuini. §. ff. de custo. reo. Scio Bar-
tol. in l. 1. vers. §. quero de dictione. ff. de
cond. & demon. quinque significationum
huius adverbij genera collegisse, quæ a-
pud eum videris velim, atque expendas.
ALIVS, vide infra suo loco.

ALICVLAS vestimenta esse pue-
rilia Vlpia scribit l. vestis. 23. ff. au. argu.
mund. leg. quidam tamen ibi legendum
putant caligula. Horomannus putat et
gendum, Allicula, vt manicata. tuni-
ca intelliguntur, quæ pueris decoræ,
grandioribus autem minus honestæ a-
pud Romanos erant, vt patet ex Gell. lib.
9. cap. 12. nam, vt ait Helychius, Allicula
est respondens Allic, inquit, tunica
chirodora, id est, manicata. Cuiacius ve-
rò Alliculas, rogus breues interpretatur,
& has pueriles, ex Martiali:

Bruma diebus mittebat imber aliculam.

Quod ita alibi,

-breuis gelida, missa est rogæ tempore bruma.

ALIENARE mediæ nouæque iu-
risprudentiæ verbum est, quo iuris do-
mini quæ nobis translationem signifi-
camus: qui significatus ita notissimus est,
vt exemplis minime egeat. Alienare et-
iam minuere, amittere, pro eod. l. 1. §.
quid si in lite. ff. si quid in fraud. patro. &
puro (ait Vlpian.) hunc de inuissis de
patrimonio sic minuere pro alienare
Vlpian. l. si. ff. de legibus, & positum acqui-
rere. d. l. si. Hinc alienatio generali si-
gnificatione complectitur omnem pro-
prietatis translationem rerum, videlicet ma-
nutionem, vfus: uctus dationem, hy-
pothecam, pignoris nexum, seruitutis
impositionem, emphyteusis contractum,
ex iust. constitutione. l. si. C. de reb. alien.
non alien. His addit idem Imp. Nouel. 7
§. 1. d. 2. ubi dicitur, & apud xij. apud iur.
id est, venditionem, donationem, & per-
mutationem. Illis quoque adici potest
& transactio, ex sententia Imp. l. non sa-
lum. C. de prad. mino.

Alienandi verbo propriè venditione
significari, ait Cuiac. in lib. 3. Instit. de lo-
cat. & cond. ubi pro venditione, Zenonè
scribit alienationem dixisse.

Alienare licet res sacras propter re-

demptionem captiuorum. Nam animæ
hominum præferendæ sunt inanimatis.
Nouell. de non alienan. aut permittend. §. xi.
dem panis constituit. 6. ex Haloandri ver-
sione.

Alienare eum intelligi Paulus scribit:
l. ex hoc autem §. §. alienare. ff. de alien. iu-
dic. mur. caus. fact. qui rem alienam ven-
didit. Qui autem occasione acquirendi
non vitur, non item, eidem Paulo. l. a-
lienationis 28. ff. de verb. sign. Porro iam
quæritur repudiari, alienat. l. §. §. 4. ff. de
reb. eor. qui sub.

ALIENATVM non propriè dici-
tur, quod adhuc in dominio vendito-
ris manet, venditum tamen rectè dici-
tur. Vlpianus. l. alienatum, de verb. sign. D.

Alienatus Felto lib. j. dicitur qui a-
lienatus factus est.

ALIENATIONEM, rei suæ, iu-
risque sui in alium translationem desig-
nit An. Senec. lib. 5. de benefec. c. 10.

Alienatio sæpe manet in pendenti,
post futuris committenda fortunæ casu-
bus. Nouel. de iu. qui nupt. iter. §. quoniam
verò alienationes consti. 22. eo, interprete.

Alienatio voluntaria, quæ conventio-
ne fit: necessaria, quam ius infert. Paul. l.
1. ff. de fund. dotat. l. 3. §. 3. ff. de reb. eor.
qui sub.

Alienationis verbum etiam vfucapio-
nem continet. Vix est enim, vt non vi-
datur alienare, qui patitur vfucapi. Eū
quoque alienare dicimus, qui non ven-
do amittit seruitutes. Qui occasione ad-
quirendi non vitur, non intelligitur a-
lienare: veluti qui hæreditatem omittit,
aut optionem intra certum tempus da-
tam, non amplectitur, Paulus. l. alienatio-
nis. ff. de verbo. signifi.

ALIENVM non est, scilicet ab vfu
forensi, & vilirate humanæ societatis.
Opponitur ei clausula in legibus fre-
quentissimæ, HOC IVRE VTI-
MVR.

Alienus posthumus, qui non est testa-
tori futurus suus hæres, Instit. de legat. §.
Posthumus quoque.

ALIMENTORVM nomine ci-
baria, vestitus, & habitatio continentur.
l. legatis §. ff. de alim. & cib. leg. Sanè si quis
de alimentis transigat, neque de vesti-
mentis, neque de habitatione transigis-
se videtur. l. cum hi. §. §. qui transigit. ff. de
tran. Vnde colligi potest, alimenta à ci-

baris differre: nam illorum nomine ea omnia continentur: sine quibus ali corpus non potest: horum verò tantum quæ ad cibum pertinent.

ALIMENTARIJ dicuntur quibus alimenta legata sunt; *pen. §. 1. D. ad leg. Falc. l. 8. §. 3. D. de transact. eadem ratione qua donatarij aut legatarij.*

ALIMODI, pro alius modi, *Festus lib. 1.*

ALIOR SVM adverbio vsus est *Caeto* apud *Festum*: significat autem versus alium locum. Apud *Perentium* in *Eunuchio*, *act. 1. sce. 2.* *Alior SVM* sumitur, pro in aliam partem.

ALIQUO SEQUIVS, vel *Aliquo* facius, apud *Vlpianum* in *lib. de offi. pro consulu*, glossæ veteres exponunt, *πρότερος* *παλαιότερος*, quod est aliquantum tardiuscule.

ALIVS exclusionis nota, *l. si fundum. §. 1. si liberum. D. de leg. 1. Alivus* responso. 566. Aliquando pro quidam accipitur, & hoc si geminetur, quale est in *Iustiniani* constitut. *alivus*, in *princi. C. de tutor. furio. aliis*, id est, quibusdam. Quandoque sumitur pro diverso à superiori, *ut in l. vni. C. de test. & ab hered. & cons. her. & sic excluditur vocis ea vis est, l. illud. C. de sacrosan. eccl. l. defensor 27. §. de defen. civit. l. rescripto. D. de muner. & hono.* Est casus ubi includere videtur, nempe in decreto Pontificum, quod est in *cap. 1. in fin. de prebend. & dignit. lib. 6.*

ALIVTA (inquit *Festus* *lib. 1.* antequam dicebant pro aliter, ex Græco *ἀλλήως* transferentes. Hinc est illud in legibus Numæ Pompilij. **SI QVIS ALIVTA FAXIT, IPSVS IOVI SACER ESTO.**

ALLAVDIVM, vide **ALODE**.

ALLEGARE est adferere & proclamare, *ut apud Vlpianum, l. diui fratres 27. §. quod si. D. de lib. caus. allegare* se in ingenuitatem, id est, adferere & adfirmare se ingenuum.

Allegare est postulare, & ius suum apud iudicem exponere, *l. i. §. remouet. D. de postula. Vnde allegatio* est iurium productio, id est, *ἀπαγωγὴ*, *Paulo l. minor. 36. D. de mino.* Sumitur & apud *Marcianum, l. 60. D. de ritu nupt. pro excusatione* quæ sita quidpiam citando, aut allegando, *Falsis*, inquit, *allega-*

tionibus se à tutela excusare.

ALLEGERE est in ordinem adsumere, & cooptare, *Vlpian l. 3. §. furios D. de decurio. Suetonius in Tiberio ca. 51.* *Allectos* autem antiquis glossæmatorum scriptor interpretatur *ἀλλυγέσθαι*, quod congruit cum *l. 12. §. 13 C. Th. de suscep. præ. & arc.* eos nempe significans, qui suscipiendis tributis fiscalibus allegentur. *Inde l. 11. eod. Allegationis officium.* Vide *suprà* *Adle&i.*

Αλληγορία quæ tropis cõnumerata, à *M. Fabio* *lib. 8. c. 6.* inuersio appellatur: aliud verbis, aliud sensu ostendit, eadem vsus est *Vlp. l. Imperium. D. de iurisd. ibi.* *gladij.* quod verbum illic pro puniendi iure accipitur.

Αλληγοροί duo sunt rei, qui vice mutua fideiussent. Hinc *Basilus Porphyrogeneta*, cum pro his qui lapsi essent facultatibus tributorum nomine locuplex conueniri iussisset, nõquam illam exactionem *αλληγοροὺς* vocauit, auctore *Zonara* & *Cedreno*.

ALLIGARE pecuniam dicitur, qui stipulatur & restipulatur. *Var. lib. 4. ling. Lat. vel potius qui obligat.*

Alligatus sponsus, apud eundem *lib. 5.* dicitur, qui sponsione obstrictus est, idque translatiõ. nam *alligare* propriè est ad aliquid ligare, *ut apud Vlpian. l. 1. §. 1. versio. & si machinam. D. de mori. infer.*

ALLVIO est latens incrementum, id est, ita lentè progrediens, ut non appareat, *ut desinit Iustinian. Imper. §. praeterita. Instit. de rer. diuis.* Porro per alluionem id adici videtur quod ita paulatim adicitur, ut intelligere non possumus, quantum quoquo momento temporis adicitur, *l. adeo 7. §. 1. D. de acq. rer. domi. & vide quæ in hanc rem scripsit C. Harmenop lib. 2. tit. 1. de iur. notarij.* Vide *Hæro. in Commen. verborum iuris.* Illam enim *suprà* positam *Iustin. definitiõnem*, ut parum aptam, & à verborum proprietate alienam, ab exemplis reprehendit.

Alluione fit incerta possessio. Nam quod adiectum est, quandoque ad priorem dominum redit, *ut scribit I. Frontinus lib. de Limitib. agrorum, ex l. imp. constitucione*

ALLVVIVS ager, quem paulatim *fluuius* in agrum reddit, *ut est in l. de limit. qui subicitur Aggenna Urbico.*

AL-

ALMA, *Festus l. 1.* vel alens, ab alendo dicitur, vel clara, & inclyta, *ut in l. 1. §. 1. de leg. 1.*

ALODE, *l. 1.*

vel alodium, dicitur

que liberi hominis pro

Romano more dicebatur

sui censende: vel Praetor

quod iure Quintum

pro & nexu tenebatur

pro. Multa sunt domi

haud scio, aut penes

sed tamen iure priuilegi

rio, iure auctoritatis

nexi. *Festus l. libro 2.*

tis feudum, filia vero

rentibus. *Item libro 2.*

liam debere recognoscere

tenor alodio esset h

uar. ubi iuribus est: V

lodem, aut vitæ si

perdat: mox hæc sub

potestare sit vita ip

ius & patrimonium.

de eludiis Item, Ripu

cap. 24. de his qui prop

derunt. Et apud R. 30

30 ubi Imperator Fr

Adriano Papæ: Nun

recipiendos in Palati

rit. Cõcedo si forte

bet in usus proprio

palatium. Si autem

lodio sunt palatia E

scd omne quod in

dat, nostra sunt & p

ria legi 24. Venditi

ti dicitur. Cur inua

rium, quod ego iust

naui? Tum alter: N

cessores illud tenu

triquerunt, & vesti

tradii. Item legi A

diuim. Hæreditatem

filia suscipit. post

rationem filia in hæ

& tunc demum hæred

seu transeat. Item leg

diuimus, quod ali

cium nostrum in ali

prietatem: & in ip

comparant ipsas re

dem. Sic apud Ad

tat. vi. Baptulatis

lumen, dicuntur,
aliter, et, codicibus.
de usu & usufru-
ctu, quibus ex caus.
que re. pignor. o-
constat satis, quo
t. an de eo qui a-
lit. quo etiam si.
Nonius, a L. Valla
repre-

ALVYARCHIA sacerdotium
plum, ea forma dictum, quasi Asiar-
cha, Bithyniarchia, Cappadocarchia
&c. quæ dictio restituenda est in l. unic.
C. de offic. com. or.

A M A T A, dicitur omnis virgo, quæ a Pontifice Maximo capitur. ut Vestalis fiat, quoniam quæ primum capta est; hoc nomine fuisse refert A. Gellius lib. 1. cap. 12.

AMBIGUITAS, quæ M. Fabio li
13. Insti. Oratoriarum ἀμφολογία dicitur
est res dubia & incerta, quando dubi
tamus, verum eo, vel illo sensu accip
debeat, ut colligitur ex l. ubi est. 21. D. d

Ambigua oratio quoties in actionibus

aut in exceptionibus occurrit, commodissimum est id accipi, quo res de qua agitur, magis valeat, quam pereat, / *Quoniam. 12. D. de reb. dub.*

AMBITIO est ipsa ambientis actio, *Festo li. Est autem ambire, ut notam significationem prateruolitem, honores, & magistratum querere: qui enim eos Romae querebant, populum ambire, id est, circumire solebant candidati, ut Varro lib. 4. ling. Lat. scribit. Porro in l. erdo. C. de execut. res iud. accipitur pro favore & gratia.*

AMBITIONOSA decreta, Iuriconsultis, per gratiam suorumque expressa, & elicta & concessa, *Ulp. l. ambitiosa. 4. de decret. ab ord. facim. & l. 3. D. de minor. 4. l. seruo. 5. cum Prator. D. ad Trebell. Ambitiosa diligentia, pro nimis anxia, & inuitata, & in nullo remissa, *Ulp. pra. l. si bene collocare. D. de usuru.**

Ambitiosè iubere apud Marcianum, id est, gratiosè & fauorabiliter, *l. seruo. 5. cum Prator. D. ad S. C. Trebell. & eodem sensu ambitiosè factum, transactionem dixere Imp.*

AMBITVS, propriè est inter vicinorum aedificia locus duorum pedum, & semipedis, ad circumeundi facultatem reliquus: quò proximè accedit quò ait Cic. in Topicis: Scruola id solum esse ambitus aedium dixit, quoad parietis communis legendi causa testum proiiceretur, ex quo in eius aedes qui protexisset, aqua deflueret: Sic enim hunc locum legi vult Hotomanus Obs. li. 1. cap. 26 Est igitur (inquit Festus) circuitus aedificiorum, patens in latitudinem pedes duos & semissem, in longitudinem idem quod aedificium. Quod & Varro lib. 4. probat his verbis: Ambitus circuitus: ab eo duodecim tabularum interpretes, ambitum parietis circuitum esse describunt: & hinc Ambitus honoris dici coepit, est, circumeundo, supplicadòque. Sed & eodem vocabulo crimen auaritia, vel adfectati honoris appellatur. Cuius rei cohibendae causa lata est lex Iulia ambitus à C. Caesare Octauiano, ut Suetonius refert: quàm in vrbē cessare scribit Modestinus, *l. 1. de ambir.*

AMBRICES, regulae, siue (ut quidam legunt) regulae sunt, quae transuersae, asseribus, & regulis interponuntur. *Festo.*

AMBVLACRA, *Festo* sunt ambulationes.

AMBVLARE aliud est quam ire. Ambulat enim qui spacia facit, & in sua vestigia refectit. It, qui porro & ulterius pergit. Quo fit, ut in definitione itineris haec separentur, *l. 3. D. de seru. rust. prad.* Transfertur & ad ea, quae in iure consistunt. Nam ambulat bonorum possessio apud Vlpianum, *l. 2. §. fin. D. de bonor. poss. secun. tabul. id est, comes est: & ambulare dicuntur actiones apud Paulum, l. tutelae. §. de cap. minu. & possessio ambulare dicitur apud Vlpianum, l. sed si. 28. §. perinde. §. de. haereditat. per. id est, transire in aliquos. Ambulare quoque dicitur stipulatio eadem, *l. sed & si. §. si operat. §. de usufruct. & ambulat emptio, id est, transit, l. sed ubi. 15. §. de mino.* Ambulare igitur à corporis progressu ad animum porrigitur, accipiturque à Iuriconsultis, pro non vno in statu permanere, & mutari. Vnde dici solet ambulatoria testatoris voluntas vsque ad mortem, quae subinde in varias progreditur sententias, & mutatur, *l. 4. §. de adim. lega.**

AMBVLATORIA actio, hoc est, variat illis à persona in personam, *Iustiniano l. fin. in princ.*

Ambulatoria potestas. Ex it ergo potestas legis ambulatoria, hoc est, mutabilis ad permittendam alienationē, *Paul. l. oru. ergo. D. de fund. dor. alij sub alternatione concepta explicant.* Sic obligationes cum capite ambulare, *l. tutelae. 7. §. 1. D. de cap. minu.*

Ambulatoriam conditionem Papinianus appellat, *int. seru. 34. D. de statu lib.* cum eam significaret, quae non in vnus tantum, sed etiam in plurim haeredum persona rectè impleri possit.

AMBVS TVS, *Festo lib. 1. id est, circumustus.*

AMETHYSTVS, apud Vlpianum, l. cum aurum. 19. §. perueniamus. D. de auro, argen. leg. gemma est, quae ex eo nomen inuenit, quòd vsque ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinat: fulgoreque quidam in illa purpure non ex toto igneus, sed in vini colorem deficiens, ut scribit Plinius, libro 37. capite 9.

AMFITAPA, apud Vlpianum, l. vestis. 23. §. vestimenta. D. de aur. arg. leg. res

Res sunt villosae, vestimenta, ut ait Helychius in i. scriptura, xon uo Nouius, etc. de genere huius probat nisi de id genus vestis esse indodorus tapeta ex verba interpretatur, lib. 19. c. senie l. Pollux, lib. 10. ca. 4. quod dicitur, & apud

AMERACTV, lib. 6. ling. Lat. ab origo dictum ab ambitu, & iubent leges in directio, in amtrato sedecio. Quod ait leges XII. l. tam, quam refert & via. 8. D. de seru. rust. claus. lib. 4. Iurid. a. Celsus Gaij sententia

AMICA, concubina significat, Mastrua apud de verb. signif. signi que cum vxor no sit. Hanc Graec. λέγεται. **AMICOS**, inquit minor. D. de verb. signif. non leui amena coibus fuerint iura cum nectis familiaritatis quò sensu accipi potest. *de testib. & sciend. ralius accipi videtur.* Maximiani constitutio neq. gest.

AMINEVM, 3. c. vlti. est Falernus Proculus l. fin. §. 1. D. lega. Porro Falernum erat Macrobio, & c. optimo. Seruius autem sunt etiam Amineo Amineum, inquit, quasi sine mimio, nam

AMITA, patris militet terra à me sit potest dici ex eo, quod Ausia sit vocata est, quia à patre meo foretore à matribus, solent videlicet personarum, quae idem sensus, quo minus senta Pompeio. Ergo

A, Pessio sunt am-

E aliud est quam re,
pacia facit, & in sua
qui porro & viternus
dehincione viternus
de ferui, ruffi, prad.

q. 2. in iure conti-
bonorum possessio
fin. D. de honor. pos-
comes esse & ambu-
et de possessio ambu-

l'pianum, l. fedi
arsauri per id est
Ambulare quo-
eodem, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &
l'pianum, l. fedi &

stes sunt villosa, vtrique habentes vil-
losa; nam, ut ait Hefychius, ἀμειδίονες χυ-
λῶν & περὶ τοὺς χυλῶν μαλλίς. Idem tradit
Nonius, et de genere vestimen. quod &
Baifus probat in li. de re vesti ca. 14. aitq;
id genus vestis esse vtrique villosum.
Isidorus tapeta ex vtraque parte villosa
Interpretatur, lib 19. cap. 26. idque etiam
sentit l. Pollux, lib. 10. ca. 9. Ονομαστί. qui
ea ἀμειδίονες, & ἀμειδίονες vocat.

AMFR ACTV M, auctore Varrone,
lib. 6. ling. Lat. ab origine flexum duplici:
dictum ab ambitu, & frangendo. ab eo
iubent leges in directo pedum octo ef-
se, in amfratto sedecim, id est, in flexu.
Quod ait leges XII. Tab. intelligit legē
eam, quam refert & explicat Gaius, l.
via. 8. D. de ferui. ruffi. prad. eandem de-
clarauit lib. 4. Iurisp. ad XII. Tab. cap. 11.
Celsus Gaij sententiam probat, l. nam sa-
vis in fi. D. quemadmo. fer. amir.

AMICA, concubina; pellex idem si-
gnificant, Maſſuria apud Paulum, l. 144.
D. de verb. signif. significant autem eam,
quæ cum vxor non sit, cum aliquo viu-
it. Hanc Græci ἡμίτρα adpellant.

AMICOS, inquit Paulus, l. late. 5. a-
micos. D. de verb. signif. accipere debemus,
non leui amicitia coniunctos, sed qui-
bus fuerint iura cum patrefamilias, ho-
nestis familiaritatis quasita rationibus.
quo sensu accipi putem in l. 3. in princ. D.
de testib. & l. sciendum. D. de legat. Gene-
ralius accipi videtur in Diocletiani, &
Maximiani constitutione, l. tutori. C. de
neg. gest.

AMINEVM M. v. num Macrobio lib.
3. c. vlti. est Falernum. huius meminit
Proculus l. fin. 9. 1. D. de vino, rit. oleisque
leg. Porro Falernum est, vbi Amineum
erat Macrobio, Accipitur verò pro vino
optimo. Seruius autē in illud Georg. 2.
Sunt etiam Amineæ vites firmissima vina.
Amineum, inquit, viaum dictum est,
quasi sine minio, nam album est.

AMITA, patris mei soror, quia si-
militer tercia à me sit, atque auia. Videri
potest dicta ex eo, quod ab antiquiori-
bus Auia sit vocata. Siue Amita dicta
est, quia à patre meo amata est; nam plus
sorores à fratribus, quam fratres dili-
genter videlicet propriæ dissimilitudinē
persenarū, quæ ideo minus habent dis-
fensionis, quo minus emulationis. Ex
Sexto Pompeio. Ergo Amita est patris

soror, ait Paulus l. 10. §. 7. D. de grad. ad fin.

Amita magna, est aut soror, ait Paulus
d. l. 10. §. 8. D. de gradibus.

Amita maior, ait Paulus, est proauis so-
ror, patris vel matris amita magna. d. l.
10. §. 8. D. de gradib. ad f.

Amita maxima est, ait Paulus, abauis so-
ror, patris vel matris amita maior, l. 10.
§. 10. D. de grad.

AMITINI, amitinæ, qui quævo
ex fratre sororēve propagantur, Gaius l. 1.
§. 1. D. de gra. quod & Nonius probat his
verbis: Amitini, inquit, fratrum maris &
fæminæ filij: horum etiā meminit Pau-
lus lib. 4. Sent. tit. 11. Possent tamen & hā
consulis appellationibus inter se consobri-
nis appellari. Igitur non malē Don. in
Terent. Cūm, inquit, de fratre natus est
alter, & alter ex sorore, consobrinus: cūm
ex fratribus, patrucles dicuntur.

AMISISSE dicimus, quod cōsequi
non potuimus, aut quod erogare cogi-
mur, l. si seruum, 33. in fin. D. ad leg. Ag. A-
misisse etiam rem videtur, qui aduersus
nullum eius rei persequendæ actionem
habet. l. Labro. 14. D. de verb. signif. Amitte-
re rem non videtur, quibus propria
non fuit, l. non videtur. 83. ff. de diuersis
regul. iur.

AMISSA dicuntur, quæ corrupta a-
licui relinq. ūtur, scissa fortē vel fracta,
Vlpian. l. Prator. 4. §. amissa ff. vi bon. rapt.

Amisum non potest dici, quod abla-
tum non est, Papiniano. l. nec vitulum, D. ex
quib. cau. maiores.

AMISSIO E ciuitatis, sit capitis
diminutio, ut in aquæ & ignis interd-
ctione. Paulus in l. amissione. de capite mi-
nuta. 1).

AMOMVM in l. fi. D. de publico. genus
est fruticis odorati in Syria & Arabia,
nascentis flore albo, Dioscoridi, lib. 1. c.
14. Vide Plinium lib. 12. cap. 12.

AMOVERE, inquit Donatus, pro-
priè est saxum de loco amouere: de-
nique est non auferre, sed remouere.
Itaque Iurisconsulti quibus in perso-
nis notare furti infamiam noluerunt,
in iis hoc verbum vsurparunt, tristi-
tiam rei lenitate verbi mitigante: velut
suis hæredibus, quasi non ex familia
rem auferant. l. si seruum. §. prator.
D. de acquir. hereditat. Amouere et-
iam est, contradicare, furto subtrahere,
Marcello l. rescriptum. 6. D. de in

que vt in iugis, & Gail. l. et ancillarū 27
q. 6. conf. ff. de prec. l. si in obsequio. ff. de lib.
cau. Et tamen verbum leuius in iugis uel
quam furari, vt tollitur ex l. etideo. §. si
filiam ff. rerum actio. Hinc nata est Am
torum rerum actio, que ~~in iugis~~ in iugis
rerum furtiuarum conditio est, explicatur
D. & C. de rer. amov. actio. Poterit amoueri
non videtur, qui non calido animo, nec
maligno rem repesit, ne is quidem, qui
in re errauit, dum purat rem non esse
hæreditariam, l. si seruum. 71. §. ff. de acq.
hære. Amoueri aliud est, quam rapere.
Nam amoueri aliquid etiam sine vi po
test, rapi iurem sine vi non potest. Inst. l.
quo naufragium §. non solum. ff. de incen
dicio nauis, naufragio.

A M O T A S. res dicimus non solum
 eas, quas mulier amouit, cum diuortij
 consilium inisset, sed etiam eas, quas mu-
 lier nupra amouerit, si cum discederet,
 eas celauerit, *Vlpia. l. si concubina. §. i. ff.*
rer. amot.

Amotarum rerum actio, Vide Actio rerum amotarum.

AMPHORA Græcis dicitur id, quod Latini Quadrantal appellant, *Festo lib. 15.* Est autem vas cuiusvis materiæ, duarum vinarum capax, figura cubi, rei cuius continendæ. *Iraq. Iulian. l. a. 6. de verb. fig.* Eandem, inquit, causam amphorarum esse, ut cum vinum habeant, tum in vasis numeris cum inanes sint, cum extra numerû vinariorum sint, quia aliud in his abdi posuit. Huius fit mentio apud *Ulpian. l. 15. §. 4. ff. de usufr. apud Pompon. Iulian. Proculus* vafe vinario, *l. 2. §. 6. de rit. vin. & l. ult. in ff. de leg. Rhod.* Quantum autem capiat vini, docet his verbis *Volusius Martianus*, iuris auctor: Quadrantal, quod nunc plerique amphorum vocant, habet vinas duas. modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios quadraginta octo, heminas 96. quartarios 192. cyathos 576. in eo, quod ait vinas duas, convenit cum *Columella li. 20. c. 12* in eo, quod scribit sextarios 48. conficit cum Feste.

AMPHORARIVM vinum dicitur, quod à dolio in amphoras diffusum est. Proculi. l. fin. §. i. ff. de vini. vino, oleoq. le.

AMPHOTEROPLOſ, Fœnus
nauticum eſt, cūm fœnerator & cōmea-
rus & remeatus periculum ſuſcepit. Hu-
ius meminit Modestinus in l. 3. ff. de nautico

famore. Heteroplon verò, quam cōmē-
tus tantum. Bud. in Ann. ad l. nihil interest
de nautico fan.

AMPLIARE verbum forſe, ſignificat interloqui, cum de re aliqua non quaerit, cuius quide ſententie nota hæc erat, N. l. id eſt non liquet. Verbū ampliari in Pandectis nō extat, formula Non liquet, reliquæ extāt apud Vip. l. Pompeianus. 13. §. arbor. in fi. ff. de recept. arbit. & apud A. Gellium. l. 1. §. c. Noſ. Arbis.

Ampliare ætatem, apud Scauol. l. 16. ff. de don. inter vir. & uxo. ita, vt ex vfuris alc-
retur, prout ætatem ampliauerit.

Ampliare hominem, & primos cœtus,
pro ampliare causam, & prima actio, au-
thor Rhetor. ad Heren. lib. 4. Aut istum nefa-
riū hominē ampliaveritis? Et paulo post.
Hinc vos veritatis, si primo cœtu con-
demnaveritis, ne crudeles existimaremini.

Ampliati rei dicebantur Bndæo, quorū damnatio differtur, aut quia coram sistendi sunt testes, & cum illis committendi: aut quia nondum planè liquet de crimine, aut poenæ modo.

AMPLIATIO sententia illa inter-
locutoria: differt autem à cōperendina-
tione, quia illa libera, et in iudiciū pre-
stita posita est, hæc necessaria, & legis
atque imperio instituta: illa sæpius fieri
poterat, hæc semel: illa in id tēpus quod
iudicib. placebat: alterā actionem diffe-
rebat, hæc in perendū diem duntaxat.
Prima differentia patet ex tertia Verri-
na exempla illæ obvia sunt: secunda ex
Ciceronis lib. de claris Oratoribus: tertia
ex Cicerone in Bruto. Vide de his tribus
differentiis fuissimè Fran. Hot. in Com.
verb. iuris. Sunt tamen: quibus hæc in re
Alconij expositio non satisfaciatur, & hæc
labuntur vt putent, ampliationē fuisse
in iudiciis, cum parū iudicibus liquebat:
cōperendinationē legē Scruilia in iudi-
cium repetundarū introducatū, vt etiam si
prima actione iudici liqueret reū dam-
nandū esse, tamen illi condempnare non
liceret. Vide Turm. Advers. lib. 5. cap. 2.

AMPLISSIMVS ordo, Senatorius intelligitur, vtpote omnium summus atque dignissimus, l. 2. §. 1. ff. de ci-
piendi ff. ad S. C. Velletiam. & alibi saepe in
Pand. & C.

Amplissimi ordinis decreta, & con-
sulta legimus, l. auferretur. ff. de ius. qui
us indi. l. de cetero. 25. C. ex quibus caus. in-
fam.

sem. irrog. l. amplissimi.
4. rescript. sem. ut. 13.
Amplissimos et ci-
bonestabant et si cui
monstr. 6. l. 1. p. pen. T.
Amplissimam potest
et omnibus legimus. l. ad
et amplissimos iudice
et non est neces. quo
Profecti pratorio, v.
fin. 9. pen. C. de tempo. a
luta reatum.

AMPLIVS, vo
f. servus. 128 s. f. 128. s.
re. ex. 128. nota est
deg. 3.

Amplius non peti,
appellata, pro non p
fieri, pro datum & fa
autem ita cautio illa
turam eam, cuius e
tio, persecutio effe:
vines, ad quos ea r
turator. 13. D rem rata
in Bruto ea est vltus
Broze, non soluā, n
plius eo nomine, ne
sic petitari, Huius
audet Pauli. i. cap.

Amplius etiam
fuit, in S. C. Macedo
Mace. Est etiam cer
ficat. longiori temp
de resib.

Amplius verbum
net, cui nihil debet
minus solui: ū vi letu
exactum, Paul. i. ver

Amplius verbum
gressio nem ad simi
cum sit intras, l. qui b
no. in p. 44b.

AMERICA, sa
ile aqueus, atque n
mul cum oleo expri
dit. Quod verò post
ditam, quasi secun
tam, fœces adpellat
Ipsius qui penum.
bassim codicibus
Pand. Hæc est mura
nux ex thymio pasc

ANSI and P
rd. Quatro an si

ANIMADVERTERE, pro cogitare, considerare, colligere, apud Ulpianum in l. i. de his, qui sui vel alieni iur. D. Quam

Animus, id est, quod in animo est; ne
adparet, declaratur variis modis: con
suetudine testatoris & regionis, ex pra
missis & sequentibus: tum exquirend
est dignitas legatarij, caritas, siue
dilectio, necessitudo. Hac colleg
ex l. si seruus plurimum. §. fin. ff. de leg.

quibus addit ibidem Accursius scripturam vicinitatem; & vide Albericum in l. qui iure familiaritatis ff. adq. poss.

ANIMOSE licet apud Paulum. l. si pignori. ff. fam. l. c. sc. opponitur adiudicationi, quae ipsa necessaria est: de eo igitur accipi debet qui volens contra adiudicationis necessitatem emit.

ANIMOSIOR emptor, apud Laolenum in l. ita ut 36. §. 1. ff. mand. qui cupiditate rei habendae plus pretij offert, quam res sit.

ANNARIA lex, vide infra, Lex annaria.

ANNIVERSARIA conditio pericipiendi redditus, id est, singulis annis reuertens, apud Scavolam. l. liberto. 21. §. pater. 1. de ann. leg.

ANNICVLVS amittitur, qui extremo anni die moritur, Paulus. l. anniculus. 132. ff. de verb. sign.

Annulus non statim ut natus est, sed trecentesimo sexagesimo quinto die dicitur: incipiente planè non exacto die, quia annum ciuilitè, non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus, l. anniculus. 134. ff. de verb. sign.

ANNONA propriè rei frumentaria: sed promiscuè pro quouis alimentorum genere usurpatur, ut discitur ex l. 3. ff. de leg. Julia de anno. Miminè, ait eo loco Papirius Iustus, æquum est, decuriones ciuitibus suis frumentum vilius, quam annona exigat, viderè. Usurpatur etiam annona, pro eo quod in annum prouisum est ad alimentum. Inde annona ciuilis in l. inbemus. 14. C. de sacrosanct. eccl. & alibi, panis ciuilis est in l. vlt. §. præterea C. de iure dot.

Annona præterea dicebantur, quas prædiorum prouincialium domini, conductoresque, tuendi exercitus causa, quotannis præbebant: ut patet ex tit. C. de anno. & trib. Vnde intelligitur, annonas in speciebus constituisse, hoc est, pane, carne, frumento, vino, feno, palea, &c. Tributa verò in corporibus, hoc est, equis, iumentis, vestibus, pecunia.

Annona arctior, in l.ideo. 17. ff. de compen. victus strictus, qualis est tempore caritatis: cum scilicet est incedium annona, ut utar verbis Quintilianii, id est, cum ingrauescit caritas.

ANNONARIA collatio, id est,

annona præstatio. l. 1. C. de præser. 30. anno. **ANNONARIVS** titulus quid sit, discitur ex l. pen. C. de fid. instrum. & iura hact. fiscal. lib. 10.

ANNOTARE, Annotatio, vide supra Adnotare.

ANNVLVS, vide ANVLVS.

ANVS dicitur tempus à bruma ad brumam, dum sol redit. Festus putat à Græco annum venire, quem illi έτος dicunt. Vnde & τριών Triennium dicunt. Varro lib. 5. de ling. Latin. ab anulo dici vult, & melius, veteribus enim vnico n. scribebatur. deinde circuitum significat, vnde anulus diminutiuum, & anus podex: eodem modo quo Græcis δαυλός utrunque significat, & podicem & anulum. Quin. & lingua Syriaca quod anulū significat, id ipsum & pro parte pudenda sumitur.

Annus constat trecentis sexaginta. quinque diebus. l. cum heres. §. Stichus. 5. ff. de statu lib. & l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.

Annus in iure duplex est, continuus & vtilis. Annus vtilis adpellatur qui 365. diebus constat, quibus experiendi quidve aliud agendi potestas fuit. l. 1. ff. quando de pecul. act. l. interdum 19. ff. de minorib. & l. si. C. de temp. in integr. restit. per. continuus verò qui perpetuò excurrit. d. l. fin. & d. §. Stichus.

ANVS etiam alius naturaliter numeratur, alius ciuilitè: Naturaliter, cum à momento ad momentum ratio ducitur. l. anniculus. 132. ff. de verbo. signifi. & hic in nuptiis exigitur, Nouel. 74. & 100. in pupillis & minoribus. l. vlt. C. quando tut. defun. l. 3. §. minorem. ff. de minor. in prescriptionibus temporalium actionum. l. 6. de oblig. & act. in Carboniana possessione. l. 1. C. de Car. edit. Ciuilitè verò, cum à die ad diem: sic ut qui ad extremum anni diem peruenerit, annum absoluisse videatur. l. 134. ff. de verbor. signifi. atque hic exigitur in testamenti fatione. l. 5. ff. de testa. in manumissione, ex l. Elia Senia. l. 1. ff. de manu. in usufructu. l. 5. & l. 7. ff. de usurpar. in lege Papia.

Annulus. 134. ff. de verb. sign. Annus verò litium quid sit, vide Seruum in illud. 11. Æneid. Si omnes vno ordine haberis Achivos. Annorum 14. erit, pro impleuerit, accipit Vlpianus. l. si cui. 49. in princip. ff. de legat. 1. At hæc verba

POST

post ANROS, biallano. l. libertat. 17. test.

Anno duodecimo hæc anni duodecim fit, compono l. 5. annus bissextilis, ius, colligitur ex l. Alcat. l. de verb. fig.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

ANNVM ad mentorem causa præstatum, quoniam l. 2. lex anno. 15. l. si id. 29.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

Annus capiti non ter pro completo. l. minor. & l. non quibus demon. l. ex bu. C. qui ex causis pro comp. tis articulis constat.

ANQUIRER

de prefat. 30. ann.
et uniusquisque
infirmit. & interfect.

Annotatio, vide ju.

de ANVLVS.

tempus à bruma ad
in festis patet a
quomodo illi in di-
triennum dicunt.
et in ob annulo
dus enim vincto n.
tratum significat,
dum, et annus po-
e Græcis et Latine
& positum et anu-
tricus quod annu-
tero patet pendenda

centis sexaginta.
heret. §. Stichus;
interitum ad leg.

est, continus &
peletur qui 365.
experiendi quid-
sunt. l. si quan-
m 19. §. de minor.
re in imp. conti-
excurret. d. l. fin.

naturaliter nu-
Na anhelit, cum
reum ratio duci-
tur. l. signi. &
Novel. 4. §. 100.
§. 1. C. quando
de minor. in pre-
am actionum.
Carbonaria pos-
et. §. 7. C. mulier
si. ut qui ad ex-
truenet, annum
§. §. de re lito. n.
in testament. si
manumissione, ex
am. in l. capio-
par. in lege Papa.
§. 1. §. 1. Annus ve-
derum in l. in-
et ordinis ha-
um. 14. et. pro
Vlpianus. l. si cui 49.
et. At hæc verba.

POST

POST ANNO, biennium significant
Iuliano. l. libertas. 17. §. fin. D. de manum.
rest.

Annus duodecimo liber esto, formula
hæc anni duodecimi principium signi-
ficat, Pomponio. l. si ita. 4. de manu. test.

Annus bissextilis, cui dies intercala-
tur, ut colligitur ex l. cum bissextum; & ibi
Alciat. D. de verb. sig.

Annus cæptus non habetur regulari-
ter pro completo. l. 3. §. minorem. D. de
minor. & l. non putabam. 48. D. de cond. &
demon. l. ex his. C. quando di. le. codi. Sanè
ex causis pro completo haberi in mul-
tis articulis constat. l. ad rem publicam. D.
de muneri. & honorib. l. qui filius 7. §. 8. Fa-
bius. D. ad S. C. Trebellianum. & alibi sepe.

ANNVVM appellatur quod ali-
mentorum causa in singulos annos
præstatur, l. quidam. 22. D. de pact. dotalib.
l. ex anno. 15. l. si di. 29. §. pen. & l. si. D. de
don. in. vir. & uxori. j. C. quando dies leg-
ted. & r. tit. de annua legat. Suetonius
in Tiberio; Peculio, inquit, concessio à
patre, præbitioneque annuis fraudavit.

Annua, bima, trima die; vetere locu-
tione quid deberi significamus, anno;
biennio, & triennio exoluendum: id
quod significantis explicat Vlpianus in
l. 3. de ann. leg. his verbis; Si l. garum in
telatum annua, bima, trima die, trigin-
ta forrè dena per singulos debentur an-
nos. Sic etiam accipi debet in l. legata 19.
& l. si cui 49. D. de leg. 1. & alibi sepe. Sic
etiam dos dicebatur olim præstanda an-
nua, bima; trima die; id est tribus pen-
sionibus; nam & tertie pensionis dotis
Cicimemin lib. n. ad Attic.

Annua 3 bina præstare; est annuatim
duplex quod præstare & pendere. l. cum
quis 37. D. de leg. 3.

Annua die, id est in annum, vel ab il-
linc anno. l. talis. 30. D. de leg. 1. & l. j. D.
de dot. præleg.

ANNVERE, quod sæpius l. C. vtun-
tur; est quæ nutu, hoc est capitis signo
aliquid affirmamus. Vnde & anhuere
pro concedere usurpatum. Virg. lib. 10.

Annuit huius Luno, & mentem laici re-
corset.

ANNO, ut in Iustiniani constitu-
tione. l. sine. C. de nauar. id est sine noua-
tione. Sic enim ibi legendum, non alicui
anno, ex veter. lib.

ANQUIRERE Festo est circum

quærerè. Anquirere scribendum eo si-
gnificatu putem.

Anquirere veteris iuris verbù quære-
re & informationem facere significat;
Lulio. 4. belli Punici: Seu legibus, seu
moribus mallet, anquireret.

Anquirere pecunia, capite, siue capi-
tis, vetus formula significabat mulctam
irrogare, vel ad populum ferre de mul-
cta vel capite allicius; vt tam populus
aut iubeat; aut antiquet. Lilius lib. 9.
Capite, inquit, anquisitum ob rem ma-
le gestam, &c.

ANS A, est qua quippiam prehendi-
tur ac teneri. Paul. in l. in rem actio. §. 2.
de rei vendi.

ΑΝΤΑΔΕΥΣΙΣ, accipitur pro permuta-
tione. Significat etiam rem, quæ mo-
re veterum in permutationem datur.
Alciatus in l. Labio 19. D. de verborum
signific.

ΑΝΤΑΔΕΥΣΙΣ apud Vlpianum, l. si ar-
borem. 17. de seru. urb. præd. ff. reductio
luminis. A. Augustino lib. 4. Emend. 16.
significat reuerberationem.

ΑΝΤΑΡΟΧΑ est scriptum, quod
restituit debitor se reditum illius anni
domino persoluisse. l. plures. C. de fid. instr.
Vide Apocha.

ΑΝΤΕ particula ad initium referre
riferibit Alciatus l. antichilus 132. §. ante.
D. de verb. sign. Ante etiam exclusiue si-
gnificat. l. qui ante. 13. D. de verb. oblig.

Ante, inclisiois nota est Vlpiano d. l.
qui ante. cum stipulatur, 113. D. de verb. oblig.

Ante diem decimum Kalendarum,
formula, decimus dies significatur An-
tonio Augustino lib. 4. Emend. cap. 6. Ias.
Cuiacio de iurissim ingenij viro. in l. qui ante.
13. D. de verb. oblig. Ante diem enim apud
veteres idem significabat quod ipso die
quasi dicerent, ante diei exitum: nam ut
die præstituenda; tota dies continetur.
Casar lib. j. de bel. ciui. Polliteri se in pro-
vinciam iturum; neq. ante quem diem
iturus sit, d. finire. Id est, quo die; vel an-
te cuius diei exitum.

Ante iudicium acceptum; est, ante
litem contestatam, ex verbis & sen-
tentia Pauli. l. amplius. 15. D. rem rat.
hab. eodem sensu accipitur apud La-
beonem, in l. qui conuincimur. 29. §. 3.
D. de legat. 3. idque per Constanti-
ni constitutionem l. secunda. ibi Eth-
im; & ubi in rem actio. Non igitur

ante iudicium acceptum, in d. 5.3. incip. si haeres. sumitur pro sententia, ut autumas Accursius ibidem: & ante sententiam: ut credidit Albericus. Nec mouere Pomponij response, l. si rem quam. 5. ff. D. de eius. Nam hic quocunque tempore, ut causae addit, denuntiari potest: illic ut iudicium in se susciperet. Vel apud Labeonem res euicta erat, apud Pomponium nondum. Scio Bartolum in d. 5. si haeres. hanc attropias diluissse, ut apud Pomponium sit titulus onerosus, pura emptiois, apud Labeonem titulus lucratiuus. Tu rem expende.

Ante Kalendas stipulatus, similis ei est qui Kalendis stipulatur qui 13. ff. de verb. obli. Bart. & Alsia. in l. 2. §. credidit. ff. si ser. per. multa varia de hac voce, ante, dicere, quorum verba huc non transcribo: ab his pete.

Ante omnia, id est, ante quam ad alia procedebatur. l. ante. 13. ff. de probat. & l. pen. ff. de alim. & cibariis legat. Azo in Summa. Codic. quand. civil. act. ion. crimin. prauid.

ANTECESSORES, sunt iuris doctores, magistri, & professores & s. e. n. n. r. a. l. quod & Hesychius his verbis docet: αὐτὸν λέγουσιν, ὁ τοῦς νόμους μαθηθῆναι: ubi tamen corrupte Antecessores vocat. nam vox hec Latinis hominibus insolens atque inaudita est. Horum sit mentio in constit. omnem in proam. Pandect. ubi & professores legitime scientiae dicuntur. & l. 2. §. que omnia, de vere iur. enuc. Hoc titulo cohonestati fuere Theophilus Institutionum Iustiniani paraphrast. s. & Iulianus patritius Nouellarum Graecarum eiusdem principis fidus interpret. Potest & hoc nomen extendi ad peritos legum & iuris, etiam si professores non sint, ab honore, quod aliis qui ius non dicere, antecedant. Sic Apost. principes Tertullianus antecessores vocat libr. 1. Tunc primum cum antecessoribus Apostolis conferebat. Antecessor etiam accipitur pro iudice precedenti & priore, apud Paulum l. edictum. 55. ff. de iudicio.

Antecessores etiam Tranquille in Vitellio dicuntur praecursores: ut & apud Mauricium, quorum esse dicit ante agmen ire, loca castris metandis idonea deligere, & vias, quae duci commodè exercitus possit, videre. Vsurpatur & hoc verbum aliquoties ab A. Hirtio in libr.

de bello Africo. Gallis *Auant courents.*

ANTEFERRI, clausulae, cuius metio fit in c. quodam. de praben. in 6. & c. auctoritate de concess. prab. eo. li. vim explicat Felin. in c. causam qua. & c. capiti de rescript. in antiq. cuius verba huc transferre nimis longum esset.

ANTESTARI, est dicere, tu mihi in ea causa testis eris, vel teste vi, id est, vnum aliquem ex his qui adsunt, prehensa auricula, testem citare. Quod si respondisset, Liceret tum iniecta manu aduersarium in ius trahebat: alias nisi sic antestatus, iniuriarum poterat accusari. Acroni, & Porphyriani in Sermo. Hor. 2. Satyr. 9.

- & quo tu turpissime magna

Exclamat vocat: & licet antestari?

Verbum verus leg. xii. Tab. quanquam deprauata sit: sic enim eam legit Lambinus, SI VIS VOCATIONI FVAT, AVT SI TE IN IVS VOCANTEM NON SEQVATVR, AMTESTATVS EM CAPITO, seu, IN IVS EM RAPITO. Torneib. sic restituendam putat, SI TN IVS VOCAT, NI IT ANTESTATVS, MANVM INCITO, AVREM ANTESTATI CAPITO. Lambinus vult verbum componi ab am, id est, circum & testari. Priscianus tamen scribit Graeco illi αὐτοδραμα supradicta respondere: Bud. Graeco αὐτοδραμα, id est, denunciare testimonium. Senti qui ita explicent, antestari, id est, testato conuenire.

Antestatus is erat, qui testato, id est, testibus adhibitis conueniebatur: sicut Denunciatus dicitur, cui fit denunciatio. l. venditor. ff. de re iudic. Eadem ratione apud Gaium lib. 1. Insti. tit. 6. pater fideiarius Antestatus dictus est olim. Nec verò Antestati dicuntur superflites siue testes, & Antestatorum non atreclatur auris, sed testium. Lex Baiuaria. Testis, inquit, per aurem trahi debet. Et apud Plautum in Persa, Satur. Age, ambula in ius leno. Quid me in ius vocas? S illic dicam apud Praetorē, sed ego in ius voco. D. Nonne antestaris? S. tuan' ego causa carnifex. Cuiquam mortali libero aures atterā, Qui hic comercaris ciues homines liberos? Itaque lex xii. Tab. sic forte restituenda: SI IN IVS VOCAT, NI EAT, MANVM INCITO, EN CAPITO ANTESTARI. Enacipito autē pro incipi-

incipio. Ve sit hic ius vocat, non iniecta, & antestetur quare, nisi aut legunt, ut ostendit TARI. Huic opposit, testato non conuenit in Cuius. 15. Hoc inique inestatum m. Arndt sunt conflagrationes cum in l. quatuor. 14. §. Antias autem non quam particulae ac Plin. Tonilla in dulz. Ab Aristotele et ius vocatur. Arndt uenit, remittit in l. sed §. 35. redit.

ANTIDOTV quo nos aduersus mus: contra venenū de pin. leg. adpellamentum salobre. l. trah. empt.

Antidoti, est sp. ve donec pecunia se dicor viatur, fruar. l. si §. 11. §. 3. ff. de pigm. act. Exempt. 14. & l. §. 1. leg. 17. de Const. iur. de obser. lib. 3. cap. 35.

ANTICIPA causa intruditur descriptioni locus sit de test. & comm. ff.

ANTICVS Antis populi deuipuli Ilii. Summis Sclauinis, quos in incurrentes Iustin ducem repulit, & ce germano sororicectionem fere del

Armutia, Fabio tetracta, quam vltum reliam pet. S. nulla de vere iur. Digest. Contra puerum. D. de ad. l. contrarius censetur que fidei ius & huiusmodi quaedam.

incipito. Ut sic hic sensus, Qui rem in ius vocat, non eum ducat manu iniecta, & antestetur. nec enim iure ducitur quis, nisi antestatur. Alij aliter eam legunt, ut offendimus, in verbo ANTESTATUR. Huic opponitur, Incestus, id est, testato non conventus. apud Plautum in Curcul. 15. Hoccine pacto in demnaturum atque incestatum me arripit?

A'ntedix sunt consilia, id est, fauciu inflammationes cum timore. sic accipitur in l. quaritur. 14. §. si quis. ff. de edil. edict. Antias autem nomen est tam morbo quam particulæ accommodatum; unde Plin. Tonsillæ in homine, in suæ glandulæ. Ab Aristotele in 1. de hist. anim. περὶ τῆς ψυχῆς vocatur.

A'ntidoxi, remuneratione significat. Plin. in l. scd. 25. §. consilii, ff. de per. her. redit.

ANTIDOTVM, medicamentum, quo nos aduersus venenum præsumimus: contra venenum adpellamus, l. 5. ff. de pen. leg. adpellatur à Gaio medicamentum salubre. l. quod sape. 35. ff. de contrah. emp.

A'ntignos, est species pignoris ita dati ut donec pecunia solvatur, pignore creditor vratur, fruatur in vicem vsurarum. l. si in. 11. §. 1. ff. de pigno. l. si pecuniam. 22. ff. de pigno. act. Exempla huius sunt in l. si ea. 14. & l. si ea lega. 17. C. de vsur. & de ea vide Constant. 11. de iur. antignos, & Cuiac. obser. lib. 3. cap. 35.

ANTICIPATVR res lite, cuius causa intruditur actio ante quam præscriptioni locus sit. exemplum est in l. 2. C. de vect. & commiff.

ANTICVS Iustinianus dictus, ab Antis populis deuictis. Sunt autem populi litri fluminis accolæ, congentres Scclauinis, quos in Romanas provincias incurrentes Iustinianus per Childibium ducem repulit, & post aliquot annos duce germano sorori suæ filio, ad interuentionem fere dæleuit.

A'ntologia, Fabio lib. 3. ca. 6. legum contrarietas, quam villam in libris Digestorum relictam pernegat Iustinianus l. 1. §. nulla de vere. iur. enuel. sine de confirmat. Digesti. Contrā putat Budæus ad l. fin. §. seruis. D. de ad. edict. Leges sequentes contrarias censet. Lex per seruum. §. denique ff. de vsu & hab. cum l. 5. §. 1. ff. de vsu fruct. quemad. con. l. si pona. ff. de cond. in-

deb. & l. repetitio. ff. eo. l. quid tamen, & l. cum ab eo. ff. de contrah. emp. l. cum quidam. & l. in fraudem. ff. de iure fisci. l. hoc iure & l. insulam, & l. stipulationis. ff. de verb. oblig. l. si filius. ff. de indic. & l. si ff. de extraord. cog. Has ἀντιολογίας conciliant eruditissimus Zasius, edito in eam rem libello, parte 1. & nouissime l. Cuiacius in libris Observationum.

Antipergaria, ἀντιπεργαρία, gratiarum relatio, à ciconia, quæ πελαγός dicitur. Tradunt enim ciconiam naturali quadam inclinatione parentes senio confectos alere, bumperisque gestare in volatu. Vnde iustitiz symboli dicunt. Et pelargicas, seu ciconarias leges ex Aristophane rectè adpellauerimus, quas siue naturales, quibus iubentur liberi parentes inopes alere. Hæc Budæus in l. 1. ff. de iust. & iur.

Antipergaria, sunt donationes quas maritus facit vxori, propter nuptias, quibus proxima sunt ἀντιπεργαρία, & ἀντιολογία, de quibus Constant. Hæc ænopolis scribis lib. 4. tit. 10. Antipernorum fit mentio, l. fin. C. de donat. ante nupt. verbum iunctum ex atri & q. p. v. Hæc in dotem rediguntur. l. generaliter. §. hoc obseruari. C. de sec. nupt. Vide infra τ' ὁμοίων.

ANTIQUARE Festo est morem pristinum reducere. Antiquare legem est ipsam abrogare, improbare, tollere, Cicero. 3. de legibus. Vos item, ut audio, legem antiquastis siue tabellas. & l. 15. C. de sacros. eccles. & l. fin. C. de ed. diu. Had. tol. Moris enim erat Romæ, cum rogatam legem improbarent, & repudiaret, in tabula scribere, A. qua notula significabatur, Antiquo.

ANTIQUARIVS, qui verbis ab vsu remotis vratur, quive vetustissimos auctores scrutatur, Suet. in Aug. cap. 68. Iuuenal. Satyra 6.

Ignoræque mihi tenet antiquaria versus. Antiquarij etiam erant qui bibliothecæ codices componebant, vel pro vetustate reparabant, ut docent Imp. Constitutio. l. 2. in princ. C. Tb. de stud. lib. vrb. Rom. lib. 14. C. T. quo etiam sensu accipiuntur in l. hac parte 10. C. de proxim. sac. serin. Vnde etiam ἀρχαιολογία, & ἀντιολογία vocabantur, ad differentiam aliorum, qui τὰς τῶν scribebant.

Antiquior dicitur, carior, & potior, Paulo. l. postliminium. 19. §. transfige.

Ἀποκριταί *egressi*, Ad responsum interpretatur Iustinianus Novell. 25. Vide Ad responsum. Interdum hoc nomine appellantur qui in aula Imperatoris ecclesiarum cuiusque diocesis negotia gerebant, quasi eorum legati, ut Novell. 6. §.

κεκείνο μισθῷ. Apocrisiarius etiam dici
videretur, qui monialium negotia procu-
rat, ut Nouel. 123. 6. κεκείν' ε' δὲ βα. itē qui mo-
nachorum. Hoc verbo etiam utitur
summus Pontifex. cap. significasti. de e-
lect. vbi interpretes pro nuncio acci-
piunt.

Α' ἄποκρυφες, occultus, arcanus. Porro qui libri sūt Apocryphi, vide 15. & 16. dist. per totum.

A' πὸς ἐκτὴς in *Nonsch. & Basil.* est apocha,
 cui is corameminit Eustathius πρὸς ἁ-
 νικῶν διαμνηστικόν. τι πρὸς λ. ἡμερῶν. M. Fa-
 bius ἐπὶ τὸς ἐξῆν definit li. 5. c. 10. eiden-
 tem probationem.

Α' ποδ' υπ' α' εν, pars est balnei, vbi constituebatur capistrum Cuiac. lib. 5. c. 8.

APOLIDES, item infularij dicuntur à I. Civiles ferui, ac pessimi, sine ciuitate, & in insulas deportati, & in publicam opus, aut in metallum dati. *Marci. in l. sunt quidam. ff. de pen. Quidam, inquit, apolides sunt, id est sine ciuitate.*

ΑΠΟΓΡΑΦΑ, απογραφη, est an-
notatio bonorum, indexque eorum quæ
reperita sunt. Iurisc. Inuentarium vocant,
& Repertorium, ut in Comment. lingua Græ-
cæ Budæi testatur.

*Καταπαύει, in dicitur Πύ confit. l. 1. §. 1. ff. de
appel. rescriptum, sententia: quo sensu
sepe reperitur apud Demosthenem, &
Plutarchum in Publicola. Apud Dia-
lecticos plerumque pro negatione su-*

Argo id est, perplexum, *Gellius lib.*
vertit inexplicabile: & alibi, *aim.*
huiusmodi argumenta voca-
Abbas lib. 3. cap. 3. dubium, & de quo
Est igitur controversia pa-
offens. *Ubi exornat.*

1 Marcianum. l. f. ita. 19. ff. de condi-
4. l. i. qui quadringenta ad leg. Fale. apud
Marcianum, ubi hoc verbo vitur: Dixi r
compar hanc questionem esse, qui tra-
ctatus apud dialecticos. s. s. pseudopars di-
catur. Vide A. Aug. lib. 4. Emend. o. 16.

Apostata, à fide religionēque defe-
ctio, fidei sanctæ proditio, ut ex Impp. con-
stitutione elicitur, l. bi qui. 3. de apostat. A-
postatarum autem nomen est sacrile-
gium, l. 4. C. eod.

A' ποσάκις, repudium interpretatur
Enstathius in eo qui *ὡς ἡγουμένων δια-
μείτων* inferibitur lib. tit. *ὡς πτωχίας*.

Cuius rei exemplum extare scribit in
Novell. 22. c. 1 p. 2.

APOSTOLI vulgò sunt dimisso-
 ria literæ, ὅτι τὸ διαπορεύεσθαι, quod mittere
 significat. l. Dimissoria. ff. de reuerbor.
 significat. l. unico ff. de libel. dimiss. l. Ex-
 cius. 9 ff. de iure fise. Paul. lib. 5. Sentent. ciru.
 34. l. cor. 6. §. fin. C. de app. Apostolorum
 formam tradit Marcianus d. l. unica.

Apotheca, apothecarium, reconditorium,
id est, locus rebus quibuscvis ad tempus
condendis idoneus: quae & librorum e-
rat. *Isi quatuor. 12. §. instructo. 17. ff. de
fund. instruct. & Xenocras, §. Xenocras, l.
ullo Poluci lib. 10. cap. 1. Onomatia. elt &
cella vinaria. l. videamus. §. qui vinum. ff.
de l. vindic. l. 2. §. ceris. ff. loc. l. 1. Cod. de
verb. sig. Plin. lib. 4. c. 14. Olei quoque e-
rat. Columell. lib. 1. c. 6. Reirustic. l. 1. C. de
verb. sign.*

APPANAGIVM, Francicum vocabulum. Sumi solet pro ea bonorum parte quæ Regis Franciæ liberis natu minoribus suis concedi, postquam natum maximus mortuq̃ patre regnum adeptus est. Eius autem ius & conditio hæc est, vt directum dominum Rex ea in parte retineat: & si posteri virilis sexus deficient, ad regem redeant. Dicitur autem est quasi Abbannagium, B. in P. mutato, quasi quis partem exclusoriam dicat: non à pane quotidiano, vt volunt pragmatici.

APPARERE, *Budao in forensib.*
exhibendi officij, & obsequij exhibendi
gratia præstò esse: quod & antè docuit
ad Virgilij versib. 12. Aeneid. Servius.

Haec Iouis ad solium, seu in limine regis
Apparent, accumbentiq; mecum mortalibus
agris.

*Cicero pro Cluene. Quid sibi autem illi scriba, quid lictores, quid ceteri quos apparere video, volunt? Feslus lib. 12. Naualis, inquit, scriba, qui in naue apparebat. Apparere etiam, probatum esse & liquere probationibus, sonat. §. sic itaque differet. Inst. de actio. Si appareat cum dare oportere, quom locuti veritit Theophilus est qui vult uti actiois vnde ait: *γινώσκωντος μου δ' ουκ*. Apparet igitur non pro intendere ibidem accipi, vt male Oldendorpius explicuit.*

APPARITIO, officium, actus
apparendi: quandoque sumit. ir. pro ipſis
apparitoribus, *Vlpian. l. ſin §. ſin. ff. quod
met.*

mer. caus. quo etiam
i. c. de loca. pradi. c. u.
dandum, interueni
quod mer. caus. i. qu
Odofredus ad l. j. qu
nium explicat. Appa
apparitoribus sumit
ut Accursius & Ioh
dem, aut pro disculsi
pius, falso putarunt.
tineur pro officio, si
amar. brocol.

tuum ministri, qui e
tur, ut colliges ex l.
Apparitorum numer
liciores & praecon
quem x M. Ciceron
rius adduximus, loc
eos varios fuisse con

APPARITV
ministerium, & offic
fer. bit in lib. de Gram
classe j. a. 110. 4. in pr

est: appellare Magis-
dire agendi causa in
j. ff. ex quib. caus. ma-
sius, non fuit ex,
quod tamen ab eo f
Tribunus, et off

Appellare item est
superiorem prouocare.
l. i. c. de ff. eod. Ap-
pello consequere.

litter debitorum, e

pre eo quod crebr
re, id est, ab eo id
re, Julian. 16. in fin. ff.

contrarium est repudiare. l. appellatione. 3. C. eo.

Appellationis causas reddere & agere. l. j. & 2. D. an per alium caus. l. j. §. si pen. appell. & alibi sepe in tit. D. de appell. est placitare causas appellationis. Prosequi appellationem, & prouocationem exercere, pro eodem dicuntur. l. 2. §. legati. D. de iudi. l. j. de appell. & re. Ex appellatione cognosci, & pronunciari dicitur, quādo appellationis causa cognoscitur & pronunciatur. l. non ob 25. §. pro soc. l. heredit. 102. §. j. §. de solut. l. licet. C. loc. Sic ex appellatione sententiam dicere. l. minor. 18. §. idem Imp. D. de min. Et ad appellationem iudicare, non putabam. D. de cond. & demonstr.

Appellatio iniusta pronunciatur, cum dicitur malè & temerè appellatum. l. negorum. D. de appell. porro superiori iudici satis est, pronunciare iustam, vel iniustam prouocationem, ex Diocl. & Maxim. confis. l. ea. in fin. princ. C. de appell.

Appellationum tempora, t. qui suspecti. 20. D. de appell. cum similib. sunt quæ ad appellationem interponendam, exercendum & explicandam constituta legibus, moribusve sunt. Sunt autem quatuor, ut à quodam Antecessore Tolofæ accipi. Primum intra quod appellare oporteat: & intra decem dies appellandum Iustinianus constituit, Nouel. 23. §. j. idque à recitatione sententiæ. Secundum tempus, intra quod petendi sunt Apostoli, de quo l. iudicibus. C. de appell. Tertium est tempus inducendæ, & ut pragmatici Galli loquuntur, releuandæ appellationis, cuius meministi. l. 2. & 3. de temp. & repar. appell. Quartum tempus terminandæ. §. sanctimus. de appell. confit. 93.

Appellatio Tribunalium, apud M. Cic. in Cluentiana, Videturne intercessisse appellatio Tribunalium, non more, sed auxilij causa. Appellatur autem Tribunalium more & instituto, cum eorum intercessio postulatur, si quid iniquè à Pretore, verbi gratia, decernatur: aut cum auxilij causa appellatur, idverò non fit more in causis, quia qui id facit, de sua causa cognosci non vult. Qui auxilij causa Tribunalium appellabat in litibus, is se æquo iudicio certare non posse clamabat.

APPELLERE propriè nauigia di-

cuntur ad litus, ripam, portum, Græci ripam, eivl. riparum. ff. de rer. diuis. Sed & pecora ad aquam appellere dicuntur. l. vnic. §. si. D. ut in flu. publi. l. j. §. Trebatium. D. de aq. quor. & assi. l. 2. D. de riu. Ex quo pecoris ad aquam appulsus.

APPENDER Ein dotem, Vlp. D. lib. 23. tit. 4. l. 34.

APPENDICIUS, ab alio pendens. Vlpian. de acqu. her. l. si quis. Sunt, ait, appendicij precedentis institutionis.

Appius Claudius Appiam viam strauit, & aqua Claudiam induxit: vel, ut quidam legunt, inuertit. R., litteram inuenit, ut pro Valesiis, Valerij essent, Pæponio l. 2. §. iuris. 18. ff. de orig. iur.

Applicum, pro iuncto apud Sceniam accipitur, quum ait, Domum meam cum horro applicito. l. uxorem. §. j. de leg. 3. ut apud Plinium lib. 2. epist. Applicum est cubiculo hypocaustum perexiguum.

APPLICATIONIS ius ab Atheniensibus ortum esse retur Turn. Adul. 24. c. 32. apud quos peregrini se alicui opulento cui in clientelam dabant, dicabantque: quod in palliata comædia imitatus est Terentius, cum in Eunuchio scripsit,

una est domus, Thais patri

Se commendauit in clientelam & fidem: Nobis dedit se.

Id Atheniensis appellabant *ἀγορεύων* *ἀγορεύων*. Qui autem ad patronum se non applicarat, in iudicium vocabatur, quod dicebatur, *ἀγορεύων* *ἀγορεύων*. Horum autem si quis inestaret mortuus esset, patronum volebant (qui tamen non propriè patronus erat, sed tanquam patronus) dimidiè partis bonorum possessionem accipere. Ex Ciceronis tamen in Verrem verbis, ubi C. Sulpitij Olympi meminit, colligi potest, sextæ partis bonorum petitionem his patronis concessam. Horum aliam explicationem vide apud Horum in Comm. verb. iur. s.

APPELVMBARE argentum, est plumbo addito curare ut argentum argento vel massa massa cohzreat, cuius sententia in l. in rem actio de rei vend.

APPREHENDER E, pro capere personam, apud Vlp. D. ad l. Aquil. l. sed & si. §. si autem ait, cum posset apprehendere, maluit occidere, magis est ut iniuriam fecisse videatur.

Apprehen-

Apprehensio, id est non est pulsus concedere iacturam nom. l. 3. §. iur. D. de f. APPVLSVS per res, us ad aquam expulsi. pred. rust.

APPENDICE substitucionis tabulæ de adq. hered.

APRARIVS, ut retia apraria, Pa. 22.

APSIDES verum quo visus est Paulus l. de aut. & arg. mund. S. runde, in quibus esse tabulæ in lancium geplanæ ut apud Horat. bulas canabatur omasi bi tamen alij Patinae

APTVS Fessio huius gossificatione intelligi solet pro adeptus, si pisi.

APPROBAR improbat.

APVD, mutuæ coniunctionem signatus, cano apud amnes in hoc differunt & dominium, ac proxime accedit, quod de verbor. significat esse, quàm apud. Velle reprehensio, plerumque confundit de tab. exhi. l. & habet cum qui ad fin. D. de apud aliquem ob bligari, aut l. l. d.

AQVA diuena diurna quæ noctu t. 7. D. quæmad. fer. am. & aq. plu.

Aqua æstiuæ, quæ dicitur: sicut dicitur salus æstiuæ, cast. verum etiam hyemalitate vimur. l. j. §. 4. si.

Aqua quotidianæ potest, tam æstiuæ,

am, portum, Gregis
de rer. diuis. Sed &
pellere dicuntur. l.
publ. p. Trebetu.
c. De rer. Ex quo
pulsus.
Eim dotem, l. p. D.

V S, ab alio pendens,
sequi, sunt aut, ap-
s institutionis.
Appum viam strati-
on i iur. vel, ve-
tut. R. Interam in-
Valer. essent. P-
Rom. iur.

unctio apud Sceno-
ait, Domum meam
herem. j. de leg.
e epist. Applicum
causum perexi-

DN I Sius ab Ahe-
retur Turn. Aul. li.
egregii si dicunt
ellam dabant, dica-
illata comedia in-
com in Eunucho

hac parri
tute. am & filio:

habant in iur. & ex-
patronum se non
vocatur, quod
o iur. Horum aut
aus esset, patro-
nam non propri-
equam patro us)
rum possessionem
is tamen ia Ver-
pity Olympi me-
festa parus dono-
renis concessam
tionem vide apud
iur. s.

Argentum, est
et argentum ar-
collezret, aut si
de re iur.

ER E, pro capere
D. ad. A. qu. sed
um posset appreh-
magis est vinnu-

Apprehen-

Apprehensio, id est, captura personæ,
non est passim concedenda, propter ma-
gnam iacturam nominis & famæ, iuxta
l. m. 3. s. iuror. D. de suspect. iur.

APPVLSVS pecoris inter seruitus-
res, ius ad aquam expellendi, l. p. l. 5. de
seruit. prad. rust.

APPENDICES institutionis, sunt
substitutionis tabulæ, l. si quis heres. 35. D.
de adq. hered.

APRARIVS, adiectium ab aper:
vt retia apraria, Paulus lib. 23. titul. 5. l.
22.

APSIDES verbum *πυλωναίον* est,
quo vsus est Paulus l. pedicul. 32. §. 1. D.
de aur. & arg. mund. Sunt autem læces ro-
tundæ, in quibus esca ponebatur: sunt &
tabulæ in lancium genere magis latæ &
planæ, vt apud Hora. epist. lib. j. epist. 15. ta-
bulas conabat omasi, vilis & agnina. V-
bi tamen alij Patinas legunt.

APTVS Festo lib. j. cum propria si-
gnificatione intelligatur, poni tamen
solet pro adeptus, sicut apisci, pro ad-
pisci.

APPROBARE dicitur, qui non
improbat.

APVD, matram loci & personæ
coniunctionem significat: vt cum dici-
mus, ceno apud amicum. Apud & pe-
nes in hoc differunt: alterum personam
cum loco significat, alterum personam,
& dominium, ac potestatem: quo pro-
ximè accedit, quod Vlpia. l. penes. 63. D.
de verbor. significat, dicit, penes amplius
esse, quam apud. Ridicula est ig tur L.
Valla reprehensio. Sed hæc differentia
plerumque confunditur, l. 3. §. si penes. D.
de tab. exhi. l. & habet. §. pen. D. de preca. l.
sum qui. ad fin. D. de resuscip.

Apud aliquem obligari, pro alicui ob-
ligari, dixit Iul. l. 16. D. de fideiuss.

AQ

AQVA diurna, quæ die tantum, no-
cturna quæ noctu tantum ducitur, l. si sic.
7. D. quemad. fer. amitt. l. si prius. D. de aq.
& aq. plu.

Aqua æstiva, qua æstare sola vti expe-
dit: sicut dicimus, vestimenta æstiva,
saltus æstiuos, castra æstiuæ, quibus in-
terdum etiam hyeme, plerumque autem
æstare vimur, l. j. §. æstiva. D. de aq. quoti.
& aq. i.

Aqua quotidiana est, quæ duci assidue
potest, tam æstiuo, quam hyberno tem-

pore, etiam si quotidie non ducatur. Na-
turam enim aquæ, ac consuetudinem re-
spicimus.

Aquæ caput illud est, vnde aqua nasci-
tur, l. 1. §. caput. D. de aqua quot. & aq. i.

Aqua & igni interdictum. Hi quibus
aqua & igni interdictum est, id est, de-
portari, l. p. l. j. D. de leg. 3.

Aqua & igni accipere, id est, nuptias
celebrare, l. penult. D. de don. inter vir &
uxo. Varr. apud Seruium: Mariti aqua &
igni uxores accipiebant. Eodem respicit
versus ille Valerij Flacci lib. 8.

—ignem Pollux vndamque iugalem
Præcudit: & communis ille versus:
Vota viri capiant quæ iam capienda pu-
rabant:

Quæ faciet iustor & vnda viros.
Vide Igni & aqua accipere.

Aquam pluuiam definit Vlpianus l. j.
§. j. D. de aq. & aq. plu. quæ de celo cadit,
atque imbre excrescit. siue per se hæc
aqua celestis noceat, siue cum alia mis-
ta sit. De aquæ pluuiæ transitu (ait Fro-
tinus de limitibus agrorum) controuersia,
si collectus pluuiæ aquæ transuersam se-
cans sinem alterius flumen influit, & dis-
conuenit, ad ius ordinarium pertinebit.

Aquæ calidæ & frigidæ meminit Vlpianus l. j. §. idem Labeo. D. de aq. quoti.
& aq. i.

Aqua perennis, quæ perpetuò fluit,
neque ynquam arefcit. l. 1. §. loquitur. D.
cod.

Aqua profluens separatur à flumine.
§. & quidem. de rerum diuis. videreturque
tantum à flumine differre, quantum
pars à toto.

AQVAGIVM, Festo, quasi aquæ
agium, l. hoc iure. §. pen. D. de aq. quot. & l.
aqua. 9. D. quemad. feriamur.

AQVARII sulci fiebant in agris
aquæ elicendæ causâ. Græci *πυλωναί* di-
cti. l. j. §. sed & si quis, & §. seq. & seq. D. de
aq. & aq. plu. l. vicini. 24. D. cod. Fest.
lib. 5.

AQVARII, aquarum custodes,
id est *αγρονόμοι*, l. pen. de aquaduct. lib. 2. C.
Aquarii, qui aquam domum lauandi po-
tandique causâ, importabant l. quasitum
32. §. id est respondit. 22. D. de instr. vel inst. leg.
Aquarii autè Festo sunt impudicari mul-
lierum foridici asclez. Quam significa-
tionem hinc puto manasse, quæ dum
eorum ministerio sæpius mulieres ad

balneum vterentur. vnde apud Plautum, *Aggerundaque aqua sunt viri duo defesti*. hac occasione amorum internuntiis solebant eis vri. Hinc Iuuen. *veniet conductum aquarum*. Aquarioli autem per diminutionem ad contemptum, vt in vilificationis & omnium vilissimi ipsi dicuntur. Turn. macarios, m. addito inde deduci vult, & testatur in Lexico Latino græco **Aquarium**, vnde *quod est esse, & aquarium balneum*, sed & baccarionem, *proprio dicitur*. malim tamen macurij nomen à baccarione deduci, b. in m. mutato. Baccario enim à baccare vasis genere deducitur ad portandam aquam apto, vt in vet. gloss.

AQVÆDVCTVS est ius aquæ ductæ per fundum alienum. l. j. D. de seru. iur. rust. prad.

AQVÆHAVSTVS, est, ius aquam hauriendi. d. l. j.

AQVÆLICIVM dicitur, cum aqua pluvia remediis quibusdam elicitur. Festo lib. 1. & Terent. lib. 3. *aduers. Marci*. Vnde Aquilicæ, qui aquæ eliciendæ sunt ar. isces. apud Tarruntium l. ult. D. de iure imm. de quibus vide Vitruu. lib. 8. c. j. & Plin. lib. 26. c. 6.

AQVÆLEX dicitur N. Marcello aquam colligens, & Paterno. l. f. de iure imm. D. scilicet artifices inueniendorum fontium, aquarumque colligendarum ad aquæ ductus, idem ferè sumis qui libratores vocantur in tractat. de excus. artif.

AQVILIANA stipulatio à Gallo Aquilio exposita est, vt Florentinus scribit l. 6. vno. 17. §. eius rei. D. de accept. & §. itemper. Instit. quibus mod. vol. oblig. huius formulam referens, cuius eam esse vim ait Vlp. l. Aquiliana. D. de transact. vt omnes omnino præcedentes obligationes nouer, & perimar, de quibus erit cogitatum, ipsique perimar per acceptationem, & referente Papiniano. l. cum Aquiliana. D. ex eo consensu redditur.

AQVIMANILIA, vasa aquaria. l. 3. de supel. lega. Paulo lib. 3. Seneca. recep. in eis. 6. Cuiacius tamen Obser. lib. 10. c. 13. Aquimanilia legi mauale, & explicat *ἄρτιμολογία*: testaturque in veteribus glossis inueniri. Aquimanile, ἄρτιμολος, vel quod ex eis aqua maner & effundatur in pelues, vel quod aquam poscere solent. *arg. eibum* his verbis: Aquam

manibus. Plaut. *Trucul.* Date aquam manibus.

AQVIMINARIVM dicitur vas escarium, & propter aquam paratum, l. cum aurum. 19. §. si cui. D. de aur. arg. leg. Cuiac. Obs. lib. 6. c. 17. legi mauult Aquimanarium, ea forma, quæ Non. Aquzmanalem dixit.

AR

ARABARCHES erat Alexandrie magistratus, qui Iudeis præerat Alexandrinis, quem & quidam Alabarchen vocant, vnde in Epigram. 2. scribitur *ἄλκιμος ἄρχος ἰουδαίων*. De hoc meminit Ioseph. lib. 2. c. 6. §. belli Iudæi his verbis. *Primi inter Alexandrinos Iudeos, tam opibus, quam genere, & tū Alabarchæ magistratum gerens*. Alio loco, videlicet lib. 19. c. 4. Ethnaicham appellat. Ergo eiusdem gentis princeps fuit Alabarches, Arabarches, & Ethnaicha, & credibile est Alexandrinorum quodam idiomate, & literam, in l. emollitum. Vnde Turneb. *Aduers. lib. 27. c. 25.*

ARATRVM inducere, moris fuit Romanis, quū verbè aliquam euerissent, vt eam funditus deleterent. Hinc probare & colligere solent Iurisc. tam demū verbem aliquam esse desinisse, atque interisse, cum in ea aratrum circumductum est, *Modest. l. 23. D. quib. mod. usufr.* Hinc Cic. Philip. 1. *Vix exillum tolleres, & aratrum circumduceres*. Et Horat.

(Ira) alius vrbibus vltima

Statere causa cur perirent

Funditus, imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.

ARBITER vetustè dicebatur, pro teste. Vnde illud, Remotis arbitris, pro sine teste, & in solitudine. Interdum datum iudicem, additum quod significat. l. Lucius. 2. 4. D. de pos. quod & Festus præbat l. 1. his verbis: *Arbiter dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium, & facultatem*. Est igitur arbiter iudex compromissarius, id est, cuius Rom. ex compromisso à litigatoribus sumptus, cuius Pretor disceptandæ arbitrio suo controuersie potestatem dedit, l. Pomponius. ff. de arbi. & l. 4. & l. pan. C. ad. Arbiter etiā quandoque à magistratibus dari solet, l. 2. C. de sen. & interlo. Separatur tamen, & differt à iudice, l. lex. 7. D. ad leg. Jul. repet. §. 1. Instit. de off. Porro hanc differentiam tradit Aristoteles, lib. 4.

Rhetoric.

Rhetoric. & dicitur
magistratus, & dicitur
magistratus, & dicitur
Senec. l. 3. cap. 7. p.
aus. Iudicem formi
tos, quos non exco
arbitr liberam & r
collis religionem ha
decrare quid pote
possumus arbitros i
cuis nominari qui
Arbiter familia
pianum, l. 1. in ff. d.
arbitr. D. fam. eris
nauis. C. ced. & r
biter diuidentia ha
flia. C. eo. & arbiter
tus. l. 3. C. comm. diu.
plicatur.

Arbiter communis

l. 1. ff. de iur. diu. & apud

in 1. 1. 18. De arbitro

Ora. pro Cæcina.

Arbiter pro socio.

l. 1. & apud Cic. in orat.

Arbiter tutelæ, l. ff. de

l. 1. C. arbi. iur. vbi iur.

Arbiter dotis rec

felus. ff. de de iur. co

Arbiter aq. plu

fenum. l. vltim. 2. q.

Cic. in Topic. in loco

Arbiter actionis

l. 1. ff. de iur. 1. 4. §. hoc

Arbiter & in h. s.

tra ubi boni viri est

que sunt, l. Stichus.

determinandam v

actus, vel itinris st

feruit. rust. Item si

dine edificiorum

minibus. D. de seru

probandos, l. arbi.

Arbiter falcidie

bonorum quantita

cōstituentia datur

l. 1. §. cum dicitur. ff.

Arbiter à Pretor

tiendis iur. hare

l. 1. §. quia. ff. de man

significat. quæ v

re delectum, cu

compentur, l.

de fideicom. liber

omnia arbitrorum

Rhetoric. ἡ διατριβὴ τὸ θεμιτὸν ἐκείνῳ δὲ
 διατριβὴ τὸ νόμον, καὶ τὸν οὖν διατρι-
 βέειν ἐστὶν ὁ τὸ θεμιτὸν λαλῆναι. quod &
 Senec. lib. 3. cap. 7. probat: ex quo adia-
 cius: Iudicem formula includit, & cer-
 tos, quos non excedit, terminos ponit:
 arbitri liberam & nullis astrictam vin-
 culis religionem habet, & adiciere &
 detrahere quid potest. Hinc obferuare
 possumus arbitros in iis potissimū iudi-
 cijs nominari quij ex bona fide descēdūt.

Arbiter familie erciscundæ apud Vlpianum, l. i. in ff. de collat. do. l. Namus. arbiter. D. famil. erciscun. l. in ipsu. & l. si diuisiorem. C. od. & alibi sepius. Idem arbiter diuidendæ hæreditatis vocatur, t. filia. C. eo. & arbiter diuidendis bonis datus, l. 3. C. comm. diui. vbi eius officium explicatur.

Arbiter communi diuidendo, l.ii. qui.
 1. ff. de comp. diui. & apud Paulum. lib. i. Sen-
 ten. ii. 18. De arbitro famil. ercis. Cicero in
 Ora. pro Cecinna.

Arbiter pro socio. l. pro socio. 38. ff. pro so-
ci. et apud Cic. in orat. pro Rosc. Comado.

Arbiter tutelæ, l. fi. s. fi. ff. de appel. & l. 2.
de i. c. exhi. tut. ubi iudex appellatur.

Arbiter dotis recuperandæ, l. Titia. d.
solus. ff. de dote cognoscen. l. 1. ff. de pact.

Arbiter aquæ pluuiæ arcēdæ, apud Al.
fenum: l. vicinus. 24. ff. de aq. & aq. plu. &
Cic. in Topic. in loco à similitudine.

Arbiter actionis quod metus causa, l. ita si cum. l. 4. §. hac autem. ff. quod met. cau.

Arbiter & in his causis datur, que arbitratu boni viri æstimandæ, definiendæ que sunt. l. *Scribus*. 72. ff. de leg. 3. veluti ad determinandam viam, latitudinemque actus, vel itineris faciendæ. l. *seruo*. ff. de *seruis*. rust. Item si inter vicinos de altitudine ædificiorum sit cõtrouersia, l. qui lib. minibus. D. de *seruis*. rrb. Ad fideiussores probandos. l. *arbitro*. ff. qui *suis*. de cog.

Arbiter Falcidiae est, qui ad defuncti bonorum quantitatem æstimandam cōstituendā datur, l. si debito. ff. ad le. Fa. l. 1. §. cum dicitur. ff. si cui pluraquā ex alib

Arbitrè à Prætorè de rationibus excu-
tiendis inter hæredem & seruum datu-
t. si quis. §. ff. de manum. Nihil autem aliud
significat, quàm virum bonum à Præto-
re delectum, cuius arbitrio rationes
computentur, l. si pater. 47. §. Stichus.
de fideicom. libert. quz significatio à
omnibus arbitrorum generis productum

At biter de alimentis datur, æstimaturus
quantum in facultatibus sit, *l. si quis. 5. §. 1.*
ff. de agnos. li. nec non inter dominum
et fructuarium de refectione ædium, *l. 1.*
usufructu. 7. §. quoniam. ff. de usufructu. At
biter datur a prætoro, cuius interuentu
merces peculiares tribuantur, *l. illud in*
fin. princ. ff. de rebus.

Arbiter etiam datur ad definiendum,
quarum deminutioni oportet. l. 1. pen. ff.
de vent. in poss. & ad distrahendum. l. si
magis firmit. 27. ff. de reb. aut. iud. poss. &
ad fideicommissi restitutionem. l. pen. ff.
de confess. & in reuocatoria actione. l. si
his. 8. ff. que in fraud. cred. & in modo a-
grorum, & finibus regundis. l. de modo. ff.
reg. hinc Terentius in Heauton. act.
scen. 1.

*Vicini nostri hic ambigunt de finibus,
Me cepere arbutum.*

Arbitri igitur vel à Prætoribus dantur, de

quibus superius, vel ex compromisso ac-
cipiuntur, & conventionē adeuntur, ut
societatem. s. s. pro soc. l. arbit. 31. ff. de re
recept. qui arb. t. & recepti dicuntur, quod
arbitria recipiant, vel, ut Iustinianus au-
tem. l. rem mox. 12. de iudi. quod ex recepto, ius
est, compromissum, causas dirimendas su-
scipiant.

Arbitrorum autem duo genera con-
stituit Proculus *d. l. societatem. §. si. vnus*
eiusmodi, vt sine æquum, siue iniquum

si, parere debeamus: quod obseruator
cum ex compromisso ad arbitrium iur
est: alterum eiusmodi. vt ad boni viri ar
bitrium redigi debeat, & si nominati
persona sit comprehensi, cuius arbitra
tu fiat. Ad hoc genus pertinent ij, quo
in bonæ fidei iudiciis dari supra dix
imus. Scio Accursium varios arbitri signi
ficatos referre in l. penult. ff. de arbit. & al
quos significata recensent Angel. & La
son, in §. i. inst. de act.

Arbiter non cogitur sententiā dicere
de liberali causa, s. nō distinguimus. §. de
berali ff. de arbi. nec sacerdotio obuenit
re. ibid. §. sacerdotio. neq. de causis pub.

cis: cui rei argumento erit, quod de iis
quæ ad solutionem pecunie, & operari
præbitionem pertinent, sententiam dice
debet. *Laquoleno. l. non ex omnibus. D. eo.*

Arbiter olim tum maximè dabantur
cum non nisi re litigiosa oculis subiectis
explicari posset. *per se generi. in siff.*
feruis. russ. prad.

Arbiter ex eadem causa facit litem
suam, qua iudex, l. si quis in conscribendo.
C. de pact.

Arbitri esse non possunt, pupillus, furiosus, surdus, aut mutus. *sed si in seru. in prin. D. de receptis.* Nec iudex potest recipere arbitrium eiusdem rei; de qua iudex est. *d. l. sed si in seru. §. si quis iudex.* Bene diuersum ius est in specie. *§. eisd. οὐκ ἔστιν ἴσος.* Nouell. 86. cuius verba non refero: culibet enim fuit obuia.

Arbiter, cuius sordes aut turpitudine manifesta est, potest recusari, l. sed si in servum. §. si. ff. de eo rit.

Arbiter excusatur à cognitione, si eum infamarunt litigatores: si ad iudicium, vel ad alium arbitrium ierint, *dicto §. fin. & l. sequi. & seq.* Non cogetur arbiter sententiam dicere, si pœna commissa sit, *l. non distinguimus. §. 1. D. eodem tit.* Si dies fuerint, quibus iudex non cogetur sententiam dicere: si iurer sibi de causa nondum liquere, *l. Pomponius ait. §. si. D. eod.* si iniunctæ capitales inter arbitrum & litigatores intercesserint: si ætas, aut valetudo contingat: si occupatio negotiorum propriorum, vel profectio virgens, aut munus aliquod Reipub. causa, vel alia incommoditas incidat: si iudicij sui nomine, quod publicum, vel priuatum habet, impediatur, *licet autem prior. & l. seq. de recept. arbi.* si vnus ex litigatoribus bonis suis cedat, *l. item si vnus in princip. D. eod. tit.* Arbitrer denique non est cogendus, si de negotio transactum est, *l. item non est. l. non distinguemus. D. de recept. arbi.*

Arbiter à magistratu non cogitur, vt hanc vel illam dicat sententiam, sed arbiter statuet, & dicer quod sibi videbitur, *l. qualem autem in princip. D. de recept. arbi.* arbitrium enim non valet, in quo libera pronuntiandi facultas futura non est, *l. item si unus. §. item si plures. D. eod.*

Arbiter, cum per eum fiat, quò minus
intra diem compromissi pronuncietur:
tunc potest cogi denuò recipere arbitriũ,
l. quid tamen. §. Papinianus ait. ff. eod. tit.

Arbitri sententia aduersus minorem
25. annis, nō habetur rata, nec pœnæ da-
tur petitio. l. 3. in prin. D. de recepr. arb. sen-
tentiam autem dicit, qui ea mente pro-
nunciat, vt secundum id discedere eos à
tota controuerſia velit, l. qualem. §. 1. D.
eod. titul.

Arbiter sententiam interlocutoriam potest mutare: definitivam verò non potest, ibi. *S. unde videndum, & l. seq.*

Arbiter de pluribus controversiis nihil sibi communibus ita sumptus, vt de omnibus simul dicat sententiam: si de vna pronunciet, potest mutare sententiam: quod si vt separatim dicat sententiam, non potest mutare, l. quid tamen. in princ. D. de recept. arb.

Arbiter solutioni diem potest statuere, *ibi. §. solutioni.*

Arbitri sententia incerta; nihil valet
vixuta, QVANTVM EI DEBES
RRDDE: DIVISIONI VESTRAE
STARI PLACET: PRO EA PARTE
QVAM CREDITORIBVS TVIS SOL-
VISTI, ACCIPE. ibi. S. Pandonius ait.

Arbiter non potest pronunciare de
poena compromissa. ibi. §. item si arbi.

Arbitri pronuntiatio, quæ diem statuit: duo habet præcepta: alterum, pecuniam dari: alterum, intra diem dari, *l. Celsus ait §. 1. de rei. qui non committit in pœnam, quod statuto die non dedit, si tamen in eam committit, quod pestifera non dat, lbi. Si arbitrum me tibi certa die pecuniam dari iusserit, tu accipere nolueris, ipso iure pœna non committitur: nisi postea parato accipere, non demus, l. Celsus ait §. fin. et l. seq. De de receptis arb. cum dies in pronuntiatione expressus est, tunc post diem statim committitur pœna. Qui verò oblatum acceperit, si pœnam petere non potest, aut doliceptione remouetur, *l. Celsus ait. in princip. De de receptis arbitri. Quando autem in pronuntiatione non exprimitur dies, tunc inest quoddam modicum tempus: quod ubi præterierit, pœna committitur, utramque usque ad litem contestatâ offerri possit, et mora prorogari *l. qui remansit §. fin. De uod. lit.***

Arbiter pronuncians, nihil deberi a-
tori, absoluit reum consentum, etiamsi
id non addat, l. quid tamen: §, si arbit. D:
eod. tit.

Arbitri sententiæ stare, nihil aliud est, quam id agere, quantum in ipso sit, ut arbitri sententiæ pareatur, l. Celsus ait. §. si. D. de od. riu. Stari autem debet sententiæ arbitri propter pœnam, siue æquas siue iniqua sit, & sibi imparet, qui com- promissit, l. diem proferri. §. si. stari autem. D. de od. riu. Sed si contra ius constitui-

non expressum, vel
cessaria, vel dolo
potest impunè non
De appellacionibus.
& interloc. om. iud.
cui. arbit.

ARBITERIV
arbitrium, reperias.
hisda. cog. l. 3. §. 1. l. Pec
li. Sen. Est autem

Arbitrium, Feste
ab arbitrio statuitur
Quemadmodum a
ces, ita arbitria &
bitria enim in bono
& ex boni fide red

Arbitrium famili
muni diu dundo, l.
mil.ercise. & pro lo
nem in orationibus ex
p. nora arcenda l. q
aqu. & aq. plu. &
Of ficerum.

Arbitrium etiam
circa ea, quæ in iudicio
multaque non constanter
constant. §. penult. &
didero. in fin. D. de
verbum iudicis ad
ræ actiones, quæ
pendent. §. prætere
ex illa facultate sit
me adstricta.

Arbitrium etiam
cat. Sed enim ar-
bitrium & solutum;
et potius est, et
liberum dicitur. *lib.*
liberum. *D. de ad-*
vin boni, quod he-
rellegit. Si arbi-
trarius probetur, si arbi-
trarius, si volueris, *lib.*
vel: lib. Vbi con-
vel alterius arbitri-
pro arbitrio viri
& quasi bono viro
dum est, *lib. D. de*
prae. *D. de in iuri-*
pe lib. lib. si fuerit
idque in conditi-
iudicis locum ma-
nam. *D. de iur. re-*
et. *lib. D. pro soc-*
Arbitrium iud-

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

interlocutoriam
nam verò non
sententiam, & seq
contra iudicis au-
torem, ut ac
sententiam. si de
est mutare senten-
tiam dicat senten-
tiam, liquidamen-
tem potest statuere

tum expressum, vel sine solennitate ne-
cessaria, vel dolo malo dicta sit, tum ei
potest impunè non dari, l. si expressum.
D. de appellacionibus. l. prolatam. C. de sent.
& inter locum. om. iud. ita demum. D. si re
cepr. arbitri.

ARBITRIVM in Pand. Flor. pro
arbitrium, reperiatur. l. arbitro. 9. D. qui fa-
ctusda. cog. l. 3. §. 1. l. Pedius. 7. de arbit. & alibi
sape. Est autem

Arbitrium, Festo lib. 1. sententia, quæ
ab arbitro statuitur, l. qualem. D. eodem.
Quemadmodum autem arbitri & iudi-
ces, ita arbitria & iudicia differunt. Ar-
bitria enim in bonum & æquum concipi.
& ex bona fide reddi solent. Sic

Arbitrium familiaris excusandæ, & cõ-
muni diuidendo, l. in iudicio. 47. D. fa-
mil. excus. & pro socio, sape apud Cice-
ronem in orationibus exempla patet, & a quæ
pluribus arcendæ. l. quod principu. 23. D. de
aqu. & aq. plu. & rei vxoria, Ciceroni 3.
Officiorum.

Arbitrium etiam arbitri officium,
circa ea, quæ in iudicio versantur, for-
mulæque non continentur, significat, l. si
constante. §. penul. & ult. D. sol. mat. l. si ve-
didit. in fin. D. de furt. & alibi, cum habet
verbum iudicis adiectum. Hinc arbitra-
rie actiones, quæ ex arbitrio iudicis
pendent. §. praterea. Insti. de act. hoc est
ex illa facultate statuendi legibus mini-
mè adstricta.

Arbitrium etiam arbitratum signifi-
cat. Sed enim arbitrium aliud est libe-
rum & solutum, quod in mera volunta-
te positum est, & arbitrium plenum vo-
luntatis dicitur, l. iurum. §. 1. D. de reb. dub.
l. liberum. D. de adop. Aliud est arbitrium
viri boni, quod his verbis exprimi in-
telligitur. Si arbitratu fueris, Si com-
probaueris, Si tibi videbitur, & ad d. augu-
stus, si volueris, l. fidei commissa. D. de fidei
com. lib. Vbiunque autem in iudicis,
vel alterius arbitrium quid conferatur,
pro arbitrio viri boni hoc habendum,

& quasi bono viro commissum accipien-
dum est, l. 1. D. de lega. 2. l. sed si. 17. §. ait
prætor. D. de iniuriis. l. si liberum. 30. D. de o-
pe. lib. l. si societatem. 6. D. pro socio. & alibi.
Idque in conditionibus, & bonæ fidei
iudiciis locum maxime habent, l. in perso-
nam. D. de diuers. reg. iur. l. veluti. & l. seq.
& seq. D. pro socio.

Arbitrium iudicis, arbitrium boni vi-

ri, religio iudicantis. Papinianus in l. qua-
sum. D. de testib. Omnia enim ista ex cõ-
stante illa, & perpetua voluntate boni,
& æqui, velut ex vno fonte procedunt, &
eodem tendunt, scilicet ad dirimendas
celeriter controuersias litigantium, ex
bono & æquo.

Arbitrium, & iudicium duabus potis-
simùm rebus essentialiter distant, prior
est, quia arbitrium incipit à consensu
partium, & dat notionem quandam, l.
diem proferre. §. statim autem. & l. non distin-
guemus. 5. de officio. D. de recept. l. in ar-
bitrium. §. si Stichum. D. de verbo. obl. Al-
tera, quæ discernas arbitrium, à iudicio
est, quia arbitrium exigit penam, l. liti-
gatores. §. arbitrium. & §. si. D. de receptis. l.
1. C. eodem ritu. iudicium autem non re-
quit, quoniam habet iuris dicendi aucto-
ritatem ordinariam, vel mandatum
cum potestate coercendi, l. 1. & 3. D. de
iurisdic.

Arbitrium recipere dicitur is, qui qua-
si bonus vir receptus, admitti sollicitudi-
nem, & curam finiendæ controuersias
priuatim in se transfert, cum alioqui
non teneretur. Nemo enim cogitur ar-
bitrium recipere: vbi tamen semel quis
in se receperit, officio perfungi cogen-
dus est, l. 3. §. nam et si neminem. D. de recept.
arbitri. Itaque eleganter, & ipse receptus,
& recipere arbitrium dicitur: suscipere
officium arbitrandi, recipere arbitrium.

Arbitrio, vel arbitratu boni viri, aliàs
de iudice, ut in l. questum est. D. de testi-
bus. Aliàs de arbitris omnibus, aliàs de
causarum actoribus, aduocatis, procura-
toribusque, ut in l. pen. & ult. D. de pro-
curat. dici solet, semper enim denotat,
debere abesse calumniam, & agi rem syn-
cerè ex æquo & bono.

Arbitrium seruus olim recipere non
poterat, neque solus, neque cum alio,
l. Pedius. D. de receptis. plane si liber fa-
ctus sententiam dicat, valet, partibus cõ-
sentientibus. l. sed si. D. eod.

Arbitrium soluitur morte alterutrius
litigatoris, vel etiam arbitri, scilicet,
quantum ad instantiam pertinet, etiam
si conclusum fuerit in causa. Nisi hære-
dum, vel successorum sit facta mentio in
compromisso vtrinque, l. diem proferre §.
1. l. sed interpellatur. §. fin. D. de recept.
qui arbitri.

Arbitrium præter communem signi-

ficationem videtur usurari solitum in funeribus; pro mercede libitinariorum, vespillonum, pollintorum, eorum denique omnium, qui funera curabant. Cicero in *Pisoniana*: Eodem & loci vestigio & temporis, arbitria non mei solum. sed patrum funeris abstulit. Et post reditum in *Senatu*. Nondum palam factum erat concidisse Rempub. cum tibi arbitraria funeris soluebantur.

ARBITRARIÆ actiones, *s. præterea Insti de act.* id est, ex arbitrio iudicis pendentes, vel ex quib. condemnatio fit officio arbitrioque iudicis. Vel in quibus iudex antequam definiat negotium, arbitratur quomodo auctori satisfaciendum sit. Vide suprà, in tractatu actionum.

ARBITRATIVS idem quod arbitrium, *l. si in lege. D. loc. l. estimari. 50. D. sol. mar. l. resituere. D. de rei vend. l. illud. D. quod met. caus.* Arbitratu Lucij Ticij fieri, verbius significare, & in seruum non cadere. *Ulpianus scribit, l. illa verba. 68. D. de verb. signifi.* Exempla parent in *l. si quis arbutrari. 43. ff. de verbo signi.*

ARBITRARI, est statuere, & arbitrium pronunciare, id est, *vopizetv & dñev, l. diem. 5. ff. qui. D. de receptu arb.* Quid autem arbitrium pronunciantem observare oporteat, docet Paulus in *l. non distinguemus. 5. de offi. arbit. D. eo.* Vnde apud Plautum Merc. Arbitrari insecutum, id est, pronunciare insecutum, atque imperitum. Arbitrari, patiendi significatu pro estimari vsus est Ulpianus, in *l. si quis. 12. §. sumptus. 3. de relig.*

ARBITRARIUM, cum adhuc res apud arbitrium geritur, *Festus.* Proinde incerta est, & dubia, controversique iuris, & in voluntate, potestareque & arbitrio alterius: quo factum est, ut Plautus certum arbitrario opponeret: Hoc quidem profecto certum est, non arbitrarium.

ARBOR ES caduæ, sicut sylva cadua, quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur, *l. fructus. §. si fundum viro, D. soluto matrimo. l. sylva. D. de verborum significatio.*

Arbores furrim cæsa videntur, quæ ignorante domino, celandique eius causa caduntur, licet earum arborum furtum non fiat, *l. furtum. 7. D. arb. furt. cas.*

Arbor vento detecta, non iam arboris nomen, sed ligni magis obtinet, *l. ligni. de leg. 3.* Arborem autem partitur in radicem, truncum, & ramos: diuidimus verò in laurum, cedrum, quercum, &c.

Arbores gremiales in editione Flor. in *l. fructus. §. si fundum. D. de solu marim.* accipit Am. Aug. libro 3. cap. 7. reuues, ex Colum. lib. 12. de re rustic. tametsi gremiales legendum quidam censcant: quam lectionem & Accursius ibidem agnoscit.

Arborum appellatione & in XII. Tab. & in edictis Prætoriiis, & lege Aquilia, vites, hederæ, arundines & salicæ continentur, *l. 3. D. arb. furt. cas. l. 1. D. de arb. cad.* Stirpes quoque oleæ arbores esse magis est, *d. l. 3. §. fin.* Arbores frugiferæ, apud Ulpianum, *l. si cuius. §. fructuarium. D. de usufruct. & Paulum, lib. 5. Sententiarum. 20. fructiferæ,* notissima sunt significationis. Sunt enim arbores non frugiferæ, quarum meminit Paulus, *l. comperit. D. quod vi aut clam. & arbores pomifera. l. in fraudem. §. penul. D. de iur. fise.*

Arbores terminales apud Paul. lib. 5. tit. 21. Sent. quæ & Finales Siculo Flacco, lib. de condic. agrorum dicuntur, cuius verba huc non transiro.

Arbor pro malo naus ponitur, apud Papinianum & Iulianum, *l. 3. §. l. nauis. D. de leg. Rbo. de iact. & Paulum, lib. 2. Sententiarum. 7.* Arbores autem in torculario Catonis vult esse turni, quas vulgò gemellas posteriores solemus dicere, ut stirpites anteriores gemellas.

ARCA camerata, id est, arcuata & confirmata, Ulpia. in *l. sed adder. §. inquilinus. D. locati.* Vide in hunc locum Bud. quam inde dictam ait Varro, lib. 4. ling. Lat. quod arceantur fures ab arce clausa, quod & Festus probat lib. 1. Arca etiam mentio fit in *l. securitates. C. de suscep. prapof. & arca.*

Arcarum varia esse genera ex subiectis liquidò constat.

Arca lapidea, in qua mortuus condebatur, *l. 1. qui. §. fin. D. de relig.*

Arca ærata, in *§. si inquilinus. l. sed adder. D. loca.*

Arca frumentaria, & olearia, *l. 1. ff. de mun. & hono. l. 2. de curat. Kalen. li. 12. C. Th.*

Arca vinaria, in *l. securitates. C. de suscep. prapof.*

propof. & arca. lib. 5. de
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca questoria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Arca thesauraria, arca
l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

aria l. i. ff. de mun.
m. li. 12. C. Th.
vitate. C. de suscep.
propof.

A R C H E I O N propriè domus P
cipis. Hinc factum, ut archèia dican
tabularia publica, & (ut Suidas expon
ἐν τῇ δὲ δημοσίᾳ γὰρ ταῖς ἀρχαῖς κενταὶ καὶ χα

ARCHIMANDRITÆ inl.
reddentes. C. de sum. Trin. sunt cenobi

præfati. vide ſuprà Abbas.

ARCHIMIMVS apud ſulia. *l. peroniu. 25. ff. de oper. lib. minorum primarius.* Eſt autem minus, qui facta, mores, & naturas geſticularum imitatur.

ARCHIFINIVS ager, vide ſuprà agrorum genera.

ARCHITECTVS, eſt ſtruorū princeps, qui ædificiorum rationem cōminuſcit, & inſtruere didicit: ac graphicè, hoc eſt, lineamentorum ductu, & vmbraſtili pìctura eas formas deſcribere, *l. fin. D. de iur. imm.* In omni enim opere magnifico tres perſonæ conſiderantur: dominus, qui liberaliter impendit: ſtruor ſeu officinator, qui fabrilī ſubtilitate conſarcinavit: architectus, qui venuſtam proportionem inuenit.

ARCHIVA, grām uophylacia, ſive chartophylacia, quæ latinè tabularia ac tablina dicuntur. *Ulpianus de pæn. l. mor.* Qgo loco, inquit, publicè inſtrumenta deponantur, archiuo fortè vel grām uophylaciō.

ARCHONTES in *l. pariterarum. 48. D. de iudic.* Huloander Prætores; *Alciatus; lib. 4. diſpunct. cap. 6.* ſummos Athenienſium magiſtratūs vertit. Hi verò annui erant, quorum etiam ex nominibus, item ut Romæ ex conſulum, ænoi numerabantur. Græcum nomen retinet Cic. lib. de Fatō; Morietur Epicurus, cū duo & ſeptuaginta annos vixerit. archōte Pitharato. *Plin. lib. 33.* magiſtratū dixit: Nonaginta annis ante. Præhibulum Athenienſium magiſtratū. Antōn. yero Auguſtius ad *Deo de ſumum. l. ei dēra. 31. D. de iur. & cura. dat. de magiſtratibus accipi. rē dē putat.* Sanè apud Paulum *l. pars. 1. annu* fuiſſe magiſtratū liquet ex verbis literarum, quæ ibidem referuntur.

Arcele in Pauli reſponſo, *l. argento. 53. D. de legat. 3.* de minuſium arcæ, Feſto & Varrēti, de quā ſuprà.

ARCUS Nonio ſuſpenſus appellatur fornix. Arcus aquæ ducendæ cauſſa fiebant, *l. ſuprà iter. 11. D. de aqua & aqu. plu. iul.* quoque Frontinus, lib. 11. de aquæ ductibus vrb. Rom. aquas per multa pāſuum millia duci tradit. Eiufmodi arcus non longè à Lugduno adhuc manent: quos ducendæ aquæ cauſſa factos fuiſſe creditur.

ARCARIUS, *reſponſo*, legunt quidam,

6. *D. de iure immu. id eſt, qui arcus facit*

AREÆ, locus in vībe ſine ædificio, Florentino, *l. fundi. 21. §. locu. D. de verb. ſign.* Feſto locus vacuus, quaſi exaruerit & non poſſit quidquam generare. Varro autem aream vocat, vbi frumenti ſecta toratur. & areſcāt. Græcis *αρεα*, *Gal. place* dicitur. Area etiam liſcoſis, ſignificat ſolum, cui ædificium imponitur, & quod, depoſitis ædibus, manet, vnde & ædificij pars eſt, Paulo *l. ſeruitutes. 20. §. ſublatus. D. ſeru. vrb. & l. qui rer. 98. §. aream. D. de ſolu. l. domo. D. de pign. act. & alibi ſæpè.*

Aream quoque appellabant, in quam collecta omni ex tecto pluvia deſcendebat: quo etiam modo accipitur in *l. 2. §. l. ſeruitutes. §. ſeruitus. & §. qui in area. D. de ſeru. vrb. & §. prediorum inſtit. de ſeru. pred. ruſt. & vrb.* In ruſticis verò prædiis locus erat terendis frugibus & leguminibus aptus, *l. Mela. §. fin. D. de alim. leg. l. fin. §. ſi. C. de ſeru. & aqu. quo etiam ſenſu accipitur apud Varronem loco ſuperius adducto.*

ARENA locus erat, vbi certamina præbebantur, qui arena ſpargi ſolebat, *l. 4. D. de accus. & alibi ſæpè.* Inde

Arearius, qui in arena pugnandi cauſa deſcendit, ibique publicè pugnavit, *l. hæc demum. D. de oper. liber. & l. ob carmen. §. ſi ea. D. de reſib. 11.* etiam cum feris beſtis pugnant, vnde & beſtarij quibuſdam dicti ſunt, *l. 1. D. de edil. edict.*

ARESCVSA in editione Pandect. Flor. Ancille nomen, *l. Ariſeuſa. D. de ſtat. homi. l. Titius. & l. idque. 45. §. vlt. D. de aſſ. empr.* Attamen alibi in eadem editione.

Arethufa, ſcribitur, *l. vbi 75. §. illud. D. de verb. obl.*

ARESTA, vox Græca ἀρεστώ, à Gallico ſenatu vſurpata, qua ſententiæ curiæ ſupremæ ſignificantur, Budeo *l. fin. D. de ſenato.*

ARGENTARIJ, ſeu argentariæ menſe exercitores, erant ciues Roman. qui tum Romæ, tum in prouinciis rei nummarie negociationem exercebant, vnde & Numularij & Menſarij nominabantur. Erant autem in foro ſtantes, ibique tabernas, & menſas ſitas habentes, apud quos etiam ſenebres pecunię deponebantur, quas per partes erogabant, & collocabant: quarum præbatio,

batlo, ſcripturis, pr
dicit, *l. 1. §. pr
ſide eam liſi reſi
ur. ſi de licet leg
reud. l. ſi uenit
quid. indic. Ad
bus de cauſis pecu
enim credebantur
deinde ſenatori col
gentariorum ratio
rij interpretes ſigni
foro, & de menſa
ex. ar. domo que
merabatur. De qu
mus in dictione Sy
nebatut ſine ſeno
conſat, propter ſi
xat. id eſt, ut uic
us in ædibus alleſſ
pecunia in ade
tur. Plautus in C
lib. ſane, qui dant
re. Pome Caſtor
mult.*

Argentarij res in
bant, *Ulpian. l. 1
red. per. ſcauola. l.
eos igitur auſtione
Senecæ teſtimoniū
in lib. inſtit. probat
rum officium, &
habere cauſam C
narius. Fiebant d
de quibus Nouella
diſto in ſuam prin
tiones conſcribeba
dices referebant,
tur ediſio Præto
rip. l. ſi quæſſ. de re
lib. cauſam iudi
reſero.*

Argentarij au
te nomina. Voc
no. Nouella 136. &
ca, vel argente
4. p. quibus. & C
in. quibus. C. ſi
ſtra. tor. & inſtit
l. pen. in fin. C. de
Parrico ad Nouell
vendiſores, à
colonnali. 11. de col
dem Trapezitæ v
gentariæ menſe
Prætoris. 4. §. ſe

ru. in fin. ff. eod. quod neque in massa, neque in lamina, neque in signato, neque in suppellectili, neque in mudo, neque in ornamento insit. Factum igitur à signato separatur. Seneca lib. de Benefic. cap. 17. Libentius, inquit, donabo argentum factum, quam signatum.

Argenti autem facti multæ sunt species. Escarium, quod & escalæ, & potorium: cum quidam 8. D. de suppellect. leg. l. cū aurum. §. si cui. ff. de aur. & arg. leg. est & balneare, & viatorium, quo quis in itinere, & in via utitur, l. fin. in princ. & §. 1. eo. Est etiam argenti mensale, de quo Vopiscus in Claudio. Argentum igitur factum est, quo commodè uti possumus, d. l. Quintus. §. cui legatum. D. eo. tit.

Argenti infecti appellatio rudem materiam continet, ut diximus, id est, non factam, l. tū aurum. 19. §. infecti. D. eod. hoc in massa constitutum vocat Iustinianus, l. f. C. de poss.

Argenti quoque aliud genus est, putà signatum, quod aliqua forma expressum est, veluti quæ Philippii sunt, itemque numismata, & similia, d. l. Quintus. §. cui legatum. Triā hæc argenti genera, Lilius lib. 34. his verbis cumulat: Secundo, ait, die, aurum argentiūque factum infectūque, & signatum. Infecti argenti fuit pondo 18. millia. Facti, vasa multa omnibus generis. Signati argenti 84. millia fuere Atticorum.

Argenti appellatione suppellex argentea non venit: nisi argenti numero à restatore habita sit, d. l. cū aurum. §. idem Celsus.

Argentum id omne accipimus, quod ita ex argento est, ut neque suppellectilis instrumento cedat, neque proprio alicui, & speciali generi adscribi possit, l. 2. D. de leg. 2. l. 1. & 3. D. de sup. leg.

Argentum purum purum Alfenus Iurisconsultus lib. 34. Dig. scribit esse valde purum, sicut nouum nouitium dicimus & proprium propitium, augere atque intendere volentes noui & proprii significationem. Hoc tamen Gell. lib. 6. ca. 5. reprehendit, & ait putum esse à putando dictum, & ob eam causam prima breui syllaba pronunciari. Purum autem argentum esse, quasi expuratum, excoctūque, omnique aliena materia carens, omnibusque ex eo vitis detractis, emaculatum & candefactum.

Argentum pusulatum apud Alfenum, l. in nauem. 31. D. locat. dicitur hoc ideo, quia merum in pusulas, adurgeret. Pusularum meminit Festus lib. 7. in verbo, Hetra, Vide Pusulatum.

ARGVERE, est reum postulare, accusare, & convincere, l. indicasse. 197. ff. de verb. signif. l. filiumfam. ff. de adult. & a libi sepe. Arguere de inofficioso, est accusare, l. penult. §. si hares. ff. de inoffic. testa. quo sensu, arguere falsum testamentum dixit Modestinus, l. cum Titia. ff. de accus.

ARGUMENTVM definit. M. Cicero, in Partitio. Orat. probabile inuentum ad faciendam fidem: in Topicis verò, rationem, quæ dubiæ rei facit fidem.

Argumentum in proœmio Insit, §. cūque. vertit, Theophilus ἄρχον, id est, euidentem demonstrationem, & euidentiam.

Argumentum pro indicio accipitur apud Vlpianum, l. 1. §. idem Cornelio. ff. de question. Porro exquisita non debent esse argumenta, indiciaue. Marciano, l. diuus. 6. ad finem. D. de custod. & exhib. reo. Ex variis causis colliguntur. Bald. l. conuenticula. C. de sac. sanct. eccle.

ARGVTO PECTINE dixit Theodosius Imp. l. temperent. C. de vestib. holobera. lib. 11. imitatione. Virgil. qui ita dixit lib. 1. Georg.

Arguro coniunx percussit pectine relas. & Apuleius lib. 3. Asin. aur. Et pectinis arguti dente tenui discriminantur.

Ἀργυρεῖ, qui pro coronis, præmiove argenteo vicerant, l. commodus. ff. de re iudic. & apud Plutarch. Vnde ἀργυρεὺς ἀγων, illa concertatio. Apud Suidam tamen ἀργυρεῖς sunt οἱ ἀργυρεῖς ἐν ποσὶ, id est, quibus abunde est pecunia.

ARGVS, & Arga, l. 1. Lanig. De coniuriis, ignotum & inertem significat, à Græco ἀργός. Paul. Diaconus lib. 5. cap. 8. Memineris, ut me inertem & inutilem dixeris, & vulgari verbo Arga vocaueris.

ARIDI fructus in Novel. Iustin. 32. §. δεσφύω, qui & ἐρηρὶ dicuntur, sunt velut frumentum & hordeum, Accurs. aut. ad hoc de usur. C.

ARMA, quod ad interdictum de vi atinet, sunt omnia rela, hoc est, fustes, & lapides, non solum gladij, hastæ, fra-

hæmez, id est, rhom-
anus, ff. de vi & vi
1. 1. armorum. 4. ff.
12. & galeæ. Ad. 1.
romæus, 3. armos
ricam. M. Cicero
Sunt autem rhom-
Gellio reli g. nos,
mus etiam communis
gionem, & ficam. H
re debemus non tu
buerunt, sed etiam
cere potest. Panio
blie. Armatos eos a
A. Cecinna scutis
fustibus paratos, or
Armorum appel
neatur, explicatur
8. §. 1. ff. de vi
Armorum custo
bus arma committ
meatus. §. fin. H
nem munerum gra
re innum.

ARMARI in nau-
mentis necessarius
quod quæ 4. ff. de re
F. piane, l. interua
ha. cui coactat
enim armamentis
lumi. §. 1. ff. ad leg
de is docu. 7.

Armari dicitur
dio virore facin-
in Constan. & Co
tur 31. C. de adul.
prine. Sed est signu
quod tui rei propo
mus: cuius vius est
nos. Poeta l. 6. En
Kugere rela man-
neno.

Armato milite
lat, in athen. qui
l. 2. Caligato. C. de m
armigerum adpell
lumi denotet eum
relo domini sui, vi
ceam, & cetera hu
monu.

ARMAMEN
strumenta, veluti
ff. de rei vandi. &
de iact. Dicuntur
vitiis meatus, 13. d.

framez, id est, rhomphæz, *Vlpian. l. 3. §. armis. ff. de vi & vi. arma.* His addit Gaius. *l. armorum. 4. ff. de verbor. signif. scuta, & galeas.* Adicit & Paulus, *in l. qui commeat. §. arma. ff. de verbo. signif. lorricam.* M. Cicero pro Cecinna, glebas, Sunt autem rhomphæz apud Vlpian. ex Gellio reli genus, Thracæ nationis armis etiam connumerat Festus lib. 1. pugionem, & sicam. Hinc Armatos, accipere debemus non tantum eos, qui tela habuerunt, sed etiam quid aliud, quod nocere potest, Paulo *l. armatos. 9. ff. de vi public. Armatos eos appellat M. Cicero, pro A. Cecinna, fcutis, telis, glebis, saxis, & fustibus paratos, ornatōsve.*

Armorum appellatione quid continetur, explicatur in Nouel. Imp. Iust. 85. *de i. p. §. 1. v. l. v.*

Armorum custos is erat, qui militibus arma committebat, *d. l. qui commeat. §. fin.* Habebat autem vacatōnem munerum grauium, *l. si in ff. de iure immuni.*

ARMARI nāvis dicitur, quæ arma mentis necessarii instruitur, Marciano *l. quod quis. 3. §. ff. de rebus aut. iud. possid. & Vlpiano, l. inreridum. 5. ff. qui pot. in pign. hab.* cui contrarium est exarmare est enim armamentis spoliare, apud Paulum *l. 2. §. 1. ff. ad leg. Rhod. de act. vt ibi Burdeus docuit.*

Armari dicunt leges, & iura, quæ gladio vltore facinorosos puniri iubent, in Constantij & Constantij rescripto, *l. clem. vir. 3. c. de adul. & in Proemio Instur. in princ.* Sed et figura dictum accipe, quæ quod vni rei proprium est, alteri tribuimus: cuius vsus est maximus apud Latinos. Poeta *l. 6. Aeneidos,*

Ngere tela manus ferrumque armare vno.

Armatus milites, lex Caligatus adpelat, in anthen. quibus modis nat. effe. legie. *l. a Caligato. C. de nupr.* Imperitum vulgus armigerum adpellat: quum hoc vocabulum denotet eum, qui in prædio gerit tela domini sui, vt scutum, vt arcum, lanceam, & cætera huiusmodi, Valla & hoc monuit.

ARMAMENTA, sunt nāuium instrumenta, veluti funes, vela, &c. *l. 3. §. 1. ff. de rei vendi. & l. nāuis. 6. ff. ad leg. Rhod. de iact.* Dicuntur & de aliarum rerum instrumentis, *l. 3. de suppl. leg. ff.*

ARMARIA in *d. l. 3. ff. de suppl. leg.* locus vbi libri, & similia reconduntur, *l. 3. §. effratura. ff. de offic. p. asec. vigil. & vñalium reconditoriolum. l. heres. §. proinde. ff. de iudi.*

ARMENTVM, Festo lib. 1. pecoris genus est ad opus armorum idoneum. Et,

Armento legato boues contineri, non etiam ouium, & caprarum greges, Modestinus scribit, *l. seruus. in fin. ff. de lega. 3.* quod & Pomponius probat, *l. boues. 89. ff. de verb. sign.* In his verb. Boues magis armentorum, quàm iumentorum generis adpellantur.

ARMILLA S, Festo ait, lib. 1. ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, & dictas existimat, ab armo deducto nomine. Apud Vlpianum verò in *l. argumento. 25. §. ornamenta. ff. de auro, & arg. leg.* pro eo ornamento accipi putem, quo brachia ornantur: Galli appellant, *mancherons, & bracclets.* Ornamentis igitur legis armilla debentur.

AROMATVM appellatione apud Vlpianum, *l. pen. ff. de usufr. ear. rer. quæ vsu consu.* arborum quarundam fructus intelliguntur, odoris, saporisque grati, cuiusmodi sunt zinziber, piper, & cætera id genus: vulgus, species vocat.

ARRA, siue arrhabo dicitur, quod precij numerandi quasi pignus datur. Arræ autem institutæ videntur in auctionibus, cum æris aliquantulum daretur, quod plaustro grauis æris dè vehi incommodum fuisset. nam quod arræ nomine datur, argumentum est contræctæ emptionis, & venditionis, *Instur. de empi. & vendi.* qua euidentius probatur conuentum fuisse de precio, Gaius *l. quod sepe. in princ. ff. de vulg.* Exempla frequentiora sunt in iure, quàm vt referri debeant. Dicuntur autem à re pro qua datur, *Isid. lib. 19. c. vlt. vel à Græco ἀρραβας.* quo firmum & integrum significatur. Eâ veteres Arrhathonem dixisse, ait Varro *lib. 5. ling. Lat.* dicens est pecuniam fixatam, vt reliquum reddatur, à verbo Græco ἀρραβας. Diuus autem Hieronymus inter pignus, quod Græci ἀρραβας vocant, & arrhabonem, hoc interesse vult vt illud sit in mutuo, hæc in contradu emptionis & venditionis, quod firma sit obligatio.

Aræ proxenetich, vide Proxenetica.

Aræ etiam sponsaliorum sunt argumentum. l. 3. quæ. 38. ff. de rit. nup. l. 3. C. de sponsal. lib. 5. unde aræ sponsalitiæ dici ceptæ sunt munuscula, quæ sponsis quasi coemptionis futuræ prerogatiua dabantur: quæ tunc restituebantur, cum sine culpa eius, qui eas dedisset, nuptiæ impediiebantur. Is enim qui dederat, si nolebat matrimonium contrahere, amittebat, qui acceperat, duplum. atque adeo, si tantum in stipulationem deductum esset, quadruplum reddere cogebatur. Eadem etiam pignora dicuntur. l. vni. Cod. si res. prou.

Arrarium nomine anulos plerumque datos constat ex l. ex empto. §. is qui vinctus. D. de act. empt. l. cuique. §. antepen. D. de institut.

Arrhabo, pro obfide veteribus accipiebatur, vt ex M. Catonis verbis constat, apud A. Gellium lib. 17. c. 2. & sic apud Terent. in Heautontim. act. 3. scen. 3.

reliqui filiam adolescentulam:

Et relicta huic arrhaboni est pro illo arramento.

Ap'osia, apud Paulum. l. & quantum. ff. de adil. edit. vitium est, aduersam valetudinem significans, & ærotationem.

ARROGARE, Arrogatio, vide Adoptio, item & Adrogatio.

Arrogare aliàs est ascribere sibi, & vindicare. Vnde dicitur arrogans, quasi omnia sibi adscribens. Inde arrogantia, id est temeritas & impudentia, superbia, de qua 46. dist. in prin. Differunt tamẽ, quia superbia est inanis gloria de eo quod quis habet, vt sunt Philosophi, Legistæ, & alij sufficiens in arte sua. Sed arrogantia, est inanis gloria de eo quod quis non habet, vt cum quis credit ea se scire, quæ tamẽ nescit. Arrogantiam opprimi iubet, Zeno Imp. l. vnic. C. de priu. ear.

ARTEM esse earum rerum, quæ sciuntur, ait M. Fabius. l. 2. c. 17. aliam ex Cleanthe definitionem subiiciens. vt sit potestas viam & ordinem efficiens.

Artibus liberalibus olim solitum fuit & mulieres inspicere. l. qui filium. in prin. vbi pupil. educ. deb. D.

Artis liberalis, apud Vlpianum. l. 4. ff. de decr. ab ord. facien. quæ solius ingenij, non manuum ministerio peragitur. l. 1.

beralia studia quæ accipiuntur, docet Vlpianus. l. 1. ff. de extraor. cognit.

Artes ludicras interpretatur Seneca li. 13. Epist. quæ ad voluptatem oculorum, & aurium tendunt: vt sunt ludionum, id est, histriionum, & comedorum artes. Macer lib. 14. ff. de pan.

Artem igitur ludicram facere intelliguntur saltatores, gesticulatores, mimi, pantomimi, histiones, & alij id genus. l. 1. 3. & 4. ff. de iis qui nor. infra. l. quadam. ff. de pan. & alibi sæpe.

Arte fabrica præditum, pro fabricante perito, dixit Paulus, l. si mancipia. ff. instr. leg.

Artem, operamve pollicitus, apud Vlpianum. l. cum duobus. 52. §. si in coeunda. ff. pro socio. Si in coeunda societate, inquit, artem, operamve pollicitus est alter, veluti cum pecus in comune pascendum, aut agrum politori damus, in commune querendis fructibus, nimirum ibi etiam culpa præstanda est.

ARTIFICES Feslo lib. 1. disti. quod per artus scientiam suam exercent, siue quod aptè opera inter se arrent: qua ex causa etiam artes appellare sunt.

Artifices serui, qui aliquod artificium callent. l. si ff. de oper. seru. l. quod si de rei vindi. & alibi sæpe. His opponuntur serui mediastipiti d. l. vlt. qui nullam artem exercent.

Artifices sunt, qui rem in aliam formam à se elaboratam vendunt. ca. eiciens. 88. disti. Alciat. l. merces. 207. ff. de verb. signifi.

ARTIFICIUM in seruis ab officio separatur, l. si ex legatu. §. 1. ff. de leg. 3. & alibi. Sic operæ quæ in artificio sunt, ab iis quæ in officio distant. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condit. indeb.

Artificium quidam in l. textoribus & l. legatus. ff. de lega. 3. accipi putant pro scientia cuiusque artis. Et quidem pro artis exercitio accipiendum putem.

ARTEMO, ἄρτεμων, magis adiectamentum, quàm pars nauis est, Iano. l. 1. malum. 242. ff. de verb. sign. & quæ Alciatus explicans, ait artemonem velum esse adscititium, quo nauis dirigitur.

ARTICVLVS non tantum pro particula, id est, præpositione, coniunctione, & prepositione, sed & pro verbo quolibet. Sic verbum, Est, articulus vocatur, apud

apud Pomponium. l. 1. de aut arg. lega. & l. 1. de dem. l. hoc articulo. 7. Trac. in l. §. u. 4. Quin etiam pro clausula metur à Iuliano. l. 1. Nam. D. ad Trebell.

Articulus etiam quod punctum adprehensum, transgreffiuius vocatur sine principio & fine multum. D. de non pro puncto, membro periodi tunc, in illi legibus. in l. 6. §. sub hac. C. de etiam eam vocem & Gellius, dum probant sententiam in ar. hoc sensu, prout in fide de septibus in 6. in amig. & vterque membro illo prob. positione probandum erat.

Articulorum quædam, quæ nihil aliud contineant, quàm sunt capiti, quos rears. tum de rears. te decipiam. & l. qui in rears. sunt multiplices, possibiles. alij super multis reum non dære gloriæ in rears. & alios, quæ

Articulus etiam Honorij constitutus pruar. (alius est l. 1. pro statim, in ipsi. vt recte ibidem insus. Sic etiam accipitur in Adel. v. vide præfite eam.

Articulus quoque, si aliquæ specie go appellatur, in l. 2. u.

Articulus inter l. ab exco. C. de tenciam definitio. tionem probat All pro iustitiori capite, & mem

ASSEQUI donatium in constitutione Arcadij & Honorij, l. nec emere, c. 6. p. de iur. delib. est illud adipisci, capere, & adquirere.

ASSESSORES, vide suprà Adseffores.

ASSERES dicti, quod assideant parietibus, lapidibusque, Festo lib. 1.

ASSIDVVS pro locupletē & facile munus faciente accipitur, dictus ab assibus, id est, ære dando, cum tempora Reipublicæ exigent: aut ab assiduitate muneris publici, quod non nisi diuites subire possent, ut Gellius tractat lib. 16. c. 10. In priore significato accipitur in XII. Tab. Gellio, & Cicerone in Topicis testibus, verba legis hæc sunt: **ASSIDVO VINDRE ASSIDVVS ESTO** id est, ut vult Cicer. in Topi. locuples locupletis. Quidam per d. scribunt, **Adsiduus**, quasi sit a sedendo figuratum: sed errant. nam cum a Servio Iulio populus in quinque classes esset diuisus, ut tributum, prout quisque possideret, inferretur: ditiores, qui asses dabant, **Assidui** dicti sunt: & quoniam soli negotiis publicis frequenter aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos ab assibus dixerunt: Hæc Charis. lib. 1.

ASSIGNARE, vide suprà Adsignare.

ASSILIRE pro vim afferre, adori, oppugnare. lib. sen. 1. tuul. 5 §. 1. & eod. libr. titul. 17. Si scilicet seniores assilierint.

ASSISII, c. pen. extra de cler. non res. dicuntur beneficiarij, qui canonici non sunt, seruiunt tamen ecclesiæ, nec vocantur ad communes tractatus cum canonicis. Sic autem dicuntur, quasi assidui, ut vult Bernardus ad d. c. pen. qui & mansionarios vocari adnotat. Vide ibi Ioann. Andream. Hi, ut credo, sunt, quos vulgò presbiter perpetuus vocamus.

ASOLET, id est, consuetum est. apud Macrum. l. diuus. 14. D. de off. presid. L. ius lib. 1. vrb. condit. Vbi illuxit, paratis omnibus (ut asolet) vocari ad concionem vtrunque exercitum iuber.

ASSVLTVS, ob quem quis feudo prluatur, c. vnic. s. similiter. quib. mod. feud. amitt. in vrb. feud. est impetus in personam, vel locū, siue hoc pedibus fiat, vel equo, aut machinis, vel alia quacunque se affiliatur. Vide Baronem & Taurin-

berg. in tit. 5. lib. 1. Feudorum.

ASTALIVM, vide **ASTV**.

ASTIPVLATOR, vide **ADSTIPVLATOR**.

ASTV apud poetas, Festo lib. 1. astutiam significat: cuius origo ex Græco ab oppido *astu* ducitur, in quo qui conuersi assidue sunt, cauti acque acuti esse videbantur. Eodem verbo in eundem sensum vsus est verus interpres in *authem. de testi. §. si verò astu*. vbi Accursius interpretatur dolum, vel malitiam, pro quo in Græcis est *astu*. Adiectiuè vsurpauit Plautus in *Pænulo*: *Mea soror ista stupida est sine animo asto*. id est, doloso & callido: itaque vsurpatur l. 4. de furt. l. 13. qual. quis si dor. deb. l. 3. de hom. lib. do. l. 1. de dam. iniur. Lang. Hinc

ASTVTVS in Iustiniani Constitutione l. fin. in fin. C. mand. pro doloso, callido, cauto accipitur. Inde

Astutè, in rescripto Imp. l. 2. C. de legibus, id est, dolosè & malitiosè.

ASTALIVM ab astu, idem quod feloniam. Hinc *Astaliū* facere, id est, frustrari & decipere in l. 6. Lang. de malef. & pub. crim.

Asu, iuxta. Ediles apud Papinianum, l. 1. de vi publ. & si quid in ea fac. vbi explicatur eorum officium.

Asu, adverbium, quo quod disjunctum significamus, falsò reposuit Alciatus l. 9. Parerg. v. 8. in Scavola responsio. l. si sic. 133. D. de verb. oblig. Derideturque ridicul. s. doctores, qui pro illa verbo Græco legunt ibidem. Si actum est, quibus connumeratur Accursius cum tamen in Florentina editione, eaque fideliori, rectiori, atque receptiori ita legatur, quod & Ant. Aug. lib. 1. cap. vlt. Emen. probat attingitur & euola. Aut si sic volumus factam esse stipulationem.

NEQ. PER TE, NEQ. PER HÆREDEM TVM FIERI ut ad vnam vim primam teneat: si vim fecerit, amplius exheredis committi non poterit, ergo si actum sit, &c. Ita legunt ibidem Barr. Iacob. Burig. Alber. Iacob. de Arena. & alij. rectè. Alciatus in suum errorem traxit Oldendorpiū, & Spiegel.

Asu, iuxta, Alciato lib. 1. Parerg. cap. 8. dicitur status non consistens: atque plebrosque ita legere in Africanis resposito. l. qui quadringenta. 88. ad leg. Falcid. alios porò, tū feudum. Subiicit veramque

lectionem posse defendi. Equidem à Flor. lectione discedere non ausim, quæ *Ætius* habet. Florentinam sequitur & probat Ant. lib. 4. emend. c. 16

ASYLV Min lege Romuli apud *Heb.* lib. 2. & *Vlpianum* ex *Lacone* l. si quid sit. 17. §. apud *Laconem*. D. de adilit. edit. lucus sacer erat, quod pœfugij, libertatisve (Galli vocant *Franchise*) caussa iusserat confugere: quod & *Virgilius* ostendere videtur lib. 8. *Æneid.*

Hinc lacum ingentem, quem *Romulus* acer asylvum.

Retulus, & gelida monstrat sub rupe *Lupercal.*

Asyli ius ad statuas principum produm est. d. §. apud *Laconem*.

A T, Festo differentiam rerum significat, vt cum dicimus *Scipio* est bellator, at *M. Cato* Orator. & eodem etiam sensu accipitur in §. *manet*. *Insti. de societ. & l. j. de adp. procons. & lega* lib. 12. C. licet ibi quidam putent pro, postquam accipi, cum potius sit ibi aduersandi nota.

ATAVIA, abau, vel abauiz mater. *l. iurifensulius* §. quinto gradu. D. de gradi.

ATAVVS, est abau, vel abauiz pater, proau vel proauiz auus, auizque proauus, matris vel patris abauus. *Paul. d. §. quinto gradu.*

Atelia, siue *Atellu*, tributorum immunitas, vacatio munerum.

Atellæ, immunitas, à quo nihil exigitur, vt docet *Pollux* lib. 9. *Atellæ* id est de hominibus, & de portu dicitur, au dore eo. Exempla extant in de vaca. muner. D. & C. lib. 10.

ATHLETÆ *I. Polluci* lib. 3. cap. j. propriè dicuntur gymnici, & *Asceæ*, & *Agonistæ*. Hi artem ludicram non faciunt: virtutis enim gratia hoc faciunt, vt *Vlp.* scribit l. 4. de iis qui nor. *infra*. *Athletæ* autem quibus ludis exercerentur docet *Paulus* l. 2. ff. de aleato. cuius rei commemorat & *Simonides*, cuius verba vertit *Alciatus*:

Isthmia Philonæ, Diaphon, & Pythia, vicis.

Et cursu, & iaculo, saltibus, orbe, palo.

Sacris certaminibus coronati, excusationem à tutela habent. *l. 2. d. de i. o. §. Vlpianus*. D. de excusat. ciuiliu munerum vacationem. l. unic. D. de abletu.

ATORNATI dicuntur procura-

tores apud acta constitui, in c. unica. de sta. regula. lib. 6. §. porro. ubi glo.

ATQVE, similitudinis nota est apud *Tryphonium* l. si parer. §. 6. D. de iur. dor. quo significatu subaud. vox, perinde, & alibi sepe, vt l. 4. D. de pass. Atque, etiam pro deinde. subinde, accipitur in l. filia. 20. C. de inoff. testa. nisi malis pro statim ibidem poni, vt apud *Virgilium*.

Atque illum in preceptis prono rapit aluem anni.

Atque, explicandi notam esse apud *Vlpianum* l. j. de admi. tur. in princip. quidam autumant: quod *Accurcius* & *Albericus* docent. illic auxesim quandam potius significare putem, vt sepe apud *M. Ciceronem* visitur, cum verbo leuiori grauius, expressius, & significantius addimus. Atque sumitur pro, quàm, apud *Pomponium*. l. qui re. 76. de furt. vt apud *Persium*.

qui tu impunior exis.

Atque hic.

& *Suetonius* in *Iulio Cesare*, Velut (inquit) grauius atque ipse sensisset.

ATQVE ITA, formula significat quod vulgò dicitur, & per consequens, apud *Modestinum*. l. cum alicui 26. D. de neg. gest. & alibi sepe.

Atque, siue, vt in *Pand. Flo.* atquin. & adquin, accipitur pro sed enim apud *Vlpianum* l. & eleganter. 7. §. seruus pactionis. D. de dyl. mq. siue pro, sed certè, in *l. Barbarius*. D. de offi. Preco. l. atquin. D. de neg. gest. & alibi sepius. Exempla enim recensere nolo.

ATRIDÆ *Atrei* filij, *Agamemnon* & *Menelaus*. *Vlp.* l. si vxor. 13. §. j. D. ad le. l. d. & adul.

ATRIARIO s, siue *Atrienses*, mediastini opera fungi *Vlpianus* ait l. j. §. *Caupones*. D. de nau. camp. stab. Horum meminere *Alfenus* l. in lege. 203. D. de verb. sign. & *Vlpianus* l. sed si 15. §. j. D. de usufr. & alij *Alciatus* autem & *Oldendorp.* putant eum seruū dici, qui aliis præpositus est, qui negotia procuraret, vernalia distraharet, debita exigeret, aliis seruus alimentis distribuere.

ATROX vis dicitur, qua quis de fundo vi deicitur, *Vlpiano* l. j. §. j. *verse*. ad solam. D. de vi & vi armata. *Atracem* autem iniuriam, quasi contumeliosiorē, & maiorem accipimus, l. 2. & 3. D. de ferrii, & l. prator. & l. sequ. & sequ. D. de iniur.

Quot modis iur. manda sit, a l. fin. §. atque. m. u. a. *Insti.* non à facio, loco, & addas & tempore. d. Atrox, perionas, cui habet, vel famosior pro se fert, apud *Pand.* pref. cogit D.

ATTI appellat lib. 1. qui propter vidum plantis institutis terram, quam attentare.

ATTENTAR

ATTESTAR ciare. *Paul.* l. si sub i. in *Pand.* r. amen *Flo.* stius.

ATTINGERE

de suprà adtingere

ATTRIBVT

bunt, adtributa peccatur assignata, Var. quas nunc assignat adnotat *Modus* in *l. typus*, apud *Vlp.* 10. §. 1. d. de edit. edict. dem (sensum. lib. 4. c. 2. tus expedito plecter aerem non feriens verba exprimens, & tates formam signatur: vt dicitur, dic malè imprimitur.

AVARVS, qui diuimque esse vocalis, refert.

Auarissimus, apud *Insti.* pref.

AVARITI

Insti. l. 1. §. 1. de i. o. *Insti.* l. 1. §. 1. de i. o. *Insti.* l. 1. §. 1. de i. o. *Insti.* l. 1. §. 1. de i. o.

AVCETA, &

AVCTIO, ab

que negotio appellat. estque pretij in iectio, quam Galli capitur in l. si tempor

AVIUR. Quot modis illa fiat, quive æstimanda sit, à Iuliano petendum est. *S. atrox. iniuria. Inst. eodem.* Estimatur enim à factō, loco, & persona. *d. S. atrox.* addas & tempore. *d. l. prator.*

Arox persona, quæ vel maiora flagitia habet, vel sapiosior est, vel quæ scuitiam profert, apud Paulum in l. 3. *S. i. de offic. pref. vigil. D.*

ATTI appellatur, ut Festus ait lib. 1. qui propter virum crurum, aut pedum plantis insunt, & attingunt magis terram, quam ambulent.

ATTENTARE, vide supra, Adtentare.

ATTESTARI, est absenti denūciare. Paul. l. si sub signaculo. *D. de verb. sig. in Pand.* tamen Flo. legitur detestari roctius.

ATTINGERE hereditatem, vide supra adtingere.

ATTRIBUTA, vel, ut alij scribunt, adtributa pecunia, veterib. dicebatur assignata, Varro in lib. 4. ling. Lat. quas nunc assignationes adpellamus, ut adnotat Budæus in priorib.

A typus, apud Vlpianum l. idem Offilius. *10. S. si. ff. de edil. edit. & Gellium in eundem sensum lib. 4. c. 2.* dicitur, qui non satis expedito plethō linguæ vitur, quasi aerem non feriens, vel quasi non satis verba exprimens, conformāque. nam τῖπος formati significat quæ imprimitur: ut αἶνον dicatur, cum ea forma male imprimitur.

AVARVS, quasi æris avidus, iustumque esse vocabulum, Gellius lib. 10. *c. 5. refert.*

Avarissimus, apud Vlpia. l. solent. *ff. de off. pref.*

AVARITIAM, πείνην πονηρίαν, πονηρίαν πείνην docet Imp. Iulianus Nouell. 8. *S. i. in i. & Apost. 3. ad Timoth. 6. πείνην καὶ πονηρίαν πείνην* appellat.

AVC. apud Valerium Probum, notā esse auctoris, auctoritatisve scribit Alciatus. lib. 1. *c. 9. Parerg.*

AVCETA, Festo lib. 1. sæpe aucta.

AVCTIO, ab augendi, adiciendique negotio appellatur, Aug. l. Emend. *c. 3.* estque pretij in subhastationibus adiectio, quam Galli encherē, vocant. sic accipitur in l. si tempora. *5. & l. seq. de fide instru. & iur. hast. ff. lib. 10. C.*

stru. & iur. hast. ff. lib. 10. C.

Auctionis formulæ varias recitat G. Budæus in forensibus, puta hæ: Auctionis bonorum proscripta, id est, subhastatio. Auctionis clausula, id est, decreto adjudicatio. Auctionis institor, subhastationum persecutor. Auctionis diem denuntiare, dici putat Budæus pro ad diem decreti citare. Additioni decretali diem præstare, dicendum verius & propriè magis purem. *l. si tempora. & l. seq. de fide instru. & iur. hast. ff. lib. 10. C.*

AVCTIONALIA, apud Vlpianum l. 1. *S. officio. ff. de iur. & iur. d. i. tabular & instrumenta sunt actionis, ut ex M. Cicerone in Catilinam liquet. Basilica interpretantur regum iuribus. & v.*

AVCTIONARIO si intercessores, opponentes se subhastationi, dici idem potat. Turrem expendere.

AVCTORES dicuntur, à quibus ius in nos transit, unde venditorem, auctorem rectè appellabimus. Cic. *Verr. 7.* Tum illi intellexerūt, sed id quod à malo auctore emissent, diutius obtinere non posse: id est ab eo qui vendendi auctoritatem nullam habebat. *Vide l. si servum. S. si. ff. de act. empt. l. creditor. & fin. D. ex l. sed si. l. si per imprudenciam. ff. de exi. l. sed ubi. D. de minoribus.* Porro quænammodum verbum vendendi ad omnem alienationem pertinet in xxi. Tabulis, ut scribit Pomponius l. statu liberi. *29. ff. de statu lib. ita auctor dicitur omnis, à quo ius in nos transit. l. an vicium. ff. de iur. temp. pre script.*

Hi primi Auctores sunt. Auctores secundi dicebantur, qui pro evictione fideiuebant. *l. illud. 4. ff. de evict. hi à Iusti. in Nou. 4. S. i. in i. à Iuliano Patrio venditionis confirmatores appellantur. Vide Aut. August. lib. 3. cap. 6.*

Auctorem laudare, est nominare, & (ut Galli dieunt) garendum appellare, *l. tenetur. & si tibi. D. de act. empt. l. 2. C. de in l. dan. i. l. Herennius. S. Gava. ff. de evict. l. auctore. C. eo.*

Auctor dicitur fieri tutor, cum probat quod actum est, *l. etiam si. 3. ff. de auct. iur. Hinc Auctor in rem suam. S. si inter Insti. de auct. iur.*

Auctores etiam pro prudentibus, & consultis, & iuris præceptoribus ponunt.

tur, l. apud Celsum. §. Labeo. v. D. de dol. ex-
cept. l. 2. §. post originem. ff. de orig. iur. l. j. §.
sed in usu. ff. de usufruct. adrese. l. cum
auctoritas. C. de usufr. Ciceron in 1. de O-
rat. Atque inquit, illum cum dissimulando
par esse non posset, ad auctores confu-
gisse. &

Auctores iuris. l. quare. ff. de arb. empr. l.
1. C. de verb. sig. & apud Aut. Gell. li. 7. cap.
10. in princ. & Aggen. Vrbic. ad L. Frontin.
vbi de Cullio Longino loquitur, dice-
bantur iurisperiti, quibus permissum
erat (vt ait imperator) iura condere.

Auctor seditionis in l. eiusdem. §. item-
que auctor. ff. de sca. l. si quis. 38. §. auctores.
ff. de pen. dicitur, qui seditionem pri-
mus ciuitatis inducit, & persuader.

Auctor legis dicebatur, qui cum ea di-
gnitate praeditus esset, vt eius oratione
commoueri populus posset, ab iis qui le-
ges ferebant, delibebatur, qui eas (vt ad-
detur. Ita Pompeius eius legis quam tulit
Lentulus de Cicerone reuocando, fre-
quenter ad Ciceronem auctor appellatur in ea
quam post reditum habuit oratione,

AVCTORAMENTVM non si-
gnificat ipsam auctoritatem, sed vim
auctorandi, sed ipsam obligationem. M.
Ciceron 1. officio. Illiberales autem, & sordi-
di quatuor mercenariorum omnium,
quorum opere, non quorum artes emun-
tur. Est enim in illis ipsa merces, aucto-
ramentum seruitutis. Eodem sensu acci-
pitur apud Suetonium in Tiberio c. 7. au-
ctoramentum centenum millium, pro
mercede dici constat.

AVCTORARE, est obligare, sa-
cramento adigere, quod de militibus se-
pe apud Liuium, classicosq; rerum scri-
ptores dictum animaduerti: cui contra-
rium est Exauctorare, de quo infra suo
loco.

AVCTORARI verò Iurisperiti
dicitur, pro auctorem esse: vel auctorita-
tem suam interponere, apud Pomponium
l. 1. §. si 4. ff. de aucto. iur. & Vlpianum l. 1. in-
iur. 9. ff. quod falsi iur. aucto.

AVCTORITAS, probatio, volun-
tatis interpositio, & accommodatio, au-
sus, adprobatio, cor. iur. de auctoritate iur.
ff. & C. de auct. praest. & Inst. eo. r. quā
Theophilus *αὐθεντία* appellat & *αὐθεν-
τία*, auctorare. In cuius praestantione pre-
sentiam non sufficere, sed liberum ani-
mum edesse oportere Vlpianus scribit

l. 1. §. fin. D. eod. & nullam esse differen-
tiam, eam non interuenire aut perpe-
ram fuisse adhibitam, idem tradit. l. 2.
D. eod.

Auctoritatem etiam interpretatur Ven-
uleius l. fin. ff. de iust. actionem pro e-
uictione: quo sensu accipitur apud Iu-
lium Paulum lib. 2. Senec. recept. tit. 17. Hoc
actionis genus *ἑξουσίαις δικαίου* appellat
I. Pollux lib. 8. Onomastic. Seneca: Po-
sidonius, inquit, tibi auctoritatem pro-
mittet. Eodem sensu accipitur Aucto-
ritatis instrumentum apud Scauolam. l. 1. §.
in princip. ff. de pignorat. hoc est, d. instru-
mentum, quo de euictione promissum
est: *Alciar. lib. 2. Paver. c. 9.* ubi poni existi-
mat pro eo iure, quod ab auctore, id est
venditore consecutus est emptor: hoc
est, vt vulgo dicitur, tituli sui & acquisi-
tionis literas: quod eodem pertinet. nā
venditionis instrumento promissum de
euictione continetur. Eo tamen sensu
accipiendum putem quo apud Venu-
leium & Paulum, vbi supra, vt facti spe-
cies argumento est.

Auctoritas etiam pro iudicis edicto,
& literis sumitur, in l. 1. C. Th. si cert. per.
chirograph. ibi, auctoritatemque postu-
lus debito is adfigere in l. diligenter 9.
C. de aque duct. lib. 10.

Auctoritas etiam pro mandato, & ius-
sa iudicis ponitur in nouel. Valentin. tit.
7 de indul. reliq. quo sensu accipitur au-
ctor apud Paulum. l. in f. ff. de adqui. posse.
Iustè possidet, qui auctore pretore pos-
sideret, id est (vt Accursius interpretatur)
decreto ritè interposito.

Auctoritas iuris, apud Vlpianum l. vi-
deamus. 4. §. j. ff. de in lit. iur. & Modestinus
l. si seruo. 20. ff. qui & a quibus. & Papinianum.
l. in tabulis. 36. ff. de statu lib. vis. & po-
testas legum, & praeminentia, & pon-
dus: sicut eo sensu sepius accipiunt
M. Cicero & T. Lucretius, exempla ita ob-
uia sunt, vt transcribi hic non debeant.

Auctoritas Senatus, quid sit, docet
Dio. lib. 55. *ἀλλὰ*, inquit, *αὐτοῦς τὰς ἐπι-
ταγὰς τοῦ πάρος* quae egi tibi *ἰσχυρὰς* ab *ἑσθίῃ*. Par-
ro, *ἰσχυρὰ* tūto perscribi solitum M. Ci-
cero lib. 5. de Orat. ad Q. Fratrem docet:
Et eundem, inquit, (id quod in au-
thoritatibus perscriptis extat) scribendo
adfuisse. Sic accipitur apud eundem
Tullium, auctoritas ordinis. 3. de Orato.
in initio.

Auctori-

Auctoritate legis
operari debemus.

aut in fin. ff. de di-

ibid. curus initium est.

Auctoritas in xii.

Atinia accipitur pro

guificatu vltus est &

equa & aq. pluui. quā

ad d. §. ubi. qui auctori-

nem interpretari vi-

xii. Tabu. hac san-

CTORITAS FV

1. 10. ex M. Cicero

pro A. Cicerina. lre

S S HOSTEM A

CTORITAS ESTO

Offic. & alio cap.

AETERNA AVC

re §. furina. l. iust. de

burefieri A. Gellius

traque Iustinianus, q-

tem. vltuapionem i

pienda igitur non e-

tio, qui in Scauola-

tem, firmamentum

validitatem interp-

interpretationi, s

pius accedunt, auct-

uolam pro iure e-

cum tamen iunctis

ca. l. j. §. f. & l. si auct-

ritas pro vltuapione

Budaeus rectè adme-

ff. de iust. ex M.

respons.

AVCVPTATI

gnificationem pra-

prio Constant. in l. 1.

est verborum iuxta

valgè loquuntur)

Cicero verborum a

Sic Varro lib. 4. in

opinionem aucupar-

poribus vidimus.

AVDACIAM,

de agendo, dictam

quis facinus nullo

metu perterritus m-

Audaciam pro

Constitutione. l. pen-

pro sceltrato, apu-

renum.

AVDENTER

denter & liberius q-

l. 1. §. ff. si pariter

Auctoritas legis, pro ipsius beneficio accipere debemus, apud Ulpianum l. si. s. ait l. in fin. ff. de divor. ut patet ex s. seq. ibid. cuius initium est, illud.

Auctoritas in XII. Tabulis, & in lege Artinia accipitur pro vscupatione: quo significatu vsus est & Sczuola, l. ult. ff. de aqua & aq. pluvi. qua in re fallitur Bart. ad d. s. ult. qui auctoritatem, iurisdictionem interpretari videtur. Verba Legis XII. Tabu. hæc sunt. VSVS EST AVCTORITAS FVNDI BIENNIVM ESTO. ex M. Cicerone in Topicis, & pro A. Cecinā. Item alio cap. ADVERSVS HOSTEM AETERNA AVCTORITAS ESTO. ex Cicer. libr. j. Ofic. & alio cap. REI FVRTIVAE AETERNA AVCTORITAS ESTO. ex s. furrina. Inst. de vsu. Attinix legis verba refert A. Gellius li. 17. c. 7. In lege vtraque Iustinianus, d. s. furrina, auctoritatem, vscupationem interpretatur. Recipienda igitur non est eorum interpretatio, qui in Sczuolæ responso auctoritatem, firmamentum, robur, firmitatem, validitatem interpretantur. Alij verò interpretationi, significationive propius accedunt, auctoritatem apud Sczuolam pro iure domini accipientes, cum tamen iunctis legum capitulis, puta l. j. s. fi. & l. si ff. de aq. & aqua plu. auctoritas pro vscupatione accipitur: quod & Budæus rectè adnotavit ad l. Herennius. ff. de eusc. ex M. Cicerone de Harusp. respons.

AVCVPATIO (ut notissimam significationem prætermittam) in rescripto Constant. in l. i. C. de formul. & imper. est verborum iuxta literæ rigorem (ut vulgè loquuntur) explicatio. vnde & M. Cicero verborum aucupium rectè dixit. Sic Varro lib. 4. ling. Lat. Scientiam ad opinionem aucupari dixit: ut nostris temporibus vidimus.

AVDACIAM, ab auidè, id est: cupi dè agendo, dictam ait Festus lib. j. quia quis facinus nullo periculi aut pudoris metu perterritus molitur. c. 2. de cens. l. s.

Audaciam pro audacibus in Iuliani Constitutione. l. pen. C. de sepul. ut scelus pro scelerato, apud Plautum, & Terentium.

AVDENTER, pro temerè, impudenter & liberius quàm par sit, dixit Ulp. l. j. s. ff. si pars hæred. per.

AVDIENTIAM episcopalem, Episcopi forum, & iudicium appello, l. episcopale. g. C. de episc. audient. iurisdictionem episcopi interpretatur Accursius. C. eo. cuius sententiam probat Azo. in Summ. C. eo.

AVDITOR in variis Civilis & Pontificij iuris articulis sumitur variè. Quandoque pro discipulis, qui ius Civile discunt, & præceptores audiunt. l. 2. s. post hunc vers. sed plurimum à suis. ff. de reg. iur. Auditorem pro lectore accipit apud M. Ter. Varronem lib. 5. ling. Lat. ipso statim initio rectè quidam putant. Auditor etiam dicitur cui articulus causæ committitur. c. super questionum. 5. porro. ad si. de offi. deleg. in vol. Oreg. Sed & is cui causæ terminus, definitio, & decisio delegatur, elem. auditor. descript.

Auditor Contradictoriarum: cuius officium est circa rescripta iustitiæ, dandisque iudices.

Auditores in curia Romana, vocantur auditores sacri palatii. Auditores sacri palatii referunt inter se & pronuntiant. Innoc. c. quoniam. de probar. in an. Cardinales verò auditores Papæ referunt: nisi eis commissæ fuerit definitio. Auditores an sint ordinarij, vel delegati, tractat Spec. iur. de adiutore.

AVDITORIUM locus est, ubi artium ministræ philosophia legesque docentur. l. unie. C. de stud. lib. urb. Ro. lib. 11. quidam vocant ludum literarium. Auditorium, locus in quo causæ aguntur, cognoscuntur, & finiuntur. Ulpiano. l. i. ff. an per alium caus. l. 4. in fin. ff. de lib. caus. & l. i. s. fin. in fin. ff. ne de fiat. def. Atq. etiam de scholis publicis intelligi potest, & illo sensu accipitur in l. contra. 54. ff. de re iud. l. pen. de offi. adf. Auditorium quoque principis appellatur, ubi princeps quid cognoscit, definit, decernit, edicit, l. minor. 18. ff. de min. & l. mulier. ad princ. ff. ad Treb. & l. si quando. 36. ad si. C. de app. ubi sacrum vocatur. Alibi consistorium dicitur, l. fin. s. in his autem. C. de rem. appel. quod soli Imperatori aut Regi habere licet. Auditorium etiam præfecti Prætorio dicitur, l. lecta. in princ. ff. si cere. per Auditorium iudicum, magistratum de quo supra s. auditorium. 2. cuius meminit Tryphonius, l. cum in fundo. 3. pen. ff. de iur. dot. & l. penul. de offi. adf. ubi causæ audiuntur, & explicantur.

A VE, siue, Haue, vel Habe(b, pro v, vt sapē in P. Flor. vt est iterarum mutua θαλαγῶ, vel Fabio auctore) **KNB** id est, aue charissime nobis; solutādi formula, qua utebantur imperatores & rēis βασιλεὺς, & inscriptionibus suarum coniti. qualem videmus in inscriptione *l. false. 8. C. Theo. de fals. mon. & alibi sapē & in Codice Iustiniano eiusmodi salutare inscriptiones visantur: quæ quidam deprauarunt, & corruerunt.*

A VER SA charta; id est, a opisthographo. *l. charta. D. de bo. pos. secun. rub.* Est enim ἀποστροφος à tergo scriptus; Plinio *li. 3. Epist. 3. Theo. Herraopolites ad l. norionem. D. de verb. signific. ἀποστροφον ὡςτιν appellat apocham à tergo scriptam.*

AVERSIONE, vel per auersionem emere, locutio est à lrisconsultis vsurpari solita, quum res multæ simul ac quæ acuatim vno pretio venduntur. *Aconius* hac in re vocem semel, vsurpat, *Secutores*, inquit, spem lucri sui secuti, bona condemnatorum semel auctionabantur: ac postea singulas quasque res populo venditabant. *Horoman.* ab auertendo scribit deductum vocabulum, quasi cum omnia simul & vniuersè tanquam per euericulum auerjuntur: vnde vniuersa dicuntur propriè, quæ vnum in locum sunt conuersa. Alij ab auertendo deducunt, quod scilicet quasi auersi negotium ita contrahamus, re omni neque perspecta, neque explorata bene. Quid verò intersit inter Auerfionem, & Auersionem, hæc illa emporiori & conductori, cui veditori & locatori conueniant; vide apud *Hottom. in Comm. verb. iuris.*

Auerfione locare, apud *Africanum. l. & hac. 35. in princ. D. loca.* vel per **Auerfionem** conducere, apud *Vlpianum in l. 1. §. exercitorem. ff. de exercitoria & ὁμοῦς, id est, in vniuersum locate aut conducere.*

Auerfione vñnre, *Vlpiano l. 4. §. si auersione. D. de peric. & comm. rei vend.* Si auersione vinum vanit, custodia tantum præstanda est, & *§. seq.* Vino autem per auersionem vendito, finis custodiæ est auctendi tempus. Dicitur autem cū pretium aut numerus, aut mensura aut pondus non dicitur, *Aug. lib. 3. Emen. cap. 6. Græci* οὐ νόμισμα, *Valentinianus* Non de re

leuat. possessio in aggere. *Galli* adpellat in grosso, & in bloc. *Plutarchus* in *Isocrates* ἀδύνατα φορτία πωρεῖσθαι.

Auerfione opus locari, apud *Florentinum l. opus. 31. D. loca.* ait *Aug.* vbi supra, cum totum vnum pretio, non in pedes singulos, mensuræ locatum est, quod colligipotest ex his *Flor.* verbis vbi supra; *Opus* quod auersione locatum est, donec adprobetur, conductoris periculum est: quod verò ita conductum sit, vt in pedes mensuræve præstetur, &c.

AVERSI oueris actio, apud *Alfenum, l. in nauem. 31. D. loca.* id est, interuersi & subrepti. Est enim

AVERTERE, subripere, *l. illud. 7. §. pen. D. de trib. & amouere, intercipere, aliò transferre. l. 1. §. præterea. D. si is qui uesti. lib. esse ius sue. l. 3. sed & si quis. D. de crim. fœlion.*

AVERTA, in *l. quoniam. de curs. publ. lib. 12. C.* quid sit ex *Græc.* interpretetur. in *l. eos. D. de falsis* docet: *ἡδὲ ἀέριται, ῥατῆς, τὸ ἀποστροφῶς ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου ῥατῆς τῶν ὁρίων, ἔστι καὶ αὐτὸ τὸ ἀντιθέτου ῥατῆς. καὶ ἡδὲ ἀέριται δὲ ἀέριται ἐν τῷ ἀντιθέτῳ δαί.* Auerta ex eo, quod auersa sit: ἀποστροφῶς ἀντιθέτου est, (vt ait *Budæus*) lora latiora, quæ per terga equi iugalis excurrunt sub alis eius succincta.

AVFERRE est quid amouere, sed id sine vi fieri posse *Vlpianus* scribit in *l. quò naufragium. §. non solum autem. D. de incen. ruin. & naufr.* Auferre, toto *tit. D. & C. de iis quæ vt indig. & in l. aufertur. D. de iur. fise.* est, vindicare, idque per *l. portioner. 21. D. de iis quæ vt indig. auf.* Auferendi causas pefe ex dictis tractatibus, latissimam enim tractationem exigunt.

AVGERE spectat ad quantitatem; Ampliare ad pretium. *C. de sac. san. Eccl. l. iubemus nulli de iur. fise. l. non intelligitur. §. diui.* Augere hæreditatem, gregem & pecorum partus, in *fi. l. sed etsi. D. de per. hære l. ancillarum. D. eo.*

AVGMENTA dicuntur, quæ rei accedunt. *l. item veniunt. §. item non solum. ff. de hered. per.*

AVGVRES ab anium garritu dicti sunt. Porro trifariam augurari aui-bus ac futura prædicere solebant: Primum volatu, deinde cantu, tertio gustatu obseruato.

Augures, maleficiorum appellatione contineri sanxit *Constantinus*; eos con-

suli

hili prohibens. *l. ne*
arch. idque sublati
us. Nequid inuigil

AVGVSTI

descenderit, quæ
drum fuerit, ex *D.*
eius verba ex *G.*
hæc sunt: sed postea

eius sunt, re ipsa
Augustus à venatu,
tus est. Etenim cum

ri quodam cognom

lij alia referrent a
quamvis Romuli
adpetebat, tamen

suspectum adscēdā
d, Augustus quasi
priori ple cognom

num ex, quæ honore
tissima sunt, dicunt
Græci Augustum in

venerandum dicas.

Augusti & *Cæsar*
plurimis inscriptioni

nibus *C. Th. & Iu-*
num, *AA. & CC.* re

ferunt. Nam Aug
nunc regnant, & à

nomine honestati
euntur, qui ab ipso
ad regendam prou

Cæsar honore ra
stus vixerit, post e

ri in imperio. *Hæc*
enf. *ant. lib. 10.*
cillus.

Augusti quando
docet *l. Capitolinu*

losopho. *Marcum, l.*
Verum *Commod*

rima postea simul
manus *Marcellinu*

quit: negotio *Vale*
triquitus institutum

faret, sed *Augustos*,
vit. & *si hunc bene*

Augusta, Augusti
l. 1. l. 1. Augusti l.
D. de iur. fise. item

possi. & *abbi* *l. 1. §. 1.*
gusti foror. *l. f. C. Th.*
Augusta domus

priata, ad eius
dens, vt conicere
in de priuile. dom. A

AVI.ÆVM, *Ulpia. l. sed & si quid. 15. §. & si de usufructu*. Velut aulæ, inquit, vel alterius apparatus. Sed & apud Ciceronem pro Cælio, in singulari legitur. nam vītatūs in plurali, & neutro genere, Aulæa legitur. Sunt autem rapta, quibus parietes, & aulæ, ornatus causa reguntur. Seruius verò stragula versicoloria esse putat, explicans hunc Virgilij locum:

*Aulæa iam se regina superbis,
Aurea composuit spōda.*

Sic dicta, quòd in aula Attali Regis primò inuenta sint. Nonius verò genus vestis peregrinæ esse censuit, esseque ait, tanquam paludamentum habicus militaris.

AVOCARE alicui, pro, ab aliquo. *Ulpia. l. 36. D. de noxa. alt.* Nec obicit, quòd Seruiana potest ei homo auocari. Sic *l. ult. D. de his, quæ in test. delent.* Auocatur scriptis hæreditas, id est, à scriptis hæredibus, hoc est, scripti hæredes ab hæreditate repelluntur.

Auocare autem concionem, inquit, *Turn. Adu. lib. 16. ca. 21* est concionem à magistratu, qui eam aduocauit, abducere: quod, ut apud Gellium est, ius erat aliquibus magistratibus facere. A tribuno auocare concionem Liuius scribit nefas fuisse.

AVRES propitiæ opponuntur heribus, quas habere dicuntur, qui non curant, quæ audienda sunt, audire, *Ulpia. in l. si extraneus de iur. dot.* Sic ibi legendum putat Budæus refragantibus exemplaribus, in Florent. tamen Pand. propriis legitur. Tu lib. *Exordium* consule.

Aurem tangens, totum corpus tetigisse videtur, *Trebat. l. vulgaris D. de fur.*

AVRELIA Lex, vide infra Lex.

AVRELIUS, Antoninus Imperator, is est, qui virtute & eruditione insignis, Philosophi cognomen tulit. Bella gessit in Germania contra Marcomannos.

AVREVS, sestertiū mille æstimabatur, *iunctu Gay, in lege. §. ult. D. de S.C. Silan. & Paul. lib. sen. capitul.* quod & Anto. Aug. lib. 2. emend. c. 9. probat ubi veterem & nouam aureorum æstimationem explicat. At Hotomanus in Com. verb. iuris, aureum continere tantum centum sestertios contendit, idque ex Dionis verbis, lib.

15. quæ sic vertit: Cum Augusti domus in Palatio confagrasset, multique multa illi conferrent, nihil accepit, nisi tantum à populis aureum, à priuatis verò drachmam. Aureum enim ego quoque nummum, qui drachmas viginti quinque valet, more nostro appello: & Græcorum quidam, quorum libros, quòd Astico dicendi genere scripti sunt, legimus, sic ipsum vocarunt. *Hæc Dig.* Cùm igitur drachma denario Romano apertissime à Plutarcho in Camilli vica æstimetur, apparet Dionem, aureum pro centum sestertiis surpassasse, cum scilicet in viginti quinque denariis tot sint sestertii. Locum autem illum Iustitiani, in §. 3. *Instit. de success. libert.* qui huic opinioni refragatur, sic existimat posse restitui. Si quidem libertus & liberta minores centenariis sint, id est, minus mille aureis habeant substantiam (sic enim legis Papie summam interpretati sumus, ut pro centum sestertiis vnus aureus computetur) nullum locum habeat patronus, &c. Reliqua huc pertinentia vide apud eundem Hor. loca præcitato. Sed & obiter notandum, æstimationem aurei Romani cognosci posse ex comparatione locorum duorum Suetonij & Taciti: Nam de Othone scribit Suetonius: Quoties cæna acciperet principem, aureos excubanti cohorti viritim dabat. Tacitus, Cohorti excubias agentis viritim centenos numos diuidebat. Aureus igitur Romanus centum numis taxatur. *Hæc ex Horo. vide tamen Anto. Aug. lib. 2. c. 7.*

Aureorum anulorum ius, vide supra Anulus.

Aureorum genera duo Budæus constituit lib. 5. de Asse: rotidem Alciatus lib. 2. *Dispunct.* cap. 9. quorum verba hæc non refero.

Aureus dicitur, solidus, §. fi. *Instit. de pen. temp. litig. iuncta l. fi. D. de in iur. vocand.*

Aureis quinis valet argenti libra, *l. vnic. de argent. pro. lib. io. C.*

Aurei numi etiam æs dicuntur, *Ulpiano l. etiam. 159. D. de verborum significatione.*

Aureos tot, interpretatur Iulianus, *l. quidam 96. D. de legar. 1. quadringentos ex præcedentibus.* Ex quo obseruandum incertum numerum, nondumque præfinitum, ex præ-

præfinitum, ex præ-

sequentibus æstima-

AVRICHAL

cum, quidam (vnde)

polium ex ære & a-

rem habeat aureum

dicitur, quòd in

aurum. mons creberr-

tur. Qui vasa aurich-

d. d. ignorans, ten-

didit præstare Mar-

45. ff. de contrahen. en-

tatu digna, vide

En. Ori. hancum au-

etiam Plautus docet

gloriosos: Ego illos

na comparem.

AVRI fodina

numque vniuersi no-

tur, sicut Argenti fi-

AVRVM Festi-

præcipue custodi-

custodire dicitur.

Hippocrates medi-

toris id dictum pu-

it Aurum, sine (vnde)

Quidam à similiter

nomen traxisse ex

quia mentes homini-

binistranslatum pu-

lum dicebant.

Auri appellatio-

neri, aurea emble-

tem, *Ulpianus scri-*

Celsus. D. de aur. arg.

Auri facti, infecti,

contineatur, docet

in *l. Quintus. & l.*

rom. D. de aur. arg.

ba hic non refero.

GENTVM facti

Auri sui appella-

quod in credito est

de argento *Ulpian-*

Sargens.

Auri sacra fame-

dixere Leo & Anth-

dam 19. C. de epis. &

sic enim Poeta lib.

Venerunt qu-

racogit

Auri facti

Aurum coronari-

tio, lib. 5. cap. 6. c.

præfinitum, ex præcedentibus, aut subsequenteribus æstimandum.

AVRICHALCV M, vel orichalcum; quidam (vt ait Festus) putant compositum ex ære & auro, huc quod colorem habeat aureum. Orichalcum sanè dicitur, quòd in montuosis locis inuenitur. mons etiam Græcis *ὄρος*; appellatur. Qui vas aurichalcum pro auro vendidit ignorans, teneri aurum, quod vendidit præstare Marciano placuit, l. *Labco*. 45. ff. de contrahen. emp. De Orichalco notatu digna, vide apud Seruium. in l. 12. En. Orichalcum autem fuisse preciosum, etiam Plautus docet, qui ait in Milite gloriofo: Ego istos milites orichalco contra comparcem.

AVRI fodina apud *Græcum*, l. D. quod cuiusque uniuersus locus ubi aurum foditur, sicut Argenti fodina, ubi argentum.

AVRVM Mestro lib. 1. dictum, quia præcipue custoditur: Græci enim *ἀφέν* custodire dicitur. Vnde & Thesaurum. Hippocrates medicus de nomine inuentoris id dictum putat, quem vocitarum ait Aurum, siue (vt alij legunt) Aurium. Quidam à similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant. Nonnulli, quia mentes hominum auertat: alij à Sabinis translatum putant, quod illi Ausum dicebant.

Auri appellatione anulos aureos cõtineri, aurea emblemata, inaurata non item, *Ulpianus* scribit, l. cum aurum. §. idem *Celsus*. D. de aur. argen. leg.

Auri faci, insectique appellatione, quid contineatur, docent *Ulpianus*, & *Paulus*, in l. Quintus. & l. Pediculus. & l. cum aurum. D. de aur. arg. que lega. quorum verba huc non refero. Vide suprà, **ARGENTVM** factum.

Auri sui appellatione, non contineri quod in credito est, argumento est, quod de argento *Ulpianus* scribit, d. l. Quintus §. argenti.

Auri sacra famem imitatione *Virgilij* dixere *Leo* & *Anthemius* Imp. l. si quendam. 29. C. de epis. & cleri. pro execranda. sic enim *Poeta* lib. 3. *Æneidos*:

— & auro

*Vt possunt quid non morralia pectora
— cogit*

Auri sacra famet?

Aurum coronarium, definitore *Gellio*, lib. 5. cap. 6. coronæ auræ. quæ Im-

peratoribus ob honorem triumphi mirtuntur. hæ antiquitus ex lauro erant, post fieri ex auro cœpit, *Baptist. verò* *Egnatius* in adnot. ad Capit. scribit esse, quod ciuitates, & oppida nouis Imperatoribus offerebant, sub coronarum specie. Equidem ab Imperatorum definitione discedere non ausim. Aiunt igitur, aurum coronarium esse id, quod offertur à curiarum ordinibus, vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus, prosperè gestis, l. que diuersarum. C. Theod. de auro. coro. Hoc autem non, nisi ab admonitis, & ex consuetudine præstabitur, d. l. que diuersarum. & l. seq. C. Theod. eo. Hanc solam *Iustinianus* in Codicem sui nominis transcribi iussit, que extat lib. 10. C. eo. tit. Aurum Coronarium voluntatis, murus voluntarium diuus *Iulianus* descripsit.

Huius etiam meminit *lex pen. C. de Iudiciis*, & ibi vide Græcos interpretes. Notandum autem obiter illud aurum coronarium, de quo fit mentio apud *Seruium*, in lib. 8. An aliud fuisse atque illud de quo extat rubr. lib. C. 16. nam illo intelligi adnotat aurum, quod à victis gentibus dabatur, propter concessum vitam.

Aurum glebale, quod pro possessionibus penditur: huius fit mentio in l. 1. C. de pretor. & hon. pret. li. 12. C.

Aurum lustrale, quod quarto quoque anno pendebatur. Vt ait *Zonaras*: onus negotiatorum, & mercatorum erat, ob idque aurum negotiatorum appellatur à *Lampridio* in *Alexan.* Huius fit mentio, C. de lustrali auri conlatione, ubi sunt duæ tantum leges Græcæ, à quibus *χρυσας*, & *λεων* appellatur. fit etiam mentio in variis legibus C. Th. de lustra. constat. Appellatur quoque facies auraria, in l. singuli C. Th. eo. l. negotiatoribus: vt iam dixi pendebatur, vt ait l. hæ negotiatoribus. C. Theod. eo. & l. seq.

Aurum oblatiuium, quod non canonis, vel indictionis, sed oblationis genere quodam à senatoribus pendebatur, vt ex *Symmachi*, & *Synesij* epistolis didici.

Aurum publicum, quod ærario publico inferretur: huius commemorat *Honorius*, & *Theodosius* Imp. in l. vnic. de aur. publico. persecut. lib. 10. C.

Aurum pululatum, vide suprà **Argen-**

tum pufulatum.

Auri massam 72. solidis, siue aureis æstimat, l. quotiescunque. C. de susc. præp. & arc. lib. 10. de op. inquit Zoronas) τὸς χρῆς αἰ λίτρας ἑξήκοντα ἀρρημύται, &c.

AVRARIVS susceptor in l. 1. C. de apochis publ. qui aurum collatum suscipit. vide infra susceptor.

Aurarium Canonem, in l. prima. C. de excus. mun. lib. 10. interpretatur Accursius susceptorē aurarium: cum pro pensatione & functione in auro facta, accipi oportere, contextus ipse constitutionis doceat.

Auraria pensatio, idem de qua in l. 2. de fund. parim. lib. 11. C. & Auraria præstatio, in l. vnic. C. Theod. qui à præb. tiron. & equi. excus. & Auraria functio, l. singuli. & l. omnes. C. Theod. de lustr. conat. & Auraria pensio apud Casiodoro. lib. 11. Epipha. varia. ad Faustum.

AVRIFEX, qui ex auro quid facit, l. scribit, D. de aur. & arg. lega. & l. 2. C. Th. de excus. arif. Hinc Aurifices specierum & solidorum, in l. serinus. C. de palat. sac. larg. lib. 12. in breui, siue (si malis) in notitia.

AVSPICIVM appellatum est, ab auium volantium spectatione, quasi auis specium: sicut Augurium, à garritu auium, tam in bonam, quàm in malam partem.

Auspiciis cognitionum in l. si. C. de incert. non inter augurium, & evēntum litis, ut quidā putat, sed initia cognitionis causæ, vel potius litis (quod & Accursius I. bidem probat) interpretand. sunt. Auspicia, pro auctoritate, iussu & mandato in Forensibus accipit G. Badæus. Auspicia maiora, maiores honores & magistratus significant. Nullus enim magistratus inauspicato creabatur.

AVT non solum disiunctivæ, sed & subdisiunctivæ orationis est, l. hac verba. 12. 4. D. de verborum significatio. Huius v. vis est, ut alterum fieri satis sit, l. si h. qui 13. §. virum. D. de reb. dicit: Sæpè etiam disiunctam, aut pro cōiuncta accipi Paulus scribit, l. sepe. 53. D. de verb. sing. cum dico: Quod dedi, aut donavi. quod & Iustinia. probat, l. penult. §. eod. titul. ut in interdictio. Quod vi, aut clam. Hinc qui sibi, aut filio, aut cuilibet extraneo stipulatur, manifeste filij, extraneive personam complectitur, ut Iulianus ait, l.

eum, qui. 56. §. qui sibi. de verbor. obligat. Ita comprehensum, adiectum interpretantur Bartolus, Baldus, Alexand. Alciatus. ad d. §. qui sibi. & recte.

Aut etiam ponitur pro siue, in forma divi Pij, apud Callistratum, l. de buori. 31. D. de re iudic. tamen Accursius, & eum sequutus Albericus, pro sicut, ibi accipiendum existimant: eodem sensu accipi potest, scilicet pro siue, in l. penultim. §. final. D. de actionib. empti, non pro, id est, ut credit Albericus. & in Pandect. Flor. vitium est interpunctionis. nam interpungi debes post verbum Habitatoribus, & reliqua minusculis literis scribenda, hoc modo: Et si receperis, habitatoribus, AVT QVAM QVIS Q. DIEM, &c. ut ex initio illius §. liquido const. Eodem quoque sensu, accipitur idque disiunctum, in l. quia absente. C. de procura. & tum plerumque geminatum reperitur, l. exigendi. C. eod. tit. de procurat. & in l. si cum venderet. ff. de pigno act.

Aut, negandi vim habet etiam geminatum, in l. dies festos. §. de feriis ibi, aut Cir cense certamen, &c.

AVTEM, præter notissimam significationem, ponitur pro, enim, in l. intra. §. quadriennium. vers. quatuor autem. D. de auct. & temp. præf. Aliquando ponitur pro igitur, l. legatis. §. pecoribus. vers. scilicet. & siue autem. De legat. 2.

Autem quoque sonat etiam, & sic ingerit, l. 2. §. hoc etiam. vers. scilicet: licet autem alterius. Cod. de iureiur. prop. calumn. dan. ut in illo Plauti: Abire, tu domum, & tu autem domum.

Autem particula subiecta, & elegantiam, & ornatum habet, l. cogit. 16. §. & generaliter autem. D. ad S. C. Trebellian. & l. si quis. §. rureles. verbor. & hoc autem. D. de obligat. & actio.

AVTHENTICVM, Αὐθεντικόν, est, quod vulgò originale dicimus, Pan. lo lib. 5. Sentent. tit. 12. qua in Pandect. lib. 22. titul. 4. l. 2. de fide instrumentor. à iuris civilis compositoribus relata fuit. Eodem sensu accipitur apud Vlpianum, l. fin. D. de testam. quemadmodum. aper. dñi rñ auct. tit. Exemplum testamenti ab authentico distinguitur: nam quod inde describitur, dicitur exemplum. l. 2. & d. l. si. Galli Pragmatica Copiam appellant. Hinc

Authenticæ ratione, Vlpiano. l. P. ryp. & Authentice ff. eod. Hæredem emendare: tabulis veni reuocare, aut in p. autem Authenticum le, deor. l. fauor. scripi. vbi vox, argu. est.

Authentica vul. Pragmat. orum v. P. A. 2. & Noue. l. 4. l. iustitimus, cuius Patricius, & inter. appellant. Vnde a. n. m. trax. rñ, docet. Parerg. 1. 46.

Authenticum dicuntur, uenatur, quæve fortologia. Authenticum quæ ita fabricantur, sponte quicquam hinc.

Automataria sicut pianum. l. castra. 4. Alciatus lib. 5. pars mechanica opera, uenatur, qualia sunt Pneumaticis, aqua romaton, id est, p. concaua. Tranquillat, inquit, aut cessasset.

Auctor, Authoron, supra Auctor. Nam quod ita scribi, & quis, & peritorem. Adrequi, apud V. de legat. 3. appellari scribit, quod ita per la arte focatum sit. getur, id legatum non est, sed auctor.

Auocare, Gre. fures manifestos, se aliquo crimine dep. fu mentis l. 1. ff. de fur. ex delict. n. §. 5. fur. AVNCVL.

est, ut ait Paulus, l. 1. ff. de gradib. quod & ff. unde legat. & Fostix autem appellat. æque rectius à me.

de verber. obligat.
dictum interpre-
tis. Alexand. Alcia-
re.

pro hunc, in forma
ratum, l. accu-
renti Accutius,
us, proficit, ibi
et: eodem senten-
tia hunc, in pe-

adsum. impu-
m. Aderius & in
est interpretatio-
nes post verbum
quod in doli hili-

ndi: hinc repe-
NT QUA M

& cetera in moli-
em quoque senten-
tiam, in l. quod ab-
m plerumque ge-
rendi. C. de m. de
venneret. ff. de pi-

bet etiam gemi-
ferunt, et Cir

de. fiam signifi-
centur, in l. m. de
sunt autem. D. de
quodam ponitur
venneret. ff. de pi-

etiam & sic tun-
erent. litem au-
ent. prop. ca. m. m.
bre, tu dolum,

ed, & elegan-
ti, l. cogit 16. §. d.
l. Trecentum. &
C. hunc autem. D.

M, Aduermit,
de u. m. u. s. Pen-
de. in l. m. de. 7. l. h.
hunc unum & l. m.
reian sunt. Eo-
ed Vlpianum, l.

m. aper. den in au-
stamenti ab au-
nam quod inde
mplum. d. l. 1. &
C. Copiam appel-

Authenticæ rationes eadem significa-
tione, Vlpiano. l. Pomponij. 8. ff. famil.
eris. & Authentica tabulæ. l. cetera. in fi.
ff. eod. Hæredem enim exemplum debe-
re dare: tabulæ verò authenticas ipsum
retinere, aut in ædē reponere. Quod
autem Authenticum, sit ipsum origina-
le, docet l. sancimus. C. de iur. res. re-
scripti. vbi vox, atque, explicationis nota
est.

Authentica vulgus interpretum, &
Pragmaticorum vocat, quæ tunc NE A-
P A S, & Nouellæ constitutiones, & ipse
Iustinianus, cuiusque interpretes Iulianus
Patricius, & interpretes Græci veteres,
appellant. Unde autem eam appellatio-
nem traxerint, docere nititur Alciatus lib. 2.
Parerg. c. 46.

Autographæ dicuntur, quæ per se mo-
uentur, quæve fortuitò eueniunt, vt ho-
rologia. Autographæ etiam sunt opera,
quæ ita fabricantur mechanici, vt sua
sponte quicquam efficere videantur.
Hinc.

Automatariæ hæc verbum apud Vl-
pianum. l. cetera. 4. §. pen. D. de leg. 1. quæ
Alciatus lib. 7. parerg. ca. 20. interpretatur
mechanica opera, quæ sponte sua mo-
uentur, qualia sunt horologia. Hæc in
Pneumaticis, aquam aut in sublimi au-
tomaton, id est, spontalem ex sphæra
concaua. Tranquillus in Cland Si auto-
maton, inquit, aut pegma, vel tale aliud
cessisset.

Auctor, Authorari, Authoritas, vide
suprà Auctor. Nam idem ibi interieci,
quod ita scribi, & ex monumentis anti-
quis, & peritorum consensu constat.

Autographus, apud Vlpianum, l. si cui 70. ff.
de legat. 3. appellari Ang. Aug. lib. 4. c. 126.
scribit, quod ita per se natum est, vt nul-
la arte factum sit. Si cui, inquit, lana le-
getur, id legatum videtur, quod tinctum
non est, sed autographus.

Autographus Græci vocant non solum
fures manifestos, sed etiam omnes qui in
aliquo crimine deprehenduntur. Horum
fit mentio l. 3. ff. de furt. Insuper, de obligat, quæ
ex delicti nasc. §. furorcm.

AVVNCVLVS matris meæ frater
est, vt ait Paulus, l. Iuriscons. §. tertio gradu.
ff. de gradibus. quod & Modestinus l. inter. 5.
ff. unde legit. & Festus lib. 1. probans. Tra-
xit autem appellationem ab eo, quod
æque tertius à matre, vt appus est, sed non

eiusdem iuris: idemque vocabuli facta
deminutio: siue auunculus appellatur,
quod aut locum obtineat, & proximitate
tugatur sororis filium.

Auunculus maximus, is est abauia
frater, patris vel matris auunculus ma-
ior Auunculus maior, is est proavie
frater, patris vel matris auunculus ma-
gnus. Auunculus magnus, hic est auia
frater, Paul. l. Iurisconsul. 9. ff. de gra. &
ad fin.

AVVS, patris vel matris pater, l. fin.
§. secundo gradu. ff. de gradibus. dictus à Græ-
ca voce πάππος, mutatis aliquot literis,
Alij autem dictum putant, quia ad duos
adtingat, quasi ad duam.

Auus meus, vxoris meæ socer magnus
est, illa illi probus. Modestinus, l. non fa-
cile ff. eod. tit.

AVXARIA, secreta nemoris dicta
sunt, eæ quod ibi frequentant aues, se-
cundum Iliorum vt etymol. cap. 6. inde
venit impenratio auxaria. C. de fun. par.
l. 2. lib. 11.

AVXILIUM ferimus, manu, cla-
moribus, obiectu corporis, plorando.
Vlpian. auctor est l. 1. de S. C. Sil. §. hoc au-
tem Senatusconsultum. Notum est, auxilium
nouo indigere, quæ de nouo emergunt.
l. de aere, §. ex causa. ff. de interros. q.
ff. de iur.

Auxilium iuris est suffragium, & be-
neficium iuris, prout dicitur Contra hæc
prodita sunt iuris auxilia. vide de hoc D.
ad Syl. l. eam dominus, Frustrâ auxilium
legis inuocat, qui committit in legem, ff.
de minorib. l. auxilium. de v. su. l. quia frustrâ,
l. filio. ff. de rit. nupt.

Auxilia appellantur, ex cædæatis, a-
micitieque populis in exercitu conscriptæ
cohortes, l. 3. §. exercitum. ff. de iur. qui no-
iufam.

AVXILIA, olla paruula, Fe-
sto,

AVXIMALIS ager, limitibus
Gracchanis per centurias est assignatus,
vnde de limit. Varro auctor post Hyge-
num,

AXARE, veteris nominis sonat,
Festo lib. 1.

AZO, Bononiensis Iurisconsul. va-
rias leges interpretatus est: cuius inter-
pretamenta plerique ab Accursio in
glossamata sua transcripta fuisse liquet.
Scripsit & in Codicem Iustinianum

Summam, idque paratitlatim, Vipiani & Pauli more ex personis, rebus, causis, & effectibus leges explicans, ut in epistola eiusdem Summæ præfixa docui. Scripsit & in Institutiones, & Pandectas & Nouellas. Iura publicè professus est. Amulorum inuidia Montem Peffulanum professus, ibi docuit, deinde Bononiam rediit. Diem tandem fundus est anno à C H R I S T O nato 1200. Huius & in scholis, & forò maxime est auctoritas.

B

B LITERA Græcorum, Latinerumque secunda est. Huius neque vocem, neque sonum efficit, Plato in Theæteto scribit, M. Fabius, libr. 1. Inst. Orato. cap. 4. in aliis locum datam: hinc ex duello bellum factum ait. B. & V. mutua est enallage in Pand. Floren. vr. Fauius pro Fabius, & in alijs vocibus.

BABYLONICA, stragulae genus, quod equis inferni solet, apud *Vlpian. l. argumeto. 25. §. ff. de aur. & arg. legat.* à quibusdam *ἰσὶν πολύμοτος*, dicuntur vestes ea non esse *Vlpianus* ibidem putat. Hinc & a *vult* *Plin. libr. 8. ca. 48.* quòd colores duoscos picturae intexere, *Babylon* maximè celebravit, vnde & nomen imposit.

Babylonicæ pelles apud Marcianum in
l. 5. species. ff. de publican. quæ à Babylone
aduehuntur, aut illic parantur.

BACCÆ sunt fructus minores di-
uersarum arborum, vt lauri, oliuæ, myrti,
& similium.

BACCALAVREOS, magistro-
rum nomine contineri ait Alciatus, *l. qui
precipua. 57. ff. de ver. sig. ex sententia Pau-
li lurifconf. qui illius legis auctor est. A
baccalaurea nomen sumptuosè videtur.
Hi à lustrinalyra vocantur.*

BACCHARI Nonio est furere, quo sensu accipitur apud Vlpian. l. i. §. adem *Pinianu. ff. de edil. edict. s. si. Instit. de succ. f. sublat. de muliere seruili amore bac chara: amatrix enim rectè furere dicitur, ut ait Imper. Nouell. quib. mod. nar. effi. legi. §. notimus. furore, inquit, amoris vehem.*

mentius nihil est.

BAIVLARE, *vr. ait Nonium*, est ferre: sed id suo corpore accipiendum est, *vr. ex Plauti Aſinaria didici*: Ego baiulabo, tu, *vr. dect dominum*, ante me ito inanis. eodem ſenſu accipit Gaius, *l. ferri. ff. de verb. ſign.*

B A I V L O S dicebant antiqui, quos
nunc dicimus operarios, unde adhuc ba-
iulari dicitur, Festo. sed baiulos proprius
appellat Gellius, lib. 5. ca. 3. qui mercede
corpore ferunt, quos Græci βαῖυλοι
Πορτὴν φασὶν Galli vocant.

Balanus, apud V^l plantum, l. carbonum. 167.
ff. de verb. signifi. palmarum fructus, qui
dicitur s. dicitur. Palmæ feminæ fructus
Calyx dicitur I. Pollucis lib. 1. cap. 12. ex
Xenophonte & Herodoto. Hi non veni-
unt appellatione lignorum, d. l. car-
bonum. Latissimam esse r^o Baldus signifi-
cationem quidam ajunt, Marcello len-
giores fructus significant: fructum que-
rus Epigrammatis, Plinio pomum. Theo-
phrastus lib. 1. historiz. Planta. cap. 8. ar-
butuleum. Probalis in d. l. carbonum,
quidam legunt bellariis, sed Baldus in P.
Floren. est balanus, quam lectionem pro-
bat And. Aciatus.

BALBVS, Græcis βαλβος dictus, qui pronunciando literam, aut syllabam eximit, aut prætermittit, vt ex Aristotelo docet Budæus ad Vlpiaum, l. idem O filius. s. ff. de edil. edict. Eam quoque, qui obscure loquitur, eo nomine contineri putem, ex Non. Marcel. qui balbè interpretatur, obscure.

BALDVS Turicenf. Perufi natus, patre nobili, & medico, vir acerrimi, & promptiffimi ingenij, Angeli Perufini frater, Baroli difcipulus fuit, vique adeo Iuri, & Ciuili, & Pontificio operam dedit, vt acutiffimè docendo fcribendæque in vrtrunque, immortalitæ fibi laudem pepererit. Bononiæ & Papiæ docuit. Galliam profectus, poftliminio poftea ad vrberem rediit. Ticini, vbi profecturatur, decessit annu Salutis 1421. alij 1400. demorsus in labio inferiori à rabiofa canicula, quam habebat in deliciis, vt quidam referunt.

BALINEVM, *ve ait Varro libr. 4.*
Lati linguæ, veteribus erat locus, vbi vr-
na poni solebant.

BALIVI; *ut ait glossena ad cap. 1. §.*
possessas verò de pan. in clem. vulgare pro-
nuncia-

B A
vincialium, & dilecto-
rum in Francia dicuntur
fif capitalibus, &
ut apud Gallos no-
tus scribit, vulgus
Gallos, hó:que no-
minum reitores
& seculares conti-
bar cap. quoniam.
libr 6.

BALLISTRARIUM
pro, Ballistarij,
cernum, in l. ult. de
rum artificibus. In
co legitur Ballistra
uq. par. In Rone
m, legitur, Ball
Ballistariorum ord
Iulianus Patricius

BALLVCAg
fossile est è terra, &
e. l. 4. C. The. 20. p.
Plin. lib. 33. c. 4. Ba
in puteis inuentum
ex aurifodina eru
vncis constat quat
Pollux *genista* f. a

BALNEVM
Balineum: nihil est
priuatis in publicis
neris, & quidem
li, frequenter bal-
immeritò, nam
igni duplex balne-
ritur interiecto,
bùlique constaret.
Varro hb. de ling.
coniuncta edificia
vbi vini, alterum
reperitur.

Balnearum autem
runt, quod illud p
Varro de ling. Lat. !
vsorpari, balnearum
de vsufr. l. vlt. §. i.
nex autem, in l. pa
du 91 §. 4 ff. de leg
Balneas, vt exteri
Iuricons. promiss.

BALNEAT
fectus, aut qui baln
Prator ff. de m. qu
S. ediles ff. de locat
BAINFAR
quid febripiant, &

at Nominis est fer-
acipiendum est,
dicitur ego bann-
ante meo i.
pit Gaus. i. feri.

ne antiqui, quos
vnde adhuc ba-
bandos propriis
ta. i. qui mercede
brazatēdōtoms.

h. l. carlonum. 167.
at in fructus, qui
et item fructus
at. i. b. i. cap. 12. ex
oto. h. non ve-
porum, d. i. car-

et dicitur signifi-
q. Marcello lon-
fructuum. Theo-
lana esp. 8. ar-
m d. i. carlonum,
sed h. i. in P.
lectionem pro-

l. dicitur, qui
aut syllabam exi-
er ex Aristotele
aut, i. idem O. f-
um quoque, qui
nominis contineri
qui balbē inter-

Peruli natus,
vir acerrimus, &
Angel. Perulini
f. usque adeo
to operam de-
to scribere adeque
nem lib. laudem
piz docuit. Gal-

l. p. usque adeo
to operam de-
to scribere adeque
nem lib. laudem
piz docuit. Gal-

ait Varro lib. 4.
at locos, vbi ve-

tema ad cap. 1. 6.
tem, vulgare pro-
natio-

inicialium, e dilecto de sent. excomm. in 6.
in Francia dicuntur Prappositi. Hi de cau-
sis capitalibus, & civilibus cognoscunt,
vt apud Gallos notissimum est. Alberi-
cus scribit, vulgare esse verbum apud
Gallos, hō-que nomine iusticiarios, &
locorum rectores, iudices temporales,
& seculares conuenerit: quod optimi pro-
bat cap. quoniam. de immu. ecclesiast.
libr. 6.

BALLISTRARIJ, Græco more,
pro, Ballistarij, apud Tarracenum Pa-
ternum in l. ult. de iure immu. pro ballista-
rum artificibus. In quodam enim Lexi-
co legitur Ballistra, & vertitur operis
iud. pavor. in Nouell. rament. 85. §. autō hē
tū, legitur, Ballistarij, id est,
Ballistarium ordines. sicque reddidit
Iulianus Patritius

BALLVCA aurum quod nuper ef-
fossus est terra, in l. i. C. de metall. lib. 11.
& l. 4. C. Th. eo. χρυσμμος Triboniano.
Plin. lib. 33. c. 4. Ballux aurum minutum
in puteis inuentum: ètque quod modò
ex aurifodina erutum est, cuius libra
vncis constat quaternis denis, d. l. 2. C. eo.
Pollox χρυσία λέγουσιν vocat.

BALNEVM veteres dixerunt, siue
Balineum: nihil enim differt publicu nā
priuatis in publicis autem feminini ge-
neris, & quidam numero semper plura-
li, frequenter balneus & balneus: nec
immeritò, nam parsimonie causa vno
igni duplex balneum calefaciebant, pa-
ri-ite inuolueo, vt pydor viris mulieri-
būque constaret. Hec Charisius lib. 1. Sic
Varro lib. de ling. Lat. 8. bina esse dixit
coniuncta ædificia, lauandi causa: vnum
vbi viri, alterum vbi muliere. laua-
rentur.

Balneum autem & Balineæ sic diffe-
rant, quòd illud priuatum, hæ publicæ.
Varro de ling. Lat. lib. 8. itaque videntur
vsurpati, balneum in l. si cuius. 13. in ff.
de vsufr. l. vlt. §. r. de aur. & arg. Bal-
neæ autem, in l. paronum 35. §. 3. & l. pro-
diu. 91. §. 4. ff. de leg. lib. 3. Balnea autem, &
Balneus, vt ceteri Latini autores, ita &
lusitani promiscuè dixerunt.

BALNEATOR, balneatum præ-
fectus, aut qui balneus præbet, l. 4. §. ait.
Prætor ff. de iis. qui non in sa l. qui in sa l. 1.
§. adiles ff. de locat. & alibi sepe.

BALNEARI iures, qui ex balneo
quid subripiunt, & ferantur, l. i. ff. de su-

ri bus balnear. Et

Balnearium furtum, l. fin. ff. eo. & apud
Tertul. lib. de Idololat. Balnearij autem fu-
res eur acerbius cæteris punirentur, ex-
plicat Aristoteles in Problem. c. 39.

Balnearium instrumentum, quo et-
iam balneatorem contineri Marcia-
nus scribit, l. item pictoru. 17. §. instru-
mentum. ff. de instrument. instrumenti-
que lega.

Balneare argentum, quo qui in bal-
neo lauantur, etiam diebus vti fectis con-
sueuerant, Scæuol. l. medico. ff. de aur. argen.
mundo. leg.

Balnearia in eodem significato ap-
pellantur Proculus, l. quidam. 13. in princ. ff.
de seru. vrb. præd. quo & Seneca lib. 3. Nat.
Quæst. & lib. de tranquill. vita. A Græcis
βλάνειον dicitur, l. Polluci lib. 10. ca. 17.
Onomast.

BALTEVS in Leonis constitutio-
ne, l. vnic. C. nulli licere in fra. lib. 11. siue
balteum cingulum, è corio ballatum,
Varron. lib. 4. ling. Lat. & militare erat,
in eoque omnes consentiunt. mata quæ-
uō: accipitur, in c. qui sanctus. de panis.
dist. 1. Balteum non vestimentorum, sed
armorum appellatione contineri, L.
Baifus lib. de re vestiarij. scripsit, Taciti
lib. 17. & Plutarchi in Camillo auctori-
tate à Græcis Ζώνη appellatur.

BANNALIS mola, noua & barba-
ra seruitutis species, qua hodie passim
rustici coguntur vna mola quam banna-
lem vocamus, vnòque forno vsi ad quæ-
stum domini, qui fortassis præest iuris-
dictioni eius pagi. Balduinus ad titu. de
seruit. Inst. similiter. & c.

BANNALIA flumina, quæ iuris
eruditi præscripta vocant, sunt quæ do-
minis beneficiariis consensum prædiorū
aut permissione principis, aut longi tem-
poris præscriptione, aut consuetudine,
aut alio iusto titulo quæ sita sunt.

BANNIRE Gallico verbo vtuntur
hodie, qui in exilium mittunt: quod &
Pontificio iure receptum est. Significat
etiam capere, prehendere, & (vt pragma-
tici Galli dicunt) arrestare. in clemen. 1. in
princ. de pan. quod & ad personas refer-
tur d. clem. Hinc

BANNIMENTVM, saisina, captio,
prehensio, & arrestatio. Et

BANNVS, siue **BANNVM**, duo
significat: Edictum, quæ die Vassalli equis

Siquis dimittit e-
tra Regis domum
Theodora in-
l. 2. f. 1. Ex
flam, q. 1. The-
l. 2. f. 1. dicit, at-
tetur vbi Deposi-
tum videtur de-
tenuit. Iur. l. 1. Re-
et capital. nume-
Trane vocabant
cas, ceteris feli-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

interdum exho-
m. domum,
i. a Rege b. mi-
vassallus ad ad-

l. null. 28. C. de epis. & cleri. & apud Vlp. l. 1. pen. ad ff. de bo. dam.

BARBARICARI Donato in u. Aeneid. dicuntur, qui ex auro coloratis filis expriment hominum formas, & animalium, & aliarum specierum mutam subtilitate veritatem: sic accipiendi sunt in l. unica de excus. an. lib. 10. C. & l. ferimus in fin. C. de pala. sac. larg. lib. 12. sio utrobique accipiendos censet crudeli Alciatus. Eadem etiam cassides & bucculas auro, argento, aere tegebant, ut docent Imp. l. 1. C. Th. de Fabricens. Obseruatum autem est, barbaricas vestes dici pro Phrygiis, hoc est, pro iis, quas Phrygiones acupingere solebant: & quia barbarum pro Phryge dicebant aliqui, inde barbariciorum nomen, pro Phrygiorum.

barbaricum, *Fest. lib. 2.* appellatur clamor exercitus, videlicet, quod eo genere barbari viterentur. Apud Imperatores verò in l. 2. C. de commerc. & mercat. sumitur pro barbarorum solo loco, & terra. Sic & apud Ammianum Marcellinum, lib. 18. Visus in barbarico nile, per Hec-tarij regna trahebant intacta.

Barbarica lex appellatur Romana, *Alciat. lib. 6. Parer. c. 12.* ex Plauto: & Barbaricus ritus, eid. m. Romanus.

BARBARI Philippus, cum seruus fugitiuus esset, Romae Praetorem petiit, & Praetor designatus est, *l. 1. ipse in l. 3. ff. de offi. Praet. Vide Suidam & Iur. lib. 7. c. 7.*

BARCAM Isidorus lib. 19. appellat, quam quidam ab oneribus gentis dicunt putant. *Et dicitur in l. 1. de vocari scribit Armenopolus in l. 1. c. 12. l. 1. de vocari scribit Paulo lib. 2. Sent. c. 7. & Iuan-de. scapha nominatur.*

BARISCELLOS, ex *Bar. lib. 1.* appellatur scribit *Lafius ad l. 2. §. cor. inui. ff. de orig. iur.* executores, qui Titimurorum capitalium inimicem principum beneficio obtinent.

BARO in libris quidem Feudisticis non nominatur, sed apud alios Scriptores barbaricos eo nomine appellatur, qui inter nobiles opibus & potentia antecellit: quem Sacrapen Persae appellabant. Denique Barones & Optimates pro iisdem usurpantur. In *Append. Aymonij, libro 5. cap. 52.* Archiepiscopos, Episcopos, Abbates quoque, plures etiam O-

ptimates & Barones sui regni congregari fecit. *Et capite sequi.* Quidam quoque suffraganei ipsorum, nec non Optimatum & Baronum Regni Francie non minima pars. *Et cap. 51.* Quae perniciosa factio zelo & diuersitate Baronum, Comitum, atque Optimatum Regum, tanta terram calamitate exinxit, &c. *Otto Frising. lib. 1. c. 15.* Leopaldus Marchio, susceptio à Rege d. u. Norico, omnibus pene Baronibus ad eum pertinentibus, amoréque seu terrore ad eum confluentibus, sedem Ducatus Ratisbon in ditioni suae subiecit. Vnde autem nominis huius origo fluxerit, nemo adhuc, quod sciam, exposuit. Apud veteres quidem Latinos auctores notum est, pro bardo & stupido usurpari: sed in legibus Barbaricis.

BARO passim pro matre, siue viro usurpatur: *ut legis Salicae, titulo trigesimo quarto:* Si quis baronem de via hortauerit, ut impingeret, &c. Si vero mulierem horrauerit, &c. Item in *Lombarda libro primo, titulo nono:* Si quis homicidium perpetrauerit in barone libero, vel seruo, vel ancilla, &c. Quare non absurdè fortasse disputari possit, cum barbarici scriptores, vulgò pro Vassallis Homines nomine: quaequidmodum posterius in voce Homo exponitur: factum ut Barones dicerentur eisdem, qui ad in Vassi domitici: & Homines siue Vassalli Regij: quo nomine Regni Capitanei, siue Procures omnes, hoc est, Duces, Comites Marchiones continentur. *Segebertus in Chronici anni M. C. l. X.* Capitales Barones suos cum paucis fecum duxit: sed danos verò milites numerarios. *Florus Blondus libro primo, Decade secunda:* Nam primarij viri, quos nunc barones, tunc Caputaneos appellabant, Imperatori obsequentes, &c. De *Friderico archiepiscopo loquitur. Sic Lombard. lib. 1. tit. 14.* Si quis ex Baronibus nostris ad nos venire voluerit, securus veniat, & illatus ad suos reuertatur. *Sic apud Ortonem Frising.* Marchio in Baronum numerum refertur, *libro Friderici, secundo, capite duodecimo,* inter quos *Vvilhelmus, Marchio de Moncefferato,* vir nobilis & magnus, & qui penè solus ex Italiz Baronibus, ciuitatum effugere potuit imperium,

Βασίλειαι, viæ publicæ sunt, quas alij prætorias, alij consulares appellât. *Vlpiano l. 2. §. viarium. D. ne quid in loc. pub.*

Basilicas Romæ plures fuisse scribit Onofrius: Basilica Pauli, Emilij, Iulia, Vlpia, aliâs Traiani, Porcia, Sempronia, Argentaria, Optimij. *De quibus Plin. lib. 4. de vir. illust. & lib. 5. Epist. Suet. Vitar. Varron. lib. 4. ling. lat.*

Βασίλεια eo sensu dicitur, quo Augusta, quæ Regis Imperatorisve uxorem significat.

BASILINDA. apud Iul. Pollucem lib. 9. *Onomast.* lusus est, cum ducta forte aliquis sit rex, & is aliquid laboriosum ministro, qui forte pariter obigerit, imperat quod Germanis adhuc, vulgò, heerich dicitur euch gern, *ut annotat Lilius Comment. lib. 10. c. 9.* Huius dictionis & lusus fit mentio à Iustino. l. fin. *C. de relig. & sumpt. fun.* sub corrupto quidem vocabulo, Regindalia, quod in eum locum irrepit pro Basilinda, *ut annotavit Alciat. Prætermis. lib. 2. in verb. Lulum alia.*

BASILISCVS Festo lib. 2. serpentis genus, vel quod in capite album habeat instar diadematis, vel quod reliquarum serpentum generarum eius fugiant. Quæ de hoc plurima narrantur, fabulosi quidam existimant.

BASILISCVS etiam tyrannus fuit sub Imperatore Zenone: *de quo accipienda sunt l. decernimus. 17. C. de sac. san. eccles.* Huius meminit Suidas, & vide de eo Nicephorum, Procopium, & Zonaram.

BASTAGA corruptum ex *Βασταγος*, ferulum portandis rebus fiscalibus accommodatum, *ut patet in Valenti. & Valentis ad Festum consuet. l. de cohortat. lib. 12. C. & in Leonis Imp. lib. de bellico adpar.* Bastagam autem priuatam sub dispositione Comitum priuatarum sacrarum diuine domus: Præpositos vero bastagarum sub dispositione Comitum sacrarum largitionum Notitia collocat.

BASTAGARI, quibus id oneris iacumbit. l. 4. & 8. *de murileg. lib. 11. C.* Hi vecturæ rerum ad ararium pertinentium seruiunt, quam iumentis faciunt. Bastagarios etiam dici putat Alciat. *rub. de murileg. lib. 11. C.* qui necessaria militibus portabant. Opinatur idem fuisse eos qui vestes ad tinctorum ferebant referabantque.

BASTERNA in Zenonis quadam

Constitutione, transenne sunt seu prærecta quæ habentur in ædibus transeundi vel spariandi gratia: *πράγδοι, ἵππος ἐκδοσις*, Græcè dicta, Alias Balternæ vehicula sunt siue lecticæ, vel (ut est in glossis veterum) iesseda. *Cuiat. Obs. lib. 13. c. 30.*

BASTIOLA, vasis genus Nonio, quæ voce vsum Plaurum scribit: ex quo didici eam auream fuisse.

BAVCALIVM Alciaro lib. 1. prætermis. vas vinarium.

BAVCALIS est, quo viuimus æstate refrigerandis in aqua cyathis Alciat. lib. prætermis. j.

B E

BEARE Vlpiano est prodesse l. bonorum. 49. *D. de verb. signific.* Significat etiam beatum facere, eadem ibidem. Hinc

BEATVS Varroni lib. 4. ling. Lat. qui bona multa possidet. rectè igitur produite ab Alciato in d. l. bonorum accipitur: quia cæteris prodesse & potest, & debet. Eo nomine felices appellauit Virgil. lib. j. Anei. his verbis:

ὄτρειν τε καὶ ὄτρειν τε βεαί.

Beatissimos patriarchas, & Episcopos in constitutionibus sæpissimè vocat Iustinianus, idque vetusto exemplo.

BEATITVDO, iuuamen immunitatis, in constitutione Constantini. l. j. *de vetera. lib. 12. C.*

BELLARIA, ait Festus lib. 2. res aptæ bellis appellabant. Hinc puro

Bellaria à G. Budæo in Forensi dicti, quæ vulgò Species dicuntur, i. spartulæ iudiciales, Gallis *effices*, Græcis *ἀντιστοιχία* ex Aristot. Polit. 6. Est & alia bellariorum notissima significatio: suntque cibi melles & saccharo conditi, quæ mense secundo appellantur Alciato, quod & ante Gellius dixerat lib. 13. c. 11.

BELLÆ id est, eleganter & prudenter, Nonio ex Plauto, & M. Ciceronis in variis Dig. storum locis legendum censet Aug. lib. Emen. t. cap. 9. Locos eos referam. Primus est apud Vlpianum in l. fidelit. 4. §. final. ibi bellè queritur. D. quibus mod. pig. vel hyb. sol. Secundus est apud eundem in l. ceterum in princip. ibi, non bellè inquilinum. D. de usu, & habit. Tertius est apud eundem in l. de pupillo. §. 9. in ipso statim initio. D. de oper. no. num. Quartus in l. 2. §. unde. D. de suis & leg. ibi, vn-

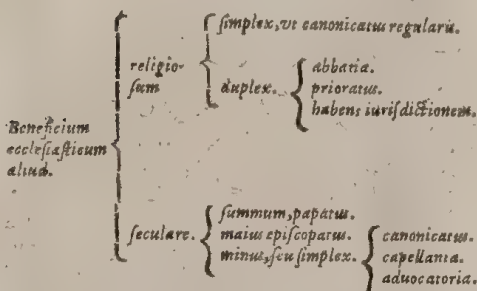
quod genus est, quale est in definitione à Seneca tradita aliud, huius speciem d. cap. j. §. *imprimis*, quod ut clarius liqueat, huius §. verba subiiciam: Huius autem generis species est quædam beneficium illud quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietatem quidem rei immobilis beneficiarius penes dantem remaneat: usufructus vero illius rei ad accipientem transferatur, &c. Rectè adiecit immobilis. Nam feudum, siue beneficium non nisi in rebus soli, aut solo coherentibus, aut in iis quæ inter immobilia connumerantur, consistit. Hinc, Beneficium pro infeudare, vel feudum alicui tribue-

re. *Sigeb. in Chron. ann. 1007.* Postea Imperator seditione suorum coactus, Valentianus Balduino Comiti beneficiavit, ut sibi contra motus suorum auxilio esset. Hinc etiam: Beneficiarius, pro beneficiarius, qui feudi beneficio affectus est, lib. feud. 2. tit. 55. §. j. Beneficiati eorum feuda, quæ ab iis tenebant, obligauerant, vendiderant.

Beneficium ecclesiasticum, id est, canonicatus, vel præbenda, v. ex multis. §. *construimus*. j. q. 3. & alibi sepius. Beneficij quoque appellatione dignitates contineri scribit Iohannes Andreas in c. f. propter tua de rescript. l. 6. per illum text.

EX SUMMA ANGELICA

§. BENEFICIUM.

Beneficium ecclesiasticum non potest licitè sine institutione Canonica obtineri, cap. j. de reg. iur. lib. 6. extra c. f. quia deinceps 16. q. 7. Vide Dinum ad d. c. j. Atque hæc beneficia feuda propriè non sunt. Vide Cusum in vir. 1. libro 3. feudor. Beneficij cessionis bonorum, de quo supra am meminimus, ea vis est, ut qui bonis cesserit, iudicatus in carcerem non trahatur: atque ita Alexander Imp. rescriptit l. j. c. qui bo. cede. possunt. Habet aliud beneficium, quia in id quod facere potest tantum, condemnatus est. §. f. Instit. de actionibus. Vbi vide Fabrum & Ang. & est textus in l. 4. de cessione bonorum.

Beneficium Nouellæ 4. De fideiussoribus prius conueniendus est debitor, siue reus principalis, quam fideiussor: idque Iustinianus concessit Nouel. constit. 4. §. j. Vetere enim iure potestatem fuisse creditori, reo relicto, eligendi fide-

iussores, Antoninus Imp. rescriptit, l. iure nostro. §. c. de fideiuss. Est & aliud.

Beneficium Nouellæ Iustiniani 9. *ἡ δὲ ἀλλοτρίῃ ὑπὸν* inductum: quo, si qui rei promittendi fuerint, ut alter pro altero inuicem fideiubeat, si quidem additum non fuerit, ut unusquisque ex his insolidum teneatur, pro portione sua tantum obligatus est, atque pro ea tantum excutiendus. Sed an hoc verè beneficium, seu priuilegium dici possit, alibi dicemus.

Beneficium hypothecarum mulieribus concessum: primum dotibus insuar hypothecæ beneficio, l. vnic. §. & ut plenius. C. de rei ux. act. Secundò dotis nomine creditoribus, etiam anterioribus, præfertur mulier. l. f. c. qui por. in pign. hab. beneficio legis præferitur posterior creditor, cuius pecunia prædium comparatum est. l. licet. C. eod.

Beneficium

Beneficium S. C. M. denegat e. qui filiofam. cinum dedisset, etiam mul. j. ff. ad S. C. Macae.

Beneficium restitutum quædam distribuuntur: replicatur ex capite ut c. de mino. 25. anno al. de quot. d. ex quib. co. addi metus causa: c. vocatorum compet. scriptit ad Vlpia. l. j. §. rer. act. non det. cuius ibidem Bart. nosse.

Beneficio ob lib. recusat quæ a tutela, & desinunt l. v. §. j. D. de iuri. & Antonini. l. j. c. nibus ciuilibus excus. Pipiano l. 2. §. j. ff. de v. in eandem rem constitui. lib. 1. 10. l. is quoque procreascent, à Calar. posita fuisse scribit I.

Beneficium cedendum per quod postulare potest & alij qui obligati sunt. sibi cedi in alia co. alios quibus sunt obligati cedatur eis, postulat. D. de solut. l. Stichum. pen. vbi Bart. hoc non spo. tit. de remu. §. discendum. De beneficium. §. parum aut. dendarum autem a de quo in l. fideiussoribus de fideiuss. petimus ut cedat actiones, cõque.

Beneficium epistolæ quo supra meminimus in fine, & fit mentio in duell. etiam in l. inter. est, si vnus è multis fidei debito conueniatur, rata parte duozaxat: capiendum est, si cæte tempore soluendo non igitur sit debiti epistolæ diu. Adriani. uer.

Beneficium à Principe esse manifestum, N. h. adeo ut non cesset utilit. concedendi pri-

1007. Postea Im-
mortalis coactus Va-
Comiti beneficia-
potus suorum auxi-
Beneficiarius pro-
diu beneficii affe-
55. 8. j. Beneficiari-
us tenebant, obli-
t.
Beneficiarius, id est, cano-
6. e. e. m. l. u. 3. con-
f. p. f. m. Benefici-
dignitates contri-
Andreas in c. 6. p. p.
et illum text.

A

no. ref. rigius, l. iur
et aliud
velit Iustinian. 9.
tum: quo, si qui
et, ut alter pro al-
bat, si quidem ad-
nus quisque ex his
pro portione sua
atque pro ea ran-
an hoc vere be-
um dicit possit, ali-
hecari mulieribus
horibus insur hy-
bus. 5. 8. 1. plenius
ndō dotis nomine
terioribus, pre-
per in pign. h. h.
tr. 1. polteror cre-
tadium compara-

Beneficium S. C. Macedoniani actionē
denegat e, qui filiofamilias mutuam pec-
uniam dedit, etiam post mortem, pa-
tris. l. 1. j. ff. ad S. C. Maced.

Beneficium restitutionis in duo capi-
ta quidam distribuunt: quorum primum
explicatur ex capite minoris ætatis. ff. 8.
C. de mino. 25. anno alterum ex absentia,
de quo cit. D. ex quib. causis. ma. His potest
addi metus causa: cuius rei nomine re-
uocatoriam competere Accursius rectē
scripsit ad Vlpia. l. 3. §. qua oneranda. ff. qua
rer. act. non det. cuius sententiam probat
ibidem Bart. noster.

Beneficio ob liberos numerum ex-
cultur quis à tutela, curāve, apud Mo-
destinum l. 1. §. j. D. de exco. & rescripto So-
ueri & Antonini. l. j. C. qui nu. lib. A mune-
ribus ciuilibus exculationem præstat,
Vlpiano l. 2. §. j. ff. de vaca. mun. & Constan.
in eandem rem constituit. l. 1. §. C. de in. qui nu.
lib. li. 10. His quoque, qui multos liberos
procreassent, à Cæsare præmia multa pro
posita fuisse scribit Dio. lib. 43.

Beneficium cedendarum actionum est,
per quod postulare possunt fideiussores,
& alij, qui obligati sunt in vna obligatio-
ne, sibi cedi in alia contra fideiussores, &
alios quibus sunt obligati: alioquin, nisi
cedatur eis, possunt recusare solutiones.
D. de solu. l. 1. Stichum aut Pamphilum §.
pen. vbi Bart. hoc notat. De hoc vide in
Spe tit. de remu. §. finis. vers. postremo
dicendum. De beneficiis & aliis require
ibidem. §. parum autem. ver. & nota. Ce-
dendarum autem actionum beneficia,
de quo in l. fideiussoribus. vbi Paul. Cassr. D.
de fideiuss. petimus ut creditor suas nobis
cedat actiones, eoque cogendus est.

Beneficium epistolæ diui Adriani, de
quo supra meminimus in beneficiorum diui-
sione, & sic mentio in §. si plures Insti. de fi-
deiuss. citam in l. niter fideiussores. D. cod. tit.
est, si vnus è multis fideiussoribus de toto
debito conueciatur, rectē exepiet pro
rata parte duntaxat soluendo, quod ex-
cipiendum est, si cæteri litis contesta-
te tempore soluendo sint. d. §. si plures.
non igitur sit debiti diuisio ipso iure, sed
epistolæ diui Adriani beneficio. d. l.
inter.

Beneficium à Principe concessum de-
bet esse mansurum, Nouel. 81. de p. incho
d. adeo ut non cesset, etiam si quædam
causæ concedendi priuilegij cessent, ut

l. 2. §. ult. & l. seq. D. de donatio. l. vnus fa-
cinorū §. seruus in caput D. de questio. l. ult.
D. de decurioni. l. 2. & l. 3. D. de re. am-
torum. Aliiter est, si causa finalis cessau-
rit. l. qui cum herede. D. de obligatio. & a-
tio. l. Papinianus §. sed nec impuberu. D. de
inoff. testa.

Beneficium, seu priuilegium persona-
le, personam sequitur, & extinguitur cū
persona, & priuilegium. vbi glo. Din. & Al-
ber. de reg. iur. lib. 6. l. priuilegia quadam. &
l. in omnibus causis. 68. ff. cod. tit.

Beneficium à iure indultum non est a-
licui auferendum, & indultum. de reg. iur.
lib. 6. Exemplum in l. 4. §. si quis condemna-
tur. ff. de re iudicata. Intelligi autem oport-
et. Non auferendum sine legitima caus-
sa, & cognitione, ut appellandi vsus ex
causa potest negari, in xra. tit. C. Ne liceat
in vna eadēque causa. l. 2. ff. de re iud. 20.
alias limitationes pete à Dino ad d. c. in-
dultum.

Beneficium, quod alicui gratiosè con-
ceditur, trahi non debet aliis in exco-
plum. c. quod alicui vbi Dino & Alber. de
reg. iur. lib. 6. l. j. in fin. de constitu. prin. l. quo-
nam. ff. de episo. & cler.

BENEFICIUM, Latine nostri ap-
pellant, quod sua lingua Feudum. Sic lib.
feudorum 2. tit. 1. §. 2. Sciendum est, fe-
dum, siue beneficium non nisi in rebus
soli. & consistere. Item lib. feud. 2. tit. 52.
§. 3. Comperimus milites sua beneficia
passim distrahere. Item, Milites sup: o-
mnibus beneficiis exutos. Item: Nemini li-
cere beneficia, quæ à suis Senioribus ha-
bent, sine ipsorum permissione distrahe-
re. Et ab hac consuetudine non abhor-
ret, quod Cæsar lib. de bell. ciuili. 2. sic
scribit: Cæsar & si multis necessariis
rebus in Italiam reuocabatur, tamen con-
stituerat, nullam partem belli in Hispani-
is relinquere, quod magna esse Pom-
peij beneficia, & magnas clientelas in ci-
teriore prouincia sciebat. Sic cū n. populi
Romanus stante Repub. honores &
magistratus mandabat, eique soli acce-
pti ferebantur: beneficia dicebantur. Ci.
Philipp. XIII. Est ille quidē Consul.
sed alterum nomen beneficij est populi
Roman. alterum, &c. Et Agraria 2. Et vo-
nusquisque studio & suffragio suo viam
sibi ad beneficium impetrandum muni-
re possit. Et pro Murana. Ut eiusdem ho-
minis voce & declaratus Consul. & de

sensus, beneficium populi Rom. cum vestra atque omnium civium salute tueretur, sed præter locos auctorum quos illo capite protulimus, non alienum erit, hunc insignem ex Abbate Tremitio describere: Eodem tempore (inquit) inter Papam Adrianum, & Imperatorem Fridericum, gravissimæ contentiones oriri cœperunt, Innocentius Papa secundus Romæ quondam in muro imaginem suam depingi fecerat, quasi in sede Pontificali residentem Imperatorem Lotharium complicatis manibus coram se inclinatum, coronam Imperij suscipientem. Quod Fridericus Imperator videns, cum esset Romæ à suis incitatus, ægrè tulit. Accessit huic, (si dici fas est) contumeliæ aliud quiddam per simile, quod novæ commotionis & dissensionis magnum seminatorium fuit. Imperatore cum primoribus Regni in ciuitate Bisontina Burgundiæ curiæ celebrante, duo Cardinales literas Adriani Papæ perferentes adduxerunt, in quibus inter alia sic continebatur. Beneficium coronæ tibi contulimus, neque penitentia moueretur, si excellentia tuâ maiora à nobis beneficia accepisset. Quod verbum, scilicet Beneficium, hî qui circa Imperatorem erant, vsualiter interpretantes, & in contumeliâ ipsius positum asserentes, animum eius in iram concitauerunt. Cardinales iniuriis affectos, à conspectu suo eiecit, dicens: Quod à solo Deo habemus (coronam videlicet Imperij) non Romano Pontifici, sed soli Deo attribuimus primam vocem Regiæ electionis Archiepiscopi Moguntini recognoscimus; Regalem consecrationem Archiepiscopo Coloniensi permittimus. Imperialem consecrationem Romano Pontifici assignamus. Deleantur ergo picturæ, scripturæ corrigantur, alioquin inter Regnum & Sacerdotium concordia & pax stare non poterunt. At Romani indignationem & iram Imperatoris mercentes, aliam interpretationem huius nominis protulerunt: Beneficium, quasi benefactum intelligi debere dicentes. *Hætenus Monachus Abbas Tremitio.* Memorabile autem est, quod de Romanis beneficiis scribit Flavius Blondus libro *Instaurationis Romanæ*. Dictatorem nunc perpetuum (inquit) Pontificem summum, Principes orbis

adorant & colunt. Senatui præsentia Romæ Cardinales Ecclesiæ, post Pontificem, orbis veniunt. Quid? quod maiora, vel certe paria pristorum temporum vectigalibus Europæ penè omnis tributaria Romam mittit, dum singulæ ciuitates à Romano Pontifice beneficia accipiunt. *Ecce libro xi. Romæ triumphanti:* Petri Basilica, est prætorium; Consul, est Pontifex; Magister militum, est Cæsar, Imperatoris nomen retinetur; s. Legati, Quæstores, Tribuni, & Censuriones, sunt Reges, Principes & Ducēs. *Hæc Blondus:* ex quibus Intelligi potest antithesis eius, qui tam perspicue pronuntiabat: Regnum suum non esse in hoc mundo: & cum à multitudine de Regis nomine & honore recipiendo importunius urgeretur, fuga se subduxit *Iohan. 8. & Math. 23.* ad discipulis suis præceptum hoc dedit: Reges gentibus suis dominantur. Vos autem non sic. Beneficium igitur, idem quod feudum. unde Beneficiare pro Infeudare, vel feudum alicui tribuere. *Sigeb. in Chron. anni. 1007.* Postea Imperator seditione suorum coactus, Valentianas Balduino Comiti beneficiavit: ut sibi contra motus suorum auxilio esset. Vide Feudum.

Beneficium autem & hæreditas sic opponuntur, ut feudum & allodium. nam illo nomine appellantur, quæ beneficia alienius adepta sunt: hoc verò quæ legitimis hæreditatibus, ut in testamentis Caroli Magni apud Hanclerum & Martium: Præcipimus ut post nostrum discessum unusquisque accipiat beneficia in regno domini sui, & non alterius, &c. Hæreditatem autem suam habeat unusquisque illorum hominum absque contradictione, in quocumque regno hoc eum habere contigerit.

Beneficij possessor conuentus, si negauerit rem prorsus domini esse, & conuictus probatione voluerit titulum feudi obicere, non auditur: imò possessio ad dominum transfertur, propter mendacium. *Novell. constit. 18. §. ne quis d. & l. §. D. de rei vendic.*

BENEFICIALIS causâ dicitur, siue agatur de dignitate, vel personarum officio, præbenda, vel beneficio, *Arch. in c. si gratior, & c. si propter. de electio. lib. 6.* Beneficium hic accipe spirituale.

BENEFICIARIUS fundus, & benefici

beneficiarius prædictus in Forensibus eodem Beneficiarius, quod unde & à veteribus sunt illi, quos Imperator promouisset in militibus paucis suis beneficiis: causa habet prouid ad vallum

Beneficiarius olim tur municipibus. Nancur, auctore *Festus* bant, sed munus Reipublicæ appellabatur muneri officio. In beneficiis intelliguntur rones & indices, quæ præmio habentur. *Tertullianus* in *de*, in matricibus, in *de* curioforum, inter nos & fures balnearum. At postquam dam concedi cœperit dicimus, translatum ad huiusmodi concessum modum. quæ *Ben* rius, aut *Vasilius* hic.

Beneficiarius hic: idem aduersus dominum aduersus dominum pellere partes curiam beneficiarium cognoscant qui recusauerit cogere in controuersia dicantur fidelitatis, quæ gnitionem, vel depunum remedium est: peritorem inagultur compellat partes curiam que tractantur in *instauratio. in fin. princ.* *Arch.* in *prin.* d. duo cogente uenit. *de iure. inter domin.* *in prin.* Alterum v potest enim dominum negaram iustitiam dire, ac petere ut p beneficii adiudicand in *tradic. glo. communis* *in iustitia. cap. v.*

entum præbatur
clauis post mortem.
Quod quod modum
ordinem temporaria
beneficium recipiunt.
Petrus dicitur
beneficium Pontifici
Cæsar imperator
Quæstiones
Reges, Præ
ca quibus
qui tam
Regum iura
et quæ multi
et non re
regeretur, fuge
Mauri, ac dicit
hoc dedit: Reges
antur. Vos autem
gunt, idem quod
pro infestada
tribus, regibus, in
Imperator sed
Valentianus Bal
vultu con
silio esset. Vide

et hereditas sic
et alio modo nam
tur, quæ beneficia
hoc verò quæ legi
ut in testamento
fancit, m & Ma
pant nostrum di
accipiat beneficia
et non alterius, de
iani habet vultu
nam obsequi con
gi regno hoc cum

ponuntur, si ne
mini esse, & con
tutulum feudum
mo possessio ad
propter menda
grauis de, & si
causa dicitur,
te, vel personam
beneficio, Archi
per de eadem lib
reputat.
I V S fundus, &
beneficium

beneficiarium prædium dicuntur Budæo
in Forenlibus eodem sensu.

Beneficiarius, qui beneficium accipit.
Vnde & à veteribus beneficiarii dicti
sunt illi, quos Imperator suo beneficio
promouisset in militia. *Cæsar Comm. de
bell. ciuil. lib. 1.* Petreius verò non deserit
sefe, armat familiam; cum hac & Præto
ria cohorte cætorum, barbarisq; equi
tibus paucis suis beneficiariis, quos suæ
custodiæ causâ habere consueuerat, im
prouisò ad vallum aduolat.

Beneficiarij olim milites opponeban
tur municipibus. Nam municipales dice
bantur, *authore Festo lib. 2.* qui non vaca
bant, sed munus Reip. faciebant. contrâ,
beneficiarij appellabantur, qui vacabant
muneris officio. In *Novella autem 13.* Be
nificiarios intelligi vult Cuiacius, expla
ratores & indices, quos pro huius mini
sterij præmio habebat prætor plebis im
munes. *Terullianus de fuga in persecutio
ne*, in matricibus inquit, beneficiariorum
& curioforum, inter tabernarios, & la
nios & fures balnearum & aleones con
tinentur. At postquam liberalitate qua
dam concedi cœperunt bona, quæ feuda
dicimus, translatum est hoc vocabulum
ad huiusmodi concessionem, aliquantò
commodius, quàm barbara vox Feudata
rius, aut Vassallus, aut Vassus. Et,

Beneficiarij hic habet duplex reme
dium aduersus dominum, qui nolit com
pellere partes curiæ, ut inter se & bene
ficiarium cognoscant & iudicent: vel
qui recusauerit cogere testes, ut veritatē
in controuersia dicant, remisso illis iurē
iurando fidelitatis, quantum ad eam cog
nitionem, vel depositionem pertinet.
Vnum remedium est, nam potest ad su
periorē magistratum confugere, ut in
compellat partes curiæ, vel testes, *arg. eo
rum quæ tractantur in l. nimis graue. C. de
testib. c. 1. in prin. in v. sub. feud. quid sit
inuestitura.* In prin. dom. dicit. Tunc do
mino cogente iurent. iurent, *gloss. in verb.
domino cogente.* Et aperte probatur titulus. *Si
de inuesti. inter domin. & vassallis oriat. ca.
3. in prin.* Alterum verò remedium est:
potest enim dominum beneficiarius ob
denegatam iustitiam iudicialiter conue
nire, ac petere ut priuetur proprietate
beneficii adiudicanda ipsi beneficiario,
ut tradit *glo. communiter probata, titulus. quid
sit inuestitura. cap. 1. ver. prin. in compellat.*

& tit. *Quæ sunt prim. caus. benefic. amittend.*
s. illud tamen non lateat. verb. *Iustitiam.* &
c. 1. *fin. de mil. vass. qui conu. est.* Et proba
tur tit. *Quali. dom. propri. feud. priuer. A
correlatiuis.* Quia ratione enim benefi
ciarius quod denegatam iustitiam, vel insi
gnem perfidiam, ut illi dominio priuatus,
eadem dominus proprietatem amittit
per sententiam. *Quod & Aluaro ibidem
recte placet. Accedit etiam de for. fidelitatis c. 1. in
fin.*

Beneficiarius defunctus cum est in
possessione beneficii tempore mortis:
non debet villo modo destituere agna
tos eius commodò possessionis. *cap. 1. in
prin. & ibi Iacob. Belus. si de feud. conuene
sit inter dom. & agna. vassal. in prin. l. fin.
C. de edict. diu. Adrian. solen.* Est enim
quædam naturalis continuatio inter de
functum beneficiarium, & agnatos eius
succedentes. l. cum miles. in prin. *D. in
quib. caus. maio. l. in fin. D. de lib. & posthu.*

Beneficiarius à domino in possessio
ne feudi grauatus, ad curiam parium sup
plicatione confugiet. Quos si admonen
tes non audierit, etiam sine appellatio
ne superior magistratus adiri potest, *tit.
de milit. vassal. qui conu. max. s. si verò vassal
lus. Nouell. de de v. fore. s. si verò cum sa
penuerit. Constit. 80. à Adriano Pio in prin.
D. de re iud. l. episcopale. C. de Episc. audien.
Pares verò, qui cognoscant inter domi
num & clientem seu beneficiarium, com
muni vtriusque consensu eligendi sunt,
c. 1. de centro. feud. apud bar. terminan. Pro
pter inopiam probationum, recurritur
ad subsidium iuramenti, c. 1. in prin. *s. de
inuesti. inter dom. & vassallis oriat. in prin.
tit. Quid sit inuestitura. s. si verò vassallus, Al
uaro totus allegat rationes, 1. quia melior
est conditio possidentis, quàm petentis,
l. si debitor. D. de pignorib. 2. Actor non
prohante, reus absoluitur, l. qui accusare.
C. de edict. 3. Nam reus sunt fuorabiliores
actoribus, l. fauorabiliores. D. de reg. iur. 4.
Quia promiores recte sumus ad absolu
endum, quàm ad condemnandum, l. Ari
nus. D. de obli. & actionib.**

Beneficiarius qui triginta annis pos
sedit rem titulo feudi, & seruitium do
mino exhibuerit, potest se exceptione
prescriptionis tueri, & præsumitur inue
stitus, etiam si dominus, vel hæres eius
ostendat titulum pignoris, *titulus. de v. in
Mediolan. Et tit. si de feud. defunct. conuen.*

fit inter dom. & adгна uasal. s. si quis per 30. annos.

BENEFICIARIE actiones sunt quas conditiones ex lege interpretes adpellant: de quibus latissime Barr. in l. i. ff. de condit. ex leg.

BENEFICIATVS, pro Beneficiarius, qui fructu beneficio affectus est. libro feud. 2. tit. 35. §. 1. Beneficiarii eorum feuda quæ ab iis tenebant, obligauerunt, vendiderunt. Otto Frising. lib. Frid. 2. c. 12. Singuli singulos beneficiatos suos per præcones exposcunt. Item: Sicque omnes omnium beneficia, qui sine bona voluntate dominorum suorum domi remanserunt, in feudis condemnentur. Caesar lib. de bell. civil. 1. Petreus verò non deserit sese, armat familiarum: cum hac & Prætoria cohorte cetratorum, barbarisque equitibus paucis, beneficiariis suis, quos suæ custodiæ causa habere consueuerat, ad vallum aduolat. Idem lib. 3. Euocatorum circiter duo millia, quæ ex beneficiariis supertorum exercituum ad eum conuenerant, quæ tota acie disperserat.

BENÉVOLENTIA, dicitur studium, fauer, amor: sic accipitur in constitutione Iustiniani, l. Imperialis in princ. C. de imper. & §. sciendum. Instut. de hered. qual. & dif.

BENIGNITAS, ut notissimam significationem omittam, æquiritis epitheton inhumanitatis rigori contrarium est, Modestino l. nulla 25. D. de legibus.

BENIGNVM, æquum bonum significat, apud Vlpianum l. si fuerit. 5. ff. de leg. 3. quod & Accurs. ad notauit ibi.

BENIGNE apud Clementem V. Pontifici accipitur pro humane c. Romani. §. & quod ecclesia de iureiur. in Cle.

BERGENÆ, seu Bargaenæ, veteribus vocabantur barbari funerum elatores. Glossæ veteres, Barginna, rex qd' est βαργιννα, βαργιννοσις βαργιννα. Cuius. in Nouell. 43.

BERONES Iudæos in l. in naue. 31. D. loca. in prioribus annor. dicuntur sacci, quasi perones, à pera dicti. Sic putat legendum apud Alfenum d. l. in naue. cum in Pandectis Florentinis legatur herones. Vide infra Erones.

BERVS, honestiorum & palatinorum vestis fuit Ceticæ: βερύς enim interpretatur Zonaras & Bassamò οὐρανὸς ἵππο-

ματα. In concilio Gangræsi. κατὰ βερύς το ἵππος βερύς. Et Euagrius, βερύς τε βαρβαρὸς ἑδαισιότης. Inde fortassis illud nostrum, V'erum seu velours, corruptè. Huius vestium generis fit mentione à Vespiscò in Carino: Donati, inquit, ab Atrebatibus veri (corruptè enim in vulg. coeberri) petiti: donati veri canusini. Hinc Holobera vestes, de quibus suo loco nobis est dictum.

BERYLLVS, siue (ut in editione Floten. est, ubi V, pro B, more veterum sapponitur) Verrillus, gēma est in India nascens, quæ à gentis suæ lingua nomen habet, viriditate similis smaragdo, sed cur pallere, atq. in sex angulas formas atteritur, ut hebetem coloris lenitatem angularum repercussu exciter ad vigorem, inquit Solinus. Huius meminit Marcianus, interdum 16. §. species. D. de publican. De ha Plin. lib. 37. c. 5. & Isidor. lib. 16. Etymolog. c. 7.

BERYTVS, vrbs Phœnicis in nostro Civili celebratissima, hodie, vulgò Barutum appellata. Hanc civitatem pulcherrimam, & legum nutricem appellat Iustinianus: quin & metropolitani nomine, & dignitate exornata fuit Theodos. & Valentiniانو. N. unica de metrop. Beryto. li. 11. C. Beneficiis Augusti gratiosam dixit Vlpianus l. j. D. de censibus. Plinio lib. 5. c. 20. felix Iulia appellatur. BES, veteribus Des, & arroni lib. 5. lin. Lar. d' mpto oriente. Festo. lib. 2. quod biteriens sit. Bessis vnciæ octo sunt. Assis patrem esse Volusius Marciatus lib. de districti buti. assis docet, notam eius indicans.

Bessum pretij pro octava pretij part dixit Vlpianus, l. si verò 12. contrario. D. manda. Veteres enim Romani omne totum in vncias 12. diuidebant. Hinc & c. Bessum socium elegit ex dixit Proculus, l. societatem. 76. D. pro socio.

Bellum vltimum mentio fit in Leo. 26. §. super usurarum. C. de usuris. Sunt autem vltimæ besses, cum acceptis centum, pol annum octo præstantur, aut mēst. u. de narij singuli, si fors 150. sit ut recte scrib. Ant. Augustinus lib. 2. c. 10. Etenim.

Βέλτορος, Theophrasti, in titul. de rer. diuis. tigni appellatione contineri ait: i pesulum quidam interpretantur: semale, inquit Cuias. Obs. libro 9. cap. 20. Testam enim significare vulg. l. j. D. a ring. iunc. siue laterem: vnde in Basilicis ad l. fistulam. D. de ser. urb. præd. c. figlin-

figlino opere, vnde C. laterculum, & c. vnde C. laterculum, & c. vnde C. laterculum, & c.

BESTIA dicitur, Vlpiano l. 1. §. in 100. sic. di. veluti vni-

quis. l. 1. §. ad leg. d. q. Vlpianus, l. 1. §. bestia re debet ex fructu animalis genere. Bess-

phantos, & camelæ que nec mancipi esse 19. in prin. Cicero-

uit, quas Græci & Eng- ne veniunt venenat-

licet, inquit, quæ sine dicit herbarum gene-

morius bestiarum. M- citur homo, qui non

rationalem creaturam accurs. ad Nouell. 5. Bessio in lib. de Consol-

ad Bessias damnantur hoc damnabantur, subicerentur, Vlpia-

leg. l. i. perul. Gaius. l. e. dem Vlpiano l. si qui-

de acqui. hered. Modest. de pen. & apud Teren-

Scribit Sophronius l. nis Evangelistæ discip-

sem Evangelicum: & Sirm, quod ad Bessia-

pretor. Hoc autem l. ius sic explicat:

Sonitum in humi- edis.

Confessus, leges, Supplicium, quæ scripta erit

deorsum, obliuio- plebem.

Bellus obici apud ff. ad leg. Pompei. de p-

trique est. Qui enim tur, ad spitem adli-

Vulpio in Aureliano stus, inquit, postea

tem bellus obiectus a Marciano l. 3. §. 1. f-

sear. eodem serò sen- lie de stantia, & ven-

more eodem.

ad Bessias datum

reoluit Macer l. qu-

figlino opère, *ἡ δὲ ἐν ἡμέρῃ. & in glossa*,
Laterculum, *ἡ δὲ ἐν ἡμέρῃ. & apud*
Charisium, Bēfalia.

BE T I A dicuntur, quæ natura feræ
sunt, *Vlpianus l. 1. §. in bestis ff. si quadrup.*
paup. fec. di. veluti vrsi, leones, pantheræ.
Gaius l. 2. ff. ad leg. Aquil. Bestias, inquit
Vlpianus, *l. 1. §. bestias ff. de pestul. accio-*
re debemus ex feritate magis, quam ex
animalis genere. Bestiarum numero ele-
phantos, & camelos contineri, ideo-
que nec mancipi esse, *idem ait in Epit. tit.*
19. in prin. Cicero autem bestias voca-
uit, quas Græci *θηρία* vocant, quo nomi-
ne veniunt venenata animalia: Mirari
licet, inquit, quæ sint animaduersa à me-
dicia herbarum genera, quæ radicem, ad-
morsus bestiarum. *Μεταφορικῶς* bestia di-
citur homo, qui non facit quæ hominem
rationalem creaturam decent, *ut adnotat*
Accurs. ad Nouell. 5. περὶ μεταφορικῶς, ex
Boetio in lib. de Consolat.

ad Bestias damnari dicebantur, qui in
hoc damnabantur, vt bestiis tandem
subicerentur; *Vlpiano l. sacrilegij. 6. ff. ad*
leg. Jul. pecul. Gaius l. eius. 8. ff. de testam. ei-
dem Vlpiano l. si quis. 25. §. si quis plant. ff.
de acqui. hered. Modestinus l. ad bestias. 31. ff.
de pan. & apud Terentianum lib. ad Scapul.
Scribit Sophronius B. Ignatium B. Ioan-
nis Euangelistæ discipulum, Antiochen-
sem Episcopum: *ἡ δὲ ἐν ἡμέρῃ. & apud*
ἡ δὲ ἐν ἡμέρῃ. & apud
Sextus, quod ad bestias damnarum inter-
pretor. Hoc autem supplicium Pruden-
tius sic explicat:

Sanguinis humani spectanda publicæ
adit.

Confessus, legesq; iubent venale parari
Supplicium, quo membra hominum di-
scerpia cruentur.

Adorsibus, oblectans bilarem de funere
plebem.

Bestiis obici *apud Modestinum l. pen.*
ff. ad leg. Pompei. de parricid. durius, seu-
ritusque est. Qui enim bestiis obicieban-
tur, ad stipitem adligabantur *ut ex Flor.*
Posito in Aureliano liquido constat. Mne-
steus (inquit) postea surrectus ad stipi-
tem bestiis obiectus est. Bestiis subici di-
xit Marcianus *l. 3. §. pen. ff. ad leg. Cornel. de*
ficar. eodem sero sensu. Hæc legis Cornel-
iæ de ficariis, & veneficiis pœna erat; au-
dore eodem.

ad Bestias datum pœnæ, seruum fieri
sensuit Macer *l. quod ad statum. 12. ff. de*

pan. hac pœnâ puniebatur qui homos
aureos eulcrat. *Vlpianus l. quicunque. 8. ff. de*
sal. De hoc pœnæ genere meminit Gel-
lius lib. 5. c. 14. Dio ita damnatos. *τὸς τοῖς*
θηρίοις ἐν κατὰ δίκην ἀποδιδόντες, dicit
lib. 58.

ad Bestias etiam dari dicebantur, qui
citra damnationem cum bestis depu-
gandi causa in arenam intromitteban-
tur, *Modestinus l. circumcidere. 11. §. 1. & 9. ff.*
ff. de sicar. Vlpianus l. 4. ff. de accus. Erant &
qui operas suas, vt cum bestis pugna-
rent, locabant, *Vlpianus l. 1. §. qui operas. ff.*
ad S. C. Terrij. hos ad matris hæredita-
tem non admitti idē scribit ibidē. Hinc

BE T I A R I I dicebantur, qui ludis
publicis in amphitheatro cū bestiis pu-
gnabant, *Ciceroni pro Sexio, & in Vati-*
num, & Senecæ lib. 2. de benefic. c. 19. & E-
pist. l. lib. 10. & Terrij. in Apolog. 2. 42.

B I

BI ARCH I in Leonis Imp. constitutio-
ne *l. 3. C. de agent. in rebus & l. ult. C. de offi.*
præf. prætor. Afric. officiales vicij præ-
fecti, qui in rebus militant. horum memi-
nit Hierony. ad Pammachium aduers. Ioan.
Hierosolymis. Erant ex schola agentium
in rebus. vide Alciat. *ad d. l. 3. & supra;*
Agentes in rebus.

BI ARCH I A, eorum munus, in
Constantini Imp. rescripto *l. 1. C. de offi. mag.*
offi.

BI BL I O T H E C A, appellatione
& armaria, & locum, quo libri collocati
sunt, & ipsos libros significari Nerva a-
pud Vlpianum scribit, *l. librorum. 32. §. sed*
si bibliothecam. ff. de leg. 3. idque pro rei
conceptione accipiendum idem Nerva
ait. Eius sententiam probat Festus libr. 2.
adiciens: id & Græcis & Latinis rece-
ptum. Ex Nervæ sententia bibliothecam
pro libris; eorūque numero apud La-
beonem, *l. Labeo. 50. ff. de contrab. empr.*
accipiendam putem. Apud Vlpianum
verò *l. quasum. §. instructio. ff. de instr. in-*
strument. leg. armaria significat.

Bibliothecarius dicitur, qui librorum
curam gerit, quique bibliothecæ præest.
sic accipiendum existimem in *c. Adria-*
nus. 63. dist. tamen si glossa ibidem &
Albericus Archiepiscopus canonum quodutus, Can-
cellarium interpretetur.

Bicessis à duobus decussibus dicitur,
Varro lib. 4. ling. Lat.

B I C I P I T E M, quod incomparatū

est, posse dici, Varro apud Nonium aper-
ruit. An spem (inquit) adducebat non
plus soluturos, quam vellem: iniquus co-
qu' stru ordini iudicia tradidit, ac bicipi-
tem ciuitatem fecit discordiarum ciui-
lium fontem.

BICLINIV M', locus ubi duo lecti
erant. Plaut. in Bacchidib.

In Bricinio cum amica sua uterque adu-
buita erat.

Verbum iunctum esse scribit Fabius
libr. i. cap. 8.

BIDELLI, *Alciato lib. 7. Parerg. ca.*
22. sunt gymnasiarum custodes, ex Lucilio.

BIDENTES, apud V'pianum V'in in-
strumento, ff. de instruct. instru. leg. instrum.
mento foflorum ultimum, Græci οὐδὲν,
Polluci lib. 1. Onomafico. cap. 11. πέντε ἀ-
λείων χαρπικῶν ὀνομαζέων. Bidentes oues,
Higynus apud Gellium lib. 16. cap. 6. v. α-
λίας ἐπὶ μὲν οὐκ οὐκ. hinc didas putat
quod duos dentes altiores habent.

BIDENTAL, *Fest. libr. 3.* dicitur quoddam templum, quod in eo bidentibus hostis sacrificaretur,

B I D V V M quandoque pro die vno;
quandoque pro duobus interpretari so-
let, *Ulp. l. 3. §. minorem. ff. de minor.*

Biduo hac formula, ILVD FACI-
TO IN DIEBV̄S; intelligi Iuulenus
scribit. *Imper. 217. §. 1. ff. de verbor. sign.* Ex
quo textu collegi, dies numero multi-
tudinis non adiecto, biduo significare.
Reliqua de Biduo p̄ce ab Eustathio li.
πρξ χ γριαν διας νγι των. πρξ δ' υο ἡ-
μῶν. de Ex Capacio, de diuers. temp. p̄se.
cap. 2.

B I F V R C I V M terminum appellāt
Sarmata, qui tres petras circa se habens,
trifinium demonstrat, in li. de limitib. auct.
variorum. Illius nota est B.

BI GAMVS dicitur qui diuersis
temporibus; & successit duas legiti-
mas habuit uxores, Hostien. cap. aperiat;
per illum text. 31. quest. 1. si quis vxo. co-
gnoscantur 34. distinct. interpretatione,
qui corruptam, vel viduam duxit, can-
seriatim. 32. distinct. vel qui pollicitam
virginatim violauit, cap. quorquor. 27.
question. 1. ubi citat proprius, & primus
significatus aperit declaratur, De Biga-
mis extat. tit. lib. 1. decretalium tit. 11. ubi
vide Pan. & Fel. & alios pontificios. Hinc

quas cognouit: secundò, quando diuersis temporibus habuit duas; vel plures, vnam de factò, aliam de iure: tertio, quando plures habuit eòdè tempore, & eas cognouit: quarto, quando contrahit cum vna ab alio viro cognitis: secus si virgo mansisset: quinto, quando contrahit cum corrupta à quocunque fue-
rit scierit, siue ignoranter, & tam cognoscit: sexto, quando cognouit uxorem scierit vel ignoranter, postquam ab alio corrupta est: septimo, quando quis in sacro ordine constitutus vel post factam professionem religionis, de facto contrahit cum corrupta.

· **BIGENERA** animalia, ex diuerso genere nata, vt leopardus. *Festo lib. 2.*

TRIGATOS nummos, à notis bigarum dictos putat Zasius in *catalog. leg. antiq.* ut quadrigatos, à notis quadrigarum: *Philib.* 3. c. 33. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ.

BIMADIE, id est, duobus annis. *Pl.
l. 3. ff. de an. lega.* Eodem sensu Bimam
æstimationem, id est, in biennium siue
pro biennio, Pomponius dixit *l. 5. v. usufru
ctus. 6. ff. de usufruct. legat.*

BIMVS dicitur, qui annorum duorum ætatem habet. Hinc nūces bimas Cato c. 17. *Rei rusticæ*, dixit. Hinc.

BIMATVS, ætas annorum duorū,
pro quo Græcis *δωδεκα* dicitur.

BITA sponsilia constituere, in edict.
Prætoris l. 1. in fin. ff. de his qui not. infam.
est vnam duobus spondere, vt vterusque
sit vxor, & sic, quod vulgò dici solet, pro
vna filia duos generos facere: si si quis a-
lieno. l. aud. erro si non. ff. eod.

B I N O M I V S *Festo lib. 2. cui geminum est nomen, ut Numa Pompilius.*

BINOVVM rectè appellat verus in-
terpres, s. quia verò hætenus de nuprii, in
Novell. qui ad secundas nuptias conu-
auit.

BIS de duobus actibus dicitur, l.fer-
rōs. C. ad leg. Iul. de vi. Idque in legibus,
testamentis, pactis, & stipulationibus.
Eodem sensu ponitur apud Paulum, l.
reluti. in fin. ff. de edend. & l. piammā l. cum
lures. in fin. ff. de reb. aut iudic. possid.

BIS ACTIO EADEM DE RE
EST. Hoc, inquit, Fabius lib. 7. c. 7.
 ex iure obscuro est: queri enim solet
 utro referatur hoc **BIS**, an ad actio-
 nem, an ad actionē. Ad hanc legem per-
 tinet.

Bis credere quid sit
heredum 12. 6. 3. ff. qui
Si idem bis, id est,
post eum crediderit
potior est secundo
nas est.

BISPELLIO,
 nus, qui versipellis, i
 nus, πλῆρες ποτ, Mar
 tionibus. Num erg
 que alijs turpem de

de sit. / Ip. annu l. 31. ff.
stipulanti spondeat
forem non esse, bis
&c. inutilis stipulatio

tur. Vbi ramen vix
rore. n Florentinis li
gitur, item vix apud
S. C. Trebi. Atque ho
duarum pellium figu

autem appellationis
fabula posita est, quae
exponit: si certos
Antzi cuiusdam
transmissos, in lupo

dunt, & post anno.
tu confectos, si hom
idem stagoum reme
bitum. recipere: vi
& vet. gla. 31. 20. 50.

Tandem recipere ve
 Saur. g. hic versibu:
 Sin ita cū fueris no
 Pelliculam veterem

potius,
 Astutam rapido se
 pem.
 Qua dederis supra
 duco.

Bispellionem igitur
dici putat Hoto. qui
perfidiosus, fallax, fr
Alij tamen Vespillo
lionem, alij etiam a

Vide Vispellio.
BISSEXTVS
cum bissextum. ff. de u
borem. ff. de minorib.
quarto quod. appo

tus: inquit Isidorus li
quatuor annos vnus

tinēt vulgarissima antiqui iuris regula
*cuius meminī Gaius l. 57 ff. de diuers. reg.
iur. antiq.* Bona fides non patitur, ut bis
idem exigatur.

Bis credere quid sit explicat Marcianus
l. creditor 12. §. 3. ff. qui pot. in pig. his verbis:
Si idem bis, id est, antecedendum, &
post eum crediderit, in priore pecunia
potior est secundo, in posteriore ter-
tius est.

BISPELLIO, idē. ut vult *Hotoma-*
nius, qui versipellis, id est, veterator, pla-
nus, πολυτροπος, Marc. l. 7. §. 4. ff. de solu-
tionibus. Num ergo & si bispellionem,
aut aliā turpem dederit hominem, idē
sit? *Ulpianus l. 31. ff. de emi. Si ita quis*
stipulanti spondeat, insanum non esse,
furem non esse, bispellionem non esse,
&c. inutiles stipulatio quibusdam. vide-
tur. Vbi tamen VISPELLIONEM, er-
rore in Florentinis libris perualgato le-
gitur, item ut apud Martianum, in l. 7. ad
§. C. Treb. Arque hoc nomine hominem
duarum pellium significari constat. Eius
autem appellationis origo in Arcadum
fabula posita est, quam Plin. lib. 8, ca. 22.
exponit: Li certos homines ex gente
Antei cuiusdam stagnum quoddam
transmissos, in lupos transfigurari tra-
duunt, & post annos nouem in eo habi-
to confectos, si homines se abstinerint,
idem stagnum remeantes, pristinum ha-
bitum recipere: unde Versipelles dicti
& ver. glo. λυγιστροπος & apud Fabium,
eandem recipere vestem. Vnde Persius
Saty. 5. his verbis:

Sin ista cū fueris nostra paulo ante farina,
Pelliculam veterem reuolvens, & fronte
potius,

Astutam rapido seruas sub pectore vul-
pem:

Qua dederas supra repero, funemque re-
duco.

Bispellionem igitur seruum eundem
dici putat *Hotom.* qui & Versipellis, id est,
perfidiosus, fallax, fraudulentus dicitur.
Alij tamen Vespillionem, alij Vespertil-
lionem, alij etiam alio modo legi volūt.
Vide Vispellio.

BISSEXTVS, siue Bisextus, in l.
cūm bissexum. ff. de ver. signif. & l. 3. §. mi-
norem. ff. de minorib. diem significat, qui
quarto quoque anno intercalatur. Bissex-
tus: inquit *Isidorus lib. 6. cap. 17.* est post
quatuor annos vnus dies adiectus, Cre-

scit enim per singulos mēses quarta pars
assis: at ubi quarto anno assēm comple-
uerit, bissextilem annum facit. Id biduū
pro vno die haberi, posterioremque
diem calendarum intercalari, *Ulpianus*
scribit. d. §. minorem. quod & Pōtifer pro-
bat, cap. quāsiut §. 1. de verb. sig. vide Al-
ciar. ad d. l. cūm Bissexum. quo in genere
quæ subsequuntur, non ineprē ex Olden-
dorpio adieci: Bisextus quasi bis sextus
dicitur, quia duobus continuis diebus
bis dicimus, 6. Calend. Martias, duos dies
pro vno computantes, d. §. minorem. Ro-
mani enim ex distributione Numæ Pōm-
pilij, ad Lunæ cursum, sicut Græci, annū
computabant: intercalātes totum men-
sem, more Græcorum, teste *Macrobio. li.*
1. Saturnalium. c. 14. Hinc Caro & Quin-
tius Mucius Iurisconsulti: rectē appellauerunt
addititium mensem, d. l. cūm bissexum,
quoniam intercalabant eum, hoc est,
vocatō populo Pontifices interponebāt,
ut annus ad cursum Lunæ quadraret.
Deinde verō, confusus intercalationibus
vitio Pontificum, qui allās superstitione
aliās gratiā, quō magis proferrent vel
imminuerent publicanjs annorum dies,
ad eō turbabantur tempore, neque
mensium feriæ æstati, neque vindemiæ
aurum cōpeterent. *Tranquillus in Lu-*
lio Casare, cap. 40. Quapropter Iulius Cæ-
sar conuersus ad ordinandū Reip. statū.
non iam ex cursu Lunæ, quæ paulo mi-
nus mense in Zodiaci circuitione con-
sumit: sed ad rationē Solis, qui 365. die-
bus & quadrātē cursum suum cōficiēs,
ad signum, à quo digressus fuit, reuertit
tur, totidem diebus annum cōstare vo-
luit. *Vide Dionem lib. 43. de hoc differētiā.*
Et ne quadrās deficiēs errorē supputādi
tēporis ingereret, statuit, ut quarto quoque
anno Pontifices vnum diē intercalārēt;
eodē tempore, quo antea mēsis intercalā-
ri solebat, hoc est, ante quinq; vltimos
dies Februarij: idq; Bisextū appellauit,
quia intercalato die, bis sexto Kalendas
Martij dicitur. *Hac Oldendorpium ex G. Bu-*
theo, ad d. l. cūm bissexū §. 8. quē consule. Eadē
ferē apud *Amm. Marcel. lib. 26.* his
verbis: Anni interuallū trecētis & sexa-
gintaquinque diebus & noctibus cōclu-
ditur, & horis sex, ad vsq; meridiē plenā,
annique sequētis erit post hoiā sextam
initium, porrectum ad vesperam: tertius
à prima vigilia sumens exordium,

ad horam noctis extenditur sextam: quartus à medio noctis vsque ad claram lucem. Ne igitur hæc computatio, variantibus annorum principiis, & quodam post horam sextam diei, alio post sextam excursu nocturnam, scientiam omnem confundat, & autumnalis mensis inueniatur, quandoque vernalis, placuit senas illas horas, quæ quadriennio 24. colliguntur, in vnus diei noctisque adiectæ transire mensuram.

BISSELLIVM, vbi duo sedēt, appellat F. Marius.

Bithynia, apud Modestinum, & d. d. o. s. id est, ff. de excus. Bithyniæ sacerdotium, siue præfectura dicitur, Antonio Augusti no interprete. lib. sing. ad eundem. Est autem Bithynia provincia Asiæ minoris, Solino, & Seruio. Hanc memorant Honorius, & Theodosius, leg. 2. C. de immu. ne. cōced. lib. 10. C.

Bithynia, apud Iustinianum, Nouell. 8. §. de de rōis. & Nouell. 145. dicuntur, Iuliano Patrio in Episto. interprete. qui vim, impressionem, & depredationes arcent.

BL

BLADVM Accursio in l. triticum. 94. ff. de verb. oblig. generale nomen est ad omne, quod in area teritur: cuius sententiam probat Barro. in l. 1. §. de eo opere. ff. de ag. plu. arce. Hac voce vsus est Romanus Pontifex, in c. ex multiplici. de decimis in antiq. legumina hac voce non contineri liquidò constat. Vnde si lege municipali veratur blada prouincia exportari, legumina exportans, non multabitur, neque renetur. Sanè in eo genere regionis consuetudo loquendi inspicenda est, & statuentium mens. Hoc autem vocabulum ex genere dici potest eorum, quæ corrupte nimium ex Italica lingua sunt desumpta, habenturque in vulgò pro Latinis.

BLÆVS, apud Ulpian. l. idem Off. l. i. §. fin. ff. de adl. cōf. qui linguam habet impeditam, aut qui inter pronuntiandum, litteram aut excludit, an male profert: vt Demosthenes, qui r, litteram eloqui nequibat. Græcis βλαύς, τρεφός.

BLANDIRI pro decipere, fallere posuit Ulpian. l. 3. §. si parent in fin. ff. de admi. s. r. Eodem sensu Alexander. l. blandum. 12. C. de fidei iussu.

BLANDILIAS potentum, & potestatem æquiparat Accursius, l. vnica. C. si rector prouinc. in gloss. in ver. pign.

BLASPHEMARE, βλασφημα, est conuiciis incescere, obtrudare, impiè de Deo loqui: & creaturæ adscribere quod Deo conuenit: vel ab eo remouere, quod illi conuenit, vt Ambrosius ait. Verbum est Demostheni & Platoni familiare. Vnde βλασφημειν dicuntur, qui per caput Dei, aliæ membra iurant. Nouell. Constit. 68. in eis id est, tunc, & c. si quis per capitulum. 12. q. 1. vbi de pœna blasphemiarum agitur. Blasphematur autem verbum Domini, vel cum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Christi infamatur Euangelium, Hier. in epist. Pauli ad Timotheum, & c. cum caput 33. q. 5. Blasphemare ad homines quoque referri posse existimat Bartolus, in l. item apud. 9. ait Prætor. ff. de iniur. quo significatu aut optare malum in futuro.

BLASPHEMIA, eiusmodi infamatio. Porro quæ blasphemia deuitanda sit, docet his verbis Tertullianus in lib. de idololatria: si quis nostrum ad iustam blasphemiam ethnicum deducat, aut fraude, aut iniuria, aut contumelia, aliæ materia digna querelæ: in qua nomen meritò percutitur, vt meritò irascatur & Dominus.

BLATTA purpuræ genus, quæ in lana est: l. 1. C. quæ res vend. non possunt: & apud Castiod. lib. 1. Variarum Epist. Cum blatta, quam singulis annis nostro cubiculo dare consueuisti. Lampridius in Helio Gabalo: Parauerat (inquit) igitur funes, blatta, & serico, & cocco intortos. Quo loco Baptista Egnatius adnotat, blattam esse purpuram ex Indico conchylio factam. Hinc

BLATTASERICA, in cōstitutione Theodosii & Valentiniiani, l. vi. C. Th. de murileg. de veste intelligi debet. Nam & Vopiscus in Aureliano pallium Blatto-fericum duxit.

BO

BODONES siue botones, apud I. Paulum. lib. 5. Sentent. c. 12. vicem præstant terminorum, aut ipsi termini: estque vox mensorum, vel eorum, qui de agrorum & limitum conditionibus scripserunt. Atque hes qui conuulserit, si quidem seruus est, in metallum damnatur:

aurum humiliores, in epistolis, in insularum parte bonorum.

BOETHI in lib. 10. dicitur adiutor Antecessoris interpretum. Lausam esse aison quæ rem domi in bonis: si bus, vel morbo, vel in tudine impeditis ad rum sollebant. esse constat. Quidam Logistarum, d. l. Basilic. lib. 34. Alij stors, de quibus edictis. Erant & officiorum. l. 3. C. de duobus offic. l. adiutores Numerarii. finitones, l. nulli. 10. C.

BOMBYCINUM macturere Paulus Ulpian. l. vlt. 25. §. 1. Bombycinum autem vermiculus constat, in l. 22. telas araneæ vestem luxumque Bombycina appellat lamp. primam re: quæ xere inuenit in C. Plin. lib. 10. c. 33.

BONI VIRI contineri ex Venule §. cum ita. ff. de verb. bonis ff. iud. sol. & l. etiam virum inter aliter facit, quod sit Ulpian. l. 1. in med. dicitur iuber, Marti 24. in l. iud. in l. i. vbi in iud. in iud. 27. q. 1. Boni viri iure nostro emphasi- nus vir dicitur, qui scijs, verum honeste libet resequitur. defniri non potest. rum esse dicat.

Boni viri arbitratum neutrius eorum barus, sed eius, cuius erat, probatio erat arbitratum boni viri. macturere sic intelligi vir est, qui ductu no- dicium conscientia-

Spotentum, & po.
Accursus, l. vnic.
of in ter pign.

R. E. B. admodum
obrectare, im-
pugnare adscribe-
re: vel ab eo remo-
uere, ut Ambrosi. ait.
nemini & Platonem fa-
miliam dicuntur, qui
et membra iurant.

blasphemare ad
tri possit existimar
9. au Prator. ff. de
ut optare malum

infamatio. Por-
tanda sic, docet
in lib. de idolola-
t. iustam blasphe-
miam, aut fraude, aut
in alia materia
a nomen meriti
gratificatur & Do-

urz genus, quæ in
eâ non possunt
grum. Epist. Cum
nis nostro cubi-
ampredum in He-
t, igitur fones,
o interior. Quo
adnotat, blattam
co conchylio fa-

A, in cōstitutione
l. 7. C. Th. de
gi. debet. Nam &
pallium Blatto-

et bores, apud
n. 22. vicem pra-
si termini: et
eorum, qui de
inditionibus scri-
psit, consulerit, si
et alium damna-
tur:

tur:humiliores,in opus publicum:honestiores, in insulam relegantur, amissa tertia parte bonorum

BOETHI in l. boethos. 4. c. de sabul.
lib. 10. dicuntur adiutores, *Italiano* Parvito.
Antecessore interpretare in Nouel. 35. quam
Latnam esse aiunt quidam. Dicuntur autem
domi tibi Boethi. Suntque qui officialibus
vel morbo, vel nepociorum magnitudine
impeditis additi laborem illorum
subleuant. Horum varia genera
esse constat. Quidam enim erant adiu-
ues Logistarum, d. l. boethos. in princ. & in
Bafilien. lib. 54. Alij erant adiutores Qua-
storis, de quibus edisseritur in d. Nouell.
35. Erant & officiorum, & Palatinorum,
l. 3. c. de diuers. offi. lib. 12. Quidam erant
adiutores Numerariorum, in Zenonis con-
stitutione, l. multi. t. c. de num. lib. 12.

BOMBYCINA vestimenta, quorum meminit Paulus lib. 3. Sent. civil. 6. & Ulpian. l. vestis. 23. §. 1. ff. de auct. arg. mun. Bombycina autem dicitur à bombycibus vermiculis constare, qui, ut ait Plinius lib. 11. c. 23. telas aranearum more texunt, ad vestem luxumque formantur, quæ Bombycina appellantur. Bombycum tamen primum reorquerere, rursumque rere xere inuenit in C. mulier Paphila, ut ait Plin. lib. 11. c. 23.

BONI VIRI appellatio iudi. ē
 contineri ex Venulio liquet, *continuum*,
 s. cum i. u. ff. de verb. obl. ex eodem, *l. vir*
bonus ff. iud. fol. c. l. §. 8. s. i. ff. locat. Bonum
 etiam virum interpretatur eum, qui
 alteri facit, quod sibi fieri veller, ex *sem.*
Ulpian l. i. in med. ff. de solut. quod & lex
 diuina iubet, *Matth. 7. vultis et vobis de*
deu. et ita facite vobis quod faciunt vobis
alii *et vobis facite aliis quod faciunt aliis*
et ego faciam vobis. Boni viri igitur appellatio, in
 iure nostro emphasis habet. Nam is bon
 us vir dicitur, qui nullus fraudis con
 scius, verum honestatis iudicium in qua
 libet re sequitur. Vnde iudex breuius
 definitur non potest, quam vt bonum vi
 rum esse dicat.

Boni viri arbitrato veteres dicebant, cum neutrius eorum, quorum res ageretur, sed eius, cuius nihil in eare interer, probatio erat. Vnde Bonus, & arbitrator boni viri, in Iure Civili & πολιτικός sic intelligendus est: nam Bonus vir est, qui ductu naturæ, infallibile iudicium conscientie sequitur, semotis

affectibus alterutrius partis. Arbitratur ergo boni viri vtrique definitendus est, vt deserviat foro, hoc est, respectu controuersiz, quam bene ac rectè diiudicare debet. Alioquin si bonum virum definias absolute, scilicet, qui honestè viuat, alterum non lædat, ius suum cuique tribuat, bona quidem, sed generatior, & ab vsu forensi remotior erit definitio. Boni viri mentionem facit Labeo, secundum suprà dictam rationem, in l. insulam vno præcio. §. i. ff. de locat. Et Iulianus ipso tali modo definit arbitrum iudici, qui certè bonus vir & dici & esse debet Nouell. 17. Mandata principi. §. ceteris fè. Boni ergo viri arbitratur, est recto animi iudicio, absque prauis affectibus, ex bono & æquo aliquid discernere, obseruata ratione ne quis lædatur, l. si libertus na iurauerit ff. de oper. lib. l. si quis arbitratur. ff. de verb. oblig. l. non cogendum. in prin. ff. de procur.

Boni viri arbitrato alimenta relicta
pro modo legatæ dotis intelligi, scribit
Papinianus, *l. cum unus. §. fin. D. de ali. &
cib. leg.*

Boni Viri arbitrio legatū accipi, quod
in alterius arbitrium collatum est, Vi-
pianus scribit, l. 1. D. de leg. 2.

Boni viri arbitratum propositione patrimonij accipiendum idem ait Vlpian. l. 3. ff. de ann. leg. Boni etiam viri arbitratum ad æquitatem reducendum, & ex æquo & bono regulandum constat, l. 1. §. libertus ita iurauerit. ff. de oper. lib. & ita accipi debet in l. vnic. D. de res. muni.

Boni viſi verbo continetur etiã qui-
uis vir iuſtus, æquus, innocens, prudens,
conſideratũſque paterfamiliãſ, l. 3. ſ. ca-
me. ſi. D. de arbit. & alibi ſape.

HONORVM appellatio generalis
est. Nam eo verbo, prædia rustica, & vr-
bana, mancipia, suppellex, & Kalendariū
contineri Sczuola scripsit, l. uxori. 37. D.
usu, & usufr. leg. Porro autem

Honorum appellatio naturalis est, ac
civilis: id quæ *Vipianus* ait, bonorū. 49. de
verb. fig. Naturaliter bona dicuntur, quæ
reuera & effectū bona sunt, quia (*vi
Vl-
pian. ait*) beant, hoc est, beatos faciunt.
Vnde rectè colligit *Iulianus* l. 1. proprii.
33. ff. de proprii bona dici non posse, quæ
plus incommodi, quam commodi ha-
bent, & hoc significatu bona intelliguntur,
quæ de dolo ære alieno superant.

l. 39. §. bona. ff. eod. Eaque ratione bona ab hereditate separantur, l. cogi. ff. ad S.C. Treb. ciuilitate bona dicuntur, quæ cum reuera bona non sint, loquendi tamen consuetudine sic appellantur: tantum, quod ius patrisfamilias vniuersum contineant. Itaque successio in ius vniuersum aliqui- ius, quamuis damnosum sit, bonorum ta- men possessio appellatur, l. 3. ff. de bon. poss. l. nam quod. l. 4. cum l. seq. ff. ad Treb. Hinc Africanus, in l. bonorum. 208. ff. de ver. sig. Bonorum, inquit, appellatio, sicut he- reditatis, vniuersitatem quandam, ac ius successione, & non singulares res demonstrat. Et hoc forsitan, quia *ἀντὶ τοῦ πατρὸς* res estimantur ac denominantur.

Bonorum possessionis alia est diuisio. Nam quædam est edictalis, quæ ex edi- cto deferretur, & quocunque die peti, & de plano dari potest, l. cum quidam. §. i. ff. de acqu. hered. & l. i. §. i. ff. si tabul. nul. extab. Quædam est, quæ decreto petitor, & hæc cognitionem pro tribunali desiderat, l. 2. §. dies. & §. seq. ff. quæ ordo in bō. pos. ferue. Et l. i. §. si quis ex liberis. ff. ad S.C. Teru. Et hæc Decretalis dicitur, l. i. §. decret. ff. de succ. edict. Quo in genere ita scribit Gregus interpret. lib. 45. *Βασιλικῶν. titu. 3.* Quædam enim sunt decretales, quædam etiam ordinariæ, & quæ edictales, & post paulo: Ex his enim licet cognoscere, quod sunt quædam bonorum possessiones de- cretales, & opus habent magna causæ cognitione, quæ ius heredi non tribuit, sed mittunt in possessionem, vt quæ datur ventris nomine, & Carboniana, & quæ datur furioso. Ordinariæ, seu edi- ctales sunt, hoc est, ex edicto com- petentes, seu legislatione Prætoris, quæ tribuunt ius hereditatis, & non habent opus causæ cognitione, seu varia inqui- sitione. A quo magistratu autem detur bonorum possessio, vide apud Cuias. Obs. lib. 4. & 15.

in Bonis nostris computari sciendum est nō solum quæ dominij nostri sunt, sed & si bona sūt à nobis possidentur, vel si superficiaria sūt. Aquæ bonis adnume- rabitur, etiam si quid est in actionibus, petitionibus, persecutionibus. Nam hæc omnia in bonis esse videntur, Vlpiano, l. bonorum. ff. de verb. sig. His addit Mode- stinus exceptionem, l. rem in bonis. ff. de acq. rer. domi.

in Bonis nostris dicitur esse, quod in

patrimonio nostro aliqua ratione est, l. i. ff. de rer. diuis. l. fin. §. nō solum ff. quæ in fraud. cred.

in Bonis vñi pasci dicitur esse res, quæ vi alienata fuit, l. iterum. 915. licet. ff. quod mer. caus.

in Bonis venditoris res vendita est, antequam venditori tradita sit, l. si- cut. §. si debitor. ff. quib. mod. pignor. vel hy- po. sol.

in Bonis est, qui in possessionem eo- rum missus est, l. pen. ff. ut in poss. leg.

Bona rapta sic accipiemus, etiam si vna res ex bonis rapta sit, Vlpiano, l. Prætor. 2. §. bona rapta. ff. vi bono. rapt. & de turba.

BONORVM POSSESSIO-
NEM definit, Vlpianus, l. 3. §. bonorum, ff. de bon. poss. ius persequendi retinen- dique patrimonij, siue rei, quæ cuiusque cum moreretur, fuit. Alciatus hanc de- finitionem explicat in Rub. C. qui admitt. A. C. Harmenop. libr. i. titu. 3. *ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαίου*. Bonorum possessio ius est suc- cessionis prætoris, in vniuersa defun- cti bona. Vel hereditas possessione re- tento.

Bonorum possessionis beneficium multiplex esse Paulus scribit, l. sed cum. 6. §. i. ff. de bonor. poss. Nam quæ- dam bonorum possessio contra volun- tatem competit, dict. §. i. Hæc contra tabulas appellatur, l. quod vulg. ff. de bo- no. poss. contra tabulas. Græcis *ἐναντίως ἡγοῦνται τὰ δικαιώματα*. Hæc quibus competat, quæve sit eius vis, explicatur infra, & in l. i. ff. de bon. poss. contra tab. & in Epilo. Vlpian. titu. 38. §. i. & l. i. ff. de leg. præstan. & l. i. ff. de collat. Quæ- dam est, quæ datur secundum defuncti voluntatem, dict. l. sed cum. §. i. & hæc se- cundum tabulas vocatur, Vlpiano d. titu. 38. quibus autem detur, quivæ eius sit effectus declaratur ff. & C. eod. & d. titu. 38. §. sunt autem. Instiut. de bon. poss. Est & alia Bonorum possessionis diuisio: nam quædam est ordinaria, quæ ad dif- ferentiam extraordinariæ, vt est bono- rum possessio, Vnde liberi. l. 3. §. mis- sum ff. de Carbon. edict. Extraordinaria est, quæ en Carboniano edicto datur, de qua est titulus, ff. de Carb. edict. & lib. 3. Sentent. Paul. titu. 1. Est etiam aliud bonorum possessionis genus, quod in-

restitu-

gestati bonorum poss- sionatur, d. titu. 28. q- duri ibidem scribita- beris, secundò, & t- terio, proximis cogi- mulæ: quindò patro- nisse patroni, patro- niori: s. p- timo, cog- &c.

Bonorum possessio- niam, locum h- famul. testamentum in eos liberos em- potestate, manifest- præteritis: hoc est, instituit, neque no- des fecit: indeque u- no. Contra legum 19. ff. de bon. poss. con- familiis etiam hæc conceditur.

Bonorum possessio- TABULAS, est tes- tamentum tabulas, quens, eique obtem- perantibus largiunt, l. c- sectab.

Bonorum posses- sionem, dicitur interdicto deferretur: Tab. Præter autem Tab. vel senatus des- hac parte tam peti- ff. 2. n. de legu.

Bonorum possessio- PERSONAE, dicitur manumissori extrah- cedunt, si ad partem Decem autem perso- frā scriptas, filia vñi- ptem, fratrem, soror- aum, auiam.

Bonorum posses- sionem, dicitur, mis ab intestato des- cendem in pari, quib- competit, continen- de cognati.

Bonorum posses- sionem, dicitur, quæ naturalibus, quam vxori, quæ iupis in- ab intestato deferretur Comm. in Instiut.

Bonorum posses-

aliqua ratione est,
non solum, quia in

dicatur esse res, quæ
m. 9. dicitur, ff. quod

res vendita est,
casina sit, l. si
med. pignori, vel hy-

possessionem eo-
rum in poss. leg.

up emus, etiam si
fidei, l. si pignori, l. si
vult, m. rati &

POSSESSIO.

pus, l. si bonorum,
sequendi retinen-
te rei, quæ rursusque
Alciatus hanc de-

Rub. C. qui amittit
tabulas, dicitur, qd
fessio vult fuisse
vincta defusa
possessione re-

onis beneficium
us scribit, sed

Nam quæ
no contra volun-
ti. Hac contra
ad rati, ff. de bo-

Grazis dicitur
bus competet,
licetur infra, &
possessione contra tab.

l. si, d. si, l. si, ff.
de edict. Quæ
tandum defuncti

monstr. & hanc te-
st. pignori dicitur,
quæ e us sit

l. ed. & dicitur.
ac deb. poss. Est
fessiois omisso:

monia quædam
ria, quæ ad def-
tæ vult bono-

liberi, l. si, m. f.
Extraordinaria
o edere datur,
Carn. d. si, l. si.

Est etiam aliud
genus, quod in-
testati

testati bonorum possessio Vlpiano no-
minatur, dicitur, 28. quam per 7. gradus
dari ibidem scribit, scilicet primò li-
beris, secundò, legitimis hæredibus:
tertiò, proximis cognatis: quartò, fa-
miliz: quintò, patrono, patronæ, libe-
risve patroni, patronæve: sextò, viro,
uxori: septimo, cognatis manumissoris,
&c.

Bonorum possessio CONTRA TA-
BULAS locum habet, cum pater-
famil. testamentum quidem fecit, sed
in eos liberos emancipatos, qui si in
potestate mansissent, sui futuri erant,
præteritis: hoc est, neque nominatim
instituit, neque nominatim exgre-
des fecit: indeque dicitur à Triphoni-
no, Contra legatum dari, l. quod vulgo
19. ff. de bon. poss. contra tab. Filiis tamen
familias etiam hæc bonorum possessio
conceditur.

Bonorum possessio SECUNDUM
TABULAS, est ea, quam prætor
testamenti tabulas, ac scripturam se-
quens, eique obtemperans, institutis hæ-
redibus largitur, l. i. & pass. ff. de bon. poss.
fecit ab.

Bonorum possessioni VNDE LE-
GITIMI, dicitur, quæ agnatis ab
intestato deferretur: idque ex leg. XII.
Tab. Præterea autem quotiescumque vel
lex, vel senatus des. et hæreditatem, ex
hac parte eam peti oportet, l. 1. 2. 3. & 5.
ff. unde leg.

Bonorum possessio VNDE DECEM
PERSONARUM, dicitur, quæ decem quæ
manumissori extraneo præferuntur, con-
ceditur, l. si ad partem, 10. ff. de suis & legat.
Decem autem personas intell. gimus in-
frà scriptas, filium, filium, nepotem, ne-
ptem, fratrem, sororē, patrem, matrem,
avum, aviam.

Bonorum possessio VNDE CO-
GNATI, dicitur, quæ cognatis proxi-
mis ab intestato deferuntur in quib. agna-
ti emancipati, quibus Vnde legitimi non
competit, continentur, l. i. & pass. ff. vn-
de cognati.

Bonorum possessio VNDE QUI EX
FAMILIA, est quæ liberti liberis tam
naturalibus, quam adoptivis, itemque
uxori, quæ ipsius in manum convenerat,
ab intestato deferrebat. Vide Hotoman.
Comm. in Inst.

Bonorum possessio VNDE PATRO-

NVS, patrona, liberi, parentesque illo-
rum vocantur, est quæ ab intestato li-
berto supra scriptis personis deferretur, §.
sunt autem de bon. poss. & apud Vlpian. ca.
Inst. 28. & 29.

Bonorum possessio VNDE VIR ET
VXOR, dicitur, quæ viro ab testa-
ta uxore, & vicissim huic ab illo conce-
ditur, quoties deficit omnis parentum,
liberorumve seu propinquorum legiti-
tima, vel naturalis successio, sisco ex-
cluso, l. 1. ff. unde vir & uxor, & l. i. C.
cod.

Bonorum possessio VNDE COGNA-
TI MANUMISSORIS, est quæ pa-
troni cognatis ab intestato liberto con-
ceditur: quorum ius quoddam singulare
fuisse, Iustinianus non obscure signifi-
cat, §. penult. De success. lib. & Vlpian. c. In-
stit. 28.

Bonorum possessio ex successorio e-
dicto his datur, quæ hæredes quidem
non sunt, sed hæredis loco constituntur.
Prætoris beneficio, Vlpian. in l. p. tit. 28.
§. hi quib. & vido C. & ff. de success. edic.
In successorio edito, cessante aut defi-
ciente primo gradu, sequens admittitur,
l. i. C. eo.

Bonorum possessio aut cum re datur,
aut sine re, Vlpian. d. tit. 28. C. m. requirit, si
i, qui accepit, cum effectu bona retineat:
sine re, cum alius iure Civili evincere
hæreditatem possit, velut si suus hæres
intestato sit.

Bonorum possessio iuris ordinandæ
grati dicitur, quæ in hoc accipitur, vt
instituitur & ordinari iudicium possit, l. Pa-
pinianus. 8. in prin. ff. de inoff. testam.

Bonorum possessionis ordinem expli-
cat Modestinus, l. i. ff. quis ordo in bon. pos-
sione.

Bonorum emptor dicebatur, qui à
creditoribus bona debitoris distrahen-
tibus emerat, in quem omnes quæ ven-
ditionem bonorum passio, vel in eum
competebant, actiones transferrebantur,
vtilibusque agebat, & conveniebatur ceu
honorarius successor. Theoph. Instit. de
successionibus subla. quæ fiebant per bon.
vend. apud quem dicitur, vt scribit Paul. l. sub-
stusio, ff. de acquir. rer. dom.

k 4

Bonorum appellatione nomina continentur, l. bonorum 48. Hoc tamen cum Bartoli distinctione recipiendum putem, in l. princeps. D. de verb. signif. ubi vide Alberic. & Alciatum. At Bonorum appellatio fructus non continet Paulo l. si quis bonorum. 23. D. de lega. 1. nisi mora intercesserit.

In Bonis habere dicebantur olim; qui pleno iure domini facti non erant, Ulpien. Epit. tit. 1. Theoph. Inst. ex quib. caus. manu. l. 10.

In Bonis mariti dotem esse constante matrimonio Paulus respondit, l. Eucius. 11. §. idem respondit. D. ad munia. & de incol. sed si ad munera municipalia à certo modo f. bstantie vocentur, dotem non deb. re computari: vt idem ait ibidem.

In Bonis vassilli bona data in feudum, computari Baldus scribit in cap. 1. per quest. 1. in §. 1. cuius sententiam probat Detius, l. quod emineat. D. de reg. iur.

In Bonis postris non est quod emineatur, l. quod emineat. D. de reg. iur.

ex Bonis postris, neque extra bona, sunt feruitates, Paulo l. 1. D. de usufr. leg.

Bona & hereditaria Græco verbo dici putat Budæus, in Forensibus, vacantia, & quæ Galli appellant Espauces.

Bona aduentitia dicuntur, quæ alia ex re, causâve, quàm patris filios familiaris quærentur, vt recte colligit Accursius, in l. cum oportet, in princ. C. de bo. qua lib. per illum text. Strictius igitur accepit Alciatus. ad l. quod dicitur. 130. D. de verbo. signif. existimans illud aduentitium dici, quod filius propter merita sua acquisiuit. Ea verò ineptissime ita desiniebant quidam: Quæ accessione quadam, & præter spem nobis contingunt. Quæ definitio etiam profectiis congruit Vide infra Peculium.

Bona ciuitatis abusuè publica dicta fuisse scribit Vlpianus, l. bona. 15. & l. seq. & seq. de verb. signif.

Bona caduca in iure dicuntur, quæ deficiente eo, cui iure ciuili debebantur, in alium ceciderunt: veluti cum lex ei dotem adimit, qui contra eius interdicium vxorem in prouincia sua ducit, eamque fisco attribuit: caduca dicitur à Paulo, l. si quis. 38. D. de vir. nupr. quemadmodum caduca glans, in l. 1. l. Tabul. dicebatur, quæ defi-

ciente eo, qui legat, ex arbore decidit, l. glans. 30. D. de verb. signif. Hinc ille Craf si locus, in lib. de Orat. 3. Nostra est, in qua, omnis ista prudentia doctrinæque possessio, in quam homines quasi caducam atque vacuam, abundantes ocio, nobis occupatis, inuolauerunt. Et Philip. 30. caducas hereditates vocat, iacentes, quæ ipsi Antonio reliquæ, nec dum ab eo aditæ atque acquisitæ erant. facere autem locutus est, non propriè: nam Caducum, auctore Vlpiano propriè dicitur, quod quis sibi testamento relictum, ita, vt iure ciuili capere possit, aliqua ex causa non ceperit, quasi ab eo ceciderit: veluti, si legatarius post mortem testatoris, ante tabulas apertas decesserit. Hac illa, c. Inst. 17. Tres autem modos, quibus ea, quæ testamento relicta sunt, deficiunt, vide apud Iustin. l. vnica. C. de cad. toll. Alias caduca omnia dicuntur, quæ illis excidunt, quibus iure ciuili debebantur. Vnde illud Iure. de vxore: quæ maritæ liberos ex adulterio pariebat: Iura patenti habes: propter me, scriberis heres, Legatum omne capis, nec non & dulco caducum. Bona autem vacantia, de quibus l. 1. C. de bon. vacan. dicebantur eorum bona, quib. post mortem successor nullus existit: hæc fisco caducis legibus deferuntur, vt annotat Cuiacius, in frag. Vlpia. tit. 1. 28. Hæc Græcis ἀνεργήματα vocantur.

Bona de ecclesiis mensa tunc facta dicuntur, quando per officiales ad hoc potestatem habentes, sunt descripta in li. aliarum possessionum de mensa, vel sunt declarata esse de mensa: ita Barrolem in l. si. C. de bon. vacan. libro 10. cuius sententiam probant Ioannes de Platea, & Angelus, ad d. l. fin. Sed & de mensa sunt, quæ Archiepiscopus, vel alius Prælatus, ad manus suas tenuit, & in proprium vsum excepit, vel expendit, nec aliis in feudauit, idque Pontifex Celestinus decreuit, ca. vt super. de reb. eccl. ali.

Bona defecero dici quidam autumant, non solum cum nulla extant, sed etiam si aliqua extarent, quæ in remotis essent collocata.

Bonum publicum, utilitas publica omnium. Accursio l. 1. D. de vfu. & vfu. capi.

Bona paternâ, quæ à patre profecta sunt. Ea communia inter fratres præsumuntur.

lumen, l. siue possit

Bonorum possessio-
norum longe distant
li. Nam illa sonat hie
definitione ipsius liq

interius paulo subieci-

est. ita Bald. & Ang.

possessio. in prin. Addu-

atip. scilicet. & si fructu

Est & alia differentia

norum vniuersitatem

ris successionem per

petuum decernitur

causa rei seruandæ

Macer, l. 4. D. de offi-

uiri. dicitur. Supra

ordinem, & siro. dicitur

quit Paulus, l. in hono-

rationem & alio. Illa,

tionem continet

mur, quod ex patris

vt cum agimus cum

re debitoris nostri.

possessio, quæ C. H.

toz, dicitur, à iuristi-

nonnunquam posses-

pinus. D. de Carbon. et

Tinio. D. de lega. 1.

sponto d. l. 4. de offi-

ea quæ facti est,

Nam eam facto ipse

eam accipiat hæres.

ferentiam huius ordi-

fin. C. qui admittit. &

Et tanq. à veritate ab

Bonorum possessio

vel ex ex constitutio-

Insti. de bon. posses-

cui ex legibus, vel

appellatur, eadem se-

gi imi, Tum quæ

Cuiacius, Obser. lib.

car de constitutione

qua militis capite

ri flagitio hereditas

test. deferretur cogn-

tum gradum: qui car-

vocabantur, propter

tionem militis, l. 2.

ex arbore decidit, *grif. Hinc ille Cras*
Voltra est, inquit,
 doctrinaque pos-
 nes quasi cæcæcam
 dantes oco, nobis
 it. *Et Philo. 10. ca-*
 eat, tacentes, quæ
 edum ab eo addi-
 ant. facere autem
 te: nam Caducum,
 nie dicitur, quod
 elidit, ita, vt iure
 aliqua ex causa non
 cidetur: veluti, si
 in testatoris, ante
 erit. *Ita: ille, in*
 notos, quibus ea,
 ta sunt, deficiunt,
 C. de cad. reb. A-
 nentur, quæ illis ex-
 tituli debebantur.
 uxore, quæ marito
 crebat: *Tunc pa-*
ter heres, et
non & dulci cadu-
ria, de quibus l. i.
neur eorum bona,
 cessor nullus exi-
 legibus deferunt-
 sing. *¶ p. i. ti.*
 xx. *regium vo-*

ensa tunc facta di-
 officiales ad hoc
 sunt descripta in
 in de mensi, vel
 pensa: *na Barolus*
bro 10. cum sen-
de Platen, & An-
de de recia sunt,
 vel alius Præla-
 te, & in proprium
 dicit, nec alius in-
 celestinus de-
 qua ecclesiæ.

quidam a sumant,
 acant, seu etiam
 in remota elient
 telica publica o-
 de ofat. & ofa-
 a parte profecta
 ter fratres præ-
 sumo.

sumuntur, *l. siue possideri C. de probat.*

Bonorum possessio, & possessio ho-
 norum longe distant, inquit nonnul-
 li. Nam illa sonat significatque ius, vt ex
 definitione ipsius liquidò constat, quam
 inferius paulò subiiciam: hæc verò facti
 est. ita Bald. & Angel. *Instit. de bonorum*
possessio. in prin. Adducunt pro hac l. r. §.
adipiscimur. & §. si vir. D. de acquir. possess.
 Est & alia differentia, quòd illa ad bo-
 norum vniuersitatem, id est, vniuersi iu-
 ris successionem pertinet, atque in per-
 petuum decernitur, vt infra patet. Hæc
 causa rei seruandæ, atque ita ad tempus
 constituitur, vt apparet ex verbis *Calli-*
strati. l. quamvis. 13. D. vt in possess. leg-
veluti cum venter, aut creditor, aut
legatarius in bonorum possessionem
mittitur. Conuerso tamen ordine pos-
 sessionem bonorum (quæ iuris est) dixit
 Macer, l. 4. *D. de offic. eius, cui mand. est*
iurisdictio. Subtilem hunc verborum
 ordinem, & struaturam non obserua-
 uit Paulus, l. in honorariis. 35. *D. de obli-*
gation. & actio. 112. inquit, rei persecu-
 tionem continet, quibus persequi-
 mur, quod ex patrimonio nobis abest,
 vt cum agimus cum bonorum possessore
 debitoris nostri. Bonorum autem
 possessio, quæ C. Armenopulo *diaga-*
rox dicitur, à Iuriconsultis simpliciter
 nonnunquam possessio appellatur, l. scri-
 ptu. *D. de Cærbon. edict. & l. cum pater. §.*
Tirio. D. de lega. 2. In Macri tamen re-
 sponso d. l. 4. *de offic. eius cui manda. de*
 ea quæ facti est, accipiendam purem,
 Nam eam sùdò ipso decernit iudex, vt
 eam accipiat hæres. Alciatus igitur dif-
 ferentiam huius ordinis improbat, l. i. in
 fin. *C. qui admitti. & Parerg. lib. 3. cap. 3.*
 Et sanè à veritate abest.

Bonorum possessionem vt ex l. gibus
 vel vt ex constitutionibus, de qua §. 7.
Instit. de bono. possess. quæ à Græcis, Tum
 cui ex legibus, vel ex constitutionibus,
 appellatur, eadem forma, qua vnde legi-
 timi, Tum quem hæredem, Iaco.
 Ciuius, *Obseru. libro 10. cap. 14.* expli-
 cat de constitutione diui Adriani, ex
 qua militis capite dammati ex milita-
 ri flagitio hæreditas & bonorum pos-
 sess. deferretur cognatis vsque ad quin-
 tum gradum: qui tamen alias lege non
 vocabantur, propter capitis deminu-
 tionem militis, l. 2. *D. de iur. & mil.*

sus. &c. Reliqua vide in loco supra ci-
 tato.

Bonorum possessio nomine ventris
 datur mulieri pregnantæ in bonis ma-
 riti, in quibus secundum dignitatem
 suam sibi & familiz suæ alimenta con-
 stituuntur, l. 1. *D. de ventr. in possess. ori-*
mittend.

Bonorum possessio ex titul. de edict.
 diui Adriani tollendo, datur alicui vo-
 lenti succedere in bonis alicuius ex te-
 stamento, in quo institutus, vel inscri-
 ptus est, ex eo, quòd ostendit testa-
 mentum non cancellatum, nec aboli-
 tum, nec in aliqua parte sui abrasum,
 l. fin. *C. de edict. di. Adriani. tollent.* Et da-
 tur volenti succedere ab intestato, se-
 cundum Ros. quod probat secunda pars
 Rubric. quæ dicit, quemadmodum scri-
 ptus hæres in possessionem mittatur,
 sed ratio Ros. dicit contra infum. Hoc
 tamen notandum secundum Specul. de
 bonorum possessione, quòd bonorum
 possessiones olim fuerunt viles, sed hæ-
 die sunt inutiles, præterquam in quin-
 quæ casibus. Primus, quando viuo te-
 statore posthumus præteritus decessit,
 quasi videatur testamentum ruptum iu-
 ris scrupulositate, nimisque subtilitate,
 cum nihilominus hæres scriptus ex
 isto testamento petit bonorum posses-
 sionem, vt in l. posthumus. *D. de iniust.*
rupt. & irrit. testamen. secundus est in l.
filios. eod. titul. tertius, Instit. quib. mod.
cess. infirm. §. 2. quartus in l. vt scriptus
hæres. D. de bonor. possess. secund. tab. quin-
tus in l. equissimum. §. 1. eod. titul. & l. filius.
C. de inoffic. testa.

Bonorum possessionis introducendæ
 causa fuit, vt ius civile percipiendum
 hereditatum angustissimis finibus per
 legem XII l. Tabularum constitutum,
 Prætor ex equo & bono dilataret, scilicet
 hoc agens, ne quis sine successore
 moreretur, qui saltem hæredis loco ef-
 fect bonorum possessor. §. adhuc autem.
Instit. de bono. poss. §. 1. Instit. quibus ex
caus. manu. non licet. l. quia. D. de interro-
gar. in iur. facien. quæ ratio dilatandæ suc-
cessionis tantum apud veteres valuit,
 vt Prætor non solum emendandi, ac
 supplendi, verumetiam confirmandi
 seu adiuvandi iuris ciuili gratia, con-
 cederet bonorum possessionem etiam
 illis, qui vel ex testamento, vel ab inte-

stato, legitimè succedere poterant: cœpitque paulatim decretum successionis apud iudicem, à quibuscumque heredes, pater, sicut & hodie in multis locis observari videmus, *Instit. de bono. posses. in princip. l. ult. C. qui admitti ad bono. posses. vbi vide Alciat.*

Bonorum possessio hoc tempore appellari potest ex æmone illa, quam ex statutis adhibenti succedentes ab intestato, vel ex testamento, dum testamentum post mortem recitantur publicè apud magistratum, dum bona immobilia assignantur heredi, & describuntur in publicis monumentis, vide *Barr. l. 2. C. de testa. ad bonorum possessionem item pertinent ordinationes statutarie, scilicet, ne quis heres admittatur, nisi probatione prius, saltem per duos testes, audita, de gradui cognitionis proximo, & si quæ sunt similes.*

BONA FIDES varè accipitur, Interdum enim bonam fidem in animi scientia, ponimus, cum videlicet quis rem, quam possidet, suam esse existimat, quique ignorat alienam, ita explicuit *Marcianus, l. 3. D. ad l. Fab. de Plag. Hinc Bonæ fidei possessor: cui contrarius malæ fidei possessor. Porro & Bona fide possessor, ut & Bonæ fidei dicuntur iurisc. l. qua ratione. §. sed non vti. D. de acquir. rer. domin. & alibi sæpissimè. Sed &*

Bona fide emptorem dixit *Vlpianus l. sed & si D. de publicia. in rem act. Vnde & Bonæ fidei emptorem, apud *Modestinum, l. bona fidei. 109. D. de verbo. signific. qui ignoravit eam rem alienam esse, aut putavit eum qui vendidit, ius vendendi habere: putà procuratorem, aut tutorem esse. Ergo malæ fidei emptor, qui scit rem alienam esse, aut eum qui vendit, ius vendendi non habere: & ut brevè id faciam, quæ quis contra legem interdita mercatur.**

Bona quoque fide dominus reperitur apud eundem, *l. igitur. 113. in fin. D. de lib. caus.*

Bona fides etiam dicitur, cum promissum præstatur, quod ex *Suetonio in Aug. liquet: Eidem, inquit, populo promissum quidem congiarium repescit, bonæ fidei esse respondit: & Vlpiano nostro, l. ex empto. in princip. D. de action. empt. ex Iavoleno, l. cum pende-*

rem. D. loca. alibi *Iurisc.*

Bona fides, simplex & sincera conscientia, sic accipi debet in *l. 2. D. de separ. rat. & in l. bona fides. D. de iur. reg. iur. aniq.*

Bona fides: æquum & bonum, siue (si malis) æquitatem significat, Græcis *δίκη*, *l. si domum. §. 1. D. loca. & alibi sæpissimè. Hinc.*

Bonæ fidei contractus, & iudicia, *l. in bone. 16. D. de pecul. Paul. libr. 2. Senten. tit. 17. l. 1. §. 1. D. de actio. empt. & alibi sæpè. Et*

Bonæ fidei actiones, quas recenset *Instit. §. actionum. Insti. de actio. quas idè ita appellari constat, quia in bonum & æquum conceptæ sunt, l. 2. & l. si quis. 5. D. de obligat. & action. In his etiam libera potestas permittitur iudici ex æquo & bono æstimandi, quantum actori restitui debeat. §. in bonæ fidei. *Insti. de act. Hæc potestas descendit ex Formula Prætoris, Ex FIDE BONA, vel QUANTUM AB QVIUS, MELIVS. apud Cicer. libro. 3. Officior. & alibi. Hac ratione fidei bonæ actionem temperandam dixit Vlpianus, l. non debet. 11. D. de dol. mal. Sic accipi debet apud Paulum, l. quare. in fin. princip. D. loca. & alibi sæpè.**

Bona fides contraria est fraudi, & dolo, *l. 3. in fin. D. pro socio, et malæ fidei in Gordiani constitutione, l. 1. C. de rescinden. vendit. Hoc sensu bona fides in omnibus contractibus exigitur, l. bonæ fidei. C. de obligat. & actio.*

Bonam fidem agnoscere, apud *Vlpianum, l. quoties §. si quis. in fin. de admin. tu. est sincerè, & ex animi integritate negotia tractare.*

Bonam fidem præstare, in *l. Proculus. 18. D. de neg. gest. est sine dolo & fraude versari.*

BONA GRATIA dissolui matrimonium, formula iuris antiqui, cum alter ab altero non propter villam culpam, animorumve offensionem, sed vel sua sponte, vel legitima aliqua de causa discedebat, ut *Vlpiani verba ostendunt, l. cum hic. 32. §. si diuorium. D. de don. inter vir. & uxorem. l. sed si. 14. D. qui, & à quibus, & Nouell. Insti. Imper. 2. §. rō vlt. cōd. Huius solutionis causas recenset *Hermogen. l. viri. cū. D. de donat. inter vir. & uxor. Gaius, l. vel**

ius) senectutem D. eod. 22. §. si quis dicitur.

BONVM pro bono, siue pro grana. Hinc *l. 1. C. vi. §. 1. D. de iur. iur. interpretatur, & commodo. C. si quis pro Malone, & Anton.*

quod Bonum, pro locutio iurisc. fuit quando. D. ad S. C. post. 10. §. liberi. D. a. talit.

BONVM & A. l. 1. D. de iur. & iure emendario, quod ita. Porro in libris iungi solent, l. 1. & ferunt. D. de obligat. sept.

Bonum ac æquum est iussum obtinere, & sequi.

Boni & æqui ars, eorum præceptorum incidentium negotiorum, ut iustum in hinc cernatur, l. 1. in princip. Horum autem præ sunt hæc Honestè videret, ius suum cuiusque plano. *Insti. l. 1. D. de iur. iur. §. 1. D.*

Bonum & æquum si possunt, quam hoc. l. 1. §. 1. Neque diuersimodè legem discernimus. Jam super dote. bono pro quo, ut constat ibidem passito.

Boni æqui nptitū significat verum & ius. l. 1. C. de iur. iur.

Bonum, pro æquitate, huius verbi apud eos non legibus iura valent.

BONVM NO. pud Paulum, l. iur. u. dar. est idoneum, & ius, quem delegatum nomen, à quo facile est pud Colum. lib. 3. cap. non appellando fieri BONI CONS

l. vel senectutem D. eodem. & Justin. Nov. 22. §. de aduoc. d. q.

BONVM pro commodò accipitur, siue pro gratia. Hinc illud Celsiani Iurisc. C. V. I. B. O. N. O. : quod Priscianus interpretatur, cuius gratia, cuius commodò. *Cassij sententiam refert M. Cicero pro Milone, & 2. Philippic. in M. Anton.*

quod Bonum, pro quæ utilitas est, locutio Iurisc. familiaris, *Paulo l. aliquando. D. ad S. C. Velleian. Vlpian. l. si post. 10. §. liberi. D. de bonor. possess. contra tabul.*

BONVM & EQVVM, *Budæo l. 1. D. de iust. & iure*, est legitimi iuris emendatio, quod ibi latissimè declarat. Porro in libris iuris Ciuilis coniungi solent, *l. 1. & l. penult. D. eod. l. qui feruum. D. de obligat. & actio. & alibi sæpe.*

Bonum ac æquum impetrare, *Budæo* est iussum obtinere, remque suam consequi.

Boni & æqui ars, est collectio politicorum præceptorum, ad diuini candas incidentium negotiorum circumstantias, ut iustum in his ab iniusto rectè discernatur, *l. 1. in princip. D. de iust. & iur. Horum autem præceptorum capita sunt hæc: Honestè viuere, alterum non lædere, ius suum cuique tribuere, Vlpiano l. institui. §. 1. D. eod. tit.*

Bonum & æquum non magis separari possunt, quàm honestum & utile, *d. l. 1. §. 1. Neque diuersum probatur, in l. hac lego discernimus. C. de pact. conuent. tam super dote. bonum ibi accipitur pro æquo; vt constat ex verbo æquitatis ibidem posito.*

Boni & æqui nōtia Iurisconsultum significat verum & vilem, *l. 1. in princip. de iust. & iure. D.*

Bonum, pro æquitatē posuit Salustius in *Caicilia*, his verbis: Ius bonumque apud eos non legibus magis, quàm natura valebat.

BONVM NOMEN facere apud *Paulum, l. mer. 26. §. abesse. D. mand. est idoneum, & soluendo reputare eum, quem delegatum admisit. Bonum nomen, à quo facile exigipoteest: & apud *Colum lib. 3. cap. 7. Bona nomina non appellando fieri mala.**

BONI CONSULERE, apud

Vlpianum, l. 3. C. de decurio. est, Budæo interpretare, bonum iudicare. Boni consulere debeat humanitatis sententiæ, nec decurionatum recipiat.

Bonis cedere, est facultates suas creditoribus instantibus possidendas, distrahendâve dimittere, & deferere, *vt ex Summa Azonis cõlegi, C. qui bonis ced. possunt.*

Bonis qui, & vbi cedendum docet *Marcianus, l. fin. D. eod. Bonis cedi non tantum in iure, sed & extra ius potest. Sufficit & per nuncium, vel per epistolam id declarari.*

Bonis hoc modo per Prætozem interdicti solitum fuisse scribit *Paulus. lib. 3. Sent. tit. 4. Quando tua bona, patere na, auritæque tua nequitia disperdis, liberòsque tuos ad egestatem perducis, ob eam rem, eare, commercioque interdico. Est autem bonis interdiciere, prohibere, ne bona administres, aut quoquo modo alienet.*

BONARIOS ficto verbo appellat *Theoph. Inst. de libertinis. §. libertinorum. naturali iure dominos, item vt eius contrarium, Quiritarios, scilicet quibus iure quiritium dominium competit. Causam autem huius appellationum vide apud Vlpianum in Instit.*

BONITAS apud *Pomponium, l. clem quid. D. si certum per. significat. Alciat. ibidem qualitatē quandam, quæ rem non mutat: vnde à substantia eam parum differre ait. sunt qui pro valore ibidem accipiendam putent. Accursius qualitatē saporis interpretatur, ibid. Cuius sententia vera est.*

Bonitatis generis dū constituit *Bartolus, in d. l. clem quid, quædam ait, sit intrinseca, vt quòd vinum sit talis saporis, & coloris: quædam est extrinseca, vt quod tanti valeat: Valor, inquit, venit extrinsecus.*

BORBORIANI, siue, vt aliis placet. *Rorhoriti, in l. Arriani. & l. cognouimus. & l. pen. C. de here. sunt hæretici, qui (vt ait Philastrius in catalogo hæreticorum) vitii implicati seculi, & malis concupiscentiis seruientes, iudiciam non sperarunt futurum; sed potius carpitalem seculi concupiscentiam fundarunt.*

BOSTRA, in *Leonis constitut. l. 4. C. de nat. libr. (sic enim ibidem Bostre,*

fidius Vade nost
expeditio nali Aq
A Gracis dicitur
paci ratur.
Eiuslib. quod nos
schianon(al. exze
le font dicit. eit
more toz infla

mur illi
Hinc
DR apud farunc
de ure. mun. qui
tut. aut praeconis
hiltem ammadet
de. 22. quq.
bonche genus pur
neum. i. i. c. 3. 3. 3.
Panact. Flor. est

fructores Pater
rum habere scri
sunt (inquit Ho
liad. cum memini
quo iucula inde
parata. At Tur
ros leg. 7. acque
qui galeas facit
z bucula auctat
pionum harum
bottor. vide apud
Pator. v. 2. 3. 3. 3.
vencata. Vir

que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.
que p. i. i. i. i. i. i. i.

ad Gallos lac
to.
n. i. o. s. in Italia flo
c. i. s. g. l. o. s. s. e. m. a. t. a.
ex quibus Accur
p. i. a. p. i. s. i. m. e. c. i. t. a. n. s.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.
p. i. s. i. g. n. e. e. r. a. t. p. u. e.

le. Quod autem esset insigne puerorum,
Plutarchi testimonio in Romulo proba
tur, & epist. dicit, & i. r. o. s. & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s.
r. i. n. & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s.
Bulle auree commemorare alio sensu
Pontifices, elem. vnic. in fi. de i. v. r. o. i. u. r. & c.
presenium. 5. scilicet. de castibus lib. 6.

BVLARE, apud Accursium in l. si
quis metallum. C. de pen. est l. fronte: im
primere potest genus: est veritum d. l. si
quis in metallum. vsu tamen in Gallia
receptissimum.

BVPRASIS, siue, ut in Pandect.
Flo. est, Bubrostis, corrupte tamen apud
Marcianum l. 3. §. alio Senatusconsulto. ff. ad
legem cornel. de sic animal venenarum,
rarum in Italia, si arabico longipedi simil
limo, bouem inter herbas salit. maxi
mè. Nomè h. bet. r. o. g. e. & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s.
Paulus Aegineta lib. 5. ex Dioscoride lib. 2.
Plinius lib. 30. c. 4.

BVRDO, apud Vlpianum l. legato. 49.
in princ. D. de leg. 3. hinnulus est, id est, a
nimat ex equo & asina genitum, Isidorus
lib. 12. Etymo. & Laur. Val. lib. Eleg. 4.

BVRGI, in l. 2. §. in Sardinia. C. de of
fic. Praef. praet. Afr. & l. pen. C. de fund. rei
pri. lib. 1. n. vulgò vocatur, ut ait Paulus
Diaconus in Valentiano, crebra per li
mitem habitacula constituta. à quo Bur
gundiones dictos Paulus monachus,
Luitprandus diaconus, Isidorus episco
pus tradiderunt: de quibus diximus in
voce CLAVSIVAE. Vegetius lib. 4.
Castellum paruum burgum vocant. C.
Luitprandus lib. 3. de Rob. per Europam gest.
6. 12. Et quoniam, ait, ipsi domorum con
gregationem quæ muro non clauditur,
Burgum vocant. C. Luitprandi interpre
tatione Gallorum vsus probauit, & re
tinuit. Domorum enim multitudinem
appellant Bourg. Dicitur, ut volunt qui
dam, à Græca voce & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s.
ea. Nam & mutua est harum literarum
enallage: quamquam hæc dictio pro vr
be nonnunquam sumitur. Hinc Aeschini
r. i. u. a. r. i. p. u. a. leges v. b. a. n. z. Hinc.

BVRGARI, de quibus li. 7. C. Th.
nondum typis excuso, à burgis.

BVRGRAVIL, vide GRAVIO.

BVRGVNDIONES, quod burg
gis essent expulsi, à Romanis appellati
sunt.

BVSTVM, in XII. Tab. Græcis
τύμβος, monumentum & sepulchrum vi
le. Quod

deur interpretari Cic. li. 2. de legibus. Qui
videretur consentire Festus Pompeius lib. 2.
Hultum autem proprie dicitur locus, in quo
mortuus est combustus, & sepultus: di
citurque bustum, quasi bene vltum. Vbi
verò combustus quis tantum modo, ali
bi verò est sepultus, is locus ab vrendo
Vstrina vocatur: sed modò bustum, eò
quòd sepelitur, sepulchra vocamus. Hæc
Festus. Verba leg. 5. x. 11. Tab. hæc sunt:
HEROVM BVSTVMVE NÆ VSV
CAPITO. hanc ex Solonis legibus acce
pisse. Decemuiros, constat. ex H. Cic. lib. 2.
de legi. Lex Solonis hæc est: H P O N
H I T M E O N M H X P H E E I
A A M B A N E I N. Porro autem Græ
cam vocem & i. d. i. c. s. & i. d. i. c. s. vsu retinere Galli.
Nam & sepulchri operculum Tumbam
vocant: si pulchrum ipsum, Tombeau. Eo
sensu, quòd apud M. Ciceronem 2. de legi
bus, sumit Imp. Iulianus l. pergit 5. C. de
sepul. vol. Quidam etiam legunt in l. 2. in
fi. D. de in ius vocan. In Pand. tamen Flo
rentinis est iusta, rectius.

B Y

BYRRHV, vestis genus est, ut vult
Pitheus lib. 3. Advers. c. 16. aliquantum vi
loris, & pilis hirtute, qualem etiam en
dromidem Martialis describit. Mari. Ce
pella lib. 4. Vestis vniucum est. nam &
byrrhus & c. ita nomen vestis habent.
Suidas, Bῆρρον ἵστειν ποικίλον. Persij ve
tus interpres, lacernam byrrhum inter
pretatur, & adiecit pallium esse simbra
rium, quo soli quondam milites uteban
tur. Hæc dictione utantur Impp. in l. j. C.
Th. de habitu quo vti oportet int. urb. lib. 4.
vbi omnibus, præterquam militem ser
uis, byrrhis vti permittitur. & cucullis
milites enim domini byrrhis pallia ute
bantur. Sedæ Vopiscus in Carino, sed
corruptè, ibi birri pro beri. Burrhe ap
pellationem nos hodièque aliqua ex par
te videmur retinere. huiusmodi enim ve
stis genus, vocamus Bureau.

BYSSVM lini genus esse apud In
dos candidissimi & mollissimi, Isidorus lib.
19. Etymol. c. 27. & Iulius Pollux li. 7. cap.
17. scribunt. Alij tamen byssum esse vo
lunt linum tenue, rufum, colorèmq;
auri imitant, & splendorem atque fulgo
rem. Reperitur & in pinna marina mol
lissima lanuginis, tenuissimæque & de
licatissimæ. Byssum etiam legitur pro
colore purpureo & byssinum, pro bys

ginum. Hefychius, *βυρσος* χρισμα αβτι & *βυρσος* πινελια αβτι, *μενον*.

Byssinam vellem Iudeis sacerdotibus familiarem fuisse Ioseph. li. 6. *bekli* Iudaei ostendit. Huius meminit Apuleius li. 11. *Asini Aures*.

Byssicum opus, apud Marcia. l. fin. s. *spiciat*. D. de publican. pro aliquo ex bysso confecto, tamen si per u (quod y nota est in Graecorum libris) scribatur.

C

CONDEMNATIONIS nota erat, quæ in publicis iudiciis dabatur à prætoris in tabella scripta, idq. Asconius in 3. Verrin. significat: idcirco rectè

tristem eam appellavit M. Cicero pro Milone: Quod nisi vidisset posse absolui eum qui fateretur, neque quæri vniquam iussisset, nec nobis tam salutarem hanc in iudicando literam, quam illam tristem dedisset.

C litera nota erat prænominum, vt Caij, quæ inuersa mulierem declarat, vt scribit M. Fabius lib. j. c. 7. Atque hæc etià apud Martianum Volusium in libello de assis distributione, erat nota scilicet. Non nunquam autem C, scripta, G pronuntiatur, vt in Gneo videre licet.

C, in G, mutatur, Fabio teste lib. j. c. 19. vt & docui in Consuetud. Marchiz tit. de donatione. & de dote. s. 301. Murchiani enim dicunt *logres*, quod vetus interpret Nouel. appellat lucra nuptialia. Nam C, & G, mutua est enallage, & O, pro V, sæpè veteres pronuntiasse constat. C, in G, mutari significauit Varro li. 4. in verbo. Gladius qui à clade ducitur.

C, pro Q, in antiquis libris scribi ceptum refert Petrus Victorius in primum Epistolam Atticum: docetque earum litterarum vltim sepe confundi: vnde ex sterquilino, sterquilinium factum est: veterem tamen orthographiam Pand. Florentinæ retinuerunt in l. si quando. 17. s. si. D. si serui vindicta. & l. fundi. s. fundo. D. de act. empt. quo scribendi genere vfos fuisse M. Catonem & Terentium

Petr. Victorius admonuit.

CCCCCCC 60 centum millium nō tam esse idem docet.

CABALLOS pro equis dixit Pomponius. l. si ita 15. D. de instru: que legi quo etiam sensu vsus est & Lucilius li. 2. apud N. Marcellum.

Succussatori terri, tardique caballi.

CABALLARI, Iulio Firmico autore, dicuntur, qui sub equi celestis stare nascuntur.

CABVS, frumentaria mensura:

Hinc

Cabasi dicuntur, qui expferi nequeunt.

CACABVS, vas in quo pulmentarium coquunt, vt Paulus definit l. cum de lanionis. s. asinum. D. de instru. instru. qui leg. quo etiam significatu vsus est collegæ eiusdem Vipianus. l. cum aurum. 19. s. si cui estarium. D. de aur. argentoque legi Varro li. 4. Ling. dicit cacabum vas fuisse in quo cibus coquebatur, quem à cibus ductam ait Pauli definitio, vt speculior, ita verior tempore mihi visa fuit: *κακιστος* inter vasa coquinaria connumerat l. Pollux libro 10. cap. 24. Onomastic.

Kakia, in l. 2. D. qui per. tue. vitium, non malitiam significat, vt scribit Cicero li. 3. de finibus. & 4. Tuscul. quasi.

CACULA, Festo lib. 3. seruus militis, & *κακιστος* dictus, quod fustibus clauisque ligneis ad tutelam dominorum armari solitus esset. Plautus: Video caculam militarem me futuram. Hinc

CACVLATVM, id est, seruitium.

Kakotheta, apud Paulum l. & quantum: D. de adil. edit. vitium est, malignitatem & malam consuetudinem significans. vlcera mammarum Dioscoridi li. 3. c. 16. & ad animum transferri potest.

CAD AVER, vide in proximo vocabulo CADO.

CADO verbum, variè μεταφορικῶς accipitur.

Cadere pro republica, hoc est, occidi, mori, s. filij autem. Inst. de excus. tuo. Hinc Cadaver. Nam à cadendo ductum rectè putat Tertullianus li. de resurr. carnū. Do cadaveribus extat titulus lib. 48. Digesto. D. de cadaveribus putriorum, quæ ab Vipiano, Marciano & Paulo Iurificos appellatur corpora. D. de ad. l. j. 2. & 3. Ergo Ca-

dere

dicere decimas corpus i
tem, vt scribit Terentius
Plautonem.

Cadere commōdum.

Cadere in commissum l. si in prim. ff. de præs. do. nūm lico ac commissum. ff. eo. i. cor. ne accipere debeas, d. um. ff. eod.

CADERE CA dicebatur pro eo quod causam, litem per mū l. Stichum 96. s. p. Tuto centum s. fin. D. & Paulum. l. in fraudem. ff. de ver. sig. l. i. aus l. in s. si quis agat qui agens incontinenti fuerit, quā causa cadebat, id est, Porro modos quibus recenset & declarat s. si quis. vers. p. aut tempus loci, causam: tem. reop. in. 10. vbi per causam qualitatem ducere. Sic eodem modo.

Cadere formula, d. eueniebat, cum quæ actionem institueret causis, (ait Fabius, quis formula dicitur, nes, an huc, an eum apud hunc, an hoc tæ Porro tamen si iuris iussit Cōstantinus l. de formul. & imper. s. men forensis vsus in vocasse videtur, non sed hæc excipienda: apud hunc: & dicuntur in prædictis. Cadere stricti tantum iudiciorum usurari solitum multis. Suetonius in C. præscripta legum: scitatemque multarum moderatus est: nam iatos iudices formulæ actiones.

Cadaver verbum, in legibus editis sententiæ

præ est, à cæsarie illi est impositum, *ut ait Festus*, quod scilicet cum cæsarie natus sit. Alij ab elephanto (qui in lingua Maurorum cæsa dicitur) in prelio cæso: vel quia mortua matre ventre cæso natus sit: vel quod oculis cæsis & vltra humanum morem vigerit, *ut refert Spart. in Actio Vere*. Fuit autem hoc Iuliorum familie cognomen, & Xiphilinus in principio Vespasiani, id comprobatur, ubi Vespasianum à Senatu imperatorem constitutum designatos autem Cæsares Titum & Domitianum, hi omnes Cæsares in vniuersum appellati sunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus designatis & futuris imperij successoribus tribui solebat. Vnde ab Augusto Cæsar separatur à Constantino A. Imp. in l. *si excepta*. ibi, lo comitatu meo vel Cæsaris. C. de malefic. & mathem. & apud Spartianum, Capitol. & Lampridium, & saepe in inscriptionibus constit. C. Sic potest accipi in l. *si ff. de iure fisci*.

Cæsares autem ideo diuos appellatos credidit antiquitas; quod post mortem inter diuos referrentur. Alciatus verò in l. ad instructionem. C. de sac. sanct. eccles. diuos ideo dici, quod imperium à Deo sit constitutum: cuius sententia vera est: s. p. (ait Apost. Rom. 13.) *ὅτι ἐξουσία, ἐκ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ* quod & Iustinianus fateretur Novell. 6. in princ. *Μέγιστα ἢ ἐκ ἀποστόλων ἢ ἐκ τοῦ θεοῦ* *παρὰ τὸν αὐτοῦ δὲ δούλου* *ἐκκαταρτυμένης*, *ἡρωσώμενης, βασιλέα*.

CÆSARIANI, & Cæsarienses dicuntur ministri seu officiales procuratoris Cæsaris, qui & Catholiciani dicuntur. l. prohibetur. C. de defensionis. C. de iure fisci. lib. 10. & l. pen. s. fin. C. de bonis proserip. Cæsarianos in actu duntaxat constitutos Constantinus Imp. rescripsit, l. 1. C. Th. de Cæsarianis. lib. 10. Vnde eos executores nuncios fiscales interpretatur Alciat. l. fin. C. de pact. Vox autem Gallica *Sergens*, ex hac Cæsarianorum appellatio deducta est, *ut vult Cuiacius ad l. 7. C. de iure fisci*.

CÆSARIENSIS ADVOCATIO, in d. l. si aduocati sunt ipsius, scilicet Cæsaris, Accursio interprete. Alciatus verò ibidem aduocatos Cæsareæ ciuitatis, quæ Cappadociæ metropolis est, interpretatur, rectè.

CÆSARIANA prædiadixit Callistratus l. vi. ff. de offi. procu. C. quæ ad

Cæsarem pertinerent.

CÆSONES adpellantur ex fœdi ex matris utero, *Festus lib. 3.* & huiusmodi matrem etiam cum moreretur filium habere scribit Vlpianus. l. etiam. ca. 1. 4. ff. de verb. signif. Vide tamen ibidem Alciatum.

Καὶ οὗτοι horæ, Alciato l. 2. s. cuiusque. ff. de verb. sign. dicuntur temporales & vulgares.

CAINANOS hereticos dictos putat Isidorus lib. 3. c. 5. Etymolo. quod Cain fratricidam adorasset, & c. quidam 23. q. 3. quod & antè dixerat Tertullianus iurisc. in lib. de præscrip. aduersus hereticos. Magnificat enim, ait, Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ in ipso operata sit.

CAIUS, CAIA, nomina in matrimonii quæ per coemptionem fierent, vtitur: *VEL TV CAIUS, ET EGO CAIA*, quibus verbis, *ut Plutarchus scribit*, quasi paciscitur sibi commune cum viro dominium, & per imperium domi: ac si diceret, Vbi tu es familie princeps ac dominus, ecce ego adsum familie princeps ac domina. Quod Cicero facit exagitant in Muremiani: Quia, inquit, in alicuius libris exempli causa id nomen inuenerunt: putarunt omnes mulieres, quæ coemptionem facerent. Caias vocari. *Val. Max.* Cæterum, inquit, Caiæ vtu super omnes celebrata est, fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Prisci Regis uxorem, optimam lanificam fuisse, & ideo institutum fuit, ut nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam esse se dicerent.

CALAMISTRI, *Varroni li. 4. ling. Lat.* quod his calefactis in cinere capillus ornatur: pertinere potest ad ea, quæ recenset Vlpianus, l. argumentis. s. ornamentorum. ff. de arg. mund.

CALAMITAS, grædo, quod calamitas comminatur, Donato interprete, *Budæus l. ex conduct. s. 1. ff. loca.* Hinc Calamitosa tempestas apud Vlpianum d. l. ex conducto. s. 1. eod. sensu.

Calamitas etiam damnum significat, *ut ait Porphyrio apud Pomponium l. si ff. de administrat. & Paulum l. si ab arbitrio. ff. qui satisd. cogant.* Calamitatem fortuitam dixit Vlpianus, l. 2. s. penult. ff. si quis eam. in iud. ff. ff.

Cal-

Calamitas, status in iud. de ingenuis.

CALAMITOS, *l. offerendum. ff. de off. urum notis*, malis calami, *ut ait*.

CALAMVS in ne. l. si. C. de diuers. p. accipitur apud Plin. doratus dicitur. Is multis geniculatus. Proreus in Arabia Diolcoridem.

CALARI, *Ag. vocari, in iud. de iur. scribit* *Matre lib. Sa.*

CALATA Com. 7. dicta, quod per l. l. id est, vocari sol. comicia apud ant. apud Agellum lib. 2. p. 1. aut regis sacror. inaugurandorum cal. olim testamenti ge. Comitibus adpellabatur. *Imp. Infim. de s. Hoc qui fieret, doc. Theophilus*, cuius scribo. stud. o. l. i. s. m. s. u. e.

Calabis, *Festus lib. 1.* quod Cræci *καλαβία* dicunt nodum esse r. connexa circa ceruic. eitur.

CALATIO, Calabra loquenti. CALATORE, semper vocari poss. feruitur.

CALENDÆ, de Kalendæ.

Καλῆδες, Græcum lib. 3. & Seruilius in rem: pro quo Latini dixerunt. Quales tum fundi cogendi planus scribit l. in i. ff. de instr. & instr. matorios ait. V. Porphyrio nem: quod probat: *Hæc implet cal. n. e. s.*

Calathus Gynæsi-

Calamitas, status mutatio, §. 3. *amiratio*. In *fu*. de ingenuis. Hinc

CALAMITOSI, apud *Callistratum* l. *obseruandum*. ff. de offic. prefid. rei delati, erumnosi, malis calamitatibus pregruati, Nonio.

CALAMVS in Zenonis constitutione l. *fu*. C. de diuers. prad. lib. 11. eo sensu accipitur apud *Plin.* lib. 12. c. 23. qui & odoratus dicitur. Is arundini similis est, multis geniculatus nodis, casis sapore. Prouenit in Arabia, India, & Syria. Vide *Dioscoridem*.

CALARI, *Agel.* lib. 35. c. 27 est conuocari, *Am.* n. 29. 26. Hinc *Calendæ*, ut scribit *Macrob.* lib. 5. c. 15.

CALATA Comiticia, *L. Feneft.* li. 2. c. 7. dicta, quod per lictorem curiam calari, id est, vocari solent. Calata ergo comiticia apud antiquos esse ait *Labeo*, apud *Agellum* lib. 35. c. 27. quæ pro collegio, aut regis sacrum, aut *Flaminium* inaugurandorum causa fierent. Erat & olim testamenti genus, quod *Calatis* Comitibus appellabatur, ut scribit *Iustinianus* Imp. *Instit.* de testam. ord. in princip. Hoc qui fieret, docet *Græcus* interpret *Theophilus*, cuius verba huc non transcribo: studiosissimo enim cuique obuia sunt.

Calasis, *Festo* lib. 3. tunice genus, quod *Græci* *καλασίου* vocant. Alij dicunt nodum esse tunice muliebris, quæ connexa circa ceruicem tunice submititur.

CALATIO, *Varroni* lib. 4. de curia Calabra loquenti.

CALATORES, *Festo* lib. 3. quod semper vocari possent ob necessitatem scruiutis.

CALENDÆ, *Calendarium*, &c. vi. de *Kalendæ*.

Kalados, Græcum esse verbum, *Festus* lib. 3. & *Seruius* in *ecloga* 3. *Virgili* adnotat: pro quo *Latini* qualos, & qualillos dixerunt. Qualos autem instrumentum tum fundi cogendi causa paratum *Vlpianus* scribit l. in instrumento. 8. §. *rogædi*. ff. de instru. & instru. vbi eos esse vindemiatores ait. Vas est vimineum apud *Porphyriem*: quod *Ouidius* lib. 4. *Fagorum* probat:

Hæc implet calathos lentæ de vimine nexos.

Calathes *Gynæciæ* vasis connumerantur.

Iulius Pollux lib. 10. cap. 29. Si quis horum formam videre velit. *Marcellinum* consulat.

CALAVTICA (sic enim in *Pand.* Flor. legitur) inter capitis ornamenta muliebria recenset *Vlpianus*, argumentato 25. §. ornamenta. ff. de aur. & argen. lega. tegmen muliebri, quod capiti innectitur, ait *Nonius* ex *M. Cicrone*. *Seruius* Honoratus: *Mitra*, inquit, fœminarum sunt, quas *Calauticas* dicunt. Et *Ausonius* *calauticam* vocat, quod *Homerus* *καλαυτικὴν*. Inde *Decaluticare* *Lucillio*, id est, calauticam detrahere, apud *Nonium* in verbo depeculoscere. Lexicum quod extat in re de beati *Germani* ad *Lutetiam*, definit *calde* *Cane*, in aliis exemplaribus legitur *Calautica*.

CALBEOS, armillas dicebant antiqui, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabatur. *Festo* lib. 3.

CALCARIA, apud *Vlpianum* l. aur. damnum. §. in calcarium. ff. de penis. locus, vbi calx conficitur. In calcarium damnatos, qui ad coquendos lapides, ex quibus calx fit, additi erant accipere debemus.

CALCEARIVM, siue, ut in *Pandect.* Florent. est, calciarium, apud *Vlpianum* l. cum hi. §. qui transigit. ff. de transact. De calciario quoque arbitrio *Prætoris* transigendum est, & *L. diarij*. ff. de alim. & viba. leg. *Diariis* & cibariis relictis neque habitationem, neque vestiarium, neque calciarium deberi palam est. Nec verò calceum vnum, sed quantum calceorum vsui satis est, significat: id quod pro personæ conditione accipi debet. *Suetonius* in *Vespasiano*: *Clasuiarios* qui ab *Ofia* & *Putecolis* Romam pedibus comitant, petentes constitui aliquid sibi calciarij nomine, quasi parum esset sine responso abegisse, iussit posthac ex calciatis consistare.

CALCEATVS, vel *Calciatus*, apud *Pulum*, l. 3. §. sciendum. ff. de offic. præfecti vigili. id est, calceis indutus: sic enim *Flo.* legitur, & in vulga. Cod. & apud *Fenestel.* nec alia ratione præfectum vigillum calceatum oberrasse dicit *Cuiac.* lib. 10. ser. 13. cap. 30. quam ut nos securus ambularet per medios etiam ignes, si necesse fuisset: qua ratione etiam in armatura Christianorum *D. Paulus* ip-

Scrit, vt sint calcæati pædes.

CALCEM, pro fine, terminoque a-
licuius officij, dixerit Honorius & Theo-
dosius, l. palatinos, G. de palat. sacr. larg.
lib. 2.

CALCES, Festo lib. 3. Ampullæ plumbeæ.

CALCES eicere, apud *Alfenum*. ff. lib. 9. tit. 1. l. 5. idem quod Sili' calces elidere, *Paulus* calcitrare, ut equi calcitrosi splent. *Agasius*, inquit, cum in tabernam equum deduceret, paula equus olfecit, multa calcem reiecit, & oris Agasioni fregit.

CALCITRO, *ait Agel. lib. 4. c. 2. ex*
Zabedne, dicitur virtuosus equus, qui cal-
 ce percūti, aut petit, Vlpiano interpre-
 te, in l. 1. §. 1. et 2. ff. si quid. pau. feciss. di-
 o. Calcitrosus eodem sensu dixit Vlpianus,
 d. l. 1. §. 1.

CALCULVS variè pro re accipi
in iure nostro solet: quandoque pro cal-
culis: & computatione, *h. vni. C. de erro.*
calcul. l. si sponsus. §. si quis rogatus. in fi. ff. de
dom. lit. vir. c. vtr. & l. quod priuilegium.
ff. de pos. l. ita explicat. ff. de acro. l. i. §. i. ff. qui
sent. sine appell. Azō in Summ. C. de erro.
calcul. Hinc calculos publicos, publicas
ratiōnes, & sicutum interpretamur, in Ze-
nonis consil. l. vni. C. de omne. iud. tam ci-
uil. Calculum vērō pro re pecuniaria
accipi quidā putant, in l. Sabini. ff. de do-
lo. Equidem pro computatione accipiend-
um putem, cuius rei nomine defun-
ctus calculator tenebatur, quia dolose
computasset, vt lex titulo suo congruat.
Calculus etiam transmittit pro tabella
iudicis, & sententia accipitur, *h. ad rō. C.*
de appell. l. & C. de aut. pref. l. rem non
noan. in prin. C. de iud. & c. per tunc, ex de
appel. vbi q. eodem sensu Graecis dicitur,
λεξιβαλ γὰρ, ff. de exo. Calculis enim olim
iudices ferebant sententias, albis abso-
luebant, nigris condemnabant. Azō in
Sum de erro. calcul. C. dicit accipi in d. l.
rem non. pro cogitatione causā, quod
perlique probant. sed hic sequi malim
Ant. Aug. qui pro sententia sumi vult.
Hinc calculos æquare dixit Bud. pro di-
stribuere sententias in numerum pæ-
rem: & Calculum addere: sic &, Calculum
reducere, hoc est, mutare senten-
tiam.

Calculus proponere, seu porrigere,
hoc est, censendi potestatem facere, &

In consilium mittere, cum processus, in
eo statu est, ut iudicari possit, Bud. l. 2. c.
de orig. iur.

Calculus pro puncto posuit G. Budęus in Forensib. Hinc ponere calculum, id est, ad punctum advertere, quod significat ut accipitur, *l. foris in fin. de inq. qu. nor. infra. v. rescripta docet, non pro computatione; ut Accusatus auimatur. Calculum etiam pro expensarum articulo, G. Bud. in Forensib. dixit.*

CALCVLATORES, à calculis, id est, minutis lapillis dictos putat infiduros, qui rationibus conficiendis adhiberentur. Anon. Angul. l. x. d. d. v. ff. de excus. quo sensu accipiuntur in l. vi. in fura. d. s. d. abitur. ff. de oper. lib. et l. oratione. c. de prof. et mediol. lib. 2. à Græcis dicti Inpositi. d. l. x. d. d. v.

CALDARIA cella, *Virruvio lib. 5.*
10. locus sub hypocausto, Bud. l. si quis
mihi ff. manda. Fr.

Caldarium, ahenum, ex quo aqua ca-
lida hauritur, eisdem auctoribus.

CALENDÆ, & calendarium, vide
in litera K.

CALIGA, militare calciamentum,
ex qua C. Cæsar Germanicus filius cognom-
ine præ induit, *ut Tacitus lib. 4. & Suetonius scribunt & vide Sabel. ad Sueton. in Caligula.* Erat autem gregariorum mili-
tum calciamentum, *ut Anno. Aug. lib. 8.*
ling. ad Modestinum lib. 1. & μόνον, in primo. ff.
de excus. scribis. Hinc

CALIGATA militia. in d. l. s. μόνον.

CALIGATI milites, viliores, manipulares & gregarii funt, quod & ex fœderis contextu *Plin. l. 2. in primis. ff. de iur. qui noc. inf. & l. a. caligato. C. de nup. liqui d. conſtat. Porro in d. l. a. caliga. pro pætoris, legem adfirmare auſim, præſecti cohortis, per ſeriem d. l. 2. Caligatoꝝ, Nonne. qui. mo. noc. offi. legi. s. qui quæ. interpretatur, vnde, &. legi. ad. acquir. p. ur. sic accipi poteſt in l. homine 6. §. ex portatores. R. de re milit. & l. de militibus. 9. ff. de cuſto. & exhib. reo.*

CALIX diatretus; apud Vlpianum, s. feruus. 27. s. scilicet. ad leg. Aquil. ornatis, & percussis, tórno quod: Bulli-
us est, quo bibimus: factus & Iulij
Pollucis testimonio probatur, lib. 6. cap.
6. & Varro lib. 4. ling. Huius hæc verba
sunt: Calix à caldo, quod in eo calida puls
adpone-

adponebatur, & cald

Quot & Fessum probat
tantum pro v. le, so
vafis parte, qaz hum
banissimos auctores
fuis in libel. de vafcu
trouuans, pro pot
sanguinis CHR I S
stri accipitur, Terru
m. Calicis, aut panis
decuit in terram, ar
prian. in Epist. ad Cac
priua, de consecr dicit

CALLAINV
So, apud Marcianum.
D. de pub. in Pand. F
Iulic. Nam ibi quid
gunt.

CALLIDVS,
guitar in fin. C. de re
usu animus concalus
stutus. Callidum co
su dixit Papin. l. ob
no: infra. Callidum c
et, ut in Pand. Flor.
2u. q. cod. § prator au

CALLIDITAS
de dolo malo, fallacia
iustitiae contrariam
Offic. Astitiam exco
pellare Zeno, la. no
quàm cr. m. Eodem
pille. *Ulp. l. 1. in pr*
caus. res. l. 1. in pr
cur. in d. §. dolum.
ve-ba subsecuto con
6. & l. f. *Di. si quis on*

CALONES,
gno facti, quo gen-
ni nostri, & P. Ter-
militum serui, dicti
gerebant, q. z. Gre-
CALOR irati a
libet effluere cen-
tamque mensis co-
cat, apud Paulum, i
quid. D. de iur. leg.
§. quari. D. ad leg.
Iul. repet. l. 2. C. a
pissime.

CALVISIA
Calvisiana.

CALVITVR
frustratur: tractum
quod sint omnibus

adponebatur, & caldum in eo bibebant. Quod & Festus probat l. 3. Calcem non tantum pro vase, sed & pro ea tantum vasis parte, quæ humoris capax est, probatissimos auctores dixisse refert Baifus, in libel. de Vasculis. Calix etiam pertrivulus, pro potu sacro sanctissimi sanguinis CHRISTI Servatoris nostri accipitur, Terull. l. de Corona militis. Calicis, aut panis etiam nostri aliquid decuti in terram, anxie patimur. & Cyprian. in Epist. ad Cecilium fratrem, c. scriptura, de consecr. dist. 2.

CALLAINVS, pro lapide preciofo, apud Marrianum, l. interdum. § species. D. de publ. in Pand. Flor. Tu B. filicia consule. Nam ibi quidam Callinum legunt.

CALLIDVS, in Iustit. l. cum antiquitas in fin. C. de restam. dicitur, cuius visu animus concaluit. M. Cicer. vaser, astutus. Callidum commentum hoc sensu dixit Papini. l. ob hæc. 20. D. de iu, qui noc. infæ. Callidum consilium Vlp. l. sed & v. in Pand. Flor. aliq. l. eum, qui. v. in vulg. cod. § prior aut. Hinc

CALLIDITAS, in l. 1. §. dolum. D. de dolo malo. fallacia, & machinatioque iustitiæ contrariam M. C. scribit l. 1. Offic. Astutiam ex cogitatum videtur appellare Zeno, l. vnic. §. ut om. iud. tam civi. quam crim. Eodem sensu videtur accepisse Vlp. l. 1. in princip. D. si quis omis. caus. testa. Eam tacendo fieri scribit Accurs. in d. §. dolum. Equidem etiam fædo verba subsecuto com. nitti purem, l. 1. & 6. & l. §. D. si quis omis. caus. test.

CALONES, Festo lib. 3. calcei ex ligno facti, quo genere vtuntur Marchiani nostri, & Pisones. Calones etiam sunt militum serui, dicti, quia lineas clauas gerebant, quæ Græci ἄλματα vocant.

CALOR iræ animi impetu, & quolibet effereuentem morum, inconsultamque mentis commotionem significat, apud Paulum, l. 3. D. de diuor. l. quicquid. D. de diuer. reg. iur. antiq. Marcian. l. 1. §. quari. D. ad leg. Turpill. l. lex §. fin. ad Iul. reper. l. 3. C. de abol. & alibi sapissime.

CALVISIANA actio, vide actio Calvisiana.

CALVITVR, inquit Marcellus, est frustratur: tractum à caluis inimicis, quoddam sint omnibus frustratui. Plautus in

Casina. Nam ubi domi sola sum, sopor manus caluitur. Complura Nonius exempla protulit, ex quibus Cassi responsum facile intelligatur, in l. 233. D. de verb. sign. Si caluitur, & moretur, & frustretur: vt, SI CALVITVR, verba sunt legis x l. i. Tabul. quum interpretatur: cætera sua, id est, glossæ & interpretationis. Erat autem in lege, vt vult Horom. SI CALVITVR, PEDEMVE STRAVIT, MANVM ENDO IACITO.

CALVMNIOSA est malitiosa, & mendax infamatio, Nonius: ea quæ est Marciani sententia, l. 1. §. 1. D. ad S. C. Turpill. Est & callida, & malitiosa iuris interpretatio, auctore M. Cicer. lib. 1. Offic. cuiusmodi interpretes plerisque nostra tempestatē vidimus. Calumnia est etiam, cum quis ex certa scientia & dolo iniuste agit, aut excipit, Azō in Summa, C. de iura. prop. calum. dand. Sic accipitur in l. 1. §. per calumniam. D. si mulier veni. nom. in posses. calum. & l. 2. in princip. C. de iureiur. prop. calum. dan. Turare enim ea constitutione iubentur & actor & reus, ne calumniandi animo litem aut intendant, aut excipiant. Significat & calumnia calliditatem, id est, astutiam, apud M. Tullium, lib. 2. de Republica, vt Marcellus refert: Vt Carneadi respondeatis, qui sæpe optimas causas ingenij calumnia ludificari solet. Calumnia etiam pro accusatione accipi videtur, in Arcadij, & Honorij constitutione, l. sancimus. C. de pen. sed quæ calumniosè instituta esset, vt ibidem Accursius docuit. Nam præsumitur calumniosè quis propinquum accusare, qui cum dicit in propinquum deliquisse, d. l. sancimus ex verbis & sententia. Sic accipiendam calumniam putem in l. 2. C. de censib. & censu l. 1. quamvis quidam autumant pro pœna ibidem accipi. Calumnia quoque pro delicto accipitur, hoc est, pro eo actu, quem calumniandi causa quis facit, l. auxilium. D. de mino. & c. calumniam. exi. de panis. vt Albericus existimat. Ego verò pro iniuste instituta actione, vel obiecta exceptione accipiendam ibi calumniam putem: quod verba remerè litigantium ibidem posita indicant.

Calumniz species tractat eleganter Marcell. in l. 1. in princip. D. ad Senatuf. cens. Turpill.

Calumniæ poenam, & aduersus calumniatores procedendi modos explicat Bart. l. i. C. de calumniato. & l. i. D. ad S. C. Turp.

Calumniam ferre, apud Cie. in Caly epistola: Scito Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas calumniam maximo plausu tulisse. Est autem Calumniam ferre, calomniosum quiddam & altutum, dolumque excogitare & asserere, & obtinere fortasse: quod tum fecit Rufus, qui accusatorem suum postulauit lege Plotia, vt hoc extraordinario reo causam non diceret.

per Calumniam petere dicitur, qui vexandi alicuius gratia petit, l. postquam. 43. D. de hered. pet. Sic etiam per Calumniam satis petere, vel per Calumnia desiderare, vt cautio interponatur, dicitur, qui nullo iure, sed vexandi aduersarij causa cautionem postulat, l. 3. §. 1. D. vt in pos. leg. l. 1. §. 1. C. de Paulus. 8. D. de prator. stipul.

de Calumnia iurare, est iureiurando promittere, se non vexandi anime aliquid facere, l. qui bona. 13. §. qui damni. D. de damn. infect. l. 3. C. quemad. testam. ap. l. cum plures. D. de reb. auct. iud. pos. & alibi sepi. & C. de iureiur. propter calumn. dand.

Calumniari, quod est falsa crimina intendere, l. 1. §. calumniari. D. ad S. C. Turp. ad verbo. Calor. de quo supra.

CALVMNIATOR, qui sciens prudensque per fraudem litem aut controuersiam facit alteri, vt vexet eum, vel vt ei aliquid extorqueat, in titu. de calumniatoribus. Et de calumniatoribus, id est, de his, qui pecuniam vt negotium facerent, aut non facerent, accepisse dicuntur, l. pen. eod. titu. Calumniator etiam in priuata re est, qui non debitum petit, l. penul. D. ne quis eum, qui in ius voc. & qui temere controuersiam mouet, l. cui necessitas. 39. §. 1. D. de libe. caus. Sic calumnia in d. cap. calumniam, de penis, decipienda est. Hinc Calumnie illa actio antiqua, de qua scribit Imperator, §. hec autem Instit. de pen. rem. l. iij. quz in partem litis decimam actores multabat: & post sententiam pronunciatam, victori aduersus eum qui damnatus erat, dabatur. Sed hec in desuetudinem abiit.

Calumniator igitur demum notatur, si

fuerit calumnie causa damnatus. Neque enim sufficit calumniatum, Vlp. in l. A. thletas. D. de his, qui not. infam.

CALVMNIOVS est, qui sciens, prudensque negotium alicui comparat, Paulus lib. 1. recept. Sentent. tit. 5. is praequalitate admissi puniendus est, & Paulo ibidem.

CAMERA, & Camuri boues, à curuatione, ex Græco καμωρή. Camera dicitur fornix, arcus, testudo, Budæo l. sed addet. D. loca. Camare quoque; nani sunt nomina apud Arrianum & Strabonem.

CAMBIO, elegans & antiquum verbum, quod Alciatus annotauit lib. 1. Parer. cap. 45. id fere significat quod permuto. Vnde Campfor Latine dictus. Nostrum verò vocem cambij inde deducunt, quæ eodem admonente Latina non est. Id autem ea voce intelligunt, quod per κάλλυβον Græci, id est, vt Pollux lib. 7. Onomasti. cap. 30. ait. ἀφ' οὗ καὶ ἀλλὰ καὶ. Vnde Lagium alij dicunt, deductionem videlicet quandam, quam sibi Trapezita retinent, vel ob mercedem suam, vel quia sua tantum intersit, pecuniam, quam permutationis vice exhibent, potius retinere, ob monetæ varietatem. Hinc eodem significatu.

CAMBIVM, & Cambij literæ, pro quibus ita præsumitur, vt excurio concedi possit. Aleiario respon. 33. Harum vsus frequens est inter Lugdunenses negotiatores.

Cambium etiam aliud permutationis genus est, scilicet rei ad rem, vt c. si quis fecerit. quo tempo mul. inuest. in vrb. feudo. verbum Iuriscos. veteribus incognitum, sed interpretum. & vulgi vsu receptissimum. & vido P. Rebuffium in tracta. de chiograph. recognitione, & Horom in libr. de verbis feud.

Καμηλαρία apud Hermogenianum l. i. D. de muneribus & bon. & Charesum. l. fi. §. Camelasia. ff. eo. personale munus est, albedorum scilicet comelorum. lib. 17. apud Amm. Marcellinum, Camelasium reperitur, vt refert Ludouicus Rensardus. Sic nec Camelaria, nec vt legit Rud. legendum est. vt autem ab κάμπος καμινία καμινία: sic à καμινός, καμινός, καμινία. Camelasium verò est tributum eo nomine indictum.

CAMELORVM naturam quasi mistam esse, ideoque iumentorum, & bestia-

bestiarum numero computari. l. 3. §. 1. D. ad leg. ar. n. lib. 8. cap. 18. interueniens. Horum generum omnes iumentorum idem Plinius refert.

CAMELLÆ vi-

suus, mutatione g. in

CAMERA, pro

eunia seruatus, vnde

ra. lib. 1. tit. 1. §. 1. C.

dis, quod Vassallo

in testamento Caro-

marum, Incipit de

sio, quæ perfecti de

pecunia, quæ illa di-

uenta est. Antoninus

2. in extremo: Anno

Alexandriensis Rex

Innocentio Papæ: il-

llosibus suis con-

annuatim de Came-

& L. nassumuntia

redderentur. Feud

Soldatam esse tribu-

tit. 10. in fin. Petrus de

rum feudum, cap. 17. rige

feudorum nostrorum

quariorum in ipsi

computati.

CAMERARI

provisi de elect. vide

CAMERAT

fornicata vehiculur

hodie corio tecta,

trone gestari solet

Vlpiam. in l. fed. §. ff.

Pand. tamen Flore

bene errata, quod re-

ti Vlpiam consentat

CAMILVS,

appellatur puer ing

Adm. 10. cap. 20. fu-

tum ministros. Cam

vnde sit deductum,

14. c. 13.

CAMINVS,

minu.

CAMPANI,

hæ regionem hibiæ

campetris sit. Vlpiam

quod mor. cons. §. fed

panti, ait, metu cuida

cautionem pollicita

dem Vlpiam, §. 1. D. ad

luti ductis cancellatim lineis expungere, & delere, *l. 2. D. de iis, quæ in testa, delent. l. emptor. 47. §. Lucius. D. de pact.* Porro quid distent cancellare, inducere, & circumducere, docet Accursius in *l. si quis libertatem. D. de hered. per.* quam differentiam probat. *Bar. l. 1. §. 1. D. de iis, quæ in testa, delent. & vide infra suis locis: & cancellare omniæ testamenti scripturam dixit Marcellus, l. 3. D. eo. Hinc*

CANCELLARIUS, in *l. 3. & l. nemo. C. de assess. & domestic.* actarius & scriba: inde ducto nomine, quoddam officium, id est, cellula, in qua scribere consuevit, cancellis munita sit: vt ex inscriptione marmoris insculpta, quæ Romæ extat, T. Aproniani V. C. viri præfæcti, continere possum. Eum notarium rectè interpretatus est Accursius, in *d. l. 3.* In Gallia autem eò celsitudinis, ac dignitatis euectum translutumve esse constat, vt Præfæcti Prætorio instar sit, & Nomophylax censeatur, vt scribit Budæus, in *Prætorib. ad Pand. adnor.* alius eius dignitatis originem repetens. At apud Vopiscum in Carino, Cancellarios explicat Tur. qui preces supplicetque libellos, omniæque scripta, quibus Princeps subscribere nolebat, cancellabat, fortasse è Notariorum numero. Cui opinioni refutatur Hæro. in *Comm. ver. iur.* vbi huius verbi vni ex cancellariis fuisse simè declarat: & hoc in Vopisci loco, Præfæct. viri vnum ex cancellariis suis fecit: quo fædius nec cogitari potuit aliquando, nec dici. pro Cancellariis, Ancillaribus legi vult: quo nomine ipse idem vtitur, lenocinijs ac libidinis ministros significans.

Cancellarij partes hæ sunt: & munus, Videat (inquit Budæus) vt nulla principis constitutio, nulla sanctio, nullum diploma, nullum rescriptum, nulli codicilli Regij, non è Republic. atque etiam è dignitate Reipublicæ principalisq; exeant: cuius censura, aut stylo acta sua exigi nunquam voluit Principum maiestas, is Principis præsentis vicarius, & eo peregrè profecto, Interrex quodam modo censendus est. Hunc igitur rerum omnium cognitione, omni doctrinarum, virtutumque genere instructissimum, & ornatisimum, & vt vao verbo dicam, *ἐκτετακτοῦς* absoluisse, ingenioque ad omnia versatili, omnia in

numerato habere oportere, necessariò futendum est: quid, quod res ipsa docet, id Republica exigit.

CANCELLARIA quid sit, pluribus docet Budæus in *Forensibus*, officinam, & conuentum appellans, & iuris æquitatisque promptuarium, & oraculum, & iustitiam ipsam, summi iuris emendatricem. Porro à Cancellario ducitur.

CANCELLVM numero vnius dixit *Ulpia. l. nam & si. 9. D. quod vi. aut clām.* Petronius etiam arbitri eodem numero, ea voce vsus est, existimans cancellum murum esse cœnaculorum, seu quorumlibet ædificiorum ora, ab iniuria lapsus ibi incidentis defendens.

CANCELLI, ligna sunt, inter se modicis intervalis in transferuerunt connexa, quibus tribunalia, scenæ, & fenestras muniri consueverunt. Huiusmodi quoque fenestræ Clatræq; dicuntur, *Ulpia. de leg. 1. l. cetera. 41. §. item hoc. item de fun. instr. l. quæ situm.* Cancelli quoque instrumento contineri putō. Cancellos per translationem appellat G. Budæus in *Forensib.* locum vbi aduocati stantes causas agunt. Galli vocant, *le barreau.* Stantes dixi. Nam dum causas agunt, stare debent, iudex vero sedere: idque Valentinianus & Valens constituerunt, *l. quisquis. 6. in fin. C. de postul.*

CANDELABRA, suppellectili legata, deberi Paulus scribit *(l. 3. in princip. D. de supel. leg. dicta autem sunt Pesto. l. 3. quod in eis candelæ figantur.*

Candelabro sigillum inclusum vindicari nō posse, sed vt excludatur, ad exhibendum agi, idem Paulus ait, *l. gemma. D. ad exhib.* Sed & Candelabro vendito, sigillum ei inclusum seruandum non esse putem ex sententia Solorianæ legis, quam explicui libr. 2. Iurispr. veteris. Legis verba hæc sunt apud Diogenem Laertium: *ἡ δὲ τιμολογία μὴ ἐξείναι ἀφεχθῆναι φύλακται τῶ περὶ τοῦ δακτυλοῦ.* Hoc ad candelabrum produci posse argumento est, quod Paulus idem ius constituit in vitroque, nempe adulo, & candelabro, *dict. l. Gemma.*

CANDELA accensa vtitur in actionibus, vt randiu heri, pretiumque augere possis, quæ diu durat, & donec vna cum lumine consumpta fuerit: & tunc meliorem conditionem adferenti addicitur res: argumento, ab electio-

electione petito, cuius nitas commemorat illi Epistoli, *et, cum*

CANDIDAT tur, qui Consulatum, *l. 1. c. 7.* vel alium magis placet, petebant: didicidus induci essent: rerum petitores dicantur candidatos restituitur, *libra. aduersus M.*

CANDIDAT tur *Ulp. amor. l. vni;* qui libris solis, hoc electionibus Principis vacabant. Hi & Quærabantur, Lampadium flores candidatos ex munera populo dare, sturam Preturæ accipere vinctos regerent. Quidatos suspicatur et quod hic ingressus erant gerendos ambatiz in Senatu dicendico scribit *Dion. l. 54. 2.* *τὸ ἐκ τῆς πρετορίας, αὐτοὺς ἐξέρχεται, τὸ δὲ ἐκ τῆς πρετορίας, αὐτοὺς ἐξέρχεται, τὸ δὲ ἐκ τῆς πρετορίας, αὐτοὺς ἐξέρχεται.*

CANIS pecudineur, Gaius *l. 1. D. de feris bestias est.* res. Canis impudicus qui nec regiminis in nec sua delicta detemmen correxit, vt dicitur, *nec regimini. 2. q. 7.*

CANON Græci: Canonibus socræ, Gratiam canonicus facere, pro dispe

D. de legi. Canon etiam dicuntur constitutio, *l. 1. c. 1. de constit. in an. in l. privilegia. C. de se. B. & Val. aspiciantibus standum.*

Canon publicus, Imperatoris annuemet, collationem, & ficat, quæ à prouipulo vel Romano

Canon publicus, in Constitutionibus Imperatoris anniuersariam pensitationem, collationem, & prestationem significat, quæ à præuincialibus quotannis populo vel Romano, vel Constantino-

CANONIA, *vr* Panormis. definit. g.
cūm M. Ferrariensis. *vr* de consti. in antiq.
est ius spirituale; proveniens eo ipso,
quod aliquis recipitur in Canonicum,
quid distet à prebenda, *vide* *infra*, *Præ-*

Tertullianus in 8.
 quique sententiam
 ad finem verbum
 sed de in h. s. ma-
 ipse venena sunt
 iacatu precipuo.
 des vermen terre
 superlucentes, in
 xami, aut oliva
 pro venenata po-
 confecta sumitur.
 Cicerone in 9. epist.
 E. L. Crasso, citha-
 pud Vipianum, l.
 de legat. l. tunc lu-
 & figur, per quas
 ad cantatorum
 ad cantari vasis
 solebat, similium
 in epist. ad 16.
 raris coagmentis,
 le formorum: Ele-
 trahista, aut an-
 lo in armis sub-
 canisquin & tur-
 huilumodi innu-
 que alij alio i-
 co optima ratione
 ex quarum rostris
 bellae idem Vlp.
 capere. Iulius vero
 p. Voculi speciem

8. Epist. li. 3. equus
 ur.
 vulgo significa-
 babilis signifi-
 ex Vipiano, l. 3.
 per. Huius verba
 auct, quz Brun-
 Dyerbach. o ve-
 onera in habiles.
 quij capaces, ad
 Sed ea significa-
 Sed & habilitas
 capax dicitur il-
 best, quicūque re-
 muntur interpre-
 capere quid po-

namum, L. Baifo,
 ante. D. de au- &
 tem Baifum, qui

CAPELL

CAPELL *Epistola de iure Pontificij*
 glossatorio concedimus. de consec. dist. 1. di-
 tuncur Oratoria non consecrata. Papias
 didam putat Capellam, quasi capientis
 laud, id est, populum, vel laudem. De Ca-
 pellis vide d. concedimus, & 16. q. 2. per 10
 cum. & ca. peruenit, & seq. rad. caus. q. 1. &
 ext. de capel. monach. & ibi Docto.

CAPERLATA possessio, cuiusdā
 fundi possessionis nomen esse Accur-
 sius interpretatur, in l. Aurelio. D. de lib.
 leg. quod & A. Aug. lib. 3. Emend. ca. 7. pro-
 bat. Alciatus lib. 6. ca. 23. Parerg. cum pro-
 laris reposuit, alij Caperlatum, alij Ca-
 pellarum Accursij lectio & explicatio
 versima est.

CAPERE, ut Vipianus scribit, l. aliud
 71. D. de verb. sign. est cum effectu: acci-
 pere verò, etiam si quis non accepit ve-
 habeat, quod & Accursius docet, l. cum ei.
 42. D. de legat. 2. Effectum autem acqui-
 sitionis duratur accipi oportere, recte
 putat A. Alciatus. Hinc optimè colligit
 Vipianus, in d. l. aliud. in hac verba: ideo
 non videtur quis capere, quod erit re-
 stitutus. Quib. ex verbis colligitur, Ca-
 pere esse iuris: Accipere verò facti, ut
 cum dicimus: Capere ex testamēto, Ca-
 pere hereditatem legatum, fideicom-
 missum idem enim valet, quod iure si-
 bi acquirere. ut cum ita scribitur: Lucius
 Titius cum capere potuerit, hæres esto,
 l. in tempus. 62. D. de hæc. in f. vnde soli-
 dum capere non posse dicuntur, quibus
 id acquirendi ius non est, l. si quis. 72. l.
 quis non militabat. 78. in f. de hæc. in f. s.
 Sed reclamant Iavolenus. superiori dicto
 Vipiano. in d. l. aliud. l. cum ei. D. de leg. 1.
 Cum ei ait, qui partem capiebat, legatū
 auct, ut alij restitueret, placuit solidum
 capere posse. Accursius in l. elem. ei. hanc
 armosius diluens scribit, in d. l. cum ei.
 Improprie accipi. Nam qui tantum ero-
 gat, quantum accepit, capere quid non
 videtur Paulo, l. ciuitatibus. 122. in f. D. de
 leg. 1. & hoc iure etiam accipitur apud
 Pomponium l. 1. D. de fideius. iuro. vbi Ac-
 curs. interpretatur, accipit, vel auferticu-
 ius interpretationem probat Alciat. in
 d. l. aliud. ibi fortè legi potest, rapit. nam
 Iuriscos. statim subiicit:

Non quidem crimine caret.

Capere etiam accipitur pro capi face-
 re, & iubere, in s. cum Episcopus. de offi. ord.
 li. 6. & ita explicat ibi Ioan. And. Nam

ut idem ait, Episcopus ipse non debet
 aliquid tenere, aut prehendere. Sunt qui
 dicant, capere, poni, pro auctoritate pro-
 pria capere: quorum sententiam probat
 And. Alciat. ad l. aliud.

Cepisse etiam intelligendus est, quā-
 vis alij acquisiuit, Paulus auctor in l. cepisse.
 D. de ver. sign.

Capere ex testamento non posse, apud
 Vipianum. l. cum autem. 23. s. fin. D. de adil.
 edict. is dicitur, cui testamenti factio pas-
 sua (ut Doctores loquuntur) non est, &
 cui aliquid relinqui non potest, ut sibi
 quærat. Eodem sensu accipitur in l. fin. ad
 D. de leg. 1. & l. in fraudem. 10. D. de ius qua-
 re indigne, & l. in tempus. D. de hæc. in f. s.
 & l. si Titio. D. de leg. 2. Capere, id est, ca-
 pacem & habilem esse ad querendum,
 l. si is, qui. 11. D. de vulga. l. qui non milita-
 bat. s. fin. ff. de hæc. in f. s. l. 3. ff. de iure
 fisci.

Capere solidum non posse dicuntur,
 apud Terentium Clementem l. si is, qui 6. D.
 de vulga. qui totius, hereditatis acqui-
 rendæ inhabiles sunt, & incapaces. Eo-
 dem ferè sensu capere ad certum modū
 dixit C. Sczuola, l. qui testamentum, 27. de
 probat. Hinc Capendi ius apud Callistra-
 tum, l. 2. s. item diui. D. de iure fisci.

Cepisse non videtur, qui per exceptio-
 nem à petitione remouetur, l. non vide-
 tur. 13. D. de diu. reg. iur. antiq. P. tamen
 Decius legisse videtur cepisse, cum
 diphthongo, atque pro inchoasse ibi
 poni, improbata Accursij interpretatio-
 ne. Subiicit, cepisse poni ibidem pro ac-
 quisuisse, per gl. in l. si quis obligatione. s. ff.
 D. eod. & hæc vltima ut verior, ita proba-
 bilior, receptiorque semper mihi visū
 fuit lectio.

Cepisse videtur Paulo l. 3. D. de calum-
 ni, qui obligatione lib. ratus sit. Repertur
 in l. si quis. 115. D. de diuers. regu. iur. antiq.
 Idem censur in l. Resennius. 22. s. fin. D. ad
 legem Falcid. & Iulianus in l. mortis. 18. s. 1.
 D. de mor. caus. dona.

Capere etiam vfu, acquirere significat,
 l. nunquam. s. 2. & l. cum, qui D. de vfu cap.
 l. 2. s. cum Strichum. D. pro emp. Eodem
 sensu.

Capere dominium dixit Vipianus. l. si
 finis s. Iulianus. D. de damn. infect. & in
 summa dominium Capere, Paulus l. Pra-
 toris. 4. D. eod. iur. Et

Capere tempore, Vipianus l. si aliena. 9.

1. D. de usucap. & l. bona. 48. D. de acquir. rer. domi. Et

Captare, possessione, Paulus in l. pignori. §. si mandauero, ff. de usucap. & l. 3. §. fin. D. de acquir. p. sess.

Capi interdum etiam significat fraudari & decipi, l. 3. §. ergo. & l. verum. §. sciendum. de minor. & alibi passim in iure nostro. Exempla tibi frequens lectio suppedabit. Eodem verbo in eundem sensum usus est & Virgilius, li. 2. Aeneid.

Talibus insidius, perituri que arte Sinonis
Credita res, capti que doli, lacrymisque
coacti, &c.

Captivum dicebantur virgines Vestales, flamines, Diales, Pontifices, Augures, qui sacerdotes erant. Captivum quoque propterea dicebatur, quod Pontificis Max. manu prehensum, ab eo parente, in cuius potestate est, velut bello capta dicitur, hanc Agellus lib. 1. c. 2. Captas in potestate parentum esse desinere scribit Vlpianus, Epitom. tit. 10.

Capi dicebatur arbiter, in quem litigatores, conveniunt. Terentius in Heauton. act. 3. Scen. 1.

Simus & Crito
Vigini nostri hic ambigunt de finibus.
Me capere arbitrum.

CAPERE honorem l. i. c. §. si servus vel liber. ad dign. aspir. li. 11. pre. ire ad capiendum, vel aspirare ad honorem Plautus dixit in Bacchid. & alibi saepe. Virgil. pro perferre accipit. Plautus pro inmittere, & recipere.

CAPIO dominij, apud Paulum, l. damnata. 18. in prin. D. de damn. infect. & v. §. CAPIO, vide infra Vscapio, & mortis causa capio, de qua in l. mortis causa capimus. 18. & l. mortis causa capitur. 31. D. de mort. causis, capi & pignori capi. in l. a di. no Pio. §. si rerum. (alias in vulg. Cod. incipit si super.) D. de re iud. & l. fin. C. Th. de distrab. pigno. Capio autem in his usurpatur, ut scribit Gellius lib. 7. cap. 10. quasi dicas, captio, id est, sumptio.

Captus luminibus, in l. vnic. C. qui morbo. dicitur oculo utroque orbatum.

CAPTIO, deceptio, fraudatio, fallacia, l. i. ff. de in integ. resti. l. 1. ff. de minor. & damnum, l. ob id. 43. ff. ad leg. Aquil. & l. pe. ff. de vacat. mun. Hinc

CAPTIOSA ignorantia, quæ damnus inferi: contraria est lucrosa, l. quod autem. 61. §. si quid cum pupillo. D. quæ in

fraud. cred. Et

Captiosi Articuli, vide supra Articulus.

Captiosum, damnosum, §. si remi. 41. D. de usucap. & in eundem sensum dicitur Captiosus metus, l. item. §. 1. 4. §. aliquando. ff. quod metus causa.

CAPTARE à capio ductum constitat. Captare aliquem hi à veteribus dicebantur, qui simulato obsequio, munusculisve eius suprema iudicia aucupabatur. Martialis lib. 6. Epigram.

Scis te captari, seu hinc, qui captat, auctum:

Et seu qui captat, quid, Mariane, velis.
Et eodem sensu:

Captare testamentum dixerit Seneca, li. 6. de benef. An vt Arnutium, & Aterium, & ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, & Plinius lib. 20. c. 14. Et paulo, ait, ante Iulium Vindicem adfertorem illum à Nerone libertatis captatione testamenti lenocinatum. Erant autem Romæ, qui senes orbos, & valetudinarios locupletes demereri studerant, vt ex eorum testamentis quid ferrent. Eiusmodi captatores plerosque videas, qui ex lro. inopibus magis ad divitiarum fastigium euehantur. Cuiusmodi captatoria officia ridet Lucianus in dialogis mortuorum.

Captare etiam hereditatem in eundem sensum dixit Vlpianus noster, l. i. ff. si quis aliquid testa. prohib. & Imp. l. si maiores. C. de transact. & §. manet autem. Inst. de societate. Hinc

CAPTATORIA institutiones, Alciat. lib. 3. Parerg. c. 32. quæ ex hac causa fiunt, vt ab aliquo instituatur quis, vel legatum, aut lucrum consequantur. Vel quum, vt ait Papin. in l. captatoria. de heredit. instit. conditio confertur ad secretum alienæ voluntatis, id est, quæ sub ea conditione fiunt. quæ ex alterius testamento pender. Alciati sententiam probat Ant. August. lib. 4. Emendationum, c. 15. vbi huius institutioni hanc tradit formulam: Titius, quæ ex parte me hereditatem instituerit, ex ea parte heres mihi esto. Hæ improbatæ sunt per S. C. Libonianum, illasque nullius esse momenti diuus Philippus rescripsit, l. captatoria. 11. C. de testam. mili. quod & in captiosis scripturis Gaius respondit, l. captatoria. 64. ff. de leg. 1. Quæ & ad eas institutiones,

res, legatas, & huiusmodi lites subdolosorum lites, eadem æquatus rest. Planè, quæ ex nunc domanant iudicio, non notus, a l. captatoria, & ff. de heredit. instituen. a de Leonis. Sed & in iur. institutioni locum dicit, l. captatoria. ff. de heredit. instituen. fert Decretalem Pontificum tibi, ex de testam. luitatem in alterius uerit, non videtur di vbi de captatoria de voluntate in alterius missa: quod legimus dum est. Tu vide ibi & alios interpretes. Cor lib. 5. c. 8. hanc captare & legem a iuribus vo Captari verba dicunt in l. pen. ff. ad exhibendur in aliam significat l. ex ceteris, qui ea pron gustum. l. 4. Emendat. CAPTIVVS à CAPERE, cum, qui bello captus, §. captivus. ff. de captivis. & §. servus. Instit. quo sensu accipi, ut a c. 18. & Virgilium lib. Præterea bñ sex g. irum, Corpora, captivusque bu arma. Sic quoque sumitur i & Antonini rescripto reuerf. Hinc in eundem casu. fin. C. eod. & d. §. CAPSA, cista, quod fitas, reconditæve CAPSARI, quod da in balneo vestimen de finit. Paul. l. 3. §. ff. de definitionem probat nat. Pars autem ea ba tuebantur captarij, batur. Captarij etiam no, qui pueris euntib. portant, l. si collectan vindi. quo sensu accip in Nerone. c. 36. Consta pedagogi, & captarij nter necatores.

nes, legata, & huiusmodi ceteras liberalitates subdoleforum blanditiis expressas, eadem æquitatis ratione produci potest. Planè, quæ ex mutuis adfectionibus dimanarunt iudicia, non improbauit Senatus, d. l. captatorias. & l. seq. & l. Clemens. ff. de heredib. instituendis. & Nouell. Valen. xi. q. de Leonio. Sed & in piis causis captatorie institutioni locum esse, Bartolus tradit, l. captatorias. ff. de heredib. instituendis. adfert Decretalem Pontificis epistolam, scilicet cum tibi. ex. de testam. Qui extremam voluntatem in alterius dispositionem conuerit, non videtur descendere intestatus. ubi de captatoria nullum verbum, sed de voluntate in alterius dispositione commissa: quod legitimo modo intelligendum est. Tñ vide ibi Bernar. glossularium, & alios interpretes. Constant. Harmenop. lib. 5. c. 8. hanc captatoriam institutionem, *χάρις αἰμοσύνης* vocat.

Captari verba dicuntur apud Paulum, in l. pen. ff. ad exhibendum. cum torquentur in aliam significationem, quam intellexeritis, quia ea pronunciauit, ut ait Augustinus. l. 4. emendationum, c. 5.

CAPTIVVS à capio dictus, significat eum, qui bello captus est, l. 4. iuncta l. 5. s. captivus. ff. de captivis & postliminio reuerf. & §. serui. Insti. de iure personarum. quo sensu accipitur apud Aelianum, l. 7. c. 18. & Virgilium lib. 9. Æneid.

Præterea huius sex genitor lectissima matrum.

Corpora, captivusque dabit, suaque omni-
bus arma.

Sic quoque sumitur in diuorum Severi, & Antonini rescripto, l. 1. c. de postliminio reuerf. Hinc in eundem sensum Captiuitas, l. fin. c. eod. & d. §. serui.

CAPS A, cista, quod in se res repositas, reconditæve capiat. Hinc

CAPSARI I, qui mercede seruanda in balneis vestimenta suscipiunt: ita definit Paul. l. 3. §. ff. de offi. pref. vig. quam definitionem probat Epiphanius. li. 12. Panar. Pars autem ea balnei, in qua constituebantur capsarii, *δομώριον* dicebatur. Capsarii etiam dicuntur Vlpiano, qui pueris euntibus in scholam libros portant, l. si collectanem. 13. ff. de manu. vindic. quo sensu accipitur apud Sueton. in Nerone. c. 36. Constat, ait quosdam cum prædagogis, & capsariis, vno prandio pater necatos.

Capsarii autem, in qua significatione accipi debeant apud Arruntenum Paternum, l. fin. D. de iure immun. nondum planè constat: superioribus duabus non continentur. neque enim his tributa censenda est munerum grauiorum vacatio: neque pro capsarum artificibus accipi idem potest, ut quidam Lexicographi autumant. Nam illic non subiecisset Iuriscos. & artificibus. Tu consule Basilica in eum Paterni locum.

CAPTATORIÆ institutiones vide Captare in verbo, Capio.

CAPVT ex Græco ductum, ut Festus lib. 3. scriptum reliquit: quod illi interdum *κεφαλή* dicunt, idque per apocopen, pro *κεφάλαιον*. Varia & multiplex est huius verbi acceptio. Primum quidem Caput, quia principale hominis membrum, & rationis sedes est, à Platone in Timæo diuinitissimum appellatur: idèoque *σωκράτης* pro toto homine ponitur: & sic pro persona apud Paulum l. 2. ff. de public. ius. l. 3. D. de cap. minut. l. 7. vers. ex nouis in fi. D. eod. & Papinianum l. pen. §. testamento. D. de bono. possessio secundum tabulas. Eodem sensu *κεφάλαιον* à Græcis, ut apud Lucianum, *ὁ πτεροκέφαλον ἢ χέριον νήπιος*, quodnam caput ex inferis deduxisti: Sic etiam caput dicitur quodcumque in recensione numerum efficit, à Dialecticis individuum appellatum. Hinc in gregibus & armentis tot capita numerantur, quot bestie sunt. l. j. §. ult. & l. 3. D. de rei vindic. l. 13. de pig. Vnde in locum demortuorum alia substituere, apud Vlp. l. 8. & l. 70. ff. de usu fruct. quo eodem modo Vlp. in l. pronuntiatum. 195. ff. de verb. sig. ita scripsit: & cum paterfamilias moritur, quotque capita ei subiecta fuerint, singulas familias incipiunt habere. Hinc Tributum capitis dicitur à Iuriscos. quod in singulas personas imperatur, l. 3. & ult. ff. de censu. Hinc censa dicuntur ciuium capita, cum à censoribus in lustris condendis eorum nomina in tabulas publicas relata sunt. Hinc apud Papinianum l. 11. §. D. de bon. pos. quis se arrogandum dat, cum capite fortunas quoque suas in aliam domum ac familiam transferre dicitur: id est, cum sua persona, ut vulgus loquitur. Hinc diuisio in capita, id est, in viriles, Vlp. l. 2. §. j. ff. de suæ & le. senectute autem. Insti. de heret. qua

*ab intestato deferuntur. quod iust. xij. rō.
αποκατάστασις ἀπὸ ἐκτετατοῦ* interpretatur, sci-
licet, ut æquales partes quisque ferat,
qui opposuit ea que in stirpes dici-
tur. Hinc cum ordinalis alius quod-
dam ius est proprium ac præcipuum,
quis ex illo ordine moveatur, in quo
caput siue numerum obtinebat, capite
minutus dicitur, id est, iure illo, quod
illius ordinis erat proprium, & priuatus
ac deriuatus. Hinc capitis deminutio
apud Iurisconsultos. Nam in eo
tractatur Caput sine dubio ius significat,
ex eo aliter quaesitum, quòd caput siue
locum in ordine aliquo, cuius erat illi
lud ius, obtinet. Quà de causa, Paulus
in l. zin. fi. D. de eam. seruum capite mi-
nui negat: quia nullum, inquit, ius
habet. Exempli causa, liberis homi-
nibus, qui nondum tamen tributum ob-
tinent, facultas est (que & libertas ap-
pellatur) quilibet faciendi. Quare,
qui in eum ordinem (sic enim Cicero
loquitur) cooptatur, caput iam ha-
bere dicitur. vnde seruus, qui pro li-
bertate pretium persoluit, pretium
pro capite soluere dicitur, apud Plau-
tum & Iurisconsultos frequentissimè,
id est, vt licet illi caput in ordine li-
bertorum obtinere: qui si postea libe-
ratus mulctetur, capite, id est, iure libe-
rorum minutus dicitur, l. vi. ff. de cap.
mutat.

minu. CAPVT liberum, pro homine libero veteres dicebant. Hinc illa definitio Seruij in l. j. *De dent.* Tutela est vis ac potestas in capite libero, & apud A gel. lib. 5. ca. 19. Tutoribus in pupillos tutelam esse auctoritatem fas non est, vt caput liberum fidei suæ commissum, alienæ ditioni subiciant. Hunc

Caput liberum facere, pro manumittere, apud Plautum in *Mercar*. Liberum caput tibi faciam paucos menses. Hinc

pro Capite pecuniam solvere, id est,
pro libertate. *Plautum in Persa*, Ut des mihi
nummos sexcentos, quos pro capite
pendam. Hinc in eandem significatio
nem, in Caput alicuius interrogari. *At-*
enialus de minore, §. *proest*. D. de *que-*
sitionib. torqueri. *Ulpianus l. i. §. servum*. D.
cod. aum. & testimonium dicere idem
dixit, *l. i. §. qui cum r. s. in demum ff. de bo-*
li. oro in personam.

Caput etiam statum significat. Sic ea-

pire minuti dicuntur, qui statum mutati;
in edicto Pratoris, l. 2. §. ff. de cap. minur. vn
de Captis minutionem status mutatio-
nem definit Gaius l. j. d. de cap. minur. id
est, ademptionem iuris eius quod quis
vel ex libertate, vel ex ciuitate, vel ex a-
gnatione proprium habebat. Hinc

CAPITE DEMINVTVS dicitur, qui mortuus est civitate, & ex alia familia in aliam adoptatus: & qui liber alteri mancipio datus est: & qui in hostiū potestatem venit: & cui aqua & igni interdictum est. *Festus. Hinc*

Capitis diminutio, quam in tria genera distribuit Paulus l. f. D. eod. in maximam, mediam, minimam. Tria enim sunt, inquit, quæ habemus: libertatem, ciuitatem, familiam. Igitur cum omnia hæc amittimus, hoc est, libertatem, ciuitatem & familiam, maximam esse capitis diminutionem. Cum verò amittimus ciuitatem, libertatem retinemus, mediam esse capitis diminutionem: Cum & libertas, & ciuitas retineatur, familiam tantum mutatur, minimam esse capitis diminutionem constat. Quam Pauli diuisionem & probat, & explicat Iustinianus *Instit. de cap. diminut.* Vlpianus tamen genera duo constituisse tantum vilis est, magnam & minorem. l. j. s. filium. D. de suis & legitimis hæredibus. Minorem, mediam interpretatur illic Accursius, quod probatur in §. minor. *instit. de cap. diminut.* Hanc velut aristophanem ita conciliandam putem, vte minoris etiam minima contineatur. Hæc probatur in *l. i. §. s. filium. & minor.* Sed enim magna Capitis diminutione etiam mediam comprehendunt plerumque Iurisperiti l. i. §. capitis. D. ad Senatusconsultum Terrylianum. quod & Seuerinus Boethio probatur, qui deplorationem maximam capitis diminutionem appellauit.

CAPITA deminuta, capiuntur pro
capitatione, pro tributo videlicet, quod
pro singulo quoque capite exigebatur.
Pacatus in Panegy. Quid memorem ca-
pita deminuta, & vitam ære taxatam?
Alciat. l. unis. C. de coloni Tracen. l. ii.
pro II.

Caput quoque initium significat, in ea formula, à Capite rationem reddere, id est, ab ipso actus gesti initio, *i. e. atquin.* 19. §. j. *D. de neg. gest.* Originem aquæ primam

CA
pulum sonat. l. aquam
fructu. annu. l. fructu.
quod & Vipianus his
D. de aqua quotidiana
pot. aquae illud est, ve
l'annu. lib. 7. ca. 1.
ut putetur in eo locu
que i uentum, plu
diendi.

Caput rationum, quæ ad instruendum
significat, velut lumen
D. de edendo. Accusatio
cum die & consule,
interpretatur quod non
appellat particulâ illâ
ad rem pertinet, & quod
& verissimum est, volu-
ratur: quo sensu Sapientia
Græcos reperias. Sic
per mandatorum dictionem
m. d. de iusto. rec. e.
re lib. lxx. Lat.

Caput anni, pro inf
Accursius l. 1. c. quando
per montis appellat B
m. 1. 9. quod frequen
C. quando dies leg. ord.
superiorem eleuatum
riatum vocat, per quam
gredimur. Caput pre
uitas honorabilior: Ba
ter assidit per Linter e
summa Trinitas. Caput
Vegetum lib. 2. c. 8. d
pescos significat.

CAPITA pro
mentorum pabulis po
Grasa eff. C. de ann. &
de amoniu & capitu. &
linus lib. 23. Pabula
rom que vulgo dicta
mul. 7. Epif. Var.
denitum. Capitu a
effetur, quidam men
& capitibus, alij capi
nec adimaduerrunt e
significat, quia non
& scribitur i. D. de mu
capitibus, sustine

qui statum mutaty
jff. de cap. muni. vñ
status mutatu.
D. de cap. muni. id
eius quod quis
ciuitate, vel ea a-
bebat. Hinc

INVTVS dicitur
tate, & ex alia fa-
tus: & qui liber al-
li: & qui in hoibz
ui aqua & igni in-
hinc

quam in tria gene-
s. D. sed in maxi-
mam. Tri. enim
tenus: libertatem,
igitur cum omnia

libertatem, ci-
maximam esse ca-
Cum vero amitti-
tatem retinens,
demonstrationem

tas retinetur, fa-
r, minimam esse
constat. Quam
robatur, & explicat

capit. demum. Vi-
duo constituisse
ad & minorem.
& legi. here. Mi-
terpretatur illic

batur in §. minor.
Hanc velut ar-
putem, ut mino-
tate. Hoc pro-

& minor. Sed e-
minatione etiam
interuenit. Iu-
D. ad Senatuscon-
mod & neuerino
deplorationem
uationem appel-

ura, capiuntur pro
to vide itet, quod
apite exigebatur.
quid memorem ca-
am ere exatatu)

co inu. Tract. h-

um significat, in ea
enem reddere, id
in initio, i. aquas.
Originem aquae

primam

primam sonat laquam. 16. D. quemadm.
serui. amur. l. seruitu. 9. D. de seruic. rustic.
quod & Vlpianus his verbis l. 1. §. caput.
D. de aqua quodiana & astu. explicat: Cap-
put aquae illud est, unde aqua nascitur.
Vltimus lib. 7. c. 1. Tum deprimensus
est puteus in eo loco, & si erit caput a-
quae i uentum, plures sunt circa fo-
dendi.

Caput rationum, eam solam partem,
quae ad intruendum aliquem pertinet,
significat, velut summa, l. argentiarius. §. 1.
D. de edendo. Accursius ibi à capite, id est,
cum die & consule, quae sunt in capite,
interpretatur: quod ineptum est. Barrol.
appellat particulam illam sciuntam, quae
ad rem pertinet, & qua de agitur. quod
& verissimum est, vulgò Capitulum vo-
catur: quo sensu capè κεφαλήν apud
Graecos reperias. Sic eodem sensu Cap-
put mandatorum dixit Martianus l. di-
nu. 6. D. de custo. reor. & caput Edicti Var-
ro lib. 5. ling. Lat.

Caput anni, pro initio accipi adnotat
Accursius l. 1. C. quando dies legat. ced. Cap-
put moris appellat Barr. in tract. de in-
sula. §. quod frequenter. numero 5. per l. 1.
C. quando dies leg. ord. quod supra partem
superiorem eleuatum est. Caput rei ec-
ciata vocat, per quam in illam rem in-
gredimur. Caput promiscue dicitur ci-
uitas honorabilior: Barr. d. §. quod frequen-
ter accidit per linter claris. in princ. C. de
summa Trinis. Caput comubernij, apud
Vegerium lib. 2. c. 8. de denis militibus prae-
positos significat.

CAPITA pro foeno, paleis, & iu-
mentorum pabulis poni solebat, l. 1. qua
Graca est. C. de ann. & reb. lib. 10. & in tit.
de annonis & capitu. & alibi saepe. Marcellinus
lib. 22. Pabula, inquit, iumentorum
quae vulgò dictantur capita. Cassiodo-
rus lib. 7. Epist. Var. Ad equos caput
definitum. Capitu autem in d. tit. cum
effertur, quidam mendosum existimant,
& capitibus, alij capitacione reponunt:
nec animaduertunt ea forma dictu qua
significatu, quare nominu declinatione
& scribatu l. 1. D. de mun. & honor. tametsi,
capitibus, sustineri potest.

Capita officij, primates officij sonant, l.
2. C. de proximis sac. scrip. ut colligitur ex
l. fin. de offic. diuers. lib. 1. C. Vtriusque le-
gis eadem est species, & sic geminantur,
ut annotauit libr. 1. Medice Iurispruden-

tiae. Capita scholarum, dicuntur milices
in ordine castroru, Marcellino lib. 25.

Capitis etiam appellatione fors prin-
cipalis continetur, l. vñ. in fin. C. Theodo.
de usurap. rei iudic. Sed capitis, ait, qui-
dem duplè, usurarum verò simplè. Am-
brosius cap. 5. de Tobia. Offertur inquit,
pecunia creditori, vix exoluis usuram,
caput debes. Sic Graecis κεφάλαιον, sicut
in eare testis Aeschines clarissimus apud
eos Orator, τὸ κεφάλαιον ἀπέδοται,
quo ad summam soluerunt & sortem.

Capita nundinata appellat Terul-
lianus in lib. de velandis virginibus pecu-
lariam, impudentiam ostentatuz vir-
ginitatis.

Caput noxae sequitur, prouerbium ap-
ud Iuricons. l. 1. §. 14. D. de pos. & l. qui
ex pluribus 20. & l. vñ. D. de nox. actio. in
quo vox Caput pro persona quae caput
habeat, & cum qua lege agi possit, pos-
sum est: veluti, quandiu Parmeno meus
est seruus, eius sum caput.

Capitis accusare, apud Vlpianum l. qui-
rum maior 14. §. si demum. D. de bon. libert.
videtur, qui tali iudicio adpetit, cuius
poena aut supplicium habuit, aut exiliu,
quod sit vice deportationis, ubi ciuitas
amittitur: quod probat Terentius Cle-
mens, l. cum par. tonum 10. D. de iur. patro.
Sic accipitur in l. si filius. §. pen. D. de fidei-
comm. libert.

Capitis anquirere, apud Liliu lib. 26.
capitisiter accusare. Capite litem aesti-
mare, apud M. Cicero in Cluentiana,
est capitales conclusiones concipere: Ve-
litzae, ait, capitis aestimaretur.

Capite cauere, Budaeo in Forensium, est
sub vita, & honore promittere, ex M. Ci-
cerone

Capite, & fortunis cauere, eidem ex Pli-
nio, est obligare personam, & bona.

Capite censi Agellio libr. 16. capit. 10.
qui nullo, aut paruo aere censebantur.
Extremus autem census capite celsorum
fuit aris 375.

Capitis iudicium facere, apud Marcum
l. lex. 7. D. de leg. Iul. repet. accusare.

Capite sancire, Budaeo in Forensium, de-
fendere sub poena suspendij.

CAPITAL à capite ducitur, ut ait
Varro lib. 4. linguae Lat. estque, ut idem
scribit, rexta fasciola, qua capillum in
capite colligant, quod sacerdotulu
in capite etiam nunc solent habere. An

Festus lib. 3. Lintheum fuisse quoddam, quo in sacrificiis vterentur, tradit. Capital alia, significatione est Capitis periculum, crimen capite vindicandum, ut *explicat Nonius*, quod capitis poena loitur, ut *Festus eodem lib.* Sic accipitur apud *Arrium Menandrum l. omne. 6. §. 4. D. de re milit.* i quis commilitonem vulneravit, si quidem lapide, militia reit citur: si gladio, capitali admittit. & *Callistratus in l. fin. D. de term. mor. Cic. de Leg. lib. 2.* Quique non paruerit, capitali etio.

CAPITALIA iudicia ea dicuntur, ex quibus poena mors, aut exilium est, hoc est, aquæ & ignis interdictio: per his enim poenas eximitur caput de civitate: ita definitur *Paulus l. 2. D. de public. indic.* De iisdem loquitur collega eius *Ulpianus l. servum. 33. §. publici. D. de procuratoribus.* Non capitalia autem sunt, ex quibus aut in corpus aliqua coercitio poena est. *d. l. 2.*

Capitalis omnis causa, licet Latine loquentibus existimationis esse videatur, ramen appellacionem capitalem moris, vel amissionis civitatis intelligendam esse scribit *Modestinus l. licet. 103. D. de verb. signific.* in quem videndos reslinguo *Bartol. Alberic. & Alciatum & M. Ciceronem in Orat. pro P. Quinctio.* Quod ait *Modestinus*, Omnis: etiam ad civiles causas pertinet, quæ infamant.

Capitale CRIMEN dicitur, *Bartolo interpretare in l. 2. D. de public. indic.* siue sit mors naturalis, siue civilis. Querit deinde utrum in dubio crimen capitale sit: si pro et mine duæ imponantur poenæ alternatiue. Respondet, capitale.

Capitalis homo dicitur, qui facinus capite vindicandum admisit, ut colligitur ex *Pauli sententia l. 2. D. de public. indic.*

Capitales inimicitie, apud *Iustinianum, §. inimicitie. Inst. de excusatione iur. siue* (ut *Modestinus l. 2. §. 6. §. de leg. 1. D. eo.*) *κατακλις ἐχθρæ*, ob capitalem accusationem ortæ. *A. August. lib. singul. ad d. l. 6.* quam definitionem probat *Cuiacius antecessor ad d. l. 6. per Nonel. 6. §. ei par tot m.* Sic etiam accipi debent inimicitie in *Decretali Pontific. Epistola. cap. quamvis. de sent. excomm. & c. De cetero. extra, de od.*

Capitales quæ poenæ sint, discis ex *Callistrato*, poenarum capitalium gradus distribuentem *l. capitalium. D. de poen.* Primus est mors, cui variè addicuntur rei, *d. l. capitalium.* secundus, metalli coercitio: tertius deportatio. *d. l. capitalium. vbi vide Alber. Rosarium, & Felin. qualiter, & quando. lo. 2. extra, de accusationibus.*

Capitalis rei damnatum intelligere debemus ex *Africano l. editio. 13. D. de bonorum possessi.* cui poenæ mors aut aquæ & ignis interdictio sit: *Ulpiano illi non dissentiente. l. 2. D. de poen.* qui ait esse, ex qua causa mors, vel etiam ciuitatis amissio, vel servitus coniungit. Eodem quo & superiora sensu accipienda est.

Capitalis sententia, apud *Hermogenianum l. si quis. 22. §. miles. D. de legat. 3.*

Capitalem diem dicere reo.

Capitalem fraudem admittere, in edicto *A. dilem Curulium l. 1. D. de edil. edict.* est tale, aliquid delinquere, propter quod delinquens capite puniendus sit. *l. cum autem. §. excipitur. de edil. edict.* *D. veteres enim* fraudem pro poenâ ponere solitos fuisse refert ibidem *Ulpian.*

CAPITALES TRIVMVIRI Romæ erant, ad quos capitalium causarum animaduersione spectabat, carcercisque custodia: ut cum animaduerti oportere, interuentu eorum fieret, auctor *Pomp. l. 2. §. deinde cum esset. D. de origin. iur.* Quæ verò ratio fuerit olim in facinorosos animaduertendi, *Budæus* refert in prioribus adnot.

CAPITATIO, tributi species, apud *Arctadium Carisium l. final. §. penult. D. de muner. & honor. l. sacrosancta. 8. C. de sacrosanctis eccles. in l. ecclesiis. & l. quisquis. C. de episc. & cler. l. 1. & 2. C. Theod. de immu. concess. & alibi.* quæ personalis erat, & capiti siue personæ magis, quam rebus aut facultatibus imponebatur, & ab iis etiam qui nullum censum haberent, nullaque prædia possiderent, exigebatur sicuti olim Romæ capite censi fuerant. Sicque sumitur etiam in *l. unica. C. de capita. cing. censib. lib. 11. & alibi saepe.* Eodem quo in *d. l. unica.* sensu dicuntur Capita releuata, in *l. 6. C. Th. de conslat. dom.* vbi etiam de capitatione humana fit mentio. Capitatio etiam annonariam pro mensura agrorum functionem, indicatque

indatque posse lion
d. apium quibus co
numero collationem
C. de alia. empul. p
nlig. Huius autem
hæc reddipoteft qu
vocaretur apud A.
rum iugo vno, quan
q. subugationis appo
pionem veniebat,
d. consubindicatur.
ga. & Capitatione
eadem oratione, t
habeant, poni vide
agr. & cens. lib. 11. C.
ugorum capitato,
manu. cons. & Corp
an. & res. quon sol
vis, iugera. vel (v. al
collationem pro nu
capitum, quæ quile
dam dilucide ostend
sued. Vide Carol. M
ut. dei drus. signetur
CAPITIA
tur, capitum regn
capitum dictam put
put pedis, id est, ut a
dutu comprehendit
inter muliebres vestes
D. de aur. & arg.
CAPITVLV
uum cap: ut sonat, r
quod & vocat Penam
de rescrip. sed & pos
nam materiam ad
capitula Decretali
Decretalis per se Ca
sensu accipitur in c. q
ter alia. de sentent. c
que ponitur CAP: i
bi Canonici congreg
catione accipi in P
causis de electionib
magis congruum, v
canonicorum coll
monici congregati
cap. capitulum.
Capitulum interre
moniam functionem
Theod. de extra ordina
accipi & legi debet: in
de excusatione moner
pitularia appellatur
gord. siue for. mun.

ne sine, discas ex
capitulum gradus
um. D. de pen. Pe-
tie adducitur rei,
ius merali coerci-
a. l. capitulum. m. u.
& Felici. quater,
de accusacionibus.
natum intelligere
l. edicta. 12. D. de
pena mors aut aq. u.
Vlpianus illi non
de pen. quia esse,
vel eam curatus
contingit. Iodem
2. acc. p. d. edict.
l. apud Himmge-
r. uel. T. de regu-

l. de reo.
ad. m. tere, in e-
um. l. D. de edit.
et laqueis, pro-
capite ponien-
ex. p. n. de edit.
fravem pro p. n.
re. referi ibidem

TRIVMVI
capitulum causa-
l. edit. carceris
an. m. aduerti o-
corum fieret, au-
tem. m. g. D. de or-
fuerit olim. in fa-
tendi. Bodzus re-
de.

tributi species, a-
m. l. fin. 9. penult.
l. sacrosancta. 8. C.
l. sacrosancta. l. qui.
l. 1. & 2. C. Theod.
que. personalis
sonz magis. quam
imponebatur, &
um centum habe-
ap. possiderent, exi-
Rom. capite censu
rem. in l. de m. C.
lib. 11. & alibi. Sep-
tice. sensu dicitur
C. Theod. de censu. d. i.
tione humana. si
etiam. annuati
m. functionem, m.
didamque

didamque possesionibus pro iugorum
& capitum quibus coluntur & arantur,
numero collationem designat. l. si minor.
C. de off. emp. l. fin. C. Theod. sine cens. vel
reliq. Huius autem appellationis ratio
hæc reddit potest quod iumenta Capitâ
vocarentur apud A. Marcellinum, quo-
rum iugo vno quantum arari poterat,
id subiugationis appellatione in descri-
ptionem veniebat, tributariæque fun-
ctionis subiciebatur. inde Capitâ & iu-
gâ. & Capitulationem & iugationem in
eadem oratione, tanquam parem vim
habeant, poni videas. l. immunitates. de
agr. & cens. lib. 11. C. Dicitur & iunctim
iugorum capitatio. l. 1. C. Theod. de im-
munit. cens. & l. iugum. Novell. 17. §.
arag. iugis, quod Iulianus Patricius ver-
tit, iugera. vel (ut alij legunt) iuga. Eam
collationem pro numero iugorum, &
capitum, quæ quisque possidebat, fa-
ctam dilucidè ostendit l. si. C. de immu. nem.
s. ced. Vide Carol. Molin. in Conf. Parif.
tit. des droits seigneuriaux in proem. n. 9.

CAPITIA Nonius interpreta-
tur, capitum tegmina: tamen Varro
capitum dictum putat ab eo, quod ca-
pit pectus, id est, ut antiqui dicebant, in-
dutu comprehendit. Vlpianus autem
inter muliebres vestes recenset. l. 23. §. i.
D. de aur. & arg.

CAPITVLVM non solum par-
uum caput sonat, ut est apud Terentium:
quod & notat Panorm. in c. capitulum. extra
de rescript. sed & ponitur ut distinguat vi-
nam materiam ab alia, & sic dicuntur
capitula Decretalia. Nam qualibet
Decretalis per se Capitulum dicitur, quo
sensu accipitur in c. quod in dubio & c. in-
ter alia. de senent. excommun. Quando-
que ponitur CAPITVLVM pro loco vi-
bi Canonici congregantur: quia signifi-
catione accipi ait Panormitanus in c. in
causis de electionib. Sed verius est: & rei
magis congruum, ut accipiat pro ipso
canonicorum collegio, & pro ipsis ca-
nonicis congregatis: sic accipitur in d.
cap. capitulum.

Capitulum interdum significat re-
monariam functionem. l. 15. & l. 18. Cod.
Theod. de extraordinar. sine sordid. mun. Sic
accipi & legi debet in l. maximarium. 12. C.
de excusatione muner. Eadem functio Ca-
pitularia appellatur. l. 14. C. Theod. de ex-
traord. sine sord. mun. Vide TEMONARIUM.

CAPITVLVM Festo lib. 3. vesti-
menti genus quo caput tegebatur.

CAPITVLARIS & capite ducit-
tur: sunt autem libri statutorum, eorum
capitula continentes. gloss. in cuth. cassa. C.
de sacrosanctis ecclesiis.

CAPITVLARI, capitum exa-
ctores, Symmacho u. epist. qui & Cephale-
ontes dici capti sunt, l. si. C. Theod. de p. n. o.
vicor. qui & liturgi d. l. fin. & de capitula-
riis. l. 2. C. de prim. cod. qui in sac. pala. miler.

Capitularij horreorum, & taberna-
riorum, apud Casiod. in lib. variarum.

CAPITANEI dicuntur, qui Latini
sunt Principes, aut Proceres: quod
tanquam caput reliquo corpori, sic illi
reliquis ciuibus præstant. Horum duæ spe-
cies numerantur. nam & alij sunt Capita-
nei Regni: quo verbo Duces, Comites,
Marchiones intelliguntur: ac propriè
Capitanei nominantur, lib. feud. l. 1. §.
1. & tit. 7. Alij verò impropiè, qui vi-
bium præfetti sunt, quibus plebs ab ali-
quo superiorum gubernanda commissâ
est: qui & valuafores Regij, aut maiores
appellantur, lib. feud. l. tit. 1. §. 1. & tit. 7.
& tit. 17.

CAPITOLIVM ex eo dictum ait
D. Halicarnassus, quod caput illius in-
uentum est, idèdque caput Italix est: ibi
varia fuisse auditoria constituta docen-
tium constat, l. vnic. C. de studi. liber. verb.
Rom. lib. 11. Templum erat Iouis in clivo
Tarpeio ascensu (ut puta) difficile. Hinc
conditiones conceptæ quæ in faciendo
constant, vel non faciendo, l. si tam. 12.
& l. Mutiane. 7. D. de conditione & demõ-
stratione. Antea tempore Legum De-
cemurialium Arx Tarpeia appellabatur.
Atrlex, QVI FALSVM TESTIMO-
NIUM DIXERIT, SAXO TARPEIO
DEICITOR. Quod pæne genus iure
optimo abrogatum est, in q. & vetitum;
l. si diuino. §. f. D. de pen.

CAPITULENSES, apud Paulum
l. si D. de censibus. populi sunt Italix, à Ca-
pitulo oppido, cuius commemorat Plin.
lib. 3. cap. 5. Illis tributum capitis remis-
sum fuit d. l. fin.

Capitulum, Saliceto, & Aloia. l. pri-
uilegia. C. de sacrosanctis ecclesiis. quod de
solido, id est, integro carpatur: Collybus
nona. C. 6. rectius appellatur, derrimen-
tūq. pecuniæ significat. Aristophanis
interpres eide. εὐτελες, ὑπομνημα, esse ait.

alii dicunt pecuniam esse, quæ Nummulario datur pro pecunia commutanda.

CARBONVM appellacione ligna ad cibos coquendos conueniendūque non contineri, *Ulpianus* ad l. ligni. 55. 5. si lignum. ff. de legat. 3. repetita in l. carbonum 167. ff. de verbor. significatōe. Sed nec titiones, et alia ligna cocta, nec fumum faciunt, carbonibus adnumeranda ibidem scribitur idem. Quid igitur est Carbo? tum dicitur, cum pruna extincta est. *Craeus* ad Spaz. Huius meminit *Papinianus* l. 4. §. modum. de seruit. iur. gen. et *Ulpianus* fundi 17. §. si ruita. ff. de actio. empt. Carbonis autem inlatio sordidis, extraordinariisque muneribus connumeratur, l. 31. et l. 18. C. Th. de extraord. sine foraidis

CARBONIANA bonorum possessio, vide supra Bonorum possessio. Dicitur autem à Carboniano inventore, vel auctore. Et datur solo nato, & non nascituro: in quo differt ab edicto de ventre in possessionem mittendo, quod nasciturus nascituro. Vide tot. tit. de Carbo. edicto. ff.

C A R C E R, aut *Servium* lib. 1. c. 5. *Amen-*
dior, est vndequeque exire prohibe-
mur: sic dictus secundum Varro-
nem, quasi arcer, ab arcendo: quod *Vlpianus*
probat lib. *actio* damn. 8. §. *solent* ff. de *pu-*
er Carcer, ait, ad continendos homines, non
ad puniendos haberi debet. Carcerem
etiam pro palæstra interpretari sic ait
Tertullian. lib. ad *Martyres*. *Bartolamæ*
in traç. de Carceribus: Carcer, ait, est locus
securus & horribilis, repertus non ad
pœnam, sed ad delinquentium vel debi-
torum custodiam: At Ciceronis tem-
pore, hoc est, stant Repub. quoniam
in carcerem damnati coniciebantur, ibi-
que de iis supplicium sumebatur, idcir-
co in Catilina 11. ipse sic loquitur:
Sentiet in hac vrbe esse Consules vigi-
lantes, esse egregios magistratu, esse for-
tem senatum: esse arma, esse carcerem,
quem vindicem nefariorum ac manife-
storum scelerum maiores nostri volue-
runt, Carcerem verò bifuriam intelligitur:
publicus & priuatus. Publicus carcer est,
quem magistratus habet ad continen-
dos homines, non ad puniendos: & in
hunc sensum accipitur in *l. 1. c. de ritul.*
6. de iusticiador. Priuatus carcer est

quem habent nulla potestate legitima
præditi, cum illicitam exercentes priua-
tum; & talis sub pœna vltimæ supplicij in-
terdictus est omnibus, in l. 1. C. de priu-
at. carcerib. & l. succurritur. ff. de quibus
causis maiores. Porro qui videantur inci-
dere in l. vnic. ff. de priu. carcer. docet
elegantè distinctione Bart. l. cap. 5. ff. de
adult. quem omnino vide. Verum esse
eum, qui in carcere clausus est, non vi-
deri neque vincitum, neque in vincu-
li esse, nisi corpori eius vincula sint
adhibita, dixit Vlpianus in l. verum
est. 216. ff. de verb. signific. Carce-
lis quoque alia diuisio est. Nam quidam
est ad custodiam, alius ad pœnam. De
primo agitur, C. de iur. de custod. reor. &
dicto s. solent. De secundo quidam tex-
tus (sic autem in l. 2. C. de exactiõne tribu-
torum lib. 10. Equidem de loco custodia
causâ factò accipiendum putem, quod
& docetur eadem l. secundâ ibi, & in vlti-
mo hominum instituta custodia. Nec mo-
ueor eo textu dicente, Carcer pœnaliû,
Carcer est hominum noxiõrum, ad eos,
scilicet custod. endos. Pontificiis tamen
Carcerem pœnæ esse liquet, ca. quamm. de
pœn. lib. 6. & Clementina. 5. de iur. de
hæreticis.

CARCERATICVM, merces, quæ datur carceris custodibus. *l. diuus. §. panniculari. ibi*, vt putat Carceraticum, *ff. de bonis daminatorum.* quam lectionem improbat Ham oander, & pro eo, Charisticum reposuit. Vrranque lectionem reiecit Pandect. Floren. editio, & pro eo legit Charciaticum, idque rectissime: vide infra Charciaticum.

CARDAMOMVM, apud Mar-
cianum l. f. s. Species. ff. de publica. & vesti-
gal. fruticis genus amomo simile, semi-
ne oblongo, Plinio lib. 12. c. 11. qui huius
genera recenset, & vide Isidorum li. 16. c. 9.
& Dioscor. lib. 1.

CARDINEM vocat Hygenus lib.
de limitibus conficit. limitem à meridiano
ad Septentrionem.

CARDINALES, à cardine dicti
sunt, quia sicut cardine regitur ostium,
ita ecclesia bono eorum consilio, *inst. in
c. sacrosancta. ad fin. 21. dignificatio. &
Archidiaconus. c. ubi periculum. § hoc sacro. de o-
leat. lib. 6. vbi explicat eorum officium.*
Cardinalem pro episcopo interpretatur
glo. in c. relatio. 31. q. 1. Maiorem autem
dignita-

dignitatem non hab
pet, Barro. l. i. §. si quis
nu. ff. de appella. Ca
Consiliarij adpellab
sermone post consili
l. 2. §.

CARDINAL
inductus, & de eorum
batus tractatu de Can
doct.

CAREAT VIR
LA, VIRA IATZ SENTENTIA
bat decretalis episto
imprub. & ca. ad hac. d.
Vide Fol. Sandaun. c.
phw. eod. sic.

CARERE IMPER
C. fi contra iud est,
literarum à principe
pragmatici Galli dic
té de l'effect des letr
eodem sensu accipitu
melle.

Carere crimine falsi
rescripto, l. unic. C. ne
conduc. est immunis e
rare eo sceleris.

Carere lanam, ap-
purgare, ac ita deo
spurcicia.

CARENA, alijs
à carencia hominum
Nam per quadragin
pane & aqua, & in
secreto loco iuxta
habent consortium h
nard. in s. accepisti. d
vulgare Italicozum
sasti de aens. & simile
funt.

CARICA, apud P.
ei numerantur. i. ff. §.
vin. & oleo lag. & ficus
ut Plinius. Harum sin-
tiginti foliis r. etz. gra-
vi, aceto & grano sali-
ut, ve pestem anxi-

CAREVM, apud P.
§. 8. do pen. legat. fructex
lib. 19. cap. 8. Peregrin
gentis suæ nomine ap
principale. In quacun
tatione eadem, qua ol
simam tamen in Car
Phrygia.

portare legitima
excentes pua-
litia supplicij
in l. i. de pri-
murn. ff. de quib-
u. videantur inci-
tui carcer. docet
art. l. cap. i. ff. de an-
do. Verum esse,
zulus est, non vi-
neque in vincu-
pues vincula sint.
an in l. i. verum
significat. Carce-
rit. Nam quidam
ad penam. De
a. de custod. reat. &
do quidam rex
de exatim inu-
de loco custodia
um ptem, quod
enda, ibi, & in riu
diu. Nec mo-
Corcer paraliu,
xorum, ad eos,
antificus tam en,
quet, ca. quemus.
mina i. s. durs. de

VM, merces,
poban. l. dixu. s.
ta Carceremum,
quam lectionem
& pro eo, Chri-
neque lectionem
editio, & pro eo
ue rectissime: vi-

M, apud Mar-
publici. & velti-
no simile, femi-
12. e. 11. qui huius
idionum l. 16. g.

beat Hygenus lib.
cem i meridiano

3, à cardine disti-
e regitur ostium,
e consilio, rei. in
definitio. & Ar-
s. hoc facto, de v-
eorum obsequium.
po interpretatur
maorem autem
dignatur

dignitatem non habent, quàm epis-
copus, Bartol. l. i. s. ff. qui. versio. simile vide-
mus. ff. de appellat. Cardinales etiam olim
Consiliarii adpellabantur Romano in
sermone post consilia. cap. ecclesiasticu.
12. q. 2.

CARDINALITVS, quo iure
inductus, & de eorum præstantia, A Bar-
batus tractatu de Cardinalium præstantia
docet.

CAREAT VIRIBVS FORM V-
LA, vim latæ sententiæ habet, quod probat
decretalis epistola, c. penult. de despon.
impub. & ca. ad hoc. de rescriptis in antiq.
Vide Fel. Sandaun. c. ex tenore. & c. Rodol-
phus. eod. tit.

CARERE IMPETRATIS, in l. pen.
C. ff. contra inuid. est, non frui beneficio
literarum à principe obtentorum: quod
pragmatici Galli dicunt, *Estre de bou-
té de l'effect des lettres Royaux obtenues*:
eodem sensu accipitur in cap. 1. de schis-
matico.

Carere crimine falsi, in diui Antonini
rescripto. l. vnica. C. de iur. vel cura. vlt. sig.
conduc. est immunis esse falsitatis, & va-
care eo scelere.

Carere lanam, apud Varronem, pro
purgare, ac ita deducere, ut careat
spurcicia.

CARENA, aliàs Carentena, dicitur
à carentia hominum vel cibariorum.
Nam per quadraginta dies ieiunant in
pane & aqua, & includuntur in aliquo
secreto loco iuxta Ecclesiam, vbi non
habent consortium hominum: ut no. Ber-
nard. in c. accepisti. de sponsa. duor. & est
vulgare Italicorum. adde cap. Accu-
sasti de accus. & simile not. gloss. in c. 2. de
spons.

CARICÆ, apud Proculum inter dul-
cia numerantur. l. fi. s. cui dulcia. ff. de rit.
vim. & oleo leg. & ficus siccas significat, ut
ait Plinius. Harum singularum nucibus,
viginti foliis rox, granis aliquot iunipe-
ri, aceto & grano salis mistarum ea vis
est, ut pestem auerant.

CAREVM, apud Paulum, l. non omne.
s. ff. de pen. legat. frutex peregrinus, Plinio
lib. 19. cap. 8. Peregrinum, ait, & careum,
genus suæ nomine appellatum, eulinis
principale. In quacunque terra feri vult,
ratione eadem, qua olusatrum. Laudatissi-
mum tamen in Caria, proximum in
Phrygia.

CARINA, in l. Minicius. ff. de rei vind.
pars ea navis est, quam alium, aut ven-
trem adpellant. Sic accipitur in l. quod in
verum. s. ff. de leg. 1. Hinc

CARINANTES, Festo lib. 3. probra
obiectantes: à carina dicti, quæ infima
pars navis est: sic illi fortis infimæ.

CARNIFE X pop. Rom. non modò
cius Romanus non erat, sed ne in vrbe
quidem domicilium ei habere licebat.
Cic. pro C. Rabirio perduell. Sed moretetur
prius acerbissima morte milles Grac-
chus, quàm in eius concione carnifex
consisteret, quem non modò foro, sed
etiam cælo hoc ac spiritu Censoris le-
ges, ac vrbis domicilio carere voluerunt.
Carnificis autem, ut ait Festus, loco ha-
bebat, qui se, ut moretetur, vulnera-
set.

CARPENTARI, in l. fin. ff. de iura
immunitat. & l. vnica. C. de excus. arif. in
Basilio. *οὐργυς τρωπὸς*, qui *οὐργυς* τὴν *κα-
ρπηλὴν* faciunt, id est, elictellas, quæ Latine
Carpenta dici possunt. Carpentarius spe-
ciale nomen esse Isidorus scribit libro
10. cap. 19. Carpentum autem genus er-
rat vehiculi, ut ex lib. 1. Factorum Ouidij
colliges:

Nam prius Ausonias matres carpenta ve-
hebant.

CARPASVM, apud Mariamum
l. fin. s. species. ff. de vi publicis. planta est, ex
qua succus medicamentis vtilis expri-
mitur, cuius commemorat Galenus lib. 1. de
Compos. & in *πὸν καρπῶν* Dioscorid. libro
6. cap. 14. vocat. Paulus Ægineta, Carpe-
siam.

CARPOCRATIANI, l. Arrianus,
C. de heretico, heretici dicti à Carpocrate,
qui dixit, Christum hominem fuisse
tantum, & de viroque sexu progenitum.
c. quidam autem. 24. q. 3. vide Philastrium
Brixensem Episcopum in hereseon ca-
talogo.

CARPVS CVLM, siue (ut alij lo-
guar) Carpiculum, de finiore Fl. Vopisco
in Aureliano, calciameti genus est. Hanc
etiam vocem reperi in epigrammate la-
pidi antiquissimo insculpto, quod Vien-
næ Allobrogum, ad diui Mauricij ædem
extit.

CARRVCA, in l. si cuius. in fin. ff. de
usufr. & apud Paulum lib. 1. sentent. tit. 6.
s. pen. & l. in commodato. s. pen. ff. de commod.
vehiculi genus dicitur habere rotas, quod

nomus quidam, cui res dominica guber-
nanda committebatur, instar economi
Ecclesiastici; arg. l. i. ubi enim nulli. C. de sa-
cro. ecclesie.

CASTALDVM, in leg. Lombard.
l. 1. de acqui. actio. re. glo. in c. v. m. c. §. si vero
de feud. guar. in v. s. b. feud. interpretatur
eum, cui res domini committuntur: quā
interpretationem probat Iacob. Beluissus,
ibidem. Eo etiam nomine procuratores
contineri liquet, indicante Alberico. Eo-
dem sensu sumitur Castaldio, ut scribit Bel-
uissus d. §. si vero.

CASTELLVM, ut notissimam si-
gnificationem prætermittam, accipere
debemus, a quo receptaculum, quod a-
quam publicam suscipit, Vlpiano l. 1. §. ait
prator. ff. de aqua quod. & alti. & Labeo-
ni. l. fistula. 78. ff. de contrahenda emptione.
Id veteribus diuiciculum appellabatur,
ut scribit Festus lib. 4. Quod nunc, in
quis, castellum est, ex quo à riuo com-
muni aquam quisque ducit. Hesychius,
ἐκ τῆς ἀλλοτρίης, ait, ὅθεν τὸ πρὸς αὐτὴν καὶ ἡ πόλις
πρὸς τὴν πόλιν, καὶ οὕτως τὸ πρὸς τὴν πόλιν. Sic accipi
debet apud Paulum, l. fistulam. 19. ff. de
seruit. urb. prædiorum. & Vlpianum l. 2.
commu. præd. & l. cetera. §. item hoc probi-
betur. ff. de leg. 1. & l. 3. de aqueductu. lib. 11.
C. De Castellis hæc l. Frontin. lib. de a-
queductu: Est tunc nunc in v. s. u. cum plu-
res quinarie impetrare fuerint, ne in
viis sapius conuinceretur vna fistula,
excipiatur in castellum: ex quo singu-
li suum modum recipiant. De his etiam
Vitruuius lib. 8. cap. 7. item & lib. 10. ca. 9.
Quod rota extulerit, inquit, in castellum
infundi. Agrippa, ait Plinius lib. 36. ca. 15.
ad si. castella 130. fecit. Porro Castella ut
plurimum plumbea erant, ut videre est
ex l. si venditor. 38. §. firmi. & l. fundi. §.
castella. ff. de actio. empr. Hæc conceptacu-
la appellat Imp. in l. 2. C. Theod. de a-
queductu.

CASTELLANI, qui Castelli præ-
erant, ut patet ex inscriptionibus anti-
quis. Andreas Isernius eosdem esse scri-
bit qui astra castaldi dicebantur, 13que
ex consuetudine vrentium & in v. s. lo-
quentium. Planè aliter accipiuntur in l. 2.
C. de fund. limiroph. lib. 11. Nam castellani
ibi dicuntur, qui vicis paruis muris cir-
cundatis, quæ castella dicebantur, præ-
erant. Sic Castellum apud M. Ciceronem
in Oratione pro Cecinna accipi constat:

Cum id, inquis, partim mirarentur, par-
tim non crederent, ecce ipse Ebulius in
Castellum venit, denuntiat Cecinna se
armatos habere. Quod nomen in eo-
dem significatu adhuc retinet Lugdu-
nensis provincia. Habent enim castella,
quibus qui præsunt, *luges des Chasteaux*
Gallico verbo nuncupantur, & *Chastel-
laini*, Castellani. quo sensu accipitur in
d. l. 2. C. de fund. limiroph. Inepissima est
igitur Oldendorpij, & Spiegelij repre-
hensio, aientium Castellanos non esse arcium
præfectos: neque enim vim verbi Castel-
li expendunt.

CASTE VIVERE mulier dici-
tur, quæ legitimè nubit, Nouell. 2. §. *con-
iugare*. quod & Bart. noiter rectè docuit,
l. si. vers. sed quia. C. de iud. iud. sol. ait. Imp.
d. §. *conuictum*, ait, *si est ipse* ut patet per
quod, ei *qui* *debetur* *desponsatus*. Hoc ad
eum tractatum pertinet quo differunt,
An legaturo mulieri, si castè vixerit, præ-
stari debeat, quod Bartol. placet, d. l. fin.
Paulo Castrensi displicuit. To expende
§. *conuictum*.

CASTIGARE, est non solum fu-
stibus punire, & emendare, l. 3. §. 1. ff. de
officio præf. vig. & l. si duo §. si. ff. de iu-
re iur. sed & flagellis. per l. sed sicut. ff. de v-
suf. fruct. Sed & ad alia penarum genera
pertinet, ut discit ex c. quia plerique de of-
ficio v. d. m. lib. 6. & cap. si clericos. de sent.
excommuni. eod. lib. & v. b. g. gloss. &
Doctores.

CASTIGATIO leuis quæ acci-
pienda sit apud Vlpianum, l. sed & si quem-
cunque §. si. ff. ad leg. Aquil. repetita in l.
item quatuor. §. item Iulianum. ff. locat.
Bald. docere nititur ad d. l. 3. fin. appel-
latque moderatam: quod latè explicat,
Castigationem modicam apud Vlpianum,
in l. magistratibus. ff. de iurisd. v. s. i. v. a-
riè interpretantur. Accursius ibidem ad-
pellat coercionem, sine qua iurisdic-
tio esse non potest: quod Bart. impro-
bat, dicitque eam expediri officio iudi-
cis nobili: esseque meri. Bald. autem scri-
bit ibidem, eam habere locum in leui-
bus delictis, ut corpus non tangat. *Al-
ciatus in l. imperium. numer. 1. 44. ff. de iurisdic-
tione*. Modica, inquit, castigatio debet
intelligi de ea, quæ venit accessorie
ad iurisdictionem, & quæ iurisdic-
tionis est: vel, ait, debet intelligi de aliqua
coercitione, quæ corpus non lædat: &

hæc cum Baldo consentie.

CASTRARE apud Marrianum, l. 3. §. item qui auctor. D. ad leg. Cor. de scar. est virilia seu genitalia amputare. & exscindere castrare etiam ad animum refertur.

CASTRATI dicuntur, quibus virilia excisa sunt. Horum meminit Vlpian. l. sed est questum. D. de lib. & posthumis. l. si servus. 39. §. fm. D. de iure dot. Atque horum vel sunt E. iomæ, qui exsecuti: vel Thlibiz, qui collisi: vel Thlasiz, qui attriti. d. l. spadonum. & l. 4. de sca. Vide infra verbum Spado. Solebant autem mangones pueros castrare, & periores fierent; l. si servus. 27. §. & si puerum. D. ad leg. Aquil. quod & M. Fabius libr. 5. cap. 12. Instit. Orato. aperitissime iudicat his verbis: Mancipiorum negotiatores formæ puerorum, virilitate excisa, lenocinantur. Porro homines castrari S. C. & diui Hadriani edicto vetitum est. l. leg. 4. §. ult. & l. i. qui servum. D. ad leg. Corn. de scar.

CASTRVM, numero vnus, notissima est significationis. Castra verò numero multitudinis, locum significant, vbi miles tentoria figunt: quo sensu accipitur apud Modestinum, l. 3. §. emens. D. de milit. Porro horum genera multa erant: quædam erant prætoria, de quibus Tacitus lib. 3. Amalium de Tiberio loquens: Dispersas per urbem cohortes in vna castra conduxit Tiberius. Alia erant urbana, l. si maritus. 15. §. legu. D. ad legem Iuliam de adul. Alia vigilum, siue vigilum, d. §. legu.

Castrensis ordo is veteribus erat, vt miles Centurionis, Centurio Tribuni, Tribuni Legati, Legatus Consulis, Magister equitum Dictatoris pareret imperio. Budau d. l. 2. de orig. iur. ex T. Euius libro 8.

Castrense iugerum quadratum habet perticas cclxxvii. pedes autem quadratos cxviii. dec. id est, per latus vnum perticas xviii. quæ in quatuor latera faciunt perticas lxxi. ex Festo & Valerio, lib. de iur. milium.

Castrensis peculij, Castrensiūque bonorum esse intelligitur, quidquid in militia questum, vel occasione militiæ obuenit. Castrense peculium, vt Macer d. finit. l. castrense. 11. D. de castrenf. pecul. quod à parentibus, vel cognatis in mili-

ria agenti donatum est, vel quod ipse filius familias in militia adquisiuit, quod nisi militaret, adquisiturus non esset. Macri sententiam probat Paulus lib. 3. Sent. tit. 4. nisi quod pro agenti, Paulus posuit, proficiscenri: quod tamen secundum Alexandri temp. distinctionem accipiendum est, l. 4. C. fam. ereise. & vide Bar. l. 1. §. nec castrense D. de collat. Castrensis quoque peculij esse dicitur, quod à palatinis conscio principe, & in eius propè conspectu quaritur, vt diuus Constantinus rescriptis, l. vnica. C. de cast. om. p. l. a. pecul. Vide Peculium castrense.

Castrenses alienum, in castris contractum, ex quo & Castrenses creditores, l. j. §. si fuisse familias. D. de separat. & vide infra Peculium.

CASTRENSIS, sacri palatii officium habuit: sub dispositione sua habebat pædagogia, ministriales quoque dominicos, & curam palatinorum. Huius meminere Honorius & Theodo. l. vnica, qui à præbit. tyro. ex. C. Th. & l. 38. C. Th. de curio.

Castrensi corona donabatur, qui primus hostium castra propugnando introisset, cui insigne erat ex auro vallum, Festus lib. 3. & Agellius lib. 5. cap. 6.

CASTRENSIANI sunt ministri aulici, vt colligitur ex rub. de Cast. & minist. li. 12. C. qui sacro Imperatoris ministerio deputati sunt. l. 4. C. cod. veluti pædagogos, piaceres, vestitores, pistores, pædagogia, seu pædagogiani pueri, vt Macer lib. 26. de scribit, tunica auro distincta induri à calce in pubem, purpureis operiti tegminibus pedum, quos & l. 30. refert in venatione dissoni ad canes retinendos: Gallicæ, Paiger. Castrenses ministri appellantur à Lampridio in Alexandro. De huius Terull. lib. de corona militis: Est etiam, inquit, alia militiæ regiarum familiarum. nam & Castrenses appellantur. Hi erant sub dispositione viri festabilis castrensis sacri palatii: vt refert Cuias. inter. 5. C. lib. 12.

CASVS in iure variè accipitur. Quædamque facti species proposita, quodque in disputationem incidit: sic accipitur apud Iulianum l. neque leges. D. de legibus. quodve casu accidit. Causam Cicero appellat: vt Verrius. 3. Tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam perferibit. Hinc Seneca in prelo-

go De-

go Declamat. Declamatio, non quales con-
nectat quidem, quod
non dicebantur, nec
Cicero etiam non die-
sus vadebat. Castren-
explicat. Cuius, l. 4.
pau. & naufrag. Cal-
euent, aut contingit
rer. diuis. vbi a cursu
inquit, est inopinatu
seris causis proven-

Casum fortuitum
Vlpianus, quem nu-
manum præuidere po-
tere. D. de adm. re. a
humana infirmitate
dem ait l. j. §. in quæ-
sit. quod diuorant
pro iuuat, l. in iudi-
neris sunt mors, la-
incursus, piratarum
gium, incendium, f.
Casu l. in rebus 18. D.
plicans. His adiciunt
luam ventorum vehem-
labem, effraduram, r.
Contractum. 24. D. de
riq. & alibi sapit: &
mores. Adpel. antu-
vni maior. vide infra
pla sapientia iure C.
quod transcribi debet
tunam pro iisdem vi-
§. si magister. D. de
niendi. Vnde rectè
lib. 3. quod fortitudo
Diversa est Casus ac-
cellum, l. quia in eum.
quiam. Quia in eum
uenit, à quo incipere
Sexuolam l. Gallus. §. 1.
& postum.

Casum, pro amissi-
terprete Nouella 12. §. 1.
amittuntur, cadere
Iulianus ipse, d. d. d.
tar.

CASVS MILI-
§. 33. est id, quod me-
aliqua schola inter si-
heredes eius, vel hi
communi scholæ plac-
pion; vt indicat l. v.
& scholæ placitum d.

vel quod ipse
adquisit, quod
autem non esset,
trobare Paulus ubi
pro agere, Paulus
quod tamen secun-
distinctionem acci-
erit. & vide
D. de colat. Ca-
esse dicitur, quod
incipit, & in eius
tetur, & dicitur Con-
C. de causis p. d.
causis.

in castris con-
castris credito-
D. de separ. & vi-

si palatii offi-
positione sua habe-
rentales quoque do-
ationum. Huius
& Theodo. l. v. m.
C. Th. & l. 3. C.

nabatur, qui pri-
propugnando in-
tetur ex uru vallum,
l. u. cap. 6.

AN sunt mini-
atur ex rub. & Cas-
tro Imperatoru mi-
C. ex. veluti pre-
lectores, pfectores,
pogia u pueri, re-
ribus, tunica auro
in pubem, purpu-
pedu, quos & li-
dis, omi ad canes
Castrenses mi-
impridio in Ale-
ulo de corone mili-
na militum eugia-
& Castrenses ap-
dispositione viri-
palatii: & re-
re.

re accipitur. Quā-
posita, q. adque
posse accipitur a-
ger. D. de legib.
Causam Cicero
antum quod ho-
causum quidem
Seneca in prolo-
go De

go Declamat. Declamabat autem Cice-
ro, non quales controverfias dicimus,
nec tales quidem, quales ante Ciceronem
dicebantur, quas Thefes vocabant.
Cōtroverfias nos dicimus: Cicero Causas
vocabat. Causum, id est, negligentiam
explicuit Gaius, l. qui ades. D. de incen-
vini. & naufrag. Causus, quod inopinatō
evenit, aut contingit, s. thesauros. Infit. de
rer. diuis. vbi Accursius ita definit: Causus,
inquit, est inopinatus rei eventus, ex di-
uerfis causis proveniens ob aliud.

Casum fortuitum diffinisse videtur
Vlpianus, quem nullum consilium huma-
norum praevidere potest, l. 2. §. si eo tem-
pore. D. de admi. re. ad ciur. pertin. & cui
humana infirmitate resisti non posse i-
dem ait l. 3. §. u. quoque. D. de obligat. & a-
fio. quod diuorum principum rescri-
pto iuuatur, l. in iudicio. 38. C. loca. eius ge-
neris sunt mors, latrocinum, hostiumve
incurfus, piratarum insidiae, naufragi-
um, incendium, fugae seruorum: ait
Gaius l. in rebus. 18. D. de commo. rem ex-
plicans. His adiciunt vim aquarum, inso-
litam ventorum vehementiam, ruinam,
labem, effrauram, rapinam, tumultus,
contractus. 2. 4. D. de diuers. regul. iur. an-
eig. & alibi saepe: & hi adpellantur Causus
maiores. Adpellantur & huiusmodi casus
vis maior. vide infra Vis maior. Exem-
pla saepius in iure Civili reperias, quam
quod transcribi debeant. Causum & for-
tunam pro iisdem vsurpat Vlpianus l. j.
§. si magistratus. D. de magistratibus conue-
nienti. Vnde recte casum dixit Festus
lib. 3. quod fortuitō hominibus accidit.
Diversa est Causus acceptio apud Mar-
cellum, l. quia in eum. 16. D. ad legem A-
quiliam. Quia in eum (ait) casum res de-
uenit, à quo incipere non potest. & apud
Sexuolam l. Gallus. §. ille casus. D. de libe-
& posthum.

Casum, pro amissione dixit verus in-
terpres Nouella 22. §. minoris. quae etenim
amittuntur, cadere dicuntur. pro quo
Iustinius ipse, ἀποδόντων ἀπώλωνα dixit.
cas.

CASVS MILITIAE, Nouella 35.
& 53. est id, quod mortuo milite, qui in
aliqua schola inter staturos relatus est,
haeredes eius, vel liberi, aut vxor ex
communis scholae placito à Principe ca-
piunt, vt indicat l. vltim. C. de pign. vbi
& scholae placitum dicitur, & l. omni-

modo §. vlt. de inoffic. testam. in illo loco,
vel mortuo militante certa pecunia ad
haeredes eius perueniat. Nec enim ad
haeredes militiae transit, quae personae
coheret, sed casus militiae. Igitur & in
Nouella 97. casus militiae fieri dicitur
mortuo milite. Vide Iulian. Antecessor-
rem, subitum. De casu militum. Frustra ergo
disputat Lælius Taurelus, quae sint mili-
taria ex casu, ex dicta Nouella 53. cum nul-
la vnquam militiae tale appellatio-
nem habuerint, & Iustin. in ea Nouella
non dicit, sed in tu regis regis dicitur & ex-
tremas, sed in tu regis dicitur & ex-
tremas. Qui de his plura videre vult, consulat
Iaco. Cuiac. expositionem in Nouella.

Casu etiam vocabulorum formas si-
gnificari scribit Festus lib. 3. quia in aliam
atque aliam cadunt effigiem: & hoc sen-
su saepe casus pro casu ponitur, vt adnotat
Bernardus glossematarius Iuri Pontif. in v.
i. de iud.

Κατὰ νόμον, significat iisdem vestigiis
insistere, & pederentem subsequi, & ad
pedem, vt docet Aleia, lib. 11. Parerg. ca.
6. Iustin. de compos. D. §. 17. Nisi tantum,
si velit eas in Graecam vocem transfor-
mare, sub eodem ordine, eaque conse-
quentia, sub qua & voces Romanae po-
nitae sunt: hoc, quod Graeci Κατὰ νόμον di-
cunt. Hec ille.

Κατὰ βολάν, constitutio, & solutio, &
praestatio, verbum iuris est. Hinc κατὰ
βολάν τὸ πῶς ποιοῦν, redditum praestaciones
dicuntur. Aristot. 2. Oeconom. & saepe in
Nouel Iustin. 128. εἰσποτε. & alii §.

CATABOLENSES, in Rub. C.
Theodos. de Pist. & Catabol. lib. 14. tit. 4. &
eod. tit. 9. quo sensu accipi debeat, non-
dum planè satis constat: nisi dicamus
eos fuisse, qui panes exercitui presta-
rent, κατὰ τὴν κατὰ βολάν, vel κατὰ
βολάν, id est, soluere, vt ait Iudaeus in
poste adnot. Catabolenses alio sensu ac-
cepisse Cassiodorum, subiecta eius ver-
ba, lib. 3. Variarum epist. ad Festum V I.
Patrium, declarant. Atque ideo ma-
gnitudini tuae praesenti admonitione
declaramus, vt marmora, quae dedo-
mo Pinciana constat esse deposita, ad
Rauennatensem Urbem per Catabolenses
vestra ordinatione dirigantur. Eodem
sensu accipiendi sunt apud eundem, lib.
4. Variarum, ad Godiscalem Saionem. vbi
pro, Catabolinesis, legendum, Catabolen-

fir, recte censuit B. Brissonus.

CATADROMVS, apud Labeonem, in l. si seruu. 34. D. de actio. empr. quibusdam significat descensum ex grue machina. Verior semper mihi visâ est explicatio eorum qui funem extensum ex edito loco in inferiorem demissum existimant: quod & Labeonis verba significant. Verissima igitur est huius loci lectio, vel innitit G. Budæo in eum Labeonis locum: tamen non sum necius catadromum locum significare, in quo decurri soleat, apud Suetonium in Nerone, cap. 11. idem quod Gallis, Li cia.

CATAPHRYGES, apud Isidorum. 8. etymol. libr. hæreticorum genus, quibus nomen à Phrygia provincia inditum ait. Hi adferebant, aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum.

Κατάλοιος, portus ad quem plurimum appellari solet. Vlpian. l. 4. §. 4. D. de officio proconsul.

CATASTA, locus ubi serui venales exponebantur. Erat & Catasta machina lignea longa, & magna compedis forma, qua serui vincti tenebantur, vt refert Plinius, lib. Nat. Histor. 35. cap. 18.

CATASTRVM, quod Extimum est, barbaris Insulperitis appellatur, ea voce vtiur Andr. Alciat. reg. 1. præsum. 10. Et Catastrum videtur appellare Bart. in l. forma. §. si cum ego. D. de censib. librum, quo tributa, & census æstimari solent, in §. si cum veniam. d. l. forma. ipsam estimationem Alciat. reg. 1. præsump. 10. & l. in suis. D. de lib. & posthum. æstimum vocat: Vlpian. d. §. si cum ego. professionem. in §. si cum veniam. causam additam.

Κατηχέω, & **Κατηχίζω**, apud Paulum Apostol. ad Galat. 6. & cap. ante baptismum. de consecr. dist. 4. significant instituere, erudire, initiari. Catechizare verbo Latine vtiur Tertullianus, lib. de Corona militis.

Κατηχέμενος, Catechumenus. quo vsi sunt Paul. Apostol. ad Rom. cap. 2. **Κατηχούμενος** ἐν τῷ ὕδατι & August. ad Fortunatum, in cap. Catechumenum. de consecr. dist. 4. Audientem, & auditorem sæpe vertit Tertullian. Hinc

CATECHISMVS, institutio, Ni-

colao Pontifici Maximo, cap. Catechismi. de consecr. dist. 4. ubi Archidiaconus rudimentum recte vertas, vt & Pontifex quidam, d. cap. ante baptismum: Catechismos autem à sacerdotibus vniuersiuique ecclesiæ fieri posse decretum est, d. c. Catechismi.

CATENA, vinculum ferreum, in constitut. Graciani & Val. & Theod. l. si. c. de abolit. ad incorporea tamen referri constat. vnde Legum catenas dixit M. Cicero in Sextiana, in d. tamen l. fin. ad omne vinculorum genus catenæ verbum pertinere, eorundem Imp. sententia significatur. Notandum tamen obiter, Catenas singulares, apud Plautum in Truculento, vocari, quæ sunt singularum librarum: vt ballistas centenarias, quæ saxa centum pondo iaciebant: talentarias, quæ talenti pondo. Lucilius: Quid sic ballistas iactas centenarias? Sisenna, Ballistas quatuor talentarias.

Καθάρσις, est regratio, sine ordine motio, quæ episcoporum & clericorum est propria, vt apostolus p. plebeiorum & monachorum: vt videre est. Nouella 42.

CATHEDRA notioris significationis est, quam quod huc referri debet.

Cathedram collocare, in c. luminoso. 18. quæst. 2. est iudicia exercere: vt ibi explicare videtur glossa, vel (vt ait Albericus Rosarius) iurisdictionem exercere, & explicare, quod ibi significare visus est Pontifex, si, vel, particula explanationis nota sit.

CATHEDRATICI appellatione, in ca. conuenerunt. de officio ordin. in antiqua continetur, quod clerici episcopo suo annuatim cathedralis honoris causa pendunt: quod & synodicum quibusdam appellatur. Eius autem nomine duos solidos pendi, eadem decretali expressum est, d. c. conuenerunt. quod & decretum fuisse Gratianus refert, c. placuit. 10. q. 3. Estque subiectionis, vel obedientie symbolum. Verti autem debet in templi restitutionem, vel (vt cum aliis loquar) in ecclesiæ reparationem. d. c. placuit.

CATHETVS, apud Gaium, & Theodosium, in libr. de iuribus, Græcum verbum, quo normalis linea Cen-

forino apud Budæum significatur.

CATHOLICVS, sars procuratorum em provincie hseclem rebat: vt ex multis constar: idem & apud Harmenopulo.

CATHOLICI, Arcadi. & Honor. l. p. proscripti. qui & Cæs. officiales catholici, ciniurum: indicio est curatores Cæsaris, iur. fisci. lib. 10. C. Pa. Episc. & Cler.

CATILLVS, vi. 18. §. cum de villis dicitur superior pars Grapaldis inferioris æorem nullum, aut c. A Paulo igitur, alius dissensit, facile

CATINVM à vas in mensa elcaria, tulenti quid ponebatur, V. Arrel. lib. 4. §. 1. h. quæ dicitur & m. Kat. i. Græcis, didam ait Paulus, quæ quid sit, vide in autem ita Græcis ap. Alciat. lib. 11. cap. 1. b. bum illud putat, ad

CATONIAN, tentia, siue axiomati

mente: q. y o i cuius dies inutiliter menti facti tempore flator, id legatum, cesserit, ex post facte l. 1. & pass. D. de reg. tio atque equitas vic. Huius. Obs. lib. 2. cap. toris certam mente tem esse oporteat, poris conditionem f. statuisse indicamus: futuri temporis euen se: quippe cum aliquo ex testatorum mente nari debet, sed ex fa regat. Hæc autem

forino apud Budzum in prioribus significatur.

CATHOLICVM appellabant Cæsaris procuratorem, id est, qui totius provincie fiscalem procuracionem gerebat: *ut ex multis Basilic. locis liquet constat: idem & apud dicitur dicitur caput, C. Armenopolis.*

CATHOLICIANI, in consuetudine. *Arca. & Honor. l. pen. §. fina. C. de bon. proscript. qui & Cæsariani, dicebantur. officiales catholici, & rationarii rationis: indicio est d. §. vltimus, & procuratores Cæsaris, in l. prohibitum. §. de iur. fisci. lib. 10. C. Paracletarius, l. 4. C. de Episc. & Cler.*

CATILLVS, Paulo locum de Ianovis. 18. §. cum de villico. C. de fund. instr. dicitur superior pars molæ. F. Marius Grapaldus inferiorem esse autumat, auctorem nullum, aut rationem adducens. A Paulo igitur, à quo nec quisquam alius dissentit, facile non discedas.

CATINVM à capiendū dictum, vas in mensa escaria, ubi pultem, vel iurulentum quid ponebant, appellari solitum, *Varro lib. 4. ling. Latin. scribit. Sic ut hinc dixisse & novum, ubi alia ponebant.*

KATXHU Græcis, Latinis possessionem dictam ait Paulus, l. 1. D. de acqu. possess. quæ quid fit, vide infra Possessio. Cur autem ita Græcis appellata sit, docet A. Alciat. lib. 11. cap. 1. Parerg. Ductum verbum illud putat, ad Paulum d. l. 1. *domus tenet*, id est, à derinendo, & tenendo.

CATONIANA regula, est sententia, siue axioma M. Catonis, obseruatum atque notatum ex plurium legum mente: *QVO INUTILE foret, id est, cuius dies inutiliter cederet, si testamenti facti tempore mortuus fuisset testator, id legatum, quandocunque decesserit, ex post facto non conualescere, l. 1. & pass. D. de reg. Car. cuius hæc ratio atque æquitas videtur esse, ut refert Horom. Obs. lib. 2. cap. 3. quia cum testatoris certam mentem atque voluntatem esse oporteat, eum præsentis temporis conditionem spectasse, deque ea statuisse iudicamus: non autem incerto futuri temporis euentui rem commisit: quippe cum aliqui testamenta non ex testatorum mente, quæ in iis dominari debet, sed ex fortuna & casu penderent. Hæc autem regula antiqui iuris*

est, nec pertinet ad leges novas, id est, leges Iulias & Papias, ex quibus legata cedunt ab apertis tabulis: sed ad leges XII. Tab. ex quibus ea cedunt à morte testatoris, ut doctissime annotauit I. Cuiac. in Notæ ad tit. Inst. de legat. Ad quæ autem pertineat hæc regula, vide apud eundem, Obs. lib. 4. cap. 4.

CAVDECÆ, vel Caudetæ, Festo l. 3. dicebantur cistellæ ex iunco, ad similitudinem caudæ equinæ factæ.

CAVD EX antiquis dici solebat (ut ait A. Seneca, lib. de breuitate vite) plurimum tabularum contextus. Hinc Codices, vide infra Codex.

CAVDICÆ, eidem Senecæ ibidem, vel Caudicariæ, Festo l. 3. naues erant ex tabulis crassioribus factæ: harum etiam commemorat Agellius lib. 10. cap. 25. Notæ. Arue.

CAVDICARII, in l. 2. C. Th. de pistoribus & catabol. & l. 1. C. Th. de can. frum. urb. Rom. & l. 9. C. Th. de suar. pecua. & susce. frumentariorum urbis Romæ, genus erat, quorum ea functio erat, ut pistoribus frumentum vendundum cogerebatur, ut Valerianus, & Valens Imp. constituerunt d. l. 1. Hi corpus habebant, d. l. 2. & patronos, d. l. 1. De iis etiam accipiendum putem. l. 1. in fine. de condi. in publi. lib. 10. C.

CAVEA, Varroni à cauo ducta, apud Plinianum, l. iniuriarum. 13. §. si quis me. D. de iniur. significat aream in medio theatri, in qua equitum subsellia constituta erant: dicta, quod velis testatæ similitudinem haberet. quod sensu accipitur in Amphitryone: Ut conquistores (ait) singuli in subsellia eant per totam causam spectantibus. Merito Græcis *depontheion*. Ea publica erat, ad eod, ut si quis aliquem in ea sedere prohibeat, iniuriarum in eum agi possit, ut Plinianus scribit. d. §. si quis me.

CAVENA, vel (ut est apud Ardozomem) Caneua, pro cella. Vnde feudum de cauena. in li. 2. tit. 1. §. 2. & tit. 2. §. 2. erogatio annua vini, frumenti, atque vineæ annonæ, quæ militi tribuitur. Itaque verisimilius est procella, siue cellario dictam, lib. feud. 2. tit. 10. in fi. Feudum soldatæ significatur esse feudum de camera vel cauena: quia plerumque, inquit, in solidorum donatione consistit, quandoque autem in vino & annonæ. Doctores, duce

*Aronius, l. 2. c. de usur. leges. & Ulpianus
l. 1. ff. 12. D. de rei vend.*

Caute, est etiam cautionem extor-
quere, in l. cum postulat. 44. §. f. d. de
damm. infest. Sic apud Cice. in Bruto, in
hæc verba: At verò (inquam) tibi ego,
Brute, non solum, nisi prius à te caue-
ro, amplius ex nomine neminem, cuius
petitio sit, petiturum.

Cauere etiam dicitur, qui fidei iubet, ac
profe alterum dat, *ut ex Pauli verbis li-*
quer: i. cum pro quo. ff. de in iur. voc. & l. La-
sius. 46. §. Paulus. 4. ff. de admini. suc. & ap-
ud Torrenium Varrohem, lib. lingua La-
lina 5.

Cauere etiam dicimur per stipulationem, si inter presentes actum est, *Paul. l. Titia. §. pen. D. de verb. obliga. & l. i. C. de contrah. stip.* quo sensu accipi debet apud Celsum, *l. i. r. frater. D. de pass.* Quo in loco Accursius interpretatur, cauere, hoc est, promittere: quod per stipulationem intelligendum est, *d. §. penult.* Cauet igitur qui interrogatus promittit, *d. l. i. & diff. §. penult.*

Cauere tamen nudè promittere significat, nec fideiusionis dationem eo verbo contineri Iulianianus constituit, l. 1. *C. de verb. signif.* Sanè si lex vel testator, contrahensve satisfactionem aut fideiusionem adceperit, tum aut dandum satis aut fideiussores adhibendos liquet. Cauere igitur nuda promissione accipi debere ait Mela apud *Ulpianum*, l. 3. §. *sed si dubitauer. ff. de iudi.* Atque cauere & satisfare fidei distinguunt Iuriconsulibus, ut qui datis fideiussoribus ac sponforibus promittit, satisfare dicatur, qui verò sine fideiussoribus, cauere. *Ulpian.* l. 2. §. *C. D. de iudi.*

Cauet quoque qui cōfiteretur, *Accursius*
l. maritus. § 2. D. sol. matrim. cuius explica-
tionem probat Alberic. Quod si secun-
dum tractat. *C. de dot. cau. non num.* (vt par
est) accipias, est scripto non acceptam
dotem promittere, *l. 1. C. ss.*

Cuere, est nominatim exprimere, vel
expressim quid statuere, ut apud Pau-
lum, l. 1. D. de leg. Rhod. de iact. & alibi sa-
pi. Sunt qui putent verbum

Cauere apud Vipianum, l. si v. corio. §. quinimò. D. de iur. et apud Paulum, l. in cōmodato. 17. §. 3. D. eod. significare chirographo se obligare. Quod verum adfirmare autem, cum literis obligemur,

vi Insti. de lis. obli. & alib. Hinc

Cauere ab aliquo, apud Plin. si sci-
re. D. ad leg. Pomp. de parr. Ab si se cauere,
apud M. Cic. in d. Verrin. Epicrate
conuenit, demonstrat id, quod ille
sciebat, se tertio octoginta dedisse, ro-
gā eum, vt id, quod ab ipsi abisset pecu-
niz, curaret, si se cauere quemadmo-
dum velit : de illa hzreditate cum Epi-
crate neminem esse agurum. Id est, Bu-
dæ interpretare in poster. arbitrio suo ab se
cautionem exigat.

C A V I O N I S verbi varia multi-
plexque est significatio. Cautionis na-
mine, vel *ἀσφαλείας*, non esse fideiussio-
ris dationem interpretandam: nisi hoc
specialiter, vel in Graecis, vel in Latinis
verbis scriptum fuerit. Nisi enim vel ge-
neraliter de satisfactione, vel fideiussio-
ne specialiter sit nominatum, cautio
vel *ἀσφαλεία*, minime fideiussionem, sed
iudam promissionem significari. *ἡ δὲ
ἐπιτίμιαις, ἡ ἐπιτίμιαις. Cōde verbor. signifi-
cat.* addas, nisi aliud res tulerit, exegerit-
que: quod & Baldus Perusinus rectissime
animaduertit, d. l. 3. Cautionis tamē ver-
bo promissionem contineri putat Alci-
tus, l. qui pecuniam num. 34. D. si cert. pecu.
Eo etiam verbo simplicem confessio-
nem significari idem ibidem scribitur
quod & Albericus docet, etiam l. Lucius.
D. de manum. test. Equidem putem pro
promissione tamen pupilli saluam fore ac-
cipi. Cautio etiam in l. ita autem, §. Iulian-
us (aliā esse lex in vulg. cod. in c. quidam
decedens.) de administrat. signifi-
cat formulam & verborum conceptione-
nem, ibid. Budae interprete in l. si sciatis.
D. ad leg. Pomp. de parricid. vel iussum te-
statoris Cautio autem quae Graecis *ἀσφα-
λείας*, dicitur vulgo securitas, quo sensu ac-
cipitur apud Pomponium, l. alia cautio n. 23,
ff. de iur. iur. iur. antiq. Plus autem cautio
nis est in re, quam in persona. vti Accer-
sius, & Petrus Decius interpre. tātū Non-
nulla constit. 17. 9. *ἡ δὲ ἀσφαλεία*, vetus
interpret veritē Cautela. Hoc verbo
vsi sunt Vlpianus, l. si defunctus, 15. in fine.
ff. de procura. & l. si debitori, ff. de iudi. Gi-
m. l. si plures, 14. ff. de positi. & Pomponius,
l. quamvis, 6. ff. de pignor. act. Verū cautela
non cautioe à Tribonianis, & colo-
legis repositam quidam existimar: quod
& mihi verisimile semper visum est. Ve-
terum enim iuris auctorum scripta im-

mutasse, & truncasse eos constat, ut docuit Præteus in libris Medie Iurisprudentie. Quin & Cautionem pro Cautela à Marc. Cic. lib. 2. de Orat. dici refert Novius Marcellus. Neque mihi illa cautio & timiditas in causis propter præstantem prudentiam Crassi negligenda est: & à Terentio in And. Puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa cautio est.

Cautionis item verbo instrumenta, tabulas (ut supra dictum) syngraphas, & chirographa contineri subiecta legum capita demonstrant, si qua sunt. §. D. fam. l. eriscunt. l. l. 40. D. si certum petatur. l. penultim. §. fin. D. ad leg. Falcid. l. Lucius. 27. D. de positi. l. cum convenit. D. de pignor. & alibi sapientissimi, ut in l. emptor. 47. §. Lucius. Sic præcipue Luc. 16. Chartulam liberationis, ineptus Quidantiam sonat. Erasmus vertit Cautionem. Cautionis appellatio instrumentum significari, apud Scævolum in d. l. emptor. in princip. consuit ibidem Accursius. Equidem pro nuda promissione accipiendum putem, ut latè docuit Præteus libro 1. Enucleationum traditorum; c. a. Cautionem apud Marcellum, l. Titius. 24. D. de pecu. consti. epistolam significare liquet.

Cautione actionem intelligi quidam putant, in l. §. si quis purgati. D. de clonacis. Tu verumne sit quod dicunt, expende. Cautionem pro dilatione accipit Accursius in §. si verò causam, in authentico. de liti. consti. 112. sed ineptè inciderat Accursius in depravata exemplaria, & cautione, pro vocatione legerat. Nam in ea constitutione Græcè à Iustino scripta ita legitur, *ὡς ἐν τῇ ἐκδίκασι καὶ ἀποκαταστάσει*, &c.

Cautio in Constitutione Honorij, & Arcadij, in l. quoniam. 13. C. Theo. de fide test. transcripta in l. quoniam liberi. 10. C. de testib. accipitur pro providentia, vel provisione, ut interpretatur ibidem Accursius, & id restè.

Cautionem retorqueri, apud Vlpianum in l. idem si cum exceptione. §. pro eo autem. ff. quod met. caus. est compelli à iudice, ut caveatur satisfactio, aut pignoribus. vide ibi interpretes.

CAUTIONVM GENERA.

Cautio debita, in l. C. de tur. illustr. per se.

Cautio dotalis, l. si filia. ff. de leg. 2.

Cautio de dolo, locum habebat: cum petita iudicio rei esset, verceretq. pe-

tor, ne quid dolo malo possessor interea committeret. Itaque apud iudicem postulabat ab eo, ut sibi repromitteretur, le nihil in ea re dolo malo facturum, hoc modo: Spondes ab ea re, qua de agitur, dolum malum abesse, abfuturum esse? Hanc evecticulum malitiarum omnium appellat M. Cicero. Huius cautionis meminit Pomponius, l. 5. in princ. ff. de verborum obligationibus, & l. novissima. ff. iud. c. solus. Dives Ambros. lib. 31 cap. 10. diu. offic. honestatis formulam vocat.

Cautio fœneratitiæ apud Iustinianum in l. sancimus. 25. C. de adminstr. qua fœnus aliquod promittitur. Textum illum expendit.

Cautio Falcidie legis, de qua in l. §. si cui plus quam per legem. &c.

Cautio indénitatis, quæ pro indemnitate præstatur apud Papinianum, l. liber. 10. §. 1. de negotiis gestis & alibi.

Cautio iudicialis, quæ à mero iudicis officio proficiscitur, eam diffinit Pomponius, l. §. ff. de verbor. obligat. Alciatus ibidem videtur aliter diffinisse, ut sit, quæ coram magistratibus interponitur.

Cautionem iuratoriam (cuius forensis vsus frequentissimus est) diffinit Iustinianus, §. sed hodie. In §. de satisf. promissionem sine fideiussoribus, solo interposito iureiurando, fore, ut reus in iudicio adusque litis exitum permaneat. Græcis appellatur *ἑσπομότης*, ut refert Theophilus, vel (ut ex Iustino liquet) Nou. 53. §. et de *ἡσπομότης* disposita. ait enim, *ἐὰν δὲ ὁ κτὴν δροῦστρον*, &c. quod ira veritè Iulianus Patricius: Si qui iurati promiserint. Iuratorie cautionis meminit Leo Imp. l. unic. C. de omnes iud. & Zeno l. pen. de dignit. lib. 12. C. qua quis suæ fidei committitur, ut idem ait, qui in l. §. C. de princ. ag. in reb. lib. 12. adiutoria cautionem appellat. De cautione iuratoria accipienda est l. pen. C. de testib. iubens sacramento committi.

Cautionem moratoria apud Papinianum, l. cum possessor. §. §. ff. de cens. eo sensu accipienda putem, quod moratoria præscriptio apud Diocletianum, & Maximum in l. 2. C. de precibus Imp. offer. Galli literas Quinquennales vocant, aut anni dilationem: quas in tributis & censibus admitti petat. d. §. ff. De his Quinquennalibus vide Cynum, Baldum, & alios,

CA
191. in d. l. 2. uni. quoniam
§. 27. & 109.

Cautio Mutiana est, conditione non facere promittere, & cavere: cuius enim volutus, quæ in non sunt, consistit, idque vana. ff. de conditionibus et locis non sit, d. 2. l. 2. 77. A. l. §. et de Delictis. 12. §. 1. de 191. l. hac cautione videtur Iustiniana. A. Quætem M. fuit indicata. Atque stipulatione commissarii, vel rem cum fructu res est, restituitur, l. c. 1. §. 2. ff. de cens. 1. 77. §. 2. ff. de cens. 1.

Cautio non numeratur chirographum, si creditam pecuniam numerata non fuit, l. numer. pecu. C. Greg. & non numer. pecu. huc peruenit, caus. & non numer. pecu. cautionis vsus in G. uir.

Cautionem nudam, l. 2. §. sed si dubitetur, plures promissiones de verb. sig. quæ l. 2. §. sed si dubitetur. Q. locus sit, pl. in l. pen. ciat. in l. §. quæ stipulatio de verb. oblig. d. 1. c. 1.

Cautione nuda patet fidei de me habet, ut sit contentus.

Cautione solita, apud P. 1. §. ff. de per. hered. redicare, aut satisfactio de ea conferuandante, in petitorum fertur possessio, ut al incumbat: neutro facti possessor: quod opinum. §. 1. in ff. de Carli.

Cautionum genera, varius in locis, peries, in verbo. Caut.

CAVTVM (ut in re. 188. de ver. sign. int. sonis, siue rebus cautionibus vel pign.

malis possessor inter-
que apud iud. in
sibi repositum
malitiam, hoc
re, quod de ag-
redis, notatam ei-
militarum em-
tero. Huius car-
ponis, l. c. n. p. re-
ponis, l. c. n. p. re-
m. b. r. l. r. l. r.
notatam formalam

apud iud. n. n. n.
ad iud. n. n. n.
Tantum illam

re, quod de ag-
redis, notatam ei-
militarum em-
tero. Huius car-
ponis, l. c. n. p. re-
ponis, l. c. n. p. re-
m. b. r. l. r. l. r.
notatam formalam

re, quod de ag-
redis, notatam ei-
militarum em-
tero. Huius car-
ponis, l. c. n. p. re-
ponis, l. c. n. p. re-
m. b. r. l. r. l. r.
notatam formalam

re, quod de ag-
redis, notatam ei-
militarum em-
tero. Huius car-
ponis, l. c. n. p. re-
ponis, l. c. n. p. re-
m. b. r. l. r. l. r.
notatam formalam

re, quod de ag-
redis, notatam ei-
militarum em-
tero. Huius car-
ponis, l. c. n. p. re-
ponis, l. c. n. p. re-
m. b. r. l. r. l. r.
notatam formalam

lios, in d. l. s. m. i. quor. Suid. Pap. in qua-
sti. 97. & 109.

Cautio Mutiana est, qua is, cui quid sub
conditione non faciendi legatum est, id
promittit, & cauet, se nunquam factu-
rum: eius enim utilitas in conditioni-
bus, quæ in non faciendo conceptæ
sunt, consistit: idque Vlpianus ait, l. Mu-
tiana. ff. de conditionib. & demonstrat. Quā-
do ei locus non sit, docet Papinianus, l.
muta. 77. §. 1. ff. eo. De hac Iustinianus, in No-
vel. 22. §. 7. d. de leg. 2. & alibi sæpe. Tu de
hac cautione vide Bar. & alios, in d. l. Mu-
tiana. A. Quare Mutio Iurisconsulto
fuit instituta. Atque huius ea vis est, ut
stipulationis commissi, qui contra fecer-
it, vel rem cum fructibus, vel quanti ea
res est, restituat, l. cum sub hac. 67. l. ha-
ret. 79. §. 2. ff. de condi. & demonstrat.

Cautio non numeratæ pecuniæ dicitur
chirographum debitoris, quo sibi
creditam pecuniam scribit, quæ tamen
numerata non fuit, l. 1. de curio. & non
nume. pecu. C. Greg. & l. 13. 4. & 8. C. de
non. nu. pecu. huc pertinet titulus, C. de do-
caus. & non nu. pec. Et huius quidem
cautionis usus in Galliæ curiis exole-
uit.

Cautionem nudam accipere debe-
mus, l. 2. §. sed si dubitetur. ff. de iudic. sim-
plicem promissionem per l. sancimus. C.
de verb. sig. quæzve sine satisfactione sit,
d. §. sed si dubitetur. Quamvis autem huius
locus sit, gl. in l. pen. ff. de hered. pet. & Al-
ciar. in l. si quis stipulatus sit Stichum. in fi. ff.
de verb. ob. sig. docent.

Cautio nudo pacto, cum quis tantum
fidei de me habet, ut nuda promissione
sit contentus.

Cautio solita, apud Vlpianum, l. diu-
Pius, §. ff. de pet. hered. est cum petita he-
reditate, aut satisfacere debet possessor
de ea re conferuanda, aut eo non satis-
faciente, in peritorem satisfaciendam tran-
sfertur possessio, ut alteri probandi onus
incumbat: neutro satisfaciendo, potior est
possessor: quod optime confirmat. l. de be-
n. §. vltim. ff. de Carb. edict.

Cautionum genera alia recenset Spe-
culat. variis in locis, quos in Indice re-
peries, in verbo, Cautio.

CAVTVM (ut refert Paulus, l. ha-
re. 188. de ver. sign. intelligitur, siue per-
sonis, siue rebus cautum sit, hoc est, si-
deruitoribus vel pignoris datis. Sed

hoc responsum pugnare videtur cum l.
sancimus. C. eo. Hanc cautionem non satis
conciliat A. Alciatus, in d. l. habere. §. cau-
rum. Tu rem exactius perspicere.

CAUTIONALE s stipulationes,
instat actionum habere dixit Vlpian. l. 1.
ff. de prat. stipul. intercedunt autem, ut sit
nova actio.

CAVILLARI, variè accipi ex sub-
iectis liquet, Terculliano, in libr. de Coro-
na milium, pro cauere, à quo ducitur. Aut
(inquit) omnibus modis cauillandum,
ne quid aduersus Deum committatur.
Cauillari etiam (ut Vlp. ex Iuliano refert,
l. natura. 177. D. de verbo signif.) est ab-
evidenter veris per breuissimas mutatio-
nes disputationem ad ea, quæ evidentè
falsa sunt, perducere. Alios huius verbi
significatus recenset A. Alciatus, in d. l.
natura. quandoque enim significat ca-
lumniose agere Cauillari est irridere, ut
ex Festo. lib. 3. constat. Cauillari etiam di-
citur, qui falsa, ut suam sententiam
rueatur, prodit sciens, Cauillari Alciato,
l. si caluitur D. de verborum significatiomb.
sonat decipere. Cauillari in l. 1. D. de re-
Catonis. sumitur pro scienter falsum di-
cere ita Accursius in d. l. 1. explicat. Cauil-
lari etiam fraudare, & frustrari sonat, l. si
caluitur. D. de verborum significatiomb.
accipi debet in l. 2. §. tractare. D. ad S. C. Ter-
tyl. Hinc.

CAVILLATIO, quam ex Iulia-
no diffinit Vlpianus, in d. l. natura. his
verbis: Natura cauillationis, quam Gre-
ci *συνεργισμός* appellant, hæc est, ut ab eu-
denter veris per breuissimas mutatio-
nes disputatio ad ea, quæ evidentè fal-
sa sunt, perducatur. Repetitur in l. ea est
natura. D. de diuers. regu. iur. antiqu. Vnde
autè dicta sit cauillatio, ex Gaiō discas,
d. l. si caluitur. 22. D. de verborum significa-
tionib. cuius hæc verba sunt: Si calui-
tur, & moretur, & frustretur, iude & ca-
lumniatores appellati sunt, quia per
fraudem & frustrationem alios vexa-
rent litibus: inde & cauillatio dicta est.
Sic accipi potest in l. Titia. 85. D. de condi-
tione & demonstrat. Cauillatio Festo libr.
3. est iocosa calumniatio. Cauillatio in
Decretali Pontificis Honorij Epistola,
cap. pen. de iud. in antiqu. significat frau-
dem, & frustrationem, & id, quod Galli
vocat *Surprise*: qua sepius ventur
pragmatici vatri, & impostores.

CAVPO, is accipiendus est apud
Vlpianum, l. i. §. *caupones*. *D. nauis. caupo*.
stab. qui caupona[m] exercet etc. Græcis *κτ*
αυρας, eduliorum & vini venditor. Et
viatores in caupona manere patitur Ga-
ius, l. *nauis*. §. *D. eod. tit.* Sed & ciui-
torem ea appellatione contineri, idem
Vlpianus ait, d. §. *caupones*. Hoc speciali
significatu accepisse visus est Marcialis
hoc pentemetre.

Non potes, ut superes, vendere campo

CAPVONA, locus ubi vinum & edulia venduntur: vulgò Teb. rna. sic accipitur in l. natura. s. supra citata. Eam veteribus conopomam, à copis dictam, Festus lib. 3. putat. Quædam exemplaria habent à cupis; quæ lectio verior videtur. Cupæ enim vas vinaria sunt, apud Ulpianum lib. 2. D. de erig. vino.

CAV P O N I A, taberna apud Paulum, *h. 13. D. de instr. vel instru. leg.* Vide infra Taberna.

CAVSSA (sic enim, non causa, scribendum censet M. Fabius, *lib. 1. cap. 7.* adiciens M. Ciceronem, & Virgilum ita scripsisse) verbum *παισθημ* est. Primum enim significare negotium, contra-ctum & obligationem, i. certi conditio, 9. in prin. D. si cert. pet. l. obligari. §. pupil-lus. D. de acq. iur. & vno. 18. D. de acce-pit. l. 1. §. 1. D. de tribu. Pro contra-ctu sumitur in §. unde in iis causis. Insti. de acq. iur. Nec ad contractus tantum, sed & ad omnes obligationes, etiam ex de-licto descendentes, pertinet. Sic accipi-rur apud Gaium, *l. creditori. D. de ver-fig. ergo* & ad quasi contractus, ut ibi-*notat. A. Alciat.* Hoc tamen in his om-nibus locis planè & Latine causæ no-men vsurpeti vult.

Causæ etiam verbo lis significatur Paulo, *libi. Sentir. in. 10.* quod & Iustinianus, *in. 5. si qui agens. Insti. de act. expref. si.* explicans, causâ causæ, hoc est, rem agmittere. Sic sumitur in *l. i. c. de rebus arbor.* quam tamen Græcos esse quidam ref: runt. eodem verbo in eadem significatione utitur Pragmatici Galli. Hanc appellant Græci *δίκην*: quo verbo in eum significatum utitur Iespifimus M. Cicero, & Seneca in Prologo 30. De clama. Causam verò à hic separasse, diffinixisse videntur Ipp. in *l. causam. 16. C. de transact. & Pontifici in. form. ex. de ver.*

fig. in antiq. de quo Albericus, in d. l. causis.
Causam à lite etiam separat Arcadius l. 1. §. adhiberi. D. de testi. ex quo putem causam à lite ita distingui, vt illa generale verbum sit, quo & capitalia & ciuilia contineantur: l. tis verò appellatione ciuili tantum actiones comprehendantur. Cui rei etiam indicio est l. liti de ver. fig. hinc disputatur, an causam, & actio eade sint, ab Accursio, in s. l. Infi. de alibi. de ibidem ab Angel. & Iaf. & alius Causam generale verbum esse tradit: Bar. d. l. causas. Causa tamen in d. l. causis, sumitur pro hypothesi, vel negotio, ex quo l. iis parat est.

Causum pro re ponit Vlpianus, in li-
iurisenitū s. sed & si in alium. & s. sed cum
nulla. D. de pact. quod autē dicimus rem,
accipe dandam, tradendam, faciendam
ve. per d. s. sed & si in alium. Sic accipitur in
it. D. de cond. caus. d. & C. eod. & tit. de cō-
dict. ob turp. cau. & tit. de condi. sine causa.

Causa etiam fumi solet pro titulo de
biti actionis, domini j. possessionis, l. pri-
vilegia. 16. D. de priuileg. l. 3. §. ex pluri-
mis. D. de acq. poss. Hinc Causas onero-
sas, & lucrativas dicimus, de quibus in-
frà suo loco in causarum generibus.

Caussam pro titulo posuit Vlpianus, l. si ego, §. parius, D. de publicia, in rem act.

Causa significat conditionem, iusque rei cuiuslibet. l. si conemerit. 18. §. si fundus. D. de pigno. et l. alienatio. 67. D. de contr. emp. l. §. debitur. 12. C. de distr. et pign. et in cons. Severi, & Anonim. l. uni. C. rem alia. ger. & sic explicare videtur causam Paulus, eam conditionem app. l. lani. l. vi. 23. §. si fundus. D. de serui. rust. Hinc dixit Vlpianus cum sua causa, si quisque virilis, l. Pompianus 13. §. i. D. de acqui. poss. Si Causam pro conditione posuit. M. Cic. de lege Agr. Soluta, ait, in meliore causa sunt quam obligata.

Caussæ fauorabiles sunt quatuor, scilicet, de liberrate, matrimonio, dote & testamento, & duobus. de re iud. & de causa norar. Pano. in cle. dudum. de sepul. super verbo, causis, & Io. And. in c. cum dilecti. de accus.

Causæ autem omnium rerum sunt
quatuor: efficiens, à qua fit: materia, ex
qua fit: forma, per quam est: finis, pro-
pter quem fit.

Causa verbum plerunque per *ἐκλειψα*
supprimi scribit *A. Augu. lib. 2. 6. men. c. 1.*

quod Alfennium, l. cum q
que leg. 3. vers. copiar
reliqua sapius fiene ob
scribitur debeant.

Causa appellationis
omne commodum, et
quod ex re percipi potest
pignus Vlpianus in l. i.
ff. ad exhib. c. l. i. ff. ff.
quod verbo partum com-
puitur in l. i. ff. de usufr.
Gaius igitur recte ex-
ponit quod habetur
tempore iudicium ac-
tore fuisse, l. i. prae-
dicta. quam expositionem
ad conditionem pro-
fandus. ff. ff. ff. ff. ff. ff.
etiam causam usuraria-
rum ff. ff. de usufr. Causa
separatur a iustitia
dem. ff. ff. de off. iud. ff.
l. iustitia. ff. ff. ff. ff. ff.
ad vius. ff. ff. ff. ff. ff.

Caussæ appellation
obligationem 44. ff. de obli
gationibus quædam & s
unt quidam, ut & in
ff. de verb. oblig. ut obli
gatione, modo, &

Caussa etiam, ut dicitur,
desinit, et quae id est
finitur vultus moriens.
Sic accipienda est ap-
prensio *si desepit*. In-
carnatio, naufragium, ca-
di. Hinc caussa effici-
nalis, de quibus infra
scribitur Donatus in 2. A-
dictis, propter quod
debet in *causam* quatuor
partes, quae per se di-
stinguuntur. Nam caussae ibi enu-
merantur. De caussa ver-
ba sunt, *quae fit*, *quae Fortuna*,
quae Rei. Caussa autem est in
rebus, odium autem ratio-
nabile, lucrum, hereditas. Ita
que efficiens, verum di-
citur non prouocatus est, quod
Grati vocat: *que ad*
simul. Etiam illa ca-
ssa, *quae est*, *quae*
prohibens: verum, imo haec
faciendi, ne ad iniuri-

Nam causæ ibi enumeratæ dilutionem
pariunt. De causâ verò, propter quam
quid sit, sic Fortunatus Iuriscōsult. in
Rhet. Causâ aut est impulsivâ, *ὁρεκτικὴ*,
v. r. ita, odium: aut ratiocinativâ, *λογικὴ* v. r.
lucrum, hereditas. Harum utraq; est
aut efficiens, v. cūm dicimus: Illa ratio
ne provocatur est, quod *παρακαλεῖ αἴτιον*
Græci vocant: aut adjuvans, v. cūm dī-
cimus: Etiam illa causâ accessit: quod
ὑπερδυνατὸν αἴτιον Græci appellant: aut
prohibens: v. r. imò habui causam non
faciendi, ne ad inimicum meum hærē-

CAVSSARVM GENERA.
Causa bona, in l. petitor. in fin. ff. de libe.
leg. qua litigando adversarium iuste &
legitimè vincimus. Huic contraria est
mala causa, d. l. petitor.

Caussam bonorum, utilitatem inter-
pretatur *Ulpian.* in l. 1. §. hac action. verb.
plenus. ff. si quis testam. libr. & sic accipitur
apud eundem *Ulpianum*, in l. in conventio-
nalib. §. 2. §. fin. ff. de verb. oblig.

Causa caduci, apud Iustinianum in l. vnic. C. de caduc. tollen. dicitur, cum quid sub conditione relictum erat, quæ deficiebat, vel is, cui relictum erat, viuo testatore moriebatur. Vide suprà C. an v. cum.

Causa conditionis, apud Papinianum, l. pupilla. 96. §. si ff. de solut est ipsum indubitum, ob quod conditioni, id est, repetitioni, locus foret.

Causam dotis apud Pomponium, l. i. ff. de solut. marri, varie interpretatur Accursius. nempe, actionem, dotem, conditionem, habitum nemve, titulum, contrariumve iudicium, vel instantiam, & matrimonij singulas acceptiones probat Bar. Et Alear. exponit causam, hoc est, subiectum & materiam, quasdam expositiones Accursij sequi visus, & angetum Bal. Briffonius secundam explicationem sequitur Equidem singulas posse ferri ego putem. Idem dicas in l. i. ff. de iure dotum.

Causam edicti, edictum ipsum sonat
apud Vlpianum, *l. si pater. 5. ff. unde lib. E.*
quidem Causam ibidem accipiendam
putem pro eo, quod impulit Praetorem
ad ita edicendum.

Caussa facti, in l.tutor.10. ff. de tuto. & cura. dar. ab iis. non factum ipsum significat, vt quidam autumant, sed id, cuius caussa quid fit. Caussa dati tutoris in locum alterius erat absentia: factū ipsum, datio tutoris in specie, d.l.tutor.

Caulla fideicommissi, in *Papianum* responsis, l. 3. §. nonnunquam. ff. de *usur.* significat quibusdam fideicommissum. Equidem pro conditione, & iure fideicommissi accipi debere putem. Tibi hoc ipsum cogitandum relinquo.

Caſſiam uſuſfructus, apud Paulum, in l.
ſi ſerui. 10. ff. uſuſfruct. quemadmodum can-
ne. pro lire, quæ huius nomine mota eſt,
accipi putem: quod & ſubiecta ibi verba
oſtendunt,

Caussa minima, apud Accursium in §.
illud etiā in glossa in verbo. minimu. in auth.
de appell. & in qua rem. dicitur, quæ mi-
nor est decem librarum auri. Dicerem,
quæ non excedit decem aureos. Caussa

etiā minima appellatur aureorū quin-
quaginta, centum aureorum, *Accursio in*
§. si tibi. de manda. princ. in auth. At Caus-
æ majores, in *c. l. de translatione Episcop.*
dicuntur quæ reservatæ sunt cedi Apo-
stolicæ: sūntque meri imperij, *Panor. in*
d. c. l. no. 4.

Causiarum quedam est causilla causians, quedam causilla causiam, *Baldui l. 1. c. per quas personas.* Tunc video. Item quedam est remota, quedam propinqua, *vide gloss in l. possidere. §. verere. ff. de acquir. possessio.* Item quedam est impulsa, quedam finalis, *Batro. in extraneo. q. d. reprimendum.* Item quedam civilis, quedam criminalis, quedam mixta, *causilla extra de procu.* Causiarum verò, inquit *M. Tullius ex Chrysippo*, in libro de *Farol.* aliæ sunt perfectæ & principales, aliæ adiuvantes, & proximæ. Causiarum etiam quedam publica, quedam privata: ita distribuit *Homerus, Odyss. 2.* quod ad ius nostrum pertinet:

Προξενος δ' ἰδὲ τὸν ἐν, καὶ ἡμεῖς, &c.

Causa perpetua apud Paulum, in l. foramen. 28. ff. de seruit. urban. in seruitutibus dicitur, quae continenter vti posses, vt aqua quae caelo decedit: quod accipere aptitudinem, per l. si quod autem. ff. de aqua quor. & est. Causa perpetua naturalis etiam dicitur, in d. l. foramen.

CAVSSARVM FORMVIÆ.

Caussa caderet, in xli. Tab. est rem amittere, Iustini in §. si qui agens. Insuper de officibus. Cadendi autem caussa modos recenset, & explicat Paul. lib. i. Sententiarum. Rei autem appellatioe apud Iustinianum hic significatur: vide infra Res. Apud Ciceronem, lib. i. de Oratore. ab assue Caussa caderet, etiam plus petere est. Cum Hypseus, inquit, maxima voce pluribus verbis à M. Crasso Praetore contenderet, ut ei quem defendebat, caussa caderet liceret. Id est, ut plus ei liceret petere, actione tutelae, quam in duodecim Tabulae lege permittum erat. Rursum, Cnaurem Octavius, homo Consularis, non minus longa oratione recusaret, ne adversarius caussa caderet, id est, ne adversarii plus petere liceret, quam

pul intentione sua plu
 inquam et debeatur.
 Hypseus enim prop
 iatore postulat, ut
 plum agere. Odau
 niam in apulum action
 condebant, neque int
 plum actionem imper
 sole facit actione
 q. e. ca. si cadere, e
 d. interdum etiam
 sione simpliciter plu
 in *Murrianis*: Nam
 etiam aduersus a
 de iure consensibus
 turpe existimas te ad
 quere contra venieris,
 et illis perere, si que
 Causam cognoscere
 Vnde infra, Cog
 no.

in Causa ius positum
iul. si ex plagu. 52. §. in c
pro eo, quod vulgus fa
pretatur. Accurs. ibiden
positum; hoc est, ut is
sani mortis praeiudicet.

Caussam dicere, est
agere dicitur orator &
roni lib. 4. ling. Lat. At
Caussam dicere, est in
culpas fraudesque in
actorumque prestare
i. vobis dicunt.

Caussam in vinculo
pinianem. l. 2. ff. de cust.
carceratus suas defe
dum criminis quæstio
in eadem Caussa est
Iur. scilicet qua sign. fic.
se in vtraque specie :
esse conditionem.

Cauliarum figura, in
lib. 6. act. variè expli-
cit, in d. l. l. Bartolus ob
si contracta interpretat.
nam quidam ex nouis
phis probare videntur.
quous accipiunt.

Caussa iuris, apud P.
par. 77. §. fidei iur. ff.
quidam placet, fig
nem, & voluntatem
ris. Equidem caus
separari purem, &

42

de possessione ventilatur coram iudice:
eodem sensu accipitur ibidem Causa
proprietas.

Caussam propriam eam esse Vlpianus ait, l. i. §. in propria. ff. quando appellan. sit. cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet.

Causam testamenti, codicillos appellare videtur Ulpianus, l.i. s. hoc interdictum ff. de reb. exhib. Apud Papinianum, l. iuratores. 39. §. heres; ff. de administrat. iur. pro iure, condicione, & specie testamenti accipiendum id verbum putem: ut Cuius l. i. in princip. ff. si quis omis. caus. testamen. licet ibi accipere possit de his, quæ testamento cauta sunt: Et ibidem paulo post, Causa pro conditione accipi debet.

Causa alia lucratiua est, alia onerosa. Lucratiua est, ex qua accipienti nihil abest, veluti in legato, & donato, l. 5 ff. de usufr. Onerosa, propter quam quid accipienti abest, vi in empto, vendito, locato, conducto, permutato, & similibus.

Causa indicta damnari dicuntur, qui causa non cognita condemnati sunt, *Budas in l. 2. ff. de custod. reor.* Hinc Causa inaudita damnari, quod & æquitas & Senatus apud Tacitum lib. 18. & Pontifex maximus, c. 1. extra de caus. possessio. & præprietate, verant.

Caussam subscribere, in M. Ciceronis Cluentiana, significat sententiæ causam assignare, *ut vult Budæus ad l. fin ff. de prius deli.* Video igitur iudices (ait) animadvertisse Censores in iudices quosdam illius consilij Iuniani, cum istam ipsam causam subscriberent.

In Causam descendere, apud M. Ciceronem libr. 8. Episto. ad Attic. episto. 1. *Budæo interprete*, liti se adiungere: Quo minus mirere inuitus si in eam causam descendo, in qua neque pacis, neque victoriæ ratio quaesita sit unquam.

CAVSSARI N. Marcello est dicere & defendere. Caussari tempestatem dixit Vlpianus noster, pro eo quod dicimus excusationem ob tempestatis obicem adferre, l. 2. ff. si quis causio. Sic & l. generaliter. 24. §. plane si forte. ff. de fideicom. liberr. eodem sensu accipitur.

CAVSSARIA mulsio, vide infra
Mulsio.

CAVSSARI dicuntur, qui propter
valerudinem aut senectutē dimissi sunt.
Causa enim Latinis visum est, Græcis
αἰτία dicta. Sic Causarum animi partes,
id est, vitiosæ.

CAVSSIDICI, in constitut. Valentiniani & Valentis, l. quisquis. 6. C. de postuland. sunt iur. ices, seu aduocari, & causarum patro i, qui in foro causas dicuntur: qui & Togati dicuntur: ideoque & instituendi & sedendi ibidem dicuntur habere.

CAUSSIDICINA. caussidicorū
munus, apud Marcellinum lib. 30. ut refert
Cuiac. lib. 4. Obser.

CAV T IO, vide suprà post verbum
Cauere, s. o loco.

Cauteria, apud Marcianum, item pictoris. 17. ff. de instrum. instrument. legas. di-
cti sunt pictoris instrumenta, quibus
biminationes & fortiores quæque
conjugationes concoquantur, maxi-
me in ea pictura quæ *ἑγχευτική* adpel-
latur. *ἑγχευτική* enim piægendæ ratio
est, quæ in iustitia dicitur: de qua Mar-
tialis: Encaustis Phæathon tabula tibi pi-
ctus in hac est.

C E

CEDERE, verbi latissima significatio est. Cedere abire è loco.

Cedere pro soluere, *Ulpian. dictum pu-*
sant quidam in l. non solum. 33. §. si mihi. ff.
de usurp. et usuc. Equidem pro ius pos-

Cedere etiam est constituere, apud Pau-
lum l. si. ff. comm. prad. in princ. de servitute
loquentem.

Cedere quoque renuntiare significat, in clement. unic. de renuntiat. quod verum videri potest, si vera sit regula vulgò prodita, Leges debent intelligi secundum titulos, sub quibus posite concordantur sunt. *que regula colligitur ex l. Imperator, in f. ff. de in diem addit.* Eodem etiam sensu fumiatur Cedere in ea. *quæ periculum f. q. 7. c. nisi dicas ibi pro ius suum transferre accipi.* Cedere autem siue pro constituere, siue renuntiare accipias, *μειναι* *παραισῆσαι* intelligas oportet, qui enim feruit, item constituit, rebūque suis renuntians, easve abdicant, iure suo abire creduntur.

FORMULAE.

Gedere actionibus, pro praestare, dixe-
re Gains

dicteur, qui propter
eandem dimissi sunt.
vnam est, Græci
sunt animi partes,

l, in constitut. V. a.
i. qu. sequ. 6. C. de
s, seu advocati, &
qui in foro causas
dicuntur: ideoque
nudi ibidem dicuntur.

IN A. caussidicorū
num lib. 30. et referi

e supra post verbum

anum, item pidi-
strumens legat. dis-
trumenta, quibus
fortiores quaque
coquantur, maxi-
mè ad pel-
li praelegendi reuo-
ur: de qua Maria-
on tabula tibi pi-

E
latissima significa-

¶ prius dictum pu-
am. 33 d. finit ff.
eundem pro ius poi-
t. l. eundem accipi

institute, and Pam
in princ. de service

nuntiare significat,
e renuntiat. quod

debent intelligi se
cuius positz con-

Eodem
Eodem in ca. quādam

Cedere autem,
Tunc renuntiare ac-

intelligas oportet
continuant, rebu-
sue indicant, iure

L.A.E.
prograt, dix.

re Gaius l. patri. 27. §. 1. D. de minoribus.
Paulus l. ut tantum. 14. §. penult. D. de testi-
bus. Flavianus in l. quod §. 3. idem I.abeo, in
fin. ff. de rem veris. & postum aliibi: in qui-
bus locis pro actionibus vulgata exem-
plaria habent actiones. Sed lectio Flo-
rentina vt rei aprior, ita venustior sem-
per viso fuit.

inter Cedere a^oiones, & m^adare differ-
ferentiam quandam subesse refert Ac-
curfius, l. 1. C. de obli^ga. & a^oio. Barto. ibi-
dem exilimauit (quod ad cedentem,
vel mandantem attinet) nullam esse: fed
refpectu eius cui ceditur, elle. Equidem
hoc difcriminis subesse purem: Cefio-
ne a^oionis tranferri (idque Iuftinianus
confirmauit, l. f. in prin. C. de iur. dot. manda-
to nō item. ut probatur per l. 2. C. de nouat.

Cedere bonis, est proferri voluntate
secedere bona sua creditoribus : hoc
colligitur ex l.in omni. 6. & l. 1. & 20. cit.
C. qui bonis cedere possunt. Professionem
distinctioni Azonis in Summa, C. ced. sit.
addidit. eam enim solam sufficere Theo-
dofus dixit d. l.in omni. Hoc autem be-
neficium concessit lex Iulia : quod cit. 18.
lib. 4. C. Theo. adacemur, & Diocletiani &
Maximiani constitutione. l. 4. C. qui bonis
ced. possunt.

Cedere diem, *Vlpianus ait*, *cedere*. 23. D. de verb. oblig. & significat incipere deberi pecuniā. Est autem cum certi temporis pars effluit: veluti, cum quis Kalend. Ianuarij die stipulatus est, sibi proximis Kalendis dari: vel cum in locatione dies operi faciundo pręstitura est Kalen. Febr. triduo quattuoriduo exacto, redēt tres quatuor die celsisse dicuntur. Sic accipi debet in l. deducit. 58. §. qui post tempus. D. ad S. Trebellian. et l. cum auarabat. D. indi. fol. Hinc

Cedere dies legatorum dicitur, cum
pars aliqua legitimi temporis, quo illa
legationis quæstia sunt, effluxit, sub tri-
D. quar. di. leg. ced. Sic accipitur in l.pen.
§. f. c. eodem tit. quod ita explicat Theo-
philus in s. peculium. Inisti die leg. αὐτοῖς καὶ
τῷ τῆς ἀρχῆς, ἡμετέρας δευτερείας ἐκείνης
καταφοράς διὰ τῶν τῆς ἀρχῆς ἀφαιρέσεως.
ἀμφότεροι δὲ διὰ τοῦ παρανομοῦ, à morte te-
ratorum, ἥτοι μετὰ διατάξεσιν διὰ δέμους
ἐστὶν διὰ τῆς ἀρρετικῆς, μετὰ τῇ ἐκαστος τῶν
ἀφαιρέσεων. Sic etiam credere dies bonorum
possessionis dicitur, cum præscriptione
ejus temporis excludimur à commodo

& petitione bonorum poss. l. 2. D. qui
orde in poss. servit.

Cedere foro, apud Plinium, si hominem. 7. 5. quor. D. de pos. Dicebantur argentarii, ut ibidem refert Budew in prioribus, cum tabernis, id est, mensis suis cedentes, quæ in foro Romano erant, aliò habitatum migrabant. Vulgus id vocat facere Banquam ruptam.

Cessionem fori ad alios debitores Iulianus, l. fi. D. de curat. bonis dand. produxisse videtur.

Cedere in iure dicebantur, qui dominium rei suae in alium transferebant, & quo ipsi abibant: ex Epitome Ulpiani *l. 19. cuius haec verba sunt*. In iure celsio sit per tres personas, in iure cedentis, vindicantis, & addicentis. In iure cedit dominus, vindicat is cui ceditur, addicit Praetor. Hoc inter acquiendi modos recensuit idem Ulpianus: cuius rei formam explicat Boetius in *Topica M. Ciceronis*, his verbis: Apud Magistratum is cui res in iure cedebatur, eam tenens ita vindicabat, *Hv n c ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio*. Deinde postquam hic vindicarat, Praetor interrogabat eum qui cedebat, an contra vindicaret: negante eo, aut taceente, tunc ei qui vindicarat, rem addicebat. *Hae ille*. Horum opinatur sumptum hoc fuisse ex vindiciarum consuetudine, in quibus alter virgula quasi hasta pellebat, & aliter vero cedebat. Hinc cedente tñ dicimur in rebus incorporalibus, cum earum in alium transferimus, veluti cum Aetiones aut Servitutes cedi passim in iure nostro legimus: sic ususfructus, & hereditas, & tutela legitima, & libertas, *scribit Vlp. c. suprad.*

Cedere haustum, & Cedere iter dixit
Vlpianus, l. 3, ff. de seruit. rustic. pro consti-
tuere, & transferre ius aquæ hauriendæ,
& eundi, ut l. per fundum, in prin. ff. cod. &
seruitutem Cedere eodem sensu dixit
Paulus, l. nemo, 39. D. de seruic. urb. & sa-
pienti, ff. D. de omni. prad.

Cedere legibus, apud M. Ciceronem in *Miloniāna*, est parere condemnationi poenae secundum leges inlatā. Verba Ciceronis hęc sunt, Siue Milo morte patriam liberare voluisset, non dubitaturum fortem virum, quin cum suo periculo salutem Reipub. adtulisset, cederet æque animo legibus. Id quod ad caus-

fas ciuiles produxit, & iudicatum facere interpretatus est Oldendorpius.

Cedere nomina, est debita transferre, ex l. Iulianus. D. de pat. hered.

Cedere opera, eadē significatione dicuntur, quā cedere legata: quod plene sic potest effertur. Cedere dies, quibus opera aut legata debebantur. Hinc illud Vlpiani, l. si quis. 13. D. de oper. liber. Iudicium de operis tunc locum habet, cum opera præterierint: præterire autem non possunt, antequam incipiant cedere: & incipiunt, postquam fuerint inditæ. Sic accipitur in l. ha. opera. 23. & interdum 34. D. eod. Diuersum est in operis in stipulationem deductis, l. quoties, 24. D. eod.

Cedere intercessioni, apud Budæum in l. 2. de orig. iur. est admittere oppositionem, nec procedere ultra. Vnde sublata intercessionem, quod nunc dicimus, Non obstantē oppositione.

Cedere tempora dicuntur apud Paulum, l. 1. D. de iur. & fact. igno. & Gaium in l. annus. 6. D. de calum. & Vlpianum, l. 4. ff. de aduersus. quæ currant, & computantur.

Cedere testibus, testibus conuinci. Cedere vita, est sibi mortem consciscere. Budæo in adno.

CEDENS censetur extranei loco, l. si cum emptore, in princ. ff. de pact. l. 2. §. cum qui debitori. ff. de hered. vel action. vendit.

Cedere tutela, in Institut. Vlpiani tit. 17. abire a tutela, & ipsam deponere apud acta, & in alium eius administrationem transferre. Porro illud legitimis licere, testamentis datis tutoribus non item, idem Vlpianus ait. Hinc

CESSTVS tutor, cui iniure tutela cessat, idem Vlpiano in Epitome. Et si hoc in loco, Cessitum legi vult Turneb. Aduers. lib. 1. ca. 21. Hinc

CESSTIA tutela, quæ ita in iure cessat, est, & translata. Et Libertas cessitia, quæ vindicta datur.

CESSTIO in iure, cuius etiam commemorat Cicer. in Topic. est communis alienatio, & mancipii rerum, & nec mancipi, quæ sit per tres personas, in iure cedente, vindicantes, addicentes.

Cessio nominum, l. Iulianus, 30. ff. de per. hered. Vide, Cedere nomina.

Cessio feruiturum, l. sed, 940. 22. ff. de feruis. rusticis.

CESSIMIRE, in l. si ex plagiis. §. in plagiis. ff. ad legem Aquil. est retrō redire, ex interpretatione Alpheni, eius legis auctoris: quod & Accursius recte intellexit. Eo dicendi generis vsus est Iustinus lib. 2. Aut si hoc parum tritum extat, vos commissio prælio, ite cessim, inhibet remotos, & à bello discedite.

Καμίνια, Theophilus in §. sacras. Instit. de rerum diuis. interpretatur res sacras, & donaria ritē ad ministerium Dei dedicata: cuiusmodi sunt vasa, vestes, & similia pretio magno habita, ut est in l. sanctum. C. de sacrosanct. eccle. Sunt qui putent καμίνια numero vnius munus, multitudine verò mobilia præriosa significare.

CEIMELIARCHÆ, vel κεμελιαρχος, in l. si. C. de bon. auct. iud. pos. qui Ceimeliis curandis præstion.

CEIMELIARCHION, ad sacram interpretatur Iustinianus, l. l. i. lib. 3. C. de agricol. & censu. lib. 13. vel potius locum in ecclesia, ubi καμίνια reponuntur, per d. l. fin. Huius meminisse Alciatus lib. 9. Prærog. c. 7.

CELARE, pro abscondere notæ significationis est: falsi speciem esse, & ad legem Corneliam de falsis pertinere Paulus ait, l. qui testament. 2. D. de fals. & l. instrumentorum. §. Paulus. D. eod. ubi Bartol. hoc annotat, recte quidem. Celare dicitur etiam is, qui res amouit, ut colligitur ex l. si concubina. §. res amotas. D. rer. amor.

Celare fugitiuum, in l. 1. D. de fugis. & defunct. Accus. est quod velis ignorare eum, ad quem ea res peruenit, alicuius comodi sui causa. Sed addes dolo malo, per l. doli in princ. ff. de seru. corrupto.

Celare venditorem, sic accipiendum recte putat Vlpianus, l. 1. §. 1. D. de seru. corrupto. nō solum si quis non admonuit, sed & si negauit seruitutem deberi.

CELYTUM, pro occulte & abscondite posuit Sisenna in historiis, referente Agellio lib. 12. c. 15.

Κεραία, inter vasa, quæ dulcedines, & confectioes, & saporē ad comedendum continent, posuit I. Pollux lib. 6. Onomast. c. 12.

CELEBRIS ciuitatis adpellatione, apud Vlpianum in l. si in aliam. (sic incipit in Pandect. Florent. in vulg. si in aliquam.) D. de officio Procons. continetur ea, quæ ab ho-

ab hominibus frequenter

Celeberrimus apud Iulianum populi arator D. inter pop. ul. iudicio clarissimus, & fa. augustinus. CELERARE, vnde de iur. qui se def. in frequenter rem aut Celeberrime vendit.

la. C. de comm. rer. alien.

CELERE, quod

Pomponius lib. 1. quod

populi. ff. de iur. iur.

verborum. d. §. quod ad

& Felix lib. 3. & L. F.

probat. eos Rom

adpellasse Plutarchum

enim erant ad e-

diam, ut idem & D.

serunt, & celeritate &

idem & Feneftella le-

rum sententiam præ-

dixit. §. quod ad magis

der. Rem interdicto

lib. 7. quod & O

in lib. Pastorum l. i. i-

centos eos fuisse Hal-

lus prodixit. Vnde

care possunt quos ad

garde du Roy. Grecus

di. Veteribus Gra-

dicebantur, & d. n. i-

erant Scyllæ, ut apud

Germani. Hinc

CELERITA

tionum, id est, acto-

l. 3. sed si de iur. iur.

rum & c. rem. in co-

statum sequatur aliu-

men desiderare apud

dam. infest. signi-

omnibus, etiam festi-

tione excutere. Est i-

tionem contraria. d. l. 1.

CELEBRITER

& sine vlla dilatione

sum. Et eodem ser-

Celerimē in Iustini-

l. si quo. C. de positi. Q-

leger celeriter arbitri-

inque eius esse pote-

piani exprimitur. l. 1.

Ex eo verbo, Celer-

depositi causam sui-

l. si quo. Et

ab hominibus frequentatur.

Celeberrimus apud Hermogenianū, l. si res pupillaria. §. o. d. de admin. tut. dicitur populi iudicio & testimonio diuitiis clarissimus, & fa uigeratissimus.

CELEBRARE diuisionem, in l. unio. de iis. qui se des. lib. 10. C. est in populi frequentia rem diuidere.

Celebrare venditionem, est vendere, l. i. c. de comm. rer. alien.

CELERES, quorum commemorat Pomponius, l. 2. §. quod ad Magistratus. & §. populo. ff. de orig. iur. dicebantur equites veteribus. d. §. quod ad Magistratus. quod & Festus lib. 3. & L. Fenestella lib. 2. ca. 2. probant. Eos Romuli comites videtur appellasse Plutarchus in eius vita. Delecti enim erant ad eius corporis custodiam, ut idem Q. D. Halicarnassæus referunt. à celeritate & velocitate dicti, ut iidem & Fenestella scripserunt: in quorum sententiam pedibus iur. Zasius, in dict. §. quod ad magistratus. Tametsi à Celere Remi interfectore ductos putet Festus lib. 3. quod & Ouidium confirmasse in lib. Pastorum scribit Fenestella. Trecentos eos fuisse Halicarnassæus & Festus prodiderunt. Vnde Galli Celeres vocare possunt, quos adpellant, Le corps de garde du Roy. Græcis Σαυροπόδαρις dicti. Veteribus Græcis etiam Λετοργοί dicebantur, & Θηροστοι ἑκαστοί τας, qui ferè erant Scythæ, ut apud nos Heluetij v. l. Germani. Hinc

CELERITA, si id est, velocitas actionum, id est, actionum, apud Ulpianum l. 3. §. sed si debitorum. ff. de donatio. inter virum & uxorem. in cum sensum, ut vnum statim sequatur aliud. Celeritatem tamen desiderare apud eundem in l. i. ff. de damn. infect. significat negotia diebus omnibus, etiam festis, atque vlla dilatione excutere. Est igitur Celeritas dilationi contraria, d. l. i. Hinc

CELERITER, pro statim, illico, & sine vlla dilatione, in l. ne quis. ff. de cust. res. Et eodem sensu.

Celerimè in Iustiniani constitutione, l. si quis. C. de positi. Quod tamen dicunt leges celeriter, arbitrio iudicis relinqui, inque rursus esse potestate, sententia Vlpiani exprimitur, l. i. in si. ff. de iure delib. Ex eo verbo, Celerimè, colligit Barri depositi causam summariam esse, in d. l. si quis. Et

Celerimus finis, hoc est, non moratorius, & absque vlla dilatione, in l. 5. fin. C. de veter. iur. emulcan.

Κελευς, qui sociis naualibus imperat l. Polluce interprete, qui à Plauto hortator dicitur, Hinc

Κίλευρος, hortamentum, exhortatio nautica, Iudæo in l. i. §. qui sunt. ff. de naut. caup. hab.

CELLA, à celando ducta, locum significat ubi quid sconditur, repositorium, Græcis δὲν δίκην, in qua res esculentæ & poculentæ reponi solent. Ex epichetis, & adpositis, siue (si malis) adiectius significationem sumit. Vnde Cellam oleariam & vinariam dixit Vlpianus, l. si habitatio. §. fin. ff. de visu & hab. Et Cellam penariam idem dixit l. 3. §. siue autem. ff. de penu. lega. pro reposito-rio eorum, quæ sui potuique sunt Caper tamen, inquit Cuiac. Obs. li. 10. c. 26. Cella, inquit, penaria, non penuaria dicendum. Et veteres glossæ, Penaria cella, & prompenarium, τοῦ κελῶτος.

Cellas promas, pro sepulchris posuit Tertullianus in lib. de resurrectione carnis. Nam, ait, cum legimus, Populus ræcus introite in cellas promas quantulum, donec ira mea præcreat. Sepulchra erunt celle promæ, in quibus paulisper requiescere habebunt, qui in sinibus seculi sub vltima ira per Anci christi vim excesserint.

Cella etiam ad alias res pertinet, sumiturque pro loco, in quo reponimus, quæ occulta esse volumus, ut l. 3. ff. de offic. pr. et. §. vig. & l. si quis sit fugitiuus. §. apud Calium. ff. de edil. edit.

Cella etiam, interprete Pontifice Maximo, in c. priuilegium. de verb. sign. lib. 6. dicuntur loca secreta & solitaria quæ ab hominum separata conuiuium sunt, ad contemplandum, & Deo vacandum: de his accipi debere c. qui verè. 16. q. 1. restituitur gl. in d. c. priuilegium. Hinc

CELLULA, 18. q. 2. c. cellula. & c. seq.

CELLARIVS, qui cella penariæ prepositus est. sic accipi debet in l. nominatus. 24. ff. de manum. rest. Sic fortè accipitur in l. hac sanctione. fin. de diuers. of. fe. lib. 12. C. Ab his autem præberi solebat cibis & potio. Eodem sensu CELLARIVS videtur interpretari Vlpianus, l. quæ situm. 12. §. si aliqua. ff. de instrum. instru. leg. ubi vulgaria exemplaria habet

id est, testamento, aut censu, aut ante Consulem fuerint manumissi. vbi pro Censu legitur in quibusdam exemplaribus in Ecclesia.

CENSUARI à censu ducuntur. *Horum fit mentio in l. si quis intra. 7. C. de bonis proscriptis.* Sunt hi qui censum pendere debent, quique censibus obnoxii sunt: pro qua voce in *C. Theod. eod. tit.* legitur *Caesarij*, quo fit ut in quibusdam exemplaribus manuscriptis *C. Iustiniana* sic legatur: atque vox *Caesarij* omnibus ferè probatur.

CENSUALES, ij sunt qui dicuntur Tabelliones, & scribae, & librarij censuales ministerij: id est, qui operam suam accommodant magistro census in vrbe, & acta Senatūs consulti. Sic accipi debent in *l. 2. & 4. C. de prin. ag. in reb. lib. 12.* & in rubr. de tab. scrib. logographi & censuales lib. 11. C. Sic & apud Capitolinū in Gordianis: Senatūs consultum tacitum (inquit) fieret, ita ut non scribae, non serui publici, non censuales illis adibus interessent. Et apud Symmachum in Epistola: Argenti (ait) publici ratio, quod censuales editores munerum contulerit. Et in Nouell. 17. Censuales adparitio, pro magistri Censu adparitoribus, qui elogia intiment, sic somitur in Iustini constitutione. *l. consilia. C. de testam.* Hi censuales etiam vocantur legati ad Censum accipiendos, apud Hermogenianum, *l. j. D. de mun. & honorib.* (vbi in editione Florentina lege scribatur, pro scribitur, de quibus etiam meminit Nouell. 17. et dē eis, vbi annotat eos adpellat Iustinianus. Iulianus & vetus interpretes vertunt Censuales: vide *A. cursum in §. coges. in auth. de mand. princip.* Hi etiam Praetores & Quaestores nominantur, ut ex *C. Theod. sexto colligi potest, & l. j. C. eo. de priuileg. dom. Aug.* His etiam iunguntur subseribendarij, actuarij: diurnarij, regendarij, *l. 8. C. Theod. de coh. princ. & alij in l. ult. C. de tab. scrib. leg.*

Censualis contractus est, cum quis ius, quod in re habet, siue directum, siue utile dominium, alienat pro sua in alium, pro certa pecunia, puta pro centum, & praeterea constituto annuo censu. Sed per emphyteuticarium contractum non transfertur omne ius in emphyteutam, *l. 1. C. de iur. emphyteut.* vbi vide Doctores.

Censualium equorum fit mentio in *l. comperimus. 19. C. de cursu publi. lib. 12.* sed verius est ut ibidem legas *Censualium*, hoc est, cursui destinatorum, ut & docet *Trinsep. & rub.* illius tractatu: cui rei etiam indicio est, quod his verbis scribit Cassiodorus *li. 5. Variarum epist. ad Mammillam.* Qui supra (inquit) eundem nomen cursuales equos usurpare praesumunt.

Censualis forma quae fit, adparat ex *l. 4. & pass. D. de censibus*, ut agri nomen, ciuitatis, & pagi referatur in censum. Censualia muneris, *l. 2. C. de priuileg. eorum qui in sac. palat. milit. lib. 13.* Censuale officium, in *l. testamenti. 18. C. de test.* exponit Alexander Imolenfis ibid. Censuum magistrum: cuius expositio iuuatur noua Iustiniani constitutione *44. §. lra dē spuos.*

Censualis professio, in *l. censuali. 7. C. de donat. & l. omnes. 3. sine cens. vel reliq. C. Theod.* Censuales paginae, *l. fin. C. Th. sine cens. vel reliq.* Censuales libri ac tabulae, *l. 4. de agricol. & cens. lib. 11. C.* qui sunt, ex eo loco disces aperte.

CENTENA, ordo est, & dignitas, & gradus promotionis in schola agentium in rebus, *l. 1. de Caesariani. C. Th. & l. 1. C. Theod. de murileg.* *l. 5. C. Theod. de decurionibus, & alibi passim in eodem. C.* Hinc

CENTENARI dicebantur, qui eum gradum in schola agentium in rebus tenebant, *l. 1. C. de lucro aduocat. lib. 12. l. 4. C. de ag. in reb. eodem. lib. & l. 1. de exact. tribus. lib. 10. C. & alibi passim.* Porro qui Centuriones veteribus dicebantur, eos suis temporibus Centenarii dici solitos refert Vegetius *lib. 2. cap. 13.*

CENTENARI liberti in lege Papia dicebantur qui centum millia sestertiorum rem habebat, *l. si liberus D. de iur. patro. & §. postea. Instit. de success. lib. 1.* Hi (ut scribit Asonius) Censi dicebantur, veterum more. Quod autem apud Imp. §. leg. legitur, Centum millia sestertium centenariis aureis comprehendit, falsum esse annotat Horom. Non enim (inquit) centenari, sed milleni aurei siue solidi centum sestertium millia constituunt. Quapropter aut hallucinatum Tribonianum fuisse, aut locum corruptum, in Instit. comment. docet. Vide Au-

de Aureis.

CENTESIM

Vltra centesimam

CENTESIM

pro de clea pendunt

accessio, quam in re

adtores cingunt. Hu

nis: Qui oleam cu

quantu ement, om

ma accedit. Cui pro

tionem decimaz, vi

res solent centesim

forma fecerit.

CENTESIM

no accipitur in pro

D. de cens. & §. qu

fit test. ut. atque in

V. p. an. l. 1. §. 1. D. de

Theophil. ad §. qui aut

Centesimae Kalene

centesimae. 46. D. de

centesimis mensis, A

Quae, interpresum i

dum centum anno

quos reprehendit id

l. 1. §. 1. 2.

CENTESIM

prolimum in Opil. Ma

bum esse ait Egnati

enim vbi quid graui

decimus quisque,

extremo supplicio.

hoc Centesimare Me

bic fuisse Capitolin

tem diceret, quan

qui digni essent de

limatione.

CENTENS

dictis Florentinus sa

in genere scire opor

guitur. l. 1. r. c. 6. E

E. & 1. poluisti N. v

Hinc l. 1. in P. Fl. t

simus, & c. legimus,

nam Cuius, hanc l

bat, & vna cum l

Græco more veter

bit.

CENTIES au

dum in Pand. Flor. inc

verb. sig. compendia

figantur centies

retorum, G. Haloam

na interpretationem

Ciculus lib. 3. c. sic de

de Aureus.

CENTESIMA vsura, vide infra **Vsura** centesima.

CENTESIMA apud **Catonem**, in capite de olea pendenti lege, centesima est accessio, quam in redigenda pecunia coactores exigunt. Hæc sunt verba **Catonis**: Qui oleam emerit amplius quam quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedit. *Cis. pro Rabirio*. Vtrum accessio decimæ, ut facere nostri coactores solent centesimam, an decessionem de summa fecerit.

CENTESIMVS lapis, pro milliaro accipitur in l. propter litem. 21. §. licet. D. de excus. & §. qui autem excusare. In hoc eod. tit. arque ita videtur explicare **Ulpianum**, l. 1. §. 1. D. de offic. pref. urb. & **Theophil.** ad §. qui autem excusare.

Centesima Kalendæ, apud **Paulum** in l. centesima. 46. D. de verb. oblig. dicuntur centesimi menses. *And. in Alciato & Lac. Cuias. interpretibus in d. l. centesima.* quidam centum annos interpretabantur, quos reprehendit idem **Alciatus lib. 2. Parerg. c. 23.**

CENTESIMARE, apud **Iulium Capitolinum** in *Opil. Macrino*, militare verbum esse ait **Egnatius** ad illum. Milites enim ubi quid gravius admisissent, sæpe decimas quique, interdum centesimus extremo supplicio adiciebatur. Verbum hoc **Centesimare** **Macrini** proprium scribi fuisse **Capitolinus**, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui digni essent decumatione aut vicissimariatione.

CENTIENS, pro centies in **Pandectis Florentinis** sæpe reperimus. Quo in genere scire oportere admonuit **Augustinus lib. 6. c. 6. Emend.** veteres inter **E.** & **Sposuiss.** N. ut mollius proferrent. Hinc sæpe in **P. Fl. thesaurum**, & vicissimum, &c. legimus, *Caper tamen, ut annotat Cuiasius*, hanc scripturam non probat, & vñ cum **Donato Thesaurum Græco** more veteres pronuntiasse scribit.

CENTIES aureorum, in l. propemodum in *Pand. Flor. incipit centum. 88. D. de verb. sig. compendiarie* dicendi genere significantur centies centena millia aureorum, **G. Haloandro** interprete, cuius interpretationem probat **A. Augustinus lib. 2. c. 6.** Sic decies sestertium, pro

decies centena millia sestertium.

CENTGRAVII, vide **GRAVIO**.

CENTONES, vela sunt ex pilis caprarum, siue panni crassiores, ex lana diuersorum colorum confecti. Meminit eorum **Ulpianus**, l. quasitum. 12. §. si domus. ff. de fund. instr. **Alexan. Neapolit. li. Genealog. dierum.** Dixere autem, inquit, centones ex vilis grossioribus sagula intertexta vilioribus pannis, quibus domorum tecta, tabulata, aut lignæ machinæ militares, adversus incendia, si ignis maior vis ingruat, muniuntur. Vide in *Chiliad. Erasmus. Farcire centones.*

CENTONARI, de quibus in l. j. & 2. C. Theodo. de centonariis & dendrophoribus.

CENTVM anni, finis vitæ longæ, ut hominis, l. an vsu fructus. D. de vsu fructus. Sic & centesimus annus, ut ait **Caius**, l. 56. D. de vsu fructus. Vide infra **Vita**.

Centum, quæ in arca habeo, apud **Ulpianum**, l. j. §. ad eod. D. de dot. preleg. ad rei veritatem pertinent, eamque spectant: atque id eod. si nihil sit, nihil debetur.

CENTVMVIR, iudices quidam erant, vel **Ouidio** teste, lib. 3. de Pontico: Usque fui solius, sed issem forsitan unum.

De centum iudex in tua verba viri. Non autem magistratus. De quibus ita **Festus lib. 3.** Centumviralium iudicia, à Centumviris sunt dicta. Nam cum essent Romæ triginta & quinque tribus, quæ & curiæ dictæ sunt, terni ex singulis tribubus sunt electi ad iudicandum. qui Centumviri appellati sunt: & licet quinque amplius quàm centum fuerint, tamen quod facilius nominarentur, centum viri sunt dicti. **Cicer. lib. de Orat. 1.** Nam voluit in foro, hærere in iure, ac Prætorum tribunalibus iudicia magna obire, in quibus sæpe non de factis, sed de æquitate & iure certetur: iactare se in causis Centumviralibus, in quibus vsque capionem, tutelarum, genitricum, agnationum, alluvionum, circumluuionum, nexorum, mæcipiorum, pærietum, luminum, Allicidiorum, testamentorum ruptorum, aut ratorum, ceterarumque rerum innumerabilium iura vertuntur, &c. Posterioribus autem temporibus eorum iurisdicctio multum erant ut ex **Fab. lib. 4. cap. 1. videre licet**: item l. j. cap. 2. & lib. 11. cap. 1. Augustus autem est

postea Centumviorum numerus, scilicet ad centum octoginta, manente ramen semper nomine, diuisusque in quatuor consilia pari iudicum numero, *ut restatur Plinius lib. 6. Epist.* quibus omnibus præerat Prætor, *ut idem libro 5. significauit his verbis:* Hoc factio Nepotis commotus Prætor, qui Centumviralibus præsidet, &c. trant autem Centumviorum consilia quatuor vsque adeo proxima inter se, *ut* actiones vnus Tribunalis ab alio exaudiri possint, *ut ex eodem Plinio lib. 2. intelligimus, & Quinziliano lib. 12.* vbi meminit Trachalli. Hinc idem Plinius 4. Centumvirale iudicium vocat. Quadruplex: Proximi (inquit) cum apud Centumuiros dixissem, subit recordatio, egressi me iuuenem æquæ in quadruplici iudicio: processit animus, *ut* solet, longius, cæpi reputare quos hoc in iudicio, quos in illo socios habuissim.

CENTVMVIR A LES causus su. præmemoravi: *de his loquitur Plin. lib. 2. Epist. 14. ad Maximum.* Eas in duas hastas diuisas docet M. Fabius, *lib. 5. C. de præiudiciis.*

Centumviralis hasta, quæ in foro centumviorum erigebatur, *ut* sciret populus iudicandi tempus. Idque nostro quoque seculo plerisque in locis receptum videmus, *ut* iudicij auctoritas solenni baculo significetur: *ut scribit Bud. l. 2. D. de orig. iur.* Centumviralis autem hasta meminit Suetonius in Augusto, cap. 39. in hac verba: Auditor & aliarum rerum fuit, in quæ ne acta Senatus publicarentur, &c. *ut* cura ærarij à Quæstoribus vrbis ad Prætorios prætoresque transferebat: centumviralem hastam, quem Quæstura functi consueverant cogere. Decemviri cogere.

Centumvirale iudicium; pro inofficiosi testamenti querela accipitur in l. Titia. 13. ff. de inoffic. testu. & in l. prætor. 30. de lib. leg. & l. fin. C. de petit. heredita. Visu- capiones quoque, tutela, gentilitates, &c. quæ supra ex Cicero annotauimus. A Valerio Maximo hastæ iudicium vocatur: Centumuiros enim, hasta in foro posita, iudicasse constat.

CENTVRIA, inquit Festus lib. 3. in auris significat ducenta iugera: *de qua ita Varro lib. 4. ling. Lat.* Centuria prima à centum iugeribus dicta, post duplicata nomen retinuit: *ut* tribus multiplicata

idem nomen tenent. Huius etiam idem in libro de re Rustica meminit: Bina iugera, quod à Romulo primum diuisa dicebantur, viritumque quod heredes sequerentur, heredium appellarunt: hæc postea à centura, & centuria dicta. Quo sane loco non dicit initio centum iugerum, *ut* hic fuisse: nec sibi vtroque constare videtur. Siculus Flaccus in l. de condi. agr. Centuriis (ait) quarum mentionem nunc facimus, vocabulum datum est ex eo: Cum antiqui Romanorum agrum ex hoc capto, victori populo per bina iugera partiti sunt, centenis hominibus ducenta iugera dederunt, & ex hoc factio Centuria iuste appellata est. Sic sumitur in l. omnes. 10. C. Th. de anno. & tributu. & in Nouel. Iustin. 12. in prime. In hoc significatu Centuriarum modum docet Hygenus, l. de limit. constit. earundem in scriptores Siculus Flaccus, lib. de condi. agrorum. Hinc eodem sensu

CENTVRIATIO, apud Sic. Flaccum, diuisionis forma.

CENTVRIA verò in re militari, auctore Festo, l. 3. ceterum homines significat. Hinc Varro lib. 4. ling. Lat. Centuriæ, quæ sub vno Centurione sunt: quorum centenarius iustus numerus.

CENTVRIO apud Macrum, l. milites agrum 5. irreuerens. D. de re mil. & in rub. C. Theo. de Centur. qui centum militibus præerat. Centurionem autem insignie erat vitis, quam manu gestabant, *ut* ait Plin. l. 14. c. 1. Vites in castris summam rerum imperiumque obtineant. Centurionum in manu vitis, & primo præmio tardos ordines ad lentas ducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Cuius rei & commemorat Alex. ab Alex. Gematium dier. lib. 5. c. 8. & Macrobius, d. 5. irreuerens. ibi, qui vitem tenuit, id est, Centurionis munere functus sit. Habebant & corpus, quod deferere non licebat, l. vnica. C. Theo. de Centurio. Centurionem verò pro Centurione posuit editio Florentina, in l. inter socerum. 5. conuenit. D. de pact. dor. & l. Centurio. D. de vulga. idque moro veterum, qui ypro v, vsi sunt. Sed & i. x. y. hac figura, v, vidimus sæpè in Diogene Laertio, in li. Decr. quæ est forma, y. Latinorum: nam veteres Syllam, & Sullam dixerunt. Centurio primi pili dicitur, qui & primipilarius, Ant. August. ad Modestum. D. de excusat. tur. Hi

Tacito

CE
Tacito sunt Centu-
rium, primas prin-
tis.

CENTVRIA
l. 3. quia pop. Rom.
quidam pro turmis
diuisus erat. Afcon-
no dicuntur, cum ad
fere. e. iustagium qu-
mas. iustis erat pop-
Centumata lex, vi-
Centuritus ager,
finitus Festo l. 3. qui
cubus ducenta iuge-
rum etiam exercitum
ling. Lat.

CENTVSSIS
As enim libra erat
Varro lib. 4. ling. Lat.
a pondum dicebat
reliquam di tum
tam Varro apud Gell-
quillium norunt,
ducentum, se, qui
fin: l. est, centum ad
pro centuisse. Bada
verbo etiam centum
bit.

CERA non istum
ficat enim quod, me-
superest, iustum in-
antig. Cera etiam p-
laribus l. p. i. m. de ve-
uenali,

CERAT liber medio
Hinc profecta form-
canda, i. m. Sueton-
dum, inquit, ex qua
stituere, reliquos in-
extrema parte restat-
ma est testamenti in-
cia. l. 4. Parerg. c. 6.
tuto hæredis, capi-
testamenti erat. Sed
stinatus ut, l. 4. an

CERAT & tab-
pugilariis ponunt
gium, in 5. nihil autem
Veteres enim cerati
bit Ammon. August. l. 1.
duas, 5. si verò, D. de
tabellæ, id est, cera
Alexand. l. 2. ca. 30. Ge-
nomena literis non
bantur: aliquando

Tacito

OS. Graecum est vera
 Rectoris auctoritas in
 illis significat, et, dem

in Graecia confitetur. C. de

Chrysop. cap. 78. de

eb verbis episcopo cre

dictur unde a Popu

lari. Tunc huiusmodi

et postea sublatum

et significatur in E

phropi. sic enim ibid

inter episcopi.

que a fructum, et in

causis. Et de fructu

in comedis. Vili

Plato, et capere de

et malitiam in ca

liorum veritas, et

et eodem sensu Cho

phylentum dicitur

et locum sig. thea

met, in Decretalibus

et caput dicitur. et de

et g.

atione Iuriscōsulit

monetur, quam im

et pro rebus heredi

et est solon apud Dea

et quia et dicitur. In

one, et dicitur. In

tem verbi significatio

peritiam Lucius, et

et post, et in 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et dicitur. In 1. de ver

et. C. de episc. aud. & l. fin. C. de postli. re-
 ner. Az o & Accursus, in dict. l. Christiano-
 nos. scribere. Nisi dicas pro cetero Chri-
 sti fidelium accipi, quibus pro captivo-
 rum redemptione hoc officium pietatis
 incumbit. Prior tamen interpreta-
 tio prior visa est: innatur Novella Iustini-
 niani constit. 131. §. et de xlii. Christianus
 autem recte virum ad persequendum
 ius suum scriptis legibus, quia lex est
 creatura & ordinatio Dei, id est, conser-
 vatio civilis iustitiae. Nam pollicetur sta-
 tus est Dei opus, etiam si personae sint
 impii, & abutantur tali ordinatione.
 Paul. Roma. 13. Non est potestas, nisi à
 Deo. Et Psal. 81. Ego dixi, Dilectis, hoc
 est, gerentes officia divina: quae sunt,
 conservare iustitiam, & iudicia, defen-
 dere innoxentes; panire delicta, mili-
 tiam legitimam exercere, ad defenden-
 dum bonos. Christiani autem dicuntur
 à CHRISTO, l. i. C. de summa Trin. Sic &
 Christianus adiones sibi competentes,
 velut instrumenta exigendi debiti, exer-
 cere potest secundum iuris praescriptum,
 modo semper ambiat concordiam boia
 fide.

Χρυσή, χρυσή, χρυσή, χρυσή, χρυσή.
 Id est, aurea pro aureis, & centum bu-
 bus emenda pro novem iuvenis redi-
 mendis. Hoc Carmine Homeri lib. 6. I-
 liad. πειρησάμενος usus est Iustinianus, in
 Proaio Digest. incip. omnem in fin. quo
 permutationem inaequalem significat.
 quod & M. Cicero lib. 6. Epistol. ad At-
 tium. Epist. 1. indicat his verbis: Habes
 ad omnia, non ut postulasti χρυσήν χρυ-
 σήν, sed paria paribus respondemus. &
 Gellius lib. 2. cap. 13. satis aperte osten-
 dit, disparitatem notans. Alias effertur,
 Diomedis & Gluci permutationio. Vide
 Erasmus in Chylid.

CHRY SOLITH, inter gemmas
 perlucidas recensentur ab Vlpiano, l.
 clem aurum. §. perveniamus. D. de aur. &
 argen. lega. eam esse colore aureo trans-
 lucidam ait Plinius, lib. 37. cap. 9. Hanc
 commemorat Isidorus, lib. 16. Etymol.
 cap. 14.

Χρυσή, vide supra in verbo Bal-
 luca.

CHRYSVLC A, aqua vulgò Aqua
 fortis vocitata, cuius vi aurum à quo-
 cunque metallo deduci scribit Alcia.
 lib. 3. Parergum, cap. 11. cuiusmodi ars Vl-

piani temporibus inuenta nō erat, ut ex
 eiusdem responso colligit idem Alcia-
 rus, quod extat l. idem Pomponius. §. §. i. ver.
 sed si deduci. D. de rei vend.

C I

CIBARIORVM appellatione
 neque habitationem, neque calciarium,
 neque vestiarium contineri Vlpianus re-
 ctè scribit l. diarius. 21. D. de alim. & cib.
 idèque de cibo tantum accipienda pu-
 tat. & vide infra, Cibus. Eam quoque si-
 gnificationem videtur indicasse Varro,
 lib. 4. ling. Lat.

CIBILLAM, à cibo duci rectè cen-
 set Varro, lib. 4. ling. Lat. càmque esca-
 riam mensam dicit: prius erat quadrata,
 postea rotunda facta: quae omnia con-
 firmant Vlpiani interpretationem, d. l.
 diarius. ut non immerito cibaria a ve-
 stiaris separarint, Sczuola l. Gai. 13. D.
 de alim. & cib. leg. & Paulus l. Lucius. 12.
 D. eod. In alimentis diversum Modesti-
 no placuit, l. 4. D. eo. At libriveteres a-
 pud Varronem, ut refert Turn. in suu, in
 Varr. comment. Cillibam legunt. Hinc
 Festus, Cillibae erant mensae rotundae: at-
 que dictas à cibo per traiectionem lite-
 rarum aut syllabarum, ut fieri posse ali-
 bi Varro dixit. Putat tamen Turnebus
 non à cibo sic deducas, sed à Graeco κί-
 λικας, quo significatur mensa tripes.

CICATRICEM in notè adpella-
 tione contineri ait Vlpianus l. i. §. fin. D.
 de fugit quod & videtur observasse Bal-
 dus (cuius loco Bartolum citant lexico-
 graphi) in l. si quis metallum. C. de pan. cā
 igitur evidentem re tē appellat idem
 Vlpianus, l. queritur. §. si. D. de edil. edil.
 remanet enim vulnere sanato.

CIERE dicitur, quae nominat.

CILICIA Vela, Cassius apud Vlpia-
 num, l. quasium. 12. §. si domus. D. de fund.
 instrum. cetera de pilis, in castrorum, nau-
 tarumque usum, scribit Aconius: sic &
 accipienda sunt in l. fundi. §. quae tabula. 12.
 de actio. empr. Sic dicta, quod in Cilicia
 (sic autem legendum, ut & Flor. Pand. l. 1.
 in fin. D. de censibus.) eorum vltus ortus
 esset, vel potius à ciliis, ex his coacta ve-
 stimenta vulgò Peltra vocamus: nempe
 τὰ ἐντελῆ ἢ αὐτὸν ἐντελῆ. Hinc Conci-
 lare verbum Fullonum. Varro lib. 5. de
 Ling. Lat. apud Fullonem vestimen-
 tum cum cogitur, conciliari dicitur. De
 his accipiendum Virgilij versum lib. 3.

apud Græcos *πρωτόδικον*. Paulus l. exceptiones. 7. §. 1. D. de except. si quis fideiufert pro minori viginti quinque annis circumscripto. Pleraque autem in minoribus hoc verbum usurpatur. Cicer. lib. Officior. 3. Circumscriptio adolescentum lege Latoria vindicata est. Pro Cluentio: Cum omnibus his fraus, omnes insidie, circumscriptioque adolescentium naterentur. Hinc

CIRCUMSCRIPTVS dicitur, qui dolo alterius decipitur, l. item exigit. 16. D. de dolo mal. l. si ex causa. 9. §. 1. D. de minor. Porro autem is circumscriptus non videtur, qui iure communi est vultus, idque Zeno Imperator constituit. l. si ma. C. de in integr. restitut. Hinc eodem sensu.

CIRCUMSCRIPTIO, Græcis *περιγραφή*, est cum quis scripto quidem legis pareat & satisfiat, sed non etiam menti, cuius duo exempla exponit Cuias. ob. l. 13. cap. 23.

Circumscriptorem colubrum, hoc est, deceptorem, appellat Tertullianus.

CIRCUMVENIRE eodem sensu quo circumscribere, hoc est, accipere, accipitur. l. in causa. 16. §. penul. D. de mino. idque l. j. §. dolum. D. de dolo mal. Suat etiam qui putent circumvenire quem posse sine dolo.

CIRCUMSTANTIA alicuius loci, intelligitur per 30. pedes, ut dicit Bartol. in litem apud Labonem. §. conuictum. D. de iniur. Circumstantiæ autem, quæ in iure variant omnia, ut æquitas, inde colligatur, septem sunt: Causa, quare aliquid factum sit, persona, quis, & cum quo fecerit: locus, ubi factum sit, tempus, quando factum sit: quantitas, magnus an exilis sit: qualitas, quomodo factum sit: euentus, an metu, vi, errore, dolo, culpa, casu fortuito factum sit. Claudius Saturninus in l. aur. facta. D. de pœnis. Secundum istas enim circumstantiarum species, æquitas iubet ius summum vel intendi, vel remitti. Circumstantias dictas quidam putant, quæ in vnaquaque controversia quæri solent, & quasi questionem circumstant. Has diligenter attendendas suadet l. Chrysostom. Hom. 10. in Matth. & 23. q. 8. occidit. Circumstantiam videtur definire Angelus Claudius in dictione Circumstantia, quæ circumstat actum qua-

si extrinsecus extra actus substantiam consideratum. Oldendorpius verò sic definit: Circumstantiæ sunt notæ rerum, & personarum communes & externæ, ex quibus æstimatur iuris definitio, non solum in pœnis delictorum, verum etiam in omnibus contractibus & humanarum functionum negotiis.

CIRCVS, propriè significat omnino in gyrum ambitus, ut vult Sersius. Apud Macrum l. 5. D. operibus publicis. locus est muris sepius, in quo Curulia certamina peragebantur, Virgilius lib. 5. Æneid.

-mediæque in valle theatri.

Circus erat.

Fuerunt autem tres circi Romæ: Circus maximus inter Palatium & Auerinum: circus Flaminius, qui & Apollinaris: & circus Neronis, in Vaticano.

CISIVM, vehiculi genus est biroti, inquit Nonius, quo nunc etiam Hungari vtuntur. Cicero pro Sex. Roscio: Decem horis nocturnis sex & quinquaginta millia passuum cisis peruolauit. Hinc

CISIARIVS, ipsius cisiæ auriga & moderator, Vlpianus carucharium appellat. l. item queritur. 13. D. loca. Item queritur si cisiarius, id est, carucharius, dum ceteros transire contendit, cisiu euerit, & seruum quassauit.

CISTA, hoc est, capsula, Græcum verbum, estque vasis genus ad vestes reponendas, & id Vlpianus expressit l. j. §. si cista. D. de pœnis. quod & Iulij Pollucis testimonio comprobatur lib. 7. c. 19. & lib. 10. cap. 6. Notandum autem obiter, cistas, in illa phrasi Ciceri Cistas discicere, sumi pro vasis, in qua populus per pontes transiens, tabellas suis suffragij mittebat. At Cistiphoros, numos Asianorum fuisse, sic appellatos, quod in eis cistiferi essent sculpti, qui sacrorum mysticorum cistis inclusorum arcana ferebant, ut in Cybeles mysteriis, Bacchi orgiis, Cereris initiis. Calebant autem paulo minus semidecario Cicero huius minis in epistola, ad Atticum. Cistigeros verò Martialis eos homines appellat, qui & pro contemptissimis & despiciatissimis habebantur:

-Dum non vis nisi laro Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistigero.

CISTER-

CISTERNA

lib. 3. quod sit. 3. 10. Nam cisterna non causans, nec viuans est ad colligendam pecuniam, in tribus locis inueniuntur. D. de font. que aquæ, & vini du. garu. 3. §. sed si de na. co effuso ad vini aquæ.

CITARE, est, rem in iusticiam.

p. f. d. d. m. 7. D. d. cum preceptoribus dies eius superuenientari debet: & siac respondere, agere, bina. C. de pro Flacco voce legatos. Et non bina, cam pro tribus, in iudicium est testimonium, Venn. 10. D. de testib. pro. au. dicendum ferenum Citare autem tunc, ut legi Tur. Oratore, Gra. 15. f. 10. vel illud sit con. remissum. Vide 1. c. 13.

CITATVS re. l. in 10. D. de p. Parres, 17. in Cat. tari iuste M. F. bu. ceteri iudicis: ex patronos, ipsum verbum retinere. f. lib. apud G. llo. f. c. 1. ad d. rem. q. 1. l. 3. ad d. rem.

CITATIO, in Al. Alento rubr. C. 6. in m. institutio. q. 1. d. p. n. a. m. l. 1. d. de m. v. n. N. quo conueniunt, & rim iudicis est depo. n. omis editio, ad. cas, vel inuitat illu. re desiderat qui con. om. si in edicta uo. f. hanc clausulam non veneris, quasi

adus substantiam
incorporis vero sic
est. Non noce re-
communes & ex-
tinctur. d. finis
denditur, ven-
us contradi. buo &
um negetur.
refugit. licet omne
et valeat. d. loci
terribus p. l. loci
quo Curia certa-
t. Virgilio lib. 1.

deheant.

re: Romæ: Circus
& Aventinum:
& Apollinaris &
tano.

u. genus est biro
nunc etiam Han-
to Sax. Reges: De-
sex & quinquas-
sus peralant.

ius ciffi. iunga &
carach. nom. id-
e. D. l. i. Fem-
et, carachurus,
et nendi, ciffum
d. i. i.

cap. 1. Græcum
genus ad vides re-
arus expellit. i.
d. d. l. i. Polla-
batur. l. r. 1. 2. 9.

Notandum autem
hæc. C. i. l. i. s.
lis, in quæ popu-
lis, horis, nuntio-
a. pellat. s. quod
ultr. quæ l. i. o.

incl. u. r. m. ar-
velis. p. l. i. s.
pr. i. n. i. s. C. l. i. s.
m. i. s. s. e. m. i. s. s. a.
e. m. i. s. s. a. m. i. s. s. a.
e. m. i. s. s. a. m. i. s. s. a.

ros. vero Mart. al-
e, qui & pro con-
icantiss. habet.

re. C. l. i. s. a. l. i. s.
a. l. i. s. a. l. i. s. a. l. i. s.

CISTER.

CISTERNA inde dicitur *Festo* lib. 3. quod sit is, id est, infra terram. Nam cisterna non habet perpetuam causam, nec vivam aquam, sed locus est ad colligendam aquam pluviæ ap-
prus, imbribusque concipitur, l. 1. §. hoc interdicitur. D. de fom. Cisternam quo-
que aquæ, & vini dixit *Ulpianus*, l. vul-
garis. 2. §. sed si de nau. D. de furtu. pro lo-
co effosso ad vini aquæve custodiam.

CITARE, est per præconem voca-
re in ius, l. diu. 7. D. de in integ. rest. & l. post editum. 73. D. de iudic. Et post edi-
tum preceptorium impetratum, cum
dies eius superuenit, tunc absens ci-
tari debet: & siue responderit, siue non
responderit, agatur causa & pronunti-
abitur. *Cic. pro Flacco*: Citat præco magna
voce legatos Romanos. Hoc enim fie-
bat, cum pro tribunali stans & vocife-
rans, in iudicium euocaret. Et citare id
testimonium, *Venuleio. l. in testimonium*,
20. D. de testib. pro vocare ad iudicem
ad dicendum ferendumque testimo-
nium. Citare autem præna, & minuti-
tionem, ut legit *Turn.* apud *Cic.* in libr. de
Oratore, Græcis sunt *παραγγελλειν* & *πρωγε-
λλειν*, ut illud sit contentio vocis, hoc
remissionis. Vide *Turn.* *Aduers.* libr.
1. cap. 12.

CITATVS reus, apud *Papinianum*
l. inter 10. D. de public. iud. *Ulpianus* libr. j.
Parres, i. e. in Curiam per præconem ci-
tari iussit *M. F. bius*. In publicis (inquit)
certè iudicis vox illa præconis, præter
patronos, ipsum qui egerit citari. Hoc
verbum retinuerunt pragmatici eccle-
siastici apud Gallos. Curia (quas vocat)
seculares pro hoc dicuntur *adiourners*,
quasi dicas ad diem in ius vocare.

CITATIO, ita definitur videtur ab
Al. Alciato rubr. C. de in ius voc. ut sit a-
ctionum instituendarum principium.
quæ definitio comprobatur & omnium.
Instit. de pen. rem. litig. Sed & aliter dis-
finiri potest, ut sit in ius vocatio, per h. j.
D. de in ius voc. Nam cum quis de ali-
quo conquiretur, & querimonia sua co-
ram iudice est deposita, iudex emissio ci-
tationis edicto, ad eius instantiam vo-
cat, vel inuitat illum ad se, in quem age-
re desiderat qui conquestus est. Sed e-
nim si in edicto iudex vel prætor ad-
ciat hanc clausulam: Si in die præscripto
non veneris, quasi contumax condem-

naberis, vel repuraberis: tunc edictum
olim dicebatur preceptorium. Hodie
autem sufficit, quod dicatur: Citamusta-
lem preceptorie. Et est quadruplex
modus citandi, secundum *Guil. de Mont.*
Lau. Primus, per nuntium licetis citato-
rius: secundus per præconem: tertius
per edictum valis ecclesiæ adlium,
vel p. r. compita, *Cle. j. de iudic.* Quartus
fit ex iuris dispositione. Item quædam
citatio fit ad mentionem iudicis, cap.
consuluit. da. offic. deleg. Item citationis
sunt tres ætus: primus est preceptum
de in ius vocando: cum iud. x. iubet nun-
tio ut citetur reus: secundus denuotia-
tio, cum nuntius denuntiat citato, ut ve-
niat: tertius relatio, cum nuntius re-
fert iudici se talem in tali loco citasse.
Additur etiam quartus, scilicet compa-
ratio citati: & quando citatus reneatur
comparere, & si non compareret, mulcte-
tur, not. per docto. in c. præterea de dila. &
de illis actibus vide ca. fin. de feru. Et no-
ta quod citatio est de iure naturali, ut vi-
dere est in Clem. pastoralis. de re iud. Cita-
tus ad locum morbosum, seu ubi aer est
pestilens, vel corruptus, non tenetur
ire, cum salus hominum sit ratio ha-
benda, l. recusare, §. si quis alio. D. ad Treb.
& ibi per Barr. & docto. nec citatus pre-
emptorie potest dici contumax ante fi-
belli oblationem, l. si finis. §. si plures. D.
de dam. infecto. Porro citationis scopus
hic est, ut citatum iudicio sistat, isque in
iudicium veniat, *Alciato* in rubr. C. de in
ius vocand.

Citationum genera duo excogitarunt
interpretes: quædam enim verbalis est,
quæ præco vel voce, vel edicto quæ vo-
cat in ius: Realis, quæ fit, cum p. r. sona
prehenditur, & in ius ducitur, trahitur-
ve, & in carceris conicitur: quæ per-
sonæ prehensio, & capcio, Græcis *παρα-
ληψις* appellatur, *Pollux* lib. 8. c. *παρα-
ληψις* *πρωτων*. Vtriusque generis
commemneret *Accursius* & *Bart.* & alij
in l. consentaneum, C. quomo. & quando iu-
dex. Sanè specis quædam commemo-
rat *Bart.* in tract. in quibus casibus citatio non
valet. Citationum alia genera consti-
tuit *fo. Imbertus* in lib. forensium insti-
tutionum. Vnum priuatum, quod perso-
næ, domicilii ve fieri solet: alterum
quod publicè fit per compita sono tu-
bæ, quod *παράκλησις* *πρωτων* adpel-

laute Plutarchus in Gracchi vita: vel editis compitatum, vel ecclesiæ valuis adfixis. *Clem. j. de iudic. 5.*

CITO, in veteri interpretatione Nonell. Mandata princ. 5. sed & sufficiētes. exponit Accursius, hoc est, triginta dies. Cicero in Bruto pro fortasse vuisse videtur. Sed neque verbis apriorem citō alium dixerim. *12. x. etiam, quod citō est Græcis, plerumque fortasse valet*

CITA HEREDITAS in libris legum Romanarum dicebatur diuisa, *ut ex Festo lib. 5. & Seruio Grammatico liquet, vide infra Ercetum.*

CITATIO aqua apud Vlpianum, *l. j. §. 2. D. de aq. & aqua plu. arc. vehemētorī aequiparatur.* In vulgarib. exemplaribus est citior, quam rapidiorem interpretantur Albericus, Oldendorp. & Spiegelius.

CITHARA cum psalterio malē concordat, prouerbium, cuius sit mentio *c. diuersi. fallacis. extra de cler. coniug. quo significatur, vitam actiuam seu laicalem malē concordare cum vita clericali seu contemplatiua. Cithara enim cū sit instrumentum habens plures chordas, & valde clamorū, vitam denotat multis moribus & occupationibus deditam: Psalterium verō, vitam clericalem seu contemplatiuam, quia sonum tenuem vel exilem habet. Vide ibi Abbatem Patnor. 11. 5.*

CITRA in varios ferri significatus subiecta demonstrant. Accipitur aliquando pro fine, *l. §. D. de pub. iud. & l. ut sit. 31. D. pro socio. & alibi sepe eadem significatione.* Citra, exceptionis restrictionisue notam esse censent, *Accursio ducet, Bartol. Bald. & alij in l. transigere. C. de transact. & Alciatus lib. 5. Paradox. c. 9.* Idem tamen Alciatus in d. l. transigere, eā vocem citra. pro fine, accipiendam putat: cuius expositionem, tacito auctore, probat B. Brissonius lib. 3. de verb. signific. Sumitur etiam pro præter, *l. ult. D. de calum. ibi, & citra pretij æstimationem.* Quandoque sumitur quibuscumque priuatiuē, seu negatiuē. *l. §. filia 6. Papinianus.* (aliās est lex incipiens *si uni.*) *D. de familia eriscunda.* Ponitur etiam aduersatiuē, & accipitur pro contrā. *l. seruus. D. de nouat.* Verius tamen est, ut ibidem sumatur pro sine.

CITREÆ mensæ, ex citri materia elaboratæ, olim celebrabantur. *Paulus D. de actio. emp. & vendit. l. si sterili. §. quamuis.* Veluti mentas quasi citreas emat, quæ non sint Huiusmodi mensarum meminit Petronius *de abite.*

- Afrū eruca terra

Cirrea mensa, &c.

CIVIS dictus est, quod in vnum coëat ceterum, & sub legibus viuat politicis, *ut ex M. Cicerone constat.* Cuium quoque adpellatione continentur ij qui vtuntur priuilegiis, & similibus actibus ciuitatis, & suburbiorum incolæ. *Alciatus l. vrbis. 2. ff. de verb. sign. & ante cum Alexandro Imolao rubric. ff. de sol. mat.* Ciues autem originem, manumissione, adiectione, & adoptione fieri, diui Principes rescripserunt, *l. ciues. C. de incolis. lib. 10.* Atque Ciues Romani sunt Vlpiano in *Epitom. cit. j. liberti, qui vindicta, censu, aut testamento, nullo iure impediēte manumissi sint.* quod & Iustinianus probat *Instit. de libertin. §. fin.* In genere Ciues Romanos eos adpellat Vlpianus. *lin orbe. D. de statu homi. qui in orbe Romano sunt: idque diuus Antoninus constituit. Vide Alciatum lib. 2. Diffinitionum c. 21.*

CIVILIS actio, hoc est, præscriptis verbis, *Vlpiano l. solem. ff. de præscrip. verb.* Ciuiles etiam actiones ex legitimis & ciuilibus causis descendentes, ad differentiam earum, quas prætor ex sua iurisdictione comparatas habet, *§. sed ista, Instit. de actionibus l. vltim. D. de constit. pecun.*

Ciuilis dies, incipit à media nocte, insequentemque mediam noctem finis, *l. more. defer. D. & vide infra Dies.*

Ciuilia iudicia, vide infra iudicia.

Ciuile ius, vide infra ius.

Ciuile negotium, hoc est, legitimum & iure ciuili receptum, & ex quo Ciuilis actio oritur, *l. 1. D. de estimat.*

Ciuilis obligatio, vide infra Obligatio.

Ciuilis possessio, vide infra Possessio.

Ciuiles res, in Theodosij & Valentiniani constitution. *l. 2. C. de peis. honorum subla. l. 10.* hoc est, ad publicum pertinentes, vel etiam ad ciuitatem & Rem publicam: cuiusmodi sunt opera publica *l. si quando. C. de operib. public.*

Ciuilia

Ciuilia verba, vide
CIVILE pro iuris
accipit solet, *l. ciuile*
fuerit, *78. §. sed & fin*
a iure in iudic. in
iniquam, & contra
ale. C. de rei vendic.

CIVILITER

ciuili iure, ut cum d
obligari. *l. j. §. hoc a*
n. d. d. *l. j. §. si qui*
Exempla frequen
fieri debeat. Al. qu
get me, & ex iuri
2. §. qui eam fin
2. §. 4. D. de acq. poss
hi, secundum iur
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re

propter rationem probat
eum Albericus Ro
men improbandam
ne Accursius, *l. 13.*
ter, d. ult. l. condon
unum, & laqueam
ed. in. Interdum ei
modo, eaque formul
i. excogitauerunt &
Pomponius in l. per
verborum obligatio
cepulationem tolli
substantiam: id est
eum spectans, sed
ad actum amicum
de accepti. aperte di
esse iurisdictionem:
tum consentium, i
pius actusj confide
tioris materia sit i
rō iuris ciuilib. Hinc
ciuit. 5. quæ iuris mi
aliquo corporali f. e
que. 3. D. de acq. rer.

CIVILITER
ciuili iure, ut cum d
obligari. *l. j. §. hoc a*
n. d. d. *l. j. §. si qui*
Exempla frequen
fieri debeat. Al. qu
get me, & ex iuri
2. §. qui eam fin
2. §. 4. D. de acq. poss
hi, secundum iur
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re

propter rationem probat
eum Albericus Ro
men improbandam
ne Accursius, *l. 13.*
ter, d. ult. l. condon
unum, & laqueam
ed. in. Interdum ei
modo, eaque formul
i. excogitauerunt &
Pomponius in l. per
verborum obligatio
cepulationem tolli
substantiam: id est
eum spectans, sed
ad actum amicum
de accepti. aperte di
esse iurisdictionem:
tum consentium, i
pius actusj confide
tioris materia sit i
rō iuris ciuilib. Hinc
ciuit. 5. quæ iuris mi
aliquo corporali f. e
que. 3. D. de acq. rer.

CIVILITER
ciuili iure, ut cum d
obligari. *l. j. §. hoc a*
n. d. d. *l. j. §. si qui*
Exempla frequen
fieri debeat. Al. qu
get me, & ex iuri
2. §. qui eam fin
2. §. 4. D. de acq. poss
hi, secundum iur
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re

propter rationem probat
eum Albericus Ro
men improbandam
ne Accursius, *l. 13.*
ter, d. ult. l. condon
unum, & laqueam
ed. in. Interdum ei
modo, eaque formul
i. excogitauerunt &
Pomponius in l. per
verborum obligatio
cepulationem tolli
substantiam: id est
eum spectans, sed
ad actum amicum
de accepti. aperte di
esse iurisdictionem:
tum consentium, i
pius actusj confide
tioris materia sit i
rō iuris ciuilib. Hinc
ciuit. 5. quæ iuris mi
aliquo corporali f. e
que. 3. D. de acq. rer.

CIVILITER
ciuili iure, ut cum d
obligari. *l. j. §. hoc a*
n. d. d. *l. j. §. si qui*
Exempla frequen
fieri debeat. Al. qu
get me, & ex iuri
2. §. qui eam fin
2. §. 4. D. de acq. poss
hi, secundum iur
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re

propter rationem probat
eum Albericus Ro
men improbandam
ne Accursius, *l. 13.*
ter, d. ult. l. condon
unum, & laqueam
ed. in. Interdum ei
modo, eaque formul
i. excogitauerunt &
Pomponius in l. per
verborum obligatio
cepulationem tolli
substantiam: id est
eum spectans, sed
ad actum amicum
de accepti. aperte di
esse iurisdictionem:
tum consentium, i
pius actusj confide
tioris materia sit i
rō iuris ciuilib. Hinc
ciuit. 5. quæ iuris mi
aliquo corporali f. e
que. 3. D. de acq. rer.

CIVILITER
ciuili iure, ut cum d
obligari. *l. j. §. hoc a*
n. d. d. *l. j. §. si qui*
Exempla frequen
fieri debeat. Al. qu
get me, & ex iuri
2. §. qui eam fin
2. §. 4. D. de acq. poss
hi, secundum iur
2. §. 1. ff. de re
2. §. 1. ff. de re

CIVITAS, est
tocium, in hoc
etati viat optum

Civilia verba vide infra Verba.

CIVILE pro iusto, & aequo, legitimo accipi solet, l. civilis. C. de furt. & l. cum in fundo. 78. §. sed & si non sit. D. de iur. dot. E. dueris Incivile, inhonestum, illicitum, iniquum, & contra iuris ordinem, l. incivile. C. de rei vendic. & alibi saepe.

CIVILITER interdum significat, civili iure, ut cum dicimus civiliter quæ obligari, l. §. hac actio. D. si mens. falsi. mod. dix. l. §. §. qui ita. D. de verb. oblig. Exempla frequentiora sunt, quam ut re ferri debeat. Aliquando sonat recte, legitime, & ex iuris civilis regulis, l. filius. 28. §. si quis eo. in fin. D. de lib. & posth. & l. 2. in fin. D. de acq. poss. §. Quandoque significat, secundum iuris civilis rationem, l. anniculus. 134. ff. de verb. signi. quam interpretationem probat Alciatus, & ante eum Albericus Rosarius ibidem. Non tamen improbandam purem expositionem Accursii, d. l. 134. explicantis civiliter, id est, secundum consuetudinem civium, & loquelam, per l. anniculus. 132. ff. eod. tit. Interdum civiliter significat, eo modo, eaque formula, quam iurisconsulti excogitarunt & tradiderunt. Hinc Pomponius in l. penult. ff. de solut. scribit verborum obligationem civiliter per acceptilationem tolli, non rei naturam ac substantiam: id est, consensum & pactum spectans, sed modum ac formam advenitiam: cum Vlpian. in l. 8. in fin. ff. de accept. aperte dicat, Acceptilationem esse iurigenitum: quatenus scilicet pactum consentium, id est, substantiam ipsius actus consideramus: ut acceptilationis materia sit iurigenium, forma vero iuris civilis. Hinc civiliter acquiri dicuntur, quæ iuris ministerio verbis, sine aliquo corporali facto acquiruntur, l. ea quæ. 13. D. de acq. rer. domin.

Civiliter agit, quod qui sua privatum interest, persequitur: Criminaliter, qui publicum, l. unic. quando civi. act. crim. prauis. & l. §. C. de falsi. Civiliter criminali persecutioni opponitur, l. §. ff. de furt. & l. consuetudinibus. 37. ff. de iniuriis.

CIVICVM munus, pro civili accipitur in l. C. de fabricens. lib. 11. ubi falsò legitur civi commanere, pro civico muneri.

CIVITAS, est multitudo seu universitas civium, in hoc collecta, ut iure societatis vivat optimo, ea, si civitas, de

senr. ex com. lib. 6. Zafius l. 2. ff. de origin. iur. Cicero in Somn. Scipionis. In civitate. & vbiis locorum, necessariò requiritur in primis verbum Dei: deinde magistratus, qui administret rempublicam: id quod gentes quoque, quanvis Christum Servatorem nostrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo modo cognoverunt. Ideoque intra exempla iuris publici referuntur sacerdotes, & magistratus, in l. §. 1. ff. de instit. & iur. Hac ratione Civitas appellari saepe solet *templa*, hoc est, ceteris, vel congregatio non qualiscunque, sed conciliata in unam societatem communionemque fidei, & sacramentorum: unde Apostolus ad Cor. Ecclesiz Dei, inquit, quæ est Corinthi. Et Coloss. 1. pro corpore ipsius, ait, quod est Ecclesia. Civitatis appellatio alias accipitur pro iure civium ac libertate, qua civis utuntur. Unde dicebant olim civitate Romana donari: quorum exempla commemorat multa Cicero pro L. Cornelio Balbo. Item comprehenduntur horri. arg. D. de procur. l. præsens. Item civitatis nomine non comprehenduntur diœceses, nec è contrario. c. Rodolphus, & ibi gl. extra de rescript. vocatur autem propriè civitas, quæ habet episcopum, ut 80. dist. in illis, & seq. Civitas quoque potest appellari etiam, quæ Episcopum non habet, Alciato in cap. perniciosam. de offic. iud. ordin. Civitas etiam solet usurpari pro mœniis duntaxat, & ædificiis. Sicut etiam Ecclesia significatio ad paucos ordines redigitur, adeoque ad templum materiale, in ut. C. de sacrosanct. eccle. & de his qui ad eccles. confug. in rub. Civitas autem augenda, magno adhibito delectu, Nam admittente passim omnes, populosam quidem, non autem magnam civitatem facit. Et Socrates lege cauit, ne parva sit civitas, nec magna, sed una, & sufficiens, ut refert Zafius l. 2. in princip. D. de orig. iur. ex Aristotele lib. 1. c. 2. Quamobrem Cicero in Orat. pro L. Flacco, eleganter advenitiam illam ocioforum hominum multitudinem, appellat faciem civitatis, ut quæ nulli proficiat, multos autem oneret.

C L

CLAEVLA, vehicul. genus est, l. Hinc

CLALLARI, cursus, in Leonis

constitutione, *l. cursu. 22. de cursu public.*
l. 12. C. de cursu vehicularis. Vide CLAV-
 VULARIS CVRSVS.

CLADEM quidam à calamis com-
 minuendis ductam existimant: atque i
 deo pro calamitate accipitur, *in l. 1. C. de*
cur. emphr. quasi clàm data sit, ut Papias
 scribit. Hinc Gladium deduci vult *Varro*
lib. 4. ling. Lat.

CLAMÀ clauibus deduci putat Re-
 stus lib. 3. quòd his, quæ celare volumus,
 claudimus.

CLAM FACERE videtur Cassio
apud Vlpianum l. 3. §. ff. quod vi. aut clam.
 qui telauit aduersarium, neque ei de-
 nuntiauit: si modo timeat eius contro-
 uersiam, aut debuit timere. Et Aristo
apud eundem ibidem, Clàm quoque facere
 eum putat, qui facit celandi animo eum
 quem prohibitorum intelligeret, aut ex-
 istimat, aut existimare debet se prohi-
 bitum iri. Seruius etiam, *apud Vndeisium*,
l. 4. ff. eod. tit. putat eum Clàm facere, qui
 existimare debet sibi controuersiam futu-
 ram: aut etiam (*ut Vlpianus ait, l. 5. D.*
eod.) qui aliter fecit, quàm denuntia-
 uit: vel qui decepto facit eo, ad quem
 pertinet non facere: vel consulto tum
 denuntiat aduersario cum eum scit non
 posse prohibere: vel tam serò pronun-
 tiat, ut abire (*in Pandect. Florent.* Vbite)
 prohibitorum prius, quàm fiat, non pos-
 sit. Clàm quoque fecisse videtur, qui
 post denuntiationem incertum diem, &
 horam, fecit, *id. l. 5. §. 1.*

CLAM POSSIDERE eum qui
 Vlpianus, *l. clam possidere. 6. ff. de acq. pos-*
sess. qui furtiuè ingressus est possessione-
 nem, eo ignorante, quem sibi contro-
 uersiam facturum suspicabatur, & ne fa-
 ceret, timebat. Clàm etiam possidere vi-
 deri Paulus ait *lib. 5. Sent. tit. 6. haredem*
eius, qui precariam possessionem tene-
 bat, si in ea manserit. Ita Clàm ab aliquo
 possidere accipimus in interdicto *Vti*
possidetis, l. 1. D. uti possid. & l. pen. D. pro
suo. Eodem modo.

Clàm ab aliquo ducere aquam, dicit
Vlpianus l. 1. D. de aqua quotidiana & a-
stina.

CLAM VTI eum diffinit Vlpia-
 nus, *l. 3. in prin. & §. 1. D. de itinere acti-*
que priuato, qui prohibitus vtitur, vel qui,
 prohibito eo, cui id ius vtendo confer-
 uabatur, vtitur.

Clàm, etiam pro in obscuro poni vide-
 tur in *l. 1. in prin. D. de furtis.*

CLANDESTINAM lectionem
 appellat Bernardus *in o. quia propter. §. ff.*
in gl. ff. de electionibus in antiq. quæ singu-
 lariter fit & occultè per occulta conuen-
 ticula. Clandestinum factum, vitio ma-
 gis personali, quàm reali adscribi putat
 obseruatè Albericus Rosarius in *l. quare*
(in Pandect. Florent. incipit, quam rem.)
D. de usurpat. & usucapio. Clandestina
 desponsatio, clandestinum coniugium,
 & clandestinum matrimonium, quæ oc-
 cultò contrahuntur, per *e. 2. extra de clan-*
dest. despons. Clandestinum possessione-
 nem interpretari debemus in *l. §. de eo.*
§. ult. D. de acqui. possess. in iustam, per l. 7.
§. inter prædones. D. commun. diuid. & à
quibus causis non possit separari, docet
 Sal. Iulianus *d. l. §. de eo. §. fin.*

CLARA persona in libris iuris Ci-
 uilis intelligitur Senatoris, vel vxoris
 eius: ita explicat Gaius, *l. curator. §. ff. de cu-*
rat. furio. Clarissimi igitur viri, Senatores
 accipiendi sunt, vel Senatorio honore
 donati, *l. deferre. D. de adulteriis. l. specio-*
sus. ff. de verb. significat. & Nonella 52. & a-
libi sapissime. At eorum filiz, nisi quæ vi-
 ros clarissim. fortitez sunt, foeminarum
 clarissimarum nomine non habentur: at-
 que tandiu clarissima foemina erit, quan-
 diu Senatori nupta erit, vel clarissimo:
 aut separata ab eo, alij inferioris dignita-
 tis non nupserit, *l. 8. D. de senat. l. 22. §.*
primo. ad municip. Proconsules etiam
 clarissimi viri adpellantur, *l. 1. C. si ex fal-*
instrumen. Prouinciarum quoque præsi-
 des, & rectores, *l. raptiores. C. de episcopis &*
cleric. & magistris sensus, l. §. C. de iure em-
phyteot. & aduocati. l. 1. C. de aduoca. diuer.
iudic. quod de rabulis minimè accipien-
 dum est. Clara quoque dignitas sic acci-
 pienda est, *l. fin. C. quod mor. caus.* Clarissi-
 mi autem viri his notis VV. CC. signifi-
 cabantur.

CLARISSIMOS autem à Spe-
 tabilibus distinguit Illustica, *C. de anno-*
nis, & c. Itemque ab Illustribus, *l. 1. C. ubi*
Senat. vel clariss. Hinc

CLARISSIMATVS, dignitatis
 vocabulum, de quo Aletius *c. 4. lib. Di-*
spunctio 3. Porro quibus Clarissimatus di-
 gnitas collata erat, cõsistendi, ingredien-
 dique secretarium licentia contribu-
 batur, *l. peculiarij. de proxim. sacro. scriu. lib.*

CL. Quid autem disti-

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

CLARIGATA

rum. s. cum qui. D. de accipilationib. l. doti.
119. D. de verb. oblig. appellant eam stipu-
lationis, itemque dolum malum abes-
se, abfuturumque esse, vel si quid in ea
re dolo malo factum sit, comprehendit-
ur, vel ita, Cui rei dolum malus abrit, l.
ex ea parte, 121 ff. de verb. oblig. l. hec verba.
69. ff. de verb. oblig. si.

Clausula, Ob rem non defensam, dicitur, quia in iudicamentis solui stipulatione, re non defensa, quanti ea res erit, promittitur. *l. 3. § ff. de iud. solui.* Eadem, De re defendenda, vocatur. *l. iudicium. § ff. ind. sol.* ubi etiam ponitur Clausula, De re iudicata. Scio interprete, alia fere innumera clausularum genera efformasse, inque eam rem libros edidisse qui exarant.

Clausula codicillaris dicitur, quæ in te-
 stamenti scriptura subiungitur, vti si-
 mus testamenti, silem codicillorum
 vim atq. auctoritatem obtineat. Argue-
 eius duas forme fuerunt prior hæc, vt si-
 iore testamenti non valeat, iure codilli
 valeat, l. vlt. C. de codicil. l. si iure. l. C. de
 testam. manu. l. coheredi. At. 2. de vulg.
 substit. Altera sic, *Si non des exoriat*, qua-
 cuoque ratione poterit, quodmo-
 do poterit, l. ex testam. 26. ff. de testam. l.
 33. ff. de milit. testam. l. Lucius. Sg. s. vlt. ff. de
 legat. 2. Quin & Rogatio legitimorum hæ-
 redum, sine villa scripturæ, pro clausula
 codicillari valet, l. ex testamento. C. de fi-
 deicom. l. generaliter. 24. s. ex testamento.
 ff. de fideicom. liber. Vide infra Codicilli.

Clausula derogatoria, vide *Derogatoria clausula*.
Clausulas alias efformarunt notarij, de quibus satis disputatum fuit à Præto in *Theoria Notariorum Gallica*.

EX IVRE PONTIFICIO.

Clausula, Ante ferr, quid operetur, col
lige, ex c. tibi qui de rescrip. lib. 6. & c. quam
u. eod. tit.

Clausulam, Quidam alij, ad plures, quã
tres, aut quatuor, trahi nōn posse (Decre-
tali Epistola cautum est, *c. cū in multis.*
de rescript. lib. 6. & ibi vide Ioan. Andr.

Clausula, Nisi pro alio scripserimus, quā accipienda sit in rescriptis ad beneficia, docet glo in c. duobus super eo. tit. lib. 6. ubi vide De Fores. Clausulas autem varias commemorat Speculator tit. de rescript. pre-

sens. §. ratione formula.

Clauſula PRAGNANTES iuris
interpretibus hæc ſunt. Plenitudo pote-
ſtatis, Meus proprius, Certa ſententia, de
quibus ſuis locis. Eorū ea viſ eſt, vt in cō-
trariū nemo audiat, quod ſemper præſu-
matur iuſtitia, excludatur omnis igno-
rantia, & error, & deſectus ſolennitatis
in reſcriptis. Obſeruandum, hæc clauſu-
las principum ſententis interuiui nō de-
bere: quod hic iuſtitia nulli cedit, vt
que in principum ſententis præiudicere
debeat, ſi C. de legibus, & l. omnium. C. de
reſcript.

CLAVIS & clavi quibudam sunt
relinacula in vestibus, gēna vice instat
habentia, quibus tanquam clavis pars ves-
tis alteri patri cōnecta retinetur, quos
similiter dñe gen. m. de bononi Galli ap-
pellant. *Vl. l. 19. §. 1. ff. de aur. arg.* Quod-
modū clavi aurei & purpurei, pars sunt
vestimentorum. Et potius exultimē fecimur
in hoc Cuiacium ob. lib. 12. c. 39. ornā-
ta quēdam fuisse vestium purpurea, clavi-
uorum speciem pręsentia: quorum ta-
men alij, vt institit, consuebantur vesti-
mento: hinc illud Varonis li. 8. *de ling. Lat.* Nam si quis tunicam in vstu ita con-
suevit, vt altera plaga sit angustis clavis,
altera latius: vt quę pars in suo genere
caret analogia, Alij vero non consueban-
tur, & indistinctē vestimento continēba-
tur, quasi pars l. 19. §. plane. l. 23. §. ff. de
aur. & arg. leg. Sanē quibus honoris causis
vtebantur Senatores, vel tribuni, vel
equites, non erant consuevi vesti, sed
supra eam demissi in pectus vsque, alij ar-
ctius, alij latius: vt rectē Horatius dixe-
rit *Satyr. lib. 1. Satyr. 6.*

- Latum densu pectore clavum.

& Acre in illum locum.

Prætextam & lævum clauum, principique
baculum.

Latus clauum, inquit, purpuram dicit,
quæ in pectore extenditur Senatorum:
Græci *πορφυρεῖα* vocant. Hinc Latus
clausus, Græcis *μακρόστροφος*, de quo vide-
tur illud Horatii *Satyr. lib. satyr. 6.*

Sumere depositum clauem, gerique tribu-
num?

& Latrclauij, qui latū clauum gestabāt:
qui ferē erant Senatores, vel tribuni mi-
litū quidā maioris dignitatis. Et angustus
claus, Græcis *σεμνῆμος*, à quo Angusti
clauj equites dicebantur, à clauj quo
vtebantur

CL
reabantur qualitate,
et in notis dignita-
tem tribuam ang-
gali, laurum, et
hulle Othoniano bel-
lit in Othone syluo
ad Papinij syluarum
plene Turnebi :

His parum inter pig
Concensu arto lum
Crescu.
Neque verò videtur
quod scribit Festus,
eam palmarum a lau
esse dictam, quæ nunc
re pitoræ appellatur
possit, clauos tilos
den. Hos. Hinc

CLAVATÆ v
bre viderar Vlpianus
i. versio. idem Pompon
ius. Et quæ his accel
quæ sunt infixa picu
tibus induantur. De
trij scholium in Vopi
Baius. Vide Velis.
CLAVARIV
est, quo adpellatus es
eo quod præfatus es
peritorio inter mil
Tatium, Seditioz au
uarum terrebar.

CLAVVS, mor-
ludum tubercul
da specie, fitque v
digitique pedum
addidit. l. qui clau
que habet, morbo
lib. 5. à Græcis dicit
CLAVVLAR
de curvilibus lib. 12. C
lib. 5. 34. legitur in
bus erat, in refertur Tu
34 quodam curfus
fille perat cum cur
b. in caligine conce
eorum erant clau
meminit Marcell. li
eas ad Orientem pro
curfus facili
dam habere Ambula
rem, vide fuprà Clab
CLERII appellat
reditas in legibus
teus expulfit libr.

vebantur qualitate, ut & Tribunus quidam minoris dignitatis. Patrem enim suum tribunum angusticlavium (non angusticlavium, ut habent vulg. cod.) fuisse Othoniano bello Suetonius scribit in Othone sylvarum lib. 4 ex castigatione I urnebit:

*Hic parum inter pignora curia
Consensus arcto lumine purpura
Crescit.*

Neque verò videtur prætermittendum quod scribit Festus, in voce Picta tunica palmatam à latitudine clauorum esse dictam, quæ nunc (inquit ille) à genere picturæ appellatur. Quibus verbis significat, clauos illos in tunicis acui fuisse depictos. Hinc

CLAVATÆ vestes, de quibus Seneca videtur Vlpianus in l. cum aurum. §. 1. versic. idem Pomponius ff. de aur. argen. leg. Et quæ his accessionis vice cedunt. quæ sunt insitæ picturæ, clauique qui vestibus insuntur. De his Baptista Egnatij scholium in Vopiscus Aurelianus, & Bassus. Vide Vestis.

CLAVARIUS, officij nomen est, quo adpellatus est Suetonij pater, id eo quod præfectus fuerit donatio Imperatoris inter milites distribuendo, Tacitus, Seditiosus ait, militum voces Clavarium terrebant.

CLAVVS, morbi genus est in similitudinem tuberculi, coloris albi, rotunda specie, sitque ut plurimum in plantis, dignitque pedum maxime. Vlpianus de edil. edil. l. qui clauum. ff. Qui clauum itaque habet, morbosus est. de hoc Collus lib. 5 à Græcis κλῶν dicitur.

CLAVULARIS cursus, in l. pen. de cursu publi. lib. 12. C. vide Turn. Aduers. lib. 26. §. 34. legitur in scriptis exemplaribus erat, ut refert Turn. Aduers. lib. 6. cap. 34. quoddam cursus publici genus, quod fuisse putat cum cursus publicus militibus caligatis concedebatur. caligæ enim eorum erant clauulis confixæ. Huius meminit Marcell. lib. 20. Cum familiis eos ad Orientem proficisci præcepit clauularis cursus facultate permissa. quædam habent Ambularem, alia Clabularem, vide suprâ Clabula.

CLER appellacione significatur hæreditas in legibus Solonis, quas Præteus explicuit libr. 2. Veteris Iurispru-

dentis, & ἱεργς etiam sortem accipere debemus, c. cleror. 21. diffinit. In Nouella tamen Martiani, quæ extat in C. Iustin. J. generalis. 11. de sacros. eccle. sumitur pro collegio, & corpore clericorum. Sic etiam accipiendum putem in d. can. cleror. Hinc

CLERICI, quo generali verbo significantur omnes, qui diuino cultui ministeria religionis impendunt, ut Constantinus Imp. l. 2. C. Theod. de episc. & cler. diffinit: cuius diffinitionem probat Isidorus lib. 7. Etymolog. c. 12. & d. can. cleror. aiens, Clericos nuncupari omnes, qui in ecclesia CHRISTI deferuiunt: eorum ordines gradatim recēlet: Ostiarius, Psalmista, lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, archidiaconus, presbyter. Porro hæc Clericorum genera constituta fuisse initio nascentis ecclesiæ ex Epistola S. Ignatii ad Antiochenses liquet. Hieronymus in epist. ad Nepotianum: Igitur Clericus qui Christi seruit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, &c. Si enim κληρῖς Græcè, fors Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de sorte Domini sint vel quia ipse Dominus fors, id est, pars clericorum est. Separantur autem ab episcopis, lib. feud. 2. tit. 35. & in cit. C. de episc. & cler. At Clerumenæ apud Plautum in prologo Casinæ, non Clerumene, sunt sortientes: nisi quis malit Claurumenæ. Doricè.

CLIBANVS, thoracem, quo pectus tegitur, significat. Leo Imperator in lib. de bellico apparatu, lib. 6. Armabant autem, inquit, ioan. Chæco interprete, cataphractum equitem vndique, tum ipsum, tum equum, etiam loriceis, id est, galeis, clibanis, id est, thoracibus, parameriis, id est, machæis, & alibi passim apud classicos auctores reperitur hoc verbum.

A quo

CLIBANARI equites cataphracti qui tota specie ferrea sic contegebantur, ut tanquam panis, sic ipsi clibano vndique obiecti obductique videbantur. Hos commemorant Impp. in l. annon. 9. C. Th. de annon. ciuit. & Noticiâ Imperij, & Vegetius lib. 3. c. 6. & Lampridius in Alexandro. Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus. Horum meminit Marcell. lib. 16.

CLIENTES passim in libris Digestorum, & Codicis Iustiniani liberi homines dicebantur, qui se in alicuius potentioris ductum applicarent, ut eius patrocinio defenderentur in capite & fortunis, vicissimque ipsi patronos suos omni obsequantia colerent, atque obsequio. *Hec comprobantur lex non dubito. ff. de capt. & postlim. & Plutarcho in Romulo. ut merito Suse. pui dici coeperiat seruo in 6. Aneid. Valerianus lib. 5. de gubernat. Dei: Quærat auxilia & patrocinia maiorum: nihil suscepis tribuat, sed sibi. Clientes autem liberos coparasse videtur Vlpia. l. si verò. §. 1. ff. de iu qui deie. vel effud. At Clientium originem ex Romuli legibus descendisse docet D. Halicarnassensis, lib. 1. Etenim Romulus plebei ordinis hominibus à patribus discretis, ne qua inter eos dissensionum materia relinqueretur, vnicuique ex plebe permisit, quemcumque ex patribus vellent, patronum cooptare. Atque hæc inter eos iura constituit. Patroni quidem, ut quæ clientis iura & legitima ignorarent, eos docerent, quod videtur significasse Horatius Epist. lib. 2. epist. 1.*

*Rome dulces diu fuit, & solenne, reclusa
Mæne domo vigilare, clienti promere
iura.*

Eorum absentium æquè ac præsentium, neque secus quàm parentes liberorum, eorum gererent: causas & pruaræ & publicæ rei susceperent: denique tum priuatim, tum publicè eorum commodis & rationibus consulerent. Vicissim autem vi clientes ad collocandas patronorum filias, dotem, si opus esset, conferrent: patronos, aut ipsorum liberos ab hostibus captos redimerent: multas, si quæ deberentur, eorum nomine persolverent: si quis sumptus publicè faciendi sint, partem contribuerent. Vtrisque autem hanc legem imposuit, ut neque inter se accusare, neque aut testimonio, aut suffragio ledere, inimicitiasve exercere eis liceret. *Hæc ferè ex Halicarnass. Vide etiam Gellium lib. 15. c. 13.* Clientes autem duorum erant generum: alij namque fuerunt, quorum suprà meminimus: alij homines provinciales: qui se Imp. pop. Rom. dederant ac propter ea parte aliqua suorum agrorum donati fuerant: quorum conditio proximè ad vasallorum similitudinem accedit. *Vide*

Hero. c. Disput. 2. atque de his Thieligi poret. l. non dubito. §. ff. de cap. & postlim. Hinc in feudisticis libris Clientes seu clientuli interdum dicuntur, qui passim vasalli, aut milites, aut feudatarii appellantur, ut l. 1. nr. 13. sed tamen improprie.

CLIENTELA, est obsequiū ipsū, quod hominibus vocant, & seruitiū pro beneficio præstandum. Moris enim fuit apud antiquos, (ut dictum est) ut provinciales, & socij populi Romani, in chætelam sese darent, vel toti denatui, vel certis proceribus Romanis, quos patronos sibi adoptabant priuatim: ut docet Gul Budam, in prioribus adnot. ad Padeff. Quæ necessitudo id ferebat, ut clientes perpetua patronorū protectione defenderentur, ac ipsi vicissim eos omni obsequio colerent. Ex his cogitationibus raturæ vitæ, ac fortunarum omnium, veluti scintillis quibusdam cepit initium beneficiaræ consuetudinis, quæ aucta est multum propter continuū bellorum molestiam. Accipitur etiam pro patrocinio, & protectione, l. 1. c. ut nemo ad suum patro. l. 1. In Basil. li. vocatur *claw-gere*, l. 2. Cicod.

CLIVIA, ut ait Festus lib. 3. auspicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant. omnia enim difficilia Clivia vocabant. Unde

CLIVI, loca ardua, eidem. Sic sumitur apud Alfenum, l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. & l. seruientes. §. si domo. ff. de seru. urb. Capitolinus cliuius, in d. 3. in cliuo, ut Alexander ab Alexand. lib. 2. capit. 18. Genial. diuini scribit, ex quo ad æqua vrbis & Capitolio descensus patuit. Clui igitur sumuntur pro loco celso, & sublimi, ut colligitur ex d. 6. si domo. non autem pro fossis terræ, ut falsè annuuntur Alhericus, & Oldend Hinc

CLIVOSA dicuntur loca, in sublimē surgentia, & opponuntur planis, l. 2. §. deteriore. ff. ne quid in loc. public. Unde decluius, ex monte descendens: Accliuius, ad montem ascendens. *Vlpian. l. prator. ff. ne quid in loco. §. 18.* Vt cum plana fuerit, cliuosa fiat, &c. de viis loquens.

CLOACAS à conluendo dictas Festus putat, lib. 3. Cloacam autem diffinit Vlpianus, l. 1. §. 1. de cloacis, locum cauum, per quem coluuiæ quædam fluat. Sed & tubum & fistulam ea appellatione cōtineri

non ait idem. De cl
ta clauditorus, lib. 3
Proinde (inqu) illu
ject. bilis virum
ale cognosca, prop
i. nr. 13. sed tamen improprie.
cloacas commemorat
Andro, lib. 3. cap. 14. §.
nem autem genera
tam & priuatam ferit
Labeo, si de cloacis. H
Cloacam doceret
tore.

Cloacam facere, &
amp. nr. & §. seq.

CLOACALE

quid Festus, lib. 3. p
nam conluere.

CLOACARI

cloacam purganda
batur, l. dependentes.
fidei iustitiam. Si q
debeat, vel si quid
dictos, &c. & l. clau
de lega. 1.

CLOACINA

num, in adyta cloa
quod est pro in cloac
nim cloacis præterat
pertam consecrat T.
alij Cluacina dicta
luacina. Cluere e
quam colluere &
Venere dici volunt.

CLVDERE,

sum pro clausum, in
repties, quàm ut l
quæ & Bar. Brissoni
dicat. Cludere verb
apud Gellium, lib. 12.
est. A. Aug. lib. 1. Eme
& videret Vlpianu
sign. A. Hygenus lib.
guli centurias cluda
CLVSARES
dem loco.

CLVSARVM

quid sit.

CLVSURA, in l.

effe. pref. prator. A
effe. mag. officium.
non, cluatur, & lege
vult Suidas, Clu
ne qd dicitur. Id
ingitum videtur.

libr. 3. *Æneid.* in comparatione oculi Cyclopi:

Argolici clypei, aut Phæbæ lampadis instar.

Scutum formæ oblongæ, maiusque clypeo: atque ideo pro clypeo secundæ clasi datum, quod sine lorica essent: hinc Græcis *Σπινθ* dictum, à foriis similitudine, quæ longiores quàm latiores solent esse.

Κλυστήριον siue cluster, propter affinitatē v. antiqua figura v. ita scribit solitum v. sæpè apud Laetium, lauameo sonat. Apud Vlpianum tamē. *Item si obsterit. §. 1. ff. ad leg. Aquil.* accipitur pro instrumēto, quo ad proluenda ventris incrementa sedi inferitur, quoque intestinorum lauamentum alio iniicitur. In Pandectis tamen Florent. legitur clystere.

CO

COACTA voluntas, stricta iuris ratione est voluntas, *l. si mulier. §. pen. quod met. caus.* Coacti homines qualiter accipi debeant, exponit Vlpianus. *in l. 2. §. homines. Vi bono. rapt. Vbi vide.*

COACTIO ipsum colligēdi munus, *Suetonius de Vespasiani patre:* Coactiones (ait) argentarius siccitavit. Sumitur etiam pro compulsionē, quæ voluntati contraria est. Huius genera duo sunt.

Coactio absoluta, cui resisti nō possit, ut cū quis vi trahitur, compelliturve ut quid faciat: quæ casu omni modo excusatur. *de hoc accipiendū est can. presbyteros. §. 1. distinct. c. constar. l. q. 1. Et*

Coactio conditionalis, quæ metum cruciatu, vel aliquid graue minatur: quæ si excusat à tanto, non tamen à toto. c. facris, & c. cū dilectus, extr. quod metus causa.

COACTOR argentarius apud Scævola, *l. Stichus. 40. §. ult. ff. de statu lib.* Argentarius coactor, cū penè totam fortunam in nominibus haberet, seruis actoribus libertatem ita dedit. Hi autem in auctionibus olim dicebantur quasi questores quidam, qui ab iis quibus singulæ res id auctione attributæ fuerant præcium exigebant: quasi collectores, quia pecunias coegabant, id est, colligebant. *Acron. in illud Horat. Satyr. 1.*

Nec timuis sibi ne vitio quo verteret, olim

Si praco paruas, aut fuit ipse coactor, Mercede sequeretur. De hoc etiam

meminit Cic. in Cluentiana. Atque varia erant argentariorum genera & munia, ut rectè admonuit Iaco. Cuicæ, Iuriscos. *ad l. si vnus. D. de pactis.* Idem collectorius appellatus est à Theodosio, & Honorio *Imp. l. pen. C. si cer. petra.* Ineptè igitur argentarium, & coactorem se iunxit A. Alciat. *lib. 1. Parerg. c. 24.* Hinc

COACTILIA, apud Vlpianum *l. argumen. 10. 25. 9. Aristo ff. de aur. & arg. lega.* vestcedunt, & erant ex villis crassioribus & ex coactis facta vestimenta, vel tegmina. Gallis dicuntur Feltra. *Plin. cib. 8. cap. 48.* Lanæ (inquit) & per se coactam vestē faciunt. *sic enim legi vult Cuicæ.* Ex hoc genere sunt petasi, & *καυκάσι* & galbæ, vel molliora alia quædam, quæ ex lanis xylinis, caprini, ouillis conficiuntur, cuiusmodi sunt Thoracomachi, qui tunicas superinducunt. Quod & libelli de reb. bellic. ad The. testimonio iuuatur. Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram, & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris sollicitudo, solertia magistra cōposuit. Falsa igitur est B. Egnatij interpretatio in Spartianū, in Pertinacē, existimātis dici pelles, seu lora, quibus alligantur vestimenta. in quem errore prolapsi sunt Oldendorpius, & Spiegeliius. cuius quidem nos præmonuerat Lazarus Baifius, *ad d. §. Aristo.* Neque coactilitiā, vel coactiliariam, sed coactilitiam legendum putat apud Spartianum, in Pertinace, testimonio Vlpiani frater, *l. ligni. in §. ff. de leg. 3. de ligno cōcto disputantis.*

COADVNARE, coniungere, vnū è pluribus facere, *Vlpianus l. 9. in §. ff. de pactis.* Nam in hunc casum spectabimus causas plures, quia illæ excedunt in vnā summam coadunata.

COÆSTIMARE, est simul, & cū aliqua alia causā æstimare, ut cum variis ex causis mea interest, quid factum esse, vel non factum. Huius significationis exemplum ponit Celsus. *l. inficiando. 67. §. 1. ff. de furt.*

COALESCERE dicitur arbores, plantæ, crustæve agri, & vites, quæ in fundum radices immittunt, & quasi vnitatem cum terra faciunt. *l. idem Pomponius. §. §. pen. ff. de rei ven. l. quæ rationes. 9. ff. de acq. rer. domi. l. hoc amplius. §. Alfenus. ff. de dam. infect. l. fin. ff. quod vi, aut clam.* Sic semina cum terra coalescere dixit Varro,

Varro lib. 4. ling. Lat. Ecce dixit Vlpianus, *Dacorum argenti leg. 10.*

COALLVENS, *in l. 1. §. 30. D. de acc. ver. aliam non aliam trahenti: quem probat Spiegeliius, quo ratiō sua pio colluendo, Pand. tamen Flor. leg. dicitur: quo verbo vtrum scriptores*

COCCVM purpureum non continet scribit *§. purpurea. D. de lega. 1.* id quod vulgò vocantur *de pur. l. Baifius, in l. quæ & Vlpianus lib. 1. c. 1. pro no. mine appellatioribus cederet, dubitatis ut, quæ situm, §. co*

COCCINA vestes, quæ infecta sunt cō illo fullonio, cui adhæsit color ille lanarum copia summa est. *in quæ Tydætanus app. nem. l. 3. Suetonius Baifius & arg. testatur, qui dicitur Germani vnus, melinum vulgò dicitur cui lana de leg. 3. non tamen purpureæ appell. debet promittens Iur. in l. si quid ven. edit.*

COCINATO tam, pro coquinarum *in aurum. 19. §. si cui. arg. lega. Nam C. & quæ ex P. Victorij M. Cicéronem. Plin. l. quinaria dixit, à verius est Plautus. Sicut tatoria, in l. pen. D. manus masculis, Coquin in, verba.*

CODICES, *Pop. Rom. apud Nonium* re vocabulis coniectis *lib. de Breui. vita. Horatius* remittit munus per fasit mauerit *dixit si fuit, Caude* pellatus, quia pluri

nem probat Harmenopolus, lib. 5. cap. 7.
Codicilli ergo accipiuntur pro sententia
voluntatis vltimæ, quam sine iusta testa-
menti solennitate permittit, ob
impedimentum necessitatem, scribere.
Semper enim leges, quoad possunt, vo-
luntati accommodari videntur hominum, &
præsertim vltimis voluntatibus latissime
propagandis, impensè fauent, vt vni-
usqueque pro re nata habeat occasionem
non admodum difficilem testandæ vo-
luntatis inquam redituræ. Codicillo-
rum autem vsum primus introduxit L.
Lentulus, Insti. de codicil. Codicilli alijs
accipiuntur pro diplomate, seu literis
principalibus, vbi in administrantibus in
prin. D. de excus. re iudic. C. de digni. li.
12. Suet. in Claud. c. 29. Alijs pro parvis li-
teris, à priuato ad amicam scriptis. Sulp.
ad Cicer. Puer Acidini mihi obuiam ve-
nit cum codicillis.

Codicillos, & scriptis, & sine scriptis fieri constat, ex l. ult. C. de bonis lib. Codicillorum verò vitiis non est obscura. Nā si quis oblitus fuerit, nescio quis rei, in testamento non descriptæ, vel si vereatur, ne per obliuionē aliquid prætereat, is potest ante vel post testamentum scribere Codicillos. Idque est, quod Paulus, in l. conscriuimus, in primo, D. de iur. codicill. tradit, codicillos cōfici quatuor modis, quos ibidem declarat. Aut enim in futurum confirmariū, aut in præteritum, aut per fidei commissum testamentum factis, aut sine testamento. Codicillos confirmatos testamentum accipere debemus, in l. sed etiam, 30. D. de lega. 1. uxorem 41. §. codicillis, D. de leg. 31. Sic etiam intelligendi sunt codicilli ad testamentum factis, cum h. s. s. h. v. o. r. a. t. i. o. D. de transact. & l. post legatum, §. principale, D. de his, quæ v. i. n. a. g. i. n. t. u. r. & Codicilli ad testamentum pertinētes, in Alexandri constitutione, l. 1. C. de codic. Codicilli autem, & testamenta diuersa sunt, l. si idem, C. de leg. 4. Ideo quæ codicillis factis, non autem testamento, intestatū quis decessisse dici merito poterit, l. 4. C. de ord.

Codicilli semper pluratio numero
proferuntur: sicut pugillares, & liberi
ut scribit Cassiodorus. non est. 148. D. de ver-
bor signifi. In singulari tamen Codicillus
ponitur à Diocetiano. l. non codicillum.
14. & à Iustiniano. l. ciem antiquitas. 28. C.
de testa item l. ult. C. fam. erige.

CODICILLARIS Claufula, quid
fit, vide Claufula codicillaris.

Codicillaris clausula vi legata cōseruari, rupto præteritione posthumum testamento confititur, si quis cum. §. sed & fin. D. de iur. codic. Bar. post. Dintum. in li. D. de ver. quinq. num. atque ita respondit P. Aresius, conf. 93. num. 1. Codicillaris quoque clausula inducit nouam conditionem similem respectu venientium ab intestato. Aloi. li. 1. de legat. 2. ergo si venientes iure intestati restituere debent, & si in l. eam quā. C. de fideicommissis & vi clausula codicillaris conferuntur fideicommissa; d. §. sed & §. C. Bened. in C. Raynuium verb. in eodem testamento relinquens, num. 3. & de testam. qua sententia vera est: nam si quidam aduocati contra conferunt.

COEMPTIO, solennis matrimo-
niorum contrahendorum ritus, *Boetius*
in *Topica*. Coemptio, ait, certis solen-
nitatibus peragebatur: & de se in Coem-
pendio iniuncti interrogabant: Viritas,
An sibi mulier mater: esse vellet, illa re-
spondebat, vellet. Item hac virum inter-
rogabat, an vir sibi pater, esse vellet: il-
le respondebat, vellet: sicque mulier viri
conuenebat in manum: vocabamur hac
nuptia per coemptionem. *Hic ille*. Coem-
ptio sententiam probat Seruius, explicat
hunc Virgilij versus, lib. 4. *Æneid.*

Reppulit, & dominum Aenean in regna
recepit.

Sed & in hunc ex lib. 1. Georg. versum.

Teque sibi generum Thesic etiam, omnibus,
vixit.

Sed videtur Boetius in supradictis om-
fisse, quod erat precipuum, nempe vi-
rum vxori nummum vnum tradidisse
adhibitis testibus, & libripendens, & simi-
liter vxorem viro: nam olim nulla alie-
natio absque nexu, & are, & libra per-
xui. Tabu fieri poterat, nec sine precio
potuit vocari coemptio. Coemptionis
meminit M. Cic. li. 1. de Orat. ad Quin-
frat. Coemptio etiam ad adoptionem
pertinebat. *ut colligitur ex Epi. v. Pliniani.*
cir. n. qui liberum. Vnde Brissonium, libr.
de iur. nup. & Anton. Cont. in disp. lib. 1.
c. 12. sub fin. Hinc

Coemptio senum, & senes coemptio-
nales.

COEMPTOR pater, qui pater naturalis dictus est, d. s. qui liberum.

COENA

CO

COENACVL
Gr. A. Vbi cubabant; c
 nabant, coenaculum v
 quam in superiori pa
 rone, superior domus
 la dicta. Romæ enim
 i. 16. b. 2. cap. 8. olim
 tionis erant viuis. At
 tur ab inquilinis, &
 Ju. enal. 2. ye. ro.

Rarus venit in cena
Rede autem pars sup
dici cepit, ad quam
ibi ut plurimum con
nit Paul. l. 3. 5. fi. D. de
i. 1. 8. fi. filiusfamil. D. d
fud. V. x. i. e

COENACULA
coenaculo habitans.
in fin. D. de pign. actio
coerescere is dicitur, q
ductas, per singula
loca, quæstum ind
summam locando; l.
D. de lu. qui de reser.
quis coenaculariam e
mam partem coenac
nebitur.

COENATIO
Bude. est cenandi
culum scals ascend
Vitruv. lib. 6. Cu.
mirum in modum
celle fasset in cen
anea, cum per urb
vniustantum conc
flic) ad zdiu. ior
tum, & zdiu. f. eq
iw. D. de vlt. De

[illegible]

COENACVLA, Varro de ling. La.

lib. 4. Vbi cubabant, cubiculum: vbi cenabant, cenaculum vocitabant, posteaquam in superiori parte cenitare ceperunt, superior domus vniuersa, Cenacula dicta. Romæ enim, vt testatur Vitruuius, lib. 2. cap. 8. olim ædificia contignationis erant vnius. At hæc conducebantur ab inquilinis, & tenuioribus. Hinc Iuuenal. Caryt. 10.

Rarus venit in cenacula miles.

Rectè autem pars superior Cenaculum dici cœpit, ad quam scalis ascendentes, ibi vt plurimum cenabant. Huius meminit Paul. l. 3. §. fi. D. de offi. præf. vigilum. l. 1. §. si filiusfamil. D. de iis qui deico. vel effud. p. n. d. o.

COENACVLARIVS dicitur, In cenaculo habitans, l. solum, §. solum. in fin. D. de pign. action. & Cenaculariam exercere is dicitur, qui domos totas conductas, per singula cenacula inquilinis locat, quæstum inde faciens, pluris in summam locando, l. si vero. §. sed si quis. D. de his. qui deiecer. vel effud. Nam et si quis cenaculariam exercens, ipse maximam partem cenaculi habebat, solus tenebatur.

COENATIO verò potentiorum, Bude. est cenandi locus, cum ad cenaculum scalis ascenderetur, vel cochleis. Vitruuius lib. 6. Cum enim aucto, inquit, mirum in modum Romano populo, necesse fuisset in cenaculis habitari, (nam antea, cum per urbis laxitatem licebat, vnius tantum contignationis erant ædificia) ad ædificiorum altitudines deuentum, & ædium frequentiam. Bude. l. si cuius. D. de usufr. De coenatione Iuuenalis:

Et argentem rapiat cenatio solem.

COENOBIA, καὶνὸβία, unde dicantur, & quæmobiensi monasteria sic appellantur. Iustin. ostendit Nouel. 123. de ecclesiasticis. cap. 3. ἐν τῇ 56. Ἐν τῇ 57, inquit, τοὺς μοναχικούς, ἀπὸ τῆς καὶνὸβίας καὶ τοῦ καὶνὸβίου ἐν ὧν οἶκος πάντας οἰκεῖν καὶ καὶνὸς τρέφεται, καὶ ἐν οἷσιν πάντας καὶ καὶνὸς καὶ τρέφεται. In omnibus monasteriis, quæ Cenobia dicuntur, iubemus in vna domo omnes seorsim dormire. Est etiam vitæ fortunatæque communitas, siue societas, verbumque esse Romanum, Aulus Gellius scriptum reliquit.

COEPISS E dicitur quis, si fundamenta se er vel locum parauit, sed & si locus illi petenti destinatus est, l. 1. §. capisse. D. de pollicit.

COERCERE aquam, est continere sic, ne defluat, nec dilabatur, l. 1. §. pen. D. de fonte. Coercere arbores, est ramos constringere, & circumcidere, ne eorum vmbra vicino prædio noceat, l. 1. §. deinde. D. de arbor. cedent. Aliàs coercere tum de pecuniaria, tum de corporali pena vsurpatur: nam & coercere pignoribus, dicitur in l. 4. §. 1. D. de dam. infect. & lib. de Orat. Pignoribus ablatis Crassum instituit coercere. At in lib. de leg. 3. Magistratus ciuem nec obedientem multa, vinculis, verberibus coercentem. Sic in l. 6. D. de pign. l. memo. 7. D. de regu. iur. Hinc

COERCITIO, animaduersionis pecuniaria, siue in corpus, puniri; & castigatio. Huius varia genera sunt: quædam enim Capitalis, l. hæc stipulatio. 300. D. de verb. signi. quæ ad corporis punitionem pertinet, & habet publicam coercionem. Quædam verò est modica, apud Paul. l. fin. D. de offi. eius, cui mandat. ad militum imperiū pertinens, quæ & ipsa pecuniaria est, pignoris capione iudicibus concessa, ne iurisdicchio inutilis esset. Et levis coercitio apud Vlpian. l. Prætor, 3. §. præterea. D. de iur. & l. non solum §. quanquam. D. eo. quæ significatur levis pulsatio, & emendatio, vt ipse Vlpian. interpretatur in d. §. præterea.

COERRARE calciatus dicitur præfectus Vigiliū, apud Paul. l. 3. §. sciendum. D. de offi. præf. vigi. cum hic illuc vicatim diuagatur, idque cum aliquo comitatu, & noctu. Florentina lectio quæ, Calciatum, habet, defendi potest aduersus Hoto. coniecturam legis Falciani, ex M. Cic. lib. 1. de Natu. Deo. Cum pelle caprina, cum hasta, cum scutulo, cum calceolis. Calcei indumentum pedum erant, quos noctu induebant diligentiū citiusve coerandi causa.

COETVS, in lege XII. Tab. & apud Martia. l. qui cœtum. D. de sicar. accipitur pro hominum conuentu, & congregatione, à coeundo, l. fido. lib. 6. ca. 18. Erymol. auctore. Vlpianus turbæ comparat. l. Prætor. 4. §. 1. D. vi bono. rapt. hominum multitudinem diffinit, adiiciens, decem aut quindecim homines cœtum, vt & turbam, facere, & vide Barr. d. §. 1.

Uae Turn. aduers.
I V S, in constitu-
tione. C. si aut. per. &
Grat. accipiendus
est, aut. x. de. x. an.
ad. p. 10

COLLEGIUM, coetus, & coitio
sive fodalitares disuener. conuentus
certorum hominum artem aliquam
certam facitantiū, vt piscatorum, navi-
culariorum, item sorum qui vestigalia
aurifodinas, argentifodinas, cretarias
huiusmodi munia omnia exercent. l. i.
ff. quod cuiusque vniuers. c. l. i. & passim
ff. de colleg. & corp. l. inna. d. de elect.
collegia à Rege Numma iustitria esse
scribit Plutarchus in eius vita. Valerius l.
& Plin. lib. 34. cap. 1. de quo in Cicero in
pro domo, & in Vespasiana meritorum facit
Collegium tres facere, Marcellum & Ni-
rarium putant. l. Neratius. 84. ff. de verb. sign.
Horum quædam licita sunt, quædam il-
licita, licita Collegia, quibus coeundi
ius erit, lege S. c. constit. illicita, quæ
ne lege constituta fuerint, & de variis
collegiis vide Emac. lib. 7. Obje. c. 30. Er-

COLLYBUS, verbum Græcū
Polluci lib. 3. c. 9. interpretanti ἀπορροή
ἀλλὰ καὶ ὕδωρα ad l. vlt. ff. de pign.
significatū vim verbi exprimit his ver-
bis: Collybus est id d-trimentum pecu-
niarū quod in ratiociniis emptiōnem au-
appellatur, & vulgō Cambiū dicitur, cui
pecunia ad externas nationes exportatur
est, & apud numularios aliis numis cō-
mutanda, vt sit argentea moneta auro
mutetur, quæ genera quædā pecuniarū ab

agrorum dominis acquirebatur. quod eni
in D. & C. de agris. & præsertim ex l. 19. in
relegitur. Iohannes autem simpliciter col
lon esse vult, qui sub certa annua mer
cede in pecunia numerata prædia colen
da accipit. Horum varia genera consti
tuit Azo. sed ea verius dignoscet ex lib.
11. C. de iis. Horum igitur alij vocantur
coloni conditionales, alij coloni inquil
ni, alij originarii, alij partiarj, alij colo
ni simpliciter nuncupari.

Coloni **CONDITIONALES** di
cuntur, quasi ex sua conditione prædiū,
vel agrum tollere debentes, & secundum
Iohann. de Plat. sic constituuntur, quod
primò in scriptis, vel sine scriptis perpe
tuo iure colonos se esse in fundo pro
mittunt, ut postea per viginti annos in
fundo permanent. Et licet quidam pu
tent hos esse adscriptitios conditionales,
tamen secundum Iohannem malè putant
quia Colonos temporis transcurso po
tèst liberari, adscriptitios verò minime,
ut 6. de agri. & censu. l. cum fecimus. lib. 11.
require supra **ADSCRIPTITIVS**.

Coloni **DOMINICI** dicebatur, qui
colebant agros Imperatoris, ut C. de præ
di. & omnibus re. lib. 11.

Coloni **ILLYRICI**, aliàs Illyri
eiani, de Illyrico, id est, Scythia, dicun
tur, & habenturia, cum querebatur. C. un
de ut. vbi dicitur, inter Illyricinam aduo
cationem, glo. i. inter aduocatos de Illyris.
C. de colo. Illyrici. lib. 11. l. vnica.

Colonus **ORIGINARIVS**, secun
dum Iohannem dicitur coloni conditi
onalis filius, ex eo quod originaliter con
ditioni colonarum subiectus est. nec re
fert, secundum Iohannē, siue in solo fue
rit natus, siue extra solum, quia tanquā
originarius ad terram illam reducendus
est, quam pater suscepit colendam. vide
l. originarios. C. de agris. & censu. lib. 11.

Coloni **PALÆSTINI** sunt liberi:
tamen terram dimittere non possunt.

Coloni **PARTIARIJ**, à partiendo
dicti, secundum quosdam dicuntur illi,
qui terram colunt, non pacta pecuniā,
sed pro parte dimidia, vel tertia, secun
dum sterilitatem terrarum: & secun
dum Iohannem nullum ius habent, sta
tim fructibus à solo separatis. Et ille di
citur propriè partiarus, qui conducit
rem rusticam pro communi damno &
comodo, & competit contra eum actio

pro socio. Colonius partiarus fructus
cum domino diuidit, l. si merces. 25. §. ubi
maior. D. loca. p. uiginti iustiniano dicit
ur, in lib. legum rusticarum tit. 2. quem li
bellum & pitomaz suz subiicit C. Harme
nopulus.

Colonus **SUPERFICIARIVS**
est, qui arcam conducit ea conditione,
ut sibi liceat in ea ædificare, & domum
tollere, cum voluerit.

COLONIA dicta est, ut p. uas Sico
lus Flac. in li. de cond. agro. quod in muni
cipia miserint colonos. quod & Agge
nus probat, atque adpellatam ab agro
rum noua dedicatione culturæ. Erat au
tem Colonia, vel cum coloni aliquem in
locum deducebantur, aut veteribus in
colis adscribebantur, vel veteribus co
lonis noui addebantur. Atque hæc duo
rum erant generum, quædam Latine,
quædam Italice: Latine ius erat ciuita
tis & suffragij, & magistratus capiendi, si
in sua colonia magistratum gessissent.
Idem ius colonis transpadanis dedit,
quamuis colonos in iis non collocasset,
Pompeius Strabo. Proinde scribit ad Ar
ticum Cicero: Quoniam videtur in suf
fragiis multum posse Gallia. Italici au
tem colonis ius ciuitatis & suffragij
nullum erat: sed qui in colonias illas de
ducebantur, ius ciuitatis omnino qui
dem amittebant, immunes tamen erant,
& leuationem censitionis obtinebant.
Tandem tamen paulò ante Strabonis
ætatem, tota Italia ciuitate donata est: &
denique Antonini Imperatoris tempo
re, quicunque ex orbe Romano essent,
ut scribit Iuriconsulti. Hæc Turn. Ad
uers. li. 1. c. 11. Tac. Cuiac. Obser. lib. 11. c. 35. et
tit. D. de censibus. Colonias alius dicit fuisse
Italicas, alias provinciales, Italicas qui
dem, quæ vulgo immunes esse existima
tur, non provinciales, nisi donatæ sint
iure Italico. Ius autem Italicum immuni
tatem esse negat tributorum, cum & quæ
dam sint coloniarum, ius Italicum non ha
bentes, quæ tamen immunes sunt, sed
censitionis tantum leuationem. Et ille re
ctè Plin. lib. 3. c. 3. & 11. ciuitates aut colo
nias immunes separat ab iis quæ ius Ita
licum habent. Plus autem est, esse immu
nem ciuitatem, aut coloniam, quam ha
bere ius Italicum. Vide ius Italicum.

Coloniā pro prædio, quod sub colo
no possideatur, ab ædificetur, dicitur

curam Rationalium. ita videtur diffinisse Cassiodorus lib. 6. in Formulis. Interpretes Græci lib. 6. ἡ παλαιὰ ἰτα diffinunt. ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὁ πρεσβύτερος, τὸ τίς τὸν φερὲν ἵσταται ὡς παλαιὸν τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὡς παλαιὸν ἰτα ὡς παλαιὸν.

Comes SACRI CONSISTORII, qui in summo principis consilio assistebat, in 3a. C. de non. C. fac. & l. 4. C. de aduoc. diuer. iud. vbi inter spectabiles ponitur. Idem & Consistorianus dicitur l. 2. C. de comitib. consistor. li. 2. eum pro consulis æquant Anthemius, & Honorius. l. j. C. eod. idem primi ordinis dicebatur, ut ex Cassio. colligitur li. 6. *Varia*. Non sum tamen nescius, quin & comitua primi ordinis magistro scrinia deputata fuerit, ut idem Cassiodorus ibidem scribit: sed & aliis, ut ex *varia* tit. lib. 12. C. pater. Vnde & Comitua consistoriana, in l. quicumque C. de procu. Quid sit Comitua, quidve sit Consistorium, vide infra suis locis.

Comes SACRARVM LARGITIONVM, cuius frequens mentio fit in inscriptionibus variarum constitutionum. C. Iusti & Theo. is erat, qui thesauris sacris id est, imperatoris & augustalibus pecuniis præerat, vel qui liberalitatis & donorum curam gerbat, ut docet Cassiodorus lib. 6. de Comitua sacrarum largitionum. Hic etiā Comes sacri gratij dicebatur.

Comitem SACRI PATRIMONII, in tit. de officio Comis. sac. patrimo. C. accipere debemus eum, qui patrimonium sacrum principis curat, cuique id ideo creditum erat, pro subleuandis patrimoniorum fortunis, ut Cassiodorus lib. 6. in *Formulis* scribit.

Comes SACRI PALATII, l. vnic. C. de offic. Com. sal. pal. & l. vnic. C. de comit. & arch. sac. pal. lib. 12. sed & illud & hunc titulum de hoc Comite nō esse accipiendum censet Cuiac. & nullum eiusmodi Comitem fuisse: idēque priorem illum tit. l. i. C. perperam constituit: hunc autem lib. 12. sic esse accipiendum, quāsi dictum esset de archiatris comitum primi ordinis honore præditis, quod & testatur Cassiodorus lib. 6. *Varia* in *Formula* Archiatrorum.

Comes SACRI STABVLI, dicitur eorumque præfectus & rector, qui & eorumque præstationi præerat, l. 29. C. Theodo. de ann. & trib. l. 3. de equo coll. C.

Theo. qui canonici equi dicebantur. *Monach. lib. de gesti. Franc. 3. cap. 43.* Thesaurus Clodouei à Cupanis stabuli comite de Biturico retractus. Hunc Gallis dici *Escurier* putat Luc. Cuiacius, in commentariis ad l. vnic. de comitib. & trib. scholar. lib. 12. C. negatque eam appellationem ad Consensibilem pertinere, atque esse vocem merè Francicam, atque in Notitia officiorum Constantinop. definiri, καβαλῶν τὸ ὄργανον φέρων. Contrā videtur se nescire B. Brissonius lib. 3. de verb. significat. ex eodem Aimonio Monach. eiusdem libri c. 70. cuius hæc verba sunt: Lendesignis reguli præpositus equorum, quem vulgo Consensibilem vocant. *Regino monachus lib. 2. Annalium.* Eodem anno Burchardum Comitem stabuli sui (quod corruptè Consensibilem adpellamus) cum classe misit Corsicam. Eam dignitatem fuisse in pretio ex A. Marcelino liquet de Valentiniano loquente, lib. 36. qui Valentem fratrem stabulo cum tribunatus dignitate præfecit.

Comes SACRÆ VESTIS, in l. vnic. C. Theod. qui à præbit. tyrenum. Comes vestiarij in Notitia adpellatur. Sacra autem vestis quid sit, vide apud Cassiodorus lib. 1. *Varia*. epist. 2.

Comes SCOLARVM in l. 3. C. de offi. mag. offi. extat. & titulus, de comit. & tribun. scholar. lib. 12. C. ij. sunt, ad quos scholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & sunt ornati comitua primi ordinis. Atque hic titulus honorarius est, inuentus à Constantino Imperatore, dum singulos quosque honore aliquo cumulare cupiebat maxime secundum etiam ordinis & tertij comitibus creatis Eusebius 4. de Constantini vita. Hac verò dignitate, ut idem eod. lib. tradit. ornati præpositi & tribuni scholarum hæc beneficia habent, ut intersint Imperatoris epulæ, & ut adorent purpuræ eius: quod pro summo beneficio habetur.

Comes SLIQUARIOVM apud Cassio. li. 3. *Var.* qui ponderibus specierum inlatarum præerat: sed & mensuris, ne quid culpæ admitteretur.

Comes etiam in Mauricij cuiusdam historici, cuius meminit Turneb. *Aduers. lib. 34. c. 16.* est qui legionis aut numero præfectus est, idēque tribunus militum.

Καρίτας

Καρίτας, in Nouell. 38. Holoandres comitaneos reprobat l. Cuiac. in *miris* lib. 11. C. maulit. q. 1. quod rectus putat in c. 1. vbi, qui vicus COMITIANI dicitur, officialis, ut idem Cuiacius.

COMITATIVA in adpellatur, per sing. lib. 10. & l. curiales. 47. & i. i. apud Cassio. d. Comitatuarii gradus comitatuarii committuntur in reb. lib. 12. al. lib. *Varia*.

COMITATEN in l. vnic. 7. C. de palat. sac. militantes milites, l. 2. C. de offi. præf. præs. trui concessi sunt, ut Honorius, l. nemo miles C. Comitatenes legio p. 1002.

COMITATVS in l. vnic. C. de re milit. Comitatus (ut sit l. 1. p. 1014. 239. 4. *seruitor* propriè de Imperatoris quia tempore Caroli dūque Berengarii & gulas ciuitates regere mittebatur, corpore & districtus (quoniam) Comitatus dicitur.)

COMITES in l. vnic. C. de re milit. Comites ordinis aut ius reddunt, in l. vnic. C. de re milit. itaque lib. 1. *Fem.* ita dictus est, idē comitatus. Comes earum regionum assignat hereditatem regis p. Sic leg. *Frane* lib. 11. c. 6. Monemus vbi memorare sitis fidei pace & iustitia facientem autem singuli sine hac cominandi, idē potestate, Comitatus conuenit etiam Comitatus præf. Greg. Turin. Britanni sub Francorum Regu Chlod

qui dicebantur. *Alger.* *Franc.* 3. *apud* *procurat.* a Capano
 titurco retrahit.
Esse putat *l. c.*
ari ad *l. c.* *de* *re*
libat. C. neque
 ad *Conciliabilem*
 vocem *more* *Franc.*
officiorum *Con*
scilicet *7. i.* *patron*
stus *missi* *B. Bris*
significat. ex eodem
 idem *liber* *70.* *cu*
ndem *gl.* *as* *regali*
quam *vulgo* *Con*
me *me* *lib.* *2.*
anno *Burhardum*
 (quod *corrupte*
amus) cum *classe*
ndignitatem *Missi*
lino *liquet* *de* *Val*
lib. *36.* *qui* *Valen*
tribunatus *di*

VESTIS, in *l.*
lur. *3.* *rem.* *Comes*
pelatur *Sacra* *au*
apud *Cassiodorum*

RVM *ml.* *3.* *C. de*
titulus *de* *comit.* *&*
C. i. *l.* *ad* *quos*
in *rebus* *gubernat*
com. *ius* *prie*
titulus *honora*

omnino *impe*
quoque *honore*
ebat *maxime* *secu*
re *comitibus* *crea*
nime *ore.* *Huc* *ve*
lib. *medi.* *omati*

helorum *huc* *be*
essine *Imperatoris*
up *puti* *civis* *quod*
habetur.

VARIORVM
ponderibus *ipe*
sed *&* *mensu*
reterur.

Mauritij *cuius*
memor *Turris*
que *legioni* *aut* *na*
ademque *tribunus*

Kapit.

Kapit., in *Novel.* 38. §. *verbo*, vertit
 Haloander comitanosquam versionem
 reprobatur. *Cuias.* in *l. uni.* non *licere* *habi*
meiro *lib.* 11. C. *mauultque* *vertere* *vica*
nos, quod *rectus* *putem.* Nam *ducitur*
non *quis* *uicinis*, qui *vicus* *est.*

COMITIANI dicuntur comitum
 officiales, *ut idem* *Ciacius* *scripsit* *ad* *d. l.*
unicam.

COMITATIVA, comitum digni
 tas appellatur, *per singulas* 30. *Cide* *disen*
lib. 10. *&* *l. curiales* 47. *de* *Decurio.* *eo.* *lib.*
& *passim* *apud* *Cassiod.* *lib.* 6. *&* 7. *Varia.*
 Comitatuarum gradus. primi ordinis
 comitatuam commemorat, *l. 6. C. de*
prin. *ag.* *in* *reb.* *lib.* 12. *alios* *Cassiodorus* *in*
lib. *Variarum.*

COMITATENSES largitiones,
l. primi 7. *C. de* *palat.* *fac.* *larg.* *li.* 12. *Et* *Co*
mitatenses *milites.* *l. vlr.* 5. *pro* *militantiu.*
C. de *offic.* *præf.* *praso.* *Afri.* *qui* *comi*
tatus *concessi* *sunt*, *ut aiunt* *Arcadius* *&*
Honorius. *l. nemo* *miles* *de* *re* *milis.* *lib.* 12.
 C. *Comitatenses* *legiones*, *vide* *infra*, *Le*
giones.

COMITATVS sacer, *l. milites* 13. §.
ignominio *sa* *ff. de* *re* *milis.* *vbi* *est* *Impera*
tor. *Comitatus* (*ut* *scribit* *Anar.* *Alciar.*
l. p. *ipilum* 239. §. *territorium* *ff. de* *ver.* *signi.*)
 propriè de Imperatoria aula dicitur: sed
 quia tempore Caroli Magni, regnantib
 usque Berengariis & Othonibus, ad sin
 gulas ciuitates regendas aliquis comes
 mittebatur, cepit iurisdicção territorij
 & districtus (quoniam illi comes præ
 tar) Comitatus dici.

COMITES in libris Feudisticis, di
 cuntur iudices ordinarij, qui in pace &
 otio ius reddant, itemque præfecti ve
 bium. Itaque *lib. Feud.* 2. *tit.* 27. §. 2. *qui* *iud*
ex *dictus* *est*, idè continuo post Comes
 appellatur. Comes eandem hereditatem
 regie ditioni assignet. & §. 4. Si comes
 hereditatem regie potestati consignet.
 Sic *legis* *Franc.* *lib.* 11. *de* *aduocatione* *ad* *Co*
mites, §. 6. *Monemus* *vestram* *fidelitatem*,
 ut *memores* *sitis* *fidei* *nobis* *promissæ*, in
 pace & iustitia faciendâ, &c. Consecue
 runt autem singuli singula territoria ex
 hac comminandi, id est, in ius vocandi,
 potestate, Comitatus suos appellare. Di
 cuntur etiam Comites, alicuius regionis
 præfecti. *Greg. Turin.* *lib.* 4. Nam semper
 Britanni sub Francorum potestate post
 obitum Regis Chlodouci fuerunt & Co

mites, non reges appellati sunt. *Alber.*
Kramz. in *Andalia* *lib.* 1. c. 28. Equidè ar
 bitror, qui cum Senatus Rempub. admi
 nistraret, rexere prouincias, Proconsu
 les: & sub Augustis inde Imperatoribus,
 prouinciarum præfides inde diceretur,
 aut præfecti pratorij: hi postea sub Impe
 ratoribus iam imperio declinante, Co
 mites dicerentur. Erat (inquit) comitatus
 Imperatoris Mediolani. Quid vult in
 nuare aliud, nisi quia publicum Impera
 toris consilium ibi quieuerat. Comites
 ergo in prouinciis habebatur, qui in qua
 que prouincia publicum fouebant con
 silium. Etate autem nostra longè aliud
 præfert Comitum nomen: inferiorem sci
 licet nobilitatis gradum, sub Duce, supra
 Barones. *Has* *ike.* Comites præterea duo
 decim circa Caroli Magni tempora sub
 vno Duce fuerunt, de quibus vide in ver
 bo, Duces: quod tamen neque vbiq
 ue neque perpetuò obseruatum est.

COMITER, *ut* *vult* *Varro* *lib.* 6. *de*
ling. *Lat.* *hilarè* *ac* *lubenter*, cuius origo
 Græcè *κῆπος*, inde Latine, Commissatio di
 sta, & à Græcis, ut quidam volunt, Comes
 dia. At Comiter conseruare maiestatem,
 hoc fœderibus comprehendi solebat, ut
 intelligeretur is populus superior, cuius
 maiestas comiter seruari iuebatur, *l. nō*
dubito. 7. *ff. de* *capit.* *&* *post.* *reuer.* *vbi* *falsū*
ia *vulgar.* *lib.* *legitur* *communiter.*

COMITIVM, *Figlio* *in* §. *sed* *ut* *ni*
hil *Institut.* *de* *testam.* *ordin.* Romanis
 significari ait locum, in quem populus
 suffragiorum causa conueniebat, quam
 sententiam deprompsisse videtur ex *Fe*
sto *lib.* 3. adiciens, Comitium pro actu
 accipitur multitudinis numero. *Comi*
tiorum *autem* *genera* *Gellius* *lib.* 5. *cap.* 27.
& *Alexand.* *ab* *Alexand.* *in* *lib.* *Genial*
dier. *variis* *locis* *posuere.* *&* *Varro* *de* *ling.*
Latine.

COMITIALES dies, *Festo* *li.* 3. ad
 pellabant, cum in comitio conueniebāt,
 à coeundo, id est, simul veniendo.

COMITALIS morbus, *apud* *Ta*
uolenum, *l. qui* *terriana.* *ff. de* *edil.* *ed.* *li.* 8. *&*
Plinianum *l. i.* *ff. de* *act.* *rust.* dicebatur *ἄν*
λησία, *καὶ* *ἄνθρωπος* *ἄνθρωπος*, *Aristoteli* *in*
Problem. Qui cum totius corporis conuul
 sione principes cerebri operationes tol
 lit, toto cerebro, vel duobus eius ventri
 culis adfectis.

COMMATA, *apud* *Plinianum* *l. in*

Agypto. 10. ff. de extraordin. criminib. sunt incisa, siue meatus aperti, per quos ex chomatibus aqua Nili possit in agros remotaque segetibus detineros influere. Commata etiam & diacopi, qui in aggeribus fiunt. Neque enim hic Chomata legendum est, ut habetur in Panact. Flor. Chomata enim sunt aggeres, & humus aggesta: ut & Vlpianus d. l. in Agypto. in princ. explicat. his verbis: In Agypto qui chomata rumpit, vel dissolvit, hi sunt aggeres, qui quidem solent aqua Niloticam continere, æque plestuntur, &c. Honorius, & Theodo. Imp. vertunt in eandem rem vallum d. l. vni. C. Theod. de Nili aggeribus non rumpend. & l. vni. C. cod. sed & aggeres, ut in rubric. C. cod. Est autem χῶμα deductum à χῶμα, quod aggero significat: hinc & pro sepulchro dicitur. Sunt tamen, qui superiore loco, Chomata legi malint, propter repetitionem vocabulorum duorum idem significantium.

COMMÉARE, est animo redeundi abire, Vlpiano l. 1. in fin. princip. ff. de iu. qui deiecit. vel effud. Publica enim vile est, ait, sine metu & periculo per itinera commeari.

COMMEATVS variè pro re accipitur, ut constat ex subiectis. Significat interdum licentiam ad tempus datam militi, quo ire & redire possit, l. 1. ff. de re milit. & alibi sæpe, ut l. 2. §. ff. ad munic. & apud classicios auctores. Sic accipitur apud Paul. l. qui commearus. ff. de re milit. quem admodum & in Imp. Leonis Conf. l. 9. ff. de proxim. sac. ser. & in Constantini confut. l. 1. C. de commea. lib. 12. Atque huius licentia hæc extat formula apud Livium lib. 30. SI QVIS VRSTRVM SVOS INVISERE VULT, COMMEATVM DO: PRIMO VERE ADSITIS EDICO. Nec d. batur commearus, nisi iustissimis causis approbatus, ut ait Vegerius. Certè expeditionis tempore imminuentibus hostibus non datur, nec vnquam amplius quam 30. l. 16. C. de erog. mil. ann. qui Commearales dicuntur. Datur autem commearus à tribunis cohortium, aut præpositis militum, aut vicariis, vel domesticis eorum, vel à principe, Nazianzenus γαμματα τῶν ἀποστῶν, vocat commearum. Hinc Commearum potere, apud Varronem lib. 5. ling. Latin. Et Commearum accipere eodem sensu quibusdam,

l. miles. 34. ff. ex quib. caus. ma. Et Commearum dare. Et Commearum impetrare, hoc est, licentiam morandi, ubi voluerit quis, l. filij. 22. §. permiss. ad municip. Commearus etiam accipitur pro spacio ad eundem, & agendum in via publica, l. 2. §. deinde. ff. ne quid in loc. publi. At in §. hoc interdiciendum. 14. d. d. 1. sumitur pro ipso iure eundi, agendive.

Commearum & remearum dixit Marcianus, l. relegari. 4. ff. de p. n.

COMMEATALES milites dicuntur, qui vnà commearum accipiunt, vel qui in stipendij partem accipiunt alimentera ex commearu. id est, ex alimento publico, C. de offic. præf. præf. Aphrican. l. in nomine 2. Nullum audeant duces, vel tribuni commearalem intellegere, ne dum sibi lucrum student conficere, in custoditis nostris relinquant. provincias. Suidas Commearalem intellegit, dum interpretatur, κομμάτιον ἑστῶν στρατοῦ, ὁποῦντα τῷ ἀποβιβάζειν.

COMMENDAM, diffinit gloss in verb. Commendare. in c. nemo deinceps. de elect. lib. 6. ecclesiæ custodiam alicui commissam. cui diffinitioni necessarii adiciendum putem hæc, In tempus, gratia evidenter necessitatis & utilitatis. idque docuit textus in d. cap. nemo deinceps. ubi scribit Ioan. Andreas, Commendarum genera duo esse: nam (ait) quædam est in titulum, quædam in custodiam. Commendam, titulum esse canonicum, scribit eadem gloss.

COMMENDARE (ut Papinianus ait) nihil aliud est, quam deponere, l. Lucius. 24. ff. de positi. quod Vlpianus probat, l. commendare. 186. ff. de verb. signi. Sic accipitur apud Paulum l. Publia. in princip. 26. ff. de positi. & alibi sæpe. Vnde.

COMMENDARE CORPVS, dicit Vlpianus, l. & si quis. §. impensa. ff. de relig. & sumpt. fu. pro temporis causa deponere, donec iusta sepulture corpus tradatur. Paulus enim, l. si quis enim. eo. tit. ff. ostendit plerunque corpora temporis causa deponi. Quod & nos docuit verus libellus Severo Imp. datus. Op pressus necessitate corpora eorum scitili sarcophago commendaverim, donec is locus, quem emeram, edificaretur. Reicienda igitur est F. Duareni lectio. existi-

missantis in d. §. in
iurisd. m. pro comm
mendare etiam censetur
suar. sac. r. d. o. i. a. c.
generalis alculus op
e me constituit: cent
procre procuratorien
n. et. q. quo. i. esse Al
f. l. c. r. m. sign. i. c. r. a. i.
i. u. s. ex sacrorum fruct
ha. m. enu. Sed & co
q. a. coll. am. menda
i. u. s. enu. a. r. a. d. l. c. m. m. e.
d. i. n. v. b. o. r. e. l. i. q. u. i.
v. a. l. e. r. i. o. c. l. e. a. n. i. a. n. i.
l. i. q. u. i. e. r. i. a. n. t. l. e. x. v. e. r. b. o.
C. m. m. e. n. d. a. r. e. e. t. i. a. m.
r. a. t. a. p. u. d. V. l. p. i. a. n. u. m.
q. u. i. d. e. m. s. s. m. e. n. d. a. t. i. c.
e. r. u. m. c. o. m. m. i. t. t. e. r. e. h. d.
r. e. n. t. n. E. s. a. u. e. h. A. d. i. q.
C. E. g. o. m. e. t. u. e. c. o. m. m.
f. l. i. o.

Atque hoc sensu se e
batur vassalli, cum se
telam patroni dicabatur
tur) ab antiquis, & P
theniensium instituta
suprà explicantes. us
mendati tamen & re
bantur, non iidem q
tiam qui se in alius
& tutelam receperat
dicuntur. Neapoli
terris, inquit, deman
mo liceat affidatos
tos habere.

COMMENDARE
per. ff. de acq. rer. do. &
4. Accipe, ait, comm
licentiam noster
mendatiz licet, &
bus clericis dimittit
prelature sui Episcop
h. e. r. e. d. v. i. t. a. & o.
monium.

COMMENDARE
citur nudus minister
possi.

COMMENTA
sive Commentarium
dicitur. ff. de quib. cau.
sulis. Hora. pro libro, &
cip. 3, in quo eorum
scribitur, quibus ali

rum commercium in eum maximè locum mutui usus contraxere.

Commercium earum rerum non esse dicitur, quæ visibus hominum, dominioque subiaci, & in obligationem deduci, alienari, & adquiri non possunt, l. cum seruus. 39. §. fin. ff. de leg. 1. & l. si in emptione. §. omnium. ff. de contrah. empr. & alibi sapissimè. Commercium non habere alicuius rei is dicitur, qui eius habendæ capax non est, vel quam acquirere non potest, alius potest, l. mulierum. 34. ff. de verb. oblig. Commercio redimi, est pretio dato hostibus vendentibus, l. siens. & l. si liberum. C. de postlim. reuers.

COMMILITIVM, apud Thrypho. l. de hereditate. 19. ff. de castr. pecul. interpretatur Alciatus libr. 4. Dispunct. cap. 17. militum commercium & facultatem ipsam, seu ius, quo vnà militante. F. Hotomannus in Commentariis Iuris, societatem interpretatur militiæ, quæ inter se milites habent. *Has sunt verba Tryphonini:* De hereditate ab agnato commilitione data, Scævola noster dubitabat: quia potuit & ante notus & amicus dare: potuit & non dare, nisi commilitium auxisset. Nobis ita videtur, si ante commilitium factum sit testamentum, non esse peculij castrensis eam hereditatem.

COMMINATIONES sūt in iudicis, quæ vim rei iudicatæ non habent, ut patet per titulum, C. commina. epist.

COMMINSCLAI, ait Varro, dictum à con, & mente, cum finguntur in mente rei quæ non sunt. Sic accipi debet, l. 1. in §. prim. ff. de eo per quem fact. eris. Hinc

COMMENTVM dicitur fictio in mente rei quæ non est, Varro in li. 5. ling. Lat. Sic accipiendum putem in l. ob hæc verba. ff. de iis qui not. infra. & l. 2. C. de reb. alie. non alien. & alibi sapè. Vnde non ineptè Commentum pro fraude posuit Pontifex Maximus. c. peruenit. j. iuncta ibi gl. extra de testib. cogen. Hinc

COMMENTITIVM ius apud Paulum in l. si pana. 20. ff. de pos. interpretatur G. Budeus ibidem, quod signum, nõ seipsa subsistit: id est, fictitium, nouum, & recens excogitatum, vel non translatum, non aliunde sumptum, ex Sueton. in Claud. c. 11.

Commentitiam venditionem in l.

2. C. si aduers. vendit. interpretatur Accursius commentitiè compositam, cum pupillum lædunt, hoc est (vt significantiùs rem aperiam) fictè coloreque quæsito.

COMMINVVS in Honor. & Theo. consil. l. 3. C. de fruct. & lib. exp. accipi debet pro in præsentia, vbi comminus pro tota die falsò interpretatur Accursius. Quo verò significatu accipere idem Impp. eodem accepit & Iustini. l. si imperialis. C. de nupt. Cominus, pro è propinquo sumitur apud Tertullianum de carnè Christi. Accedant, ait, comminus ad congressum. Vnde & pro statim vel ad manus accipitur, vel præsentì pecunia, l. si quasi. ff. de pign. act. Si quasi receptus à debitore tuo comminus pecuniam, reddidisti ei pignus.

COMMITTERE, ait Festus lib. 3. propriè est simul mittere. Nunc eo vtimur & pro facere, aut pro relinquere, aut pro incipere. Committere in legem stipulationem & testamentum dicuntur, qui aduersus legem, stipulationem & testamentum quid faciunt, l. non solum §. illud. ff. de lib. leg. Veteres etiam lege Committere dicebant, M. Fabio. lib. 7. cap. 2. Lege de fideiuss. commisit L. Varus. Committere in legem venditionis, est quid facere, quo contrahatur pacto venditioni adiecto: sic accipias in l. si. ff. de leg. commiss. Eodem ferè sensu Committere in Pro socio actione, apud Paulum l. actione. §. Labeo. ff. pro socio. Committere etiam edictum dicitur ei qui locum facit. Sic accipitur in l. 3 §. si quis ex liberis. ff. de bon. poss. cont. tabul. & alibi sapissimè. Eodem sensu Committere stipulationem dixit Papinianus, l. Stichum. 95. ff. de solut. sic l. in causis. ff. de proc. Committere quoque animalia dicuntur, quoties inter se configunt, l. 1. §. cum arietes. ff. si quid paup. fec. dic. Cum arietes vel boues commississent, & alter alterum occidit, &c.

Committi etiam stipulationem intelligimus, cum id quod per eam promissum est debetur, toto tit. ff. de verb. oblig. sicut penam committi, cum incurritur & debetur, l. 3. ff. eo. Hinc & commissæ obligatio, l. 1. §. ult. de stir. ser. Et, Commissa deuotio capitis, apud Cic. in ea pro Domo, cum se votireum fateretur, & caput deuotum debere. Eodem sensu.

Com-

Committere pro delin-

quem. ff. de off. prefest. Committi iurico ea dic-

liquas causas sicut a di-

Ubi. 39. & C. lib. 4. de

mis. Hinc

COMMISSA dicitur

hæres, quæ contra re-

tem facta, aut non facta

da aliqua penamque ple-

missa hereditas, in qui-

missum est, quamobrem

cur. Atque hinc in Co-

dere dicuntur pro qu-

latum non est, nisi quo-

permitteret, l. ult. §. si qui-

remissi, aut res impro-

statuatur apud public-

ner, l. ord. Aut denique

si est, cum quis hostibu-

ma vendit ferum, cotra-

l. 1. C. de commere. & me-

quid contra præscript-

deit, etiam si non ho-

de vetit. Commissum

ciatur res ad rem, & ad rem

Commissæ hypothecæ

Ciceroni in epist. ad

toris factæ sunt.

Commissum factum

posuisse videtur Im-

cum res. C. ad leg. Cor.

COMMISSIO

atio, quæ in vendition-

tionibus vsurpatur: qu-

dicionibus, vt si inter-

prior pretium non so-

tem venisse nolit, re-

alienata sit, l. 2. & i-

missoria: in oppigner-

nisi definito tempore

pignus fiat creditoris,

pacti pignorum. Dicitur

Commissoria, quod

ut in venditionibus,

dicionem committat

venditor totam ven-

dictam, l. 1. & 6. D. de

gnoribus verò, quod

solum debito commi-

lud creditor vendi-

tionem quidam volu-

eram fiduciam, de qu-

uit de leg. commiss. &

Pand. Horum, verò.

Interpretatur Accer-
compositum, cum
hoc est (vt signi-
ficat coloreque

Sin Honor. & Thir.
& lib. esp. accipi-
ta, vbi communi-
interpretatur Accur-
ritu accipere ite-
cepte & lusu. l. si
Cominus, pro
pud Tertianam
edant, aut, commi-
Vnde & pro Statim
ur, vel presente po-
gnat. aut si quali rece-
p. comminus pecu-
gus.

R. Eant Estum lib. 3.
tere. hunc eo vi-
tur pro relinquere,
commutare in legem
mencum dicuntur,
impulsionem & re-
pulsionem solum
interes etiam lega-
t. M. Folin. lib. 7.
commis. l. Vare
gem venditionis
contravenitur par-
to: si accipit in
em ferè sensu Co-
mitione, apud Pau-
l. pro facit, Comi-
dicitur et qui lo-
ur. l. 3. si quis ex
cent. talni. & alibi
sensu Committit
populianum, l. Si-
in causis ff. de pro-
ne animalis dican-
re signat. l. si com-
re. dic. Cum arrete-
is, & aliter alterum

putationem intel-
per ea promissio-
de verbis sicut
p. inuenitur & de-
missa obligatio,
Commis. deuotio
pro Domo, cum se
& caput deuotum

Committit pro delinquere, l. 1. §. cum
urbem. ff. de off. praefect. urb.

Committi hico ea dicuntur, quæ ob a-
liquas causas hico acquiruntur, unde ri.
D. lib. 39. & C. lib. 4. de vestigal. & com-
miss. Hinc

COMMISSA dicuntur, inquit A-
fconius, quæ contra testatoris volunta-
tem facta, aut non facta ab hærede, mul-
ta aliqua pœnâque plectuntur. Et com-
missa hereditas, in qua supple id com-
missum est, quamobrè alteri ea debea-
tur. Atque hinc in Commissum res ca-
dere dicuntur, pro quibus vestigal so-
lutum non est, nisi forrè id publicanus
permiserit, l. vlt. §. si quis. D. de vestig. &
commis. aut res improfessæ, id est, non
insinuatae apud publicanos, l. vlt. §. quo-
ties. D. eod. Aut denique causa commisi-
si est, cum quis hostibus aut barbaris ar-
ma vendit ferrum, cotem, l. cotem. D. eo.
l. 1. c. de commerc. & oere. tum si quis ali-
quid contra præscriptam legem vendi-
derit, etiam si non hostibus, l. si quis. C.
de vestig. Commissum autem Græcis di-
citur τὸ κατὰ τοὺς νόμους.

Commisæ hypothecæ dicuntur M.
Ciceroni in epist. ad Famil. quæ credi-
toris factæ sunt.

Commisum factum, pro homicidio
posuisse videntur Imperatores, l. i. qui
cum telo. C. ad leg. Cor. de sic.

COMMISSORIA lex, est pa-
ctio, quæ in venditionibus & oppignera-
tionibus vsurpatur: qua id agitur in ven-
ditionibus, vt si inera diè statutum em-
ptor pretium non soluerit, & venditor
rem venisse nolit, res nec vendita, nec
alienata sit, l. 2. & tot. tit. D. de leg. com-
missoria: in oppignerationibus verò, vt
nisi definito tēpore soluat debitum,
pignus fiat creditoris, de qua toto tit. C. de
pact. pignorum. Dicitur autem hæc pactio
Commisoria, quod qui in eam comit-
tit in venditionibus, in vniuersam ven-
ditionem committat, siquidem velit
venditor totam venditionem haberi pro
infecta, l. 3. & 6. D. de leg. commiss. in
pignoribus verò, quod pignus ipsum non
soluta debito committatur, & liceat il-
lud creditoris vendere. Hanc conven-
tionem quidam volunt ab antiquis di-
ctam fiduciam, de qua Paul. Sentent. lib.
3. tit. de leg. commiss. & in hoc Cuias. in Parar.
Pam. Hoccom. verò ad tit. Fend. de fundo

dato in via. leg. commiss. reprobat. multiple
inter illas esse discrimen, & fiduciam al-
lud nihil esse, quàm venditionem, quàm
vulgo cum redimendi facultate factam
appellamus. Vide in dictione Fiducia.
Vtramque autem legem Constant. su-
stulerat, l. vlt. C. Theod. de commiss. rescind.
sed cum Iustinianus eam in venditioni-
bus retinisset, & Constantini Consti-
tutionem referret, in l. vlt. C. de pact. pign.
vocem, Pignorum, interposuit. In pigno-
ribus certè ob eam causam prohibita
videatur, ne quod Principis auctoritate
fieri debebat, l. 1. & pass. C. de iur. domin.
impe. priuatorum pactionibus permis-
sum videatur.

COMMODARE in edito Præto-
ris, in l. 1. D. commod. iust. l. 2. D. si cer-
per. est rem vrendam dare, vt eadem re-
stituat, finito vsu, in quem data fuit.
Commodare pro mutuo dare posuisse
videntur Imp. in l. 2. C. de iur. qui ex pub.
ratio. mu. pec. lib. 10. nisi accipientem di-
cas eandem speciem, idemve aurum
redditurum. Potior visa est prior inter-
pretatio, vt primus articulus illius l. 2. & ru-
brica docent. Commodare etiam dixerunt
Valentinianus & Valens Imp. l. fundi. 4.
de fund. patrimon. lib. 1. C. pro sp. quæ re-
vnde cedere, iurēque dominij tradere.

COMMODATVM, contractus
est, quo rem aliquam ita gratis concedi-
mus, vt de ea restituenda is qui acceperit
teneatur, l. 1. §. 1. D. de obli. & act. Inter
commodatum autem & vředum datum,
Labeo quidem ait tantū interesse, quan-
tum inter genus & speciem, commodari
enim rem mobilem, non etiam solis
vrendam deri etiam soli, sed (inquit Vli-
pianus) vt apparet, propriè commodata
res dicitur, & quæ soli est iudicis & Cæsaris
existimas. Viuianus etiam habitationem
commodari posse ait, l. 1. D. commod.

Commodati natura est, vt gratuitò
detur vsus rei: alioqui mercede interue-
niente, locatio erit, vel contractus inno-
minatus, l. si vt ceriò. §. nunc videndum. D.
commodat. §. item is cui. Instis. quib. mod. re
contrah. oblig.

COMMODYM notissima signifi-
cationis ferrur. Commodum bonorum
possessionis, in l. sed & si. §. D. de bon. poss.
con. tribul. dixit Iulianus, quod Paulus
adpellauit beneficium, l. 4. §. fin. D. de iur.
Hæc verba, CVM COMMODYM ERIT.

ita interpretatur Sulpitius apud Labeonem, *l. anu. 79. D. de iur. dot.* cum primum sine turpitudine & infamia dari poterit. Proculus, cum sine incommodo poterit, *l. nepos. 225. D. de verbor. significat.* Apud Paulum, *l. si dic. 21. D. quando dies legat. ced.* significare videtur Accursio utilitatem: B. Brillonio voluntatem, id est, si voluerit. Equidem accipi eo sensu putem, quo commodè apud Varronem *lib. 6. ling. Lat.* cuius hæc verba sunt: Igitur de originibus verborum multa qui dixerit commodè, potius boni cōsulentum, quam qui aliquid nequiverit, negligendum, &c. pro aptè, rectè, & legitime, legibus moribusve consentientibus. Sulpitij finè & Proculi interpretationes tametsi diuersæ, recipiendæ tamen sunt. Verba enim pro re accipiendæ inter omnes conuenit. Commodum Falcidia, quartæ loco est apud Hermogenianum, *l. si hæres. 9. D. ad leg. Falcid.* Sic Commodum Senatus consulti apud Vlpianum, *l. 5. §. si quis rogatus. ad fin. D. de donat. inter vir. & uxor.* Comoda præmiorum, pro pecunia, quæ propter eoronas præstari solent: idque athleticis: qui victores fuerunt in sacris certaminibus, *l. commodus. 41. D. de re iudic.* Comoda ex tribu, pro liberalitatibus & emolumentis, quæ à tribu obueniunt, *l. pater. 13. D. de legat. 3.* Comoda primipili, in *l. pater. 23. D. de adim. leg. & Comoda primipilatus, in l. prima. C. de primipil. lib. 12.* dicuntur salaria, quæ primipilo præstantur. Græcis dicitur, τὰ λόγιο παρρημυγίας παρρηχθμένα. Eodem sensu Comoda veteranorum dixit Sueronius, in Nerone cap. 32.

COMMONITORIVM, in *l. 2. C. Theo. si cer. per. de suffrag. l. unio. C. de suffrag.* significat adnotationem & scripturam ipsam conuentionis. Nouell. 8. σμῆλον vocatur. Sunc qui putent sine scriptura fieri eam conuentionem: verius tamen est vti scripto fiat. Nam & Κομμηνητόριον, Suidæ significat, ἡσυχία, πρὸς ἀπὸ τοῦ ἀπολλογισμῶν εἰς χόρας, quo quis officij suscepti implendi commonetur. Commonitorij autem formulam posuit Cassiodorus *lib. 7. Varia.* Et ita apud B. Augustinum *epist. 129. & 158.* hoc verbum accipiendum est. Symmachus etiā monitorium pro eodem vsurpauit.

COMMORIENTES, in *l. cum hic sciam. §. si ambo. de dona. int. vir. & vx.*

qui simul vel pariter moriuntur.

COMMOVERE limites & terminos, in *l. Manilia*, quam referi Arcadius August. in *lib. de limitibus*, est loco mouere: quo verbo vsus est. Tertullian. in *lib. de præscriptione aduersus hæreticos.* Qua potestate, Apelles, limites meos commoues?

COMMOTIO, pro excitatione principis, cum quis aduersus mandata facit, apud Cassiodorum *lib. 7. Varia in formula commonitori.*

COMMUNE dicitur, quod omnes legatim de lex. Hinc & communis res, quæ est vel cum societate, vel sine societate. Cum societate, veluti inter eos qui eandem rem emerunt: sine societate, veluti inter eos quibus eadem res testamento legata est, *l. 2. D. commun. diuid.* Hinc & Commune præceptum adpelatur Papiniano, *l. 1. D. de leg.* Hinc etiam commune ius, quod dupliciter accipitur, aut respectu proprii iuris, quod quæque ciuitas sibi cōstituit, cuiusmodi sunt consuetudines singularum ciuitatum, de quibus loquitur cap. 1. de constitut. li. 6. Aut respectu iuris gentium, quo omnes populi vtuntur, *l. 1. §. fin. l. omnes populi. 9. D. de iustit. & iur. quod & idcirco iur. v. appellatur Aristoteli.* Communi autem iuri priuilegium opponitur, Papiniano, *l. Centurio. 15. D. de iur. & pupil.* Sicque commune ius, militare, & proprium aduersa sunt, *l. consuetudine. 8. §. si miles. D. de iur. codic. Paul. lib. 3. Senten. recepit. 4. §. filiusfamilias.* Communi, & creditoris iure vendere separantur, *l. si mandauit. 59. §. creditor. D. de manda.* At propriè Communia omnia esse dicuntur, quæ naturali iure omnibus parent, vt aer, aqua, &c. *l. 2. & 3. de rer. diuis.* Communia prædia accipere debemus, ait Vlpianus, *l. magis puto. §. fin. D. de reb. eod.* si pro inquis communia sint.

Communia quædam naturali iure sunt omnium, quædam vniuersitatis, quædam nullius, pleraque singularum, quæ variis ex causis cuique adquiritur, *l. quædam. D. de diuis. rerum.*

Communia vestimenta sunt, quibus promiscuè vtitur mulier cum viro, *Plinian. l. vestit. 23. §. communia. D. de aur. & argenti. leg.*

Communes sunt stipulationes, veluti Rem

Rem sal tam fore pup

ipitationem. §. commun

COMMUNI D

istum nullam causam

eos redditor; inter

mane esse videt diuidat

e. ad necesse reddi

monib. s. iure societati

q. pariter eandem re

sine societate, veluti

ead. m. res testamento

comm. diuid. Atque in

hol peruenit ultra di

recti m. quæ commune

hu. diuidi d. r. factio

eo nomine, aut abesse

aut ad eum peruenit

§. p. d.

COMMUNITI

certate longè remotu

re h. i. nam cum tra

§. D. p. o. f. c.

COMMUNIO

naturalis cuius fin. m

diuis. & m. §. quædam

quædam naturali iur

omnium. Talis public

numio, in paucis ad

potest retineri, nec

diuisionis, quia in lim

manet. Communio al

uiliis, vbi omni quæd

ralis illius communio

diuisionem de rebu

no nostro si b. i. c. s.

Imò requirit necesse

sonum, quoniam co

ter paucos parte dis

mi. D. de rer. & p. d.

finis. D. de leg. 2. Nisi

quum non fuerat poss

l. m. & simplicem res

non omnium rerum

naturæ formant. C

ter rerum omnium

turali diuisioneque iur

KAETET. hoc el

FACIES, nobis osten

mnes res nobis secu

lent communes, hoc

alterius, non p. s. c.

contra naturam, q

iure occupanti: vt et

quasdam res commu

non admittunt, quo

moritur.
 R. E. limes & temp.
 quam referi dicitur
 ita, et loco moie
 Terullian. in b
 aderis harenos
 elles, limes meo

pro exactione
 aduersi mandata
 m. b. 7. Paria infor-

dictur quod omnes
 & communis res
 tate, vel sine soc
 veluti inter eos qui
 ne sine societate
 us eadem res testa-

D. commun. ad d.
 propter auct.
 de leg. Hinc etiam
 dupliciter accipi-

ut quod q. q.
 autem modum la-
 rum civitatum, ac
 constitutum. 6. Aut
 quo omnes po-

communi. 9. D.
 & idcirco commu-
 neli. Communio
 im oportet, Pa-

D. de iur. & pupi-
 militem, & pro-
 confectum. 8. 5. 8
 paul. 1. 7. Senten-

Communi, &
 re separantur, si
 de mania. At
 omnia esse au-

re in vobis pa-
 1. 2. D. de iur. di-
 accipere de com-
 muni. 9. 1. 2. 1. 2.

diuino comuni-
 naturalium sunt
 perferat, quod
 gubiorum, quæ
 acquiritur, i. que

enta sunt, quibus
 er eum viro, P
 omnia. D. de iur. &
 ipulationes, vel in

Rem

Rem saluam fore pupillo. Pomponius, l.
 stipulationem. 5. communes. D. de verb. oblig.

COMMUNI DIVIDENDO
 actio missam causam habens, quæ inter
 eos redditur, inter quos aliquid com-
 mune est, ut id diuidatur. §. quædam Insti.
 de act. nec solum redditur in rebus com-
 munibus iure societatis, id est, inter eos,
 qui pariter eandem rem emerunt: sed &
 sine societate, veluti inter eos, quibus
 eadem res testamento legata est, l. 2. D.
 commu. diuid. Atque in hoc iudicium ni-
 hil peruenit ultra diuisionem ipsarum
 rerum, quæ communes sunt: & si q. id in
 his damni dñi factumve est, siue quid
 eo nomine, aut abest alicui sociorum
 aut ad eum peruenit ex re communis, l.
 3. D. eed.

COMMVNITER gestum, à socie-
 tate longe remotum est & sine socie-
 tate fit, l. nam cum tractatu. 32. & l. seq. &
 seq. D. pro soc.

COMMVNIO alia est publica, &
 naturalis cuius fit mentio in l. 2. D. de rer.
 diuis. & in §. & quidem Insti. eo tit. Vbi
 quædam naturali iure communis sunt
 omnium. Talis publica & naturalis com-
 munitio, in paucis admodum rebus vix
 potest retineri, nec admittit iudicium
 diuisionis, quia in simplicitate naturali
 manet. Communio alia est priuata & ci-
 uilis, vnam quandam referens natu-
 ralis illius communiois. Hæc admittit
 diuisionem de rebus priuatis, & domi-
 nio nostro subiectis, etiam vniuersitatibus.
 Imò requirit necessarium iudicium diu-
 sorium, quoniam communio etiam inter
 ter paucos parit discordiam, l. in re com-
 mu. D. de ser. vrb. pred. l. cum pater. 3. dulcis-
 simus. D. de leg. 2. Unde satis admonemur,
 quam non fuerat possibile absolutam il-
 lam, & simplicem retinere communio-
 nem omnium rerum, ut nonnulli pha-
 natoci somniant. Communioem autem
 rerum omnium pugnare cum natu-
 rali diuinoque iure, l. xodi capit. OT
 K A E Y E I Σ, hoc est, EVRYVM NON
 EACIUS, nobis ostenditur. Nam si o-
 mnes res nobis secundum naturam es-
 sent communes, hoc est, ita vniui sicut
 alterius, non posset committi furtum
 contra naturam, quia concederetur
 iure occupanti: ut etiam nunc habemus
 quasdam res communes, quæ furtum
 non admittunt, quoniam furtum com-

mittitur duntaxat in rebus alienis, vel a-
 lieni iuris, clam domino, l. 1. D. de furt.
 Statuitur igitur legitima rerum & domi-
 norum diuisio, idque iuregentium, l. ex
 hoc iuro. D. de iust. & iur. ut unusquisque
 suum habeat, sitque sua sorte cōtentus:
 quod Aristoteles eleganter, ac omnes
 Romani Iureconsulti probant, reiecta
 Platonis falsissima opinione.

COMPACTVM in constitutione
 duorum Severi & Antonini, l. 3. de cre-
 cut. rei iudic. struam collato in vnum
 consilio machinatio em sonat. Lilius
 lib. 6. vrb. cond. Ut multo (ait) verisimi-
 lius sit compacto eam rem, & communi
 fraude patritiorum actam. Compactum,
 à cum, & pacisci, estque conuentio, ut
 quis fraude tur.

COMPARATIONIS verbo
 eoemptio significatur, in l. 1. C. vni. lic.
 in eoempt. li. 10. & l. 1. & si. C. de quib. mun.
 cod. l. 57. C. vni. x. i. appellatur *οὐκ ὀνομαζομένη*.
 C. vni. nemini lic. in eoempt. Comparatio-
 nem etiam in l. 1. D. priuileg. cred. vel (ut est
 in Pand. Flor.) l. cum bona. 16. D. de rebus
 auct. iudic. pos. arcipere debemus æquipa-
 rationem. Sed & Comparationem pro
 præparatione & formatione positam, ad-
 notat B. Rhenanus à Tertulliano, in lib.
 aduers. Valentinianos.

COMPARATI VVM, & super-
 latium, haud perpetuò naturam suam
 seruare, demonstrant Doctores, in l. cum
 pater. 3. liberis. §. rogo. de leg. 2. Alber. cita-
 tis loci indicat, & comparatiuum assu-
 mēre vim positiui, & vicissim hunc na-
 turam comparatiui, i. quod Nerua. vido
 Zafius. D. de pos. ut apud Virg.

Treffior, & lacrymis oculis suffusa nitent.

Nec immeritò: nam comparatiuo signi-
 ficationem positiui inesse adnotat Alcia-
 tus, l. vbi autem in princ. D. de verb. oblig.

COMPACTVS ager, in quo vi-
 cinis ius est communiter compascendi.
 Cicero in Topic. Si compascuus ager est,
 licet compascere. Sic & Festus hoc in
 genere scripsit, Compascuus ager, reli-
 ctus ad pascendum communiter vicini-
 nis. Isidorus libro 15. Etymolog. cap. 13. Com-
 pascuus ager, qui à diuisoribus agrorum
 relictus est ad pascendum communiter
 vicinis. Scævol. l. penult. D. si seru. vind. Plu-
 res saltum commune, ut ius compascen-
 di haberent, mercati sunt. Et paulo. post.

An pars illorum fundorum aliquid ioris secum huius compascui traxerit.

COMPASCUA, Siculo Flacco, in lib. de condit. agro. genus sunt quasi subsecutorum, siue loca in quibus proximi quique vicini, id est, qui ea contingunt pascua, ius pascendi habent.

COMPEDES vinculum est, quo pedes irratiri solent. Dicitur **COMPEditus** homo, & Compeditus absolute. *sed pana. Infit. de iniuri.* Compeditum appellat Theophilus eum, qui in vinculis est, & vilissimo comparatur.

COMPENDIVM est breue, & vtile. *Hoffien. in cap. si. next. de dol. & contum. in antig.* Compendium temporis, l. de bere. *§. fin. D. de cast. penul.* Et Compendium itineris dixit Modestinus, l. eundem. *§. D. de lega. Et* Compendium edictorum, pro peremptorio edicto posuit Vlpianus, l. nonnunquam. *in fin. D. de iud.* Compendij etiam verbo lucrum significari existimant interpretes, l. duo societa. *tem. 71. §. duo. D. pro socio. l. 3. D. de calumniat. l. Iulianus. D. si quis omisse caus. test. & alibi sapit in Pandect. l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 10. l. cum virum. 16. C. de fidei commiss. In cita. §. duob. Iurisconsult. l. utrum a compendio separat: atque id videtur intelligendum, quod querimus parsimonia. In aliis autem locis, per metaphoram pro lucro accipi putem. Quod verbum a veteris græcis pensandi ritu derivant *Festus lib. 4. & Varro lib. 4. ling. Lat.* Huic opponitur Dispendium, l. actione. *65. §. item qui. D. pro socio.**

COMPENDIARIA, pro breui itinere ponitur, in l. 4. *D. de itin. act. que prius.* ubi via eleganter supprimitur: vt & posuit apud Nonium Varro: Hoc (inquit) dico compendiarie sine vlla sollicitudine, ac molestia dicendi posse perueniri ad eandem voluptatem.

COMPENDIOSA substitutio, vide infra Substitutio.

COMPENSARE est, cum debitum & creditum inter se contrabentes contrahunt. *cos. vis. de compens. D. Hinc*

COMPENSATIO est debiti & crediti inter se contributio, id est, per æris sui computationem, ab ære alieno liberatio. l. i. *D. de compensatio.* Compensatio quandoque etiam sumitur pro deductione, & retentione, l. in restituenda. *C. de hered. per. l. fructus. 7. §. ob donationes. &*

l. rei indicata. §. 5. l. i. D. de solut. matrimonio. Hanc retentionem appellant Vlpianus, in *Instit. tit. 6. de dotib. & Iustinianus, l. vnica. §. ræceas. C. de rei vxo. actio.*

COMPERENDINATIO, est vtriusque litigatoribus inuicem sibi denotatio in perendum diem *Bud. in d. l. §. ex Asconio.* Comperendinatio diffinitur in quodam lexico, *negotiosus in iuris.* Id est, trium dierum dilatio, unde non immerito Comperendinatum rem, iudicium in tertium diem constitutum, *Festus l. 6. diffinierit.* At quid differat comperendinatio ab ampliatione, vide Ampliatio.

COMPERENDINATI rei dicuntur, qui in criminalibus è custodia dimissi, sive ipsius custodiæ commissi sunt, vt aut vrbem carceris loco iusti habeant, aut aliquam priuatam domum: vt interdum fit ex personarum dignitate, & genere caussarum. *Bud. in l. posse. de orig. iur. D.*

COMPELLERE, notissimæ significationis est. Hinc

COMPULSOR, in l. 3. de luc. aduo. l. 12. *C. Gracii & Medici* videlicet, in Constitutione Græca Anastasij Imperatoris, l. §. C. de exact. tribu. lib. 10. qui prouinciales cogebat ad penitusationes soluendas: *vt colligitur ex d. l. 3. & fin. Castig. d. lib. 1. P. ar. epist. 2.* Quia non iam compulsores ad te mittimus, sed vltorem, si aliqua credideris ludificatione tardandam.

COMPETERE, verbum Iurisc. frequens, & familiare, pro aptum & idoneum esse. Inde Competere libertates dicuntur, quæ ex testamento, aliæve causa contingunt, l. Papinianus, in fin. *ff. de inoffic. testa.* Et Competit actio, quæ lege data est, & alicui conuenit, vel ex contractu descendit. Sic Competere certi conditionem dicimus, l. certi conditionis. *D. si cert. petat.*

COMPETENS iudex dicitur, cuius de re controuersa iurisdicatio est, iurisque dicendi potestas, l. penul. *ff. de iurisd. om. iudic.* Competens cautela, in l. si de bis. *vi. ff. de iudic.* id est, idonea. Competens pœna, congrua, & secundum delictum inflicta, l. 3. *C. de iur. aduocat.* Competens tribunal, apud quosius fuit de re cognosci, l. sed & ha. *§. 1. D. de procurat.* Eodem sensu Competens forum, *ex Rubr.*

Rei. de foro compententi. re. in l. 1. C. si maior fact. & legem. legem d. COMPETENT

est idoneus, & graui. de preceptis apud Vlpianum. §. co aut tempore & filio & patris comp.

COMPETITO

generaliter. §. furiosus. D. cum aliquo eundem m. eum & bonorem pet.

COMPILARE

est cogere, & in vnu re iura, & leges, est in re quod fecere Triboni.

COMPILATO

Compilare etiam sign. ripere, & omnia furim. D. ad leg. Iul. pecu. At decur, vt vult Turnell. m. ar. id est, fur, & dicitur. Hinc

COMPILATO

pellat liberos, lib. l. ius permittet.

COMPINGERE

qui rei. §. aram. ff. de fo. & conuungere: quo l. apud Virg. in Bu. & est mibi dispersus. ff. de iur. lib. 1.

COMPITAT

pur, hoc est, ad eundem tendentes, vt driui, in quæ plures rone lib. 5. ling. Latin.

COMPITAT

Non in vrbem solum c. rometia in lucia, ubi pinus: Idcirco acreu. Sed & in agris. Cicer. grishibento: & laru.

COMPLEXV

vt. sign. est compreh. sula complectitur, vt per qua de re vide in.

COMPLVRI

quatur complures ex l. i. qui complures. Bar. in l. i. Cod. si fr. & h.

COMPLVRI

apud Caronem poni. COMPLVIV

§. quod de diariorum

stictio, siue certa sit summa, siue incerta, id id quod interest, arg. l. si quis in iur. vocatu non ierit. Ex compromisso per stipulationem confectio cum pœna, nascitur actio ex stipulatu, si incerta fuerit summa: vel certi conditio, si certa fuerit. In iur. de verb. oblig. in princip. & §. fina. vbi sine pœna simpliciter sententia stari per stipulationem promissum est, ibi competit incerti actio, hoc est, ex stipulatu. Cùm in compromisso neque pœna, neque stipulatio fuerit subiecta, tunc si litigatores subscriberint sententiam, hoc est, expressè in eam consenserint, vel tacite, id est, intra decem dies non contraxerint: & actio in factum nascitur, & exceptio pacti, l. ne in arbitru. §. si quis autem, & l. penul. C. de recep. arbi.

In Compromissis pœna, verum sit certa, an incerta, vtrū ea res erit, nihil interest, l. non autem. ff. eod. tit. non distinguitur item, minor an maior sit pœna, quàm res de qua agitur, l. non distinguemus. in princip. D. eod. tit. pœna compromissa accipitur non solum numaria, verum etiam alia res, vice pœnæ promissa, l. litigatores ierunt. §. 1. D. eod. tit. Item si res apud arbitrum deposita sunt, vel quantitas certa, eo pacto. vt ei daret qui vicisset, vel vt eam daret, si non pareretur sententia. Item, si ambo debitores paciscantur, ne petat, quod sibi debetur, qui sententia non paruerit. l. litigatores ierunt. §. quid ergo. & §. interdum. ff. eod. tit.

In Compromissis stipulatio sub hac conditione tacita committitur: Si sine dolo malo stipulantis factum sit, l. iia dolum. in princip. de recep. arbi. iur. l. i. conditiones exprinsecut. D. de condit. & demonstrat.

In Compromisso si adiiciatur, Si quid dolo in ea re factum sit: ex stipulatu conueniri, qui dolo fecit, potest. Quod si huiusmodi clausula adscripta non est, tunc de dolo actio, vel exceptio locum habebit, d. l. iia dolum.

Si Compromittat mulier alieno nomine, non erit pœna compromissa propter intercessionem, l. non distinguemus. §. si mulier. D. de recep. arbi.

COMPROMISSARIUS iudex, ex compromisso sumptus, l. cum lege. D. de arbit. l. pen. C. de pact. l. fina. C. de ressi-

bus per l. penult. D. de iudic. vel ad quem ex compromisso itum est, dist. l. facitatem l. 76. vel (vt Suidas diffinit) in iur. vocatu d. ius iur. per iur. vocatu d. iur. vocatu.

COMPULSOR, vide supra Compellere.

COMPULSORIALES literæ dicuntur, à compellendo, iudex enim appellationis, quoniam superior est, compellere solet ad hoc inferiorem iudicem, à quo appellatum est, vt acta edat cum refutatoris, l. à proconsulibus. C. de appel. l. unic. D. de libell. dimiss.

COMPTARE, in §. item tria. in fin. In iur. de excus. iur. pro iur. accepit ibidem Theophilus, quasi dicas accipitur, intelligitur, censenda est: Tutela plurimum liberorum vna existimanda est, sicut dicitur in Theophilus, xxi. l. iia. vtriusque, non tamen inficias eo, quin pro connumerari accipi possit.

COMPTATIO, in Gordiani Imp. constitutione. l. instar. C. de iur. fise. lib. 10. Accurs. pro rationum traditione poni credit: vbi Albericus pro traditione, legit redditione. Barto. l. Platæus, & Odofredus ibidem pro rationum subductione, & ad calculum reuocationem accipiunt, & verum, quam Galli vocant Computre: & verbum, computatio, nō ad eum, qui eas subducit, & (vt vulgò loquimur) Computum facit, referri debere res ipsa docet.

CONATVM accipere debemus, ad quid faciendum tentationem, & periculum, nisum, & experientiam, Græcis πείραξις, Gallis, essor à faire quelque chose, qui tamen effectum non habuit. Sic accipi debet in l. i. in fin. D. quod quisque iur. Disputatum est variis iuris articulis, an puniendus esset conatus. Regulariter definitur non puniri. Ex causis diuersum ius receptum scio, quo in genere librum scripsit Felinus Sandæus, quem subiecit Titulo de appellat.

CONCAMERATIO, vel (vt in Pandect. Floren.) concamaratio, in l. si cui ades. 31. ff. de leg. 3. struatur genus, arcuato opere constants, Budæ ex Virruuio, li. 6. cap. vltim.

CONCedere, generale verbum esse, vimque secundum naturam contractus, cui adiungitur, accipere scribit Bald. ad l. non ambigitur. in fin. ff. de legib. cui rei contestem habet, Concedere,

pro dare, accipi debet apud Scauolam. l. vero. s. ff. de leg. l. itaq. ab eodē apertissime explicatur ibidem, & a Baldo. d. l. non ambigitur. quo verbo dominij translationi significatur, ex intentione eiusdem Baldi, existimantis hoc ita, si causa iubeat, ve in legato domus. Causa enim (ait) apta erat ad dominij translationem: alioquin committere significat. Ex quoque verbo dominij translationis non significatur, cum usufructuarius rem, in qua utendi fruendi ius habet, alteri fruendam concedit. l. arboribus. v. usufructuarius. ff. de usufr. At Concedere pro remittere dixerunt Impp. l. omnium. C. de vocatione & concessione. Concedere in fatum, pro mori, accipitur in l. 3. C. de iur. delib.

Concedere, pro permittere, tem-
porarium est: Cedere, perpetuum,
gl. in verb. portionibus, l. ad eum. ff. de dona-
tionibus.

CONCESSVM dicitur, sicut datum, legatum, donatum, quod deductis omnibus expensis reliquum est, *l. non amplius. ff. de leg. 1.*

CONCESSIONE generali non continentur ea, quæ quis non esset verisimiliter concessurus, *ca. in generali. de regul. iur. lib. 6. ubi vide glo. & Dynum.*

CONCHA apud Vlpianum. l. ciu-
aurum. 19. §. penult. ff. de auro & argen-
ta. non est margaritæ species, vt putat
ibidem Accursius, sed bellæ marinæ
genus; quæ margaritæ parit, vt docet Pli-
nius, lib. 9. cap. 35. quam celerrimè cre-
re ait, eo lib. cap. 36. Concha etiam ali-
significat Marciano. l. item pictorio. ff. de
fund. instr. accipitur enim ibidem pro
vasculo pictorio, & testa conchæ.

CONCHYLIVM, in *i. sacri. 6. C.*
de divers. rescript. & l. si quis. C. de murileg.
l. ii. & l. 4. C. de vestib. holoher. l. i. p. piscis
genus, ex cuius mortui fisco inficieban-
tur vestimenta regia. Vide Cassiod. lib. 1.
Var. Epist. 2. huius proprietatem suffissi-
me explicantem, & qua occasione vltus
eius ad artes sit ductus. Conchylija autem
ad murice parant, l. si quis. C. de murileg.
Sunt tamen, qui dicunt muricem, & con-
chylium idem esse, sed muricem Latini
μυρίκη, vltus Græci esse: atque sic
videtur vltus esse Cassiodorus loco præ-
dicato. Hinc

CONCHYLIA TVS, conchyliis
tinctus. Inter conchyliata autem, & par-

purea hoc interest, quod purpureum in-
ficitur purpureæ flore, & buccini succo,
certo quodam temperamento: in con-
chyliatis non miscetur buccinum, ut
Plinius scribit: in conchyliata veste ca-
tera eadem sine buccino, prætereaque ri-
us temperatura, & quæ pro inditio hu-
mani potus excremento remedia & me-
dicamina adduntur. sic enim legi vale
Turn.

CONCHYLEGVLOS, qui con-
chyliya legunt, passim reperias, quos
κογχυλιαυτες Iustinian. in Nouellu vocat.
De his loquitur Cassiod. loco iā citato:
Quid enim agunt tot artifices, tot naura-
rum catervæ, tot familiæ rusticorum?

CONCILIARI significat amore coniungi, amore nuptias, matrimonium contrahere, in oratione *Matrimoni, l.3 D de dona. inter vir. & vxor.* Sed & contrahitis nuptiis, si dissenserit vir & vxor, & postea in mutuum gratiam redierint, conciliari veteribus dicebantur: idque multum plerumq. opera fiebat. Vnde **CONCILIATRIX**, *Effo. l.3.* dicebatur, quæ viris conciliat vxores, & viris vxoribus.

CONCILIVM, *Festo auctore, lib. 3.* dicitur à populi consensu, siue à concallando, id est, vocando. Concilium enim veteres dicebant de plebis parte aliqua quæ in foro ad concionem conueniebat. Hinc Concilium edicere intelligitur, qui non vniuersum populum, sed partem aliquam adesse iubet, *vt ait Lælius Felix apud Gellium, lib. 5. c. 27.* Concilium autem aduocare, seu convocare dicitur Trib. pleb. qui concionem ad plebem habiturus esset, *Cicero Varin.* Num quando tibi moram attuleris, quò minus concilium aduocares, legemque ferres, quòd es die scires de callo esse seruatum. Hinc Concilij nomen pro synodo, quod tractum esse Gratianus scribit, *1. 15. distin. 6.* ex more Romano. tempore enim, quo agebatur causæ, conueniebant omnes in vnum, & communi intentione tractabant, & *vt est apud Isidorum, lib. 6. Etymol. c. 18.* Quo autem tempore cõperit concilia, quæue, & quantitas eorum auctoritas, docetur *ca. 1. & 2. distin. 15.* Eorum cautiones pro legibus haberi Iulianianus iussit. *Novel. 12.*

CONCILIABVLVM, à muni-
cipio, colonia, oppido, praefectura, vi-
co,

CO

so, raskell'òque sepa
 de. 6. quid sit, disces
 de limibibus agr. de
 rorij loquente. Co
 preatur Festus, libro
 estium convenitur :
 C. Gracchus apud G
 Per conciliabula aut
 intellexisse videtur c
 hem erant maiora &
 stella, loca, in quib.
 qui iuridici. In ge
 tur, loca fuerunt iur
 tur, quæ foris erant i

est apte componere
vulgaribus pro facere
Quia in animum diff
quando etiam Conco
tem effectus mendaci
nis perpolit: à voca
metaphora, qui apte
Nonius, potionis ge
ribus confectum dicit
CONCINNA
ut habent vulg. ex

eo, eaellôque separatur, *Paul. lib. 4. Sen. tit. 6.* quid sit, discis ex I. Frontino, lib. de limitibus agr. de controversia territorij loquente. Conciliabulum interpretatur Festus, libro 3. locum ubi in concilium convenitur: quo verbo usus est C. Gracchus apud Gellium libro 2. cap. 7. Per conciliabula autem, & fora, Lilius intellexisse videtur omnia, quæ extra urbem erant maiora & minora oppida, castris, loca, in quibus essent conventus aliqui iuridici. In genere tamen conciliabula loca fuerunt, in quibus ius diceretur, quæ foris erant inferiora.

CONCINNARE, *ut ait Festus*, est aptè componere. Quandoque veteres usurpabāt pro facere. Plautus in Captivi. *Qui me infanum diffu concinnat suu.* Aliquando etiam Concinnare is dicitur, qui rem efficit mendacis, omnibus leuociniis perpolire à vocabulo Cinnus, ducta metaphora, qui apud veteres, ut refert Nonius, potioris genus ex multis liquoribus confectum dici solebat. Hinc

CONCINNATORES causarū, ut habent vulg. exemplaria, in *l. ne quicquam §. circa aduocatos. ff. de offic. procons.* quam etiam lectionem agnoscere videtur Alex. ab Alex. lib. 4. *Gen. dier. cap. 15. ij* sunt, ut idem ait, qui nouas lites simulatis captionibus, & cauillis improbis in longum ducere moliebantur, sām sibi agere iure non liceret.

CONCIPERE, est ad certam formulam exprimere, *Budao l. i. ius iurandum. 34. ff. de iure iur.* sicque accipiendum putat, in *l. quicquid. ff. de verbor. oblig.* Equidem verbum concipere, significare ibidem putem, aliquid animo adprehendere, tum mente concepta exprimere, & certis verbis comprehendere. Vnde concipere libellos appellatorios, *l. i. in fin. ff. de appel.* & Concipere iusiurandum, pro certam iusiurandi formulā prescribere, *l. 34. §. si de qualis. & §. pen. ff. de iure iur.* Cic. de Offic. 3. Quod ex animi cui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur iure nostro, id non facere, periurium est. Hinc Concipere stipulationem apud *Vlpia l. 61. 71. & 115. ff. de verbor. oblig. & l. 99. sti* pulatori liberum fuit, verba latè concipere. Et Concipere vadimonium, apud *Cic. l. 2. ad Q. fratrem.* Negat enim in tanta multitudine eorum, qui vnā essent, quenquam esse, qui vadimonium

concipere posset.

Conceptis verbis iurare, id est, dictatis à deferente iuramentum. *Bud. d. l. i. iusiurandum.* Idem appellatur, præire verba iusiurandi. Conceptis verbis peierare, est in expiabili periurio sese contaminare. *Bud. in l. iusiurandum, & ad pecuniam, D. eod.*

CONCEPTIO dicitur formula apud Paulum, *libellorum in princip. D. de accusat. & Ciceronem lib. 2. de inuention.* Et omnis conceptio priuatorum iudiciorū concipitur. Sic Stipulatio dicitur Conceptio verborum, *l. stipulationum. 5. §. i. ff. de verbor. obligat.* Conceptio iusiurandi, apud *Vlpianum, l. iusiurandum. 34. §. si de qualitate. ff. de iure iur.* Conceptionem autem à formulis separat Paulus nosker, in *li. Semen. l. actio. 47. ff. de neg. gest. & pro in* stitutions, & compositione, & expressione posuisse videtur.

CONCEPTA in bonū, & æquum, actiones, apud *Gaium, l. en. 8. D. de cap. min.* sunt quæ ex bona fide descendunt, quæque bonæ sunt fidei, cuiusmodi est actio de dote Concepta in rem stipulationes, *l. 5. D. de v. s. u. s. quemadmodum caueat.* Concepta penæ nomine actio, quæ ex delicto nascitur, *l. prater. 9. §. fin. ff. de reb. auct. iudi. possid.* Concepta in dolum actio, dicitur in factum, *l. huius actionis. 9. ff. quod fals. iur. auct.* Eodem sensu accipitur apud *Iul. Paul. d. 5. Sent. tit. 7.* Conceptum furtum, (ut *Iustinianus diffinit, in §. conceptum. Inst. de obl. quas ex delict. nascunt.*) cum apud aliquem, testibus præsentibus, furtiua res quæ sita & inuenta sit: quam diffinitionem sumpsit ex *lib. 2. Sent. Paul. tit. 31.* cui adiecit: Testibus præsentibus. sic sumitur hoc verbum in his verbis legis *xii. Tab.* Tignum iuratum adibus, vineæque conceptum, ac soluto. Conceptum enim verustè pro conceptum. vide Tignum. Conceptus feræ *Varro lib. 5. ling. indictæ, & lege, aus* à principe præscriptæ. Et conceptus dies ibidem.

CONCLAVE in edicto Prætoris, *l. 1. D. de ven. in spi. & l. quod conclau. D. de damn. infect.* locus secretior domus. Terentius in Eunuch.

Dum apparatur, virgo in conclau sedet.

Conclauia eodem sensu dixere Varro, & Festus.

non tenere, *Ulpian. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.* Sic damnatus ille censendus est, si sententia teneat, *l. 2. §. ff. D. de pœni.*

Condemnatus certam quantitatem, *l. fideiussor. 45. D. de fideiuss.* certam pecuniam, *l. post mortem. 5. D. quand. ex fact.* rur. quibus locis eleganter per *ἐκλείψιν* supprimitur præpositio in, vel ad, quas vulgaris codicibus interiecerunt, qui elegans hoc dicendi genus nō norunt. Vo cum autem multarum *ἐκλείψε* videas in Pandectarum, seu Digestorum libris.

CONDICERE *E, Ffestu lib. 3.* est dicendo denunciare hinc *Impe. §. appellamus. Instit. de act.* Condiscere prisca lingua, est denunciare: nunc verò abusive dicimus Conditionem, adionem in personam esse, qua actor intendit, dari sibi oportere. nulla enim hoc tempore eo nomine denuntiatio fit. Condicere etiam est simul dicere, ut sit in pactionibus, *Pomp. l. 66. D. de contrah. empr.* In vendendo fundō, quædam, etiam si non condicantur, præstanda sunt. Hinc *Conditum Festu lib. 3.* interpretatur simul dictum. Condicere igitur est, diem locumque communi consensu cōstituerē, quo quid fiat. Sic *Cicero*, Condicere alicui cœnam, pro indicare cœnam, & denunciare se affuturum, aon ut volgo placet, pro invitare ad cœnam: *Crassus* (inquit ille, in epistol. ad *Lentulum*) ut quasi restata pop. Rom. esset nostra gratia, penē à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cum mihi condixisset, cœnauit apud me, in mei generi *Crassipedis* hortis. *Suet. etiam in Tibe.* eo significatu vsurpauit: *Claudius* libidinoso ac prodigo seni cœnam ea lege condixit, ne quid ex consuetudine immutaret, aut demeret. Sed & in libris Iurisconsultorum

CONDICTIO (ut ibidem *Festus* scribit) in diem certum eius rei, qua de agitur, denuntiatio. Moris enim fuisse, ut iudicio à Prætorē constituto, diem ex suo commodo litigatores sumerent, quo in iudicium venient, vetera illa demonstrant apud *Plautum* in *Cureulione*, & *Gellium* *li. 16. c. 3.* Si status condictusve dies cum hoste. Itaque Condicere aliud ferē nihil est, quàm denunciare, ut liquet ex *Cice. loco in Orat. pro Comodo.* Quod temerē commississes in iudicium, ut denunciares, rogasti ut ignosceret, te adfuturum

negasti. Hinc *Asconius Verrina 3.* Compēndinatio est, ab vtrisque litigatoribus inuicem sibi denuntiatio in perendinum diem, namque cum in rem aliquam agerent litigatores, & pœnā se sacramenti peterent, poscebant iudicem, qui dabitur post tertium diem: (sic enim legendum, non tricesimum) quo dato, deinde inter se in perendinum diem, ut ad iudicium venirent, renunciabāt. Eodem pertinent illæ notæ apud *Valerium Probum*, *1. D. T. §. 1. P.* In diem tertium siue perendinum.

CONDICTIO in personam actio est, hocque verbo significatur omnis formula, qua intendimus dari, aut fieri oportere, *Instit. de action. §. appellamus.* & ibi *Theophil.* ea tamen, qua ex mutui causa intendimus dari oportere, hoc proprio signata nomine est, ut refertur ibid. statim initio tit. quib. mo. re. contr. obl. & *Græci* definiunt conditionem, τὸν ἀσφαλιστικὸν λόγον τῷ οὐκ ἐστὶν δαπέτῃ. Et huius plerumque hæc in iure formula est, Si paret dare oportere.

Condictio semper est dicta actio in personam, *l. actio. 25. D. de obl. & act.* sicut & nunc eam significationem retinet. Hoc tantum interest, quòd solennis olim obseruabatur, quæ nostris quoque temporibus est convenientissima, per *l. quidam D. de ser. urb. Theoph. in §. ap. pellamus. Instit. de except. demptis* verborum formulis: ut, cum quis personaliter esset obligatus, tum is solebat admone-ri, denunciatio die, quo aut soluendum, aut in iudicio sistendum illi esset. Commeminerē huius rei etiā *Accurs. Angel. & Ias. d. §. appellamus.* Notandum autem id factum adhibito saltem vno teste, secundum formam prædictam.

Condictio quædam est certi, quædam incerti. Cōditionem certi appellat *Vlpian. l. certi. conditio. D. si cert. per. quæ cōpetit ex omni causa, ex omni obligatione, ex qua certum petitur, siue ex certo contractu, siue ex incerto. Certi condictionem in generalem, & specialem quidam deducant, ut scribit *Accurs. lib. 1. D. si cert. per. quam diuisionem probat Bar. d. l. certi.* aliis vnam tantum esse aientibus. Vtri verius dixerint, ipse dispice. Cōdictio incerti, per quam incertum petitur, quam commemorat *Paulus*, *l. si ubi §. ff. de acti. empr.* ut seruitus imponatur,*

quæ debebatur, vel ut condicatur libera-
tio. *l. si hares. 5. D. de. Atque illius quidem*
hæc formula est, Si PATERET Aure-
lium Licinio stipulanti centum spon-
diffe, tum Aurelius centum Licinio da-
re damnas esto. Huius verò hæc: Si PA-
TERET Æmilius Cornelio stipulanti
hominem sponddisse, tum quantum ex
eo stipulatu Cornelio Æmilium dare, fa-
cere oportebit, tanti Æmilius damne-
tur.

Condições in iure nostro varie
memorantur. Quædam enim appellatur
Conditio, ex lege, quæ alias Conditicia
ex LEGE nominatur. *§. tripli. & §. seq.*
Inst. de act. locum habet, quoties ex no-
ua lege descendit obligatio, nec in eadē
lege cautum est, quo genere actionum
experietur, quæ pro varietate causarū,
nunc ex contractu, nunc ex delicto na-
scitur, & sic non statuitur vel cautur,
qua actione agatur. *vide l. 1. D. de cond. ex*
lege. Hinc conditio ex l. iulsa, l. dotali em. l. si
verò. & sequen. D. solu. matrimo. Conditio
ex lege Cincia, l. 1. D. de dona.

Conditio FVRTIVA competit
domino rei contra furem, eiusque suc-
cessores, ad ipsam rem persequendam,
vel æstimationem eius, quanti plurimi
fuerit, postquā ablata fuit, eò, quod fur
semper est, & fuit in mora. *Vide ut. D. de*
condict. furi.

Conditio INDEBITI competit
ei, qui per errorem indebitam pecuniam
soluit alicui, credens ei teneri, cum non
teneatur: vel sum à procuratore suo so-
luta esset, ipso ignorante: *ut liquet D. de*
iur. & fact. ignora. l. iuri ignorantis. Vide
etiam tot. titu. l. de condict. indebit. C. & D.

Conditio LIBERATIONIS co-
petit ei, qui quod omnino non debuit,
promissit.

Conditio CAVSSA DATI, caus-
sa non secuta, actio est in personam, per
quam repetuntur scilicet causa data, id
est, sub causa, *ut est scriptum l. penul. hos*
tit. quod Græci, ὅτι τὴν αὐτοῦ ἔχουσιν, si ea caus-
sa secuta non sit, Causa do. quod do, ut
Romæ eas. Causa non sequitur, si non
Romæ eas. Eadem dicitur, Conditio
ob causam, vel conditio ob rem dati,
re non secuta, similis conditioni ex
mutuo, vel potius conditio ex promi-
tuo: Quid enim aliud est quod ob
rem datur, quàm prerogatio siue da-

tio in antecessum? Omnis autem præ-
rogatio promutuum: Conditio verò
ob causam datorum, *ut vult Azo coisist*
locum habet, ubicunque duo contra-
ctus innominati interueniunt, scilicet;
do ut des, facio ut facias. In illo autem
contractu innominato, scilicet do ut
des, datur actio de dolo. Et prout alij
dicunt, tunc competit ad rem petendā,
quæ ob causam honestam, ut potè in
causam futuram vel præteritam, data
est, causa non secuta. Potest enim condi-
ci causa non secuta, si pœnituerit dante
re integra. Si verò dedisti decem, ut Bo-
noniam irem, & aliquid, quod erogavi
ad professionem, exprimam, habes condi-
tionem, ita tamen, ut præstetur mihi
indemnitas. Quia autem ex obligatione,
quæ re contrahitur, & non consensu,
perficitur hæc conditio, minima est,
quia res ad aliquem præfecta sine con-
sensu utriusque, contra eundem assen-
sum petitur & repetitur.

Conditio OB TURPEM CAUS-
SAM, est, per quam repetimus ea, quæ
dedimus alteri, causa etiam secuta, ob
quam data sunt, si turpitudine tantum ex
parte accipientis verferetur. Alioquin, si
ex parte dantis, vel si utriusque, repeti
non potest, quia in pari causa turpitudi-
nis potior est conditio possidentis. *ca. in*
pari. de reg. iur. lib. 6. & secundum Azenē,
cod. iur. ponitur exemplum: Ego dedi ti-
bī, ut sacrilegium non faceres: ab hoc e-
nim debuisti abstinere, nullo tibi dato.
Et idè etiam causa secuta possum pete-
re quod tibi dedi. Est & de conditione
ob iniustam causam. In hac causa pro
principio accipitur, ut si quid detur ex
stipulatione per vim extorta: in illa pro
fine, ut si quid detur, ut cōtingat aliquid
quod sit contra bonos mores. *vide D. de*
cond. ob turp. vel iniust. caus.

Conditio SINE CAVSSA co-
petit, quādo aliquid primò ex iusta caus-
sa est apud alterū, sed postea per aliquē
effectum esse non debet. Verbi gratia:
Mutuasti mihi centū, feci tibi instrumen-
tum, in quo confessus me tibi teneri, sol-
uo tibi: modò instrumentū obligatoriu
est apud te sine causa, per quā repetam
ipsum. Cōpetit ergo cōditio sine causa,
finita causa, ex qua res ad aliquē perue-
nit ex contractu, qui iam finitus est, unde
videtur descendere, neq; inde, quòd ex-
pirauit

bi nupferit, quafdam ad id quod post mortem futurum fit, ut, Si ad exequias fuerit sibi venerit, quafdam ad alterutrum, ut, Si filio meo nupferit.

Conditionem ponere, Concipere, Adferbere in tempus, vel ad tempus. Ibidem.

Conditio pro impleta habetur, si ita hæres institutus sum, Si decem dederis, & accipere nolit cui dare iussus sum, ff. de cond. inst. l. si ita hæres. 3.

sub Conditio impolibili, vel alio modo (in Pand. Flor. pro modo legitur mendo) factam institutionem, placet non vitari, l. ff. eo. tit. Quæ sub conditione iurifurandi relinquuntur, à prætoribus reprobandur, l. que sub conditione. ff. eod. Non videtur enim defectus conditionis, si parere conditioni non possit. Implenda est enim voluntas, si potest, l. que sub conditione. §. quoties. hered. ff. de cond. inst. 2.

Conditiones contra edicta Imperatorum, aut contra leges, aut quæ legis vicem obtinent, scriptæ, vel quæ contra bonos mores, vel derisorie sunt, aut huiusmodi, quas Prætores improbauerunt, pro non scriptis habentur, l. conditiones contra ff. eo. Paulus lib. 3. Sentent. cum. 4. contra bonos mores, veluti, Si ab hostibus, Si parentibus suis patronisve alimenta non præstiterit, l. conditiones quæ ff. de condit. inst. 2. Nam quæ fidei lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dixerim) contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est, l. si quis qui ff. eod. tit.

Conditio hæc, Si uxorem duxerit, Si dederit, Si fecerit, ita accipi plerumque debet, quod per eum non fiet, quod minus ducat, det, aut faciat, l. uter ex fratribus. ff. eodem.

Conditio hæc, Si ALEXANDRIAM PERVENERIT, potest & non esse in arbitrio, per hyemis conditionem: potest & esse, si ei, qui à primo milliaro Alexandria agatur, sit imposita, l. suu quoque. §. puro recte ff. de hered. inst. 2.

Conditio nem de ferri, hoc est, electionem dare emptori, utrum malit rem emptam habere iusto pretio, an verò à re discedere, pretio recepto, l. 1. §. si quis in fraudem ff. si quis in fraud. patron.

Conditionis etiam verbo, pactio & conventio retinetur, l. ea conditione. C. de res. vend. vendit. Cicero in Topic. Si iuratur, à naturæ sit ius, an ab alia quasi conditione & passionem hominum? Græcis *συνθήκη* appellatur, l. 2. ff. de leg. ex Demosthene. Conditiones etiam sunt testium dictæ, quasi conditiones. l. idem lib. 5. Etymolog. c. 24. scribit.

Conditio aliquando accipitur pro qualitate, & statu personarum, l. hæres. C. l. sed & si ff. de acq. hered. Unde

CONDITIONALE instrumentum: pro instrumento status & adscriptitæ conditionis, l. eam scimus. C. de ag. & cens. Et

CONDITIONALES, vocantur tabularij, l. scripturas. C. qui per. in pig. hab. inde deducto nomine quod conditioni addicti sunt, nimirum quod ea conditione manus illud adepti sunt, ne ad vllum aliud aspiciant. Vel etiam (ut alij volunt) quia depositiones testium solerent excipere. Conditiones enim sunt dictæ siue depositiones testium, ut scribit l. idem lib. 5. Etymolog. c. 24. Conditionales servi, in l. defensionis. de iur. sig. lib. 10. Cod. Quæ forma adscriptitæ etiam coloniæ, & capite censiti, & alij quilibet certæ conditioni addicti, conditionales dici possunt. Tertullianus alio sensu sumptis Conditionalis nomen: Opera, inquit, & conditionalis eram.

CONDITIONALES creditores dicuntur hi, quibus nondum competit actio, est autem competitura: vel qui spem habent, ut competat, Ulpianus in l. conditionales. ff. de verb. sign.

CONDITIONARIUM, in c. confidat. c. dist. c. nfiti, & adscriptitæ dicuntur sed & familiares, apud Tuonem Carnotensem in Epist. ad Pascalem Papam.

CONDITIONALITER, pro sub conditione. l. que res. ff. de verb. oblig. & pass. alibi apud Iurist.

CONDITIA adpellabant species & copias publicas in horreis servandi causa positas, & reconditas, l. si cur. 4. C. de erog. mill. ann. libr. 12. l. de condit. in public. horr. libr. 10. C. Capitolinus in Cordian. Nulla erat, inquit, ciuitas limitanea potior, quæ totius anni in aceto, frumento, lardo, atque hordeo. & paleis condita non haberet. Symmach. libr. 1. l. p. 19. Ut eius argentum pu-

blicis conditis redderentur.

CONDITURA, quod ferculis aliisque esculentis condiendi gratia adhibetur, *Vlpia. de iur. & vino leg. l. si quis. At conditionem vocat Varro lib. 4. ling. Lat. Elixum est à liquore aquæ deductum: & ex iure, quod iucundum magis condicione est.*

CONDUCERE dicitur is, qui precium accipit pro re aliqua faciēda: quod Redimere etiam dicitur: *Vlpianus, Si quis seruum docendum conduxerit, l. item quaritur. 13. §. si quis seruum. ff. de loca. & alibi sapissime. Sic & apud alios Iuriconsultos reperies. sic accipitur in l. 2. ff. ad leg. Rhod. de iac.*

Conducit qui dat, sed qui locat accipit illud. Vide locare.

Conducere sumo vno, donationis instar est. ait *Vlpianus, l. si quis. 46. ff. locati. Est autem prouerbiale secundum veteres: sicut nunc dicimus, Donner ou vendre pour un morceau de pain, significātes, donationem potius esse, quam alium contractum.*

CONDVCIT, aliquando in tertia persona, pro vtile est, accipi, notius est quam quod exemplis probari debeat.

CONDVCTIO est procurationis species, *Non. Theod. ne cur al. prad. Vide Locatio.*

CONDVCTOR is est, qui vel rei alienæ vsum, vel alieni operis perfectiōnem certa mercede pacta recepit. Hinc Conductor operis, pro redemptore. *Iacul. l. 44. ff. de fideicom. Et quia opus effectum non erat, alij locasti: & cum posterior conductor satis non daret, ipse opus fecisti. Atque is tenetur de dolo & culpa, l. contractus. ff. de diuers. reg. iur. sed nō de casu fortuito. P. Decius in d. l. contractus. in fi. nisi cum quoque nominatim receperit. In mensura æquali consistere debet, tam quæ à dominis ad conductores, quam à conductoribus ad dominos perueniunt. Et ita de cæteris contractibus *Novell. de hortulanis. §. huius igitur de causis. Constituc. 64. Per improbitatem & inexplabilem avaritiam conductorum, dominis suis possessiones non debent fieri inutiles. Ibidem.**

CONFARREATIO, sacrificij sokennis genus erat, quo vtebantur veteres Romani in coniunctione viri & uxoris, cuius commemorasse videtur Vlpianus in *Epitome tit. 9. Farre* (ait) conuenitur in manum certis verbis, & testibus 10. presentibus. Eam solis Pontificibus conuenisse scribit *Boethius in Topio. in loco à genere: quæ de re aduocandi sunt Alexand. ab. Alexan. lib. 2. Genial. & Bar. Brissoni lib. sing. de ritu nupt. Consurrationem Romæ omisam scribit Tacitus lib. 4. Annalium.*

CONFERRERE, à con & fero, quasi simul portare, multa significat, propter varias conferendi causas. Quare ex eo quod adiungitur, solet vis huius verbi lectoribus apparere. Conferre manus, conferre signa. Conferre pedem, antiqui elegantiori Metaphora dicebant pro eo quod est propius accedere ad causam: cuius oppositum est, Fugere scopum controuersæ, sicut nunc ferè litigatores faciunt in iudiciis. Cicero pro *Plancio*: Non possum pedem conferre, ut aiunt, aut propius accedere. Commentatores venire ad punctum causæ dicunt. Conferre in arbitrium alicuius, *l. 1. ff. de leg. 2. Conferre in aliquod tempus, hac est, differre, l. quæsum. ff. de sponsal. Conferre, comparare, l. ubi falsi. ff. de falsi. Dicimus enim, confero te illi, aut cum illo. Hieronymus in proem. Paralip. Quendam, ait, auctorem, qui apud Hebræos in admirationibus habebatur, assumpsit, & contuli cum eo à vertice (ut aiunt) vique ad extremum vnguem, & sic confirmatus, ausus sum facere, quod iubebatur. Conferre in pauca, accipimus pro concludere breuiter, quæ diffusius sunt dicta. *Plaut. Nunc verba in pauca conferam.**

Conferre autem Pontificios canones legibus Romanis sic oportet: Primum, retinenda semper est breuitas, ne quid mediocritatem excedat, deinde, in locis ex iure collatis perpendi oportet auctorem, & illius consilium hoc est, quis, ob quam causam, cui, quæ de re, & quando statuerit tale ius. In his enim consistunt & aperientur tibi statim circumstantiæ negotiorum: quæ cum diuersæ sint, nihil est mirandum, si de quibusdam speciebus variant ius ciuile & canonicum. Tum ex collatione sic facta, apparebit tibi lux quædam mirabilis, ad inuestigandam similitudinem negotiorum æquitatem, siue in scholis, siue in iudiciis, siue in consultationibus verseris. Porro, hæc est,

exercitatio, quæ inculcatur iuuentuti non admodum ad conciliandam eodem pertinent circumspicias, multum ius ciuile & canonicum vociferantur e libris. Differentias tamen ius ciuile & Pontificium tractatu in eam.

Conferre apud Venetum ad l. Falcid. pro imperatore Accursi & Albericius: tribuere accipi puter Pontificios significat, ut eam de re scripti, illos conferre deberent. significat, l. confestim est. Conferre pacta, de pacificando colloquio.

Collatio, in communem digere significat, eam huius & d. de dos collatio.

COLLATIO vide Collatio bonorum. Collatio tributorum aliarumque functionum, ut, l. 1. parimoniam, ut, l. u & honor, sic accipitur in rub. C. de n. & C. de colat. f. n. & C. de colat. f. n.

COLLATIO scriptibus Iuliano Pontificis Græco voluminus in d. Nouell.

CONFESSIO, lat qui fati id quod Confessus iuriscōsultus natus tacet, l. de acat qui iur. D. de in pro clara, manifesta, siam posita.

CONFESSIO nis Declam. 314. aclemque contrasiam. Pronuntiantur videtur Paulus Confessio non nocet, ceterum, §. si quis quod declara, ut per Tract. Falten. reg. 6. et vel ægotantis, et relictorum cap.

CONFESTIM variè prore, hoc est, subiecta materia, accipitur. Aliquando, vbi primum potuit, hoc est, Prætoris copiam habuit, *Vlpiano. l. 2. §. confestim. D. ad S. C. Orfæ.* Aliquando sumitur interpretatio ex testatoris voluntate, vt significet statim à morte institui, *l. cum pater. §. ab infirmo. D. de leg. 2.* Interdum pro decem dierum spatio, *l. promissor. §.*

1. D. de confis. pecu. Plerumque pro modico interuallo temporis, scilicet pro tanto, quanto iudex pro tribunali federit, *l. diuim. D. de in integr. restit.* Quādoq. sine vilo temporis interuallo, *l. una vulneratus. D. ad leg. Aquil.* sic accipitur, in terprete *Vlpiano, in l. 3. §. cum igitur. D. de vi & vi arm.* Confestim, hoc est, intra quatuor menses. Sic interpretatur *Bart. in l. presbyteros. C. de Episcopo & clericis.*

CONFICERE rationes, apud *Vlpianum l. 1. §. officio. D. de iur. & rat. distrah.* est in libro scribere rationes actus, & administrationis. Et Conficere professionem apud *Cicer.* est proferri rem suam esse, & edere numerum eius, vel modum, vel estimationem apud magistratum, ut in censu: quod vicaria etiam alterius opera fieri interdum, auctoritatem dum praearet, poterat.

CONFIDEIVSSOR, qui simul fideiubet, *l. si dubitet. 10. D. de fideiuss.*

CONFINES agri dicuntur, qui iisdem se finibus adtingunt, *l. 4. §. non solum. D. si. reg.* Eodem sensu Confinia praedia dixit *Paulus, l. qui duo. 29. D. de serui. rust. praed.* sed ita tamen, ut linea intelligatur distincta.

CONFINI appellatio significatur, quo se possessores adtingunt, *l. 2. §. 1. vers. praeterea. D. de aqua. & ag. plu. arc. l. patronus. §. 1. D. de leg. 3.* Confinium porro non intelligitur, si via publica interuenit, *l. 4. §. fin. D. fin. reg.* Confines à vicinis separat *Paulus, l. 1. §. 4. quod illi de rusticis, hi de vrbis praediis dicuntur.* Vicini enim sunt quorum praedia parietibus determinata sunt. Trifinium etiam veteres adpellabant eum locum, in quem tres possessores adtingebant: sicut in ea re testis est *Siculus Flaccus lib. de cōditio. agro.*

CONFIRMARE, apud *Callistratum, l. 3. D. de testib.* non adseuerare, ut putat *Oldendorpius*, sed pro simul probare accipitur. (falsò apud *Oldendorpium* in Lexico legitur, confirmare, ut & apud *Spiegelium*.) Confirmare apud *Paulum l. & quia. D. de orig. iur.* significat approbare, & validius, & perfectius efficere, ut explicat ibidem *Bart.* Confirmare etiam est alicui iuri, vel facto firmitatem praestare. Hinc

CONFIRMATIO, quae est iuris priuilegii corroboratio, inter dilectos, de *fid. instru.* Confirmatio dicitur etiam,

quando superior confirmat factum inferioris, & de infirmo firmum facit. Qui enim confirmat aliquid, is non censetur dare, *l. & quia. D. de iur. factis. Paulus, l. si donata: §. si sponsus. D. de dona. inter vir. & uxor.* Quia, inquit, tunc factam donationem confirmare videtur, non inchoare nouam. Ex innouatione priuilegij nouum ius non acquiritur, sed antiquum (si quod habet) conseruatur. *6. cum dilectis. §. nuper autem, de confirm. vir. vel inu. & dist. 11. c. praeceptum.* Qui declarat, nihil dat, sed datū significat, *l. heredes palam. §. si quid post. in fin. D. de testam.* Sic accipi debet *toro. de confir. vir. vel inuul.* Confirmatio etiam manuum impositionem significat. *6. 1. in iusto. c. Spiritus sanctus. de punit. dist. 5.* vbi docetur quānam sit eius vis.

CONFISCARI, est fisco, id est, Principis aulario, applicari, vel in fiscum cogi, *l. si. D. de bon. cor. qui sib. mor. l. 4. C. de re mil.* *Suetonius* in *Domit.* Confiscabantur, ait, alienissimae hereditates, vel existente vno, qui diceret aduise se, &c. Vnde fiscus est regius, saccus, in quem reducuntur bona damnatorum, & proscriptorum. Vnde dicitur, facta est omnium bonorum confiscatio. Et casus in quibus possunt bona alicuius confiscari post mortem suam, videt *glos. in l. fin. D. ad legem Iuliam maiestatem.* Et qualiter formabitur sententia, est *glos. in l. fin. de hered. que ab intest. §. per contrarium.* Casus autem in quibus possit quis incarcerationi, notat *Bart. in l. 1. de custo. & exhib. reo. C. Confiscari etiam ad personas refertur. l. si tutor. §. pen. D. de iur. vbi tamen, confiscatus accipi debet pro eo, cuius bona confiscata sunt, & in avarium Principis coacta. *Suetonius* in *Caligula.* Praetereūtes (inquit) duos equites locupletes sine mora corripit, confiscarique iussit.*

CONFLAGE, *Sestoli. 3.* loca dicuntur, in quibus undique consueunt venti.

CONFLARE as alienum, translatione pro contrahere debitum, facereque se debitorem alienae pecuniae. Conflare argentum dixit *Gaius, l. adeo. §. cum ex aliena. D. de acqu. rer. dom.* pro liquefacere & signare.

CONFLATVM vas, id est, compositionum. §. cum ex aliena. *In fin. de regum iur.*

CONFVNDI id dicimus, quod alij

ita

ra committitur, vel se
non potuit, aut re d
parat, §. 3. fu. & l. se
laucum. In fin. de re
fin. l. 1. in 2. diuim.
rem vel personam in
Co. fundi obligatio de
tandem personam &
honoris ius deuenit, id
tor creditor, vel ere
ro casta, debitor 30
in cast. fide. & ali
ta debiti consolutio
reorum debendi alee
du. §. si. ad. fin. C. in
rei, quādo vtriusque
seruit, & ceteris
minus sit, l. 1. D. qu
Confundit etiam eas
le. 1. cum seruus. 15.
iū ad quem pertine
in proprietate vbi
Confundi dicitur v
auius proprietate
4. D. de se. & qu
num. 6. de manu. 10. d.
ditiones dicuntur, qu
le. l. qu. seruus. 24. d.
fin. Accurrit tam
confundit, & nesci
CONFUSUM

qui id dicitur, & c.
presens. Cui in qu
qua. 2. C. de epis. &
CONGIAR
viberoz instrument
reuerz. §. de instr. ar
Pellat lib. 10. cap. 2.
connumeranti. Con
v. scogij voluiz, hoc
non cap. 1. me. f. a
Pellat lib. 6. cap. 4. &
loc. cap. 11. Congi
treceat munus, quo
d. h. v. d. v. ab. d. e
deride d. v. t. M. F.
r. om. inquit, cum si
taria, arque mentar
est immunitis ter
Congiaria appellan
pu. 3. p. 1. in l. p. au
copale liberalitates

CONICER
verbum est, ut feri
cap. 46. nec aliud si

ita commiscetur, ut separari, & diduci non possit, aut certe difficulte sic eius separatio, l. 3. §. fin. & l. seq. ff. de re. vindic. §. si duorum. Instituitur de rer. diuis. Hinc Confundi iura dicuntur, quæ in eandem vel rem vel personam incidunt. Veluti Confundi obligatio dicitur, quoties in eandem personam & creditoris & debitoris ius deuenit, id est, cum vel de iure creditori, vel creditori debitori hæres existit, l. debitori 50. D. de fideiuss. l. licet. C. ad l. Falc. & alibi sæpissime. Fit etiam debiti confusio, quando alter conreorum debendi alteri hæres est, l. si duo. 93. ff. de solut. Confunduntur seruilitates, quando vtriusque prælii, & quod seruit, & cui seruitus debetur, idem dominus sit, l. 1. D. quemad. seruit. amir.

Confundi etiam eas totiens dixit Iauole. l. cum seruus. 15. D. eod. quoties, vti iis ad quem pertinent, non potest: ut in proposita ibidem specie ostenditur. Confundi dicitur ususfructus, cum fructuarius proprietatem adse. utus est, l. 4. D. de usufruct. quemad. cau. l. si fructuarius. 6. de manu. vind. Sic & Confundi actiones dicuntur, quæ miscemur inter se, l. qui seruus. 34. §. fin. D. de oblig. & actio. Accursius tamen ibidem explere confundi, & misceri, hoc est, tolli.

CONFUGAM interpretatur eam, qui ad asylum, & ecclesiam confugit, l. presenti. 5. C. de iis qui ad eccles. confug. l. si qua 22. C. de epis. & cler.

CONGIARIA inter ea ponit tabernæ instrumenta recenset Paulus, l. tabernæ. ff. de instr. instru. leg. Græcis xodæ, Polluci lib. 10. cap. 20. inter vasa vinaria connumerant. Congiarium autem est vas cõgi vnius, hoc est, sextariorum seu num capax: mensuræ igitur genus est Fabio lib. 6. cap. 4. & vide Anton. August. lib. 2. cap. 11. Congiari quoque verbo continetur munus, quod Imperator populo dabat. Alex. ab Alexand. lib. 5. c. 24. vnde rectè dixit M. Fabius: Nam congiarium, inquit, cum sit commune liberalitatis, atque mensuræ, à mensura ducta est immutatis rerum. Glossæ veteres Congiaria appellantur. Adon. in ff. de pign. d. 20. 21. In l. paronius. ff. de leg. 3. principale liberales vocantur.

CONIICERE causam, forensè verbum est, ut scribit Duaren. Disp. lib. 1. cap. 46. nec aliud significat, quàm cau-

sæ argumentum iudici, apud quem agenda est, summam exponere. Afranius apud Non. Marcell. Causam conicere apud te volo: ambo adestis: profuturos arbitror Hinc

CONIECTIO causæ, interpretæ Aferio, causæ suæ per iudicem, in breue coactio. Paul. l. 1. ff. de diu. reg. iur. ant. Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & (ut ait) abinus) quasi causæ coniectio. Armenopolus lib. 6. 7. ubi si quis legit, Ioan. Placemum. Coniunctio, ut & alij. Coniectio etiam apud Apuleium in nuptialibus pactis, pro pacto sumitur: Præter hæc, inquit, conditio factam coniectionem, si nullis ex meis septis liberis vita demigrauerit

CONIUGATA ut scribit M. Cicero in Topic. dicuntur quæ sunt ex verbis eiusdem generis, id est, quæ ab vno orta, variè commutantur, hoc est, in diuersa, vocabulorum species inflectuntur: ut, iustitia, iustus, iustè, iustum, iustitarius. Hæc verborum coniugatio Græcis συζυγία dicitur, ex qua huiusmodi est argumentum, auctore M. Tullio: Si compascere iusager est: ius est compascere. Hæc res succedit in vniuersum ius defuncti, l. cum hæres. D. de diuers. & tempo. prescrip. Itaque hæreditas est successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit, l. hæreditas. D. de reg. iur. Sed hæc argumentum probatione indigere scribit M. Fabius lib. 5. Instit. Orat. cap. 10.

CONIVGES Isidoro libr. 9. Etymolog. cap. 7. variè adpellantur à prima deificationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus: quam explicationem refert Iunius Augustinus lib. de bono coniug. & vide C. coniuges. c. coniunx. & c. priusquam. 27. q. 2. Coniunctio igitur animorum non corporum spectatur. Nuptias enim non concubitu sed consensu fieri Vlpianus ait, l. nuptias. D. de diuers. reg. iur. Sed & Coniuges adpellantur, qui non liberorum procreandorum, sed continentie causa conueniuntur, c. ult. 33. q. 2. Vbi pro incontinentia, legendum continentia, ut & Albericus rectè legerat.

CONIVNCTÆ tabernæ adpellatione contineri putat Albericus eas quarum vna superior, alia inferior est: non putem tamen significationem latissimam à S. Iuliano, l. 1. D. de seru. leg.

tur, l. si quis ita stipularis fuerit. ff. de verbor. oblig. At si sic, Dabis, si naus venerit, aut Titius consul factus sit? sufficit vnum factum. Et contra: Dabis, si naus non venerit, aut Titius consul factus non sit? sufficit vnum factum non esse, l. cum illud aut illud legatur. Enumeratio plurium rerum disiunctiuo modo comprehensa, plura legata non facit, D. de verb. oblig. Siue naus ex Asia venerit, siue Titius consul factus fuerit, vtra prius conditio extiterit, stipulatio committitur. Alias disiunctiuo, vt vnicuique ius proprium disperiat, diuersis casibus, l. vbi cuique res. ff. de fideiuss. Aut iure, aut exceptione liberandum, l. sed & si decesserit. D. de bon. poss. contr. tab. Secundum tabulas, vel contra tabulas, l. 3. C. de condit. ob caus. Vel vt donatori, vel eius heredi. Alias disiungit, vt in vnoquoque idem ius locum habeat, licet diuersa sint. Nouell. de Ecclesiast. diuers. c. 6. Si quis cum diuina. Constit. 123. Legis vigorem vel transgressus fuerit, vel non vindicauerit, l. 1. D. ad l. Pomp. de parricid. Patronam occiderit, eiusve dolo male id factum erit, l. 1. in prin. D. ad leg. Cornel. de falsis. Acceperit, passivus fuerit. Alias neque disiungit, neque coniungit, propter aliquam extrinsecam accidentem rationem, l. fin. ff. de verb. oblig. Cum mihi aut Titio stipulor, dicitur aliam quidem rem in personam meam, aliam in Titij designari non posse, veluti, mihi decem, aut Titio hominem, l. si ita stipularis. D. cod. tit. si ita stipulatus fuero, decem aut quindecim dabis: decem debentur. Item si ita, post annum aut biennium dabis: post biennium debeatur.

CONIUNCTI M heredes institui, aut coniunctim legari, hoc est, totam hereditatem, & tota legata esse singulis datis, partes autem concursu fieri. l. coniunctim. D. de legat. 3.

Coniunctum plures conditiones hereditatis si sint: omnibus parendum est, quia vnus loco habentur. Sed si disiunctim sint, cuiuslibet, l. si heredes plures. ff. de cond. iussu.

CONLUCCARE, Festo lib. 3. dicebant, cum profanz sylvarum rami deciderentur offencientes lumini. Lib. vero 16. scribit, Conlucare, est succisis arboribus locum implere luce. Comparatum olim fuit edictum, De conlucandis arbori-

bus. extat in eam rem Prætoris edictum, l. 1. in princip. ff. arbo. cad. Sublucare vero dicebant, eodem Festo auctore, ramos supputare, & velut sobtus lucem mittere, quo verbo vsus est Paulus lib. 5. Sententiar. 6. quod pertinere videtur alterum Prætoris edictum, quod extat l. 1. s. deinde. 4. Veteres dixerunt, De sublucandis arboribus.

CONNIVENTIA, est patientia accommodantium, ac videre se dissimulantium. Pro consensu accipi in l. quisquis. C. de postul. purant Alberic. Spieg. Et Oldepo prius post Accursium in d. l. quisquis, Equidem priore significatione accipiendum existimamus, quod & ipsa indicant verba.

CONNIVENTIBVS OCVLIS dixit Vlpianus l. 4. ff. de manumiss. titu. gene. hoc est per dissimulationem: quod prouerbialibus sermonibus connumerat Alciatus lib. 4. de verbor. signifi.

CONNVBIVM, inquit Vlpianus in Epitome tit. 5. est vxoris iure ducenda facultas, vbi inter quos ius esset, docet. Hoc etiam explicat alibi Brissonius. Seruius autem, Connubium, inquit, est ius legitimi matrimonij.

CONQVIRERE variè in iure nostro pro re accipi solet, Apud Vlpianum, l. congruit. ff. de offi. præsid. significat diligenter querere & inuestigare. Sic eodem sensu apud M. Ciceronem in 5. Verriana: Quum vndique homines nequissimos conquississet. Significat etiam coercere Festo. Theodosius vero, & Valentinianus Imp. l. 8. C. Th. de legit. hered. posuerunt præ acquirere, sicut in C. Iustiniano. l. mater C. ad Senat. con. Tertull. ex C. Th. ex scripta legendum, vt & manuscripti Codices habent.

CONREVS, qui vnà reus seu obligatus est, l. 3. §. nunc de effectu. D. de lib. leg. alij legunt Correus. Hinc tit. ff. & c. de correu. debendi.

CONSANARE pro sanum effici, dixit Vlpianus l. idem O filius. 10. ff. de edil. edict. Si homini digitus sit abscessus, mēbrive quid laceratum, quamvis consanauerit, si tamen ob eam rem dominus vti non possit, non videri sanum esse. In quibusdam exemplaribus legitur consolidauerit: Consanandi tamen verbo vsus est Columella lib. 4. c. 14. Vide num Consanuerit, legendum.

CONSANGVINEI propriè dicuntur soli fratres fororève ex eodem patre progeneri, progenerève, qui capite minores non sunt, l. 3. C. de leg. iur. §. j. §. ceterum. Infr. de leg. agna. iur. vel etiam si ex eo progeniti non sint, ut puta quæsti per adoptionem, vel vnus adoptiuus alter naturalis: eadèmq; ratione nupter quæ in viri manum conuenit, quia in eisdem patrisfamilias potestate est, & sui heredis ac filii loco, liberis suis ex eo matrimonio progenitis consanguinea est. Consanguineos eos etiam accipere debemus, quos lex diuina & ciuilis consanguineos appellauit, c. coniunctiones in fi. §. q. 2. & 3.

CONSANGVINITAS, attinentia personarum est: ex eo proueniens, quod vna descendit ab alia, vel amba ab eadem. Est enim vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali compage factum, quasi sanguinis vinitas. Ita diffinit Hostien. in Sum. de consangu. & affinit. Consanguinitas tamen propriè fraternitas est, itaque hoc verbum vsurpauit Vlpian. l. 4. D. unde cogn. & l. lex non epistolu. C. de probat. Consanguinitatis iura à patre oriuntur: Proximitatis à matre, à fratre, Vlpian. l. si spurius. D. unde cogn. ac proinde longe aliud est consanguinitatis, aliud sanguis. Consanguinitas enim species est agnationis. §. vulgo. Infr. de success. cognat. atque sic vsurparunt Græci Sophocles in Aiace, τὸ μὲν γένος ἑμὴν αἰετὶς, Aiacis furiosus fratrem Teucrum. vr & Latini poetæ: Virgil. Statiusque,

Consanguineum leuè soporem,
quem Homerus *ἑτερογενή*. Sanguis vero, cognatio est naturalis, l. 2. D. unde cogn. l. vel si sanguine ff. de manu vind. qui in adoptionem. ff. de adopt. & sapius alibi. Sumitur tamen & vno loco Consanguinitas pro cognatione. l. vni. C. de imp. luc. de se. Estque ex diuerso, si posteriores ad maiores prædicta sibi consanguinitate deuinctos. Id est, patrem, auum, proauum.

CONSCIENTIA est tacitum animi, infallibilèque facti nostri iudicium, à communi iustitiæ formula, quam Deus insculpsit omnibus hominibus, productam, per quod aut accusatur res nostra, aut defenditur bona. Itaque conscientia res est simplicissima, quæ diuidi

non potest in vno atque eodem homine: vt rectissime sit dictum in cap. literar. de rescrip. spal. Qui facit contra conscientiam, exiit ad gehennam. Item, Conscientia mille testes, Conscientiam autem sinceram nisi adhibeat iudex, non potest causam secundum æquitatem definire, etiam si mille testes, toridemque videat ob oculos instrumenta. Conscientia enim certa est, non fallitur. At in probationibus sæpè vel error, vel dolus versatur, sicut experientia nos docet. Conscientiam diffinit Papias cognitionem cordis sui ipsius. At Conscientia, inquit Apostolus. est in gentibus factum accusans vel defendens, sicut igitur lex: quasi dicat, Conscientia cuiuslibet indicat, num bene, an malè fecerit, etiam homini planè agresti & indocto. et tale iudicium non potest fieri in conscientia sine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis esse iustum, aut iniquum id quod fecit. Ergo est in homine lex, quam etsi nūquam ex scripto legit, habet tamen à Deo insculptam ad formandos mores.

CONSCIVS ab eo, qui simpliciter sciuit, eò differt, quod ille & consilij particeps sit, l. vtrum. iur. l. 2. ff. ad leg. Pomp. de parrie.

CONSCRIBERE dotem, l. vni. §. sed & si quis. C. de Lat. lib. roll. id est, scribere: vel dotale instrumentum conficere, vt postea exponit.

CONSCRIPTI patres, vide inf. 3. Patres conscripti.

CONSCRIPTIONEM pro inventario accipi ait Archid. in cap. sicubi. r2. q. 5. ex quo textu obseruandum, inventarium breue esse debere.

CONSECRARE, in l. si quando. 3. C. de bon. vac. est mancipare; & addicere: quod ad res refertur. Significat etiam Deo dicare, & ad personas refertur. 24. q. 1. cap. pudenda. quo verbo vsus est & Iulianus Patritius in versione Nouella 6. cuius loco verbo *ἡετοεισθε* vsus erat Iustinianus, quo manuum impositionem significauit. Hoc enim modo Episcopos consecrari cæptos fuisse docet nos liber, qui ΠΑΤΕΡΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ inscriptus est. Consecratæ etiam *μεταδοξαίς* dicuntur ædes quæ Imperatori dicantur, quæ palatium dicuntur, l. vni. C. de

C. de pala. & dom. non

CONSENTIRE

hanc, quæ sententia

dictis non esse

l. 2. l. u. l. c. quod si

probatum, & se lubi

re veligant, non ac

rim de iurisd. iud.

conuincit colligator

re. Bar. & ceteri in l. 1.

l. 1. opinionem iud. ac po

no rem omnes fere n

mo iur. conuincit

hanc contestando, p

exceptione declinat

Bar. in d. l. si conueni

e iur. iuris in verbi. &

ipsonem liquet: si qu

quod cum Bald. in d. l. si

ad l. res contestatio

adhibebat Rob. Irland

propter meas, quia pari

lari contestationem

l. 1. m. l. 3. eadem scribit

se ille nonnauquam

est, q. 1. expressis vo

id restat. Est in eade

q. 1. non contradic

sol. mac. Consensibile

is est, quæ eundem d

bus. §. 1. D. de pnfal.

est in vnam s. i. nec

conueniunt. D. de pad

consul. D. de adu. e

CONSENTIRE

rem, ex consensu ob

voluntate nostra v

de actum. & obligat

CONSENSVS

aleno pe. det ob arbi

conuass. Consen

der lex, scilicet n

cooperationis, & auct

horas. Et primò & s

minis punctis, quàm

qualiter, quàm verè

Consensu firmus, s

mentis.

Hic minus, ille mun

ter, hic plus.

De hoc glo optima in

super. vr. Pari panna

Consensum meriti

tepe & consilio, v

C. de

C. de pala. & domib. domin. lib. 11.

CONSENTIRE in iudicem intelliguntur, qui scienter se eius iurisdictioni subiectos non esse, ei se subiciunt, *l. 1. D. de iudic.* quod si putent eius esse iurisdictionem, & se subicerint, consentiunt intelligendi non sunt, cum errantis nullus sit consensus, *d. l. 2. & l. si per errorem. D. de iurisd. om. iud.* Quando autem dicantur colligatores consentire, *disputat Bart. & ceteri in l. si conuenierit. D. de iurisd. omnium iud.* ac post longam disputationem omnes ferè in hoc conueniunt, in iudicem consentire bifariam, partim licem contestando, partim proponendo exceptiones declinatorias, sic enim apud *Bar. in d. l. si conuenierit.* legendum est, non, dilatorias, in versu. & sic duobus, vt ex ipsomet liquet: si que legisse videtur apud eum *Bald. in d. l. si conuenierit.* Quod ad licem contestationem adinet, ratione adferebat *Rob. Irlandus* Scotus præceptor meus, quia partium consensus post litis contestationem transit in contractum, *l. 3. §. idem scribit. D. de pecul.* Consensisse nonnamquam & is accipiendus est, qui expressis verbis & nominatim id testatus est. In eadem causa est & *l. 1. q. 1. non contradicit, l. 2. §. voluntatem. ff. sol. mar.* Consensisse etiam intelligendus est, qui euidenter dissentit, *l. in sponsalibus. §. 1. D. de sponsal.* Consentire etiam est in vnam sententiam occurrere, *l. 1. §. conuentionis. D. de pactis.* Sic accipitur in *l. consensus. D. de actio & oblig.*

CONSENTIENTES in aliquam rem, ex consensu obligari necessariò ex voluntate nostra videmur, *l. obligamur. ff. de actionib. & obligat.*

CONSENSVS liber non est, qui alieno pender ab arbitrio. *c. super eo. de condic. apposi.* Consensus autem est quadruplex, scilicet negligentie, consilij, cooperationis, & auctoritatis, seu defensionis. Et primò & secundò consentiens minus punitur, quàm faciens, tertio æqualiter, quarto verò plus. Vnde

Consensus spernit, suadet, iubet atque iuratur,

Hic minus, ille minus iur, hic aequaliter, hic plus.

De hoc glò optima in *c. 1. de offic. dele. super vet. Pari pœna*

Consensum metiri oportet in delictis ex ope & consilio, vt nemo ope videatur

tur fecisse, nisi & consilium malignum habuerit: nec consiliū habuisse, nisi & factum securum fuerit, *ope & consilio. Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc. l. qui seruo. D. de furi. & l. sepe ita computatur. §. si. D. de verb. signi.*

CONSEQUI propriè est, quod barbari dicunt à propè sequi. *Vlp. in li. de separar.* Consequitur, pro adepturi, vt alij, vsurpat. Consequi & amittere contraria sunt. Consequi enim adipisci significat, *l. si seruum. 33. D. ad l. 1. Aque.* Consequi tamen apud ballastum scriptorè antiquarium videtur sumptum pro perdiscere, percipere, quod Græcè *παρρηλαδεν* dici solet: Hæc si vt conquisitè cōscriptimus, ita tu diligenter fueris consecutus.

CONSEQUENS dicimus, quod ex aliquo sequitur illatiuè, & argumentando. ita sumitur in *l. si verò plures. §. hoc editum. D. de iur. qui deiec. vel effud.* Nam ex toto partem concludimus, qui ex loco deicere vetat, ergo & ex partibus loci.

Consequens in *l. eos qui. 4. in fin. D. de capiti.* quidam putat pro conueniens, & rationi & æquitati consentaneum accipi. Equidem pro eo, quod ex aliquo inferitur, accipi debere arbitror, quod magis subtili iure, quàm æquitare recipiam est, propositio est: Hostibus deditus, reuersus à nobis receptus non est. Ergo ciuitatem adipisci non potest hoc est consequens & conclusio. Sic accipi potest in *l. sane. D. de iur. dot.*

Consequens apud Iulianum, *l. de quibus. D. de legib.* quidam interpretantur, hoc est, simile & conforme, vt & accipi aiunt in *§. est & aliud. vers. sed nos. Instit. de dona.* Quod ad vers. sed nos, attinet, cōsequens ibi pro consonum & conforme accipi putem, pro quo Theophilus ibi vertit *τὸ πρὸς ὁμοίαν.* In responso verò Iuliani consequens accipiendum existimarem, quod interpretatione ex consuetudine inferri posset, & argumentando: quo sensu accipitur in *l. si verò plures.* tamen non negauerim pro conueniens, & rationi consentaneum poni. Eodem sensu

CONSEQUENTIAS hæreditarium dixit *Vlp. l. 3. in prin. D. de leg. hered.* hoc modo, Huius hæres es. Sequitur igitur, vt eiusdem tutor sis iure quodam

naturæ, ut eum sequatur onera, qui com-
moda habiturus est.

Consequentiam verborum dixit Iu-
stin. l. f. c. de her. instit. pro gradatim, &
ordine, veluti, Plotius mihi hæres esto,
Sempronius Plotij hæres esto. Nam Sē-
pronius in totum, partemque Plotij vo-
catus intelligitur.

CONSERERE manum, Iuriscon-
sultorum est formula, ut scribit Gellius li.
20. c. 9. estque de qua re disceptabatur in
re presenti, siue ager, siue quid aliud
est, cum aduersarium simul manu pre-
henderet, in ea re omnibus verbis vin-
dicaret: id est, vindicia correpta manu in
re atque in loco presenti. Apud Præto-
rem ex duodecim tabulis fiebat, in qui-
bus ita potuit esse scriptum: Si qui in
iure manum conferant, utrique supersti-
tibus presentibus, vindicias sumunt.
Cic. lib. 1. de Orat. Multisque præfsem,
qui te ex iure manu conferum voca-
rent. Horum. in Comment. in Orat. pro Ce-
cinnæ: Conferere manus, inquit, diceban-
tur in vindiciis, qui vim moribus, festu-
cas inter se, quasi hastas, dicis causa cō-
mittentes, faciebant. Atque illud Manu
conferum Turnebus vult ex formula si-
ne casus mutatione dici, ut apud Cic.
Condemnari arbitrium pro socio. Manu
conferum autem antiquè dictum pro
manu, eliso, eo more, de quo Cicero in
Orat. disputat. Ennius verò octavo anna
li hoc genus loquendi transiit ad
bella.

Miscet inter sese inimicitias agitates.
Non ex iure manu conferum, sed magis
ferro

Rem repetunt.

CONSERVATOR, est iudex
datus ad defendendum aliquos à ma-
nifestis iniuriis, iudiciali ordine non utens.
hanc diffinitionem tradit Ioan. And. in
c. fin. ver. notandum. de officio deleg. lib. 6. c.
probat ex tra. co. tit. lib. 1. c. 1. qualis est Lu-
retius Parisiorum Conservator, privile-
giorum, scholarium, & Lugduni, Conser-
uator privilegiorum nundinarum, Apud
cum syngrapharum agnitiones, & literæ
cambij versantur. Huius commemorat
Bart. in l. f. si de usufructu. §. quædam. D. manda-
ta. ex quo obseruantissimè colligit, in cu-
ria mercatorum debere iudicari ex bo-
no & æquo.

CONSIGNARE, in l. creditor. 20.

C. de pig. cit. genero. & l. acceptam. C. de vi-
furis. significat obsequiare, & deponere in
manibus: quod verbum in eundem sen-
sum retinuerunt Pragmatici Galli. dicunt
enim, *Consigner l'argent, ou autre chose, &
mettre entre les mains du Greffier, ou d'un
tiers.* At Consignari tabulæ, instrumen-
tæque dicuntur, quæ anali impressione
signantur, l. vltim. D. de doc. praleg. l. pen.
D. de donat. inter vir. & vxor. Cicero pro
Quintio, Tabulæ, inquit, maximè signis
hominum nobilium consignantur. Con-
signare verò non videtur, qui consigna-
tum reassumit, glo. in d. l. acceptam. C. de
usur. Boetius lib. 1. quaest. 9. 23. Hinc Con-
signatio tabularum, & instrumentorum
dicitur, l. 1. §. 1. D. de fals. & l. instrumento-
rum. §. 1. D. eod.

Consignare legem, est pactionem scri-
pto redigere, l. Iulianus §. 1. idem Iulianus.
D. de actio. empt. & vend.

Consignare testationes, pro subsigna-
re dixit Vlpianus, l. moris. §. 1. D. de pon.

CONSIGNATIONES, sunt per-
scriptiones, & tabulæ, testificandi gratia
factæ & obsignatæ Fabius: Litigator om-
nia, testem, populum, paratissimas con-
signationes. Tranquillus de his intelligēs:
Cum quid per iocum, ait testandi gratia
signarent. Alibi testationes vocat Fabius
Quintil. vide Testationes.

CONSILIVM dictum videtur vel
à consulendo, vel quod in vnam senten-
tiam plurium mentes consiliant, & tan-
dem expensis rationibus conveniant;
ad statuendum id quod rectum est, sed à
silendo credibilius dictum putatur: quod
maximè probatur Festo, li. 3. Estque pro-
priè Consilium consensus eorum, qui
causam vel publicam vel priuatam, cum
Prætor aut iudice cognoscunt, vnde il-
lud. Causa cum consilio cognita. Atque
hoc Theophilus ita definit: Κοινὴν
δὲν συμβούλιον πάντων αἰδρούντων τὸν
πρῶτον καὶ ἑκαστὸν συμβαλλόντων, ἵνα γινώσκω-
σι τὸ κατὰ δίκην μόνον εἶναι ῥάδην, ἀλλὰ καὶ ἐν
ταῖς ἐπαρχίαις. Pro conuentu iudicium
sumitur, l. f. minor. 19. ff. de manum. vin. &
alibi sæpi.

Consilium accipitur plerumque pro qua-
dam congregatione ad aliquam cum deli-
beratione tractandam deputatam. Cicero, pro
Rose. Qui ex ciuitate in Senatum propter
dignitatem: ex Senatu in hoc consilium
delecti estis, propter securitatem. Hinc
etiā

etiam consilium apud
lo la gurgurino illud
quod more maiorum
militarem administ-
ra more maiorum (de
coro scribens) ex consi-
liis lugurthæ imper-
toris centia millia.

Consilium præbere,
ut Prætor, vel Consul
pro, l. 1. D. de officio Con-
sulis, cui manda. est in
re (Eodem sensu accipitur
Epimenides, l. 5. eadem le-
ge vocatur in consilium
suo esse, in consilio a-
Plinius lib. 6. Episto. ad
Tus. ait, in consilium à
diu ex diuerso agent-
dolescente. In consi-
liis, 19. ff. de leg. 2. In co-
lappianus l. f. ff. de offi-
Consilium ante factum
non autem postea cau-
rati præter opinionem
fortitudo. Non de heredi-
tate. Consilium. Nam nemo
quod futurum non pro-
bu, qui nup. ut. §. duo
Bene autem vniuersa
petentes, si principia
etabile Deo. Non. Qu-
sancimus igitur. Consilium

Consilium plenioris
ratio errorum, & recti-
tudinis, qui nup. ut. §. duo
Multa autem, quæ
plenioris consilio pe-
corrigenda, & reuocanda
ponis edocetur, lib. 3.
Consilium. Rerum exper-
quæ sit damnosum, quæ
app. in prim. Consilium, 11.
tere. medicina est op-
imum, si nemo. Cleri, §. 1.
magnus ille Vapinian-
satis definitur medendi
gocis. Non. Pro credi
vixim si fidei usque. Consilium

Consilium & iudici-
differunt. Nā venerat
futare, ut iudicare, l.
bono de decernere. V-
tum nomen traxit. Et
interest, hoc facit, qui

etiam consilium apud Sallustium in bello Iugurthino illud intelligi videtur, quod more maiorum Imperatori rem militarem administranti solebat adesse. Ita more maiorum (de Metello Imperatore scribens) ex consilij decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia.

Consilium præbere, exercereque dicitur Prætor, vel Consul, qui consilium cogit, l. 1. D. de officio Consul. & l. 1. D. de officio eius, cui manda. est iurisdict. & alibi sæpe. (Eodem sensu accipitur apud Vlpianum, in Eptome, tit. 1. §. eadem lege.) Qui verò aduocantur in consilium adhiberi, in consilio esse, in consilio adidere dicuntur. Plinius lib. 6. Epist. ad Maximum: Adhibitas, ait, in consilium à Præfæto vrbi, audiui ex diuerso agentes summa spei adolefcente. In consilio esse Celsus, l. pariter. 29. ff. de leg. 2. In consilium adidere, Papinianus l. si. ff. de offic. assessor. dixere.

Consilium ante factum mire oportet: non autem postea causari ignorantiam, nisi præter opinionem quid emergat fortitò Nou. de her. & Falcid. §. sed neg. illa. Confir. 1. Nam nemo redargui potest, quod futurum non præuiderit. Nouel. de his, qui nupt. ite. §. duo igitur hinc. Confir. 22. Bene autem vniuersa geruntur, & compententer, si principium fiat decens, & amabile Deo. Nou. Quomodo oport. episcopo. §. sancimus igitur. Confir. 6.

Consilij plenioris effectus, est correctio errorum, & restitutio in melius. Nouel. de his, qui nupt. ite. §. vetust. planè. Confir. 22. Multa autem, quæ videntur iusta, si pleniori consilio perlustrentur, erunt corrigenda, d. §. vetustas. Euentum tamen temporis edocemur, ibi. §. per causam verò necessariam. Rerum experientia docet certò, quid sit damnosum, quid utile. Nouel. de appe. in prin. Confir. 13. Infinitatem rei cingere, medicina est optima Nouel. ut determin. sit nume. Cleri. §. ex omni igitur. Etiam magnus ille Papinianus aliquando non satis definiuit medendi rationem in negotiis. Nou. Ut credi primùm aggredi. §. ceterum si fidei iussor. Confir. 4.

Consilium & iudicium non ita multū differunt, Nā venerandæ antiquitati consulere fuit iudicare, hoc est, de utili & honesto decernere. Vnde Senaruscōsulum nomen traxit. Et nunc quoque, si quid interest, hoc fuerit, quod in iudiciis cō-

tentiosa, in consiliis verò voluntaria iurisdicção exercetur, l. 2. ff. de off. proconsul. Iudicia item apertè tractantur, consilia autem plerumq. semotis arbitris. Alioqui effectus vtrorūque eodē tendit. Vnde adfessores quoque iudiciorū, dicuntur Consiliarij, l. Consiliarij. & l. vlt. ff. de adfess. Quid autem iudex potest consulere vtilius, atq. honestius, quàm ut dissentientes redeant in concordiam, quam Deus amat? Sæpè enim progressu litis, & controuertentes ipsi, & eorum cognatio ad perpetua rapiuntur odia, quæ interdum & vitæ & bonorum dispendio exercentur.

Consilium verò, & Madatum hoc differunt, quod mandatū species quædā est Imperij: quod pro societate generis humani receptū est, ut quod cuique negociū datum est, id mandatoris periculo cōficiatur. Consilium autē ab imperio prorsus alienum est, nec vllā voluntatis eius, qui consiliū dat, significationem habet. Itaque rem consultoris arbitrio permittit, nec vtrum fiat, necne, laborat. Itaque ex consilio nulla nascitur obligatio: at ex mandato nascitur. Hoc ex l. 1. in fin. & l. 2. ff. mand. & l. consilij. ff. de reg. iur.

de Consilij sententia pronunciatum dicebatur, quod ex eorum, qui in consiliū adhibebantur, sententia statuebatur, ut apud Iceronem sæpe, & Apuleium, Apolog. 1. Quæ verba his notis, D. C. S. scribi solita, Valerius Probus est auctor. Si causā cum consilio cognita, eodem sensu dicebant veteres.

Consilium, in Rub. C. de vind. & apud cōsiliū manum, sumitur pro coeuentu: tamen si Azo in Summa eod. tit. videatur accepisse pro loco illo, in quo celebratur, vel exercetur iurisdicção voluntaria, cuius sententiam probat Albericus, at Accursius, l. 7. C. eo. dicit poni pro præsentibus in consilio.

Consilium pro deliberatione posuisse videtur Alexander Imp. l. 1. C. qui, & aduers. quos in inreg. & pro aliquid faciendi, vel non, excogitata ratione. Cio. 1. de inueni. Consilium etiam pro corpore & collegio accipitur, l. si. C. de naufrag. li. 11.

Consilium etiam sæpissimè in libris I. C. sumi solet, pro suasionē & hortatu. §. tua tantum. Instit. mandat. l. consilij. ff. de diuers. reg. iur. l. 1. sæpe. §. ff. de verbor. signifi. & alibi sæpissimè.

CONSILIARI sunt iudicum comites, & adseiores, qui iudicibus adident. *pen. D. de offi. iud. f. 1. Consiliarios. C. eod.* Hos Græci *συμβουχοι*, & *παράδροχοι*, *συμβουχοι*, *συμβουχοι*. Hinc

CONSILIATOR, quo nomine Christum vocat Lactantius, post Sibyllam, quæ *οὐρανίου* appellatur. *Plin. 4. Epist.* in gregendis honoribus consiliator & rector. Vnde Horatius, *consiliatibus diuū* ut in *l. 12. C. Th. de leg. à consiliatibus.*

CONSISTERE nonnisi quæ est in iudicio stare aduersus aliquem, *l. 1. C. qui per. rur. l. vix certū. 53. ff. de iudi. c. alibi sap. D. & C.*

CONSISTORIUM, cuius meminerit *Imp. l. fin. D. de offi. diuers. & l. 1. de comit. consist.* diffinit Suidas *συμβουχον*, *καὶ τὸ συνέδριον*, *ἐν ᾧ οἱ ἐπὶ τοῖς ἐπεσὶν ὄντες βουλευονται*, in quo legatos, & quoscunque se aduertes princeps admittit & audit, & de causis cognoscit, inquirentibus & despicientibus consistorianis, ut ait *Amnianus Marcellinus, l. 15.* Ex quibus locis apparet consistorium ad Principis *συμβουχον* referri: quod & colligitur ex *Nov. 23. §. ad hoc sancimus.* Sed & ad iudices, ad cōsue, quibus iuris dicendi potestas est, referri potest. *c. Romana. de appell. libr. 6.* Quib. igitur nulla iuris dicendi potestas à lege, vel principe concessa est, quive principes non sunt, Consistorium habere non dicuntur.

CONSISTORIANI, vide supra Comites.

CONSOBRINI consobrinæque dicuntur. *Gai. l. 1. §. 4. D. de grad.* qui quæ ex duobus fororibus nascuntur, quasi consororini, & *Paulo, l. si §. eo ff. eod. & l. 4. §. sent. n. 11. §. 4. gradu* Obtrahit & patruelus quoque, id est, ex fratribus natos: & amittinos, id est, ex fratre & sorore genitos, communi consobrinorum nomine appellari, *d. l. si §. eo. §. 1. Inst. de leg. ag. success.* quod *καταχρηστικῶς* fieri ibidem Theophilus admonuit. Consobrinum *ἐξ ἀδελφῶν, & πατρίδος ἀδελφῶν* Græcis dicuntur. Sunt & Consobrinum quidam in sexto gradu, hi sunt patruelum, consobrinorum, amittinorum filij. Et hoc est quod *Paul. ait, in l. 1. C. locorū fratrumq. meorum nepotes, neptēles*, item mei inter se consobrinum sunt, & *l. 4. §. sent.* Proprietis (inquit) sobrini filius filia, qui consobrinum appellatur, & paulo post in VII.

gradu constituit consobrinum filios: filiaque, id est, sobrina natos natæque: Hi ab Theophilo, *ut, de gradib. cogn. post. & c. novoc. §. v. vocantur*, & simpliciter consobrinum, *§. ult. Inst. de success. cog.* Proprie autem sobrinum dicuntur, & sobrinæ, *l. 3. D. de gradib. ad fin.* quæ appellatio à plerisque etiam matruelibus tribuitur. *Spartianus in Adriano*, Traianum, consobrinum patris Adriani, ipsius quoque Adriani consobrinum vocat: quem nos proprius sobrinum, sobrinam.

CONSOBERI dicuntur, ait Theophilus, quorum alterius filia alterius filio nupsisset. *§. 9. de nupt. Utitur Vlpia. l. 32. §. proinde. D. de donat. inter vir. & uxor.*

CONSOLIDARI dicitur usufructus, qui proprietati coniungitur, *l. 1. D. de usufr. ad res. c. 1. Hinc apud laud. l. 1. de libero. 35. D. de bon. liberi.* solida proprietates dicitur, in quibus usufructus inest. itemque apud Paulum, *l. Sempronius. 26. §. 1. D. de usufr. leg.*

CONSOLIDATIO appellatur, quando usufructuarius adquisiuit proprietatem: tunc enim confunditur & finitur usufructus. *§. finitur. Inst. de usufr.*

CONSOR, eiusdem sortis & conditionis est, ut ait *Varro lib. 5. ling. Latini.* & cum secutus *Bald. in l. adum. C. de contrah. empti.* & significat dominij participem vide *Aleat. l. proximi. D. de verb. sig.* Sed pro subiecta materia aliter quædam alter *μεταφορικῶς* accipitur. In *d. l. adum.* sumitur pro dominij participibus. ij etiam, quibus talis communis est res, consortes appellantur. *Tic. morus est in Iustiniani Codice, de consort. eiusdem lit.* Consortes in libris Feudisticis dicuntur dominus & vassallus, quasi *σύμμετροι*, eiusdem militiæ socij, eiusdemque fortunæ participes, *l. 1. Feud. 3. tit. 3.* Si contigerit feudum neglectu fidelis consortibus applicari, id est, dominis committi & aperiri. Alibi Coniuges appellantur, quasi coniugales, eodem iugo alligati, *lib. 2. tit. 58. §. 1. nonnunquam etiam Pares. Vide Pares.*

CONSORTIO, communio, *l. 96. §. 3. ff. de solut.* Nec in arbitrio eius electio erit, cum debitor precium pignoris confectioni subiecerit: id est, promissæ utrique debito pignus subiecerit.

CONSPIRATIO est quædā fraudulenta confederatio, facta in præiudicium alicuius personæ, vel dignitatis

Hanc,

Hanc, quia ferè nunquam seors, idco seuerè re sed & Imper. Adriano quædam vindicari

nam quibus oppo. in causa. I. vius. D. de re. CONSPONSO dicuntur, qui à Iureco bendi: id est, qui eul. sine debitores. C. ad. rel. in des operam, ut i. consoriam tabulis, sit. re tuo negotio, quæ conperio, à Galba con. I. 1.

CONSPONSO si est mutua obligatio. consobratos: vel, ut ait la. n. contra ipsumum p. pendendum.

CONSTARE dicitur quod infirmari non potest: sapè iungitur, & le & perle. erantem. S. felt. m. esse, & clarum: us innocentia, id est, pad v. p. constat. h. uer. n. cum h. s. modus. de item constat inter om. negat. Constat, id est, nemo in speciem ad do enim lursi constat. tunc s' imper n' bene nature præ oculis.

CONSTITUTE re significat, & conue. ad it, quod iam deb. di. quæ. n. dixit, & G. h. n. c. Latius autem rubre: primam, quod al. et pro debito const. n. d. de consti. pen. C. fide. uisione, l. fin. D. quod non sol. m. pro. noue recte constitut. u. de. Fide. uisior vero. me ced. i. Inst. de fide. que, constitutum nu. fit, nulli stipulatione constituta. c. uel est in. d. utere abas est form. positionem ad habere. dicta rectius dicuntur. Consistere est stare, l. 39. D. de excus.

Hanc, quia ferè nunquam non dolosa censeatur, idèò seuerè lex iubet vindicari. Sed & Imper. Adrian. priuatim quoque statuit vindicare scelus aduersarium, quibus opprimitur litigantis innocentia. l. vius. D. de re iudic.

CONSPONSORES à Cicerone dicuntur, qui à Iureconsultis correi debendi: id est, qui eiusdem obligationis sunt debitores. Cic. ad Attic. lib. 12. Tamè velim des operam, ut inuistiges ex consponsorum tabulis, sitne ita. Idem Lepidus: De tuo negotio, quod sponsores pro Pompeio, si Galba consponsor tuus redderit.

CONSPONSOS antiqui dicebāt fide mutua obligatos. Festus, vt & sponso obligatos, vel, ut ait Varro lib. 6. ling. Latine contra sponsum rogatos, id est, ad spondendum.

CONSTARE dicitur testamentū quod infirmari non potest. Cum dandi casu sapè iungitur, & est constantem esse, & perseverantem. Significat & manifestum esse, & clarum: vt, Constat de eius innocentia, id est, manifesta est: & apud Vlp. constat alimentum cum vita finire, l. cum hi. §. modus. de transact. cum simil. Item, constat inter omnes, id est, nemo negat. Constat, id est, manifestum est, vel nemine in speciem admonente. Quando enim Iurisconsulti dicunt, Constat, tunc semper habent aliquam regulam nature præ oculis.

CONSTITVERE, aliàs conuenire significat, & conueniendo obligare se ad id, quod iam debitum est. Theophilus, di. quæciv dixit, & Græci αἰτίσθαι constitueri. Latine autem patet, quàm fidei iurare: primum, quod permissum sit, vt aliud pro debito constituarur, l. §. an potest. D. de constit. pecu. Cum sit diuersum in fidei iussione, l. si ita. D. de fideiuss. Deinde, quod non solum pro alio, sed pro seipso quis re è constituat. §. de constituta. Insti. de act. Fideiussor verò non nisi pro alio intercedi, Insti. de fideiuss. in prin. Denique, constitutum nudo duntaxat pacto sit, nulla stipulatione interposita. d. §. de constituta. l. cuius est in fidei iussione. Constituerè aliàs est formare, & bonam dispositionem adhibere. Et sic constituta iudicia rectius dicuntur, quàm processus iuris. Constituerè est consistere, & constare, l. 39. D. de excus. iur. Constituerè,

cum parte statuere, & deliberare. Alciamus l. bona. C. de pact. Constituerè disceptationem, id sonat, quod vulgus dicit, Accordare scripturas.

CONSTITUERE iudicium vel questionem, in publicis duntaxat iudiciis, dicitur. Quæ sitor, qui iudicium reiectione vtrunque facta, certos constituit iudices, qui sibi iurati in consilio adsint, & secum conuocant in priuatis verò iudiciis, cum Prætor urbanus iudici ac recuperatoriibus à litigatoribus acceptis, potestatem de causâ cognoscendi & iudicandi facit. Cic. pro. ecinna: Quæ igitur conuenit, quæ causâ fuerit ad constituendum iudicium eandè moram esse ad iudicandū. Vel sic, Constituerè iudicium Prætor in priuatis causis dicitur, cum agendi potestatem litigatoribus, iudici autem verò, iudicib. sumptis permittit.

CONSTITUERE seruitutem, non est simpliciter cedere, sed re ipsa imponere. Constituitur enim seruitutes per patientiam vel traditionem. l. 13. §. 1. D. de Pub. id est, si inducatur quis in prædium, vel eum, is qui cedit, seruitute vti patitur, l. 3. D. de usufr. l. in fi. D. de seru. rust. Patientia autem illa pro traditioe habetur, vt colligunt interpretes ex l. pen. D. de seru. i. qui enim seruitutē debet, pati debet, l. quociens. 15. D. eod. tit. quæ quidem patientia est de natura seruitutis, d. l. quociens. ergo patientia habetur pro constitutione, d. quociens.

Constituerè sponsalia nuptiæ sive, l. 13. §. 1. D. de publi. in rem actio.

CONSTITVTVS vsufructus tunc dicitur, cum iam quis vti, frui potest, l. vni. §. dies. D. quando duas legati cedat. Igitur Constitutus non dicitur ante aditam hereditatem, vel antequam dies cesserit. Cæteroquin Constituerè seruitutes dicuntur, quæ pactionibus, stipulationibus, l. garitve iam impositæ sunt, l. 10. D. si seru. vind.

CONSTITVTVM, vide Cuius in Parat. à tiru. de constit. pecu.

Constitutum, quod ab Imp. rescriptum, statutumve est, l. xi. C. de neg. gesti. & alibi sapè.

Constitutum tempus, pro anno. l. 63. §. ff. de acqu. rerum domi. pro biennio. l. 4. pro soc. ff. l. 2. de diuers. & tempo. præscripi. quod petendæ restitutionis causâ conceditur. l. 95. §. quod vulgo. ff. de solut. Ho-

die est quadriennium continuum, *l. ult. C. de tempo. in integ. restit. per.* Constitutum tempus gratis, in *l. 62. in fin. ff. de ritu nuptiarum, interprete ex l. 66. ff. eod. l. 6. C. de interdito matr.* Et Constituta tempora, in *l. 5. in fin. ff. de appe. interprete ex l. 1. s. biduū. & s. quod in sententiis. ff. quan. appel. sit.* At in *§. qui aut. m. Instit. de excus. tur.* sunt quinquaginta dies.

Constitutam partem, in *l. 3. ff. si à paren. quis mand. interpretatur quidam, quæ patris lege Papia præstituta est, Constituti dies, l. 7. ff. de re iudicat. quos iudicatis concessit lex.*

Constitutum ius, *l. 25. ff. de donatio inter vir. & uxor. l. 1. s. item cum. ff. qua sent. sine appel. rescind. & Gellio, lib. 2. cap. 13.*

Constitutum etiam veteribus pro conditio, & assignato die ad ius experiendum. *Cicero pro Cæcinnæ.* Qui ad constitutum iuris experiendi causa venissent. *Varro libro secundo, de re Rust.* Cum alius eum salutasset, alius conuictus esset, qui tam serò venisset ad constitutum.

CONSTITVTIO IVDICII, controversia quædam est ante licet contestatam, præcedens iudicium: vulgò dicunt exceptiones dilatorias impediennes processum. *Cicero in Partitionibus.* Atque etiam (inquit) ante iudicium de constituto ipso iudicio solet esse contentio: cum aut, si ne actio illi qui agit, aut iamne sit, aut num iam esse desierit, aut illane lege, illis verbis sit actio, queritur.

CONSTITVTIONES dicuntur, quæcunque Imperatores per epistolam & subscriptionem statuunt, ut sunt rescripta, decreta, edicta, *l. 1. ff. de constit. princ.* Atque harum duo sunt genera: alia enim sunt generales, alia personales, *l. 1. D. de consti. princip.* Generales quidem, quæ ad omnes pertinent; personales, in quibus propter certæ personæ rationem, à iure communi recessum est: quæ & Privilegia appellantur.

Constitutionum sunt quatuor virtutes, *l. leg. virtus. D. de Legib.* Unde *Quatuor ex verbis virtutes collige Legi,* Permittit, punit, imperat, atque vetat. Nam permittit, ut vir fortis petat præmium: Punit scelera & delicta: Imperat & præcipit, ut statuta Canonica seruentur, ut Clerici regulare propositum, & honestum habitum deferrentes, continenter & castè studeant viuere:

Prohibet clericos secularibus immisceri negotiis. Et constitutio consulit: quæ virtus potest comprehendere sub prima: nam qui consulit, satis permittit.

CONSTITVTIONES DI-V ALES, hoc est, Imperatorie. Censetur enim imperatores diui, non quidem apud nos falsa diuinitatis opinione, sicut apud gentes olim, sed quia omnes magistratus sunt ordinati Dei, & Imperator est summus magistratus.

CONSTITVTOR dicitur, qui pro se, vel pro alio se soluturum promittit, vel aliqua facturum, & alterius in se transfert, ut suscipit obligationem. m. Constitutorem enim, id est, Græci *εγγυητάς* vocant, dicunt. Hinc

CONSTITVTORIA, siue Constituticia actio, quæ in eum, qui se soluturum constituit, datur, his ferè verbis: Si appareat Mæuium Titio pecuniâ constituisse, eamque pecuniam cum constituebatur, debitam fuisse, neque Mæuius aut soluat, aut faciat id, quod constituit: ac per actorem non steterit, quominus fieret, quod constitutum est, tàm Mæuius damnetur. *l. 6. 16. 17. & 18. D. de constit. per.*

CONSTRINGERE se pactis, *l. vnica. C. de monopo.*

CONSVETVM fieri, præsumitur factum. *Bald. in l. incendium C. si cert. pet. per l. quod si nolit. §. qui asidua. D. de edil. edict. Ex Duar. c. 7. Com. in 1. part. Pand.*

CONSVETVDO, ut est non scriptum, quod in morem vetustas vulgi approbatione perduxit.

Consuetudo, quæ iuris pars est, Ius moribus, id est, assiduis actibus introductum, c. consuetudo i. dist. 17. Voluntas populi rebus ipsis & factis declarat. Tacitus consensus omnium, *l. de quibus. D. de legibus.* Ius ex non scripto descendens, Tacita ciuium conuentio, Ius scripto non comprehensum, *l. sed & ea. & l. sequi. D. d. citu.* Consuetudinis autem appellatio, est referenda ad eam, quæ legitime introducta est, c. *Cuman. de electionibus iuncta glo.* Atque Consuetudini secundus post scriptam legem locus tribuendus ideo est, quia, consuetudo fit longo tempore. longum autem tempus adfert experientiam multarum rerum: cum sæpè lex scripta ferri soleat subita quadam cogitatione,

tionis, quæ nonnuquam
tu expendit singulas
Consuetudinis vero ob
mum, ut confirmet.
tetur. l. repetam legem, l.
dant. Paulum Iunium
fuit interpretatus ff. de
tim, inquit est legum iu
udo. Consuetudo seru
ne. l. de quibus ff. de legi
u ff. de regul. iur. l. C. qui
agunt. l. ff. C. de iur. dom
possessionis, de foro compet. Cl
h. spulatur.

Consuetudo general
mun. & nonnuquam
de iure & qualis. Con
patis, cuius interum ne
minum memoria, habet
Imperialis. l. 2. §. dicitur
patis. & est glan. c. super
vera. de verbor. signific.
habet vim constitution
de aqua plu. artem. & illi
Consuetudo ad vngui
cum actus censetur pr
cuius i quicumque. C. de
qu. frud. dar. pos.

Consuetudo dicitur
ius loci, in quo est actio
quis mitem. in poss. Alex. i
legibus.

Consuetudo ligat
natos, l. venditor. §. si
prod.

Consuetudo laicorum
stringit etiam Ecclesi
causa. de re iudi. l. vide
statuta. de constit.

Consuetudo, quod
succedat in emphyteu
valet. Bart. in l. qui rem.
dist. Paul. C. fr. consil. 1.

Consuetudo reitor
tatur materiam successe
ff. de leg.

Consuetudo loci lig
Iniqua. C. de hered. insti
um. de in integ. restit. Ba
ga consuetudo cap. cum
mum. in poss. ff.

Consuetudo facit le
valet. Sicut pleraque
de libertatis, moribus
ducta sunt: ita mori

tionem, quæ nonnunquam fallitur, necessitas expendit singulas circumstantias. Consuetudinis vero officium est, primum, ut confirmet: deinde, ut interpretetur scriptam legem, si oblitura aut varia sit. *Paulus in l. minimæ. Calistratus, in l. si de interpretatione ff. de legib. Optima, enim, inquit, est legum interpretis consuetudo. Consuetudo seruanda est, l. minimæ & l. de quib. ff. de legib. semper in stipula. ff. de regul. iur. l. i. C. quæ sit long. consuetudo. gl. in l. si. C. de iur. dom. impetr. v. licet ex suscepto, de foro compet. Cle. dudum. s. verum de sepulchris.*

Consuetudo generalis facit ius commune, & nonnunquam specialis, *Clem. si. de etate & qual. Consuetudo tanti temporis, cuius initium non tenetur in hominum memoria, habet vim priuilegij Imperialis. l. 2. §. ductus aque ff. de aqua quori. & asti. gl. in c. super quibusdam. §. præterea. de verbor. signific. Talis consuetudo habet vim constitutionis, l. 1. §. denique ff. de aqua plu. arcen. & ibi Bart.*

Consuetudo ad vnguem seruanda est, cum actus censetur prædictus, *ut Bal. dicitur in l. qui cumque. C. de seru. fug. & in c. i. qui feud. dar. pos.*

Consuetudo dicitur ius commune eius loci, in quo est: *ac si venissent, de eo, qui mittit in poss. Alex. in l. de quibus. ff. de legibus.*

Consuetudo ligat fiscum, sicut priuatos, *l. venditor. §. si constat. ff. commun. prad.*

Consuetudo laicorum rationabilis, adstringit etiam Ecclesias. *Nota, in ea. cum causa. de re iud. Vide cap. Ecclesia sancta Maria. de constit.*

Consuetudo, quod hæres extraneus succedat in emphyteusin Ecclesiastica, valet. *Bart. in l. qui rem. in fi. C. de sacrosan. Eccl. Paul. Castr. consil. 134.*

Consuetudo testatoris & loci, interpretatur materiam successionis, *l. si seruus. §. si. ff. de leg.*

Consuetudo loci ligat clericos. *Bald. in l. neque. C. de hered. instit. Per cap. constitu. de in integ. restit. Bar. in l. i. C. quæ sit longa consuetudo cap. cum venissent. de eo, qui mittit in possess.*

Consuetudo facit legem, & rursus abolet. Sicut pleraque iura de seruis, atque de libertinis, moribus, non legibus introducta sunt: ita moribus abolentur sine

legibus, *l. si libertinus. ff. de ritu nuptia. l. de quibus. in fin. ff. de legibus.*

CONSULES, post exactos reges duo creati capere anno ab vrbe condita 245. L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, *ut Linius tradit, sub finem lib. 1. & lib. 2.* Omnia iura (inquit) omnia insignia regis potestatis Consules retinuerunt: id modo cautum est, ne si ambo fascibus haberent, duplicatus terror videretur. *Varro lib. 4. ling. Latin.* Consul nominatus, quod consulere populum & Senatam debet, (id est, in concione sententiam rogare) nisi illinc potius, vade Accius ait in Bruto: Qui recte consulat, Consul fiat. Idem Varro, *lib. de viis popul. Rom. apud. Non.* hoc Accij videtur secutus, his verbis: Quia iidem dicebantur Consules & Prætores: quod prærent populo, Prætores: quod consulerent Senatui, Consules. *Florus* vocatos Consules dicit, quod meminisse deberent, consulere se ciuibus: hos *Æschylus* interpretatur Dionysius. *Fabius* sine Consul à consulendo, an à iudicando. nam & hoc consulere veteres vocauerunt. Atque obiter notandum, quod qui hæc duntaxat secundum verbi, & non potius secundum rei significationem accipiunt, ij toto errant cælo. Non enim à consulendo nominatus est Consul, quia deriuatur à verbo Consulo: sed quod ab ipso Consule exerceatur consultatio, hoc est, res, quam significat verbum, quod ab ipso deriuatur Consule, Consulo. Siquidem prius homo is exigitur, qui consilio sit præditus, possitque consulere, quàm fiat actus consulendi. Quod diligentissime obserua. Nam deseruit tibi, ut rectius intelligas, quod ius descendat à iustitia. *Cicero de Legib. 3.* Regio Imperio duo sunt, iisque præeundo, iudicando, consulendo, Prætores, iudices, Consules appellantur, militia summum ius habento, nemini parento. Ollis salus popul. suprema lex esto. Ius autem Consules dixisse, vel ex 2. *Liuij* intelligi potest, ubi scribit, Appium Consulem quàm asperimè ius de creditis pecuniis dixisse. *Pomponius l. 2. §. octauo de orig. iur.* Consules ab eo dicti sunt, quod plurimum Reipubl. consulerent. Lege lata summum ius eis delatum est, pro uocatio ab eis popul. concessa, prohibitorum eisdem ne possent in caput ciui-

Roman. ahimaduere in iussu populi. solum relictum est illis, ut coercere possent, & in vincula publica duci iuberent. *Polybius libro sexto historiarum.* Consules, antequam legiones educant ex urbe, omnium publicarum rerum actiones penes se habent. reliqui enim omnes Principes subiciuntur illis, atque obsequuntur, exceptis tribunis plebis: atque in Senatum legiones deducuntur: quae celeriter statuenda sunt, ipsi decernunt: ipsorum vero officium est, quae Senatus consulto decreta sunt, ea ut perficiantur: quoniam & quae per populum de Republica perficienda & transigenda sunt, eorum est perpendere, ac diligenter curare: censionem quoties opus est aduocare, ad populum senatus decreta referre, quicquid maior pars iusserit, exequi. Ad haec in his, quae ad belli apparatus, & castrensem disciplinam pertinent, quasi regiam habent potestatem. His etenim ius est, sociis quicquid libuerit imperare, Tribunos militum creare, electum habere, ac de iis, qui sub imperium eorum sunt, in castris arbitratu suo supplicium sumere. His praeterea licet, eos comitante Quaestore, ac sedulo imperata faciente, publicis rebus, quantum res ipsa tulerit, impendere. *Haec Polyb.* Constat autem ex *Cic. Phil. 5.* legitimum consularium annum fuisse 43. *Ex Mureniana, & li. Epist. 7. & Liuij lib. 1.* centuriatis comitiis eos creari consueuisse. *Ex Pediano in Verri.* 2. diem comitorum Consularium fuisse 6. Cal. Sextil. *Ex Philip. 2. & Plutarcho in Cic.* Consules capris pignoribus Senatores, qui nec aderant, & quibus causa non erat, coercuisse. *Ex Liuij li. 4. 2.* cum ad bellum proficiscerentur, votis in Capitolio nuncupatis, paludatos ex urbe exisse, omnibus ordinibus eos concomitantibus. *Ex Verrina 3.* designatos in Comitibus Consules domum a multitudine deduci solitos. *Ex Gellio lib. 17. c. 21.* nisi ex patriciis gentibus, Consules fieri non erat: postea tamen Licinij Stolonis lege Coss. etiam ex plebe creari coepit, breui post tempore, quam apud Leuodra Thebani Lacedaemonios duce Epaminonda superauerunt. Ex locis innumeris, eisdem Kalend. Ianu. magistratum inisse, pompamque insignem adhibitam fuisse, cuius meminisse etiam *Quint. de Ponto, lib. 4.* Elegia autem 10. eiusdem libri de

extraordinaria Consulis potestate nonnulla scribit, quae quia nusquam alibi me legisse memini, subiiciam:

Aut reger ille suos dicendo iura Quirites,

Conspicuum signis cum promer altum e-
bur

Aut populi reditu postquam componet as-
hastam,

Et minui magna non sinet urbis opes.

Aut ut erunt patres in Iulia templa va-
cari,

De tanto digni Consulere rebus aget.

Aut feret Augusto solitam, natique sa-
lurem,

Deique parum noto consulet officio.

Idem fere retulit Elegia sequenti:

Haec modo te populo reddentem iura vi-
debit,

Et se secretis finget adesse iuris:

Nunc longi reditus hasta supponere lustris
Credet, & exacta cuncta locare fide.

Nunc facere in medio facundam verba
Senatu,

Publica quarentum quid petas utilitas.

Nunc pro Caesaribus superis discernere gra-
tias,

Albae uenit opimorum colla ferire bouum.

De Consulari autem *Cassiodorus lib. 6.* Variarum sic scribit: Priscorum iudicio qualis sit Consularatus, hinc omnino datur intelligi, quando inter mundi dignitates eximias, solum meruit habere palmarum vestes, quas felicitas dabat praemia vincuntium, nomen annorum, compensatio sola, cui debebatur omnia. Statum Reip. Romanae viri fortis dextera ruebatur, fortunas omnium, ac liberos huius consilia vindicabant, & tot magnis debitis sola erat huius retributio dignitatis, reperta in libertatis ornatu, inuenta ad generale gaudium. Per illam nimirum status Imperij iugiter creuit. Illam semper felix Roma suscepit. meritum quidem genus habebatur Imperij: meritum supra omnes ciuies poterat, qui ab hoste patriam vindicabat: utilitates publicas sub aequitate disponens, ius dicebat etiam capiti. sed tunc illi commissum est potestas necis, qui fuerat auctor salutis. Hinc est, quod etiam fasces atque securus tantae potestati praecepta sunt: illigari: ut cum tardius solueretur, moram deliberationis acciperent, si de caede aut necis hominis aliquid censuissent. ita, ut cum omnia eius traderentur arbitrio, ne

info-

infeliceret animo. C.
confilendo. Hinc tan-
tu. Illa dextera, qui
tulerat nostrum. S.
ma. ut ut. gaudi. S.
habet fecerat. studio l.
In argumentum. cui
tulerat famulos iuge
tenu. t. u. dederat
tulerat. De Con-
tulerat. cun-
dum. tam. vero. maxi-
pauis. Cod. & Dige-
luc. Apud Carthage
Coss. l. i. impitum
fren. l. i. m. h. 40.
Coss. l. i. m. d. i. n. y.
Tem. d. i. n. y. l. i. 8. 6.
CONSULARI
tulerat. Hinc C.
tulerat. Consulari
f. de. l. i. 3. 3. v. l. i.
tulerat. v. l. i. publica
tulerat. l. i. 2. 3. v. l. i.
tulerat.
Consulres quidam
dotes. l. i. n. y. l. i. omne
Cun. f. a. t. par. qui in
tulerat. accipere debi-
tulerat. l. i. 3. 3. v. l. i.
m. y. l. i. de. p. r. C. l. i. n. y.
CONSULAT
Sueram in Domi-
tibus nonnulli vnum
explicatur a Torr. A.
cuius nomine anxi-
batur, id est, cuius
instrumentis, & in fa-
den. que Kalend. Iu-
bat. Nam arate Impi-
motes diu. debatur
qui. 200. m. i. n. y. l. i.
tulerat. tulerat.
tulerat. tulerat.
ordinum. Vide D.
tulerat. Consulem o-
lunt. l. i. l. i. c. l. i. d. o. r. u. m. d.
Lamp. n. Alexand.
on. l. i. 3. 3. v. l. i. n. y.
tulerat. tulerat.
tulerat. tulerat.
rom. i. n. y. l. i.
CONSULI res
Senatum relatum est
operis faciendi, de
Consuli populus

insolefceret animo. Consul dictus est, à consulendo. Hinc tanta largitas profuebat, ut illa dextra, quæ sanguinem copiose fuderat hostium, vitæ auxiliū ciuibz manaret irrogum. Sic quos felices per bella fecerat, studio largitatis explebat. In argumentum etiam publicæ gloriæ soluebat famulos iugo serui, qui libertatem tantæ dederat ciuitati. *Hactenus Celsiodorus.* De Consulibus verò prolixius tractauimus, cum ut id semel sit dictum, tum verò maximè, quodd hæc sint plurimis Cod. & Digest. titulis lucem alatur. Apud Carthageneses verò, velut Consulare imperium erant Suffetes, *ut scribit Linius, lib. 40.*

Consul pomeridianus quis sit, vide apud *Turn. Aduers. lib. 8. cap. 13.*

CONSULARIS vir, qui Consolatium gessit. Hinc Consulares fœminas intelligimus Consularium vxores, *l. 1. ff. de senat. l. 3. §. vltim. ff. de arbit. Consulares vitæ publicæ, & Prætoris, & Senatoris, l. 2. §. vltim. ff. ne quid in loc. pub.*

Consulares quidam prouinciarum Reges, *l. vltim. ut omnes, iud. l. vni. de officio Comit. sac. pat. qui in orientis partib. 15. erant, ita accipere debemus, ut 27. de non agendo, Nouel. 7. & Consulares Campaniæ, l. 1. de pon. C. Theod.*

CONSULATVS ordinarius, apud *Suetonium in Domitiano*: n. sex Consulatus non nisi vnum ordinarium gessit. *explicatur à Turn. Aduers. lib. 5. cap. 10.* ex cuius nomine anni supputatio ordinabatur, id est, cuius nomen in literis & instrumentis, & in fastis scribebatur, qui denique Kalend. Ianuar. honorem inibat. Nam ætate Imperatorum annus in multos diuidebatur Consules: sed soli qui anni initio inibant honorem, ordinarii censebantur, honoratioreſque erant. *Seneca* Consul me fecit, sed non ordinarium. *Vide Dionem libro 43.* Alij tamen Consulem ordinarium dici volunt ad suffectorum differentiam, *ex hu Lamprid. in Alexandro verbis*: Consules, ait ille, quoscunque vel ordinarios, vel suffectos creauit, ex Senatus sententiâ nominauit.

CONSULI res dicitur, de qua ad Senatum relatum est: ut patet ex lege operis faciendi, de qua vide, *Duumiuri, h. Consuli populus dicebatur Romæ,*

cum lex rogabatur. nam *Festus*, Rogatio est (inquit) eum populo consulitur: *Caro de legib. 3.* Qui agent, non plus quam de singulis rebus consulunt, *Bon ea pro Domo*: Si populo de ista re consultus esset. Consulendi autem mos olim & frequens & optimus fuit. Sic *Aristo magna laude consultus fuit à Celsa* iuris peritissimo: *l. iuris gentium. §. sed & si. ff. de past.* Quemadmodum *Seruius Q. Mutium* consuluit, in *l. 2. §. vltim. autem. ff. de origi. iur.*

CONSULTVS, adiectiuum, significat scientem, & peritum, à quo iurè consilium petas. *Linius 1. ab Vrbe condita libro*: Consultissimus iuris, ut illa quisquam ætate esse poterat. Significat etiam interrogatus, *l. denique. §. si quis. ff. de minor.*

CONSULTVM, lib. *Fend. 3. tit. 8. §. 3.* Nam nec pignus, quod consultum dicitur, fieri potest ex feudo.

CONSULTARE, Est frequenter quæra consilium inire.

in Consultandis rebus oportet ad plenum prospicere: non autem partem absolvere, partem erroribus implicatam relinquere, quæ difficilioribus adhuc controuersis materiam præbuita sit. *Nouel. ut si plures filij non sint, §. quod si minus agat. Constit. 18.*

CONSULTATIO, hoc est, cum causâ in varias partes expenditur, ut quod optimum est, appareat, succurritur nostræ cecitati & inconstantiæ. Quædoquidem rectissime dictum est, *Hominem inconstantissimum animal esse. Rom. 4. Ephes. 3. Genes. 6. Psalm. 115.* Omnis homo mendax, *l. 2. C. de veteri iur. conu. l. 1. §. ex facto. ff. de minori. l. 1. §. 2. ff. de ap. pella. l. 2. C. de legib.* Gracis *ovvrisvov* dicitur. Fit verò conuocatio Senatu. Atque in Consultationibus non tantum Imperij proceres, & summi magistratus, sed etiam totus Senatus conuenit. Proponuntur quoque in medio sancta Evangelia. Et quæ ordinis Decreto placuerunt, referuntur ad maiestatem Imperatoriam. *Nouel. de Consultationibus. Constit. 62.*

CONSVMMARERE est inchoatum perficere, *l. si in aliquam. ff. de offic. Pro. conf.*

CONSVMMATIONES dicuntur, quæ

volluntur, pereunt, extinguuntur, l. 28. §. exception. ff. de iur. iurand. & alibi sa-
pissimè.

CONSVMPTI nummi videntur, qui aliis permutati, vel ita mixti sunt, ut discerni non possint, vel aliàs sunt expē-
si, l. 13. l. 9. §. vlti. ff. si cent. per. a.

CONTEMNERE, & despice-
re, in eo distat: quod despiciere est gra-
uius, quàm contemnere. Paratus solue-
re, etiam si non offerat, contemnere
non censetur. Vide Archid. & Ioan-
nem Andr. in cap. 11. extra de sentent. ex-
com. lib. 6.

CONTESTARI significat testi-
bus adhibitis aliquid declarare, & pro-
fiteri, l. 1. ff. quod iussu. & l. 2. de filiis fami-
liar. & quemad. pat. pro hū cen. C. lib. 10.
Potestas enim nominato filio tantum
contestari, & non consentire oneri ei
delato. Festus, Contestari est, cum uter-
que reus dicit: Testes estote. Hinc Con-
testari litem dicebantur duo aut plures
aduersarij, quod ordinato iudicio vtra-
que pars dicere solet, Testes estote.
hoc autem proprium erat actoris cum
reo, non contrā, si de me fuerit, ff. de iudic.
Vnde Contestatio, pro testatione, l. 20. §.
vlti. ff. de test. Paul. lib. 2. Sent. tit. 14.

CONTESTATIO litis, est eius
rei, de qua controversia est apud iudicē
ex vtraque parte facta narratio testibus
præsentibus. Hoc genere res in iudicio
deducitur, & litis nomen accipit, nec e-
nim lis est, antequam contestetur, sed
controversia, l. 25. §. si ante ff. de petit. her.
Negotia per Græcos dicitur, quod ini-
tium iudicio dat. Et

CONTESTATA LIS tunc dicitur
cum iudex per narrationem negotij,
causam audire cœperit, l. vnic. C. de liti-
contesta. Non tamen per positiones & re-
sponiones ad eas, sed per petitionem in
iure propositam, & responionem fecer-
tam, contestatio litis fieri dignoscitur.
cap. vnic. circa finē extra eod. tit. l. & cap.
eum causam, extra de iurament. calumn.
Glossæ veteres contestatas lites expo-
nunt, ὡς ἀπὸ τῆς λαβῆς αὐτῆς διδύκεται ὅτι
ἐστὶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς.

CONTESTATO testibus adhi-
bitis: adverbium, l. 1. §. Iulianus. ff. de libe. a-
gnos. Si neque contestato dixerit, eam ex
se prægnantem non esse.

CONTEXTVS testamētis, l. 75. ff.

de leg. 1. Contextu vno testamentum fi-
ri debere dicitur, hoc est, nullo alieno ac-
tū intermixto, l. 11. §. si ff. de testa.

Contextu ædificiorum vnita domus, l.
15. §. ex hoc edicto. ff. de damn. infect.

Contextus rationum, l. 110. ff. de condi-
tionib. & demonstrationib.

CONTEXTVM etiam appellatur,
quod in tela est nondum prætextum,
vel detextum, l. 22. ff. de aur. & arg. legat.
Sic Contexta qui accipere debemus, in
l. 70. §. versicoloribus. ff. de leg. 3. docet ibi
textus

CONTIGNATIO (in l. 36. ff. de
seruit. urb. Viuiturum lib. 2. cap. 9. Plin-
ius lib. 35. cap. 13.) dicitur vel lignorum,
vel tignorum, vel aliarum rerum con-
iunctio. Et quandoque dicitur regmen.
Vnde duæ adde dicuntur esse sub vna
cōignatione, hoc est, sub vno & eodem
regmine.

CONTINENTES provincias ac-
cipere debemus, quæ Italiae coniunctæ
sunt, ut Galliam & Prouinciam, l. 199. ff.
de verbor. signifi.

CONTINENTIA vrbi, pro sub-
urbis accipiuntur, quod cum ipsa vrbe
se teneant, contiguæque sint, l. 3. l. 39. &
154. ff. de verborum significationib. Notan-
dum, Qui extra continentia vrbs constab-
esse: Ceterum vsque ad continentia, non
abesse videbitur. Inter continentia vrbs
vicos vult intelligi Vlpian. in l. collegari,
ff. de verbor. signifi.

CONTINVA possessio dicitur, nō
solum quæ penes vnum, atque eundem
semper est, verum etiam quæ ab vno ad
aliū legitime translata fuerit.

Continui DIES vtilibus opponuntur,
l. 1. §. dies. ff. de libe. agnos. Vide Dies.

Continuum TEMPS, quod nulla eo-
rum dierum, quibus experiendi potestas
non fuit, subductione facta, currit, & i-
gnorantibus quoque cedit, l. 8. ff. de iur.
qui nor. infra. l. 21. ff. de adul. 2. qui excusare.
Instit. de excus. tut.

Continua PRÆDIA, id est, contigua,
& vicina, sequē inuicem contingentia,
l. 31. ff. de seruit. rust. l. 7 in §. commun.
prædi.

Continuus ANNVS, vide Annus.

Cōtinuus ACTVS, l. 137. ff. de verborum
obligatio. sine aliquo longo intervallo, &
aliquo actū contrariis obligationi.

CONTRA, pro ex diuerso, Paul. in l.
heredes

heredes eius. & contra si pro
est, ut si p. an. l. 1. Celsi
res. cōtrā, ut vbi du-
Contra, id est, in con-
communia prædictorum.

CONTRA IVS
pronunciare, dicitur

non exprimitur aliquo
tamen si ad factum &

cum apparet iniquitas
CONTRA BON

frequens in iure formi
honestatem laedi signi-

CONTRA LE
facti, quod lex prohibet

sign. Contra edictum
veritate fuerit, l. 107. Di-

costructiones iudicis
constitutionis, nō de

numeratur, l. 1. §. nem
sentent. sine appel.

CONTRARI
hoc est, Legum repu-

putat Iulianus in
iure. ut. si quis sube-

tit ratio nem excusat
aliquid, secundum

nantium conciliare.
Badius contrā niti

soluti Zalus.
Contrarium iudici

direcō opponitur,
quando ei sunt sum

in res minoris fecit
l. furi, de hū qui mori-

dicto damnatus, aut
de Contradictis.

Contrariorum e.
l. 1. D. de iur. qui sum

dem plurimi referunt
nam accipias, sic dis-

gimus contrariorum
plinam, id est cogni-

propositio. Nam co-
trarij, cognoscimus

lex duobus in princip.
subit. l. 1. in princip.

ut alien. sur. Aut re-
sitione ad iuris sa-

trariarum eadem. si
Et tunc, cum in vtr-

oriet eadem iuris de-
apparet diuersa rati-

uersi diffinitio. Et
par ratio est, vbi e-

herede: eius. S. contra si promissor D. famil. erissem. Vlpian. in l. Celsus ait. in princ. D. de recept. contra, ait. ubi duntaxat dari iussit. Contra, id est, in conspectu, l. vendit. D. communia praeiorum.

CONTRA IVS PARTIVM pronunciare, dicitur, cum in sententia non exprimitur aliquid contra leges, sed tamen si ad factum & causam exigitur, tum apparet iniquitas.

CONTRA BONOS MORES, frequens in iure formula, qua publicam honestatem laedi significamus.

CONTRA LEGEM facit, qui id facit, quod lex prohibet, l. 19. D. de verb. sign. Contra edictum facit, qui praetore vetante facit, l. 103. D. de reg. iur. Contra constitutiones iudicatur, cum de iure constitutionis, non de iure litigatoris pronuntiatur, l. 1. §. item cum contra. D. qua sentent. sine appell.

CONTRARIUM, seu *antipodiar*, hoc est, Legum repugnantiam, nullum putat Iustinianus in Pandectarum libris inueniri, si quis subtili animo diuersitatis rationem excutiat. Nam semper est aliquid, secundum quod liceat dissonantiam conciliare. Contrarium autem Budaeus contra nititur probare: quae soluit Zasius.

Contrarium iudicium tutelae, quod directio opponitur, quod tutori datur, quando ei sunt sumptus & expensae, quae in res minoris fecit reficiendae. Vlpian. l. furti, de hiis qui not. infam. Contrario iudicio damnatus, ait, non erit infamia. Vide Contractus.

Contrarium eadem est disciplina, l. 1. D. de iis qui sunt sui. Sed, quandoquidem plurimi refert, quomodo disciplinam accipias, sic distingue: Aut intelligimus contrariorum eandem esse disciplinam, id est, cognitionem, & erit vera propositio. Nam cognito vno ex contrariis, cognoscemus & aliud contrarium, l. ex duobus. in princ. & l. seq. in fi. de vulg. substit. l. 1. in princ. D. de hiis qui sunt sui, vel alien. iur. Aut referimus eam propositionem ad iuris sanctiones, ut sit contrariorum eadem, sanctio, vel ordinatio. Et tunc, cum in vtroque est eadem ratio, erit eadem iuris definitio. Cum autem appareat diuersa ratio, erit quoque diuersa definitio. Ibi autem plerumque par ratio est, ubi ambo contraria sese

mutuo respiciunt, & ex sese nascuntur sub corruptionis modo, hoc est, ut cum alterum contrariorum nascitur, alterum perimatur, veluti retinere, & amittere, obligare, & liberare: contrahere, & distrahere: testamentum facere, & testamentum reuocare: nunciare nouum opus, & remittere. In his enim & similibus eadem est iuris dispositio, ut quod in vno statuitur, censeatur etiam in alio statutum. Ut ecce: In obligatione dispositum est: eam tempore produci non posse, l. si ueris annis. C. de pactu. Ergo nec tempus perimere potest obligationem, l. obligationum fere. §. placet, D. de oblig. & actio. Sic quando contractus fit bonae fidei, eius quoque resolutio erit bonae fidei, l. ab emptione. D. de pact. l. nihil tam naturale. D. de diuers. reg. iur.

ex **CONTRARIO**, §. relegati. Inst. quib. mod. ius patr. sumitur non pro e contrario, sed pro similiter, relatione tamen filij ad patrem. Relegati patres in infamiam, in potestate liberos retinent: & ex contrario liberi relegati, in potestate parentum remanent.

CONTRARIETAS iuris est, quoties ex eodem in specie facto repugnantes sunt definitiones praceptorum, quarum alteram inspecta ratione boni & aequi oportet esse falsam. Talis contrarietas, quia valde nocet humanae societati, semper fugienda est. Const. D. 3. §. Contrarium.

CONTRADICERE, est allegare istam lesionem contra id quod agitur, Vlpianus in l. nam ita diu. D. de adoptionibus.

CONTRAHERE apud Iuriconsultos dicitur, cum vtroque aliquid datur, scilicet cum vnus accipiebat, alter dabat. L. i. lib. 22. Iam inde haud secus quam in pace res inter se contrahere, vendendo, emendo, mutuando argentum, creditumque soluendo audent. Contrahere autem dicimus negotium, obligationem, stipulationem, venditionem, l. 2. & l. 33. de conditio. indeb. l. 5. & l. 13. de reg. iur. l. 57. D. de oblig. & actio. Huic contrarium est distrahere, l. 4. §. i. quoque. D. de oblig. & actio. Contrahentibus autem licere iniucem se circumuenire, dixere Vlpian. l. in causa. 16. D. de minor. & Paulus l. i. §. 6. §. D. locati. quod accipienda putat

ille Bartol. si dolus absit, nec ultra disium iusti pretii factum sit, vt notatur infra Panormitanus in c. nauiganti, de v. suru. in anq. hoc clarius explicat, vt tum demum circumuenire liceat, cum circumscriptio re ipsa interuenit: ex proposito diuersum esse, quæ sententia vera est. Accursius tamen in l. semper in conventionibus. D. de diuers. reg. iur. antiq. hoc nō congruere viro hōno scribit, Philippus Decius inter scientes hoc concessit, in d. l. semper. Tu rem expende, & vide eundem P. Decium in l. pen. C. de pactu. & Salicet, in auct. adhuc. C. de usuris. & Ioannem Imol. ea. l. de empt. & vendit. Notandum igitur, contrahētium deceptionem iure ciuili tolerari, vsque ad dimidium iusti pretii, l. in causa. §. idem Pomponius. D. de minoribus. Erant autem olim periti rerum æstimandarum inter contrahentes, quos Summarios adpellabant. Nouel. de horulanis. §. ipsam vero olerum æstimationem. Constit. 64.

Contrahimus crimen, l. 5. D. de donat. & l. 2. D. de cond. ob turpem causam, eum subimus. Contrahere fraudem. l. 8. D. de publican. & ita accipe ex malo contractu, l. 52. D. de re iud.

Contrahere etiam videtur, qui adie hereditatem, l. 3. in fi. & l. seq. D. quibus ex caus. in possess. eo.

C O N T R A C T V S, Græcis significans συνδιαπραγμασσει vocatur, continetque omne pactum. Qua voce Aristoteles vtitur Ethic. lib. 5. Quo respiciens Laheo, adiecit, contractum esse vitro citroque inter duos pluresve obligationē, in l. Laheo. D. de verb. signifi. Vel Contractus est negotium, ex quo mutua obligatio, mutuaque actio nascitur, & ea quidem actio vel vtrunque directa est, vel hinc directa, illinc contraria. Directa, id est, principalis: contraria, id est, quæ principalis non est, sed ex contrario in eum statui cui principalis actio competit. Aut igitur vno tantum ex latere principalis est actio: aut vterōque citroque. Contractus actio principalis non est, quia ea indemnitati duntaxat consiluitur: quam obrem nec famosa est, nec in ea iuratur in litem, l. ei apud quem. D. de pos. Contractus autem causa efficiens est ius gentium, hoc est, naturale seu diuinum. Naturæ enim præceptum est, diligendum esse proximum, quia Deus nos dilexit.

Ergo beneficiendum est maxime, nocendum minime fratri, §. iuris præcepta. Instit. de iustit. & iur. l. ut vim. D. de iur. Non possumus autem commodius alteri beneficiere, quam si communicemus ei aliquid rerum nostrarum, vel officiorum. Rursus communicatio, nisi haberet modum iure præscriptum, nonnumquam exleret adfectus hominum instabiles. Quare, modos adhibere oportuit, & ordines quosdam in transferendis rebus, vt mutua quædam seruaretur utilitatis ratio, ne alter ab altero nimis grauaretur. Et hæ sunt contractuum formæ, per quas exercemus mutuo charitatis officia, in pace & tranquillitate. Item est alia regula naturæ: Omnes res sunt à Deo gratia hominum creatæ. Omnia, inquit David, subiecisti sub pedibus eius. Iam cum distincta sint rerum dominia, sit vt id quod nostrum est, inuitis nobis auferri non liceat. l. id quod nostrum. D. de reg. iur. Opus ergo fuit aliis quibusdā mediis, ad introducendam mutuum omnium rerum & operarum communicationem, sine vilo grauamine. Tales autem sunt contractus nominati & innominati, ac quasi contractus. Viden' quomodo contractus sint ex iure gentium? Quæ gens enim non probet huiusmodi naturæ beneficia lumine naturali rationis? At contractus causa materialis, sunt res humane, & functiones tā variæ, vt plura sint negotia, quam vocabula. l. natura enim. D. de præscrip. verb. Circa hanc enim causam pendendum illud est, non potuisse conseruari pacem in hac vita, confusis tot rerum sine distinctione commerciis. Et rursus, distinctionem fuisse perniciosissimam sine formulis communicandarum rerum futuram. Vis videre quomodo hoc sit verum? Circumspice quosquē versus, & videbis, ne nunc quidem satis conuenire inter homines, vtrunque rebus diligentissime distributis. Quid igitur erat futurum, non introductis contrahibus obligatoriis? Certè beluino more nos inuicem dilaniaremus, nisi essent contractus. Quinimò Contractus causam formalem si rectè inspicias, oblectabit te maiorum prudentia. Mirum enim dictu est, quomodo pulchra sit obseruata contractuum ratio, ac veluti harmonia vsui nostro omnibus modis deferuens per gradus

gradus. Et enim est communicatio. l. 1. D. de iur. iureus indigeas, & h. numeratam: propitiandis & vendendis, facile rerum communis pecunia, locupletare vt potes præcautionem, de qua l. 1. quæ etiam frequenter non ita multum hañceretur: aut si domus rem, quia indigeas, vt in eius collegia, vt ceret. m. Quo per conductio, exhibens mutationem operationem commodati, eodem spectant. impositi consequi pecunias liberas autis fortarum, donatio tota causa mortis. Sæpe gati & sio obligatio aliqui non concedit. Est hæ elegans contractum obliuio de reliquis omnibus do absentibus nobis. Suis mandati negotiorum denique causam, fructum rebus nelli ac comode: ne actiue equalitas conferret, pax Retulatur eidem nauis, vt exerceamus charitatem cum nostris, ceret consistet in comitibus, cuique tribuente. Ita omnes contractus nem beneficiendi hoc consistit verum quæ tota via, qui quæstum referunt quam honestam licet inter contrahentes. ex conventionem legem, de regul. iur. D. de iur. In alternatiōe & sufficit alteri dem ex iur. in quod p. m. Contractus impositi non est, quod paulatim preciores sit aliter

est maxime, no-
dum. D. de
commodis alie-
i communicat
rum, vel officio-
rum, nisi habe-
reum, non au-
tem bonum in sa-
nem bene oportet
transfere. D.
ab altero nimis
contractu for-
tem autem cha-
tranquillitate. I-
ura: Omnes res
num creati. O-
bice. Sub pedi-
tenda sunt rerum
nolum est, in-
l. 1. §. 1. in quod
Opus ergo fuit
necduccendam
um & operarum
ne villo graui-
contritus nomi-
quasi contractus.
tractus sunt ex tu-
entiam non probet
etiam lumine na-
contractus causa
manz, & l. in do-
ne negotia, quam
m. D. de prescrip-
causam perpen-
poruisse confer-
corfusi tot re-
commercii. Et
fuisse pernici-
rem, incedarum
ue quam hoc sic
quoque verus, &
m l. 1. §. 1. conueni-
que rebus dili-
Quid igitur erat
et: contractibus
elium mori nos
nisi essent con-
tractus causam
tatis, obli- tab e
Miam enim o-
et obseruata con-
harmonia et
deseruiens: et
gradus

gradus. Ea enim est veraphilosophia,
cuius meminit l. 1. D. de iust. & iur. 1. Ecce
si rebus indigeas, & habueris pecuniam
numeratam: proposita est formula e-
mendandi, & vendendi, præstans omnium
facile rerum communionem. II. Si ca-
reas pecunia, locuples aliarum rerum
tunc uti potes prisca illa permuandi ob-
seruatione, de qua l. 1. de contrah. empti-
que etiam frequentantur hodie. III. Si
non ita autum habes pecuniarum,
nec rerum: aut si dominus nolit aliena-
re rem, qua indiges, tunc proximum est,
ut vsum eius cōsequaris, saltem ad tem-
pus certum. Quo pertinet locatio, &
conductio, exhibens etiam nobis com-
mutationem operarum personalium.
Item commodati contractus, & mutui,
eodem spectant. IIII. Vbi nihil eorum
possis consequi pecunia: tunc expositas
habet liberalitatis formulas: ut sunt, pre-
carium, donatio tam inter viuos, quam
causam mortis. Sæpè enim largimur ro-
gati, & sine obligacionis vinculo, id quod
alioquin non concederemus pecunia.
Est ne hæc elegans forma in gradibus
contractuum obseruata? Tu collige ita
de reliquis omnibus, videlicet, quomo-
do absentibus nobis deseruiant contra-
ctus mandati negotiorum gestorū. Contra-
ctus denique causam finis est, ut vi-
mur, fruamur rebus à Deo donatis, ho-
nestè ac cōmodè: ne alter ab altero gra-
ueretur: ut æqualitas commutatio pacem
conseruet, pax Republicam, in qua,
velut eadem naui, sumus omnes. Item,
ut exerceamus charitatem, & commu-
nicemus res nostras indigentibus, utque
certò constet in cōmercio rerum, quid,
vbi, cuique tribuendum sit. Et in sum-
ma, omnes contractus pertinent ad fi-
nem beneficiendi proximo. Nam, in
hoc consistit verus eorum vsum: errant-
que tota via, qui contractus ad vilem
questam referunt principaliter: quan-
quam honestum luerum non repudiant
inter contrahentes. Contractus autem
ex conuentione legem accipere digno-
scuntur, de regul. iur. lib. 6. ex l. contractus.
D. eod. tit. In alternatiuis, debitoris est e-
lectio: & sufficit alterum adimpleri, ibi-
dem ex l. in eo quod plus. §. vbi verba. D. eo.
tit. Contractus impugnandi causam iusta
non est, quod paulo minore vel maio-
re preciosiores sit alienata, si voluntate. &

l. quisque mihi. 6. de rescind. venditio.

Contractuum duo summa genera sunt.
nam alij nominati dicuntur, quibus cer-
tum nomen consuetudo imposuit: vel-
uti emptio, locatio: alij ferè innomina-
ti: De vt des, Do vt facias, Facio vt des,
Facio vt facias, sic nominari, quodd Latin-
æ linguæ vsum nullum his nomen impo-
suerit, l. 1. & pass. D. de prescrip. verb. Qui-
dam contractum incertum, in l. Certe con-
dictio. D. si certi. per. interpretantur con-
tractum innominatum.

Contractus NULLVS dicitur, qui in
re, forma, vel materia peccat,

Contractus BONAE FIDEI dicun-
tur, ex quibus simplici quadam ratione
boni, & æqui, absque vlla subtili disputa-
tione, præstanti sunt etiam ea, quæ non
fuerant inter contrahentes dicta. Stricti
verò iuris, angustis finibus conclusi, ni-
hil admittunt, quàm ea, quorum mentis
facta est. s. in bona. In sit. de actio. & l. con-
sensu. D. de obl. & act.

Contractus SIMVLATVS dicitur, cum
fœnerator, quod pignoris causam acce-
ptum est, emisse videri vult, cap. ad no-
stram. de empt. in antiq. & l. 3. C. plus valere
quod agit.

CONTRADICTVM iudicium,
l. cum de consuetudine. D. de legib. dicitur,
cum aliquid statuitur, altero ex litigato-
ribus contradicente, & aliquid non esse
tale contendente. Primum, inquit VI-
ptan. illud explorandum arbitror, an et-
iam contradicere aliquando iudicio con-
suetudo firmata sit.

CONTRARIVS, vide Contra.

CONTRACTARE, est loco me-
nere. atque ita in questione de furtis
verbum Contractationis accipiendum
ostendit l. 3. §. si rem. D. de acq. poss. & al-
ibi sæpè. ut autem furtum contractatione
committitur, ita purgatur, si res repona-
tur. l. 40. D. de statu lib.

CONTRIBVERE. Hinc CON-
TRIBVTVS, id est, commixtus. l. 2. §.
ceterum. D. vi bon. rapt. ceterum neque
furci actio, neque legis Aquiliæ contri-
butz sunt in hoc edicto: licet interdum
communis sine cum hoc edict.

CONTRIBVTIO est collatio, ve
sit mercium pro iactu. l. 1. D. ad leg. Rhod.
de iactu. Persæpè etiam sumitur pro
coniunctione & cumulatione variarum
summarum: velut in legis Falcidiæ ra-

tionem ingunda, cum varia legum eumulantur, ut appareat de doctrinis quantitate, dicitur fieri contributio. l. 1. §. inter dum omni modo. l. in ratione. ti. §. quod vulgo. D. ad leg. Falcid. & l. 1. in princ. D. si cui plus quam per leg.

CONTRORSIA est certarum personarum de re propria cōtentio, & dicitur ante litem contestatam, l. sed & si lege. D. de per. heredit.

Controuersiam possessionis facere is videtur, qui prohibet aliquem vti possessione sua naturali. l. si duo. §. hoc inter dictum sufficit. D. de possid. et.

Controuersia aqua, in l. fluminum. §. i. dem Seruius. ff. de damno infecto. dicitur vis & impetus.

CONTVBERNALES, sunt feruorum coniuges, & nati, qui instructio fundo continentur, l. quæsum. §. si instructum. D. de fund. instru. & l. uxorem. §. concubina. D. de leg. 3. & l. liberorum §. sed & Papinianus. D. de verb. significat.

CONTVBERNALES in remilitari dicuntur commilitones qui in lisdem tabernaculis, seu tentoriis militat, l. rem. §. i. ff. de commo. sic dicti, ut vult Paulus, à tabernis, quæ fiebant ex tabulis, vnde & tabernacula sunt dicta, licet ex tentoriis & pellibus fiant. African. loco præcitato: In exercitu contubernalibus vasa vrenda communi periculo dedi. Vnde Taberna.

Contubernalis seruus, pro domestico, l. vltim. de aur. & arg. leg.

CONTVBERNIUM, primum milicium dicitur, à tabernaculis militariibus, l. §. 5. à barbaris. ff. de re mil. & apud Sueton. in Iulio Cesare, ca. 2. Contubernium etiam seruilis cōnubium significat, Paul. lib. 2. Sentent. tit. 20. l. 14. §. seruiles. ff. de ritu nupt. l. 49. de manumiss. testam. Generalius autem accipitur in § quibus connumerari. Instit. de hered. qua ab intest.

CONTVMAX est, ait Hermogenianus, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgo Peremptorium appellatur, libris euocatus, vel denunciationibus conuentus, præsentiam sui facere contemnit, l. contumacia. de re iud. Cæterum, qui ad maius tribunal euocatus est, si litem inchoatam deseruit, contumax non videtur, l. 54. ff. de re iud. Contumax item dicitur, qui vocanti in ius non obtemperauit. Contumaces au-

tem non videntur, nisi qui cum obedire deberent, non obsequuntur: id est, qui ad iurisdictionem eius, cui negant obsequi, pertinent, d. l. contumacia. Cæterum, Contumacem per annum ius suum amittere, Doctores tradiderunt, idque in simplicis contumacia: penam: contra mentem §. vlt. in nota Iustitiani. Constituit, Cide assert. tot. ut latius declarat Alciatus, 17. lib. 3. Parerg. Obseruandum tamen, Contumacem esse citationi, & non obtemperare ius dicenti, diuersa esse. Contumax etiam est, qui omnino non respondit in iure interrogatus, l. de citato. §. qui tacuit. D. de interrog. actio.

CONTVMACIA euident, quæ & manifesta dicitur, contrahitur, si reus dicat, se non comperturum, aut obtemperaturum. & Contumacia, præsumpta, eademque & dubia, cum reus ad domum citatus, vel in valvis ecclesiæ, non comparer. Eadem & Contumacia, in obedientiam significat, & propriè contemptum poriorum: & est delictum personale, personam sequens inobedientis. Vnde fit, quod procuratores, tutores, vel curatores, si non obtemperauerint iudici, ipsi tenentur, nec domipus, pupillus, vel adulescens, l. 1. §. si procurator. ff. si quis in iud. dicit. non obtemper.

CONTVMELIA à contemnendo dicitur, Ulpian. l. i. ff. de iniur. & famos. libell. quod & Seneca probat lib. de Tranquill. vitæ. n. Contumelia, inquit, à contemptu dicta est: quia nemo, nisi quem contemnit, officio tali iniuria, &c.

CONTVRBARE, vocabulū est, ad rationes pertinens, & de his dicitur, qui non sunt soluendo, neque se extricare nominibus possunt, & are alieno. Cicer. pro Plancio: Veram fac me multis debere, & in his Plancio. Vtrum igitur me conturbare oportet, an cæteris, cum cuiusque dies venerit, hoc nomen quod vget, nec cum petitur dissoluere. Ulpian. l. §. 2. ff. de inst. act. de seruulo pistoris loquens: Si pecunia accepta præsentem, ut per dies singulos panem cui præstaret, conturbauerit: id est, si eis, à quibus panum precium acceperat, non satisfecerit, Alfen. lib. 16. de in rem vers. Seruius boues vendiderat, alios redemerat, nummos venditori non soluebat, postea conturbauerat: id est, pecuniam

nam & separar. Plena conturbare rationes, rem: l. ita conturbasti. Sic iuratur apud pagam. §.

Conturbauit Atilius, 114.

Dec. aut eum, quæ p. H. us autem contram. m. m. explicat Plautus.

Exceret rationes, quæ v. ne expedit vultus. Sic 1.

Cato. e Grammatico.

Omnes soluere posse quæ. Vnum non facile exp.

CONVENIRE dicitur, si mixti nationibus, sunt ciuitate, qualis est.

CONVENIRE dicitur, si mixti nationibus, sunt ciuitate, qualis est.

Conuenire rationes, quæ v. ne expedit vultus. Sic 1.

Cato. e Grammatico.

Omnes soluere posse quæ. Vnum non facile exp.

Conuenire, est in ius.

procurator. Si ad hoc malum conuenire, quam eum.

procurator est, hinc uentio. l. 49. D. de res.

scrip. 30. vel 40. anno est debitorum appell.

ut Caus. l. 4. D. de h. pore conueniebatur.

tis, pauciores res poss.

Conuenire testato.

cepti. D. qua in fraud.

terdicto, nihil est ali.

parente iam aduer.

petere, ut suam aequi.

mandatum iudicis.

Conuenire etiam di.

uersis locis vnum e.

nuunt: ita qui ex diu.

in vnum consensum.

sententiam decurrunt.

Conuenit, absolutum est.

CONVENTIO

mixta ad generale e.

est Pedius, nullum e.

lam obligationem,

niam dissipat. Plena autē locutio est, conturbare rationes, ut in *Eunucho Terentij*: Ita conturbasti mihi rationes omnes. Sic sumitur apud *Martial*. libr. Epigram. 9.

Conturbauit *Atlas*, & non erit uncia rota.

Decidat regum, quia pater ipse Deum.

Huius autem contrarium dicendi formam explicat *Plautus* in *Amphitruone*: Et ut res rationesque vestrorum omnium bene expedire vultis: Sic in epigrammate de *Carone Grammatico*:

Omnes soluere posse quaestiones,

Vnum non facile expedire nomen.

CONVENIENS dicuntur, qui è diuersis mixti nationibus, in vnam coaluerunt ciuitatem, qualis est origo *Venatorum*.

CONVENIENS in manum dicebatur maritima, quæ in matrimonium, certis solemnitatibus adhibuit, eorbat. *Cicero* in *Topic*. *Vlpianus* in *Epitome*. tit. 9.

Conuenire, est in ius vocare, l. 19. D. de procurator. Si actor male dominum potius conuenire, quàm eum qui in rem suam procurator est, hinc eodem sensu conuenio, l. 43. D. de rei vindicta. l. 7. C. de praescript. 30. vel 40. anno. Conuenire etiam est debitorem appellare: sicque usurpauit *Caius* l. 41. D. de her. per. Si quo tempore conueniebarur possessor hereditatis, pauciores res possidebat, &c.

Conuenire testato, l. 10. §. si quis particeps. D. quæ in fraud. credit. Conueniri interdico, nihil est aliud, quam quoddam parente iam aduersario, postulatorem petere, ut summam cognoscatur, tunc mandatum iudicis exequendum esse. Conuenire etiam dicuntur, qui ex diuersis locis in vnum colliguntur, & veniunt: ita qui ex diuersis animi moribus in vnum consentiunt, id est, in vnam sententiam decurrunt. *Vlpianus* l. 1. D. de pact.

Conuenit, absolute, hoc est, pacto firmatum est.

CONVENTIONIS autem nomen adeo generale est, ut elegantè dicat *Pedius*, nullum esse contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in se conuentionem, siue re, siue verbis fiat. Pertinet enim conuentionis verbum ad omnia, de quibus negotij comprehendendi transgrediente causa consentiunt, qui inter se agunt, l. 1. §. 1. D. de pact.

Conuentionum autem tres sunt species, Aut enim ex publica causa fiunt, aut privata, aut iurifgentium. Conuentio publica est, quæ fit per principem aut pacem, quoties scilicet inter se duces belli quedam paciscuntur, l. conuentionum. D. de pact. Conuentio legitima est, quæ illi qua lege confirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio nascitur, vel tollitur, quoties lege, vel *Senatusconsulto* adiuvatur, l. legitima. D. eod. tit. Conuentiones iurifgentium, quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones, in suo nomine non stant, sed transeunt in proprium nomen contractus, ut emptio, venditio, locatio, conductio, societas, commodatum, depositum, & ceteri similes contractus. Sed & si in alium contractum res non transeat, subicit tamen causa, elegantè *Aristo Celfo* respondit esse obligationem, verputa, dedi tibi rem, ut mihi aliam dares: dedi, ut aliquid faceres: & contractum esse, & hinc nasci civilem actionem, *hæriti generum* ff. eod. tit.

CONVENTIONALES stipulationes sunt, quæ ex conuentione reorum fiunt, quarum totidem sunt genera, quot (pene dixerim) rerum contrahendarum. Nam & ob ipsam verborum obligationem fiunt, & pendunt ex negotio contracto, l. stipulationum alio. ff. de verb. oblig.

CONVENTVS quatuor modis intelligitur *Festo* libr. 3. Primò cum quilibet hominem ab aliquo conuentum esse dicimus: secundò, cum significatur multitudo ex compluribus generibus hominum contracta in vnum locum: tertio, cum aliquem in locum frequentie hominum, supplicationis, aut gratulationis causa populus colligitur: quarto, cum à magistratibus iudicij causa populus congregatur. Acque id in præse & iuris Italie potissimum fiebat, tum etiam in provinciis. *Cicero* in *Sextiana*: Quæ de causa & tum conuentus ille *Capuz P. Sextio* gratias egit. In provinciis autem vrbes certæ, ac potissimum metropoles, constituiebantur, ad quas è locis vicinis vadimonia promittebantur, ut *Rectores* cum aliquot equitum *Romæ* consilio ius de controuersis dicerent. *Casar de bello Gallico* li. 5. *Quieta Gallia* in Italiam ad conuentus peragendos profi-

ciscitur. Atque hoc nimirum illud est, quod Veteres Forum indicere, & forum agere dicebant. Sicque Theophilus. *s. eadem. Institut. quib. ex caus. manumit. non licet. diffinit.* & πρὸς τὸν νόμον διὰ τὸν νόμον, οὗ ἐστὶν ἀποφασίς. ἡ δὲ ἀποφασίς οὕτως ἐστὶν ἀποφασίς. vide infra Forum.

Conuentus aliquando significat ius Episcopale, *s. sicut. 16. q. 3. & ibi nota.* Conuentus etiam pro monachorum collegio sumitur, *s. edoceri. de rescript. Clem. 3. cod. titul.* Conuentus amicus, id est, compromissum.

CONVENTUALE, est congregatio subditorum sine consensu praelati, *cap. 17. de seru. & cap. multi.*

CONVERSATIO aequalis pro consuetudine familiaris, *l. observandum. ff. de offi. praesid. Apud Vlpianum l. 12. §. 1. D. de relig. & sumpt.* Conversatio pro habitatione sumitur: senatusconsulto cauetur, ne vsus sepulchrorum permutationibus pollueretur: id est, ne sepulchrum alius conuersationis vsum accipiat. hoc est, ne quis aliam ob causam quam sepulchri & religionis ibi habitet, aut versetur: *unde colligi potest. & l. 3. D. de sepulch. violat.*

CONVERSUS dicitur, qui à comuni hominum consuetudine ad monachalem vitam abductus, deposito virili habitu vestitum cucullarem induit, *lib. feud. 2. tit. 30.* Hic primus est ad monachismum gradus: alter est eorum, qui post conuersionem profitentur se ab hominum consortio abscedere, & Professi appellantur: postremus monachorum. Conuersio non spoliatur matrimonio: Professio spoliatur, cum hac formula pronunciata est: *De me & mea huic ecclesia, gl. in c. ut lex continentia. caus. 27. q. 1.* quod totum ex antiqua gentium consuetudine videtur profectum, ut ex illo Verrina j. intelligi potest: Dixit & se & omnia sua Veneris esse: Si parceret eam se & sua Veneris esse dixisse.

CONVIVIVM. M. Ciceroni, quod vitæ coniunctionem habeat, *l. si. D. de aleato. multo elegantius quam Gracis συμποσιον nomen, à simul bibendo.*

CONVOTI, iisdem voris obligati.

CONVICIVM, injuria verbis facta, *l. 1. D. de iniur. Diciturque, ut vult Vlpianus, vel à concitatione (non à vitio*

ut vult Lauren. Vall.) vel à conuentu, hoc est, à collatione vocum. Cum enim in vnum complures voces conferantur, conuicium appellatur, quasi conuociū, *l. item apud §. conuicium. D. de iniur. & famul. libell. Veter. Gl. agere & conuicium, & ἄλλοι.* Itaque bisariam intelligendum erit conuicium, cum scilicet aut plurium hominum voces, aut etiam vnius hominis plures & repetitæ voces in vnum hominem conferuntur.

COPIÆ pro comenatu, & annona quæ publicè præbetur, *l. 20. D. de compens. & Castiod. lib. 6. Variar. in form. praefectura annonae. Valer. lib. 5. c. 1.* Obuiam illi P. Corn. Scipionem Quaestorem Capuam misit, censuitque ut ei domus Romæ quàm optima concederetur: & copiae non solum ipsi, sed etiam comitibus eius publicè præberentur. Vnde

COPIARI verbum castricæ, *de quo Gellius & Nonius, Brissonus lib. 2. Solutio. num. Duarenus lib. 1. Dissputa. c. 26.* Atque hinc Copiarij, qui copias præbent, qui & Parochi dicuntur, *δοτὴν παρέχειν*, Porphyrio in Horat.

Copias pro materiis ad edificandum idoneis dixit Vitruuius lib. 6. c. vlt.

COPIATÆ in Nouell. Instit. 59. *καρδοία τῶν καὶ αὐτῶν τῶν λειψάνων ἀποφασίς*, vocantur. Sic enim Lexicon beati Germani hoc verbum interpretatur. Nos libitinarios, vel pollinctores, vel vespillones reddere possemus.

COQUINATORIVM, vel, ut Haleander legit, coquinarium instrumentum, *l. & si non sum. §. infectum. ff. de aur. & argent. leg.*

CORACINVM colorem iuriconsul. nominat in *l. quasitum. §. coccum. D. de leg. 3.* nec Crocinum legendum, quod habet Nor. editio. Alciat. nigrum interpretatur in Pareg. quo loco colores explicat: & dicitur *πῶς τὸν κόκκον.* Sic Strabo lib. 12. *τὸν κόκκον ἔχειν ἑβραν* intelligit nigerrimum colorem, de Laodiceam suum pecoribus loquens.

CORAM factum, ex natura rei plerumque illud non videtur, cui intelligentia non accesserit: cum qui animo non adest, abesse videtur, *l. diem. §. coram. ff. de arbit. Vide Alciatum in l. coram Titio de verb. sign.*

CORBIS, in *l. in instrumento. D. de fund. instrum.* instrumenti genus cogendo-

rum fractum castra co-
mibus factum, *Varro*
de ling. Lat. in
lib. 5. q. 1. speciat
dicitur. Hanc, Per corbe-
ficere apud Vlpianum in
re. & commod. id est, p
Ceter vnum è doliu
deret: quia non intra
um dolum extinguitur
eo ad mensuram ven
emptores peruenit, qui
mendium fuerit, pretium
CORNELIA lex
CORNICVLV
dum species, cuius me
per praef. *pro lib. 1.*
CORNICVLV
Principis cultus, & ve
hantur. Accus. Accus
attributi decurionibz
eorum, quasi ad censu
hanc Commentariense
dici adpellant. Dicitur
in bello. Accus. *in*
Palatina militia Corn
tur pro Accensis Prin
Principis proximor. im
corruant. *C. de praei.*
siodorustamen scribit
mularum dici officia
corn. *s. secretarij: ho*
lio Praefecti praetoria
Graec. *s. secretarij: a* dicit
Tum. *Advers. lib. 3. c.*
Valerij. Libidinosi e
eum M. Lectorij Mo
zque similis sedes ex
Com. *s. trib. pleb. a*
quod Corniculariam
la appellasset, accipit
culo praeerat. Vt eni
e corna dicitur, ita i
reboribus corniculat
oculisbus centurionu
dum. Accerugnavit
nus Cornicularius & M
Corniculam videtur
facto in lib. de cleri
um & apud Pumanth
M. Amlic loquitur.
tem. *l. 12. sub fm.* vide
to quo iam sumi. E
gat: ubi insignem mu
tam operam, corai

CORPVS POSITVM, pro, se-
pultum, apud Scaulolam. in §. cibaria. l. fin.
ff. de alimen. & cib. legar. Huius vocabuli
vsus latè pater, varieque, quem fideliter
tradit Robertus Stephanus.

CORPORALES res sunt, quæ tangi possunt, veluti fundus hic, homo hic, vestis hæc: incorporales sunt, quæ tangi non possunt, qualia sunt ea, quæ in iure consistunt: sicut hæreditas, usufructus. *Instit. de reb. corp. § in cor. Gaius l. 1. § ha. autem. ff. de rerum divif.*

Corporalis possessio, quæ corpore tenetur. Corporaliter autem possidet, qui possessioni incumbit, l. 24. & l. 25. §. f. D. de acqu. poss. l. 40. §. f. D. de pignor. actio. Corporalia pignora, ad differentiam non minus captorum, l. 15. §. sic quoque D. de re iud. Sic

CORPORALITER acceptum
pignus dixit. *Iul. Patruuius in Episom. No-*
uel. iii. 20.

Corporaliter præstitū iurandū, l. i. c. *fadur. ven. l. p. l. f. c. si min. se mai. dix.* i. ut interpretatur Doctores, tādīs sacrosanctis Euāgelii, & testibus præstibus, ut videtur est in auct. iurand. quod præst. ab his, &c. in *Collat. 2. in princip.* Sed id intelligendum videtur de iis, qui Christiani erant. Aliās enim quotes de ethnicis id efficeretur, de iis est explicandum, quā a ras in iurando tenebant: ut de *Annibale referi Livius lib. 21.* qui altaribus admoventis, tactis sacris, iureiurando a patre adactus est, se, cumprimū posset, hostem fore pop. Rom. Huic opponitur iurandū, quod verbo tenus præstabitur, de quo l. 3. c. *si minor. se maior. dix.* Si tamen, inquit, instrumento per sacramētū religionem maiorem te esse adseuerasti iunctis iis, quæ sequuntur.

CORRORATI, qui sunt ex corpore
re collegii, vel ciuitatis, l.f.c. de nauo.
lib. i. l. uenica. C. de priuil. corporat. vrb. Ro.
l. uenic. C. de Alexan. primar. veluti pisto-
res, suarii, boarii, pecuarij, caupones, li-
gnorum, frumentij, olei portitores, calcis
coctores, populi Rom. vñbus & neces-
sarijs destinari: quibus adde collegia-
tos, id est, *sous-nus-tands*, qui incendiolorum
casibus solebant subuenire. Vide Sym-
mach. Epist. lib. 2. Epist. 13.

CORRADERE, est cum difficultate summam aliquam ex venditione redigere. l. 5. D. de admin. & peric. suc. Ita

autem dispositioni pecuniarum locus
est, si ea summa corradi, id est, colligi
possit, ut comparari ager possit.

CORRECTORES provinciarū,
pro rectoribus & gubernatoribus, id est,
quibus pars aliqua provincie regenda
tradita est, apud Hermogenianum in l. de
omnibus. D. de offi. praesid. l. vni. C. de omni-
bus. Anianus Novell. 3. Vide in 3. Cassiod. li-
3. Variar.

CORRIVARE, l. v. s. sed & fossi,
& l. j. D. de aqua, & aqua pluv. are. pro deri-
uare sumitur. Sed & fossas, inquit prior
loco Vlpian. agrorum siccandorum causâ
factas, Mucius ait fundi colendi causâ
fieri, non tamen oportere corriuandæ
aquæ causâ fieri. Et alio loco. Si tamen a-
quam corriuet, vel si spurcam quis im-
mittat, &c.

CORRVM PER E late patet, & ad
animum & corpus, aliásve res refertur,
Corrupisse (quod ad *sc. Aquil. aniner*) vñ

detur, qui vinum spargauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit, l. 17. §. inquit lex cum §. seq. D. ad legem Aquil. Item si frumento arenam, aut quod aliud inmiscuit, cuius difficultis reparatio fit, quasi de corrupto agitur, d. l. 17 §. si quis vestimenta. Corruptisse etiam intelligitur tabulas, qui eas interleuerit, l. 42. ff. ad leg. Aquil. ff. de dol. mal. Corruptere seruum (quod ad tit. de seru. corrupto pertinet) videtur, qui eum deteriorem facit. Quod quo fit accipiendum modo exponitur, l. 1. §. ff. D. de seru. corrupti. Sic etiam Corruptere, pro vitiaui adferre & violare, l. 5. ff. de quasto l. 38. §. qui monum. D. de pnn. Corrupti etiam dicitur stipulationes, legatas, libertates, quæ aliqua ratione vitiantur, & interci- dunt, l. 1. ff. de seru. l. 30. §. diuim. ff. de fidei commiss. liber.

CORRUPTORES testamentorum, aut aliarum scripturarum pona falsi tenentur, non solum si corruperint verumetiam si resignauerint, & legierat pei iniuriam, vel si aduertiario legendas prodiderint, l. s. q. qui ff. de pos. t. qui testamentum & l. Paulus resp. ff. ad leg. Cor. de falsi l. eum qui c. eod. iur.

CORRUPTELA, est peruersa cō-
suetudo sacris canonibus inimica, & sum-
mè venerabilis, de consuet. in vol. Greg. 8. ad de-
decorem, de vit. & honest. clerici.

CORRIGI dicuntur, quæ prava &

66

daratione, cum in me
reformatione, aut inte
llectu, l. 7. ff. de iust. &
de Græci temporibus dicitur
CORRECTIO
mendatio, vel mutatio
CP. nota est in extren
Constantinopolin signi
ficat hoc est, datum Constans
consimile.

CON TVM, seu C
D. publicanū. Rad
dia, Arabia, & Syria
edoris, Disfcorid. lib. 1
11. lsfdr. lib. 17. s. 19. P
1. 2. 4. Odorum cauffa
& deliciarum, fi place
ni gratia emanant, m
plicamus & coſto. Igi
opinor, qui in 1. 21. p.
Colum, Iegerit Coſtur
uentorumque Pom

COTORIA, v.
exciduntur. *Alfen. in*
Cum insula creta co
gem dixerat.
CRABATTVS
los meridiando idone
fund. instr.

CRATIVVS
afferibus tum aliis tra
eratis illos preſſe cir
ſtat, ſi ſi fratre. ff. pro
hic concenſus lega
gendum. Vide Con
pariete, *Vtrum. lib. 2.*
velim quidem ne iu
tum enim celeritate
proſunt, tanto maiori
calamitati, quod ad i
ſunt parati.

CREDERE est pro
liarem alienam, vt dor
qui enim dominium r
rius non sequitur, bi
ire dicitur, non qui
tam speciem vendicat
agit, vt sibi satisfiat.
fin, in creditum ire,
de accipi plerunque
dario, ff. de reb. cred. &
pellatio, quemadmodu
liu est. Nam cuicunque
alienam fidem secut
quid ex hoc contractu

dura sunt, cum in melius emendantur, reformatur, aut interpretatione molliuntur, *L. 7. ff. de inst. & sur. l. 79. ff. pro socio. Graeci ἐπιρροὴς dicunt.*

CORRECTIO legem, id est, emendatio, vel mutatio, effugienda est. **CP.** nota est in extremo praeferat. Instit. Constantinopolin significans. **D. C. P.** hoc est, datum Constantinopoli, & alibi sepius imit.

COSTVM, seu **Costus**, *l. 5. ff. Species. D. de publican.* Radix est herba in India, Arabia, & Syria nascentis, iucundi odoris, *Disco. lib. 1. c. 15. Plin. lib. 12. c. 12. Isidor. lib. 17. c. 19. Plinius etiam lib. 22. c. 24.* Oborum causa vnguentorumque & deliciarum, si placet, etiam superstitio nis gratis emanant, quoniam thure sup-
plicamus & costis. Igitur non aberravit, opinor, qui in *l. 21. §. 1. ff. de aur. arg.* pro Colum, legerit Costum, ubi odorum vnguentorumque Pomponius meminit.

COTORIA, vena est, unde cotes exciduntur. *Alfen. in l. Caesar de publica.* Cum insulz creta cotorias locaret, legem dixit.

CRABATTVS, *Kappa βία* hoc lectulus meridiando idoneus, *l. 20. §. 8. ff. de fund. instru.*

CRATIVVS paries, qui arrectis asseribus tum aliis transieris in modum cratis illos pressis circumplicantibus constat, *l. si frater. ff. pro socio.* quanquam Bud. hic concretius legat, & ita videtur legendum. Vide Concretatius. De cratitio pariete, *V. irru. lib. 2. cap. 8.* Cratitij verò velim quidem ne inuenti essent, quantum enim celeritate & loci laxamento profunt, tanto maiori & communi sunt calamitati, quod ad incendia, uti falces, sunt parati.

CREDERE proprie is dicitur, qui ita rem alienam, ut dominium transfert: qui enim dominium retinet, fidem alterius non sequitur, hincque in creditum ire dicitur, non qui rem suam, seu certam speciem vendicat, sed in personam agit, ut sibi satisfiat. Unde & per proleptin, in creditum ire, simpliciter pro credere accipi plerumque constat, *l. 2. mutui datio. ff. de reb. cred. & alibi.* Credendi ad-

pellatio, quemadmodum Celsus ait, genera lis est. Nam cuiunque rei adstantiamur, alienam fidem secuti, mox recepturi quid ex hoc contractu, credere dicimur,

autore *Vlp. l. 1. de reb. cred.* Notum in Commentariis verb. iuris hanc observat differentiam inter Credere, & in Creditum ire, ut illud consistat extra eas res quae pondere, numero, mensura continentur: hoc verò minime, ut idem sit quod mutuum dare. Mutui enim dationem his etiam in rebus consistere vult Paulus *l. 2. de reb. cred.* Mutui igitur datio, & in creditum itio, duz erunt species quae subiiciuntur credendi verbo, ita tamen ut generis sui nomē retineat. Creditum igitur à mutuo ita differet, ut genus à specie. Nam creditum, ut diximus, consistit extra eas res, quae pondere, numero, mensura continentur: sicut si eandem rem recepturi sumus, creditum est. Item mutuum non potest esse, nisi profisciscatur pecunia: Creditum autem sit interdum, etiam si nihil profisciscatur: veluti si post nuptias dos promittatur, *Paul. l. mutuum. ff. si cert. per.* Hinc in Creditum pecuniā accipere, pro accipere mutuo, velut suam fenerare. Opp. mandatu domini sumere & fenerare. *Vlpia. in l. si remunerandi. §. apud Iulianum. ff. mandas.* At verbum, in creditum ire tum demum usurpant iureconsulti, cum res accipientis facta est. *Alfenus Iurisconsultorum purissimus in l. 31. ff. locat.* Rerum, inquit, locatarum duo sunt genera: ut aut idem redderetur, sicuti cum vestimenta fullo ni curanda locarentur, aut eiusdem generis redderetur, veluti cum argentum pusulatum fabro daretur, ut vasa fierent: aut aurum, ut anuli: ex superiore causa, rem domini manere: ex posteriore in creditum ire ex causa emptionis, vel alio simili contractu, id est, mutuum, aut promutuum contrahere, nam promutuum contrahit, qui vice debitoris se reum creditori constituit, *l. 3. §. 1. autem, ff. ad S. C. Maced.* Et in creditum possidere, est in crediti vicem, & locum possidere, *l. 16. §. si pignora. ff. de re ind.* In Creditum esse argutum dicitur: quod in nominibus est, *l. 27. §. argente. ff. de auro & arg.*

Credere & deponere diuersa sunt & separata. *Uentri. §. in bonis. ff. de privileg. credit.*

CREDITI appellatio eam tantum pecuniam demonstrat, quae peti potest, non etiam eam, quae petitionem quidem non habet, solutione autem facta, repeti non potest, *l. 94. §. ff. de solut.*

stile: nā perduelles dicuntur hostes. Secus si cōmittitur hoc crimen nec contra rem publicā, quia tunc non dicitur perduellionis, sed simpliciter læsæ maiestatis. Et nota: Non subditus crimē læsæ maiestatis non cōmittitur, ut in §. rursus in le. pastoralis de re iud. ubi rex Siciliæ Robertus, non eo modo subfuit Henrico Imperatori, ut crimen læsæ maiestatis in eum commiserit.

Crimen maiestatis est illud, quod aduersus populum Romanum, vel aduersus securitatem eius committitur, l. 1. ad l. Iuliam maiest. Securitatis significatiōe Accursium non intellexisse, admonuit Budæus, qui inquit: Securitas reip. est ἀσφάλεια, cum scilicet status reip. ita cōpositus est, vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec sit metus belli externi, aut intestini. Itaque hoc loco securitatem ab Vlpiano Latine locutionis libenter obseruanti, acceptam esse.

Crimina legitima sunt, quorum iudicium lege aliqua iudiciōe est constitutum. Vlpian. l. 3. §. 1. ff. de crim. stel. Pœna autem stellationis nulla legitima est, cum nec legitimū crimen sit. solent autem ex hoc extra ordinem plecti.

CRIMINALIA iudicia, vide infra Iudicia.

CRINA, in l. 21. §. 1. ff. de aur. & arg. leg. liliū rubens, cuius meminit Plin. lib. 21. c. 5. Moscopulus ἀλὶ γὰρ ἂν Κρίνῃ παρὰ τὸν ἑσπέρην, ἑσπέρην φωνὴν ἔχοντα. Et ὅτι δὲ τὰ λευκὰ, τὰ δὲ μέλαινα ὑπόμειναι λέγουται. Falso apud Vlpianum legit Oldendorpius, Crinalia. Crina autē videtur hic posuisse Pomponius pro vnguento crinino: nam inter vnguenta quæ valetudinis causā sunt parata, enumerat.

CRITHOLOGIA, l. 1. C. de frum. Alexand. cura frumenti suscipiendi & excutiendi: κριθὴ enim hordeum est. Hinc κριθόγρος, cui id muneris imponebatur, qualem & apud Opuntios fuisse refert Plutarchus in Hellanicis.

CROCYPHANTIA, in ornamētis muliebribus referuntur, l. 25. de aur. & arg. D. planē in Lexico beati Germani reticulum γύρμαδος, & κροκύφαντος vertitur. Turneb. hoc vocabulo intelligi vult ornamenta capitis, quæ tota ē subregmine sine vllō stamine contexta sint: vnde & adpellationem sunt adeptæ. κροκύφαντον enim Grammatici Græci exponunt, quod

στὰ κροκὸς ὑφάρκται, & ab Atticis κροκύφαντες scribunt vocari. Ibidē reticula vocantur. Latinum enim Græco. Aliud sentit Horom. accipiens Crocypantia pro ornamentis capitis villosis, quæ sub reticulis contexta per eorum plagulas apparent.

CRVD & yuz, maturis opponuntur, l. si seruus seruum. §. olimam. ff. ad leg. Aquil.

CRVRVLE §. quod Beroaldus Maior elegans vocabulū dicit, reponendum idem putat apud Vlpianum in l. argumentum 10. de aur. & arg. leg. nam pro eo vulgati Codices habent, Falsæ crinales falsō, in Pand. enim Flor. est. Crurales. Crurules autem, & Pedules Vlpianus adpellat, à cruribus scilicet & pedibus vestiendis.

CRVST & Isidoro lib. 19. Etymolog. ca. 13. tabulæ sunt marmoreæ. Crustæ marmoreæ, l. 17. quæ tabula. D. de actio. empiri. Cassiodoro lib. 1. Variar. Crustæ aureæ, l. 32. D. de aur. & arg. Crusta agris, l. 9. §. Alfenus D. de aur. & argen. leg. Crustæ, in l. 11. C. Theod. de Scenicis, sunt quibus alio admissus color puri rubor muricis inardescit. Crustas autem & emblematas nominat Cic. vasorum ornamenta inter quæ videtur interfuisse, quod crustæ testoria quædam erant, & tanquam bractæ quædam illitz, & laminæ inducæ, inauratæq; Emblematas pretiosiora erant, & operis exquisitioris, exptiliāq; erant, cum illigata essent, vel adfixa. crustæ autem, celsi reuelli poterant, tamen firmitus hærebāt.

CRVSTVARI, à crustis, quarum mētio apud Paulum, in l. pediculis de aur. & arg. leg. dicti, quorum artificio vasa crustis illigabantur. Huiusmodi crustatum meminit Iuuenalis, Satyra. 5. Κρυφτοί, apud Vlpian. l. 3. §. 5. ff. vii. possid. Planē si cenaculum ex publico aditum habeat, ait Labeo, videri non ab eo ædes possideri, qui κρυφτοί possideret: sed ab eo, cuius ædes suprā κρυφτοί essent Κρυφτοί autem est locus abditus & concaueratus. Hinc Iuuenalis: Et solitus medix cryptam penetrare saburræ. Ab Vlpiano verò sumptum videtur pro crypto portu, ut & à Vitruuio. In ædibus, inquit, cryptæ, horrea, apothecæ. Vocantur autem ab eodem Vlpiano refugia. l. 13. §. sed si re diui. D. de usufructu. Sed neque si permittitur aditus, posticæve vertere, vel refugia aperire.

CVBICVLARIVS, l. 65. D. de

leg. 3. & l. 203. D. de verb. signi. ex genere erat seruorum, vt ex illis locis constat. At in plurimis Codicis locis pro iis sumitur, quos secretarios secretorum vulgò appellamus. Cubiculo præpositum Xiphilinus *secretarius* vocat. Cubicularij, id est secretarij. Noue. 8. 24. 26. & 27. sunt chartarij, vt ait Iulian. Patritij interpretes. Hoc nomen usurpat Suetonius in Nerone: Vt plerique consulares cubicularios eius cum stupa redâque in prædijs suis deprehensos non attingerint. Sic in Domitiano: Saturius decurio cubiculariorum.

CVBITVS Nili, in l. 1. C. Theod. de Nili agger. Incrementa enim exundantis Nili cubitis metiri solebant. Plinius libr. 5. cap. 9.

CV CVM A videtur esse genus ædificij, tugurij pauperis, Ambros. Sermo. 90. pro vase quodam æreo videtur posuisse. Dij ærei, inquit, ex quibus cucumæ melius sunt ad vñs hominum. Vnde Cucumellam inter vasa posuit Vlpianus, iis. si seruus vend. l. si quando. Secus, inquit, si siluam seuisset, in qua labra & crateras, & cucumellas positas haberet. Sic sumitur apud Martianum, ad l. Cor. de sic. l. 1. §. 2. Si clauis, inquit, percusserit, aut cucuma in rixa Petronij in Arbiter pro fornace videtur posuisse.

CV CVRBITARE dicitur vasa lalus, qui domini vxorem adulterat, vel ad crimen istud saltem sollicitat, turpiter tentat, affectat: item filiam, neptem, nulum, aut fororem eius polluit. Zafius de feud. prima. Barbarica autem videtur origo huius vocabuli, cum in legibus Langobard. Corbita pro stupro vel infamia usurpetur. Vnde Cucurbitam dicebant, vxoris adulterio infamem, quam etiam Argam nuncupabant, vt in Lombard. libr. titu. de conur. quod tamen à Græco *κίρπις* deductum videtur, quod qui eiusmodi contumeliam patitur, sit iners atque excoors. Mariti cucurbitati solent duci Paris per ciuitatem ab vxore retrogradi super affinis, præcone clamante: Qui sic faciet, sic accipiet. Nauis annu in silua Nupria

CVIVSLIBET QNDITIO NIS: hæc addita verba in Principis constitutione, edicto, decreto, lege, seu qua uis alia dispositione, dignissimos quosque regulariter comprehendit.

CVLCITÆ, vt ait Varro li. 4. ling. Lat. ab inculcando sic dicta, quod

in iis sagum, aut tomentum, aliudvè quid calcabant. At generali nomine vocari possunt, omne stragulum, in quo aliquid quiescendi gratia inculcatum sit. Paulus l. 3. de supel. legat. Culcitæ, toralia imperia, vasa aquaria, &c. ita enim legendum est. Notandum tamen Paulum dissentire ab Vlpiano in culcitarum explicatione, nec eas comprehendere sub stragulis, sicut nec ceruicalia & toralia, rot. tit. de aur. arg. leg.

CVLLEV S, vter est ex corio factus, Isidor. li. 5. c. 27. Etymolog. capiens viginti amphoras, vel quadraginta vna, vt est apud Plinium, li. 24. ca. 4. & Columellam li. 3. cap. 3. Vlpian. de fund. instruct. l. quæstioni Cuppæ, inquit, & cullei, item Scæuola, eodem lib. tit. de annu. legat. l. legatum. Vinum, inquit, salerni: quod domi nasceretur, quorannis binos culleos. Est præterea Culleus mensura frumentaria tantundem capiens. Scæuola de pignori. act. l. vltim. pecuniam sub pignore culleorum accepit. & vide Sueton. cap. 32. Plin. lib. 18. cap. 31. Erat item Culleus, saccus coriaceus, vel in lino aut cannabe, cui insuebantur parricidæ, simul immissa vipera, simia, cane, & gallo gallinaceo: atque ita proiciebantur in profluentem. §. alia deinde lex. Instituitur de publ. iud. l. 9. D. de lege Pomp. Theoph. doxay βίον vocat. Huius cullei meminit Cicero pro Roscio Amerino. & l. 4. C. Theod. quor. appell. non recip.

CVLINÆ, (vt ait Aggenus Urbicus) loca sunt publica inopum funeribus destinata.

CVLPA est læsio per imprudentiã alteri illata, quæ alioquin humanitatis euitari potuisset. Culpa, inquit Donatus, est eius, qui nesciens aliquid læsit. Inspiciamus hanc diffinitionem: Culpa cõttingit bifariam, aliàs faciendo aliquid, quod noceat: & hæc retinet nomen culpæ: aliàs non faciendo, vel præmittendo quicquam, vnde damnum confectur. hæc vocatur negligentia, l. magna negligentia. ff. D. de verbor. signifi. Simile videmus in adoptione, quæ dicitur adrogatio, l. 2. D. de adoptio. Vnde lex sæpè vocat latam negligentiam, pro lata culpa, l. tutor qui reparatorum, §. compiet. ff. de admissi. iuro. & Gaius, in l. si fideiussores. in princip. ff. manda. dissoluta enim negligentia, inquit, prope dolus est, l. magna. ff. de verb.

de verb. signi. Eleganter
l. i. §. de pignori. in p
qui. l. c. de iur. A. cul
pauonem attinet. l. i. §. de
pignori. non facientem
que ter prom. siue. vñ
non b. culpa ac negli
non re contrahi. dicitur.
Culpa autem iur. e.
censuræ ac aggentiæ
acti. & obli. culpa eni
reg. iur. leg. i. de iur. d
l. i. §. de pignori. atq
l. i. §. de pignori. c. p
l. i. §. de pignori. c. p
tanti non esse negli
consequens quidam p
l. i. §. de pignori. accipit
nam & dolus malus,
mal. ficiat ad iure dom
utroque velat res nocu
tate reuocatur. Ni
l. i. §. de pignori. non consideratur
pignori. in fin. ff. de pignori. act.
fioni. appositio. l. i. §. de
tione, quia in cognitio
reali diligentiæ, tempo
pore relationem quæ
N. m. & iustitia virtus
tuum, in hoc maxime di
semper ad alium refer
fin. l. i. §. de iust. & iur.
vel declinatio non ad
tinet. Additum est a
ne, per imprudentiam
ret differentia inter c
Culpa enim est ex leg
licitate, vel inertia, ve
semper habent comite
l. i. §. de iust. & iur. in
tãdatur ex multitudine
mi, contentum om
atque præsentiam, cum
oc. sequitur Quæ alioq
vñ potuisset, vt sic e
à alio fortuito. Culpa
caritatem reprehens
ga ledentem: quia p
quodam diligentia pro
oc. ingeret Atcaloso
nen hominis provide
re. l. i. §. de iust. & iur.
culodit, iustitia, tumul
quorum magnitudines
qua, impetus prædo. m

de verb signi. Eleganter disputat Paul. in l. si servum stipulatur. in princip. ff. de verb. obligat. sic dicens An culpa (quod ad stipulationem attinet) in faciendo accipienda sit, an non faciendo. Itaque lex frequenter promiscue videtur istis appellationibus culpæ ac negligentia. Inst. quib. mod. re contrah. obligat. §. preterea. Et in culpa autem nomine, ait Iustin. id est, delicta, ac negligentia, l. i. §. u. quoque. ff. de act. et oblig. Culpa ergo idem est quod negligentia sequentes, delicta, l. 72. ff. pro soc. l. 5. C. de per. cul. atque ita interpretatur cap. 1. §. preterea. versic. quod si. que fuit. princ. caus. benefic. am. in vis. feud. tamen non esse negligentiam, seu eius consequens quidam putet. Culpa est læsio. Læsonem accipimus lato generis: nam & dolus malus, & omnia plane maleficia ad lædendum solent destinari, idcirco velut res nociuæ ab humana societate reiiciuntur. Nisi enim sequatur læsio, non consideratur dolus, l. si quis in pigno. in fin. ff. de pign. act. idcirco quoque læsionis appositissimè fit mentio in definitione, quia in cognitione doli, culpæ, periculi diligentia, semper oportet observare relationem quandam ad alium. Nam & iustitia virtus, & iniustitia vitium, in hoc maxime discernuntur, quod semper ad alium referri volunt, ut l. in iuria est. ff. de iust. et iure. Quare deuiatio vel declinatio non admodum huc pertinent. Additum est autem in definitione, per imprudentiam illata. Hinc apparet differentia inter culpam & dolum. Culpa enim est ex segnitie animi, vel rusticitate, vel inertia, vel simplicitate, quæ semper habent comitem imprudenciam; l. 3. §. vlt. ff. de suspens. iuroribus. Dolus vero nascitur ex malitiosa destinatione animi, contemnens omnem honestatem atque prudentiam, cum proposito lædendi. Sequitur. Quæ alioquin humanitatis evitari potuisset, ut sic discernatur culpa à casu fortuito. Culpa enim propter incuriositatem reprehensibilis est, & obligat lædenter: quia potuisset adhibere quadam diligentia providere, ne damnum coningeret. At casus fortuiti supra omnem hominis providentiam plerumque incidunt, veluti, mors, fuga, hominis non custodiri, rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, ruinæ naufragia, impetus prædonum, l. contractus ff. de

reg. iur. l. qua fortuitus. C. de pign. aff. nihil enim hic est, quod in homine reprehendatur, cum supra cuiuslibet prudentiam sint, & facto potius eveniant, l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. Et preterea, si dolus vel culpa præcedens occasionem det huiusmodi nocuentis, non censentur casus fortuiti, l. capitalium. §. incendiarii. ff. de pan. l. si servum servum. §. si fornicarius. ff. ad l. Aquil. qui peritorio. §. 1. ff. de rei vendi. l. eum. qui. §. an pater. ff. de furt. Inst. quib. mod. re. contra. obligat. §. item u. cui.

Culpa est deuiatio à legis dispositione, secundum Pet. At secundum Bartol. in l. quod Nerua. ff. de pos. Culpa est deuiatio ab eo quod bonum est, quod per diligentiam hominis potuit provideri.

Culpæ quinque species tractant interpretes, videlicet, latissimam, latiore, latam, leuem, & lenissimam, secundum Bartol. in l. quod Nerua. ff. de pos. sed certè ex huiusmodi gradibus maioris aut minoris culpæ, non possunt constitui diversæ species, iuxta l. si. ff. de instru. vel instru. leg. l. i. cui. ff. quemadmodum seru. amica. sed nec quidem possunt omnes culpæ gradus certis definitionibus explicari, primum, quia censendo magis, quàm disputando percipiuntur: idcirco commodius visum est Iurecoll. omnes culpæ circumstantias duobus tantum capitibus complecti. ut aliàs culpa dicatur latior, aliàs leuior, l. cum res. §. culpa. ff. d. l. 1. Culpa latior, est læsio tam reprehensibilis & iniusta, ut secundum communem sensum non possit excusari; ut si quis faciendo, aut prætermittendo non intelligat, quod omnes intelligunt, l. cedere diem. §. si. l. lata culpa. ff. de verbo. signif. aut si quis non ad eum modum curet re alienas, quo proprias solet, l. quod Nerua. ff. de pos. Hic enim tanta est fraudis suspicio, ut talis incuriositas rectè censeatur dolo comparanda, vel proxima, vel etiam dolus ipse. Nam hæ phrasæ effectu iuris inspecto non differunt, l. 1. §. hæ actio. ff. si mens. fals. mod. dixit. l. mulier. §. sed enim si quis. ff. ad S. C. Trebel. quare Vlpia. in l. 1. §. non autem aliàs. ff. si is, qui test lib esse iuss. et ibi. Sed culpa, inquit, dolo proxima delictum repræsentat. Quamquæ enim secundum rerum naturam similia, non propriè sint eadem res, civili tamen ratione ni-

hil prohibet alterum predicari de alio, propter eisdem ferè iuris esse casus. Appellatione enim doli mali regulariter lata culpa continetur, l. 3. §. ex hoc edicto. ff. naut. caupo. stab. Quia inquit, Vlpia. in locato & conducto culpa, in deposito dolum duraxat praestatur, l. 1. §. si quis servum. ff. de positi. Et hoc fecellit Bart. se. fructu torquentem in l. quod Nerua. ff. eod. tituli. quemadmodum arbitri sententia est pronuntiatio. Ex his intelligi potest definitio Martiani, l. in actione. ff. de in lit. iuran. sed in his omnibus iniquitatis, ob dolum solum in litem iuratur, non etiam ob culpam, scilicet leuiorem. Alioquin ob latiore iurari, verius est, iuxta l. 2. C. de in lit. iuran. Vbi autem dolum pro ipso facto accipitur, ibi lata culpa, pro dolo, per iuris interpretationem non intelligitur, l. in lege Cornelia. ff. ad l. Corne. de fidei. Pro facto autem accipi, est ipsum factum per sese tam turpe censer, vt puniatur, vt propriè conueniat illius definitioni. Constat autem distare definitiones doli & culpæ. Culpæ latiori adnumerantur ignorantia iuris communis, nisi ob atatem, sexum, vel rusticitatem excusetur, l. regula est. in princ. & si quis ius ignorat. ff. de iuri & facti igno. Sciante (inquit Paulus) ignorantiam facti, non iuris prodesse, nec stultis solere succurri, sed errantibus. sed tum appellatione doli non continetur, l. sed etsi leg. §. scire aut ff. de per. here. Nihil his refragatur l. a procurator. C. mand. A procuratore dolum, & omnem culpam praestari: quasi vniuersale. Omnem, de tribus saltem accipiendum sit. l. Neratius. ff. de verbor. sign. nam non solum tres aut quinque, sed infinitos culpæ gradus significant Imperatores. Summatim de culpa teneri procuratorem, Vlpia. dicit, in l. si procuratorem §. proinde. ff. mandati. At culpa leuior, est incuriositas, vel negligentia, quam alij plerumque homines in rebus suis solent evitare. In eo enim peccatur duntaxat leui culpa, quod non tam diligens is fuit, sicut alius quispiam circumspicietior fuisset, l. si cum venderet. in fin. & l. seq. ff. de pigno. act. l. si putator. ff. ad leg. Aqu. Culpam leuè esse, ait Paulus, cum quod diligenter provideri potuerat, non esset prouisum; aut tum denunciatio esset, cum periculum vitari non posset. Dicta est autem leuis, non quod aliquando non grande damnum adfe-

rat, sed quod nulla plane coniectura colligi potest animus mali conscius. Ideoque defectus ille, licet non omnino semper excusetur, leuior tamen existimari solet, etiam si magnum sit damnum, arg. l. hi. ff. de calumniato. Et quemadmodum in dolo & latiore culpa mens homini inspicitur: ita in culpa leuiore simplicitatis habetur ratio. Fraudis interpretatio (inquit Papinianus) semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur. Simplicitatem autem semper appello generaliter omnem animi segnitiam, vel rusticitatem, vel inertiam, l. 3. §. fin. D. de suspect. rur. Proinde nullum certius est argumentum animi simplicitatis, ac minime mali, vnde culpa processit, quam si in propriis rebus nihil soleat esse diligentior, ac fuerit in alienis l. mulier. §. sed si. D. ad S. C. Trebel. Sed si, ait Vlpian. cum distringere deberet, non fecit lata culpa, non leui, & leuius fuit consuetudine negligetia. huiusmodi rei rationem reddet. Quo loco non distinguatur duplex lata culpa, vt quidam opinantur, sed leui culpa describitur. Impunita quoque leuiori culpæ adnumeratur si modum non excedat, l. imperitia. D. de reg. iur. l. idem iuris est. D. ad leg. Aqu. l. si quis id quod §. doli mali. D. de iuri. l. 1. §. si. D. de eden. l. 3. §. vlt. D. de suspect. rur. Illud & notandum est, quod lex nonnunquam, aut hominum conuentio, ultra innocentiam à culpa, requirit etiam diligentiam, vel custodiam alicuius. Et in hoc discerni solent huiusmodi appellationes, vt alia censeatur diligentia, vel custodia, quæ nominatim exigitur: alia quæ facit ad materiam culpæ leuioris, l. 1. §. sepe euenit. D. de pos. l. contrafactus. D. de reg. iur. l. cum res. §. culpa. D. de leg. 1. l. si vt ceruo. §. nunc videndum est. & §. seq. D. commod. l. si cum venderet, §. si. D. de pign. act. l. nautica & caupo. D. naut. caupo. stab. l. heredes eius. §. non tantum. D. familiaris. Ea enim diligentia vel custodia, quæ seorsum & nominatim debetur, ad exactissimam boni patrisfamilias consuetudinem exigitur, vt apparet ex d. §. non tantum. & eundem ex l. si cum venderet. §. fin. & l. sequi. D. de pign. act. Verba enim Vlpiani, Venit, & custodia, Paulus sic interpretatur, quæ diligens paterfamilias in suis rebus praestare solet. Ex prædictis omnibus obseruandum, cum appellatione doli mali regulariter

CV
doli mali regulariter
ator culpa, consequen
nem culpa non ad lata
culpam pertinet, l. 1.
l. condicione. §. de
l. in actione, p. si.
simpliciter dicitur, de l.
genium cum P. Faber
reum ff. de diuersi. reg.
ca & heredes appellatur
de culpæ generibus
rem. Hs doli culpa
Hortmannus tertium
cer culpam de eo, qui
tam deberet, nec cam
doli in tantum.
CVM, vocul, licet
tar tamen pro quam
que cred. lib. c. & l.
Atque ita coniungend
men non semper indu
no coniungat itaque
est Titio cuius de leg
um intelligitur: hanc
ethum fundam cum d
§. quoniam §. ff. de leg
rei sine altero admitti
CVM IMPER
fuit, dicebatur apud
minuat a pop. abbat
potestate esse dicebat
populi aut negotio
que huc videntur dis
ff. de vi. publ.
CVM OMNIBUS
verba hæc qui accipi
l. in l. c. in l. Senatus. ff. d.
CVM MORE
formulam exponit V.
§. si §. ff. de leg. 1.
CVM OMNI CA
si solet Lex quoue
tas, accessiones & red
oum faciem colligere
quicquid causam d
di quoniam modo ex re
de officio iud.
CVM POPULO A
balane legis x. l.
gare populum, quic
tubear, vel vetet: v
lege dicta. Concio
et verba facere ad po
tione, ff. de lib. 3. r. 14.
dol

doli mali regulariter comprehendatur
lavor culpa, consequens est, appellatio-
nem culpæ non ad latam, sed ad leuem
culpam pertinere, l. si mora. ff. solus. marr.
in venditione. §. de tempore. ff. de rebus iu-
diciæ auctor. postid. Culpam enim qui
simpliciter dicit, de leui loqui intelli-
gendum cum P. Faber scribit, in l. con-
tractus ff. de divers. reg. iur. quæ à Gra-
cis ἀπὸ δολῆ appellatur. Eum consules,
de culpæ generibus, eruditè differen-
tem. His duobus culpæ capitibus addit
Horomannus tertium, leuissimam scili-
cet culpam, de eo, qui summam diligen-
tiam deberet, nec eam præstiterit, sed me-
diocrem tantum.

CVM, vocula, licet coniungat, accipi-
tur tamen pro quamvis, l. si ita. 3. C. quo
quisque cred. lib. c. & l. 6. C. Theo. de appel.
Atque ita coniungendi vim habet, ut ta-
men non semper indiuiduè ac necessa-
riò coniungat. Itaque etsi cum ita legatū
est, Titio cum Seio do lego, utriusque lega-
tum intelligitur: sicut utrunque legatum
est, cum fundus cum domo legatus est, l.
si quis. 112. §. 1. ff. de leg. 1. tamen poterit al-
ter sine altero admitti.

CVM IMPERIO esse, ut ait Fe-
stus, dicebatur apud antiquos, cui no-
minatim à pop. dabatur imperium. Cum
potestate esse dicebatur, de eo, qui à
pop. alicui negotio præficebatur. Sic-
que hæc videntur distincta, l. 7. & l. 10.
ff. de vi publ.

CVM OMNIBUS quæ domisunt,
verba hæc quæ accipienda sint, explicat
Iurisc. in l. Seius. ff. de leg. 2.

CVM MORER ET V. PATER, hanc
formulam exponit Vlp. l. si de commissis. §.
si filio. ff. de leg. 3.

CVM OMNI CAUSSA, his verbis v-
ti solet Lex, quoties fructus, pertinen-
tia, accessiones & redditus, veluti in v-
num fascem colligere vult: quasi dicat,
quicquid causam duxerit provenien-
di quovis modo ex realiqua. vide Insti.
de offic. iud.

CVM POPULO AGERE (quæ ver-
ba sunt legis XI I. Tabul.) est ro-
gare populum, quid suffragio suo vel
iubeat, vel vetet: unde Regatio, pro
lege dicta. Concionem autem habere,
est verba facere ad pop. sine vlla roga-
tione, Gosh. lib. 1. c. 14.

CVM PATRIBUS autem agero, est
ad senatum referre. Vide Bud. in Adnota.
poster. ad Pand.

CVM SACCO ABIRE, apud
Paulum, l. 10. §. ff. de solution. Quod di-
cimus in eo hærede, qui fideiusso-
ri testatoris, id quod ante aditam hæ-
reditatem ab eo solutum est, debe-
re statim soluere, cum aliquo scili-
cet temperamento temporis intelli-
gendum est. nec enim cum sacco a-
dire debet. Est autem, ut vult Horoman.
postulare, ut sibi è vestigio, atque eo-
dem temporis puncto pecunia solua-
tur. Saccum autem Alconius inter-
pretatur manticam quandam, ad ma-
ioris summæ continendas pecunias.
Alciatus Parg. libr. 2. cap. 8. hæc
verba ad hæredem refert. De eodem
existimo interpretandum, quod scribi-
tur Luc. 22. Quando misit vos sine sac-
culo?

CVMVLATIO, est ius perfe-
quendi, multis actionibus in vno ar-
que eodem iudicio editis. Quemad-
modum enim cumulus debiti, voca-
tur coadunatio multarum summarum,
ita cumulus actionum est editio plu-
rium actionum, l. maiorem. & l. sequi.
§. cumulum. ff. de pactis. Est autem
Cumulatio actionum, sicut etiam re-
couentio, cum præiudiciis, & co-
to iudiciorum processu, introducta
propter compendium litigandi, scili-
cet, ut apud eundem iudicem, eodem-
que tempore simul discerpatur ea, quæ
alioquin multiplicatis sumptibus &
molestiis seorsum expedienda forent.
Et ideo commentatores rectè dicunt:
Cumulationem permitti semper, ni-
si fuerit nominatim prohibita in iu-
re, l. si idem cum eodem. ff. de iurisdictio.
omn.

CVNCTI. l. cunctos. C. de summ. Trin.
& fid. Cath. verbum omnes quidem si-
gnificat: sed de coniunctis, & congre-
gatis: Omnes verò, etiam in diversis
locis sunt.

CVNEI peditum sunt globi, ve
vexillationes equitum turmæ: atque
hæc verba distinguenda sunt in l. 1.
Cod. Theod. de bonis milit. Vegetius li-
bro 3. cap. 19. Cuneus dicitur multitudo
peditum, quæ iuncta cum acie primò

angustior deinde latior procedit, & ad-
versariorum ordines rumpit.

C VNICV LV S , pro canali, in l.
Proculm. ff. de damn. infect. l. supra iter. de
aqu. plu. arc. l. piam. in l. Servius aurem.
de ruinis, Cuniculum vocat foramen sub
terra occultum. Festus protulit genere
neutro, lib. 2.

CVP Æ sunt vasa vinaria, in quibus
musta coquantur, & deferuntur, (quæ
quibusdam improprie & inepte Vegetes
appellantur), l. 15. §. 4. ff. de usufruct. l. 1. Lu-
cius. ff. de leg. 3. Veteres glossæ, & alii mu-
stælas exponunt.

CVPIDOS pro amantibus posuit
Iurisconsultus, *lege prima. in fin. ff. de adi-
lic edict.*

C V R A, à cultura, separatur, s. si
qui à non domino. Institut. de rer. diuis. Nam
& oues, & pecorum fructus curari di-
cuntur. l. 60. in fi. ff. de le. 3. l. 7. §. non solum
ff. solut. mar. Item arbores, l. 3. ff. de impen.
in reb. dot.

Cura epistolarum inter, officia præf. vrb. ponitur, l. fin. C. eod. ubi corrupte personarum legitur.

CURARE, pro ægrotis mederi, l. ii.
§. pen. ff. ad exhib. Curare negocia, pro ge-
rere, l. 14. §. i. ff. comm. diui.

Curare, pro incrustare, l. 27. §. vlt. ff. ad
leg. Aqu. Item si rectori locaueris laccu
vino plenum curandum, & ille eum per-
tudit, vt vinum sit effusum. Græci expo-
nunt partim ὅτι τῷ φιλοκαλῆσαι, aliis ὅτι
τῷ ἀναχρῆσαι τὰς ἀνεχρῆσαι αὐτῷ. alij ver-
bum de verbo, ὅτι τῷ φρενταῖσι.

CURATIO. & Curatela, munus est eius bona administrandi, qui suis bonis non potest praesse, vel ob eamtem, vel mentis corporive vitium: atque hoc differt à tutela, quòd hæc sit potestas in capite libero, id est, in persona pupilli: Curatio verò, nisi illi furiosi sit, rei & causæ datur. Tutor inuito & ignoratù datur: Curator inuito adolescenti non datur. Tutela anno 14. finitur: Curatio anno 25. Hinc

Curationis iudicium, l. ii. ff. de auct. ru-
ro. seu actio administratæ curæ, l. 4. C. de
transact.

Curationem restituere eadem forma
quæ & tutelam dixit Paulus, l. 32. ff. de mi
norib. id est, curæ administratæ rationem
reddere. Hinc

CVRATORES, qui multiplicis

generis in libris nostris memorantur. Sunt enim adolefcentium, furiosorum, prodigorum, mutorum, furdorum, demetium, furorum, debiliũque personarum, & eorum, qui rebus suis peresere non possunt. ff. & C. de curat. furios. & Inst. de curat. l. i. §. vii. & l. 2. §. 4. & §. 5. ff. de posul. Atque horum alius est legitimus, alius honorarius: legitimus scilicet, qui datur iis, quibus lex xii. Tabul. iubet, scilicet furiosis, & prodigis honorarius, qui à Prætorè datur pueribus, mutis & lurdis.

Curator ventri datus, l.i. §. quoriet. & s. sequ. ff. de vent. in poss. mitten. & alibi fepissime. Curator bonorum, qui ad distrahenda vel gerenda bona alienis commissus est, vel eius, cui hæres non extat, vel qui apud hostes est, ff. de curat. bon. Græci curatores, ἑμμετρηταί vocantur. l.46. §. i. ff. de admin. iur. Curatores operum, l.7. ff. de offi. procons. l.2. §. i. ff. de oper. publi. quibus scilicet extruendorum refectoriorumve adificiorum cura mā datur, l.1. §. i. h. quoque. & l. vlti. ff. de mun. & honorib. Curatores corporum, lpenultim. in fin. ff. de colleg. Curator municipum, l.5. §. hac verba. ff. quod vi, aus. clem.

Curator reipublice, *l. fin. C. de offi. adf. fil. 37 ff. de pact.* Vlpianus librum singularem scriptis de offic. cur. reip. qui & curator ciuitatis dicitur, *Græcè λογιστευτ* est in *l. 3. C. de mod. mult.* Erat autem magistratus municipalis ex decurionib. creatus (*l. ult. ff. de administ. rer.*) qui pecuniæ publicæ administrandæ, vendigalibus locandis, oneribus locique publicis curandis præerat, *ve confat ex l. 2. §. 4. & l. 3. & l. ult. ff. de administrat. rer. & l. ult. §. qui annonam. ff. de mun. & hono. & l. 46. ff. de dam. inf. & l. 3. §. 3. ff. quod vi, aut clam.* Curator Cæsaris, pro procuratore, *l. fin. ff. de offi. procura. Cof. l. 5. ff. de iure fidei.* Curatores frumenti & olei emendi, quos *otlâvaz, & ελκωvες* appellât, *l. fi. ff. de mun. & honor.* Curator Kalendarum, *l. fi. item rescriptum. ff. de administ. rer. ad. cur. petiti. l. C. Theod. de curat. Kalendarum.* Curator diuinæ vel dominicæ domus, *l. fi. C. de quad. præfati. Nouell. Iustin. confit.*

Q V R A X, diligens & sollicitus, / 18. g.
de edil. edicto. Si constantem, aut laborio-
sum, aut curacem, vigilacem esse. &c.

CVRA-

105

SVRCVMA, in lib.
afirm. & equ. est (vt refert
lib. vi. c. 30. ex Chaldaeo
lum. Sed acquiesco, in
magis, qui canum, q
namenti equestreis, vili
men vel orez vice, C
oreatur. his verbis: ex

CVRIA proprie
fir, vide Curtius. As
per populi ex diuifi
pius Romanum pop
la partes proprietas di
comode regare feneu
tique reipublice cura
expendere. Vnde
honestissimus appe
cia partes populi di
desulte reipublica, a
ne, & inde Curia leg
deripi. iur. Nec verò
ne Pomponius curia
moner. Siquidem cur
monetas animi, quasi
fecit tali contu arq
publicam iurare oport
aliis significat ordin
tari, vnde d. l. aliis la
baantur dyces, vnde
& curia sacerdotu, &
curior Hostilia, Pompe
riales, seu curiones, a
ter. Curias maximu
curios regebanur.
curias comitis. Cur
stratus. Ita enim on
nari habent derivat
reus, quod ad publi
net. Hoc tempore di
mani Pontificis, Impe
que Principum, quod
bonum verari vici
vim & potestatem ge
iplam quam signific
uenit: & propterea
leuissimos vius pa
la. Cf. curialis testis
caluarius. Curia ex
caluarius sumitur pro
filium publicu habet
curiaque vniuersi. com

CYRIALES

ris memorantur,
um, furiosorum,
ardorum, de
biliumque per
ebus ius super
de curat. furio
l. 2. §. 4. & si al
alius est legu
legum iustit
T. ball.
prodigis horu
atur puberibz
l. 1. §. 1. quatuor, &
mittit. & alibi
brum, qui ad di
da bona absent
cui hares non
es est, ff. de curat.
l. 1. §. 1. vocantur
Curatores
cons. l. 1. §. 1. ff. de
exteutorum
orum cura m
l. 1. §. 1. ff. de m
potum, l. p
Curator m
ff. quod v, au
l. 1. §. 1. ff. de offi
l. 1. §. 1. ff. de offi
Curator
offic. cur. reip.
dicitur. Græc
mos. mult. Erat
picipalis ex de
de admitt. rer.
in strandæ ve
ribus locique
re consil. ex l.
admitt. rer.
de mun. & hon.
l. 1. §. 1. ff. quod
aris, pro procu
ra. C. l. 1. §. 1. ff. de
peni & oler
vinit appellis.
Curator Kalen
ff. de cammi.
l. 1. §. 1. ff. de curat. Ka
l. dominice do
Nonell. l. 1. §. 1.
solicitor. l. 1. §. 1.
em, aut laborio
em esse &c.
CVRA.

CVRAGENDARIJ. vide infra Curiosi.

CVRCVMA, in lib. 11. Cod. cit. nul. lie. in fren. & equ. est (vt refert Cuiac. Obser. lib. 11. c. 20. ex Chaldaico lexico) sandalium. Sed acquiesco, inquit, Hefychio magis, qui camum, quod genus est ornamenti equestris, vilis freno, freni tamen vel orez vice, Curcumam interpretatur, his verbis: *ἐν καμῷ ἐν ἀσπιδί.*

CVRIA propriè & restrictè quid sit, vide Curtius. At olim appellata est pars populæ diuisione Romuli, qui prius Romanum populum in triginta partes propterea distribuit, vt per eas comode rogaret sententias singulorum, sicque reipublicæ curam talibus sententiis expediret. Vnde vides, curam dedisse honestissimam appellationem curiæ: quia partes populi dicentes sententias de salute reipublicæ, appellabantur Curia, & inde Curiatæ leges, l. 1. in princ. De de origi. iur. Nec verò sine magna ratione Pomponius curias à cura dictas admonet. Siquidem cura, sollicitudo est, & anxietas animi, quasi cor edens: & perfectò tali conatu atque diligentia reipublicam iurare oportet. Curia autem, aliàs significat ordines hominû, qui curant, vt in d. l. aliàs locum, in quo curabantur res diuinæ, vel humanæ. Nam & curia sacerdotû, & curia Senatus erat, sicut Hostilius, Pompeia, Iulia, Inde Curiales, seu curiones, ad curiam pertinentes. Curius maximus, cuius auctoritate curiones regebantur. Curiatæ lex, à curiatis comitiis. Curionatus, ipse magistratus. Ista enim omnia significantissimam habent derivationem à cura scilicet, quæ ad publicam utilitatem pertinet. Hoc tempore dicimus curiam Romanam Pontificis, Imperatoris, aliorumque Principum, quod ibi frequentiam hominum versari videmus. Ceterum vim & potestatem verbi, hoc est, rem ipsam quam significat, nemo animaduertit: & propterea curiarum maiestas in leuissimos vsus paulatim est perducta, C. si curialis relicta ciuitate, rui habitare maluerit. Curia etiam in municipiis & coloniis sumitur pro loco, in quo consilium publicum habebatur, l. 3. D. quod cuiusque vniuersi. l. communium. 9. C. de natis liber.

CVRIALES, qui curiis adscripti o-

rant, qui etiam decuriones appellantur. l. pen. C. de exact. trib. lib. 10. l. 12. & 18. C. de episc. & cleri. De curialibus vrbis Romæ, vide in dictione Decuriales.

CVRIATÆ leges, hoc est, curiatiæ latæ. Conuocato enim per triginta curias populo, singulisque curiis, velut in septa segregatis (id enim commodius videbatur, ad evitandam multitudinis confusionem) sententiæ rogabantur, ad probandas vel improbandas leges, quæ ferendæ fuissent. Ex de imperio magistratus ferebantur, atque de aliis nonnullis rebus. Eodem modo curiatiæ comitia nuncupabantur, à coeundo, quod omnes populi curiæ & partes coirent.

CVRIONES, 13 erant, qui pro curiis sacrificabant, qui & triginta erant, quot etiam sunt curiæ. Dionysius: *Ἀνδρῶν δὲ πλὴν ἑκατὸν δώδεκα τῶν τοῦ πρυτανεύοντος, ἑξ ἑκάστης τῆς κωρῆς ἑνὲς ἑκάστης ἑκατὸν τριῶν.* Illis autem in sacrificiis vnâ epulabantur Curiales magna cum hilaritate. Atque hinc fortasse Cicero libro primo de Oratore: Vt dies inter eos curiæ fuisse videretur, conuiuium Tusculani, quod de die Senatus interpretantur. Curiones ludis publicis epistolas histrionum, comedorum, tragedorum legebant, cum quid à populo, à principibus, aut à ludorum domino petebant. Proinde ita scripsit Marcellus: Video quare Tragedi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet. Epigrammata Curione non egent, & contenta sunt suis, id est, maledica, lingua, &c. Hi etiam à Varone libr. 6. de ling. Latine. Cusiones dicuntur.

CVRIOSI, qui & Curagendarij appellantur, sunt ex agentibus in rebus, vt constat ex l. 1. C. de offic. mag. offic. His committebantur curæ publici cursus, & quidem solæ, vt tamen & milii per regiones, prouincias, littora, portus communitoris & mandatis instructi à magistro officiorû, in eos, qui quid circa cursum publicum admiserint, diligenter inquirant, rem deferant sine inscriptione Horum autem alij erant in comitatu, alij per diuersas prouincias. Vide tit. lib. 12. C. de curios. Appd Suidam in vita diui Ioannis Chrysostomi fit mentio horum his verbis: *ἐλαχίστους δὲ τῶν κερήσων τῶν πόλεως ἐν μέσῳ τῶν πόλεων.*

CVRMÆ, ex maceratis & coactis hor-

nebantur, dum fortitio fiebat, ne quid
audis fieret, obseruabant, quique nu-
merum suffragiorum & punctorum an-
norabant, qui et ad tabulam poni dice-
bantur. *Cic. in Pison.* Vos rogatores, vos
lustratores, vos custodes fuisse tabel-
larum.

CUSTODIA, idem significare videtur, quod vincula: prior tamen non nisi publicam custodiam complectitur, posterior & publicam & privatam, l. vinculorum de verb. sign. fol. l. Sic l. 9. D. quib. ex caus. maior. in l. ad Comment. artem. C. de custo. res. Sed & custodia non

CUSTODIRE diligenter, pro
vincire accipiendum, in lege prima, D. de
fugit. Porro ad custodiendi rationem,
quam Doctores obscure tractant, perti-
net rem conservare sumptibus. l. Julia-
na, §. praterita. D. de actio. empr. l. domum.
C. de rei vindicatio.

Κυβιστιν ριπες. Græcis vrinatores, hoc est, natantes sub aquis sunt, qui se sub aquas capite mergunt, à κυβισδα, quod in caput ferri, deuoluique significat.

CYMBIVM, poculi quoddam genus ad similitudinem navis cymbæ factum. *Paulus de auro & arg. leg. l. pediculus. unde Plinium lib. 37. c. 8.*

CYDONIUM, Latinis Coroneum
dictum, & scribitur Plinius, & Macrobius, l. 1.
Satur. 7. c. 7. Pl. l. 9. D. de tri. vino. Cydo-
nium vinum vocat ex malis cotoneis
confectum. huius Dioscoride: libr. 5. me-
minit.

CYLINDRI, in l. 34. §. fin. D. de
aur. & arg. leg. oblongi lapilli & tere-
tes cylindrorum instar, ad ornatum mu-

herum pertinentes. Horum meminit Ter-
tul. libr. de habitu mulier. & Plin. libr. 37.
capit. 5.

CYNVS I. C. Pistorij natus, Diui
Muxellani auditor. Floruit Bononiae cir-
cite annum 1730. elegantes in ius Ciui-
le Commentarios, qui etiamnum extant,
posteritati transmisit.

D

LITERA, in fin.
præfa. Inst. significat
Datum. Sed & de-
cimo s. ut adnot.
P. Victorius in Cice-
ro. & dedico in an-
tiquis inscriptioni-
bus, quæ in lapidi

hodie Lugduni visuntur, s. a. d. sub ascia
dedicavit.

DACIAE provinciae, quae nunc Vlachia prope Mœsiam, fit mentio in *l. fin. ad fin. C. de divers. offi. & appar.* Hæc sub Gallienæ Imp. amissa est, & post à Gothis Scædia dicta, & est Germanici Occani remotissimis Insulis egressis, occupata. Est autem longæ ab ea, quam non rectè hodie Daciæ vocant, cum sit Dania appellanda, vulgò dicta *Danemarck*, ad Cinbriacæ Cheronesum. Imp. eam diuidit in Mediterraneam & Ripensem, in *Auth. de Eccle. iur. s. 1.* Daciæ autem provincie quinquæ referuntur, Dacia mediterranea, Dacia Ripensis, Mœsia prima, Dardania, Præualitana, & pars Macedonia Salutaris.

DACTYLIOTHECA, anulorum caussa paratam thecam significat, l. 67. de furt. Porro theca capsula est.

Leuir: quod & Alcius probat. At mari-
ti foror, Galos, & nobis, vt Rhodiginus
ait, Gloridici potest. Item Alcius, quin
& alij, obferuauit, haud recte ab Ac-
curfio, Leuirum vxoris fratrem, qua-
læum virum, acceptum: cum Leuir fo-
lūm fit mariti frater, l. i. iurif. confulum. & l.
non facile. D. de gradi. & affin.

DALMATICA est vestis; qua
modò vtuntur omnes diaconi ex con-
suetudine in solennitatibus, *ut 70. dist. de*

tus actionis in personam, qua id quod debebatur, peti solebat, quod in dando, & faciendo consistebat, l. ult. D. com.

DARI, FIERI, l. 13. D. de inoffic. test. & alias.

DARE, FACERE PRÆSTARE, l. 13. §. idem Iulianus, D. de a. ffio. emp.

DARE, PRÆSTARE, l. 40. §. Pamphilo, de statu lib. quod te mihi ARE, facere oportere, verba, licet coniuncta videantur, sic tamen accipienda sunt, ut quoduis eorum probare sufficiat, l. 53. D. de verbo sign.

Dari etiam vacua possessio dicitur, l. 32. D. de arbit.

Dare in arte notariatus dupliciter capitur, propriè scilicet, & impropriè. Propriè, quando res data transit in dominium accipientis, ut in instrumentis, in quibus agitur de rerum alienatione, & dominijs translatione, in quibus transfertur dominium, si tradens erat dominus: aliàs non Aliter enim, non datur, nisi sic deur, ut in ipsum, cui datur, statim dominium transferatur. Impropriè capitur in instrumentis emphyteuticis, & feudi, & locationis, ubi ille, qui locat, vel concedit, licet dare dicatur, non tamen dominium transfert. Et est differentia inter dare, & tradere. Nam tradere dicitur, qui solùm possessionem transfert, & non dominium, De hoc not. 23. q. 6. §. ultim.

Dare cum adiuncto variat significationem: dare mutuo, dare hypothecæ, l. & qua nondum, in princip. D. de pign. Dare impropriè dicitur, qui subrepta restituit, l. si liberis, §. si quis servum, de statu lib. pro restituere autem interpretantur in l. si servus, de edil. edict.

Dare actionem dicitur prætor, quando actorem ad intendendam actionem admittit, l. ipsius in l. 1. in princip. de superfluo, §. l. 1. §. ult. de vent. in spec. sic & prætor iudicium suscipere cogit adversarium, l. vir bonus, D. iudic. solui. Observandum autem, non rectè colligi, prætor dicit se actionem daturum tali casu, ergo est actio Prætoria; nisi nominatim aliquid addatur, quod denotet actionem ex eius iurisdictione introductam esse. Nam omnibus iudicijs præerat, omnes actiones dabat. Et merito, quia quasi viua vox erat iuris Cuius, ut Marianus

dicit in l. nam & ipsam, de iustit. & iur. Sic Dare iudicium, significat agendi facultatem præbere, l. ipsius in l. Prætor ait, Quia deiecerat, vel effuderint in eum locum, qua vulgò iter fieri, quantum ex ea re damnum datum erit in eum, qui ibi habitavit, in duplura iudicium dabo.

Dare diei, apud Cic. in Epist. ad Atti. 1. 9. Tullio tibi diem dat, sponforem non appellat.

Dare iusurandum dicitur etiam, qui vi, vel amens promittit, sicut ergo, iura gl. in authent. ut iud. sine quo suffrag. Sic Cæsar lib. 1. de bel. Gallic. Hac ratione adducti, inter se fidem, & iusurandum dant.

Dare nomen, est curare nomen inscribendum, Arrianus in l. 3. de re milit. Qui post desertionem, inquit, in aliam militiam nomen dederunt, legio passim sunt. Hoc datus interpretatur ad delendum sese exhibere.

Dare vindicias secundum servitutem, Ab libertate in servitutem, Contra libertatem, genera loquendi à veteribus usurpata, quoties volebant significare eum de quo agebatur tantisper servum esse, l. ius in l. 3. iudicem te ab libertate in servitutem vindicias non dedisse. Item, Vindiciæ ab libertate in servitutem dederit. Atque huius contrarium locutio est, Dare vindicias secundum libertatem, vel à servitute in libertatem.

DATUM Siudex, id est, delegatus. Nā in iure civili, ut Zasius ait, in l. duo iudices D. de re iudic. rarò invenies verbum Delegati pro iudice, sed frequenter verbum Dati, ut Iudex datus, in l. iudex, de iud. in l. à iudice, & l. apertiissimi. C. 80. in l. 2. ibi, cui iurisdic. data est, in l. & quia, in princip. de iurisd. om. iud. Propriè iudex datus dicitur, cui respectu vnius causæ, vel articuli tantum mandata cognitio est, & præter ea nihil habet. A recentioribus Cæsaribus Pedaneus appellatur.

DATUM, substantivum, in tit. de condition. caus. dati, qui vulgò citatur sic: De conditione ob causam, confusa loquendi phrasi ac proprietate, nec absque studiosorum detrimento. Præterea legendum de Conditione causæ dati, causæ non securæ: non autem, Causæ data, nullo coherente sensu. Sic Celsus in l. ultima eod. tit. obligationem dati vocat.

DATI

DATI Vi tuores, in l. præs. In iustit. ut. dat. erant. Dativos tanquam tuores sequebantur. Deem papula. ff. Quod si montariam tu elam tuam separat sustinuerit, & cetera. Dativosque propriè vocat, qui à iure, C. de leg. iur.

DATVIRI pro dicitur, ut in consensu, si. vel iure, §. si qui insulam qua de re vide Ant. A. Emend. c. 2.

DATVMAIAT solo lubuenerit his, & cetera: quo cautum impeditur, nec liber quod fraude careant. In hac enim, si. ubi vide l. D. de. ut. & vide ultimum.

DE

DEPRÆPOSITIO aug. Dat. ap. Aug. l. 1. & cetera: quoque significare, vel per. Interdum, pro, v. l.

DEALBATOR, ratores, l. 1. om. de exco. Imp. inter artifices mun. rum mun. nitat.

DEAMBVLANT, spaciandi. l. plenim. huius.

DEBERE, verbum minime actiones referre, ut hoc verbum de, & cetera: debet quod vi, vel honorario iure, cons. pec. Debere de, sed debuisse. Interdum singularem & vni. l. qui, qui Roma, §. ad. g. Debere autem in l. illig. quod per. p. l. 1. & cetera: de ver. ob. & cetera: §. 1. & cetera.

Debetum si qui solo. Marten Cicero in Pa. inquit, nihil quisquam est carpe non reddere, nec illi debet inge. p. p. p.

DATIVI tutores dicebantur, *antio-
re Vlpiano, Institut. tit. ii.* qui testamentum
dati erant. Darius tamen, & testamen-
tarios tutores separat Modestinus, *l. 7.
D. rem pupil. fal. for.* Quemadmodum tes-
tamentariam tutelam à legima, & da-
tivia separat Iustinianus, *l. 40. C. de episc.
& cleric.* Dariusque idem Imperator
proprie vocat, qui à iudicibus dantur, *in
l. fi. C. de leg. iur.*

DATVIRI pro datum iri, dixit ve-
ruste Iurisconsultus, *l. stipulatio ista habe-
re licere, §. si quis insulam. D. de verb. oblig.*
qua de re vide Ant. Augustinum lib. 2.
Emend. c. 2.

DATVMAIANO Senatuscon-
sulto subuenitur his, qui iusta ex causa
abessent: quo cautum est, ut ne libertas
impediatur, nec libertas eripitur his,
qui fraude careant, *l. neque infantes. D. de
fidei commiss. liberi. Vide & l. non tantum de
his. D. cod. tit. & vide infra Senatuscon-
sultum.*

DE

DE, præpositio auget in deposito, *l. 1.
D. de pos. Ant. Aug. li. i. mend. 3. c. 7.* Quan-
doque significat, vel ex *l. lecta. D. si cer-
per. Interdum, pro, v. l. propter.*

DEALBATORES, item Deau-
ratores, *l. uni. de excus. artifice. lib. 10. C. ab
Imp. inter artifices recensentur*, qui
munerum immunitate donati sunt.

DEAMBVLANDI ius, hoc est
spaciandi. *l. plenum. §. 1. D. de usu &
habitu.*

DEBERE, verbum, ad omnes o-
mnino actiones referendum est, *l. pecu-
nia. §. hoc verbum. de verb. significa.* Atque
dicitur deberi quod vel natura, vel ciui-
li, vel honorario iure potest, *l. 1. l. 3. D. de
constit. pec.* Debere defunctus non dici-
tur, sed debuisse. Interpretes citant tex-
tum singularem & vnicum, quo id col-
ligunt, *l. qui Roma. §. Augurium. D. de verb.
oblig.* Deberi autem proprie id tantum
intelligitur, quod peti, & ab invito exigi
potest, *l. 108. D. de verb. significa. Martial.
lib. 2. Insuperatorem.*

Deberi enim si quis solvere iure potest.
M. tamen Cicero in Paradoxi: Quoniam
(inquit) nihil quisquam debet, nisi quod
est turpe non reddere. Seruus nec debe-
re, nec illi deberi intelligitur, *l. 47. D. de
pecu.*

DEBITA portio, quæ liberis ex pa-
terna substantia debetur, *l. 8. §. 2. de. D.
de inoff. test.* quæ & debitum subsidium
adpellatur, *l. 2. & l. 5. C. de inoffic. donat.*
Græcis τὸ χέλος.

Debiti adpellatio plerumque solam
naturalem obligationem continet, *l. 40.
§. dominus. ff. de cond. & demonstr.*

Debiti facere gratiam, pro remittere.

Debiti instar habet id, quod officio
iudicis adsequi possum ab invito aduer-
sario, imò & ipsum officium à iudice
debetur postulanti secundum ius: & si
negauerit, tenetur iniuriarum, *l. 1. §. per-
mittitur autem. in fin. de aqu. quor. &
ali. D.*

Debitum. Personæ vel res alienius.
non possunt detineri propter delictum
alterius. Id autem Iustinianus adpellat
δραχμασμοδ, verus interpret vertit pi-
gnoratorem vulgus Repræsentia, *Novell.
Ne persona vel res vel auri. Constituit. 52. &
Novell. de vicariis, seu locum tenentibus. §.
cum verò contigerit. Constit. 134.* mutuum
dans agricolæ, tertiam eius tenere non
potest ex quacunque conventionione. *Nov.
Ne quis mutuo dans agricol. Constit. 32. 33. 34.*
quæ constitutiones ad diuersos præfides
sunt promulgatæ.

DEBITORES, proprie adpella-
mus, à quibus iniuncta pecunia peti po-
test, *l. 108. ff. de verb. significa. l. 18. §. fideius-
sor ff. de fideius.* Alias proprie is dicitur,
cui nulla competit exceptio: strictè au-
tem, à quo invito exigere possimòs, hoc
est extorquere, ut *ibidem* annotauit *Ac-
curf.* Obtinuit tamen, ut etiam natura de-
beri dicamus, licet eius petitio nulla sit,
l. 1. §. fin. ff. de constit. pecu. adeò ut qui na-
tura tantum obligatus soluerit, debitum
soluisse dicatur, *l. 19. §. pen. ff. de solut.* De-
bitor tam ex contractu, quam ex delicto
dicitur, *l. 14. & l. seq. ff. de priuilegiis.*

Debitor in primis, antè quàm conue-
niatur in iudicio, adeundus est, & ciuili-
ter interpellandus semel atque iterum,
(si fieri potest) per creditorem ipsum,
deinde per alios bonos viros, ut debi-
tum prestare velit sine molestia. Admo-
nendus est, quanto dispendio non so-
lum corporis, & pecuniarum, verum et-
iam animæ susceperurus sit iudicium con-
tra conscientiam, si reculauerit dare aut
facere id, quod ex bono & æquo debet.
Et quamuis hæc admonitio quibusdam

videatur vrbaniitas, (vt vocant) si tamen recte pendatur, certum erit, quod ex iure diuino, & humano omnibus modis obseruanda sit. Et propterea quibusdam in locis optima ratione non audiri in iudicio creditorem, nisi sic admonuerit debitorem, iuxta illud Euangelium *Matt. 18. 23. dē dū prōtē eis σι δ' δέχοις σε, ἔπα- γε, ἡ ἑλπίς σου μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου, &c.* Item: Qua de re (inquit Proculus) volo vt cum Hybero loquaris, ne rom illicitem faciat, quidam Hyberus. *D. de seruis. verba prelio.*

Debitorum ex obligatione ciuili, si nō habeant in are, nullo iure puniri possunt in corpus, sed perpetui carceris pœna, vt tractant *Laf. in §. pœnales. Instit. de action. Innocentius & alij in c. Odoardus. de solus.* Verum est, quod antequam cōster, verum bona habeant, an non habeant, possunt duci in ius, & custodiri, Consuetudine tamen multis in locis carcere seruantur debitorum, donec soluant. Respicunt haud dubiē, qui hoc obseruant, ad frequentiam huiusmodi imposturæ, quā in contrahendo debito admittunt plures, mi hoc seculo leuioris farinae homines. Vide quid in eam rem scripserit *Prat. libr. 2. veter. Iurispru. ad leges Solonias, l. 1.* At Debitoribus indigentibus olim argentarij mensæ præpositi muruo dabant pecuniam sub vsuris sine scripto. *Novell. de argentiore contractibus §. quia verò legem tulimus. Constit. 136.* Erant tēpore Iustiniani mercenarij, quos Vindictæ adpellabant, qui haud dubiē accepta mercede conquirebant miseris debitoribus pecuniam, vt adparet *Novell. de decurionibus §. 1. const. 38.*

Debitor hæreditarius, qui ante aditam hæreditatem dedit damnum, vel aliquā rem de hæreditate subripuit, auctoribus *Paulo & Gaio. ff. de per. hered.*

Debitor putatiuus, qui putat se debitorem, vero debitori opponitur. Vide *l. qui se debere. de cond. caus. dat. cuius intellectum nec interpretes, nec Bart. satis assecuti sunt, vt ex Zasianis intellex. cui denter patet.*

Debitorum rerum publicarum accipere debemus, qui ex administratione rei publicæ relinquuntur, *l. rescripto. ff. de mun. & honor.*

DEBILES personæ, qui propter infirmitatem, vel perpetuo aliquo mor-

bo rebus suis superesse nō possunt, Inter eas forinæ & pupilli connumerantur, in *l. nequequam. §. obseruare. ff. de offic. proconsulu.* alibi Imperator miserrabiles nuncupat. *C. quando nupt. inter pup. lib. 3.*

DECANUS in *l. 1. & 2. C. de decanu. li. 12.* ex ministerianis sunt. Atque iidem sunt qui & leſicarij, & copiatæ, siue vespelliones dicuntur: Ab Epiphania definiuntur circa finem libr. 3. siue romi. 7. contra hæreses, ut tā σύμμετα πρεσβύτης ἢ κοίμωδες, Sic etiam Decanos Constantinopoli humandorum cadauerum curam gessisse liquet ex *Nov. 59. sit intelligendis & accipiendis sunt in l. 4. & l. 9. C. de sacr. sanct. ecclef.*

DECANVS in *can. 2. 60. dist. 4.* dignitas est ecclesiastica, quæ significantur Archipresbyteri, *c. in c. 50. dist. Ang. Clausus in Summa. pro Archidiaconis poni ait.*

DECANICA, in *Novell. 79.* loca sunt publica, quæ tamen non sunt carceres, licet in ea quandoque rei contineantur custodiæ causa, cum & haberi in eis conuentus soleant, & recondi res pretiosæ. Dicuntur etiam Diaconica, vt *l. 3. C. de heret.*

DECEDERE, est propriè à mandata functione discedere, vt consules ex prouincia decedere tolebant, *l. pen. C. de privileg. eo. qui in sacr. palat. milit.* Decedere iure suo, est non summo iure agere, aliquid sui condonare comiter. Vultō dicitur Præterire ius. Decedere officio, nō est ab officio recedere, sed est, contrā quā decet, atq; officiosum est, aliquid agere. Decedere pro mori, tanquā de gubernatione corporis cedere. Eo enim modo per se dicimus, Decesit, quo Defunctus est, vt subintelligatur vita. Decedere possessione, Decedere iure suo. *Vlpianus in l. hū consequenter. §. sed & cum vnu. ff. famil. ereise.*

DECESSIO id est, diminutio, & detractio, *l. 28. ff. si quis omis. caus. rest. & apud M. Cic. lib. 3. Offic.* Eorum neque accensione vitæ meliorem fieri, neque decessione peiorem.

DECESSOR ab Vlpiano dicitur, qui magistratu in Prouincia defunctus de ea accedente successore decedit, *l. 4. §. 3. ff. de offic. Procom.* Recte autem & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significetque qua die fines siue ref-

DE
curus. Item in l. præse; pr
peru. in Pſecutione: N
lar. iuu.

DECEM, aut quin
to, secundum Pomo. pro
bi legata sunt, in l. si ca
tuq. 1.

Decem & octo anno
ti Modestinus adseruit
uapi.

DECEPEDA, ſi
tica decem pedum, qu
colligitur. *Bad. in prior*

DECEMPRIM
videtur, erat Dec
num ordine constitut
er gebant, quom ipſi ſi
riabant. Quod si morte
ſerſet, ut damnum,
ipſi relarecebant. *Cic. pro*

que decurionum ſtatut
decem primi proſciſſa
Neque verò eorū admi
pub. gubernatione, ciu
ac deſcendenda verſi ba
ſimpſib. *Reip. cauſa ſa*

etiam ſit mentio in *l. 2*
Eadem autem forma d
mus, qua & vignit pri
matus. *Græci etiam*

*empore ſortale, in quib
bis xlii. Pares Franc
Duodecimprimi ab ini*

DECEMPRIM
temprimorum manus,
ria, *l. f. de mun. Patri*

ra: rei vehicularis, iter
temprimatus.

DECEMPVIR
dæ, ut ait *Linus l. 1. pri*

moruo Romulo; *Pater*
Romulo creati, decet
ſinguliſque in ſingulas

que ſummæ rerū præſſe
Decem impericabant,
bus imperij & liſtorib

diſti ſpacio ſinebatur
omnes in orbem ibat,
centos patres fuiſſe ſeri

decem ſactis vni eode
ſiſſe. *Decemviri Reip. a*

quod creati ſunt ann.
ſequillini, plebs de ni
perio querebatur, qui u

gibæ, ſed arbitrio ſuo d

surus. *Idem in l. pates. provincia, ff. de min. Spartian. in Pescennio* : Nam, ait, & decessor tuus.

DECEM, aut quindecim hares daretur, secundum Pomponium pro eo est, ac si decem sola legata sint, in l. si ea relictum, §. si, ff. de legat. 2.

Decem & octo annos plenae pubertatis Modestinus adseruit, in l. arrogato. de adopt.

DECEMPEDA, regula est seu perica decem pedum, qua fabricae mensura colligitur. *Bud. in priorib.*

DECEMPRIMI, qui & *Δεκάριον* dicuntur, erant Decemviri ex Decurionum ordine constituti, qui pecuniam exigebant, quam ipsi fisco demum numerabant. Quod si morte alicuius reip. fuisset illatum damnum, Decaproti de suo ipsi resarciebant. *Cic. pro Sexto Roscio* : Itaque decurionum statim decretum fit, ut decem primi proficiscerentur ad L. Syllam. Neque verò coram administratione id Reipub. gubernatione, civitatisque regenda ac defendenda versabatur, sed potius in sumptib. Reip. causa faciendis. Horum etiam fit mentio in l. 2. ff. de domest. li. 12.

Eadem autem forma dicitur Decemprimus, quae & vigintiprimus, & vigintiprimatus. Graecis *ἐκκατάριον* vocatur, & *ἐκκατάριον* portae. Fortasse, inquit *Budam*, qui à nobis x l. pares Franciae nunc dicuntur, Duodecimprimi ab initio vocati sunt.

DECEMPRIMATVS id est, Decemprimorum munus, Graecis *ἐκκατάριον* vocatur, l. si, de mun. Patrimonij sunt munera rei velicularis, item nauicularis, decemprimatus.

DECEMVIRI Reip. administranda, ut ait *Linium* l. i. primum creati sunt, morituro Romulo. Patres enim centum à Romulo creati, decem decuriis factis, singulisque in singulas decurias creatis, qui summæ rerum praesentent, confociarunt. Decem imperitabant, unus cum insignibus imperij & licioribus erat, quinque diebus spacio sinebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, At *Dionysius* l. 2. ducentos patres fuisse scribit, & imperium decuriis factis vni eodem modo commississe. Decemviri Reip. administranda secundum creati sunt ann. 301. Hac de causa inquit *Linus*, plebs de nimio Consulū imperio querebatur, qui ius non è certis legibus, sed arbitrio suo dicerent. Petitis

igitur à Græcia legibus, senatusconsulto & plebiscito confirmatum est, ut omnibus abrogatis magistratibus, Decemviri cum summo imperio crearentur, qui decimo die ius populo singuli redderent, & eo die penes praefectum iuris fasces essent: collegis novem singuli accessi apparerent. *Has Dionysius* l. 10. & *Linium* l. 3. Hi verò, cum iniuriosè postea vnum quemque traicerent, neque alios deinceps vellent sufficere magistratus, ut ipsi & factio sua occupatam Remp. perpetuo tenerent, senatusconsulto iussi sunt magistratu se abdicare, & denuo creati sunt Consules. *Linium eod. lib. & Pomponius* in l. 2. §. 13. ff. de orig. iur. At Decemviri litibus iudicandis, ij erant qui lites causasque priuatas iudicabant, in quibus de iure controuersia erat. *Lucanum ad Pisonem*:

Sensitrepidus ad iura decem citat hastas virorem,

Et firmare iubet ceno iudice cassum.

Pomponius l. 2. §. 16. D. eod. Deinde, cum esset necessarius magistratus qui hastas praesferret, Decemviri stilitibus (vetustè pro litibus, ut ex Sexto Pompeio. & V. Probo liquet) iudicandis sunt constituti. *Suetonius in Augusto*: Auctor fuit, ut Centurialem hastam, quam Quæstura functi consueverant cogere Decemviri cogere. *Dio lib. 54. scribit*, Decemviros iis iudiciis quæ ad Centumviros sorte deferbantur, praefuisse: quin & eos cxxxvi. viris fuisse, ex quibus erant & Triumviri capitales, & Triumviri monetales, & Quatuorviri viarum vrbs, de quibus etiam meminit Pomponius d. §. & Duumviri qui viarum curam extra urbem habebant, & Quatuorviri, qui in Campaniam mittebantur. Erant & Decemviri Sibyllini, qui sacra multa Romæ faciebant, ut Diti patri, & Proserpinae in capto Martio ludis Terentinis. Sic etiam Ceteri Græco ritu Decemviri Sibyllini fuerunt, postea duodecim, postremo quindecim *Horatius*:

Quindecim Diana precor virorum Cures, Harpocration in libro quo explicat voces Atticorum oratorum, Lacedæmonios tradit solitos fuisse *Δεκάριον*, id est, decemviros, in oppidis ac nationibus à se subactis creare.

DECERNERE, generale verbum significat statuere. Decernere actionem, id est, dare, Prætor dicitur, l. 2. §. inter-

pori alicuius vniuersitatis, vel ei qui officio bene functus est, cõferitur, hoc est, quæ ob causam publicam, aut communem negotiorum functionem, in speciale quoddam priuilegium impertitur.

DECIES, præfata locutione, pro
Decies centena milia, *Papiri. l. 77. §. 2. D.*
de cond. & demonst. Cum vixi mandatū
esset, vt moriens filiz communi decies
refigeretur. Plutarchus in Antonio:
Τὸν γὰρ ἄνθρωπον μισοῦσαν ἐνέχοντα πρὸς τὴν χεῖ-
ρα ἐκείνου ἀδελφὴν τὴν τοῦ Παύλου ἀδελφὴν ἔχοντα.
Atque hoc iam inde ab vltima antiqui-
tate. Credo quod tum ea pecunia videba-
tur ingēs, cum minor erat nummi copia.
Hinc Luuenalis, *ritus decies centena dabun-
tur Antiano*. pro immensa dote.

DECIMA A, seu Decuma, est omnium bonorum mobilium licite quasitorum pars decima, Deo data, divina constitutione debita, *cap. i. c. parochianos. c. non est. de Decimis.* Atque hoc olim à Moïse in Israhelica Rep. fuit institutum. Earum autem tres sunt species, secundum *Hosian sem in Summ.* scilicet quædam personales, quæ debentur ex opere personali, vt ex artificio, scientia, militia, negotiatione, &c. quædam prædiales, quæ proveniunt ex prædiis, vt vinum, bladum, fructus arborum, &c. Tales enim dandæ sunt illi Ecclesiæ, in cuius Parochia sita sunt prædia. De decim. ad Apostolicæ. Etiam decimas prædiales tenentur solvere Iudei, *ca. de terris. eod. tit.* Item debet solui de iusticiis. seminibus vniuius agri, non tantum de vno, si fuerint successu seminata, *cap. Ex parte Canonico. rum. eod. tit.* Etiam Cistercienses & alij,

λυτὰς. Plinius dixit Pollucere patrinum Herculi, pro decimare. Apud Tranquillum in hoc loco : Scenicis ludis, inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas maturus dabat, ut equestris ab infimo quoque occuparentur. Decimas credit esse Turnebus misilia & referas quas spargebat ludis scenicis: atque ita velut quandam decimam populi Rom. dabat, ut olim Herculi, & aliis diis. At Decum Imperatorum, sunt decimae imperatae pecuniae.

DECIPERE, generale verbum est.
Nam decipit, qui imponit, qui fallit, qui
defraudat, qui verba dat, qui in errorem
inducit. Vide §. i. l. i. D. de dolo.

DECLARARE, ad facta frequen-
tius, quàm ad dicta pertinere, *Valla de-*
monstrat lib. i. nostri docent, eum, qui vel
addit, vel diminuit quippiam, non decla-
rare, sed potius noui quid facere.

DECLINARE sententiam, est paulatim illā infirmare: & idēō nisi sententia declinetur, rebus iudicatis stabitur.

DECOLLATIO, deceptio apud Paul. li. 5. *Senten. cir.* 17. Nam decollo. *Dio- medi lib.* 1. significat decipio. At aliter inuenitur apud L. *Fenestel. lib.* 2. *Epitom.* Inuenitur & apud Senecam *lib.* 4. *conseru- larum.*

DECOLORARI, pro infamia notari, per translationem, in! *cum qui probabilem. C. de Episc. & Clericis.*

DECOVERE, est vorato patrimonio, creditoribus fidē fallere, aut certē fidem suam per inopiam non liberare. *Vide Budæum in Annotat. ad l. si hominem, §. quoties. D. depofiti, & Alciat. in l. si. aliquid. C. de fufcep. prepoſ. & Arcar. li. 10.*
Hinc

DECOCTOR ES, *ῥεωσώποιοι*, qui debitam pecuniam non solvunt, & auferunt, s. A. C. de decur. lib. 10. Græci sic definiunt, ὁ *ῥεωσώων πνι*, καὶ *διάπνος* *μηνανέ* *παρὰ* *καυδίας* *ἐκ* *κατωλίας* *τὸ* *ῥέει*, καὶ *μὴ* *καταχρησάμεν* *τὸ* *δανείσθαι*.

DECRETVM, vide Decernere,

DECVMANI, vide Mancipes.

DECVMANVS, limes, qui fit ab
ortu Solis ad occasum, Festo lib. 4. Agge-
nus Urbic. lib. de limicib. agro. & Hygen.

D. S. C. De conflij sententia, his notis
significari Valerius Probus ait. Huius
formule meminisse M. Cicero 7. in
Verrem.

DECURIONES dicti sunt, quòd initio cum colonia deduc-
rentur, decima pars eorum qui ducerentur consilij
publici gratia conscribi solita esset, l. 259.
§. 5. *D. de verb. sign. l. 7. §. soler. ff. de interd.*
§. *releg.* Decuriones autem Senatores er-
ant coloniarum & municipiorum, iuris
consulti enim duos hosce ordines in
municipiis, quasi contrarios numerant,
Plebeios & Decuriones. Ex decurionum
autem ordine, item ut ex Senatorum Ro-
mæ, magistratus creabantur, *Paul. l. 7. §. 2. D. de decur. & Vlp. l. 2. §. 11. D. eod.* Decu-
riones quoque dicti sunt in castris, qui
decem equitibus præessent, *Festo lab. 4.*
Nam Varro testatur, turmis equitum, id
est, duobus & triginta equitibus præ-
fuisse terenos decuriones, quorum qui-
libet decem agnosceret. Decuriones ge-
neraliter appellari cœperunt Principes,
seu capita cuiuslibet ordinis. Et ordines
ipse, Decuria vocabatur, ut Decuria iudi-
cium, Decuria scribarum, Decuria cubi-
culariorum, *Varro lib. 4. lingue Latine.* Pri-
mi singularem decuriarum Decuriones
dicti. Inde Decurionatus.

DECURIALES verbis Romæ, *tit. C. lib. 11.*

DECURSORIVM est, quod vul-
go Torneamentum dicitur.

D. E. R. I. C. Notæ Senatorum consulti-
torum, quibus significabant veteres, De e re ita
censuerunt, s. illicet patres, *Gell. lib. 4. c. 6. l. 20. §. prater 6. ff. de per. har. l. 2. ff. ad S. C. Velleian. & vide Gellium lib. 15. c. 2.*

DEDITITI, dicti sunt quidam
populi, qui cum in Romanorum fidem
concessissent, rebellibus animis ab eis
desceuerunt, quos deinde rursus superat-
os, adeò humanè Romani tractarunt,
ut & vitam illis seruarent, & imaginari-
am quandam libertatem relinquerent: sed
tamen infamiz labe aspersam: lege lata,
ut ad veram libertatem, Romanæque ci-
uitatis iura peruenire nunquam possent.
Dicebatur & dedititij, qui se permitte-
bant alienæ voluntati: quod non nisi in
extrema sit inopia consilij & præsidij.
Eorum autem alij liberum, alij peregrini
dicuntur. *Vide Livium lib. 7.* Dediti-
tij serui sunt, qui ex obsidione se dedi-
derunt in potestatem victoris: de his in
Instit. iur. de liberi. Dedititij sunt etiam
qui post admissa crimina supplicij sub-
diti, & publicè pro criminibus cæsi sunt:

aut in quorum facie, vel corpore quæ-
cunque indicia, aut igne, aut ferro im-
pressa sunt, ita ut delicti non possint: hi si
manumissi sunt, Dedititij appellantur
Gaius lib. 1. Instit. tit. 1.

DED. CER E, aliàs pro demere
aliquid de summa pecuniarum, vel rerum,
*l. parer. D. de iur. d. pr. Inde dicimus, expen-
sas, vel es alienum deducti, l. si à domino.
§. fin. & seq. D. de per. har. l. fundus qui. Di-
famil. ercisc. l. venisse. D. de verb. signifi.* De-
ducere aliàs, pro redigere, *l. 1. D. arb. fur.
caesar.* Deducere item, pro perducere, ut,
controversiam ad exitum deducere, *l. si.
D. de procura. Deducere ad agnatos.*

DEDUCTIO, significat nonnun-
quam absolute dispendium, imminu-
tionem rerum. Titius magnam patitur
fortunarum deductionem. Deductio ali-
às imminutio est, utiam iusta causa,
forè.

DEDUCTO æ re alieno, non hoc
ipsum solum, hoc est, pecunia, sed quæ-
uis onera veniunt accipiendi. *Vide Al-
ciatum in l. venisse. de verb. sign.*

Deductarum expensarum nomine cõ-
prehenduntur fructus, *l. si à domino. §. si.
& l. seq. D. de per. har. ed.* Hæ nullo casu in-
tercipiuntur, *l. fundus qui. famil. ercisc.*
cond.

D E E S S E significat ad iudicium nõ
adeff. *l. 55. D. de iust. & apud Suetonium
in Caligula.* Inde Deesse per contuma-
ciam, *l. 13. §. unde tractari. D. de mino.* Et
Deesse cognitioni, *l. 27. §. 1. D. de lib. caus.*

DEFENDER E, est id facere, quod
dominus in litem faceret, & cauere ido-
neè. Nec debet durior conditio procura-
toris fieri, quàm est dominici: præter quam
in laudando, *Vlp. in l. sed & ea. D. de pro-
curato.* Defendere rectè, id est, boni viri
arbitratu, *l. 6. D. iudic. solui.* Defendere
videtur, qui satisfacit, *l. 5. §. hunc videamus.
D. iudic. solui.* Defendere etiam is vide-
tur, qui iudicium accipit, *l. 53. D. de pro-
curato.* Ut & defendi videtur, qui propter
absentiam in nullò aduersarij sui caus-
sam deteriorem facit, *l. 2. in princ. & §.
pen. D. quib. ex cau. in poss. Defenditur re-
ctè, qui sui præsentia non facit, & ad susci-
piendū iudicium paratus est. Defendere
Alberico aliquādo ponitur pro obtine-
re, *l. si nõ forte §. here. D. de cond. indeb.* De-
fendere etiam ponitur pro vindicare, *l.
si oleum. ff. de dolo malo: Defendere, id est,
perere,**

perere, s. qui iure & diffi-
cile, quod sit, pulchre
perat. *l. 1. c. cum ff. de iust.*
Add. quædam
commodum de ica
DEFENSIO est
actiue offentionis
hæcellas, nõ est quod
offentione enim o-
pideratio. Vide M. Sa-
luti. & iure. Quo
natus, Bart. explicat
iur. & supponit, l. refer
§. 1. & fin. ff. de sper
hendere sumitur apud
bellum non iustitiam,
et, repalere.
Defensio in libris
elaboratur, iuratoria
est cum deficient
iurisdictionem cum
bus deferatur, lib. feud.
hælorem is est, cui
th, §. 4. Rursus hæ
ethyma quæ reo principi
ioret le fecit, vel non
successori permittitur.
fite, neque credere
fuisse, d. iur. §. 4. 6. An
quæ per duellum, & si
indistinctus, ut li. 3. air.
parium per pugnam
est, ut per pugnam se
lib. 2. iur. §. 3.
Defensio, pro excu-
satione, in l. sed & sol-
in capitalibus iudiciis
quoque. §. publici. ff. de
pro exceptione vltima
§. 1. §. 1. qui dem.
Defensio quot modi
Bartol. in l. libera. in fi-
quando aliquid dic-
tationem, vide end
ci.

Defensio ILLICIT
fensio licita censetur
singulari est in l. iurum
the consilij. l. si pignus. §. si
Defensio PLENA
Vltimum in fin. item an
canon possit & iudicium
& iudicium solui satis
DEFENSOR d
mandato, cum sola sa

petere, c. quo iure. 8. dist. Defendere inculpare, quid sit, pulchre colligit ex verbis Bar. in l. vii. ff. de iust. & iur. Salomonius. Adde quæ idem Bar. docet in l. furem no. furnum de fidei.

DEFENSIO est instantis, imminensive offensionis propulsatio. Vbi hæc cessat, non est quod propulsari queat. ab offensione enim omnis defensionis pōdet ratio. Vide M. Salomonium in l. vii. de iust. & iur. Quo vērō iure defensionitatur, Bar. explicat in eadem l. & quā variis accipienda sit, refert ipse in l. de pupillo. §. 1. & fin. ff. de oper. nou. num. Sicq; Defendere somitur apud Cæsarem: Et quod bellum non intulerit, sed defenderit: id est, repulerit.

Defensio in libris feudisticis duplex obseruatur, iuratoria & armata. Iuratoria est, cum deficiente vtrinq; probatione, iusiurandum cum XII. sacramentalibus defertur, lib. feud. 2. tit. 58. §. 6. Faworabilius autem is est, cui defertur, lib. feud. 2. tit. 58. §. 4. Rursus hæc iuratoria duplex est, vna quæ reo principali conceditur, vt iuret se fecisse, vel non fecisse: altera quæ successoris permittitur, vt iuret, se neque scire, neque credere, factum à decessore fuisse, d. tit. 58. §. 6. Armata defensio est, quæ per duellum, & singulare certamen instituitur, vt li. 3. tit. 2. §. 1. Si quis suorum pariam per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam se defendat edicimus, & lib. 2. tit. 39. §. 3.

Defensio, pro excusatione apud Iuriconsultos, in l. sed & si reip. de iur. hæc & in capitalibus iudiciis danda est. l. seruum quoque. §. publicæ. ff. de procuratorib. Item pro exceptione usurpatur, l. i. C. de iur. & fac.igno. l. si quidem. de exceptionibus. C. Defensio quorū modis sumatur, vide Bartol. in l. liberto. in fin. ff. de negot. gest. Quando aliquid dicatur fieri ad defensionem, vide eundem in l. i. Cod. vnde vi.

Defensio ILICITA dicitur, cum offensio licita censetur. Bald. pro quo text. singularis est in l. seruum. C. de iis qui ad Eccle. confug. l. si pignus. §. si furem. de furt. Defensio PLENA accipietur, vt ait Vlpianus in fin. litem aut prator ff. quib. ex cau. in poss. de iudicio non derectetur, & iudicatum solui satisficitur.

DEFENSOR dicitur, qui absque mandato, cum sola satisfactione pro reo

in iudicio postulat, eumque defendit, atque cunctur vt Procurator, qui actorem, in l. minor. cum duabus proximè sequ. ff. de procur. Vnde Defensores, id est, tutores, vel curatores, l. i. qui per. iur.

Defensor idoneus non est minor vigintiquinque annis, in quibus causis in integrum restitui potest, l. minor. ff. de procur. Vide Paulum ibidem, l. neque famina.

Defensores CIVITATVM siue locorum, non ex decurionibus, sed ex aliis municipibus seu ciuib. eligebantur olim tres, qui curarent, ne tenuiores & infirmi à nobilibus læderentur, l. 2. & 3. C. de defensor. ciuit. Atque hi videntur fuisse similes tribunis plebis: ideo defensores plebis appellantur, l. i. C. de offe. iurid. Civitatum vindices appellantur in l. 1. C. Th. si quicum. pradis. potest. Hi autem in Constitutionibus etiam magistratus vocantur, tot. tit. C. de defensor. ciuit. l. 2. C. de annual. excep. A quibus autem crearentur, & quinam, & quousque, vide d. tit. de defensor. ciuit. item Nouell. 15. Horum autem munus cum olim fuisset quinquennale, hæc Nouell. sit biennale. Sunt &

Defensores rerumpub. qui & Syndici dicuntur, l. i. §. iutores. ff. quand. adpel. sit. sunt delecti actores causæ communis, Lamprid. in Alex. Corpora omnium constituit vinariorum, lupinariorum: caligariorum, & omnium omnino artium, hisque ex sese defensores dedit.

Defensor ecclesiæ, iudex vel aduocatus, c. saluatori. i. q. 3.

Defensores apud Mauricium bilinguem, erant qui ex acie non exhibant, neque excurrebant, sed ordines semper seruabant.

DEFERRE aliquid, est eum accusare. Sed deferre alicui, est grates & reuerentiam ei exhibere. ff. de accus. l. libellorum. Et sic dicimus: Plus Deo deferendum est, quàm homini. De sent. exc. c. re-latum. ii. q. 3. quisquis merui. & c. Iulianum. Differunt tamen Deferre & Accusare in hoc, quia deferre fit reo absente, sed accusare fit reo præsentente.

Deferre se dicitur, qui quod eicitati, & in fraudem legis relicum est, capere se non posse profiteretur, l. i. §. 5. ff. l. 15. l. 16. de iure fise.

Deferre, pro in censum deferre, & de-

ducere, l. 4. §. in seruis. ff. de consil. Senet. li. 1. de Benef. Nec illis fraudi est, si quid in vocum detulerint.

Deferre APPELLATIONEM, in iure Pontificio, idem est, quod admittere appellationem. Vide Archid. extra de appellat. lib. 6. c. an sit. de excep. eo. in anti.

Deferre CAUSAM, ad patronum dicitur clens, cum eum consuluit, & ei controuersia ordinem argumentumque exponit.

Deferri dicitur HAEREDITAS, quam adeundo consequi possumus, l. 1. §. ff. de verb. significat. Obuenit autem quae ipso iure & quasi sua sponte ad aliquem hereditas peruenit, nam deferretur, quae testatoris voluntate in alienos translata est, quamvis id discrimen confundatur, ut l. 30. ff. de verb. significat. Eodem modo Deferri bonorum possessio dicitur, quia agnoscendo acquirere possumus, l. 1. §. de hereditat. ff. de success. edict. l. 8. ff. de collat. bon. Sic Deferri legatum, cuiusvis agnoscendi potestas est, hoc est, postea quam adita est hereditas. Et Deferri actionem dicimus, l. 6. §. dabit. ff. solut. matrim.

Deferre IURAMENTUM, est aliquem arctare, vel adstringere ad iurandum: & quandoque deferretur a iure, quandoque a iudice, quandoque a parte quandoque etiam delatio a parte parti deferretur. De omnibus hiis notat. C. de iniur. l. 1. & tot. tit. Potest autem ipsum deferre maior 15. annis: minor etiam ipsum deferre non prohibetur, dum saltem conditio sua peior non fiat. Nam si ledatur, restituetur. De iniur. l. nam postea. §. si de se minor. Etiam paterfamilias deferret, filiusfamilias non item. C. de iniur. l. nec filius. Item liber, non seruus. ff. eod. tit. l. multo magis: alius incipit, Quanto magis, in fine. Item compos mentis, non prodigus, nec consimiles, ut l. rutor. §. prodig. ff. eo. tit. & hoc in rebus quae ad eos pertinent. Si autem administratio. m. ad iur. tanquam procurator, licet ei iuramentum deferre in tribus casibus, scilicet, si specialem habeat administrationem, si in rem suam sit datus, & si generalem & liberam habeat administrationem. ut ff. de heredit. l. i. iur. ad iur. §. si tibi. & l. sequenti. Et Episcopus habet hanc administrationem, quoad ea quae alienari possunt. Cui

autem deferatur, dicendum est secundum Hostiensem, quod a parte parti deferretur: quod vocatur, secundum eundem, iuramentum voluntarium, vel extrajudiciale. Verum aliud est necessarium & iudiciale, scilicet quando index parti deferret. ut C. de iur. reur. l. 3. §. bone fidei. Vide de hac materia Hostiensem in tit. de iur. sub fide iuramento assertorio. quasi per totum.

Deferre in ararium, item deferre in principis commentarium, in l. abesse. ff. de minor. est id quod Gallice effecimus, Enregistretur. Atque idem est quod referre in ararium, & commentarios.

Deferre nomen, proprie non est accusare, sed apud magistratum vel iudicem aliquo crimine ante accusationem denunciare, & alium in capitis discrimen rapere, l. 10. ff. de iur. patri.

Deferendi nominis formula haec fuit. TITIVS PROFESSVS EST, SE MAEVIAM LEGE IVLIA DE ADULTERIIS REAM DEFERRERE, QUOD DICAT EAM CVM C. SEIO ADULTERIUM COMMISISSE, l. 3. ff. de accus.

Deferre reum, idem est, quod postulare, & ut cognitionem suscipiat petere, l. deferre de iur. fise. quomodo autem id fiebat, docet Alciatus, in l. indicat.

DE LATA hereditas, ut explicatur a Terentio Clemente, l. delata, de verb. significat. proprie sic dici videtur, quando eam haeres adire potest, ita quod nihil neque ex parte hereditatis, neque ex parte heredis impedit, quo minus eam consequi possit. Aliud autem est hereditas adquisita. Adquiritur enim hereditas agnitione, l. ei qui ita. ff. de cond. instis. non ipso iure post aditam hereditatem, licet agnitione retro agitor ad diem adire hereditatis, l. seruus filij. §. a. l. si tibi homo §. cum seruus. ff. de legat. libr. 1. Deinde legatum delatum repudiari potest: adquisitum non potest, l. 1. §. de hereditat. ff. de success. edict. Vide Cuiacium Obser. lib. 3. c. 11.

DE LATORES vocantur ab Herodiano dicuntur. Qui enim suo nomine omissio, alieno subterpro accusatione instituit, Imperatores cum iuncti delatorum numero esse, in l. nostri. C. de calumni. id est, accusatorum. Alias Delatores sunt quales olim. Quadruplicatores fere dicebantur, qui rem ad fiscum pertinentem

ex viro premij causa de
tugis crimina publica
regius, vacantis, com
commis, vaga m inc
iure nunciante, de gei
Eant & qui occulre cau
no seferrebant, nec pr
ne esset iudicij Paulse
na de iur. §. y. de gei
um maximum humanae
atem turpe est delator
iuratum teneatur, qui
appellat, l. 3. C. de iur.
DE LATORIA cu
tima diligencia exponit
hanc de iur. & facti. §. g
DEFERRE VECE
dorem animi, in iur
um amittere, si sequi
colligere: ut de iur. §. v
dorem. & de iur. §. qu
pare dicitur. Spes, im
dat, de iur. §. gratie iras vel
picionis posse.
DEFICERE dicitur
quorum sub imperio fu
in hostium se numerum
l. ut in amissione. ff. de tap
Deficere etiam dicitur
agere, l. 8. §. hostes ff. de
§. si de domo. m. iur.
Defecta etas, l. 3. §. 3
Silla. Et
Defecta senectus, l. 1
ff. de test. ex a. d. Hinc
homo apud V. §. l. 1. §. 4.
§. l. senio confectus.
Deficient debitor
calatibus, & efficitur
l. 3. §. multa. ff. de iur. fise.
fac. iuribus. l. 3. ff. de iur.
cautio dicitur, l. 7. §. d. d.
Sic Defecta nomina ac
ff. de iur. Defectisse
dicitur, quae non exil
condicionem, l. 38. §. 4.
hanc insuper. Sic & T
datione dicitur, l. 8. §. 1.
mens.
Deficere & hi dicitur
tatem omittunt, vel
tamque eam decedunt
ff. ad leg. falc. Ita
re iur. interpretare, l. 3. §. 1.
l. 1. §. 1. in anti. ac

DELEGATVS appellatur, l. 1. xi.

& 14. c. de iudic. & extr. de offic. & potest. iudic. de leg. antiq. per totum. cui causa committitur terminanda vel exequenda, vires delegantis representans, & in iurisdictione nihil proprium habens, l. 1. D. de officio eius, cui mand. est iurisdic. quo verò distat à Vicario, hoc est, vt interpretes barbarè dicunt, à Viceregente, seu Locumtenente, Barto. indicat in l. 1. & sequenti. C. de hi qui vicem alii ger. Atque delegati iurisdictionem non suo iure, sed alieno beneficio habet. Horum autem alij quidem à fortuna seu culmine imperiali dati, alij simplici appellatione Principis delegati, quidam ex sacra iurisdictione dati, quidam pedanei. Vide Canticum. c. 2. de officio iudicis. lib. 2.

Delegatam pecuniam Paulus dixit, pro decretis, constituta, ac assignata, in l. 2. ad l. l. lul. p. enul. Et delegatæ iurisdictionis vocabulo vsus est Papinia. in l. 1. de officio eius, cui mand. est iurisdic.

DELEGATIONES indictionis eributarie, l. 3. C. de anno. & tribu. lib. 30. l. 1. & vlt. de indictio. eod. lib. Nouella 128. distulit dicitur vocat *enuphrosion*. Suidas: *enuphrosion* est quædam descriptio, quibus exigendorum tributorum, & annonarum modus continetur, quæ & delegatorie dicuntur, quod delegari mitterique in provincias solentur. Dicuntur & *enuphrosion*, & *enuphrosion*.

DELEGATORES, Nouel. 130. ij sunt, quos Harmenopolus Epitome 6. tit. 14. legatarios vocat, quorum erat scilicet eos, qui annonz penuria inuectas species supprimebant, & flagellabant, præfectis prætorio deferre: atque iis pro salario 15 pars copiarum dabatur.

DELIACA suppellex Cicroni appellata, in qua erant triclinia, & lecti cum pedibus, & fulcris, ex ære Deliaci factis. Hæc Traianus in lib. de vasculis.

DELPHICÆ, seu Delphicæ apud Paulum l. 3. D. de supel. leg. qua voce etiam in receptis sententiis videntur, abaci sunt, vt scribit Las. Cuias. è quibus vina ministrantur, non (vt in Basilicis legitur) *ei res regias & xoris de quibus*, licet & hi inter vasa ponantur à Plinio lib. 33. c. 11. Atque eius sententiæ ad stipulatæ glossarum veterum interpretatio, Abaci, delphicæ ministerium, vt Iuuenalis: qua sine vi-

detur hic Iuuenalis locus significari:

Ornamentum abaci, nec non & parvulus infra

Canticarum, & recubans sub eodem marmore Chiron.

Marmoream enim delphicam fuisse Porphyrio scribit. Cic. 4. in Verrem: Mœnas delphicas è marmore. Martialis:

aurum non simplex delphica portat.

Agretius, In delphica (inquit) comparia vasa semper sunt.

DELETA, in l. 1. D. de iis, quæ res del. id est, oblita maculis, quæ lituræ vocantur.

DELIBARE hereditatem propriè dicitur legata, quæ dodrantem non excedunt: vt oneraro, cum dodrantem excedunt: & exhaustire, cum assem absumunt.

DELIBATIO hereditatis, legatum esse dicitur, l. 16. D. de leg. lib. 1. est: quæ quod testator, ex eo, quod vniuersum heredis foret, deminuit, decerpit, & subducit. Ex aduerso illibarus quadrans, l. 20. §. Papinianus. D. fam. erc. pro integro, & legatis non imminuto posuit Papinianos.

DELIBERARE, est factum diligenter tractare, & mente prouolucere, l. Aristo. D. de iure delibe. siue consilium aliquid faciendi, vel non faciendi capere. vide Buda. in prior. ad nos. ad Pand. dicitur à libella, quæ quid perpenditur, Festo lib. 4. Deliberandi autem ius, quod à Prætoribus heredi concessum est ad statuendum, utrum hæres esse vellet, an nō, quod erat dierum centum, vide tor. tit. D. de iur. delib. l. 16. D. de contrah. emp.

DELIBERATIO est prouida causæ circumspèctio, cum quæ ratio totum agit, & furor sibi nihil vendicat. in q. 3. o. illa præpositorum.

DELICATVS debitor est, quasi luxu consecratus, quod enim nunc dedicatum, prius delicatum dixere. Vlpian. de pign. act. in fin. l. si seruos. Igitur hæc, inquit, à indice erunt dispicienda, vt neque delicatus debitor, neque onerosus creditor audiatur.

DELINQUERE minus est quam peccare, hinc obligationes nasci dicuntur ex delictis priuatis: accusationes ex criminibus.

Delinquere seadum, pro committione, vel committere culpam, quam obrem

D. de cuius. Inde Denuntiatio pro cuius actione interposita, l. 6. *D. de cuius.* Est & Denuntiatio, iudicium præcedens, l. 7. *D. de iust. rest.* Denuntiare domum, pro ad domum, l. 1. §. 1. *D. de lib. agno.* Denuntiatio verò in lege iul. de adult. qualiter accipitur, explicat. *Ulpia. l. 17. ff. de adult. secundum quam l. 2. & l. 39. §. duor. D. eo. tit. intelligenda sunt.* Eodem modo Denuntiare crimen accipimus, in l. 6. *C. de accusar.* Hinc

DENVNTIATVS, cui fit denuntiatio, l. venditor *D. de iudic.*

DENVNTIATIO, criminis delatio, l. 4. *D. ad S. C. Turp.*

Denuntiatio specialius, angustiusve nomen, quam pro delatio, *Alciat. l. de delatio. nu. 4. D. de verb. sign.*

Denuntiatio, civilis interpellatio, siue admonitio olim obseruabatur: quæ debitoribus in personam solenniter fiebat, antequam conveniretur apud iudicem. Siquidem agens adversario huiusmodi denuntiabat, Tali die adis mecum disceptaturus. A qua denuntiatione licet hodie recessum sit, conditionis tamen nomen pro personali recrementum est actione, ut monuit Theoph. in §. appellamus. *Instit. de actio.*

Denuntiatio, in l. 5. *D. de pan. l. 7. & 9. C. quomodo & quando ind. & Paul. l. 5. Sen. tit. 5.* accipiendæ sunt interpellationes, quibus ad iudicem quis per officiales magistratus evocatur. *C. Hermenop. l. 1. & quævis vocat.*

DENVNTIATIO, canonicis est delatio criminis alicuius ad præsentiam: quæ triplex est, evangelica, iudicialis & canonica.

DENVO, rursus, vel de integro, vel (ut Alberic. placuit.) tertio loco, l. cum prior. *Ex lib. glo. D. de distrac. pign. l. 1. C. de erro. calo.*

DEPACTVS Budæo in Forensibus ex *M. Cic.* qui se lib. explicavit. Depactus etiam dicitur turpiter pactus. *Ulpia. in l. 3. D. de calum.* Hinc deceptor, vel, ut alius magis placet, Depacitor, quod est pacione transigo: quod tamen honestè etiam dici potest. *Cic. lib. 3. de Inventione.* Quidam imperator, cum ab hostibus circumfunderetur, neque effugere villo modo posset, depactus est cum eo, ut arma & impedita relinqueret. milites educeret. Scribitur etiam, Depactus,

Constant. l. 1. C. Th. de rapt. virg. Si quis nihil cum paricibus puellæ antè depectus inuitam eam rapuerit, &c. Hinc.

DEPEC FIO, pactum significat, l. 1. *C. de abolit.* sic enim ibi legendum quidam admonuerunt, nec ineptè.

DEPENDERE, est præstare, solvere, l. 3. §. in iu. *D. de vsu.*

DEPERDITVM intelligitur, quod in rerum natura esse desuit: demiptum verò, quod vsucaptum est. & ob id de hereditate exiit, l. deperditum. *D. de peritio heredi.*

Deperdita nomina, l. 16. *ff. de admin. tut.*

DE PLANO, id est, æquo loco, & non excello: veluti vade magistratus in tribunal, quod editore in loco positum erat, conscendebat: Græci interpretes in Basil. vertunt eñ *Amédus, lib. 38.* Hinc illæ notæ V. D. P. L. P. hoc est, vnde de plano legi possit, l. 1. *D. de iis, qui in testa. delent.* De plano, id est, absque causæ cognitione, l. 9. §. 3. Atque de plano, & pro tribunali opponuntur, l. 3. §. 6. *D. de bon. poss.* Si causæ cognita bonorum possessio detur, non alibi dabitur, quam pro tribunali: quia neque decretum de plano interponi, neque causæ cognita bonorum possess. alibi quam pro tribunali dari potest. *Item. l. 2. §. 1. D. qui ord. in bo. poss. l. 1. §. 4. D. ad S. C. Turp. l. 18. de quest. l. 19. §. 3. ff. de offi. procons. Senec. de Clem. lib. 1.* Hæc tamen, inquit, magnanimitas in bona fortuna laциorem locum habet, meliusque in tribunali, quam in plano cognoscitur.

De plano, sine libello, l. de submersis. *C. de naufrag. l. 10.* De hoc vide Bart. in extranag. ad reprimendum. in verb. de plano. & eundem in l. ne quisquam. ff. de offi. procons. & Clem. sepo. de verb. signi.

DEPONERE est demoliri, & ad aream redigere, & solo æquare, l. 23. in fi. ff. de vsu. l. 2. ff. si servit. vind. l. 83. §. sacra. ff. de ver. obl. Hinc Depositio ædificij demolitionem significat, l. 9. §. item Pomponia ff. quod met. causa. Sic etiam Depondere ædificium, deprimere significat, l. 9. D. si servit. vind. l. 17. *D. de serv. urba. prad.*

Deponere est custodiendam rem dare, tot. tit. *D. & C. de positi.*

DEPOSITIO, ut diximus, demolitionem ædificij significat. Est autem mutatio: quæ apud Pontificios, amotio facta sine solennitate, & degradatio. de pont. lib.

DESCENDERE, pro nasci, oriri, cum apud *Ulpia*. cum ceteris. Hinc à nobis nati descendendum nomine veniunt, qui cum ascendentibus rectam lineam constituunt: de qua vulgatum illud, Nullos ascendentes inter se posse conubium contrahere. Quare si Adam hodie superstes esset, non posset ducere uxorem, per gl. in l. nuptia. *D. de ritu nupt. infir. de nupt. §. inter eos.*

DESCRIPTIO fit adscriptio collatorum nomine, & collationis modo, l. 1. *C. de apoch. public. lib. 10.* A Græcis appellatur *Στοργή*, quæ, Lucæ capit. 2. de **CHRISTI** natiuitate loquenti.

Descriptio honorum, quomodo licet fieri, *Barro. palestre tradit. in l. mandat. ff. de requi. res. in l. defensionis. C. de iur. ff. lib. 10.*

Descriptio, subnotatio, adscriptio, cognitio, disputationis rationum, instrumentorumque, differunt. Describimus eas quorum exemplum accipimus. Subnotamus, cum quasi inuentarium conficimus, l. *fin. C. de bon. aucto. iud. posses. Adscribimusque, quot corpora iustitiamentorum sint, & de quare. Cognoscimus, cum ea legimus, atque relegimus: qui enim rationes recognoscit, veram est eum ipsi cognoscere: sicut qui reddit, datique repetit, petit, *Barol. in Rubric. solut. matrim.* Dispungi rationes, qui data & accepta confert, executique & examinatur. Unde & disputationis, pro diligenti percontatione, & examinatione accipitur, l. *si statu lib. pona. in fi. D. de statu liber.**

DESERERE propriè milicem est, qui relinquunt locum in acie, aut sine comitatu discedunt ex castris. Hinc, desertor, & desertio, de quibus *sap. in lib. ff. Barol. an idem Desero & Derelinquo* significet, execut in l. *qui agros. C. de omni agro deserto.* Deserere accusationem, actionemve dicitur, qui in totum ab accusatione destituit, eamque reliquit, modo sine fraude aduersarii id fecerit, l. 21. *D. de inoffic. testam. l. 10. D. de iudi. l. 6. §. qui iudicij. D. de decur.* Sic deserere vadimonium dicitur, qui se ad vadimonium & conditum diem non sistit. Vide *vas.*

DESERTA promissio, contempta & non obseruata, l. 4. §. 2. *D. si quis cautio. ni.* Questum est, an possit conueniri, ne vlla exceptio in promissione deserta iudici obstandi causa facta obiciatur.

Contemptam vocat Paulus, l. *si duo. D. eodem.*

Desertam causam iureconsulti composita voce Eremodicum vocant, l. *si sine dolo. D. de minoribus. l. cum querebatur. D. indias. folui. item l. properandum. C. de iudi.* Dicitur autem deserta causa, cum altera parte absente fertur sententia. Hinc prouerbiali schemate, Vincere deserta causa, est vincere nullo contrâ pugnante.

DESERTOR miles est (inquit *Modestinus*) qui per prolixum tempus vagatus, reducitur l. *desertorem. §. 3. & l. 4. §. penult. & l. 5. D. de re militar. Ab effectu. Quintilia. lib. 7. cap. 7.*

Desertor accusationis, in priuatis criminibus, punitur arbitrio iudicis, pro qualitate admissi, l. *si quis reperere. §. si felonatus. & l. & in priuatu. D. ad §. O. Turpill.*

DESIDER O, præter notam significationem, notat & deficere. In quo sensu accepit Iuriconsultus, in ritu. *Si libertus, ingenu. esse dic. l. quoties. Siue officium, inquit, desideretur, id est, deficiat in eo, qui debet obsequi & obtemperare.*

Desiderare est in iure aliquid postulare, & (vt vulgo loquimur) requirere, l. *§. solent. D. de tabul. exhib. l. 30. D. de procurat. l. 32. D. de adopt. & alibi sapientissimè. Desiderare interdictum, id est, à Prætorè petere, l. 40. D. de procur. Et, Desiderare præiudicium, l. *ult. D. si libert. ingen. esse dic. ca. Et, Desiderare per interdictum, l. 1. §. 1. D. de venr. inspic. Desiderare actionem, l. si verò plures. §. has actio. D. de iis qui deiec. vel effud. id est, postulare, & requirere, vt innuit verbum ibidem subiectum, quod fecellit Oldendorpius. Hinc**

DESIDERIA, pro libellis supplicibus, postulationibus, & precibus, & (vt nunc pragmaticorum vulgus loquitur) Requisitionibus, l. 4. §. ingressus. & l. 9. §. obseruare *D. de offic. proconsul. l. 1. D. de postu. l. 15. de offic. præsidi. l. 15. D. de in iur. voc. Suet. in August. cap. 53.* Promiscuis salutationibus admittebat & plebem: tanta comitate aduentum desideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod sic sibi libellum porrigere dubitare, quasi elephantro stipem.

DESIDERATI milites, secundum consuetudinem deperdiri, vel qui perierunt: vel secundum rationem, & *Val.*

Ulpianus refert, quod in dano in entium, si

DESIGNATIO
de quo, qui non infam. et

Designatores, inquit, in rebus, ut ellant non facere Celsus pro non non artem ludic sine locus iste hodi pro modien beneficior

gnator sumitur pro e funebribus, designat modo, & que oratione, quam, quæque oratione, Hinc Horat. p. p. s. l.

—um sicut prima rim de corat in dano in

DESIGNATVS

DESINERE ab
tor, cum sit redit in nutrire eius possidet hoc, quod furto p. m. mulier. 13. D. de verb.

Definere, perpetu. nat. l. fin. §. quod inquit

De suis se non incipit, l. 9. de con finire tamē perici quod ad stipulatione

Quamvis se restituitur f uctus ad eum perci mus, etiam si nec cepi

via legatus esset, l. 1. v. s. f. quemadmo. cau

Desit dolo posside

tip. desit habere f. d. l. 1. D. quod legat

DESISTERE

videtur, non qui d. renouacuit in totum

fin. l. 1. D. de minor. b. de negen abst. nec

di anomo influtuerat

S. C. Terp. cum dic agendi, acculindiv

l. 6. ad S. C. Terp. D. mator, qui postint

alterij accusatam du

§. D. de adul.

DESPERATI
audorib. sunt, de qu

Valerium referre, quodd absentium rerum, necdum inuentarum, sit desiderium.

DESIGNATORES, *laiblerat. ff. de hu, qui nos infam. sunt arbitri certaminum.*

Designatores, inquit Vlpian. quos Graeci βολατορες appellant, artem ludicram non facere Celsus probat: quia minitlerium non artem ludicram exerceant. Et sanè locus iste hodie à principe non pro modico beneficio datur, Aliàs Designator sumitur pro eo, qui praest ludis funebribus, designatque quid & quo modo, & quo ordine, quidque sit agendum, quaeque ornamenta sint adhibenda. Hinc Horat. Epist. lib. 1. epist. 2.

Adum sicum prima ca' & rque Designatorem de corat lictoribus attri. ha enim lictorib. atracis stipari incedebant.

DESIGNATIVS, id est, *lectus, l. Barbarius. ff. de offic. prator.*

DESINERE abesse res tunc videtur, cum sit rediit in potestatem, ne amittere eius possessionem possumus ob hoc, quodd furto primum subtrahda est, *l. mulieru. 13. D. de verb. signifi.*

Desinere, perpetuam desinentiam sonat, l. fin. s. quod inquit. ff. de adfig. lib.

DESISSE non videri, quod nec incipit, *l. 96. de condi. & demonst.* Desinere tamen pertinere vsum fructum, quod ad stipulationem, qua cauet fructuarius se restitutum rem, cum vsus & uctus ad eum pertinere desinet accipimus, etiam si nec coeperit pertinere, quāvis legatus esset; *l. 1. in prin. & l. 3. §. 1. D. vj. s. fr. quemadmo. caue.*

Desit dolo possidere, quae sunt Praetoris verba, sic accipere debemus, inquit Vlp. desit habere facultatem restituendi, l. 1. D. quod legator.

DESISTERE à lice contestata is videtur, non qui distulit, sed qui liti renunciauit in totum, *ut ait Vlpian. l. desistisse. D. de minorib.* Desistere enim est de negotio abstinere, quod calumniandi animo instituerat. Desistisse etiam in S. C. Turp. eum dicimus, qui in totum agendi, accusandive animum deposuit, *l. 6. ad S. C. Turp.* Desistisse & is existimatur, qui post intentatum crimen adulterij accusata duxit uxorem, *l. 40. in fi. D. de adul.*

DESPERATI homines, idoneis auctorib. sunt, de quibus nulla est spes.

Nostri interpretes absolute vsurpāt, pro consenscentibus sibi mortem: de quarum bonis, C. & D. tractant vulgari tituli, Azō in Summa.

DESPERATIO, ægritudo sine vlla rerum meliorum expectatione, Cio, *aut. 4. Tuscul. Vide l. vnica. D. de pot. qua lib. dain. conced.*

DESPONDERE, & spondere, hoc differunt: de ponder. qui puellam petit: spondere à quo petitur, *ut ait Donatus in Terentium, in Adelph.*

M. Quin iam virginem

Despondi rei composita est: sunt nuptia. & vide l. 7. & l. mil. 11. §. 7. D. de adul. Pro-

prie ergo filiae pater dicitur spondere: adolefcētis verò despondere. Cio. l. de Orat. 1. Cū adilitatē P. Crassus peteret, Cūq;

maior natu, & iā Consularis Sergius alle-

ctaretur, quodd Crassus filiam C. filio suo despondisset. Aliter tamen videtur Var. lib. 5. sensisse. Qui spondērat filiam, inquit, despondisse dicebatur, quod de sponte eius id est, voluntate exierat: Sic. que vsurpasse videtur Cicer. lib. 1. epist. ad Attic. 1. 90. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris & Terent. in Heaut. de Chremate loquens, aut. 4. sc. 4. At illi ego nec do, nec despondeo, Et pauld post: Egōne cui daturus non sum, ut despondeam? Vide sponsalia.

DESPONSATA, destinata, denominata, idem sunt. *D. de adulter. l. qui pupillam indicauit.*

DESPONSVM, pro destinare posuit M. Cicero in responsis Aruspi.

DESTINARE definire sonat, *l. 94. D. de verb. signi.* Alioquin si cūm destinare genus & modum vellet, non fecit: nihil stipularus videtur. Aliàs est, quod petis attingere & prendere. *Cesar de bello Gall. lib. 7. Nam laqueis falces auctebāt, quas cūm destinauerant, tormenta reducebant.*

DESTINATA, vel parata ad rem aliquam, factum, vel rei qualitatem, non habentur pro absolutis.

Destinatum habere, pro deliberare, apud Tryphon. in fi. l. res tutares. D. de administr. tuto. Pro deputare & assignare Pomp. vsurpauit, in l. quod in rem. de leg. 1. quā fundo Titiano destinaret & pauld post: Cum nostra destinatione fundorum nomina & domus, non natura consti-

spernere, vel abominari, seu non approbare: vel est exarare, vel describere res aliquas, & eas, quales, & quantas sunt, scripto comprehendere, *ut D. l. praele. Hinc*

DETESTATVM, testatione denunciaturum, *l. 39. §. 2. D. de verb. signif. Et DETESTATIO*, est denunciatio facta cum testatione, *ut scribitur l. p. in l. de testat. ff. de verbo. signif. Detestatio etiam, auctore Festo. lib. 14. dicebatur, cum Deus testis in deteriorem partem vocabatur. Invenitur & apud Gellium, Detestatio factorum, lib. 7. c. 27.*

DETEXTA lana dicitur, quum perfecta est, & à textinis instrumentis detrahi potest. *Spiegel.*

DETINERE, pro occupare: atque etiam de eo dici volunt, qui possidet bona fide, *per text. l. apud antiquos. C. de furt.*

DETRAHERE legis, est diminuire, *l. §. D. de adm. le.*

DETRACTOR est nō solum qui detrahit, sed & qui detrahentes audit, *ex merito. 6. q. 1. & c. non solum. 11. q. 3.*

DETRACTARE, est deuitare, fugitare, auersari, & subterfugere, *l. qui cum uno. D. de re milit. Vnde dicitur cum detractatione, vel sine detractatione quispiam abesse, qui occasionem quaesierit, vel non quaesierit, causae ditionis evitandae, in l. si maritus. §. legu Julia. ff. ad legem Iulianam, de adul. Ne quis inter eos referat eum, qui tum sine detractatione Reip. causae abest.*

DETRIMENTVM, à detrītu, quod ea quae trita, minoris pretij. Intrimentum ab eo, quod duo, quae inter se trita, & diminuta. *Varr. lib. 4. ling. Lat. & in cap. 2. de consil.*

DETRUDERE, *l. 4. §. 16. ff. de usufr. cap. pro vi depellere sumitur: Nec de via quis, id est, mero iure depellitur. Hoc verbo utebantur Praetores in interdico, Vnde vi. M. Cise. in Orat. pro A. C. cinnat. tum, inquit, detrudi intelligimus, cui manus afferantur. Necessse est, ait, si ad verbum rem volumus attingere, neminem statui detrufum, qui non adhibita vi, manu demotus, & actus praecipit intelligatur. At Deiectus is est, qui in inferioriorem locum de superiore praecipitatus vel motus est, videm eodem loco dicit.*

Detrudi in monasterium, *s. si quis Epi-*

scopus. 50. distinct.

DETRVSVM, *Imp. in l. quicumque residemus. C. de Episc. & cler. intelligit, quem idonei auctores Exauctorati. Canonistae crebrius Depositiū appellant quibus & detrudi in monasterium, propter illi includi est, poenitentiae, ut aiunt, agendae causa, ob perpetrata crimina, maxime publica, siue, ut ipsi loquuntur notoria, populūque Dei offendentia.*

DETVRBARE, est possessione deificere.

DEVERTICVLVM fluminis, *l. 4. ff. de usufr. Vel si quis, quod in fluminis publici deverticulo solus pluribus annis piscatus sit. Locus erat, in quem fluminis aqua diuerteretur. S. l. 7. ff. de diuers. & temp. praescri. & apud I. R. Concinnum, lib. de Aque ductib.*

DEVESTIRE, feudaliū placitorum conditoribus auferre possessionem est, siue ea prius infeudationis nomine tradita sit, siue quo alio ciuili iure acquisita, *in princi. tit. 7. de nar. feud. Apuleius lib. 3. pro veste exuere usurpauit. Huius contrarium est inuestire, lib. feud. 1. tit. 7. Si princeps inuestierit Capitaneos suos de aliquo feudo, non possit eos deuestire sine culpa, pro quantum possessionem adimere.*

DE VIRGINATA ancilla, *s. final. ff. de offie. praesid. dicitur, cui vitio oblata, virginitas erepta fuit. Eodem verbo usus est Hieronymus, in li. de Monogam. Epist. 25. Et Petronius Arbitr. Cur, ait, non de uirginatur Panichidis nostra.*

DEVOLVI an sit directum, vel obliquum, *disces ex l. 2. & ibi glo. ff. de adi. leg. l. si infanti. C. de iur. delib. Barr. l. Commis. D. de vulg. & pup. subtit.*

DEVOLVTAE res, *l. 1. C. de bon. matern.*

Deuolutum feudum, quasi retro deuolutum.

DEVOTI, qui professi vulgò vacantur. Religiosus & deuotus olim in mala partem solum, scilicet pro dispo, & excreando, at hodie solū in bonam. *Alc. in rub. de ver. signif. Deuoti apud Gallos quidam essent, & quae eorum fuerit conditio, vide apud Casa. sub fin. lib. 3. Comm. de boll. Gall.*

Deuotae gentes, quae olim Romano populo parebant, *l. alligati. C. de ver-*

figal. & commiss.

DEVS appellatur à Græcis *θεός*, ut est *deus*, *θεός* : ita nec eius virtutes, *αρεται* uel *virtutes* mente concipi, lingua scriptivè exprimi possunt. Huius vocis tractationem Theologis relinquo. Deo & iustitia nihil maius est, sine quibus nihil commodè geri potest. *Nouel. de heredib. in princ. Confit. 164.* quam Tiberij esse ibidè admonet. Scrimgerus in Græco exēplari, Benè autem vniuersa geruntur, & competenter, si rei principium fiat deus & amabile Deo. *Nouel. quom. oport. Episcop. 6. sancimus igitur. Confit. 6.* Omnia igitur sunt ita scienda, ne Deo debiti honor detrahatur. *Nouel. ut sine ulla impedimentis, hac igitur Lex ad tuendam. Confit. 94.* Omnes enim legis lationes bonæ ex Deo pendere, ac eò respicere debent: hoc est, Deus sit earum principium simul, & medium, atque finis. *Nouel. de mulierib. fide heret. in prin. Confit. 109.* Execrabilia verba, & iuramenta blāspēma in Deum vltimo supplicio sunt punienda. *Nou. ut qui contra naturam luxuri. 9. in super quia ultra Confit. 77.* Sed enim omnes sunt cohortandi, ut Dei timorem in animo concipiant, & eius implorent benignitatem. *Nouel. ut qui contra naturam luxuriant. in princip. Confit. 77.* Deus solus, & ad imitationem eius Imperator, cum reliquis magistratibus, gubernare potest multas, & vndique perplexas humanarum rerum conditiones, *Nouel. ut omnes proxime. Magistrat. 5. hanc nos legem. Confit. 68.*

ΔΕΥΤΕΡΩΝ *Σει* *Nouel. 146.* sunt ut Hierony. variis in locis interpretatur, traditiones & obseruationes Phariseorum, Iudaica fabulæ, illorum inuentiones: quas Iustin. dicta *Nouel. dāminat*, itēque libris illorum, qui *deuteronia* id est, editio secunda, dicitur, in quo eiusmodi traditiones continentur, interdicit: qui quidem liber in libris Talmud inseri solet.

DEVNX, inquit Varro lib. 4. ling. Lat. à duodecim dempra vncia. Sic duæ partes ex tribus cum quarta, hoc est, vncie vnde cūctis, ut ait Theoph. 8. *Inst. de hered. instit.*

DEXTANS, inquit Varro loco supra citato, dempto sextante. Sic duæ partes ex tribus cum sexta, vncie decem, ut scribit Theoph. ibidem.

DI

ΔΙΑΒΑΤΡΟΙ sunt stationarij cohortales, & officiales præsidum, vel consularium correctorum, Iaco. Cuias. ad l. 1. *C. de cohort. lib. 12.* Alias Diabatra muliebria sunt calceamenta, quorum meminit Varro lib. 6. de ling. Lat. in.

DIACATOCHI, in l. 1. *C. Th. au. de re cuiacio*, ad l. 7. *li. 11. C. de omni agr. def.* sunt possessores, qui canonem debent fisco. Hinc

DIACATOCIA, in l. quicunque. *C. de omni agr. def. lib. 11.* hoc est possessionis les; & titulus.

DIACONVS, id est, minister in ecclesiis; & qui sunt diaconi, nor. in *e. diaco. ni. 93. dist. 11.*

DIACONISSÆ, *Nouel. 3. de cler. ric. Confit.* viduæ anus erant quædam, quibus pauperum, & carcere vinorum cura, & pleraque alia pietatis officia commendabantur: quod etiam fureti conatus est vel Lucianus in Peregrino. Eorum verò ætas definitur *Nouel. 6. circiter 50. annorum*: cum tamen postea *Nouel. 123.* sufficere existimaret annos 40. At l. nulla. *C. de Episcop. & cler. nulla nisi emensis 50. annis*, secundum præceptum Apostoli; ad diaconissarum consortium transferebatur.

DIACONATVS est dignitas, *e. post acceptum. 51. dist.*

DIACOPI, *propter de diaconi* *ley*, in cl. sa, siue incilia, id est, aditus in aggeribus Niliparefacti, per quos in arua influere aqua possit, *l. penult. D. de extraord. crim.* Commata etiam & diaconi, qui in aggeribus sunt.

DIATA in edibus; pro cœnaculis, *l. 13. §. sed si edium. D. de iur. & alibi sepe* Eadem zeta vocatur. In hortis verò habitationem significat, amœnitatis, & voluptatis causa extructam, *l. 43. §. 1. D. de leg. 1. & l. 13. §. fin. ff. de usufruct.* Vide Zeta.

DIATA, hypocausta, *l. 95. §. D. de leg. 3.* **DIETARII** serui, *l. 13. §. idem respondit. D. de instr. leg.* hi zetarij dicuntur, apud Paulum lib. 3. *Sent. tit. 6.* Vide Zetarij. Vide Atrienis, & seruus atrienis.

Dietarij, qui in natibus custodiæ causa præponuntur, *l. 1. §. & sunt quidam. D. hæn. cau. stab.* Alias *vauchanæ* dicuntur.

DI

DIARIVM, quo *pp. ant. 22. Diar. super. l. 1. q. 1. vel libris reliet. no. em. neque vellet. Diar. el.*

DIAS TOLEIS, *triv. & leg. dispende. num. siue instrumentum. et. & diasp. en. disp. ere. fectet accepta & tra. dispendere dicitur. et. Di. Socrata.*

DIATRETVS, *car. porculi celati tornat. et. & est, torio labor. Agat. l. si seruus. Si calli. uetion. Faciendum dedi. prius fregit. dam. ut. Efficitur non nunc. no. v. apud Mart. lib. 1.*

Quantum diare. **DIATRETAR**, *peracti. i. Di. de ex. iao. Possunt etiam Di. quod rotas, pialque liq. caros. nam idipsum §. de. reg. iur. verbum. et. arch. lib. 10. Alij. iac. margaritis & gemmis. rual. modi. iud. est. ex. inquit. vas vinarum, et. grandi. tolli. ceca. i. iureo. Vide Cat. Rhodig.*

DIAVLVVS, duorum. Stadium enim, e. peditum longitudinem. illos mille ducent. di. octo. dolichus. Stad. i. iura. lib. 5. In palæstr. lo. quadrata, siue oblo. di. vi. duorum stad. o. volutionis circuitum. care. d. i. i. i. i. i.

DICA, & iux, iudic. semquandocque pro iur. po. actione. Terent. in. i. quum iocurritum aud. diam. M. C. i. Perrin. nio. dica. Idem cam. po. dices. posuit in. la. c. postera die venit. gekaplia. forriti. die. iudic. in prioribus.

DICIS CAVS, *Varro lib. 5. ling. Lat. 1.*

DIARIVM

DIARIUM, quotidianus victus,
Ulpian. l. 21. D. de supel. lega. Diariis, in
 quit, vel cibariis relictis, neque habita-
 tionem, neque vestiacionem deberi pa-
 lam est.

DIASTOLEIS, l. 4. C. de *rabu.*
scrib. & leg. dispunctores erant ratio-
num siue instrumentorum, διαστέλλειν
enim, & διατίζειν dispungere est, con-
ferre scilicet accepta & expensa quod &
era dispungere dicitur, apud *Apuleium*
de *Deo Socrati*.

DIATRYS calix, genus vide-
tur peculi calati tornatilis; à verbo dia-
trypsis, id est, torno laboro. Iurifcons. ad l.
Aquil. l. si feruus. Si calicem, inquit, diatry-
sum faciendum dedisti, siquidem im-
peritū frerit, damni iniuria tenebitur.
Effertur nonnūquam genere neu-
tro, ut apud Mart. lib. ii. Epigr. 67.

O quantum diasteca valent.

DIATRETARIL qui tornata opera faciunt, *1. D. de excus. art. lib. Cao.* Possunt etiam Diatreharij dici, quod rotas, pilasq; ligneas faciunt, & carros, nam idipsum significat *regy. 1. In de regy. xvij. verbum. Alica. C. de excus. art. lib. 10.* Alij accipiunt eos qui ex margaritis & gemmis calice, perforato: cuiusmodi illud est ex Verrina 6. Erat, inquit, vas vinarium, ex vna gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo. Vide *Cal. Rhodori. lib. 12. c. 26.*

DIAPYLS, duorum stadiorum spa-
rium. Stadium enim, ut Hieronymo placet,
pedes in longitudinem sexcentos habet
diuisus mille ducentos, milliarium sta-
dia octo, dolichus stadia duodecim. Vi-
rrumius libr. 5. In palæstris, inquit, peristy-
lia quadrata, fere oblonga ita sunt faci-
da, uti duorum stadiorum habeant am-
bulationis circuitum, quam Græci vo-
cant διπύλιν.

DICA, *d'ix*, iudiciorum dea & presequendoque pro iure sumitur, & vix pro adione. *Tereni in Phormione*. In quibus iniuriarum audisti mihi scriptam dicam. *M. Cic. Ferrina* 4. Scribitur Hecleio dicā. Idem rāmon *d'ixes* abusiue pro *divexas* posuit in eadem oratione. Id ei postera die venit in mentem, ē lege Rupilia sortiri dicas oportere. *Vide Budæum in orationib.*

DICIS CAVSSA, & Dicis imo,
Varro lib. 8. ling. Lat. antiquis esse locu-

tiones scribit, deductas ab eadem origi-
 ne, qua verbum dico. Atque hinc con-
 cinit Horomanus Dicis causam a recto
 Dex declinatam, vt sit Dex dicis; i. Dico,
 vt iudex iudicis, i. iudico, & iudex iudi-
 cis, ab iudico. Nam si iuncto verbo iu-
 dex, iudice Varro, dicitur is, qui ius
 dicit: verisimile est voce simpliciter simili-
 ter eum, qui dicit dicam, appellatum. Quin-
 cula manipuli Caesaresides eadem diceret-
 ur diex, peripicuam est dix fuisse sin-
 gularis numeri, vt iudex, iudex. Solum-
 patet dicis nomen indeclinabile esse vlti-
 ve affatum, sponte, nequam, ergo, & hu-
 iusmodi. Dicis causa autem nihil aliud
 est, quam leuitur, defusio, & vt cun-
 que, Graecis ἀποκατάστασις, & ἀποκατάστασις
 ἀποκατάστασις. i. d. de excusatione. vt dicitur
 ἀποκατάστασις διατριβή, & cetera; est, vt vult Tur-
 nebus, ab his, qui vt religione defungan-
 tur, vt cunq; facimus, cum simulata o-
 lim in ea pro veris haberentur, & qua-
 liacunque fere pro optimis dicarentur:
 vltique dictum, tanquam dicationis cau-
 sa. Qui igitur ad dolum regendum colo-
 re quæsit, magis quam ex animo ali-
 quid agit, quo se fecisse dicere possit,
 quod fas non nolet, quique apud iurif-
 conf. lusorie, perfusorie, translatitè, de-
 funditorie munere fungit, aut quid agere
 dicitur, is apud venustiores. Dicis imo, &
 Dicis causa facere dicebatur. Illius ex-
 plan non suppetunt, huius plurima. Varro
 eod. lib. Dicis causa fiebat quædā, neq;
 item f. & neque dicta semper. Cicer. in
 Orat. pro Murena: Sed anne tu, dicis cau-
 sa, vindicare is? Sed in Verrem. Artagatho
 imperat vt aliquid illis, quorum argentum
 fuerat, nummorum dicis causa daret.
 Sicut l. s. d. ad Syll. l. p. l. Excusantur serui
 qui auxilium tul- runt sine dolo malo:
 nam si finxerit quis auxilium ferre, vel
 dicis gratia tulit, nihil hoc commentum
 illi proderit. Dicis gratia ibi exponit Ho-
 romanus, propter eum qui aderat, ac dice-
 re poterat seruum conatum esse suum
 dominum defendere. Sicut Gaius l. a. d.
 Commod. & Plin. l. i. c. ap. l. In Lexico B.
 Germani ad vrb. vertitur, id est, viuius
 solemnitas obferuatores. vt dicitur in l. i. c. ap. l.

DICERE significat adfirmare, l. 18.
ff. de adil. edicto. Ceterum, quod venditor
dicit, ut commendet, accipiendum est,
quod ad præstationem adinet, quanti

neque dictum, neque promissum, l. 1. D. de dolo malo. Cicer. 3. Offic. Sin autem dictum non omne praestandum est, quod dictum non est. Dicere, pro suadere, vel consuleret, c. iam nunc 28. q. 1.

Dicere dotem, in antiquiorum libris, est certis verbis, nulla interrogatione vel stipulatione praecedere, polliceri dotem: cuiusmodi dictione has duntaxat personas, mulierem videlicet debitorumque eius, parentum item virilis sexus obligari olim potuisse scribunt Vlpianus. tit. 6. Gaius lib. 2. c. 9. quibus solis dotis dictione tribui animaduertere est l. fin. C. Theod. de inest. nupt. Terent. Heautontim. act. 5. scena. 1. Hinc dictio dotis, quae a promissione separatur, l. fin. C. Theod. de moribus Vlp. Inst. ii. 6. & 11. Promittere enim dotem, cum stipulatione est.

Dicere inofficiosum testamentum, est arguere & accusare & allegare, quare ex heredari, praeteritisve non debuerit, l. 3. D. de inoffic. test. Item docere se immerentem, & ideo indignae praeritum, vel etiam, exheredatione summatum, l. 5. no. iii. Pro eodem, dicere de inofficioso; apud Scam. Laoc. ff. eo. Qui de inofficioso vult dicere, licet negetur filius, & c. Sic & alibi sapienter. Eodem modo.

Dicere raptum, irritum, falsum testamentum, l. 8. §. si quis. D. de inoff. test. l. 5. D. de test. hared.

Dicere ius, est, cum iudex de iure & ex quo faciendo sententiam fert, ac promulgat. Hinc dicere sententiam existimatur arbiter, cum ea mente quid pronuntiat, ut secundum id discendere litigatores a tota controuersia velit, ut tradit Paulus l. qualem. D. de recep.

Dicere legem est conditionem in contractu apponere: nam lex contractus appellatur pactum in principali negotio appositum. Vlpian. in l. quo tutela. 73. ff. de reg. iur. Nec paciscens, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alij cauere potest. Sic in l. legem. C. de pact. l. 1. C. de pact. conueni.

Dicere multam pro infligere, & irrogare, l. 10. D. de iud. l. 10. D. de cust. reo. vide Multam dicere.

Dicere vindicias, pro dare & adiudicare, l. 2. §. amittum. D. de orig. iur. & apud Livium lib. 3. Inuidit proximus, quod in urbe fuerat, cum iniuste vindiciae dicerentur. At in tit. D. si mens. sal. mod. din.

renunciare dicitur.

DICTIONEM & promissum in venditione separantur. Dictum quod verboretenus pronuntiatum est, nudum; sermone finitur: Promissum verò & ad nudam pollicitationem, & ad sponsonem pertinet, l. 8. l. 19. §. 1. D. de adil. edict.

DICTIONE FACTA, eleganti combinatione dicimus, significantes omnem prorsus rem gestam inter aliquos.

DICTIONE dotis, vide Dicere dotem. Et Dictione testimonij, id est, ius dicendi testimonij: ut factio testamenti, quod suo loco exponitur. Terentius in Phormione:

Seruum hominem causam orare leges non sinunt.

Neque testimonij dictio est.

DICTIONE actionem, Paulus in l. non distinguemus. §. aliud in principio. D. de recep. arbit. eodem sensu, quo Terentius; Impingere dicam, dixit. Idem, in l. si seruus depositum in fin. ff. de nox. action. ludicium dicere vocat. Tranquillus. Intendere formulam dixit: vulgo nuncupamus, Instituire actionem. Vlpian. l. 1. D. de edend. Qua quisque actione agere velit, eam edere debet, ut prouideat sciat reus, virum cedere, aut contendere ultra debeat. Ede re etiam est describere copiam facere, vel in libello complecti, & dare vel dicere. Eum quoque edere, Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstrat quod dicaturus est, vel id dicendo quo uti velit. Porro dictata dicuntur, quae alio praecunte verba scribi consueuerunt: (Barbari pronuntiare ad pennam dicunt) ita & quae natura nobis exipientibus suggerit, dicere dicitur. Testis est Cataneus, doctissimus Grammaticus, qui dicere apud Plinium lib. Epist. 2. exponit, componere, suggerere: indicatque ex libr. 5. Epist. Seneca colligi posse, quod dixerat a dicere. Tum dictata sunt, inquit, quae ludimagister de aliquo auctore pueris tradit interpretamenta, ut perdistant, eademque ipsi post paululum ita reddant, ut tradita sunt: quod & Cataneus Ciceri testimonio probat. Obseruanda autem pulchra metaphora apud Pomponium in l. 2. ff. de orig. iur. §. nouissime. Nam sicut dictari censentur ea, quae non nostro affectu, sed alio praecunte, verba scribimus: ita & quae vicissitudo rerum, volente Deo,

Deo, suggerit, ea excipit, nolentes sequimur. Apud Barbaros dicere computum parum dicitur testator quae pence legat. D. de hared. instur. Vnde legatum scribi dicitur, non ad fin. D. de fals. l. 1. §. aditrius. DICTATOR, de long. Latine, sic Consule dicebatur, cuius omnes essent non conuenit, ut testemur. Iam in Marii. & Lucii ceteri Magistratus potius aspiciunt nomine. Et etiam apud veteres dicebatur, auctore Cataneus, inquit, M. Regulus est dictator, quam Syllaeuorum victorum, luxuriosus delinxis, magister fuit. Epist. 19. Epist. 119. Quam nos dictatorem floribus ita nominari iniquos Magistrum potest, quae id extat in augustinianum est, quod dicitur. Magister equitum. Dictator non a populo creari potest: sed alicuius Dictatorem, dicitur. Dicitur appellationem Senatusconsulti Consules qui erant, reliqui se abdicarent. Senatus nominaret, non amplius quam speciem sine prouocum Consules potest. Consilium creando Ciceri explicat. Ast quibus, discordare cunctator esto, ne amplius a senatu creentur: duo Consules tenerentur, populi magistratus imperium. Quae res, ut in p. 1. §. de iur. iur. §. autem. Deinde dicitur, etiam auctore xpi dicitur.

Deo, suggerit, ea excidimus, & volentes, nolentes sequimur, quia natura dicitur. Apud Barbaros dicere rationem, facere computum dicitur. Dicere etiam dicitur testator quæ testamentarie excipiente legat. *93. D. de leg. 3. l. 9. §. 1. D. de hered. insti.* Vnde distat testatore legatum scribi dicitur, *l. 14. §. item Senatus. ad fin. D. de fals. l. 1. 2. 3. C. de hu qui sibi test. adscribis.*

DICTATOR, ut inquit *Varro lib. 4. de ling. Latin.* sic dictus est, quod à Consule dicebatur. cuius dicto audientes omnes essent non enim à populo in comitiis (ut testatur *Dionys. lib. 5. Plutarch. in Marcel. & Livius lib. 9. 22. & 23.*) ut ceteri Magistratus: sed à Consule capitis auspiciis nocte ac silentio dicebatur. Is etiam apud veteres magister populi dicebatur, auctore *Cicerone in li. de Fin. Rectius*, inquit, Magister populi (is enim est dictator) quam sylla, qui trium pestiferorum vitiis, luxurie, avaritie, crudelitatis magister fuit. *Sic Seneca libri Epistol. 19. Epist. 119.* Præterea notat eum, quem nos dictatorem dicimus, & in historiis ita nominari legimus, apud antiquos Magister populi vocatum: hoc idque id extat in auguralibus libris: testimonium est, quod qui ab illo nominatur. Magister equitum est. *Plutarch.*

Dictator non à populo, aut à patribus creari potest: sed alter Consul, quem vult Dictatorem, dicit, unde quia ita dictus sit, Dictator appellatur. *Dionysius* autem Senatusconsultum factum scribit, ut Consules qui tunc erant, magistratusque reliqui se abdicarent, unusque vir, quem Senatus nominaret, populus scisceretur, haud amplius quam per sex mensium spacium sine provocacione, & maiore quam Consules potestate, imperaret. Causam creandi *Cicero libro de Legibus 3.* sic explicat: Ast quando duellum gravius, discordiæ civium poscunt, Dictator esto, ne amplius sex menses, nisi senatus creurrit: idem iuris quod duo Consules tenero. Ilque autem sinistra dictus, populi Magister esto. *Dionysius* eius imperium *lib. 5.* sic exponit: Οὗτος πρῶτος ἐν τῇ πόλει μόναρχος ἀπὸς εἰρηνοποιίας τε καὶ εἰρήνης, καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους πρεσβυτάτος αὐτοκράτωρ, διότι αὐτὸν τίθηται δικτάτωρ, ἔτι δὲ τῶν ἐλευσίων τῶν καλῶν καὶ διαφόρων, πὶ δέλει, τὰ τε

δικα καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἄλλους, αὐτὸν τίθηται, &c. *Pompon. l. 1. §. 10. ff. de origin. iuri.* Populo deinde aucto, cum crebra orientur bella, & quædam ætiora à finitimis inferrentur: interdum se exigere placuit maioris potestatis magistratum constitui. Itaque Dictatores proditi sunt, à quibus nec provocandus fuit, & quibus etiam capitis animadversio data est. Hunc magistratum, quoniam summam potestatem habebat, non erat fas ultra sextum mensem retinere. Præter superiores causas quibus Dictator creabatur, nimirum rei gerendæ & seditionis sedandæ: invenitur etiam creatus fuisse clavi in petentia figendi causa: de quo *Livius libro 6.* commemorat: item comitiorum habendorum, eodem auctore *lib. 7. & 9.* Quæstionis exercendæ, ut apud eundem *lib. 9.* Ludorum faciendorum, Senatus agendi, feriarum Latinarum: ut passim apud eundem legimus. Tantum autem illius erat imperii, ut eo creato magistratus omnes, præter Trib. pleb. imperio se abdicarent, auctore *Plutarch. in Fabio, & Polyb. lib. 3.* ubi etiam etiam in hoc à Consule differre scribit, apud Consulem duodecim tantum secures præcederent, hunc verò viginti quatuor: præterea illos necesse esse multa referre ad Senatuum huius summum liberumque imperium. Duo verò esse dictatores non poterant, ac ne Dictator quidem sine magistro equitum: auctore *Dionys. lib. 5. & Livius lib. 23.* nisi foret illis tunc cum Minutij magistris equitum imperium cum Fabij dictatoris summa potestate æquatum est, ut refert *Polyb. lib. 3.* Neque extra Romanum agrum, hoc est, Italiam dici poterat, ut *Livius lib. 27.* scribit. Nonnumquam & senatus populum rogari decernebat, ut quem vellet Dictatorem iuberet, qui deinde à Consule diceretur. cuius rei exemplum extat apud *Livium eod. lib. Quin & L. Cornelius Sylla* Dictator à *L. Valerio Flacco* interregge dictus est, auctore *Appiano lib. 1. de bel. civili.* Caium autem *Iulium Cæarem* Senatus Dictatorem creavit, ut *Plutarch.* in eius vita scribit. At olim de patricijs Dictator creabatur, & id lege erat sancitum: nec prius de patricijs creari desinit, quam creari duo cōsules patricij desierunt. *C.* verò *Marcus Rutilius* primus de plebe

non potuisset augeri, & tam grandi gloria diffamari. In malâ verò partem frequentius repetitur usurpatum, pro eo fere, quod est infamare, sive id iure, siue iniuria fiat. Iure, cum dicimus, actionem & sententiam infamare. Iniuria, cum sceleratis aliquis dilacerat famam proximi, ductus ad hoc praece quodam affixit, sicut in l. diffamari. C. de ingen. manu. Nam diffamare, est per diuersas partes famam divulgare, vitiolum facta commemoratione. Hieronymus : Si Origenem, inquit, nunquam secutus fuim, frustra infamare me cupitis. Tacitus: A Nerone probrico carmine diffamatus, contumelia vltum ibat.

DIFFAMATVS quis dicatur, ex-
plicat Barr. noſter. l. ſurpia. D. de leg. 1.

DIFFAMATOR iniustus, delinquit, occidit hominem, furatur nomen, improbo laedit testimonio.

DIFFICILIS questio dicitur, quando res probari non potest, & probatu difficilis est, l. cum hic statut. §. si ambo, D. de donat. int. vir. & ux.

DIFFICILE dicitur quandoque, quod nullo modo fit, 2. quæst. 6. biduum. *ver. sed aduersus* & *gl. fin. de testib. præsentium*. exponit, non de facili, id est nullo modo. Adde quod difficile interdum exponitur, raro, *ut* *D. de legat. 3. l. Scio. & l. hares. mem. s. uxori*. Aliquando difficile, ponitur pro nonquam, 1. quæst. 1. si quis neque, & *ex. principatus, & ibi not.* Aliquando difficile exponitur, id est, laboriosum, *in Authen. Vt hi qui ob se ha. per recusi. §. quantum autem*. Aliquando viz, 67. *distin. c. quantum libet. & ibi not.* Item quandoque difficile & facile intelligitur, *vide de hered. inst. l. seruis*. Difficile hoc est, periculosum, *Hosien. c. requisivit. de sponsalib.* Difficile autem & impossibile propemodum non distant. *Ulpian. famil. erciscund.* Si familiaris erciscunde, inquit, vel communi diuidendo iudicium agatur, & diuisio tam difficilis sit, ut penè impossibile esse videatur. *Felin. in ca. oeclesiæ S. Mariae extra consue. ver. secundum* notab. est.

DIFFICVLTE R facere, est quasi
non facere s. qui obligationes. 22. q. 2.

DIFFICULTAS pro incommo-
datione, apud Paul. in l. 2. § ex hui. D. de
verb. oblig. Sed non facit, inquit, inuti-
lem stipulationem difficultas prestatio-

nis. Difficultas magna, serè fortuito casui æquiparatur, *non dubium in f. D. de le. 3.* Publicas difficultates, probi auctores accipiunt pro penuria rei nummarie.

DIFFIDARE, est feidam, hoc est, bellum indicere, hostem declarare, *ut in voce Feida exponitur. Frideric. lib. Feud.*

2. tit. 9. §. 4. Perpetua dānamus infamia,
diffidamus, atque bannimus. Sic apud
Petrum de vineu libr. epist. 3. c. 85. Penitus
deneges oportunitatem, quam tecum
soliti sunt habere, & diffides eos tanquā
inimicos nostros & imperij. Ponitur et-
iam pro priuatis inimicitias denotare,
quemadmodum docetur in voce Feida,
Necesse enim, postuli Rom. institui.

Notandum autem, populi Rom. introitu
ad amicitias renuntiatum fuisse, & domo
interdictas. *Sueton. in Claudio*: At ne tunc
quidem vitra progressus, quàm vt amicitia
ei renuntiatum, mandatque domo
domesticis vitlonem, si quid fidi accideret.
Tacitus lib. 5. Sed Caesar militibus Senato-
rum licitis, disseruit morem fuisse ma-
iorem, quoties dirimeret amicitias.
interdicere domo eumque finem gra-
tiae imponere. *Ad Conradus 1111.* Imper-
ator in aurea bulla, c. 18. iubet diffidatio-
nem priuatis fieri per triiduum palam ac
testato. Non licere, inquit, pretextu dif-
fidationis quempiam inuadi per incendi-
a, spolia, vel rapinas, nisi diffidatio
per tres dies naturalis ipsi diffidando
personaliter, vel in loco quo habitare
consuevit, publice fuerit intimata: pos-
sique de intimatione eiusmodi per tes-
tes idoneos fieri plena fides. Hinc

DIFFIDATIONEM vulgo vo-
cat denuociationem hostibus fidem,
antè, quàm committatur bellum, que
non minus quàm trium dierum tempus
complecti debeat. *Vnde est titul. de diffi-*
dat. in Lombard. legib.

DIFFINDI dies in xxi. Tabulis dicebatur, cum differri, & alium diem recti iubebatur. *l. 2. §. si quis. D. si quis causi.* Nec tamen propriè idem omnino est differre & diffindere, sed ex diffinitione sequitur dilatio: ideocirò nihil refert differi morbo fontico differri diem, *vel. quæstion. D. de re iudi. an diffindi, vel loco præcitato.* quolo etiam Græci diffisum iudicium, dilatum interpretantur, his verbis: *το διαφενδον τινος διαφενδον* *το διαφενδον τινος διαφενδον*. *Pro* priè autem diffindere diem, est dividere,

insurgere; interrompere iudicij diem, siue tempus illud, quo iudex, aut alteruter ex litigatoribus morbo fontico laborat, demere numero dierum, quibus iudicium fieri, iudiciove fisci oportet, Varro vno loco: *Estare diem meridie diuidere*: quod est partem solido demere de die, alio diffundere: Si non diffunderem, inquit, meo initicio somno meridie. Et in elegantissimo quoque illo Horatii sermone & Trebatij iuriconsulti:

Nihil hinc diffundere possum.

Id est, nihil quidquam deducere ex tua sententia possum. Vide Acronem in illum locum. Hinc

D I F F I S V S dies, id est, prolatus, in l. 27. & l. 33. D. de reperi. qui arb. Sic apud Ulpian. l. 2. §. 2. D. si quis caus. ubi tamen Bud. item & Horom. Diffusum legi volunt, ut ea forma dicatur dies diffusus, qua vinum diffusum, quod ex dolio in aliud vas transfunditur. Hinc, apud A. Gellium lib. 14. cap. 4.

D I F F I S I O N E S, id est, prorogationes, & dilationes.

D I F F U N D V N T V R vina propriè, quæ posteaquam defæcata sunt, in dolis conduntur, transfusanturque. Iulianus, cum queritur, de leg. 3. Nam si vina diffudisset, habiturus usus. Item Proculus de Treb. & vin. leg. Cum vinum, inquit, quod in amphoris, aut cadis diffusum est.

D I F F V S A, in diuersis diuissique locis sita, & constituta, & posita. l. de cetero. 24. D. de admin. iur. Quotiesque vel diffusa negotia sunt, aut dignitas, vel ætas, aut valetudo tutoris id postulet. Sic l. testamentum. C. de excus. iur. Sed propter latè diffusum patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat. Id est, in diuersis locis constitutum.

D I G E S T A, libros 50. quibus omne ius vetos collectum est, adpellat Iustinianus A. qui omnes disputationes, & decisiones legitimas in se habent, l. 2. Cod. de ver. ius. enuel. Ea autem in septem partes digesti. Horum methodum confirmat I. Drosius in Methodo iuris vniuersi. Equidem à methodo Q. Mutij, de qua M. Cicero in libris de Oratore, discedere non ausim, atque ita tradendum ius, idque facilius adfirmo. Porro quibus notis Digestorum libri significarentur,

ex Eustathio Græco interprete, in lib. 1. de iur. dicitur, si enim in hunc modum Digestorum loca præcidit, eis sicut ipse dicitur. 7. vnde nec immerito iuriconsultissimi nostri temporis maiusculo elemento D. Digestorum libros significant. Rectè. Vulgus interpretum geminis ff. notat. Vnde autem error ille ridiculus dimanarit, docere nituntur And. Alciatus lib. 3. Dispunct. ca. 16. & Iac. Corasius præceptor meus in Miscellaneis.

D I G I T V S, Apud Iuriconsultum in l. iusiu de seruis. rustic. præd. Do concedoque tibi digitum aquæ. Modulus est aquarius siue fistula digitaria, per quem aquæ fluxus diuiduntur, perinde ac parietum prominentia per pedes diuidi solent, l. si quando. D. si seruit. vendic. Nebriss. aut. Digitus aquæ, sextadecima pars pedis, vncia verò duodecima. Est autem pars minima agrestium mensurarum, inde vncia habet digitos tres, ut est in l. variat. aut.

Digitum tollere, apud Cicero. lib. 1. in Verrem: Ille verò non procrastinat, locare incipit, non proscripta atque prædita die, alienissimo tempore, iudis, iplis Romanis, foro ornato. itaque renunciat Rabonius illam decisionem tutoribus, accurrunt tamen ad tempus tutores, digitum tollit Ianius patruus: isti color immutatur est: vultus, oratio, mens denique excidit, quid ageret cepit cogitare. Si res abiret ab eo mancipio, &c. Signum est assentientis & acceptantis locationem quæ proponeretur. Solebant enim veteres templi deam, via verbis, vestigalia certo pretio propositis, cullebet de populo, qui modò antè prædibus & prædiis cauisset, publice elocare: idque, ut ex Cicero. lib. de legibus iudicate est, per Censores fi. bat, qui deinde præfinito tempore locationis exadò, diligenter perspicere solebant & rationem exigere, an vel templa facta recta essent, vel via, ita uti cõuenerat, muniat: quam etiam curam, iis impeditis, vel non electis, Consules aut Prætores habuisse videntur. Qui igitur auctorem se locationis esse profiteretur, & hanc vel illam ædem tuendam suscipere veller, digitum tollebat, eaque manus significatione conducere se & redimere id opus ostendebat.

Digitum

Digitum proferre, p
 6. n. apud Cicero. in Orat.
 aliquid velle dicere vel
 equat. C. nimis illa
 ca. te potentia,
 quæ: quid agat quæ
 ta nati em, quæ de
 litas, non habet. unde E
 1. 1. N. V. S. esse: f
 renti gratia aurei di
 gnos vales. 1. 2. 3. 4. ex
 1. de dicitur. inter vtrum
 1. 1. D. ad leg. Falcid.
 Dignum §. al. p
 hoc est secundum legem
 DIGITAS, h
 per nentia speculiter
 g. de reſcio impensia
 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

extrahere negotium. Oppo. Iudicium statim explicare, l. de bonis in prin. & s. u. demum ff. de Carbo. edit. non pœne festinatione, sed præveniendi periculi causa propterea licet, l. si quis filio § quid tamen. D. de iniust. rupt. irrur. factio testam.

DILATORIA exceptio est, quæ differtationem, Ulpian. l. 2. D. de except. & præscrip.

DILEMMA, argumentum utrinque adversarium capiens, M. Fabio Quintiliano.

DILIGENS iuris Civilis, l. 17. ff. de iur. patron. & l. 1. Declamar. 262.

DILIGENTIA culpæ opponitur, ut liquet ex l. 68. D. de contrah. emp. ubi diligentiam præstare Proculus interpretatur ut culpa absit. Verum ex adiuncto verbo augetur, & intenditur vel minuitur eius significatio diligentia. Interdum exacta, interdum ea, quam suis rebus quis adhibet, l. 24. §. si maritus. D. sol. mar. Diligentia exacte meminit Paul. lib. 3. Sententiar. 4. Horum. Diligentiam triplicem describit. Aut enim, inquit, infima est, aut mediocri, aut summa. Infima è regione respondet lata culpa: mediocri culpa levis: summa culpa leuissima. Vide culpa.

Diligentia pars est cavere damni infecti ædium nomine, quarum custodia debetur, l. 38. D. de actio. emp.

DILIGENTER adverbium accipi debet pro subiecta materia, apud Corsetum in singul. in litera D.

DIMIDIAM operam præstitisse intelligendus non est, qui à meridie ad occasum opus facit, arg. l. 2. D. de verbo. si gnificat.

DIMINVERE, vol. ut in Pandect. Florent. deminere, aliquando mutare significat, D. & Instiut. de capit. deminuit.

DIMINUTVM intelligitur, quod usu captum est, l. deperditum. D. de per. hered.

Dimitti anni dicuntur, l. 3. D. de minorib. ex lege Iulia & Papia: cum beneficio liberorum minoribus viginti quinque annis ad honores obtinendos dimittebantur. nam minores xxv. ann. ad honores non admittebantur: ideoque qui habebant quinque liberos, anno xx. admittebantur. qui tres anno xxii.

DIMITTO, pro relinquo, ad vltimas voluntates pertinet, Auth. de Solef.

ria. § si quis vni sanctorum. Dimittere verbi latissime patet significatio. Dimittere etiam dicitur creditores, qui satisfecit, & eis sinit, l. 16. D. qui per. in pign. hab. l. 38. D. de leg. 3. Sic l. ait Prætor. 10. D. qui in fraud. cred. Ceterum si creditores dimisit, & alios fortitus: siquidem dimissis prioribus, quos fraudare voluit. Dimittere est mittere, l. vi agent. C. de ext. su publico, lib. 12. Dimittere est omnino liberare. & ut Galli loquuntur quitare & delibrare, hereditur. 11. 7. D. de diuers. reg. iur. anteq. Vnde Dimissos adpelles omnino absolutos.

DIMITTENDI FORMULAE IUDICI.

DIXIT, cum iam satis fluxisset verborum, hanc sibi necessitatem finiendæ orationis imponebant veteres: quod etiam ab utraque parte oratione consumpta, ut in consilium dimitterentur, Prætor soleret pronuntiare, DIXERVNT. Asconius in 2. Verrinam. Aut etiam hoc pacto, ACTVM EST, ILICE, quod à præcone pronuntiabatur. At formula dimittendi Senatus, hac est: NIHIL VOS MORAMVR P. C. I. Capitolin. in M. Ant. Philoso.

DIMISSVM accipere debemus militem caligatum, vel si quis alius utque ad centurionem, vel præfectum cohortis, vel alæ, vel legionis dimissus est, l. quod ait. D. de iis qui not. infam.

DIMISSORIAE licet dicuntur, quæ vulgò dicuntur Apostoli. Dimissoriae autem dictæ, quod per eas causa ad eum, qui appellatur est dimittitur, l. dimissoria. 106. D. de verb. sign. l. vni. D. de libel. dimiss.

DINVMIVM appellatur vestigal à præstationis qualitate, & modo, l. vni. C. de Alexandrina primar.

DINVS Mugellanus ius Civile Bononiæ professus est circiter an. 1300, variorum in ius Civile & regulis iuri. Pothirij commentarios edidit, in quibus doctri- nę puritatem cum primis secutus videtur.

DIPLUMATIS, moderator, gubernator. Sic apud Ciceronem qui procuratorem, & quasi dispensationem regiam suscepit. Cicero pro Rabirio Posthumo: At Diacetes fuit regius, & quidem in custodia etiam fuit regia, & vita eius oblata pœne est. Ibidem: Id autem facere non poterat,

erat, nisi Diacetes
ratur, qui à regis
Vnde

D. OECET
C. de episcop. quæ ep.

DIOCESES
mittere tribus mi-

anciarum, quæ in
præf. deo præcono
negantur, l. vni. C.

Vindof. de collatio.
Præfectoria Prætoris
quonque erant Dia-

pūs, Afiana, Pontic
Diacetes aliquan-

rum, quandoque
am. 61. dist. pleur

gildat etiam in auih
interdum dist. cum

præf. præto. Afr. te
cuius civitatis pon-

fel cap. Redulphus. v
refectus, an. 1101.

ur, ubi est Episcopus
re 16. q. 1.

DIOECESAS
bet dom cilium in

florum, §. m. u. de
de Bortol. in consi-

meriti.
Diacetani locori-

corum superiores,
prelat. Archiepiscop.

celanus, sed episcop.

DIPLOMA T
tera parentes app

figillo authenticas
plena, que cursorib.

re et vi equis dis
publicis, l. continuu.

exp. l. tot qui. §. tit.

fel vel falso diplo-

ma, vias commena
Terentianus in apole-

lurico. A Plauto in
phum appellatur.

Diplomata ad as
complicata, & lino

que, oulet à Roma
vulgò Bullas dicunt

vocantur. Dicuntur
tatem, quibus alien

landatur, l. 27. §.
Ante. De diplom.

dictio cuius te flagi

perat, nisi diacetes: hoc enim nomine
vitur, qui à rege esset constitutus.
Vnde

DI OECETÆ ergasticorum, in l. 5.
E. de episc. ind. qui operarii præsumt.

DIOECESSES accipimus pro ad-
ministrationibus multarum simul pro-
vinciarum, quæ in unum coactæ per
prefectos prætorios, et eorum vicarios
regebantur, *l. vnic. C. de om. iudices. l. 3. C.
Theod. de collatio. equorum.* veluti sup-
ræfectoria Prætoriana Africa Orientis
quinque erant Dioceses: Oriens, Ægy-
ptus, Asia, Pontica, et Thracia.

Diœcesis aliquando significat territorium, quandoque ciuitatem, *cap. sacro-
rum. 63. diff. plerunque patriarcharum.
s. illud etiam. in auct. quomod. oport. Episco-
linterum districtum. in rubri. C. de offic.
praefect. prato. Afr. sæpe pro districtu ali-
cuius ciuitatis ponitur, & de hoc vide
Fel. cap. Redulphur. vers. prima conclusio de
rescrip. in antiq. Diœcesis quæque dicitur,
ubi est Episcopus, *cap. cum prouincia-
te. 16. q. 1.**

DIOECESANVS dicitur, qui ha-
bet domicilium in diœcesi, *gloss. in c.*
statutum. §. multi de rescriptis lib. 6. & vi-
de Bartol. in consi. incip. ciuitati Cam-
merini.

Dioecetani locorum, sunt Episcopi, & eorum superiores, *cl. unia. de suppl. negl. prel.* Archiepiscopus tamen non est dioecetanus, sed episcopus, *cl. in apib. 7. q. 1.*

DIPLOMATA alijs sunt, quas li-
geras parentis appellamus, à principal
figillo authenticas: quæ cum alijs, rum
plerumque curforibus dabantur, vt lice-
reus vi ei quæ dispositus, & vehiculi
publicis, continuis, & cunctis. ff. de verb
oblig. l. eos qui, s. vlt. D. ad legem Cornel.
fal. Vt falso diplomate, inquit, Modesti-
nus, vias commeatit. Plurarch. in Galba
Terullianus in apologetico. Plin. epist. penul-
tim. lib. v. A Plauto in Captiueis synta-
gram appellatur.

Diplomata alijs appellantur chartulæ complicatæ, & lino traictæ, ob signatæque, quales à Romano Pontifice dadas, vulgò Bullas dicunt: Latine codicillos vocamus. Dicuntur & literæ magistratuum, quibus alicunde exeundi potestas datur, l. 27. §. 2. D. de fals. Cicerò ad Attic. De diplomate admirari, quasi nescio cuius te flagitij in simulari. Ego

aurum, qui scripseras te proficisci cogitare (erentum audieram nemini aliter dicere) eo te habere censebam, & quia pueris diploma fumpseras, id est, literas à magistrali aliquo, quibus tibi ex pueris M. & Q. Ciceronum filiis ex Italia descendendi potestas daretur. Ducitur autem diploma *ἡντινὸν ἰσχυρὸν* est, duplicari. Vnde codicillaris potestas quæ à principe confertur datis diplomatibus vel codicillis, *ἀδμοστράντες, in prin. P. de excusur.* Administrantes, inquit Hermodieniani, res principum, ex indulgentia eorum, licet citra codicillos, à tutela, ita quæ cura tempore administrationis delata, excusantur.

DIRECTVM variè accipitur: propriè tamen in iure id est, quod simplex est, atque ita per se constans, vt aliud non adiectur: sicque obliquo opponitur, & ita directà verba, quæ & ciuilia, & imperatiua dicuntur, quibus recta hæreditas, legatum, libertas relinquenda, l. 3. *Commun. de leg. 1. to. & de manu. testa.* His aduersarij Verba precaria, quæ & infusa dicuntur, & precariæ, non imperatiuè concipiuntur. Hinc Directa institutio, & precaria opponuntur, *leg. 19. D. de milit. testa.* Hinc &

Dirẽtũm, & per fideicommissũm adu-
erſa sunt. l. 16. C. de fideicommissis. Dirẽtũ
(inquit Imperator) de sing. reb. per fid.) liber-
tas tunc dari videtur, cum non ab aliq-
seruo manumitti rogat, sed velut ex
suo testamento libertatem ei compete-
re vult. Fideicommissaria enim desce-
xisse videtur, at testatore ad legatarium,
& a legatario in liberũ. Sicque sumitur,
l. 1. ff. si quis omni causa test. l. 40. D. de
manum. test. & alibi. Et, Dirẽtũ substitutio-
nes, l. 1. C. de impub.

Directio actio dicitur, quæ ex directo iure, & lege ipsa, quæ comparatur esse, contrahitur, ex quo agitur, datur. Civilis autem accipitur, & Prætorie opponitur, 126. §. item si ex pluribus. & §. si u. quæ. D. de noxal. Ergo Directæ actiones intelliguntur, quæ ex negotio principaliter competunt: unde & principales appellantur, l. 17. §. 1. D. de commod. quorum scilicet formulam is qui agit, directæ ac simpliciter ex verbis legis usurpare potest. Sic

Directio vindicare, l. 55. C. de donat. An-
ter unum.

DIRECTIO actionem concipere, l. 45. D. solu. mar.

DIRECTIO agi cum eo, cum quo, vel cuius iussu negotium contractum est cum alio, id est, re, non de peculio, l. 3. §. si filiofam. ff. commo. l. si. D. pro socio.

DIRECTUM iudicium, l. 3. §. ibidem. & l. 27. D. ad exhib. ratione preparatorie actionis dicitur, & significat principale iudicium, veluti rei vindicationem, ad quam, re exhibita, gradus fieri solet.

DIRECTA iudicia, seu recta, contrariis opponuntur, l. 18. §. possunt ff. commo.

DIREKTUM dominium significatur, cum profertur absolute, l. 1. §. primo. ff. si ager. veltig. vel amph. cum ibidem not. l. si maius. §. eadem. de except. rei iud. l. minor. §. 1. de euit.

DIRECTARIJ, vide suprà **Derektarij**.

DIRIMERE, proprie componere est inter se concertantes. Iurisco. pro dissoluere, separare, usurpant. Paul. de re pud. l. 1. Dirimitur matrimonium morte, diuortio, captiuitate.

DISCEDERE a persona, id est, immutare personam, Modest. de usufr. l. Tutio. V usufructus inuititur legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo a persona sua discedere incipit.

DISCEDERE in diuersa, est in Senatu diuersa censere.

DISCEDERE a consuetudine Ciceroni, in desuetudinem abire Iurisco.

DISCESSIO fiebat, cum duabus dictis sententiis, is magistratus, qui Senatuum coegerat, Patres conscriptos iubebat surgeri, & in hanc, aut in illam sententiam transire, his verbis: Qui hæc sententiis, ire in hanc partem: qui alia omnia, in illam. Hinc facere discessionem apud Cicer. lib. 1. Epist. ad Lentul. Intendere cepit ante se oportere discessionem fieri facere, quam Consul. Sic Phil. 4. & §. Suetonius in Tiberio, c. 31.

DISCEPTARE, frequentarium est a Dissipare, is, ire. Si quidem actionum remediis, quibus homines inter se disceptant apud iudicem, unusquisque ius suum retinet, velut sæpe ab aliquo distinctum. Inde separari lites, pulchra metaphora dicitur, hoc est, dirimi, tolli e medio, tribuendovnicuique quod suum est, ex iustitiæ præscripto.

Disceptare, idem re ipsa significat

quod disputare, hoc est, agitare aliquam rem in omnem partem, quod magis tandem verum cognoscatur. l. cum clericis C. de episc. & cler. Disceptare etiam pro arbitrari, iudicare, cap. form. extr. de verb. sign. Inde

DISCEPTATOR, qui litem & controuersiam dirimit: & componit, iudex vel arbiter. Cicer. in Partit. Nam aut auscultator est modò qui audit: aut disceptator, id est, rei, sententiaque moderator. Alpius l. 3. §. 1. D. de arbi. Quoniam non deberet decipi, qui cum quasi virum bonum disceptatorem inter se elegerunt. Hinc

DISCEPTATIO, contentio, controuersia, l. Resennius. D. de nego. gest. & Cicer. 1. de Diuin. Cum quibus omnis ferè nobis disceptatio, contentioque est.

DISCIDIVM, & Dissidium, pro diuortio, & repudio, l. 8. ff. de cap. & poss. l. 1. §. fin. D. de adul. & apud Abatiam. l. 10. Epigram.

DISCIPLINA publ. cap. l. 1. D. de offe. præf. prætor. & Communis. l. 8. D. de re milit. & militaris. l. penultim. D. de feriis. & Castrorum, l. 19. §. filius. D. de capriuit. & Spectaculorum, l. 1. §. quies. D. de offe. præf. urb. Disciplinæ traditus seruus, l. 78. D. de legat. 3. qui datus est instituendus. Disciplina Papiæ est rerum quarumcunque scientia, l. Archidiacon. 1. distinctio. cap. consuetudo. in verbis, Disciplina.

DISCIPLINÆ quales sunt in scholis, instituti, tales sunt postea magistratus, tales iudices, tales causidici. Nunquam igitur recte ius exercetur in foro, nisi rectè tradatur in scholis, id est, certa, & compendiosa ratione.

DISCRETIO, differentia, l. fin. in princip. C. de sacr. san. eccle.

DISCRETVM, distinctum, l. discretus. C. qui testat. fac. poss.

DISCVS, orbis argenteus. Disci duo apud Iurisco. r. Depositi. l. 26. §. si. Iulius Pollux dicit esse vas lacum ad portās das carnes aptum.

DISCVTERE matrimonium, apud Paulum in l. 2. de dona. inter vir. & ux. pro dist. arbare, dissoluere.

DISCVSSO periculo, pro sublato, apud Papi. in l. nihil. D. de nau. san.

DISCVSORES sunt veluti cognitores, & disceptatores rationum fiscalium

scilicet ob aliter
et sic. l. 1. de casu
Dacullos, inspecto
et in mari. l. 1. de
DISCVSSIO

et apud Firmic
et apud Firmic

DISERTIO
et monitorum inter c
sed vides, num legen
tione, vt contortione

DISYUNCTIO
pellantur, quare, ne
lone ad eis, quibus
legari est. Hinc

DISYUNCTIO
quod duob. separat
nihil scilicet est, §. si
quis. l. 1. de casu
D. de iure accese. vel
lego: Manio Dauo
reconuentione vocat

Quoniam te conu
dem & linguæ ieno
ro. q. intelligenti
nam vnus eius scien
nem inter illos, de

DISYUNCTIO
iunctum relinquere
nationis relinquatur
leg. ced.

DISYUNCTIO
disiuncta cond
ditione. concupitur
DISYUNCTIO

cum dicimus: Ave
rum posito altero
rum: item sublat
tollit alterum. l. 1. §. 4

DISYUNCTIO
dane veteres Iurisco
test nostra altera
fac: eis signis

DISYUNCTIO
personarum, §. si
DISORTIO

curtur diuisionis p
construit.

DISPEND
in d. inuendo sol
DISPENSATIO

et, quoniam san
cuique administ
6. D. de solut. N
Quoniam lib. 6. cap. 4
Infi. de manlat. di

capit Pomponius in l. 2. D. de orig. iur. pro applicatione legum ad commoditatem rei publicae. cuius negotia in foro tractari solent. Dicimus enim in foro disputare, sicut, Vti foro, Deseruire foro. Disputaciones autem moderate exercitij vice adhiberi debent, more veteris scholae Socraticae: Sic enim obseruabatur, vt cum alter dixisset quod veller, alter contradiceret modeste: in hoc tantum differentes, quo magis inuestigaretur veritas & diuersa simul collata, facilius intelligerentur. At Disputatio doctorum immodica quantum noceat, ex ipso vsu forensi colligere licet: cum non ob aliam causam lites fiant immortales, quam quod quilibet causidicus calumniæ suæ patrocinium facile adsequitur ex repugnantibus eorum sententiis. Vnde Speculat. in tit. de excep. §. viso quando excepri. refert, Vbertum dicere solitum fuisse: Non est bonus aduocatus, qui patitur intra decem annos litem contestari cum tutore vel curatore. O impudens verbum!

DISQUISITIONEM vocabat antiqui iudicium per opiniones (vt nunc loquimur) eum opinionem vel sententiam omnes rogantur. Bud. in l. poster. de orig. iur.

DISSIDIVM, vide suprà Dissidium.

DISSIMVLARE, pro connivere, in l. diuis de offi. presid. aliter dixit Paulus, Dissimulare de sua conditione, in l. 4. quibus ad libert. proclam. non lic.

DISSIPARE ædificium, pro disturbare & demoliri l. 3. §. pen. D. de incendio ruina.

DISSOLVTA negligentia, l. 29. D. mand. quæ aliis supina, & lata, Cicero Dissolutum hominem in re fam. liari vocat negligentem, & parum circumspexitum, sollicitamque patrem familiam.

DISSOLVI navis dicitur, cum tahole resiguntur, & resoluuntur, l. 38. D. de leg. 3. l. 83. §. sacrum. D. de verb. obli. Et Dissolui ornamentum, l. 10. §. si massa. D. quibus modis usufr. amitta.

DISSORS, dissimilis fortis, August. in Grammat.

DISTRAHERE, pro eo, quod est vendere, aut auctioni exponere, sumitur ab Vipia l. si uni. de transact. Si uni,

inquit, pluribusve fundus fuerit distrahus, l. si ita. D. de contrah. empt. Origo vocabuli ex auctionibus nata est, in quibus res propriè diuendi & distrahi dicuntur, quia non vni addicuntur, sed pluribus vria in locares emptas asportantibus. Hinc

Distrahare societatem, l. 63. D. pro socio. matrimonium, l. 2. D. de diuort. negotium, l. 4. §. u. quoque. D. de oblig. & act. pro dissoluere, & collere.

Distrahare controuersias, hoc est, dirimere, & decidere. Cicero pro Casina: Omnia iudicia, aut distrahendarum controuersiarum, aut puniendorum maleficiorum causa reperta esse. Eodem verbo in eundem sensum vritur Suet. in Iulio, cap. 78.

Distrahare rationes, id est, intorquere, conturbare, auertere. Hinc Actio distrahendis rationibus, quæ hæredibus dabatur ex lege XII Tab. contra tutores, finita tutela, in duplum, qui in gerenda tutela pecuniam pupillarem interceperant, vel quam aliam rem pupilli abstulerant, auerterant, subriperant, hæc ferè formula: Quod ex rationibus tutelæ pupillo abest.

DISTRACTIO, interuectio, conturbatio, cum res pupilli auerterit vel aufertur, l. tutor. D. de liber. leg. Ponitur & pro diuortio, in Arc. de nup. §. imprim. & ibi in glo. D. de diuort. & repud. l. 2. & vbi de C. & D. de distr. pig. & C. de iure delib. l. 1. vide suprà Destringere.

DISTRACTVS, apud Doctores, pro resolutione cuiuscunque contractus ponitur.

DISTRIBVERE, est suum cuique tribuere, l. 1. D. fam. oreis.

DISTRIBVTIO quotidiana potestatis significat id, quod præstatur his, qui horis incertis interfunt diuinis, c. 2. §. 1. de arat. & qual. in Clem. c. vnic. de clerici. non res. lib. 6. & c. licet vobis. de preben.

DISTRIBVTIVA nomina, & eorum vim ponit Bart. l. hoc articulus. ff. de hered. instit.

DISTRICTVS, sue destititio, coercendi potestas, siue iurisditio, quæ magistratui cū imperio mixto intra certæ regionis ac territorij fines cõceditur. Siculus Flaccus: Regionem, inquit, dicimus, intra quarum fines magistratibus ius ditiendi coercendiq. est libera potestas, lib. feud.

lib. feud. l. 1. §. 4. Si curam detinuerit, & habuerit, etc. & lib. 2. vendiderit, distrahi Imperatoris vendere dicitur nomen à Distractio libris pro rat: vti Capitul. Curia Reip. distrah. Interdum pro territorio Florentia triginta milia continebat aptas ad eius septuaginta millia. DISTRICTE p. n. prefectus, sic resles. aliquando significat, ceterisq. religio. DISTIO, à ditto ducitur, potestatem, par. iur.

DIV ponitur pro di. fin. & D. locat. l. c. que ponitur pro tribu. Cass. in glo. Aliquando de in. obli. §. pen. & Dig. de in. iur. §. 1. Aliquando modis, vt ibi no. rio. D. de usufr. l. 1. & l. Aliquando ponitur pro res. ad. §. l. 1. §. largim. do momentum significat. Item quando dicitur de e. de. quæ. quæ. et lib. obli.

Dio Vlpianus inter decennio, l. 16. §. 1.

lib. 1. §. 4. §. seruus. D.

DIVTRVNVM

no possessio, ad decemq. vulgo obtrinit, l.

plurim. l. 10. D. si seruus. l.

cura. D. de leg. & in

nos. pro. Alberici. hoc

quis eile putat longe

videtur idem signifi

§. in. an. for. l. 2. de re mi

DIVERSA illa

gine de corruptione su

lib. eodem tempore. de se

de. curat. de iust. & iur.

DIVERSORI

significat itationem, si

etiam auctor adferunt

lib. feud. i. tit. 5. §. 4. Si quis feudum extra curtem detinuerit, & dominus districtū habuerit, &c. *lib. 2. tit. 5. §. 4.* Qui allodium vendiderit, districtum & iurisdictionem Imperatoris vendere non presumat. Fictum est nomen à Distringēdo, quod in Feudisticis libris pro coarctato sepe sumitur: ut in *Capitul. Caroli Magni*: A ministris Reip. districtis flex solidis componant. Interdum pro territorio usurpatur. *Ans. Florent. hist. part. 3. tit. 20. ca. 8. §. 13.* Civitas Florentia triginta millia hominum in se continebat aptes ad arma, & districtus eius septuaginta millia.

DISTRICTE pro prorsus, omnino, profectus, sic res se habet. *l. 7. §. 5. ff. de minor. aliquando significat præsertim, præfractè, restrictè, religiosè, l. 13. D. de procu.*

DITIO, à ditto ducitur, significat imperium, potestatem. *l. 2. §. capta. ff. de origine iur.*

DIV ponitur pro biennio, *D. de re iud. l. fin. & D. locat. l. cum domini.* Quando que ponitur pro tribus mensib. *13. dist. Lesta. in glo.* Aliquando pro decem. *Inff. de lit. obl. §. pen. & D. qui, & à qui. l. si cum fidei commissariis. §. Aristo.* Ponitur etiam aliis modis, ut ibi no. Aliquando pro triennio. *D. de usus. l. 1. & l. quamvis adversus.* Aliquando ponitur pro anno, *D. de success. edicto. l. 1. §. largius & §. quibus.* Aliquando momentum significat. *C. de acqu. poss. l. 2.* Item quando diu fieri intelligatur, vide *extr. de elect. quia propter. & c. offerri. de libel. obla.*

Diu Vlpianus interpretatur non minus decennio, *l. 16. §. Aristo. D. de fidei. liber. l. 5. §. si servus. D. de acqu. poss.*

DIVURNVM tempus, & Diuturna possessio, ad decennium referuntur, sed, vulgè obtrivuit, *l. 1. D. de aqua, & aq. plu. arcon. l. 10. D. si serv. vind. Vide l. diuturna. D. de leg. & Inff. de iure nar. §. ex non scripto.* Alberici hoc aliquando contrarium esse putat longo tempore, tamen videantur idem significare tempus. *citas §. emanfor. l. 3. de re milis.*

DIVERSA illa dicuntur, quæ origine & corruptione sunt diversa, *l. si mihi eodem tempore. de servit. rusti. prad. l. si domus una. de servi. urba. prad. Bald. in l. ex hoc iure. de iust. & iur.*

DIVERSORIVM, à diuertendo, significat stationem, in quam diuersi generis merces adferuntur, *Acens. in l. 3. D.*

in quibus caus. pig. & resti. Aliis locis accipitur pro hospitio mercenario, in quod nos recipimus. ut ibi comoremur magis, quam habitemus. *Cicero in Catone*: Commorandi enim natura diuersorum nobis, non habitandi dedit.

DIVERTERE, nuncium remittere, Dimittere matrimonium, Repudiare uxorem, Nuncium mittere, Matrimonium solvere, *l. si mulier. D. solu. matrimo.* Si mulier diuerterit, & iudicio de dote contestata reuera fuerit in matrimonium, &c. *Sic l. profpexit. D. qui, & à quibus manum.* Mulier quæ diuertit, omnes omnino servos suos manumittere, vel alienare prohibetur, *& l. si eam dorem. §. si maritus. & §. seq. D. eo. tit.*

DIVORTISSE non videtur, quæ breui reuera est, *l. quicquid. D. de diuers. reg. iur.*

DIVORTIVM, diuersitas mentium, vel quia in diuersas partes itur, *l. inter diuortium. D. de verb. sign. l. 2. D. de iur. nort.* Est autem nomen generale, & de amicitia interrupta dicitur, & inter amantes diuortium est: denique animæ corporisque diuortium est. Proprie tamen est, si vir & vxor separentur. Repudium verò, si sponsus à sponsa dirimatur. Ergo in hoc differunt, teste Paulo, quod repudietur etiam futurum matrimonium potest: non rectè autem sponsa diuertisse dicitur. Confunduntur tamen hæc vocabula. Apud nostros est duplex diuortium, aliud verum, aliud fictum, *l. vir mulieri D. de dona. inter vir. & vxor.* Diuortium autem, seu repudium, olim ex multis, atque non ita gravibus causis fiebat, ut est videre in *l. consensu licitum C. de repud.* Hodie verò non nisi ex causa adulterij diuortium permittitur, *Martha quinto. & capite tertio, de adul. & stupro.* Quod & sancti Episcopi, & iustissimi Cæsares intellexerunt etiam de casibus criminum, quæ maiora sunt, & habentur, minusque tolerabilia maritis omnibus, quam sit omne adulterium, ut si homicida sit, venefica, infidatrix vitæ mariti deprehensa, furas, blasphemata in Deum, & perpetua irritatrix maritis, ac omnino implacabilis. Quæ admodum & inter alias causas à Cæsari-bus Christianissimis enumerantur, præter adulterij crimen, homicidium, veneficium, falsarij crimen, sepulchrorum effractura, sacrilegium, latrocinium, pla-

giurij crimen, & huiusmodi quædā alia, quæ adulterio vel æquiparantur, vel multum excellunt in crimine. Verum adulterij meminit Dominus exempli gratia, ut inde atrociora æstimemus crimina. De quibus tamen Ecclesie iudicio standum est magis, quàm proprio. Atque obiter notandum, primum diuortium factum fuisse, ut scribit Tertullianus in libr. de Monogamia, sexcentis ferè annis post urbem conditam, à sp. quodam Caruilio, viro nobili, quia liberi ex vxore non gignerentur, corporis vitio: quod & retulit Gellius lib. 2. c. 3. quanquam profeccentis, quingentes habeat, corruptè.

DI VORTI A. Isidor. lib. 15. Etymo. ca. vltim. sunt flexus viarum, hoc est, viae in diuersa tendentes. Virgil. libro 9. Anceidos,

Obiiciunt equites sese ad diuortia nosa.

Id est ad viarum flexus, & Lius. l. 44. Eadem diuerticula dici cœpta sunt. Hinc Diuortia aquarum apud Cio. lib. 2. epist. ad Calium. Estque locus, ut ait Paulus, vnde aquæ duas in partes diuisæ incipiunt defluere.

DIVES quis dicatur, ponit Bar. in Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor. Dives non dicitur vxor propter dotem, l. Lucius. §. idem respondit. D. ad municip.

DIUIDERE sententiam, Aconiu. Cum aliquis in dicenda sententia duas pluresve res completitur, si non omnes hæ res probantur, postulat ut diuidat, id est, de singulis rebus referatur sententia: quod pars vna, si v. sum fuerit, repudietur, altera recepta. Cio. pro Milone. Diuisa sententia est, postulante nescio quo (nihil enim necesse est, me omnium flagitia proferre) sic reliqua auctoritas Senatûs empta intercessione sublata est.

DIUIDVVM est, quod diuidi potest in partes aliquo effectu iuris separatas. Individuum est, quod diuidi non potest in partes, quolibet iuris effectu separatas. Hæc descriptio deducitur à causâ finali, seu ab effectu diuisionis. Nam verbum, Diuidere, in hac materia accipitur politice & ciuilitè, ut negotiis hominum deferuiat, scilicet quoties occurrit quæstio, verum aliquid adquiri, vel retineri, vel alienari possit pro parte an verò non nisi totius commercium admittatur: siue quærat de rebus corporalibus, siue de rebus incorporalibus, siue

item de obligatione, vel actione, aut solutione diuidenda, vel non diuidenda. In his enim totum ius consistit, & per consequens totus effectus diuidui & indiuidui, lege final. ff. de leg. l. prima. Digest. de statu hominum iuncto titulo institutione de rebus corporalibus & incorporalibus. & vide l. stipulationes non diuidantur. & l. q. s. C. de ff. de verb. obl. Diuiduum autem Romani legillatores significare solent lras aut similib. verbis: Partium præstationem recipere, l. a. in princip. ff. de verb. oblig. A singulis hæredibus diuisim consequi, pro parte peti admitteri partis executione, l. in executione. ff. eo. tit. Pro parte adquiri: Pro parte retineri: Pro parte remitti, l. pro parte. ff. de seruic. lib. l. vnu ex sociis. ff. de ser. præd. rust. A communione decedere, scilicet rerum particularem, ut in tit. ff. & C. de comuni diuidend. Familiam eriscere, hoc est, hereditatem diuidere, seu rem vniuersitatem, ut in tit. D. & C. famil. et c. Ad significandū verò indiuiduū has appellationes accommodat Iuriconsulti: Partium præstationem non recipere: Nisi totum detur stipulationi. satis non fieri: In solidum teneri, l. a. in princip. & 9. l. de verborum obligat. Ab omnibus hæredibus committi penam: In solidum peccari, ut in l. eadem. §. Car. D. eo. tit. Diuisum non præstari: In solidū agi: Totum dari, l. a. in executione. Ex his, atque id genus alijs appellationibus intelligi potest, quomodo in hac materia sit accipiendum diuiduum & indiuiduum: nempe quod diuidi potest, vel diuidi nō potest in partes iuris effectus separatas.

DIVISIO est vel totius in partes, vel generis in species sistio; ut res, diuis est quæstio, facilius atque certius intelligatur. Diuisionem, ait Accursius §. 1. Institur. de obliga. esse innumerabilis materię breuem compositionem.

Diuisio singulorum ciuium quæ accipi debeat, diffoes ex l. ciuitatibus. 122. D. de legib. 1.

DIVI IVRS. COSS. appellatur Imperatores, qui post obitū in deos relati erant, ea deo tribuere sollemnitate, quam Herodianus lib. 3. describit: postquam & templis construi, ac sacerdotes & sodales creari, & ludi fieri, omnēque diui honores decerni solebant, ut ex Tacito, Sueton. Sparriano, Capitolino videri potest. Papias verò scribit eō diuos vocari,

vocari, quod sint quæ
re in noticiam ad
Cæsarum magis est
eius, diui recte app
D. VI. FRATR

atual. n. col. quæ in
decur. M. Anton. P
lus Verus, primique
m. & Faust. consul

latus, auctore Sparriano
pate. Anton. Aug. lib.

pre. etia. Diuinos a
com. vendicarent Imp

eth, ut diuine domus
Cæsarum domus &

pellentur, ut & alia m
DIVINVM

ius, ut
tum pertinet. Hinc
com. micationem de

n. D. de iur. nup. quod
dem rerum sententia

num exp. n. et. & l. u
num rerum sententia

u. act. & iura. Diui
diuine res sacre & re

inim. a. i. i. de Diu
tar. Vlpianus. l. 1. D. de

inim. a. Gotibus in
fauor. pub. lib. 1. c. 1.

DIVINATIO,
d. o. plur. ve, quæ ut

do voluit: de accusat
da coerendat. Ex ec

nomen exultat H
cum in hoc iudicio tu

terrores, sed de futuro fo

litas acc. faturus quo

litas, coniecturaque in

caratur, eorumque d
diuatio. M. Ipan. l. 15.

hoc in publicis iudici
ribus. Preter el. geba

apote. Paulus in l. 2. ff.

lras. lib. 1. cap. 10. & l.

1. cap. 4.

DIXI. Moris fuit
satis visum esse

um, hanc sub necessi
tationis imponere, v

num, DIAL. quod
parte, oratione consul

luno dimitterentur, v
nuntiare, DIXI

20. prætor, sed præco
camp. lib. 11. Instit. Orat.

vocari, quod fiat quasi cœlestes: quam verbi notationem admittit, & pium, & Christianum magis est. Nā qui iustitiam colunt, diui recte appellantur.

DIVI FRATRES sæpius memorati à Iuriscos. quā huius referri debeat, dicuntur *M. Anton. Philosophus & Aelius Verus*, primique duo Augusti appellati, & Fasti consularibus sic inscripti sunt, auctore *Spartiano*, in *Aelio Vero*. & vide *Anton. August. lib. sing. de excus. super s. prætera*: Diuini autem honoris sibi cum vendicarent Imperatores, eò factū est, ut diuinæ domus & constitutiones, Cæsaris domus & constitutiones appellerent, vt & alia multa.

DIVINVM ius, quod ad dei cultum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit *Modestinus*, *l. r. D. de ritu nupt.* quod vir & vxor eorūdem sacrorum participes essent, *l. q. C. de trim. ex p. hered.* & Iurisprudencia diuinorum rerum scientia definitur, *l. i. D. de iustit. & iure*. Diuini iuris epiam esse dicuntur res sacræ & religiose, *l. r. D. de verum diuisio*. Sic Diuinas res interpretatur *Vlpianus*, *l. i. D. de interd. Quæ de finitio à Gothis interpolata est apud Gaum, lib. Instit. 2. tit. 1.*

DIVINATIO, iudicium est, quod duo pluresve, qui se præponi in accusando volunt: de accusatione sibi deferenda contendunt. Ex eo autem deductum nomen existimat *Horomanus*, quod cum in hoc iudicio iudices non de præterito, sed de futuro stituant, vter sit reus accusaturus (quod totum opinabile est, coniecturæque nititur) diuina e dicantur, eorūque iudicium, opinabilis diuinatio. *Vlpianus*, *l. 15. D. de accusa*. Atque hoc in publicis iudiciis: nam in popularibus Prætor eligebat idoneiorem, vt loquitur *Paulus* in *l. 2. ff. de popul. act.* Vide *Fab. lib. 3. cap. 10. & lib. 7. cap. 4. Gellium lib. 2. cap. 4.*

DIXI. Moris fuit, vt ait *Asconius*, cum satis visum esset si xisse verborum, hanc sibi necessitatem finiendæ orationis imponere, vt dicerent ad vltimum, **DIXI**. quod etiam ab vtriusque parte, oratione consumpta, vt in consilium dimitterentur, præco soletet pronunciare, **DIXERUNT**. Sic legendum non prætor, sed præco, ex *Fabio Quintiliano*, *lib. 11. Instit. Orat.*

DO, DICO, ADDICO. His tribus verbis vniuersa iuridictio Prætoris continetur, quod & *Ouidius* lib. 2. *Fastorum* expressit:

Iste nefastus eris, per quem tria verba solentur.

Fastus eris, per quem lege licebit agi.

Varro lib. 5. de *ling. Lat.* Dies Fasti, per quos Prætoribus omnia verba sine piaculo licet fari: contrarij horum nefasti, per quos dies nefas fari Prætores, **DO**, dico, addico. itaque non potest agi: necesse est enim, aliquo eorum uti verbo, cum lege quid peragitur. Dabat enim iudices, recuperatores, arbitros, iudicia, actiones, exceptiones, possessiones. Dicebatur ius, multam viam in vindictarum libris. Addebatur in cessionibus, bonis controversis, in vindictis, vt restet ex *Hygeno*, *M. Cui. & T. Varro* collegit *Horomanus*.

DO, id est, datum pronuncio, *c. ff. 22. q. 5.*

DO, LEGO, in *l. 1. ff. ad l. Falc. & l. Stichum. D. de statu lib. nihil aliud significant, quā lego.*

DOCTORES legū Magistris appellati scribit *A. Alcibiades*, & de Doctoribus pulchra sententia digna prodidit *Ioan. And.* in *prom. lib. 6. Decret.*

DODRANS duæ partes è tribus cum duodecima valet vncias nouem, vt *Theophilus* scribit, & hereditas. *Instit. de hered. instit. Vario* lib. 4. de *ing. Lat.* Dodrans ab vncia de pro quadrante.

DOGAS, veteres glossæ exponunt, quod quidem dogrum nomen à Græcis caprum videtur, quibus *dogæ*, vel *dogæ*, sunt quæ capacitati alicui parata sunt, & capacitate ipsæ, vel mensuræ: vt in *Aureliano Vopisco*. Facta est ratio dogæ cuparum, nauum, & operum. Dogæ non vas, sed capacitatem significat, atque videtur esse vas, cui nomen simile lingua vernacula Butticulum habemus.

DOFMA in *l. 2. ad D. Sc. Velleian.* Doerum, & Senatusconsultum significat, pro quo *Modestinus*, in *l. 1. ad D. D. de exen. p. quique* dixit.

DOLABRVM, instrumētum, per quod ignis vel damna in tignis recipi quasi dolando abraditur, ne progrediantur, *l. 3. ff. de offi. præf. vigil.* Hinc præfectus vigilum cum dolabris errare dice-

barur, ad diruendas & demoliendas domos, ut ruina aliquarum incendium reprimatur.

DOLARE, in l. ferri. ff. de verb. sign. verbum fabrorum lignariorum, cum ligna aspera complanant.

DOLIV M, cuiuslibet materis vas, cuiusque cuiuslibet capax, quod tandiu vasis vinarius conuenit eratur, quandiu vinum habet, l. 206. ff. de verb. sign. l. dem l. 26. ff. de instr. vel instru. lega. Dolia fictilia, ut plumbea, quibus terra adgelata est, & in his viridaria posita, ad id esse Labeo & Trebatius putant. Et Procul l. 15. ff. de iuris. & vin. dolia in vasis vinariis non esse, ex Trebatij sententia fatetur. Pl. l. 3. ff. de dol. In dolis non puto verum, ut vino legato, & dolia debeantur. maxime si de pressa in cella vinaria fuerint, aut ea sint, quae per magnitudinem difficile mouentur.

DOLARIV M, non locus ubi dolia, sed vas ipsum amplissimum & capacissimum: apud Cuium l. 35. §. pen. ff. de contrah. empt. Et

DOLIARE vinum, l. 1. §. fin. ff. de pretul. & commo. rei vendi. quod adhuc in dolis est, & nouum est, ad discrimen vini diffusi, ut scribit Turne. arg. l. 15. ff. de iuris. vin. & ol. Pater autem ex l. 3. §. 1. & l. cui vinum. & l. vino. 14. & d. 15. & l. seq. eius tractatus. conseruari vina solita in dolis, quae postea diffunderentur, hoc est, transfunderentur in amphoras, cados, vnales Vini Doliaris vendendi legē Caere in lib. de Re rust. c. 1. 8. exponit. Vinū de dolo appellat. Cic. in Bruto: Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolo sibi hauriendum putet? Appellat & vinum de cupa, ut in Pisonem: Panis & vinum à propola, & de cupa. Notandum autem à Plauto vocari annum doliarem, id est, suffarcinatum & praeinguem, tumidumque & obesum. credo de ventre doliarii tumidiore.

DOLON, in l. 57. §. 1. ff. ad leg. Aquil. ut à Bernaldo, & G. Budao emendatum est, flagellum significat, Seruio interprete, intra cuius virgam later pugno: aut secundum Varonem, ingens contus cum ferro breuissimo. Sic dictus dōdō δόλος, id est, à fallendo: quod decipiat ferro, cum speciem habeat ligni. Vt ut etiam hac voce Vlpia. l. 1. §. 2. ff. si quadr. nec enim legendum, dolore, ut antehac, sed dolone. Sueton. in Claudio, cap. 13. Reperti & eque-

stri ordinis duo in publico, cum dolone, ac venatorio cultro. Hefsehius: Δόλον, ait ἑξῆς δὲ δόλος δόλον, quia.

DOLVS malus ratio est vasa, decipiens alium, alio nomine vacans. Dolum autem malum ex xii. Tabu. descendisse Alius in Euanuc. admonuit: Gallus Aquilius apud M. Ciceronem 3. Offe. dolum sic definiēbat: Cum aliud agitur, aliud simulatur: quam Galii definitionem Sulpitius probat, ut apparet ex l. 1. D. de dol. mal. l. 7. §. sed si fraudandi. D. de pass. & Paul. lib. 1. Senen. Hac tamen à Labeone reprehenditur, ut referunt Tribonianus, & collegae l. 1. D. de dolo. Sed hanc Tribonianus non Labeonis reprehensionem esse, quidam in d. l. 1. obseruauerunt. Quod verum est. Nam Aquilij definitio Pauli temporibus obtinebat, ut patet ex tit. 8. l. 1. Senen. Sed quia Triboniani definitio inter Doctores obtinet, ipsum audiamus: Dolum malum, est omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, l. 1. §. dolum malum. D. de dol. mal. Quam definitionem excutiamus. Pro genere ponitur Calliditas, sicut & fallacia, & machinatio. Et aliquando ipsa res in se dolum habet, si quis cum aliter. D. de verb. obligatio. Seruij definitio ob hoc dumtaxat Triboniano non satisfecit, quia simulationem posuit loco generis, cum aliud simulatur, & aliud agitur: quae porro species est doli mali, non genus. Siquidem potest & sine quouis simulatione id agi, ut quis circumueniatur. d. l. 1. §. dolum malum. Ergo rectius per calliditatem, & fallaciam definiri putatur, l. iuris gentium. §. dolo malo. D. de pass. Sequitur in definitione, Ad decipiendum alterum: Atque haec est differentia doli maliproprissima, per quam distat à culpa. Quoties enim ad hoc destinatur calliditas, ut aliter deceptus laedatur contra ius, toties est dolum malum verè admissum. Ideoque scribit Vlpianus in l. 1. in princip. ff. de dolo malo: Qui aliis obsecunt calliditate quadam. Imponitur autem alteri occulte. hoc est, ita ut non intelligat malitiam laedentis, & ne quidem aliquando post acceptum damnum, duobus modis. Aliā enim verborum adulationibus expeditur dolum, & tunc appellatur fallacia, Varoni à fando: alias verò factorum

technis,

adonis, quam machinatur. Virumque proce-
pti corrupti animi malis
plures, nihilque
tunc & gratia. Quo
relit, ut, malitia sua
simpliciter damno
non quod die, homine
esse. Quod igitur occu-
latur, hoc permicio-
pe quod nullum est
lum, quam quod sub a-
non cum proueneri non
habet occidendi successu
per primum, quam eu-
rit, fallacia, machinatio
malis sic interpretat
dolum verum, & dolum
Nath omnis calliditas,
teram contra ius adhibe-
talis. Et omnis dolum
ius, quia non nisi pra-
dictis probari potest.
l. d. dolum. C. de dolo
l. iuris gentium promissio
verbis, Dolo facere ut
l. si procuratorum. ff. de
inquit Vlpianus, facere
est. ibidem, Dolum est
persequi, quod per
mali leuitate dispu-
tatur crimen: cum tri-
ficiari, dolum esse
plene criminum: i
men ceteri non sole-
fieri. Ideoque iuristi
appellant crimen, l. 1.
exig. ff. de dol. mal. l. 1.
de iur. & rariis. d.
in prin. ff. de re mili.
Dolum malum, fallacia
gi solent, l. 45. §. 1. ff.
dum, regu. iur. Et Do-
lum dicitur, l. 7. §. pro
machinatio. l. 36. de ver-
Dolum aliis bonu-
lum bonum veteres
bini, maxime si adue-
pneque qui machina-
fuit. ff. de dolo. Hi
fuerunt.

Dolum autem virtus, quae
Aug. ill. Epist. 29.
verba, quaedam aene-
nia & vicia. Hinc

technis, quam machinationem vocant. Virumque procedit ex recondita corrupti animi malitia, aduersus simpliciores, nihilque mali suspicantes, lucri turp s gratia. Quo circa Vlpianus, Ne vel illis, ait, malitia tua sit lucrosa, vel istius simplicitas damnosa. Experimur enim quotidie, hominem homini sopum esse. Quò igitur occultior est calliditas lædendi, hos peracrior est dolus, nempe quòd nullum est execrabilius malum, quàm quod sub aspectu later. Id enim cum prouideri non possit, facilem habet nocendi successum. Et hinc apparet primum, quàm eleganter Lab. dixerit, Fallacia, machinatio: deinde quàm inutilis sit Interpretis distinctio inter dolum verum, & dolum presumpsum. Nam omnis calliditas, ad lædendum alterum contra ius adhibita, est verè dolus malus. Et omnis dolus malus est presumpsum, quia non nisi presumptione & indicio probari potest. *d. l. 1. §. dolum malum. l. dolum. C. de dolo malo.* Quamobrem Iuriconsulti promiscuè uti solent his verbis, Dolo facere videtur, & Dolus est, *l. si procuratorem. ff. mandati.* Dolo autem, inquit Vlpianus, facere videtur. Et *l. dolus est. ibidem.* Dolus est, ait, si quis nolit persequi, quod persequi potest. Simili leuitate disputant, verùm dolus sit crimen: cum utique non possint inficiari, dolum esse fontem omnium plane criminum: imò sine qua crimen censei non solet. *l. 1. C. ad l. Corn de sic.* Ideoque Iuricons. dolum malum appellant crimen, *l. 1. ff. de fidei. tu. l. item exigis. ff. de dol. mal. l. 1. §. plane si ex dolo. ff. de iur. & rationib. distab. l. omne crimen. in prin. ff. de re mili.*

Dolus malus, fallacia, & fraus coniungi solent, *l. 45. §. 1. ff. pro socio. l. 48. D. de diuers. reg. iur.* Et Dolus callidum consilium dicitur, *l. 7. §. praeor ait. ff. de publ. & machinatio. l. 36. de verb. obl.*

Dolus alius bonus, alius malus. Dolum bonum veteres pro solertia dicebant, maxime si aduersus hostem, latronemve qui machinaretur, *l. 1. §. non fuit. ff. de dolo.* Hinc illud virgilij 2. Æneid.

Dolus an vitium, qui in hoste requirit? August. Epist. 29. Sic Basilus in Proverbia, quòdam aut esse *καλῶς, καὶ ἐν ἀγαθῷ*. Hinc Lucretius Poeta se-

statut dolum bonum esse, quo à medentibus falluntur acri, non autem decipiuntur. Vnde & Festus: Doli, inquit, vocabulo nunc tantum in malis utimur: apud antiquos autem in bonis utebantur: hinc etiam dicimus. Sine dolo malo: nimirum quia solebat dici & bonus. Hinc & illud Sophoclis:

-τα γὰρ δόλην τὴν καὶ δικαίαν καὶ κακὴν ὀνομάζουσιν.

DOLVS MALVS ABERIT, ABERIT, verba generaliter comprehendunt omnem dolum, quicunque in rem aliquam admissus est: ita Vlpianus *l. has verba. 69. ff. de verbo. signif.*

DOLICLAVSULA, pars stipulationis, qua dolum abesse comprehendimus, *l. 22. §. 3. 119. 121. ff. de verb. obl.* Appellatur & illa, quæ actioni de peculio adicitur, *l. 6. ff. de peculio.*

Dolus & fraus an differant, frustra queritur, cum exteat aperta sanctiones, *l. has verba, cui rei. ff. de verborum signif. l. fraudis interpretatio. ff. de regul. iur.* Quicquid enim non est ex bona fide, id necessitò venit ex mala fide. Mala autem fides est dolus & fraus, *l. si ex dolo. C. de rescind. vend.* Sunt tamen qui hoc modo distinguant: Dolum fieri, alterum circumuincendi causa: Fraudem propriè dici, etiam si decipiendi consilium non adfuerit: sed is qui deceptus est, à seipso, vel ex euentu fraudatus sit. Dolum item in faciendo, fraudem in verbis dicunt, à *φραζέσθαι*, quod est loqui. *Alciar. de verb. sig.* Dolum etiam clam, fraudem palam committi volunt. *§. dolo. l. iuriscitium. ff. de pactis.*

Doli mali species sunt: Calumnia, Prauaricatio, Tergiversatio, Cauillatio. Calumniari, est falsa crimina intendere: Prauaricari, vera abscondere: Tergiversari, in vniuersum ab accusatione desistere, in principi. Et *§. 1. ff. ad S. C. Turpilian. l. 1. ff. de prauaricato. l. si caluiter in primi. ff. de verbor. significat.* Cauillari, est falsis disputationibus imponere, Iulianus, Ea, inquit, est natura cauillationis, quem Graeci *καυερίων* appellant, ut ab euidenter veris, per breuissimas mutationes, disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur. *l. ea est natura. ff. de reg. iur. Exemplum est in l. qui quadraginta. in prin. ff. ad l. Falc.*

Dolus malus sapè proculit ad aliquod

maleficium nominatum, veluti furtum, homicidium; perurium, falsum: Aliquando productum factum criminofum, quod tamen speciali nomine non fit significatum: & ideo dicitur Stellionatus. Vt extant et de criminibus nominatis: & probatur, *l. ff. Stellion.* Plerunque verò dolus affert lésionem, nullo tamen fido, quod criminaliter accusari possit, sicut in commerciis hominum, aliisque modis fieri solet. Et tunc dicitur doli appellatio, *in iur. ff. de dol. mal. & de dol. mal. & mer. ex. et. p. r. i. c.*

Doli mali effectus sunt: 1. Omnis dolus malus legimus probatus indicitus, est fumosus, vel litum quasi infamum: a-
pud bonos viros irrogat, l. 3. ff. de his, qui
notant infam. De dolo, ait Iulianus, & frau-
de suo nomine damnatus, puctuere erit
l. penultim. C. de inserit & matri. inter pupil-
& tutor. Et sic accipienda est lex 2. De
cri. bellona. 11. Contractus bonæ fidei
per dolum præcedent in ipso iure vicia-
tur, & eleganter in princ. ff. de dolo mal.
bona fidei. ff. de pfr. trixi verbò iuris per
exceptionem rescinditur, l. penultim. C.
de in iustit. 1. 11. Dolus malus facit ces-
sare quodcumque prius legatum, l. 2. & ver-
ba itaque ff. ad S. C. Velian. Fraus
nim nemini debet patrocinari, imò pu-
nienda est. l. verum est. §. tempus autem ff.
pro socio. l. transactio. C. de transact. 1. 11.
Nullum mali genus est, quod maiorem
hominum sociorum pietatem inf rat, quam
dolus malus Cicerò lib. Officior. 1. Tempus
autem, inquit, in fide, quid feneris,
non quid dixeris, cogitandum. Et paulo
post: Cum autem duob. modis, id est,
aut vi, aut fraude fieri iniuria: fraus qua
si vulpecula, vis leonis videtur. Vtrum-
que alienissimum ab homine, sed fraus
odio digna maiore. Totius iniusticie nul-
la capitalior est, quam eorum, qui cum,
cum maxime fallunt, id agant, vt viri bo-
ni esse videantur.

Dolus præteritus, dolus ante litem contestatam admissus, l. nec ulti. §. si autem qui l. sed etsi lege. §. etiamsi ante ff. de penult. haredit. i. Dolus compensatur dolo, l. ex hoc edicto ff. de eo, per quem fact. Hoc verum esse intellige, cum in delicto neutra pars excedit. Sed tum verior est illa: Qui delinquit prior, maius delictum admittit.

DOLI CAPACES. Pôfficio iure

cent. nunc septenni maiores: nostro iure,
masculi decem annos, ac sex menses nati
feminae, quib. ad nouē aetatis annos seme-
ltre accessit. impub. ff. de fur. l. 1. & ibi per
glo. fi. C. de donat. l. pupil. ff. de nou. cum simi.

DOMVS. vñiqueq; æstimaui debet, vbi sed s. & tabulas habet, retinque suarum constitutionem fecit, l. 203. ff. de verborum significatio. In domo autem aliàs domicilium habemus, aliàs habitationem sine domicilio. Rursus Simplex habitatio, aliquando est momentanea, nonnunquam cum tractu temporis, vñ fundiorum causa. l. lex. Cornelia. 9. domum. ff. de iur. lit. etiam fassur domus nomen, scilicet pro quouis loco, in quo quis habitat, siue proprio, siue alieno, vt. l. 8. in ff. l. 22. ff. de iur. l. 1. 3. domum. ff. de alea lusu. Domus quandoque familia est, & agnatio. vt apud Paulum, tota domus, pro gente vnà tota. l. vltim. de offi. Præsid. per percontulur, tanquam continens pro contento ponitur, vt accipitur pro his, qui vnà habitant. Aliat. de verbor. signific. l. 59. l. 17. ff. de testib. Veruntamen Domum non dicit, quæ adhuc correctæ non sit, plerique fenserunt, l. 1. §. de inde de dona. vt supra dictum est. Negat Gicerio in Orat. Pro domo sua, quicquam sanctius, quicquam omni religione munitius, quam sit domus vniuscuiusque ciuium, & quæ sequuntur. Paulum in l. sed & si u. de iur. vici arbor ad hunc Ciceronis locum reppexit, vbi, Tamen, inquit, de domo sua nemo extrahi debet, quæ, vt Gaius eo. tit. dixit, in l. plerique. domus turcissima cuique re fugiam atq; receptaculum sit. Proinde qui domum alienam ingrediunt inuito habitatore, vim inferre videtur.

Domo instructa, supellestem lega-
ram, non etiam vina accipimus quia do-
mus vinis instructa intelligi non po-
test: auctor Pomp. l. si ira testamento, de
fund. instr.

Uomo legata, quid contineatur, pere
ex l. 91. §. pen. & ff. de leg. 3.

DOMESTICI, in rubr. & l. 1. & 2. C. de domest. & proteſto. lib. 10. dicebantur, ut vult Suidas; & q̃d Pappeus oīemq̃d sequentiā qui domi, non in acie, prategendi laceris sacri ſollicitudinem patiuntur; & quod ait l. 8. C. Th. de domest. familiaris militante, & sunt domestici procuratores. Sed fuere tamen ex iis alij pedites

D O
 Pedites, alij eques, l.
 mear. De iis h. C. nio
 inter protectores & c.
 m. ar. a. d. o. r. a. t. u. s.
 e. p. i. s. c. o. p. u. s. e. n. d. u.
 m. a. n. d. o. f. e. l. i. c. i. t. a. t. i. o. n. e.
 m. u. l. t. a. l. i. o. m. a. g. i. s. p. r.
 o. t. a. m. A. t. q. u. i. n. o. i. e.
 u. s. f. o. l. e. b. a. n. t. P. r. o. t. e.
 c. t. q. u. i. b. u. s. f. i. o. l. o. o.
 D. O. e. t. i. c. o. m. m. t. a.
 d. i. t. u. m. s. c. h. o. l. a. e. t. u. s. c. u.
 i. n. i. l. i. n. t. e. s. a. q. u. i. b.
 u. s. o. r. M. a. c. k. i. n. o. l.
 P. a. r. i. o. n. N. u. m. e. r. a. n. o.
 L. o. n. e. t. i. c. o. s. c. h. o. l. a.
 g. y. s. t. o. r. e. c. c. l. e. s. i. a. e. p. a.
 d. m. a. l.

Pedites, alij equites, l. ult. C. de domes. & procur. De iis sic Calliodorus in formulis: Inter protectores & domesticos sacram purpuram adoraturus accedat: quod & constituitur l. ult. eod. um ve in salutandis etiam & oculandis vicariis præf. prætorio, ac multò magis presidibus admittentantur. At qui in hie protege larus Principis solebant, Protectores dicebantur, de quibus suo loco.

Domesticorum tum equitum, tum peditum schola erat, cui Comites præerant viti illustres; à quibus domestici regerantur, Marcellino l. 21. & 26. Trebellium Polio in Numeriano.

Domesticius scholarum, Nicephor. lib. 7. histor. ecclæs. cap. 18. Zonar. Tomo 3. Annal.

Aquas nec iugas, in aula Constantino policanay, ut docet G. lib. Tyrinse Pontifex. lib. belli sacri. cap. 5. de Alexio loquens: tunc à domino Nicephoro, qui tunc in scepris agens principabatur, plurimum hò noratus, & Megadomestici dignitate (quem nos maiorem Seneschallum appellare consuevimus) fungitur officio.

DOMESTICA furia vocatur, quæ ferui dominis, vel liberti patronus, vel mercenarij his apud quos degunt, subripiont, l. respiciendum: ff. de pign.

Domesticus testis, vbi quis ipse sese laudat, quasi dñmi testem habeat, non aliunde adductum. Huic autem testium generi quàm minima fides haberi solet, ac legibus ceu suspecti reiciuntur. De test. Paulus ait, testes, quos accusator de domo produxerit, interrogari non placuit. Imp. l. 2. eod. tit. Etiam, inquit, iute civili domestici testimonij fides improbat. Eras. in Chitadibus indicat, Ciceronem alibi domesticos testes appellasse, propinqua cognatione iunctos, parentes, liberos, fratres, patruos, soceros, generos, &c. l. 2. C. de testib; & l. 4. ff. eo.

Domesticum funus, familiare, l. 3. ff. de in ius vrb. l. 4. ff. si quis causi.

DOMICILIUM, est domus possessio in ea ciuitate, in qua ciuis censetur, & sæpius commoratur. ff. ad municip. per totum. Atque Domicilium ibi quis habere intelligitur, vbi larem; retinere ac fortunarum summam quis constituit, vnde rursus non sit discessurus, si nihil auocet, & vade dum profectus

est, peregrinari videtur, l. 7. C. de incol. lib. 10. Sic inter præteribimur in l. 19. §. 1. & l. 50. ad finem. ff. de iudi. Planè sola domus possessio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit, l. 17. §. sola. ff. ad municipalem. Sed nec domicilium quis ibi habere intelligitur, vbi studiorum causa habitat; nisi, decem annis transactis, eo loco sibi sedes constituerit, l. 5. §. diuini. ff. de iniurijs, l. 21. C. de incol. lib. 10. Ergo Astenus, l. 203. ff. de verborum significatio. scribit; Domus eam vnicuique nostrum debere existimari, vbi quis quæ sedes & tabulas haberet, suarumque rerum constitutionem fecisset. Item Cicero pro Archia: At Domicilium Romæ non habuit, is qui tot annis antè ciuitatem datam sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romæ collocauit: Ilque incolæ dicitur, à Græcis incolæ.

Domicilium ibi videtur miles habere, vbi meret, si nihil in patria possideat, l. 23. in fi. ff. ad municip.

Domicilium in vrbe retineat Senator, etiam si vbiunque morandi potestatem impetrauerint, l. 22. §. Senatores, ff. ad munic.

Domicilium amissi mariti sequitur vidua, quæ se alius auptis non iunxit, d. 1. 32.

Domicilium & in domo propria; & conductâ habere possumus, l. 1. §. 3. ad municip. ff. de iurur.

Domicilium ferre, d. l. 2. §. Municipis, est constituere, & transferre. At non nuda contestatione, sed re; & facto transferatur, l. 20. ff. ad municip.

DOMINATIO, in l. si C. de cesorib; & peraguar. lib. 1. pro dominio: Verùm ne sub specie litis dominationes semel constitutæ turbentur, sex mensium spatium censuras debere seruari; intra quod is, qui putat rem sibi probabili ratione competere, debitas exerceat actiones. Sic l. 7. §. in fin. ff. de acqui. heredi. Item apud Festum: Regalia extra appellantur, quæ potentibus insperatum honorem polliceantur: priuatis & humilibus hereditates: filiofamilie donationem. De eo enim hoc vult intelligi, qui ius patrig potestatis exiit, siueque dominij & iuris efficitur. Sumitur & prò patria potestate, 64. ff. de cond. indeb.

DOMINIUM, est ius de re corpo-

rali perfecte disponendi, aut vindicandi pro arbitrio, nisi lex, vel conventio prohibeat, Appello auctore. Ab effectu. Nam duo sunt eff. &us domini: videlicet, disponere, ac vendicare, in rem actio. ff. de rei vend. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acq. posses. l. vide Alciarum. l. traditionibus. C. de pact. Atque hoc vnum est quo differt usufructus à solido dominio: tamen si Ciceroludens ad Curium scribat, id cuiusque esse proprium, quo quisque vitat ac fruitur. Vnus enim in usufructu est, non abusus. At v. rō usufructus pars est domini, ut ait Paulus l. 3. ff. de usufr.

Dominium dividitur in directum & utile, l. 1. in fin. si ager vestig. vel emph. per. item in proprietatem, & usufructum, l. 4. de usufruct. l. qui usufruct. de verb. obl. Sed & alias in iure inveniri domini species indicat Alciatus in Parergis. Quoddam enim dominium est *reus* & *indivisibile* est, in spe, ut cum in l. in fin. de lib. & possib. filius familiæ rerum paternarum dominus vocatur: unde & sui heredes dicuntur, tanquam sibiipsis succedant: erant enim vivente quoque patre quodam modo domini. Aliud est dominium, quod *reus* & *divisibile* est, id est, per anticipationem dicere possumus: ut cum mulier rei suæ in dotem tradit dominam dicitur, l. in rebu. C. de iur. dot. Aliud est dominium, quod vidua habet, quam maritus relictis liberis decedens, in testamento iussit esse dominam usufructuariā administratricem (dominium enim illud *reus* est, id est, imaginarium est) eam solum in domo præminentiam consecuta, quam vivente marito, habebat: indeoque ad alimenta tantum contrahitur: igitur & hoc dominium *reus* & *divisibile* est. Aliud est, quod summum, seu maius dominium vocant: quædam scilicet maiestas, cuius observationem fœderati supremo Principi, vel reip. debent, l. non dubito. de cap. & poss. reb. Effectus autem maioris domini, qui non pauci referuntur, ab interpretibus petendi sunt.

Dominium item dividitur in naturale, quod iure gentium acquiritur, & in id quod iure civili. Prius autem sine possessione acquiri non potest, posterius potest maxime, l. à Titio. in fin. de fure. l. cum heredes. in princ. de acquir. posses. l. si fidei ad S. C. Treb. l. 1. de bon. poss. §. 1. Instituitur de acquir. per adrog. & clem. pronuntio leg.

enim simil. Ac dominium quidem naturale, acquiritur occupatione, inventione, alluvione, traditione, &c. Iure civili autem, usufructu, prescriptione, legato, aditione hereditatis, arrogatione, in iure cessione, & nonnullis aliis modis, quos recenset Ulpian. in Epit. tit. 19. eoque explicat.

Dominium, proprietas & usufructus, quæ duo sunt patres domini, & non minus perfectiones: quàm dominiū ipsum, non sunt ex pluribus causis, l. 3. §. ex pluribus. de acquir. poss. l. non vi ex pluribus. de reg. iur. §. sic itaque discreti Institui. de actionibus. Quasi dominium, ius in re. & Obligatio, & enumerat sunt ex pluribus causis, l. & an eadem. §. pen. de except. rei iud. d. l. non vi pluribus, cum sint quædam imperfectiores.

Dominium, Quasi dominium & ius in re specificum, adfusia sunt inter se, & species distinctæ ipsius iuris in re generici. Directum verò & utile, species ipsius domini. Porro domini duo esse officia. Barr. in l. 1. de acquir. poss. explicando possessionis definitionem, tradit. Vnum disponendi, alterum vindicandi, per l. in rem actio. de rei vend. l. si quis vi. §. differentia. item dist. tit. de acquirend. possessio.

Dominium non modò corporaliū, sed & incorporaliū rerum est: nam & usufructus dominium est, l. 3. §. si usufructu per. & generaliter servitutum, l. semper. §. §. hoc interdicit ff. quod vim anticiam.

Domini ius impetrare dicuntur creditores, qui à principe impetrant, ut pignora quorum nullus emptor reperitur sibi addita, domini iure possidere liceat, l. 1. C. de iur. dom. imper. l. 63. §. si ff. de usq. rer. dom. l. 5. §. si fundus. ff. de reb. cor.

DOMINVS dicitur, quasi qui domi præest, & domi imperat. Et dicitur is proprie qui domui præest, & qui domus imperium habet, cuique omnis familia pareat. Terent. in Eunuchio: Apparet servum hunc domini esse pauperis. At Dominorum loco sunt qui vèdigalem fundum in perpetuum conducunt, l. §. in fin. ff. arb. furi. ces. nam re vera sunt cōductores. Domine locū obtinet hereditas non adita, l. 13. §. per ff. ad leg. Aquil. Dominus retrō intelligitur legatarius, agnato legatarius.

legato, d. l. 3. §. f. Domini
dator, ex causa emptio
corum, mut. 1. legatarius, h
nisi, transactio, l. sen
bus l. traditionibus. C. de
inde de acquir. rer. dom
appellatio ad domo de
prum Græci vocant, l.
ff. l. in civil. Instituit.
differ. ad eoque exten
eius proprietatem h
usufructus alienus sit.
ab aliis dicuntur filius
liberi, qui in potestate
duant. Dominorum
rei curatores, l. §. 6. q. 1.
Domini loco habent
eius, qui facti sunt, l.
Domini ius, l. 1. C. de
m. iud. Pro Domino
rem suam, l. 3. De pat
procurator post licet
l. §. 1. de appell. & de
dist. l. 76. De procur.
l. 1. intelligimus.
Domini nomine f
liquem honoris grati
deservimus princip. D
vir & vxor testantur
in vicem appellabant,
minam. Iustin. Noue
per 77. ff. de iur. iur.
glori. §. qui tui iuris
in iur. iur. de iur. iur.
toris in l. vxori. 47. D.
sommisit hac verba
na vxor, ne ex fun
vendices. Item in l.
De annu legat. D
socio re de amicis ius
l. vltim. l. de aur. &
testamento ita legat
domine meæ hoc
balsare. Mortalis:
De palatinis dom
licet est, angustæ.
DOMINVS p
lioni appellatur, 15.
aliter fruendum con
vulgo creditur, quia
dominium & propri
lone usufructum
celis lib. fud. 1. tit. 8. ut
eodem modo dicitur
te, Senior appellat

legato, d. l. 3. §. 6. ff. Dominus fit is, cui traditur, ex causa emptionis, donationis, doris, muci, legati, hereditatis, solutoris, transactionis, sententiae, vel similibus, traditionibus. C. de pactu. l. nunquam nuda. de acquir. rer. domin. Domini autem appellatio, à domo deducitur. cuius proprium Græci vocant, & à domo derivat. Vigl. in iur. Iustin. de hered. qual. & differ. ad cōsue extenditur, qui rei alicuius proprietatem habent, etiam si usufructus alienus sit. Ulpian. Domini abusu dicuntur filii familias, & ceteri liberi, qui in potestate sunt, & usufructuarij. Dominorum vice sunt tutores vel curatores, l. 5. §. qui tutor. §. ff. de fur. Domini loco habetur possessor hæreditatis, qui satisfecit, l. 5. §. ff. de quaestio. Dominus litis, l. 1. C. de senten. & interlo. om. iud. Pro Domino est procurator in rem suam, l. 3. D. de pact. & quilibet alius procurator post litem contestatam, l. 4. §. ff. D. de appell. & defensor qui satisfecit, l. 76. D. de procur. utrobique dominum litis intelligimus.

Domini nomine solebant veteres aliquid honoris gratia salutare, ut in l. Responsum in princip. D. ad leg. Falc. Hinc vir & vxor testandi coniugij causa sese inuicem appellabant, Dominum & Dominam. Iustin. Nouell. 74. xxi. πατὴρ καὶ υἱὸς ἀλλήλους οὕτως ἐκάλουν, καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ οὕτως ἐκάλουν. Hinc illud testatoris in l. vxori. 41. D. de leg. 3. Vxoris fidei commissi hæc verba: Peto abs te domina vxor, ne ex fundo Titiano partem vendices. Item in l. Titia. 19. §. qui marco. D. de annu. legat. Domina sanctissima, scio te de amicis tuis curaturam. Item in l. ultim. D. de aur. & argen. leg. Vxori suæ testamento ita legatum est: Sempronie domine meæ hoc amplius argentum balneare. Martialis:

De palatinis domine quod serica prelium est, angustæ.

DOMINVS passim in Feudisticis libris appellatur is, qui feudum in re sua alteri fruendum constituit: idcirco, ut vulgo creditur, quia rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit, solum usufructum feudi nomine concessit, lib. feud. 2. tit. 8. §. 3. Ergo dominus eo dem modo dicitur, quo & Signor, siue, Senior appellatur: quasi vasallus pa-

tronum suum honoris causa dominum appellaret: ut in formula iurissurand. lib. feud. 2. tit. 5. Ego iuro, quod ero fidelis ei, ve vasallus domino. Sic Domina patroni vxor appellatur, lib. 2. tit. 24. §. 3. Ex eodem genere illud est, quod vulgo in scholis dicunt, directum feudi dominium manere penes patronum, utile verò in vasallum transire.

DOMINICVM, patrimonium dominichinc Dominicum Ecclesiæ, lib. feud. 2. tit. 35. §. 1. Episcopi & clerici, ea quæ in dominico habent, olim dederunt, & hodie dant. Sio in Append. Symonij lib. 5. c. 25. Cum omnibus villis in eo consistens tam dominicatis, quàm etiam vasallorum. Hinc

DOMINICALI A, pro Regalibus feudis: ut apud Radewic. lib. 2. c. 30. In capitulis pacificationis oblati ad Adriano Papa Imperatori Frideric. 3. De dominicalibus Apostolici fodrū non esse colligendum, nisi tempore suscipiendi coronæ.

DOMINICÆ res appellatur, res Cæsarum, tit. C. ne domin. res vel temp. Et

Dominici coloni, l. 7. C. ubi caus. ff. nam Imperatores Domini appellantur, l. 3. D. de iis quæ in testa. delen. l. pen. D. de leg. Rhod. hoc nomen primus sibi vindicasse dicitur Caligula, ut est Sext. Aurelio traditum.

DONEC aduerbij varia est accipio: quandoque conditionis nota est, l. si oleum. 21. de dol. mal. c. causam matrimonij. de proba Est & limitationis, l. sine. §. tādū. D. de condic. furt. De hac dictione vide Bar. l. 4. D. de serui. nr. general.

DONVM generale nomē est à donando, l. inter donum. D. de verb. sign. quo significatur id, quod nulla necessitate, iure officio, sed sponte præstatur, l. munus. 214. D. de verb. sign. Atque hoc differt à munere: munus enim eius est species, tum donum maiorum est rerum, ut sunt regna, regiones, oppida & prædia, munus minorum, quin & absentes res donari recte dicuntur: munera autem mitti, & præsentia auferri, l. 18. D. de verb. sign. Vide Horum in Commentar. vrb. iuri.

DONARIA, id est, dona, l. saneimus, C. de sac. sanct. eccles. & pro donatiuis accipiuntur, in l. qui excubias. D. de remilit. Græcis dicuntur ἀνάβιβασμα, Soruius tamen Honoratur: Donaria, inquit-

proprie loca sunt, in quibus dona reponuntur deorum. Et quibus: Donarium ubi ponuntur oblata. Item Cornelius Franco: Doni quod dñs dabatur: inde ubi dona ponuntur, Donarium appellatur.

DONARE videtur, ait Papinianus, quod nullo iure cogente, conceditur, l. 29. D. de donat.

Donare ad processum, id est, ut eo donatarius utatur in pompa, vel cum in Principis est comitatus: id enim significat processum, in l. n. q. & Imperator. D. de dona. inter vir. & vxor. teste Alciat. lib. 3. de verb. sig. unde & alibi dicitur. l. 1. C. de sent. pass. cum processisset, Imperator saluatus est. Proprie namque dicitur procedere, qui pompa quadam procedit in publicum: veluti si sponsus procedat aut sponsa, quod Virgilius dicit, Tandem progreditur.

DONATIO, dicta est à Done, quia si donum datum, rapta à Greco: nam hi dicunt *dōnō*, & *dōnō* dñi, l. 35. §. 1. de dona. caus. mort. ubi tamen id vacare vult Hotom. Sensus enim est: Donationem non dationem esse, ideoque recte Seneca donationem creditum insolubile vocat. Ex quo Varro lib. 2. c. 3. & Plinius lib. 35. c. 43. palmam *dōnō* appellari scribunt, quod munus datum, quod sit per munus, ita appelletur. Donationis porro verbum simpliciter loquendo omnem donationem comprehendit, siue mortis causa, siue non mortis causa factam, l. 67. D. de verb. sig. neque creditor donare dicitur qui mutuo dat: vel debitor, qui soluto: vel fover, qui doti: sed quozies aliquid dono datum est, tum hoc nomen vsurpatur. Videnturque Latini veterem hanc locutionem, Dono aliquid dare, vel donare, à Grecis sumpsisse, qui *τὸν δῶρον* dñi dñi dicunt, cum solius liberalitatis & munificentie causa, rem alicui traditam significat. Atque Donatio proprie appellatur, cum quis ea mente liberalitatis gratia quiddam, ut statim accipientis fiat, neque villo casu ad se reuerti vel sit, l. 1. D. de donat. eaque absoluta & vera donatio dicitur, l. 35. §. 1. & l. 42. in fin. D. de mori. cau. donat. Nec verò Donatio absenti alteri fit recte, quam si absens rem sibi missam accepit, vel rem iam apud se constitutam, sibi donatam scierit, eamque donans liberalitatem agnouerit, l. absenti. D. de don.

Nec enim donatio est sine acceptione, & recte l. 8. de bon. lib. Si patrono libertus donauit, ille accepit, & in illum locum Terentij: Dos Pamphile est decem talenta, Accipio. Nisi dixisset, Accipio, dos non esset, inquit Donatus. Datio enim ab acceptione confirmatur, nec potest videri datum id, quod non sit acceptum. Et hodie quia exemplo emptionis & venditionis donatio sola consensu perficitur, non re, vel olim etiam non videtur perfecta, antequam is cui donator scierit sibi donari, eamque donationem ratam & gratam habuerit. Et hoc est quod Greci dicunt, donationem factam *μωρεπῆς*, non v. l. e. g. excepto casu, l. 35. C. de sacr. san. eccles.

DONATIO CAUSSA MORTIS, cum quis habere se mauult, quam eum, cui donat, magisque eum, cui donat, quam heredem suum: sitque propter manifestum aliquod mortis periculum: vel sic, Donatio causa mortis liberalitas est, quæ ita fit ut non nisi morte donatoris confirmetur, l. 1. D. de dona. mort. caus. euius tres species recensentur, l. 23. & seq. D. eod.

DONATIO INTER VIVOS proprio nomine dicitur, quæ neque mortis, neque nuptiarum, sed à viuentem in viuentem solius liberalitatis causa fit, l. 1. D. de donat. tit. general. l. Senatus. D. de mori. caus. donat. solæque voluntatis testatione sic perficitur, ut traditionis necessitatem adferat, publicis heredis consignari, nisi quingentos aure vsuperet, non debeat: ab ingrato tamen repeti certis de causis possis, d. l. eod. l. 35. & pen. C. eod. l. vir. C. de temoc. donat.

DONATIO HONORIS CAUSSA, est quam vxor marito ad honorem ac dignitatem aliquam consequendam facit, Caius l. 4. D. de donatio. int. vir. Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta est alia causa donationis, quam dicimus honoris causa: ut ecce si vxor viro Latieliuij petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia.

DONATIONES INOFFICIOSAE censentur, cum parentes bona sua se exhauriunt donationibus, dum viuunt, aliis stulticia, aliis malignitate, ut nihil sit inde ad liberos perueniendum, passim in cir. de inoffic. donat. C.

Donatio

Donatio ONEROSA
non reuocat donatorem
patrimonium, l. 1. §. 1. de
donat.

Donationis quæ fieri
tamen hanc sunt sole
tit. int. cap. de vbi l. 1.
et ventura l. 1. tit. 1. de
donat. l. 1. §. 1. de v. sym.
anteq. testatio numm.
et l. 1. de donat. pro Se
a. nullum quatuor. si
testatio numm. vno
viri Basilicis.

**DONATIO PROPTER
nuptias** sponsa, vel
sponsus sponsæ, vel alteri
Hæc vno verbo Grecis
quæ contra vel mutu
hanc donationem prop
tem viri nuncupationis
in iure dicit mulieris.
nuptias autem olim du
ci, quod eo duntaxat
exercebat liberalitate
que dupliciter, aliis si
et in re, aliis in muni
da nuptiarum conditio
ne, ut non recusat nupt
deret, l. 1. D. de donat.
propter nuptias, l. 1. C. de
huf. iudi. donationem
constitutionem, ut non
monio, restitueretur
hanc contra liberos. Mort
si eisdem eisdem, vel si
l. contra liberos liberal
et l. sequen. C. de don
Di. unde Latini, ut
siam anteq. sed de post
nuptiarum, l. 1. §. 1. de
propter nuptias eam appo
bitur conueniente, vel
anteq. testatio mulieris, in
anteq. nupt. sic & dñs ei
viri nuptiarum, l. 1. D.
Donatio propter nup
dotali rate, quam vir
mariti, ante vel
et ant. Inst. l. de donat.
vbi esse specialem co
donat. omnia separati
fieri in p. nupt. At
propter nuptias adp
quod soluto matrimo

Donatio ONEROSA dicitur, cum donans reuocat donationem propter ingratitudinem, *Zaf. 3. uem si quis. In fin. de action.*

Donationis quæ fiebat per mancipationem hæc sunt solennia verba in veteri inscriptione Urbis Romæ: Hoc monumentum L. Titurius Sabinus f. viuo donauit L. Damio Symphoro, mancipatione sesterzio nummo vno. Itaque l. ult. c. de donat. pro Sesterij nummi vnius, assium quatuor: sic est emendandū, Sesterzio nummo vno, assium quatuor, vt in Basilicis.

Donatio PROPTER NUPTIAS est, quam facit sponsus, vel aliquis nomine eius sponsæ, vel alteri nomine sponsæ. Hæc vno verbo Græcis dicitur *αἰνέσις*, quasi contrā vel mutua donatio. Vulgò hæc donatio nem propter nuptias, dotem viri nuncupamus, cum æqualis sit in iure doti mulieris. Donatio propter nuptias autem olim dicebatur propter eā, quod eo duntaxat tempore sponsus exercebat liberalitatem in sponsam: idque dupliciter: aliās simplici, perpetua, & irrevocabili munificencia, non adiecta nuptiarum conditione: aliās ea mente, vt non secutus nuptias, res donata rediret, *l. d. de donatio.* Sed ab eo iure primum discessit: Constantinus: vt omnes huiusmodi donationes haberent in se conditionem, vt non lequente matrimonio, restitueretur semper à viuo nolente contrahere: Mortuo autem eo, restitueretur esset, osculone, an si se osculo contigisset liberalitas, *l. cum veterum. & l. sequen. C. de donationibus ante nupt.* Deinde Iustinianus constituit, vt non solum ante, sed & post nuptias fieret donatio matrimonij gratia: ideoque propter nuptias eam appellauit, nomine rebus conseqente, *s. est & aliud Instruct. de donatio. l. cum multa. in princip. C. de donat. ante nupt.* Sic & dos est donatio ob causam nuptiarum, *l. d. de donat.* Quinimò Donatio propter nuptias accipitur pro liberalitate, quam vir confert ad onera matrimonij, ante vel post nuptias, *s. est & aliud Instruct. de donat.* Hanc Iustinianus vult esse specialem contractum, ab aliis donationibus separatū. *Novell. vt sponsal. larg. in princip.* Atque etiam Donatio propter nuptias adpellatur vulgò id, quod, soluto matrimonio, apud coniu-

gem manet superstitem ad vitam eius. Sic enim mariti futuri donare solent vxoribus, vel ex pacto concedere bona, quæ habeant dum viuunt, aut certam præ eis pecuniam, vt post mortem eorum redeant ad hæreses donantis idque inter nobiles est frequentissimum. Vxores quoque vicissim ita solent ante matrimonium, vel parentes earū paciscendo permittere, vt maritus superstes, quoad vixerit, aliquid habeat, videlicet in casum soluti sine liberis matrimonij. Et hoc apud plerosque nuncupatur Donatitium, voce domi eorum nata. Donatio propter nuptias intelligitur etiā pro omni lucro dotali quod coniunx superstes sibi paciscitur in bonis primum morituri, siue sit maritus: siue vxor. Quod quibus modis fiat, tractatur, *D. & C. de pact. dotalib. & l. fœmine. C. de secund. nupt. Nouell. de nupt. s. si verò expectat.* Et huiusmodi liberalitates quandoquidem vel ex mutua coniugum pactio- ne, vel ex beneficio Legis proficiuntur, dicta propriè sunt: lucra dotalia vtrinque. Vsu autem vulgari confunduntur sub appellatione donationis propter nuptias. Itaque Donatio propter nuptias in diuersa nomina pro regionib. & prouincijs abiit, quorum nomenclatura hic recensere vanissimi esset operis. Hoc te interpretes & forensis vsus docebunt.

Donatio perfecta & pura est species donationis simplicis, *l. d. de don.*

Donatio imperfecta, siue conditionalis, vel sub modo, *Hofiens. in Summa. eo. & vide. l. de dona. qua sub modo.*

Donatio sponsalitia, quæ fit à sponso sponsæ vel contrā: *Arzo in Summ. C. de donat. ante nupt. & vide infra Sponsalitia.*

DONATARIUS, cui quid dono datur, presenti vel absentis, *l. etiam. l. absenti. D. de donat. l. nec ambig. C. ead. titu.* Obseruandum autem, geri negotiū cum donatario obligatorū. Obligator, enim ad gratitudinem auctore omnium maximo, hoc est, natura ipsa & Deo.

DONATIVA, in *l. d. de re milit.* sunt largitiones ab Imperatoribus in milites collatæ: verbum frequens in Tacito, Capitolino, Lampidio, & aliis id genus auctoribus. Atque dabantur, vel ob victoriam, vel ob adoptionem, vel ob auspicia imperij. Dabatur, vt apparet &

audoratis in ipso tyrocinio, v t milita-
turus. Hieronym. Ecce donatium quod
militaturus acceperas, hostilia castra
suspirant. Alio nomine dicuntur Augu-
stata, apud Marcellinū Comitem in Chro-
nico. & clauaria apud Cor. Tacit. lib. 19. à
claus caligarihus.

DORMIRE cum aliqua, est adulterium cum ea committere, cap. qui dormierit. 27. q. 2.

DORMIT praescriptio, vel tempus non currit, sed quiescit, passim apud interpretes.

DORMIENTES pro cessatori-
bus, incuriis, & negligentius sua agenti-
bus, iuxta vulgatum illud: Vigilanti & nō
dormienti ius civile scriptum est, l. pū-
pillus in fin. D. de qua in fraud cred. cum simi-
libus. Vigilantes autem accipimus, qui
suarum rerum satagunt.

DOS est patrimonium mulieris, l. Pomponius Philadelphus. D. famul. et resque, quod propterea marito datur a parente, vel ab extraneo, ut onera matrimonij sustineat, l. si mors fructus. Et l. res in do-
tum. Dicitur dos, quasi mulieris thesau-
rus ad vitæ necessitatem conferuendus.
Barro: Dos pecunia nuptiarum causa
data, scilicet ea pecunia, quæ marito nu-
ptiarum causa datur. Dos autem legiti-
me restituta mulieri aut patri, soluto
matrimonio, non plus dicitur dos, sed
nominabitur patrimonium mulieris,
sicut l. si editas adita: postquam est ad-
ita, non plus dicitur hæreditas, sed patri-
monium hæreditis, l. si filius plures, filia D.
de uigil. Dos autem non duntaxat restitu-
ta, quin etiam patrimonium sic solutum, re-
digi dicitur dos: per text. in l. unico. S. in ac-
tu. C. de rei uxor. act.

Des que profecticia est, aut aduentitia,
Epipiano in Epimaco cii. de dori. 6. Profe-
cia est, quæ à principalibus personis,
id est, à parente virilis sexus profecta
est de bonis vel factis eius, l. 5. D. de iur.
dot. d. vna. §. de re plenius. C. de rei. vtor.
act. l. 4. C. de offi. l. 2. D. sol. mar. Aduenti-
tia, quæ à quouis alio, vel ex ipsius
mulieris bonis data est, l. 3. §. si pater. D.
de iur. dor.

Dos CADVEA dicitur, quæ confiscata est, l. si quis. 38. §. 1. D. de re. imp. Dos communis, l. 2. §. 1. D. solut. matr. Dos per præceptionem legata, hoc est, ante capti-
onem, in l. fundus. D. fami. cre. sc.

Dos RECEPTITIA specialiter dicitur, quam extraneus dans. vt ea sibi redderet stipulatus fuit. *Flp. cap. In fin. 6. Caus. l. 31. §. 2. D. de mort. cau. don.* Sed & dos quam quis in mortem mulieris à marito stipulatur, capitur sanè mortis causa, cuius generis dotes receptitiæ vocantur.

DOTI respondet donatio propter
nuptias. Eadem enim causa, ut vicam
commode transigant, vel maritus, vel
illius nomine alius, eam confert. Vnde
Græcis dicta est *αἰνέσις*, quasi contra
vel mutua donatio.

Dotium caussa, l. i. d. sol. mar. qua sit vi-
de Barr. Aloiar. in d. l. x. & vide supra
Causa.

DOTES prædiorum ex videntur
 fuisse accēſiones, quæ ex alijs prædijs
 ad vñm vñiusfundi ſolebant venirere
in exemplo quod eſt apud Papiamum. l. 9. §.
6. D. de vñfruct. Nam eſt vñfructus
 fundi fuerit legatus, & ſi ager vnde pa-
 lo in fundum, cuius vñfructus legatus
 eſt ſolebat paterfamilias vti, vel ſalice,
 vel arundine, puto fructuarium hæde-
 nus vti, poſſe, ne ex eo vendat. Dotes
 prædiorum Papiſianus vocat inſtrumen-
 ta, quæ prædijs ſe attribuantur, vt dotes
 nuprijs. Dotes prædiorum inquit, quæ
 Græco vocabulo *ἐκδοτή* appellantur,
 cum non inſtructa legantur, legatio
 non præſtantur, l. 2. §. 1. D. de inſt. vel inſt.
Columel. lib. 4. cap. 10. Pedamini iugo-
 rumque & vinum proſpicuendorum
 tradenda ratio eſt, hæc enim quaſi quæ-
 data dotes vñeis antè præparantur. Vi-
 de Æthece.

DOTALIS FVNDVS intelligitur, siue quem mulieris nomine quis dederit, siue quem a viro ipsi debitor ipsa mulier dote promiserit, &c. l. 1. §. si fundum. D. de fund. Hinc dotale pradium constituitur, tradita eius possessione, l. 5. D. fol. mul. l. 42. D. de vsuap. Dotale pradium accipimus, cum dominium marito questum est, vt nec deum eius alienari impediatur, l. 13. §. dotale. D. de fund. dot.

DOERIVM, vel doarium, est dotis augmentum, ex parte dotis. Guido Pappus *quest.* 34. pro eodem ponit Dotatitium & doerium. & vide *qu.* 52. & 349. Ex quo collige, Pragmaticos Gallos plerumque hoc vocabulo abuti: pro dote

dote enim accipiunt,
carum imperii.

DOTALITIV
 propter nuptias, vel r
 id est, ultra dotem d
 parus bonorum marit
 pter nuptias dat, vt c
 stat vt: vulgus Doari
 m nopolis vocat. Sa
 74. Duortium si iure

inter virum & uxorem
tuum, id est, viri pro
prietate viri donatum
ex parte, defer. comper
vir. & ux. Id per adu
lter. c. diciturque. de don

DOTARIVM,
cium. Neapol. conf. l. 1.
ir. 16. Contrà autem q
ferrur. Matritagium a
Petrus de Vincis ep: fl
eo cum pro matritagio
fime, quam filio N. m
fi decernimus conpl

DRACHMA
quæ sex obolos pen-
ditur, eo quod sex
est, *ἡμισ* imple-
tissimè. Nec verò Dr-
achmæ tantum signifi-
cat eundem ponder-
is æmulum. Terent.

DRACHMAL
cebatur, quæ Latini
Romani ab affibulo,
mis vsuras denomi
centesima & Rud

DROMONES
rima, quasi cursor: a
n^o sup^o in l. 2. C. u.
Afric. Milites, inq^u
possit & ipsum tr.
omnia quæque
niz, vel Galt x, siue
viro spe^oabili duci
traieds etiam drom
teris ordinari facias.
de bell. Goth. Hoc
quos Celozes Latini
vult. Cassiodorus lib
horum mentionem
rum ad rem frumen
dam & ab his.

DROMONA:

doce enim accipiunt, & potissimum Notarij imperia.

DOTALITIVM, id est, donatio propter nuptias, vel res paraphernales, id est, ultra dotem data: vel ususfructus partis bonorum mariti, quem vxori propter nuptias dat, vt eo post mortē suam alatur: vulgus Doarium appellat: *Harmopulus in Coloni. Saxoni. spe. lib. 3. art. 74.* Quotum si iure fuerit celebratum inter virum & vxorem, mulier dotalitium, id est, vitæ provisionem, sibi in proprietate viri donatum continebit. *Sic c. ex parte. de for. comp. c. nuper. de donat. in v. & vxo. Id per adulterium perdit mulier. c. plerunque. de donat. vir.*

DOTARIVM, idem quod dotalitium. *Neapol. const. li. 2. tit. 15. & tit. 15. & tit. 16.* Contrā autem quod ab vxore confertur. Matrimonium appellabant. Hinc Petrus de Vincis *epist. lib. 3. cap. 16.* Et id eum pro matrimonio filiz nostræ carissimæ, quam filio N. marchionis Misnensis decreuimus copulandam, &c.

DRACHMA viciæ pars octaua, quæ sex obolos pendebat dicta *drachmē* & *drachmē*, eo quod sex oboli manum, id est, cuius dē ex implebant, vt inquit *Enilathius*. Nec verò Drachma pondus denarii tantum significat, sed etiam nummum eodem pondere percussum ab Atheniensibus. *Terent. in And. Vix*, inquit, drachmis obsonatus est decem.

DRACHMALIS vsura Græcis dicebatur, quæ Latinis centesima, vt enim Romani ab assibus, & ita Græci à drachmis vsuras denominarunt. Vide *Vsura centesima*, & *Bud. lib. de asse*.

DROMONES, nauigia sunt celerima, quasi cursoria dicas, *Horum meminit Iustin. in l. 2. C. de offic. prefect. Præf. Afric.* Milites, inquit, constituas, qui possint & ipsum trajectum seruire, & omnia quæcunque in partibus Hispaniæ, vel Galliæ, siue Francorū aguntur, viro spectabili duci denuntiare: in quo trajectu etiam dromones quætos poteris ordinari facias. *Item Procopius lib. 3. de bell. Goth.* Hormanus eosdem esse, quos Celotes Latinis dictos à celeritate vult. *Cassiodorus lib. 4. ad Venenatum*, horum mentionem facit, vt opportunorum ad rem frumentariam conuehendam & ab his.

DROMONARIOS dictos hu-

ijsmodi nauium exercitores.

D V

DV res non sunt fructus, & fundus, sed vna, *l. fin. §. penultim. D. quæ in fraud. credit. l. 1. §. si dua res. quorum legatorum.*

DVBIVM est, de quo inter sapientes dubitatur, an inuiliis. *D. de acceptila. arg. l. vicia, & quidem per quam eleganti.* Nihil inuoluit. appell. pend. Dubia & incerta *lib. 1. de Orat. apud Cic.* Hæc autem omnia quæ tractarentur ab Oratoribus, dubia esse & incerta. Dubium & controuersum, apud eundem *lib. 2. de Diuinat.* Tantum sat est intelligere, id sumere istos pro certo, quod dubium controuersumque fit. *Idem eodem lib. V. de fine* igitur quæ dubia sint, ea sumi pro certis atque concessis.

Dubia causa dicitur, quæ semiplenè probata est, *gloss. est celebris in l. admodum. D. de iur. iur.* Porro, in dubijs interpretandis, ad mitiora deflectendum esse, Schola nostra omnino recepit.

Dubius in fide, infidelis, *c. 1. de heret.*

DVBITABILE est, quando argumenta pro, & contra congruunt, colligitur ex *l. Licinius. D. de fidei. libert.*

DVCENAS vt & centena, gradus dignitatis, promotionisve in schola agentium in rebus, *l. §. C. de agen. in reb. l. 1. C. de offic. mag. offic.* vbi ita legendum ducentam, non ducentariam. Hinc

DVCENARI, qui ducentam gerunt, & ducentis scholaribus præfunt, *l. 3. C. de agentibus in rebus. lib. 12. l. 9. C. Theod. de exact. Cypria. lib. 1. Epist. 4. Nisapho. lib. 6. hist. eccles. cap. 30. & vide Noris. Imp. Roman.* Cæterum & in re militari.

DVCENARIVS, interprete *Vegeio lib. 2. c. 8.* qui duas centurias, id est, 200. homines ducebat in acie secunda,

DVCENARIORVM iudicum decuria. *Sueron. in Augusto, c. 33.* Ad tres iudicum decurias quartam addidit ex inferiore censu, quæ Ducenariorum vocaretur, iudicaretque de leuioribus summis. Quam appellationem non à causarum æstimatione, sed à censu potius ortam esse, opinantur nonnulli: vt fuerint ducentarij iudices, qui dimidium census equestris possidebant. *Budæus.*

DVCERES, dominorum verbum proprium, qui mancipia abducunt: itaque, **DVCAS LICET**, dici solebat in auctionibus, cum licitatori mancipium

addictum fuisset. Vnde illud *li. de Orat.* 1. quanti addictus est mille nummū n, nihil addo. Ducas licet. Hinc & Duci serui dicebantur, qui vxoꝝ nomine decti in aliorum dominium transibant, *l. 2. D. si ex max. caus. agat. l. quod ait. 3. D. de noxal.* 1. que hinc Duci in causis liberalibus dicebantur serui, contra quos vindictæ in seruitutem data fuerant, *l. duobus 30. D. de lib. caus.* Vnde

DVCENDI de liberis, Prætoris interdici *Dom. l. 3. D. de lib. exhib. l. 1. D. vtrub.* Vtrubi hic homo quo de agitur, &c. quominus eū ducat, vim fieri vcto. Hinc Duci obzati dicebantur, qui addicti creditoribus in seruitutem fuerant, in *XII. Tab.* Alii qui eiendo iure vim dicis, secum ducito. Hinc

Duci, producta verbi significatione, dici consuevit de his, qui in ius ducebantur: præterea quod ad magistratū ita raperentur, ac vi abducerent, quasi potestas ex leg. in eos esset. vnde tit. in Edicto Prætoris, *QUI NEQ. DVCANTVR; NEQ. SEQUANTVR.*

Ducere aliquem, quod decreto iudicis non obtemperauerit, hoc est, in carcerem trudere, *vt vulgò loquimur, l. iniuriarum actio. §. si quis quod. D. de iniur.* Dicebantur olim & custodiebantur illi, qui non defendebantur, *Paulus in l. 2. si noxal caus. agat.*

Ducere IN CARCEREM, quia manus in eos qui ducebantur iniectione, quasi potestas quedam adepta est, *l. 2. D. de iniur. voca. Cicero in 2. Agrar.* Egone is Consul qui timeam ne mihi in carcere habitandum sit, si Trib. pl. b. duci iussisset.

Ducere pugnum, cedere pugno, *l. 4. D. de iniuriis.* Si cum seruo meo pugnum ducere vellem, in proximo testantem inuitus percuissim, iniuriarum non teneat.

Ducere Vxoꝝem, præcisè dictum, pro ducere vxorem domum. Veteribus enim mos fuit, nuptiam & patris domo noctu ratis prælatis velatam in mariti domum deduci. *Pomp. l. mulierem. D. de ritu nupr.* Mulierem quæ abesset deduci à marito non posse. Deductione enim opus esse in mariti, non in vxoris domū, quasi in domiciliū matrimonij. Ducere autem vxorem propriè dicitur paterfamilias: at filiusfamilias non tam ducit

vxorem quam à patre accipit: quippe cum patri committatur puella potius in eiusmodi conditionibus, quam marito. *Hæc Donat. in Terent. & vide Neptiz.*

Duci & ferri separantur, *l. vnica. D. si qui in ius vocat. non ier. l. 57. D. de iust.* hoc ad ea quæ anima carent, illud ad se animæ pertinet.

Ducere FVNVS, hoc est, facere, *l. 2. D. de in ius voc.*

Ducere MATERIAM, *l. pen. D. de comm. præd. & apud Urrunium lib. 5. c. si. Ducere inurum.*

Ducere VERBERA CVLM, *l. 11. §. si quis me ff. de iniur.*

DVC TVS misericordia, pro excitato, *in l. & eleganter. §. idem l. ab eo de dol.*

DVCATOR, *l. 28. §. si natus alienus. D. ad leg. Aquil.* quod verbum & in Lexico B. Germani ad Luterium notatum reperitur: Ducatores, *apud, & p. i. & p. i. & p. i.*

DVCES, ab antiquis semper quidem pro ductoribus exercituum dicebantur: sed tamen tribus modis id nomen vsurpabatur. nam interdum Duces appellabantur, qui summum in militia imperium obtinebant: qui si commissæ præiis victoriam obtinuissent. Imperatores conclamatione militum appellabantur. *Luuius lib. 9.* tamprimum, vt ordiatur ab ducibus comparandis, haud equidm abnuo, egregium ducem fuisse Alexandrum. Interdum Dux appellatur, cui pars imperij ab altero superiore mandata est, *Cic. Offic. 3. M. Atrilius Regulus, cum Consul iterum in Africa ex insidiis captus esset, Duce Xanthippo Lacedæmonio, &c. Sic an l. conuentionum. §. D. de pæf.* Publica conuentio est, quæ fit per pacem, quorū inter se Duces belli quædam pacifcuntur. Sic à Cæsaro Duces persæpe appellantur, qui legati ipsius erant, & Imperatore absente summam potestatem habebant: *vt l. abienus apud Cæsarem lib. 6. de bello Gall.* Præstare eandem nobis Ducibus virtutem, quam sæpenumero Imperatori præstitisti. Atque in nonnunquam consularibus insignibus utebantur & poterant dimitti ab Imper. ignominie causa, *vt scribit Vlp. l. 2. in princip. D. de his qui n. infam. l. iust. lib. 24.* Multis nobilibus regnū Macedoniæ aff. ctantibus, Sosthenes ignobilis præponitur: & cum t. ex ab exercitu appellat.

pellatus esset, ipse non in Regis, sed in Ducis nomē iurare cogit. Idem lib. 9. Cūm honoratum infuper ducatu aduerfariū videret. Et lib. 30. Agithocles Regis lateri iunctus ciuitatem cegebat. tribunas, prefecturas, & ducatus, mulieres ordinabat. Tacitus de moribus Germ. Reges ex nobilitate; Duces ex virtute sumuntur. Regibus infinita aut libera potestas; & Duces exemplo potius quā imperio si prompti, si conspiciunt, si ante aciem agant, admiratione præfunt. Interdum tamen Duces ij dicuntur, qui summum quidem imperium obtinent: at ij, qui cū potestate sunt, id est, quibus Imperij par. mandata est. Comites. Cetero pro Marcello. Bellicas laudes solent extenuare verbis, cāsque detrahore ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ sine Imperatorum. Et aliquanto post. Hæc enim res vniū est propria Cesaris: cetera duce te gesta, magnæ illæ quidem, sed tamē multo magnōque comitatu. Huius autem rei idem es & Dux & comes. Postea verō Duces dicti sunt, quibus rex aut populus regionis alieque ad imperandam potestatem dederat. ut in *Historia. rit. 13. c. 11.* Si quis contra ducem suum, quem Rex ordinauit in provincia illa, aut populus elegit ducē, de morte eius consiliatus fuerit, &c. *Specu. Sacon. lib. 3. artic. 53.* Quilibet pronuncia Teutonice terræ, suum habet Palatinum: Saxonia, Bouaria, Franconia, & Sueuia: quæ antequam à Romanis superabatur, regna fuerunt. à quibus ipsa in Ducatus nomina fuerunt permutata, &c. An iuductione autem dignum est, quod iudicet ætatem Caroli Magni iudices dicebantur, cui Duodecim comites soberant. Theodulphus sub anno 849. Tassilonem in ducatu Bariorum collocauit p r suum beneficium: Grifonem verō partibus Neustriz misit. & dedit ei duodecim Comitatus. Eum locum imitatur est *Aimoinus li. 4. c. 61.* Tassilonem (inquit) in ducatum restituit: Grifonem more d cū duodecim comitatibus donauit. Duces rursus & comites apud scriptores Barbaricos ira distinguuntur, ut Duces sint totius regionis præfeti: Comites vrbis tantū. *Greg. Turon. li. 9. cap. 7.* Ennodius cū ducatum vrbium Turonicæ arque Picteque administraret, adhuc & vici Iulienfis atque Benarnæ vrbium

principatum accepit. Sed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pitæaz vrbis ad regem Childebertum, obtinuerunt eum a se moueri.

DVX Tripolitanz & Byzacenæ provincie & Mauritanie, & Nomidie, *l. fin. C. de offi. prefet. præp.* Dux Rhoetici, apud Vapiscum in Tronoso. Dux limitis Scythici, Illyriciani, Thracij, Orientalis, apud eundem in Aureliano.

DVCATVS, aliis dicitur regio cui dux dominatur: illis ipsa ducis dignitas, præfectura, & imperium militare. *Suet. in Tib. Cæsar. 9.* Confidens (ut aiebat) ostento sibi ac maioribus suis in omni ducatu expertissimo. Id est, quous pro imperio aliquid gerendum esset, vel quoties bellum suis auspiciis gererent.

DVELLV M, dicitur bellum, inquit *Festus*, in quo à partibus de victoria contendētibz dimicatur. Hinc *Perdue* lit, qui pertinaciter bellum retinet. *Plautus Amphitru. 4. Cice. in Orat.* Quid verō licentius, quā quoddam hominum etiam nomina contrahant, quo essent aptiora: nam ut duellum bellum, & dux, bis: sic Duellum, eum qui Pæros classe deuicit, bellum nominauerunt, cū superiores semper appellati essent Duellij: Ut autem ex duello bellum factum, ita quoque bellus duellus ab antiquis dicebatur. *Lucretius apud Nonium:* Lenti calidæ, duella rapula, tamice. Duella rupilla, id est, bella. Duellum autem illas inter plures fit, illas inter duos tantum. Vnde monomachia dicitur. c. *monomachiam. 2. 9. 4.* Et monomachus, hoc est, qui solus cum solo pugnat. Tale olim certamen inter duos fieri consuevit, ad probationem alicuius rei, aut ad purgationem obiecti criminis. *De quo in c. 2. de purg. vulg. c. de p. sen. c. c. 1. de clerice. purg. in duell.* Romani enim ad excitandos iuuenum animos, huiusmodi cruenta spectacula non abhorrebant: *Uti apparet in l. qua actione. §. si colluctatione. ubi vide Bar. ff. ad l. Aquil.* Frequētabatur adhuc duellum tempore Frederici. Hodie duellum prohibetur cum omnibus id genus eruentis hominum spectaculis, in l. *1. c. de gladiato. c. 1. de purg. vulg. c. 2. q. 3. c. monomachiam.*

DVLICIV M appellacione continentur mulfum, passum, destrutum, & similes porciones: ite vuz, carice, ficus, pal-

max. l. ff. de vino viti. & Mutrina, id est, myrrhæ odore cōdita, ut & Plinius probat. lib. 14. c. 13. & vide l. Paulum, l. 3. Sen. m. 6. Paulus in Pseudulo: Quid si opus fiet, ut dulce promat indidem, ecquid habet? Rogas? Mutrinam: passum, defrutum, melinam.

DULCIARIUS, ut Dulciarius pistor, qui panes & mellita concinnat edula. *Camprid. in Heliogab.* Dulcarios & laetarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diuersis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulciariis, modo de lactariis exhiberent. & Iul. Firmicus lib. 8. *Marthef. c. 11.* tradit dulciarios conditores, & his similes viros nasci sub fidere spica, quæ in Virginis parte decima exoritur.

DVM NVPTA ERIT His verbis propriè nuptiæ intelliguntur, l. bonos s. hoc sermone. ff. de verb. sig.

Duodecim, loquendi compendio appellabantur Leges XII. Tab. ut colligitur ex Cice. lib. 2. de Orato. & lib. 2. de Legib. Vide Tabulæ Duodecim.

DVLVM stipulari, hoc est, ut precium emptori in duplo reddatur, si res fuerit cui. 1. 1. 72. D. de contrahend. empr. l. 31. s. quia assidua. D. de edil. edict. C. Harmenopol. vocat τήνην εἰς τὸ διπλοῦν. Quæ stipulatio olim fuit frequentissima, ad reprimend. venditorum temeritatem, l. 4. s. si u. qui. ff. de verb. oblig. Sic & Vlpianus dicit dupl. r. pœnam, in l. qui tabulas. in princip. ff. de furr. Hinc Duplex cautio apud Varronem lib. de re rust. 2. Si res mancipio non datur, dupla promittitur: aut, si ita pacti, simpla. Vlpianus in l. qui erat. 49. ff. fam. v. cise. Hos demum venditores ad dupl. cautionem compelli scribit, qui sponte sua distrahant: ceterum qui officio distrahentis funguntur, non debere adstringi. Sic l. 48. & 56. ff. de cui. ff. Vide Euiçio.

Duplex euictionis nomine exigi, l. 7. ff. de pecul.

Duplex ex causâ stipulationis, l. 17. ff. de cui. ff.

Dupli appellatione, interdum quadruplum continetur, l. inter eos. s. quod diximus. ff. de furr.

Dupli fructus hi sunt, qui dicuntur maiores fructus, non tantum in l. 6. §. 1. ff. m. d. sed etiam in l. rescriptum. §. 1. ff. de distr. pig. Et ideo in l. 8. §. 1. ff. de neg. gest. ampliores

fructus quàm oporteat eum qui fundum vindicauit consecutum dicemus, qui supra d. plur. exegerit: quia ex 12. Tabul. dupli tantum fructus debentur ex die accepti iudicii in rem, vel ad exhibendam. Et ad hanc legem 12. Tab. respicit etiam Vlpian. in l. Iulianus. §. quantum ff. ad exhibendum, dum ait in actionem ad exhibendum venire fructus ex die accepti iudicii, & secundum legem æstimari, intelligens per legem 12. Tab. Ergo ex priscis iuris formulis, ut ait l. 1. C. Theod. de usur. rei iud. id est, ex 12. Tab. malx fidei possessor in d. plos fructus conueniebatur: quæ ex re colligit & malx fidei debitorem in duplum esse damnum. Legis 12. Tab. hæc sunt verba ex castigatione Cuiacii: SI VINDICIAM FALSA M TVLIT, REI SIVE LITIS, ARBITROS TRES DATO: EORVM ARBITRII FRVCTVS DVPLIO NI DAMNVN DECIDITO.

DVPLEX substitutio, quæ duos casus continet, l. ff. de vulg. & pupilla.

Duplex testamentum, quod quis sibi & filio impuberi fecit, l. 1. ff. s. cum plui quàm. l. 79. ff. ad leg. Falcid.

DVPLICIA INTERDICTA vocantur, in quibus vterque actoris & rei partes sustinet: veluti vti passid. & vtrubi. l. 1. §. 1. ff. de interdic. s. pen. Insuper de interd. Sic

Duplicia **IVDICIA** sunt, Familix eriscundæ, Communi diuidendo, Finitu regundorum: quia par vtriusque litigatoris in his cōditio est, nec quisquam precipue reus, vel actor intelligitur, sed vnusquisque tam rei, quàm actoris partes sustinet, Insuper de iud. §. æria diuisio, in fin. Alias Duplicia iudicia dicuntur, in quibus duo consilia ad vnâ cogebantur hastam, vnũque tribunal: ut quaduplicia, è quatuor iudicum consiliis & decuriis, quæ in Basilica Iulia sedebant, cogebantur. Fab. Insuper lib. 11. Si apud alios iudices agatur, ut in secunda assertionem, aut in centurialibus iudiciis duplicibus parte victa.

DVPLICATIO, est allegatio, quæ datur reo ad infirmendam replicationem actoris, s. rursus. Insuper de replic.

DVPLICARI milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria, ut darentur. institutum, Varro de ling. Lat. lib. 4. In verustio Lexico διπλοῦν explicatur,

ut. Eadem forma armæ pellex Vegetius, quæ cælas annonas, simpliæ.

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

DVPLIO, verbi duplex vel pecunie, iniungitur alicui: quæ talis pœnæ dicebatur, cuius aliquis alium affligere hæc sunt: Prægenitum noctu si pauperi iulpei, Cereri nera

eur. Eadem forma armaturæ duplæres appellat Vegetius, quæ conſequēbātur duplas annonas, ſimples, quæ ſimplas.

DVPLIO, verbum xxi. Tab. quo duplex vel pecuniæ, vel capitis multa iniungitur alicui: quemadmodum Talio nis talis poenæ dicebatur condemnatio, cuius aliquis alium affecerat. Verba legis hæc ſunt: Si frugem aratro quaſitam turrim nocte ſi pauperis, ſecutivæ, pubes ſuſpei, s Cereri necator: impubes verberator, nexiæque duplionem præſtato. Hanc explicuit Prat. lib. 4. Veteris Iuriſprudētiæ. l. 73.

DVPLOMA, vide Diploma.

DVPONDIVM, ſeu Dupōdius, in quibz *Var. de lin. Lar. lib. 4.* à duobus ponderibus, quod vnum pondus aſſipendiū dicebatur: id ideo, quod as erat libræ pōdus. Dupondium ergo duos altes ſignificat, vel 14. vncias, aut 12. ſcſcuncias, & ſic apud *Vlpia. l. item ſi. 17. ff. de hered. inſti. c. 9. & conſtat. Inſt. de hered. inſt. Vide Vgl. in enarratione huius legis.* Etiam pro parva pecunia ſumitur. *Cic. pro Quinctio:* Si dupōdus tuus augeretur ſex Nzui, ſi in parva re captionis aliquid verere. Hinc

DVPONDIOS iuvenes appellatos ſcribit olim Iuſtinianus in Præfat. Pædæſtarum, primo anno novos auditores iuris: atque id ridiculè, quod non eſſent magni pretij, ſed duorum aſſium, vt ſi triobolares, aut diobolares auditores diceret. *Sic Hieronymus aduerſus Heluidium:* Quis te oro dupondij ſuppuraba? *Et in epiſt. Seneca:* Dupondio ſatur, id eſt, per exiguo ſumptu. Hos ipſe vult deinceps vocari Iuſtinianeos annos.

DVRARE, in tempus conſiſtere *l. 1. D. de penz.*

DVRANTE matrimonio, id eſt, conſtante, ſæpè in conſtitutionibus.

Durante vita, vide infra Verba, durante vita.

DVRA lex, immitis, quæ facilè non fertur.

DVRIOR conditio, pro difficilior, vt ſi quis deteriorem habeat patronum. *gl. 9. ſi. generaliter. ff. de fideiſcommiſſi. liber. Sic durior aduerſarius, in l. 1. C. de alien. ind. maran. cauſ. fac.*

DVRACINÆ vuz, quæ durum habent acinum. *Plin. lib. 14. c. 1.* Vua non alibi græton callo, vt inde poſſit inueniſſe nomen duracini, durus acinus. Niſi ma-

uis legere, Duracina, vt ad vñā reſt. ſatur. Sic Duracina perſica, quorum corpus ligno adhaeret, auellique nequit. *Plin. lib. 15. c. 12. Paulus de verb. ſign. l. 205.* Qui fundum, inquit, vendit, pomumque, excepit, ficus, nuces, & vuas dutacinas, & purpureas, & quæ eiusdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus: quas Græci *σποζίφους* appellant, id eſt, edules, cibariæque.

DVVM VIRI capitales dicebantur, qui de perduellionis crimine iudicabāt. *Limulib. 1. de Tullio rege loquens:* Duumuiros, inquit, qui Horatio perduellionum iudicent ſecundum legem, ſacio. Lex horrendi carminis erat: Duumuiro perduellionem iudicent: ſi à Duumuiſis promocarit, prouocatione certato, ſi vincent, caput abſcideret inſelici arbore teſte ſuſpendito: verberato vel intra pomerium, vel extra pomerium. *Idem lib. 6.* Sunt qui Duumuiros, qui de perduellione anquirent, creatos auctores ſint. Loquitur de M. Mælio: de quo & Plutarchus in Viris. Durauit hic mos ſtante ſemper republ. itaque C. Rabirius à Mælio Cæſare, & L. Cæſare Duumuiſis perduellionis damnatus eſt, ſed ad populū prouocauit *vt ex Cic. Oratiōe pro eo, & Suetonio & Dion. lib. 35.* notum eſt omnibus. *Cic. in Oratore:* Planèque Duumuiſorum iudicium, aut Triumuiſorum capitalium, aut Decemuiſorum litibus iudicandis dico nunquam.

Duumuiro **CVRATORE SVIARUM**, quæ extra urbem eſſent, nominantur à Dione libr. 4. in eorum xxi. virorum numero, vnde alij quoque magiſtratus minores erant.

Duumuiro **MVNICIPALES**, magiſtratus erant annui (niſi ſi eſſent reſtate tunc enim erant biennales. *l. 17. C. de decur. & ſil. eor.*) in municipiis & colonis, qui ius dicebant: ideòque vocabantur Duumuiro iuri dicundo. Hi imperium non habebant, ſed ea quæ ſi ad municip. Iuriſdictionem habebant vique ad certam quantitatem, quam tamen defendere pœnali iudicio non poterant. *l. 1. D. ſi quis ius dies. non obtem.* Pignoris captionem *l. 29. 5. magiſtratu. D. ad leg. Aquil.* Legis actionem, *vt in 2. Sentent. Pauli amorat Cuias.* In ſeruos caſtigacionem, *l. 12. ff. de iuriſd. l. ſi primatus. D. qui, & à quib. man. Tutoris & curatoris*

dationem, l. 3. ff. de iuro. & cur. da. quin & oide ipse ipsum magistratum, id est, Duumvirum iure tutorem dabat, l. de cre. ro. ff. qui per. iuro. Preferebantur fufces, siue bacillos, ut in 2. Agraria. Potestate sua non vrebantur extra territorium, sicut nec urbani magistratus. Erant & in municipiis & alijs Duumviri. QVINQVENNALIES cognominati, in integrum creati quinquennium; cénus tributique caussa, vel potius quibus iuris dicendi caussa in quinquennium ob spectatam virtutem is honos mandabatur, cum alijs annuus esset, quod verius puto: aut in quinquennium continuabatur, prorogabaturque: ut in hac antiqua inscriptione 11. VIR. QVINQ. BIS OK MERITA. Aut etiam legibus & institutis in quinquennium creati is magistratus solebatur.

Duumviri **NAVALES**, lege Decia, quam M. Decius Trib. ple. tulit, creati sunt, ut classis ornandæ reficiendæque curam haberent, *Liuius lib. 9.*

DVVMVIRATVS, pro ipso Duumvirorum magistratu, l. ff. de alb. l. 1. C. de tempo appell.

DVVMVIRALIS, qui Duumviratum gessit, d. l. de alb. scrib. Hinc

DVVMVIRALITIS, qui abierunt Duumviratu. Augustinus de cura pro mortuis: Curialis pauper vix illius loci Duumviralitius.

DVVMVIRILITAS, l. 1. C. de nat. lib.

E

PRO, i, veteribus sæpè positum fuisse constat, quod & M. Fabius lib. 1. c. 4. docet: unde in Paad. Floren. intelleguntur, intellegi, pro, intelliguntur, intelligi, ut & B. Trissolinius. Pareg. adnotat. Pierius in suis in Virg. Castigationibus idem admonet, in marmoribus antiquis e, pro i, legi, Verginius, Deana; IOVE OPTIM. MAX. pro Ioui.

E, vocabula, plerumque exclusionis nota est, e. i. de renuncia.

E contrario, pro vicissim, vice versa; l. 11. §. D. de duob. res. confu.

E A MENTE, apud Vlpia, de furt. pro voluntate; & non (ut vulgus solet) pro intentione accipiendum est. Accuratus in l. codicillus. de leg. 2. eadem verba in Scaula responsio, haud simpliciter, hoc est, pro animo, aut sententia, sed pro pacto intellexit.

E A D E M iure, quorum sententia est eadem; Bald. l. neque leges. P. de legibus.

E A & E A D E M adverbialia loci, id est, per eandem viam.

E A T E N V S tandiu, vel usque ad id: atque variè poni docet Bart. in principi. l. de oper. nou. n. n. Porro Eatenus dicitur quis posse facere, quateus ex fructib. s. perest, deductis alimentis, l. qui bonis. ff. de cessio. bon. l. Imperator. ad SC. Trebel.

E B L A N D I T I E preces, significant testimonio blandis precibus impetrata, apud Plin. in Panegy.

E B O R, vel **E B V R**, pro Elephantidēte, quasi è barrho, id est, Elephantē productum, teste Servio: quod tamen negat Paulanius, è cornibus id productum, contendens, quæ ex illius ore exeant: ut annotat Mathiol. in Diosco. lib. 2. Sicut autem ab ebor, eboræ: ita ab ebur, eburnæ dicuntur tabulæ. Pompon. in l. 2. D. de orig. iur. Quas in tabulas eboreas perscriptas, pro rostris composuerunt, ut possent apertius percipi.

E B O R A R I I, inter artifices qui à Principibus vacationem munerum obtinent, numerantur in l. priore. C. de excusatione artif. lib. 10.

E B R I V S, qualibet re expletus Nominio. At Ebriis quandoque venia dari solet derelinquntibus, tanquam sepultis & nescientibus: scilicet in delictis non ita magnis, respiciendum §. delinquent. ff. de pan.

Ex libus, i. de antiquis, executor, cum de prescri. quinquenni.

E C B O L I A, medicamenta, quibus medici vtuntur abigendis infantibus in vtero enectis, quæ & Phthoria dicuntur: tum & veneficia, quibus abortum faciunt mulieres: de quibus locus est Vlpiani, Si mulierem, inquit, visceribus suis vim intulisse, quò parum abigeret constiterit: eam in exilium Præ-

les provincia exiger.

Qua tamen hogie

et.

signa, in l. 3.

reos, remouendos

in Pandect. Flo

et. de i. in vacuum

et.

E C C L E S I A, C

theat multitudinē

que, sed concili

quon iocietatem rel

ationem vulgò

ntos eccl. siam.

C. de iur. sanct. Eccl.

tem templo dunt

ram est, nisi imper

conatur.

ex iur. & ordinat

tes, quorum munus e

contra eos, qui a iur

peccantia resp. deb

defensores ciuitatum

D. de am. excepti. Est

dex & altercor. Eccl.

lib. 11. Epist. Fam. 13

dici 11, quibus a ciui

ta erat, de his quæ de

transgignendi. Mila

ses pecuniam Clauis

multo luthydemus,

se curatur, ut eccl.

matereatur, id fast

tos audio missos esse

co, ut aliquid consi

to à te, ut eos & A

edicos Romam mu

Enty, del. gatto,

scu pratorio, in l.

lip. 11.

hominem nō ad iur

mine satisficere, rat

qua solvere, Modest.

et. de iur. p. i. i. i. i. i.

uarias, iur. d. i. i. i. i.

74. Turres facti, p

nois suæ nomine se

benet aliquid à C

habere.

E C V L E V S est

ditum, ut quidam vo

maximè iur. mentio ap

Nec si ille sapiens ac

ayramno ire cogatu

rationem, ac si impull

Edictum verò aliud est perpetuum, aliud temporale. Perpetuum est, quod à Prætoris iurisdictionis perpetuæ causâ proponi dicitur, in l. 7. ff. de iurisd. di. ni mirum quod Prætores initio magistratu proponebant, quo ciuibus denuntiabant, quemadmodum anno suo ius dicturi essent. Temporale verò, quod etiam peculiare dicere possemus, est *negotiosum*, quod certi negotij oborti causâ proponitur, ut illud Verres, Vt Kaléd. Decemb. adit Sithenus Syracusis. Item, Ne quis trumentum ex area colleret, &c. Exoritur, inquit Cicero, peculiare edictum repentinum, &c. *Ulpianus* l. 7. ff. de iurisd. Si quid id quod iurid. perpetuæ causâ, non quod prout res incidit, in albo, vel in charta, vel in alia materia propositum erit, corruperit. Cicero in *Verrianâ*: Edixi, inquit, C. Memmius prætor, ex ea lege, ut adesset die trigesimo: Tum & illud, quo Prætor aduentum suum Provincialibus significabat, l. 4. §. *antequam*. ff. de offic. Procons. De superiore sic loquitur Alconius, in *Cornelianâ* argumento: Aliam, inquit, legem Cornelius, etiam nemo repugnare ausus est, multis tamen iniuriis tulit, ut Prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent: quæ res tum gratiam ambitiosius Prætoribus, qui varent, è iudicare assueverant, sustulit, sic enim locum interpretatur Horatius, non quod in horas edicta sua Prætores mutarent, sed quod ex edictis suis ius non dicerent. Cuius rei Verres à Cicero, quoque libr. Accus. i. accusatur. Edictum perpetuum etiam alia significatione dicitur, quod vnum ac simplex in omnes annos, atque in perpetuum cõpositum est. Nam prætores olim arbitrata suo edicta, quæ leges erant annuæ, scribebant, idque eorum honori tribuebatur, ut in annum suum ius constituerent. Itaque quo edicto superioris anni Prætor usus erat, in sequens ferè non vebatur: alioqui eius edictum Translatitium dicebatur, sed postea diminuta cum illa populi magi stratum quoque potestate, constitutum est, ut edictum vnum componeretur, ex quo edicto omnes in posterum tempus Prætores perpetuè ius dicerent: quod id circò Perpetuum est appellatum. Huius rei auctorem fuisse D. Adrian. Iustin. in l. 2. C. de ver. sur. enol. testatur. Edicti verò scriptorem Cod. Saluum Iulianum. Cùm

ipse Iulianus, ait, legi & edicti perpetui subestitimus conditor, &c. Idem tradit præter. a in l. 10. C. de cond. indeb. *Ensuperius* lib. 9. Post eum Saluius Iulianus Remgu. inuasit, vir nobilis & peritissimus, nepos Saluij Iuliani, qui sub Diuo Adriano perpetuum composuit edictum. Ex his igitur cõstat, edictum superius perpetuum, in vniuersum Præturæ vnius tempus valuisse: cum temporalia in partem diuisa, veluti mensem vnum, aut alterum vim habeant: hoc verò ad omnes omnium Prætorum iurisdictiones pertineat. Ac de hoc ipso intelligendus Hermogen. l. 2. ff. de statu. hom. in l. vlt. in ff. de appel. re. si. l. 5. ff. de extraord. crim. l. 2. ff. de lib. con. Edicta autè hæc, quæ perpetua diximus, monitoria appellata quidam autumant, quod si ciues admonerentur, qualiter ius dicturi essent magistratus, Ad quod Edictum Callistratus libros sex scripsit, ut ex indice Pand. Flo. præfixo intelligitur. Ad hanc speciem pertinet Edictum Carbonianum, quod solum auctoris sui nomen retinuit. Eiusdem quoque generis est Edictum nouum, de quo in l. 1. §. si pater. ff. de ven. in poss. m.

Edicti perpetui causâ, & generaliter nihil vnquam proposuit Prætor, quod non euidentem haberet utilitatem in publicum, secundum naturalem æquitatem, quæ & hodie perdurat, & nunquam cessabit. Et hinc videmus, omnes præpæmodum mores ciuitatum, qui antiquitatem redolent, tractos esse ex iure Prætorio: si modò libeat vtriusque seculi obseruantias, inuicem conferre.

Edicta PRINCIPVM sunt generales leges, quæ omnes populos & prouincias tenent, l. 3. C. de legib. Theophilus sic definit: *πρὸς τὴν οὐκ ἰσχυρὰν ἀρχὴν τοῦ βασιλέως*. Atque iis non ad certam aliquam controuersiam, de qua consulti sunt, respondent, sed generaliter quasi nouam aliquam legem constituunt, ut l. hac edicta lib. 6. C. de inest. rupt.

EDICTVM DIUI ADRIANI, de quo l. vlt. Cod. de edict. diui Adr. rel. ut intra annum hæredi scripto daretur adiutus adipiscendæ bonorum possessionis, quo elapso amplius non admittebatur: & hac cum diminutione visissima pariter applicandæ fisco, quo petimus &

lex fultia; de viſeſion. hie editatib; de qua in iudice legum, & Alciat. libr. Diſp. 3. c. 6.

Edictum PEREMPTORIUM inſtar trium obrinet, *l. contumacia. §. contumacia. ff. de re iudic. Q. obrem ordine ad illud perueniatur, docent Iuriſcoſi. ad peremptorium. §. h. ſeq. ff. de iud. Vide Peremptorium.*

Edictum DOMITIANI, quod cautum eſt, abolitiones ex Senatuſcōſulto factas, ad huiusmodi ſervos non pertinere, *Papin. in l. ſi ſervus. ff. de cauſ. & exhi. res.*

Edictum de ALTERVRO, cuius ſit memot. *§. ſciendum. C. de rev. vtor. act. & l. vni. C. t. h. de teſta. eſt, quo cautetur, ut ſi quid maritus vxori aut hereditatis, aut legati, aut fidei commiſſi titulo reliquerit, alterutro contenta ſit mulier, relicto vel dote: actione ex teſtamento, vel actione rei vxoris: nec pertinet hoc edictum, niſi ad actionem rei vxoris: videlicet que penſus hodie ſubſtitum eſt, cum ſit hodie actio rei vxoris ſubſtituta. De quo vide Cuius. Obſer. lib. 3. c. 16.*

EDICTALES bonorum poſſeſſiones ſunt, quas ordinarias vocamus, & que ius tribuunt; queque ex edicto dantur, ſine cauſe cognitione, & de plano *l. 3. ff. de acqu. hered. Decretales vero, de quibus ſuprà; extraordinarias, quæ ſcilicet dantur ex ſua cum conſilio cognita; & pro tribunali. *l. 1. §. 1. ff. de tab. teſt.**

EDVCARE, idem eſt, quod alimere, & ad victum neceſſaria præſtare, *l. ſi de alim. & ob. leg. vbi pupillus educari debet, pulchre Iuriſcoſi. toto hoc titulo. ſtendit, & Impp. C. eo. Plautus diſtinguit inter alere & educare, in Menach. hic homo conuiuius non alit, ſed educat.*

EDVLIVM, inquit Valla, eſt quidquid edimus, aut quicquid ad prandium, cenamque, edendi gratia nobis adponitur, & ſumimus. Interpretantur hanc vocem, ſuo more, pro comeſtione, apud Iuriſcoſi. in l. ſolunt in ſi. de offi. Proconſ. Et quod mandatis continetur, ne donum vel munus ipſe præconſul, vel qui in alio officio erit, accipiat; ematve quid, niſi victus quotidiani cruſſa, ad xeniola non pertinet, ſed ad ea, quæ edulium excedant uſum.

EDVLITAS, rerum edulium largitio, & donatio quæ à Principe imponitur, cum magna eſſet donorum caritas

raſ fieri ſolebat. Quo vocabulo uſus eſt Papinia, *l. 17. de compenſ. Ideo; inquit, condemnatus, quod ardebre annuam edulitatis tempore præbuit, fragmentaria pecunia debitor non videtur, & ideo compenſationem habebit. Sane qui in eo loco, edulitatis, pro edulitatis, legatur, ſed male mea quidem ſententia: quod & animaduertit Duar. Diſp. lib. 1. cap. 26. Hac diſtinctione uſus etiam eſt Lamprid. in Alexan. Cum edulitatem, inquit, *l. Rab. eo. peteret, inſtrogauit per Curionem, quam ſpectem carum putarent. Illi continuò exclamauerunt, carnem bubulam & porcinam.**

EFFECTV apud Iuriſcoſi. ſignificat factio ipſo, re ipſa, *l. 15. ff. de leg. præſt. Quia effectus fratris aut rei partem dimidiam. Sic *l. 10. ff. de uſu & habit. Effectus quædoque pro cauſa ſubſtituitur. Atque etiam effectus eſt, quod ex re ſequitur, *l. 3. ff. ex quib. cauſ. mar.***

EFFERRE, verbum eſt funeribus accommodatum, cum cadauer prouebitur, & extollitur, humeris ſcilicet ſuppoſitis. Peretrum verò efferre propinquioribus virilis ſexus, olim munus dabatur. Itaque filij parentes, fratres, ſores, elatos funere deferabant: nonnunquam ſervi libertate donati. *Cic. pro T. Lac. eo: Cum efferretur magna frequentia, Idem Atria. lib. 5. Cn. Lucullus familiaris noſter matrem efferrebat.*

EFFERVESCERE, ſignificat ardore animi excitari, ut cum homo ira excandefcit: contrarium eſt, Deſerueſcere. *Vlp. in l. qui ſi fugiunt, §. idem ait. ff. de ad. dil. edit. Si autem in hoc tamùm latuiſſet, quod iracundia dominorum efferueſceret. vbi tamen, Deſerueſcere legendum videtur: nec enim illius ſignificatio huic loco quadrat.*

EFFIGIARE verbo, vtitur nunc Caſarea, Cancellaria in diplomatis, quæ à Principe ſuper natalium reſtitutione, hoc eſt, nobilitatione (ut ait Bud. in prior. annot.) impetrantur. Hoc tamen verbum apud auctores clariſſicos vix reperis: & ſi id non reſpuit Prudentius, ut nec Gellius, qui ſolum ineffigiarum dixit. Pro eo tamen malim delineare, exprimere, characterebus deſignare.

EFFINGERE, vide Extergere.

EFFODERE, oſſa vel eruere, *l. 8. ff. de reli.*

respondit deberi, si maneant in aures, quamvis margarita eis detracta sint. *Plin. libro 9. cap. 35.* Cylindri & elenchii in eo differunt, quod elenchii sunt fastigiatæ longitudinis, alabastrore figura, in plenioris orbem desinentes: atque hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, somniarum gloria est: cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ sunt.

ELICES sulci sunt aquariorum, qui in segetibus fiunt, per quos aqua collecta educitur è liris. *Ulpia. l. 1. §. Laber. ff. de aqu. & aqu. plu. arcen.* Sulcos aquarios qui Elices appellatur, si quis faciat, æque pluvie arcende cum teneri. Haloander sic habet: qui Græcis id *εχιδνα* appellatur: quod madmodum & Alciat. quādoque legendum existimavit. Nunc in Parergis indicans nihil immutandum, idque auctoritate L. Columellæ, *cum verba li. 2. de rusticis, ca. 8. hæc sunt:* Sed quāvis cæpestivæ sementis confecta erit, cavebitur tamen, ut parentes liris, crebrosque sulcos aquarios, quos nonnulli Elices vocant, faciamus. *Sic lib. 11. cap. 2.* Arbitror tamen Elices propriè dici, capita fontium, & scaturigines. Vnde Aquilices Callistrato, qui artem hanc exercent, sciunt quo modo aquæ elici possint. Alciatus rectè sententiam mutavit: nam Pand. Flor. habent Elicas, quæ lectio retinenda est vel peritorum consensu. Bud. aliter sentit, & Aquilices ab aquis legendis dictos vult. Vide Aquilex.

ELIDERE in specie Pauli, *l. si unus. §. pactum ne peteret. ff. de pact.* non omnino collit, sed & inutile, & inefficax effici accipi debere, docuit Præf. li. 4. mediæ Iurispru. Sont. c. 3. quod eiusdem Pauli verba ostendunt ibidem. Et quidem ipso iure & replicatione exceptio non elidetur, quod & Iustin. A. probat. §. præterea. *Inst. de actio. pactio conventio obligationes non omnino dissolvitur.* Zafius verò lib. 1. *Respon. cum §. & Fortunius Gaspar in repet. d. §. pactum ne peteret.* omnino contra senserunt: sed falsò: cum ex verbis I. Pauli contrarium sit verius.

ELIGIMVS re ipsa, quod prius mente optauimus: quapropter promissu optio, electioque assumitur, auctor Alciatus. Omnis autem electio, actus est voluntarius, ut Arist. docuit 2. Et hic. colligiturque ex I. Gaius. §. & quid si tantum. Et

autem electio de multis, *l. quod in hære. dem. §. eligere. de tribu. l. plerumque. §. fin. id iure dos. vide Salomo. in l. Gaius. ff. de liber. & posthum.* Igitur

ELECTIO secundum so. est alicuius personæ idoneæ ad dignitatē, vel fraternitatem, vel societatem, servata forma canonicè facta, vocatio. Et hoc modo electio sumitur strictè, quāvis eligere ad multa se habeat, ut etiam not. *Refra. in sum. eo. li. §. 1. in prin.* Vnde ad electionem tria requiruntur, scilicet auctoritas, numerus, & zelus. Auctoritas consideratur in dignitatibus & meritis vitæ Zelus consistit in animo, ut sine carnali animo fiat sed secundum meritum personæ eligenda, §. 8. q. 1. Si ergo, licet contra istam conditionem sepius committatur electio de facto, non de iure. De numero patet. Debet igitur electio fieri secundum ista tria, habito respectu meriti ad meritum. zeli ad zelum, numeri ad numerum. Si tamen ex vna parte sit dignitas, & zelus melior, tam respectu eligentium, quàm electi, & ex alia parte numerus maior: certè præualebit dignitas cum zelo ipsi numero, ut extr. de cl. e. ecclesia vestra. Item d. s. s. r. electio, collatio, & præsentatio. Nam electio fit per collegium ad dignitates, & Papa cōfirmat: & quodlibet collegium debere eligere prælatum suum, nisi aliud sit de consuetudine vel privilegio, ut extr. de elect. & elect. potest. re. c. 1. Collatio fit ad beneficiū simplex, & pertinet de iure communi ad episcopum per totam dioecesim, cum consensu capitali, nisi aliud habere consuetudo vel privilegium: & darplenum ius, nec indiget confirmatione. Sed præsentatio pertinet ad patronum, nec darplenum ius præsentatio, sed requiritur institutio, & investitura Episcopi: ut per totum tit. de iure patr.

Electio canonica quæ dicatur, exponit Ioan. And. in r. non potest. de praben. & dignit. lib. 6.

ELIMATIVM, id est. expolitum. Nam limare verbum, propriè pro polire ponitur. Et expolire nihil à poliendi significatione differt: nisi forte aliquid perfectioris artis habere velis. Sic verbum Elimativm, accipiendum in §. sed cum perspersimus. l. 3. C. de veteri iure enucle.

ELOGIUM multi putant Græcum esse

EL
dis, priusque dictum
contra putem, quæ
e. e. nominibus Græci
hones suæ anteponeba
legum ex Græca voce
hæone constitutum. Et
certo homine, tam
mnam partem. In ma
disfertorem. D. de re
nsum, ad suum du
Philes mittere. Aut est
peratio, seu notatio qu
nationes Censoris di
ulationis causam pest
re. l. 4. §. 1. Non enim
um exheredatum esse
pates, cum filium exhe
lisset, & aditisset pro
em exheredare. Sic Ar
de vit. & mor. cleri. l.
luit, illam cum laude
go, id est, cum vituperat
cum ait. D. de Carbon. edi
um & apud Cicero.
bonam partem Glossæ
tium (scilicet brevis
presantur, ut l. Titius. l.
epistola rer. vbi Basilic
pari §. si in damp. & q. 7. de
§. 1. §. 2. D. de adul. recte
gium hanc editio subie
e. de industria, ut de
um caueretur, hæc clau
haque elogium in hoc
ficio est de homine ce
pna, neque alteri con
de Attilio Calatino: V
ne consensum pene
um esse vitum. Turn
prioribus. *Advers. lib. 1.*
ELVGER E, iustit
liem legendi facere,
mensam. Solet autem
perurbationem sang
pauis eam, quæ intra
purpuram edidit, put
se non potum collocare
ELVSCARE, est a
culo orbare. Nam Lu
qui altero oculo caret.
derunt. Lin hæc afflione
post mortem servum
dam. l. sed & si §. si mag
qui. Iulianus, inquit, l
in rom, qui electus

ste, priusque dictum *exheredatio*: ac verò ego contrā putem, quemadmodum plebique nominibus Græcis Latini præpositiones suas anteponebant: ita etiam elogium ex Græca voce, & Latina præpositione constitutum. Est verò testificatio le certo homine, tam in bonam, quam in malam partem. In malam, *Modestinus in l. de severiore. D. de re milit. De severiore iudicium*, ad suum ducem cum elogio præses mitter. Aut est conuitium, vituperatio, seu notatio quædam (sic enim notaciones Censorum dicebantur) exheredationis causam perstringens. *Africanus l. 14. §. 2.* Non enim videri quāsi filium exheredatum esse, cum elogium præter, cum filium exheredaret, proposuisset, & adieciſſet propter eam causam exheredare. *Sic Augustinus in sermone de vita & mor. cleric. Ambos exheredavit, istum cum laude, istum cum elogio, id est, cum vituperatione. Sic in l. 1. §. 2. dem ait. D. de Carbon. edit. l. 9. §. 6. de suis & agnatis & apud Ciceronem in Cluentiana. In bonam partem Glossæ antiquorum notatariam (scilicet breue scriptum) interpretantur. *Porro in l. non dubium. D. de iustitia reor. ubi Basilica, Cum elogio, præter id est ad mortem & exheredat. Sic Ulpianus l. 3. §. 2. D. de adilit. edit. Idcirco elogium huic edicto subiectum est, &c.* Id est, de industria, ut de pecore nominatim caueretur, hæc clausula subiecta est. Itaque elogium in hoc significato, testificatio est de homine certo, ut vni propria, neque alteri conveniens, ut illud de Attilio Calatino: Vno ore, cui plurimæ consentiunt gentes, populi primarium esse virum. Turn. aliud sentit à superioribus. *Advers. lib. 18. c. 5.**

ELVGER Eluctum denotare, vel finem lugendi facere, l. 10. D. de iis, qui non infam. Solet autem vir elugeri propter turbationem sanguinis. Tum Pomponius eam, quæ intra legitimum tempus partum edidit, putat vel statim posse se nuptum collocare, l. 10.

ELVSCARE, est aliquem altero oculo orbare. Nam Lusca proprie est, qui altero oculo caret. *Ulpianus de condition. iuris l. in hac actione.* Si quis, inquit, post mortem servum eluscatum dedit. Idem l. sed & §. 6. si magister. ad legem Aquil. Iulianus, inquit, scribit Aquilia remitti eum, qui eluscatum in disciplina

discipulum. Hinc Eluscati o; actio ipsa privandi altero oculo. *Ulpianus de adilit. edit. l. item Offitium.* Eluscationem eam quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil videt. Qui id dixerint, non sunt audiendi, quia nulla fræri auctoritate id dicant. in dict. leg. item filius in Pandect. Floren. legunt quidam eluscitationem falsò: Haloander, Nuscitationem.

EMANCIPARE l. *Festus lib. 1.* dicebantur, qui patris potestate exibant, ut passim in libris nostris: & id proprie de liberis: ut manumittere de servis, etiam si hoc discrimen non vsquequaque observetur. *Cicero pro Domo sua ad Pontifices.* Id autem scire & videre omnes, non ut ille filius instituitur, sed ut è patriciis exeat, ut Tribuni pleb. fieri possint, idcirco adoptari neque id obscurè: nam adoptatum emancipari statim, ne sit eius filius qui adoptabit. Emancipare autem veteres dicebant pro alienare, & vendere. *Plinius in epist. lib. 7.* Nam pro quingentis millibus nummum, quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumque promiseram, agrum ex meis longè pluris ad id publico emancipavi: eundemque vendigali imposito recepi. *Sueto in Ordone.* Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti adhibitis arbitris totum agnum redemit emancipavitque. Id est, suum iam factum mancipio tradidit illi. *Apud Plautum, Emancupo me tibi, id est, tuæ me potestati trade.*

EMANCIPATI (*inquit Festus*) duobus modis intelligitur: aut iij, qui ex patris iure exierunt, aut iij, qui actorum sunt dominij: quorum virumque sit emancipatione. Emancipatus apud Cicero id est, dedititius: Ita senectus nimis honesta est, si seipsum defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipatus est, si vsque ad extremum spiritum dominatur in suos. *ver. glo. Emancipatus, & ex patre & Emancipare, & ex quibus, Emancipatio & ex quibus.*

EMANCIPATIO est quedam imaginaria liberorum venditio, quæ ad similitudinem eius excogitata est, quam olim Romulus instituerat. nam is, cauerat, ut si pater filium ter emancipasset, id est vè didisset, filium autem semel, ij sui iuris efficerentur: postea verò ad pacem atque usurpationem versutias

institutum est, ut pater apud Praeprem
aliqui cuius fidem sequebatur, & qui ob
eam causam fiduciaris pater dicebat
tur, filium suum dicitis causa ter acceptis
ab eo vno aut duobus nummis, filiam
semel venditis, eos hac ratione de ma-
nu ac potestate sua dimitteret: quos tar-
men nummis redditis, iterum pater re-
cipiebat. Reliqua vide apud Caiam, Insti.
cap. 6. Quid autem ab Abdicione dif-
ferat Emancipatio, vide in Abdicatio.
Hec autem solennitas, relaxanda puta-
stis patris, hinc quidem Romana in-
troducenda est, sed maxime secundum na-
turam. Nihil enim tam naturale, quam
ut aliquid solvatur eo modo, quo obli-
gatum est.

Emancipationem veteres omnibus
contractibus, qualescunque illi tandem
fuerint adhibebant. Idque eam ob cau-
sam, quia nulla res tantam facit controu-
ersiam, quam illa alienationes. Ut igitur
cōstitat de alienatione, illam solen-
nitatem introduxerunt. Nos hodie illud
negocium per actum conficimus.

EMANERE, est diutius extra ca-
stra vagari, l. 3. §. si ad diem. D. de re milit.
Si ad diem comineatus quis non veniat,
perinde in eum statuendum est, ac si e-
manuisset, vel deseruisset, pro numero
temporis. Sic l. 17. §. acutum. D. de adil.
edict. Emanere sumitur, pro extra do-
mum manere. Eum esse fugitium ab
imprudenter dicitur, qui nocte ali-
qua sine voluntate domini emanuisset.

EMANSOR est, qui diu vagatus ex-
tra castra, tandem regreditur, l. de desertorē.
§. 2. D. de re milit. idem & Remansor, l. 5.
§. à barbaris. D. de re milit. Tempus discernit
emansorem à fugitivo, & effugitorem
vel furem diurnū, à nocturno, l. aus factio.
D. de pōn. Differunt autem Emansores
à desertoribus, ut Errones à fugitiuis.

EMANSIO, ipsum delictum, l. 4.
D. de re milit.

EMRAMMA, à Græco ἐμράμναι
deducitur, quod est intingere: unde in-
iunctum à Plinio vocatur. Est autem con-
dimentum ex aceto, quod ad condiē-
da obfonia fit. Colum. lib. 12. cap. 55. Hoc
sinapi ad embammata non solum ido-
neo, sed etiam specioso vteris. Plin. l.
9. §. 1. de vit. vin. Si acetum quis legaue-
rit, embammata continebitur, quia aceti
numero fuit.

— **EMER**, seu ordinarij, l. si de mod. m.
EMBAT AIT **EMTICHIUS**, appellatio
ne, seu generalitatis inueniunt Vbi
nunc in l. 3. §. si de rebus eorum, quæ sub
Alciapo tradente, id ius intelligi por-
quod & quandam detentionem resp-
cit, & rei possidende difficultatem: et me-
proprietas vera ad alium pertineat. Qu-
le est ius superficiarij, vel eius, qui fin-
dum vestigale possideat, vel perpetu-
rurificatum dōto non iussu veniens, quod e-
ingredi, & intro pedem ferre, l. honoris
de verbor. signifi. h. si de super. §. si finger
§. si galu. Erat forsē, quibus magis aridi-
bit. Ius embateuricon intelligere, quod
vulgo Redagium, quod aliquando Reg-
lia solet pertinere. Sed Alciatus eam in-
terpretationem magis probat, quæ in Et-
ymologico magno est, ubi ille Græci-
cus ἐμβατεία, inquit, quæ nunc & ἑμ-
βατία dicitur idus, quod creditor i-
bonis debitoris sibi pignoris retinui
propriam auctoritatem ea ingrediendi.

EMBLEMA AIT **EMBLICA**, quæ scy-
phis, speculis, apud quibus ocularis causi
adiunguntur, emblemata sunt librum: et
ratidicta ab ἑμβάλλω, quod est impono
seu interfero. Vbi nunc de iur. & arg. leg.
l. si gemma. Emblemata vetē deguntur
separantur, & prestanda sunt. Et eodem
Pompon. l. et si. Ea quæ inaurata sunt, nō
deberi, neque aurea emblemata. Plin.
item ad exhiben. l. 17. §. si aniam scyphi
intinxeris, vel emblemata phialæ. Hi
autem vasa pura opponuntur, hoc est
non celata, quorum meminisse Iuriso. in l. 1.
in rem. D. de rei vind. Vide Crutze.

EMBOLICA, l. 10. C. de sacrosan. eccle-
s. C. de nauib. non excus. publicarum spe-
ciem, copiarumque, seu anonarum
transuersionem significat, quæ quorū-
nis ex Aegypia nauibus illata Constā-
tinopolim deferantur, dicitur in ἐμβόλῃ, &
σφαίρῃ, quæ vāστειν τὴν πον. τὴν ἀπὸ τῆς ἰδέας 13.
indicat. ubi & ἐμβόλῃς τὸ πτομαίαν νο-
cat. Hinc Embolica species, apud Pōp-
scum in Aureliano, nō ambolica, quibus
onerantur naues Romam trebantur.

Εμβόλος, nauis velocissima, Aeschyl.
vide Annotationes in leges Rhodias.

Εμπεριον, in legib. Solonis, apud Galenum,
ἐμπεριον τὸ ἔχειν, & in libr. vbi φαίνεται
quod ἔστι, significat infirmum in vtero. Vi-
de quæ ad leges Solonis scripsit Prat. in
lib. Veteris Iuris.

E MEN-

EMENDARE,
emendare, tollere, l. 1.
na. E. vendare. corrig-
nare, prop. & em-
EMENDATIO,
emendatio, l. 1. §. 1. ver-
bo, s. multa, vel multa
cur. de verno Gallie
in de sp. ord. lib. 6. De
ind. mult. l. si qua. De
vicio in legibus doli
pud Demosth. orat. & P-
cium.

EMENDICAR,
emendicare, aliquid pecc-
gula, vbi impossing-
que iudices cognosc-
minibus non oportet
suffragis decretorum
Hicquā à Proconsul-
accepti emendici
aus alieni.

EMER, AIT **EMER**,
emerari, antiqui acci-
re. Semebant & anti-
vide Redemptores.

EMPTVM, & p-
quid in empto parat-
non continuo culpa
§. 1. D. de leg. 2. Ergo e-
rarum generis nomen
40 D. ed.

EMPTIO, est
tium, de quantitate
mutanda, sola inter-
hentes obligans, l. 1.
13. differat à mancipa-
correctionis, sed acti-
ratus à locatione di-
condita neque iur-
perpetuum obtinet
tabularum hoc ve-
torem completi vi-
39. D. de statu liber.
re est. Varro non in l.
acquisitionem omni-
comprehendere, nec
re quique dominus

Emptio seu est, cu-
tur quod sit, in ca-
uum, vel nullum
Emptio & permu-
in emptione res per-
permutationem res per-

EMENDARE est emendare, id est, erroris tollere, liq. *De de te jud: E mendar, corrigere, rind. C. de mend. proping. & emend. fer.*

EMENDATIO, est mutatio, vel variatio libelli, l. edita C. de edend.

EMENDA, verbum Gallicum, Latine multa, vel multa, Græce *ἐμμεν*; dicitur de verbis Gallicis, text. in c. quamvis de offi. ord. lib. 6: Po. tunc cor. C. de mod. mult. l. si quis: De de verb. signis De Græco in legibus Solonis, qua extant apud Demosthenem & Plutarchum. & D. Laertium.

EMENDICARE, more mendicantium aliquid petere, C. de accus. l. singuli. ubi Imperator singuli, dunt, universique iudices cognoscant, in publicis criminibus non oportet emendicatis vel suffragis decurionum. Sæpe in Cæsar. in Hispania à Proconsule, & à sociis pecunias accipere emendicatas in auxilium aris pleni.

EMERE, *Emere Festus*, quod nunc est metari, antiqui accipiebant pro sumere. Sumebant & antiqui pro conducere, vide Redemptores.

EMPTVM, & paratū hoc differunt, quod in empto paratum inest: in parato non continuo emptum continetur, l. 47. § 1. D. de leg. 2. Ergo emptum speciei, paratum generis nomen est, l. 45. 46. 47. & 40. D. ed.

EMPTIO, est contractus iurifgentium, de quantitate cum corpore commutanda, sola inter se pactione contrahentes obligant, l. 2. D. de obligat. & act. & ita differat mancipatione, quæ non est contractus, sed actus, id est, legis actio: rursus à locatione distinguitur, quia res conducta neque fore dominij, neque in perpetuum obtinetur. At lex duodecim tabularum hoc verbo omnem alienationem completi videtur, l. si quis lib. 1. 19. D. de statu liber. Itaque animadvertit est, Varronem in libris de re Rustica, acquisitionem omnem emptionis verbo comprehendere, nec interesse, quo genere quisque dominus eius fieret.

Emptio spei est, cum quasi alea emittitur: quod fit, cum captus piscium, vel avium, vel missilium emittitur.

Emptio & permutatio sic differunt: 1. In emptione res pro nummis datur: in permutatione res pro re, vel numus pro

nummo, vel ut certius loquamur, pretium pro pretio: ut equus cum boue, vel nummus Gallicus cum Italico. 2. In emptione ex sola conventionione placitur obligatio: in permutatione ex traditione. 3. In illa venditor teneatur tantum ad possessionem præstandam: in hac redominium transferre: 4. In illa rei alienæ traditione potest consistere: hæc verò nequaquam. 5. Ex illa venditor vna tenetur actione, nimirum eius quod interest: in hac qui rem accipit, duabus conventionionibus, aut conditione, aut petitione eius quod interest, l. 1. D. de rer. permut.

Emptionis, & venditionis verbis veteres promissus utebantur, ut ait Gaius l. 1. D. de offi. empt. id est, per exponit. 1. Chiazus, & in locatione & conductione, ut est legendum in l. sequ. Nec enim emptio est præ venditione, vel emptorem præ venditore, nec est contrarius ut acciperent, ita locuti sunt, sed locationem venditionem appellant sepe, & conductionem emptorem, siue redemptionem, ut mercedem siue pensionem, pretium: quia locatio & conductio proxima est emptioni & venditioni, eisdemque regulis constat. Hygenus 11. de limit. consti. Mancipibus ementibus, id est, conducentibus in annos singulos. *Festus*, Venditiones olim dicebatur Censorum locationes.

Emptionem Insti. de success. subla. qua si in princ. exponit Accursius venditionem.

EMPTOR, non solum qui pretio emit, sed etiam quis vel permutavit, vel compulsum accipiendus est, l. si vendidimus, ponit. § D. Adile. edict. l. fin. ex quibus caus. in poss. eat.

Emptor hereditatis, qui bona fide alienam hereditatem emit, non tenetur petitione hereditatis, nisi non extaret venditor, aut modico vendidisset, l. nec ullam causam. §. quid si quis. D. de petit. hereditat. Qui mala fide alienam hereditatem emit, tenetur veli petitione hereditatis, d. l. nec ullam causam. §. sed si quis sciens. l. si post mortem. C. eodem tit. Venditor hereditatis haud dubie conveniri potest petitione hereditatis, d. §. quid si quis. Emptor singularum rerum hereditarium, non tenetur petitione hereditatis, nisi titulus habeatur pro non titulo, d. l. nec ullam causam. §. 1. rei vendi-

catione tamen conveniri potest, sed et si
lego. S. ut si rei distraxit. D. de per. heredi-
l. si post mortem. C. ad. ut. Venditor singula-
rum rerum hereditarium tenetur pe-
titione hereditatis ad pretium, l. item
venimus. si bona fides. l. sed si et rem et pre-
tium. D. de petito. heredit.

Emptorem pro venditore, locatorem
pro conductore, creditum pro debito
quandoque poni, & quâdoque vice ver-
sa poni observatum est ab Accursio, l. 1.
ad legem Rhodiam.

Emptoribus similes personæ enumeran-
tur, l. fin. Di. quib. ex causis possunt.

EMERITI dicuntur, qui impletis
supradictis labore militiæ solvantur, l. 1.
C. de excus. tur. l. fin. C. de iis, qui non imple-
runt. l. si prætorum militarem impleverunt
ab anno 47. ad 46. ex lege Sen. Trilii &
Græchana.

EMERITUM, præmium, & com-
modum finitæ militiæ, l. 3. §. qui militæ. ff.
de remilit. Qui militie tempus in deser-
tione implevit, emerito privatur. Et pau-
lō post: Si expleto militiæ tempore red-
eat, veteranus restituetur, & emerita
accipiet.

EMIGRARE dicuntur, qui ante
finitum conductionis tempus habita-
tionem derelinquunt, l. 28. §. 1. D. loca. &
alibi supradictis.

EMINENTISSIMVS titulus di-
gnitatis, quæ præfectis prætoris tribui-
tur, & magistris militiæ, & patribus, l. 3.
C. de senen. expericul. reu. Eminentiſſimæ
præfecturæ, l. 6. C. de exact. tribus. lib. 10.

EMITTIT instrumentum, l. 47. §. fin.
D. de pass. & cautio, l. C. de nouum. pec.
& l. ita leges in l. 1. C. si pigno. & Satisfactio,
l. 3. C. de sup. iur. & Epistolæ, l. 24. D. de
conf. pec. Hoc sensu

EMISSA manus, pro expensis cau-
tione, l. 15. D. de proba. & Emissio chira-
graphi, Cassiodorus lib. 4. episto. ad Dudam.

EMISSARIJ vocantur concilia-
tores, atque internuntij furorum eor-
um, quæ à magistratibus committun-
tur: auctor est Aconius in Cicer. 5. Pen.
In eundem Act. 4. Petit Nazius Turpio
quidam istius excursor & emissarius, ho-
mo omnium ex illo conuentu quadrupla-
torum deterimus. Ponitur & pro
calumniatore & vexatore summissio &
subornato ab inimicis. C. de Scario episto. li.
7. Perſuaſeratque nonnullis iouidis

mais se in me emissarium semper fore,

EMOLOGARE verbū, nec Lati-
nitas, nec Græcismus agnoscit. Interpre-
tes pro cōfirmare, vel laudare videntur,
Homologare, propius ad latinam quæ Græ-
ca est, originem accedit. Vide Barrin l.
cum antea. l. de arbo.

EMOLVMENTVM nihil aliud
proprie significat, quàm fructus, vel fru-
ges, & alia alimenta quæque. l. imp. in f.
ad Trib. l. 3. §. item si p. l. vltim. Si cui
plus quàm per leg. fuit. l. dominus. de usufru.
Et illo Casarii loco, Sine magno emolme-
tu & emolumento, l. 1. de bell. Gall. ab eo
forte quod fruges emolantur, vt in illo
Persij loco, Granaria emole.

Emolumentum Nouell. 66. necesse est quod
em, quod est proficere, & publicare) di-
cuntur, quæ pro introitu maioris Eccle-
siæ Constantinopolitane noui clerici
dant veteribus. Sic in Rub. Nouell. 66.
emolumentum. dicitur, promulgationem
constitutionum vocat. Vetus interpres
insinuationes, vltimo verbo vocat.

EMPHRACTUS, Vlpianus in l. 1. §.
ignitur de exercit. ad. hac dictione usus est.
Budeus indicat in quibusdam embatæ
legi, siue epibatæ. Nebriss. priorem le-
xionem sequitur, interpretaturque em-
phractas, nauigia recta, Embatæ vulgare
verbum, aut nauticum esse, putat. Budeus.
Epibatæ autem milites classarios
explicat, hoc est, milites in nauibz me-
rentes, quos pro vectoribus apud Græ-
cos accipi tradit. Reicienda autem est
& Nebrissensis (nam agna quædam est hu-
iusmodi nauigia Græci vocant) & Budei
diuinatoria lectio, retinendaque est Flo-
rentina, in qua est Emphracti. sunt autem
Emphracti, naues vectorum ductrices,
domini autem domini. Hæc ex Aus.
Aug. lib. 4. ca. 16. Alij in C. de leg. 3. vo-
lunt, aut certe in C. de iud. vt Alcinus lib.
1. Parerg.

EMPHYTEUSIS, Latine insin-
uationem significat, siue plantationem, &
Græco verbo ἐμψυτίζω, quod est inferos
vel consero. hinc apud Iurife. Fundus in
emphyteusim dari dicitur, quem domi-
nus in perpetuum, vel in plures annos
transulit in alium, ex lege, vti melius
cultiusque reddere, constituta pensione
certa. Ab initio enim sterilitatantum &
inculta hoc contractus genere concede-
bantur, à cultura subtiliore parte, infi-

rius, deducto nomine
vel contractus est à
dominatus, cum ager
datur, vt quondam reu-
quam ad dominum reu-
nare emphyteu, vbi Zen-
teusarium cōductionis
tionis esse titulus ad-
ius tertium esse ab vi-
torum contractum se-
conce, tionemque ac-
dere propriam. Nec ve-
in perpetuum, aut cer-
gillum illi agri loca-
pendium magnum
ram & constitutionem
rum etiam quod hui-
& insulti, non facile
hinc. Alij sic definiunt
concessio quadam per-
pensionem, & culturam
dominium ita vt de
anno pensio persolui-
ret substantia.

Emphyteusis conce-
tri & filia, potest mun-
nari, etiam domino
Barrin in l. de impo-
in l. si domus, fin. D. de
hereditate prohibita
in l. C. de fidei commissis
deum D. de leg. 3. ci-
transactum.

Emphyteusis meli-
redes extraneos, nec
ratione. Barrin in l. qui
græ. deser. quanquam
me tamen acquiritis
Emphyteusis proſi-
tue Titio sine celsio
Natus in l. si qui vsum
usufructu legat. per l. 1.
de ad. iuribus emp.

Emphyteusis eccle-
consecratione perſi-
tutum hereditibus ex-
C. de iur. emphyteu-
mar. emphyteusis
ad vltorem, si hoc ad
Nouell. de non alienan-
de aliena. emphy. §. 1.
maximo.

Emphyteusis perp-
fieri, Barrin in l. de em-
bu. Emphyteusis nat-

DO1A0170, Handlegem explicat Pra-
teus hb. 4. vetens iurisp. 1487.

ENDOPHORATO, Feste lib.
implorato, quod est, cum quaestione im-
clamato:

Εἰς ἡμετέρας δὲ συμπερασματικῶς, διὰ
 τὴν ἑκείνου ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἀποκάλυψις
 ἀποκάλυψε.

Εὐρυκίππος, in e. ann. die, de consecrat.
diff. à dæmonibus obsesi.

ENIXA, in Lexrenixa. ff. de verb. si
quis quæ partu laqueæ est, No Marcello.

Enim præces hoc est, diligetiores, quæ
cum maiori studio fieri solent. Papias
que in l. cum pater filios. Vide legat. in fin.
g. filium matrem Nam, si, enim voluntas
ut præces ad omnem successionis spe-
ciem recte videbantur.

E N T H E C A g r i c u l a r i u m i n s t r u m e n t a
& f e r r a m e n t a a g r i c u l a r e p o s i t a , q u a
t a n q u a m t i n a d o s u n t . I s i d o r u s , E n t h e
s a m , G r a e c o f e r m o n e r e p o s i t a m r e i c o
p i o s a m s u b s t a n t i a m a p p e l l a m u s . P a p i
n i a n i , l . 2 . § 4 . D o n e t p r a d i o r u m , q u a e G r a e
c o v o c a b u l o ὄργανον a p p e l l a n t u r , c i n

non instructa legantur. Legatario non
praestatur. *Ulpian. de testatore. 6. §. 3. de*
leg. 3. Praedit cum his entheicis, quae in
ea possessione sunt relictis, mancipia
quoque praediorum, cum illis testamenti
in tempore fuerunt, cedent: sed & quae
postea accesserunt: si modo hoc testator
manifeste expressit. Paulus etiam repoli-
ti videtur vocari: si mulier Maria. 9. §. 3. ff.
de legat. 3. His verbis domibus legiti: si
idei haeredit meorum committo, ut si-
cutum cum habere domus meas, in quibus
habito, nullo omnino excepto, cum
omni instrumeto, & repositis omnibus
Liberianis scribitur: ut vocare debet. §. 1. ff. de
usufructu. Quicquid mensarii pecuniae seponunt,
Hinc illud Sistonij meo populo, sed affe-
ctatissime, ne dicam in praesentia, distulit.
Quicquid Helicon urbanibus horreis in-
thecarum possideat. In lege Rhodia,
Enthecalio sensu sumitur, videlicet
pro onere utriusque populi. Lamentum in Isidoro.
Eleemone: Nauleorum emit enthecam;
id est, oneratur aequum mercibus. Sed &
in Decretis Canonici accipitur Enthe-
ca pro apotheca & horreo, vel pro loco,
quoque repositorio.

ENTHRONISTICA, pro In-
tronisticis, supponendum apud Iustinia.
in Constit. de sanctiss. episc. s. si qui auctem

episcoporum: Sūnt autem Cathedralia, v
nūc vulgò dicuntur, à Græcæ vocē
ἐπίσκοπος, quod est moderari, pateri;
Barbari dicunt installare.

EN M C L E A R E, translate prode-
clarare & explanare, ut in his dicitur. De con-
iur. enuclean.

ENUNTIATIO, per oratione
& clausula, l, hac enunciatio ff de verbor.
signific.

signific.
ENUNTIATIVVM, est enuntiatio
eius, quod est, vel non est, *de* *licet* *ff. de*
constit. occuria.

EO AMPLIVS, Hæc verbi & ad-
dunt, & repetunt, ut interpretes demon-
strant, s. si feruus. s. si quis et de deo. 7. Col. 1. s.
sic. eod. cum simil.

Ed, ad est. propterea, id quod, ff. de ren.
pecun.

E O I P S O, Verbo hoc Barbatius tra
dit denotari canonem lxx. sententiar
circaque l. si. S. f. postquam. verba ipso, quod
innocentium fecit. C. de iur. delib.

EQ POTIVS, pro eo amplius, ve
ea maxime ratione. Sic colligitur à litem
ait Prætor. §. hoc autem. ff. ex quibus caus
mator.

EOVSQVE, pro tantum, s. illuc
quoniam; Iusti. de rer. divisi

Elm. xia, provincia; D. de excusat
ur. l. 6.

ἐκ τῶν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ, provincialis bo
mo. 4. 21. D. de curia & cur. d. 1. ab his.

EPARCHICA, libri, qui conti-
nent generales formas, siue edicta prece-
ptorum pratorio, quæ legis vim habent.
l. 2. C. de off. pref. et præs. l. apertissimè. C.
de iudi. l. fin. C. de fideiuss. Ex ætæp. xi.
librismulda desumptum C. Armeno-
lus. inde Cuiacius lib. 6. Obser. c. 50.

Εἰς τὴν ἀποκάλυψιν, id est, imminens, i. e.
quæ expectanda. D. quæ sunt tetra-acton-
der.

EPHESVS metropolis Asiae est
quae proprie minor dicitur, ad quam Pro-
consuli necessitas imposita erat perma-
re adpellere, teste Vlpiano in l. 4. ff. de off.
Proconsul.,

Eni mone *ἀκούας*, vsurpatum est
Paulo in *129*. D. qui rest fac. pro, quac
que ratione & modo fieri poterit, & cu
bit enim Paulus scripturam ad testam
tum paratam vim testamenti non habere
i. nisi hac ei verba defunctus subscri
pserit. Hoc testamentum quacuq;

l. ultim. D. de pecun. const. l. Titius Scio. cum debitor decessit: hi persuaserunt P. Mzuio, quod hæreditas ad eum pertineret: & fecerunt, ut epistolam in eos exponat debitorem se esse, quasi hæredem patris sui consistentem. qui & addidit epistolæ suæ, quod in rationes suas, &c. Sic l. 34. ff. de pign. act. l. emptor. 47. D. de pact. l. ultim. D. de insti. l. 24. l. 26. l. 28. D. de pos.

Epistolæ, principum rescripta, quibus scilicet illi vel ad postulata præsentium, vel ad magistratuum absentium consultationes respondere debant, *l. 1. ff. de cons. prin. Exempt. in l. sed addit. 19. §. 8. ff. locat. l. Dini fratres. D. de iure patr. l. 3. D. de testib.*

Epistola DIVI ADRIANI, erat de periculo diuidendo inter mandatos & fideiussores, de qua fit mentio *l. si. C. de consit. pecun. per quam etiam extenditur ad plures constituentes.*

Epistola, testamentaria dimissionis veteranorum, *l. 1. de desert. C. l. 1. C. de veteran.*

EPISTOLARES principes, *l. 32. & l. 35. C. de appell. l. 7. illi in sacro auditorio acta excipiebant, l. 36. C. de ad. si. Habebant enim imp. serinium sacrarum epistolarum, l. 3. C. de temp. adpella.*

EPITOMIA, non sunt foramina per quæ aqua effluit, ut Alexandrinus nescio quis purauit: nam ab *ἐπιτομή* conficium vocabulum apparet, quod significat os claudere: siue obturare: unde *ἐπιτομή* claustra siue obturamenta canalium. *Paul. l. Senect. 3. ca. 9. Instrumento balneario legato, balneario ipse & scamna, podia, fistulæ, miliaria, epitomia, rotæ aquarum, contineantur, quamquam hic Culac. epitonia legi vult ex auctoritate librorum scriptorum Dn. Ranconetti, & P. Victorio. Vide Epitonia.*

EPITHESES, *Ulpian. l. Lex Cornelia. in si. de iniur. Eadem pœna ex S. C. tenetur is, qui epithefin, aliudve quid, siue scripturam in notam aliquorum produxerit. Est autem Epithefis inscriptio quædam apposita, in contumeliam fraudemue alicuius facta.*

EPITHECA Græcis est, quod dos Romanis. Vnde prædiorum epithecæ pœd Iurisprudentes, quas Papinianus impositiones interpretatur, quamuis pœo

epithecis, vitiose legitur eorici, ut & apud *Ulpianum. Lego §. 13. lib. 22. l. 1. etiam, an. sig. Rhodig.*

EPITIMIA, pro multa, pœna & reprehensione mordaci, & iurgatoria apud Modestinum, in *l. si re. de iur. & iura. Sed & si quis à parentibus prohibitis fuerit tutor esse: neque creari huic oportet. Et si creatus sit, nec recusauerit, prohiberi eum esse tutorem, manente epitimia. Alcia. lib. 1. Parer. c. 29. Accipitur *ἐπιτιμία* inter cetera, pro *μὴ ἀντιμὴ* *μὴ* non, *ἀντιμὴ*, ignominia, infamia, dedecus. Voluit igitur Modest. filium quidem submoueri, sed tamen non ideo notari infamia aliqua, vel dedecore, quo suspecti, remotique tutores afficiuntur. Non enim talis fuit mens parentum, ut filio suo vellent ullam notam inurere. Remouebitur igitur, manente epitimia, id est, illabefacta nominis honorisq. fama. Idem*

EPITIMIVM, est enim *ἐπιτιμία*. *Hesychio, ἐπιτιμία ἡ τιμωρία*: vel gloria & multa, quod & notat *Calvus Rhodig. lib. 30. c. 18. Atque ita videtur sumi hæc dictio. c. omni. 21. q. 4. Igitur si inuenerint fuerint deidentes eos, qui vilibus & religiosis testibus amici sunt, per epitimium corriganur. Gl. hanc pœnam exponit suspensionem per hebdomadam: alij aliquod aliud supplicium.*

EPITOGVM, vestis superior clericæ, *glo. Clem. 2. de vita & hon. cler. Sponcinus, genus pallij quod super togam ferebatur.*

EPITONIA, *l. 17. §. 1. Astella. D. de action. empti. antea epistomia perperam legebatur. Dicuntur instrumenta, quibus funes intenduntur, unde *Arrianus Say, id est, inter adi: qualia plerisque in Germaniæ locis visuntur, rota instructa & plures adplumbata. eo ordine ut terni & quaterni simul aquam eodem ex puteo haurire possint, funiculo per rotam demisso.**

ἐπιτομή Curatoris, apud Dionem. Sed & tutores passim in lib. *occasio. Modestinus significat.*

ἐπιτομή, quarum fit mentio in *Nonella Leonis* 16. sunt retia in mare extensa cōfixa palis. *Phanorinus*; *ἐπιτομή* *ἀπὸ τοῦ ὕδατος*, quæ erant in prothyris maximè angusto mari. Vnde *Leo Nov. 104. ἐπιτομή* *τῶν ὕδατος* dixit. *Plura de his Culac. lib. 6. ff. 14. c. 1.*

de *draguphans*. *Cicer. lib. 1. de Orator. ex*
castigatione Vitorij: Icirco qui, quibus,
 verbis etiam cieri oporteat, nesciat, i-
 dem eriscundæ familiæ causam agere
 non possit. Et *Eres*, vel *Eredicas* scribitur
 interdum, in *Pand. E* *lpravi* eras in *iusl. ad*
l. Aquil. Et illo Turpilij loco, Ignoscere
 isthic solent, ne eis minores noxias, e-
 rum, si forte quas galiolas vini tango

ERGASTERIVM, taberna mer-
 cimonis deputata, *C. de episcop. & cler. l.*
omni. Ex ergasterijs, inquit *Imp. & taber-*
nis conquire potuit. Item *libr. 12. de e-*
pidem. & merat. l. 2. in quolibet ergaste-
 rij, quæ mercimonis deputantur. *Papi-*
de via publ. l. Ediles. Vt ante ergasteria
 nihil proiectum sit. Erant & *epasnegia*,
 officina fabricarum, atque opificum.

ERGASTVLA dicuntur carceres,
 vel pressiones. Sunt & loca in quibus de-
 teriora mancipia in vinculis opus facere
 cogebantur. Hinc

ERGASTVLARII, ergastulorū
 custodes, & ergastulo præfecti.

ERGOLABVS, *εργολαβος*. Operari-
 us, manceps, operarum redemptor. *ε-*
ργολαβος, opus faciendum conduco, ope-
 ram loco, rem faciendam suscipio, red-
 empturas facio, & inde lucrum facio:
εργολαβος, merces ex labore, manualis
 operatio, redemptio operis, & condu-
 ctio vel locatio. In *Cod. rub. de monopol. &*
conuenient ergolaborum: Adificiorum qua-
 que arrifices, sunt ergolabi, aliorūque
 diuerforum opum professores, &c. Ergo-
 labi etiam ab oratoribus dicuntur sy-
 cophantæ & quadruplatores, quæstu de-
 lationes habentes, qui compendia sua
 comparant ex alienis dispendijs atque
 calumitijs: interpretes etiam & se-
 questres, qui iudicijs corrupendis, aut
 eiusmodi maleficijs suscipiendis ope-
 ram suam locant, à *Cicer. sequestres ap-*
pellantur.

ERGO correptum, significat idem,
 quod Græcis *εὖ*; productum idem
 quod *χάρις*, gratia: cum scilicet gratia
 intelligitur pro causâ, vt virtutis ergo.
 Hinc *Virgilius lib. 6. Æneid.*

Illius ergo

Penitus, & magno; Erebi tranastrum
amnes.

Ergo secundo in significatū vsu est
 lex XII. Tab. verba legis hæc sunt. QUI
 CORONAM PARIT, PECUNIA-

VE RIUS VIRTUTIS ERGO IPSA
 MORTVO. PARENTIBVSQ. RIUS
 DVM INTVS POSITVS ESSET. FO-
 RISVE. FERRETVR SINE FRAV-
 DE IMPOSITA ESTO. Hanc XII.
 Tab. esse legibus ait *Plinius lib. 21. c. 3.*
 eandem explicuit *Prat. lib. 4. Veteris lu-*
is prul. l. 1. 43.

EREMODICIUM, desertio est
 litis contestata, ex qua sequitur mors lit-
 is & absentis condemnatio, videlicet
 si instante termino ciuilibus actionibus
 præstituti temporis ea contigerit: quod
 solemus dicere, *desertio & conge*. Nec au-
 diendus qui *Eremodicium* scribit inci-
 dere in actores, non reos, vt necille qui
 in reos non actores. Constit enim vel a-
 ctore vel reo absente contrahi eremo-
 dicium, l. *propterandum. §. sin autem. §. cum*
autem eremodicium. C. de iud. & in specie. l.
cum quærebatur. D. iudic. sol. Qui incepto-
sue cautionem iudicatum solui, inci. lit
in eremodicium. is autem est reus: quo-
nam actor non cauet iudicatum solui.
 Malè etiam *Haloander in Nouell. 68.* Ere-
 modicium desertionem vadimonij in-
 terpretatur. Vadimonium enim est litis-
 datio iudicio sistendi causâ. Tum ex ere-
 modicio litis amittitur: ex deserto vadi-
 monio non item. Præterea desertit vadi-
 monium reus, non actor: contrahit ere-
 modicium non reus tantum, sed etiam
 actor.

Denique eremodicij restitutio
 præstatur omnibus ætatis hominibus, si
 se doceant ex iusta causâ abfuisse; l. *ais*
Pratol. §. vltim. D. de minor. deserti vadi-
monij restitutio non præstatur, sed ex-
ceptio tantum reo certis ex causis dæ-
cur, si desertionis poena potatur stipula-
tionis comprehensa, vt exponitur iur. D. si
quis cont. in iud. sist. At eremodicij exem-
plum habes apud Paulum in l. vlt. ff. ad
S. C. Trebell. vbi Polycrates, cum eius ad-
uerfarius Phæbus monitionis egisset, vi-
ctus est. Nam, vt scribit Hesychius,
Ερημν μονιτῆρς δ' ἰνν, ὅταν μὴ ἀντιπῶκε
ὁ δίκην μὲντος ἢ τὸν νότον δίκην δὲ, quā-
 quam hoc postremum ad iuriconsult. Ere-
 modicium non pertinet, quod & a reo
 & ab actore, vt dictum est, contrahitur.

ERIPERE est de manibus per rap-
 tum auferre, l. *4. D. ne quis eum, qui in*
ius vocand.

Eripi in libertatem, vide, in *Liberra-*
tem: r. j.

*E' pulvis mēdē, apud Ulpia. l. vii. de pro-
xenis. interpretum & parium es, pre-
mium scilicet quod nuptiarum, & amicitia,
vel adfessura, vel cuius alterius hu-
iusmodi proxenētis, datur.*

E'el'xuv'ol. 70. 5. 2. D. de leg. 3. Lanugo est, quæ ex pomo fruticis cuiusdam apud Arabas, & eos qui sub cynasura sunt, depeñtatur, qui insit barbatæ nucis, aut modici cotonei quali est : vnde & nonnulli Coroneum vocant: veteres verò Gossipium. E'el'xuv'ol autem dictum est, quasi lanam ligno decerptam dicās. Alex. lib. 6. Pareg.

ERON, eronis. Hoc vocabulo utitur
Alfenus l. 31. D. locat. Quod si separatim
tabulis aut eronibus, aut in alia cappa
clausum vniuscuiusque triticum fuisset.
Eronibus autem Eron ad legem expon-
nunt cophinis, ut probat Cuiac. obs. lib. 7.
c. 39. Item Plinius lib. 36. cap. 14. & Virgi-
nius lib. 5. c. 12. Erones autē accipit Tur-
nebus texta quædam steriorum & regeu-
more, in quibus interdum pauperes dor-
miebant, & fruges reponebantur: sed &
vasa sic viminea vocabantur, tegeribus
similia & cophinis: quæ ut à Grecis di-
cuntur. Ad hanc interpretationem ob-
sigtat testimonio Donati in Phormi.
Terentij: Phormio, non à formula, sed
phormione dicitur sparteo, quem nos
eronem dicimus mistraliter & pro consu-
tutine. Vetus Criticus (vi idem refert)
eronem interpretatur xingæ. Budus
ramen Perones in locis prædixisti legi
debere contendit, pro eo, quod corruptè
hernibus legebatur. Vide Peron.

EROGARE per partes, in l. quodā.
D. de edendo. Apud Apuleium pro valdè
rogare. Plis, inquit, precibus erogatus.
Sed erogare, est ex lege veteri aliquid
eximere per nouam legem. Festo. Hinc

EROGATIONES, distributio-
nes, largitiones, l. f. D. de hered. per. l. 54.
D. ad S. C. Trebel. Traianus Plinio: Modò
ne quid idèo intrinbuant, aut minus illis
in posterum fiat ad erogationes necessa-
rias. Sic Papinianus in l. Scio. D. de annu le-
gat. Ea videntur relicta, quæ certam for-
mam erogationis annuam, non incertam
liberalitatis voluntatem habuerunt.

ERRARE, est aliud pro alio putare,
Azo in Summa. C. de iuris & fact. igno. vñ
de Errantis nullus est consensus. Errare
etiam cum castimat P. Faber in l. id quod

nostrum. 11. D. de diuers. regul. iur. qui m-
tuit. Quoniam, n. in meo inest ignora-
tia. l. i. si cum exceptione. q. in hac abso-
luta. D. quod met. caus. q. quod recipi poreit
propter cessantem voluntatem, quoniam
merentis nulla est voluntas. Sed mouet
quod scribit Paul. l. si mulier. 21. s. si metu.
D. quod met. cau. nempe coadum velle.
Voluntas coacta, voluntas sit, necne, do-
cent Doctores in d. s. si metu.

ER R A N S, dubitans, ignorans, rita
bans, quibus modis dissent, tradit Bar. in
l. qui testamentis. ff. de test.

Errans circa causam facti, in ipso quo-
que facto errasse videtur. l. si posthumus.
in fi. D. de lib. & posthu.

ERRANDI facilitas cognata est
hominibus propter corruptę naturę fra-
gilitatem.

ERROR est existimatio, quæ adpro-
batur verum esse, quod falsum est, vel
falsum esse, quod verum est, vel certum
esse, quod incertum est: aut contrâ.

Error & Ignorantia promiscuè accipiū
tur in iure, & idem vitium in speciem si-
gnificant. *Iuris ignorantia non prodest.*
l. seq. D. de iur. & fact. igno. l. error facti. Co-
ed. rit. Error tamen in hoc maxime di-
scerni potest ab ignorantia, quia nun-
quam admittit veritatem, secutus duntax-
at id, quod falsum est: Ignorantia autē
& veri & falsi esse potest. Tum & Error
esse non potest absq; ignorantia: sed i-
gnorantia sæpe est absque errore. Non
enim qui nescit, continuò errat: sed qui
se existimat scire, quod nescit. Error præ-
cedit ad actionem dicti vel facti falsum.
Ignorantia potest etiam intrā animū la-
tere, nec progredi ad actionē externā.
Et ex his collige, quomodo intelligen-
dus sit titulus. *ff. de iur. & fact. ignoran-*
tiæ. hoc est, politicæ, vt ignorantia semper
habeat comitem errorem.

Error ergo, cum sit vel facti, vel iuris.
Error iuris bifarius considerari potest. Aut
enim erratur in iure constituto, cum id
quod certi & constitutionis Iuris est, igno-
ratur, *l. i. §. 9. ff. de iur. & fact. ignorant.*
Aut erratur in iure, quod quis in suo ha-
bet negotio, *l. i. §. quae sentien. sine adp. re-
fren.* Error facti, cum sur quoddam est,
factum nescitur: aut quod non factum est,
factum putatur: vel ut si quis eum, cuius
bonorum possessio ipsi deferrebat, de-
cessisse ignoret, aut alterum bono-

tum possedit, accepisse putat, l. 1. ff. de iur. & facti igno. Et aliàs quidem est proprii, aliàs verò alieni. Viciuque permittitur excusatio, si d. dispar: quia facilius in alieno facto erras audire, quàm in proprio, l. plurimum interest ff. de iur. & facti igno.

Error facti siue pprii, siue alieni, quâdoque censetur iustus, nōnunquam culpabilis. Error iustus est, cui nulla potest obici culpa, quòd errans non habuerit rem notam, sed quia ignoravit post modum emergentia, l. de auro. §. interdum. & §. qui iusto. ff. de interrog. in iur. facti. Error culpabilis est, qui reprehēdi potest propter culpam, seu negligēciam inquirendæ veritatis, d. §. qui iusto. l. nec supina & l. pen. ff. de iur. & facti igno.

Error calculi dicitur, cū in ratione subducenda per imprudentiam erratum est, sic ut transactio falsa super eo errore facta sit, l. vnic. vbi vide Barr. & reper. C. de error. calculi.

Error pro vagatione sumitur in l. 1. r. in fin. ff. de seruo corrupto: quem locum Accursius non intellexit. Tu locum expende.

ERRONES, vagabundi serui & fugitivi: sic enim interpretatur Vlpian. de ser. fugitivo. quāquam Arrianus, de re milita. l. qui cum. velit erroneis crimen in seruo leuius esse, quàm fugitivi Inde Labeo pusillum fugitivum erroneum adpellat, ut ex diuerso, magnum erroneum. In summa. Erro est, qui non fugit, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis, serius ad dominum redit, §. erroneum. l. quis sit fugitivus. ff. de adil. edict. Hinc Columella erroneum apud ducem censet, detractis alijs, velut quadam compede, domi retinendum.

ERVDERARE, est repurgare, rudisque, hoc est comminuta fragmenta duriorum edificior. m. auferre.

ERVVERE, pro detegere posuit Iuriconsult. l. inde Neratius. §. sed si servus. ff. ad leg. Aquil.

ESCARIVM argentum, quod ad epulandum in ministerio habetur, id est, ad esum & potum, l. cum aurum. ff. de auro, arg. mund.

ESCALE argentum, pro escario apud Modestinum, l. 8. ff. de sup. legat. ponitur.

ESSEDVM, vehiculi genus, Budo in prior. Gallis coche.

ESSEDARIVS, qui essedum regit.

EST, non solum præsens, sed & præteritum tempus significat, l. 123. ff. de verbor. significat. aliquando tamen præsens temporis demonstratio em indicat, l. 24. ff. de auro. & argen. Est, id est, esse præsumitur, l. si debuerit. ff. de iudic.

EST RATIONIS. Hic modus dicendi apud Iurisc. frequens reperitur. *Martianus de hered. inst.* Quæ res fuerat eiusdem criminis postulara, rationis est. Pariter de bonis eorum, qui ante sententiam mortem sibi consecuerint. *Vlp.* Quando dies legatorum, questionis est, & idem de fideicom. liber. *Papian. de Colat. dor.* *Pauus de aqu. plu. arc. dicit.* Consuetudinis est. & de verbor. obligat. Dubitationis est. *Modest. de donat.* Summæ æquitatis est.

ESSE cum genitio positum, significat pertinere, vel alicuius officium, vel partes esse, l. non solum §. hac verba. ff. de alien. mur. iud. caus. facta. Est, pro venire, vel vendi apud Iuriscoss. Est ad veritatem refertur, l. hac verba. de verbor. sign. ff. Est, pro esse fingi intelligendum. *Bald.* l. que fortitius C. de pig. actio. Est pro manere. l. 2. ff. de concubinu.

Esse in possessione, & possidere, diuersa sunt, l. si quis autem. §. 1. de acq. poss. l. praetor aut §. cum. de damn. infect.

Esse talem, & haberi pro tali, diuersa sunt, l. mercu. & ibi gl. de verbor. sign. Barr. in l. maritus. 2. §. legu. l. ult. ff. de aau. quod nota ad multos effectus.

Esse in controuersiam eleganter dixit Petronius, Cicero atque modo, pro controuersum esse, vel litigiosum. Neque enim, inquit, res quæ viderentur in controuersiam esse, sed longè aliud queri.

ESSENTIALIA rei dicuntur quæ ab ea separari non possunt, *Marius Salomonius in l. Gallus. ff. de liber. & posthu.*

ET, pro, id est, in §. sed ista. ibi, cū dicitur, & si quæ sint similes, *Institut. de act.* Huius particulæ vis propria est, ut coniungat, l. ea tamen action. de legat. 3. tamen hoc non sit perpetuum. Est enim vbi ET, pro VEL, disiungit, ut l.

Stitutio de donationib.

Eugenit, impersonale, pro ita cecidit.

EVENTVM Cicero in Rhetoricis
cu' ulcunque negotij finem definit, quod
sapienter non iudicatur, & sic acci-
piendum putat. *Alibi in c. si forte. de elec-
lib. 6* Eugenius spectandus, i aut facta. *S. e-
uentus ff. de pœni l. rem non nouam. C. de iu-
di. l. Euentus declarat. l. ordinata. C. de liber.
caus.*

Eventum dici poterit, quodcumque erit a-
Eum.

Imper. constitutum
ut sit a accepit
uante in uenit
nece custodes
molestem p
Grinde in penul
conui, inq; iac
alutun. & in No
quid iacens forte
domino restituerunt, aut restituere pa
titatur in Eum
Eurematica Modestini consilia & cau
iones sunt à Modestino excogitate rei,
uisque cuique intuendi causa: quod
sermonis, quo lib. de Eurematicis loqui
ur, regit in uenit
& fidem seruati
dam est l. 8. fol. mar. modò, Sualerim, l.
5. ad Treb. modò, Optimum factum est,
ent. & compotib. 9. D. de susp. l. 10.
est, quòd veneret
ts de re d. xetun
in uenit vocat, l. 10.
fidet, lib. quòd non
infir. de excus. tunc, alij tenuissimam, alij o
tiumum, sed & ex
pulum nam interpretantur. Tu expende
d. Cic. affio: in V
em ipsam.

Ex, particula, ut variis verbis iungitur,
ita & variis est significationis. Proprie
tatem innuit causam proximam, & im
mediatam, l. 5. ex incendiis de incendi. ruin.
nauf. Bart. l. unica. C. si seruus exter.
volunt, sacra inde significat rem Ex præposito, causam per
col m fieri soluit, & non per acciden, l. eo tempore. §. si.
D. de prec. adi. Barto. in l. Prator. §. 1. D. de
bon. anto iudic. poss. ac plerisque aliis locu
Albert. collegit etiam aliquot alias hu
ius particule significationes Ex, pro
pterea, l. 2. §. 2. D. de incendi. ruin. naufrag.
pro ab, vel à, l. 1. m. §. C. si in caus. iud. pign.
sa, sit pro &, & tunc ex iudic. l. 2. D. de i
stin. atque priuat. Aliquando significat
inter, cap. dudum c. 3. 4. q. 6. aliquando
contra, c. ex hui. 3. q. 1. Aliquando incla
sionis nota: est, quod dicitur. 1. de impens.
in reb. dotat. fact. quandoque exclusiui,
quasiutrum §. idem Celsus. D. de fund. instru
tio. Ex, quandoque significatorum, l. ex
hoc iure D. de iustitia & iure. Ex quoque
dictio, dignitatum magistratuumque
nominibus adiecta, functionem finitam,
præteritamque significat. Pro qua Græci
non habent. Ant. August. lib. 3. Emend.
cap. 1. Hinc.

EVVLCAR E, est palam vulgo quid
ts de re d. xetun
in uenit vocat, l. 10.
fidet, lib. quòd non
infir. de excus. tunc, alij tenuissimam, alij o
tiumum, sed & ex
pulum nam interpretantur. Tu expende
d. Cic. affio: in V
em ipsam.

Ex, particula, ut variis verbis iungitur,
ita & variis est significationis. Proprie
tatem innuit causam proximam, & im
mediatam, l. 5. ex incendiis de incendi. ruin.
nauf. Bart. l. unica. C. si seruus exter.
volunt, sacra inde significat rem Ex præposito, causam per
col m fieri soluit, & non per acciden, l. eo tempore. §. si.
D. de prec. adi. Barto. in l. Prator. §. 1. D. de
bon. anto iudic. poss. ac plerisque aliis locu
Albert. collegit etiam aliquot alias hu
ius particule significationes Ex, pro
pterea, l. 2. §. 2. D. de incendi. ruin. naufrag.
pro ab, vel à, l. 1. m. §. C. si in caus. iud. pign.
sa, sit pro &, & tunc ex iudic. l. 2. D. de i
stin. atque priuat. Aliquando significat
inter, cap. dudum c. 3. 4. q. 6. aliquando
contra, c. ex hui. 3. q. 1. Aliquando incla
sionis nota: est, quod dicitur. 1. de impens.
in reb. dotat. fact. quandoque exclusiui,
quasiutrum §. idem Celsus. D. de fund. instru
tio. Ex, quandoque significatorum, l. ex
hoc iure D. de iustitia & iure. Ex quoque
dictio, dignitatum magistratuumque
nominibus adiecta, functionem finitam,
præteritamque significat. Pro qua Græci
non habent. Ant. August. lib. 3. Emend.
cap. 1. Hinc.

Ex, particula, ut variis verbis iungitur,
ita & variis est significationis. Proprie
tatem innuit causam proximam, & im
mediatam, l. 5. ex incendiis de incendi. ruin.
nauf. Bart. l. unica. C. si seruus exter.
volunt, sacra inde significat rem Ex præposito, causam per
col m fieri soluit, & non per acciden, l. eo tempore. §. si.
D. de prec. adi. Barto. in l. Prator. §. 1. D. de
bon. anto iudic. poss. ac plerisque aliis locu
Albert. collegit etiam aliquot alias hu
ius particule significationes Ex, pro
pterea, l. 2. §. 2. D. de incendi. ruin. naufrag.
pro ab, vel à, l. 1. m. §. C. si in caus. iud. pign.
sa, sit pro &, & tunc ex iudic. l. 2. D. de i
stin. atque priuat. Aliquando significat
inter, cap. dudum c. 3. 4. q. 6. aliquando
contra, c. ex hui. 3. q. 1. Aliquando incla
sionis nota: est, quod dicitur. 1. de impens.
in reb. dotat. fact. quandoque exclusiui,
quasiutrum §. idem Celsus. D. de fund. instru
tio. Ex, quandoque significatorum, l. ex
hoc iure D. de iustitia & iure. Ex quoque
dictio, dignitatum magistratuumque
nominibus adiecta, functionem finitam,
præteritamque significat. Pro qua Græci
non habent. Ant. August. lib. 3. Emend.
cap. 1. Hinc.

Ex, particula, ut variis verbis iungitur,
ita & variis est significationis. Proprie
tatem innuit causam proximam, & im
mediatam, l. 5. ex incendiis de incendi. ruin.
nauf. Bart. l. unica. C. si seruus exter.
volunt, sacra inde significat rem Ex præposito, causam per
col m fieri soluit, & non per acciden, l. eo tempore. §. si.
D. de prec. adi. Barto. in l. Prator. §. 1. D. de
bon. anto iudic. poss. ac plerisque aliis locu
Albert. collegit etiam aliquot alias hu
ius particule significationes Ex, pro
pterea, l. 2. §. 2. D. de incendi. ruin. naufrag.
pro ab, vel à, l. 1. m. §. C. si in caus. iud. pign.
sa, sit pro &, & tunc ex iudic. l. 2. D. de i
stin. atque priuat. Aliquando significat
inter, cap. dudum c. 3. 4. q. 6. aliquando
contra, c. ex hui. 3. q. 1. Aliquando incla
sionis nota: est, quod dicitur. 1. de impens.
in reb. dotat. fact. quandoque exclusiui,
quasiutrum §. idem Celsus. D. de fund. instru
tio. Ex, quandoque significatorum, l. ex
hoc iure D. de iustitia & iure. Ex quoque
dictio, dignitatum magistratuumque
nominibus adiecta, functionem finitam,
præteritamque significat. Pro qua Græci
non habent. Ant. August. lib. 3. Emend.
cap. 1. Hinc.

Ex, particula, ut variis verbis iungitur,
ita & variis est significationis. Proprie
tatem innuit causam proximam, & im
mediatam, l. 5. ex incendiis de incendi. ruin.
nauf. Bart. l. unica. C. si seruus exter.
volunt, sacra inde significat rem Ex præposito, causam per
col m fieri soluit, & non per acciden, l. eo tempore. §. si.
D. de prec. adi. Barto. in l. Prator. §. 1. D. de
bon. anto iudic. poss. ac plerisque aliis locu
Albert. collegit etiam aliquot alias hu
ius particule significationes Ex, pro
pterea, l. 2. §. 2. D. de incendi. ruin. naufrag.
pro ab, vel à, l. 1. m. §. C. si in caus. iud. pign.
sa, sit pro &, & tunc ex iudic. l. 2. D. de i
stin. atque priuat. Aliquando significat
inter, cap. dudum c. 3. 4. q. 6. aliquando
contra, c. ex hui. 3. q. 1. Aliquando incla
sionis nota: est, quod dicitur. 1. de impens.
in reb. dotat. fact. quandoque exclusiui,
quasiutrum §. idem Celsus. D. de fund. instru
tio. Ex, quandoque significatorum, l. ex
hoc iure D. de iustitia & iure. Ex quoque
dictio, dignitatum magistratuumque
nominibus adiecta, functionem finitam,
præteritamque significat. Pro qua Græci
non habent. Ant. August. lib. 3. Emend.
cap. 1. Hinc.

EXARCHIATRI, l. 2. in fin. D. si ex nox.
caus. & l. 26. in fi. de nox. aff. atque hæc
vñ dictum, propria huius vocis ratio est

de excus. muner. l. 10. qui archiatria abie
ruat. Sic Excomites, præfecti, ex præpo
siti, ex præfides exconsules, ex quæstores:
quæ vide suis locis.

EXABVNDANTI, pro abundan
ter posuit Papinianus, l. causam. D. de
manumiss.

Ex aduerso, pro è diuerso, vel & con
trà, ea. ad audientiam, de probat. & c. dile
ctos de præbend.

Ex animi sententia. Conceptio solen
nis erat iusiurandi, quæ idem valebat,
quod sine dolo, sincere, ex animo liqui
do. Cic. Acad. Quæst. 2. Quam rationem
etiam maiorem comprobatur diligentia,
qui primum iurare ex animi sui senten
tia quæque voluerunt, dein de ita tene
ri, si sciens falleret. Lilius libro 22. Ex ani
mi mei sententia iuro, ut ego Rempub.
non deseram, neque alium ciuem dese
rere patiar. Cic. 3. Offic. Non enim falsum
iurare peierare est: sed quòd ex animi
tui sententia iuraris, sicut verbis concepi
tur more nostro, id non facere, petiuri
um est.

Ex asse hæres, id est, in vniuersum, l.
ex asse. D. de acqu. heredit.

Ex bono & æquo facere, elegantius,
quàm quod vulgò dicitur, in bona fide
& æquitate. Iulianus de contractibus bona
fidei loquens: In iis, aut, alter alteri obliga
tur de eo, quòd alteram alteri ex bono
& æquo præstare oportet: id est, non de
eo solum quod cautum est: quod etiam
ex bona fide dicitur alibi ab eodem.

Ex bonis, & in bonis differunt nam in
bonis esse proprie dicuntur ea, quæ sicut
& positi one intra rem aliquam nostram
continentur: ex bonis verò, quæ extra, id
est, naturaliter sunt extra rem, sed iam è
ad eam pertinent: ut aliud est, annulum
esse in dactylitheca, aliud ex dacty
litheca iustin. §. 2. de vi bon. rapt. Sanè
in hac actione non utique expectatur,
rem in bonis actoris esse nam siue in
bonis sit, siue non, si tamen ex bonis sit,
locum hæc actio habebit. Quæ igitur
quasi manu non tenentur, si d. consequi
per actionem possumus, ea ex bonis ro
stris dicuntur: at quæ iam intra actionem
ac fines nostros sunt, in bonis, unde ser
uus iustu Pratoris abductus, in bonis
nostris esse dicitur. l. 2. in fin. D. si ex nox.
caus. & l. 26. in fi. de nox. aff. atque hæc
vñ dictum, propria huius vocis ratio est

red. instit. non satis intelledum à nostri,
Doctorib. Alciatus in Parergis monuit,
veteres pro digestionem quadam accipe-
revel cum quis alius rem petit, vel cum
capta occasione obiter extra argumen-
tum aliquid dicitur. Græcis περίπασις
περίπασις

EXCESSVS nomine continetur in
risdictio, lmo. c. quoniam. § sunt & alii. ut
lit. non contest.

EXCIDERE aliquem numero ci-
vium, apud Plin. lib. epist. 18. ad Ruffi-
num; id est, exigere. Excidere partum
militis, apud Marcellum. l. 2. D. de mort.
infert. Neg. et x Regia mulierem, que
pregnans mortua si, humanitatis, quam
parvus exciderat.

EXCIPERE, pro suscipere, in. §.
hoc amplius. Instit. de rer. diuis. Cuius mi-
silia iactant in virgines, ignor. n. quod eo-
rum quisque sit excepturus. Huius verbi
& varius, & elegans est usus.

Excipere actionem. Oppositum Secu-
ritatis esse. Gaius in l. non solum D. de no-
zal. act. Nam absurdum, inquit, videre-
tur, eos quidem, qui bona fide posside-
re t, excipere actionem: prædones vero
securos esse.

Excipere manus iniectionem, l. sed si
hac. D. de in ius voca. venditor dicitur qui
retinet facultatem reprehendendæ rei
alienatæ, id est, si sapit potestatem salu-
vi nostri loquuntur. Bud.

Excipere, pro accipere, l. C. de pradi-
b. & omnibus rebus nauticis. lib. 11. l. de pe. e.
excepta exp. necesse est eleganter. D. de do-
lomal. Alij quando si iustitiam deducet. l.
furiosi. D. de petris hered. Quandoque re-
cipere l. 3. D. de iur. iuri prædiorum Pletunque
cuius iure. D. locat. l. sed addes.

Excipio non actum, est, p. ni se para-
tim, l. ob qua. vitiis. §. anni. D. de actil. o-
diti. Sicque, si iura pro non natum
cauere. Cic. ad Qu. fratrem, lib. 1. Nomina
istiusque lex excipit, v. ad templam,
monumentumque nostrum capere lice-
ret. Varro de re Rust. In em. monibus eo-
luro vi iur, quod lex præferi sit ali-
enim plura, il j. optior l. exceptum Hinc
Excepta (inquit Budens) dicuntur, quæ in
sæderibus & in legibus cauta sunt nomi-
natum. Hinc

EXCEPTIO, cautio illa, seu pactio
in l. 3. de rescind. vend. l. pacta conuenta 72.
D. de contra. empte. l. iur. gentium. 7. §. adco

D. de passion.

EXCEPTVM, quandoque accipi-
tur pro acceptum, in Proemio Digesti. §. in
secundi anni.

Exceptæ personæ, l. 3. §. f. & l. 1. §. 20.
D. de leg. præstant. intelliguntur parentes,
liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine le-
gatur, l. 1. D. cod. l. 1. C. de contra. tabul. quod
Vlpianum in Epito. tit. 1. sic etiam Ex-
ceptas personas accipere debemus cog-
natos, quibus per legem Furiam plus
mille assis capere licebat. Vlpianum in eo-
dem lib. tit. pen. Hinc exceptio in l. D.
ad leg. Iul. repe. accipio potest constabiti-
na, s. propriæ, & gradus cognatos.

EXCEPTIO, gentile nomen est
cuius canque defensionis, quoquo modo
actioni obstat. Præcipio vero dicitur,
quæ dicitur intentioni non aduer-
sat, sed tollit de ea litem. Alia in
tractat, de quinque pedum præscripti. Hanc
sic definit Vlpianus, l. 2. D. de excep. Ex-
ceptio dicta est quasi quidam excludio,
quæ interponi actioal cuiusque re so-
let, id excludendum, id, quod in inten-
tione non condemnationemve deducit
est, excludendum autem dixit, pro eli-
cienda & amputanda im. nam Excipe-
re proprie detrahere est: indeque dicta
Exceptio est, quod partem aliquam de
vniuerso actiois iure detrahit. Hinc eius
formulæ erit, Nisi si, vel si non, vel Ex-
tra quam, quasi defensor aliqua ex parte
veram esse actoris intentionem tute-
retur, sed tamen cum exceptione. Hoc
autem dicitur à Replicatione, quod hæc
à parte actoris eniacta ut exceptio ac-
torem excludat, replicatio reu. l. 2. D.
de exp.

Exceptio est conlittio, quæ modo exi-
mi reum damnatione, modò namque
damnationem l. exceptio. D. de od. tit.

Exceptio in genere proposita, nihil
prodest per in le est enim, si nulla pro-
posita fuisset, scire etiam D. de execu-
tut. c. pastoralis. de excep. Nim exceptio
generaliter proposita non potest postea
declarari. Clement. Constitut. §. ceterum de
elect.

Exceptio obfura nullius est momen-
ti, §. Labao scribit. D. de fluminib. l. Tuta
textores in princ. de leg. 1. Bart. in l. 1. D.
de exceptio. Ostant excipere, est nihil
excipere, argum. l. de atate. §. nihil interest.
C. de interrogat. Exceptum non cenietur

aa 4

in contractu id, quod non apparet, *l. in lege fundi D. de contrahend emptio*. Convenio, ne vlla exceptio obiciatur, nihil prodest, nisi specialiter exprimeantur omnia, *l. sed & si quis §. quassum. D. si quis cautionibus. l. si quis mihi bonae fidei §. iussus e ius. D. de acquir heredita*. Sub obtentu exceptionis non debet mora fieri, in detrimentum alterius, *l. si qui libertatem §. cum quidam D. petitio. heredita*. Sicut intendas in operentem actionem succumbit, *l. i. §. ideo autem D. si mens. fal. mor. dixer. Ita etiam, qui ineptam exceptionem proponit. l. 2. §. a. de dol. mal. & met. excep. l. 1. §. Labo scribit. D. de fluminib. Barto. in. l. 3. D. de except.*

Exceptionem qui non probat in litis sumptus dampnandus est, capit. finem litibus. extra de dolo. & contraria.

Exceptione omni maiores testes, quorum fides nulla ex causa legitima potest elevari, & qui communi hominum opinionione reputantur boni viri. Quibus vero suspicionis exceptio recte opponatur tradunt Iurisconsulti, in l. 2. & 3. de testibus.

Exceptiones ANNALES, atque minas quas Iuris Pontificij interpretes indixerunt, modo perpetuis, modo temporalius accomodamus.

Exceptio ANNUA, *l. 30. §. si annua. D. de pecul. appellatur*, que domino competit post annum a manumissione alienatione servit, *l. 1. in princip. D. quando alibi de pecul. est annua*.

Exceptio ANOMALA est, quae non sequitur normam aliarum: quia potest opponi ante litis contestationem, & post, & in litis contestatione, & exceptio excommunicationis, & alia: scilicet de quibus dubitatur, an sint perpetuae, an temporales: ut exceptio matrimonij & exceptio non numerata pecuniae, & non numerata doli, ut not. Inst. l. de except. §. appellantur & plures aliae, secundum Hostiensium, & Speculatorem eodem titulo: ut exceptio, quae competit fideiussoribus, exceptio diui Adriani contra creditores, ut not. Inst. l. de fideiuss. §. si plures.

Exceptio NON NUMERATA PECUNIAE conceditur ei, qui quasi ita creditore stipulanti spondit, iurisque iudici obligatus est: nisi non numeratam fuisse pecuniam appareat. Est autem institutio Iustiniani biennis

facta, *l. in contractibus. C. de non num. pecun.* Haec C. Haemenopus ad appellationem vocat.

Exceptio IN FACTUM appellatur, quae in factum datur, comparaturque, & plerumque loco exceptionis doli, *l. 14. §. cum quis. D. quod met. caus. & alibi saepissimè. & Institus. de except. in princip.* vbi Theophilus ab eo in factum exceptionem appellari scribit, *in dngmptu xas as nideraq.* Conceditur autem ei, qui errore inductus stipulanti promiserat, & iure iudici contrarium & bonum obligatus fuerat. EXTRA QUAM EVM IVSTO ERRORE inductum stipulanti spondisse appareat, ut Iulianus 7. D. de doli except.

Exceptio INTENTIONIS, ex vi vocabuli nihil aliud est, quam actionis exclusio: siue hoc directè fiat, ut in coniecturali, siue ex obliquo, ut in iurisdictionali statu. Sub hac includi omnes peremptorias exceptiones, docet Zas. noster enarrans, *l. qui se debere. de condit. caus. data caus. non secuta*.

Exceptiones PERPETUAE dictae, quod ut semper locum habent, ita in nulla litis parte evitari poterunt: quae semel obiectae rem, de qua agitur, hoc est, causam principalem perimunt: unde etiam peremptoriae appellantur: qualis est exceptio doli mali, rei iudicatae, iurisiurandi, pacti conventi de non petendo perpetui, & id genus exceptiones agentibus nunquam non obstantes.

Exceptio DOLI MALI conceditur ei, qui cum dolo malo inductus, stipulanti promississet, iure iudici obligatus erat. Eius formula erat haec: NISI DOLO MALO inductum eum stipulanti promississet appareat. *l. 1. & pass. D. de doli. & met. except.*

Exceptio IURISIVRANDI permittitur ei, qui auctore iurandum deferente, iuravit se ei nihil debere: NISI APPAREAT eum deferente auctore iurasse, se nihil debere, *l. 3. & 14. D. de iur. iur.* Item ei datur, qui petitori defecente, suam esse rem, quae de iure agebatur, iuravit, NISI APPAREAT eum petitori defecente rem suam esse iurasse, *l. sed & si pass. iuri. D. eod.*

Exceptio PACTI CONVENTI concepitur ei debitori, quo cum creditor de

inde non petendo pactum nihilominus iuraverat, iuramentum exortum de iure non potest apparere.

Exceptio REI IUDICATAE datur ei, qui cum in rem, quae non ab eo iterum obtineatur, de iure causae est: NISI REM illam iudicatum esse appareat, ut in dngmptu xas as nideraq.

Exceptio PRAESENTIS dicitur, cum quis in iudicio dilaatoris comoratur, ut primo Imiter, tunc iudicatum est: ut in dngmptu xas as nideraq.

Exceptio PERPETUAE dicitur, quod ut semper locum habent, ita in nulla litis parte evitari poterunt: quae semel obiectae rem, de qua agitur, hoc est, causam principalem perimunt: unde etiam peremptoriae appellantur: qualis est exceptio doli mali, rei iudicatae, iurisiurandi, pacti conventi de non petendo perpetui, & id genus exceptiones agentibus nunquam non obstantes.

Exceptio DOLI MALI conceditur ei, qui cum dolo malo inductus, stipulanti promississet, iure iudici obligatus erat. Eius formula erat haec: NISI DOLO MALO inductum eum stipulanti promississet appareat. *l. 1. & pass. D. de doli. & met. except.*

Exceptio IURISIVRANDI permittitur ei, qui auctore iurandum deferente, iuravit se ei nihil debere: NISI APPAREAT eum deferente auctore iurasse, se nihil debere, *l. 3. & 14. D. de iur. iur.* Item ei datur, qui petitori defecente, suam esse rem, quae de iure agebatur, iuravit, NISI APPAREAT eum petitori defecente rem suam esse iurasse, *l. sed & si pass. iuri. D. eod.*

Exceptio PACTI CONVENTI concepitur ei debitori, quo cum creditor de

per de non petendo pactus erat, & qui tamen nihilominus iure civili obligatus manebat, *Laurigentium ff. de pact. n. 152* CREDITOREM de non petendo pactum fuisse appareat.

Exceptio REI IUDICATÆ conceditur ei, qui cum in iudicio eiusdem rei, quæ nunc ab se iterum petitur, causam obtinuerit, deinde tamen in ius vocatus est: nisi REM illam, de qua agitur, iudicatam esse appareat, *l. 1. & pass. D. de except. rei iud.*

Exceptio PRÆFESTINATIONIS dicitur, cum quis ante tempus petit, quæ inter dilatorias connumeratur. Unde mox à primo limite, id est, ante litem contestatam est oblienda.

Exceptio PRÆPOSTERATIONIS, genus est præiudicialium actionum earum, quæ ita se contingunt, quod sequens iudicium premitur per sententiam prioris iudicii, hoc est, iudicium quod sequitur, est accessorium ad causam, quæ primò est mota, ita, quod utraque causæ sese contingunt. Exempli gratia, ego peto à te, quod diuidas hereditatem inter contra contendis, quod non sum hæres: quomodo ergo meam diuidas hereditatem? Ecce hic sunt duo iudicia, scilicet diuisorium hereditatis, & an sit hæres. Ista duo iudicia sese contingunt, quia non potest diuidi hereditas, nisi cum hærede. Ergo prius est, quod declaratur hoc iudicium, an sum hæres, vel non: qua sententia lata, tunc præiudicatur alteri petitioni: quia si sum iudicatus hæres, merito mecum diuides: si iudicatus sum non esse hæres, rectè nihil diuides mecum. Extat hic casus in *l. 2. famul. erciscund. & dicitur exceptio, vel præiudicium præposterationis: & primum est genus præiudicialium, ratione contingentie. Vide Bartol. in l. fundum. D. de except. & prescript.*

Exceptio QUOD METV Scaussa, dicitur ei, qui cum metu adductus stipulanti promississet, iure quidem civili obligatus erat: prætori tamen propter iniquitatem & asperitatem iuris civilis, dignus hoc præsidio videtur, *l. 1. & pass. D. de dol. mal. & met. si non metv* inducitur stipulanti promississe appareat.

Exceptio REI VENDITÆ, & etiam dicitur ei obicitur, qui rem à se venditam, & traditam vindicat, atque petit, *res* is

tul. D. de except. rei vend. l. 50. D. de act. empt. Potrò apud Iuriscos, frequens est hæc locutio, Exceptione positæ, *l. 30. 48. & 65. ff. de rei vindica. & alibi sepe.*

Exceptiones TEMPORALES sũt quæ ad tempus solum nocent: quare cum actionem in tempus differre soleant, etiam dilatoriæ vocantur; apud Innocentium, tractatu de exceptio. vi est pacti conuenti temporalis, item iudicis incompetentis, & ea quæ aduersus procuratorem competiti: sicuti *Luriscos. in l. exceptiones. de except. & post eum Iustinianum exponit.*

Exceptio PROCVRATORIA, inquit *Alpianus*, est exceptio, qua reus dicit non licere procuratorio nomine agi: nec proflus litem inficiatur, sed personam euitat, *l. 2. §. D. de except.*

EXCEPTIONVM FORMULÆ.

EXTRA quàm si quid ita factum sit, ut lege fieri licuit, *l. 1. §. Labes. D. de fluminib.*

EXTRA quàm in reum capitis præiudicium fiat. *Cicer. lib. 2. de Inuentio.*

Si non vi, non clam, non precar: de sece ris, *l. si vitum. D. quod vi, aut clam.*

Si in ea re nihil dolo malo actoris factum sit, *l. 2. D. de dol. mal. met. & except.*

Si in ea re, qua de agitur, præiudicium hereditati non fiat, *l. 1. D. famul. ercisc.*

Si in ea re nihil metus causa factum erit, *l. 4. §. vlti. D. de dol. except.*

Si non voluntate creditoris fundus venerat, *l. sicut. D. quib. mod. pignus.*

EXCEPTOR, qui dictata excipit (qui & notarius vocatur, & *πρυτανισ*, & *ἐκρυπτικός*) *l. in sacris. C. de prapo. sac. scrin. l. 19. §. cum quidam. D. locat. vitur & hoc verbo I. Firmicus. li. 3. Mathos. c. 6. & 12. & August. epist. 152.* Exceptores in scriporum officiis ponuntur, *l. 5. & 12. C. de proxi. sac. scrin. l. si. C. de palat. sac. scrin.*

EXCLUDI tempore, est impediti, ne quis quid possit agere propter tempus, *ff. ad SC. Trebell. l. si proponat ff. de inoff. testa.*

EXCLUSIO, est exceptio, *l. 2. D. de except.*

EX COHORTE principis, prouoc

bium quo significatur quem ad omnem
norum delegari.

EXCOMMUNICATIO nunc
vocalis, quibus humanitatis ius, vicissi-
tudine officiorum interdicitur. Et sic-
ut, quos maiore execratione multandos
esse Ecclesiastica auctoritas censuit, ana-
thema appellant. ex eo quod in cippis
expositi est eorum detestatio, & proferri
praeterea rebelles imperatoris censura,
denud excommunicari solent Banno, ut
vix verbo vulgari, duplicato. Quam pœ-
nam Romani olim in interdictionem ignis
& aquae nuncupabant, mutuatam à Græ-
cis, apud quos Diaco Legislator, cum de
cradibus ferret legem Atheniensibus, sta-
tuit hominem homicidam, aqua abluti-
onem, libationibus, crateribus, sacris & fo-
ro acceri. Diacoms lex extat apud De-
mosthenem *περὶ ἀκρόας*. quam idem
tulit, quo magis terribile pestiferique
scelus videretur, hominem alterum al-
terius interemptorem esse. Hæc pœna e-
rat proxima capitis supplicio, cum usus
ignis & aquæ interdiceretur, sine quibus
nec ortus hominis, nec vita progressus
constare possit: quæ e & in nuptiis vte-
bantur, & Sczuola aquæ & ignis solen-
nitatem pro nuptiis dixit, *in l. penul. D. de
donat inter vir & ux.*

EXCOMMUNICATIO, est ex-
tra communionem Ecclesiæ separatio.
Vel censura ecclesiastica, excludens al-
quem à communionem fidelium, *in l. g. 3. c.
nihil*. Excommunicationum autem ge-
nera duo sunt: Maior, & minor. *c. pen. de
sent. excom.* Excommunicationis per-
viraque continetur, *d. c. penul.* aliquando
minor tantum, c. cum non ab homine.
extra de iudi. Excommunicationis vero
minor, qui à maiore differat, docet Fe-
lin. Sand. *in c. 2. de excep.*

Excommunicatio ecclesiastica (quæ
certè contemnenda non est, si fuerit ius-
ta, quoniam Christo auctore constat)
contumaciæ pœna est maxima. *Matth.
18. Apostolus. 2. Thessal. 3. & 1. Corinth. 5.*
Cum huiusmodi, inquit, necibum qui-
dem capiat. Apud Hebræos olim apo-
synagogi dicebantur, quasi synagoga ex-
acti, & extorres, propter contumaciam
suam, vitandi ab omnibus, & donec resi-
piscerent.

EXCOMPOSITO, idem signifi-
cat, quod composito: quasi dicas, dedi-

ta opéra, & ut conuenerat inter eos, ut
subaudiri videatur alius datus, Nego-
cio: nempe, excomposito negotio. Ex
disposito, in similem usum dixisse Ma-
crobiū, *in l. laus obier iuui.*

EXCONSVL, Consularis, qui à
consulatu discessit, ut Exquestor, qui
Quæstura functus est, Quæstorius, apud
Iulianum, *l. 2. §. nos itaque. C. de nouis
iur. enud.* Omne studium Tribonianus vi-
ro excelso, magistro officiorum, exque-
stori nostri sacri palatii, & exconsuli cre-
didimus, &c. & sæpe in eadem lege. Di-
citur & Ex præstare & Exconsule. *Imper.
ad Antecessores*: Tum per Tribonianum
vitum magnificum, magistrum & ex-
questorem sacri palatii nostri, & excon-
sule. *Idem epist. 3. Pand. præfixa*: Quæ o-
mnia per vitum excelsum, nec non pru-
dentissimum magistrum exquestorem &
exconsule Tribonianum, perfectæ sunt.
Loquendi formula, inquit *Halsander*, ei
seculo familiaris, pro Quæstorio & con-
sulari viro: quo modo veteres Procon-
sule, & Sallustius Promiile, & Cicero
Pro quæstore, vno verbo, per omnes ca-
sus & numeros dixerunt. *Vide Crinit. de
honest. disciplin. l. 10. cap. pen. & Alciat. lib.
4. Dispunct. cap. 3.*

EXCONTINENT, *in l. 7. §. 1. D.
de pact. hoc est continendè, ac continendū,
& ut alibi incontinenti. Solemus enim
(inquit *Plipianus*) dicere pacta conuentia
in esse bonæ fidei iudiciū: sed hoc sic
accipiendum est, ut si quidem ex conti-
nenti pacta subsecuta sunt, etiam ex parte
actoris iustitiam: ex inter alio non ine-
runt. *Sic l. 1. D. si in qui testant lib.* Con-
tinere verò significat intra se tenere. Id
autem fit, cum paciscentes in eadem ad-
huc tractatione contrahendi persistunt,
nec ad aliud negotium processerunt. *Id est
ex duobus in princip. D. de duobus reu consti-
tu. l. continuum. in princip. D. de verborum
oblig. aliquando his verbis. Exconuener-
it, ridiculum significatur, vel, ut ait *Albe-
ricus*, pro intra tractatum accipitur. *l. 2. C. de
erro. calculi.***

EX CONTRARIO, apud Paulum
Scimus, aut, quid præstare venditor de-
beat, quidque ex contrario emptor.

EXCRESCERE, & de crescere a-
qua dicitur, *l. 1. D. de aqua pluuiæ.*

EXCVBICVLARIS, qui cu-
bicularij munere functus est. *Imp. l. 13. de
excus.*

*imp. lib. 10. C. Ma-
crog. namum, Constituto-
res, notarij etiam
in omnes, atque ex
his lotis diuinitatibus
tem. 15. C. Tb. de excu-
satis.*

EXCVRATOR, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVBIÆ, pi-
telligantur, *in l. 1. de offi-
ciorum & l. utat. Vnde
cum apud Paulum ab ab-
renuibus, dicitur militi-
um uod dicit noctu
dicitur.*

EXCVRIARE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRIATI, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

EXCVRERE, *in scripto Imp. Constanti-
no.*

*Pia. l. si vero. §. interdum. D. de ijs qui de
ire vel offud. In eum oportet priorem
dare actionem, ex cuius cubiculo vel ex
hedra deiectum est. Cic. lib. 5. de Fini. pro
conclavi, ubi Philosophi disputantes se
derent, vltupat. Et lib. 3. de Orat. Crassum
in lectulo in exhedra positum, dormien-
tem facit. Non rectè igitur Accorsius in
dicto Vlpia, loco fenestram interpreta-
tur. Hodie etiam Exhedra dici possunt,
ut refert Buda. loco supra citato, loca quæ
in peristyllis sodalium canonicorum, aut
monachorum, id est, claustris, vulgò Ca-
pitula dicuntur.*

EXEMPLVM Cicero vocat, quod
ad similitudinem alterius. verbotenus
descriptum est: Ex literis, inquit, quæ-
rum ad me exemplum misisti *Episto. lib.
3. Vlpianus in l. caetera. D. famul. eriscund.*
Hæc edem enim, inquit, exemplum de-
bere dare tabulas verò authenticas ipsi
tenere, aut in ædem deponere. *l. 2. & l. 1. D. de eden. Barbari* Copiam ap-
pellant, Exemplum item solet dici, quod
f. quæm, aut viremus, Exemplar, ex quo
simile faciamus. *autore Festo lib. 5. Sed ex-
pi confunduntur, ut pertineat verumque
ad factum, quo doceamus. Cicero pro Mu-
ren. Domesticum te habere dixisti exem-
plum ad imitandum. Et rursus. Ad imitan-
dum verò tam mihi propositum exem-
plar illud est, quàm tibi, Bartol. etiam in
l. Sempronius. D. de lega. 2. aliam differen-
tiam constituebat, quod exemplar est
scriptura principalis, exemplum scriptu-
ra inde sumpta. Quod, autem ad exem-
plar attinet, probatur ex Festo. Exemplum
verò pro vulgato copia sumitur. *l. 2. ff. de
eden. l. si. D. quando appel. & alibi sapient.*
Exemplum quoque appellat Cicero id,
quod rem venditoris ostendit emptori.*

Exemplum præterea accipitur pro
pena grauiora, quæ cæteris sit documen-
to ad emendationem. *Claudius Saturni-
nus, in l. aut facta D. de penis.* Nonnun-
quam, ait, euenit, ut aliquorum malefi-
ciorum supplicia exacerbentur: quoties
nimium multis personis grassantibus,
exemplo opus sit. Hinc, Exemplum in a-
liquem fieri.

Exemplum denique accipitur, non au-
tem exemplar, pro specie argumentatio-
nis: eum probatur aliquid ex simili fa-
cto, cum citatione auctoris sicut tractat, *l. 1.
non possunt. D. de legibus. Vnde prohibita*

sunt exempla iudiciorum priuatorum. *l. 1.
nemo iudex. C. de sent. & inter. loc. omn. iud.*
Cum non exemplis, inquit Instaurius,
sed legibus iudicandum est. Hanc tamen
restringit Barto. Socia. in tract. Fallen-
tiarum tribus limitationibus, quas tibi
perlustrandas relinquo.

Exemplum pro consequentiis poni-
tur, in *l. 1. D. de const. princ. l. 14. ff. de legi.*
Exemplo perniciosissimum, pessimum-
ve. Et Exempli iniqui res, *l. 14. ff. de leg. 2.
l. 47 ff. de iud. Sic Exemplum malo, & pesti-
mo, l. 1. ad S. C. Maced. l. 33. ff. de re iud. &
his verbis.*

Exemplo, & ad exemplum villis actio
significatur, *l. 11. §. si procurator ff. de actio-
emp. l. 16. pen. ff. de infort. alias etiam
similitudinem significant illa verba l.
27 in ff. de dona l. 7. ff. de infort. l. 6. C. de
inof. dona.*

EXEMPLARIS substitutio, vide
infra Substitutio.

EXEMPLARIVM, ii, pro exem-
plo reperitur, teste *l. alla. l. 6. Vlp. in l. 3. in
ff. quæmodum test. aperiant. Si in duobus
exemplariis scriptum sit testamentum.
Sic habent Haloand & Pand. Flor.*

EXEMPTO verba aliquando pro
contractu emptionis accipiuntur, *l. ad-
les aiunt. D. de adit. edit. Quandoque
pro actione illa ciuili, l. iustis sine §. propo-
nunt. D. illo tit*

EX EO VINO formula, quid signi-
ficet, docet Iurisc. *ff. de vino. triti. & oleo
legal. ex eo.*

EX EQVI proptiè perficere & ab-
soluere sonat. Plau. Truculen. 10. *nullam
rem oportet aggredi dolose, nisi asint accur-
atèque exequare* Alias significat declarare.
Cicero l'arronis Occultiora habeo, quæ
vix verbis exequi possim. Alias accipi-
tur pro agere iudicari, formula in fide,
vel officio iudicis, *l. intra & l. §. fi. D. de re
iud. Nonnunquam passim usurpatur, ut
l. 2 ff. de re iud. Sed perit in iura statutum
tempus sententiæ exquerentur.*

Exequi, punire, & vlcisci, *§. si. In ff. de
ijs qui sui, vel ali. iur. sunt, & tunc ad magi-
stratus, cognitorisque personam refer-
tur, l. 2 ff. de ijs. qui sunt sui. l. pen. ff. de ex-
traord. criminib. Tranquill. in C. de 67.*

Exequi, pro consequi, poni in *l. 2. C. fa-
mil. erisc. putat Albericus.*

Exequi translatiè, est transferre po-
tatem in leuiorem communemq. modum,
qui

EX
qui ad illud delictu gen-
pertineat, Vlpianus in l. 1.
Paronorum querelam,
con. p. adides audiet,
requi deoent. hoc est
non vulgariter, non ind-
na facto apponit leu co-

EXECVTIO, id est
telas, l. de pupila in prin-
Executio detentio, & d
Executio quandoque p
tione, l. centum Capu-
lar. Executio plus est qu
benico, l. à diu Pio ff. de
Executio, id est, actio
tenius (quod mirari po-
test, ratione interell. h
Ex dicitur vulgò ille cal
qui & causa emergen-
Zafonicatus.

Executio sententiæ,
cis, nunc actione in tas
l. intra de re iud. & b. Ba-
vili actione. l. si ead. E
inbere cauti. D. de iuri
executione sufficimè h
sol. l. 1.

Executionem publi-
tur et cima, quæ publicæ
& quorum nomine pu-
stutæ sunt, ut appare-
D. de verb. signifi. cum l.
& l. 7. §. atque de iur.
penarum. l. 37. D. de mi-
cul. l. 1.

EXECVTOR e-
nam, inter patres aud-
li l. ite, pro laum rei
ad effectum perducti,
nd l. 3. §. si executor. D.
de appellat.

Executores publici,
quorum officium est, v-
tentias ad effectum per-
rem. C. de execut. res iud.
Executores testauer-
Nam. lib. 6. sunt, quos te-
uerant ad exequenda
postremam ordinatio-
lij vniuersales, alij verò
go dicuntur. Vniuersi
cores sunt, quon-
scipit hæreses in spe-
tes Christi instruat h-
ter, vel aliquem locu-
neta bona sua iussu

qui ad illud delicti generis non multum pertineat. *Ulpianus in l. 1. D. de iur. patro.* Patronorum querelas, ait, aduersus liberos, Praefides audire, & non translatiue exequi debent. hoc est, non promiscue, non vulgariter, non indifferenter, sed per na facto appoita seu conuenienti.

EXECVTIO, id est, nuntiandi potestas, *l. de pupillo. in princ. ff. de op. nou. nun.* Executio defensio, *c. de defensionis. 87. distin.* Executio quandoque ponitur pro solutione, *l. centum Capua. ff. de eo, quod cert. loc.* Executio plus est, quam cognitio, Alberico, *l. a diuo Pio ff. de re iudic.*

Executio, id est, actio iudicari, quam tertius (quod mirari possis) impedire potest, ratione interesse quod pretendit. Et dicitur vulgo iste casus contractionis: qui & causa emergens adpellatur, *ut Zas. indicauit.*

Executio sententiarum, nunc officio iudicis, nunc actione in factum fieri dicitur. *Intra de re iud. ubi. Bart.* Quandoque & uiliatatione, *l. si eod.* Est mixti imperij *l. iubere cauere. D. de iurisd.* De sententiarum executione subtilissime Bart. *l. si miles. D. eod. tit.*

Executionem publicam habere dicitur crimina, quae publice coerceri solent, & quorum nomine publica iudicia constituta sunt, *ut apparet ex collatione l. 200. D. de verb. signifi. cum l. 11. in fi. ff. de euict. & l. 7. 9. atque de iniur.* Hanc Executores pernarum *l. 37. D. de minorib.*

EXECVTOR est, qui post sententiam, inter partes audita omni, & discussa lite, prolatum rei iudicatae vigorem ad effectum perducit, *l. pen. C. de exec. rei iud. l. 3. 5. si executor. D. de neg. gest. l. 4. D. de appellat.*

Executores publici, iudicum ministri, quorum officium est, ut mandata & sententias ad effectum perducant, *l. executorum. C. de execut. rei iud.*

Executores testamentarij, *in c. 2. de testam. lib. 6.* sunt, quos testatores ipsi deputant ad exequendam voluntatis suae postremam ordinationem. Et horum alij vniuersales, alij vero particulares, vulgo dicuntur. Vniuersales quidem executores sunt, quando testator nullos scriptis haeredes in speciem, sed pauperes Christi instituit haeredes generaliter, vel aliquem locum pium: vel si vniuersa bona sua iussu per tales testa-

mentarios executores distribui pauperibus, non instituendo haeredes. Et huiusmodi executores habent nomen haeredum, & censentur omnibus modis haeredes, *id quod pauperibus. & l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler.* Particulares vero executores sunt, qui simul cum alijs haeredibus in testamento scribuntur. frequenter enim fieri solet, ut testatores, institutis haeredibus, deputent nihilominus aliquos ad executionem rerum suarum, quas in varias causas relinquunt: forte dubitantes de fide haeredis, *ut in l. alio haerede de alim. & ciba lig.* Dicitur & Executores vltimarum voluntatum legitimi, quibus scilicet a lege retribuitur potestas vltimae voluntatis defendendae, quo minus interuertatur. Atque hi eadem ratione, qua publici iudicum ministri, dicti sunt, quoniam iussu testatorum ad amissum exequantur. Saepè adpellantur fideicommissarij *apud Bart.* Item distributores, dispensatores, *apud Speculatorem.* Quae omnia tendunt eodem. Modò tamen memineris, longam esse differentiam inter fideicommissarios, de quibus tractatur in tit. *D. & C. de fideicom.* ac illos quorum munus nunc frequentantur in Germania. Vnus autem introduxit, ut compendio quodam loquendi dicamus istos executores vltimarum voluntatum, vno verbo, Testamentarios. Quae phrasia perpetam recepta est.

Executor dicitur & iis, qui de certo articulo cognoscit, *c. super questionum. Extra de off. delegati.*

Executoris adpellatione continetur delegatus, *c. si quis contra d. for. competens.*

EXERCERE, valet pro adiuncto verbo recipit significationes. Dicitur enim Exercere argentariam. Inde Exercitores argentariae mentis. *l. 4. D. de eden.* Exercere nauem, *l. 1. §. si & l. 4. ff. de exercito.* Exercere pecunias, *l. 35 in fin. ff. de haered. instit.* Et Exercere foenus, *l. 49. D. de admi. int.* Exercere vectigalia, *l. 6. §. de curio. D. de Decurio. l. fin. D. de vi publi.* Cicero pro lege Manil. Quo, ait, tandem animo existimatis, aut eos, qui vobis vectigalia pensant, aut eos, qui exercere atque exigunt. Cauponam, stabulum, *l. 5. in fin. D. de oblig. & actio. l. 1. §. caupones. D. naut. caup. stab.* Feras, id est; agitare, *l. 62. §. 1. D. de usufruct.* Possessiones, *l. 12. D. de instrum. instrum. leg. &*

Varro lib. 1. de re Rustic. c. 2. Exerceri etiam dicitur possessio, id est, coli fundus: quo sensu sumitur apud Virgilium in libr. Georgic. Exercere figlinas, harenarias, & argenti fodinas, l. 13. inde questum. *D. de usufruct. Pictinum, D. de excus. tut. L. item, id est, persequi, l. 32. Sitem si D. de arbit. 4. C. de rep. cred. Inde, Fideiusor. de exercenda l. 1. §. 8. possitem. D. de fide iussor. Sic Exercere prouocationem, l. 2. et quoque. D. de iudiciis. Actionem, l. 1. C. de magistr. conuen. Causas adpellationis, l. 4. C. manda. Excusationis, l. pen. ff. de excus. tut. Exercet cognitionem, qui eam persequitur, l. 1. si liber inge.*

Exercere, est lucrum tacere, ut in Tit. D. de exercito. actio. Et profecto in omni re, etiam literaria, nulla est ad lucrum commodior via, quam exercendi, & frequentiter tractandi.

Exercere, punire, non omnis §. 9. §. 5.

Exercere, petere, l. ut verborum. C. qui admitt. vel aperire viam petenti.

Exercere questionem, pro torquerere, & tortura afficere.

EXERCITOR est, qui tam nauim, quam cauponam, aut stabulum exercet. Hunc definit, Imp. §. 1. Inst. quod cum eo, hoc modis. Exer. tor is appellatur, ad quem quotidianus nauis questus pertinet. Ahi sic:

Exercitorem dicimus eum, ad quem obuentiones, & reditus nauis omnes perueniunt, siue is dominus nauis sit, siue ad domino nauim per auctorem, recepto in se omni lucro & damno, condixerit, vel ad tempus, vel in perpetuum l. 1. §. exercitorum. D. de exercitor. Nec refert, qui exercet, masculus sit, an mulier, patrisfamilias, an filius familias, an seruus. Sed si pupillus nauem exercet, excigitur tutoris auctoritas.

EXERCITVS, Vlpianus. Exercitum dicimus, non vnā cohortem, neque vnā aliam, sed numeros multos militum, &c. l. 1. de his qui notan. infra. exercitus autem nomen ab exercitatione trahit, l. 1. D. de militi test.

EXERCITALIS, Idem qui miles, vasallus, feudatarius. Lombard. lib. 1. tit. 15. Siquis de exercitalibus ducem suum contempserit, ad iustitiam faciendam, X. sol. duci suo & Regi componat.

EXERCITIO questionum pu-

blicarum, l. 1. D. de offic. eius cui mand. l. 200. ff. de verb. signific. Sumuntur in l. ulto. cap. 11. Et.

Exercitio iudicij, l. 5. D. ut legat seu fidei commissi nomine caueatur.

EXFESTVCARE verbum ad secula pertinet, significat enim idem quod deuotite: hoc est, honorem alteri abrogare, aut ipsum abdicare. Otto Frising. Chron. libr. 7. c. 34. At Eugenius Papa cum Romanis hoc tempore pacem fecit, ut patritius dignitatem exfestuarent, & Praefectum in praestitam dignitatem reciperent. Fictum ex festuca videtur, quo veteres Latini virgam, furculum, vindictam significabant: eaque in seruitutum manumissionibus utebantur. Cum igitur inuestitura, festuca aut scipione tradendo fieret, in festuca dictum est, pro inuestire, & Exfestuca pro deuotire. Otto. libr. Frid. 1. c. 8. Conditio pacis fuit, ut Bertolfus ducatum exfestuaret.

EXHAVSTA pars, legatis ab scripta, l. 6. §. patronus si quis omisit. caus. & tot. tit. ad leg. Fal. D.

EXHADRA, vide supra Egd. p. 2.

EXHAREDARE, est eum, qui futurus haeres esset, & sine hereditate, succedendi iure priuare. itaque verbum hoc in ius tantum haeredibus videtur: in extraneis res inepta est, inquit Paulus in l. quidam. 132. ff. de verb. oblig. Fit autem exharedatio omnis in testamento, vimque tuam donata. post mortem testatoris habet. Abiicere verò, est familia ciuile: ut adiciatio nihil aliud sit, quam ignominiosa quaedam emancipatio. Annotat tamen Hotom. impropiè & abusive verbum hoc etiam ad eos transferri qui praetexti sunt: non tantum filios, verum etiam agnatos. Sic in Cluentiana: P. Alij testamento propinquus exharedatus cum esset, haeres hic alienor institutus est. Sic Cornificus lib. ad Herennium 4. Haereditas aliqua obuenerit & non potest dici, sed etiam a necessariis omnibus exharedatus est.

EXHAREDATVS, hereditate ritè priuatus. Non enim quouis exharedatio summoget filium à contra tabulas possessione, sed iuxta ritè facta: ut apud Vlpian. de bon. poss. Vnde filius querela scilicet est de iustic. testam. Atque Exharedatus filius videtur, non tantum, si

exhereditat, l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

Exhereditat facere, l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

Exhereditatio nota, l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

EXHIBERE, est ad magistratum potestatem adpr. pendendae rei, non habens, possit exhibere, l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

Exhibere propriè est, l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.

ita dixerit pater, **FILIVS EXHARE-
RES EST** o: sed & si ita, **FILIVS
MEVS ALIENVS MEAE
SVBSTANTIAR EST** O. l. 3. C. de
lib. prater. Quinetiam à matre, militëve
præteriti pro exhereditatis habentur, l.
47. §. si de bon. lib.

Exheredatum facere, l. 24. C. de legas.
l. 12. & l. 24. C. de inoffi. testa.

EXHEREDITIO, legis implet
voluntatem: Præterito secus. Illa soli-
dat testamentum, iste infirmat: Illa le-
ge permittitur, ista prohibetur, *Salom. in*
l. Gallus D. de liber. & posthu.

Exhereditationis formula duplex est,
aut nominatim, aut inter ceteros, *Instit.*
de exhere. lib. & ff. de lib. & posthu. vide No-
minatim, & inter ceteros.

Exhereditatio autem quædam notæ &
injuriz, causâ sic: quædam non notæ,
sed bono consilio, l. 18. ff. de lib. &
posthu. l. 12. §. si quis. & l. 47. D. de bon.
lib.

Inde

Exhereditationis nota, l. pen. ff. de bon.
posthu. cap. tab.

EXHÆRES, hæreditate privatus, *Ci-
cerolib. de Orato. 1.* Res delata est ad
Centumviris, cum miles domum revenis-
set, egissetque lege in hæreditatem pa-
ternam testamentum exheres filius: id
est præteritus.

EXHÆREDEM scribere, l. 4. D.
und. lib.

EXHIBERE, est facere in publico
apud magistratum potestatem videndæ
& apprehendendæ rei, ut actor copiam
eius habens, possit exequi actione, quod
destinavit, l. 2. D. ad exhib. & *Gaius in l.*
plus est. D. de verb. sign. Exhibere, inquit,
est præsentiam corporis præbere, l. 22. ff.
de verb. sign. atque ha differt à Restituere,
ut idem *Gaius refert.* Restituere enim est
possessorium facere, fructusque reddere
Sic l. 246. ff. eod. Exhibet, inquit *Labo.* qui
præstat eius de quo agitur præsentiam.
nam etiam qui sistit, præstat eius de quo
agitur, præsentiam, nec tamen eum ex-
hibet, &c.

Exhibere propriè est, extra secretum
habere, l. 3. §. ait *Prator. ff. de hom. lib. ex-
hib.* Siquè sumitur in hoc interdicto
pro in publicum producere, & videndi
tangendique hominis facultatem præ-
bere. Vnus autem exhibitionis latissimè
patet. Et id propriè ad res mobiles per-

tinet. Transfertur tamen & ad res incor-
porales: ut, exhibere negotium, hoc est,
molestiam, Exhibere amicitiam: Exhibe-
re doctrinam.

Exhibere actionem, mandare actio-
nem, cedere actionem alicui, *l. qui iniu-
ria §. qui alienus ff. de furt.* Dicimus etiam
cedere actioni, transferre actionem ad
aliquem. *Gaius in l. quod sape §. si res ven-
dita. D. de contrah. empt.*

Exhiberi, pro per gratiam relaxari, *in*
l. ad bestias ff. de panis nec rectè interpre-
tari, nec inde colligi posse allecatione-
nem panis, ostendit *Alciat. c. 28. secundò*
Parerg.

Exhibere diligentiam, l. 2. ff. de peric.
& commo. rei vend. Negligentiam, l. 10.
ff. de compensa. Fidem, l. 23. C. fam. ere. scil.
6 C. commo. vir. iud. Exhiberi culpa, id
est, præstari, l. 3. §. nunc videndum. ff. com-
modati.

Exhibere pro probare, l. 1. C. de adil.
act.

Exhibere, est alere & educare, l. 1. ff.
de offi. præs. vrb. l. 5. D. de lib. agno. l. ff. de
in rem verso. Sine quibus aut le mern, aut
ternos paternos exhibere non potui-
set. Sic l. si pro patro. §. si domini. D. de
exhibere familiam. *Scauola in l. creditor.*
§. si inter maritum. D. mand. Ut onus ex-
hibendæ vxoris ad maritum rediret.
Hinc.

Exhibere cibum & potum, l. 1. §. 1. ff. de
muner. & honor. Vitur & hoc verbo in
hanc sententiam *Tertull. lib. de idolol.*
Hinc.

EXHIBITIO ponitur pro nutri-
tione & alimentis, *l. 26. §. ff. quando dies
leg. l. 1. §. non autem. ff. de exercito* Sic *l. cum
post diuortium. §. in domum absentis ff. de iis.
dei.* ad exhibitionem vxoris promissas
vlturas, reuerfus vir improbe petiit.

EXHIBENDVS, tardius, censetur non
exhibere, *l. Iulianus scribis. §. vlt. ff. ad ex-
hibend.*

EXHIBENDVS, id est procuran-
dus, e. cum amplius extra de restib.

EXHIBITIO, pro degustatione,
apud *Vlp. in l. 3. de opt. vel elect. leg.*

Exhibitionis & deductionis onus, l. 3.
& l. 5. C. de advocat. diuers. iud. Forè exhi-
bendarum angariatum munus significa-
tur, *l. vnic. C. sumptus iniunct. muneris ad m.
colleg. pertinere.*

EXHIBITORIVS, adiectivum.

Plinian in *l. deinde ff. de lib. exhib.* Superiora interdicta exhibitioia sunt, id est, per tincutia ad exhibitionem liberorum, ceterotumque, de quibus supra diximus.

EXIGERE Ejus ex & ago, pro eicere, expellere, Exigere aliis est debitum petere, ut exigere pecuniam. exactores, qui exigunt. *C. de exacto. tributo* alias & propriissimè is exigisse dicitur, qui id recepit, quod instituta actione petebat: vade exigere ab inuito accipitur, *fidei commissi. §. si rem. D. de leg. 3. quandoque à sponte solvente l. falsus. de furtis. Vi. de Alciato. l. verbum exacti. D. de verb. sig.*

EXACTA Pecunia intelligitur, quæ persoluta est, siue enim volens, siue iniurus debitor dederit, soluisse dicitur. *Alciato.* Atque exacta pecunia verbum non solum ad solutionem refertur, sed ad delegationem, *l. verbum. 187. D. de verb. sig.*

Exacta, finita, *l. 2. C. de test. militari.*

Exacta, id est, transacta, *l. si quis tutor. ff. de rit. nupt.*

EXACTIO Ob inuito extortio. Quandoque pro vindicatione, *Absterro. C. de anno & trib. Pro probatione. §. procurator. C. de edendo.*

Exactionem, quæ passim imponitur, Barbari nominant talias, collectas, procuraciones, praestantias: Tributum autem vno nomine debet adpillari, ut exemplis Insulan. in obserua. ostendit. Quod verò à Iuriscoss. Exactio, etiam nominatur Angaria, Graeca hæc vox est significans exactionem siue coactionem.

EXACTOR, Graecis ἀναγνῶν tributum pector. *l. 1. C. de exact. tribut.*

EXIGVIORES nummi *l. nummi. D. de leg. disces. ex d. l. 3. id est, minores.*

EXILIUM ab ex, & solum factum verbum significant Festus, Nonius, & Seruius, quasi extra solum. Hinc Exules diceantur, solo patriæ pulsati: vel quasi extra solum: vel tanquam extra solum missi, aut extra solum vagi. Quicunque ergo siue sua sponte, siue pœnis, ignominiaue causa extra solum suum habitant, Exules dicuntur: quorum tria genera reperiuntur. Interdicti scilicet, alij Relegati, alij Deportati, quæ vide suis locis. Notandum tamen Exilij verbum plerumque confundi & permisceri. Cùm enim generale sit tamen ad deportationis speciem plerumque & quasi pro

priè reuocatur, & à relegatione remouetur: ut in *l. 2. ff. de pan. Capitalia*, inquit, iudicia sunt, in quibus poena mortis aut exilium est, hoc est, aquæ & ignis interdictio. per has enim poenas eximitur caput de ciuitate. nam cætera, non exilia, sed relegationes propriè dicuntur, tunc enim ciuitas retinetur. Ita etiam distinxit Ouid lib. Trist. 2. item §.

Ipse relegati, non exulit vitur in m. Nomine

Nomen igitur exilij, quod generale est, plerumque ad speciem deportationis ita contrahitur, ut de ea sola intelligatur. Martianus autem in *l. 5. de interd.* ac solum interdictionem & relegationem contrahit. Vbi cum dixisset, exilium est triplex, tamen duplex duntaxat ponit speciemque pro genere constituit. Sciri autem oportet, dissimillimam fuisse statim Rep. rationem Exilij, quam postremi temporibus fuerit. Nam (ut *Cic. scribis* in orat. pro *Cacina*) exilium non supplicij erat, sed perfugium, portusque supplicij nam qui volebant penam aliquam subterfugere, aut calamitatem, solum vertebant, hoc est, sedem ac locum mutabant. itaque nulla, inquit, in lege nostra reperietur, ut apud cæteras ciuitates, malefactorum vllum exilio esse multarum. sed cū homines vincula, ignominiaque vitant, quæ sunt legibus constitutæ, confugiant quasi ad aram, in exilium: qui si in ciuitate legis vim subreuerent, non prius ciuitatem quam vitam amitterent. qui nolunt, non adiungitur his ciuitas, sed ab his relinquatur atque deponitur. nam cum ex nostro iure duarum ciuitatum esse nemo possit, tum amittitur hæc ciuitas denique cum is qui profugit, receptus est in exilium hoc est, in aliam ciuitatem. Sic *Caesar* in Orat. de consuetudine *apud Sallust.* Eodem loco tempore maiores nostri Græciæ morem imitari verberibus animaduerebant in ciues: de condempnatis summum supplicium sumebant. Post autem lex Porcia aliaque leges parare sunt quibus legibus exilium damnatis permittit *est Polyb. in eandem sententiam lib. 6. & Cicero* in Orat. pro *domo sua*: Scire autem illud oportet, mortis tum fuisse, ut quibus ciuitas lege adimeretur, non exilium nominatim irrogaretur, sed aqua & igni interdicere, ut docet *Hotom. in Commen. orationis pro*

Cacina:

Cacina vi dubitare non potest. Nam si quis in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

EXILIO de rebus dicimus, si in reos relatus, & de accusa Cicero accusatus ore oblitus tempore, inquit, omnis non fuit cum periculo ciuitatis, re eam reseruat, cum non affuisse, inquit, EXIMEND

Tacina: ut dubitare nemo debeat, cum exilio damnatum aliquem per id tempus legitimus, quin de aqua & ignis interdictione intelligendum id sit, de exilio, itemque eius duobus generibus, legitimo scilicet & voluntario, & eorum speciebus, vide fufissimè disputantem Manutium in libro de legibus Romanis.

Exilium triplex exponit Marcellus, aut certi loci, aut late fugæ, aut insularis vinculi, l. 5. de inter. & relig. tametsi, Budæi iudicio, locum illum corruptum esse censentis, illa distinctio elici non possit. Vide Iur. r. dicit. Sic etiam exilium triplex ponit Archid. c. cum beatus. q. 3. dist.

Exilium voluntarium, quod quis sua voluntate adsumit, l. aut facta. ubi Bud. ff. de penit. Exilium aut temporarium, aut perpetuum est, l. si ff. de iur. l. 13. ff. quib. ex caus. in poss. est.

EXVL, solo patrio expulsus, *Quintil. Doctam* 366. Fest. lib. 5.

EXILLO DELIO amphoras decem, formula quid significet, docet Iurificons. l. si quis servum. ff. de leg. 2.

EXIVRE MANV CONSERVTVM vocari, prisci Iurificons. dicit bāt aliquem, cui lis intendebatur. Metaphora sumpta à bellis, in quibus manus conferere dicuntur, qui comminus configunt. *Terent. Varroni libro de ling. Lat. 5.* Vide Conserere manus.

EXIMERE, differt ab eripere: hoc enim est de manibus auferre raptum: illud quodam modo auferre, vel alia ratione impedire, & moram facere, quo minus in ius vocatus veniat, & se iudicio sitat, l. sed eximendi. ff. ne quis eum, qui in ius vocab. exim.

Eximere diem, est prolongare: ut *Caeto* diem dicendo eximebat, id est, prælonga oratione censendi tempus consumebat de industria. Sic eximere actionem dixit *Vlpianus*, cum per dilationem effectum est, ut iam agi lege non posset.

EXIMI de reis dicitur, cuius, nomē, cum ipse in reos relatus esset, delatū est, l. n. ff. de accus. *Cicero Verrina 4.* significat accusatore absente id et tū fieri: Quo tempore, inquit, omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis, ob eam causam, ne eam reis eximerer, si ego ad diem non affuissem.

EXIMENDÆ cretæ, lapidis ins, l.

5. & 6. ff. de servit. rustic. Eximere saxum, l. 6. C. de donat.

EXEMPTA actio dicitur, quæ intendi posse desinit, l. sed & si. §. actio. ff. de quib. caus. maior.

EXEMPTIO apud Pōrificios est, ubi aliqua conventualis ecclesia canonicorum secularium, vel regularium monachorum, vel monialium immediate subest Papæ. Huius genera duo sunt: vniuersalis, quæ cum vniuersitate iuris ad Papam spectat, ita ut nec metropolitano, vel diocessano iuris quidquam maneat in eadem. Particularis, quæ pro parte certis casibus ab eorum iurisdictione eximitur: vide c. cum personæ. ubi interpretes. de privileg. lib. 6.

EXEMPTILE dicitur, quod eximi potest, l. argumento. §. pen. ff. de aur. & arg. leg.

EXINANIRE, ab ex & inanire: eleganter accipitur, pro attenuare, seu minoris efficere. Exinanire legatis, donationibus, hoc est, euacuare, attenuare, & ad nihilum patrimonium redigere, l. 1. & 3. C. de inoff. donat.

Exinaniri feudum dicitur, l. Feud. x. tit. 15. §. 2. quod deseritur, & evanescit, & cuius constitutio irrita & inanis est.

EXINANITIO, euacuatio, cap. ad apostolicam. de re iudic. lib. 6. ubi Archidia.

EX INTEGRO, id est, de integro.

Ex integro vide Peræquatores.

EXISSE est potestate dicuntur, apud *Ciceronem* insani, furiosi, iracundi, qui à mentis excidissent & qui sprete ratione, cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. Formula sermonis actoris videtur à Iurificonsultis: apud quos filij ex iustis nuptis procreati, dicuntur esse in potestate parentum: nisi emancipentur, aut nisi pater moriatur. Quæ verò furiosi erant, agnatorum & gentium potestati permittabantur, & domini rerum suarum esse vocabantur: itaque exierant è potestate sua. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

Exisse actionis dies dicuntur, l. 1. ff. ex quib. caus. maior. quoties agendi potestas eximitur.

EXISTERE conditio propriè dicitur, quando mora amplius debet

eporose, alij peregrini, alij, *extraneos*, alij
et cetera, alij, *per legem*.

EXPATRIIVS, l. 3. C. ubi *sema-*
nus vel *transit*. eadem forma qua Excon-

EXPEDIO, is, ire, propriè est, in-
quit Donatus, pedem retentum liberare.
At expediri in s. nem pretium. *Insti. de*
impione & vendit. Accurcius exponit,
id est, cognoscit. Venus tamen est, ut
pro explicari, exerceri, celebrari ac-
cipiatur.

EXPEDIRE rationes, vide Contur-
bare rationes.

EXPEDIAT, id est, conuegiat vel
oporteat, *cap. clem expediat. de electio.*
lib. 6.

EXPEDITVM, Vlpianus in l. *con-*
tra, §. *si filius. de passu*, venisse accipit,
pro certo, explanato, declarato, deci-
do. Quod & ipsum non est expeditum.
Idem in l. 2. *rem pup. sal. fore*. non ex-
peditam emptionem, pro difficili, & ea
qua citò fieri non potest. Sic expediti-
ssimam, pro certissimo & indubitato,
Gaius dixit in l. *in venditione*. §. *fin. de bon.*
ant. iud. poss.

EXPEDITIO, propriè profectio
cum expellitis militibus. *Sallust. in iugur-*
tha: Maritus interea exercitu in taberna-
culis composito, cum expeditis coheri-
tibus, & parte equitatus proficiscitur in
loca. *ola. Ex paulo post de eodem loquens*:
Paulus sine iureo & ad Syllam profu-
gunt, quem Consul in expeditionem
proficiscens, propriamorem vel que-
rat. Imper. tamen profectis poluit in
principis Demit. testam. ubi testamen-
torum l. 3. non exigat. his, qui in
expeditionibus occupati sunt. nam in s.
4. *Quintus*, inquit, militans, & in castris
degit.

EXPELLERE & Repellere, non de-
bet intelligi de armis privatis, & de fa-
cto, sed de publica executione, & de iu-
re teste Iustiniano in *procurio*. *Insti.* qui ait,
sed etiam per legimos tramites calum-
niam iniquitates expellat. Et hinc
doct. quidam falsò tradunt, in certis spe-
ciebus permitti priuatum expellendi fa-
cultatem.

EXPENSÆ dictæ sunt, inquit Plin.
lib. 3. c. 3. ab antiquo adpendendam
pecuniarum more: sumptus sunt volun-
tarij: & non necessarij. Impensæ verò

sunt viles, & necessariae. Expensæ autem
debentur variis ex causis. aliis ex victo-
ria totius caulle, de quibus tractatur in l.
properandum. §. *fin. autem alterutra*. C. de
iud. & in c. *calumniam de penna*. Alias ex
contumacia aduersarij: *quarum sit men-*
tio in l. sanimus. C. de iudic. & in c. *dele-*
cti. de dolo & contu. Alias ex culpa aduer-
sarij, qui processum causæ differt, ut est
constitutum in l. non ignoretis. C. de *fruct.*
& liti *expens.* & in c. *finem litibus. de aol.*
& *contuma.* Alias ex temeritate eius, qui
alium sine actione in ius traxerit, ut in
l. *cum quem temere in princ. de iud.* & c. *de*
dol. & contum. lib. 6.

Expensæ. Nemo qui ultra substantiæ
suz modum sumptus facit, æquo animo
ferendus. *Novell. V. de determi. si numer. cler.*
§. *ex omni igitur. Constit.* non oportet un-
dique ad lumpus possessiones conqui-
tere, (nam id insatiabili cuidam avaritiæ
simul, & impietati proximum est) sed
ex moderatis facultatibus sumptum tem-
perare. *Ibid.*

EXPENSARE, expensum ferre in-
consciendis rationibus. Legitur hoc ver-
bum apud Scruolam, l. *Thau. 41. §. li-*
bertatem. ff. de fidei. lib. Post mortem testa-
toris tutores Cupito exactionem com-
miserunt, sique nummos redactos ex-
pensavit eodem tutoribus.

EXPENSVM ferre, est scribere se
pecuniam dedisse, inquit *Africanus*, ut cum
per singula expensæ nomina summam
quandam expensam adscribimus. *Vlpia.*
ad SC. Trebellian. l. mulier. Dicendum est
potius, fructibus hoc expensum ferenda-
rum, quam fideicommissis. Obseruan-
dam autem, quod non solum de pecu-
nia, sed etiam de aliis operibus dicitur.
Marcell. ad leg. iul. repetund. l. lex Julia. Il-
lud quoque caueatur, ne expensum ferat
opus publicum faciendum, frumentum
publicè dandum, præbendum, appen-
dendum (*sic enim legi vult Turn.*) facta
recta tuenda, antè quàm perfecta, pro-
bata, præstita lege erunt. *Lauol. de supel.*
leg. l. qui vestem omnem, & res plurius ge-
nerum suppellectili expensò ferre solus
erat. *Scruola, qua in fraud. l. pupillus.* Cede-
ntiores negligentia expensum ferre de-
bent. *Sic Plin. lib. 2. c. 7.* Fortunæ omnia
expensæ, huic omnia feruntur accep-
ta: & in tota ratione mortalium sola
vixitque paginam facit. Id est. Quo-

quid lucrant damni, quasi expensis aut
accepti, mortales faciunt, omnia fortunæ
adscribunt.

EXPERIRI, vel Experiiri ius, est ac-
tionem intendere in iudicio *Pauli. l. de
in ius voc. l. ius ait, vocare, est iuris experi-*
iundi causa vocare. Idem alibi citatis
verba edicti pratorij in eum, qui vi ra-
puit: *Primus, inquit, anno quo experiundi
potestas fuit in duplum, post annum in
simpulum actionem dabo, Atque huius si-*
gnificatio inde sumpta videtur, quod qui
rem aliquam iudicio percut, si quod ius
is se habere ad eam rem per eandem ar-
bitratoris, id ad iudices tendenti, & ex-
perimenti causa, exponunt. *Livius lib. 50.
Prator, inquit, L. Petilio dixit, sese eos li-*
bros in ignem coniecitur esse, si quisquid
id faceret, se ei permitteret, vi, si quod
seu, seu, seu auxilium se habere ad eos li-
bros repertum existimaret, experire-
tur id integra sua gratia factum.

Expertini intra parietes Ciceroni, est
permittere rem discipulandam inter ami-
cos extra iudicium, & cancellos forēses:
vulgus amicabiliter componere dicit.

Experiri pro defendere ponitur in c. i. de iudiciis in antiquis. & ibi hęc adnotat Bernardus. Actionem tamen intēdere sonat, c. pastoralis de caus. poss. & proprie.

EXPERIENS pro experto, l.
ex aula. C. de prinil. eod. qui in fac. palat.
milie.

EXPERT V.S, experientia doctus,
s. ut constitueretur. 50. distin.

EXPER 8, immuais, l.l.C: de secund.
nupt.

EXPERTES, qui nullam experien-
tiam habent, C. de iur. & cur. illuſt. per
fo. l. i.

EXPETERE, petere, *l. damus. C. de falsis.* Expetere ius alicuius, curare, vt alicui fiat ius

EXPILARE, furtivè fraudare. Inde apud Iurificos, titulus est, de crimine expilatae hereditatis. Et qui aliam hereditatem expilaverit, extraordinariè solet coerceri. Quidam autem dictum volunt à pilis Romanorum telis; à Græco *πῆλος* quæ *πῆλιξ*, id est, copiano: quod qui aut è facie pilos, aut è domo infelle etilem detrahunt, æquare ac complanare omnia debent.

EXPILATORES, qui sunt atrociores fures, hoc est, λωποδύται, & qui

ut inquit *Asconius*, ne pilum quidem in
spoliatorum corporibus relinquant, de
quibus *Ulpia. l. ff. de effractoribus & expi-*
latores.

EXPIRARE, pro perire posuit Iu-
risc. l. 1. § fin ff. de reg. rer. μεταφωριστὸς pro
decidit. & transiit.

EXPLANARE, interpretari. Hinc
EXPLANATORES Ciceroni, qui
rem exponunt.

EXPLICARE pecuniam, quod Graeci *μολοσθαι*, Latini curare. *Callistrasus*, l. 31. ff. *de re iud.* Si qui tamen per contumaciam, magis quam quia non possunt explicare pecuniam, differant solutionem. Id est, in promptu non habent.

EXPLICARI, id est, decidi res non potest citra adjudicationes & condemnationes, *auctor Paul. de procul. l. licet. § si plures.*

EXPLICATIO, est allegatio infirmans supplicationem. Et est pro auctore contra reum. Replicatio, allegatio est, contra exceptionem. Supplicatio vero, allegatio est, quæ replicationem infirmat, & reum adiuvat.

EXPLICIT, non est distinctè & aperte, vt Canonistæ viſtunt (hoc enim explicatè ſignificat) ſed expeditus & celerius denotat.

Explicitè, id est, absolutè, l. in prin ff.
ad SC Trebell.

EXPLORATA fides, pro perspe-
cta & certo cognita, *l. untc. de offic. praesett.*
Prator.

EXPLORATORES, qui secreta
nunciant hostibus, l. 6. §. *exploratores. ff. de
re milit.* l. 58. *ff. de pœnu.* Vide Suidam in
verbo Ἐκπλωράταιρ.

EXPOLIATIZaſſo eleganti figura
dicuntur, qui ſunt priuati, qui iacturam
in bonis paſſi ſunt. Ita Iurſcon. in l. ſ. ff. de
don. inter. vir. & vxor. dicit, donatienem
eſſe prohibitam inter coniuges, ne ſe
mutuo amore ſpolarent. Sic in l. 2. de bon.
dam. iſ qui detrahitur in carcerem propter
crimen, nō debet ſpoliari bonis ante
quam fuerit ſententia. Spoliari, id
eſt, priuari. Et quod Iuſtin in ſ. compenſa-
tiones. Inſtit. de acq. dicit, Expoliatus bonis
ſiſſi, Iurſcon. in l. ſ. de his qua in fraud. di-
cit, Exutum bonis: vt paria ſint, Exuri bonis,
& expoliari bonis, id eſt, iacturam
bonorum paſſi. Vnde interpres dicit ſ.

EX
compensationes. ver
tantum non intelli
aculum, & planè impu

EXPONERE ca
umque dicimus, pro
tepistolam, l. 25. ad ff. l.

Exponi dicuntur infirmi, languidi, si sine re, & alimenta negant dominis, vel à patre-
terentibus suscipere preterent. Vnde Donatus. *est morti tradere*
reus in Heatonium
cum exponendam do-
lum Detraho.

Huius con rarium est
ibid. s. o.

*Meministi me esse ge
magnopere intermin
Si pulchram parerem, n*

Hinc u. C. de infant. c.

funibus huius repeti-
mae liberz conditioni

Exponere filium, &c.
EXPOSITIS fili

1st 1890.
EXPORTARE

undus ab Italia, si ve
morari potest, l. i. de i.

EXPOSERE
ad dedendum aliquo

tele.
EXPOSTVLA

Conqueri est, seu quod
ipsum deponere quod

his Expostulare sum
per postulare.

1. § quod autem. D. de o

ut contra dominos
tecundè expositum:

tiam, si famem, qua
obscenitatem, in qu

vel compellant: apud
ponant.

EXPOSTVLA
fuseum, quem accus

la apud amicos requi

80 violaceum Sw.

Compensationes. verbi Expoliatus elegantiam non intelligentes, alienum, ridiculum, & planè impium sensum inuenerunt.

EXPOSERE cautionem, episto-
lâmq; dicimus, pro cauere & emitte-
re epistolam, l. 25. ad fi. D. de probat. l. si. D.
de conste. pecul.

Exponi dicuntur infantes, serui, liberi, et languidi, si sine cura dimituntur, vel eis alimenta negantur a parentibus, a dominis, vel a patronis: aut vel a prae-terentibus susciperentur, aut inedia perirent. Vnde Donatus: Exponere, in-quit, est morti tradere, et obicere Te-rentius in Heautonim. 4. 1.

-cum exponendam de illi, de digito annu-
lum Detraho.

Huius contrarium est tollere. Terent.
Ibid. s. o.

*Meministi me esse gravidam, & mihi te
magno opere interminatum,*

Si puellam parerem, nolle tolli?

Hinc tit. C. de infant. exposi. & Non. 153.
 οὐδ' ἴσ' χαρταυλῶν βρεφῶν id est, de in-
 fantibus humi repertis: ubi statuit, ut om-
 nes liberae conditionis sint.

Exponere filium, l. 29. D. de manu. test.
EXPOSTIS filius. l. D. de iur. &
fact. 1790.

EXPORTARE, Maritima. Exportandus ab Italia, si venerit, in provincia morari potest, l. 1. de export.

EXPOS CERE, & deposcere, est
ad dedendum aliquem ad pœnam pe-
tere.

EXPOSTVLARE, inquit Donatus
Conqueri est, seu querelam apud eum
ipsum deponere qui fecit iniuriam. A
liis Expostulare sumitur pro vehementer postulare.

Expostulare verecundè, apud *Vlpi in l. 1. § quod autem. D. de offic. pref. urb.* de se-
uis contra dominos loquens: Sed si ve-
recundè expostuleris: si iugitiam, si duri-
tiam, si famem, quae eos compriment: si
obscenitatem, in qua eos compulet in-
vel compellant: apud praefectum urbi ex-
ponant.

EXPOSTVLATIO est aduer-
sus eum, quem accusamus.

Expostulationem facere, cum quere-
la apud amicos requirere, & quasi offi-
cium amicitiae in alio desiderare: quia ab
eo violatum sit.

EXPRÆFECTI, *h. e.* de *præf. præf.*
qui præfectura abierunt, ut exconsules,
excicatii, excubicularii, &c. Auctores de
limitibus agrorum, Squalitus ager, quasi
excolidus. quod iam à cultura exierit.

EXPRÆPARATO vice aduct-
bii, pro dedita opera.

EXPRESBYTER, presbyteratu
delectis & depositus, cap. accedent. 50.
distinct.

EXPRÆSCRIPTO agere, id est, ut vulgus loquitur, iuxta instrumentum.

EXPRESSA nocent, non expressa non nocent *l. expressi. 195. D. de disur. reg. imp.* Sententia hæc est apothegmatica, plus in recessu habens, quam verba ipsa in fronte præ se ferant. Observandum tamen; quod & ea, quæ ad aliud expressum referuntur, aut & necessaria consequentia veniunt, tanquam expressa in-

dicantur, *l.ais* Prætor. §. i. l. in summa in
 princ. de re iud. l. age toto. D. de heredi. infi.
 cum siml. Hanc elegantem luti doctri-
 nam accuratè & latè prosequitur *l. ai. m. l.*
 Prætor ait. D. de oper. non. nunc. & Abbatis
 c. olim. Extra de op. n. aliqui expressum
 facit cessare tacitum, *l. cum ex filio. §. filio.*
 D. de vulg. & pup. subsist. & plerumque sit
 latior interpretatio in casu expressio
 quam tacito. Quemadmodum (vi superi-
 us diximus) expressa nocent, ita addi-
 uerbo expressa profunt, & non expressa
 non profunt, ita rectè colligit P. Faber. in d.
 l. ais. per *l. si mater. n. denique & Celsus.*
 & §. qui autem petis D. de excep. rei iud.
 Quærit autem solet, an expressio vitio-
 rum vitium. Hoc observant inter-
 pretes in Rub. D. de vulg. & pup. vbi col-
 ligunt regulam cum extensionibus, &
 restrictionibus, quas limitationes & fal-
 lencias vocant. Sed & illud quærit solet,
 an quod ex mente & sententia legis est,
 expressum dicatur, quod fuit disputat-
 Bar. in l. si. l. Prætor. ait. in princ. D. de
 oper. non. nunc.

Expressum autem est repetitum, *l. item. qui*
in d. D. de pat.

EXPRESSIM, diserie, nomina-
tim, 98 5.3. D. de solut auth testam. C. de
collat.

EXPROMITTERE, est nonan-
di animo pro alio promittere. l. fi D. ad
Maced. & alibi saepe.

EX PROMISSOR adpellatur, qui

alienam in se obligationem, vel fideiussione, vel nouatione suscipit, l. 10. D. de pigno. actio. Aliquoties reus adpellatur, ut l. 7. §. seruus. D. de dolo. & alibi sepius. Expromissorem plane alium à fideiussore accipiendum esse ostendunt, l. 37. in fi. D. de operu lib. l. 53. D. de contrah. empr. §. venditor. Institut. de rerum diuisione. Fideiussor enim obligatur cum alio, expromissor solus obligatur, quasi reus principalis: tñ fideiussorem qui dat, non liberatur, expromissorem qui dat, liberatur. Expromissione fit nouatio, non fideiussione. Expromissor tum quasi fideiussor dicitur, l. in persona. §. 1. D. de pact. & in SC. Velleiano, fideiussionis verbo coniunctur expromissio. & l. 10. D. de in rem vers. paria hæc sunt, fideiubere, iudicium pro alio suscipere, Expromittere, & apertis, l. ult. D. quod cum eo. Quasi fideiussionem esse videtur (sic enim Guiac. qñ lib. 13. cap. 35. legit.) cum quis pro alio debitum suscipit, id est, cum expromittit.

EXPVGNATVR nauis, cum spoliatur, aut mergitur, aut dissoluitur, aut peritunditur, aut vela conciduntur, aut anchoræ inuoluuntur mari, Callistratus, D. de incendi. rei nauis.

EXPVNGERE Budæo pūctis circumducere, & tollere, rem quasi confectam è codice eximere, D. de diuer. & temporalibus præscriptionibus. & l. pen. D. de re milit.

EXPRINCIPE dignitas, l. 4. C. de princ. agen. in reb. Ex magistro officiorū, l. 1. C. de silentiar. Marcellinus lib. 12. Eadem forma qua Exconsul. Sic.

EXPROXIMVS, l. vnic. C. de magistr. sac. ser. qui proximi dignitate functus est. Sic.

EXPROXIMO libellorum, Marcellinus lib. 12. pñ quem reperias similia non in a. eod. lib.

EXQUALITOR, Vide Exconsul.

EXROGARE, ex lege vultre quid eximere per legem nouam. Fefo lib. 5.

ENSEMINARIO, id est, strepitus. Sic l' ipa. interpretatur in l. vitem §. quod si quis. D. arb. furt. cas.

EXSOLVTIO, integra solatio, & plena. Scasula. D. lib. 20. tit. 1. §. 1. Sic cum in exsolutione vestigalis tā debitor quā creditor cessasset. Et tit. 3. l. 4. ad adi. uerit. quāquā in exsolutionem.

EXTENDERE legem, est eam ampliare ad non expetita, & §. si. ne clerico vel mona. Vnde vulgata doctrina est in fauorabilibus extensione fieri oportere, si sit honestas rationis, l. illud. C. de sacrosanct. eccl.

EXTENSIO quando fieri possit docet A. Alciatus in l. de verb. sign. 3.

EXTERHARES, pro eo qui non sit domesticus, & ex familia & nomine testatoris non est, Papinianus posuit in l. peto. Luc. §. 1. de leg. 2.

EXTERGERE spongia, apud Plinian. in l. questum. §. item pertica. D. de instr. & instr. leg. ubi tamen alij Effingere legi volunt, ut apud Cic. pro Sextio Spongiis sanguinem effingi. & Catonem, si scinas spongia effingens. Apuleius 1. Volnus spongia effingens. Sic Marcialis: Hinc oleo corpus lingo, non frico.

EXTIMERE apud, lull. non solum, §. si Dominus. de usucap. pro formidare: & dominus fundi homines armatos venientes extimuerit. Corrupte enim in q. C. legitur existimauerit, quia timorem notat hic vult Iuhanus, non suspitionem; ex qua nulla datur restitutio. l. metum. §. in princ. D. quod met. caus.

EXTORRES, exiles sunt, quasi extra terram eiecti, Alcia in l. nemo clericus. C. de sum. Trin. & fil. Carib.

EXTRA pro præter, diximus. D. de excusat. tur. aliquando pro post l. 3. §. sed si extra. De ad exhib. Apud Plautum Amphit. 8.

Extra te unum & Teret. in Phorm. 12. Neque notus, neq. & cognatus, extra unam amicum.

Quisquam aderat pro præter.

EXTRAHEERE iudicium, est proferre, proficere, & pro lucere, l. 10. D. ad exhib. Si optine nra certum tempus dicit, iudicium in id tempus extractum est, quo frustra exhibetur, &c.

Extra ere se tribus humanis dixit Vlpian. in l. cum autem. §. capitalem. D. de adq. edit. pro mortem sibi concessisset. Expirat, inquit, & ille, qui mortis concessenda causa quid fecerit. Malus enim seruus creditus est, qui aliquid faciat, quo magis se rebus humanis exorari: ut puta, si laqueum tortis, si medicamentum pro veneno bibit, præcipitque se ex alto mittere, &c.

EXTRANEI hæredes intelliguntur,

munera *l. unic. de vaca. publicor. mun. li. 10.*

Extraordinaria CRIMINA appelluntur, de quibus quæstio lege nulla constituta est, proinde nec poena certa vindicantur, sed arbitrio iudicis coercentur: qualia sunt abigeatus, sequestrati violati, sceleratos, crimen expil. hæred. & elia crimina, *de quibus lib. 47. Pand. agitur. l. 1. D. ad Turp. l. 1. C. ubi de cri. agi. oportet.* Sed & omnia admittit, quæ nullam legitimam habent definitionem, coercitionemve, extra ordinem coercentur, pro æstimatione iudicis poena imposita, *l. 8. §. si in locum. D. de religio. & alibi sapientiæ.* His annumeratur populi illa in Milione quæstio, de qua Hieron. plenissime in Comment. verb. Juria. Itaque Extra ordinem de criminibus cognosci dicitur, cum extra antiquum ordinem, & formam, moribus legibusque publicorum iudiciorum præscriptum cognoscitur, *l. 1. D. de poen.*

Extraordinaria INDICATIONES, *l. 1. C. de mu. patri. lib. 10.* quæ extra ordinem imperantur, *l. 6. D. de vac. mu.* quæ non à lege SC. vel constitutione principum, sed ex improviso per magistratus iniunguntur, *l. 8. §. qui muneri. D. de vac. mu.*

Extraordinaria IUDICIA, in quibus conceptiones formularum non observantur, *l. 47. D. de neg. gest.* Et hæc sola hodie in usu est, sublati ordinariis, Justinianus tradidit, *ut de success. qua per bono vendi. fiebat. in Instit. & de interd. §. finalis.*

Extraordinarium REMEDIUM, *l. 12. D. ut in possess. leg.* quod non ex edicto prætoris, sed proprio, ac speciali decreto eius proficiscitur, *l. 12. ff. ut leg. no. causat.*

EXTRAVAGANTES, aliquot sanctiones Principum sunt, sic dictæ, quod sint extra librorum juris civilis contextum frequentatæ: qualis est constitutio Lotharii Saxonis, de feud non alie, & diui Frederici, de pace tenenda, & de Sacrament. puber. sponte factis non retract. Item d. privilegii Ecclesiæ, Frederici Imper. eius nominis secundi, Item de Maiestate laici: deque Rebellibus edictum Henrici septimi: & rursus de pace Constantiæ duorum, Frederici Imper. & Henrici Romanorum Regis sexti, cum squanullis aliis principum functionibus

publicis, iuris libris nequom adjunctis, sed quæ in archivis Imperij in reipublicæ vltimæ conservantur.

EXTREMITAS Aggenno Vrbico est finitima linea, quæ intervenit, aut per iter publicum, quod transcendendi non potest, secundum legem colonicam: quia omnia limes itineri publico servitute debent aut per limites siue terminos, aliæque signa, quibus territoria finiuntur, aut ubi insoluta loca remanent, ant, &c.

EXTREMUM iurisdictionis, in *l. vni: a ff. qui ius dicant non obtemp. variè* variè explicant. Tu rem expende, & vide *l. 1. §. si in locum.*

EXTRICARE, proprie ex extrinseco extirpare, *Extirpare margaritam metac. ex. & per purgare & mundare, & expolit. l. 27. §. 19. ff. ad l. Aquil.* Si cum maritus uxori margaritas extricatas dedisset, eaque invito marito perforasset, &c. Hinc contrarium Intricare.

EXTRINSECVS, id est, extra naturam rei, *l. luminis. §. iurium. ff. de dam. infest.* Aliter sumitur, *C. de bonis qua lib. l. cum oportet.*

EXTVNC, ex illa hora & temporis momento, quæ dictio extremum remp. significat, *l. 1. Andr. c. quam sit. de elect. lib. 6.* Extunc, id est, intra vnius mensis spacium, *c. quamvis. §. fin. autem. extra de off. ordi.* Extunc, id est, elapso anno, *c. cum contumacia. de hæred. lib. 6.* Extunc quandoque elapso termino ad renovationem gravaminis præfixo, *c. si à iudice de oppell. lib. 6.* Quandoque sonat, elapso decennio *c. 1. de sepulturis lib. 6.*

EXVEHERE, idem quod vehere: quo vitur Vlpian. in *l. 5. in princ. ff. ad exhiben.* Si quis, inquit, merces quas exvehendas conduxit, in horto posuit.

EX VICINIA, hoc ex fundo vicinitatis nota Grammaticis, & Græcis fontibus derivata. Vlpian. *l. 1. §. 10. ff. de aqua & aqua.* Aquam superfluentem ex vicini in suum derivare.

EX VIRILI SEXV, seu per virilem sexum, & per lineam virilem descendentes differunt. Nōm primo casu etiam forma ex filio, vel nepote nata continebitur: secundo non continebitur. Non enim per lineam descendit, nisi qui in linea est. Recentiores interpretes in *l. Gallus. ff. de liberis & posthum.*

F. LI.

F

LITERA solo adiecta punctulo, non sonum filium, sed & fratrem significat, *Cicer in Bruto*. Festiuitate, ait, igitur & factis, inquam, C. Iulius L. F. ubi F. litera

fratrem denotat. Nam, teste *Pedaio, in Oratio, pro Scauro*, ls. C. Iulius habuit fratrem L. Iulium. Alio *Cicer, loco*. F. filium significare obseruauit P. Victorius. Q. F. ubi Sal. dic. Hac litera nonnunquam uidebantur veteres pro aspirationis nota. Forreum dicentes, traho, ueso, fircus, & alia id genus, pro horreum, traho, ueso, fircus. Ea in uet. etiam reperitur filiam denotare.

F. C. fideicommissum denotat, vel Fidei causa, vel Fraude creditoris, vel Faciendum curauit. F. D. Fides data, vel Fide data. F. E. Fides eius. F. F. Filius familiaris, vel Fidem fecit. F. F. Ferro, flamma, fame, uel Flauis filius fecit, vel Fortior fortuna fato, uel Fortius fortuna fatum. F. I. Fieri iussit. F. M. I. Fari munus impleuit. F. N. C. F. dei nostrae commisit.

FABRI generale nomen est. Dicitur enim Fabrum ignarium, ut apud *Paulum li. 3. Sent. tit. 6*. Fabrum argentarium. *lib. 39 ff. de arg. leg.* Fabrum uascularium. *l. 31. D. loca. Fartaxium, apud Plautum in Rubr. Pliniam li. 14. c. 4.* Aerarium, apud *Plinium lib. 34. c. 8.*

FABER TIGNARIUS dicitur non tantum, qui tigna dolat, sed & omnes qui aedificant, *l. ferri 235. in fin. D. de verb. signifi. ubi quidam signa legunt.*

FABRILES opera, operosae sunt, & libertorum proprie dicuntur, & sub artificialium verbo continentur, *l. fabrilis 3. D. de oper. lib. l. penult. D. de praes. verb.*

FABRICA, pars est architecturae, a Vitruuio sic definita. Fabrica, ait, est continuata ac trita usus meditatio, quae manibus perficitur. Latinis sonat quorumcunque Fabrorum officium. In constitutionibus pro armorum facione accipiuntur, idque specialius. *Authen. de armis.* Fabricae autem in Imperio Romano

praecipue 19. erant, uidelicet in Illyrico 6. in Italia 5. in Gallis 8. Erantque sub dispositione magistratuum Officiorum, quem admodum Notitia Imperij testatur.

Fabrica apud Pontificios pro structura sic sumitur *12. qu. 1. c. futuram*. quem citat A. bet. in *Lexico*, apud quem falsò legitur statuta pro structura.

FABRICENSES in Imp. constituti, appellantur, qui in sacris Fabricis arma cudebant. *l. 1. c. roto tit. C. de fabricen lib. 11. c. Nouel. 85. c. l. fabricensis C. de decur. lib. 10.*

FABIANA lex, uide infra Lex.

FABIANA formula, à Fabio dicta, ad eorum reuocationem pertinet, quae in fraudem patroni alienata sunt, *roto tit. l. si quis in fraud. patro.*

FABVLA, res passim uulgata, etsi uera sit, à fundo dicta, commentitia traditio. *l. antiqui. D. si pars hered. petat. c. in proem. Instit.*

FACERE, uerbum generale est, quod omnem omnino faciendi causam complectitur, dandi, soluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi, *l. uerbum facere ff. de uerbor. obli. item reddendi, l. 175. eod. tit.* Hinc Facere Possit, uel non posse, passim in iure civili, pro soluendo esse, & non esse. *§. pende a l. 3. de constit. pec. l. 2. 4. §. c. p. ff. D. de re iudic. l. 11. §. 1. ff. rer. amot. hoc dixit C. Harmenop. *μὴ ἔστι ἀμολία*, nisi forte praecise sic dicatur, cum plena locutio sit, Facere iudicatum posse.*

Facere posse etiam dicimus illud, quod honestè & cōmodè facere possumus, atque ita L. Romanos respondit. *consil. 164. num. 6. per l. n. pos. ff. de uerbo sig.* Tum etiam facere posse uidetur, & qui dolo fecit, quā minus possideret, *l. 63. §. tempus. D. pro socio.*

Facere non posse dicimur ea, quae negat natura, uel lex, uel pietas, uel existimatio, uel uerecundia, uel honestas publica. *l. filius qui. c. l. si quis institutus. ff. de conditio. instituta.*

Facere oportere significat, ut quis abstineat ab eo facto, quod cōtra conuectionem fieret, & curare ne fiat, *l. 189. ff. de uerbo signifi.*

Facere, plus est quàm pronunciaré, *l. si tamen. §. ai. qui seruum ff. de adili. edit.*

Facere, aliud est quàm reficere. *l. 3. §. pen. ff. de ita. act. uque prin. l. 1. §. 1. de uia. et*

ponitur, apud Cic. 1. Catil. Falcari autem sunt enles curui, quos Graeci Harpas vocant, qualem tribuunt Persio Poetae, qui etiam Falces vocantur. Sunt tamen qui sumant pro ijs, qui falces faciunt Nam illud Cic. Venire inter Falcarios: Priscia. exponit, Venire in locum, vbi erant falcarii. Atque scilicet more, vt apud Ifoc. et alios, pro in loco, vbi habitabant tubicinar.

FALCIDIA lex, plebis scitum est, cum eam P Falc. Trib. pleb. Augusti temporibus, scilicet anno ab vrbe condita, DCXIII. tulit. Hac modum legatorum constituit: hac enim lancitum, vt scribit Dno. lib. 48. Vt hares quartam partem bonorum sibi relictorum, si grauer oneratus sit legatis, accipiat, cetera legatariis relinquat. Itaque Falcid. scilicet pro quantitate hereditaria passim ponitur, qui ab hærede, à quo supra dodrantem legatum fuit, retinetur, Vide indicem legum Rom. Paul. l. 1. D. ad l. Falc. & Eusthym in Chronica. Et q. hac propria verbi significatio sed & pro ea portione verbum hoc usurpatur, quā hereditatē restituere rogatus hares ex Senatusc. Treb. retinet, l. 1. §. inde Neratius. l. 58 §. omnes. D. ad SC. Treb. id est & Falcidia commodum ea portio appellatur, l. 2. m. ff. si quis aliquem testari prohib. Quarta, quæ per legem Falc. retinetur, l. 33. §. 1. ff. ad SC. Treb. Quintiam portio liberis debita in bonis patris appellatur, l. 1 §. vnde. D. de inoffi. test. l. 21. C. eo.

FALLA veterib. usurpatur pro falla cia *Neni*. Me non vocauit, ob eam rem hanc fecit fallā. Falla autē proprietatis est lignea: atq. ea ratione in superiori significatu sumitur, quā machina & fabrica & sutella. Vnde fortassis barbari Feloniam, quasi Falloniam aut Feloniam appellant.

FALLERE fidem, in l. 1. ff. de const. pte. est. est contrariū, quā dictum conueniunt ve sit, facere. Fallere promissum, est illud non adimplere.

FALSVM accipitur tribus modis, 1. Quicquid non est verum, potest dici falsum, etiam si non procedat ex mendacio alicuius, vel fraude, l. si quis ducenta. §. vtrum ff. de rebus dub. l. si quis perfectum. ff. de solut. 11. Falsum accipitur pro immutatione veri fraudulenta: quo modo omnia mendacia recte vocantur falsa: vt

Novel. de infirmis. & f. d. in princ. 111. Est crimen graue, quod appellatur falsum: quod tunc animi dolum sequitur facti executio ad peruerterendam veritatem, & simulandum id, quod non est, vt describit l. quid sit falsum ff. ad l. Corn. de fals. Vide Falsum aduerbium, quod verè contrarium est. Imp. Philippus, in l. 3. C. qui dar. tuto pos. Luminibus, inquit, caput curatore habere debere, falsò tibi persuasum est. Falsum vocatur etiam id quod suspectum est, in l. inbemus. C. de falsis. l. Paulus respondit ff. de v. r. b. sign.

Falsum, non est iniuriæ verbum si ad ius referatur, non ad factum, sic Ianol. sententiam Labeonis, quasi iniustam reiciens. Quod falsū, inquit, puto, in l. p. ff. de iniur.

Falsum committitur, quod ad leg. iul. attinet, si quis chirographum, aut libellum, vel rationes intercidat, vel describat, non etiam si alias in computatione, vel ratione mentiatur, l. 23. D. de fals. Falsum autem ea lege coercetur, quod in testamentis admittitur. Eadem tamē pena etiam vindicatur cetera falsa ex Senatusconsultis, principumque constitutionib. Nam & qui in rationibus, tabulis, ceterisve instrumentis, vel aliqua re, sine consignatione falsum fecerint, perinde atque falsarii puniuntur, & hos quasi falsum dicunt, l. si §. ff. de fals.

Falsus procurator, vide Procurator falsus.

Falsus timor non solet obesse, l. si. D. de hered. insti.

Falsa sententia, vide Sententia falsa.

Falsum testamentum est, quod testamentum non est, l. 221 D. de verb. sign. Falsum, Africanus ait, testamentum id demum recte dicitur, quod si adulterinum non esset, verum testamentum recte diceretur l. 6. D. de fals.

Falsus tutor est, qui tutor non est, siue habenti tutor datus est, siue non, l. 221 ff. de verb. sign. l. 1. D. quod falsus tut.

Falsi, vel quasi falsi poena, de portatio est, & omnium bonorum publicatio.

FALSITAS verbis, an falso committatur, nihil refert: vtroque enim dolum est, proximum laedens contra veritatem. Quod diligenter nota. l. si seruus non sit vnuus. D. de interrog. in iure faciend.

FALSITATI adesse tria requiruntur, scilicet mutatio veritatis, dolum, & quoddam alteri sit nocitum. Quarta si alteri

Familiaris res publicæ opponitur, *leg. 7. §. si paciscar. ff. de pact. & aliis.* Præstat enim, & familiaritatem pro eodem dici liquido constat, d. *§. si paciscar. cum l. 77. §. pacta. ff. eod.*

FAMILIARICA vestimenta, quæ ad vest. edam familiam parata sunt, l. 23. *ff. de aur. & arg. lega.* Sic Familiaricas velas dixi Varro l. 1. de re rust. c. 13.

FAMILIARITAS, amicitia, vel do. uel eras, l. qui iure familiaritatis. *ff. de acqu. poss.* Quandoque accipitur pro similitudine, *§. adeo. Inst. de lega. & l. 2. locati. ff.*

FAMVLVS, à familia deducitur, ut vult *Estius*, 1. in v. litera permixta. Atq. à seruo hoc dicitur, quod hic in domini nostro est, id est verò minime & vs de Archid. c. patrem. 22. q. 3. Famulus aliquando pro seruo accipitur, d. l. C. de comm. ser. man. & de hoc v. o. vide Bart. l. subemus C. de præpos. saur. cub.

FANATICI olim dicti sunt homines numine afflati, qui verbo Græco *ἱεροὶ* dicuntur, & *ἱεροποι*, quod non sua iponte, sed diuino numine ferantur: à fanis scilicet, quod circa fana, hoc est, templa bacchantur, & caput iactantes per furorē, vationantentur. Hodie demoniacos dicere possumus. Quos enim deos geores putabant, demones erant. Huiusmodi à Virgilio Sibylla describitur *Æneid. 6.*

— cui talia fanti

Ante fores subitò non vultus non color vnus, &c.

Liu. li. 39. de Barchanilib. loquens: Viros velut mæe captos cū iactatione fanatica corporis vaticinari. *Quintil. lib. 2. ca. 3.* Frequens est à capitis nutus non catet vitio: adeo caput iactare, & comas excutientē rotare, fanaticū est. Ex quo qui atræ bilis abundantia caput iactat, fanatici quoque appellatur ab *Vlp. l. 1. §. 5. D. de adul. edit.* Si seruus, inquit, inter fanaticos non temper caput iactaret, & aliqua profatus esset, an nihilo minus sanus videretur. Quod p. uis post appellat Circa fana bacchati.

FAR, apud *Vlp. in Inst. tit. 9.* significat frumenti genus, ut admonuit *Seruius* apud *Virgilium*, li. 1. *Georg.*

FARI nihil aliud est, quàm ferre, id est, loqui. *Vlp. l. 2. D. rem. pup. sal. for.* Et tamē, propriè de pueris hoc verbū intelligi vult Var. de lin. lat. li. 5. Fatur enim

is, inquit, qui primum homo significabilem ore emittit vocem.

FARRAGO proprie est, inquit. *Fest.* id quod. x multis satis, ut hordeo, vicia & leguminibus fit, pabuli causa *portogensis* pro quacunque commixtione lumitur. *Luuenal. Satyri.*

Quicquid agunt homines, votum, timor ira, voluptas.

Gaudia, discursus nostri est farrago libelli

FASCES numero plurali per translationem significant insignia magistratus. Nam hiatores cum fascibus, hoc est congre. rigarum, cui securis erat adhæta, præcedere solebant Consules, ac hos magistratus maiores, ad terrorem malorum. Sicut nūc Imperatori gladius præfertur, suprema potestatis symbolū. *Bud. in l. proconsules. D. de offic. procons.*

FASCIE cruales, pedaleq. *l. 27. n. ff. de aur. & arg. leg. inter ornāmēta muliebria ponuntur, vbi probanda est l. 6. Florentina, & vide Plin. l. 6. c. 2. & Quint. li. 2. c. 3.* Quinetiam fascis puellarū, matronarūque pectus tegi, papillāq. compitmi consueuisse, *Isidorus li. 20. c. 32. scribit.*

FAS ad Deum, iussu ad hominē referri voluit Maro, li. 1. *Geor. Fas & iura finitid est, diuina & humana iura permixtū.*

FASTI dies, vide suprà Dies.

FASTIGIVM attulere, est augere nomen, existimationemq. gentis: vox: vulgus Statum appellat. *§. vnic. C. de nou. Cod. compo.*

FATVM Græcis *εἰμαρσµήν*, à fando dictum vult Varro, li. 5. *de ling. Lat.* ab eo scilicet tempore, quod Paræ pueris constituant fando. Quid sit notum est. Sumitur autem pro calu. *l. 2. D. de condit. & demonst. & pro fine causæ. l. propterandum. C. de iudic.*

Num dialnationis genus, e. non obseruetur. *27. q. 1.*

FATALE damnum, quod imprudentibus accidit: pro fortuito, & maiore casu, l. 3. §. 1. *D. nau. camp. stab.* Damna quæ imprudentib. accidunt, hoc est damna fatalia, socij non cōgentur præstare. *Sic l. 3. D. de instr. vel insti. l. 2. C. de condit. & insti. l. 5. quod verò. D. commod.*

Fatales dies, vide *Arg. in Sum. C. de sem. appel.* Vide item Dies Fatalis.

FATALITAS, in l. 1. C. de iur. emphy. pro fortuito calu.

FATALITER, l. 135. *de verb. sign.* *Paul.*

Paul. lib. 3. Sent. in. an. l. 1. in Pand. Plinius

can. legunt, & in l. 1.

FATIDICIS, in l. 1. fando quocumque

sunt, quasi Fates. nam

cori. exponēbant, quæ

enarrare consueuer

de intelligentes, pro

natos faciendū aliqu

tendum decreuissent.

FATVVM, simplex

posit. Tractum à fapo

com non sapient, fatui

ab. nullo distinguunt

& didis, hoc corde, &

num est.

FATVITAS, id est

litas, cap. pen. extra q.

lib. 1. ad Am. Ego h

uicere confidit.

FATVARI, q.

molantur, in Insti

2. Fatui Faui vxore,

nota futura præcineb

fatui viris, ut refer

cap. 1.

FAVERE, est be

morrem. §. liberi. ff. de l

Sic Terent. Eunuch. 5.

Bene adept. narrat: i

gum.

Hinc Favere lingu

est tacere, quod & p

rebat, verūm etia

fusta loqui. Quare F

ta, pro canere, Ennu

Paul. lib. 3. Sent. tit. 7. in l. 27. ff. de cuius. fa-
ctum in Pand. Pisani contra quam in
ceteris legitur, & in l. 16. ff. de rei vind.

F A T I D I C I à fato & dico, ut dicuntur: Ita à facto quoque Vates appellati sunt, quasi Fates. nam utrique decreta deorū exponebant, quæ rursus sacerdotes enarrare consueverant crassius, ut rectè intelligerentur, pro re nata, cum Senatus faciendum aliquid, aut intermitendum decreuisset.

F A T V V, simplex insipiens, l. 2. ff. de postul. Tractum à sapore ciborum, qui cum non sapiunt, fatui dicuntur: Quidam ab insulso distinguunt, ut illud sit verbum & dictis, hoc corde, & animo insipientem esse.

F A T V I T A S, id est, simplicitas, stoliditas, cap. pen. extra quod mer. causa Cic. lib. 11. ad Attic. Ego huius miserrima fatuitate confictor.

F A T V A R I I, qui inspirati futura ariolantur, ut Iustinus scribit: sic dicta à Fatua Fauni vxore, quæ furorē correpta futura præcinebat mulieribus, ut Faunus viris, ut refert Iactantius lib. 1. cap. 22.

F A V E R E, est bene precari, l. si post mortem. §. liberi. ff. de bon. poss. contra tab. Sic Terent. Eunuch. 5. 3.

Bene adelp. narras: nam illi i fauen virgini.

Hinc Favere linguis, quod non solum est tacere, quod & pascere linguam dicebatur, verum etiam *δωκεῖν*, id est, fausta loqui. Quare Favere faucibus cantu, pro canere, Ennius de gallis gallinaceis dixit. Qui silentio, inquit, noctis fauent faucibus rufis cantu, plaususque premunt alas.

F A V O R I S quoties mentionem facit lex, non oportet accipere vagam aliquam atque proclivem hominis affectū, qui sæpè solet errare in delectu honesti: sed intelligenda est utilitas quædam adeo coniuncta iustitiæ, ut favor nihil aliud censei possit, quam ipsum ius. Siquidem ius à causâ finali inspectum, nihil aliud est, nisi hoc iestz utilitatis dispensatio, ad transcendendam hanc vitam civiliter secundum voluntatem Dei. Utilitas rursus favorem in se complectitur. Nam favere, est commodum, s. utilitatem alicuius rueri ex animo Idque gravissimè tradit Vlpianus in l. 1. §. ff. de iustit. & iur.

Sunt enim, inquit, quædam publicè utilia, quædam privatim: ac si diceret; Cum duplex sit honesta utilitas in hominum societate, consequitur duplex esse ius eam dispensans.

F A V O R A B I L I O R E S rei potius quam actores habentur, l. 25. ff. de iur. reg. iur. quod in dubio Accursius accipit, & hoc mihi probare visus est & in pari causâ turpitudinis & in dilationibus. Petrus Faber V. C. in d. l. 125. hoc accipit non ex mero, strictoque iure, sed ex bono & æquo humanitate quadam, misericordia, favore, benignitate, & ut Aristides loquitur in Panathenæico, *ὅτι τὸν ἀνθρώπου τὴν ἐκείνου ἀνθρώπου*.

F A V I A lex, Fabia dicenda est, ubique in Pandectis C. & insti. reperies. Hinc Fabiana actio, Fabiana formula in lib. 18. iur. Paul. lib. 3. Sent. tit. 3.

F A X accusationis, id est, auctor, incitamentum & fuscitabulum. Vide apud Nonium. Plin. epist. 74. Fax accusationis & origo.

F E

F E B R I S definitur à turisc. l. quasi. ff. de rei vind. motus corporis contra naturam.

F E B R I S T E R T I A N A, sub nomine morbi fontici continetur, qui tertiana. ff. de ad. l. edict.

F E C I A L E S, Græcis *ἐπιπράγεις*, & *ειπωμένοις*, seu *ειπωμένοις*, vel *αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς* appellati sunt, ut vult Festus, sacri sacerdotes, pacis vel belli auctores: à feriendo dicti, quod belli, pacisque faciendæ apud eos ius erat. Nonium: Feciales apud veteres Romanos erant, qui sancta legatorum officio, ab his qui aduersum Pop. Rom. aut rapinis, aut iniuriis hostili mente commoverant pignora factio fœdere iure repetebant: nec bella iudicebantur, quæ tamen pia vocabant, prius quam fuisset quid fecialibus denūtiatum. Dio. * ff. lib. 2. eorum procuracionem septem in partes describit: 1. Ut videret ne Pop. Rom. vlli fœderatz civitati b. illū inferret. 2. Ut ab exteris nationibus res iniuria ademptas, repeterent. 3. Ut postulata facere recusantibus, bellum indicerent. 4. De iniuria contra fœdus illar. cognoscerent, & qui noxam nocuissimè dederent. 5. De legatorum iniuriis cognoscerent, & ut fœderum conditione servarentur, videret. 6. Pacem facerent.

eam, quæ minus rectè iudici esset, rescinderent. *vir.* De eo quod Imperator contra iustum adpam fecisset, cognoscere. *Varro de Vita Pop. Rom. lib. 3.* Itaque bella & tardè & nulla licentia suscipiebant: & quod bellum nullum, nisi fumi, putabant geri oportere: priusquam indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas sciebant, *Fœdalis*, legatos repeterunt mirebant quatuor, quos Oratores vocabant, illa autem repetitio, clavigato appellabatur. *Idem lib. 3.* Si cuius legati violati eissent, qui id fecissent, quamvis nobiles essent, vi dederentur civitati statuerunt: *fœdalisque* viginti, qui de his rebus cognoscere, iudicare, & statuerent, constituerunt.

FELINVS, iuriconsultus nobilis,
Ferrariæ natus, ius ciuile tum in pa-
tria, tum etiam Pisis complures annos
magna auditorum celebritate docuit
monimentiq; ingenij sui complu-
ribus relictis, circiter annum 1500. vita
excessit.

FELONIA, non præcisè contumaciam vassalli in dominum, huiusve in vassallum perfidiam significat: verum quodvis capitale scinus, *li. feud. tit. 10. §. domino. 23.* Domino committente feloniam (vt ita dicam) proprietas feudi ad vassallū pertinet, siue peccauerit in vassallum, siue in alium. *Et rursus tit. 37. §. titul. 47.* Si fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiserit. Denique Felonia Gothicis & Longobardis dicitur, quod Germanis hodie *Schelmerey*; Latini scelus. Contumaciam & rebellionem inferioris erga superiorem non significat. Domino enim æquē in vassallum, vt huic in illum tributur, *de lib. 2. tit. 26. §. domino.* Feloniam autem quidam, volunt à Græco *φίλωνος*, vel *φίλωνος*, id est, fraus, deceptio, impostura.

FEN V. dictum est, inquit Varro lib. 3. de ling. Lat. a feru, & quafi a feruina quadam pecunia patientis atque nec sentis & idcirco & M. Cato, & ceteri statim eius linea a feru pronuntiatum, sicut & feratipse & fecunditas appellata. Graeci eadem ratione *μῆλον* appellât, *ἄνθος* *ῥόδον* *ῥόδον*, quod est parere. Alij malunt (*ut scribit Vala lib. 8.*) a fundo deducti, hac maxumè ratione nitentes, proentium esse à naturali terre fructu: postea verò ad vsuram transilatum, nò aliter ac si pe-

cunia ex te fructū, sicut terra producta, Erasius in proaerbio. A meritis tribu-
tum petere, Fenus deductum existimare
Xvi. de expens, quod tibi ferre: scilicet quid
Veteres non venerunt hac voce nisi in
terre proventu. Est igitur propriè fenus
lucrum quod ex conuentione accedit ad
fortem mutui acceptam. Acque differt
ab usura, quæ propriè est, cum ad alium
contractum accedit præter fortem ali-
quid officio iudicis, non lucri causa, sed
ne in damno versetur creditor propter
moram debitoris.

Fenus nauticum est, quod pro pecunia traiecitur: id est, quæ trans mare creditoris periculo deportatur, soluiturque pariter ex rit. de nau. fen. lib. Pand. 2. Unde etiam maritima vltura nominatur in l. 6. eo. tit. Vide Nautica pecunia.

FENEBRIS Speculatio, ex qua quis fenus exigit, vel quæ in nominibus consistit, & quam quibusdam mutuum dedit.

FENERARE pecuniam, apud *Vall.* *l. si unus. §. i. ff. pro soc.* est ita collocare, ut quousque secunda, id est ea aliquam pecuniam, quasi fetum eius exigamus. Si vnas ex sociis, inquit, qui non totorum bonorum socij erant, commune pecuniam fenerauerit, vsurâque perceperit, ita demum vsuras parti debet, si sociatus nomine fenerauerit. *Idem in l. sociatus de vsuris.* Caius: eius, qui Remp. gerebat, fenerauit pecuniam publicam sub vris solus, &c. Dicitur & Fenerari, *libr. 31. ff. si d. sumitur pro ad vsuram accipere: & super eo verbo vide Vallam. libr. 5. c. ap. 25.*

FENRATIO, est occupatio pecuniae, ad quæstum aliquem ex nummis creditis, sine villo creditoris vel impendio, vel labore, vel periculo exigendum instituta: quæ ob eam causam à Platone Aristotele, ceterisque magnis viris damnata est: quia fructus quatuor ex re, quæ natura sua sterile est. Præterea iuris ciuilis axioma est, non alteri quantum rem quæsitui esse debere, quam cuius periculo est, *si quis qui s. ff. commod.* Inter vsuram autem propriè & speciatim sumptam, & Generationem, hoc interest, quod illa non ad quæstum faciendum, sed ad id quod interest componendum instituta est: quoniam, *ut Paulus scribit, vsura non propter lucrum per-*

FE
nat amfied ptopiet m
on. 'troumat. i. ch
nlo ff. de arfar. Ater
ca n his mammorum
ulo ne & periculo
gata est.

PERCYLV M,
 Johu n, vel pulmen
 12. Baifm int. vxo
 F. Marcus, br. 2. cap.
 ren nomine simpli
 12.

FERRE, nota est
qua lumen consulti
quod in non vis deficiat
lib. 1. l. 1. ff. de reg. iur.

FER & dicit, qd
cor. i. s. beatiss. ff de
tu ff de acquirenda poss
ca. i. ff de i. con. p
resanti. s. d. de ca
nel. l. 2. ff ad leg. Ag
reputat. ac. res. au. b
re. p. rati. e. hoc verbi
et. l. i. de generaliter
qbus immenia aq
regandi vs. na. natura
f. l. c. p. rati. e. d. na. n.
m. l. i. e. n. rati. e. n. n.
ca. i. s. v. l. s. ff de aq. r.
tu de aq. p. s. l. i. n. q.
l. n. b. q. e. g. e. s. t. e. s. t.
l. i. s. de aq. r. r. d. n. n.
i. l. i. g. n. i. s. m. q. u. e. s. c. a.
l. i. s. s. y. s. t. i. n. s. l. i. s. ff ad
l. n. s. i. n. f. e. r. e. t. i. c. e. c. o. h.
p. r. l. o. r. n.

FERRE & ferend
pelabantur: ficut
opere vel ab epulis
episcopi habent ex pe
presentibus: vel ut
tentibus negotiis
labant, l. f. C. eo, ex
que: quod postremo
reservat, reprehensive
tam. Pulchrè respon
la se enim consultu
nostru respondit, C
necet. Antiqui Fe
dum Eufus. Antiqui
remitt. Pontificij
cum: totu extra de
Ferre quidam se
constituit: quidam

rentium, sed propter motam non soluentium multauuntur, *l. cum quidam §. si pupillo ff. de usur.* At generatio ad lucrum ex nudis nummorum corporibus sine vilo labore & periculo faciendum, exco- gitata est.

FERCVLVM, vas ad ferendum obsonium, vel pulmentarium, ex *Plinio lib. 22. Baius in l. uxori. ff. de aur. & arg. B. Marius lib. 2. cap. 3.* scribit ferculorum nomine simpliciter dapes signifi- cari.

FERRE, nota est modeste loquendi, qua Iuriconsulti frequenter vtuntur, quoniam omnis definitio in iure pericu- losa est, *l. si ff. de reg. iur.*

FERRE belt æ, mansuetis contrariæ sunt, *l. 1. §. bestias. ff. de possul. l. 3. §. item fer- ra ff. de acquirenda possessione.* Causu- di sunt vtili, leones, pantheræ, tigrides, elephanti. Sed & camelorum fera natu- ra est, *l. 2. ff. ad leg. Aquil. & vide §. apium. Institut. de rer. auis.* Nec tamen de his in iure præcise hoc verbum intelligendum est: sed generaliter de iis omnibus, quibus immensa aque infinita liberè vagandi vis à natura infusa est: quales sunt lepores, damæ, cerui: quorum fer- ram esse naturam nemo negat, inquit *Casus in l. 5. ff. de acq. rer. dom. l. 3. §. item fe- ras de acqu. poss.* Itaque apes, pavones, co- lumbæque agrestes, Feræ appellantur, *d. l. 5. de acq. rer. dom.* Mansuetas autem in- telligimus, oues, capras, boues, equos, mulos, asinos, *l. 1. ff. ad leg. Aquil. item gal- linas, anseresve cohortales, l. 5. de acqui- rer. dom.*

FERIÆ ad ferendis victimis Festo ap- pellabatur: suntque dies cessationis ab opere, vel ab epulis ferendis: in his enim epulæ fiebant ex pecorum frugumque prouentibus: vel sunt tempus illud, quo forensibus negotiis, & iure dicundo ces- sabant, *l. si. C. de. excepta pietate, & clari- tate:* quod postremum Iudæi non intel-lexerunt, reprehensive à Christo apud Lu- cam. Pulchre respondet dictum Scæuo- læ: is enim consultus, quidnam festis agi liceret respondit, Quod prætermis- sum noceret. Antiqui Festas vocabant, *ut ait idem Festus.* Antiquorum nomen Gallia retinuit. Pontificij pro festis Ferias di- cunt, *soto tit. extra de Feris.*

Feræ quædam sunt in honorem Dei constitutæ: quædam vero hominum vi-

litati tribuuntur. Diuinæ maiestati dedi- cati erant, dies dominicus, dies pascha- tis, dies natalis Domini, & Epiphaniz: præterea septem dies, qui præcedunt, & septem qui sequuntur: idem dies sancto- rum Apostolorum. Et hisce diebus quic- quid, nolentibus, aut iniuris litigatoribus, factum esset apud iudices vel arbitros id omnibus modis irritum erat & inhi- tum, *l. 2. l. omnes dies. 7. & l. ult. C. de fo- rin.* Hominum verò caussa constitutum est: Ne quis messium, vindemiarumque tempore aduersarium cogat adiudicium venire. Quia occupati circa rem rusti- cam, in forum venire compellendi non sunt, *la in princip. ff. de feris.* Et hæc feræ pro consuetudine cuiusque loci mode- tandæ sunt, cum non ubique vna sit mes- sis vindemiarumque ratio, *l. præfides pro- uinciarum ff. eod. tit.*

Feriarum publicarum apud antiquos quatuor erant genera, 1. Statz, omnibus populis certæ, *Varroni lib. 5. de ling. Lat. vel, ut inquit Festus, quod certo, stat: tō- que die obiectuarentur:* sicut nunc festa immobilia dicimus. 2. Conceptiuz, quæ quotannis à magistratib. vel sacerdoti- bus, concipiebantur, in dies vel certos, vel etiam incertos: vt sunt Latinz, Paga- nalia, Sementiuz, Compitalia. 3. Imperatiuz, quas Consules vel Prætores pro arbitrio potestatis, & pro re nata indice- bant. 4. 1. Nundinz, in quibus pagani & rustici ad negotia & merces conuenie- bant. Sunt præterea propriæ feræ fami- liarum, vt Claudiz, vel Smiliz, seu Iuliz, siue Corneliz, & si quas ferias pro- prias quæque familia ex usu domesticæ celebritatis obseruat, *Vide Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16.*

Feriarum aliz solennes, aliz repenti- næ, & quæ extra ordinem indicebantur, quæ esse videntur, quas supra Imperati- uas vocauit Macrob. *quarum si mentio l. 26. §. si feria. ff. ex quibus caus. maior. l. 3. C. de dilat. & vide l. 1. C. eod.*

Feriarum Latinarum à Latinis Populis dictarum, quæ nundinis expediti sole- bant, celebritatibusque maximis, tanta erat cura, vt præfectus crearetur perpetuus, idque in memoriam eius temporis, quo Latini in societatem Romanorum persuasi essent, Tarquinio Superbo re- gnante. *Hæc de re vide Halyscarnas l. 4. l. 1. §. deinde cum Cornelius ff. de orig. iur.*

FESTVCA, virga Prætoria, qua
quis fiebat liber: alias vindicta diceba-
tur. Vide *Plutarch. in lib. de iis qui sero pu-
nantur a Deo*

*Quiryn in l. propterandum. C. de ind. & a-
iis plurimis constitutionibus.* significat eū
quo petitur, & *Dudas* interpr. apud *Ant.
Aug. lib. 2. Emend. cap. 1.* Sic pars fugiens,
pro reo.

FEVDVM vocabulum est Gothi-
cum & Langobardicum: deductum for-
tasse ab illa notatione Germanicæ vocis
FEED, quod bellum significat: vnde in
Constitutionibus Caroli Magni Feodo-
sus dicitur qui hostis est publicus Præ-
dia igitur bello occupata quæ victorea
lege colenda & fruenda militibus suis
tradebat, ut eum perpetuo dominum a-
gnoscerent, sēque illius homines, hoc
est quasi clientes profiterentur, Feuda
dicebantur, Qui verò accipiebat, Vassus
& Vassallus (quasi dicas Famulus) appel-
labatur. quāquam qui latinsate volue-
runt, nomine paulò honestiore, quā
famuli aut servi, homines appellarunt.
Vnde illa solempnis in feudis accipien-
dis formula. *VT VIDES* & hominum
præstetur quod etiam postea barbarius,
Homagium dictum est. Ac feuda quidem
ab initio, quasi præcario tantum daban-
tur, ut ea dominus, quoties ei commo-
dum esset, repeteret: postea verò insti-
tutum est, ut etiam in perpetuum tem-
pus sub fidei & homini conditione tra-
derentur. Annotat. *Horom. Obser. lib. 2.*
Feudorum originem ad pop. Rōm. mo-
res referri non debere, tum Feudum ē
si le non deduci, ut voluerunt quidam,
his Gerardi verbis adductis: Antiquissimo
tempore sic erat in dominorum pote-
state connexum, ut quando vellent pos-
set auferre: postea verò eō ventum est,
ut per annum tantum firmitatem habe-
rent: deinde statutum est, ut vsque ad vi-
am, &c. Nec enim verbum illud anti-
quissimum ad ea tempora est, referendū
eum nihil sit absurdi antiquissima tem-
pora numerare illa, quibus primum
Gothi Italiam occuparunt, prout ea
sunt, quibus Gerardi & Obertus scrip-
sere. *Franciscus Connanus* tamen & à
fide deductum vult, quā hī qui vassalli
appellantur, hoc est, quasi coloni, ei à
quo prædium accipiunt, dant: tum ab
antiquis Gallis deductam hanc consue-

tudinem existimat, de quibus *Cæsar lib.
3.* scribens dicit, eos qui opibus valerent,
multos habuisse deuotos, quos secum in
bellum ducerent, Soldurios sua lingua
nuncupatos: quorum hæc erat conditio
ut omnibus in vita commodis vna cum
his fruerentur, quorum se amicitia de-
didissent. Quod si quid his per vim acci-
disset, aut eundem casum ferrent ipsi,
aut mortem sibi conficerent. Grego-
rius verò Haloander in Nouellatū præ-
fatione admonet Feudorum consuetu-
dines à veteribus appellatas fuisse lura
militiarum, quæ Iustin. *sextus* vocat.
Feudum ergo genus est clientelæ, quo
vel dignitas, vel vestigal, vel prædium
aliquid ex lege alicui datur, ut & ipse, &
ipsius posterī atque hæredes beneficii
auctorem perpetuo agnoscant, & quasi
pro patrono colant: cuiusque caput, exi-
stimationem & fortunas tueantur. Illius
enim causa & origo hæc fuit, ut victores
cū gratiam suis ducibus, præstatis ac
militibus, pro opera in bellis ac præliis
egregie nauata, referrent, honoribus &
fortunis Itolorum in illos transferendis
tum etiam certos sibi deuinctos, & tan-
quam deuotos clientes haberent, quo-
rum opera bello partam regionem, in
posterum, si opus esset, tueri possent.
quos sua lingua modo Valuasores, mo-
dò Vassallos appellarunt. Vnde ut Feu-
dorum gradus facti sunt, summus, me-
dius, infimus, regalis scilicet, nobilis, &
ignobilis, quos paulò post exponemus
vnā cum aliis aliquot feudi gradibus. An-
gli verò ut refertur ab *Horom. ex Angli-
ca historia de iure Anglicano*, Feudum
aliud appellant Simplex, aliud Talicum,
Simplex quidem, id est, legitimum vel
purum, ut nihil illis sit Feudum simplex,
quā hæreditas pura & legitima. Hinc
Feudatarius simplex, qui prædia perpe-
tuario iure possidet. Talicum verò, cū
prædia donata sunt alicui viro, & ipsius
hæredibus ab ipso nascituris. At Feudum
quocumque sit, Iuris periti feudi sit inconstan-
ter tractant. Nam ex singulis quali-
tatibus scubi paulò maiores aut mino-
res videantur, proprias statim diuisiones
constituunt quasi verò circumstantiæ faci-
ant nouam speciem, *contra. leg. fi. D. de
fund. instr. & sic pergunt, ad eō ut ar-
bitorem faciant non minus ridiculē, quā
si ex singulis pactionibus nouas consti-*

ita, rem bene
que non det
quoniam dom
u. Curus. i. r
n plerique c
apeneur, &
ind.

de successione, per quam agnati excludantur. Aded quod Imperator non vult habere potestatem infringendi ipsius beneficiarj. Adducunt interpretes, *secundum Bald.* duas potissimum rationes. Altera ; quoniam bonæ & naturæ

FEVPA TAXIS, qui feudu à parr

no sibi commissum accepit, Latina consuetudine, ut Beneficiarius. *lib. Feud. 3. tit. 2. §. 3.* Feudatarius Parium laudatione damnum refarciat. Aliàs Feudalis dicitur & Vassallus.

FIBVLAM imponere dixit Seneca in moralibus, ut citat Lactantius *lib. 1. capit. 16.* de salacissimo Ioue loquens, pro eo quod est coercere & reprimere: atque id ex lege Pappia Poppæ, qua scilicet minor annis sexaginta sexagenario nubere non poterat, ut hoc pacto Senatores docerentur continenter vivere. Huius contrarium est Laxare fibulam, id est, animum ministrare, aut fenestram appetere. *Tertullian de Corona militis*: Ut etiam voluntatis delictus fibulam laxet. Natus autem videtur utrumque a fibula cinguli qua vestis adstringitur si fluxior sit, aut remittitur si fuerit adstrictior. Nisi etiam ad fibulæ adstringentium manus referre, qua adolescentulorum prurientium genitalia trahebant, tum valetudinis, tum conservandæ, vocis gratia: quod Infibulare vocabant: cuius rationem describit *Corn. Cels. lib. 7.* de qua Martialis *lib. 7.*

*Menophili penem tam grandis fibula ne-
stis. & lib. 14.*

*Dic mihi simpliciter Comædum & Citha-
ræda*

Fibula quid præstet ut carius futuant.

FICTIV apud Bald. *tit. de par. Con-
stant. verb. persolvere.* Barbaro vocabulo pro emphyteutica pensione, mercedæque meliorationis accipitur: videturque Alciato Latine dici posse, Colonatium.

Fictum, fragile, *cap. chartas. de panis.
dist. 1.*

FICTIO, est legis aduersus veritatem in re possibili ex iusta causa dispositio: etenim constat, nunquam extendi fictionem ad ea, quæ impossibilia sunt, *gloss. l. talis. de leg. 1. §. minorem. Instit. de adopt. siue de iure, siue de fictio id fieri, nequeat.* imitatur enim fictio naturam nec facit lex fictionem aduersus fictionem induci, *l. 3. §. 5. contrario. D. de acquir. possess. Hec ex primo c. lib. 6. Patet. Alciati. Bartol. verò in l. si vis qui pro emptore versio quare ergo. D. de usucap. sic fictione definit.* Est in re certum, eius quod est possibile contra veritatem pro veritate à iure tacta absumptio. Est autem magna differentia inter fictionem & præsum-

ptionem. Quia fictio iuris tantum operatur, quantum veritas: unde nunquam dicitur ei esse contraria, siquidem ius facit ens de non ente. Præsumptio autem in dubio stat: tamen etatenus veritatis habetur comes, quatenus in contrarium nulla adparet probatio. *Vide glo. Bartol. & Lasorem in l. si vis qui pro emptore. D. de usucap. itaque fictio ad solam legem pertinet.* Nec enim contrahentes fingere possunt, nisi lege permittente: ut in Aquiliana stipulatione, & in quibusdam aliis in casibus, in quibus lex stipulationem fingit, vel hypothecam. Estque iure civili inuenta. Sic Iurisconsultus *in l. 2. pro socio*: Dominium societate omnium bonorum acquiri, sine traditione, per quandam fictionem affirmat: cum textus dicat, creditur. Non autem ob aliud inducitur, nisi ut suppleat id, in quo desideratur facti veritas, ad hoc vt ex ea veri producantur iuris effectus: ut declarat *Bartol. in l. si vis qui pro emptore. D. de usucap.* Imitatur autem fictio legis, naturam ipsam, *ad adoptio. D. de adopt.* Unde sicut naturaliter quis filium ad tempus habere non potest, nec sub conditione: ita nec emancipare eum, nec adoptare in diem vel sub conditione licet. *l. si tibi. eo tit. Fictio autem privata in perniciem alterius, nihil distat à fraudulenta simulatione. Vlpian. in l. cum hi. §. si cum lu. D. de transact. Fingi enim, inquit, lites poterunt, vt transactio etiam circa prætoris fiat auctoritatem. Fictio habet locum in omnibus prædicamentis, vt refert Albericus in Dictionario in hac ipsa dictione, qui dicit etiam pro compositione accipi.*

Fictio de iis, qui apud hostes sunt, duplex est: altera Postliminii, altera legis Corneliæ. Postliminii fictioni locus est, cum captus ab hostibus in civitatem reueritur, tum enim nunquā à civitate abesse fingitur. *l. retro. l. in bello §. 1. & l. bona. D. de captivis. §. 4. Inst. Quib. mod. ius pat. Corneliæ autē fictionis locus est, cum captivus apud hostes moritur, vt in civitate decessisse fingatur. *Vide l. lege Corneliæ. D. de testat. l. lex Corneliæ ff. de vulg. substit. de Fictione canonis, ponit Archidiaconus ea ferrum. §. 0. dist. 1.**

FICTILIA, vasa ex terra facta, *l. 3. §. vitrea ff. de suppellect. legat. Et Fictilis suppellex. l. 7. D. eod.*

FIDES proprie diffinitur, vt sit dictorum,

dorum consentientium: testis, quod habet in Cetero tradit. Et in iur. Novum. Fides non est, nisi inter veritatem sit quodammodo exceptio. *l. si in l. exceptio. ff. de iur. iur. quod interdictum est. Ergo*

Fides bona est, cum in consilium est bene agere. *l. de iur. vob. quod Suetonius, qui populum non reprecatur, respondit. Vnde fides, C. rill. an. quod flo commentarius Suetonius erat, verissima est. C. de sum. Trin. & l. an. quandoque accipere mentem, quandoque de iur. nihil. de consuetat. rationem etiam, a. o. gnificat: unde in fide dant oim. quod nunc aliquo tenere*

quod non est ex Fide. *Apollonius & in qu. l. et cap. de præstipias, quicquid sit cor ad fidei adhibendum.* Fides quandoque missione. Fides synonymum est. Fides testatur, Iurisconsultus dicit l.

FORM

FIDEM suam aliam obligationem suam pro se de iure. Fidei est sine dolo, & si præstet.

Fides pro cautione præstatur. *serm. lib. 12. S. lucius tunc eisdem est cautione. H. ne etiam pecuniam sum de iur. Fidei ius iuramentum constituit, ut pere. Paul. Si fidei ius fuerit: Quando credidero, fide tua eam de verb. oblig. Edictum in de fidei*

etorum, conuentorumve constantia, & veritas dicta, quod fiat quod dictum est, ut Cicero tradidit. Et in lib. de Repub. ut sit *Nomine*: Fides nomen ipsum mihi videtur habere, cum sit quod dicitur. Hinc Vlp. in l. exempto 11 ff. de alt. temp. Nihil magis, inquit, bonæ fidei congruit, quam id præstari, quod inter contrahentes actum est. Ergo

Fides bona est, cum id quod dictum ac promissum est, bene ac recte fit, l. cum vend. erem. q. locat. vnde illud Augusti apud Sueton. qui populo promissum congiarium repositum, Bonæ fidei se esse respondit. Vnde fidem appellant veteres Christiani, quod ea, quæ de Christo commentatus Evangelistarum prodita erant, verissima ducerent. Inde Ruric. de sum. Trin. & fid. cath. Fides etiam quandoque accipitur pro fidei sacramento, quandoque pro habitu mentis, nihil, de consensu. distinctio. 4. Fides tuitionem etiam, auxilium, tutelam significat, vnde in fide alicuius esse dicebant olim, quod nunc vocant feudum ab aliquo tenere

quod non est ex fide, peccatum est, apud Apostolum & in c. omnes. §. illud 28. q. 1. & cap. fide. profer. in antiq. ita accipias, quicquid sit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.

Fides quandoque sumitur pro promissione. Fides syncera quid, vide gloss. c. 2. de elect. Fides testium ex quibus colligatur, Iuriscons. docet l. 2. ff. de testib.

FORMVLÆ.

FIDEM suam astringere, est vinculum obligatione suscipere, l. procurator. qui pro. ff. de iur. fidem bonam præstare, est sine dolo, & fraude velari, l. 3. D. pro socio.

Fides pro cautione, in l. sacris. C. de prom. sac. scrib. lib. 12. Sic dicimus, fide alicuius sumere, id est, non sua sed aliena cautione. Hinc etiam dixit Cicero, fide alterius pecuniam sumere, id est, dato fideiussore. Fide sua iubere, id est, sponso-rem se constituere, & periculum in se recipere. Paul. Si filius familias ita stipulatus fuerit: Quandam pecuniam Titio credidero, fide tua esse iubet: Vlpia l. 1. ubi autem de verb. oblig.

Fides, in tr. de summa Trin. & fid. ca.

thol. c. & in Decret. est (ut definit Paulus Apolt. c. 11. epist. ad Hebræos) ἐμπιστευσις, ἢ ἀποδομένη. Fides publica, in l. 14 §. in bonis. D. de rep. aut. iur. poff. à Gallis Credit appellatur. C. pro. leg. Manil. Hæc fides atque hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ. &c. & alibi, Scimus Romæ, solutione impedita, fidem concidisse.

Fides tacita, clam & tacite in fraudem legis, si sicve accommodata l. 13. §. cum ante. D. de iur. fisci l. 15. §. penul. D. ad municip. Vlpia. Epist. tit. 25. Et dicitur.

Fides accommodari & interponi, l. 43. §. ult. D. de vulg. l. 10. de iis quæ ut indig. & commodari, l. penul. ff. si quid in fraud. patr.

Fides emptori haberi dicitur etiam si ne satisfactione, §. vendita. Institut. de rerum diuisione. l. 19. ff. de contrah. emptione.

Fide dominica agros colunt, qui non pensiones certa quantitate, neque mercede, sed arbitrio domini rationes reddunt colunt, l. 28. §. cum de villico. l. 10. §. 1. ff. de infir. instrument. & qual. leg.

FIDELIS interdum generaliter dicitur, qui in Principis alicuius potestate ac dictis sunt, qui vulgo, subiecti appellantur Greg. Turon. libr. 10. cap. 3. Nos piissimè Rex, subiecti atque fideles vobis gentique vestræ esse desideramus. Interdum verò specialiter dicuntur iidem qui Vassalli, qui feudo accepto in patroni fide & clientela sunt, vicissimque suæ ei certi obsequij nomine fidem adstrinxerunt. Sic in Orat. pro sexto Roscio, Quare in cuius fide sint & clientela Lib. feud. l. 1. tit. 14. §. 1. Si ergo domino & fideli placuit, ut paciscantur de filia, &c. Et lib. 1. tit. 4. §. 6. Tunc oportebit fidelem incrementi inuestituram probare.

FIDELITAS generaliter interdum pro fide & obedientia omnium subiectorum. Duplex enim fidelitas est: una quæ à Vassallis, & quasi vassallis altera, quæ à ciuibus præstatur, ut in leg. Frideric. de pace Const. libr. Feud. tit. l. 62. Vassalli nostri à nobis inuestituram recipiant, & fidelitatem faciant, sicut vassalli: ceteri omnes sicut ciues à 19. annis vsque ad 70. Item apud Radau. lib. 2. §. 30. Episcopus Italiæ solum sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere domino Imperatori. Hinc iussurandum fidelitatis vassaliticæ, quod ab Imperatore Impera Clemens contendit

nam aggredian §. neque hoc tam. *Const. 4.*

FIDELIVS OR, est qui in de ac periculo suo suadet, veld de quo agitur, huius quoniam eius eventum praestat: vel qui alieno nomine obligatur. *l. 1. §. verbis D. de oblig. & actio.* Eorum autem, qui pro alio obligantur genera & differentias recenset *Accursius in Authen. de fideiuss.* *Bart in rub. de fideiuss.* Mandatoris autem ratio longè alia est, quàm creditoris, Mandator enim conveniunt à creditore nullam habet actionem propriam contra debitorem, nisi cedatur. Cedat ergo ei creditor suas actiones, & eas quidem non inanes oportet, proinde si non habeat efficaces quas cedat, si non possit à reo petere, non poterit etiam à mandatore. Fideiussor sine cessione propriam actionem habet adversus debitorem mandati, vel negot. gest. nec vsquam legiur cogi creditorem fideiussori cedere actionibus certis, licet si hypothecarias cedat, id fideiussori inutile futurum non sit itaque rectè petet creditor à fideiussore, quamvis à reo petere non possit.

Fideiussor, pro expromissore, quod fortasse alibi nufquam, *l. in persona ff. de pact.*

Fideiussor, siue intercessor non est conveniendus, nisi prius debitor principaliter convenito, *Novell. Ut creditor. promum aggredian §. 1. Constit. 4.* Absente tamen debitore, potest primùm fideiussor conveniri. *Ibid. §. caterum si fideiuss.* Adversus possessores bonorum: debitoris non est antes agendum hypothecariis, quàm apparuerit, bona debitoris ac fideiussorum non sufficere, *ibi §. enumerò neque.* Cui non potest ex venditione bonorum debitoris satisfieri, quia nemo veliteas emere: ei debent bona in solutionem (extimatione diligenter facta) auctori ante iudicis addici. *Ibid. §. certè si nemo.* Caterum lex apud veteres erat, prohibens fideiussorem conveniri prius, quàm debitor principalis esset convenitus, ut colligitur *Novell. Ut creditores prim. in princip.* Eam legem vsus abolevit, ad te tempora vsque *Infin. ib. l. non rectè C. de fideiuss. & manda.* Iustinianus reduxit, adauxitque legem antiquam. *ib.*

Fideiussor executionis litis à fideiussore iudicati actionis separatur, *l. 8. §. & post litè ff. de fideiuss.* Illi sit qui fideiussor

fores ad litè, & pro lite dari appellantur *l. 4. §. 1. D. de pet. hered. l. 10. D. iudicat. sol. qui sollicitet, vel iudicio filii, vel rem defendi, & iudicatum solvi promittunt.*

Fideiussor ob ejectionem datus, *ind. 4. D. de eussu* vulgò, auctor securus. *de l. 4.*

Fideiussor in omnem causam accipit dicitur, qui in id omne, quod ex ea obligatione, qui accedit, galei potest, se obligat, *l. 6. §. 1. de adil. edit. l. 54. D. lona. l. 36. §. pen. D. de fideiuss.*

FIDELIVBENDI

FORMVLAE.

Centum, quæ mihi L. Titius debet, eadem mihi dare spondes, respondeo.

Stichum aut centum fide tua iubes? fideiubeo.

Quantam pecuniam credidero, fide tua iubes, iubeo.

Mille modios tritici fide tua iubes? iubeo.

Si reus 100. aureos, quos mihi debet, non solverit, fide tua iubes, iubeo. *exti. D. de fideiussorib.*

FIDICVLÆ, in *l. 1. & 2. C. Th. de questionibus tormenti* genus ab eo dictum, *fidorum lib. 5. Etymol. ca. 27. tradit*, quòd eo rei in eorum ad fidem inveniendam, & eruendam torquentur.

FIDUCIA, præter vulgatam significationem, pro pignore accipitur propriè, quòd creditor mancipatur, aut in iure ceditur, ea lege, ut soluta ad diem pecunia remanente ut, non soluta, creditor pleno iure committatur, id est, lege commissoria, aliàs verò pignoris dominum in creditorem non transfertur, *l. cum sortu. §. vlti. D. de pign. act. lic. que sumitur apud L. Paulum, lib. 1. Sent. tit. 9. & lib. 2. tit. 13. & lib. 4. tit. 3. Vnde. & Fiduciarius terrens, id est, pignori obligatus, apud eundem lib. 2. Sent. tit. 12. & res fiduciaria, quæ loco pignoris apud creditorem, ut potè spe redimendi, deposita sit, & ita non raro videtur Paul. tit. de deposit. Cicero pro Flacco: Pecuniam adolescentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta occupasti. Hanc fiduciam commissam tibi tenes hodie, ac possides. Pecuniam (inquit) fœneratitiam à te sumpsit adolescens, ob eamque fundum fiduciarium dedit, id est, fiduciaria mancipatione. *Hoc Budæus.* Inter Fiduciam*

verò & pignus hoc interfuisse, *Isidorus lib. 5. Etymolog. ca. 21.* significat, quod pignus manente apud debitorem domino, nudam possessionem transferret: per fiduciam verò res aliqua mutua pecunie gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur: Cum tamen, ut verbum conveniat, sub ea lege factum fuisse mancipationem necesse sit, ut soluta pecunia redderetur, & restitueretur: eaque ratione pignus à fiducia separatur, apud *Ciceronem libro 3. Offic. & alias Tertullianus in libro. de Idololatr. pignoriibus fiduciari dixit.*

FIDUCIA item, est redhibendi, aut revocandi lex venditioni appositae, ut in emancipatione, cum interposita revocandi aut remancipandi fide, pater filium vendere: atque ea te quidem is, qui ea conditione emebat, pater dicebatur fiduciarius. Hanc verò legem pater naturalis interponit, ut sibi ex ea filius revocandus, atque ita à se manumittatur, & per manumissionem, ut sibi iuralegitime successionis acquiritur, *autore Gaii lib. 1. Instit. Vide Emancipatio.* Fiduciam tamen non pactum esse, sed verum principalemque contractum contendit Honoratius illud si adnoscatur, emancipationes non contracta fiducia fieri non posse: quas tamen iustis aperte restatur, in Institut. fieri posse, *& vide de legit. agn. succel.*

Fiduciam accipere, apud *Ciceronem in Topic.* Si tutor fidem præstare debet, si socius, sicuti mandatis, si qui fiduciam accipit, debet etiam procurator. *Boetius in 4. Comment. Topic.* Fiduciam (inquit) accepisse dicitur cuiusque res aliqua ea lege mancipatur ut mancipanti aliquando remancipet. Velut si quis dubium tempus timens, amico potentiori fundum mancipet, reddituro cum tempus illud dubium præterierit.

Fiduciam interponere, & fiduciam contrahere, differre quidam volunt. Fiducia enim (aiunt) interponitur, cum semel tantum, atque ab uno accipitur, ut in exemplo illi *Boetii*: & cum pater filium suum emptori adumbrato vendit, confusus ab eo continuo filium suum manumissum iri: vel cum testator suam hereditatem alicui ad tempus credit, confusus illum ab eo alicui nominato restitutum iri. At contrahi fiducia dicitur, cum

vicissim ac mutuo interponitur: veluti cum post tertiam venditionem adumbrans emptor ita patri suum filium revendit, ut eum pater continuo manumittat, *ut l. 2. §. obicitur ff. ad Tertullianum. Hotom. in Comment. iur. r.*

FIDUCIARIA hereditas, id est, fideicommissaria, quæ fidei alicuius committitur, ut eam alteri restituat, apud *Plinianum in l. certi condit. Si cert. pat. & fideicommissaria possessio, quasi fide data accepta, à fiducia tamen dicta.*

Fiduciarius hæres proprie dicitur, qui institutus est contemplatione non verè præteriti, sed quodammodo instituti, *l. 46. & 67. ff. ad S. C. Trebellian.* Et dicitur fiduciarius, tanquam fideicommissarius, de quo testator spem concipit restituendæ hereditatis, post mortem suam. Quia non sui contemplatione instituitur, sed ut alii restituat, *l. secus Saturni. ad Trebellian. l. dotem dedit de colla. bonorum.*

Fiduciarius pater, antiquo iure nominabatur, qui præter naturalem patrem alius adhibebatur, qui scilicet emptum filium, patri naturali revocandus emancipandum. Quibus id fiebat solennitatibus, antiquitatis studiosus (nam illæ sublatæ nunc sunt) petere potest ex primo *Gaii Instit. lib.*

Fiduciaria tutela, fiducia tutelæ. Fiduciarij tutores appellantur fratres, aut alij quibus post mortem parentis singulari fidei deferretur auctoritate iurisy, fratrum & sororum in pupillari ætate administratio atque tutio. *Institu. de fiducia. r. tutelæ in prin. & vide l. 4. ff. de legit. iur. & l. i. tit. 11. in Epitome.*

Fiduciaria opera dicitur esse legatæ Imp. apud *Cassianum lib. 2. de bello civilis*: quia eius fidei absente Imperatore provincia administratio committitur.

FIERI, id est, esse & manere, si rem *D. de acquirend. possessio & alibi septimò.* Quandoque significat eligi, in *Authent. de adop. in princ.* Interdum morari, *§. sancimus in Authent. de leuonibus.* Aliquando colligi, *l. partit. D. de præscrip. verb. signifi.* Fieri dicitur extra iudicium agere in iudicio. *l. 1. §. quibus ff. quod cuiusque unius.* Fieri quid per aliquem qui dicatur, *l. quod re. D. si certum petat. l. si cum dies ff. de arbit.* Fieri incontinenti dicitur quando quid sit vno contextu, non diuertendo ad extraneos actus, coner-

filium actum interpos
quo propter extra de elu
ratio committi pot
posse, de appel. & l. leu
pignat. Fieri non videtur
l. 1. §. 5. si liber homo.
tata.

FIGLINA, & Figu

l. 6. D. de seru. rust.

FIGLINVM opus

festum, *l. 19. D. de seru.*

FIGURA, prope

cipitur, *l. 1. D. de obligat.*

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

l. 1. §. 1. D. de obli.

namve actum interponendo. *Vide cap. qua propter extrâ de elect. & hoc iudicis arbitrio committi potest. gloss. in capit. an sit. de appel. & l. continuu. D. de verb. obligat.* Fieri non videtur, quod iure non sit. *l. 3. §. si liber homo. D. de condi. caus. data.*

FIGLINA, & Figulina, figuli officina. *l. 6. D. de seru. rust.*

FIGLINVM opus, arte figuli perfectum. *l. 19. D. de seru. urba. prad.*

FIGVRA, pro specie, & forma accipitur. *l. 1. D. de obliga. & act. l. 69. D. de hered. insti. l. 31. D. de mor. cau. dolo. l. 30. §. tamen si. D. ad l. Falc. & Insti. de leg. in prin.* Aliiter planè Figura verborum. *l. 116. D. de verb. signi. & figura literarum. l. 13. D. oblig. & act. & Figuratio. l. 124. D. de verbo. signi. qua verba per se patent.*

FILII appellatione omnes liberos intelligimus, ait *Paul. in l. 84. D. de verborum signifi.* nec ex proprietate sermonis, nepos continetur, *l. 6. §. de testa. tutel. §. fin. l. Insti. qui testa. tuto. dar. sed ex interpretatione qua. de re Bartolus & Baldus in l. Gallus. §. institutus. D. de liberis & posthumis. praconio. Salomonij utiliter differunt. Attungit item aliquot locum Alciatus, in elegantiss. Comment. suis de verborum signifi. Et Zasius in tractatu substitutionum indicat, consuevit etatem nostram, cum nominat filios, vel liberos, addere nepotes, ad tollendas cavillationes. Benigna tamen interpretatione, & cum voluntas aliud suadet, filiorum appellatione, & nepotes continentur, *l. 84. 201. & 220. D. de verbor. signi. l. 59. D. de ritu. nupt. l. 4. §. concubina. D. de leg. 3.* Filiorum autem nomine etiam filiz continentur, *l. 16. D. de testam. int. l. 122. D. de verbor. signifi.* Sed non è contrario, veniuntque proprie primi gradus, sicut est in l. quod si nepotes. in fin. de testam. int. discernit inter filios & liberos, secundum communem usum & intellectum in idiorum & laicum illiteratum & indoctum venire & cadere non potest. Quod glossæ dictum in d. l. quod si nepotes. Bar. ibidem agnoscit, & in l. liberorum circa §. D. de ver. signifi. Tamen in ordinationibus, in quibus mens & voluntas ordinatoris evidenter & manifestè deprehendi, aut declarari non potest, filiorum appellatione veniant etiam*

nepotes, *versutit. Bart. in d. l. liberorum. & expressus Alexander in additio. ad Bart. in l. Lucius Titius, qui fratrem habebat testamento. de hered. institut.* Filiorum tamen nomen in posthumos, posthumasque cadit, *l. 16. D. de testa. tuto. l. 15. & 17. de leg. 1. l. 164. D. de verbo signi.* Filius autem is definitur, qui ex viro & vxore nascitur, *l. filius. D. de iur. qui sunt sui, vel alien. iur.*

Filius cum dicimus, non conditionem eius ostendimus, qui in alterius sit potestate, ut cum filium familiars dicimus, sed alicuius filium esse significamus, *A. August. ad l. 1. D. de excusa. tut. ad finem.*

Filij ideo liberi dicti sunt, ut parentes meminerint, se illis non perperuò imperaturos. Itaque cum pater filiam natam 25. annos, negligit dare nuptui, absque gravi causa, potest ipsa liberè, hoc est, sine consensu paterno, matrimonium contrahere: & oportet nihilominus patrem suppeditare: pro facultatibus dertem. *Authen. Sed si post. C. de inoffic. testam.*

Filiorum hæc sunt differentiz, iusti, legitimi, naturales, adoptiui.

Filij naturales, secundum *Azo. in Sum. C. eodem titul.* sunt multiplices. Aliqui sunt naturales & legitimi, ut qui nascuntur per legitimum torum. Alij sunt legitimi tantum, ut adoptiui. Alij naturales tantum, ut nati ex concubina vnicâ, & in domo indubitate effectû coniuncti. Alij neque naturales, neque legitimi, ut qui ex illicito & damnato coitu nati sunt. *De his omnibus est gloss. Insti. de adop. in princip. & gloss. in cap. per venerabilem. qui fil. sint legit.* Et quor modis naturales de soluto cum soluta efficiantur legitimi, patet in ca. tanta. qui fil. sint legit. Vbi etiam dicitur, quod filij vulgò nati vel concepti sunt, qui non habent patrem determinatam. Sed (ut *Azo. dicit*) hæc distinctio secundum iura civilia Imperatorum datur, & non secundum iura naturalia: quia fortè secundum Theologos non est vsquequaque verum, secundum quos matrimonia, seu indiuidua maris & feminæ coniunctio, est de lege naturæ, quia secundum Aristot. & Philosophos. Politicorum, Naturalis videtur coniunctio vnius ad vnam, & vagus concubitus contra naturam.

filius regis potest dici Rex viuentis
patris: argumens cum quidam Calvus. l. cum
uerò u. D. de fidei commissis lib. 1. adnoto
textum. in fin. q. 1. b. Bald. D. de libe &
posthum.

filium ipso iure, recepto Principis le-
 gitimum effectum, verè legitimum cen-
 sentur Socius, Decius, Curtiusque, ut
artefactum, & *leianus*. Nam & aliquem mi-
 hi aut iustum filium censei, agnati ve-
 rò mihi non censei, haudquam na-
 turae repugnat eum satis sit mihi integre
 censei filium, nisi quæ obstat, respectu
 aliorum, qui non consentient, hincnem
 legis nihil operari: huiusmodi enim va-
 rietas magis aliorum personas, quod vi-
 psum filij respicit, i. e. in stipulationibus. §. 1.
de verbo. oblig. Filij spurij ingenita mu-
 liere matrisque sunt ingenui, i. e. in §. f. C.
solu. matri. Filij spurij vel sacerdotum,
 possunt tantum de bonis patrum accipi-
 ere, quantum eis sufficit ad alimenta
 iure naturali debita: etiam iure Canoni-
 co, cum habere. De eo, qui duxit in uxore
 rem, quam poli. per adulter. Ex ubi tra. *fraus.*
Angelus, in l. fin. §. f. de sacro. D. que in *fraus.*
credet, & l. ignor. C. de iur. Bald. in Auth.
 ex complexu. C. de incest. nupt. Vide consi.
Barthol. incip. Domus Dominus. Et Confil.
 194. incip. *Cecilius de Spolet.*

FILIFAMILIAS filiaque fami-
lias dicuntur, qui quæve ex iusto matri-
monio procreati sunt; & in paris pote-
state sunt, l. 4. ff. de iur. qui sunt sui, vel alie.
Alij enim s. p. id est, sine patre vel spu-
rij dicuntur, & in eum locum adoptantur.

Filium Senatoris accipere debemus, non tantum eum, qui naturalis est, verum adoptivum quoque. neque intererit à quo, vel qualiter adoptatus fuerit, an in senatoria dignitate cōstitutus eum suscepit, an ante dignitatem senatoriam. *l. 1. §. 6. ff. de senator.*

FILIASTER, Filiatra, est filius vel filia, ex alio coniuge genitus, vel genita, non ex eo, quem modò habet mulier, 20. q. 1. si quis filiastrum.

FELIATIO, ut per Docto. in l. r. D.
de cond. & demonstra. per communem
nominacionem parentum, & quod na-
tus est in domo matris commorantis
vixit, l. filium. D. de his qui sunt sui. c. Mi-
chael. de fil. presb.

FINIS tam masculino genere,quàm
feminino dicitur : Aliàs item **fini**, aliàs

fine. Nouel. de testibus. §. si verò igno-
 Constat. 90. Vt hac faciem finem (in finem)
 nihil de veritate occultent. Sept. verum
 finem accipiunt iuriscō. pro modo, ut
 est f. Diuenero. §. si dispatis. Annuer. obser-
 uatum: vide locum d. 22. et quoque finis, pro
 vsque ad finem: ad finem verò, pro ad
 modum et quantitate significat. l. 19.
 D. de compensa. l. 1. §. pacto ff. de usur. l. 1.
 §. ff. de collat. doli. l. 1. ff. ad le. Falc. l. 26. ff.
 de ad. legat. §. ff. de naut. fœn. l. 4. §. 4.
 §. 1. ff. sol. marit. l. 17. de castren. pecul. l.
 26. ff. quando res lega. ced. Sic. et in l. 66. in
 ff. de iudi. l. 133. §. si inter. ff. de donat. inter
 virum.

Finis pro definitione quandoque accipitur, eoque redditur verbum Græcum *ἔργον*. Sic in l. 123. *D. de verbo sign.* Præterea Finis appellatur Iuriscōns. quos Dialectici terminos, l. 124. ff. de verbo signif.

*Pinetorum agros in eadem, & limites ap-
pellantur, l. l. 6. §. 1. D. de usu & habi. l. 1. §. 1.
§. per. & fin. ff. de acquir. posses. l. 1. §. 1. com-
stichum. D. pro empto. l. 1. §. 1. D. que in frau-
credi. Sic apud Terentium in Heauton-
timum.*

Præmi nostri hic arbigunt de finibus.
Eadem est & huius verbi vis in fidium
requirendorum actione, qua inter eos agi-
tur, qui confines agros habent, s. *quadi-*
linit, de all. *Isidorus lib. 5. Etymol. c. 27.* Re-
gi enim *Boticis* interpretare in Topicis fin-
de cubit, quoties vult quisque ager pro-
prijs finibus terminari. Ergo Actio

FINIM REGVNDORVM
id est, diffiminatiorum, seu statuendo-
rum. Regere enim antiqua; & de cemu-
rali significatione, est suis finibus ter-
minatum habere. Ad agros enim pertinet
nondum facta vrbana, iuxta §. f. l. 4. ff. si
regund. Nec inconueniēte dicitur finalis
quælitio, in 4. ff. fin. regum. In fiscalibus
questionibus, vetera monumenta, cen-
sus auctoritas sequenda est, vide Ferrar-
us c. finibus regund. l. ubi de affr. iud.

[illegible]

de castellis, quod nostri Antecessores habuerunt, habere volumus. Item lib. 31. tit. 56. Extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem. *Et sic. 62.* Nobis intratribus Lombardiam, Fodrum consuetum, & regale praestabunt. *Otto Frising. lib. Frid. 2. c. 13.* Mos enim antiquus, ex quo Imperium Romanum ad Francos derivatum est; ad nostra usque deducit tempora, ut quotiescunque Reges Italiani ingredi destinauerint, gnares quolibet de familiaribus suis praemittant, qui singulas civitates, seu oppida peragrando, ea quae ad siscum regalem spectant, quae ab accolis fodrum dicuntur, exquirant. Huius collationis quae ob transitum exercitus imponitur, mentio fit in *Isidoro. 12. s. si quid. D. de usufruct. & apud Petrum de Vineis, Epist. lib. 2. cap. 29.* ubi Fodrum interpretatur frumentum, hordeum, & res alias viui opportunas, ad exercitum Imperatorum. *Sicut. Flaccus de cond. agror.* Nam & quoribus militi praetereunti, aliisve, cui comitatu annona publica praestanda est: si ligna aut stramenta deportanda, querendum, quae civitates, quibus pagis huiusmodi munera praebere solitae sint. *Appendix. Aymoini lib. 5. cap. 3.* Inhibent a plebeis vltius annonas militares (quas vulgo. Fodrum vocant) dari. Fuit autem hoc antiquioris quoque consuetudinis. *Ammianus Marcellinus in fin. lib. 25.* Esque vehiculo insidenti (de Iuliano Imperatore loquitur) ut Principibus solet, annona militaris offerebantur indicia, ut ipsi nominant proba. Quod sane cuiusmodi sit, non int. Illico. Illud constat annonas illas militares plerumque aestimari, & pecuniam pro iis pedi solet quod institutum ex antiquis magistratuum Romanorum moribus fluxit: qui cum frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent, saepe pro frumento pecuniam, quanti frumentum erat, accipiebant. Qua de causa genus illudimenti aestimatum appellabant, ut in *Verrinis Ciceronis Orationes* multum locum docet *Hor.* Seruius Honoratus, in 1. Aeneid. Cellarium (inquit) dicitur panecorum dierum. unde & in cellam dicitur imperatum frumentum. Penus vero dicitur longi temporis. *Otto Frising. lib. Friderici 11. cap. 23.* Peractis ibi aliquot diebus, cum Fodrum a vicinis civitatibus,

& castellis, & oppidis exquireretur, Spoletani indignationem Principis inturunt. Dupliciter enim peccauerant, cum octingentarum librarum facti essent obnoxii, partim defraudando, partim falsam monetam dando. Praclarum est autem, quod Cicero de suo Fodro & annonis scribit, in *Epistola ad Atticum*: Nos Asia excepit mirabiliter. Aduentus noster ne minimo quidem sumptui fuit. Scito non quod nos fenum, aut quod lege Julia dari solet, non accipere: sed ne ligna quidem: nec praeter quatuor lectos, & lectum quicquam: multis locis ne lectum quidem, & in tabernaculo manere plerumque. Sic provincia nos gerimus, quod ab abstinentia attinet, ve nullus terror infumatur in quemquam. Id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & praefectorum diligentia. Vide *Marcellum*.

FOECIALES, vide Feciales.

FOEDVS Grammatici ex eo dictum putant, quia paciscendo victorae foede & crudeliter necabantur, cuiusque mors optabatur ei, qui a pace resiliisset. Hinc *Virgil. 9. Aeneid.*

Et caesa iungebant fœdera porci. Est autem

Fœdus pactio quaedam societatis populi. Roma iussu ritè per Fœcialem certis legibus facta, & iureiurando firmata. Duo fœderis genera not. *Procus. l. 7. ff. de capr. & postl. vi & Liu. lib. 34.* cum scilicet patres bello a quo fœdere in pacem atque amicitiam venerunt, & quibus bello victis data est lex, ut alterius populi maiestatem comiter conservarent. Tertium genus fœderum est, cum qui hostes nunquam fuerint, ad amicitiam sociali fœdere inter se iungendam coierunt.

Fœdus, pro fœditas, *l. 3. ff. de ritu nupt.* Nec enim honores ei sergatur, quae se tantum fœdus deduxit. vulgati Codices *SCILVS*, sed hoc modo scripsisse Paulum, facile crederem. *Hac F. Horum. in Commen. verb. iuru.* Tu rem, & textum expende.

FOEDERATI populi qui dicantur, exponitur in *l. 7. ff. de caprui & postl.* Fœderati militum genus ex fœderatis populis conscriptorum, in *l. 1. ff. C. de locat. l. 1. ff. de nou. 117.*

FOEMINAE ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotae sunt. Et ideo

qui appellatur concupiscentia carnis, 15. §. 1. si itaque. & non est peccatum, sed peccati poena, & dicitur animæ infirmitas, quia accidit animæ ex coniunctione carnis. d. §. itaque.

FOMITE frumentarii tituli dicunt Imp. l. final. c. de frum. urb. Constan. tamen in corruptis exemplaribus passim legatur, sitimier, pro fomitem, ex C. tbe.

FONS à fundendo dicitur, quod inde aqua fundatur, quam *Vlpianus*, l. 1. ff. de fonte, viam vocat, ex perpetua quadam causa. Quare primum à cisterna in hoc differt, quæ aquam inatribus collectam continet. Deinde à puteo distat, quod cum aqua de terra manat, & vsui sese haurientibus præbet, fons dicitur: Vbi verò in alto & profundo est, ibi puteus appellatur. Vt tamen fontis nomen non amittat: Nam omnis puteus fons est: non autem omnis fons puteus. Vnde *Columnella*, fontem putealem dixit, lib. de re rust. 11. cap. 3.

FORBANVM, pro relegatione, vel certarum regionum interdictione Et *Forbanniti*, interdicti. *Legi Franc.* cap. 50. Vt Comes, qui latronem in *Forbannum* mitteret, vicinis suis, & aliis Comitibus notum faceret, eundem latronem à se forbannitum, & illum non recipiant.

FORESTA, est locus, vbi feræ inhabitant, vel includuntur, gl. in c. cum dilecti. ff. de donat. aliis dicitur larum nemus, de his ponit *Fel. in c. Rodolphus. vers. Quid autem sit Foresta de rescript.* Et vbi quis habet vltim venandi, secundum *Bar. de donat. cum dilectus in glo.*

FORINSECVS, id est, foris, §. si. in Ant. de eccl. rer. immob. alien. vetui & hoc verbo *Plinius* maior.

FORISFACTA, c. ad audientiam, extr. de rescript. sunt pecuniariæ poenæ de linquentibus, vs exponit gloss. vide c. presbyteri extra de panu.

FORMA dicitur, quæ essentiam rei præstat, vt est in l. *Iulianus. §. si qui rem. ad exhiben.* quod & de substantia dictum, vt si in testamento desit voluntas, vt quia furiosus aut impubes testatus est, l. generalis. c. de sacrosanct. Eccles. aut in contractibus desiciat consensus, l. cum *Aquiliana. de transact.* Quod & ad materiam protrahendum est. Nam & ea contractui

perficiendo necessaria est, vt res ex venditoris, pretium ex emptoris partes l. in venditionibus. de contrahen. empt. §. pretium. Institut. de empt. Alioqui actus ipsi, si horum aliquid deficiat, omnino pereunt. *Formæ*, pro ordinibus, & de uariis quibusdam intelliguntur, l. scripsi. de palat. 12.

Forma modus, lex, conditio, l. 10 ff. de pollicit. Quo casu certaminis editio licita est, forma pollicitationi data seruanda est. Sic. *Vlpianus*, l. 2. §. ff. ad munus. Quo sensu accipitur *Forma* iurisdictionis, pro modo siue potestate, qua ius alicui dicere permittitur l. 31 ff. de falsis.

Forma iuris, legis, editi, §. c. l. 7. §. si pasciscar. l. 42. ff. de pact. l. 12 ff. de minor. l. 1 de vend. rer. §. si. l. 1. in fi. l. 15. c. fieri. per. l. 13. §. ff. si cer. per. l. 1. c. de rei vend. *Formæ* contrarius, l. 7. §. ex contrario. ff. solut. matr. l. 1. §. ff. de verb. sign. *Forma* prouinciarum, id est, fines, & contributa loca, *Vlpianus*, in l. 7. §. 1 ff. de interd. & re leg.

Forma censualis, regula qua cauebatur, vt agri in censum referrentur, l. 4. ff. de censibus.

Forma agrorum, l. 8 ff. ad leg. Iul. pecul. apud *Sirm. Flac. & Hygen* sap. *Formæ* aquarum ductus, id est, cõceptacula qualibet, quibus distinguitur aquæ ductus, quæ *Græci* doxeta. l. 27 si quid eloacarij. D. de usufructu. Sic. l. 39. §. heres. ff. de leg. 1. & l. 1. & 6. c. de aqued. lib. 11. & apud *Iulium Frontinum*, lib. de aquaductibus.

Formarum aqua apud *Cassio. libr. 3. Vari. l. p. ad Senat. urb. Rom.* *Formarum* curia, apud eundem lib. 5. *Formarum* Comes in Notitia Impetij: vbi de præfecto urbi Romæ agit, & apud *Cassiod. lib. 7. Variarum.*

Formarum meatus, non forinatum, l. 1. c. de aquaductibus. Nam & *Formas* per agrostranteutes *Vlpianus* dicit. d. §. si quid eloacarij. & tam sulcum publicarum aquarum per agros meantium materiis quibusdam inclusum, quàm ipsam fabricam aqueductus formam veteres appellant. *Forma* calcei, in l. §. in fi. ff. ad legem *Aqui. l. 13. §. item Iulianus. ff. loca. Formas*, in quibus æta fundatur, dixit *Plinius* lib. ca. 22.

FORMALE pretium, l. 63. in fi. ff. ad leg. *Falcid.* alij formatum, & præscriptum à contrahentibus interpretantur: alij forma censuali definitum, in qua exa-

ueatut formetur.

FORNICATIO est cuiuslibet illiciti coitus genus, qui fit extra uxorem legitimam, specialiter in usu viduarum, meretricum vel concubinarum. Fornicatio cum meretrice vel concubina, est mortale peccatum, & à iure diuino prohibita licet quidem vulgare & ignotantes credant oppositum: quod & falsum, vnot. *Panor. in e. opera. ad fi. de sponsa.*

FORNICARI II, l. 17. §. fisco. ff. de usuris. dicuntur opifices, & propolæ, siue institutores, qui tabernas à fisco condecunt sub fornicibus, & ibi merces suas venales habent. Florentini libri habent, Foricarij: quod si rectum est, D. Brissonius putat eos significari, qui fornicarum vestigal à fisco conducebant: de quibus Iuena lis Satyra 3. commemini:

Et verso pollice vulgi

Quemlibet occidunt populariter. Inde reuerfi

Conducunt foricas -

Constat autem vtrius vestigal à Vespasiano Romæ imposuim fuisse.

FORPICE M, cuius meministi c. unic. §. si quis quinque de pac. sen. & eius viola. in vrb. feud. qui accipias docet Archid. c. in scriptis 8. q. 1.

FORTUNA, vocabulum medium est: sed cum fortunam solam dicimus, intelligendum est inopinatus prosperæ cuiuspiam rei euentus. Sic thesaurum, fortunæ donam appellamus, l. si is, qui in aliena §. communis. §. de acqu. rer. dom. & §. quod si forus ibidem. Fortuna aliud dedit, quam cui operam dabat.

Fortuna singulari numero pro facultatibus & opibus, l. 40. §. 1. de ff. lib. Argentarius coactor, cum penè totam fortunam in nominibus haberet, seruis actoribus libertatem ita dedit.

FORTUITVS casus, vide supra Casus, & vide P. Fabrum, in l. contr. actus. ff. de diuer. reg. iur. antiq.

FORTIVS, pro multo magis, l. 2. in fin. ff. ne quis eum. l. pen. ff. si quis caus. & alibi saepe.

FORVM dictum esse à ferendo, Varro tradit, quod in eum locum controuersæ deferantur, sicut negotiatores exponant res suas vegales ibidem. Basilica olim

dictum Græcæ imitatione. Sic enim Basilica solebat edificari, vt in superiore parte iudicia in inferiore negotio exercerentur, teste Vstrutio. Et hodie quoque hæc forma fori seruatur multis in locis.

Forum autem appellat Quintilianus, in quo iudicia publica exercebantur: idque Isidorus probat in libris Etymolo. cuius transcribere verba Pontifices, in e. forus. de verborum signif. in antiq. Vnde Forcius, l. 8. qui satisda. cogan. Et fori præscriptiones, quibus iudicis tribunal declinatur, hæc principio litis apponi debet, l. si. C. de exceptionibus. Forum sex modis intelligitur. Primo negotiationis locus, vt forum Flaminium, forum Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, & in agris & in viis fieri solet. Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. Tertio, cum is, qui prouinciam præest, forum agere dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuersis eorum cognoscit. Quarto, cum id forum antiqui appellabant, quod nunc vestibulum sepulchri dici solet. Quinto, locus in nauis, sed tunc masculini generis est, & plura. Sexto, fori significant circensia spectacula, ex quibus etiam maiores forulos dicimus. Inde & forare, & foras dare, & fores, & foras, & forecula, id est, ostiola dicuntur. Hæc Festus.

Forum agere, dicebatur, inquit Festus, qui prouinciam præerat cum ciuitatis vocabant, & de controuersis eorū cognoscebat. Cic. lib. famil. Epist. 3. Maleuoli homines, qui te forum Tarsi agere, statueret, multa decernere, iudicare dicerent. Vide Indicere forum.

Fori appellatione interdum subsellia intelliguntur, hoc est, iudicia, quæ exercebantur sub dio, aut certe ex eo loco, vnde cælum facile perspicui possit: quod vel Cicero satis indicat pro rege Deiotato. Id obseruant etiamnum apud Germanos pleraque municipia, præcipue quæ imperialis iuris censentur, dom in criminosis causis cognoscendum est. Apud meos Marchianos in pagis, & municipiis iudicia exercentur sub dio.

Fori dispositionem Pomponius in aq. bili illa l. 2. de orig. iur. accipit, pro applicatione legum ad commoditatem Reipubl. cuius negotia in foro tractari solent. Dicimus enim, in foro disputare, sicut

vii foro, defetuit foro.

Foro interdicere, plus est quam aduocationibus, *ut ait Iuricons. l. moris est. §. 1. D. de pan.*

Forum competens, cui parere necesse habemus, eoque cogi possumus, *foro titul. extra de foro compet. ubi vide Fel. & Panorm.*

Forum diadematicum apud Varronem videtur esse appellatum illud Pistrum iudicium, quo victoribus diademata & coronae tribuebantur: Pistrum, inquit, diadematico foro praestatur virtuti laus.

Foro cedere argentarij, & mensurari dicuntur, qui actum suum deferebant, Galli *saire banqueroute*: ab eo, quod circa forum eorum tabernae depositae essent, *l. 7. §. quoties. D. de posit. l. fin. D. de cura. bon. dand. Seneca lib. 4. de beneficiis. c. 25.*

FORENSES, caussidici, qui se in foro exercent.

FORENSES actiones, quae alibi ciuiles, siue rei familiaris, priuatae, aut pecuniariae, *l. 1. D. de incend. rui. & naufrag.*

Forenses disceptationes, *l. repetita. C. de Episc. & cler.*

Forensia instrumenta, quae dicuntur, & quanta eis fides adhibenda, *not. l. pen. C. de fid. inst. & per Azo. in Summa. C. eod. de pedit. Iulianiano in Nouel. de Tabel. dicuntur.*

Forensis iudex, secularis, *c. si clericus l. laicum. de for. compet. lib. 6.* inde forum fori, pro foro seculari passim apud interpretes iuris ciuilibus, & pontificij reperiatur.

FORANEVS, forensis substantiue, pro extraneo, & peregrino.

Foraneus, qui forum tenet, vel de foro venit, *§. 6. c. peregrina. & vide infra, Offici. alis foraneus.*

FOSSA, est receptaculum aquae manufacta, *l. ynic. D. ut in sum. publ. & alibi saepissimè.* Fossae agrorum succandorum causa factae, *l. 1. §. sed & fossae. & §. fin. l. 25. r. l. 24. D. de aqua & aqua plu.*

FOSSATVM, pro fossa & vallo, quo castra cingebantur: vel (ut alij volunt) pro ipsis castris: quia fossa cingi solebant, *l. 3. §. ut qui in exploratione. D. de re milit. Vegetius lib. 4. c. 16.* Suidas *ὀφείδων το ποταμῶν. C. Harmenop. lib. 6. tit. 5. τῶν ἐν τοῖς πόλεσιν ὁ δὲ ἐκ τῶν ποταμῶν, ἐκ μὲν τοῦ ἀποφορῶντος τοῦ ποταμοῦ, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ποταμοῦ.* In libello

etiam variorum auctorum de limitibus ita scriptum est, Fossatum decem paruum in fine praetertermin posuimus.

FOTINIANI, *l. 5. C. de haer. a Potino Gallograecae Smyrnae episcopo, de quibus in catalogo haereseon. & Mod. lib. 8. etym. c. 5.*

FRACTVM, interdum dissolutum significat, contineturque sub verbo, *Rupisse. l. Marcel. de verb. sig. l. si seruus seruus. §. inquit lex. ad l. Aquil.*

FRAGMENTVM, pars rei fracta, *l. si autem §. Aristot. D. si seruus vindic.*

FRAMEA, pen. correpta, accipitur pro rhomphaea, lancea seu hasta: de qua meminit Luuenal. *saty. 13.* dum dicit:

Et Martii frameam, & Tyrtai spicula vati.

Atque in lectione Zachariae Prophetae, cap. 13. Framea, inquit, suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi. Et ita debet intelligi locus Vlpiani *in l. 3. §. armis. D. de vi & vi armata,* licet aliqui aliter intelligant.

FRANCISCVS ACCVRSIVS nobilis Iurisconsultus Florentiae natus, ius Ciuile Bononiae, anno a Christo nato M. CCCXV. magna cum ingenij atque industriae laude professus est. Glossas in omnes iuris ciuilibus libros scripsit, magnopere adiutus, quas superiores Iurisperiti Iterius, Bulgarus, Martinus, Placentinus, Ioannes Azo multifariam adscripserant. Praeceptoribus vsus est Ioanne, qui Glossator vulgo nominatur, & Azone. Filium reliquit Franc. Accursium, qui eodem in loco ius ciuile interpretatus est, patrisque glossas locupletauit.

FRATER & FOROR in transuersali linea sunt in secundo gradu, iuxta leges Caesareae: secundum Pontificias Constitutiones in primo. Quae sit huius differentiae causa exponunt interpretes. Iuris Caesarei supputatio valet adhuc in haereditatibus acutelis: Pontificij iuris in matrimonio.

Frater per vtrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per vtrumque, id est, ex utroque eodem parente. Sed hic numerum non augeat. *Pauli in l. Iuriconsultus. D. de gradibus & adfinibus.* At Fratres germani dicuntur, ex utroque parente consanguinei, ex eodem tantum patre non

non enim eadem matre, & dicitur fratres a RVALLIS dicitur & ceteris in modum veteris glossae. *l. 1. §. ut qui in exploratione. D. de re milit. Vegetius lib. 4. c. 16.* Suidas *ὀφείδων το ποταμῶν. C. Harmenop. lib. 6. tit. 5. τῶν ἐν τοῖς πόλεσιν ὁ δὲ ἐκ τῶν ποταμῶν, ἐκ μὲν τοῦ ἀποφορῶντος τοῦ ποταμοῦ, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ποταμοῦ.* In libello etiam variorum auctorum de limitibus ita scriptum est, Fossatum decem paruum in fine praetertermin posuimus. FOTINIANI, l. 5. C. de haer. a Potino Gallograecae Smyrnae episcopo, de quibus in catalogo haereseon. & Mod. lib. 8. etym. c. 5. FRACTVM, interdum dissolutum significat, contineturque sub verbo, Rupisse. l. Marcel. de verb. sig. l. si seruus seruus. §. inquit lex. ad l. Aquil. FRAGMENTVM, pars rei fracta, l. si autem §. Aristot. D. si seruus vindic. FRAMEA, pen. correpta, accipitur pro rhomphaea, lancea seu hasta: de qua meminit Luuenal. saty. 13. dum dicit: Et Martii frameam, & Tyrtai spicula vati. Atque in lectione Zachariae Prophetae, cap. 13. Framea, inquit, suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi. Et ita debet intelligi locus Vlpiani in l. 3. §. armis. D. de vi & vi armata, licet aliqui aliter intelligant. FRANCISCVS ACCVRSIVS nobilis Iurisconsultus Florentiae natus, ius Ciuile Bononiae, anno a Christo nato M. CCCXV. magna cum ingenij atque industriae laude professus est. Glossas in omnes iuris ciuilibus libros scripsit, magnopere adiutus, quas superiores Iurisperiti Iterius, Bulgarus, Martinus, Placentinus, Ioannes Azo multifariam adscripserant. Praeceptoribus vsus est Ioanne, qui Glossator vulgo nominatur, & Azone. Filium reliquit Franc. Accursium, qui eodem in loco ius ciuile interpretatus est, patrisque glossas locupletauit. FRATER & FOROR in transuersali linea sunt in secundo gradu, iuxta leges Caesareae: secundum Pontificias Constitutiones in primo. Quae sit huius differentiae causa exponunt interpretes. Iuris Caesarei supputatio valet adhuc in haereditatibus acutelis: Pontificij iuris in matrimonio. Frater per vtrumque parentem accipitur, id est, aut per matrem tantum, aut per patrem, aut per vtrumque, id est, ex utroque eodem parente. Sed hic numerum non augeat. Pauli in l. Iuriconsultus. D. de gradibus & adfinibus. At Fratres germani dicuntur, ex utroque parente consanguinei, ex eodem tantum patre non

metu Regium nancium Pop. Rom. Qui-
ritium? Quod sine fraude mea, Populi-
que Rom. qv. fiat, facio. Sic passim, Ne
ea res fraudi sit. Hinc sine fraude, id
est sine poena, & periculo, vel impune, l.
1. §. 1. D. ad leg. Falc. l. 16. §. hac clausula. D.
ex quibus caus. maior.

Fraus fit legi, Senatusconsulto, edicto,
constitutioni. Fraudem autem legi fa-
cit qui salu s legis verbis, sententiam ei-
us circumvenit: id est, ubi quod fieri
noluit, fieri autem non vetuit, id sit: nam
quod distat pñdy xñdy drayolac, hoc
fraus ab eo quod contra legem fit, l. 29.
et 10. D. de legibus. Exempla sunt, l. 7. D.
qui et a quibus. et alibi sapissime in libro
Iuris civilis. Hinc in fraudem legis, iuris
que accommodasse quis dicitur, l. 10. D.
de iis quibus ut indign. l. 103. C. de leg. 1. l. 3.
D. de iur. fidei. Hinc etiam fraudis causa
adscripta conditio, l. 27. D. ad leg. Falcid.
quæ fraudatæ legis Falcid. gratia adscri-
bitur. §. in fraudem leg. Miscella l. 64.
D. de cond. et demonst.

in Fraudem fidei alienatæ, qui iam eo
crimine damnatus, ex quo publicatio
bonorum sequitur, vel futurum prospici-
ens ut damnetur, alienat. l. 4. §. D. de iur.
fidei. contra in specie, l. 26. D. eod. In
fraude fidei adoptio quando fiat, l. 5. D.
de bon. damn.

Fraus fit conventioni l. 5. C. si man. ita
prior.

Fraus in alienationibus, manumissio-
nibusque, quæ in creditorum § patronive
fraudem fiunt, in damno pecuniatio ac-
cipitur, l. 1. §. et aliis. D. si quis in fraud.
patro. eamque, quod ad libertatem præ-
stituram causam atinet, & consilio, &
eventu simul æstimamus, l. 15. D. quæ in
fraud. credit. Utrobique verò in fraudem
Theophilus instituit. quibus manumit.
licet. et in §. item si quis in fraud. Institu-
tion de actio interpretatur, ut per Bractius
reg. in iur. l. 1. et per gloss. l. 1. §. 1. et 2. vñ.

Fraudem facit, si quis quod facere de-
bet, non facit, l. in fraudem facere. et l. 5. q.
D. quæ in fraudem credit.

FRAUDATIONIS causa lati-
tat, qui hoc animo latet, ut fraudet cre-
ditorem, l. 10. D. de pec. et alibi sapissime.

FRAUDATOR, tam qui fraude
alienat, quam qui fraude accipit, l. 1. ait
prætor. §. per l. ult. §. si. D. quæ in fraud. cre-
ditorum. Variè hanc vocem accipi, Glof.

sempatarius declarat, in l. imperatores. de
curator. bonor. dand.

Fraudator, l. vñ. C. de reis hñ quæ in fraud.
is est, qui fraudandorum luotum credi-
torum causa debitorem suum accepti-
latione liberavit donandi animo, non
debitor qui liberatus est, qui etiam siue
fraudem scisset teneretur creditoribus
in solidum, siue nescisset, non inquan-
tum facere posset, sed in quantum locu-
pletior factus esset. l. 6. §. in hoc. D. quæ in
fraud. cred.

FRAUDARE hæreditate, pro pri-
uare, excludere ab hæreditate, semel scri-
ptum, l. 2. D. de his quæ in testam.

Fraudare nemo videtur eos, qui sciūt,
& cōsentiunt, l. 188. ff. de reg. iur. Nec frau-
damur creditores, cum quid non ac-
quiritur a debitoribus, sed cum de mi-
nuetur de bonis, l. 177. de divers. reg. iur. l.
6. D. quæ in fraud. credit.

Fraudare vctigal, qui metes non pro-
ficietur & Fraudati vctigalis crimen, l. 8.
D. de public. Hinc & Fraudare annonam,
l. 1. D. ad leg. Jul. de anno. Fraudati census
crimen, l. 1. C. de questio.

FRAVDULENTVS. Vsurpa-
tor, idem qui mala fidei possessor, nihil
repetit impensarum, nihil retinet, in-
putaturus sibi. quare non abstinerit ab
alieno, l. adeo quidem. §. ex divers. l. qua
ratione, §. sed non ut litera. D. de acqui. rer.
domin.

FRAVDATORIVM. Interdi-
ctum, quo in fraudem creditorum gesta
revoantur, l. 67. in princi. D. ad S. C. Treb.
et alibi sapè. cuius verba quadam referri
videntur in l. 60. pro socio.

FREQUENTES ite in alia omnia,
pro frequentes diffinit. Neque solum
ite in alia omnia, sed & discedere, &
transire, eodem sensu veteres dicebant.

FREQVENTER fieri dicitur
quod assidue fit, D. de inoffic. test. l. nam et
hñ de mino l. et si sine. Quandoque dici-
tur fieri frequenter, quod bis fit, in Auth.
de defen. civit. ad f. et ibi nos. Quandoque
multoties exponitur, in promm. decretal. l. 1.
§. sanè. Quandoque voluntariè. C. de usur.
pupil. l. 1. Quandoque sæpius, l. 8. q. 3. non
semel habetur hæc dictio extr. vi lit. non
contestat. quoniam frequenter.

FRIGIDARIUM. vide supra
Caldarium.

FRIBVS SCVLV M, in l. 3. 2. §. si diu-
sum.

impetraret. de

si hu qua in fructu
in iustis credi
suum accepti
pdi in mo, nos
fructus in fructu
tate creditur
non inquam
nquam in l. c.
in hoc. D. quon

redite, proprii
est, sicut in fructu
est, sicut in fructu

et, sicut in fructu
et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

metes non pro
sicut in fructu
sicut in fructu

NTVS vlti
et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

IVM inter
et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

et, sicut in fructu
et, sicut in fructu

tium. D. de don. inter vir & ux. à divor-
tio separatur: & lece largum significat,
l. 3. D. de iur. dot. l. 27. D. de pact. des. Ili-
dor. Friuolum legisse videtur. Sic enim
lib. 9. Erym. c. fin. Friuolum est, ait, cum eo
animo separantur coniuges, ut ad se in-
vicem reuertantur. Nam friuolum est
velut quasi mentis, & fluxe, nec stabili-
lis, fieri autem potest, ut à Friuoluscu-
lum deducto à Friuolum, per contra-
ctionem factum sit Friuolusculum, inde u, in
b mutatione, Friuolusculum. Proprie autem
FRIVOLA vocantur fictilia vasa
minimi pretij: unde pro levis pretij su-
pellestile hoc verbum usurpatur, l. 11. §.
9. D. de pig. actio. Seneca lib. 3. Contro-
uersi. Ego illos in friuola iuicui nostra,
&c. Per. Faber in l. 48. de reg. iur. Friuoluscu-
lum apud Iudicorum ubi supra, legisse vi-
detur.

FRONS agri, in l. 30. de acq. rer. dom.
muta q. 2. dicitur. Quod verò anti-
quius monumentis inscribi solebat, In
Frontem pedes tot, in latitudinem pe-
des tot sepulchrum parere significabat,
interprete. Acro in Horatium.

FRV I plus est quam vii. nam vii est
ad usum & necessitatem vii. Frui est o-
mnem rei fructum, commoditatemque
& utilitatem percipere. Itaque qui fru-
itur, non ad usum modò quotidianum,
sed & ad abutium, & ad compendium &
quæstum uti potest. Dicimus autem lo-
cum fruendum locari, & conducì, l. 1. D.
de loc. publ. fruend. l. 1. in fi. D. si ag. vel l. 7.
§. Papinianus. D. solut. matr. Vtriusque lib.
7. c. 8. Festus lib. 6.

FRVCTVS à ferendo dicitur, &
generis nomen est, quo ea omnia, quæ
terra gignuntur, propriè comprehendi-
mus: atque eius duæ sunt species, quar-
um altera Frugum nomine appellatur:
nimirum quæ minuz fruges dicuntur,
hoc est, quæ arista & siliqua continen-
tur, l. fruges 77 ff. de verb. significa. Altera
verò generis sui nomen obtinet, & quic-
quid præterea ex terra natum ad homi-
num alimentum pertinet, complectitur,
ut vinum, oleum, & arborum bacce, ite
feruntur, atundo, cædua sylua, l. 48. D. de
usufr. l. 40. ff. de contrahend. empt. Postea
verò fructuum appellatio generaliter
ad omnem rei corporalis & incorpora-
lis proventum relaxata est. Unde merce-
des rerum, quæ locari solent, & omnes

res ex quibus commodum vel emolu-
mentum aliquod percipitur, fructuum
vocem obtinent, l. videamus. ff. de usufr.
Lauleus in l. si ff. eo t. Fructus rei est, in-
quit vel pignori date licere. Et amicitiæ
fructum dicimus. Cicero eleganter. Et
amicos, ait tanquam pecudes, eos potis-
simum diligunt, ex quibus sperat se ma-
ximam fructum esse capturos.

Fructus communiter esse naturales, &
industrialis siue elaborati distinguuntur.
Naturales fructus sunt, qui vi, & be-
neficio nature principaliter, non dili-
gentia & opera hominis proueniunt, ut
arbores, pomæ, lac, pilus, lana, agni, hædi,
vituli, equuli, suculi. l. fructu. ff. de usufr. §.
is vero ad quem insit. de rer. diuis. Fructus
industrialis sunt, qui principaliter re-
quirunt diligentiam, culturamque ho-
minis, quæ nisi continuò interueniat,
natura nihil operatur, l. bona fidei. in
princ. ff. de acq. rer. domi. Quando igitur
nulli fructus contingant, siue aliqua ho-
minis cura, & sine aliquibus impensis,
iuxta illud, Labores manuum tuarum
manducabis: semper meminisse oportet,
omnes fructus in hæreditatis peti-
tione definiendos esse, deductis impen-
sis, quæ quærendorum, cogendorum,
conseruandorum eorum gratia fiunt, l.
si à parte. §. si ff. de petis. hæred. l. fructus.
ff. solut. matr.

Fructus adpellatione interesse quo-
quæ conuenitur, ff. si seruit vendi. l. loci, cor-
pus. §. in confessoria & l. si foris §. si cod. l. stu.
Observandum etiam, cum agitur in fru-
ctuum nomine contineri utilitatem,
tam ex fructu, quam usu prouenientem,
l. cum in rem. ff. de rei vind.

Fructus fructuum qui sunt, vide l. cum
autem redhibetio. §. cum redhibetur manci-
pium. de ad. edict.

Fructus hominis in operis esse, & ope-
re in fructu sunt, l. fructus & l. præceden.
ff. de oper. ser.

Fructus verbum interdum ius inter-
dum corpus significat, l. 43. D. de euictio.
Ad ius cum refertur, ius utendi fruendi
significat. Vnde fructus itaque an fructus
legitur nihil interest. Nam & fructui v-
sus inest ac vti fructus deest, l. 14. §. 1. ff.
de usu & habit. l. 41. ff. de usufr. legat. Fru-
ctus quandoque sine usu constituitur, l.
5. §. sed & si usus. ff. de usufr. quemadm. cau.
Cum autem ad corpus refertur, eos

propterea quia ex re ipsa naturaliter enas-
cantur, fructus complectitur: & ab vni-
us, pensionibus, ceterisque obventioni-
bus separantur. 19. *D. de heredit. petis.*
l. 34 ff. de usu. l. 39. ff. fructus ff. de leg. 3. l. 11.
ff. de donat. Hac enim omnia non fructus
esse, sed fructuum vicem obtinere di-
cuntur, l. 34. & l. 33. ff. de leg. 3. cum non
natura proveniant, verum ex ipso cor-
pore, sed iure percipiuntur, & ex obli-
gatione. l. 34. *D. de rei vind.*

Fructus & vñs hoc differunt, quod
fructui & vñs inest vñs fructus deest: &
fructus quidem sine vñs esse non po-
test: vñs sine fructu potest. vt si tibi fru-
ctus deducto, vñs legatus sit, inuñs li-
legatorum: & si vñsfructus legato fructus
adimatur, totum ademptum sit. sed si
fructus sine vñs videatur constitutus, qui
& ab initio constitui potest, sed si fructu
legato vñs adimatur, nulla sit ademp-
tio. l. 24. §. 1. ff. de vñs & habi. Vide vñs à
fructu.

Fructus fundi venatio non est, nisi
fructus fundi ex venatione constet, l. 26.
ff. de usufr.

in pecudum Fructu fortis est, & lac, &
pilis, & lana, l. 28. ff. de usuris §. in pecudum
Inst. de rer. diuis.

Fructuum alij pendentes, alij percipiunt. Pendentes, adhuc rerarum continentur & terra coherent, 44. d. de rei vend. c. 1. alibi sepeli. qui & pars fundi censentur, l. fructus. ff. de rei vend. & res mobiles propter suam modicam perceptionem: de quo Bartol. in l. ult. de requir. res. Appellantur & lances, l. 7. s. inter dum. ff. sol. matr. l. 26. d. de fur. Alij opuntium percipiunt, qui & si solo separati sunt, s. in vero Insti. de rei. vend. s. fructus & percipiendi sunt quamvis possit percipere possidet, quam possessor, l. si navis, s. si ff. de rei vend. Duobus autem modis dicuntur fructus tam percipi, quam percipiendi: D. quibus la. re. Speculat. ut. de Fruct. & interesse. s. per tot. add. Bars. in d. l. & ex diversis. s. si petitor. ff. de rei vendic.

Fructus autem sunt, qui ad invicem
commixti non confunduntur, ut melles.
Levl. 5. vlt. fide iur. ffr. l. i. c. Th. de suscept.
l. c. Th. de iur. liquid. vlt. qui con-
funduntur, ut vinum, mel, & similia, infr.
de rer. diuis. §. si duorum & §. quod si frumen-
tum. vide autem nullum creden. agricol. cene-
re illius terrarum.

Fructum percipi spica, aut feno caso,
aut vna ad mpta, aut excusa olea, quam-
uis nondum tritum frumentum, aut o-
leum factum, vel vindemia coacta sit,
Labeo ait, teste Paul. in l. si usus fructus uari-
ff. quib. mod. usus fructus amitt.

fructuum eoque habenda ratio,
quousque haberetur, si res petita non
perissent est, ad rei iudicandæ tempus.
Videl fructus. ff. de rei vendic.

Fructuum autem Fundo coheren-
tium, alij maturi, alij immaturi dicun-
tur: tamen si vni sint, non diversi, hoc est,
eadem res, l. si § pen. D. qui in fraud. cred.
adde gloss. in fructu. ff. de rei vend.

FRUCTUARIUS & V usufructua
rius, quibusdam iidem videntur. Nam
veroque significatur is, qui ius^{us} utendi
fructu habet. vide l. uti frui. & l. fru-
ctuario ff. si usufru. penul. Fructuarius fun-
dus, servitute, in quibus usufructum ha-
bemus.

Fructuosius ager, idem qui vestigialis
intelligi potest, Insulano teste. Barbati
vnâ cum Italis vulgò vocant censilem
agrum, veluti si diceret censualem. Nisi
forte quis velit fructuosum haberi pro
agro culto, & fertili. Viderur tamen
priori interpretationi citius acceden-
dum.

Fruftuarius, cuius eft fructus. Vide
Florentinum in l. fi alit' ufus. ff. de ufufu-
ctu. qui usufructum à fructuario leparat.

FRUGES, inquit Varro, Donatus, & Servius, inde dicitur quod his fruamur. Harum vero duo genera prima facit Plin. lib. 18. cap. 7. Frumenta, vtriticum, hordeum: & legumina, v. faba, & cicer. Itaque Paulus lib. 1. Senten. 3. Frugibus legatis, inquit, tam legumina, quam triticum & hordeum continentur. Atque ab aliis rebus omnibus, quæ terra gignuntur, distinguebantur, veluti, vinum, oleum, & bacæ, glandesque arborum, quæ propriè Fructus appellata sunt: sique videtur Cicer. distinxisse Perrina 8. Senatus Consulibus permisit, ut vini & olei decumas, & frugum minuarum Romæ venderent: legemque his rebus, quæ ipsi venderetur, edicerent. Postea tamen consuetudo loquendi eo progressa est, ut etiam ad omnes fructus terræ, quos in alimentum vertimus, hoc nomen pertineret: unde Frugiferæ arbores dicitur, ut Priscianus scribit: unde Frugum co-

pia, &

pla, & Frugum inopia, pro iis omnibus, quæ terra gignuntur. At Paulus pro reddito Frugem accipiat non solum qui ex frumentis, aut leguminibus, verum etiam, qui ex vino, vel ex sylvis cædis, vel ceteri fodinis, lapidicinis, capitur. l. 77. ff. de verb. signi. sed cur id dixerit, parum, constat.

FRUMENTA in herbis esse censentur, cum spicis adhuc carent, quæ nives possint corrumpere. *Labes in leg. sicut las. §. fin. ff. D. de contrahen. empt. Vlp. in l. frugem. ff. de verb. signi.* Frumentum id esse, quod atista in se teneat, rectè Gal-lum definisse ait. Frumenti autem nomen generale est, l. frugem. ff. de verb. signi. non tritici, *viscribit Aconsum.* Interdum tamen pro tritico tantum per eminentiam. *ut in l. si quis negotia. §. ult. ff. mand. quo modo frumentum Galli accipiunt vulgè non generaliter.*

FRUMENTARIA tessera, signum frumentarium, quo exhibitio, frumentum dabatur. *vide l. mortuo. ff. de leg. 2.*

FRUMENTATORES Latine dicuntur, quos Græci *οινοτας*, hoc est, coemendo frumento curatores præpositos. Hæc enim munera erant apud Athenienses, aliâque civitates, quæ frumento importato vebantur. *l. munerum civilium. §. i. ff. de muneribus & honoribus.* Hinc Sitonias, munus dicitur publicæ frumentationis, *l. 2. in princip. D. de vacat. & enousa mune.* Et Sitonæ administratores ipsi frumentarii, *in l. fin. ff. de administrat. rer. ad ciui. pertin.* Debitum ex huiusmodi publicis contractibus sit mentio *in l. 3. C. de compensat.*

FRUMENTATIO labor militum in frumento intra castra prædiâve con-gorendo, *Macer. l. 12. §. 2. D. de remilit.* Officium Tribunorum est, vel eorum qui exercitu præstant, frumentationibus commilitonum interesse.

FRUMENTARI apud Spartanum in sunt, qui frumentum portabant in horrea publica, & qui inde etiam, cum vititum dabatur, in ædes civium portabant. Scribit enim Spartianus explorasse. Adrianum Imp. omnia domorum arcana per frumentarios; idque eò existimo, quod in eas domos crebrò Venirent solebant, in quas frumentum Portabant.

FRVSTRARI significat morari,

tergiueri, cunctari, *l. 24. & 25. ff. de quibus caus. maio. l. 2. §. quod se pater. D. ad Tertilianum.* Frustrati ergo dicuntur, qui qualibet tergiversatione, & solertia efficiunt, ne secum agi, vel ad exitum controuersia deduci possit, *l. fin. D. de procur. l. 3. D. de iudiciu.* Frustrati tempus, *l. 26. §. actio. ex quib. caus. maior.* Hinc

FRVSTRATIO, pro mptis, *l. 89. D. ad leg. Falcid. §. si ad exhibendum. insit de offic. iudicis.* Et

FRVSTRATOR, qui in iudicio deest *l. 31. §. item ff. de neg. gest. nē qui tergiversationibus executionem rei iudicata remoratur. l. 7. C. de execut. iud.*

Frustrator, morosus debitor, *l. fin. D. de vi & vi arma.*

FV C, appellatio *l. si. §. species. D. de publica. non satis scio, an frutex in Gre-ta nascentis significetur, quem Græci φύκων & ελδογρον, Latini Fucum marinum appellant. Cuius meminere Dioscorid. lib. 4. Plin. lib. 13. ca. 23. & 16. ca. 10.*

FVCINVM, vide Buccinum.

FVCVS color additus arie. Hinc Fucus muliebriis, *cap. fucare, de consec. dist. 1.*

Fucus facere, in posturam facere, & artificiosa dissimulatione illudere.

FVCARE, est colorem arte addere, & tingere, *l. 1. C. quæ rei vend. non poss. quo sensu accipitur d. c. fucare l. si. C. th. de mureg. l. 3. C. de vestib. holo.*

FVERIT, Hoc verbum scriptum in testamentis (cum & præteritum & futurum tempus recipiat, *l. si fuerit. D. de reb. dub. l. si non fuerint. D. pro socio*) quomodo accipiendum sit, declarat Barto. *in l. huc. artic. D. de hered. instit.*

FVGA, est abscessus cum celeritate. Eam Bald. *(v. nostri dicunt interpretes)* magistraliter diuidit in voluntariam, causariam, & ignominiosam. Prior graduat fugientem suspicione magna, non tamen quæ iustum filium mereatur, nondum cognita recipia. *Authen si verò. C. ut omni. iud. tam civil. quam milit.* Altera excusationem habet. Non enim in his qui de loco recedit, pro fugiente habetur, Siquidem causa faciendi non statim inspicitur. *l. verum in princip. D. de furt. huc contraria, quod causam non habeat, quæ excuset, Ignominiosa dicitur.*

Fuga quandoq. pro exilio, *l. 4. §. ad tempus. D. de remilit. l. 5. D. de interd. & releg.*

Scribit autem Servius veteres prope-
rantium iter, fugam appellasse. Inde fugi-
tius.

FUGAM VENDERE diceban-
tur, qui fugitivos vendebant, quod S.
consulto vetitum erat, ne servi ad fugam
incitarentur. *vide l. 2. D. ad leg. Fab. l. 6.
C. eo. l. 35. § si quis amico. D. de contrab. emp.*

Fugam facere, fugete, *l. 4. D. de re
milit.*

FVGIENTES ad Græcorum ex-
emplum, qui eos *φύγγοι* vocant, in iu-
re nostro dicuntur rei, tamen si non sem-
per fugiant. *l. prope rantium. C. de iudic. l. §.
C. de bon. mat. l. 2. C. de iur. calum. quædam
modum litigantes, scilicet habiti & qua-
litate. Natus est modus, quo Grammati-
ci tradunt, Participia absoluti à tempore,
qui confert pro testium dictis sustinen-
dis: *ut Zafius monuit, in admodum vtili illa
ad practicam l. si se non obtulit. § si ex con-
uentione. D. de re iud.**

FVGITIVI appellatione Labeo-
ni ex fugitiua natus non continetur, te-
ste *Ulpia in l. 1. inf. de fug.*

Fugitiuus non est, qui ad amicum do-
mini confugit. *l. bouem. §. qui ad amicum.
§. qui p. suadet. §. si seruus eod. tit.* Obser-
uandum, quod Fugitiuus seruus etiam
dicitur, qui à domino ea mente recedit,
ne ad eum redeat, etiam si mutato consi-
lio ad eum reuertatur. *Vide Ulpianum in
elegantissima. l. qui sit fugitiuus. D. de adil.
adit. & vide l. 225. D. de verb. sig. Diuidi-
tur autem Fugitiuus, *ut ex eod. l. patet, in
Erronem & Fugitiuum, cuius Error in fu-
gitium & Erronem. Sanè Tryphoninus
offendit. solam mentem propositumque
fugendi non sufficere, *ut fugitiuus quis
dicatur, nisi & aliquis actus fugæ accele-
rit, fugitiuus de verb. sign.***

Fugitiuus pro perfuga, *saturnius in l.
aut falsa. 16. ff. de pæn.* Tempus discernit
emanforem à fugiuo, & effroctorem
vel furem diurnum à nocturno.

FVGITIVVS quis sit, definit *Ofilius*
Fugitiuus est, quæ exera domini domum
fugæ caussa, quæ se à domino celaret, mæ
sit, *Cassius scribit, fugitiuum est, qui cer-
to proposito dominum relinquit. Item
apud Vinius. Velarum est, fugitiuum ferè
ab effectu animi intelligendum esse,
nò vitæ à fuga. Vl. in l. quæ sit de adil. edi.*

FVGITIVARIJ, qui fugitivos
mercede reducant, *l. 18. D. de profect.*

*verb. vel qui dominis indicant, ubi fugi-
tini celantur, l. 13. D. eo. vel (ut quidam ex
Floro admonuit) qui fugitivos perde-
quuntur.*

FVLCIRE, est veteri operi resti-
tuendo remedium adhibere, *l. 1. §. si quis
adificium. ff. de ope. non. nunt. l. scuti. ff. si ser-
uit. vend.*

FVLCIMENTVM, & fultura, su-
stentaculum, *l. quæstium. D. de fund.
instru.*

FVLCRA sunt (ut docet Servius) se-
ctorum sponde, quæ legato lecto con-
tinetur aut *Vlpianus in fi. l. librorum. de
leg. 3.*

FVILLO, qui vestimenta polienda,
curanda, lavanda, mercede accipit, *l. 2.
D. de cond. sine caus. l. 13. §. si. fullo. D. loca.
l. 12. & l. 82. D. de sur. l. vnic. D. loca. de via.
pub. Theoph. dicitur *μακρὸς, λευκῶν
siue *μακρὸς*, in §. ult. mand. & §. item si ful-
lo de oblig. qua. ex delict. nasc.**

FVLLONICA metitoria, *l. 13. §. si
D. de usufru.*

Fullonice instituitur, *l. 3. D. de aqua &
agua plu. pro officinis.*

FVNDVS integrum aliquid est,
agrum cum villa & ædificio significans.
Sed in vsu, vrbana ædificia, ædes: ru-
stica, villæ dicuntur. Locus verò sine
ædificio in vrbe, vræ: rure autem ager
appellatur, *l. 60. & l. 111. D. de ver. sign.*
Fundus autem dictus est ager, *ut scribit
V arro lib. 4. de ling. Latin.* quod pecu-
dum & pecunie, videbatur suadamen-
tum: aut quod quotannis fundat multa,
*At ut vult Festus. l. 6. quod planus sit ad
similitudinem fundi valorum. Villa ce-
go fundi est pars, æque accessio. l. 6. D.
quibus mod. usus fruct. amittit. Porro vel
modicus locus Fundus appellari potest.
Constitutione enim & destinatione ho-
stra fundi efficiuntur, l. 60. D. de verb. sig.
l. 14. §. si. D. de leg. 1. Fundi etiam pars fun-
dus appellari potest, *l. 34. ff. de legat. 1. Ac
Fundus dividuntur regionibus ac locis, l.
23. §. fin. de seruit. rustis. Latifundia & pos-
sessiones Græci appellant, *συμμετοχὴς, l.
34. §. 1. de leg. 2. ff.***

FVNDVS est omne, quicquid solo
tenetur, *l. 9. D. eod. tit.*

Fundi appellatione etiam populus, ci-
uitas, communitas, monasterium, vicus,
castum: villa, & alia continentur, *Zafius
in §. aquæ. Instit. de actio.*

Fundi

Fundi agone theici, &
omnibus certaminum
mag. C. de fund. patr.

Fundi vedigales sunt
lat. & mane pios ita
am vedigal reip. pen-
sion. sig. & in asfunt.

Fundorum Principis
sub rob. C. de fund.
dicuntur patrimoniale
mag. Patrimoniale su-

ntim, & in principis p-
nati solent, unde & rei
nt. Diuine domus su-

lignorum sanctorum
ceptas largitiones ex
Fundi Saluenses, vic-
Fundi Limitanei, &
Limitanei.

Fundus fieri vel esse
Fundi populus eius rei
est, iudicet. quod genu-
et vsu pat. Cicero in Or-
la. Nec verò ad popu-

rum etiam ad quem ui-
u soleat, argumento
adolecentis apud Pla-

ty proprie conueniens
eius filio epi, rei fusi
Cor eo. vnde Helim Ob-

ne. lib. 4. Adact. l. 1. a.
FVNGI est id, quod
tam propter fungi si-

tigales dicuntur, &
pendebant. Cic. V. rri-
zimo se affectum be-

tribus decumis pro
Exed. lib. Tamen ho-

domi, quid arator epi
ne numeris in Remp-
velli. Hinc fungi offi-

fulloquitur, facere ie-
dirend. ff. Sic & Fun-

ebrium suum præsta-
in. 6. dotem Fungi d-
monium, datur & fu-

l. 43. ff. de rei vind. in
l. 1. hio: De fungi pr-
que postulat auri men-
ute, l. iuriconsult. d-

mp. l. 1. ff. si famul. fusi
D. ult. Aguil. S. do-
ædedone, iuris æ-
re fungi, pro eo quo
bit aduocationem

Fundi agonothetici, qui deputati erant
sumptibus certaminum sacrorum, l. iube-
mus, C. de fund. patr.

Fundi vestigiales sunt, qui ciuitatum
sunt, & mancipibus ita locantur, vt cer-
tum vestigial reip. pendant. *Alciato de
verb. sign. & in diffunct. lib. 3. c. 3.*

Fundorum Principis, de quibus tracta-
tur sub rubr. C. de fund. patrim. lib. 11. alij
dicuntur patrimoniales, alij diuinae do-
mus. Patrimoniales sunt, qui locati tan-
tūm, & in principis patrimonio conser-
uari solent, vnde & rei privatae appellan-
tur. Diuinae domus sunt, qui sacrorum
largitionum sunt, hoc est, in quibus Prin-
ceps suas largitiones exercet.

Fundi Saluenses, vide Salus.

Fundi Limitanei, & Limitrophii, vide
Limitanei.

Fundus fieri vel esse dicitur (*auctore
Festo*) populus eius rei quam alienat, hoc
est, auctor, quod genus dicendi frequen-
ter vsurpat *Cicero in Orat. pro Cornel. Bal-
bo*. Nec verò ad populos duntaxat, ve-
rū etiam ad quemuis auctorem refer-
ri solet, argumento est illud Lytelis
adolescentis apud Plautum: Nunc mihi
is propere conueniendus est, vt quæ cum
eius filio egi, ei rei fundus pater sit, po-
terior eo, vide *Hatom. Obser. lib. 2. c. 5. & Tur-
neb. lib. 4. Aduers. c. 12.*

FVNGI est id, quod debetur dare.
nam proprie fungi stipendiarij aut ve-
stigiales dicuntur, qui quod debebant,
pendebant. *Cic. Verrina. 5.* Quis non ma-
ximo se affectum beneficio putauit, cum
tribus decurpis pro vna defungeretur.
Et eod. libr. Tamen hoc vobis est statu-
endum, quid aratorē ipsum arationis nomi-
ne numeris in Kemp. fungi ac sustinere
velitis. Hinc fungi officio suo est, vt vul-
gus loquitur, facere suum debitū, *l. iudex
dere in d. ff.* Sic & Fungi res dicuntur, quæ
officium suum præstant. *Vlpian. in Insti-
tit. 6.* dotem Fungi dicit, quæ in matri-
monium datur, & fungi monumentum.
l. 43. ff. de rei vind. in quod corpus infer-
tur. Hinc D. fungi pretio, æstimatione,
quæ pro æstimationem præstare, & exol-
uere, Iurisconsulti dixerunt, *l. 11. ff. de att.
empt. l. 1. ff. fam. l. furs. fecit. d. c. 1. 37. in ff.
D. ad leg. Aquil. & dotis collatione, no-
tæ deditioe, l. iis æstimatione, tributio-
ne fungi, pro eo quod est noxæ dedere,
l. iis æstimationem soluere, & dotem,*

tributæ conferre. *l. 3. D. solat. d. l. 22. ff.
ad mun. Ex quo fit, vt in tributiones, æs-
timationēque & pensionationes, publicæ,
functiones vocentur, l. 4. C. de dona. l. 3.
C. de apoch. publ. l. 2. C. de iure empt. l. 9. & l.
13. C. de att. em. l. vnic. in quib. causis.*

Fungi pignoris in vicem satisfatio-
nis, est loco fideiussorum pignora præ-
stare, *l. 7. D. de prator. stip.* Fungi muneri-
bus legatorum, est legata præstare, *l. 33.
de leg. 2. l. 2. D. ad SC. Trebell.* Et Fungi
munere Falcidæ, dicitur fideicommis-
sum quod Falcidiam patitur, *l. 77. de leg.
2. hic* fungi pena dicitur, qui penam pa-
titur, *l. in metakum. ff. de pūn.* Et pretia ce-
rum communiter tanguntur, *l. 63. D. ad
leg. Falcid. & l. 33. ff. ad leg. Aquil.* Id est,
tanti res æstimantur, statuuntur, quanti
sunt apud omnes defunctotē, *l. 2. §. non
solūm. D. ad SC. Tertulian. 11. §. fin. D. ad
Sillau.*

FVNCTIO nostris est vsus, vtili-
tatisve ipsius effectus & æstimatio, quæ
pro alia te fit, vt creditori satis fiat. *Paul.
in l. 2. §. mutui datio. de reb. cred.* Quia, in-
quit, in genere suo functionem reci-
pian. Idem in *l. pretia ad legem Faldi-
diam*. Pretia rerum non ex affectu, nec
utilitate singulorum, sed communiter
funguntur, id est, mutua utilitate pen-
santur. Sic idem in *l. §. seruum manu. Ad
legem Aquiliam, & in l. certum. si corr. per.*
Quatenus mutua vice res fungantur, quæ
tantundem præstent.

Functio publica, quod ratione soli præ-
stetur, *l. 1. §. hic tit. D. de public. & vestig.*
Personalis, quæ ob munus soluitur, *l. 1.
C. de excus. mun.*

FVNGIBILES res dicimus, quæ
constant in numero, pondere, & mea-
sura: vt pecunia, frumentum, vinum o-
leum. Ceterum corpora in vniuersum
omnia omnēsque aliæ species, dicuntur
res non fungibiles, *Zaf. in §. in personam.
Instit. de att.*

FVNVS aliquantō generalius est,
quā exequiz. Nam funus tota pompa
est sepellendi: exequiz tantū viatum
est solennitas, dum funus procedit. Fu-
nus publicum erat, cum quis propter
sua in rempublicam beneficia, publicis
sumptibus sepeliebatur, Ceremonias il-
lius Plutarch. ostendit in Publicola.

FVNERIS sumptus, pro facultati-
bus vel dignitate defuncti, arbitramur.

dicuntur in quo
que est de
nem sic dicitur
11. cap. 19. Quia
cum de feno
te deatere, furo
1. alium racione
fuit, facti ob
lit, siue nota
men, inquit Ge
fatum sine i
ne fieri possent
fatum fiat, an

antitas discernit.
potuerit, ut fac
n, ut abigere. l. 483

Grat. 9. d. 1. c. 1.
quod deperit, non
peruenit, ubi
dicitur cum furto.
mendacis, cum
ob alio, l. 2. c. 3. c.
furt.

Insulge coactis.

ide Balnearij fu-

dicit, quod in ven
 te dicitur, de
 oque loquitur
 utrum dicit, ne
 rom. i. 1. 4. f.
 et Typhronem
 eum, qui
 domno, lib
 entia, vi oca
 sic. 4. 25. Dat
 dicitur, est con
 erit facendi gra
 v. v. v. v. v. v.
 furis. & imp
 d. d. d. d. d.
 e. e. e. e. e. e.
 cie. e. e. e. e. e.
 p. p. p. p. p. p.
 p. p. p. p. p. p.

quatuor recenset
q. manifestum
scriptum & omni-
um.

10

um. quæ ad duo Iustinianus Imp. redu-
cit. § 1. *Institu. de oblig. quæ ex malef. nasc.*
manifestum, & nec manifestum.

Fortum manifestum, si quis *Massarius*, apud *Gell. lib. II. c. 18.* est quod deprehenditur, dum sit, faciendo autem finis est, cum perlatum est, quo fieri ceperat. Fortum nec manifestum est, quo postea quodcumque deprehenditur, id est, cum fur in faciendo quidem deprehensus non est, sed cum furum scilicet negari non potest. Nam quod manifestum non est, hoc feliciter nec manifestum est, auctore *Gaius in l. nec manifestum. D. de furt.* Dicitur autem nec manifestum ad imitationem legis duodecim tabularum. Oportet enim nec, pro non, dicantur. Vide §. *Furtorum. Infr. de obli. qua ex elib.*

Furti domestica vocantur, quæ serui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij apud quos degunt, furtiipiunt, ut scribit *Martian. l. ii. §. 1. D. de pœn.*

Furtio abesse rem dicunt Iuriscos. quia
subrepta est & furtio perit, l. 35. D. de
contrah. empt. l. 14. D. de pericu. & com. res
vend.

Furta per LANCEM LICIVMO.
 concepta, quæ dicuntur, variæ ab x. i. i.
 Tabul. interpretibus traditur. *Fesius*. Lan-
 ce & licio dicebatur apud antiquos: quia
 qui furtum ibat quætere in domum a
 licen, licio cinctus intrabat, lancemq.
 ante oculos tenebat, propter matrem fu-
 milia, aut virginum præsentiam. Omnis
 igitur qui ab aliis adfuerunt, Furtum
 conceptum dicemus tunc, cum quis con-
 questus rem sibi à quopiam furto abla-
 tam, & in alicuius ædes deportatam, si in
 gressu non prohibitus, eam ibi forte re-
 perierit & comprehenderit. Si vero eam
 in actio non repererit, & in interioribus
 ædibus collocatam esse diceret: ut in gy-
 naecio, ubi mulieres manebant,
 quò non admittere, aut postremò in
 gressu etiam arripere prohiberetur: Lex co-
 sedebat, si qui furtivam rem quærebat,
 ut se accingeret licio, quo expeditior ad
 quærendum esset: & lancem oculis op-
 poneret. Atque tum si rem furtivam
 conciperet, & comprehenderet, furtum
 illud conceptum & comprehensum
 pro manifesto vindicari sauxerunt, pa-
 ræmque ac manifestè esse pœnam itrogi-
 ti voluerunt, ut scribit *Gellius lib. 12. cap.*

ult. Atque nunc, manarunt illæ actiones,
furti concepti, oblati, prohibiti, non ex-
hibiti, *quarum meminit Imper. s. con-
ceptum, de oblig. quæ ex delictis.* Constat autem
hoc ab vltimo Athenienfium iure, peti-
tum, nam qui conceptiebant in aliqua do-
mo furtum, audj circulo amici, quod
vocat hic illicum, ædes iufperas
ingrediebantur. Aristophanes inq̃.

[illegible]

FVRTI Marbotes cedit, qui clam
cedit, licet earum arborum furtum non
fecerit. *l. furtum. ff. de arbo. furtim. casa.*

F V R C A , paululum ex eo dictum
putat Iſid. lib. 5. c. 28. quod ferat caput,
ſuſpenſumque & ſtrangulatum ſtatum
exan. met.

Furcam illam, quàm circumfetre scri-
u-pto pœna cogebantur, bellè depin-
gunt Plutarchus in Coriola. & Halicar.
lib. 7.

· Furcæ supplicij sic mentio in l. 28. §. famulos. D. de penis. l. 38. §. auctores. in Pand. Flor. auctores. ff. eod. l. 6. ff. ad leg. Jul. pecul. l. 3. de re milit.

FVROREM definit M. Cicero libr.
3. Tusculan. mentis ad omnia cæcitate
& maius quid esse quam insaniam; id eo-
que in XII. Tabulis non esse scriptum,
SI SANVS, sed, SI FVRIOSVS,
itaque

FVRIOSVM Iurisperiti appellant, qui mentis ad omnia lumine, id est, sensu communi caret, quales fabulæ memorant Athamantem, Alcmeonem, Alcium, Orestem, &c. Dementem verò, qui non usquequaque, sed ex

parte tantum mensis errore ducitur, vt
de quo. D. Plus loquitur in l. i. qui.
D. *qu. ex curat. dat.* Furiosum autem
alij continua mentis ab alienatione om-
ni intellectus quos, l. 14. D. de *off. profrid.*
& hi sunt, quos perpetuo furiosus, vel
perpetuo mente captos vocat, l. 12. §. *na-*
nura. D. de iud. l. 9. C. de *impub.* quorum
morbus perpetuus est, l. 12. §. *si maritus.*
D. *sol. mat.* Alij interualis quibusdani
sensu fauore sunt, eorumque furor in-
terualium habere dicitur, d. §. *si maritus.*
Huiusmodi sunt quos Vlpianus inter mis-
silemque genus interualis habere insania
dicunt, l. 10. D. de *testa. Gaius* lib. 2. *inst.* tit.
2. l. 6. C. de *crua. furio.* & ita furiosi indu-
cas & interualla accipimus, l. 9. C. qui
test. fac.

Furtiosus, ut interpretes docent, *S. i. Infrat.* de curat. hoc distat à mente capto, quòd licet talem quendam animi agitur: at mente capus magis in quiete est, nullaque extrinsecus signa ostendit: idemque est qui & demens: idèque separantur in iure ciuili, l. 2. D. de inoff. & alibi sapissime.

Furius in conspectu inumbratz
quieris constitutus, l. 18. ff. de acq. pos.

Furiosi, cum mentis compotes non sint, nihil velle, scire inrelliguntur: ac neque consentire videntur. ideoque absentibus, ignorantibusque comparantur, l. 17. §. filio. D. de iniur. l. 2. §. fi. D. de iur. codic.

FURNARIUS, qui furno exercendo, & coquendo quantum facit. *Ulpia. l. 24. §. 6. ff. de damn. infect.* Si furni nomine damni intell. fuerit cautum, deinde furnarij culpa damnum datum fuerit,

FURIA CANINIA lex, quæ vulgè dicitur Fœcia Caninia, appellanda videtur, i quæ ex infpectionibus l. 37. C. de *condicto & demonſtra. & l. 215. ff. de verborum ſignific.* Furiam tamen vocat Vipſi-
piuſ. lib. 1. *Inſtit.* Eſt autem r, & ſ, mu-
tuæ enallage. Huius legis capita recenſet
Paulus, lib. 4. *Sent. tit. ult.* Hæc lex ſu-
blata fuit. C. & *Inſtit. de leg. Fu. Can.*
roll.

FUSIONES, l. 27. ff. de usufruct. **Functiones publicæ**, & **illationes**, quæ significatio indicatur ex Lexico B. Germani ad Urbem Lutetiam. Fusio, ὁμομοῖς, εἰσφορὰ δημοσίαν. Fusiones, ἐλισμοὶ σωτηρία, εἰσφορὰ. *Et vide l. ultim. de in-*

dulgent. debit. C.Th.

FUSTES, *Isidorus lib. 5. Etymol. cap. 27.* dicto, vult ab eo, quod præfixi in fossis stent, quos palos rusticis vocant: & constat ligneos baculos fuisse: cum inter arma & tela numerentur, *l. 54. §. si rem. D. de furt. l. 3. §. armis. D. de vi, ubi arm.* *Eutropius lib. 1. de Gest. Roman.* Tarcunium imperium fuit excogitasse scribit, quod & Suidas ait, in verbo, *Στρέψος*. Fustibus & lignis equos publico cursui deputatos agitari veiant *Imp. l. 1. C. de curs. pub. lib. 11.* Fustium autem istus à flagellorum, quæ atrociora sunt verbera, castigatione separatur, *l. 7. ff. de pæn. pleniorque multo est fustium, quam flagellorum pœna, l. fin. D. de iniur. Itaque liberorum hæc hominum pœna postea Imperatorum tempore fuit, cum ferui flagellis caderentur. *Macer. l. 10. D. de pæn.* Ex quib. causis liber fustibus ceditur, ex his feruus flagellis cedit, & domino reddi iubetur. *Callistr. l. 28. §. 1. ff. eod.* Non omnes fustibus cedit solent, sed hi duntaxat, qui liberi sunt.*

Fuste percuti; occidi: animaduerti. l.
7. §. 1. D. ad l. Aquil. l. 1. ff. ad Syllan. Fusti-
bus castigari, cædi, admoneri iuriscos.
dicunt, l. 1. D. de offic. præf. urb. l. 3.
D. de offic. præf. vig. l. 5. C. de ijs, qui nō
infam.

G

ABELLA, apud
vulgus interpretum,
tibi genus.

GALEOTÆ, in
Sicilia dicebantur
portentorum inter-
pretes, teste Cicerone,
l. 1. de divinat. Rubr.

C. de mendicant. vald. lib. 11. indicat, tales Spanaldos & Galiotas vulgò ab Italis appellari.

GALLICANAM linguam accipere debemus; *L. II. fidei commissio. ff. de leg. 3.* antiquum Gallorum idiom.

GALLIGINIVM, secundum di-
ciuilis diuisionē, post mediā noctē à galli
cantu dictum est, quem tamen interpretes
in l. non minorem. C. de transact. secundam
noctis horam intelligit.

GALLINARVM Iustitia, duo fa
cit

in genera vt al a natura ferat. §. 1. in
ter. diuif. §. 1. 5. in
vario autem tria
nitas, ruflicas, &
p. 2. cohortales, 1.
Villicatas vtreq;
quas alium vbiqui
nas. Ruflicas aut
cant. quas fufin
ab auenipib s capi
non ferant. Arque
erunt aquatica, qu
funtur.

GARYOPHYLLON
an Jurisconf. It. an
ter species ad v. Q.
iam quidam dubi-
tas scribit, quem
vocât, post Plinij
ita iam venisse: c
mentionem eius f
Haleandri lectio
pro Garyophyllo
habet, sed Gariop

GARV.M, l. 3.
cium falsus, quo
Ibid. lib. 10. c. 1.

GAZOPHY
charta reponunt
de probat.

GEMMA, ve
prehendit propr

longa, nec perfor
ponas in l. & si
à lapillis marga
Curtius: sic vterqu
tem multa de ge

Hæc autem differ
cis supra citatis
sunt materiæ, vel
thi, amethysti.

naturæ contraria sunt
tunc fortassis Ven
che sunt, quia in

GEMMAT
mis. distinctos. &

inf. de supel. leg.
GLNEARC
di. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837.

Ne qua pri
neri ille suz
in ea perpetuo

bit genera ut alia mansueti fiat, alię autem natura fera. §. gallinarum. 12. *Inst. de rer. diuis.* & l. 5. in ff. de acqu. rer. dom. Varro autem tria, lib. 3. c. 9. conficitur. villaticas, rusticas, & Africanas Colum. lib. 7. c. 2. cohortales, rusticas, & Africanas. Villaticas uterq; & cohortales appellat, quas ali tñm vbiq; tñm in villa videmus. Rusticas autem & syluestrestas vocant, quas Iustinia. feras nominat: quę ab aucupibus capiuntur, & in servitute non ferant. Atque huius generis fortasse erunt aquaticę, quę plurimis in locis videntur.

GARYOPHYLLVM, haud scio, an Iuriconsult. in l. si. de publ. numere; inter species ad vctigal pertinentes: ut etiam quidam dubitant. Nam Volaterranus scribit, quem nunc Garyophyllon vocat, post Plinii tempora à Damasco in Italiam venisse: cum nec ipse, nec alij mentionem eius faciant. Vnde apparet Haloandri lectionem esse veriore, qui pro Garyophyllo, Folium Barbaricum habet, sed Caryophyllum legi debet.

GARVM, l. 3. ff. de pen. leg. liquor piscium salus, quo olim pisces codiebant; *Id. lib. 30. v. 3.*

GAZOPHYLLACIVM, locus vbi chartę reponuntur, ca. 1. & ibi glo. extr. de probat.

GEMMA, vocabulum generale, comprehendit proprię quęcunque nec oblonga, nec perforata sunt. Gemmas Pomponius in l. & si non. de aur. & arg. legat. à lapillis margaritis distinguit: pariter Curtius sic uterque Plinius. Apud Senio-rem multa de gemmis differuntur, & vide l. 1. de acq. posses. & l. 3. ff. de rer. diuis. Hęc autem differentia intercedit ex locis suprà citatis: Gemmę perlucidę sunt materię, veluti smaragdi, chrysolithi, amethysti Lapilli verò superioribus naturę cōtrarię sunt, ut obesiāni, venientani (fortassis Veietani) Margaritę, conchę sunt, quę in rubro mari crescunt, & coalescunt, l. 19. §. pen. ff. de aur. & arg. leg.

GEMATOS lectos, id est, gemmis distinctos, & ornatos, dixit Paulus, m. l. 3. de supel. leg.

GENEARCHICA prędia, *ἡγεμονικὰ* & *ἡγεμονικὰ* xopia dicuntur in Nov. & quę principis atque auctor generis nūllę suę reliquerat, ea leg. vbi in ea perpetuò manerent, nequę ad a-

lios transferri possent: vsque ad; ut etiam fœminę ab iis excluderentur. quod Armeniorum institutum à Feudorum ratione non omnino alienum Iustinianus ea Nouella sustulit.

GENER, Gens, Gentilitas, vide Genus.

GENO, genis, genui: idem quod genere, generare. Varro in *Adabata*, vicitur Priscianus: Sed quòd hęc loca aliquid genunt. *Idem lib. de re rust. c. 40.* Quędam enim ad genendum, & c. Sic *Vlpian. l. 17. §. ult. ff. de reb. dub.* Si quis mihi genitur, ei hæres meus centum dato. *Idem l. 13. §. ult. ff. de reb. dub.* Si quis mihi filius, aut filia genitur, hæres mihi esto.

GENICVLV Syn quibusdam Feudor. libris dicitur; pro generatio, siue gradus generationis: *vt l. 1. tit. 1. §. 1.* Licet moderno tēpore vsq; ad septimum geniculum sit vsurparum. Item in *Lombard. lib. 2. tit. 14.* Omnis parentela vsq; in septimum geniculum numeretur.

GENITALIS feritas, id est, genvina, natiua. Iustinia. *Institu. si quadr. paup.* Ceterum, inquit, si genitilis sit feritas; cessat actio.

GENITIVOS pro ablativis non raro Iurific. ponunt, *vt l. 4. §. 1. ff. de adop.* plenę pubertatis pro plena. l. 11. §. si. ff. de eusc. noxę solutum; pro noxa Pœnę adficere, pro pœna, l. 13. ff. de scar. Conteneus partis, pro parte, l. 37. §. nuptura. de leg. 3. Tutelę liberari, l. 50. ff. eod. Plus quartę. l. 11. quod vulgò. in ff. ad l. Falcid. Mortis causę tacitam, l. 15. ff. de manumif. Bonę fidei; pro bona, l. 95. §. quod vulgò. ff. de solut. Supet pecunię, l. 53. ff. de verb. sign.

Genituo dominium & proprietatem significari liquet, l. locum. ff. de religio. ca. quia *Gu. de iud. extr. vide Barr. & alios, in rubr. ff. de oper. no. m. n.* Aliquando tamen nudam detentionem sonat; gloss. in l. 2. de orig. iur.

GENIVM principis iurare, l. 13. §. fin. ff. de iureiuran. cuius iurifurandi meminit Tercullianus; in lib. ad Scap. & in Apologet. cap. 28. & 35. Ceterum quod in dict. §. fin. per genium principis; hoc per principis, Græco dicendi genere effertur, in l. 2. C. eod. vbi suppleri oportet Genium vel salutem, *vt in l. 41. in fin. C. de transactio. vide Fesit lib. 7. in dict. Genium.* Genij verò non solum erant hominum,

sed & vrbium: hinc Virgil.

Incerti geniumne loci, famulūmne parentis.
Esse putent.

GEN VINA pietas & quibus corrupte legatur in vulgatis eodibus gemina) pro insita, siue ingenta patris in filium affectione, vique amoris, vrsupatur ab Vlp. in l. 3. de li. hom. exhib. Vnde scho- lum interpretis, alioquin ineptum, huc minime pertinet. Nam ex eo liquet, ipsum non intellexisse, quid verē pietas, quid item officium significent. Certē affectum nullum, paternum vincere iure nostro euidentissimum est. Hanc lectionem etiam probat Alciatus in Parergis, vt & Norica, & Pand. Flor. indicatque Alciatus hanc vocem genuinum [apud Ciceronem] duobus locis hoc sensu legi, vt in oratione in L. Pison. & in Partitio- nibus Orator.

GEN V S appellari esse vniuscuius- que generationis principiū, constat: vt si dicamus, Titium à Sempronio genus habere. Ad huius itaque similitudinem dictum est Genus, quod de pluribus specie differētibz in eo, quod quid est, prædicatur: vt animal, corpus, actio, possessio. Sicut enim vnus est principium multis procreatis, qui continētur vno nomine: ita vnus est principium suis speciebus, quis vno verbo comprehendit, & addita differētia, sic constituit, quemodo res accepta forma. transit in statum, vel in aliam re. Vt ecce, si dicas, animal, est non intelligitur, an hominem, vel equum asserere volueris. genus enim est, & vtrunque cum pluribus aliis speciebus completitur. Verū si differētia ad- das, putā rationem, facies speciem: veluti animal rationale. Ad dignoscendum autem, vtrū id quod proponitur, genus, an verō species sit: semper respice, an de pluribus dici possit: deinde an horū plurium singula rursus de multis aliis rectē prædicentur, vel non. Tūc enim, si plures sunt gradus, genus est: si duntaxat vnus, species, quæ de multis indiuiduis, & numero discretis prædicatur. Porro indiuidua vnam statum, neque vltiorem sui partitionem admittit. Sic actio personalis, habet sub se, actionem ex contractu. Et quoniam hæc actio ex contractu rursus de multis aliis dici potest: agnos- cis actionem personalem esse genus. Verū actio ex contractu, indiuidua sub

se continet, quæ amplius de nullo prædicari possunt: vt est actio ex contractu Gaij, actio ex contractu Titij, & cætera. Quam naturam generis & speciei ostendit Iuriconsultus, in l. 2. in princip. ff. si cert. pera. Genus ergo id Iuriconsultus appellat, quod Dialectici secundam subitan- tiam, id est (vt ait Aristoteles) id quod de subiecto dicitur, nec tamen in eo inest: veluti equus, homo. hinc stipulatio vel legatum generis. Singulas verō res intel- ligimus, quas Dialectici indiuiduas, Iuriconsulti species vocant, l. cum res. ff. de lega. 1. species enim sensu, genus notione percipitur: species cerni, tangi; potest, genus non potest. Species sunt, de quibus res contrahi dicuntur, quæ abalie- nantur, quæ præstantur: genera autem solui & præstari non possunt. Inutiliter itaque fundus generaliter legatur, l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. l. ita stipulatus. 115. ff. de verborum obligatio. Quod cum ita sit, videri possit Paulus in l. 2. ff. si cert. per. improprie & audaci locutione dixisse, eas res, quibus mutuum con- stat, functionem, id est, solutionem reci- pere in genere, potius quā in specie, genus enim, quod sola intelligentia constat, solui non potest, vt diximus.

Generis voce abutitur Tribonianus, & collige in §. plebs. Infr. de iur. natu. & gene. appellans illud totum, & speciem partem: id quod teste Apello, primus de- prehendit Alciatus. Idem accidit pas- sim Ciceroni, præsertim verò lib. 1. de Oratore.

Genera pro fugibus sumi vult Hecoman apud Vlpia. l. 8. 16. ff. de transact. Si cui non nummus ad alimenta, sed frumentum atque oleum, & cætera, quæ ad vitum necessaria sunt, fuerint relicta. Et paulo post: Et neque diem neque modum permutauit, sed tantum genus: vel ex cōtrario, si pactus fuerit, vt in nummis ei relicta fuissent.

GENERE QVONDAM, pro ratione, & specie, vel quodā modo, l. 36. ff. de stip. ser. Nā & hæc genere quendam donatio est. Et l. 29. §. qui quassu. ff. de adu. l. 5. de acq. pos. Vtrobique animi quodam genere possessio erit æstima. Sic l. 44. ff. de acq. rer. domin. Et l. 10. ff. pro empt. Eo genere, eo modo, ea ratione

l. 1. ff. de vscap. Et
si qua seruum ff. de
GENERALI
re omne malum
te seru fugi.

Generale delicti
pro delicto no non
cuiusque plura ei
potest complecti,
modis expenditur
dum, salum.

Generalis confusio
si iusta Bald. in
vtrū idem e vnie per
si. sent.

Generalis LEX
nes eiusdem quatuor
caus comprehendit
illius, & in illis
datus e. h. quā lege
tationem in illam
vtrū. l. si p. p. ff. de
bard. l. cum lo. ff. de

Generalis iudici
gocio: un gestorum
pro. sent.

Generalem locu
cip. regulariter de
se. præd. Diuersi
speciebus, de quibz
ff. de verbor. signi.

ibi glo. de n. cur.
tione loquens p
tellig. regulariter
ho. Hæc tamen re

unde in ea de forma
quoniam familia co
Generalis allegat
solueat, nec. in
ele.

GENERAL
etiam definit in
in verbo generalis
l. 1. p. e. si Romanus

ga. l. de pretio ff. de
GENERALIS, in
non facile ff. de gra

que eius appellati
de rebus. & l. si seru
q. c. et si apellat
e. casus. §. for. sent.

reca habet ut fil.
vtr. In istum lib
tor e. m. n. pon
beat. Datus m

l. 23. ff. de usufructu. Et quasi genus locati, l. 1. §. si quis servum ff. de pignori.

GENERALE omne obiectum est: ut omne multiplex dubium. *Bald. in l. C. de sera fugiti.*

Generale delictum, ineptè accipiunt pro delicto nominato. Nam generale dicitur: quia plura eiusdem naturæ criminosa potest complecti, cum significatio variis modis expenditur: ut furtum, homicidium, falsum.

Generalis confirmatio, non confirmat nisi iusta. *Bald. in l. 3. C. de precib. imper. offer. idem c. vnic per quos fiat inuestig. in v. §. si.*

Generalis LEX appellatur, quæ omnes eiusdem qualitatis species facit, seu casus comprehendit: exceptis semper illicitis, & iniustis. Etenim nihil absurdius est, quam legem iustam ad interpretationem inlicitam trahere. *l. penult. ff. ad exhib. l. §. possessor ex hereditate ff. de petis. hered. l. cum his ff. de transact.*

Generalia iudicia, veluti tutelæ, negotiorum gestorum, pro socio; *l. 38. ff. pro socio.*

Generalem locutionem generaliter accipi, regulariter debetur. *l. preses. ff. de offic. prefid. Diuersum tamen est in variis speciebus, de quib. per An. Alciat. in tract. de verb. signi. & vide c. ad nostram. & ibi glo. de iure iur.* Generali autem locutione loquentis personam exceptam intelligi, regulare est, c. petrio extr. de iure iur. Hæc tamen regula restringitur variè, vide in ea de forma 22. q. 5. Quandoque loquentis familia continetur.

Generalis allegatio, quando, an non, sufficiat, not. in cap. vestra. de cohabit. cler.

GENERALITER, dicitur quod etiam definitè intelligendus est, *gloss. in verb. generali. c. quoniam. de coniugat. lepros. o. si Romanorum. 19. distinct. Vulga l. de pretio. ff. de public. in rem act.*

GENER. maritus est filiz mæz, *l. non facit. ff. de gradib. affini. contineturque eius appellatio ipsius, l. in legib. ff. de testib. & l. si servus de gradi. Porrigi. utque Generi appellatio, ad progenitum, l. Gallus. §. si fursan. de liber. & posth. Præterea habetur filij loco, *l. 3. in fin. C. de nat. liber. Iustinus lib. 18. generum pro sororis marito ponit, Pygmalionem scribens, Didus matrum Sichæum, ge-**

nerum appellasse. Generi quoque nomine & neptis, & proneptis, tam ex filio, quam filia eductum, exieratūque matri continentur, *l. 136. ff. de verb. signi. & hanc in edicto de postulando interpretationem faciendam admonuit. Ulpian. l. 3. ff. de posth. In edicto vetò de infam. notatis, de solo filiz viro accipi debet, *l. 1. & 8. ff. de iur. qui nos infam.**

GENS & genus quibusdam idem videtur esse: cum utrumque ab antiquo verbo, genu, deductum videatur. Itaque *l. 1. ff. de probatio. cum ita legitur: Cum queritur, gentem vel genus quis haberet, necne, Vel volunt positum esse pro siue. Sunt tamen qui distinguant, ut gens quidem ad patrilios: genus verò generaliter quidè & ad illos, & plebeios, speciatim verò ad hos duntaxat pertineat: atque hac ratione dictos partes maiorem & minorum gentium, quæ à Romulo & Tarquinio Prisco à patriciorum numero lecti in senatum fuerat, ut *Liuius lib. 1. testatur. Atque mihi genus hoc non solum videtur significare, sed etiam ipsius gentis initium & originem. Virgilius: & mi genus ab Iove summo. quod paulò post plenius patet. Inter gentem autem & familiam illud interest, quòd gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. itaque illa tanquam totum continere videtur, hæc quodammodo partem. Exempli gratia: Valerij omnes vnus esse genti dicuntur, quia vno nomine continentur omnes. at verò partes gentis huius suat plures: quæ ex cognominū varietate distinctæ sunt, eæque familie nominantur; ut in gente Valeria Maximi, Messallæ, Flacci, Leuini, Falcones; at verò Valerij omnes vnus sunt gentis: itaque rectè Festus gentem definit eam; quæ ex multis familiis conficere tur. Quod autem interest inter gentem & familiam, idem interest inter genus & stirpem. Atque hæc ita esse ex his veterum historiarum locis intelligitur. *Suetonius in Galba: Imágenes vniuersi generis exequi longum est, familie breuiter attingam. Liuius lib. 18. Scipio Nasica orationem habuit plenam veris decoribus, non communiter Corneliz gentis, sed propriè familie suæ. Eic lib. 1. de Orat. Quid, qua de re inter Marcellos, & Claudios patrilios Centumviri iudica-***

runt? Cùm Marcelli à liberi filio stirpe, Claudij patricij eiusdem hominis hæreditatem gente ad se redisse dicerent: nōne in ea causā fuit de toto stirpis & gentilitatis iure dicendum? Quæ autem est ratio inter gentem & familiam, eadem est inter gentiles & agnatos. Vt enim familia aut stirps non proprius attingit, quàm gens, aut genus: sic agnati, quàm gentilis. Siquidem.

GENTILIS, auctore Festo, dicitur, qui eodem ex genere natus: & is, qui simili nomine appellatur, rectè quatenus enim ait, Ex eodem genere natus, eos intelligit, qui eiusdem gentis eundem principem habent: quatenus simili nomine, eos, qui quanquam vno gentis nomine omnes videntur, tamen alium atque alium sui generis auctorem nuncupabant, quo modo Cic. in 1. Tulliana, se gentilem esse ait Sere. Tullij regis, quod uterque simili gentilitio nomine videretur, cùm tamen è diverso vterque fonte manaret. Cùm autem ad Herennium scriptum sit: Si furiosus existat, agnatorum gentiliūque intereo, pecuniāque eius ius esto. Item: Si paterfamilias intestatus moritur, familia, pecuniāque eius agnatorum gentiliūque esto, agnati profecto videntur esse, qui ex eadem familia sint: quibus deficientibus gentiles subeant. nam Cic. dixit 1. de Orat. Iura gentilitarum & agnationum item ius gentilitatis & stirpis, & de legib. 1. Homines de otum agnatione & gente tenentur: cùm utranque coniunctionem complecti vellet. Nec audiendis, qui familiam & gentem, gentiles & agnatos eadem esse censent: falso moti Cic. auctoritate in Topicis, qui gentiles eos desunt, qui inter se eodem nomine sunt, id est ex eadem gente: familie vero, aut agnatorum non meminit. Est præterea intelligendum, Plinium gentiles novo quadam modo appellare siquidem seruos gentiles esse dominorum ait, quia eodem prænomine appellarentur, quo dominus. ut Marci pater, Quinti tipor, id est, Marci & Quinti pater. Hoc ferè ex Carol. Sigonij libro, de nominibus Romanorum.

Gens & Natio, inquit Cornel. Fronto, sic differunt: Natio solum partium quærit: Gens scilicet maiorum. Hinc Cicero in

Orat. pro Sextio: Vnus me absente defluxit, qui cognomen sibi ex Aliorum imaginibus atripuit, quo magis nationis eius esse, quàm generis videretur. Loquitur de L. Albio Trib. pleb. qui cùm videtur Albius Ligurum cognomen habere, Ligus dici voluit: quo cognomento magis virus est Liguria patria natus, quàm ex Aliorum familia prognatus.

GENTILES ceperunt dici pro barbaris, qui Romano imperio non erant subditi, viuentis inculto iure gentium, 1. 1. Th. tis. de nupt. gentil.

GENTILITAS dictum ius, quod patricij inter se habebant: quod ab agnationum iure diuersum fuit: & à Gentium viris disceptari solitum, Cic. lib. 1. de Orato. & in Topicis.

Gentilis nobilitas fuit, scilicet eorum, qui sui generis imagines profectæ poterant. Imaginib. enim ob insignem virtutem, ac rerum præclarè gestarum decore, donari solebant. Quia ratione antiquissimum generis stemma, fumoris imagines vocat Cicero in Pisonem. Contra, qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, hi Terra filij, à sese orti, ac noui homines nuncupabantur: quemadmodum Cicero de Lege Agraria loquens, scriptam appellat novum hominem. Id quod magna laude continebatur, si quis virtute faceret se nobilem, ac imaginibus donandis dignum. Quare Tranquil. in Vespas. Flavia gens, inquit, obsecuta illa quidem, ac sine vllis maiorum imaginibus: sed tamen Reipublicæ nequaquam penitenda. Accedebat & hoc cùm primis ad nobilitatis commendationem, quod gentiles ab ingenuis (ut ait M. Cic. in Topicis) oriundi erant, quorum maiorum nemo seruitutem seruauit, qui capite non fuerunt demingti ut à libetis, vel adscriptitiis, vel alia conditione obnoxii, distinguerentur. Hæc non sunt contemnenda, quoniam & nostri temporis gentiles seu nobiles (ut vulgò dicimus) cùm agnationis iure de feudis controvvertunt inter se, vel cum domino, non habent ferè digniora probandi argumenta ad offendendam gentem suam, quàm ea, quæ ex imaginibus ac cognomine mutantur. Nunc enim pro imaginibus, insignia gentilia habemus, eadem tamen significatione qua olim. Verùm nonnulli fumosis imaginibus maio-

maiorum suorum
Gentilitas autem
culum languinis,
patricijs proprii
de patricijs & ple
m. Etat enim, inqu
familia: Altera pa
nece potentia mino
GETILITI
Patricijs compete
dicare hæreditate
buisse idem cogn
du consanguinitat
admodum nunc
quos idem ius no
in beneficiis mili
dem nomen, ead
GERERE po
facere significat.
tum, & nobilisq
tuitat, 1. 1. D. de
D de cura. bon. d
Gestum, & facti
mus, 1. 1. D. de
tum latissime ac
ad numer. in d
Gestum accipit
nr. & quid fig
Cred. vide 1. 1. D
tum tamen ad
ne: 1. 1. D. de
re, pro adscere
pro cluic, hoc el
talem se exhibe
ad eic se hære
pro herede. D. d
herede autem, 1.
& differend. Ele
Pro herede gen
animi esse nam
tere dicatur, non
gat quid hæred
animo esse de
Veluti si quis te
tit, & creditori
præd. & coluerit
exat, de doblan
quàm hæres, an
linus, vel an
terus hæred si
menia sunt, ge
rele: an si con
nue & seruus. In
de pphulac. h
exempla, in l.

mea ostende de-
fectorum. ma-
gis nationis eius
eretur. Loquor
cum videret fi-
en habere. Ligu-
omino magis vi-
us, quam ex fi-
us.

tunt dici pro bar-
piero non erant
tore gentium.

dictum ius, quod
quod ab agna-
fuit: & a Cent. m.
d. Ceter. lib. de O-

fuit, scilicet co-
magis potest
m ob insignem
pietatem gestum
it. Quia ratione ar-
temia, tumori-
in Platonem. Con-
vimagibus & no-
tut. h. Terre filij,
omnes nuncupa-
tione Cicerone de Lege
appellatum novum
agnatam de contin-
ac. res se nobilem,
signum. Quare
ra gens in quo iob-
line vi in maiorem
Republi. ex ne-
Accedebat & nos
nas commenda-
ab ingenuis quia
tunc erat, quod
ferebantur. Ter-
fuerat de minori
titi & vel alia con-
tingeretur. Hæ-
ta, quoniam & no-
seu nobiles (ut
agnat. orig. iure de
necesse, vel cum
fere digniora pro-
fuerat ierodam gen-
ti. & ex imaginibus
intuit. Nunc enim
gentilis habet
nificatione qua
umolus imaginem
mulo

maiorum suorum dissimiles planè sunt.
Gentilitas autem non pertinebat ad vin-
culum sanguinis, sed ad ius quoddam
patriciis proprium Reliqua promiscuè
de patriciis & plebeis dicebatur Cice-
re. Erat enim, inquit, duplex Claudiorum
familia: Altera patricia, altera plebeia,
nec potentia minor, nec dignitate.

GETILITIVM ius erat, quod
Patriciis competebar: ut liceret eis vin-
dicare hæreditatem cuiuslibet, qui ha-
buisset idem cognomen, quocunque gra-
du consanguinitatis, excludo fisco. Quem
admodum nunc dicimus, habere ali-
quos idem ius nobilitatis, & succedendi
in beneficiis militaribus, quia habent i-
dem nomen, eademque insignia.

GERERE polysemum est: primum
facere significat. Inter Gestum, & fa-
ctum, subtilis quædam differentia sta-
uitur, l. 19. D. de verborum significatio. l. 2.
D. de cura. bon. dan. qua tamen neglecta,
Gestum, & factum pro eodem poni-
mus, l. 18. D. de verbo. signifi. & ita Ge-
stum latissime accipitur, l. 2. §. gestum. D.
ad muner. in dicto de MINORIBUS.
Gestum accipitur qualiter l. 7. D. de mi-
nor. & quid significet in Edicto fraud.
Cred. vide l. 1. D. quæ in fraud. cred. Ge-
stum tamen ad testandi ius non perti-
net l. 2. D. de verborum significatio Gere-
re, pro adferre, exultare. Gerit se
pro ciue, hoc est, iure ciuitatis vitior, &
talem se exhibet. Gerit se pro hærede,
adferit se hæredem, etiam si non sit, l.
pro hærede. D. de adquirend. hæredita. §. pro
hærede autem. Instit. de hæredum qualita.
& differend. Eleganter scribit. Iulianus,
Pro hærede gerere, non tam facti, quam
animi esse: nam ut quis pro hærede ge-
rere dicatur, non hoc exigimus, ut attin-
gat quid hæreditarium: sed tamen hoc
animo esse debet, ut velit hæres esse.
Veluti si quis ites hæreditarias vendide-
rit, creditoribus pecuniam dissoluerit,
prædia coluerit, vel inhabitavit, vel lo-
cavit, & dubium sit, utrum fecerit tan-
quam hæres, an ut extraneus, vel inqui-
linus, vel animo gerendi negotium al-
terius hæredis. nam hæc omnia argu-
menta sunt, gerere se aliquem pro hæ-
rede, nisi contrarium probetur, l. Iulia-
nus. §. si servus. D. de acquir. hæred. l. 2. C.
de postulas. hæred. institut. Sunt & alia
exempla, in l. si ergo. l. servus. l. si ex sua.

Digest. eodem & l. si ius, qui bonis eod. Ge-
rere non pro hærede dicitur, quæ
gestit, quæ propria hæredis non sunt:
veluti si egit sepulchri violati, vel pecu-
niam à statu libero implenda conditi-
onis causa accepit, cum haberet cohære-
dem etenim si hæredem haberet pro-
hærede gestisse videretur: quoniam aliter
hæreditas valere non posset, pro cuius
implenda conditione pecuniam acce-
pit. Cum enim pecuniam acceperit,
videretur hæres esse: voluisse, l. pro hærede,
§. Papinianus. & §. ult. D. de acqu. hærede,
Gerere patrimonium l. 6. C. ad Velleian.
Gerere negotia, id est, res absentes cu-
rare, D. de in neg. gest. tot. tit. Itaque negotia
gestisse, pro codicem accepti & expensi
conscriptisse, dixit Paulus l. quædam. D.
de edend. Gestisse tutelam videretur tutor,
qui negotia attingit, licet modicum, l. 5. §.
gestisse. D. de admin. tut. Gestit & qui per
alium administravit, l. 5. §. quod si quis. &
l. 56. D. eod.

GESTORIA, bella à gerendo di-
cta cuius in iure hic mentio. Gestamen
militare gestamen prætorium: quod mi-
lites, vel prætores gererent. Reliquæ tam
forenses, quam extra iudiciales comple-
ditur: ut patet tota titu. de negot. gest. & l. vel
ei §. gestis D. quæ in fraud. cred. & l. gesta. de
re iudi.

GESTVM, inquit Labeo, significat
rem sine verbis factam, l. 19. D. de verbo.
signi. Itaque quicquid priuatus agit ad
rem familiarem pertinens, nec agere,
nec contrahere dicitur, sed gerere: ve
cum pro hærede aliquid facit, aut pro
tutore, aut pro domino. Varro lib. de
ling. Lat. §. Imperator dicitur res gerere
id est, sustinere, gloss. in l. D. de cura. bon.
dando sentip. Acta esse iudicij, hoc est,
quæ quoquo modo in iudicio sunt: facti
& verbales respicere contractus factos
extra iudicium: gesta verò quæ sine ver-
bis sunt, esse censenda. Sed hæc Alcia-
tus non recipit, ex subiecto argumento
gestum etiam accipi contendens siue ex
contractu, siue aliter quid factum sit, D.
de minorum & id Barr. adnotavit, l. 1. de of-
fic. Procurator. Caesar.

Gestum in republ. municipium, l. 2.
D. ad municip. accipit Notum. pro pecu-
niam publicam tractare, siue erogandam
decernere.

Gesta fraudationis causa quæ dicantur

tur indicat Vlpia. l. 6. seqq. quæ in fraud. erod.

GESTORES negotiorum triplicis sunt differentia, videlicet, voluntarii qui vitto absentis res gerunt: Necessarii qui obligatione officii administrant, sicut Curatores: Et quasi necessarii (ut sic dicam) qui suspitione obligationis inani ad gerendum accedunt: quales sunt liberi homines bona fide sequentes, quibus aliquid agendum mandatur, ut qui natura. §. si libero. D. de negoc. gest. item tutores à patre in testamento dati posthumo, qui interim administrant, & tandem nascitur posthumus, l. cum pater. D. eod. §. item hi, qui se procuratores opinantur filio, aut curatores, cum non sint, eorumque successores, l. 3. §. etsi furiosus. D. de negoc. gest. l. curatores. C. eod. tit. l. quicquid. C. arbit. tutel.

GESTARI dicebantur veteres, cum succolantibus seruis valetudinis, voluntatisve causa ferebantur, l. 12. D. de usu. §. habi. l. 7. D. de man. vindict. Inde

GESTATIO, l. 16. §. 1. D. quod vi, aut clam Vlpia. l. 13. §. 4. D. de usu. Et si forte voluptate (vel voluptati, vel voluptatum) fuit prædium, vitidaria, vel gestationes, vel deambulationes arboribus infructuosas opacas atque amœnos habens, Plin. lib. 26. cap. 3. Quinque res maxime communium auxiliorum, profusus abstinentiam cibi, fricationem corporis, ambulationem, gestationem. Ipsa etiam loca arboribus densis opaca, per quæ gestari solebant, gestationes appellabantur. Sic apud Plin. lib. 1. Epist. ad Cæcilium Ruf. & lib. 2. ad Gallum.

GESTIRE, pro cupere, in l. 1. C. de in offic. donat. Est tamen propriè, ætiam animi promovere, cum quodam corporis motu

GIBEROSVS, pro gibbere, & glabro, l. 3. D. de adilit. edit.

GIEZI lepra, cuius est mentio, seu speciei dicitur imprecationis, in Nouell. iussurand. quod præst. sol. denotat auaritiâ Parentum inficere prolem, & malè acquisita à maloribus, non sine culpa possideri à successoribus. vide D. Ambrosium in cap. 4. Euangel. secundum Lucam. Fuit autem seruus Eliziæ Prophetæ de quo lege cap. 5. Reg. 4.

GILDONIS meminit l. 19. C. Theod. de panis. & Claudianus, in lib. de bello Gil-

donico. Orosius lib. ult. l. 16. C. & 19. C. de bona proscriptis. C. Th. & vide in Notis. sub dispositione Com. r. rer. priu. per Occidentem.

GLADI pœna, l. 1. C. de abige cum gladio & ense in aliquem animaduertitur. quauquam alii Gladii pœnam exponunt, damnationem ludi, ut Cuias Obser. lib. 13. c. 10. Aliud est gladio, aliud securi vel telo animaduertere, vel fuste, l. 7. §. 1. D. de pan. Itaque gladii potestas ab aliis coercionibus separatur, l. 6. D. de offi. Procons. l. 70. D. de regu. iur. Gladii potestas ius animaduertendi gladio in facinorosos homines, l. 3. D. de iurisf. Sic accipi debet ius gladii, l. 6. §. quæ vniversus. D. de offi. præf. in qua ius gladii omnes provinciarum rectores habere scribitur, quos deportandi ius non habuisse constat, l. 6. D. de interd. & releg. l. 1. C. Th. ne sine iussu. princip. Firmic. lib. 3. Matthes. cap. 5.

ad Gladium damnari dicuntur, qui ad ludum gladiatorum damnantur, l. 25. §. si quis pland. D. de acqui. hered. l. 6. §. irritum. D. de iniust. rupt. Paul. lib. 5. Sentent. tit. 17. Capitol. in Macrobo. Seruos, qui à dominis fugissent, repositos ad gladium ludi deputabat. Idem quod superius ad ferrum.

GLADIATOR, ut Quintil. Declam. 302. definit, est, qui in arena, populo spectante, pugnat. Cuiusmodi spectacula sublata sunt, l. 1. unic. C. de gladii lib. 10. Niceph. lib. 7. cap. 46.

GLANDIS appellatione, inquit Iurisco. in tit. qui est de Gland. legend. omnes fructus continentur, exemplo Graci sermonis apud quos omnes arborum species dixerunt pro. appellantur. Item de verbor. signifi. l. qui venenum. Item l. sylua Plin. tamen l. 17. cap. 5. videtur dissentire à Iurisco, consiliorum opinione, de hac Voce sic scribens: Cautum est, inquit præterea lege XII. Tab. ut glandem in alienum fundum procidentem liceat colligere, Ac forsitan hæc mens fuerit legis XII. quâ postea iuris præsti longius extendere voluerint, & cum glandis lex tantum meminisset in omnibus aliis fructibus eandem valere auctoritatem.

Glandem caducam, quæ ex arbore cecidit, in l. sylua de verbor. signifi. Gaius finit, sed non, ut adnotauit Alciatus, ex sermonis proprietate, quoniam caducus, non qui cecidit, sed qui facile casurus est,

et, roipaque mi
& partes caducus.

GLAVCIN
ter vaguentia
cin Olei frigidu
cap. 7. & lib. 23. cap.
nam conflare ex
odorato, calam
tula Campana, co
Huius etiam con
cet Calamella lib. 12
rius pro Glaucin
existimarent.

GLAREA, ne
ta. Paul. de aqua plu
re amissa. Item d
cet Calamella lib. 12
rius pro Glaucin
existimarent.

GLEBA Ma
ta, sic dictam, quod
togeni. D. de seru
torem glærem

GLEBA, & G
bale autum in Co
huit genus penit
res possessionum
prælabant. l. 1. C.
pralat. Dicitur &

quod non canon
oblationis gen
bus exigitur: sic
à de cutionibus,
taxationibus. Folia
pellatur, Mart.
Quidquid ex it
co. Sed tamen et
bus nulla erat po
tatum inf reban
quodam Gratiani
6. Inter leu. de
recessentur, om
cum proprium si
G. & videtur p
suis ii, qui cum
domino, & cum
alienabanturque
ex auctore Gra
potest, scribere
huic: m. 3. iud
quæcuram getel
vni cum agro fer
GLEBA professio
nis.

GLEBA Canon
tem, lib. 6. Epist.
id est glebalis fu
GLEBALIS

GRADVS, mit alt Hostiens. in Summ

est vnus personæ distantis ad aliam in linea consanguinitatis, vel affinitatis facta collatio ad communem parentem, l. 1. *cum seq. §. vsque ad §. affinitatu. D. de grad. consensu sic*: Gradus est intervallum, quo cognoscitur, quæ persona stipiti proprii sit. *vel breuius*, sunt ordines cognationum. Sic autem sunt dicti ad similitudinem scalarum, locorumve procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus, vt ait Paul. l. §. §. gradus. D. de grad. & affinit. Atque horum alij sunt superiores, alij inferiores, alij collaterales. Hinc Quid. Metamorph. 13.

Nestri quoque sanguinis auctor lupi ter est,

Totidemque gradus distamus ab illo.

Gradus archetypici dicuntur esse, primus, & secundus, & tertius. Námque in primo sunt suprà, pater & mater: infrà, filius & filia. Secundo sunt gradu suprà, auus, auia; infrà nepos & neptis; ex transuerso, frater & soror. Tercio gradu sunt suprà, proauus, proauia; infrà, pronepos, proneptis; ex transuerso, fratris, sororisque filius & filia, & conuenienter patruus & amita, auunculus & mateterna.

Gradus etià ordinem successionis significat, l. 5. D. *und. cog. l. i. §. tab. testat. l. 15. D. de SC. sylan.* Gradus quoq. in testamentis institutorum & substitutorum dicuntur, l. 3. §. filius. & §. sed & D. de lib. & posthum. l. 37. D. de her. instit. Sic primò, secundo, tertioque gradu institutos hæredes scriptos legimus, qui & primo loco hæredes scripti sunt. vel alius substituti, l. 3. §. *fin. l. 4. & §. D. de instit. rup. l. 2. §. defert. D. de secund. tabu.* Hæredes enim instituti dicuntur, aut substituti. Instituti, primo gradu substituti, secundo vel tertio Gradus autem ex ordine successionis: locutus ex ordine scriptura numeratur, l. §. in qui. §. D. de her. instit.

Gradum consanguinitatis computatio dissimiliter numeratur iure ciuili & canonico, *Instit. de gradibus cognatio. & §. 35. quasitio. §. cap. ad apostolicum. cap. quod dilectio. & cap. vltim. de consangu.* & affinit. in eam rem libellum edidit B. Fernandus.

Gradum pro existimatione, & honoris loco usurpatur. Hinc in gradum reponere, est deiectionem restituere.

GRADILIS panis, vide Panis gradilis.

GRÆGÆ RELIGIO, paganismus; & Græci, pagani quando dici cœperint, docet Alciat. & *an pipp.* declarans loca aliquot. *Novel. 13. de Eccl. titul.*

GRÆCITAS in 4. *unic. C. de stud. lib. vrb. Rom. & Constant. l. 11. pro Græcarum literaturum, & facundia studio ponitur.* vbi falsè antea legebatur grauitas.

GRÆCVM VINVM inter dulcia numerat Iulius Iulius. l. vlt. D. de trit. & vin. l. g. de iis vide post Plin. lib. 11. Steph. Nigrum multa & varia vni genera referentem in opere, quod de nimio vitæ luxu inscripsit. *Alex. Neapol. cap. 22. lib. 5. adnotauit*, quod veteres vinum Græcum semel tantum etiam in laetissimis conuiujs apponere solebant; primisque diuus Cæsar triumphalibus cenis, quatuor vini genera propter instituta maiorum dicitur appoluisse, Falernâ, Chium, Lesbium, & Mamerinum.

GRAMMATICI, hoc est, qui Græcæ matricæ docent, an à manneribus excusentur. vide l. si diuus. §. Grammatici. D. de excus. tut. & l. sextus. decimus. §. fin. de vac. mun.

GRAMMATOPHYLACIUM, vbi tabulæ & instrumenta publica, monumentaque rerum gestarum, actarumque asservantur, quod Tabularium Latine appellatur. *Vlpianus in l. mori de pœnu.*

GRANARIA, l. 93. §. penult. D. de leg. 3. quæ ex tabulis fieri ostendit; l. 18. D. de actio. empt. stipitibus vel in terra defixis, vel supra tertam positis & collocatis: hoc est, quod horreum frumentarium mobile ex tabulis ligneis factum dicit. l. 60. de acq. rer. domi.

GRANDÆVVM accepit Albericus qui annum 19 vel 30 attingit, not. c. quicunque 77. *distin. per cap. Episcopus. ead. distin.*

GRANDE beneficium, pro incomparabili, apud *Vlpian. in l. 1. de bon. libere.* Scilicet ad remunerandum tam grande beneficium, quod in liberos confertur, cum ex seruitute ad ciuitatem Romanam perducuntur, iudicat vulgatus vetusticulus:

Non bene pro magno libertas venditur auro.

libertatem pretio nummario non estimant

mondan, Grandis quib. casum.

GRANDIS natio paulo minor, ut ait, ergo Solimberio Cæsar, vt qui in euestri oratione, & ferè quinquagesimo est.

GRANDICVM sit sunt doli capax per Plaut. Grandis est.

In fundis infundis GRASSARI dicitur viatores impetire. Item qui ge sub aliquo præterit, viatores in 3. de tut. §. non sum aut fameli in re fameli.

GRASSAT per in capitiis præterit causa id est, habentur & spoliare institueri, vtque si capitis, administratur, ceterum, vel in insulas, vtam Iouen. Sarr. Sarrum in 1. aut litate, cum fidei est, vt tunc neri à fortis. *Vid. Bude.*

GRATIA l. 7. §. que situm. D. de alio. sapient. Gratiæ quia de iure cum gratie conciliari gratia decepta met. caus.

Gratiam iustitiam, l. 1. de iure iurandi necessitate, & l. 1. quipitur remittendi Ar. in l. §. solvere religionem, §. loquimur, dist. 1. de edicti apud 14 id est, cum pro edicto erat veritatem Augusti & 16 dist. legique fice post, Budeus.

GRAVES personæ sunt nostræ
quibus adest firmitas ac constantia an-
mi, & in vultu, moribus, verbis, rebus
gêndis quædam severitas. Hostiensis ge-
neraliter finit, quæ nō sunt infamæ. L.

pator. §. vogo. & l. cum quidam. D. de leg. 1. c. 2. m. c. extr. de scrutis. vide Panor. in c. lites. de testibus.

Graues controuersie censentur praeiudicialis, respectu minorum, Paul. l. per minorem. D. de iudiciis. Per minorem causam, ait, maiori cognitioni praeiudicium fieri non oportet, &c. Sic vniuersalis actio praecedat particularem, criminalem civilem, l. vlt. C. de peti. heredes. & l. vlt. de ordi. cognit.

Graui delicta quae sint, not. in c. at si clerici. de iudic. in vlt. Gregor. quid distent ab enormibus. notat. in Ruthen. sed nono. C. de custod. reor.

GRAVIO, vel GRAPHIO, apud auctores barbaricos, iudicem significat & inde Landgrauij id est provinciae comites, siue iudices & Marchgrauij, limitis comites: & Pfaltzgrauij, palatii comites, qui & maiores domus, & praefecti, retoresque palatii dicuntur, vt: Eggenhartus, Iornandes, Annonius scribunt Burggrauij, arcis praesidive comites: & Centgrauij, qui in antiquis Germ. a notu legib. Centenarii dicuntur: & Goggrauij, & Diuggrauij, iudices pedanei.

GREMIA, & Gremiales arbores, vide Cremla.

GREX, inquit Festus lib. 7. ex Graeco dicitur, quem illi ἀγέλην vocant. Est autem quotumlibet animalium congregatio. Cicero in Philib. Fudit apothecas, excidit greges armentorum, quod & significantisimè expressit Iulisc. l. 2. D. ad leg. Aquil. qui ait, oves, capras, boves, equos, mulos, alinos gregatim pasci. Vlp. tamen gregem armenta, & equitia separat, l. 1. §. per hanc. D. de rei vindic. Per hanc, inquit actionem non solum singulae res vindicabuntur, sed & grex vindicari potest: idem de armento, & de equitio, ceterisque quae gregatim habentur, dicendum est.

Grex putatur quoque, pro populo Christiano, c. quatuor. 7. quest. 1.

Grex cohortalium, l. §. si quis ex grege. C. de coh. lib. 11. idque propter villitatem, vt Albe. scribit. Hinc

Gregatij milites, l. si. C. de milit. veste, id est, villiores.

GVADIA, est pignus: vnde Inguidare, verbum, de quo postea suo loco dicemus. In Lombarda lib. 1. tit. 17. Si non habuerit vnde summam persolvat,

femetipsum per guadiam in servitio Principis tradat. Item lib. 2. tit. 21. §. quis alii guadiam & fideiussores dedit omne quod per guadiam & fideiussores obligavit, adimplere. Item: Si quis alii guadiam dederit, & eam recipere neglexit, &c.

GVARDIA, pro custodia, vetas vox Germanica, VVarden. qua sermo quoque Gallicus hodie vitur: vnde feudum Guardia, cum quis praedio custodiam imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tenere per Guardiam opponuntur. lib. Feud. tit. 1. & tit. 11.

GVARENTAR E, vel (ut est in aliis libris) Guarentiare, pro causam alterius suscipere, defendere se proferri. Priscum Francorum verbum, quod in Francogalliam iunctum est, Guarentis quo significatur is, qui Latinis Auctor dicitur, & cuius actionem praestat. lib. Feud. 2. tit. 34. §. 2. In Lombard. tamen lib. 2. tit. 36. de eius appellatur Auctor. At in Speculo Saxoni. dicitur VVarandator, art. 9. Quisquis alteri ante resignationem & infeudationem, bonorum possessionem tradiderit, ipse eiusdem debet esse vvarandator, quotiescunque emptorem ipsius vvarandatione indigere contigerit. Item art. 15. Aut vvarandam emptionis suae producere potuerit, &c. Item: Nisi per defectum in testibus aut vvaranda succubuerit. Aliis autem locis vvaranda pro satisfactione passim usurpatur.

GVASTALDVS, praefectus siue custos curtis, qui & Actor dicitur. Lombard. lib. 2. tit. 17. Si quastaldus, aut qui libet actor Regis, post susceptas & commissas sibi ad gubernandum curtes, aut casus Regis, aliquid per donationem conquassierit. Et mox: Concedimus etiam quastaldis nostris curtes nostras providentibus. Item Lombard. lib. 1. tit. 32. Et Langobard. leg. tit. 39 §. 1. Si quis quastaldus, vel actor Regis, curtem regiam habens ad gubernandum, ex ipsa curte alicui sine iussione casam tributariam, vel terram, sylvam, vites, vel prata ausus fuerit donare. Sic lib. Feud. tit. 10. Nisi vassallus sit quastaldus, vel actor Domini. Item leg. Langobard. tit. 101 §. 17. Si mancipium cuiuscunque in curte Regis confugium fecerit, & Quastaldus, aut actor Regis post secundam & tertiam contestationem sedde-

reddere dilatauerit, Guastaldorum quoque munus aliquid erat in re militari: ut patet ex Lombard. li. 2. tit. 35. Si Dux exercitalem suum molestauerit iniuste, guastaldus cum solaciet, usque dum ad presentiam Regis eum perducat. Item: Si guastaldus ex exercitale suum contra rationem molestauerit, Dux eum solaciet quouique veritatem suam inueniat, Paulus diaconus de gest. Langobard. li. 5. c. 11. Ipsumque Alzeconem mutato dignitatis nomine, pro Duce guastaldum vocitari precepit. De guastaldo Vitus Amerbaccius in Capis Caro. Mag. sic scribit: Guastaldus significat oconomum. id est procuratorem domus & rei familiaris. Puto factum nomen à Guast, id est, hospitium, veteri Germanica & Gallica lingua. & Halden. id est, tenere Sic enim in quibusdam Germanicis locis adhuc verbum pronunciatur. Feudi guastaldie exemplum extat apud Petrum de Vin. lib. Epist. 6. c. 25. Ita tamen (inquit Fridericus) quod castrum ipsum à nobis & heredibus nostris in capitaniam teneat, & immediatè à nostra curia recognoscatur: viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu in ipso succedat.

GVERRA, siue VVertra, non tantum dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur: verum etiam quod priuatus aliquis suscepit cum suas inimicitias persequitur. ut li. Feud. 2. tit. 28. §. 1. & §. 2. Et apud Vrspergens. Abbatem in leg. Friderici Imper. Si liber homo, ingenuus, ministerialis, incendium commiserit, pro vvertra propria, pro amico pro parente.

GVIDAGI A, quasi pedaginus, s. super quibusdam de ver. sig. 10. And. c. quanquam de censib. lib. 6.

Guidagium est, quod datur alicui pro securo conducto transeundi pes terram alicuius, c. de raptoribus. 36. q. 3.

GVNDVLÆ nauigii genus, vide G. Harmen. li. 2. Epist. 5. 10. & libell. legum Naturalium li. 14. in adnotat.

GVMMI in l. fin. D. de publican. vide Plin lib. 13. cap. 21.

GVTTVRNIVM Festo lib. 7. vas ex quo aqua in manu datur: ab eo quod propter oris angustiam fuit.

GVTTVROSVS, cuius guttur intumescit, l. qui clauum. D. de adul. edit.

GYMNASIA, Antonio August. ad l. 1. de d. 10. §. 1. de D. de excus. ipatia quidam exempla quibus Greci aut palæstra, aut ceteris corporis exercitationibus se exercebant.

Gymnasia, in d. l. 1. de iur. iur. Gymnasiorum praefecturas recte ibidem verit. A. August.

Γυμνασιάρχης, Helychio, ἄρχων τῶν ἑρῶν.

Γυμνασιάρχων, definitio visus est M. Cicero qui gymnasiis praerat. Vlpian. tamen Demosthenis interpretes ita ait: Γυμνασιάρχος ἐστὶ ὁ παρέχων ἄλσιν τῆς γυμναστικῆς. Hæc in oratione contra Leptinem: quo loco Gymnasion ita definit, Γυμνάσιον τὸ παλαίστρα καὶ ἄλσιν.

• GYNÆCIVM, siue Gynecæum v. in C. Theod. & in Notitia Imp. Rom. est textitum an vestes principis conficiendas constitutum, l. 3. C. ad leg. Jul. repetum. l. 5. C. de murileg. lib. 11. non quod in d. l. §. dicitur gynæci, hoc in l. sequen. dicitur textitum. Sic in l. 1. C. de vestib. holo. ubi vulgò gynæciis, pro gynæciis legitur, ut patet ex l. 1. C. Theod. quod.

Gynæciolorum procuratores, d. l. 1. & in Notitia imperii. Iidem procuratores textitorum vocantur, l. penul. de murileg. lib. 11. C. Et Gynæciaciorum procuratores, in l. 3. C. de indulgent. debito.

GYNÆCIARII, l. 1. §. 13. de murileg. lib. 11. C. & l. fin. C. de mis. veste. lib. 12. li sunt, qui addicebantur contexendis & ministeriorum imperialium, atque horum nulla est administratio, sed seruitus publica, vel conditio, ut exponit L. Cuiacius in l. 2. C. de murileg.

GYPSVS, in Nouell. 142. §. κατέσχευε. Aegypti insula, de qua vide Stephanum.

H

ABE, & Haue, cum aspiratione, pro Aue, frequentissimi verbum in inscriptionibus constitutionum C. Th. & Justinianei, salutandi verbum: H. be Marcelline K. N. B. Huius generis saluta-

tionis meminere Eusebius, & Nicephorus. *Ἐξ ἧς Ἀναξίμου μνηστικὴ ἡμῶν.* Sic veteres Habere, aut Haue, pro Aue dicebant. *Seneca lib. 6 de Benefic. c. 34.* Huic pervenire vsque ad distinguendam libertatem licet, cuius vulgare, & publicum verbum promiscuum ignotis, Habere, non, nisi suo ordine emititur. Hanc scribendi rationem probat *M. Fabius lib. 1. c. 10.* Multum est, ait, literatus, qui sine aspiratione & producta syllaba silutaui, Aue. Recta est hæc via: quis negat? sed alia est melior, & magis critica in *Ἐννεαῳ, l. dominus. C. de appell.* Habere Heraclida castissima nobis, & in inscriptione *l. si quis. ii. C. de accusat.* Habere Crispine carissime nobis: ubi pro Habere, falsò legatur liberis. & *l. fin. C. Theod. ne quid publ. latit.* ubi pro Habetatio, legendum, Habere Tatiane.

HABENAM scitum est pro loro accipi. Ea feruus impuberes eadè solitos liquet *ex l. § impuberi. ff. de S. C. Silan. & Hora lib. 2. Epist.* In scholis, inquit, lacuit, metuens pendens habentem.

HABERE, inquit Paulus, duobus modis dicitur: Altero, iure dominij: altero, obtinere sine interpellatione id quod quis emerit. *l. 118. D. de verb. signif.* Eum etiam habere dicimus, inquit *Vlpia.* qui rei dominus est: & eum, quid dominus quidem non est, sed tenet. Denique habere rem apud nos depositam soleamus dicere. *Vlpia. in l. stipulatio ista. § habere. D. de verb. oblig.* Habere item eum dicimus, qui vitur, & iure possessionis se vitur, siue ipse opus fecit, siue ex causa conductionis, vel emptionis, vel legato, vel hæreditate, vel quo alio modo adquisivit. *Vlpia. in t. Prator ait. D. ne quid in loco.*

Habere & possidere, inquit *Cor. Fronto*, sic differunt: Habere potest etiam fur nequam. Possidet nemo, nisi qui aut reliquit, aut donatarei, aut emptor dominus est. Ita in habente onus, in possidente ciuillis possessionis sunt: tenere naturalis, unde, si habere possidere, sæpe conueniunt. *legimus: ubi l. patet. § 8. quinquiesim D. de legat. 3.* Hinc Habere ad res incorporales refertur: Tenere ad corporales: Possidere, ad utraque.

Habere pro continere, *l. ait lex. D. ad leg. Aquil. & lex duobus. de neg. gest.*

Habere pro derelicto, est ea mente abicere, quæ in numero quis rerum suarum esse nolit, §. *qua ratione. Institui. de ver. d. suis.*

Habere intentionem dicitur in iudiciis qui ius habet præferendum in iudicando, modò probauerit id, quod intendit & allegat, siue sit actor, siue reus conuentus. Unde *Vlpia. in l. sed & ha. § non solum autem de Procur. videretur distinguere Præiudicium ab actione:*

Habere rem aliquis, elegantius figura loquendi dicitur, ad quam recuperandam habet actionem: ut cum dicimus, iste habet centum ex hæreditate, & adhuc ne obulam quidem accepit, ut tradit *Z. sius in l. ait Prator. § si iudex. D. de re iud. vide item l. 15. D. de iur. reg. iur.* Et contra habere actionem non videtur, cui propter debitoris inopiam inanis est, *l. nam 15. D. de dolo malo.*

Habere in sinu meo, *iuriscons. in l. qui testamentum de probat. dixit, pro, in occulto, & penitus apud me, & in potestate mea.*

Habere quis per alium, quod per se habere non potest, *gl. l. Imperator D. de stat. hom. & gl. si an l. petenda. C. de tempor. in integr. restit.* Habetur & id quod peti potest, *l. 143. D. de verb. signif.*

Habere filium mortis tempore creditur, quæ exciso viro edere possit, *l. 41. D. de verb. signif.*

Habere contractum, conuentionem, & obligationem frequentissimè pro contrahere, *l. 1. C. ne uxor pro mar. l. 19. C. si cer. pet. l. 21. D. de do. int. vir. & uxo. l. 4. C. de re permisa. l. 2. C. sine censu. vel relig. l. 6. & 7. C. si quis alteri vel sibi. l. fin. C. de inst. l. 8. de pass. inter empt.* Eodem sensu Habere tractatum, *l. 31. D. pro socio* Et habita sententia, pro lata, & dicta, *l. 21. D. de iu. qui not. infra.*

Habeat, habere possit, *l. si quis sub cond. D. de testam. tut.* quando, quæ habere poterat, *l. si quis filium. C. de inoffic. testam.*

Habere in matrimonio, est habere uxorem, Cicero, & Pontificis iuris interpretibus. Hinc Habeo te p. legitima uxore, an his verbis sit contractum matrimonium, not. in cap. ex literis de mat. contra interd. eccles. cap. neque illud. §. sed obicitur in gl. 30. q. 5.

Habetur & intelligitur, verba fictione signi

HABITAT, l. vici. m. de off. l. Prator. § fin.

HABUIT, quæ signi ficatur facere, modo hoc verbum, ut dicitur *Bar.*

ista. tut.

HABERE LICET, signi ficatur facere, sciendum rem quæ conuenitur, q. 3. et molestia accipiuntur inter n. annu. contractuum, ubi sibi molestiam, consilium aquæ forent, vi caueat l. actionem l. 1. § si D. de iur. iur. tam augere.

HABETO RATIONEM, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

HABILITAS, tam augere.

do, esse mentem
numero quis tenet
qua ratione. Insignis

hem dicitur in pro
per preferendum
obvincta d, quae
de licet actor huc re
cipia. in l. sed & na
occur. voluit dicit a
actione:

is, eleganti figu
d quam recipiunt
ut eum dicunt
ex hereditate, & al
tatem accipit, ut tra
etur. 3. si iudex D. si
D. de iur. iur. q. 1. q. 1.
get opem non vide
corum inquam in
de delo malis.

ne, & in potestate

um, quod per se ha
temperat. D. de stat.
da. C. de tempor. in
d. & quod per po
er.

is tempore credi
edere possunt. 1. 1.

m, conventionem
frequenter in pro
exar promittit. 1. 1. 1. 1.
sunt. C. de v. v. d. a.
C. sine consensu. v. r. sig. i.
v. r. sig. i. f. r. C. de a.
empt. Endem causa
3. D. profectio. Ex ma
ta, & d. d. 1. 1. 1. 1. D. d.

l. l. i. f. q. u. i. sub cond.
quanto de habet
suum. C. de iust. i.

proprio, est habere
patris iuris inter
p. p. legimus v. r.
concorda. huius in maximo
terru de matris, contra
suum illud, sed obiectum
gignit, verba fictionis
figo

significant, l. vnic. in princ. C. de rei. vxo
a. a. l. l. Prator. §. siue autem. de oper. nou.
iur.

HABVIT, quandoque pro habitu
us erat, *Inst. de a. §. si qui argens*. Quo
modo hoc verbum ad futurum refera
tur, differt *Bart. in l. exheredat. C. de
testa. tut.*

HABERE LICERE stipulatio est,
qua significatur facultatem semper fore
possidendi rem quiete, neminemque su
peruenientem, qui impediat possidentem,
vel molestia adficiat. Quorsum enim
pertinerent inter mortales vniuersæ om
nium contractuum translationes, in
rebus ipsis, nisi accipiens posset eas retine
re, atque sine molestia in commodum
suum conuertere? Cum igitur quis futu
rum sibi molestiam timet de re promissa,
consultum atque frequens est in vfu
forensi, ut caveatur sibi per hanc stipula
tionem l. 11. §. si. D. de a. empt.

HABETO RES TVAS. Verba
hæc diuortium ac repudium notant. *Vi
destitutum D. de diuort. & repud.* quæ for
mula ex Plauto in Amphitruo sumpta
videtur.

HABILITER, id est, apte, commo
de, l. 10. D. de aur. & arg. leg. Si vt habili
ter gemmæ geri possint, inclusæ aure
fuerint, cum aurum dicimus gemmis ce
dere.

HABILITATE, perpetuum: com
morari, ad tempus esse, quidā volunt. *M.
quoque Cicero hæc separat in libr. de Senect.*
Commorandi enim, ait, natura diuer
siorum nobis, non habuandi dedit. Habi
tare autem dicimus quempiam vel in
suo, vel in conducto, vel gratuito. Vnde
habuisse non dicitur, qui obiter mansit:
hospes verò paulisper hospitari dicitur.
Dubium tamen non est, cum quoque
habitari dici, qui ad tempus habitat, l.
lex Cornelia. §. domum. de iniur. *Vide Bart.
in l. 1. & in l. cum delatione. §. Sabinus. ff. de
fund. insti.*

HABITATIO est ius in ædibus
alienis commorandi, cum personis & re
bus quoquo modo ad se pertinentibus,
salua ædium substantia. Probatum hæc
definitio in leg. 2. §. domus. cum sequentib.
D. de vfu & habi. Neque verò Habitatio
vfu fructus est, neque vfu, sed quasi pro
prium aliquod ius, §. sed si cui habitatio.
Instit. de vfu & habi. Nam in facto po

tius, quam in iure habitationis legatum
constitit, l. penult. ff. de cap. min. Effectus ta
men idem pene est legatum vfu & ha
bitationis, l. 10. D. de vfu & habi. Habita
tionis itaque exceptione, siue tempora
lis, siue vsque ad mortem, vsum videri
exceptum Pomponius scribit, l. 31. D. de
usu. Habitatio pro ædificio, l. 10. §. Caiso.
D. de insti. inst. l. 1.

Habitationis feudum degener dicitur,
quia personale est, & ad hæredes non
transit regulariter. Nec mirum, cum &
habitationis legatum ad hæredes non
transseat, l. si habitatio §. ad hæredem. de vfu
& habi.

HABITATOR ab hospite tantum
differt, quantum interest inter domici
lium habentem & peregrinantem, l. 1. §.
7. ff. de q. qui deiecit. Habitatorum nomi
ne intelliguntur quandoque inquilini, l.
habitatores. ff. de loca.

HACTENVS (vel vt in Pand. Flor.
actenus, sine aspiratione) antecedens ce
latum quatenus. *Ulpian. in l. si qui. D. de
pact.* Nec enim improbum, ait: & si quis
hactenus desideret conueniri, quatenus
facultates patiuntur. & de in rem vers. l.
si pro patre: Si domini debitor sit ser
uus, & ab alio mutatus ei soluerit, ha
ctenus non verterit; quatenus domino
debet.

HÆRES, HÆREDITAS, vide
infra Heres.

HÆRESIS, quanquam ferè in ma
lam partem accipi soleat, pro singulari
quadam obstinacia contra verbum Chri
sti & Apostolorum eius, tamè in bonam
quoque partem accipit Erasmus rectè an
notauit, *Ad Ro. 26*. Hæresis autem quid à
schismate distet, docet Hieronymus in E
pistol. ad Tit. c. 3, & c. inter. 24. q. 3. Hæresis
vnde ducatur, docet idem in epistola ad
Gala. cap. 5. & c. hæresis. eadem causa &
quasi.

HÆRETICVS est (definitore B.
Aug. li. de vtilitate cred. c. hæreticus. 24.
9. 3.) qualicuius temporalis commodi,
& maxime vanæ gloriæ, principatûsque
sui gratia, falsas vel nouas opiniones, vel
gignit; vel sequitur. ille autem, qui hu
iusmodi hominibus credit, imagine qua
dam veritatis illusos est. Hæreticorum
sectas varias recenset Isidorus li. 8. Etym.
1. 5. c. quidam autem. 24. q. 3.

Hæreticus est priuatus omnibus iuri

bus & bonis, & est excommunicatus, ut
in c. excommunicamus de heret. Panorm. in
c. cum non liceat in 2. col. versic. & hac est ra-
tio de prescripte.

Hæreticorum libri omnino comburendi sunt, quoniam blasphemia contra Deum non debet ad alia prorepere secula: *Novell. ut Antoninus, Severus, Petrus §. unde in unum. Conf. 42.*

Hæreticos melius est latitare, quàm
in publica luce ante omnium oculos ver-
sari. Nam si latitent sibi ipsi tantummodo
de erant incommodi: si verò dogmata
sua publicent, & in vulgus proferant,
malis simplicioribus occasionem præ-
bent ad interitum. *Idem s. ac neque
sibi permittimus.*

H A M A, alij Ama, à veteribus Glof-
fis *ſperandij* id eſt, falx, exponitur, gran-
diolius illa quidem, & qua diſturbantur ex-
diſſicia, incendiꝝ compendendi aut extin-
guendi cauſa: confixa autem erat lon-
giſſimis conis, id eſt, longurijs. Paulus
l. 3. §. 3. ff. de offi præſ. vigil. Sciendum eſt
autem, præfectum vigilum per totam
noctem vigilare debere, & coercere cal-
cium cum hamis & dolabris. Vlp. quo-
que in l. 12. ff. de fund. inſtrum. hamas inter
incendiolorum remedia bis annome-
rat Turneb. *Adverſ. lib. 19. c. 23.* hamam
his locis ſumi vult pro vaſis aquariis ro-
tundiſſimis foræ, & ventris globioſioris,
quibus ad extinguenda incendia vi ſer-
lerent. Hamia quidem apud Plautum in
Miſite glorioſo pro vaſe aquario: *Becca-
batur, hamia* inquit, *ceſſabant* cadi vbi cor-
ruptè *auia* legitur. Et de hoc illud tu-
nenſis intelligi vult: *Diſpoſiti prædies
hami.*

HARENÆ, ea pars theatri, in qua
 beſtiam, gladiatoſumque pugnæ ex-
 hibebantur, edebanturque, l. 36. §. ſiſſi. *de*
rei vindic. l. 1. §. ad beſtias. D. de poſtulat. l.
1. §. de adil. edit. l. 4. §. de leg. Sic apud
Tryphonium l. ſin. D. de fugis. Quoniam
interdum inquit, aut pecunia interuerſa
aut commiſſo aliquo maiore maleſicio,
ad fugiendam inquitſitionem, vel iuſti-
tiam animæ deſenſionis, in harenam ſe da-
re mallent.

Harena aliquando metaphoricè forum dicitur: quoniam ille hodie nihilo modestius depugnant actores causarum quàm in harena olim solebant sese dilanare gladiatores. *Seneca*: Hoc ita inquit,

habitu est, scholam quasi ludum esse,
forum, harenam: Et Plinius, harenam
suam adpellat, centumvirale iudicium;
& profectò rectissime.

HARENARIUM, in harenam descen-
dentes pugnent Calistratus in l. harenarum. ff.
de oper. liberti. c. l. 2. §. fin. ff. de seclibus.
l. 5. ff. ad Trebel. Firmic. lib. 8. Mathes. ca.
10. Vocatur etiam Bestiarii, & à Grecis
Βεστιαρίας. Sic Harena missum accipe. l.
4. ff. de legat.

HARENOSVS locus, l: 24. §. ad hunc
tur. ff. de dam infect.

HARENIFODINÆ, l. 13. 8. inde
est quasitū de usufr. ex quibus ha. ena effo-
ditur l. 7. §. si vir ff. sol. ma. Harenias vocāt
Vatrolib. 1. de re Rust l. 2. Gaius l. 13. ff. de
publica. M. Cicero in Oratione pro Cluent.
Harenæ fodiendæ ius, l. 6. §. 1. ff. de feruit:
rustic.

HARIOLVS *quils, not. gl. in l. nemo.*
C. dermal & math.

HARPAGONES; adunca ferra-
menta, quibus quid extrahitur, ut si quid
in puteum deciderit, l. 12. §. D. de instr.
instr. leg.

HARVNDOCadua. l. 59. §. ff. de
usufr. l. 7. quod ut aut clam. l. 3. D. arb fur:
cas. scribitur sine H. l. 40. D. de cont. empt:
Harundine autem Aegyptios pte ligno vi-
ti, & illic arundines comburi traditur in l.
55. §. lignorum. D. de leg. 3

HARVNDINETVM, vnde ha-
rundo viribus fulciendis sumitur, 49. §.
6. D. de usufr. nam aliorum pedamen-
torum inopia, subsidio afluendo capitur,
ut ait Varro lib. 2. de re Rustic. 3.

Hasta dicta, inquit *Varr. libro 4.* quòd
 altius soleat ferri: nam sine aspiratione
 olim scribebatur. Hasta autem signum
 præcipuum est: nam & Carthaginenses,
 cum bellum Romanis indicerent, hasta
 mitebant: & Romani viros strenuos læ-
 pe hasta donabant. Notandum etiã, ab
 origine rerum pro diis immortalibus ve-
 teres hastas coluisse. Hinc & reges Ro-
 pro diademate hastas habuere, quas Græci
ἐκασπία dixere, ut testatur *Plutinus lib. 43.*
 Itaque vires habet eas, vel in viuis
 Romuli honorem, qui ab hasta Quiri-
 nus vocatus est, ut nulli non notum, ha-
 stis fuscibatibque veteres ea, quæ publicè
 vendundabant, ut *Festus lib. 8.* scribit, &
 indicat *Cic. lib. 2. Offic.* Sic patet agere

HEPATICS, qui in hepatis morbo

bo laborat. is inter morosos recensetur,
l. qui clauum. D. de edil. edict.

HÆRES male, & feminini gen. contra quam Sofi pater credat, et, nam in gener. feminio vltuplati Tryph. l. vii. de cellat. dot. Ab hæreditate dicitur, quali herus, hoc est dominus bonorum defuncti. Vnde hæredem instituitur; nihil aliud est, quam designare aliquem bonorum suorum post mortem futurum dominum. §. item extraneus. Instit. de hære. qualis. & diff. Veteres enim hæredes pro dominis ad. ellabant. Plau. Enri. Abstulit hære, cuius heres nunquam erat post hunc diem. Sic Triphonin. l. hæreditate. §. pater. ff. de cast. pec. Si pater vi hæres vii filio vindictam seruo caltrenti imposuit. Quidam autem hoc nomen deduci volunt ab hero, quos tamen prioris syllabæ ratio refellit: alij ab hæreo; & scibi debere per x, quia proprium hoc nomen non extraneorum; sed suorum. Hoc om. ab Era, quod terram significat: hinc Heredium apud Varonem lib. i. ff. de iust. agellus qui heredem sequebatur: Non absurdum etiam fuerit ab eriso deducere, quod est diuidi: nam & sapientissimè in Pand. Flor. eres & ereditas scribitur. Addam Isidor. lib. 9. Etym. c. 5. ab ære deducere. Hæres verò in omne ius mortui, non tantum singularium rerum dominus succedit: cum & ea quæ in nominibus sunt ad heredem trāsant, pass. D. de acqui. hered.

Hæres in iure Feudistico, propriè filius intelligitur. Itaque sine hærede decessisse dicitur, qui sine filio decessit, *lib. 1. tit. 13. et lib. 2. tit. 34.* Hæresis autem appellatio etiam vitæ proximum hæredem extenditur, *l. fin. C. de hered. instit. vnde sollemus dicere hæredis hæredem, testatoris hæredem esse, l. fin. C. de hered. instit.* Itaque Hæresis appellatio, omnes significari successores, credendum est, *l. hæredus. De verb. sign. nam et hæres singulariter nominatus, ad plures potest porrigi hæredes, l. tale. §. ult. D. de pact.*

HÆREDIS INSTITVENDI FORMVLÆ.

Titius hares. Titius hares fit. Titium heredem esse iubeo. Illa autem institutio, heredem instituo, heredem facio, plerisque improbatur ex Epitome Ulpian. tit. 22.

Has formulas te docebunt Iuriscoss. &
Impp. D. & C. & Instit. de heredib. institu.
Hæredis substituendi formulas submi-
nistrat l. 1. & ter. tit. D. de vulg. & pu-
pil.

Hæredes, alij necessarii dicuntur,
alij iuri & necessarii, alij extranei. Necessarii
hæreses esse ferunt hæres institutus,
tuncque appellantur, quia siue velit, siue
nolit, omnino post mortem testatoris
procurus liber & necessarius hæres fit.
Sui autem & necessarii hæreses sunt,
qui in potestate testatoris morientis
modo fuerunt veluti filius, filia, nepos,
neptis ex filio, & deinceps ceteri libe-
ri. Sed iuri quidem dicuntur, quia domes-
tici hæredes sunt, & viuo quoque patrè
quodammodo domini existimantur. Ne-
cessarii verò, quia omnino, siue velin-
t siue nolit, tam ab intestato, quam ex tes-
tamento; ex lege xij. Tabul. hæredes
sunt. At extranei ij sunt, qui testatoris
iuri subiecti non sunt. Vide *Instit. de hæ-
red. qual. & diff.* Alij etiam testamen-
tarii dicuntur, & legitimi. Prætoris verò
successores, hæredes non appellantur,
quia non faciunt hæredes, s. quos autem.
Instit. de bon. poss. Itaque fideicom-
missarii & bonorum possesores ab hæ-
redibus separantur, sed velut hæredes,
& hæredibus similes appellantur passim
in iure, l. 1. D. de bon. poss. *¶* l. p. tit. 18. *Theo-
phrast.* de perpet. & temp. act. ad fin.
prince.

Hæres anomalus, siue successor is dicitur, qui inuenitur sine certa qualitate. *Zaf. in intell. citat. gl. in verbis successor. 5. pen. Inst. de eo cui libert. caus.*

Hæres omnino ab adita hæreditate
intra annum, & legata solvere, & a testa-
tore relicta pro cuiusque rei natura præ-
stare debet. Alioquin si post admoniti-
onem iudicio decreto factam, culpa
hæredis annus prætereat, relictis exci-
det. *Novel. de hered. & Falcid.*

Hereditas multi gradus in testamento fieri possunt, institutio & substitutio, l. si posthumus. D. de liber. et posthum. Haeredes enim primi dicuntur, haeredes secundis, pro haeredibus. primum nuncupatis, secundis pronuntiatis, l. si qui cum eo testamentum. ff. qui testa. fac. poss. Sic haeredes aut instituti dicuntur, aut substituti, Instituti primo gradus substituti, secundis vel tertiis, l. i. ff. de vulg. et pup. substit.

Heredis

Hæredis nomen
quidem, sed in
de monstraverit, q
mine distat (non i
tum hæ causis so
tio, i. quoniam vocat
min.

Hæres Orcinus;
Hæres si quis ex

tus sit, nec prater
ex alie hares inter.

Hzredi adiectus

res, l. 6 qui solvend
Heredi in flum

Simplex. Simplex. v.
re: effo. Si mibi. I. u.

*silene erio, sine Grasses S
velaci, Falsus mibi*

erit, sine erit, & in
hoc Genu Senu ha

& pup. subst.
 Hæres laudand

nis, sepulturae tra-

Hæres eius, qui
quoque hæres vi

Titij omittere hæ
familiās.in fi. ff. de

Heres volens v
diz, debet inuēra

lencia tabellonis
(si ex alienum me

Novel de hared. ①
int. ② 5. seq.

pro Hazrede ger
barede.

14 ff de religiof. B

Heredes. 46

nerben in Specul.
videntur, quos Fr.

minimus, Habiles
que i. hereditate

let adeat, omnes c
gnationis exillere
hred

creditas per
cum in his sex im
redes per

Accelerante

10

Hæredis nomen si quis non dixerit quidem, sed indubitabili signo eum demonstraverit, quod penè nihil à nomine distat (non tamen eo, quod contumeliosè causâ solet addi) valet institutio, l. quoniam volens. §. si quis. ff. de heredib. institut.

Hæres Orcinus, vide Orcinus.

Hæres si quis ex parte dimidia institutus sit, nec præterea quisquam alius, ipse ex assse hæres institutus esse videtur, l. si quis ita scripserit. ff. de her. institut.

Hæredi adiectus non potest efficere, ut qui semel hæres extitit, destinat esse hæres, l. si quis solvendo. ff. de her. institut.

Hæredis institutio aut duplex est, aut simplex. Simplex, veluti, Lucius Titius hæres esto. Si mihi Lucius Titius hæres non erit, sine erit, tunc Gaius Sæius hæres esto. Duplex veluti, Filius mihi hæres esto. Si hæres non erit, sine erit, & intra præteritatem decesserit, tunc Gaius Sæius hæres esto, ibi. l. h. de vulg. & pup. subf.

Hæres laudandus est magis, quam accusandus, qui reliquias testatoris non in mare, secundum ipsius voluntatem, abiicit, sed memor humanæ conditionis, sepultura tradidit, l. pen. ff. de condit. institut.

Hæres eius, qui Titio hæres fuit, Titio quoque hæres videtur esse, nec potest Titij omittere hereditatē, l. si quis filiusfamilias. in ff. de acq. hered.

Hæres volens ut beneficio legis Falcidiz, debet inuentarium conficere in præsentia tabellionis, testium, creditorum (si res alienum metuit) & legatariorum. Nouel. de hered. & Falcid. §. sancimus igitur. & §. seq.

pro Hærede gerere, vide Gerere se pro hered.

pro Hærede gestionem dixit Iurisc. l. 14. ff. de religiof. Et pro Hærede gestio, l. 19. C. de iur. delib. & Instit. Nouel. J. aditionem appellat, pro hærede gestionem.

Hæredes accelerantes, Gahnerben in Specul. Saxo. arr. 17. appellari videntur, quos Francogallica lingua nominamus, Habiles à succeder. Quædo, inquit, hereditatē neque soror, neque frater adeat, omnes qui se in pari gradu cognationis existere probauerint, æquam hereditatis percipiant portionem. Et cum in his sexum non discernamus, hæredes accelerantes eos appellamus.

HÆREDITAS nihil aliud est, quàm successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit, l. nihil aliud. ff. de verb. significat. Hæreditas enim vniuersitatem quandam, ac ius successionis demonstrat, l. 208. de verb. sig. Ius quoque nomen est, l. 3. ff. de bon. poss. l. 17. §. 1. de verb. sign. ff. & in iure consistere dicitur, l. 1. ff. de rer. diuis. Proinde absque vilo tempore iuris intellectum habet, l. 30. ff. de hered. per. Hæreditatis itaque appellatione etiam damosa continetur. Hæreditatis verbum interdum pro rebus ipsis & corporibus hereditariis usurpatur. Sic Hæreditatem explere, & hereditati forum fieri dicimus, inde M. Cicero in Topic.

Hæreditas, inquit, pecunia est, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure, ne ea aut legata testamento, aut possessione retenta. Aliud verò (inquit Iust. sub tit. de rer. corporal.) est hæreditas, aliud res quæ per eam acquiruntur. Hæ corpora sunt, illa verò ius: hæ certa sunt, illa incerta est: hæ per se semper viles sunt, illa nonnuquam damosa. Quod haud animaduertens Seneca lib. de Benef. 6. c. 5. Iurisc. consultorum, inquit, istæ argute ineptiæ sunt, qui hereditatem negat vscapi posse, sed ea quæ in hereditate sunt: tanquam quicquam aliud sit hereditas, quàm ea quæ in hereditate sunt.

Hæreditatis appellatio, neque legata, neque fideicommissa continentur, l. si Titius. ff. de leg. 3.

Hæreditatis appellatio sine dubio continet etiam damosam hereditatem. Iuris enim nomen est, sicuti bonorum possessio, quæ ipsa quoque hereditatis appellatio continetur, l. hereditaria. de verb. sig.

Hæreditas plerumque diuiditur in duodecim vncias, quæ assis appellatione continentur, l. seruum meum. §. fin. de hered. instit.

Hæreditas defuncti locum obtinet, l. non minus in ff. de her. instit. Quia creditum est, inquit, hereditatē dominam esse, & defuncti locum obtinere.

Hæreditas ex die, vel ad diem non rectè datur: sed vitio temporis sublato, manet institutio. ff. de her. instit.

Hæreditas legitima dicitur, cum sit successio ab intestato lege x l. 1. Tab. Honoraria prætoria, cum bonorum possessionem

accipimus. Testamētaria verò, ex se nota, *Zes. in vi. Inst. de acq. s. item si quis.* Hæc nonnunquam etiam lege deferri dicitur, *vr l. i. ff. de hered. per. l. lege. 130. ff. de verb. sign.*

Hereditas obligat nos ari alieno, etiam si non sit solvendo. De ea autem hereditate loquimur, in qua non succedunt huiusmodi personæ, quasi necessaria. *Ulpian. in lex more. ff. de acq. vel am. hered.*

Hæreditas dicitur iacere, deferri, adi-
mi, adi, agnosc, repudiari, omitti. Iac-
ere non adita, l. 3. *quasitum. ff. quæd. vi.*
aut clam. Defectur, quando adire pos-
sumus, l. 3. *ff. de verb. sign.* Defertur autem
ex testamento, vel ab intestato, l. 2. aliis
legib. & senat. & consulis, l. 2. *ff. de per.*
hered. l. 1. ff. ad Terrul. l. 8. ff. de cap. mi.
nu. Adimtur, cum hæres instituitur, ex-
hæres postea scribitur, quod non modo
in alio, fed eodem in testamento fieri
potest, l. 1. *pen. ff. de huius qua in test.* veluti
Titius hæres esto, Titius quem supra scri-
psi exhæres esto, *parer. ff. de hered. insti.*
Aditur hæreditas, cum quis hærem de-
fesse dicto, factoque demonstrat. Repu-
diatur, cum repellitur. Omittitur, cum
quis ab ea tempore excludi se putat.
Hæreditas verò codicillis, neque dari,
neque adimi potest, l. *penul. de condic.*
inst. ff.

Hæreditatem paternā filius potest re-
cusare, fraternam autem retinere, l. f. fi-
lius qui parvi. ff. de vulg. & pupil. sub. et-
nim ius dicenti propositum est, liberos
oneribus hæreditariis non sponte susce-
ptis liberare, non iniustos ab hæreditate
removere. ibi.

Hereditatem repudiando nihil agit, qui dubitat, viat̃ refastor, necne, *l. qui heres. ff. de acq. hered.* Is autem qui putat se necessarium, cum sit voluntarius, non poterit repudiare. Nam plus est in opinione, quam in veritate, *ff. eod. tit.* Ei qui se non immiscuit hereditati paterna, sue maior sit, fue minor, non est necesse praeior adire, sed sufficit se non immiscuisse hereditati, ibi, *Qui hereditatem adire, vel bonorum possessionem petere volet, certus esse debet de finitum esse refastorem. ff. de acq. hered.*

Hæreditati nemo alligatur, neque ex-
hæredari potest ex alterius facto, l. pa-
terfamilias. ff. de hæredibus insti.

Hæreditas defuncti non adira, caduca
fit, *Novel. de hered. & Falc. §. si verò infi-*
rum. Quandiu verò potest ex testamen-
to adiri, ab intestato non deferretur, *ve-*
pasum. ff. de acq. hered.

Hæreditatem ad nos pertinere; hæredem effici, l. 1. & l. 2. ff. de pet. hæred. Ad hæreditatem vocari, hæredem fieri, l. 3. in fi. ibid.

Hæreditas plerūque allodia significat, *vi in specul. Saxo. arr. 5.* Quæcunque bona defunctus post se relinquit, vocabulo vniuersali hæreditatis complectimur, nisi feudum fuerit.

HEREDITARIAE actiones, in
usu. de hered. actio. C. accipi. nda sunt,
quæ ex negotiis cum defuncto gestis,
vel ex delictis in hæredes dantur: quo
in numero & legatorum actiones ha-
beri placeat, quamvis ab hærede cepe-
rint, l. 39. D. de oblig. & actio. Heredita-
ria quoque actiones appellantur, quæ
in hereditate & in bonis suis defuncti,
l. 1. §. hæc actio. D. si quid in fraud. patr. l. 59.
D. ad Sc. Treb. Quæ etiam ex defuncti
persona erant si defuncto nunquam cõ-
petierint, l. 48. D. de leg. Falc. Planè quæ
patrono ad reuocanda est, quæ in fraudẽ
eius alienata sunt, datur actio heredita-
ria non est, id est, ex bonis liberti, sed pa-
troni propria, l. 1. §. hæc actio. D. si quid in
fraud. pa.

Hæreditarius creditor, aut debitor dicitur, cui hæreditas obstricta est, & qui hæreditati, non defuncto obstringitur, l. 14. l. 15. l. 16. D. de pec. hered. pet.

Hæreditaria sepulchra, quæ quis sibi
heredibusque suis constituit, vel quæ pa-
terfamilias iure hæditario adquisiuit,
l. 5. c. 6. D. de relig.

Hæreditario iure capi dicuntur, l. 91.
D. ad leg. Falc. quæ quis eo ipso, quod est
hæres, capit.

Hæreditaria onera sunt funeris, æris
alieni, & legatorum sumptus, l. 10. §. 1. D.
de acq. hæred. l. 2. §. illud retinendum. & §. si
quid publici. D. de hæred. vend.

Hereditarium æs alienum intelligitur (inquit Caius) etiam id de quo cum defuncto agi non potuit: veluti quod is cum moreretur, daturum se promississet: item quod is qui pro defuncto fideiussit, post mortem eius soluit, l. 1. D. de reb. auct. iud.

Hæreditarium feudum, quod à pa-
tre &

non adire, cadere
Fautz: si rē mē-
poteat ex testamē-
non deferur, n

p pertinere: hære-
teper: hære. A8
hæredem fieri, h;

e allosia significat.
Quaruncque boni
quint, vocabulo r-
complectamur, nū

R A adiones, n
C. acci: rē dē sunt,
in defuncto gestis,
redes dantur qua-
torum adiones ha-
ab hæredē capte
et hære. Hære: ante
appellatur, quæ
poris sunt defuncti
in fraudē patr. 33.
etiam ex defuncti
iunctio nūquam cō-
teg. Fautz. Plur: quæ
a ca, quæ in fraudē
tor acio hæredita-
tione liberis, sed pe-
pae actio. Dñs quid n

tor, aut debitor h-
obit: dñs est, & qu-
dñs obstringitur.
hære: per.

hære: quæ quis h-
tente, vel quæ
dñs adquirendum.

cogit dicuntur. In
quo h- quod dñs

Conferentis, ar
in part. 10. 31. D
hære: remedium. Et h-
re: remedia.

alorum intell
nam id de quo co-
tate: veluti quos
autum ut prom-
pro defuncto h-
eius soluit, in dñs

endum, quod a p-
te h-

te & auo procedit.

HÆREDIV M, ut *Festus lib. 8. scribat*
est prædium patrum. In xii Tab. ortū
significare scribit *Pl. lib. 19. c. 4.* unde Hæ-
rediolum *ἡρεδιολῆς* in dñs à Latinis quoque
auctoribus dicitur. *Varro 1. de re Rust. scri-
bit*, Komulum bina iugera vicium divi-
nisse, quæ quod hæredem sequerentur,
Hæredium appellatur.

HÆREMITA, *ἡρεμῖτης*, qui in
desertis locis feruendi. Deo causā in-
habitat, diciturque religiosa persona,
glo. & *Dost. in l. ff. de in ius voc. glo. &
Dost. in c. quæ vult. 16. q. 1.* sed legendum
est *Eremita*.

HÆRI feruus, hodie liber, vicem
habere proterbij volunt interpt. in co-
liberto qui aduersus patronum arrogant-
us & insolentius se gerit. *Vipsia. lib. 9.
l. ff. de in iur.* Nec enim ferre pistor de-
bet heri feruum, hodie liberum conqui-
rentem, quod dominus ei conuiuium di-
xerit, vel quod leuiter pulsauerit. Sic Ce-
drenus, *ἡρεῖς δὲ δαλὸς ὁ θῆρας, σῆμα ἐστὶν δὲ τῶ-
ἐκτος*. Eadem loquendi figura vñs Ari-
stophanes, cum ait, *Ὁ γὰρ μὴν ἂν εἰς αἰθέρα
δὲ ὑπερμύχας*. Et *Novel. 137. ἡρεῖς ἐκ τῶν
καὶ σῆμα ἐστὶν ἡρεῖς, ἡρεῖς δὲ ὁ γὰρ ὁ γὰρ καὶ μὴ
καὶ μὴ καὶ σῆμα ἐστὶν*. Itaque Hieronymus ad
Oceanum. Heri, inquit, catechumenus,
hodie Pontifex: heri in amphitheatro,
hodie in ecclesia: vespere in circo, mane
in altari: dudum fautor histionum, nunc
virginum consecrator.

HÆRI BANNVM edictum, quo
feudatarij ad militiam in diem certum
euocantur: vt in voce Bannus exposui-
mus. Hinc Respondere ad edictum *apud
Luium lib. 1.* Qui vbi ad edictum Romani
regis ex omnibus populis conuene-
re, &c. *Idem lib. 10.* Vt qui iuniorum non
conuenissent ab Imperatorum edictum,
quique iniussu abisset, caput loqi sacra-
tum erat.

HÆRISLITIVM, pona desertæ,
sive detrectatæ militiæ. *Leg. Franc lib. 4.
c. 71.* Quicumque abique licentia vel per-
missione principis de hoste reuertus
fuerit: quod factum Franci & Alemanni
Herislitz dicunt, volumus vt antiqua cō-
stitutio, id est, capitalis sententia erga il-
lam custodiatur. *Item in capit. Carol. &
in Lombarda lib. 1. tit. 15.* Si quis dimisso
exercitu abique licentia regis, domum
eueretur, & quod nos Theudisca lingua

dicimus, *Herislitz* fecerit. Item ex ea die
sit bannum rescissum, quod Theudisca
lingua *Herislitz*, id est, armotum depōsi-
tio vocatur. vbi depositio pro desertio
positum videtur. B. tamē Rhenanus. Ger-
lib. 3. Desertuisse inquit exercitum inter
capitalia numerabatur. Id flagitium Fran-
ci vocant *Herislitz*, quasi dicat exercitus
scissionem. Alias ostenditæ vocantur.

HERMAPHRODITVS viri usq.
sexus homo, l. 10 ff. de stat. hom. l. 19 ff. de
testib. *Plin. lib. 11. c. 49. Tertull. lib. aduers.
Valent. 2. Firmic. lib. 3. Mathe. c. 6.* Andro-
gynus, id est Græcis dictus est. Proprie
autem Mercurij & Venus filius fuit:
de quo sic Aufonius:

*Mercurio genitore satus, genitrice Cy-
there,*

*Nominis ut mixti, sic corporis Herma-
phroditus*

Concretus sexu sed non perfectus utroque.

HERMOGENIANI equi, *vinici*,
C. de grege dom. ab agitatore sic dicti, vt
vult Alcicius ex Græco interprete, vel
quasi Hermogeni, id est, sub Mercurio
geniti.

HERONIBV Syvide Eros.

HETRVRIA Italix provincia est,
ad alteram ripam Tiberis, cum Romani
altera sit, *Plinio teste*. Huius populi cæte-
ris omnibus obseruantiores erant syde-
rum, & quid quæque prodigia vel por-
tenta significarent, interpretari diligen-
ter solebant. Proinde Aruspices ex illis
peritissimi reputabantur, hoc est, qui a-
ues seu victimas in ara diligenter inspi-
cientes, vaticinari solebant, & futura præ-
dicere, à quibus Romani facidi dei discere
solebant.

H I

HIACINTHV S, & flos est, & gē-
ma: huius sit mentio in l. vñit. C. non lic. in
fro. aqu. lib. 11. in ea fulgor violaceus dilu-
tus est, *ant. or. Plin.*

HIEROPHYLAX, ἱεροφύλαξ, sa-
crorum custos, l. annua. ff. de annu. leg. ab
isop. sacer, & quod sit custodia.

HIERAPOLIS, l. 1. §. idem Labio. ff.
de aqua quotid. & aestima.

HINC, pro ex hac parte, l. Fulcinus.
ff. quib. ex caus. in pos. est. Hinc, ex hac
causā, Terentio in And.

Hinc illa lacryma

Hinc inde, pro vnde cumque, circumqua-
que, vox Canonistis familiaris, c. c. c.

tempor. de arbit. e. cum dilect. a. de rescript. & alibi sepi

HIPPAGIVS, idem quod armiger Alciato, vel potius qui equos agit, & educit, ab *ἵππος* & *αἴμα*.

HIPPO, cuius meminit Iuriscoss. *l. nauis aduersa ff. ad leg. Rhod. de iac.* Locorum est colonia, quam Plinius lib. 3. c. 5. sub fin. ait suis temporibus Vibonem Valentiam adpellatam. vibs etiam hodie extat.

HIPPOCOMI, Rabularij sunt, qui equos curant *ἵππος* enim equum significat, *κωμῶν* nartio, curo, Alciato in *l. quoniam. C. de cursu pub. lib. 12.*

HIPPODROMVS, vbi equi ad cursum incitantur.

HIRCOSVS is est, cui os ex fœda & de testabili libidine olet. Martialis lib. 12.

Hircoso premis osculo.

& Plautus in Mercatore: *(hircosus.*

Iam plenus etatis, animæque forida senex
Vlpian. *l. qui clauum ff. de adst. edit.* Is cui os olet, an sanus sit, quaesitum est. Trebatius ait non esse morbosum, os alicui olere, veluti hircosum, scabronem. hoc enim ex illuue oris accidere. Sunt qui eo in loco, pro hircosum, lucrosum legi velint, sed ex sola voracitate oris grauis odor nō gignitur: quam etiam in leone Aristoteles non ex voracitate manare, sed ex *ῥῆσσω*. Budæus hunc locum non aliter explicare conatur, sed perperam.

HISTORIA propria earum rerum, quibus gerendis interfuit is, qui enarrat. Tradunt Iuris Ciuilibs interpretes, libros & scripturas in publicam custodiam rerum gestarum gratia repositos, & integram fidem habere; *l. census ff. de prob. at. Vide doctores in l. 1. ff. si uer. per.* Histórias autem rerum gestarum ab initio mundi, Deus optimus Maximus eam ob rem describi voluit, ut exemplis iadē omnium seculorum ob oculos nobis formam exponeret, secundum quam de labascēte Reipublicæ statu feliciter reparando delibera remus.

HO

HOCAMPLIVS, locutio est etiam ea, quæ superius dicta sunt completiens, aut potius repetens, *l. 54. de leg. & fideicom. 3.*

HOC similitudinis nota, *l. qui legatorum. §. si filium ff. pro hered.* Hoc, hoc me

do. l. qui seruum. ff. de inter. a. ff.

HODI id est, post eam legem. *S. ve. Conf. l. si hares. ff. ad C. Treb. l. 1. §. hodie. ff. si cui plus, quam per leg. Falc.* Iuris igitur noui significatiua est. & vide B. Brissonium lib. 1. Select. antiquit.

HOLOBERÆ, seu **HOLOVERÆ** vestes, in *l. 4. C. de vestib. holober. lib. 11* sic enim ibi legendum Turneb. *Aduers. lib. 1. c. 17. Quatuor aditum C locum, & Zonaras & Balsamon docuerunt in 12. can. Conc. Gang.* sunt vestes totæ sericeæ. serica enim v. teres dixeret *ῥίπς*. Hinc Zonaras & Balsamon *ῥίπς* interpretantur *ἐνεργὲς ἰσδοῦργα*. Vide Berus.

HOLOGRAPHV, apud Festum appellatur testamentum totum manu testatoris scriptum.

HOLOPHANTA, eadem forma dictum qua *scycophanta*, nam vt hic propriè dicebatur, qui ob sicus calumniam faceret: sic ille, qui ob omnia homines deferet. Postea tamen immutata *scycophanta* significatione, vbi pro calumniatore vel impostore vsurpati cepit: *Holophanta* pro omni in re impostore, vel (vt ait Festus) pro eo, qui omnia mentitur. Plautus:

Ho'ophantam an scycophantam hunc magis dicam nescio.

Alij *Holophanta* legunt, alj *Halopanta* leui coniectura moti, cum ea etiam in *Holophanta* sit.

HOMAGIVM seu **HOMINIVM** (vox enim communior est) veneratio est (si vim verbi propriè strictèque considerabimus) quam vassallus patrono propter beneficium acceptum tribuit, cum se eo nomine hominem, id est, clientem ipsius fore profitetur: quæ veneratio planè seruilis fuit. Itaque quod in libr. *Feud. 2. tit. 5* sic concipitur: Ego iuro quòd ero fidelis ei, vt vassallus domino. *Apud Arnoinum lib. 5. ca. 24. ita concipitur*, Ego Hirmannus à modo & deinceps domino seniori meo Carolo Regi sic fidelis & obediens ero, sicut homo suo seniori. Armonendi autem sumus, hominum plerumque generaliter accipi pro fœdere: cūque ipsius species constituit: Obsequiale, Feudale, & Sociale à quod pragmatici veteres Galli dicere solebant, *Hommage de seruite*, *hommage de fief simple*, *hommage de pain*: quemadmodum scribit

H
ve auctor summe R
Socian. obsequiale
pamissione obsequ
in Feudale est vt
sine fidelis & graui
seruicio, sine villas
quod modi pletay
gallie moribus pr
non non veneratio
qui se auctores ben
oleroatum pto
ne & abosue hom
quæ nec stitudo
non le hominem &
tam simplicitate fo
gius intelligi pte
is superiores spec
communi posse, v
tate, quoniam ope
nem com met: al
tam à consulis o
comitibus pizim
aro noming specien
cerus esse: fidelis rati
no si Horam huc
vno libro secunda, i
di concordia inter ip
seruicium. i. Epilco
in testamentum f
no facere à bere
de fessive personar
ter. in *Chron. ann. 11*
Secutus est cum Re
lo: Fecit homingiu
uante mox, Et con
ip & An rates hoc
modo & Abbates ho
sed sacramento se
posuerunt. &c.
uante in *l. 4. Feud. 2.*
sequabatur vance à Fe
reus etiores pad
al is se do nino sta
uante in domini. e
et, siura clienten
tuta n multa sum
aduendi feudi e
uque quam Carolo
do subiectis forme
a. Franc legi 4 tit.
uente Fe detici.
paysim Romam
seruatur, praeter
cat hominij, vt de
bit

tiam dicitur, quod quis non potest esse
ligius duorum, sed bene ligius unius &
vassallus alterius, vel vassallus plurium.
& sic homagium dici potest hominis
ligium.

Homagium ERIGIALE est, sicut possessio bonorum editalis. Vnde, *secundum Spec. leg.* homagium editale. siue hereditarium est, quod quis habet eo ipso, quod adit hereditatem hominis mei, personam eius representat, & videtur hominis homagium subsistit: & tale homagium potest finire tempore, si domino placebit, quia si dominus non placeret, non finiretur, etiam si vassallus vellet bonis feudalibus, cedere: imò agere contra ipsum, ut eum in dominum agnosceret: & hoc ex contumelia sua, unde punitur debet ne iniustus consequatur immunitatem, quod esse non debet, *pro quo D. de neg. gest. l. sine hereditaria.* Et ideo possum eum cogere, ut subeat homagium decretale, & etiam quod plus tribuat ei in effectu, quam editale.

Homagium LIGIVM, & non Ligium, vide Ligius homo.

HOMERVS, omnis doctrinæ pa-
rens appellatur, *Justin in s. fin. in proem. D.*
Vnde non immerito sententias suas cõ-
firmat Jurisconsulti eius auctoritate in
varijs Digestorum locis, h. t. *D. de contrah.*
empt. l. 6. §. pccoribus. D. de lega. 3. l. 4. §. gra-
du. ff. de gradib. & affil. 16. §. vl. D. de pos. l.
236 D. de verber. significat. 9. §. i. de suppellect.
lega.

HOMO censetur, si non integrum animal edictum sit, cum spiritu tamen, *i. quod dicitur. De delib. & posthu.*

Hominis legatum, orationis compē-
dio singulos homines complectitur, l.
M. quiv. S. duorum. de leg. 2.

Hominum nostrorum appellatione
in Pand. & Cod. continentur procura-
tores, pro ducum, sacres, clines, cultores,
coloni, emphyteutarii, chartularii, &
a Gricis *μεγεστηρες* & *δουχογεστηρες*. l. 4.
C. de dign. t. 1. l. 2. C. de condu. & pro ca.
pro. fist. l. 2. G. de Episc. & Cler. l. 1. C. de
gemm. sed & vassalli continentur: quo si
gnificetur eam vocem accipe apud con-
suetudinum Giliz scriptores, i quib.
Des hommes seyrfs & mortallables.

Vnde rex Siciliæ est homo ligius Roman-
ni iudicis, ut in Cle. Pastoralis. de re iud.
praalt. post medium. in §. rursus, Vide Ligius
homo.

HOMOLOGVS colonus, i. ultimus.
C. Thea. de parroc. vic. id est, deditus.
Hinc Homologum quidam esse volunt,
quæ & vassallum ligum, in præ autem
quæ ditione homo compositum vo-
lunt. neque enim dubium, quæ *ἡμερο-
νία ἡμεροῦ* & *ἡμεροῦ ἡμεροῦ*, pro
deditioem facere viupetur. Alij va-
lunt Homologos pro deditis poni,
qui apud Romanos non modò in fide,
verùm etiam in ditione ac potestate po-
puli Romanæ essent.

HOMOLOGARE, hoc est, confiteri, adsentire. Homologia, confessio, adensus, *l. ne in arbitris. D. de arbit. corru*
p̄e enim emologare legitur, pro eo, quod est subscribere arbitri sententiæ, scilicet eam placere subseribenti.

HOMICIDIVM propriè, cum homo cæditur, id est, occiditur, à cæde, ut Albertus indicat, tria homicidiorum genera constituens, *sc. homicidiorum, de panis distinct.* 1. At Pontifices duo constituisse videntur, Voluntarium, & casuale, *extra de homicid.*

HOMQVSIOS, ὁμοῖος, id est,
confubstantialis, l. 2. C. de sum. Trini & fid.
cathol.

HONESTVS, qui nihil cupidit-
nis habet, l'fidor. Honestus, quandoque
pro digne actis obferuat, *v. l'fator*
Afionius in Perrina tertie commentaria,
Vlp. l. 52. §. 15. D. de furs. Cum Titio hone-
fto viro pecuniam credere vellem, fub-
icere aham Titium egenum, &c. *Sic h.*
cum h. l. §. fi in annos de tranf. l. 6. & l. 3. §.
qui nondum. D. de poen. His inferiores vo-
centur humiliores, d. l. 3. & l. i. C. de de-
fer. medioris loci,

Honestas ea interpretatur *Barl. l. 1. c. 1. de dignit. lib. 11.* quæ ab honestis personis geruntur. Hinc Honestas martiris. matronæve intelliguntur, quæ nullo vnquam probro fœ commaculatatur. *h. 41. D. de ritu nups. l. 1. §. 6. notandum.* D. de vent. instic. Honestum à leio separatur. *l. 1. D. de iust. et iur. l. 42. D. de ritu nups. non enim omne quod licet honestum est, h. 144. D. de reg. iur.*

HONESTAS iustitiæ publicæ, id
est, constitutiones Ecclesiæ factæ pro-
prie

per honestum pul
nam. etc. sponsam
nisi.

HONOS, *inquiritur*
 de, ab honore
 dicitur, quod honor
 est honos, qui
 Honoratur magni
 Infirmitas. 7. de iure
 etiam honorati
 dicitur, inquit: quod
 fid est, magni
 iuri dederunt. Cui
 pizela nobis, et
 Roman. hominib
 Rur. honores man
 ditis. Sunt tamen
 feci in vate et in
 et 4. & veteres.
 tur. Onus autem ab
 Rom. qui ab aliq
 fuerit illud animal
 Honor nam capi
 Reip. cum digni
 tempus, huius
 Inquit, 14. de mun
 genere Decat on
 et Alius, & ceter
 qui D. de decurio
 de decat muni 12.
 pub. lib. 2.

Huius aliquando
tate, *l. super. D. d.*
ar. Interdum p.
remuneratio ut, l.
Sine munere in
nerit, erit mand.
normum aliquo
apud Cicerone.
V. g. lib. 5.

Ipsi præcipue du
 HONORARI
 ad hoc in hoc en
 est. Apud Vlpianu
 lands Nil: n. ac
 tat. Nec ad dien
 tant. Sic an onera

HONORARI
que advocati, I
liberalium artium
sunt, & ceteris
loco præstabit
en dicere d. plic
inter in us mod
& conclusionem

ster honestatem publicam, e. ad audien-
tiam. *Gr. sponsam de sponsa. & matri-*
mon.

HONOS, inquit Varro lib. 4. de ling.
Lat. ab honesto onere. Itaque honestus
dicitur, quod oneratus, & dictum onus
est honos, qui sustinet reimp. *Hec ille.*
Honos igitur magistratus est: quod idem
Iustin. in §. 7. de iure nat. demonstrat. Hoc
etiam ius honorarium solemus appel-
lare, inquit: quod qui honores gerunt
(id est, magistratus) auctoritatem huic
iuri dederunt. *Cicer. Verrin. 6.* Visita
præclara nobilitas desinat quæri, popul.
Roman. hominibus novis, atque indu-
stris honores mandare, semperque man-
dasse. Sunt tamen, qui deducunt ad pri-
secutio, unde dicitur, ut ab omni factum est,
et veteres Onor scripsisse restan-
tur. Onus autem ab *Onos* Græcorum tra-
ctum, qui ab aliqua ratione ærumo-
sum illud animal ita vocatur.

Honor municipalis, est administratio
Reip. cum dignitatis gradu, siue cum
sumptu, siue sine erogatione contin-
gens. *l. 14. D. de mun. & hon.* Erant in hoc
genere Decurionatus, Duumviratus,
Ædilitas, & ceteræ dignitates, *l. 17. §. 2.*
qui *D. de decurio. l. 12. D. de mun. & hon. l. 5.*
de vacat. mune. *l. 1. C. de in, qui sponte mun.*
pub. lib. 10.

Honor aliquando sumitur pro digni-
tate, *l. nuper. D. de donat. inter vir. & u-*
xer. Interdum pro honorario dono, &
remuneratione, *l. si remunerand. D. mand.*
Si re montandæ gratia honor interve-
nerit, erit mandati actio. Id est, & si ho-
norarium aliquod datum fuerit. Hinc
apud Ciceronem, Honos alit artes. &
Verg. lib. 5.

Ipsi præcipue ductoribus addit honores.

HONORARI, est premio aliquo
adfici: honos enim plerumque præmium
est. Apud *Ulpianum l. 1. §. 5. D. de postu-*
lando. Nisi in arenâ pisa sunt se hono-
rari. Nec audiendus, Acquisius, hæsi-
tans hic, an onerari legendum sit.

HONORARIA sunt mercedes,
quæ aduocatis, Iurisperitis, medicis,
liberalium artium professoribus, men-
soribus, & ceteris, qui operam benefi-
cio præstabant, dabantur. Mercedem
eas dicere difficile, cum non crederent
inter huiusmodi personas locationem
& conductionem contrahi, *l. 1. D. si venf-*

sal. mo. l. 1. D. de extraor. cog. l. 38 loc l. 3. C.
de postul. l. 2. D. de lega. l. 13. C. de iudic. Ho-
norum autem, quod patrociniij nomi-
ne datur, *τὸν πατρωνίον* ab Aristophane in
Vespis dicitur, Honorarium etiam dicitur
id quod olim Consulibus in provin-
cias aduenientibus, honoris loco daba-
tur, non tanquam debitum, *Cic. in Pison.*
Qui modus tibi fuit sumentis æti non-
disqui honorarij? si quidem potest vi &
metu extortum honorarium nominari.
Iude Honorarium dictum id, quod à
Decurionibus pro curia, introitu dari
solum, *Plin. l. 10. epist. 116.* Superest ex-
go, ut ipse despicias, an in omnibus ciui-
tatibus certum aliquid omnes, quæ de-
inde bulletæ legantur, debeant pro in-
troitu dari. *Ad quam epist. referunt Tra-*
ianus: Honorarium, inquit, Decurio-
natus omnes, qui in quaque ciuitate Decu-
riones sunt, inferre debeant necesse, in
vniuersum à me non potest statui. Hu-
ius etiam fit mentio, *l. estimationem. D.*
de muner. & honor.

Honorarium ius antiqui appellauerunt,
quod ex edictis prætorum descendit:
sicque, ut Papinianus scribit, ad hono-
rem Prætorum nominatum: Pompo-
nius, quod ab honore prætoris venerat,
l. 7. in fi. D. de iust. & iur. l. 2. §. eodem tem-
poris. D. de iur. iur. Velut inquit iust. quod
qui honores gerunt, id est, magistratus,
honorem huic iuri dederunt, & prætorius.
de iur. nat. Inde

Honoraria iudicia, honorariæque ac-
tiones prætoris edicto constitutæ, *l. 28.*
D. de legat. l. 1. §. 25. ad S. C. Velleian. l. 39. D.
de noxat. actio. Honorariæ obligationes
quæ Prætor edicto suo instituit, *l. obligamur*
l. 52. D. de obligat. vbi Modestinus
ait, iure honoratio nos obligari ex his,
quæ edicto perpetuo, vel magistratu fien-
ti præcipiuntur, vel vetantur.

Honorarij successores dicuntur, qui
& nonotum possessores, *Iustin. §. 1. de bon.*
possess. Per legem enim iurum, vel simi-
lem iuris constitutionem, hæredes sunt,
veluti per Senatuseonf. & constit. Prin-
cipum: sed cum eis Prætor dat honoris
possessionem, loco hæredum constitu-
untur, & vocantur bonorum possesso-
res, *Ulpian. l. 9. §. 5. D. inter. actio.* Quæ ob-
tinere debent non solum in hæredibus,
sed etiam in honorariis successoribus.
Sic in l. 1. §. non solum. D. de legat. nom. l.
ff.

vine participes.

species. 2. de p
gneretur, & aut
item gaus. Qp
quod ex ioculis p
pico extello con
ord. l. b. 4. Plin
to. l. 10. ad illud n

patet in quadi
tuorquod duodecim
umecus longo reat
donec in vigine
quid Romanes d
alica à Senatu o
nem in hotas pite
subtellico. At ho
Cicer. Ver. 2. Vi
s effemur vti, tu
us, quidagelimo
Horas suas vorat
des qu. acutiano
quora legi. l. 1. 10.
Idem tu fortalim
ego horam de
remittat. Horis
us mite d'xit, cum
fissendeter nimom
autem hodie d' ei
serones ordinarias
horaspro diebus
neut pro tempore,

arte lib. 4. long. La
lter exotimas an
d' nordem in eo
can in alius exeg
quod sollect pri
us, cum artilis in
Galenus mauit d
quo omnes fru
uentus omnes de
pitur amen etiam
in metecumratio
sura l. 1. 2. de qu
proh. tant. contr
est vti. l. 6. D. de
Aureum tramen
quid. reum domi
7. D. de fund in
alium. l. 2. de pri

us, horrei condi
ui. D. de iur qu
ad exen. l. 6. 5.
fo.

fin. D. loca.

HORTVS IN XII. Tab. idem va
lebat quod villa, vt Plin. lib. 19. cap. 4. est
auct. r. vide Festum. 2. 8.

Horti Salustiani Romæ Augusti e
rant, l. 39. § fin. D. d. leg. 3. & in Panegy
rico Constantino. Constantij filio dica
toleuius incertus est auctor. Nam in Sal
ustianos hortos ire, peregrinatio, & ex
peditio putabatur. Vopiscus in Aurelia
no: Displacere ei, cum esset Romæ; ha
bitare in Palatio, ac magis placebat in
hortis Sallustii, vel Domitii viue
re.

Hortiamoeni, vrbani prædij appella
tione continetur, auctore Vlp. l. vrbana
prædia. de verb. sign. nisi plurimum in re
ditu sint, id est, principatiter propter ru
sticos reditus constituit.

Horti olitorij, ab olere, non ab olivis
dicti, vt Accursius existimauit, l. 13. D. de
usufr. & vide l. 198. D. de verb. signific. Vl
pian in l. si cuius. § usufructuar. D. de usufruct.
Vt forte, ait, hortos olitorios faciat, vel
aliud quid, quod ad reditum spectat.

HOSPITIUM necessitudo olim non
solum inter priuatos, sed etiam inter
populos contagebatur: neque id quid
dem modò, sed etiam inter singulos
priuatosque homines & cinitates: quod
genus amicitie Græci *φιλανθρωπία*, Latini
hospitium publicum vocauerunt: nam
quod hospitium inter priuatos contra
hebatur, Græcè *ιδιωτική*, Latine priua
tum hospitium dicebatur, cuius erat no
ta pignusque tessera hospitalis: vt ille a
pud Plautum ait, in Pœnulo

deum hospitalem & tesseram

Mecum fero.

Cicer. in Verrem. act. ultim. de Senatu Sy
racusano loquens: Decernunt statim,
vt fratri meo hospitium publicè fieret.
Sic Demosthenes in illa nobili orat. pro
Ctesiphonte, obicit Alcibi, quod lega
tos quosdam Philippi hospitiū exceperit,
& quod hospitium cum eis contra
xerit, *οὐκ οὐ φιλοφρονέσας ἑσθ' ἡδ'.* Itaque su
mitur hoc verbum l. postlimini. D. de
capt. & postlim. & apud auctores classi
cos sæpissimè. Actum autem fuit neces
situdinis huius vinculum, atque etiam
diuini numinis reuerentia sanctum,
quod iuris huius disceptationi præfecit
antiquitas Iouem, hospitalem appella
ns & inuocans, quasi hospitij præsidem

& vindicem. Ab hac hospitij significa
tione, frequenter pro amicitia sumitur,
Hinc

HOSPITIOLA, l. 5. §. 1. D. de re qui
detec. loca ea quib. excipiebantur hospite
res. Habebant autem veteres (vt Vitruu.
lib. 6. c. 10. indicat) propria quædam tri
clinia, & cubicula, quibus aduenientes
hospites recipiebant: quæ & hospitalia
dicebantur, d. l. 5.

HOSPITIA etiam priscis tempo
ribus publicè dari solebant, erantque
quibus hoc munus hospitium recipi. no
dorum à Republ. imponebatur. Est au
tem patrimonij onus non personæ, l. 3.
§. eos l. fin. §. penultim. & fin. D. de muner.
& honoribus l. 16. §. angariarum. D. de va
ca. mune. l. 1. c. de Episcop. & Cleric. Mode
stinus l. 6. de excusat. *ἐν καθύπερθε* hoc mu
nus vocat, de ducto vocabulo *ἐν τῷ ἐν*
καθύπερθε, id est, diuersari: vt & Cicer. l. 1.
13. ad Attic. Epist. vltim. Habes hospitium,
siue *ἐν καθύπερθε*, quam odiosam mihi
duxi, non molestam. Quin & id in pro
uincis fiebat, in militibus & prædium
officialibus per municipia itantibus hos
pitio excipiendis, vt colligere est ex d. l.
3. §. eos milites. & l. 5. §. ne tenues. D. de offic.
præsid.

HOSTIA, in l. nauis. 2. D. ad legem
Rhodiam, de iact. vrbs est Latij, ab Adco
Martio extructa, teste Livio: militiæ, o
mniumque munerum vacationem ha
buit, præter dies 20. in aduentu Hanni
bal, quod Reip. subueniretur.

HOSTIENSIS, Iurifconsultus no
bilis, nomen habuit Henrici Segusiani:
sed cum iuris scientia floreret, & Bonu
niz circiter annum M. CCC. V. professus,
complures ea de re libros scripssisset, tan
dem Cardinalis Hostiensis factus, nomē
hoc retinuit.

HOSTIARIJ, cerni, in l. 12. §. idem
respōdit. D. de instr. instr. quæle. quos more
vetere in catena fuisse. Suer. in lib. de cla
ris Grammat. scribit.

HOSTIARIJ, Ecclesiasticum of
ficium, l. 6. C. de Episcop. & cler. quod & B.
Ignatius, in Epistola ad Antiochenis ostē
dit, sic scribens: *ἀποστόλων καὶ ἀποστόλων
ἐκκλησιαστικῶν, ἰδίας, πολυαγῶν, &c.* Dicti
ab eo, vt Theodor. l. 8. c. 12. scribit, quod
hostij templi præessent. Tenent clauē
tēpli, omnia iatus extræque custodiunt,
atque inter bonos & malos habētes ia

dicium, fideles recipiunt, infideles respuunt.
Hostianas actiones dixit *M. Cic. lib. 1.*
de Orat. ab Hostilia lege, quam vide in In-
dice legum.

HOSTES hi sunt, qui nobis, aut
quibus nos publicè bellam decernimus,
ceteri latrones, aut prædones sunt, *l. ho-
stes. D. de verb. signi.* Hostis autem ab ho-
stiendo, id est, æquando: quoniam æ
quali causâ ad bellum procedit, & par
nobis videtur.

Hofis, pro aduerfario, in x. i. Tabul.
accipitur. Si flatu dies fit cum hoſte,
venito. At vt ſcribit Feſtus, Hoſtis apud
antiquos Pereginiuſ dicebatur, & qui
nunc hoſtis, perduelluſ. Hinc Cicero, li-
bro Offic. i. Equidem illud etiam, in-
quit, animaduerto, quod qui proprio
nomine perduelluſ eſſet, iſ hoſtis voca-
retur, lenitate verbi triticiam rei miti-
gante. Hoſtiſ enim apud maiores no-
ſtros dicebantur, quem nunc peregini-
um dicimus. Appellatuſ eſt autem hoſ-
tiſ, ab hoſtio, quod eſt æquo, quoniam
pereginiuſ ſuiſ, vt noſtriſ vienteſ le-
gibuſ, pareſ nobiſ videntur. Et quia in
conſuetu, ex æqua cauſa pugnam adire
ſolent, idco conſueſta eſt tranſlatio ad
litigatores, qui pari iure de eadeſſem con-
tendunt cauſa, vt victoriſ conſequantur.
Idcoque *viſtoſ* & *viſtores* nuncupamus.

Hoftium potius, vide *Potius hestium*.

In hostico ab' obit, pro hostico loco dixit Vipia. f. ff. de re milit. testam. Sicque in l. i. i. c. de bono poss. ex. test. milit. legendum. Itaque hanc phrasim Luit. vixit apud lib. 6. Romano contrita etiam in hostico morandi erat causa, vix hostes alliceret. Sic lib. 8. Sine commata milites vagi in hostico erent. Et alibi apud eundem & alius fexissimè. Eadem autem forma dictum, quæ apud alios, in barbarico, & pagánico. Sic Latini auctores loquuntur Grecorum exemplo, qui παλαιὰ simpliciter, γλῶσσας πολέων, dicunt. Herodo. l. i. c. ἀπὸ παλαιῶν ἡμῶν ἐν τῇ πολέμῳ δια-

HOSTIS in libris Feudisticis pro exercitui, castris & militia sumitur. Vnde vox Francogallica L'host. lib. Feud. 1. tit. 7. Si simul leterint, vel in hostem Regis adquisierint. Item lib. 1. tit. 7. Tunc enim possunt deestri, nisi fecerint hostes Romæ: id est in exercitui & comitatu Imperatoris Romæ profecti sint. Hinc

HOSTENDITIÆ dīcuntur (v. Feud. sta. scribit, lib. 2. tit. 40. §. 2.) adiutōrium, quod faciunt dominus vasalli Romā cum Rege in hostem pergentibus: verbi gratia: in Lombardia de mod. x. l. denarios: in Theonica terrarū partem fructuum & facta computatione fructuum solummodō eius anni, quod hostem faciunt. Fictum vocabulum ab hoste, quod exercitum & castra, v. iam diximus, significat. Quidam corruptum vocabulum esse scribunt, & pro Hastellis viurpatum, dictū, quae eadem forma, quae Herilli cum effertur: distinguunt tamen ab Herillitium, quod Hostilitium capite plectitur: Hostilitiæ v. tō pecuniaria multa fit, etiam Friederici consil. lib. Feud. l. tit. 55. quia eīdum non belli, sed honoratī comitatus causa factum sit: cum Impe. Romā ad petendum coronam proficiscentē, euocantur Itali feuda imperij tenentes, vt in faucibus Italici Imperatoris praestito sint, cum equis & armis.

HVGOLINVS Iuriconsultus nobilis, homo italicus, inter antiquissimos iuris interpretes, floruit circiter annum M. CXC. glossulasque ad librorum iuris marginem diecit: quibus magnopere Accursius, qui plerumque eius honorificam facit mentionem, adiutus fuisse creditur.

HUMAN A lex, pro ciuili, in c. pen.
de hæres. lib. 6. Humanum est, hoc est,
benignum, secundum æquitatem de-
feruens humanæ societati, l. humanum. C.
de legibus.

Humaniores domini, pro lenioribus.
§. Eodémque. Instit. ex quibus caus. ma-
nu, lic.

HUMANITAS propriè naturam humanam significat : sic accipitur in *Enchiridion*. D de appell.

Humanitas est epitheton æquitatis e-
gregium. Æquitas eam præcipuatur
humanum ius: quia nihil est, quod
humanam societatem plus utilitatis
conferat, quam usus boni & æqui. Et con-
trariè, iniquitas dicitur ius in humanum au-
ctore Vlp. in l. furti. § palli sine. D. de his,
qui vocant. infam. Nouel. nullum credent. a-
grico. in princ. Inde sunt istæ appellatio-
nes pallii iniuræ: Humanitas est: Beni-
gnius est, & ceteræ id genus. Iusti. Nouel.
de releuatio. tributo. Constit. 163. Præcanti-
simus.

flima, inquit, inter homines bona, sunt iustitia & benignitas: quarum altera aequabiliter suum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad misericordiam decurrit. *l. ipiap. in l. 1. §. qui operat. D. ad SC. Tertull.* sed humana, ait, interpretatone placuit eum admitti. Alias humanum ius appellant, ad differentiam naturalis iuris. Illi valde aberrant, qui humanas leges apponunt Canonibus Potificis, quasi nihil debeant humanitatis.

HYACINTHVS gemma, *l. 6 D. de aur. & arg. leg. l. fin. §. species. D. de publi. l. vnic. C. nulli. lice. in fre.*

HYDRAVLVS, nomen est nobilissimi instrumenti musici, cuius Ciesibius Alexandrinus repertor fuisse traditur: ita appellor, quod eius sibilus ab aqua statim acciperent, nam in aquam ima parte verse erant: qua commota & perturbata ab adulescentulo quopiam, in illa spiritus effundebatur, qui suavisimum sonum reddebat. Describitur hoc accuratissime à Vitruvio: & omnino valde simile fuisse perspicitur ei, quod nunc nos edunt omniū musicorum instrumentorum genere, Organum appellatur: nisi quod in nostro nullus aque est usus. Huius etiam meminit A. hexnus lib. 4. *δ' εἰς ὑδροφύων.* Plinius lib. 7. c. 37. & Hero quidam Hinc

HYDRAVLÆ, *l. 4. C. de excusat. muner.* organati, qui ei smodi instrumenta tractabant: quos ita Græci definerunt: *ὑδραυλῆς εἰς τὸν αἰὸν αὐτῶν τῶν τοῖς ὑδροφύων τοῖς αἰὸν δὲ δὲν, ἀλλ' ὅτ' ὁ ὑδροφύων ἔχει τὴν αἰὸν αὐτῶν τῶν τοῖς ὑδροφύων.*

HYDROMELI *l. 9. D. de ratic. vi-po.* aqua est mellita, id est, potio ex aqua & melle confecta, *Phn li. 14. c. 17. Dioscorid. lib. 1. cap. 13.*

HYPÆTHRIVM, locus est sic dictus, quod sub dio esset, id est, coelo & aeri expositus. Latine Subdialia, vel Subdualia: unde Subdualia deambulationes dicuntur, *l. 142. D. de verb. sign. l. i. prun. lib. 3. cap. 1. horum meminit.*

HYPASISTÆ, Græcis sunt Cornicularii, vide *Cornicularii*.

HYPEROCHA, *ὑπερχη. l. quæbat. D. qui potiores in pigno. hab.* est id, quod post venditionem fundi, verbi gratia xx. quod erat lxxx. plus in eius pretio relinquatur, scilicet xx. Hoc enim est, quod in eo loco significatur, quendā

duobus creditoribus non quidem eundem fundum, sed priori fundum, & posteriori *ὑπερχη* eiusdem fundi id est, quoddam plus erat in pretio fundi, quā in pretio credendi pignori obligasse. Non insulse fortasse quis Superfluum vocarit vel *sanctior. D. de nuntio sanctor. Galli dicunt. plus valere.* Hunc locum ita restituit ex Pandect. Florent. Iacob. Cuiac. *Observatio lib. 4. cap. 25.* cum perpetam antea hypotheca legeretur. Idem tamen prius Aciatus notavit, *lib. 1. Parerg. cap. 1.*

HYPOBOLON, Dotis est incrementum, vel quod mortuo marito uxoris superstiti redditur supra dotem, quod imitar aut vicem habet donationis propter nuptias: sic dictum *ὑποβόλον* quod est maiori rei, vel summæ minoris adiacere. Græci aliis reddere dimidiam, aliis tertiam, nisi aliud conventum esset: Langobard. autem iure quaream partem redditam videre est, *l. 1. Langob. de iur. qua & iure in mul. don. quam & Morgengabe vocabant. Latino verò iuriam, lib. 2. feud. tit. 19. §. quamvis Constantin. Harmonopol. libro 14 tit. 10. ὑποβόλον στίβις ἐστὶ, τὸ ὅτι τῇ ποσὶ κατὰ τὴν ὑπόβω, ἢ τὴν δότ' ἀντίστοιχον τῇ ἀποδοτῇ ἀποδοτῇ τῇς γυναικός: τὰν τὴν καλλίστην, ἢ τὴν ὑποβόλον. Sic enim legendum est, non vi in vulg. corrupte legitur: *ὑποβόλον τῇς γυναικός ἢ τῇς ἀποδοτῇ τῇς γυναικός αὐτῆς.* non enim mortua vxore, sed mortuo marito hypobulo locus est. Dotatitum dicitur *capit. plerunque. de donatio. inter vir & vxor.* Nostrum idiomate vocamus accrevisse. Nec verò datur *ὑποβόλον* vxori, nisi in subiculum mariti venerit: & hoc est quod dicitur, *Au roucher gaigne la femme son douaire.* Virgini autem *ὑποβόλον* datur, quod erat pars duodecima: de quo vide suo loco: Hinc*

HYPOBOLICA instrumenta, apud Sidon. Apoll lib 7. *Epistol.* quantum sunt, qui legant *Hyperbolica*: alii quidam Paraphernica, omnino male.

HYPOCAVSTON, *ὑποκαυστον*, locus est qui successo sub pavimento igni calefieri solet, *l. 16. ff. mand. l. 5. §. 2. D. de leg. 3.* Deducitur *ὑπο* τὴν ὑποκαυστον id est, succendere. Hinc conclauia & cellæ, in quibus sunt opera fornicata, vbi

frigoris vitandi causa ignis accenditur.

HYPODIA, apud Paulum lib. Sententiarum 3. titu 6. sunt quæ sub pedem sedentibus ponuntur, quæ interdum etiam scambæ vocantur, l. 3. D. de sup. lega. ab iur. id est, sub, & πῦς, pedis, pes.

HYPOMNEMATOGRAPHIS, in l. si quos. 59. C. de decurio. Alciat. & Cuiac. commentarienses exponit, id est, eos, qui commentaria scribunt.

HYPOTHECA, est pæctio nuda, qua iure honoratio à debitore obligatur aliquid in crediti vicem: deducto nomine à verbo ὑποθήκη, quasi dicat res supposita, subiecta obligationi, & obstricta: & idem videtur esse quod pignus: nisi quoddam huius appellatur ad res mobiles, hypothecæ ad immobiles refertur, ut l. 1. & l. si rem. 9. §. 2. D. de pignor. actio. §. item Serviana. Instit. de actio. l. 4. D. de pignoribus. ubi traditur, Hypothecam propriè eius rei dici, quæ conventionem sola obligatur: pignus traditione. In actione tamen hypothecaria his nominibus utimur: & idem Marcianus de hypothecaria formula tractans, l. 5. in fi. D. de pignorib. dixit pignus, ac hypotheca sono tantum differre quædæ est, ac si diceret significatione non differre: Hermannus testatur aliam se etiam inter hypothecam & pignus observasse differentiam, ut hoc pro rebus obligatis, & ipso obligationis contractu usurpetur: illa verò pro rebus suppositis tantum. Cice. li. 13. ad Memmian. epistola ad Thermum Proprat. Præterea Philotes Alab indensis ὑποθήκη Cluvio dedit: hæ commissæ sunt: velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvij tradat, aut pecuniam solvat.

Hypotheca dicitur in tacitam, & expressam. Tacite constituitur à lege, l. 1. §. & vi plenius. C. de re uxoris. actio. Expressa ab homine, tototitum. D. & C. de pignor. & hypothecæ.

HYPOTHECARIA actio, quæ & quasi Serviana dicitur, in rem actio est, quæ creditori pignoris persequendi causa datur. Vnde & pignoris vindicatio, petitio, persequens appellatur, l. 9. in fi. C. de pign. actio l. 2. C. si unus ex plurib. l. 30. ff. ad Sc. Trebell.

Hypothecaria formula, formula eius pæcti, quo de pignore nuda conventio-

ne obligando agebatur, l. 3. 4. 11. & alibi persæpe D. de pignoribus.

HYPOTHECARI, creditores qui sub hypotheca pecuniam crediderunt, l. 1. §. sciendum. D. de separa. bon. l. 1. C. de iur. qui in priorum cred.

HYPOTHESIS est, quod præci Iuriscôn. Speciem appellant: recentiores, legis Casum. Vlpia. in l. sed interim. de donat. inter vir. & uxor. Quando igitur retrò non agitur, emergunt vitia, ut Marcell. animadvertit, in specie huiusmodi. Paul. in l. Latinus Largus. de lega. 1. proximè ex facto incidit species talis. Alciat. in l. edita. C. de eden. Hypothesis, ait, determinata facti assertio est, questionis, seu causæ modum complectens. Vide eundem cap. 8. lib. 1. Patrolog.

Hypothesis ad thesin transferre, est causam ad communem locum, & speciem ad genus transferre, l. penult. de iurisdic.

HYSGINVM, color, ut voluit quidam, similis est coccineo: vnde Greci vestes ὑσγινας appellavit, hoc est, hygino tinctas. Hermolaus Barbarus existimat idem esse quod vacinium, id est, rubi humilis mori: vide Ruellium Masurium, & Bayrium. Turnebus Aduers. lib. 19. c. 25. hoc nominæ & tincturam & herbam notari putat: cum ea herba color purpureus ficeretur, atque tingatur, Hesychius scribit, ὑσγινα βαμνεται. neque aliud quicquam. Interp. Nicand. τὸ ὑσγινα, inquit, φυτόν ἐστι χαλκόν τὸ ῥόδιον, ὅθεν καὶ ὑσγινα βαφὰν. τὰ ὑσγινα βαμνεται, nec enim quid vetat esse plantæ & tincturam cognomines. Suidæ hygen herbæ esse dicit, vnde & hyginum tingatur. Fiunt, inquit Vitruvius, etiam purpurei colores, infecta creata rubiz radice, & hygino, non minus, ut ex floribus alii colores. Apud Pausaniam in Phocion, videtur esse coccus: ut apud Plin. li. 21. ca. 26. hyacinthus, vnde factitius color fucabatur, hyginum dictum. Hyacinthus, inquit, in Gallia eximie provenit. hoc ibi hyginum tingunt. Veit hoc verbo Paulus, l. 78. §. ff. de lega. 3. (quantum in Pand. Flor. liginum legitur) à cocco illud separans: Quia minus retrò coraciæ, aut hyginum, aut melinum suo nomine, quam coccum purpuræ designatur.

I, &

I

I, & V, literæ, medium quendam esse sonum, M. Fabius lib. 1. Instit. Orat. cap. 4. admonuit, ut non immeritò, nec fortè ineptè in Pand. Flor. V, pro I, scri

ptum reperias. Ut diploma, pro diploma: matrumque, pro matino: de cuncto, pro decimo: ad similitudinem, pro ad similitudinem: et plane ad similitudinem antiquos dixisse, ex Diomede adnotet Brissonius. E diuerso f, pro V, posuit, recipere pro recuperare, passim in illis libris, & antiquorum monumentis. Sic I, pro E, ut petitioni, pro petuione, l. 8: *D. de rei vindic.* & Ferminationi, pro Ferruminatione, l. 23: *§. item quacunque ff. de ordi. iudic.* & Affinitati, pro affinitate, l. 39: *§. de insur.* E contratio, E, pro I, defensione, pro defensionis, l. 39: *§. primo. D. de nou. rebus.* & Exceptione, pro exceptioni, dist. l. 39. *§. penult.* Literarum enim affinitas huic commutationi locum dedit: quade re vide Fabium, libro I. cap. 4.

LACERE dicitur hereditas quando sine domino est. l. 5. satisfactio. ff. ut in posses. leg. 1. l. 3. quafum. D. quod vi, aut clam. Eodem sensu lacere bona hereditaria dixere Vlpianus & Papinianus. l. 3. ff. de bon. posses. l. ff. de succes. edi. Sic lacens ea res dicitur, cuius dominus ignoratur. Vlpia l. 4. §. 4. ff. de fur. Qui alienum quid lacens, lucri facienti causa fustulit, furti obnoxium. Lacere pretia prediorum, quos vili venient, dicuntur Ciceroni, in Orat. pro Rabio Comodo: Accipit enim agrum temporibus ijs, cum lacere pretia prediorum.

iacere prostratus dicitur, qui ad dignitatem eligi iure non potest, veluti infamis, *Clem. in plerisque. §. quod si licentiatu. de elect. in Clemens.*

IACTAS res accipimus nonnunquam, cum tempestate maris navis leuandæ cantibus eieciuntur, l. 21. § 1. D. de acquir. poss. l. pen. ff. pro derelict. l. 9. §. ff. de acq. rer. domi. & ita Iactus in tit. ad leg. Rhod. de iactu l. 4. §. si iactu D. de fur Seneca lib 4. Declam. Necessitas est, quæ nauis iactu exonerat. Dicitur &

1. ACTURA eodem sensu, l. 1. & 4.
D. de lega. Rhod. de iact. & apud Cice. lib.
Offic. unde puta propter iact. pro damno, s. le-
cupletari, de reg. iur. lib. 6. Hinc & pro a-
misione accipitur, ut ex parte, de alicu-
na mutua. iud. caus. fact. ibi, pro amissione
causæ. Et

La *Sturam debiti*, pro amissione, dix-
re *Imp. l. 2. C. ne liceat potestis. Et*

IACTARE, pro concutere, fatigare, vexare. *Vlpian. l. 1. de edil. edict. §. apud Julianum.* Si servus inter fanaticos non semper caput iactaret.

FACTVM rectis dicimus, l. 12. D. de
abs.empt & iactum, simpliciter, eodem
sensu. Valerius li. 4. c. 1. Suetonius in libr.
de clar. Rhetoribus *βολων* appellat, vbi pro
bolou, bolum falsè legitur. Donatus Bo-
lonas. Hinc *Βολωνας* exercere dicuntur
ceteri.

IACVLVM rete quoddam piscato-
rium est appellatum, *Isidoro teste, lib. 18.*
Etymol. c. 21.

1ACHINVM, vide Ianthinus.

I A M quandoque significat perfectionem actus, & continuationem, *Bar. l. Celsus. D. de vjupac. & in l. C. constituit.* aliquando retro tempus, & continuam sonat, *l. nunquam. D. de acq. rer. domi.* Sumitur interdum pro futuro & praterito, pro re, id est, secundum materiam subiectam, *l. quamvis. D. de furt. & ibi nota.* Iam, pro praterito, & pro, posthac, & ponitur.

I A M N V N C, l. si mortis. D. de dona.
caus. mort. praesens tempus indicat.

IA MITVM vna voce, *l. pater. D. de*
cap. & postlim. vbi Zasius temperamen-
tum tractus facit. & vide M. Ciceronem
pro A. Cluentio.

IANITRICES, Latinis duorum fratrum uxores, Graeci *ἐπιτρίγες* vocant, L. 4. § *ad fines in fin. ff. de gradibus*. In Lexico B. Germani, Ianitrices, δύο ἀδελφῶν γυναῖκες, ἀπισυνήμφες. quæ etiam *ἐπιτρίγες* interpretatio apud Hesychium est.

IANTHINVS, violaceus: napp
dy violam, dñs florem significat: sicque
accipitur apud Plinium lib. 20. cap. 6. a-
pud Pres. Satyra 2. Ianthina iena. & l.
6. c. lara. 70. § fin. D. de legat lib. 3. Pur-
puræ, inquit Vlpian. appellations om-
nis generis purpuream contineri puro,
sed coactum non continebitur: facium

& ianthinum continebatur. Itaque legē-
dum l. i. *C. que res veniunt non possi* ubi per-
petam hyacinthini legitur.

IANVAM in publico apertire, in l.
ult. ff. de seru. urb. quidam dici volunt,
pro ianuam in publicum reicere, ita vi-
tores in viam publicam aperiantur, ut
mos erat Græciz: unde illud apud Comi-
cos, Crepuere fores. Sed hic mos nun-
quam Romæ inualuit, & præter Plinium,
Plutarchum, Alconium, etiam Dionysius
ē publicis vel priuatis ædibus solas. M.
Valerij Publicolæ fratris ædes Romæ
scribit habuisse ianuam reiectam in pu-
blicos, his verbis: *Τὰς οὐκ ἐκείας αἰχμὰς καὶ
οὐκ ἐκείας μόνον ἀλλ' ἐν τῇ πόλει δὲ καὶ
ἐν τῇ πόλει δὲ καὶ ἐν τῇ πόλει δὲ καὶ ἐν τῇ πόλει
αἰσχροτάτη. Igitur hæc est huius loci sen-
tentia & species, L. Titius aperto patrie
te domus suæ, ianuam in publico aper-
uit, quatenus stilicidij rigor, & rigno-
rum proiectus cōpetebat, quatenus am-
bitum ædium Scæuola definiebat, aucto-
re Cicerone, non est igitur egressus am-
bitum ædium in aperienda ianuam: neque
verd potuit. & aduersum se tamen aperi-
ri ianuam, quæ non fuit ante, vicinus æ
quo animo non fert motus inuidenia
quadam, qua etiam moti quidam sæpē
non ferunt ē regione ædium suarum cō-
strui ædes novas, ē quibus sit conspec-
tus in suas. Ex Cuiacij Observationum lib.
13. cap. vigesimo septimo.*

IASON Maynus, Iurisconsultus
nobilis, Mediolani natus, Catonis Sa: ci
papiensis auditor fuit. Papiaz ius ciuile
annos amplius viginti interpretatus est:
magnosque in eo iure scriptis suis illu-
strando, labores sustulit. Obiit ibidem
anno. M.D. XIX. mense Aprilis.

IBI, *Festo, lib. 9.* dicitur, eum locus se-
met demonstratur. Ibidem, cum sapius.
Ibi, in interdicto de vi, quemadmodum
accipiendum sit, exponitur in l. 1. §. *ibi au-
tem*. D. de vi, & vi arma. Appellatione
eorum quæ ibi sunt, neque ea, quæ ad
tempus, vel casu eo in loco sunt, neque
nummi & nomina continentur, sed ea
cenum, quæ, ut perpetuū ibi sint, posi-
ta sunt, quæ quancumque ad tempus vel
casu absint, non eō tamen minus con-
tinentur. l. 44. 67. & 89. D. de
leg. 3.

Ibi, pro illic, & opponitur particulæ
ibi, l. 4. §. si quis aduentu. D. vi boni rapti.

ICTVS, percussio ipsa. *Vlpianus ad
legem Aqu.* Et si quidem apparci, cuius
ictu perierit. Item, ictu vno occidit v-
trumque. l. quod ait. §. fin. de adulter. Addi-
ta de ijs, qui decet.

ID EST, non definiendi gratia, sed
exempli loco, & *trages de iur. iur.* pon-
nunt, id est, pro veluti, vel scilicet, l. 7.
§. *pastorum*. D. de past. l. 8. D. de vulg. &
apud Gaium, lib. 2. tit. 8. vers. *agnari*. Sic
l. 4. D. de usufructu. Nec de via quis, id est,
vero iure demoditur. Alias hoc verbum
demonstrandi est, & explicandi, l. 9. D.
de minoribus l. 3. §. *salutis*. D. de acqu. poss. l.
43. D. de iur.

ID EM non est, quod ab alio separa-
ri potest, l. si dominus. D. de seru. urb.
pro simili ponitur, l. si non forem. §. *liber-
tu*. D. de condit. indeb. Idem dicitur etiam
pristina qualitate, vel quantitate non sita-
uata, l. & an eadem. D. de except. rei iud. l.
proponatur. D. de iudic. l. seruatus. D. de
seru. urba.

Idiōxetex. Græcè appellantur (inquit
Imper. Leo) scripturæ, quæ solent à qui-
buidam secretis fieri, interuenientibus
amicis, rerum contrahendarum causis,
l. scripturas. ii. c. qui pot. in pign. hab. Et (ut
opinor) *Idiōxetex*, dicitur. opponuntur,
quæ tabellionum publica instrumenta
sunt, Nouel. 49. 73 & 142. quæ etiam Fo-
rensis appellantur, l. comparationes. 19. c.
de fide instrum. qua de causis, in d. l. scri-
pturas *Idiōxetex* ijs, quæ publicè à tabula-
ris scriptæ sunt, opponuntur.

Idoxetex, ut ait Græci interpretes,
in l. 4. de agricol. & censu. lib. ii. sunt pro-
prietorum bonorum possessores, ab *idox*,
id est, proprius, & *etex*, possideo. vide
in Basilicis eodem titulo.

IDIOTA, non tantum indoctus &
illiteratus, sed etiam priuatus, & ple-
beius dicitur, *Auth. quomo. oport. Episc.* §.
quandoque

IDONEVS accipitur pro locuple-
te, & qui soluendo est. Ita idoneum de-
bitorem, tutorem, heredem, fideiussor-
em interpretamur, l. 14. 27 ff. de minor. l.
2. manda. D. l. 2. D. de fund. dot. l. 9. D. de
tutel. l. 9. 14. 39. 45. D. de administrat. tuto-
l. 46. & 47. D. de iur. fife. l. 5. D. de separa-
l. antepen. D. de condit. & demonstra. l. 14.
D. de in diem addit. l. 3. D. de fideiussor.
Itaque apud Cicero. lib. 3. Offic. idoneus
pro diuite & locuplete. Et sæpē idoneus
inquit,

laquit, hominibus
humiliari impetien-
tē moderatē. Quod
Lactantius, Eodem
dicit, l. 51. §. 4. D. de
Idonea nomina, l.
de administrat. iur-
neum, vel non in-
mus, l. 28 ff. de iur.
& iudicatio, l. 4. §. 3.
rum l. 14. §. perueni.
no non intelligit, ut
neque pernota inte-
danda. Ita Idon-
piti heredita. Et Id-
de postumi reuoc.
Idoneus natus di-
& bona, & mui,
ad dīpolatur Vlpian-
tem ad Sc. Tertullia-
puz sumunt idone-
tes bona, nisi diue-
ni. c. quoniam ita
namus m. cum pat-
vlt. de iura agnos-
fin de priuilegiis.
modum, Gallij tra-
Quod si plures lat-
idem mot præterend-
populi. ad. Si plures
actione, Prætor chi-
Idoneus aliena
sine facilitatione h-
tum. D. de procu-
na, neque miles,
pot morbo impe-
gistratum initium
num pati non pos-
sors, l. 14. D. de proc-
dere l. 1. D. de iur.
Idonei promissi-
manio, quam ex-
piuntur, l. 1. D. de
Idonei iutores,
ibus dicuntur,
Tertullia.
Idoneus homo
nis, minimeque pri-
uatus,
Idoneus paties
l. 7. §. si ser. vind. &
uunt, l. 45. D. ad leg.
IDONEUS, 2.
nou l. in rescendo.
sueo commu-

Itaque fusus profecuti, redeuntes ignem supergediebantur, aqua asperſi: quod putgationis genus vocabat ſufficionem. De aqua & igni *Laſtantiu lib. 2. inſtituta inquit*: Alterum enim quaſi maſculinum elementum eſt; alterum quaſi femininum: alterum ad-uum, alterum patibile. Idcoque à veteribus inſtitutum eſt, ut ſacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera ſanciantur, quod fortius animantium calore & humore corporentur & animentur ad vitam. Cum enim conſtet omne animal ex anima & corpore, materia corporis in humore eſt, animæ in calore, quod ex animæ ſectibus datur ſcire, quos craſſi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit, nec humor poteſt corpore, nec corpus animare. Plutarchus *de purgatione de aquæ & ignis in nuptiis Romæ* more, hoc etiam addit, forſe ad inſtitutum, ut iubeatur ſponſa aquam & ignem tangere, quod ignis luſtre, aqua purget: debeat autem quæ nubet, puritatem & caſtimoniam conſeruare. Aut etiam ſignificatum, alterum ab altero deſeri non debere, ſed eas in ſocietate qualiſcunque fortunæ perſiſtere, etiam, ita rebus ferentibus, ut præter ignem & aquam nihil boni vnâ frui detur.

IGNOMINIA, nominis nota eſt Cicero *lib. 4. de Republ. apud Nonium*: Cenſoris iudicium, *inquit*, nihil ferè damno adfert niſi ruborem. Itaque quod omnis ea iudicatio verſatur tantummodò in nomine, animaduérſo illa, Ignominia dicta eſt. *Iſidorus lib. 5. cap. 25*. Ignominiam etiam dictam vult, quaſi ſine nomine, eò quod deſinat habere honeſtatis nomen is, qui in aliquo crimine deprehenditur. Vide infamia. Peſtus ignominiam inter milites animaduérſiones recenset lib. quarto.

IGNOMINIOSA miſſio, Vlpiano dicitur, quoties is, qui militem è caſtris miſit, addit nominatum, ſe ignominiz cauſa mittere, *leg. 2. D. qui not. inſa. Vide Miſſio*.

IGNORANTIA iuris naturalis, quod ad prima religioſis erga Deum, & charitatis erga proximum, principia pertinet: neminem propterea excuſat, ætatis, & ætatis compotem: *qualia ſunt in l. 1. l. 2. & l. luſtitia eſt. §. 1. D. de inſt. & iur. l. 1. in princ. D. quod quiſque iur. l. iure natura. D. de reg. iur.*

Ignorantia, *ut Paulus inquit*, vel ipſis vel facti eſt, *l. 1. item in l. regula eſt de iur. & fact. ignor* Idem tradidit, Iuris quidem ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere. *Exemplum pote ex iam citata l. 1. & vide Philippum l. 2. Philoſoph. Moral. 111. quando excuſat erratum ignorantia, l. 55. D. de adl. edit. Vide Error*.

IGNORARE dicimur, quod ſcite debemus, *l. 2. C. per quam perſ. nob. acq. item l. vni. §. 1. C. de rei vxo. actio*.

IGNOTVS, hoc eſt incognitus, non vilis. Iuſtinianus, Non eſſe autem admittendam excuſationem eius, qui hoc ſolo vitur, quod ignotus patri pupillorum ſit, diui fratres teſcripterunt; *§. item propter inimicitias, Inſtitutionibus de excuſ. tui*. Sic ignoti domini, *in l. vnic. C. de theſaur. lib. 10*.

ILICET per ſyncopen dicitur. Sic iudices de cenſuſo dimittebantur, ſuprema dicta cum præco pronunciaſſet, *Illicet*: quod ſignificat, *Ite licet. Hæc Donat. in Adolph. Terent.* Dicebatur etiam in funebrib. conſumpto caduere, & collectis cineribus: vnde Virg. lib. 6. *Æneid.*

--- dixit, nouiſſima Verba: id eſt, *illicet, inquit Seruus. p. an Vale* dicebatur poſt tumuli quoque peracta ſolemnia, *Idem*: Varro dicit pyras ideo cupreſſo circumdacti, propter grauem vſtrinz odore: ne offendatur pop. circumſtantis corona, quæ tandiu ſtabat reſpondens ſteſibus; præfixa id eſt, principi planctuum, quando conſumpto caduere, & collectis cineribus, diceretur nouiſſimum verbum *Illicet*, quod *Ite licet* ſignificat.

ILLENIS Minetua in fragmentis Vlpiani, (pro quo perperam in v. c. Melicſis legitur) ab Illo ciuitate ſic dicta; cuius meminit Plin. lib. 5. c. 30. immunem eam fuiſſe dicens, & ab ea omnium rerū effuſiſſe claritatem. Cum enim Romanorum locum ſuam Ttoianam eſſe cenſerent, & ab illis ſe oriundos agnoſcerent, maximam illi ciuitati immunitatem conceſſerunt, *ut videre eſt l. non ſolum. D. de excuſ. Hinc & Hienſi Mineræ hoc quoque ius tribuerunt, ut ei legari poſſet*.

ILLACRYMARI Calliſtratus *l. de ſeruandum de offi. præſ.* Neque precibus calamitolorum illacrymari oportet: id enim non eſt conſtantis, & teſti iudicis.

ILLECEBRA, omne blanditiarum genus

genus, *leg. quidam* no. c.

ILLEGITIMUS Verbo apud noſtros alij inſelluſi vocatus procreari: alij tibus ſuſcepti: alij ſi, ex adulterio nati aut huius adione.

vulgò dicuntur) b n à luſſeſſione p ier eluduntur, ſi adul l. de adul. l. quim ſargo omne, Inſtit etiam non cenſen . Auth. quibus mod. n Romani Pontifici. ſunt à Deo crea ſtanda conſtitutu ro, qui dux. in mare polle.

ILLEXIT, i gis, & perſuaſit, l. inſiſt.

ILLIBATVS §. Papin. aut. ſ. fam. terprez, illibata calumnia. C. de ep diſtare: ut illibata ſorum reſpiciant: dem ponit. l. ſ. c. in in integrum non eſt.

ILLCITE, quod diuini conſtitu te Vlpiano.

ILICO, vel ilico fieri dicitur, ueritur ad alia ſ. C. de appella quod ſis Gallorum viſi Gallis noſiſſimum inquit. ſ. de veri. ob

ILLOTIS m gura dicitur, pro inſtituò quid agnum ſacris, ad que ius paſerat manu accedere. Heſiod. mo: iſ. nō ſ. d. nō ſ. ometur & c. ſic lotumman bus, ſine

ILLVSTRARI 66. 61. de decul. l. 1. buntur hic titulu præſeſſis vbi, q

genus, & leg. quidam ignavia de decur. lib. 10. C.

ILLEGITIMORVM (vt vramur verbo apud nostros doctores recepto) alij incestuosi vocantur: puta ex cognatis procreati: alij nefarii, ex descendibus suscepti: alij spurij, qui & adulterini, ex adulterio nati. Hi nisi à Principe, aut huius auctoritate legitimisationis (vt vulgò dicitur) b. neficiū impetrauerint: à successione parentum non tantum excluduntur, l. si adulterum in prin. ff. ad leg. Iul. de adul. l. quineciam. ff. de rit. nup. & §. ergo omnes. Institur. codicir. sed alimentis etiam non censentur digni iure ciuili, Auth. quibus mod. nat. effus. suis. vlt. At hec Romani Pontifici iniquum censentes infantem à Deo creatum fame necari præstanda constituerunt, c. cum haberet. de eo, qui dux. in mari. quam per adulterium polli.

ILLEXIT, in sententiam pertraxit: & persuasit, l. 2. §. si omnes ff. de ventr. in spic.

ILLIBATVS, apud Vlp. in l. si filia. §. Papin. ait. ff. fam. ere. id est, integer. Interpres, illibata ab intactis, in l. si qua per calumniam. C. de epis. & clericis. hoc putat distare: vt illibata partem, intacta rem totam respiciant: Apparet tamē pro eodem poni, l. si. C. in quibus causis restitutio in integrum non est necessaria.

ILLICITE ædificare, id est, hoc quod diuini constitutiones iubent, auctore Vlpiano.

ILLICO, vel (vt quidam scribunt) **ILLICO** fieri dicitur, quod fit ante, quàm diuertatur ad alia facienda, l. litigatoribus. C. de appella. quod nomen retinuit forensis Gallorum vsus, quod Pragmaticis Gallis notissimum est. Sic in l. 1. §. cum adiicitur. ff. de verb. oblig.

ILLOTIS manibus prouerbiali figura dicitur, pro imparatē, & non satis instructū quid aggredi: tractum ex Deorum sacris, ad quē sine preparatione (cuius pars erat manu ablutio) nectis fuisset accedere. Hesiod. ἐν ἔργῳ καὶ ἡμῶν. Mnd. ἔπος: ἡ δὲ δὲ ἑλκεν ἀλόντα οἷον Χρυσὴν δυνάστην. &c. Sic l. 1. ff. de origine iur. illo-
tis manibus, sine preparatione.

ILLVSTRIS, dignitatis titulus, l. 60. §. de decur. lib. 10. C. l. si. C. de iur. Tribuitur hic titulus præfectis prætorio, præfectis vrbi, quæstoribus, magistris

officiorum, & militum, comitibus rerum priuatarum, vt domesticorum & principibus agentium in rebus vt patet ex varis Codicis Iustiniani & Theodosiani articulis. Illustis dignitas, & administratio, l. 32. §. 6. C. de appell. Illustratus gradū ponit, l. 11. §. si autem vtrique. C. de iudiciu. Illustres personę, l. 26. §. 1. C. de vsur. & Illustris mulier, l. 5. C. ad Orfir. Illustrū dignitas omnibus antecessit, Non. de appell. & infra qua temp. vlt. de sportul. c. 1. vbi: senar. C. Vide dignitatum gradus.

ILLVVIES, propriē sordium est, à lauando ducto vocabulo: Itaque illu-
uie legendum apud Vlpia. l. 12. §. vlt. ff. de adil. edict. non ingluuie, vt volunt quidam: hoc enim ventris est, d. ætum (vt vult Agrætius) ab ingluuendo. Cuius. Obf. lib. 11. c. 10.

IMAGO iuris, Lirio libro 10. Emāci-
patio, quæ venditionis iustar obtinet.

IMAGINARIA dicitur in iure, quæ non verē, sed simulatē & dicis causa sunt. Vlpia. in l. 6. de reg. iur. Imaginaria, inquit, venditio non est pretio accedente. Et si enim in hanc numerum aliquid pretij specie numeretur, rē vera tamen aliud agitur, quā vt emptio cō-
trahatur, vt in emancipationibus, exort-
klos ἀγγων. Harmenop. lib. 3. vocat. eam sic definiens, εἰκονικὴ δὲ πρῶσι: ἢ ἐν νύ-
κτι, ἢ ἐν ἡμέρᾳ πρῶσι. Nec dissimili
ratione, l. 46. ff. loca. imaginarius locatio-
nes vocauit: & l. 2. C. Th. de anno & tribut. imaginariam apocham, quæ speciem veri habeat. Sic imaginarius emptor, l. 4. §. si ab ignoro ff. de act. empr. qui nomen alienæ emptioni accommodat, nihil de suo impendens. Hinc & imaginaria coem-
ptio, apud Nonium, quæ fiebat, cum mul-
lier ad maritum veniens, asses tres, &
vnum, quem manutenebat ei dabat, ve-
luti emendi causa. Et Imaginaria solu-
tio, id est, acceptilatio, §. Instit. quib. mod.
roll. oblig. Imaginarij contractus, l. contra-
ctus. §. 4. de oblig. & act. ff. in quibus fides
facti simulatur, veritate non interceden-
te, idēque iuris vinculum non obti-
nent, vt dicit ibi Iuris. & vide Gaium lib.
1. Instit. m. 6. & l. si. C. de adpro. Imagina-
rius colonus, qui subditiuus est, & non
verus colonus, l. 49. D. de act. empr. Im-
ginarius nuntius, repudium non verē,
sed si quē & simulatē missum, l. 3. C. de re-
pud. Imaginarium repudium, ibidem. Sic

Disortium imaginarium, quod interuen ebat olim, quando mulier marito ad inopiam redacta, suis rebus prospiciebat, apochâsq; exercebat suas, quod constante matrimonio fieri non licebat, *l. in rebus in fi. C. de iur. dot.*

IMAGINARI, in Lexico antiquo *εικονιστος*, exponuntur, id est, imaginum artifices.

IMBVERE; Nonio initiare. Hinc Imbuti, initiati, *l. 25. ff. de pign. act. C. de pro Milo*. Imbutos institutus opponit.

IMITARI; hoc est, effingere, adulterare: Cicero Admilitare vocat, *l. quid sit falsum. ff. ad leg. Cornel. de falsi*. Si quis alienum chirographum imitetur.

IMMATVR A virgo, *l. 25. ff. de iniuriis*. Et alibi Paul lib. 1. *Sent. tit. 14. Sueton. in Tib. c. 61.* quæ nondum viri potens est, scilicet ante annum 12. Acerbam vocat Varro Agathonæ, apud Nonium: Maiores nostri, inquit, aures virginis acerbæ vereis vocabulis imbui noluerunt. Hinc opponitur Matura, viripotens: Virgil.

Iam matura viro, iam plenis nubilu anni.

Horatius in 3. Odar.

Morui doceri gaudet Ionios

Matura virgo.

Hanc *οπισυ* Greci vocant, Gellius vertit tempestiuam, lib. 6. c. 8.

Immaturam quoque syluam, & oleam dicimus, quæ intempestiuè ædificatur, *l. 18. ff. quod vi, aut clam l. 17. §. si oliuam. ff. ad leg. Aquil. l. 48. in fi. ff. de usufru.*

IMMINERE litibus, *l. 12 C. de prox. sac. script.* dicuntur viatores, quibus iniungebatur à magistratibus sollicitudo inius vovendi, & iudicata exigendi. Vel executores, quibus imminendi litibus sollicitudo iniuncta est. Male autem quidam minuendi legunt.

IMMISCERE se hereditati propriæ sui heredes dicuntur, vel necessarii, quemadmodum extranei adire. Cum enim non aliunde accedat, sed in familia sint, adire non possunt dici, sed se immiscere, §. extraneus. *Instit. de hered. qual. l. 3. §. suo. l. 7. §. non solum. ff. de minoribus l. 6. §. eoque nascere & adire separantur. l. 7. §. restitutus ff. de minoribus leg. 6. §. si filius. ff. de bonis liber.*

IMMITTI dicitur, quod ita prouehitur, ut in aliquo loco requiescat velut igna, trabes, quæ immittuntur, *l. 24. §. 1.*

ff. de verb. sign. l. 3. ff. de preca. Hinc

Immittendi ligni seruitus, vel immittendi simpliciter, *l. 1. & 2. ff. de seruit. urb. l. 8. §. si ff. si seruit. vindic.* Ita Immissa & Immittere accipimus, *l. 5. §. meminisse. ff. de noui oper. nunt. l. 15. §. precario. ff. de precariis.*

Immittere etiâ dicimus cloacam, stillicidium, flumen, lumina, fumum, & aquam in variis Iuris partibus.

IMMISSVM, vide Proiectum.

Immo seu Imò quot modis accipitur, docet Barrol. §. quibus. in 1. *Constit. de no. Co. fac.* Notandum tamen, *l. 47. ff. de hered. inst.* Immo pro ademptione vel emendatione accipi. Si ita scriptum fuerit, inquit Africanus, Titius, immo Seius hæres esto, Seium solum heredem fore respondit.

IMMODICA, seu (ut vocant) immensa donatio visa est olim ultra ducentos aureos, deinde usque ad trecentos permessa: tandem ad quingentorum aureorum quantitatem extenditur, *l. sanctimus in princ. l. data. l. secundum. & l. si quis. in fi. de donation.*

IMMOLITVS, inædificatus. Verbum hoc usurpatur in lege *Peducea de limitibus*: Ne quis eos limites decumanos oblepiro, nève quid in eis immoluitum, nève quid ibi positum habeto Item apud *Liuum lib. 39.* Aquam publicam omniem in priuatum ædificium, aut agrum fluentem ademerunt, & in loca publica inædificata immoluitave priuati habebant, intra dies triginta demoliri sunt.

IMMVNITÄ, muneri vacatio, est privilegium quoddam, vel remissio, à iure ad non subeunda munera vel honores concessa, qualia enumerantur in *tit. ff. de iure immuni.*

IMMVNIS, qui nullo fungitur officio. Munus enim, ut Festus scribit, significat certum & officiosum. Vide Munus.

Immunes, qui nullum vestigal pendunt, quique muneribus vacant, *l. 3. ff. de censu.*

IMPAR matrimonium Vlpiano *Instit. tit. 16.* cum maior quinquagenario minori quinquagenario subit. Eo alludens Apuleius lib. 6. *Asini aur.* Iam fixo, ait, nuptias non impares, sed legi simul, & Iuri civili congruas. At Roertius, in Topicis impar matrimonium vocat,

ut, cum cuius Ro-

lesco iohis.

IMPENDIV

ra est, sic dicitur, quod

ba. Et sic, si pape

in tenore, ut dicitur

larg. c. de clar.

aliqui, a tangua

solio, quod lita di

pen his etiam aug

tem tui muneris.

visata maius, et sic

p. simus. Idem a

Nihil illi regno i

getur. Item, de ad

dicat, aut, si ro

nus & imp. ut

maie ad l. Titim

but. com. v. l. 2. c.

p. jillo perstabit

dum igitur, et sic

duo. §. go. sic. ap

nus, licet persona

ley, et sic, ut v

de legatis in p

solo missi, l. o. ob

Impensum, utam

Impensum er

tur. Vide: Impen

tem talis, l. 4. §. 1.

coheret, §. ff. j

tudius, et sic

exhib. l. 1. c. 1.

4. ff. de v. n. §. 3.

l. 14. c. 2. de

Paulus, quæ in t

tur, aut de p

veret esse. Fole

docet, facin

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

tant, §. 1. c. 1.

rat, cūm cuius Romana peregrino vel
setuo nubit.

IMPENDIV M^o *Varroni lib. 4. vfu-*
ra est, sic dicta, quod in sotem accede-
bat. *Et lib. 5. impendium pecunia est, quæ*
in fenore tors est: sic dicta, quod inter le-
lung t. *Cic de Clar. Orat.* Seremus igitur
aliquid tanquam in inculto & derelicto
solo, quod ita diligenter colimus, ut im-
pendiis etiam augere possimus largita-
tem tui muneris. Id est, ut munus tuum
vsura maius efficere, & ita tibi reddere
possimus. *Idem ad Attic. lib. 6. epist. 1.*
Nihil illo regno spoliatus, nihil cege-
gentius. Itaque aut tutela cogito me ab-
dicare, aut (ut ro Glabione Sæuola) fi-
nus & impendium reculare. Hinc non
maie ad *Titum. §. altero ff de adminis-*
tat. cūm vltro non compendium d. citur
pupillo prstandum, dixerit quis, Impē-
dium igitur & retlandum, non compen-
dium. Significatur etiam eo nomine mu-
nus, licet personale sit, non patrimoniale,
id est, sine vlla generis impensæ, l. 6. ff.
de legatio. in impendis legationum, quæ
solo ministerio ob utuntur. Matialis:

Impensis vltam Principi adnumeret.

Impendunt etiam pro impentis sumi-
tur. Vnde: Impendit a litis, tempus in li-
te n. facit, l. 3. *litis ff de procur. sic l. inter*
coheredes §. ff. jam. ere. sup. n. l. a. vale-
tudinis, citati. Nam n. rationem agri
exhibere, aut veteris fuit expensæ, l.
4. ff. *de v. u. l. 8. ff. con. mod.*

IMPENSÆ conatur sunt, inquit
Paulus, quæ si factæ non sint, res aut peti-
tura, aut deteriora futura sit. Impensæ
viles est: *Fulcinus* ait, quæ meliorem
dorem faciant, deteriorem esse non si-
nant, ex quibus rectius mulieri ad-
datur: sicuti arbuti pastinationem vlti-
trā quānū necesse fuerat, nem doctri-
nam puerorum: quorum nomine on-
rari mulierem ignorantem vel inuitam
non oportet: ne cogatur fundo aut
mancipis cedere. In his impensis & pi-
strinum, & horreum insulæ dotali ad-
iectum plerumque dicimus. Impensæ
voluptariæ sunt, quæ speciem duntax-
at ornant, etiam fructum augent, ut
sunt viridaria, aquæ salientes, incrusta-
tiones, loricationes, pictura. *Impensæ. ff.*
de verb. sig. De impensis vide etiam *tit. ff.*
de impen. in res dot. fact.

Impensæ necesse sunt, inquit *Pl-*

pian. c. Instit. 6. quibus non factis dos de-
terior futura est: veluti si quis ruinolas
ades refecerit. Viles sunt, quibus non fa-
ctis quidem, deterior dos non fuerit: si-
ctis autem, fructuosior dos effecta est: ve-
lut si vinea & oliueta fecerit, Volo, tuo
læ sunt, quibus neque om. ssis deterior
dos fieret, neque factis fructuosior effe-
cta est, quod euenit in viridariis, & picto-
riis, similibusque rebus.

Impensæ funebres, omne æs alie-
num excedunt, l. penult. ff. *de relig. cum*
sim. li

IMPERARE medicis etiam ægroti
dici possunt, quod ipsa metes, cuius gra-
tia medici circumambulant, & ægrotos in-
uifunt, auctoramentum quoddam serui-
tutis est, ut ait *Cicero*. Hinc illud *Alfeni l.*
16. ff. de oper. libere. Medicus patronus,
quod putaret si liberti sui medicinam
non facerent, multo plures imperantes
sibi habiturum, postulabat ut sequerentur
se, neque opus facerent. Sicque *Se-
neca lib. 6. de benef. c. 16.* Medico nihil
amplius debeo: quia me non tanquam
amicum vidit, sed tanquam imperato-
rem. Alij illud facere medicinam ad
pharmacopolas referunt, quorum pro-
prium hoc sit, quorum etiam tabernæ
Romæ medicinæ (ut ex *Plauto* constat)
appellabantur. Nec audiendus *Aleianus*
lib. 1. Parerg. c. 14. qui in petere hoc in loco
pro parere sumi vult, genere loquendi
protus iniuriato.

IMPERATORIS nomen, stante
Repub. is solis tribui solebat, qui cūm
suis auspiciis exercitum duceret, aliquot
hostium millia in acie ceciderant. tum
enim repente acclamatione militum eo
nomine decorabantur, laureamque tum
in fascibus, tum in literis, quas Romam
mittebant, vlturpabant. Ut autem perpet-
uum imperatoris nomen alicui tri-
bueretur, primum *Iulij Cæsaris* exem-
plo factum est, quem *Suetonius* scribit
imperatoris prænomen perpetuum, &
cognomen patris patriæ à Senatu acce-
pisse. Ex quo intelligi potest, veterum
consuetudinem eo immutaram fuisse,
quod cūm illi cognominis loco imperat.
titulum ad scriberent, veluti *Gn. Pōpelus*
Imp. C. Cæsar primo loco, tanquam præ-
nomē illud sic vsurpauit, *IMP. C. IULIVS*
CAESAR. Quæ de re vide *Hor. initio Infr. &*
vide Alcia. in lib. de Mag. frat. Romanu.

ta fuerunt plebs
selemp de
gus auctoritate
ndam potentiam
contra optimates
ndi: unde tandem
multa mala. Non
hottoli viduatur
es appellat talem
li, & corruptum

modo commo-
quum si defen-
tate iuris sui, si
moderatam po-
Contra quoque
per j permittit
subditos, et ipse
peritio praece-
Exemplum nobis
Romana rem-
pationem ordi li be-
acorem vi pati-
denecā subditis
ulu't. Cam autem
is expilitionibus
it j senatus extra
as ambones di-
stestas de quique e-

potestas à populo,
uo imperatore no-
a, ut ipse pro suo
id it, animadu-
magistratus habe-
ere aliquem pos-
tem d. c. quales
Pretore, Proco-
miores enim
nec imperium,
i nec magistratib.
atus.

tem aut merum
on est imperium,
em ad animadu-
nones: quod
atur. Mixtum est
iurisdictione inest,
prum possessione
est etiam iudicis
iurid. quon. locum
mationis Imperium
iud. mixtum. Me-
od ad publicia iu-
de propriū eorum
est,

est, qui ea iudicia exercere possunt, siue
in vrbe, siue in provincia: ut Quæstorū,
in vrbe, & præfeti vrbi, ac præfeti præ-
torio, in provinciis, Præsidum, Procon-
sulum, & Propretorum. Merum autem
idcirco nominatur, quod à iurisdic-
tione secretum, purum, & vacuum sit: non
quòd nemo, qui merum imperium ha-
beat, iuris etiam dicendi potestatem ha-
bere possit. nam in provinciis quicunq;
merum habet imperium, is etiam iurisdic-
tione habet. in vrbe verò Quæstori-
res rerum capitalium merum habent
duntaxat, omnisque iurisdictionis ex-
pers. Sed cum de imperio disputatur, si-
ue de vno aliquo magistratu agatur, si-
ue de diuersis, id quod ad capitalium
rerum administrationem pertinet, ab
ea quod rerum priuatarum proprium
est, secernendum est. Mixtum autem di-
citur, quod ad vtrasque res & capitales
scilicet, & priuatas pertinet. hinc Vlpia.
Mixtum est, inquit, cui etiam iurisdic-
tio inest, quæ, ut in l. dixerat, ad bonorum
possessiones dandas, tutores pupillis, iu-
dices litigatoribus constituendos perti-
net. Quæ propter intelligitur vsque adeò
aliud esse imperium, aliud iurisdictionē,
ut neque quicunque imperium habet,
iurisdictionem habeat, neque rursus
quicunque iurisdictionem habet, imperi-
um habet. nam Quæstores qui merum
in vrbe imperium habent, id est, rerum
capitalium quæstiones exerceant, ius de
priuatis rebus non dicunt. Quæstores
autem, Magistratum in provinciis co-
mites (de quorum officio Vlpianus in l. im-
perium disputat, ut ex inscriptione licet in-
telligere) item legati Proconsulum, iurisdic-
tione rerum priuatarum habent,
imperium autem propriè non habent:
cum enim quid imperant, veluti cum
possideri iubent, aut pignora capitali-
enior, quam sui imperij vi ac potestate
hoc faciunt: nimirum eius, cui summum
imperium in provincia tributum est.
Atque hæc quidem ita se habet. Verum
illud simul intelligendum est, iurisdic-
tionis verbum ab Vlpiano in d. l. impe-
rium, stricte & angustè usurpari, pro ea
quæ ad priuatas res duntaxat pertinet:
cum satis constet, etiam ad rerum capi-
talium iudicia, & omnia denique Magi-
stratū acta ac decreta pertinere. quod
ex vno Aſconij loco licet intelligi. nā

vbi de Scauri iudicio repetundarum lo-
quitur, ita scribit Cato Prætor iudiciū
quia ætate agebatur, sine tunica exer-
cuit, campetris sub toga cinctus, in forū
quoque sic descenderat, iusque dicebat.
Item Columel. lib. 12. Quod nunc scilicet
faciunt magistratus, assidua iurisdic-
tione vim legum custodientes.

IMPERIA totalia, l. 3. D. supelleſt.
leg. Vide Totalia imperia.

IMPERFECTVM pro nullo,
inualido, & inutuli, l. 9. l. 35. §. 1. D. de con-
trah. emp. & alibi sæpiſſimè. Planè Im-
perfecta res dicitur, si stipulationem nu-
meratio secuta non sit, l. 9. §. sed quod
prætor. D. quod met. caus.

IMPERITOS appellat M. Cicer.
eos, quos vulgus simplices, nostri doli
expertes, l. si quis id quod. D. de iurif.

IMPERTIA, rusticitas, casus in-
opinatus, ferè solent æquiparari, Vlpian.
in l. si quis id. §. doli mali. D. de iurif.

IMPERTINENTES positiones
(aliàs Articuli, aliàs Assertiones, aliàs
Capitula, aliàs denique Positionales ar-
ticuli. sic enim id genus scriptū dicitur)
cap. vltim. in princ. c. presentium, §. testes. de
testib. lib. 6. cap. causam. qu. 2. c. ex parte
de testib. dicitur, quorum probatio ni-
hil adiuturā sit intentionem actoris Do-
minicus in d. c. vltim. Impertinentes arti-
culos definit eos esse qui ad causam
prorsus nihil faciunt: aut si prima fron-
te vtrunque aliquid facere videantur,
ad ius tamen relati, nullum habent pro-
bationis effectum, l. ampliore. C. de ap-
pell.

IMPETIGINES, pustulæ pru-
ritu corpus infestantes. quarum genera
quatuor recenset Celsus libro quinto.
Hinc

IMPETIGINOSVS, impetigine
adfectus, l. 6. §. 1. D. de adil. edict. Treba-
tius ait, impetiginosum morbum non
esse, si eo membro vbi impetigo esset, æ-
què rectè vtiatur.

IMPILIA vestis loco esse scribit Vlpian.
l. argumeto. D. de aur. & arg. leg. In
Basilicis vbi refert Cuiacius Obser. lib. 10. c.
13. Impilia ægeculæ adia, id est, pul-
uini, sunt, adeoque etiam impelia legi
posse censet. Non tantum igitur Impi-
lia mēdia sunt. id est, foculi pedibus cal-
ceandis, inuolendisque apti, sic dicti,
quasi sine pilis ex lana coacta fieret: sed

curat h. noug. t. p. 1.

IMPRVDENS etiam emittit, qui bona fide emittit, l. 24. D. de alt. Imprudens, ignotans, l. pen. D. ad Velleian. Imprudentibus, id est, nihil opinantibus & prater speciem, l. 52. §. damna. D. pro socio.

IMPRVDENTIA, id est, ignorantia, & impertinentia, l. 51. D. de exst.

IMPRVDENTER, minus considerate, l. 21. in fi. D. de neg. gest.

IMPVBES dicitur mas minor annis xiiii. forma vero minor xii. l. vltim. C. quando tut. esse defin. §. 1. Quibus

modis, si Macrobi. lib. Satyr. l. 6. Post annos bis septem, ipsa ætas necessitate pubescit, tunc enim moueri incipit vis

generationis in masculis, & purgatio femininum. Tertul. lib. De virgin. veland.

Tempus etiam Ethnicis obferunt, ut ex lege nascitur iura sua ætatibus reddant, nam feminas quidam xii. annis: masculum vero à duobus antepius ad negotia mittunt: pubertatem in annis, non

spontalibus aut nuptiis decernentes. Masculus impubes S. C. Silliano torqueri non debet, sed terri tantum. Veruntamen impubes ab anno septimo, usque ad annum undecimum, proximi censentur infantia, similes planè furiosis & infantibus, quantum ad delinquendi affectum

attinet. Quia huius ætatis pueri, bonum & malum non adhuc possunt discernere, adeoque intellectu carent, §. pupil. Infit. de inutil. fip. Ab anno duodecimo usque ad annum 14. impubes cententur

proximi pubertati, & doli capaces: id est, que & furum iniuriam admittere possunt, l. pupillum. in princ. D. de reg. iur.

Impuberem, l. de furi. cum siml. Et hæc ita se habent in masculis. Nam feminæ minores duodecim annis erantur impubes, viam diximus nec matrimonio

nam rectè contrahere possunt, Infit. de nuptiis in princ. nec testamentum rectè facere, §. praterea. Infit. quibus non est permissa test. attamen impubes est minuterum, si forte vel libarius, vel nomenclator vel calculator sit, vel histrio,

vel alius volupciis artifex, l. ut infusandi §. dabitur, D. de oper. libere.

IMPVTANDI verbum duobus modis accipitur in tit. ad leg. Falcid. Imputari enim primum est, in quadrantis computationem venire: & ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod hæredi

ad quartam explendam computatur, l. 19. & l. 91. & alia leg. D. ad leg. Falcid.

Imputatur interdum in Falcidiam, quod Falcidiam patitur, l. 1 §. Item fita legatum. D. eod. Imputare, pro supputare, numerare & subducere rationem, Plinian.

in l. 1 §. de seruis quoque. D. de tut. & ras distrahendi & vult cur. caus. alt. Præterea, si matrem aluit pupilli tutor, putat La-

beo imputare eum possedisse est verius, non, nisi perquam egenus dedit, imputare eum oportere de largis facultatibus, pupilli. Hoc est, quod vulgò dicitur, deducere in suis rationibus, sique vsur-

pauit S. neca ep. stol. 8. Hoc non imputo in solum de tuo tibi. Alias Imputare, attribueret est, tribuere & assignare, Plinian. l. 1 §. item queritur. de separat. Sibi imputentur cur minus idoneum fideiul-

tem acceperint.

IN

IN dictione vel solent Iurisconsulti, cum nihil in speciem determinant, ut iurare in litem: agere in factum: vertere in rem. Sicut ex diuerso, cum determinatam significare volunt factum, ut solent dictione ex, vi: Ex eo facto

actionem nasci, l. 1. D. de alio. & obli. Ex lite aliquid probare, vel iuramento adferere. Hæc omnia euidenter adparent, si bene perpendas, ex l. vltim. in fin. & l. seq. item ex l. tutorem. D. de in lit. iurand.

In annos singulos quid sit, explanat Iustianus. l. ambiguitatem. C. de usufr.

Iuriscons. l. Iulianus. §. cum quoque. D. ex quibus caus. maio. Differt autem, in decem annos liber esse iubeatur, & intra annos decem: hoc enim significatur, ut

liber est statim iubeatur superiore verò, nouissimus decem j dies spectatur.

IN ANTEA, pro deinceps, post hæc, in posterum: quasi futurum tempus non à tergo sequatur, sed ante nos cedat, lib. Foud. 2. tit. 5. Iuro quod à modo in antea ero fidelis ei. Et tit. 7. Honorem quem nunc habes, vel in antea habebis id est, deinceps.

IN acceptum ferte opus publicum faciendum, l. 7. D. ad legem Iul. repetund.

est perferbere in codice operum locatorum opus illud esse ex lege, id est, pactione redemptionis, locationisque perfectum. Id quod lex Iulia fieri prius

verabat, quàm opus perfectum ac probatum esset.

IN affem vendere, idem quod in solidum vendere. *Modest. l. 9. D. quibus mod. pig. Titius Sæpronio fundum pignori dedit, & eundem fundum postea C. Sero pignori dedit, atque ita idem Titius Sæpronio & Sero fundum eundem in affem vendidit, quibus pignori antè dederat in solidam singulis. Sic rem soli ex affe possidere, cui opponitur pro parte, apud *Maorum in l. pen. D. qui satisd. cog. Et in affem creditoribus satisfacere, cui opponitur in aliquid, l. 1. D. de separat.**

IN bello admissum dicitur, quod propter belli causam admittitur, *l. 1. §. ex incendio. D. de incen. rui naufr.*

IN bonis esse dicebantur ea propriè, quæ Quiritium iure aliquo quæsitæ non erant. Itaque inter se illa duo opponebantur, uti docet *Iustin. in l. vni. §. C. de nudo iur. Quir. toll. & Vlpianus c. In l. huius verbu. In bonis tantum alicuius servus est, velut hoc modo, Si civis Romanus à civive R. servum emerit, isque traditus ei sit, neque tamen mancipatus ei, neque in iure cessus, neque ab ipso anno possessus sit, nam quandiu horum quid fiat, is servus in bonis quidem emptoris est, ex iure Quiritium autem venditoris est.*

IN bonis est, quod superest deducto æte alieno, *l. 1. D. de cess. bon.*

IN bonis meis esse dicuntur, etiam iam rapta res, text. in *l. 2. §. 2. l. in hac actione. vers. si fugitivus D. quibus rap. & ex hac l. colligitur discrimen inter Ex bonis, & In bonis, de quo vide Ex bonis.*

IN capillo puella dicitur, quæ nupta non est; quia eorumque sine illo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant. *lib. Feudor. 2. tit. 24. §. 3. Ruricius si dominæ vel filiz, aut sorori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicitur, sese immiscuerit, &c. In Lombard. lib. 2. cap. 29. Qui filiam in casa habuerit in capillo & filium non reliquerit, &c. Et *Nep. constit. lib. 3. tit. 17. Et sorores in capillo succedunt. Coniugata autem & dotata à fratrum successionibus excluduntur. Obiter etiam notandum, apud antiquos fuisse hanc consuetudinem, ut novæ nuptæ crines solverent: quod in secundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatistas scribens: Inveni-**

stis (ait) huiusmodi virgines, quæ iam spiritaliter nupserant: quasi secundò coegitiss ad nuptias: ut crines iterum solverent impetastis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: ex quibus si alicui maritum mutare contingerit, non reperitur illa temporalis festivitas. Hæc ille. Fuit hoc quoque luctus & mororis argumentum, ut multis ex locis constat. Quid. Trist. 1.

Ille etiam ante lares sparsis prostrata capillum

Contigit extructos ore tremante sacos.

Liuius lib. 1. Solut crines, & flebiliter nomine sponsum mortuum appellat. Notari etiam dignum est, moris fuisse Francorum regibus, ut filios exephebos Principi alicui vicino tendendos mitterent, qui eorum postea quasi patronus esset. Servos enim Romano more eum libertatem acciperet, tondendi solutos, nemini non notum. *Paulus Diaconus de gestis Langob. lib. 6. cap. 37. Circa hæc tempora, Carolus Francorum Princeps, filium suum ad Lutprandum misit, ut eius (uxia morem) capillum susciperet: qui eius cæsum incidens, ei pater effectus est: multisque regis muneribus donatum genitori remisit.*

IN Capitolium ascendere, formula est conditionis apud Iurificosultos per-
vulgata, quæ vel ex triumphantium more traducta est: quasi quis dicat, Si triumphans in Capitolium ascenderit. Vel etiam ex quotidiana Capitolij ascensione.

IN Capita, aut In stirpes divisionem fieri plerumque in iure legimus, ut in *l. 2. §. 1. 3. C. de suis & legiti l. Papinia. 8. D. de inoff. test. & §. 6. Inst. de her. quæ ab intest. In capita autem dividi dicitur hæreditas, quæ tot in partes quot succedentium capita sunt (id est, personæ) dividitur: ut singulis personis singulæ partes attribuitur. In stirpes verò, cum tot in partes dividitur, quot suorum naturalium, ex quibus succedaneæ extant, capita fuerunt. Id est, in cognationis latera & partes.*

IN caput alterius torqueri, est in alterius discrimen, vel alterius periculo torqueri. *Vlpianus in l. 1. D. de questionibus. Neque servi in dominorum, neque liberti in patronorum caput torqueri debent, quod idem scribit l. 2. l. 3. & l. 10. §. par. Cicero autem planè In dominum dixit & in Miloniana, & Cæliana, & in*

Par-

Partit. De nostrorum, inquit, maiorum
Intitit: qui cum de servis in dominos
queri voluissent, &c.

IN continenti, locutio est Iurifcon-
sultis familiaris, idem significans quod
sine ulla temporis intermissione, è vlti-
gio, extemplo, continuò. *Ulpian l. 23 §. 2.*
Quod ait lex, In continenti filiam occi-
dat, sic erit accipiendum, &c. *Scauola l.*
135 §. 2. De verb. oblig. Deinde in conti-
nenti inter vtrumque conuenit, vt intra
Calendar. &c. Aliquando tamen in conti-
nenti, cum aliquo moderato spatio in-
terpretatur, *l. 1 §. in rem sita legatum. D.*
ad leg. Aquil. At in leg. Iulia de adulte-
riis, in continenti filiam dicitur occidis-
se pater, dum eam extra spem deprehen-
sam vnà cum adultero, vno ictu atque
impetu occidit: & si profugerit filia, dum
adulterum occidit, interpositis tum ho-
ris apprehensa, in continenti occidis-
se etiam dicitur, *l. 23 §. fin. D. eod.* Incon-
tinenti quod ad pacta quæ insunt expo-
nunt Iure consulti & Impp. In ingressu
contractus, vel ante contractum, aut sta-
tim post, *l. 7. §. quin imp. D. de pact. l. 3. C.*
de adl. alt. l. 21. C. de vrsur. l. 27. C. de pact.
Cui opponitur Postea, & ex intervallo,
l. 71. D. de contrahend. empt.

INDIEM, pro ex die, *l. 9. D. de ha-
red. inst. si l. testamentum manumiss. §. vltim.*
D. de man. test. Aliàs pro ad diem.
IN DIÉBUS illud facio, ita con-
ditione data, si nihil præterea sit adie-
ctum, in biduo conditionem impleri o-
portet, *l. 217 D. de verb. sign.*
INDAPLUM ire, Cicero in ea pro Flac-
co dixit, vt optinatur Hotom. pro spon-
sionem facere alterius tanti, quanti lis ef-
fet. Frater meus, inquit, decreuit, vt, si iu-
dicatum negaret, in duplum iret.
IN ea causa est, hoc est, si cum eo ha-
beret, *l. 3. D. de iniur.* In ea causa est, id est,
in ea ratione iuris versatur, *l. 1 §. si quis i-
ta. D. de verb. oblig.* In ea causa est, hoc est,
in ea conditione negotiorum versatur,
l. de atate §. quis tacuit. D. de interrogat.

IN facili, & IN difficili esse, pro facile
vel diffi- cile cogniti atque explicati. Try-
phenin. *l. in confirmando. 8. D. de conf. iur.*
Quod in facili est, si pater proximo mor-
tis tempore non iure tutores scripserit.
*Scauola l. Gallus. 29. §. vlt. D. de lib. & post-
hu. Ille casus in difficili est, si filium ha-
beas & nepotem, &c.*

IN familiam nubere dicebatur mu-
liet, vt scribit Hotom. cum id matrimonij
genus coartabatur, quo materfamilias
habebat, hoc est, quo in viri manum con-
ueniebat, *l. cui su rit. 15. D. de cond. & de-
monst. & l. si dies. 21. D. quando dies legat.*
l. qui filium. 4. D. ubi pupil. educ. deb. l. vxor-
rem 41. §. testamento. D. de legat. tert. Cice-
ro in ea pro Caelio: Cui cum exemplissi-
mo genere in familiam clarissimam nu-
pississet, cur tibi Cælius tam coniunctus
fuit?

IN familia retentus; qui in potestate
manet, *l. vners. D. de acquir. vel omit.*
hered.

IN factum agere ferè dicimus eum,
qui in totam facti seriem experitur, oul-
la specialiter introducta ex facto perse-
quendi formula. Hinc Actiones, In fac-
tum, dicuntur generales persequendi
formulæ, quasi conceptæ in totam se-
riem facti, quod specialem non habet
nuncupationem.

IN facto positam esse questionem iu-
ris, id est, ius definendum esse secundum
circumstantias facti, *l. ex plagu. §. in elise,*
D. ad legem Aqu.

IN fidei aluius esse, idem est, quod
secundum tenet, & ab aliqua. Fides enim
auxilium, & tuitionem significat, *Paul. in*
l. Herennius. de euit.

IN folle offerri pecunia dicitur, quæ
sine numeratione & ulla ratiocinatio-
ne, tanquam in marsupio inclusa offer-
tur, *Calistr. l. 81. D. de condit. & demor. sty.*
Qui si reliqua reddiderit, liber esse ius-
sus est, non vique si in folle reliqua ob-
tulerit, liber erit, non enim testator hoc
sensit: sed illud, vt rationes reddat, quo-
modo seruus reddere solet, *Erast. in adag.*
Cens. 9. Cbil. 4. In folle, exponit, implora-
re, in explicare, & cõfusi: sicut qui syngra-
phas & pecunias sacculo inclusas offert.

IN fraudem legis facit, qui saluis ver-
bis legis. sententiam eius circumuenit, *l.*
28. D. de leg. senat.

IN gradu esse, vox est ad dignitatem
pertinens, *l. sacrosancti. a. C. de Episc. & Cler.*

IN hypothecis vendicare, est per hy-
pothecariam actionem petere, *l. fideiuss.*
§. Lucius Titius. D. de rebus dub.

IN Iulij, pro In xdijs. Inlij: figura è
Græci sermonis consuetudine deriuata.
Vlp. l. 8. in fi. D. si seru. vind. cum Quintili
cuniculum per gentem in Veri Iulij instu-

xisset, id est, in hortos Iulij: vt aliis in libris legitur.

IN libertate fuisse, sic est accipiendum, vt non se liberum doceat is, qui liberale iudicium patitur, sed in possessione libertatis sine dolo malo fuisse, *l. quod autem D. de liberali causa*. Porro in libertate esse, & liberum esse, diuersa sunt: item, vt in seruitute, & seruum esse. In libertate enim sunt, aut seruitute, qui liberos seruatiue esse putant, sequē pro libetis seruatiue gerunt, cum tamen aliter se res habeat, *l. 7. 10. & 11. D. de lib. caus.* quod explicat Quint. Declam. 340. & 342. Sicut diueri a sunt, in possessione esse, & possidere. In possessione enim sunt vsusfructuarij, colonus: & tamen non possident.

IN iurisdictione, ad litigatores refertur, & respondet estimationi litis. Nam iurat actor in litem, quando per iuramentum declarat & adierit, quanta pecunia non tantum sumptus litis, sed etiam totam causam est met. cum omnibus damnis, *l. videamus §. iura e autem. & l. sequi. D. de in lit. iuran.*

IN locum successit accipimus, siue per vniuersitatem, siue in rem sui successum, *l. §. quod bonorum*.

IN metillum & in mī: istierum metallorum damnati, serui efficiuntur, scilicet pōnt, *l. in metillum. D. de pōnt.*

IN obligatione esse aliquid dicitur, cum vinculo obligationis inneditur. In solutione esse dicitur, quod potest pro re obligata solui, licet iudicialiter non possit peti.

IN potestate habere, & Alienare, tanquam a iurata opponuntur, *Liuius lib. 8. Minuta V. Italis* cum decreto Pontificum iusta esset facis abstinere, familiamque in potestate habere: facto iudicio viua de fella est.

IN potestate manu, mancipiove. *Pl. c. Insit. 26.* Et qui in potestate, manu, mancipiove est scripti habetis, sub conditione legari potest. Item: Ei, cuius in potestate, manu, mancipiove est haeres scriptus, legari non potest. Potestatem de filiofo. manu de matrefam, qua in manum conuenit: mancipium de seruo intelligit.

IN potestate consistere existimatur, quod in actu non est, sed esse potest, *l. aduersus sententiam. ff. de arb.*

IN procinctu, vide Procinctum.

IN publicum deduci intelliguntur, & qui in magistratibus municipal. traditi sunt, vel publici ministeris, *l. §. de fugi.*

IN re diceptate, pro iuste iudicare, & fraud. §. index extr. de verb. signif.

IN re praesenti, in re operis, hoc est, in re ipsa, *l. de pupillo ff. de nou. oper. nunc.* Alias: ro in praesentia viuitur ab Vlpia. *l. i. ff. de solut.* Sed continuare in re praesenti, hoc est, statim atque solum est.

IN rem, & in personam, locutiones sunt iuriconsultis fam. lares, quarum illa tum viuntur, cum in de fin. re, ac sine personae vltius notatione aliquo factum esse significant: hac vero, cum certa persona definita: veluti in *l. §. 2. ff. de construct. pecu.* Quod exigimus, vt sit debitum quod constituitur, in rem exactum est: non vique vt is, cui constituitur, creditur sit. Item cum Vlpianus ait, actionem metus causa in rem esse scripiam, nec personam vim facientis coercere, sed aduersus omnes restitui, *l. 9. in fin. §. quod metus causa & alibi, hoc est in l. 7. §. 3. D. de pact.* Paetorum quidam in rem esse, quidam in personam: illa, quoties quis generaliter paciscitur, ne petat hac, quoties ne a persona petat item in *l. 10. D. de operu noui nunciat.* Operis noui nunciationem in rem fieri, non in personam.

Cic. in lib. de Inuentione 2. Sin autem non in hominem certum, sed in rem aliquam causa dimouebitur, vt in eadem re, &c. Item apud Vlp. in *l. 4. §. 19 ff. de dol. excep. l. 1. §. ult. ff. de interd. Seneca in Ludo: Ne videar in personam, non in rem dicere sententiam.*

In re versum, vide VERSUM in rem. IN solum dare, pro soluere, apud Paulum, in *l. 60. D. de solut.*

IN sortio esse, id est, in incerto, & ambiguo, vt inueniri non possit. Iure nostro ratum est, vt iudicium per sorties admittatur, nisi cum res adeo perplexa, incertaque est, vt alium exitum non habeat, *l. si duobus. C. communis de legat. vide Aliat. lib. 5. Parerg. ca. 22.*

IN vtero qui est, non est pupillus, *l. non est. ff. de verb. sig.* tamen si animal esse videatur, *l. §. proximus. D. unde cognati. l. negat. de mort. insa.* Attamen qui in vtero est, postinde ac si in rebus humanis esse, custoditur, quoties de commodis ipsius parus quaeritur, *l. qui in vtero. ff. de*

de statu hominum.

IN turpe, vid.

INTVETUS

dictur, qui ephel

incipit, anno f

quinto: frumina v

3 ar, iocet in m

re ponitur ab Vlpia

tem in passif. A op

lam. C. omne

potens facit, & r

litem l. 50. D. de teg

na legatur: C. M

per. 2. vnt, puber

tar Cic. de Orat.

flam. u. & totus

etiam veniit

dem cum esse pos

sa e pt. bare ve

na haeres instituit

moreus esset, q

ven. l. 2. pupillo

se non ois

IN EDIFIC

et iur. vel iur. l. 1

INANE

omne gregem, l. ne

ant tab. Ioan. u. 3

totis excludi

que ex p. t. e

caus. l. 1. §. mand.

de non. l. 3. Paul

l. pul. in n. in

sup. caus. Inm

ment. l. 39. ff. d

lode a. l. 1. l.

Macellus ff. ad S

INANE

crin. l. 1. §. p. t.

p. t. 1. §. de fact.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

l. 1. §. l. 1. §. 1.

ff de statu hominum.

IN stirpes, vid. In capita.

INTVTELAM suam venite mas dicitur, qui ephēbus, id est, pubes esse incipit, anno scilicet ætatis decimo-quarto: fœmina verò vir potens appellatur, hoc enim infœmina, illud in mare ponitur ab *Vlpia in l. 5. §. 2. ff. quib. ex cau. in possess.* A prætor, Si is pu, illas in suam tutelam venerit, eadē pupilla vici-potens fuerit, & r. & d. defenditur, &c. *Idem l. 50. D. de leg. & fid. lib. 32. C. filiofa. ita legatur:* CVM IS IN tutelam suam peruenierit, pubertatis tempus significatur. *Cic. li. de Orat. 1.* Negatēque nisi posthumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, hæredem eum esse posse. *Idem in Bruto:* Cūm is hoc probare vellet M. Curium, cūm ita hæres institutus esset, si pupillus antē mortuus esset, quā in suam tutelam venisset, pupillo non nato hæredem esse non posse.

IN EDIFICATA, l. cūm fundus. ff. de instr. vel. instrum. leg. vide Rura Cæsa.

INANE vacuum propriè significat, per quod quicquid sine vi, sine effectu, l. 19. ff. de cent. tab. Inanis actio, quam inopia debitoris excludit, l. 6. D. de dolo. vel quæ exceptionē eludicet, l. 24. ff. de lib. caus. l. 2. ff. mand. Inanis rēus, qui soluen-do non est, *Paul. lib. 2. Sent. tit. 15.* Inanis stipulatio inefficax, l. penul. D. de cond. ob. turp. caus. Inanis stipulatio nullius mo-menti, l. 39. ff. de donat. inter vir. & vxor. Eodem sensu Inanis obligatio, l. 8. §. *Marcellus ff. ad SC. vel.*

INANES tabulæ, quarum iam pecunia in illis perscripta dissoluta est, *Vlp. l. 27. ff. de furt.* Quæd si iam erant inan-es, quia solutum proponebatur: nun-quid ipsarum tantū tabulatum pretij videatur esse æstimatio faciendā? *Sic in l. ult. ff. ad exhib.*

Inane nomen hæredis, nudum & sine re, l. 3. ff. de don. don.

INAVDITVS, dicitur, non audi-tus, qui causam non dixit: cuius audia non est defensio. *Vlp. l. 2. ff. ad l. Cornel. de scar.* Inaudium filium pater occidere non potest. *Suet. in Galba:* Quosdam cla-ros ex utroque ordine viros suspitione criminis inauditos condemnauit.

INAVGERI causam, in l. diui. ad finem. ff. de libe. caus. qui accipere pndum sit,

nullus interpretum (quod sciam) expli-cauit. Accursius id inactum reliquit. qui hoc non intellexerunt, lectorem immorantur, & agi causam, reposue-runt *Iac. Cuiac lib. Obser. 6. c. 27.* inaudiri censet legendum. Florentina lectio, quæ temerè immutanda non est, mihi non inepta videtur: ut sit sensus, Inaudien-dam esse causam, & sententiam ob ab-sentiam eius, quid. l. beatæ sualunga-bat: & vox, Enim, aduersariæ non erit, ut & alibi passim.

INAVRHS, lib. 25. §. 4. & Paulus l. 32. §. ult. ff. de arg. leg. ab autum to am-nibus ne nunci. ps. 2. §. 2. q. 1. lapilli præ-tiosi pendebant. *Isidor lib. 10. etym. c. 30. de quibus vide Tortull. lib. de habu mul. & m. li. de pallio & Plin. lib. 9.* Antiquum Lexicon, Inaures, & ma, & hæc Pollux in mundo muliebus recenset.

INCAPAX ab indigno ita à qui-busdam distinguitur, ut Incapax is sit, cui capiendi ius non sit, id est, quæ ei reli-cta ab initio inutilia sint, & apud hære-dem remaneant sine onere, velut spū-cius. Indignus autem, cuiq. a relin. uū-ter, ipso iure valent, sed ad fil. m. ole-runque transferuntur, vel ad h. v. ed. vel ad aliam personam eum onere, tot ut ff. de hu. qui ut indign. *Vin. Bart. ad l. fin. f. de.*

INCANTATIONES an sint prohibita & puniendæ, *Bartol. in l. 1. Cod. de mal. & mathe.*

INCAVSTO, hoc est, attamento, falsum deprehenditur, *Aulb. de fid. in-stru. §. 1.*

INCENDIARIVS, l. 1. co. ff. ad leg. Corn. de sca. Galli, Bourse seu, qui ignem immittit incend. j. castra.

INCERTA in iure appellatur, in quibus non apparet, quid quale quan-tum l. ubi autem. 75. ff. de ver. obli. item Incerta dicuntur, quæ non in so. cie, sed in genere proficiuntur: veluti, Fun-dus, Homo, Triticum, l. hæres 2. §. si in-cert ff. fam. ercis. l. cūm incertus. 15. ff. de leg. 1. l. in ratione. 20. §. incerta ff. ad l. Falid.

Incerta actio, siue (quod vltimatus est) incerti iactio dicitur, per quam nullo certa sūma petitur. veluti ex stipulatione in-certa: Quod mihi ex stipulata dari fieri oportet, l. 4. ff. de vfur. l. 3. C. de in iudi. stip. l. diem proferre 27. in ff. de arbit. Ex omni-bus bonæ fidei actionibus, Quod te mihi ex bonæ fide dare facere oportet. sic

l. 1. D. de usufr. leg. l. 3. D. de condi. fin. caus. l. 2. §. aliud. D. de donat. ult. D. si quis in ius voca.

Incerti actio dicitur, quæ & præscriptis verbis actio. *l. 6. & l. 16. D. de præscr. verb. l. 6. C. de re perm. l. 7. D. pass.*

Incertus contractus, qui certum ac proprium nomen non habet, *l. 9. D. de con. per. l. 1. §. debitum D. de conss. pecun.*

Incerta persona videtur, quam incerta opinione animo suo testator subiicit veluti si quis ita dicit: Quicumque filio meo filiam suam in matrimonium dederit, ei hæres meus illum fundum dato, ait *Imp. §. 27. De legat.*

Incerta pars, quæ quota sit, non apparet, veluti quicquid mei iuris in eo fundo est, *l. 3. incertum. ff. de acqu. pos. Incertus possessor, quem ignoramus, l. 3. §. si D. de verbor. signif.*

INCERTVM conficietur, qui se illud aut illud debere conficietur, *l. 6. §. 1. D. de confessis.*

Incertum absolute à Juriscons. vsurpatur pro ipsa incertitudine. Sic incertum conditionis, *l. 11. de secun. tab. l. 1. C. de pass.* Incertum cautionis, *l. 16. D. ad SC. Treb. pro incerto euentu, ut l. 6. D. quod falsum aut. Incertum rei, l. 11. D. de hæred. vend. Incertum successione, l. 14. D. de transact. Incertum litis, l. 20. C. man. Incertum ætatis, *l. 49. ff. de fideius. Incertum antiquitatis, l. 1. C. Th. de resp. prud. Incertum contentione, l. 1. C. Th. de equis curulis Incertum maris, & belli, apud C. Tacitum lib. 3. & 4.**

INCERTITVDO legislatoribus nunquam placet, sed reprobatur. Primum in contract. b. t. inter stipulantem, §. si Stichum. D. de verbor. obs. l. cum duo ff. de in diem addit. Deinde in iustis voluntatibus, l. duo sunt Titii. D. de testam. tute. l. questum. §. si quis eo. D. de fund. instr. l. si quis de pluribus & l. si fuerit. D. de rob. dub. Denique in iudiciis nullo modo admitenda est, *l. 3. C. de senten. qua sine cert. quantita. prof. l. quid tamen. §. Pomponius, ait D. de recept. l. idem Pomponius scribit. D. de rei vend.*

INCESTVM committit, qui eam, quam leges, motusque verant, vxorem accipit: puta priuignam nurum noweram, l. si adulterium. 38. in princip. D. de ag. nec enim inter parentes & liberos acceptum sunt incestæ nuptiæ. Incesti iu-

dicium in virgines sacratas, vel sanguine propinquas constitutum ait Isidorus lib. 5. Etymol. c. 26. ad fin. subiiciens Qui enim cum talibus miscetur, incestus est incesti habenter. & vide l. for. 39. D. de ritu. nupt. l. fina. D. de condi. fin. caus.

INCESTVM iure gentium committitur, qui ex gradu ascendendum vel descendendum vxorem duxerit: iure civili, qui ex latere eam duxerit, quam vetatur: vel affinem, quam impeditur. *l. ult. D. de rit. nupt. & l. si adulterium. 38. l. ult. ff. de condi. fin. caus. vide Nouell. 12. & lac. Cuiac. expositionem.*

INCIENTES, apud Varr. lib. 2. de re Rust. c. 2. de ouibus loquens pro ouibus patriui propinquis, vt exponit Fest.

INCILE, & Incilia, inquit Festus, sunt fossæ, quæ fiunt in viis, ad deducendam aquam: siue derivationes, de riuo communi factæ. Sic Vlpia Incile, est locus de pressus ad latus fluminis: ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra vnde primum aqua ex flumine agi possit, *l. 1. ff. de riuis. Incile ducere. l. 1. §. 2. ne quid in flum. pub. Et incilia prima fossarum, l. 1. §. caput. D. de aqua quot. & affi.*

INCIVILE, Iniquum, iniustum, inconueniens, contra ius mores, & Institutione ciuitatis, l. fina. §. penult. ff. quod met. caus. & alibi sæpe in lib. Digest. & Cod.

Inciviles poenæ, l. 9. §. sunt autem. D. de poen.

INCOLA est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci πάροικος appellant. Nec tantum hi, qui in oppido morantur incolæ sunt: sed etiam, qui in alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt intra eum se quasi in aliquam sedem recipiant, l. pupillus. §. incola. ff. de verb. sign. Incolam autem non domus aut possessio facit, sed domicilium. *l. 7. & pass. de incol lib. 10. C. Cir. in. Offic. Peregrini autem inquit & incolæ officium est, nihil præter suum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimèque in aliena Rep. curiosum esse. & vide l. 15. D. ad municip.*

INCOLATVS verbum, cuius quis non civis, sed incola est, *l. 34. de munus. & l. 6. on. D. Incola iam muneribus publicis uelintatus nisi perfectio munere, incolatus renunciare non potest.*

Inco-

INCOLORATE, id est sine cau-
sa sine iusta occasione, aut pretextu, sine
colore, *l. minor. 18 De minoribus.* Glabrio-
nem Acilium diuus Seuerus, & Imp.
Anio. non audierunt, incolorate restitui
desiderantem aduersus fratrem.

INCONSULTVS, & eum, à quo
consilium non est peritum, & eum, qui
tamen quaerere consilium, non accepit ta-
men, sed quasi pro indigno habitus est,
significat, Hinc inconsultus fecit. Oppo.
Optimo consilio vsus est, *l. pen. § si ff. de
rei. nupt. Sic. V'ipi. l. verum. §. sciendum de
minoribus.* Inconsulta facilitas damni re-
stitutionem indulget, non euectum
damni.

INCONSULTO hæredis nomen
deletum, l. 1. *D. si tab. test. extr. l. 1. de his
quæ in testa. del. l. si unus. §. 1. C. de test.*
Alber. exponit, Inconsultò, id est, non
studio.

INCORPORALES res sunt, quæ
longi demonstrative non possunt, cerni
tamen animo, atque intelligi possunt:
quarum rerum nullius subest quasi cor-
poris: est quædam tamen informatio in-
signita & impressa in intelligentia, quam
notionem voco, *inquit Cic. in Topic.* Et
in eandem sententiam Caius, *l. i. D. de
ver. iusf.* Eiusmodi sunt, Hæreditas, vsum-
fructus, vsum, obligationes, &c.

INCRUSTARE, crustam, illi-
mentum, & quasi-pauimentum quoddam
inducere, siue ex lapide, siue ex calce, si-
ue ex argilla id fiat. Hinc Incrustatio,
testorium, & pauimentum illud. *Pp.*

INCUBARE possessionis est tam naturalis quam civilis, ut & habere: sed in malam partem Incubare sumitur, pro mala fide possidere. Hinc

INCUBATOR imperij, Securio,
pro tyranno, qui aliàs Subseffor dicitur.
Hinc illud Acroteleucion Virgilij:
deuiffa Afia subleffit adulter.

INCULPATUS, pro culpatus, ad-
cufatus, lib. Feud. i. tit. 19. §. 1. Si vnus in-
culpatus fuerit vna de his nominatis
culpis. Sic leg. Sali. tit. 43. Si cuius seruus
in futurum fuerit inculpatus. &c. Item
leg. Rure. tit. 8. de ingenuis inculpatis.

INCUMBERE, pro incubare, id est, obtinere, possidere, conferuare, solidè (vt iij, qui reialicui incubant) tenere. Hinc creditor dicitur Incumbere suo piguari, qui acriter illud conferuat: ut apud P^l. l. 55. D. de furt. Hinc Incumbere possessioni apud imp^p. l. 8. C. quemadmodum ind.

INCUNABULA, seu canabula:
initia, primordia discipline tradenda
quo verbo vltus est Tertul. lib. de peca-
tia. his verbis: Per hoc impatientia tuam
infantis quodam modo incunabula. Cu-
nabula legitur in proemio Infti. §. cumq.
hoc. quod exponit Theop. *το νηπια* *η*
νηπιον *μεγιστον*. Hoc verbo vltusit et
Cice. l. i. de Diuin. Qui cum effet incu-
nabilis, inquit, de Rofcio loquens, educa-
reritque in Selenio, &c.

INDAGARE Ant. Lex, est *ἐκζητῆσαι*. Hinc metaphoricè; Indagare crimen, est patefacere: cuiusmodi est illud Cic. pro Milone: Cùm illa indicia communis exitij indagaui & patefeci, prosecu- li, extraxi. &c. Hinc fortassis

INDAGABILIS ex ambicu apud
Varro. lib. 4. de ling. Lat. ἰνδᾱγῆτος, ἰνδᾱ-
γουος, ἰνδᾱγος. Qui aliter facit, indagabi-

natura. nec obligat.
1. Intent. n. et
m. de iustitia non

eum que tendit
 fuerit numeratio-
 fi: aut uq. p. do
 potest. iuxta lit. de
 princ. ff. de iur. iur.
 ff. de solutio. Et nec
 est ipso exceptione
 sum. i. r. sacro.
 ex naturali x. p.

*fortem ff. de cond. in-
p. 16. l. 17. c. 1. ut tam
et si emporio non de-
qu. m exceptio nem
otera . III Inde-
d naturaliter qu dē
bet. et si inci pa*

ter: fratre. Ioh. eadē
l. frater à fratre. ff.
int. do. n. um. 80.
C. l. si id quod. ff. cod.
as de. n. or. in iudi.
iuc. adhuc, l. Iul. tra.
m. abfol. sus. n.

tamen de cor pet
in nus folenne, au
d quod per legem
am est, na ualicer
ff de cond indeb. Fi
a r. in si pultione
- i qum tu fice

Inde: explēdz caus
ehetur. Ve' de:
A aliud est natura
aliud iure civili, a
l. l. & § ff. de constit
eb.

sed & quod ali; de
aut u id quod ali;

Inde Indemnitate
cauon

cautio, l. 14. D. ad Trebell. Et indemnita-
tem præstare, l. penultim. D. de mag.
convent.

INDICARE, est pretium rei vendendæ statuere, *l. Iulianus. ff. de actio. emp.* Mercari verò, & liceri, est aliquid minus offerre, quàm indicatum sit, donec in pretium consentiant emptor & venditor. Itaque indicare, venditoris est: Liceri & mercari, emptoris. *Cicero lib. 3. Offic.* Sczuo la cum postulasset, ut sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur.

INDICATIO, verbosa illa, ac scurrilis propemodum venalium rerum commendatio, qua venditores vti solent emptoribus alliciendis, apud *Vlpianum*. l. 13. de act. empr. vbi de emptore loquitur. Hic non debuit facilis esse ad temerariam indicationem.

INDEX, est brevis quædam subnotatio ex latiori scriptura, nec idem quod exemplum. exemplum enim ex integro describitur totum. Hinc l. 2. D. de *fide inst.* Quicumque à fisco conuenitur, non ex indice & exemplo alicuius scripturæ, sed ex Authentico conueniendus est.

Cice. *Philip.* 1. de lege loquens, quam tu-
lit Antonius de tertia Decuria indicunt.
Hic enim est I. gis index, & i. res in ter-
tia Decuria iudicent, qui liberè iudica-
re non audeant. Hinc per indicem ex-
ponere, prouerbiū sermonē vsuatur,
pro summatis, & παρρησιας. *Asconin-*

in 3. Verr. Antequam, inquit, causi age-
retur, quasi per indicem rem expon-
bant. & Iustin. in l. i. §. nostram. C. de vet-
iur. enucle. & §. vltim. de publ. iud. Vt vo-
bis, inquit, possibile sit, quasi per indi-
cem ea cognoscisse. quod ita Græcè Theo-
phil. interpretatus est, *ὅτι οὐδὲν κοινὸν πα-*

ἐκδοσέως. Dicitur etiam periculum, v. Græcis ἑλίκη. ita enim Plutarch. in pophrieg. *Ἐκδοσὴν τὸ ἑλίκη τὴν κατὰ δίκην*, de iudicibus loquens : quod *Æmilius* *Probus* in *Epaminonda* periculum vocat.

INDEX, ab iudicio, olim dicebatur.

tur, qui crimen aliquod indicasset, detulisset, vt Pædianus ait : & ita sæpissimè à T. Liniu, Salustio, Ciceroe, Tranquillo, & aliis classicis accipitur. Indicasse enim, interprete Vlpiano, est, detulisse, arguisse, accusasse, & conuicisse. l. 197. q. 1. de verb. signi. quæ referenda est ad l. 1. & ex stipulatu. & §. virum id D. ad SC. Siliæ.

Græci in eundem sensum ἐκδιδάσκουσιν.
dicunt, ut patet ex l. 3. D. de via publ.
Hinc

INDICI res dicuntur, a quibus cri-
mina nunciuntur. Et ad magistratus defe-
runtur, l. 1. Et 3. §. item qui. D. de fidei. et l. 3.
§. 3. menciatores. D. ad Turpil. Atque ve-
l indicum officio aliquid dicamus, Cha-
ronidas ille Caranæz, cuius Aristoteles
et Cicero pl. n. b. locis mentionem fece-
runt, statuit ne indicare homines etiam
linguæ maxime coniunctos affines alii-
cui culpæ, haberet in se dedecus ac tur-
pitudinem ullam. Cicero in eos, qui cum
accusarentur, quod pessimum eum, et
inutilem Reip. defendentem, ita se pur-
gabat: Meus cognatus est. An potest, in-
quit Cicero, cognatio propior vlla esse,
quàm patris?

INDICIUM, i ple delationis a-
ctus: arque hoc sensu Pompon. l. 2. §. i. in i-
t. *De origin. iur. air*, Vindicem Vitellio-
rum ferum conurationem iudicio
detexisse. Sic iudicium profiteri. l. 1.
ad leg. Corn. de scar. Quis cum magi-
stratus esset, publico iudicio præfesse,
operam dedisset, quo quis falsum iudi-
cium profiteretur, vt quis innocens con-
ueniretur, condemnaretur. Et alius loci
quàm plurimus. I dicta etiam iur iudi-
cis præmia, Græcè *υλοτρον*, cuius verbi
fit mentio in l. falsus. §. 4. *De furt.* Et
Ulpian. in l. idem §. ob stuprum. s. 3. *D. de
condict. ob iurp. caus.* Si tibi, inquit, iudi-
cium dedero, vt fugiuium meum iudi-
ces, vel furem rerum mearum, non po-
teris repeti quod da um est. Et paulo post
Sed si ipse iur iudicium a me accepit
§. c. *Apuleius libro septimo, Afin. aur.* In-
dicinæ præmia vocat. Iudiciapro argu-
mentis, lege prima. C. de testib. l. 19. C. de re
iurid.

INDICERE forum dicitur Magi-
stratus in provinciam, cum & locum &
tempus designat, quo causæ in conuen-
tu agantur. Virg. Æneid.
Indicisque forum, & paribus dat ius

vbi Seruius, id est, tempus & locum designat agēdorum negociorum, qui Conuentus vocatur. Indicit autem verbum iuris est, & per hoc potētem vult significare ciuitatem. vide suprà. Forum agere, item suprà Conuentus. Aliās Indicare iubere est. Hinc

Indicere operas, l. 13. §. 5. *indictum*. l. 23. §. 1. & l. 14. ff. de oper. lib. consensu. Inducere munus, l. 5. ff. de iur. mun. Et indictæ collationes, l. 8. cui muneris ff. de u. mun.

INDICTIONES, nihil aliud sunt, quàm annona vel tributa, id est, annona & tributaria functio, rebus, non personis indictæ, id est, impositæ, l. 3. C. de annon. & tribu. qui titulus à tur. de indict. hoc tantum differt, quod ille est de ijs, quæ indicuntur, hic verò de indictionum ratione & forma. Plinius ad Traianum: Nec nouis indictionibus pressi, ad vetera tributa deficiunt. Indictiones extraordinariæ, l. 10. C. de mun. patr. sunt, quæ ad tempus præter morem indicuntur: veluti auguriæ belli tempore, aut equi, muli, veredi. Porro Indictiones cum essent annuæ, inde cœperunt anni per indictiones numerari, quas vocant *ἐννιήρεις*, ita, ut earum numerus non excederet xv. Sed idem semper reuoluerunt. Cæpit hic mos Theodosij magni temporibus, ut Cedre. scribit, vel Constant. potius, ut ex Eustis quibusdam Græcis Onuphrius, vir doctus & diligens prodidit, in quibus sub Constantini II & Licinii nata est: *Ἰνδικτιώνων* *Κωνσταντίνου καὶ Λικίνου ἀρχή*. Eas verò incipere mense Septembri indicat. l. vlti. C. de ann. & tribu. & l. 1. de mil. voss. & Non. 128. & species, quam Græci ponunt ad l. 13. ff. de iurisd. om. iud. de Gaio magno Drungario, cui Princeps. Titum successorem dedit, ut ab initio mensis Septemb. sexta indictione magistratum inchoaret: Non posse Gaum Sempromium iubere iudicare post mensem Augustum quintæ indictionis: si camen iustus iudicare mense Aptili quintæ indictionis cœperit, necdum veniente Septembri pronunciatuerit, iudicium non solui. Hæc tria sunt paria, inno quinto, indictione quintæ, fusione quinta. l. 6. C. The. de indul. do. bi. ex quo apparet ratio nominis. Onuphrii etymologia non mihi probatur, ut nec eas, quam adfert Cedrenus in Theodosio, cuius verba hæc sunt: *ἡ δὲ τῆς ἀρχῆς τῆς μεγάλης*. Θεοδοσίος ἡρξάντο ἀρχαῖς μὲν οὖν αἱ Ἰνδικταὶ ἀπὸ τῆς μηνὸς Σεπτεμβρίου καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, καλεῖται δὲ Ἰνδικτιών, κατὰ τὴν ἰνδικτιών ἡ σελὴ τοῦ ἀπριλίου. Sciendum potius ab eo die, quo viget est Maxentius, scilicet anno Christi cccxiii. ante diem viii. Calend.

Octob. quod tunc demum religio Christiana, in libertatē vindicata sit, quasi ab ipsius primordiis libertatis, Nicæni conuentus auctoritate institutum esse, ut sublas Olympiadibus annorum ratio ab eo tempore iniretur.

INDIGNVS quis in iure dicatur vide incapax.

INDIPIIS CI, pro adipisci, vel gerere, l. vlt. C. de profess. & med. indepta administratione, id est, gesta administratio ne. Perperam enim quidam eo in loco indempta legunt, seu adempta, sic l. vlt. C. de fund. patr. indepto canone, id est adepro.

INDIVIDVVM quod Dialectici appellat, id est, quod nec de subiecto villo dicitur, nec in subiecto villo inest, veluti Stichus aut Amphilius, id Iuriscōsulti vitandæ ambiguitatis causa, speciem appellant, quo nomine ferè speciem infimam intelligunt, nam indiuiduū nomen in his rebus ponunt, quæ neque naturales, neque intellectas partes recipiunt, veluti seruitutes: ut constat ex l. 4. & 72. ff. de verb. obli. Stichum igitur indiuidui nomine nō intelligemus: quia diuidi in partes intellectas potest: ac viam iter, a quo ductum, nauem, equum, indiuidua dicimus, ex quo illud Casellianum: Nauem si diuidis, nec tu, nec focus habebitis: apud Macrobi. lib. Sat. 2.

INDVCIÆ sunt, inquit Varro, pax castris paucorum dierum. Item, induciæ sunt belli feræ. Hæc Gellius lib. 1. c. 25. Vbi etiam has Vatronis definitiones tanquā haud plenas, & probas reprehendit, nec enim paucorum dierum sunt induciæ, & testatur C. Pontium Sannitem, à dictatore Ros. sex horarum inducias postulasse. Græci, ut idem inquit, cessatio armæ istam pugnae nactitiam *ἐκπαυσις* dixerunt, quasi dicat, manus cohibitionem, inibi hoc quoque adscribi, Inducias sic dictas a bel. trantur, quasi tu dicas, inde vti iam, pādū induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea vti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfixus, pactumque fit, ut ante eam diem ne pugnetur, atque is dies vbi venit, inde vti iam pugnetur: id circō ex iis, quib. dixi vocibus, quasi per quēdam conum & copulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autē

Opilius

Opilius, in 1. lib. q.

Inducæ, inquit, dicitur seles vtriq. ne, & sine pugnae, quæ, nomen est, inuitus atque introitus.

Inducæ sunt,

brevē & in præsen-

tiānem se læcessant

pillimi.

Inducæ secundū

quātriplices, l. 1. v.

rioris, citatoris,

toris, siue execu-

tempus omnium.

INDVGER

tas est etiam dele-

translueri. Vbi

tur, l. 2. Cancellat-

rentum, vel inde

omnia inducitur.

Que in testamen-

consulto deleta,

consulto inducā

ductio pro abolit-

Et inducere sensu

vulgo est ad nihil

Inducere proprie

lo regere, interu-

porum obliterat-

tribus. Induci c-

adit tollitur & a-

Dicitur & circū-

de lib. caus. l. 73.

Iuriscōs. perdu-

gnificatu. l. 18. ff.

8. §. sed & cum. ff.

ff. de test. mil.

IN ESSE di-

trāda continentur

pat. Sic pacti &

fidei iudicis inest

conu. l. 1. §. ac

tu. seruam. ff. de le-

& bona fides me-

re rep. iur.

INFAMIS

quem lex, vel s-

quis, vel edictu-

liquatu. nota-

quānam V.

ter. Tertia pene-

v. leg. pectore, si-

do velitu, or-

ff. de iur. qui not. in

damn. insect. l. 3. §. penult. ff. de risu. Alias Insectum apud Salustium in lugurtha, quod fieri non potest. Sed Rex nihil in insectum Metello credens. Id est, nihil esse putans, quod non efficere Metellus posset.

INFERRERE *Epicharm. l. 32. ff. de manum. Reliqui. l. 4. C. de ma. test. Pensiones, l. 37. ff. de usus. Pecuniam rationibus, l. 38. D. de neg. gest. Portionem virilem, l. 101. D. de solut. Vectigal, l. 7. D. de publ.*

Inferre mortuum, pro sepelire, vulgò notum est. Quod fit, cum terra conditur corpus, *l. diui. fratres. D. de rel. & fump. su.*

INFINITVM, pro indefinitum, nullo certo termino circumscriptum. Cicero in *Partis*. Quid questio, quam habet partes: Infinitam, quam Consultationem appello: & definitam, quam Controversiam nomino. Item alibi locis innumeris. *Celsus. l. 9. D. de serui.* Si cui simplicius via per fundum cuiuspiam cedatur, vel relinquatur, in infinitum, videlicet per quamlibet eius partem ire agere licebit. *Plin. l. 13. in fi. D. de dam. insect.* Neque enim in infinitum obligatum esse debet stipulatione. *Macianus. l. 91. D. de condi. & demonstr.* Tempus autem vel certum, vel infinitum comprehendatur.

Infinitum, immensum, immodicum, *l. 61. D. ad l. Fal. in infinitum iurare, id est, in immensum, l. 68. ff. de rei. v.*

INFICIARI, *l. 2. ff. de except. & alibi creditum & depositum abnegare.* Hinc Inficiatio, *l. 16. ff. de iud. sol.* Festus Inficiari, creditum fraudare.

INFICIATIO, *Isidor. lib. 5. Etymolo. c. 26.* rei debitor negatio cum positur. Inficiatione causa crescit, sibi et in duplum, *l. 7. ff. de solut. iur. l. 26. §. fin. ff. ad leg. Aquil.*

INFIXA, *l. cum fundus ff. de instru. leg.* sunt ea, quæ adfixa, inædificata, & alligata sunt ædibus, quæ & aliis fixa, iunctaque dicuntur, *l. 38. §. ult. ff. de abst. emp. secundum vulg. script.* Vide supra Adfixa. Obiter tamen notandum, pro infixa posse etiam infixa legi, cum & Varro *3. de Re rust. dixerit*, Ficta, Afficta, Deficta, & Diomedes Scaurusque probant, & in *l. nequid. ff. de incendi. ruin. naufr.* Pandect. Florent. eodem sensu legant, Navis inficta. Caper, Grammaticus, Fictum, inquit, rationis: fixum volu-

tatis. Vide *RYTA CAESA*.

INFLIGERE alicui precium rei, hoc est, auferre. Iulianus, *l. 30. ff. de nego. gest.* Ex facto quærebatur, inquit, quendam ad filiginem emendam curatorem decreto ordinis constitutum: eidemque alium subcuratorem constitutum, filiginem miscendo corrupisse, atque ita precium filiginis, quæ in publicum emptæ erat curatori infictum esse.

INGENIVM naturam significat, & ad ea, quæ anima & sensu carent, transfertur, *l. 6. C. de bono. proscript.* Ingenium, aruorum apud Virgilium *2. Georg.* Nunc locus aruorum ingenis. *Sic Plin. lib. 14. c. 1.* Ingenium soli, siue terræ. *Tacit. lib. 5.* Locorumque ingenio sese contra imbelles regias copias tuebantur. *Salust. lib. 3. Hist.* Castrisque collatis, pugna tamè ingenio loci prohibebantur.

INGENVI sunt, qui ex matre libera nati sunt, *l. 5. §. ff. de statu hom.* Verùm.

Ingenui dicebantur antiquitus, qui patrem ciere possent, hoc est, ex legitimo matrimonio suscepti, qui iidem & Patricij dicebantur. *Linus lib. 10.* An Romæ unquam fando audistis, Patricios primò esse factos, non de cælo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est, nihil vltià quam ingenuos. Hæc Livius, qui non obsecrè ingenuos his opponit, quos posterior ætas Spurius, recentior vulgò conceptos appellavit, *l. vulgò. 24. ff. de statu hom.* Liberi ergo non ingenui dicebantur. *Cic. lib. de natu. Deorum. 111.* Ut enim in iure civili, qui est de matre libera, liber est: item iure nature, qui de Dea matre est, Deus sit necesse est. Festus autem sub voce Patricios, locum illum Livij dilucidè confirmat: Patricios, inquit, Cincius ait, in li. De comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocantur.

Ingenuus est is, ait Imp. qui statim ut paratus est, liber est. siue ex duobus liberis matrimonio eductus est, siue ex libertinis duobus, siue ex altero libertino, & altero ingenuo. *De ingen. in prin.* Vel sic, ingenui sunt, qui ex matre aliquo grauiditatis tempore libera, siue illa ex marito, siue ex alio cõcepit, procreati sunt. nam libertas vno tantùm istorum trium temporum sufficit.

INGLV-

vero & ex testati & ex intestati causale permittitur, *precibus. 3. C. cod.*

Inofficiosa dos dicitur cum mater in fraudem liberorum, id est, ut eos de bitis emolumentis spoliaret omnia sua bona, vel magnam eorum partem, secundo marito dono dat: pactum cum eo de dote lucranda faciens, *l. C. de inoffi. dotibus.*

Inofficiosos libertus, iuretenens, *l. 1. D.*

de iur. pa. & alibi.

INOPS dicitur is qui solus est, qui nec amico nec propinquos habet, quorum ope, id est auxilio tutari se possit Cic. inopiam & solitudinem ferre in eandem dicit. Reus inopia, hoc est, egere, laboras in corpore puniendus est, *l. si quis id quod. §. in seruis. D. de iurisd.* Porro quo dicitur à penuria, docet *gl. in Auth. ut iud. sin quo quo suffr.*

INQVILINVS est, qui in conductis ædius solos habitat: & propriè utbani prædij conductionem significat, *l. 37. D. de acquir. poss. l. si. D. de migrand. & alibi sæpius, quam quod referri Proculus, qui inquilinum ab ædium vsuario, qui modo ipse habitaret, posse recipi dixerat, l. 2. l. 4. D. de usu & habi.* Apianus lib. 4. quod. 3. inquit, ait, de prædij agnoscendo totis epulois: inquit, omniæ Colonos autem is est qui rure prædium alienum incolit.

INQUISITIO est merum officium iudicis, quod exercere debet ad inuelliganda delicta, ut boni mores contemnerentur, Putant autem nonnulli regulariter inquisitionem prohiberi, *per l. ult. C. de accusat.* Ego nihil dubito, cum regulariter permitti, *intra l. congruis. D. de off. præfati.* Nam quod ipsi listinguunt inter generale inquisitionem, forum est. Quomodo enim ingentere a liquid percutigabit magistratus, quod fructum adferat Reipublicæ, nisi tandem perueniat ad specialem inquisitionem aduersus hunc vel illum? Quod item dicunt, sine legumini indicis specialem inquisitionem non procedere, id obseruandum est etiam in illa, quam ipsi vocant generale. Nam nullus omnino potest in suspicionem adduci, nisi ex causa secundum iuris definitionem verisimili: quæ cum adest quilibet iudex potest, siue dicas generaliter siue specialiter, inquirere veritatem. Solum id ob-

quid requiratur ad legitimam inquirendi causam, ne credas aniles rumores sufficere ad lædendam hominis famam, conditionem, vel vitam. Multo minus satis est illa, quam nunc videmus frequentari, malorum hominum diffamatio, qui vel inuidia, vel quauis fraude proximum necare conantur falsis delationibus.

Inquisitione dati, confirmariue tutor coratorve dicitur, qui causa cognita, & moribus fide, facultatibus eius æstimatis, magistratus decreto datur & confirmatur, *l. 2. l. 7. §. si. D. confir. tutor.*

INSCIENS pro sciencie, *l. si seruus. 34. D. de vsucap.* Si seruus insciencie domino rem peculiarem vendidisset, emptorem vsucapere posse. Est enim hic in articulus *negotiorum*, nam ignorantem domino si vendiderit seruus vsucapionem obstat *lex xii Tabul. & lex Atinia.* Sic & in capitulo legis Manilæ in condit. agi. Qui termini hac lege statuti erunt, ne quis quem eorum elicio, neveloco moueto insciens dolo malo: si quis aduersus ea fecerit, is in terminos, quos elegerit, locove mouerit, insciens dolo malo, sic enim Heruetii liber habet.

INSCIENCIA, *leg. 28. D. de iud. alio sensu.*

INSCRIBERE, pro subscribere accusationi, id est, suum nomen accusationis libello adscribere: quæ res similitudine supplicij accusatores obligabat, *l. ult. C. de iniur.* Vnde libelli inscriptionum, *l. 3. §. 1. D. de accu. l. 2. §. ultim. D. de l. 3. C. qui accus. poss.*

Inscriptio libellis est accusatorius, sapet crimine ab aliquo commissio, quod ubi accusans non probauerit, ad rationem tenebitur, *l. pen. C. de accus. l. 2. §. fin. D. de adul. Inscriptio Paginæ, leg. 3. C. qui accus. poss.*

INSCRIPTI maleficij actio apud Declamatores vsitata, ut apud Senecam lib. 5 Declamationum. Inscripti maleficij sit actio. Ea autem (ut opinatur Turneb. *Auerf. lib. 10. c. 6. & sam supra annotauimus*) maleficij erat legibus nominatum, diserteque non comprehendit, neque cauti, cuius tamen actio dabatur. Quæ quidem moribus Græcorum videtur comparata fuisse, non Romanorum: apud quos scholasticum hoc & declamatorium erat, non in Rep. vsitatum. *Muy*

fei mentio est apud Hesychium & Suidam. sic enim scribunt ἡρακλῆς ἀδελφὸς
ἡρακλῆς ὁ ἡμιόλιος ἡρακλῆς. Hinc ille Se-
neca iocus, Cestum declamatorum ite-
ndentis: Deinde Ilbuit inquit, Ciceroni
de Cestio in foro satisfacere: subinde
natus eum in ius ad prætorum voco, &
eum quantum volebam iocorum con-
quitorumque effudisse, postulaui, vt
Prætor nomen eius recipere lege in-
scripti: maleficio. Tanta illi perturbatio
fuit, vt aduocationem peteret. Deinde
adultum Prætori dedit, & itagratu postu-
latai. Sed ecce apud Ciceronem in Ora-
tio. pro domo: vbi Inscriptum contra-
rium habere sententiam videtur. L. Cotta
ita dixit, nihil de meo capite potest
ferri, nihil esse inscriptum, aut posse va-
lere. omnia contra leges, moremque ma-
iorem temere, turbulenter, per vim, per
furorem esse gesta: Locus difficultis vi-
detur, & fortasse mendosus sit: vt vix
scripsi potius legendum sit, inquit
Hot. de quo tamen nihil affirmat.

INSIDIARE pro infidiari *Calli-*
fratus. l. 28. §. 9. D. de pœn. Igni cremantur plerunquē serui, qui salutem domino-
rum suorum infidiauerint.

INSITAE picturae, quas *Plinius* in
l. 2. §. 1. D. de aur. & argen. vestis legato
contineri ait, effigies esse videtur cer-
tarum rerum, sive forum, veribus inter-
textae. Vnde pictae roga, quibus trium
phantas amici urbem inibant. Acuta
geride Phryges inuenerunt, idcirco
Phrygiones appellati sunt: ait *Plinius*
lib. 8 cap. 48. Cuiusvis Institae legit, pro
Institae. Vide Institae.

INSIGNIA magistratuum, l. i. §. casum. D. de postul. Insignia Proconsularia, l. i. D. de offic. Procons. Insignia militaria, l. i. §. sed si. D. de tu qui nor. infra. vide in singulis locis interpretes.

INSISTERE rei. Secundum naturam, quæ semper est simplicissima, non est nisi vnus possidendi modus, puta insisterè rei: sicut sedibus ad hoc vimur, vt nos in aliquo loco ponamus. Quemadmodum solent multis in locis hæredes, quo magis ius suum succedendi delectant, sedem ponere in domum hæreditariam.

INSOLIDVM, aliàs est in integrũ
vulgò *un seul & pour le tout*. Aliàs Insoli-
dum opponitur ei, quod ad heredem

peruenit, l. 157. *D. de reg. iur.* In contrahen-
dis successores ex dolo eorum quibus
successerunt, non tantum in id quod
petuerunt, verum etiam in solidum tenen-
tur: hoc est, unusquisque pro ea parte
qua heres est.

INSPICERE est penitus rem-
siderare. Vnde Inspicere hominem pen-
itus, *Plinius l. 10. epist. 99.* id est, perno-
scere. Et inspicere agrum quam velis
merci, *Cicero ad P. Ar.* Illud enim adhuc
pradium legum non inposxit. Sic usurpa-
vit Gaius, *l. 9. de persic. & com. rei vend.*
Si post inspectum pradium, antequam
emptio contraheretur, arbores ventu-
tum vi delectæ sunt. Hinc

INSPECTIO, apud Cicer. Philip. 2.
Nos enim argues ob nuntiationem so-
lum habemus: consules & reliqui magi-
stratus etiam inspectionem. Id est *em-*
poratio. Alias inspectionem alium lectione
indici. l. 2. § si dubitetur. D. quemad. testa-
per. Est etiam inspectio, disputatio, dis-
quisitio; consideratio, visio, ut ubi ap-
pellatur. *Paulus l. 1. § 3. D. de verb. oblig.*
Nunc videamus in quibus personis hæc
constituitur locum habeat; quæ inspectio
duplex est. Item l. 4. D. de oblig. et act.
Circa diem duplex inspectio est. Sic in
l. 6. § quod si. D. de acquir. rer. dom. l. 3. § 1. D.
de pos.

INSPECTOR, cui res inspicienda
datur antequam ematur. l. 17. §. Pap. D.
de pref. verb. Inspectores alio sensu in
Rub. de censibus. & per aqu. & in spe. lib. II.
C. qui ad inspicienda provinciarum præ-
dia relevandæque mittebantur. Sic in-
spectio, l. 6. C. de adu. diner. iudic.

INSTANTIAM affiduum flagitationem significare liquet, l. 32. & 33. D. de usur. Quandoque litem pendentem significat, l. 73. D. de iud Instantes & saepius, l. vnic D. de lib. dimiss.

Infantia est exercitatio iudicii, à litiſ
confeſtatione ad ſententiam uſque, vel
ad vltimum diem triennij, ſi diutius di-
ſſeratur ſententia. *Epianus in l. de poſt e-
dictum ſ. pen. D. de iud.* Circumducto, in-
qui, edito, videamus an amplius reus
conueniri poſſit: an verò ſalua quidem
liſ ſit, verum infantia tantum editi
perierit. Hoc eſt tempus illud circumdu-
cti, ſeu editi editi, quo iudex preem-
poſitè citauit reum.

INSTIPVLARI, pro stipulari, *ed. 17.*

aditio § ult. D. de aqu. hared. Sient, inquit Iohannes, in stipulando, & per traditionem accipiendo.

INSTITUIT (segmenta sunt & limbi, id est, ora vel ornatura, ut Isidorus ait, siue sint vestibus assuti: ut fortè in l. *vestiu. §. 1. D. de aur. & arg. leg. scribendum.* Quæ vestibus accessionis vice cedunt iustitæ, picturæ, clauisque, qui vestibus insuntur. *Vt Paulus Diaconus.* Vestimenta orata institui latioribus. Siue nō sint assuti vestibus, vt *Scriptorius Largus* dixit ventrem constituturum instituta lingua. Et *Petrus arbiter*: Duas institas ancilla protulit de sinu, alteraque pedes nostros alligauit, altera manus. Acto institum *interdixit* interpretatur, quod extrema ea parte vestis ipsiatur, quæ pertingit pedes.

INSTITUTOR (Antiq. Lex. *apud grecos* *παιστήρ*) est ille qui tabernis, vinis vendendis, vel alicui alteri negotio est præpositus. *l. institutor. 1. D. de instit. aff. vbi dicitur.* Institutor adpellatus est ex eo quod negotio gerendo instat, siue tabernæ, siue alij negociationi sit præpositus. Dispensator calendaria præpositus dicitur etiam institutor. *l. §. 1. l. cum. §. vltim. D. de instit. aff. l. 17. D. de adm. tut.* Differt autem à Procuratore, nam illæ quæstuarie negociationi præfatus est: hic verò negotio cuiuspiam non quæstuario, *leg. §. 3. D. instit. aff. Item in eo titul. in l. institutor. 2. dicitur is, qui tabernæ locove ad emendum, vendendumve præponitur, quæque sine loco ad eundem actum præponitur; & vide toto tit. D. & C. eod.*

INSTITORIA actio, vide supra Actio institutoria.

INSTITUTER E, est quasi hæredes domini intus statuere, ac defuncti locum subintrare, succedereque. *Vgl. in titul. instit. de her. instit.* Ita tamen ut id non continuò fiat. In hoc enim instituere differt à ponere, scilicet, quod in illo iter est, in hoc meta, nec enim cum aliquem nobis hæredem instituimus, eum in sede nostra continuò collocamus. nam non semper, olim cerè perarò, testamenta à moribundis fiebant. paramus ergo & referamus, vt cum vsus venerit, successor nobis ne desit. Est etiam Budæo instituere aliquid, auctorem quasque conditorem alicuius rei fieri, exemplum quæ posteritati relinquere. Porro

instituere & inuestire, iuxta traditionem Fenditarum, idem sonant, nisi quod quis institui dicitur præsentialiter, institui autem etiam absens, hoc est, in possessionem statui vel poni. Vnde institui dicuntur hæredes, ab aliquo in hæreditatem ducti, & hoc in primo gradu. *D. de vulg. substit. l. 1. in princ.* Substitui verò, qui in locum institutorum deficientium, id est, mortientium, ad hæreditatem instituuntur, vt in substitutione pupillari. *Instit. de pupil. substit. in princ.* Obseruandum quod non tantum instituere hæredem, sed etiam creare & facere dicimus. Nihil enim refert, quibus verbis designetur institutio, utrum dicatur, Hæredem facio, vel volo, vel mando, vel cupo, an, Hæres esto, vel eris, *l. quoniam indignum. C. de test.* Quinimo & parentes si dicant, Relinquo liberis meis omnia bona mea: satis esse videtur ad institutionem: qui, nisi hoc titulo relinquant liberis legitimam, adeo corruit testamentum, vt non sit opus, expugnare per querelam inofficiolam, ad hoc aliud quoque capitulum. Nouell. *Vt cum de appel. cog.* nam hoc titulo & honestus & commodius tribui solent, hæreditates: quippe quod magis honorarii censentur institui, quam legari, *l. si portio. D. de leg. præstan.* Instituere & substituere hoc differunt. Hæredes enim aut instituti aut substituti dicuntur, instituitur primo gradu, substituitur secundo vel tertio scriptus. *Paul. l. Sent. §. C. 6. & l. 1. D. vulg. & pup.* Vide Substituere.

Instituere, aliàs est, incipere. *Cicero pro Cluentio* Quæso, inquit, vt me, iudices, sicut facere institutis, benignè attentèque audians. Aliàs, & propriè, instituere est aliquid grante de cernere: vt Instituta iudicium. Aliàs denique accipitur pro docere: vnde Institutiones iuris appellantur.

Instituere vineas, infundo ponere, & plantare significat. *l. pen. D. loc. l. 2. C. de rei vind. Sic Cicero in Rullum*: Vtrum hæc lex est, an tabula Neratiane auctionis? in qua scriptum fuisse aiunt: Iugera el. in quibus oliuetum fieri potest. Iugera ccc. vbi institui vineæ possunt. Aliàs absolutè ponitur, vt hoc loco: In conducto fundo si conductor sua opera aliquid necessariò, vel utiliter auxerit, vel ædificarit, vel instituerit.

INSTITUTIONES; in omnibus
Audis primum tibi vendicare locum
dubio procul necesse est, vñ pote pri-
ma vestigia cuiusque sceleris medio-
citer radentes. *Confut. D. z. §. si inque-
ritum dubio.* Loquitur autem de institui-
tionibus non tantum iuris, verum etiam
aliarum disciplinarum Institutiones ius
simpliciter proponendæ sunt tyroni-
bus. *Conf. D. 1.*

Institutiones hæ, quæ vocantur (*in-
quis Politianus capis. 84. Misf.*) in iure Ci-
vili, Iustiniani principis nomine editæ,
sed à Triboniano tamen, doctissimè a-
liis viris compenditæ, etiam Græcè scri-
ptæ sub eodem profus intellectû repe-
riuntur: nisi quia ritus quidam, consue-
tudinæque Rom. veteres vberius ali-
quanto & latius in Græco ipso, quàm in
Latino Codice referuntur: vt peregrini-
s hominibus, atque à Rom. more con-
suetudineque alienis res tota penitus
innotesceret.

INSTITVTVS dicitur, qui in ipso succedendi gradu & capite constituitur est substitutus vero, qui subiungitur, & subtrahitur hoc est, in incerta scribitur. *Vel in institutus de vulg. subst.* Hinc ab institutis exheredatus, si substitutus prateritus. item per contrarium, Ab institutis prateritus. A substitutis exheredatus, legitimus. *Vi si testator scriptis, Titius & Seius haeredes sunt & Sempronius autem filius meus exhaeres esto, hoc est, exheredatus ab institutis, id est, à patre, quatenus ad institutos attinget si vero dixerit: Titius & Seius si haeredes non fuerint, Gaius haeres esto, vel Gaium substituo; hic nulla fit mentio Sempronij filij. Ergo à substitutis. hoc est, quoniam pertinet ad secundum gradum substitutionis, prateritus est à patre leg. § si venier. D. de ventr. in poss. mittit. Institutum haeredem eum quoque dicimus, qui scriptus non est, sed solummodo nuncupatus, l. i. §. D. de hered. instit.*

INSTRVERE accusationem, vel actionem, vel item, est literis, actibus, ceterisque ad probandum necessariis eam adornare. Vnde instrumentum legis vocat Quintilianus; quicquid ad instruendam item, id est, causam pertinet: quod nos Productionem dicimus.

INSTRVCTVM ab instrumēto sic differt, ut scribit *Hosman.* ut utrumque à patre. nam instructi nomine non modo quod fundo necessaria sunt continentur: verum etiam quæ præterea testator habuit, quibus scum fundum instruit. instrumenti verò, ea duntaxat sine quibus fundus dici instructus non potest. *Ulpian. l. 12. §. 1. D. de instr. vel instr.* Sed si fundus non sit cum instrumento legatus, sed ita ut instructus sit: quæsitum est an plus continueatur: quam si cum instrumento legatus esset. Et Sabinus scribit faciendum esse plus esse cum instructus fundus legatus: quam si cum instrumento. *Item:* Omnia quæ eo collocata sunt, ut instructior esset paterfamilias instructo continetur, id est: quæ ibi habuit, ut instructior esset. Hoc ergo legato non agi instrumentum, sed proprium suum instrumentum reliquisse videtur. *Vide cætera & simul coniunge l. 1. & l. 2. c. de verb. sig.*

Instructam tabernam sic accipimus, inquit Vlpianus, quæ & rebus & nominibus ad negotiationem paratis constat, l. 85. D. de verb. sign. l. 13. D. de const. vel inst.

INSTRUMENTORVM nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa iustitiae potest: & ideo tam testimonia quam personae instrumentorum loco habentur. l. i. D. de fid. instr.

INSTRUMENTA Iustinianus à literis separat in leg. c. de iuram. propt. bal. in omnibus causis, siue propter literas fuit certum, siue propter instrumenta, siue propter quicumque aliud. Instrumenta ergo sunt quae Cicero literas publicas appellat: hoc est, quae vel à persona publica, veluti scriba magistratus, vel tabellioni scripta sunt. Literae verò hic appellantur, priuatae: veluti Rationes, biuennaria, codex accepti & expensi, syngraphae, & cautiones à patre factae, &c. scriptae.

Instrumenti cauponij nomine servi
& ancillæ continentur. *Vlpian. l. 43. §. 3.*
D. de rit. auct. Multæ ad solent sub præ-
xiu instrumenti cauponij prostitutas mu-
lieres habere.

Instrumentum est apparatus rerum
dutus manutiarum, sine quibus exer-
ceri possessio nequiret. Cuius dicebat
instrumenti ea esse, quæ ad tutelam do-

mus pertinerent, l
val infirm. leg.

INSVLÆ (A)
appellatur sunt, ut
nibus parietibus ne
clius, sed circitu
cinguntur, à fin
ram terrarum qu
tundunt. *Rel*
ois, quæ proprio
rum sit mentio i
ram locis, cuius
15. refert: Peron
communione pa
quæque domus
Hinc

INSVLARI
des leg. fm. D. de in
verb signific. D. la
Dominus propri
sufusuuario vel v
des per saluacion
dire potest.

INSULAR
ne enatarum me
1.1.26. D. de excep
cap. 36 Insulas in
ti Aegeo & Ionio
tum intelligi op
Rhodam, Cypri
dem Insularum
caus. Stat. & Nov
lib. 11. C.

INSUPER
 cere, aut aliquo
 sunt persona. D.
 Nam propter
 insuper cadau
 tionem insuper
 nunquam in am
 tionibus omitti
 bardem. D. de
 dem, inquit, c
 dictam insuper
 restituere eugen
 te l. 2. C. fiam
 Quod si cum ne
 hzrditas, ve
 peti possit, iad
 superhabitu, m
 uone vocatur.
 fuz aur. Quod
 fuz lacrymis is
 trones consecu
 corare.

ad instrumē-

datum, victori-

nonne non mo-

di iunguntur con-

preterea testat-

endum instrumē-

tantiam sine qu-

ibus non potest

instrumēti. Sed

instrumēto lega-

lis fit: quod si-

quid in commu-

& dominus scilicet

esse cum instru-

mentum si cum instru-

mentum eo collo-

cet potestamē-

ntiam id est quod

esset. Hoc ergo

mentum, id est pro-

curatorum reliquā

de iur. conu. l. 1.

hic accipimus,

& rebus & no-

tem patris con-

in l. 1. D. de consti-

tu.

ORVM

ndant, quibus

& ideo iam resti-

trumentorum

fidem.

A. Iulianus

l. 1. C. de iur. prop.

siue propter i-

siue propter in-

ter quicquam a-

ut ergo sunt qui

appellat nos est,

et, vel si scriba

non scripsit sunt,

aut, punita-

ta, ex acceptis

& cautiones a pa-

trij nomine serui

Vlpian. l. 4. §. 1.

solent sub pœne

prostitutis mu-

apparatus eorum

ne quibus exte-

C. ius dicebat

ad tutelam do-

mos

mus pertinerent, *quasitum. D. de iustur.*
vel instrum. leg.

INSVLÆ (Antiqua Lex *quævis*)
appellatur sunt, ut Festus ait, quæ commu-
nibus parietibus non iunguntur cum vi-
cinis, sed circumitu publico aut privato
cinguntur, à similitudine videlicet ea-
rum terrarum quæ vndique aquis cir-
cundantur. *Vel sic:* insulæ erant ad fi-
sca, quæ proprio ambitu constabant, Ha-
rum fit mentio in innumeris D. gestio-
rum locis, cuiusmodi quod Tacitus libro
15. refert: Meronem constituisse, ut ne
communione parietum, sed propriis
quæque domus muris ambitentur.

Hinc

INSVLARII, Insularum custo-
des leg. fin. D. de iussu. prefest. vig. l. 203. de
verb. signific. D. l. 16. §. 1. D. de usu & hab.
Dominus proprietatis etiam invito v-
sufuactionio vel vsuatio, fundum vel æ-
des per saluatiuum vel insularium custo-
dire potest.

INSVLARVM in mari, vel flumi-
ne enatarum meminere, l. 17. D. de leg.
3. l. 26. D. de except. rei iud. Plinius libro 2.
cap. 86 Insulas in l. 33. C. de appeh. in ma-
ri Egeæ & Ionio & circa Asianum tra-
ctum intelligi oportet, veluti Cycladas,
Rhodum, Cyprum, eodem modo præsi-
dem Insularum intellige, l. pen C. ubi de
causs. stat. & Novel. 8. & l. 4. D. de nauicul.
lib. 11. C.

IN SVPER HABERE, est omi-
tere, aut solum deque habere, Pap. in l.
sunt persona. D. de relig. & sumpt. fun.
Nam propter publicam utilitatem, ne
insuperata cadauera iacerent, strictam ra-
tionem insuper habemus, quæ non-
nquam in ambiguis religionum qua-
sitionibus omitti solet. Idem Papinian in l.
heredem. D. de his qui ut indig. Hære-
dem, inquit, qui sciens defuncti vin-
dictam insuper habuit, fructus omnes
restituere cogendum existimavit. Sic
que l. 2. C. si omiff. caus. test. legendum,
Quod si cum neque adiri ex testamento
hæreditas, neque bonorum possessio
peri posset, iudicium defuncti non in-
superhabitum, sed ad irritum toris ra-
tione vocatum est. Apuleius lib. 4. de a-
sino aur. Quod si pergas ulterius, iam
faxo lacrymis istis, quas parvipendere la-
trones consueverunt, insuperhabitis, viua
exurare.

INTEGRI restitutio est, redin-
grandæ rei vel causæ actio, inquit Paul.
lib. Sentent. 1. c. 7. vel sic, Integri restitutio
est actio Prætoria, qua rem certam, aut
ius, aliamve quamlibet causam redin-
tegrari postulamus: cum quid per metum
vel dolum, vel status permutationem,
vel iustum errorem, vel absentiam ne-
cessariam, vel ætati infirmitatem gestum
esse dicitur. l. 1. & l. 2. D. de integrum resti-
tut. Vide Restituere in integrum.

INTENDERE hic dicitur, qui
rei diligenter incumbunt. Vnde cum a-
ctor multa opera intendere & incum-
bere suæ petitioni debeat. Intentio pro
Actione usurpata est, l. si quis intentione
ambigua D. de iud. item l. 2. in princ. ubi est
tor elegans. l. generaliter. D. de except. cum
simil. per Zas citatur in l. qui se debere. de con-
dis. caus. data. caus. non secuta. Sic Cicero
de cet. statum causæ, & controversiam con-
sistere in intentione, & responsione, id
est, in actione & defensione.

Intendere præcisè, pro actionem in-
tendere, id est, agere, & ut vulgo loqui-
mur concludere, l. 8. D. si serui. vind. l. 5. D.
si vsufr. per. l. 139. D. de ver. obl. Sic Cicero
in Quintiana: Sibi eum nuper edidit so-
cium, quem, quomodo nunc intendit,
ne in viuorum quidem numerum tum de-
monstrat fuisse, Hinc

INTENTIO passim pro Actione,
quæ in iudicio intenditur, instituitur: ut
aut certè pro libello actionis, ut leg. 9. §.
proinde. D. ad exhib. l. 66. D. de iudiciu. §. si
quis agens, Instit. de actionib.

Intentio, est prima pars, cum scilicet
actor proponit, & facit litem: forma-
turusque hæc actio ex acta, id est, ex
caussa. Depulsio est responsio rei, quæ
ex continenti ad refutandam causam
accipitur, iuxta Rherorum doctrinam:
à quibus, Alciato indicante, accepta vi-
deti potest continentia causæ. Nulli, in-
quit lex, audientia præbeatur, qui causæ
continentiam diuidit, C. de iudic. l. nulli.
Doctores intentionem quandoque pro
Exceptione, aduersus sermonis proprie-
tatem accipiunt, quamvis etiam alia si-
gnificet. Sciendum etiam quod inten-
tio vel actio edita potius est iuriscon-
sultis veteribus, qui non secundum Pô-
tificum, aut Iustinianum in Authenticis i-
dioma, sed ex ea lingua intelligendi
sunt, quæ apud doctos tempore suo

in usu erat quilibellus Conventionalis, vulgò dicitur. *Rubrica extra de libel. obligatio. Aulien. offeratur. C. de lit. contest.*

Intentio pro voluntate, & mente, l. 10. D. de ali lega. Intentio voluntatis, l. 77. §. donationis. D. de leg. 3.

INTER ceteros exheredare, & Nominaum exheredare, de quo suo loco dicemus, contraria sunt. Ceterorum appellatio in hac formula inde fluxit, quod iure antiquo filij prateritis testamentum faciebant nullum: filia autem ceterisque liber. id est, nepotibus, nepotibus, &c. prateritis, testamentum valebat. Item filij si non intruebantur nominatim exheredandi erant: filia, ceterisque liberis etiam inter ceteros exheredari poterant, his verbis: CAETERA EXHEREDENT. qua vulgari formula non tantum liberis, sed & parentes, consanguinei, agnati, cognati, affines, amici exheredari poterant. *Luc. 53. D. de hered. inst. Hac ex Vlpia. c. 32 & l. ult. C. de lib. prae. §. nominatim. §. posthumorum. Inst. de exher. lib.*

Interficiatio visitata loquendi formula apud auctores Latinos, pro de ficiatis. *Cic. ro lib. 1. de finib. Interficiatio questio nem exercere. Idem in Cluentiana. In Q. Sergij Senatoris eius qui inter ficiarios damnatus est, manus incidit.*

INTERCALARE, interserere. Hinc dies Intercalatis, quæ quarto quoque anno C. Caesar, ut anni ratio cum Solis cursu congrueret, instituit intercalari ad vi. Kal. Mart. qui & inde Bis sextus dictus est, quod ibis sextus dies ante Kalend. Martias numeraretur. *Vlpian. l. 3. §. minorem. D. de minorib. Proinde & si bissexto natus est, siue priore, siue posteriore die, Celsus scripsit nihil referre: nam id biduum pro vno die haberetur. & posterior dies Kalendarum intercalatur. vide Macrob. lib. 1. c. 13. & 14. & l. 98. D. de verb. sign. & Plin. lib. 11. cap. viii. vide supra BISSEXTVS.*

Intercalaris Mensis is erat, qui ante Iulium Caesarem interponebatur, ut antequam ad cursum solis quadraret, ut refert Suetonius. Constabat autem xxviii. rebus, nec ex xxix. ut alij volunt, aut xxix. aut xxxi. eiusque erat initium pridie Kal. Mart. ut ex Q. Mutio Celsus refert. *l. cum bissextum. D. de verb. sign.*

INTERCEDERE, est interponi

& interseri. l. 3. §. minorem. D. de minorib. aliis pro interuenire, l. fructus esse. §. diuortio facti. D. sol. matr. Sumitur & pro contradicere, impedire. *Papinianus in l. fin. D. fam. ar. §. Si non intercedat, inquit, ætatis auxilium.*

INTERCEDERE, si de iudicare, id est, fidem suam pro alio obligare, ut in S. C. Velleiano. l. 1. D. ad S. C. Vel. De ea re ita censuerunt, Quod ad fid. iussiones & mutationes pro aliis quibus intercesserint, femina, pertinet. Sic enim legendum esse, non autem CONSVLVERUNT, & MVTVI DATIONES, in Obseruatione, suis ostendit Hotom. ann. Cicero, quoque hoc verbo in hac re vult esse. *Epist. 14. lib. Ad Att. 1. Accersit ad se promissum, intercessit, de di. & in Philipp. 2. Orabat, ut te contra suum patrem, si festertium sexages pereret, defenderem. tantum enim se pro te intercesse dicebat. Hinc*

INTERCESSORES, pro fidei iussoribus. l. 3. §. si filius D. de pecul. l. 23. D. de hered. vend.

INTERCEDERE, propriè fuerat Tribunalium plebis, quibus ius intercedendi concedebatur. Nam in hoc creatio dicit Gellius, non ut ius dicerent, sed ut intercederent opponerentque sese iniuriis ac violentiis. Intercedere enim post alia significata, accipitur pro inhibere, coercere, vetare. Unde intercessionem vulgò oppositionem dicimus. *Caesar bel. ciuil. 1. Refertur statim, (ait) intercessione Tribunalium.*

INTERCIDERE ædes, aquæ ductus. l. 7. §. quod vi aut clā. Rationes, codicillos. l. 1. §. si ff. de ser. cor. l. 4. l. 23. ff. de fals.

INTERCIPERE lucri faciendi causa, id est, ea mente ut lucretur interuenire, & contrahere. l. 1. l. 44. D. de furt. l. pe. D. lib. caus. Hinc: Interceptorum pecuniarum reus, apud Suetonium in Domitiano. videntur & in eadem significatione & sensu, Iuriconsulti verbo Interuertiendi, l. 20. l. 29. ff. de furt. l. 18. ff. de solut.

INTERDICERE, antiquè dicitur pro vehementius & imperiosius decernere. nam vox Inter nonnunquam vim augendi obtinet, ut in verbis interdicere, interimere, interurbare, & aliis huiusmodi. Prætor enim his in rebus vel maxime ac diligentissimè decernebat. *Cic. in Ora. pro Cecinna: Prætor interdixit,*

vi. vn.

rem. D. de mibrib.
l. fructus q. s. d.
dumtaxat & pro
Papianus vel
intercedat, in-

Ex de iudicere, id
obligat, ut in
S. C. Fel. De ca. re
d. ad iudicere &
quibus interce-
dit. S. enim legen-
s. in Obscurat.
Cetero, quod hoc
Epist. 1. lib. ad
promittit, inter-
cedit. Orbat, ut re
iudicere non ser-
vantur, tantum enim
ceat. Hinc
S. pro fidei ius-
p. l. 1. D. de

Ex propriis fuerat
ibus in interce-
m in hoc crea-
tus dicent, non
intercedere se-
cipitur pro
re. Vnde inter-
nem dicimus,
tur statim (ait)
m.

Ex altera quada-
R. in quodam si-
p. l. 1. ff. de fidei
iuri faciendi
v. lueretur in-
e. l. 1. lib. 4. D. de
Interceptum
S. enim am in
re eadem signifi-
catur. In-
fari l. 1. ff. de

antiqui dicitur
et ois decet
in iudicem vim
et si in iudice-
re, & alii bu-
us in rebus vel
de decernebat
etor interdictum
vi va-

Vnde de iudicere effect restitueretur. Id
est, edixit. Aliis prohibere sonat. Hinc
Interdicti bonorum administratio à
Prætoris dicitur iis qui malè rem ge-
runt. Cice. de Senect. Vt quemadmodum
nostro more malè rem gerentibus pa-
tribus bonis interdici solet. Hinc illa in-
terdictionis formula apud Paul. libr. 3.
Sens. 11. 4. Quando tua bona paterna aui-
tâque nequitia tua disperdis, liberòsque
tuos ad egestatem perducis ob eam rem
tibi ea re, commercioque interdico.

Interdicere aqua & igni, formulæ legi-
timæ exilij præfice temporibus vñtata,
Quoties enim quis exilij pœna dignus
videbatur, ei nulla facta exilij mentio-
ne, ætæ, aqua, & igni interdicebatur, ita
eatum rerum, quæ maximè sunt ad vi-
tam sustentandam necessariz, vñu pri-
uatus, cum vno aeris alimento conten-
tus esse non posset, abire cogebatur. Ex
quo exulare ciues Romani dicebantur.
pater hoc in Orat. Cic. pro Domo sua, vbi
ita scriptum est: Qui erant rerum capi-
talium condemnati, non prius hanc ci-
uitatem amittebant, quàm erant in eam
recepti, quo vertendi hoc est, mutandi
soli causa, venerant. Id autem vt esset
faciendum, non ademptionis ciuitatis,
sed recti, & aquæ & ignis interdictione
faciebat. Ac ne ciues quidem omnium
improbissimi atque audacissimi, cum in
suos inimicos acerrimo incitatu odio,
non leges, sed privilegia ferrent, exi-
lium nominabant, sed iis aqua & igni
interdicebant. Huc adiunge quod scribit
Laëtantius lib. 2. Institutionum diuinarum
c. 10. & illud Serui in lib. 12. Aen. Ad fa-
cienda fœdera, inquit, aqua & ignis ad-
hibetur, vnde à contrâ, quos arcere vo-
lumus à nostro consortio, eis aqua & i-
gni interdiciamus, id est, rebus quibus
consentia copulantur. Sic de ipso Cice-
rone, quod in tam citata Oratio, legimus:
P. Clodius trib. pleb. cui nihil in tota vi-
ta modestia fuit, qui in tribunatu pro
sua libidine, neglecto more maiorum,
abiectionis legibus cunctis gessit, ita populû
rogauit, Velitis, iubeatis, vt M. Tullio a-
qua & igni interdicator. Neque solum
Clodius, sed antea quotquot homines
maximè seditiosi, C. Grachus, & L. Apu-
leius Saturninus, de suis inimicis eodem
modo vulerunt, vt eadem Oratione
colligi potest. Et minorem siue me-

diam capitis deminationem, cum ciui-
tas et si non verbo, re tamen adimeba-
tur, ita si solitam, trahit Iustin. Inst. de
capit. demin. §. 1. Minor siue media capi-
tis deminutio est, cum ciuitas quidem
amittitur, libertas verò retinetur, quod
accidit, ei cui aqua & igni interdictum
fuerit, vel ei qui in insulam deportatus
est. Erat autem, vt neque flagitia sunt
paria, sic hoc pœnæ genus, neque loci
spatio, neque temporis æquale, quibus-
dam enim tantum intra urbem, hoc est,
intra pomerij fines, alijs longius, aqua
& igni interdicebatur: quod vt exem-
plis non indiget, ita per se satis notum
est. Vide Manut. lib. de legia. Rom.

Interdicere præcisa locutione dici-
mus, pro Per Prætozem interdiceret, vel
interdicto agere, Iulianus l. 6. D. nequid
in loc. pub. Et qui hoc interdicto experi-
tur, nê quid in loco publico interdicit,
nihilominus procuratoris dandi facul-
tas est, l. 1. p. l. 1. §. 5. 5. D. uti possidetis. La-
beo quoque scribit, Ex ædibus meis in
ædes tuas proiectum habeo. interdiciis
mecum, si eum locum possideamus, qui
proiecto tegeret an quo facilius possum
retinere possessionem, eius possessionis
interdico tecum, sicuti nunc possideris
ædes eas, &c. Item in l. 1. §. 22. D. de aqu.
quot. & assi. Item l. 3. §. 4. D. quod vi aut
clam & alijs locis innumeris. Fab lib. 3. c. 6.
Non debuisti interdiceret, sed petere: an
rectè interdictum sit, ambigitur, id est,
Non debuisti interdicto vi, sed actione:
an rectè actum sit, interdicto, ambi-
gitur.

INTERDICTI in titu. D. de in-
terd. & releg. sunt, quibus vrbis, patriæ,
religionisve alicuius interdictum est
aditu: veluti si quis Roma abesse inbea-
tur à Consule: vt L. Lamia eques Roma-
nus, quem P. Gabinus Consul iusserat
ab vrbe abesse millia passuum ducenta.
Item si cui à Præside Provinciæ, veluti
Siciliæ aditu suæ provinciæ interdica-
tur. Cuius rei exempla suppeditant l. 7.
§. 4. l. 5. l. 6. D. eod. & l. 8. de testam.

INTERDICTVM pro i prohibi-
tione dixit Paulus lib. 2. Sent. tit. 10. Qui
siliofamil. contra interdictum amplissi-
mi ordinis pecuniam mutuam credide-
rit Sic apud Horatium in Sermonibus. In-
terdicto huic adimat ius Prætor, id est,
interdictione bonorum.

INTERDICTA formulae sunt, quibus Praetor iubet aut vetat aliquid fieri quae dantur illi ad quem ea res pertinet, aduersus eum cum quo illi de possessione, vel quasi possessione, vel iure aliquo suo aut publico contendit. Eadem dicta recte dixeris, ut l. 81. D. de verb. sign. Cum praetor dicat ut opus factum restituatur, id est, interdicta, interdictio puta, De operis aui nuntiatione, vel Quod vi aut clam, & Quod in loco sacro, sancto, religioso, & Quod in flumine ne publico ripae publicae, &c. Et in l. videmus ff. de usuris, Verbum restituas, quod in hac re Praetor dixit, id est, interdixit, interdictio fraudatario scilicet, et l. ult. D. de precario. Recteque dici Quod precario habes, l. ult. ff. sunt tamen de interd. interdictum dici vult, quod inter duos dicatur. At illud scite magis quam verè: verius enim, ut interlocutiones. quod interim rogentur, ut loquitur l. 3. §. ult. D. de hom. lib. exhib. ubi Graeci etiam ipsi verbo *ἐπαρτί* videntur, quodque dicantur interim à Praetore, quasi momento valitura, nisi secundum eum iudicetur qui venit interdictum. qui ordo in actionibus non obseruatur nihil autè actionem interim quod obtineat dicitur, decerniturve. Idem videtur l. 1. ff. de iur. i. §. c. 24. Alij interdictum à prohibitione deduci volunt, quae Praetorum edictis plerumque inerant. Porro interdicta dicuntur ferè omnia à primis verbis unde incipiunt, ut Vti possideris, de quo l. 1. D. eo. & Festus Pompeius lib. 10. Unde vult de quo item l. 1. D. eo. & Cicero in Orat. pro Cicerina. Sic quotum bonorum, Quod legatorum, Vtrubi, Quod vi aut clam, Quod precario &c. Sunt & interdicta quae ab inuentoribus nomen sortiantur, ut Salianum: alia etiam quae à materia de qua in iis tractatur, ut, Ne quid in loco publico fiat. De locis & itineribus publicis, &c.

Interdictum Inter & Decretum tantundem interest quantum inter speciem & genus. nam decreta alia perpetua, alia temporalis iurisdictionis causa inaeponuntur, illa suum nomen retinent, haec interdicta nominantur quia Inter illa duo tempora intericiuntur. Nisi etiam dicamus sic, illa decreta eo magis interdicta nominata esse, quia magna ex parte prohibitoria sunt: & minus

verbis & formulae: vti quidem ipsa & effectus ac facultate. Tribus autem de causis instituta scribit Hottomanus. Prima est, ad vim viciscendam & coercendam. nam qui vi quid fecerit, vsque eo coercetur ut quamvis id iure fecerit tamen interdictum aduersus eum datur: ut l. 1. §. 2. D. de rei. act. quoque per l. 1. ff. de fono te. l. 1. de cleac. & alibi per sepe. item qui vi de suo deiectus est, vel prohibitus ad suum accedere, si in rem actionem instituerit, tamen si ex ratione aduersarium possessorem constituit tamen interdictum vti, & per illud possessionem persequi non prohibetur. quod sanè ius quoddam singulare esse constat, in odium vis illatae comparatum, l. eum fundum. 18. §. ult. ff. unde vi & de vi arm. & l. naturaliter. §. 1. §. de acquir. p. poss. ubi is qui egit in rem potest tamen interdictum Vti possideris vti, quia non videtur VTI POSSID. renuntiasse, qui in rem egit. quomodo eo in loco legi vult idem Hottom. Altera causa est propter commodum possessionis: veluti vi is cui colonus res suas obligauit, possessionem adipiscatur: quamvis Seruiana, vel certi conditione agere posset, sic superficialis ciuiles habet actiones, sed quia melius est possidere potius, quam in personam experiri, propterea interdictum proponitur. l. 1. §. 1. ff. de superfl. Tercia causa est, propter proprietatem, ut si docet Paulus in l. 2. §. quadam. ff. de interd. ubi ait, ea interdicta quae rei perfectionem continent, proprietatis causam continere, & ea, quae ad rem familiarem pertinent, proprietatis, non possessionis, causam habere.

Interdictum est decretum Praetoris, quo quid, praesertim in possessionem controuersis, fieri iubet aut vetat. Alia autem exhibitio sunt per quae Praetor iubet exhiberi. ait Imper. §. 1. ff. de interd. alia noxalia sunt quibus noxae seruum decere permittitur, l. 5. D. de interd. alia prohibitoria sunt, quibus praetor vetat aliquid fieri, ait Imper. §. 1. D. de interd. alia restitutoria sunt, quibus Praetor restitui aliquid iubet: ait Imper. §. 1. ff. de interd. alia simplicia sunt in quibus veractio aut reus sit, constat: duplicia verò, ubi non constat, l. 2. de interd.

Interdictum FRAUDATORIVM dicitur, quo Praetor ea, quae in frau-

dem colupiam g
dis velut populi a
uia. l. 96. D. de
datorio tutoris et
tur. Valenti. 67. D.
tempore, quo cre
consilium inibis
dicit fraudatori
adibit. Item, Vix
locus erat.

Interdictum D
na & actus ei datur
anno proximo di
tur: dummodo iur
vito eodem iur
torum, & restitut
aquam non mod
nobis, vbi niqu
pass. D. de aqua qu
tur huius aliud hoc
bitorium, de ac
stello, id est, d
conducitur permi
men non ad poss
dam ius aquae
Princeps adignat
de facto est.

Interdictum
CÆDENDI
& de arboribus
aut ex parte do
sit, per quae sit
lier velim, poss
subluandis, ut
cunt recentior
bus tuis in ades
coercendis, &
meum, quo no
ulla. Vide l. 1. ff. de

Interdictum
vrbis referri
dam possessione
tor interdiciere
possit, sed quod
blicam salutem,
cleudas & purga
proprium est,
aduersario vicio
hibitorium, &
& aliud prohibi
de publica, Ne
ca: & si quid in
fuit eius detecio
Vnde l. 1. de cleac
Interdictum F

quidem ipsa & ef-
tribus autem de
Hortomanis. Pri-
mandam & coercen-
di fecerit, vique eo
id iure fecerit ta-
mentis eum detur:
sique prius de sono
prohibetur. Item qui
vel prohibitus ad
rem actionem in-
tatione aduerla-

stus tamen io-
llud possessionem
etur quod sane ius
esse constat, in co-
mrat. m. l. eum fun-
tu de v. am. & l.
acquir. p. ff. de iur. i-
s. tamen interdico
non videtur v. r.
, qui in rem egit
egi vult idem Ho-
m. propter commo-
dum ut in rem colo-
possessionem adia-
ana vel certi con-
sic superfluitas
sed quia melius
quam in personam
interdictum propo-
si. Terra caussa est,
ut dicit Paulus in
ord. v. o. a. i. ca in-
secutionem commi-
ssam continere, &
glitatem pertinent,
fectionis, causam

vetem Praetoris,
in possessionem
dei aut veteri. Alia
per quae Praetor
per. s. i. ff. de iur. i-
du. nota. Terum
s. de interd. alia
tribus praetor vetat
s. l. de interd. alia
bus Praetor test. v. i-
er. s. i. ff. de interd. s.
quibus veteri actor
duplicatione v. o. i-
ord. ff.

AVDATOR IVV
et ea, quae in fra-
da

dem culuspiani gesta erant, rescin-
da, veluti pupilli aut creditorum. *Papi-
nia. l. 96. D. de sol.* Sed & interdicto frau-
datorio tutoris creditor pupillo tenebi-
tur. *Valens. l. 67. D. ad SC. Treb.* Etiam eo
tempore, quo creditorum fraudandorum
consilium inibis. citra periculum inter-
dicti fraudatorij hereditatem susce-
dit adibis. *Item.* Vix fraudatorio interdicto
locus erat.

Interdictum DE AQUA quotidiana & aestiva ei datur, qui aquam, quam
anno proximo duxit, ducere prohibe-
tur: dummodo iure vi se putet, aut sine
vicio eodem anno duxerit. Et prohibi-
torium, & restitutorium, pertinetque ad
aquam non modò quae agris, verum quae
nobis, urbanisque praediis usus sit, *l. 1. &
pass. D. de aqua quoti. & aestiva.* Sed adiungi-
tur his aliud hoc titulo interdictum pro-
hibitorium, de aqua publica, quae ex ca-
stello, id est, diuiculo aquarum publi-
co ducitur permittu Principis: quod ta-
men non ad possessionem, sed ad tuen-
dam ius aquae pertinet magis, quam
Principi assignavit, atque de iure, non
de facto est.

Interdictum DE ARBORIBVS
CAEDENDIS, prohibitorium est,
& de arboribus vicini, siue is in solidum,
aut ex parte dominus, siue fructuarius
sit, per quas sit, ne praedium meum, qua-
liter velim, possideam, conlucandis, vel
sublucandis, ut dicebant veteres, ut di-
cunt recentes, de adimendis, si ex edi-
bus tuis in zdes meas impendeant, vel
coercendis, si ex agro tuo, in agrum
meum. quo nomine etiam est actio ci-
uilibis. *Vide l. i. ff. de arb. cadend.*

Interdictum DE CLOACIS, ad
urbanis refertur debet, nec ad retinen-
dam possessionem datur, quae de re Prae-
tor interdiceret dedignatur, *l. 1. r. D. vi
possess.* sed quod maximè pertinet ad pu-
blicam salutem, securitatemque, ad resi-
ciendas & purgandas cloacas: in quo hoc
proprium est, ut detur etiam ei, qui ab
aduersario vitiosè possidet. Est autè pro-
hibitorium, & de cloaca privata. Sed est
& aliud prohibitorium, & restitutorium
de publica, Ne quid fiat in cloaca publi-
ca: & si quid in ea re factum erit, quo v-
sus eius deterior sit, fiat, ut restituar. *Vide l. 1. de Cloacis.*

Interdum DE FLVMINIBVS

prohibitorium & restitutorium est, &
aduersus eum competit, qui quid in flu-
mine publico, ripae eius facit, aut im-
mittit, quo statio, iterue nauigio dete-
rior sit, *l. 1. D. de fluminib.* Quod & de ma-
ri intelligendum est, si quid in eo fiat,
vel litore, quo portus, statio nauigatio-
que deterior sit, fiat, & in flumine non
nauigabili, si quid fiat, quo exareseat, vel
aque cursus impediatur: non si in tor-
rente, id est, quod flumen hibernum di-
xit Horatius.

Interdictum DE FONTE, est quo
is, qui fonte, aliòve loco unde aqua vi-
ua nascitur, quo anno proximo sine vi-
ticio usus est, ut prohibetur, adiunatur, *l. 1. D. de fonte.*

Interdictum DE GLANDE LE-
GENDA, prohibitorium est, & com-
petit ei, cuius ex agro glans, id est, fru-
ctus cuiusvis arboris, in alienum deci-
dit, ut ei tertio quoque die legere auser-
te glandem suam liceat, *l. 1. D. de gland.
leg.* Frontinus maluit fructum quam
glandem dicere.

Interdictum DE IN POSSES-
SIONEM MISSO, datur ei qui dolo
male fecerit, quo minus quis permittit
Praetoris, eiusve cuius ca iurisdiclio fuit,
in possessionem bonorum sit, *l. 1. D. de
vi fia. i.*

Interdictum DE ITINERE AC-
TVQVE PRIVATO ei redditur,
qui proximo anno itinere, actuve, siue
iure, siue iniuria, dies non minus trigina-
ta, nec vi, nec clam, nec precario est v-
sus, si eo usu nunc prohibeatur: item ei
qui iter, actumve, quo anno proximo est
usus, rescicere prohibetur: si se usum hoc
anno, & iure seruitutem illam habere
doceat, *l. 1. & l. 3. D. de itin. act.* Ceterum
in utroque interdicto, & in hoc titu-
l. ratio coniuncta pro disiuncta accipitur,
nam sufficit alterutrum probare, vel
iter vel actum hoc anno in usu ha-
uisse.

Interdictum DE HOMINE LI-
BERO exhibendo, popolare & pona-
le est, quod in eum datur, qui suppetit
liberum hominem, id est, eum, qui pro
certo liber est, nam si de libertate aga-
tur, cessat hoc interdictum: sed institu-
tiones dant aliud quasi preparatorium
adfectionis, sicut & ad exhibendum ac-
tionem eo nomine dari constat, *l. 1. de*

ro. ad exhib. Vide l. 1. D. de hominib. lib. exhib.

Interdictum DE LIBERIS EXHIBENDIS & ducendis exhibitum, aliud simul ac prohibitorium, ut filium vel nepotem exhibeas; qui est in potestate mea, etiam si bona fide eum retineas: & ne vim mihi facias quominus exhibitum eum ducere possim. quod reddito, non utique statim ius ductionis est. nec, ut cetera, hoc interdictum momenti beneficium appellari potest nam redditur sub conditione, si in potestate est: quod ad hoc hoc interdictum prius quam ducat implere oportet: ideoque interim foraminem & prætexitur prator apud matremfamilias deponi iubet. & ex eo apparet; hoc interdictum quasi proprietatis causam continere. Ut est quasi possessio, ita quasi p̄prietas: & quasi proprietas, vel uti ius patris potestatis, l. 1. §. 1. *De res vind.* & ius patronatus, l. *salem.* §. 1. *de har. inst.* propter quod etiam dabitur interdictum de liberto exhibendo & ducendo, l. 2. *de interd.* nam & propter ius matris est interdictum de vxore exhibenda & ducenda, l. 2. *hoc tit.* etiam aduersus socerum, non etiam aduersus generum. De filia exhibenda & ducenda, ne bene concordantia matrimonii turbentur iure patris potestatis, ut eleganter ait l. 1. & similiter Afranius Diortio, qui tamen locus apud Nonum non emendatus est.

*O dignum facinus adolescenti, optimas,
Bene conuenientes concordas cum viris,
Repente viduas faciat spurcicia patri?*

Interdictum DE LOCO PVBLICO, prohibitorium est, ne publicanis, puta qui conduxerunt areas, insulas, aut balneas publicas, aut porticus, lacus, aut stagna, vel huius, quos in ea conductione socios sibi adiunxerunt, vis fiat, quominus ex lege locationis publicis locis fruantur: extra quam si quis, cui id concessum est, statum, vel imagines in publico loco ponere velit, hoc enim potest inuitis conductoribus, si Senatus aut princeps permiserit. Permissu opus est ex edicto Claudij, quod refert Dio l. v. *111.* nisi quis publicum opus edificet, vel reficiat.

Interdictum DE LOCO SACRO aduersum eum datur, qui in sacro loco aliquid fecit, immisit, vel id restituit,

l. 1. D. ne quid in loci sacr.

Interdictum DE MIGRANDO comperit inquilino, qui rem suam domini pradij pro mercede non obligatam, auferre vult: vel obligatam quidem, sed cum aut mercedem solussit, aut eo nomine satisfactum esset, aut per dominum statet, quominus solueretur; l. 1. *de miz.*

Interdictum DE MORTVO INFERENDO habet locum, ut quis non prohibeatur mortuum inferre, & sepelire, quod licet ei inferre & sepelire, ut *D. es. tit. l. m. prin.* ut si in via prohibeatur vel sepulchrum edificare, vel lapides ad edificandum per fundum ducere, ut *D. eo tit. l. 1. §. Prator ait.* & si iter mihi §. vim habere. & §. si iter.

Interdictum NE QUID IN LOCO PUBLICO VEL ITINERE FIAT, aduersus eum redditur, qui quid in loco publico fecit, inue eum locum immisit, qua ex re quid illi damni deruit, praterquam quod leges senatusconsulto, edicto, decretove principum ei concessum erit, l. 1. D. ne quid in loco publ.

Interdictum DE NOVI OPERIS nuntiatione, datur ei, qui prohibetur edificare, postquam satisfecerit: ut *D. eo tit. l. Prator ait.* §. hoc autem interdictum. Nam hoc interdictum comperit, si in solo suo edificat, aut locum habet remissio, ut *D. eo. tit. l. non solum.* §. sciendum. Et tunc non potest ultra edificare, nisi constet eum habere ius edificandi, ut in §. praalleg. Hoc interdictum etiam datur in eum, qui non satisfecit, ut edificet, ut *D. eodem tit. l. de pupillo.* §. plurum. & §. meminisse. & tenetur & denunciare, etiam si ius edificandi habet, ut ea l. §. 1. & §. si u. cui. Et si post edificauit, totum suis iuribus tenetur demoliri, ut *D. eod. tit. l. stipulatio.* §. sine autem. Et interdictum de noui operis nunc. Imperator nominat edictum, l. 1. D. eod. tit. ubi dicit: Hoc edictum, remediumque operis noui nuntiationis aduersus futura opera inductum est, non aduersus praeterita, hoc est, aduersus ea quae nondum sunt facta. Nam si quid operis factum fuerit, quod fieri non debuit, cessat edictum de noui ope. nunc. & erit transeundum ad interdictum. Quod vi aut clam factum erit, ut restituatur. Et haec nuntiatione non habet necessariam additionem pratoris, potest

potest enim quis non
ita, prator non
nec propterea & alie
bas dicens, etiam a
nec & ignorantes
lex. l. 1. §. prin. l.
Opus nouum face
quod locum habet
dicando de nouo
quid, pristinam fi
et hoc interdictum
complectitur, sed e
iuncta sunt, quon
molitio videtur op
Ergo non petinet
qui in funto alteri
rem succ. detet, vel
opus faceret: qui
que in solo sunt,
habet, si quis vet
quis non opus nou
subtendendo reme
praalleg. §. quae na
Nunc videamus,
huc nuntiatione, & q
& quibus nuntiet
nuntiatione fiat, &
dationis, qua per
in d. l. 1.
Interdictum NE
MINE PVBLI
litter, & aduersus
mine publico, in
in id humen, si
quo aliter fluat, c
zetur, institui t. l. 1.
Interdictum
datur ei, qui quod
vocare vult, adue
quid impetravit:
vis, siue procurato
flor, aut feruus do
nem sacam habuer
interdictum res, p
p. & post hunc co
uictoris interdict
non restituit, l
p. 11.
Interdictum
CLA M, aduer
ellum opus in alien
no fecerit, quid
cuiusque factum
quis prohibitus feci
de alio lapsum n

MITRANDO
rem suam domi-
ne non obligam,
tam quidem, sed
iussit, aut eo no-
ne, aut per domi-
soluatur, l. l.

ORTVOIN-
locum, ut quis non
infere, & sepe-
re & sepe, ut
via prohibea-
ducere, vel lap-
fundum duc-
ator as. & §. si ite-
fic.

QID IN loco
t, aduersus eum
loco publico fe-
misi, quæ re
præterquam quod
edictis, de creto-
ent, l. l. D. ne

NOVI OPE-
ei, qui probi-
tam satis dicitur

hoc autem inter-
dictum competi-
at, aut locum na-
tur. l. non solum. §.
potest vtrū adifi-
habere ius adifi-
Hoc interdictionem
qui non satis dedit

in l. l. de pagilla-
re, & tenet. l. & de
edictis, non habet,
et si potest adifi-
teneat de mora-
to. §. si autem.

repet. non im-
m, l. l. D. ed. ut
in, rem dūque
aduersus futu-
aduersus pre-
ea quæ nondum
per factum sue
sit, cessat edictū
transcundum
ut etiam factū
ec nonnullis o non
tione prætoris,
potest

potest enim quis nunciare nouum opus,
et si prætor non adierit. Item potest
fieri proprio & alieno nomine, & omni-
bus diebus, etiam aduersus absentes, in-
uitos & ignorantes, ut hæc clarè, omi-
tex. l. i. post princ. D. cod. tit. ubi subditur:
Opus nouum facere videtur, propter
quod locum habet nunciatio, qui aut æ-
dificando de nouo, aut detrahendo ali-
quid, pristinam faciem operis nunciat.
Et hoc interdictum non omnia opera
complectitur, sed ea sola, quæ solo con-
iuncta sunt, quorum ædificatio vel de-
molitio videtur opus nouum continere.
Ergo non pertinet ad hoc edictum, si
quis in fundo alterius mereret, vel arbo-
rem succideret, vel vineam putaret, licet
opus faceret: quia solum ad ea opera,
quæ in solo sunt, pertinet. nec locum
habet, si quis vetus ædificium fulciat.
quia non opus nouum facit, sed vetus
sustinendo remedium adhibet, ut l. i.
prealleg. §. opus nouum. cum seq. Subdit.
Nunc videamus, quibus ex causis fiat
hæc nunciatio, & quæ personæ nuncient,
& quibus nuncietur, & sic quibus locis
nunciatio fiat, & quis sit effectus nun-
ciationis, quæ per ordinem vide ibidem
in d. l. i.

Interdictum NE QUID IN FLV-
MINE PVBLICO FIAT, quo a-
liquis, &c. aduersus eum datur, qui in flu-
mine publico, inve ripa eius facere, aut
in id flumen, ripamve eius immitere,
quo aliter fluat, quam priore ætate flu-
xerit, instituit, l. i. D. ne quid in flumin.

Interdictum DE PRECARIO
datur ei, qui quod precario concessit, re-
uocare vult, aduersus eum, qui precario
quid impetrauit: siue ipse sibi impetra-
uit, siue procurator, aut negotiorum ge-
stor, aut seruus, dominus autem rogatio-
nem ratam habuerit. veniuntque in hoc
interdictum res, patrus, dolus, lata cul-
pa: & post litem contestatam, leuis: quan-
ti actoris interest, rem interdicti tempo-
re non restitui, l. i. & pass. D. & Cod. de
precario.

Interdictum QVOD VI AVT
CLAM, aduersus eum datur, qui vi aut
clam opus in alieno, siue iure, siue iniu-
ria fecerit, cuiusvis iussu aut nomine,
causaque factum erit. Vi autem facit,
qui prohibitus fecit, siue à domino, siue
ab alio ipsius nomine prohibeatur.

Clam verò facere id dicimus, quod eo
insciēte facimus, quem id prohibeturum
esse suspicamus, l. i. & pass. D. quod vi, aut
clam. Concurrit autem hoc interdictum
cum interdicto de noui ope. nunci-
inter quæ tamen hæc intercedit differen-
tia, quòd hoc latus pertineat quàm il-
lud De oper. noui nua. nam & possessio-
ri hoc datur, & non possessori: illud non
possessori, & de arbore succisa, vel de fra-
cto furculo, non etiam illud.

Interdictum QVORVM BO-
NORVM datur ei, qui bonorum pos-
sessor est, aduersus eum, qui pro here-
de, vel pro possessore possidet: causa a-
dipiscendæ vel apprehendendæ posses-
sionis omnium corporalium rerum, l. i.
& pass. D. quor. bon. Differtque à petiti-
one hereditatis, quòd hæc de iure est,
illud de possessionem: tamen & hoc non
datur in creditorem hereditarium, illa
datur.

Interdictum QVOD LEGATO-
RVM competit heredi, aut bonorum
possessori, qui paratus est satisfacere lega-
torum nomine, aduersus legatarium vel
fideicommissarium, quid occupauit va-
cuam possessionem rei legatæ sine vo-
luntate heredis, ut scilicet adepta posses-
sione sibi Falcidiam seruet per retentionem.
nec enim heredi erat Falcidiæ vin-
dicatio, sed retentio tantum. Et ex eo in-
telligitur cessante Falcidia huic interdi-
cto locum non esse. Vide l. i. D. quid
legat.

Interdictum DE REMISSIONI-
BUS tunc valet, cum operis noui nunc-
ius nullum fuit. nam operis nunciatio
catenus duntaxat valet, quatenus nunc-
ciandi ius fuit. Prætor enim ubi ius non
fuit, nunciationem ipso iure missam facit.
Remissio enim est abolitio nuncia-
tionis operis noui à prætoris facta, l. i. D.
de remiss.

Interdictum DE RIPA MV-
NIENDA, datur ei, qui in flumine
publico, ripæve eius opus facere vult, ri-
pæ agrivæ, qui circa ripam est, tuendi
causa: dum ne ob id nauigatio deterior
fiat siquidem damni infecti in annos de-
cem, viti boni arbitratu, vel cautum vel
satisfactum est: aut per illum non fiat,
quò minus hoc fiat, l. i. D. de rip. mu.

Interdictum DE RIVIS, eis con-
ceditur, qui ea, quibus aquarum ductio

nes continentur, reficere purgatve pro-
hibetur, si modò eodem anno sine vitio
aquam, etiam sine servitute, duxerit, l. i.
De iur.

Interdictum SALVIANVM suspicatur Ciuias à Iuliano inuentum conditio edita perpetui, estque quod domino fundi aduersus colonum, redditur, ut rerum sibi mercedem nomine oppigneratarum possessionem adipiscatur, his verbis: Quod tu illi mercedis causa oppignerasti, qua de re agitur, id illi restituas. Differt autem ab interdicto de migrando, quod etiam si est de pignortibus, quòd hoc debitori detur ad retinendam possessionem saluianum verò creditati ad adipiscendam: illud exhibitorium & prohibitorium, hoc restitutorium: illud de rebus iniqui pignoris homine illatis in habitationem, hoc de rebus coloni natis in agro conducto, vel nominati pignori obligatis, imò vtiliter, & de rebus cuiusque debitoris pignori obli-
gatis. *De Saluiano. C. de pignori.*

Interdictum de SUPERFICIIIS redditur, qui superficies alieno in solo possidet, si tui soli iure prohibeatur: quoniam enim ciuiles habeat actiones, tamen propter possessionis commodum hoc interdictum vult esse, *l. prima. C. de superfic. Dixi autem de superficiali ex C. iacio, cui ea indicis scriptura placet, & c. superficium, vt adificium effectur. Vide superficium.*

Interdictum DE TABVLIS EX-
HIBENDIS his datur, quibus ali-
 quid in tabulis testamenti adscriptum est,
 vel purè, vel in diem, vel sub condi-
 tione, siue hæredes sint, siue legatarij, siue
 fideicommissarij: aduersus eum qui tabu-
 las habet, vel supprimit, dolose fecit,
 quò minus haberent: siquidem neget se
 posse, vel oportere exhibere. *l. i. et pass. D.*
de test. test. exhiben.

Interdictum DE VIA PVBLI-
CA, & itinere publico, prohibitorium,
& populare est, ne vis fiat ei, qui viam
publicam, itēve publicum apertite &
reficere velit, dum tamen ne ea vis, id-
ve iter deterius fiat, l. 1. D. de via publ.
de itin.

Interdictum DE VI, duplex est, vnū,
De vi armata, aliud Vade vi, quotidianū
dictum, quod & vi simpliciter, dicitur à
Græcis ζαπέ, & ab Vlpiano, *in si quis vi*.

de acqui. possess. & in tis. *D. vi & vi arma-
nisi* manus legere, Vnde vi & de vi arma-
ta, sicut, vi bonorum raptorum, & de tur-
ba. In genere autem competunt hæc duo
interdicta ei, qui vi deictus est: sed hoc
differunt, quod quotidianum tunc locu-
est, cum qui sine factis armatis homi-
nibus possessione deictus est, nulliq;
datur, nisi ei, qui tunc cum deiceretur,
possidebat, vel viam, aut vsum fructu, qua-
li possidebat, l. i. *D. unde vi.* eaque excep-
tio nominatim interdicto addi solet,
auctore M. Cicerone. At interdicto de vi
armata, cum qui oppressu & vi multitu-
dinis id est, coactis hominibus, & arma-
tis deicitur. Hæc enim sunt verba inter-
dicti, hominibus coactis, armatis, aucto-
re M. Tullio. Addit. *Paulus lib. 5. Sen-
tent. sen. 6.* huic etiam interdicto locum
esset, si qui violentia opinione com-
parata, possessione cesset, si tamen aduer-
sarius eam ingressus sit. Datur autem sine
ulla exceptione, ideoque & credito-
ri datur in possessionem missu & colo-
no. Item Quotidianum datur ei, qui ab eo,
qui deicitur nec vi, nec clam, nec pre-
cario possidebat: hoc etiam ei, qui ab eo
his rationibus possidebat: illud intra an-
num, hoc vero perpetuo: ac præterea il-
lo patronis & parentibus parcius, non
libo. *Vide Ciceronis Orat. pro Cecinna, &
lib. 15. Epistolar. in ea qua incipit: Puto iam,
&c. & l. i. & l. i. sed si vi. D. eodem.*
Greci pro his interdictis habebant actionem
ἐξ ὧν, sic de eam, auctore Libanio,
quod ἐξ ὧν, sic de eam, ἐξ ὧν ἐκείνῳ ἐκείνῳ
ἐξ ὧν. Vide Cuiacium in libr. 5. de Sentent.
leg. p. 16.

Interdictum VT IN FLVMIA
NE PVBLICO navigare liceat, est
populare, sed prohibitivum, non telti-
tutorium. Ne vis fiat ei, qui navigat in
flumine, lacu, fossa, stagno publico, vel
qui in flumine publico piscatur, vel qui
aliàs quam cœvi oportet, utitur, ripæ
fluminis: quod exemplo tituli de flumi-
nibus, produceret quis etiam ad eû, qui
in mari vel in litore navigare, piscari
aut edificare prohibetur. Iure enim gen-
tium cullinet in mari & in litore ædi-
ficare licet, dum ne navigationem, por-
tum, aut stationem deterioreni faciat,
non in flumine publico, ripæ eius.
Et quòd scribitur, interdictum non dæ-
turi, qui in mari piscari aut navigare
prohi-

prohibetur; forsitan acciperet non malè
de directo interdicto, non etiam de vi-
li, idem si in mari vel litore ædificare
prohibeatur.

Interdictum VTI POSSIDENTIS est prohibitorium, ad possessionem vindicandam seu retinendam. namque eo possesores, quamvisibi nulla actione vindicare possunt, possessionem suam esse adserunt, vindicantque; & ne eis v. fiat, quominus vt nunc possident, ita possideant, interdictum; vincitque hoc interdicto is, qui reddit interdicti tempore, nec vi, nec clam, nec precario ad aduersario possidet rem soli. Et bellissimè Vlpianus prout interdictum Vnde vi, consequenter prout interdictum Vti possidetis, illud enim restitueret vi amissam possessionem hoc interdictum tueri ne amittatur.

Interdictum v̄t xviij prohibito-
rium est, & de seruo exhibendo & du-
cendo fuisse crediderim: nec de seruo
tantum sed de rebus omnibus mobili-
bus olim ad retinendam, aut vindican-
dam possessionem, quam possidet actor ma-
iorem parte animi habet, sicut vii posside-
tis, de possessione rerum immobilium,
ad retinendam possessionem, quam ha-
bit redditu interdictum tēp. ore. vt p̄p̄-
terea meritis videatur omnis pars ex-
hibitoria. nā & ea ratione hodie interdi-
cturus Vtrubi frustra agit ad exhibendū,
qui agebat tamen olim. l. 3. §. si d. q̄ quis
interdicturus. D. ad exhib. Vt ubi Glod̄
παράπρεπ, Theoph. παρ̄ π̄πρεπ Hoc
interdictum, celerem reformationem
vocat. Imp̄ l. 13. C. de agricul. cens. Bonae
fidei possessori primum oportet celeri
reformatione succuri.

Interdictum DE VIRORE DVCENDA
à marito, datur marito aduersus eum,
qui dolo eam obtinet, sine voluntate ma-
riti, licet ipsa volente. D. *ed. tit. l. i.* Ali-
interdicta parent; & exponuntur suis ver-
bis inclusis.

Ad interdictum venire, est venire in
ius ad Prætorē, Petronius: vñ si nolle
rem alienam domino reddere, ad inter-
dictum veniret.

Interdictum, & Cessatio quomodo differant, patet: quia per interdicta prohibetur administratio sacramentorum, paucis exceptis: quod tamen non fit per

cessationem; in qua solum cessatur à di-
vinorum solennitate.

Interdictum ecclesiasticum quid sit, & quid ab excommunicatione distet, vide cap. ex parte. de verborum significatio. & vide extra, de senten. excommunicatio in antiq. c. 6.

INTERDIV, in die, l. si communem.
§. is qui not. D. quemad. ser. amit. quando-
quidem in diem, l. si interdiu. D. de furt.
balnea. Hinc

INTERDIARIUS Sin xii. Tab.
pro fure diurno. Antiquo enim Gloſſe.
matorum ſcriptori, Interdiarius eſt *ἡμέρας*
ἡμέρας inſe, cui contrarius *ἡμέρας* nocturnus, dor-
mitator, fur nocturnus.

INTERDVM ostendit regulam
esse in contrarium. nam quod interdum
sic, non semper fit. *seruitutes. §. si filifica-
dum. D. de seru. tut. urban.* quandoque li-
gnificat accidentiam facti non ministe-
riorum. *D. Accusatus in l. metum. §. sed quod
or. etor. D. quod metus caus.*

INTERESSE tam privatum, quàm publicè dicitur. Publicè interest, quod in commune expedit; & ad totius Reipublicæ utilitatem pertinet; veluti auctoritatem remedium in iudicio se suari, patens non subici, doctores mulieris falsas esse, & alia id genus, quæ publicè utilia sunt. l. 6. §. cum prout. D. ad Trebellia. l. 1. §. sed et si. D. de ventre inspicien. l. 1. D. solut. matrim. l. 18. D. de rebus auctor. iud. cum possid. l. 16. D. de appellat. & alibi sepe sumit. Privatum verò interest, quod ad singulorum utilitatem spectat. l. 71. D. de eiusd. l. 8. §. mandat. l. penultima. D. ad exhibend. l. penultima. §. final. D. ne quis cum, qui in ius voca. & alibi. In his omnibus pecuniarum interestesse accipimus; & ita in eo iure, quo dicitur in rem pãtã omnibus prod. esse, quorum obligationem dissolvam effectus, qui pacificebatur, interitus l. 21. §. fin. D. de pãtã non quoque modo cuiuscunque interest, sed ita, si aliqui pecuniarum damnum imminet. l. 3. D. de pãtã. Sed nec quòd dicitur, furti actionem dare ei, cuius interest, ita accipiendum est, vt cuiuscunque interest, rem non perire, ei scilicet datur; sed qui ob eam rem reneatur, quòd eius culpa perierit. §. decima quarta. §. an pater. D. de furti. nisi mala fide eam rem possidet. l. 1. D. de furti.

Interelle definiri potest id, quod alicui

debetur vel quia damno adfectus est, vel quia lucrum aliquod impeditum est. *l. si commissa. D. ratam rem haberi.* In tantum (inquit Paulus) competit, in quantum mea interfuit, id est, quantum mihi abest, quantumque lucrari potui. Obseruabis igitur diligenter, quod cum quaeritur, quid inter sit actoris, duplex est consideratio. Altera de damnis & dispendiis rerum, quas amisit: altera de luctis & utilitatibus non adquisitis. Qua ratione interdum utilitas amissa maioris erit, quam res ipsa, *l. Iulianus scribit, §. ult. D. ad exhib. Sabinus autem, l. si in. D. de furtis.* Interesse, inquit, eius videtur, qui damnum passurus est; non eius, qui lucrum facturus est, vel sic.

Interesse, siue id quod interest, genere summo sic definiti potest: Estimatio eius damni, quod in re alicuius familiari per alterius culpam contigit. Eius duæ sunt species, quarum una in generis sui nomine consistit, quæ scilicet omnibus in rebus, præterquam speciebus sine frugibus versatur: altera verò in pecunia numerata, quæ propriè Viura dicitur. Interesse igitur specialiter sumptum, est discrimen, quod inter eam conditionem, quæ in re familiari alicuius, vel antea fuit, vel omnino futura erat, & eam quæ nunc est, per alterius culpam contigit. Huius autem interesse duæ sunt partes: nam interdum in sola re principali consistit; interdum & multò frequentius in eius accessione, *leg. 1. D. de act. empt.*

Id quod Interesse, à re, rei quæ estimatione separatur, *l. 1. §. considerandum. D. de tuso. & cur. da. ab l. 1. de act. empt. & proinde id quod interest, & quanti ea res est, diuersa faciunt auctores iuris. l. vnic. in fin. D. si quis ius dic. non obt. emp. l. 4. §. in eum. D. de dam. infest. l. 55. D. ad l. Aquil. His enim verbis verum rei pretium, illis omnis utilitas continetur, *l. 193. D. de verbor. significat.* In quantum interfuit, sic accipit Paulus *l. 13. D. rem rat. hab.* quantum mihi abest, & quantum lucrari potui. Exempla eius quod interest, pete ex *l. 21. §. fin. & l. sequen. D. ad leg. Aquil. l. 3. D. de condi. furt. & alibi sapius, quam ut referri ferè possit.**

quorum Interesse, pro, ad quorum officium spectat, *l. 56. D. local. 3. C. de confirm. ins. l. 7. C. de aduoc. diuers. iud. l. 2. C. Theo. ad*

leg. lul. de amb. Sic Iustinianus in *uap. 28. c. 1. r. q. v. m. ex. 2. id est, spectabat ad Celsitudinis tue officium.*

INTEREVNT homines morte, vel capitis minutione, cum res nulla relinquuntur, aut conditionem mutant *l. 63. §. si. D. pro soc. Sic in l. 10. D. de peric. & com. rei vend. ut & perire, l. 47. §. fin. D. de leg. 1.* Interisse tabulæ dicuntur, quæ intercederunt, *l. 1. D. si tabulæ null. extab.*

INTERGERINVS paties, idem qui Papiniano (in §. item si communem. in l. si fratres pro socio) Concratitius est, De quo latius in poster. annot. Bapt. Piss. c. 83. Alciat. item qui sic ostendit, interpretans *l. maiore parte de verbo. signific.* ubi varia exponit patiem genera. Vulgus medianum appellat: cum Medianus Latine aliter accipitur, quod & Budæus monuit. Intergeries vocatur in Ant. Lex. & exponitur, τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον διεκλῆν.

INTERIM, *l. 37. D. de nox. act. est,* quando res apud eos manet. Interim pro donec, *l. 12. D. de distr. pign.* Interim, id est, pendente die vel conditione, *l. 46. D. famul. erascund.* Sic interim, *l. 91. §. ult. D. de lega. 3. id est, pendente iudicio.*

INTERLOQVI dicitur Prætor vel Iudex, cum quid interea, dum principalis causa plene disceptetur, pronunciat, *leg. 1. §. huic consequenter D. de appellatio. leg. 15. §. in venditione. D. de re iudicata, l. 1. §. quaro. D. ad Turpillia. Hinc.*

INTERLOCUTORIA sententia, quæ non principalem causam definit, sed intermedium aliquod negotium dirimit. Vide infra, Sententia.

Interlocutorias varias recenset, Bartol. *l. quod iussit. D. de re iudic.*

INTERLEVERIT, id est, de leuereit, *l. 1. §. 1. D. de seru. corrupt.* Sic, interleuere rationes, *l. 67. D. de leg. 1.*

INTERNECIO, inquit Fest. vitæ præiudicatio appellatur.

INTERNECINVM testamentum est falsum testamentum, propter quod, ut scilicet ex eo acquiri hæreditas possit, dominus occiditur. Hinc est accusatio internecinii, de qua in *l. qui vel internecini. C. Th. de accusa.* cuius præmium est bonorum possessio: ut aperte Isidorus ex aliquo auctore bono significat his

verbis

inianus in hys
spectat ad Cel-

omines morte, vel
morte, nule relin-
quiem manum l. 69.
D. de pers. & com.
4. § fin. D. de leg. 2.
nror, quz interce-
pula extab.

V. pates, idem
item § com.

Concatus est,
amr. Bapt. l. 1. m.

estendit, interpre-
tatio significat ubi
m gerat. Vol-

lat: cum Media-
tor, quod & Bu-

gates vocatur in
mox § de iur. iur.

D. de iur. iur. est,
os manet. Inter-

due diff. pign. In-
re die el conli-

fratund. Sic inter-
jud est penden-

decitur Prator
interca, dum prin-

ceptur, pro-
m consequente D.

en. enditione D. de
ro. D. ad Turpilia.

TORIA sententia
causam definit,

quod negotium di-
citur.

has recen. l. Bartol.
re.

Tud est, de leuerit,
pro. sic, interce-
pula.

l. 1. m.

inquit Est. v. 12 p.

NVM testamen-
mentum, propter

acquiri haredita-
tem. Hinc est accu-

rami qui vel inter-
morte peruenit est
ut aperte illudore
pono significat hie
verba

verbis, lib. 5. *Elym.* Internecini (sic legit
Cuiac. non Interneciei) iudicium in eum
dabatur, qui filium testamentum fece-
rat, & ob id hominem occiderat, & accu-
satores eius honorum possessio seque-
batur. Sextus quoque Pompeius lib. 9. in-
ternecinum, inquit, testamentum, pro-
pter quod dominus interemptus est. Sic
Internecina certamina, apud Ammia-
num, lib. 23. in *prince*. in quibus multi ho-
mines occisi sunt.

INTERNECIDA, inquit *Isida* li-
tio, qui falsum testamentum te-it, & ob
id hominem occidit.

INTERVNDINIV *Minguit* l. 1.
Florinus Afer, scribendum, ut interlunū
& Trioditium. Ita intervndinum, quod
novem dies inter se continuos habeat.
non quod nono die fit. *Hac ille in lib. de*
Orthograph. Alij tamen intervndinum
malunt. Est autem spacium quod inter
nundinas est: ut intermensurum, quod
inter menses.

INTERPELLARE, ponitur alijs
pro postulare iustitiam, & invocare of-
ficiū iudicis, & extra iudicium petere.
Interpellare alijs significat cogere qua-
dam instantia. *Paternus* lib. 3. Cato ro-
gatus, ut socios apud avunculum iuvaret:
constanti vultu, non facturum se respon-
dit. Iterum deinde ac socijs interpella-
tus, in proposito persistit. Interpellare
est interrompere, ut possessionem, & v-
sucapionem, l. 14. D. de *servit.* Interpel-
lare alijs, est loquentem, vel aliquid a-
gentem interrompere, *vide in capit. po-*
tuus. de local. 14. D. de servit. l. 31. D. de servit.
orb. 4. Vnde INTERPELLATORES di-
cti sunt, *Paul. in l. 1. D. de extraord. crimin.*

Sollicitatores, inquit, alienarum nuptia-
rum, itémque matrimoniorum inter-
pellatores, est effectus sceleris potiri
non possunt: propter voluntatem perni-
ciosae libidinis extra ordinem puni-
untur.

INTERPELLATIO, est iudi-
cialis conventio vel admonitio, quae
fit testatō; solvendi vel accipiendi ei-
us quod debetur. Mora autem con-
emptio huius admonitionis, l. 23. D. de
iudic.

INTERPOLVM, poliendo pro-
pemptum renouatum, in alteram for-
mam & vetere mutatum. *Marcian. l. 45.*
D. de contrab. empt. Si vestimenta interpo-

la quis pro novis emerit, Trebatio place-
re, ita emptori praestandum quod inter-
est, si ignorans interpola emerit. Sic In-
terpola vestis, *Isid. lib. 9. c. 17.*

INTERPOLARE, est in aliam
formam mutare. *Vlp. de edil. edict. l. prae-*
ciunt. Interpolant, inquit, veteratores, &
pro novitiis vendunt, id est, in habitum
novitiorum mutant.

INTERPRES, cuius ministerio ad
al. eram & extraneam linguam intelli-
gendam vniunt. vulgò *Tru. hement* ap-
pellatus l. 1. § fin. D. de *verb. obl. l. 1. § fin.*
D. de *captiv. l. 1. § fin.* l. 7. Proinde per
interpretē unum ex Romanis. *Plinius*
lib. 2. cap. 12. de *Mithridate loquens*: Huius
solum mortaliū viginti duo linguis
locutum certum est, nec de finietis
gentibus vllum hominem per interpre-
tem appellati.

Interpres est etiam est, qui inter ali-
quos, vel conditionis, vel amicitiae, vel
adfectus, vel cuius alterius huiusmo-
di proxeneta est, cuius praei. m. *Epuloru*
indiv Graeci appellant, quasi es inter-
pretitium & paratitium dicas, l. D. de *pro-*
xenet.

INTERPRETARI, est rem obscu-
ram vel ambiguum explanare.

Interpretatio legum ab initio repetit
da est. Quia cuiusque rei potissima pars
principium est. *Gaius in l. 1. D. de orig. iur.*
repetit autem ius ab incunabulis Ro-
manae vrbis. Sed nos, qui verum iuris
fontem Deum ipsum cognoscimus, exor-
dium iuris longè citius oportet repetere,
hoc est, à prima institutione.

Interpretatio desiderat prudentiam,
& auctoritatem: prudentiam, hoc est,
multarum rerum memoriam, & vsum
plurium negotiorum, *teste Cicerone.* Au-
thoritatem, id est, venerationem, per qua
à maioribus declaratur in aliquo pruden-
tia, ne ambitione quadam, & *quid sit* in
vindictur priuati.

Interpretatio omnis in iure, nisi de-
servat foro, hec est, vsum rerum quoti-
dianarum, inutilis est, & perniciofa. *Vnde*
Pomponius interpretationem Decem-
vitorum eleganter vocat disputationem
fori in l. 2. §. *hij legibus latu.* D. de *orig. iur.*
Interpretatio autem nimium subtilis,
& à facti consideratione prorsus rece-
dens fugienda est. Sic *Nervus* Juriscon-
sultus olim derisus est, qui per se nosstram

monstrauerat, seruos detentos ob pensionem liberari posse, quasi tunc scilicet non viderentur alienati ex aedibus, quia non essent egressi ianuam. *V. lpin in l. eff. differentia. D. in quibus caus. pignus vel hypothec. tacit. contrab.*

Interpretationem benigniorem in re dubia sequi, non minus iustum est, quam tutum, *l. proximè. D. de iis, qua in testam. delon.*

Interpretatio semper ex lege & aequitate producenda est. Quocirca quod dicunt, communem opin. in iudicio semper esse preferendam, id ego simpliciter intellectum (sicuti ipsi censere non distinguunt) non modò falsum, verum etiam perniciosum in Republica iudico. Nam si consentanea fuerit legib. aut rationi naturali, iam non quia communis est, sed magis quia iuris est, obtinebit, quamquam verè aliquid sit, cum multis sentire. Sin autem repugnet iuri & aequitati, omnibus modis repudianda est: *ut resissimè sentit Zasius, in l. 1. D. de origin. iur. probatur pulchrè in l. 1. §. cumque hac materia. C. de vetere iure enuclean.* Sed neque (*inquit Imp.*) ex multitudine auctorum, quod melius & aequius est, iudicare: cum possit vnus forsitan, & deterius sententia & multos & maiores in aliqua parte superare. Accedit, *l. ob carmen. in fin. D. de testib.* vnde scriptum est, Turbam ne tequaris. Falsū igitur & hoc est, quod iudex recedens à communi opinione, faciat litem suam, nisi prædicto condimèto accipias, *ut in l. ultim. C. de pen. iudic. qui mal. iud.* Itaque in interpretando neque lex torquenda est, ut falso dederunt, neque factum variare oportet, ut legi respondeat. Nam in torquendo iure, committes fraudem: in variando facto, mendacium. Utrobique ergo seruanda est simplex veritas: Responsa enim & traditiones Iuriscōsultorum sic oportet interpretari, ut potius conueniant, quam discereant, *l. si quis cum testament. D. qui testam. fac. poss.*

Interpretatio benigna, *l. 2. D. liber. & posthum.* humanitas, opponitur subtilis iuris regula, *l. si ita scriptum. D. lib. & posth.*

INTERREX, magistratus Romæ quia à defuncto Rege vsque ad creationem sequentis, cum regia potestate, & insignibus præerat. Hinc

INTERREGNUM, quod primò

institutum est mortuo Romulo: *ut Liu. & Dionysius, & Plutarch. scribunt:* Patres rem inter se decem decuris factis, lingulisque in singulas decurias creatis, qui summæ rerum præsent, consociantur: decem imperabant, vnus cum insignibus imperij, & lictoribus erat: quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat: annuūque interuallum regni fuit. Id ab re, quod nunc quoque nec nomen, Interregnum appellatum. *Hac ille.* Inde autem mos fluxit, ut cum sine summo imperio ciuitas esset, tum & Patrici, & à Patriciis interrex prodere iur, qui dies duntaxat quinque imperium obtineret, à quo alius deinde creabatur, in dies alteros quinq., itémq. alius aique eodem modo: dum consules creati possent. *ut ex Ciceronis Orat. pro domo, Asciano in Melon. & Liuji locis innumeris intelligitur:* qui etiam libro 7. scribit ad vndecimum peruenire, dum per dies 55. sine summo imperio ciuitas esset. In festam, inquit, Patribus plebem interreges cum accepissent, ad vndecimum interregem seditionibus certauit est.

INTERROGARE, ex inter, & rogo, est petere aliquid ab aliquo, noiscendæ veritatis gratia. Hinc

Interrogare legibus, est legis alicuius auctoritate aliquem interrogare, aumquid facinus aliquod admiserit. *Ascianus, Quid, & inquit,* cum fieri, nisi apud Prætozem legibus interrogari? Cum enim in ius ventum esset, dicebat acculator apud Prætozem reo, Atto te siculos spoliaste. si recusasset, is ei æstimabatur ut victo: si negasset, petebatur à magistratu dies inquirendorum eius criminum, & instituebatur accusatio. *Cicero pro domo sua, Esto: non fuit in me pœna vlla peccata: ut iudicij, cuius? quis me vnquã vlla lege interrogauit? quis postulauit quis diem dixit? Lianus lib. 8. l. 6. l. 1. de acc. donici* Neminem vnum tandem eminere ciuem debere, ut legibus interrogari non possit.

INTERROGATIONES, seu interrogatoriz actiones, in iure (*de quibus tractatus est lib. Pand. 11.*) ad rei pecuniarię causis pertinebant: ætanteque olim institutæ, ut ne malè agendo causa perderetur, liceret apud eum qui ius dicebat, aduersarium certis de rebus, antequam

adi.

semper inestabilis. Tacitus lib. 25. Inestabilis & consceleratus. Idem lib. 20. Cum interitum inestabilior & fevior exortus est. Plin. de magia arte sequens libro 30. capite 2. Proinde ita persuasum sit, inestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras.

INTESTATUS quatuor modis dicitur, testamento non facto, non iure facto, rupto herede facto, & ab herede instituto, l. 1. D. de suis & leg. **INTESTATUS** decedit, qui aut omnino testamentum non fecit, aut non iure fecit, aut id quod fecerat, ruptum irritum vel factum est: aut si ex eo nemo haeres extiterit. ait Imp. tit. de hered. qua ab intestato in princ. **INTESTATUS** est, ait Paulus, non tantum qui testamentum non fecit, sed etiam, cuius ex testamento hereditas adita non est, l. 64. D. de verb. signif.

Inestatus (inquit Vlpianus) proprie appellatur, qui cum possent testamentum facere, testati non sunt: sed & is, qui testamentum fecit, si eius hereditas adita non est, vel ruptum vel irritum est testamentum: imo status non proprie dicitur decessisse, vide cetera, l. 1. D. de suis & legitim.

Inestatus quantum ad tutelam attinet, decessisse dicitur, qui testamento liberis suis tutores non dedit, leg. 6. D. de leg. tutor.

Inestatus is quoque dicitur, cuius verbis non adhibetur fides, quive testis esse non potest. Pompon. P. floribus: ipsius cum vao seruo sen. x intestato profici si iur. Nonius. Est & Inestatus testator non conveniens, cui opponitur Antestatus Plantus in Curcul.

Hocine passio indematum atque inestatum me arripit.

Alij aliter exponunt, sed perperam.

INTIMAR est denunciare, in l. 2. C. de iud. Insulandus obstruavit, hoc verbo usum esse Plinium, ante Apulei, & Gelium & vide Clem. causam de eleg.

INTOLERABILI servituta, §. sed & maior. Instituta de ius, qui sunt ius vel al. em.

INTR A inclusionis nota, l. si quis sic. D. de verb. signif. variè tamen pro te proposita accipitur. Quandoque significat citat, fin. vbi Accurs. C. de postula. habet. Aliquando per, ut in Legib. Longobar.

l. si quis caballum de furti. Quandoque sonat iuxta, l. uxorem §. legauerat D. de leg. 3. Intra excludere videtur in casu, l. qui Roma. §. Callimachus. D. de verb. oblig. Quandoque accipitur pro coram §. ex his. in Authent. de heredit. ab intestato venient.

Intra Calendas quid sit, dubitat Gellius lib. 3. cap. 13. Id tamen declarant Iurisculti. l. 1. §. si intra D. de success. edict. Quod dicimus, inquit, intra dies centum bonorum possessionem peti posse, ita intelligendum est, ut & ipso die centesimo peti possit: quemadmodum intra Kalendas etiam ipse Kalendæ sunt. Alibi est locus, l. 133. D. de verb. signif.

INTRIBVER est contribuere, leg. 9 §. 1. D. de tribut. Traianus Imp. Minius, Ne quid aut, idèd intribuant.

INTRIBVTIO, collatio, contributio leg. 6 §. fin. D. de mun. & bon. Vlpian. de verb. signif. ager. Tributum sanè appellatur ab intributione, & in l. 4. D. de vete. Nam nec ab intributionibus, quæ in possessionibus fiunt, veteranos esse exculatos, palam est.

INTRICARE peculium dicitur servus, qui ære alieno est, & res quasdam pignori opposuit. Vlpianus l. 1. §. 4. de ser. corrupt. Is quoque deteriore fecit, qui persuadet, ut peculium intricaret. Idem l. 21. D. de publ. Sed & si cum intricare peculium in necem creditorum passus est, &c. Intricationem eiusmodi Clero in Sextiana implicationem appellat: Magna, inquit, multitudo est eorum, qui aut propter metum pœnæ, &c. aut qui propter impetitionem rei familiaris, communis incendio malunt, quam suum d. flagrare.

INTRVSV, est, qui obtinui dignitatem non habente potestate confectus, etiam venissent de inter. resti. vel sic Intrusi dicuntur, qui non per electionem canonicam, sed per violentiam occupant honores, officia, vel Ecclesiastica beneficia convenient.

INTVER Intercedere, l. promittendo in princ. D. de iur. do.

INVADIAR Specuniam, est, vel ex commissio, vel ex condemnatione debere lib. Fend. 2. vir. 27 §. 4. Quicumque iudici suo pro excessu viginti libras invadiaverit, prædium suum pro pignore illi tradat: & intra 14. septimanas aqua-

conferat. Non dissimilis autem fuit iuris Romani ratio, cum claves, aut anulus signatorius dabatur, quasi alienationis testificandę causā, *l. cum pater. 77. §. pater. D. de legat. 2.* Nam ut in feudis post ingressu traditionis, inductio in possessionē necessaria est: ita post claves aut anulum tradenda erat possessio: nisi forte ad ipsum horticum, aut cellam, & in te pręsenti traderentur: ut nominatim scribit Papinianus, in *l. clauibus. 74. D. de contrah. empti & Paulus in l. §. fenuit. D. acq. poss.* Autima siue pertinentia qui legere vult, consulat *l. ac. Cuiacii Comment.* in *tit. 3. lib. 2. Feud. & Hostom. cap. 23. Disput.* Feud. Oldendorpius inuestituram duplicem facit, impropriam vel ceremonialem, & propriam seu naturalem. Ac impropriam quidem quę his verbis solebat fieri: inuestio te hoc annulo, ense, vel hasta, aut alia te pro consuetudine loci porrecta: idque pręsenti bus saltem duobus curialibus, quos Pates curię vocant, ut iam superius diximus. Aut si pater non habeat, coram duobus bonis vicis, ut breue testatum scribatur, *c. 1. in princip. quid sit inuest.* Neque verò in tantum momenti otiose suat huiusmodi externę ceremonię, quarum sit mentio in *c. ex ore. De iis quę sunt a mai. part. cap. 6. in cap. ex literis de consuetud.* Hac autem ceremoniali inuestitura, non traditur vera beneficii possessio, sicut nec per pręparatoria cuiuslibet rei sit res ipso, sed pręparatur. Verumtamen hunc habet effectum, ne dominus penitentia fortę ductus, possit mutare voluntatem: sed omnibus modis teneatur possessio nem rei corporalem & vacuum tradere: non audiendus etiam si velit soluere beneficiario id, quod eius interest, *c. vni §. si facta. Si de feud. defunct. contr. sit inter dem & agnat. vassal.* liquidem impropria inuestiturę, aliquo modo, instat bonorum possessionis per iudicem decretam (si perpendas Jobineti, quę & ipsa non dat possessionem corporalem. At (ut idem vult) inuestitura vera est, cum traditur possessio rei beneficiarię, idque multis modis. 1. Si precedens ceremonialis inuestitura fiat in ipso feudo, vel oculis subiecto *Arg. l. clauibus. D. de contrahend. empti & l. quod meo, §. si per venditor. D. de acquirend. posses. 1.* Si dominus proprię inuestiendō utatur verbo tra-

dendi: post Vassallus propria auctoritate ingredi possessionem vacuum, & tradit Aluarcus in *cas. quid sit inuesti Argum. l. predia D. de acquirend. posses. 111.* Si dominus coram Patribus curię, aut aliis honestis viris iubeat beneficiarium ingredi possessionem feudi: alioquin non solennis iussus nihil efficere. Sic conciliabis *cap. 1. in princip. de consuetud. rest. feud. & c. 1. quibus mod. feud. constit. rest. feud. c. 1. §. de natu. feud. ca. 1. §. fin. quid sit inuestitu. 111.* Si beneficiarius per dominum ipsum; aut iussu eius per alium introducatur in possessionem feudi.

INVESTITA res dicitur, de qua inuestitura facta est, siue in feudationis tit. siue alio quouis, *lib. feud. 2. titu. 8.* Rei per beneficium inuestiturę. *Ex titu. 35.* Rei pro beneficio inuestiturę. Sic INVESTITVS dicitur, cui quid solemniter traditur, & quasi mancipatum est, quamuis id feudum non sit: ut in formula conventionis in Lugdunensis apud *Guid. Paradinum in Annal. Burg. lib. 2. sub anno. 1215.* Et clauibus vniuersarum munitionum, & portarum, *d. Archiepiscopus fuit inuestitus, apud Naucl. Gener. 25.* Ecclesia cum propria pecunia reueltita sit: & iterum si Princeps iubeat, precatum remouetur.

INVETERARE, id est, ad vetustatem servare, inquit Budæus.

INVITARE, prouocare ad bonorum possessionem, apud *l. ipianum, in l. 1. unde cognati.*

INVITATORES erant in officio sacri palatii, qui eos, qui vocari iubebantur, vocabant, *l. fin. C. de divers. off. li. 12.*

INVITVS, non tantum qui contradicit, sed & qui consensibile non probatur. *l. 8. D. de proc. Inuitus & qui ignorat, l. 40. D. de ritu nupt. Inuitus l. 6. §. si passus. ff. manda. qui vtrac & prohibet. Inuita, quę contradicit, l. datalem. D. sol. matrim. Si seruos dotales inuita vxore maritus manifestet.*

INVOCATIO brachij secularis dicitur, cum iudex ecclesiasticus inuocat gladium ciuilibis magistratus, ut sententiam eius exequatur. *l. Episcopale. C. de Episc. audien. c. 1. de inoffic. ord. vide Barr. in l. vnic. ff. si quis ius dicen non obtemp.*

INVOLARE, eripere, & secum auferre,

ferre l. 6. D. de me
verbo confidendi
lexat de mar.
INVMOR
12 tantum, & d
D. de acq. poss
mentis c. 1. ad
contpectu num
stualis, remis
erat eo statu & h
te videretur, sed
INVNDAR
vno eodemque
c. 1. §. 7. aliud 7.
de acq. rer. dom.
INVITILE,
si litate commu
D. de poss. Est en
mondo fidem fe
quę videntur &
rui. Paulus l. 12. §. 1.
& in iure est pop
rum non seruatu
te. Citero in Part
nro, si quā pote
lit exceptum: au
futura dicitur.
puri veteres au
scripserunt.
IOANNES
nobilis Bononi
le purl & docu
tionis liberos, mu
c mmentarios
o prestos anno
ex effi.
IOANNES
1. nobis his Burg
am. c. 1.
lupique l. 1. e
rima, quę ad
rem.
IOANNES
1. nobilis Pat
pretus est: co
lupina ed tis,
eccc 1. 1. v. v.
IOANNES
futor nobilis, A
pau. c. 1. c. 1. c. 1.
sum. amque p
perize Accus
fieri
IOCVME

us propria auctori-
tatem vacans, ut
ca. 1. q. d. si nullo.

de adquir. posses-
s. in p. b. c. 23. ac
iuberet beneficia-

tionem leuor: alio-
quibus nini et ceteris,
in princip. de conue-

nibus med. fua consti-
tuta. ca. 1. 3. q. quid
encliticas per do-

cto eius per alium
tionem feudi
residuum, de qua

sue in feodalibus
feud. tit. 8. Rei
f. 1. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei
1. 2. c. 1. et mul. 3. Rei

ferre. l. 6. D. de incend. rui. & naufr. Aut
vela confcinduntur, aut anchora inuo-
lantur de mari, & vide C. Theo. de ius qui
pueros immolant.

I N V M B R A T A quies falsa, opina-
ta tantum, sed falso credita. Celsus l. 18. §.
1 D. de acquir. posses. Si furioso, quem suae
mentis esse existimas, eo quod forte in
conspetu inumbratae quietis fuit con-
stitutus, rem tradideris, id est, quia rem
erat eo statim & figura, ut mente consta-
re videretur, sed falso.

I N V N D A R dicitur praedium, cum
vno eodemque impetu aqua cooperi-
tur, l. 7. §. aliud l. 7. §. aliud l. 30 §. aliud. D.
de acquir. rer. dom.

I N V T I L E, pro perniciosum; & ab-
utilitate communis alienum. Vlp. l. 1. §. 3.
D. de poss. Est enim in re in causis hu-
iulmodi fidem frangere. Loquitur de iis
quae incendij & ruinae causa deponun-
tur. Paulus l. 12 §. 1. D. de admin. tut. Nam
& inuito est pupillis, si administratio eo-
rum non seruatur: nemine scilicet eme-
re. Cicero in Part. orat. Quarenda etiam
ratio, si qua poterit inueniri, quare non
sit exceptum: aut iniqua lex, aut inutilis
futura dicitur. Itaque hoc nomen usur-
parum veteres auctores, qui de medicina
scripserunt.

I O A N N E S Andreas Iurisconsultus
nobilis, Bononiae natus, ibidem ius ciuile
publice docuit, glossasque ad Iuris Pö-
uificij libros, multasque praeterea de iure
commentarios conscripsit: tandem peste
o. pressus anno M. CCCXCVI. vi. vi. a
excessit.

I O A N N E S Blenaensis Iurisconsultus
nobilis, Burgundus, Bononiae circiter
annum CCCC. ius ciuile professus est:
scripsitque de actionibus, & alia non-
nulla, quae ad ius Ciuile omnia perti-
nent.

I O A N N E S Imolenfis Iurisconsultus
nobilis Patavij iura publice inter-
pretatus est: compluribusque de ea di-
sciplina editis, commentariis, anno M.
CCCC. XXXV. vixit & functus.

I O A N N E S Odofredus Iurisconsultus
nobilis, Azonis & Accursij praece-
ptis, circiter ann. M. CXX. in Italia docuit,
summamque Pandectarum scripsit. Eius
per sepe Accursius in glossis mentionem
facit.

I O C V M vocamus, quod est contra-

rium serio. Hinc ioci gratia facta obliga-
tio, non valet, l. obligationum subflantia. D.
de alt. & oblig. differt autem iocus a lud-
do, quod ludus factis, iocus praecipue ver-
bis fieri dicitur.

I O C V L A T O R, e. cum decorem de vi-
ta & hon. cleric. c. 1. eod. tit. in 6. pro iutore
vox parum Latina.

loculator, e. cum decorem de vit. & hono.
cleric. in antiq. c. vnic. eod. tit. lib. 6. Inci in
publicum lator. ut exponit glo. in dict. cap.
vnic.

I P S O, pro integri, antiqua consuetu-
dine. Paulus l. 66 D. de verb. oblig. Sed si ip-
sum viginti annorum erit, non im-
pedietur manumissio. Cicero ad Attic. lib.
3. Epistol. 21. Triginta dies erant, si, cum
has dabam litteras, per quos nullas a vo-
bis acceperam.

I P S O iure consistere dicitur id, quod
ex sola legum potestate & auctoritate sine
magistratus opera consistit. Vlp. l. 9. §. 1.
D. de usufr. quem cau. Illud sciendum est,
siue iure ipso quis usufructum habet,
siue etiam per tuitionem Praetoris, per
Paulus l. 8. §. de diffra. pign. Quod in
pignoribus dandis adijci solet, ut quo
minus pignus venisset, reliquum debi-
tor redderet, superuacuum est; quia ipso
iure ita se res habet, etiam non adiecto
eo. Cuius l. 29. D. de usu. & usufr. Licet
iure ciuili morte, & capitis diminutione
ex persona legatarii pereat usufructus,
quod huic ipso iure acquisitus est: ta-
men Praetor in iurisdictione sua id agere
debet. & c. Vlp. l. 1. §. fina. D. quod fals. tut.
aut. Tunc enim valebit per Praetoris tui-
tionem, non ipso iure. Item apud eun-
dem in l. 1. in fi. D. de exercit. & l. 17. in fi.
D. pro socio, l. 1. §. vlt. D. de superfi. Papinianus
l. 49 §. 1. D. de fideiuss. Habere quidem
decem, quae ipso iure non debuit, con-
ditionem. Opponuntur igitur huic ipso
iure, & iure Praetorio, vel per tuitionem
Praetoris, l. 1. D. quib. mod. usufr. amit. l. 1. in
fi. D. de superfi. & alibi. Item haec, ipso
iure, & per exceptionem l. 4. D. de seruif.
l. 34. §. 1. cui. D. de oblig. & act. c. 38. §. 1. D. de
sol. Sed & ipso iure, & per fideicommissum
oppositum Vlp. l. 19. ff. de mil. test. Ipso enim
iure directio & imperatio valent insti-
tutiones & legata, quae lege x. 1. Tabul.
confirmantur: cum fideicommissa sola Prae-
toris fideicommissarii tuitione consistant,
sic etiam legitime & ex causa fidei-

ita accipitur, quoties opus erit: itaque iterum pro saepius accipitur. *L. 7. D. de edend. iterum* consul, pro secundo Consul, saepe apud optimos auctores.

ITERATIONE, inquit *Plp. Instit. tit. 3.* fit ciuis Romanus, qui post Latinitatem, quam acceperat maior triginta annorum, iterum iuste manumissus est ab eo, cuius ex iure Quiritium seruus fuit. Sed huic concessum est ex lenatus consulto etiam liberis ius Quiritium consequi. Iterationum harum meminit Inst. Nou. 78. καὶ τὰς λατύνειν, inquit, ὅς αὐτῶν εἰς ἐλευθερίαν, καὶ τὰς ἰσοεστὶονας ἀφέντας ἀποφύλασθαι.

ITERATO quid significet, docet *Archidiaconus*, si quis verò *l. 1. q. 3.*

IVERBERE, nonnunquam decerneret, inquit *Festus*. hinc illud apud Imper. *§. 2. D. de testam.* Neque ij quos leges iubent improbos intetabilisque esse, possunt in numerum testium adhiberi: id est, quos statuunt ac decernunt. *Causa l. 26. D. de testam.* Cum lege quis intetabilis iubetur esse, eo pertinet, &c.

IVERBERI possidere, vide Possidere iuberi.

IUDEX appellatur, qui de re aliqua vel iure suo, vel magistratus, qui iubendi potestatem habet, auctoritate cognoscit & iudicat. Prætor olim iudex appellari coepit, vel Livi auctore. Et ita magistratus, qui tribunali, & iurisdictioni præfuit, iudices appellantur, *rub. l. 1. D. de iurisd. & de reb. auct. iud. possid. l. 1. D. de iudic. l. 22. §. eo autem tempore. D. sol. mat.* Separantur tamen iudices à magistratibus, *l. 2. D. de diuers. reg. iur.* Iudiciumque nomine accipiuntur, qui & iudices dati, & speciales iudices, & pedaneæ, & delegati appellantur. *l. 46. D. de iud. l. pen. iud. solui. D. l. fin. de offic. præsid. l. 4. D. de rut. ab ips. l. 3. D. ne quis eum.* & ita iudiciales stipulationes à prætoris separantur *D. de verb. oblig. Iudicialis* que eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni additus est, officio proficiuntur: quanquam & prætoriarum stipulationum quædam iudiciales esse dicantur, quæ scilicet propter iudicium interponuntur, veluti de rato, & iudicatum solui, *l. 1. §. 1. D. de præst. stip. Varr. lib. 4. de ling. Lat.* iudicem à dico ducit, quod ius dicat accepta potestate, id est quibusdam verbis dicendo finiat. itaque defini-

nitur. *l. in prin. D. de iurisd.* Iudex igitur in priuatis causis, dicitur ciuis aliquiprætor, cui Prætor ex reorum consensu de lite cognoscendi, sententiâque ex formulâ præscripto pronunciandipotestatem dedit. *Cicero in orat. pro Cluentio*: Neminem voluerunt maiores nostri non modò de existimatione cuiusquam sed ne precunariâ quidem de re minime esse iudicem, nisi qui inter aduersarios conuenisset. *Hæc plenius videt explicata apud Hotem. in verb. iur.*

Iudex compromissarius, id est arbitet. *l. 41. D. de recep. arb.*

Iudices locorum, *l. 2. C. de exhib. reb.* quos *ποποκείτας* Iustinianus adpellauit, *constit. 134.*

Iudex, animatum ius est, *πρόδικος* Græcè dictus à quibusdam, inquit Arist. quasi Medi iuribus Latinè quis dicat, à Medjo & Iure, compositum vocabulo: quoniam inter veramque partem medius, Iustitiæ minister est, cuius etiam Antistes solet dici. Ideo etiam (inquit idem) *δύξων* dicitur, quasi *δύξων*, hoc est, bipetitum, & iudex, *δύξων*, quasi *δύξων*, hoc est, bipetrens. Iudices autem non temerè olim legebantur. Primum enim in eis census spectabatur. *Hinc Cicero in Antonium*. In iudice expectari debet & fortuna & dignitas. Item lege Pompeia: ut amplissimo ex censu legerentur iudices, *l. incitum, ut testatur Aftonius*. Hinc illud *Plin. lib. 14. in Proem.* Posteris, iugust, laxitas mundi, & rerum amplitudodanno fuit, postquam senator censu legi coepit, iudex fieri censu. *Seneca*: Censu ex foro iudex legitur. Deinde verò atas, nam viginti quique annos natum iudicem oportuit. Augustus tamen, *testatur Suetonio*, à tricesimo ætatis anno iudices allegit.

Iudex **LIMITANEVS** est, qui iurisdictionem habet vsque ad certam pecuniarum summam, puta ducentorum florenorum limitatum.

Iudex, aliàs Iurisdictione per legem vel longam consuetudinem, vel per indultum principale propriâ virtutis: qui Ordinarius est. Aliàs exercet Iurisdictionem alterius, delegatam sibi vel commissam, qui extraordinarius vocatur, *l. 1. C. ut in possess. legator.* Iudex etiam Ordinarius, aliquando incompetens censetur, cum alibi sit competens rei conuenti-

clissimas, nec dividi potest in vno eodemque homine. Quicquid enim sit contra conscientiam, contra veritatem sit, & adificat ad gehennam, ut restituitur dicitur Innocentius post Apostolum in cap. *Literas de restit. spolato*. Verissimum igitur est secundum sententiam Martini glossatoris, quod iudex velut virus homo, non habet nisi vnam conscientiam, quam semper debet sequi, adhibitis legum formulis. Nam primum officium iudicis est, in iudiciis amplecti veritatem facti, eamque ad equitatem exigere. Non potest autem id fieri, nisi conscientia iudicio. Hæc eleganter, & late probantur in libello, De iure & equitate Oldendorpij. Et de formula investiganda actionis: Huc adde illud *Cicero lib. 3. offic.* Cum iudici dicenda est sententia, meminerit se Deum habere testem. Itemque illud Agapeti ad Iustin. Imp. v. l. *l. 1. de iudic. d. 1. de iudic. h. non ex iustitia vultis.*

Iudicis religio & diligentia, cuius fit mentio in l. cum quem temere. Et in l. 3. §. idē *Diuis. D. de restit.* est sollicita & anxia conscientia cura, quæ propter iustam muneris functionem suscipitur: quam grauitur depingit Papinianus in l. *quasi tum est. D. de restit.* Vt vel hinc appareat sole clarius, quam longè commentatores ab sint a veritate, & quantam attulerint humanæ societati pestem, tradentes Iudicem debere semper secundum acta, & probata, non autem secundum conscientiam pronunciare. Nam si actionum series aduersus cognitam veritatem est obseruanda, quid aliunde potest iudex zlmari, aut quid interrogare?

Iudicis præsentis iusta cognitio, cum primis est de substantia iudicij, quam tamen formularij non dignantur inter partes iudicij adnumerare. Siquidē meminisse oportet, omnem iudicioꝝ vim & potestatem, statim atque lis est contestata, iudicum humeris incumbere corā Deo & hominibus. Iustæ autem cognitionis duæ sunt partes. Altera, vt perspectam habeat iudex causam circumstantiis. Altera, vt celeriter eam diffiniat: quæ ad officium eius pertinet lites dirimere, ut dicit *Iulian. in l. quidam existimauerunt. D. si cert. pet. & cert. cond.* Priorem autem cognitionis partem feliciter absoluet, si vtatur sæpè interrogationibus de his, quæ nescit. Cognoscere enim id

dicimus, quod antea non sciuimus. Præ inde alieni facti circumstantias, neque citius, neque commodius inuestigare licet, quam interrogando. Quamobrem sapientissimi legislatores in interrogationes aded frequentes esse voluerunt, vt apud omnes æquè magistratus fierent, l. *voluit Prator. l. vbiunque. D. de interrogatio.* Posteriorem verò partem officij sui iudex rectè expediet tribus modis: videlicet iurando, transactione, sententia.

Iudicis officium apud Romanos tribus verbis in tria iuris capita digestum fuit eleganter: scilicet, *pro, dico, addico*. Aliàs enim iudex actionem, dat alium iudicem l. 1. §. *mixtum ff. de iurisdic.* Aliàs cognoscit de controversiis, & dicit ius. Aliàs denique addit & transfert possessionem rerum ab vno ad alium.

Iudicem, arbitrumve, qui ob rem dicendam accepisse pecuniam conuictus est, *Lex x11. Tab. capite punit*. Pestimum enim delictum est venalem habere iustitiam, sōnsque omnium malorum rectè vocatur à Iustiniano Nouel. vt iud. sine quo suffr. Igitur lex tam seueram constituit poenam, nempe capitis. Vult enim iudicem & arbitrum puras habere manus, ne quid ob rem dicendam, hoc est, ob administrandam iustitiam, & veritatem tuendam, pecuniæ accipiat. Nam qui ius dicit, nihil magis curare debet, quam vt rem ipsam dicat sine vilo fæco iniquitatis, aut calumniæ. *Instit. de offi. iudic. in princ.*

Iudicis quale arbitrium sit, hoc est, quid oporteat iudicem ex iure arbitrari ac pronunciare, videamus. *Ulpian. in l. 1. §. si quis in fraudem. D. si quis in fraud. patro.* Iudicis arbitrium, boni viri arbitriū censetur. Vnde Religionem iudicantis: *Papin. dixit in l. quasi tum. D. de restit.* Iudicis arbitrio restituere (vnde actiones arbitratæ vocantur) est tantum restituere, quanti iudex secundum conscientiam boni viri, quicquid partes allegauerint sua interesse, duxerit condemnandum: *Paulus in l. arbitrio. §. dolo cuius. D. de doli mal.* Trebatius ait: De dolo dandum iudicium, non vt arbitrio iudicis res restituatur, sed vt tantum actor consequatur, quanti eius interfuit, id non esse factum.

Iudex

Iudex & arbiter inter se multis in rebus & similes, & dissimiles sunt. nam ut ex utriusque consensu iudex dandus est, sic etiam arbiter, l. i. *linguatores*. 3. §. 3. *D. de arbit.* Vterque minor annis xx. esse non potest, l. cum leg. 4. eodem. Vterque prætorum de re sola, de qua lis contestata erat, cognoscebat, l. vii. *fundus*. 18. *Comm. diuid.* l. non distinguemus. 32. in fi. l. de his rebus. 46. *De arbit.* uterque sententia dicta vel iudex, vel arbiter esse designebat, l. qualem. 9. *D. de arbit.* utriusque sententiam Prætores exequébatur, l. a. *diuo Pio*. 15. *D. de re iudic.* si tres dati sint, duorum consensus absente tertio non valet, l. item si. 17. in fi. & l. seq. *D. de arbit.* Vterque incertam sententiam inutiliter pronuntiat, l. quid rament. 21. eod. Vtriusque sententiam quamvis iniuste parendum est, l. diem. 27. eod. Differunt autem in eo quod is, qui propriè iudex appellatur, ad certam Prætoris formulam altius est in eaque ipsa verba quibus Prætor usus est, proferre sententiam debet: Arbiter autem est, qui totius rei habet arbitrium & facultatem: ut Festus & Donatus scribunt. itaque quem sententiam ferat, Prætoris nihil interest, d. l. qualem. *De arbit.* Iudex, si conuenit inter litigatores quid pronuncietur, eiusmodi sententiam proferre potest, l. si conuenit. 26. *De re iud.* at si sic fuit in arbitrium compromissum ut certam sententiam dicat, nullum est arbitrium, d. l. qualem. *De arbit.* Iudex (ut antea dicebamus) priuatus esse debet: arbiter autem etiam qui cum imperio est, dari potest, l. 2. & 3. *De arbit.* Ignominiosus iudex esse non potest, l. cum Prætor. 12. *D. de iudic.* Arbiter potest, l. *Pedius* 7. *De arbit.* Iudicis sententiam præter Prætoris imperium parendum est: arbitri verò propter compromissum, l. 1. & pass. eo.

IVDEX QUESTIONIS is, èrat, qui questionibus præerat, id est, publicis iudiciis, iudiciumq; decurias coge-
bat. Præcone namq; Iudices testève citante, ipse respondentes obseruabat, eorumq; quasi custos erat iuratus sententiam vna cum aliis ferebat: & ut ex eo cōiicere liber, quod iudicium princeps ab Asconio vocatur, primus omnium ferebat. *Vide Cic. in Pratura urbana*, & in *Ura. pro Cluēro*. Quirili. eū à Prætoris distinguis, hūncq; dicere impeditum fuisse in iis rebus, quæ imperij erant: illum in iis, quæ

ad causæ cognitionē pertinebant: Queri autem posset, cum Prætor urbanus iudices rerū capitaliū sortiretur, quemadmodum *Cic. in Cluēro*, & *Pedius*. *Ver. 111.* testatur quid sit, quod idē Asconius scribit iudicem questionis lunii subfortitum fuisse in locum non reiectorum. sic enim apud Asconium legendum Cluentiana oratio demonstrat. Huic obiectioni responderet Hor. Asconius subfortitum dixisse, pro subfortitorum citationi & responsioni præesse. nā paulo superius sic loquitur: Princeps illorum iudicum damnatus est. Iunius, quod diceretur alios supposituisse, qui reum damarent, non eos quos Prætor fuerat subfortitus. Cum autem iudex questionis alius à Questitore qui capitali iudicio præerat, sit, ut ex *Ver. 3.* constat, & alibi dicemus, legimus tamen & Questitorem ipsum iudicem questionis dici, & vicissim iudicem questionis; Questitorem. nam *Cic. in Cluēro*, de Prætoris Q. Voconio Nasone loquens: iubet, inquit, ea lex, qua lege hæc questio constituta est, iudicem questionis, hoc est, Q. Voconius, cum iis iudicibus, qui ei obuenerāt, querere de veneno. *Pedius* autem *Verrina* 11. lunius, Questitor, fuit in Cluentiæ causā Verre Prætoris. *Marc. anul.* l. 1. §. 1. *D. ad l. Cornel. de sciscr.* Quive magistratus, iudexve questionis ob capitalē causam pecuniam acceperit, ut publica lege reus fieret. Nā paulo antè dixerat: Quiue cum magistratus esset, publicòve iudicio præesset.

Iudex compromissarius, id est, arbiter, in l. 4. *D. de recept. qui arb.* Græcis diximus *ἀρετὸς*.

Iudicem collocare, apud Festum, est inter iudices ponere. Sic apud diuum Vigilium, Arbitrum collocare. Iudicem autem sumere & accipere dicuntur linguatores, l. 1. c. de in lit. iur. l. 1. *D. de quib. reb. ad eum. iud.* l. penul. *D. de iudic.* & alibi sepius.

IVDICARE è verbo Dico, dicas, deductū putat *Varro lib. 5. ling. Lat.* quod tunc ius dicatur. Indicare apud veteres accipiebatur pro consulere. Vnde Consultum dicebant iudicium, quod ex animi consilio prodissset. Eamque ob rem Senatusconsulta, verbo scilicet maiestatis pleno, appellata sunt, quasi iudicia, seu statuta. Quid enim inter iudicium & consilium animi refert?

Indicare aliàs in Feudistice libris, pro
testamento legare. In leg. Asaphi regu.
Langob. tit. 4. Si quis Langobardus de-
cedens, voluerit uxori sue viumfructum de
rebus suis iudicare, non amplius iudicare
possit. Iudicare feudum pro anima, id
est, Ecclesie addicere, vel legare sub co-
ditione precationum, quæ pro domini
constitutionis anima fieri debent, lib. Feu.
2. tit. 9. §. 2. et tit. 35. §. Langob.

Iudicij munus graue olim, detestandumque fuisse probat Cicero in prætura urbana. Hoc si vobis (inquit ad iudices) idem leuius videtur, quod putatis onus esse, graue & incommodum, iudicare: intelligere debetis, primum interesse, vtrum id onus vosmetipsi reieceritis, an, quod probare populo Romano fidem vestram, & religionem non poteritis, idem vobis iudicandi potestas erepta sit. Augmentus decuriis iudicij nonnihil immutatus, reducit Tribuni potestatem, diffinit, vt singuli Senatores, Tribuni, & Equites, ex singulis decuriis iudicari, vrsusque immunitate poterit, succedere ubi ordinibus seu decuriis in orbem. Neque enim vniuersæ decuriæ singillatim ad iudicandum sedebant, sed ex ea decuria, cuius vices tum erant, iudicandi certus ac constitutus numerus assumebatur, sortibus extrinse ductis, scilicet cum res aliqua nata iudicium poscebat. Idque officio Prætoris expediebat. Prætor enim summam potestatem habebat iudiciorum, præeratque sortitioni, & reiectioni, seu (vt nunc dicimus) recusationi suspensorum iudicium, vrsusque subfortitioni in locum reiectorum, per aditorem scilicet, vel reum. Proinde ipse Prætor pro tribunali sedebat, cum interim Iudices in subselliis essent. Ab hac consuetudine retinimus vocabulum iudiciale, Sortiri forum, sortiri iurisdictionem, adeoque rem quamlibet sortiri effectum. Cum verò ante Augusti tempora equestres propriè dicerentur, qui eque p. blico merebant: postea dici coeperunt omnes quibus vrsusculo aucto liceret: vt Senatores dicebantur, qui lato clauo vrserent. Ex superioribus apparet quid sit quod Arcaudus in l. vlt. s. iudicandi. D. de munerijs & honoribus, dicit, Iudicandi necessitatem publicum munus esse non quasi iudex cogi possit iudicare (vnde ducunt Iurisperiti multa argumenta) sed quod

Senatores, Equites, ac alij in quatuor
decurias distributi, quorum nomina in
albo Decuriarum scripta, & ad tri-
um delata erant, parere pratori con-
cilium agenti ad iudicium publicum
exercendum, adfringerentur, sicut ad alia
munera publica. *Vide plenissime Bu-*
deum ad d. s.

IUDICATVM, seu rei iudicata; dicitur, quæ finem cõtrouerfium pronũciatione iudicis accipit. Quod rei cõdẽnatione, vel abfolutione contingit, videlicet iufta ac valida. Alioquin nullius momenti fit, non poteft tenerẽ cõdẽnationi vel abfolutio, l. 1. *et* l. 3. *cõdẽnatiũ*. *D. de rei iud.* Inde nuncupatio actio iudicati, rei rei iudicatæ, non in factũ, *ut Accurfius putat*. Non enim quia factũ, agitur: f: id quia iudicatum eft. Eadem ratione appellatur exceptio rei iudicatæ. *De qua eft tit. D. de except. rei iud.* Rem iudicatam, nũc vulgò dicimus ſententiam diffinitiuam. *Cic. lib. 2. de Inuentione*, Iudicium diffinit, de quo iam ante ſententia alicuius, vel aliquorum conſtitutum eft.

Iudicatum facere, hoc est, solvere id quod sententia continet, obtemperando. *l. 5. De feriis.* inter alia enim Facere significat Solvere, *ut & in l. ult. C. de reb. credi. & in l. sunt qui. D. de re iud. vbi Gellium lib. 19.* Formula autem *1 V D R C A T V M F A C E R E,* ex XII. Tab. humana iuris in quibusita scriptum erat, *NUM I V D I C A T V M F A X I T, SECVM DVCTO.* Quare vsus est M. Cic. in Ora. pro Plancio. Differt autem Iudicatum facere, à iudiciis facere, nam Iudicatum facere, id est, quod iudicare, *intul. desir. & scem.* per. Iudicaris autem iuris facere Papinianum sic dicit, pro, Iudicatum facere, *in l. rat. pactum. s. 1. D. de pact.*

Iudicatum solui, pro satisfatione, quae de soluendo per reum praestabatur olim, i. iudicatum. D. iudicatum solui. Iudicatum autem solui stipulatio tres clausulas in vnum collatas habet, l. 6. *De iudic. solui*, puta de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo.

Indicari actio, quæ ex sententia descen-
dit, l. 28. §. igitur. D. de iurjurat. Et alibi
Iudicari agere, l. 28. D. de procurat.

IVDICATIO, l. 51. D. de furtis. l. 4
§. nō omnis. D. de re mil. & alibi sæpe At
aliud fraus est. l. 31. D. de verb. sign. Iudica

I V
 ho sumitur pro p
 Multam is dicere p
 iudicio data est
 pafides poficiat
 dicere mandatis p
 in int. 2. in fin. D de n
 decend rous, quod
 est, is est, qu. magist
 a populo vel a prin
 d cium exercent.

INDICATVS
Menzch.

Nam ego ad Me
saudiu

Sum indicatum vlti

IV. DICIVM.

quipo potestate,
nisi, causa cognita
testatim pronuncia-
mus) Iudicium, de
licentia: determina-
tione tria illa verba
co. Do iudicium
sententiam post li-
cognitione. Addi-
sententiam transfe-
ria. Alij fecerunt
quo mediante, in-
ta cognoscit, et
pronuncia. In is-
nam iudiciorum
quo consiliorum vi-
tessabunt omnes
intelligas. Si quide-
suarum gentre pri-
ad iudicem, nisi
nihil profuerit esse
omittit... Denique
in male est, non
precedat.

IV DICIV M
ex contractu &

en: u, ait, in priuato
ait o, hoc in crimi
securo. Cumen d
ait: cum tamen
iudiciu.

Id.e.a aut ordin
diat: de extraor
In voce Extraordin
ma. ab ordine pro
publ ca sunt, aut p
titia. Publicorum c
vel senatus, vel pra

ac alij in quatuor
quorum nomina
scripta, & ad re-
perire praeferen-
tiam publicam
generant, hinc ad-
fide plenissime ha-

pl, seu res iudicata
 potestaueris am pro
 accipit. Quod va
 absolutione cont
 e val di. Aliqua
 non potest tenet
 solutio, i. e. l. p.
 ad inde non, up
 u re iudicata, ne
 u parat. Non eni
 i o quia iudicatu
 adrell tur exceptio
 e. i. d. exceptio
 u, u. v. l. g. d. i. c. t.
 C. i. b. d. i. c. t.
 i. c. i. u. s. de quoniam
 i. u. s. vel aliquorum

hoc est, solvere id
ineri, obtemperare
et haec enim Fa. e.
qz in l. vii. C. d.
pula autem i v d
ex vii. Tab. d. man
tum erat, si i v
t, SECV. DVCH
Cic. in Gra. pro Fla.
dic. tunc facere, 2
etiam facere, idem
in. i. def. t. & si m.
si facere lapidum
atum facere, in...

eum praestitit
 uisum f. m. l. 1.
 p. latio tres cla.
 habet, l. 6. D. de
 iudicata, de re
 glo.
 ex sententiis def.
 iuris. Et alib.
 uae procurat.
 l. 1. D. de furro
 Et alib. sapi.
 de t. r. p. sign. l. 1.

no sumitur pro propria iurisdictione. Multum est dicere potest, *inquit* V^o p^o cui iudicium data est magistratus solos & praesides provinciarum posse multare & dicere mandatis permillum est. *Similiter in l. 2. in fin. D. de iud.* His datur multare & decedere ius, quibus publicè iudicium est, id est, qui magistratus sui iure, quem à populo vel à principe acceperunt, iudicium exercent.

INDICATVS, additus. Plautus
Menach.

Nam ego ad Menæchmum non eo. quo
iamdudum

Sum indicatus ultro eo ut me vinciat.

IV DICIVM, decretum est eorum, qui potestatem, quam ad se accepere-
runt, causa cognita re ad se delata, sen-
tentiam pronunciant. Vel (ut inquit *Af-
fronius*) Iudicium dicitur res, quæ causam
litæque determinat. Argue ita huc per-
tinent ista illa verba, D O, D I C O, A D D I C O.
Dico iudicium postulantibus; Dico
sententiam post hanc contestatam &
cognitam; Adde re victori, & exequor
sententiam transferendo rerum domi-
nia. Alij sic: iudicium est actus legitimus
quo mediante, iudex de causa propo-
sita cognoscit, & secundum æquitatem
pronunciat. In his enim versatur omni-
um iudiciorum, inquisitionis, adeo-
que consiliorum vis, & auctoritas. Et
cessabunt omnes disputationes, si recte
intelligas. Si quidem in nullo contraver-
siam genere potest causam defectu
adiudicem, nisi cognoscatur de ea. Sic
nihil profuerit esse cognitum, nisi pro-
nuntietur. Denique pronuntiatum quo-
que inutile erit, nisi ex bono & æquo
procedas.

IV Di CIVM privatum, pro iudicio
ex contractu & obligatione pecuniari
nato, apud *Vlp. l. 3. D. de crimi. stellio*. Quod
enim, ait, in privatis iudiciis est de dolo
actio, hoc in criminibus stellionatus per
secutur. Crimen à privato iudicio sepa
rat: cùm tamen hoc publicum non sit
iudicium.

Iudicia aut ordinaria sunt, aut extraordinaria: de extraordinarijs prius dictum in voce Extraordinaria. Ordinaria vocamus ab ordine procedendi: & hæc aut publica sunt, aut priuata, aut centumuitalia. Publicorum cognitio est principis, vel senatus, vel prætoris, aut præsidis, qui

legibus queritur, sique iniuriæ causa suscipitur, quam Respub. lege aliqua ad se pertinere statuit, & semper in crimine aliquo cognoscendo vertatur, *Plato lib 6. de leg.* Publicum iudicium exponit, cum Rempub. à quopiam ciuium læsam esse aliquis existimat, & vult Reip. persequi iniuriam, ideoque hæc Cic. Reip. appellat. Priuatorum autem cognitio est iudicium datorum, & hæc rei priuatæ causa instituitur, neque ad Rempub. directio pertinet, veluti cum de se pecuniaria, aut priuati hominis iniuria queritur. *Plato* loco præterito scribit iudicium priuatorum esse, cum quis priuatus à priuato quopiam iniuriæ se affectu quæritur, cum que in ius educens, de ea disceptari postulat: ideoque rei priuatæ à Cicerone appellatur. *Sic pro Cæcina refert:* Omnia iudicia aut distrahendurum controversiarum, aut puniendorum malefactorum causa repera sunt. Quæ verò sint iniuriarum, quibus Respub. siue populus viuere sus lædatur, in ipsius arbitrio ac voluntate positum est, quod ex lege Lætoria planissime intelligitur. *Hinc tit. De iud. ex de iud. pub.* Falsa igitur est Iustiniani tententia, qui Iudicia publica ex eo dicta putauit, quod ciuis de populo agere liceat, non enim quod ciuis de populo agere liceat, publica dicuntur, sed contrà, quia causæ publicæ sunt, id est, quia quilibet de populo læsus est. De cennumeralibus dictum est suo loco.

Iudicia contraria quæ sint, vide apud
Cuiam. Obserua. lib. 9. c. 2.

Iudicia populi, & iudicia publica disse-
minant illa dicuntur; quæ populus in
foro per tribus, in Campo per Centurias
distribuibus exercebat: hæc verò, quibus
Prætores, qui & Questitores dicuntur, sê-
la in foro posita cum consilio iudicium
præerant. Illiusmodi fuerunt illas quibus
qui ius ciuitatis ac libertatis imminisse
dicebatur, ut ex *Verrius tertio cognosce-*
tur. Erant autem hæc vehementissima
grauissimaque iudicia. Solus enim popu-
lus in ciuem Romi, verberibus & securi
animaduertendi potestatem habebat: Re-
petuntatum verò, & aliorum criminum
questionem ad populum non perti-
nuisse, idem *Verrius 3.* demonstret: Præ-
ter hæc autem populi iudicia lege la-
cossituta illud scire oportet, nullis iudi-
cijs plebi ædifici. Questionibus Tri-

cium populi omnibus de rebus constituere, & cuius cuius diem ad populum dicere, ut de eo quaestio exerceretur: cuius rei cum alibi pleraque exempla suppedant, tum verò apud Valer. Max. lib. 4. c. De pudicit. & apud Cicero in Verrinis, ubi saepe populi iudicium Vetti minuitur. Quae sanè populi iudicia, si quis publica quoque nominanda contendat, duntaxat ob eam causam, quia non intra domesticos parietes, sed palam ac sub dio (nem ut alia) exercerentur, non magnoperè luctabor: praesertim cum ita *Linus quoque lib. 1. ca. nomen.* Horum autem populi iudiciorum quadripartitam orationem fuisse Cicero in *Orat. pro domo*, demonstrat: primum, ut ne poena capitis cum pecunia coniungatur: deinde, ne nisi producta die quis accusetur: tertio, ut ter ante magistratus accuset, intermissa die, quam multam itroget: quarto, ut si accusatio trinum nundinum, producta die, qua die iudicium sit futurum: hoc est, ut ea iudicia tribus actionibus constet, & per trinum diem spacium producantur. Has, ut existimo, populares actiones Paul. vocat. l. 32. D. de arbit.

IUDICIORVM publicorum quaedam, inquit Paulus, capitalia sunt, quaedam non capitalia. Capitalia sunt, in quibus poena mors, aut exilium est, hoc est, aquae signis interdictio. per has enim poenas eximitur caput de civitate nam cetera non exilia, sed relegationes proprie dicuntur: tunc enim civitas retinetur. Non capitalia sunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio poena est, l. 2. D. de pub. ind.

Iudiciorum alia criminalia dicuntur, alia civilia. Criminalia sunt, quibus iniuriam Reip. factam ulciscimur. Civilia quibus suam quisque civis privatam ac propriam iniuriam persequitur. non ex eo Civilia dicuntur, quod civibus privatisque hominibus viciscendis datur, l. 9. D. de pub. & vel. Itaque omni hæc, De re familiari appellantur à Paulo, l. 4. D. de pub. ind. illa fortasse non male De re publica nominantur. Unde criminaliter & pecuniariter agere opponuntur, l. ult. D. de privat. deli. & l. 1. D. de testib. quod civiliter alibi dicitur in l. vnic. C. quando civil. act. crim. pra. & l. ult. D. de fur. Criminalia autem iudicia generaliter dicuntur,

tum quæ lege lata exercentur (quæ publica Macer nominat. l. 1. D. de public. iud.) tum quæ nulla lege, sed extra ordinem dicuntur: qualia furti, capiti, & similia, ult. D. de fur. & l. 9. §. 5. D. de publ. & vel. fig. Hinc ita, p. in l. vni. C. quando civil. act. iudicia publica legibus constituta, manifestò criminalium appellatione complectuntur. Ex quibus omnibus illud constat Criminalia, specialiter, ac proprie ea dici, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum, sed extra ordinem magistratus imperio ac potestate exercentur.

Iudicia omnia sunt absolutoria id est, Iudici à Praetore dato tacite permittuntur, qui ante sententiam auctori satisfacere paratus est, libertatem ab actione dimittere: ne in infamiam, quæ ex quibusdam iudiciis contrahitur, incurrat: vid. docet. imp. §. ult. De perpet. & temp. & patet ex l. 73. D. de procurat.

Iudicium duplex, vide Quadruplex. Iudicium DE MORIBVS dicebatur, quod diuortio facto inter coniuges exercebatur, ut cuius culpa factum diuortium iudicaretur, is legitimam multam subiret, nam Mores honestore vocabulo coniugum vitia nominabantur: ut testatur Vlp. cap. Instit. §. vbi adscribitur matrum, propter maiores mores, presentem dotem reddere: propter minores, senum mensium die. Eæque poenae dissidij appellantur à Paulo, in l. non ut à patre, §. 8. D. de capti. De hoc Papinianus, in l. viro 39. D. solus matr. Constant. l. 4. C. Th. de incest. nupt. Paul. l. 5. D. de pat. dota. Hoc autem de minoribus iudicium à Iustiano sublatum est, titul. C. de repub. & iudicio de minorib. subl. & l. vnic. §. taceat. C. de re uxori. act.

Iudicij substantialem (ut appellant) tractant Doctores, argutè quidem, ac summo iure, sed inutiliter: quia non secundum æquitatem, nempe quod optimam iuris partem pretermittant circa personam iudicis, unde tamen tota vis dependet. Pomponius in l. 2. §. post. originem D. de orig. iur. Per eos, inquit, qui iuri dicundo præfunt, effectus rei accipitur. Parum est enim, ius in civitate esse, nisi sint, qui iura reddere possint. Itaque existimo, ad iudicij formam substantialem pertinere perpetuam, & immutabiliter hæc, quasi principia naturæ: 1. Vt in ius vocetur ille, qui iudicari debet in ius enim

voca-

vocare est, iuris expertiundi causa voca-
 re. l. 3. D. de in iur. voc. 11. Editio actionis.
 hoc est, talis intentio actoris ad iudiciū
 exigitur, quæ si vera sit, consequatur ius-
 se, condemnandum esse reum, siue ex
 scripto, siue ex non scripto tractetur
 causa. 111. Litis contestatio necessaria
 est in iudicio. Nam ratio naturalis di-
 stat, ut nemo violenter aut tumultuariē
 abruatur iurisdictione, quæ ordinatio
 Dei est, Romanorum 13. 111. Iusta præ-
 sentis iudicis cognitio, cum primis est
 de substantia iudicij, siquidem memi-
 nisse oportet, omnem iudiciorum vim,
 & potestatem, statim atque lis est con-
 testata, iudicium humeris intumbere co-
 ram Deo & hominibus. v. Conclusio
 in causa pertinet semper ad formam iud-
 icij nec potest omitti: non ea ratione,
 quam formularij comminiscuntur, sed
 id eo, quia humanus adfectus ex natura
 corrupta, proliuius est ad controuertē-
 dum, litem si uis. s. vltim. D. de recept.
 ubi vi. Sententia ad iudicij constitutio-
 nem hæud dubie pertinet necessariū, v-
 bi causa non potest aliter transigi: quan-
 doquidem tota iudicij cognitio manca
 est, nisi sequatur res iudicata: quæ finem
 controuersis imponat. Pulchrè itaque
 coherrent istæ partes. Cicero enim vo-
 cat iudicandum: Editio actionis instruit:
 Litis contestatio confirmat iudicium:
 Cognitio aperit negotium: Conclusio
 interruptit disceptationem: Sententia
 finit totam litem. Hæc omnia latius tra-
 ctantur in lib. De iure & æquitate Ioi.
 Oldendorpij, qua ratione iudicium in
 sex partes diuidit. Bartol. in tractatu iud-
 iciorum in decem tempora distribuit.
 Equidem iudicij tres partes verius putē.
 ut docuit Prætor, qui Forensis dispositio
 inscribitur, cap. 1. per Nouell. illud, quod
 probat Alex. consil. 182. nempe hæc, li-
 ris contestatio, cognitio causæ, senten-
 tia.
 Iudicium prolatorium, quod præiudi-
 ciale dicitur, Græcis προδικαστικόν.
 Iudicium rescindens, cum n. læsus, ob le-
 gitimam causam restituitur in integrū.
 Tollit enim & rescindit obstacula, quæ
 impediabant læsum. Sic
 Iudicium rescissorium, quod sublato
 iam obstaculo permittitur, perinde
 ac si nunquam aliquid impediuisset læ-
 sum ad persequendum ius suum.

Iudicium suum, vocant ultimam vol-
 untatem, leg. 3. D. de testam. milit. unde
 & pro nostræ voluntatis sententia pon-
 untur, in l. 22. in fin. D. de adop. l. 3. in fin. D.
 de vulga.

Iudicium turpe, quo damnatus infamatus
 notatur, M. Cicer in Orat. pro Flac. I-
 ratius Flacco dixit M. Lucio, quod (ut i-
 pse aiebat) libertus erat eius turpi iudi-
 cio condemnatus, Muius etiam mem-
 init in Orat. pro S. Roscio, & pro Ca-
 cin.

Iudicium Centumvirale, vide Cen-
 tumvirale iudicium.

Iudicium Contradictum, vide Con-
 tradictum iudicium.

FORMVLA IVDICII RE- CUPERATORII.

Si patet eam se, & sua. Cicero in Di-
 uinas.

Si patet ingera huius fundi esse, &c.

Si patet aduersus edictum fecisse. En
 Verrina 1.

Si patet H. I. a o. o. dati oportere,
 Cicero pro Roscio.

Si patet eam dare oportere, & sic itaq.
 Instat de act.

IVDICIS BONÆ FIDEI.
 Quantum ex bona fide illud dare
 oportet, Cicero in secundo Offic. & in
 Topic.

EX PRAxi.

Visis æstatis, & probatis probis, &
 considerandis, adhibito prudentum
 consilio, definitiuè pronunciamus &
 pronunciamus, &c.

Iudicium profiteri, est vtrū sese, con-
 forisq; criminis deferre, Bud. ad l. Cor-
 nel. de sicar. l. 1.

Iudicio sisti. In iudicium exhibere, i-
 dem significant, l. si cum iudicio. D. si quis
 cautioni. Aliud autem est stare in iudi-
 cio, aliud sistere. Plinian. in l. si quis. in fin.
 D. si quis cautioni.

Iudicium dare, reddere, constituere,
 Prætor dicebatur, cum certum litigato-
 ribus diem attribuebat, apud quem sua
 iusta exponeret, quique consilia cognita,
 réque vtrinq; perorata, sententiam,
 pronuntiaret. Hæc

Iudicium accipere, sumere, suscipere
 dicebantur litigatores, cum potestatem

ne, non autem grammaticè verborum structura. *Vlpian. in l. in princ. D. de iust. & iur. l. 3. in fin. D. de iur. dot.* Ius autem à iustitia appellatum, d. l. i. licet effectus à sua efficiente causa dicatur. Nam *(ut eleganter Cels. definit.)* Ius est ars boni & æqui.

Ius pluribus modis dicitur, hoc est, multa significat. I. Id, quod semper bonum & æquum est: ut est ius naturale immutabile. II. Quod omnibus aut pluribus in quaque civitate vult esse: ut est ius civile. III. Prætorum edicta dicuntur ius honorarium. IV. Prætoris & consulis iudicis sententia ius vocatur, etiam cum ius reddens iniquè decernit: relatione scilicet facta, non ad id, quod Prætor ita fecit, sed ad illud, quod Prætorum fecere convenit. Accipe autem iniquitatem, quæ nominatim in decreto vel sententia non apparet. V. Ius dicitur in tit. inter in iure fac. locus ubi magistratus, vel alius iudex constituit iuris dicendum, aut iudicandi gratia, etiam si domi, aut in itinere siue de plano hoc agat, ut iudex pedaneus, ut magistratus sæpè etiam de plano ius dicit data bonorum possessione, vel quo alio iure, & in alijs causis innumeris, quæ è solo expediuntur, & plano pede. appellatione collata ab eo quod fit, in eo ubi fit. VI. Ius pro necessitudine dicimus: veluti est ius cognationis, vel affinitatis. *Vlpian. in l. pen. & ult. D. de iust. & iur.*

Ius est auctoritas seu facultas agendi secundum legem.

Ius est ars boni & æqui. *Vlpian. in l. i. D. de iust. & iur.* Si ars: ergo constitit ex præceptis. Sed præcepta oportet esse certa: igitur non ex opinione hominum vasa, quæ neque bonum neque malum facere potest eum, qui non est: sed ex præscripta diuinitus ratione naturalis colligenda sunt. Nam ubi id factum fuerit, tunc per se consequitur bonum, & æquum. Natura enim non potest non esse bona lex, quæ ad honestatem accedit: nec potest non esse iniqua, quæ cum honestate pugnat.

Iuris origo duplex est: naturalis & civilis. Ergo causæ efficiens iuris, Natura & magistratus. Iuris causæ materialis versatur in tribus: in personis, rebus, & actionibus. *l. i. D. de stat. homi. §. omne auctoritas. Insti. de iur. natu. gent. & civil.* Iuris causæ formalis, perquam cognoscimus

quid vnaquæque lex in vnoquoque negotio, de quo loquimur, ordinetur. Iuris finis est, ut pacifice transigamus hanc vitam vmbrailem & perducamur ad Christum, & æternam vitam.

Iuris præcepta tria sunt, scilicet honestè vivere, alterum non lædere, & ius suum vnicuiusque tribuere. *Insti. de iust. & iure. §. iura præcepta & l. iustitia est. §. i. D. eod. tit.*

Ius nihil respicit, nisi utilitatem hominum honestam in primis publicè, deinde privatim. Hinc duæ sunt iuris positiones, hoc est, duæ sunt ponende partes: circa quas totius studij seu disciplinæ civilis tractatio versatur: videlicet, Publicum & Privatum, *l. i. D. de iust. & iur.*

Ius publicum constituit in Sacerdotibus, Magistratibus in sacris, & toto Rei publicæ statu, *l. i. §. in publicum. D. de iust. & iur.* Publicum quia ad salutem non vnius vel alterius, sed totius populi, omniumque gentium pertinet. Quotid igitur maior est omnium hominum altimatio, alijs rebus, tantò diligentius publicis iuris habenda est ratio, cum in scholis, tum in foro. Hoc tempore rem planè inuertimus. De iure privato, de stillicidijs (ut Cicero suos illos derisit, lib. i. de legib.) & ceteris obulacib. commodis curiosè disputamus: de iure publico, hoc est, de magistratibus, nemo curat quales sint. Ius PRIVATUM est, quod ad singulorum utilitatem pertinet generaliter *l. i. §. huius studij. D. de iust. & iur.* hoc trifariam distinguitur, videlicet, in Naturale, Gentium, & Civile.

IUS NATURALE est (inquit *Vlpian. in l. i. D. de iust. & iur.*) quod natura omnia animalia docuit. Nam iustitiam non solum humani generis proprium est, sed omnium animalium quæ in terra, quæ in cælo, quæ in mari nascuntur. Hunc sequitur Iustinianus. *Insti. de iur. nat. gent. & civil.* Sed valde abutuntur ibi vocabulo Iuris: Cum in brutis nulla sit ratio, igitur nullum ius. Magis autem diffinuitur adfectus, & inclinatio naturalis quam Ius aut Lex. Ius igitur naturale definitio esse prima illa præcepta & formulas honestatis, quas natura omnes homines docuit. Deus enim à natura non distat. Itaque ex tot generibus, inquit Cicero, *l. de legibus*, nullum est animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei. Et Paulus

supra.

superius. Solum est enim, ait ex tot animalium generib. atque naturis princeps rationis & cogitationis, cum cetera sint omnia expertia. Proinde nisi hæc diffinitionem sic accipias, tota via errabis, & nunquam iuris cognitionem rectè a se queris. Neq. verò ratum est, ut verba aliquantò crassius accipiantur in Iure Civili, cum unus in prin. D. de aliment. & cib. legat. Cæterum Ius vel Lex naturæ secundum Cic. l. 1. de legib. propriè sic rectè diffinitur: Est ratio summa insita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibere contraria. Huc accedit, & veram adfert iuris naturalis descriptionem, id quod Iustinianus dicit, in §. pen. diffinit. de iur. natur. gent. & civil. Sed naturalia quidem ita, inquit, quæ apud omnes Gentes peræque observantur, divina quadam providentia constituta, semper æternaque, immutabilia permanent. Vbi nam sunt talia iura per divinam providentiam constituta? Certe in corde, & mente hominis, velut in quibusdam viuis tabulis ad imaginem Dei creatis. Providebat enim clementissimus pater, nihil æquè in hoc mundo homini opus esse, quàm regulis atque principiis quibusdam rectè vivendi, quæ præter eum nemo dare posset. Hinc Vlp. l. 6. D. de iust. & iur. Hoc igitur ius nostrum cõstat aut ex scripto, aut sine scripto ut apud Græcos, ἡ νόμος, ἢ πρὸς ἑγγράφοις, ἢ δὲ ἀγραφοίς. Ex superioribus apparet evidenter, Iurisconsultos appellatione iuris naturalis multum abusos fuisse. Alioquin si brutis animalibus lege naturæ ius tribuas, necessariò tribuitur etiam ratio: ac per consequens ex brutis homines, ex hominibus bruta facies animalia. Et hoc quidem Doctores nostri non diiudicant, cum ineptissimè distinguunt inter ius naturale primarium, & secundarium: volentes utique, ut aliquod ius habeamus cum brutis commune: scilicet, ut egregie obrutescamus. Ad eò cæcus est per omnia captus humanus, nisi divino præscripto tenaciter adhæreat. Semper igitur memento, cum audis hæc verba, Lex Ius, Iustitia, Iurisprudentiæ: erigendam esse cogitationem ad excelsum quandam soli homini à Deo donatam virtutem: cetera verò animalia hominis causa esse creata: in quibus tamen inclinaciones quædam sunt, & sensus cum hominibus

communes: nulla tamen ratione prædita sunt, nulla honestatis formula, nihil denique iuris habent. Cic. eleganter: Quibus enim, inquit, ratio à natura data est, isdem etiam recta ratio data est. Ergo & lex, quæ est recta ratio in iubendo & vetando. Si lex, ius quoque. At omnibus ratio: ius igitur datum est omnibus, Iurisconsultis verò, quod aliquantò in hac materia licentius sint locuti: fortè ut deservirent tenens studiosorum ingenis, & populariter rem explicarent, facile condonandum est: præsertim, quòd hæc sermonis inconcinnitatem & abusum aliis responsis graviter refutarent, & ad verum sensum reformant. Sicut ipse Paulus longè aliter sentit de iure naturali. in l. §. unus. §. pactus D. de pact. qua in re, cum superioris temporis interpretes nullam phrasis certam rationem observarent, infinitis erroribus involuti sunt, sicut ferè ex ignoracione principij tota series materiæ solet obsecrari.

Ius gentium (inquit Vlp. in l. 1. §. ult. D. de iust. & iur.) est: quòd gentes humanæ videntur: quod à naturali recedere, facile intelligere licet: quia omnibus illud animalibus, hoc solis hominibus inter se cõmunem sit. Pomponius in l. 2. D. de iust. & iur. adiecit exemplo: veluti ergo Deū religio: ut parentibus, & patriæ pareamus. Iustinianus Inst. eod. tit. rectissimè sentit, Ius gentium eadem ratione generaliter dici, quia ius Civile in speciem nuncupatur. Nam sicut à populo alicuius civitatis tractum est nomen iuris Civilis: ita ius gentium ab omnibus populis vocatur. Quod verò naturalis ratio, ait, inter omnes Gentes constituit, id apud omnes populos peræque custoditur: vocaturque ius Gentium: quasi quo iure omnes gentes videntur. Illud diligentissimè observandum est, quod multis errandi causam dedit, ius gentium aliis accipi apud Iurisconsultos pro vero naturæ iure: aliis pro eo iure, quod plurimo hominum pars ubique recepit. Quod nisi rectè discernas, nunquam peruenies ad veram iuris cognitionem. Veteres enim rati sunt, quicquid ab omnibus Gentibus pro iure servaretur, id quoque ex naturali ratione productum fuisse: cum non crederent, omnes homines in diligendo iure prorsus errasse.

Hoc modo loquitur de iure gentiū *Vlp. in loco citato, auxia exempla Pomponii. Et quidem recte, in l. velus. l. utrim. Et hoc iure. D. de iust. Et iur. Iustin. in §. vendite. Insuper. de rer. diuis. Religio enim erga Deum, pietas in parentes, cognatio inter omnes homines, verè sunt iuris naturalis, quod quia solis hominibus commune est, iur. Gentium vocat. Caterum in l. manumissiones. ff. eod. quatenus loquitur de effectibus, & prædura seruitutis forma: si accipias ius Gentium naturalitatem constitutum esse, errabis tota via. Nam ea seruitus pugnat cum iure naturali, rectèque fuit eniendata. Quamquam tolerabilis seruitus, quali nunc vitimur, secundum naturam est: ut grauius probat Aristot. in Politicis: nec id arguit *Vlpianus in eadem l. manumissionum*. s. si ex æquo & bono intelligatur, collatis aliunde sententiis suis. Neque enim ex vno statim dicto, totus *Vlpia* iudicari potest, quid sentiat de iure Naturali: videndum enim etiam est, quid alio in loco dicat. Accipitur ergo ibi ius Gentium, pro iure, quod omnium gentium auctoritate passim receptum fuit. Quare cum audis hanc vocem, ius Gentium, non semper exaudiendum est ius Naturale, sed plerumque ius humanum, ut *Liuius* rectè appellat. Neque enim requiritur: Gentes id constituerint, aut in usum admiserunt: Ergo est ius Naturale aut æquum imò sapè iniquissimū est. Ego sanè multum tribuo humane auctoritati, sed non præfero eam naturæ.*

Ius PROPRIUM, quod quisq. populus ipse sibi ius constituit, quoniam ipsius ciuitatis proprium est: vocaturque ius Civile, quasi ius proprium ipsius ciuitatis, *Gaius* homines populi. *D. de iust. Et sur.*

Ius CIVILE, quid sit, & quatenus valeat, nemo grauius descripsit, quàm *Vlpia* *D. de iust. Et sur.* ius Civile, inquit, est, quod neque in totum à naturali iure, vel gentium recedit, neque per omnia ei seruit. Itaque cum aliquid addimus vel detrahimus iuri communi: ius proprium id est, Civile efficitur. Rectè quidem ille. Nam ius Civile nihil aliud est, quàm determinatio iuris Naturalis. Si igitur recedat in totum à naturali ratione, non determinat, sed magis adtingit aliquid incognitum naturæ, hoc est

(ut *Aristotelis* verbo utar) quod nullam causam in natura habet. Ergo non lex, verum tyrannis est. Centenda. Ex diuerso, si per omnia deseruiat naturæ, si idem dicet, quod communis sensus & formula, iam non Civile, sed naturalis lex est. Hoc modo si omnes titulos iuris, & sub titulis leges (loquendum enim nunc populariter est de legibus) expendas diligenter, comperies nullam propemodum sanctionem esse, quæ non aliquo modo ad naturæ perpendicularum respondeat, quæ non aliquam radicem ex naturalibus notitiis trahat. Et hæc est vis, & potestas legis civilis, de qua adnotet nos *Celsus*, in l. scire leges. *D. de legibus* ius Civile, æquitatem constituunt iis, qui eundem sunt ciuitatis ad res suas obtinendas, *M. Cicero* in Topicis definit. ius autem Civile, inquit *Papinianus*, ius autem. *D. de iust. Et sur.* ex legibus plebis scitis, Senatusconsultis, decretis principum, auctoritate prudentium venit.

Ius civile tres habet communissimos locos. Omne enim ius, scriptum & non scriptum, quo vutur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. *§. ult. Insuper. de iur. natu. gent. Et civil. l. i. D. de statut. homi.* In personis considerantur status ordines, officia. *instit. de iur. person. Et D. de statut. ho. Et toto. libri.* Hic locus oritur ex quarto precepto. Diuinarum tabularium. In rebus versatur acquisitio conseruatio, alienatio, l. ultima. *D. de legibus.* Colligitur hic locus secundus ex septimo precepto, & sequent. In actionibus perpenduntur auctoritas, materia, forma, exitus. Harum fons est octauum preceptum. Ut interim intelligas ius Naturale eodem pertinere, quod pertinet ius Civile, scilicet aut ad personas aut ad res, aut ad actiones. Pauci autem id animaduertunt: quia relegat & proflus erant à scholis Iurisprudentum tabulæ diuine decem præceptorum, admissis potiùs immensis Baldi & aliorum commentariis. Videbatur enim ad Theologos pertinere, nec quicquam conferre ad Iurisprudentiam Decalogus. Virum si præcepta Decalogi diligenter excutias, ex his ius nostrum Civile dimanasse perpendes. Qui igitur libros iuris Civilis tollere volunt iura quoque diuina eos tollere voluisse necessariò faciendum est.

Ius

Ius Civile diuiditur in principales, scilicet Institutiones, & in ne, quas vulgo vobis adduntur libri, non nam leges, & libri quinquaginta, ut autem in septem *Stimianus Imperator* emulca. quæ in *Digestum*, C. sanctiones & præfuerunt autem ten *Codices*, *Gregorius*, & *Theodosius* hic extant, ex quoyum fecit, ut ex eis constet, hic in dicitur. Tertius *Noellianus* constitutus est à veteri institutiones, quarum in titulos, & tituli tagraphos. Et dicitur *Barth. & sequenti* cum & *Ambrosius* volumina est per lex: na, ut patet libro codicum, & us, & allegatur *Ambrosius* multo m simpliorem alleg. vulgus vocat p. Ve iudices in talibus, & f. latio in titulat. bet duo: listos p. bet suadidit. e. pinia & paragra. v. g. iur. cum ena. propemodum B. cuti sunt Veter. l. & præcedentem lib. a discet. Qu legum, & citat iur. Est et diuina priuilegia, & est in ole: maximè e. terminorum, & domum præbet. tam iuris. Porro *Sedulo* scripta *Iustinus* Interp. *Iustinus*, *Iosab. Faber* *glum*. De libris

Ius Civile dividitur in quatuor libros, principales, scilicet Digesta, Codicem Institutiones, & Nouellas constitutiones, quas vulgus vocat Authenticas: quibus adduntur libri Feudorum. Digesta continent leges, & statuta Romanorum, libris quinquaginta diuisa. Distinguntur autem in septem partes, *ut docet Iustinianus Imperator. l. 1. c. de veter. iur. enuclea. qua inscribitur de confirmatione Digestorum.* Codex continet statuta, sanctiones & praecepta Imperatorum. Fuere autem tempore Iustiniani tres Codices, Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus, qui etiam hodie extant, ex quibus diuisus Iustinianus unum fecit, *ut ex rubric. proemij Codicis constat.* Hic in duodecim libros diuiditur. Tertius liber principalis dicitur Nouellarum constitutionum, qui diuisus est à veteri interprete in nouè Collectiones, quarum qualibet subdividitur in titulos, & tituli non in leges, sed in paragraphos. Et differunt *(ut mere int. exprem. Bart. & sequasum loquar)* Authenticum & Authenticum: quia Authenticum volumen est per se, sed Authentica est lex una, vel paragraphus incorporatus libro codicis, & antiquo iuri superadditus, & allegatur sic *C. de Episcop. & Cleric. Authent. multo magis.* Sed in Authentico simpliciter allegatur titulus & *Septuagies* (vulgus vocat paragraphum) *ut in Auth.* *Ut iudices sine quoquo suffragio. §. tali, vel tali, & sufficit.* Item, decima Collectio intitularur liber feudorum, & habet duos libros partiales, quorum quilibet subdividitur in titulos, & isti in capitula & paragraphos. Hic interpretum vulgatorum citandi modus est, quem propemodum Basilicorum interpr. secuti sunt. Veter. Iurisc. qui citantur & praeciderentur eorum capita, ex eorū libris discies. Quartus liber principalis legum, dicitur Institutiones, non Instituta. Et iste diuiditur in quatuor libros partiales, & est introductorius in ius civile: maxime quod ad declarationem terminorum, qui tanquam ostium in domum praebet introitum in sapientiam iuris. Porro libros *Inst. Justinianus* scripsit Imperator: quorum fidelissimos Interpretes habet Theophilum, Ioan. Fabrum, Angelum, & Viglium. De libris Feudorum, vide Jacob.

Cuiac. & Franc. Hotomanum: aliam enim, quam superiores eos citandi rationem docuerunt.

Ius omne (quantum ad mores hominum formandos atinet) diuiditur in ius naturale seu diuinum: & ius positium, siue humanum. Ius naturæ, quod aliis ius gentium vocant, consistit in notitiis illis à natura, hoc est, à Deo mentibus hominum inditis, *sed naturalia. Inst. de iur. nat. gent. & iur.* Est enim productum cum ipso humano genere. *l. 1. D. de acqu. rer. dom. & §. singulorum Inst. de iur. nat.* Hoc autem ius Naturale, cum esset simplex, & paucis praeceptionibus contentum (quas tamen *ut recte percipimus, Deus ipse viva voce renovauit in Decalogo*) certe non videbatur omnibus humanis negociis, propter corruptos adfectus, quos ex Adæ lapsu contraximus, sufficere, nisi latius determinaretur, & per singulorum circumstantias distribueretur. Ius itaque positivum humani modi naturales notitias laevis extendit, format, distribuit, applicat ad humanas functiones: observans semper eas veluti Theser filum in maximo Labyrintho. Positivum quippe ius dicitur, quasi ab hominibus positum, civili quaedam & politica argumentatione, ad extendendum ius naturæ: *ut est pulcherrimum exemplum in l. bona fides. D. de positi.* & in omnibus humanorum negotiorum, aut formis, aut pœnis observare licet. Quid igitur dicemus de iure Gentium? Est ne tertia species? Respondeo, si propriè loquamur, aliàs refertur ad ius Naturale, aliàs ad ius humanum: per se autem speciem non facit. Verum christianus & populariter loquētes, nihil obstat quod minus docendi gratia, quasi tertiam speciem eam proponamus studiosis, sicut Iurisc. consulti faciunt.

IVS à iudicio distinguitur à Paulo manifestissimè; *in l. amplius 15. D. rat. rem hab.* illud enim ad Prætozem, hoc ad iudicem ab ipso datum pertinet. Amplius, inquit, non peti verbum Labeo ita accipiebat, si iudicio petium esset: si autem in ius eum vocaverit, & satis iudicio sistendi causa acceperit, iudicium tamen ceptum non fuerit, ego puto non committi stipulationem amplius non peti. hic enim non petit, sed petere vult. *Cicero, libro de*

Inuent. 2. Translationes, inquit, in iure plerumque versantur. ibi enim & exceptiones postulantur, & quodammodo agendi potestas datur. In ijs autem iudicijs rarius incidunt.

IUS ACCRESCENDI, est ius, quo portio deficiens, vel quæ repudiata est, alij qui partem agnovit, acquiritur, de quo apud Iuriconsultos frequens est mentio: Vel est augmentum partis vacantis, per repudiationem, vel mortem unius coniuncti, quod alteri coniuncto aduoluitur: quod locum habet, quando pars vacat, antequam sit alteri quæ sita: ut pote cum coniunctus suam partem repudiat, vel illa deficiit: tunc enim alteri coniuncto accrescit: de quo §. *hæc ita definitur*, l. *unic. C. de catuc. toll.* Hoc ius Theophilus in *Instit. tit. de exhered. liber. arrogat.* quoniam vocat, ait esse *pæge* a *quæsitum*. Hoc autem ius inter coniunctos verbis, & re, & verbis locum habet: in quibus præfector, qui re & verbis coniunctus est, l. *re coniuncti*. 89. D. de leg. 3. l. *triplici*. 142. D. de verb. signif. nisi sine parte sit institutus, alij vero partes habeant ex verbis testatoris. Item quod *Sabinus*. §. 1. D. de hered. instit. Est &

IUS NON DECRESCENDI, est ius, quo duobus re aliqua legata, non petente vno solida res apud alterum remanet, non quasi accrescens ei, ut legatum augeri videatur, sed quasi nullus concursus diminuta, d. l. *unic. §. ubi autem legatarii. vers. si non vero nemo. C. de caduc. toll.* Quod quidem ius inter coniunctos re locum tantum habet, ex distinctione Iustiniani, dict. vers. si non vero nemo. quamquam & veteres hic etiam dicunt partem deficientem accrescere, magis quam non decrescere, nec tam subtiliter hæc distinguunt, quam à Iustiniano factum est, l. 1. §. *interdum*. D. de usufructu. accresc. l. *hæc scriptura. l. si separatim*. D. de condi. & demonstr.

IUS AELIANVM, liber erat, in quo Sext. Alius noua quadam actionum genera præter legis actiones perscripserat: quam librum populo tradidit, l. 2. §. 3. D. de orig. iur.

IUS AVREORVM ANVLO RVM erat, quod libertis hominibus concedebatur à Principe, ut scilicet eodem iure essent, quo equites ij, quibus aureum anulum gestare licebat. Nam

et si autem anulus insignis ordinis æquestris erat (ut testatur Plin. lib. 33. cap. 1. ubi de anulorum origine fassimè scribit) non omnibus tamen equitibus, sed tantum, qui quingenta sestertium in censu habebant, eum licuisse gestare, vel ex eo intelligi potest, quod Sueton. in *Cæsa. cap. 39.* & Macrobius lib. 1. *Saturn. 7. de Liberis scripserunt*: qui cum Cæsaris postulatū nimium egisset, ab eo aureo anulo, & H. S. quingentis donatus, sestum in quatuordecim scena per solium orchestram transit. Porro notandū, aliud esse ius anulorum, aliud anulos habere: item ut ius liberorum, & liberis. nec enim qui ius anulorum obtinebant, statim equites fiebant: cum scribat *Plinian. l. 4. D. de iur. aur. anul.* etiam foeminas ius illud impetrare potuisse. At quibus anulus dabatur, ij continuo equites fiebant, & in quatuordecim consistebant: ut de *Q. Roscio Comodo* memoriz proditum est, qui anulo aureo, & quingentis sestertiis à victore Sylla donatus, eques factus est. In eo igitur positum hoc ius est, ut idem liceat ei, qui hoc impetravit, quod ei licet, qui reuera aureo anulo donatus est, id est, ut pro ingenio habeatur, neque patrono vllum officium (excepta reuerentia) obsequium, operamve debeat, duntaxat quandiu in vita manebit. Nam (ut ait *Plinian.*) quasi ingenuus vivit, tanquam libertus moritur, l. 3. D. de hon. lib. l. 4. de iur. aur. anul. id est, aduersus eius tabulas patronus præteritis bonorum possessionem obtinet. Item *Plinian. l. 10. §. 2. D. de in ius voc.* Sed si ius anulorum accepit, puto eum reuerentiam patroni exhibere debere, quamvis omnia ingenuitatis munia habeat. De Mena id tradit Trunquillus, ut de Musa Zonaras. videtur itaque, ut refert Bud. ius aureorum anulorum dare, apud antiquos ferè aliud nihil fuisse, quam equitem facere dicimus: accipere verò, equitem fieri.

IUS ANTIQVVM, quid sit, iam explicauimus in voce Antiquum. Hoc tamen ex *Cuias. in Paratit.* addam ius antiquum in tit. D. de diuers. reg. iur. antiq. vocatur ius, quo iamdiu populus vsus est, minimè abrogatum Constituit. Iustinianum illud, quod nec leges nec constitutiones indixerunt, sed antiqua prudentia iustis auctorum, ut est in l. 1. c. de

C. de fure. & confona Iurifconfultorum definitio, *in l. ult. C. Th. de iur. ref.* qualis est regula Catoniana; & quæ ceteriffima iuris regula. §. non autem. *Instit. de per. & temp. att.* Ex delicto pœnalibus actionibus hæredes non teneri, & aliz, quæ à Cuiacio ibidem recitantur.

Ius CANONICVM diuiditur in Decretum, & Decretales. Decretales autem in quinque libris, maximè respectu iuris ciuilibus. Quilibet autem liber habet plures rubricas siue titulos. Sub qualibet autem rubrica sunt vnum aut plura capitula, & canones, quæ dicuntur Decretales epistolæ, vel constitutiones, & aliquando in capitalis sunt duo §. Quando igitur ex decretalibus aliquid allegabis, non librum, sed titulum & capitulum allegabis: & si caput sit longum, dices capitali, circa principium, medium, vel finem, vel si sint septuaginta, vel (ut nunc loquimur) *Paragraphe*, §. 1. vel 2. Atque hi quidem quinque libri compositi sunt à Raymundo Capellano Gregorij x. Papæ, circa annum Domini m. cc. xxxi. ipsius Papæ iussu, & idque ex quinque compilationibus prioribus Bernardi, scilicet, Ioannis Gallensis, Petri Beneuentani subdiaconi, & notarij Innocentij iij. Tancredi, & Honorij. His postea anno m. cc. xcvi. Pontificatus Bonifacij viij. anno quarto, accessit liber sextus, continens etiam 5. partes, supplens defectus casuum emergentium, in libris Decretalium non comprehensorum. Clementis constit. à Clemente v. Papa, anno m. cccxi. in Concilio Viennensi conceptæ sunt, & à Ioanne Papa xxi. promulgatæ, anno m. ccc. xxi. Vide gl. in Proem. Clem. super verbo Nouembribus, & verbo Pontificatus. Hic liber non dicitur septimus, sed Clementinæ constitutiones vocantur. Decretum autem à Gratiano circa annum m. c. xix. compilatum, digiditur in tres partes: Prima dicitur Distinctiones: distincta enim est per c. 1. partes, quæ in canones, qui in paragraphos & versiculos subdividuntur. Secunda pars vocatur Causæ, quia continet 36. causas: ex in quæstiones, hæ in canones, qui in thematia, & paragraphos, & versiculos subdividuntur. Tractatus autem de penitentia inferitur causæ 33. q. 3. Et habet septem distinctiones; quæ item in canones cum

paragraphis & versiculis diuiduntur. Tertia pars decreti, de consecrationibus habet sub se quinque distinctiones, cum canonibus vel capitulis, cum paragraphis vel versiculis. Hactenus de libris Canonistarum ex l. Oldendorpio. Est autem Ius canonicum ecclesiastica constitutio, & distincta summa.

Ius ciuile FLAVIANVM, liber erat, in quo Appius Claudius legis actiones composuerat, & ad formam redegerat, inde dictum, quod Cn. Flavius eius scriba surreptum librum populo tradidit, l. 2. §. 3. D. de orig. iur.

Ius ciuile PAPIRIANVM, liber erat, in quo Sext. Papirius leges omnes curias, à Regibus latas conscripserat non quia Papirius de suo quicquam ibi adiecit: sed quod leges sine ordine latas in vnum composuit, l. 2. D. de orig. iur.

Ius ciuile, pro iurisdictione prætoris. Cice Verrina. 3. Petere auxilium à Chelidonæ, quæ isto Prætoris non modo in iure ciuili, priuatorumque omnium controuersiis populo Romano præfuit, &c.

Ius commune vocat Paulus ad differendam Senatûs consulti, quod in speciem factum est de scripturis famosis, scilicet editis nullo nomine adiecto. Cæterum (inquit) si nomen adiectum & iure communi iniuriarum agi potest, l. quod Senatûs consulti. D. de iur.

Ius commune, pro iure naturali. Vlp. in l. ius ciuile est. D. de iust. & iur. Vide Merum ius.

Ius COMMENTITIIVM dicitur id, quod nouè & recens excogitatum est, quasi fictitium: ut pote, non aliunde translatum, sed sine vilo prorsus exemplo introductum, Paul. l. si pœna alicui ff. de pœn. Si pœna alicui irrogatur, receptum est commentitio iure, ne ad hæredes transeat.

Ius CONSTITVTIVM, pro singulari accipit Iurisc. in l. si peculium. D. de stat. lib. Ius enim constitutum est, quod placito quodam, & consensus recipitur communiter, Paul. l. 1. in fin. D. rer. amol. l. 1. §. item cum contra. D. qua sent. sine adpel. rescind.

Ius CONSVETVDINIS est: putatur id, quod voluntate omnium sine lege vetustas comprobatur. quod in

genere & alia sunt multa; & eorum multo maxima pars, quæ Prætores edicere consueverunt, *aut Cic. lib. de Inuent. II.* quibus verbis edicta translatitia significat.

Ius dicere (translatè, pro Prætoris imperium) fibi vltipare. *Plp. l. i. d. Quid legator.* Equivolum Prætoris vltum est, vnumquemque non fibi ipfum ius dicere occupat legatis, fed ab hærede ptere. *Callist. l. pen. D. de vi prin.* Quifquis probatus fuerit, tamen vllam debitoris temere poffidere, fibique ius in eam rem dixiffe, ius crediti non habebit. Aliàs proprie ius eniupiam dicitur, cum ei per fententiam quid adiudicatur, aduerfum eum cuiquid adiudicatur: quod vulgè dicunt, Cauffam obtinere; & fuccumbere in cauffis. *Plp.* Est, inquit, receptum, vt poffit ei & aduerfus eum ius dici, *De æuri d. omn. iud.*

Ius docendi levis & simplex via, cuius meminit Iustinianus, *Iust. de iust. & iur.* hæc est: Primum incipere à naturalib. & divinis præceptis. Deinde progredi ad capita humanarum legum, & deinceps ad proprias Gentium, & Magistratum constitutiones.

IUS FISCALIS, *inter debitorem. D.*
de pact. ius non commune, sed principis
 proprium.

Ius GLADII, potestas est animad-
vertendi in facinorososque meri impe-
rij est. Tractum autem illud videtur ex
consecuetudine, quod Principes Roma-
ni praesidibus & Praefectis Praetorio, iss-
que quibus hoc imperium esse vole-
bant, gladium dabant. Id facile concii-
etur ex verbis Papinii sic scribentis:

Felix, qui magno iam nunc sub preside iuras,

*Cuique sacer primum tribuit Germanicus
ensem.*

Sed & Imperatoris gladius vnus erat curæ commissus, præfecti scilicet prætorio, cùm Imperator multò magis etiam merum imperium teneret, quàm quibus eam potestatem in prouinciam eantibus mandabat.

Ius HONORARIIV Mjod est, prætorium, ait Justin. idcirco quòd qui honores gerunt: id est, magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt, §. 6. D. de iur. nat. Ius honorarium, idem quod Prætorium: ab honore Prætorum sic nomina-

tum, l. 7. D. de iustit. & iur. vel, quod ab
honore Prætoris veniat, l. 2. §. 5. D. de
orig. iur.

Ius ITALICVM, quidam nihil aliud esse volunt, quam a tributis immunitatem: tributorum duo genera constituentes, vnum agris impostum, alterum capitibus; Cuiusius *Obser. lib. xi. cap. 3.* id falsissimum opinatur. Nam inquit, & quæ ius Italicum non habent quædam colonie provinciales, immunes sunt: vt Cæsariensis colonia prima Flavia, quam Vespasianus deduxit, *auctore Plinio. s. c. 13. & Nouell. 103.* immunis est, *L. vii. D. de censib.* remisit enim ei Vespasianus tributum capitis primum: & quia non ideo etiam remissum videbatur tributum soli, postea Titus etiam solum Cæsariensis colonie immunem factum interpretatus est. Nec ideo tamen Cæsariensis colonia ius Italicum habet: *l. i. D. eod.* Et ita rectè *Plin. lib. 3. cap. 3. & 21.* ciuitates aut colonias immunes separat ab iis, quæ ius Italicum habent: Possit quidem vna eademque ius Italicum habere, & esse immunis: sed non quod immunis, veluti Bar-

cino, d. l. *vt.* aut *litum*, ideo & iuris Itali-
ci: Idemque ex diuerso dicendum est.
Plus est esse immunem ciuitatem vel co-
loniam, quam habere ius italicum. Nam
ius italicum leuatio tantum censionis
est, puta vt idem in censione ius expe-
riantur, quod Italia coloniz, nec id tan-
tum, si colonia non sit immunis, sed et si
sit immunis, facit vt in reliquis eodem
iure sit eius coloniz respu quod ipsa Ita-
lia, puta in traditionibus nexi, in usu ca-
pionibus, in annali exceptione, itemque
in iure capiendi. Nam hac de causa cum
tractaret Celsus de fideicommissis relicto
coloniz Philppensium. l. *Ballista*. D. ad
Trebell. adiecit opinio omnino coloniam
Philppensem esse iuris Italici, l. 6. *de*
censib. cuius inscriptio emendanda est ex
d. l. *Ballista*. Atque ita multo plura con-
fererebamus italicum, quam immunitas:
sed in causa tributorum (vt diximus) plus
certe erat immunem esse, quam habere
ius italicum.

las MEVM,
ex iure communi
inde, cap. constituta
quid h. docent do
de exhi.

los MILITA
adstricti sunt, m.
mitis C. & D.

Ius PATRO
& commodum quod
de quo vide tit. de i

Curac. Obf. lib. II 33
idem, extr. in an
quod alicui in e
quod ipse, vel
posuerint, vel ad
bus auxerint, con
quo iure cum vti
solant.

Ius PRÆDI-
no pradio aliqui
geie non licet, at
permissa. hinc la-
rum & rusticorum
appellatur: inq
corpor.

lus PRÆTO
tores introducere
plendi vel corr
tia, propter utilit
honorarium dici
torum sic nomi

In p^{er}sonas
 lus Q^u I R I
 ius, inf. a.
 lus SACRA
 alia est iacta ver
 ligione olim ten

124

et iur. vel. quod ab
stat. l. 1. §. 5. D. de

quidam nihil
in a tribu. l. immo
duo genera consi
positum, alterum
testat. l. 1. cap. 3. id
nam inquit, & quæ
rent quodam colo
munes sunt: ut Ca
na Flovia, quam
nauire Plin. 5. c.
iuris est. l. 1. D. de
Vespasianensibus
& quæ non ideo
batur tributum so
solum Cæsarientis
tam interpretatus
Cæsarientis colonia
D. res. Et ita recte
ciuitates aut co'o
ab us, quæ us ita
idem vna eadē
te, & esse immu
nitas, vel uti Sa
corpor.

ideo & iuris ita
crio dicendum est
ciuitatem vel co
as Italianum. Nam
anorum censitionis
enitronius expe
lonia, nec id tan
immunis, sed et si
rel. quæ eodem
pub. quod ipsa Ita
pus nisi, in resu ca
ceptione, itemque
hæ de causis cum
comm. illo glecto
l. Ballista. Dad
opitur co. oniam
us Italianæ, l. 6. d.
emendanda est. Et
multo plura con
quæ immunitas
m, ut diximus, plus
esse, quæ in habere

communis & iuris
linguæ præce
l. p. l. 16. D. de mi
co anuon. xxi. 10
l. 1. non debet
in auxilium.

ius MEVM, quod mihi competit
ex iure communi pactō re, vel consuetu
dine, cap. constitutus, de religio. ius tuum
quid sit docet doctores in l. instrumenta.
C. de exhibit.

Ius MILITARE, quo milites soli
adstricti sunt, eis. de testam. l. C. & D. de re
milit. C. & D.

Ius PATRONATUS, ius omne
& commodum quod patronus competit:
de quo vide tit. de iure patron. D. & C. &
Cuiac. Obs. lib. 11. 33. & in iure Cano. ex tit.
eodem, extr. in antiq. Ius patronatus est,
quod alicui in ecclesia acquiritur, eo
quod ipse, vel eius auctores ecclesiam
posuerint, vel ædificauerint, vel suis opi
bus auxerint, consentiente Episcopo: ex
quo iure cum utilitate honor & onus re
sultant.

Ius PRÆDII, est potestas in alieno
prædio aliquid agendi, quod alteri
agere non licet, ab ipsius domino data &
permissa. hinc lara prædiorum urbano
rum & rusticorum, quæ etiam seruitutes
appellantur: acquiritur imp. §. ult. D. de reb.
corpore.

Ius PRÆTORIUM est, quod Præ
tores introduxerunt, adiuuandi, vel sup
plendi, vel corrigendi iuris ciuilibus gra
tia, propter utilitatem publicam: quod &
honorarium dicitur, ad honorem Præ
torum sic nominatum, l. 7. D. de iust.
& iur.

Ius NEGOTIORUM, vide Negotiacione.
Ius QUIRITIVM, vide Quiritium,
ius infra.

Ius SACRATVM, apud Virgil. &
alios est sacramentum militare, cuius re
ligione olim tenebantur. nam sacraba
tur iureiurando, id est, fide.

inter Ius IN RE, & ius AD REM,
hoc interest: Ius in re non potest quæri
concessione beneficii, ut res collatorio
quæ sita dici queat, c. si tibi absenti. de
præb. in 6. fallit (ut ibi dicit Romanus
Pontifex) si collatorius etiam concessio
nem habuerit. Ius in re is habere intelli
gendus, qui ius proprietatis habet. Ius
ad rem habet is, cui pignori opposita
est, usufructuarius, colonus, & ceteri
huiusmodi.

Ius SINGULARE est, quod contra
tenorem rationis, propter aliquam
utilitatem, auctoritate constituentium
introducuntur, leg. ius singulare. D. de

legibus. Vel sic: Ius singulare appositius
suarè dicitur, quod constitutum est scot
ium & sigillatim. Et contradicit qui
dem in speciem rationi communis iuris
ceterum generaliter consideratum, vni
uerso iuri non contradicit, sed conuen
ientissimum est. Alio autem & anti
quiore verbo Privilegium dicitur, quasi
priuata lex: quæ cum diuersos habeat ef
fectus beneficiendi, eximendi, iuuandi,
relaxandi: diuersis quidem appellationi
bus eam nuncupare potes, res tamen ead
em est: nec aliter differt privilegium à
privilegio, quàm lex generalior à lege
specialiore.

Ius SOLENNÈ, ius legum populi
Rom. Pamp. l. 27. D. de reg. iur. Nec ex
prætorio nec ex splendi iure privato
conventionem quicquam immutan
dam est.

Ius SCRIPTVM, id est, ius sum
mum. Paulus. l. 30. D. de pecun. constit. Si
quis duob. pecuniam constituerit, Tibi
aut Titio, etsi stricto iure proptia actio
ne pecunie constituitur manet obligatas,
etiā si Titio soluerit, tamen per excep
tionem adiuvabitur.

Iuris suis vel alieni esse, quasi suæ po
testatis, facultatis, liberi arbitrij in per
sona & rebus externis. Sic ius mancipij
esse, id est, non alieni mancipij vel do
minij. Hinc Brutus in epist. ad Cic. de li
berta Reip. dixit, An ut esset sui iuris &
mancipij Respubl. Homo ergo sui iuris
est, qui alteri non parer, nec morem ge
rit, nec seruit, nec in alterius potestate
est, sed suus est, & sententiam l. quirit
suam, non alienam, nec precibus hosti
potest. Cic. in Verrin. Act. 3. Quod, in
quit, eos in iudicando nimium sui iuris,
sententiarque cognoscere.

Ius SUI, pro eo, quod vulgus Sci
entiam adpellat. Vlp. l. 1. §. ult. D. de libe.
agnos. Nihil præiudicet res filio, non tan
tum in iure sui, verum et in alimentis
quidem. Idem in l. 9. §. filium. D. de lib.
& posthu. Rumpit enim his calibus ne
pos testamentum, quod moriente auo
sui ius pendederit, ubi tamen TITLI
XVS legitur, sed mendosè, ut in Commen.
docet Hottom.

Ius SUMMVM, vulgò strictum ius.
Ius summum vocatur id, quod supra te
nullum habet: quia in suo genere confi
deratum absolute, non est ullis cau
satum

Ius SUMMVM, vulgò strictum ius.
Ius summum vocatur id, quod supra te
nullum habet: quia in suo genere confi
deratum absolute, non est ullis cau
satum

Ius SUMMVM, vulgò strictum ius.
Ius summum vocatur id, quod supra te
nullum habet: quia in suo genere confi
deratum absolute, non est ullis cau
satum

Ius SUMMVM, vulgò strictum ius.
Ius summum vocatur id, quod supra te
nullum habet: quia in suo genere confi
deratum absolute, non est ullis cau
satum

Ius SUMMVM, vulgò strictum ius.
Ius summum vocatur id, quod supra te
nullum habet: quia in suo genere confi
deratum absolute, non est ullis cau
satum

circumstantiis attemperatum, delectumque, ut foro deferat. Erant ergo, qui summum ius intelligunt passim pro iniquo iure. Nam omnes regulæ, omnes leges; omnes denique hominum traditiones de motibus; possunt dici summum ius, aliquo respectu, quæ si essent summa iniuria, quid haberemus pro iure? Multis autem modis appellatur. Aliàs ius simpliciter dicitur: aliàs apex iuris: ius inflexibile: generalis definitio, subtilitas verborum: prædurum ius: strictum ius: nonnunquam summa iniuria, sed improprie, & respectu alieno, *Budag. l. D. de iust. & iur.*

Ius summum bifariam accipitur, proprie & improprie.

Ius summum proprie dicitur, certa honestatis sententia, quæ suo generaliter officio in republica fungi possit, siue à naturali, siue à civili ratione petatur. Exempli esse possunt omnes regulæ & theses iuris. Nam hæc in suo genere rem, de qua tractant, suprema atque strictissima ratione distinguunt quidem, sed simpliciter, ac sine ulla circumstantiarum consideratione futuri facti.

Ius summum improprie appellatur, quod prædura interpretatione trahitur ad species factorum inconuenientes, vel quod simulatis, quibusdam argumentis colligitur sophisticæ, in fraudem legis, *l. incivile. Et l. seg. D. de legib.* Reliqua quæ ad hanc rem pertinent, vide apud Bud. in Prior. adnot. in l. *D. de iust. & iur.*

Ius TOGÆ dicebatur, quod Principes peregrinis dabant, ut ius vestitu civium Rom. proprio vii liceret. *Plin. lib. 8. epistol. 3.* Idem cum Græco pallio amictus intrasset (carent enim iure togæ quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, &c. *Marcianus l. diuus. 32. D. de iur. fise.* Obsidium bona in fiscum cogenda sunt, sed si accepto usu togæ Romanæ ut ciues Romani semper egerint, &c. vide infra. *TOGA.*

Ius TRIVM LIBERORVM institutum est, ut qui quæve veteres liberos ex iusto matrimonio suscepissent, ijs plurima præcipuo quodam & singulari iure præter ceteros concederentur. veluti, ut mulieres vivo patre testamentum condere, & rem suam sine tutorum auctoritate administrare possent: quod Plutarchus in vita Numæ testatur. Ut vi-

ri excusarentur ab omnibus civilibus muneribus, quæ patrimonij non essent, *l. 2. D. de vacat. mun.* Ut qui Romæ tres liberos superstitites haberet, à tutelis & curationibus excusaretur, *§. 1. Instit. de excusat. tut.* Id autem ius etiam iis, qui tres liberos non habebant, conceditur, aliud enim est Tres liberos habere: aliud Ius trium liberorum. Extatque Plinij Jun. ad Traianum epistola, qua Suetonio suo ius illud petens: *Avie, inquit, ius trium liberorum necessarium faciunt duæ causæ. Nam & iudicia amicorum pomere, & parum felix matrimonium expectus est: impetrandumque à bonitate tuæ per nos habet, quod illi fortune malignitas denegavit. De hoc iure Imp. sit. De S. C. Tertul. incip. & l. 1. C. de legat.*

IVRE, pro ipso iure, *Pap. l. 95 § 1 D. de solu.* Aditio hereditatis nonnunquam iure confundit obligationem.

Ius VETVS appellatur, quod ab æve Roma condita, & à Romuli tempore, ad seculum vique Iustiniani, ferme per 1000. annos consublimè sparsum erat. Alij aliter exponunt. Vide Vetus ius, & Hegend. in titul. C. de vet. iur. enuel. Ius NOVVM autem, *cod. teste in l. D. quod quisque iuris.* appellatur, quod nec in scripta redactum est, nec corroboratum consuetudine. Videntur tamen in iam citata l. i. ius novum accipi pro iure iniquo, & ab iis forensi abhorrente.

IVRIDICVS, qui ius in alicò loco reddit. *l. Thais §. Lucia. ff. de fideicom. lib. 3. & vide C. & D. de officio Iuridis. Ferni. lib. 3. Matheos. ca. 12.* Iuris erat, qui Alexandriæ præferebatur. Hunc *Strabo* lib. 17. Strabo ap. Pollar. Iuridicos Iulij à M. Antonino philosopho datos tradit *l. Capitolinus. Hinc*

IVRIDICINÆ, quo verbo usus est Tertul. lib. de Pall.

IVRISCONSULTVS, sic enim scribi debet, non Iureconsultus: licet Cicero pro Muræna ita dixerit, & Lucilius secundo, & iure peritus, ut not. Charisius lib. 1. Est, inquit, Antonius apud *Ciceronem lib. de orat. 1. §. 1.* qui legum & consuetudinis eius, qua privati in civitate videntur, & ad respondendum, & ad agendum, & ad cavendum peritus est. Imperfecta tamen hæc est definitio, cum pragmaticis hæc eadem quadrare possint.

Iuricon-

Iuriconsulti enim sunt, de iis negotiis cum sit nullum, cum responsa, iuris civilis. Consilabantur aut de verborum p de testamenti stipu in controversia, ve he, ut in Sergij & bilis: aut de voluntatellatorem aliqui quæm distille conceho: Queris num quiquam sit, qui si rerepondisse dicat modi artes in ius cum profecti fuerint lare: non in iis qm diis consuevit. Vm Motom. definiti qui tum iuris civilis peritus, populo se interpretandum, cau dedis. his enim om consulti officium v ro suo copiosè ostendit. Iuriconsultorum plex est differentia fundit Tribonianu gent. & civil. 1. R leges x 1. Tab. iurum disputatione uille, leg. 2. §. hu le iur. 11. Fuerunt p respondebant cor te probabili, m. Caperuni pti Goritate signatis lib Augustus, à q licetbat, recedere. Augustus.

DESCRIPTIO
Iulianus, qui d
lo De orig. an
ex H

S. PAPYR
Tarquinius Superb
leges omnes à Reg
relegerit, vñmque
liberale ius ci
pellatus est. Pomp
no. Videtur is fuisse
ajf. Halar. scribi

quando lege agi posset, sciretur. Ob id munus Edilis curulis, & Tribunus plebis creatus est. *Liuius lib. 9. extremo, Cicer. pro Murenâ, Gellius lib. 6. cap. 9. Plinius lib. 33. cap. 5. Pompon. l. 2. §. 3. de orig. iur.*

P. SEMPRONIUS Sophus Iuriconsultus Coscum P. Sulpicio Superiore, anno ab Urbe condita CD xlii. Pomponius scribit in l. 8. 18. hunc à populo Româ Sophum esse appellatum, nec quendam autem hunc, aut post hunc hoc nomen cognominatum esse: cum tamen plures in Consulibus tabulis hoc cognomine afficiantur, & consueti Atilium, Lelium & Catonem Sapientes cognominatos. f. 11.

TI. CORVINIANUS Iuriconsultus, Consul cum P. Valerio, anno ab Urbe condita Cb li xxi. Primus ius civile docere ac proficere cepit, cum priores id in litiis retinere cogitarent, solumque consultatoribus vacare. *Pompon. l. 2. 18. de orig. iur. Cicer. in Bruto scribit, ex Pontificum commentariis intelligi eum loquebatur in ingenio valuisse. Idem in lib. de Orat. 3. Pontificem Maximum eum fuisse tradit, ad eum, eiusque similes de omnibus diuinis atque humanis rebus referri solitum: eundem & in senatu, & apud populum, & in capitis amicorum, & domi & militie consilium suum fidemque probasse. Eadem ferè in Epi. ome Luiana xviii.*

Q. FABIVS Iuriconsultus, cuius ad Carthagenenses legatio celebratur: Cornelio, Sempronio Coslan. dx xxi. nam cum essent duæ tesseræ posite vna pacis, alterabili, arbitrio sibi dato, vtram mallet referre Romam, vtranque sustulit, & ait: Carthagenenses petere debere vtram mallet accipere. *Hec Pompon. Aliiter tamen Gellius lib. 10. cap. 27. aliter etiam Polyb. lib. 2. Liuius lib. 21. & Appianus lib. de bello Hispan.*

SEX. ALIVS Papus Catus Iurisconsultus, Consul fuit cum T. Quinctio Flaminio, anno dlii. qui propter Iuris civilis scientiam sic appellatus ab Ennio est, Egregie etiam homo Catus Alius Sextus: ut ait Cic. lib. de Orat. 1. qui in Bruto hunc quoque sic iuris quidem civilis peritissimum, sed etiam ad dicendum pa-

ratum: & Tusc. prima, hunc eundem verum profert. Varro autem in lib. de lin. 6. Carat, inquit, auta. Hoc enim verbo Sabinus dicitur. quare Catus Alius Sextus, non (vt auctor) sapiens: sed acutus. Pomp. autem his verbis, & extum Alium etiam Ennius laudauit, & extat illius liber, qui inscribitur Tripartita: qui liber veluti cunabula iuris continet. Tripartita autem dicitur, quoniam lege xlii. Tab. præposita, iungitur interpretatio, dein subtexetur leg. actio. eiusdem esse tres alij libri referantur: quos tamen quidam negant eiusdem esse. Plin. verò lib. 33. 6. 2. L. Paullus qui, Perseum deuicit, generum autem fuisse & cum legati Arolonum in Consulatu prandentem in fidibus adissent, missa ab his vasa argenti ea non accepisse: neque aliud habuisse argenti ad supremum vitæ diem, quam duo pocula, quæ L. Paulus socrus ei ob virtutem donasset.

P. ALIVS PETVS Iuris. Consul fuit cum Cn. Cornelio anno dxlii. apud Liuium lib. 32. & Pomponium. Plin. lib. 18. ca. 18. Plutarchum in Africano.

P. ACILIVS Iuriconsultus. Cicero in Lelip. dicitur L. Acilium apud patres nostros appellatum esse Sapientem, quia prudens esse in iure, civilis putabatur. Hunc quoque primum à populo sapientem appellatum fuisse, Pomponius scribit. Meminit Cicero in Catone, lib. de offic. 2. De diuinis, Epitome Luiana 49. Nonnulli tamen in libro Atilium nominantur.

P. CORNELIVS Scipio Nasica Iuriconsultus, Consul fuit cum M. Glabrone, anno dlii. adolescens nondum Quæstorius optimus in ciuitate iudicatus est, eidemque publice domus in sacra via data, quo facilius consuli posset. *Liuius lib. 29. & Pompon. l. 2. §. 18. de orig. iur.*

M. PORCIVS Cato, Iuriconsultus. Consul fuit cum L. Valerio, anno dlii. Iuris civilis peritissimus fuit, vt Cicero ait lib. De oratore primo libros etiam de iure reliquit, vt scribit Pomponius d. l. 2. Eius res gestas Plutarchus in Vitis exponit, & Liuius lib. 33. & 34. sed maxime lib. 39. ex quo elogium hoc Catonis nostri quin describebam, facere non possum In hoc viro tanta vis animi ingenique fuit, vt quocunque loco natus esset.

esset, fortanum sit
videretur, nulla ars
que publica rei per
nas nulli, eque res
homos honores ad
eloquentia, alios g
tunc versant in
omnia fuit, vt nat
res, quodcumque
fuerimus, mol
pagnisidem postea
no, et peruenit, iun
in pace, in us conti
simila oranda elere
viam tum, & consilij
nomenentum elo
re vici in d. sig
dicitur scriptis oam
& prope multa, &
tam non solum ac
simila dicens fing
tates nimis plates
& ipse exerceat ea
viam magis presle
ille aguerit, noui
ca. Subio animi &
modice liberta fuit
dibus animi, & rigi
tempor gratia, d
na, in patientia la
rei prope corporis
senectus quidem,
gerie: quæ sextum
agens, et vltimam d
adduxerit in iudic
M. PORCIV
ei superloris filius.
pare vino mortu
culi libros reliquit
Dion. iur. Cicer de
dicitur. sic regula,
fuit libris appellat
cap. Catus. Cele
col. 3. & indidit
tato, in l. 4. D. A
lib. 101. In fin. 11
fuit. Vp. l. 10. D.
est sig.
P. ALIVS S
Consul fuit cum L. C
& Pomponius Maxim
Catonis interfecit
laetios reliquit. P
pro Catone, D.

quod Iurifconsul-
tiffex Maximus. Pon-
ne fecit ad Cicer-
onem dilectum
de L. Caelio M. A-
re in Bruto his ver-
bis peritissimus Cae-
lo eloquentissimus Ser-
vilius *Uellum lib. 1. c.*
de L. Plin. 11. Val. 11.
9 Strabo lib. 13. Eury-
1.
Seculo Iurifconsul-
tiffex Maximus. Pon-
ne fecit ad Cicer-
onem dilectum
de L. Caelio M. A-
re in Bruto his ver-
bis peritissimus Cae-
lo eloquentissimus Ser-
vilius *Uellum lib. 1. c.*
de L. Plin. 11. Val. 11.
9 Strabo lib. 13. Eury-
1.

anquam eius auctoritatem nimium
alere, cuius prudentiam pop. Roman.
cauendo, non in decipiendo persepe-
rit: qui iuris civilis rationem nunquā
ab aequitate seiuixerit: qui tot annos
ingentum, laborem, fidem suam popul.
Roman. promptam expositamque prae-
uerit: qui ita iustus & bonus vir est, vt
aeterna non disciplina consultus esse vi-
deatur: ita peritus ac prudens vt ex iure
iurili, non scientia solum quaedam, ve-
dum etiam bonitas nata videatur: cuius
antum est ingenium, ita prompta fi-
des, vt quicquid inde haurias putum, li-
quidumque te haurire sentias. Eiusdem
iudicium singulare *Valerius lib. 8 cap. 2.*
commemorat fuisse, rem tamen non a-
perit. Is est de quo *Cicero, in Topic.* me-
noriz prodidit, si quis ad eum qui id ta-
le retulerat, vt de facto quzeretur, ad
Ciceronem, inquebat, significans Iurif-
consultos non de facto, sed de iure con-
sulti oportere.

L. LVCILLIVS Balbus Iurife. L.
Murijs auditor à Pomponio nominatur:
à Cicer. autem in *Brut.* Ser. Sulpitij cum
C. Aquilio in iure praeceptor. vbi hunc
doctum & eruditum hominem appel-
lat, & tum in agendo, tum in responden-
do considerata tarditate praedictum. *Me-*
minit idem lib. ad Attic. 8. Sed qui in li-
bris de Natur. Deor. disputat Qu. Balb.
est huiusce, vt videtur frater.

SEX. PAPYRIVS Iurifconsultus,
inter Seruij Sulpitij praeceptoris à
Pomponiorum numeratur.

C. IUVENTIVS Iurifconsul. à
Pomponio inter Ser. Sulpitij praecepto-
res numeratur. Cicero autem in *Bruto* T.
Iuuentium Iurife. nominat: quem alium
ab hoc fuisse ratio temporum declarat.
Multis enim post hanc Seruij iuuentutē
annis numeratur. In eodem genere, in-
quit, caussarum multum erat. T. Iuuen-
tius, nimis ille quidem lentus in dicen-
do, & penē frigidus, sed & callidus, & in
capiendo aduersario versutus, & prae-
terea nec indoctus, & magna cum iuris ci-
uillis intelligentia.

SER. SVLPITIVS Iurifconsul.
Consul fuit cum M. Marcello, anno
decem. Hic praeceptores adolescens
habuit in iure, Aquiliam, Balbum, Papy-
rium, & Iuuentium: vt Pomponius testa-
tur, cuius haec verba subscribemus: Ser-

uius cum in caussis orandis primum lo-
cum aut pro certo post M. Tullium, ob-
tineret, traditur ad consulendum Quint-
um Mutium de reamici sui peruenisse,
cumque eum sibi respondentem de iu-
re, Seruius parum intellexisset, iterum
Quintū interrogasse, & à Quinto Mutio
responsum esse, nec tamen percepisse: &
ita oburgatum esse à Quinto Mutio.
Namque eum dixisse, turpe esse Patri-
cio, & nobili, & caussas oranti, ius in quo
veritaretur, ignorare, ea velut contume-
lia Seruius tractatus operam dedit iuri
civilis: & plurimum eos de quibus locuti
sumus, audit. Iustitutus à Balbo Lucilio,
instructus autem maximē à Gallo Aqui-
lio, qui fuit Cercinae. Itaque libri com-
plices eius extant Cercinae confecti. Hic
cum in legatione perisset, statum ei po-
pul. Rom. pro Rostris posuit, hodieque
extat pro Rostris August. huius volumi-
na complura extant, reliqua autem pro-
pē centum & octoginta libros. Cicero, au-
tem in *Brut.* cum scribit eloquentiz tan-
tum assumpisse, vt ius civile facile tra-
ci posset. Nec facile, inquit, quem dixe-
rim plus studij quam illum & ad dicen-
dum, & ad omnes bonarum artium di-
sciplinas adhibuisse. Item, Atque haud
scio an par principibus esse potuisset,
sed fortasse maluit id quod est adeptus,
longe omnium non eiusdem modō sta-
tis, sed eorum etiam qui fuissent, in iu-
re civili esse princeps. Sic enim existi-
mo, iuris civilis magnum usum & apud
Secuolam & apud multos fuisse artem
in hoc vno quod nunquam effecisset
ipsius iuris scientia nisi eam praeterea di-
diceret artem, quae doceret rem vniuer-
sam tribuere in partes, latet rem explica-
re definiendo obicurarum explanare in-
terpretando, ambiguum primum vide-
re deinde distinguere, postremō habe-
re regulam qua vera & falsa iudicaren-
tur, & quae quibus propositis essent, quae-
que non essent consequentia. Hic enim
artulit hanc artem, artium omnium ma-
ximam quasi lucem ad ea, quae confusē
ab alijs aut respondebantur aut ageban-
tur. Dialecticam mihi videris dicere, in-
quit. Recte inquam intelligis, sed adiun-
xit etiam & literarum scientiam, & lo-
quendi elegantiam, quae ex scriptis eius
quorum similia nulla sunt, facillimē
perspicui potest. Cumque dicendi causa

duobus peritissimis operam dedisset, L. Lucilio Balbo, C. Aquilio Gallo, Galli hominis agiti & exercitati promptam & paratam in agendo & in respondendo celeritatem subtilitate diligentiaque superavit. Balbi docti & eruditi hominis in utraque inconsideratam tarditatem vicit expediendis conficiendisque rebus, sic & habet quod uterque eorum habuit, & explevit, quod utrique defuit. *Hec Cicer.* Idem, praeterea in Mutianana ostendit, Sulpitium Quaesturam, Praeturaeque gessisse: quaestioneque peculatus ei in Praetura obtigisse, Alconius autem in argumento Miloniana scribit eum anno p. c. c. v. Cal. Martias, mense intercalatio. Interregem factum, ut Cn. Pompeium solum consulem crearet: anno vero insequenti ipse cum M. Marcello Consul (ut diximus) factus est. Cumque oppressa à Iulio Caesare ciuitate Athenas se contulisset, tandemque ab illo restitutus, Graeciaeque praefectus fuisset, Romanus reuerfus est, legatiisque à Senatu an M. Antonium Triumvirum, qui Mutinam D. Brutum obsidebat, missus: ut eum à perditis consiliis ad sanitatem pacemque reuocaret. Qua in legatione interit, ut ex eius legatione apud Ciceronem intelligitur, quae Philippica xx. legitur. *Meminit ibidem lib. Epist. fam. 7. ad Attic. 5. Gell. lib. 2. c. 19. & 1. 6. c. 8.*

P. ALFENV. S. Varus Iuriconsultus, Consul, suumque P. Vinicio anno p. c. c. lxxi. vi. Pomponius significat, qui Seruii Sulpitij discipulum hunc fuisse adscribit, plurimumque ex ipsius auditoribus auctoritatis habuisse, Gellius quoque lib. 6. c. 5. eiusdem discipulum appellat, cuiusque librum Digestorum 34. & Collectaneorum secundum citat, et eodem petinet *hunc scriptum*. 6. D. de det. releg. Horatius Sermonum 1.

ut Alfenus Vaser omni.

Abiecto instrumento artis, clausaque taberna Sutor erat.

Vbi Acron: Vrhane, inquit, Alfenum Vatum Cremonensem deridet, qui abiecta iurina, quam in municipio suo exercuerat, Romam venit: magistrisque usus Sulpitio iuriconsulto, ad tantam peruenit scientiam, ut & consultum gereret, & publico funere efficeretur. *Aliter.* Alfenus, furoris filius, qui ita iustis studio intendit: ut beneficio artis hu-

ius laudem clauum sumeret, & ad consularem confurgeret, dignitatem, sunt qui dicant hunc Cremonensem fuisse. Väter autem, altatus, cordatus. Antiqui etiam pro bono hoc dicebant. Alfenum item alterum ab hoc Lampridius inter Alexandri Imp. consiliarios numerat, Vipiani, Pauli, Pomponij, aliorum multorum aequalem.

A. OFILIVS Iuriconsultus Ser. Sulpitij auditor numeratur, à Pomponio, qui eundem in equestri ordine permansisse tradit: Caesarique familiarissimum fuisse, & libros de iure ciuili plurimos, & qui omnem partem operis fundatent, reliquisse primumque de legibus vicissim conscripisse, item de iurisdictione, eundem edictum praetoris diligenter composuisse. Huius Ofilij vox ea fuisse videtur Clodia, quam *Plin. lib. 7. cap. 48.* centum & xv. annos vixisse quindicies autem enixam esse tradit. *Meminit Cic. Epist. fam. 7. & 16. ad Att. 3.*

T. CAECIVS Iuriconsultus, Seruii Sulpitij auditor numeratur à Pomponio, apud Cic. Marcum & Sextum Caesium repetit, sed nihil ad nostrum.

AVIDIVS Tucca Iurisc. Seruii Sulpitij auditor numeratur à Pomponio. Cicer. T. Aufidij in Bruto meminit, qui vixit ad summam senectutem, eratque & bonus vir & innocens, sed dicebat parum. Fuit & T. Aufidius Aha praetor, in Orat. pro Flacco.

AVFIDIVS Namusa Iurisc. Ser. Sulpitij auditor numeratur à Pomponio, traditurque condiscipulorum suorum scripta in centum quadraginta libros digessisse.

FLAVIVS Priscus Iuriconsultus, Seruii Sulpitij auditor numeratur à Pomponio.

C. ATEIVS Pacuvius Iuriconsultus, Seruii Sulpitij auditor à Pomponio numeratur.

LABEO Antistius Cinna Iuriconsultus, Ser. Sulpitij auditor à Pomponio numeratur. Tribunus plebis fuit, Sylla & Pompeio Coll. De quo Cic. in Bruto, Rabulaj inquit, sane probabilis qui multos cum tacuisset annos, neque contemni solum, sed irrideri etiam solitus esset, in Tribunatu primum contra C. Iulij illam Consulatus petitionem extraordinariam veram causam agens est probatus. Itaque post

metit & ad confu-
guentiam nian qui-
entem fuisse. Va-
travio. An quie-
cedant. Allenum
Lamprius inter
fuit aios numeris
nijahotam multo-
lucifonfulus Ser-
eratur a Pompon-
tordian. peiman-
que fam. aulsum
ne euibylumios
operi fundarent
de de. os vice-
tem de iustiditio-
patoris diligen-
tibus viliy vor ea
quam Pom. lib. 7
anos vixit quin-
efle tradit. Mem-
ad Arg.
fican. Seruij Sul-
tor a Pomp. apud
m Cafium repe-
am.
eca Iurife. Seruij
atur a Pompon-
m eminat, qui
erorem, etaque
bas ed dicebat pa-
us Auz prator, n
amula iurife. Ser-
eratur a Pompo-
nific pulorum co-
pda agnita abro-
us Iurifonfulus,
numeratur a Pom-
ponius Iurifon-
fultor a Pompo-
Cinna Iurifon-
a Pompon. que-
by f. r. Sull &
Cinna Bruti Robu-
is: qui melius cu
comerem. folum a
e felle, in Treou-
Ialy nam Con-
cordiarum ve-
probanus. Iaque
post

post Tribunatum primò moltè ad eum
causa, deinde omnes, maxime quæcun-
que erant, terebantur. *Hæc Cic.* Plutar.
autem & Orsids, Appianus. et & V-
leius tradunt hunc eum Pomponij so-
cet esse, v. Syllanũ a Mariani interre-
tum fuisse, Appian. autem lib. b. l. civil.
quartæ extremo factum eius memora-
bil prodit, quod fusticiam: *Δαδαν δὲ
ἰστὸς ἡνέμενος, ὁ πατὴρ λαβάνους πύ-
λας ἐμπεσεως νύκτων ἐπὶ τὸν ἀδελανόμαν,
ἂν δ' ἐπὶ τὴν σελυτὴν τὸ μέγιστον αὐτὰρ κλῆσά-
ματι ῥυδόμενος, καὶ ταλῆπα τοῖς θεοδόνου-
σιν ἐντειλάμενος ἐπαινεῖ. καὶ τὴν νύκτα, καὶ
τοῖς παρὰ αὐτὸν ἐβλάπτε, καὶ τὰ γένη ῥα
φύσει ἐξ αὐτῶν ταῖς οὐρανῶν, καὶ δὲ πρὸς τὰ τοῦ
πῆος δὲ τὰς ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν
ἀδελφῶν ἐπὶ ῥαυρεῖος ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῶν
μῆνα τῶν ἐπὶ ἀνα, καὶ τὴν σελυτὴν πῆος.
καὶ τὰς μὲν τὴν σελυτὴν τῶν ἐπὶ τῶν.*
P V B L I C I V S Gell. Iurife. Ser. Sul-
piij auditor a Pomp. numeratur in lib.
Florent. corruptè. duarum namque fa-
miliarum hæc nomina sunt. In vulgariis
lib. Publ. Cætilius. Legendum opinor
Publicola Gellius, pro Pomp. & iulius
atatis confuetudine. v. sit L. Gell. Publi-
colide: quo Cicin Bruto. Non tam ven-
dibilis orator, quàm ut nescires quid ei
deesset. nec enim erat indoctus, nec tar-
dus ad excogitandum, nec Romararum
cerum immemor, & verbis solutus sa-
tis, sed in magnis oratores inciderat e-
ius aias: multam tamen operam amicis
& vilem præbuit: atque ita diu vixit, ut
multatum ætatem oratoribus implica-
retur, multum etiam in causis verlate-
retur. Hunc *Val. Max. lib. 5. c. 9.* omnibus
honoribus ad Censuram usque sanctum
fuisse tradit.
C T R E B A T I V S Iurife. eques R.
Ciceronis familiarissimus, ad quem ex-
tant scripta ab eodem Topica, & episto-
lar complures, omnes propè festivæ &
iucundæ. Hunc Pomponius Cornelij
Maximi auditorem fuisse tradit, com-
plurèque reliquisselibros, sed qui pa-
rum frequentetur. Eiusdem autem san-
tam apud Augustum auctoritatem fuisse
Lucian. sub tit. de codicil. tradit, ut eius
suis atque cõsilio codicillorum usum
recepit. Exant etiam Horati. Satyra
lib. *Sermorum* in ad Trebatium Iurifon-
sulum, quem nisi Porphyrius memora-
verat auctoritas, vix hunc eundem fuis-

se putarem: eum etiam Acron eum iurif
pationem quendam nominet. Porphyrio
verò scribit, eum locum obiisse in-
ter Poetas, & aliquot libros de iure civi-
li composuisse, & de religione novem.
Citantur autem de religione libri eius a
Macrobi. lib. 3. c. 4.
A. C A S C E I V S Iurifonfultus,
Quæstorius fuit, nec vltra, inquit Pomp.
prætor. re voluit, cum illi etiam Agga-
stus Consulatum offerret. Quod autem
apud eum lem sic legitur. *Paul. Aulus Cas-
cilius, Quintus Matius, Vblofij a. di-
tor, denique in illius honorem reitamen-
to Publum Mutium nepotem eius reli-
quent hæredem: corruptum viderut. Pri-
mum enim Q. Iurij Mutij in secundo ca-
su postulat, quod statim de P. Mutio eius
nepote infert. At verò Volufius nō co-
gnomen, sed nomen familiæ fuit. Plin.
autem Volcatium nominat hufusec pre-
ceptorem, lib. 8. 40. Remedium igitur
aut ab antiquo libro, aut in etuditiore
aliquo expectemus, nunc illud quod
Macrobi. refert lib. 2. c. 6. addicemus: Cas-
scelius Iurifonfultus vrbianus, quod
autem de Furio & Cæscelio prædicatori-
bus, Cic. pro Balbo, & Val. Max. lib. 8. c. 13.
commemorant, quos Q. Scævola æqua-
les faciunt, nihil ad hunc nostram perti-
nere constat. Huius autem postulatipia
præter unum librum Benedictorum, Po-
ponius suo tempore non extitisse affir-
mat: Benedicta autem facies & a. vras
responsiones, quales superius protuli-
mus, interpretantur.
Q. A. L I V S Tubero Iur. sc. patri-
cius. v. aut Pomp. fu. t. & a. c. l. s. accendis
ad ius eum le tranfit. maxime postquam
Q. Lutatius acceperit, r. ob inuit apud
Cinnam Cætare, is est Q. Lutatius, qui
cum Africe oram teneret, militum Tu-
beronē a phate nō permittit, nec aquā
haurire quo nomine eum accusavit, &
Cic. de f. d. n. d. Tuberonem autem eū di-
ci, patrem intelligit. Nā ut ex huius O-
ratore intelligitur, Q. L. g. ius a C. Con-
fidio proconsule provincie præfectus
fuerat. Cum autem A. t. ius Varus in eam,
pulsus a C. Cafare, venisset. Q. Tubero-
nē huiusce patrem, cui ei provincia ob-
uenerat, postquam promittit. De hio igitur
illa Pomp. qui hæc adit. Tubero do-
ctissimus quidē habitus effertur publici
& privati, & complures vtriusq. operis*

libros reliquit. sermone etiam antiquo-
vius affectavit scribere, & ideo parum li-
bri eius grati habentur. *Meminit Caesar*
lib. De bel. civil. 1.

EVFIDIVS Iurisconsultus de quo
fit mentio *leg. Evfidius. D. de bon. aut. sud.*
pos. & apud Africanum. l. 5. de auro & arg.
leg. videtur ille esse L. Fufitius. quem M.
Tullius in Bruto, in aliquo patronorum
numero fuisse scribit: ad quem etiam M.
Severus tres libros de vita sua scripsit, ut
& Plin. testatur lib. 33. c. 4. cuius & memo-
riam videtur primus renovasse. Cuius. obs.
lib. 1. cap. 9.

CARTILIVS Iurisconsultus etiam
fuit, cuius fit mentio *l. 5. D. commod. & l. Cor-*
nel. de hered. inst. & eius meminit Ant. Au-
gust. l. 3. Emend. c. 6.

ATEIVS Capito Iurisc. quem Pōp.
& Tacitus Consulem fuisse produnt, ut
valde mirer. Catthodorum, & Dionē scri-
ptum habere anno D. C. C. LIII. C. Fon-
ticiū cum Germanico Cesare. Hunc Ta-
citus principē in ciuitate locum studiis
civilibus adsecutum tradit *lib. 3. extremo,*
principū & dominantiū. obsequēti-
orem fuisse. Pompon. autem Otilio prae-
tori operam dedisse, inq. iis, quae ab eo
acceperat, persuerasse. In eundē M. Pō-
ponij Grammatici memorabile dictum
celebratur ab auctore libelli de Grāma-
ticiis illustribus. Nam cum Pomponium
ex oratione reprehendisset, affirmante
Ateio Capitone, & esse illud Latīnū, & si
non esse: futurum cecidit iam inde: Men-
titur, inquit, Capito. Tu enim Caesar ci-
uitatem dare potes hominibus, verba
nō potes. *Meminit Gell. l. 13. c. 12. l. 4. c. 14. l.*
10. c. 20. Macroh. l. 6. Satyr. 7. c. 13.

ANTIISTIVS Labeo Iurisc. sape-
rioris filius a Pomp. Trebatij discipulus
fuisse traditur, cōsularūque sibi ab Au-
gusto d. laium reculasse: sed plurimam
studiis operam dedisse, totūque annū
ita diuississe, ut Romae sex mensibus cū
studiosis esset, sex mensibus secederet,
& conscribendis libris operam daret.
itaque quadraginta volumina reliquisse,
ex quibus plurima inter manus suo tem-
pore versabantur. Eundem praeterea in-
genij qualitate, & fiducia doctrinae, qui
& ceteris operis sapientiae operam de-
derat, plurima in nouate instituisse. Hūc
Tacitus, *lib. 3. extremo,* iuris civilis scien-
tia Capitonem Ateium antecessisse scri-
bit, & incorrupta libertate, atque idcir-
cō fama celebratorem fuisse. Praet-
erāque eum gessisse sanctorum: aditum e-
nim ad Consulatū iniuria illi p̄celo-
sum fuisse, Lubet etiam locum Gellij
ex lib. 3. cap. 22. de hoc nostro subseribe-
re. In quadam Epistola Ateij Capitonis
scriptum legimus, Labeonem Antistia,
legum atque morum populi Rom. iuris-
que civilis doctum apprime fuisse. Sed
agrabatur, inquit, hominem libertas quā-
dā nimia atque vecoris: vsque eō, ut
D. Augustus iam princeps, & Rom. publ.
obtinente, ratum tamen, pensūque ha-
beret, nisi quod iustum, sanctorumque es-
se, in Rom. Antiquitatibus legisset. Ad-
deinde narrat, quid idem Labeo per via-
tores a Trib. plebis vocatus responde-
rit: Cū a muliere, inquit, quadam
Tribuni plebis aduersum eū additi, Gel-
lianum ad eum misissent, ut veniret, &
mulieri responderet: iussit eum qui mis-
sus erat, redire, & Tribunis dicere, ius
eos non habere, neque se, neque alium
quenquam vocandi: cū moribus ma-
ioris Trib. pleb. prehensionem habetis,
vocationem non haberent posse igitur
eos venire, & prehendi iubere, sed vo-
candi absentem ius non habere. Memi-
nit idem lib. 10. c. 1. De eodem Suetonius in
Augusto hūc verbū Antistii Labeo, Sena-
tus lectione, cū Trismuirum legeret
Marcum Lepidum, hostem olim eius, &
tunc exultantem, interrogatus ab eo, an
nō essent alij digniores, suū quēq. in-
dicium habere respondit. Nec ideo li-
beras aut contumacia fraudi cuiquam
fuit.

MASVRIVS Sabinus Iurisc. Ate-
io Capitone successisse traditur a Pom-
pon. equestrēque in ordinem iam na-
tu grandem, ac propē quinquagenarium
receptum fuisse, & publicē primum de
iure respondendo scripsisse. post eum
enim hoc beneficium a Tib. Cesare ex-
cepit. Huic, inquit idem, nec amplā facul-
tates fuerunt, sed plurimum a suis audi-
toribus sustentatus est. *Citantur autem e-*
ius libri a Gellio & Macrobio multo locū.

COCCEIVS Nerva Iuriscōf. An-
tistio Labeoni successisse traditur a Pō-
pon. Caesarique Tiberio familiarissimus
fuisse: quod idem Tacitus *lib. 4. confirmat.*
Cum enim *lib. 4.* scripsisset, Cocceium
Nervam senatorem Cōsularū functum
cui

quā legem petiti-
nam proficiscen-
tē. Nerva, inquit,
omnis diuini
inlego statu, co-
conuictum ce. ut Q.
tum adfuerit, cau-
proces, sine ita poss-
tūz. graue fama: fu-
rum nullis mori-
fugeret. aduersat-
adstinentiam ei-
gari cogitatione-
Recipob. v. l. c. 1. n-
getum intentat-
Cocceius Nerva
filius, inquit ab
17. aut paulo gra-
reij ostendit. l. 1. l.

C. CASSIVS
Sabinus, Mafurio S-
tor a Pomponio,
tonis, quē fuit ne
procurum suum S-
le. Consilique fuit
poribus Tiberij:
tate auctoritatis
nec cum Caesar ci-
sus ab eo in Sard-
spalano diem fu-
num. T. C. Cassius
imperante Clau-
que tempore
stia legum. na-
eum ignozet, in
pax in equo ter-
sine bello dabat
morem, cetero-
sum, agere peti-
rei na d. gnūm in
Cassio rarus, per
lrotata. *Ex lib.*
memorati in Sen-
tetur, an veie-
mōem Pedan j
quē sub eodem
lratu vna inter-
cum agi oport-
tum morem re-
que differuit. An-
id Senatū or-
Recipob. Cassium
Cassio, quod in-
etiam C. Cassij
scriptam: d. v. c.

etate, atque idcirco
fuisse, Prætor
autem: ad rem
mura. Illi præla
m locum Gellij
nostro subleide
Atrey Capionis
pbeonem Anstidij
populi Rom. iustis
pprimere fuisse. Sed
mem liberas qua
oris, vsque eo, ut
ne, & Rempuell.
enper sumque ha
m, sed utque est
clatus letisset. Ac
tem Labro per via
pocoris responde
inquit, quodam
um edatui, Gell
kat, venientes, &
fuisse cum qui mil
mus dicere, ut
e se, neque alium
cum moribus ma
tionem habetis
erent possent
ubere, sed vo
n habere. Mem
idem quantum in
lius Labro, Sena
morum legere
stem olim et us
& cognus ab eo, an
s, sui quocunq
dit. Nec deo li
fraudi: cuquam

byas Iurisc. Are
traditur a Pom
ordinem item na
quum argenarium
libi et primum de
pisse. post cum
Tib. Casare cor
ne amplæ facili
mior dicit audi
Etiam autem e
tribus mutaloru
Iurisc. An
na traditur a Pō
sse traditur a Pō
ia familiarissimus
u lib. confirmat
fisset, Coecetum
ulatum fundum
cij

qui legum peritis, à Tiberio in Campa
niam proficiscente deductum esse. *in p.
lib. 5.* Nerua, inquit, continuus principis,
omnis diuini humanique iuri sciens,
integrali statu, corpore in læto, moriendi
consilium cepit. Quod ut Tiberio cogni
tum adfideret, causas requirere, addere
preces, fateri postremo graue conscien
tiæ, graue famæ suæ, si proximus amicor
um nullis moriendo rationibus viam
fugeret. aduersatus sermonem Nerua,
abstinentiam eiui coniunxit, ferebant
gnati cogitationum eius quantum propius
Reipub. visceret, ira & metu, dum inte
get, dum intentatus honestum voluisse.

Coecicius Nerua Iurisc. superioris
filius, traditur ab Vlpiano anno ætatis
37. aut paulò grandior publicè de iure
responsitasse, *l. 1. d. de postul.*

C. CASSIVS Longinus Iurisc. con
sulius, Mafurio Sabino successisse tradi
tur à Pomponio, natūque ex filia Tube
tonis, quæ fuit neptis Ser. Sulpitij: & ideo
proauera suum Ser. Sulpitium appellas
se, Consulque fuisse cum Quartino, tem
poribus Tiberij: sed plurimum in ciui
tate auctoritatis habuisse, sed vsque, do
nec cum Casar ciuitate pelleret. expuls
us ab eo in Sardiniam, reuocatus à Ve
spasiano diem suum obiit. *Hæc Pompo
nius. T. Iulius autem lib. 12.* scribit, hunc
imperante Claudio Syntæ præfuisse, cæ
que tempestate cæteris præcelluisse, pe
ritia legum. nam militares artes per o
tium ignotæ, industriisque ac ignauos
pax in æquo tenet. attamen quantum
sine bello datur, reuocare prisicum
morem, exercere legiones, cura proui
sum, agere petinde ac si hostis ingruet
ret ita dignum maioribus suis, & familia
Cassia ratus, per illas quoque gentes ce
lebrata. *Et lib. 14.* orationem eius com
memorat in Senatu habitam, cum quæ
reretur, an vetere ex more familiam om
nem Pedanij Secundi præfæti vrbis,
quæ sub eodem recto fuerat, cum ille à
seruo vno intersectus fuisset, ad suppli
cium agi oporteret. qua ratione maio
rum morem retinendum imitandum
que differuit. *At lib. 16.* Neronem missa
ad Senatum oratione remouendum à
Repub. Cassium disseruisse, obieciſſeque
Cassio, quod inter imaginem maiorum
etiam C. Cassij effigiem coluisset, ita in
scriptam: *DVCI PARTIVM.* quod i

dem Sueton. in Nerone scriptum teli
quit, adiciſſeque eundem Cassium tunc
luminibus orbauit fuisse, nec ita nullo
post. Idè Nero apposit, qui quasi indi
ces lepidam Cassij vxorem, Syllani ami
tam, incestum cum fratris filio, & diros
factorum ritus facere denunciarent,
idūque Senatū consulo Cassio exilia
decernuntur, deportatūque in Insulam
Sardiniam.

CASSIVS Longinus Iurisc. salie
ter à superiore, numeratur à Pompo. qui
ex equestri ordine ad Præturam petue
rit.

PROCVLVVS Iurisc. à Pom
ponio traditur, Neruz patii successisse,
tantæque auctoritate fuisse, ut cum accep
tam à Labrone & Nerua, quasi se idam
acerimè tueretur, qui in eam partem
studiosi se dabat, Proculiani vocitati
sint. Quo tempore autem, quòque vitæ
genere fuerit, non constat. Tacitus libro
18. sub Othone Proculum Prætorij præ
fectum nominat. Vlpian. autem in *l. di
us. D. de iure patrona.* non leuem iuris au
ctorem hunc appellat. Duos autem pa
trem, scilicet, & filium fuisse, confirmari
ex leg. & Proculo. 39. D. de legat. & fid. 2.
non potest: nam de patre suo Celio, nō
Proculi peripicuū loquitur.

CÆLIUS Sabinus Iurisc. Cassio Lō
gino in iuris disciplina successisse tra
ditur à Pomponio, plurimūque Ve
spasiani temporibus potuisse. Cornelius
autem Tacitus, *lib. 17.* ab Othone desti
natum, ei bimestrem Consulatum cum
Flauio Sabino scribit, à Calend. Maij ad
Cal. Iulias. Eiusdem *Gell. libro septimo,
capit. 4.* meminit, quem ait scriptum
reliquisse, pileatos seruos venum solitos
ire, quorum nomine venditor nihil
præstaret.

PEGASVS Iurisc. Proculo
in iuris ciuilibus diffensione successisse
traditur à Pomponio, præfætiſque vrbis
Vespasiani temporibus fuisse. Crédi
tur is esse Pegasius, quō Consulatum
cum Prusione gerente s. c. factum est,
quod vulgò Pegasianum vocatur, ut ei,
qui rogatus esset hæreditatem restime
re, perinde liceret quantam partem re
tinere, atque ex lege Falcid. ex legis
retinere conceditur, *ut Justin. lib. 3. Inst.
3. sub tit. de fideic. hered. restat. De hoc
illud est Luuenalis Satyra 4.*

Pegasus attonitus positus modò villicus urbi.

An ne aliud tunc praefecti? quorum optimus, atque

Interpres legum sanctissimus.

PRISCUS Iuolenus Iurifconsul. Calio Sabino in iuris civilis disensione successisse traditur à Pompon. vixit autem Adriani & Antonini Pij temporibus. Capitolinus enim in huius vita scribit Iuolenum in iure constitutendo magno huic Imperatori vsui fuisse. Hunc Iulianus præceptorem suum fuisse scribit, in *Lan apud se. de manumiss. vind. & Africa & Syria cum impetio fuisse*, iurisdictionemque exercuisse testatur. Plinius putem secundus, *Epistolarum libro sexto*, historiam de eo commemorat, quam propter iucunditatem adscribere est melius: Mirifica rei non interfuisti, ne ego quidem, sed me recens fabula excedit. Passienus Paulus, splendidus eques Romanus, & imprimis eruditus, scripsit elegos: gentilium hoc illi, est enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores suos Propertium numerat. Is cum recitaret, ita cepit dicere: Prisce iubes? Ad hoc Iuolenus Priscus: Ego verò non iubeo. Cogita qui risus hominum, qui ioci, quod est omnino Priscus dubie sanitatis. Inter est tamen officii, adhibetur consiliis, atque etiam ius civile publicè respondet: quò magis, quod tunc fecit, & ridiculum, & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantulum frigoris attulit. Tam sollicitè recitatoris prouidendum est, non solum ut sint ipsi sani, verum etiam ut sanos adhibeant.

CELSI quo Iurife. pater & filius, à Pomp. memorantur, Pegasianamque sectam secuti traduntur. Spartianus autem in Adriano de altero scribit his verbis: Cum iudicaret, in consilio habuit nò amicos suos, aut comites solum, sed Iurifconsultos, ac præcipuè Iulium Celsum, Sabinum, Iulianum, &c. Filium autem bis consulem fuisse, Pöponius testatur. Eius autem responsum extat in *l. pater 29. D. de leg. 2.* in quo patrem suum in consilio Divi Veri Consulis, qui de fideicommissio ius dicebat, fuisse testatur. Hunc Iuvenitii Celsum fuisse, lex proxima declarat.

PRISCUS Neratius Iurifconsul. à Pomp. numeratur, traditurque Pegasia-

nam sectam, cum Iulio Celfo filio tenuisse, & cum eo Consultum gessisse. Spartianus autem in Adriano de eo sic scribit: Frequens sanè opinio fuit Traiano id animi fuisse, ut Neratius Priscum, non Adrianum successorem relinqueret, multos amicos in hoc consentientibus, usque eò, ut Prisco aliquando dixit: Commendo tibi provincias, si quid mihi fatale contigerit. Item *aliquanta post*. Cum Adrianus iudicaret, in consilio suo habuit non amicos suos, aut comites solum, sed Iurifconsultos, & præcipuè Iulium Celsum, Neratium Priscum, aliosque, quos tamen Senatus omnis probaret.

A BVRNIVS Valens Iurifconsultus, nominatur à Pomponio, & Iuolenus Prisco, in iuris civilis disciplina successisse traditur. *Cipitiolus autem* in Antonino Pio Saluim Valentem inter eos Iurifconsultos numerat, quibus Antoninum Prium vsum tradit: ut hunc nostrum Saluim Valentinum Aburnium appellatum fuisse verisimile sit. Aburnius enim, non Aburnus, in Florentinis libris scriptum reperio.

T V S C I A N V S Iurifconsultus nominatur à Pomponio, & Iuolenus Prisco, in iuris civilis disciplina successisse traditur. Eius tamen usquam mentionem reperio, verèorque ne pro T. Meritiano scriptum sit Tusciano Nam T. Volusianum Meritanum vnà cum Valente Capitolianum in Antonino coniungit: cui Valenti Tuscianum Pomponius socium attribuit.

S A L V I V S Iulianus Iurife. nominatur à Pomponio. traditurque Pegasianorum sectam secutus fuisse. Hunc Didij Iuliani, qui post Pertinacem Imperium Rom. adeptus est, proauum fuisse Spartianus scribit: quem ascribit bis Consullem, præfectum Vrbi, & Iurifconsultum fuisse: quod magis, inquit, eum nobilem fecit. In Adriano verò idem scribit, Iulianum hunc semper ab eodem Imperatore in consilio adhibitum fuisse, cum res iudicaret. Eutropius auè *lib. 9.* hunc ipsum sub eodem Imperatore Adriano perpetuam edictam cõposuisse scribit. quod ipsum Iust. confirmat in *l. 2. C. de vet. iur. enuc.* vbi Iulianum legam & edicti perpetui sublimissimum conditorem appellat. Itemque in *l. penul. C. de cond. inq. deb.* vbi

de vbi Saluim Iulianum, summaque nem, & Pratoris fuisse scribit, & summum iuris & minar. Ipse autem manum. cond. refertore ac discipul

VOLVSI Pandectarum libri iuris auctores præconsultar. o Anton Antonino Phil huc Capito. tradit ram, huius forte Alexandri Imperatoris, Florentino, remorat.

MARTIAN Lampadius inter siliarios numerat, ponitque, aliorum qualem facit.

L. CERVIN M. Antonini Pl fuisse traditur à I mōque vsui suo I inter principes & sultorum numerat exu fano. Quin Theodosiani Codic 3. prædicti simu pellat.

ÆMILIUS Iulius, Præfectus vero imperante turo, in Ant. Ca sulum, & doctrin pol t. Item aliqu aduicsum fuit & vbi al qui loque fectam vxorem huc præcipue vti commendatum, professum, sub Sa uocatione hici su concordiam frat fani & Geta fof ne occideretur, Italianus querec iniqui fautores bus, non solum p fudat Caracall Bafianum, occid

deb. vbi Saluianum Iulianum sublimissimū testem, summæque auctoritatis hominem, & Prætoriani edicti ordinatorem fuisse scribit, & in l. antequam. C. de usufr. summum iuris & scientiæ auctorem nominat. Ipse autem in hanc apud se. 5. D. de manum. vindi. restatur se Iuoleni auditore ac discipulum fuisse. Hactenus Pomp.

VOLVSIVS Metianus Iurisc. in Pandectarum libris celebratur, interque iuris auctores præcipuos numeratur. Eo consiliario Antoninum Pium, magistro Antoninum Philosophum vfos esse, Iulius Capito. tradit. Metianum item alterum, huius fortasse filium Lampridius Alexandri Imper. in consilio cum Africano, Florëtino, Pompeio, Paulo commemorat.

MARTIANVM Iuriconsultum Lampridius inter Alexandri Imp. consiliarios numerat, & Vlpiani, Pauli, Pöponisque, aliorumque complurium æqualem facit.

L. CERVIDIVS Scauola Iurisc. M. Antonini Philosophi Consiliarius fuisse traditur à Iulio Capitolino, maximoque viui sui Imperatori fuisse. Hunc inter principes & coryphæos Iuriconsultorum numerat Modestinus, in lib. de exco. Quin & Theodosius Imp. lib. Theodosiani Codicis 4. sub tit. de testamen. l. 3. prudentissimum Iuriconsultorum appellat.

ÆMILIVS Papinianus Iuriconsultus, Præfectus Prætorio, Septimio Seuero imperante fuisse traditur à Spartiano, in Ant. Caracalla, qui eum iuris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum appellat. Item aliquantō post, Papinianum, amicissimum fuisse Imperatori Seuero & vt aliqui loquuntur, affinem etiā per secundam uxorem, memoriæ traditur : & huic præcipuè vtrumque filium à Seuero commendatum, eumque cum Seuero professum, sub Scauola & Seuero in aduocatione filii successisse, atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorū Bassiani & Getæ fouisse : egisse quinetiam ne occideretur, cum iam de insidiis eius Bassianus quereretur : atq; ideò vnā cum his, qui fautores fuerunt Getæ, à militibus, non solum permittente, sed etiam suadente Caracalla occisum. Multi dicunt, Bassianum, occiso fratre, illi mādasse, vt

& in senatu per se, & apud populum, facinus dilueret : illum autem respondisse, Non tam facile patriciū excusari posse, quā fieri. Fertur etiam Papinianum, cum raptus à militibus ad Palatium traheretur occidendus, prædiuinasse dicentem, stultissimum fore, qui in suum subrogaretur locū, nisi appetitam crudeliter præfecturam vindicaret. Eius discipulos Lampridius in Alexandro numerat, Pomponium, Alfenum, Africanum, Florentinum, Marcianum, Callistratum, Hermogenē, Venuleium, Tryphoninū, Medianum, Celsum, Proculum, Modestinum. Auctores autem eiusdem Paulum & Vlpianum. Tryphoninus in l. rescriptum. 12. D. de distr. pign. de eo ita scribit, Rescriptum est ab Imperatore, libellos agēte Papiniano, id est, cūq; libellorum magister esset. Eundem *Spartianus* ab Antonino Caracalla, qui fratrē interfecerat, quōd ab illo factū hoc improbaretur, necari iussu scribit. Papinianus, inquit, securi percussus est, & à militibus occisus quo factō Imperator percussor dixit Gladiote exequi oportuit meum iussu. Eius hoc Epitaphium in libro Antiquorum Epigrammatum reperi. D. M. Æmilio Paulo Papiniano præfecto prætor. Iuriconsulto, qui vixit annis xxxvi. diebus decem, M. lxxx. Papinianus Hostilius Eugenia Gracilis turbato ordine in senio heu parentes fecerunt filio opt.

FABII Sabini Iuriconsulti pater & filius memorantur. Filius à Lampridio Caro sui temporis appellatur, & inter Alexandri Seueri consiliarios cum Vlpiano, Paulo, aliisque compluribus numeratur.

DOMITIVS Vlpianus Iuriconsultus, Phœnice Syriæ vrbe natus, quem admodum ipse in l. i. D. de censibus testatur, Consiliarius Alexandri Seueri, & magister serinij, Papinianique præfecti Prætorio assessor cum Paulo fuisse traditur à Lampridio, magnōque in honore apud suum Imperatorem, & primum doctissimorum Iurisperitorum & principi fidelissimū fuisse. neque vnquam Alexandrum solum, nisi Vlp. præfectum suum vidisse, ex assessore semper suo, causa iustitiæ singularis. cum autem alterum adhibuit, & Vlpianum rogari iussisse. Et aliquantō post : Vlpianum,

alim iurisdictionis forma in eadem provincia constitutis, tam petitor, quam possessor, ob auctoris personam, quem in alia provincia dicis consistere, debet commutari.

iurisdicatio, pro iudiciali cognitione,
sed quam exerceat magistratus. *Scav. l.*
82. D. de solus. Claudius, Subest enim illa
ex iurisdictione pendens questio, an
pretia rerum, quæ sciebant esse pupillæ,
bona fide matri soluerint. Sumitur &
pro simplici notione, *l. 5. D. de rei iud. l. 3.*
6. sed nec D. de tran. aff.

jurisdictione, pro uniuerso pratoris officio & munere. *Gell.* Verba Pratoris ex edicto perpetuo adscripti, Sacerdotem Vestalem, & Flaminem Dialem in omnia mea iurisdictione iurare non cogam. *Macrob.* 10. c. 15.

Iurisdiclio libera, quæ maiori potestate impediri non potest, quin exerccatur. *Budao.*

*Iurisdictio restitui, vel abrogari vnde
dicatur, docet Alcibi lib. 3. Parerg. c. 3.*

Jurisdictio quædam est contentiosa, quædam voluntaria. hæc inter volentes locum habet, eaque explicantur emancipationes, adoptiones, manumissiones. Illa vel in volentes imperij vi exercetur. Vide l. 2. D. de affc. Proc. & ibi Doctores.

Iurisdictionem Accursius definit, l. i. d. de iurisdic. om. iud. potestatem de publico introducendam, cum necessitate iuris dicendi, & aequitatis ratuendæ. Quæ definitio satis est bona, si quis eam rectè intelligat. Diuiditur autem Iurisdictionis à Zasio in tres species: imperium merum, mixtum, & simplicem iurisdictionem, quæ est iuris dicendi potestas, ad viuitatem priuatam, officio suo actioni deferens. Hanc in sex gradus secit Bar. quos Zasio doctè contrahit in tres, in l. cui iurisdictione data sit. ad. tit. i.

Iurisdiclio Anomala, quæ & Extraordinaria dici potest, quæ consuetudine, non iure subsistit: cuiusmodi est iudicium cutiarum, dominicalium, quæ circa Feuda tantum, Emphyteusæ, & pacta curialia cognoscunt.

IVRISPRVDENTIA est di-
uinarum & humanarum rerum noticia,
iusti atque iniusti scientia vel : Est ars
boni & aequi. A partibus sumpta defini-
tio. *Instit. de iust. ac iur. in prin. l. 10 ff. cod.*

IURIS IURANDI religio expedi-
diendum litium maximum remedium
in vltim venit, qua vel ex pacatione ipso-
rum litigatorum, vel ex auctoritate iudi-
cis, deciduntur controbescit, *vel dicit Ga-
tus, in l. 1. D. de iur. iur.* Et profecto his
verbis magnam vtilitatem iuramento-
rum explicat. Nam ad dirimendas lites,
quarum alioquin nullus inueniri posset
finis, deserviant. Et sane prodest Republi-
cæ, si controbescit hominum celestis
testis expediat, ad retinendam saluam
concordiam. Quamobrem non solum
vtilis, verum etiam necessarius est in-
risurandi usus, veluti vltimum inter mor-
tales præsidium tuendæ veritatis, quo-
desunt omnia probationum genera defi-
ciunt. Credendum enim est homines,
qui aliquid frontis habent, digni nu-
mum testimonium non falsò inuoca-
turos.

Iniurandum autem, & iuramentum dicitur à iuro: quod propriè significat, promitto me, adhibitis etiam testibus, ita servaturum: ac si ius esset. Iam cum nullum sit præsentium testimoniū, quàm diuini nominis, sit, vt tum iurare dicamur, cum Deum inuocamus testem.

Iurifurandum est, *vt definit Aristoteles*,
perita dicitur peragere alios quos arbitratu
reos, vt Clemens Alexandrinus, Epistolam
ad Romanos inquit peragere facit, dicitur.
Vel, vt Cicilius Offic. adfirmatio religio-
 sa, quoties quid quasi Deo teste adseri-
 tur. Vnde & sacramentum dici solet,
 quasi facta rei arctissimum vinculum,
 quod nullo modo fit iudendum, *teste*
Cic. ibidem, sic dicente: Nullum etiam
 vinculum ad adstringendam fidem iure-
 iurando maiore artius esse voluerunt,
 vt indicant leges in XII. Tab. indicant
 facta, indicant fœdera, quib. etiam cum
 hoste de iunctur fides: indicant notati-
 ones, animaduersionisque Censuram,
 qui nulla de re diligenti, quam de iure-
 iurando apudescunt. Ideoque etiam
 tanta erat apud priores iurifurandi reli-
 gio, vt si quis quem reus verbo laxis-
 set, interpositione iurifurandi, quo eum,
 qui laxius erat, adiurabat indignum ca-
 imus esse, & ei nolte factam satisfacere,
 atque purgabat. Plaut. Amphitruone:

*Aus satisfaciat mihi, atq. adiuret insuper
Nolle esse dicta, qua in me insensè protulit*

Itaque apud Terentium in Adelph.
Ego vestra hac nouissimam factum:
Iusiurandum dabitur, esse re indignum in-
iuria hac.

Iusiurandi autem per Iouem, quod maximum erat, talis apud Romanos olim adhibebatur solemnitas: Lapidem silicem tenebat iurans, sic dicens. Si sciens fallo, me Diespiter) salua vrbe at-
cique) bonis. eiciat, ut ego hunc lapi-
dem. Hoc autem seculo, sicut iuramen-
ta temerè in causis obulabatur, ac nul-
lus momenti deferuntur: ita penè non
habetur vlla solennitatis ratio, quæ uti-
que malorum hominum læsam consci-
entiam errere posset à petitiis & facili-
ter admittendis.

Iusiurandi vsus triplex est, ex quo
tria iuramentorum genera. Aliàs enim
iuratur extra iudicium ad confirmandum
contractus, & quæcunque negotia: vide-
licet, ut promissa seruentur: & hoc iu-
suarandum dicitur Extra iudiciale & Vol-
untarium, quia dependet planè ex arbi-
trio inuicem negotiantium, quatenus sit
dandum & concipiendum: De quo ta-
men non loquitur Paul. in l. iusiurandi,
quod ex conventionem, in princ. D. de
iureiur. ut quidam falsò putant, sed l. i. &
Constit. Frider. Imp. Aliàs exiguntur iura-
menta ad præparationem, vel etiam cog-
nitionem iudiciorum rectè exercendam,
ne quid per fraudem eorum, qui in
iudicio versentur, incidat, quod euer-
tat veritatem: ut sunt ea quæ dantur, vel
calumniæ vel testimonij dicendi, vel
cautionis, vel æstimandæ rei gratia, iux-
ta l. si tutor. D. de in lit. iur. item iusiurandi
iudicis vel aduocati, l. rem non nouam.
C. de iud. & quæ sunt his similia.
Hoc autem iuramentorum genus Iudi-
ciale & Necessarium rectè potest appel-
lari: quoniam non ut præcedens relin-
quitur protus priuatorum arbitrio, qua-
tenus dandum sit, vel non sit, cum ex iu-
re certam formam habeat, ac plerumque
necessariò suscipiatur in iudicijs. Aliàs
denique iuramenti vtimur deferente
Iudice: vel etiam litigatoribus ipsis con-
sentientibus in iurandi conditionem
(semper tamen approbante Iudice) ad ex-
plicandam semel totam litem. Vnde nū-
cupantur decisoria, quòd finem impo-
nunt controuersie, ut actori decernatur,
quod intendit, aut reo, quod exci-

pit. Paul. eleganter dicit, eo modo pro-
pter rem iurati, in l. quoties. D. de iureiur.
Propter rem autem (inquit) iusiurandi
exigitur (velut de pecunia credita)
cum iurati actor sibi dari oportere,
vel reus se dare non oportere. Idem est,
cum de pecunia constituta iusiurandum
exigitur. Hec Oldendorp. Hotomannus Iu-
suarandum duplex tantum esse vult, Cō-
uentionale scilicet, & Iudiciale: illudque
ex pactione aduersariorum, siue extra
iudicium, siue in iudicio interponi: hoc
ex iudicis vsu & auctoritate, arg. l. i. D. de
iureiur. Alij, & id melius, eius hæc tria
genera constituunt: Iudiciale scilicet
quod à Iudice deferretur: Voluntarium,
quod à parte deferretur in iudicio, vel ex-
tra iudicium, l. i. & 27. D. de iureiur. l. i. C.
eo. tit. Necessarium, quod pars, cui delat-
um est, refert delatori.

Iusiurandum turpe, vel illicitum, non
est seruandum. Nouell. ne à mulieribus,
quæ se prosti. §. i. Constit. si. Evidentissimum
peccatum est, id iusiurandum inferre,
quod statim atque præstitum est, violan-
dum sit. Nouell. ut sine vilo impedimento.
§. quia verò magna iuramus. Constit.
l. 94.

Iusiurandi illiciti absolutionem pe-
tere vanum est. Vlpian. De hoc iurandi-
cando, ait, remittendo, nec est necesse
adire Prætores. Sæmel enim in perpetu-
um à Prætores remissum est, nec per
singulos remittendum.

Iusiurandum calumniæ, vide Iuram-
entum calumniæ.

Iusiurandum in litem est, quod à iudice
deferretur actori eius rei, quæ in iudici-
um deducta est æstimandæ causæ. Et
deferretur plerumque ob dolum vel con-
tumaciam aduersarij, ne in potestate ei-
us sit, per fraudem ab inuito domino
rem nullo precio comparare, l. 2. & 7. D.
de in lit. iur. Actori enim licet pretium fa-
cere iniustum: nec in omnibus iudicijs
passim, sed vt lex, prætorve aut Princeps
permiserit, l. videamus §. iurare. D. deod. & l.
in actionibus cod.

Iusiurandum deferre, qui aduersario
suo iurandi conditionem fere. Delatum
verò iusiurandum dari, præstari, suscipi,
remitti, reculari, referri dicitur. Iusiurandi
autem remittit, qui cum paratus
esset aduersarius iurare, gratiam ei fa-
cit, contentus voluntate suscepti iusiurandi

randi, l. 6. D. de iur.
quæ de iurati iuri-
reus in aduersarij
Iusiurandum
est amplex, siue i-
bignior, nœ de
præstari huc con-
et, quod, quidam
stingendi causa
quod con iuratore
stant, qui Spectam-
cemus) appellan-
i. & ut 16. & lib
aliud est iudicium
p otes appellan-
scientia: cum
aut non factum
l. c. iudicium iudicium
iuramentum dicitur
iuramentum Romano
i. & 2. & concipit
iuramentum non factum
re, iuramentum co-
ponere, lib. Frider.
6. & Hotomanno.

Iusiurandi f-
antiquitas, l. 3. & 4.
Acade. & 1. Offi-
Per iouem iap-
cerat lib. 7. Epist.
Peplo. lib. 3. hiffor-
m. iuratis de iustit.
No. Ant. lib. 1.
du. Sed hæc ad
primunt: secun-
debet, ex iis, quæ
d iuratos notat.

Iuramentum non nouam.
Nouell. §. in fin. O.
iuramentum non nouam.

ad rem non nouam
TE
iuramentum, lib.
l. 6.

D A
up. 1. de form. iudic.
l. 2. de hæc iuranda

randi, l. 6. D. de iurjur. l. r. C. eod. Refert, quia delatum sibi iurifurandi conditionem in aduersariū transfert.

Iurandum in libris Feudisticis aliud est simplex, siue solitarius, quod solus litigator, siue Dominus, siue vassallus præstat: aliud coniunctum, siue commune, quod, quidam sacramentalium distinguendi causa nominant, propterea, quod coniuratores certo numero id præstant, qui sacramentales (vt suo loco dicemus) appellantur, lib. Feud. l. tit. 4. §. 2. & tit. 26. & lib. 2. tit. 33. §. 2. Rursus aliud est liquidum, quod Feudalitijs scriptores appellant, sine mentione conscientie: cum quis liquidò factum, aut non factum iurat: de suo videlicet facto affirmans. Aliud fortassis Arbitrarium dici potest, quia per verbum antiquæ Romanorum formulæ, ARBITROR, concipitur: cum quis iurat se arbitrari non factum. quod iidem scriptores, Iuramentum conscientiam solum apponere, lib. Feud. 2. tit. 33. §. 2. & tit. 58. §. 6. Ex Hotomano.

IVRISIVRANDI FORMULÆ.

Iurifurandi formulas varias concepit antiquitas. Ex animi sententia. Cicero 2. Acade. & 3. Offic. & Ieni. lib. 12. & 23. Per Iouem lapidem, Festus libro 10. Cicero lib. 7. Episto. ad Famil. & hoc explicat. Polyb. lib. 3. hist. Formulam iurifurandi militatis doctissime explicat A. Gell. Noct. Atti. lib. 16. cap. 4. quem perpendas. Sed hæc ad ius, quo vimur, non pertinent: secundum quod quæ concipi debeat, ex iis, quos in dicabimus, locis, discas: quos notasse sat erit.

IVDICIS.

l. rem non nouam. in princ. C. de iudic. & Nouell. 8. in fin. Opus didymos παρὰ τὸν τὰς ἀρχαίων λαμβάνοντων

ADVOCATORVM.

dl. rem non nouam §. patroni.

TESTIVM.

c. presentiam. ibi, veritate dicenda, de testibus in 6.

FIDELIS, SIVE FEV- DATARI.

cap. 1. de forma fidel. in vñb. feud. Ego iurato ad hæc sancta Dei Evangelia, quod

à modo in antea ero fidelis ei, vt Vassallus Domino: nec id, quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit, pandam alijs ad eius detrimentum, me sciente, & c. de forma. 22. q. 5. Vide Cuiac. super his titulum & quæ diximus ex Hotomano. super hac formula, in voce Homagium. Sed audi, quid de improborum iuramento dicat senarius Græcorum:

Ἀνδρῶν δὲ πολλῶν ἦσαν εἰς ὃν ἄνθρωπος ἦν.

Atta non audiat falsò iurans:

Θεὸν ἠποκρίνεται δόκταις καλῶν δόξαι.

I V S S V S, vel iustum, in quibuscumque auctoritate distat.

Iustus enim negotium præcedere debet. Auctoritas verò etiam perfectò negotio interponi potest l. 1. §. iustum. D. de acquir. hered. §. iustor. Insti. de auct. iur. l. 25. de legat. 1.

Iustus solo nutu sine verbo vel scriptis fieri potest, l. 92. §. 1. de acquir. hered.

Iustus pro permisso & voluntate accipitur, in l. suspecta. §. quoniam. de inoff. testam. & l. iusti de nupt. in prin.

Iustum in rubr. quod iussu, accipendum est, siue testato quis, siue per epistolam, siue verbis, aut per nuntium, siue specialiter in vao contractu iusserit, siue generaliter: sed & si mandauit, pater dominòve, item si serui chirographo subscripserit dominus, ratumque habuerit quod gesserit, vel aliàs eius voluntate contractum sit, teneatur quod iussu, l. 1. D. quod iussu. l. 5. D. de in rem verso.

I V S T A quæ neque legibus, bonisve moribus repugnant, nec ab æquitate abhorrent, vt l. 95. §. naturalis. D. de solut. l. 7. §. ait. D. de pact. Eodem testis, Iusta exceptiones, l. 67. de reg. iur. Iusta causa conventionis, l. 16. D. de pact. Iusta obligatio, l. 1. C. si in causa iud. pig.

Iusta hereditas ea proprie dicitur, quæ iure legitimo, id est, agnato proximo obuenit: ait Paul l. 3. §. 1. D. de prescrip. Varro autem lib. 2. De re Rust. latius accepit pro ea, quæ iure, & quouis modo alicui obuenit. Iusta ætas dicitur, pro cuiusque quæstionis ratione, ea quam leges in ea causa exquirunt: veluti, in nuptijs duodecim & quatuordecim annorum: vt est apud Neratium. in l. quod Seruius. 8. D. de cond. caus. dat. Sic iusta ætas, cui pillaris opponitur: pro pubertate, apud Iulian. l. 16. D. de iur. iur. Nec non illud

æque non interire, cuius ætatis sit is, qui se defert, verum iustæ an pupillaris: nam pupillis etiam permittitur deferre. Iusta possessio, possessio bone fidei, *l. a. uolens. l. quod seruus. 24. D. de acquir. possess.* Is, qui in tua potestate est, ignoranti tibi non corporalem possessionem, sed iustam potest acquirere. *Iustin. §. penultim. per quas perso. cuique acqu.* Item per alienos seruos, in quibus neque usufructum habetis, neque possessionem iustam. Sic iustus possessor, *l. 13. §. iustum. ff. de hered. pet.* Hinc iustè possident, qui ex causâ titulove possident, *l. 3. §. l. segg. D. de public. & vide l. 11. ff. de acquir. hered. & l. 22. §. 1. ff. de nomal.* Iniuste possidet, qui vi, aut clam, *l. 3. D. vii possid.*

Iustus error probabilis & excusabilis, *l. 2. de minor. l. 4. de iur. Iusta ignorantia, l. 76. in ff. de rei vind.*

Iustum pretium, æquum, & verum, *l. 3. §. diui. D. de iur. fidei. l. 2. C. de resind. vendi.* Huic contrarium iniustum.

Iustum testamentum, iure factum, & in quo solennia interuenerunt, *l. 23. D. de acquir. hered. Iustus tutor, iure datus, l. 27. ff. de testam. tutel.*

Iusta sepultura dicitur, cum terra corpus est conditum, *l. 39. D. de relig. At l. 43. D. eod.* Iustum sepulchrum est, quod religione tenetur, Sic Lucanus lib. 9.

Iusto date tura sepulchro.

Iusta seruitus, pro, seruitus bona fide usurpata, id est, iure gentium, vel ciuili. *Africanus. l. & generaliter. 28. de nom. actio.* Est generaliter si alieni serui nomine, qui tibi iustam seruitutem seruiret, noxali tecum egerim. Aliàs iusta seruitus, apud Terentium in *Andr. scen. 1. act. 1. clemens & benigna.*

Iusta libertas, plena, absoluta, perfecta. Cicer. in *Topic. Vlpian. in Epito. titul. 1. Theop. §. fin. iustis. de libere. fin. l. 29. D. qui & a quibus.*

Iusta vxor, legitima. *Vlpian. in l. si senatori. 31. D. de rit. nups.* Si senatori indulgentia principis fuerit permixtum, libertinam iustam vxorem habere, potest iusta vxor esse. *Suet. in Calig. Mox L. Cæsio Longino Consulati collocatam abduxit, & in modum iustæ vxoris pro palam habuit. Et in Pessæ. Antoniam libertam quondam dilectam reuocauit in contubernium, habuitque etiam Imperator*

penè iustæ vxoris loco: Vide, *Vxor altæ iusta, infra.*

Iustum matrimonium est, si inter eos, qui nuptias contrahunt, connubiū sit, & tam masculus pubes, quam femina potens: sit & utrinque consentiant, si iuris sunt: aut etiam parentes eorum, si in potestate sunt. *Vlpian. caput. Iustus. §. Sic iusti liberi, legitimi ex iusto matrimonio, l. 25. D. de capti. Iustus pater, & iustus filius dicitur, qui ex legitimis nuptiis pater filiusve est, l. 25. D. de capti. l. 44. D. de ritu nuptia. l. 11. & l. 12. D. de statu hominum.*

Iustus hæres dicitur, qui plenissimo titulo, & legitimo, hoc est, cognationis nomine accepit hæreditatem in ætate, quasi omnibus iuris partibus plenè hæres, *l. 3. §. de iis. D. pro socio.* Iusta persona in iuribus dicitur idonea, legitima ad agendum causam, *l. in vniuersis. & qui datur. poss.*

Iusti dies, Vide *DIES iusti.*

Iustus dolor, qui ex magna causa ortus est, & excusationem meretur, *l. si adulterium §. Imperatores. D. de adulter.*

Iustum & honestum sicut non separatur: ita nec vile & honestum, aut vile & iustum, *l. quamuis mulier. D. solus. matrimonii. semper in coniunctis. D. de ritu nupt.*

Iustum vadem, idoneum sponso rem interpretatur *Festus lib. 9.*

IVSTA, opera debita. Cicer. *Offic. 1.* Est autem infima conditio & fortuna seruorum quibus non malè præcipiunt, qui ita iubent vi, ut mercenariis ad operam exigendam, & iusta præbenda.

IVSTA, sacra & ceremoniæ, quæ placandæ manibus fiebant, id est, operationes denicales. *Vlpian l. 2. D. de in ius voca.* Iustæ mortuo facientem in ius vocare non oportet. *Vlpian l. 20. D. de acq. vel amit.* Ut putâ patrem sepeliuit, vel iusta ei fecit. Factum inde vocabulum quasi manibus debeantur. itaque *voçatô iustæ* Græci appellat. Cicer. *pro Sext. Roscio.* Hunc miserum luctu perditum, qui nondum etiam paterno funeri iusta soluiisset, nudum efficit domo. *Festus. Membra abscondi, loquitur mortuo dicebatur, eum digitus eius decidebatur, ad quod seruatum iusta fierent, reliquo corpore combusto. Idem.* Porca quæ Cereræ mactabatur, ab eo, qui mortuo iusta non fecisset,

set, id est, glebam mos erat eius id neus fruges quæ ferre. Quid.

l. ita quæ postea iustæ

IVSTINIA

de illius vxor in iustis.

Iustitiani noui,

ni ciuili studio

studiorum primò

IVSTITIA

omni utilitate con

u. d. si dignantem

1. Quo sine perici

putatio nobilis, in

inquit, hanc esse i

que ita tribuit, &

vlterior personæ iust

lucis

Iustitia est con

lonas ius suum cu

D. de iust. & iur. &

veram esse virtut

verbi notatio dec

eo dicta est, quod

que negat Cottæ,

Iustitiam esse, vbi

am, inquit, pietat

com quibus quid

sam homini null

orad. Vlpianum

ser Horum non

manum, sed cas

louique filiam

nam, quoniam

Iustis consules

se enim loci illi

Horum. ut verba

Cælius definit, lu

precebe conel

C. 11. 5. ad m

itur. non enim

itur, vlli iustis

lucis. filiz. Qua

titiz sint sacer

non vitium hur

deorum: eo loco

est versimile. P

æque & boni præ

cedere, atque

den Vlpian. de

bus nostris iustit

que apud Ciceron

um efficit inter eos,
nt, donab um li,
es, quam forma
e continentant, u sui
parentes eorum, li
bian caput Iustitiae,
ni: ex iusto matre-
ti. Iustus pater, &
ur ex legitimis u-
l. 5. D. de capiti. d.
& 12. D. de statu ho-
i, qui plenissimo
ne est, cognationis
discretem in-est d;
pate huius plene ha-
fesset Iusta persona
ca. legimus ad a-
tuerit. C. qui dat.

E S. iust.

magis causa oem
meret, si a-
D. de adulter
ficut non sepa-
nestum, aut vile
miser D. solut. ma-
ian. d. 10. D. de
neum sponsorem
5.

eb. 12. Cicer. Offic. 1.
and 12. & fortuna
in aliis praecipunt,
met enatus ad o-
sta praebenda.

cete monie, quae
tant, id est opera-
tant, l. 1. de ius-
o faciente in ius
apud 10. D. de acq.
lepel. ap. el. u-
e vocabulum qua-

itaeque vultu iustitiae
pr. Sen. Respon.
preclitumque non-
tulla soluti-
fessum. Membrum
uo dicebat, cum
ad quod serua-

quoque corpore com-
az Cerr. moctaba-
uo iusta non fecit
set,

let, id est, glebam non obiecisset, quia
mos erat eis id facere, prius quam
nouus fruges gustarent. Dicitur & iusta
ferre. Quid.

Illa quae pectus iusta feruntur aui.

IVSTINIANVS Imperator. Vi
de illius vitam initio Hotom. Comment. in
Iustit.

Iustiniani noui, primum nomen fuit in
ris ciuilibus studioforum, quo anno suorum
studiorum primò decorabantur.

IVSTITIA est habitus animi, cõ-
muni utilitate seruata, suam cuique
tribus dignitatem: ait Cic. lib. De inuent.
à. Quo suae pertinet illa Tryphonini dis-
putatio nobilis, in l. 31. D. Apof. Et probò,
inquit, hanc: si iustitiam, quae suum cui-
que ita tribuit, ut non distrabatur ab
illius personae iustiore repetitione. Vel
sic:

Iustitia est constans & perpetua vo-
luntas ius suum cuique tribuendi, l. 10.
D. de iust. & iur. & Iustitiae in princ. Hanc
veram esse virtutis definitionem, ipsa
verbi notatio declarat. Iustitia enim ex
eo dicta est, quod cuique ius sistat. Ita-
que negat Cotta, lib. De natur. deor. 1. ibi
Iustitiam esse, ubi ius est nullum. Est e-
nim, inquit, pietas, iustitia aduersus deos:
rum quibus quid potest nobis esse iuris,
cùm homini nulla cum Deo sit commu-
nitas? Vlpianum autem illo in loco cen-
set Hotom. non virtutem habitumque; hu-
manum, sed eam, quam veteres Deam,
Iouisque filiam faciebant, definisse pri-
mum, & quoniam eodem in loco scribit,
Iurisconsultos esse sacerdotes Iustitiae.
sic enim locum illum interpretatur idem
Hotom. ut verba haec (nam ut eleganter
Celsus definit, Ius est ars aequi & boni) si
parenthesi concludantur, & relatiuum
Cuius, ad ius, sed ad Iustitiam refe-
ratur. non enim artis iuris, quae illic de-
finiunt, vlli sunt sacerdotes, sed illius Ius,
Iouis filiae: Quare cùm Iurisconsulti Ius-
titiae sint sacerdotes. sacerdotes autem
non virum humanarum dicantur, sed
deorum: eo loco Deam illam describi
est verisimile. Præterea Ius, quod constat
aequi & boni præceptionibus, à Iustitia
descendere, atque appellari scribit ibi-
dem Vlpian. de iuris disciplina, librisque
his nostris intelligens. Sicuti Scipio quo-
que apud Ciceronem, in lib. de Republ.

disputauit, auctore Augusti lib. de Ciu. Dei
19. cap. 31. Cū illud etiam, inquit, ius ef-
se dicant, quod de iustitia fonte mana-
uerit quod si ita est, aut ab humana, aut
à diuina iustitia descendat, necesse est.
ab humana autem non potest, quia nun-
quam in hac vita perfecta est. Voluntas
enim illa, quae si perficeretur, habitus, ac
proinde virtus appellaretur, semper ma-
net in sua, ut ita dicam, adolefcentia, ne-
quē vnquam perficitur. Regula autem
iusti & iniusti tradit ab illa imperfecta
& imbecilla natura non potest, quod et-
iam Horatius his versibus significat:

*Nec natura potest iusto secernere ini-
quum,
Diuidat ut bona diuersis, fugienda pe-
cenda.*

Sequitur ergo, ut à diuina iustitia, quae
perfecta & absoluta est, ius hoc nostrum
descendat, quo præceptiones suae cui-
que tribuendi, & regulæ iusti atque ia-
usti continentur. Eò accedit, quod ius-
titia, quae humana virtus est, non præ-
ceptio, sed obseruatio iuris est: ut Cicer.
lib. De legib. 1. declarat: ubi ait, Iustitiam
esse obtemperacionem scriptis legibus,
iustitiaeque populorum: qua de causâ
Fabricius & Aristides iusti nominati
sunt.

Iustitia est duplex: Distributiva, quae
vnicuique suum tribuit meritum, & po-
nam, habita personarum ratione. Com-
mutatiua, quae rerum communicatio-
nem per formas constituit, æqualiter ab
omnibus seruandas, non distinguens
personas. Quod tyro iuris diligenter ob-
seruabit.

IVSTITIARIJ hodie sunt vni-
bra quædam illorum, qui olim νομοφύ-
λαξας apud Græcos dicebantur, designati
ad custodiam iuris & æquitatis, caput.
ex literis De pignoribus.

IVSTITIUM, iurisdictionis inter-
missio, vulgò Vocationes de Cour. Cicer. ad
Attic. lib. 4. epist. 86. Favere iustitiae, & om-
nium rerum licentiæ. Gellius lib. 20. c.
1. Velut quoddam iustitium, id est, iuris
inter eos quasi interstitium quandam,
& cessationem. Terent. lib. de resurrex.
carni. Vbi que, ait, iustitium est, quies ro-
rum.

IVVENES, vide Atras
num

[illegible]

Qui balneum ex Kal. proximis conduce-
rat, pactus erat, ut homo Eros pignori lo-
tatori esset, donec mercedes solueren-
tur. Idem ante Kal. Iulias eundem Ero-
tem alij ob pecuniam credidam pignori
dedit. & paulo post: Licet eo tempore
homo pignori datus esset, quo nondum

reuerationi, lib. 1. De ac de leg. i. lib. 1. An
 leuariatium conuerſa p. cunia, id eſt, fe-
 reuerationi, lib. 1. De ac de leg. i. lib. 1. De admin.

ens. Sic accipitur Kalendatij nomen in l. ult. D. de pecul. l. 6. D. de inst. vel inst. l. 1. C. 3. de compensat. l. ult. D. de numeris & honorib. & aliis pers. ap. p.

Καλῆνδριος. l. 2. C. de vot. iur. enucleand id est, ad pedes, iisdemq. vestigiis. Vide l. 3. Κληρονομία, & tutorem, & curatorem si significat quo verbo visum est. Iuriscos. l. 1. D. qui petant tuto.

Κύρατος annorum xv. revolutio, Nouell. 142. Eusebii lib. 4. ἡ κύρατος ἡ ἐπιμελὴς των.

L

LABES in agris hiatum, & de scissionem terræ ac χάσμα sonat, l. 15. §. Servius. & l. si. D. locat. Cicero lib. 1. de Divinat. Delata etiā ad Senatum labes agri Patruinatis, eūdem. id infinitā altitud. nō terra de sedisset, &c. Item in alio eiusdem lib. loco: Tantūque terræ motus in Liguriis, Gallia, compluribusq. insulis totiq. in Italia factos esse, ut multa oppida conuerterent, multus locus labes facta sit, terræq. deiecerit, sic apud Linum. l. 42. Dextra pars labe terre in aliquantum altitudinis diruta erat. Quin etiam Non enim vulgaris illa labe frumenti fuit, nec qualis aliās accusari ab agricolis solet perfidia terrarum.

LABI dicantur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, siue casu id acciderit, siue bona prodegerit, siue ut solvendo non sint, l. 2. §. cod. D. de adm. rer. ad eius pert. l. 6. §. 1. D. de adm. tuto. & vide l. 4. D. ut in poss. leg.

LABORVM seu Labarū, magnū erat vexillū, vulgō etiam laborum solutio, siue χαράττων λυσις, ut dicitur, ut in Actian. Ennius scribit in 1. Stelientica; & Sozomenus l. 1. c. 4. λαβωγν vocat. Vide in Actiā Nicena. ut restatur. Iac. Cuia. signum quod Sozomenus historiographus Constantinū in crucis vsum conuertisse memorat, dicens: Iussit vitos eruditos ex auro & lapidibus pretiosis in vexillū crucis transformare, quod laborum vocatur. Hermias huius verbi meminisse huius verbi, & ἡ χαράττων ἡ ἰσχυροτέρα, ὅς ῥα μάλιστα λαβωγν χαράττων. Quidam volunt Laborū fuisse exercitus summū vexillū, quod Imperatori præferri, & à militibus adorari solebat, & ceteris Adrianū tēpo-

ra usurpari cœptum. Labata in plurali nominat Tertull. in Apolog. Sipara illa vexillorum & eandē: laborum stolas cruciū sunt ita enim legēdū vult. Ios. Scal. in Feli. in voce Stipatores. Vet. cod. laborum, cantabtorum, quod & extulit. Arnobius his verbis, Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castorum quid aliud, quā inauratæ cruces sunt & ornatæ? Prudentius in carmine, de Constantino, qui crucis signo Labarum ornavit:

Christus purpurei gēmani textus in auro signabat La arum. Hinc omē Gregorū illorum opinio refutari videtur, qui Laborū præcisē dici putant, pro solito Laborum, χαράττων λυσις, ut sup. ostendimus. Formam eius copiosē describit Eusebius lib. 1. de vita Constant. vim autem & effectus, eūdemque cultores lib. 11. Hinc

Laborum præpositi. rub. C. de præpos. labor. lib. 12. qui laborum, ut quæque pars in acie laborabat, in eam quasi auxilij & libertationis vice inferebant: huiusque rei, Eusebio teste, iam olim à Constantino præpositi erant milites L. qui ut ex C. Th. liquet, ex protectionibus & domesticis erant: & ob id possit. de domesticis. & protecl. datur. tit. de præpos. labor.

LABRA sunt crateres lapidei, quibus aqua saliens ex siphunculis concipitur. D. de actio. empt. & vend.

LABRATVM, osculum appellatur principis, ab antiquo Glossematorū scriptore. his verbis: Labratū: φίλημα βασιλέως, ἀσπασμός βασιλέως, sed paucē sensu accipiendū est, ut id accipiat princeps, nō det. Dicitur autem à labris, ut osculū ab ore. Id in cōstitutionibus Codicis appellatur adoratio, & veneratio principis, put puræ & imperij, l. 3. de cons. lib. l. 1. C. de app. præpra. l. 1. C. de app. præurb. l. 1. C. de præp. sacr. cub. & aliis plerisque locis.

LABORARE, pro angustia sollicitū esse. Plin. in l. 1. §. idē Pomponius. D. de del. mal. Veluti (iniquitū stipulatio tam turpis dolo malo facta sit, ut nemo daturus sit ex ea actionem: non debere laborare me ut habeam de dolo malo actionem.

LACCHUS fructus industrialis, Bar. l. 1. & ex diverso. D. de rei vindic. Etque in pecoris fructu. §. in pecudum. Insti. de rerum divis. l. in pecudum D. de usuris.

LACCARI, in l. 1. C. de excus. aris. qui fossas, vel puteos effodiunt, & tā tā nānia τεινισμός, ut interpretantur Basilici inter-

interpret. lib. 5. §. 4. dicitur.

LACCV Sive: at de præp. l. 6. d. d.

LACVM & lacus interpretationi.

quod lacus perperam.

signum temporaria. remyl. unica. D. ut in p. muni. Vide L.

non dicit Iuriscos. Planē lacus dicitur non habeat, sed

l. 12. D. de acqu. rer. aqua plu. l. 18. D. de

lacus piscatori.

siu. Huiusmodi publicē fruendus

10. ad fin.

LACCVS, p. nistmas Bud. ad l.

quid. Item si testat.

u. i. hocum vni.

ille eam petu.

Iac. Cuiusvis Osi.

vi extilmet Lac.

hil esse, quā qu.

l. 1. d. g. sed si.

in tere deiotlar.

inestitate ious.

h. s. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

LACERT

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

LAMPAD

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

l. 1. d. g. v. d. e. v. o. i. s.

represent Basilica
inter.

LANA à Græco *λίανος* deducitur, ut
Isf Seal in Var. seu *λαϊός*, ut *Dori-*
bus, quod et *lanam* significat, ut ex *Pe-*
lybio & Callimacho probat *Var ling Lat. l.*
 4. Addam et ex *Eichylo* in *Eumenidib.*
 his verbis: *λίανος μέγας σφοδρὸς ἐς ἐμὴν*
ἀργύην μέλλας, πῶς δὲ τρεφὼς ἔσθ.
Hinc et *λαϊός*, si *αἰτίας* apud veteres
debeātur, qui carebant, id est, *carmina*.

LANDGRAVI, vide Grauiio.
LANX, in XII. Tabul. vas escarium,

l. 11 §. fin. autem utraque. C. de iudic. Hinc

LARGITIONALES, Comitiū apparitores, Cuiacio in Rubr. de palat. fac. largitio. lib. 12. C. H. etiam Privatiani dicuntur, ut idem refert.

LASCIVI, incontinentia, petulantia quædam hominis alacritate nimia intemperantis. *Vlp. l. 4. §. 1. D. ad l. Cornel. de sicar.* Cum quidam per lasciviā causam mortis præbisset: quod Cuiac. tract. de Afric. 8. c. & hac diffinitio. refert ad id quod de Orhone scribit Sueton. c. 2. cum vagari solitum noctibus, acque inuaditum quæque obuiorum, vel potulentum corrumpere acque distento saginopositum in sublime iactare, quod Italici est *Shalz ar*, Gallis *Berner*. de quo illud Mart. lib. 1.

Ibi quis extenso missus in astra sagæ.

De hacque specie lasciviæ diuina Hædrianum intellexisse illo rescripto, quod d. l. 4. continetur. Alij ita exponunt, veluti si quis cantharidas alicui Veneris excitandæ causa dederit. Idem *Vlp. l. 35. §. 1. D. locari*. Idemque dicendum, si exercitū præteriens per lasciviam aliquid abstulit.

LASER, cui Paulus meminit in l. 5. D. de pen. legar. succus est caudicis, vel radicum virgultæus, quod Latini laserpitium Græci *πιακτυ* vocant: magnificus in usu medicamentisque. & ad pondus argentei dei arripentiam: ut *Plin. scribit lib. 19. c. 3. Laseris meminit etiam Marcian. in l. 16. §. 6. D. de publica & Col. m. l. 6. c. 17. Isidor. lib. 17. C. 9.* Quidam Laser ad nos affricci contendunt, & in primis Gauchias ab Outho, Ind. & Proregis medicus, in libell. quem de aromatis in India nascentibus scripsit, in l. 1. etiam asserens nihil à laserpitio Afam: fœcundam nostram differre. in d. prorsus hæc eadem esse. Sed de his amuleis esse pronuntiantum censet, præsertim cum apud Strabonem lib. ult. Georg. & *Plin. lib. 19. cap. 3.* legamus, illorum iam temporibus hoc aromatis genus rarissimum fuisse, nec omnibus tritum, imò Romæ penes vnam Neronem fuisse.

LATA culpa est, quæ minimæ diligentie est (ut Latini Dialectici loquuntur) repugnans: ut Græci *παραλογος*: quippe quæ summæ diligentie, cui minima diligentia opponitur, sit consequens. Itaque qui minimam diligentiam debe-

bat, eam si non adhibuit, non culpa lata esse dicitur: quæ doli finitima est: quod & Celsus l. quod Nerva. D. de p. si. demon. stravit: ait, eum qui minimam diligentiam non adhibet, fraude non carere. Atque hoc nimirum illud est, quod ait Paulus in l. 226. D. de ver. sig. Magna negligentia, cul. a est: magna culpa doli est. Quod sic accipiendum, ut minima negligentia pro nulla numeratur: sed magna negligentia duntaxat, quæ siue summa, siue mediocri, siue minima diligentia præmissa sit, culpa est: magna autem culpa doli speciem habeat: ut l. 1. D. si mon. fals. & l. si fideiusor. 29. D. mandati: ubi *Vlpian. ait*, dissolutam negligentiam prope deli esse. Item *l. 1. §. 3. quique 3. de obli. & act. & l. que siu 8. §. 3. ff. de precar.* ubi id scribit, eum qui precario rogavit, nullius culpæ nomine teneri, nisi eius quæ dolo proxima est: quod nemo non videt ad latissimam culpam & minimam diligentiam pertinere, & item in l. 213. & l. 221. D. de verb. sig. Lata culpa est, non intelligere id, quod omnes intelligunt. veluti, meum frumentum aut vinum apud te depositum, corrumpi: nisi illud mercedem moveatur, hoc repleatur. Si tamen non hanc quidem diligentiam in tuo adhiberes, extra culpam esses. quoniam (ut *Iustinianus ait*) qui negligenti amico rem custodiendam tradidit, non ei, sed suæ firmitati id imputare debet, & pen. eod. infra eod. Item, si cum tibi mandasset, ut mihi cerum huius incineres, & tu gratis ductus, passus sis alium emere. *Vlpian. in l. si procurator. 8. in si D. mand. l. ubi hanc latam esse culpam: ait cum fideiusor pro debitore solusset, neque eum, cum esset, certiorum redderet. l. si fideiusor. 29. D. eod.*

LATA FUGA, species est exilij, cuius meminit Marcianus in l. exilium D. de interd. & releg. Qui autem exilio damnabatur, aut certus iis locus à iudicibus destinabatur, quo exularent: quod est relegatio. In eum locum cum veniebant, fiebant eius civitatis ciues, & tum demum Romanam civitatem amittebant. Aut locorum omnium, præter certum quendam, aditus permittebatur: quod erat aquæ & ignis interdictio. *Ammianus Marcellinus*: In corpore, inquit, immaculato pilata fuga damnatus est. Quod relegationi diuer-

à Latinis civitatibus septem & quadraginta, quæ cum populo Rom. in Albanū montem quotannis conveniebant ad tantum Ioui Latialis sacrificandum: ex Tarquinij Superbi infinito, *ut Dionys Halic. tradit lib. 4.*

LATINI Iuniani liberti dicebantur olim, qui medium libertatis gradum erant adepti: *ut ait Iustin. sub tit. de libert.* Quod ut intelligamus, illud scire oportet, olim in Latium deduci solitas colonias partim eorum qui nomina dabant, partim eorum quibus aqua & igni interdiceretur: *auctore Cicer. in ea pro Cæciliæ & prædimo sua* vbi hoc adscribit, eos qui deducebantur, cum essent in eas civitates recepti, Romanam civitatem amisisse. Et hoc est, quod ait Boetius in Topica Ciceronis, ista in Latina colonias professione, mediam capitis diminutionem contingere. Quæ cum ita sint, apparet eos, neque conubij, aut testamenti, aut mancipij, aut nexas aut patriæ potestatis ius, quod proprium erat civium R. habuisse. Cum enim Romana civitas eis adimeretur, ea quæ civitatis illius erant propria (ut hæc quæ diximus) amittebant. Hi dicebantur Latini colonarij, itaque ab Vlpiano c. 19. appellantur. Augustus autem cum civitatem Romanam servis contaminari videret (quod etiam Dionys. Halicarnassensis lib. 4. conqueritur) eos multis difficultatibus à libertate iusta removit, nam & de numero, & de conditione, & differentia eorum qui manumitterentur, curiose cavuit: ut Suetonius in eius vita testatur. Hinc nata lex Ælia Sentia, hinc Furia Caninia de quibus suo loco diximus, hinc Iunia Norbana quatuor post eius mortem annis, imperante Tiberio, à Marco Iunio Silano, Luc. Norbano Balbo c. 1. lata: quos duo suo Consulatus fuisse Plin. lib. 11. c. 87. testatur, qua lege constitutum est, ut ij servi, qui neque censu, neque vindicta, neque testamento, sed aut per epistolam, aut inter amicos, aut convij adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, sed eorum iure quo Latini coloni essent. Vlpianus autem in Institutionibus dispersis variis in locis declarat eos, neque testamenti faciendi, neque conubij, neque patriæ potestatis, neque tutelæ recipiendæ ius habuisse: eòque Latinos Iunianos ad

Colonorū similitudinē appellat. nā & Iustin. in l. c. de Lat. li. Latinos libertos ad similitudinem antiquæ Latinitatis quæ in Colonias missa est, indutos scribit. De hæc etiam vide Istorum lib. 9. cap. 5.

Latinam libertatem iustulit Iulianus. l. v. m. c. C. de Lat. lib. toll. vbi de eius origine.

LATIA duo in iure legi scribit Seruius in illud Virgilij:

Qui Latia antiquo fuerit status.

Vetus & novum, sic sane ut duo civium genera, & veteres & novi. Et novi sūt qui per Latium, aut beneficio principis in civitatem venerunt, *ut Plinius definit in Panegy.* Hi cognationum iura non habebant, illi habebant: & hæc ratione illis quidem hereditatum vicesima remittebatur, his interrogabatur quasi extraneis hæredibus, ante constitutionem Traiani, quæ onere vicesimæ etiam novos ciues liberati voluit, quib. beneficia Principis, aut per Latium civitas obvenisset. Latium antiquum definit Plin. lib. 3. cap. 5. Latium antiquum à Tiber: Circeios servatum est mille passuum quinquaginta longitudine.

LATITARE est, ait Vlpianus, non ut Cicero definit. turpis occultatio sūt. potest enim quis latitare non turpi de causa: veluti qui tyranni crudelitatem timet, aut vim hostium, aut domesticas seditiones, l. 7. §. D. *Quib. ex caus. in poss. c. 5. 4.* Latitare autem est, cum tractu aliquo latere: quemadmodum facit, ut seque facere. Pro latitante etiam habitus est, qui se in Romano foro circa columnas occultasset, eijrandi creditoris causam cum qui. D. de rebus aut. ind. poss. quod & notavit D. Ambrosius in lib. de Tobia. cap. 7. his verbis: ille inquit gressus debitoris singulos enumerat, aucupat deflexus. Iste continuo post columnas caput obumbrat. Sicque Basilus in Psal. 14. O δεισιπύλος τῷ χρεωδότην στυγερῶς ἀποστρέφει πρὸς κίονας καὶ τοίχας. Δοτογὰς αὐτῷ τὴν κερὰν αὐτοῦ. Et Lucianus Lepithis: Ἠγεῖς κίονα ἢ πῶς ἀδιδρατὴν ἵδεις ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Sic d. l. 7. §. alud sciendum dicitur in latitare qui in eodem foro agit, si circa stationes se occultet. vbi tamen statuas legerim, ex superioribus. Notandū etiā ex d. l. eum qui eū latitare dicit, qui vrbe profugit, fraudādī causa, qui honestus est secessus & honesta la-

titatio. *Hinc Afranius Divortio*: Qui cor-
nris noctu clanculum tus ire, dorem ne
repromittas vaser, honeste vt latites, &
nos eludas diutius. Quidam duas latic-
tationis species esse scribunt: vnam qui-
dem, quæ fraudationis causa fiat, quæ e-
dictis, quib. ex caus. in poss. eat. continetur,
quæ eo animo fit vt fraudentur cre-
ditores. d. l. 7. §. quid sit latitare, & §. seq.
D. ex quib. caus. in poss. eat. l. 50. D. de pecul.
Alia frustrandæ actionis causa, l. 3. D. de
iud. & aliis cum quis ne secum aliqua ac-
tio moueatur, vel vt actio eximatur,
latet.

LATOMIÆ, inquit, *Africanus*, lin-
gua Sculorum Lapidicina dicuntur, id
est, loca cæsis lapidibus exsecta, in quæ
maleficus damnari solebant. Id etiã verbi
notatio demonstrat: vnde & Latomi vo-
cabulū. In Pandectis tamen Florentinis,
& compluribus vetustis libris legitur
LATVMIAE. Erat autem Carcer Ro-
mæ sic d. & is, cuius meminit *Linus* libr. 26.
Callistratus l. 9. D. ex quibus cau. maior. Nam
etiã inclusos veluti Latomiis vincio-
rum numero haberi placet: quia nihil
interfic, partibus an compedibus tene-
tur. *Vlpia* l. 1. D. de aleator. Hæc clausula
pertinet ad animaduersionem eius qui
compulsi ludere, vt aut multa mulctetur,
aut in latomias vel in vincula publi-
ca ducatur. De Latomiis autem Syracu-
sanorum, Cicero in prætura urbana hæc
scribit Latomias Syraculanæ, ait omnes
audistis: plerique nostis Opus est ingens,
magnificum regum ac tyrannorum: to-
tum est ex saxo in miram altitudinem
depresso, & multorum operis penitus
exciso. Nihil tam clausum ad exitus, ni-
hil tam septum vndique, nihil tam tu-
rum ad custodiam, nec fici, nre cogitari
potest. Hont carcerem à Dionysio tyrā-
no factum ibidem scribit Cicero.

LATRONES, siue Latrunculi di-
cebantur, inuidioso verbo, quibus pub-
licæ decretum indictumque bellū non
fuerat, cum tamen hostiliter grassaren-
tur. Hostes enim dicebantur quibus bel-
lum indictū fuerat, l. 118. D. de verb. sign. l.
6. & l. 24. D. de capitu. l. 3. §. 2. D. de incendi.
nausya. qua de causa quicquid Ro. ab iis
capiebantur, neque in hostium potesta-
tem venisse, neque libertatem amisisse
dicebantur, l. 19. §. 2. de piratis. D. de cap. l. 13.
D. qui test. fac. poss. Cic. lib. de Offic. 3. Si præ-

donibus captum pro capite pretium nō
attruleris, nulla fraus est: nisi iuratus qui-
dem id non feceris. nam pitata non est
ex peruellium numero definitus, sed
communis hostis omnium. cum hoc
non fides esse debet, nec iusurandum
commune. Dicuntur etiam Latrones
qui ex insidiis viatores aggrediuntur ac
spoliant, l. capitalium 28. §. grassatores D.
de pen. quo in numero sunt, qui ades a-
licuius aut villas exilauerunt, effuge-
runt expugnauerunt, l. pen. D. de vi publ.

LATRUNCULATOR, qui la-
troniis conquirendis & suppl. cō affi-
ciendis præstet. *Vlpianus* l. 61. D. de iudic.
Latrunculator de re pecuniaria iudicare
non potest. Quos enim *Iustianus* *Latroni-
cos* appellat. *Novell.* 8. eos *Iulianus*
Latine Latrunculares dixit, *Gallus*, *Pre-
uost des mareschaux*.

LATROCINIUM à furto separatur,
l. 32. §. damna D. pro socio.

Latus clauus, denotatij ordinis insigne
erat: & calceus lunatus, quicū communis
etiã nobilitati fuisse putatur. Alias La-
ticlavium dictum. *Budæus* in l. ult. de Sen-
nat. Vocatur & alio nomine Clauus, vide
l. 43. D. de don. int. vir. l. 9. C. de testam. milit.
Vide clauus.

LAVATIO *Vlpiano* in l. 25. §. 4. D.
de aur. arg. recensetur inter ea, quæ muni-
di sunt muliebris, quibusque mulieres
mundiores sunt: veluti inquit, lauatio,
rifus. Arculam fuisse suspicatur *Horom.*
lauandæ faciei aut alteri corporis parti
paratam: in qua spongia, aut tale quip-
piam immergerent, quam *Λουγέλιδα* non
dissimili ratione Græci nonnunquam
appellant. Alcuius autem, *Baysius*, & a-
lij aut Alabaster, aut Alabastriscus, aut
Alabastrites reponunt.

LAVDARE, antiquæ verbo iuris,
eicare significat, & nominatim appella-
re, & nominare, hoc est, iudicio dictato
interpellare, *Gell. lib. 2. c. 6. & Festo lib. 10.*
Pomponius in l. tenetur de act. empt. Si tibi
inquit, iter vendidero, iter demum aucto-
rem me laudare poteris, si tuus fuerit
fundus, cui acquirere seruitutem volue-
ris sic l. *Heremius* §. 1. & quaestione mora
fisci nomine auctorem laudauerat, & e-
uidione secuta fundus ablatus, &c. *Bu-
dæus* in Anno. prior. Alcuius quoque in *Parerg.*
scribit, pro nominatim approbare, in
iure usurpari: & simul adnotat, ab hoc
verbo

verbo commen-
pro arbitri senten-
voc. s. exemplo m.
els de quo vide Bar-
in quod certius
appellatione Bar-
de miteru.

Laodare testem
pro, vocare testem
cat, quod inde du-
Adm. sub. 2. c. 11. q.
nom. abar, vñ
commemoravit
director testimonij
Fabianus *De miteru*
ad singulos vocem
dabo: illum qui
sed ipsa vñ, ip-
revalentiam.

Laudare aucto-
dicere tritulum
an: quos sermo l.

LAVDIM
præmum illud,
quod præstatur
nian. m. 13. C. de
tione emphiteu-
deducentes: eū
uum sicut Don-

LAVDVM
tione, barbaria vo-
ius cognoscendi
possunt pronon-
& in arbitratu
dum putat. Tar-
l. i. de re iud.
quod ab arbitro
tamen ipi Alc-
cum id. quod v-
tas sentit, Latro-
dicitur: neque alit-
terum definit
appellare iudicij
de quo idem ad
Parerg.

Laudum, Bar-
piterant. & o.
LAVTIA,
laminis mun-
mani per quæ
rationum miteru
peltione. i. test-
cacia, quæ in
quous modo c-
ut *Linus* libr. 37

verbo commentatores dixisse Laudum, pro arbitri sententia: cuius substantivæ vocis exemplum apud Latinos nullum est: de quo vide Bartol. l. quod si Ephefi. D. de eo quod certo loco & an veniat sententia appellatione, Bart. in authentica si vero. C. de iudiciis.

Laudare testem, in Nouelli. Marciani, pro, vocare testem ut rei veritatem dicat. quod inde ductum credit. Turnebus Aduers. lib. 2. c. 11. quod quem quis testem nominabat, vñ & laudem quoque eius commemorabat, ne indignus cuius audiretur testimonium videretur. Hinc Fabius in Declamationibus. Si ab vniuersis ad singulos vocamur, & tyrannum testem dabo: illum quidem neque ego laudo, sed ipsa vitia, ipsa scelera facient huic rei auctoritatem.

Laudare auctoritatem, est in iudicio dicere titulum suæ possessionis: & est antiquus sermo Iuriscoll.

LAUDIMVM, quidam accipiunt premium illud, nempe quinquagesimā, quod præstatur iuxta sanctionem Iustiniani in l. 3. C. de iur. emphyt. pro renouatione emphyteuticæ. A verbo Laudo deducentes: cum Latinus esset Laudatium, sicut Donatium.

LAUDVM pro arbitrorum definitione, barbara vox est, & inepta: quia cum ius cognoscendi habeant, propter id dici possunt pronuntiasse v. l. statuisse: quod & in arbitratoribus. Alciatus admiendum putat. Tamen si negent Doctores, in l. 1. de re iud. sententiam propriè dici, quod ab arbitro pronuntiatum est: quod tamen ipsi Alciato non sit verisimile, cum id, quod unusquisque etiam privatus sentit, Latine & eleganter Sententia dicatur: nec aliter soleant Iuriscoll. arbitrorum definitiones quam sententias appellare. l. iustitiores. l. qualem de arb. Ad de que idem adnotat capit. 45. libr. 1. Parerg.

Laudum, Bart. d. l. quod si Ephefi. est propriè transactio.

LAVTIA, lautiorum, & lautia etiā femininè, munera dicebantur, quæ Romani per quæstores legis exterarum nationum mittebant. Itaque Lautia appellatione, resse Budas continetur ea pecunia, quæ in legationes suscipiendas quouis modo consumitur. sicque vsurpauit Linus lib. 35. Et ædes, inquit, libera

Attalo a lautia decreta.

Lautica, Iuriscoll. de aur. & argent. legat. l. argumento, vide Calaurica.

LAVTVMI & vide Latomia.

LAXAMENTVM vocat lex inducias duorum mensium, qui dantur tutoribus ad pecunias collocandas, in Authen. ut hi qui oblig. se ha. p. b. r. 103 min. §. quoniam autem videmus. Laxamentum temporis spatium & temperamentum, l. 7. §. vsura. De admittit. Laxamentum iuneris, l. 4. ff. de vac. mun.

LECTICA lectulus erat stratus seu pulvinar, in qua ditiores ferebantur extra urbem, sex-ferus deferentibus, qui inde Lecticarij vocabantur, l. item. D. de leg. Vtuntur & hodie principes thedus, & vestibulis admodum commodis.

Lectica consularis, Cor. Tacito. Gracis disceptat. r. g. r. p. n. sella operum, & eruditè obseruat P. Faber ad l. 2. D. de origine iur.

LECTICARII serui, qui lecticam gestabant, eam humeris subeantes, l. 8. §. fin. D. de leg. 1. l. 65. D. de leg. 2. Senec. lib. 4. epist. 29. Non turba seruorum lecticam tuam per interna urbana ac peregrina portantium, & vide Tertull. in lib. ad uxorem.

LECTARIJ, qui fabricant lectos, l. 1. C. de excusat. artif. & publicæ vniuersi.

LEGARE, aliàs significat relinquere aliquid in testamento ex hereditate sua. Aliàs legatum mittere est.

LEGARE ab aliquo, vide Ab.

LEGATI, inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. qui lecti publicè, quorum opera consilio vteretur peregrinè magistratus, qui venantur senatus, aut populi essent. Et lib. 5. Legati quod ut publicè mitantur, leguntur. De his sic Cicero in Vatinniana. Ad eone tibi sordidum consilium publicum visum est, adeo afflicto Senatus, ut non nuntios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici consilij auctores, non ministros consilij provincialis Senatus more maiorum deligere posset. Quis legatos vnquam audiuit sine Senatusconsulto?

LEGATORVM tria genera in libris nostris reperiuntur. Legati enim plerumque dicuntur ij, qui à Senatu lecti in provinciam vñ cum Proconsule negotiorum publicorum administrantur: qui tamen iurisdictionem,

nisi à Proconsul mandatam, non habent. Is autem proconsul etiam criminum cognitionem, non tamen gladii potestatem mandare potest. denique Legati qui mandatam iurisdictionem susceperunt, proprium nihil habent, sed eius qui mandavit iurisdictione viuentur, *l. 4. & l. 6. D. de off. Procons. l. 1. D. de off. eius civi.* Legati verò etiam alij dicuntur, qui à municipio vel provincia ad Principem cum mandatis publicè mittuntur, *l. 2. §. 1. 8. & l. 24. D. de iudi l. 8. ex quibus cau. maso.* Postremo Legati Caesaris dicuntur ipsi præfides vel correctores prouinciarum, qui à Caesare cum imperio & potestate missi sunt, *l. pen. D. de off. præfid. d. l. 4. D. de off. ass. l. 12. D. de accusat.* Neque Aquitanarum legatum accepit *l. 12. D. de custod. reor. & apud Plinium lib. 26. c. 1.* Et legatum Numidie ac Ciliciz, *l. 7. ff. de lega. præst. l. 3. D. de testib. l. 2. in fin. D. de iur. imm.* Et Galliarum Lyciarumque legatum apud Plin. lib. 9. c. 5. & c. 12. c. 1. Et legatum Lygdonentem in l. 15. §. vlti. D. de excusat. tutor.

Legatus, in tit. de off. legat. ens. est iudex missus, datusue à Romano Pontifice. patet ex ca. 1. iunct. gl. extrà eod. Legatorum genera recent. spec. tit. de off. de leg. tit. 6. §. 3. & vide nota in c. excommunicatus de off. de leg.

LEGATIO, legatorum munus. Hinc Legatio libera, qua quis sui commodi, non Reipub. causa abest. Hoc ita Vlpianus rectè in l. qui libera. D. de legatio. Donabantur enim à senatu vel imperatore elatissimi viri honorario titulo liberæ legationis, etiam si suorum, non publicorum negotiorum causa in prouinciâ aliquam proficiscerentur, veluti delatarum sibi hereditatem adeundarum causa, ut Cicero ait in Rullum: vel sub specie delatarum: & idem §. de legibus. Legatione, inquit, hereditates aut syngraphas suas persequuntur. Libera autem dicitur, quod nullo sit finita tempore, sed redire & abire ei qui impetraverit, quâdumque liceat: qua forma & ceteronem liberam dixit Ci. oro 13. ad Atticum epist. 45. Notomanus tribus de causis libera legationes postulari scribit. Voti solvendi, cuius meminit Cicero lib. 2. & 3. epist. ad Atticum, vnde etiam votivæ plerumque appellantur: periculi vitandi, cuius exemplum Plutarchus in Grac-

chis prodit: akerius supra meminimus. Memorabile est autem quod ex Ciceronis ad Cornificum epist. 21. lib. 12. observatur, eos qui cum libera legatione senatores mittebantur, lectores à provincialibus magistratibus, & ceterorum legum insignia accepisse.

LEGATIVVM, est viaticum, quod legatis attribuebatur à Deurionibus, qui legati ad Imperatorem mittebantur. Arcadius l. 18. §. 1. D. de mun. & honor. Legati quoque qui ad sacratum principis mittuntur, quia viaticum quod legatium dicitur, interdum solent accipere. Vlpian. l. 2. D. de legat. His qui non gratuitam legationem susceperunt, legatium ex forma restituitur. De hoc ipso viatico Modestinus loquitur in l. 36. D. ad municip.

Legatum generale verbum in xxi. Tabul. quo heredum institutiones, legatorum, libertatum, & tutelatum donationes significabantur, l. verb. 120. D. de verb. sign. Sed hoc interpretatione coangustatum est, vel legum vel iura constituentium auctoritate.

LEGATIVVM, est donatio testamenti relicta, inquit Modest. l. 36. D. de leg. & fid. lib. 31. cui definitioni addebant veteres, ab hærede præstanda. Vel sic Legatum, est delibatio hereditatis, qua testator ex eo quod vniuersum heredis foret assenti quid collatum veluti, l. 116. D. de leg. & fid. lib. 30. Qui locus significare videtur, Florentinam huc legati nomen à legendo, id est diligendo ductam putasse: quemadmodum Vatro Legatos appellatos tradit, quòd publicè lecti mitterentur. nam quæ delibantur & decerpuntur, leguntur. Vlpian. autem in fin. c. 26. ex eo deducere videtur, quod legis modò id est, imperatiuè & verbis civilibus relinquatur. Legatū est, inquit, quod legis modò, id est, imperatiuè, testamento relinquatur. nam ea quæ precario modo relinquuntur, fideicommissa vocantur. Iustin. autem legatum definit Donacionem à defuncto relictam ab hærede præstandam. In fin. de leg. in princ.

Legatum **CADVCVM** variè dicitur: primò si defuncto sit relictum, quæ tamen testator in viuis esse credebatur: aut ei, qui priùsqam testator decesserit. Secundò, quando res, quæ relicta est atque legata, non inueniuntur.

Tec-

Tentid, si graues in que obortantur. Quam respuat. Quæ sit relictum, id est, relicta. Vide Caducum. Legatum in v. locum obinet. Prius ex persona legat. Secundo, per tur, quæ sit facta Tentid, ob personam si proprium quando vietur, tur, in habilis cogitabile est legatum relinquatur, cum legari. Sextid, si eius est capax, et cur, per se seruus quibus neque rel-

Legatum præter ex hæredib. dari hereditate præci communium mulis relinquantur, quæ nominata el dicat. debet non vni res, & al lib. 3. Part. Alc.

Legatorum g. 3. Sent. tit. 6. & V gamos (ut hic) dicationem, dam do, per præcepti las refert Vlpia. Iustinianus vna esse voluerit. §. 1. & eo iure vimur formulis, quas q prætereo: quæ p præ sunt, extant & C. de legat.

LEGIO à leg do dicta est, variis exercitiis militibus. Vnde id legionem per larius, qui ex l. 1. D. de q. 2. quæm diuidebat hop in quinque plus viginti quæ totum quoque

apud meminimus,
quod et Cicero
21. ubi. 12. ob-
liuora legatione
lectores a pro-
prietate exteriorum
epist.

visuicum, quod
De urionib.
orem mittenda
da munit & ho-
ui ad iuramentum
vianicum quod
edum solent acci-
legat. His qui non
nupte perunt, le-
gatur. De hoc
loquatur in 136.

verbum in xii.
ditiones, le-
catelatum da-
verbu. 150. De
prietate con-
vel iure consti-

onatio testamen-
1. 16. De leg. &
addebant vete-
Vel sic Lega-
tarius, qui testa-
mentum heredis so-

vel ius. 116. De
us significare vi-
legat nomen d
dactum putat
Legator ap-
plice lecti iure
antur & decre-
autem In 1. 16.
quod legis mo-
verbis civitas
inguit, quod leg-
testamento re-

ocatio modo
nulla vocatur.
testam. Donatio
am ad heredem
pro prius.

Variis dici-
relectum quod
vis esse crede-
ant testator de-
do res, quod reli-
non invenitur.
Ter.

Tertio, si graues iniuriarum inter verum-
que oboriantur. Quarto, si legatarius le-
gatum respuat. Quasid, si conditio sub
qua sit relictum, desit. vide l. vnc. C. de
caduc. tel. & Vlpian. Epitomen, visu. de ca-
duc. Vide Caducum.

Legatum INVTILE in sex casibus
locum obinet. Primo, cum deficit lega-
tum ex persona legantis, puta, si est ser-
uus. Secundo, propter rem quae lega-
tur, qualis est sacra, vel aedibus iuncta.
Tertio, ob personam, cui legatur, pra-
sertim si proprius est seruus. Quarto,
quando vterque, & qui legat, & cui lega-
tur, inhabilis cognoscitur. Quinto, in-
utile est legatum in re propria eius, cui
relinquitur, cum aestimatio rei potuisset
legari. Sexto, si cui legatur, qui eius mi-
nus est capax, cuiusmodi est deporta-
tus, poenae seruus, & id genus homines,
quibus neque testamenti actio relicta
est.

Legatum praecceptionis, non nisi vni
ex haereditib. dari potest, ut aliquid ex
haereditate praecipuum habeat: quod si
coniunctum multis, aut disunctum singu-
lis relinquitur, omnibus vna tantum res
quae nominata est, sicut & in legato ven-
dicationis, debetur. l. si pluribus. de leg. 1.
non vni res, & alij aestimatio. Lege cap. x.
lib. 1. Parer. Alc.

Legatorum genera recenset Paulus, l. 1.
3. Sent. tit. 6. & Vlpian. in Epist. tit. 23. Le-
gamus (ait hic) quatuor modis, per vin-
dicationem, damnationem, sinendi mo-
do, per praecceptionem. Horum forma-
las refert Vlpia. quae non refero, quia
Iustinianus vnam legatorum naturam
esse voluerit. s. sed olim. 2. Instit. de leg.
& eo iure vitimur. Ob idque Legatorum
formulas, quas quidam recitant, prudens
praeter eo: quae tamen iure nostro rece-
pit sunt, extant in tit. 1. 2. 3. & aliquos sig.
& C. de legat.

LEGIO à legendo, hoc est, eligen-
do dicta est, vario semper numero. Nam
talis exercitus delectissimis constabat
militibus. Vnde miles legionarius, qui
ad legionem pertinebat: ut miles auxi-
liarius, qui ex auxiliis erat. & vide gloss.
l. 2. D. de iis, qui notantur infamia. Legio
autem dividebatur in decem cohortes, co-
hortes in quinquaginta maniplos: mani-
plus viginti quinque milites continebat.
Totum quoque exercitum in cohortes di-

uidebant, ut singulis centuriis sagulli
praefererentur centuriones. Primam au-
tem centuriam, quae & numero militum,
& dignitate praecedebat, Primipilum vo-
cabant: vnde Centurio primipilarius ap-
pellari coepit. Gubernabat autem qua-
tuor centurias, hoc est, quadringentos
milites in prima acie habebatque pra-
cipuum Romani imperij signum, Aquila.
Plura de his vltis apud Vegetium.

LEGULEIVS in legibus versatus,
Cicero: Ita & tibi Iuriconsultus per se nisi
nisi leguleius quidam cautus, & acutus,
praeo actionum, cautus formularum, an-
ceps syllabarum. Leguleios retulit Quin-
tilianus ad leges xii. Tab. ut formula-
rios, ad praetorias formulas: Quorum
alii, inquit, se ad album ac rubricas tran-
stulerunt, & formularij, ac (ut Cicero
ait) Leguleij quidam esse maluerunt.
Leguleius autem diminutionis formam
habet, ut equuleus, & hinnuleus.

LEGVLVS Vatro lib. 4. de ling.
Lat. proprie oleatum collector, ut vin-
demiator vuarum. Idem etiam sentit Ca-
to: Sunt tamen, qui vindemiator illo
Vatronis loco non legant, legulum in
vna etiam probent, ex veteri lege: itaque
videtur usupasse Vlpian. l. si cuius. §. si ta-
men. D. de usufr. & quem. Si tamen, in-
quit, quae instituit usufructarius, ma-
gnum apparatus sit desideratura, opifi-
cium forte, vel legulorum (corrupte au-
tem quidam, figulorum legunt) quae non
potest sustinere proprietarius, non vide-
bitur boni viri arbitratu vti frui. Proprie
autem legulus est, qui manu legitadu-
cam, & verberando decussum, ut & olea
legi debet, quam Cato stringi vetat, id
est, ex arbore nuda manu detrahi, vel
cum digitabilis pressum detrahi, quia
laeditur: hinc, Strictores, qui propterea
à legulis separantur.

Aetymologiae legum Atheniensibus actio
est aduersus eos, qui testimonij dictio-
nem defugiunt: qualem in testamentor-
um causa à xii. Tab. introductam, o-
stendit. Tac. Quiaque, his verbis, Quis se
suerit testari: vel potius, Quis se sinit
testari, in testimonium fitiatur, im-
probos inestabilisque esto Sitis, autem,
pro fuerit, ut alibi saepe apud vete-
res.

LENES, vasis est genus, celarum ab
Alfeno, l. 17. §. 1. ff. si seruit. vind. Et Scius

colligit: Est in Gentib. conscientia, factum accusans vel defendens: est igitur Lex. Quasi dicat: Conscientia cuilibet indicat, num bene, an male fecerit, etiam homini plane agresti, & indocto. Sed tale iudicium non potest fieri in conscientia, sine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis esse iustum aut iniustum, quod fecit. Ergo est in homine Lex, quam etsi nusquam ex scripto legit, habet tamen à Deo insculptam ad formandos mores.

Lex est creatura & ordinatio Dei, id est, conservatio civilis iustitiæ. Nam politicus status est Dei opus, euanis personæ sint impæ, & abutuntur tali ordinatione. *Roman. 13.* Non est potestas, nisi à Deo. *Ex Psal. 81.* Ego dixi, Dilectis, hoc est, gerentes officia divina, quæ sunt: conservate iustitiam & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendendum bonos.

Legum tabulæ Mosen à Deo accepisse, nemo est qui negat, à quo tota iuris fœt pui seges profuerit. Quicquid enim posterii legum scriptores in monumentis reliquerunt, id totam tanquam simæ à Mose, primum Græci, deinde à Græcis Romani mutuati sunt, Ficinò & Eusebio ad stipulantibus. Ex Legibus Moysi multas in suas leges transtulit Solon: quod & Diodorus Siculus scribit.

Leges x i. Tab. à quibus petitz translataeque, & quo loco præscriptæ fuerint, docet *Pompo. l. 2. D. de orig. iur. Linius lib. 3.* Vide Tabulæ duodecim.

Lex βασιλική, id est, Regia, vel Imperialis, Xenophonti in Oeconomico, quæ iniustos punit, & iustos adiuvat. Sic enim ait: οἱ δὲ βασιλικοὶ νόμοι ἑμὸν ζῆλον τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ καὶ ἀφελῶσι τὸν δίκαιον.

Lex antiqua, quæ Regia nuncupabatur, omne ius, omnisque potestas populi Romani in Imperatoris translatæ est potestatem *l. 1. D. de constit. princ.* Certè dici id solet potius modellæ causâ, quàm quod vlla vñquam lex liberè fuerit lata de constituendo imperio, quod divina potius voluntate processit, sub natiuitatem Christi Saluatoris nostri.

LEX est generale iussum populi, aut plebis, rogante magistratu, ait *Capito apud Gel. lib. 10. c. 20.* Vel sic, Lex est,

quod populus Rom. senatorio magistratu interrogante, veluti Consule, constituebat: ait *Iustinian. § 4. De iur. iur. nam.* Vel sic, Lex est ius, quod opulus Rom. comitiis, vel centuriis, vel tributis, vel curiis, vno aliquo è magistratib. maiotibus, vel minoribus rogante, nimirum Prætor, Consule, Dictatore, Interrege, tri. plib. constituebat. Vel sic, Lex est commune præceptum, virosum prudentium consultum, delictorum, quæ sponte vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis Reip. sponsio, *Papin. l. 1. ff. de legib. senat.* quod ut dilucidius intelligamus, colligamus ex hac definitione subiecti ad iustitiam, quæ priuacum iura repetens coll. g.

- 1 Lex communis esse debet.
- 2 Ergo de vno ferenda non est.
- 3 Lex præceptum est.
- 4 Viros prudentium decretum.
- 5 Ergo à mulieribus ferenda non est.
- 6 Sed nec sine Iurificconsultis.
- 7 Delicta legibus coercenda sunt.
- 8 Ergo non aliter iudicanda, expiandaue sunt, quàm legibus.
- 9 Delicta consulto, sponteque admittenda puniuntur.
- 10 Sed & si quid ignorantia admittitur sit, plectitur. Igitur ignorantia punibilis.
- 11 Rogante magistratu, populus spondebat se ratam legem habere, tumque constituebat.
- 12 Ergo à populo scilicet lex.

Primi axiomatis ea potestas est, ut lex ab omnibus obseruanda sit, *l. 3. C. de legi.* Nam lex (ut ait *Chrysippus apud Marcianum, l. 2. D. eod. τὸν δὲ βασιλικόν*). Igitur omnes tener, ut Iustinianus passim in Nouellis constituit. Hinc à contrario sensu, axioma secundo colligitur, Legem de vno homine ferendam non esse, quod & agere lege caverat Solon apud Demosth. ὅτι τιμωροῦν μὲν νόμον ἐστὶν οὐδὲν ἑτέρον θέλει. Ait *Papinianus*, Legem esse præceptum. Scribitur & angustior videtur definitio, re definita, contra definitionum regulas, de quo *Barto l. 1. D. de dolo* Nam legis virtus est imperare, vetare, permittere, & punire, *l. 7. D. de legibus*. sed & tribuere, & adimere, *M. Fabio lib. 6. cap. 6.* Verbo, P R A E C E P T U M, omnes legis virtutes contineri rectè animaduertit *Accursius, in d. l. 1. D. de le-*

gibus, & Bartolus eum sequitur. Hinc elicitur pronuntiatio disputabile: Legis unicam vim esse, puta præceptum. Lex est decretum, hoc enim significat verbum; Consultum, quo vult Papinianus hoc loco, quo sensu & Horatius lib. 2. *Epistol. ad Quintium* i. vult patitur.

Vir bonus qui est?

Qui consulta patrum, qui leges iurâque servat.

Consultum igitur significat decretum & statutum. Ait *VIRORVM*. Hinc colligimus mulieres in ferendis legibus adesse non debere, quod & restat *Bartolus* in *notis* ad l. 1. D. de legib. ad leges municipales produens, quod & *P. Decius* probat, d. l. 2. D. de divers. regul. iur. Cui igitur Theodorum uxorem suam consilio ferenda constitutionis, *Novel. 8. adhibuit Iustinus*. Conciliet hæc pugnantia qui vult. Quod ait Papianus. *PRUDENTVM*, hoc probari potest. ex l. 8. C. de legibus. Delicta Legibus expianda esse, ex legis definitione constat. Huc videtur respexisse Horatius lib. 2. *Epistol. ad Octavianum*:

Res Italas armis iuteris, moribus ornes, Legibus emendes.

metit. Nam, *ut lege iussit Salon apud Aschines*, & *ut leges dixerat* & *epus Anquidam* & *res vias*. Delicta consulto admissa, puniri vult Papinianus hoc loco, quod & Marcianus probat, l. 1. §. pen. D. de panis. R. & autem adiecit Papinianus, Contrahuntur: qui enim delinquit, obligatur, quod *Bartolus* tradidit l. ex hoc iure. de iusti. & iur. Accusatum secutus qui & in ea est sententia, l. omnem. D. de iudic. Non solum autem consulto delinquentes puniri vult Papinianus, sed & qui ignorantia deliquerunt. Ignorantia igitur punibilis. Quod mirum videri posset, cum ignorans deliquisse intelligi non posset, *ut scribit Gaius*, l. 5. §. longè magis. D. de obligat. & actio. non est igitur ignorantia punibilis. Hic varias annotationes adferunt Accursius & Bartolus, quas conciliare nituntur. Sed de ignorantia inexcusabili, quod dicit Papinianus, accipiendum est, idque Baldus rectè existimat, in dicit l. 1. vers. *ulterius noto*. D. de legibus. Cum Papiniano ignorantiam puniendam sistent pugnat l. 53. D. de furs. & l. 7. D. de iurisdic. omni. iud. & l. 18. D. de iis, qui not. infam. Morum contrarietatem conciliatio latissimam exigit tractationem.

Tu in illis locis interpretes consule.

Legem Græci olim, *Demosthenes* testis, sic ferebant ad populum: in primis à Legistore palam recitabatur: deinde id loco maximè conspicuo prostribebatur ad tertiam concionem usque. Tum à scribis legabatur, ut quisque, si quid non è Republica existimaret, liberè, roferreret. Postremò nomothetis, qui ex iudicibus iurati deligebantur, dabatur, ut eam denud perpendentes, vel exequerentur, vel antiquarent. At apud Romanos sic Primùm, deliberabatur à senatu consultante, num vilis esset Lex tum ferenda: deinde si è Republica videbatur, proponi solebat populo tribus nundinis: tertio autem nundinatum foro rogabatur populus à consule, hoc est, interrogabatur, an id placeret, quod patres statuisent? *Cicero pro Flacco*: O morem, inquit, præclarum disciplinamque, quam à maioribus accepimus, siquidem teneremus sed nescio quo pacto iam de manibus elabatur. Nullam illi nostri sapientissimi, & sanctissimi viri, vim concionis esse voluerunt. Quæ scisceret plebs, aut quæ populus iuberet: summa concione, distributis partibus, tributim & centuriarum descriptis ordinibus, classibus, ætatibus, auditis auctoribus, re multis dies promulgata & cognita, iuberi veterique voluerunt. Hæc ille. Acque hinc apparet differentia inter promulgationem, & rogationem. Promulgatio fiebat binis nundinis: rogatio in tertijs nundinis. Promulgationi item intercedere licebat: rogationi nullo modo. Inde Rogatio pro lege accipitur. *Cicero Philip. 1.* Hodie vocem hanc, *ROMULUS* & *NUMA*, tenemus quidem, quanquam non satis intellectam: rei verò ipsius ne vim quam quidem sequimur. *Vide D. Fab. l. 1. c. 4. in fi.* De his autem, quoniam doctissime & fuisse tradidit Manutios, lib. de legib. Roma non pluribus agemus, de locis hoc tantum addentes ex *Demosthenes*, lege apud eos sanctum fuisse, ut si quis novam legem laturus esset, exponeret eam prius populo, in festo collo in laqueum: qui, si lex displicisset, statim confectus auctorem novæ Legis strangularet.

Legum usus ad formandos hominum mores pertinet, non ad ostentationem aut quæstum, ut quidam abutuntur,

non

latio iudicii recuperatori, postulatione bonorum ex dictis, stipulationes & fundationes, quæ in iure fiunt. *Popiscus in Auliano*: Iube igitur, ut lege agatur, sique Aulianus hæres factorum, nominis, & bonorum, totiusque iuris. **LEG** agatur, dixit, pro, Adoptio ex lege celebretur. *Cicer. lib. de Orat.* 1. Agere enim tecum lege, primum Pythagorei omnes, atque Democritici, &c. vindicarentque ornati homines, &c. Hinc, *Ulag. stratus*, apud quem legis actio est, dicitur is, apud quem aliquid eorum agere ius est. *Modest. l. 4. D. de adopt.* Magistratus, apud quem legis actio est, & in adoptionem dare potest. *Marcia. l. 1. D. de offic. procons.* Apud legatum verò proconsulis nemo manumittere potest, quia non habent iurisdictionem talem. *Ulpia.* Nec adoptare potest: omnino enim non est apud eum legis actio. *Idem l. 1. D. de offic. iurid.* Adoptare quis apud iuridicum potest, quia data est ei legis actio. *Paulus Sent. lib. 2.* Apud magistratus municipales, si habent legis actionem, emancipati & manumitti potest. Sed de legato quæsitum est: propter *l. apud proconsulem. D. de manu vin.* Ego rem sic distinguerem, ut ciuis Rom. ciuem Romanum facere apud legatum non posset: peregrinus verò liberum è seruo facere, etiam apud Proconsulis legatum posset. Legati enim proconsulum ius dicebant, ut ex *Pandectis patet. Ex. ex Epist. Ciceronis, lib. 13 & Oratore pro Flacco.* Legis autem actionem ciuium Romanorum propriam fuisse, locus ex eadem Oratore, quem subiciam, demonstrat: *Q. Naso iudex sumitur, qui cum sententiam secundum Plotium se dicturum ostenderet, & ab eo iudice abiit, & quod iudicium lege non erat, causam totam reliquit.* Sic enim verus codex legit, cum in vulgatis *ASIRET*, nullo sensu scriptum sit, loquitur autem de *Heracleide peregrino*, qui cum ciue, & senatore, *C. Plotio* agebat, Pater etiam ex *Fabij lib. 3. capit. 6.* infames lege agere non potuisse. Non habes ius abdicandi, quia ignominioso non est actio. habeo ius, quia abdicato actio non est: queritur quid sit actio, id est, quid sit legis actio.

LEGITIMA generaliter dicuntur omnia, quæ ex lege aliqua instituta sunt:

plerunque tamen de lege *xii. Tab.* intelliguntur. Hinc

LEGITIMI hæredes passim appellantur, quos *lex xii. Tabul.* intestatis attribuit, hoc est, proximos agnatos, quanquam eiss legis exemplo etiam nouæ leges & Senatusconsulta significentur. *l. 2. §. ult. D. unde legit. Sic*

LEGITIMA hæreditas eodem modo, *in l. 1. & 1. D. de hered. petit. l. 7. D. de cap. minut.* Item **LEGITIMA** tutela dicitur, quæ lege deferretur. Legem autem excellentiæ causa legem *xii. Tabul.* intelligimus. *Ulpian. l. 4. D. de legit. tut.* Legitima tutela, lege *xii. Tabul.* agnatis delata fuit, & consanguineis nem patronis, id est, his, qui ad legitimam hæreditatem admitti possunt, hoc summa pronidentia, ut qui separarent hæres successionem, iidem tuerentur bona, ne dilapidarentur. *Hæc ille.* Legitimam tamen Patronorum tutelam dici tradit *in l. 3.* non quod nominatim id lex cauerit, sed quod legis id ratio flagitare visa est: ut ubi hæreditas, ibi tutela esset. Item legitima tutela dicitur parentum, qui filiorum quos impuberes emanciparunt, tutores sunt: qui verò legitimi non sunt, sed legitimorum vicem obriunt: ut ait *Ulpian. d. l. 3. §. ultim. D. eo. legitimæ*, inquam, illæ tutelæ præstantia quadam legis veteris dicuntur: quod hinc licet intelligatur, quia tutelæ, quæ lege *Atilia, Iulia & Titia* mandantur, legitimarum nomine non intelliguntur, ut apparet ex *l. 7. D. de cap. minut.*

Legitima vxor, quæ ritè ex præscripto legum in matrimonium conuenit. *l. 4. D. de rit. nupt.* **LEGITIMA** nuptæ, quæ secundum Romanæ ciuitatis iura contractæ sunt, §. 1. *Instituta de nupt.*

Legitima crimina, de quibus lege aliqua quæstio constituta est, *l. 3. §. pena. D. de crimin. stellion.*

Legitima ætas, quæ lege aliqua præscripta & præstituta est: veluti in maioribus annorum *xiiii.* in formis *xiii.* nuptiarum causa item ad res administrandas *25. l. vlti. §. Diuus. D. de public. l. vlt. inf. D. de appellat. l. 1. C. de cur. fur. l. 4. C. de transact.*

Legitima verba dicuntur, quæ formularum sunt, quæ concepta, & dicta, & emilia & solennia quoque

appellantur. Cicero Philip. i. Cedo illa legitima. CONSVLES populum iure rogauerunt, populūque iure sciuit. Legitima verba dicuntur Latina, in l. si. Cede testamen. tutel. vi. l. e Plipian. Instit. tit. 25.

Legitimum tempus, legibus præfinitum, l. 5. D. de usufr. l. 3. D. de usufr. l. 19. D. de minor l. 8. et 10. D. de infamib. l. 1. C. si minor se mato. Sic Legitima actiones, legibus institutæ. Sed ista. Instit. de act. Legitimi tutores, qui ad legitimam hæreditatem admitti possunt. Plipian. in l. 1. D. de legiti. tut.

Legitimi dies, vide Dies legitimi.

Legitimi actus qui sint, docet text. in act. ubi gloss. Bartol. Albericus. P. Decius. D. de regul. iur. Opponitur, illegitimè natus.

Legitimum spatium, l. 14. D. de ser. urb. Legitima latitudo l. 3. D. de ser. rusti. quæ leg. xi. i. Tabul. comprehensa est. Legitimus modus, l. 3. §. 1. D. de mor. infer. quo abesse ab ædificiis busta monumentaque lex xi. i. Tab. constituit. Cic lib. 3. de Legib. At l. 11. D. de donat. Legitimus modus est, qui donationibus lege præstitutus est, cuius meminere l. 24. D. eod.

Legitimus honorarij modus 100. aurei in singulis causis, l. 1. D. de extraord. cognit. quem SC. constitutum Tacit. lib. 10. auctor est.

Legitimus numerus, Paul lib. 4. Senten. tit. 1. l. lege Caninia præscriptus.

Legitimè ornati libelli, secundum legis præscriptum concepti, l. 3. §. 1. D. de accusat.

Legitimi testes, qui ex legib. testamentis adhibendi sunt, l. 16. D. de vulg.

Legitimæ cognationes, quæ agnatorū ius habent, quod iure ciuili, & lege xii. Tab. introductum est, l. 12. §. fi. D. de ritu nupt. §. fi. Instit. de cap. minu. et vide l. 4. §. cognationis D. de gradibus.

Legitima quantitas, in l. 25. C. de don. inter. vir. quæ legibus constitutionib. uel definita est, l. 34. C. de donat.

Legitimæ usus, centesimæ, l. tutor qui repositum. §. pecunia. et §. seg. D. de admitt. tut.

LEGITIMA liberorum dicebatur olim pars hæreditatis quartæ quam consuetudinem ex legis Falcidie ratione manasse, Paulus lib. Sent. 4. c. 5. non obscurè demonstrat. Cum enim institui-

patrem nunquam minorem quartæ iussisset esse, si filius minus ex patris testamento consecutus erat, quod ei de erat supplebatur. Hinc pars illa, quia nō est testamento, sed ex lege manabat, Legitima dicta est: quomodo Legitima hæreditas dicitur, quam lex, non testamentum, defert. Atque hæc quidem olim post verō Iustinianus duas Constitutiones edidit, quarum præterea statuit, v. Idem in exheredatis iuris esset, quod in institutis: nimirum ut si exhereditato filio vel minima res, veluti solidus vnus legatus esset, inofficiosi agere non posset, sed quod legitimæ parti, hoc est, quartæ deesset, suppletetur. Idque etiam testamenti cautum non esse, l. omnimodo. 30. C. de inoffic. testam. ex quo intelligi potest, quàm falsa sit eorum opinio, quī ius hoc suppletionis tam in institutis, quàm in exheredatis à Iustiniano inductum exilimant. Posteriore autem Constitutione, quæ Nouellarum est xviii. modum hunc legitimæ adauxit, ut si vnus, duo, tres, quatuor uel liberi essent, triens illis relinqueretur: si plures quatuor, semis. Hæc. Vel sic,

Legitima liberorum olim erat quarta pars bonorum, quæ patre tempore mortis reliquisset, deducto ære alieno, & impensa funeris, l. Papinianus §. quarta autem. D. de inoffic. testam. l. cum quatuor. C. eodem titul. Hodie uero, cum quatuor sunt filij, vel pauciores, tertia pars est: cum plures extant, dimidia pars paternæ substantiæ legitima censetur, §. fr. quenter igitur. Nouell. de trien. semis. et §. porro hanc particulam. Nouell. Constitutio. 22.

Legitima nepotum sic colligenda est. Aliæ enim soli sunt, non eum, mortuorum fratrum filiis, succeduntque in capita. Eodem modo ex numero eorum colligenda est triens, hoc est, tertia, si quatuor, vel pauciores fuerint: aut semis, id est, dimidia pars bonorum auitorum, si plures sint. Nouell. de trien. et semis. in prime. Cum dicitur: Hoc obseruando in omnibus, in quibus ab initio antiquæ quartæ ratio de inofficioso, lege decreta est. Alias, cum permixti sunt mortuorum nepotū filij, & sic pronepotes, aut deinceps: hi in stirpes succedunt, & tantam partem accipiunt pro legitima, quantum pater eorum fuisset accepturus, quotquot fuerint. Nouell.

Novel. de trien. & semiss. s. neque illo Con-
stit. 18. Aliis denique nepotibus super-
 est filius vnus, vel plures defuncti. Quo
 casu omnes nepotes in stirpes succedunt:
 ideoque personam patris sui repræsen-
 tant omnes in percipienda legitima. *Novel. de hered. ab intest. § si tamen*

Legitima ascendentium seu parentum,
 hoc est, quam liberi debent parentibus,
 eodem modo aucta est hodie sicut de le-
 gitima liberorum diximus, vt commu-
 niter probant Doctores, *per l. nam nisi. D. de inoff. testa. m.* Nam etsi inquit Imper-
 ator, parentibus non debeatur filio-
 rum hereditas, propter votum parentum,
 & naturalem erga filios caritatem: tur-
 bato tamen ordine moralitatis, non mi-
 nus parentibus, quam liberis pie relin-
 qui debet.

Legitima transversorum, hoc est, fra-
 trum ab intestato succedentium, & o-
 lim & nunc est quarta bonorum patris.
arg. l. Papinian. § quarta. D. de inoff. testa.
 Et quamquam huius quartæ non fiat ex-
 pressa mentio in Iure civili, non tamen
 fuerit absonum, per naturalem æquitatem
 interpretando, sic colligere: quo-
 niam frater debet fieri alimentum, *per*
leg. non omni. § l. cum plures § in soluen-
da Cod. de admi. tut. arguendo ab alimen-
tis ad quartam. Sed & quæ ex testamen-
 to defertur, legitima quoque, non im-
 propriè latiore tamen sensu, dicitur: ea
 enim à lege xxi. Tab. confirmatur, dum
 in illa constitutum est: Vt quis rei suæ
 legasset, ita ius esto, *leg. verbi. De*
verb. signifi.

Antiquæ. Magistratus quidam Athe-
 nis, qui tumulo, tum eos, quia iam suæ
 tutelæ fidei erant, & iam poterant ap-
 paretur, id est, hereditatis patris,
 in alium ciuitatis inscribent. Vi-
 de Pull. Hinc, *Antiquæ. Magistratus*
 quod & *magistratus* simpliciter, & *an-*
tiq. mag. liber, in quem puerorum no-
 mina referebantur, qui iam tutelæ suæ
 facti erant. *παρὰ τὸ λῆσαν ἀφ' αὐτῶν,* huc
 est, *ἀφ' αὐτῶν τὸ λῆσαν* erant enim tum
 adoptati, hoc est, sui iuris, & statuere
 de facultatibus suis poterant.

LIBARE, est sacrificare. *Latant lib.*
 i. Nihil enim sancta & singularis illa ma-
 iestatis aliud ab homine desiderat, quam
 solam innocentiam, quam si quis obu-
 lenti Deo, satis piæ, satis religiosè libabit.

LIBELLÆ, in Iudicibus 9. C. de Episco-
 aud. dimidia est chœnicis pars, vt expo-
 nit Alciat. lib. Parerg. cap. 17. Est autem
 Chœnix demensum & cibus diurnus, vt
 apud Homer. Odyss. π, Οὐ γὰρ ἀεὶ πρὸν δι-
 ῥομαί, ὅτε καὶ ὅπως γὰρ Χοινοσκόπωνται. Et
 illud Pythagoræ symbolum Chœnici ne
 infideas. Iubet igitur lex duas libellas, id
 est, chœnicem victualis substantiæ custo-
 ditis præstari. *Aulus Gellius lib. 20. cap. 1.*
 legis xxi. Tabul. verba de additis hæc
 refert: Si volet, suo viuito: si suo viuit,
 qui eum victum habebit, libras facris
 in dies dato. Aliis Libella est fabrilis in-
 strumentum: aliis etiam nummi minuti
 Romani genus.

LIBER. Hinc libri librorum, quorum
 appellatione cōtinentur omnia volumi-
 na, siue in charta, siue in membrana sint,
 siue in quavis alia materia. l. 52. D. de l. 3.

LIBELLVS pro tabella fideicom-
 missoria, hoc est, in qua fideicommissum
 scribit testator, accipitur in l. 1. in
 prin. D. de tabul. exhib. Item si libellus, in-
 quit, aliudve relictum esse dicitur, de-
 creto comprehendam. Et in l. 4. in Epi-
 stola. C. de fideicom. Et in Epistola (dicit
 Imperator) vel breui libello, vel sine scri-
 ptura, imò etiam nudo, fideicommissum
 relinqui posse, adhibitis testibus, nulla
 dubitatio est.

Libellus, appellatur commentarius in
 sacris literis, cap. 2. in prin. D. de sum. trini.
 & fid. casu. Damnamus ergo (inquit Inno-
 centius) & reprobamus libellum seu tra-
 ctatum, quem Abbas Ioachim edidit.

Libellus appellatur scheda supplex,
 quam vulgò supplicationem dicimus,
 qua populares postulata sua principibus
 exponere solent in titulo. C. quan. lib. l. prin-
 ci. dat. lit. contell. fa. & in l. non distingue-
 mus § cum quidam. D. de arbit. Libello,
 inquit, cuiusdam id quærentis Antoninus
 subscripsit. Hac significatione Iuriscor-
 sulcus in l. nec quicquam. § ubi decretum.
 D. de off. procen. & lega. & in l. omnia. D.
 de reg. iur. si tractatus. Quid omnia, quæ
 que ausse cognitionē desiderant, per li-
 bellū expediti non possunt, hoc est, per
 solam supplicationem præstari nequeunt,
 non audita parte aduersa. Quas leges al-
 lioqui non obscuras. Accurcius inuoluit
 ignorantia huius significationis. Adde l.
 semper. §. demonstratur. D. de iur. immis.
 sique usurpauit Sueton. in Augusto.

Promiscuis salutationibus admittitur
& plebem, tanta comitare adeuntium
desideria excipiens, ut quendam corri-
puit, quod sic sibi libellum porrigere du-
bitaret, quasi elephantum strpem. Hinc: Li-
bellosum magistri, de quibus vide in vo-
ce Magistri.

Libellus rerum, *l. si ego Seia. §. plane. D. de iur. dot.* in quem conferebat mulier ea quæ præter dotem in domum mariti inferebat; quem & idem marito offerebat, vis eum subscriberet, vicerum esset, in domum eius ea fuisse illata, & neli quando separatio fieret, negaret.

Libellus familiæ, l. 9. D. de legat. 3. l. 8.
C. Theod de custod. reorum.

Libellus, pro aſſertoria epistoſa acci-
pitur, quam vulgò credentiam vel ſe-
riſſimationem vocamus: cum ſuperior Ma-
giſtratus fidem facit pro ſubdito, vel etiã
pro alio: ſi publicanus & de rebus. D. de
publ. & ſignif. Hanc aſſertoriam episto-
lam ab Epifcopo clerici habere ſolent,
ſi, quæ per calumniam, ſi, præterea viſum
e. de Epif. & Cler. & in l. C. de mandat. in
prin. Omnes, inquit, ſciant, nemini qui-
quam, niſi quod ſcriptis probaverit eſſe
credendum.

Libellus dicitur, qui iudicis recusandi
caussa porrigitur a litigatoribus, *l. apertis*
f. mi. C. de iudic. Liceat, inquit, ei qui sus-
pectum iudicem putat, antequam lis in-
choetur, eum recusare, ut ad alium re-
curratur, libello reculationis ei porre-
cto.

Libelli appellatorij vocantur potrecti
ab eo, qui appellat ei, & quo appellabit,
in l. 6. vlt. D. de appell. Libelli quingui,
qui dantur appellatorij, ita ut conſpiciendi,
v. habeant ſcriptum, & à quo dati ſunt,
hoc eſt, qui appellat, & aduerſus quem, &
à qua ſententia. *De alijs* *fappin* *ed. rſi.* ſic
dicuntur libelli. Vel ſic Libelli vocantur
literæ dimiſſoriae ſue Apoſtoli, *in tit. de*
libell dimiſſ. Poſt appellationem enim
interpoſitam, literæ dandæ ſunt ab eo,
quo appellatum eſt, ad eum, qui de
appellatione cogniturus eſt. quæ ſen-
ſus talis eſt: appellaffe puta Lucium Ti-
tium à ſentenſi illius, quæ inter illos dicta
eſt *l. r. D. de rſi.*

Libellus appellatur, quem maritus vxori, aut contra vxor marito repudij causa mittit, cuius fit mentio in l. si pœnituit. D. de divorc. his verbis: Si pœnituit

eum, qui libellum tradendum diuort
dedu.& Christus *Matthai* 5. Quicumque
inquit, repudiauert uxorem suam, de
illi libellum diuortij.

Libelli famosi dicuntur scripturae fa-
mosae, hoc est, in contumeliam al-
terius editae, in iurib. D. & Cod. de fam.
libellu.

Libellus appellatur scheda intimatoria, videlicet quæ in foro aut valvis Ecclesiarum proponitur: inuenisse putat Sempronium anulum aureum, eique cuius est redditurum, ut dicitur l. falsum. §. plerisque. D. de furo.

Libellus dicitur oratio consulatoria, quæ boni Imperatores olim complecti solebant eam, quæ de rebus agendis Senatuum Romanum censenda referebant, ut in litteris veniens & prater hac. D. de post. et hered. Prædixi Aulus Murt. inquit, Q. Iulius Balbus, & Publius Iubentius Celsus, Titus Aufidius, Onerius Severianus Consules, verba fecere de his, quæ Imperator Cæsar, Testani Parthici filius, Divi Nervæ nepos, Adrianus Augustus Imperator, maximisque princeps, proposuit, Non. Martij, quæ proximæ fuerunt, libello complexus est, quid fieri placeat. De qua re ita censuerunt. Huius orationis in eod. tit. præ. mentio, & illud quoque in prin. Illud quoque, ait, quod in oratione Divi Adriani est.

Libellus dicitur scriptum continens intentionem actoris adversus reum conuentum in iudicio, l. 16. §. fin. et l. §. de inoffi. testam. l. 1. §. 1. D. de eden et test. ubi l. oblat. qui & libellus conuentionis appellatur, §. tripli. infusi. ut de actione. Et Libellum hoc modo rectè diffinitis : Est formula scripti, completens actionem, & futuræ litis speciem in iudicio, l. i. Cod. de eden. neque verò tam curiosè laborandum i. c. est vsque plesique sciunt. Nam libellus nihil aliud facit, quàm quod illud persequendo exhibet iudici cognitur de causa, siquidem non potest cognoscere, nisi intelligat actionem. Et intelligere non potest, nisi aut dicatur, aut scribatur. Ex scripto constat libellus : ex non scripto, causæ nudis verbis controuertentium tractantur. Vnde Speculat. de libel. conceptione.

Libellus est duplex: Cōventionalis, &
accusationis seu inscriptionis. De libello
conventionis loquitur, *L. D. de eden.*
l. i. c.

l. c. red. m. De inscriptione verò tractatur in libellorum. D. de accusato.

Libellum huic nihil aliud esse, quam Syllogismum, optima ratione Doctores iuris tradunt. Vt ecce, cum ita dicimus: Iure statum est, possessorum iniustum rei alienae tenet ad restitutionem eius, domino rectè vindicanti. Sed Titius possidet me iniusto & iniuste rem meam, nec vult restituere. Quare peto Titium condemnari, & compelli, ut mihi eandem rem restituat. Hic vides maiorem propositionem, minorem, & conclusio nem. Vides item nomen rei vindicatio nis satis expressum.

Libellus apertus est, quando casum seu factum summatur, vno orationis contextu complectitur.

Libellus articulatus seu positiualis dicitur, cum singulis articulis singulas causas circumstantias in speciem describitur.

Libellus censetur ineptus, siue inutilis duobus modis: altero propter defectum formæ, cuius maxima pars est petitio seu conclusio: altero, ob materiam vel causam petendi, quæ in narratione versatur, nec est talis, ut producat ius agendi. Et hoc est, quod excipientes ad uerfus innotem libelli, dicunt eum peccare in materia & forma. his quippe verbis videntur ex usu magis, quam quod res ita habeat plerumque.

Libellos agere, id est, libellis principis datis, subscripandis aut recitandis præfles. *l. 1. D. de diffra. pigno.* Libellos agere Papiniano.

Libellos deiecit *apud Senecam*, is dicebatur, qui creditoribus se obligare paratus erat, vel soluere parabat: vel denique eum, cuius bona proscribebantur, defendere parabat. Et iuspenlis, iung. it. amici bonis, libellum denicio, et duobus eius me obligatus. Sic *Cicero pro Quinto* Libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintij familiaris & propinquus, Sex. Neij dei it.

LIBELLENSIS, sunt qui libellis aut suscipiendis aut recitandis præstant. *leg. 12. Cod. de appell.* Nostri verò libellenses (inquiritur) quæ apud arbitros gesta sunt suscipiant, cognitiones inducant, & ea quæ geruntur excipiant, scribant, scriptaque litigatoribus edant: qui etiam apud arbitros (licet

illustres sint) ex delegatione nostra cognoscentes, excipiunt, si in sacratissimo nostri numinis comitatu causæ dicantur. His etiam vocantur libellenses facti serinij, *leg. fin. Cod. ubi nato.*

Libellus probeat, ut loquuntur Imp. *l. 6. §. dotis. D. de iudic. l. 4. §. 1. D. de public. l. 44. §. solent. D. de furtis.*

LIBELLARIVS, à libello, id est, breui scriptura deductum. Hinc

LIBELLARIVS contractus, id est, venditio (alij tamen conventionem esse volunt) iuxta hanc scripturam interveniente certo pretio, & hoc amplius certa pen sione, constituta in annos singulos: & hac plerumque lege, ut statim, conditioque tempore contractus renovetur, rursus numerato pretio certo, vel arbitrario. Venditionem autem dicimus, *ut titulus 9. §. 2. lib. 2.* Alij Locarionem esse existimant: alij etiam emphyteusim ex *Novell. Leonis 13.* cum & Lombardos pro emphyteusi libellarium contraxerunt dixisse. Sed in hoc est differentia (ait *Cuias*), quod non solet emphyteusis renovari non mutato possessore. Libellaria renovatur statim etiamque temporibus, etiam non mutato possessore, data certa pecunia, vel quam bonus vir arbitratus fuerit, secundum qualiter rei in libellam datæ: quod quidem renovationis pretium *Léo* *si ad rem* vocat. Et emphyteusis contrahitur sub lege meliorandæ rei, puta ædificij in arca ponendi, vel reficiendi, vel agri excolendi & recreandi: libellaria hanc legem non habet. Et libellaria in perpetuum fit semper, *ut in fratre titulus 8. lib. 1. Feud. C.* Emphyteus nonnunquam ad tempus. Et si credamus antiquis Feudorum conditoribus, in libellaria est commissio locus post triennium, sicut in locatione, sed in emphyteusi triennij cessatio exigatur: & iis qui per libellum à domino possidet, videri potest sine consensu domini: emphyteuticarius nō ē. Et libelli huius, siue libellariæ mentio sæpe his libris, *ut Feud. titulus 8. & 2. titulus 9. & 4. titulus 3. §. 5. C. de in Consil. de pace Constantia, & in angobardis & in aliis etiam auctoribus Casiodorus & Ariar.* Commimus partitionem nostri prædia re Thomæ libellario titulo commississe. *Gregorius 3. Epist. cap. 61.* Voluerat possessiones sub specie libellorum tenere,

Hinc etiam Libellum facere, id est, leui libellarum siue denariorum annuorum pretio vendere, *Feud. lib. 2. tit. 39. §. 1. H.* Si libellum vau alteri fecerit de feudo paterno, non est libellus, sed quasi restitutio.

LIBELLARIA, pro allode, siue allodio usurpatur: verum (vt opinantur quidam) pro eo tantum quod sub illa leuicula pensione annua locatum est, vt *lib. Feud. 2. tit. 26. §. 3. H.* vbi feudum & libellaria opponuntur. Agnatis feudum, filia verò allodium, siue libellariam esse afferentibus. Item Domino feudum, filia allodium, siue libellariam esse allegant. *Et lib. 1. tit. 5. §. 2. H.* Si fidelis feudum libellario nomine dedit. Item, Postquam ad libellariam dedit.

LIBELLARIUM, apud Ciceronem in *Orat. pro M. Melone*, est, in qua conditi seruantur libelli. Exhibet, inquit, libellarium illud legum vestratum.

LIBER is dicitur, in potestate cuius est arbitrio suo viuere, eatenus tamen vt lege & instituto permillum fuerit. Idcirco enim (inquit Cicer. in *Orat. pro Clu- tio*) omnes legum serui sumus, vt liberi esse possimus. At pro ingenito liber dicitur ab *Imp. in l. dicit. ex l. cum quis. C. de mar. lib.* Cum quis a muliere libera, & cuius matrimonium non est legibus interdictum, &c. Hinc

Liberi populi, qui suis legibus erant relicti, quales *Atrio* apud *Liuium*: populi tamen Romani maiestatem comiter obsequare tenebantur. Hinc illud *Procul. l. 7. D. de capt. & possim.* Liber populus est is, qui nullius alterius populi potestati est subiectus, siue is federatus est: in siue equo federe in amicitiam venit: siue federe comprehensum est, vt is populus alterius populi maiestatem comiter conseruaret. Aliis liberi populi & liberae ciuitates *Cicer. de legib. Agrar. contra Rullum*, qui nec tributa, nec vectigalia soluant.

Libera legatio, vide Legatio libera.

LIBERTAS (ex qua etiam liberi vocantur) est naturalis facultas eius quod cuique facere liber: nisi si quid vi aut iure prohibetur. *Florentinus in l. libertas D. de stat. hom. & §. 1. Inst. de iure pers.* Libertatem definit Cicer. in *Paradox.* potestatem viuendi, vt velis: quod

expressit ita *Persius*:

*Vindicta postquam meum a Praetore recessit,
Cur mihi non liceat inquit quocunque vo-*

luntas?
Alias libertas de rebus etiam dicitur. Hinc libertas adesse, *l. si quis qdes. D. de ser. uit. vbi* eadem forma qua libera iusticiae praedia dicuntur, quae seruitutem non debent, & nulli sunt obligata. Libera praedia, nexu pignoris liberata, quod non sunt obligata. *l. 2. §. 1. D. de act. empt. l. 6. D. com. prad.*

Libertas opponitur Seruituti. Vnde conuenire non possunt. *Cod. de Latin. lib. tollend. l. ergo. D. de fideicom. libert.* Porro sub appellatione libertatis non solum accipienda est, quae serui conditioni opponitur, sed omnis conditio alieno iuri non subiecta. Contra quoque sub seruitutis appellatione omnes omnino species subiectionis sunt intelligendae, quae iuris ac potestatis, aliquid in personam producant.

Libertas, pro ingenuitas, *Hermog. l. cap. passio. 40. D. de liber. caus.* Cum pacto partitionis pretij maior viginti annis venalem se praebuit, nec post manumissionem ad libertatem proclamare potest, nam vt ait *Modest. l. 21. D. de stat. homin.* Homo liber qui se vendiderit, manumissus, non ad suum statum reuertitur, sed efficitur libertinae conditionis.

Libertas directa, vide Directum.

Libertas non priuata, sed publica res est *Martianus in l. si quis. D. de fideicom. libert.*

Libertas plenissima, ex qua ciuitas Romana competeit. *l. 1. §. fin. autem. C. de com. ser. manu.*

Libertatem naturalem recipiunt aues, & ferarum in naturalem laxationem peruenierint. *l. 4. §. 1. D. de acqu. rerum dom.*

de Libertate iudicium, vide Iudicium de libertate.

In Libertatem eripit, *l. vltim. ad fin. C. de per. haradit.* serui dicuntur, quibus lex libertatem quae praestari debuit, repraesentat.

LIBERALIS causa dicitur, quae in se actionem continet libertas, ait *Donatus* in illud *Terentij* in *Adelph. 2. 1.*

Neque vendendam consuequa libera est.
Nā ego illam liberali afferro causa manus: Sic *Plautus* in *Curelione*.

tu à Prætorē recepit,
tūst quacūque co-

etiam dicitur,
quædam. D. de ser-
v. quælibet iurica
re servituti non
est obligata. Lib-
ta liberat, quod nō
habetur. de ad impu-

et Servi uti. Unde
in Cod. de Latin lib-
tis. Item liberti Porti-
er a s. non solum
p. t. et h. conditio-
ni. conditio alieno
contra quoque sub
ne omnes omnino
sunt intelligendi,
s. aliquid in perio-

ditas. Hermog. l. cū
p. s. Cum p. d. p. t.
g. n. i. annis veni-
t. i. t. m. n. s. i. o. n. a.
m. a. r. e. p. o. t. e. s. t. n. a. m.
e. s. t. a. t. i. s. m. i. n. o. m. o.
m. a. n. a. m. i. l. l. a. m. o.
n. a. t. u. s. s. e. d. e. s. s. i. t. u. r.

de Directum.
ta, sed publica res
m. D. de fidei com-
m.

ex quo c. ius Ro-
m. autem. C. de cōm.

plen recipiunt a-
t. u. m. l. i. t. i. v. e. m.
D. de acq. rerum

am, vide iudicia

et cum ad fin. C. de
n. t. s. qui lex
i. d. e. u. t. e. r. e. p. t. a.

us dicitur, nec in
libertas, s. i. Dona-
Adelp. 2. i.

us dicitur, nec in
libertas, s. i. Dona-
Adelp. 2. i.

us dicitur, nec in
libertas, s. i. Dona-
Adelp. 2. i.

us dicitur, nec in
libertas, s. i. Dona-
Adelp. 2. i.

us dicitur, nec in
libertas, s. i. Dona-
Adelp. 2. i.

Si quisquā hanc liberali offeruisset manu.

Id autem h. b. quoties quis liberum hominem in iusta servitute opressum in libertatem vendicabat, id est, liberum esse decernebat, vel (ut *Liuius lib. 3.*) dabat vindicias ab servitute secundum libertatem. Hinc tot. De liberali causa. D. & C. & passim. Liberalis causa, & Liberales iudicium l. 3. s. si servus. D. de acq. poss. l. 23. s. de liberali. D. de arbit. l. 42. s. i. l. solus mar. l. 7. s. i. l. D. de pet. hered. Causa autem hic pro iudicio ponitur.

LIBERORVM appellatione nepotes & pronepotes, ceterisque ex his descendentes, continentur: primum quod Lex x l. i. Tabularum hos omnes appellat liberos: deinde, quod natura nos hanc interpretationem docet: cum videantur patres parentes liberorum procreandorum animo & voto uxores ducere, ut non filios solum, sed etiam nepotes, & deinceps alios concipientes atque edentes, ex prole utriusque sexus, diuturnitatis memoriam in eum relinquant. Et inde in communem usum receptum esse, quod filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt, comprehendantur. Neque enim dulciori nomine possumus nepotes nostros, quam filij appellare. Interim tamen non frustra sunt inventa singulorum cognationum nomina ut aliter filij, aliter nepotes, pronepotes, & ceteri ex his descendentes appellentur. Nam totis his vendum est necessarium, quoties lex non omnibus descendentibus præstitum aliquid voluerit, sed solis his qui nominatim enumerantur. At ubi non personis certis, sed omnibus, qui ex eodem genere orti sunt, præstat: convenit liberorum appellatione generaliter intelligi nepotes, pronepotes, & ceteros qui ex his descendunt. Calistratus in l. liberorum. *Ulpianus in l. cognoscere. s. ultim. Paulus in l. filij. D. de verb. significat. s. ultim. Infit qui testamentum. ad. poss.* Eadem iuris Naturalis ratione receptum est, ut patris nomine avus quoque demonstrati intelligatur, leg. i. i. l. de verb. significat. Nec refert an virilis an femineus iexus sit, leg. 56. D. de verb. significat. *Paulus l. 7. s. i. D. de grad. & ad. fin. Liberi, inquit*, utique ad, trinepotes dicuntur: ultra autem posteriores vocantur.

Liberi non sunt qui contra formam humani generis procreati sunt, leg. 14. D. de statu hom. *Paul. lib. 4. Sentent. tit. 9.* hos patris monstrosos appellat. *Romulus primus Romanorum rex lege lata*, cuius hæc verba sunt: Monstruosos patris sine fide necantur.

LIBER ling. lati numero pro nato, apud iustinianum l. si quis sui. 33. Cod. de iustis testament. Si quis suo testamento, inquit, maximam quidem portionem libero relinquit: minusculem autem alij, vel aliis de stirpe sua progenitis. Alias Liberos in multitudinis numero etiam unum solum, filiumve veteres dicitur Gellius lib. 2. cap. 13. ex Sempronij Asellionis rerum gestarum libris, ubi de Tiberio Graccho loquitur. Orare, inquit, cepit ut se defenderent, liberisque suos, eum quem virilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit populoque commendavit propè stens. Hinc non esse sine liberis dicunt Iuricons., eum cui vel unus filius, vel una filia est, liberorum etiam nomen multitudinis numero tantum ponitur, leg. 148. D. de verb. sign. sicut pagillares & codicilli.

LIBERTI sunt qui deserunt esse servi, leg. 4. de iustitia & iure. Vel sic: Liberti sunt quos domini ex iusta servitute solverunt, ac manumiserunt, unde etiam illorum patroni, quasi patres, qui a morte in vitam illos reuocarunt, appellabantur. Eorum autem etiam genera facere, ut refert *Ulpianus in i. tit. 1.* nam alij ciues Romani, alij Latini Iuniani, alij Dedititiorum numero erant. Et ciues Romani quidem sunt (ut idem scribit) liberti, qui vindicta, sensu, aut testamento, nullo iure impediante manumissi sunt. Latini Iuniani, qui ex lege Iunia inter amicos manumissi sunt. Dedititiorum numero sunt, qui pœnæ causâ vindicti sunt à domino: quibus vestigia (al. quibusve stigmata scripta fuerunt: qui propternoxam torti, nocetisque inventi sunt: qui veterati sunt ut ferro, aut cum bestis depugarent: vel in custodiam coniecti fuerunt: deinde quoquo modo manumissi sunt. Vide Manumissi. Notandum autem in patronorum libertis (ut observat *Tertullianus. Aduer. lib. 18. c. 3.*) ordinem quemdam fuisse, & quosdam primos, quosdam

um pignoris desol
berare pign d alet
nate, l. i. ff. de res

en eandem vim ha
l. i. ff. de uero sign.

C. de solution. Li

tanatur. Nam o

ganem tollit, de

o ceteros omnes

ationes nexu quis

confusionem, &

herito igitur ad

re solutio ad obla

nos.

I. quifunctam

rec pichant d Li

ade ut ferbit A

fferenda corpora

erros necessaria

§ 1. D. de res. eff.

s quos Græc n

um pollinidorem

om spolauerit.

Puatur, in Probl.

apud Lampid.

therat peris, per

ctoram gladio.

M. fenar' consul

atum L bonand

nto dicitur, in

datur. Eius partes

nt: Quodians 3.

Sem q' & c. & c.

§ 8. Dodians 9.

As reuice uoia

constituunt quia

ssente i'ncuatio

sum naquam

ntur, ant. cendi

cap. pto. ingu

nos. sol dos nte

ntia quod trasant

lx. cam. consili

po. lnd.

axina duo xur

aque. C de iuscep.

ide lasinem in l.

er. Gl. Librarius,

qu' innotos, con

uerent, que con

ent, sur. l. 29 § 1. c. rri

vind.

vind. Hieronymus ad Niciam: Nam & rudes illi Italia homines, quos Cascos Etnius appellat, qui sibi ritu ferino viduum requirebant, ante charia & membranarum vsum aut in dedolatis è ligno sodicillis, aut in corticibus arborum multo epistolarum alloquia miscebant. Vade & in portitores earum tabellarios & scriptores à libris, arborum librarios vocauere. *Vlpianus l. v. iuris iurandi §. dabitur. Gaius in l. duorum libertus. D. de oper. liberti.* Veluti, ait, si librarius sit, & alij patrono librorum scribendorum operas edat. *Adde leg. sed. offi. §. 1. D. de v. s. fruct.*

LIBRARIJ in castris fuisse *Vegetio lib. 2. cap. 7.* qui rationes ad milites pertinentes in libros referebant. Hinc Librarij depositorum apud Taruntenum *in l. vlt. D. de iur. immu.* ijerant, inquit *Budaus*, qui perferiebant, quid quique apud signa deposuissent, cuius instituti morem & rationem docet item *Vegetius lib. 2. cap. 20.* Antiquitus enim (inquit *Vegetius*) institutum est, ut ex donatio quod milites consequuntur, dimidia pars sequestraretur apud signa, ibidemque militibus seruaretur ne à contubernaliis per luxum assumi posset, & ipsarumque rerum comparationem. Seposito autem ipsa pecunie primum ipsi contubernaliis docebatur acqumoda, nam cum publica sustententur annona, ex omnibus donatiis augetur eorum pro medietate castrensium peculium. Miles deinde qui sumptus suos seir apud signa depositos, de deferendo nihil cogitat: magis diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat, more humani ingenij, ut pro illis habeat maximam curam, in quibus suam videt esse positam substantiam. Denique decem folles, hoc est, decem sacci per cohortes singulas exponebantur in quibus hæc ratio condebatur. A. l. debatur etiam saccus undecimus, in quo tota legio particulam aliquam congebatur, sepultura scilicet causa. Hæc ratio apud signa feros (ut nunc dicunt) in eo ph. n. q. t. u. abatur. Et ideo signiferi non solum fideles, sed etiam literati homines eligebantur, qui & seruarent deposita, & scirent singulis reddere rationem. Huius etiã meminit *Tranquillus in Domitiano, cap. 7.* Geminati legidum castra prohibuit: nec plus quam mille nummos à

quoquam ad signa deponi passus est. Sed & d. l. vltim. iunt librarij horrentum, & librarij caducorum.

LIBRARIJ s. librorum & contratuum, passionumque scriptor. *Secula l. 92. D. de reg. iur.* Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, &c. *Vlp. l. 6. §. 2. ff. de oper. lib.* Nam huius quoque est ministerium, si forte vel librarius, vel nomenclator, vel calculator sit. vide Notarius.

LIBRATORES aque, in l. i. C. de excus. artifice. qui aquarum inuentos ductus, & modos docili libratione ostendunt, vel qui petitiã habent librandi aquam ad libellam. vocantur à Græcis *Lysostratay.* d. h. quãquam alio sentu. *Plinius lib. 10. ad Traianum:* Superest vt tu libratores, vel architectum, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, si ne lacus altior mari *Frontinus libro 1. de aquaductibus:* Procuratorem, aut oportet calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis libratoribus signare. Sunt & Libratores, apud *Tacitum lib. 13.* qui (inquit Tacit.) ex tormentis missilia excutunt. Alij volunt significari eos, qui lapides in bello emittebant. *Hæc sunt verba Taciti:* Remouisse paulatim legionibus, funditores, libratoresque excutere tela, & prorubare hostem iubet: misse ex tormentis haste.

LIBRIPENS. Glo. vet. *Lysostratus*, qui in mancipationibus stateram tenebat, *Cato lib. 1. Insti. r. 6.* apud quem deest vox, ænam, *Priscianus libro 6.* ducit à pendendo: Propriè autem dicitur militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderande pensator. Quia consuetudine in his emptionibus, quæ mancipi sunt, etiam nunc libra interponitur, inquit *Plinius lib. 33. cap. 3. & Boet. lib. 3. in Topic.* *Ciceronis.* Vtitur hoc verbo *Iustinianus in §. accipit. vide Vigl. in l. de testa. & Tertullianum lib. 2. aduersus Marcionem*

LICENTIATI vulgò in scholis dicuntur, qui annis quatuor in legum studio consumpris, ab illa præscripta & definita studiorum lege quam *Iustinianus* statuit, soluantur: quasi qui licentiam ac missionem à magistrorum casibus impetrarunt. Vide *Prolyte.*

LICERE id dicimus, quod legibus. quod more maiorum, institutisque

conceditur, neque enim quod quisque potest, id ei licet: nec, si non obstat, propterea etiam permittitur: ait *Cicero Philip. 13.* In eamque sententiam *Vlpianus* clausulam illam edicti, *quod eius licet*, sic interpretatur: Quae clausula non illud pollicetur, restitutum si leges permittant: sed si leges non prohibeant, *l. nocen. 28. D. de quib. caus. maio. Et ita in l. 7. §. si paciscar. D. quod met. caus.* Licere dicitur, quod lex *111. Tabularum* & lex *Julia* permittunt.

LICITUM est, quod per leges permittitur, cui opponitur illicitum, *l. 1. D. de iust. & iur.* nam illicitum sit, quod contra leges, constitutiones, decreta, edicta principum sit, ut in *l. ult. in f. ff. de hu. qua. re indig. l. 11. §. si quis illicitis. D. de legatu. lib. 3. & alius loc.*

LICERE, IRE, AGERE, ex natura & origine non esse ita personale, quod ad haeredes non transeat, sed iuris praesumptione non esse transitorium, nisi haeres exprimat. Quod observatum dignum est, ut licere, agere, per viam publicam, vide *l. 11. §. ult. D. ne quis fiat in loc. publico.* Est autem haec formula loquendi frequens apud Iuristas, in constituendis servitutibus praediorum.

LICITANI colodi, *l. ult. D. de consib.* Sed vide num legendum sit, Illicitani, ab Illicitano sinu, colora immunis *Plinio* *lib. 3. c. 3.* an Acitani, eidem eodem in loco colonia iuris Italici, Acitania enim in *Plinio* legendum ex vet. lib. non Acitana, Acitani autem, inquit *Macrob. Sat. 1.* Hispana gens.

LICITOR, certis, citus significat precium def. ro in auctione; hoc est, venditione publica, quae sic fit, ut plus offerenti deat res Gallicae, *mettre à l'enchere.* Licitatione est, saepe augere precium. Inde

LICITATIO, praeter auditio: sicut solent emptores oblato precio aliquid addere, Licitatio de aliis quoque rebus intelligi potest, quam pecuniariis emptionum precibus: ut si alius cohæres alio maiorem offerat cautionem, ob custodiam instrumentorum, *Vlpianus l. 6. ff. fam. ereis fund.* Nam ad licitationem, inquit, rem deducere, ut qui licitatione vicerit, hic habeat instrumenta hereditaria: non placet neque mihi, neque *Pomponio.*

LICTOR, *alibi dicitur*, servus erat pu-

blicus ex collegio vistorum, officium ligandi habens, unde etiam dictus est. Cum enim magistratus populi Romani, virgis quempiam verberati iussissent, crura eius & magnus ligari ab hoc, vincitricque solebant. Hinc illud *Ciceronis* in *Orat. pro C. Rabirio* perduellionis reo: **LICTOR** COLLIGA MANUS, CAPUT OBNEBILA ARBORI INVELICI RESTE SUSPENDITO. Tiro autem *Tullius M. Ciceronis* libertus, Lictorem, ut refert *Gellius lib. 12. cap. 3.* vel à limo, vel à licio dictum sciri sit, Licio enim transverso, quod limum appellatur (de quo vide infra) qui magistratibus praeministrabant cincti erant. In officio autem magistratuum lictores quidam dicebantur proximi, qui quam alij cationes magistratui erant, eique semper praesto erant, & apparebant ante alios sui ordinis: ut in inscriptione peruetusta, *L. Valerius Achilleus lictor proximus laurens.* Cetera etiam lictorem primum ad *Quintum*. Fratrem scribens vocavit, de *Octavio* loquens: Apud quem, inquit, primus lictor quiescit, tacuit accensus, nisi si quis proximum primo adiunctum puer, & secundum, quod non probatur *Turnebo* *Advers. 11. cap. 9.* *Sallustius* eodem quoque locutus est modo in bel. *Iugurthino*: Sed *Hierapal* in oppido *Thumida* foris eius domo vrebatur, qui proximus lictor *Iugurthae*, carus acceptusque ei semper fuerat. Est & in veteribus *Glossis*, lictor summus, Graecis *αρχιλειξ* dictus. Notandum etiam est, posterioribus temporibus manumissionem per lictorem solitam fieri, ut videtur *ep. l. 8. c. 23. D. de manumiss. vind.*

LIGATI videntur, qui domi semper manere coguntur. *Auth. Quo oport. episc. 6. Si verò nemo.*

LIGA, foedus, societas. *Alber. Argent. in Chron.* inter Principem & Francum interpositis iuramentis, & confectis litteris, Liga perpetuo est confirmata, *Marchio* eum *Mastino Veronensi* ligam contraxit, eiusque filio suam filiam desponsavit. Hinc

LIGIVS homo, seu Vassallus, is dicitur in scholis, qui contra omnes, ne Rege quidem excepto vel antiquiori domino, fidem & operam omnem suam promissit. non Ligius, qui nominatim aliquem excipit: sic ut *Vassus* duorum *Vassallus*

Illustrius esse non
allus non ligus el
non ligus, al erus
Iradu. de sentent.
Hinc nomen, Ho
fin. Fend. Disp. h
nom esse arbitratu
giam, nisi qui ide
lingua Vassus, aut
for diceatur, du
prius Vassallus sit
aliquis scodum ve
primum sit adeptus
inquit, Albert. Ki
e 7. Vassum esse
fieri, quasi à Ligis
canus. Et *Galliarum*
toms Romanæ Ec
(quod e us region
Romano Pontifici
tar praesidia miter
detur, cum or
praesidium spopon
coadunata Robert
iustregionis verbu
lectionem) Pont
fecit, & B. Petri
navus est. Albert.
m etiam Principi
grauem & exosur
sa omnes quali ei
ab imperatore m
Ligij, inuadend
quam non habe
plum & Vassallu
perspicuum est.
nam nomen, &
Revel separatim
fuerit. *Auth. parti*
fuit etiam ibi
dus Regis *Hero*
gus, item cap. 9.
lignus cum Rege,
luit, submouen
bonumem leuglu
Et mox, Hi vices
Ligij homines.
Hinc *Moysen*, vi
Tancvitiu. n est a
pim. c. 3. ab Impe
dona solemniter
sam exhiberet,
loco fidelitatis gi
Et hinc concedi
re ad a quatuor pe

torum officio
etiam d. d. u. e.
us populi Roman
beretur iudicent
ligati ab hoc, vinc
had Ciceronis in
perduell. osis reo:
LIGA MANVS
ELA ARBORI
A SVSPENDITO.
M. Ciceronis hie
alium lib. 11. cap.
do d. d. u. e. l. i. t.
quod huius ap
l. i. t. q. i. magis ita
e. i. t. erant la
pau. hie res qui
tini, qui quim ali
anc, eique semper
baat ante alios sui
one perit. l. i. t. L.
propterea laurati.
primam ad Quin
aut, de Octavio
inquit, primas li
gentes, nisi i. qui
undum patet, &
probat. Turnebo
tus eodem quo
vel. l. i. t. u. h. i.
oppido Thum da
us, qui proximus
s acceptis que ei
nve. eribus Glo
uacis ab hoc. l. i. t.
etiam est, posse
man. missionem
ti, vi. i. t. d. e. l.
und.
t, qui domi sem
Aut. Qu. i. t. p. r.
petas. Alibi. Ar
cipem & F. an
entis, & confectis
est confirmata.
Veronensi ligam
osiam filiam de
Vasallus, in di
ontra omnes, ne
vel antiquiori
am omnem suam
qui nominatum a
nus d. d. u. e. m. Va
salus

salus ligus esse non possit, deorum Va
salus non ligus esse possit: aut verò v
nius ligius, al. etius non ligius. *glo. in c. pa
foralis. de sentent. & re iud. in Clement.*
Hinc nomen, Homolegius. *Hocm. in
suis Feud. Disp.* hoc totum commentit
ium esse arbitrat: neque alium est li
gium, nisi qui idem vetere Germanica
lingua Vassius, aut Vasallus, aut Valua
sor dicebatur, dummodo verus ac pro
prius Vasallus sit: hoc est, qui beneficio
alicuius feudum verum, rectum ac pro
prium sit adeptus. Ac primum omnium,
inquit, Albert. *Krant. libr. Nortman. 4.*
c. 7. Italicum esse hoc vocabulum signi
ficat, quasi à Liga, & quasi obligatum di
camus. Et Guicardus (inquit) sese consti
tuens Romanæ Ecclesiæ Vasallum, vel
(quod eius regionis verbum est) ligium,
Romano Pontifici quæcunque peteren
tur præsidia mittere, ac quando opus vi
deretur, cum omnibus copiis affere
re præsidium spondens. *Item c. 9.* Quo in
conuentu Robertus ligium se (quod ei
us regionis verbum totalem signat sub
iectionem) Pontifici & Ecclesiæ iterum
fecit, & B. Petri vexillo à Pontifice do
natus est. *Albert. Argent. in Chron. Quan
tis etiam Principes ipsum Francum ipsi
grauem & exosum habereant: cuius caus
sa omnes quasi eius essent Vasalli, non
ab imperatore mouerentur, cuius essent
Ligij, inuadendi cum occasione ali
quam non habebant. Quo in loco Li
gium & Vasallum pro eodem vsurpati
perspicuum est. Hinc pro homo Ligus,
dictum nomen, Homolegius, coniun
ctum vel separatim homo & Leugius. *Ant.
Florent. histor. part. 2. tit. 17. cap. 6. §. 1.* Fa
ctus est autem ibidem Comes Beritan
das Regis Hierosolymitani Homoleu
gius. *Item cap. 9.* Eodem anno Rex Phi
lippus cum Rege Angliæ colloquium ha
buit, submouens illum tanquam suum
hominem leugium, ut pro comitatu, &c.
Et mox, Hi tres erant ipsius Regis Angliæ
Leugij homines. Hinc factum nomen
Homoleugia, *ut apud eundem cap. 8. §. 3.*
Tunc visum est arbitris, quod dominus
princeps ab Imper. accederet, atque cum
debita solemnitate debitam homoleu
giam exhiberet, & fidelitatem. Et alio
loco Fidelitas ligia, *part. 3. tit. 19. cap. 1. §. 2.*
Ex his concedi posse Homoleugij no
men ab *μολογος* Græco deduci præter*

tim cum Colosi homologi mentio fiat
in l. ult. c. Th. de patroc. vic. & *μολογία*
αλλοθαι, & *μολογία αργυρη*, pro de
ditionem facere, apud Græcos vsurpe
tur: nisi etiam mulus in locis ab Hoto
man. ubi supra adductis, Ligij nomen in
patroni persona sumeretur. Itaque à Li
ga verbum hoc ab Italis hominibus con
stitutum est: quasi ligius sit idem qui ligu
tus, id est, proximè, & (ut vulgò loqui
mur) immediate iunctus.

LIGNVM & materia hoc differunt:
quodd materia est, quæ ad ædificandam,
fulciendam necessaria est: lignum quic
quid comburendi causa paratum est,
quamvis nondum concisum, l. 55. D. de
legat. 3. Itaque l. 12. de excusat. *mon. lib. 10.*
C. sic disunctim legendum est, Materiam
lignum, tabulata, *ut & l. 15. c. Theod. de
extraord. mun.*

Ligna cocta dicuntur, quibus ignis
vim humiditatis exempta est, ut fumare
nequeant. *Ulpianus l. 55. §. 4. D. de legat. 3.*
Sed & titiones, inquit, & alia ligna co
cta, ne fumum faciant, verum ligno, an
carboni an suo generi adnumerabimus?
Item in l. 167. D. de verb. significat. ubi hæc
ipsa verba inculcantur. Martialis epi
gramma quod inscribitur Ligna acapata,
in Xenitis ad hæc ipsa ligna petriuntur,
hoc est:

*Si vicina tibi momento rura coluntur,
Ad villam moneo, rustice, ligna feram.*

Lignum, tabulæ lignæ. *Tryphon l. 29.*
D. de bon. poss. cont. tab. Quod vulgò
dicitur, libertis datam bonorum posses
sionem contra lignum esse, sic intellig
dum est, &c. Id enim significat contra
testamentum, quod ligneis tabulis de
scribitur solebat, *ut testatur Ulpianus l. 1. de
bon. poss. sec. tab.* Paulò post d. l. 19. idem
Tryphon. dixit, Contra tabulas. In eadem
significatione vsurpatur ab Apuleio.

LIGNARIJ fabri, l. 135. D. de verb.
signifi. *Paul. lib. 3. Sentent. tit. 6. l. 18. lib. 19.*
c. 19. Lignarius, ligni opifex. *Veget. lib. 2.*
cap. 11.

LIGVSTICVM, l. 5. D. de penn. lo
ga. olus esse ait *Isidor. lib. 17. c. 5.* a. odore
aromatico, gustu acris: a regione nomen
accepit. Nascitur enim in Liguria man
tibus, *Plinio lib. 19. c. 7. secto, & Dioscor. lib. 2.*
cap. 51.

LIMEN. Adnotarunt quidam ab
Ulpiano hanc vocem, pro iunctiore do

peruam naturam,
de alius. Quæquid
plurimum tupefici-
tates ac perfectio
limites accipit, se-
cundum est. Sic fundus,
apparet ex opote,
et elardus, mo-
ell' f'cto hominis,
i. Tempus aliquæ
et nancum, pon-
om' ester fun-
limitum, s. muli.

ri appellabatur
s. & uou, curan-
d' u' i' erant, per
finitus enim ager
inuous continetur,
et Limitarum a-
equat, ut dicitur, ex
finitum. Hanc
in Sagra. Horum
dehinc, qui ad
coionæ allici to-
mitibus per (ai-
Frontinus. Agro-
s: vna agri diuisi
kata per extremi-
Arcinæ), qui
tur. Ager ergo di-
omatum, sic ha-
vna myqua p'lerun-
tur: alteram, qua
num rigores affi-
nura compit, n-
us ciuili est si-
ctus per vnocti-
onem, ead. m. ratio-
nem mentora a-
pulis modis men-
ta. n. n. enora com-
nam, in modum

Rom. Impetij fi-
nietis. 10. Vnde
i. rhetoricum limi-
tatum. l. 1. C. de
C. de exco. m.

LIMITRO-
C. de fund. limi-
t. sunt: velli di-
tates pertinetes
& proprietatij
ell'et

esse, ut paludes & pascua, l. 3. *eadem titul.*
& fundi castellorum, ad milites castella-
nos, l. 2. *eadem.* Limitotrophi verò, quod
ex eorum tractibus Limitanei milites a-
lantur, non quod ad limitaneos mi-
lites pertineat. Limitotrophi enim ver-
bum *λῆναι* tripliciter deducitur, quod ale-
re significat. Nec aliter hoc verbum vlti-
patur, l. nulli. C. de fund. patr. Limitanei
autem milites erant, qui in impetij fini-
bus excubabant, eorumque defensionem
oceram nauabant, l. vltim. C. de offi-
p'fecti. pratorio. Afric. l. fin. de offi. militi.
iudic. quorum etiam meminit Spartianus in
Pescennio Negro & Lampridius in Ale-
xandro, itaque diuidas h'c verbum, i. p' o-
mediu βασιλέως ἐν τοῖς αἰῶνι χόροις περὶ τα-
χιστὶ τῶν πολέμων ἐκ τῶν πάλαιον πολυ-
τακτικῶν τοῦτο ἐγγενῶς ἐπὶ ἀλλήλων ἔστι φιλία-
αὐτῶν ὅτι τῶν τῶν π' αἰμαίνων χόροις καὶ χ' τῶν
ἰσίου καὶ λίστα πολέων. ταῦτα τὰς ἐπὶ δ' αὐτῶν
π' αἰμαίνων καὶ στασιμαίων ἀπαστ' ἀλλήλους, ὡς περ
αὐτοὶ ταῦτος ἐκ τῶν αὐτῶν

LIMITARE iter, apud Varro-
nem lib. 4. ling. Lat. est temita modica, quæ re-
linquitur inter duo confinia, lata pedes
5, ex duodecim Tab. præcepto. Perperâ
verò eo in loco Vertranus putat legen-
dum militare iter.

LIMITOTROPHI, vide Limi-
tanei.

LIMVS apud Gellium libro duodecimo
c. 3, ex Titone Tull. M. Ciceroni liberto, ve-
stis est (ut scribit Isidorus) quæ ab umbi-
lico usque ad pedes producit. Item: Lim-
mus, singulum est, quo serui publici cin-
gebantur, obliqua purpura. Item: Limus
est ciuitas, quem publici habent serui,
dictus quod transuersas habet purpuras.
Item: Hæc autem vestis habet in extre-
mo sui purpuram limam, id est, flexuo-
sam. Hinc vet. Gl. Limis, flexuosus o-
culus.

LINEA, funiculus, Vlpianus l. 27. §.
19. D. ad legem Aquiliam. Si eum mari-
tus uxori margaritas extricatas dedisset
in vltimæque inuito vel inuito viro per-
forasset, ut percutis in linea videretur. Plin-
ius libro 3. ca. 2. Murex amplius deuo-
rant quàm humanum, admoueatque
dentibus lineas, atque ita erodunt. Colum-
ella lib. 3. cap. 15. Hæc in quincuncem
vinearum metatio expeditissima ratio-
ne conficitur: quippe linea per totidem
pedes iasuitur. Et lib. 8. c. 11. At emissâ

ligato pede longa linea gallina custodi-
tur. Sic & Scavola l. 26. D. ad legem Falc.
Et Vlpianus de linea margaritarum, l. 2. §.
18. de furs. Hoc est, funiculo, qui per
margaritas pertusas trahiebatur: quod
mulierum ornamentum est, & *περὶ χυλῶν*
νδὲ καὶ μὲν appellant.

LINEA sanguinis dicitur, quæ cogna-
ti inter se coherant. Paulus l. Hemmata.
9. D. de gradib. Stemmata cognationum
directo limite in duas lineas separantur.
Item in l. Iurisconsultus. §. sed & ex lateri-
bus. eod. l. vacantis C. de bon. vacat. l. si quis
§. in illo. C. de secund. nupt. Statius libe-
Syll. 111.

Non tibi clara quidem, senior placidissi-
me, gentis

Linea nec proavis demissam Hemma,
&c.

LINES, vide Lenes.

LINELLVS differt à Feudo, pri-
mò, quia in feudo iuratur secus quàm in
linello. Item feudum datur amore, li-
nellus verò pro mercede. Item in feudo
non succedunt formine, in linello
secus. Et de multis aliis differentiis vi-
de Felinum in cap. cæcerum colum. §. & se-
quent. in versic. 9. fall de iud. fœu legat-
dum. Luellus, vel potius libellus.

LINO legato, factum infestumque
continetur, quodque netum, quodque
in tela est, quodque nondum est detex-
tum. Tinctum planè non continetur, l.
70. §. lino D. de leg. 3. Meminerit autem l.
3. §. si quis tabulas. D. de S. C. Silan. l. 1. §. si li-
num & §. vlt. D. de secund. tabul. l. 10. C.
de testamen. l. 28. §. testamento. D. de libe-
legat. l. ini quo testamentorum tabula
traneit solebant: ut & Tranquillus in Ne-
rone, & Quintil. li. 12. c. 8. Denique ruptum
linum, aut turbata cera, aut sine agni-
tione signa frequenter inuenies.

LINFICIA, extrinsea lineæ vestis,
l. 16. C. Th. de murileg. qualia multa in par-
tibus orientis, & occidentis, Imp-
p. habebant, ut ex Notitia Imp. Rom. li-
quet.

LINTEONES, l. 3. C. Theo. de mu-
rileg. sunt qui opifices linteæ, id est, li-
no contextæ vestis appellantur, l. 6. C.
de murileg. quo modo & in C. Th. Lin-
teæ (sic enim legendum) vestis magi-
stros interpretatur B. Briffonius l. pen-
C. de murileg. li. 11. & Linteatum, apud Se-
don 177. Apollis. 8. ad Leonem, linea veste

titur. l. 1. qui autem. D. de calumnia.

Litem præparasse dicitur, in quaestione inofficiosi testamenti, qui vique ad denunciationem, xxi. libelli dationem processit. l. 7. & 15. D. de inoff. test. l. 7. D. de lib. causa.

Litem addicere, pro secundum aliquem iudicare, ex xxi. Tabulis interpretatur, Gellius lib. 7. c. 2.

Litem facere lex dicitur, qua iudicium constitutum est, M. Fabius lib. 7. c. 1.

Litem in rem suam vertere, id est, rem inter duos controuersam, quodammodo adiudicare sibi, quod sit, cum iudex ita cum litigantibus agit, vt ei iure suo cedant.

Litem suam facere, hoc est, litis alienæ causam ita suscipere, vt propriam defendere videatur. Vnde iudex dicitur litem suam facere (vt iam diximus) qui plus ego in alterum litigatorum propensus, malè iudicat. Insit. De oblig. qua quasi ex delict. nascun. l. fin. C. de pen. iudic. qui mal. iudic. Graecis γὰρ εἰναι δὲ τὴν αὐτὴν γὰρ. Vnde Facere litem.

Lite cecidisse dicitur, qui eius rei, de qua agebat, causam amisit. Festus. Vide Causa cadere.

LITIGIOSA res intelligitur, siue mobilis, siue immobilis, siue seipsum mouens, de qua lis contestata, iudiciumque acceptum est, siue citatione ad magistratum facta, siue precibus Imperatori oblati, & iudici insinuat, & per ipsum aduersario eius qui principem adiit, cognitit. Nouell. de litig. & de cau. s. 1. const. 11. vide D. & C. de litig. Litigiosam autem rem non facit, inquit Plinius. D. eod. denunciat, quæ impedienda venditionis causa sit.

LITANIA, λῑτανεία, in l. 3. C. de heret. solennis precatio, supplicatio, litatio, vt est in vere. glo. Prohibentur enim hæretici conuentus & litatio facere. Vnde λῑτανῶν, ἡχομαι, supplicio, precationem adhibeo. Iustinianus etiam λῑτανῶν appellat Nouell. de Eccl. discip. s. πένθ' ἐστὶν, ubi verat litanias fieri sine Episcopo & cleric. & sine sacris crucibus: quas dum in pompa inceditur, deferri iubet.

LITERÆ elementa significant, à notisque separantur, l. 5. s. iudi. D. de extr. cog. l. 6. s. si. D. de bon. poss.

Literarum studia quantis laudibus &

præmiis apud Romanos honorata sint, inter innumerabilia ferè exempla, hoc mihi præclarum in mentem venit, quod in laudem Taciti Imperatoris olim acclamare solebant: Quis melius, quam literatus imperat? quasi verò hanc omnium maximam eius virtute (sicut certe erat) existimarent. Et profectò habent bonæ literæ naturalem quandam, & præpotentem in rebus mortalibus vim atque energiam, vt Cicero eas rectissime consuevit appellare, Diuinæ virtutis sempiternas testes. Literæ autem & humanitas apud veteres idem erat, quippe qui vtriusque semper sint humanitatis interpretati. Varro de re. Rust. lib. 1. c. 17. Qui præsent, esse oportet, q. sint aliqua immunitate imbuti. nam illud literis, quod est in vulgar. cod. glossa est Cicero de finib. 5. Sed animi cultus ille erat ei quasi quidam humanitatis cibis. Sic Varro apud Gellium: Praxiteles, qui propter egregium artificium, nemini est paulum modò humanioris incognitus. Humanioris, μεταφυσικῆς.

Literæ pro instrumentis, documentis, monumentisque acipiuntur, vt not. in l. si procurator. absentem. D. de procur. Literis p. scriptis simpliciter Papinianus accepit, in l. qui mutam. D. mandati. Vnde iterum diuinat interpret, literis, id est, p. facto intelligens. Sic Cicero ad Attico. Quod meis omnibus literis in Pompejana laude esset perstrictus. Quanquam & pro epistolio, & mandato non absurdè accipi potest.

Literas nescire dicuntur, quinque legere, neque scribere queunt, l. 3. D. de accus. l. 10. & penult. D. de testa. s. similiter. D. de excus. int. Insit. Literarum autem imperitum esse aliud est, vt ex locis superioribus liquet. Sic

Literarum ignorantia, l. 92. s. 1. D. de acq. hered. l. fin. s. fin autem dubium. C. de iure delib.

LITERATI, periti scribendi, & legendi, l. f. C. de testa. Literatus tamen plerumque literis innotum significat. Et Literatum seruum pro stinagrico dixit Plautus, & Literatum Cilicem Seneca in lib. de mori. Claud.

LITVS solebat Aquil. Gallus per translationem definire, quæ fluuius eluderet, vt ait Cic. in Top. & Quimil. lib. 3. vlt. Etiam ipsi Iuricon. quorum summus

circu

circā proprietatem verborum labor, l-
tas audent dicere, quā flactus alludit. Cel-
sus litus esse scribit, quousque maximus
fluctus à mari peruenit, idque M. Tull.
aiunt, cum arbitretur esse primò, constituit
sest. 96. l. de verb. fig. Vlpianus litus publi-
cum esse catenus, quatenus maximus
fluctus atuat & effluit l. 113. D. eo. tit. inst.
9. de rer. diuis. quatenus hibernus fluctus
maximus excutit.

Λιτοδίκται in βλαπτικοί, sunt qui lapi-
des poliunt, pro quo in l. 1. C. de excus. ar-
tis lib. 10, est quadratarij, οὗτος διαφανεί-
ας λίθους ἀποποιεῖται.

LOCARE. Est vt ad bestias depugnari
l. 3. §. lege. D. de testibus. Locare opacas, vt
cum bestis pugnet, l. 1. §. qui opacas. D. ad
S. C. Tertull.

LOCARIVM, apud Varroem lib. 4.
ling. Latin dicitur merces: quæ datur ob
eo, qui locum quo consisteret, conduxit
in taberna vel in stabulo: adde vel in na-
ui, vt l. 2. §. 1. ad leg. Rhod. Et ceteri totius loci
vocat ad Nouell. 56. Leonis, interpretan-
tes οὐροῦ ἵππου κήρυος. Vide Cuius. Obs. lib.
4. c. 1. Hinc

LOCARI. Apud Martialem sunt, qui
in spectaculis loca populo locant, Her-
mes, inquit, diuinitas locariorum.

LOCATIO & conductio est contra-
ctus bonæ fidei, de re aliqua certa mer-
cede vel faciendâ, vel ad tempus vtenda,
inter quos iure ciuili licet, factus. Emptio
nō autem, & venditioni iis in rebus est
similis, nam vt venditor & emptor rei
commercium habere debet, sic locator
& conductor vt res certa, certumque pre-
cium, sic res, opusve certum, item, certa
merces hic exquiruntur, quemadmodum
consensum vtusque in emendo, sic in
conducendo certam vtinamque volunta-
tem interuenire oportet: vt illic, simili-
ter etiam hic, ex bona fide omnia exi-
guntur, denique tanta inter vtinamque,
contractum similitudo est, vt interdum
internosci alter ab altero non possit. l. 2.
D. locati.

Locationis & conductionis verba bi-
fasiam vsurpantur: in rebus vtendis, &
operibus faciendis. Locare namque est,
vtendum vel faciendum aliquid dare:
Conducere, rem vtendam, opusve faci-
endum mercede accipere. Sic inquit
Ulpianus, qui domum vtendam accepit,
conductor dicitur: dominus qui dedit,

Locator. Sed in opere faciendō com-
munis vtutis huius verbi vis & signifi-
catio est. nam quatenus suam operam
quis vedit, Locator dicitur: (vnde Locare
operas vulgò dicimus) quatenus opus
faciendum suscipit, Conductor, l. 2. §.
1. & §. cum Insularum. l. 26. & l. 51. D. lo-
cat. 37. D. de aur. & arg. n. l. 2. C. loca l. 27.
in fi. D. ad legem. Aquilaram. Hinc Vlpia-
nus in l. 1. D. de asimatio, scribit, dubita-
tum fuisse, cum res æstimata vendendâ
daretur, vitum ex locato esset actio, qua-
si rem vtendam locasse videat: an ex
conducto, quasi operas conduxisset. Hinc
Paulus in l. 2. D. ad legem Rhod. ita Locati
& conducti actionum appellationes per-
miserit, vt nullam sit querere inter eas diffe-
rentiam videatur. Sicque multis aliis in
locis videas veteres Locationis & con-
ductionis nominibus promiscuè vsos,
l. 20. D. de actione empt. l. 1. D. de superfic.
Hinc illud l. 3. §. nunc. videndum. 9. D. de
mod. locato conducto agere, vt apud Var-
roem, lib. 2. cap. 2. de re rustica. Nec non
emptor potest ex empto vendito illum
damnare.

LOCATOR regulariter dicitur, qui
mercedem accipit: conductor, qui dat.
Nonnunquam tamen hæc figura loquen-
di conuertitur apud Latinos, quatenus
ad opus aliquod parandum attinet, vt
iam diximus in Locationis & Conductio-
nis verbis. Nam qui operatur, is dicitur
conduxisse opus. Et contra dominus, qui
dat mercedem, censetur id faciendū
locassa, vt in l. 2. C. loca. Vbi Bartolus,
alioqui iuris peritissimus, si in melio-
ra tempora incidisset, hallucinatus est,
sicut & Accursius, in l. 2. §. si conseruatis.
D. ad legem Rhod. de inst. & l. 1. D. de a-
simati.

LOCVS est, ait Varro libr. 4. ling.
Latin. vbi quid locatum esse potest. Es
paulò post: Vbi quicquam consistit
locus ab eo præco dicitur locare, quo
adusque id emitur, quoad in aliquo con-
sistit precium. Loquitur de redemptioni-
bus. Locus in l. aut falsa. D. de pūn.
pro sua cuiusque rei quam obtinet, sede
accipitur.

Locus est non fundus, ait Vlpianus, sed
potius aliqua fundi: fundus autem inter-
grum aliquid est. & plerumque sine villa
locum accipimus. ceterum adeò opinio
nostra, & constitutio locum à fundo se-
o 2

parat, vt & modicus locus possit fundus dici, si fundi animo eum habuimus. non etiam magnitudo locus à fundo separatur, sed nostra affectio: & quilibet portio fundi poterit fundus dici si iam hoc constituerimus: nec non & fundus loci constitui potest, nam si eum alij adiunxerimus fundo, locus fundi efficitur. Loci appellationem non solum ad rustica, verum ad urbana quoque prædia pertinet. Labeo scribit. Sed fundus quidē suos habet fines, locus verò latere potest, quantum determinetur & definatur. l. 60. D. de verborum significatio. l. 26. & 4. D. de acquiren. possessio. Atque ita fundus loco separatur, lege 64. in fin. D. de eiusdem l. 38. in fin. D. de usufructu.

Locus, vide Fundus.

Locus, pro provincia, l. omnes. §. 1. C. de Episc. & Cleri.

Loci adiectio significat diversimodē disponi, l. quidam testamento. D. de legat. 1. l. Lucius. D. de aliment. & cibariis legat.

LOCVS, est argumenti sedes, vnde dicitur argumentum. M. Tul. in Topic. Nam locus nihil aliud est, quàm communis quædam rei nota, cuius admonitio, quid, & quomodo in quaque re probabile sit, potest inueniri, vel in ipsa causa, vel extra causam, de qua queritur. Locus autem est duplex: Intraneus, seu artificialis: in ipsa hærens causa, & artificiosus quodam excutiendus: vt apud Papinianum, in l. 1. D. de officio eius, cui mandatum est iurisdicere. Huius rei, inquit, fortissimum argumentum est, quod lege Iulia de nominatione cauetur. Extraneus, qui ex aliis rerum adminiculis, sine ulla arte suggerit probationem: vt sunt, tumor, seu fama, Tormentum, Tabulæ siue instrumenta scriptorum, Iusiurandum, Testes. vide Cicero in Topic.

LOCUPLES Gaio interprete habetur is, qui satis, & idonee habet pro magnitudine rei, quam actor restituendam perit esse, l. 234. §. 1. de verb. sig. l. §. D. si ser. per l. 3. de manum. Alio pro eo sumitur, qui multas habet possessiones, & à Loro deducitur, quasi dicas locorum (id est, agri seu possessionum) plenum, vt scribit Cic. in Catone maiore. & Plin. lib. 18. c. 3. & Gellius lib. 10. c. 5. & Quintil. lib. 5. ca. 10. nam in locorum possessionibus (ait Nonius) veterum diuitiæ erant.

Locuples fideiussor iudicio sistendi caus-

sa, pro rei, quæ petitur, qualitate accipendus est: nec ex facultatibus modo, sed & ex conueniendi facilitate locuples æstimatur, l. 1. in ius vocati vt eant. & l. 1. & §. 1. D. qui satisfada cogit. præterquam in necessariis personis, in quibus quilibet fideiussor pro locuplete habetur, l. 3. D. in ius vocat. vt eant. Pro locupletibus certe habetur ab arbitrio, ad eos probandos dato, approbati fideiussores, l. 10. D. qui satisfada cogit.

Locuples reus intelligitur, qui soluendo est, l. fin. §. fin. D. si certum petatur, l. 3. D. de manumission. & alibi. Nec vnquam rei alienæ defensor locuples videtur, quia semper necesse habet satisfadere, l. 127. D. de diuersis regulis iuris.

Locupletior factus videtur, tam qui penes se rem habet, quàm qui in corpus patrimonij quoque modo conuertit, aut cuius in rem versum est, licet malo euentu perierit, l. 18. D. quod met. causat. 47. D. de sol. Locupletior vique factus intelligitur, qui debito liberatus est, l. 50. D. de donat. inter vir. & vxor. l. 66. D. de solut. Locupletior non est, qui liberum hominem acquisiuit, vel rem quandam donauit, nec aliud uxor accepit, l. 25. §. consuluit. D. de petit. hered. l. 169. D. de diuersis regulis iuris. atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei possessionibus, maritis hæredibus, qui in quantum locupletes facti sunt, tenentur. quod tunc dispicitur, cum iudicium accipitur, id est, lis contestatur, l. 47. D. de solut. l. 34. D. de min. l. 139. D. de nego. gest. Planè in bona fide possessore tempus rei iudicata spectatur, l. 36. §. quo tempore. D. de hered. pet.

Locuples hæreditas, quæ opes adfert, vel oneri, vel incommoditati, seu, vt vulgò dicunt, vexationibus coniuncta. Opulenta verò dicitur, quæ his caret, l. §. Quam mihi bona. §. 2. D. de acquir. hered. Alio locupletem hæreditatem accipit, quæ maior est centum aureis, in Rubrica. C. de bon. liber.

Locupletem lex Papia definit, qui centum millia sestertium possideret, §. 2. D. de success. libert.

LOCVL, in l. 53. in fin. D. de legat. 1. l. 23. §. 1. de pecun. leg. Sæculum pecuniæ, & crumenam significat.

LOGARIVM, logarithmus, diminutivum verbum à λογος, quod ratione significat, quare

quare rationes earum Sæcula in legibus breuiarias appellantur, leg. Sed chartulam, vel ad logarithmum.

Logarithmus, Neapoli Gallis Franchis. Asperius, Reipublici. Tabulæ, feribit, & logarithmus habebant, dist. Alciati Hinc asperius, in causa. int.

LOGOGRAPHIA, rationes publicas, hoc scribunt. Aread l. 1. & hono. Hi quoque vel archæotæ, vel latini, dicunt. Rub. C. scribis, logographiam. lam. 128.

LONGVM inter præterites, testes, aut Paulus lib. 1. ita in omnibus primum tempus accipitur. D. de long. temp. præscript. Nec vetus in Pandectis huius mentionem. & l. 4. pro empt. l. 3. & u. in præscript. & alibi, eundem de usufructu olim tribus anno vbi cuncte, in immobilia Italico solo. Huius iustitiani correctionem, l. 1. C. de usufructu. Longus est, 30. vel 40. præscript.

Longa mædo, vide LONGE, quantum, §. si præscript. D. de iur. i. l. apparet, quoniam loque magis præscriptum. D. de præscript. Longum silentium, l. non tenetur. §. si præscriptum.

LORICÆ, titulum feudum. LORICAT

quare rationes ex videntur significari, quas Sczuola in lege ultim. D. de pecu. lega. breuiarias appellat. *Ulp. l. 3. §. 6. D. de pecu. leg.* Sed chartas, inquit, ad rationunciam, vel ad logarium paratas contineri.

Ad op. d. v. l. 1. Nov. 17. & 128. ius asyli, Gallis Franchis.

Ad op. d. Reipub. curator, l. Boethos. C. de tabul. scribis, & logograph. lib. 10. qui adiuvus habebant, dist. l. Boethos. & vide ibid. Alciat. Hinc logographi, rationes, l. 15. D. de accusa. t. m.

LOGOGRAPHI, rationarii, qui rationes publicas, hoc est, tributorum, perscribunt. *Arcad. l. ult. §. 1. D. de mun. & hono.* Hi quoque, qui custodes ædium vel archeoriz, vel logographi, vel tabularij. *Sic. in Rub. Cod. l. 10. De tabularijs, scribis, logographis. Vide etiam Nouellam. 128.*

LONGVM tempus est decennij inter presentes, viciennij inter absentes, ait *Paulus lib. Sent. §. 1. & 2. & 3.* A que ita in omnibus propè iuris articulis longum tempus accipiendum est. *Vide tit. D. de long. temp. præscr. & Insti. de v. l. cap. in prin.* Nec verò inrum cupiam videatur, p. ssm in Pandectis huius longi temporis fieri mentionem, ut l. 2. §. cum Sticho. & l. 4. pro facio. l. 76. in fi. D. de cont. empt. l. 3. & 11. in fin. D. de duers. & temp. præscr. & alibi, cum dicat Iustin. in prin. de v. l. cap. olim iure ciuili in rebus mobilibus anno vbique vno vlticapere licuisse, in immobilibus biennio tantum in Italico solo. Hoc enim fuit à Triboniano correctum, vi Pandectis cum conf. Iustiniiani conueniret, vbi id emendauit l. 1. C. de v. l. cap. transfor.

LONGISSIMVM autem tempus est 30. vel 40. ann. *Cod. de long. temp. præscr.*

Longa manu, vide Manu longa.

LONGÆ, quandoque in infinitum. l. a diuo. §. si poss. D. de iud. quandoque longissimè, l. apparet. D. de itin acti. que priua. quandoque magis, aut valde, l. 1. §. qui su perficiem. D. de superfic.

Longum silentium, id est, quinquennij, l. non tenetur. §. præscripto. D. de sta. de fin. poss. priu.

LORICÆ Feudum, vide Hauberticom feudum.

LORICATIO, tectorium est, pa-

rieti in modum lorice inductum: idem ferè quod incrustatio. *Paulus de verb. signis l. impensa.* Incrustatio, inquit, loricationes, & p. & r. Hanc explicans legem Alciat. Loricationes, ait, sunt superheies integendi caussa, quæ ad pavimenta maximè pertinent, huiusque ex calce & arena. *Var. lib. 1. de verust. cap. 57.* Parietes & solum opete tectorio marmoreo loricandi, si minus ex argilla, & c. id est, tegendi, incrustandi.

LVBRICTVM ætatis, id est, leuitas, mobilitas, inconsiderata ratio, temeritas. *Ulp. in l. 11. §. 4. D. de minorib.* Neque enim ætatis lubrico captus est adeundum locupletem hæreditatem.

LVC RV M ab luendo, inquit *Varro lib. 4. de ling. Lat.* si amplius ex eo luere, quàm quanti esse ceptum. Est autem Lucrum nomen generale. l. c. v. & l. sequenti. D. pro socio. Nam generaliter lucrum accipitur pro omni accessione gratuita, vel onerosa, l. acti. iurum genera. §. actionum autem. D. de obligat. & acti. iuribus. l. si cum dotem. §. si pater. D. solu. matrimo. Lucrum ex circumstantiis variè accipi constitat ex iis, quæ refert *Alc. l. conuincit. §. cum sta. num. 17. & 18. D. de verb. oblig. primò* si ad tempus præfens referatur probatio, cum variatione temporum varietur rerum conditio. Secundò, cum non de communi æstimatione tractaretur, sed de eo casu, in quo, ad id quod particulatiter inter est, haberetur respectus.

Lucrum cessans, appellatione damali venire, Alciatus putat quod vamen subsistere non potest, nisi latissimè acceptis damni significationem. Siquidem in damni definitione lucrum cessans non comprehenditur. *Sic enim Vlpianus in l. Proculus. D. de damno infecto.* Longè, inter est, inquit, an quis ex alieno facto damnum patiatur, an lucro, quod adhuc faciebat, vi prohibeatur. Sed lucrum cessans post moram, hoc est, cum debitor non soluit constituto die, cadit in rationem damni emergentis post moram. nam & hoc est, non soluere constituto die. *Vide Philippum lib. 2. Philosphiz Moralis.*

LVC RATIVA caussa, ex qua accipienti nihil abest, leg. 82. §. fundus D. de leg. 3. *Paul. lib. 4. Sentent. tit. 1. Iustina. l. vnic. Cod. de impo. lucra. descript. lib. 10. Ex promissione planè dotis lucratiua caus.*

ta non est, sed quodammodo creditor aut emptor intelligitur qui dorem petit. *leg. 19. de obliga. & act.* Vide Causa lucratiua.

Lucratiua possessio, quam ex lucratiua causa quis adeptus est, *l. 2. D. si quis omiff. caus. testa.*

LVCR OS VM, fructuosum, quatuosum, utile. *Cuius in l. obligatio. 9. §. 1. D. de aucto. tutorum.* Hereditatem adire pupillus sine tutoris auctoritate non potest, quamuis lucrosa sit. *Idem l. si quis. 17. D. si quis omiffa.* Liberum cuique esse debet, etiam lucrosam hereditatem omittere.

LVDOVICVS Romanus Iurifconsultus nobilis, nomen habuit Pontani: sed quia Senis ius ciuile professus, Romam commigrarat, cognomen ex eo deportauit. Basilica mortuus est, cum eo publice ad comica Ecclesiastica venisset, anno M. CCC. XXXIX. Aeneas Syluius eum tanta memoria fuisse tradit, ut nulli veterum celsisse putetur: quippe qui memor esset omnium qui ipse vnquam aut legisset, aut odisset: nec oblitus esset eorum aliquid, quae vnquam vidisset.

LVDS pœnæ mediocris genus, *Paul. lib. 5. Sent. tit. 17. cuius meminit l. 3. C. Theo. de pœn.* Terrullian. in *lib. de spectaculo.* Atque is ludus duplex intelligi debet. Venatorius, & Gladiatorius. In utrumque autem damnatis ferui pœnæ efficiuntur, Et Paulus loco præcitato, damnatos in gladiatorium ait esse intra annum consumendos. Huius etiam meminit *leg. 1. C. Theod. ad l. Falced. Isidor. lib. 18. Etymol. cap. 52. ut & ludi Venatorij, l. 8. §. pœn. & vlt. D. de pœn.*

LV DICircenses. (de quibus mentio fit in *l. 12. §. equitij D. de visu & habit. l. 1. D. de mun. & bon. l. 122. D. de leg. 1.*) iidem erant, qui & Magni dicebantur: quod (ut scribit Paduanus) magis impensis dati sunt. Instituti autem sunt à Tarquinio Prisco & propterea Circenses dicti sunt, quod primi in circo, qui Maximus dictus est, dati sunt solennes deinde annui manserunt, & Ioui, Iunoni, ac Minervæ ab Edilibus curabantur, *ut patet ex l. 1. §. iij. & Verrina 7.*

Ludi PALATINI, apud Supponium in Caligula: Cum placuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggreg-

di. Sunt autem ludi, qui in Palatio fiebant in honorem Cæsaris, qui primus Romæ imperauit, ut à Iosepho scribitur *lib. 19.* tum tamen, ut idem scribit, cum occisus est Caligula, in honorem Augusti celebrabantur.

LVDFICATIO, apud Imperatores in l. cum re. C. de passu inter emptorem & venditorem. pro friuola dilatione. Et ideo (inquiens) additus competens iudex, fundum, cuius mentionem facis, restitui tibi cum fructibus suis, sine ulla ludificatione, sua auctoritate perficiet.

LVERE, soluta pecunia liberare. *Imper. §. 6. de lega.* Sed et si rem obligatam creditori aliquis legauerit, necesse habet hæres eam luere. Si tamen defunctus voluerit legatarium luere, & hoc expresse, non debet hæres eam luere. *Sic l. 6. C. de fideic. l. 25. D. de pigno. act. l. 7. §. inter. D. commu. diuid. l. 52. §. 1. D. de actio. empr. Est & Luere, pretium redemptionis redemptori offerre. *Vlpian. in l. qui status. D. de re mili.* Qui status controuersiam patiuntur, licet reuera liberi sunt, non debent per id tempus militiæ dare, &c. sed nec qui ab hostibus redempti sunt, prius quam se luant.*

Luere, aliàs punire significat. Hinc Luere pœnas, quod & dare pœnas dicitur, ferre supplicium est. Hinc illud, Are luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras. *Seruius autem in lib. Senecid. 10.* Lui pœna, inquit, sed melius lui peccatum dicitur. nam peccatum soluitur pœna: qui enim crimine teneatur obnoxius, pœna eum liberat à pristina obligatione. Contrà, Luo pœnam, si dixeris, non procedit, quare pœna soluitur: tamen auctoritas ista liberat confunditur more, quod solet poni, vel à sequenti quod præcedit, vel à præcedenti quod sequitur.

Luere etiam purgare est, & abluerre. *Cicero Verrina 3.* Verrine tibi tanti fuit, ut eius libidinem hominum innocentum sanguine luirelles? Hinc, Luea dea apud veteres, quæ præerat lustrationibus, & lustris. *Eni. lib. 8.* Armorum vis magna, tum inter castra corpora hostium, tum in castris inuenta est. Ea Luea matri dare se Consul dixit.

LVITIO, nexus solutio, *leg. 1. §. si fructu. D. de iur. & leg. §. 1. si pater. D. de caprim.*

LV
plum. & pullum. Si
ante lunonem
morem eius
tean niterat, die
se hæredem exire
a. Sent. tit. 10. D. c
eius causam test
damnationem leg
reus totiusdine
dam tamen exen
gan. H. ac lib. 3. ro
tadidist. re. a. a
LVGVBR
nat. nam. pro v l
luctu. insignis. v. s
inf. reg. leg. §. 5. h
Paul. in. Sent. tit. 1
Lugubra lumen
bria opponunt
dem modo in lach
Luctum ponere, &
tenet Brutum
te Cicero. Patiam
d. ar. nem pro p
p. f. in. Vlpian. in l.
infam. Sed cu
annuum est, n
die ex die mortu
legatum reu
a. & sumere ip
nec.

LV
LV MEN, id
eur. & interest
dum: nam pro
rior. bus lovis
loco esse non po
pred. vti. H. nec
Lumen in m
fuit. & r. p. leg
ba. Lumen ubi
se. are. leg. ar. D.
vbi.

LV
LV MEN, NV
id æquum. v
na vultu ex p
imponitur, ne l
maxime accepti
no nouis uocib
ita mouere lom
ramp. 4. D. de fer
LV MEN
pro exiguo cub
ita tenetur ill
inopes homine
Vlpian. lib. 5. §.

LV
LV MEN, NV
id æquum. v
na vultu ex p
imponitur, ne l
maxime accepti
no nouis uocib
ita mouere lom
ramp. 4. D. de fer
LV MEN
pro exiguo cub
ita tenetur ill
inopes homine
Vlpian. lib. 5. §.

qui in Palatio
d. Isophoro
demeritur, cum
honore Augu.

Opus Imperatoris
interemptum
in dilutione. Et
ad competens
mentionem faci
tibus suis, sine vlla
bonitate perit.

pecunia liberare.
d. si rem obligat
nem, necesse ha

Si tamen defunctum
luere, & hoc
per hanc eam locu
d. de pig. aff.
d. de i. s. i. d. de
p. etiam redem
tere. *Vlpian. l. i.*
Quid sit contro
dicta reuera liberi
id tempus minime
hostibus redem
banc.

significat. Hinc
d. dare penas dicit
est. Hinc illud d.
penas, luce tene
b. *Aeneid. 10.* Li
eius sui peccatorum
um soluitur pona
tur obnoxius, et
sa obligatio.
si iuris, non pro
latur: tamen au
confunditur me
s, vel a sequenti
præcedenti quod

est, & ablueri.
d. i. ubi tantum
omnium innocen
t. Hinc, *L. 12. de
erat lustrationib.*
remorum v. s. m.
pora hostium, id
L. 12. m. d. d. e
lucio, *leg. 1. s. s. f.*
si parte. *D. de
p. m.*

ptu. & possim. Si parte redempto, &
ante lutionem defuncto, filius post
mortem eius redemptionis quantita
tem offerat, dicendum est, suum ei pos
se hereditatem existeret. *Sic & Paulus lib.*
4. Sent. tit. 6. Si res obligata creditori,
eius causam testator non ignorat, per
damnationem legata sit. Luto ad hæ
redis sollicitudinem spectat. In quibus
dam tamen exemplis solatio legi
tur. *Hinc lib. 3. eod. tit. de lutione pigno*
ris, id est, l. 1. de lutione.

LVGBRIA. in *leg. 8. D. de i. s. qus*
not. in sam. pro veste lugubri, & exieris
luctus insignibus. *Sic leg. 15. C. ex qui. caus.*
in sa. ar. rog. leg. 15. §. generaliter. D. de iniur.
Paul. l. 1. Sent. tit. 21.

Lugubria sumere, & deponere lugu
bria opponuntur. Exempla parent. Eo
dem modo in luctu esse, Lugere. Oppo.
Luctum ponere, Elugere Romanæ ma
tronæ Brueum tempus annum luge
re *Cicero:* Partium eluxum, id est, lu
ctum, quem pro patria sumperam. de
posui. *Vlpian. in l. genero D. de i. s. qus not.*
in sam. Sed cum tempus luctus, inquit,
continuum est, merito & ignorantia ce
dit ex die mortis matris. Et ideo, si post
legitimum tempus cognovit: *Iubeo*
ait, & sumere ipian lugubria, & depo
nere.

LV MEN, id est, viculum videre
tur, & interest inter lumen & prospec
tum: nam prospectus etiam ex infe
rioribus locis est, lumen ex inferiore
loco esse non potest, *leg. 16. D. de seruit.*
pred. urb. Hinc.

Lumina immittere *leg. 13. D. de usu*
fruct. & usu. leg. postultum. D. de ser. urb.
Luminibus officere, construere ob
staculo, *leg. 15. D. loca leg. 23. D. de seruit.*
urb.

LV MINVM servitute constituta,
id acquisitionem videtur, ut vicinus lumi
na nostra excipiat. Cum autem in servitus
imponitur, ne luminibus officiat, hoc
maximè adepti videtur, ne ius sit vici
no in iuribus nobis aliis edificare, atque
ita minuire lumen nostrorum ædificio
rum, *l. 4. D. de ser. urb.*

LV MEN vnicum *συνωδον*,
pro exiguo cubiculo, quod vnicatene
stra tenuiter illustratur, quale tenev &
inopes homines habere consueverunt.
Vlpian. l. 6. §. 5. D. de off. pras. Ne tenuis

vite homines sub prætextu aduentus
officiorum vel militum, lumine vnicco,
vel orei supellectilz ad aliorum vsum
translati, iniuriis vexentur. Prætes pro
vinciæ providebit. Haud scio tamen an
Lumine vnicco verius legeretur ve suprà
annotavimus. Alij Homine vnicco magis
probant. Malum tamen aut Lumine, aut
limine & utranque *συνωδον*.

LVPANARIA dicuntur loca vbi
meretrices corpore quæstum faciunt.
Lactant lib. Instit. 1. Fuit inquit, Acca Lau
rentia Faustuli vxor, & propter vulga
ri corporis vitilitatem, lupa inter pasto
res, id est, meretrix nuscupata est: unde
etiam Lupanar dicitur, *Et Hieron. in Chro*
nic. Euseb. Partulos prope ripam Tiberis
expositos, Faustulus regij pastor amecti,
ad Accam Laurentiam vxorem suam
detulit, quæ propter pulchritudinem,
& rapacitatem corporis quæstulosa, Lu
pa à vicinis appellatur. Unde ad nostram
vsque memoriam meretricum cellulæ,
Lupanaria dicuntur. *Vlpian. l. palam 43.*
D. de rit. nuptia. Palam quæstum facere
dicemus, non tantum eam, quæ in lupan
ario de prostituit, verum etiam si qua,
vi adoleat, in taberna cauponij ipudori
suo non parcat.

LVPINVM inter fruges numerat
ur, *l. frugem D. de verb. signif.*

LVSCITIO dicitur, inquit *Vlpian.*
vbi lumine adhibito, homo nihil videt,
l. 10. §. pen. D. de edil. edict. Græci *νυκτα*
λαμία. Huic *Nomsu* consentit Lusciosis
seu Luscio os dictos notans, qui ad luce
nam non vident, Græci *νυκτα* vocant:
etiam hoc Varronis lib. 7. Disciplina Ve
specti non videre quos appellant Luscio
sos. Felus Luscioni dant vitium
oculorum, cum quis clarius vespertino
tempore, quàm meridie errat: quo
modo habuisse Tiberium Celarem,
Tranquillus scribit. & Dio lib. 37. his ver
bis: *εἰς δὴ τὴν ἀμνηστίαν ἀπέλειπεν ὅτι αὐ*
τὸν οὐκ ἔβλεπε, ἀλλ' αἰετὶς αὐτὸν ἐπὶ τῇ
πλατύνῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Plautus in *Mercatore* hoc fere significat:
videtur vltimasse Minum inquit lolio vi
sitare te tam vili turco, quia lusciosisus.
Fecit enim lolio viciantibus oculos
obscurari.

LVSORIVM edictum, inane lu
dibrio habitum omnium irritant de
lucum, *leg. 75. D. de iud.* Alioquin luso
erant huiusmodi edicta & decreta *Præ*

um de quo trinit.
C. de p. p. p. p. d.
& Zoniz: de
quoque anno
id est, singulo la
torum & metea
ram negotiorum
n. Alexandro quor
am requirit con
contigua spe lib
oriz puella, & se
n qui remacula di
manu libi vidum
figuli & fabri, non
par intia cerum
um. Erant & res
obnoxie, ex lege
constat. l. vltim.
ut. Erat & propria
tionis scia. De
de episcop. & cler.
mercator. que sumpt
conlat. fuit & l. i.
ne tamen na à Tri
& concionata est,
quem referri nuli
auratiam collatio
is Imperator, ut
arar, & multalij
ian Epit. i. quod
ter dictus.
T. V. M. H. otoman.
nata rei Venetie
im. apud Plautum
s. (scotari figu
eritum. ac lupu
ian l. 3. §. i. D. ad
menatij, huc re
ndeam, aconum,
um, mandagoraz,
ti, causa dederit
nesque huiusle
dem huc vis est,
cedant. Sunita
huc in loco su
ne facta per vene
et gratia, cum lu
sumatur, pro car
Alij eo in loco
nie profuso sum
m. & c. Quia fa
creditarum pecu
um consumebat,
vix

vitz parentum insidiabantur. Hinc
LVXVRIOSVS, apud Iul. Idem
qui & Nepos dicitur, in l. 8. D. pro emp.
Quomodo enim mala hinc emisse vide
tur, qui à domjno emitit, fortè & itis,
qui à luxurioso, & protinus scorto daru
to pecuniam, seruos emit, non vsuca
piet.

Luxuria, pro petulantia, & incontinen
tia, effusa quadam & intemperantij inso
lencia. Vlp. l. in fin. D. de adul. edit. Cæ
terum si nihilominus permaneret in eo
vitio, ut circa sana bacchari soleret, &
quasi demens responsa daret, etiam si
per luxuriam id factum est, vitium ta
men esse, sed vitium animi, non corpori
si. Marcian. l. pen. D. de incendi. nauif. Si for
gitò incendium factum sit, venia indi
get: nisi tam lata culpa fuit, ut luxuria
aut dolo sit proxima. Vbi tamen vt,
pro a. vt. legendum videtur.

LVCIA RCHI Æ, in l. vnic. C. de of
fic. Comit Orient. V. de a. n. r. ap. p. c. p.

LYCHNVS, in l. statua. 2. 45. D. de
ver. signif. (sic enim ibi legendum vide
tur, non lignis) significat Lucernam. Alij
Tignis legi malunt.

LYCIA, eius Papini, meminidit 6.
dulcissimam. l. cum pater filios. Quæcunque,
inquiens, mihi super sunt in Pamphylia,
Lycia, vel vbi cunque, de lega. 2. clarissi
ma quondam Asia minoris regionum,
& sexaginta oppida complexa: è quibus
tamen, V. adiano teste, Pauli Apostoli xia
t. 36. tantum existerunt: reliquis parim
bello, partim terræ motu disiectis.

LYTÆ dicebantur, qui triennium
in legum studio versati, quartum etiam
adiungebant. Imper. ad Antecessores. 5. 5.
Sed quia solum est anni quatuor studio
fos Græco & consuetudo quodam vocabu
lo lūres appellati: habeant quidem, si
maluerint, hoc cognomen, & c. lūres au
tem dicti videntur, ut l. vlt. id est, solubi
les, quasi iam iam à cetera illa & præscri
pta studiorum ratione soluendi, & legè
di libertate, ac licentia donandi: quasi
missionem à magistrorum suorum cam
stris, id est, scolis imperituri, nam cum
ad finem libri Pandectarum 37. peruen
tum esset, qui postremus anni quatuor li
ber erat, statim Imperator, vt reliquos
24. libros studiosè per se domi legerent,
neque ex præceptoribus interpretanti
bus eos audirent. Ex libris autem quin

quaginta, inquit, nostrorū Digestorum
tex & triginta tantum modò sufficere
iam ad vestram expositionem (Anteces
sores, alloquuntur) quàm ad iuuenuris e
ruditionem indicamus. Et 5. 4. Vt ex 36.
librorum recitatione fiant, iuuenes per
fecti & ad omne opus legitimum instru
ti. Duobus aliis partibus, id est, sexta &
septima nostrorum Digestorum, quæ in
quatuordecim libros compositz sunt eis
dem positæ, vt possint postea eos & le
gere, & in iudiciis ostendere. Turnebus
lūres interpretari maui, quasi Solutio
res, & interpretes questionum iuris de
quibus Iuuenalis dixerit:

Qui iuris nodos, legūque anigmata sol
uat.

Sed id parum autentè cum eiusdem ho
noris nomen tyronibus præberi non
possit, qui summis Iurisconsultis.

M

LITERA, ex duo
bus AA. constare, B.
Irenæus. iam olim
Lugdunensis Episcopus
scriptum reli
quit: id quod verum
animaduerti ex ve
tustissimo C. Theo.

manu scripto, ante annos 1130. quem a
liquando penes me habui.

M. M. P. NOTÆ sunt apud Paulum
Diaconum, pro manu, mancipio, potesta
te. Vlp. c. Insti. 24. Eius cuius in potestate,
manu, mancipiove est hæres scriptus, le
gari non potest. Idem autem c. 9. & 19.
ostendat in manu esse uxores marit
um, in potestate liberos filiosq. in man
cipio seruos. Ergo apud Paul. Diac. Man
cipio, mancipio, potestate corruptè le
gitur.

MACEDONIANVM Senatus
consultum, vide Senatusconsultum Ma
cedonianum.

MAGERIA M. M. Varro docet in
fundo esse facile fabrilis sepimentum,
cuius species sunt quatuor: quod sit à
lapide, quod è lateribus costilibus, quod
è lateribus erudis, quod ex terra & lapil
lis compositis informe. lib. De re rust. ca
pit. 14. Hinc Maceriam ducere, apud Cuius
l. 17. D. de comm. prad. Si præcatio vicinus in
tuo maceriam duxerit, & c. id est, impo

ter displiceant. Et Dido apud Virgil. *Æneid.* 2. sic dicit.

*Tector cara deos, & te germana tuumque
Dulce caput, magis inuitam accingier
artes.*

De his hæc intelligi vult *Vlpian.* in l. 1. §. *medicor.* D. de var. & extra. cogn. Non tamen, inquiens, si incantauerit, si imprecatus est, sicut vulgari verbo in posterum utat, exorcisauit. Non sunt enim ista Medicinæ genera, tametsi sint, qui hos sibi profuisse cum prædicatione adfirmant.

MAGIS, *μαγισ*. *Inl. Pollux lib. 6. cap. 12.* hoc verbum ex Sophocle sic exiit: Αἱ δὲ δῶντι δὲ δῶντι, αἰσθησάμενοι τῶν τε, αἰσθησάμενοι τῶν τε, αἰσθησάμενοι τῶν τε. Id est, Menisæ autem, quæ imponuntur, & tolluntur, quas nunc magidas vocant. Hoc verbo etiam vsus est Epicharm. *μαγιστὴν αἰσθησάμενοι*. *At lib. 5. cap. 10. μαγιστὴν* esse scribit Fest. *μαγιστὴν* δὲ ἢ τὴν ἀλυστὴν *μαγιστὴν* est, vas seu alucis, in quo fatinæ subiguntur: quod & *μαγιστὴν* appellatur. In eo etiam, quæ ad sacrificium pertinebant, portabantur. Magide autem Paul. l. 36. D. de condit. indeb. Seruus cuiusdam infancie do nino magidem commodauit, &c. *Plin. lib. 33. cap. 11.* pro lance eiusdem formæ vsurpasse videtur. *Fenestella*, inquit, tradit tympana se iuvene appellata stateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerunt, *Varro lib. 4. ling. Lat.* Magida, & inflectens, vas ciscarium esse val, cui assa imponebantur, & à magitudine deduci *Budam* hac voce significari posse ait orbiculatum instrumentum, quo panifices, & dulciarii pistores, subigendis farinis opificij sui gratia vtuntur, quam *Rondelam* vulgò vocant. *Rondeau de parisier.*

MAGIS aduerbium interdum subadiectum *Vlpian.* l. 7. D. de possess. Cum posset non suscipere talem causam, quàm decipere. *Idem in l. 2 §. 6. D. de iudic.* Alioquin compelleret iudicium accipere, quàm inuenire eos, qui satis pro eo dēt. *Paul.* in l. 2. §. 1. D. de rebus credi. Quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem, quàm specie. Et hoc quidem Hebræorum more, qui sæpè hanc particulam subaudiunt. *Vide Antio. August. lib. Emend. 4. cap. 8.*

Magis, & electiue vsu in l. iubere cauere. D. de iurisdic. am. iud. & alibi sæpissimè

in iura nostra occurrit, & comparatiue ponitur, ut in l. 2 §. mutui datio. D. si cer. per. secundum vulgatam lectionem: Halloandri namque variat. *Zahos* offendit in comment. Feud. Magis, & Minus, diuersas species non facere.

MAGIS, EST, apud Paulum sæpè in Sententiis, pro præstat, vel receptus est. Vxore. eorum qui operantur, magis est, ut instrumento cedant.

MAGISTER populi, Dictator. Hinc Magistratus à Magistro dictus, vt ab albo, albus. Magister autem populi Dictator appellatus, quod summa eius potestas in populum: vnde reliqui quidem minores, quàm hi magistri dicti magistratus. *Hæc Varro lib. 4. lingua Latin.* Sic Paulus, Magistratus, inquit, per derivationem à magistris cognominatur, l. 57 D. de verb. sign.

Magister equitum dicebatur, inquit *Varro lib. 4. lingua Latin.* quod summa potestas huius in equites, & accensos, vt est summa in popul. Roma. Dictatoris: vnde is quoque Magister populi appellatus est. Mortis autem erat, vt à Dictatore diceretur noctu, simulatque creatus Dictator fuerat. *Livius lib. 4.* Dictator à Consule dicitur: ipse deinde C. Serulium Ahalam, magistrum Equitum dicit. Item, Et Senatus Dictatorem dici *Mamercum* *Emilium* iussit. Is magistrum Equitum L. *Quintium Cincinnatum* dixit. Item, *Virginis* dam collegam consulere, motus, permittente eo, nosse Dictatorem dixit. Is sibi magistrum equitum *Posthumium* dixit. *Pomponius l. 2. de orig. iur.* Et his Dictatoribus Magistri equitum iungebantur, sic quomodo. Regibus Tribuni celerum, quod officium terè tale erat, quale hodie Praefectorum praetorio. *Aurelius l. 1. D. de off. praefect. praetor.* Cum apud veteres Dictatoribus ad tempus summa potestas crederetur, & magistratos equitum sibi eligerent, qui associari participes curæ militiæ gratia, secundam post eos potestatem gererent.

MAGISTRI CENSVS ijerant, apud quos professiones, testaments, & tabellionum instrumenta edi ac publicari solebant. *Novell. de tabell. 44. l. testaments.* 18. l. consulta. 23. C. de testamen. l. orphanotrophos. 30. C. de episc. & cleric. l. secundum. 32. C. de donatio. l. ultim. C. de

in *emphyteu*. Hic magistratus erat in verbis, quem posterior ætas *ὑποδὸν* appellavit, auctore Leone Nov. 44. & Suida in *Artemio*, & locum etiam ipsum, quo acta & insinuationes fiebant, quod & Cedreus est *ὑποδὸν*. In provinciis partes eius sustinebant defensores civitatum.

Magistri in auctionibus dicebatur unus aliquis è creditoribus, qui debitoris bonis auctione digendis ita præfesset, ut ei qui plurimo liceret, rem addiceret. Cicero *epist. ad Attic. l. vñ*, inquit, agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabant magistrum fore, si bona venirent, L. Pontius. Hunc Magistrum existimat Hotom. in libris nostris Curatorem bonorum appellari: ut in *l. cuius. 9. D. de curat. fur.* ubi Neratius ita scribit: Cuius bonis distrahendis curatores facere Senatus permisit, eius bona creditoribus vendere non permisit: quamvis creditores post id beneficium bona vendere malent. Et in *l. fin. D. de curato bon. dan.* Si debitor foto cesserit, & creditores elegerint unum per quem bona distrahantur, mox extiterit alius qui se creditore dicat, bona debitoris vñ cum curatore vendere poterit. Cicero in *Orat. pro Quinctio*: Cui magistri sunt, & domini constituntur, qui qua lege, & qua conditione pereat, pronunciant, &c. Magistrum enim auctionis significat, qui cum bona proscripta essent, rerum omnium vendendarum curationem susceperet. Solebat autem is in compitis celebribus, & frequentibus verbis locis tabulam proponere, se debitoris bona venditurum, his ferè verbis: Titius debitor noster incidit in causam venditionis bonorum: nos creditores eius bona vendimus: qui vult emptor accedat. Hancque profectionem opinatur Turneb. *Advers. lib. 23. cap. ult.* Carmen à Cicetone vocari *lib. 1. de Orat.* his verbis: Vt totum illud, ut lingua noncupasset, non in XII. Tab. quas tu omnibus bibliothecis Antonis, sed in magistris (hic enim legi vult) examine scriptum videretur.

Magistri EPISTOLARVM, qui civitatum legationibus & postulatis, & precibus audiendis, & ad principem referendis, præerant. Horum meminit Spartianus in Hadriano, & Sidenius *Apoll. lib. 9. Epist.* Erant etiam Magistri

Epistolarum Græcatum, qui, ut est in Notitia, eas epistolas, quæ Græcè solebant emitti, aut ipsi dictabant, aut Latine dictatas transferebant in Græcum.

Magistri LIBELLORVM, qui supplices libellos à privatis oblatos tractabant: quo in honore fuisse Papinianum apud Imper. Severum Pertinacem licet cognoscere ex *l. rescriptum. 12. D. de distr. pig.* Libellos, inquit *l. 17. phonisus*, a gente Papiniano. Vocantur etiam Charophylace, & Gallis, Magistri requestarum. Præter hos reperuntur &

Magistri MEMORIALIUM, qui rescripta quæ ad preces dabantur, concipiebant, id est, perscribebant, vel, ut est in Notitia, qui adnotationes omnes dictabant & emittebant, *l. ult. C. de divers. rescript. unde l. ult. C. de petit. bon.* Memoriales verò, inquit, qui excipienda rescripta vel implenda curaverint, &c.

Magistri MILITVM, *spatularum* in Nouellis dicti sæpè in Constit. nominatur. hisque bonorum titulis insigniuntur eminentissimi, magnifici, illustres, excelli, *l. 8. C. de modo multis. l. 2. de offic. pref. prat.* Erant autem Magistri & equitum & peditum, numero quatuor in re præfenti, duo in Occidente, totidem in Oriente: quibus etiam Imp. Honorius & Theodosius inter militares viros, vel priuatum actorem, vel reum militarem, atque etiam ciuiliu actionum audiendi facultatem concesserunt, *l. 6. C. de iurisd. P. Vegetius lib. 2. cap. 9.* in locum imperatoris legatorum, qui ex consularibus ad exercitus mittebantur, hos substitutos fuisse scribit. Vide Notitiam.

Magister NAVIS accipitur, cui totius navis cura mandata est, *l. 1. D. de exercit. alt. item §. 3.* Magistrum accipimus, non solum quem exercitor præposuit, sed & eum quem magister.

Magistri OFFICIORVM, qui allicorum officialium causas discebant, & inter eos dicebant, *l. 4. C. de silent. l. 3. C. de præpos. sac. cubic. l. ult. C. de cast. & minist. l. in sacris 12. de prom. sac. scrip. l. 2. & l. 3. C. ubi finat.* Horum etiam meminit Ammian *lib. 20. Ambros. epist. 33. lib. 7. Notitia, & Niceph. lib. 7. Ecclesi. hist. c. 10.* Itaque sub horum dispositione erant fabricæ, idèque iudex est fabricensium, *l. si. C. de fabricens.* item *secinæ* mē-

memoria, scilicet li
cum & d. inspectione
tutorum, amauit
um in rebus, & de
noze: admissio
17: nem curis pub
pari ex l. 9. de casu
que totius palatij
dibat. Theodoritus
Theodoritus
deor. huius vocat. N
deor. esse, qui in G
ul de Phosel.
Magister SOCI
quæ sociis dicebat
m: alci, id est, al
pari, aut redigali
decanos quasi se
id eos de societate
poscitatem habete
gereret tabularum,
dique ab his qui ope
mirentur: denie
terum quæ ad socie
cipia cura incumbi
in provincia habeo
ricarum, & societ
thm Magister inte
Planus. 14. D. de p
ocutum prædum
constat. At Tulliu
gilius qui est mag
in 4. Ferrin. sap.
verb. sign. Cui præ
amoris, & qui mo
geriam & sollicitu
prætant, debent,
aut: quin etiam ip
tionem à mag.
nde etiam ciuiliu
pores magistror
vel monstrando.
Magistri SCRIP
tus, qui capulis in
scripta conseruaba
quo in honore Vi
rud Imp. Alexan
d. uisellat. Vi au
admodum suo loco
storum varia gene
que & spectabil. u
ret: Imperatoris
ret: eoque hono
manerum omniu
sue, l. tmi. C. de
que. 11. 6. de excep

qui, ut est in
que Græce sole-
re dicitur, aut
sestebant in Græ-

LORVM, qui
sunt oblatos tra-
re fuisse Papina-
quetum Perinacem
prescriptum in D. de
aut in p. p. p. p. p.
ancuriam Char-
Magister requestra-
tione &
L. 1. de p. p. p. p. p.
et, ut est in Notitia,
et dicitur de e-
dunt requestra-
tione vel im-

M. gratia
in Confil. nomi-
cul singulorum
significi, illi
L. 1. de offi. p. p. p.
et equum
magistrum in re p. p.
torem in C. p. p. p.
et viros vel p. p.
militarem, at-
tationum audiendi
L. 6. C. de iur. p. p.
in locum impe-
et consilii
de, hos subliu-
Notitiam.

ceptus, cor-
a est, L. 1. D. de
strum accipimus,
reior p. p. p. p. p.

ORVM qui au-
castis discipula-
ant, L. 1. C. de
rubie L. 1. C. de
m. de p. p. p. p.
at. Horum utrum
10. Ambrosii p. p.
epi. L. 1. C. de
rum dispositione
e iudez et fabri-
traj, item scriba-
re.

memoria, scilicet libellorum, epistolarum, & dispositionum. Scholæ item scutatorum, armaturarum, seniorum, agentium in rebus, & deputatorum eiusdem scholæ: admissionales item & cancellarij: item cursus publici potestas, ut apparet ex l. 9. de cursu publico lib. 11. C. Denique totius palatii disciplina ad eos spectabat. Theodoritus lib. 5. c. 20. *ἡ γὰρ πᾶσι τῶν βασιλικῶν vocat.* Non dissimilis huic videtur esse, qui in Gallia dicitur, *Le Prænost de l'hôtel.*

Magister SOCIETATIS, vnus aliquis sociis dicebatur, qui Romæ societati alieni, id est, aut scripturæ, aut portorii, aut vestigalium, ita præerat. ut & decumanos quasi senatum cogendi, & ad eos de societatis negotiis referendi potestatem haberet, curamque omnem gereret tabularum, & rationum, quæ vndique ab iis qui operas dabant, Romam mitterentur: denique is est, cui earum rerum quæ ad societatem pertinent præcipua cura incumbit. Hic Promagistrum in provincia habebat, cui quasi muneris vicarium, & societati præfectum, qui etiam Magister interdum appellatur. *Vlpianus l. 14. D. de pactis.* Item magistri societatum pactum & prodesse & obesse constat. *M. Tullius ad Craspedem:* P. Rupilius qui est magister in ea societate & in 4. *Ferrin. sapè.* Hinc *Paulus l. 57. D. de verb. sign.* Cui præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quam ceteri diligentiam & sollicitudinem, rebus quibus præstant, debent, hi Magistri appellantur: quin etiam ipsi Magistratus per derivationem à magistris cognominantur. unde etiam cuiuslibet disciplinæ præceptores magistris appellari à monendo, vel monstrando.

Magistri SCRINIORVM dicebatur, qui capulis in quibus Principum rescripta conseruabantur, præfecti erant: quo in honore Vlpianum Iuriconsultum apud Imp. Alexandrum fuisse, Lampridius testatur. Ut autem Scriniorum (quæ admodum suo loco dictum est) sic magistrorum varia genera fuerunt: comitumque & spectabilium nomine dignabantur: Imperatoris maiestatis affectores erant: eoque honore defuncti, ciuiliu munerum omnium vacationem obtinebant, *l. 1. vni. C. de magist. sac. scrib. l. eos qui. 12. C. de excus. m. n.* qua in l. item

ut alibi persæpe tres hi memorantur. Hos similes quidam esse dicant Protonotariis: alij verò magistris compatorum.

Magister VNIVERSITATIS ab Vlpiano dicitur in l. *D. rat. rem hab.* pro eo quem magistrum societatis in l. 14. *D. de pactis.* idem appellat.

Magister CVRIÆ apud Plautum in Aulularia videtur esse, qui Græcis *Τετρίης* dicitur. Ut enim Curia pars est tribus Romanis, sic *Τετρίης* Græca ad consuetudinem Romanam traducta fuit: & ut pagorum erant magistri, sic curiarum. Vide *Terentius.* Sumitur & Magister Curie in libris Feudisticis pro eo qui in domo & familia principis, aut nobilis, secundum dominum primas tenet: qua in re differt à paribus Curie, qui parem & æquabilem conuassalorum dignitatem obtinent, ut suo loco diximus. *Alber. Krantz. libr. Dania 9. c. 1.* Grauis simulas inter militem quandam Regie proximum, qui magister Curie illius dicebatur, & alium quandam militem, &c. Idem appellatur ab aliis Maior domus: quemadmodum & Pates domus dicitur. Vide *Francogalliam Hotom.*

Magistri interagentes, *l. ad istam. C. de iust. C. consp.* Magistri rei priuatae, *l. 5. C. ubi causæ stat.* Magistri xris, *l. vni. C. de anno & c.*

Magistri vestium, *l. penul. C. de muris gulis.*

Magistri admissionum, *l. vni. C. Theodo. qui à prabito Tiron.*

MAGISTERIANI, sunt agentes in rebus, ut est in *v. l. Lexico.* Sic autem videntur dicti, quod ex eorum schola executores litis magistro officiorum retribuerentur, ut *Martianus Scetus testatur.* Sic vocatur *Novell. 17 & 124.* Itaque *Iulianus Nouel. 86.* Magisterianum doctè agentem in rebus verit.

MAGISTERIA potestas, *l. 6. C. de iurisdic. l. 3. C. ubi sent. l. vlt. C. de s. infrum.* Suidas *μαγιστρία* ἀρχήν vocat. Est autem magistrorum dignitas. Magister autem dignitatis formulam vide apud *Cassiodor lib. 6.*

Magisterium militare, *l. 25. C. de praecur.*

MAGISTRATVS, inquit Varro *lib. 4. ling. Lat.* à magistro dicitur: sicut Albus ad albo. Idemque sentis *Festus*

lib. iii. Dicebatur autem olim Magistratus, qui iudicium auspiciumque haberet: quemadmodum *Cicero in legibus* scribit: Magistratus omnes iudicium auspiciumque habebant. Postea verò dicti sunt Magistratus, quibus Respub. vel omnino, vel ex parte à Populo vel Principe commissa esset. Omnino, ut Dictatores item primis temporibus Consules, qui regio imperio erant; aut cum s. c. extremae necessitatis factum esset. Ex parte verò, ut Consules, posteaquam alij magistratus creati sunt, qui partem ius potestatis ademerunt: item Praetores, alique inferiores omnes.

Magistratus qui maiores, item qui minores dicebantur, Gellius (exponens haec verba, Ne quis magistratus minor de calo seruisse velit) ex his M. Massae verbis docuit, *lib. 13. c. 14.* Patriciorum auspicia in duas suar potestates diuisa. Maxima sunt consulum, Praetorum, Censorum. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, id est quoddam collegae non sunt Censores Consulum, aut Praetorum: Praetores Consulum sunt. Ideo neque Consules aut Praetores Censoribus, neque Censores Consulibus, aut Praetoribus turbat, aut retinent auspicia. At Censores inter se, rursus Praetores Consulique inter se & viciant, & obtinent. Praetor est collega Consulis est, neque Praetorem neque Consulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante haec tempora seruatum est. Et, *ut in commentario 13. C. Tuditanus patet*, quia imperium minus Praetor, maius habet Consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus Praetores Praetore creante veterum auctoritatem sumus secuti: neque his comitiis in auspicio fuimus. Censores aequè non eodem rogantur auspicio aequè Consules & Praetores. Reliquorum magistratuum minima sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, Tribus comitiis magistratus, sed iustius curiata datur lege: Maiores Censuratiis comitiis sunt. Quod autem collega Consulis Praetor dicitur, id eò dictum est, quod eodem auspicio crearentur, *ut ibidem scribit Gellius.*

Magistratum multiplex diuisio est.

Alij erant maiores, alij minores: Maiores dicebantur, qui imperium potestatemque habebant: id est, qui nec obediētes & noxios ciues multa & vinculis coercendi potestatem habebant: *ut Cic. lib. de legib. 3. declarat. & intelligitur ex l. 2. D. de in iur vocand. l. 32. D. de in iur. l. 131. D. de verb. signific. quales sunt in verbo Consul, & Praetor, & Praefectus vrbis in prouinciis Proconsules, aut Praetores, item Praesides. Minores dicebantur, quibus neque imperium, neque potestas data erat, sed minor aliqua Reip. procuratio, ita apertè describuntur in d. l. 32. D. de in iur. qua de causa de se Cicero Adile (qui minor magistratus est) *Perrina 11.* loquens: Est, inquit, tum Consul Hortensius cum summo imperio ac potestate: ego autem Adilis, hoc est, paulò amplius, quàm priuatus. Itaque in ius Adiles vocari potuisse constat ex *Gell. lib. 6. c. 13. & l. c. 13. D. de peric. & commod.* In his numerantur à Cicero ne Tribuni aetarii, Quaeitores: Triumuii capitales item Proquaetor Caelaris, *ex l. non licet. 46. D. de capt. empt. Rursus.**

Magistratus alij vrbani sunt, alij prouinciales, alij municipales. Prouinciales prouincie potestates dicuntur: *l. cum quis. 13. de iurisd. vbi pro Praetor legendum putat Hotom. vel Praeses, vel Propraetor.* Itaque saepe imperium à potestate distinguitur, *vbi l. 3. D. de arbit. l. 1. D. quod quisq. inr. l. 8. D. de accusat. & in voce Iurisdicito, annotauimus.* Municipales autem sunt veluti Duumiri, magistratuumque nomine saepe municipales intelliguntur: *ut Rubr. De magistrat. conueniend. & l. 27. l. 3. D. de negot. gesti. l. 11. & l. 13. D. ad municip.* Municipium autem nomine Coloniae quoque magistratus intelligo. De summis autem magistratibus duntaxat differemus: quorum varia nomina fuerunt. nam in plebiscis, ut diximus, fuerunt Duumiri: in aitiis, veluti Praeclis, Quatuorvitiis, *ut apud Cic. lib. Fam. 13. CICERO. 3. D. QUATVOR VIRIS, & Decurionibus, nem Latini, ut apud eundem in Cluentiana. aliis etiam in locis, ut patet ex l. 1. de solut. & lib. de lib. s. n. In aliis, ut Atrium Adiles erant. Cicero lib. Fam. 13. Adilem filium meum fieri volui, & M. Caesum is enim magistratus in nostro municipio, nec alius vllus creati solet. Erit*

l. 40

Dei esse. Quis igitur non obtemperet
ius dicenti, auctoritate omnipotentis
Dei? Nec verò solum ut obtemperent,
obediuntque magistratibus, sed etiam
ut eos colant diligantque, requiritur, *esse Cicerone*. Namque, & qui imperat, pa-
ratur aliquando necesse est: & qui mo-
destè parer, videtur, qui aliquando im-
peret, dignus esse. Vetus autem inter sa-
pientes quaestio fuit, verum magistratus
praesse legibus, an leges magistratibus
deberent: quum totam sedat Stoice sum-

ma sapientia Chrysippus, cuius verba recitat Martianus in l. 2. de legibus. Οὐ γὰρ, inquit, πᾶντων ὅτι βασιλεὺς θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀρχηγός τινος, δὲ αὐτῶν πρὸς ἄλλους τὸ εἶναι ὅτι καὶ ὅτι καὶ ὅτι αὐτῶν ἀρχὴ καὶ ἡγεμονία, &c. Ex illis autem manifestum fit, magistratus civitatis subesse legibus oportere. Nec mirum, quia legum ministri sunt, ut docet Cicerō. Nec aliud fecit Pomponius in l. 2. de orig. iur. dum dixit: Parum est in civitate ius esse, nisi sint, qui iura reddere possint.

Magistratus in adeundo se exhibere debet facilem, in respondendo gravem, Callistratus in l. 2. observandum. D. de offic. pref. Magistratus audientiam præbere debet, & rectè secundum leges, & absque omni adfectu iudicare. Non de prætor Thracia. §. oportet insuper. Constitut. 26. Magistratum iudicando debere conscientiam suam sequi, tradit Bald. in l. ubi emptum. D. de iud.

Magistratus qui civilia administrant officia, putis vel manibus, & omni præda abstinere debent, contenti ordinario tributo. Nouell. vi præf. absque ulla datione. §. subit igitur Constitut. 8. Si enim magistratus lucro intenti sint; multos reos fontes, accepta pro delicto pecunia, absoluunt, multos rursus infontes condemnant. Nam omnium flagitiorum principium & finis est, pecunias ex officiis conquirere. Avaritia quippe omnium malorum mater existit; & maximè cum in animis magistratuum innascitur. Si quidem magistratus, omnia auro habens venalia, delinquendi ansam præbet, ibidem magistratui nulli licet habere loci servatorem, per quem officium suum expediat, ibidem §. Nulli quoque iudici. Magistratus utens malis afflictoribus officialibusque, per illos delinquere, & malefactorum sibi socios adsciscere videtur, ibid. §. neque ut ipsi. Magistratus non debet velle videri humanior, quam lex, ubi aliquid constitutum est. Nouell. de iudicibus. §. ut autem omni modo. Constitut. 32. Omnis enim iudex, siue magistratum gerat, siue aliter iudicet, leges observare, & secundum illas proferre sententias debet. Et quamvis in medio litis Imperatoriam accipias iussionem, aut sacram formam, licet pragmaticam: lex tamen præferenda est, ibi. §. si.

Magistratus plurimum debet prospicere feminis, pupillis, vel aliis debilibus personis, etiam si nemo petat. Plinianus in l. hac quicquam §. observari. D. de offic. proconsul.

Magistratum probandum esse ex administratione domestica, Apostolus eleganter ostendens, Quod si quis, inquit, propriæ domui præesse non novit: quomodo ecclesiam Dei curabit? 1. Timoth. 5.

Magistratus virum ostendit, ut verissime dicit Aristoteles. Et profectò, quem admodum vas integrum sit, nec ne; nisi iactata aqua cognoscere non possis: ita qualis quisque sit, sine magistratu nullo modo perspicitur. Exemplum est Appianus Claudius. Is primum & eruditio-ne & moribus vir insignis erat: idèoque inter Decemviros princeps reputabatur, sed cum ad summum pervenisset magistratum, altero statim anno libidine imperandi corruptus fuit, l. 2. §. & cum placuisset. D. de orig. iur.

MAGNA causa, quæ sit apud Iuriconsultos, nec Glossi, nec interpretes rectè tradidisse, Zaf. ex eo docet, quod exempla ab eis posita, sint improba. Unde ipse dici vult sua periculo, & quidem novè, quod magna causa potest verti in eo, qui est condemnatus, ut pecuniam solvat: ceterum, quia confestim cogitur proficisci in necessitatem Reip. hic cessare ordinem executionis contra eum modò paratus sit dare fideiussores, vel pignora; ne necessitas interpub. impediat. Ceterum, inter magni ponderis, siue graves causas, in iure civili referuntur ab idoneis interpretibus, causa matrimonij, item status atque famæ, & quales sunt omnes causæ criminales: vide Bart. admonendi. D. de iure iurandi. Specul. tit. de aduoc. vers. cum autem.

Magna dos, secundum quantitatem personæ intelligitur, C. de collat. Authenti. quod locum. & ibi not.

Magne facultates, recipiunt æstimationem, partim ab arbitrio iudicis, partim à vulgi opinione, partim à qualitate personæ. Vide qua nos. in §. sed hoc iure visum. Infr. de Artil. sue.

Magna mora, sex mensium dicitur, l. vlt. C. de censibus.

Magna negligentia, culpa est: magna culpa, dolus est. Paul. in l. magna, D. ad

de verb. sign. vide
Magna autem
p. 6. l. 2. de ver. sign.
MAGNIFICENTIA
Martianus in l. 2. de
MAGNIFICENTIA
supra, exponit apud
l. 2. in. quod ut ait
e, sed in preo h
reputare. Idem in
de sign. & proconsul.
Proconsules, serva
no o. l. 2. de
MAGNIFICENTIA
p. 6. l. 2. de ver. sign.
licet uti h. s. tri
toro. mag. l. 2. de
fuerunt, magnific
horibus, conuict
6. C. de testament.
de de mea m. l. 2.
aut. Hinc Magn
appetit. & Magni
l. 2.

MAIESTAS
et inquit Festus. El
dignitas civitatis,
idem in Particu. 2.
aque in omni Po
quam maius, s.
ne rem ad fedite

MAIESTAS
dignitate, iuram
te populi, aut
potestatem, dedit
qui idem lib. de
tramen illud est,
ma. Ro. civile f
u. l. 2. de leg. 2.
perdel. ma. u
vce erdolus.

MAIOR
ma. s. Minor aut
ma. Minor autem
cib. Hæc Festus
a. grad.

MAIOR
Major socer, vxor
sola.

MAIORES
tar omnes, ex q
me autem ij, q
et quæ aliud non
trio qu. ab ill
am. 2. de l. 2. §. 1.

D. de verb. sign. Vide Lara culpa.

Magn. in tempus, quadriennium accipitur, *l. i. de iur. C. de repub.*

MAGNI, id est, Imperatores, apud Marciannum in *l. i. D. de requir. res.*

MAGNIFICERE, non est, ut Interpretes exponit apud Ulpianum in *l. i. §. fin.* quod vi aut clam. valde diligere, sed in pretio habere, vulgò dicunt, reputare. Idem in *l. i. de servare. §. ingressus. de offic. Procons.* Magni enim facium, aut, Prouinciales, seruari sibi consuetudinem istam.

MAGNIFICVS quis sit, docet gloss. in cap. noui. de offic. deleg. Magnificum titulus tribuitur Praefectis praetorio, magistris militum, magistris officiorum, magistris inter agenes, quaestoribus, comitibus domesticorum; *l. 16. C. de testament. milit. l. 33. C. de appell. l. 8. C. de mod. mult. l. fin. C. de aduoc. diuers. iudic.* Hinc Magnifici iudices, *l. 32. C. appellat.* & Magnifici viri, *l. 32. in fin. C. eod.*

MAIESTAS à magnitudine dicta est, inquit Festus. Est autem amplitudo ac dignitas ciuitatis, inquit Cic. lib. de Ora. 11. Item in Partition. Maiestas est in imperij atque in omni Populi Rom. dignitate, quam minuit is, qui per vim multitudinis rem ad seditionem vocauit.

MAIESTATEM minuere, est de dignitate, aut amplitudine, aut potestate populi, aut eorum quibus populus potestatem dedit, aliquid derogare: inquit idem lib. de Inuent. 11. Maiestatis crimen illud est, quod aduersus populum Ro. eiusve securitatem committitur, *l. 1. D. ad leg. Iul. maiest.* Quid autem à Perdyellionatu differat, vide infra sub voce erduellis.

MAIOR patruus, aui & auiæ patruus Maior amita, aui & auiæ amita. Maior auunculus, aui & auiæ auunculus. Hac Festus. cui ad stipulatur *l. ult. D. de gradib.*

Maior focer, vxoris meæ proauus, Maior socrus, vxoris meæ proauia. Idem Festus.

MAIORES generaliter appellantur omnes, ex quibus orti sumus: propriè autem ij, quibus supra Tritauum, neque aliud nomen habent. Minores verò qui ab illis descenderunt, *l. D. de in ius voc. §. l. vlt. §. parentes. D. de grad. Cic.*

In *l. i. de Off. propriè est vsus: Quorum parentes aut maiores in aliqua gloria praestiterunt, eorum plerique in hoc genere laudis student excellere.*

Maiores aliàs generaliter appellantur omnes, qui ante nos fuerunt. & contra Posteriores vel posteri, qui sequuntur. *¶ In titulo. D. de iure immunita.* Semper in ciuitate nostra (ais Callistratus) senectus venerabilis fuit. Namque maiores nostri pene eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant. Maiores aliàs censentur, qui annum septuagesimum egressi sunt: *ut in l. maiores. D. de iur. immunita.* Maiores aliàs denique cum nihil additur, solèr significari extra minores, hoc est, legitimæ ætatis, id est, 25. ann. homines, qui annum vigesimumquintum sunt egressi. *¶ In ri. D. ex quib. cau. ma. in integ. restit.*

Maior causa, criminalis: Minor, ciuilis dicitur. Imperator in Athen. *ut omnes obedien. iudici. provincial. §. si igitur ambo.*

Maiore anni parte possedisse dicitur, qui duobus tantum mensibus possederit, modo aduersarius paucioribus, aut nullis possederit, *l. 156. D. de verb. sign. quod peritiner ad declarationem l. i. D. virub. & §. quorum ius. Instit. de interditi.*

Maiorem causam facit infamia, non summa pecunia; *l. si in duabus. D. de reuel. iur.*

Maior pars, quando potior habenda sit, Bar. declarat in *l. quod maior. D. ad municip.* item quando minori obstit, in *l. rescriptum. D. de pact. quæ verò maior pars iudicum dicatur, notat in l. Pomponius. D. de re iud. iud.*

à Maiore parte coram factum intelligitur, cum duæ partes adfuerint, aut amplius. *l. 19. D. ad municip.*

Maior pars non hæredum, sed portio-num intelligitur in depositi repetitione, *l. 4. D. depositi.*

Maior pars explicatur à Quintil. declarat. 365. in qua plures idem censent.

Maior questio minorem causam ad se trahit, Paul. *l. per minorem. D. de indic.*

Maior summa, propriè minorè continet, *l. 3. §. si plm. D. de statu liber. l. 1. §. si stipulandi de verb. oblig.*

MAIORITÀ vox à pontificibus

& interpretibus usu recepta, à maiore mori Græco ducta. extra de maiorib. & obed. quam in pluribus consistere scribit Ioan. And. & si pluribus. de prebend. lib. 6. & vide not. in cap. super eo. 2. de preben. In quibus spectetur, indicat latius Alibericus in Alphabeto.

MAIVMAM Ludi genus fuisse quoddam, satis patet ex l. 1. D. de Maima. Suidas scribit à Maio mense fictum vocabulum, quod ciues Rom. certo eius mensis die, Hostiam maritum urbem ludibundi oppugnant, seseq; in aquis marinas deiceret. Eius enim hæc sunt verba: Παιγνυσις ἐστὶν ἡ τοῦ Μαιῶνος καὶ τῆς πόλεως τελευτή. ἡ δὲ οὐκ αὖτε λυσιχρητοῦ ἐν τοῖς δαλὰς ἡμεῖς ὁδὸν ἀλλήλους ἐκκαλόντες ὃν καὶ Μαῖονας ἐπὶ τῶν τοῦ εὐρυῆς καὶ ἀνορύχτου Μῖρον αὐτὲ, hoc si verum sit, nullam eius ludi in Ouidij Fastis mentionem fieri: vt omittam quod Arcadius & Honorius Imp. non se ciuib. Rom. sed prouincialibus eius ludi licentiam reddere scripserunt. Maimam verò nobilem Gazærum portum dici apud Nicephorum, lib. 8. c. 33. lib. 10. c. 4. lib. 12. c. 47. obseruauit Hoto. sed cum Christianam religionem receperit, Constantiam ab Imp. Constantino ex filij ipsius nomine appellatum esse. Enimudus Bonafidius Maimam Syriacum vocabulum esse credidit, à Maim, quod aquam nobis significat. Gazeos enim in Syria collocatur, & portus ille Maimam apud Somen. 2. lib. c. 5. appellatur.

MALABATHRVM, l. si. 5. species. D. de publicanis. quod & folium indum vocatur. Dioscorides lib. 1. c. 11. folium id esse sui generis scribit, quod Indicæ gignunt paludes, & c. vide Plinium lib. 12. c. 26. lib. 14. c. 16. Guar. hias ab orto hoc negat, & in protera arbore procul ab aquis Malabathrum nasci scribit mali Medicæ folio simile, augustus tamen, per extremum colore viridis, tribus per longitudinem excurrentibus costis (qua nota facillè dignoscitur) odoratum, garyophyllos redolens quodammodo, non tam vehementis odoris vt nardus & maceis, neque tam subtilis aut acuti vt est Canella.

MALAMANSIO, genus videtur fuisse tormenti. Vlpianus. l. 7. D. de pos. Si homi-

nem apud se depositum, vt questio de eo haberetur, ac propterea vincitum, vel ad malam mansionem extensum, sequenter soluerit. Idem in l. 15. §. 3. D. de iniur. Questionis verbo etiam ea, quem malam mansionem dicunt, continetur. Quidam eculeum hac periphrasi significari volunt. Alij tamen metaphoricè intelligi volunt arces, in quas, coniciebantur serui & alij malefici, de quibus erat questio habenda: quarum meminit Cicero in Miloniana: Subito, inquit, arrepti in questionem, tamen separantur à cæteris, & in arces coniciuntur, ne quis cum his colloqui possit. Robur has videtur Valerius & Festus appellasse, quoniam erant ex robore. Robur, inquit hic, in carcere dicitur locus in quo præcipitur maleficorum genus, quod antè robusteis arceis includebatur. Valerius: Quin etiam familiares eorum, nequis Reipub. inimicis amicus esse veller, de robore præcipitati sunt.

Mala fide quis emisse dicatur, collige ex tex. & glo. l. si quis cum sciret. D. pro empti. Mala autè fides, est lesa conscientia, quæ accusat & conuincit aliquem non ignorare rem alienam esse, quæ per fraudem vel tradit, vel accipit.

Malum, delictum, l. 3. D. de offici. pref.

MALI homines, quo nomine vulgò appellantur, & Paulus in l. 3. de offic. præd. accepisse videtur, pro improbis, perditis, sceleratis, raro dicuntur.

Malum venenum, vide Venenum.

MALVS, arbor naui, & eius pars est, l. malum. 2. 4. D. de verb. signifi. In l. 3. legum Nausilium appellatur κατὰ τὰ πηγάδια τὸ κατὰ τὴν.

Malè mereri, pro nocere & incommodare, Tryphonius in l. bona fides. D. de positi. Malè meritis publicè etiam egestare laborare debet.

MALEDICTVM, hoc à contumelia distat, quod hæc heredis institutionem viciat, circumscribitque: idque Vlpianus indicat in §. si quis nomen. l. quoties. de heredibus institutione. Illud verò nihil impedit, quò minus eadem recipiatur, consistitque, vt etiam diserte ponit Marcianus in l. his verbis. §. 1. eodem.

MALEFICI, ob magnitudinē facinorum dicti sunt, qui magicis artibus uteban-

rebantur, l. 5. & temp. in D. de. c. 1. & c. 2. & c. 3. & c. 4. & c. 5. & c. 6. & c. 7. & c. 8. & c. 9. & c. 10. & c. 11. & c. 12. & c. 13. & c. 14. & c. 15. & c. 16. & c. 17. & c. 18. & c. 19. & c. 20. & c. 21. & c. 22. & c. 23. & c. 24. & c. 25. & c. 26. & c. 27. & c. 28. & c. 29. & c. 30. & c. 31. & c. 32. & c. 33. & c. 34. & c. 35. & c. 36. & c. 37. & c. 38. & c. 39. & c. 40. & c. 41. & c. 42. & c. 43. & c. 44. & c. 45. & c. 46. & c. 47. & c. 48. & c. 49. & c. 50. & c. 51. & c. 52. & c. 53. & c. 54. & c. 55. & c. 56. & c. 57. & c. 58. & c. 59. & c. 60. & c. 61. & c. 62. & c. 63. & c. 64. & c. 65. & c. 66. & c. 67. & c. 68. & c. 69. & c. 70. & c. 71. & c. 72. & c. 73. & c. 74. & c. 75. & c. 76. & c. 77. & c. 78. & c. 79. & c. 80. & c. 81. & c. 82. & c. 83. & c. 84. & c. 85. & c. 86. & c. 87. & c. 88. & c. 89. & c. 90. & c. 91. & c. 92. & c. 93. & c. 94. & c. 95. & c. 96. & c. 97. & c. 98. & c. 99. & c. 100.

MALEFICIV les delictum, quod dendum proxi- pto in noxia, q- dicitur, veni- f- r- d- l- am. C. de dolo. diffinitur, vide Cui-

MALEFICI

ex ut. de fign. & m- sum Hysion. 10. m.

MALITATI

Vlpian. in l. 1. D. modo vt Bonitati

accipendum Lab- betiorem, sed & Cæci sic exponit

In vulgari legitur

dum eo in loco le-

In vulgari stantem

sceleratis verbu-

rum qui aut. sent.

MALLEAT

Vlp. 52. §. 4. D. de

scripi libri non

coninebuntur.

MAMBVR

re qui lisdem A-

curatore alicuius

curator Reipubli-

ut. Mamburgus

appellatus est. F-

MAMBVR

mula regni accep-

situm Paradinu-

emidos, vt in or-

& rectè mambu-

conferuio, D-

§. m: vt paulò

delitu. Defen-

logus ex nibe-

tem pag. 88. Va-

latur, notandis

manre Ecclesiæ

flare fecerat in

scendatur.

MANCEP

qui manu cap-

vebantur, l. 5. & l. 7. C. de malef. Hie-
ronym. in Dav. c. 2. Maleficos ait esse, qui
sanguine videntur & victimis, & corpo-
ra sepe contingunt mortuorum. A ma-
gis distinguuntur ab Imp. Const. & Jul.
l. 5. & 7. Vide etiam August. lib. de Ciuit.
Des., cuius verba referuntur ea. nec mirum
26. q. 5.

MALEFICIVM propriè vocari so-
let delictum; quod ex dolo malo ad la-
dendum proximum proficiscitur, id est,
priuata noxia, quæ priuationi quisque la-
diatur, veluti furctum, iniuria, &c. Vide l.
dolam. C. de dolo. Quid autem à crimine
differat, vide Crimen.

MALEFICIATVS quid sit, discas
ex tit. de frig. & maleficiatus. extra, & ex
sum. Hostiens. eo. tit.

MALITATIS verbum legitur apud
Vlpian. in l. 5. D. quod met. causi. eodem
modo vt Bonitatis dicimus. Metu, inquit,
accipiendum Labeo dicit, non quæmli-
bet timorem, sed maioris malitatis, quod
Græci sic exponunt, *μεγαλὴς καὶ φοβητικῆς*.
In vulgatis legitur Mali: & censent qu-
dam eo in loco legendum, Calamitatis:
In vulgatis tamen, Mali. Legimus tamen
Sceleritatis verbum in l. 3. D. de bon. o-
rum qui ant. sent.

MALLEATVS, malleis confusus.
l. p. 52. 5. D. de leg. & fid. lib. 32. Sed pet-
scripti libri nondam malleati vel ornati
continebuntur.

MAMBVRGV S, Feudistis idem fe-
tè qui lisdem Aduocatus, videlicet pro-
curatore alicuius negotij. Itaque qui cu-
rator Reipublicæ in libris Pandect. dicitur.
Mamburgus Feudisticis temporibus
appellatus est. Hinc

MAMBVRGIV M, curatio In for-
mula regni accepti à Bosone, apud Gu-
lietmum Paradinum Annal. Burg. lib. 1. Om-
nibus, vt monuistis, legem iustitiam,
& rectū mamburgium, auxiliante Deo,
conseruabo. Dicebatur & Mandibur-
gium: vt paulò suprà, in formula regni
delati: Defensionem & mandiburgum
singulis exhibentes. Et apud Ioannem Tri-
sem. pag. 88. Vnus aureus Romæ perfol-
uatur quocānnis, & cœnobium sub Ro-
manæ Ecclesiæ mandiburgio & maie-
stare securum semper stabiliatur & de-
fendatur.

MANCEPS, inquit Festus, dicitur
qui manu capiti: qui quid à populo emit

conducitur, quia manu sublata significat
se auctorem emptionis esse: qui idè præz
dicitur, qui tam debet præstare populo
quod promissit, quam qui pro eo præsa-
ctus est. At, vt inquit Aconius, Mancipes
sunt publicanorum principes, Romani
homines, qui quæstus sui causa, si decu-
mas redimunt, Decumani appellantur: si
portum, aut pascua publica, Portitores,
aut Pecuarij, quorum ratio Scriptura di-
citur. Dicuntur & hi qui quinto quoque
anno à Censoribus publica, id est, popu-
li vectigalia redimebant: hi verò si vec-
tigales agros, vt Decumani, redimebant,
eos postea colonis & aratoribus loca-
bant. Papinianus l. 53. D. locati: Qui fi-
deiussores extiterit apud mancipem pro
colono publicorum prædiorum, quæ
manceps ei colono locauit Reipub. non
teneatur.

Mancipes salinarum, harum conducto-
res, l. 1. C. de vect. & vide l. 3. C. Th. de cella:
bon. possess.

Mancipes thermarum, qui eatum ex-
hibitionem curabant, l. 1. C. Th. de man-
cep therm.

Mancipes etiam Romanis adpellatos,
vid. *ἀγορίστους τοὺς οἰκιστοὺς οἷς ὁ πῦρ νόμος*
ἔχοιτο, ἢ νεώτους ἀπὸ τοῦ πῦρ νόμου. Socrates lib. 5.
hist. eccles. scribit: quosensu in l. vnic. C. de pi-
storib. lib. 11. l. 1. & 2. C. de fru. urb. Con-
stantinop.

Mancipes mutationum apud Castidor.
lib. 4. Var. ad Godiscale. qui equorum ad
celeritatem commutari solitorum cu-
ram gerebant, de quibus etiam tractat at Zeno
l. 19. D. de iur. publ.

MANCIPARE, à manu & capio,
pro vendere, adpropriare. Idem est emā-
cipare. Nam omnis alienatio sic fit, vt a-
liquid per manum capiat vel adquire-
atur. Item mancipio dare, Ciceroni in Topi.
& mancipio accipere, Tacito lib. 3. Man-
cipium, cuiuslibet rei dominium, quod
per nexum adquisitionem esset, adpella-
batur. Item possessio libera. Hinc Man-
cipatus venditus, apud Paulum lib. 1. Sen-
s. *seruus per metum. de integ. rest.* Seruus
per metum mancipatus, quicquid ad-
quisierit, vel stipulatus sit, ei adquisit, qui
vix passus est.

MANCIPATIO, inquit Vlpianus
Instit. c. 19. propria est species alienatio-
nis, & rerum mancipi: eaque fit certis
verbis, libripende & quicquid testibus,
pp 2

præsentibus. *Boetius in Cato ita scribit:* Mancipatio est imaginaria quedam venditio, quod ipsum ius Romanorum est ciuium: eaque res ita agitur: Adhibitis non minus quinque testibus, ciuib. Roma. puberibus, & præterea alio eiusdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur Libripens. Is qui mancipium accipit, æs tenens ita dicit: Hunc ego hominem ex iure. Quiritium meum esse aio. Isque mihi enipius est hoc ære atque ænea libra: idque æs datur ei, à quo mancipium accipit, quasi pretij loco *Cuiacius Obser. lib. 11. c. 37.* sesterterium vnum fuisse dicit. Hæc autem imaginaria venditio locum tantum habebat, *ut annotat Turnebus Adu. lib. 10. c. 19.* inter ciues Romanos, Latinos colonatos, & Latinos Iunianos, cõique peregrinos, quibus data erat commercium.

MANCIPIVM, inquit, *Isidorus*, est quidquid manu capi, subdique potest, ut homo: equus, ouis, hæc enim animala statim ut nata sunt, mancipium esse putantur nam & ea, quæ in belliatum numero sunt, tunc videntur mancipium esse, quando domati siue capi cœperint. *Sic Florentinus*, Mancipia dicta sunt, quod ab hostibus manu capiuntur, *in l. libertas D. de statu hom.* Mancipia autem veteres appellabant, quæ posteriores mobilia, prædia verò, quæ iidem immobilia. *Modestinus l. 3. D. de diuers. temp. præscr.* Longæ possessionis præscriptionem tam in prædiis, quam in mancipiis locum habere, manifestum est. *Cic. lib. 3. Offi.* Nec verò in prædiis solum ius ciuile ductum à natura, malitiam fraudemve vindicat: sed & in mancipiorum venditione venditorum fraus omnis excluditur.

MANCIPII res sunt, inquit *Vlpianus l. 19. Instit.* prædia in Italico solo, quæ adquirebantur mancipatione traditione, usucapione, in iure cessione, adiudicatione, lege (provincialia enim, quæ stipendiaria & tributaria erant nec mancipi habebantur, quia propria non erant eorum, qui ea possidebant, propter stipem & tributum quod pendebant principi & populo, quasi non manciparentur eorum dominio, & traditione alienabantur) tam rustica, qualis est fundus: quam urbana qualis est domus. Item iura prædiorum rusticorum velut via, iter, actus, & aquæductus. Item serui

& quadrupedes, quæ dorso collæve dominantur, velut boues, auiæ, equi, asini, ceteræ res nec mancipi sunt. Elephantus, & camelus, quamuis collo dorsove demuntur, nec mancipi sunt: quoniam bestiarum numero sunt. *vide mlt. C. de vsue. transfor.* vbi hæc rerum differentia soluitur: *et Theod. §. per traditionem Instit. de rer. diuis.*

Mancipio vendere, est eas res, quæ mancipi sunt, ita vendere libris & ære adhibitis, ut euictionis periculum præstetur: Auctor id est, venditor se obligat nexu dicis causa ad rem mancipi perpetuò præstandam. *Cic. pro Muræna:* Quod si in iis rebus repetendis, quæ mancipi sunt, is periculum iudicij præstare debet, qui se nexu obligauit, profero etiam rectius, &c. Hoc etiam ex Plauto intelligi potest in Perla:

Ac suo periculo si emat, qui etiam mercabitur

Mancipio neque promittit, neque quisquid dabit.

Et paulò post.

Nihil mihi opus est litibus

Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus
Mercimonio: mox: nihil periculi videtur,
ne metuas

Ne quis verò ex Arabia penitissima persequatur eam.

Item, Dorpalus,

Age, iudica propugnaris er.

Segar. Prius dico, hanc mancipio nemo tibi dabit, iam scis

Item,

Tuo periculo sexaginta hac datur argentum.

Item,

Ille quidem iam scit quid negotij gesserit,
Qui mihi fortunam meo periculo vendidit,
Argentum accepit: adhuc: qui nunc ego
scio

An tam afferatur hæc manu? quosillum sequar?

In Persu. 3 nugus.

Hæc ex locis facitè perspicitur, cum res mancipio non dabatur, periculo emptoris eam fuisse, neque euictionem à venditore præstari solita. Quod mancipatio adhiberetur, & res postea euinceretur, *Paulus lib. Sent. 2. c. 16.* scribit, venditorem auctoritatis nomine duplo tenus obligari. Ex quo consuetudo illa fluxit, iure postea cõfirmata, ut etiam in aliis emptio-

nybus

MA
adus disputatio dury
eq. idem pretij alio
minu. simpla, 1. ex
Que consideranda
ita fuit, ut si
fuerit amilla tuss
dum non exemplo
natacat, tunc ven
que sunt moris &
ne fidei iudicis d
y. §. qua afflan. D.
enit. l. ex emptio. m.
empt. Mancipatio
E. aptionis illa fuit
illa euictionis per
hac non præstabat
iure auctoritatis
hac primum non
postea tamen pro
fidei iudicem, in e
etiam tacite & v
venebat. Dicitur
accipere, & Mane
Mancipij sui esse
non est pro sui iur
tu n. v.
MANCVS
qui sine manu est
que etiam, §. p. n.
laurent. §. si qui
i. v. b. c. l. de
MANDA
positum est. q.
accipendi que,
rimos erat, q.
promissionibus
uari. Sunt aut
modo ab vñ re
da. Mandate ita
ce. alio: p. r. c.
et ex p. end. in qu
at. fent. vñ. y. §.
tua l. alio: p. lib.
b. l. c. vñ. d. si sa
vocat. prop
nom. quæ f. int
m. mandate, l. c.
et. Quæll. de man
Præata verò
commissions
multa compreh
fitemur: ex coi
dicio. vel ex
mine conficere
commendam

nibus stipulatio duplex interponeretur, siquidem pretij alicuius res esset. Simpliciter, simplex, l. exempto. 37. D. de euit. Quæ consuetudo ita quotidiana & vsetata fuit, atq. vt v. l. p. ait. assidua, vt etiam si forte amissa fuisset, nihilominus in actionem exempto, propter bonæ fidei naturam, tacite veniret. Ea entia, inquit, quæ sunt moris & consuetudinis, in bonæ fidei iudiciis debent venire, l. quod si 31. § quia assidua. D. de adit. edit. l. 2. D. de euit. l. exempto. 11. §. Cassius. D. de actio. empt. Mancipationis igitur & vulgaris Emptionis illa fuit differentia: quod in illa euictionis periculum præstabatur, in hac non præstabatur. in illa dupla ipso iure auctoritatis nomine debebatur: in hac primum non nisi stipulata fuisset: postea tamen propter consuetudinis assiduitatem, in empti venditi iudicium etiam tacite & vi bonæ fidei actionis veniebat. Dicitur autem & Mancipio accipere, & Mancipio promittere.

Mancipij sui est. Oppositi. mancipij sui non est: pro sui iuris, suæ potestatis: non sui iuris.

MANCVS, propriè significat eum, qui sine manu est. Iurisc. tamen est in l. qui clauum. §. p. nult. & l. item Ofilius. & l. quæritur. §. si quis digitis. de adit. edit. qui imbecillitate dextræ sinistra vitur.

MANDARE, à manu danda compositum est: quod in mandatis dandis accipiendisque, manus sibi inuicem dari mos erat, quem iam nunc in mutuis promissionibus vulgò videmus obseruari. Sunt autem pleraque verba simili modo ab usu porrigendæ manus producta. Mandare itaque generaliter significat, alicui personæ gerendum aliquid, exequendumque committere, l. 1. D. mand. sicut verbi Quintiliani refertur Laurentius Vallenius lib. 5. Hoc autem aliis sit publicè, aliis priuatim. Publica mandata vocantur propriè præcepta magistratuum, quæ sunt necessitatis. Inde dici mus, mandare, sic accipiendum est in tit. C. & Nouell. de mandat. Princip. Conflit. 17. Priuata verò mandata vulgò dicuntur commissiones: quæ cum latè pareant, multa comprehendunt. Mandare igitur solemus ei, cui negotium aliquod in iudicio, vel extra iudicium, nostro nomine conficiendum amicè & bona fide commendamus. Nam & commendare

à mando fit. Vnde mandatarius dicitur Procurator, à Pro & Curo. Non enim est otiosum istud, Præo, sed diligentiam quandam, & prudens amici officium significat.

Mandare est præstare, & exhibere actiones, leg. 25. D. de administ. tut. l. 1. §. plane D. de ius & rat. distrah. Hinc Mandatum actionum, leg. 76. D. de solut. Mandare tamen actiones, & cedere differunt, l. data. Co. de obligat. & actio & vide sup. lib. 3. in dist. Cedere.

Mandare, est delegare, vt in Rub. D. de officio eius cui mand. est iurisdic. l. 8. §. sed nec. D. de transact. Ex Mādāta iurisdictionis, totum iuris dicendi officium transiit, l. 3. §. damus. D. de suspect. tuto.

Mandare, pro iubere accipit: Vlpianus in l. 1. D. quod ius. solet tamen differentia quædam colligi in l. sap. D. de off. pref. post gloss.

Mandare & ille intelligendus est, qui patitur pro se huiusmodi, vel ratum habet, l. qui patitur. D. mandati.

Mandare magistratū, pro decernere, M. Tul. Cicero lib. de legib. 2.

Mandare eadem, vel aliud delictum, Paulus D. de SC. Silan. Est (inquit) certus sit percussor: tamen habenda est quæstio, vt credis mandator inueniatur.

Mandare delationem, pro impellere aliquem vt deferat, lex ex quibusdam D. de iur. ffe. & delator mandatore eader debet.

Mandare insuper de rebus inanimatis eleganter dicimus. Mandare literis pro scribere. Mandare terræ, pro seminare. Mandare figæ, pro fugere.

MANDATAM rem, adiectiue nonnunquam dicimus: sicut rem commissam, rem depositam, vt apud Cicero nem. Quia locatione generaliter significatur, quicquid vilo modo mandatum fuerit. Quod non percipiens Accurs. male torquet ad speciem empti, l. vlt. §. vlt. D. de cond. ob. turp.

MANDATOR is dicitur, qui alicui auctor est, vt suam pecuniam alteri credat, quod & mandare dicitur: huiusmodi sunt fideiussoribus: nisi quod illud præcedit obligationem debitoris: hoc est, mandator nihil tale cogitantem suam fide mouet, inducit ad contrahendum cum alio: fideiussor verò sequitur obli-

gationem, & accedit ei, quæ iam contra-
cta est, ut intelligitur ex l. fideiussor, &
pass. D. de fideiuss. & mand.

Mandator causse, qui mandat alicui,
& instruit eum ad accusationem, dando
probationes, allegando accusationes, l.
§. diuus l. 22. 23. 24. D. de iure fisco. & Tran-
quil. in Titio. Huius committunt Har-
menopolus lib. i. tit. 5. Mandatup λέγετα
ἐπὶ μισθῷ καταρτίσας εἰς τὴν αὐτὴν ἀπο-
στολὴν κατὰ μίσθον.

Mandatorum differentiam ut exa-
ctius significarent veteres, solebant di-
cere, Mandatu, in ablatiuo, cum manda-
tum priuatum intelligi vellent: manda-
tum verò publicum, per ablatiuum, Mā-
dato, denotabant frequenter. Inde est
illa locutio, quam D. Haloander, de no-
bis optimè meritis, diligenter observa-
uit in Pandectis vbiq;e, MANDATV
MEO MANDATV TITIV. vi & Pand.
Floren. sæpè legimus.

MANDATA appellabatur præ-
cepta principum, quæ præsidibus in pro-
uincias proficiscentibus dabantur, qui-
bus omnis eorum potestas, omnèque
munus continebatur. l. 3. & l. 16. D. de of-
fic. præsid. l. 27. l. 33. D. de pæn. l. 7. §. 1. D. de
iur. patro. l. 131. D. de verb. sign. Plin. lib. 10.
ad Traianum. & Iustinianus Nouell. 17. ver-
fic. οὐκ ἐστὶν ἀλλ' ὅτις. Hæc plerumque à præ-
sidibus in provinciis sub edicto propo-
nebantur. l. 6. §. 1. D. de iur. iur. Sic eodè
sensu mandata ecclesiastica, & manda. ex-
tra. de præsumpt. Aliàs.

MANDATVM definit Accursus
instit. de mandat. officium gratuitum ab
eo, qui suscepit exhibendum. Vel est (ut
definit Hostius) contractus bonæ fidei, de
eo quod fieri sine mercede vlla conue-
nit, periculo mandatoris exequendo,
inter quos iure ciuili licet, factus, cuius
definitionis rationem vide apud eundem
in Com. verb. iuris. Mandati verò iudicium
quàm turpe olim fuerit constitutum, Ci-
cero elegantissimè declarat in orat. pro
Roscio Amerino: In priuatis rebus si qui
rem mandatam non modò malitiosus
gessisset, sui quaestus aut commodi caus-
sâ, verum etiam negligentius: eum ma-
iores summum admisisse dedecus existi-
mabant. Itaque mandati constitutum
est iudicium non minus quàm furti Cre-
do propterea, quòd quibus in rebus ipsi
ininteresse non possumus, in iis operæ no-

stræ vicatia fides amicorum supponi-
tur: quam qui lædit, oppugnat omnium
commune præsidium: & quantum in i-
pso est, disturbat vitæ societatem, non
enim possumus omnia per eos agere: a-
lius in alia est re magis utilis. Idcirco a-
micitiæ comparantur, ut commune cõ-
modum mutuis officiis gubernetur. PAN-
LO pòst: Ergo idcirco turpis hæc culpa
est, quòd duas res sanctissimas violat, a-
micitiæ & fidem, nam neque mandat
quisquam ferè nisi amico: neque credit,
nisi ei, quem fidelem putat. Item ali-
quantò pòst idem tractat. De forma au-
tem mandat seruanda, vide Cuiac. Obser-
u. l. 2. c. 34. Hinc

Mandator dicitur ille, qui aliquid man-
dat alicui, ut sibi vel alij aliquid faciat,
At verò.

MANDATARIVS est, qui man-
datum suscipit adimplendum. Et quan-
do mandatarius accusatus de crimine
conueniti possit ex sua persona, vide l. nō
ideo minus. C. de accus. & inscript. & nos in
ca. mulieres. & c. ut fame. de senten. excom.
Et inter istos oriuntur actiones hinc
inde: quia illi qui sic mandat alteri, con-
tra illum, qui mandatum suscipit adim-
plendum, cum prius cogi non posset,
quòd reciperet mandatum, competit
actio mandati directa, in quantum le-
gius interfuit factum fuisse, quod man-
dabatur. Rursus ipsi mandatario, qui
mandatum suscipit, competit actio man-
dati contraria, si quas expensas fecit, vel
impensas ratione mandati suscepti, in
quantum non excessit fines mandati. Si
verò mandatum excessit in impensis fa-
ctis, ipsas non repetet per actionem mā-
dati contrariam. Sed in quantum villi-
ter expendit, per actionem negotiorum
gestorum repetet. Placet igitur, quæ
mandatio datur lex in Tragedia Sopho-
clis: Εἴπερ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀρῆσθαι ὡς μὲν ἐν τῷ
μὴ τὸ θυμὸν ποικίλος ὢν ἀνδρὶ δόξῃ.

Mandatum etiam quindocque dicitur
in vltima voluntate. c. si. extra. de testam.

Mandata res, mandato empti. l. si. §. 1.
D. de condit. ob. turp. caus.

MANDRAGORA, herba sopori-
fera, & venenata, Plin. lib. 23. c. 13. Itaque
hanc inter venena adnumerat, Marcian.
l. 1. §. 1. D. de scar.

MANEBANT TVI NVMMI,
elegans dicendi formula, quid signifi-

um ipse displice in la-
Ma. nec p. omnia
Maner. tem apu
folant tale. §. fin
Maner. nec et. ve
ci deret. Eccl. alie
MA NE S. olim
corpore volantes
reus quasi Deos c
tum voluerunt est
iuria hominum d
Hinc est in lege ve
NVM TVRA SA
MANGON
litariorem veni
est ferax. & nule
re, & occupant, v
eo m. mero: non
uis locum non
leg. 3. consequens
et collatione cent
et i. migno non e
torii, & al. alar
neca in Epistola
quid d. p. ceat
fondunt. Sic
matum polior
tur.
MANGON
rem aliquam ad
que admodum
mangon. nec.
MANGON
ad res huius
MANIFE
c. nota. procl
& ceter. §. 1. for
in tit. de no. o
§. 1. vbi quid an
nareti p. idem
Manifellus
§. 1. §. 4. §. 5.
For.
Manifellus re
lult. in Castlin
Manifellum
preh. ratur. T
et testam.
MANIFI
quod etiam c
constat. §. 1. C.
MANIF
pro manifest
lus. §. 2. in qu
na obligato

et, ipso displace in l. i. D. de stip. seruo.

Manere p. omittis, illis stare.

Manere rem apud aliquem, est sibi solui, l. tale. §. fin. D. de pass.

Manet, tenet, vel adstringit, cum laicis. de reb. Eccles. alie. vel non.

MANES olim hoc est, animas & corpore volantibus, quod ubique manerent, quasi Deos colebant. Ideo iura eorum voluerunt esse sancta, id est, ab iniuria hominum defensa atque munita. Hinc est in lege vetere: DEORVM MANIVM IVRA SANCTA SVNT.

MANGONES appellatione vernalitiorum veniunt quoniam vernalitas, id est seruos vernalis expositos, ipsi emente preoccupant, ut carius vendant. Cum enim mercis nomen in huiusmodi seruis locum non habeat, l. seruos. in fin. de leg. 3. consequens est, ut saltem vernalitij appellatione censentur, teste Alcia. tamen magno non modo seruorum venditor sit, sed aliarum quoque rerum. Seneca in Epistola: Mangones si quid est quod displiceat al quo lenocinio abscondunt. Sic Plinius libro 37. gemmarum poliores, Mangones vocantur.

MANGONIZARE, componere rem aliquam ad alliciendos emptores, quemadmodum videmus equos vernali mangonizatos.

MANGONIVM, art sciium quod ad res facilius vendendas adhibetur.

MANIFESTVM, est publica, vel ciuicosa proclamatio ex certa scientia, & certis auctoribus promouens. vide Spe. in tit. de noio crimin. §. sequitur de manifest. vbi quid auctoritas distet. & vide Bart. l. haredes palam. D. de testam.

Manifestus fur, cum furto deprehensus, l. 3. 4. 5. & seq. D. de fur. vide sup. a Pur.

Manifestos rerum capitalium dixit Salust. in Castina.

Manifestum crimen, in quo quis deprehenditur, Bartol. l. haredes palam. D. de testam.

MANIFESTE constare dicitur, quod etiam ex coniecturis probabilis constat, l. i. C. de testam. vbi laso.

MANIFESTARIVM pignus, pro manifestis & deferre obligatum. Paulus. 9. D. in quibus caus. pign. Est differentia obligatorum propter pensionem, &

eorum, quae ex conventionione manifestarij pignoris nomine tenentur.

MANIPVLVS levis, ex 20. militibus & turbis scutatorum fit. Huic Centurio praerat, qui Manipularis vocabatur. Dicitur autem levis, quod hastis miles, & sique, non armis grauioribus munitur. Alex. Genial. diu. l. i. c. 5.

MANSER, est illegitimus, proprii de scorto natus, secundum Hostien. quasi vulgo quæsitus. Vnde secundum Abbat.

Manferibus scortum, sed macha nothi dedit ortum.

Vruges à spica, sic spurius est ab amica.

Dant naturales, quae nobis sunt speciales.

Nesci cum pridem de remun. in §. persona. in si. vbi glo.

MANSIO, & in plur. Mansiones, Graeci ἀνοξαι sunt diuersoria, in quae se recipiebant milites expeditionis tempore, vel facer comitatus, quae annonis & pabulis instruebantur, ex collatione vicinorum: manendo sic distat. Vtatur autem hoc verbum, l. §. hi. quoque. D. de mune & hono. l. 7. C. de annonis. l. 10. l. 9. C. Th. cod. Sueton. in Tito Vespas. Spectaculis absolutus, Sabinos petit: deinde ad primam statim mansionem febrim accis, & c. Lamprid. in Alex. Ita, ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset: Illa die, illa hora, ab urbe sum exiturus: & si dii voluerint, in prima mansionem mansurus. deinde per ordinem mansiones, per ordinem statuar. Vll. sic possunt appellari, & συνηγυα, ut à Cl. miente in Petro magistro. v. l. §. i. συνηγυα. Hinc manentes in historia Helmoldi, & Gallis, Maisons. Hinc & Mansio pro domo & adibus sumitur. in lib. Feud. Greg. Turon. lib. 3. At ille ingressus mansionem domini sui, apprehendit scutum eius & frameam. Helmoldus in hist. Slauorum. c. 50. Occupauit montem, qui antiquitus Alberg dicitur, imposuitque illis mansunculas, intendens ibidem commurare castellum.

MANSIONATICI, sunt mansiones, apud Scriptores barbaricos: cuius verbi duplicem usum ostendit. Hotom. in Commen. ver. feud. pro mansionem hospitali, siue diuersorio, & pro munere ac sumptu recipiendi hospitij. Illius significationis exemplum est apud Agmonium lib. 5. cap. 31. Indéque (de Carolo Caluo Francorum rege loquitur (per At-

tinacum, & confuetos mansionarios
Compendium adit. Et apud Carolum in
Constitutionibus: Ceteri per singula terri-
toria habitantes, & discentes man-
sionario, Et apud alios passim. Huius au-
tem, apud eundem lib. 5. cap. 3. in privile-
gio Abbatis S. Germani Praefatis: Sed
neque seruicia ex his exactis, vel para-
re dosas, aut expensas ad suas, vel ad ho-
spitium insuptiones recipiat, siue man-
sionarios inde exeat: sicut nec consue-
tudinis vquam fuit. Est, si sumptus pro
diuersorio & hospitio recipiendis,

MANŒVS, vel ManŒum, ſeu Maſſa, *Caſiodoro, & Gregorio*, neque domus eſt, neque area, neque hortus: ſed ager ceriſi modi ac menſuræ: qui proprietate Metarum ab antiquis dicebatur, quoniam in agrorum diſiſionibus & aſſignationibus menſores adhibebantur, qui & Finiſcriptæ *Cicerone, in Agrar orat.* appellantur: quanquam in ſecunda mediæ eſt in illo loco Finiſcriptores ex illo ordine ducentos conſtituit. legendum enim eſt. *Finiſcriptores*, Val. Cato in *Diris*: *Pertica que noſtros metata eſt impia ægellos*. Metabantur enim antiquitus in Italia agros perticæ: vt apud *Beritros*, ſonibus, *vt eſt apud Herodotum lib. 1. Siculus Flaccus lib. 1. de cond. agror.* Nominibus autem agrorum diſiſionum qui inſtituitur limitibus diſiſi ſunt, & formæ variæ appellationeſ accipiunt, quæ iam arbores finales, alij in veniſſimalij in membris ſcripſerunt: & quamvis vna res ſit forma, alij dicant perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem; alij cauellationem, alij typon, quodd (vt ſuprà diximus) vna res eſt forma. Dicebantur etiam agri limitati, de quibus mentio eſt *leg. in agris. 16. D. de acquerendis rerum domi & li. ſ. ſ. inſula. D. d. ſum. in bu.* ManŒus autem vel in equalitudoſ præſentio eſt, vel Eccleſiæ ad clerici victum cultumque attributus, *leg. Franc. lib. 1. cap. 81.* Sanctum eſtve vniuique Eccleſiæ vas manŒus: in eger, abſque alio ſeruicio attribuitur & præſbyterij in ſis conſtituit, non de mibus, neque de areis, vel hortis iuxta Eccleſiam poſitis neque de præſcripto manŒo aliquod ſeruitiu faciant, præter Eccleſiaſticum. *Albortius Krantzius in PVandalia. lib. 4. cap. 15* Aſſig. auſiq. trecentos manŒos Eccleſiæ in perpetuum attributos. Item: Adolphus trecentos

quoque manfos permittit duci, vt p-
manus eius affiguntur in dorem Ec-
clesie, Ec capitulo vigesimoquinto: E-
piscopus in Vagrium: adhibitis vir-
indultis, ultimam faciat pradia: quo-
d fuerit de recentis manfis, ego supple-
bo. Veniens Episcopus, deprehendit pra-
dia vix centum implere manfos. Quan-
obrem Comes volens redarguere agri-
manfos, adhibuit mensuram suam vi-
niculo breui, & hominibus incompe-
to. *Helmoldus in hystor. Slau. cap. 10.* Paupe-
ribus ortus natalibus, primo septem ma-
fis, totidemque manentibus ex heredi-
tate patrum fuit contentus. *Ermoz.* Di-
xit quidam manentes suos pro furto delato-
da, nasse ad mortem. nec enim eo in
loco Mansum pro villa poni, quod do-
ci quidam Germani ad marginem an-
notauerunt, sed pro iugero, censet *Hoto-
man. in Comm. verb. Feud.* quod hæc Fe-
sue omnia de sumptia: qui etiam addi-
placere sibi eorum sententiam, qui ma-
sum ad mensura duci volunt: quia si a-
get, inquit, est cerio modo præstipitum
(vt illa lex ostendit) necesse est certa-
mentum fuisse. *Libr. Feud. i. tituli. 4. §. 4.*
Si quis de manfo vno feudi nomine in-
uestituram acceperit. Nam cum man-
sum vnum, duo, tria numerantur, certi
agrorum modi perspicue significantur.
Mansum Baldus dicitur prædium, in
quo manent homines. Aluarotus, fun-
dum, qui duobus bobus ad laborandum
sufficit. Hinc fortasse oritur inquit *Zo-
sue*, quod nos Germani præda dimenia
nominamus *Mansmann.* Iacob. Cuiac.
Manfos est, inquit, fundus vnde quis fe-
& familiam suam veteri satis commodè
potest, ac præterea vestigal, siue cen-
sum domino referre, & quod veteres di-
xere heredium. nam hæc dicitur Caro-
lus magnus interpretatur mansum, in suis
Constitutis mandando scilicet. *Uilhelber-
tus in quodam Pragmatica apud Annonium:*
Cum manfis & cum manentibus meis.
De his iudicet lectores.

Manſum aliud eſt Dominicatum, ſeu Indominicatum, quod in Principis, aut Eccleſiæ, aut nobilis alicuius dominio eſt: neque vel in feudum, vel in precariam, vel alio titulo alicui conſeſſum: aliud Ingrauium, quod eſt nobiliſſimum, & colono alicui locatum eſt, qui Manſarius vocatur: aliud Seruile, quod in feudum

dem datum est, sub
i ne. Apud Annon
solum Caluum in
tributum exegi le
mansio dominice.
In quoque mansio
tuor: de censu do
mansuarij, torid
di: a nos dias de
cultate mansuar j
etio mansuorum
fol. Greg. ad finem.

MANSVA
tes, seu commune
επινοηματα
denotant. 2. a manu
nani & manum
dorus, Gregorius
ver. εὐχρηστικῶς
MANSVET
telligenda, Iustin
tam denot. 6. p
Fere

Manfuetum d
quid Festum. lib
Venire factum
neque ex miseri
que ex crudelitat
temperatum.
Mimendum à
tum quidam pu
manento

MANUBI
pauis fieri, c
do multarum G
laxer Manubias
tiam ponit, vi
pora ipsa reru
nubias ve d, p
venditione pr
quam tropica
pro altero no
quimdam anno
Glossa xlii N

dem datum est, sub certi seruitij condi-
gi me. *Apud Annonium*, ubi scribit, Co-
solum Caluim in Francia & Burgundia
tributum exegisse ad hunc modum: E-
mansis dominicatis, solidus vnos: de v-
noquoque manso ingenuo, denarii qua-
tuor: de censu dominico, de facultate
mansuatiij, totidem: è manso seruli-
di: a los duos de censu dominico de fa-
cultate mansuat j totidem. Quæ distin-
ctio mansorum inuenitur etiam 12. *Epi-
sol. Greg. ad finem.*

MANSVARIJ, iidem qui manen-
tes, seu commanentes, vel villici: Græci
παραμωαδης vocant, *ut Synodi Chalce-
danensis. 2. a. m. v. villa.* Alij *Mastatio:*
nam & mansum duxere *massam Cassic-
dorus, Gregorius, & alij*: pro quo *Gloss.*
vel συγκαθησιν reddunt.

MANSVETÆ feræ, quatenus in-
telliguntur, *Iustin. de clar. Institus de re-
rum. diuis. §. panonum quoque.* Vide
Feræ.

Manfuetum dictum putat *Paulus a-
gud Festum. lib. 11. quasi ad manum*
Venire suetum, vel (*ut alijs placet*)
neque ex misericordia mactum, ne-
que ex crudelitate suum, sed modestia
temperatum.

Manistum à regendis manibus di-
ctum quidam putant, vide *inf. Renoluto*
mantello.

MANVBIAE, pro spoliis. Hinc ma-
nubius facere, spoliare, *leg. eos Cod. de mo-
do multarum. Gall. libro 13. cap. 21.* hanc
inter Manubias & prædam & differen-
tiam ponit, ut prædam dicat esse cor-
pora ipsa rerum, quæ capta sunt: Ma-
nubias ve. ò, pecuniam à Quæstore ex
venditione prædæ redactam. quan-
quam tropica quadam figura alterum
pro altero nonnunquam sumptum
a quibusdam annotat. Manubia in veter.
Gloss. οὐδὲν ὅτι τὸν ἀφαιροῦν

MANVS, pro multitudine & tur-
ba: ut manus militum. *Vlpian. in l. me-
tus causâ.* Idem ait, et si fortè adhi-
bita manu in meo solo per vim ædifi-
ces. Et pro coactis hominibus, *leg. 9.*
§. idem ait. quod met. caus. & forè in l.
3. D. de offic. præsid. Sic Mano facta, id
est collecta. *l. 6. D. ad l. l. pecul. Paul. l. 5.*
Sent. tit. 19. & 20.

Manus, pro aze. Vnde & Caio manus

precium, in l. mulieris de verb. signifi-
cat autem mercedem, quæ non tam
materie, quàm manus & artis nomine
debetur architecto, *leg. 30. §. qui adem.*
*D. loca. Vicitur & Manu. precium Alfe-
no. leg. 30. §. 3. D. loca.* Qui ædem facien-
dam locauerat, in lege dixerat: Quod
in opus lapidis opus erit, pro lapide &
manu precio dominus redemptori in
pedes singulos septem dabit.

Manus, est potestas, non tyrannicæ, ut
nonnulli committuntur. Inde manu-
missio, à potestate liberatio. *Pompo. in l.*
2. a. princip. D. de origin. iur. Et quidem
inquit, initio ciuitatis nostræ populus li-
ber, certa lege, sine certo iure primùm a-
gere instituit, omniâque manu Regia
gubernabantur. Manu, hoc est, po-
testate, arbitrio, iure tantùm naturali
instructo. Erant enim boni viri ple-
rique reges. Manum igitur ibi oportet
intelligere, non tyrannicam violentiam,
cùm plerique Reges inter opti-
mos principes numerentur: sed supre-
mam Regis potestatem, seu auctorita-
tem, quæ iubeat, aut vetabat aliquid,
secutus tantùm naturalem conditionem.
Hinc.

IN MANV esse dicebantur vxor-
es, & in manum conuenire, cùm
per coemptionem matrimonio fa-
cta essent: quemadmodum *l. ip. scribit. cap.*
Institutio 6. & 22.

Manus nonnunquam pro violenta ac-
tione accipitur, quoniam manu solet
expediri, quicquid sit ab homine. In-
de manu committere, pro delinquere
violenter, *Paulus dicit in leg. 3. D. de of-
fic. præsid.*

Manus pro cautione, chirographo &
scriptura manu subscripta, *l. 15. D. de probat.*
An cum eo possint, propter emissam
manum ab eis quasi filio, agere. *Sic. l. 1. C.*
de metat. & epide. l. 12.

Manus armata, *l. 3. §. aduersus. D. de se-
pul. viola.*

MANV BREVI pro directo &
per compendium, & vitata circuitio-
ne: quoties, scilicet celeritate con-
iungendum inter se actionum vna ac-
tio occultatur, ut loquitur *Vlpian. leg.*
3. §. si debitorum. de donat. inter. vir. &
v. uor. Hac phrasi vsus est idem *Vlpian.*
leg. 43. §. 1. de iur. dot. Quoties inquit,
extraneus accepto festi debitori dotis

constituendæ causâ, siquidem nuptiæ infœcuz non fuerint, liberatio non sequetur: nisi fortè sic accepto tult, vt ve hic mulieri in totum donatum. tunc enim credendum est, breui manu acceptum à muliere, & marito datum. Neo inconnè id quod Iurisconsulti, Direxerit libertatem dare dicunt, non per fideicommissum: dixerit quis, Manu breui libertatem dare, Huic opponitur

Manu LONGA, quod Iuolenus, l. 76. de solut. accepit pro obliquè, & quasi per aliam: Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu meo ponere te, iubeam: efficitur, vt & tu statim libereris, & mea esse incipiat. nam rum, quod à nullo corporaliter eius rei possessio detraheretur, adquisita mihi, & quodammodo manu longa tradita existimanda sunt, Sic Cicero Verrina 4. Cum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur, non erat quærendum, cuius manu numerarentur, sed cuius iniuria coegerentur. comites illi tui delecti, manus erant tuæ. præfetti scribæ, medici, accensi, aruspices, præcones, manus erant tuæ, &c.

Manus communes, non lotas interpreteatur Albericus.

Manum conferere dicimur eum hoste: inde tracta est appellatio iudicialis, Manu confectum: quoniam & in iudiciis digladiari videmur. Vide Conferere.

Manum iniicere, vide Iniicere manum.

Manum mittere, manum porrigere, pietas proxiis l. 15. §. sed si emptor. D. de re iudic. l. 14. §. 1. D. de religio. Galli efferunt mette la main dessus.

Manus militaris, l. 68. D. de rei vind. & l. penul. D. ne vis fiat ei, qui in possess. id est, manus viatorum, vel seruientium, main de Sergens.

MANVS MORTVA, locutio est Gallis vsitata de iis, quorum possessio (vt ita dicam) immortalis est, quia nunquam hæredem habere desinunt: vt de Ecclesia dicitur lib. Feud. l. tit. 13. Quæ de causâ res nunquam ad priorem dominum reuertitur. nam Manus pro possessione dicitur, & Mortua, pro immortali. Sic municipium dicitur non mori, an vsu fructu. l. 16. D. de vsu fructu. l. si vsu fructu. 8. de vsu fructu. legat. quoniam hominibus aliis

succrescentibus idem populi corpus videtur, l. proponebatur. 76. D. de iudic. Ciuitas autem mori dicitur, vrbe diruta, & indudto aratro, l. si vsu fructu. 21. D. quibus modis vsu fructu. amitta. nam quæ prius fuit species, in. erit: alia autem exorta est: vt de domo dicitur, l. qui vsu fructu. 39. D. de vsu fructu. l. quid tamen. 10. §. penult. D. quibus modis vsu fructu. amitta. Thod. Nebem. in Nemore vniou. tract. 6. cap. 33. Et sic ad nianum mortuam regnum & principatus huiusmodi deueniunt, quia ipsi Reges Francorum dicti Augusti, consanguinei & propinqui fuerunt. Et incipit. Caroli Magni, & leg. Franc. lib. 4. Vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet causâ irrationabilis inuenta fuerit, &c. Vsurpatur autè hæc locutio primùm in corporibus & collegis, quæ immortalia sunt, vt ciuitates, cenobia, l. fides. §. in decurionibus. D. quod cuiusque vniuers. l. proponebatur D. de iudic. Polyd. Virgilius lib. hist. 17. Legibus magnæ charæ sanctum est, vt nemini liceret dare prædia collegiis monachorum: & legem hæc Ad manum mortuam vocarunt quod res semel datæ collegiis sacerdotum, non vtrique tunc venderentur, velut mortuæ, hoc est, vsui aliorum mortuorum in perpetuum ademptæ essent. Et aliquando pñt: Episcopi capto inter se consilio postulauerunt, vt legem Ad manum mortuam, quam ordinis suo valde nocere perspexerunt, antiquaret. Vsurpatur quoque locutio hæc in Gallia, cum reuera manus, id est possessio, mortua est: vt cum quibuscumque Gallig locis consuetudo est, vt possessores sine libertis mortuo, possessio ad territorij dominum reuertatur.

Manum prohibere, in l. 5. meminisse. ff. de op. no nunc. & l. 6. §. 1. D. si seruus vind. id est, lapilli iactum.

Manu fata excipi intelliguntur, l. 80. D. de contr. emp. non quæ in perpetuum fata sunt, sed quæ singulis annis se rii solent, ita, vt fructus eorum tollantur.

ad Manus venire, l. 11. §. penultim. D. de pñu.

MANIBVS PEDIBVS, proverbio, extremum conatum significamus: Sic. Vsurpauit Terentium in Andr. Act. 1. 1.

MANVMITI Pesto dicebatur

seruus, cum dominus eius, aut caput eiusdem serui, aut aliud membrum renēs

dice

dicebat: HUNC HOMINEM LIBERUM ESSE VOLO, & emittebat eum per manu. Alij ex eo dictu putant, quod qui emancipabantur, manu dicis causa credebatur ab emptoribus, quæ per manus vocat Iustin. l. ultim. C. de emancip. lib. 8. Manumittitamen etiam dicuntur filij, filiaque familiæ, pro emancipari: propterea quod dicis causa ter à parre venduntur, & in imaginariam quandam servitutis conditionem rediguntur, ut in verbo Emancipatio docuimus.

MANVMISSI ciues Romani dicebantur, qui testamento, vindicta, aut censu (sic enim apud Gaium, lib. priore, tit. 1. non Ecclesia legendum, ex Vlpia. Instit. tit. 1. animaduerri potest) vel ante consulem, aut prætorem erant manumissi. Latini autem Iuxiani, qui aut per epistolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitionem, ex lege Iunia Norbana, quæ conditionem eorum prima reperit, manumittebantur: Dedititij, qui post admissa crimina, supplicis subditi, & publicè pro criminibus cæsi essent: aut in quorum facie, vel corpore, quæcunque notæ, seu stigmata, igne, aut ferro impressæ erant, ita ut deleri non possent: hi, postquam à dominis suis manumittebantur, Dedititij vocabantur, ex lege Ælia Sentia, ut quorum turpitudine communis erat, eorum & nomen commune esset. Vide Vlpian. Epitomen. tit. 8.

MANVMISSIO est de manu missio, id est, datio libertatis, l. manumissiones. D. de iust. & iur. Nā quā diu quis in servitute est, manui & potestati suppositus est, & manumissus liberatur potestate. Vlp. l. 1. D. eod. Atq; in manumissionibus hoc nominatim adscribi moris erat, ut ex antiquo manumissionis exemplo citat Cuias. Obseru. lib. 14. c. 27. Ille ciuis Romanus esto, ita, ut ab hodierna die ingenuus, atque ab omni servitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenuis fuisset parentibus procreatus. Eam denique pergat partem, quæ iuncunque elegerit, ut deinceps nec nobis, nec successoribus nostris vllum debeat noxiæ conditionis servitium: sed omnibus diebus vitæ suæ, sub certa, plenissimāq; ingenuitate, sicut alij ciues Romani, per hunc manumissionis atque ingenuitatis titulum, semper ingenuus, & securus existat. Hinc à Suida λέλυθεος, id est, liber,

definitur λέλυθαι δπου έπα.

Manumissionis insignia recenset Terentius. lib. de resurrex. carn. putat albam vestem, aureum anulum, patroni nomen, tribum, mensam.

Manumissionis verbum etiam in liberis legitur, l. 2. D. de offi. procos. l. 28. D. de adopt. l. 107. D. de verb. obl. & D. si à parent. quis manum. fu.

MAPPA est ornamentum equi, & sunt linteamina alba, quibus cooperiuntur equi Cardinalium, cum faciunt processionem. no. in Authen. de consus. 3. quantumcunque. & vide cap. nonnulli. 103. dist. 11.

MARCHIA, seu Marcha, Gallis Marche, apud barbaricos scriptores limitē significat: deducit à vocabulo à March, Germanico verbo, quod & limes est: ut l. Fræc. li. 4. ii. De vasis dominicis ad marchiam custodiendam constitutis. Sic Rhegin. lib. Chro. 2. sub anno 788. Post hæc Carolus Ratisbonam venit, ibique marchas & fines Baioariorum disposuit. Aymoianu. lib. 5. Ludouicus Neustriam cum marchis suis haberet: & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum marchis suis obtineret. Albertus Krantzium in Vandalia. lib. 3. cap. 16. hoc vocabulum deduci existimat à vulgari Saxonum lingua, apud quos Marchia districtus vniuersæ villicationis aut ditionis significat. Inde Velmarke nomen duxere: ut tum marchiam dicerent Saxones, eam prouinciam, quam, cum sui iuris esset, per arma sunt consecuti. Baioarium lingua, & Alemannorum, & antiqua Gallorum, (quod obseruauit Pet. Rhenanus, & Ioan. Budaus M. seckau. lib. 2. cap. 23.) March equum militarem significabat. Scribit enim Paulus Iunianus lib. 10. ita Gallos equestrem pugnam instituisse, ut singulos equites selectos, equis sequebantur alij duo, qui domini equo occiso suum submitterent, quique domino, & sibi inuicem auxilio vel supplemento essent (quo modo, aut simili etiam hodie lanceas componimus) & hanc quidem equestris pugnae institutionem eos vernacula lingua vacasse Trimarchisiam, quod singuli equites constarent ex tribus. equum enim eos marchiam appellasse. Et ita hodieq; vocant Britones, quos præscam linguā Gallicam retinuisse, simul & Britannos, siue Anglos montanos, quos Vvalos appel-

lant, idem Rheanus comprobavit, nec enim fuit eadem prorsus cum Germanica, cum Ariovistum Germanum *Cesar* sub fin. lib. 1. de bell. Gal. scribit longinqua in Galliis consuetudine, Gallicam linguam didicisse. Et *Tacitus* lib. singulari de moribus Germanorum, Gothinos non esse Germanos Gallicam linguam coarguere. Commune tamen illud fuit March pro equo, ut in lege Baioariorum: Si equus est, quem March dicimus. Et alio capite: Si quis aliquem de equo suo deposuerit, quod March falli vocant. Et in lege Alemanorum: Si talem equum inuolauerit, quem Alemanni March dicunt.

MARCHIO, inquit *Oberius* lib. 2. *Fend. sit. 10.* est is, qui limiti certo regni cum imperio præest. Ineptè autem vocabulum à mari deducit, quod plerique limites sine maritimi. nota est Francorum, vel Germanorum vox *March*, siue *Marche*, pro limite, ut diximus. *Annovius* 5. ca. 11. Reliquit marchiones, qui fines regni tuerentur, & hostium arcerent in cursus. *Annovius* lib. 5. Robertus Comes Parisiorum, frater Odonis regis, Marchio Francorum vocabatur. A Germanis etiam Marchgraph dicitur, quasi limiti comites, siue Limiti præfecti. Et Comites Marchie ab *Annovio* lib. 4. Custodes limitis ab eodem ibidem. Et Comites & Præfecti limitis, ibidem. *Albertus Krantz* in *VP* adalia vbi supra plenissime de origine huius vocabuli disputans, Saxonum esse vocabuli existimat, atque pro præfide apud eos usurpari, qui provincia, quam cum sui iuris esset, per arma essent consecuti, præficer, quique illi ius diceret. Sic in Dania (inquit) ad Sleuicum Marchionem constitutum per Henricum regem: ita in Vandalia per eundem Marchiam illam suo Marchioni deputatam: indeque fluxisse nomen, ut deinceps alia quoque provinciæ hoc vocabulo in simili principatu vterentur: dicereturque Marchio Misnensis, Badensis, Seyriz, Morauiz, in Germania & in Italia Teruissina, Anconitana, Mantuana, Ferrariensis, & si quæ sint alia ibi Marchie. Hinc verò intelligi potest, quam dissimilis huius dignitatis ratio fuerit apud Italos, de qua *Nicophor. Greg. lib. 1. primo* ita scribit: *ὅ δὲ τὸ μαρκασιον τὸ ἐστὶν τὸ πρῶτον ἐστὶν παρὰ λατινοῖς, ἀπὸ ἐπὶ ἐν τοῖς Ρωμαιοῖς σπαρτίον, ὃ τὸ*

βασιλικὸν κατέχον σημεῖον, τὸ πρὸς λατινοῖς μαρκασιον, ut si scilicet esset, qui vexillum Imperatoris præferret. Brodæus vbi supra, & Alciurus Marchionem interpretantur Præfectum equitum, deducto vocabulo ab antiqua verbi March, apud Gallos significatione: quod viris doctissimis non probatur.

MARCHGRAVIL, vide **GRAVIO**.

MARCHOMANNI, apud *Helmoldum* in *histo. Slav. cap. 68.* sunt gentes vndeunque collectæ, quæ marcham incolunt.

MARSCHALCVS, vetus vox Germanica, pro equitum magistro. March enim vetere illorum lingua, equum significat, & Schalc potentem, ut *Beatus Rhenan. Obseruat. rer. Ger. lib. 2. Leg. Alemann. tit. 80.* Si Marschalcus, qui super 12. caballos est, occidit, 40. sol. componat. vbi de seneschalco etiam fit mentio: quæ vox in Francogallia usurpata est. *Albertus Krantz* lib. 5. cap. 41. Gubernatorem appellauere, ex optimis militem, qui conuocandis regni cœtibz, & omnia vice Principis gerendi habeat potestatem: Marschalcum nostri vocant, Galli Connestabulum, Magistrum equitum dixere Romani, armorum ductorem interpretantes, qui & equestris militiæ Princeps arbitrium habeat educendi armatum regni exercitum. Latini autem eum, qui sub regis imperio exercitui præest, Magistrum rei militaris appellant. *Linus* lib. 24. de Syphace Numidarum rege loquens: Oravit, inquit, ut duo legationem referrent ad Imperatores suos: vnus apud se magister rei militaris remaneret.

MARGARITAS & margaritæ promiscuè Latini auctores dicunt: sed eas à geminis & lapillis separant (nam alij auctores refragantur) Iurifconsulti, ut *Ulpian. l. 19. §. penultim. & l. 25. §. penultim. D. de aur. & argen. lega.* Quia concha, inquit, apud rubrum mare & creseit & coalescit. quod sic accipit Cuiacius, quia margarita conchæ pars est, potius quàm gemmæ aut lapilli, vel conchæ partus, ut *Plinius* voluit libro 9. capite 35. De eorum ortu. *A. Marcellinus*, libro 23. *Plin. lib. 6. cap. 10. Etymolog.* De his etiam sic *Terullianus*, libro

M
Ore de huius mulieris
pillo egisset: sed
tunc au Indico
the genus est, non
oliteo, sed nec pel
re. ad hoc enim ca
poma. Quod sic
insecus postulat,
se debet, quàm gl
um vocetur, non
gendum, quàm co
ta & rotunda ver
maris grana vocat.
threos lapillos, &
tutas vadit. De h
Conchæ sunt, inq
nas lapidum requi
tempore lorantur
rem velut marit
hiant: & cum lu
tur aspergias, ofe
siont humorem c
piunt, grauidæ
qualitate reddunt
Margaritæ extir
purgatis, in h se
adqui.
MARITIM
uratur *D. de nati*
Matrimi more
Ratibus. Quem
ut inquit *Estimo*
fieri, & ubidem
homines mariti
ingenio ceteris.
MARITVS
eitur. Eo tamen
connetur, *l. 3.*
ex causis, non per
Mariti, pro con
denatio, inter vir &
Matius & vxor
tur. *l. 1. §. strum*
melitici vocantur,
que humani iuri
D. ad S. Syllan
vixit de crimin. ex
Marito inuicem
comi betis, & to
B. & no. ad l. pro
ua. D. fami. et. ex
Mariti, ad exer
to creditur quide
tous: sed ceret
tam, ut domesti

libro de habitu muliebr, eum antea de lapillis egisser: sed si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piscatur, conchæ genus est, non dico conchylio, aut ostreo, sed nec peloride gratius de sapore. ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quod si coacha illa aliquid intrinsecus postulat, vitium eius magis esse debet, quam gloria: & licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua ducta & rotunda vertuca. Hieronym. rubri maris grana vocat. Martialis verò, Erythreos lapillos, & gemma Erythraeis erucas vadis. De his Solinus hæc scripsit: Conchæ sunt, inquit, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, siccantorem velut maritum, cuius desiderio hiant: & cum lunares maxime liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt: & de sanguis qualitate reddunt balium vitonum.

Margaritæ extricatur, pro mundatis & purgatis, in *l. si seruus seruum. D. ad legem Aquil.*

MARITIMÆ vsuræ, nauticæ, *l. fenerator D. de nautico senore.* Martium mores, pro variis & instantibus. Quemadmodum enim mare, ut inquit Erasmus, nunquam conquiescit, & ubinde mutat faciem: ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre.

MARITVS, contractis nuptiis dicitur. Eo tamen nomine & sponsus continetur, *l. 3. D. de fund. dot.* Sed hoc ex causa, non perpetuo verum est. Martius, pro coniuges, *l. 2. in fin. D. de donatio. inter vir & vxor.* Martius & vxor vnum corpus censentur, *l. 1. §. seruus mariti D. de quassio. Domestici vocantur, & socij vitæ, diuini atque humani iuri consortes, lege prima, D. ad S. C. Syllan l. 1. D. de ris nupt. l. aduersus de crimin. expil. hered.*

Marito incumbit onus alendi vxorem cum liberis, & tota familia. *l. doti fructus D. de iur. dot. l. pro oneribus. C. eod. tit. l. si filia. D. famil. eresc.* Martis, ad exemplum propinquorum, conceditur quidem ius emendandæ vxoris: sed certe non ad eum est extendendum, ut domesticam correctionem ex-

cedat, & in atrocitatem vertatur, *lege prima, C. de emendas. propinquo.* Neque verò bonus, vir, aut vlli homini in foro profuturus existimari potest, qui domi tam morosus est, ut nec vitæ sociam ferre possit fortè per imprudentiam leuiter peccantem. Leuioræ autem vicio-rum, propter quæ fuerit vxor emendanda, non potest certa tradi definitio. Cuius multa condonabit, quatenus fieri potest, sexus fragilitati. cætera iudicabit sobritium mariti ingenium.

Mariti affectio dicitur in vxorem, vxoris verò in maritum animus, *teste l. p. in l. 5. D. de bon. damnat.*

Mariti lenocinium ipsum enecat, non vxorem excusat, *l. 1. §. si publicæ. D. de adult.*

MARMORIS appellatione rudem tantum materiam contineri, docet Iuricon in *l. quassum §. illud. de leg. 3.* Hinc Marmoreum, quod ex marmore est: & Marmoratum, quod superficiem tantum ex marmore habet: & Marmoraræ laudes, apud Ciceronem pro Archia, pro statu matmoreis, in alcius honorem decretis. Marmorosum autem, quod marmoream formam vel duriciem habet.

MARMOREVM metallum, *l. 13. C. Th. de metal.*

Marmoreæ lapidicinæ, *l. 7. §. fœd. D. solu. mas.*

MARMORARI, qui marmorum incrustas leandorum artem tenent, *l. 1. C. de excus. art. l. 2. C. Th. eo. Cassio. lib. 1. Varro. ad 4. capet.*

MARTÊ suo litem decurrete, Tribon. dicit, pro ad exitum sine villo impedimento perducti. Si neque per alterutram litigantium partem, nec per iudicem lteret; quò minus lis suo Marte decurrat, & c. in *l. properandum. 2. §. illud proculdubio §. C. de iudic.*

MARTINVS Iuriconsultus nobilis, Italus, æqualis eorum ætatis, qui primi glossulas ad ius ciuile scripserunt, citat annu M. C. XC. vixit, iurisque disciplinam magnâ cum laude exercuit. Eius perisæpe Accursius mentionem in glossis interposuit.

MARTYREIVM, templum martyribus dicatum, apud Impp. *l. generalis. 13. C. de sacrosanct. Eccles. & l. de ornamento. 15. eod.*

viuiss, non regit
is scilicet esse,
ratoris præterea.
Alcius Marcho.
Prædictum equi-
lo ab antiqua ver-
os significatione
non probatur.
VII. vide GR.

NNI, apud He-
p. 53. sunt gentes
qua marcham

CVS, reus vox
utum magistro.
orum lingua, e-
hale potentem, &
at. rer. Ger. lib. 2.
Marchaleus, qui
occidit 400. sol.
Marcho etiam fit
rango gallia vlti-
mum lib. Sacri-
m. appellauere, ex
conuocandis re-
rice Principis ge-
m. Marchaleum
Conestabulum,
tere Romani, ar-
prestantes, qui &
epta arbitrium ha-
m regni exerci-
m, qui sub regis
est, Magistrum
l. inu. lib. 2. de
rege loquens: O-
gationem refer-
s: vovus apud e
emaneret.

A S & margariz
ores dicunt: sed
lis separant nam
ar, l. iur. consuli-
penitum. & l. 3.
argen. lega. Qua
rubrum mare &
od sic accipit Cu-
comine parcella
aut lapilli, vel
nam inter lib. 9.
re A. Meridi-
cap. 1. præterea.
vovus. cap. 10. E-
de Tertulliano
lib. 3.

adulterium. C. ad leg.
generatit ut adu-
n. p. tas, aut nati-
litas videtur, non
patet in milia: et
data est, u non est
Concupiscentia autem
viti patroni concu-
pit. legat. §. patrui.
quod que mater.
& adulter jacta-
Velut vxor s. Ti-
Corn. Tacit. lib. 2.
D. ad l. l. de adul-
terio. Mater mater-
tertera apud §. si qui-
§. §. et notandum.
materfam. aut pri-
m. d. l. §. p. x. Cre-
ter facimus, si ma-
troni materorum
in mem. Propri-
ta dicitur, que a
u. heredis locum
infertur & sic ex iure
l. pronuntiat. §.
dam in familia
matriliis. Hinc
similis, in qua-
dam vit eius pa-
trui, nec possunt hoc
a familia prater
nec v. sua hoc no-
is est, appellati po-
scit. Gellius lib.
appellatur esse
in matris manu-
bus, nec cuius mar-
e. et, quoniam
tantum, sed in fa-
& in surheredis
in lib. Arud. n.
illo dicitur, que
per concu-
dam iuris solen-
matris. Quod
D. de hu. qui
materfamiliam
parens, hoc est,
sive sine patre
ad instructionem
recon-
familia non laci-
trum appelleret
e in vo. V. o. a.
MATERE

MATERIE infestæ, pondus: signa-
ta, numerus: factæ, species appellatur,
l. 6. D. de rei vind.

Materia sic à ligno distinguitur, vt hoc
ad ea, quæ comburendi causa parata
sunt, pertineat: illa verò, quæ ædificandi
fulciendive causa, l. 12. D. de usufruct. l. 47.
D. de ali. empt. l. 55. D. de lega. l. 167. D. de
verb. sign.

MATERTERA est matris soror,
ait Paulus, l. 10. §. 7. de gradibus.

Matertera magna est auiæ soror, ait
Paul. l. 10 §. 8. D. cod.

Matertera maior, ait Paulus, est soror
proauæ, patris, vel matris matertera ma-
gna, l. 10. §. 9. D. de gradib.

Matertera maxima est, ait Paulus, aba-
uiæ soror, patris vel matris matertera
maior, l. 10. §. 10. D. de gradib.

MATRIMVS ac patrimus di-
cuntur, quib. patres & matres adhuc
viuunt, ait Festus.

MATRIX Ecclesia dicitur cathed-
ralis, c. eius venerabilis de verb. signi. ead-
dem forma, qua Metropolim vocamus
urbem, quæ caput est provincie, unde
sunt deductæ colonie, quæ & dicitur ur-
bis matrix, & mater vrbium à Solino &
Marcellino. Inde Onygometra, contorni-
cum matrix, & Tettigomera, cicada-
rum, & similia nomina, apud Plinium, &
alios.

MATRICES aquarum pro fistu-
lis pronuntur, in l. eos. C. de aquaduct. lib. 12.
Mastos appellat Virgilius lib. 12. Cas-
siodorus vbera. Varro in lib. de re Rusti. pa-
pillas. Erant etiam Matrices libelli, in
quib. Cæsare fisco pensantes descripti
continebantur. Habebant & nomina mi-
litum inscripta matrices. Hinc

MATRICVLA, catalogus, descrip-
tio, index, l. 3. C. de agen. in reb. lib. 12. l.
pen. & fin. C. de commatu. Matriculæ mi-
litares, numeri, l. 16. C. de testa mili. No-
tæ publicæ vocantur, l. 5. C. qui milit. poss.
Patriculæ l. 5. C. The. de domest. & pror. Car-
thaginenses concilij, c. 120. μητρικὴ μισ-
θολογία μητρικὴ, Zonaras ita interpre-
tatur: ἐκ τῆς μητρικῆς τοῦ κρητάρου φησὶ
ἐκ τῆς μητρικῆς τῆς διαφύσεως τῆς ἐκκλη-
σιæ.

MATRICARII in Nonell. 13. quæ
est de Prætoris plebis, in notis quibus-
dam vetustis ad Iulian. Patritij Epitomæ,
sic inueniuntur exponi: Matricarij dicun-

tur illi, quorum opera spongiis, hamis,
dolabris, sifonibus & aliis ferramentis
incendia extinguuntur, perfodiantur pa-
rieres, diruuntur ædificia. Sic dicti, quod
in matriculam, siue commentarium præ-
toris plebis relati erant.

MATRICVLARII Ecclesiarum
reconomis, vñc Marguliers dicti, Aymoi-
no in lib. 4. de gestis, Franc. ca. 33. Et in
lib. veteri formularum: Nos in Dei no-
mine matricularij S. Martini, dum manè
ad ostia ipsius Ecclesiæ obseruanda con-
uenissemus, &c.

MATRIMONIUM est diuini &
humani iuris communicatio, l. 1. D. de vi-
tu nupt. Per diuinum ius accipiuntur sa-
cra, quæ cuiuslibet familie propria omnia
fuerant. Nos autem veram pietatem, &
ius naturæ, per sacra intelligere possu-
mus in foro Christiano.

MATRIMONIUM, est maris at-
que femine coniunctio, l. 1. §. 2. D. de
iust. & iur. Matrimonium à matris no-
mine, non ad: pro iam, sed cum spe &
omine mox adipiscendi. Gellius lib. 13.
cap. 6.

MATRIMONIUM & Nuptiæ sæ-
pè promiscuè vsurpantur, propriè ta-
men differentia reperitur, vñ in l. pen.
D. de donat. inter vir. & vxor. vbi Sczuola
Matrimonium esse ostendit, conuen-
tionem inter virum & vxorem: eamque
conventionem solo consensu contrahi
hoc est, neque rei interuentum, neque
certa & concepta verba, neque literas,
l. licet. 8. C. de incest. nupt. l. nuptias. de reg.
iur. l. 3. D. de sponsa l. neque sine 13. C. de
nupt. Nuptias autem ibidem Sczuola ef-
se ostendit, ritum illum, qui pro cuius-
que gentis institutis palam & publicè
adhiberi solet. veluti apud Romanos,
deductione in mariti domum: item a-
quæ & ignis interuentu. Similiter Pau-
lus Matrimonium à nuptiis distinguit,
in l. si ita. 10. & l. Iulianus in l. seg. D. de re-
tu nuptia. & Insitianus in §. si aduersus ca.
De nupt. & in l. inter eos. 27. D. de donation.
inter virum & vxor. l. 13. C. de nuptiis.
Sumitur etiam Matrimonium proba-
nis maternis. Seneca libro 1. de bene-
ficiis capite 3. Quia latè parentis
matrimonij sic. itaque apud Tran-
quillum, & Valerium Maximum, Ma-
trimonij nomen vsurpari quidam ob-
seruauit.

testa. cum dicit, Maxime propter libertates, quoniam propter nullum alium casum quam libertatis ea Imperatoris provisio inuenta est. *Vide Zafium in l. 1. §. que situm est. D. quod legator.*

ME

MECHANICVS, μηχανικός, is est cuius ingenio & institutione fiunt organa mechanica, pneumatica, automato-poetica, l. 2. C. de excus. artifice. Mechanicos, & geometras & architectos, &c. Sueton. in *Vespasiano*, ca. 18. vitur etiam hoc verbo: Mechanicos quoque, inquit, grandes columnas exigua impensa perducitur in Capitolium pollicenti, &c.

MEDIANVS, in *l. si verò. D. de huius, qui deservit*, accipitur pro medio, estque architectonicum verbum. nam apud Vitruvium medianæ columnæ ab angularibus distinguuntur, & medianæ testudines. Mediarum autem cenaculum, pro mediano cenaculi cubiculo. Cenaculū quid sit, diximus suo loco.

MEDIASTINVS, mancipium vilissimū quod mediis in ædibus stat, ut ad cuiusvis iussu atque imperata præsto sit. *Pl. l. 15. §. 31. D. de iniur.* Etenim multum interest, qualis servus sit, bonæ frugis, ordinarius, dispensator: an verò vulgaris, vel mediastinus, aut qualis. *Idem l. 1. §. 4. D. de nau. cau. stab.* Si qui opera mediastini fungitur, non continetur: ut puta atriarij, & focarij, & his similes. *Idem l. 6. D. de op. ser. Columel. lib. 1. c. 9.* Mediastinus qualiscunque status potest esse, dummodo percipiendo laboris sit idoneus. Nonnulli per mediastinum servum balneatoris significari putant, *Cato*, Ille imperatoris illi ac cæteris mediastinus. *Nonius*, Mediastinos, non solum balnearum, sed ædium quoque ministros & curatores legimus. *Lucil. 17.* Villicam Aristocratem mediastinum atque bubulcum. Commanducatus corrupte, ad incerta adegir. Est autem hæc vox composita à medio & stando, non à Græco δῆμι, ut nonnulli vaticinantur: quanquam alij in hoc verbo, vocem medium tantum notandam volunt, reliqua productionem esse verbi.

MEDIVM dicitur, quicquid inter duo extrema est, etiam si non æqualiter distet, §. *ad testio in l. 3. D. ad leg. Corn. de sic. Seneca Epistol. 118.* Id medium atque

indiferens ait, vocamus, quod tam malo contingere, quam bono potest: itaque pecunia, forma, nobilitas: Medium quoque usurpatur pro manifesto & certo. Vnde dicimus rem in medio relictam, super qua nondum constitutum est. Sed & medium pro tertio, quod quædā contraria habet, etiam in iure nostro intelligitur: ut inter esse meum, & esse tuum, esse Gaij, vel Titij, *l. sed & si possessori. in princ. de iur. iuran. l. si inter me & te. de except. rei iud. inter attentum, & contradictionem, patientia. l. 1. §. scientiam. de tribus. act.* Inter delicate progredi, & diplomate vti, est maturare, *l. conium. §. 2. de verb. obligat. inter donatum & commodatum precarium, arg. l. 1. de prec. inter sacrum & profanum, sanctum & sacra. D. de re diuis. inter liberum siue ingenuum, & servum, libertinus, l. manumissus. nec. de iustit. & iur. Inter venenum bonum, & venenum malum, amatorium, *l. eiusdem. §. 1. ubi Bart. de fidei.* Inter negligentiam crassam, siue nimiam securitatem, & delatorem curiositatem, scientiam, *l. nec supina. de iuri. & fact. ignor.* Inter bonam fidem, & malam fidem, dubitas, *gl. §. genera. l. 3. de acquir. posses.**

Medium tempus interpretatur Iustinianus, §. *si ad exhibendum. Institui. de offi. iud.* tempus illud quod est inter litæ contestatam & sententiam, Vlpianus sequutus, qui medium tempus appellat quod est inter initium, & finem actus, *l. si libertinus. D. de collus. de reg.*

Medij actus homo, appellatur ab Imper. in §. *6. de iniur.* servus neque magis alicui curationi præpositus, qualis est dispensator, vel attriensis, neque vilissimo muneri deputatus, qualis est mediastinus, aut scoparius, sed mediæ inter illas functionis.

MEDIA iurisprudentiæ appellatio ne Viglio videtur potius significari prudentium interpretationes, quas cōmuni nomine ius Civile nominamus. Accursius autem mediam Iurisprudentiam id ius intellexisse arbitrat quod cūque fuit, post x. 1. Tab. & ante Principū constitutiones est editum, §. *et hac quidem. Instit. de leg. ag. succ.*

MEDIOCRITAS, tenue patrimonium, *l. 6. in fin. D. de excus. iuror.*

MEDICINÆ tres sunt partes, inquit Corn. Celsus in præf. primi libri. nam voca

MEM-

MENDACIUM tribus modis so-
let ab interrogato committi, dissimula-
tione: non aliter ferè atque temeritas
accusatorum trifariam detegitur, *i. t. i.*
princeps. D. ad S. C. Turpilia. Aliàs ce-
nim imprudenter negatur veritas fallaci-
quidam fiducia non probandi cōtra-
dictum ab aduersario. Alii taceant, calli-
do scilicet consilio, ut liberum sic postea
effugere ignominiam, detecta veritate.
Sunt & qui tam respondendo menda-
cium, quàm tacendo contumaciam pun-
iti veniunt: hi deliquit mediâ obs-
curitatis viam: ut sub verborum inuolu-
to salutem haberent interprerandi liber-
tatem: si opus fuerit. *I. de zate. s. nihil in-
terest D. de interrogat.* Quia igitur impossi-
bile celetur veritas ad detrimentum proxi-
mi, nihil profusius inest: quod dilige-
ntissime nota.

MENS, voluntas, sententia, & quam vulgus intentionem vocat Quando verò mens legis certa dicatur, exactè tradidit

Alciaus in *Comment. de verb. signific.* Cæterum, eadem videtur esse mens, seu intentia, & ratio legis: aliqua tamen est differentia. 'Sententia enim legis est, quæ verba ostendunt, l. *præfixit*, D. *quis et à quibus*. Ratio autem eius per coniecturas constat. Bald. in l. *si quis seruo de fur. memem*; rationemque legis haud absurdè aptamque legis appellat: atque ob id censuit esse magis attendendam, quàm verba quæ illi corpus sunt. Maximè verò in Iurisperitorum ore versatur, C. *u mens pater*, de verbis curandum non est. Gl. l. *si in venditione*, sub fi. D. *comm. prad.* Bald. d. l. *quamvis*. C. de *fideic. l. i. C. plus val. facit*, §. *conditio*. D. de *adim. leg. c. intelligencia*, de verb. sign. text. in l. *si uno*, in princip. D. *loca. l. in iuliam*. D. de *præscriptio. verb. c. uia val.*

Mente capti dicuntur, qui quomodocunque mente careant. Videatur tamen aliquando dubitasse Vlpianus, in quod de mente capto statutum esset, in fucioso obtineret. *Post Bart. in l. si furiosus. C. de nupt. vide Viglium in §. item furiosi. Infrascriptum. quibus non est. permitt. fac. testa.* Mente autem captus dicitur (auctore Festo) cum mens ex homine potest abire. Hinc quibus non deest omnino mens, sed qui tamen sunt subditi, non minus posse facere testamenta credi, quam feminæ post duodecimum annum, in qua ætate seimus nondum esse plenum animi robur. Alcibi. arbitrat mente caprum dici, qui morbo oppressus est, quod vitium Græci *μωραντι* dicunt: cui *λαογυνοει*, id est, rationalis animæ pars labefacta est: provenitque vi Gal. definit, ex solo humenti, maloque temperamento in capite hærente.

MENSARVM genera discies ex l.
12. D. de fund. instr. l. 11. D. de acti. emp.
l. 4. D. de edend. l. 47. D. de pact. l. 27. D. de
fur. obser. in d. l. 27. locum videri depra-
uatum ibi; mensasque scripturam: quem
Basilici ita venterunt, καὶ τὸ τοκοῦ τοῦ δι
διδόντος ἡγοῦμαι.

MENS A, pro tabula qua argentarij
utuntur, apud Pap. l. pater filios. §. mensa
negotium de leg. 2.

MENSARII, qui nummariam negotiationem exercent. *Liuius lib. 17.* Solutiones æris alieni in publicam curam verterunt, quinque viris creatis, quos Mensarios ad dispensatione pecunæ

appellatur. *Cicer. pro Flacco* : Cùm ci-
uiate mihi res est acerima & con-
ficientissima literarum, in qua nummus
moueri nullus potest, sine quinque Prae-
toribus, tribus Quattoribus, quatuor
Menfariis, qui apud Illos à populo crea-
tur. Sic et apud Sueton. in *Augusto* : Ne-
rolonensis menfarius. & apud *Capitolini-
um* in *M. Ant. Philof.* Leges de menfa-
riis & auctoribus tulit. Vocantur & hi
Menfarii præpositi à *Iulio Firm. lib. 3.
Mathe. c. 8.* Hinc

MENSVLARII, iidem qui nummularij, *vt patet ex l. 47. D. de pass. vbi* Gaius scius modò mensularius, modò nummularius appellatur. alios autem nummularios fuisse ab Argentariis patet *ex l. 9. §. 2. D. de edend. cùm tamen* Græcè *μενσελάριαι*, id est, mensarij, iidem sint qui Latine Argentarij, *vt constat ex Plauti locis innumeris*. De mensularijs quoque mentio fit apud Vlpian. in l. 24. §. D. de reb. act. *sic* Mensularij autem & Argentarij propriè ij esse videntur, qui non tantum pecuniarum permutationem, quàm maiorem negotiationem exerceant, quibus olim moris fuit pecunias custodiendas dari fenerator interdum, interdum gratuito. Nummularij verò, campores vulgò dicti. quos Græci ἀγοργῶνταινας vocant. Donat. Tunc inquit, in foro & de menie scriptura, magis quàm ex arca domoque vel cista pecunia numerabatur.

MENSIA lex quid iubeat do-
cet Vlpian. titul. de iis, qui sui sunt alien.
potestate.

MENIVM duo sunt genera: nam alij naturales funcaj ciuiles naturalium species dux, quod partim solis, partim lunæ esse dicuntur. secundum solem fieri mensis dum sol vnum quodque in zodiaco orbe signum percurrit. Lunatis autem, est temporis quoddam spicium à noua luna. Ciuiles menses sunt numeri quidam dierum, quas vnaquæque ciuitas suo instituto obseruat: vt nunc Romæ à Calendis in Calendas. Naturales & antiquiores, & omnium gentium communes sunt: Ciuiles & postea instituti, ad vnamquamque pertinent ciuitatem. *Hac Censorinus lib. D. die nat. c. 17.*

Menſem in l. 12. D. de ſtatū hom. ut &
paſſ. apud Iuriſc. accipe 30. dies,

MEN.

ME

MENSOR n.
 gul machinula viti-
 gium quadratum
 mensor deced pedit
 decompeda ad ho-
 m. Nam geometria
 metz diuerfores &
 metria & decempe-
 die norma (quam
) vtiuntur. Men-
 sors est qui agros me-
 surat & non de-
 cimus de seruituti
 Me. lib. de Const. ag.
 10. c. 2. Men. o. eni
 mensur. p. tit. II. di.
 operum. Plin. lib. 1.
 flores frumenti, li-
 mior Romæ erat de
 mensor. D. de ex-
 erij. Hi vero sunt
 cam admetiuntur.
 berr. Menfori (ang-
 dio metisior. Luc-
 mentarius est mo-
 tellum vnum hab-

MENSORE

& Medef. qui
 dumentant loca
 lites figant. De
 app Mordant d'
 reguiter, & x
 exen xan-
 tur, qui hospita
 & notant, & q
 Alinat in tit. C. de
 la & l. de metat
 MEN. V.

MEN, VR.

mensuratum est
est sunt, is pede
semis vulgò adp
pugno, ex. is
S. cat & S, iham
p's vulgò teruat
lentis articulari
amp' & possunt
citur, & almus
cubitus & quipe
lpedes & fem
pete, sic dictus
latis brachii &
tionem confici
collat. Petica

the other

Flacc. Cum
acerrima & con
in qua numma
line quique Pra
toribus, quatuor
à populo creati
in Augulo: Ne
& apud Capit
Leges de men
Vocantur & N
Julio Firm. lib. 3.

idem qui num
47. D. de pass. ubi
culatulus, mor
ellatur. alios au
le ad Argentari
edent, cum tamen
est, mensurati
Argentarij. vici
De mensura
capud V'pian. in l.
Mensurati autem
se esse videntur,
acum permaturo
negotia onem e
peris su specu au
tarò incidunt
Nummularij verò
quos Graeci ἀργυ
onari, Tunc inquit
se scriptura, inaga
que vel cista pecu
quid iubeat do
qui sui sunt alien.

sunt genera: nam
cioles naturalium
strum soli, partem
secundum solecm
in quodque in za
percurrit. Lunari
quoddam spem
meales sunt nomen
quas vnaquaque
obietur: vnaque
Cilendia. Nau
& omnium gen
Charles & possi
amquamque peti
Cognominis lib. D. an

de statu hom. 11
30. dices. M E

MENSOR machinarius dicitur, qui machinula vitur, ad designandum agrum quadratum aut trigonum: sicut mensor decēpedator nuncupatur, quod decempeda ad hoc vti soleat seu pertica. Nam geometræ, & geodætræ, hoc est, terræ diuersiores & agri mentores aliis pertica & decempeda, aliis machina siue norma (quam vulgò quadram vocant) vtiuntur. Mensor autem non solum is est, qui agros metitur, sed & qui pronunciat: & non de mensuris tantum, sed etiam de seruitutibus. Vide Aggen. *Vrbic. lib. de Const. agrorum. & Cuiac. Obs. lib. 10. c. 2.* Men'or etiam significat agnensorem, *sol. tit. D. si mens. fal. mo* Menses operam. *Plin. lib. 10. epist. ad Traia.* Menses frumenti, *l. 10. D. de iur. immu. quo* rum Romæ erat certum corpus. Sic *l. menses. D. de excusat. menses* frumentarij. Hi verò sunt qui annonam publicam admetiuntur. *In l. 1. c. de cond. in pub. harr.* Menses (inquit) qui frumenta modio metiuntur. *Lucilius apud Nonium:* Frumentarius est modium hic secum acru tellum vnum habet.

MENSORES sunt *Veget. lib. 11. ca. 7 & Modest. qui* in castris ad podium dimetiuntur loca in quibus tentoria militis figunt. De his sic. *Leo Imp. de bel. app. Μεταρσις δ' ἀλγύνας τὰ προσόδια μετρεῖται, ἢ γὰρ δεκάπαιδες, ἢ ὀκτώπαιδες ἐξ αὐτῶν γὰρ κείνοι.* Hinc Menses vocantur, qui hospita in ciuitatibus præstant & notant, & qui metatores vocantur *Alciat in tit. C. de mensur. lib. 12. Vide l. 1. & l. 2. de metatru.*

MENSURARVM nomina apud veteres hæc sunt ferè: Dignus minima mensurarum est, quorum 4. palmum æstunt, 16. pedem. Pes autem tanquam asina numeris: arque idè dimidius pes, Semis vulgò adpellatur, quarum scilicet pugno, extensioque pollice metimur, Sicut & Spithama, vox Græca, quæ & ipsa vulgò seruat nomen, quantum extensis articulis, à minimo ad pollicem amplecti possumus: Latine Dodrans dicitur, & Palmus maior quibuldam. At cubitus sesquipedalis est. Gressus verò 2. pedes & semissem continet Passus 3. pedes, sic dictus quod passis, id est, dilatatis brachiis & manibus, hanc dimensionem conficiamus. Vna sex pedibus constat. Pertica duos passus in se habet,

hoc est, pedes decem: vnde & decempe da dicitur. Plethrum pedes centum. Iugerum longitudine pedibus 240. In latitudinem d' midio minus conficitur, duobusque in se actus continet. Stadium, passus 125. habet: qui sunt plus paulò pedes 60. Diailus, duo sunt stadia. Milliarium sunt mille passus, hoc est, stadia 8. Dolichus stadiorum est 12. Leuca dictio est Gallica, mille & quingentos etiam ipsa passus habet: licet alibi amplior sit. Parasangæ, vocabulum Persicum, 30. centur stadiis, quæ mensura paulò minor est milliaro Germanico. Schœnus apud Agyptios 60. est stadiorum. Stathmus, id est, mansio, millaria habet viginti duo semi. Huius mentio habetur in *Nouel. vt om. obed. iudicibus. §. si igitur.* Est & vulgaris vox Mansum, quæ tantum agri significatur, quantum singulis annis par boum arare colerèque potest. Vide *Alciatum in l. mille passus. D. de ver. sig. Bud. in l. vlt. si mens. fal. mod. dix. & Olden. A. thion. 2. Class. 3.*

MENTIRI hoc est, mendacium dicere: & non dicere verum differant, *c. 2. contingat. extra de iure iurand.* Porò mentitur non solum qui falsum dici, verum etiam qui simulat: vt, *Fasem mentita Creuse, & Aes mentitur aurum.*

MERCATOR E, non, vt quidam volunt à merce, sed à verbo mercati, quod est emere, deducitur. sunt enim hi, qui res emunt, quas in eadem specie carius vendant. vt ait *Alciatus.* qui etiam inter sordidos, mercatores tenues censet: contra, copiosi mercatores non viles habentur. Fenerator mercatoris nomine non venit, *per l. quæsitum. §. sed & ipse Papinian. Paul. ante fin. D. de fund. instru.* Propriè enim Mercatores dicebantur, qui cum Romæ domicillium haberent, interdum tamen exportandarum vel importandarum mercium causa in prouinciis: ad aliquod tempus excurrerant. Sabinus autem in *l. 4. D. de penu. leg.* tempus illud vt longissimum d' finit esse non plus annum. Negociatores verò ciues quidam erant Romani, sed in prouinciis sedem fortunarum suarum constituerant, sic, vt rard in urbem, nec fere nisi censendi causa redirent: quales erant aratores, pecuarij, argentarij, &c. *Cicero in Verrina 3.* Clues, inquit, habent propinquam fructuosamque prouinciæ

quò faciliè excurrant, vbi libenter ne-
gocium gerant: quos illa partum mer-
cibus suppeditandis, cuius quæstu com-
pendioque dimittit: partum retinet, vi-
atque, vt pascere, vt negociari libeat, vi-
denique sedes ac domicilium colloca-
re. Quid etiam mercatores à negotiato-
ribus differant, vide infra sub voce Ne-
gociatores.

MERCEs, ferè dicitur pecunia, quæ ex prædiorum rusticorum locatio-
ne percipitur: quæ vetò ex vibanorum,
Pensio, videt. l. 27. & l. 29. D. de hered. pet.
& l. 2. §. 1. D. de locat. Merces appellatio, in-
quit Vlpian. ad res mobiles tantum per-
tinet, l. 66. D. de verb. sign.

Mercis appellatio, inquit *Africanus*, homines non contineri Mela ait, & ob eam rem mangones non mercatores, sed venalitatis appellari ait, & recte, l. 297. *D. de verbis signific.* Mercis autem nomen etiam de operis intelligitur, ut & Pretium, Mercedem habitationis Græci proprio nomine *ἐνοίκιον* appellant, mercedem operæ *μισθόν*. *Clemons Alexand. lib. 1. Strom.* τῶν μὴ γαυρῶν τοῦ δόξαις ἀποδοῦναι μισθὸν τῶν δὲ πελαγίων τέλεις τῶ ἐνοίκιον μισθὸν τῶ ἐκ μισθοῦ καὶ μισθὸν δὲ τῶ διδασκαλῶ καὶ τῶ πεπαισκότων ἀρὰ βέλων. Sed & *scythorum* mercedē habitationis quæ ab inquilino datur, appellat *Iustinianus Nouell. 43. & 80. & 120. Armenop. lib. 3. ἐνοίκιον* autem in eadem significatione apud *Theoph.* & *Plutarch.* observauit *Vitellius lib. 16. cap. 11.* Merces autem quæ doctōri datur, Minerali etiam dicitur.

Merces eximij laboris à Iuristconfulto elegantius interpretatur, quæ pro salute alicuius datur, *leg. l. si pater. s. si quis de donat.* voluntamen & pro defensione accipi solet, atque annuo redditu, apud Ciceronem, sicut & in iure accipitur.

MERX peculiaris dicitur res, in qua dominus permittit seruum suo proprio nomine negotiari, etiam si nihil sit in peculio. Merx dominica autem in qua nomine alieno, hoc est, domini vice gerit negotia:

MERCALEM uxorem, id est, Me-
retricem Alberticus exponit.

MERCENARIJ, qui operas suas mercede locabant, l. 1 §. si filius fam. D. de vi & viar. Plerique eo nomine seruos alienos, quorum conductis operis pre-

bantur, vocabant. *Pat. lib. 5. cap. 4. Vili-*
licum, ait, in agello, quem septem iuge-
rum in Papinianis habebat, mortuum ef-
fe, occasioneque nacti mercenarium,
amoto inde rustico instrumento discel-
fisse. Liberi quoque qui operas suas lo-
cabant eo nomine appellabantur, *Var-*
roni lib. 3. de re Rustic. c. 17. Mercenarii
opponitur locatarii. Etque is, qui alium
operas suas locat. *L. respiciendum § penult.*
D. de pen. vbi Marcellus tradit, domestici
fura vocari, quæ serui domini, vel li-
berti patronis, vel mercenarij his, apud
quos degunt, fursuripiunt.

MERERE, stipendia merere, l. 16. §. 1. *De cap. pecu.* At merere quid ex iudicio patris dicitur, qui quid ex testamento eius acceperunt, leg. 13. *De don. exrep.* Mereri legatum dicitur, cuius relinquitur, l. 21. *C. ad leg. Falcid.* Meruit deportationis sententiam, qui eam excepit, l. 1. *C. de insti.*

MERITA militiū, commoda praeiorum, quae emeritis & impletis stipendiis, veteranis dantur, l. 18. *C. veterani.* *De iure fil.*

MERITORIVM, siue meritoria
taberna, stabulum est, vel fullonica fi-
ne cappona, vel quæ alia loca que mer-
cede locantur, à merendo dicta. *Plp. de
smur. l. lex Cornelia.* Ad meritoria, inquit,
vel stabula non pertinebit. *Idem l. i. cu-
m. s. f. d. de v. s. f.* Quod autem dicitur,
inquit, meritoria non solum, accipe
que diuerforia, vel fullonica vulgò ap-
pellantur. *V. p. s. in Taq. i.* Meritoria in-
tra urbem flare vult.

MERITORIA cornacula adiecti-
uè dixit. *Su. genium in Piselli cap. 4. Et Me-
ritoria balnea. Plenus lib. 2. Epist. ad Gal-
lum. vi Meritorium puerum Cicero Phi-
lipp. 2,*

MERETRIX à merendo dicta
est, quod mercede suam exerceat mili-
tiam, *ut Walla ait.* Cum hac etiam stu-
pro cognita adulterium non committi
scribunt *Imp. I. sic qua. C. ad leg. Jul. de
adul. Ate* minimè ignoscendum, quæ
pauperibus obtineat turpissimam vitam
elegit, *I. palam. D. de ritu nupt.* Porro ele-
gantem meretricum detestationem ha-
beret apud Salomonem *s. s. Prouer. & de
eorum natura Caxertes in Comm. in tab. Ce-
lestij.* Observandum tamen, quod mere-
trix non est, quæ cum viro, aut altero, e-
tiam

tiam pecunia accepta, se commiscet, sed ea quæ palam, & pluribus se prostituit, e. viduam. 33. *Diffin. meretrices.* 32. q. 4. Quis verò primus meretrices publicitus instituerit, *Vide apud Calium Rhodigium libro octavo, cap. 4. & Als. in Comm. de verb. sig.*

M E R V M, inquit Festus, antiqui dicebant solum, at nunc Merum purum appellamus. Hinc Merum factum, quod ab omni datione seivntum est, in leg. 98. §. mihi. D. de solut. Merum officium Pretoris, quod à iudicis officio secretum est, leg. 5. D. de verb. oblig. Theophilus Instituit de diuis. stip. l. interpretatur *τὸ ἐκ μόνος δικαιοδοσίας τὸ πρὸς τὸν γερ.* Merum pona, quæ à rei persecutione seivnta est, leg. 1. D. de eo per quem facti. l. 1. D. si quis ius dic. Merum imperium, quod in cetum capitalium quæstionibus versatur, & à privatarum rerum iuri d. Etione purum est, leg. 3. D. de iurisd. leg. 1. §. ultim. D. de effc. eius cui mand. Merum ius gentium, quod à ciuilibus institutis seivntum est, leg. 31. D. de pos. Merum ius, stricta iuris ratio, leg. 16. D. de minorib. leg. penultim. §. ultim. D. de contr. tab. leg. 4. §. si viam. D. de vsuc. l. 37. D. de adm. nist. tur.

M-ram actionem negotiorum gestorum sequi, in leg. offi. 14. §. idem Labeo. D. de relig. post strictam eius actionis naturam & conditionem,

Mera voluntas, nuda, solata, libera, l. 75. D. de leg. 1.

Merum mixto opponitur, l. 82. D. de cond. & demonst. Mixtialis:

Cum pesterum mixtum, mendidit illo merum.

Merum principium, l. 12. D. de capt. Meza æstivatio, l. 63. D. de iur. dot. Meza donatio, l. 28. D. de pact. dot.

Mero iure munito, non debet tribui extraordinarium auxilium, in l. in causa cognitionem D. de minor.

MESONAVTA, qui medium inter navas locum obtinet, id est inter summus & imos: summus, ut gubernatores & proretas: imos, ut remiges: & reliquis remigandi signum præbet: eodem opinor, modo dictus, ut *μεινός γερος.* *Vlp. l. 1. §. 1. D. naut. camp. stab.* Sed de exercitoto solummodò Pretor sentit. nec enim debet inquit Pomponius, per remigem aut mesonautam obligari: sed per se, vel per

navis magistrum.

M E S I S à m-endo Aliàs pro tempore accipitur, quo frumenta sciunduntur: sicut vindemia, pro tempore, quo colliguntur vix, ut in leg. 1. in princ. & l. Presides. D. de ferus. Aliàs pro re, hoc est, pro legere ipsa isem matuta, idque dupliciter: aliquando solum pro frugibus: nonnunquam verò laxius tam pro fruge, quam pro vix, leg. fructum esse. §. item si menses. l. sol. mat.

M E T A, est inferior pars mole: aut Pauli in l. 18. §. 3. D. de instruat. & inst.

M E T A L L V M, genus pœnz medicois numeratur à Paulo lib. Senten. §. cap. 17. cum nocentes ad erueudas metallorum venas damnabantur: vel, ut est in Basil. lib. 6. o. tit. *πρὸς μεταλλὰ ἐκδοθέντων, ἐστὶ τὸ κατὰ δικὰ δὲ τῶν τοῦ ἀδελφῶν ποιῶν, ἢ δεινὸν ὀπίσκειν.* Huius etiam pœnz mentio fit l. 24. §. quid ergo D. de fideicom. lib. l. 46. D. de manu. s. ssa. quam à Tarquimio Superbo excogitatam Eutropius lib. l. cap. 10. & Suidas in verbo Eutropius scribunt. Idem tamen Suidas in voce Semiramis, & Diodorus Siculus, testantur, Semiramini metalla inuenisse, eaque per captiuos exercuisse, Habebant autem Romani metalla multa, leg. 6. §. ultim. ad leg. Iul. pecul. ut in Macedonia, Ephesi, in Hispania, ut Livius & Vitruvius lib. 7. cap. 9. testantur. Alio etiam refert Iust. Nouell. 22. Inter eos autem qui in metallum, & eos qui in opus metalli damnantur, differentia in vinculis tantum est: quod qui in metallum damnantur, grauioribus vinculis premuntur: qui in opus metalli, leuioribus, quodque refugæ ex opere metalli in metallum dantur, ex metallo grauius coërentur, leg. 8. §. 4. D. de pœn.

M E T A L L I C I, qui ea pœna damnati sunt apud Maerum, l. in seruorum 10. §. 1. & l. in metallum 36. D. de pœn.

M E T A L L A R I I, qui metallum effodiunt: quorum tamen alij fronte sua, alij conditione tales sunt: ut sub Rubr. C. de metallar. & metal.

M E T A T A, inuestoria, quæ prouinciales præbere solebant militibus superuenientibus, vel aliis personis. sub rubr. D. de metatu & epidemet. & l. vi. in fin. D. de mun. & ho l. 6. C. de profess. & medic.

M E T A T O R E S, designatores hospitiorum, qui præparandi & enotandi

suereque, qui quovis res postulare, col-
legas, quasi senatum cogendi, & ad eos
de Ecclesiasticis negotiis referendi pote-
statē haberet, ita planē, ut neq. si illis sine
huius neq. hic sine illorū cōsensu atque
auctoritate gravius quicquā gereret. item
ut si creandus esset aliquis episcopus, eo
præsentē atq. actore crearetur: sin ipse
creandus, ab ipsa Synodo duntaxat: sin
abdicandus de communi totius senatus
sententia removeretur, vide Antioche-
ni Concilij κατὰ τὸν κατὰ Νικαίας. Nicen. κατὰ
τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ephesienis
vltimum: quibus in locis Metropolitan
modò ἀρχιεπίσκοποι appellantur, modò
ἐπίσκοποι, modò πατριάρχαι. Vide infra
Patriarche.

METVIR I, pro metui, scribitur in
Pand. Flor. l. 26. §. pater. D. de pigno.

METS, est instantis vel futuri pe-
riculi causa mentis trepidatio. l. 1. §. D.
quod met. caus. Vel sic: Demissio animi
propter expectationem futuri mali. A-
ristot. lib. 3. Ethic. καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐλπίδος
ἐκείνης. Et pauld post: ἐκ τῆς ἐλπίδος
ἐκείνης. Nam metus hostium rectē di-
citur, & cū timent hostes, & cū ti-
mentur. Est autem quintuplex. Primus
minarum, qui non parit actionem: quod
minæ non incutiunt terrorem. Secun-
dus facti, quando prævertitur periculum
salutis, vel cruciatus corporis: & is cadit
in constantem virum. Tertius potentie,
qui scilicet incutitur à principe, magis-
tratu, superiore, & c. subditis. Quartus
reuerentie, ut libertus habet erga pa-
tronium, filius erga patrem, vxor erga ma-
ritum &c. Quintus est perfidie, ut cū
aliquis promouetur ab alio, quia timet
eius perfidiam. Zafius in titul. Instit. de
alio. §. quadrupli. Rectē igitur Iulius Sca-
liger Metum πᾶσι τὸ μὲν πᾶσι deduxi,
quod ex eo amittatur constantia, & o-
mne consilium abiciatur.

Metus causa abelle videtur, qui iusto
timore mortis, vel cruciatus corporis
conteritus abest. Auctor. Plp. l. 3. D. ex
quib. caus. metis.

MEVM rectē nomino, in quo ius ha-
beo, sicuti rustici agrum quem colunt,
suum esse dicunt, l. cum aliquis. C. de iure
deliberan. Meus ager accipitur, etsi in eo
vltimū fructum, vel partem alienauero, l.

2. D. de conditionibus instit. Meum etiam
rectē dicitur, quod commune mihi cum
alio est, l. illud dubitationis D. de rei. nups. l.
serui electione. §. 1. D. de leg. 1. & ibi Bartol.
interdum refert inter meum & commu-
ne, l. legatis vxoris. D. de legatis 2. Meum
esse, quod ex re mea superest, cuius vin-
dicandi ius habeo, Celsus ait l. solum. D. de
rei vind. Meum id dicere possum in quo
mea vtilitas consistit. Vide glo. in l. præ-
tor. D. de edend. Meum quandoque de-
monstrat quandoque taxat, quandoque
conditionem facit, l. nuper de leg. 3. Meum
& Tuum, duo pronomina, si ē medio
collocentur, homines quetissimē viue-
rent, iuxta Senecam. Denique M-um,
Tuum, Suum, regulariter denotant non
solum directum dominium, sed etiam
quasi dominium, l. aservus autem suos. D.
de leg. 3. l. 2. Mutus, §. argenteo. D. de aur.
& arg. leg. itaque

Meorum, Tuorum, Suorum, appella-
tione non solum intelliguntur, quæ no-
stra sunt, sed etiam ea, in quibus ius ali-
quod habemus.

Meorum & tuorum appellatione con-
tinentur actiones: quia & hæ in bonis
sunt, l. 30. §. 1. D. ad Treb. l. 49. in fin. l. 91.
D. de verb. sig.

Mea vestis intelligenda est, quam in
vltis meos habui, l. 27. §. si qui addiderit.
D. de aur. & arg. leg.

MIGRARE inquilini dicuntur, cū
ex alio loca: ionis tempore & habitatio-
ne cum suis rebus illatis inductis, disce-
dant. unde Rubrica D. de migrando. Notat
tamen in Comment. Verrina 4. Horom. Ci-
ceronis & Plauti locos, in quibus Migra-
re vsurpatur pro vasis relictis ad tempus
discedere. Exire verò pro vasa efferre. I-
taque (ait Cicero) iste hospiti in senatus, ho-
spitium ei tenuit, domo eius emi-
grat, atque adeo exire. nam iam ante mi-
grarat. Quando autem migrare sole-
rent inquilini, vide supra Kalendæ Iul-
iæ.

MILE s'appellatur vel à militia, id
est, duritia quam pro nobis sustinent:
aut à multitudine: aut à malo quod ar-
ceat milites solent: aut à numero mille
hominum: ductum à Græco verbo, tra-
ctum à tagmate, nam Græci mille ho-
minum multitudinem τάγμα appellant:
quasi millefimum quemque dictum: vn-
de ipsū ducem χιλιάρχη appellat.

testam. mil. Hinc Milices dicebantur, qui sacramento militæ obstræcti, cincti, & in numeros relati essent, *milites §. missioni & l. ult. D. de re militari. l. miles. D. de adul. l. 2. de vet. l. filius fam. l. Titus. D. de mil. te Ham. Sed quod in l. vnic. in fin. de bon. pass. ex testam. mil.* scribitur, Militem esse quauis in numeris non sit, ad eum pertinere, qui ex vno numero ut in alium reponeretur exemptus, eò nondum peruenit, interim enim miles est, quamuis non sit in aliquo numero.

Militem appellatio postremi temporibus quasi pro singulari Imperatorum beneficio ad eos translata est, qui in pace & ocio, procuratore aliqua Reipub. fangerentur, quod tamen non omnibus, sed certis dumtaxat honoribus tribuebatur, unde *Iust. l. 3. de numerariis libro Codicis 12.* Numerarios, inquit, amplissime tux sedis cingulum habere, & militæ ordinem tenere iubemus. *Idem eod. tit.* Nemini heere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, sollicitudinem actuatij subigere, vel post depositam eandem eunt ad militiam aspirare, quatenus inter priuatos agens, omni que militari priuilegio denudatus, nihil inuidationis vel fraudis circa commendata ratione nia, quibus obnoxius est, autentare valeat. *Hic* autem militiarum alia Palatina dicuntur, eorum filice: qui in Principis palatio munerati alicui præfati erant, alia Comitatenus, eorum qui in eiusdem erant comitatu: alia Prouinciales, eorum qui prouinciarum magistratibus apparebant, quibus omnibus aditus etiam mercatoribus atque negotiatoribus patebat: dumtaxat, qui sordidorum opificum numero non essent:uales sunt fabri, & alij omnes qui in ergasteriis id est, officinis operariis exercentur, aut merces venales quotidiani quæstus causa prostituerunt *uti patet ex l. antepenul. C. de cohortal.* Hinc Milices, inquit *Iustinianus*, appellamus tam eos, qui sub excellis magistris militum tolerare noscuntur militiam, quam qui in vndecim deuotissimis scholis taxata sunt, nec non eos, qui sub diuersis optionibus federatorum nomine sunt decorati, *l. vltima. D. de locat. & conducto. l. 13. ioe*

MILITIA duplex in libris nostris reperitur: una Armata, quæ belli causa suscipitur: de qua mentio fit in *l. 1. C. de iuri*

& facti ignorantia. l. 18. D. de re iud. l. 4. C. qui dar. iur. altera verò Civilis, quam sic describere possumus. Ministerium in obsequiis Principis negociis, cuius causa salaria & commoda ab ipso tribuuntur.

Militiam vrbanam Cicero, patronorū, qui post Aduocati dicti sunt, labores & assiduitatem appellat: non affirmans, ut quidam putant, sed eos eludens potius, eò ita res & tempus postulare. In Mutæiana enim sic loquitur: Seruius hic, inquit, nobiscum hanc vrbanam militiam respondendi, scribendi, cauendi, plenam sollicitudinis & stomachi secutus est, ius civile didicit, multum laborauit, præstò multis fuit, sed imperatores quidam postea nihil simulantes, *in l. 14. C. de aduocatis diuersorum iudic.* sic locuti sunt: Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladii clypeis & thoracibus nituntur, sed etiam aduocatos, militantes namque causarum patroni, qui gloriose vocis consiliis munimine laborantium spera, vitam & posteros defendunt.

Militiæ casus, cum alicuius militiæ, hoc est, munus al cuius eorum, qui publica Principis negocia gerunt, per eius mortem cecidit: quasi dicas caducam militiam. Constitutum igitur fuit, ut milite aliquo mortuo, liberi vel vxor, vel hæredes eius, de commilitonum sententia (vel ut vñatis verbis utamur, ex communione eorum, qui in eadem schola, id est, ordine, statuti sunt, placito) beneficium aliquod à principe impetraret: vel eis à subrogato aliqua numeraretur pecunia: Hoc beneficium seu commodum Casus militiæ dicebatur præcisè, pro Commodum caducæ militiæ: quod non hæreditatis iure, sed priuilegio & beneficio Principis tribuebatur. *Vide l. si quis. 11. C. de prox. sac. scrip. caterisque qui in sacris scri. militant. libro 12 l. vlt. C. de pignor. l. ammodo. 30. §. vlt. C. de inoff. test.*

MILES in libris Fœdisticis & Vassallus synonyma sunt: Itaque miles & fœnio tanquam relata opponuntur: *ut lib. 3. tit. 1. §. 1. Ad reconciliandos animos seniorum & militum. Et §. 2. Si contentio emerferit inter seniores & militem* Feudum quippe clientela militaris est: qua de causa beneficia feudalia propriè dicuntur ea, quæ militibus

autu-

tribuantur. *Albert. l. capit. 19. Oñe & Adolphum tunc* *noctis fastidi* *inde miles etiam* *Potò qui Roman* *liari cingulo certi* *que qui eandem* *hærendis, eandem* *aque vñspatium* *diff. Feud. capit. 23* *lure Romani pos* *stis discendit ve* *lur. rei, placit* *rei exemplum ext* *lib. 11. §. 2. de cau* *tebantur, discend* *§. demonstrat. Am* *Proseque ere, ait,* *æstimas. hic enim* *ditius per lorum* *pretermittendum* *cosign. sancioni ef* *nili quis vel de m* *liarem ordinem* *stati, Neapol consti* *taque Petrus de vñ* *Quamquam (inqu* *fiunt, & noñtis* *tur, quod militi* *genete militum* *men de culmini* *valeri cingulo n* *& Neapol consti* *Miles obligatu* *tem regimento* *mare militi sin* *culis & reb. reop* *nomine omne n* *caliga accipi con* *trederim cen* *tionem in exer* *Caliga verò fuit* *ferri & eius mi* **MILITIÆ** *pro. antons iulan* *tam vel inerm* *bar. publ. & præ* *l. 1. Lucius T* *Paulio Mz. ioe* *ve pecuniam ei* *venditione ei* *ed l. 1. §. si foru* *leg. 3. & alia m* *militæ gene*

tribunatur. *Albertus Krantz lib. Dan. 6. capit. 19.* Omnis inter regem Daniæ & Adolphum Holariæ comitem controversia sustollitur : & primum amicus, deinde miles entium Regis contribuitur. Porro qui Romanorum mos fuit in militaria cingulo certis attribuendis, & exercitiis que qui euoiati non essent à militia prohibendis, eundem à Barbaricis reuerentium arque vsurarum fuisse docet Hotom. *disp. Feud. capit. 23.* Tantùm in cinguli istius Romapi posuere, vti quis in castis discinctus versaretur, aut vallum subiret, piaculum sciri habereetur : cuius rei exemplum extat apud. *Cornel. Tacit. lib. II.* quæ de causâ qui sub iugum mittebantur, discincti erant, vt *Festus lib. 9. demonstrat. Ann. Marcellinus lib. 22.* Prosequere, ait, mulier, si quid te legam æstimas, hic enim sic cinctus es, vt expeditionis per locum incedat. Neque illud prætermittendum est, quod *Frideric. II. consil. sanctum* esse, ne cui militare liceat, nisi quis vel de militari genere sit, vel militarem ordinem ab Imperatore impetrarit, *Neapol. consil. lib. 3. tit. 19. c. 60.* I-taque Petrus de vin. *lib. Epistol. 6. cap. 17.* Quonquam (*inquir*) pater suus miles non fuerit, & nostris confiteri omnibus caueatur, quòd milites fieri nequeant, qui de genere militum nō nascuntur : ipsè tamen de culminis nostri licentia decertari valeat, cingulo militari mandamus. *Vide et Neapol. consil. lib. 2. tit. 12.*

Miles calgatus, à calga, hoc est, tibiarum tegumento, quo crura solebant armare militis infimè quatuordecim l. 8. D. de custodi. & ex h. reor. Sunt qui Calgatores nominat omne militum genus, à militatu calga accipi conuendunt : sed eo potius crediderim censeri eos, qui promotionem in exercitu nullam haberent. Caliga verò fuit calcementum, quod ferreis clauis multiplicibus munebatur.

MILITARIÆ nomen videtur etiam pro annonis salarique sumi, quæ armatum vel incernm militum exercenti- bus publicè prestabantur, vt l. 22. D. de l. 2 Lucius Trilius in testamento suo Publio Mæzio militum suam redigebat, siue pecuniarum eius quæcunque redigi et venditione eius poterit. Sic l. 49. §. 1 D. cod. l. 1. §. 1 surno. l. penultim. & ult. D. de lega. 3. & alia multa loca.

Militæ generà tria, videlicet sacrāmē-

domum in velabrum, inde ad miliarium aureum sub ædem Saturni pergit. Huius meminit Macet. l. 14. D. de verbor. signific. Mille passus non à miliario urbis, sed à continentiis zdificiis numerandi sunt. Hanc columnam Dio libro quinquagesimo quarto, ab Augusto primum erectam tradit. Ab hac ætem omnes Italæ viæ initium & finem capiebant.

MILIARIVM, vas aquæ calfaciendæ paratum, *ut dicit Aithemus, libr. 3.*

MILIARIVM, vas aquæ calfacien-
da paratum, uti docet *Athenæus*, libr. 3.

το μιλιαριον, inquit, καλεῖται τὸ ποταμὸν
τὸ εἰς δερμὸς ὁδὸς κατεργασίας κατε-
σκευασμένον. Hinc miliarium concinna-
torium, quod nihil est aliud quam æ-
num, in quo aqua ad potandum calefit, l.
cum de lanienis, §. item cacabos. D. de instr.
vel instr. leg. Sed in balneario instru-
mento Paulus miliaria etiam numerat,
in quibus ad lauandum aqua calefit, li. 3.
Senen. titu. 9. Aenum etiam id, in quo a-
qua calida lauatur olea, l. sed adder. §. item
ænum. D. loc. miliarium appellari potest
De miliario argenteo meminit Ulpia. l.
19. §. ff. de aur. arg. & mund. Perperam
autem, & sine vilo auctore Beroaldus,
Nebriffensis & Accursius. Miliarium vas
esse tradunt, ad milium coquendum.

MILLIARIUM, vel milliare, à
mille passibus, dicitur spacium itineris:
quod quia lapidibus distingui solet, septe-
decimus ad vigesimum lapidem, hoc est,
ad vigesimum milliare, l. 354. D. de verb.
signif.

MINÆ, id est, comminationes, & me-
tus incusiones per verba, aut signa, non
raro iustum metum faciunt. De quo vide
Bar. in l. 5. §. quæ evetanda. in fin. quar. rer.
ad. non dat.

MINERÆ. Hæc maiore consensu, si-
ve communi, utiuntur, opinione inter-
pretum, in regalibus, terræque fructibus
numeratur, c. 1. in verbo, Argentaria, in v-
fib. Feud. l. diuortio. §. si via. solu. marr. l. 3. §.
si cum sequi de rebus sepum, qui sub ini. non
alien.

MINARE, verbum frequens apud
D. Hieron. & in legibus antiquis Lāgob.
Burgundi. Alamannorum, & in lege Sa-
lica, agere, & ante se pellere significat.
Hinc Anianus: Actus, qua pecora minare
consequimur. Apuleius, lib. 3. Nos duos a-
sinos trinantes, baculis exigunt. Sic Au-
sonius de Myronis bucula: Ageret iuuen-
pas cum domum pastor suas, suam relinquit
me minabat ut suam. Ita enim legendum.
Dicitur & Prominare, li. 5. apud Apul. &
lib. 7. Comminare. Hinc Gallis, *Miner* &
Proumener. Hæc adscripti, quoniam in
Lexicis non reperias.

MINICULATOR, vel minicula-
rius, Corporista vulgò est, qui capitales
litteras, id est, maiusculas scriptis libris
minio aut rubrica præponit, minioque
inscicit. Ulpia. de oper. lib. l. ut iurisfurd. si
fortè, inquit, libraris, vel miniculator,

vel calculator, &c. ita enim in eo loco
legendum est. & vide l. 3. C. Th. de indulg.
debit.

MINISTER nudus, merus execu-
tor est, ut Bartol. docet, in l. si quis Titio. de
leg. 2. Quamvis Iurisc. simpliciter mini-
stru legatario opposuisse videtur. Quod
minimè interpres animaduertit, quive
secuti sunt eum.

MINISTERIA municipalia, mili-
taria, publica, prætoria, dicimus pro i-
pſis ministris, l. 7. D. de offi. Proconsul. l. 6. §.
illicite. D. de offi. præsi. & passim in Digest.
& sæpe apud Terent. Ministeria etiam
pro mancipiis & seruis, l. 6. & 8. D. de
pign. l. 31. D. de don. & alibi.

MINISTERIALES interdum
dicuntur serui domestici, qui suas operas
& ministeria dominis præbent: ut in Spec.
Saxon. lib. 9. artic. 18. Ministeriales hæ-
reditant, & hereditatem accipiunt, sicut
liberi, secundum ius provinciale: ex-
cepto, quod extra dominium suorum do-
minorum nemini succedunt, nec habent
successorem: ut in Lombard. lib. 1. tit. 8. De
aldis & seruis ministerialibus dicimus,
qui docti, domi, & nutriti, aut probati
sunt. Item lib. 1. tit. 12. Si quis feraum mi-
nisterialem probatum (ut supra) & do-
ctum domi occiderit, componat solid.
50. de alio verò seruo ministeriali, quod
secundus eius inuenitur esse, tantum no-
men ministeriale habet, si quis occiderit,
componat solid. 25. Interdum dicuntur
homines liberi, qui in potentiorum fa-
milia, munere & procuratore aliqua
funguntur: ut lib. Feud. 2. tit. 27. §. penult. Si
ministeriales alicuius domini inter se
guerram habuerint, comes siue iudex, in
cuius regimine eam fecerint, per leges &
iudicia ex ordine prosequatur. Item lib.
Feud. 3. l. Fridericum: Si liber homo, inge-
nuus, ministerialis, vel cuiuscunque con-
ditionis fuerit, &c. Otto Frising. lib. Chron.
7. cap. 8. Orta seditione Sigwardus co-
mes à familia principum, qui Ministeria-
les dicuntur, eo, quod iustitiam eorum
confringere diceretur, occisus est.

MINIMA causa, quæ duum aureo-
rum tantum est, quæve iudiciales sum-
ptus ferre non potest, l. 1. de dolo. 2. q. 7.
Anteriorum. §. illud. Sed & quæ decem li-
bras auri non excedit, hoc nomine venit:
de qua in nouissimis iuribus tractatur,
quæ etiam duos aureos non excedit Al-
berico,

belico, & vide Specul.

MINOR Latu-
ritur, quæ media
minore lance legati-
de aur. & arg. lega. co-
rectus electionem n-
de lance legata. Sic
dicimus, quæ est
tiam. Eodem quo-
capitis deminoratio-
diam, minorem
Marta. lib. 4.

Cum plerumque
Th. H. emopolites
signif. Minus tria si-
n v. perit, & to
quæ Gaus thipul-
MINUS A TIT-
VERO, TAN-
DES?

Minor Langob-
demum, quæ de-
nor est: nam possi-
tima dicitur. In
min. l. 2. §. 1. &
perit.

Minores anno-
pè Laricon. vltim-
t. 17. Operarios
tem ferte possunt
tum 22.

Minor annis 2
adulte. & in edictis
annum etatis vi-
eius anni extre-
quoque tempor-
tu. 15. §. 3. D. de
minorb. Arto h-
inductum est, vi-
quis 25. annum ag-
mus. & bon. l. non
nor 25. annis in
eiur, qui suprem-
agit. l. 1. D. de man-
Minores, & pu-
plex habent rem-
restitutionem per
volitque neglig-
de hered. & F.
fina.

Minores mag-
magistratibus. D.
petio aut potest
pistratus.
MINUS, vici-

enim in eo loco
§. C. Th. de iudic.

duz, meras resco-
in §. qui Tit. de
fir pliciter min-
le v. detur. Qued
aduertit, quive

municipalia, mi-
a, dicimus pro-
offic. Procul. l. 6. §.
passim in Dige. l.
Ministeria etiam
l. 6. & 8. de iur.
bi.

LES interdu
qui suas operat
zaber et in Spec.
Ministeriales ha-
m accipiunt, sicut
cimentale: exce-
miam suorum do-
dunt, nec habent
ara. l. 1. in §. 8. de
mal. bus dicimus,
erit, aut probati
ve supra) & do-
componat solid.
Ministeriales, quod
esse, tantum no-
liquis occideret
etiam dicuntur
potentiorum fa-
curtione aliqua
curat. §. pen. Si
domini inter se
mensi se uider, in
trati, per lege. &
quatur. Item lib-
ber homo, inge-
uilecuque con-
frang. in Chron.
§. geh. et l. uco-
quo Ministeria-
ult. nam etiam
cessit esse.

zauer dum aureo-
e iudiciles tam-
l. ac adu. 2. §. 7.
& que decem i-
de nomine veni-
uribus tractatus
non excedit. Al-
bertus

berico. & vide Spec. tit. de dolo §. 1.

MINOR. Latine loquentib. res di-
citur, quæ mediz magnitudinis est. Hinc
minore lance legata, in l. qui lancem. D.
de aur. & arg. lega. recte respondetur, ha-
redis electionem non esse, cum constet
de lance legata. Sic minorem libere tem-
dicimus, quæ est inter iustam & dedi-
tutam. Eodem quoque sensu minorem
capitis deminationem appellamus me-
diam, minorem ordinem equestrem.
Martia. lib. 4.

Cum plebs minor ordo, maximusque.

Th. H. simopolitis, in l. 150. D. de verb.
signif. Minus tria significat ait, rō legedus
rō pū pēvteas, rō pū pēvteas. Si atē, in-
quit Gaius stipulatus fuero, QVANTO
MINUS A TITIO CONSECVTVS
FVERO, TANTVM DARI SPON-
DES?

Minor Langobardico iure dicitur is
demum, qui decem & octo annis mi-
nor est: nam post eum annum ætas legiti-
ma dicitur. In Lombard. de probib. alien.
min. l. 1. §. 1. & l. §. in fratu. & l. de
puero.

Minores annorum, vetus locutio, sæ-
pè Iurifcon. usurpata. Var. lib. D. de rerust.
l. c. 17. Operarios parandos esse, qui labo-
rem ferre possint, nec minores anno-
rum 21.

Minor annis 25. dicitur in lege Julia de
adultis. & in edito de minorib. is, qui agit
annum ætatis vigesimum quintum, vel
eius anni extremum diem, momentis
quoque temporum subductis, l. si mari-
tus. 15. §. 3. D. de adult. l. 3. §. minorem. D. de
minorib. At in honoribus favoris causâ
inductum est, ut minor non sit 25. annis,
qui 25. annum agit. l. ad Remp. 8. D. de
mun. & hon. l. non tantum. D. de decur. Mi-
nor 25. annis in lege Ælia sentia non di-
citur, qui supremum diem anni vigesimi
agit. l. 1. D. de manum.

Minores & pupilli damno adfecti, du-
plex habent remedium, videlicet, aut
restitutionem petant, aut curatores, tu-
toresque negligentiz acconsent. Novel.
de hered. & Falcid. §. pupillus sanè Con-
stitutus.

Minores magistratus dicuntur, l. nec
magistratibus. D. de iniur. qui sine im-
petio aut potestate sunt. vide supra Ma-
gistratus.

MINVS, vim comparatiui non sem-

per retinet: unde quod non recepi, re-
ctè dixerò minus recepisse: & minus tri-
buere videtur, qui nihil tribuit, & l. iud.
§. 1. D. de trib.

MINTVRNENSES. Aristot. apud
Vlpia. D. si seru. vind. dicit eam, qui ta-
bernæ castrariæ à Minturnensibus
conduxit, ad superiora prohiberi posse
fumum immittere. Minturnæ oppidum
in Campânia, habens propinquas palu-
des, in quibus Marius deliquit, fugiens
persecutionem Syllæ: nunc Tactum ca-
stellum esse dicunt.

MINVERE, pro commutare di-
citur. sunt enim gradus quidam commu-
tandi statim, per quos aliquid de condi-
tione hominis minuitur. Instit. de cap.
demu. Minu. legata l. in quantitate. §.
vlt. D. ad l. Falcid. dicuntur detrahi,
quod est retineri, deduci, recidi: quod
aliud nihil est, quam ex lege Falcidia
quarta retentionem esse, l. seruus quem.
D. de actio empt.

MINVSCVLARII aqueductus,
l. decernimus. 10. C. de aquaduct. id est,
minuti & tenuiores, ut in l. 1. C. de de-
fens. ciuit. l. 3. C. Th. de inde deb. August.
7. de ciuit. Dei. c. 8. Tanquam minuscula-
rios vectigalium conductores. Paul.
pōt in d. l. 10. hi minuscularij aquedu-
ctus, Paragogi vocantur, id est, traducti-
ui. Alciatus Muscularios legit. sed per-
peram.

MINVTA alimenta Vlpian. inter-
pretatur esse 10. aureorum annuorum,
in l. 3. §. quamvis. Si cui plus quam per
l. Falc.

MINVTATIM, id est, per minu-
tas partes non sunt alimenta legata
præstanda, l. 3. D. de ali. & cib. leg. cum
sim

MIRABILEM partum Impe. ap-
pellat, qui à maiore 50. annorum editur,
l. si maior C. de leg. hered.

MISCERE contractum, pro facere
contractum, & contractu cum aliquo im-
plicari. Paul. l. 9. D. de confir. tut. Vel cum
hisco aliquem contractum damnosum
miscuissent.

MISERABILIVM personarum
nomine, etiam si opulenti sint, propter
fortunæ iniuriam, veniunt perpetuo
morbo detenti, senes, valetudinaui, fu-
rosi, mente capti, viduæ, pupilli, orpha-
ni, & quæ personæ his debent censei fi.

miles : quod relinquitur arbitrio iudicis, in *sentent. Bart. in l. 1. C. quan. imp. inf. pupil. & vid. cap. ex tenor de for. comp.* Aggrosi autem, quorum hic fit mentio, accipiuntur, quo morbo graui sunt adfecti, propter quem quilibet rei agendæ sunt impares, & 2. § si quis in iudiciis. De § quis aut. l. morbus. de verb. sign.

MISSA, pro ἡμέτῃ μυσταγωγία dicitur Iuliano Antiochense, *Nouel.* 8. c. 58. & Miliani sacra facere, vel agere, non canere, quod Iustinianus dixerat, τὰ ἱερὰ τὰ κατὰ πατέρας καὶ τοὺς ἐσθλούς ὄντας μυσταγωγίαι. Notatu autem dignum est, quod Iustinianus scribit *Nouel.* 7. n. res Eccles. alien. ut ab eruditis viris observatum est, §. 6. et idēd. cultum Dei in Ecclesiis Christianorum duabus rebus constituisse: recitatione sacrarum literarum, & communione cœnæ dominicæ : ἐν οὗτοι, inquit, μοις θέλοντες τὴν θεοπροφάνειαν, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς γινόμενον διόριστον εὖ ποιεῖν δεόντων ταύτης ἀποδοχῇ, καὶ τῷ πρὸς τὴν εὐχαρίστησιν γίνωσκον τὸν πρὸς τὴν εὐχαρίστησιν νομοθετήσαντα, καὶ τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπὸ πάντων μεταδιδόντα καθολικὴν καὶ μοναχικὴν τε καὶ ἐκκλησιαστικὴν οὐσίαν. Missa autem dicebatur ab antiquis Latinis Theologis promissione: vt remissi, pro remissione, apud Cyp. epist. 14. lib. 3. Qui blasphemae in Spiritum sanctum, remissam peccatorum non habet. Item apud Tertullianum, lib. cont. Marcionem : Diximus de remissa peccatorum. Namque veteris Ecclesie Christianæ institutum hoc fuit, vt cum in populi conventu, peractis precibus, habitaret concione, pœnitenti sacra hoc est, Cœna corporis domini celebranda esset, quoniam profani ad eam non admittebantur, Diaconos quasi præconi officio fungens, pronunciare: Si quis non communicat, det locum vbi Gregorij dialog. lib. 1. c. 2. observatum est & ex Cyril. in Io. lib. 12. c. 50. erant autem Cathecumeni, qui ante baptismum, religionis mysterijs initiabantur : vt rectè instituti tandem die solemni Pasche ad baptismum admitterentur. Excludebantur etiam Reiecti, siue interdicti, quos excommunicatos appellabant, cum diris, hoc est, diabolo ad tempus dediti essent, itaque penitentes. Itaque cum illi omne, tanquam profani à sacro conventui remoti essent, sceleris Dominica cœna distribuebatur, Ceterum de huiusmodi catechumenj

missa passim apud veteres Theologos, Augustinum, Cyprianum, Terullianum & alios, quos omnes videre cullebit licet. Hoc autem vocabulum, *Μίσσα*, apud Augusti, duobus praesertim locis reperitur: est: *nimirum in Sejm. de temp. 137.* Accedendum est ad missam catechum, ubi orabitur. Remittas nobis debita nostra, &c. Item *altero eiusdem arg. 91* In historiis, quae ad missa legenda est. Item apud *Ambrosium aliquot locis*. Quibus ex locis intelligitur, veteres cum hoc Cœnæ mysterium occultissimum, & ab oculis profanorum hominum remotissimum esse vellent (quod etiam ex illo *μυσταγωγία* vocabulo, & ex Theodoro, aliisque veteribus intelligitur) institutum hoc tenuisse, vi consequentem actionem ex antea dicti designarent: vi qui rectè insisterent essent, hoc quasi symbolo inclingerent, si quando missam factum iri diceretur, forte, vi eo die *μυσταγωγία*, id est, Cœna celebraretur. vnde vetus illa formula, *Isce missa*, est: hoc est, Exite, qui communicaturi non estis. Hodie missa vobis inducitur. Hinc in Loadicena synodo, *μετὰ τὸ ἔχειν* verbis, *missa* auditorum significatur: & his *χὶ πάντων ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων*, missa praetentium, quam sequebatur fidelium admisso atque dimisso non abfimeam porro missionis formulam passim tota Graecia vsurpari solitam, in his sacris, quae Eleusina vocabantur, *Suet. in Nerone* testatur, ubi scribit: Praeconi voce impio & sceleratos fummoque solitos fuisse: edque terribum Nerone, inire esse his sacris asum non esse. *Apul. lib. ult.* Vnus quem cuncti Grammatici dicebant, renuntiavit sermone ritūque Graecū, *λαῖος* deos, quam vocem feliciter cunctis evenerit, signavit populi clamor insecutus.

MΙΣΘΟΝΤΗΣ, qui aliquid con-
ductum habet. *Modest. iul. 49 D. locat.*
ὁ ἐμπροσθεν χρησίμου ἐμισθεται καὶ παρὰ
χρηστοῦ καὶ λίσσοντα μὲ ἐστὶν. Curatores crea-
ti prohibentur aliquid à Cesare con-
ductum habere. Et paulò post, εἰς τὴν κακω-
λυσίαν μισθώσθαι καὶ παρὰ τὸ τοιαῦτα χρῆ-
μα. Sunt prohibiti fisci possessiones con-
ducere.

MITRA, muliebre capitis tegumē-
tum nam Vlpi. mitras magis capitis te-
gendi, quàm ornandi causa compara-

as scribit, l. 23. §. 1. D. de aur. arg. sed eiusmodi tamen regmen erat, ut ornatum quoque afferret: nam idem Ulpian. in l. 15. §. 4. eiusdem tit. inter ornamenta muliebria mittam, & semimitram recenser.

MITTENDARI, l. 3. §. 7. & 8. C. de palat. sac. largit. & apud Castrod. libr. 11. Variar. dicebantur, qui iussu Comitum soli usu exigente in prouinciis mittebantur.

MITTERE in possessionem Prætor dicitur, cum seruandæ crediti causa, vel dotis, legatorumve, nomine, damniue infecti: causa rerum custodiam alicui mandit: non ut possideat, sed ut in possessione sit, l. 1. D. quib. ex caus. in poss. l. 3. §. ult. & l. 10. D. de acq. her. l. 26. & 27. D. de iud. l. 1. D. de fund. dota. Verbi gratia, contendit cum mecum, fundum Castellani esse tuum, & probasti. Iudex per executores mittit te in possessionem, id est, facit te possessorē. Item, volui agere cum Titio, qui citatus noluit venire ad iudicium: Iudex me mittere debet in possessionem fundi, quem petebam, non ut possideam, sed ut custodiam rem, & maneam in fundo: ut ipse Titius tandem rædio affectus veniat, & litem suscipiat, donec probaucto illam rem esse meam. Vide gl. si. inc. contingit, de dol. & cont. quod operatur missio in possessionem, in actione reali & personali, ex 1. & 2. decreto. Et nota, quod Prætor missionem in possessionem ex secundo decreto sibi specialiter reseruauit, & sic legatis aut subdelegatis non est concessum dare vel confirmare missionem in possessionem, ut no. in gl. si. c. quod translationem de offi. deleg. de hac materia vide in c. quoniam frequenter. ut lit. non cont. circa med. vel post. & gl. in c. contingit. prael. vide tit. D. quib. ex caus. in pos. eat. Sic Mittere in possessionem nomine venantis, est mittere in possessionem nomine eius, qui est in ventre: ut cum mulier prægnans mittitur in possessionem nomine filij, vel filie hæredis: quem vel quam habet in vitro, ex marito præmortuo Et nota, ad hoc, quod iudex actorem mittat in possessionem, vel bona vendat, vel eum soluat, requiruntur quatuor necessaria. Primò, quod citet eum obfentem trina citatione, vel vna peremptoria ad demum. Si non reperitur, ci-

tentur amici vel affines generali interd-cto. Et si non comparet aliquis procurator vel defensor, ex primo decreto, seu mandato, mittitur actor in possessionem causa rei seruandæ: quæ missio non tribuit ius, sed solum detractionem, ut reus rædio affectus veniat responsurus. Quare dicitur possessio rædialis ex primo decreto. Secundò requiritur congruum tempus inter primam & secundam missionem, quod est arbitrium, postquam in iure non inuenitur determinatum, vel annale, &c. Tertio, quod absens malitiosè noluit comparere, & animo fraudandi creditores. Secus si malitiosè tantum, videlicet propter maleficia aliquod, non tamen animo fraudandi. Quarto, quod constet de debito legitime per veras & plures probationes. Nec sufficit iuramentum calumniæ, cum agitur de magno præiudicio rei absentis. quibus omnib. habitis, mittitur actor in possessionem verè ex secundo decreto. Et sic missus in possessionem, habebit omne ius dominij vel quasi, quod habuit reus: imò reus postea non est audiendus, nisi non fuisset per contumaciā absens, ut in c. consultationib. de offi. deleg. cuius est hac materia: & ibi gl. bona.

Mitti ad iudicem, l. 8. & 9. D. de lib. caus. l. 2. D. de quib. reb. ad eund. iud. Miti ad arbitrium, l. 1. §. cum dicitur. D. si cui plus. Miti ad actionem, l. 26. D. de adl. edit. & remitti ad interdictum, l. 1. §. sed si. D. uti possid. & remitti ad ius ordinatum, l. 1. §. 1. D. simul. vent. nomi.

MISSI qui sunt ad gratulandum principi, reio. causa abesse dicuntur, teste Paulo, in l. qui mittuntur. D. ex quib. caus. mato. Missos pro vocatis in l. vlt. D. de mun. Accur. intellexit, cum Bud. recte, significet transmissos & præteritos.

MISSIONIS pro dimissione, tria reperuntur genera apud Iurisc. Honesta, quæ emeritis stipendiis, legitimòque militiæ impleto tempore indulgetur ab Imperatore, quam alij auctores iustam appellant. Causaria, cum quis animi vitio, vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur, & militiæ laboribus soluitur. Hinc Causarij milites. Ignominiosa, cum quis propter delictum facramento soluitur, & in qua qui mittit,

addit nominatum se ignominiz causa
mittere, vide l. 3. §. 2. D. de remil. & l. 2. §.
2. D. de hu. qui miss.

MISSILIA, munera, quæ in vulgus
iactantur à magistratibus, principibus
ve ludos edentibus, vtpotè bellaria, li-
nea, odores, vnguentà, l. 9. §. pen. D. de
acq. rer. do. l. 8. D. de contra emp. §. pen. Insti.
de ver. diuis. de quibus sic Marcialis, lib.
Epigram. 3.

*Omnia habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat, & in populum multa rapina
cadit.*

Notandum autem hæc olim à Consulib.
solita spargi, ob idque quancunque spar-
sionem, posteriores *laxat* dixerunt.
Vide Nouel.

MISSIBILIA, Insti. in Nouel. de ar-
mis, quæ manu mittuntur, & procul iac-
iuntur. Sic apud Vegetum legendum
variis locis.

MIXTÆ actiones, duorum sunt ge-
nerum. quædam enim tam in rem, quàm
in personam sunt, vt familiaris erciscun-
dæ, &c. §. quadam. Insti. de act. Item
quæ partim rem, partim penam perse-
quuntur. §. sequens. Insti. eod.

Mixtum impetium, vide sup. Impe-
rium.

Mixta interdicta, quæ & prohibitoria
& exhibitoria, l. 1. D. de interd.

Mixta conditio, vide Conditio.

MIXTVRA, l. 82. D. de cond. & de-
mon. l. 10. D. de usucap.

MIXTUS, sponsus, qui matrimonio vin-
ctus est, l. 1. D. de excuf. artif.

MOBILES res, propter ac præci-
pue appellantur, quæ anima carent, vt
vasa, testes, & alia id genus: Mouentes
verò, quæ per se moventur, nimirum
animalia, feræ, quadrupedes, pecudes:
& ita hæc duo separantur, l. 1. D. de adil.
edit. l. 4. C. famil. ercisc. l. pen. C. de sure dot.
l. 2. & 3. C. de quadr. præscript. Interdum
tamen promiscuè usurpantur, & Mobi-
lum nomine animalia intelliguntur,
l. 2. D. de rei vindic. l. 3. §. Nerua. D. de ac-
quir. possiff.

Mouentium verò idem quod mobi-
lium appellatione continetur, si non ap-
pareat restatorem animalia duntaxat,
quæ per seipsa moventur, mouentia vo-
casse. l. 93. D. de verb. fig. l. 15. §. vendi-
tione ff. de re iud. l. 22. §. vis. ff. de usufruct.
leg. & alibi.

MODERAMEN inculpatæ tutelæ
l. 1. C. unde vi. vt vulgo dicitur, tunc fieri
intelligitur, quando quis illatam vim
ita propulsare cogitur, vt periculum re-
rum suarum aliter effugere non possit.
Quæ defensio vsque adeò permittitur,
vt is, qui vim inferre non veretur, etiam
impunè occidi poterit, si nulla alia ratio-
ne fugæ sit locus.

MODERATA castigatio, hoc est,
correctio, emendatio, extra scuitiam,
concessa est patrifamilias, l. respiciendum.
§. furta. D. de pen. Docenti levis castiga-
tio permittitur, l. sed & si quemcumque in
fi. & l. seq. D. ad leg. Aquil. Adde l. 3. C. de
patr. potest. l. cum oportet. §. non autem. C. de
bonis qua liberis. l. 3. C. de emendat. præ-
ping.

MODERATOR, prouincæ re-
ctor, quem Græci *ἀποκρίτωρ* vocant, &
quo in C. & vide Nouel. 18. & 102.

MODIATIO tritici mensuram
significat, l. cum non frumentum. C. de usuc.
& l. emptio. C. de ver. permitt. & l. 11. C.
de naufr. & l. 1. C. de annon. & alii multis
locis. eadem forma, qua ponderatio in l.
si olei C. loc. Castiodorus lib. 4. Modiatio-
nem tritici, quam sub hac sorte petiisse
probauerint, persecutoribus sine ali-
qua faciat condatione reputari. Malè au-
tem quidam Modiationem pensitationē
esse frumenti: rursus malè hanc pensita-
tionem esse quinquagesimam, ex l. 9. C.
de suscept. hæc enim quinquagesima
diuisio est. Malè etiam modiationem
alij ad æstimationem numerariam refe-
runt in lege Rhodia, *ἡναι τὴν ἡγομένην*
τὴν ἡγομένην *ἡγομένην*, quæ mani-
festo nauem capacem modiorum mil-
le æstimatione ualeis l.

MODICA coërcitio levis castiga-
tio, l. fina. D. de offic. eius. cui mand. veluti
fustium admonitio. Flagellorum ceriè
atrox animaduersio castigatioque ha-
betur, l. 24. §. ult. ff. de usufruct. l. 15. §. si
commun. D. de iniur. l. 11. D. de officio pro-
consulis.

Modica summa in iure, quandoocun-
que duo aurei accipiuntur, l. idem. 10. ff.
de dolo. Quandoque quarta pars eius, de
quo agitur, l. si quis in suo 1. D. de inoffic.
testa. quandoque quod intra sextam est,
l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socia.
Quandoque quod minus centum aureis
est. Quandoque quod 10. libras non
excedit,

excedit, l. sed & si §. summam rem a cap-
tate personarum
constituit. Nam &
ene, quod locuplet
legimus. D. de legi-
§. si sup. apert. 31. an

Modica in tempu-
ram est, vt. premi-
quandæque 30. l. 3. h.
at er quandoque
D. de iniquand. qu-
dier. m. & si præ-
doque quinquenni-
doque duorū mensi-
tens, quandoque i-
per. priua. quando-
mo iudicis, l. ab in-
ter. D. ex quib. cau-

MODVS, alij
& ipsa sum agri fig-
mos, falsam dixer-

Modus, alias de
gram certa ratione
dus legatur: modus
dumitendi, l. dem-
dus & demonstr. l. 1.
no l. piamur. D. de
stunt. quibus ex cas-
hac significatione
no, quæ iubet, Ne
sino i. lenit.

Modus olci &
D. de aqua quæ,

Modus lege Egi-
tis, l. 1. & si. D. de
que legare per. n-
ta parte hæredita-
maneat, & vide Pe-

Modus l. 4. §. 1. D.
seruntibus, cum
vehiculis, per qua-
de gatur, qui hor-
qui parte in qua du-
vit. rustie. l. 11. D.
Itaque apud Iustini-
mur. non utendo p-
enodum legem.
utione vltima. &
Modus, pro fine
l. pro ad finem d-
te de lib. conf.

MODVL,
modi crassi par-
duntur, l. Paul. l. 1.

excedit, l. sed & sic. §. i. x. iudic. Mod. cam
summam rem accipimus, quam ex qua-
litate personarum ius dicentis religio
constituit. Nam & pauperi viro maximū
erit, quod locupletī & affluo modicū,
l. legimus. D. de legi. iur. vide Bar. in l. sed
& si suscepit. §. i. in fi. D. de iud.

Modicum tempus quandoque 10. die-
rum est, ut l. promissor. D. de constit. pec.
quandoque 30. l. i. §. hoc interdicto D. de iur.
iur. pr. quandoque 4. mensium, l. si debitori.
D. de iud. quandoque trium, aut quinque
dierum, l. si plures. D. si quis caus. quā-
doque quinquennium, l. i. D. de separ. quā-
doque duorum mensium, l. sancimus. C. de fi-
dei iur. quandoque trium, l. de operis. C. de
oper. priu. quandoque relinquitur arbi-
trio iudicis, l. ab hostib. §. sed quod simplici-
ter. D. ex quib. caus. maior.

MODVS, alias certam mensuram,
& spaciū agri significat, ut in risul. si
mens. fals. mod. dixer. l. 40. D. de contr. emp.

Modus, alias denotat formam quan-
dam certa ratione determinatā. Ut mo-
dus legatī: modus vsurarum: modus ma-
numittendi, l. demonstratio. §. fi. D. de con-
dit. & demonst. l. i. & 2. C. de iur. qua sub
mo. l. placuit. D. de vsur. & §. cum ergo. In-
stitut. quibus ex caus. manumit. non lic. &
hac significatione modus propriē est ra-
tio, quæ iubet, Ne quid nimis. Item, Fe-
stinā lentē.

Modus olei & aquæ, l. 32. de act. emp. l. i.
D. de aqua quot.

Modus lege Falcidia constitutus lega-
tis, l. i. & 81. D. ad leg. Falc. quæ ita cui-
que legare permittit, dum ne minus quar-
ta parte hereditatis apud heredem re-
maneat, & vide Paul. in lib. recep. Senr.

Modus l. 4. §. i. D. de seru. adici dicitur
seruitutibus, cum definitur, quo genere
vehiculi, per quam partem eatur, fun-
di agatur, qua hora, quibus temporibus,
qua parte aqua ducatur, l. 13. §. i. D. de ser-
uit. rustic. l. i. D. quemadmo. seruit. amir.
Itaque apud Iustin. Instru. de vsufr. §. fini-
tur. non vtendo per modum, id est, se-
cundum legem, quæ dicta est in consti-
tutione vsufructus.

Modus, pro fine. Hinc ad modum exi-
lij, pro ad finem dixit Papin. l. i. cui nece-
sitas. de liber. caus.

MODVLVS, mensuræ operis ad me-
tiendi causā paratæ, quibus solent vt ar-
chitecti, Paul. l. non solum, §. p. ultem.

D. de oper. num. Sed vt probari possit, quid
postea ædificatum sit, modulos sume-
re debet is qui nunciat. Vide Vitrur.
libr. i. ca. 2. lib. 3. ca. 2. & lib. 4. cap. Modu-
los lingua vernacula possumus exponere,
re, Toises.

Moduli aquarum, mensuræ, ad quas a-
quæ deducebantur: apud Vlpian. l. damni.
30. §. i. D. de damni. infect. Frontinus lib. i. de
aqueduct. Aquarum moduli aut ad digi-
torum, aut ad vnciarum mensuram in-
stituti sunt.

MOLÆ multiplices sunt, putā ma-
nuariæ, seu manual. s. quæ manu ver-
santur, Trufatiles etiam dicuntur: sunt & iu-
mentariæ, asinarum, & aquarum, laeul. de
fund. instrum. l. dolia. Molæ, inquit, ma-
nuarias impellestilis, iumentarias autem
instrumenti esse, Otilius ait, Molæ aqua-
rias, hoc est, aqua vehariles, ante Iusti-
niani tempora fuisse nondum legi. Is au-
tem in iur. de aqueduct. l. de cernimus. mo-
læ aquarum meminit. Quod molis caret,
non est molendinum, Bald. ait in cap.
i. §. si quid. de contrab. inter domin. & va-
sul. de inuest. De molis, Caro cap. 11. res
rusticæ.

Molæ superior pars, catillus: inferior,
mota dicitur, l. 18. §. idem consultus. D. de
fund. instru.

MOLÆS dicitur structura in mare
vel in flumen proiecta, l. i. D. de impens.
in rebus dotalib. l. 52. §. ante. D. de action.
emp. Molem singulari numero dixit Vlpian.
l. i. §. aduersus. D. ne quid in loc. publ.
idem in l. de impens. in re dotal. fact. Inter
necessarias impensas esse, Labeo ait, mo-
les in mare, vel flumen proiectas. Fel-
leius Paternulum, lib. 2. de Lucullo: Quem ob
insectas moles mari. & receptum suffol-
sis montibus in terras mare, haud infu-
cetē Pompeius Xerxem rogatum vocare
conueuerat.

MOLIRI, propriē est, quid cum dif-
ficultate conari, operari, & vel facere,
sive ingenio, sive corpore. Macer ta-
men in l. Diuus. D. de offi. prefest. pro per-
petrare vsurpasse videtur. Item moliri,
est moles ad ædificium aliquod coapta-
re. Vlpian. l. a. de noui. oper. mancipatio. Qui
forē in publico, vel in priuato quid
molitur. Inde Molitio, ipse apparatus
ædificandi, ut infra eodem titul. l. stipula-
tio. Molitio, inquit, non impeditur.
His contraria sunt, Demoliri, id est, di-

ruere: & Demolitio, Dirutio.

MOMENTVM propriè est pmi-
ctum, siue individua pars temporis: vt
cum dicimus, hereditatem ne momen-
to quidem subsistere in persona eius,
per què acquiritur, l. placet 79. D. de ac-
quir. hered. Obseruatum est autem ple-
runque apud auctores nostros, Momentum
pro hora vsurpari, l. 3. §. minorem. D.
de minoribus. Vnde Cuias. lib. de diuer. temp.
prescrip. l. 1.

MOMENTI beneficium, seu actio
apud Iurife est celeris reformatio & res-
titutio possessionis per vim, aut alio ini-
quo modo ablata aut interpellata, quia
confestim; & ipso momento facienda
est, dilata domini quæstiones, l. vna. C. si
de mom. poss. l. 1. C. si per vim, vel al. mod. l.
momentanea. C. vnde vi. Itaque Celerem
reformationem appellant Imp. l. si coloni.
C. de agrico. & cens. Rectè igitur momen-
taria possessio dicta est. Hinc Isidorus
lib. 5. Momentum, inquit, dictum
est à temporis breuitate, vt tam citò,
quàm statim siliuo negotio reformetur,
nec in vllam partem produci de-
beat, quod reperitur. Hoc autem mo-
menti beneficium per quamecunq; per-
sonam postulari potest, etiam per ser-
uum, l. vltim. C. qui legi. person. in iud. hab.
l. 1. C. si per vim, vel alio mod. abf. poss. l. 4.
C. Theod. Vnde vi, & postulat ab eius
loci iudice, in quo status possessionis
perturbatus est, l. 1. C. ubi de poss. agi oport.
Est verò visque adeò celeris hæc reform-
atio (sic enim appellatur in l. si coloni. C.
de agrico. & cens.) vt nec eam appellatio
remorari possit, d. l. vna. C. si de mom. poss.
Symmach. lib. 1. Epist. In causis, inquit,
quibus momenti reformatio postula-
tur, appellationes recipi non oportet.
Sed nec compensationes, l. vlt. C. de com-
pens. Huius autem actionis alia est prin-
cipalis, alia momenti causa. In hac de
erepta possessione agitur: in illa de pro-
prietate. Veraque autem ab vno eodém-
que iudice definienda est, vt est constitu-
tum in l. nullus. C. de iud. Gregorius lib. 7. c.
100. sic exponit: Legali prouisione de-
cretum est, tam momenti, quàm proprie-
tatis causa in vno eodémque iudice de-
bere cognosci. Ceterum prius de mo-
mento, quàm de proprietate cognoscen-
dum est; l. si de vi. C. de iud. & an hæc dux
quæstiones à iudice simul disceptari &

definiri possint, vide sym. lib. 1. Epist.

MOMENTARIA possessio, l. 1.
C. si per vim, quæ deiecto statim reddenda
est. Momentaria possessionis interdi-
ctum, pro interdicto vade vi, l. fin. C. qui
legi. perso. l. 8. C. vnde vi.

Momentarius, l. quidam ignauus. 16. C. de
decur. libr. 10. qui vitam ducunt solitari-
am.

MONACHVS (cui feudum adimi
propter monacharum dicitur in libr.
Feud. frequentissimè) Latine singularis,
vel solitarius dici potest, & placuit. 6. q. 1.
Monachorum, inquit, conuersatio & vi-
ta secundum etymologiam nominis ab
omnibus discrepat. Monachus enim Græ-
cè, Latine singularis dicitur. vnde mona-
chum per omnia singulariter agere o-
porteret, Hieron. ad Paulinum: Scepis ef-
fesse, quòd diceris monachus, id est, solus,
quid facies in vrbibus, quæ vtrique non
sunt solum habitacula, sed multorum
itaque memorabile est quod scribit Theo-
dorus, Eccles. Histor. lib. 4. c. 28. Monachum
fuisse, qui toros exaginta annos
neque à quoquam visus sit, neque cum
quodam collocutus Monachum Erymò,
deducit παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ ἀποχρηστῶς, ὁ δὲ αὖ,
quasi dicat, μόνου, & vel παρὰ τοῦ μόνου ἀ-
χρηστῶς. sed ἐν παρὰ τοῦ θεοῦ crediderim
illam esse terminationem, vt μοναχὸς, μὴ
παρὰ τοῦ θεοῦ, &c. Monachorum autem
imicitia, qui verè sint, & status eorum quis
sit, vide Nou. 3. 115. & 113. c. s. clerici. 16. q.
1. Monachum. 20. q. 1. r. ext. de stat. monach.
Hofstensen summa, & Hieronymum in vi-
ta Pau. i. c. remire.

Μοναχέιον, Monacheion, monacho-
rum conuentus; l. 13. C. de sac. sanct.
Eccel.

MONARCHIA est principatus
vnius, administrantis Rempubicam ad
utilitatem communem. Hac politia vi-
sunt Romani primo, & postremo répo-
re. Inde factæ sunt constitutiones, decre-
ta, seu placita principii, quæ sunt in C. &
in lib. Nouel. Hac politia cum degenerat,
hoc est, cum ad propriam utilitatem ten-
dit, nihilque administrans querit aliud,
quàm suis adfectibus deferuire, tunc
conuertitur in tyrannidem, non tamen regni,
quàm regis vitio, vt dixit Cic. Tales ali-
quando Deus orbi dedit, vt interim re-
ipsa agnoscerentur boni principes. Quid
enim animaduertissent Romani, & quid
posteritas

potestatis recordari
gallum fuisse opor-
tuit. Neponem quod
c. fuisse?

MONETA (vnde
tit. 13. definit) & cetera
propter quod dicitur
monetarius, & cetera
n. tam cultum à Ro-
m. & cetera, quòd in
thum & Tarentin
rautes, ope consilii
lus templo numi
tu.

Moneta vialis
vocant Monetam

MONETARIA

Dicitur operantur,

l. 1. C. quibus ex ca-

6. C. de dign. lib.

Aure. Sui. Moneta

l. 1. C. de iud. vbi

licissimo bellum

no existisse: qui

Inauditus affectus

et vocant, & tal-

Moneta

lunt, ens, argen-

tes, vt an Pomp.

uatu dignum est

pon; verò expli-

pro tuto dari no-

telligit l. quid tan-

prio & l. si id, qui-

rum sum. Viue T-

zæ.

MONITIO

& est necessaria,

gibantur. De m-

gno verò post tu-

de Amicitia. Pti-

bitate, deinde q-

lii careat

MONITOR

præfatus, vt opere-

rum, & aratorum

namque meo me-

fi genti. Vltim.

Quærendi vel a-

lumi, & qui coex-

his, quocum in

monitores Calum-

inquit, & sub me-

etiam deest item,

posteriora recordaretur, Octavianum Augustum fuisse optimum moderatorem, nisi Neronem quoque pessimum expecti fuissent?

MONETA (ut C. Harmenopolus lib. 5. tit. 13. definit) ἀλλήλων τὸ ἀντι-τυπὸν σφραγισθέντα κολληθέντα καὶ ἄλλοι. τὸ πῶς διαχρησθέντα. Suidas lunonem monetam cultam à Romanis scribit, quasi σφραγισμένην, quod in bello adversus Pyrrhum & Tarentinos de pecunia laborantes, ope consilioque iuissit. In cuius templo nummum cudi institutum fuit.

Moneta visualis, ca. 2. de maledic. Galli vocant Monetam currentem.

MONETARI, qui in moneta publica operantur, l. 6. §. 1. D. de ad l. l. pec. l. 2. C. quibus ex caus. ser. pro premio, lib. 1. 6. C. de dign. lib. 12. & apud Vopiscum in Aure. Suid. Μονητάριος, αὐτὸς δὲ τὸν νόμον τεχέται, ubi etiam ait, eos duce Felicitissimo bellum Imperatore Aureliano exiitasse: quos tandem subiugans, Inauditis affecit suppliciis. Graeci χαρὰν καὶ σφραγίδα vocant, & falsos monetarios πωροχαρακτῆρας.

MONETALES triumviri dicti sunt, aëris, argenti, atque auri confectores, ut ait Pomp. in l. 3. de orig. iur. Observatum dignum est, quod Zaf. hac Pomponij verba explanans, indicat, curas pro tuto dari non erat insuetum, ut intelligat l. quid tamen. D. de contrah. emptio & l. si id, quod aurum. de verb. oblig. cum fin. Viue Triumviri auro, argento, aëre.

MONITIO fit ante commissum, & est necessaria, apud Iurisc. in l. 1. §. magistratibus. D. de magistra. convenit. oburgatio verò post turpe factum. Cicer. in lib. de Amicitia. Primum, ut monitio acerbatur, deinde ut oburgatio contumelia careat.

MONITORES, servai à colono praefecti, vt operatorum, veluti vinitorum, & aratorum turbam obeunt, vnumquemque moneant, & seigniores castigent. Vlpia. l. 8. D. de inst. & instr. leg. Quærendi veluti homines, qui agri colunt, & qui eos exercent, praepositi sunt his, quorum in numero sunt villici, & monitores Colum. lib. 1. c. ult. Et in turba, inquit, & sub monitore vinitor opus facere debet. Item, Decarias appellaverunt

antiqui, & maximè probaverunt, quod is numeri modus in opere commodissimè custodiretur, nec praeventis monitoris diligentiam multitudo confunderet. Erant etiam Monitores in scena, qui, ut inquit Festus, actoribus suggeriebant, quæ dicturi essent. Itemque Monitores Quint. lib. 6. c. 5. sunt, quos Graeci Pragmaticos vocant, qui iura ac fœti consuetudines oratoribus summissa voce suppeditant. Cic. Verr. 1. Video mihi non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus hic tenet.

Μονομυρία conditio dicitur, l. si duo. §. 1. dem Iulianus. D. de iur. iur. quod ex hac olim parte reo condicatur, qua furtis hæres est, non & ex illa, qua & fur est ipse, remque dolo malo contraxit. Cum enim ita dixisset Vlpianus, Et quasi monomυρία conditio dari debet adversus furtis hæredem adiecit hæc verba: Nec patitur eum index debet, si ceperit tentare probare furem. non alia de causa, quam ut cur dixisset, quasi monomυρία conditionem furtivam dari, nobis explicaret.

MONOMEPHON agere dicitur is, cuius adversarius in iudicio non adfuit, id est, absente altera parte: ex quo eromodicium condignit. nam (ut ait Helychius, ἐπὶ μὲν, μονομυρία δὲ μὴν. Paul. l. ult. D. ad SC. Trebellian. Polycrates fideicommissum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum, Proconsulem Achaiae, appellatione facta: cum solum Phœbus egisset monomυρία, victus est. subaudi Polycrat. Alio tamen sensu Monomυρία interdictum à Rhetoribus usurpatur, ut cum Fortunac. lib. 1. sic loquitur: Materia monomυρία quæ non consistit, est eiusmodi: veluti, cum ex prima tantum parte constat. nec quicquam ex secunda asserti potest: ut sunt loci communes. verbi gratia: Leno qua parte venturos ad se adulescentes sciebat, nocte foueam fecit occultam, ea iuvenes perierunt: accusatur, quod causam mortis praestiterit, hic enim lenoni nulla defensio est. monomυρία autem etiam appellatur ἐπὶ τρυμυρία, & καὶ ἐπὶ τρυμυρία.

MONOMACHIA genus sanguinolentum omni modo canonica sanctio vetat, c. monomachiam. 2. q. 4. ubi in fine dicitur, quod hanc sectantes, Deum solum modò tentare videantur, & in cap. 1. extr. de purg. aliquatenus duella tolerari

non debere, diffinitur. Monomachia: Meminit Nicol. Papa, in c. monomachiam.

§ 9.4. quā in lege non assumenda suadet.

MONOPOLIUM negotiatio nem naturæ contrariam & damnandam esse, optimi legislatores probaverunt, quod secundum naturam semper conati sunt, ut esset facilis rerum communicatio. Est enim monopolium, (quod dicitur de privatis rebus) quando penes unū est vendendi potestas, hoc est, cum unus, vel (ut fieri solet) cum paucis secum admisis, exercet ac emit aliquod mercaturæ genus, ut solus pro arbitrio pretium statuat & vendat. Is enim augens pretia rerum suarū deferunt avaritiæ, ac aliis nocet omnibus tollit verum permutationis, & succedentis contractus emptionis & venditionis usum. Idcirco re & prohibentur monopolia, in l. r. c. de monopol. Hoc verbo etiam Plinius vitur, lib. 8. c. 37. de echini cure loquens: Magna fraus, & ibi lucrum monopolio invenit, &c. Erat & Monopolium oneris vel Pensionis genus, quod ab eo exigebatur, qui monopolium beneficio principis exercebat. *Cassiodorus lib. 2. Qui in commercio negotiationis exerceat, quatenus nec monopolij, nec aliquatius, nec avaritiæ aliquid pensionis impendat.*

MONS SACER, in l. 2. D. de origin. iur. via Tabulina vltra Anienem, dictus sacer, quod Iovi consecratus esset.

MONSTRARE, probare, l. auctor. C. de probat.

MONSTRUM. est aliquid præter naturam editum, aut procreatum, apud Iulian. ut *Catuscula venisse explicat, Insuper de adopt. §. minorem natu.* instar monstri esse censuit, qui natu maiores à minori bus adoptantur, cum adoptio naturam imitari debeat.

MONSTRUM I patus qui sine in Romuli lege, dicitur ex l. quare. D. de verb. sig. c. 1.3. C. de posthu. bar. & G. Bened. rep. c. Raynussius par. 4. verb. qui cum ad num. 20. & 21. & c. de testamen

MONUMENTUM (ut l. 2. §. prator. & l. 41. D. de reliq.) generaliter est res memoratiæ causa prodita: in qua si corpus, vel reliquæ inferantur, sicut sepulchrum: si verò nihil eorum inferatur, erectum monumentum memoratiæ causa factum, quod *monumentum* appellatur. Potest

ergo monumentum putum esse: quod probatur l. 5. §. concessam. D. de don. inter vir. l. 6. in fi. D. de relig. Hinc Fest. lib. 21. Quavis, ait, monumentum mortui causa factum sit, non tamen significat ibi sepultum. Cito ad Atti. Sed ego, ait, quæ monumentum ratio sit nomine, ipso admonetur. Ad memoriam magis spectare debet posteritatis, quam ad præsentis temporis gratiam quod & probatur l. 2. §. monumentum. D. de religia.

MORA, est culpa prætermittendi officij, in soluendo recipiendove debito, quæ alteri damnoſa est. Vel sic Mora est frustratio debitoris non solventis, vel creditoris non accipientis. Eius enim duæ sunt species: quarum una in debito non præstando, altera in non recipiendo quod oblatum est, versatur. Mora non præstandi debiti, est culpa debitoris prætermittentis solvere, quod solvere & debuit, & potuit, cum aliquo creditoris incommodo coniuncta. Mora non recipiendi debiti, est culpa creditoris non rei, ientis solutionem, quæ à debitore idoneè oblata est, unde aliquid incommodi ad debitorem pervenit.

Moram videri fieri definit Paulus, lib. 3. Sentent. tit. fin. cum postulanti non datur. Itaque ubi nulla petitio est, ibi mora committi non intelligitur, l. 89. D. de divers. regu. iur. Quod sic accipiendum videtur, ut à quo exceptione aliqua pecunia peti non potest, is moram facere non videatur, ut Paulus tradit, in l. 40. in fin. D. si cert. petat. quamquam id alij aliter exponant. Sed planè moram fecisse videtur, qui litigare maluit, quam restitueret, l. 82. in fin. D. de verbis obligat. nisi si sine dolo malo, frustrationeque ad iudictum provocavit, l. 64. D. de divers. reg. iur.

Mora dupliciter fit. Ex re, & ex persona. Et persona æstimari dicitur, cum debitor opportuno loco ac tempore à creditore appellatur, solvere tamen prætermisit. l. mora 32. D. de usur. Ex re verò, cum ipso iure, ac solo temporis decursu, sine ulla creditoris appellatione, prætermisio illius officij reprehenditur quasi re ipsa intercepta, sed est, l. 24. D. eod. & l. 1. tamen D. de mins. & l. cum viris §. apparet D. de fideic. lib.

Moram purgare, est re integra contractū ex mora culpam sine eluere, ut eius omnis

pæna

pæna vitæ: nam

non omne periculum

ad vitæ in ceteris

verum, 75 §. 1. D.

lib. 7. §. 1. D. de sol.

cred. 100. concessi

gandæ facultas, ut

tus, l. fida quæ. 135 §.

Mora aditum quæ

in leg. numerum Cod

modo mora debito

peris item, & ven

tradit. Tassius, in l. g

Mora lib. 15. l. 16. C.

(M)RATOR

supra. Avaritia, in

causam prolongat

id est litigatoris p

la. C. de precib. im

Moratoria cau

predium iure pig

lata moratoria ca

hoc est, causio qu

ra & r. p. fter.

MORARI, p

tere, in leg. §. ca.

pro habuisse iuve

tare: tamen mag

torior.

MORBUM Sa

bitum cuiusque

ra, qui vltim e

rem, cuius causa

poris similitudine

§. 4. D. de adu. ad

multum d. fterea

in consil. lib. 7. p.

inquit, appellat

proconem: Agitat

imbecillitate: Vi

patris inter se diffi

memitorum diffi

que illi duo morbo

bus valentini co

ne & perturbatio

iuem integra va

secentur, sed in an

gitatione postum

tuitione se iungere.

quæque lib. 4. cap. 2.

inter eum reuol

distu. verum est,

porum imbecillit

peram corporis

l. si isdem ratioc

um esse quod
De don inter
Fest. in n. Quia
tutur causam
et sepultum
ue monumentum
admonet. 24
etate debet pos
his temporis gra
2. §. monumentum.

et emendi of
pando de bi
Velis Mora et
in solucus, vel
ent. Eius enim
um rna in debi
non recipiendo
latut. Mora non
as debitoris pre
d obere & de
cedit. et in
Mora non reci
p. creditor non
que & debitor
de aliquid incom
tuenit.

efinu Paulus, lib.
offulans non da
no est, iormo
gitur, lib. 9. De
it accipiendum
pione aliqui pe
s moram facere
tradit, in l. 4. §. in
equum id alij ali
ne moram feci
maluit, quam re
perbur obligat
ationeque ad lu
64. D. de iurif.

ex re, & ex per
ditur, cum de
tempore & cre
tamen pater
Ex re verbum
re deactis, sine
pione, patermi
endit quafi rei
2. D. ed. & §.
m vrb. §. appa

integra cōtradi
to, vi cū omni
pēna

ena vit' erut: nam oblatione solutio
is omne periculum futurorum casuum
i debitorē in creditorē transfertur, l.
nordum. 75 §. 1. D. de verbor. obli. cūm do
cem. 72 §. 1. D. de solut. Quod idem etiam
creditor concessum est, ut ei mora por
tandæ facultas, ut agere possit, permitta
tur, l. fisa gum. 135 §. 1. D. de ver oblig.

Mora abutina quæ sit, tradunt Doctores.
in leg. mirarum Cod. quib. caus. v. ord. quo
modo mora debitoris, & creditoris, em
pæris item, & venditoris consideratur,
tradit Lasius, in l. gum. D. si ceri. pet.

Mora lilius, 26. C. de resuindis.

MORATORIA præscriptio, in
terprete Auliano, in l. C. Th. tit. 2. est quæ
causam prolongat, hoc est, quando in
diciis litigatores petunt a iudice. Sic in
l. 2. C. de precib. impe offe.

Moratoria cautio: Quod minus
prædium iure pignoris distrahebatur ob
lara moratoria cautio non admittitur
hoc est, cautio quæ datur, ut quis diffe
ra & expe. ter.

MORARI, pro retardare, dif
ferre, in leg. §. ca. Cod. de accusat. item
pro habitare iuvenitur, & pro expe
ctare: tamen magis Poëtice, quàm o
ratoriè.

MORBVM Sabinus sic d' ffit: Ha
bitum cuiusque corporis contra natu
ram, qui vsum eius ad id facit deterio
rem, eius causâ natura nobis ei
corporis sanitate dedit. hæc Vlpianus l. 1.
§. 4. D. de adit. edict. vbi vitium à morbo
multum d' fferre ait quod ex iceroni ver
bu constabit. lib. Tuscul. quæst. 4. Morbum,
inquit, appellant totius corporis corrup
tionem: Agrotationem, morbum cum
imbecillitate: Vitium, cum partes cor
poris inter se dissident, ex quo prapitas
membrorum distortio, deformitas. Ita
que illi duo morbus & agrotatio, ex to
tius valetudinis corporis conuassatio
ne & perturbatione gignuntur: vitium
autem integra valetudine ipsum ex se
cernitur, sed in animo tantummodo co
ngitatione possuum morbum ab agro
tatione coniungere. Hæc in Cicero, Gell.
quæque lib. 4. cap. 2. locum Sabin, sed non
integrum retulit. Morbum, inquit, Mo
desin. verum est, esse temporalem cor
poris imbecillitatem: vitium verò, per
petuum corporis impedimentum: velu
ti si talem exessit, nam & lilius veique

vitiosus est, leg. 101. §. 2. D. de verb. signific.
vbi tamen aculum excussit, legendum
fortassis. Furor morbus dicitur, leg. 14.
D. de offic. præsid. leg. 22. §. si maritus. D. so
lu. matrim. leg. 2. §. si non propter. D. si quis
caut.

MORBVS SONTICV Sait Fe
stus, lib. 9 ex Helio Sulone, in xii. Tabul.
significabat certam, cum iusta causa:
quem nonnulli putant esse qui noceat,
quod Sontes significat nocentes. Nervus
a: Sonticam esse oportet causam, quā
noctem perdas mulierem. Venuleius leg.
ultim. D. de adit. edict. Quoties morbus
sonticus, inquit, nominavit, eum signifi
cati Cassius ait, qui noceat (quod & à Te
uoleno citatur ex cod. l. 3. de verb. sig.) nocere
autem intelligi, qui perpetuus, non
qui tempore finiatur, sed & morbum
Sonticum eum videri, qui incidit in
hominem postquam is natus sit, sontes
enim nocentes diu. Gell. lib. 20. cap. 1.
Sonticum morbum vocat, qui vim gra
uiter nocendi habeat, & ita usurpatum
à scriptoribus xii. Tabul. Vlpian. leg. 2.
§. si quis iudicio si quis caut. in iud. Sonticum
morbum, aduersa valetudinem sim
pliciter exponit, hæc aitans xii. Tabul.
verba: SI IVDEX VEL LITICA
TOR MORBO SONTICO IMPE
DIATOR, DIES IVDICII DIF
FASVS RESTO. Iulian. l. 60 de re iudic.
Sonticum morbū exponit, qui cuiusque
rei agendæ impedimento est: nec de le
uissima febricitate quartana inueterata, in
qua omnibus negotiis sapere esse solet
intelligi vult. Plinius tamen lib. 36. cap. 19.
de Gagete lapide loquens eo nomine in
telligit consuetudinem, cum ita scripsit,
Deprehendit sonticum morbum. nam
Dioscorides scripsit θάλασσε θάλασσε
αἰών.

MORBOSI qui dicantur, cognosc
ex tractatu de adit. edict.

MORES Vlpianus definit in Epitoma
titul. de legibus & moribus, tacitum con
sensum populi longæ consuetudine in
ueteratum. Idem Varro non sensisse testatur
Servius in 6. Æneid.

Mores bonos cum dicimus, non vnius
hominis, sed totius ciuitatis intelligi
mus, leg. 15. §. item ait. D. de iniur. Paul. lib.
5. Sent. titul. 4. leg. 1. §. 1. D. de extraord. cri
min. Sic iniuria facta contra bonos mo
res, d. §. item. Conditio contra bonos mo
res.

in eadem in
re ad statum
que tamen mi
in. Nam na
Decebat. ac
ul. relatum uti
le capere, lib.

non legibus con
lib. 5. cap. 10. Hinc
lib. 1. §. 1. 2. 3.
testis de iur. nat.
i. 1. 2. 3.

At quod sit, teste
populos Romani
que, exempla pro
de legiti. Ergo
que genus illud
consecratur, & si
rogantur, quae
us, nec fuerit,
ore maiorem, qui
aut legi. D. de
priori talis ma
dequomore ma
rit, si locus re
andeg. 5. D. de iur
comparatum
ditionem ma
rean, rean alie
ipsum leg. 11.
Si talis sit mari
prum legiti non

ri, quid sit expli
vero. Legique
dicatur, & qua
tionum interio
genus parat, &
i hominis cer
pus virgo ad ne
s. datus pugione
partipoli.

vocabulo Iurife
si homines ratio
cap. Iustum. 6.
adulterii iurum
si. Maritus pro
cientem dote
es, senam men
nominis vel os
diceatur, cam
proposito vxori
causam puzi.
equa d. retinebr
lib.

ig. unica. §. taceat. C. de rei vxor. aff. Vnde
de moribus actio. l. unica. Cod. quan. i.
rimen. aff. leg. fin. Cod. de inest. nup.
ex. 5. D. de pact. dot. Vide Iudicium de mo
ribus.

MORGANATICA vulgò cor
ruptè (inquit *Hotoman. in distione verb.*
Feud.) pro Morgengabe, quod Germani
vulgari lingua matutinum munus si
gnificat: à Morgen, quod est mane, &
Gah, donum. Munus autem erat, quod
ponsus die nuptiarum manè sponsam
salutans, ei coram propinquis & amicis,
ante nuptiale conuiuium donabat. de
quo mentio fit in lib. *Feud.* 2. titul. 39. Latini
munus nuptiale illud appellant. *Livius*
libro. 30. Hunc nuntium de simul vene
num ferens minister, cum ad So, honi
bam venisset: Accipio, inquit, nuptia
le munus, nec ingratum: si nihil maius
vix vxori prestare potuit. Hoc tamen
nuntia, melius me moritaram fuisse, si
non in funere meo nupsissem. *Tacitus*
in lib. de morib. Germ. videtur dote
appellari, à sic scribit: Dorem non vxor
mari o, sed vxori maritus offeri Inter
sunt parentes & propinqui, ac moneta
prohibet. Morgengabe vocabulo utitur
Gregor. Turon. lib. 9. Tam dote, quā in
morgengabe hoc est, matutinali dono,
seruatum est acquisisse. *Leg. Lang.* titul. 4.
& in *Lomb.* lib. 2. titul. 4. Si quis *L. inge*
hardus morgencap vxori suæ dari volue
rit, quando eam sibi in coniugio soci
uerit, ita decernimus: vt alia die ante
parentes & amicos suos ostendat per
scriptum cum testibus rethoratum, &
dicat: Qui ecce quod coniugi meo
in morgencap dedi. Morgengabe itaque i
dem est, quod Dotale, quidam vo
cant alij Vitala, alij Doatium, *Greci*
ὀντοῦξας, hoc est, vnde se tueti mulier
in vitro marito possit: & quicquid nu
ptiali conuentione conceditur vxori,
vel liberis nascituris ex eo matrimo
nio.

MORGANATICVM ius, apud
Albertum Argentini. in Chron. Ioannes au
tem allerens dominum ad se spectare,
tanquam matri suæ per *Rodolphum* re
gem olim morganatico iure donatum.
Hic etiam ius lex Salica comproba
bat.

MORIONES sunt fatui, quos in
delitiis Principum esse videmus, *L. 4. §.*

idem *Pomponius. D. de adil. edict.*

MORIS proprie est *ἀντιστοιχία* *Lucij*
Strabonis. vt *Gellius* lib. 2. cap. 8. *radiantiss*
est, vt *M. Cic. i. Tusc.* exponit, discitelle ani
mæ à corpore.

Mors alia naturalis, dicitur, animæ sci
licet à corpore discitelle: alia ciuilis, hoc
est, cum iuris ciuilis ratione aliquis pro
mortuo numeratur. Intereunt enim ho
mines media & maxima capitis demin
utione, æquè vt morte, *leg. 64. §. vltim.*
D. pro soc. qua de causa & aqua & igni
interdicti, & Deponari mortuorum lo
co habentur, *leg. 4. D. de bon. libert. l. 1. §.*
ultim D. de cont. rab. **MORTIS** tamen
nomen, in re dubia, sola naturalis intel
ligitur, *leg. 48. §. vltim. D. de iur. fidei. l. 121.*
§. vlt. D. de verb. oblig. l. 77. §. hereditatem.
D. de leg. 2.

Mortis causa capio generis nomen
est, quod omnes species complectitur,
quibus, quid propter alicuius mortem
capitur: veluti hereditas, legati, si
de eo commissi, mortis causa donationis.
sed cum illarum quæque proprium no
men haberet, factum est, vt quæ specia
le nomen non habet, ea scilicet, de qua
nunc dicemus, eommuni nomine appel
lata sit *leg. mortis causa. 31. D. de mor. caus.*
donat. Est autem mortis causa capio, ac
quisitio propter alterius mortem obue
niens: vel cum quid propter mortis a
licuius causam, sed non ex patrimonio
ipsum accipitur: vt si moriens legauit
Tito fundum sub conditione, si dede
rit Gaius decem, eam pecuniam capie
Gaius mortis causa, non iure legati,
vel fideicommissi, vel donationis mor
tis causa: hæc enim peti. possunt, mor
ti causa capionis petitiō non est. Vel
cum quid instituto hæredi vt adeat, aut
non adeat, datur, quod à statu libero
conditionis implendæ causa capitur,
vel à legato, qui pretio 8. l. si mulier. 12.
l. mortis causa. 18. l. mortis causa. 21. in princ.
§. 2. l. inter. mortu. 38. D. ad. quibus lo
cis species enumerat omnes aliunde,
quàm ex defuncti patrimonio profici
scuntur, hoc est extra donationis causa
mortis, & testamenti causam: vt *l. Me*
uius. 15. D. de cond. & demonst. l. si quis. 8.
D. si quis omis caus. test. & l. id autem. 76.
D. ad l. Falc. ubi Mortis causa capere, &
Hereditatio iure capere opponuntur.
Mortis autem causa donatio à Capio,

ne hoc differt, quod illa semper à defuncto proficietur, hæc ab aliis: illa semper de patrimonio defuncti, hæc semper aliunde. Azonis autem definitio est hæc: Quod à defuncti liberalitate proficietur, nec ut debium peti potest. Sic enim legitur in eius summa in tit. Cod. ad leg. Falc. cum apud Accurs. si mortis. §. C. ad leg. Falc. legatur cum negatione: Nō proficietur. Neutra autem satis idonea videtur: quia neque semper neque nunquam ex eius liberalitate proficietur: cum interdum alter sine ipsius voluntate det: interdum autem ipse dari iubeat, & dandi conditionem imponat.

Mortis causa stipulatio existimatur fieri, ut Festus lib. ii. & Antistius Labeo tradit, quæ ita fit, ut morte promissoris confirmetur, ut in l. 34. D. de donat. caus. mor aut (ut quidam dicunt) cui stipulationi mors fuit causa.

Mortis aut verberum terrore pecuniam alicui extorquere, in fin. l. 2. quod met. caus.

Mor: significatur etiam per illa verba, Si quid accidit filio meo, in vulgari. D. de verb. sig. l. Publica. D. de pos.

Mortuar exequi, pro instituire actionem de patricio perpetrato, apud Pompon. in l. 1. de accusat.

MOR I, est actus instantaneus, quia mox explicatur, vsque adeo ut nec moriendi tempus consideretur. Vnde cum testator dicit: Esto liber, cum moriar: intelligitur post mortem, l. qui duos. §. 1. D. de man. miss. test.

Mortuus vivens, & vivit moriens, l. qui duos §. 1. de man. miss. test. l. peculium. §. si de leg. 2. Ratio, nondum mortuus est qui moritur, ergo vivit, arg. l. hæc verba ille, aut ille de verb. sig.

Mortui res dicitur, quæ quis locupletior non est, vel quæ amissa restitui non potest, eadem forma quæ mortualis. leg. quod autem spectatur tempus l. si maritus. D. de donat. int. vir & uxor l. properandum. C. de iud. l. 2. D. iudic. sol. l. 3. D. quæ in fraud. cred. Plautus, & rem mortuum & rem occisam dixit pro fracta & perditâ. Idem vocat Mortuaria, res inanes & nugatorias quæ Græci eodem sensu *vanabæge*.

Mortui qui nascuntur non videri vquam natos. Pauli sententia receptum est: & ideo testamentum eorum præteritione non rumpi certum est. Sed ma-

gis dubium de his, qui tamen viui nascuntur, secundum naturam tamen vivere non possunt: æquius modum habent ante septimum mensem nati per l. quod dicitur. D. de lib. & posthum. & crebrius receptum est, non sumptere, quia abortivorum nomine continentur, l. uxoris. C. de post. hered.

Morticinum, pro exangui, corrupto & per se mortuo: vocabulum sacre scripturæ familiare. Vnde morticinam carnem dicimus animalium, quæ non sunt maculata, sed per se mortua. Haloander in l. penultim. ad se translata. D. de via. pub. in fi. Sed neque rixari in itinibus, neque stercora pilocicere, neque morticina aut pelles iactare permittantur.

MORTIFERVM vulnus, Celsus scribit: Si alius mortifero vulnere percussus sit, alius postea exanimaverit priorem quidem non teneri, quasi occiderit, sed quasi vulneraverit, quia ex alio vulnere petiti, &c.

MORTALITAS, pro morte & naturali fato, apud Iustin. Instit. quib. mod. test. infir. mortalitate præventus. Sic apud Suetonium in Claudio reperitur: & Triphninus in l. pen. D. de vi & vi armat. subita. Mortalitate servos, dixit.

MOVERE, id est agere, leg. 4. C. de præp. sac. cub. Ut si medio tempore movere distulerint. Sic l. 3. C. de præscript. 30. Nihil movendi veteris facultatem potest. & in l. 3. C. de quadr. præscr. Omnis motus, id est, omnis actio, præter *alio*.

MOVEMVS controversiam & agendo & resistendo, in non solim. §. si statuer. D. de procur. iuncta gl.

MOVENTIA, Vide Mobiles.

MOTVS in l. 20. D. comm. diuid. pro indignatione sumitur. Si is, inquit Pompon. cum quo fundum communem habes, ad de lectum non respondit, & ob id motu iudicis villa diruta est, aut arbitria succisa sunt, &c. Alij pro motu iudicis, reponunt Magistratus imperio: sed perpetram, ut vult Cuias. Observ. l. 13. C. 29. Motus aliter sumitur, lob. carnem, 21. D. de testib. Si testes, inquit Arcadius, cuiusdæ honestatis, & estimatiōis sint, & negotii qualitas ac iudicis motus cum his concutit, sequenda sunt omnia testimonia. Et paulo post: Confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis & testimoniis, &c.

MOTV

MOTV PRO
Na de plenitudine
grantes claudu
preter, tantum
proiudicium, ve
nolatur fil. nibe
xit, quam hoc q
pro, non ex certile
d s rel'gandæ esse
Quamquam moro
lligio modo collig
lus concessione.
lis hab. loc. serv. §.
vide e. finit. propri
idem Arcadi. Gen
tissim.

MOX significat
corus diffinitione
lis, sed ex subiecto
vri leg si ubi habita
du l fructus effectus
met.

MVCOR 4.
pro vend. lanugine
ma veltitue vir
illo vitio contrah
41. Ne siu peno
hant.

MVLCIA M
dici putant pena
a: penam esse, f
Et Varro lib. 4
magistra o dicta
coru n Aldu de
ur appellatæ esse
num dicebant in
li m, aut eorum
pri mve n add.
mola. Ardes 15
ap d Gel. in l. b
plum m dæ non
esse dicitur que a
siste stein in qua
s si iocari, sed
i ou ti f d. et sic
mve pexdam al
teat deum. Sed
bus Varro d
num telur: & ste
molea Varro l
veteres viupar
vnam dolon in
numera ræge
cho. Cum quo mul
Proco G. li die

MOTU PROPRIO ex certa scientia de plenitudine potestatis. Lege, prægnantes clausula. Porro docens inter pretes, tantam vim habere Motus proprii clausulam, ut in contrarium nemo audiat. Bal. nihil inquam rectius dixit, quam hoc s. quod hæc voces (motu proprio ex certa scientia) omnibus modis relegendæ essent ex causis principii. Quanquam motus proprius principis aliquo modo colligi potest ex re ipsa eius concessione. *Arg. Nouell. ut nul iud. l. h. h. loc. seru. §. præsertim hoc quoque. Et vide c. si motu proprio de præbend. in 6. Et videm Archid. Geminianum, & alios pontificios.*

MOX significat paululum temporis, cuius diffinitionem non ex certis regulis, sed ex subtili materia oportet metiri. *leg. si tibi habitatonem D. locat. & con. du. l. fructus esse constat. in princ. D. solut. mat.*

MVCOR. l. 4. §. pen. D. de pet. & com. p. vend. lanuginem significat, quæ ex natura vetustate vino accedit, aut quæ alio vitio contrahitur. *Collumel. lib. 12. cap. 41. Ne sita penora mucorem contrahant.*

MVLCTAM ait Festus lib. 11. Ofendit putant penam significat, quæ ex natura vetustate vino accedit, aut quæ alio vitio contrahitur. *Collumel. lib. 12. cap. 41. Ne sita penora mucorem contrahant.*

MVLCTAM ait Festus lib. 11. Ofendit putant penam significat, quæ ex natura vetustate vino accedit, aut quæ alio vitio contrahitur. *Collumel. lib. 12. cap. 41. Ne sita penora mucorem contrahant.*

specialis peccati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est, sic *P. Iulianus l. alud. 131. §. 1. D. de verb. sig. quæ in re Varionii & Festo contentæ: qui & alibi de ratione multandi antiquis usurpati: Oribus duabus, inquit, multabantur apud antiquos in minoribus estimatis: in maioribus autem triginta cubus, nec ultra hunc numerum excedebat multatio. quæ, posteaquam ære signato viciuitas cepit, pecorâque multatio in curia corrumpebatur (vnde etiam Peculatus nomen usurpati cepit) facta est æstimatione pecoralis multæ, & boues centenis asibus, eues denis æstimatæ. Inde suprema multæ, id est, maximæ, appellata tria milia æris, item viceßi minoribus delictis. Idem ferè *A. Gellus lib. 11. c. 1. Veterem pecudibus multandi morem attingit M. Tullius in libris de Re pub. his verbis: Multæque dictione, ouium & bouum, sic legendum, non multa ditione.**

Multa differt à pœna, quod pœna qualibet cœrcitio est, multa solius pecunie: quod pœna à quocunque iudice infligi potest, cui criminis executio demandata sit: multa ab ordinariis tantummodo, sique, qui pro tribunali sedent: quod multa sileo datur, pœna etiam parti applicari potest: quod multa infamiam non irrogat, pœna quandoque irrogat. Et *Aliat. in l. aliud est fraus. de verb. sig. quibus iunge quæ refert ipse in l. pen. eod. Labronis sententiam, qui scripsit: pœnam & multam idem esse, Paulus refellit, tres differentias adducens, quas tute in ead. l. videre poteris. Multa autem non ante debetur, quam si aut non est prouocatum, aut prouocator victus est: nec aliter quam si is dixit, cui dicere liceat, alud. 12. c. 1. si quæ. 244. D. de ver. sig.*

Multa modica, quæ est sex solidorum aut eorum minorum est iudicium, *leg. 2. C. de sp. m. c. l. eos. C. de modo multæ.*

Multam dicere, antiqui tum dicebant, cum ad populum, & in comitio multa disceptanda irrogabatur: quod ipsi multam certare dicebant. *Linus lib. 21. Sp. & L. Caroil. j. cum rem inuicem infamemque cernerent, ducit nullam quæ multam Marco Posthumio dixerunt. Cuius certandæ cum dies aduenisset, conciliūque frequens plebis adesset, &c.*

amen qui existunt, ad liberalem magis honorem referendum, quo etiam Socrates adolescentes ingeniosos complectitur est.

MVLIEBRIA vestimenta sunt, quæ matrisfamilias causâ præparata sunt, quibus vir non facile uti potest sine vituperatione: luti stolæ, pallia, tunicæ, capiti, zonæ, mixtæ, plagæ, penna, ait *Vlpianus in l. vestiu. D. de auro. arg. mundi ornament.*

MVLORVM appellatione, etiam mulæ: quemadmodum appellatione sertorum, & seruz plerumque continentur, id autem eod venit, quod semper sexus masculinus: femininum continet, ait *Iulian. in l. qui duo mulos. de leg. 3. l. 38. D. de edil. edit.*

Mulæ carrucharie, l. 38. §. *quæscum. D. de edil. edit.*

Mulæ cliellarius, qui fert onera. Cliellæ enim sunt, quibus onera imponuntur, sicut in equis sellæ.

MVLIO, qui & mulius dicitur, qui mulos curabat, & agebat. *Barcol. in l. cum quaritur & seruus de leg. 3.* hunc seruorum appellatione rectè comprehendit. Siquidem veteres solebant vel leſticis deuehi, vel curribus: inde serui iuſtiores dicitur: quo genere leſticarij, agalones, mulonæque sunt: vide *l. idem iur. D. ad leg. Aqu.*

MVLSVM, potio est ex vino & melle concinnata. *Ulpian. de tris. & vin. leg. l. si quis.* Si mulsum, inquit, sit factum, vini appellatione non continebitur. *Idem de rei vindic. l. idem.* Si ex melle meo, & vinorum mulsum factum sit. Græcis *μύσσι* & *μυλικάτω*, ut *Pollux lib. 6. aradit.* Legimus autem, mulos senectutem longam. Iſi tantum intinctu tolerasse, nec præterea cibo aliquo celebri, *Pollionis Romuli* exemplo, quem centesimum annum excedentem, cum interrogaret *Augustus*, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset, respondit: Intus mulso, foris oleo.

MVLTI qui d. cantur, docet *Bar. in l. prætor. D. de bo. rapr.* An duo multi dici possint, disserit *Abb. in cap. ad nos de reb. eccl. gen. alien. vide §. fin. Inſi. de iur. pers. l. un. §. gl.*

MVLTO POST, triennio alij, quinquennio alij claudunt. Vide *qua. nos. in §. si multo. in l. si unus. D. de arbu.*

MVLTI TVDINEM cōstituerunt mille viri, per l. 3. §. 1. *D. de excus. iur. l. 1. §. si. de testa. milit.* Interdū quod turbationi plerumque obnoxia sit, nec serena tranquillaque mente polleat, quasi ad contemptum turba soleat appellari: rem significatam nomine ipso, ut *pulchri dicit Insulanus Hunem*, verisimè tunc, comprobantque.

MVNDVS muliebris, est quo mulier mundior sit: inquit *Vlpian. l. 25. §. 4. D. de aur. argent.* Caro apud *Liuium*: Mulier, ornatus & cultus femininarum indicia sunt: his gaudet & gloriantur. Hinc Mundum muliebrem appellarunt nostri maiores. Sic *Varr. lib. ling. Lar. 4.* Mundus muliebris, dictus à mundicia. Hinc enim maximè sumitur, quod eam deceat. Postea Ornatum Mundo distinguit, quod idē Iurisconsulti faciunt, nam in modo muliebri hæc numerant, speculum, vnguenta, vasa vnguentaria, argentum balneare: non etiam ornamenta, vestes, monilia, anulos, l. 27. §. *mundus. & l. 34. §. Titia. D. de aur. & argent.* Sic *Paulus lib. Senec. 3. c. 6.* Mudo, inquit, muliebri legato ea cedūt, per quæ mundior mulier, lautioreque efficitur velut speculū, conchæ, stilicem, buxides, vnguenta, & vasa in quibus ea sunt. Ornamentis legitis ea cedūt, per quæ ornatio efficitur mulier: veluti anuli, catenæ, reticuli, & cetera quibus collo, vel capite, vel manibus mulieres ornantur. Sic *Tertul. in li. De habitu muliebri* *Habitus*, inquit, fœmæ duplicē speciem circūfert, cultam & oratam. Cultum dicimus, quem mundū muliebrem vocat. Ornatum, quem immundum muliebrem conuenit dici. Iſte in auro, & argento, & gemmis, & vestibus deputatur, ille in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt. Mundum neutro genere dixit *Lucilius apud Gell. lib. 4. c. 1.*

MVNDVM in quod contrarius ex scheda redigitur, l. 16. *C. de fid. inst. x. q. 4. l. x. q. 3. d. x. Justin. appellat Noui. 44.*

MVNEM significare certum est officium, unde è contrario Immunis dicitur, qui nullo fungitur officio: inquit *Festus.*

MVNEM rem, l. fraudati. *D. de publ. & vell. exponunt* quidam, rem obligatam fisco, contra Basilicorum interpretationem. nam *Munen* rem vertunt

*2ndy. ex p. 9. ut testatur Cuiacium Obser-
vation. libr. 9. cap. 24.* Hinc & Munificare
dixit Latini, pro Communicare, *auctore
Festis, & Mentum pro Commento.*

MVNIMENTA probationes &
instrumenta, quæ causam munijunt *glos.
in cap. quamvis de elect. 6.*

Munimentum, omne quo quis instruitur
& munitur, *cap. cum qui de probat. Ar-
chid. in d. cap. quamvis.*

M V N V S tribus modis dicitur: vno
donum, & inde munera dici datur, muni-
veratiero onus, quod cum remittitur, vaca-
tionem militiæ munerisque præstat,
inde immunitatem appellari, terio offici-
cium, unde munera militaria, & quos-
dam milites munificos vocat, igitur mu-
nicipes dici, quod munera civilia capiât.
Paulus l. 18. de verb. signific.

Munus, inquit *P. Ipiamus*, propriè est,
quod necessariè obimus, lege, more, im-
petivè eius qui iubendi habet potesta-
tem. Dona autem propriè sunt, quæ nul-
la necessitate iuris, officij, sed sponte
præstantur, quæ si non præstentur, nulla
reprehensio est: & si præstentur, plura-
que laus inest, sed in summa in hoc veni-
tum est, ut non quodcumque munus, id
& donum accipiat: at quod donum
fuerit, id munus rectè dicitur, *l. 14. D.
de verb. signific. Sic Munus à dono separatur. l. 6.
ff. de offic. Proconsul. 18. de offic. præf.*

Munus, spectaculum gladiatorum *Cice-
ro Varroni*: Et si munus flagitare, quam-
vis quis ostendat, ne populus quidem
solet, nisi concitatus. *Paul. l. 12. ff. de leg.
& fid. lib. 30.* Civitatibus ad honorem
legari potest, puta, quod ad munus den-
dum, venationemve, ludos scenicos, lu-
dos Circenses restitutum fuerit. Quibus
verbis Paulus ludorum genera manifestè
distinguit *Marcellus l. 36. D. de cond. & de-
monstr.* Viro Marzio Scius Consul desi-
gnatus est, & munus edidit. *Paul. l. 49. in
ff. de leg. & fid.* Si testator dari quid ius-
sisset, aut opus fieri, aut munus dari: pro-
portione sua, &c. Quibus omnibus ex lo-
cis apparet, Munus generale nomen esse,
quo genera omnia ludorum comple-
ctitur, tametsi *Lactantius lib. de vero
cultu 6. cap. 20.* scribat Muneris nomine
proprie venationes intelligi. nam *Cicero
de offic. 2. ita scribit*: Crassus fundus est
Adulitio maximo munere non enim to-
lism, ut opus venationem Crassus præ-

buit. Quinetiam *Paulus d. l. 22.* aperit
simè munus à venatione distinguit. Se-
necta autem *lib. De benef. 1.* & gladiator-
tes & venationes eo verbo comprehen-
dit. Nemo, inquit, tam stultus est, ut mo-
nendus sit, ne cui gladiatores aut ven-
nationem munere cuius miterat. Sostoi-
nius autem in *Nerone Vespasiano, Domi-
tiano & alibi persape*, munus perspicue
dixit, cum de gladiatoribus sentiret. Hinc
M. V. R. R. 11 apud Senecam lib. Declam.
4. qui eiusmodi munera populo exhi-
bebant. Quod, inquit, Muneris solent
facere ad expectationem populi detin-
endam, nova pars per omnes dies dis-
pescant, ut sit quod populum & delectet,
& ioveat: hoc ego facio, &c.

Munus petionale, inquit *Hermogenia-
nus*, illud est, quod corporibus, labore,
cum solitudine animi ac vigilantia so-
lemniter exiit: patrimonij verò, in quo
sumptus maxime postulatur, *l. 1. D. de
mun. & honor.*

Munus, inquit *Callistratus*, aut publicum,
aut priuatum est, publicum munus dicitur,
quod in administranda republica
cum sumptis sine titulo dignitatis sub-
imus, *l. 14. D. de munerib.*

Munus & Donum, inquit *Cornelius
Frono*, sic differunt, Munus est, quod a-
micus vel cliens vel liberis officij cau-
sa mittitur, vel munus gladiatorum Do-
num, quod diis datur, inde ubi dona po-
nuntur, Donarium appellatur. Possunt &
illa nihilominus Dona dici, quæ donant
pauperibus diuites vel potentes. Illud
quoque Donum putandum est, quod
milibus donatur in castris.

Munus in officium privati hominis,
ex quo commodum ad singulos invier-
solusque ciues, remque eorum imperio
magistratus extraordinario pervenit,
Pomp. l. 139. de verb. signific. Privati homi-
nis dixit, quod munus obeat sine vilo
honoris dignitatisve gradu, nec hono-
rem gerenti indicatur, *l. honorum. D. de
mun. & honor.* Imperio autem magistratus
extraordinario, quod extra ordinem iure
sue potestatis id magistratus iniuat
gat, aliàs ex lege aut more, aliàs præter
morem: id est, aliàs ordinariam, aliàs
extraordinariam: rursusque aliàs patri-
monio cum sumptibus vel periculis aliàs per-
sona solo gratia sterio sine sumptibus. Ad
hæc patri monialis vel possessionibus, vel
perso-

monis, hoc solus
illud etiam po-
nes sunt, nec incol-
patimonij quam
d. 18. munitur &
Munera, sunt præ-
cip. quæ sine impe-
rit mandantur: quæ
opera, aliæ sum-
puitantur, aliæ co-
p. vlt. D. de muner. &
Munera civilia, si
personalia sunt, quæ
iam dicuntur, aliæ
sunt, quæ animi præ-
statio intentione
ad decorem perti-
nent, vel cura, patri-
monij sumptibus
ad administrandum
mun. & honor.
Munera SOLEM-
nia, sunt, D. de
mun. & honor. l. 1.
l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100. l. 101. l. 102. l. 103. l. 104. l. 105. l. 106. l. 107. l. 108. l. 109. l. 110. l. 111. l. 112. l. 113. l. 114. l. 115. l. 116. l. 117. l. 118. l. 119. l. 120. l. 121. l. 122. l. 123. l. 124. l. 125. l. 126. l. 127. l. 128. l. 129. l. 130. l. 131. l. 132. l. 133. l. 134. l. 135. l. 136. l. 137. l. 138. l. 139. l. 140. l. 141. l. 142. l. 143. l. 144. l. 145. l. 146. l. 147. l. 148. l. 149. l. 150. l. 151. l. 152. l. 153. l. 154. l. 155. l. 156. l. 157. l. 158. l. 159. l. 160. l. 161. l. 162. l. 163. l. 164. l. 165. l. 166. l. 167. l. 168. l. 169. l. 170. l. 171. l. 172. l. 173. l. 174. l. 175. l. 176. l. 177. l. 178. l. 179. l. 180. l. 181. l. 182. l. 183. l. 184. l. 185. l. 186. l. 187. l. 188. l. 189. l. 190. l. 191. l. 192. l. 193. l. 194. l. 195. l. 196. l. 197. l. 198. l. 199. l. 200. l. 201. l. 202. l. 203. l. 204. l. 205. l. 206. l. 207. l. 208. l. 209. l. 210. l. 211. l. 212. l. 213. l. 214. l. 215. l. 216. l. 217. l. 218. l. 219. l. 220. l. 221. l. 222. l. 223. l. 224. l. 225. l. 226. l. 227. l. 228. l. 229. l. 230. l. 231. l. 232. l. 233. l. 234. l. 235. l. 236. l. 237. l. 238. l. 239. l. 240. l. 241. l. 242. l. 243. l. 244. l. 245. l. 246. l. 247. l. 248. l. 249. l. 250. l. 251. l. 252. l. 253. l. 254. l. 255. l. 256. l. 257. l. 258. l. 259. l. 260. l. 261. l. 262. l. 263. l. 264. l. 265. l. 266. l. 267. l. 268. l. 269. l. 270. l. 271. l. 272. l. 273. l. 274. l. 275. l. 276. l. 277. l. 278. l. 279. l. 280. l. 281. l. 282. l. 283. l. 284. l. 285. l. 286. l. 287. l. 288. l. 289. l. 290. l. 291. l. 292. l. 293. l. 294. l. 295. l. 296. l. 297. l. 298. l. 299. l. 300. l. 301. l. 302. l. 303. l. 304. l. 305. l. 306. l. 307. l. 308. l. 309. l. 310. l. 311. l. 312. l. 313. l. 314. l. 315. l. 316. l. 317. l. 318. l. 319. l. 320. l. 321. l. 322. l. 323. l. 324. l. 325. l. 326. l. 327. l. 328. l. 329. l. 330. l. 331. l. 332. l. 333. l. 334. l. 335. l. 336. l. 337. l. 338. l. 339. l. 340. l. 341. l. 342. l. 343. l. 344. l. 345. l. 346. l. 347. l. 348. l. 349. l. 350. l. 351. l. 352. l. 353. l. 354. l. 355. l. 356. l. 357. l. 358. l. 359. l. 360. l. 361. l. 362. l. 363. l. 364. l. 365. l. 366. l. 367. l. 368. l. 369. l. 370. l. 371. l. 372. l. 373. l. 374. l. 375. l. 376. l. 377. l. 378. l. 379. l. 380. l. 381. l. 382. l. 383. l. 384. l. 385. l. 386. l. 387. l. 388. l. 389. l. 390. l. 391. l. 392. l. 393. l. 394. l. 395. l. 396. l. 397. l. 398. l. 399. l. 400. l. 401. l. 402. l. 403. l. 404. l. 405. l. 406. l. 407. l. 408. l. 409. l. 410. l. 411. l. 412. l. 413. l. 414. l. 415. l. 416. l. 417. l. 418. l. 419. l. 420. l. 421. l. 422. l. 423. l. 424. l. 425. l. 426. l. 427. l. 428. l. 429. l. 430. l. 431. l. 432. l. 433. l. 434. l. 435. l. 436. l. 437. l. 438. l. 439. l. 440. l. 441. l. 442. l. 443. l. 444. l. 445. l. 446. l. 447. l. 448. l. 449. l. 450. l. 451. l. 452. l. 453. l. 454. l. 455. l. 456. l. 457. l. 458. l. 459. l. 460. l. 461. l. 462. l. 463. l. 464. l. 465. l. 466. l. 467. l. 468. l. 469. l. 470. l. 471. l. 472. l. 473. l. 474. l. 475. l. 476. l. 477. l. 478. l. 479. l. 480. l. 481. l. 482. l. 483. l. 484. l. 485. l. 486. l. 487. l. 488. l. 489. l. 490. l. 491. l. 492. l. 493. l. 494. l. 495. l. 496. l. 497. l. 498. l. 499. l. 500. l. 501. l. 502. l. 503. l. 504. l. 505. l. 506. l. 507. l. 508. l. 509. l. 510. l. 511. l. 512. l. 513. l. 514. l. 515. l. 516. l. 517. l. 518. l. 519. l. 520. l. 521. l. 522. l. 523. l. 524. l. 525. l. 526. l. 527. l. 528. l. 529. l. 530. l. 531. l. 532. l. 533. l. 534. l. 535. l. 536. l. 537. l. 538. l. 539. l. 540. l. 541. l. 542. l. 543. l. 544. l. 545. l. 546. l. 547. l. 548. l. 549. l. 550. l. 551. l. 552. l. 553. l. 554. l. 555. l. 556. l. 557. l. 558. l. 559. l. 560. l. 561. l. 562. l. 563. l. 564. l. 565. l. 566. l. 567. l. 568. l. 569. l. 570. l. 571. l. 572. l. 573. l. 574. l. 575. l. 576. l. 577. l. 578. l. 579. l. 580. l. 581. l. 582. l. 583. l. 584. l. 585. l. 586. l. 587. l. 588. l. 589. l. 590. l. 591. l. 592. l. 593. l. 594. l. 595. l. 596. l. 597. l. 598. l. 599. l. 600. l. 601. l. 602. l. 603. l. 604. l. 605. l. 606. l. 607. l. 608. l. 609. l. 610. l. 611. l. 612. l. 613. l. 614. l. 615. l. 616. l. 617. l. 618. l. 619. l. 620. l. 621. l. 622. l. 623. l. 624. l. 625. l. 626. l. 627. l. 628. l. 629. l. 630. l. 631. l. 632. l. 633. l. 634. l. 635. l. 636. l. 637. l. 638. l. 639. l. 640. l. 641. l. 642. l. 643. l. 644. l. 645. l. 646. l. 647. l. 648. l. 649. l. 650. l. 651. l. 652. l. 653. l. 654. l. 655. l. 656. l. 657. l. 658. l. 659. l. 660. l. 661. l. 662. l. 663. l. 664. l. 665. l. 666. l. 667. l. 668. l. 669. l. 670. l. 671. l. 672. l. 673. l. 674. l. 675. l. 676. l. 677. l. 678. l. 679. l. 680. l. 681. l. 682. l. 683. l. 684. l. 685. l. 686. l. 687. l. 688. l. 689. l. 690. l. 691. l. 692. l. 693. l. 694. l. 695. l. 696. l. 697. l. 698. l. 699. l. 700. l. 701. l. 702. l. 703. l. 704. l. 705. l. 706. l. 707. l. 708. l. 709. l. 710. l. 711. l. 712. l. 713. l. 714. l. 715. l. 716. l. 717. l. 718. l. 719. l. 720. l. 721. l. 722. l. 723. l. 724. l. 725. l. 726. l. 727. l. 728. l. 729. l. 730. l. 731. l. 732. l. 733. l. 734. l. 735. l. 736. l. 737. l. 738. l. 739. l. 740. l. 741. l. 742. l. 743. l. 744. l. 745. l. 746. l. 747. l. 748. l. 749. l. 750. l. 751. l. 752. l. 753. l. 754. l. 755. l. 756. l. 757. l. 758. l. 759. l. 760. l. 761. l. 762. l. 763. l. 764. l. 765. l. 766. l. 767. l. 768. l. 769. l. 770. l. 771. l. 772. l. 773. l. 774. l. 775. l. 776. l. 777. l. 778. l. 779. l. 780. l. 781. l. 782. l. 783. l. 784. l. 785. l. 786. l. 787. l. 788. l. 789. l. 790. l. 791. l. 792. l. 793. l. 794. l. 795. l. 796. l. 797. l. 798. l. 799. l. 800. l. 801. l. 802. l. 803. l. 804. l. 805. l. 806. l. 807. l. 808. l. 809. l. 810. l. 811. l. 812. l. 813. l. 814. l. 815. l. 816. l. 817. l. 818. l. 819. l. 820. l. 821. l. 822. l. 823. l. 824. l. 825. l. 826. l. 827. l. 828. l. 829. l. 830. l. 831. l. 832. l. 833. l. 834. l. 835. l. 836. l. 837. l. 838. l. 839. l. 840. l. 841. l. 842. l. 843. l. 844. l. 845. l. 846. l. 847. l. 848. l. 849. l. 850. l. 851. l. 852. l. 853. l. 854. l. 855. l. 856. l. 857. l. 858. l. 859. l. 860. l. 861. l. 862. l. 863. l. 864. l. 865. l. 866. l. 867. l. 868. l. 869. l. 870. l. 871. l. 872. l. 873. l. 874. l. 875. l. 876. l. 877. l. 878. l. 879. l. 880. l. 881. l. 882. l. 883. l. 884. l. 885. l. 886. l. 887. l. 888. l. 889. l. 890. l. 891. l. 892. l. 893. l. 894. l. 895. l. 896. l. 897. l. 898. l. 899. l. 900. l. 901. l. 902. l. 903. l. 904. l. 905. l. 906. l. 907. l. 908. l. 909. l. 910. l. 911. l. 912. l. 913. l. 914. l. 915. l. 916. l. 917. l. 918. l. 919. l. 920. l. 921. l. 922. l. 923. l. 924. l. 925. l. 926. l. 927. l. 928. l. 929. l. 930. l. 931. l. 932. l. 933. l. 934. l. 935. l. 936. l. 937. l. 938. l. 939. l. 940. l. 941. l. 942. l. 943. l. 944. l. 945. l. 946. l. 947. l. 948. l. 949. l. 950. l. 951. l. 952. l. 953. l. 954. l. 955. l. 956. l. 957. l. 958. l. 959. l. 960. l. 961. l. 962. l. 963. l. 964. l. 965. l. 966. l. 967. l. 968. l. 969. l. 970. l. 971. l. 972. l. 973. l. 974. l. 975. l. 976. l. 977. l. 978. l. 979. l. 980. l. 981. l. 982. l. 983. l. 984. l. 985. l. 986. l. 987. l. 988. l. 989. l. 990. l. 991. l. 992. l. 993. l. 994. l. 995. l. 996. l. 997. l. 998. l. 999. l. 1000. l. 1001. l. 1002. l. 1003. l. 1004. l. 1005. l. 1006. l. 1007. l. 1008. l. 1009. l. 1010. l. 1011. l. 1012. l. 1013. l. 1014. l. 1015. l. 1016. l. 1017. l. 1018. l. 1019. l. 1020. l. 1021. l. 1022. l. 1023. l. 1024. l. 1025. l. 1026. l. 1027. l. 1028. l. 1029. l. 1030. l. 1031. l. 1032. l. 1033. l. 1034. l. 1035. l. 1036. l. 1037. l. 1038. l. 1039. l. 1040. l. 1041. l. 1042. l. 1043. l. 1044. l. 1045. l. 1046. l. 1047. l. 1048. l. 1049. l. 1050. l. 1051. l. 1052. l. 1053. l. 1054. l. 1055. l. 1056. l. 1057. l. 1058. l. 1059. l. 1060. l. 1061. l. 1062. l. 1063. l. 1064. l. 1065. l. 1066. l. 1067. l. 1068. l. 1069. l. 1070. l. 1071. l. 1072. l. 1073. l. 1074. l. 1075. l. 1076. l. 1077. l. 1078. l. 1079. l. 1080. l. 1081. l. 1082. l. 1083. l. 1084. l. 1085. l. 1086. l. 1087. l. 1088. l. 1089. l. 1090. l. 1091. l. 1092. l. 1093. l. 1094. l. 1095. l. 1096. l. 1097. l. 1098. l. 1099. l. 1100. l. 1101. l. 1102. l. 1103. l. 1104. l. 1105. l. 1106. l. 1107. l. 1108. l. 1109. l. 1110. l. 1111. l. 1112. l. 1113. l. 1114. l. 1115. l. 1116. l. 1117. l. 1118. l. 1119. l. 1120. l. 1121. l. 1122. l. 1123. l. 1124. l. 1125. l. 1126. l. 1127. l. 1128. l. 1129. l. 1130. l. 1131. l. 1132. l. 1133. l. 1134. l. 1135. l. 1136. l. 1137. l. 1138. l. 1139. l. 1140. l. 1141. l. 1142. l. 1143. l. 1144. l. 1145. l. 1146. l. 1147. l. 1148. l. 1149. l. 1150. l. 1151. l. 1152. l. 1153. l. 1154. l. 1155. l. 1156. l. 1157. l. 1158. l. 1159. l. 1160. l. 1161. l. 1162. l. 1163. l. 1164. l. 1165. l. 1166. l. 1167. l. 1168. l. 1169. l. 1170. l. 1171. l. 1172. l. 1173. l. 1174. l. 1175. l. 1176. l. 1177. l. 1178. l. 1179. l. 1180. l. 1181. l. 1182. l. 1183. l. 1184. l. 1185. l. 1186. l. 1187. l. 1188. l. 1189. l. 1190. l. 1191. l. 1192. l. 1193. l. 1194. l. 1195. l. 1196. l. 1197. l. 1198. l. 1199. l. 1200. l. 1201. l. 1202. l. 1203. l. 1204. l. 1205. l. 1206. l. 1207. l. 1208. l. 1209. l. 1210. l. 1211. l. 1212. l. 1213. l. 1214. l. 1215. l. 1216. l. 1217. l. 1218. l. 1219. l. 1220. l. 1221. l. 1222. l. 1223. l. 1224. l. 1225. l. 1226. l. 1227. l. 1228. l. 1229. l. 1230. l. 1231. l. 1232. l. 1233. l. 1234. l. 1235. l. 1236. l. 1237. l. 1238. l. 1239. l. 1240. l. 1241. l. 1242. l. 1243. l. 1244. l. 1245. l. 1246. l. 1247. l. 1248. l. 1249. l. 1250. l. 1251. l. 1252. l. 1253. l. 1254. l. 1255. l. 1256. l. 1257. l. 1258. l. 1259. l. 1260. l. 1261. l. 1262. l. 1263. l. 1264. l. 1265. l. 1266. l. 1267. l. 1268. l. 1269. l. 1270. l. 1271. l. 1272. l. 1273. l. 1274. l. 1275. l. 1276. l. 1277. l. 1278. l. 1279. l. 1280. l. 1281. l. 1282. l. 1283. l. 1284. l. 1285. l. 1286. l. 1287. l. 1288. l. 1289. l. 1290. l. 1291. l. 1292. l. 1293. l. 1294. l. 1295. l. 1296. l. 1297. l. 1298. l. 1299. l. 1300. l. 1301. l. 1302. l. 1303. l. 1304. l. 1305. l. 1306. l. 1307. l. 1308. l. 1309. l. 1310. l. 1311. l. 1312. l. 1313. l. 1314. l. 1315. l. 1316. l. 1317. l. 1318. l. 1319. l. 1320. l. 1321. l. 1322. l. 1323. l. 1324. l. 1325. l. 1326. l. 1327. l. 1328. l. 1329. l. 1330. l. 1331. l. 1332. l. 1333. l. 1334. l. 1335. l. 1336. l. 1337. l. 1338. l. 1339. l. 1340. l. 1341. l. 1342. l. 1343. l. 1344. l. 1345. l. 1346. l. 1347. l. 1348. l. 1349. l. 1350. l. 135

personis, hoc solis municipibus vel incolis: illud etiam possessoribus, qui nec ciues sunt, nec incolæ. est & mistum tam patrimonij quam personæ. *Herwagen. in l. 1. D. de muneribus & honor.*

Munera, sunt præcurationes quorundam
Reip. quæ sine imperio potestateve ali-
cui mandantur: quarum aliæ industria
& opera, aliæ sumptibus faciendis ad-
ministrantur, aliæ communiter. *videt. l.*
per ult. D. de muner. et honor.

Munera sunt, inquit Arcadius, aut personalia sunt, quidam patrimoniorum dicuntur, alia mixta. Personalia sunt, quæ animi provisione & corporalis laboris intentione sine aliquo generis detrimento perpetuantur, vel utitur.

layvel cura. Patrimoniorum sunt munera, quæ sumptibus patrimonij, & damnis administrantis expediuntur, d. 18. D. *mon. & honor.*

Moneta SOLEMNIA, in l. cum plu-
res, & cum tutor. D. de admin. tutor. videntur
esse secundum Varronem, Felli & Seruij
interpretationem anniuectaria, & que munus
era que quotannis morte recepto fubi
lunuiem cognati natali cuiusque die mis-
sabantur. De quib. Mart. lib. 9. Epigram.
Chara clares solenne tibi cognatio munus.
Eialo loc: Luce propinquorum qua plu-
rima mittitur ales, Dum stella tardos dum
tibi flacco paro. Tertul. in lib. de Idoli-
is. Etiam itrene captanda, & seprimon-
tium, & bruma, & charz cognationis
honoratia exigenda omnia. Aque hoc
nomine a Martiale Clytus quidam nota-
tur, qui sapius uero in anao natelem sua
munera a cognatis, amicisq; captans;
ut hater. Sed & nouum est Sennalium

celebrabat. Sed & notum est Saturnalia
fieriis muneribus sese Romanos inuitas-
se, ex *Maecilio lib. 1. c. 7. & Martiale lib.*
4. 7. & 10. Epigram. Vide Brisson. Antig.
lib. 4. c. 3.

Munus dari, apud Paulum in l. mortuo.
§. 2. de leg. 2. non simpliciter de qualibet
lascivione, sed de gladiatorio intelligi
debere, pulchrè declarat Alciat. in
Pareg.

Mun-ra pro oneribus hæreditariis, l. 33, D. de leg. Sic munus collationis, l. 54 ad SC. Treb. D. Munus Falcidie, l. 77 § si pars de leg. 2.

MYNERARI II, pro munus gere-
re ac sustinere Vlpia. l. 1 § D. de vocat. &
onem. Quin fraudem ordinis in hono-

ribus gerendis, cum inter eos, ad primos honores creari possint, qui in ciuitate munerabantur, euitandorum maiorum onerum gratia. &c.

MVNERARIJ, vide **MUNUS**, *Ipse*
craculum gladiat.
MVNICEPS, *ut ait Aulus Gell.*
 qui in municipio liber natus est. Item
 municipes erant, qui ex alijs ciuitatibus
 Romam venissent, quibus non tiebatur
 magistratum capere, sed tantum munere
 spartem. A. Seruij filius aiebat initium
 fuisse qui ea conditione ciues Ro. fuisset,
 vt semper Remp. separatim a suis
 Ron. haberent, Comanos videlicet, A-
 ceranos, Arelanos, qui aq.ue ciues Ro.
 erant, & in legione merabant, sed di-
 gitates non capiebant. *Hinc Festus.*

Municipiis, *inquit* Bell. lib. 1. c. 13. ci-
 ues sunt Romani ex municipiis, suo iure
 & legibus suis vrentes, munificantibus
 cum pop. Ro. honorarij participes: &
 quæ manere cæpendo appellari videntur,
 nullis alijs necessitatibus, neque vlla
 pop. Rom. lege aftricti: cum nunquam
 pop. Ro. eorum fundus factus esse, Pui-
 mos autem municipis hanc suffragij au-
 tem, Cærites esse factos dicit. Apellati au-
 tem annotantur, municipes olim di-
 muneris participes, qui receperint ciui-
 tatem, cum alijs munera facerent. Sed
 nunc abusu hæc municipes, suos cuiusque
 ciuitatis ciues appellari, vt pote Campa-
 no, Puteolanos &c. ad municipal. Muni-
 cipem autem, vt ait Vlpian. lib. 1. aut quæ
 uisitas facit, aut manumissio, aut adop-
 tio seu allegio. Partem autem, non anatis
 municipium libeli sequuntur: a libe-
 re priuilegio aliquo materna origo oc-
 cascat.

Municipes intelligendi sunt & hi, qui
in eodem municipio nati sunt & *municipi-*
pes D. ad *municipal*.

MUNICIPIVM. *viscribit Fafano*
genus hominum, qui cum Romanis vel-
lissent, participes tantum esse omnium
rerum aut munus fungendū vna cum
Romanis ciuibus, præter quā de sus-
fragio ferendo, aut magistratu capiēdo,
sicut fuerunt quondam Fondani, Formia-
ni, Camiani, Accertani, Lonnuni, Tufca-
ni, qui post aliquot annos ciues Rom.
efficiuntur. Alio modo, cū id genus
hominum definitur, quorum ciuitas vo-
ueretur in ciuitatem Roman. venerat:

vi Arceini, Carites, Anaglini. Tertiò denotantur, cum id genus hominum, qui ad civitatem Rom. ita venerunt, sic ut municipia essent sua cuiusque civitatis & colonie: ut Tiburtes, Lanestini, Pisani, Arpinates, Nolani, Bononienses, Placentini, Nepeuni, Sutrinii, Lucrentes. Quos autem supra ait, magistratu capiendò, ad magistratum designationem produci, ut ex cinibus deligantur ex sua cuiusque civitate. A colonis autem hoc differunt, ut scribit Gell. lib. 16. c. 13. quod colonie non veniant extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus innituntur: sed ex civitate quasi propagatae sint, & iura institutaque pop. Ro. non sui arbitrij habent.

MUNICIPALIS ius, dicitur privatum ius vniuscuiusque civitatis. Municipalia magisteria vocantur administrationes officia sui municipij.

Municipalis lex propria cuiusque municipij, l. 3. §. planè. D. quod ut ant. clam l. 3. §. dñm. D. de sepul. violat.

ad Municipalem, tit. 1. D. lib. 50. de municip. l. 1. ubi vult. Cuias. Obser. lib. 9. c. 37. intelligi non debet, ut ferè omnes existimant. Et enim is tit. de municip. & de incolis: & rectè scripsit Iustin. in l. 2. C. de vet. iur. enuel. Ad municipales, non Ad municipalem. Basil. ca.

Municipales magistratus civitatum De cutiones dicuntur, qui vnum ordinem referentes sic administrant, ut vnius hominis vicem sustineant. l. magistratus. D. ad municipal. Et C. de magistra. municip. Sunt autem administrationes Reipublice cum dignitatis gradu, sine sumptu, hoc est, sine erogatione seu collatione in publicum contingentes, l. honor. D. de mun. lib. & honor. Ideoque honores quoque dicuntur.

MUNIFICES dicuntur, qui munera faciunt. Festo. Vnde milites dicebantur munifices, qui non vacabant, sed munus Principi faciebant. vide l. 18. D. de verb. sign. Contra beneficiarj nuncupantur, qui vacabant munus officio. Sicut ergo municeps in Repub. ita munifex in militia nominari solebat. Hunc Munificium, vel Municipium, quod munibus obnoxium est, l. 4. §. 1. D. de public. l. 3. C. Th. de annon. & trib. l. 9. l. 1. de adul. deb. in eod.

MVSEVLARII aquæ ductus, in

l. decernimus. de aquaduct. C. lib. 11. vide Minutic. l. 1.

MVRA, pro myrrha, apud Pomponium in l. 21. §. 1. D. de aur. & arg. item vi Myrra Ionicè pro myrra. Pomponius recente inter ea vnguenta, quæ valetudinis causa parata sunt. Ergo significat vnguentum ex eo liquore confectum, qui ex myrrha arboris cortice inciso defluit, qui etiam Myrrha vocatur, ut auctor est Plin. lib. 12. c. 15. & 16.

MVRRA, lapillus splendidus, & in pretio habitus. Hinc

MVRINA vas, l. 3. D. de sup. lega. quæ in gemmis esse negantur, licet et lucida sint: rectè, quia nec crystallina, vitæque, sicut vitæa, fragilia. Plinius lib. 33. Murthina & crystallina ex eadem selute effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. At Propertius videtur existimasse Murthina fuisse fictilia, cum in Parthorum caminis coqui ea scribat, lib. 4. eleg. 5.

Sed quæ palmifera mittunt venalia. Theba:

Murtheaque in Partu pocula coctæ foci.

De his Seneca lib. 7. de Benefic. c. 9. Capitol. in M. Antonini. Philosopho. Dicuntur Murthea vas, l. 11. D. de sup. leg.

MVRX, l. 3. C. de vestib. holob. lib. 11. l. 9. C. Th. de murileg. conchæ genus, ex cuius ctuore infici, ac tingi vestes solebant, Plinio l. 9. c. 25.

MVRILEGLI, in rub. C. de murileg. l. 11. dicuntur, qui legunt murices, pisces, qui in mediis faucibus habent purpuræ florem, tingendis expeditum vestibus. Alio nomine appellantur in iure Conchylio leguli, sine conchyliorum plicatores. Huic autem muneri originis & conditionis iure addicebantur, adeo ut non possent ad dignitatem vllam vel militiam aspirare: vel, si ad eam aspiravissent, revocabantur, redditus bonis, si qua eiusdem originis & conditionis homines aliquo titulo possiderent. Quod si ea exteri possedissent, maluisseque eisdem conditioni se subicere, quam ea bona restituere, audiebantur, ita ut in futurum essent murileguli, & in præteritum reliqua publici canonis hîco persolverent.

MYSSARII, l. 1. C. de excus. artif. l. 10. qui & Musarij, Græcis μουσαριοι vocantur.

Myrra, sunt ij qui in conciliis, id est in xilicibus deponant, ad edendam, vulgo ita meminit Plinius in Pessimo. Hinc inquit, in Concilio curia, plicatus amicus, iustitiam. Cuius si iustitiam legemendat apud Filium. Aut imitator, aut

MUTARE tunc dicitur, ut si, sicut peccato, vnde donato. Ista mutasse Zafu in l. 9. lib.

M. late statum, ut in §. Pomponius minor.

Mutari actio pretere omnia, alia potest autem permittitatem, exceptis preteritis recentibus. C. de edict. & ibi Salic. Alitum.

MUTATIO particularis, statum demutat, l. 1. tam. nrm. §. pen. sub. §. imp. l. 3. de in di. res. Sed §. 1. de in di. quod non mutatur est, l. sancimus. C. sub. §. ubi in v. plic. & consili.

Mutatio civitatis, ut Ciceroni oratione de Cicerone, id est in aliam civitatem transmutatio, hoc significat, ut si solvuntur appellationes abso- luto, ut si si licet mutatum rediunt, ut interpretem

MUTABILIS accipitur, Dicitur. Apud D. de acq.

placuisse, sunt ipsi qui musea sen-
tunt, concipiunt, id est, ea, inquit Sipontinus
quæ in ædificiis ex paucibus depen-
dentia sunt, ad imaginem specus arte
reddendam, vulgò Mutea dicta: quò-
dum meminit Plin. lib. 36. c. 21. Spartia-
nus in Pescennio Nigro Mutea vocat.
Hunc, inquit, in Commodianis hortis in
porticu curua, pictum de musico inter
Commodi amicissimos videmus sacra
ludis ferentem. Cuiacius testatur in vet.
libris Musurij legi, & ita scribendum
concedit apud Firmicum in fin. c. 4. lib.
2. Aut insularios, aut musinarios.

MVTARE causam possessionis
tunc dicitur, quando id, quod pos-
sident precario, vult iam possidere pro
donato. Ista mutatio non est recepta,
teste Zasius in l. quod ius. D. de acq.
poss.

Mutare statum, pro perdere, amitte-
re, in 6. Pomponius ait l. si ex causa. D. de
minor.

Mutari actio propterea dicitur, cum ve-
tere omissa, alia proponitur. Regulariter
autem permittitur ante litem conte-
stationem, exceptis casibus, qui ab inter-
pretibus recententur, qua de re vide l. edi-
ta. C. de iudic. & ibi Bar. Bald. Paul. Cast.
Salic. Alciatus.

MVTATIO modica, vel verbi, vel
particule, statum & veritatem orationis
demutat, l. ea tamen. de leg. 3. l. si in emptio-
nem. 6. pen. sub. fi. l. cum ab eo. de contrah.
empt. l. 3. de in dicm addit. l. si quis à filio.
vers. Sed si ita. de leg. 1. cum finit. Itaque
quod non mutatur, stare permittendum
est, l. sancimus. C. de testam. l. precipimus.
sub fi. & ibi gl. in verb. intelligant. l. de ap-
pel. & consule.

Mutatio ciuitatis fit tribus modis, prout
ex Ciceronis oratione pro Balbo intelligitur:
Dicatione, id est, destinatione, cum quis
in aliam ciuitatem voluntate ascitus est.
Calamitate, hoc est, damnatione, qua in
significatione sapere idem videtur, sicut &
incolumem appellat eos, qui nondum
damnati aut absoluti sunt. Præterea post
lumpio, ut scilicet ciuis permaneret, qui
animum redeundi habuisset. Vide Syl-
uestrum interpretem, & Budæum in ad-
not.

MVTABILE quid sit, & quomodo
accipitur, Bar. differt in l. naturaliter. 6.
Apium. D. de acquir. rer. dom.

MVTITARE in vetere decreto
Senatus, quod refert Gell. lib. 2. c. 24. signifi-
cat mutui inter se consilia agitare. Quo
verbo idem auctor usus est lib. 8. c. 2.

MVTIANA cautio, vide Cautio
Mutiana.

MVTIVATIO, sumptio mutui pec-
cuntæ, Cicero pro Flacco. Cum multos mi-
nuta mutationibus fructuauisset. Et sic
in S. C. Vell. apud Vlpianum l. 1. c. D. ad S.
C. Vell. Quod ad fiducias & mutua-
tiones pro aliis, quibus intercesserint
femine, pertinet. Sic enim legendum
esse in Observationibus suis iam pridem
docuit Hotom. non autem MVTIVATIO-
NES. Prohibet enim S. C. ne ma-
lieres pro aliis mutuum pecuniam acci-
piant, non autem ut ne dent.

MVTIVVM appellatum est, ut vo-
lunt iurisconsulti, ab eo, quod de meo
tuum sit, l. 2. §. 2. D. de rebus cred. quod &
Nonius Marcellus sequi videtur: Hone-
stinus, inquit, mutuum est, quod sub ami-
co affectu fiat meum tuum, usu tempo-
ris necessarii. Mutuum autem, ut volunt
quidam, vel mutui datio dicitur quasi
vicissitudinaria commutatio & functio
eiusdem in eodem genere. Mutuum enim
propterea dicitur, quasi vicissitudinarius:
ideoque addicitur DATIO. At mutuum
definit Cuiacius Observa. lib. 1. c. 36. Creditum
quantitatis datæ ea lege, ut eadem
ipsa quantitatis reddatur in genere, non
in specie eadem. Huius definitionis ra-
tionem & explicationem vide plenissi-
mè loco præcitato. Addat idem Mutui
nomen à mutatione formati habere,
quod mutetur hoc genere pecunia cum
pecunia, dum par quantitas accipitur &
redditur, quodque consistat in his re-
bus, quæ faciliè mutationem & promi-
scuum usum recipiunt: nec existimata
nomine Siculo potius deductum, ut vult
Varro lib. 4. ling. Lat. quod Siculi Roma
oriundi, mutui nomen inde potius ruli-
erint, quam ab illis Latini. Cicero in
quodam episto. ad Q. Metellum, ad hanc
Cuiacij definitionem alludit his verbis:
Quod autem ita scribis, Pro mutuo in-
ter nos animo: quid tu existimes esse in
anima mutuum, nescio. equidem hoc ar-
bitror, cum par voluntas accipitur &
redditur.

Mutui datio consistit in his rebus, quæ
ponderè, mensura, numeroque consistunt,

tur aliquid esse. Vnde natura vim, conditionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributam significat. Sic Natura agrorum, *l. 1. §. fin. D. de aqu. plu. arc.* Natura rerum, quæque res consistunt, *l. 38. D. si cert. per. l. 15. D. de stat. ho.* Natura quorundam dicta est ab eo, quod aliquid nasci faciat, cuius proprietatem causamque non inuenimus, præterquam quod ita natura comparatum sit.

Natura prima est causa, à qua omnes omnium causæ producuntur. Vnde summa natura significatio accipitur pro Deo ipso creditore cæli & terræ. *§. in pecudum. Instit. de rerum diuisio.* Et de iur. nat. gent. & civil. Inde Florentinus dixit graviter: naturam constituisse inter nos cognationem quandam, in *l. 3. D. de iusti. & iur. Paulus in l. sed est restituitur. §. fin. D. de iudic.* Nec rerum naturam, aut, inveniendam, in qua omnia certa essent, cum futura vtrique fierent: sed nostram inscientiam aspici debere.

Naturæ autem inferiores significationes, subiectæ materiæ accommodantur. Nam alias denotat rationem honesti, à Deo hominibus inditam ad imaginem sui vnde dicitur naturalis æquitas, quam secundum constantem ac perpetuam voluntatem sequitur Magistratus, *l. 1. D. de minor. Instit. de rer. diuisio §. singulorum.* Alias inclinationem affectuum humanorum vitiosam, & Adæ lapsu corruptam, *l. item si unus. §. principaliter. D. de recept. arbit. ibi:* Propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem. Et Iustinus in *l. 2. in princip. C. quando & quibus quar. pars debet.* verissimè dicit: Naturale quippe vitium est negligi, quod communiter possidetur. Aliàs vim genuinam omnibus animantibus inditam, ut utatur in *§. Apium quoque & sequi. Instit. de rer. diuisio.* Aliàs denique natura significat conditionem seu qualitatem in omnium rerum corporaliū & incorporaliū, ex primordiis inherentem Vnde naturaliter loci vitium dicitur, in *l. fluminum. in princ. D. de damn. infecti.* Ex natura rerum, in *l. 4. D. de præscript. verb.*

Natura hominis ex Adæ lapsu adeo corrupta fuit, ut vix igniculi remanerent, ex quibus tam magnifica diuini & naturalis iuris bonitas agnosci posset. Obscurata enim fuit ratio naturalis, & exte-

nuata per inobedientiam primi illius parentis, & imposturam Satanæ. Et cum ratio dominari debeat, ac secundum formam honestatis voluntatem manducare: contrarium euenit, vincitque frequenter carnalis voluntas prona ad malum. Vnde fit, quod Iurisconsulti sæpe Naturam hominum pro corruptela tali accipiunt, ut paulò ante diximus.

Natura sui apertæ dicuntur tabulæ, in *l. 10. §. 1. D. quemad. test. aper.* id est, de *§. 1. mesmer.* Sic natura sua res intercidere, in *l. 14. §. 1. D. de p. fid.* est naturali morte.

Natura ponit fundamenta in toto iure: Civilis verò auctoritas latius porrigit naturæ axiomata, ac commodat negotiis, & dispensat secundum immensam varietatem vincitque.

Naturæ quatuor sunt: scilicet arboris, animalis, hominis, Deinde quibus grauius distulit epist. 15.

NATVRALIA quemadmodum à ciuilibus passim in libris nostris distinguantur, operæ precium arbitror exponere: & quoniam id accuratè traditum est ab Hotomano, nec ferè ab alio quouis, quod viderim, eius hic subiiciam verba: Tribus modis, inquit, de naturali & civili iure differitur. Primus modus hic est, Res omnes, de quibus Iurisconsulti disputant, aut naturales esse dicuntur, aut civiles, aut mixtæ. Naturales dicuntur, quæ cum verè sint, & extent, tamè populi Romani legibus & forma Reipub. quæ populus Romanus vultus est, receptæ non sunt: veluti cognatio ex eo concubitu contracta, qui à legibus Romanis prohibitus est *l. 4. §. 2. de gradib.* Nam siue liber ex serua, siue tutor ex pupilla, siue seruus ex ancilla, siue senator ex liberta liberos suscipiat, si naturæ iure atque ordine, & verè liberi sunt illorum, & vicissim illi eorum parentes: sed quia contra populi Romani leges id factum est, propterea simpliciter naturales liberi & parentes appellantur, *l. adoptiuum. De ritu. nupt. & perpetuo tractatu Cod. de naturalib. lib.* Naturaliter enim fieri dicitur à nostris, id quod reuera factum est: & (ut vulgus loquitur) de facto. vnde Naturaliter aperta, & naturaliter clausæ tabellæ dicuntur ab Vlpiano, in *l. 3. §. 12. D. de sen. Syllan.* Naturaliter interrumpi possessio dicitur, cum non solum culis dicis causa, ut moris erat, destrin-

guit: sed si de po
arvel al cur res
14 Vnde passim in
m nte dicantur
l. 1. §. 1. item 38. C.
§. 1. D. de verb. ob
le 10. §. 1. 19 §. item
maior. l. 1. §. 1. si
p. §. finem. 19. l.
non alio, ven
de curat. sunt. item
me est ungulas
minui. Cuius di
reuera non sint
me Quiritium
runtur: veluti
contracta, distul
exemplum ita p
enone non ege
chum Mitio
sed iure factum.
factus pecunia
M. x. d.
n sunt, tam et
comprobata sunt
gimus nupius
etione & Tetem
timonium natu
si n reuera con
Quiritium appo
perea inuultum
vener. 11. §. 1. D.
senatus. 13. De
libertinam dux
curat orve a sole
u quæ patrone
sicut nonat. l. 1
est, quod est i
quem natura iur
est. n non proce
n cum. 1. 1. n
vot deducti est
runt, ad vxo
in nuptia. l. 1
maius, l. 1. §. 1.
tratus eorum
item per. n. n. n
tom locu n. n.
temere videret
de possessione
l. 1. §. 1. q. 1. q. 1.
est, manius a
hailite, aut no
tali rationem
laualte, qui

giur: sed si de possessione quis delicia-
tur, vel alicui res occupatur, l. 5. D. de usur-
pa. Unde passim ea, quæ Naturaliter sunt,
in iurè dicuntur esse facti, veluti tradi-
tio, l. si rem 28. & l. in conventionibus.
32. §. 1. D. de verborum obligation. item pos-
sessio, l. 19. §. itemque 1. ex quibus causis
maior, l. 1. §. si vir. l. cum heredes 23. & l.
possessionem. 29. D. de acquirend. possessio
item solutio, venditio, traditio, l. 7. D.
de curat. furt. item legatum in annos vel
mensis singulos, lege decima, D. de caput.
minut. Cuius dicuntur ea res, quæ cum
reuera non sint, in iis tamen quæ sunt;
iure Quiritium habentur atque nume-
rantur: veluti cognatio ex adoptione
contracta, dist. l. 4. D. gradibus. Et hoc
exemplum ita perspicuum est, ut expli-
catione non egeat. Constat enim As-
censionem Mitonis filium non esse verè,
sed iure factum, & fictione. Item usus.
fructus pecunie, l. 2. D. de usufruct. earum
verum. Mixta dicuntur, quæ cum reue-
ra sint, tum etiam à iure Quiritium
comprobantur: veluti cognatio ex legi-
timis nuptiis contracta, putà ex Ci-
cerone & Terentia, dist. l. 4. cod. sic Ma-
trimonium naturale dici potest, quodd
cum reuera contractum sit, à iure tamen
Quiritium approbatum non est, ac pro-
pterea in iustum vulgò appellatur, l. si
uxor. 13. §. 1. D. de adulter. l. si quis. 27. l. si
senator. 13. D. de rit. nupt. veluti si senator
libertinam duxerit: aut tutor pupillam,
curatorem adolescentem. Item si liber-
ta, quæ patròno nupsit, diuortio facto
alteri nubat, l. ultim. C. de diuort. Civile
est, quod et si reuera, id est, eo modo,
quem natura instituit, contractum non
est; tamen pro contracto habetur: veluti
cum in absens & volentis domum
vixor deducta est, adeò, ut si rediens mo-
riatur, ab vxore legendus sit, l. 5. & 6. D.
rit. nuptia. Item cum apud hostes est
maritus, l. 6. D. de diuort. vbi Iavolenus ait,
vxores eorum, qui in hostium potesta-
tem peruenierunt, posse videri nupta-
rum locum retinere eo solo, quodd alij
temerè iubere non possunt. Exemplum
de possessione: Possessio naturalis dicitur,
cum quis corporaliter quidem, hoc
est, manibus ac pedibus, sed tamen ac-
tinue, aut non accommodatè ad iuris
civilis rationem rem aliquam obtineat.
In iustè, ut qui liberum hominem vinxit,

l. cum heredes 23. §. 1. D. de acquirend. posses-
sio. qui vi possessionem inualit, aut vxor,
cui constante matrimonio maritus (quod
prohibitum est) donauit, l. 1. §. 5. D. de
vi & vi arma. l. si eum. 26. D. de donat. in-
ter vir. & vxor. l. 1. §. 1. l. vxor. D. de acqui-
rend. posses. l. nec vltim. D. de petit. heredit.
Non accommodatè ad iuris civilis ra-
tionem, id est, vtiliter ad vscapionem:
ut coloni, Inquilini, fructuarij, depo-
sitarij, commodatarij, emphyteutz, con-
ductores, l. communi. 7. §. sexto. D. commu-
ni diuidun. lege 2. D. pro herede. Nam hi
omnes vsque adeò civiliter non pos-
sident, ut plerunque dicantur non possi-
dere (quod tamen ita intelligendum est,
non possidere civiliter.) Vide l. sciendum
est. §. creditor. D. qui satisd. cog. l. si seruus
deposita. §. 1. D. de nox. act. l. 6. §. 1. D. pre-
car. l. 1. c. commun. de usu. magis quippe
tenere dicuntur, l. 1. §. 4. D. quid legator.
Hinc possessio naturalis dicitur esse fa-
cta, l. 1. §. si vir. l. cum heredes 23. l. posses-
sionem. 29. D. de acquirend. posses. Civilis
possessio dicitur, cum quis non cor-
poraliter quidem, sed tamen & ani-
mo & accommodatè ad vscapendi fi-
nem possidet, veluti debitor, qui pi-
gnus creditori dedit, l. seruus 16. D. de
usurpa. l. qui pignoris. l. 1. D. de acquirend.
posses. Item qui ab hostibus captus est,
l. in libello. 12. §. facti. D. de caps. & posses-
sionem, item qui ad nundinas profectus est,
l. clam possidere. 6. §. 1. D. de acquirend. pos-
ses. Mixta autem possessio est, quam
quis & corpore & animo, iustè & con-
gruenter iuri civili possidet. Naturalis
obligatio. Exemplum de naturali obli-
gatione. Naturalis obligatio est, quæ cum
verè contracta sit, à iure tamen Quiri-
tium non approbatur: veluti seruus ali-
quis cui Romano intuo centum au-
reos dedit: si naturam spectemus (quæ
parè omnium hominum conditio-
nem statuit, l. 32. D. de regul. iur.) nemini
dubium est, quin cuius ille seruo illi sic
obligatus. Id quod ex presentia rerum sta-
tu, qui nunc in Europa est, clatissimè
quis potest intelligere. Ac ius populi
Romani (quod seruos nullo numero ha-
bebat, l. quod attinet. D. de regul. iur. l. seru-
tutem, eodem) nunquam actionem & iu-
diciū dedisse seruo aduersus illum debi-
torem. Prætor enim vrbans, non seruus,
sed ciuibus Romanis ius reddebat. Hinc

ergo dicuntur serui in contractibus naturaliter & obligati, & obligate, *l. serui. 24. D. de obligation. & actio. l. si quod dominus. §. 4. de conduct. inde h. nec serui. 47. de pecul.* Hinc debitum, quod dominus seruo debet in tabulis scripserat, non civile, sed naturale esse dicitur, in *l. quibus. 40. §. dominus. de conditio. & demonstratio.* Hinc Ulpianus in *l. fideiusso. 16. §. secundo. D. de fideiuss.* scribit abusionem esse vocabuli, cum dicimus seruum debere, vel seruo debere: nimirum quia debet propriè id demum intelligitur, quod apud Praetorem peti potest, seruus autem nec agere apud Praetorem, nec conueniri potest eadem est ratio, si qui eiusdem familiae sunt, inter se contrahant: veluti duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt: vel pater cum filio, vel filius cum patre, seruus cum herili filio, vel hic cum illo, *l. frater a fratre. & alibi sepe. D. de condi. indeb.* Meminisse autem oportet, in ista dispositione, regulæ cuiusdam ab Ulpiano nobis tradita, in *l. Stichum. 95. §. naturalis. D. de solut.* ubi ait: Firmamentum, quo solo nititur naturalis obligatio, esse vnicam æquitatem. facit *l. eas obligationes. 8. D. de caput. minut.* ubi Gaius scribit, actionem de dote in bonum & æquum conceptam esse, cuiusque obligationem habere naturalem præstationem facit *l. si uxoris. 11. D. de pecul. l. nam hoc. D. conditio indebit.* quapropter ubicunque æquum est, ibi naturalis obligatio est: tanquam eius obligationis causa efficiens, aut certè causa, sine qua non sola sit æquitas. Hinc illud apud Sallustium in Catil. Ius bonumque apud maiores nostros, non legibus magis, quam natura valebat. Quo ex præcepto triplex effectus naturalis obligationis nascitur: primum, ut solutum ab imprudente, non repetatur, *l. fideiusso. adde ut fideiusso. teneatur. §. 1. Instituit. de fideiuss.* ubi vide Theophrastum qui has obligationes neque actionem parere, neque ad condemnationem proficere, ait *l. si quod dominus. item l. naturales. De obligat. & act.* Secundum, ut compensandi ius præbeat, *l. etiam D. compensatio.* Tertium, ut ad constitutum valeat, *l. 1. D. de const. pecul.* Civilis autem obligatio est, quæ vel nunquam reuera contracta est, vel cum reuera contracta esset, facta tamen aliquo, sed ad

iuris civilis rationem non accommodato, dissoluta est. Quæ nunquam contracta est, velut ex inani chirographo: hanc si scripti, me centum abs te mutuo accepisse, quæ tamen nunquam credideris, tamen chirographum atque cautionem meam habes, re quidem vera tibi obligatus non sum: at civiliter obligatus sum. *§. idem iur. est. de except. lib. Instit. 4.* Item obligatio vim metu, dolove malo contracta propterea naturalis non est, quia æquitati contraria est. Dicebamus autem paulò ante obligationis naturalis robur & firmamentum esse solam æquitatem, *l. Stichum. De solut.* æquamen obligatio hæc civilis contracta est, *ut §. 3. & 4. D. de exceptio. l. 1. & pass. D. de doli except.* unde constat, propter istas obligationes actionem dari. Pacto verò aliquo naturaliter quidem dissoluta obligatio, civiliter autem manere dicitur, veluti cum pactum est, ne petere tur, nam pactum nudum, id est, sine stipulatione factum, cuius Roma, neque obligabat, neque ab obligatore dissolvebat, *l. iuris gentium. D. de pact. & tamen propter istud factum, naturaliter & ex æqua & bono dissoluta erat. Nihil enim magis æquam & naturale est, quam pacta leuare, l. 1. D. de pact. l. 1. D. de constit. pecun.* Item si iudicatum est, & verè quidem iudicatum, pecuniam non deberi, nam et si æquum est, omnem obligationem dissolui, manet tamen civilis, *l. 3. D. de except. l. 1. & pass. D. de except. res iudic.* Mixta autem obligatio est, quæ cum reuera & æquissimè contracta sit, cum etiam à iure Civilis comprobatur, & confirmatur. Postremum exemplum sequitur de solutionibus: Notoria solutio est, quæ cum reuera facta sit, rata tamen à iure civili non habetur: veluti cum pactum de non petendo factum est, aut iustum iusiurandum datum, *l. Stichum. 95. §. naturalis. De solut.* Solutio civilis est, quæ cum reuera facta non sit tamen pro facta numeratur: veluti cum dies actionis præterit, *l. 2. & passim. D. de duer. & tempo actio.* Item cum falso iudicatum est non deberi, *l. iudex. l. Iulianus. D. de condi. indebit.* Item cum falso iuratum est, rem petitoris non esse, vel nihil ei deberi, *l. vitim. De iur. iur.* Item cum debitori maxima & media capitis diminutio cõtingit, *l. si debitori.*

[illegible]

47. D. de herediis. l. servus. 30. de obligat. & actio. l. ultim. D. de duobus res. Mixta lo-
luto est, quæ cum vendita sit iura à
iure ciuili rata habetur: veluti solutio
pecunie, vel acceptilatio, quæ idem ius
presuntiu appellatur, *in inutilis. 8. in fi-
ns. D. de acceptis* cum tamen per stipula-
tionem, quæ ciuilibs est: ius: & c. A qui
lio Iurifcon. primum excoꝑatū est. Se-
quens modus, quo Iurifconfuli de natu-
rali & ciuili iure disputant, non ad res
omnes, sed ad paucas, & certas duntaxat
pertinet: eas nimirum, quæ veriusque iu-
ris finis participes In iis igitur duo con-
siderantur, ortus & materia, quæ nature
attribuuntur: deinde incrementum &
forma, quæ à iure ciuili profecta sunt.
Cuius rei aliquod exempla subiciamus:
Maritimonium dicitur esse iuris natu-
ralis. *in li. 1. D. de iustis & iur.* constat enim
viri & vxoris societatem à natura insti-
tutam, & à gentibus omnibus compro-
batam atque vsurpata fuisse. itaque na-
turale ius & pudor in maritimonis con-
trahendis dominari dicitur, *in l. adopti-
mus. l. 4. §. de rit. nup.* verum vj mari-
monia fierent per confarreationem, eo
emptionem, vsuq; & alie matresam. ef-
fent, alie matronæ tantum: vt per co-
emtionem, contraactum maritimonium
iis sui & viro & vxori tribueret, per v-
suum contraactum non tribueret, vt nu-
petiz sint consortium omnis viro diu-
ni & humani iuris communicatio, *sicut au-
Modest. l. 1. D. de rit. nup.* vt senatores eo-
rūderint, libertini, libertinæ vxorem ne
dœant: *l. 23. eodem. hæc*, inquam, omnia,
quæ formam quandam maritimonis as-
serunt, nequaquam à natura sunt aut ge-
ntium plurimarum communia, sed ab
iis, qui Reipub. Romanæ formam insti-
tuerunt, exogitata, & siorum ciuium
causa propriè introducta sunt. Sequitur
alterum exemplum. Patria potestas à
natura sine dubio instituta est, & ab om-
nibus gentibus vsurpata: cuius rei pre-
clara disputatio est apud Aristot lib. 1. *Polit.*
c. 1. cap. Iustinianus tamen, sub titulo
de patria pot. & Dionysius Halicarn lib. 2. &
Caius sub titulo de his, qui sunt sui vel alie.
nominatim affirmant, eam esse Iuris ci-
uilibs, etenim vj pater in filium vite ne-
cessique potestatem haberet, *leg. vltim. C.*
de patr. possit. l. in ius. 11. D. de lib & pss.
vj pater possit filium vendere, eundem

posset nox dedere, emancipare, nunquam à natura institutum, sed à Romano (ut ait Dionyl.) iuriscogitatum & in iur. ciuitatis vsum introducendum est. Eodè pertinet patris consensus in filisim. nuptiis, quæ potestatis illius pars est. Iustinianus autem ait eum & naturalis & ciuilis iuris esse, s. i. de nupt. Nam hoc fieri debere, inquit, & ciuilis & naturalis ratio suadet. At de naturali quidem & gentium iure inter omnes constat. Verùm vt in filisim, nuptiis consensus ille desideretur, in emancipati verò nequaquam, *filius. D. de rit. nuptia. vt patris captiuus aut in peregrinitatem redacti consensus non sit necessarius. l. in bello. 2. §. medio. D. de captiuis. & postlim. hæc, inquam, omnia ex iure Quiritium manasse, nemo non videt. Sequitur exemplum de tutela. Tutelam naturæ maximè consentaneam esse, & ab omnibus gentibus vsurpata, nemo ignorat. itaque iuris naturalis dicitur à Iustinian. s. *ultim. D. de legi. agnat. tut.* Quid igitur est, quod in *l. i. D. de tut.* dicimus, tutelam esse iure ciuili datam ac permitti? Respondetur, hoc ad formam à Rom. Iurisc. excitatam referendū esse: veluti, ne quis peregrinus ciuis Romanus tutor ferre certæ tutelæ sint, legitimæ fideiuciariz quasi legitimæ. Aulianæ, tutor suam pupillam vxorem ducere, aut filio vxorem accipere non possit, *tutor. l. 2. de sponsal.* tutoris vnius auctoritas vel satis sit, vel non satis sit, *ultim. C. de aucto. tut.* vt capitis diminutione nonnulli pereant nonnulli verò anticiuant: hæc inquam, omnia aliæque innumera Iuriscôn. Romanocon. inuenta esse constat. Imò verò agnatio iuris ciuilis dicitur esse ab *Imp. §. ultim. de legi. agnat. tut.* At qui dubium nemini est, quum communio sanguinis, quæ verò ipso significatur, à Iuriscôn. Rom. excitata non sit. quin etiam certum est, ante fundamenta vrbis Romæ iacta, nomen illud agnationis in Latio vsurpatū fuisse pro sanguinis communiōe: verum vt agnatus remotioribus potius, quàm cognatis propinquioribus hæredicates & tutelæ deferantur, vt agnationes per omnem capitis diminutionem interdicantur, non à gentium aut naturæ iure, sed à popul. Roman. institutis profectum est. Eiusdem generis est Suidas, hoc est, ius illud, quod habent filisim. in pages*

tum suorum intestatorum hereditatibus. hoc enim ita naturæ congruit, ut nihil magis patet ex leg. *ultim. D. de bon. damnat. & Aristot. in Eth.* verum ut ea per adoptionem, & per coemptionem acquiratur, ut per emancipationem & peregrinitatem amittatur, ab ingenuis iuriscons. Roman. excogitatum est. Cognatio quoque, cum sanguinis communionem significat, naturalis est. §. *ultim. de leg. agnat. iur.* Itaque naturale est, ut filius intestatus matri succedat. quoniam tamen per leges xii. Tabul. neque mater filio, neque filius matri succedebat, idque postremis temporibus per S. C. Orficianum, & Tertyllianum introductum est: propterea dicimus, cognationem istam materiam & ortum à natura, incrementum autem à iure civili accepisse. Nemo enim hæc quæ scribit Vlpian. initio legis 2. D. de S. C. Tertyllian. dicit ex naturæ instituto fluxisse. Si filius, inquit, vel filia libertini sint effecti, mater legitimam hereditatem vindicare non poterit: quoniam mater esse huiusmodi filiorum desit. Item illud ex eadem l. §. si mater. Si mater non petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus excusatis, reiecit sive non confectum alia nomina ediderit: ius non habet vindicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum. Tertius modus, quo Iurisc. sulti de naturali, & civili Iure disputant eò pertinet, ut Naturalia dicantur ea, quæ gentium omnium communia sunt: Civilia verò, quæ ciuium Roman. propria. Communia gentium omnium in libris nostris commemorantur hæc. Legatorum sanctitas, leg. *ultim. D. de legation. Et apud Cicet. multis locis emptio, venditio, leg. ex hoc iure. D. in f. & iur. locatio & conductio, ibid. Precarium, leg. 1. D. de precar. societas mandatum, mutuum, commodatum, depositum, pignus, traditio nuda, possessio naturalis, donatio, pactum, leg. *in f. gentium, leg. si vnu. D. de pact. transactio dominium in bonis, cognatio. Civilium autem tria genera reperio: Legis actiones priuatas siue extraiudiciales ciuium actiones & iura ciuilia: veluti emancipatio, leg. 4. de adopt. leg. & 3. De offic. præconsul. adoptio, leg. 4. de adopt. leg. 2. & 3. De offic. præconsul. Manumissio per vindictam, leg. 4. Cod. de indic. lib. In iure cessio, apud Vlpianum**

in Institut. cap. 26. *Boetius in Topic. Cicet.* ubi nominatum ai, hanc fuisse legis actionem. Tutoris In iure datio: nam primum magistratum maiorum fuit propria: post in pupillorum fauorem etiam omnibus magistratibus municipalibus permixta est, leg. 1. & 3. de tuto. dand. Postulatio iudicii recuperatorij quæ propterea legis actio sepe nominatur propriè, ut Verr. 3. & apud Valerium, Plinium, & Ciceronem pro Cæcinn. item postulatio bonorum ex edicto, stipulationes & satisfactiones tum prætoriz, tum etiam iudiciales: quoniam quod apud iudicem fit, fieri apud Prætorium videtur: cuius imperio & auctoritatè iudex sedet, nam de Prætoris quidè Vlpian. sic loquitur, in l. actionis 37. D. de oblig. & actio. Actio nis verbo, inquit, continetur etiam stipulationem, quæ Prætoriz sunt, quia actionem instar obtinent. Priuata autem ciuium actiones à nobis dicuntur, quæ extra iudicium sunt, veluti stipulatio vulgaris, id est, neque prætoriz, neque iudicialis: nam in solos ciues Roman. conuenit ea obligatio, leg. *ultim. de duobus reus, leg. si debitori, 47. De fideiuss.* Item emancipatio & nexu, auctore Cicet. in Topic. in Oratio. pro Cæcin. Varr. lib. De rerum, sic. 2. In manu conuenticio, testamenti factio, usurpatio, id est, vfucapionis interruptio, cum furculus defringere, Testamenti factio per as & libram, creatio, acceptatio Aquilianà, manumissio per censum, & testamentum, leg. 2. D. de interditt. & relega. acquisitio per legem auctore Vlpian. in Institut. Operis noui nunciatio, & remissio bonorum omnium emptio, & factio: Varr. auct. re, libro De rusticis. II. Iura autem ciuilia nunc dicimus, non actiones, sed vim quandam ciuium Romanorum propriam, cuius peregrini omnes expertes sunt. huius generis sunt agnatio & gentilitas, patria potestas, iustas siue ius sui, vfucap. id est, ius per vsum capiendi, dominium iure Quiritium, testamenti factio, id est, capiendi ex test. ius acquisitio lege, de qua Vlpian. in Institut. loquitur, Possiminium. Atque hæc quidem hæcenus. Nunc illud animaduertendum est, eorum quæ ciuilia sunt, quædam magis, quædam verò minus ciuilia dici posse. Minus ciuilia sunt, quæ per solam ciuitatis amissionem intereunt, quæ media capit is dimi-

diminutio appellatur: veluti cognatio quatenus civilis est, hoc est, ex nouis legibus siue Senatusconsultis instituta: mater enim filij in peregrinitatem redacti, mater esse definit, l. 2. §. l. r. §. c. D. ad Tertyl. l. 7. D. de cap. min. v. Testamenti factio, l. 8. D. de testament. Tutela pretoria & testamentaria, leg. 7. de cap. min. Vfuscapio, auctor in Offic. Cicero Obligationes civiles, leg. vlti. de duobus reus, leg. si debitor 47. de fideiuss. Item societas leg. verum est. 63. in fine, D. pro socio: nam illa emancipatione non tollitur, leg. actione 65. §. societas. D. eodem. Item Matrimonium, quatenus est iuris civilis, leg. in bello. 12. §. i. leg. 13. & 14. D. de capti. & postlim. leg. si quis. 56. D. solut. matrim. nam quatenus naturale est, per ciuitatis amissionem non tollitur, leg. 1. Cod. de repudi. leg. res uxoris. 24. Cod. de don. inter vir. leg. 5. D. de bon. dam. Atque hoc est quod ait Paulus, in leg. sunt quidam. 15. D. de pen. Ciuitate spoliatus ea, quæ iuris gentium sunt, retinere: quæ verò Ciuilis iuris sunt, amittere. Magis verò ciuilia dicuntur, quæ non tantum ciuitatis, verum etiam familie amissionem, id est, emancipationem (quæ minima capitis diminutio vocatur) intereunt: cuiusmodi sunt agnatio, §. vltim. D. de legi. agnat. tut. part. potest. 15, leg. 12. D. de capti. & postlim. §. cum autem, quibus mod. ius. l. iustas. leg. sed cum. 6. §. 1. D. de bonorum possess. testandi facultas, §. i. quibus non est permiss. tutela legitima & fiduciaria, vusfructus olim auctore Paulo, lib. Sentent. 3. cap. 6. Postremo quasi corollarij nomine illud adiciemus: In hoc disputationis genere contraria contrariis tolli, quæ modò eiusdem generis sunt. Nam, exempli causa, contrarius iniurgentium per distractam, id est, per solam contrariam conuentionem extinguitur, l. ab emptio. 18. D. de pact. Item pactum per pactum contrarium: leg. si vnus §. pactus. D. de pact. l. Stichum. 95. §. naturalis. D. de solut. Item obligatio naturalis per iustum iniurandum, l. Stichum & leg. vltim. D. de iureiur. Item quæ per acceptationem, quatenus non formulam, sed materiam spectamus, id est, remissionem, leg. 8. in fin. de acceptat. Eodem modo etiam Nuptiæ per duortium, quod verbis certis, & septem testibus adhibitis fiat, dirimuntur, leg. 1. & 7. D. de diuort. & apud Cicero-

nem, lib. de Oratore. Item ciuilia per contraria ciuilia dissoluntur: veluti obligationes civiles per acceptationem & nouationem, leg. 1. & poss. D. de acceptat. & de nouat. At neque ciuilia naturalibus, neque naturalia ciuilibus extinguuntur, §. vlt. De legiti. agnat. l. 8. D. de cap. min. Ex Hotomano.

Naturalis iustitia pro æquitate, apud Modestum in l. si re oportet. §. sufficit. D. de excusat. ius.

Naturali vitio parcendum. per leg. minimum. §. vitio. D. de damn. in fact. Ceterum naturæ vitia an sint acculanda, vel an sit accusandum, quod natura produxit, tractat eleganter, vt omnia, doctissimus Baro à Tautenberg, in luculentissima interpretatione Vsu. Pseud. libro primo.

Naturalis ætas est, quæ minor est triginta annis: legitima verò, quæ maior est anna trigesimo, non quod ætatem maiorem triginta annis natura non agnoscat, quoniam omnis ætas naturalis est, sed quod specialiter lex ætatis, quæ annos triginta excedit, meminerit: idedò dicitur hæc esse legitima. Vide Theophil. Instit. de libertin.

Naturalis filius, à vulgo barbarorum dicitur, vt Insulanus attestatur, qui sit ex illegitimo toro suscitatus: sed parum apte. Est enim propriè filius naturalis, qui sanguine & natura sicuus, non adoptione factus. Hanc distinctionem idem firmat ex verbis Tranquilli in Tiberio. Inrisperitis tamen naturales filij dicuntur, qui ex concubina ea, quæ matrimonio duci poterit, nascuntur, vt §. aliquando. Instit. de nuptiis. Vulgò concepti, qui ex vago concubitu sunt, neque patrem ostendere possunt, vt quem nuptiæ solum ostendunt: spurij Latine Græcè ἀδελφὸς dicti, quasi sine patre. Nothi verò vulgata voce illegitimi vocentur, ex adulterino concubitu progeniti, iidem qui Naturales. Manserunt, qui ex scorto vulgò concipiuntur. Spurij ex his, qui sacris initiati, aut religionem professi sunt.

Naturales liberi qui sint, discet ex l. 1. §. suis Digest. de suis & legitim. leg. 1. D. de concub. & toro titul. Cod. de natur. lib.

Naturaliter, id est, ratione naturali l. 5. §. consilium. D. de pet. hered. quando.

que significat corporaliter, & realiter, l. 53. D. de acq. rer. do. quandoque, facto naturali. l. 5. D. de usufruap.

Naturaliter ad mortuum videtur per-
tinere locus, in quem infertur, l. 4. *De de-
religios.*

Naturaliter possidere dicitur, cū quis corpore possidet, vsumque rei apprehensū percipit. Quod si quis verē rei nō insitit, neque vsum percipit, is per interpretationem legis civiliter possidere dicitur, l. Pompon. D. fam. arc. § l. natura-
luer. D. de acquir. pos.

NAVIS in dicto de exercitoria actione accipi debet, siue fluvialis, siue marina. Marinarum autem navium (que & maritimæ vocantur, l. 5. §. diuus. D. de iure immu.) quedam actuarie dicuntur, quedam onerariæ. quedam Embarcati. Naves actuarie dicuntur, quæ præter vela remis etiam aguntur: sed propriè fit dicitur, quæ volupcratis causa paratæ sunt. Marcell. leg. 2. D. de capt. & postlim. Naubus longis atque onerariis propter belli vsum postliminium est: non piscatoris, aut si quis actuaris volupcratis causa parauerunt. Navis oneraria, quæ oneriferendo parata est, quæ non remis, sed velis vtebatur. Vlpianus. leg. 1. §. 5. D. de exerc. act. Quedam enim naues onerariæ, quedam, vt ipsi dicunt, Embarcati. Marcell. leg. 2. D. de capt. & postlim. Naubus longis atque onerariis propter belli vsum postliminium est. Embarcati autem, naues sunt inditæ ad vectores traiciendos, leg. 1. §. 4. et si vt verius. D. de exerc. act. Embarcatæ, vectores appellantur. Vide Embarcati. Inter fluviales naues sunt rates, quæ nauigi appellacione etiam continentur. Vbi. sic scribit, leg. 1. §. nauigi. D. de fœm. quoniam à naubus separantur, leg. 1. §. 5. de exercitoribus. D. nauia cau. Vide Ratiarias, qui rates ducit, leg. 10. D. de pigno. act. vt Intrarij, qui lintres, id est, de exercitoribus. Eiusdem generis sunt Porcones, de quibus Paulus leg. vltim. D. de seruis. rust. & alij multi auctores.

Naues lusoriae, apud Veger. lib. 2. cap. 1.
 & lib. 4. cap. ultim. ex erant, quibus in
 Danubio quotidianis vrebantur excu-
 biis: quarum etiam titulus est lib. 7. C.
 Th. Huiusmodi nauigiorum meminit et-
 iam A. Marcellinus, 1. 17. & 18. & Senec.

lib. 7. de Benef. cap. 20.

Naues piscatoriz, naues piscibus capiendis accommodatæ. *Marcellus. l. 2. D. de capt. & postum. reuoc.* Naubus longiatq; onerariis, propter belli vsum postliminium est, non piscatoris *Liuius lib. 33.* Ni mare propinquum, & haud procul litore naues piscatoriz pleræque conspexæ petitis nandi dedissent effugium.

Naves vinariæ, in quas vinum effun-
debarur, l. 21. §. sed & ff. D. de furt. de qui-
bus hæc Varronis libr. 2. de re rustic. ca-
pit. 1. accipi vult Briffonius: Naviibus
vindemiam condimus ex insula Coa &
Chia.

Naues captivæ, ipsæ quæ ab hostibus dicebantur captæ, & merito postliminium habebant, *ut docet Marcell. l. 2. de capt. & postlim.* Tullius in *Top.* Postliminio redeunt hæc: homo, navis, mulus chrellarius, equus, equa quæ frenâ accipere solet.

Naues triremes, quæ tres remorum
ordines habent: sicut biremes duorum,
quadriremes quatuor sunt ordinū. Tri-
remium Princeps à Senec. lib.7. de Benef.
Trierarchus vocatur.

Nautis si adeo sapē refecta esset, ut nul-
la esset tabula eadem permaneret, quæ
non noua fuisset, nihilominus eandem
nauem esse existimari, auctor *Alfenus*, l.
proponetur. D. de iudiciis.

Nuvis membra hæc recenset Alfenus,
Iscepham. 44. D. de suis gubernacula,
malus, antennæ, velum.

NAVICELLA, diminutivum à
navi. *Marco leg. 17 § 1. D. de inst. vel inst.*
Instrumento piscatorio contineri. *Aristo*
ait naucellas, quæ piscium capiendorū
caussa comparatae sunt.

NAVALLIA vasa, in quibus onera
recondita in naues imponuntur. *Ulpianus*. l. 19. §. 5. *D. de auct. arg. Vaforum appella-*
tionis generalis est: dicimus vasa finaria,
& navalia. Sic legendum censet Horum,
non Nivallia, pro colo niuario, quod
& Vlpiani sententia repudiat, & loquen-
di consuetudo. NIVARIA enim per
legendum esset.

NAVARCHVS, naui princeps,
qui in naui nautis imperat. *Cicer. in Ver.*
umptum omnem in classem, frumen-
to, stipendio, ceterisque rebus nauarcho
quoque ciuitas semper dare solebat.

NAV-

NAVERAGIVM, inter fortuitos casus q. ando sit numerandum, docet Bar sol. l. 1. c. 2. C. de naufrag. Frider. Imper. in Auth. Naufrag. C. de furi. damnat eos, qui bona naufragorum sibi appropriant, prætectu consuetudinis, quæ certè crudelis est, & inopia.

NAVICVLARI, Cod. de naucul. lib. 11. sunt naucleri, qui naues habent proprias, vel conductas, quarum obventiones & reditus omnes accipiunt. Vnde nauculariam dicuntur exercere, qui talem agunt functionem: & exercitores vocantur in l. 1. §. exercitorem. D. de exerciti. n. Ex his autem in vrbe certum corpus erat, quorum alij annonæ vrbs serueiebant, alij lignis ad lauacra, alij aliis necessitatibus publicis. De lignariis est text. l. 10. C. Theod. & apud Symmach. lib. 1. Epist.

NAVCLER, in l. 1. c. 2. C. de naucul. lib. 11. & Naucularij, in Rub. Cod. eod. eadem ferè significatione sunt. Alius tamen Græcis ναυκληγος est, alius ναυκληρὸς sic enim eos Plutarchus in Polit. distinguit: ναυκληγὸς τῶν ἐκλίσταται ναυκληρὸς, ναυκληρὸς τῶν ναυκληγος. Et Athen. lib. 51. τῶν τῶν ναυκληγῶν τῶν ἐκλίσταται ναυκληρὸς. Ammonio Naucleri non solum sunt qui naues possident, sed & adium locatores: Heli-chio verò Nauclerus est ὁ συνικτὰς πλοῦς, siue ἐναυκληγός. is scilicet, qui ita hospitibus domum suam quasi locat, vt naucularij vektoribus. Demarchi item Atheniensis ναυκληγοὶ dicebantur, vt ex Hyperide obseruat Harpocratæ.

NAVILVM merces quam vector pro navigatione nauæ dissoluit. Vlp. l. 6. D. qui por. in pign. Si quis in merces sibi obligatas crediderit, vel vt saluz fiant, vel vt nulum exsoluatur. Vlp. l. 39. D. de leg. fid. l. 30. Et id in operis seruorum, vel vektoris iumentorum, vel naulis nauium dicendum. Vecturam verbo pro nauulo Vlpianus vtritur, l. mercedis 39. de petit. hered. Item vecturæ nauium & iumentorum.

NAVIGIVM, ponitur tam pro navigatione ipsa, quam pro navi quacunque. hoc nomine continentur rates, l. 1. §. nauigij. D. de fluminibus. Navigium enim genus est, continens naues, rates, & ceteras species, quibus ad navigationem vtitur. Columel. itaque qui edificare

velint, fabros & architectos aduocent, qui nauigia mari concedere, gubernandi peritos, Probantur hæc in l. 1. D. de fluminibus.

NAVPEGI, in l. 1. §. D. de iure immuni. & apud Firmic. lib. 4. Mathes. c. 7. dicuntur, qui naues compingunt & fabricant. Ναυπηγὸς hodie apud Venetos vulgò appellatur Calafate, voce à recentioribus Græcis mutuata, qui nauium artifices ἑλαφάτας appellant. restatur Michaelis Imp. nomen, qui Calafates vocatus fuit, quod parentes ipsius naues ad Paphlagonas construxissent.

Ναυπηγὸς, l. 1. §. & sunt quidam. D. nau. caup. stab. qui custodię gratia nauib. ab exercitoribus, præponebantur.

NAVTA, vel per epenthesin Nauita, propriè is est, inquit Vlp. qui naus nauigandæ causâ in navi est: at in edicto nau. caup. stab. is dicitur, qui nauem exercet, l. 1. §. 1. D. eod. qui & Naucularius dicitur, l. 9. D. de decur. l. 5. D. de mu. & ho.

NAVTEPIBAT æ, in leg. debet. §. hæc actio. D. nau. caup. stab. sunt, Alciato teste, qui nauē inscendunt, & pro precio vecturæ, seu nauulo, ipsi nauitaram officio funguntur. Quod autem *μετοναύτας* & *ναυτεμψάτας* eadē esse vult, l. 1. Parerg. §. 48. perperā. Nauobatas, hoc est, eos qui funes nauium inscendunt à Iurisc. sensu alienos esse, idem tradit in §. 1. 3. Dispunct.

NAVITICA pecunia, quæ alijs Traiectitia dicitur, est, quam creditor negotiatori trans mare nauigatorio, vique ad certum locum, vel in omne itionis & reditiois tempus suo periculo præstat. qui de causâ permissum est, vt eius nomine, & ex pacto vsuram petat, & vsuræ grauissimam petat, l. 1. & pass. D. de nau. fen. Dicitur & Nauticus fenus, & vsura maritima, l. 6. D. illa cit.

NE

NE, plerumque non venit, sed negat, & pro non sumitur, vt in l. 13. §. idem Iulianus. D. de iniur. Iurauerit se furtum ne fecisse. & in l. 62. §. vlt. D. de con. & demonst. Si à liberis ne nupserit. Sic in l. 21. §. 1. D. rer. amor. Pedius putat ne furtum eum facere. Adde l. pen. §. danda. C. de erog. an. l. 11. Hoc & Donat. in Terent. And. & Eunuch. notat, & in hoc Neuij versiculo: Vtinam ne in nemore Pelio. Ne, pro an, non raro apud Lucifol. occurrit, l. in persona. D. de pact. l. 3. §. si. D. de non in-

Per vir & vxor. Quando verò Ne, causam, modum, conditionem in iure nostro invocat vide Bart. in l. si quis possit. D. de acquir. possess.

Ne, pro vi non. l. videamus. §. 2. D. loca. Ne passim, id est, indistinctè, l. fin C. de iur. & fact.igno.

Ne facias f. item, vel fugitium seruum meum, hoc est, exponente Vlpiano, ne sollicitus, ut fur fiat, vel fugitiuus fiat: ne ita negligas seruum, ut fur efficiatur, l. non expostabile D. de pact.

Ne in vicibus officiaur, hoc maxime in vicibus debetur, ne ius sit vicino in vicibus, alius edificare, atque ta minumumua nostrorum edificiorum, testio Paulo, l. 3. D. de seruit. urb. prad.

NE NON. Sub hac particula assertionem esse, Zalus exemplis est Iurisc. petiti. plurimo facit, in scholis ad §. Cato. l. eadem dicemus. D. de verb. obl.

NEAKIS est terra p. actis, quæ anno cessauit, quam Latini Noualem vocant: qua dictione vius est Gaius, l. si l. 30. D. de verb. signif. Alij ea in loco pro nauis, leguntur. vide Bud. in ver. Neaton & Al. lib. v. Pratermiss.

NEBVLO. Anij. Lex et rã idia. ad- dea regituaq. on. Hac addo, quoniam parum fuit visitata.

NE C, pro non, in XII. Tab. positum scribit Festus, & ex earum capitibus quæ hodie extant, apparet. Sic l. 3. §. si duo im- pueres. D. de verbo. edict. l. 1. §. si ad fscum. D. ut lega. non cane.

NEC RARO pro. Et raro, positum videtur à Cello geminata negatione ex Græcorum consuetudine, pro simpliciter. Si tibi nuptero, inquit, decem dari spon- des: causa cognita denegandam actionem puto. nec raro probabilis causa hu- iusmodi stipulationis est, l. 87. §. 2. D. de verb. oblig. ubi optimus Accurtius Inso- lensis locutionis offensus. Nec raro, in- quit, id est, nūquam: sed & NEC RARA legi quibusdam in libris testatur: quod absurdus multo est, Horom.

NEC, in l. unica. §. & cum lex. C. de rei vxor. actio. pro nec quidem positum scribit A. Aug. lib. 2. Emend. c. 1.

NECEIUS REI DOMINVS effectus est, cum lex dicit, aliquem non esse dominum, vel accepisse à non do- mino. Item non esse factam dominum, & cetera id genus verba accipienda

sunt (quatenus ad ipsam legem loquen- tem atinet) de casibus, qui sic euenire solent frequenter: & cum eueniunt, apud naturam sunt ceteri, non autem referenda sunt ad opinionem actoris, qui ignorare potest, primum tradens fuerit dominus, an non subit.

NECARE videtur non tantum is, qui partem præfocat, sed & is qui abi- cit, & qui alimoniam denegat, & is, qui publicis locis misericordiæ causa expo- nit, quam ipse non habet, auctor Paulus D. de lib. agnos. l. necare.

in NECEM, Iuriscoll. in perniciem, fraudem, damnum, l. 1. §. si fileiusserit. D. si quid in fraud. pat. l. 1. §. versum. D. de in rem verso & alibi.

NECESSE, Necessum, à Cello deducum est, quia non sit in eo cessan- dum, inquit Donatus in Teren. Id ergo est, quod vi aliqua cogente fieri opus est.

NECESSARIJ sunt, ut Gallus A- leius ait, qui aut cognati, aut affines sunt, in quos necessaria officia conferuntur, præter ceteros. Hac Festus. Atque in hac significatione passim in libris nostris vsurpantur, ut l. congruit. D. de off. presid. l. benignius. D. de lib. caus. l. 1. §. vltim. D. de eo qui pro tut. l. affectiones. D. de donat. Nec- cessariæ personæ, l. 1. & 2. D. in ius vocati ut eant, intelliguntur parens, patronus, item patrona, liberi, vxor, nurus. Dicun- tur & necessariæ personæ, eon sanguinei, in l. imperator Anton. D. de pact. Inff. de hered. diff. §. sui.

NECESSARIJ Shætes, vide Hæ res necessarius.

Necessariæ impensæ, vide Impensæ.

NECESSITUDO, pro Cognato- rum propinquitate, seu iure & vinculo coniunctionis, vel sanguinis, vel affini- tatis, vel amicitie, l. vltim. D. de iustit. & iur. l. si tutor. D. de susp. tut. l. in fidei commissis. §. cum polidinu. D. de vsur. Sumitur etiam pro necessitate in l. non omnes. D. de re mil. l. & alibi.

NECESSITAS contradictionem non admittit. Solet enim multa nos, vel inuitos docere necessari, sicut est exitus stultorum magister.

Necessitas legem sæpe obulit inui- tis: quemadmodum olim curam Reipub- licæ magna hominum turba, ut euita- retur confusio, ad Senatū deduxit, l. 2. §. deinde quia difficile. D. de orig. iur. l. illustri. §. vlt.

NE
D. de offic. pref.
Necesse non
compiat. l. si sit ita
modo dicitur, Nec
fuit

Necelitas iudici
in l. 1. D. de muner
Necelitas ex quo li
pam commutato
re. potius fallum
in uoluntatis argu
quod fuz fundio
cogatur: cum m
dzo, cetera Arcad
fiere voluit, iudic
cio timore viagit
ci. hacta iudicam
gpoite, obitrequ
pelle.

Staggonis, &
ell. qui mortuos
de Lib. linat.
Vbi d. l. Vide Li

NECTERE
ter imperatores
fignat. pro soluti
NEGANTIA
diferuati. & l.
teum enim, au
non eorum vlti
verò vel tempore
neg. l. ita probat
mure §. perditur
C. de error. adu.

NEGO NA
NARRANT
testand. Contela
torum. pro
perdit. rum scho
dino.

non Nego. me
negat. tem & v. l.
ma reg. non. si p
NEGATIO
nei negat. Paul
posita ille parat
pote me non dan
men malis in lo
res l. ut repe. ca
Vigat. flumini
Cum necine n
publicus daman
l. inuenit. C. de
no illa numerat
de. sociat. conc

§. ubi. D. de offic. prefid.

Necessitas non habet ferias: *ut sunt exempla in l. solis etiam. D. de feriis.* Eodem modo dicitur, Necessitas non habet legem.

Necessitas iudicandi apud Iuriconsul. in l. ubi. D. de muneribus. §. iudicand. quoque necessitas ex quo sanè non rectè percipiam commentatores & parum firmum, vel potius falsum ducant argumentum in tabularios atque syngrapharios, vti quod suæ functionis est, conficere ipsi cogantur: cum meliore interprete Budzo, reuera Arcadius Iuriscos. hoc significare voluerit, hominem politicum, ac civilis moris viciatorem, ut cætera munera civilia, ita iudicandi quoque munus agnoscere, obireque debere, & ad id cogi posse.

Negogodotus, ὁ τοῦ νεγοῦ δότωρ, id est, qui mortuos sepelit, l. §. D. de insti. Laune Libitinarij dicuntur, ut testatur Vlpianus d. l. §. Vide Libitinarij

NECTERE artibus moras, eleganter Imperatores dixerunt in l. unica. C. de suffragi. pro Solutionem differe doli.

NEGANTIS, nulla est probatio, l. adsecuratio. §. l. actor. C. de probat. per rerum enim naturam fieri non potest, ut non entium vllæ sint qualitates. Quoties verò vel tempore vel loco coarctatur negatio, probationem recipit, l. Pantennius. §. perducit. D. de acqui. hered. l. 2. C. de error. adu.

NEGO NARRATA PROVT NARRANTV R, animo litem contestandi, Cantela est calumniosorum advocatorum prorsus impia, nata in Iuris perditorum scholis, non sacrosanctij iuris officina.

non Nego, medium quiddam est inter negantem, & vtrè affirmatè, C. in qui taces. de reg. iur. l. si putas. C. de pot. har.

NEGATIONES duæ, adfirmant: tres negant, Paul. l. 24. D. de recept. Sed si postea ille paratus sit accipere, non imputè me non daturum. Videre licet tamen multis in locis apud Iuriscos negationes duas repetitis more Græco, pro vna. Vlpianus l. sumum in princip. de dam. infest. Cum nemine nihil faciente locus ipse publicis dampnum infert sui natura Sic l. neminem. C. de re mili. lib. 12. Neminem in nullo numero equitum, vel pedum &c. sociari concedimus. Item l. denotum,

C. de metatib. & epidem. Ad nullam prædium publicum vel priuatum domus non stræ, el cuiusque iuris nullus metator accedat Sic apud Varro nem lib. de re rustica cap. 69. Nec si eum sexuare non possidet, quin non multò post aram efflaret. Item apud Plantum sepe. Acud Terentium, Faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant. Ita enim locus ille legendus est, nec ne in ea mutandam, ut quibusdam placet.

Negatio pura, vel simplex appellatur, qua neque expresse, neque tacite quicquam asseritur, sed intentio tantum actoris in iudicio sit habita, l. ult. C. quib. ad libert. preel. non lic. cum multis similibus l.

NEGATORIA, seu nega iua actio à negando dicitur, sicut confessoria, à confitendo. Est autem illa in rem actio negantibus verbis concepta, per quam aut libertatem, aut seruitutem vindicamus: & propterea ab Vlpiano contraria actio vocatur in l. sicut in princip. D. si seruit. vindict. §. si quib. Insti. de actio. Huiusque hæc est formula: Nego tibi ius esse vti frui, inuito me: Nisi tibi non sit, vti frui. Si pateret Titio ius non esse vendi fruendi: Nego tibi ius esse altius tuas ædes tollendi. At Confessoria petimus seruitutes rusticanas, vel vibanas, adferendo vel appropriando nobis ius in re aliena. Et vtrique rectè appellatur vindicatio.

NEGATIVA regulariter dicitur improbabilis, l. actor. C. de probationibus. Est autem multiplex, facti, iuris, qualitatis: de quibus copiosius. Speculator scribit titul. de probat. §. 1. de verb. Negatiua.

Negatiua vniuersalis, omnia post se destruit, hoc est, actum & potentiam vtrè dicunt Logici. Quod verum est in iure nostro, si omnia principalia secundum materiam subiectam destrui intelligimus: quippe quæ per acciden veniunt: & supposititiæ ista non destruiuntur, ut docet Lass. in intell. quo loco tractat propositiones vniuersales quomodo intelligantur.

NEGLIGERE videtur, qui sæpe conuentus sui præsentiam non facit, per l. de vnoquoque. §. qui apud. D. de re iud.

NEGLIGENS, qui in rebus suis diligerior non est, §. si Insti. pro soc. Negligen-

tem, quasi non negligentem, l'idorus in-
resperatur. Iurispeticus negligens etiam
plerumque dicitur, eo ipso, quod quid nō
facit, quando agendum est certo scilicet
tempore & loco: nisi de impedimento
doceat, ut per Fel. traditur in verb. Negli-
gentia de rescript.

Negligentia simplex est, quam culpam
leuissimam vulgō vocant. Negligentia
magna, culpa est, quæ modo levis, modō
magna, pro subiecta materia accipienda
est: magna autem culpa dolus est, l. 226.
D. de verb. signi. & dolo æquipatur, Spe-
cul. tit. de rebus in integr. §. 1. vers. ut autem.
Negligentia nostra ad alienam iniu-
riam referri non debet. Scaula in l. 3. D.
de tran. fact. Negligentia quanto tempore
inducatur, docet Bartol. in l. 1. De his quibus
vindic. & in l. cogniciones. D. Ad Sila-
nias.

NEGOTIVM, aliās accipitur pro
cura seu occupatione. Hinc negotium
dare pro mandare, committere, Paul. in
l. item eorum qui §. 3. D. quod cuius rei. A-
liās pro lite, ut in l. error, facti. C. de iur. &
facti signi. l. sententia. C. de error. adu. Aliās
pro contractu, & obligatione, quo sensu
appellatur, ut in l. 1. de iur. & iur. §. 1. Aliās
pro contractu, & obligatione, quo sensu
appellatur, ut in l. 1. de iur. & iur. §. 1. Aliās
pro contractu, & obligatione, quo sensu
appellatur, ut in l. 1. de iur. & iur. §. 1.

Negotium ad omnem causam perti-
net, hoc est civilem, criminalem, priua-
tam & publicam. Bartol. in l. 1. §. 1. D. de ca-
lumnias.

Negotium propriè est, cum quid rerum
contrahendarum causa vltro citroque
geritur: hoc est, cum quid datur, vicissim
que accipitur. cum enim suum tantum
accipitur, non dicitur negotium, l. si in a-
rea, §. ff. de condi. indeb. Sic in l. 1. §. 1. l. 19 l.
22. D. de præscript. verb.

Negotium meum dicitur, cum lucrum
& damnum ad me pertinet. Plipia in l. 1.
§. in propria. D. quan. appel. sit. Negotium
autem alienum quatuor modis dicitur:
cura siue sollicitudine, rei ipsa, ratihabitio-
ne & ipso gestu. Vide gloss. in l. si pupilli sui
in fin. §. penul.

Negotium autem generaliter pro eo
omni, quod ad rem alicuius familiarem
attinet, usurpatur, l. 1. & pass. D. de neg. gest.
Binc.

NEGOTIATIO dicitur in merca-

tus faciendis, veluti Negotiatio Sagarla,
l. 52. §. quidam D. pro socio. Hinc

NEGOTIATOR ES serui, qui
negotij exercend. causa, veluti ad emen-
dum, locandum, conducendum, prepositi
essent, l. legatis. 61. D. de legat. 3. & l. si hoc
49. D. pro soc.

Negotiator vestiarius, Scaula in l. li-
bertus negotiatoris. D. de oper. libert.

NEGOTIATORES non iidem
sunt qui Mercatores: ut vulgō creditur.
Negotiatores enim dicuntur ciues Ro-
qui in provinciis sedem ac domicilium
fortunarum suarum habent: neque Rom-
nam ferō, nisi census tempore, hoc est,
quinto quoque anno veniebant. At
Mercatores sunt, qui cum Romæ domi-
cilium familiamque suam habeant, in-
terdum ad aliquod menses in provin-
cias excurrunt, mercedem exportandarum
aut importandarum causa. Ex negotia-
toribus autem in provinciis conuentus
constabant, hoc est, Proprietores ac Pro-
consules, cum forum haberent, ac ius di-
cebant in priuatis quidem causis, Recu-
peratoris ex eo numero dare solebant
in capitalium verō rerum questionibus,
eos in concilium adhibebant si cui pa-
tronus dandus esset, ex eodem numero
rogatum aliquem dabant. Hæc ex longa
observatione Horomant in Vertinam
quartam, in qua rerum istarum usus per-
spicitur. Nunc querendum est Negotia-
torum nomine an etiam Publicani &
Argentarii, qui in provinciis domicilium
habent, conineantur. Sed de publi-
canis facilis & exorta ratio est: nam
& in epistola. 1. ad Quint. Fratrem apertis-
simè distinguuntur, ubi sic scribit: Con-
stat Asia ex eo genere ciuium, qui, aut
quod publicani sunt, nos summa ne-
cessitudine attingunt: aut quod ita ne-
gotiantur, ut lacopletes sint, &c. Item
in Maniliana: Nam & publicani suas
rationes & copias in illam provinciam
contulerunt: deinde ceteris ex ordi-
nibus homines nauis & industrii par-
tem in Asia negotiantur, partem suas
& suorum in ea provincia pecunias ma-
gnas collocatas habent. Denique tum
ex illa oratione, tum ex ea pro Fon-
teio planè constat, Negotiatores dici
Aratores præsertim, & pecuarios:
Publicanos verō eos fuisse, qui ab A-
ratoribus decimas, à pecuariis scriptu-

Negotio sagaxia,
imo, rine

R. E. ferui, qui
illa, veluti ad emen-
tandum, pro- iiii
de legat. 3. & l. si nec.

ius, 8. aul. in l. li.
reper libet.

R. E. non iidem
vt velzō credunt
seuunt cives Ro-
m. ac domo cum
abunt neque Ro-
tempore, hoc est,
veniant. At

quo Romz domi-
nam madant, in-
merites in pro- n-
m ex, ostendunt
aula. Ex negotia-

ancis conuenus
opriores ac Pro-
abereat, ac u. di-
em exultis. Reu-
dare silebant
um quæst onibus,
debant si cui pa-
eotem numero
ant. Hæc ex longa
ant in Veritatem
stium vñsper-
doma est Negotia-

iam Publicani &
anci s domitiam
ar. Sed de, publi-
a tam est. nam

Fraterni aperiti-
lic ferunt. Con-
enium, qui, nat-
nos summa ne-
aut quod ta ne-
fint, &c. Item

publicani suos
nam provinciam
erent ex ordi-
& indultu pae-
ut, patris suas

nei pecunias ma-
ut. Denique rim
ex ea pro Pon-
Negotiatore di-
st, & pecuniorz
st, qui ab &

pecuniarz scrip-
tam,

ram, à mercatoribus autem porio-
rium exigebant. Nunc de Argentariis
& Feneratoribus videamus. nam hic sa-
ne locus, quem modò ex Maniliana pro-
tulimus, Argentarios à Negotiatoribus
distinguere videtur. Sed hoc restricta &
angusta ratione intelligendum est. nam
in ea pro Fonteio Feneratores & Argen-
tarij perspicuè Negotiatorum nomine
significantur. A quibus versuras tantarū
pecuniarum factas esse dicunt? *Es paulo
post*; Referta Gallia negotiatorum est,
plena ciuium Rom. nemo Gallorum si-
ne ciue Rom. quicquam negotij gerit.
nummus in Gallia nullus sine ciuium
Rom. tabulis commouetur. vñz tabulæ
præferantur, in quibus vestigium sit ali-
quod, quod significet pecuniam Fonteio
datam. vñm ex toto negotiatorum, co-
lonorum, publicanorum, aratorum, pec-
cuariorum numero testem producant.

NEMA SERICVM, *M. de publ. vlt.*

§. species. id est, filum, seu stamen, quod
apud Seras conficitur, cuius meminit
Suidas in verbo *σπέρμα*, vt indicat Al-
ciat. in prætermissis. *Nēpēs* autem de-
ducitur *δὲν τὸν υἱόν*, quod est filum è colo du-
co, seu torqueo.

NEMO, vox vniuersalis, restringi-
tur ad pauculas admodum personas, in
l. stipulatio ista §. sed si quis. *D. de ver. oblig.*
quippe propter rationem æquitatis ita
exigentem.

Neōntos, nuper emptus, nouitius.

NEOPHYTVS, nouellus, nuper
baptizatus, *Paulus ad Timoth. 4. c. Neophy-
tus, diff. 8. & alibi.*

NEPOS, qui ex filio filiæ natus est:
quod natus sit post patri quam filius, vt
ait *Festus*. qui etiam deduci subindicat
à voce *νῆς*, quod fundamentum signifi-
cat, & à Græcis dicitur *νῆδος*, quod *νῆς*
ipse, id est, fundamentum generis non
essent, sed *δὲν τὸν υἱόν*. citatque hoc Calli-
machi de Simonide: *ὅς τὸν ἀπὸ τῆς ἑσθῆς
τῆς μητρὸς ἀπὸ τῆς Κλέος Τηλέχωνος*. Sic e-
nim legendum docuit I. Scalig. itemque
Theocritum & Apollonium, qui id no-
minis hoc sensu vsurpant. Nepos autem
ex fratre idem prorsus est, qui nepos fra-
tris. vulgata tamen opinio est, Nepotem
ex fratre aut sorore esse, qui filius fratris
aut sororis semper ab antiquis appella-
tur, *Paulus in l. vlt. D. de gradib.* Illud no-
tandum est, non quemadmodum patris

matrisque fratres & sorores, patris, ami-
tæ, auunculi, materteræ dicuntur, ita
fratris sororisque filios filias nomen spe-
ciale cognationis habere: sed ita demon-
strari, fratris sororisque filios filias. Ne-
potem autem ex fratre post fratris filium
constitui, docet aperte Caius in l. 7. *D. de
leg. tu.* Veluti, inquit, frater eodem patre
natus, patris filius, neposve ex eo. *idem
Imp. §. 1. De legitima agnatorum tutel. tote-
dem verbu.* Item in l. nemini. 17. *C. de nup-
tius.* Nemini liceat contrahere matri-
monium cum sorore, sororis filia, & ex
ea nepte: præterea fratris tui filia, & ex
eo nepte. vt facile appareat Nepotem
ex fratre eundem omnino esse, qui Ne-
pos fratris dicitur. Atque ideo, cum in
testamento C. Cæsaris ita scribitur apud
Suetonium: Sororum nepotes hæredes
instituit C. Octavianum, &c. nepotum no-
mine sororum filij intelligendi non sunt,
vt & obseruauit Hotomanus, sed earum
nepotes: cum aperte constet ex Suetonio.
Octavianum ex Accia M. Accij Balbi &
Iulia C. Cæsaris sorore filia natum esse.
Hinc etiam Octauia apud eundem sorori-
s eius neptis vocatur.

Nepos pro fratris filio, *Feud. lib. 1. tit. 5.*

§. 1. & tit. 23. in fin.

Neotis ex filio, in l. auius ff. de pact. id est,

filia filij.

NEQVITIA, inquit *Donatus*, pro-
priè libidinosa inertia dicta est, quod ni-
hil queat, nullique rei apta sit. *Gelsius li.
7. c. 11.* luxum vitæ prodigum vocat &
effusum. Hinc formula Prætoris: Quan-
do tu bona patria auitaque nequitia tua
disperdis, &c. *Cicer. Tuscul. 111.* frugalita-
tis videtur esse proprium, motus ani-
mi appetentis regere, & sedare: semper.
que aduersantem libidini, moderatam
in omni re seruare constantiam: cui con-
trarium vitium Nequitia dicitur, fruga-
litas, vt opinor, à fruge: quia nihil me-
lius à terra oritur. Nequitia ab eo, quod
nequidquam est in tali homine: ex quo
idem nihil dicitur.

Nepotes, omnes posteros vocati no-
tius est, quam vt exemplis probari de-
beat. Sed hoc nomine appellantur etiam
consumptores, à Scorpione seu Nepa,
quæ (vt ait *Plin. lib. 11. c. 25.*) deuorat om-
nes fetus suos, vno solùm saluo. Sive di-
cantur luxuriosæ vitæ homines, quibus
nō aliter rei suæ familiaris cura sit, quam

ratu vehiunt: quarum una est Gallia, quā vulgus eius vocat *Nico*, nos Nissam, alia Asia & Bithynia metropolis, quæ & Antigonia nominatur. In hac vixit synodus Nicæna, Imperante Constantino, anno nato Christi 324. prima videlicet ab eo convocata, quem Apostoli Hierosolymis egerant, celebrata est. Quid in fide nostra sit observandum, ex Nicæna synodi auctoritate, statuit Imper. in l. nullus. C. de summ. trin. & fide cathol. Vide Vadianum in Bithynia.

NICETERIA, Budao in prioribus adno. ad Pand. victoris primum: vel sacrificium & epulum victoriæ gratia factum. Iauen. lat. 3.

Et ceromatio fortis niceteria collo.

NICOSTRATEGI, vide Nyctostrategi.

NIHIL, & inutile, paria sunt, per iura vulg. l. quories. D. qui satisd. cog.

Nihil habet, qui libertum habet, l. seruum. D. quibus ad liber. procla. non licet. Vide quæ Gl. super hac voce distulit, in l. sacrileg. §. si ad. D. ad l. l. l. pecul.

Nihil agi Iurisc. dicunt, cum frustra quid fieri, inutiliter & in casum sentiunt, l. 1. & §. D. de rescind. vend. l. §. ff. locat. l. 7. §. pro soc. l. §. §. D. de aut. tut.

Nihil quod est, nullum operatur effectum, arg. l. §. §. de aur. & arg. leg. Ex nihilo enim nihil efficitur, l. item videndum in princ. ff. de pet. hered. l. contrarius imaginari §. ff. de actio. & oblig. Hinc quod firmum est, non potest per id quod est nullum, vel limitari. Vide Bar. ibidem. Item nihil quod est, dicitur esse minus etiam, l. illud. §. minus de tribus. l. minus de reg. iur.

NIHILICOACTIO, proverbia lis sententia, qua significantur qui in futurum pollicentur & nihil præstant.

NIHIL VALERE, Iuriconsulti est, quod interpretes dicunt, nullum operari effectum sic in l. si ad. §. de manum. test. apud Pomp. sum alibi reperies.

Nihilo magis, id est, non ideo magis, l. si rem ff. de usuris & alibi sæpius.

NIHILOMINS, id est, nullo modo, l. qui fundum. D. pro empt. l. properandum §. ff. de iud. l. Alexandrini. C. de decurionibus. Quandoque significat hoc non obstante. Nihilominus etiam in se affirmativam habet. Infrat. quibus non est permis. fac. i. §. §. pro aeterna.

NILI fluvij sit mentio, l. 1. §. ripa ff. de flumin. & C. de Nil. agg. nonrump. Nihil autem Græcam esse dictionem. Latine Melionem vocari, l. Seneca & Sueton. lib. 4. Geor. relatum est.

NISI, exceptionis nota est, & quandoque refertur ad omnia præcedentia, l. postquam. de pact. D. aliquando non ad omnia, sed ad partem tantum, l. 1. §. idem Pomp. l. de dos.

Nisi quando ponat, affirmetur, aut neget, excipiatque, no. in l. si eum. §. qui inuariat. D. si quis aut & vide Dyn. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. vide Bar. in l. fundum. de adm. legat.

Nisi d. & exceptio, regulariter ceteris paribus ponit contrarium sui, per l. 2. D. de custod. res. §. si & similibus. Albertic. exemplis demonstrat, quibus refertur modò ad omnia præcedentia, modò ad eorum partem tantum, item quibus in loci in Si non resoluitur.

NI VARIVM colum, vide Columniarium.

NOBILES, ingenui, & gentiles homines propterea nuncupantur, vi nunc quoque in Italia: quoniam maiores eorum illibatam servarint naturam, & nunquam servitutem servierint, itemque immaculato ac legitimo quoque nati sint thoro. Nec certò ista sunt somnia, ut quidam phantasiæ potant, confundentes iura personarum. Verùm si his dotibus omnibus addat bonarum literarum studia, & optimum vitæ specimen: bone Deus, quam verè tum dici possunt bis nobiles: quales ego multos hoc seculo adeoque Principes esse, Reipublicæ nostræ congratulor. Vide Andr. Tiraquel. li tractatum de nobilitate.

Nobilem fieri quemvis posse, docet Seneca epist. 44. Nobilem autem se dicens & ingens, cum non sit, crimen falsi subit, Fac. Leos §. ultim. ad legem Cornelianam de fals. Vide Bald. in l. qui sub pretextu. C. de sacrosanct. eccles.

Nobiles Romæ dicebantur, quorum patres aut maiores magistrum curulem gesserant: & Novis hominibus opponebantur. Cicero in Ver. 7. Videmus quanta sit invidia apud quoslibet homines nobiles, novorum hominū virtus & industria, Item Vt ista præclara nobilitas desinat queri populum R. hominibus novis atque industriis honores mādare, l. 1. §. 5.

Adeptus es, quod non multi homines noui: amissisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Fuit autem nomen hoc generale, & commune omnium, quorum maiores magistraturæ (vt diximus) curulem gesserant: siue iij patrij essent, siue plebeij. Postea tamen accidit, vt illi generis sui nomen retinerent: & (speciatim ac proprio nomine nobiles dicerentur, qui plebeij gentis cum essent, maiores tamen curulibus magistraturæ honoratos habuerant, Itaque edianus perspicuè ac dilucidè Patricios à Nobilibus distinguit. Sex, inquit, competitorum Cicero habuit: duos patritios, Galbam & Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, &c. Non quòd Patrij nobiles non sint: sed quia è generali Nobilium nomine, alij Patritiorum honorabile nomen sibi retinebant, factum vt alij generis nomen sibi attribuerent. Sic *Liuius lib. 39.* Omnes patritios plebeis (que nobilissimum familiam M. Porcius longè antebat. Sic Fulutorum familia, quæ plebeiam fuisse constat, Nobilioris cognomen tum lumpsit. Sic in *Sextiana.* Vós que adolescentes, & qui nobiles estis, ad maiorum vestrorum imitationem excitabo: qui ingenio & virtute nobilitatem potestis consequi, ad eam rationem, in qua multi homines noui & honore & gloria floruerunt, cohortabor. Nemo enim patritius vi esset, sua virtute consequi poterat. Huc pertinet l. *mortis causæ capitum. 31. D. de mortis caus. don. Ex Hocm.*

NOBILE officium iudicis, quod Iuriscōsulci appellant persecutionem, est extraordinarium remedium, quod adversus eos datur, quibuscum nobis destricto iure nulla actio est, sed qui integritate ex sola æquitate, & quod dicitur, de bono & æquo nobis obnoxii sunt. *Vide Al. emanantes l. actione, de verb. sign. a. litem:* Nobile officium est, quod à solo iudicis executioni officio pendet, *libere D. de iurif. diff.* Hoc iudex nunquam desurgit potest. Nam quod dici solet, Iudex semel pronuncians, functus est officio suo: ad mercenarium referendum est officium, quod actioni subseruit. *vide Bart. l. 2. D. de iurif. omn. iud.*

NOCERE dicitur qui iniuriam aut
maledictum in aliquem commisit, eaque
nocuit, & damnum intulit. Refertur e-

nim ad personas, non ad res, l. i. §. huius
autem verba. D. de his qui deiecer. vel. efflu.

Nocere morbus intelligitur; qui perpetuus est, non qui tempore finitur, l. ff. §. 1. D. de adul. edit.

Nocere noxam dixit Paulus l. 93 ad leg. Falt. Eadem caussa est eius serui, qui noxam nocuit, nec enim delinquendo quisquam pretiosior fit.

NOLLE & Velle, duo illa verba, vt
Petrar. admonuit in comitatu, ad regiu-
rum, quodammodo relatiuorum more
se habent, quorum alterum sine altero
non statim existit. Ex eo siquidem no-
velle aliquid existimatur, quia hoc &
velle poteramus: & sic ad arbitrium, li-
cet diuersi effectus liberum tamen vlti-
citroque referuntur. Vnde frustra dici-
tur noluisse id, quod non potuit quis
velle: cum ratiuorum natura sit, vt in-
uicem consistant, pariūque habeantur.
Verū quod interpretes nolle & velle
inter contraria referunt, intelligendum
est, quod actu sint contraria, aut diuersa:
quæmodum & Boethius relati-
ua contraria appellat in 2. Topic. Com-
ment. Nam habitu magis relatiuorum
naturam sapiunt: quando nemo dicitur,
nolle, qui non possit & velle. Si quidem
vulgatum illud, Eius est nolle, qui potest
& velle: patum confiteretur, quod vtrum-
uis simul ponit. id quod contra naturam
est contrariorum, quorum vno consiste-
re, reliquum cesserit opus est.

NO LO adire, & non volo adire. Super his verbis doctores plura effundunt in l. qui se patrii C. unde lib. Degius ut testatur Nicolaus Bellonus, putat facien-
dam differentiam, an quis dicat, No-
lo adire: & inducatur repudiatio, aut
dicat, Non volo adire: & non inducatur.
Ea ratione, quod verbum Nolo, indicat
præcisum voluntatem, secus verbum
Non volo: cum sit medium inter velle
& nolle. Hæc differentia doctor, licet
communi, habeatur, non satisfacit Bel-
lonus. Pendet enim ex eo, ut idem refert
libr. 4. Suppl. cap. 14. quod crediderint
Doct. esse differentiam inter velle, &
non velle, & non velle esse medium
inter velle & nolle, quæ sentit ipse ni-
hil à veritate magis alienum. At in
contrarium facit significatio ipsorum
verborum: & Grammatici nullo modo
admitterent hoc, qui dicunt, & verum
est.

est, Nolo esse compositum ex non & vo-
lo, & sic idem esse. Quod probatur in §.
filius. l. filij mater. D. ad Terul. Licet in
contrarium adducatur, quod quàm de-
dè, tam verè ipse Bellonus loco modo
citato refellit. Porro Nolo adire, hæc
verba suspensiva, & inferunt tantum ad
primū motum voluntatis, secundum de-
strinam Bar. in l. gerit. D. de acquir. hered.
& in l. servi lectione. D. de leg. 1.

NOLLE FACERE videtur qui
potest facere, & non facit, §. si quis fugiri-
um. §. idem ait. D. de adil. edict.

NOMEN generis appellatio est,
quæ & prænomen & nomen familiaris,
& cognomen complectitur Seneca libr.
de beneficiis. 4. Si quod à Seneca accepisses,
Annæ te diceres debere, vel Lucio, non
creditorum mutares, sed nomen. Quo-
niam siue prænomen eius, siue nomen
dixisses, siue cognomen, idem tamen il-
le esset. Propriè tamen nomen à præ-
nomine, cognomine, agnomine distin-
guitur: ut patet ex l. 4. C. de testam. & §.
si quidem. 27. Institui. de legat. itemque ex his
Charisij verbis: Propria nomina, inquit,
in quatuor species diuiduntur: præno-
men nomen, cognomen, agnomen. ut Pu-
blius, Cornelius, Scipio Africanus. Præ-
nomen est quod nomini præponitur, ut
Publius; Nomen, quod familiaris originem
declarat, ut Cornelius; Cognomen, quod
nomini subiungitur, ut Scipio; Agno-
men, quod extrinsecus adici solet, ut A-
fricanus.

Nomen gentilicium erat & commu-
ne totius generis & familiaris agnationis.
videtur ad Halicarnassæo *οὐρανίου* &
πατριάρχου appellatur. Hoc prænomi-
ni subiungebatur, cognomen verò ferè
semper antecedebat. In latini vide Theo.
§. si quis in nomine Institui. de lega. & A. An-
gust. lib. Emendes. Tribus autem Roma-
nos viros nominibus fuisse, notius est,
quàm ut à me confirmari debeat.

Nomen plerumque accipitur pro ap-
pellatione personarum & rerum, l. no-
men filiarum. l. pecunie nomine. D. de ver-
bor. signifi. & Gaius in l. nominis. cod. No-
minis, inquit appellatione rem signi-
ficari, Proculus ait: Nomen quando-
que intelligitur pro simplici causâ, nul-
le obligationis respectu. Arrianus Me-
nander in l. qui cum uno. D. de re milit.

Exautoratus, inquit, eo nomine, non

veique infamis erit. Itaque

Nomina vel ferum, vel hominum sunt,
l. 4. D. de leg. 1. illa à Grammaticis appol-
lucina vel communia vocantur, quæ de-
signandæ indicandæve rerum naturæ &
substantiæ causâ inuenta sunt. Hæc pro-
pria vulgò dicuntur, quæ ad singulas spec-
cies eiusdem generis ambitu compre-
henfas discernendas pertinet, velut Lu-
cius, Titius, Seius, Gaia: quæ nomina lu-
risconsultis familiaria & vitata fuisse Plu-
tarchus in *περὶ γενεαίης*, & Cicero pro Murena
ostendunt. hinc colligi potest, ut his Præ-
tores in edictis suis vti sint, l. 10. D. quæ in
fraud. credit. l. 1. D. de iab. exhib. l. 3. cum
quidam. D. ne quid in loc. pub. l. 1. D. de lib.
exhib. Hæc autem nomina ingenuis tri-
buuntur, ut seruis hæc, Stichus, Dama,
Pamphus, Erotis, Arefcusa.

NOMENCULATOR, à nomi-
ne calando, qui civium nomina omnium
tenebat, & cum opus esset pronuntiabat.
Iis veteres dum ambitioni serviebant,
vtebantur. Cicero in *Muranianæ* Moni-
tores eos appellat, *Ulpia*. l. 7. §. 2. D. de op.
lib. Nam huius quoque est ministerium,
si fortè vel librarius, vel nomenclator,
vel calculator sit, *Venuleius* l. ult. in fi. de
lib. caus. Potest tamen & impubes operas
dare, veluti si nomenclator sit, vel hi-
strio. Cicero in illa quam antè nomina-
ui: Quid? quod habes nomenclatorem?
in eo quidem fallis, & decipis: nam
si nomine appellari abs te civis tuos ho-
nestum est, turpe est eos notiores esse
seruo tuo, quàm tibi: si etiam noris, ta-
men per monitorem appellandi sumus:
cui non antè petis, quàm insulperavit,
aut quid, cum admoneris, tamen quasi
tute noris, ita salutar? Idem ad *Anic. lib.*
4. Ad urbem ita veni, ut nemo vilius or-
dinis homo nomenclatori notus fuerit,
qui mihi obuiam non venerit. Vituit
hoc verbo *Quintilianus* lib. 6. c. 4. Plura-
chus, *νομολόγος* vocat in Catone.

Nomen esse capitis, pro delatum esse
& receptum in rebus capitis. Plaut.
Asinat.

Nam iam ex hoc loco

*Ibo ego ad Tresviro, vestraque ibi no-
mina*

Exo erunt capitis.

Nomen edere, l. 1. D. de offi. Consal.

Nomen dare militi, l. 43. D. de oper.

liber.

NOMINIBVS olim obligatio, scriptura fiebat, ut *ais Insyn. sibi ut. de li. ter. oblig. in princip.* Quod ut intelligamus, illud scire oportet, Romæ moris fuisse, ut unusquisque paterfam. tabulas domi haberet, in quibus quicquid per singulos dies aut acciperet, aut expenderet, perscriberet: ut *Cicero in ea pro Cluentio demonstrat.* De earum tabularum fide Censores quinto quoque anno ciues ad iurandum adigebant: ut *in Dionys. Halic. lib. 4. testatur.* Hinc fidem in Iudiciis facere solebant: ut *in Orat. pro Q. R. Roscio demonstrat. Hotoman Vlpian. in l. 4. D. de pecun.* Si verò nomina ita fecerit dominus, ut quasi debitorem se seruo faceret, cum reuera debitor non esset, non obligatur: re enim, non verbis peculium augendum est. *Pomponius l. 1. D. de annis legat.* Cum in annos singulos quid legatum sit, heque adscriptum, quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet: sicuti si ex stipulatu, aut nomine factio petatur. Extat etiam apud Scavolam faciendi nominis mentio, in *l. Thais. 4. in f. D. de fideicommiss. lib. 1. & alibi nonnullis locis.* In quibus Tribonianus hallucinatum verisimile est: nam aliis in locis eam vocem expunxit, ut in *l. 1. D. de nouat. l. Græci. D. de fideiuss. l. 1. D. de oblig. & actio.* cum suis temporibus in usu non esset, ut satis constat ex *tit. Institut. de lit. oblig. in princip.* Nomina autem in tabulis dicebantur tituli debitorum (ut ait *Africanus*) præsertim in his debitis, in quibus hominum nomina scripta sunt, quibus pecuniæ commodatæ sunt. *Plautus in Curculio.*

Novi ad pol. nomen: nam mihi istoc nomen.

Dum scribo, expleui totas ceras quas...

Ergo nominibus obligatio contrahatur, cum expensum quid alicui in tabulis referrebat. Referrî autem solebat, vel ab re ipsi, vel ab argentariis, vel ab amicis. De re, exemplum oratio pro Comedo suppeditat: & loci ex *Pomponio & Vlpiano* superius adscripti. De argentariis, patet ex his Donati verbis in *Terentium*: Tunc, inquit, in foro, & de mensæ scriptura magis, quam ex arca, domoque vel cista pecunia numerabatur. Veteres enim ferè suam pecuniam apud argentarios habebant: eiusque rei

vestigium superest in *l. 7. §. quoties. D. de pos. & alia multa ex locis.* De amicis exemplum habemus in *tit. eiusdem Oratio pro Comedo*, & in epistola *Vlpian. lib. ad Attic. 4. item apud Senecam lib. de benefic. 3. Illi*, inquit, per plurimum tabulas nomina interpositis paratis facit. Ex hac autem nominum obligatione nata sunt hæc loquendi genera: quæ deinceps subueniunt.

Nomina dissolvere. *Cicero pro Planicio.* Hoc nomen, quod vrger, nunc cum peritur, dissolvere. *Catiline apud Sallust.* Non quia æs alienum meis nominibus ex possessionibus solvere non possem: cum & alienis nominibus liberalitas *Aureliæ Orestillæ*, suis filizque copiis persolveret.

Nomina exigere. *Cicero Verrin. 3.* Cum per eos ipsos dies, per quos causam *Diodiceret*, reperiretur pecunias sumptisse mutuas, nomina sua exegisse. Nominibus certis grandem pecuniam debeere. Nominibus certis pecuniam Romæ curari oportere. Nominis eius quod quis inficiatus est diem petere. in *Orat. pro Quinctio.* Nominibus multis eos homines pecuniam à *Carpinatio* fecisse, qui pecuniam *Verri* dedissent. *Verrina 4.* In nominibus pecuniam nobis esse, numeratâ in præsentiam non habere. ibi. Sic

Nomen incertum. l. 1. D. ad Maced. cum mutuationis causa non est ascripta.

in Nominibus esse dicuntur, quæ sunt in obligationibus, petitionibus, perfectionibusque, *l. 37. D. de acq. hered. l. 36. D. ad S. C. Trebell.*

Nomina facere, & contrahere pro eodem dicuntur, *l. 17. D. de admin. tut. l. 39. D. de nego. gest. l. 9. de pass. Seneca lib. 1. de benefic.* Nomina, ait, facturi, inquirimus, in vasa debitoris. Vide *Facere nomen.*

Nomen sequi, l. 19. §. cum haberes. D. ad S. C. Felle. l. 41. §. si ad eum. & l. 71. D. de iur. do.

Nomine legato, id quod debetur, Inque actionibus est, debetur, *l. 46. §. item qui. D. de leg. 1. l. 59. D. de leg. 3.*

Nomen bonum, debitor bonæ fidei potius, quam qui soluendo est. *Cicero, Seneca, epist. 6. lib. 5.* Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer. Interdum tamen sumitur pro debitore bono & idoneo. *Paulus l. inter*

l. inter causas. 16. §. 4. qui dicitur p. omni debitor ab eo delictis certis soluendo is nomen fuit creditorem d. legatum. Velleian. l. non. l. 1. ad l. 43. de adm. tut. l. 31. §. 3. D. ad leg. Fal. donec h. annuunt dem errore, quod bus suo fideiuss. l. 1. l. 1. in f. de loquendi genus: l. 1. primum est, bono non posse, l. 1. D. Nomina deterior quorum difficultio debitorum propriis bique lapsi non 37. D. fideiuss. p. l. pen. D. de admin. tut. l. 1. Albius feneris appellando fieri a nomen.

Nomine, sub istos plerumque sermones *Græci* Noxæ dedere: *D. & Pompeius l. 1. §. 1.* qui a parte tractat: & occurrit: *l. 3. de leg. & fid. l. 1. ornandi, & solutiendi: l. 1. paratum esse. l. 1. §. 2. D. de iur. m. §. 1. 73. D. qui tate soluitur. E bz locutiones nix, l. 6. In f. D. qui missi suis petere etiam.*

NOMINA 12. & virtuti. Por tis præcipuus ha re designandum nom mare, fideiuss. teperere, non d. §. 1. in l. cum o in 200. Nominari dic re, & alij, qui ad legere voca mad cini, 13. D.

Inter causas. 16. §. 2. *D. mandas.* Abesse intelligitur pecunia fideiusiori, etiam si debitor ab eo delegatus sit creditori: licet sit solvendo non fuerit: quia bonum nomen facit creditor, qui admittit debitorem delegatum: *Su l. 19. D. ad S. C. Velleian. l. 101. D. de solut. l. 13. §. 1 & l. 35. & l. 43. de adm. tut. l. 31. §. Lucius ff. de annu. l. 1. 89. D. ad leg. Falc.* vbi quidam codices, idoneis hominibus scriptum habent, eodem errore, quo in Pand. Flor. hominibus sub fideiusiore factis, pro nominibus, in l. 2. in §. de cust. reb. Secundum hoc loquendi genus in S. C. Macedoniano scriptum est, bonum nomen filij si, fieri non posse, l. 1. D. ad S. C. Macedo. Contra, Nomina deteriora priorave dicuntur, quorum difficilior est exactio; propter debitorem inopiam, qui bonis facultatibusque lapsi non solvendo facti sunt, l. 37. D. si cert. pet. l. 30. D. ad leg. Falc. §. 5. pen. D. de adm. rer. ad cui. pert. Columella, Alpius fenestator optima nomina non appellando fieri mala dixit. Vide Bonum nomen.

Nomine, subauditur apud Iurifconsultos plerumque, vti in consuetudine sermonis Græci: veluti cum dicimus, Noxæ dedere: Damnati repetundarum, &c. *Pompon. l. 2. D. de nau. fen.* Si nemo sit, qui à parte promissionis interpellati traiecit pecuniam possit. *Alphenus l. 60. §. 3. de leg. & fid. libr. 30.* Topiarium enim ornandi, saluatum autem tuendi & custodiendi fundi magis, quam colendi paratum esse. Item l. 2. D. de proxenet. & l. 30. §. 2. D. de iur. iura. l. 28. D. de pignorb. in §. l. 73. D. quib. modis pignus, vel hypotheca soluitur. Ex quo genere sunt & hæc locutiones, Satisfari certæ pecuniæ, l. 6. In §. D. quib. mod. pign. Fideicommissi satis petere, l. 71. §. 1. D. de condi. & demonst.

NOMINARE, est presentem sistere, & vti iuris Pontificij scriptores dicunt; ius patronatus habere, hoc est, nominare designandum, *Budae test.* Cæterum nominare, fideiubere, & in se periculum recipere, non distare indicat *Alberic. per §. fin. in l. cum ostendimus. D. de fideiusor. tut.*

Nominari dicuntur magistratus, tutores, & alij, qui ad munera publica, aliquo suggerente vocantur, l. 2. §. si eo. D. de adm. tut. ad cui. 13. D. ad municip. l. 34. C. de ex-

cus. tut. Nominare: est indicare, *libertus. D. de questio.*

NOMINATI, inquit *Hotomannus;* in criminibus non dicuntur: ij, quorum nomen delatum est, quique rei facti sunt, sed ij, quorum nomen ab altero reo appellatum est. *Sic Papiā. l. 17. §. 10. D. ad municip.* In questionibus nominatos capitalium criminum, &c. & l. 2. D. de bon. eor. qui ant. sentent. Cicero pro *Posthumo:* Neuiquem vnquam, quo ea pecunia peruenisset, causam dixisse, qui in æstiman- dis litib. appellatus non esset, in litib. autem nemo appellabatur, nisi ex iustitij dictis, aut tabulis priuatorum, aut rationibus ciuitatum. Itaque in ferendis litibus adesse solebant, qui aliquid de se verebantur: & cum erant appellati, vti debatur, statim contradicere solebant: *Tranquil. in Calig.* Quæstorem suum in conuocatione nominatum flagellauit, veste detracta: id est, ab vno ex conuictis indicatum. *Brissoni* his omnibus in locis Nominatos sumi vult pro iis, qui rei criminis facti postularique sunt.

NOMINATORES, apud Iurista cons. dicuntur, qui cum aliqui ad munus quoddam eligendi sunt, ceterorum hominum tanquam idoneorum nomen edunt; & quasi eorum creandorum auctores sunt. Hinc Nominatores tutorum, *sub. Rub. D. de fideiusorib. & nominat. tut. vbi in l. 4. ad fin.* Affirmatores appellari videntur: Qui cum idoneos, inquit, esse tutores æstimaauerint, fideiusorum vicem sustinent. De nominatione tutorum extat mentio in l. 1. §. 3. & §. 5. D. de magistr. conuen. Hinc

Nominatores dicuntur, *sub. Rub. C. de peric. nominat.* qui cum Duumviri essent; successores sibi designabant, quorum fidem Reipublicæ suo periculo præstabant. Et sic accipienda est l. 1. in prin. D. de magistr. conuen. l. 3. C. de conuen. fidei. debis. l. vni. C. de sumpt. recup. Hi etiam Creatores dicuntur in l. 1. §. si eo tempore. D. de adm. rer. ad cui. pertin.

NOMINATIO dicitur de magistratibus, tutoribus, & alijs; cum ad munera publica aliquo suggerente vocantur, l. 2. §. 1. D. ad municip. & l. 1. D. de filijfam. libr. 10. l. ultim. C. qui ar. se excus. ead. lib. Aliquando significat publicationem quandam, vt quando excommunicatus nominatur in ecclesia, *gl. in*

ca. de except. lib. 6. Alias autem Nominatum acceptiones silius recenset. *Per. Rebussum in tractatu nominationum, quast. 1.* vbi nominationum genera recenset, & acutissime & diligentissime explicat.

NOMINATIM exheredari dicitur, cuius vel nomen, vel prænomen exprimitur tamen confit, de quo testator senserit. Itaque nominatim exheredatus filius & ita videtur, **TILIUS** meus exheres esto. si nec nomen eius expressum sit, si modò vnici sit, *l. 1. & l. 2. D. de lib. & posth.* Qui etsi plures filios habeat, ac ita loquatur, **CARIUS** omnes filij exheredes sunt, omnes nominatim exheredati videntur, *l. Titius. 25. D. de iur. Sic Posthumus Nominatim exheredatus videtur, sine ita dictū sit, QVICVNQVE MIHI NASCATUR* siue ita, *QVICVNQVE EX SEIA* : siue ita, *VENTER EXHAERES ESTO*, *l. 3. §. 3. D. de inst. rups.* Huic opponitur, **INTER** ceteros exheredare, de quo lub voce **INTER**, superius dictum est.

Nominatim alicui legeretur ita, **Lucio Titio**, an per demonstrationem corporis, vel artificij, vel officij, vel necessitudinis, vel affinitatis, aut alio modo nihil interest. nam demonstratio plerumque vice nominis fungitur, *l. nominatim. 34. D. de cond. & demonstr.* nisi foris plures sint, qui eo nomine designentur. *Vide l. 2. D. de leg. 2.*

Nominatim ab aliquo herede legatum intelligitur, eum à quo legatum sit, constat: quauis nomen pronunciatum non sit, *l. nominatim 90. de lega. 3.* Sic Nominatim manumitti seruus ex leg. **Fusia Caninia** sic videtur: **STRICHVS LIBER ESTO**: vel sic, **Cocum**, vel **Obsonatorem**, si vnus tantum cocus vel obsonator sit: vel qui ex ancilla illa nascetur (si vnus tantum sit) liberum esse volo. *Paul. lib. Sent. 4. c. 14. §. l. nominatim. 24. & l. 37. D. de manum. test.*

NOMINATIVVS pro genitiuo, elegantissima est figura loquendi, qua frequentissime vtuntur Iurisperiti in l. *in l. quæstion. §. idem Celsus. D. de fide instrum.* vbi dicitur, Hoc genus seruos, id est, eius conditionis seruos. sic & in l. *& ita. §. 1. D. de naut. cap. 8. vbi dicitur Iurisperiti. Prætorum curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominum, id*

est, eius generis, eius conditionis.

NOMOS, lex, dicitur à νῆμειν, à distribuendo Græcis appellatur: quod ritè omnibus ius suum distribuit. Hinc *νομωιδῶντες*, legum custodes dicebantur. Qui non solum literas, sed etiam facta hominum obseruabant, ad legesque reuocabant, teste *Cicerone*.

NOMOTHETÆ, non simpliciter legum auctores sunt, sed & ipsi, qui principaliter leges promulgabant, quales apud Græcos Solon, Draco, Minos, Lycurgus: apud nos Pompeius, qui tulit legem Pom. Iulius legem Iuliam. Corn. Sylla, legem Corneliam, & similes. Ipsi verò Iurisperiti, Vipianus, Paulus, & ceteri non sunt *νομωιδῶντες*, sed legum interpretes. *Alicui. lib. 2. Diff. c. 8.* Hi *νομωιδῶντες* ex iudicibus deligebantur, quorum munus erat, leges rogationesve tribus cōcionibus à populo probatas diligentius examinare: atque vtrū eas vel probarent, vel improbarent, ita proferebant. Budæus in l. 1. de iustitia & iure.

NON, pro Non solum, vel Non tantum, *l. 3. D. de vi public. l. 4. l. 96. D. de verb. sig. & alibi. vide A. August. lib. 2. Emend. Cicero cum aliis sepe, tum lib. 4. ad Attic. epist. vlt. sic vsuipauit: Hæc padio non verbis, sed & nominibus & præscriptionibus multorum, cum esse facta diceretur.*

Non, pro non tam, *l. 12. D. de offic. præsid. l. 20. in prin. D. de acquir. hered.*

NON VILITER negotia gere dicitur, quin non necessariam rem, vel quæ oneratura est patremfam. adgreditur. *sed an vlt. §. 5. D. de neg. gest.*

NON VTIQVE, non restrictè, non præcisè, *l. 12. D. de mand. Sed si non vtiqve vnus, sed vtriusque mandatum intuitus id fecerim. Sic l. 43. D. ad leg. Aquil.*

Non nescire, est scire, *ca. 3. de iura. calumn. 12.*

NON NOLLE, est pati, & permittere, *l. 3. D. de reg. iur. & D. de tributo. actio. l. 1. §. sciendum. & vide A. August. lib. 1. c. 2.*

Non consentire, non est dissentire, *l. alioquin. D. de contr. empt.* Est enim mediū inter consentire & dissentire, *l. in libello. de ca. & post. reuer.*

Non esse, & non apparere, patis sunt, *l. in leg. D. de contr. empt.* Hinc, Non esse

storem vel synd
moy, ait Galus, cu
ne impediat
agendum, leg. 1.
num.

Non ideo, pro
Cum decem iu da
dedit posse de de
dere, quia & ceter

Non iustum &
idem esse, fallunt
Dial. 1. c. 32. re
Ale. in fine. 17. lib.

NON MIN
sua postquam vide
non tam. Solidum
vtriusque non minus

Sic in l. 7. §. post
ad l. Aquil. l. 3. §. 1.
ad testat. 1. §. 1. no
maior quam quon
der repositus. Non

conuenire videtur

NON NIM
Vipianum in L. iur
D. de pass. more
in dicitur, et Ha
seruauit Hegene

Non nominatim
testat. 1. §. 1. D. de
testat. 1. §. 1. D. de

Non plures q
ti aduersus i. m
restituere. D. de
Non posse de
torem, est, non
solationem cor

Non reddita
deterioris & i. r
commo.

NON VE
mediū est ius
mi Belloni, ius
esse, eum mediū

tiam. vbi catus
de tribus actio.
inter affirmatiu
dum non fuit
ex negatiuo. Ex

& impropiam
propiam non
pram quoniam
ed, quod impro
de ius & legi. S
tum dare mo
br. plene, & c.

conditionis.
quod tunc omni-
Hinc negotia-
bantur. Quoniam
facta h. m. m.
que reuocabant.

non simpliciter,
sed & ipsi, qui
pulgabant, qua-
Draco, M. nos,
omnibus, quos
legem Iuliam
encliam, & simi-
fules, Vlpianus
non sunt impo-
nere. Aliantiter,
ex iudicibus de-
anatus erat, leges
omnibus à popu-
examinare: at-
et, vel impro-
Budzuus in l. 1.

vel Non tan-
l. 96 D. de verb.
off. lib. 1. Eund.
lib. 4. ad Attu.
Hæc pactio non
est & perfectioque
est facta dice.

1. D. de officio pro-
hared.
K negotia gese-
tissimum rem vel
m fam. ad gredi-
neg. gess.

non restituitur,
ed si non vult
ndatum inuitus
leg. Aquil.
ca. 3. de iura. ad-
pat. & per-
& D. de iuribus.
vnde A. Aquil.

est dissimiles,
Est enim medi-
ante, l. ius lib. 1.

ere, paria sunt,
Hinc Non esse
allo-

actorem rei syndicum, tunc intelligi-
mus, ait Galus, cum is ab sit aut valetudi-
ne impediatur, aut inhabilis sit ad
agendum, leg. 1. D. quod cuiuscum. vnusar.

Non idem, pro non continuo. Iurisco.
Cum decem tu dari stipulatus sis, non i-
dem posse te decem dari oportere intē-
dere, quia & cetera.

Non iustum & iniustum, qui negant
idem esse, falluntur. Quæ de re Vallas lib.
Dialekt. 2. c. 32. recte differit, & verè, &
Alc. in fin. c. 17. lib. 3. Parerg.

NON MINVS, leg. solidum 85. D. de
fetu. positum videtur, pro non magis, aut
non tam. Solidum, inquit Iurisco. nam solu-
uitur, non minus quantitate, quam die.
Sic in l. 7. §. pactorum. D. de pact. §. iniuria.
ad l. Aquil. l. 3. §. Labeo. D. de incend. naufr. l.
ab hostibus. 15. §. non minus. D. ex quib. caus.
maio. quanquam in quibusdam Haloan-
der reposuit, Non minus: quod & magis
conuenire videtur.

NON NIMIS, pro non tam, apud
Vlpianum in l. iure Gentium. §. utrum autem.
D. de pact. more Græcorum, qui ægla
dñ dicunt, ut Haloander monuit, & ob-
seruauit Hegendorphin.

Non nominatim, id est, in genere, leg.
hæres seruum. D. de iustitio.

Non plurius quam res est, id est, quan-
ti aduersarij interfuit. Vide Vlp. in l. qui
restituere. D. de rei vind.

Non posse dimiti in solidam credi-
torem, est, non posse creditorem totam
solutionem consequi.

Non reddita res propriè, dicitur, quæ
decebit facta redditur, l. 3. §. si reddita. D.
commod.

NON VELLE, Hæc verbo falso
traditum est, iuxta sententiam doctissi-
mi Belloni, inter Nolle & Velle media
esse, cum mediū sit non nolle, l. 14. §. scien-
tiam. vbi casus & glo. in verbo, Velle D.
de iuribus adit. Quoniam & ratio accedit. Nā
inter affirmatiuum & negatiuum me-
dium non sumitur ex affirmatiuo, sed
ex negatiuo. Exemplum: Inter proprium
& improprium datur medium, non im-
proprium non autem datur, non pro-
prium quoniam non proprium: idem
est, quod improprium, leg. 1. in princ. D.
de suis & legit. Sic inter doctum, & indo-
ctum datur non indoctum. Idem in ver-
bo, placere, & displicere: quorum mediū

est, non displicere, l. 1. §. si, qui nauis. D.
de exercit.

NON Æ, dicuntur in Martio, Maio,
Iunio, & Octobri, sex illi dies, qui pri-
mum sequentium reliquis verò men-
sibus quatuor tantum dies primum se-
quentes. Vide l. item veniunt. §. pridiæ. D. de
hæred. pet. Varro lib. 5. de ling. Latin. Non æ
appellatur, aut quod ante diem nonum
idus semper, aut quod ut nouus annus
Kalendæ Ianuariæ ab nouo sole appel-
latur, nouus mensis, noua luna Nonis.
Eodem die enim in urbem ab agris ad
regem conueniebat populus. Harum
rerum vestigia apparent in fastis Nonæ-
libus in atce: quod tunc ferias primas
mensuras, quæ futuræ sunt, eo mense
rex prædicit populo.

NORMA, pro formula præscripta,
ut in §. pen. Institus de Attil. tur. Normale
tamen pro recto positum, qualem nor-
ma, hoc est, fabrorum regula efficit, ali-
cubi Bub. obseruauit.

NOSOCOMIVM vocatur quædam, lo-
cus ubi agroti curantur, quem Valetu-
dinarium Latine dici posse docet Hoto-
man. Vtitur Iustinian. l. illud. 16. & l. fan-
cimur. 18. C. de sacrosanct. Eccles. vobis autem
morbus, nosocomio verò curare significat: va-
de vocabulum confictum.

NOSTRVM proprie dici non po-
test, quod ex casu nobis auferri potest.

NOTA, infamia, ignominia, propriū
l. 1. & §. 1. D. de iis qui not. infam. Sic Notæ
causæ factæ exheredatio, id est, iniuriæ
inferendæ causæ, & notæ iniurandæ, l. 18.
D. de lib. & posthum. Hinc Notæ Gensu-
rit. Notæ significant: etiam cicatrices, ap-
ud Vlpianum in fin. l. 1. D. de seru. fugit. Sūt
& Notæ stigmata, & puncta seruis in-
sta, l. 2. D. de seru. fug. Cir. Offic. lib. 2. Thra-
cem compunctum notis Threleis dixit.

Et Plin. in Paneg. Exanguem & ferream
frontem atque quicquam conuulnerandam
præbeant punctis & notis sursus rideant.
Hinc Sigmatum notæ dixit Tranquil-
lus in Calig. c. 27. Notæ pro Iulian. annota-
tionibus additis ad veterem scripta re-
prehendendi vel explicandi causæ, l. 2.
C. de iur. iur. cunct. l. 10. D. de cast. pecul. i. u-
ni. Cad. de respon. prud. Hinc Sæpe legitime
in Pand. libris, Ex notis Pauli ad Nege-
tium, Marcelli ad Iulianum, &c. Dicun-
tur & Notæ compendia quædam dictio-
num, sicut ut Plutarchi verbis vias in

Catone, *ομιλία δι' ἡμετέρας βραχέως* τῶν πολλῶν γραμμάτων διώκειν ἐχόντα. Vel etiam ut alij, *ομιλία γραμμάτων πρὸς τάχος ἐπευδεται*, quas suo tempore siglas vocatas fuisse scribit Iustinianus, in *Græcia Pandectarum* auctoritate sic accipiuntur *Notæ d. 3. de ex quib. caus. maio l. 9. §. 1. de hered. insti l. 41. D. de milit. test. & alibi*. Quia de causis à literis separantur, *l. 1. §. iudi. D. de var. & extraor. cogn. & d. l. 41. Seneca lib. 14. Epist.* Quid verborum notas quibus quomais citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus sequitur. Huiusmodi verò notis olim pleni erant Iuriconsultorum libri, Sed Iustinianus quicquam in libris suis notis scribi vetuit, *l. 2. §. pen. C. de res. iur. enucl.* Quæ de re Iudor. lib. 1. tractat. Harum autem inuentionum alij Tullio Titoni tribuunt, alij, & in his Dio, Mecenati.

NOTARIJ, Veter. gloss. *σημειωγράφοι*, propriè dicuntur, qui excipientes verba dictantis per notas & compendia scribunt, *Paulus in l. Lucius Titius. D. de milit. testat. ut singularij, qui singulis scribunt*. De Notariis eleganter Basilus in epistolis: *ὁ λόγος τῶν φωνῶν ὑμῶν τῶν ἐχόντων διὰ τὸν σημεῖον γράσσειν*, *ἢ διὰ τὰ μυστράων αὐτῶν λαβὴν τὸ τάχος ὁ γράφων*. Græcis Notarij *ταχυγράφοι*. Hos ita exprimit Aulonius,

Puer notarum prepetum. Et Martialis: *Nondum lingua suum dextra peregris opus*. Alijs, *lib. 12. Cod. tit. de primicerio & notar. verbum hoc pro secretariis Principis usurpatur*. *Lampridius in Alexandro*: *sum notarium, qui saltem causæ brevem in consilio Imperatorio regulisset, incisiss digitorum, necuis, ita, ut nonquam posset scribere deportauit*. *Spartianus in Diadum*. *Istæ literæ per notarum proditæ, illi pueri multorum obfuisse dicuntur*. *Plin. in epist. ad latus notarius cū libro & pugillationis*.

NOTARIA, vide Notoria.

NOTABILIS, conclusio, quæ à decis. aut decidendi ratione colligitur, *M. Salomonio, in l. Gallus. D. de libe. & posthum.*

NOTARE, animaduertere, ad determinare aliquid, quatenus sit noscendū. Est enim Noç, frequentatiuum à Noçeo: quæ obrem sæpe auctores Dialectorum adiciunt, *Vlpius notat, l. liberto*

vel amico. D. nego. gest. Marcel. notat, l. qui seruum. D. de ad. empt. Sic. l. 39. D. de hered. insti l. ult. D. de huius, qui in testa. & leg. 1. §. Paulus notat. D. de offic. eius, cui. Eit &

NOTARE notis quibuscumque, & compendiis litterarum aliquid breuiter perstringere, non omnibus literis integram perferibere, sicut apud Suetonium in *Galba. cap. 15. H-S*, namque quingentis cum præcivum inter legatarios habuisset, quia verò notata, non præscripta erat summa, hærede Tiberio legatum ad quinquaginta renocante, nec hæc quidem accepit. *Sic Fabius*: Quantum notando consequi poteram. Hinc *Notæ & Notarius*.

Notare, pro reprehendere. *Vlpia in l. metum autem presentem §. fin. D. quod met. caus. Noç* immeritò, inquit, Iulianus à Marcello notatus est.

Notare apud aliquem is dicitur, qui declarat vel distinguit dictum eius *Vlp. apud Marcel. notat, l. non solum. §. ego autem D. de iniur.*

Notare, infamare, infamæ notam inuocare, totò titulo. *D. de iis, qui notantur infamia.*

NOTATILIS *C. de digni. lib. 12.* differunt ab infamibus. Infames enim sunt, quibus lex infamiam irrogat. Notati verò non sunt ipso iure infames, hæret tamen in eis macula quædam, ut quæ iudicio publico rei in vinculis sunt, vel qui ob testimonium dicendum vel non dicendum pecuniam accepisse convincti nec damnati sunt, vel qui iater requirendos adnotati sunt. Sic nota ab infamia distinguitur, *l. 3. §. lege. D. de rebus*.

NOTITIA, brevis, vel libellus, quo descriptio status, administrationis & diæceles continetur, *l. 1. C. de offic. pref. prato. l. vni. C. de excus. art. & vide lib. Notitia vtriusque Imperij. Notorium eodem sensu dixit B. August. Aput. 7. A. fin. auri.*

NOTH, *ἰσθδός*, à Græcis dicuntur, qui à Latinis naturales liberi, id est, qui ex concubina domi sine nuptis vxoris loco retenta, quam Græci *παλλακίῳ* vocant, nascuntur. Vnde quæ rubrica est in Cod. de natural. lib. eodem in Nouel. 89. *ἡ δὲ ἰσθδός*. Differunt autem à Spuriis, & vulgò quæsiis. Sunt enim spu-

Spuri, qui & ex concubina geniti, qui leguntur apud Valerium, *lib. 1. absterge*, ne, itaque, dicitur in concubina, qui alter ientiam nam, eam tabulam, sed quoniam cor ge quædam, con quædam fecisset, mox De Notitia, inquit, quæ ei vocant. Lat quæque in ora est, non habet nu tæ, i. o. Nothi sicut, in solia, pelli non valent, hoc innotat, quam binatus nomine dg. item Nov. 74. ex constituto, quibus in bonis exantibus filiis flameato exiunt, exantibus etiam, *Son*, exipiente, quæ colla in ag, quædem digi bent, etiam al liis legimus. bligui Hinc S. gænu. ubi L. et patris mei no Germanico ba ingeij.

MOTHIA, ne: to genere quæ ex bonis p lege Athenien de stat homi.

NOTION, estimationem & in causis viarum Patroia, qui deneganda li denit & ali Patroia dicit bitatione a lido transigen & quando sud. pref. ubi No tionem capitali bit, ea quæ

Marcel. notat l. 1. de
imp. Soc. l. 30. D. de
re iur. quia iura & de
D. de off. iur. c. 1.

quibusdam, &
aliqua breviter
libris litens inter-
apud Suetonium in
inque quingentes
legationis naba f-
non praescripta e-
vetro legatum ad
ne, neque q. adept
nam, no. ando
vine Notae & Nota-

endere. Vlpian. in l.
5. §. 1. D. quod met-
inquit, Iulianus d.

em is dicitur, cui
ad eam eius Vlp.
no. Iulian. §. ego age-

namz notam in-
quonantur in fa-

degnis, lib. 12. dist.
Iulianus enim
nam it. 22. No-

ture infames, ha-
lo quodam, ve qui
no. is sunt, vel
dicendum vel non

acceptile consu-
vel qui inter re-
unt. Sic nota ab
i. §. 1. D. de

s, et illud quod
ministratio &
l. 1. §. 1. de off. iur.

et vide l. 10. No-
Notoriam co-
Apul. 7. A-

et dicuntur qui
et id est, qui ex
nuptis vris io-

et notat l. 10. No-
et quod nota est
et eadem in No-

et dicuntur autem
et sunt enim
et quod

Spurij, qui & *οὐκ οἶκος*, & terra filij, patre
incento geniti, quasi *οὐκ οἶκος* l. 1. sic enim
legendum apud Valerium. siue Iulium Pari-
dem, lib. 10. observavit Cuiac. ex scortatione,
scortatio, adulterio, incesto: quae vitia
in concubinam non cadunt. Sunt tamen
qui aliter sentiant, producentes §. *qua-*
nam, *omnibus* tabulis. D. de iis, qui ut indigni
sed quoniam corruptus est: & illud vulgo
quasdam, commutari debet in vulgo
quasdam fecisse, eorum sententiam patrum
moror De Nothi Quintin. lib. 1. cap. 6. No-
thum, inquit, qui non est legitimus, Graeci
vocat. Latini rei nomen, ut Cato
quoque in oratione quadam testatus
est, non habemus: id quae utimur pe-
regino. Nothi igitur ex Iustiniani con-
stit. hi soli appellantur, qui ex concubi-
na nati sunt, hoc est ex muliere libera,
inoperta, quam vir coelebs domi concu-
binatus nomine lelam habuit, d. Nouell.
89. item Nou. 74. item Nou. 18. Hi autem
ex constitutionibus ab intestato aliquid
iuris in bonis parentum habent, non
extantibus filiis legitimis: quin & ex tes-
tamento extantibus legitimis vicia, non
extantibus etiam solidi, ex Nouell. 22. r.
Sov, capicitatem habent. Spurij ex vitia-
que causa incapaces sunt, ac ne alimen-
tis quidem digni, quae tamen nothi ha-
bent, etiam ab intestato extantibus fi-
liis legitimis. Dicebantur etiam hi ob-
liqui. Hinc Statius: *Obliquumque a patre*
genus, vbi Laetentius: Quia fuerat, inquit,
patris mei nothus. Bastardi vulgo, a
Germanico *baes* are, id est, degeneris
ingenij.

NOTHIA, numero multitudinis
neuro genere significant eam partem,
quae ex bonis paternis nothis dabatur ex
lege Atheniensium. vide Bud. l. vulgo D.
de stat. homi.

NOTIONIS verbum latissimum
est: nam & in civilibus & in criminalib.
causis usurpatur. haque Notio dicitur
Prætoris, qui verum actio danda, aut
deneganda sit, cognoscit, l. *ultim. inf.* D.
de oblig. & actio sic in l. 8. D. de transact.
Prætoris dicitur esse notio, cum de ha-
bitatione aut vestuario, aut alimento re-
lictio transigendum est. & in l. 6. C. quom.
& quando iud. At in l. 1. §. 1. D. de off.
præf. urb. Notio ad causas & animadver-
siones capitales refertur. vbi Vlpian. scri-
bit, ea quae ultra centesimum lapidem

super, egressa esse Præfecti vbi notio-
nem, itemque in l. penult. D. de calum. Pro-
prie tamen Notio videtur esse rerum,
quae neque criminales sunt, & in facto,
non in iure consistunt: veluti cum Ci-
cer in Orat. pro domo scribit, omnem ef-
se notionem Pontificum, cum quis ado-
ptatur, quae causa cuique sit adoptionis,
quae ratio generum ac dignitatis, quae
sacrorum. Item cum discipulatur apud
Prætorum, verum qui filius esse dicitur,
in potestate sit, an non sit: Prætoris no-
tio esse debet, inquit Vlpian. l. 3. §. 1. D.
de lib. exhib. aut cum de illius re, qui
manuiciti, vel de manumittendi caus-
sa queritur. Atque haec quidem ita se
habent, cum propria verbi cuiusque si-
gnificatio exquiratur. Vlpian. autem in l.
notionem 99. D. de verb. sign. Notionem sic
posse accipi scribit, ut & iurisdic-
tio & cognitio intelligatur. Itaque idem in l.
ait Prætor. 5. D. de re iud. cum Prætor di-
xisset, CIVIS de eare iurisdic-
tio est. Melius, inquit, dixisset, CIVIS de eare
notio est. etenim notionis nomen etiam
ad eos pertinet, qui iurisdictionem non
habent, sed habent de quavis alia causa
notionem. Quare assessores, siue amici,
qui in consilium Proconsulum adhiben-
tur, cum etiam ipsi cognoscant, dicuntur
habere notionem. Arbitri quoque,
quos ex compromisso alimus, habent
notionem.

NOTORIA, brevis & compendia-
ria scriptio. Hinc pro iudiciis, & relatio-
nibus, & elogis sumuntur, ab apparito-
ribus seu Ienarchis factis, vel quibus cri-
mina deferuntur ad magistratus, l. ab ac-
cusatione. §. nuntiatores. D. ad Turp. Nun-
tiatores, inquit Paul. qui notoria iudicia
produunt, notoriis suis adflicere suben-
tur Sic l. ea quidem C. de accus. l. 31. C. Th. de
Episc. & Cler. l. diuina. D. de cust. reor. D.
Aug. in Epist. 160. Notoria in sing. & No-
taria dicuntur. Circumcelliones, inquit,
quosdam & Clericos Donatistas, cura
eorum, qui publicae disciplinae infer-
runt, praemissa notoria ad iudicia le-
gellique perduxit. Et in Epist. 159. Qui non
accusantibus nostris, seu illorum notoria,
ad quos tuenda pacis vigilantia
pertinebat, praesentari videantur ex-
mini. Dicitur & Notaria ab eodem
August. & Apuleio, libro 7. de Asino
aureo.

NOTORIUM est, quod omnibus
constare potest, & colore nullo obfuste-
tur, nec probatione indiget: ve palatium
in vrbe esse. Manifestum, quod allegari
probarique oportet, ve Titium coram
populo occisum, Seliu publicè senus
zeptoribus exercere. Liquidum, quod iu-
dici exactis liquet. *Leius C. de appell.* &
quod fine morosa difficultate iudici pro-
batur. Clarum verò generaliter accipi
potest, ve supradicta comprehendat,
leg. postrema de transact. *Alcias de verb.*
figm.

Notorium est triplex: Præsumptio, iuris, & facti. Notorium Præsumptio nis, quod est de euidencia iuris vehemētis præsumptum, vt paternitas, filiario, vbi non requiritur alia probatio, nisi probationes & coniecturæ, *cap. quoniam, de fili. presb.* Nam hoc, quod quis sit alius filius, non potest verè probari, *Lucius. d. de cond. & demontf.* Vnde filius est, quem nuptiæ demonstrant. *D. de in iur. l. qui semper, in fin.* Nam si vit & vxoralem infantē nutruerit, & dicant eum filium eorum esse, tunc præsumitur eorum filius. Est ergo notorium præsumptionis euidencia rei euidēter à iure præsumpta. Notorium iuris est clara iudicialis confessio inconuincibilis, inconuincibilis probatio, & irrefragabilis definitio, de quo scilicet notorio quis damnatus est, vel in iure confessus. Et sic illud est duplex, videlicet per confessionem factam in iure, & per sententiam iudicis, *vt in c. vestra, de coha. cler. & mul. c. 2. in quinquam. 2. qu. 1.* Notorium facti, scilicet quod communis vel maioris populi parte, & per euidēciam rei nulla potest tergiversatione cessare, nec oposter omnes circumstantias facti esse notas, *vt c. ult. de coha. cler. & mul. c. cum dilectum. de purga. cano. in figu. 1. de manifestat. & cap. seq.* Et illud notorium est triplex, secundum triplicem distinctionem facti: quoddam est facti permanentis & continui, vt quod palarium est in vrbis non eget probatione. Aliud est facti transiens, vt, quod quidam in publico occidit eorum populum. Tertium est facti interpolati, vt quia vlturatus vna die tenet menfam paratam, alia non. *De pde. pen. Abba. ad c. vestra. num. 34. et. de coha. cler. & mul.*

NOTVM, quod cuique vel coram,
vel ad domum nuntiatur, *gl. l. quinquaginta. C. de excus. tut.*

NOVALIS est terra præcisa, vel
(et est apud Isidorum) proficisca, quæ anno
certis, quibus Græci *νῆα* (alij *νῆαρον*, vel
νῆαρον) vocant. Integra autem est, in qua
nondum dominus pascendi gratia pec-
cus immisit. *Paul. in l. sylva. D. de ver. sig.*
Sic Varro lib. 4. ling. Lat. Ager relictibilis,
qui relictivus, ac relictus quorumque
annis contra qui interimitur, à nouan-
do, Noualis ager. In lib. Var. aucto. de li-
mit. ita etiam scribitur: Noualis, ager
est primum proficisus, siue qui alternis
annis vacat, nouandum sibi vitium
caussa. Et apud Seruium, Georg. 1. Proprie
Nouales sunt primum arua proficisla, &
primum segetem ferentia. Plin. aucto,
lib. 18. cap. 19. nouale appellatur, quod alter-
nis annis feritur, in hoc proficendū
vt interim requiescat. Nam proficende-
re, est primum terram vertere, grandio-
ribus glebis relictis. Contra, relictibilis a-
ger dicitur, qui quotannis feruitur. Cic.
de Orat. Nouatum agnum appellat non
femel aratum, sed iteratum, diuque an-
te semenem cultum & fermentatum,
quod meliores ferus possit, & grandio-
res edere. Dux itaque vocis Niuialis si-
gnificationes sunt, quarum altera nota-
tur in l. sylva. altera in l. fin. deter. mot. l.
8. D. de fund. dot. l. visile. 39. D. de petit. ha-

NOVELLARVM (subaudi, Con-
stitutionum) nomen noaum non esse,
nemo est qui nesciat, vel mediocriter in
iure ciuili versatus: cum ipse etiam Im-
per. *in 3. Constit. quæ præfationis loco re-
petit* codicis prælectioni præmittitur,
hoc nomine in futurum id operis con-
firmet. Et Azo testetur, ex Nouellis in
collationes collectas constitutiones, quæ
hodie in scholis & iudiciis circumfer-
runtur: & ante trecentos adhuc annos
nouellæ in usu sint habitz, si non om-
nes, attamen pleræque, quæ hodie non
exstant. Et de Accursio tacitam, qui sæ-
pe collationarias illas, in multis petob-
scuras ex Nouellarum contextu illustra-
re solet, passim in Doctrinibus adducit
in testimonium, de adiutorib, quæ-
storis, de appellacionibus ex Sicilia,
de priuilegiis Archiepiscoporum, & in in-
finitis alijs. Ex quibus tamen pleræque ge-
nerales

perales non sunt. u
gitionem certum
sion non oportet. S
f. qui sup. praen
interpretatione. I
quod nequaquam
nouit. nouum habi
idem possumus: d
lis. Hæc ex Hala
dicitur dixit sunt,
Cedrenus hic dicit
et, quæ à veteri
situm. Hæc ex
Iulianianis: tunc
iustis. *Voluntas Ma
tius in d. 1. de Se
gli gratia. 91. et 92.
nou, quam profe
uissimæ promulg
Iulianianæ repeti
scipissimæ à Greci
tar. *res. iust. d. 1. de
lin. Nouell. 66. ex
dice sacrande. & pa
nitioni, Martiani,
neri constitutio
uelli appellata f
Codicum Theod
nis Philopoli, i
Romani, Alexi,
bras promulgata
quæ in l. 1. §. si d
Cod. Iust. i. qui
fiam. vocantur. I
thæro Codice hi
rante. d. cum
dicis editionem.
Codices edition
nim Nouellæ su
coire Codices rep
stium Constitutio
post Codicem i
vel Iulianiani ip
i non quasi tunc
rehende. è quo
quasi posthuma
et illum, quo f
ditur.**

NOV 1911
M E 1

Pour Nouvelles
omnes consent
à la xtem, hac

que vel coram
e, glis, quinqu

per ptecia, vel
posuisti, quæ an-
e (alij nam, vel
autem est, in qua
scendi gratia pe-
sima. D. de versig.
Ager restitui, s.
elefetur quonque
mirare à nouan-
is. Var. aut de li-
Nova is, ager
sive qui alienis
at. m. sibi istum
Greg. i. Proprie
arua proscissa, &
ria. Pliniam autem,
pellat, quod alter-
oe proinde dūm
Nam proinde
verere, grand o-
ntis, telluris a-
seruntur. Cir-
om a, pellas non
um, quique an-
& fecerantur,
ossit, & grandio-
voci Nivalis si-
om altera notu-
lph. det. mol l.
19. D. de petuho-

M. subaudi, Con-
om non esse,
et medietates in
mies etiam in-
rektionis loco re-
oni permittitur,
id opes en-
ex Nouellis in-
stitutiones quæ
reitis e eumfe-
re adhuc annos
re, si non om-
quæ hodie non
recedam, quæ
m huius perob-
poreo illas tra-
pore adducun-
ad uotum, quæ
ex Sicilia, de
orum, & infini-
ti plerumque ge-
nerales

nerales non sunt, tamen eas propter co-
gnitionem rerum, & exemplum, omis-
sas non oportuit. Sunt qui in *l. non plures.*
Et l. qui sub prætenti C. de sa. resanct. Eccl.
interpretantur, Decanos, pro Clericis:
quod neuisquam fecissent, si copiam
nouellarum habuissent constitutionum.
Idem possumus dicere de sexcentis al-
liis. Hæc ex Haloandro. Cur autem No-
uella dictæ sunt, diuersi diuersa tradūt.
Cedrenus sic dictas censet, quod noua
ei, atque à veteribus diffidentia iura cō-
stituantur. Hæc enim sunt eius verba in
Iustiniano: τὸς παλαιὸς νόμους πέντες δὲ
νέους νόμους πεντήκοντα, ἃς νῦν ἀπὸς ὁ
πᾶσις ἐκδίδωσι. Sed in omnibus, exem-
pli gratia 91. & 92. Verior itaque altera
ratio, quam profert Cuiacius, quod a no-
uissima promulgatæ sint post Codicem
Iustiniani repetitæ prælectionis: nam &
scipissimè à Græcis interpretibus vocan-
tur *repeti* *μετὰ τὸν κώδικα.* & ab ipso Iu-
stin. Nouell. 66. *in Constitut. de nouo Co-
dice faciend.* & pariter Theodosij, Valen-
tiniani, Martiani, Leonis, Maioriani, Se-
ueri constitutiones non alia ratione No-
uella appellatæ sunt, quàm quod post
Codicem Theodosij, & alia quædā Leo-
nis Philosophi, Nicephori, Michaelis
Romani, Alexij, quod post *κωδικὸν* li-
bras promulgatæ essent. Quin & Iustin.
quæ in *l. 1. §. sed cum Nouella. C. de emend.
Cod. Iust. l. §. qui filium in f. C. de inoff. te-
stam.* vocantur Nouellæ, nondum retra-
ctato Codice hanc appellationē merue-
rant, editæ cū essent post primam Co-
dicis editionem, retractatæ, repetitæ iā
Codicis editione, eam amiserunt. Nec e-
nim Nouellæ sunt, quæ in corpus vnum
eius Codicis repetitæ prælectionis; iu-
stinian Constitutionum corpus, sed quæ
post Codicem illam emerferunt nouæ,
vel Iustiniani ipsius, vel Iustini, vel Tibe-
riani quasi etrones in corpus illud re-
trahendæ, quæ nunquam exierunt, sed
quasi posthumæ Codicem certè ruptu-
ræ illum, quo sunt omisæ, maxima ex
parte.

NOVELLARVM METHODVS.

Potro Nouellas consensu editas esse,
omnes consentiant: eas igitur *μεθόδοις*,
& in artem, hæc via redigi posse putem.

Primum omne Ius in publicum & pri-
uatum distribui debet: ad publicum per-
tinent sacra, sacerdotes, magistratus. In
primo genere collocanda erit Constit.
146. *et* *Eligulov.* de interpretatione li-
brorū factorum, cui subijcietur Nouel-
la 131. cap. 1. de canonibus Ecclesiasticis,
Subsequenter Episcopi, & Clericorum
ordines reliqui, Nou. 131. & 56. & 6. 113. &
2. 165. Subnectendæ sunt orationis do-
mus & templa Nouella 58. quibus adii-
cias Res Ecclesiasticas, Nouel. 7. no. &
46. Earum privilegia, Nouel. 135. 9. *et*
τοῦ τοῦ. & Nouel. 131. Sacra, sacerdoti-
que sequuntur Magistratus, eorum ordi-
nes, officia. Nouel. 105. 80. 35. 11. & 13.
post hos iudices. Nouel. 82. Præfides, No-
uel. 8. mandata, 17. & ciuitatum defenso-
res. Nouel. 15. Magistratus exequuntur
crimina: ideoque ponatur hic Nouella
70. puniunt hæreticos, Nouella 42. Ad
milites & eorum transitum peruenien-
dum, ideoque ad Nouellam 116. Hi ac-
ma tractant, atque ideò Nouel. 85. sub-
iicienda est. Subsequitur Decuriones.
Nouel. 101 & 70. Tabelliones sunt: per-
sonæ publicæ, si nem cūm. Insti. lib. 1. ti-
tul. 11. Igitur hic ponatur Nouel. 44. Hi
scribunt testamenta, quæ & ipsa publici
iuris sunt, 1. 3. D. de testamen. Idcirco
huc referatur Nouella 1. in princip.
Quantum libetis testamento relinqui de-
beat, constituit Nouel. 8. Testamenta in-
ter liberos, Nouel. 107. Hi instituendi,
non prætereundi: sed nec parentes, No-
uella 115. Tutores testamentarij Nouel.
117. Fideicommissa, Nouel. 108. & 159.
Ius deliberandi, Nouel. 158. post testa-
tos, collocauit Prætor intestatos. Sic Im-
perator, Nouel. 118. 84. 127. & 68. Hæc-
enas de iure publico. Transgrediamur ad
priuatum, Potro omne ius, quo vimus,
vel ad personas, vel ad res, vel actiones
pertinet, 1. 1. D. de statu homi. Primum
de iure personarum, quarum causa ius
est constitutum, 1. 2. D. cod. A nuptiis in-
cipiemus, ex quibus vita nostra initium
ducit. De nuptiis, Nouel. 22. Nefariz, in-
cestæ damnatæque nuptiæ, Nouel. 12. &
154. De ea, quæ raptori nubit, Nouel. 150.
Nuptiarum comes, dos: de hac Nouel.
90. huic adicias 2. §. sup. & 100. 91. 119. &
39. Ex nuptiis liberi, de quibus Nouel
89. & 74. nati ex libero & adfeti patris
Nouella 54. Explicatur per Nouell

176. Infantes abiecti, Nouel. 153. Liberis dantur tutores, & ficutielz, Nouel. 94. 72. & 155. Claricatio, Nouella 52. Perueniacus ad res, ideoque ad contractus obligationes, & actiones. Nouel. 52. 98. 88. 136. & 119. Solutiones, Nouel. 4. Actiones in iudicio proponendz, §. 1. Iustit. de act. de hoc Nouella 96. quis prius conveniatur, reus, an fideiussor, Nouella 4. Per procuratores agi posse, Nouel. 71. Initio litis iutandum, Nouella 124. Quid, si actor absit, Nouel. 53. aque ibi qui ex- pectentur iudicia. Monachi apud quos conveniendi, Nouel. 79. Iudex compe- tens, praeses, Nouel. 69. De praeside susce- pto, & negligente, Nouella 89. Litigiosa res, Nouella 112. Testes, Nouel. 90. Sen- tentia, Nouel. 82. Appellatio, Nouel. 82. 22. & 115. Executio, Nouel. 134. Hec Pardulp.

NOVELLETVM (Vet. Glof. ve- quon) sumitur pro vinea, ex nouelli v- tibus constat: ut apud Paulum, de impens in reb. dot. fact. c. Alphenum de fund. dot.

NOVERCA, dicitur, auctore Festo, quam quis tabulis liberis novum vxor- tem ducit, accersenda familiae gratia. In fin. de nupt. §. forum. & dicitur vxor patris naturalis, vel adoptiui. C. ad l. Falci. l. licet. Ad definitum 4. D. de grad. & affin. Nouer- ca, inquit, dicitur vxor, liberis ex alia vxore natis.

NOVVS Quaestor, vide Quaestor Novus.

NOVVM non facit, qui detegit quod veras est, adeo, §. cum quis. D. de acqu. rer. domum.

Nouum interdum dicitur, tamen quid de veteri extet, regu. l. prator. §. fina. D. de damn. infect. Iussit quibus mod. tol. oblig. §. sed si eadem.

Nouum riuum patie libus vsu in actua- rius non potest imponere, Novatio aucto- re l. vsu fructuarius. D. de vsu fr.

Nouum temporis est, inauditum & in- visum, id est, non ante visum, ignoratio- nis, & rei, quae non venit in sensum. Ita quaedam praesentia possunt esse nova. Tamen aliquando confunduntur, ut in l. 1. in prin. D. de vent. inspic. nouum pro auditio.

Nova tigna dicuntur, quae immittuntur contra priorem formam: sicuti ius nouum dicimus, & opus nouum. Pompo- nius in l. si cum meus D. si seru. vindic.

Nouae leges interdum intelliguntur, quae post leges XII. Tabul. latae sunt, l. 7.

D. de cap. min. l. 11. D. de suis, & legit. Sic eodem sensu Nouum ius, l. 1. D. de hered. pri. Et Nouae hereditates, quae ex huius- modi legibus, Senatufive consulis post XII. Tab. factis deferuntur, l. 1. §. capitia. D. ad SC. Terul. Denique ad quacunque recens latae ea appellatio pertinet, l. vnic. C. de condit. ex lege. Interdum Nouae leges Papias significant, ut l. fina. D. de reg. Cat.

Nouum ius pro iniquo, D. quod quisque iur. l. 1. §. 1. veluti si quis impetrauerit, ac debitor aduersus eum exceptione viat- tur. l. 3. D. eod.

Nouae tabulae appellabantur, quibus publi. ce propositus res obnoxatis remitte- batur, ac condonabatur. Harum meminit Cicer. 2. Offic. & 2. inuol. in Catilin. Epist. vltim. lib. 5. ad Attic. Caesar in princip. lib. 3. de bell. ciuili. Suetonius in Iul. cap. 42. & a- libi passim.

Nouum ius, dixit Itinerius, in Epist. No- uell. quae Authenticae vulgus appellat, patet in Authen. sed nouo iure. C. de seru. su- git. & aliu plurimu.

Noui operis nunciatio, est edificanti in alterius praedictum facta prohibitio. de qua fufius Iurfo sit. de no. op. nun. & vide su- perius Interdictum de nouo opere nuncia- tione.

Novissima sententia, pro diffinitiva, in Authen. ut de fundi sen. fun. cor. §. sancimus igitur.

Novissimum supplicium, pro morte, in Authen. de Lenonibus.

NOVI HOMINES, apud Roma, dicebantur, qui nullis maiorum imagini- bus & nobilitate commendabantur, adi- tumque ad amplitudinem & nobilita- tem posteris suis perferant: vt M. Ca- to Censorius, qui patre ignobili natus, ipse nouus posteritati suae nobilitatem reliquit: quemadmodum & Cicer. de le- ge Agraria loquens, seipsum appellat no- uum hominem. Novitas itaque media erat inter nobilitatem & ignobilitatem. Plutarchus in Cicero Maiore nouos ho- mines appellatos scribit, qui non ex ge- nere commendationem haberent, sed ex se primum cognosce inciperent.

Novus homo dicitur seruus manumif- sus, postea in seruicium redactus, l. si ser- uum in si D. de adimend. legat.

NOVVM feudum est, quod ei pri- mum, quo de agitur, attributum est: cui

oppo-

opponitur Paternu-
nibus, vel maior
pat. l. 1. §. 4. & lib.
ap. vocat. p. quonq.
pat. dicit. Nos Pe-
mus nomine, vt
modo.

NOVO Inuelti

duplimum quare

NOVARE,

li. eie. & immua-

quiana. D. de trans-

Minor viginti

in. mo. inter. cess-

rali actione tenen-

plus. D. de admissi-

NOVATIO

depon. in aliam o-

rem, vel naturaliter

lato: hoc est, cui

lata noua constituitur

Nouatio enim à p-

à nouo obligatio-

plex autem noua:

personae obligatio-

obligatio. non in noua

trans. nec obligatio-

gruamem noua

obligatio in alter-

tutud est, cum ei

hinc. l. 1. & 2. D.

NOVITAS

diam. l. servitus in

tunc fieri dicitur

suo mouetur, &

ripi.

NOVITI

novi & recen-

veterum: veter-

lita. n. de. Prae-

pro namo veni-

t, sciant facile

em. p. non m. de

cre. & pro no-

um. in l. 1. de sub-

vetera. etiam au-

sed genere & co-

Est itaque vet-

se. sed de m. in

add. & res. qui

et. totam empur-

positus in. in. in

tus. et. qui ve-

alenti, & liberi

quamvis malit

desunt, & legi. Sig
luyti. D. de heredi-
tate, quod ad
sive conit. so. d.
luyti, l. 1. & cap.
quod ad p. d. cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

quo, D. quod quod
impet. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

habant, quibus
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

metum, Epist. No
vagus app. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

o, est ed. fican. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

pro d. Minutius, in
luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

um, pro morte in
luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

E S, apud Roma.
luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.
p. d. luyti, l. 1. & cap.

opponitur Paternum, quod eius vel pa-
rentibus, vel maioribus concessum fuit,
lib. 1. tit. 14. §. 3. & lib. 2. tit. 50. paternum, in
quit, voco, quicumque ex superioribus id
acquiritur. Nos Profectum appellavi-
mus: nomine, ut videtur, non in com-
modo.

NOVO Inuestitura est: quando feu-
dum primò quæritur *lib. 2. tit. 32.*

NOVARE, & novum, siue recens
facere, & immutare significat. *l. c. m. A-*
quiliano. D. de transact. sic l. ult. D. de minor
vig. Minor viginti quinque annis novan-
di animo intercessit, pro eo, qui tempo-
rali actione tenebatur. Et l. ex chirogra-
phis. D. de administrat.

NOVATIO est, ut ait *Ulpianus*, prioris
debiti in aliam obligationem, vel ciuili-
lem, vel naturalem translatio atque tras-
latio: hoc est, cum ex precedenti causa
ita nova constituitur, ut prior perimatur.
Novatio enim à Novo nomen accepit, &
à nova obligatione, *l. 1. D. de novat.* Tri-
plex autem novatio est: prima, cum vnus
personæ obligatio, in alterius personæ
obligationem novatur: altera cum alte-
rius generis obligatio in verborum obli-
gationem novatur: tertia cum verborum
obligatio in alteram formam commuta-
tur, id est, cum ei vel adicitur, vel detra-
hitur. *l. 1. & 2. D. de iur. titulo.*

NOVITAS (quæ nutrit discor-
diam, *l. iuribus novum. D. de constit. Princ.*)
tunc heri dicitur, cum quæ sunt, statu
suo mouentur, *l. peritiam. C. de in integ.*
restit.

NOVITII serui propriè dicuntur,
nouii & recentes: Veteratores verò, siue
veterani, inveterati. *Ulpianus, l. 37. D. de a-*
dilit. edictio. Præcipiant Aediles, veterator
pro nouito veniat, item Quia venalitis-
tij sciunt facile deverti ad nouitorum
emphionem, idcirco interpolant vetera-
tores, & pro nouitiis vendit. Sed Uenu-
leius in l. ult. subtilius rem explicat: nam
veteratorem ait, non spacio seruiendi,
sed genere & causa æstimandum esse.
Est itaque veterator seruus turpi alicui,
ac sordido ministerio, quamuis recens
addictus, vel quicumque ex venalicio no-
uitiorum emptus alicui ministerio præ-
positus sit, ut ibidem dicit *Uenuleius*. Noui-
tus verò, qui vel nulli adhuc, vel nobili
alicui, & liberali homine dignæ arti,
quamuis multò antè, deditus fuit: veluti

picturæ, medicinæ, musicæ: quod Val-
la non viderat, cum d. *l. 37.* huic contra-
rium esse dicebat. Hac enim *Venuleius*
Ulpiano addidit. In professionibus an-
tem, quæ apud publicanos sunt, nouitij
ij intelliguntur, qui minus anno serui-
runt, ut veteratores, qui annis *l. fin. §. quo-*
ties. D. de public.

NOXA inquit *Iustinianus*, est ipsum
corpus quod nocuit, id est seruus: Noxia
ipsum maleficium, veluti furtum, da-
mnum, rapina, iniuria, titulus de nox. act. in
princ. Hoc sine dubio *Tribonianus* est
suspicatus, ex eo, quod *Caius* scribit, *l. 1.*
D. hoc tit. Licet nobis deditioe ipsius
corporis quod deliquerit, evitare litis æ-
stimationem. Et cum alibi dicitur: Noxæ
deditio, interpretatus est arguè homo
sagax, id est, corporis deditio. Noxa apud
Poetas & Oratores, inquit Festus, ponitur
pro culpa, ac noxia peccatum, aut pro
peccato poena. ut Accius Menalippe: Te
esse huic noxæ obnoxium. Item cum lex
iubet noxæ dedere, pro peccato dedi-
iubet. Confunditur tamen hoc discrim-
men.

Noxa, damnum, vitium ex re aliqua
contractum. Hinc Capere noxam & con-
cipere, & contrahere, apud *Columellam*
dicuntur serui ex nimio Labore. Hinc
Noxam nocere apud *Linium*, in antiqua
formula: & Noxius seruus qui noxam
nocuit, id est, damnum intulit & ob eam
causam obnoxius est. *Columella libro 3.*
Operam viatoris, quem vulgus quidem
parui ætis, vel de lapide noxium posse
comparari putat. Hinc eundem seruum
Noxæ dedere, præcisa locutione dici-
mur, pro Noxæ nomine dedere, id est,
ob damnum & noxam, quam intulit. Sic
Verrina §. *Lucii* & accessionis dare fre-
quentissimè, pro *lucii* & accessionis no-
mine. *Et in Topicis*: At si quis in pariete
communi demoliendo damni infecit
promiserit. Et *Lilius* eleganter hoc trans-
tulit, Obtrui Atque ignibus, aut mergi
frero satius illi insulæ esse, quam velox
dedi noxæ inimico Consuli. Hinc magis
ad eam concisa locutione, Noxis solutus
dicitur seruus, Noxio contrarius, ob
cuius noxam nihil debetur, vel qui ne-
mini est obnoxius (nam hinc quoque fi-
ctum obnoxij vocabulum videtur) qua-
si liber ac solutus omni obligatione,
quæ ex noxa contrahitur: siue quod

nullam admiserit, siue quod eo nomine satis factum sit. Vlpianus *ex Adilium edicto*, in l. 1. Certiores faciant emprores qui fugitiuus errore sit, noxave solutus non sit. Et in stipulationibus apud *Varrenem*, libro de *Re rustic. secundo*. Illosce boues sanos esse, noxique s. prastari, id est, solutos & supra: Illasce sues sanas esse, habereque recte licere noxique s. prastare spondet: Vbitamen s. litera desideratur: hæc enim stipulationis erat formula, ut *constat*, ex l. 3. & 30. *D. de iustis*. Hoc. Hinc

NOXA CAPVT SEQUITVR:

id est, obligatio ex noxa contracta facti autotem sequitur: nam siue alienetur seruus, in nouum dominum transfertur actio: siue ipse manumittatur, in ipsum demigrat. *ut docet Improv.* s. 3. de *nox. act.* & *Vlpianus* l. 1. §. 6. *D. si quad. paup.* & l. 1. §. 14. *D. de positi. item Caius* l. 20. & *ulti. D. de nox. act.* & *alibi persapè*. Noxia autem à noxa hoc differt, quo species à genere. Nam cum vitæque pro ipso peccato, seu potius actione peccandi ponatur, tum verò noxa pro effectu, qui ex peccato redundat, id est, obligatione & culpa plerumque usurpatur. Vnde noxæ eximere, & noxalis actio, & noxis solutus, & noxa caput sequitur non autem noxia, aut noxialis dicitur, vide, Caput noxa sequitur.

NOXA verbum in hac stipulatione, Noxis solum prastari, non existimatur (*inquit Iulianus*) ad eas noxas pertinere, quæ publicam exercitationem, & coercionem capitalem habent, l. 100. *D. de verb. sign.*

Noxæ dedere, est animal pro peccato tradere vinum, l. 1. §. 6. *D. si quad. paup.* Dicitur & ad noxam dedere, l. 10. §. 19. *D. de noxal.* Et in noxam dedere, d. l. 1.

Noxa solutus dicitur, non qui nullam noxiam commisit, sed qui noxali iudicio subiectus nō est, l. 17. §. 16. *D. de adil. edict.*

Noxam Vlpianus, & fraudem ita distinguit, ut illam ad priuatum delictum, hæc ad erimen publicum referre videatur. Noxas, inquit accipere debemus priuatas, hoc est, eas, quæcunque committuntur ex delictis, non publicis criminibus: ex quibus agitur iudicis noxalibus denique specialiter canetur infra de capitalibus fraudibus. hæc ille, l. 17. §. 16. *D. de adil. edict.*

NOXALES actiones appellantur, quæ nō ex contractu, sed ex noxia, atque

maleficio seruorum, quod poenam vltimi supplicij non habet, aduersus dominos instituuntur. Veluti, si furem fecerint, aut bona rapuerint, aut iniuriam commiserint, vel damnum dederint. Quorum actionum vis & potestas hæc est, ut si damnati fuerint, liceat eis deditione ipsius corporis quod deliquerit, euitare suæ estimationem. Nisi forte iussu dominorum, aut eum possent, non prohibentibus eis, serui deliquerint, quo casu in solidum tenentur. Insti. de noxal. act. in princ. *Gaius* in l. 1. *Vlpianus* in l. 3. *D. de iustis*.

NOXIA, est delictum, à nocendo dictum, vnde noxiæ estimatio, cum quadrupes pauperiem fecit, l. 1. *D. si quad. paup.* Noxiæ appellatione omne delictum continetur, ait *Caius* l. 128. §. 2. *D. de verb. signif.* Noxa autem is est, qui deliquit. Inde versus: Noxia delictum, delinquens noxa vocatur. qui ab Accursio citatur, ad l. 1. *C. si aduersi delictum*.

NVBERE in familiam. vide suprà, In familiam nubere.

NVCES, cæteroque fructus, nō minus propriè pomi nomine comprehendendi, quàm mala, indicat *Alciat.* interpretans *l. qui fundum de verb. signif.* licet hodie in vulgari vso loquentium aliud sit.

NVCLEI ligni appellatione continentur, ut *Optilius* scripsit, *teste Vlpiano*. Cui ligna legata sunt, ad eum omnia ligna pertinere, quæ alio nomine non appellantur: veluti virgæ carbones, nucleus oliuarum, quibus ad nullam aliam rem, nisi ad comburendum possit vi: sed & balani, vel si qui alij nucleus, *l. nucleus appellatione de leg. 3.*

NVDVM dicitur in iure, quod simplex & purum est, neque id, quo de agitur, adiunctum habet: veluti, Nuda proprietas dicitur, cui vltus fructus deest, l. 29. *D. de usufructu* l. 8. *D. de usufructu legat.* l. 34. *D. de rei vind.*

Nuda possessio, quæ sine proprietate obtinetur, l. 66. *D. de iustis* l. 31. §. 3. *D. quæmet. caus.*

Nuda conuentio, quæ sine traditione est, l. 1. *D. de pign. act.* l. 4. *D. de pigno.* Nuda pacta, quibus causa nulla subest, præter conuentionem, l. 7. *D. de pactis* l. 5. *C. de contr. stipul.* Nuda conuentio, quæ in se negocium, id est, *mutuū*, *ypus* non habet, l. 1. *D. de præscrip. verb.*

Nudoi cōsensu, sine rei traditione, aut

litescit.

quod ponam vult
et aduersus do-
mum factum fecer-
int, aut iniuriam
damnum dediderint
et potestas huius
modi sit, et de dolo
quod deliquit, et
nem. Nisi forte ius-
tum possent, non pro-
deliquerint, quo ca-
tur. Inst. de noxal.
l. 1. p. 1. l. 1. d. de in-
iuria, a nocendo di-
stinctio, cum quadro-
rum. l. 1. d. de noxal.
l. 1. d. de noxal. p. 1.
omne delictum con-
sistit. l. 1. d. de noxal.
quod deliquit. Inde
et, delinquens nox-
a et iuror, ad l. 1. c. 1.

ilium. vide supra
ne fructus, nō mi-
ne comprehen-
Alcat. interpre-
tationis libet hodie
quod aliud sit.
pellatione conti-
nua. l. 1. d. de noxal.
Cuius omnia ligan-
mine non appella-
bones, nūc o-
mnia aliam rem, nūc
mi: sed & bala-
l. nūc appella-

in inpro, quod sim-
se id quo de agi-
elut. Nuda pro-
tractus deest. l. 1. d.
fructu. l. 1. d. de
sine proprietate
l. 1. d. de noxal.

ae sue traditione
D. de pign. Nuda
la subest, paret
de pign. l. 1. c. de
prio, que in se
non ha-
rei traditione, ac
libet.

teris, aut stipulatione, l. 1. d. de oblig. et
act. l. 1. d. de locat. itaque

Nudo consensu contrahi dicuntur, em-
ptio, venditio, locatio, conductio, mada-
tum, & si qui sunt contractus, qui nomen
suum habent, cum nulla rei datio inter-
uenit, vt expressissimè declarat Paul. l. 1.
ibi, nudo, consensu. de reum permut.
Vnde et colligitur: Omnis contra-
ctus nominatus est pactum nudum, Er-
go emptio, venditio, contractus nudus
est, d. l. 1. Falsum igitur est, quod Accu-
sius consensu veltit pactum dixit, simul.
de oblig. ex consen. l. 1. d. de reum permut.
Vnde et colligitur: Omnis contra-
ctus nominatus est pactum nudum, Er-
go emptio, venditio, contractus nudus
est, d. l. 1. Falsum igitur est, quod Accu-
sius consensu veltit pactum dixit, simul.
de oblig. ex consen. l. 1. d. de reum permut.
Vnde et colligitur: Omnis contra-
ctus nominatus est pactum nudum, Er-
go emptio, venditio, contractus nudus
est, d. l. 1. Falsum igitur est, quod Accu-
sius consensu veltit pactum dixit, simul.
de oblig. ex consen. l. 1. d. de reum permut.

Nuda res, abique fructibus & causa,
l. 1. hanc. D. de pign.

Nudum factum, l. 1. d. de verb. oblig.
Nuda cautio, quæ solam re promissionem
habet, l. 2. d. de reum permut. ff. de iud. Nuda poli-
citatio, sine scriptura, l. 1. d. de iur. i. quo
ut indig.

Nudus sermo, qui dicto finitur, simplici
et affirmatione constat, sine aliqua
promissione, l. 1. d. de iur. i. d. de adil.
adit.

Nuda vacatio muneris, l. 1. d. de
vac. mun. Nuda & sola scientia, l. 1. d. de
adil. edit. Nuda debiti solutio, l. 6. d. de
edon.

Nuda verba, mera, sine certa & solen-
ni conceptione, Paul. lib. 1. Sent. tit. 4. Nudum
testimonium, sine iuramento, c.
1. de cohab. cler. & m.

Nudum, fictitium, & simulatum, Al-
berico.

Nudum ius, C. de nud. iur. Quis l. 1.
Nuda promissio, quæ tunc vilo fidelis-
fore, aut iureiurando præstita est apud
Imper. s. 1. de satisd. l. 2. d. de reum permut.
D. de iud.

Nuda ratio, dicitur à Pomponio no-
men rei alienæ, in codicem accepti sic
relatum, vt quæ de causa debeatur, ad-
scriptum non sit. Si dominas, inquit,
rationes suas referat, se debere ser-
uo suo, cum omnino neque mutuum ac-
cepit, neque vlla causa præcesserat de-

bendi, nuda ratio non facit eum debito-
rem, l. 4. ff. de pecul. Idem in l. 1. d. de do-
nat. Nuda ratio non facit aliquem debi-
torem: vt potest quod donare libero ho-
mini volumus, licet, referamus in ratio-
nes nostras, debere non: tamen nulla do-
natio intelligitur.

Nuda pactio, hoc est, tenuis, destituta,
tam nomine proprio, quam commuta-
tione rerum & factorum, manens in sim-
plici paciscentium colloquio. Sic enim
nudam Metaphorice, seu translatione ac-
cipi oportet in l. 1. d. de reum permut.
D. de iud.

Nuda venditio, pro fictitia & simula-
ta, l. 1. d. de contrahen. empt.

Nuda voluntas tunc intelligitur, cum
quid sit citra exteriorem interuenientiam
formulam, quæ interdum sufficit: vt ap-
ud Iustin. in §. intrauim. l. 1. d. de reum permut.
D. de iud.

Nudum præceptum, quod sine causa
sit. Eius exemplum extat apud Scævolam,
in l. pater. filium. §. Iulius Agrippa. de
lega. 3.

Nudus usus, qui sine fructu est, l. 1. d.
de usu & habit. Iisdem autem modis &
constituitur & finiri solet, quibus modis vo-
sus fructus constituitur, teste Gaio, l. 1. d. de
usu & habit.

NULLIVS esse res dicuntur, quæ
in nullius priuatione bonis sunt, sed iure
gentium omnibus vacant, & occupanti
conceduntur, l. 5. d. de contr. empt. Alii
etiam Nullius esse dicuntur, quæ in pa-
trimonio hominum, aut commercio nō
sunt, §. nullius. l. 1. d. de reum permut.
D. de iud.

Nullus numero homo, pro nullius
precij, est apud Ciceronem 1. Philip.

Nullum, pro nullius momenti & vili-
tatis, sine pro irritio, & inani. Vnde in-
terpretibus Nullum Inuiti æquipollet.
D. de quod cuius. vniuers. l. 1. §. ei quidem. D.
de iur. i. d. de iur. i.

NULLI ALII, QVAM MI-
HI. Hæc verba non innuunt actum per-
fectum, l. 1. d. de iur. i. d. de adil.
adit.

NVMERI pro albo, in quo lecti mi-
lites conferuntur quem Græci *κατά-
λογος* appellant, & recentiores matricu-
lam. l. 1. d. de iur. i. d. de iur. i. d. de iur. i.
eo tempore quis iure militari incipit
posse testari, ex quo in numeros relatus

id verbum ad rem
pertinet, si ex causa
eocane est alia.
nominis interpret
etate est: natu
rality, yens, rym
probat, si i cira
rationem fidem
attem.

Secunda duobus mo
re pcedit credito
re numerate pecu
diantur. Alio mo

qu. proprie dei
re impo. pcedit
sum id ut quod
ceptum non nume
re, pcedit pali de
Sed numeratio pec
pro omni res
vel solu.

Nummus duas valebat
nummos: Domina
re, quae nummos
merculanam. Cum
ci traditur minam
um, patrem autē
citam fuisse. nā
pars minae, ut
hic in nummo iue.

Denarius tamen
us altimatioe &
est nummus: ligi
didrachmam, alit
dous siveat. rupa
us est Numm au
m eile vult: Vati
re & Pellax lib.

Nummus asper à veteribus dicebatur,
recens novus, benéque perculsus, nō vfu
attritus, sed qui formam haberet expref
sam, & notas claras, miniméque fugien
tes.

Nummis colere dicitur, qui ad pecu
niam numeratam conduxit, l. 26. D. de
furt.

Nummus Decargyrus, l. fi. C. Th. si qui
pec. constat.

NVM M A R T A quæstio pro pecu
nias, l. fi. D. de fia. defunct.

Nummarij indices, l. i. C. publ. latis. vel
consul. nuncios. vel infennat. lib. 12. lueri au
dizid est, quorum indicia venalia sunt
pecunia. Sic Hieron. ad Onasum: Volo in
nummarios inuehi sacerdotes, Et Suet

id nps xij χιλιάς πεπενημένας ἐχέοντα το
ῖς ἀρχαῖς, ἵδ' ἐξ αὐτῶν ἀνατῶν διὰ συντί
ων xxi' ἐχέοντων τῶν χιλιάς ἀλληγουμένων,
ἀλλὰ πρὸς ἡμῶν ἐν τῷ ἴδιῳ ὄνοματι τοῖς ἑκατῶν
ἀδελφοῖς ἡμετέροις, quod ineptum pro
sus censetur.

NVM MOS aureos æs dici, Vlp. au
tor est, de verbo. sign. l. 159. & ibi. Alc. in
Comment. Nummus autem aureus, cuius
hic est mentio, sestertius æris centum
valebat, hoc est, denarios argenteos 25,
quod idem in Dispositionibus anno
tavit.

Nummos inueterales, vide Ventralis.

Nummo addicere, aut mancipio dare,
est in dare, aut attribuere, ut quamvis
vendita res non sit, vendita tamen esse
videatur: nam dicis causa, & (ut vulgò
loquimur) pro forma nummus vngs da
batur. Firminus lib. 5. ca. 4. in fin. Secundū
mare mercatus est possessionem loco sa
lobei, (de M. Hostilio loquitur) ab Se
nato populoque Rom. petiit, ut liceret
transfere oppidum, constituitque mo
nio, & areas diuisit, nummōque sestertio
singulis municip. mancipio dedit, Cicer.
pro Posthumo: Equus est ex tanto populo,
qui bona C. Rabirij Posthumi nummo
sestertio sibi addici velit: Vlp l. 46. D. lo
cat. Si quis condaxerit nummo vno, con
ductio nulla est: quia & hoc donatio
nis instar inducit, id est, quia non est ve
ra conductio: quippe quæ mercedem
duntaxat dicis causa constitutam habet.

Pomp l. 66. ff. de iure dot. Quidam ergo re
medij loco recte putauerunt introducē
dum, ut vel locet hunc vsum fructum
mulieri maritus, vel vëdat nummo vno.
Nummus asper à veteribus dicebatur,
recens novus, benéque perculsus, nō vfu
attritus, sed qui formam haberet expref
sam, & notas claras, miniméque fugien
tes.

Nummis colere dicitur, qui ad pecu
niam numeratam conduxit, l. 26. D. de
furt.

Nummus Decargyrus, l. fi. C. Th. si qui
pec. constat.

NVM M A R T A quæstio pro pecu
nias, l. fi. D. de fia. defunct.

Nummarij indices, l. i. C. publ. latis. vel
consul. nuncios. vel infennat. lib. 12. lueri au
dizid est, quorum indicia venalia sunt
pecunia. Sic Hieron. ad Onasum: Volo in
nummarios inuehi sacerdotes, Et Suet

in Domitiano: Nummarios indices no
tauit.

NVM MV L A R I I, à nummulis di
cti, collybista, permuratores nummor
um: qui maioris pretij numis acceptis,
nummules, id est, minusculam monētā,
per partes reddebant, aut eetz regionis
acceptam pecuniam regionis alterius pe
conia permuebant: Item ut Collybista.
Paulus l. 9. §. 2. D. de adend. Nummularios
quoque non esse iniquum cogitationes
edere, Pomponius scribit: quia & hi num
mularij sicut argentarij rationes consi
ciunt: quia & accipiunt pecuniam, & ero
gant per partes, quarum probatio scri
ptura codicibusque eorum maximè con
tinetur: & frequenter ad fidem eo
rum decurritur. Horum conditio aliquā
to inferior fuit argentariorum, ut patet
ex dictal. 9. nec enim publica auctorita
te pecuniam tractabant: idēque eorum
rationes minoris erant & fidei & aucto
ritatis. Vlpianus tamen in l. 7. §. 2. num
mularios pro argentariis ponere vide
tur. Nummularios præterea pecuniam
spectasse ac probasse patet in l. 39. D. de
solus.

N V N C, pactiona est dilationis ex
clusiva, l. scimus. §. cum autem. C. de inoffic.
test. Proprie nanque præfens respicit rē
pus, l. vrbe. D. de statu hom. & sim. Est ta
men reperi, ubi in futurum protendi
tur, ut in Decretis Pontif. exempla citat
Albericus. Aliquando nullum tempus
denotat, & pro Sed, accipitur. Lege Val
lam in Eleganti lib. 2. Nunc Resto, id est,
Edicti tempore, in Interdicto uti possid.

N V N C I A R E causam, deferre, l.
39. D. de iure ff.

N V N C I A T I O noui operis in Pan
dektis, sic accipienda est. Prætor edixit,
ut si quis putei vicinum nouum aliquod
opus molientem, non habere ius id faci
endi, licet ei denunciare vicino, ne id
factor, itaque eum prohibere: veratque
ei, cui denunciatum est, siue ius habeat,
siue non, tamen ne quid instituat: quod
si edictum neglexerit, Prætor aditus
interdicit, ut opus factum restituat, id
est, interim id decernit, dum apud iu
dicem à Prætorē datum planum faciat
sibi ius esse sic ædificare, omnino au
tem diruere id cogitur, propter edi
ctum Prætoris, siue iure, siue iniuria ædi
ficat. quod si nunciator velli remittere

nunciationem, licebit edificare, licebit etiam nouatori satisfacere se opus demoliturum, si nunciator actione sua negotiatio (quam eandem post nunciationem debet intendere) probarit apud iudicem id illi non licuisse. *Hac ex tract. D. de noui oper. nunciat. summam.*

Nunciatio (in materia malefactorum) quam commentatores Denunciationem vocant, magnam habet differentiam in iure Pontificio, & in iure Ciuili. Nam Romani Pontifices admittunt quemlibet ad nunciandum iudici crimen alterius, modò illum prius admonuerit emendationis, ea qualiter & quando de accusatione. *Et c. lecer Hels. de simoni.* Et tunc potest iudex procedere per inquisitionem, si voluerit, nulla mentione facta nunciatoris. Potest item procedere super nunciatione inquirendo crimen, hoc est, vt nominatim exprimat nunciatores, sicut consuetudo obseruat. Iure autem ciuili nemo idoneus censetur ad nunciandum, nisi specialiter designatus fuerit ad id munus. Olim enim institui solebat hominum genus, arcanis secleribus inquirendis & effunderis operam impendens; vt crimina publice innotescerent. Per hoc enim antiqui bonos mores mitum in modum tuebantur. Et tales nunc quibusdam in locis videmus designari. Ceterum ne talis delatio in adulationem degeneraret, sicut tyranni quoque huiusmodi indicibus abutebantur, quasi emissariis duntaxat & auscultatoribus: ideò sancitum fuit, primum vt nunciatores quodam testificati genere vterentur ad inuestiganda commissi criminis indicia, priusquam aliquid efficerent, ne errantes ipsi magistratum quoque seducerent. Deinde, vt notitiis suis (sic enim tota illa criminis per testificationem inquisitio vocabatur) nunciatores adficerent. Nam falsis nec ne notitiis insinulatus quis esset, perpenso iudicio dispiciebatur, *l. ea quidem, C. de accus. quamobrem* Romanæ leges per nunciationem non admittunt aliter inquisitionem fieri aduersus criminalem, nisi facta mentione nunciantis: vt teo copia fiat defendendi legitimis exceptionibus: quemadmodum etiam de Irenarchis, seu publicæ pacis custodibus traditur in *l. diuus Hadrianus. D. de cust. & ex lib. reor. l. ab accusatione. §. nunciatores.*

ad S. C. Turpilianum.

NUNCIATORES dicuntur delatores criminum: ex quo eorum indicia notoria dicuntur, seu notaria, vt diximus suo loco *Paul. l. 6. D. ad S. C. Turpil.* Nunciatores qui per notoria indicia produnt, notitiis suis adfiscere iubentur. Idem ad Impp. denunciare dicuntur, *l. 7. C. de accusat.*

NVNCIVS, qui specialiter certi negotij gratia ad aliquem destinatur, & abiectionis ministerium præbet, *l. 2. D. de pactis. & alibi sæpius.* Hinc

Nuncium mittere & remittere coniuges dicuntur, qui, libello repudij misso, à se inuicem diuertunt, *l. 6. & l. 10. D. de spons. l. 5. & l. 7. D. de iure dot. C. in Topic.* Si mulier, cum fuisset nupta cum eo, qui conubij ius non esset, nuncium remisit. Inde Nuncios repudia interpretantur Impp. *l. 3. C. de repud.*

Nunciij etiam sunt, quos Ius Ciuile viatores, & adparitores, Pragmatici Galli Sergenti vocant, *c. prudentiam. de offic. & pot. iud. delega.*

NVNCPARE, est voluntatem circa hæredis institutionem, legatorum donationem, ceterisque testamenti partes, lingua & voce exprimere nominatimque. Hinc testamentum nuncupatorium, quod fit sine scriptis, coram septem testibus, viua voce: & est iuris ciuilis, teste *Vi-gilio. Iulian in l. si ita de bo. poss. sec. Tab.* Quiddam testamentum in tabulis sibi fecit: filio autem impuberi per nuncupationem substituit. Item: Nam quemadmodum scripto filio hæredi, separatim ab hæredibus patris, ita nuncupato potest videri separatim à scriptis patris hæredibus bonorum possessio dari. Nuncupatum hæredem à scripto distinguit: vt sit modus, cuius memini Iustinianus *insti. de testam. §. si* Budæus inquit: Nuncupare, est non scripto, sed verbis cauere, vel dicere. Vnde testamentum nuncupare, apud *Plin. lib. 14. de ebrietate.* Nuncupatur autem testamentum in hunc modum: tabulas testamenti testator tenens, ita dicit: Hæc vii in his tabulis cæsiue scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor. itaque vos Quirites testimonium perhibetote quæ nuncupatio & testatio vocatur. *Plin. c. Inst. 20. Vide Isidor. lib. 5. c. 24. Erym.* Vt autem secundum tabulas, ita & secundum nuncupationem bonorum possessio datur. Nun-

Nuncupare hæreditatem, & verbis exprimere, opponitur, nuncupatio, *l. 23. D. de leg. 1.*

Nuncupata pecunia, quæ lib. 2. de offic. fisco, nominata, pluribus personarum de verborum antiquis multis colligitur de recto summatim, si testificata, circumstantiam in votis nuncupatorum.

NVNCPARE, vide infra Testam.

NVN. N. N. a quasi nouendina. *crolium lib. 5. c. 1. R. restitutorum sunt, quidem diebus rursus autem die intercarum legelque venient. Columella. j. Nundinarum, festum est proprium tantummodo dixerunt, reliquis scilicet, illis enim ciuitatis in agris consilium publicum villis arcesclianis qui eos euocabantur.*

NVNDINA, (vulgò à nobis scilicet extat lib. quas Græci vocant, & sunt mota rito, cum propriis sunt. Vnde *Rub. mercatus: non bus: d. q. ad vel potest intelligi, finibus institutum beneficio ac mutatus temporibus, cum omnium galum immunitatis Valens & Valentinianus illas viginti annos, quibus cessum esset, vt*

Nuncupare heredem, est pronuntiare, & verbis exprimere, & palam nominare; & oppositum scriptura nuncupatoria, l. 21. 25. D. de testam. l. 20. D. de vulg.

Nuncupata pecunia dicitur (ait Cincius lib. 2. de offic. Iurisconsulti apud Festum) nominata, certa, & propriis nominibus pronuntiata. At Sabinus lib. 2. de verborum antiquitate, ut refert idem, satis multis colligit, nuncupata esse non de reo nominata, sed promissa, & quasi testificata; circumscripta, & cetera: etiam in votis nuncupandis esse convenientius.

N V N C U P A T I V M testamentum, vide infra Testamentum.

N V N D I N Æ a nono die dicta sunt, quasi novendinæ. Hæ autem, inquit Macrobius lib. Sat. 1. c. 16. primum à populo R. restituta sunt, inquit Rustilius, ut octo quidem diebus rustici opus facerent, nono autem die intermisso, rure, ad mercatum legè que accipiendas Romam venirent. Columella autem libro de re rust. 1. Nundinarum, inquit, conventus, manifestum est propterea usurpatos, ut novis tantummodò diebus urbanae res agerentur, reliquis administrarentur rusticæ. illis enim temporibus proceres civitatis in agris morabantur: & cum consilium publicum desiderabatur, à villis arcessiebantur in Senatum ex quo qui eos evocabant, Viatores nominati sunt.

N V N D I N Æ verò, id est, vacationes (vulgò à nobis feræ dictæ) de quibus Rubrica extat lib. Pandect. 1. c. 6. v. 11. & quas Græci ἀνὰ νύκτα, & πύλον νύκτα ἀπέλειαν vocant, l. 1. C. de nund. abusive dictæ sunt motata re, nomine autem retento, cum propriè Mercatus appellandæ sunt. Vnde Rub. Codicis, De nundinis & mercatibus: non, ut vulgò, Mercationibus. id quod vel ex legis vnicæ lectione potest intelligi, nam à posterioribus Caesaribus institutum fuit, ut ex certo eorum beneficio ac munere, certis in oppidis, status temporibus, mercatus celebrarentur, cum omnium portitorum & vestigalium immunitate: quæ etiam Imp. Valens & Valens. in l. 1. c. de nund. immunitates illas usque eò amplificaverunt, ut etiam eos, quibus Nundinarum ius concessum esset, vetuerint mercatus, tem-

pore nundinatoribus vilis aut propriæ merces, aut propter portorium, aut propter priuatum aliquod debitum negotiū facessere. Obseruatum est etiam, Nundinarum ius à Senatu impetrari solitum. Plin. lib. Epist. 5. Solers, inquit, vir Prætorius à Senatu petiit, ut sibi institueret in agris suis nundinas permitteretur.

N V P E R, non longo tempore. Neque verò ad horas refertur, sed vel ad paucos dies, vel ad paucos menses, l. nuper constitutum: D. de leg. 3. Inst. de usufructu cap. 8. fin.

N V P T A Labeoni non videtur, quæ virum pati non potest, l. penult. D. quando dies leg. ced. Item nec sponsa intelligitur, l. in eo iure: §. hoc caput. D. de ritu nupt.

Nuptam à Græco duci ait Festus lib. 12. Illi enim nuptam appellant νύμφη, quod verbo usus est solon in legibus. Sic etiam apud Plutarchum in eo: πύλη νύμφη τῶ νύμφη συγγενεταίον μὴν μὴν κούνην κατὰ γένειν.

N V P T V I collocare, est cōtrahere nuptias, matrimonium. Plin. in l. liberorum. D. de iis qui non infam. quod & nuptiis collocare, idem paulò post dixit.

Nupta, inquit Festus, verba dicebatur ab antiquis, quæ virginem dicere non licebat. Plaut. in Discolo: Virgo sum; non didici verba nupta dicere.

N V P T I Æ dicitur propriè ceremoniæ & hilaritates in ducendis vxoribus, à nubendo: quia solebant olim puellæ, pudoris gratia, caput obnubere: significantes, verecundiam nuptiis præire debere. Hinc Cicero pro Cluentio dicit: Nuptias plenæ dignitatis, plenæ concordia, ac pudoris. Hinc etiam Nubere propriè de mulieribus dicitur.

Nuptiæ, sive matrimonium, est viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ cōsuetudinem continens: ut Imper. De nupt. in princip. vide supra M A T R I M O N I V M. Modest. Nuptiæ sunt coniunctio maris & feminae, & cōsortium omnis vitæ: diuinum & humani iuris communicatio, l. 1. D. de ritu nupt. Coniunctio, v. l. 1. D. de inst. & iur. Coniunctio maris & feminae, quam nos matrimonium appellamus. Dupl. x enim habet nomen, matrimonij & nuptiarum, l. 10. D. de ritu nupt. & Inst. de pat. potest. ex quo loco etiam cōsortium omnis vitæ, inter-

neutiquam. His etiam verbis *νυντὸς στρατηγὸς* desinit. *Actius lib. 7.* morbumque hunc ait contingere propter capitis imbecillitatem, & organi visus crassiciem, tunicasque & humiditates, quæ circum oculum sunt. *Vide Cuiac. in Nou. 13.*

NYCTOSTRATEGI, nocturni magistratus in provinciis, qui armati noctu urbem perulstrant publicæ quietis gratia, qui *Venetici Signori di note* appellatur. Parisiis, *Les chevaliers du guet.* *Arcadius l. ult. §. 1. D. de mu. & bon.* huius verbi meminit: Nyctostrategi & pristinorum curatores personale minus obstant. In aliis exemplaribus, Nyctostrategi habetur corruptè. Nyctostrategus enim est idem, qui præfectus vigilum in urbe dicitur: ut in *Egypto* Straboni *νυκταρχὸς ἐπὶ τῆς πόλεως*, & Constantinopoli *νυκταρχὸς*, qui postea Prætor plebis dictus est. *l. ex Nouel. 13.*

NYMPHÆA, in l. 5. *C. de aqueduct. lib. 11.* sunt ædes publicæ, in quibus nuptias celebrabant, qui ædibus carebāt ad choreas capacibus, ut *Zonaras* explicat in *leone magno*. Græci in hanc legem *Nymphæa* vocant *ἑστία*, & *Socrates lib. 4. c. 8.* quæ refert in oraculo quodam chorearum nomine fuisse designata. Inde

Νυμφαῖα ἵδρυται Suidas inter, prætur, τὰ εἰς γάμους ἐν τῇ ἀγορῇ ἀπὸ κρήνης λεγόμενα.

O

CVM aut commercium est: itaque apud veteres, plodo, clostra, coda, pro plaudo, claustra, cauda. Ex *Diomedæ Grammatices* libro 1.

OB, in XII. Tabul. significat Ad. Verba Legis hæc sunt: **CVI TASTIMONIVM DESVERIT, IS TERTIIS DIEBUS OB PORTVM OBVAGLATVM ITO.** At in *Obvagulatvm* pro circum ponitur. Vide quæ dicemus in voce *Vagulato*.

Ob, propter significat. *Alberic. ex Iurisconsultis exempla ponit.* Verùm ob absoluendum, ob tacendum, & similia, pro ad absoluendum, vel ut absoluat: &

pro ad tacendum, vel ut taceat, accipienda sunt. Sic *Suicm. in Vespasiano*: Ob subterfugiendum ius faciendū est, ut subterfugeret. An verò conditionem faciat, causamque proximam denotet, *Bart. docet in l. 1. C. de legatio. lib. 10. in l. 1. C. de Sent. quæ pro eo quod interest.*

Ob rem datur, ut aliquid in futurum sequatur: quo non sequente, repetitio dati competit. Ob causam verò damusque præterita est: veluti cūm idē dō, quidd aliquid à te consecutus sum, vel quia aliquid à te factum est, *l. 1. D. de cond. ob turp. caus. l. damus. D. de cond. ff. indeb.*

O. C. Id est, Ope Consilio, quam locutionem exponit *Paulus in l. sepē. 53. D. de verb. sign. Et vide §. interdum quoque Infi. de obli. quæ ex delict.* ubi hæc locutio ter repetitur cum conjunctione & : corruptè, mea quidem sententia, & reclamantibus libris scriptis probatoribus, itaque *l. 6. de cond. ff. furt.* Ope consilio dixit. Nō dubium autem, quin apud *Paulum* Diaconum mendum sit, ubi *O. C. ore consilio*, vel ore consilij, interpretatur, *Vide Cuiac. ad d. §. interdum.*

O. D. M. Operæ donum, munus, nam apud *Paulum* Diaconū corruptè legitur *Domus*, hæc tria (ut ait *Paulus noster in l. sepē. 53. D. de sign.*) sine distinctione pronuntiabantur. Erant autem ea quæ patroni suis liberis, cūm eos libertate donabant, imponere consueverant: ut extractu De operis libertorum, facili intellectu est: in quo mendum hæc notatum ignoratione natum est apud *Paul. in l. qui libertinus. 37.* ubi legem *Napam* editæ *QVIS EORVM* operas, doni, muneris, aliudve: pro operas, donum, munus, aliudve Horum.

O. L. O. C. O. Opere locato, opere conducto. Adscribi autem solebat **PERFECTO PROBATOQUE**, cūm perfectum esset. Et hoc est, quod *Paul.* significat in l. 5. *De verb. sign.* Opere locato conducto. his verbis *ἀποδοσὶς* significatur. Nam concisè *Paulus* loquitur, pro Opere locato effecto, opere conducto effecto. Quare apud *Val.* Probum pro Operas conduxit, Operas locavit, reponerem, Opere conducto, Opere locuto. In lapide autem vetusto quem legi, Operis faciendi adscriptum est: *Altera pecuniæ pars dimidia solvetur opere effecto probatogue*, ut apud *Macrū in l. 7. §. 1. D. de Repet.*

Illud quoque cauetur, ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentum publice dandum, præbendum, approbandum, sacra recta tuenda, antiquam perfectam, probata, præstita, lege erunt. *Hotom.* Alj tamen pro Approbandum. Appendendum legendum censent.

Obaratus, ære alieno obligatus, & obstrictus. *Vide Bud in Prioribus.*

OB A V D I R E, est de mente deducere. *Io. And. in cap. fundamento. de esset in 6.*

OB A M B V L A R E, aduersus alios ambulare. *Festo.*

O B C A C A R E fossas, obtegere, & desuper claudere.

O B D O R M I R E, non vita defungi est, quod nullo idoneo auctore Ecclesiastici receperunt: sed dormire significat *VL-pia. ad leg. Aquil si seruus seruum.* Si fornicarius, inquit, seruus coloni ad fornacem obdormiuerit, & villa fuisset exulta: Neratius scribit, ex locato conuentum præstare debere, si negligens in eligendis ministris fuit.

O B E X significat cuiuscunque rei objectionem, siue obstaculum, *L. adulterij accusatione. C. de adult.*

O B I R E munus, eo fungi. Obire hereditatem, pro acquirere possessionem hereditatis, *apud Ciceronem pro lege Agrar.*

Obiit diem, pro mortuus est, *L. 1. D. de condit. instert.*

O B I V R G A T I O, post turpe factum castigatio.

O B L A T V M furtum dicitur, alij Imper, cum res furtiua ab aliquo tibi oblata sit, eaque apud te concepta sit: utique si ea tamen tibi data fuerit, ut apud te potius, quam apud eum qui dedit, conciperetur. nam tibi apud quem concepta sit, propria aduersus eum qui obulit, quamuis fur non sit, constituta est actio, quæ appellatur oblatus. *S. conceptum. De oblig. qua ex dedit.*

O B L A T I O quid sit in *L. acceptum. C. de usuris*, docet ibi Albericus. Oblationum appellatione apud Canonistas quid continetur, *vide ea. cum inter. extra de verb. sign.*

O B L I G A T V R lege, qui in legem committitur, *L. 30. D. de fal. l. 51. de verb. obligat.* Vel obligamur lege, cum ob-

temperantes legibus aliquid secundum præceptum vel contra facimus.

Obligare se furti, est furtum facere, *Gell. lib. 7. c. 15.*

Obligari iudicio, id est, tenere, *L. 45. D. de oblig. & actio.*

Obligari apud aliquem, *L. 7. D. de fideiuss. id est, alicui.* Sic apud aliquem debere, *L. 34. § quidam. D. de solutionibus.*

O B L I G A T V S fundus, pignori oppositus *L. 47. D. de leg. 1.*

Obligatus dicitur, qui exceptione tueri se non potest, *L. vel obligatus. § 1. D. de liberat. causis.*

O B L I G A T O dare, *L. item quatuor. D. de locat.*

O B L I G A T I O, ut definit Iustinianus *Instit. de obligat. in princip.* est iuris vinculum, quo necessitate adtingimur alicuius solvendæ rei, secundum nostræ civitatis iura.

Obligationis verbum generale est, & diuiditur in eam quæ ex contractu est, vel quasi, & ex delicto, vel quasi. Obligatio oritur ex contractu. Cum enim introductæ iam essent multe commerciorum formæ, naturalis ratio, ac immutans rerum necessitas dictabat, æquum & bonum esse, ut constitueretur, ne quis in huiusmodi mutuis negotiationibus, secundum humani affectus inconstantiam detrimento alterius temerè variaret: imò magis ut adstringeretur unusquisque ad id quod semel placuisset seruandum. Vnde generaliter introductum est naturæ vinculum, id est, naturalis obligatio. Ut rectissime videretur dixisse *VL-pia. in l. 1. in princip. D. de pass.* Quid enim tam congruum est fidæ humanæ, quam ea quæ placuerit inire eos, seruare? Verum naturalis ratio, omnium rerum optima moderatrix, cum tam immanis, & varij discriminis essent hominum negotia & facta, facile suavit, adeoque propter necessitatem exegit, ne eodem modo omnes ex omnibus negotiis passim obligarentur. Est enim inconcubile axioma, dissimilia non rectè simili iure censeri. Quare legislatores medium quoddam, ac temperamentum in rebus obseruantes, delectum adhibuerunt introducendæ obligationis, hoc ordine: Primum, in conventionibus secundum prædictas formas esse summatim, tam efficax vinculum admitteret, ut executionem quoque decernerent

OB
id in imitos & reco
gno, secundum nat
minum auctoritate
est dicta naturalis
verò idm. alicum
traculis, in quibus
lam accedere, app
la ad vsum human
tueri auctoritate
pro obligationem
tem seu legitimam
efficacem, ut exig
Sic Paulus accipi
oblio. *VL-pia. in l. iurj*
nque in illis ipso
gnatem causam in
tur, ut ad necessita
de essent, ne nimis
rum introdoceret
nominatæ senten
mo temperamen
ventiones sub nat
pate consensum
men actionis, rel
ceptionem patere
g sed cum nulla, i
ter oventionem
constitui obligati
obligatione nò p
nem, hoc est, natu
his apparet, qua
tarios obligatio
quendi quod de
Sic ut dici solet:
actionis ac medi
tem proximior
natus est causis
contractus prod
sed obligatio gen
mnes actiones et
obligatione, iuxta
preuarat.
Obligatio natu
producit actione
Obligatio si pass
ui commercior
neone & pac
formas persequ
d aliet in alim
consationem,
ta oportuisset
te actionum for
tam pactam
admitti in m
uenerat, id est

100 3

Obligacione dimitti, in l. *libertus qui o-*
poratum D. de ope. liber.

OBLIQUA libertas opponitur di-
rectæ. Obliquè opponitur adverbio
Rectè.

OBLITERABITUR, pro abole-
bitur, & quasi è literarum monumentis
debebitur, l. *qui sanctum. Cod. de Apostat.*

OBLIVIO, memoria defectus.
Præsumitur autem ex longa absentia
nacti, ut no. in l. *furtum. §. fundi. D. de u-*
fuca Lege Bar. in l. ex consensu. §. cum qui
D. de appel.

OBLIOQUI, est contra aliquem lo-
qui, & quodammodo exposculare se-
cum.

OBNOXII dicuntur commodè
pro Vassallis. *Albericus Krantz. libr. Dan.*
6. cap. 42. Splendidos equites nuper à
se suis factamentis dimissos Absalonem
mittit, iussurandum præstituros: ille
nihil morus, non se esse ait, cui debeant
tantum viri obnoxij fieri.

OBNUBERE mulierem, Alciato
est eam velatam ad maritum deducere.

OBNUNTIAT, qui malam tem-
nuntiat: qui bonam, annuntiat, Dona-
to auctore. Hinc obnuntiatio augurum,
cùm aliquid fieri prohibebat, quoniam
auspicia non addixissent. *Alciat. in com-*
ment. scribit, denuntiationem, quæ pro-
hibitoria erat, obnuntiationem proprie
dictam.

OBOLVS, facit sex siliquas, *Alex.*
ab Alex. l. 6. 2. Gen. dier. c. 20. & vide Cal.
Rhod. lib. 10. c. 2.

OBREPERE, est falsis dictis &
mendaciis, aliquem circumvenire. *Vlp.*
l. 3. §. puberi quamvis de Carbon. edit. Sed
si cùm esset pubes, quasi impubes ob-
reperit, dicendum erit, nihil eum co-
gisse. Sicque sumunt multis aliis in lo-
cis. Accurs. in l. *si quis obreperit præstij*
provincia ad legem Cornel. de falsis, vim si-
gnificationemque huius verbi parum
percepit, ut Budzus luculet per offendit
in poster. annor. Obrepere iudici per a-
ctus, vel l. belli interpellationem: pro eo
quod est, falsò se insinuare, & prætex-
tum facere. Modestinus in l. si quis obrepse-
rit. D. ad leg. Cornel. de falsis. Vbi talem ob-
repentem vocat temerarium.

OBREPTIO id est mendacium, l.
fin. autem. §. 1. D. de neg. gest. & est menda-
cium fraudulosum, l. sed fin. §. patronum.

D. de in ius voc. & propriè consistit in fu-
cti narratione, non iuris. *L. cum v. r. §. sub-*
uentum. D. de fideic. liber. Obreptiones re-
scriptorum, apud Amb. libro. quinto, Epist.
fol. 114.

Obreptionis autem poenam Bar. excu-
tit in d. l. *si quis obreperit. Quod autem*
principe obreptio non sit insolita, *fac. l.*
prad. C. de hoc prad. lib. 11. l. si Cod. de diuers.
pra. l. si C. de fund. & salt. rei dom. eo. lib. cum
simil. Quin & Imp. ipse quaeritur in l. 1. C.
de pet. dam. sub l. lib. 10. sese inuerecunda pe-
tentium inhibitione adeò contringi, vi-
enam non concedenda tribuat. Et alibi
ptecationis huiusmodi futuitas nomi-
nat, l. 1. C. de fund. limit. lib. 11.

OBROGARE, est legem legi con-
trariam rogare, *Græcè ἀντιρρογῶ* pendit-
tur. *Tufen. Anno lib. Buda. Epist. 4.*

OBRYZVM aurum Hermolaus
Barbarus dici putat quasi ἀβρυζον: quod
scilicet putum, merum & purissimè co-
ctum sit. Itaque cùm libra balluce, quæ
modò ex aurifodina effusa est, quatuor-
decim sit vaciatum: obryza duodecim
est duntaxat, l. 5. C. de susceptorib. l. 2. Cod. de
metalla. Hinc *Plin. lib. 31. cap. 3.* Antiquæ
experimento ignis est, ut simili colore
rubeat quo ignis: atque ipsum obryzum
vocat. *Suetonius in Nerone cap. 44.* Au-
rum ad orbyzam dixit, vi est in veter. li-
bris. *Imp. in l. ultim. C. Th. De ponderat.*
Diu mul èmque flammæ edacis exami-
ne in ea obryza detinetur: quemadmodum
puta videatur. Hieronymus in Hie-
remiam dici putat, quasi Ophyrifum.
nam ex Ophir insula laudatissimum au-
rum aduehebatur. *Isidorus libr. 16. Et-*
ymolog. cap. 17. ab eo quòd obradi &
splendere est, quòd coloris sit optimi:
sicque Obryzum scribi deberet. Hinc

OBRYZATI solidi, qui ex auro
cocto & puro constati sunt, leg. *ultim.*
Cod. de vit. numism. potest. leg. 2. Cod. de
num. lic. in coempt. qui & Obryziaci di-
cuntur in leg. 1. Cod. de obla. vol. Exiat e-
tiam Iustiniani edictum, ut Monetarij
quicquam Obryze nomine capiant. In
edit. lib. c. 11.

OBSCENITATIS vocabu-
lum, in l. 1. de offic. *praf. specificè à Iu-*
riscons. accipitur, non genericè, ut pu-
tauit interpret. nimirum pro non nomi-
nando scelere. Festus ab Obscis derivat,
apud quos frequentissimus fuit usus li-
bidi

obscenam spurcam

OBSCVRVS

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

obscure non

statut. *Cic. l. 16. Epist. ad Att.* Buthecrios, inquit etiam Cæsar decreto suo, quod ego obsignavi cum multis amplissimis viris, libet auisset, &c. Sanè Principes Romanos anulum habuisse constat, quo epistola scripta quæ eorum obsignarentur. Huius cæptum habuisse potestatem suam sub C. Cæsare testatur *Macrobius Pompeius lib. 43. apud Iulian. vi & Mezenatem* iob Augusti. *Horat. lib. 2. satyr. 2.* Est & obsignage idem quod testari id est, de quocunque negotio, tabulas, quæ ad probationem valent conferre. *Cicero in Quintiana :* Eius rei conditiq; tabellas obsignauerunt viri boni complures, res in dubium venire non potest. *Idem ad. 7. in Verrem:* imple in tabellas resecti, obsigna. signis amicorum, providens homo: vi contra hoc crimen (si quando opus esset) habet elicetæ testimoniæ videretur. Obsignata epistola oclusa, & sigillata, *in f. d. de legat. 2.* Obsignati testamenti, *apud Iul. Cæsarem lib. 8. de bell. Gallico* Obsignare bona, & obsignare dominia, *in f. de reg. iur. l. 1. & in f. de vent. in post. mist.* Obsignare pecuniam, contingere, *in l. tutor pro pupillo. D. de administ. patris.* Notandum, obsignatione totius aut partis secundum conventionem debitorum pecuniæ solenniter facta, liberationem debitoris contingere, *in l. tutor §. Lucius D. de usufr. l. 9. C. de solut.*

OBSIGNATIO consignationem pecuniae significat l. 9. C. de solution. l. 7. C. de pact. int. emp.

Obfignatio tabularum, apud Gell. lib.
14. cap. 1.

OBSONATORES serui, qui
comensales obsonii sunt: perfecti. *Mar-
tial. lib. 6. l. de legat. 6. §. lib. 32.* Cubicu-
larios autem vel obsonatores, vel eos
quos piscatoribus propoliti sunt, non vi-
detur negotiationis appellatione conti-
neri. Est autem Obsonium *obsonium* quic-
quid præter panem & vinum cibi caus-
sæ in mentem infertur. *Senec. lib. 6. Epist.*
47. Adde, inquit, obsonatores, quibus do-
mici palati notitia subtilis est, qui
scium cuius rei illum sapor excitet.

OB SOLETA, vetusta, antiqua, Ci-
ccio.

OBSTETRICES Vlpian. vult ef-
se probatissima & art's, & fidei, leg. 1. in
princ. de vent. in spec. & Paul lib. 5. Seno. ri-
tul. 14. ha parienti opem ferunt, Donat.

in Adrian, Terent.

OBSINATIVS est, qui post inspirationem & reuelationem sibi factam in eo quod errata est, perseuerat. *dist. 8. diff. 8. cap. consuetudo infim.* Obsinatio ad malum ingenio nihil, est pestilentiuss: quippe quod sola obstinatio produci hæreticis, & quicquid est malorum. Et ferè omnium æmulatorum vna est fides, vt cum semel insanire coeperint, non recipiant, nisi Deus aut Magistratus eos perdat.

Obstinatio animus pertinacior, l. 2.
C. de sum. Trinitate, & fid. Cath. Et Obsti-
nata voluntas, apud Cicer.

OBSTRERE, propriè est, quasi
struere quadam alicui loco imposita ob-
strere, ne quid effluat. Luminibus ob-
struere, verbo antiquo Iurisco-
nultus, Cic. quoque vsus est pro domo
sua, & in Bruto per metaphoram. *Ac-
cursus in laqueum sumus. sibi adiutum. D. de vsu-
fructu.* Obstruere, inquit id est, claudere
luminia. Proprietas dominis, obstrue-
re luminibus vsufructuarius non potest.
Itaque *h. q. vii. q. bina. ord. iii. non obstrua-*
re luminibus, vi vbi que legitur, sed ob-
struere legendum est, Haloander à vete-
ri lectione non recedit.

OBSTRINGERE res suas, est
pro pignore obligare, si pater. C. de crim.
fel. sic Obstrectus tutor, id est, obliga-
tus in l. 1. C. de tut. vel curat. vel dig. & ob-
stricta mater, in l. si mater. C. si mat. indemp.
prom. eodem sensu intelligitur.

OBTEMPERARE, est decretis parere. *Rubrica* ubi dicens non obtemperaverunt. Hinc Obtemperatio. *Cicer. lib. 2. de legibus*: Quod si iustitia est obtemperatio scriptis legibus institutisque populorum &c. Porro non obtemperare ius dicenti est non facere, quod extremum in iurisdictione est, hoc est, sententiæ diffiniri non parere. *Vide Zeslin l. 1. Disqui ubi dicit non obtem & lib. 1. singulari intellectu.*

OBTEREREius apud *Linium*. Iura populi obterere, pro lādere vsurpant genericè *Imp. in l. nullus. Cod. de iud. & cali.* Potest enim & non casus verberibus Iudæus subverti.

OBTESTATIO, precatio cum
adulatione, & vide ca. 1.24. § 1. Obtesta-
tio Felto, cum Deus in meliorem partem
vocatur.

OBTI-

OBTINERE & repelli, contraria esse pater ex Cicero. *Epist. ad Lentul. Neque si quid non obtinuerimus, repelli esse videmur.* Est autem Obtinere, iudicio v. necesse. *l. 5. §. 5. D. iudic. sol.* Pande. tamen For. lectio Optinere non Obtinere habet, atque ita commendandum quidam censent, ex eo, quod qui optinet, ex opinione, id est, sententia tenet.

Obtinendz, retinendz, *cl. am. D. de acq. pof.*

OBVAGVLO, verbum x1 i. Tab. Vide Vagulationem.

OBVENIT hereditas, vel ex hereditate, vel hereditate, hoc est, quod vulgo dicimus, per successionem. Vlp. Excipiuntur autem arma, quæ quis committit causa habuerit, hereditate ei obveniet. *l. obvenire. D. de ver. sig. vide Deferri hereditas.*

OBVENTIONES dicuntur emolumenta omnia, quæ tum ex corpore ipso rei, tum ex hominum opera & industria obveniunt: veluti pensiones verbanorum prædiorum, vecturæ iumentorum, &c. *l. 1. §. 5. exercitorum. D. de exercet. l. 34. D. de usur. l. 7. D. de usufr.*

OBVIARE, translatè pro resistere, *in l. 1. C. quan. lic. se vind.* Est autem obviatum est avariæ, & non obviamtum, legendum, *apud Vlp. in l. annonam. de extraord. crim. hoc est, vulgo dicitur, præventum.*

OC CASI O, tempus actionis opportunum, quod in aggrediendo conficiendoque negotio præcipuum habet momentum: ut non sine causa veteres videantur Occasionem divinitate donasse: tamen apud Græcos mas est hic Deus, appellaturque *ἄρτυρ*. Porro occasio nem damni præstans, damnum fecisse videtur: atque ut hoc Pauli verbum *in l. qui occidit. §. in hac actione. ad leg. Aquil. intelligendum sit, explicat Speculator in l. de iud. Quo verò distet à causa occasio, indicat *Gl. in l. ruius. D. de ruius. & in l. si debet. de leg. 2. c. 1. de iureiur. in 6.**

OC CIDER E propriè gladio est, *ut l. 10. §. si ipse servus. D. de pec. vel latius quolibet vi adhibita in S. C. Silianiano, & lege Aquilia, non fato.* Alias enim Occisum, pro mortuo dixit Plautus in Pseudolo, ut & Cicero, quod notavit Aconius.

Occidisse incontinenti videbitur, qui

interpositis horis, apprehensam filiam adulterij ream occidit pater. *Hec Vlpia. in verba sub si. l. quod ait lex de adulter Bar tol. magni facit.*

Occidit dicitur vulgò is, qui mortis causam quolibet modo præbuit, sed lege Aquilia id demum teneri visus est, qui adhibita vi & quasi manu causam mortis præbuit, extracta videlicet interpretatione vocis à cædendo, & à cæde, *l. 5. D. ad legem Aquil. Itaque Vlpian. in l. 7. §. 1. ad. 11. Occisum, inquit, recipere debemus, siue gladio, siue etiam fuste, vel alio telo, vel manibus, si fortè strangulavit eum, vel calce petiit, vel capite, vel qualiter qualiter.*

OC CISO RVM adpellatione eos contineri Labeo scribit, qui per vim aut cædem sunt interfecti: ut puta iugulati, strangulati, præcipitati, vel saxo, vel fuste, vel lapide percussus, vel quo alio telo: *aut Vlpian in l. 1. ad Silan. Idem in l. 3. ad leg. Aquil. Non enim sufficit, ait, occisum, sed oportet iniuria id esse factum.*

OC CIPERE magistratum, *in l. 1. lib. 23.* Creatur Marc'ellus qui exemplò magistratum occiperet. *Item lib. 41.* Collegam qui exemplò magistratum occiperet creavit.

OC CVLTVM, quod probari non potest, *et Christiana. 5. quæstion. 2.*

OC CVLTARE, *in Rubr. Cod. de iis qui latro occul. pro abscondere.*

Occultare testamentum an falsi specimen adtingat, *Barro docet l. D. de tabul. exhib.*

OC CVLTATOR ad hominem, Receptor ad locum refertur. Ipse hominum (ait Cicero) occultator & receptor locus. De occultatore est *l. ius. C. de iis qui se defer. lib. 10.*

OC CUPARE, significat propriè, ut ait Valla, quod in commune, siue in medium positum erat, ante alios capere, unde ius Occupandi dicitur. Est etiam locum tenere, aut capere, & vi arripere. Nec non lege prævenire, vi qui prior item contestatur, *l. pluribus D. de procur. l. si pluribus. de leg. 1. l. si Titus. de verb. obl. & simil.* Ut Iulianus ibidem in *l. Stipulationes commodissimum.* Occupati elegantè pro præveniri usurpavit: ita Interpretes pro denominari, vel dici non satis scire exposuisse videtur. Notia scilicet,

rum Ecclesiasticarum gubernatio & dispensatio consensu Episcopi conceditur, habemus in principio C. de sacrosan. Ecclo. & homines qui ubicunque. §. hoc nihilominus abseruando. C. de Epis. & Cler.

ONOMEI, circulator, mellinum vinum, ut origo verbi declarat. Latine melleum. *Vlpian in l. 9. de tris. vin. ol.* Onomeli plane, id est, dulcissimum vinum, vinum legato conuincitur. *Vide Dioscor. d. lib. 5. c. 12. & Isidorum lib. 2. Etymol. c. 3.*

OFFENDERE in legem Senatorum consultum, & legi. & in libris nostris inuenitur. *l. 40. D. de iud. l. 3. D. ad Macedo.* Sic Offensa edict. *h. 6. D. de postula.* Offendere quis dicitur, exponit *Bar. l. qui Roma. §. Callimachus. D. de verb. obl.*

OFFENSA ferè actiue sumitur, estque eius qui offendit, auctore Valla. Quæ verò vel dicenda, vel iure intelligenda sit offensa. *Bar. tradit in l. quidam cum. D. de her. inst.* Offensio, ut plurimum passiuè accipitur: aliquando tamen actiue, teste *Bud.* Vt verò & hæc accipienda sit, idem docet *m. Lucratio. D. de publ. Præterea quo sensu in lege municipalis, siue, vt vulgò loquimur, statuto veniat, Bar. quoque offendit, in l. cum te C. de inoff. testa.* Offensa autem quot modis dicatur, not. in c. cum illorum de sent. excom.

OFFENSATOR, qui in re quacunque sæpè excidit ab eo quod suscipit, & quod efficere contendit. *Quintiliano* est, qui in regendo identidem resistit, ut potius, qui perpetram legit.

OFFERRE crimen, criminari, & accusare. *Antiquè, vt dicunt Basilici, l. 1. de quaestio.* Offerre se opponere, *l. pen. D. de dolo.*

OFFERRE SE LITI dicitur, qui vltro nihil ad se pertinentis causæ actionem excipit. *l. 49. D. de pet. hered.* Obtulisse liti videtur se procuratori, qui sine mandato in aliena lite iudicium excepit, & se obtulit. *l. 4. D. de re iud.* Dupliçiter autem se liti offerre dicitur, vel vltro suscipiens defendendam causam abentis, cum satisfactione iudicatum solui: quo casu nec actio ex stipulatu, nec actio iudicati in dominum datur, *l. §. procurator. in fin. D. de procur.* vel vltro suscipiens defensionem præsentis, qui propriè cognitor dicitur, quo casu non ipse cogitur satisfacere iudicatum solui, sed dominus litis, si ad defendendum. *D.*

iudic. solu. Dicitur & simpliciter offerre se alicui. *l. pen. D. de dolo* Si te Titio obtuleris de ea re, quam non possidebas, &c.

OFFERRE PECUNIAM, *l. tutor. pro pupilla. D. de administ. tutæ.* vulgò dicitur præsentare, quæ sensu venit Galli nostri.

OFFICERE luminibus, & alius tollere, quandoque pro eodè sumuntur, *Alberticus ait citans l. 1. ff. de seru. urb. præd.*

OFFICINA, ibi officio dicta est, in qua artifices operas exercent, per translationem tamen Cic. dixit, Officina nequitia, & *Bud.* Officina æquitatis. *Vlp. in l. 4. §. ait prætor de sis qui not. infam.*

Officina iniquitatis, iudicium iniquorum conuenus.

OFFICIUM vel ab efficiendo, vel ab officiendo dicitur: estque id, quod unusquisque officio debet, ut nulli officiat: seruata scilicet honestate, quid loco, quid tempori, quid personis conueniat. Sic, quomodo debeamus omnes esse in officio, tractat eleganter Cicero tribus libris Officiorum: quo sensu sumitur verbum Græcum ὄφειλον tamen si Latina vox plenior est, vt docet *M. Cicero, in Epist. ad Attic.* Hinc Deserere officium, & in officio sum censei, cum quis contra publicam honestatem aliquid facit, sicut & in officiosus dicitur parens, qui sanguinis ex sese procreari, & pietatis obliuiscitur, vt in *tit. D. de inoffic. testa. l. 1.* Opussum, Officio fungi officium implere, officio perfungi, partibus suis fungi. Quisquene potest negare æquissimum fore, Prætozem interponere se, vt officium, quod in se recepit, implicat? *Vlp. in l. 1. §. 1. D. de recept.*

Officium legislatoris boni in his duobus potissimum versatur: Primum, vt statuta suo loco, tempori, personis & rebus accommodet: deinde, vt aperta sint, & si dubitatio incidat, ab ipso auctore interpretentur, non ab aliis pro suo arbitrio.

Officium publicum non id solum accipiendum est, quod in administratione Reipublicæ tantum consistit, & iuxta *§. munus publ. l. honor. municipalis D. de munerib. & honor. l. 2. D. de iis qui vt indig. in priuatum vsum non cadit*, vt est magistratus, & id genus aliarum functionum: verum etiam quod propter publicam utilitatem est introductum. *Vnde Pompo in l. pupillum §. munus de verb. sign. scribit, Mu-*

nus publicum, esse officium privati hominis, ex quo commodum ad singulos, vniuersisque cines pertineat. Itaque qui officium publicum à civili distare putant, non meminisse videntur verborum Aur. Arcadij, qui in *l. fin. d. tji. de muner. & bono*. Hæc, omnia, inquit, munera, quæ trifariam diuisimus, vna significatione comprehenduntur. Nam & personalia, & patrimoniorum, & multa munera, ciuilia seu publica appellantur. Vnde apparet *Vlpia. l. 2. de reg. iur.* non discriminis, sed magis declarandi causâ dixisse. Forminæ ab omnibus officiis ciuilibus vel publicis remotæ sunt.

Officium procuratoris est voluntarium, *l. filiusfam. §. mutui. D. de procur. sed tutoris & curatoris officium est necessarium l. 1. & ibi glo. D. de tut.*

Officium aduocationis. *Plinianus*. Inter officium aduocationis, & rei suæ defensionem, multum interest, inquit nec propterea quis, si postea cognouerit rem ad se pertinere, quod alij eam vindicanti, tunc ignorans suam esse adfistebat, dominium suum amittit, *l. inter D. de rei vindi.*

Officio iudicis contineri dicitur, quod eicitur pro suo iure permitsum est, quamuis nullam Prætor in formula mentionem eius fecerit. *Imp. §. vltim. De perpet. & temp.* Stante rem iudicatam iscum quo actum est, satisfaciat actori: officio iudicis conuenit eam absolvere. *Pompo. l. 9. D. de furt.* Sed si eam à fure vindicasset, conditio mihi manebit. sed potest dici officio iudicis, qui de proprietate cognoscit, contineri, vt non aliter iubeat restituere, quam si conditionem petitor remitteret. Sic in *l. plani. §. 8. D. de petis. hered.* vbi quæ perspicuam æquitatem habent, officio iudicis contineri dicuntur. Sic in *l. cum is. 4. 4. D. eod. l. qui per collusionem. 4. 2. §. vltim. D. de actio. empt. l. si vulnerauerit. 43. D. locat.* Sic in *l. 7. D. de negot. gest.* Tantundem, ait *Paulus*, in bonæ fidei iudiciis officium iudicis valet, quantum in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio, Et in *l. Lucius. 17. D. de positi.* Est constitutum in bonæ fidei iudiciis, vt tantundem possit officium arbitri, quantum stipulatio. Et *l. si res paratus. 73. D. de procurat.* Si reus paratus sit pecuniam soluere, procuratore agente quid fieri oportet? Si lis cogn-

testata est hoc omne officio iudicis dicitur continendum est.

Officium præstant, qui ad tuendum patremfam. præpositi sunt, *l. 61. §. D. de leg. 3.*

Officium pro ipsi officialibus, *l. 6. D. de offic.*

Officium, pro ordine apparitorum, *l. 1. de appar. Procons. lib. 12. C.*

Officium pro ministris magistratuum, ac præsidum, *l. 6. §. non tenui. D. de offic. præsid. l. 7. 4. D. de iurisdic. Sicut Officium Præsidum, Comitum, Prætorum, procuratoris fisci accipiuntur, l. 3. C. quando fisci vel privati. l. 2. & 3. C. de cano. largit. titi & alibi sæpius. Et apud Tertulian. lib. de fuga in persequ. Sic Officium præsidum, l. 1. C. de præscript. 30. annor. Et Officium censuale, *l. 18. D. de test. & apud Symmach. lib. 2. Episto. 46.* Et Officium cohortales, *l. 33. C. de appell.* Officium Comitum, *l. 2. C. de offic. mil. iud.* Officium provinciarum, *Donato in Phormione.**

Officium, pro Irenarchis. *Impe. l. 7. C. de accusatio.* Ea quidem, quæ per officium præsidibus denunciantur, & citra solennia accusationum posse perpendi, incognitum non est.

Officium pro custodia libertorum, *Paulus l. 4. D. de fugi.* Magistratus municipales ad officium præsidis provinciarum, vel pro consulis comprehensos fugitivos recte transmittunt.

Officium Prætoris, pro eius imperio & potestate in iure dicendo, vt in *l. veluti. 27. D. de verb. obl.* Officio Prætoris continetur, ex huiusmodi obligationibus actionem denegari. Id autem Imperium appellatur, in *l. obligationes. 27. D. de oblig. & act.*

Officium Prætoris, cellula (*Opinatur Hor.*) erat, in qua scripta quædam ad ea, quæ pro tribunali agenda erant, pertinentia reponerentur. *Afcon. in Verr. 11.* Moris erat, celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum selectorum. *Modest. l. 7. §. de furt.* Senapronia libellos composuit, quasi datura cæturioni, vt ad officium transmitterentur, sed non dedit. Lucius pro tribunali esse recitauit, quasi officio traditos: quæ ratio non sunt inuenti in officio, neque cæturioni traditi. *Paulus l. 17. ff. de in ius voca. Eum*, pro quo quis apud officium canit, exhibere cogitur.

officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.

officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.
officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.
officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.

officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.
officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.

officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.
officio indicis dicitur
qui ad tendendum
sunt, l. 61. §. D. de
officialibus, l. 6. D.

giur. Item eum, qui apud acta exhibitum
le esse quem promissit, & si officio
non caueat, ad exhibendum tamen cogi-
tur. Sunt tamen, qui superioribus in lo-
cis officium sumant pro loco, in quo cō-
sistebant officiales

Officium, pro persona iudicis vel ma-
gistratus, id est, pro eo, qui gerit officiū
sive magistratum, siue quam aliam pote-
statem. Unde de, onere apud officium,
l. si quis, 7. §. ult. D. qui satisda. cog. Sic ca-
uere officio, & apud officium cauere, id
est, apud eum, qui potestatem exercet.
Differunt autem promittere apud acta,
& officio cauere. Qui promittit apud ac-
ta, is obligatur quidem: sed non tam so-
lemniter atque is, qui apud officium ea-
uet. Hac differentia notatur in l. eum pro
quo 17. §. si quis in ius voc. non. vers.

OFFICIUM & Artificium in ser-
nis distinguuntur apud Martianum, in l.
legatus, 65. D. de legat. 3.

OFFICIUM eorum dicitur, qui ad
corporis dominici cultum destinati sunt:
quales sunt tonsores, vinctores, cubula-
rij, ministratores: de quibus in l. 103. D. de
verb. sign. Artificium autem eorum, qui
artem aliquam exercent, quales sunt tex-
tores, fullones, leccarij, pictores, medi-
ci, d. l. 65. & l. pen. D. de reb. dub.

Officium, seu ius ministerium, l. 46. §.
alios D. de iust. offi.

OFFICIALES, ministri seu ap-
paritores magistratum. Paulus lib. Sent.
5. c. de fisci aduoc. Quoties sine auctoritate
iudicati officiales alicuius bona occupari,
vel describunt, vel sub observatione es-
se faciunt, adito procuratore iniuria sub-
mouetur. Vbi l. 1. §. si quis ultro 19. D. de
quest. Potes itaque decreti gratiam face-
re, & eam per officium distrahi iubere.
Sicque sumitur hoc verbum titu. Cod. de fi-
lji officialium.

Officialis foraneus, qui in certa parte
Diocesis ad tempus vices Episcopi gerit,
glo. clem. 2. de rescript.

Officiale in vicario sepatat Albericus,
cap. cum nullus de temp. ord. in 6. de Officia-
lious l. re per Bartol. de pupillo. §. si quis ip-
si D. de oper. no. nuncia.

Officiale opera, l. opera. ff. de oper. liber.
sunt cuiuscunque artificij opera, quas
patrono libertus officij causa praestat.

OLEAM immaturam plus redditus
habere, quam naturam, tradit Iuriscos. l.

penult. D. de usu fruct. lega.

Oleum nucleiligni appellatione cō-
tinetur, l. 55. D. de leg. 3. l. 167. D. de verb.
sign.

OLEARIVM PVNDVM, hoc
est, oleas, arbores prodecentem, Alber-
ciat in l. si cuius. §. fructuarius. D. de usu
fruct. sed perperam. Nunquam enim o-
learij fundi, sed horti solum olitorij me-
minit, vt & interpretes legit. In eo tamen
labitur, quod vel de oliuis accipi posse
indicaui. Siquidem olitorium ad oleas
tantum pertinet.

OLEARIA vasa numerantur in l.
19. §. illud. D. loca. Oliariae motae & pra-
li hic mentio. l. 21. D. de fun. inst.

OLEAGINEA pocula, l. 30. D.
de leg. 3. vel (vt est in Pan. Flo. §. Olea-
gina.

OLIVETVM, locus oliuis consi-
tus, l. 58. D. de contr. empt. in vulgatis co-
dicibus, non item in Flor. & l. 7. c. de
bon. praescript. & l. 1. c. de manc. &
colo.

OLFECIT equus mulam, honestè
dixit Alph. pro coitum appetiuit in l. ult.
si quadrup. paup. fecit dic.

OLIM ad tempus praeteritum perti-
net, l. nec emptio. D. de cont. empt. Aliquan-
do significat dudum, retro, l. sed §. quasi-
tum. D. de excus. ius. & quor. tempora li-
gnificat, tradit Bar. l. & ibi Alex. D. de
op. nou. num.

OLVS, dicitur omnis herba satius,
quæ est in usu cibario, ab alendo: quod
oleribus alerentur homines, antequam
fruges, vel carnes essent. Iustin. Inst. in
prin. de usu & habit. Nam is, inquit, qui
fundi nudum habet vsum, nihil vltius
habere intelligitur, quam vt oleribus,
pomis, floribus, feno, stramentis, & li-
gnis, ad vsum quotidianum utatur.

OLITOR, ab oleribus, hortulanus
est. Vbi in de verb. signif. l. si urbana. Horti
vinearj fortè, vel olitorij. Fit autem
Olitor ab olere, non ab oliuis, vt Accur-
sius existimauit.

O M

OMITTERE hereditatem & le-
gatum, & praetermittere pro eodem, l.
7. & 59. D. de acqui. hare. l. 33. D. de milis.
testam.

Omittere & repudiare separantur, l.
24. §. Scauola. ff. de minor.

Omittere, silentio exheredare, vel

potius præterire, *l. si patronus. D. de bon. liber. & §. fi. Insti. de exher. liber.* illud enim silencio glossema est, nec est ne ver. libr.

OMISSA actio; *in l. si eum. D. si quis causam non tenuit, vt barbare glo. indicauit, (Remissum enim Latini linguauidum significat) sed relictæ ac præterita accipienda est. Est enim omittere rem quam penitus dimittere. Vnde omisso eorum, quæ geri debent, lata culpa datur, l. ei qui §. fi. D. de pet. hered. c. sept. 12. g. 2.*

OMNIS, nihil, quilibet, & alia huiusmodi voces vniuersales in iure civili restringuntur ad notam æquitatis.

Omne, nihil excipit; *l. d. procuratore. C. manda. An verò sit vox collectiua, docet. Bar. Moshiu. D. de iur. fisci. & an à toto separatur.*

Omne ius habet annexam gratiam: quod nemo unquam grauius tractauit, quàm Marcellus, *in l. respiciendum. D. de pen.*

Omnia, pro virisque, apud Papinianum, *in l. in ratione. §. quid tamen dicemus. ad l. Fale. item apud Gaium, exemplo Cicer. dictum legimus de duobus, in l. liberum arbitri. D. de adopt. coniunctim plerumque apud idoneos auctores occurrunt: vt omnes res, omnes quatuor, omnes, quinque, &c.*

Omnis debiti nomine, vsutæ veniunt accipiendæ, *vt pater ex responsio Scauola, in l. nomen de lega. 3. Item qui omnia sua, vel omnes res suas donat, & nomina debitorum donasse intelligitur. Idem enim est, siue omnia mea dixerim, siue addito vniuersali substantiuo, omnes res meas, seu bona mea dicam.*

Omnis homo, de duobus dictum, *in l. 1. C. de liber. præter.*

Omnis periculi appellatione, non videntur casus fortuiti contineri, *l. non sinitur de magister. conuen. vbi dicitur, Magistratus succedit in omne periculum, & tamen non tenetur de casu, l. 2. §. eo tempore D. de admin. rer. ad ciuit. pert.*

OMNINO, & omni modo præcisam necessitatem plerumque significant, *l. 10. §. in adrogato. D. de vulga. idemque valent quod indistinctè, l. pen. D. pro suo. l. 49. D. de iure dot. l. 11. in fin. l. 26. D. de le. lib. 1. l. 14. §. sed & §. fi. D. quod met. caus. & alia multa in locis.*

Omni modo, sine metu exceptionis, *l. 39. §. pen. ff. de dam. infect.* Omni modo est etiam, sine interpellatione, *vt l. 38. §. pen. D. de usur.* Significat etiam in omni euentum, & vt Iurisco. loquuntur, quicunque casus incidere, *l. 18. D. quod met. caus.*

Omnino fieri intelligitur eo modo, quo potest fieri, ne impossibile iuberi videatur facit *l. si iure militari. de milit. test. cum simi. per Salomo. ciuitis.* Ceterum, Omnino, nunc, semper, & similia verba prægnantia, vel idè vulgò feruntur, quòd iuxta interpretem traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipiant, *vt ait Zas.*

Omnino, ad omnem sui partem *Alberic. ea si relig. osus. de elect. lib. 6.*

Omnino, *in l. 4. C. de recept. arb. spon. deo & adlenio.*

Omnino, ex eodem patre geniti, *ὁμογενῶν*, in Basilicis, instrumentum emptionis *vt d. apud iud. instrumentum donationis.*

ONVS, munus, puta tutela, vel cura, *l. munus. 18. §. 2. D. de verb. signi.*

Oneris ferendi seruitus dicitur, quæ vicini onera sustinere quis cogatur, imponitur, *l. 1. & 3. D. de seruit. urb.* Alia autem est seruitus Oneris ferendi, alia Tigni immittendi: nam cui prior debetur, agere cum vicino potest, vt ruinofum parietem reficiat, eumque oneri ferendo idoneum præstet: atqui tigni immittendi ius habet, cõgere vicinum, vt parietem reficiat, non potest, *l. et si fortis. 6. §. 2. l. 8. §. competat. D. si seru. vind. l. cum de her. 33. D. de seruit. urb.*

Oneris nomine, quæcunque in nauem vehendi causa imponuntur, intelliguntur, *l. 6. D. ad leg. Rhod. l. 31. & l. pen. §. pen. D. locati.*

Onera hæreditatis, æs alienum, *l. vnice. §. penulti. D. simul. vent. no.*

Onera auertere, vide lup. Auertiere.

Oneris aug. si actio, vide suprà, Actio.

ONERA NDÆ libertatis causa facta, ita definiuntur, quæ ita imponuntur, vt si patronum liberus offenderit, petantur ab eo, semperque sit metu exactiois ei subiectus, propter quem metum qui dois sustineat, patrono præcipiente, *l. 1. §. 1. D. quar. rer. actio non det.*

ONYX Arabicus, *l. si. §. species. D. de public.*

publicæ ad differendū. Ille candidus, hoc igneus, & genituras. In hoc quod habet in capite in animi. d. om. m. 16. c. 8. d. cont.

OPE CONS

manu. D. ad l. Aquil. genda sunt, ac si in, antiquorum. Punt. in l. sapientia c. la. reon. vno. m. illa verba: Eum eum factum huius. aus Alca. con. uel. se tradidit. quoniam. late, nisi eo cons. fectur, vt fectum. pro suatione accipio. no diu. in. d. e. intentione, coniu. que, Et hic. erus. ius, quem nec A. tus. pectere, C. iungentium. pout. intell. genda sunt. nas vni. palle. l. 6. consilio dicit. in. et de. est. cum tam. bitoribus. O. copula. Vide C. lig. qua ex delicti.

Ope, fectur. latorium ad. fectur. in fectis. 40. D. de. Opera est lab.

peritatur circa. de incorporalem. ditionis ratio po. tatur laboretur, q. t. diu. nom. of. per lib. 2. ff. de. ano. Operam dare. l. singuli. ff. de. vno. nouam no. per. M. per. hui. habet in consili. quid res p. uata. Opera liberet.

Oneris liberet. Oneris patroni. consili. loco p. el. ut l. cum patronum. peratam editio.

de publico ad differentiam Indici, à quo colore distat. Ille niger est cum zonis candidis, hic igniculos habet albis zonis cingentibus. Inde autem nomen habet, quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem vaguis humanæ, ut *Aldorum lib. 16. c. 8. & Plin. lib. 56. c. 7. tradunt.*

OPE CONSILIO, l. 27. §. si quis de manu. D. ad l. Aquil. quemadmodum accipienda sunt, ac coniunctim, an separatim, antiquorum variavit sententia. *Paul. in l. sapientia compertum. de verb. sign.* Labeoni subscribit, separatim accipienti illa verba: Eum, cuius ope, consilio, futurum factum sit, furti teneri lex ait. Quamvis Alcia. coniunctim quoque accipi potest tradit: quoniam non fatitur, opem præstare, nisi eo consilio, id est, animo præstetur, ut furtum fiat. Si ergo consilium pro suasionem accipimus, soluta illa oratio dissolutiue: si pro dolosa adiuvantis intentione, coniunctim intelligitur, atque. Et hic verus est huius rei, omni sensus, quem nec Accursius, nec ceteri satis percipere. Certe ex sententia coniungentium potius, quam separantium intelligenda sunt, & ita videtur Vlpianus vituperasse, l. 6. de condit. furt. Ope & consilio dixit *Iustin. Instit. de obligat. qua ex delict.* cum tamen in libris scriptis probationibus, Ope consilio legatur, sine copula. *Vide Cuias. ad §. interdum. de oblig. qua ex delict.*

Opem fert, qui ministerium atque adiutorium ad succipiendas res præbet, l. in furti. 50. D. de furt.

Operta est labor, qui in opere faciendopratitur circa rem, siue corporalem, siue incorporalem. Et quia humanæ conditionis ratio postulat, ut per diem duntaxat laboretur, idem *Paul. Operæ*, inquit, diurnum officium sunt, l. 1. D. de oper. lib. 2. ff. de annu. legat.

Operam dare de iudiciis dictum, in l. si longius. ff. de iudic. l. penult. ff. de vacat. mun. nouum non est. sic enim *Cicero 4. Verr. M.* Petilium, equitem Roma, qui habet in consilio, iubet operam dare, quod rei priuatz iudex esset.

Operæ libertorum, officia sunt, quæ liberti patronis in gratia & remunerationis loco præstant. nam (ut ait *Caius*, in l. cum patronus. 22. D. de oper. libert.) operarum editio nihil aliud est, quam of-

ficii præstatio. Earum autem duo genera sunt summa, officialium, & Artificialium. Officiales dicuntur, quæ non in arte vlla certa, sed in patrono quibuscunque officiis adiuvando versantur: & personam eius potissimum attingunt, victum, curationem, ocium, quietem, voluptatē, veluti etiam, cum nullo suo detrimento negotia eius gerendi, peregrinē cum eo proficiscendi, l. ha. denum. 38. D. de oper. libert. Atque hoc est quod Vlpianus ait, in l. opera. 9. D. eod. proprietatem officium, & in dantis, & in accipientis persona consistere. Artificialia autem appellata generaliter omnes, quæ artis alicuius propriæ sunt, neque sine illa præstari possunt: veluti silbertus pictor, medicus, faber, architectusve sit, & patroni sui iussu pingat, medeatur, fabricet, architectet: & cetera: hoc officium non tanquam libertus patrono, sed ut quivis alius cuius alij præstabit. Quid enim illum libertum, aut hunc patronum esse necesse est, ut ille navim domūve huic ædificet? Hinc Vlp. eas operas, quæ hoc in genere sunt, scribit quasi in pecuniæ præstatione consistere, l. fabriles. 6. D. eo nam fabriles, pictoriar, ceterasque generis eiusdem artificialium nomine continentur. Hinc idem Vlpianus, in l. opera. 9. eod. scribit fabriles, aliæve generis eiusdem, ut à quocunque, & cuicunque solui possent: & iubente patrono etiam aliis edi posse. Hinc idem in l. 6. D. eod. illam inter utrasque differentiam exponit, quod fabriles, ceteræque ad heredem transiunt: officiales vero, nequaquam. Cuius rei non obscura causa est: nam hæc (ut antè diximus) personales sunt, nec ab alio facile præstari possunt: illæ vero, & à quovis, & cuiusvis. Zafius in intellectibus suis dicit, non errare eum, qui & medias, seu communes operas constituat, ut putat, quæ & officium & artificium respiciant. Addit & tertiam speciem, scilicet Operas serviles.

Operas edere, exhibere frequens loquendi formula, tot. tit. D. de oper. lib. l. 54. §. si ff. de verb. oblig.

Operarum editio, officij præstatio, l. 20 ff. de oper. libertorum.

OPHITÆ, seu serpentini hæreticorum genus, l. 8. & pen. C. de hære. sic dicitur quod colubrum coletur: & quæ enim coluber est Græcis, idè tradit *Ibid. l. 8. hym. c. 5.*

Et transitit cap. quidam, 24. questione 3.
Dicebant autem scientiam boni & mali
à serpente in paradysum inductam.

OPILIO, in l. cum querebatur, de leg.
3. ouium custos

OPINIO communis, est aliud quam
fama. Nam opinio communis facit ius;
C. de re iud. l. 1. fama verò non facit ius.
Item opinio communis probat fama ve-
rò non. Item opinio communis differt à
notorio, quia opinio communis est de
longè præteritis, quæ probari non pos-
sunt de facili, scilicet per testimonium
visus, &c. sed notoriū est de præsensibus,
vel proximè præteritis, quæ de facili pro-
bati possunt per testes diuissim. Et quòd
opinio veritati præferatur, est glossi, cum
concord. pro, & contrà abundans in iu-
ribus, in cap. nuper. de biga. super ver-
bo, videntur. Concludit tamen ibi, quòd
casuale est, vt opinioni potius stetur,
quàm veritati, in fauorem contrahen-
tium, testamentorum, sententiarum
vel prolis. Aliàs regulariter veritas præ-
fertur opinioni, secundum Bern. in glossi.
3. in cap. ad audiendam. de sponsa. Etiam
veritas præfertur auctoritati, l. nemo iu-
dex. §. de sens. & interlo. om. iud. item con-
suetudini. cap. si consuetudinem. cum sex ca-
pitū seq. dist. 8. vbi dicitur: Veritas valet,
& inualecit in æternum, & viuunt, & ob-
tinent in secula seculorum.

Opinio communis, verum circa eas
quæstiones versetur, quæ lege, vel ratio-
ne finiuntur, an quæ auctoritate, an quæ
ratione simul, & auctoritate: rursus verū
ab numero auctorum, an ab dignitate pē-
sanda, non satis l. quer. Et magis est vri-
que ex his, quæ auctoritatis sunt, confi-
steri. Lex & ratio concludenter apud
nos demonstrans. Ratio enim, & veritas
conuertuntur, c. frustrā. 8. dist. in. Bald. in
l. omnium. D. de leg.

Opinio seu putatio falsa non excusat
iniuriam, quæ mihi fit. Nam certus sum
ego, licet ille me putet alium esse, quàm
sum. Paul. in l. eum, qui innocentem. §. si iniu-
ria mihi fide iniur.

Opinio dicitur id, quod incertum est:
vide Salomonium l. responsa. de iur. nat. gen.
& ciuili.

Opinio plena, l. 6. §. Præfides de interdi.
D. pro existimatione prædis, siue sen-
tentia nondum pronunciata, cui adiu-
guantur acta, & recusatoris preces, seu

libellus rei, vsq. l. 16. D. de iniust. rup. §.
quid tamen. l. 1. C. de relat. l. sciendum. D. de
appet. recip. & alibi.

OPINIO in poster. libris Codicis
pro prædij cuiusque censu & professio-
ne usurpatur, l. v. l. 1. C. de præd. nautic. l.
vltim. C. de collat. fund. fiscal. Vulgò taxa di-
citur.

OPINATORES, l. 7. C. de exact.
tribus. lib. 10. sunt milites, qui in provin-
ciis mutantur, pretendæ militaris anno-
næ causā, l. 1. & 14. C. de erog. milit. anno.
caus. sic dicti, vt existimat Iacob. Cusacius,
quod exigant opinionem, id est, censum
agri. malèque eo in loco Options Ha-
loander legit. Hi autem missi in provin-
cias non tangebantur exactorum officio,
sed instabant præsidibus, & officiis
eorum, & curialibus tantum, quibus titu-
lorum fiscalium exactio competit, vt in-
tra anni spacium annonas accipiant, d. l.
11. C. de erog. mil. an.

OPISTHOGRAPHVM, *επιστογραφον*,
dicitur, Hermolaus appellati dixit,
quod ex vtraque pagina scriptum esset,
aduersa & auersa minutis literis, & litu-
ris plenum. Notomanus Opisthographū
existimat esse chartam, non vtraque ex
parte scriptam, sed quæ vna ex parte dele-
ta, *επιστογραφον*, id est, ponē, & in tergo scrip-
ta: est his Vlpiani verbis motus ex l. 4. ff.
de bono. poss. secun. tab. Chartæ appellatio,
inquit, & ad nouam chartam refertur,
& ad deletitiam: proinde & si in opi-
stho grapho quis testatus sit, hinc peri-
toreit bonorum possessio. Atque huc
fortassis pertinet illud Iuuenalis Satyr.
1. *Summi plena iam imagine libri, Scri-
ptus & in tergo, nec dum finitus, Oracles* Ve-
teres plerumque vna tantum in parte
scribebant, quia scriptas chartas postea
inuoluebant, vnde volumina dicta
sunt.

OPITER nepos à veretibus diceba-
tur, inquit Festus, cuius pater auo vltio
mortuus est sic dictus, quòd obitu pa-
tris genitus sit, aut quòd auum post pa-
trem habeat, id est, pro parte.

OPITVLATIO propriè in re-
bus dubiis & malis dicitur. Vnde
præter eam pollicetur minoribus an-
nis 25. aduersus captiones, hoc est,
dolum aduersarij: auxilium verò, si
facilitate decepti sunt, l. 1. in princip.
D. de minoribus.

OPOR-

O

OPORTET,
dileverbum, in or-
lucis, significat
inmutabilitatem
morari præceptis
mana potestate ex
recte iudicand. Q
publicum est, l. q
mò & in contra
bum importat ne
D. de reg. iur. l. na
uic. quem i re
lucis igitur ad m
ri. vbi inquit, D
portere, hoc est
excludat necessi
strina in forum
fecit iudices ad i
tos tantum apud se
sus interrogandi.
pudicum fecit na
talia, nemine id a
per magis solet n
hæzere quod, in
inciderit. Simili
orig. iur. dum A

OPORTET, hoc
necessitatem. Q
operam, qui iur
aliter de eo iud
stratus de causis
necit.

Oportere, ver
iudicis pertinere
minoris conde
refertur. Paulu
tebit tam præse
pus sonat, l. 8. D.

Oportet. in
mibi dare facie
senti die duntax
tur: & idè ad
tebit, vel ita, Pr
l. 76. l. 1. am f
vbi obligat.

OPIDVM
tur, quòd eius
struta, l. 39. §.
per vnicū p. scri
optimis exem
quod scribit V.
nimus ædificat
Quamquod mu
& quod opus e
bibit et tunc, v

O P O R T E T, vel Debet, vel his simile verbum, in ordinationibus publicis Iuris, significat necessitatem adeoque immutabilitatem: quia ferè solent accomodari præceptis naturæ, ab omni humana potestate exemptis: vt in materia rectè iudicand. Quippe iudicare munus publicum est; siquippè. *D. de iudic. quinimò & in contractibus utrunque verbum importat necessitatem, l. in natura. D. de reg. iur. l. si natura debet, inquit Paulus, quem iure gentium dare oportet. Errat igitur admodum perniciosè Barr. in l. vbiunque. D. de interroga. Quod oportere, hoc est, debere interpretatur, vt excludat necessitatem. Nam tali doctrina in forum producta, legiores fecit iudices ad interregandum, contentos tàm apud se actis & actitaris. Rursus interrogandi neglectus corruptiora paulatim fecit iudicia, & prorsus immortalia, nemine id animaduertente. Vt semper magis solet nocere malum, & diutius hæere quod, irrepserit, quàm quod incidit. Similis error est in l. 1. *D. de origin. iur. D. Accursius interpretatur, O P O R T E T*, hoc est, Decet, excludens necessitatem. Quasi verò Iuri rectè dat operam, qui iuris causas ignoret: non aliter de eo iudicaturus, quàm Magistratus de causâ, cuius circumstantias nescit.*

Oportere, verbum, non ad facultatem iudicis pertinet, qui potest vel plaris, vel minoris condemnare, sed ad veritatem refertur. *Paulus l. 37. D. de verb. sign. Oportebit tam præsens, quàm futurum tempus sonat, l. 8. D. eod.*

Oportet, in stipulatione, Quod te mihi dare facere oportet, quod præfenti die dantaxat deberet, complectitur: & ideo adicitur verbum, Oportebit, vel ita, Præsens in diemve, *l. si stipulatus 76. l. eum stipulamur. 125. D. de verb. obligat.*

O P I D V M, inquit *Pomp.* ab opè dicitur, quòd eius rei causâ mœnia sint constituta, *l. 239. s. 1. D. de verb. sign. idè què per vnicū p. scribi deberet, atque ita in optimis exempl. scribitur. Huc accedit quod scribit Varro, lib. 4. de ling. Lat. Maximum ædificum est opidum, ab opè dictum, quod munitus opis causâ vbi sint, & quod opus est ad vitam gerendâ, vbi habitet turò, vel opida, quod opere mu-*

nibant mœnia, quòd munitius essent.

O P P I G N E R A R E, est pignus dare fœneratori: Repignerare pignus recipere est, resoluta cum fœnore pecunia. *Hoc verbo vti Iurise. testatur Beroal. Com. in Asinum, versio.*

O P P R E S S V M ante sententiam: Damnatum verò post latam eam dici, quidam obseruauerunt.

O P P R E S S I O mobilium est, vt inuasio immobilium *versicu. homicida. in §. deinde competens est. Auth. de mand. princip.*

O P T A R E, propriè est eligere, *l. 3. §. item si optare. D. ad exhib. l. si optare velim seruam, vel quam aliam rem, cuius optio mihi relicta est, &c. Sic Virgil. lib. 5. Æneid.*

Munerâque in huius cernos optare iuuen-

cor. Ducitur autem ab *Opta* Græco, quod est video, considero.

O P T I O N I S legatum, quæ electio seruatorum, vel aliarum rerum in familia relictarum datur: vnde tit. de optione legata. Eius autem hæc vis est, vt cui optio legata est, etiam eius hereditibus, si viuusiple non optarit, quàm debeat, *l. vlt. C. commen. de legat. §. optionis. Insti. de legat.*

O P T I O, in *l. vlt. D. de iur. immu. cuiusvis muneris admiuister dicitur. Mensores, inquit Paternus, optio, valetudinarij. Optiones autem, vt scribis Vegetius, lib. 2. c. 7. ab optâ de appellati sunt: quòd antecedentibus ægritudine præpeditis, ij, tanquam adoptari eorum, atque vicarij solent vniuersa curare. *Varro l. de ling. Lat. Primi, inquit, singularum decuriarum decuriones dicti, quos ij primos admiuistros sibi adoptabant, Opiones vocari cepti, quos nunc propter ambitiones tribuni faciunt. Festus: Optio, inquit, est optatio: sed in re militati is appellatur, quem decurio aut centurio optat sibi rerū priuatarū ministrum, quòd facilius obeat ministeri publica. Idem: Optio, inquit, qui nunc appellatur, antea appellabatur accensus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum, qui, quia cooptare quem velint, Centurionibus permillum est, ex factio nomen sortitus est. Nonius: Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui sunt honesti gradus, vt optatos, hoc est, electos: & ado-**

pratos, hoc est, ascitos. *Varro de vita patrum lib. 2.* existimat appellatos, qui reſerentibus Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, vt ſemper plenæ eſſent legiones: à quo optiones Decurionum in turmis, & in cohortibus Centurionum appellati. *Plutarchus in Optiones dicte leges videtur vocare, his verbis: ἐν δὲ τοῖς περὶ τῆς ἑβδόμης, ὃ ὑπὸ τῶν ἑκατὸν δὲ περὶ τῆς ἑβδόμης, κτλ. γὰρ καὶ οὐκ αἱ δὲ τῶν ἑκατὸν ὑποτάσσονται τῶν περὶ τῆς ἑβδόμης.* Hinc apud Tacitum. ſic legendum eſt: A quo Barbium Proculum teſſerarium ſpiculatorem, & Veturium optionem eodẽ perductos.

Optio FABRICÆ, d. l. ult. videtur eſſe, qui Imperatoris fabricæ, à qua Fabricenſes vocantur, aut fabricis legionum ſcutariis & loriciariis cuſtos præſt: vt & cuſtos carceris à Prudẽrio, Manceps carceris, & à Diuo Ambroſio, Optio carceris appellatur. ſic enim ſcribit: Neque Paulus & Silas tempus diſtulerunt, quin optionem carceris baptizarent cum omnibus eius.

OPTIONES etiã dicuntur in lib. *Cod. qui annona militibus diuidunt, l. 9. C. de iure ſiſc. l. 9. C. de exact. trib. l. 3. C. de apoch. public. & Nouell. Martiani de indul. rel. Nouell. Iuſtiniani 129. & idẽ ad l. 1. D. de mun. & bono. Græci lib. 54. ἐπισημαίνω, annonæ diuiſionem, interpretantur optionem militum. *Procopius 3. de bel. Vand. ἡ ἐπισημαίνω τοῦ πόντος ἐστὶν ἡ δίκαια διατάξις ἐπισημαίνω τὸν καλὸν.* Nominis autem ratio hæc eſt, quod duces eoſibi optent diuidendæ annonæ cauſa, quaſi adiutores, quod facilius cætera munia militaria obeant, qua ratione auxilia ſederatorum Optiones etiam dicuntur, *l. ult. C. de loc. quorum ducis Phylarchi dicuntur, Nouell. 116 & 117.* Sũt autem quidam, qui lege ſextia, *D. de bon. damn.* Optio nũc ſumi velint pro apparitoribus eius magiſtratus qui damnatũ ad ſupplicium deducit: mihi tamen priori ſenſu hoc nomen non incommode videtur uſurpari poſſe, cũ poſterioribus temporibus, imò etiam ſub ipſo Tiberio (vt teſtatur ſacra Euãgelia) præſidis, & eius, qui fontes ad ſupplicium deduceret, ſatellitum officio milites ſunctos legatus: tum verò maximẽ, quod & id ſubdicet d. l. 6.*

OPTIMA lex cũ nominabatur in

magiſtro populi faciẽdo, qui vulgò Dictator appellatur, quàm pleniffimũ poſſet, ius eſſe ſignificabatur: vt ſuit *M. Valerij Marci filij Voluſi nepotis*, qui primus magiſter populi creatus eſt. poſtquam vciò prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea nõ erat, deſitum eſt dici, vt optima lege, vtpotẽ imminuto iure poſteriorũ magiſtra. uũ. *Hæc Feſtus*, Verba etiam, quibus *Põciſi* Max. virginem Veſtalem capiebat, hæc *Gellius* libro primo, cap. 12. & cenſei ſacerdotem Veſtalẽ, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere pro populo *Quiritibus*, vti quod optima lege fiat, ita te *Amata* capio.

OPTIMVS maximũque fundus dicitur, qui ſeruitute omni, & obligatione pignoris, ac tributo immunis eſt. *Paul. l. 169. De verb. ſig.* Non tantũ in traditionibus, ſed & emptionibus, & ſtipulationibus, & teſtamenti adiectio hæc, *VT* optimus maximũque eſt, hoc ſignificat, vt liberum præſter prædium, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur. Quod idẽ tradit *Vlpianus l. 90. & 126. euſdem tit. & l. pen. D. de em. & l. 59. De cont. empr. Cic. de lege Agr.* Optimo enim iure ea ſunt prædiorũ, quæ optima conditione ſunt: libera meliore ſunt quàm ſerua. Capite hoc omnia quæ ſeruebant: non ſeruiant: ſoluta meliore in cauſa ſunt, quàm obligata. Eodem capite legis tuz ſubſignata omnia, ſi modò Syllana ſunt, liberantur, immunia meliore conditione ſunt, quàm illa quæ penſitant.

Optimo iure poſſeſſa domus, quæ nulli obligata eſt, vel pignerata, neque villo nexu pignoris teneretur, *l. 26 §. 1. D. de pig.* Optimum ius legatũ, quod commodius, & facilius eſt, *Vlp. Inſtit. tit. 24.* Optimo iure libertatem conſequuti, *l. 31. D. de min.* qui ex fideicommiſſo rectẽ manuſiſi ſunt Optimo iure quarta bonorum curialium defunctorũ, quibus alieni ab eorum conſortio hæredes extiterant, à curia petitur, *l. 1. quãdo & quib. quar. pars.* Optimo iuri & iure admiſſo, codicillos dixit *Imp. Inſtit. de codicil. in fi. princip.* *Theoph. νόμιμον οὐρανὸν* vertit. Optimo iure debentur uſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt, *l. 1. C. de uſurpar. hodie tamen prohibitz ſunt, vt no. q. 8. tit. 1. Auth. ad hæc.* Optimo iure

no iure prædia an
immunia pro ut
conquiritur, Albu
Optimũ, mel
in comparatione
minor ſuperior Op
Legenda. C. de pr
iuit.

OPTINER

OPVLENT

ſi quæ mibi. V. de
ſi quæ op. hinc v
id eſt, quæ etiam

OPVS idem

ſectum dici coll
ſi quæ a tem. Oper
ductũ ſignificat

Græci ὀπνιστὴρ
eſt, ex opere factũ
eum. l. 5. D. de vo

Opus probari
tur, cũ magill
inſpectum opus
& recte factum,

neticiab ipſo loco
ſeq. & ſi ſim legam

Opus reſtitui
inre dictis inuelli
ſimil. qua. Albuſi

ſa. l. 2. de verb. ſig.
Opus ſitacit

de quadrato, au
ſtitutam eſt. l.
cuj eſt, unde

etiam verò
l. 1. o. parietam

ſi ſi ſi ſi. 7. v.
ſi ſi ſi ſi. Op
ſi ſi ſi. Op

OPVS, in
in ſolo ſit, & e
gnificat, l. 1. §
hæc. Unde qui

ſuccedat, vinea
ad illud edictum

interd. cum,
ſi ſi ſi. & l. 7.
cauſam.

ad Opus dam
tedi. idem vale
cum. l. 1. §. 1. & l.
m. hinc, pro co

ſi Opus ſalutem
legimus, ſi. D.

do, qui vult Di-
am plenam, ut
et velut Al-
dineptis, qui pri-
ritus est, poti-
o ab eo agnitu-
que antea no erat,
ut tunc lege, vi-
tore magistra vi-
ps, quibus l. i. l. i. l. i.
concupit, hac
ap. 12. r. c. se. la-
a l. i. l. i. l. i. l. i. l. i.
qualem facere to-
ti quod optima le-
apo.
in quo fundus di-
ni, & obligatio-
minuere. Paul. l.
arium, in re, di-
obus, & singulario-
di-cao huc, V. 1.
et hoc significat
pradium, non ve-
antur. Quod tunc
re, rem, &
De omni, imp. l. i.
enim iure ea sunt
prima conditione
ant quam serua-
e seruebant: non
ore in causa sunt,
ncipie legitur
i modo Syllana
munia, n. eliore
illa que pen-
domus, que nul-
erati, reque villo
1. 1. l. i. l. i. l. i. l. i.
ut commodus,
1. 1. l. i. l. i. l. i. l. i.
Optimo
1. 1. l. i. l. i. l. i. l. i.
re, re, manu-
quarta, bonorum
quibus alienab-
e exterrere, a
e, qui quatuor par-
in l. i. l. i. l. i. l. i. l. i.
et in p. p. p. p. p. p.
v. v. v. v. v. v. v. v.
Opti-
que interro-
omissis sunt, l. i.
tamen prohibet
ad has. Opti-
mo iure

tho lute predia antiquis dicebantur, que
immunia proutas erant, id est, ut nunc
loquimur, Alaudasia.

Optimum, melius, bonum, ius dicitur
in comparatione, Glo in l. si mulier. D. de
minor super vier Optimo attigit item gloss. in
l. exigenda. C. de procu. super verbo, Non in
iuste.

OPTINERE, vide Obtinere.

OPULENTA hæreditas, ass. Gloss. in
l. si quis mihi. D. de acq. hare. dicitur, que
affert opes sine vexatione. Locuples ve-
rò est, que etiam vexationem habet.

OPVS idem & perfectum, & imper-
fectum dici colligitur, D. loc. l. qui in sulam.
l. qui aletis. Opere legato tamen, vel con-
ducto significari Labeo ait id opus, quod
Græci ὀπὴρ λέγουσι, non ἔργον vocant, id
est, ex opere factu corpus aliquod perfe-
ctum, l. 5. D. de verb. sign.

Opus probari vel approbari tam dicitur,
cum magistri artificiorum euocati,
inspectum opus referunt esse idoneum;
& recte factum, vel etiam (si hoc conue-
nerit) ab ipso locatore, l. opus, quod cum l.
seq. & l. si in leg. in princ. D. locat.

Opus restitui, pro destitui, auferturque in
interdictis intelligitur, l. cum prator. eo. &
simil. qua Alberici indicat. Alcia. l. impen-
sa. D. de verb. sign.

Opus struibile dicitur, quod ex lapi-
de quadrato, aut laterculis, calcæque con-
structum est. Eaque propriè pars ædifi-
cij est, unde & aufertur non potest. Te-
ctorum verò in crustatio est, siue expo-
litio parietum: qua de re Vitruui. legen-
dus est lib. 7. v. de ab Alcia. citatur, cum &
ipse in Commun. ad l. in ruti & cas. de ver-
bor. signif. Opus rustice. apud Paul. de
leg. 3.

OPVS, in edicto de oper. no. nun. quod
in solo fit, & solo coniunctum opus si-
gnificat, l. 1. §. hoc autem. D. de oper. no.
tunc. Unde qui messum facit, arborem
succidit, vineam putat, licet opus faciat,
ad illud edictum non pertinet: sed ad
interdictum, quod vi, aut clam, l. 1. §.
hoc autem. & l. 7. §. nos autem. D. quod vi,
aut clam.

ad Opus damnati, darive, & in Opus
tradi, idem valent, l. 6. D. de extraor. crimi-
tum l. 1. §. 1. & l. fin. D. de effra. Et Operæ
multari, pro eodem, l. 10. §. fin. D. de pen.
in Opus salinarum mulierem damnatam
legimus, l. 6. D. de captiv.

OPERARI, simpliciter pro labora-
re, negant apud idoneos reperiri aucto-
res, ferè autem referuntur ad sacra. Quam-
vis Operarij propriè sunt, qui non iudi-
cium sed tantum operam adhibent ad
architecti ex arte rationem operis præ-
scriptam. Operariorum seruorum me-
minit Alphenus, in §. quid autem esset. l. in
leg. censoria. de verb. signif. Alcia. eos in-
terpretatur, qui cum operabantur. Unde
& antiquis auctoribus simpliciter operæ
appellabantur.

ORACVLVM Imperatores in
Codice appellant, iussu principis i-
ssus, sine vilo rescripto & adnotatione
pronunciatum, l. iubemus. 10. de sacros.
Eccles. l. vlti. C. de diu. rescriptis. Adnota-
tio autem est, que scriptis tantum,
vi Pragmatica, que adhibita causæ co-
gnitione in modum sententiæ; vel ad
alicuius vniuersitatis preces. Vide Alcia.
in d. l. 10.

ORATIONES principum in iure
dicuntur, quibus illi Senatui, aut co-
ram oratione, aut absentes per epistolam
consulebant, l. 3. C. de leg. & consil. Huius-
modi plerumque exiunt D. Marci, vi de
transfatione alimentorum, de bonis ma-
ternis, de fugitiuorum requisitione, de
confessione. l. cum his de transfat. l. 6. §. 1. de con-
fess. l. 56. de re iudic. Item Marci & Com-
modi, de prohibitione nuptiarum in-
ter tutores & pupillas suas, l. 60. & 67.
§. sed & si filiusfam. D. de rit. nupt. Item
eorundem de seruorum & libertina-
rum nuptiis, l. 16. de sponsa l. 16. de rit. nup.
D. Antonini, de dona. inter vir. & vxor.
l. 32. de donat. inter vir. & vxor. Seuerij,
de rebus eorum, qui sub tutela sunt non a-
lienandis, l. 1. D. de reb. eor. l. 9. C. de præ-
min. quam singulari libro Paulus expo-
suit, vi ex Florentino indice & descriptio-
nibus aliquot constat. Adriani, de peti-
tione hæreditatis, quæ ob eam causam
Sennatusconsultum appellatur, litem ve-
niant. 20. §. 6. in fin. D. de hæred. per. Tacitus
lib. 51. Orationem Principis secuto parum
consulto, primi æduli seruatorum in ve-
be ius adepti sunt,

ORATORES, pro legatis vsurpat
Iurisc. in leg. Julia. D. de vi publ. Accursius
Doctores artium intelligit; qui à Græcis
Rhetorici vocantur.

Oratores ex Cannensis caerua, apud
Fortunatianum videntur dici ignobilis

qui scilicet eo tempore multis casibus & facundioribus interfectis, aut mortuis, repperat extiterunt, & ad causas ac iudicia accesserunt.

ORBI dicuntur in iure, qui coelibes quidem non sunt, sed sine liberis sunt: de quibus apud *l. ipianum, capis, Infrutio*. 13. de coelib. orbo, & solitatio patre. v. bi Hoteman. legendum putat, Id est, solitatio patre. *Quintil. lib. 7. ca. 5.* In pauperegratior, quam in diuite: dante beneficium, quam reddente: patre, quam orbo. *Cicero in Paradox.* Quem nutum locupletis orbi senis non obferuat? Obferuandum est autem, cum Lex Julia Papia venisset, ne orbi plus quam dimidium eorum, quæ sibi legata essent, partem acciperent: duo exire de orbis capita sub Rubr. de verb. sign. quorū verius que inscriptio demonstrat, ea ad legem illam pertinere. nam illic ita est, *ca. 148. Cuius lib. 8. ad legem Iuliam & Papiam:* Non est sine liberis, cui vel vnus filius, v. n. v. filia est. *Idem lib. 10. ad eandem:* Nam quem sine liberis esse, dicere non possumus: hunc necesse est dicamus liberos habere. Alias autem Orbus dicitur, quicumque aliqua re cara priuatus est, vt vxore, liberis, parentibus. Sic plebs dicitur orba in 111. Tab. amissis tribunis, quasi defensoribus.

ORBI S Romanus, pro ditione Romanaque ciuitatis accipitur, *l. in orbe. D. de fiat hom.*

ORCINVS libertus dicitur, qui directam ex testamento libertatem accepit: nec vnquam patronum vium habuit. Orcum enim Latini Ditem patrem appellauerunt quare cum libertus ille nullius libertus sit, vt scribit *Paulus l. 4. D. de bon. libert.* Ditis, Plutonis siue Orci libertus nominatur. *Ulpian. l. 4. §. 7. D. de fideicom. libert.* Hi qui ad libertatem peruenierunt, quorum liberti fiant, institutio ostendit: vt qui directam libertatem, Orcini erant liberti, quod & tradidit *Instit. tit. 2. §. in qui.* Is qui directus liber esse iussus est, orcinus sic libertus. *Idemque Instit. sub tit. D. de sing. reb. per fideic. vel affirmat. Imp. l. directu. 10. C. de testam. manum.* Directis verbis iure data libertate, non solum impositione pilei, sed & adita hæreditate, si nulla iuris impediat constitutio, liberti constituuntur: Orcini, *Marcianus l. 5. D. qui sine man. ad lib. Qui*

ob necem domini directam præmium libertatis consequitur Orcinus sit libertus. Sic apud *Gellium lib. 1. ca. 24. in epigrammate Nemi poetæ.* Orcinus thesaurus, pro se pulchro

Itaque postquam est Orci traditum thesaurus,

Obliui sunt Roma lingua Latina loquer. Theophil. autem Orcinum Græce *χαρμινος* appellat eadem forma, qua Orcini Senatores (quorum meminit Suet. Tranquillus) à Plutarcho in M. Antonio Charonitæ dicuntur, & Charonæ serobes, quasi Orcinæ. A Iuliano Orcinus hæres appellatur in *l. duo sec. 8. D. de hered. institut.* serus qui ex dominorum suorum ruina simul oppressorum testamentorum hæres, & liber esse iussus erat. De Orcino liberto mentio quoque apud *Ulp. l. 3. de leg. 1. tit. 1. §. per contrarium. D. de dote preleg. apud. Labeonem in l. domus. 22. D. de pecul. legat.* Nec male quis Horcinus dixerit: nam *apud* dixerit quidam *magis* *videtur*. Appellatur autem etiam libertus familia, *l. si socius D. de manumiss. testam.* quod etiam alium quædam *patronum* non agnoscat, ad familiam tamen defuncti pertinet, *l. 3. §. plane D. de leg. 1. tit. 1. §. si autem fuerit. C. de latin. liber. 101.*

ORDO, est cuiuslibet rei suo loco ordinata digestio & apta compositio. Sic & in personis omnium maxime per iustitiam distributivam apta quædam collocatio exigitur. Quare in republica ordines dicimus, sicut & in acie distributiones hominum, pro valus cuiusque statu & qualitate: vt singule functiones eodem commodius intelligantur expedianturque. Romæ fuerunt tres ordines, scilicet, Senatorius, Equester, & Plebeius. Quorum etiam nunc in orbe Romano vestigia quædam retinemus. Ordo Senatorius erat, qui patritios tantum, ex quibus Senatus legebatur, continebat. Apud hos censebatur imperij esse maiestas. Nos in hunc ordinem referre possumus omnes imperij status, qui iustis principum comitiis inest, ac ius dicende sententiæ habet. Is & amplissimus ordo dicebatur, *l. 21. §. 2. de leg. 3. & vido sup.* Amplissimus. Ordo Equester medius dicebatur, à quo ad senatoriam dignitatem ascensus fuit: interici tamen iudicis præficiébantur. Equitum insignis fuerunt

anul

anuli aurei, quibus
tur. Tales hodie sunt
aliis imperij beneficiis
cam comitis aucto
dam non solent vo
& infensus fuit, in
omnes Romani ciui
ad tribus pertinen
betur (pietate qua
non erant tribuon
ter eis concederet
potest *l. patronus*
Accusatus ridicul
vorum progenie.
xit Vlpian in *l. 1. §. 1.*
ficiam. *venit.* Publi
ter est parus non
gnitas familiarum
Ordo, pro statu
de esse. *praef. Græ*
tas viciam acci
sonatum, quod
de Capite minui
him. *Infrut. de iur.*
petionarum, tel
it, vt ordo decur
15. D. ad munici
Ordo decurion
gium ipsum dec
gnificat. *leg. 15. D.*
alum. *leg. 1. 1. C.*
Appellatur & *fin*
do in *l. 3. §. 1. §. 1.*
§. vltim. *D. de den*
municip. *l. 3. §. 1.*
pel. *frut. amica. 13.*
magis. *em. l. vltim.*
scriptionibus a
cipiendum est. *l.*
gi, nihil aliud est
11. §. 1. *l. primum*
reter.

Ordo iuris, &
1. 1. §. 1. *in iure. D.*
3. cap. 1. Quia
nem sequitur
corum. Vltim
in lib. Vari
Ordo cognitio
Ordo militar
us, quodam gra
Centurio tribu
gatus consilii, o
& nomina rei
tempore (vt fice

et eadem prætorum
Oreus fit libet
lib. 1. c. 24. in op.
Oreus in eadem

Oreus traditum the-

guia Latina loquitur.
num brace xap.
forma, qua Oreus
meminit Suet.
cho in M Antonio
& Chironem iro-
niano Oreus hz.
leg. 8. D. d. h. h. d.
dominorum suo-
rum tellimen-
tibus erat. De Or-
eone apud Plin.
per contrarium. D.
obvenit in l. d. d. m.
ut. Nec male quis
negus dicere qui-
e. libet autem e-
f. f. f. c. d. de ma-
l. um q. a. n. oc-
nolcat, ad fami-
l. 3. §. pla-
f. autem p. m. C.

et rei suo loco co-
mpositio. Sic &
magis potest vultu-
i quædam collo-
in republica ordi-
ac acie distributio-
nibusque statu-
le functiones ed-
ut expendantur
ores ordines, scilicet
& Plebeius.
in orbe Romano
nemus. Ordo Se-
ntos tantum, ex-
tur, continebat.
imperijs esse ma-
nem refectere pos-
tatis, qui iustis
ferunt, atque di-
lis & amplius
2. del. 1. & vido
Equites medius
atorum dignitas
no tamen iustis
in iustis fuerunt
888

anuli aurei, quibus à plebe distingueban-
tur. Tales hodie sunt equites aurati, cum
alijs imperij beneficiarijs qui ad publi-
cam comitijs auctoritatem interponen-
dam non solent vocari. Ordo plebeius
& infimus fuit, in quem referebantur
omnes Romani ciues tribuarii, hoc est,
ad tribus pertinentes. Nam serui & li-
bertini (præterquàm vindicta manumissi)
non erant tribuum capaces nisi speciali-
ter eis concederetur. Ex quibus intelli-
gi potest l. patronus in prin. D. de leg. 3. vbi
Accursius ridicula commemorat de ser-
uorum progenie. Ad hos ordines respec-
xit Vlpian in l. 1. §. sed & si servus. D. de in-
spiciens. vent. Publicè enim, inquit, in-
terest partus non subicere ut ordinum di-
gnitas familiarumque saluo sit.

Ordo, pro statu, in l. Divus Marcus. D.
de off. præf. Græci τῶν appellatur. Sta-
tus bifariam accipitur: alias pro iure
personatum, quod & caput dicitur. Vn-
de Capite minui, ut in tit. l. D. de stat.
hom. Infit de iur. person. aliàs pro ordine
personarum, respectu politico dignita-
tis, ut ordo decurionum, pro collegio, l.
15. D. ad municip.

Ordo decurionum civitatisve, colle-
gium ipsum decurionum & curiam si-
gnificat, leg. 15. D. ad municip. l. 16. §. 1. D. de
alim. legat. l. 1. C. de omni agr. deser. l. 1. r. 11.
Appellatur & simpliciter ac absolute or-
do in l. 3. l. 6. §. 1. D. quod cuiusque uniu. l. 5.
§. ult. D. de denat. inter vir. l. ult. D. ad
municip. l. 1. §. sed & si præf. D. quand ap-
pel. f. l. unica. D. nihil nou. appel. l. 1. D. de
magist. com. l. ult. D. de vet. Sic & in in-
scriptionibus antiquis hoc verbum ac-
cipiendum est, itaque in ordinem alle-
gi, nihil aliud est, quàm decurionem fie-
ri, l. 3. §. 1. l. penult. D. de decur. l. ult. D. de
vet.

Ordinatus, & legum l. 1. D. de lib. caus.
l. 31. §. fin. l. D. de pos. Valer. Maximus l. 1.
§. cap. 2. Quoniam Consul dum iuris or-
dinem sequitur, id agit, ut Imperium R.
corruat. Vtitur hoc verbo sæpe Cassiodo-
rus in lib. Variar.

Ordo cognitio, C. de ord. cogn.

Ordo militaris olim fuit, in exerci-
tu, quodam gradu, milites centurioni,
Centurio tribuno, Tribunus legato, Le-
gatus consuli obediret. Sed isti gradus
& nomina rei militaris, ceperunt cum
tempore (ut veterè omnia) variari.

Ordo scriptoræ non impedit causam
iuris ac voluntatis, auctor Papin. l. cum pa-
ter filio. §. fidei tua commisso vxor. de
leg. 2.

Ordinem politicum, ut evitetur con-
fusio magistratum, servandum esse, vel
apes naturali quadam inclinatione no-
bis ostendunt: quarum vnumquodque
examen suum sequitur regem.

Ordinem in deferendis magistrati-
bus, Romani certè viri prudentes opti-
ma ratione observabant, ab inferiore
ad ampliorem. Omnibus enim in rebus
ordo secundum naturam necessarius
est: sed tamen in magistratu deferendo
maximam ac peculiatem quandam vim
habet. Primum, ut hominis ingenium
rectè cognoscatur eū magistratus, qualis
quique sit, statim indicare soleat. Deinde,
ut expoliantur ciues negotijs vulga-
ribus ad arduas res agendas, quoniam
pulchrius parati, quàm creati nobilem.

O venerandam antiquitatem, ut Iustinia-
nus rectè vocat, à qua & eruditum se fa-
tetur in §. ult. Institur. de adoptio. Nā
vatis & grauibz omnium rerum exem-
plis scaret. Quid Rogo salubrius Reipu-
blicæ fuerit, quàm hunc ordinem in om-
nibus civitatibus imitari, ut non sta-
tim rudes ac nullo gesti officij argumen-
to probati, rapiantur ad summum ad-
ministrandæ Reipublicæ gradum & or-
dinem? Non possum me hoc loco con-
tinere, quin expositulem cum criticis
quibusdam, qui tam sunt amentes, ut
vilem illum longèque pulcherrimum
in omnibus Academicis receptum ordi-
nem titulosque aut contemnere auten-
tiam improbare non erubescant. Quasi
verò vani sint omnium literatorum or-
dines. Quid inquit est Doctoris titu-
lus, quid Licentiat, quid Baccalaurei, nisi
petuniarum nundinationes? & reli-
qua id gentis ineptiarum multo effudit.
Verùm legant insulsi homines quid scri-
bant eruditi omnium seculorum in bo-
nis artibus antesignani. Quomodo præ-
parandi sint per ordinem studiosi, ab
incunabulis literarum, ad grauiorē di-
sciplinam: in quas ne tanquam sus in ro-
sas itererent, quàm diligenter sint à
præceptoribus vires ingenij perpenden-
dæ: de quàm tale in bonis artibus stu-
dium nullo possit fieri modo, nisi in clas-
ses diuidantur studia, & singulis classibus

articuli accommodentur quibus alij ab aliis in scholastica ratione discernantur. Quales sunt à lauri-bacca, Baccalaureus, Magisterij, Licentiz, & Doctoratus. Hæc inquam, perpendant, si voluerint, iniqui censores, & facile videbunt errorem suum vel conscientia distante.

in Ordine redigere hoc est, inter vulgares & gregarios numerare, ut sua conditione sit contentus. Opponitur Eximere numero, tanquam præcipuum habere, non inter circulares, id est, vilioris fatinz homines.

ORDINARIA dicuntur quæ legibus, senatui consulti, prætorum edictis, principum generalibus constitutionibus & omnino quicquid iure scripto eatenus iussum est, ut sit certa generalis, uniformis lex, actus humanos generaliter, sine speciali personarum respectu ordinans, & quodam ordinato procurus dirigens: fac. l. nullo modo. D. ad leg. Cornelianam, de fals. Horum numero sunt, contractus, obligationes, actiones ordinariæ appellaciones, successiones, testamenta, servitutes ordinariæ. Interdum (quæ etiam *Lafius* Ordinariis communizat, *taxet. apertum allegans in l. §. necessario. D. simul. vent. nom. in possess.*) vltucapiones, præscriptiones, pignora, & si quæ sunt similia, quæ non inelegerunt per *Ciceronem in lib. 1. de Oratore* deducuntur. Extraordinariæ ad certa personarum, rerum, negotiorumve genera, extra ordinem respiciunt: quibus pro conditione euentu, necessitate, commoditateve aliqua præsentij aliquo remedio subuenitur. Quorum etiam genera facit *Zafius*. Quædam enim sunt facti, ut cum proprio sese facto ab iniuria lex adferere permittere. l. quemadmodum. D. ad l. Aquil. eum vulg. in quo genere non parum multa docuit in §. nunciatio. l. 1. de oper. nou. nunc. Quædam ex priuilegio principis nascuntur: quæ plerumque sunt contra ius commune: de quibus *Instit. de iure nat. gent. & civit. §. planè ex hu. l. 1. §. fin. D. de Constit. princ. cum simil.* Tertium genus eorum est, quæ licet extra ordinem tamen iure recepta sunt, ut non sine ratione iuris communis nominari possint, licet non sint iuris ordinarij: veluti cum remedio aliquo his subuenitur, quibus iure ordinatio vel non est consuetum, vel non ita facile, ita commodè consuetum. Et

isthæc extraordinaria terrij generis quæ duplicem habent effectum, quos idem *Zaf.* distinctius explicauit singulari tractatione, inserta Intellectus suis singularibus. Vel sic

Ordinarium est, quod rectè, atque iuris ordine civiliterque & communi iure sit, l. 3. §. publicè. D. de procurat. Ordinariam ius ergo est, quod per actiones & interdista, per iudices datos, sine prætoris cognitione, sine subscriptione in crimen, civiliter exercetur. l. 1. §. 1. D. simul. vent. nom. l. vltim. D. de primat. delict. l. 1. §. §. si super. D. de re ind. l. 32. §. item sequi. D. de recept. arb. *Sueton in Claud. cap. 15.* Negantem cognitionis rem sed iuris ordinarij esse, agere causam confestim apud se coegit. Hinc.

Ordinaria iudicia dicuntur, in quibus eo ordine, qui ab antiquis institutus est, lis exercetur. *Front. de limit. agror.* De possessione controversia est, de qua ad interdictum, hoc est, iure ordinario litigatur. Et *Aggeus* aliquantò post: De possessione sit controversia, quoties de testis fundi statu per interdictum, id est, iure ordinario litigatur. Item Ordinarij iudicia, quæ ex sorte in ordinem certum digesta erant. *Virgil. Æn. 6.*

Nec verè hæc sine sorte data, sine iudice sedes.

Vbi *Seruius*: Sine sorte, inquit, sine iudicio: traxit autem hoc ex more Romanorum, non enim audiebantur causæ nisi per sortem ordinatæ. Nam tempore quo causæ agebantur, conveniebant omnes (vnde & Concilium ait) & ex sorte dierum ordinem accipiebant, quo post diem trigessimum ipsas causas exequerentur. vnde est,

Questor Minos urnam moues.

Iuuenalis.

Gratia fallaci qui Prætoris viceris urnam

Ordinaria iudicia priuata quæ sunt, diximus sub voce EXTRAORDINARIA: cum scilicet vitatus & legitimus ordo, formæque agendi & litigandi obseruatur: veluti cum ordine prius ad Magistratum in ius adibatur, ac formula ab eo, conceptique actionis postulabatur: deinde ad iudicem disceptabatur. Extraordinaria verò cum apud magistratum res disceptabatur, nec iudices Recuperatoresve dabantur. *Vipianus l. 1. §.*

l. 1. §. D. de exercit. ab
provincis Præfide
ta ordinem exere
militum: in vlti
fide: rem co no se
reuerunt. Itaque
§. 1. D. de verb. signi
formalis intelligi
tus iudicis in vlti
orem verbo, exte
riones: ut puta fid
que sunt aliz, qua
dinarum executione
videtur verba it
cabunt: Fideicom
lam peruntur, v
me quidem Con
Fideicommissari
eis verb. Præfidi
tur in l. actio. §. D.
ar. i. recta quæ
conueniatur: p
iudicis: is vbi conce
sionatur, hæc
est. Hinc: O r d i
Festus dicit tradit
improbam, quæ
retur, ob eam ca
staret adeo, ut
Ordinaria iudici
bitur in l. 1. §. D.
Ordinaria bon
§. §. qui contra
de Carb. ed. H. sic
que extraordinarij
Ordinarij app
§. 1. §. 2.
Ordinarij co
ordinarij.
Ordinarj iudic
clarissimi, non
stet: l. 1. D. de pro
da mu l. omnes
vlt. d. ius. vlt. d.
dicit: quali in
ficio sunt principi
tationes, in me
tores, ista huius
protes. Et d. M
rabz ponantur
dicit, qui sine
mum libris, vide
gliff. Panorm. &
Ordinarj
apud bene dicit

terij generis quodam, quas idem aut singularem intellexit fuis singu-

ed recte, neque in-
re & communis iu-
re praeuocari. Ordina-
re per actiones &
datos, hunc prae-
scriptionem incri-
bitur. *l. 1. D. simul
de primat. delicti l. 1.
§. 2. §. 1. rem. l. 1. D. de
laud. cap. 1. Negan-
ted. v. 1. d. n. ar. j.
consensum apud fe-*

decuratur, in quibus
quis instituitur est,
imitatur. De poste-
riore qua ad in-
ordinatorem o. l. i. ga-
nito post: De poste-
riori, quod de te-
redictum, id est,
Item Ordinatio
ordinem certum
in s.

causa, sine iudice se-
quitur, sine iudi-
ce more Roman.
re causae aut per
tem tempore quo
consentiant om-
ni ac & ex force
pignat, quo post
causas exequen-

nam mouet.

Prætorij ceteri ve-
riatara quæ simidi
TRAORDINA-
tatas & legimus
endi & iungendi
meridine prior ad
natur, ut facim-
ationis postula-
cem. *l. 1. p. 1. ar-
d. cum apud ma-
natur, nec iudices
iur. Vlpianus l.
1. §.*

l. 1. §. 2. D. de exercit. aff. Solent, inquit, in
provinciis Praefides provinciarum ex-
tra ordinem exercitores iurare ex con-
tra & a magistrorum iud. est, ipsimet Prae-
fides tem cognoscunt, nequ- ad iudice
reiciunt. Itaque Vlpianus *l. pecunia. 178
§. 2. D. de verb. signific. actionis nomine &
formulas intelligi scribit, quæ in ordina-
riis iudiciis in usu erant: Persecutionis
autem verho, extraordinarias persecu-
tiones: ut puta fideicommissorum, & si
quæ sunt aliae, quæ non habent iuris ordi-
narij executionem. Quem locum hæc
eisdem verba in Institur. cap. 25. expli-
cabunt: Fideicommissa non per formu-
lam petuntur, ut legata sed cognitio Ro-
mæ quidem Consulatum, aut Prætoris qui
Fideicommissarius vocatur: in provin-
ciis verò, Præsidum provinciarum. Pau-
lus in *l. actio. 47. D. de neg. gest.* Nec refert,
aut, directæ quis, an vili actione agat, vel
conueniatur: planè in extraordinariis
iudiciis ubi conceptio formularum non
obseruatur, hæc subtilitas superuacua
est. Hinc: ORDINARIUM hominem
Festus dicit tradit, solum scurræ &
improbis, qui assidue in litibus mora-
retur, ob eam causam, quod in ordine
staret adeuntium Prætorum.*

Ordinaria iudicia ad differentiam ar-
bitralium, *l. 5. C. de arbit.*

Ordinaria bonorum possessio, in *l. 5.
§. si quis contra. D. de leg. præst. l. 3. §. ult. D.
de Carb. ed.* Hic opponitur Caronianæ,
quæ extraordinaria est.

Ordinarij apparitores, *l. 7. C. de cohorta-
l. 1. 2.*

Ordinarij consules, vide Consularis
ordinarius.

Ordinarij iudices, sunt præfides viri
clarissimi, non viri spectabiles vel illu-
stres, *l. 2. C. de proz. sac. scrip. l. vlt. C. de mo
de multis. l. omnes C. de episcop. & cler.* Greci
ἐπιστάτης vocant. Nouell. 20. & 112. sic
dicti quasi infimi ordinis In horum of-
ficio sunt principes, cornicularij commē-
tarienses, numerarij, siue tabularij, adie-
tores, subadiutores ab actis a libellis, exce-
ptores. Et à Mariano in officio ducis A-
rabie ponuntur ordinarij. Ordinarij iu-
dices, qui sunt in Decretalium Epistola-
rum libris, vide extra de officio iud. ordin. ubi
gloss. Panorm. & alij. Vel

Ordinarius est, qui suo iure, vel prin-
cipis beneficio vniuersaliter iurisdic-
tio-

nem exercere potest: cui scilicet vniuer-
sitas causarum commissæ est.

Ordinarij milites, gregales & manipu-
lares: vel etiam in prima acie dimicau-
tes principes.

Ordinarj ferui, *l. 15. §. prætor. D. de in-
iur.* qui certum aliquod ministerium,
vel officium in familia exercent. Hi Vi-
cariis opponuntur, *l. 17. 18. 16. D. de p. c.
Vide VICARIVS.*

ORDINARIIS iudicium, causa,
res dicitur, *l. 24. 25. §. 1. D. de lib. caus. l. 8.
D. de inoff. testam. l. 26. D. de test. iure.* Vnde
Ordinator litis, Seneca libro 19. Epistol.
Et Ordinari libelli, concepti, compoliti,
*leg. 3. D. de accus. Idem Ordinata criminis
causæ, leg. 1. Cod. de accus. id est, in scriptio-
ne deposita, fideiussore præstito de lite
exercenda, eoque qui accusatur sub cu-
stodia officij facta.*

Ordinari testamenta dicuntur, *leg. 30.
D. de liber. & posthum. & Institut. de tes-
tiam. ordin.* Ordinare suprema sua, pro
eodem, *leg. 25. D. de liber. & posthum. leg.
39. D. de pig. act. leg. 36. §. miles in supremu.
D. de milit. l. 1. D. de bon. possess. ex testam.
mil. & Ordinare postrema vel suprema
iudicia, leg. 15. Cod. de testam. Et apud Quin-
tilianum libro 6. cap. de visu. Ordinare co-
dicillos in leg. 3. C. de codicill. & Ordina-
tio noui sumi iudicij in leg. 2. Cod. eod. si-
tul. Et superordinare apud Tertullianum
libro quinto, aduersus Marcionem, pro testa-
mento ficto aliquid addere, aut immu-
tare. Ordinatum etiam edictum legi-
mus in leg. 13. Digest. de ver. amo. non de-
sunt tamen qui pro edictum, edicto le-
gant.*

Ὀρχηδ, leg. fin. D. fin. reg. de qua Cód.
Herm. nopol. lib. 2. tit. 4. Ὀρχηδ, ait
ἡ χεὶρ Ὀρχηδ. β. ἡ τοῦ Ὀρχηδ. Ὀρχηδ. ποδ. ας
5. ἡ τοῦ Ὀρχηδ. β. Ὀρχηδ. ποδ. ας. Hec
chius verò Ὀρχηδ. esse ait, πῶς τὸ Ὀρχηδ.
ποδ. τὸν χεὶρ Ὀρχηδ. ποδ. τὸν χεὶρ Ὀρχηδ. ποδ. τὸν
πῶς ποδ. ποδ. ποδ.

ORIENS modò pro ea orbis parte,
cui proprius præfatus Prætorio aditi-
bus erat: modò pro diocesi, quæ pro-
uincias xv. continebat, Palestinam,
Phœnicem, Syriam, Cyprum, Ciliciam,
Palestinam secundam, Palestinam salu-
tarem, Phœnicem Libani, Euphraten-
sem, Syriam salutarem, Ostracnam, Meso-
potamiam, Ciliciam secundam, Iauriā,
Atabiam, quamquam Guil. Tyrius Oriē-

vunque singulas
 ingri. Paulus in
 singulas Latine
 hac exceptione
 una qualitate vel
 adiectione de-
 ted, paginus pro
 p tot. Item in l.
 is enim donator
 iam ei, qui veru
 debi

sunt, de hisque est conventum. *Seneca*
Nec pacta conventaque impressis signis
custodirentur. Dicitur etiam pacta &
conventa. *Paul. lib. 1. Sen. tit. de pact. &
convent. & M. Tull. pro Cacin.* Quæ in-
quis, iudicia, aut stipulationis, & pacti &
conventi formula.

Pactum à contractu sic separatur: Pa-
ctum neque nomen, neque causam ha-
bet. Contractu aut nomen habet aut si
nomine vacat, certè causā habet. Caus-
sam autem habet conventio, quæ datio-
ne vel facto sumptus effectum: ideoque
Do ut des, contractus est: Dabo ut des,
pactum. Ex contractu datur actio: ex pa-
cto in ciues Romanos non datur actio.
constituitur enim ex eo naturalis, non
ciuilis obligatio. Sed tamen ex pacto da-
tur exceptio, & hoc est, quod ait Prætor,
Pacta iusta seruabo, Seruat Prætor, id est,
tuetur pacta datis exceptionibus. At pa-
cta contractibus adiunguntur, vel non ad-
iunguntur. Hæc procul dubio nunquam
actionem pariunt semper exceptionem
pariunt illa, quæ scilicet proprio nomine
leges appellantur, aut ex continentibus, id
est, initio contractus adiunguntur, aut ex
interuallo. Quæ adiunguntur ex conti-
nenti, non pariunt actionem, sed for-
mant contractum, *l. cum dosem. C. de iura
dot. id est, firmam & legem dant contra-
ctui: formant ipsam actionem, l. iurigen-
tium §. quinimo. D. de pact. id est, actionem
ex ipso contractu. Itaque si conuenierit
ab initio, ut venditor satisfaceret de eu-
sione, qui ex natura contractus non co-
gitur nisi reptomittere, ager emptor ex
emptio cum venditore ut satisfaceret: atque
ita pactum emptionem formar, & ut
Latini Græciq; interpretes locuti sunt,
transformat *sumoi xai metatromi*. Quod si
qd initio conuenierit, ne venditor tene-
reret ob euisionem, quod etiam alie-
nium est à natura & qualitate contra-
ctus, proderit pactum venditori ad ex-
ceptionem, vel etiam ipso iure se tutum
esse cogender: quandoquidem pacti
exceptio inest bonæ fidei iudicio, *l. nec
ex pratorio. D. de diuers. reg. iur.* Quæ ex in-
teruallo sunt de satisfactione præstanda
ob euisionem, actionem emptori non
dant: sed si agat cum eo venditor ex ali-
qua causâ rectè excipiet emptor, si non
re mihi quoque ob euisionem fideius-
siores dare oporteat. Quæ sunt ex inter-*

uallo de non præstanda euisione, hæc
stultum est querere, an actionem pa-
tiant: nec enim venditori aliter viliā
esse possunt, quàm excipiendo, & cate-
nus quidem ea emptione contineri, vel
inesse emptioni verum est. His verò pa-
ctis detrahatur emptioni, illis additur: his
leuior, illis grauior emptionis conditio.
Sed utraque sunt de adminiculis, eu-
sione enim non perfectæ emptioni
nem, sed iam perfectæ emptioni subdi-
dio & auxilio sunt. At vero si ex inter-
uallo pacta fiant de his, quæ sunt ex sub-
stantia contractus, ut puta re, pretio, con-
sensu, quibus scilicet emptio perficitur,
si res non sit integra, nulla nascitur ac-
tio: si res sit integra, emptio solli-
tur mutuo dissensu, vel etiam reformat-
ur, renouatur, repetitur: & hoc poste-
riore casu datur actio, non quidem ex
pactio, sed ex noua emptione. *Et hæc est
sententia l. pacta conuenta. D. de contrahen-
empt. item l. iurigen. §. item responsum. &
§. adeo. D. de pact. in Cuiacj Observat. lib.
2. c. 15.*

Pactorum quædam in rem sunt, quæ-
dam in personam. In rem sunt, quoties
generaliter paciscor, ne petam. In per-
sonam, quoties, ne à persona, id est, ne à
Lucio Titio petam, *l. iurigentium. §. pa-
ctorum. D. de pact.*

Pacta legitima, *l. legitima. C. de pact.*
Pactum iustum, sine dolo, nec aduersus
leges, *l. 7. §. prætor. & l. epistola. l. vale. D.
eodem. nec tamen aliud est quàm nudum
pactum. Pactum tacitum, l. 2. D. eod.*

Pacta euralia, *l. tacita in intellectu. iur.
singul. in l. si non fortem. l. libertus. D. de con-
dict. indeb.*

Pactum retrouendendi quod vocant,
& inter cætera pacta vulgatissimum est,
dicitur, cum venditori ex consuetudine
conceditur ab emptore: quod si ipse
vel heredes eius valueriat quandocon-
que: aut intra certum tempus restituere
pretium, ut totam rem suam, quam ven-
didit, quasi redemptam accipiat. Quo
pacto in emptione & venditione redi-
tum quotidie vitimur, *l. 2. C. de pact. in-
ter empt. & vend.*

Pactum vulgare, *l. bini. D. de pact.
dot.* quod inter se solerent facere &
gener pacisci, si in matrimonio sine
liberis filia decessisset, dos profecti-
tia ad partem rediret. Eadem ratione

Imper-

Imper. Alex vulgar-
tum. *C. de pig. n. l. v.*
pus pecunia solu-
tu vel hypothecæ
Pacti solatium
tium.

PADAGOS
silia etatis accipit
est. *l. 16. ff. de institut. l. v.*
stratum fundum;
dagogis, quæ ibi ha-
nisset, præsto esse
continentur.

PADAGOS
& centiani.

PÆNE est pe-
destria notæ *A. A.*

PAGORVM
de decur. *l. 1. & Th.*
Nouel.

PAGANVS
est: hoc est non

milicia non est, se
sacramento non te-

l. si ignorans, inq;
locuerit. Velut

quod præsit Rom-
qui militiæ cupies

sicibi volebat. Et
id quærebatur, & ac-

tabat, Paganus:
miles dicebatur.

Fale. si dum pag-
mentum, militi-

Lex Falcidia in-
bet, in testamen-

receptus esse
qui non est mile-

pago vel illa voc-
cus villaticus *P.*

l. m. 7. *in p. deduc.*

ca quos villæ con-
nos dictos, quasi-

ter. Itaque pagi-
nominat, ut te-

Sunt autem prop-
lure quod domi-

re cultam. *V.*
Paganus item co-

stant, qui Christi-
ta sumuntur in

ratione, teste A-
liis militibus. Hin-
trenti opponit
tali.

Imper. Alex vulgare pactum dixit, *l. pactum. C. de pign. act.* ut si intra certum tempus pecunia soluta non sit, prædia pignori vel hypothecæ data, vendere liceat.

Pacti solatium, vide Pancti solatium.

PEDAGOGIA, pro servitiis puerilis ætatis accipit. Vlpianus in *l. quæstum. ff. §. 16. ff. de inst. vel. instru. leg.* Si instructum fundum, inquit, legasset, ea pedagogia, quæ ibi habebat, ut cum eò venisset, prætor essent in triclinio, legato continentur.

PEDAGOGIANI pueri, vide *Ca. Rhenani.*

PÆNE est prope est, parum est, modestè nota. *Augst. lib. 3. c. 9.*

PAGORVM præpositi, *l. 49. C. Th. de decur. l. 1. C. Th. de pignori. l. 1. in Nouel.*

PAGANVS dicitur, qui miles non est: hoc est non tantum qui in castris & militia non est, sed qui omnino militiae sacramento non tenetur. *Modest. tit. locat. l. si ignorans, inquit militi quasi pagano locauerit.* Verius tamè esse putat Zalius, quod præficus Romanis paganus ille erat, qui militiae cupiens erat, & illi cingi seu ascribi volebat. Eo enim intervallo, quo id quærebat, & ad militiam aspirare tentabat, Paganus: mox militiam adeptus, miles dicebatur. Vide *Saxuola ad leg. Falc.* si dum paganus erat, fecerit testamentum, militiæ tempore codicillos: Lex Falcidia in codicillis locum non habet, in testamento locum habebit. Sed receptius esse paganus dici omnem, qui non est miles, & qui est priuatus. A pago vel illa vocatus, quasi homo rusticus villaticus. Pagum autem, ait Seruius, dicitur *πᾶγος* deduci, id est, à fontibus, circa quos villæ condi solent: sicque Paganos didicos, quasi ex eodem fonte bibentes. Itaque pagani propriè militibus opponuntur, ut togati sagatis, cinctisque. Sunt autem propriè rustici à pagis appellati: quod domi relinquebantur, ad rusticam culturam. *Vigl. in tit. Insti. de milit. test.* Pagani nem ecclesiasticis scriptoribus sunt, qui Christi pietatem non colunt: & ita sumuntur in rubr. *C. de pag.* Ea nempe ratione, teste Aleisto, quia Christi non sint milites. Hinc Paganum peculium castrensis opponitur, *l. ult. C. de inoffic. test.*

PAGENSES, ciuitatis aut pagi eiusdem incolæ, *libr. Feud. 2. tit. 68. §. 2.* Adhibeat sibi de pagensibus suis, & qui per eandem legem viuunt, duos testes idoneos. *Sic Greg. Tur. lib. 8. c. 18.* Nam Vvintrio Dux à pagensibus suis depulsus, ductu caruit. Et *lib. 10. c. 9.* Regalis Episcopus cum clericis & pagensibus vrbis suæ similia sacramenta dedit. *Sic legu. Franc. lib. 3. cap. 43.* Cancellarius tamen talis esse debet, qui pagensibus loci illius notus fuisset. Et in *cap. Confut. ult.* Comes autem reddant rationem de eorum pagensibus.

πᾶγοι, apud Iustinianum Edicti 15. & in Nouellis aliquoties sunt quid. *l. 49. C. Th. de decur. l. 1. C. Th. de pignori. propositi* pagis vocantur. Hinc *l. 2. de suscep. Præpositura pagorum.*

PAGERE, pro pasci. Nam teste *Quintiliano*, pepigi, non à pango, sed antiquo verbo Pago, pagis, sine N. ducitur, ut in *l. xxxi. Tab.* Ni ita pagunt, sicut in ea re testis est idem M. Fabius lib. 1. cap. 10.

PALAM, est coram pluribus: Item in loco euidenti clavis literis, *l. palam. ff. de verb. sign. & in l. sed & si pupill. §. pro scribere. ff. de inst. acti. vbi l. 43. D. de rit. nups.* Aliàs etiam alio sensu sumitur, pro loci materia, ut in quæstione taciti fideicommissi palam relictum intelligitur, quod testamento, vel codicillis quis rogatur restituere, non domestica cautione, vel chirographo, *l. 3. D. de iure fisci.*

PALATINI, largitionales seu priuatiati erant: atque in genere hoc nomine omnia officia eorum qui in sacro palatio militant, id est, memoriales, agentes, in rebus, apparitores diuersotum Comitum, largitionum, vel sacrarum, vel priuatarum rerum, continentur. *De quibus in tit. de Palatin. sacra largit.* Sed & ministri, *de quibus tit. de castrensi. & minist.* Generalem hanc significationem comprobatur, *l. 1. C. de priuati. so. qui in sacro pala mil.* A palatinis, inquit, tam his qui obsequiis nostris inculpara officia præbuerunt, quam illis qui in feriis nostris, id est, memoriæ, epistolarum libellorumque versati sunt, procul calurnias inubemus esse remotas. *Ambr. Epist. 5.* Palatina, inquit, officia omnia, id est, memoriales, agentes in rebus, apparito-

res diuersorum Comitum, Palatium pro palatinis sepe accipit Am. Marcell. testis est libr. 4. Tuas ait, & palatij tui auferre iubet propediem annonas. Et eodem libro. Reliquo palatio omni. Palatini tamen nomē & de iis speciatim videtur dictum, qui in aula Imperatoris libellos petitionum vel aliarum rerum; quæ Imperatori offerebantur, instruebant, vel gesta admissi alicuius libelli edebant, l. 2. C. de pet. bon. subl.

Palatini panes seu ciuiles, l. 7. C. Th. de anno. ciuil. quibusdam dicuntur, quod ē palatio erogarentur; alij tamen malunt sic dictos, quod palatinis præberentur. Largitione autem annua distribui solebant, cuius instituti Constantinus auctor nominatur in l. 1. C. de frum. urb. Constantin. & in l. 1. C. de annon. ciuil. & apud Sozomen. libr. 2. cap. 13. qui ei largitioni lxxx propemodiorum millia attributa testatur. Eorum mentio fit in l. ult. C. de quadr. præstr. & d. l. 1. de frum. ubi iubentur panes cocti dati, non autem frumentum. item in l. ultim. §. C. de iure dot.

PALÆSTRA dictione vitimur nō tantum pro ludo ipso, sed etiam pro loco ubi exercetur. Vlp. in l. sed & si quid. D. de usufr. eleganter mancipium de palæstra, seruum accipit, qui palæstræ dat operam.

Παλαιστῖναι. l. sed & milites. D. de excus. tut. veterani.

PALLI, ligna sunt acuta, quæ in claudendis hortis, aut fulciendis vineis solent in terram defigi. Perticæ verō biconili sunt oblongi, quibus item ad vineas plerumque vitimur, de ijs l. 17. §. fin. D. de offi. empt. l. 19. D. de usufr. l. 56. D. de legat. 3. alia pedamenta & iudicæ vocantur, l. 10. D. de usufruct. Nec verō pali lignorum appellatione continentur, sed in numerum materię redigendi sunt, l. pali. §. 68. ff. de veri sing. l. pali. D. de legat. l. instrumenta. de fund. instr. idem & de pertica dici debere ibidem obseruatur.

PALARIS (sylvæ, ex qua pali sumuntur, l. 9. D. de usufructu.

PALEA sine diphthongo, seu titulus præponitur quibusdam capitibus Decretorum Gratiani, quod scilicet hæc ad dicta sint, nec à Gratiano primitus illi libro inserta, sed ab interpretibus prout cuique commodum videbatur, ad mat-

ginem Gratiani adscripta, & plerumque in emendatioribus & antiquioribus exemplaribus omiſſa. Cui rei fidem facit quod refert Ant. Cont. in emendat. Decret. Gratiani, qui se antiquum Gratiani exempla habuisse testatur, in quo plerumque eiusdem paleæ desunt. Sunt qui hanc dictionem per diphthongum scribendam censent, & deduci velint à voce παλαιός hæcque quasi παλαιός, id est antiqua nuncupata.

Palex verbo follicula granorum continentur, l. fin. §. si. D. de seruic. & aqua.

Πάλλιν, in l. veluti. D. de eden. significat iterum, sed ita, ut ad inſequentia quæque tempora pertineat.

PALLIVM, ait Isidorus lib. 19. cap. 24. est, quo ministrantium scapulae continentur, ut dum ministrant, expediti discorant Plaut.

Si quid facturus es, appende in humeris pallium

Dictum autem pallium idem scribit à pellibus; quia prius super indumento pelliceo veteres induebantur: siue à Pallia per derivationem Græcorum autem hoc proprium erat: unde & Palliæ comedix. Quoniam autem in humeris appendebatur & adiciebatur, Θηῖςτος dictum, & dicti olim Christiani Græci Θηῖςτος ab hæreticis, quod eo vestimenti genere vicerentur, & quod omnibus dicerentur, ut fingeant, imponere. Palliū autem apud Pontificios sumitur pro insigni ornamento Archiepiscopi, vel Episcopi, capitulum 1. de anſor. & usu pallij.

PALLIARE, μεταφορικῶς ductum verbum significat tegere turpe factum, sic sumitur in cap. nſi ſpeci aliu. extr. illo titulo de usu pallij, & vnde ibi bonam gloſ. in verbis, Palliare.

PALMA, non finis est laboris, sed victoriæ signum & victoriā ipsā, ut in l. 1. C. de princip. argent. in rebus. lib. 2. unde palmata toga, à palma in ea intertexta, inquit Budaxus, propriè triumphantium fuit: quam merebantur hi, qui de hostibus palmam reportassent. Alijs pro dactylo sumitur, & inter dulcia numerantur à Iuriscos. cūm ait: Item vvas, ficus, palmas, carſcas, l. vlti. de trit. & vno legat.

PALMATI equi, in l. 1. C. de greg. dominic. siue Palatij, sunt quos vulgò

Baros

ripta; & pterungit
antiquioribus ex
Certe niten laci
pion emendat. De
anquam Grat an
flatur, in quo pla
defuit. Summa
alphthongam fer
deduci venit a vo
niti maxime, id est an

culagranorum con
f. D. de ferat. &

D. de eden. lignis
ad inie. quonia quo
nt.

lismum lib. 19. cap.
mum fcapula cond
mstrant, expediti

appende in numeris

um idem ferbit &
super indumento
bantur: ficut & Pal

Greecorum autem
de & Palliatz con
tin in nemetis ap
natur. Anterum di

Ch. hiani Græc
quod eo vellimen
quod omnibus di

imponece. Pallid
os tumitur pro in
preptecori, vel Epi

et fca palli.
mo. eand. ductum
ere turpe fictum,

reclam. extr. illoritu
bonam glof in ver

is eff laboris, led
notia ipia. vsm.

rebus. lib. 2. vnde
in ea mureca, in

et triumphum
r huius qui de hosti

er dulcia nomen
ait. Item vsm.

l. vlti de int. &
i, in l. C. de gregi

sunt quos vulgo
dicitur

baos vocamus, Alciato ibidem teste, pos
se egiam intelligi equos Palmatos idem
scribit, quibus utebantur aurigæ in Cir
co, & calmo.

PALMARIVM, victoria. *Vlp. ex Imper. rescriptis, in l. 1. §. 5. D. de extra. co. gus.* Si verò post causam actum est, hono
raria summa peti poterit, usque ad pro
babilem quantitatem, et si nomine pal
marij cautum sit.

PALMATI equi, *l. 2. unic. C. de grege domin. ab agitatore sic dici, ut vult Al*
cia. ex Græco interprete: vel quod essent
triumphantum & victorum, *ut Cuiac. si*
cat palmate tunice.

PALMVS, mensuræ genus. Est au
tem duplex, inquit Budamus, Maior 12 di
gitorum, Græcè Spithame vocatur, & La
tinis etiam Dodrans: Minor digitorum
quatuor. Palæstes Græcè dicitur. *Fronti*
nus lib. de limitibus agrorum scribis, Pal
mum habere digitos quatuor, vncias
tres: quod Theodosius & Neuterius
probant.

PANCARPVM, spectaculi genus,
quasi omnium arborum fructibus con
cinnata sylva, *apud Imp. in Noue. de consu*
lib. §. ac primus quidem. Vetus interpres
sylvam exponit: qua ratione & chamæ
leo niger ductus forsitan sit *παγκαρπός*, ut
ad Dioscor. Græci quidam adnotarunt,
ex varietate colorum, & oraculo quodā
cūm Dianæ iuberetur Neleus statuam
erigere, *δοτὶ παγκαρπὸν ἔσται*, erexit è
queru, in qua offenderat multos variōs
que suspensos fructus, ut interpres Calli
machi scribit. Appellatur à Sophocle in
Oedipo Tyrant. *laurus παγκαρπός*.

PANCRATIVM, *παγκράτιον*, Plu
tarchus in *Synepsofo*, lib. ca. 4. certamen
esse mixtum scribit ex pugilatu & lucta,
πῆλῳ, inquit, μέμικται τὸ παγκράτιον ἵκτι
πυγμῆς καὶ πῆλῳ, ὃ ἵπλον. Arist. lib. 1. Rhet.
Qui potest premere, ac fortiter tenere,
ad luctum est idoneus: qui ita longè à
se repellere, ad pugilatum: qui utrunque
ad pancratium. Sic *Plauto lib. 1. de legib.*
παγκράτιον ἵπτικόν, ἢ πυγμῆς πῆλῳ. Qui
in pugili certamine, aut lucta, aut utro
que simul se exercuit. Pancratium itaque
ludus erat, qui in pulvere fiebat, & co
statio inuicem percutientium. Sordos
in priori annot. sic dici vult, quod aduo
catas omnibus corporis viribus, om
niumque reuorum contentione tran

sigitur. De Pancratio & Pancratiastis
Gellius lib. 12. ca. 26. ex Panarj libro. Opor
tet animo semper esse prompto, atque
insento, ut sunt athletarum, qui Pancria
stia vocantur: nam sicuti illi ad certan
dum vocantur, proicctis alitè brachiis consi
stunt, caputque & os suam manibus op
positis, quasi vallo praeiungunt: mem
bræque eorum omnia priusquam pugna
mota est, aut ad vitandos istos castra sunt,
aut ad faciendos parata: ita animus, &c.
Item *Vlp. l. 7. §. 3. D. ad legem Aquil.* Si
quis in colluctatione, vel in pancratio,
vel pugiles dum inter se exercentur, al
ius alium occiderit, &c. Iulius Pollux
videtur intellexisse dici *παγκράτιον* quo
que de Pancratiastis: nam postquam de
ius loquens, eorum descripsit spem addit
Em de totum etiam dicit, *ὡς εἰσι παγκράτι*
καὶ δόμοις Πάτριον ὅτι καὶ ἄλλοι εἰσὶν ἀπο
ρίτοι ἀπὸ τῶν τοῦ παγκράτιον τῶν ἀπο
ρίτων τῶν παγκράτιων. Hes. inquit, om
ni certaminis genere viētes possis dice
re, sicuti Plato Eutydemum: Hoc admo
dum placet omni certamine viēti, se
cundum Acarnenses pancratiastas.

PANDECTÆ dicuntur *in rō tō*
καὶ εἰς τὸ ἀδελφὸν τῶν δέκα σφαι: & Di
gesta: ut Græcè *ἐκ δέκα σφαι*, vel potius ut
ipse Iustinianus ait, ut iuris antiqui
διαπορίης διαρτυρώσεως. Pandectas au
tem masculini formam habet, omnes ce
ramen in fœmipino efferunt genere: cor
ruptè, Et in titul. Indicis Iurisconsulto
rum, qui Pandectis Florentinis præponi
tur, in masculino genere effertur, *τῶ*
πανδέκτων.

PANIS GRADILIS, in *rub. C.*
Theod. de anno civili & pane gradili, di
citur qui è gradibus, qui in vnaquaque
regione vrbis erant ad pristina, ut con
stat ex descriptione antiqua vrbis, præ
bebantur populo. Prudentius aduersus
Symmachum:

Et quem panis alitè gradibus dispensus ab
altis.

Sic Gradile templi, dixit opinor Am.
Marcell lib. 23. pro gradibus. Vide Turneb.
Aduer. lib. 26. c. 34.

Panes Palatini, vide Palatini panes.

Panes militares, seu civiles, & po
pulares, *l. 7. C. Theod. de anno civil.*
ex quibus locis discēs, qui sint panes
civiles.

PANNARIOS dicunt Iuriscôn-

sulci pannorum venditores. *¶* *Idem Rhodis. c. 11. lib. 6.*

PANNICVLARIA bona, *inquit Vlp. l. 6. D. de bo. dan.* sunt ea, quae in custodiam receptus secum attulit spolia, ut & ipsa appellatio ostendit: nō omnia tamen, sed vestis, qua is fuerit indutus, & nūmuli in ventralem, (sic ehim legi debet) quos victus sui causa in promptu habuerit, aut leues anuli, id est, qui rem non excedunt aureorum quinque.

PANORMITANVS Iuriscons. nobilis, nomen habuit Nicolaus, natione Siculus fuit, vir acutus & sagax, ut Siculus: sed cum Senis iura perditu professus esset, tandem Archiep. Panormitanus factus, circiter annum M. CCCC. L. è vita migravit.

PANTHERA, *πυνθηρα*, pro vniuerso aucupio, & eo, quicquid aucups capit. *Vlpian. l. 11 §. 11 ff. ad l. emptio.* Veluti cum futurum iactum retis à piscatore emimus, aut indaginem plagis positus à venatore, vel pantheram ab aucupe, Quidam pro Pantheram, Panthera in accusatio singulari legi malunt, à nominatiuo Pantherae, cuius meminit Varro, *lib. 4. ling. Lat.* retis genus esse scribens. Alias autem Panthera, spimal est fetum & maculosum, *de quo l. 3. D. ad leg. Aquil.*

PANTOMINVS, *πυνθινος*, histrio, qui quamvis personam effingit atque imitatur. *Iulianus l. 27. D. de op. lib.* Si libertus autem pantomimi exerceat, verum est debere eum, non solum ipsi patrono, sed etiam amicorum ludis gratuita operam praebere. *Item in l. 25. ff. eo. Item Vlpia l. 43 in fi. de ad. empt.* Planè si in tantum precium excessisse proponas, veluti si ponas agitatore postea factum, vel pantomimum, Pantomimus itaque aliud nihil erat, quam histrio. Mnestrem enim illum in hac arte ludera nobilem, pantomimum & histriōne promiscuè appellari videmus à *Seneca in Dorotheos Claudij: & à Suetonio in Caligula, cap. 36 & à Tacito lib. 11. Calpurnius lib. 4. Par. Episto. ult.* Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen est, cum primum in scenam plausibus inuitatus aduenerit, assunt consensu chori diuersis organis erudit: tunc illa sensuum manus oculis canorum carmen exponit & per signa composita, quasi quibusdam

litteris edocet inmentis aspectum: in illaque leguntur apices rerum, & non scribendo facit, quod scriptum declarauit. Idem corpus Herculeum designat & Venerem feminam praefentat & marcom, Regem facit, & militem, senem reddit & iuuenem: ut in vno credas esse multos tam varia imitatione discretos. Suidas, hanc mollem & effeminatam pantomimorum gestulationem Tiberij temporibus prodidisse testatur: ipsi tamen Tiberio totam hanc attem tandem ita displicuisse, ut Roma pantomimos eiecerit, scribit Dio libro 57. Nobiles in hac arte numeratur Mnester, Pyllades, Bathyus, & Hylas & Paris, *de quo l. 3. §. Neratium. D. de condit. caus. dat.*

Παντομ. Græcis. Latinis pater.

PAPIA *Pi* pæa lex quid iubeat, à quo lata, & quib. Cons. vide in Catalogo legum antiq.

PAPINIANISTÆ dicebantur, qui biennium in legum studio versati, tertium etiam adiungebant. Imp. ad Atecess. Ne autem tertij anni auditores, quos Papinianistas vocant, nomen & festiuitatem eius amittere videantur, &c. Hic autem dicebantur, quod eis Papiniani librorum lectio proponeretur.

PAPYRVS (auctore Pimio) nascitur in paludibus Aegypti. Est frutex, ex quo chartam faciebant. Vnde iam nunc Papyrum dicimus feminino genere, quia nunc vrimur, & vide l. ligni. D. de leg. 3.

PAR, est quod inter omnes æquabile est: ait Cic. lib. de Inuent. 2. similes causas significas, de quibus agitur in l. 12 & 13. D. de legib. & sen.

Pu, pro æquo, l. sermo. C. de rei vindic. pro simili & æquali, in l. si stipulatus. de verb. obs. Et quomodo accipiendum sit, satis declarat Bart. in l. qui concubinam. §. qui quatuor. D. de leg. 3. quid verò iunctum gentiliuo signet. Bald. explicat ibidem. Quamvis par, & similis differe videntur. *Quintil. c. 10. lib. 1.* Mihi, inquit, egregie dixisse videtur Seruius Nouianus pares esse magis quam similes. de Sallustio & Livio loquens.

Par imperium non habet collega, sed idem no. de manum. l. apud eum. Nec par in parem habet imperium, l. ille à quo. §. tempestiuium ff. ad Treb. l. nam magistratus. de arbit.

Parem

Parem rationem

cepti. Pares tempore

lona. §. 1. D. de pign.

P. R. l. facere

pendi paguam recte

acceptu ielatum er

drare rationes Cret

ne 3. Quomodo, in

do quid datur, vi

cei. facta, &c. q. y

Alconius, solida

quicquam, nequ

summa. Scamola. l.

Si Dama seruus

nes reddiderit, par

apud Celsi. l. 5. §. 1.

si si paria hieo fec

lib. 3. §. 8. de iustici

tur sibi, potuimus

malibus, aut rebu

occupet. hinc eni

hillici auocat, nec

cum rationibus do

ubi numeratio exi

mus ostendit.

PARIARE, *πα*

tionibus redditu

diore aut domi

drare rationes e

3. D. de condi. inde

cum, quod in par

lec in done modat

&c. Hinc

Pariator, qui

expensæ paria lin

liquor opponit

at. & demonstrat

antecquam ratio

tore. vel reliqua

m. l. r.

PARABOL

deblum corpor

4. C. Th. de episc

atque sumpta. Ve

detur effectum à

quæ denotatur h

& ad pericula ad

Parem rationem facere, *l. fi. D. de dol. excepti.*

Pares tempore, sunt & iure pares, *l. aliena. §. 1. D. de pign. aff.*

P. R. I. A facere est, tantundem in expensis paginam referre, quā: um in illam accepti relatum erat, quod cum sit, quadrare rationes Ciceroni dicuntur, *Terrena 3.* Quomodo, inquit, D. C. eodem modo quadrarint, ut illa Cn. Carbonis sextis facta, &c. **Q. Y. A. D. R. A. R. I. N. T.**, inquit Alconius, solida facta sunt, ut neque plus quicquam, neque minus inueniatur in summa. *Scuola. l. 40. §. 5. D. de statu lib.* Si Dama seruus meus actus sui rationes reddiderit, pariāque fecerit, &c. *Item apud Celsi. l. 5. §. 10. D. de iud. immen.* Nisi si paria hūc fecisse dicantur. *Columel. lib. 1. c. 8. de villico loquens:* Nēve negocietur sibi, pecuniāque domini paria facere. Sed ubi numeratio exigetur, rem pro nummis ostendit.

P. A. R. I. A. R. E. paria facere, quod tum sit, cum expensis rationes cum accepti rationibus quadrant, paresque sunt. *Pl. l. 4. §. 5. D. de manum.* Proinde etā ei nummos prorogauit emptor, cum ei paria uerit, poterit ad libertatem peruenire. Hinc

P. A. R. I. A. T. I. O., scriptura, qua rationibus redditus satisfactum esse creditori aut domino appareat, & qua quadrare rationes cauetur. *Scuola. l. vlti. §. 3. D. de condi. indeb.* Item quæsit, an pactum, quod in parationibus adscribi solet in hunc modum. Ex hoc contractu, &c. Hinc

Pariator, qui sic rationes retulit, ut expensa paria sint acceptis: nam ei Reliquator opponitur. *Pand. l. 81. D. de condi. & demonstrat.* An Stichus mortuo, antequam rationes redderet, vel pariator, vel reliqua habente libera esset in lier.

P. A. R. A. B. O. L. A. N. I., qui ad curanda debiliū corpora deputantur, *l. 42. c. 43. C. Th. de epi. & cler. l. 18. C. Iust. cod. illinc sumpta.* Verbum autem ipsum videtur effūmā voce Græca παρὰβολος, qua denotatur homo proiectus audaciz, & ad pericula adeunda præceptis & teme-

riorius. Vnde Plutarchus de Cesare, ὁ παρὰβολος τῶν παρὰβολῶν καὶ μετὰ ἀνταρῶν ἐστὶν ἄλλὰ μὴ βουλευσάμενος, id est, dicebat in rebus dubiis, magnis, & prædictis accelerandum, nec deliberandum. Hi enim parabolan contempta vita id muneris susceperāt, ut qui ægrotos publicē in Alexandrina ciuitate curarent in nosocomis, nulli non periculo se exponendo: adeo, ut grassante (ut non raro affolei) peste, & ipsi raperentur. Paraboli autem nomine vsus est Celsiodorus, lib. 11. trip. Dum aliquo, inquit, tempore in amphitheatro Constantinopolis spectaret, cepit clamare populus: Crudeli bestię artifex paraboli pugnet. Quod Græce scriptum est à Socrate, his verbis: κωμῶν δὲ πῶτε ἐν τοῖς ἀμφοθέατροις βουλεύσας ἰσὺς πόλεως ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, αὐτὸς δὲ σῆμος κατεβῆα εἰς τὴν ἡν ἦν δὲ πρὸς τὰς ἐβήδων καὶ χροῖαν.

Παρεχρησάμενος, *l. 8. C. Theo. de fals. monet.* sunt falsi monetarij. de quibus Suidas, ὁ πρὸς τὴν ἀντιπρὸς τῶν παρὰχρησάμενος, &c.

P. A. R. A. C. H. L. A. M. Y. S. vestimēti genus, non modò militare, ut apud Plau. in Persa, sed etiā puerile, *Plp. in l. vestis. de aur. & argent. leg. Alcia. de vesti. holob. in l. 1. lib. 11.*

Παράβολος, *l. pen. C. de verb. signifi.* dicitur, quoties quid ita distinguitur, ut tamen coniunctim intelligatur: qua loquendi forma etiā παρὰβολῶν dicitur, cum quid ita reticemus, ut tamen tacitis nobis intelligatur. *Alcia. d. l. penul. suad. leg. legit. sed corruptè.*

P. A. R. A. D. O. G. V. Myrbarbarū, & Lāgobaricū vocabulum, feudi nobilitatem significat: quemadmodum ignobile feudum pedagogū vocabatur, in *via Bal. & Aluar. teste Barone Taurembergio, lib. 2. feud.*

P. A. R. A. G. A. V. D. A. fasciz dicuntur fuisse, vel aurez, vel sericę auro ornata, quæ vestibus intexerentur, non ut institz adfererentur, *l. 2. C. de vesti. holob.* Nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas. *At l. neod. iur. videntur* genus vestimēti esse virili, ut plurimū linei, quod sub alia veste gerebatur, vinctum nunc vnico nexu, nunc pluribus foris, auratis forasse. Hinc Vopiscus in Aureliano, aliās monti lores, aliās dilores, aliās trilores & penti lores facit pro no-

mero intextorum florum aureorum, quæ videntur lorâ appellasse, vel in texturam ipsam potius. Auratas tamen etiâ fuisse & sericas, auro intextus phrygio siue barbarico opere, à *ll. docent*. Nec verò hæ pluris erant, quàm holobere, libra enim auri tunc libra ferici erat, vt Vopiscus scribit in Aureliano, & in l. Rhodia *de onera. §. si una res*. Paragaudari meminit Pollio in Claud. Albain sub fericam paragaudem triuncem vnâ. Flau. Vopiscus in Aurel. Cùm darentur tunice subfericeæ lineæ paragaudæ. Item in eodem: Paragaudas velles ipse primus militibus dedit, cùm antea non nisi rectas purpureas acceperant, &c. *Idem in Probo*. Huic dari iubebis interulas paragaudes duas. Paragauda autem verbum volunt quidam deduci à verbo *γάρδο*, quod Hesychius *ἀνέμω* interpretatur, quòd qui his vestibus virentur *παράγάρδο*, & splendide sese ostentare solerent, à *in u*, corruptè mutato. Alij è Græcæ & Latine compositum, vt quoddam ornamentum & gaudium vestis intelligatur. Alij denique quòd limbo paragauda & margini vestis esset vicinis, velut paracauda, id est, iuxta caudam & oram vestis interpretantur. *Vide Turne. Aduers. libr. 9. cap. 11.*

PARAGIVM in his duobus Feudorum libris nusquâ no minatur: sed tamen feudale verbum & notatione dignum est. Paragium igitur barbaricè dictum arbitratur Hoto. pro paratione, & ea, quam Feudistæ Adaquationem hæreditatum appellant: vt superius suo loco dictum est. Esti autem propter ætatis prerogatiuam sensim moribus quibusdam institutum est, ne partes, æquales fratribus diuiderentur, sed natu minoribus minores attribuerentur, tamen vt a his quibusdam in rebus re sublata nomē rerentur est, *l. insula. §. in fin. D. de acquir. rer. dom.* Vide Summam Ruralem, & Consue. Norman. Paragij iure ac titulo feudum possidere dicitur, qui eiusdem gentis siue stirpis est, cuius is, à quò feudum possidet, quippe cùm feudum à communi ipsorum generis auctore, ac parente profectum sit: velut in Normannia, ubi in paternorum feudorum successione filius natu maximus præcipui iure magnam sibi partem aufert, nimirum bessem: cæteris omnibus triens re-

linquitur, huius paragij iure possideri dicitur. Nam in feudi successione pares sunt, quamvis natu maximus maiorē partem auferat. sed alij pari cum ipso iure, & titulo æquē nobili possident: & stirpe ac genere pares sunt. Iure tamen constitutum est, vt natu minor paragij nomine feudum suum à iure possideat, vsque ad gradum sextum. Nam posteriores tenentur fidelitatem & hominum ei, qui bessem obtinet, iurare, ac tum non paragij, sed homagij nomine possidentur. Quibus ex verbis perspicuum est, Paragium esse titulum, quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorumve posteris ita possidetur, vt maior fratri maiorem partem obtinenti, eo nomine neque fidelitatem, neque hominum debeant: quippe qui pari iure stirpis, & pari titulo paternæ stirpis hereditatis id obtineant: dummodo intra sextum genealogie gradum contineantur.

PARAGRAPHVS id proprie dicitur, quicquid sub vna sententia clauditur: Marcianus Cossias, antiquus Pandectarum interpres in illum locum, versus triecies centena milia: Versu, inquit, id est, paragraphorum: Paragraphus, id est, &c. Obiter autem notandum est, à Græcis hoc nomen in feminino genere efferri, contrā quam ab omnibus Iurisconsultis vsurpetur. *παράγραφος* quidem vtrunque genus admittit, quoties eo nomine Græci sine adiectione utebantur, non dubium quin *παραγραφος* dicerent, subaudientes *παράγραφον*.

PARANGARIÆ, sumptus, aut labores, agendi sive redde alicuius causæ à principe impoſiti, cùm non per viam, cui summe publicum, sed alioersum iter suscipitur. *sub Rub. C. de cursu publicæ. ang. ex parangar. Vide Agatix.*

Ita: §. in rebus, id est, cessera, quæ & *πενος* & *πένον* dicitur, *l. 3. C. de anno. civil.* sic enim ibi legendum, non perireumatis.

PARAPHERNA, *παράφρα*, iūctio ex *παρά* & *φρα* nomine, dicuntur ea, quæ præter dotis causā ad viros deferuntur, id est, res vxoris extra dotem constitutz, vel res, quas vxor in domo mariti in vſu habet. *Pl. l. 9. §. 2. D. de iure dot.* Dotis autem causā accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterum si

perdetur in ea, quæ
cuiusque Græci
viam & an ita
sive, denotantes
enim quod
gelimo textu de
cetera Causarum
huic adolescenti
pi deipsoniam, i
nam ad illam ced
a. tum ad recte
quam acceptarius
sive i. cum dona
lere, ac sibi haberi
u. His quasi p
cuius malis ac
parum est huius
nos Harne. op.
Plagion. l. 15
uig. o. p. r. e. c. h.
t. r. e. c. h. a. i. v. i. o.
ter facit: item ab
quo. c. l. i. c. e. t.

Plagion. m. g.
Hic, quæ Græci
pro notatione in
dicitur acam p
et, & dicitur
l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100. l. 101. l. 102. l. 103. l. 104. l. 105. l. 106. l. 107. l. 108. l. 109. l. 110. l. 111. l. 112. l. 113. l. 114. l. 115. l. 116. l. 117. l. 118. l. 119. l. 120. l. 121. l. 122. l. 123. l. 124. l. 125. l. 126. l. 127. l. 128. l. 129. l. 130. l. 131. l. 132. l. 133. l. 134. l. 135. l. 136. l. 137. l. 138. l. 139. l. 140. l. 141. l. 142. l. 143. l. 144. l. 145. l. 146. l. 147. l. 148. l. 149. l. 150. l. 151. l. 152. l. 153. l. 154. l. 155. l. 156. l. 157. l. 158. l. 159. l. 160. l. 161. l. 162. l. 163. l. 164. l. 165. l. 166. l. 167. l. 168. l. 169. l. 170. l. 171. l. 172. l. 173. l. 174. l. 175. l. 176. l. 177. l. 178. l. 179. l. 180. l. 181. l. 182. l. 183. l. 184. l. 185. l. 186. l. 187. l. 188. l. 189. l. 190. l. 191. l. 192. l. 193. l. 194. l. 195. l. 196. l. 197. l. 198. l. 199. l. 200. l. 201. l. 202. l. 203. l. 204. l. 205. l. 206. l. 207. l. 208. l. 209. l. 210. l. 211. l. 212. l. 213. l. 214. l. 215. l. 216. l. 217. l. 218. l. 219. l. 220. l. 221. l. 222. l. 223. l. 224. l. 225. l. 226. l. 227. l. 228. l. 229. l. 230. l. 231. l. 232. l. 233. l. 234. l. 235. l. 236. l. 237. l. 238. l. 239. l. 240. l. 241. l. 242. l. 243. l. 244. l. 245. l. 246. l. 247. l. 248. l. 249. l. 250. l. 251. l. 252. l. 253. l. 254. l. 255. l. 256. l. 257. l. 258. l. 259. l. 260. l. 261. l. 262. l. 263. l. 264. l. 265. l. 266. l. 267. l. 268. l. 269. l. 270. l. 271. l. 272. l. 273. l. 274. l. 275. l. 276. l. 277. l. 278. l. 279. l. 280. l. 281. l. 282. l. 283. l. 284. l. 285. l. 286. l. 287. l. 288. l. 289. l. 290. l. 291. l. 292. l. 293. l. 294. l. 295. l. 296. l. 297. l. 298. l. 299. l. 300. l. 301. l. 302. l. 303. l. 304. l. 305. l. 306. l. 307. l. 308. l. 309. l. 310. l. 311. l. 312. l. 313. l. 314. l. 315. l. 316. l. 317. l. 318. l. 319. l. 320. l. 321. l. 322. l. 323. l. 324. l. 325. l. 326. l. 327. l. 328. l. 329. l. 330. l. 331. l. 332. l. 333. l. 334. l. 335. l. 336. l. 337. l. 338. l. 339. l. 340. l. 341. l. 342. l. 343. l. 344. l. 345. l. 346. l. 347. l. 348. l. 349. l. 350. l. 351. l. 352. l. 353. l. 354. l. 355. l. 356. l. 357. l. 358. l. 359. l. 360. l. 361. l. 362. l. 363. l. 364. l. 365. l. 366. l. 367. l. 368. l. 369. l. 370. l. 371. l. 372. l. 373. l. 374. l. 375. l. 376. l. 377. l. 378. l. 379. l. 380. l. 381. l. 382. l. 383. l. 384. l. 385. l. 386. l. 387. l. 388. l. 389. l. 390. l. 391. l. 392. l. 393. l. 394. l. 395. l. 396. l. 397. l. 398. l. 399. l. 400. l. 401. l. 402. l. 403. l. 404. l. 405. l. 406. l. 407. l. 408. l. 409. l. 410. l. 411. l. 412. l. 413. l. 414. l. 415. l. 416. l. 417. l. 418. l. 419. l. 420. l. 421. l. 422. l. 423. l. 424. l. 425. l. 426. l. 427. l. 428. l. 429. l. 430. l. 431. l. 432. l. 433. l. 434. l. 435. l. 436. l. 437. l. 438. l. 439. l. 440. l. 441. l. 442. l. 443. l. 444. l. 445. l. 446. l. 447. l. 448. l. 449. l. 450. l. 451. l. 452. l. 453. l. 454. l. 455. l. 456. l. 457. l. 458. l. 459. l. 460. l. 461. l. 462. l. 463. l. 464. l. 465. l. 466. l. 467. l. 468. l. 469. l. 470. l. 471. l. 472. l. 473. l. 474. l. 475. l. 476. l. 477. l. 478. l. 479. l. 480. l. 481. l. 482. l. 483. l. 484. l. 485. l. 486. l. 487. l. 488. l. 489. l. 490. l. 491. l. 492. l. 493. l. 494. l. 495. l. 496. l. 497. l. 498. l. 499. l. 500. l. 501. l. 502. l. 503. l. 504. l. 505. l. 506. l. 507. l. 508. l. 509. l. 510. l. 511. l. 512. l. 513. l. 514. l. 515. l. 516. l. 517. l. 518. l. 519. l. 520. l. 521. l. 522. l. 523. l. 524. l. 525. l. 526. l. 527. l. 528. l. 529. l. 530. l. 531. l. 532. l. 533. l. 534. l. 535. l. 536. l. 537. l. 538. l. 539. l. 540. l. 541. l. 542. l. 543. l. 544. l. 545. l. 546. l. 547. l. 548. l. 549. l. 550. l. 551. l. 552. l. 553. l. 554. l. 555. l. 556. l. 557. l. 558. l. 559. l. 560. l. 561. l. 562. l. 563. l. 564. l. 565. l. 566. l. 567. l. 568. l. 569. l. 570. l. 571. l. 572. l. 573. l. 574. l. 575. l. 576. l. 577. l. 578. l. 579. l. 580. l. 581. l. 582. l. 583. l. 584. l. 585. l. 586. l. 587. l. 588. l. 589. l. 590. l. 591. l. 592. l. 593. l. 594. l. 595. l. 596. l. 597. l. 598. l. 599. l. 600. l. 601. l. 602. l. 603. l. 604. l. 605. l. 606. l. 607. l. 608. l. 609. l. 610. l. 611. l. 612. l. 613. l. 614. l. 615. l. 616. l. 617. l. 618. l. 619. l. 620. l. 621. l. 622. l. 623. l. 624. l. 625. l. 626. l. 627. l. 628. l. 629. l. 630. l. 631. l. 632. l. 633. l. 634. l. 635. l. 636. l. 637. l. 638. l. 639. l. 640. l. 641. l. 642. l. 643. l. 644. l. 645. l. 646. l. 647. l. 648. l. 649. l. 650. l. 651. l. 652. l. 653. l. 654. l. 655. l. 656. l. 657. l. 658. l. 659. l. 660. l. 661. l. 662. l. 663. l. 664. l. 665. l. 666. l. 667. l. 668. l. 669. l. 670. l. 671. l. 672. l. 673. l. 674. l. 675. l. 676. l. 677. l. 678. l. 679. l. 680. l. 681. l. 682. l. 683. l. 684. l. 685. l. 686. l. 687. l. 688. l. 689. l. 690. l. 691. l. 692. l. 693. l. 694. l. 695. l. 696. l. 697. l. 698. l. 699. l. 700. l. 701. l. 702. l. 703. l. 704. l. 705. l. 706. l. 707. l. 708. l. 709. l. 710. l. 711. l. 712. l. 713. l. 714. l. 715. l. 716. l. 717. l. 718. l. 719. l. 720. l. 721. l. 722. l. 723. l. 724. l. 725. l. 726. l. 727. l. 728. l. 729. l. 730. l. 731. l. 732. l. 733. l. 734. l. 735. l. 736. l. 737. l. 738. l. 739. l. 740. l. 741. l. 742. l. 743. l. 744. l. 745. l. 746. l. 747. l. 748. l. 749. l. 750. l. 751. l. 752. l. 753. l. 754. l. 755. l. 756. l. 757. l. 758. l. 759. l. 760. l. 761. l. 762. l. 763. l. 764. l. 765. l. 766. l. 767. l. 768. l. 769. l. 770. l. 771. l. 772. l. 773. l. 774. l. 775. l. 776. l. 777. l. 778. l. 779. l. 780. l. 781. l. 782. l. 783. l. 784. l. 785. l. 786. l. 787. l. 788. l. 789. l. 790. l. 791. l. 792. l. 793. l. 794. l. 795. l. 796. l. 797. l. 798. l. 799. l. 800. l. 801. l. 802. l. 803. l. 804. l. 805. l. 806. l. 807. l. 808. l. 809. l. 810. l. 811. l. 812. l. 813. l. 814. l. 815. l. 816. l. 817. l. 818. l. 819. l. 820. l. 821. l. 822. l. 823. l. 824. l. 825. l. 826. l. 827. l. 828. l. 829. l. 830. l. 831. l. 832. l. 833. l. 834. l. 835. l. 836. l. 837. l. 838. l. 839. l. 840. l. 841. l. 842. l. 843. l. 844. l. 845. l. 846. l. 847. l. 848. l. 849. l. 850. l. 851. l. 852. l. 853. l. 854. l. 855. l. 856. l. 857. l. 858. l. 859. l. 860. l. 861. l. 862. l. 863. l. 864. l. 865. l. 866. l. 867. l. 868. l. 869. l. 870. l. 871. l. 872. l. 873. l. 874. l. 875. l. 876. l. 877. l. 878. l. 879. l. 880. l. 881. l. 882. l. 883. l. 884. l. 885. l. 886. l. 887. l. 888. l. 889. l. 890. l. 891. l. 892. l. 893. l. 894. l. 895. l. 896. l. 897. l. 898. l. 899. l. 900. l. 901. l. 902. l. 903. l. 904. l. 905. l. 906. l. 907. l. 908. l. 909. l. 910. l. 911. l. 912. l. 913. l. 914. l. 915. l. 916. l. 917. l. 918. l. 919. l. 920. l. 921. l. 922. l. 923. l. 924. l. 925. l. 926. l. 927. l. 928. l. 929. l. 930. l. 931. l. 932. l. 933. l. 934. l. 935. l. 936. l. 937. l. 938. l. 939. l. 940. l. 941. l. 942. l. 943. l. 944. l. 945. l. 946. l. 947. l. 948. l. 949. l. 950. l. 951. l. 952. l. 953. l. 954. l. 955. l. 956. l. 957. l. 958. l. 959. l. 960. l. 961. l. 962. l. 963. l. 964. l. 965. l. 966. l. 967. l. 968. l. 969. l. 970. l. 971. l. 972. l. 973. l. 974. l. 975. l. 976. l. 977. l. 978. l. 979. l. 980. l. 981. l. 982. l. 983. l. 984. l. 985. l. 986. l. 987. l. 988. l. 989. l. 990. l. 991. l. 992. l. 993. l. 994. l. 995. l. 996. l. 997. l. 998. l. 999. l. 1000. l. 1001. l. 1002. l. 1003. l. 1004. l. 1005. l. 1006. l. 1007. l. 1008. l. 1009. l. 1010. l. 1011. l. 1012. l. 1013. l. 1014. l. 1015. l. 1016. l. 1017. l. 1018. l. 1019. l. 1020. l. 1021. l. 1022. l. 1023. l. 1024. l. 1025. l. 1026. l. 1027. l. 1028. l. 1029. l. 1030. l. 1031. l. 1032. l. 1033. l. 1034. l. 1035. l. 1036. l. 1037. l. 1038. l. 1039. l. 1040. l. 1041. l. 1042. l. 1043. l. 1044. l. 1045. l. 1046. l. 1047. l. 1048. l. 1049. l. 1050. l. 1051. l. 1052. l. 1053. l. 1054. l. 1055. l. 1056. l. 1057. l. 1058. l. 1059. l. 1060. l. 1061. l. 1062. l. 1063. l. 1064. l. 1065. l. 1066. l. 1067. l. 1068. l. 1069. l. 1070. l. 1071. l. 1072. l. 1073. l. 1074. l. 1075. l. 1076. l. 1077. l. 1078. l. 1079. l. 1080. l. 1081. l. 1082. l. 1083. l. 1084. l. 1085. l. 1086. l. 1087. l. 1088. l. 1089. l. 1090. l. 1091. l. 1092. l. 1093. l. 1094. l. 1095. l. 1096. l. 1097. l. 1098. l. 1099. l. 1100. l. 1101. l. 1102. l. 1103. l. 1104. l. 1105. l. 1106. l. 1107. l. 1108. l. 1109. l. 1110. l. 1111. l. 1112. l. 1113. l. 1114. l. 1115. l. 1116. l. 1117. l. 1118. l. 1119. l. 1120. l. 1121. l. 1122. l. 1123. l. 1124. l. 1125. l. 1126. l. 1127. l. 1128. l. 1129. l. 1130. l. 1131. l. 1132. l. 1133. l. 1134. l. 1135. l. 1136. l. 1137. l. 1138. l. 1139. l. 1140. l. 1141. l. 1142. l. 1143. l. 1144. l. 1145. l. 1146. l. 1147. l. 1148. l. 1149. l. 1150. l. 1151. l. 1152. l. 1153. l. 1154. l. 1155. l. 1156. l. 1157. l. 1158. l. 1159. l. 1160. l. 1161. l. 1162. l. 1163. l. 1164. l. 1165. l. 1166. l. 1167. l. 1168. l. 1169. l. 1170. l. 1171. l. 1172. l. 1173. l. 1174. l. 1175. l. 1176. l. 1177. l. 1178. l. 1179. l. 1180. l. 1181. l. 1182. l. 1183. l. 1184. l. 1185. l. 1186. l. 1187. l. 1188. l. 1189. l. 1190. l. 1191. l. 1192. l. 1193. l. 1194. l. 1195. l. 1196. l. 1197. l. 1198. l. 1199. l. 1200. l. 1201. l. 1202. l. 1203. l. 1204. l. 1205. l. 1206. l. 1207. l. 1208. l. 1209. l. 1210. l. 1211. l. 1212. l. 1213. l. 1214. l. 1215. l. 1216. l. 1217. l. 1218. l. 1219. l. 1220. l. 1221. l. 1222. l. 1223. l. 1224. l. 1225. l. 1226. l. 1227. l. 1228. l. 1229. l. 1230. l. 1231. l. 1232. l. 1233. l. 1234. l. 1235. l. 1236. l. 1237. l. 1238. l. 1239. l. 1240. l. 1241. l. 1242. l. 1243. l. 1244. l. 1245. l. 1246. l. 1247. l. 1248. l. 1249. l. 1250. l. 1251. l. 1252. l. 1253. l. 1254. l. 1255. l. 1256. l. 1257. l. 1258. l. 1259. l. 1260. l. 1261. l. 1262. l. 1263. l. 1264. l. 1265. l. 1266. l. 1267. l. 1268. l. 1269. l. 1270. l. 1271. l. 1272. l. 1273. l. 1274. l. 1275. l. 1276. l. 1277. l. 1278. l. 1279. l. 1280. l. 1281. l. 1282. l. 1283. l. 1284. l. 1285. l. 1286. l. 1287. l. 1288. l. 1289. l. 1290. l. 1291. l. 1292. l. 1293. l. 1294. l. 1295. l. 1296. l. 1297. l. 1298. l. 1299. l. 1300. l. 1301. l. 1302. l. 1303. l. 1304. l. 1305. l. 1306. l. 1307. l. 1308. l. 1309. l. 1310. l. 1311. l. 1312. l. 1313. l. 1314. l. 1315. l. 1316. l. 1317. l. 1318. l. 1319. l. 1320. l. 1321. l. 1322. l. 1323. l. 1324. l. 1325. l. 1326. l. 1327. l. 1328. l. 1329. l. 1330. l. 1331. l. 1332. l. 1333. l. 1334. l. 1335. l. 1336. l. 1337. l. 1338. l. 1339. l. 1340. l. 1341. l. 1342. l. 1343. l. 1344. l. 1345. l. 1346. l. 1347. l. 1348. l. 1349. l. 1350. l. 1351. l. 1352. l. 1353. l. 1354. l. 1355. l. 1356. l. 1357. l. 1358. l. 1359. l. 1360. l. 1361. l. 1362. l. 1363. l. 1364. l. 1365. l. 1366. l. 1367. l. 1368. l. 1369. l. 1370. l. 1371. l. 1372. l. 1373. l. 1374. l. 1375. l. 1376. l. 1377. l. 1378. l. 1379. l. 1380. l. 1381. l. 1382. l. 1383. l. 1384. l. 1385. l. 1386. l. 1387. l. 1388. l. 1389. l. 1390. l. 1391. l. 1392. l. 1393. l. 1394. l. 1395. l. 1396. l. 1397. l. 1398. l. 1399. l. 1400. l. 1401. l. 1402. l. 1403. l. 1404. l. 1405. l. 1406. l. 1407. l. 1408. l. 1409.

res dētur in ea, quæ Græci *παρὰ φηρα* dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an istam efficiantur marito. Sic l. donationes. § species D de donato. Exemplum apud Liliū extat, in libro vigesimo sexto, de Scipione Africano, qui capta Carthagine, virginem nobilem Al. Lucio adolescenti, Celtiberorum principi desponsatam, ita reddidit, ut pecuniam ad illam redimendam à parentibus allatam adiceat. Super dotem, inquiens, quam accepturus à socero es, hæc tibi à me dotali dona accedant, aurumque toltere, ac sibi habere iussit. Cicero Philipp. iz. His quasi præter dotem, quam in civilibus malis acceperunt, agrum Campanum est largitus Antonius. Constantinus Armenopol. *ἐξ ἀπογεγε* vocat.

Παρονομήν, l. 15 § 2. d. de iudic. est nauigio prætorie, & distinguitur is, qui *παρονομήν* à Viatore, qui suis pedibus iter facit: item ab eo, qui transechitur, equo scilicet.

Παρονομήν, Nouel. 128. & l. 14. C. de iurif. quæ Græca est, sumptus dicuntur provincialium in speciebus transmittendis ad arcem præfecti Prætorio, quæ & *παρονομήν* dicuntur, hoc nomen retinuit Iulianus Patricius eadem Noue. § 1. *παρονομήν*. Haloander vertit transmissoria.

PARAPSIDES, acetabulum, quod ad apides accedebat, id est, vasculum in fundendo aceto, in quo intingerent cibum fumentes paratum. Hesychio *ὄστρακον* est, & *πυφύλιον*: & *πυφύλιον* Moschopulo *ὄστρακον ἀγγέλιον*. Latinorum Glossæ: Paraplis inquit, acetabulum mains & iussosorium. Horum fit mentio l. 19 § tertio, D de auro & argen. leg. Et Isidorus forsitan malè, Paraplis, quadrangulum, & quadrilaterum vas, id est, patibulum apidibus.

PARARIVS, *παρονομήν*, qui nominibus sciendis interuenit, conciliat intercessorque inter emptorem & venditorem. Senec. lib. 2. c. 22 de Benef. Quidā holunt nomina secum fieri, nec interponi patarios, nec signatores aduocari, nec chirographum dare. Budæus.

Pararium 2. appellabatur id, quod equitibus duplex præ binis equis dabatur. Festus.

Parariis interpositis nomina facere. Seneca de Benef. lib. 3. c. 15.

PARASANGA, *παράσας*, *παρά*

σας. Parasangæ, inquit Festus, apud Perlas, viarum mensuræ sunt. Budæus triginta stadia continere dicit, Plinius libro 6 cap. 36. Inconstantiam mensuræ diuersitas auctorum facit, cum: Persæ quoque schænos & parasangas ab illa mensura determinent. Herodotus libro secundo, de Egyptiis loquens: Quotquot enim inopes soli sunt, ipse totam suam orgyis metiuntur. Qui vero minus inopes soli sunt, stadiis. Qui autem latifundia habent parasangis metiuntur. Constat autem Parasanga viginti stadiis. Schænos autem, quod ipsum verbum est Egyptiacum, sexaginta.

PARASCENIA, sunt ab utroque latere spacia in scena: nam scenam nonnulli interpretantur medianam theatri portam: Proscenium locus erat ante scenam parapetalmæque siue velum, aut item pulpitum: vnde per adagium dicimus proscenia, quæ speciosa extrinsecus videntur, cum mira intus lateat fœditas, sicut meretricula Nannium nomine apud Athenæum proscenium dicta est, quod vestium & auri culte plurimo speciosa videbantur, cum exuta foret, vel turpissima. Calvus lib. 8. c. 8.

PARASCEVE, *παράσκειν*, pen. prod. form. gen. *παράσκεως*. Appatus à verbo Græco *παράσκειν*, quod est præparare, deducitur. Vnde & dicitur, quod Dominus noster Iesus Christus, pro humani generis salutē crucis affixus fuit, *παράσκειν* dicitur: quoniam in eo Iudæi sibi necessaria ad victum sequentis diei præparabant, ut Paschæ dies absque operatione aliqua transgeretur.

PARASITVS, *παράσιτος*, pen. prod. *παράσιτος*, *παράσιτος*. Qui aliorum mensas & cibaria sequitur, quisque ad voluntatem eius, in cuius conubertinio sit, omnia loquitur, & facit, nihil repugnans, cibi & ventris gratia, à quo nomen habet: nam *παράσιτος* apud Græcos ad significat: *οἶστος* cibus, *οἶστος* sagina. Qualis sit parasitus, declarat Terentius Eunuchus, 2. 2. Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt, &c.

Parasiti, scorta vocati: cuius rei causa est, quia in conuiuiis cum more Græco solerent talis sortiti vices bibendi, talos mitrentes scorta inuocabant sua, suisque amicas fausti omnes causas.

[illegible]

PARES CVRIÆ, siue curtis, siue domus, dicuntur conuassalli, siue compares, qui ab eodem patrono feudum receperunt, quasi eiusdem patroni conuassales. *lib. Feud. titul. 11. et titul. 18. et 26.* Sic Pares exponuntur, qui ab eodem domino feudum tenent. *lib. titul. 26.* Vbi etiam Pares de domo appellantur. Item Pares de domo domini, *lib. 2. tit. 53.* Dicuntur etiam Compares. *lib. 2. tit. 53.*

Pariterum varia sunt genera. Lateritij, ex lateribus durissimæ soliditatis fiebāt, vipere qui crudi sub sole diutius permanebant, ut exsiccarentur. Testacei ex latere cocto, qui etiam nunc sunt in vsu. Camentarij, fiunt ex temerè coniectis lapidibus, calcæque commixtis, & im-

enim socio nauem diuideret, interrogan-
ti respondit: Nauem si diuisis, nec tu-
ne socius habebitis. *Vlpian. l. 5. D. de si-
pul seruo.* Seruus communi: lic omnium
est, non quasi singulorum totus: sed pro
partibus vique indiuisis, vt intellectu
magis partes habent, quam corpore.
Ergo partes intellectu Vlpianus eas ap-
pellat, quæ animo & intelligentia iūdm
cernuntur, & earum rerum sunt, quas
Pomponius naturaliter indiuisas appel-
lat in *l. non amplius. 26. §. vltim. D. de legat.*
1. A ias autem partes idem alibi nume-
ro fieri dicit hoc est in *l. 29. D. de solut.*
Cum Stichus ait, & Pamphilus commu-
ni seruo promissi sunt, non alteri Sti-
chus, alteri Pamphilus solui potest: sed
dimidias singulorum partes debentur:
atque vtriusque rei dominium duobus
modis intelligi potest. Sed in nummis,
& oleo frumento, & similibus, quæ
communi specie continentur, apparet
hoc actum, vt numero diuidatur obliga-
tio. Eandem diuisionem duplicem Pa-
pinianus in *l. 9. eiusdem tituli. §. l. 67. §.*
*1. D. de legat. 3. vbi ait, plures in vno fon-
do dominium iuris intellectus, non diui-
sione corporis obtinere.* Notat & Paul.
in *l. 25. §. 1. D. de verb sig.* vbi Seuius af-
fectus, qui partes alias esse dicit pro di-
uisio aliis pro indiuiso: cum Mutius po-
tuit partis appellatione rem pro indi-
uiso significari, nam quod pro diuiso no-
strum sit, id non partem, sed totum esse:
cui consentit Vlpian. in *l. 6. §. 1. D. comm.*
pro l. Aristoteles autem in libro de sensu,
hanc quoque diuisionem attingit,
sed in Categoriis plinius rem omnem
exponit, ait enim, Quam tamen aliam
continuant, aliam seionctam esse. Con-
tinuant, cuius partem ter non in aliquo
communis est veluti corporis, cuius par-
tes communem habent terminum. Li-
neam autem lineam qua parte finem, quo
inter se cohercant, communem habeat,
punctum scilicet. Itaque potest cum
antiqua quantitas se & continet: *vbi constat*
ex l. 21. §. 4. D. de furt. & par. lincis prius
quam erat sit. l. 2. eod. tituli. Ex quibus
intelligitur, fundum, qui inter duos di-
uisus est, quia terminum habet commu-
nem, quo inter se partes adaptantur, in
quantitate continua numerandum esse.
qua de causa non tam in partes diuidi-
undus à Iurisconsulis dicitur, quam in

regiones, vt in tractat. *D. fin. regund* Seiu-
stam verò Aristoteles eā appellat quan-
tatem, cuius partes communem termi-
num non habent, vt in numero. Nam si
bis quinque, inquit, sunt partes decem,
quinque & quinque nullo communi
termino coniuncta sunt, sed secreta &
separata: cui ea omnia adiungamus li-
cēt, quæ communi specie contineri di-
cuntur ab Vlpian. *d. l. 29. de solut.* vltimū
vinum, oleum, frumentum. Nam si duo-
bus amphora vini legata est, seioncta v-
triusque quantitas legata est. Nam vtrū-
que finem in amphora, quo inter se co-
herant, communem non habent, ne-
que duo semimodij in modio; neque
bis quinquaginta in centum: quod eo-
dem modo de ponderibus quoque iudi-
candum est. Nam in vicia duæ semun-
ciarum communem terminum non habent.
Quantum hoc de iunctum in testis &
nummis quoque intelligitur, quæ si plu-
ribus legata sint, tot habebunt de iunctas
& secretas inter se partes, quot erunt
legatarij. Quæ ex disputatione intelli-
gi potest, quam obrem Vlpian. ab Offilio
& Trebatio dissentiens, neget eum, qui
ex frumento aceruo modium, aut ex vi-
no sextarium abstulerit, totius no-
minis furti teneri. *l. 21. D. de furt.* nec nō
gis interesse affirmet inter hanc speciem,
quā si quis ex armario rem vnam au-
erterit: utraque enim quantitate se-
ionctam esse. Quod verò Trebatius dice-
bat, si quis autem attingat, eum totum
corpus attingere, Vlpianum non mouit:
perspicentem sine dubio, quantitatem
illam esse continuam, hanc verò de iun-
ctam. *Ex Hotom.*

Partem aliam quoque tradit Hotom.
diuisionem, vt alia principales dicantur,
quibus sublati totum interit: alia mi-
nūs principales, quibus ademptis totum
tamen manet: vt caput in corpore hu-
mano, & pectus, & brachia, partes sunt,
principales: crines autem, & ungues, &
supericilia minus principales. Atque ita
intelligendum esse quod ait Vlpian. *l. 13.*
§. 2. D. de acceptis. vbi ait, Nec camenta,
nec fenestras, nec parietem, nec diatam
domus esse partes: eum tamen Aristote-
les tam frequenter domum ex partibus
sic definiat, operculum quod ex lapidi-
bus, lateribus, cemento, trabibusque con-
stat. Sed Vlpian. illam partium diuisionē

spectans, ita disputat, quasi ex demum
verae partes essent, quibus sublaris totū
interit: vt in fundo vsufriuctus perpe-
tuus, & via perpetua. d. l. 13. & l. 58. *D. de*
verbor. obligatio. vbi & in via iter aut ac-
tus: in fructu, fructus & vsus in decem,
bis quinque numerantur. Eas verò, qui-
bus ademptis totum nihilominus manet
integrum, non esse partes: vt in scypho,
emblema: & in domo, columnę mar-
more: in fundo, vsufriuctus non perpe-
tuus, l. 25. *D. de verb. signif.* in vsufriuctu,
vsus: cum pos- se vsus sine vsufriuctu con-
stitui, inquit *Ulpian.* d. l. 13. §. 3. de acceptil.
in Grege, aliquot capita, quibus sublati
& grex manet, & potest vsu capi, cum il-
la nec possideantur, nec vsu capiuntur,
ait Pompon. l. 30. *D. de usurpat. & vsucap.*

Partis nomen dimidiam significat, si
non specialiter facta sit partis mentio,
l. 49. *D. de vsufr.* l. 364. *D. de verb. signif.*
Ulpian. in *Institut.* tit. 24. Proinde si in-
terrogatus qui in iure, heredem se esse
ex parte responderit, si ex dimidia hæ-
res sit, nihil ei nocet responsum alio-
quin nocet, l. 12. §. si interrogatus. *Cod. de*
inter. in iur. fac.

Pars virilis ea habetur, quæ pro nume-
ro personarum constituitur, cum tot
partes sunt, quot sunt personæ. Vide Vi-
rilis pars.

Partem facere dicitur, cuius persona
numeratur in partium diuisione facien-
da, l. 8. §. quoniam. l. 17. *D. de inoff. testa.* l.
34. §. si diuinitim. l. 85. §. si Titio. *D. de lega.*
1. & alibi sæpiissime.

PARTITIO, species legati erat, cu-
ius meminit *Ulpian.* tit. de lega. & *Iustin.*
§. sed quia de fideicom. hæred. quo pars ho-
noris sub nomine hereditario legaba-
tur: hoc modo: Titius mihi hæres esto,
& hereditatem meam cum Seio in di-
midia portione diuidito. Potest tamen
& alia pars, veluti tertia vel quarta lega-
ri, ut *Ulpia.* loco supra citato docet. De hac
partitione accipienda est l. nomen. §. parti-
tionis. *D. de ver. signif.* vt & illud *Cicer.* 2.
de *Legib.* Hoc sensu, Legatarium partia-
rium alligari sacris, cū quo scriptus hæ-
res hereditatem partiri & diuidere ius-
sus est, nisi adiectum sit, deductis C. num-
mis. At deductione in testamento non
scripta, eum etiam sacris liberari, si mi-
nus ceperit, quam hæredi relinqua-
tur.

PARTVS, & ipse actus pariendi
est, & ipsa proles: vt partus dotalium an-
cillarū, est portio dotis, l. si post diuortiu.
§. si. *D. de iur. dor.* itaque partus continet
reditus appella- tione, nō autem fru-
ctus, l. deducta. §. hereditatem. *D. ad Treb. l.*
Paul. ad leg. *Falc.*

Partus sequitur ventrem, id est, liberi,
quo ad statum matris conditionem se-
quuntur, l. partum. *C. de rei vind. l. pla. ut.*
C. de liber. caus. l. item Pompo. §. si equum.
D. de rei vind. & in e. dilectus. extr. de seru.
non ordin. cum *Gloss.* Quod verò ad hono-
res & dignitates attinet, patrem liberi
sequuntur, l. filiam. & l. liberi. *Digest. de*
jenar. lexemplo. & l. eos. *Cod. de decurio.*
lib. 10.

PARVULI, leg. 1. *Cod. de fugi. col.*
& l. 2. *Cod. de fund. par.* dicuntur intra an-
num 25.

PARVM est vt non, locutio est idem
significans, quod parum adest quin. *Te-
uolens.* l. 201. *De regul. iur.* Omnis definitio
in iure ciuili periculosa est: parum
est enim, vt non subverti possit. Quod
Hermenop. sic expressit: *μακροπρεπες χαρις*
αυτοψης οφειλ. δι' χ' αρετης γδ αμαρτυριε ται. Simili-
ter *Demosth.* *αυτεις εραυτοι: το δε τοδε id est*
*λεπτοτατα αυτα, πικροτατα, μικροδ δειν μο-
νον ετι τοδ υειδ ελεν.* Sua verò commemo-
rare beneficia, propè exprobrare est,
quam sententiam vsurpat & Teren-
tius.

PASSVM, vinum est, quod ex vuis
passis conficitur. Passum, inquit Varro a-
pu'd Nonium, nominabant, si in vindemia
viam diuiciu cotam legerent, eamque
passi essent in sole aduri, *Ulpian.* l. 9. de
iuric. vin. & oleo legat. Vino legato pas-
sum quoque, nisi mens alia rectoris
fuit, contineri scribit. Huius meminit &
Procul. l. vit. eo.

PASTINA instituere, leg. 7. §. si sol.
mar. quæ & Pastinationes, l. 79. *D. de ver.*
signif. Pastina fieri tribus generibus do-
cet *Palladius.* l. 2. tit. 10. aut terra in totum
fossa, aut si cis, aut serohibus.

PASTINARE, est agrum fodere,
à Pastino ferramenti bifurcati genere,
quo semina panguntur. *Ulp.* quod vi aut
clam. l. semper. Is cui fundum pastinan-
dum locaueras. *Paulus.* de verb. sign. l. im-
pense. Sicut arbuti pastinatione vltra
quam necesse fuit.

PATEFACTVM exemplar testa-
men.

meo, & patefacta
cuntur, l. si in duob.
quæ.

PATRIS nomen
esse Iuliano in fin.
vero, §. quod gen-
suum materia o di-
no canum ratio. in
lo. *bates.* l. 44. §. 1.
de auit.

Pater mater fili-
na, & eam diuini-
firmare: & cauere
vniuersitatis. *Cod.*
solus sustineat, §.
res. §. si d. fam. l. 1.

Pater quæ filii
causa peregre a-
si non credendi a-
probitus, sed per
rationem portio-
nis ad eundem fil-
tari equitas non p-
Pater appellat
contineri, *dante* l.
de testam.

PATRES ap-
pu'd Romanos,
l. eundem. quod ite-
glatene, vt pater
conuincat. *Car. l.*
pos. annis infanti-
tia validus erat,
vel ætate, vt ei
appellabatur
ait, qui sunt pater
qui in Senatu
scriptus par. *tho-*

Pater cui iurati-
erit. q. si pater
næ publicæ, opo-
armon. n. *armon.*
pub. *l. tit. in Cae.*
C. *quib. mun. exco.*
17. §. 118. 160.
dam inf. carator
tatis. interpretat-
ary. *l. si pater*
iura. *l. 1. §. 1. ubi*
Pater cum
Antoninus, *figi-*
excus. *annociat.*

PATRIA
bonæ contraria
um. *pos.* Est aut

mirū Romanum, Constantinopolitanū, Alexandrinum, & Hierosolymitanum.

PATRICA apud Plautum in Truculento, mulier patricia. Tum patricē, inquit, clementer nō potest hinc quā munerē filij tamē Patricia legi malū. Loquitur autem ibi de bonis quā plebeia mulieres ad patricias certis diebus misitare solebant, ut plebeij viri patriiis. Hinc apud eundē in Casina, Patricē, pro magnificē & splendide Atat, cesso magnificē, patricēq, amirē, ita hero meo ire aduorsum.

PATRICIOS ait Cincius apud Festum eos appellari scilicet, qui nunc ingenui vocentur. Eorum nomen vnde fluxerit, *Velletius Paterculys lib. ostendit*. Romulus centū homines electos, appellatōsque patres, instar habuit cōsiliij publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Didici autem sunt Patricij, quōd patres cire possent. Vide Plutarch. & *Vergilius*. Patricij autem non fidei sunt qui nobiles, ut vulgō creditur. Nobiles enim spectatim sumpto nomine, omnes sunt ex plebeis: ut suprà in voce Nobilis demonstraui. Nam populus Romanus ita distinguebatur, ut alij patricij essent, alij plebeij. Patricij, qui eorum Senatorum progenies erant, quos Romulus crearat. hac tamen etate, inquit Lilius, antiquissimæ cuiusque senatoris familiæ liberi, patricij appellantur. talē erant Clodius, Piso, Catilina. Plebeij verō, qui ex populo à Romuleis Senatoribus reliquo dimanarant: ut C. Anronius, C. Cassius, M. Cicero, T. Pomp. Atticus. Horum plebeiorum Nobiles, alij verō Noui homines dicebantur. Nobiles, quorum parentes curuli aliquo magistratu erant functi. Noui, qui primi ex sua stirpe magistratum curulem erant adepti. Quod Asconij auctoritate verum esse docebimus. Is enim in argumento. Orat. in toga cand. Sex, inquit, competitorēs in Consulatus petitione Cicero habuit: duos patricios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duos nobiles, C. Antonium Marcum Oratoris filium, L. Cassium Longinum: duosque tantum non primi ex sumillis suis magistratum adepti erant, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotē. Solus Cicero ex competitoribus equestris erat loco natus, atque in petitione

patrem amisit. Apertē Asconius nobiles in plebeis num raros: & nobiles à nouis hominibus distinguit, quavis erat Cicero, ut illi persēpe obiectum est. Itaque Verrem & Hortensium significans Verrina sexta, sic loquitur: Ne ista præclara uobilitas desinat quæri populum Romanis hominibus nouis atque indultis honores mandare, semperque mandata. Neque, ut opinor reperietur, quenquam de patricia familia hominem Nouum appellari. Itaque nec M. Scaurum, cuius parentes ignoti Romæ & contempti iacuerant, Asconius Nouum appellat, sed ei non minus quā nouo homini laborandum fuisse Scaurus, inquit, ita fuit patricius, ut tribus supra eum atatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neque pater, neque auus, neque etiam proauus, ut puto, propter tenuēs opēs, & nullius vitæ industriam honores adepti sunt: itaque Scauro æquē ac nouo homini laborandum fuit Hor. Vide suprà Nobiles.

PATRICII longē aliter in principū Constitutionibus accipiendi sunt. In his enim Patricij imperatorum consiliarij, quasi eorum patres, vocantur. Sic d. Iustiniāno l. si. C. de consul. & si. d. filius. In sit. quibus mod. ius patr. pot. sol. & a Niceph. libr. 13. hist. Eccles. c. 3. & 4. unde asconij, ait, patricij nō noui. Luprandus libr. 3. de reb. per Europam gestis 8. Patriciū carthāgēnē basilius vocat. Sic l. 46. & l. si. C. de decurio. l. 3. C. ubi Senat. & in Epi. Iustiniāneis patriciorū nomen, & patriciarus dignitatem accipe. Hinc elegāter Claudianus ad Eutropium patriciū post damnationē & publicationē bonorum: *Direptas quid plangis opes, quæ noui habebis?*

Non aliter poterat principū esse pater. Itē alio in loco: *Genitorque vocatur Principi: & famulum dignatur regia patrem.* Et 4. libro Epigram.

Et non huiusmodi.

PATRICIATVS vis à Suida dicitur fuisse, quod legationes ex Senatu mittere consueuerant. Cassiodorus autem libr. Variarum 6. perpetuum eum fuisse honorem significat, & consulo ornatum, cum iurisdictionem tamen exerceret nullam. Quod à Zenone significari arbitrat *Horat. in l. 3. C. de consul. ubi Patriciarum honorarium Con-*

sulatum appellat: tum & à Cassiodoro hunc episcopis honorem tribui solitum significari: iis scilicet qui Constantino-politanae ecclesiae praefecti. Patriarchae dicebantur. Cuius sententiam hanc esse asserit, ut quando in pop. Rom. religione Patricij soli sacrorum procurationem Romuli instituto gerebant, & rex quidam sacrorum esset: non incommodum videatur, si in Religione Christiana, qui sacris praestit, idem etiam magistratus summi ornamentis atque insignibus decorerent. Observeat etiam hoc ex eodem auctore, Patriciatum non magistratus, sed ordinis nomen fuisse: neque enim unus erat patricius, sed complures, quasi Senatus principes, qui certis antea magistratibus perfuncti erant: denique quales Romae florante Repub. Consulares, Praetorij & Aedilitij fuerunt: quibus in Senatu curuli sella veii, primisque sententias dicere ius erat. Quare quod in l. 3. C. de consul. legimus, Patriciatos honorem ceteris omnibus anteponi, non ita accipi vult, quasi summus esset aliquis magistratus: primum quia magistratus (ut diximus) non erat: deinde quia Cassiodor. in formula Patriciorum scribit, Consulatum patriciatu superiorem fuisse. Praefectorios, inquit & aliarum dignitatum viros praecedit, vni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam à nobis constat assumi, hoc est, ut ipse interpretatur, Consulatu. Praeterea praefectum viris summum omnium magistratum gessisse, constat ex l. 1. & l. 3. C. de inoff. pref. vrb. Et quod Cassiodorus de praefectorijs scribit, constat de iis qui iam praefectura functi sunt, intelligendum esse. Nomen autem à Rom. patriciorum splendore ductum esse, si res indicat, nam cum ij propter familiaritatem ceteris antecellerent, & plerumque iis honores mandarentur: translato Constantinopolim imperio, eos senatores, qui curilibus magistratibus erant functi, patricios dici placuit. Quibus ius patrum concessum fuisse, Cassiodorus quoque eodem loco testatur.

PATRIMONIUM propriè est pecunia, quam liberi ex paterna hereditate accipiunt. Cic. pro Posthum. Qui verò duo laura & copiosa patrimonium accepisset, remque praeterea bonis & honestis rationibus auxisset, duo patrimonia

Posthumus acceperat, alterum à naturali, alterum ab adoptivo patre. Hoc enim ab hereditate differt, quòd illo verbo, res ipsae: hoc ius à patre relictum intelligitur. Cic. lib. de Offi. Optima autem hereditas à patribus traditur liberis, omni, quae patrimonio praestantior gloria virtutis, rerumque gestarum: cui dedecori esse, nefas & vitium iudicandum est. Sed consuetudine ne loquendi res eo deducta est, ut iam plerumque curus generis bona, siue à patre relicta, & aduentitia, siue patrisfam. opera ac diligentia parita, eo nomine intelligantur. Sic Vlpian. l. bona, de bon. pass. Bonorum possessio, inquit, est ius petequeendi, retinendique patrimonij Iuvenalis:

Non propter vitam faciunt patrimonium quidam:

Sed vitio caci propter patrimonium viuunt. Pomp. l. 12. §. 1. D. de verb. oblig. Plerumque idonei non tam patrimonio, quam fide estimantur. Ita generaliter etiam pro partis & quæstis bonis usurpatur in loqui. & l. Titius. D. ad Treb. l. 1. D. de usufr. car. ver. l. 1. §. item solent. D. de offi. pref. vrb. l. 3. §. sed utrum. D. de minorib. l. 1. §. 1. D. de pet. hered. Ceterum eorum duntaxat, qui sui iuris suæque potestatis sunt, patrimonium est: peculium reliquorum, l. 33. §. 1. l. 48. in fin. D. de pecul. ea autem quæ in patrimonio sunt, ab his quæ in nominibus sunt, separantur, l. 9. D. rem pup. sal. for.

in Patrimonio esse, & in bonis esse idem valent. l. 1. D. de usufruct.

PATRIMONIALES fundi, ad patrimonium principis pertinentes, qui vel conductionis titulo, vel perpetuo iure tenebantur, l. 20. C. Th. de extr. aor. mun. Rubr. C. de fund. patrimo.

Patrimoniales coloni, qui eos fundos colunt, l. 7. C. vbi cau. sic. Sic Patrimonialem possessorum accipe, l. 4. C. Th. de ann. & tribu.

PATRONOS primum vocarunt Romani, qui aliorum causam & defensionem suscipiebant: & ut scribit Helychius in verbo Πάτριος, τὸν καὶ πατρίωνος, & Bonitatis, qui & ἀγαθότης, à Graecis appellatur. Patronus autem quasi pater dictus: eodem modo quo Marrona. Seruius in illud Virgilij, Et frans in mea clientis. Ex lege, inquit, duodecimi tabularum venit in quibus scriptum est, Patro-

nus,

Et frangi iuncta
 odecim: quod
 prius est, Paulo
 nu,

Patronus in prædiis Ecclesiasticis dicitur is, qui cum in Ecclesiam insigni beneficium contulit (veluti templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu

PATRVVS adpellatur patris fra-
ter, l. 10. §. 7. D. de grad. & affi. Patruus
magnus, frater zui, d. l. 10. Patruus ma-
ior, frater proavi, patris vel matris pa-

non habet.

quoniam de quibus
quod de quibus
de quibus
de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus
quod de quibus

PECUS, ut *vult Varro lib. 4. ling. Lat.* pede dicitur, quod in pecore olim pecunia consistebat pastoribus, & standi adamentum pes. Hæc Varronis ætatis doctis non placet: & Pecudes à Grego *πρωξ* dicitur, quod sic dicebantur, quod tonderentur. Vnde *πρωξ* apud Græcos, Vellus apud nos remanet. Latini verò pecudes potius, quàm pecudes dixerunt, more suo: cum & Apelline pro Apolline dicerent: item temperis, & pignoris, & clara pro olera: & hominem, pro hominem. Pecudum autem, seu Pecorum numero sunt omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oves, capræ, boues, equi, muli, asini, iules. Canis inter pecudes non est. *Sic in l. 29. D. ad leg. Aquil. 79. D. de leg. 3. pecudem accipimus.* Vallæ pecus est omne animal quod sub imperio pabulo terræ pascitur, ut sunt boues, asini, equi, camelæ, oves, capræ. Plinius elephantem vocat pecudem, cum ait: *Qui cum ele, hinc congestus, gemino ita pecudem exanimavit.* Modestinus *de leg. 3. Pecudibus legatis, ait, & boues, & cætera iumenta continentur.*

PECVARIA, numero multitudinis dicebantur omnia, ex quibus populus Rom. habere reditus: quia diu hoc solum vestigal Romanis fuit. Nunc ea ditione foeminine, & locum in quo pecorum greges consistunt, & scientiam parandi ac pascendi pecores, accipimus. Hinc etiam

PECVARI dicti mancipes, qui pascua publica redimebant. Vide *Maniceps*.

PECVLATVS, inquit *Festus*, furtum publicum dici ceptum est, à pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse cepit: siquidem ante æs aut argentum signatum, ob delicta, poena gravissima erat duarum ovium, & triginta bovum. Proprie autem Peculatus pecuniarum publicæ vel fiscalis furtum est August. in Ioannem: Crimina discernuntur in foro quælibet furti & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de re publica: & non sic iudicatur furtum rei privatae, quomodo publicæ. Peculatus definitur *in l. 9. §. 1. D. ad l. l. de pecul. pecuniarum publica aut sacræ furtum, non ab eo factum, cuius periculo fuit, & ideo æditum peculatum non admittit.* Qui ergo ex pe-

cunia sacra, religiosa, publicæ quid abstulerit, aut intercepterit, aut in rem suam verterit, quive in aurum, argentum, æs publicum quid indiderit, aut immiserit, peculatus tenetur, *l. 1. D. eo. Vide item l. fidorum lib. 5. c. 26.*

PECVLATOR est, qui furtum facit pecuniarum publicæ, hoc est, qui de principis aut populi ætario furatur. *Tacit. lib. 17.* Mox compectum pecuniam publicam auertit, ut peculatorem flagitari iussit. Poena eius est deportatio, *l. 1. & duab. seq. C. ad leg. Iul. pec.*

PECVLIVM est, quod servus vel filius familiaris domini aut patris permixtu separatum à rationibus dominicis vel paternis habet, deducto inde si quid domino aut patri debetur, *l. de positis §. fin. l. sed si dominum. §. præterea id etiam. D. de pecul. rectè igitur in Lexico B. Germani ad urbem Lutet. peculium definitur, ut *τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς οἰκίας ὄντι, τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς οἰκίας ὄντι.* Et Græci alibi sic definiunt: *τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς οἰκίας ὄντι, τὸ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς οἰκίας ὄντι.* id est, quod debetur acquiri patri, sed manet apud filium. Nam quia humanitatis ratione apud Romanos est receptum, ut servi ac filij familiarum, quamvis omnino sub potestate essent, nihilque proprium possiderent: habere tamen aliquid bonorum, permittentibus dominis vel parentibus, expressè vel tacite: in quibus administrandis specimen ederent indultriæ, ac quales essent quandoque sui iuris Reipublicæ facere probarentur. Idque Peculium dicebatur, quasi pusilla pecunia, siac pusillum patrimonium, *d. l. de positis §. fin. l. quam Tiberonis §. sunt quidam. l. peculium & ex eo. l. sequens D. de pecul. Præcis tamen temporibus, Peculium particula quædam erat gregis (unde & nomen invenit) quam patres suis filiis, domini suis servis indultriæ suæ exercendæ causa concedebant. Sed & Peculium erat non tantum quod dominus servo, & pater filio concedebat: sed quod ipse sua patrimonialia parabat. *l. 39. D. de pecul. & in Phormione.* Quod ille vinctum vix de demisso suum defraudans genium, comparsit miser. Vel etiam id, quod ignorante quidem eo acquirerebat: nam sic rescisse, passus erat esse in peculio, *l. 49. D. de pecul. Notandum etiam est, quod ex Plauto observat Horomanus, filiosfam,***

quibus patres vendendas merces trade-
bant, peculium ex iis pluri venditis,
quam quanti pater eas aestimasset, locu-
pleuisse, sic enim in Mercat. loquitur,

*Lucrum ingens facio, praterquam mihi
meo pater*

*Dedit astatas merces, ita peculium
Conficio grande.*

Peculium item pro vniuersis bonis &
toto patrimonio quandoque sumitur, l.
16. D. ad S. C. Trebell. significabat & Ve-
teribus pecuniam peculij causâ repou-
tam, l. 77 §. 1. D. ad leg. 1. Peculium apud
Gallo significare Vlpianus ait tres extra-
dorem constitutas, l. 9 §. dot. D. de iur.
dot. & hoc nomen adhuc retinent etiam
num Marchiani, vocantes *peguliere*, qua
si *peculiere*, Nam G. & C. mutua est ena-
loga.

Peculium etiam pro ea pecunia ponit-
ur, quam vii specialem & præcipuam
patris familiâs seponit, vt æ ad extremum
vtatur. *Proculus f. chor. 79. §. 1. D. de
leg. 3. ait audisse rusticos senes ita dicen-
tes, Pecuniam sine peculo fragilem ef-
se: peculium appellantes, quod prædij
causâ seponeretur. Hinc plerique patri-
monium suum peculium vocant, l. cogi.
in prin. ad Trebell. Vide Corasium lib. 1. M.
scel. c. 13.*

Peculij autem quatuor sunt species.
est enim aliud castrense, aliud quasi ca-
strense, aliud profectitium, aliud aduen-
titium: Castrense est (Γραεις ἰδὲ καὶ τῶν
δίστων) quod militans in castris, aut per
militiæ occasionem tum in castris, tum
etiam alibi adeptus filius familiâs est, l.
castrense §. 2. D. de cast. pecul. l. 1. C. eod. lib.
12. si penula enim Romani adole-
scentes omnes faciebant. Quasi castrense est,
quod in rogata & palatina militia par-
ticipat veluti in forensi opera & offi. io pu-
blico, vel professione artium, l. vlt. C. de
inoff. testa. In his bonis nullum habent
ius parentes, & ne quidem collatio cum
fratribus locum habet, l. 4. D. de cast. pec-
cul. l. vlt. C. de collat. bon. & certum. C. fam.
erces. Profectitium, quod à patre accep-
tit, & ab eo concessum est, vt in potestate
adhuc filius exerceret industriam ad
ministrandum bonorum, & negatian-
di: neque opera sua parauit, l. 5. D. de iur.
dot. Aduentitiū verò quod ab extraneis
cognatiue accepit: quo in genere sunt
maternæ maternæque generis heredita-

tes, amicum item & legata, & heredita-
tates: item lucri nuptialia: sed & qua li-
beralitate fortunæ vel laboribus suis li-
buita, adeptus est: ait Iustin. l. cum oportet.
6. C. de bon. qua lib. Atque in his speciebus
duabus olim nulla erat differentia. Ho-
die in profectio peculio pater habet
dominium, filius vsum fructum. In aduen-
titio contra filius domini, & pater v-
sum fructum, §. 1. Institui. per quas pers. Scien-
dum est autem, iure quidem antiquo &
Florentie Rep. nullū peculium non ipsius
patris pleno iure fuisse. Nam (vt ait Dio-
ny. l. 1. §. 1. ὁ πατήρ ἐδὲν ἰδίῳ ἐστὶ καὶ ἴσος, ὁ δὲ
παῖς τὴν αὐτοῦ πατρὸς, ἀλλὰ οὐ τὴν ἴδιαν τὴν
αὐτὴν οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν, ὁ δὲ, π, ὁ πα-
τὴρ τοῖς πατρὸς καὶ τοῦ πατρὸς). Romani
proprium nihil possident, quandiu pa-
tres eorum in vita manent: sed & pecu-
niæ & corrupta filiorum, parentum po-
testati arbitrioque promissa sunt. Verum
Imperatores vt præmio aliquo adole-
scentes ad militiæ labores inuitarent,
Castrense peculium iis pleno iure con-
sefferunt, quod Iuuenalis 16 Sat. vbi mi-
litiæ præmia enumerat, his versibus de-
clarat:

Soli prater ea testandi militibus ius

*Vno patre datur: nam qua sunt pars
labore*

Militia, placuit non esse in corpore census

Omne tenet, cuius regimen pater. ergo Co-

ranum

Signorum comitem, castrorumque ara mo-

reniem

Quamuis iam tremulus ceptat pater.

Itaque Vlpianus in l. 2. D. de S. C. M. aced.
scribit filios familiâs in Castrensi pecu-
lio ius æ vicem patrum obtinere.

Peculium castrense est, ait Macer.
quod à parentibus vel cognatis in mili-
tia agentis donatum est: vel quod ipse fi-
lius, in militia acquisiuit, quod nisi mi-
laret, acquisiturus non fuisset, l. 1. D.
de cast. pecul. Peculium castrense est,
quod in castris acquiritur, & quod pro-
ficienti ad militiam datur. Paulus lib.
sent. 3 c. 4.

Peculium NVPTÆ, Iurisconsulti ap-
pellant, quæ præter dotem ei dantur, &
marito traduntur. Papin. l. 31. §. 1. D. de
don. Species exita dotē à matre, filiz no-
mine viro traditas, filiz quæ præsens
fuit, donatas, & ab eo viuo traditas vide-
ri respondi, & paulo pōt, sed peculium
à dote

idote puellæ distingueretur. Item *Vlp.* §. 2. *D. de iur. dot.* Dotis autem causa data accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Ceterum si res dentur in ea, quæ Græci *περὶ ἑσέως* dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti.

PECULIATVS servus, qui peculium habet. *Caius* l. 18. in fin. *D. de ad. e. d. i. f.* Et quæ si quis simpliciter dixerit, peculium esse servum, sufficit si quæ vel minimum habeat peculium. *Apuleius* lib. 10. *asini aurei*: Liberto acceptissimo ac bene peculato. *Plautus* in *Rud.* Peculiosum vocat. In Persa etiam verbo peculandi est usus.

Atque isthanc ob rem, ego aliquid se peculiabo.

Huic contrarius est Expeculatus, quo verbo vititur idem Plautus.

PECULIARE dicitur, quod ex peculo est, ut Peculiaris servus, l. 3. §. miles. *D. de ius. & leg. Plaut.* in prologo *Capit.* Hic postquæ hunc emit, dedit eum huic gnato suo peculiare. Et Peculiaria mancipia, l. 4. *D. de ius. qui no. infam.* Et Peculiaris mæra, l. 1. *D. de tributo.* Et Peculiaris debitor, l. 26. *D. de cond. i. in deb.* Et Peculiare nomen, ex peculio factum, l. 28. *D. de pign. & Peculiare vinum, quod servi habent, siue quod in usu servorum est, l. 9. §. ult. D. de tricio, vno.*

PECULIARI res, apud *Vlp.* l. 4. in fin. *D. de dol. except. pro peculiare.*

PECULIARITER, est ex nomine peculiari & causa, l. 1. *D. de except. rei vend. & alibi.*

PECVNIA, à pecu: à pastoribus enim horum vocabulorum origo, quæ in pecore pecunia tum consistebat pastoribus. *Varro.* Pecuniz autem verbum, inquit *Vlp.* non solum numeratam pecuniam cõplectitur, verum omnẽ omnino pecuniã, hoc est, omnia corpora. nã corpora quoque pecuniz appellatione contineri, nemo est qui ambiget, l. 178 de verb. sign. Pecuniz nomine, inquit *Hermogenianus*, non solum numerata pecunia: sed omnes res, tam soli quàm mobiles, & tam corpora quàm iura continentur, l. 22. *D. de verb. sig.* August. in lib. de disciplina Christianorum: Tertium ait, quidquid homines possident in terra, omnia quorum domini sunt, pecunia vocatur: servus sit, vas, ager, arbor, pecus,

quidquid horum est, pecunia dicitur. Et deo pecunia, quia antiqui totum quod habebant, in pecoribus ponebant. Ita in XII. Tab. non vno loco hoc nomine omnis substantia comprehendebatur. Quod & *Iustian.* in l. pen. C. de con. pecun. significat. In stipulatione quoque empræ hereditatis hæc verba, QUANTA PECVNIA AB TE EX HAEREDITATE LITITII PERVENIERIT, omnia hereditaria iura cõplectitur, l. 50. *D. de ver. obl.* l. 36. *D. de pecun.* l. 20. §. 1. *D. de stip. servorum.* At cum in angustum reuocatur pecuniz nomen, ea tantum continet, quæ pondere, numero, & mensura constant: veluti in hæc scriptura qua legatorum dies proferitur: QUAS pecunias legavi, quibus dies appositus nõ est, l. 19. & l. 30. *D. de l. i.*

PECUNIARIIS damnatio, pro Pecuniaria, apud *Macrum* in l. 10. in fin. *D. de pen.*

Pecuniarum fideicommissum, fideicommissariz hereditati opponitur, & singularum rerum fideicommissum significat, l. 14. §. ult. *D. ad Treb.* l. 24. in princ. *D. de fideicommiss. libere.* Opponitur & fideicommissariz libertati in l. 45. §. si rem. *D. de fideicommiss. libere.*

PECUNIARITER, agere, pro civiliter & priuato iudicio, cuius pœna pecuniaria sit, *Vlp.* l. ult. *D. de priu. delict.* Si quis actionem quæ ex maleficiis oritur, velit exequi: siquidem pecuniariter agere velit, &c.

PEDAGIA dicuntur, quæ dantur à transeuntibus in locum constitutum à princ. pec. super quibusdã. *D. de verb. sign.* & vide *Abb. t. annouamus. de censu. ex ira.* Et capiens pedagium, debet dare saluum conductum, & remedium eius tenere securum, ad eod quod si aliquis spoliatur, tenetor ei dominus terre rapinã resarcire, secundum *Bald.* in *vish. feud. de pa. iura. fir. m. d. Cõnecicula. faciel. n. quid. D. de incend. ruin. naufra. & not. Archi. 33. q. 3. si qui peregrinorum.*

PEDAMENTVM, palus quo vinea innitens recta consistit. *Pompon.* l. 20. *D. de usu fru.* Ex silua cœdua pedamenta & ramos ex arbore usufructuarium sumpturum.

Pedamentorum, quæ virium adminicula sunt, tria genera: Rìdica vnum, robustum, seu fissile, ex quercu, vel iunipero. Alterum è pertica, & est palus di-

Bus, atque hic teres est. Tertium ob inopiam ex harundineto sumitur. Triæ hæc Pedamenta & Sturamina appellantur. *Alor*. de verb. fig. Idem in Paregis admonet pro radices. ridicas legendum, in his qui in puteum. s. si quis. Quod tu autem. Tu unde Pand. Florent.

PEDANII Iudices, qui prætori in consilio erant, & ad pedes tribunali, id est ab inferioribus iussibus, assidebant: si ex eius delegatione leuiores causas cognoscere libenterent, l. 3. §. 1. D. ne quis eum. qui in suo vocat. l. 5. item feribit. D. de postul. Quidamque Consular. j appellari, Alciac. in l. si quis, q. omner. C. de pass. hi non uhebantur curra, sed pedibus ibāt. De Pedaneis iudicibus triae Arianum in Comm.in lib. 5. Sent. 1. Paulus tr. 30 qui ex delegatione causis audirent. vide l. 3. §. 1. D. ne quis eum. qui. Prætoricos iudices quidam etiam app. illius Theophilus Instit. de interd. Alij etia dignitate prætoris uocant. Ego potius Pedaneos iudices crediderim dictos eos, qui de leuibz & minoribus causis cognoscebant, & huiusmodi negotia disceperant, ut uidere esse ex l. 4. Et fin. C. de peda. iudic. l. ff. C. ubi et apud quos. Quivel qualies esse debent, vide Nouel. 82. Nomen enim Pedanæi iudices deductum uidetur, item vt Pedarj s. natorum, æ pedibus : quod magistratus cum iudicaret in tribunali, edico & superiorem loco, considerabat: hi uero in imo loco, ubi magistratus subsellia pedum habebant: vel potius sic dici, quod pede plano iudicarent, non pro tribunali, ut placet Cuiac. in d. Nou. 82.

PEDARIJ Senatores, auctore C. Basso dicebantur, qui quia magistratum curulem nondum cepiant, pedibus in curiam itabant. nam Senatores qui curulem magistratum gesserant, veterum ætate curru solebant honoris gratia in curiam vehi: quo curru sella esset, supra quam confiderent, quæ ob eam causam curulis appellaretur. *Gell. libr. 3. c. 8.* Pedarium senatorem Festus appellatum scribit, quia tacitus transeundo ad eum cuius sententiam probat, quid sentiat indicat.

PEDESTRE iter, quod vulgò Ter-
restre: *Vlp. l. 1. §. 9. D. de fluminib.* Si pede-
stre iter impediatur, non ideo minus i-
ternavigio deterius fit. *Similiter Cicer. ad*
Aug. lib. 4.

PEDICVLOS *Paul. in l. 33. D. de aur. & arg. vocat.*, quibus signa sustinentur, bases, sed tenues. Et sic plerunque Pediculi à Columella dicuntur, quibus arborum rami baccis onusti sustinentur: quasi parui pedes.

PEDVLES *Pl. in iir. d. aur. & arg.*
leg. l. argumeto. fascias curules appellat.
Sunt autem pedum aut calceamentorum
fasciæ. Græci πῆδῖα vel πῆδια vocant,
Latini Peduli, fella tali.

PEGASIANVM Senatusconf.
tum, vide Senatusconsultum Pegasia-
num.

PEGMATA, *πηγματά, apud Vlp. l. quæsiurum. §. 1. de instr. vel instr. leg. ante-*
pagmenta quidam exponunt, quæ valuerum sunt ornamenta affixa auris. Alij ornamenta esse volunt quædam, quibus statuas & signa voluptatis causâ imponuntur. Hæc sunt Vlpiani verba: Nam in emptione domus & specularia & pegmata cedere, siue in edificio latæ posita, siue ad tempus detracta. Quod vero quidam à *πηγμα* hoc in loco deduci volunt, ita parum verisimile est, ut res fucatione non indigeat. Festus autem scribit pegmata esse ex ære aut marmore aramata, quæ ut plurimum in atrijs, quâdoque in porticibus, aulisque affigebatur, maiorû, auliorumque fortium videntur gesta certius quàm pictura ostendêtia. Hinc Martialis in Amphitheatro:

Et crescunt mediâ pegmata celsa via.

PEIER ARRE, non est falsum iurare, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur, id non facere. *Lic. lib. Offic. 3.* Iurare autem oportet, inquit *Ulp. de delat. ut iusiurandum, l. 3. §. 2. de iur. i.*

PEIORARE est deteriorem red-
dere. *Paul. lib. 2. Sentent. titul. 19.* Homo
liber, qui statum suum in potestate ha-
bet, & peiorare eum & meliorem facere
potest

P E L L E S Babylonicae, 1. *fn C. de pu-*
blica. Pelles lanatae, 1. 70. *s. 1. D. de leg. 3.*
 Pelles induratae, *Paul. lib. 3. Sent. ii. 60.*
de quibus & in l. 25. s. fi. & l. seq. D. de aur.
& arg. leg. Pelles tentoriae, ad tentoria &
 tabernacula paratae, *apud Ulpium in*
Aureliano, de quibus l. 7. D. de sup. leg. So-
 lebant enim antiquitus milites sub pel-
 libus degere. Hinc

PELLIONES, à pellibus officien
dis

[illegible]

Alis dicti, sub quibus milites hiemabant, apud Paternum in l. vlt. D. de iur. immuni-
tate. ubi tamen POLLIONES legitur. Cic.
in Acido. In quo magna rei militaris ef-
fectus occupatio solet; et non multum Im-
petatori sub ipsius pellibus otij relinqua-
tur: id est, in latuit. Ammian. lib. 19. Sub
pellibusque exercitu diffato, per Istri-
am inuis margines Barbaros observabat.

PELLEX appellata est, inquit Gall.
lib. 4. r. 3. quæ iuncta consuetudine esset
cum eo, in cuius manus mancipioque a-
lia matrimonij causa foret: quam pro-
brosam habitam fuisse hac antiquissima
lege ostendit, quam Numæ regis fuisse
ait: PELLEX ARDEM IVNONIS NE
TANGITO: SI TANGIT; IVNONI
CRINIBVS DIMISSIS AGNAM FOR-
MINAM CAEDITO. Pellex autem qua-
si παλλαξ, id est, quæ παλλαξ, ut plerâ-
que alia; ita hoc quoque vocabulum de
Græco flexum est. Hinc P. vltus ex Mas-
suriol. l. 14. de verb. sign. Pellicem apud
antiquos esse scribi habitam, quæ cum
vxo non esset, cum aliquo tamen viue-
bat, quæ nunc vero nomine Amicam, pau-
lò honestiore Concubinam appellant.
Sed & Pellicem vocati, quæ cum eo cui
vxo sit, corpus miscet: vel quæ vxoris lo-
co sine nuptiis in domo sit: quam Græci
παλλαξ vocant; De ea autem sic Festus.
Pellicem eam antiqui propriè nomina-
bant, quæ vxorem habenti nucebat: cui
generi mulierem etiam pœna consti-
ta est à Numa Pompilio.

PENDERE pœnas propriè dicitur,
qui ob delictum pecuniâ soluit, quia pen-
sio ære viebantur. Vel Pendere pœnas,
soluere significat ab eo quoddam ære graui
eum vterentur Romanæ, pensio eo non
numerato debitum solvebant. unde &
pensiones dicitur Festus.

Pendere conditio, dièsvè dicitur, cuius
adhuc eventus expectatur. Pendere etiâ
seu in pendenti est, quicquid in suspensio-
ne est. Pendentes fructus, quandiu solo co-
hærent, & terra continentur. Hinc Pen-
dentes fructus fundo coherentes, l. 44.
D. de rei vindicat. l. 15. D. de pignoris. l. 13.
D. de usufructu. l. vlt. §. fructus. D. qua in fraud.
cred. Quo sensu & prudens vindemia di-
citur, id est nondum lecta, l. 26. D. de aff.
em. Et prudens oliva, l. 39. D. de con-
trah. empti.

Pendere dicta dicebantur, Lamprid.

in Alex. Ita, inquit, ut dictam penderet
ante menses duos & apud Auson. in grati-
arum actione.

PENSIO ferè dicitur pecunia, quæ
ex prædiorum vrbanozum locatione per-
cipitur: Græcis ενοικιαζις dicitur: quæ ve-
rò ex rusticorum, Merces. vide l. 27. &
29. D. de hered. pet. Pensio, solutio. Varro,
Ab ære impendendo, Dispendiator: &
in tabulis scribimus Expensum: & pri-
ma pensio, & sic aut secunda, aut quæ a-
lia. Paulus l. 40. D. de rebus cred. Igitur fi-
nitus primo mense primæ pensionis vi-
suras currere, item: Et ideo non soluta
pecunia litatus pensionibus, ex die Ri-
pulationis viuras deberi. Cicero pro Qu.
Roscio: Falsum subornavit testem Ro-
cius Clunium: cur tam serò? cur cum al-
tera pensio soluenda esset, non tum cum
primâ?

Pensionēs trientes, pro trientario feno-
te dixit Lamprid. in Alexan. Pensio etiam
præstationem temporis. & terminis, ut
nunc loquimur, diuisam significat, l. 3. D.
de an. leg. Pensiones vettigalium, l. 10. §. fi.
D. de public.

PENES; & Apud, in hoc differunt;
quoniam Apud personam tantum cum
loco significat: Penes verò non tantum
locum & personam designat, sed etiam
dominium. Vlpian. de verb. signif. l. penes
te. Penes te, inquit, amplius est; quàm a-
pud te est. Prius etenim significat pos-
sessionem, postterius solam detentio-
nem: Plerumque tamen non seruat
ea proprietas, sed alterum pro altero pro-
misit ut usurpatur, ut l. 1. §. 3. si penes D.
de tab. exh. l. 13. de usufructu. l. 15. §. cum, qui
D. de precar.

PENE DIXERIM, moderationis
clausula hæc est, Iurisconsultis admo-
dum familiaris. Penpon. in l. stipulatio-
num alia. §. Conventionalis sunt, inquit;
quæ ex conventionione reorum sunt, quæ-
re totidem genera sunt, quot penè dixe-
rim rerum contrahendum. Cum enim
plura sunt negotia, quàm vocabula, quo-
modo etiâ nō plura essent rerum, quàm
stipulationum genera? Natura enim. D.
de præscript. verb.

PENSATVS, a, um, participium à
pensio, as, pro compensatus. Vlpia. l. in
exceptionibus. de probatio. idem erit dicen-
dum, & si ea pecunia peratur, quæ pensa-
ta dicitur. Hinc

gnificatē videtur Arnobius, *lib. cons. ms. 6.* Deos inquiri, per simulachra venerantur. Per trames ergo quosdam, & per quendam fideicommissa (ut dicitur) vestras sumunt atque accipiunt culiones, *Iustin. §. 1. De fideicommiss.* Imprius opus est, ut aliquis recto iure, testamento hæres instituat, eiusque fidei committatur, ut eam hæreditatem alij restituat. Hinc directo, & Per fideicommissum passim a nostris opponuntur, *ut l. 16. D. de fideic. lib. l. 2. Cod. quand. & quibus quart. l. 2. §. 1. D. de iur. codicil.*

Per genium principis, iurare vide Genius.

Per indicem, proverbium est apud Iustinianum, in extremo Institut. pro summationem, strictum cursumque, obiter & quasi per transennam: Ut vobis, inquit, possibile sit, summo digito, & quasi per indicem ea terigisse, quasi liberos Institutionum pro *παρρησιας*, (quæ appellat jid est, argumentis Pandectarum esse velit. nam Indicem pro eo quod Titulum vulgo appellamus, Latini vsurpant: quinetiam idem Imper l. 1 §. penultim. *Cod. de veter. iur. enulc.* hoc in patetiorum mentione significat. Sed sufficiat, inquit, per indices tantummodò & titulorum subtilitatem, quæ *παρρησια* nuncupantur, quædam admonitoria eius facere. *Aconius in Verri. 3.* Quod eam esset ventum, antequam causa ageretur quasi per indicem rem exponerent: quod ipsum dicebatur Causæ coniectio quasi causæ suæ in brevis coactio. Vide Index.

Per iudicem peti, exigi, aufert dicitur, quod iudicio petitur, aufertur, iudicisve iussu soluitur, *l. 21. D. si cert. pet. l. 22. D. rat. hab.* Per iudicem aliquid fieri, hoc est, officio iudicis, *leg. ultim. D. de rei vindic.*

Per lancem & leium factam quærete, vide Furum per lancem licitumque.

Per magistratum factum videtur, in edicto, ex quibus caus. maio. in integ. restit. si magistratus ius non dedit, aut per sordes dixit, aut gratiam, *l. 26. §. per magistratus. D. cod.*

Per manus tradi dicitur, quod successione quadam ab aliis ad alios devenit. Vltim paræmia Erasmi indicat. *Extrat & apud Papin. de iure codicil. l. quod.* Quod per manus traditum est: codicillis hæ-

reditatem dari non posse. Per manus, id est, vulgo, interpretes exponit.

Per partes evenire dicit Pomponius, *in leg. 2. D. de orig. iur.* hoc est, per succedancam rerum consequentiam: ut exemplis paulatim Romani differrent, quid factu esset opus. Nos hodie nulla rerum distamina sed nostros planè cecos adfectus sequimur.

Per principis iurare, Græca deicctio ne dicitur, pro, Per principis genium iurare, *l. 2. C. de reb. cred. l. 13. §. ult. D. de iure iur. vide Genius.*

Per Satyram, vide Satyra, & Satyra lex.

Per solutionem, quàm specie. Hanc phrasin ceu elegantem apud Paulum, *in leg. 2. §. 2. D. si cert. pet.* indicavit Dom. Haloander, ut negationem potius, quàm collationem insinuet, sicut & in *l. si hominem. D. de positi & in l. 2. in fin. Digest. de iud.*

Per te non fieri stipulatio, non hoc significat, nihil te facturum, quo minus facere possit, sed curaturum ut facere possit, *leg. in illa 50. D. de verb. oblig.*

PERÆQUATORES, *sic. C. de cens. & censu peragrat. ij.* sunt, qui casu atto emendant, prædiis inspectis & ad æquatis iudicem ut relectentur, quibus gravius est onus adscriptum, grauentur quæ sunt censita levius, *l. 10. Cod. de fund. patr. l. penultim. & vltim. C. de amo & trib. l. 12. & 14. C. The. de censu. l. vltim. C. Tb. de locat fund. iur. emph. Græci δὲ ἰσούας vocat. Eusebius 4. de vita Constantini ἀσφαδὶ-ἐστὼταὶ κατέπεμπεν. Græci interpretes iuris: Εἰσούας ἀνιστάται δὲ ἰσούας. itaque Inspectoris munus pend idem est quod peræquatoria. Hinc Cassiodorus lib. 10. Ut ad prædium, de quo querela est, diligens inspector accedat, & reb. moderata inquisitione trutinatis, quicquid gravaminis potest habere possessio, rationabiliter abrogetur.*

PERAGIT, qui obtinet vnde petegisse reum dicitur, qui vsque ad damnationem cum persecutus est, & ut condemnaretur effecit, *l. 2. D. de adult. Agit*, qui in iudicio persequitur id quod sibi debetur. Exigit, qui quod iudicio persecutus est recipit. Transigit, qui actionem sibi competentem, siue instituta, siue instituenda sit, aliquo recepto, causâ concordie omittit, *l. 1. D. de transact.*

Peragere adulterium, *leg. 5. D. de adult. est accusationem adimplere. Sic Peragere litem, leg. 22. D. de inoffic. testa. ad exitum perducere. Peractio testamenti, id est, perfectio, l. 12. D. de in, qua vult indigni.*

PERCEPTIONEM fructus (*ut Labeo tradit*) accipere deberemus non tantum si perfecti sint collecti, sed etiam capti ita percipi, ut terra se continere fructus desierint: veluti si olivæ, vel vix collectæ sint, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum est: statim enim ipse accepisse fructum existimandus est, *leg. si eius fundi. D. de rei vindicat.*

Perceptio pro solutione, & præstatione, *l. 4. D. de in qui deic. vel effud.*

PERCVS SOR, qui percutit & occidit, & ad id faciendum conducitur, *C. de pccar. l. si quis percussor & D. de Sil. l. & si percussor.*

PERDERE feudum, pro amittere *utem qui iuu. Qua sui prima causa, l. item pro exceptione repellit, leg. si filius, in prin. D. ad Macedo.* Cæterum haud perdidisse rem censetur, qui ejus restitutionem petere potest, *l. nemo. & ibidem Bart. D. de integ. restit.*

Perdidisse creditor videtur, qui exceptione repellit potest, *l. si filius, in prin. ad Macedo.*

PERDITVM, à diminuto distat, *l. perditum. D. de petis. hered. & à derelicto, l. interdum, §. ex naufragio. D. de acquir. posses.*

PERDVCTA, pro perinducta siue, omnino inducta ac delecta. *Ulpian. l. 1. D. de his, que in test. del. sed nolentibus inducta accipiendum est, & si perducta sint.*

PERDVELLES appellabant veteres: eos quos nos hostes appellamus, per eam adiectionem indicantes, cum quibus bellum esset *Gaius l. 334. D. de ver. sign.* Duellum enim pro bello dicebant: & duellare, bellare. Hostes autem illi tunc peregrinos dicebant, qui suis vterentur legibus, & bellum pulchrum, haud dubie significabat. *Varro lib. de Ling. 6. apud Ennium est Quin* inde invictis sumpturunt per duellibus, Perduelles sunt hostes. ut pericit, sic Perduellum Duellum: id postea bellum, ab eadem causa facta Duellum: Bellona. Hinc factum ut qui hostili animo in Rempublicam, aut Im-

peratorem esset, Perduellionis iudicio teneretur, *ut ait Ulpian. in l. ultim. D. ad leg. Jul. maiest.* Aliud est enim maiestatis, aliud perduellionis crimen: hoc enim sub illo, tanquam speciei sub genere ita comprehenditur, ut crimen sit imminute maiestatis, & gravissimum & atrocissimum quippe quod ad vniuersæ Reipublicæ statum labefactandum pertineat: veluti si quis aut regnum affectasset, ut Spurius Cassius Vellellinus: aut magistratum populi Romani sacrosanctum violasset, ut C. Rabirius, pro quo extat Ciceronis oratio: ac proinde qui postremis temporibus hostile aliquid in personam Imperatoris molitus esset, ut iurisconsulti significant. Tribunitiam enim potestatem Imperatores totam in se transulisse, nemo nescit. Item qui cuius Romani libertatem violasset, veluti qui eum securi percussisset, aut in crucem subulisset: qua de re *Cicero Perenna* 3, sic scribit: Hoc in illo maiestatis iudicio si licuisse sibi ostenderit, ego oportuisse concedam. Ex hoc quoque euaserit: proficiscat eò, quod me iam pridem vocat populus Romanus de iure enim libertatis & ciuitatis suum putat esse iudicium: & rectè putat. Confringat iste sane vi sua consilia senatoria, quæstiones omnium petrumpt, cupit ex vestra severitate, mihi credere, actionibus apud populi Romanum, laqueis tenebitur. Credetis equitibus R. populus Romanum, qui ad vos antea producti testes ipsi inspectantibus, ab isto ciuem Rom. qui cognitiores homines honestos daret: sublatum esse in crucem dixerunt. Credent omnes quinque & triginta tribus, homini gravissimo atque ornatissimo M. Annio, qui se præsentem ciuem Rom. securi percussum esse dixit. Audietur à pop. Roman. vir pgrmarius, eques Rom. L. Flavius, qui suam familiarem Herennium negotiatorem ex Africa, cum eum Syraculis amplius centum ciues Rom. cognoscerent lacrymantisque defenderent, pro testimonio dixit, securi esse percussum. Probabit fidem, & auctoritatem & religionem suam L. Suetius, homo omnibus ornamentis præditus: qui iuratus apud vos dixit, multos ciues Roman. in latum istius imperio crudelissimo per vim morte esse mulctatos. Hæc ego causam cum agam beneficio populi Roman. de loco

loco superiore, non vixilla ex populi Rom. agere, aut à me villam amplius aut gratiosius possit. Quodruplex iustus & perduellionem notat Hostis quod maiestatis est, vel partem aliquam veluti si quis duces canis loqueretur, ac hostiam doces tenetis dicitur, in iure aut si Magistratus resistat agniti aliqui Cornelius, quem C. duellionis autem qui summam Reipublicæ sunt, uti super differtentia est, quod in foro apud suum natus, iudicio cetera batore ex Verri Perduellio vero pibus à Doum post autem à populo centuratis in carceribus: quemadmodum pro C. Rabirio pro Martio habentur, capiti, statu sententia est, quod morte, sed ex duellionis vero viderem evocatus campo suam ratione cognoscitur & ex Doum lib. miratur. Quod ostendit, & a. v. ma est: summ obleratus: pernam etiam potestate intellige 2. D. de publi. iudi. qui Ulpian. ne ga. ut enim fructus quis ma etiam non à tedius fisco v. leg. solius magis ditione est: est, hostili animo animam causa legis lo

gnificat id, quod fit ab artifice tantum experiendi & petilicandi ingenij gratia, seu quod primum ab artifice excogitatur & efficitur, ut postea expoliatur, & accuratius absoluitur. Græci *πείραξι* vocat. Hinc *Cicer. lib. 1. de legib. de Poetis* differens: Sed tamen inquit, nonnulli isti sine faciente imperit, qui in isto periculo, non ut à Poeta, sed ut à teste veritatem exigunt. Hinc *trial lib. 7. Cod. De sententia ex periculis recitandis*, sic enim legendum *provisus videtur, quod confirmat Cuiac.* id est, ex libello, in quo sententia scripta sunt. Atque huc pertinere videtur illud *Cicet. instrumentaria*. Ordo scribarum est honestus, quis negat? Est verò honestus, quod eorum hominum fidei tabula publica, periculaque magistratum committuntur. Item illud *Valer. Prohi in Epaminonda*. Sed unum à iudicibus petit, ut in periculo suo inscriberent. &c. Sunt qui malint eo Cod. lo. o, legi breviculo: breviculum explantes, patium breue, & quod Gallis dicitur *breuet vel diston*.

Periculum etiam experimentum significat, quod ratio aliquid sine periculo tentetur. Hinc facere periculum, pro experiri. Proprie autem salutis discrimen denotat. An periculi appellatione veniat fortuitus casus. *Bart. explicat in l. qui mercedem D. locati*. Dicitur autem periculo aliquid esse res periclitari, *l. damni infestis stipulatio in prin. D. de dam. infestis*. Sed periculum proprie de homine accipitur, *l. interpositas. C. de transact.* Unde se periculo subiiciens, renunciare vitæ existimatur, *per text. iunct. gloss. Princ. Cod. de princ. agent. in reb. lib. 12. Novum, & rerum esse periculum, per tot. tit. Digest. de peric. & comm. rei vendi*. Ceterum periculum mortis quomodo intelligendum sit, elegantius exponunt Iurisculti, *per aliquot l. de mor. ius. donat.*

PERIMERE disceptationem, hoc est, interpretante Vipiano, ultra non pati aduersarium tergiversari, *leg. & terminum. Digest. de iudic.* Pertinere legatum, non est prius tollere, sed extenuare, *leg. quis hominum. Digest. de adim. legat.* Proprie tamen petimere, est tollere, & interficere. Hinc apud *Vipianum leg. & terminum. de iudi.* Peremptorium edictum dicitur ed, quod petimar disceptationem inter litigatores, hoc

est, ultra non patiar aduersarium tergiversari. Idem in fin leg. cum hi. *Digest. de transactio.* Iniquum est enim, aut petimi pacto id, de quo cogitatum non docetur.

PEREMPTORIUM, vide Perimere.

Peremptorium edictum inde hoc nomen sumptum, quod perimet disceptationem, hoc est, ultra non patiar aduersarium tergiversari. Ad illud autem hoc ordine veniunt, ut primum quis petat per absentiam aduersarii edictum primum, mox alterum, per intervallum non minus 10. dierum, & tertium, quibus propositus, cum peremptorium interpretatur, *leg. 68. 69. & 70. Digest. de iudi.* vide Contumax.

PEREMPTORIÆ exceptiones, vide Perimere.

PEREMPTORIÆ exceptiones vocantur, à petimenda causa in iudicem deducta. adferunt enim totius litis finem, si probata fuerint. Aliàs perpetua, quia semper locum habent, nec evitari possunt, *l. 3. D. de excep. §. appellantur* *Infist. eod. tit.*

PEREMPTIO, l. qui hominem. D. de adm. legat.

Perisochoregia, in l. 6. *Digest. de excusat.* tutor. vetus interpretes vertit circuireos. Zonaras sic exponit capit. 37. Concilij Laodicensi: *περισωχρηται λεγονται διὰ τὴν περισχεσθαι, καὶ καταρτίζειν τοὺς πτωχοὺς.*

PERISSOCHOREGIA, leg. 2. *Digest. de frum. Alexand.* id est, supererogatio. Et perisochoregia nomen penitus ampetitur. Est autem deductum à voce *περισσός*, id est, abundans & χορηγία, erogatio Eadem loquendi forma super exactionem, *περισσολογία* vocant.

PERISSE verbo scissum & fractum, & vi raptum continetur, ait *Vlp. l. 9 D. de verb. sig.*

PERISSEUMA dici potest, quod abundantiam rerum suppetit. Hinc *περισσώμα*, copia rerum superare significat. Et est congiatum proprie, quod plebi datur, sicut quod militibus donatum. *Al. Spart. in Aelio Vero. & Jul. Capitol. in Pro.* Solebat autem ultra stipendium dari liberalitatis causa, ut milites magis addicti Imperatoribus

essent. *Alciat. C. de annon. civil. l. Centum perileumaticis. l. 11.* Alij legunt eo in loco Parapercumatis: & rectè vide Parapercum.

PERISTROMATA & stragula, cum in aulis Regum expandentur, aulae & Antica nuncupabantur, ab Attalo Rege, qui aurum intexere in Asia primus inuenisse dicitur. Videmus & nunc lectas tapetis stratos.

PERITIA propriè iuris est, *Instit. de iur. nat. in princ.* Huius autem mater, experientia est. Nec Philosophus precipitose, ut fides ei maxima adhibeatur in ea arte, in qua diutissimè ac diligentissimè versatus fuerit, plurimèque expertus. Sed & apud nostros regulare est, ut peritis credatur de qualibet re, *l. 1. in princ. D. de inspic. vent. l. septimo mense, D. de Har. hom.*

PERITI habentur, qui multa experti sunt, vocati ab antiquis iurisperdentes, quibus scilicet ab experto noti essent, atque ab observatione ritus patrij, leges, mores, consuetudines; quique memoria tenerent, quâque in causâ, quâque in negotio, vel an iuri, ac maxime dubio, vel oppidè quàm difficilè, quid à maioribus vel iudicatum esset, vel constitutum, vel publicè etiam sancitum: vade qui huiusmodi facultati dant operam, Legum periti, ac iuris dicuntur: eâque cognitio appellatur à doctis pariter, atque indoctis Peritia. Ad eiusmodi peritos Legum, & minime id leguleios, aut tabulas forenses arbitror pertinere, *Lauriferos. D. de excusa. Doctum, & Peritum*, cum si nile videatur à Cicerone d. foretum est, ut sit, Peritum plus, quàm quod Doctum.

PERIVRARE, quoties in lib. Dicitur. Igitur, est vitium scriptoris, quoniam in Pand. Floren. semper pro eo legitur priore. Huic accedit emendatio H. Joan. editio.

PERIVRS, qui iurandum violat, vel qui iurando ius pervertit. Porro semel periturus, ad præstandum iuramentum admittendus non est. *Vide Bart. in l. si quis maior. C. de transact.*

PERIVRIL, hoc est, falsi iuramenti pena extra ordinem est, *l. fid. iunf. glo. D. de crim. falsi.*

PERMITTO, Cum Imp. vel Lex hoc verbo, similive utitur, quia præsen-

tis est temporis, ipsam legem indulgentiam significat, quæ perpetua est non item iudicis opem plerumque temporariam, ut docet *Bart. in l. iubemus. r. s. sanè si hac nostra C. de sacrosanct. Ecclesi.*

Permitti variè dicitur, primum quod nullo iure prohibetur, ut secundas nuptias contrahere. *c. contrahere. 31 q. 1.* Permitti quoque id dicitur, quod contra constitutiones humanas indulgetur, ut contrahere matrimonium in quinto gradu, *c. quidam 35 q. 3.* Permitti dicitur & illud, quod & illicitum est, ut magis illicitum videtur. *Hos significat recenset gloss. in c. omni autem. 3. dist. 11.*

Permittere etiam signifiât præcipere, *not. in c. accedens. 50. dist. 11.*

Permittere item remittere significat, *l. Imperatores 37. D. de pact. Imper.* Antoninus & Vetus rescripserunt, debitori Reip. à curatore permitti pecunias non posse. Sunt tamen, qui eo in loco Remitti legi velint.

PERMUTATIO est conuentio iurispergentium, à Populo Rom. ita recepta & comprobata, ut ei tamen neque suum nomen dederit (sunt enim emptio & locatio quædam permutationis formæ) neque certam actionis formulam constituerit adeo, ut sese inter se contrahentes cogere in mutuo prestare non possint, sed cum alter rei acceptione obligatus est, vel quanti alterius interest, præscriptis verbis actione præstare cogitur: vel rem acceptam, quasi causa non secuta, reddere: aut si eam dederit, quæ evincatur, in factum actione quanti in ventuerit, exolvere. *ut constit. ex l. 1. D. de rer. permu. Itaque.*

Permutationis significatio est duplex: Generalis, & Specialis. Generalis appellatio comprehendit omnes contractus, nominatos, & innominatos. Nihil enim aliud sunt contrahendi formulæ, nec aliud pertinent, quàm ut permutatio communicetur res mandantæ alteri ab altero, ordine quodam politico, ac consensu interueniente: ut cesset confusio absolutæ communionis, paritura dissensiones, rixas, homicidia, ac summâ perniciem Reip. Ut ecce si tu habeas rem, quam ego desidero: certe non est rapidè quæsi communis: quia si id fiat, tu vi eam defendes, & perueniemus ad arma. Quid ergo? ut permutandi medio hoc est, com-

est commutatio recedam aliquid vicissim gratiare dimittam causam quolliam honem. Effectus est p'a quatuor videntur, quæ conferuntur.

Permutatio ionis refertur ad res quæ utentis generis. Nam p' citate, homine comparant alio nunc pecunia nunt quoddam pecuniæ utranque hanc si Paulus, in l. naturaliter. In hac quæstione tractatus in Reperimus originem, quæ consilium alter dat alteri. Nam ex p' datione rianum permuto distinguuntur in p' nominatos & innominatos, quare p' ita dicitur: Innominatus ac elegans Nam est quidem p'ilem illam ac n' onem significat & is habent nomen p'imit. etiam eorum igitur permutatione cent Permutationi commeminit p'roem. Dicitur Himeri ref. ite Xetia p'roem. **PERNICI** sel propriè extitit. quib. alien. **PERNOCT** teligendus est, nulli parte n' totum n' item i' verb. sign. **PER** Oportet tum ut scilicet p'iz ex v'ia p'ia const. itz s'q' accedant. Per h' Quod si re metus aut in a

est commutatio rerum dominia, & trans-
feram aliquid vicissim ad te, ut videri &
non gradu dimittas mihi tuam rem,
quoniam causam non potes ullam le-
sionem. Effectus enim permutationis,
est ipsa æqualitas utilitatis inter contra-
hentes, quæ consequatur pacem.

Permutationis specialis appellatio
refertur ad res, quæ pro rebus dantur di-
versæ generis. Nam olim in præca sim-
plicitate, homines sibi species rerum
comparabant aliis speciebus, perinde vi-
nunc pecunia numerata facimus: quippe
quod tunc pecuniæ usus nondum esset
Vtrunque hanc significationem tractat
Paulus, in l. naturalis. D. de præscript. ver-
bor. In hac questione, ait, totius ob rem
dati tractatus inspicere potest Quasi dicat:
Reperimus originem omnium contra-
ctuum, quæ consistit in causis, ob quas
aliter datur. Nam communicatio rerum
exigit datione datio causam, causa
mutuam permutationem, permutatio
distinguitur in species & formulas no-
minatas & innominatas. Hinc habes ra-
tionem, quare permutatio dicatur con-
tractus innominatus, cum vtiq; solen-
ne ac elegans nomen sit Permutatio,
Nam est quidem nomen, sed quod sim-
plicem illam, ac naturalem duntaxat ra-
tionem significat. Ceterum alij contra-
ctus habent nomen proprium, quod ex-
primat eandem quandam formulam.
Eorum igitur contractuum respectu,
permutatio censetur innominata.

Permutationis Glauco & Diomedis
commeminit Iulianus Imperator, in
proem. Digestorum: quo loco versam
Homeri refert ex 6. Iliad.

PERNICIE S, non destructionem,
sed propriè exitium signat, apud Iustin.
Instit. quib. alien. licet §. 1. in fi.

PERNOCTARE intra urbem in-
telligendus est, inquit Pomponius, qui
nulla parte noctis in urbe est. PER enim
totam noctem significat, l. 166. §. 1. D. de
verb. sign.

PER O, propriè rusticum calciamen-
tum: ut Servius Gram. testatur. hinc cap-
sit ex vltia palustri, aut alia simili maie-
ria confectus, quod peronis ad formam
accedant, Perones dictæ. A senus l. 31. C.
loca Quod si separatim tabulis aut pro-
nibus, aut in alia cupa clusum vniuscu-

iusque triticum fuisset, &c. Locum Bu-
dzus restituit, cum antea HERONIBVS
legeretur, Peronis verbo usus est Plinius
hac in re, lib. 36. cap. 14. & Vitrinius. l. 1. §. 1.
12. Adrianus autem Tuinebus, lib. Ad-
uers. 24. veterem lectionem defendit. Vi-
de Kro.

PERPETRARE, perfectionem
actus, & peritunc in mala re significat,
l. fi. §. si quis autem. D. de bo. eorum qui mor-
tem sibi consueverunt. Iustin. Instit. de publ.
iud. Sin autem per vim raptus virginis
fuerit perpetratus.

PERPERAM, non iure, iniuria, l.
22. §. cum autem. D. rem ratam hab. quan-
doque significat imprudenter, & per ex-
torem l. 16. §. 1. D. de pact. data. Paul. lib. 3.
Sent. tit. 6. ad fi. l. lpi. in Instit. tit. 24.

PERPETVVM variè pro adiu-
cto significat Perpetuum edictum, quod
in omnes causas propositum: & iuris
perpetui statuendi causa scriptum est.
Perpetuo autem edicta in ordinem à S.
Iuliano ex auctoritate Had. Imp. digesta
atque composita fuere, l. pen. C. de condit.

Perpetuum ius, certum, & in omnia
tempora scriptum, l. 8. C. de pign. act.
Perpetua causa in servitutibus, ut res
semper sit idonea ad servitutis usum, &
vide l. 1. §. hoc interdixit. D. de fonte.

Perpetuus lacus, qui perpetuam &
perennem, nec areferentem aquam ha-
bet, l. 23. §. 1. D. de servit. rust. l. 1. §. lacus. D.
ut in flum. publ.

Perpetuus morbus, qui cuique rei a-
gendæ impedimento est, & cuius sanita-
tis spes nulla est, l. 22. §. si maritus. D. solu-
mat. l. penul. D. de vac. mun.

Perpetua consuetudo, semper servata,
l. 6. D. quod cuiusque univers.

Perpetui appellatio nonnunquam vite
tempus amplectitur, l. 8. §. siue igitur. D. de
transact.

Perpetui usus causa posita in ædibus
dicuntur, quæ non temporis causa ac-
commodata, neque ad tempus posita,
sed ut ibi permaneat, collocata sunt, l.
17. §. l. ab eo. D. de actio. empt.

in Perpetuum locati agri, quid sit, do-
cet Paulus, l. 1. D. si ag. vel litig.

PERPETVÆ actiones erant olim
civiles omnes, quia nullo temporis
spatio terminabantur. cum enim per-
petuas & legum, & SC. & constitutio-
num vis esset, consentaneum erat,

vi nate ex iis actiones, ius quoque perpetuum obtinerent, at Imper. constitutiones tam in rem, quam in personam actiones certo temporis spatio terminantur: scilicet amplius 30. aut 40. annis durent, l. 3. C. de prescripi 30. ann. l. 5. C. ad Macedo. l. 6. § ult. D. de re iudi.

Perpetua locatio. Tamen olim Iurisci. veteres tractant de ea, alij tamen ad venditionem, alij ad locationem referendam existimant. Quare primus Leno Impe. constituit proprium censei contractum, qui Emphyteuticus dicitur, habetque suas pactiones contractuum, vel (iis deficientibus) interpretationes à Iure, sicut alij contractus, teste Iustin. Instit. de locat. l. 1. C. de iur. Emphyteutico. Veteribus tamen simplici forma cognitus fuit.

Perpetua exceptiones atque peremptoriae sunt, quae semper locum habent, nec evitari possunt, nec vilo temporis spatio, vel rei vilius mutatione amittuntur: id est, quarum vis certo tempore adstricta conclusaque non est: & semel obiecta ita extergunt obligationem, ut ea repeti postea non possit: qualis est de dolo malo, de meto, de re iudicata, de pecto perpetuo de iureiurando Caius in l. exceptiones. De excep. prescript. & praed. l. 34. § ult. D. de solu. l. 24. & 40. D. de condit. indeb. l. 14. de lic. leg. l. 10. de verb. signi.

Perpetuum, pro centum annis, teste Bart. in l. si usufructus. D. de usufr. leg. Quandoque pro decennio, l. nam. Imp. ff. de legat.

Perpetuum vestimentum, quatenus durat, accipitur, l. id vestimentum. D. de pecul.

PERPETVO, pro generaliter in l. Neseimius. §. tractatum D. de nego gest. Aliquando pro incommutabiliter in Auth. Hoc ius potest in C. de sacrosan. Eccles.

Perpetuo iuducta res in praedium ducuntur, quando inibi sunt necessariae, l. debitor. D. de pignor.

Perpetuo durare, id est, 30. annis, vt de actione civili dicitur, Instit. de perpet. & temp. act.

PERPETVARE, sine intermissione continuare: quod fit per successionem & surrogationem. Vide Bart. in l. eum de ber. D. de servit. vrb. praed.

Perpetuati obligationes dicuntur quae

tempore casuve aliquo periturae, perpetuae sunt, l. 91. §. anno videamus. D. de verb. obli. l. 9 §. si quis. D. de iureiur.

Perpetuatur poena, quae ex temporali perpetua fit, l. 8. D. de pen. l. 24. & 40. D. de cond. indeb. l. 10. D. de verb. sig. Vide Molin. in Conf. Paris. tit. 2. in primum 24

PERPETVARI dicuntur conductores, qui fundum à quous conductum, certo canone in vitam suam habent: vel etiam hac lege vt ad alios transse ferre possint, l. §. C. de loc. praed. cu lib. 11. Francis hoc est, tenir à fief. Hinc

PERPETVARIUM iussu. l. C. de off. com. sas. pal. quod differt ab emphyteuticario, vt d. l. significat, si legatur, vt est in ver. Cod. & emendatioribus, vel, pro id est: sic, perpetuarij, vel emphyteuticarij. Etenim si non sunt domini, neque mancipia manumittere possunt, iuris tamen sui abalienationem habent: Emphyteuticarij domini sunt, & manumittere possunt, l. 12. C. de fund. patr. Sic verò & Nouell. V. al. de prescri. 30. ann. ius perpetuum distinguitur ab emphyteuticario Conductio igitur alia est perpetua alia temporalis, l. 10. C. de locat. ficut & emphyteusti.

PERQVAM, nimis, l. prospexis. §. 1 in fi. D. qui, & a quibus.

PERSCRIBERE, Graecis αναγράφειν, est in tabulas publicas, actaque referre: quod in registro inserbere vulgo dicunt vocabulo à regestis deducto. Cicero in Ver. act. 5. Primum mihi literas publicas, quas in xario sanctiore conditas habebant, profertunt, in quibus ostendunt omnia quae dixi ablata, esse perscripta. Idem: Vt quisque in rebus tuendis conservandisque persuerat, ita perscriptum erat. Es lib. 10. Fam. epist. 13. Id ex ipso Senatusconsulto poteris cognoscere: ita est enim perscriptum, vt à me de scripto dicto sententia est. Hiac Perscribere pecuniam est, inquit Donatus, multis per scriptum aut reddere vel dare, in illud Terentij ex Phormione: Quod ne ego perscripsi porro illi quibus debui.

Sic Cic. lib. 16. ad Attic. epist. 2. De Publico autem quod perscribo oportet, motam non puto esse faciendam. Et paulo post: Sed cum videris, quantum de iure nostro decesserimus, qui de rebus datus ecc. H. S. cc. praesentia solue-

rimus,

timus, reliqua per scripta tenemus, secundum ad solvendum minus obligeamus. Vide Scrib. PERSCRIP. o, est ea in tabulas acta, l. 10. D. de decur. huc respondit, (ola cum legendum) holum, qui secutus creatus non sit, holum esse telatum, pascens perferi. Illa vero dissipatione nullo modo potes multes fallis nationi: ut hoc aucto, per scriptione per scripti ones in circumscriptio PERSCRIP. multas concipit, Scribam tuum, dissipationem tenet. PERSCRIV. quicere, l. iuratus mercato.

PERSECV. prin. Persequi vult, l. 77. D. de verb. sig. in definit in universum apud nes compli. Situ extra ordinarias Actionum obli. Damna infecti, &c. item inter iudicialis expedit appellatione perpeum, vel potius, nostris, autem cum persequi, quod a non persequatur, quaecon.

PERSEC. longe aa actio Persecutio generatio, altera gatio appellatur tana formulat

peritior. per
videtur. D. de
iurur.

et tempora
m. l. 24. C. 27.

de verb. fig. Vide
in primis 24

dicuntur con
quous conda
ritam suam na
t ad alios casus

prae. l. 11. 11.
fide. Hinc

M. ius. l. C. de
flect. ab emphy
at, si legatur, ut

atque. l. 11. 11.
vel. l. 11. 11.

l. 11. 11. 11.
sunt domini,
terere possunt,

onem habent:
sunt, & manu
fund. patr. Sic

l. 11. 11. 11.
om. an. as
ad emphyteu
alia est perpe

de loca. f. l. 11.
perpetuit. 5.

Gracis aia
cas, adque
feruntur valgo
s dedudo. Ci

m. mibi literas
lanctiore con
tuo quibus o

si. ablata, esse
l. 11. 11. 11. 11.

perpetuit, ita
l. 11. 11. 11. 11.

l. 11. 11. 11. 11.
Fam. l. 11. 11.

l. 11. 11. 11. 11.
en poteris co
ter. pum, ut d

l. 11. 11. 11. 11.
entia est. Hinc

l. 11. 11. 11. 11.
in p. i. Do
reddere vel

Ph. remione:
perpetuit. 5.

perpetuit. 5.
perpetuit. 5.

perpetuit. 5.
perpetuit. 5.

perpetuit. 5.
perpetuit. 5.

perpetuit. 5.
perpetuit. 5.

timus, reliqua persequamur. Id est, non
representamus, sed per mensa scriptu
ram ad solvendum certo die constituamus,
néque obligemus, & creditori caueamus.
Vide Scribere.

PERSCRIPTIO, Gracis *aia* *per*
scribo, est ea in tabulis publicis relatio. *Mo*
depl. l. 10. D. de decur. Herennius Modesti
nus respondit, sola albi perSCRIPTIONE (sic
enim legendum) minimè decurionem
factum, qui secundum legem decurio
creatus non sit. hoc est, Non satis est, in
album esse relatum, nisi recta allectio
praecefferit perSCRIPTIONE. *Cicero Phil.*
5. Illa verò dissipatio pecuniae publicae
ferenda nullo modo est, per quam sep
ties millies falsis perSCRIPTIONIBUS, do
nationibusque auctur. *Idem pro C. Flaco*
ca, perSCRIPTIONES pro syngraphis acce
piunt. perSCRIPTIONES cum mulieribus aper
ta circumscriptio fecisti.

PERSCRIPTOR, caator, qui for
mulas concipit, tabellio. *Cicero Verrin.*
Scribam tuum, dicit Verres, huius per
scriptorem generationis fuisti.

PERSCRVARI, diligenter in
quirete, *l. mercatores. C. de commu. &*
mercato.

PERSEQUI, petere, *Instit. de act. in*
prin. Persequi videtur, & qui satis acce
pit, *l. 57. D. de verb. sign.* Persequendi
verbum, in definitione actionis, omnes
in vniuersum apud iudicem postulationes
complectitur, tam ordinatas, quam
extraordinarias, etiam eas, quae instar
Actionum obtinent: veluti cautiones
Damni infecti, Legatorum, Eucthonis,
&c. Item interdita, & vniuersae officij
iudicialis expeditiones continentur sub
appellatione persequendi. Id enim quod
petimus, vel postulamus, vel implora
mus, nostro, aut alieno nomine, rectè di
citur persequi. *Vlp. in l. pecunia. §. perse*
cutionis. Paulus in *l. quibus. §. ult. de verb.*
sign. Accursum in *l. l. cum praeipua. de verb.*
sign. persequi pro consequi exponit,
quod A. C. non probat, quia proprie illud
persequimur, quod nondum sumus con
secuti.

PERSECUTIONIS verbum
longè ab actione separatur: est enim
Persecutio genus, cuius altera species
Actio, altera generis sui nomine Perse
cutio appellatur. Actio est, in qua legi
tima formularum conceptio obserua

tur: qua de causa iuris ordinarij esse di
citur. Persecutio verò est, cum praece
missio legitimo agendi ordine ac formu
larum ritu, apud magistratum experi
mur: qua de causa Extraordinaria no
minatur, in *l. pecunia. 178. D. de verbos.*
significat. vbi Vlpianus exemplum fidei
commissorum protegit. Et si quae, inquit,
aliae sunt, quae non habent iuris ordina
rij executionem. Quem locum idem Vlpianus, *cap. Instit. 25.* sic explicat: Fidei
commissa non per formulam petuntur,
ut legatas, sed cognitio est Romae quidem
consulum, aut Praetoris, qui fidei com
missarius vocatur: in provinciis verò
Praesidium prouinciarum.

Persecutio parit actionem, hoc est,
persecutio obligat rei aduersus posses
sorem eius, facit actionem hypotheca
riam censei in rem: accipitur enim, Pa
rit, scilicet, quantum ad causam forma
lem pertinet. nam materia, est possessio
obligari pignoris. Pignoris persecutio in
rem parit actionem creditori, Vlpianus
ait, *D. de pign. & hypoth.*

PERSEVERARE, apud *Cic. pro*
Quintio, dona quadam, minimèque vul
gari ratione vsurpatum videtur, pro per
ficere scilicet, & constanter ad finem de
ducere: Ut necessarii, inquit, confitea
re, neque eorum tam temerarium quen
quam fuisse, neque te ipsum id, quod tur
pissimè suscepisses, perseuerare & transi
gere potuisses. *Sic Sisennius.* Idemque per
seuerarunt, vti lex perueniret ad quæsi
torem.

PERSONA tam hominem, quam
qualitatem hominis, & conditionem si
gnificat. Hinc Personalis actio, quae in
personam fit, qua cum eo agimus, qui no
bis est obligatus ad dandum vel facien
dum, *l. 24. §. 1. D. de obligat. & act. iur. &*
personale pactum, l. 7. §. pactorum. D. de
pact. Personae item appellatione, ciuitas,
municipium, castrum, collegium, vniue
rsitas, & quodlibet corpus continetur.

Persona eadem, censentur pater & fi
lius. *C. de impub. & aliu substitut. l. fin.* Sicut
persona testatoris & haeredis. *Aulien de*
iur. iur. quod mor. de modo sui patrimon.
prae. l. fin.

Personae atrocior sit iniuria, cum
magistratui, cum parenti, patrono ve
lit. *Vlpian. l. Praetor edixit. D. de iniur. & fa*
mos. libel.

Pertinere rationes videntur, quod ad verba edicti de edendo attinet, si eas argentiarius, actor vel procurator eius mandante, tractauerit. Pertinere quoque ad procuratorem videtur ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantum cum ipsi contraximus, vel successimus ei qui contraxit, sed etiam si is, qui in nostra potestate est, contraxit, l. 4. in princ. l. 6. §. ex hoc edicto. l. 9. in fi. D. de edend.

Pertinere ad testamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendunt, & eiusus sequuntur, viresque ex eo capiunt, l. 16. l. 18. D. de iur. codicil. l. 1. §. hoc interdictum. D. de tab. exhib. l. 1. C. de codicil.

PERTINENTIA, accessiones, vel accessoria, eandem habent significatio nem. Complectuntur autem omnia illa, quae vel scripta lege, vel consuetudine, vel speciali statu designata, receptave in hoc sunt, ut alicui rei extrinsecus accedant, l. 1. de censibus. c. dum contingat. De decimis. Sicut enim fructus ex re ipsa pro veniunt: sic pertinentia adiunguntur rei.

Pertinentia in materia testium, dicuntur, siue declarationem respiciant, siue connexa articuli sint, acq. l. 2. D. de iurisd. om. iud. Idem, si eorum appendices sint, l. si quis heres. de off. hered. & qualiter eunque pertineant, etiam si leuiter, latius est, c. quoniam. ubi Bald. de testib. ut quia modicè adminiculentur, l. ad probationem. ubi Bald. C. de probat.

PERVENISSE, propriè dicitur quod est remansurum, l. 71. D. de verb. sign. & quod deductis oneribus ad aliquem pervenit, l. 16. §. 1. D. ad Trebellian. Verbum enim pervenire cum effectu accipiendum est, l. 16. §. ult. D. de verb. sign. proinde in Senatusconsulto circa petitionem hereditatis facto pervenisse ea intelliguntur, in quibus possessor locupletior factus est, quæque in ea causa manent, nec sunt restituta. Quod si pretium rerum hereditarium acceptum vel perdidit, vel consumpserit, vel donaverit, pervenisse non videbitur, l. 21. §. item placere. Et §. bona fidei ff. de pet. hare. In stipulatione quoque emptæ hereditatis (quæ ita concipitur, QVANTA PECUNIA AD TE EX HAEREDITA TIBI PERVENERIT, l. 50. ff. de verb. obi.) quod legatorum, vel aris aliorum, vel

cuius alterius oneris hereditarij nomine erogatum est, pervenisse non videtur. Pervenisse vique antequam corpora rerum hereditarium venditor nactus sit, ea tenus videtur, quatenus mandare potest eorum rerum persequutionem actionesque præstare. At ubi corpora nactus est, plenius pervenisse videtur. Nec tantum si nactus sit, sed & si dolo malo id egerit, ne ad eum pervenerit, pervenisse existimabitur: veluti si alienaverit, aut accepto quem liberaverit, aut dolo malo id egerit, ne quid hereditarij adquiretetur. Quæ omnia subtilissime explicantur in l. 2. c. cum suis §. ff. de hered. vend. In eo legis Iulia capite, quo maritus, quidquid ad eum ex bonis liberti pervenerit, restituere iubetur, pervenisse accipimus, siue iam exegerit, siue exigere possit, quia actio ei delata est, l. 4. §. 1. ff. sol. mat. Quæ interpretatio etiam in specie, l. 23. ff. de off. empt. facienda est.

Hoc legato QVANTA PECUNIA AD ME EX HAEREDITATE TIBI PERVENIT, TANTVM DATO, id est continetur, quod ex ea hereditate acceptum in tabulas suas restator reulit, cautione a legatario præstanda, si quod fortè postea eius hereditatis nomine neres damnetur. Nec enim potest videri ad eum pervenisse, quod eius hereditatis nomine præstaturus est, l. 25. §. cum in legato ff. de lega. 3. Planè cum prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum pervenit, veluti in heredibus ex defuncti delicto doloque, in municipibus ex dolo eorum, qui res civitatis administrant, in d. minam ex dolo procuratoris: sufficit, si vel momento ad eum pervenierit ex dolo defuncti, l. 170. ff. de divers. reg. l. 5. ff. de calumniator. l. 1. §. ult. l. 3. Et l. 3. ff. de vi & vi arm. l. 16. §. 1. Et §. pen. l. 18. in fi. l. 27. ff. de dolo. Et l. 17. l. 19. ff. quod mor. cau. In his enim causis satis est semel pervenisse, ut de eo perpetuo in heredes actio competat: & si consumpto eo quod pervenerit, hæres decesserit, in heredem eius omnimodo actio datur. Re etiam semel in pecuniam aliamve rem conversa, ultra non quærimus, quis exitus sit, l. 17. l. 18. ff. quod mor. cau. Pervenisse autem intelligitur id quo locupletior facta est hereditas, vel quod in corpus patrimonij sit versum, ut

certum sit ad heredem peruenturum, Ide. n. est & si d. bitor liberatus, vel pecunia accepto lata sit, vel dolo malo heredis factum, quominus eo hereditas augetur, l. 7. & l. 18. l. 29. ff. de dolo & l. 20. ff. quod met. cau. Quantum autem peruenit litis contestatae tempus spectabitur. Ceterum qui rogatus est, quod ad se ex hereditate bonisve peruenit eum morietur restituere, fructus, quos viuus perceperit, item quae fructuum vice sunt, nisi alia testatoris mens appareat, non restituet, l. 81. ff. de leg. lib. 3. l. 3. §. cum Polidius. ff. de usur.

Peruenit, verbum cum effectu accipiendum est, & continet, id quod durat, l. utrum. ff. de pet. hered.

Peruenisse ad nos recte dicitur, quod per nos ad alium peruenit, ut in specie, l. 171. ff. de verb. sign.

PERVERSI Iudices, qui vel corruptela, vel ita, vel alio affectu ab officio differunt, apud Imp. Constantinum. C. de ex actoribus tributa. l. 2. vel à peruersis, vel iniuris iudicibus.

PE S, non est vltima tantum pars corporis, ut dicit Glo. in rubr. de pedan. iud. C. lib. 3. sed dicitur id totum, quod est à femore ad calcem. Pedis etiam appellatione continetur mensurae genus habentis quatuor palmos, uncias 12. digitos 16. I. Frontino lib. de agro. qualitate.

PESTIBILIS, seu Pestilis fundus apud Imp. Dioclet. & Maximum, id est, ut ipsi exponunt, pestibiles herbas, vel leuiteras habens, l. pen. C. de adit. action. l. 48. ff. de adit. edict. l. pen. D. de reb. eo.

ΠΕΤΑΛΙΣΜΟΣ, vide Ostracismus.

ΠΕΤΑΛΟΙ, sunt bractearij, seu bracteaiores, πέταλον enim significat bracteam seu folium. Horum fit mentio, l. 1. C. de excus. art. Vide Bractearij.

PETERE verbum, quoties agitur de obligatione inducenda, pro simplici interpellatione accipitur, l. si decem. de verb. oblig. l. item. §. petam. de pet. hered. ita cum ad iudicium particulare refertur, post litem contestatam intelligitur, l. amplius. ff. rem. rat. hab.

Petere autem, vt plurimum, in libris nostris per iudicem petere significat, ut & lib. 3. de Solution. Briffonius admodum. Et idem Amplius petitum non esse ita Labeo recte accipiebat, si iudi-

cio petitum non esset: nec ante congniti putabat cautionem amplius non peti, quam iudicium acceptum esset, l. 15. ff. rem. rat. hab.

Petere & in seruitutem & in libertatem dicimus, l. 121. D. de iniur. l. 30. ff. de bo. libert. l. 29. & l. 30. ff. de liber. cau. In eo autem quod seruitus à bonorum possessione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in seruitutem eos petierunt. In seruitutem petiisse videntur, non qui ei, in possessione erat seruitutis, petenti se in libertatem contradixerunt, sed qui ex libertate petierunt in seruitutem, vel quid aliud petierint, quod in eo haberet, nisi seruus sit, non possint, l. 14. & l. 16. ff. de bo. lib. l. 33. §. pen. ff. de fideic. libert. Peti, agi, vindicari, ad officium iudicis referuntur, Alcia. l. 2. περὶ τοῦ δικαστοῦ. l. 10.

Petere videtur, qui & componat, l. amplius. ff. rem. rat. haberi.

Petere pro repetere, gl. & Bar. Alioquin est verbum latissimum, l. actio. in personam D. de oblig. & actio. Restringitur tamen persequentia, l. amplius. ff. rem. rat. hab.

PETITA, in rub. C. de petitis (sic enim ibidem legendum suadet veteres libri) bono, sublat. pro petitionibus: quod & Albericus indicat. Suidas, πετῖται, αἰτῶ, αἰτῶμαι, λέγει, σημαίνει δὲ πυνέειπε, αἰτῶμαι.

PETITIONIS verbo in rem actio nes significatur, l. 178. §. actio. D. de verb. sign. l. 27. D. de oblig. & actio. Eaque ratione interdum ab actione separatur, quae plerumque personalem actionem significat, l. 1. ff. ad Macedonia. l. 18. ff. de acceptilatio. l. 24. ff. rem. rat. hab. l. 49. ff. de verb. sign. Hinc petitio hereditatis, quae in rem actio est, qua hereditatem vel totam, vel pro parte, vel corpore hereditario ab eo vindicamus, qui vel pro herede, vel pro poss. flore tenet, l. 23. §. petitio. ff. de pet. hered. l. 28. §. sed & u. ff. de rei vindic. Et petere hereditatem, id est, suam esse intendere, l. 3. l. 10. ff. de pet. hered. Et petere pro vindicare, l. uni §. pe. ff. de remi. Et petere rem nostrā esse l. 6. ff. de rei vindic. l. 42. ff. de liber. caus. l. 11. §. si quis autem. l. 21. §. si Strichum. & §. si fundum. C. de excus. rei iud. §. certū inquit de rei diuis. Vide Actio.

Petitio pro actione priuata, apud Quintil. lib. 4. cap. 4. & pro impetitione, & aggressu

aggressu gladiatorum
petiti.

Petitio nunciat
competit. dec.
pet. heredi. Co
idem, x. h. s. p. c.
tratae tuch. 4. l. br
pet. dam. atem,
con in d. de de
bon. pet. gloria h
l. 1. a. 3. non. prop. p
pet. del. rat. ene u
auctor in d. m. u
ret. rat. l. a. t. m. m.
Quid & Bar. an
pos.

PETITORIJ
res vindicatur. bar.
ra. Qu. petitorio
stra ex. uer. r. r.
cum quo instituat
sit. itaque

Petitorio iudic
tiam vindicamus
mus de possession.
retinenda, vel rec
quiere. pet. r. a.
tio, quam petitor
natur. & ibi Bar.
torio & poss. r.
pet. & pet.

PETITOR
recept. ab auctore
hic a petitionem
rem. & inu. M.
qui petis, & lue
petitoris par
par. bus fungi
cumbit, quicq
necesse habet.
l. 3. D. de oper. n
goul. D. de edic
rauer. D. de seru
lano. & h. ac. l. u
D. de iudic. 25.
ur. D. de r. p. s.
PETITAM

mebat, qui locu
cem. ex letur
suum fouet. a
PETRON

leg. inu. Zali
PETRVS
n. nob. l. 15. B
apulas, patri

aggressu gladiatorum, à Cio. *usurpatur in*
Utriusque per se.

Petio hereditatis, quo iure, quibus
ve competat, declarant Iuriconsultis. de
perit hereditas. Compensiosè, sed ex-
actè, quæ huc spectant, Placentinus per-
trahat titul. 3. libr. de rei vind. Ob-
servandum autem, quod per hereditatem
tam in actione de per. hered. quam de
bon. possessoria hereditas pet. aliquanto
laxius, non proprie pro hereditate, sed
pro declaratione hereditarij iuris, quo
auctor intendit surs esse res à testatore
relictas, licet minimam. D. de per. hered.
Quod & Baraniam aduerit in l. 3. de bon.
poss.

PETITORIVM iudicium est, quo
res vindicatur. *Sauit l. 35. D. de rei vindica-*
ta. Qui petitorio iudicio vitur, ne frus-
tra experiri requirere debet, an is,
cum quo instituat actionem, possessor
sit. Itaque

Petitorio iudicio dominij rei perpe-
tuum vindicamus, Possessorio intendi-
mus de possessione vel adipiscenda, vel
rescindenda, vel recuperanda, *et in l. fin. C.*
qui legit person. auctus tamen est possessorio,
quam petitorio agere, l. 10 qui instituitur.
et ibi Bar. D. de rei vindic. De peti-
torio & possessorio, plene tractat Spec. de
per. & poss.

PETITOR Paulo lib. 1. tit. 3. *Sent.*
recept. ab auctore separatur: ut ille in re,
hic in personam agere dicatur. Petito-
rem definit M. Cicero in lib. de Inuent.
qui petit, & licem intendit.

Petitoris partes sustinere, & petitoris
partibus fungi dicitur, cui probatio in-
cumbit, quique de suo iure probare
necesse habet, *l. 7. §. ult. D. de liberi cau.*
l. 15. D. de oper. no. munt. l. xli. D. si liber. in-
gen. l. 35. D. de adquir. poss. l. 8. §. sed si que-
rat. D. de seruit. vendic. l. 8. l. 19. D. de pro-
batio. & hæc sunt onera petitoris, l. 62.
D. de iudic. l. 25. D. de rei vindicanda. Sane-
ter. D. de possid.

PETRAM esse Alios Gallus defi-
nit, qui locus dextra & sinistra forni-
cem expleturus aque ad librametum
suum fornici. Quæ significatio rara est.

PETRONIA lex, vide Catalogū
leg. Antiquarum.

PETRVS Anchranus Iuriconsul-
tus nobilis, Bononiæ natus, Baldi disci-
pulus, patria in urbe ius ciuile pro-

fectus est circiter annū M. CCCLXX. x.
quo tempore Bartholomæus Salicetus
eodem in gymnasio florebat.

PETRVS Belliperticus Iuricon-
sultus nobilis, patria Burgundus, Boho-
mizius ciuile processas est circiter an-
num M. CCC. cumque non pauca de
iure volumina reliquisset, ibidem est
mortuus.

PETVLANTIA, improbius fa-
ctum, in contumacia, ut Accursius cen-
suit, *l. aut facta. §. qualitate. D. de penis.*

PFALTZGRAVIV, vide Gra-
uius.

Phanaticus, vide Fanaticus.

PHARMACON, *l. qui de verbor.*
sign. verbum medium in bonum, & malū
accipitur.

PHILANTROPHON, *l. 2. D.*
de proxen. præmij quod liberalitatis seu
munificentie ergo patris seu proxene-
tis constituitur. Hinc veteres Glossæ, Sa-
lialium, seu salarium, φιλανθρωπία
φιλανθρωπία, interpretatur. Nec verò Philan-
thropi, quod d. l. scriptum est, pro Phi-
lanthropij existimandum est dictum, ve
nec pro Philanthropia, ut alij volunt;
sed quasi deductum à nomine Philan-
thopum.

ΦΙΛΙΚΟΝ, id est, amicale, & quod
datur amicis. Hæc ditione videntur
Imp. Honorius & Theodos. *l. 4. C. de*
manicu. seu naucl. public. Solatus pro mer-
cedula præstius ex tributariæ posita-
tionis immunitate, & eo quod vocatur
quædam.

PHILIPPVS Corneus Iuricon-
sultus nobilis. Perusij natus, Perusij, Fer-
uariæ, & Pisis publicè iura annos propè
quinquaginta professus est: nonnullis-
que costectis de i. commentarius, ferè
octogenarius, an. M. CCC. x. in urbe pa-
tricia vita celsit.

PHILIPPVS Decius Iuriconsul-
tus nobilis, Mediolani natus, cum annos
triginta iura in Italia publicè interpre-
tatus esset, certis de causis in Galliam
profugit: & Valentie Caurum, quæ in
Delfinatu est aliquā diu docuit. vnde à
Florentini reuocatos, iterum Pisis, de-
inde Senis docuit: accepto mille quin-
centorum aureorum stipendio annuo.
mortuus Senis anno M. D. xxxv. quam
plurima de iure volumina reliquit.

PHILOSOPHIA vera, est iustitia.

D de lega. 3. Italia regio, nunc Marchia Anconitana.

PIA caussa est, dum xenotrotheio, prochorothero vel miserabilu. personis, puta viduis, popillis, relinquitur, &c. vide *Bar. & alios in l. 1. C. de sac. sanct. eccl.* pia caussa, domus refectio, l. si quis pro redemptione. §. si. C. de donat. Pia caussa, dotis caussa est, l. 1. §. 3. si mulier. *D. de cond. causs. dat.*

P I V M legatum, quod virginibus relinquitur, *argum. l. cum his. §. fin. D. de cond. indeb.*

PIETATEM diffinit Cicero de natura deorum libr. 1. esse iustitiam erga deos, quam religionem dicimus, qua sublata, non possit cohabitare fides humanaeque generis societas. Rectè quidem si verum Deum per fidem cognovisse, sicut nobis reuelatus est à Christo servatore nostro. Augustinus: Pietas vera, inquit, est verax Dei cultus, non cultus fallorum tot deorum, quot demoniorum.

Pietas quoque est subiectorum erga maiores & cognatos observatio, quædam naturæ continentia. Et contra, maiorum erga subiectos clementia seu benignitas, ut in l. pen. D. de ope. libert. l. imperiali. in prin. & l. 1. C. de nupt. Vltima in l. & eleganter. §. idem Latro querit. D. de dol. mal. & in l. si hominem. & in prin. D. de positi. Pietatem accipi vult pro misericordia, quam alter exercet erga alterum, qui se iuvare non potest. Nam & Christus auctor naturæ, vult nos esse misericordes.

Pietatis caussas, sicut pauci tractant, ita nemo profus explicat veritate. Sunt enim pie caussæ, quibus iuvatur prædicationi verbi in Ecclesia, scholæ bonarum literarum, & sustentatio pauperum. Extra has species, nullæ sunt pietatis exercendæ rationes, quas improbi nobis obtrahunt.

PIGER & tardus hoc dfferunt, quod piger est incipiendo, tardus in perficiendo, l. si quis venditor. in princip. D. de adil. edict.

PIGMENTARIUS quibusdam est venditor pigmentorum, id est, fuci & linimenti, quo cutis fucatur & ungitur, venustatis gratia. Sunt tamen qui pro pharmacopola fument, id est, medicamentorum venditore. *Martianus l. 3. §. 1. D. ad leg. Corneli. de fisci.* Alio §. C. effe-

ctum est, ut pigmentarij, si cui temerè cicuram, salamandram, &c.

PIGNVS est conventio, qua quid supponitur vel deponitur propter alterius obligationis fidem, & adimplendæ rei debitz vinculum. Pignus autem, inquit *Caius*, appellatum est à pignus: quia res quæ pignori dantur, manu traduntur. vnde etiam videri potest verum esse, quod quidam putant, pignus propriè rei mobilis constitui, l. 238. §. 2. *D. de verb. signif.* Eoque pertinere videtur illud *Ciceronis Philippi. 14.* Et enim Mars ipse ex acie fortissimum quæque pignerari solet. Atque Pignus propriè dicimus, quod ad creditorem transit: hypothecam, cum non transit nec possessio ad creditorem, l. 9. §. 2. *D. de pign. act.* vide Hypotheca. *Luthin. §. 8. de actio.* Pignoris appellatione eam propriè re contineri dicit, quæ simul etiam traditur creditori, maximè si nobilis sit: at eam quæ sine traditione, nuda conventionione tenetur, propriè hypothecæ appellatione contineri dicit.

Pignus aliud est privatum, aliud publicum Privatum dicitur, cum ius pignoris privatum, & rei privatz caussa quæsitum est, id autem est triplex, Conventionalis, Prætorium, & Legitimum.

Pignus **CONVENTIONALE** est, in quod ius ex contententium conventionione vel expressa, vel tacita quæsitum est, l. 2. *C. de prat. pign. l. 1. D. de pign. action.* nam hypotheca tacita propter ea inducta est, quoniam id inter partes tacitè convenisse videtur: veluti cum inducta illata in prædium urbanum pignori sunt locatori, l. 14. *D. in quibus causs. pign.* Item ut secundi conductoris reatitè domino obligatz sine, l. 1. u. §. solutam. *D. de pign. action.* quo in genere etiam ea numero pignora, quæ testamento constitui possent, traditis in l. non est. 26. *D. de pign. action.* quippe cum ubi de debitoris voluntate cõflet, de credituris animo & consensu dubitari nõ possit.

Pignus **PRÆTORIVM** est, quod missio in possessionem constituit. Vel, in quod ius ex missione in possessionem, quæ ex Prætoris edicto fit, ei qui missus est acquiritur, d. l. 2. *C. de prat. pign. l. missio. 12. D. pro empt. l. 3. §. 1. D. de reb. eorum & c. d. l. 26. D. de pign. act.* Tum enim missus pignus occupat, l. 2. & l. c. pro

gest. l. 42. de pign. action. Atque hæc dicta pignoratitia est. Contraria vero dicitur quæ creditor adversus debitorem, qui cum in pignore scellerit & rem alienam pignori dederit, vel aliis improbatum more versatus sit, vel sumptuum in rem pignoratitiam factorum nomine competit. leg. 1. leg. 3. leg. 46. §. 1. 2. D. de pign. act.

Pignoratitiam etiam interdum Iurif. consulti vocant hypothecariam, quæ creditoris pignoris persequendi causa tribuitur, actionem. leg. 3. §. est autem. D. ad exhiben. l. 9. D. quibus modis pign. leg. 7. §. inter. D. comm. diuid. l. 1. in fin. l. 19. §. 1. pen. §. 1. D. de exceptio. rei iud. l. 41. D. de pign. action. l. 5. Cod. si res aliena pign. leg. 13. D. de cond. ind. b. Vt autem Pignoratitia actio, ita & pignoratitia exceptio appellatur. leg. 6. §. idem Iulianus. D. commun. diuid.

PIGNERATICIVS creditor is dicitur, cui pignus datum est, qui sub pignore credidit. *Ulpian. leg. 1. de damn. inf. Q. x species est in contratio latere apud Mercellum agitata, an creditori pignoratitio damni infecti caveri debeat, & leg. 14. §. item queritur. eod. titul.* Item quaeritur in Pignoratitio credito re an pignoris persecutio denegetur aduersum eum, &c.

Pignoratitius fundus id est, pignori oppositus, pignori obligatus, & op. igno-
tus, l. 26. de solut. D. si creditor fundum pignoratitium vendiderit, & quantum ei debeatur, receperit, &c.

PIGNERATIONES, *Inst. de in iur. in 6. & auth. sed omnino. Cod. de uxur. pro mar.* Græcis dicuntur ἐπὶ πῶς πῶς, Nouel 52. & ἀπὸ πῶς, & Βαβαῖς interpretibus Repressalia. Vide Clarigatio.

PILÆ, l. 30. §. fin. D. de acquir. rerum dom. grandiora saxa acervatim conge-
lata, ad congnationem aliquam sustinen-
dam *Plinius lib. 6. epist. Saxis, ait, deinde pilæ addiuntur. Dionys. Halicarnass lib. 3. Horatium pilam, γυναικῶν τῶν δὲ interpretatur.*

PILÆATI servi venum ire sole-
bant, *inquit Gell lib. 7. cap. 4. & eorum no-
mine venditor nihil præstabat, vt scri-
ptum reliquit Celsus Sabinus Iurisperi-
tus. Cuius rei causam esse ait, quod hæ-
uiusmodi conditionis mancipia insignia*

esse in vendendo deberent, vt emptores
errare & capi non possent, neque lex
vêdendi opperienda esset, sed oculis iam
perciperent, quodnam esset mancipio-
rum genus: sicuti mancipia iure belli ca-
pta antiquitus coronis induta veniebant
& ideo dicebantur sub coronis veni-
re. Erant & pileati scrui, qui domini
funus ante cedebant, quibus libertas ob
id ipsam dabatur, *vt scribit Iustinian. leg. vnica. sed & qui. & leg. de Latin. lib. sol.*
Notandum autem obiter, Romanos al-
lim nudo capite fuisse, & caput veste ve-
lasse, præterquam Saturnalibus in quib.
pileum gerebant. Hinc *Martialis lib. u. epig. 7.*

Permitti puto pileato Roma.

Hinc etiam apud veteres nullæ Romæ
notæ n. statuer cum pileo visunt. *Hu-
stathius lib. 1. Olysi, de Latinis, lib. 2. ad
râs, & quædam dicitur, & totum, & xen dicitur
enim fortasse eos nudi capitis consue-
tudinem à pila Græcia duxisse, cum
apud Homerum nec pilei nec caussæ vi-
la mentio sit, & heroico seculo videan-
tur ea capitis opeminentia hominibus vi-
sita non fuisse.*

PILVS, nomen generæ est, in ani-
maliumque fructu existit. §. in pecudum.
*Inst. de rerum diuis. PILI non fa-
cio. Est Latinis familiaris hæc hy-
perbolæ, Non facio pili. Ne pilo quidem
melior: cum minimum quiddam mo-
menti significant.*

PINACOTHECA, tablinum. In
pinacotheci, tabula pictæ, argentum ca-
larum, stragula vestis, signa & ornamen-
ta reponebantur. Huius vocabuli memi-
nit *Varro lib. 1. c. 2. & 59. de re Rust.*

PINGVIVS Iuriscons. plenius, i-
utus, cassius est, l. 14. §. 1. D. de exceptio. rei
iudic. Græcis πικρὺς πῶς, *vt leg 7. §. 1.
scire. D. de pecul. l. 12. §. Iulianus. D. de rem-
rat. hab.*

PIPERIS plantæ ad radices alte-
rius arboris ferunt (& fere iuxta Faufel.
aut palmam) ad cuius vsque fastigiū sca-
dendo ascendere solet: foliis raris mali
Alyrij effigie, sed minoribus, & per ex-
tremum acutis, virentibus, gustu calidis
aliquantum, & folium sapientibus: Hu-
ius fructus racematim coheret, & est
condimentis aptus, cuius tria genera ce-
lebrantur, nigrum, album & longum.
Plantæ nigri & albi adeo exigam ha-

Deint inter se differentiam; ut ab incolis tantum dignosci queat Longi verò pipere planta ab illis est diuersissima. De pipere *Paul. in l. 1. de penul. leg.* De longo & albo *Martianus in l. tit. de Publican vide Diof. l. 1. & Non l. 12. c. 7. Galen lib. 7. simpli. ium, & Guaciam ab orto l. 1.*

PISCINA, in l. 1. in prin. D. de fonte, ab initio lacus & stagnum dicta est, à piscibus coarctandis in ea, etiam si nihil piscium ibi sit. Et quoniam Romani in piscinis natate solebant, factum est, ut omnis aqua ad natiandi delicias collecta, siue frigida, siue calida, piscina diceretur. *Cicero*, Latiorum, inquit, piscinam vobis fuisse. ubi iactare brachia non offenderentur.

Plin. l. 3. Cod. de nauis gubernatores vel magistri, quorum fidei cura totius nauis committitur. Sed & *magistri* dicuntur, quorum fidei cura greges committitur apud *Alexium*, Angelum *Isid. l. 1. de orig. deducto* vocabulo: ut iam non sit dubitandum, quin nardum piscinam in *huam* gelio interpretari oporteat, quod nardum putum *l. in argenteo. D. de aur. & arg. leg. & Marcell. lib. de medicam. dixit.* & *Theophylactus*, ἀδελον ἢ παρὰ πηλῆος, κατὰ σκευὴν δὲ λέγουσιν: & *Gloss. vet.* Nardum piscinam, seu ballatum, impostura.

PITYOCAMPÆ, vermculi è pinu arbore nascentes, venenato ac pestifero morfu, quos *Plinius lib. 23. c. 2. & lib. 29. cap. 4.* pinorum erucas vocat & in picea nascentes erucas. Iaque inter venena connumerantur à *Martiano in l. 3. §. 1. D. ad leg. Corn. de sicar. Vide Diof. lib. 2. & 6.*

PLACENTINVS Iurisconsultus nobilis, Italus, Monspensulius ciuile publicè professus est; circiter annum M. CC. argumentaque in singulos tam Institutionum, tum Codicis tractatus scripsit, quibus Azo postea in suis componendis magnopere est vsus, librorum collatio demonstrat.

PLACVISSE senatui olim dicebantur, quæ Senatus censuerat, 21. §. item placere. D. de petitione hereditatis. Placere & in libris nostris dicuntur quæ prudentiam auctoritate recepta in iudiciis constituta sunt, *l. 4. D. de pact. l. 4. D. de iur. iudic. l. 1. Iaque Placere principi dicuntur quæ princeps constituit, l. 1. D. de constit. princ. vnde Placita principum, pro con-*

stitutionibus. *l. 1. §. sit Prætor. D. de postul. Placere etiam ea dicuntur, quæ inter aliquos conuenere, leg. 33. D. de transact.*

PLACITVM, ita conuenio, *l. 1. D. de pact. l. 53. D. de iud. l. 4. D. de seruis l. 74. D. de iustit. l. 20. §. si pater. D. fam. l. 1. §. si pater. Sic placitum permutationis, l. 3. & 4. D. de rer. permut. Placitum diuisionis, l. 40. D. de pact. l. 1. §. C. fam. circi.*

PLACITVM interdum conuentus procerum Regni, vel Imperij, quod & Curia dicitur, *Gregor. 7. in lib. 7. cap. 13.* Perimus ut vsque in placito, quod inter se *Conthrañus* & *Childebertus* Reges habent, sustineatur. Et *more*: Igitur adueniente placito, dixit *Aluic* à *Childeberto* Rege, &c. *Armo in l. 4. cap. 109.* Medio mense conuentus generalis apud *Theodonis* villam magna populi Francorum frequentia celebratur. Et *more*: Eminuit in hoc placito pissimi Imperatoris misericordia singularis. Interdum pro foro & iudicio. Ut in capitulari *Caroli*: Vi nullus ebrius suam causam in malleo (id est, in iudicio) possit conquerere, nec testimonium dicere: nec placitum Comes habeat nisi ieiunus. Quod igitur veteres Conuentum aut forum agere dicebant, id *Ferdin.* Placitum renere dixerunt. *Leg. Frislan. tit. 14.* Dicitur ille, qui homicidam illum interpellare, se in placito publico eum interpellare velle: & ita faciat. Interpellat eum in placito, eum iudicibus. Hinc *Francogalli* cum nomen *Les plait*. Placet autem *Getmanorum* notario, à voce *plat*, quæ plateam significat. *Radenius lib. 1. cap. 46.* Deinde generalem curiam omnibus Italianis ciuitatibus & primoribus apud *Roncalis* in festo *Beati Martini* celebrandam indicit, *Ar. in lib. seq. ab exordio*: Iam dies placitij affuit, quæ *Romanus* Principem ad campetria *Roncaliz*, sicut conditum, nuntiabat. Sic in *Lombard. l. 2. tit. de seris. 49. d. 1.* Etiam dominicus dies honoratur: & cum colere omnes studeant, ut hoc liberius possint fieri omnia merita & placina à comitibus. Considerandum autem, cum Imperatorum leges non nisi in Comitibus fierent, ut eas populi sciret, an formula vsitata: *Car. tal. est nostre plaisir*. inde nata sit, pro qua tale est nostrum placitum: Id est, Comitiorum decretum, *Carolus in Capit.*

uarii. Que bona poster placita constitutere volumus, sed ut ut populus inter, qui in lege noui postquam omnes opinionem & maiorem capitulis facit: Et in creatam est apud Romanos, & apud cunctas nom. qui intra Regem constituit *Herman*.

PLACITVM cum *Mediolan. lib. Frid. l. 41. Legatio* sedeat, & pl. honorem Imperij.

PLACITVM fas agere: vnde *Gal. der Car. l. 10. Magn. noster* *Vlmen.* Ad iocum in p. voluerit, ut non quis ad placitum suum quale tunc exaro A. ioc. decen. beat. Et *more*: Qui acquiritur, iudici p. t. reddat.

PLACITVM Placitum alia recentiorum dat. trida, fanique verò sunt clausa. Quam etiam tiam, collecta: nira tumorem eatur: quidam mentia vlecta, re collecto in v. uis & circa verb. nolumus.

PLACITVM Vatro: *Colamy* l. 3. de aur. & ar. teneat.

PLACITVM minime, vel fer hominem ingratum cel. re sciens dol. uis est, aut p. p. uis, v. uis, vel eum.

& uox de qua cognoscerent, admonerat. Unde de planis recte legi possunt. Quae uerba his olim notis scripta v. p. P. R. L. P. Valer. Prob. testis est. Aulonius in Gratiarum actio. Has ego literas, quas in omnibus pilis atque ponicibus, uade de plano legi possunt, instat edicti pendere mandauero.

PLANARIA cognitio, quae de plano suscipitur, citra tribunalis ascensum. Pro quo in l. 4. C. de dilationibus. plenaria uulgò uisò legitur. Sicut plenaria interpellatione, pro planaria, in l. penultim. Cod. de naufrag. lib. 11. quemadmodum scripti codices arguunt. Ita planarum conflictus apud Marcellum in lib. 29. qui ex plano solo sunt, non ex mœnibus, & in l. 1. §. 1. D. de iustitor. Hinc

PLANCIANVM Senatusconsultum, uide Senatusconsultum Plancianum.

PLANTA de arboribus dicitur ea, quae transferèdi gratia, uel de arboribus rupta, ut ait Seruius, uel ex seminibus orta, & de herbis quoque dicitur, §. 1. Titius. Instit. de rerum diuis.

PLANTARIVM, plantarum locus Seruius, & ipsa planta in terra nata, quae cum radicibus transferretur.

PLATEA, uia latior, ferèque militaris, praetoria constituiturque dicitur. Vi de Bar. in l. qui sellam. D. de seru. rust. praed. & an. eius appellatione ueniat sella ibi existens, uide Bar. ibid.

Ex ἀλάττει, uide in dictione Ex.

PLAVSTRA, Valerius Probus ait ab imperitis dici, & plostra esse dicendum, tamen si uisus plostra obtinuit. Suetonius narrat, admonitum Vespasianum à Floro, ut diceret Plaustra, non plostra, Imperatorem postmodum Flautum illum salutasse, non Florum. Vlpian si ex plaustro lapis ceciderit, & quid tuperit, uel fregerit, Aquila plaustrarium teneri placet, leg. si seruus seruam. §. si ex plaustro. D. ad legem Aquiliam. Cuiusmodi autem moneta plaustrorum nomine ueniant non in l. neminem. Cod. de sacrosanct. Eccles. traditum item est, licere magistratui retinere plaustra, & equos priuatorum, pro deuehendo commatu ad exercitum: itemque licere iudici capere à uiatore alium, super quem de ridendum aliquem reum traducatur.

PLEBS, ait Iustinus à populo eo differt, quo, eum agere non ante liberatione populi, uenerit ciues significatur, connumeratis etiam patriciis & senatoribus. Plebis autem appellatione, sine patriciis & senatoribus ceteri ciues sic significantur. §. 4. de iur. iur.

Plebs à populo eo differt, quod in populo omnis pars ciuitatis, omnesque eius ordines contingantur: plebs uero ea dicitur, in qua gentes ciuium patriciarum non insunt, ut scribit Ateius Capito apud Gellium libro decimo capitulo. Plebs ceteri ciues sine Senatoribus, l. 27. D. de uer. sign.

PLEBISCITVM, est eius, quod plebs Roman. Tribuno plebis rogante, tribuit tantum comitiis constituebat. Triplex autem inter legem & Plebiscitum differentia est. Lex à maioribus magistratibus ferebatur: Plebiscitum à minore & solo Tribuno plebis. Illa ab uerso populo: hoc à plebe tantum iuebatur. Illa comitiis omnibus siue centuriatis, siue curiatis siue tribuit: hoc uero tribuit tantum.

Plebiscitum (ut scribit Ateius Capito apud Gellium, lib. 10. cap. 20.) est lex, quam plebs, non populus accipit, sed totius huius rei, iurisque, siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad ueruos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons Rogatio est. Illa enim omnia uocabula censentur conueniuntque rogationis principalis genere ac nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest.

Plebiscita primum Pomponius appellata ait iura, quae sit à plebe tantum constituit, cum in discordiam cum patribus ducta, secessit, l. 2. §. ac inde cum esset. D. de origine iur. Festus lib. 12. & 17. Sciscere ait esse sententiam dicere, suffragium ferre. Et quae sentia plebs dicitur, quae plebs suo suffragio sine patribus iussit, plebeio magistratu rogante.

PLEBEII magistratus, dicti Tribuni secundum Pomponium, in leg. 2. D. de orig. iur. Plebeii quidem, quod plebem in liberare sua defenderent aduersus potentiorum iniuriam: quorum aedes die nocturne patebant, dicti Tribuni; Non est enim nouum, uisus uocabuli multas reformi rationes, à diuicis caus-

canfius ductas.

Plebeius & Decurio quandoque in libris nostris opponuntur. l. 3. D. de testib.

l. 9. § pen. l. 10. § si D. de peni

PLEBANUS l. 1. c. 1. de cleric. vel monach.

lib. 6. quale ius habeant, docet Innocent.

in c. dilectus de capel. monach. habent personarum in ecclesia.

PLENA dicuntur in libris nostris solida & integra, & à quibus nihil deest: sed pro cuiusque partis relatione, alio a quo alio modo.

Plena actio leg. s. vide leg. 1. Cod. de adopt.

Plena auctoritas, l. 1. Cod. de colonis Pa last. lib. 1.

Plenum compromissum, in l. litigator.

1. § 2. D. de recept. In quo pecunia vice

peccat, vel alia rei promissa est, ac in leg.

Pompo. 1. § 1. in quo ad viroque compromissa est. Rursus in liquidum tamen. 21. § 6.

plenum compromissum dicitur, quod

de rebus omnibus, sed presentibus

tantum, non etiam futuris, factum

est.

Plena custodia, quæ & diligentiam

exigit leg. 1. Digest. de pericul. & comm.

rei vend.

Plena defensio accipitur, si & iudicium non detur de ut, & iudicium solui

sat dicitur. l. 21. § si. D. ex quibus causis ma

io. l. 34. § pupillo. l. 1. de iur. iur.

Plenum dominum interdum dicitur,

item ut pleni proprie etas, à quo usufructus non abest leg. 2 D. quibus modis & sus

fruct. l. qui usufructum, 6. D. de usufruct.

Interdum autem à quo proprietates non

abest, ut l. 4. D. de ali. legat.

Plena filicia dicitur, integra, leg. 16. D.

ad leg. Falcid. Vt Plena summa, id est,

solidi, & integra, leg. 20. § qui quinque. D.

de legat. 1.

Plenam fidem testatori exhibere, est

ei, cui voluit solidam & minime deli

batum fideicommissum prestare, leg.

20 in fin. Digest. de donat. l. 19. D. qua in

fraud. credid. § si qui rogatus. D. de donat.

inter vir. & vxor. Hoc Justin. Nouell.

Constitut. dicitur, ut testatoris iudicium de

debetur, ut in leg. 20. § qui quinque. D.

de legat. 1.

Plenus fundus in leg. Sampromius. 26.

Digest. de usufr. legat. à quo usufructus

non abest.

Plenum ius rei interdum quæ oppi

nerata non est, ut l. si nos autem in. D. de

legat. 3. l. qui generaliter. 10. qui & à qui

bus: interdum autem à qua usufructus

non abest, ut l. si sita sup. 16. § 1. D. de ver

borum obligation. interdum etiam quæ

vendita quæ de non demittitur trad

ta est leg. si emancipat. D. de officio emp.

Itaque licet non is dominus dicitur,

qui rem non tantum in bonis, sed etiam

ex iure Quiritium habet, et docet Theo

phil. § ult. de liber.

Plenum ius patroni, leg. 29. D. de bon

lib.

Plenum legatum servitutis, quod non

personæ, sed rei datum sit, ut ad hæc edes

transmittatur, l. 6. de servit. leg.

Plena libertas, c. veniens. de verbor. si

gnific.

Plena negotiorum gestorum actio, in

leg. 37. Digest. de iur. gest. quæ in solidum,

non quatenus facere maritus posse da

tur.

Plena proprietas nudæ aduersatur,

eoque nomine solida & non separata v

sufrectu proprietas demonstratur, l. 43.

§ 1. D. de usufr.

Plena pubertas, id est, integra & abso

luta. imp. § 5. de adop. Debeturque is, qui

si in filium per adoptionem vel adrogat

ionem fici, plena pubertate id est, decem

& octo annis præcedere, leg. 40 § 1.

D. de adopt.

Plenus veterus, qui & gravis, vacuo op

ponitur, l. 83. D. de acquir. her. l. 12. D. de

iure codicil.

Plenum alicui adiunctum quid si

gnificat, explicat Bartol. l. 1. C. de sacrosan.

Eccles.

Plenum, ubi nulla est exceptio, c. re va

ra de consec. dist. 2. c. ieiunium. 76. dist. 1.

PLENE l. 7. D. de alim. & ibi leg. pro

omni. nō: & in totum. Quo sensu, in Ple

num dicunt Papinia. leg. penultim. D. de

suu. & legit. & Neratius l. 65. D. de cond.

indeb.

PLENIUS, id est, latius, largius, pin

guis. l. 1. § hac actio. D. si quis test. lib. l. 1.

§ peruenisse. D. de her. vend. l. 4. D. de fund.

dot. Plenius & exiguus opponuntur,

l. pen. D. de vac. mun.

PLERIQUE, plures interdum, id

est, nonnulli.

Plerique omnes, siue pleræque, Dona

to in Terentium.

PLERVNQVE pro interdum su

mitur, *lv. 21. inf. cum l. sequ. D. de pact. l. 43. §. si iustum. D. de furt. ne pugnet cum l. 21. §. 1. D. de acq. poss. & l. pen. D. pro derelict. & l. 31. D. de leg. Rhod.*

Plerumque au faciat regulam, *vide Bar. l. 1. D. de int. & ratio. dist. 140.*

PLVMARII, sunt qui vestimenta ex plumis autum conficiunt: quo genere praecluxuria delectata est. Prudentius in *Harmatigena*:

aurum quoque versicolorum.

Indumenta nouis textentem plumea reli.

Vel qui acu pingentes, expriment animalium vel hominum figuras. *Hier. in Chronica*: Macedonius artis plumariae. *Et in versione Exodi sap.* Firmicus 3. cap. 27. Facient Lintea, aut tunicearum textores, plumarios. *Et cap. 10.* Qui erunt etiam lintea, aut plumarii. Itaque pro Plumariorum, quod est *l. 1. C. de excus. artifice.* legendum censet Iaco. Cuius Plumariorumque ita in vet. libris repetiri testatur, & Gracos legere.

PLVMBVM, quod pro tegulis poneretur, aedificij esse ait Labeo: sed id quod hypethri tegendi causa ponetur, comitatus esse. *l. 342. §. plumbum. D. de verb. sign. ubi Alciat. Bud. & alij.*

PLVMBARII, artifices qui ex plumbo quid faciunt, *l. fra. D. de iur. iur. Vitruv. l. 8. cap. 7. de opere plumbatio loquens.* Exemplar autem, ait, ab artificibus plumbariis possumus accipere, quod palloribus occupatos habent corporis colores.

PLVMBATAE, verberum ex plumbo factorum genus, quo certis criminibus damnati padebantur. Hinc Plumbatarum verberata, *in l. 2. de exactionibus trib. lib. 10. C. si enim illic legendum docet. l. 1. de exactionibus in C. Th. & l. 2. de quaest. & l. 80. de decurionibus in eod. Cod.* Ambros. in *l. iur. de passione Gervasij & Proasij*: Tunc indignatus Comes Astacius, iussit eum tandiu de plumbatis cotundi, quandiu exhalaret spiritum. In libello quoque passionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi martyrum ita scriptum se reperisse testatur Brisson. Igitur cum peruenisset ad Almachum, quod Maximus corniculatus cum suis omnibus esset factus Christianus, iussit eum tandiu plumbatis tundi, quandiu spiritum redderet. Et in passione quatuor Coronatorum martyrum: illis autem reluctanti-

bus, renunciatum est Diocletiano Augusto, qui eos iussit ante ipsum simulacrum ictu plumbatarum deficere. Nemo autem melius hoc genus verberum excepit, quam Prudentius *et sup. de ver.*

Tundatur tergum crebris ictibus,

Plumboque cernix verberata extuberos.

Pulsatus ergo marty illa grandine,

Postquam inter ictus datus hymnum plumbeus.

Appellatur & plumbi verbera, *in l. 7. de exactionibus in C. Theodof.* Ex quibus minis obsecrum videbitur, quod in *l. v. nic. C. de his, qui potentiorum nomine.* precipiunt Lupp. eos, qui in potentiores sitem transfugerint, plumbo affictos relegant: & illud, quod Ambros. lib. 7. Epist. ita scribit: Si compertum fuerit, data auctoritate aliquos Christianorum, aut gladio, aut fustibus, aut plumbis necatos.

PLVMBATA etiam est iaculi genus, in modum sagittae pennis instructum, Cuius duo genera facit auctor libelli de rebus bellicis, qui nouit Imperij Romani subiungitur. vnum, cuius ligno ferum ad formam venabuli aptatum infigebatur, simulacrum eiusdem ferri patum per extensa, supra quam modico interlecto ipacio plumbo adherentes aculei velut tribuli emergebant, quae plumbata tribulata appellabatur. Altera vero erat mammillata, quae bene extensa & directae virga accipiebat in extremitate sui rotundum, & in acumen deductum ferum, similibus locis quibus superior, in tribulata plumbo, & pennis adherentibus. Huiusmodi, plumbatarum meminit Vegetius. *lib. 1. c. 17. & lib. 1. c. 19.*

PLVMBATAVRA est conglutinatio quarumvis materiarum, quae solo fit plumbo. *Paul. l. 2. §. 4. D. de rei vind.* Si statuae suae ferrominatione iunctum brachium sit, vnitae maioris paritis consumi. Non idem in eo, quod ad plumbatum sit: quia ferrominatio per eandem materiam facit confusionem: plumbata non idem efficit. *Pomp. l. 17. D. de acqu. rer. domi.* Quicquid in facto argenteo alieni argenti addideris, non esse tuum totum argentum fatendum est, at contra si tuum scyphi alieno plumbo plumbaueris, alieno vero argenteo ferrominaueris, non dubitatur scyphum tuum esse.

PLV-

meru Pluralis

cap. 1. §. 1. in

fige. Aliquando

voluntas vltima

Pluralis locutio,

singularitates, l.

monstr. & qu. ind.

gulari, vide Felij

PLV Squor

Bar. in l. §. ordi

Pluri minus e

occidendi. D. d

de reg. iur. in 6.

PLV RIS V

let numero cer

summam referre

acuri. §. 1. in 6.

etiam qu. plumb

D. de p. Clau

P. M. aniqui

ait: Hec enone

ginta aut orum

affirmationis et

ita loquimur,

Titus, pluris

significare pote

tem triginta au

rim, sed etiam

porum detulit

ginta aureoru

Plur & m

§. de fund in

est scapha na

minor: nequ

maior. Sic le

nuus, quim

red. & unu

PLVS M

pro circ. res.

PLVS P

summa, siue

siol si summ

elimus, petu

pus: equalit

horem possu

10. Hores se

§. plur. & §. h

lim plus pete

supra, rem

hodie autem

aut si mone

tur. de act. o.

qui plus tem

Diocletiano Aug.
re ipsum simul
debetere. Ne
genus verborum
nisi de quo

libris;
terata exultat;
agrande;
m dicit hymnum

metabets, in l.
def. Ex quibus
lib. quod in l. v.
n nomine, preci-
pationes li-
o at dicit tele-
prof. ub. 3. E-
tum fuerit, da-
Cenitatorum,
ue plumbis ne-

m est iaculi ge-
nans instructu
Archibelli de
Imperi Ro-
mus ligno fer-
ratum inhi-
ti potumpe
deo interlecta
a culci velut
plumbata tri-
geta vero erat
tenis & dire-
premitate sui
en deducum
bus supertor-
nus adheren-
tarum memi-

it et

conglutina-
que solo fit
deriund. Si
lundum ora-
prens consi-
ad plumba-
per eandem
plumbata-
7. D. de ac-
do argenio
on esse iuam
est: ut con-
lumbo plū-
eruminaue-
quam esse.

PLV.

PLVRALIS locutio duorum nu-
mero contra est. *Vlpia. de test. l. ubi nu-
merus* Pluralem locutionem de vno ac-
cipi cōstat, *l. non est sine liberis. D. de verb.
sign.* Aliquando de tribus, idque fauore
voluntatis vltimæ, *l. de adopr. legat.*
Pluralis locutio, quandoq; resoluitur in
singularitates, *l. falsa. D. de condit. & de-
monstr.* & quando verificari possit in sin-
gulari, vide *Felyn. in c. omnes leges. d. dist.*

PLVS quot modis dicatur, declarat
Bart. in l. si creditori. D. de leg.

Pluri minus continetur, *l. neo in ea. §.
im occidendi. D. de adult. vide Dyn. ca. plus.
de reg. iur. in 6.*

PLVRIS V E hæc adiectio, quæ so-
let numero certo adici, ad modicam
summam refertur, auctore *Paul. l. 192. D.
de verb. signifi.* Quod & dicendum est,
cum quis plus minus dicit, *l. Publica. in fi.
D. de positi.* Clausulam eam duabus notis,
P. M. antiqui scribere solebant. *Gaius*
mir: Hæc enunciatio, quæ fuit pluri tri-
ginta aurorum, simul & quantitatis, &
æstimationis est significatiua. Quoties
ita loquimur, quod in censum detulit
Titius, pluri est aureorum triginta, id
significare potest, non solum quantita-
tem triginta aureorum in censum rela-
tam, sed etiam tantum rerum, seu cor-
porum detulisse, quantum æstimatio tri-
ginta aureorum efficere potest.

Plus & minus, non mutant speciem, *l.
fn. de fund. instr. leg.* Neque enim minus
est scapha naui, quam oneraria, tamen si
minor: neque oneraria magis, tamen si
maior. Sic locuples non est magis inge-
nuus, quam pauper, *l. humilem. C. de in-
test. & inuit. nupt.*

PLVS MINVS, sine coniunctione,
pro circiter, *l. Publica. §. fi. D. de positi.*

PLVS PETERE dicimus loco,
summa, siue re, tempore, qualitate loco,
si alibi summa, siue re, si plus, quam de-
dimus, petimus: tempore, si ante tem-
pus: qualitate, si eiusdē speciei rem me-
liorem posuimus. *Paulus lib. 1. Sent. tit.
10. Hoc eisdem modis recenset Iustin.
§. plus & §. huc autem. Instit. de actio. O.*
lim plus petens causa cadebat, paulo vbi
supra, rem amittebat, ex lege xii. Tab.
hodie autem ex Zenonis constitutione,
enim fit mentio. §. sed hæc quidem. Instit.
de actio. §. hodie. Instit. de except. &
qui plus tempore peti, alterum tantum

temporis sine vilo interuallio expectat,
quanto statutum tempus anteuertere
conatus est, & sumptus prioris litis re-
fundit. Qui verò plus loco, vel summa,
vel qualitate petiit, ex constitutione Iu-
stiniani omne damnum præstat in tri-
plum: & qui reo debita quantitate am-
pliozem cautionem dolo malo expri-
mit, etiam ius omne crediti amittit, *l.
vni. C. de plus peti.* Plautus in *Querulo*,
plus petiti periculum dixit: Si parasius,
inquit, amplius quam præfinitū est, pos-
tularit, plus petiti periculo strāgul. tur.

PLVRES, de tribus dici posse, *Gloss.*
daces, ut aium, singularis, in §. & quid sepe.
in Auth. de orient. & sem. de qua Barro in
l. seruo. D. de opt. leg.

Plura legata sunt, quoties nominatim
plures in legato exprimuntur, auctore
Paulo, l. 2. de leg. 2.

Pluribus creatoribus teneri videtur,
si vni aliorum nomine caveatur, *ergo. §.
creditoribus. D. de fidei. libert.*

PLVTEI, quæ tabulæ affixæ & pa-
rietibus adiunctæ dicuntur, in *l. 41. §. 7.
de lego. 1. Vlp. l. 17. §. de act. empt.* Reticuli
circa columnas: plutei circa parietes, itē
cilicia vela adium non sunt.

PLVVI A aqua, vide supra *Aqua.*
PLINTHIDES, sunt laterculi,
Hygeno lib. 2. de luminibus constr.

POCVLVM, & pro vase in quo
bibitur, *ut in l. Scia. D. aur. & arg. leg. &*
pro eo quod potatur accipitur, contento
scilicet pro continente, ut in l. si quis ali-
quid. §. qui aboritionis. D. de pen. quemad-
modum amatorum poculum dicimus
portionem, quæ ad amoris insaniam im-
pellit.

POCVLENTVM, quicquid po-
tari potest. Quidam existimant potu-
lentum scribi debere. Hoc iudicibus li-
cet recipere, *ut & esculentum, l. plebisfei-*
to. D. de offic. Præsidis.

PODAGRA, in *l. a muneribus. C. de*
decurionibus lib. 10. morbus est articularis,
pedes præcipue infestans, aliis cum ar-
dore, aliis cum algore. *modiagra vsum pe-*
dum impedit, Quid. 3. de Ponto:

Solueret nadosum nescio medicina podag-
ram.

Vide *Plin. lib. 26. c. 10.*

PODIVM, apud *Vlp. in l. quæstrum.*
*§. canales. D. de fund. instr. locus extra ad-
ficiū porrectus, vnde spectamus, si quid*

foris fiat. Item spongiæ, inquit, quibus columnæ, pavimenta, podia extergantur. Est & præcipuus locus in theatro, cui inhærebat Imperator, vel Senatores ludos spectantes. Hinc illa inscriptio: Theatrum stravit pavimento, podio circumscriptis. *Lego Vitruvium lib. 5. ca. 7. Canticum in 5. Comment in Plinian. epist. Cuiac. Obser. lib. 6. ca. 13.* addubitat, num & Podia illo Vipsiani loco, possint significare mensas, quæ monopodia vocat Livius, lib. 39. Aliàs Podia impilia sunt, de quibus superius in voce Impilia. & Polulux, modestia, inquit, *trac. thes. troci. m. ious.* At podio feminini generis tunis est, quod tenditur velum: *Seruius Comment. 5. paulo ante finem*

POEN A inquit Varro lib. 4. lin. Latini puniendo, vel à pœnitendo, quod post peccatum sequitur.

Pœna noxiæ vindicta est, inquit Vlp. & à multa malum differt, ait idem, cum pœna generale sit nomen, omnium delictorum coercitio: multa specialis peccati: cuius animadversio hodie pecuniaria est. pœna autem non tantum pecuniaria, verum capitis & existimationis irrogari solet. Et multa quidem ex arbitrio eius venit qui multam dicit: pœna non irrogatur, nisi quæ quæque lege, vel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est. quinimo multa ibi dicitur, ubi specialis pœna non est imposita. Item multam is dicere potest, cui indicatio data est, magistratus solos & præfides provinciarum posse multam dicere, mandatis permissum est. pœnam autem vniquisque irrogare potest, cui huius criminis siue delicti executio competit: tit. 13. §. 1. ff. de verb. sig. Vid. item l. 4. d. eodem.

Ictus, supplicium: à pendendo, quo quis ob delictum afficitur. Vlpia l. si quis de pan. Pœnæ sunt, quæ vitam adimant, aut servitutem adiungant, aut civitatem auferant, aut exilium, aut caterem corporis continent.

Pœna appellatur, quicquid extra rei perfectionem est, l. 2. in fi. D. de tut. & rat. distrah. l. 12. §. 1. D. si quis omis. caus. testat. l. 5. §. fin. D. de publ. 25. §. 1. D. qui in fraudem l. 1. §. sed si plures. D. ad le. Aquilæ. Pœnales actiones opponuntur rei perfectionis actionibus, l. 3. §. 1. D. de alio. man. iudic. caus. iact. §. sequens diuisio.

Instit. de off. l. 32. D. ad leg. Fale.

Pœna pro eo quod interest. Paul. l. vlt. D. de eo, quod cert. Centum solutis ex vniuersitate, iam ex sorte, quam ex pœna solutum videti. Item apud Venn. l. 29. D. de iudic. sol. vide Damnum.

Pœna, pro usura, Paul. l. 40. D. de rebus credit. Si die supra scripta, summa data non erit, tunc eo amplius, quo potest solutam pœnæ nomine in dies triginta, inque denarios centenos, denarios singulos dari stipulatus est, &c. Idem l. in de viutis: Fuit consuetudo, ut intra certa tempora non illatis usuris, grauioribus infingerentur. Et paulo post: Quæstum est, an illud, quod amplius ex consuetudine pœnæ nomine à quibuscumque exactum est, &c. Item Pom. l. 23. §. 2. ff. de hered. inst. Pœna tamen sic differt ab usura, quod cum usura ex usu pendeat, siue ut plinius loquamur usus diuinitas eam pariat: pœnam contra successus temporis non parit, sed contumacia debitoris sollo. Itaque usura quidem pro rata temporis exigitur, & simul cum eo crescit, atque aug. tit. l. 75. §. 6. de verb. obl. at pœna non crescit ex temporis productione, si quidem uti conuenta est, ita soluitur, neque adaugetur, l. 68. D. eod. Merito ergo inter se tanquam diuersa distinguuntur: ut in l. 44. D. de usur. l. 13. D. de pignor.

Pœnæ nomine legari videtur, quod coercendi hæredis causa relinquitur, quod magis aliqui faciat, aut non faciat, ait Imper. §. 41. de legat. & Vlpian in Institutio. tit. de legat. vi cum ita legatur: HABES MEVS SI FILIAM SVAM IN MATRIMONIUM TITIO COLLOCAVERIT, VEL EX DIVERSO, SI NON COLLOCAVERIT, DECEM AVREOS DATO.

Pœnam à conditione separat voluntas testatoris, l. si. D. de iis, quæ pan. nom.

Pœnæ seruitus & Rôma. ciuitatis & agnationis ius extinguit, l. qui vltimo. 29. D. de pan. pœnæ autem seruis idem dicitur, qui ad bestias vel metallum damnatus est, quia nullius placeo, nisi supplicij sui seruis est quippe cui in perpetuum est addictus, adeo ut si quid ei legatum fuerit, pro non scripto habeatur: quasi, ait Marcianus, non Cæsaris seruo datum, sed pœnæ, si quis quidam 17. D. de pen. Et ut rem paucis adiolum, & de pœnæ olim dicebantur,

eur, qui summo supplicio sic addice-
bantur, vi si liberi essent, libertatem: si
serui, domini familiam quasi ab alienati
amitterent: addo, vt ne & poena quidem
liberati, in veteris domini potestatem
redirent, l. 8. §. 3. & l. 20. §. 29. D. de pen.
l. 8. C. de sent. pass. l. 24. §. 3. D. de fideicom.
liber.

Pœna summa, mediocres, minima,
vide Supplicia.

Pœna capitalis diuiditur in sumum
supplicium, Pœna metalli coercitionem
& in insulam deportationem, l. capita-
lium. de pen. Ceterum inter varias pœna-
rum species, nulla ad naturam propius
accedit pœna talionis, vt Aristoteles
quoque probat. *Exat vade elegans locut.*
ff. quod quisque iur. in al. stat.

Pœnarum conuenientium duplex
genus: Vnum, quod damni, vel luctu ces-
santis eliminationem præstat. Aliud, quod
pro contemptu contumaciæ infligitur:
atque hæc proprie pœnæ vocantur, illæ
non æquæ.

Pœna exacta, inter finitus numera-
tur, quod de futuris pœnis nusquam re-
latum est, fac. l. conuenire. D. de pact. dot.
§. si vnus. §. illud. de pact. cum siml. Proin-
de de recte improbat, quod quidam pœ-
nas futuras in venditionibus tanquam
fructus vendunt.

Pœnarum interdictarum hæc tria re-
fert genera Iac. Cuiac. *Observatio. libr. 24.*
cap. 34. Primum est, media necari, vt
Marcianum retulisse, l. 10. D. de interd. &
releg. ex Basilium colligi potest, qua de caus-
sa & quos ablegabant tyranni in specus,
aut loca sola, his solebant cibum aliquid ap-
ponere, vt apud Sophoclem Creon iubet
desolæ Antigone. *Quæst. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.*
desolæ Antigone. *Quæst. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.*
perpetuo pro pœna continetur, argu. l. 8.
§. solent. ff. de pen. hic enim improprie
est carceris visus, qui non pœnæ, sed dili-
gentioris custodiæ causa haberi debet,
vt ait l. 6. §. aius. ff. de iust. iur. Tercium,
ne quis pœna causa tormentis subiciat-
ur, l. pen. D. de questio, quod pœnæ genus
tyrannicum & iniuste Tertullianus
contestatur in Apologetico.

Pœnæ ob corruptam ex Adæ lapsu ho-
minis naturam, in re locæ sunt, quibus
mali coercerantur, ne peccent seu delin-
quant facilliter. Qui enim iuste agere pro-
pter naturalem legem, summamque bo-

nitatem non experit, quique obtempe-
rare non vult rationi, in qua sunt hone-
statis formula, quas intelligi quidem
distante conscientia: sed continent: is
rogo, quid spectabit, quid timebit, si pœ-
nas adimamus? Certè nihil: sed irruet in
omnia flagitia. Nam qui faciet, aut Cice-
rolibro; Offic. is homo in tenebris, qui
nihil timeret, nisi testem vel Iudicem:
Quid in deserto loco, nactus quem mul-
to auro spoliare possit, imbecillum at-
que solum? Alioqui vir bonus, qui iu-
ri naturali obtemperat, & voluntatem
suam illi cõformem facit, eamque sequi-
tor, vnde & iustitia virtus dicta: is omni-
bus pœnis exemptus est, nec timeret, sed
amat Magistratum, velur honestatis con-
seruatorem, ad Romam. 13. Idèoque nullas
bonorum vilitates, æquitati naturæ præ-
fert, neminem sciens lædit, & verè iustus
est, quatenus ad politicam vitam attinet.
Rectèque Socrates execrati eum sole-
bat, qui primus utilitatem ad naturam se-
iunxit. Id enim querebatur caput esse
exitorum omnium, vt Cicero refert. Hinc
intelligis pœnas, defensionem legitimi-
mas, ex natura esse, sicut & Magi-
stratus.

POENALES actiones sunt, quibus
duntaxat exigitur, vt aduersarius punia-
tur, quæ & Odiosæ, quia reo conuenito
dampnum adferunt, dicuntur: vnde & per
interpretationem mollèdæ sunt potius,
quàm exasperandæ, l. interpretatione ff. de
pœnu.

POENITENTIA suprema quæ
sit, vide ff. de donat. inter vir & uxor. l. cum
hic statuitur. §. poenitentiam.

Pœnitentia apud Pontificios quid sit,
disce ex tit. de pœn. & remiss. & de pœn-
dis. l. 2. & 3.

POETÆ nulla immunitatis præ-
rogatiua iuuantur, l. Poeta, C. de profess.
lib. 10.

POLIA animalia, ornamentum equorū.
Vl. ins. l. Adiles aiunt. de adils. ad. ff. Nā
& si polia venierit, dicemus vnum equū
qui vitiosus est, non omnem poliam red-
hiberi oportere. Equarias Varro appel-
lat, libro 2. de re Rust. c. 1.

POLIPTICI, non sunt chirogra-
pha, vel apochæ, vt Alciatus tradit Pater.
lib. 3. sed rationes, siue rationes, quæ pu-
blica, l. 1. C. Theo. de discess. l. 13. C. Th. de
ind. a. b. & ideo m. l. 2. C. de discess. ratioci-

finatij familia. *Ulpian l. 5. §. 1. ff. de inst. auct.* Idem ait, si libitinaris, quos Græci *νερδοι* vocant, seruum pollinctorē habuerit, isque mortuum sepeluerit, &c. Inuenitur & hoc verbum apud Terentium in lib. aduersus Gnosticos, & Iulium Firmicum, in libro Martescos perlatpe.

POLYPTYCHI. vide Poliptici.

POLYPVS, *πολύπους* est caluncula, modò alba, modò subrubra, quæ narium ossi inhaeret, & modò ad labra pendens, narem implet, modò retrò per id foramen, quo spiritus ad narium fauces descendit, ait *Corn. Celsus libro 6. capite 8. vnde*

POLYPOSVS, qui eo vitio affectus est, apud *Ulpian l. 12 ff. de adit. edict.*
POMOERIV M. locus post mœnia. Plura cognoscit ex *Luio, lib. 1. Gell. lib. 3. cap. 1. De seru. expert.* Cui pacto venditoris pomerio cuiuslibet ciuitatis interdictum esse videtur.

POMORVM appellatione nuces, & fisci, & vix duracinae, & purpureæ, & quæ eiusdem generis sunt, quas non vini caussa habemus, quas Græci *πόμφος* vocant, continentur, l. qui fundum. 205. D. de verb. significatio. vide *Macrobius lib. 1. cap. 6. & 3. cap. 19. & Alcibiolum lib. 6. Parerg. c. 2.*

PONDVS, infectæ materis. Numerus signatur: Sp. ciens, factæ dicitur, l. 6. D. de rei vindic.

PONTIPEX Max. quod maximus rerum, quæ ad sacra & religiones perlineant, iudex sit, vindicæque contumaciæ priuatorum, magistratuumque Minorū Pontificum maximus dicitur, qui primus in id collegium venit: ius Minimus, qui nouissimus. Festus.

Pontifices (ve *Q. Sczuola* Pontifex. Max. dicebat) à posse & facere. Pontifices ego à ponte arbitrori: nam ab ijs Sublicius est factus primū, & restitutus sapē, cum idēd sacra & vls & eis Tiberim non mediocriter tui fiant. *Hæc Varro lib. 4. ling. Lat.* Facere autem Sczuola dicit, pro sacrificare. Pontificē in ius vocatē dum sacra facit, non licet, ait *Ulpian l. 2. ff. de iur. iur.* Sine decreto Pontificum offi., quæ ab alio illata sunt, vel corpus, domino loei effodere vel ierue non licet, ait idem *Ulpian l. 3. ff. de*

religione & sumpt.

Pontifices vnum duntaxat à Numa institutum legimus apud T. Liliū, Max. cum scilicet, M. F. cui sacra omnia exscripta, exsignatāq. attribuit, quibus hostiis, quibus diebus, ad quæ templa sacra fierent: atque vnde in eos sumptus pecunia erogaretur, cetera quoque omnia publica, priuatāque sacra Pontificis scilicet subiecit, nec cælestes modò caeremonias, sed iusta quoque funebria placandōque manes, vnde Pontifex edoceret. *Hæc Lilius.* Hunc autem solum à Numa Pontificem creatum Lilius testatur, quem Maximum etiam nomen nominat, quod alij scilicet Minores nō essent, & initio lib. 2. cum de Rege sacrificulo commemorat, non dicit eum Pontificibus, aut Pontifici Maximo subiectum esse, sed tantum Pontifici, qui tamen Maximus (vt dixi) sacerdotem omnium habebatur. Non multo post tamen quatuor sunt creati Pontifices, qui numerus ad M. Valerium, Q. Apuleium Cons. id est, annos amplius quadringentos permansit, quo tempore octo primum lege Ogulnia Pontifices creati sunt: de quibus cum postea Lilius loquitur, alios minores Pontifices appellat, vnum maximum Cicero etiam in *Orat. de Harusp.* Respon. tres minores nominat. Pontificis verò Maximi tanta potestas in reliquis sacerdotibus fuisse dicitur, vt L. Metellus eum honorem adeptus, Posthumium Consulē, eundemque flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam peterem, ne à sacris discederet, multa indicta, verberem ingredi voverit, quem admodum Cicero & Valerius testantur. Idem Pontifex de violatis sacris cum collegio cognoscebat. Lilius narrat L. Cantiliū scribam Pontificum, qui cum Vestali virginē stuprum fecerat, à Pontifice Max. eō usque virginis in comitio casum fuisse, vt inter verbera expiraret. Idem res omnes singulorum annorum mandabat litteris, efferebāque in alburnum, & proponebat tabulam domi, potestas vt esset populo cognoscendi: vt Cicero lib. de *Orat. 2. commemorat.* Creati autem postea plures sunt victore Sylla, eorūque numerus amplius, vt essent quindecim.

Pontifex priuatus, cuius meminit *Pomponius l. 2. §. Omnis tamen harum. D. de*

sentient, porcas interpretatur signa sulcorum, quæ ultra se iaci semina prohibent, à porcendo, id est, prohibendo dicta.

PORCINARI i vrbis Romæ, pro suarins, in l. i. c. de suar. & susceptor. lib. 10. quos suilla carnis tenet f. indio, ut Symmach. aut. lib. 1. Epist. 13. Solebat autè porcina caro populo Roma. ex Aureliano institui diuidi quemadmodum Vopiscus in Claudio indicat his verbis: Nam & porcina carnem populo Roma. distribuit, quæ hodiè quæ diuiditur. Erat & Romæ tribunus fori suarij, vt ex noticia Imperij Rom. constat.

PORNÆ Iustiniano, tit. de Confiliis, in Nouell. s. ac primu quidem, iuxta interpretationem Hysloandri, sunt lud scenici, sic dicti à productione meretricum in scenam, commemorantur inter spectacula, quasi Floralia, quæ per meretrices, & perditissimos hominum genera, celebrantur. Certè vel hic locus indicat turpissima illa spectacula tardè sublata.

PORRIGERE, obscænum verbū est & proprium mulierum, vt arrigere virorum, quo vultur Constan. l. cum vir. c. de adul. Cum vir nubit in feminam viris porreduam, &c.

PORRINA, genus oleris porracei, vel idem quod portus: extat vox apud Senecam, in l. de suar. c. 5. Sempronio. D. de usufruct.

PORRECTVM, Varro interpretatur directum, vide Anfractus.

PORTAR l. ea dicuntur, quæ quis iumento secum ducit: ferri quæ quis suo corpore baiulat: agi ea, quæ animalia sunt, l. ferri. 235. D. de verb. sign.

PORTENTA, à portendèdo, hoc est, præostendendo dicuntur, cum præter morem incidentia, ostendant aliquid futurum esse. Vlpian. eleganter duo genera ostentorum explicat in l. ostentum. D. de verb. sign. vbi Andreas Alciatus.

PORTVS, est conclusus locus, quod merces importantur, & vnde exportantur, eaque nihilominus statio est conclusa, arque imminuta, inde angiporum dictum est, l. 59. D. de verb. signif. Portus vectigal, l. 17. D. de verbor. signif.

PORTICVS non venit ædium nomen, l. cetera. §. hoc Senatus. D. de leg. An

porticus sit, vt domus, totum refugium dixerit Bar. in l. meminisse. D. de offi. Procon. Interum nota Porticum apud Cic. Tuscul. 2. sumi pro tabernaculo seu rentorio: Namque Aesculapi liberorū, inquit, faucij opplent porticus.

PORTICATIO, pro porticu, l. fueris. 36. §. 1. D. de religio. quidā exponunt pro septis, quæ circa l. pulchrum fiebant. Itaque si amplum quid, inquit, Mæcer, ædificari testator iusserit, veluti in circuitum porticationes, &c.

PORTORIUM, non tantum quod in portu, sed & quod pro exportandis mercibus in transitu pontis vectigal soluitur, l. 60. §. vehiculum. D. loca. l. 203. D. de verb. sign. l. 3. C. de vectiga. Vnde qui hoc vectigal publicani redemerunt, Portitores dicuntur. Portorium rerum venalium Cicero in Pisonem dixit.

POSCIMVS imperiosè, Postulamus iure, Petimus precariò, Rogamus per amicitiam, obsecramus per sacra, Flagitamus multo verborum strepitu.

POSITVM HABEAT, exponit Vlp. dicens, Accipere debemus Positum habeat, siue in habitationibus, vel cenaculis, siue etiam in heredis, vel cuius alterius ædificij. Positum habere etiam is rectè videtur, qui ipse quidem non posuit, verum ab alio positum patitur, l. si verò plures. §. prator ait. D. de in qui deici.

POSITIO à ponendo, quæ Græcis dicitur thesis, est alicuius particularis rei ad causam pertinens assertio, auctore Bar. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. iur. propter calum. dan. Vbi præterea rectè dicit, huius vocabuli vsum adeoque rem ipsam, cōsuetudine magis quàm scripto iure receptam esse iniudiciū, Vide in l. de confess. in §. & ibi gloss.

Positiones, situs, regiones, Vlp. l. 1. §. 1. D. de ind. & iure. Huius studij duæ sunt positiones: quasi diceret partes, siue regiones: hoc est, Hoc studium, siue hæc disciplina posita est duabus in rebus: nempe in ediscendo iure publico & priuato. minus enim planè & explicatè hoc dictū est: neque verò de iure loquitur Vlpian. sed de studio ac disciplina.

Positio, fundus, fors. Vlpian. l. 3. D. de ann. lega. Hoc sequemur, vt pro positione patrimonij sine vexatione & incommo- do hæreditas fiat: id est, pro viribus, pro

D. pro legato. Pro So l v r o, qui rem debita vel aliud quid in solutum eius loco accepit, *l. i. D. pro empto.* Pro S v o possessio ad omnes possessionum species porrigi potest, quas quis ex iusta causa nactus est. Sed huic propriè locus est, in his quæ proprium & speciale acquisitionis nomen non habent, vti puta in his quæ czlo, terra, mari, vel ab hostibus capta possidemus: item quæ vt in rerum natura essent, fecimus, & quæ quasi donata, legata, vel emptæ, vel ex stipulatu, aut ex causa dotis debita, cum veritas non subesset, accipimus, *l. i. C. l. i. pen. in fin. D. pro suo. l. 3. §. vlt. D. de adq. poss. l. 67. D. de iur. dot. l. 5. l. 27. l. 32. de v. suc.* Vide in præpositione Pro.

in Possessione est, & Possessorem esse differunt: sicut aliud est esse in seruitute vel libertate, aliud seruum vel liberum esse. In possessione est depositarius commodatarius, colonus, inquilinus, is qui precariò rogauit vt morari liceat, non etiam possidere, vel sequenter cui partes custodiam tantum, non possessionem concesserunt: similis hic depositario, ille commodatario. Item is qui ex primo decreto missus est in possessionem crediti seruandi causa, vel dotis, ventris, legatorum, damni infecti causa, *l. ceteri. §. in qui. D. de precari. §. qui ante. D. de adq. poss. &* quibus ij locus dicuntur naturaliter possidere, impropria & confusa locutio est, cum sint in possessione naturali potius quàm possideant, qua de causa eis interdicta possessoria non dantur, *l. officium. D. de rei vindic.* sed dantur dominis, apud quos possessio remansit, veluti depositori, commodatori, locatori, ei qui precariò rogatus est, debitori, & similibus. Hi enim per illos possident. Illi ergo his, non sibi. Fructuarius etiam tantummodò est in naturali possessione, nihilominus tamè quia rei emolumentum ad eum pertinet, quæ res efficit, vt in plerisque partibus iuris pro domino habeatur, interdicta ei possessoria accommodantur, quæ cæteris qui sunt in possessione non accommodantur. Cuiusvis.

Possessio CONTINVA dicitur, non solum, quæ pæces vnum atque eundem semper est, verum etiam quæ ab vno ad alium legitime transita fuerit. Et enim tempora possessionis, quib. aucto-

res bona fide possederunt, metiendæ debent prodesse & reputari ad complendam vsucapionem illi, qui in locum eorum succedunt, siue ex contractu, siue ex vltima voluntate. Pura hæreditibus accedit possessio testatoris, & emptor vltur tempore venditoris, nec solum immediati, sed etiam vltioris. Nisi fortè mediùs aliquis ex auctoribus non possideret, quia tunc non posset per rerum naturam ceteri coniuncta seu continua possessio. *Scantola in l. de accessionibus in prin. Penultim in l. in v. suc. §. 1. D. de diuers. tempor. præscript.*

Possessio defuncti quasi iuncta defuncti, ad hæredem, & plerumque nondum hæreditate adita completur. *Paul. l. cum miles. Ex quibus causis maior.*

Possessio vera & propria dicitur, etiam quæ legis commento transferatur. *l. quod mso. vbi Alexan. de acqu. poss. §. si in cui. §. Flavianus. de solut.* Quemadmodum vt creditor quis dicatur, iatis est, quòd fidem alterius secutus sit, vel verè, vel legis interpretatione, *l. l. C. qui maritum. non poss. l. qui in fraud. §. ex omni. D. qui & a quib. manumit.*

Possessionis verbo interdum proprietatis significatur. *l. 78. D. de verb. sign.*

Possessio quandoque sumitur pro de tentatione, *l. qui locatore. §. filium. D. præ hærede.*

Possessio fiducia, *Budaus. l. 2. D. de origin. iur. quam sub manu regia possidere dicunt.*

Possessio quandoque quasi possessiōnem significat, *c. 2. de in integr. resti.* Quasi enim possessio est, cum corporalibus rebus vtimur, quæ naturaliter teneri non possunt, vt tequituribus.

Possessio simpliciter prolata, scripta vt de naturali accipienda est, *l. stipulatio ista. §. hi quoque. D. de verb. ali.*

Possessio iradita dicitur etiam præcario rogata, *l. iulius. §. venimus. D. de offio. empti.*

Possessionem in l. aquam. C. de seru. iur. interpretatur Albericus rem possessam.

Possessionem bonorum agnoscere apud iudicem, est declarare apud Magistratum se talem esse, qui posset ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti.

Possessione capere, pro vsucapere. *Iulianus l. i.*

hæ. l. non solum. §. 1. Lex Plautia & Iuliana possessione emptor 4. Dig. ex eo fundo locum.

Possessionis nomen maxime proprie quia feudum ferit nemad vasallum tem verò manere vltim. deinde quæ possessiones à Re dia, quæ non p men disputatz an nis iure tenebantur sta scribit in l. sign. possessionem ad nos non pertinet. Et hoc ab fessio est vltus: ag Quod Festus plar sessiones appellat publici pnatiguatione, sed vltu tenent. l. 1. §. 1. D. iur. prædialio. D. l. i. prædialio dicunt trimoniij. At in rum de limitibus rur agri latè pate que, quos initio quisque vt potuit sedic: unde & nauolens esse vpi, aliòve iure vsucapione alio quod veteres De appellabatur. P vel ad tempus, viendæ fruendæ vestigi ali quod causis penditur agorum nullam publicæ fidi p reddat. Quòd si nlex ad hanc tefum appellat Horomanòque nomine feudali. Agr. i. Venit C. Græchos p constituisse, q poladebantur. etnoticum pos

non solum 33. §. si docuimus. D. de usufr. Lex Plautia & Julia ea demum vetuit longa possessione capi, &c. *Laolenus leg. emptor 4. Digest. pro empt. Nihil eum ex eo fundo longa possessione capiturum.*

Possessionis nomen Feudali agro- rum maxime proprium est: primum quia Feudistæ scribunt solam possessionem ad vasallum pertinere: proprietatem verò manere domini, lib. 2. tit. 8 §. ultim. deinde quia vetustissimis morib. possessiones à Romanis dicebantur, prædia, quæ non proprietatis iure, sed tamen diuturnæ aut perpetuæ possessionis iure tenebantur: de quibus *Laolenus* ita scribit in leg. quæst. 115. D. de verb. sign. possessionem dici cuius proprietatis ad nos non pertinet, aut nec potest pertinere. Et hoc ab agro differre, quod possessio est usus: ager, proprietatis loci est. Quod *Festus* planius sic exponit: Possessiones appellantur agri latè patentes publici priuatique: quia non mancipatione, sed usu teneantur: quod pertinet l. cotam. 11. §. agri. D. de publ. & vectigal. Et item prædia. 10. D. fam. ercisc. ubi vectigalia prædia dicuntur non esse nostri patrimonij. At in libro Varietum Auctorum de limitibus, possessiones definiuntur agri latè patentes publici, priuatique, quos initio non mancipatione, sed quisque ut potuit occupavit, atque possedit: unde & nuncupati. Agros igitur *Laolenus* esse vult, qui nexu & mancipatione, aliòve iure civili, veluti cessione vel usufructu alienius proprii facti sunt: quod veteres Dominium iuris Quiritiū appellabant. Possessiones autem quæ vel ad tempus, vel in perpetuum alicui vienda fruenda dantur sunt: pro quibus vectigal aliquod testande auctoritatis causa penditur. *Scul. Flac.* Horum ergo agrotum nullum æs, nulla forma, quæ publicæ fidei possessoribus testimonium reddat. Quod si culturæ & meliorationis lex adhiberetur, Imp. *Zeno* Emphyteusm appellavit, leg. 1. Cod. de iure emphy. Romanoque placet ut eo possessioni nomine feudalia prædia vocentur, *Cic. Agr. 1.* Venit mihi in mentem, *Tib. & C. Gracchus* plebem in agris publicis constituisse, qui agri à priuatis antea possidebantur. Et *Oras. 11.* Qui agrum Re centoricum possident, vetustatis posses-

sionis se, non iure: misericordia Senatus, non agri conditione defendunt. nā illum agrum publicum esse fientur: sed moueri possessionibus negant oportere. Item: Antea cum erat à Tribuno pl. mentio legis Agrariæ facta, continuo qui agros publicos, aut qui possessiones inuidiosas tenebant, pertimescebant. Item *Oras. 11.* Si isti agri partem aliquam iuris, aliquam similitudinem propriæ possessionis, aliquam spem diuturnitatis attingunt: nemo est, &c. Item, Immunis commodiore conditione sunt, quam illa quæ pensant. Ego *Tusculanis* pro aqua Crabra vectigal pendam: quia à municipio fundum accepi. Sed hæc omnium optimè legis ipsius Agrariæ verba ostendunt: Quæ publicè data, donata, concessa, vendita. Patior, audio, quid deinde? Possess. A. Hoc Tribuno pl. promulgare ausus est: ut quod quisque post Marium & Carbonem Consules possederit, id eo iure teneret, quo qui optimo priuatum. Nam in lege ita erat: Ea omnia eo iure sint, ut quæ optimo iure priuata sunt. Priuata enim appellat, quos *Laolenus* agros propriè nominat. Possessiones, ut ille idem, quæ non proprio & Quiritium iure, sed usus causæ tenebantur: qualia sunt Feudalia & Emphyteuticaria prædia. Similiter ergo Feudatarius & Emphyteutes possessionem suam propriè appellabunt, leg. *Mosh. 47. §. 1. D. de iur. fidei. & qui in fruitur, possessor, l. item §. 15. §. 1. D. de rei. vind. vel* (ut est apud *hæc. Flaccum*) publicæ fidei possessor. Itemque superficiarius: cui superficiem proprietatis & civili & naturali iure eius sit, cuius est solum, leg. 2. D. de superficibus. Inter eum tamen abusive possessionis verbum proprietatem quoque significat, leg. interdum. 78. D. de verb. signific.

POSSESSOR quis dicatur, secundum subiectam materiam æstimandum est, ut describit eum *Macer. tractans iudiciariam cautionem, in l. sciendum est. D. qui satisf. cog. & obserua* ibi, quomodo materia variet significationem verborum.

POSSESSORIAS actiones Tryphoninus l. 50. D. de bon. lib. ipsam bon. possessor. vocat. At in l. 4. §. 1. D. ad Carbon. hoc verbo hæ actiones significantur, quæ bonorum in possessionibus rerum hæredi

variarum persequendarum gratia datur.

Bald. de bon. poss. h. ar. d.

POST, qui accipi debeat, docet *Bar. tol. l. 2. D. si cert. pot. &* ad finem referri constat, ut autem ad initium.

Post hominum memoriam, id est, à memoria hominum.

POSTERORVM appellatione liberos tantum, non etiam liberos eorum, quibus fideicommissum relictum est, fideicommissum tamen ineri, nequaquam incertum est, ait *Modestinus in fin. l. quod h. verbu. D. de leg. 3.* Vnde

POSTERIORES dicuntur, qui ultra trinepotes sunt usque in infinitum descendentes, *l. fin. §. parentes. D. de grad. Malig. igitur fuit illa Caligula interpretatio, qua posterorum nomen ad filios coarctabat, negans ultra hanc casum debere posteros intelligi, quemadmodum Suetonius in C. Caligula cap. 38. scribit. Ceterum vacatio, & immunitas, liberi, & posteris alienius data, ad eos duntaxat pertinet, qui eiusdem familiae & nominis sunt. *l. 13. D. de mun. & hon.**

POSTERIORES, pro Posthumis, vide Posthumi.

POSTICA, lineam in agris diuidendis, S. Sulpitius *apud Festum lib. 14.* appellat.

POSTICVM, Varroni Postica, ostium in posteriori parte adium, *l. si cui. §. cum adium. D. de usufruct. leg. Festo lib. 14. Vip. in l. 13. §. sed si adium. D. de usufruct. etiam Posticas dixit. Vel aditos, inquit, posticasve vertere.*

POSTLIMINIUM est, ait *Paulus*, ius amissae rei recipiendae ab extraneo, & in pristinum statum restituendae, inter nos, ac liberos populos, Regesque moribus legibus constitutum, *leg. Postliminium. D. de captiv. & postlim. reuers.* Dictum est autem Postliminium, ut *vult Imper. §. dictum est. Instit. quibus mod. ius par. pot. à limine & post.* Vnde eum qui ab hostibus captus est, & in fines nostros postea peruenit, postliminio reuersum recte dicimus, nam limina, sicut in domo finem quandam faciunt: sic & imperij finem esse limen veteres esse voluerunt. Hinc & limen dictum est, quasi finis quidam & terminus, ab eo postliminium dictum est, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiserat. *Cicero in Topie. de hoc vocabulo sic scri-*

buit: Seruius in verbo Postliminium nihil putat esse notandum, nisi **POST** & Liminium illud, productionem esse verb. vult: ut in Finquimo, Legitimo, & ditimo, non plus esse timum, quam in Meditullio, tullium. Scz uola autem iunctam est: putabat verbum, ut sit in eo & Post, & Limen: ut quæ à nobis alienata sunt, cum ad hostem perueniant, & ex suo tanquam limine exierint, dein, cum redierint post ad diem limen, postliminio videantur redisse. *Alius Gallus lib. 1. significationum* quæ ad ias pertinent, ut scribit *Fest.* Postliminio receptum ait esse eum, qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eadē ciuitate redit eo iure, quod constitutum est de postliminis, item qui seruus à nobis in hostium potestatem peruenit postea ad nos redit, in eius potestatem, cuius antea fuit, redit. Equi, inquit, & muli, & naui eadē ratio quæ serui. sic enim legi *vult Cuiac. Obseruat. lib. 11. cap. 23.* ubi etiam de iure postliminii dixerit. *Cicero loco supra citato*: Postliminio redeunt hæc, homo, naui mulus cellarius, equus, equa, quæ frena recipere solet. *Apud Pompon. in l. 36. D. de relig.* Postliminium in rebus inanimatis & immobilibus sumitur. Loca capra, inquit, ab hostibus d. sunt esse religiose. quod si liberata sint, quasi quodam postliminio reuersa pristino statui restituntur.

POSTVLARE, est supponere vel alterius desiderium pro tribunali, id est, apud eum qui præest iurisdictioni allegare & exponere, non alibi, *leg. 1. §. 1. D. de postul. leg. 4. §. hac autem. D. de damn. infest. leg. 9. D. de pœn. Gellius lib. 11. cap. 12.* vixit etiam hoc verbo in hoc significatu. Hinc pro aduocationem præstare, & apud iudicem aliquid adesse sumitur ab *Plinian. in l. puto autem. D. de postuland.* Cautam agere pro postulare, *Paul. in l. 1. qui sif. D. eod. tit.*

Postulare præterea is dicitur, qui rem per se iustam admodum exigit, aliquando instantius, quam petens. Vnde *Curtius*, Postulabat, inquit magis, quam petebat.

Postulare, cum ad publica iudicia refertur, proprie significat petere à Prætoribus, ut sibi liceat lege aliqua publicorum iudiciorum quæpiam interrogare, verum in eam legem commiserit, necne:

si sciretur ei lis illa non in reos
Qu. Fratrem lib. 1. Q.
Gammum vellet non
tores diebus aliquot
postellam sui tace
ascendit Calio C.
homines Ciceronis
me lege Scantonia
mili occurrat, quod
& uominis delatio
discessit.

POSTVLAT
omni propriè est que
uit, apud alterum
lum ipsum qui peti
Neque lites vllam
quam, item in And
uerius eum quem
postulare est quæ
d. ponere, de eo ip
Postulare autem, q
tero apud alterum
desiderijs iunxit.

Postulationibus
re supplicat, iur
latione, ut dixim
interpellationibus
deratum, D. qui
Postulatione
monstrum, ostend
rem in ceteromon
piationem postula
verbo vultur M.
ita scribens, l. 1
busque diuinis
est, & piaculi die
missio.

POSTV
Vindex, explican
Virg. *Æneid. 6.*
Syllabus Allian
proles,
Quam tibi long
Educet syllu
non cum uenit
(vel post human
qui postremo in
tul. postulum
in lib. contra Gnes
cunquede post
tue stem Apule
aspirationem, sc
lum non est, ve
tus, nec in veter

ut si fateatur ei lis admitteretur: si neget, eius nomen in reos referatur. *Cicero ad Qu. Fratrem lib. 1.* Quod eum de ambitu Gabinium vellet postulare, neque Praetores diebus aliquot adiri possent, vel potestatem sui facerent, in concionem ascendit. *Calvus Ciceroni.* Insolentissimi homines Circensibus ludis postulandum rite lege Scantinia curarunt. Idem: Illud mihi occurrit, quod inter postulationem & nominis delationem vxor à Dolabella discessit.

POSTULATI O, quæ inquit Donatus, proprie est querela de eo qui peccauit, apud alterum: Expostulatio apud illum ipsum qui peccauit. *Terent. Hecyra:* Neque lites vllæ inter eas, postulatio nūquam. Item in *And.* Expostulatio est aduersus eum quem inculamus. nam Expostulare est querelam apud eum ipsum d. ponere, de eo ipso qui fecit iniuriam. Postulare autem, querelam dicere de altero apud alterum. Alias Postulatio, pro desideriis sumitur. Hinc

Postulationibus vacare, id est, expedire supplicantium desideria. Nam postulatione, vt diximus, pro desideriis, & interpellationibus iudicialibus. *l. 1. § in bonorum. D. qui ord. in bon. poss.*

Postulationes item vocantur, cum ob monstrum, ostentum, prodigium, errorem in cerimonia, sacrificium, vel expiationem postulare dii videntur: hoc verbo vtitur M. Tullius: sed & Arnobius ita scribens, In ceremoniis vestris, rebusque diuinis postulationibus locus est, & piaculi dicitur esse contra & commissio.

POSTHVMVS, vt ait Cessilius Vindex, explicans apud *Gel. l. 1. c. 17.* locū Virg. *Æneid. 6.*

Sylvius Albanum nomen, tua postuma proles,

Quum tibi longæuo serum Lausnia coniux Educat filium.

non eum significat qui patre mortuo, (vel post humarum patrem, vt alij) sed qui postremo loco natus est. Itaque *Terent.* postulum pro postremo vsurpauit in lib. contra *Græc.* Quæ cauda erit quodcunque de postumo corporis propagatur. Item *Apuleius in Apolog. 1.* Igitur per aspiratiorem scribendum hoc vocabulum non est, vt nec in Pand. Flor. scribitur, nec in veteribus *Liuij* cod. vt obser-

uat Sigonius: nec à Græcis *πῶστος*, sed *πῶστος* effectur: atque nihil in eo aliud norandum, nisi Post, & Vnus productionem esse verbi, vt in Postliminio, Liminium, ex sententia Seroij quam supra retulimus: vel ea forma à Post, deductum, quæ ab Extra Extimus, & à Citra Citimus. Hinc illud *Plauti:*

Post mediam ætatem, mediam qui duxit uxorem,
Si eam fortè senex anum grauidam fecit:

Quid dubitas quin puero sit nomen Postumus?

At negare nolum, Postumos etiam vocari eos qui post mortem patris patenteruntur, vt *postumus* à Græcis interpretibus dictos, quod moriente parente in utero fuerint, cum præsentibus scribat *Plutarchus* in *Coriolano* & *Sylla*, *πῶστος* appellari. *id est πῶστος πῶστος* *Plutarchus*: idemque *Vlpianus l. 1. §. 1. D. de inst. rupt. item Caius, Serojus Pompeius lib. 14. & Vatro tradantur, ita tamen vt postremo (mortui enim non procreant amplius) Postumus natus dicatur: quod & confirmat *Vlpianus d. l. 1. §. 1. ex hu. vbi* postumos posteriores vocat sic enim in *Pandect. Flor.* legitur, & libri quoque *Labeonis* post mortem eius editi, posteriores dicti sūt, quasi postumi.*

Postumus etiam dicitur in legis *Vellæ* cap. 1. qui post testamentum viuo parente nascitur: & ex eiusdem legis c. 2. postmortem loco sunt, qui ante testamentum nati sunt, si postea mortui parente in sui hæredis locum succedant: hinc verò etiam apparet, apari nomen postumi non his tantummodò qui post mortem parentis nati sunt, sed etiam his qui posteriores parenti editi sunt. *Vi de in Pandect. tit. de lib. & post. & præcipue l. Gallus. 29. cuius expositionem vide apud Duarenum lib. Disput. 2. c. 38.*

Postumus alius dicitur suus, alius verò alienus. Postumus suus dicitur, qui si viuo patrefam. natus fuisset, in ipsius potestate fuisset, proximumque ab eo locum in familia tenuisset. §. 3. *Inst. de hæred. quæ ab intest. veluti filius:* aut filio de familia sublato, nepos, & qui deinceps Postumus alienus dicitur, qui si testamento tempore natus fuisset, suus hæres non fuisset. Horum autem alij sunt Agnati,

ve frater, qui in matris vtero est, fratris-
ve postumus, §. 1. D. de legiti. agn. success.
l. fratres. Cui de inoffic. test. leg. pen. Digest.
de leg. 1. alij Cognati, de quibus in l. postu-
mus 6. Digest. de inoffic. testam. ut is qui ex
emancipato filio conceptus & natus
est, leg. si emancipatus. 6. Digest. de contr.
tab. Item fororis vel naturalis, vel ado-
ptivæ filius: de quo in l. g. si quis. 9. in fin.
D. de lib. & post. item qui ex filio in ado-
ptionem dato conceptus est, l. 1. §. si filius
in adop. Digest. de vent. in post. mitt. item
qui casu vtero exirahitur matri cognat-
us est postumus, d. l. postumus. Digest.
de inoffic. testam. aut qui est in vtero ne-
ptis ex filia, de quo in leg. Titius. §. Lucius.
Digest. de lib. & postu. alij quoque sunt
postumi plane extranei: de quib. in l. ex-
traneis 6. D. de vent. in post. mitt. & alius
nonnulli loci. Ex Horom.

POTENTATUS, in leg. 13. Di-
gest. de ritu nup. leg. 1. Cod. de gen. abo. l.
4. Cod. de testib. videntur de verbo Cæsar
& Lilius.

POTESTATIS verbo plura si-
gnificantur: in persona magistratus im-
petium, leg. 215. Digest. de verb. sign. leg.
13. D. de iurisdict. leg. 3. Digest. ne vis fiat eis,
qui in poss. leg. 1. Digest. ad leg. lul. maiest. &
quidem absolute potestatem appellari
metum imperium, quo in facinorosos
animadvertimus, Plinian. scribit in leg. 3.
Digest. de iurisdict. om. iud. in persona ve-
ro liberorum patria potestas in perso-
na setui dominium, d. l. 215. Potestatis e-
nim verbum non ad liberos modo tra-
himus, verum etiam ad seruos, & ad
eos qui nobis bona fide serviunt, siue li-
beri sint, siue alieni, siue proprii sint, siue
fructuarij. Nec refert cuius sexus sint, l.
1. §. in poss. D. de exercitor. leg. 1. §. vul-
tim. Digest. de tributor. leg. 1. §. qui in eius-
dem Digest. de donat. int. viri. Quinimo &
in eo quod dicitur, eos qui in potestate
testatoris sunt, ad testamentum adhibe-
ri testes non posse, Potestatis verbum
ad eum quoque, qui ab hostibus redem-
ptus est, referimus, leg. 10. Digest. qui tes-
tam. fac. At cum agimus de noxæ dedi-
tione cum eo qui servum non defen-
dit, potestatis appellatione copiam fa-
cultatemque significamus, d. l. 315. In po-
testate enim habere servum, quod ad
noxalem actionem attinet, accipimus
cum, qui facultatem & potestatem ex-

hibendi ejus habet. Quod si in fuga sit
vel peregrè, non videbitur esse in pote-
state, l. 21. §. Prator. ass. D. de noxalibus. In
lege Atinia, in potestatem domini rei
furtiva venisse videtur secundum Sabi-
ni & Cassij interpretationem, si eius vin-
dicanda potestatem habuerit. Alij ita
interpretantur, si eius rei velut suæ pos-
sessionem ita nactus sit, ut iuste auctori ei
non possit, l. 4. §. tunc in potestatem, Digest.
de usufr. Potestatem sui non facit, quod
ad missionem in bonorum possessionem
attinet, qui id agit, ne adversarius eius
sui copiam habeat, leg. 2. §. 1. D. quibus ex-
caus. in poss. l. 7. §. praterea. D. de susp. iuro-
rib. Enimvero magistratum quoque im-
psum potestate prætorum, potestatem
appellamus, l. 7. D. de reb. cor. l. 16. D. de pi-
gnorib. l. 17. §. pen. D. de adil. edict. ut & ap-
ud Iuvenal. cum ait,

An Fidenarum Gabiorumque esse pote-
stas.

Sueton. in Claud. c. 23 Iurisdictionem de
fideicommissis quotannis & tantum in
vrbis delegari magistratibus solitam, in
perpetuum arque etiam per provincias
potestatibus delegavit. Quem locum
torquere postumus ad interpretationem
illorum verborum, quæ sunt in leg. 1. D.
quod quisque iur. QVI MAGISTRATVM
POTESTATEMVE HABEBIT: ut eos,
qui in vrbem magistratum gerunt, vel in
provinciis imperium aliquod potesta-
tisque obtinet, significari dicamus.
Sed & in l. 3 in fin. D. ad leg. luliam maiest.
potestas à magistratu sepatatur, & l. 5. D.
de arbit.

POTIORES id muneribus iniun-
gendis accipiuntur non solum gradu ge-
neris, sed & substantia rei familiaris, in-
terprete Paulo lib. 2. Sent. 28. Et ita in l. 7.
D. de decurionib. l. 1. C. de priorib. ad mun.
nomina l. 10. potiorum nomen accipien-
dum est.

POTIVS hostium dicitur, qui in
hostium potestatem redactus est, à Pa-
pin. l. 1. D. de capt. & postlim. Exinde sui
iuris videtur fuisse, ex quo pater hos-
tium potius est. Plautus in Epidico,
MVI. Tum filiam quam ex se suscepi. PER.
Quid eam? M. Educam perdidit: atque hos-
tium est potita. Sic enim paulò post. Nā
postquam audisti illud ex mea seruo illam es-
se captam: continuo argentum dedi ut o-
meret Sic. Vlp. in l. 15. D. ex quib. caus. ma-

jur. l. 10. D. de mil.
cap.

POTIVS non
ris consules suba-
ne Hebraici sermo-
cred. Eorum datione
eam sit, quæ in ge-
receptum per solut
Vlp. l. 2. §. 1. in fi. D.
pellitur iudicium
nre eor, qui satis
depos. cum potes-
crullam, quæ do
fin. D. de acqu. vel on-
gat. lib. 13.

PR. nota est, ne
Prætorum signifi-
Populum Roman-
num. Afer. in lib. de
quoties Prætorum
licet interperet
manus.

Interpretatur in
stotes tributorum
propter eas, quæ per
exercent in iud. to-
PR. prætorum
fideliter. D. de iur. iur.
pra manus, ad

27. D. de pign. actio
PR. & BEN-
modo in l. mune-
genete, vbi. Accu-
& subaudi, anno
lectionis ad iudi-
qui obiter admo-
præbendas vulgæ
pollenus Latinus
bendas dicere.

PR. & BEN-
benda & digni el-
uctu in ecclesiæ
promittens com-
vni de collegio,
deicendū, non er-
eius sine præbenda
tut.

Præbenda est
inim ex possi-
constituit, sed
cor aduenerit, ut
PR. & BEN-
tates, qui in cho-
callegiatus, cum
PR. & CIDE

jur. l. 10. D. de mil. test. l. 12. & l. 22. D. de capr.

POTIVS nonnunquam apud Iurif. consules subaudiuntur, pro consuetudine Hebraici sermonis. *Paul. l. 2. D. de reb. cred.* Eorum datione possumus in credendum ire, quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem, quam specie, *Vlp. l. 2. §. 6. in fi. D. de iud.* Alioquin compellitur iudicium accipere, quam invenire eos, qui satis pro eo dent. *Idem l. 7. de pos.* cum possit non suscipere talem causam, quam decipere. *Item in l. 22. in fin. D. de acq. vel omis & l. 49. §. 3. D. de legat. lib. 1.*

P. mora est, non interiecto puncto Prætorum significans puncto interiecto Populum Romanum. *qua de re Vistorius Afer. in lib. de Orthograph.* P. R. inquit, quoties Prætorum significare vultis, nolite interpungere: ne fiat populus Romanus.

Προεπταρες in Novellis dicuntur exatores tributorum. Hinc Suidas, Προεπταρες, τας εισφορας συλλεγοντες, & προεπταρες ημελεν ε dos τοις πολλοις.

P. R. A. p. positio, exponitur ante, *l. si fideiussor. D. qui fensid. cog.*

P. R. manus, ad manum, in promptu. *l. 27. D. de pig. actio*

P. R. A. B. E. N. D. A, veteri loquendi modo in *l. inuisi. 2. Vlp.* protulit neutro genere, ubi Accursius Præbendam legit, & subaudit, annonam. Exempla veteris lectionis adducit *Alciat. cap. 43. 2. Parer.* qui obiter admonet, quas Sacerdotum præbendas vulgò vocamus, μεταφορικώς posse nos Latinius in neutro genere præbenda dicere.

P. R. A. B. E. N. D. A in *tit. extra de præbendis & dignis.* est ins. perscipiendi proventus in ecclesiâ collegiata, ex actione proveniens competens alicui tanquam vni de collegio, quod ius ex canonica descendit, non enim esse debet canonicus sine præbenda, *cap. relatum. extra in l. 1. tit.*

Præbenda est nomen iuris, quia non tantum ex possessionibus & redditibus constituitur, sed & ordine canonicatus, cui adnectitur, & iungitur.

P. R. A. C. E. N. T. O. R. E S dicuntur cantores, qui in choro incipiunt in ecclesiâ collegiata, *cum olim de consuetud.*

P. R. A. C. I. D. E. R. E, *Bud. l. 2. de orig. iur.*

Græcia dicitur, Gallis cottate, æ quorum quem atticulum designare.

P. R. A. C. I. P. E. R. E, ante alios capere, & id præcipuum sibi habere præter hæreditariam portionem, & ut Græcè dicitur, & αὐτὸς λαβὲν. *l. si filia nupta. §. 1. D. fam. erciscum.* Si filiusfam. ait, iussu patris obligatus sit, debet hoc debitum præcipere. *Sic. l. 35. §. 1. D. de legat. 2. l. 90. D. ad leg. Falcid. l. 10. D. de alim. lega.* Hinc genus illud legati, HAERES MI ILLAM REM PRÆCIPITO, TIBI Q. HABETO, de quo *Vlp. Instit. tit. 23. & Inst. in §. sed alim. cod. tit. l. 90. de leg. 1.* quod legatum, ut scribit *Gaius l. 1. Inst.* non nisi vni ex hæredibus relinqui potest, cui aliquid supra hæreditatis partes præcipui titulo relinquitur.

Præcipere aliis est inbere, ut faciunt qui aliis præfunt. Vnde præcepta Magistratum dicuntur, & præcepta Iuris, Præcipere, pro instruere, docere. Quia ratione præceptores appellantur, quasi instructores *Cic. de finib. Sapientia præceptrice*, in tranquillitate viui potest.

P. R. A. C. E. P. T. I. O pro præsumptione vel potius ut sic dicam, antecapione, apud *Papin. in l. 2. de fund. inst.* Cum pater, inquit duob. præceptionem bonorum auiæ dedisset. Per Præceptionem dare, legere relinquere, id est præter hæreditatis partem dare, *l. 48. D. de iur. fsc. l. 25 §. 1. C. fam. erc. l. 20. D. de instr. vel inst. leg.* Sic Ex causâ Præceptionis possidere, *l. 1. D. quod leg.*

P. R. A. C. E. P. T. V. M, siue Præceptio, pro scriptura, vel instrumento. *In Lomb. lib. 2. tit. 17.* Si quastaldus aliquid per donationem acquisierit, sit illi stabile, si per præceptionem indulgentiæ Regis hoc illi fuerit confirmatum. *Item tit. seq. R. edd.* omni tempore, secundum domini sui præceptionem. *Aymo. lib. 5. tit. 36.* Richildis Compendium ad Ludovicum veniens attulit ei præceptum, per quod pater suus illi regnū ante mortem suam tradiderat.

P. R. A. C. E. P. T. O. R. I. S optimi adfectus erga auditorem suū est honestissimus. Non est enim vulgatis amor, quē bonæ literæ inter præceptorem & discipulū cōciliat.

Præceptorem omnibus beneficiis venerari, magna laus est auditorū. Socrati, cum discipuli multa pro suis quisq. facultatibus offerret, *Aischines* pauper auditor se ipsum donabat. Certè Deo, parentibus,

& præceptori bono nunquam pates reddi possunt gratiæ.

PRÆCIPVA dicuntur inquit, *Domus* *nat. ius. Annot.* quæ præter communem singulis proprio nomine deputantur, ut sit sæpè in testamentis, cum aliqua per præceptionem singulorum esse hæredum conscribit testator. Vel sic: Præcipuū dicitur, quod hæredibus per præceptionem legatum est: id est, quod iisdem quibus hæreditas relicta est, ita est legatum, ut in iudicio familiaris eriscunda id ante quam partes distribuatur, capiant. *l. 90. D. ad leg. Falcid. l. 35. §. 1. l. ult. D. de legat. 2. l. 27. §. si præcept. D. ad leg. Trebell. Gall. c. 2. Præcipui aduocatus. Eius autem legati hanc formulam *l. p. c. Instit. 24. præcipui: l. 1. i. i. i. v. s. illam rem præcipui. Item, i. i. i. fili, hoc amplius de medio summo, &c. l. 2. v. s. v. s. 41. §. tertio. D. de leg. tertio. Hinc Præcipui titulus apud Sido. Apollin. lib. 6. Epistol. ad Patientem: Illud autem deberit tibi quodam (ut dicunt Iurisci.) præcipui titulo, nec tuus ire poterit pudor inficias. Denique, Per præceptionem legare, & Prælegare idem sunt, *l. Sextiam. 32. D. de leg. tertio. vide Prælegatum.***

PRÆCONES in comitiis legum, subiciente scriba leges pronuntiabant. in comitiis magistratuum, tribus citabant, qui designati essent, renunciabant: in iudiciis, iudices, reos, & testes citabāt, audientiam faciebant, Oratores dixisse pronuntiabant: in auctionibus rei pretium indicabant, additam à Magistro rem venditam pollicebantur.

PRÆDA, si quid bello captum in præda est, ait Labo. *l. antepen. de cup. & post. l. Gell. autem, Præda, inquit proprie dicitur, corpora ipsa rerum, quæ capta sunt. Bartol. pulchre tractat de præda in l. hostes. & in l. si quid in bello. eod. tit.*

Præda occasione præbere, hoc est, inuasionis, occupationis iniquæ. *Ulpian. l. 1. in princ. Si vent. nom. in poss.*

Præda, pro prædis cautione, Vide Prædes.

PRÆDES generaliter dicebantur sponsores, id est, qui pro aliis huiusmodi respondebant. Plerumque autem ij, qui pro mancipibus spondebant: hoc est, pro iis publicanorum princepsibus, qui vectigalia à Censoribus constituta auctione redimebāt. Hinc Varro *l. de ling. Lat. 5. Prædes,*

inquit, dicitur, qui à magistratu interrogatus, in publicam ut præster: à quo & cum respondet dicitur Prædes. Id autem quo cauebatur, Prædam dictam idem testatur *l. 4. Prædia dicta, item vi Prædes, à præstando: quod ea pignori data publicè mancipi fidem præstent. sic enim legendum docuit Ioseph. Scaliger. Hinc illud Cicetoni in Orat. pro domo: Possitemo ne in præda quidem societate mancipem, aut prædem socium reperire potuisti. nam alludit ad publicanorum societates, quorum alij mancipes, alij eorum prædes erant: ceteri communi nomine Publicani dicebantur. Veteribus Glossis Prædes sunt. *ut omne p. q. ego d. h. p. u. u. d. h. p. u. u.**

Prædes quoque, ut *Africanus* scribit, dicebantur, fidei datores locupletes pro re, de qua apud iudicem litis est: interea qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriori faciat.

PRÆDIUM, à præstando dici secundum Varronem rectius mulò potest, quam quasi hæredium, ut quidam putant. Nam prædia possunt quotannis aliquid præstare: sicut & prædes dicuntur fidei datores, qui præstare possunt damna data ab iis, pro quibus fidem interponunt. Prædium autem aliud est urbanum, aliud rusticum, quæ non tā loco distinguuntur, ut vult *Nervatius l. 2. D. de servit. rustic. præd. & l. e. iure. in quibus. caus. pign. quam qualitate, ut ex l. urbana familia. 168. D. de verb. sign. & l. si prædium. C. de præd. min. colligi potest. Vide tit. D. de servit. rustic. Vide Fundus.*

Prædium seruientis, seu fundus seruientis dicitur, quod, vel qui debet seruientem. At fundus cui debetur seruientia, prædium dicitur dominans. Vide *Zafius §. aquæ Instit. de ag.*

PRÆDIATORES, de quibus Caium scripsisse constat ex indice *l. 34. D. de iur. dot. dici putantur, qui iuris ad prædia & prædes pertinentes periti sunt. Cicero pro Balbo: Etenim Q. Sczuola Augur cum de iure prædiationis consulere, homo iurisperitissimus consultores suos nonnunquam ad Furium & Cassellum prædiatores reiciebat. Quod idem scribit etiam Valer. Maxim. apud quem tamen PRÆDATORIO corruptè legitur, pro PRÆDIATORIO, ut annotauit Hoto. *l. i. in rebus. Aduers. lib. 20. c. 30. secum**

hys veteres Glossas, interpretantur, quæ in casulo significatur fortunas eorum in libris populi obligat quod scribit in Top. est, qui alienius candam, veluti quæ vocamus. Ita enim Procuratores.

PRÆDICA re, apud *Ulp. in fine* Prædicare item quod palam promissum Senat. consulto.

PRÆDON eum bellum non tamē gratia, ut quæ truncati appellantur. Enclitici sunt, siue delectant: Cuiusmodi in ciuitate, siue, neque certo ne, neque numero sent, qui hostes quod tamen ex his infestis prouocatus est, &c. Træ

PRÆDON iniuri & iniuriæ, qui cum scien. pertinet, honesta dendi causis inde pignus. Afflu. quæ possit. l. 35. l. mnes eiam bonitatem contest. p. ro habentur, l. 2. D. de har. pet.

PRÆDONI est, *l. p. 24. §. 3. Res consensu hætere, prædoni. **PRÆSESSE** Iurisconsultorum res erant iure: *l. 3. Sczuola in l. i. suo regno esse. l. si qui præstem contenderent, seruum vocat. l. l. idone. amica. V. l. ium à Chelie modo in iure c. mium c. l. 109.**

Ips veteres Glossas, quæ Prædiores interpretantur, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, hoc vocabulo significari vult eos, qui bona & fortunas eorum emunt, qui pro vectigalibus populi obligabatur. Quibus adde quod scribit in Topicis Boetius: Vindex est, qui alienius causam suscipit vindicandam, veluti quos nunc Prædiores vocamus. Ita enim legi vult Cuias. non Procuratores.

PRÆDICARE, pro aperte dicere, apud Vlp. in fine. l. si quis. D. de per. har. Prædicare item præco dicitur, dum aliquid palam promulgat & pronunciat ex Senatusconsulto.

PRÆDONES propriè sunt, qui cum bellum non indixerint, hostiliter tamè grassantur, qui & latrones, siue latrunculi appellantur. l. hofes. 24. D. de captiv. Eiusmodi sunt quos Cic. 2. de Inventione describit: Crassus Consul, inquit, quosdam in citeriore Gallia nullo illu- stri, neque certo duce, neque eo nomi- ne, neque numero præditos, ut digni es- sent, qui hostes populi Ro. dicerentur. quod tamen excursionibus & latroci- niis infestâ provinciam redderent, cõse- cratus est, &c. Translatè autem & abusive.

PRÆDONES postea dicti sunt, iniusti & male fidei possessores, id est, qui cum scient ad se hæredi atem non pertinere, bona sine aliqua iusta possi- dendî causa inuasunt. l. 22. §. si prædo ff. de pignor. actio. l. 5. l. 13 §. ex facto. D. de ac- quis. possess. l. 55. D. de cond. indeb. itaque omnes etiam bonæ fidei possessores post- litem contest. prædorum loco ac nume- ro habentur, l. 27. §. si quis. & l. 33. §. si quis. D. de har. per.

PRÆDONIVS, a, um, qui prædonis est, Vlp. l. 25. §. 3. D. de har. per. Si verò pos- tea conscius hæreditatè nihil ad se per- tinere, prædonio more versari cœpit.

PRÆESSE, verbum est proprium Iuriconsultorum, cum ligatori aucto- res erant ut iure ageret. Hinc illud P. Mu- tij Scævola, in lib. de Orat. Idem si hic in tuo regno esse, nus, non tulissem, mul- tisque præessem, qui aut interdico tecum contenderent, aut te ex iure manu con- fectum vocarem. Hinc illud Cic. de Che- lidone, amica Veris: Statuunt petere au- xilium à Chelidone, quæ isto Prætoris nō modo in iure civili, priuatorumque o- mnium cõtroversiis populo Rom. præ-

fuit, verum etiam in his sacris rebusque dominata est. Superius enim sic dixerat: Redite in memoriam quam inanes do- mus eorum qui consulebantur, quam plena atque referta Chelidonis. Sic Pom- ponius in l. 2. D. de orig. iur. Augescere ci- vitate, & qui præerat agendi genera compoierunt.

PRÆFATIO id erat in pastorum formulis, quod præscriptio in senatus- consultis. Hinc Paulus l. Titio qua. §. 1. D. de rer. obligat. Ea quæ in præfationibus convenisse concipiuntur, etiam in stipu- lationibus repetita creduntur; sic ta- men, ut non ex ea repetitione inutilis efficiatur stipulatio. Id est, quæ in in- gressu contractus facta sunt, stipulationi inesse dicuntur, licet purè facta sit. Confer. l. item quia. §. idem Iuliano. D. de pact. & l. lecta D. si cer. pet.

PRÆFECTURA, generica vox est, urbana, militaris, castorum, operum, fabricorum, laborum, atque id genus aliar. Vlpia. Vitibus, inquit, præfecturæ com- pulsus est. l. 2. Vbi qui agere.

PRÆFECTURÆ Fæsto lib. 14. ex appellabantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinæ agebantur, & erat quædam earum respublica (neque ta- men magistratus suos habebant) in quas legibus præfecti mittebantur quotannis, qui ius dicerent: quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire præ- fecti quatuor xxv virum (al. è xxvi. vi- ris) qui populi iussu creati ibant in hæc oppida. Capuam, Cumas, &c. Alte- rum in quas prætor urb. quotannis mit- tere solebat, qui ius dicent. ut Fundos, Pormias, &c. Græci τοῦς ἀγρονομικοῖς vocant. Lysius lib. 26. Festi definitionem confirmat his verbis: Habitari tantum tanquam urbem Capuam, frequentarique placuit: corpus nullum civitatis, nec sen- natus, nec plebis concilium, nec magi- stratus esse: præfectum ad iura reddenda quotannis missuros. Præfecturæ itaque dicebantur oppida quædam Italix, quo- rum incolæ ciues Rom. erant: hoc tamen à municipiis differebant, quod non suis legibus vivebantur, nec ullos è suo cor- pore magistratus, ut coloni, creare pote- rant: sed à magistratibus qui Roma quotannis mittebantur, Romanis legi- bus regebantur. ij magistratus Præfecti dicebantur: hic Præfecturæ.

PRÆFECTORVM in libris Iuris Civilis hæc potissimum quæ subieci nomina recensentur, Præfectus Prætorio, Præfectus urbi, Præfectus vigilum, Præfectus annonæ, Præfectus æratio, Præfectus Augustalis.

Præfectus **PRÆTORIO**, translata in vnius, dominatum Republ. exemplo Magistrorum equitum ab Imperatore creati solebat: eique dati plenior (vsq. *Pom. & Arcadius scribunt l. 2. §. populi de inde. D. de orig. iur. l. 1. D. de offic. præf. prætor.*) licentia ad disciplinæ publicæ emendationem, quibus iniunctis adeo is magistratus creuit, vt appellari à Præfectis prætorio nõ possit. credidit enim princeps, eos qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicatos esse, pro sapientia ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret indicaturus, *l. 1. ff. de offic. Præf. prætor.* Vnde autem dictus sit, Alconij extat auctoritas. Veteres, inquit, omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorum appellauerunt. Vnde & Prætorium tabernaculum eius dicitur, & in castris porta Prætoria, & hodie quoque Præfectus prætorio. Quibus ex verbis perspicuum est. Præfectum prætorio dici eum qui militibus præerat, quos Imperatores in sui custodiam allegerant. quod institutum primum ab Augusto fluxisse Suetonius in eius vita, & Dio lib. 55: testatur. Dio quidem, ubi scribit eorum decem millia fuisse, legionemque illam suos habuisse fasces. Constat autem ex plerisque omnibus solitum ab Imperatore cingulum vnâ cū gladio dari Præfecto prætorio, & memorabilis vox Traiani lueris madata est, qui cū præfectum suum cingulo donaret, ita dixisse traditur, Accipe hunc ensẽ, & si quidem rectè, atque à Republica impetrarero, pro me: sin secus, in me vttere. Quam vocem suã in Panegirico Plinij significans, ita loquitur: Ego quidem in me, si omnium vtilitas ita posceret, etiam Præfecti manum atmaui. Suetonius & Plinius hæc præfecturam equitibus Romanis mandati solitam scribunt. Ille his verbis: Vespasianus, inquit, præfecturam quoque prætorij suscipit nunquam ad id tempus, nisi ab equite Roma. administratam: Plinius autem Titum alloquens,

Et quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus prætorio eius. Hæc autem potestas vsque eò posteriorum Cæsarum beneficiis creuit, vt etiã postremis temporibus ad prouincias regendas cum summo imperio missi sint. Itaque quatuor eorum genera Constantinopolitani Imperij tempore memorantur in lib. C. Præfectus prætorio per Orientem, per Illyricum, per Italiam, per Gallias, de quibus licet cognoscere ex libro qui inscribitur Notitia Roma. Imperij Cassiodorus etiã epist. lib. 6. Potestati Præfecti prætorio, inquit, nulla dignitas est æqualis, vice sacra indicat. nullus ei miles forti auctoritate præscribit, excepto Officiali magistri militum. Curiales enim etiã verberat. in officio suo ius retinet singulare, & talibus tantisque noscitur iubere, quos etiam prouinciarum non audent iudices in qualibet parte contemnere. Militia persunctis, Tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites suos illis exæquat. gratanter implet Imperator, quæ ille constituit. Cæterum Præfecti prætorio, quatuor (vt iam diximus) sub Imper. Constantinopol. fuere. Duo in partibus Orientis, videlicet Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prætorio per Illyricum: totidem in partibus Occidentis, videlicet Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prætorio per Gallias. Reliqua vide in Notitia imperij. Iustinianus autem exactis VVandalis, Africam à præfectura Italici prætoriana, sub cuius erat dispositione, exemit, eique propriam præfecturam dedit. *l. 1. c. 2. C. de offic. præf. prætor. Afric.* ita additus est quatuor superioribus quintus præfectus prætorio Africæ.

Præfecti **VARS** triplicem rationem tradit: Horomanus, aliam enim Regum, aliam Imperatorum, aliam medijs temporibus eius magistratus procuratorem fuisse scribit. nam primis temporibus præfectus vrbi à Regibus creabatur. *Et uiu. lib. 1.* L. Bruus imperium in vrbe Lucretio Præfecto vrbi iam antè à Rege instituto, reliquit. *Et paulo post.* Duo Consules inde comitis centuriatis à Præfecto Vrbi ex commentariis Ser. Tullij creati sunt. *Tacitum lib. 1.* Sed præcipua ex eo gloria, quod Præfectus

vrbi

vroi rectens, conuulsi
inolenia pati graui
rauit. namque antea
gibus, ac mox magis
ne imperio foret, ne
tur, qui ius redderet
cerur. feruente à
Romulism, post à
man Marium, & c.
Sp. Lucretium impo
mandant. Dicitur
tes eo ferias Latin
sulare munus vltim
quibus secunda hui
maine intelligitur, de
bro 14. capit. ultim.
quit, Lanuarum ca
huicere posse negat
Senator. quidem sic
sententia dicenda.
fectus istas, que non
tem Vatro, & Au
Præfecto Senatori
que eo assensum ell
roil, contra sente
Pompon. l. 2. §. 17. D.
inquit, ptohisico
magistratus, vnus
cat: is vocatur Præ
bas olim constitui
Lanuarum feriaru
els, & quotannis ol
tem fetiz diceban
Albano monte à
ciuitatibus, Rom
quattidiano sacri
brabantur. vnde f
datur: in eò jue
nem petebant. Ma
pouit fenz sunt, q
stratibus, vel iac
ue in dies certos,
Lanuz, Semoniaz
onatum tempore,
iudicij inter Rom
vnusque hermat
dicebat. Dionys
tradit nas per vnu
Superbo Rege fuis
gibus, per biduum
cessionem in sacri
cum, Platarech
poper patrum
dem quatuor a
Vetum hæc quid

vrbi recens, continuam potestatem, & iniolentia pari grauiorem, misere temperauit. namque antea profectis domo Regibus, ac mox magistratibus, ne vrbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui ius redderet, ac subditis mederetur. feruntque à Romulo Hostilio. Numam Martium, & à Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impositos. Dein consules mandabant. Duratque simulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus vsurpet. Hæc Tacitus, ex quibus secunda huiusce magistratus forma intelligitur, de qua loquitur Gellius, libro 14. caput. vltim. Præfectum vrbi, inquit, Latinarum causis relictum Senatus habere posse negat Mutius: quoniam ne Senator quidem sit, neque ius habeat sententiæ dicendæ, cum ex ea vrbe Præfectus fiat, quæ non sit senatoria. M. autem Varro, & Ateius Capito ius esse Præfecto Senatus habendi dicunt. Deditque eo assensum esse Capitonem Tuberoni, contra sententiam Murij, refert Pompon. l. 2. §. 17. D. de origi. iur. Quoties, inquit, proficiscens extra Rempub. magistratus, vnus relinquitur qui ius dicat: is vocatur Præfectus vrbi, qui Præfectus olim constiuebatur: postea verò Latinarum feriarum causa introductus est, & quotannis obseruatur. Latinæ autem ferie dicebantur, quæ quotannis in Albano monte à quinquaginta Latinis ciuitatibus, Romanisque magistratibus quattuorano sacrificio Ioui Latiali celebrabantur. vnde sacrificium Latias dicebatur: in eo quæ Latini à Romanis carnem petebant. Macrobius libro 1. Conceptiæ ferie sunt, quæ quotannis à magistratibus, vel sacerdotibus concepiuntur in dies certos, vel incertos, ut sunt Latiæ, Sementinæ. Item, Quare nec Latinarum tempore, quo publicæ quodam inducit inter Romanum populum, Latiniisque firmatæ sunt, inchoari bellum dicebat. Dionysius autem libro sexto tradit has per vnam diem celebratas à Superbo Rege fuisse. exactis autem Regibus, per bidduum: tandemque post sessionem in sacrum montem, per triduum, Plutarchus autem in Capilla propter patrum & plebis concordiam, diem quatuor addidit fuisse testatur. Verum hæc quidem hæc hactenus de Præ-

fectura vrbi, quæ stante Repub. vsurpata est. Postremis verò temporibus immutata eius ratio est multis in rebus, videturque Magistratus hic ab Augusto primum renouatus. Suetonius enim sic scribit: Quoque plures partem administrandæ Reipubli. caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum & aquarum, alui Tiberis, frumenti populo diuidendi, Præfecturam vrbi. Has ferè ab Vlpiano partes ipsius procuratori attributas, esse, idem Horomannus refert, Vt seruorum de dominis querelas, visissimque horum in illos criminationes audiret. Vt patronis de libertis ingratissimis querentibus ius diceret. Vt de tutorum curatorumque criminibus cognosceret. Vt nummulariorum argenti-riorumque fraudes coerceret. Vt carnis curam gereret. Vt quietem in populo procuraret, illicitaque collegia soceretur. Vt spectaculorum disciplinæ præficeret, denique quicquid non modò intra vrbe, verumetiam intra centesimum ab vrbe lapidem commissum esset, admaueret: sic vt & vrbe, & Italia interdicens potestatem haberet, itemque in Insulam deportandi, l. 6. D. de interdicto. & relega. l. rei capitalis. §. contra. D. de pan. Quod autem Vlpianus de carnis cura scribit, testatur in Epigrammatibus vrbi Romæ confirmatum, in edicto Aprianiani Præf. vrbi, de carne occisi pecoris appendenda & vendenda. Quod de criminibus, etiam ad publica pertinet, lege 1. §. generaliter. ff. de pan. vt scilicet eas penas, quæ legibus constitutæ sunt, imponat: tamen extra ordinem cognoscere, l.ordo ff. de public. iudic. De extraordinariis autem arbitratu suo stantebat, lege prima, D. de effrastris. Itaque & Prætores & Præfecti vigillum, si quis grauiore supplicio plectendus esset, eum ad illum remittebant, l. nam salutem. C. l. vltim. ff. de offic. præf. vigil. Dio verò libro 52. moriappo eum appellat, & Mece-natem suadentem Augusto facit, vt eum è primariis viris deligat, qui omnes magistratus priores gesserit, vt eas causas, in quibus provocatio fuerit, & nonnullas etiam publicas & capitales discipiet, non modò in vrbe, verumetiam iuxta myrnam xij. exactionum caduam: quod ille pro centum passuum millibus posuit: vt patet ex lege prima, D. de offic.

præf. urb. Sub dispositione præfecti urbis Romæ declinantis Imperij temporibus erant Præfecti annonæ, Vigiliæ, Comitæ riparum, alui Tiberis, cloacarum, portuum, magister census, Rationalis vinorum, Tribunus fori suarii, Consulatus aquarum, Curatores operum, maximorum & publicorum, statuarum, hortorum.

Præfectus VIGILVM institutus est ab Augusto, nam cum septem cohortes opportunitis locis constitisset, velinas regionis vbi vnaquæque cohors ueretur: præposuit eis Tribunos, & super omnes spectabilem virum, qui Præfectus vigilum appellaretur. Is cognoscebat de incendiariis, effraactoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus: nisi liqua tam atrox, & tamque famosa persona sit, ut Præfecto vrbis remittatur. & quia plerumque incendia culpa fiunt in habitantium, aut fustibus affligit eos, qui negligentes ignem habuerunt, aut seuerâ inter locutione comminatus, fustium castigacionem remittit. Idem per totam noctem vigilare debebat, & coërrate calcatus, cum hamis, & dolabris, & curare omnes inquilinos admonendos: ne negligentia aliqua incendij casus oria-
retur: præterea, ut aquam vniuersique in-
quilinus in conuacu habeat. *Hæc ex lege tercia. D. de offic. præf. vigil.* Dio li-
bro quinquagesimo quinto, ut vult
Horatians. Cum per id tempus multa
in vrbe incendio perissent, libertini ge-
neris homines septem in locis, incendiis
procurandis delegit: eisque Equitem
vnum præfecit, eo consilio, ut petexi-
go tempore illorum opera veretur.
Verum cum expectando cognovisset
prædictum illud & vtilissimum, & maxi-
mè necessarium esse, retinuit, suntque
vsque adhuc nocturnæ quodammodo
excubie militares, non ex libertinis
tantum, verum etiam ex aliis constitu-
te: quæ multis in vrbe præsumt, metue-
dumque de publico accipiunt. In eâdem
sententiam *Sextianus in Augusto*, Aduer-
sus incendia excubias nocturnas, vigilæ-
que commentus est. Item, Libertino mi-
litate, præterquam Romæ incendiiorum
causa, & si tumultus in grauiore anno-
na meruerit, bis visus est.

Præfectus A N N O N Æ magistratus
fuit extraordinarius, utilitatis causa

constitutus, *viti scribis Pomponius l. 2 § 17. De origi. sur.* Lilius lib. 4. Minutium nominat, quem Praefectum vrbis ad plebe creatum fuisse testib. Constat eius munus fuisse, vt videre, ne plebs annonae inopia, & caritate laboraret, vbique panis copia redundaret, ponderisque iusto, ac mundicia debita panis veniret. Itaque li quid ad annonam pertinet committum erat, ipse cognoscebat, *Marcianum l. 13 ff. de accusat.* Mihi item, inquit, propter publicam utilitatem ad annonae pertinemem audiri ad Praefecto annonae deferentem, diuus Seuerus & Antoninus reitricipient. *Vide Castiodorum lib. 6. Varia in formula praefecturae annona-
ria.*

Præfecti A R A R I primum ab Aug-
 gustino instituti sunt: *ut scribit Dio, libro*
55. Cum enim ærarum conficiendi ratio
 excogitari non posset, ipse ærarium
 ac proprium arte suo constituit, quo
 Militare appellavit eiusque administrationem
 tribus Prætoribus forte lœtis ad
 triennium mandavit: qui binis lictoribus,
 aliisque ministris venerant. post
 cum neque ipsius pecunia, neque æs,
 quæ à Regibus & populis mittebatur, satis
 locupletari ærarum posset, constituit,
 ut pars hæreditatum ac legatorum vice-
 sitima eod referretur: præterquam quæ
 proximis cognatis, aut pauperibus relin-
 querentur. Postremitis autem temporis
 præfatos eisdem Præfectis à Principe deli-
 gi, & sine lictoribus creati solitos, eodem
 loco scribit quorund officium quale fuerit,
 colligi potest ex l. cùm quidam ff. de
 his, qui vindiç auf l. 2. §. res. D. ne quis in
 loc. pub. l. easit. l. Adrianus. D. de iure fisci
 l. 4. §. pland ff. de fidei. lib. l. 1. §. iutores. D.
 de falsis. Vipianus l. 8. §. 2. D. de transact.

Apud Procuratorem Cæsaris transigi de alimentis potest: scilicet: si à fisco petatur alimenta. Secundum quæ & apud Præfectos ærarii transigi poterit. *Sueton. in Augusto:* Vique perpetuò, ac sine difficultate sumptus adducendo eos, profectus quodvis suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus novis constituit. Quod autem hoc ærarium Dio ad Prætorios refert; id Suetonius alicui acribueri videtur. Auctor fuit Sepawii, inquit ut cura ærarii à Quæstoribus transigeretur. Prætoribus Prætoribus transferri, ni forte introque hoc factum sit, cum idem

Aliis servare, in l. 1. §. si servum. *¶* de excep-
tio rei vend. l. 10. & l. ult. *¶* de pecu leg
l. 3. §. cum igitur. *¶* de statu lib. Et obliga-
tio debitoris, l. non solum. §. penul. *¶* de lib.
lega. Est tamen intelligendum, non quic-
quid heredi legatur, praelegatum appel-
lari: quoniam heredi legari aliter quam
per praeceptionem potest: veluti, Titio
heredi fundum lego, l. 1. §. si quis ex. *¶* D.
quod legat.

Praelegare dotem maritus dicitur, cum
eam pure legat, propterea, quod eam an-
te solvi iubet, quam ab herede debeatur.
dos enim olim annua, bima, trima
die debebatur tantum, l. 1. & passim. *¶* D. de
dot. preleg. Hodie tamen post annum mo-
bilis, sed immobilis statim, ut l. 1. §. cum
autem. *¶* C. de rei uxor. act. Praelegare etiam
dotem dicitur pater filiae, l. Babitis. *¶* Marc.
D. de post. dot. id est, dotem iam quodam-
modo filiae effectum legare.

PRÆLEGATA priore sensu &
per praeceptiones data eadem sunt, l. 31.
¶ D. de leg. 3.

PRÆLEGATIONE S, pro prae-
legatis, l. 1. vers. verum & adeo. *¶* D. de dot.
praeleg. l. 31. §. marci. *¶* D. de adimend. leg. l. 93.
¶ D. de leg. 3.

PRÆLVM, in l. 19. §. illud. *¶* D. loca. l.
28. *¶* D. de fund. instru. trabem significat,
qua olea, vel vasa calcata premuntur, quæ-
admodum etiam Isidorus, libro ultimo E-
tymol. c. 14. scribit.

PRÆPOSITI dicuntur *Sub Rep.*
¶ C. de suscep. & prapo. qui horreis publicis
præfecti sunt, l. 2. *¶* eod. horreis scilicet, in
quæ species fisco debitz importantur: pa-
gis autem inde exportantur.

Præpositi laborum, vide Laborum
præpositi.

PRÆPOSITI in Romana militia
dicebantur, qui sub tribunis certo mili-
tum numero præfecti erant. *¶* Sueton. in O-
thone: Ausus etiam est in Illyrico milites
quosdam, quod motu Camilli ex peni-
tencia præpositos suos quasi defectionis
adversus Claudium auctores occide-
rant, capite punire. *¶* Modest. l. 1. §. 2. *¶* D. de re
milit. Si præfidis, vel cuiusvis præpositi
ab excubatione quis desistat, peccatum
defectionis subibit. *¶* Et §. ult. Qui præpo-
situm suum protegere noluerunt, vel de-
seruerunt, occiso eo capite puniuntur.
¶ Sic l. 6. §. 1. Qui manus intulit præposito,
capite puniendus est. *¶* Et §. ult. Qui præpo-

situm suum non poterit. *¶* Hormannus Di-
scut. de feud. cap. 3. Patronum feudali-
tium, Latine Præpositum dici posse
contendit. A Græcis autem *οργάνος* di-
citur, ut apud Xenophontem in Lacedam.
Repub.

Præpositus ECCLESIASTICVS
Latine dicitur, qui à Græcis Οεονόμος:
hoc est, qui prouentus Ecclesiasticos
administat, & secundum Episcopum
plebi præest. *lib. Feud. nr. 1. §. 1. Abbas,*
præpositus, si antiquitus consuetudo eo-
rum fuerit, feudum dare possunt. *Lom-
bar. lib. 1. tit. 32.* Si quis præpositus aut
ministerialis aliquas res ecclesie, quas
providere debet, aliquo inscriptionis ti-
tulo cuique concesserit, quo ad dam-
num alicuius Ecclesie pertineat, pro sa-
cilegio computetur. Sæpè autem Ab-
bas, Custos, Præpositus coniunguntur, ut
in *Lombar. lib. 2. tit. 54. c. 18. & 19. & lib. 3. tit. 10. l. 1.* Canonizet, in c. saluator. l. 1. §. 3.
proferunt locum Angustini in Ioannem,
vbi hæc Ecclesiastica procuratio tanquã
profana damnatur. Meminit Iustinian.
in *Novell. 67. §. 2.* vbi si Episcopus diutius
Ecclesiam deseruerit, verat Oeconomum
quicquam ei prouentum suppeditare: ac
iubet eos potius in pios vsus conferri.

PRÆPOSITIO dici & consulis
communis omnis rationis est, ait *Plinian.*
in §. si initium tabularum. l. si quis ex argen-
tariu. *¶* D. de eden. Rationes enim, ut idem
scribit l. 1. eo. nr. cum die & Consule edi-
debent, quoniam accepta & data non a-
liàs possunt apparere, nisi dies & Consul
fuerit edirus.

PRÆPOSITURA appellatur
Præpositorum munus, l. 2. *¶* C. de suscep.
prap. & ero.

Præposituram autem civile, & perso-
nale esse munus, Imp. Diocletianus dixit,
l. 1. *¶* C. de excusa munerum.

PRÆPOSTURÆ stipulationes
dicuntur, quæ obligationem ante condi-
tionis euentum constituunt: veluti,
Si cras navis venerit, hodie dare spon-
des: nam posteriore parte obligationem
& præsentem & certam esse vult: priore
verò incertam, & in futurum tempus
collatam: itaque qui ex hac formula
nasci obligationem vellet, filiam ante
suam matrem nasci postulare. Præpo-
steri stipulatio in dotibus est: veluti, Si
sine liberis decessero, dotem mihi cuncta
c c c

moriari dare s. ondes? l. praposteri. 25. C. de testam. §. item s. 2. Insistit. De uniu. stipul. Inde Prapostera petitio, l. ut debium. C. de her. actio.

PRÆROGARE, sicut & Erigare, idem significare propriè loquendo videtur, quod gratis, & quasi rogati, non autem ex debito, distribuere: iuxta Alciati declarationem, in l. si tibi. 27. C. de locat. & cond. quæ extat in Parerg. licet ibidem vulgò, Prerogasti legatur. Idem eodem loco ait: Est igitur Prærogare, ante tempus soluere: & idcirco quod ad solutionis diem attinet, donare, §. si pluri autem. Insistit. de act. Videtur tamen & alicubi apud Iuriconsultum, Prærogauit, sumi pro prærogauit: Qui pensionem me gram, inquit, prærogauit.

PRÆ, vide Prædes.

PRÆSCRIBERE olim nihil aliud erat, quam excipere, l. qui agitur. de except. & præscript. Hodie ferè idem est quod vscupere. Accusatori præscribere, l. 3. D. de præuaric. est opposita exceptione accusatorem summouere, & repellere.

PRÆSCRIPTIO, apud Iuriscōs. pro exceptione accipitur, l. 9. D. de transact. l. 50 §. 1. & s. D. de iudic. rubr. D. de except. & præscript. Nam præscribere significat statuere aliquid, & certo ordine cōcipere. Vnde actiones præscriptis verbis appellatæ sunt, quod generali quadam verborum serie, vt variis caularum si guris pro re nata commodè deferuissent, concipiebantur: cum interim alix actiones specialem & nominatam formulam haberent. Cæterum exceptiones quoque reorum, ne pro arbitrio passim extra rem proponerentur (vt nunc sæpè fit) olim, ad instar actionum, certis formulis constitutæ fuerant. Igitur merito præscriptiones nuncupatæ sunt, siue ex longa possessione, siue ex alit. diuersis temporū diffinitionibus essent productæ, vt est in D. de diuers. temp. præscript. Modestinus in l. nihil in prin. D. de inoffic. test. Vtrobique enim, inquit, præscriptione submouebitur. & in l. qui agitur. D. de except. seu præscript. non semel exceptionem rei iudicatæ vocat præscriptio nem. Quæ ratione iugebatur datiuo casui: vt, præscribo tibi, præscribo illi, Maer. in l. 3 in prin. D. de præuaricato. Nā si reus, ait, accusatori publico iudicio ideò

præscribat, quod dicat, se eodem crimine ab alio accusatū, & absolutū, &c. Papin. in l. mira quatuor annos in princip. D. de diuers. temp. præscript. Post quatuor annos, inquit, secundo delatori venienti, prior nuntiatio, quod minus præscriptio ne temporis submoueat, non proderit. Fortunarianus Rhetoris. lib. 2. Quid interest, inquit, inter præscriptionem & translationem, quod præscriptio excludit actionem, translatio autē differt. Expressū autē est hoc vocabulū ad similitudinem Græci sermonis: quo exceptio *παροξισμός* vocatur: & excipere *παροξισμω* itaque fori præscriptionem *παροξισμω* appellat Iustinia. Novel. 8.

PRÆSCRIPTIO passim in libris nostris vscupatione. Cum enim vindicanti rem suam domino possessio lōgi temporis obicitur, præscribi ei dicitur: eaque præscriptio longi temporis appellatur: præcisā & imperfecta locutione, pro præscriptio ex possessione longi temporis. Sed Iustin. Rom. imperij, Latine dominus vscupationis verbum ferè ad res mobiles, præscriptionis ad immobilis reuocare atque contrahere consuevit. Obseruatum est etiam præscriptionis verbum ferè ad longi temporis acquisitionem, vscupationis autem ad alteram referri, l. quinque. C. si regund. l. ei. à quo. D. de vscup. leg. qui alienam. D. de vscup. Vel sic:

Præscriptio, est legitima diffinitio temporis, ideò constituta, vt in omnibus negotiis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Nec sanè opus est his superuacane declaratione. Nemo enim non videt, omnes præscriptionum species cō pertinere, ne quid in Republica, vel tardius, vel præmaturius fieret, quàm æquū & bonum videretur. Porro in rebus tradandis, aliàs ad diligentiam exercendam, aliàs ad præcipationem euitandam, vrgendi sumus præfixis temporum metis. Ve ecce, præscriptiones 30. & 40. annorum, primario respectu ad acquirendum dominium non sunt introductæ, cum 10. & 20. annorum sufficerent: nec igitur ad hoc principaliter præstant. Verum tamen si quis tanto tempore possederit, ex iusta causa, & bona fide, haud dubiè vscupiet. Quia si 20. anni sufficiunt, multò magis sufficiunt 30. & 40. Iustinianus in l. si quis emptio.

in princip. Cod. de no.

Præscriptiones, uariabiles, id. ol. ex quorum numero l. 30. præscriptio. Reij. exerceat. n. m. m. v. n. t. e. m. p. i. o. n. e. s. & præscriptio. v. q. u. e. ad longitudo. s. a. n. t. i. v. i. d. e. n. t. u. r. q. u. i. n. t. a. t. a.

Præscriptio 30. annis, Præscriptio. t. u. e. n. n. i. v. i. p. e. r. p. e. t. u. r.

PRÆSCRIPTIO, quæ dicitur, l. c. i. f. i. c. o. n. s. u. l. t. o. r. i. u. m. o. p. n. i. u. m. l. i. b. r. u. m. & c. f. o. r. m. u. l. a. c. o. n. s. t. i. t. u. t. u. r. p. o. n. e. r. e. P. r. a. t. o. r. e. s. u. e. a. n. t. : v. e. l. u. t. e. m. q. u. o. d. s. i. q. u. a. f. o. r. t. i. t. e. c. o. n. t. e. n. t. u. r. , i. n. m. a. r. e. , v. e. l. f. o. r. t. i. t. e. s. u. a. a. c. t. i. o. n. i. s. f. o. r. m. u. l. a. c. i. p. i. e. b. a. n. t. : i. n. e. q. u. a. f. a. c. i. e. b. a. n. t. , & c. a. d. h. a. b. a. n. t. P. r. a. t. o. r. i. n. R. e. c. u. p. e. r. a. t. o. r. i. e. t. i. a. : S. i. P. R. A. E. T. l. i. e. n. d. a. s. u. a. v. e. l. l. i. q. u. a. i. n. e. t. i. p. s. o. s. p. o. s. s. i. d. i. t. : n. e. q. u. e. M. a. x. i. m. u. m. o. p. u. s. a. c. c. e. p. t. u. s. d. a. m. n. e. t. u. r. : l. i. p. u. s. v. e. r. o. i. s. a. p. p. e. l. l. a. t. u. r. f. o. r. m. u. l. a. m. n. o. n. s. e. d. l. i. n. g. u. a. r. i. o. r. e. s. v. e. l. e. c. c. u. d. a. m. q. u. a. i. n. e. t. i. p. s. o. s. p. o. s. s. i. d. i. t. : l. i. q. u. e. C. e. l. s. u. s. v. e. r. b. i. r. C. u. m. d. e. c. i. t. u. r. q. u. e. v. i. t. a. t. a. a. c. t. i. o. n. e. p. u. s. v. e. r. b. i. s. a. g. e. n. d. u. m. i. n. s. t. i. t. u. t. u. r. : A. u. t. c. o. n. t. r. a. r. i. o. n. i. s. s. u. b. d. i. c. t. u. m. a. c. t. i. o. c. o. m. p. e. t. i. t. : l. o. b. l. i. g. a. t. i. o. e. s. t. v. i. t. i. v. e. r. b. i. s. t. e. n. t. g. e. l. l. a. t. u. m. e. s. t. H. a. u. t. i. g. i. t. u. r. a. t. q. u. o. d. d. e. t. u. r. e. x. p. e. r. i. t. v. e. l. p. r. o. i. n. d. e. v. i. c. i. t. e. r. p. e. r. i. t. n. o. n. f. i. t. , l. p. o. s. s. i. d. i. c. a. m. n. o. n. i. s. D. i. n. n. u. l. i. b. a. l. p. e. r. i. t.

*in princip. Cod. de prescription. 30. an-
hor.*

Præscriptiones, qui distinguere in fa-
vorailes, odiosas, rigorosas, & mixtas,
de quorum numero Gravianus quoque est,
lib. 3. §. 3. præscriptum. tota errant via.
Respexerunt enim duntaxat ad prima-
torum utilitatem, cum omnes viua-
ciones & præscriptiones, à brevissima
usque ad longissimam, ex eadem cau-
sa sint, videlicet publicæ salutis & tan-
quillitatis.

Præscriptio 30. annorum, apud Sido-
num, Præscriptio vicenarij dicitur, non
triennij, vi perperam legitur.

PRÆSCRIPTIS verbis actiones
quæ dicantur, sic intelligimus. Olim lu-
tisconsultorum opera certæ commu-
nium litium & causarum actiones ac
formula constitutæ fuerant, quas pro-
ponere Prætores in edictis suis consue-
verant: veluti empti, locati, pro socio:
quod si qua fortè nasceretur innotata
controversia, tum litigatores vel suo
marie, vel Iuriconsulti alicuius opera
suz actionis formulam certis verbis cõ-
cipiebant: in eaque verba & sponsonem
faciebant, & iudicium à Prætoribus postu-
labant. Prætor in ea ipsa verba iudicem
Recuperatorisve dabat. Exempli gra-
tia: Si PARET MAEVIUM fulloni po-
lienda sua vestimenta ea mercede, de
qualiter ipsos postea conveniret, de-
disse: neque MAEVIUM fulloni, à quo effe-
ctum opus accepit, satisfaciatur, tum MAE-
vius damnetur. Hæc actio adeo, præscri-
ptis verbis appellatur, quia Prætor hanc
formulam non ex edicto suo sumebat:
sed litigatores verba ei præscribebant,
secundum quæ iudicium dari postula-
bat. Itaque Celsus in l. 1. de præscriptio.
verbis. Cum deficiunt, inquit, vulgaria
arque visitata actionum nomina, præscri-
ptis verbis agendum est. Imper. l. 6 C. de
transactio. Aut enim, inquit, stipulatio
conventioni subdita est, & ex stipulari
actio competit: aut si ommissa verborum
obligatio est, utilis actio, quæ præscriptis
verbis rem gestam demonstret, danda
est. Huic igitur actioni nomen est ex eo,
quod detur ex præscriptio conventioni,
vel proinde vi convenietis, si conventio
scripta non sit, l. 1. §. si quis servum. D. de
pos. l. si dominus. D. de præscr. verb. Cõstan-
tinus lib. 2. Epit. tit. 3. §. si quis servum.

adver. oup epipon actionem vocat. Nota.
lib. singulari. Præscriptis verbis actiones
vocat, multisque rationibus ita vocandas
censet. Diuidicet lector.

Præscriptis verbis; & in factum, & in
certi agere, significat eandem: nec sunt
propria actionum nomina; sed actiones
quædam generales & innotatæ, pro-
pter multitudinem negotiorum tolera-
biles, l. 2. §. 3. D. de præscr. verb. Præscri-
ptis verbis actio civilis est incerta, rem-
que gestam demonstrat. tit. D. de præscr.
verb. l. 6. de transactio.

PRÆSENS dicitur, cum de iudi-
ciis agitur, qui intra verbis continen-
ta est, l. absentem 199. D. de verbor. signifi-
ca. Itaque Vlpianus: Præsens, inquit, habe-
tur, & qui in hortis est, & qui in foro, &
qui in vrbis, & qui in continentibus ædi-
ficiis, l. 5. 6. & 7. D. de procura. At cum
de præscriptionibus agitur, Præsentem
habentur, qui in eadem provincia do-
micilium habent, l. ult. C. de præscript.
long. temp.

Præsens, & in diem opponuntur, l. 47.
D. de lega. 2. l. 4. D. de usus.

Præsens obligatio, puta; quæ neque
in diem, neque sub conditione est, l. 9.
D. de cert. pet. Sic Præsentia legata, l. 12.
30. & 50. D. de legat. 1. l. 88. D. de condi-
tio. & demonstratio. quæ neque dies; ne-
que conditionis adiectione suspensa
sunt. Sic & Præsentis die delegata, l. 5.
D. de conditio. & demonstratio. Et Præ-
sentes res, quæ est in præsentia, & oculis
contrahentium constat. Ita Præsentem
pecuniam soluere, l. 17. §. si. D. qui in
fraud. cred. Et creditorem in re præsen-
tis, id est, in ipsa pecuniæ numeratione;
constituere, in quam causam solutum
velit, quod qui ex pluribus causis de-
bet, solui, l. 1. ad fin. D. de solutio. Eodem
sensu in re Præsentis faciendam nuntia-
tionem dicit Vlpianus, id est, in ipsa re,
in ipso loco, vbi novum opus sit, l. 5.
D. de oper. novi nuntiat. Sic in re Præsen-
ti contentis, l. 1. §. si iusserim. D. de acqui-
ren. possessio. cognoscere l. penultim. D.
ad legem Fab. de plag. Et in rem Præsen-
tem venire, Buda l. secunda, D. de origin.
iuris.

Præsentem variè accipi Bartolus refert,
l. diem, §. eorum D. de arbit.

PRÆSENTIA an habeatur pro cõ-
sensa, ponit Bart. l. Gnius D. de pig. act.

Præsentia, elegantem habet phrasin in *l. de arat. §. Celsus itaque scribit. D. de inter. rogat.* quia intelligitur de præsentipotentis responsione mutata. Sic enim appellatio transfertur à persona ad rem, sicut alibi à re ad locum. Id genus translationes in iure valde frequentes sunt, & lectori sæpe imponunt, ut in *l. pen. D. de iusti. & iure.*

Præsentia, propriè ad corpus refertur. Vnde non simpliciter verum est, Furiosi, infans, muti, præsentiam nullam esse, sed pro absentibus haberi. Lex enim plerumque propter sensus imbecillitatem, abesse eos interpretatur.

Præsentia est legitima definitio temporis, idè constituta, ut in omnibus negotiis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Rectè igitur censuit Pomponius: Si inter plures familiæ et cunctandæ agatur, & inter eosdem communi diiudando, aut finium regundorum eundem iudicem sumi: quò facilius coire cohæredes, vel socij possint, in eundem locum omnium præsentiam fieri oportet, *l. 1. D. de quib. reb. ad eundem iud. eat. & vide Nouel. Iustinian. 8. & in Notis. imperij Romani.*

PRÆSENTALES magistri militum, qui in præsentia erant, hoc est, comitatu principis iuncti, *l. fin. §. D. de re milit. l. 4. C. de appar. mag. milit. & in Notis. Imper. Roma.*

Præsentales domestici, *l. 6. C. de adu. diuer. iud.* qui scilicet præsentibus diurno obsequio principis deputati erant, *l. 13. C. de re. milit. lib. 12.*

Præsentales milites, Præsentales numeris, *l. 18. & l. si eod. titul. & Præsentium ordines, apud Nicephorum lib. 17. Histor. Eccles. etc.*

Præsentalis curiosus cursa publici, in *Notis. Imper. Rom. & ex præsentibus Iustiniani 14.*

PRÆSIDES prouinciarum dici ceperunt, post diuisionem prouinciarum ab Augusto factam. Sic enim prouincias diuisit, ut aliæ Cæsaris: aliæ populi dicerentur. Cæsaris, quæ validiores erant, & quas annuis (ut Suetonius scribit) Magistratum editis regi, nec facile, nec tutum erat. Has igitur ipse suscepit, in easque Rectores mittere instituit, viros (ut ait Strabo) tum Consulares, tum prætorios, tum etiam equites,

Quos & ille generali nomine *Procuratores* & *lurifconsuli* in Pandectis præsidēs appellant. Nomen (inquit Macer *l. 1. de offic. præsid.*) præsidis generale est, eò quod & proconsules, & legati Cæsaris, & omnes prouincias regentes, licet Senatores sint, Præsides appellantur. Vbi tamen SENATORES NON SINT, cum negatione legendum censet Moto. ut equites significat, de quibus hoc ipsum Strabo testatur. Populi autem prouinciis qui prærant. Proconsules (ut ait Suetonius) dicebantur. Vnde caput est in libro *Pandectarum* 1. De officio proconsulis: quod ad populi prouinciarum solos rectores pertinet. Nam et si populus in suas prouincias *εξουχὺς καὶ ὡς ὁ δὲ* (ut Strabo appellat) id est, Prætores & Consules mitteret, (quibus nominibus abusus est, pro, Proprætores & Proconsules, ut continuo post demonstrat) tamen utroque Proconsulum nomine appellat solitos, & Suetonius testatur, & ex Pandectarum libris facile intellectum est: cum scilicet extraordinarium esset eo tempore propè omnium in prouinciis imperium: eoque generali nomine, Rectores omnes appellarentur. Nam ut in eiusdem Imperatoris vita Suetonius scribit, Augustus auctor senatus fuit, ne magistratus deposito honore statim in prouincias mitterentur. Præsides autem maius imperium in sua prouincia habebant omnibus post principem, *l. 4. de offic. præsid. & omnia prouincialia desideria, quæ Romæ varios iudices habebant, ad officium Præsidiū pertinebant, l. 2. eod. denique omnium Romæ magistratuum vice & officio fungebantur, l. 12. eodem. Plura de his vide sub verbo, Proconsules.*

PRÆSTARE, est satisfacere, vel exitum alicuius rei in se recipere. *Flipia. in litem Labeo scribit. D. fam. ercisc.* Familiae et cunctandæ, inquit, iudicium ex dubio constat: id est, ex tebus atque prætationibus, quæ sunt personales actiones, Præstare, dicta promissæ implere, *l. 17. 18. & 19. D. de ad. ed. §. 1.*

Præstare aliquem, est prædem esse pro aliquo, id est, periculum, quod ab eo timetur, in se recipere.

Præstare quoque actiones, cedere, & mādare significat, *l. 6. §. si. D. nau. cau. §. 1. l. 1. D. de*

11. D. de alio. empl. C. de cond. & demonst. p. xltare culpam, eulum, bonam fidem, factum, & tri. storum locutiones doli, casus in se reci. Præstare, & p. Præstare in. Pomp. trahend. empl. Viam cum præstare. I. re. & al. Quod reditatis id actum venditoris, venire, præstare.

PRÆSTAT de leg. 3. pro solutio.

PRÆSTITUT scribere, *l. 1. D. de i.*

PRÆSUMERE re: alia vltima re aliquid contra

Romani eo verbo 3. ex concilio Lat. electus & monach. tores, inquit, vill. nes etiam secular. cipibus & secular. tius eorum fiat, & eccere præsumat, c. siq. me. Ne cleric. se immisc. 2. Tim.

Præsumere, facto prius aliquo lib. 36. tradit de f. in certamine bi. tem à potatocib. Theophrastum &

Præsumere ali. te apud Rheocore vocant, cum id, q. fa, vel in iudici. nobis esse, aut fo. capamus dicend. dissoluen. Qu. ouiss valet præ. die tur: cum id, pimus, quæ. venit.

Præsumere al. ut in l. vulgo. D. de somn. & inq. tem non debere. h. 1.

Præsumere al.

31. D. de alio. empt. & l. Titio. *fundus* 73.
D. de cond. & demonst.

Præstare culpam, casum, dolum, peti-
culum, bonam fidem, diligentiam, custo-
diam, factum, trix sum librorum no-
strorum locutiones, pro euentum culpæ,
doli, casus in se recipere.

Præstauri, & Præsticuri, vetustè pro
Præsticum iri. *Pomponius* l. 66. D. de con-
trahend. empt. Viam iter, actum, aquæ du-
ctum præstauri. *Iulianus* l. 10. D. de hæ-
red. vel act. Quod si in venditione hæ-
reditatis id actum est, si quid iuris esset
vendidit, venire, nec postea quicquam
præstauri.

PRÆSTATIO, *Paul.* l. si plures. D.
de leg. 3. pro solutione.

PRÆSTITVERE, hoc est, præ-
scribere, l. 1. D. de iura delict.

PRÆSUMERE, quasi ane sume-
re: aliàs usurpatur pro audere, vel tenta-
re aliquid contra ius: vt ferè Pontifices
Romani eo verbo vtuntur. *Alexander*
3. ex concilio Lateranensi, loquens de
clericis & monachis: Sed nec procura-
tores, inquit, villarum, aut iurisdictione-
nes etiam seculares sub aliquibus prin-
cipibus & secularibus viris, vt iusticia-
rius eorum fiat, clericorum quisque ex-
ercere præsumat, hoc est, tener, audeat,
c. seq. nec. Ne cleric. vel monach. secular. nego.
se immisce. 2. *Tim.* 2.

Præsumere, aliàs accipitur pro nudo
facto prius aliquid sumere. Vnde *Plin.*
lib. 36. tradit de farina cuiusdam lapidis,
in certamine bibendi aduersus ebrieta-
tem à potatoribus præsumenda: allegans
Theophrastum auctorem.

Præsumere aliàs significat præoccupare
apud Rhetores, qui præsumptionem
vocant, cum id, quod in aduersarij caus-
sa, vel in iudicis opinione contrarium
nobis esse, aut fore arbitramur, præoc-
cupamus dicendo, ac bonis rationibus
dissolueno. *Quintil.* lib. 8. Mirè verò in
causis valet præsumptio, quæ præsumitur
dicitur: cum id, quod obici potest, occu-
pamus, quæ præcipuè proœmio con-
uenit.

Præsumere aliàs pro putare ponitur,
vt in l. vlt. D. de in lit. iuran. Valgò præ-
sumitur, inquit *Ulpianus*, alium in li-
tem non debere iurare, quam dominū
litis.

Præsumere aliàs denique accipitur pro

prælagire, conicere, cogitare, seu diui-
nare aliquid in dubio. *Valerius* lib. 3. cap.
5. Equè fortuito dicto quasi certam speciem
clarissimè triumpho animo præsumpsit.
Et cap. 6. Præsumpsit animo, ea re signi-
ficari exitum suum, hoc est, coniecit, va-
ticinatus est.

PRÆSUMPTIO, dicitur existi-
matio, quæ ex verisimilibus argumen-
tis & coniecturis ducitur. Vel Præsum-
ptio dicitur veluti anticipatio quædam
de eo, quod in re est communi censu
percepta, ex eo, quod plerunquè Intelli-
gitur, quodque plerunquè fit, quæ proba-
tionum onus in eum transferret contra
quem facit, in Rubric. D. de probat. &
presumptio, veluti in l. 24. D. de iur. Si chi-
rographum cancellatum fuerit, præsum-
ptione debitor liberatus esse dicitur. Et
in l. sequens. Is, cui soluta pecunia est, præ-
sumitur debitam accepisse: quia verisi-
mile est eum qui soluit, non temere suam
pecuniam iactare. Itaque in eum, contra
quem præsumptio est, semper probatio-
nis onus transit, d. l. 25. & l. vltim. D. quod
met. caus. Cicero videtur Existimatio-
nem appellare *Verr.* 3. In hoc genere
facilior est existimatio, quam reprehensio:
ideo quod eum, qui hoc facit, auctū
possumus existimare, crimen in eo con-
stituere non tam facile possumus. Illius
definitionis insigne exemplum est iudi-
cium Salomonis sapientissimi Regis 3.
Regum 3. quod refertur in c. 2. de presum.
vide Spec. tit. de presum. §. 1. & an à fi-
ctione distideat, ponit Abb. in c. 11. qui. de
Sponsal. & mat. & apud And. Ale. elegan-
tem Præsumptionum tractatum.

Præsumptio alia maior, alia minor est,
iuxta coniecturas, quæ non æquè ad na-
turæ dictamen accedunt.

Præsumptio alia iuris est, alia iuris &
à iure. Iuris præsumptio, quæ à lege in-
troducitur, Iuris verò, & de iure, est dis-
positio legis aliquid præsumtis, & su-
per præsumpto tanquam sibi comperto
statuentis, vt colligitur ex cap. 11. qui fidem
cum ibi not. ext. de Sponsal. per gl. in l. siue
possidet in Cod. de probat. per Abb. in c. quan-
do ext. de presum. ubi Fel. de quibus *Alci.*
in parte 2. presumpt. Sunt tamen qui Præ-
sumptionum cognitionem censura ma-
gis, quam curiosis præceptionibus, & va-
riis diuisionibus cognosci scribunt, sic-
que distingui, causas præsumptionum
ccc 3

ius diceret, ut cuique notum esset, quemadmodum anno suo ius dīcturus esset, in albo edictum constitueret atque proponeret, quod ab edicendo, id est, ante denunciando ac prædicendo, dictum est, quasi tanto ante populo denuntiaret, quæ esset in iure dicendo observaturus. Hoc autem initio Magistratu, habita concione, & iurans in leges, faciebat, *Cicero De finibus 2.* Quid enim mereri velis iam, cum Magistratum inieris, & in concionem ascenderis. (est enim tibi edicendum, quæ sis observaturus in iure dicendo: & fortasse etiam, si tibi exitu visum, aliquid de maioribus tuis, & de teipso dices more maiorum) quid merearis igitur, ut te dicas in eo magistratu omnia voluntaris causa factorum esse iuris dicendi autem munus tribus hisce continebatur verbis: Do, Dico, Addico. Dabat bonorum possessionem ex legibus, ex edicto suo, ex senatusconsultis. Dabat iudicium Recuperatorium, itemque arbitros cum privati postulabant. Dicebat viam in formulis, istam viam dico. Dicebat tutorem ex lege Julia, dicebat sententiam quibusdam in causis maioribus, ut in liberalibus, in popularibus, in executionibus sententiarum, in appellationibus, & aliis præterea nonnullis. Dicebat etiam interdicens, cum de possessione, interdum etiam cum de proprietate ageretur: quod ex lib. Pandect. 43. cuius facile est intelligere. Dicebat præterea in dicendo, veluti cum ferias indicabat, ut *Gell. lib. 10. cap. 24.* & item *Macrob. lib. Satur. 1.* demonstrat, *Suetonius in Claudio*: Observantique sedulo, ut quoties terra in urbe mouisset, Ferias advocata concione Prætor indiceret. Addebat autem cum in iure cessio fiebat, *Cicero lib. De legibus 3.* Iuris disceptator qui privata iudicet, iudicative iubeat, Prætor esto. Is iuris civilis custos esto. *Polybius* autem, & *Plutarchus* ei ex Lictores datos tradunt. Unde *Alexander* appellat, id est, sex securum. Notandum etiam quod *Cicero scribit lib. Fam. Epist. 12.* Placuit nobis, inquit, ut statim ad Cornutum prætorē urbis has literas deferrem, qui, quod Lictores aberant, Consulare munus sustinebat more maiorum. *Gellius lib. 12. cap. 14.* Prætor est collega Consulibus est, neque Prætorē, neque collegam iure

rogare potest, quia imperium minus Prætor, maius habet Consul: & à minore imperio maius, aut à minore rogari iure non potest. Sed & collegam esse Prætorē Consulū, Messala docet: quod eodem auspicio creantur. Hunc Centumviralibus iudiciis postremis temporibus præfuisse, *Plinius lib. Epist. 5.* his demonstrat verbis: Hoc factō Nepo is commotus Prætor, qui Centumviralibus præsidet, deliberaturus an sequeretur exemplum, inopinatum nobis oculum dedit. *Seneca lib. de tranquill. vita 1.* An ille plus præstat, qui inter peregrinos & ciues, aut urbanus Prætor aeduntibus assessoribus, verba pronunciat, quam qui docent quid sit iustitia, &c. Prætorē Iurisconsulti proconsulem sæpè vocant, *Gaius in l. 1. §. 3. D. de alienatio. iudic. mutan. caus. fact. l. patri pro filio. §. 1. D. de mino. l. in heredem. D. de del. mal. respiciunt enim ad id, quod Pomponius in l. 2. §. deinde cum placuisset. D. de orig. iur. Cumque consules, aut vocarentur bellis finitimis, neque esse qui in civitate ius reddere posset, factum est, ut Prætor quoque crearetur. Is ergo Consulibus fungebatur officio (quatenus ad iudicandum attingeret) proconsul erat: Præterea Prætores in provinciis vicem gerebant consulū.*

Prætor apud Paulum *Sent. lib. 1. tit. 15.* pro ediliumitur. Feram bestiam, inquit, in ea parte quo populi iter est, colligari Prætor prohibet. Edictio enim edicto prohibemur feram bestiam ibi habere qua vulgo iter fit.

Prætor PEREGRINVS, ut *Pomponius scribit lib. 2. de orig. iur.* creatus est propter magnam peregrinorum turbam, ut inter eos ius diceret: cum Urbanus prætor satisfacere utrisque non posset. Eum autem repetio in epitome *Liuij lib. 19. ann. 108.* primum creatum fuisse, & Peregrinum dictum, quod inter ciues & peregrinos ius diceret. Itaque video apud *Liuium* semper urbanam iurisdictionem ei quæ inter ciues & peregrinos est, opponi. *P. lib. 12.* Romæ iuris dicendi urbana fors Pomponio: inter ciues Rom. & peregrinos, P. Fuxio Philo euenit. *Et lib. 13.* Prætores deinde provincias fortiti, *L. Apustius Fullo* urbanam iurisdictionem, *M. Acilius Glabrio* inter ciues & peregrinos. *Et lib. 40.* iuridictio urbana

M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio euenit. *Et lib. 41* Praetores L. Papyrius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos sortiti sunt. *Et lib. 42.* Praetores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Clonius Saxula inter ciues & peregrinos. Honoratiorem autem urbanam peregrina fuisse, Appianus & Dio non obscure significauit lib. De bellis civilibus. 2. ubi scribit, Brutum & Cassium Praetores designatos inter se contendisse, yter iuris inter ciues dicendi prouinciam obtineret. hinc autem lib. 42. ubi narrat Praetorem Caecilium indignè uulisse, quod Cassius eam prouinciam collegæ Trebonio dedisset. Omnibus autem Praetoris praestantiorum & gratiosiorum fuisse, in orat. pro Muræna perspicuè demonstrat: Sed quæritur solet, quid inter Urbanam & Peregrinam Praeturam interfuert. Hotoman. tres ferè differentias tradit. Prima hæc est, quod (ut modò diximus) soli ciues Roman. agere apud Urbanum poterant, peregrini non poterant. Altera, quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (ut est in orat. pro Flacco) cum Græcus homo Heraclides à C. Plitorio senatore mancipia quadam petiisset, & fore videret, ut index sumptus sententiam secundum reū diceret, & ab eo indice abiit, & quoddam iudicium lege non erat, causam totam reliquit. Quod cum ita sit, sequitur ciues Roman. neque suos liberos emancipare, neque alienos adoptare, neque suos seruos manumittere, neque in iure cedere, neque bonorum possessionem, tutoremve cuius Roman. impuberi postulare apud eum potuisse: denique, ut rem vno verbo complectar, legis actionem eum præteritorem non habuisse. Falsum est, utem (ut idem obseruat) quod quidam scribit, eum de pecuniis repetundis quasi iudex Alconij locus in orat. Ciceronis contra Competitores, quo solo argum. n. o. nituntur, longè aliud pertinet. Scribit enim Antonium eum magistratum adhuc nullum obtinuisse, sed equitum tertias de Syllano exercitu nactus esset, Græcos spoliasse: ideòque ad M. Lucullum Praetorem, qui ius inter peregrinos dicebat, à Græcis in ius eductum esse, non igitur Repetundarum iudicium illud erat, sed iniuriarum potius: quæ cum

arociores essent, dignæ viæ sunt, de quibus Praetor ipse inter ciuem & peregrinos Græcos homines cognosceret. Tertia differentia est, quod Praetor urbanus editum in albo proponebat, quibus de rebus ius anno suo dicturus esset: cum alter nusquam, quod sciam, legatur proposuisse, sed (ut opinor) ex Urbano edito ius dicebat.

PRÆTORES PROVINCIALES creati sunt circa annum DCLIX. Sicilia & Sardinia captis, atque in prouinciarum formam redactis: quemadmodum Solinus cap. 21. & Lilius Epit. 20. prædiderunt. Pomponius autem in l. 1. de orig. iur. Capta Sardinia, inquit, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi prouincia, totidem Praetores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati sunt. Post autem moris fuit, ut cum armis tutandæ prouinciæ viderentur, eò statim & Consules & Praetores initio magistratu mitterentur. Tandem etiam institutum est, ut qui Consulatu aut prætura abiissent, eò cum summo Imperio proficerentur: illique Proconsules, siue Proprætores (tametsi verbis hæc nonnunquam veteres abundantur) appellarentur. Demonstrat etiam in Verrinarum commentariis Hotomoris fuisse, ut cum à Senatu decreta & Consules, & Praetoris prouinciæ fuissent, tum Consules inter se, itémque Praetores prouinciæ sortirentur, aut verò inter se compararent. Consules autem id adhuc designati, & antequam magistratu inirent, facere solebant: quemadmodum ex Orat. De prouinc. Consul. Sallustio in Iugurth. & innumeris Liliij locis intelligitur. Praetores verò, quo tempore magistratu abibant, id factitasse significat locus ille Verrin. 4. Qui simulatque sorte prouincia Sicilia obuenit, statim Romæ, & ad urbem, antequam proficisceretur, quarere ipse secum, & cogitare cum suis cepit, quibusnam rebus in ea prouincia maximam vno anno pecuniam facere posset.

PRÆTOR FIDEICOMMISSARIUS qui de fideicommissis ius dicebat: duobusque à Claudio Cæsare institutos esse scribit Pomponius libro secundo, §. 17. Digesti de orig. iur. ex hisque vnum à Tito Cæsare detractum esse. Suetonius autem in Claudio: Iurisdictionem de fideicommissis, inquit, quotannis & tantum

Rem in urbe deleat
tem, in perpetuum
præuincias, & ex
sed hæc facile est
care, qui lib. 3. cap.
des apud Praetore
m. sum, sed apud
nim Patrona co
quetur an maior
ex loco intelligit
stant. ditionem u
Praetor, sique ad
g. necesse, de ma
ret Vlpian. pe
confermat, cap. in
inquit, non per fo
legata: sed cogn
Consulium, ut Pra
m statim vocatur
Praetorem prouin
indici commissario
potum pign. habent
ad penam. Dig
fid. De quib. ad lib.
D. de cond. & dem
Praetor F. c. 1. 2.
ua creatus esse, q
ius dicebat, ut
§. 13. De orig. iur.
Praetor IVT
M. Antonio phi
q. emalmodum
b. e. cum anie
posciterentur, ut
bus tractaretur.
Stimano intellig
rat, ut cogerent
tem pupilli scilicet
telum rec. pere. a
heral bus causis
si mancip. statim
caus. l. 1. ff. de non
magistratus & orig.
etiam, ut dicitur
§. 17. Dig.
Praetores RI
LIVM, Vid
R. 25.
PRAETOR
C. de prætore lib.
PRAETOR
prætura functio
PRAETOR
que à Praetore
quam dicebat

diorum seruitutes sunt, licere altius tollere, & officere pratorio vicini. *Sic in l. 13 §. ultim. D. de iniur. l. 12. D. de usu & hab. leg. l. 1. §. pater. D. de leg. 3. Tertullian. lib. de idololatrias, Palladius lib. 1. c. 8. Suet. in Caligula c. 38.*

PRÆVALENTIA, præstantia, præcijs valoris exuperantia. *Paul. l. 23. D. de rei vint* In omnibus igitur istis, in quibus mea res per prævalentiam alienam rem trahit, meamque efficit, si eam rem vendicem, per exceptionem doli mali cogar precium eius quod accellerit dare.

PRÆVARICARI, inquit *Marcianus*, est vera crimina abscondere, & falsas excusationes recipere. *l. 1. C. ad SC. Turpil. Vels, ut inquit Critici, est vociferari, id est, Patere & alludere alieni. Item Prævaricat, diuariat, varicat, inperdit, id est, auarizat. Hinc Prævaricator, Græcis *ἀποφύλακτος*, id est, *ἀποφύλακτος*, id est, submittere se reo. Prævaricator etiam qui ex utraque parte consistit, ut ait *l. 1. D. de prævaricator. Prævaricator in ead. Basilica exponunt παράδοχος. Hinc**

PRÆVARICATIO, inquit *Plinius*, est transire dicenda, vel cursum & breuiter attingere, quæ sunt inculcanda, in iudicanda, repetenda, Critici, Prævaricator, *παροφύλακτος, ὑπερτακτός.*

PRÆVARICATOR, inquit *Ulp. l. 1. D. de præuari.* est quasi variator, qui diuersam penam adiuvat, prodita causa sua. *Marcianus l. 1. ad senat. Turp.* Prævaricatorem eum esse dicit, qui colludit eum reo, & translatitè munere accusandi defungitur, cum scilicet propriis quidem probationes dissimulat, falsas vero rei excusationes admittit. Hoc nomen Labeo à varia citatione tractum ait. *Cicero in Partit* dici vult, quod in contrariis causis quasi variè positus esse videtur. Festus à prætergrediendo, cui Critici conueniunt. Ecce Obuaricator Festo, ab occurrente, qui cuiuspiam occurrat, quominus rectum iter conficiat. Cuiuspiam plenius Prævaricatorem sic definit: Prævaricator est accusator, qui in iudicio publico absolutioni incumbit, non damnationi, quasi varicator. Propriè enim de accusatore dicitur: nec aduocatus qui suscepti sui causam aduersario prodit, propriè prævaricator dicitur, quia non propriè accusator, & qui

cum natu. §. pen. D. de bon. liber. ut nec reus si causam suam peremptoriè egerit. Huius verbi originem hanc docet *Plinius lib. 18. cap. 19.* Arator, inquit, nisi incuruus prævaricator: inde translatum hoc crimen in forum, *l. scripto. D. unde li.*

PRÆVENTIO dicitur, cum eiusdem rei personæ iurisdicção penes duos iudices est, & alter cognoscere prius capit. Præuenitur quandoque per in ius vocationem, quia prior in ius vocauit: quandoque litis contestatione, quandoque libello, quandoque sententia. *Barolus ponit in l. si plures. D. de leg. 1. Specul. tit. de rescript. presentatione §. 5. vers. item quod minus. vide Felin in ca. cum M. Ferrariensi. de consil. in antiqu. & vide doct. in l. si qui postea quàm. D. de iudic. & c. p. n. extra de for. compet.*

PRAGMATICÆ sanctiones dicuntur Principum rescripta, non de priuatorum negotiis, sed corporum, ordinum, & collegiorum causis de consilij sententia emissæ: unde, ut vult *Hotoman.* deducto verbo, quod pragmaticis & perennis vitis in consilium adhibitis interponuntur *Zeno in l. ultim. C. de diuers. rescript. & pragmat. sanct.* Pragmaticas præterea sanctiones non ad singulorum preces super priuati negotij profectis: sed si quando corpus, aut schola: vel officium, vel curia, vel ciuitas, vel prouincia, vel quædam vniuersitas hominum ob causam publicam fuderit preces, manare decernimus: vñ his etiam veritatis quæstio referetur.

Pragmatica sanctio & Annotatio tantum aduersæ opponuntur, in *l. iubemus. 10. C. de sacrosan. eccles. l. ultim. C. de diuers. rescript.* Illa dicitur, cum Imperator re com consilio cognita & agitata quippià decernit: hæc cum ad oblatas preces nomen suum simpliciter adnotat atque adscribit. *Inff. l. ultim. C. de præ. sac. serm.* Ceteræ sunt dispositiones nostri numinis: quatenus prima quidem ad supplicationem adiutorum emissæ est: altera verò per sacram pragmaticam sacra est, &c.

PRAGMATICI à Iuriconsultis hoc differunt, quos species à genere. Itaque Pragmaticos Græci iuris interpretes appellant: ut ait *Fab. lib. 3. cap. 6.* ut Pragmaticus sit iuris eius quod in ordinè iudiciorum, cautionibus, & formulis

ver-

versatur periculum Iuriconsultus etiam de negotiis, de quibus certum ius scribit nullum consuleretur: veluti (ut scribit Quintilianus) de verborum proprietate, aut æqui disceptat one, aut voluntatis coniectura. *Alpia l. 9. §. 1. D. de pign.* Solet autem ita vel iuris studiosis interdici, vel advocatis, vel rebellionibus, siue pragmaticis. *Cicero libro de Orat. 1.* Itaque non ut apud Græcos, infimæ homines mercedula adducti ministros præbent in iudiciis Oratoribus: ij qui ab illis Pragmatici vocantur. *Fabius libro 12. c. tertio.* Neque eorum nom nostri moris ignarus, obliuiscere eorum qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neque idem. Græcos quoque nescio si tractasse: vnde nomen his pragmaticorum datum est.

PRAGMATICARII in trib. lib.
C. posterioribus.

C. postscriptus.
PRATA, inquit Varro, ab eo quod
sine opere parata. Et sic. Vip. Pratum, au-
tem in quo ad fructum percipiendam falce
duntaxat opus est: ex eo dictum, quod
paratum sit ad fructum capiendum. l. 31.
D. de verb. sign.

PRECES passim in Constitutionibus; Inapp. pro libellis supplicibus, siue post latis. l. 2. C. de usufru. l. 5. C. de impub. l. 9. C. de lib. causs l. 10. & 17. de rei vind. Hinc tri. Deprecis imper. offer. C. & formu la illi. Si preces veritati nitantur.

PRECARIVM *est aut Vlp. quod*
precibus petenti vtendum conceditur
tamdiu, quamdiu isqui concessit, pati-
tur. l. 1. D. de precario. Vel sic Precarium
concessio rei est, vel possessionis, quam
precibus ita impetramus, vt veterem
quandiu liberet concedenti. Vel credi-
tum vtendi re, aut iure aliquo, vique di-
licuerit nobis per eum qui credidit. In-
ter precarium autem & commodatum
has notat differentias noto. Precarium
piusimum tutum immobilium ac iurium
causa institutum videtur. l. 2. & l. 3. D.
cod. Commodatum autem ad res mo-
biles propriè pertinet. Qui precario con-
cedit, sate ad tempus videtur itaque do-
natoris & liberalitatis genus appella-
tur, in l. 1. & l. 2. *quasiusum.* 8. §. 3. l. *interdi-*
ctum. 11. D. *eo.* cõque cum quis de sibi re-
stituenda cautum habet, precarium in-
terdicitur: mei non competit, l. & habet.
17. §. 3. *cod.* Qui vero commodat, longè

ab omni donationis specie abest; ſibi-
que cauere de reſtituendo conſueſcit. Cui
precario cōceſſum eſt, poſſeſſionem ha-
bet. *l. 4. §. 1. d. l. & habet. §. 4. epd.* Commo-
datarius verò non poſſidet. Precario v-
tens, dolum ſaturni & latam culpam præ-
ſtat. *l. quiſtam. §. 3. c. 10.* Commodatarius
etiã ſeuiliſſimam. Precarium magis ad
donationis & beneficii, quàm ad negotij
contracti cauſam ſpectat, cōque nulla
eo nomine iuris ciuiliſ actio eſt. *d. l. in-
terdictum.* Commodatum autem contra-
tus eſt; ſuamque iuri ciuili actioem
habet. Ex precario, tamen interdium, ſu
incerti conditio præſcriptis verbis, quæ
bonæ ſidei eſt, conceditur. *l. 1. c. 1. d. 2.*
19. cod. ex commodato verò ciuiliſ actio
raturum. Commodatum vſus certi cauſa fit,
nec ſi eo expleto reuocatur. Precariuſ
nec vſus certi cauſa fit, & quoniam tempo-
re reuocatur. *Hac ex lii. De precario ſum-
matim*

Precaria, siue Precatiua verba dicuntur in testamentis, non directa, nec imperatiua, sed inflexa, & rogatiue concepta, cum scilicet testator non pro suo iure ac legum auctoritate quid hæredibus suis mandat, sed aliquid ab his precatio potestulæ: veluti peto, rogo, volo mando. § vlt. Inst. De sing. reb. fideic. reli& l. 2. C. commu. de legat. De precor, cupio, iniungo, cupio des, opto des, credo te daturum, exigo desidero vt i des, l. etiam. vs. l. & no modo. l. 18. D. de leg. 1. l. peto. 69. D. de leg. 2. Et verba fideicommissi dicuntur, d. l. 69. § fin & l. 11. § 1. D. de leg. 3. & apud Paulum lib. Sentent. 4. c. 1. l. 7. & 4. C. de codicil. l. 25. C. fam. et sic. Fideicommissa enim precatiuo modo relinquantur. Vlpian. in Instit. tit. 2. d. est, vt Isidorus tradit, lib. 5. ca. 24. non directis verbis, sed precatiue. Sic precariam substitutionem, fideicommissariam accipimus, l. 19. C. de p&f& Et precariam voluntatem, l. 66. D. de legat. 2.

Precari autem habere, possidere
intelligitur, non tantum qui per episto-
lam, vel quacunque alia ratione concedi
sibi postulat vel possessionem vel corpo-
ris, vel iuris rei alicuius, id est, ut sibi pos-
sidere vñve liceret, sed & is qui h. i. i.
precari tempore pauente iura d. domi-
no possidet, s. fin. c. l. seq. D. de precar.
Paul. lib. 5. Sent. c. 26

PRECARIA, genus est contractus

de acqui. poss. l. ult. §. ult. D. d. l. Rhod. l. 51. §. locau. l. 58. D. loca positum inuenitur. Sic pretium operis in l. 51. §. fi. in coeunda. D. pro soc. Et manupretium, quasi manus & artis merces de quo supra. Pretium tamen depositionis à mercede separatur. *Plp. in l. 2. §. & generaliter. D. vi bon. rapt.* Vbi pretium pro premio accipi potest, quemadmodum & in l. 5. §. ult. D. de iniur. accipitur. Et apud *Livium lib. 32. huius verbi.* Haud satis dignum tanti laboris periculi que pretium erat. Et apud *Popisc. in Aurelia.* Debet enim quid præter dignitatem pretium esse meritorum. Pretium autem, inquit *Varro lib. 4. de ling. Lat.* est quod æstimationis emptionisve causa constituitur: dictum à periculis, quod hi solum possunt facere cædē id.

PRIDEM de longiori tempore: quandoque pro materis conditione accipitur, l. 1. C. de munic. & orig. l. 1. C. si aduer. transact. l. 1. C. de adl. act. cap. nisi cum pridem. de renun.

PRIMAS propriè Patriarcha, c. 1. & 2. 99. diffinit. quandoque eo nomine significatur Archiepiscopus, ca. sanct. de for. comp. Nam, quantum ad effectum, nulla est differentia inter primatem & Archiepiscopum, cap. duo. de offic. ord. Qui sint primates, in l. 1. & in rubr. de Alexan. primat. 1. docet ibidem Bartol. & vide ibi *Pyrrhum Anglebergum.*

PRIMVS hæres, qui primo gradu scriptus est, l. 23. D. de qua in frau. credit. l. 24. D. de liber & posth. *Quintil. declam. 388.* Nam neque diu de primo hærede cogitandum fuit habenti filium, neque de secundo habenti potiore. Primo autem gradu scriptos accipere debemus, omnes qui primo loco scripti sunt, l. 1. §. deferitur. D. de bon pos. secun. tabu. quos principali loco institutos vocant *Impp. in l. 13. C. de fideicom.* quibus qui substituuntur, Secundi hæredes vocantur, id est, secundo gradu scripti.

Primæ tabulæ paternæ accipiendæ sunt, in quibus pater sibi hæredem instituit: idque ratione secundarum tabul. in quibus pupuberis liberis hæredes substituuntur, l. 41. §. cohæres. ff. de vulg. & pup. subff.

PRIMVS curiæ dicebatur in cutis cingularum, quæ ceteris omnibus personis officiis, primum in curia sua locum obtinebat: quia de causa comitum tertij

ordinis obtinebat dignitatem, l. quicumque. 127. C. de decur. at biennio exacto comitiua primi ordinis dignitate ornatus, primatu illo abibat, l. Alexandrinus. 56. C. eod. Primo curiæ similis est, qui à Gregorio maior populi appellatur, Germanis *Meyer*, Gallis *Mere*, & *Vimere* dicunt, pro vi maiore, & *Mermanstier*, pro maiori monasterio.

PRIMICERIVS non est, ut quibdam videtur, iunctum verbum, non enim aliud in eo verbo notandum est, quam primus: nam certius pronuntio verbi est. Itaque bene *Suidas* *ἀρχιπρωτοῦ τῆς τάξης* interpretatur τὸν ἀρχιπρωτοῦ τῆς τάξης. Nam qui in quocunque ordine primum locum obtinet, Primicerius vocatur. Preinde non notarium tantum primicerius dicitur, quod nomen in *Novell. constit.* 8. sæpius repetitum est, sed & Primicerius fabricæ, in l. 2. de fabricensib. lib. 12. C. Primicerius domesticorum, protectorum, equitum, l. 2. & l. ultim. C. de domestic. & protectorib. Primicerius mensorum, l. 1. de mensorib. lib. 12. Et Primicerius in officio prefectorum prætoris, apud *Vegetium lib. 2. c. 21.* Et Primicerius protectorum, apud *Ammianum Marcellum lib. 18.* Et Primicerius adiutor, in l. ult. C. de offic. præf. urb. Et primicerius exceptorum, Primicerius singulariorum, Primicerius augustalium, Primicerius scriniorum, Primicerius deputatorum, Primicerius sacri cubiculi, l. 1. qui à præbitione. tyro in C. Theodos. & apud *Cassiodorum lib. 11. Variar. & in Notitia.* Sic Primicerius legionum, apud *Guliel. Tyrensem. Pontif. lib. 2. de bello sac. cap. 19. & aliàs sæpè.* Sic & Primicerius defensorum, & Primicerius scholæ cantorum, & Cardinalis Primicerius, apud *Luitprandum lib. 6. de rebus per Europam gestis.* Hac eadem forma *Augustinus D. Stephani* Primicerium martyrum vocat in sermone 21. & *Baldevius Dolensium Archiepiscopus in historia Hierusalem, D. Petrum, Primicerium Apostolorum.* Primicerium qui sequebatur, eadem figura Secundicerius dicebatur: & qui post hunc erat, Tertiocerius, Rubr. de primicerio & Secundicerio, lib. 22. C. & in leg. 1. de præpos. agen. in reb. & in *Notitia* aliquoties. Sic apud *Luitprandum in libro supra citato Cardinalis Secundicerius.*

PRIMIPILVS, olim primus cen-

turio, siue primi ordinis centurio dicebatur, qui & Aquila, & quadringentis in prima acie militibus praeerat. *Malic. l. 1. 9. ἐνός αὐτῆς τὰ γυνέων τῆ λαμπροτάτης ἀρχῆς κακοσημένους ἢ τὰς ἐξ ἑκόντα ἔχοντα τὰς χίλιας ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τὸ κελεύμενον ὑπερηρέειν καλέει νόμος, τῶν δὲ πρῶτων τῶν ἀγμένων τὰ πατρὶα γλῶσση περιμπίλους καλεῖται.* *Liuius lib. 7. Id propter Publium Salonium postulaum est à coniuratis, qui alternis prope annis Tribuus militum & primus centurio fuit, quem nunc primipilum appellant. Primipilus itaque primipili ductorem significat.* *l. 23. D. de adim. leg. & in C. Iustiniano sapè. Centurionem autem primipili non solum a quilibet praefuisse, verum etiam quadringentos milites in prima acie gubernasse, & tanquam caput totius legionis merita consecutum & commoda, quinimò & eundem habuisse annonae inter milites diuidendae.* *Uegitum lib. 2. c. 8. & c. 21. scribit. Hinc*

PRIMIPILARIS, qui primipili honorem gessit, *l. 36. §. Iulius. D. de legat. 3. l. 31. §. quadam. D. de auct. & arg. l. 10. §. vlt. ff. de excus. tut. l. vlt. §. patrimoniorum. D. de maiorib. & honorib. l. 27. C. de epis. & cleric. Et Primipiliarius, in c. vlt. C. de filiis officiali. lib. 12. & l. 5. de cohortalib. lib. 12. C. Suidas, περιμπίλαρος τὸ μέγαν ἀξιωματὸν τῶν στρατιωτῶν ἔχων παρὰ τοῦ πρώτου.*

PRIMIPILVS postea & **PRIMIPILVM** in libris nostris usurpat accipit, pro administratione militaris anno nax, quae primipili centurionibus mandabatur, ut eam annonam suis militibus praebere, eosque bene curatos Reipublicae cum usus foret, praestarent, *l. 3. l. 7. & l. 8. C. de cohort. princip. quae de causa tam multa singularia & praeter iuris ordinatij rationem in Primipili causa passim constituta legimus, ut l. 3. & l. 4. C. de primipil. l. 4. C. in quibus causis pign. Primipilum, inquit Theodorus Hermopolites lib. 9. tit. 9. ἐν τῷ τοῖς ἀρχείοις ἀκρον ἐπὶ στρατιωτικῶν διδόμενον ὀνησιόσιν, ἢ αὐτὸν ἔχειν αὐτοῖς. Et idē ad l. 1. C. de cond. ex leg. debitor ex primipilo, à Graecis dicitur, ὁ διατεταγμένος στρατιωτικῶς τῷ δημοσίῳ ἄλλοτῳ.*

PRIMISCRINIVS, qui & Primicerius, in officio erat praefecti praetorio, & is dabat apparitores, *l. 1. C. de per-*

tul. l. 5. C. de nume. l. 5. C. de apparit. praef. Prat. Symmach. lib. 1. Epist. & in Notis. Imperij sepius.

PRIMOGENITVM vocat sacra scriptura, non quem fratres sequuntur, sed qui primò natus fuit. *Ioseph de ver. signif.*

Primogenitus regis, post regnum suscepit natus, succedet patri in regno, non primogenitus ante illud: *ut Baro de Tautenberg venuste declarat tit. 14. circa finem lib. 1. Feud.*

PRIMOGENITVRA, ius qualitas, seu prerogativa primogeniti, de qua Alberi singulariter tractat in l. pen. C. de donat. inter virum & ux. & in §. Discipuli. in Froem. Pandect.

PRIMITIAE in conciliis appellantur ἀπαρχαὶ τῶν ἀγίων καὶ πατρῶν à diuo Paulo ἀπαρχὴν. & in aucta bulla Nicephori, ἀπὸ ἀπὸ θυμῶν, ἢ προσέτις, ἢ καρπὸν ἀκαθάρτων, quod ita Graeci explicant, ἀπαρχὴν λέγονται ἀπὸ ἀπαρχῆς τῆ θύκῃ ἢ τοῖς τῶν θυμῶν λέγονται δὲ κατὰ χριστιανὸς καὶ πᾶσι ἀπαρχῆς.

Primitiae in Rubrica de decimis & primitiis explicant ibid. Pontificij, & nouissimè P. Rebuffus in l. q. tract. de decimis.

PRIMORES, id est, optimates principes cuiusque reip. *l. legatum, D. de usufr. lega.*

PRINCEPS, lex animata in certis, *authen. de Consu. sub finem. Princeps, id est, Imperator. D. de constitut. princip.*

Princeps à Deo ipso constitutus est. Nam historiae veritas sic habet: Cum Cn. Pompeius, & Iulius Caesar bellis feliciter gessis, magnum haberent exercitum, ac de occupanda tunc Republica meditantur: ciuile inter eos bellum dominandi cupiditate cepit. Tandem Pompeius repudians omnes à Caesare oblatas pacis condiciones, in Graecia victus, & fugiens in Aegypto occisus est. Caesar autem Romanam rediens, rerum omnium positus, noluit Augustus aut princeps salutari: sed dictatorem se fecit, ut in initis adhuc sanguinolentis mitigaret regnandi suspicionem. Tandem à Cassio Bruto, & aliis aliquot in curia Pompeij 23. vulneratus est confossus, idibus Martiis, ab urbe condita 688. ab eiectione regib. 600. l. xvi. Post mortem Iulij Caesaris Respublica Romana, per 12. annos sub

sub triumviris militum
qualitas est: docet
tur C. Caesar Octau
flus, & pueri parti
is Romanam diuisi
bunt, ut aucta tut
mer idē. Nam, ott
decimā partem est
CHRISTVS, sac
auctor, de Virg
tū Getulico, &
ne idē. ut. u. c. l.
inde, cum itus
narratam esset pe
tri. Celsa isal is
licet iure debuit,
exerit, vel inuic
iurab. tur, & al
illeoque tandem
Giacis, & Imper
natus acclamato,
Constantino, pol
interet, temp
gni Romana nic
proprietatem illi
princeps, in casu
ca. Nouissime temp
uicis, in, et in u
ad Francos transi
gauerit. Augustu
tem de electione
tur discordia, vic
temit, hoc est, i
tui sunt constitut
moram, Arch. ex
lis. Treuerit, in
pes item ues: C
Dux Saxoniae, M
lis. Quo statu, D
de vumit.
Princ. p. est sol
rim digni est vox
gibus, ut eugente
delego. Augustu
ter esse. p. ia rei
rei rei quorum
capia. Principie
princeps, qui et
nam. regna est in
lum. 2. in quib. P
Principes poss
gitaras man. q
eodem languent
nam princeps et
p. collect. Quo

sub tritumuitis mitum in modum con-
quassata est: donec solus rerum potire-
tur C. Cæsar Octavianus, postea Augu-
stus, & pater patriæ à Senatu saluatus.
Is Romanam effusionem tranquillitati re-
stituit, ut aurea tum secula dicerentur: &
merito. Nam post consularum eius duo-
decimū natus est DEI FILIVS, IESVS
CHRISTVS, salutis nostræ princeps &
auctor, de VIRGINE MARIA, C. Lenu-
tulo Getulico, & M. Metilino Coslan-
no ab urb. v. ccl. i. a regibus d. vii. De-
inde, cum status Rom. Reipub. ad Mo-
narchiam esset perductus, euenit ut ele-
cti Cæsaris alius ex auctoritate Senatus,
sicut iure debuit, procederet: aliis ab
exercitu, vel inuito Senatu Imperator sa-
lutebatur, & aliquando magna clade.
Idēque tandem agente exercitu in
Gæcia, & Imperatore sine consensu se-
natus acclamato, cepit Imperij sedes
Constantinopolim transferri multum
infelicitate, tempore Constantini mag-
ni: Romana interim vrbe, atque tota
propemodum Italia, propter absentiam
principis, incursu barbarorum deuasta-
ta. Nouissimē tempore Leonis xiii. Pon-
tificis, imperium Constantinopolitanum
ad Francos translatum est, ac Carolus Ma-
gnus cum Augustus designabatur. Ne au-
tem de electione in posterum nascere-
tur discordia, vice Senatus Romani sep-
temviri, hoc est, septem electores perpe-
tui sunt constituti: videlicet, rex Bohe-
morum, Archiepiscopi tres: Maguntinē-
sis, Treuerensis, & Coloniensis. Princi-
pes item tres: Comes Palatinus Rheni,
Dux Saxoniz, Marchio Brandeburgen-
sis. Quo statu (Deo ita volente) nos ho-
die vtimur.

Princeps est solus legibus, & inte-
rim dignus est vox fieri se alligatum le-
gibus, ut eleganter probans l. Princeps. D.
de legib. l. digna vox. C. ad. tit. Nam opor-
tet esse capita terrena potestatis, quæ
sint reliquorum hominum censuris ex-
empta. Principi igitur (inquit Plutarchus)
princeps qui erit? Nempe Lex, quæ om-
nium regna est mortalium & immortalium,
ut inquit Plutarchus.

Principes nostri inter subditos, & ma-
gistratus municipales, inter ciues suos
eamdem funguntur potestate, qua Roma-
nus princeps circa priuata generaliter
preæpollet. Quoniam potestate. n. suam

ab imperatore habent, mediātē vel im-
mediātē. Vnde vox ista, quæ sæpē vi so-
lent, Ego ubi sum Imperator in meo ter-
ritorio: non ita multum est absurda, si
modò rectē intelligatur.

Principes peccare (inquit Cicero) non
tantum mali est, quamquam est magnum
hoc per seipsum malum: quantum illud,
quod permulti etiam imitatores princi-
pum existunt. Nam licet videre, si velis
replicare memoriam temporum, quales-
cunque summi ciuitatis viri fuerint, ta-
lem ciuitatem fuisse. Quæcunque muta-
tio morum in principibus exuerit, ean-
dem in populo secuturam. Et rursus:
Quod perniciosius, ait, de Republica me-
rentur vitiosi principes: quod non so-
lum vitia concipiunt ipsi, sed ea infun-
dunt in ciuitatem: neque solum obsunt,
quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam
quod corrumpant, pluriq. exemplo quam
peccato nocent.

Principes & Magistratus diligenter in-
quirere decet, quid de bonis studiis sta-
tuatur ubique in orbe Romano: quam si-
dem quisque in sua functione adhibeat:
ut promeritis accipiat præmium. Sic e-
gregia nec vnquam laus laudanda fuit il-
la inquirendi ratio Friderici primi, qua
habita duplex præilegium bonarum li-
terarum studiosis concessit, *Consi. habi-
ta. C. ne si pro patr.* Nulla profecto maior
gloria sequitur perpetuū principem,
quam quod ea studia curauertit, quibus
humana societas iuuatur maxime.

Princeps DELICTI, id est, inuen-
tor, auctor, excogitator. Paul. l. 10. D. de
seru. corr. Iustus est enim teneri qui
princeps fuit delicti, quam cum quæri
ad quem res perlatæ sunt. Loquitur de
eo qui seruum corruerat, cum ad alium
perlatæ res essent.

PRINCIPALES constitutiones
dicuntur, quæcunque princeps consti-
tuit, pro lege se cunctur, l. 1. §. ita in ci-
uitate. D. de origine iur. l. 33. D. si cert. petat.
Principalis prouidentia, l. 21. D. de adop-
t. constitutionem diu. Pij significat, quæ
quartam impuberi arrogato relinqui
præcipit, l. 8. §. si quis impubes ff. de inoffic.
testam. l. 1. §. impuberi ff. de c. lit. bon. Si
& principale decretum, l. 2. D. de offic. as-
sesor. Et Principalis sententia, l. 1. ff. de of-
fic. præf. prator. Et Principale auxilium,
l. 13. §. penult. ff. ad Trebellian. Principales

libri, l. 1. D. de offic. questor. Principalis actio, id est, directa, l. 17. §. 1. D. commod. Principalis obligatio, ad differentiam fideiussoriae quae accessoria est, l. 3. D. de separati. Quemadmodum Principalis reus dicitur, pro quo fideiussor intercessit, leg. 66. D. de fideiussoribus. Principale testamentum paternum dicitur, quod tabulas pupillares habet, quae secundae sunt, & minus principales tabulae, l. 2. D. de vulg. & pupil. l. 16. §. qui principale. D. de his quae ut indig. Eodem modo Principales tabulae accipiendae sunt in l. 2. §. 1. & l. penult. D. quem adm. test. aper.

PRINCIPALES civitatum vel curiarum dicuntur, decurionum principes, hoc est, quorum in curiis summa dignitas atque auctoritas est, & à quibus distributionum omnium forma procedebat, ut est in C. Theod. tit. de in qua adm. vel. off. pub. ger. non tamen extraordinarium ex l. 4. C. Theo. de ext. mun. esse autem solebant in aliis decem, in aliis quinque, in aliis viginti. unde decem primi in municipio Amerino: de quibus vide Hot. in Comm. Orat. pro Sex. Rose. qui à nostris saepe *decuriones*, & *decuriones* appellantur: quorum administratio non tam in Reipub. gubernatione, quam in sumptibus eius causa faciendis versabatur: qua de causa ante annum ætatis xxv. munus illud mandari poterat: quippe patrimonij, non personæ munus, l. 2. §. decaprotos, & in l. ult. dicuntur tributa exigere, corporale ministerium gerere, & pro omnibus defunctorum fiscalia detrimenta refarcire. Principalium mentio fit in l. diu. 27. §. 1. & 2. D. de pen. l. omnis iudex 33. & l. 40. C. de decurionibus. & pass. lib. 10. l. 4. C. Theod. de extraord. mun. Firmicus lib. 5. Mathes c. 2. Curatores vel principales civitatum publicis rationibus præpositos. Hos intellexit Tertullianus de corona militis, dum ait, Coronatur & vulgus nunc ex principalium proprietatum exultatione. *Isidorus* lib. 9. Etym. c. 4. Principales & Magistratus & Duumvires Curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti, quod præsent magistralibus. Ita Antiochenium civitatis principales in l. 2. de excus. mun. lib. 10. C. & Alexandrii, principales in l. 96. de decurionibus. lib. 10. C. Et vir principalis apud Apul. lib. 8. de Asine aut. Saluja. Masiliensis lib. 5.

de vero Dei iudicio. Quis verò, ut dixi, focus est, ubi principalibus civitatum viduarum & pupillarum viscera deubrentur? Principales etiam in exercitu & legionibus quidam vocabantur in l. 12. §. reuerens. D. de re milit. l. par. §. super his. eodem tit. lib. 11. C. & apud T. et. lib. 2. c. 19. & c. 19.

PRINCIPALITER, valere dicitur in §. ultim. Institut. quod cum eo. Vnde principaliter & per successionem opponuntur in l. ultum. D. de legat. 3. & l. 194. D. de divers. reg.

PRINCIPIA in castris dicebantur, in quibus principes castra metabantur, hoc est, ubi in acie milites principes stabant. Marcianus de re milit. officio. Officium, inquit, tribunorum est principis frequenter interesse: sic in l. 1. C. de veteranis.

PRIVATUS, verbum est *privatus* in semperque rationem habet cum altero. itaque generaliter is privatus à Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc vetus in hoc vocandi formula, *em lib. Varronis de ling. Lat. 5.* Omnes Quiritis, pedites, armatos, privatosque, curatores omnium tribus, &c. Vbi Privatos apparet dici, quos nunc Iurifconsulti Paganos vocant. Privati ergo militibus eo loco opponuntur. Opponuntur etiam iis qui cum potestate sunt. *Cicero de arte Rhet. 1.* In fortuna quiritur servus sit an liber, pecuniosus, an tenuis, privatus, an cum potestate. *Quinctianus Cæsar lib. de bello civili. 6.* sic locus est: Si quis aut privatus, inquit, aut publicus eorum decreto non steterit, sacrificiis in terdecunt. Loquitur de Druidum decretis. Hinc etiam Magistratus à Grecis, *πολιτικοί* & *πολιτευταί*, quasi dicas publici, appellantur.

Privatus est hoc est, iurisdictione caret, l. 3. D. de officio præsid. & sic opponitur magistratibus, sed & militibus apud *Cicero de arte Rhetor.*

PRIVATÆ dicuntur res, quae sunt singulorum. l. 1. D. de rer. diuisi. à verbo antiquo Privus, quod singulos significat, quo & Cato in libr. de re rust. vitur. Vnde Privatum ius id esse definitur, quod ad singulorum utilitatem pertinet, l. 1. §. ult. D. de iustitia & iur. Et Privata iudicia à Latinis dicuntur, quae ad rem familiarem cuiusque pertinentia per arbitros

liber iudicet de
bos mox cunctis
cipimus, & in pr
le. de falsis. Cui
in foro, barete u
bus, iudicia priv
obire. Idem in T. p
ximarum quidem
torum mibi vide
num. lib. 6. Epist.
etibus illis & ere
iudicandi, ac p
poscendi, ut rep
mam Centumv
delicta sunt, qu
privata pertinen
ei duntaxat, cu d
vel facta est, coe
rapina, iniuri, d
de prius, del. A
de publicis. A
lia de iniuriis et
exercetur, priv
de procurator. l. q
fenditur. Privator
vocat. Quinque D
Privatus contra
utilitatem publi
agris & censu. l. 1
Privata erum
na privata.
Privatus locu
l. 1. §. grator. D. de
Privatum ius
tum.
PRIVAT
tu, balneum est
superavit Iulian
PRIVAT
citur, particular
vel specialiter.
PRIVATI
personarum iud
& appertores c
PRIVIGI
de natos vitru
Modestinus. l. 4. §. 1.
pauca post. Priu
lus ex alio vit
tutus. Est aut
ante quam mar
progenies. Pl
pro Praefectus
Privatus (qu
tum nuptiaru

trōs iudicēſque datos expediuntur : quibus modō ciuitia, modo pecuniaria accipimus, l. *in priuatu. C. de iudic. l. de fide. C. de falſis. Cic. l. de Orat.* Nam volitare in foro, hāere in Prætorum tribunali- bus, iudicia priuata, magnarum rerum obire. *Idem in Topic.* Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iuriſconſultorum mihi videntur eſſe prudentia. *Plinius libr. 6. Epist. ad Roman.* Interuenit a- tribus illis & crebris frequens neceſſitas iudicandi, ac pænē calculos tabulāque poſcendi, verēpene in priuati iudicij formam Centumuale vertitur. Priuata delicta ſunt, quæ ad rem familiarem & priuatā pertineant, nec cuius ex populo, ei duntaxat, cui damnum datum iniuriā- ve facta eſt, cōpetunt. Qualia ſunt furtū rapina, iniuriæ, damnum iniuria datū, *de priuat. delict. l. 1. v. vlr. D. de pæn. l. 7. D. de publico. iud. Actio tertē ex lege Cornelia de iniuriis eſt pro publica vilitate exercetur, priuata eſt tamen, l. 42. §. 1. D. de procurator. l. 1. vlr. C. de iniur. l. vlr. C. vbi ſendat. Priuatam etiam furti actionem vocat *Quintili. Declam. 34. ad finem.**

Priuatus contractus, qui non reſpicit vilitatem publicam, homines proſeque. *C. de agricol. & cenſit. lib. 11.*

Priuata crimina quæ ſunt, vide Crimi- na priuata.

Priuatus locus, quis ſit, exponit Iuriſcof. l. 2. §. *prator, D. de religio.*

Priuatum ius, vide ſuprà Ius priua- rum.

PRIVATVM in l. 13. C. Th. de mera- tū, balneum eſt in l. 6. C. *cod. tit.* ſicque v- ſurpauit Iulianus Alſcalonita.

PRIVATIM, id eſt (vt vulgō di- citur) particulariter, vel in particulari, vel ſpecialiter.

PRIVATIANI in tribus lib. C. po- ſſerōribus iidē ſunt qui & largitionales, & apparatus comum dicuntur.

PRIVIGNOS priuignāſque alium de natos vitricus & nonerca vocant : ait *Modestinus l. 4. §. 4. D. de gradib. & affi. & paulo poſt* : Priuignus eſt vxoris meæ fili- us ex alio viro natus, ego illorum vi- tricus. Eſt autem Priuignus dictus, quod antē quā mater ſecundo nuberet, eſt progenitus. Priuigni antiqui dixerunt pro Præſeſtus.

Priuigna (quod ad cauſam prohibita- rum nuptiarum attinet) non ſolū ea

mibi intelligitur, quæ vxoris meæ filia eſt, ſed & neptis & proneptis, l. *adoptionum. l. 9. vlr. D. de ritu nupt.*

PRIVILEGIA, iuſſa populi aue- plebis rogante magiſtratu, non genera- lia, neque de vniuerſis ciuibus, ſed de ſin- gulis concepta : vt de imperio Cn. Pom- peij; de reditu Ciceronis. nam veteres Priua dixerunt, quæ nos ſingula dici- mus. *Hæc Gellius lib. 10. c. 20.* Interdum tamen veteres illi priuilegia leges appel- larunt, vt idem ſcribit. Priuilegium alij ſic definiunt : lus ſingulare, & incertæ perſonæ, vel cauſæ gratiam, fauoremve, & lex de vno homine lata, vide *Iſidor. lib. 5. c. 18. & c. priuilegia. 3. diſt.* Hoc ſenſu apud *Cice. 3. de leg. & in Paradox.* hoc ver- bum ſumitur.

Priuilegium quoque prælationem & prærogatiuam quandam ſignificat, quæ inter actiones personales vertitur, quæ in debiti repetitione chirographarij cre- ditores aliis cōchirographariis præfe- runtur. Sic hoc verbum accipitur in ti- tul. de priuileg. credit. qui in vulgaris codi- cibus diſtinctus eſt ab aliis : in Pandectis verō Piſanis continenter hæret com- titul. de bon. auctoritat. iudic. poſſid. *Sic & l. 74. D. de iure dotium. l. 53. §. 1. & 9. vltim. D. de pecun. l. 52. §. idem reſpondit. D. pro ſoc. l. 6. l. 33. l. 37. D. de iure ſiſc. l. 10. D. ad municip. l. 23. §. vltim. D. de ſol. matr. l. 2. C. de ſeru. pigno. dat. l. 10. §. quod ſi dies. D. de adminiſtr. aer. l. 1. D. de ceſſio. bon. l. 25. D. ſi certum petat. l. 58. §. vltim. D. man- dat. l. 15. §. 1. D. de curat. furio. l. 1. §. ſed & ſi ſaſu. D. de adminiſtra. rerum ad ciui. Pri- uilegia etiam pro ipſis creditoribus, qui priuilegia habent, ponuntur, in l. 7. §. quo- tiens. D. de poſſ. l. 24. §. in bonu. D. de rebu au- thorita. iudic. l. 17. §. penultim. D. de excuſat. tutorum. Sumitur & Priuilegium pro ex- traordinario quodam auxilio, quod eſt cauſæ, non perſonæ, l. *De ex quibus cauſ. maior.**

Priuilegium eſt, ius quod contra com- munem ciuiliū ordinationum teno- rem, propter aliquam naturalis æquita- tionem, certa conſtituentium au- thoritate introductum eſt. Vnde apparet priuū, quod priuilegia contra ius na- turæ, vel vilitatem publicam, non ma- gis ſunt priuilegia, quā tyrannis lex eſt, vt Cicero probat de legibus diſſe- rens. Et hic eſt verus ſenſus, l. *ultim. C.*

demum pro hærede gerere, qui aliquid quasi heres gerit. *l. 20. D. de acq. vel amitt.*

Pro hærede possidet, qui ex causâ hereditatis rei incumbit: id est, qui verè hæres non sit, iustam tamen & probabilem causam habuit, existimandi se hæredem esse: si modò testamenti factionem habuerit, *l. pro hærede. 11. D. de hæred. pet. l. non solum. 33. §. 1. D. de usurpat. l. 4. & pass. D. pro hæred. l. 1. & pass. C. eodem. Vide Possidere.*

Pro FIDEICOMMISSO possidet, qui fideicommissi nomine possidet: hoc est, cui fideicommissum relicta est, sed viciuapiendo ius Quiritium adipisci conatur, *l. Pomponius. 13. §. sed et de acquir. poss. non enim per fideicommissum dominium, sed sola possessio transfertur, l. 3. D. si usufr. petat.*

Pro INDIVISO, promiscuè, sine ulla diuisione. Cuius in *Rulliana*, dixit promiscuè. Equidem existimo, si iam campus Martinus diuidatur, vnicuique vestrum vbi constat, bini pedes assignentur: tamen promiscuè toto, quàm propriè parua tui parte malletis. Hinc, Pro indiuiso & Cetera pars opponitur: placet. *25. D. quib. mod. usufr. amit. l. 1. D. de euct. l. 1. §. hoc interd. D. ut poss. l. seruus. D. de stip. seru. l. 5. §. ult. D. eodem.*

Pro LEGATO possidet, qui ex legati causâ, vel legati nomine rem habet: id est, cui verè aliquid legatum est, siue testatoris res esset, siue non esset: aut testatoris, quidem esset, sed adempta codicillis ignoraretur, *l. 1. & pass. D. pro legato.*

Pro NOXÆ DEDITO possidet, qui cum seruus rei noxæ deditus sit, iustam vsucapiendi causam ex ea possessione actus est, *l. 3. §. gener. D. de acquir. poss. l. 5. D. de public.*

Pro POSSESSORE bona fide, ac iusto titulo possidet, qui pro bonorum possessore possidet: id est, qui vel iustam causam habuit, existimandi se bonorum possessorem esse, vel cum fœdera bonorum possessor esset, existimauit res quasdam ex his bonis esse: quæ aliter tamen et potest, *l. non solum. 33. §. 1. D. de usurpat. & substitut. Pro hæred. l. 1. pro hæred. 11. D. de hæred. pet. vbi tamen bonorum possessor etiam pro hærede possidere dicitur.*

Pro possessore mala fide possidet præ-

do, qui interrogatus cur possideat, respondens sit, quia possideo: nec ullam asserere causam possessionis potest, *l. pro hæred. 11. cum seq. D. de pet. hæred.*

Pro POSSESSORE is possidet, qui ex causâ bonorum possessionis rei incumbit, id est, qui nullo iure rem hereditariam, vel etiam totam hereditatem, sciens ad se non pertinere, possidet, aut *imp. §. 5. de interd.*

Pro SOLVTO possidet, qui rem vel debitam vel indebitam, quasi debitam, ab eo qui soluit, bona fide accipit, *l. non solum. 31. §. si mihi l. pro soluto. 46. & l. penul. D. de usurp.*

Pro SVO, titulus est generalis: Primum ideo, quia comprehendit omnes titulos, tam nominatos, quàm innominatos: item tam lucratiuos, quàm onerosos: deinde quoniam pro suo possidere censetur etiam ille, qui existimat se habere titulum, cum non habeat, *l. 1. & vltim. D. pro suo. Vbi eleganter, Pro suo, inquit, possessio talis est, ut cum dominium nobis adquiret, utramque & ex causa possideamus, ex qua adquiretur, quasi dicat: hoc vnum sufficit ad titulum iustum vel legitimū, unde & possessio censetur iusta & legitima: quod bona fide, salua conscientia, sine ulla fraude habeamus rem quasi nostram. Quod respicit Paulus in *l. 3. §. genera. D. acquir. poss. diuidens quippe possessionem, quæ ex titulo iustificatur, in duas species. Aut enim quis bona fide, aut non bona fide, possidet. Vt sic:**

Pro SVO possidere propriè dicitur is, qui falsò, sed probabili tamen harum causarum errore possidet: nimirum occupationis, alluisionis, partus emptæ vel hereditariæ ancillæ, fructus rei emptæ, aut donatæ, aut in hereditate reperiæ, *l. 2. 3. & 4. §. vlt. & l. vlt. D. ead. At hic quidem propriè, ut dixi, Pro suo, titulus appellatur: quippe qui ad vsucapiendam valet. Alioqui pro suo etiam possidet is, qui per emptionem, aliamve iustam causam possidet: verum is non vsucapit.*

Pro TRANSACTO possidet is, cui iudicio per errorem accepto, res aliqua per transactionem concessa est, ut eam vsucapere, & iure Quiritium facere suam possit, *l. eum solum. 29. D. de usurp. l. ex causa. D. pro empt.*

Pro RATA PARTE, vel, Pro rata por-

portionem, vel præ-
locutio est, idem
est, quæ partes
secundum cuiusque
& quæ iustem. Cui
vita nihil habemus
mus nam illa per
funt pro rata parte
uo dicantur. Ideo
d. ex alia. Viam
trac longam aut
aut longam aut
tim est. Vocis o
fortè ratam cuius
mus, quæ certa
dubitationem om
priè autem Pro ra
qua n aduersa opp
hu §. 5. Imperator
suratam non eade
traque causam
est non pro rata,
1. Digess. de bon. ali
l. 1. ad de det. prom
de restamen. m. u.
Pro rata vsucapit
vlt. parte, vbi
si pro parte. l. 3. §.
vlt.

Pro rata parte
baudiendum sit.
tum in leg. 1. §.
quæ. D. de hæred.
Trebellian. Pro ra
Pro rata reg. on
quisitum. Digess.
ris. an leg. 3. vlt.
rata debetur pro
solum. D. de tre
vlt. leg. in impo
Pro rata temp. r
1. D. locat. c. 1. vlt.
de iure dationum.

PROROS
figura loquendi
natus gratia non
cimus procurio,
significat ante, v
essante collata,
pensione ducta
ad ipsum locum
& iur. §. quidam
vlt. insigni qu
cum, ante curi
batur. vlt. aliq

Portione, vel præcisè, Pro-rata: vetus locutio est, idem significans, quod Pro cuiusque partis ratione & modo: vel, Secundum cuiusque portionis modum & quantitatem: Cicero Tuscul. 1. Sed quia vitæ nihil habemus, hoc longum dicimus. nam ista perinde est, cuique data sunt, pro rata parte, aut longa aut brevis dicuntur. Idem propè duobus modis exculit Vitam videri cuique animanti aut longam aut breuem, prout cuique aut longum aut brevis vitæ tempus datum est. Vocis origo obscura est: nisi fortè ratam cuiusque partem intelligamus, quæ certa & explorata, & extra dubitationem omnem posita est. Proportio autem Pro rata, & æqualiter tanquam aduersa opponuntur, ut in leg. in h. 5. §. Imperator. D. de solus. Si summa usurarum non eadem sit, æqualiter ad utranque causam proficit quod solum est, non pro rata, Sic in leg. interdum. 13. §. 1. Digest. de her. inst. leg. ultim. §. et in tal. Cod. de dot. promiss. leg. si vero 18. Digest. de testamen. misit. Abiit tamen interdum Pro rata usurpator pro æqualiter, & pro virili parte, ut in leg. 1. Cod. unde lib. l. si pro parte. 10. §. item quærit. D. de in rem vers.

Pro rata patrimonij, præcisè, eum subaudiendum sit, Pro rata portionem patrimonij in leg. sed est. 25. §. quod autem quis. D. de hered. pet. et l. Titius. 34. D. ad Trebellia. Pro rata pecuniæ, in d. l. Titius. Pro rata regionis, in leg. ex mille. 64. §. quæsitum. Digest. de iust. Pro rata ponderis, in leg. 3. §. ultim. Cod. de vi vindic. Pro rata debiti: leg. procurator. §. in tributum. et §. ultim. D. de trib. ult. Pro rata quantitat. leg. in impenenda. Cod. ad leg. Falcid. Pro rata temporis, leg. si quis domum. 9. §. 1. D. locat. l. cum in fundo. 78. §. diuortio. D. de iure dotum.

PROROSTRIS, schema est, seu figura loquendi, à protiro sermone, ornatus gratia nonnihil mutata: sicut dicimus procurio, profcenium. Nam Pro, significat ante, vel in. Vt, pro rostris, hoc est, ante rostra, vel in rostris: scilicet appellatione ducta ab eo, quod est in loco ad ipsum locum, leg. penultim. D. de iust. et iur. Si quidem rostra nauium, Antiatibus insigni quadam victoria erepta, eum ante curiam Hostilium exponebantur, ut aliud nihil sit pro rostris, quàm

in loco rostrorum, seu ante curiam Hostilium, quæ senatorum erat.

PRO TVTÖRE negotia gerit, inquit Vlpian. qui munere tutoris fungitur, in re impubeis, siue se putet tutoris, siue scit non esse, fingitamen esse, l. 1. §. 1. D. de eo qui pro suis. Hinc Protutela actio, d. l. 1. §. 3. et ult. quæ aduersus eum de rationibus reddendi datur.

Pro, præpositio accedens cognationis affinitatibusque nominibus, gradus profertatque promouet. Veluti Proauus. Proauia aut nostri pater, mater: Pronepos, Pronepotis, nepotis filius, filia: Proauunculus, Promateterna. id est, proauis frater & soror: Propatruus, Proamita, id est, Proauis frater & soror, l. 1. §. 3. ultim. D. de gradibus et affinit. Quos etiam auunculos, patros, amicos mateternas, maiores vocant. ult. §. patruus maior. ord. titul. Atque hæc ex cognatione petita sunt nomina. Ex affinitate verò eiusdem generis sunt hæc: Prolocer, progener: Pronatus, l. 3. §. ultim. D. de p. s. l. 15. §. ultim. D. verum amos. Prolocer, (quo nomine Plinius in Epist. Fabatum passim appellat) is est, qui ab aliis focer magnus dicitur nimirum uxoris meæ auus, cuius ego sum progener: Prolocer mihi uxoris meæ aia est, ego sum illius progener, l. 4. §. affines, D. de gradibus. Rursus auus meus uxoris meæ Prolocer, aia proloceris est. Ipsa virique pronatus est, d. §. affines. Prolocer enim uxoris nostræ aia. Pronatus verò nepotis vel pronepotis nostri vxor nobis appellatur, l. 14. §. ultim. Digest. de ritu nupt. l. 19. §. ultim. Digest. ver. amos. leg. 14. §. gradus. Digest. de gradibus et affinit. leg. 3. §. ultim. Digest. de legat. præst.

Pro iunctum verbo fugere, significat præcul ex aliquo loco fugere, nisi malis, pro, ex, accipi, siue inyl. metum. 9. D. quod met. caus. & apud Virgil. eodem sensu 1. Aeneid. Profugus.

Arma virumque cano, Troia qui primus ab ori
Italiano fato profugus, Laviniaque venit
Litora.

Progeia (sic enim scribendum, & non Proauitia) apud Iustin. in auth. de alien. et amphy. §. 1. de restit. fidei. constit. 120. col. 9. Græcis dicuntur suburbana, quæ palæstrinæ consilia à domino, non tam utilitatis quàm voluptatis causa habent.

Soluendo sequatur itaque non alia sunt
lugarioribus probanda. quam quæ neces-
sario ad causam pertinent, iuxta li. ad-
probationem. C. de probas. Qua in parte
grauiter nonnunquam errant iudices
incauti. Probatio autem merito non
est requirenda in his, quæ sunt manife-
sta satis. & iudici nota, leg. si verò. §. qui pro-
rei. D. qui satisfacta cogant. Nam quotum
acutius res satis demonstratæ frustrâ al-
iquid addicere, ac interim lugariores
temporis ac sumptuum iactura grauare?
argu. l. i. in fi. D. de dot. præg.

PROBABLE quod omnibus vi-
detur, vel plurimis, vel sapientibus.

PROBATORIA, *documenta*, vel
eiusdem in Imp. constitutionibus, atre-
stationem illam, vt cum vulgo loquar,
significat quæ qui in ordinem aliquem
adsciscuntur, donec & probatus renun-
tiantur leg. i. Cod. de agen. in rebus. l. 17. Cod.
de re milit. leg. 2. C. de cohortal. l. 6. 9. & 10.
C. de diuers. offic. & appar. vsurpauit hoc
verbum in Nouel. Iustina. in edicto
xiii. eiusdem principis. Extat autem
Probatoria Chartariorum formula apud
Cassiod. lib. 7.

PROBI, & reprobi nummi aduer-
santur, l. 24. D. de const. pecul. l. 40. l. d. si
cert. pet. vt apud Cicer. lib. 3. Offic. bonis
nummis adalterini opponantur.

PROBITAS, multitudini inuisa.
Itaque bonam vitam Hermodorum E-
phesij vitii corruptissim. ferre non po-
terant. & in exitum egisse traduntur, di-
centes: Nemo nostrum frugi esto, teste
Strabone. H. liogabalus pessimus Roma-
norum Imperator, ideò infensus fuisse
Alexandro adoptato legitur, quod im-
pudicus non esset. Idem Tyrannus Vlpia-
num officio suo mouit, quia vir bonus
erat, auctore Lampridio. Cicero in Orat.
pro Cornelio Balbo: Seculi sui labem esse
desert, & maculam virtuti inuidere, i-
psūque florem dignitatis infringere.
Aded omnis excellentia multitudini est
inuisa.

PROBRUM estus propriè dici pu-
eat de stupris & flagitiis, cum Ateius in
Helenibus sic scribat: Qui nisi probrum,
omnia alia in delicta æstimate. Lucifcon-
sulci pro omni infamia vsurpant. Vlpia-
nus in l. probrum. 42. D. de ver sign Probra
quædam natura turpia sunt, vt furtum,
adulterium, quædam ciuilibus & more

ciuitatis, vt cotelæ damnari. Marcellus l.
probrum 41. D. de ritu. mpt. Probrum in-
telligitur etiam in his mulieribus esse,
quæ turpiter viderentur, sed quæ quæsi-
t facerent, etiam si non palam.

PROCEDIT, verbum est Iurisco-
sultis vsitatum, pro valet, locum habet.
Vlpian. l. 7. §. 3. D. ad leg. Aquil. Hoc autē
in seruo non procedit, in filiosā: vulne-
rator procedit.

Procedere in causam summarie & de
plano quid sit, declarant Spec tit. de inquisi.
§. curio, versicul. quid ergo & Bartolus in
extrauag. ad reprimendum

Procedente tempore, successu tempo-
ris, l. 2. D. de orig. iur.

PROCESSVS, pro ingressu. l. nam
& Imp. D. de donat. inter. vir. & vxor. Vide,
Donare ad processum.

Processus, transuersiones equitum, de
quibus in l. 2. D. de in ius voca. Licinius l.
43. de donat. inter. vir. Nam & Imperator
Antoninus constituit, vt ad processum vi-
ti vxor ei donare possit. Vide TRAANS-
VECTIO.

Processus iudicij, est ordo quidam le-
gitimus secundum quem controuersæ
causarum cognita, ex bono & æquo ce-
lenter diffiniantur. Proinde talis ordo
defensuræ debet iudici, vt is teneat co-
gnitionis suæ rationem: non verò vt li-
gatorum adfectibus obsequatur, ad
differtendam causam præteriti iudicia-
riæ obseruationis. Quocirca Innocen-
tius Pontifex celsissimè dicit: Vnde vi-
debitur subuliter intuenti, de ordine iu-
diciorum procederet, vt in præmissis nō
per omnia ordo iudiciarius obseruaretur.
Hoc est, Verissimus aliquando censetur
ordo, non obseruare plenum ordinem
in iudiciis, cap. ad nostram. de iureiur.
Iudex enim ingocentis viri officio fun-
gi debet. Ideoque incorrupto animi
iudicio discernere, quoniam ordine, quo
processu credat se cogniturum celeriter
de causa controuersa, secundum ius
& æquum, l. cetera. D. de famul. erescum. &
Venuleius, in l. continuus. §. cum ita. D. de
verborum obliga. Hinc est, quod Hadria-
nus optimus maximusque princeps, in
l. 3. Digest. de testib. semper vituit his vec-
bis: Tu magis scire potes. Item, Sed ex
sententia animi tui æstimare oportere.
Item, Tecum ergo delibera. Et pleni
sunt omnes iuris Codices huiusmodi
d d d 4

ez sunt, proconsulēque vocati sunt. Pro
consule contra Scriptorium scribit mis-
sum esse Pompeium, pro lege Manilia
Cicero: quod Plutarchus vertit. *ei pom-
peii y oieray dei ait vpi tou en perpo dūmē
philetopos, de hyreay qūmē tōi philetopōi,
ēll' aē d'vratōi.* Vide Proprietores.

PROCVBITORES, qui noctu
custodiā caussa; ante castra excuba-
bant, cum castra hostium in propin-
quo essent.

PROCVRATOR est, qui a-
liena negotia mandatu domini admi-
nistrat, siue in iudicio, siue extra iu-
diciū, l. 1. *D. de procurat.* Propriē autem
ex parte actoris dicitur, ut defensor ex
rei parte *si mater. §. hoc iure. D. de excep.
rei iud.*

Procuratorum autem varia sunt ge-
nera. Quidam enim sunt litis procura-
tores, qui ad inuendas instituendāque
actiones vel lites exequendas dantur, l.

86. *D. de solutio.* Huiusmodi procurato-
rem ad actionem factū procurato-
rem vocat. *Paul. in l. 14. Digest. de
pactis.* Alij sunt negotiorum procura-
tores, quibus vel certa vna res, vel
generaliter vniversa negotia admini-
stranda mandantur, qui omnium re-
rum procuratores leg. 13. *Digest. de pactis.*
leg. 6. *Digest. de institor. leg. 8. Digest. de ca-
lumniatoribus*, & totorum seu vniuerso-
rum bonorum procuratores vocantur,
leg. 63. *Digest. de procuratorib. leg. 17. §. vlti-
mum. Digest. de iniuriis.* In illis dicti de
iniuriis verbis, **NEQUE PROCVRA-
TOR, QUI EO NOMINE AGAT,**

procuratorem accipimus non vtique
eum solum, cui specialiter procuratio
data est actionis, sed sufficit esse eum
cui omnium rerum administratio man-
data est, l. 17. §. *ait praetor. §. 5. procura-
torem. Digest. de iniuriis.* Similiter in eo
quod dicitur, procuratorem iudicatum
solum stipulari posse, non eum tantum,
cui ea res specialiter mandata fuerit, in-
telligimus, sed & eum, qui vniuersorum
bonorum mandatum suscepit. sed &
signatum fuerit habitum, procurator
videbitur, lege 3. §. *primo. Digest. iudic.
solu.* Eodem modo in fidei iussio edicto
procurator accipitur, leg. 1. *et leg. 23. §.
procuratoris. Digest. de iussio edicta.* In
interdicto quoque vnde vi, ex senten-
tia magis quam ex verbis procura-

tem non eum tantum, qui legitimē
procurator dicitur, omnium rerum
eius, qui abie, quasi perē quidam domi-
nus, hoc est, alieni iuris vicarius, sed
& quemlibet, qui aliquid nostri negotij
gerat, clientem videlicet, colonum,
aut librum, aut qui illam vim, de i-
ctioemque, rogato aut nomine nostro
fecerit, intelligi, eleganter Cicero pro
Cacina tradit. Atque adeo in pleris-
que librorum nostrorum locis, qui si-
ne mandato negotiis se alienis offert, &
qui aliquid nostro nomine negotij no-
stri gerit, procurator vocatur, qui ve-
rus negotiorum gestor est, leg. 14. §. *si ge-
nor l. 21. §. vltimo, l. 3. D. de solutionibus, et
leg. 15. §. si qui absentis. Cod. de petition.
hared. leg. 9. §. si heres. D. de liber. lega.
leg. 22. §. quod si leg. vltimo. D. rem ratam
hab*

PROCVRATOR in rem suam
datus dicitur, cui in rem vtilitatemque
suam mandata sunt actiones leg. 8. §. *vti-
tim. D. mandata l. 2. in fin. D. famil. ercisc.
leg. 3. §. idem Labeo ait. D. de in rem vers. l.
24. D. de minor. l. 23. §. idem aduersus. Digest.
quod quisque iur l. 3. Cod. de hared. vindicat.*
Nam hic cum mandata sunt, & cessat ab
alio actiones exerceat, procurator est;
sed quia non in alienam, seu suam rem,
id est, commodum suum, propriumque
lucrum actiones praestitae sunt, lucrum-
que omne, & compendium eum respec-
cit, idcirco in rem suam factus datus-
ve procurator dicitur, l. 4. *Cod. de procura-
torib. l. 23. §. vltimo. eodem l. 4. D. de re
iudica. l. 1. §. in propria. D. quando appel fit.
l. 20. D. de appellationibus. l. 14. D. de pactis.
l. 18. D. de compensatio. l. 6. Cod. de obligat.
et actio.* Hunc nos vocamus cessionariū.
Is qui nomen emit, in rem suam fit pro-
curator, l. 1. *C. de contra iud tut.* Venditor
quoque ab emptore datus ad litem pro-
curator, in rem suam datus videtur, leg.
66. §. *si secundum. D. de cuius. Etant & Pro-
curatores haereditarium, leg. 32. Digest.
de iure fidei. & in inscriptionibus Procura-
tores vicissim haereditarium. Item
Procuratores rei dominicae, l. penultim.
de conuent. fidei. deb libro 10. Cod. Et Procura-
tores domus dominicae, leg. 3. *Cod. vbi
caussa fidei.* Et Procuratores summae rei, l.
vi *C. si prop. pensu. qui & Rationales sum-
mae rei, ut in inscriptione, leg. 7. Cod. vbi
caussa. fidei.* Metallorum item, & ba-*

priorum, & textrinorum, seu gynæceorum, & knisficiorum, & boltzgarum, & saltum erant Procuratores, quorum in l. 4. c. de metallor. libro 1. c. l. perust. l. de munificen. eodem. Et in Notitia Imp. Rom. sistitur. Procurator Reipubl. l. 3. s. pland. mro. l. 1. §. item ait. D. quod vir. aus. clam. l. 2. §. ad frumentum. D. de administ. rerum ad ciuit. pors. l. 7. c. ne de statu def. l. 30. de decurionib. lib. 10. C.

Procuratorum quatuor genera Paulus facit lib. Sentent. l. cap. 3. aut ad litem, aut ad omne negotium, aut ad partem negotij, aut ad res administrandas. Procurator ad litem, siue litis dicitur, cui instituerenda solummodo litis negotij datum est. §. r. *Litium. De iis per quos cog. poss.* Procurator ad omne negotium is est, quem Cicero in Orat. pro Cæcinnæ sic describit: Verum me tuus procurator deieceris, qui legitime procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia non sitabitis Republicæ causis, quasi quidam penæ dominus, hoc est, alieni iuris vicarius. §. ic. l. 2. *De solutio. l. 13. D. de pact. l. 7. D. de calumn. lege 63. D. de procuratoribus.* ubi eiusmodi procuratorum omnium & totorumque vniuersorum bonorum procurator appellatur. Procurator ad partem negotij est, cui propriæ & specialiter certa res mandata est. §. s. *D. ind. solu. l. 17. §. ultim. D. de in iur. procurator ad res administrandas is dicitur, quem proptiæ Negotiorum gestorem appellamus, hoc est, qui non quæsiturio negotio præficitur: siue autem eius rei mandatum habeat, siue non. l. habeat. procurator dicitur, l. si quis §. 3. *D. de solutio. l. 9. §. si heres D. de liber. legat. l. solum D. nem. ratam hab. lege 15. §. si quis. D. de heret. petis.* Et hoc ab institute differt, quòd hic quæsiturio negotiorum præfecus est. l. i. §. i. *D. de in iur. ad.**

Procurator verus dicitur, qui vel eius
rei quam gerit, mandatum, vel omnium
negociorum administrationem habet,
*l. in fi. D. quod iuss. l. i. D. de solu. l. 40. §. i.
D. de procuras.* Hinc apponitur. ^{8.}

Procurator falsus, is scilicet, qui mala mente, & interceptiendi animo procuratorem se simulat, & procuratoris personam induit, l. 4. §. 1. *D. de furt. l. 18. D. de solut. quomododum & falsus creditor, quise dolo simulat creditorem. Etsi Procurator falsus intelligi nonnunquam*

debet non verus, l. 3. §. si. D. rem ratam hab. Vel denique is, qui procurator non est, sed vtrò se negotiis alienis sine mandato se offert, l. 1. D. quod ius.

Procurator Cæsaris ab Augusto primum institutus est, ut ex Dionis lib. 53. intelligimus: ubi ait, Augustum in omnes provincias, præterquam ubi Proconsules essent, mittere instituit Curatores, qui vestigalia conquirent, impendique si quæ opus essent, facerent. Hoc autem potius officium quam magistratus appellaturus fuit, non esse. *46. D. contr. empt.* Itaque Rationales passim in lictis nostris appellarentur, eosque de portandis ius non habere, sed peulantiis adicu prædiorum Cæsaris interdiceret posse. Callistratus auctor est, *in l. vlt. D. de offit. procur.* Præterea iurisdictionem inter privatos extra fiscales causas non habebat, *l. C. de iurisd. om. iud. l. 1. & passim. C. ubi fise. causæ.* Inter lictum autem & privatus ius dicebat. *¶ l. pia. l. 5. C. de i. l. 1. D. de offit. pro. Cæsar* scribit, *et quæ ius illo & a geligæ sunt, si à Cæsare comprobati, atque si à seipso gesta essent.* Hinc Iulius Taciti lib. 12. d. Claudius Cæsare: Eodem anno, iugiter, sæpius audita vox principis, parem vim rerum habendum à procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statueret. Ac ne fortitid prolapsus videretur, senatusconsulto quoque cautio plenius & uberius quam antea. Suetonius tamè id illum precibus impetrasse scribit: Vbi in curiam, inquit, Præfectum prætor' secum inducere liceret, utque rata essent, & quæ procuratores sui in iudicando statuerent, præcarid egerit. Ad eundem illud quoque pertinet, quod idem in Vespasiano scribit, *cap. 19.* Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quod locopletores mox condemnaret, quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur vi, quod quasi & liccos maderaceret, & exprimeret humentes. Interdum autem Procurator Cæsaris præfidei provinciarum par. ib.ungebatur: nec tum de rebus omnibus, quasi Præses ipse cognoscebat, *l. C. ad te. Fab. de plag. l. 3. vbi caus. fise. l. cum consensu 31. §. 1. D. de appell.*

Procurator voluntarius, vide Volun-
tarius Procurator.

PROCURATIO, administratio; *Cicero Acad. 1.* Dum me ambitio, dum honores dum caussæ, dum Reipub. non solum cura, sed etiam procuratio multis officiis implicatum &c. constrictum tenebat. *Idem lib. 3. de Legibus*: Sed quæro, quid: reapse sit turpius, quam sine procuratore Senator loquitur. de Legationibus libertis, quæ sine vlla publici negotij, aut Reipublice administratione obibantur.

Procuratio etiam est, quod præstatur Archiepiscopo iultranti &c. (vt vulgus loquitur) visitanti provincias, *6. 8. de censibus 6. &c. cauendum. 10. 9. 3.*

PROCURATORIVM & mandatum dixerunt: *vide l. cum dilectus. de relig. dot. &c. curam. de offic. deleg.*

PROCURATORI & exceptiones vocantur, quæ procuratori nomine agentibus opponuntur, siue quod non esse hoc eis mandatum dicatur quod persequuntur, siue quod omnino procuratores esse, vel fieri potuisse negentur, vel ab eo dari dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit, *l. 57. & 62. D. de procuratoribus. l. 2. & 3. D. de except. l. 29. §. quædam. D. manda. l. 19. §. 1. D. de probatio. l. 39. §. penult. D. de dam. infect. §. penult. Instit. de satisfactio. Qua de re incidere crebrim in iudiciis questionem, Quintilii. 7. c. admonet. Procurator, ait, alicuius pecuniam peti ex fœdere hæreditario potest incidere, quæstio an huic esse procuratorem liceat. Fingi nos postquam transiimus remittere, vel etiam conuincit, quæretur, an ei, cuius nomine litigatur, procuratorem habendi sit ius. *Idem lib. 4. cap. penultim.* Vt cenita petundem pecuniam male petis, Procurator enim tibi esse non licuit. Sed nec illi, cuius nomine litigas habere procuratorem.*

PRODERE, pro remittere, admittit: *Modest. l. 14. D. de custod. &c. exhib. res.* Non est facile cytoni custodia credenda inam ea prædita, is culpa reus est, qui eam ei commisit. *Item.* Quod si fugituum domino reddendum prodiderit.

Prodere legem dicitur, qui præuocatur, & accusatione instituta desistit *l. 1. l. 2. §. 4. D. de adulter.* Marito iure mariti accusanti illa præscriptio obicitur, si legem prodidisse dicatur, ob hoc, quod aggressus accusationem adulteri desistit.

PRODIGATOR, propter Consulatum ab sententiam nonnunquam creatus est. *Linus lib. 3. 2.* Itaque ad remedium iam diu desideratum, nec adhibitum, Dictatorem dicendum, ciuitas contigit. Et quia Consul aberat, à quo vani dici posse videbatur: nec per occupatæ armis Punicis Italiam facile erat aut nuncium, aut literas mitti: nec Dictatorem populus creare poterat: quod nunquam antea diem factum erat, Prodigatorem populus creauit Q. Fabium Maximum, & Magistrum equitum, M. Rufum Minutium.

PRODIGERE, pro confutere, vt *pud Modest. l. plebiscito. de offic. prefid.* Plebiscito continetur, ne quis prædium munus, donumve caperet, nisi ei clementum, potentumque, quod intra dies proximos prodigatur.

PRODIGVS est, inquit *Vlpi.* qui neque modum, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilacerando & dissipando profundit, *l. 1. D. de tur. furz. Prodigij, inquit Cic. lib. 2. Offic.* qui epulis & viscerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatusu pecunias profundunt, in eas res, quarum memoriam aut nullum, aut breuiem sunt reliduri. Prodigum, Euerterem appellat *Caius, lib. 1. Instit. in de iur. vel. Solet* & in libris nostris Prodigij verbum circueu designari, is, cui bonis interdictum est, *l. 18. D. qui testamen. fac. l. 6. de verb. oblig. l. 1. D. de nouationibus. l. 18. §. 1. & sequ. D. de cast. pecul. l. 10. D. de cura, furio. l. 9. §. idem quari. D. si cert. per. Ex eo autem Prodigus dictus est, quod sua prodigat, quod est, foras agat, propellat, & protrudat Formula autem, qua bonis ei interdicti solebat, hæc extat apud Paulum, lib. 3. Sentent. ti. 4. QUANDO TVA BONA PATERNA, AVITAQ. ME- QUITIA TVA DISPERDIS, LIBROSQVE TVOS AD EGESTATEM REDUCIS, QUAM EAM REM TIBI EA RE, COMMERCIOQ. INTERDICO.*

Prodigià furiosis hoc distant: quod furiosis simul atque inceperint furgere, mox ipso iure agnati siq. curatores: Prodigis autem non siq. prius curatores, quam ipsis à iudice bonis sit interdictum.

Prodigus famæ suæ, qui eam negligit,

c. nolo. 12. q. Panov. e. pralatorum. not. 2. de accus.

PRODIGA neutra genere numero multitudinis, in *l. quacunq. 5. C. de fi. de. & iur. h. p. lib. 10.* sunt annonæ, Græcis τὰ προήγιστα, quæ in cibariis & edulis consistunt: sic dicta, quod intra proximos dies prodigantur, id est, consumantur, vel ipsi prodigis, cum eis bonorum administratio interdicitur, ple-rumque à fisco præstantur. Merito igitur Accursius noster, in *d. l. quacunq. prodiga cibaria* interpretatus est: quam Accursij interpretatione probant Barto. & Ioannes à Platea. His opponitur corpora.

PRODIGIA, auctore Festo, dicuntur, quasi prodicia, & potè dicentia, aliquid futurum esse. Nam litera, quæ nunc C, vocatur, apud veteres G, dicta est. Quod & nunc multi pronuntiando sequuntur in Italia, vide *l. non sunt liberi. D. de stat. hom. l. 3. C. de post. h. eret. l. ostentum. de verb. sig.*

PRODVCI in ius, est ad Prætoriam duci, *l. 3. §. docere. D. ne quis cum, qui in ius voc. l. 4. D. de iul. de vi. priuat.* Produci etiam testis dicitur, *l. 21. & l. 24. D. de testib. l. penult. & ult. C. eod.* Produci quoque olim dicebantur, qui in scena populo spectandi præbebantur, atque exhibebantur, Sueton. in *Neron. cap. 4.* Equites Roman. matronæque ad agendum mimum prodixit in scenam *Quintil. libr. 3. cap. 6.* Qui se Prætori in hortis ostenderat, nec erat productus, sed ita ordinibus, *Plinius. lib. 6. Epistol. ad Geminum:* Proximi sacerdotibus ludis, productus in commissione pantomimus eum simul theatro ego & Quadratus egrederemur. *Macrobius. libr. 2. c. 7. de P. lib. Mimo.* Cum mimos componeret, ingentique assensu in Italia oppidis agere cepisset: productus Romæ per Cæsaris ludos, omnes qui tunc scripta & operas suas in scenam locauerant, ptuocavit. Et in inscriptione Lanuina, M. AVREL. AVG. LIB. AGELLIO SEPTENTRIONI PANTOMIMO SVI TEMPORIS PRIMO SACERDOTI SYNODI APOLLINIS PARASITO ALVINO FAVSTINAE AVGVSTAE PRODVCTO AB IMPE. M. [AVREL. COMMOD.

PRODVCCERE adversarium ad album, *Vlpianus dixit l. 1. de edendo, Pro*

pro deducere eum cum quo lis instituitur ad Prætoris album, & formulam actionis demonstrare, quæ vix velit quis ex eorum numero, quæ Prætor se daturum in albo edicoque sub denunciat. Eum quoque, inquit, edere Labco ait, qui producat adversarium suum ad album, & demonstret quod diciturus est, vel id dicendo quo vix velit: id est, quæ edicti parte.

Producere obligationem, diuturniorem reddere, *Paul. l. 91. §. 3. D. de verb. oblig.* Primum queramus quæ personæ efficiant perpetuam obligationem: deinde quibus eam producant. Item: An filiusfam. qui iussu patris promisit occidendo servum producat patris obligationem.

PROFARI proprie dicuntur fatidici, qui futura prædiciendo solent fati: qui fidem & Vaticinari dicuntur, quod vesana mente faciunt: inquit *Varro libr. 5. ling. Latin.* Itaque cum *Vlpianus l. 1. §. 60. D. de editis. edit.* sic scripserit: Si servus inter fanaticeos non semper caput, scilicet, & aliqua profatus esset: sic inferi, Quamvis aliquando quis circa fana bacchatus sit, & responsa reddiderit. Item: Ceterum si nihilominus permaneret in eo vitio, ut circa fana bacchari solet, & quasi demens responsa daret.

PROFANVM, *Varroni libro 5. de ling. Latin.* quod ante fanum, id est, conlatum fano. Hinc Profanatum, quod in sacratio pollutum. *Et paulo post:* Et cum Profanum dicitur, id est, proinde ut sit fani factum. *Macrobius. lib. 3. cap. 30.* Profanum omnes penè consentiunt id esse, quod extra fanaticam causam sit, quasi potè à fano, & religione secretum. Trebatius verò apud eundem, Profanum proprie id esse ait, quod ex religioso, vel sacro in usum hominum proprie tamve conuersum est: quod probare videtur *Aggenus Vrbis. in Commen. ad Iulium Front.* vbi Profanum esse dicit, quod cum sanctum esset, postea in usum hominum, & extra fanum venit. Profana ergo res sacra & religiose opponitur, *l. 83. §. sacramen. D. de verbo obligat.* Profanum id etiam est, quod quis sibi privatum sacrum constituit, ait *Marcan. l. 6. §. sacra. D. de rer. diuis.* Agitur quoque putum monumento coherentem profani iuris esse Imp. rescripserunt *l. 9. C. de relog.*

PRO-

PROFETIE quod vulgo producere, quod astra deponere, de testibus, non nisi si debet, auctor *Barb. ad Pandect. l. 1. §. aditum. D. de e. quancquam alij Profetie sonum.*

Profetie etiam prorogare, *l. unum. C. in rub. de recepti.*

PROFESTI Profestum facere, dicitur qui fecissat, inaspiciat, fanas.

PROFICI *Paul. in l. 1. de reb. an, non potest esse cunis: hoc est, ita dum.*

PROFECTI tunc videtur, si vel petis, vel pecuniarum, & conueniuntur esset, per.

PROFECTI vide supra Peculi. **PROFECTI** tre, vel à parente eius, vel facti eius, de iure dot. Vide.

PROFITE acta aliquæ vitæ, go inintuate diei sum dicebantur, mæ precium suum edebant: & provinciis, qui labant, quæ præcipit. unde Cæcilius ab Antioch. de mun. & bon. l. quibus etiam vide.

Profiteri nata, qui diem quo si pud præfectos, l. etiam. 16. D. de testib. l. iocorum, præfatus. 29. §. 1. p. dicitur, filium spem in actis.

quoque in iustitiam
& forum a quo
vix velit qui
Prætor se datur
de suo denunciat
sedet laqueo
suarum suum ad
quod dicitur
vix velit: id est,

nem, dicitur.
3. D. de verb.
quæ personæ es-
tationem deinde
Item: A filius
mulieris occidendo
obligationem.

de dicantur fati-
do solent fati-
ciatur, quod
quæ l. 1. de lib. 5.
l. 1. de lib. 60.
pessit: Sacerdos
per caput iusta-
esset: ne inferi,
circa fana ope-
dedit: Item:
permaneret in
nati soleret, &
trec.

Varron libro 5. de
um. id est con-
pationum, quod
paulo post: Et
id est, proinde
l. 1. de lib. 3. cap. 3.
conuenit: id
am causam sit
regione secretum
unum, Item: Pro-
quod ex religio-
num proptie
quod prohibet
Carmen ad lu-
elle dicit, quod
ita in viam ho-
vnic. Profana
le opponitur, l.
probat. Profa-
quis sibi prima-
us Marci. l. 6.
Agitur quoque
parentem pro-
piterant l. 9. C.

PROFERRE, Iurisconsultus est,
quod vulgo producere dicitur, id est, a-
pud acta deponere. Producere autem
de testibus, non de litis instrumentis, di-
ci debet, *auctor Andaeus in Annotationibus
prioribus ad Pandect.* Hinc Prolo die, l.
1. §. aditones. D. de eden id est, productio.
quanquam alij Prelo legant: quod non
est absolum.

Proferre etiam est diem productam
protogare. l. unius. §. pen. D. de questionibus.
C. in rub. de recept. arb.

PROFESTI dies, Vide Dies.

Profestum facere, referre, Feste, dice-
batur qui ferias vitabat, & profana-
bat, inauspicatæque reddebat, & pro-
fanas.

PROFICISCITVR pecunia,
Paul. in l. 2. de reb. cred. Item mutuum,
aut, non potest esse, nisi proficiscatur pec-
unia: hoc est, transferatur ad accipien-
dum.

PROFECTA res à me ad te etiam
tunc videtur, si vel à debitore meo acce-
peris, vel pecuniam meam apud te ha-
beas, & conuenit utroque casu ve
mutuum esset, l. singularia. D. si cer-
ret.

PROFECTITIVM peculium,
vide supra Peculium.

PROFECTITIA dos, quæ à pa-
tre, vel à parente profecta est, de bonis
eius, vel tacto eius. l. p. l. profectitia. D.
de iure dot. Vide Doct. l. 2. D. sol. matr.

PROFITERI, est publicè & apud
acta aliquid vltro denunciare: quod vul-
gò insinuare dicimus. Hinc Profiteri cen-
sum dicebantur, qui apud Censores Ro-
mæ precium suarum omnium fortuna-
rum edebant: aut apud Censores in
prouinciis, qui agros ea ratione decla-
rabant, quæ præscripta est in l. 4. D. de
censib. vnde Censuales professiones di-
cuntur ab Arcadio, l. ult. §. 1. in fin. D.
de mun. & bon. censuali. C. de donat. de
quibus etiam vide Brissonium lib. 1. Select.
Antiq.

Profiteri natales dicebantur parentes,
qui diem quo sibi nati essent liberi, a-
pud Præfectos xratij edebant. *Teren-
tius.* l. etiam. 16. D. de probat. Etiam matris pro-
fessi, liberorum recipitur. Scævola l. Im-
peratores. 29. §. 1. D. de. Mulier grauida re-
pudiata, filium exiit absente marito vt
spurius in actis professa est. *Iul. Capro-*

linus harum professionum primam au-
ctorem fuisse M. Antonium Pium, a-
uctor est, intra diem trigessimum nomine
imposito per prouincias autem tabula-
riorum vñum instituisse, apud quos de
originibus idem fieret, quod Romæ a-
pud Præfectos xratij: vt si forte aliquis
in prouincia natus causam liberalem di-
ceret, testationes intus ferret. *Celsus.*
cum de atate. 13. ff. eo. Iniquum est, cum de
statu xratii alicuius quæreretur, & diuer-
sæ professiones profertentur, ea potissi-
mum stare quæ nocet. Eiusdem profes-
sionis mentio fit in l. nec omnia. 15. l. parem-
tes 21. C. de lib. con.

Profiteri merces est, apud publicanos
cas insinuare, tributum pro his debiti ex-
soluendi causa, l. ult. §. diuini. & §. si quis
professus. D. de publica. l. 3. C. de vestig. &
commis. *Quintilian.* Declamatio. 341. Quod
quis professus non est apud publicanos,
pro commisso tenetur. *Idem etiam De-*
clamatio. 359. talem legem fingit, Publi-
cano scrutari liceat, quod quis professus
non fuerit, perdat.

Profiteri etiam in l. 3. §. pen. D. ubi pu-
pil. educ. est pupilli pecuniam prætori e-
dere: vt professionem edere peculij in l.
26. D. de pecul. legat.

Profiteri indicium in l. 1. D. ad l. Corne-
de fcar. & l. 24. D. de fals. Sallust in bello
Iugurth. Sed ipse deprehensus multis
hortantibus, & in primis Albiano Con-
sule indicium profiteretur. *Suet. in Domi-
tia.* ca. 17. Professusque conspirationis
indicium, & ob hoc admissus, legenti tra-
ditum à se libellum & antonio suffodit
inguina. *Plinius lib. 3. Epist. ad Nepos.* E-
dem apud Claudium vxori Scriboniani,
cum illa proficeretur indicium, lego, in-
quit, te audiam, cuius in gremio Scribo-
niani occisus est? Vnde fit, vt pro con-
fiteri indicia, profiteri legendum videat-
ur in l. 3. §. item u cuius. D. ad leg. Corne-
de fcar.

PROFESSVS, id est, confessus, l. §.
§. quoties. D. de iudic.

PROFESSIO argentariorum dici-
tur, sed & aliorum omnium vitæ gene-
rum, l. 6. §. Prætor. D. de edendo. l. 26. in fi.
C. de epis. & cleric.

Professio, ad interrogata responsio,
l. non nudu. C. de probationibus.

Professio, sponso, cap. 1. de summ. Tri-
nitas in 6. & hoc sensu est duplex, quæ-

dom regularis, quæ sit scriptura, c. *fin. 20.* q. 8. sed recte probatio dicitur: probantur enim qui æt nobilitatem viuendi genus diligunt, sedque anno exacto.

PROFESSORES optimi iustitiae, & rei publicæ ministri esse debent; *Constitutio. D. 2. §. ult.* Nunc sunt perniciosissimi alterationum auctores. Professoris boni officium est; curare ut ius civile in melius, hoc est, in maiorem semper utilitatem hominum honestam producat; ut eleganter dicit Pomponius l. 2. §. post originem. D. de orig. iur.

Professorum nomine, neque medicos, neque Philosophos, neque Iurisperitos contineri traditur l. 1. cum sequen. D. de var. & extrad. cognitio. rubeo de profess. & medic. lib. 10.

PROFLIGARE tributa Græci δαμάσκειν verunt, l. iudices. C. de annona & trib. id est, exligere, imponere iudices, inquit Imperator quos circa profliganda ætarij nostri compendia negligentes ac desides fuisse constitit. Eodem sensu l. ult. C. de regalibus nova institui non posse, si prociatillium nostrorum querela, inquit *Constitutio. C. de constitutorum auditate*, ex titerit, & probatum fuerit ultra antiquam consuetudinem, & nostræ terminos iustitionis aliquid eos profligasse.

PROFUGIVM, actus ipse transfugiendi ab hostes: namque accipitur l. omnes. §. qui captus. D. de re mil. Pro transfuga haberi eum qui in profugio captus est. ita enim legendum ostendunt Græci, qui habent τῶν ἐκφυγόντων, id est, in hostico. *Chiarinus Obser. lib. 6. c. 27.*

PROFLUENS aqua, vide Aqua profluens.

PROGENERVM appellat anus nepos sui vitumait Festus.

PROGENER vide Socer magnus & Prolocus.

PROGNATVS, natus; apud Iust. §. 1. *Instit. de hered. qua ab intest. def.*

PROGRAMMA, προγραμμα; proscriptio, scriptura; publico in loco, ut ab omnibus legi possit, proposita, quæ admodum edicta proponebantur, aut principum rescripta: ut l. 3. C. de leg. & cons. princ. Itaque propriè quæ Græci προγραμματα, eadē Latini Edicta appellant, sic sumitur hæc dictio tit. C. Commun. p. ist. programmat. subscriptiones, &c.

PROHEDRI, dicebantur, quæsi

Præfides, Magistratus quidam pñm sub scilij, quibus ceteri omnes sedendi loco cedebant. G. Budæ in Annotat. ad tit. de offi. præf. prætor.

PROHIBET vii frus, qui videtur cit ventem & fruentem, aut non admittit eum, cum, de fundo existeret non usus fructus deferendi causa, l. §. vii frus. D. de vi & vi arm. Prohibet edificare, qui prohibet eam materiam conuenit, qui adificationi necessaria, sit: aut qui operi necessarios venire prohibet, l. r. §. open, D. de mort. infer.

Prohibetur possidere, qui & in solozedificare prohibetur, l. præf. §. de acq. poss.

Prohiberi quis intelligitur, qui minus faciat, si quolibet actu prohibentis, id est, dicentis se prohibere, vel etiamum opponentis, lapillumve iactantis, prohibendi gratia faciat, l. 19. §. 1. D. quod vis, aut clam.

contra **PROHIBITIONEM** iuris, quot modis dicatur, ponit *Diuisio c. qui contra de regul. lib. 6.*

PROHIBITORIA interdita sunt, quibus Prætor vetat quid fieri, l. 1. & l. 2. D. de interd. si prohibitoria, de interd. iustit.

PROICIENDI feruentius est, extra tectum meniana proiiciendi, & *Thophilus §. aquit. Instit. de actionibus* interpretatur, dirigens ut videretur, & *l. 1. §. 1. D. de seru. urb. l. penult. D. si mens. sal. mod. Stel. 80. D. de contrahen. empr.* Quæ ex æris ædibus in tuas ædes proiecta sunt, ut ea mihi ita habere liceat. Aliud autem est Immittere, aliud Proicere, ut constat ex l. §. §. meminit. §. de no. oper. non. & paul. post. de cernu.

PROICTVM, & prociat: parietes sunt domus propentiores, unde nobis aspectus patet in vicis & plateas, & proiciendo & protegendo dicit. Nam protegere, est tectum proicere: quod fit, quando tigna exita columnas seu parietes extenduntur, ut meniana vel podia pensilia faciamus: quo genere structura, ædificia in superioribus partibus ampliora reddi solent. Huius rei inuentor Menius traditur, ut alibi diximus, à quo meniana, omnes ædificiorum proiectura generaliter dicuntur, l. seruitus, §. 1. D. de seru. ut videntur prædiorum. Itaque Lexicon Latino Græcum Proiecta interpretatur, tecta αἰσθητα, iusta, & id-

mm iustitia, met
am eum dicit Co
lectum autem & u
tunt, an Iuolent
nl, quod ita prouch
requiesceret: qualia
de sunt. Immutum
rei, ut aliquo loco
tigna & iacob qu
l. 1. §. 1. D. de vrb. fr
ut vrb. præd. P. ou
luna interpretantur

PROLETARI
tano i. pro inope
prædico sumitur. A
dex aliud in. cito.
volens, videtur elto.
man. tenuissim. pa
neque amplius, quæ
æ: in censum defec
appellat sunt, qui
quam pat. o. tre cer
h. vocantur. Gell
enim Proletarios
re offio, quæ proli
te sum lazi paria
pub. ianate, sono
com. ciuitatem fre

PROLYT, &
nam quatuor ante
studis decurio, qu
adicienda, l. i. p
tate, §. 3. Quous
ducunt, & in qu
nuocantur, in
Heliolus, & ceter
pessant, & ceter
ab il: præf. p. a
lege si de soluti, &
p. nclis. honestam
bis emulsionem in
die quaque licent
L. 12.

PROMATE
foror, l. a. de ad.
PROMERC
ne, qui commercia
num, quodcumq
positur. Part. 1. 4
ad. vobis iustici
eguent: non oi
ulla habuit, leg
P. 11. a. §. 4. D. d
PROMI R
que v. v. v. d. d.

quidam primi. lab
nes cedend locu
Annotas. ad III. ad

frui, qui viden-
t, aut non admi-
ttere non vult.
L. 3. uti frui. D.
et adiacente, qui
non conchit, qui e-
st: aut qui operi
bet. L. 6. non

re, qui de in solo re-
s. s. ff. de acq. po.
g. tur, quo minus
prohibentis, d
ere, vel manum
re tractans prohi-
s. d. quod vi aut

TIONEM iu-
ponit Diausm
.6.

ai quid fieri, l. i.
remota. de in-

conciendi, & r
de actionibus, in
reiter iustit
D. de ferus urb.
D. de i. 80. D. de
e. s. alibus in
ea mini: ita ha
est l. i. mittere,
et ex i. s. mem
ant. p. q. d. c. m.
pro. c. u. par
ores, unde no
os & p. l. e. s. d
Nam

plummas seu pa-
troniana vel po-
uo genere stu-
ribus partibus
latus rei in sen-
alio diximus, d
nitorum prole-
at, i. servantes,
um praeiorum,
cum Pro eia
tuta, i. i. i. d.
777

Proiectum te-
dium eum dixit Cicerio in Topica. Pro-
iectum autem & immisum hoc differe-
rent, an laeolus, quod proiectum est
id, quod ita prouehetur, ut nusquam
quiescat: qualia meniana & ingru-
da sunt. Immisum autem, quod ita he-
ret, ut aliquo loco, quiescat: veluti
tigna & trabes, quae immiserentur, l.
242. §. 1. D. de verb. sign. Graeci i. D. de for-
m. urb. praed. Proiecta sunt meniana iola-
ria interpretantur.

PROLETARIVS in duodecim
tabulis per inope & nullis facultatibus
pedito sumitur. Affiduo, inquit lex, vin-
dex affiduus esto. proletarius cui quidvis
volet, vindex esto, nam qui in plebe Ro-
mana, remissius pauperumque erant,
neque amplius, quam mille quinguenus
arsis in censum deferrebat. Proletarii
appellati sunt, qui verò nullo per
quam paruo are censetur. Capite
vi vocantur. *Gellius libr. 10. cap. 10.* qui
etiam Proletarios proles scribit a mune-
re officioque proles edenda: quod cum
familiaria parua minus possent. Rem-
pub. iurare & lolobis, tamen gignende
coniunctatatem frequentant.

PROLYTA *ῥωλύται*, dicebantur,
qui quatuor annorum spacio in legum
studii decursu, quintum & postremum
adijciunt. Imperator in prefat. ad Au-
tosecē §.6. Quibus inquit, libentē iu-
buitur, et in quinque anni, quo prolyta
nuncupantur, metas constitutionem, &c.
Helychius, ῥωλύσις interpretatur, *per-*
sequitur, *progrederetur*, vti sunt, qui
ab illa præscripta & præfixita studiorum
lege sunt locuti, & tanquam emeritis stu-
pendis honestam & magistram scho-
lis emissionem impetrant, unde ho-
die, quoque Licentiatī appellatur. vide
Lytz.

PROMATERTERA, proauiz
foror, l. i. de grad. & adf.

PROMERCIUM dicitur ea ratio
ne qua commercium, estque mercatio-
num, quodcumque vendendi causa se-
ponitur. *Paul. l. 4. §. 1. D. de pen. leg.* Si
quis solitus fructus suos vendere, enim
legaverit: non omnia quoque promer-
cia causa habuit, legasse videtur. *Sic apud
l. 10. l. 1. §. 4. D. de legat.*

PROMERCALES res dicuntur,
quæ ut dicuntur pluris, fuerunt em-

præ, vel quas præter viſus ſuos præterfamilis habet venales. *Paulus. L. q. si de impens. in res dot.* Quod ſi res, aut in quibus impensæ factæ ſunt, fuerint promercales: tales impensæ non voluntariæ, ſed viſes ſunt. Agitur vocabulum dictio promercales non eſt, cum illa tantum promercales nuncupentur, quæ reſeruatæ hijs, quæ ad viſum animum & proprium pertinent, tanquam voluntariæ, ex mobilibus præterfamilis venditæ. *Modig. in fi. c. 10. libr. 8. tit.* Promercale in venalium ratione dici, quod extra domeſticum viſum redundans vendi proponitur.

PROMISCVÆ conditiones, &
non promiscuæ, vide Conditio.

PROMITTERE facere securam
ad sentium prudentis, quid significet hæc
formula, not. in l. si mandato Titij § fin. D.
de mand. Promittere rem habere licere,
& promittere non mouere, vel facere
controuersiam, paria sunt, per l. si stipulatio
illa, in princ. & §. si quis forte. D. de verb.
oblig.

PROMISSVM à dicto quid differat. vide Dictum.

PROMISSIONIS verbum, & ad
notandam promissionem sine pollicitatione,
nec non, & ad sponsonem refertur, l. 19.
§. 1. D. de adil. edit. l. 123. D. de verb. oblig.
Planè si scriptum in iustamento fuerit
aliquem promississe, perinde habetur ac
si hæc interrogatio præcedente res-
ponsum sit, §. scriptum. Infit de inutili-
stipul. l. sciendum. D. de verb. oblig. v. cer-
tiora quæritur Barco. in verbu' promitte-
re sit commune ad stipulationem. vnde
apud eundem d. l. sciendum. & sic Alex.
l. mol.

Promissionem desertam appellat Vicia, cui non sit satisfactum, puta iudicio
fisti causa, *l. sed et si quis. §. quantum est.*
D. si quis cautionibus. Vnde Paul. in *l. si*
duo §. pena desertionis vocat.

PROMPTUARIUM, cella est, in
quâ respondentur edictis, quæ ad usus quo-
ridianos comparata sunt: in hoc à pen-
ditans, in quod quæ longioris usus sunt
condantur. *Paul. de pen. l. nam quod.* Si cui
quæ in promptuario sunt, legata sunt.
Hinc Promus, dispensator.

PRIMUMVLGATÆ leges rectè o-
lim in ætærium agebantur, ac diligen-
ter custodiebantur. Primum, ne periret
exemplar; deinde ne quis forte fraudem

habeat, adfirmat tamen & definit, *Papin.* l. 95. §. 9. D. de sol. Si creditor à debitore petens culpa sua causa ceciderit, prope est vt actione mandati nihil à mandatore consequi possit. *Idem l. 43. D. de iur. iuss. donat.* Et quod ab alio nomine ipsius eo praesente datur, prope est vt ab ipso datum intelligatur. *Arrius l. 5. §. 6. D. de re milit.* Si bonus miles antea estimatus fuit prope est vt affirmationi eius credatur. *Idem.* Prope affirmare ei credi oportere. Dicunt etiam Iurisculti Propius est, pro magis est, l. 2. 140. D. de verb. obl. l. 18. D. de in rem ver. Vtuntur & in eodem sensu voce propemodum, l. 6. D. ut in poss. leg. l. 13. D. de verb. oblig. l. 88. D. de verb. sig.

Prope an denotet temporis intervalum, & quantum, ponit *N. Neapolitana*, non iurium. alijs à *piron*. D. de excusat. iur.

Prope dicitur lpeas, qui militari distat, l. 1. §. 1. D. de haredit. In-
fuit.

Prope finem triennij, formula quæ intelligenda, not. l. 1. propterandum. §. & hac quidem. C. de iudic.

PROPIVS sobrino vel propior, seu propior sobrinus, vel propior sobrina, matris est consobrini mei filius, & consobrini mei filia, & patris mei consobrini, & matris meæ consobrini.

Propior sobrino, propior sobrina sunt, inquit *Caius*, patris magni, amicitæ magnæ, auiculi magni, materteræ magnæ filius, filia, l. 1. D. de grad. & adfin. Hoc est, infert *Ulpian.* patris eius cuius de cognatione queritur, consobrini consobrini, siue frater patruelis.

Propius sobrinis, *Paul.* l. 10. §. 9. D. de gradibus. Personæ quas enumeravimus à patruui magni filio, ei de cuius cognatione queritur, propius sobrinis vocantur. nam vt *Maffius* ait, quæ quis appellat propiorem sobrinum, qui est patris matrisve consobrini aut consobrini, ab eo consobrini consobriniæ filius filia nominatur. Et paulo post. His omnibus quod à patruui nepote propoluimus, is de cuius cognatione queritur, propius sobrinus est: nam patris vel matris eorum consobrini sunt.

PROPINQVVS pro cognatis, præcisè dicitur, pro, Sanguine vel genere

propinqui. Vnde PROPINQVITAS, pro cognatione, in l. 1. C. de imp. iur. descript. & l. 2. C. quando & quib. quart.

ΠΡΟΠΗΛΑΚΙΣ ΕΣΘΑΙ, apud *Demosthenem* in l. 16. §. 4. D. de pen. afflicti contumelia. ταῦτα κενεῖ, ταῦτα ἐξίστηναι ἀδράπη; αὐτῶν ἀνδρῶν δῖας τὴν ἀρετὴν ἀνδρῶν. Hæc mouent, inquit, hæc de statu mentis homines deiciunt contumeliaz non assuetos.

Περὶ τῶν, l. 3. D. de iure iur. hoc est, incognito calore. Sunt qui interpretentur, perperam.

PROPOLA prima correpta, ἀρετῶν; Græcis est, ait *Pollux*, idem qui infra *Proxenetæ*, venditionisque conciliator, *Seneca* *Pararius* dictus. Alijs propola prima producta, dicitur is qui primus merces vendit, quas in portu primus anticipat: & vt ait *Perfius*, primus tollit piper à sitiente camelo, vt prior vendat: quod manifestò innuit *Lucilius*:

Sicuti cum fœu primus propola recentes Anale, & pretio ingenti dat primiv pauca.

Hinc apud *Cicero* in *Pisonem*: Vinum de propola, & de cupa. Vbi tamē *Turn.* Advers. lib. 1. c. 1. Propala legi vult. Propalæ exponens; qui merces propalam, velut ante palum, aut de palo pendentes habet, & vendit. Quod superius dixi magis probatur *Ios. Scaligero* in suis annotan. *Culicem* *Virgilianam* & veteres *Glo.* videntur assentiri, qui Propulā exponunt ἀνὰ τὴν, corruptè enim legitur πῶλις.

PROPONI dicebatur, quæ vt oculis ciuium adparecerent, proponebantur. Hinc *Propeni* actiones quoniam in albo scriptas, & in edicto *Prætor* in publicum edebat, l. 1. C. de interd. d.

PROPORTIO geometrica, cuius summus in iure ciuili vltus est, ita describi potest, vt sit variarum quantitarum inter se comparatio: quæ vt *Aristot.* lib. *Ethico*. 5. scribitur minimam in quatuor posita est. veluti, Ponatur in a. gemma pretiosissima in b. filix tum ducatur altera linea: & in c. ponantur mille auræ, in d. obolus. post sumatur illa ratio, vt est a, ad b. sic c, ad d. Tū enim illa comparatio sequetur. Si vt a est ad b. ita c, ad d. necessarîo a. est ad c. sicut b. ad d. postremò vt est totum ad totum, ita altera pars totius ad altera alterius: v. e. e

luti vt est a. c. ad b. d. ita & a. ad b. & c. ad d. *Plura vide in Horom. comment. in l. si ita scriptum. 13. D. de lib. & posthum.*

PROPRATORES & PROCONSULES qui fuerint, sic exponit Horomianus in Verrinarum commentariis: Cum antiquitus auctis imperij finibus Prætores crearentur, qui in provincias summo cum imperio mitterentur (de quibus apud Liuium frequens est mentio) institutum tantum fuit, vt qui Romæ Consulatum aut Præturam gessissent, ij anno insequenti in provincias eodem cum summo imperio mitterentur, quæ idcirco consulares, & prætorie vocabantur: quarum illæ biennium obtinebantur, hæc annum vnum: *vt restu est Cæro in prima Philippica.* Qui vero ex Consulatu provinciam obtinebant, Proconsules siue proconsules: qui ex Prætura, Proprietores siue proprietores dicebantur. De proconsulibus quidem nemini dubium id esse arbitramur: de proprietoribus vero quoniam dubitare nonnullos animaduertimus: testimoniis confirmandum videtur. *Cic. lib. de Diuinat. 2.* Bellicam rem administrari maiores nostri nisi auspiciatō noluerunt quam multi sunt anni, cum bella à proprietoribus & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Quin igitur Gabinus, qui ex consulari Syriam obtinuit, proconsul: quin Verres, qui ex prætura Siciliam, proprietos dici posset, dubitaturum neminem existimamus. At enim prætor hic perpetuò nominatur. Ita est, sed aut præturam magistratum esse annum negemus, aut per abusionem id dici fateamur necesse est. Repugnat enim præturam Verres esse annuam, & Verrem prætorio imperio, tum Romæ, tum in Sicilia, quadriennium præfuisse: Ac ne cui mirum videatur, verbum prætoris pro prætoris usurpati, locum ex Verri. 4. subscribemus, in quo & Consul pro proconsul, & prætor pro proprietore, perspicue usurpatur. Cum id quod omnes intelligebant, diceret Heracitus, legem esse R. ipsiam, quam prætor Rupilius ex S. C. decem legatorum sententia dedisset, hoc omnes semper in Sicilia consules prætoresque seruasse, &c. Sententiam nostram nunc ita perspicue confirmabimus, vt quod amplius dubitetur nihil futurum sit Cælius ad Ciceronem scribens lib. Epist. 8. sic

ait, itemque senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque 8. reliquas provincias, quas prætorij prætoribus obtinerent, eos qui prætores fuerint neque in provincia cum imperio fuerint, quos eorum ex Senatusconsulto cum imperio in provincias pro prætore mitti oporteret, eos fortitò in provincias mitti placere: & quæ sequuntur. Videmus, opinor, aperte nunc, eos ipsos qui prætorij erant, prætorio imperio in provincias mitti moris fuisse. In quo tamen illud intelligendum est, tamen more id, institutūque fieret, vt qui ex prætura consulari exirent, in provincias prætorio proconsulari imperio mitterentur, eoque hi magistratus essent ordinarij: non nunquam tamen extra ordinem, tum proprietores, tum proconsules mitti consueuisse quorum imperium extraordinarium appellabatur. Velut in his duobus, de quibus modò commemoratum est, Cneo Pompeio, & Lucio Gellio: quorum vterque cum consul antea nunquam fuisset, pro Consule tamen in provinciam est missus. Nam de Pompeio quidem aperte id Cicero vnde prima Philippica testatur, cuius verba paulò antea descripsimus, quod eodem modo intelligendum est in iis, qui cum Consules quidem fuissent, non tamen statim ex Consulatu in provinciam proficisciebantur: quemadmodum Ciceroni vsuuenit, qui quia nouem post consulatum annis in Ciliciam proconsul profectus est, propterea extraordinarium suum imperium appellat in Epistola nona libri ad Atticum quinti: Faciam, inquit, vt summa modestia & summa abstinentia minus hoc extraordinarium traducamus. Atque hæc quidem de Proconsulum imperio extraordinario. A quo proprietorum extraordinarium imperium nihil omnino differre, hinc intelligi potest, quod Cicero Philippica secunda, imperium à senatu in suam sententiam C. Casari adolefcenti, neque villo vnquam magistratu functo, delatum, vt prætor esset, extraordinarium appellat. At enim, ait, Cæsar adolefcenti imperium extraordinarium mea sententia dedi. Significat autem Senatusconsultum quod in oratione quinta perscriptum est. Eiusdem modi fuit Cnei Pisonis imperium, de quo Sallustius in coniuratione

ne Ca-

he Catilina sic scribit
torem Hispaniam
pore missus est, ad
tera. Non g. ut
P. 2. xiorum p. 15.
imperium fuit, quo
quibaldam video
in provinciam au
Peruianve; aut r
laru Prætorie cur
tur. Hæc cum ita le
min. me licentio p
detur: quoniam p
res pro eo qui e
bantur: quemadmo
tum est). os qui du
rel dū essent (quo
nera. e. vulgò non
ec. an app. luri con
eo m. ill. g. licet
lo l. g. h. h. s. l. e
l. m. a l. Comitia p
nem in casus p
quem pacis poss
pellat. & in eodem
p. d. a. on. n. prote
Quælibet sum
reliquisse. Valer
2. a. a. De disciplina
Macius. Triarius
duorum exercit
pionum, quos ac
absum, scilicet: di
legit, car. ne
creatus, senatu
bens in hunc m
T. 1. Proprietor
none v. r. m. P
placuit, quia d
tius. Iulien. cr
pro. ont. lum a
ordinario imper
ex libro Syriaco
i. u. in. qu. 1. h. n. i
an. n. g. h. n. i. g.
o. d. g. h. n. i. h. n. i.
an. n. i. t. u. a. p. a.
t. o. i. u. a. p. a. p. a.
o. i. u. a. p. a. p. a.
lat. num. facere
I. u. a. p. a. p. a. p. a.
p. i. l. e. x. s. e. c. a. r. i.
e. o. n. s. u. l. e. s. a. u. t. P.
v. a. n. a. t. C. o. n. s. u. l.
e. a. d. e. m. p. a. t.

tere in Ciliciam
quas rovincias
obtinere, ens
que in provincia
eorum ex Se-
rio in provin-
oportet, eos
uti placere &
s. opinor, per-
toriorerā, per-
cis miteris
ll. ante ligen-
d, inibitque
confutue ex-
teriorio pro-
prietate, con-
et ord narynon
ex dmon, tum
ntales mnti co-
tum extradi-
elam in du-
commeratium
et. Gallo, apo-
stl ante non-
tamen in pro-
ve de ma phi-
rba paulo an-
mo in pado in-
q. reit Confu-
tamen statim
cium professe-
Ciceroni viu-
pote confutium
al profectus est,
pum ium im-
stela nona libri
inquit, et sum-
adulnencia mu-
traducamus.
Proconsulium
A quo propre-
imperium ni-
ne intelligi po-
lippio secunda,
am sententiam
etque vltio qd
um, vt propre-
appellat. Ac-
tosefcent impe-
mea sententia
Senatus consul-
tina perferipū
ne. Plionis im-
in conuatiue-
ne Ca-

ne Catilinae sic scribit: Postea Piso in ci-
torem Hispaniam Quæstor pro præ-
tore missus est, adiuuante Crasso, & cæ-
tera. Non igitur aut Proconsulium aut
Proprætorum perpetuo extraordinariū
imperium fuit, quemadmodum placere
quibusdam video: sed iūm demum, cum
in provinciam aut ante Consulatum,
Præcuratūve, aut non statim ex Con-
sulatu Præcuratūve cum imperio mitteren-
tur. Hæc cum ita se haberent, illud tamē
minimē silentio prætermittendum vi-
detur: quoniam prætoris vocabulo vetē-
res pro eo qui exercitui præficeret vie-
bantur (quemadmodum ex Afconio nō-
tum est): eos qui duces exercitus Vicarij
relicti essent (quos Locumtenentes ge-
nerales vulgè nominamus) Propræto-
re etiam appellari consueuisse: quod vel ex
eo intelligi licebit, quia Sallustius in bel-
lo Iugurthino scribit, Albinum Con-
sulē ad Comitia profectum, Aulum fra-
trem in castris pro prætore reliquisse:
quem paucis post verbis legatum ap-
pellat, & in eodem Caium Mariū in ex-
peditionem profectum, Lucium Syllam
Quæstorem suum in castris propræto-
re reliquisse. Valerius autem Maximus lib.
2. c. 6. De disciplina militari Lucius, inquit,
Marius, Tribunus militū cum reliquis
duorum exercituum Publij & Cnei Sci-
pionum, quos arma Pūnica in Hispania
absumpserant, dispersas mira virtute cui
legisset, earūque suffragiis dux esset
creatus, senatui de rebus actis à se scri-
bens, in hunc modum orsus est: L. M. A. R.
T. I. V. S. Proprætor, cuius honoris usurpa-
tione vii eum Patribus conscriptis non
placuit, quia ducēs à populo, non à mili-
tibus solerent creari. Hæc Valerius. De
proconsulium autem & proprætorum
ordinario imperio lubet Apiani verba
ex libro Syriaco subscribere: καὶ σταθ-
μῶν, inquit, ἐν τῇ στρατῷ περὶ τῶν πρῶ-
των, καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν
ἀρχόντων περὶ τῶν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, καὶ ἐν
τῇ ἀρχῇ βασιλικῇ, χωρὶς τῶν πρῶ-
των ἀρχόντων, καὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, καὶ τῶν
ἐν τῇ ἀρχῇ βασιλικῇ. Quæ nos cum Appianum
Launum faceremus, sic conuertimus:
Imperatores cū exercitu miserunt, quos
ipsi sex securū magistratus (id est, Pro-
consules aut Prætores) vocant. Nam cum
viantur Consules duodecim se curibus,
toridemque fascibus, quemadmodum

prisci Reges: dimidium autem potesta-
tis illorum magistratus isti habent, in-
signium etiam partem duntaxat habent
dimidiam. Atque hæc quidem vique ad
Augusti imperium ita se, quemadmo-
dum diximus, habuerunt. Hic verò pro-
vincias ita diuisit, vt aliz Cæsaris, aliz
Populi dicerentur. Cæsaris quæ validio-
res erant, & quas annuis (vt Suetonius
scribit) magistratuum imperiis regi nec
facile, nec tutum erat. Hæc igitur ipse
suscepit, in easque Rectores mittere in-
stituit, viros (vt ait Strabo) tum Con-
sulares, tum prætorios, tum etiam equites,
quos & illi generali nomine *diuinitas*, &
Iurisconsulti in Pandectis *Præfides* ap-
pellant. Nomen (inquit *Macer*) Præfides
generale est, eò quod & Proconsules, &
legati Cæsaris, & omnes provincias re-
gentes, licet Senatores sint Præfides ap-
pellantur. Vbi tamen, SENATORIS
NON SINT, cum negatione legendum
videtur: vt Equites significet, de quibus
hoc ipsum Strabo testatur. Populi au-
tem qui provinciis præerant, Proconsu-
les (vt ait Suetonius) dicebantur. Vnde ca-
pit in lib. Pandectarum primo, De offi-
cio proconsulis: quod ad populi provin-
ciarum solos rectores pertinet. Nam et-
si populus in suas provincias *quæ in ipso
iuris* (vt Strabo appellat) id est, Prætores
& Consules (quibus nominibus abusus
est), pro Prætores & Proconsules (vt
continuo id & demonstrat) tamen viros
que Proconsulium nomine appellantur so-
litos, & Suetonius testatur, & ex Pande-
ctarum libris facile intellectu est: cum
scilicet extraordinarium esset eo tem-
pore prope omnium in provinciis im-
perium, eoque generali nomine (vt
paulo ante motis fuisse ostendimus) re-
ctores omnes appellarentur. Nam vt
in eiusdem imperatoris vita Suetonius
scribit, Augustus auctor senatus fuit,
ne magistratus deposito honore statim
in provincias mitterentur: & vt cura
rarij à Quæstoribus urbanis ad Præto-
rios Prætoresve transiret. Atque hæc
quidem de primis temporibus dicta
sunt. De postremi verò temporis ratio-
ne pauca hæc ex Dionis libro quinquæ-
gesimo tertio à nobis conuersa, hunc in
locum adscribemus. Cæsar cum ap-
petendi regni suspicionem omnem ab se
se remouere cōstitueret, decem sibi an-

ita se habent. Mittuntur verò & in alias provincias, quæ Imperatoris dicuntur, ab eo ipso præfides pluribus regionibus instructi: plurimum ex prætorii, interdum ex iis qui quæsturam, aut alium magistratum intermedium gesserunt. *Hæc ex Dion.*

PROPRIVM, suum cuiusque dicitur (*ut N. Marcellus exemplum confirmat*) quod non est cum aliis commune: & quamvis quod commune est, nostrum dicere usurpamus, non tamen quod commune est, dicere valemus proprium. Plus quidem est proprium, quàm meum, vel nostrum. Illud excludit communio- nem, hoc admittit. *Cicero libro. 7. epist. ad Curium:* Cuius quando res esse proprium scribis mancipio & nexu, meum autem usufructu, contentus illo sum. Id enim cuiusque est proprium, quo quisque frutur ac vitur *Horatius.*

Sipr-privm est quod qui libra mercatur & are.

Proprium & suum æquipollere, Alber- cos refert in dictione Sum.

Propria causa quæ sit, quæri solet in tempore appellavimus, quod in prop- ria causa angustius & brevius, in alie- na laxius datur. Et placuit propriam esse causam, cuius emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine per- tineret, *leg. 1. §. in propria. D. quando app. fit.* Itaque si procurator quis in rem suam datus sit, eius propria causa dicitur. Sed & quicumque sua interesse dicit, pro- priam causam defendere intelligitur, *leg. 1. §. primo & §. ultim. D. quando ap- pell. fit.*

PROPRIVM, siue **PROPRIE- TAS** dicitur, quod aliis locis passim Al- lodium: propterea quod eius proprie- tas solida penes dominum est, neque alteri eius usufructus est constitutus, *lib. Feudor. 2. titul. 17. & titul. 29. & tit. 43.* Iurisperiti modò Proprietatem soli- dam, modò usufructum proprietati mixtum appellanti, *l. 4. D. si usufr. per. l. 1. D. de usufr. accresce. Sic leg. Franc. lib. 1. cap. 126.* Ut unusquisque de suo benefi- cio suam familiam nutrire faciat, & de sua proprietate propriam familiam nutrias: & si, Deo dante, super se, & su- per familiam suam, aut in beneficio aut in alode annonam habuerit, &c. *Et lib.*

4. cap. 51. titmque in Capitular. Carol. Audi- vimus quod aliqui reddant beneficium nostrum ad alios homines in proprie- tatem, & in ipso placito dato pretio comparant ipsas res iterum sibi in Alo- de, &c.

PROPRIE, pro specialiter, *leg. 1. in princ. D. vacat. m. l. 1. D. de admi. rer. ad ciui. port. Cicero. l. 5. Epist. ad Atticum:* Cum ait, de pascendi mea mandata cætera v- niuersa mandauit. Illud proprie, ne pate- retur, quantum in ipso esset, protoga- ri nobis provincias, &c. Et Propria pro speciali dixit Paulus *leg. 11. in fin. D. ad m. m.*

PROPRIETAS vocabulum est, à Iurisperitis distinguendum definitè dorumque dominiorum causa confi- ctum, nam dominiij nomine solidum dominium, ferè intelligitur: id est, in quo usufructus inest, vnde usufructus pars dominiij appellatur, *leg. 1. D. de usufr.* cum igitur dominium usufructu deminutum significare vel lent, Proprieta- tem dixerunt, ut patet ex *c. de usufruct. locis innumeris*, in quibus usufructus proprietati opponitur. Itaque Neratius in *l. 13. D. de acquir. rer. domin.* cum domi- nium dixisset, & illud quod usufructus expers est significaret, continuò prop- rietatis nomine hoc interpretatus est. Si procurator rem mihi emerit ex man- dato meo, eique sit tradita meo nomi- ne, dominum mihi, id est, proprietatem acquiritur, etiam ignoranti. postea ta- men cum suo more subtiliter omnia persequerentur, uti Proprietatis voca- bulo non contenti, Proprietatem nuda- dam dixerunt, quæ usufructu deminu- ta est: plenam verò, quæ usufructum in se haberet. *Papinianus l. 2. D. quibus mod. usufruct. amitt.* Si duobus separa- tim alternis annis usufructus relinqua- tur, continuis annis proprietatem nuda est: cum si legatitium vnum substituas cui alternis annis legatus sit usufruc- tus, plena sit apud heredem proprie- tas eo tempore quo ius fruendi legata- rio non est.

Proprietatem Casus appellat id, quod est dominium directum, *in l. si de superfr.* Habet nanque superficarius & vium- fructum, & proprietatem, subaudiuius dominiij vilius: Directum verò domi- nium non habet, & vide Alberticum

in hac ditione.

PROPRIETARIUS, proprietatis dominus, *Vlpian. de dolo. in l. c. eleganter. §. si seruum.* Si seruum vsuatum ait, proprietarius occiderit, legis Aquiliae actioni, & ad exhibendum id accedit, si possidens proprietarius occidit.

PROQUIRITATA verbum antiquum. Tabul. quo significabatur promulgata: quo vsus fuit. Apollinaris lib. 8. Epist. ad Nanniatum: Per ipsum feret tempus ut decemviraliter loquar, lex de prescriptione tricennis (sic enim legendum) fuerat proquiritata. Quiritate potest in veterum libris est fidem Quiritium inuocare.

PRORETA, *μεροπτης, μεροπης*, qui prora regit: Gubernator puppim. Plautus in Rud.

si tu proretra issi nauis es, ego gubernator

Paulus l. 1. §. 2. D. de public. Quod si absente domino id a magistro, vel gubernatore aut proteta, nautave aliquid factum sit, &c. Xenoph. *αλαβας. §. χαλκω* *αυτο μεροπης τοις εν μεροπυ χαλκωται* *ουδ ουκ εχοντος τοις εν αριστη.* Id est, Succenset proteta iis qui in prora sunt: succenset gubernator iis qui in puppi.

PROROGARE, proprie est populi rogati lege ac iussu proficere atque producere, ut Prorogare magistratum, aut provinciam. Hinc

Protogari vulgo dicitur, quod produciunt. *Vlpian. l. 2. §. 3. D. de iudic.* Si & iudex ad tempus datus, & omnes litigatores consentiant, nisi specialiter principali iussione prorogatio fuerit inhibita, possunt tempora intra quae iussus est licet dicere, prorogari. *Sic. l. 24. D. locat. l. 9. & l. 20. D. legat. 1.*

Protogare, ante diem erogare, representare, vel postulare, *Vlpian. leg. 13. De pact.* Sumptus quidem prorogare, litiganti honestum est: pascisci autem ut non quantitas eo nomine expensa cum vsuris licitis restituatur, sed pars dimidia eius quod ex ea lite datum erit, non licet: id est, honestum est litigatori, pecuniam ad futuros sumptus litis necessaria proaeuratori vel aduocato suo numerare. Hinc. *apud Vlpianum in leg. 4. D. de manu.* pro praesentem pecuniam soluite. Proinde, inquit, siue ex pecunia, quod ad venditorem peruenit, siue ex aduen-

tio lucros, siue etiam amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogante eo, vel repromittentem, &c. *Vlpian. l. sed addet. 16. §. si quis. 6. D. locat.* nam intereum, qui per errorem soluit, & eum, qui pensionem integram prorogauit, multum interest.

PROROGATIO apud interpretes fuit mutatio. haec fit de tempore, loco ad tempus, locum: alios modos rebus ait Corasius, *leg. 1. Digest. de iudi. ex l. 1. §.*

ΠΡΟΣΕΤΟΣ, ad propositum. *Vlpian. l. 5. 4. D. de interro.* Quod autem ait Prator, Omnino non respondisse: posteriores sic exceperunt, ut omnino non respondisse videatur, qui ad interrogatum non respondit, id est, *μεροπης*. Hae ille Hinc, *αδεν μεροπης*, nihil ad propositum: nam, ut ait Helychius, *μεροπης* *πρωτα*, *αδεν μεροπης*, Lucian. in Philopseude, *αδεν μεροπης* *αδεν μεροπης*, *αδεν μεροπης* *αδεν μεροπης*. Hae nihil ad propositum, ut aiunt, peque de his percontabat Sunt tamen, qui Nihil aduersum interpretentur, & originem locutionis longius exquirant. Cicero pro Flacco sic extulit: Nuncquam nobis ad rogatum respondeat, semper accusatori plus quam ad rogatum.

PROSCENIUM, locus ante scenam: ut scribit Diomedes. in eo pulpitu erat, quo histiones probabant. Paulus leg. 8. *Digest. de polluis.* Probat faciet Statius Rufinus, si opus proscenij, quod se Gabinus extortorum promissis perficiat. Vide Parascenium.

PROSCRIBERE, est publice a iure libello aliquid edicere, & denunciare, *leg. 11. §. 1. Digest. de infir. leg. 4. Cod. de diff. pig. l. 34. §. ult. D. de fin. lib. nam, ut ait Vlpian. Proscribere palam sic accipimus clari literis, unde de plano re ad eligi possit leg. 11. §. secundo. Digest. de infir. ad.*

Hinc Proscribi bona dicuntur, cum finis publice libellis, venditio eorum, bonorum in diem certam edicitur, ac significatur. Hinc

PROSCRIPTI quorum nomina palam in foro scripta exabant, ut ad necem querebantur: & praemio percussorii, & supplicio oculatori propositi. Apian. scribit, L. Syllam huius proscriptorum principem atque inuentorem fuisse.

fuisset. indeque est proscriptum iuuar, seu potius Valerius R. docet Horatius bona, sub Rub. C. C. mmat. Et Proscripti re. 17. & 9. cod.

Proscribere v. emptionales, apud mil. epist. 29. qu. lib. 1. c. 2.

PROSCRIBITIO, a scribendo explicat, de proque, in l. sed de D. de infir. ad. Proscribere in proscibere ad personam, & bonorum: et bonorum frequentior elapsi in eam pro de futura aucti bellis, in celeberrimo Cicer. pro Quinctio quoniam in proscibere.

Proscritio, ni, bonum se rialis dicitur. Conf. de statu testu.

PROSECUTIO, quae transmissa ac mandato procuratores reorum, qui reos transseutores aut pub. proscut.

illatum, duntaxat. Item Proscutum, leg. ne persecutor largi eorum: dotes equorum. Denique Proscut. apud Cassiod. l. 1.

PROSECUTIO, pub. proscut.

PROSECUTIO, aut est lego, diff. in l. 4. §. 4.

PROSPERITAS, sic diff. plus quoniam ha gratiore

foisse. indéque est Lex Cornelia, quæ proscriptum inuati verbat: Verin. 3. sen potius Valeria, vt in libello legum R. docet Horom. Hinc, Proscriptorum, bona, sub Rub. C. de bonis proscripti. seu damnat. Et Proscriptionis stylum incurte, l. 7. & 9. eod.

Proscribere venale inter senes compositionales, apud Ciceronem libro 7. Fam. mil. epist. 29. quid sit, vide apud Turneb. lib. 1. c. 12.

PROSCRIPTIO dicitur damnatio, à scribendi cæremonia, quam Vlp. explicat, de priuata interdictione loquens, in l. sed & si pupillus, §. Proscribere. D. de instito. adtio. Dicimus enim latinè. Proscribere in exilium, pro relegare: proscribere ad censuram, pro publicare personam, & bona: quoniam nomina condemnatorum claris literis ante locum frequentiorum solent scribi, & delatari in eam penam. Est & proscriptio de futura auctione, quæ propositis libellis, in celeberrimis locis fiebat, vt ait Cicer. pro Quint. Theophilus, & totis mæstis quærit tunc polius præparari.

Proscriptio, quæ successit deportationi, bannum seu excommunicatio imperialis dicitur: cuius meminit Frideric. 1. in Consti. de statu. & consuet. §. item nulla potestas.

PROSECUTOR is dicitur, qui quæ transmittuntur, publico nomine ac mandato persequitur. Vnde Prosecutores reorum, l. solent. D. de custo. reor. qui reos transmissos deducunt. Et Prosecutores auri publici, sub rubr. C. de auri pub. prosecut. qui aurum fisci rationibus illatum, dum transmittitur, prosequuntur. Item Prosecutores publicarum factionum, leg. 9. C. de curs. publ. qui non sine persecutoria, id est, præcepto comitis largitionum constituebantur. Prosecutores eorumque, l. 1. Cod. de tractor. & flat. Denique Prosecutores frumentorum, apud Cassiod. l. 4.

PROSECUTORIA, l. 1. C. de auri pub. proseq.

PROSECUTVS mihi vxoris meæ auia est: ego illius sum progenies, ait Modest. in l. 4. §. 4. D. de grad. & aff.

PROSPECTVS & luminis seruius sic differunt, quod in prospectu plus quis habet, ne quid ei officiat ad gratiorem prospectum, & liberum.

In luminibus autem, ne lumina culusquam obscuriora fiant. Item Prospectus etiam ex inferioribus locis est: lumen ex inferiore loco esse non potest, l. 15. & 16. D. de seru. urb.

PROSTATES, modò præsidem, adiutoremve in bello, aut vicarium, aut defensorem significat, in lib. posse. Cod. modò, vt ait Suid. sacrificulum altaribus præsidem.

PROSTASIA, vide Prostatia.

PROSTITUTÆ vicem sustinere, Vlp. eleganter dixit, pro ea, quæ palam sui corporis potestatem facit, in l. palam de ritu nup.

PROTA, id est, Iustin. appellat primam Pandect. partem, à principio adusque tractatum, De iudiciis. Ipse ad Antecessi. In reliquam verò, inquit, anni partem, primam legum partem eis tradi sancimus, quæ Græco vocabulo *protæ* nuncupatur, quia nihil est antiquius quia quod Primum est, aliud ante se habere non potest. Idem de cons. digest. §. 2. Igitur prima quidem pars totius contextus, quæ Græco vocabulo *protæ* nuncupatur, in 4. libros seposita est.

PROTEGERE, l. 1. & 2. D. de seru. urb. præd. Hinc

PROTECTVM. Iuriscoss. l. 29. in prin. D. ad leg. Aqu. Si protectum meum, inquit, quod supra domum tuam, & nullo iure habebam, rescidisses, posse me rescis damni iniuria agere; Proculus scribit. Est autem protectum, locus in domibus surrectus, vnde spectare licet: à protegendo, id est, porro tegendo, siue protectum proiciendo: id enim Cicer. in Top. pic. Protegere est, vel sic: Protecta sunt, quæ habentur in ædibus, transcendendi vel spatianti gratia. *propterea* vocantur, vel *propterea*, & *propterea*, vt exponunt Græci ad l. 1. D. de seru. urb. præd.

PROTECTOR & S. titul. Cod. de domest. & protect. lib. 12. ijerant; qui armatam militiam subeuntes, non solum defendendi corporis sui, verum etiam protegendi lateris nostri sollicitudinem patiantur, vnde etiam Protectores dicti sunt, vt ait l. 9. C. The. eod. Hi sunt igitur in acie, Domestici autem familiaribus militabant, & ideo sunt domestici protectores, l. 8. C. The. eod. Ex iis autem fore alij equites, alij pedites, l. ult. C. eod. l. restituenta. Cod. de adu. diuer. ind. Castrod. 1.

Var. Domestici partis equitum & pedum, qui nostræ aniz, videntur iugiter exebare, Ideoque erant alij comites domesticorum equitum, alij comites domesticorum pedum, viri illustres, à quibus hi regebantur.

PROTELARE item, propterea here, leg. *propterandum. §. fin autem; Cod. de iudiciu.*

PROTESTATIO, est animi nostri declaratio, iuris acquitendi, vel conservandi, vel damnum depellendi causa facta: siue animi agentis expressio, capitu. consulti. *de regul. l. §. duo. §. cum inquit. D. uti possid.* Protestatio nomen generale est, quoquo modo animi sustententiam quis declarat. Specialiter verò eo nomine dicitur, quæ coram testibus facta est. Detestatio est, quæ ad absentem mittitur: id, quod præpositio, d. ostendit; cuius natura est augere, efficaciorémque actum demonstrare. Contestatio verò, propriè, plurium est: ut in iudiciis, cum actor, quid mentis suæ sit, petendo explicat; contra reus difficitur. Vnde & Litis contestatio dicitur; Denuntiatio est, quæ ad alium mittitur Renuntiatio cum quis ius suum repudiat. *Alciat. in detestatio. de verb. sig.*

Protestationum materiam si quis videre velit, videat Bartol. in l. non solum. §. morte. D. de nou. oper. num.

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. pars & sequela est ædium. *l. arbor. §. de vestibulo commu. diuid.* vestibulum ante ianuas, vel quicquid est ante in ianuis ædium. *At in l. pen. D. de ver. sig. vel. l. questum. §. Pap. D. de instr. v. l. in l. leg.* Idem est quod Græcis diatryum, ut puta velamen, quod aditus ædium obtenditur, quod instrumentum ædium continetur. *Cuias. in Obser. Virruvii autem lib. 6. cap. 10.* Prôthyra, inquit, Græcè dicuntur, quæ sunt ante in ianuis vestibula. nos autem appellemus. *Ug. Duoy.* quæ Græcè dicuntur *duo dyoy.* Significare videtur ea repagula, quæ eutribus ab ædium aditu arcendis ante fores transversaria duobus arrectatis imponuntur.

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Locarium.

Præparatio, id est Prælatio, seu prærogativa. Hinc los *præparatio*, & Frederici constitutione institutum, quæ ab alienatos fundos; certis personis redimere permitunt, Atque sic definitur ab Ho-

tom. in Disput. de feudis: Ius prælativum, quæ agnato propter eisdem stirpis, atque adeo fibræ rationem deferunt: nã in prærogativa non tantum stirpium. veterum etiam fibrarum ratio dicitur. Alias Feudistæ prioritatem graduum appellant, cum in feudi successione agnatus propinquior remotiori antefertur: sed id falsò, ut ibidem ostendit Horom. non enim agnationis, sed genealogiæ figura feudalitæ disputatio propria est: in qua genealogia non tres limites describendi sunt, inferior, superior, & obliquus: sed, ut apud Canonistas, qui Feudistatum consanguinei fuerunt, inferior duntaxat: modò sit multiplex, ab illo vno pendens, qui primus feudi, de cuius hæreditate quæritur, possessor fuit, *arg. l. 2. tit. 13. idem dicendum est de lib. 2. tit. 50* ubi species hæc proponitur: Sæptimius de feudo nouo iurestitus est. Is quatuor suscepit filios: primum, secundum, tertium, & quartum. Horum singuli filios & nepotes procreant. Cum prius ex hæreditatis diuisione feodum ad primum peruenisset, cursus ac successio erit huiusmodi, ut à primi persona in ipsius filium ac nepotem, ac deinceps deuoluatur: ubi verò ea stirps vitilis deficiet, tum ad cæteros tres filios, eorumve nepotes aut pronepotes ex æquis partibus in stirpes, non in capita diuisis transferetur: ac demum omnibus vitilis sexus deficientibus, ad patronum eiusve liberos reuertetur. V. de Retractus.

PROTOCOLLUM, *Μυροτομικον*, Nouell. 44. dicitur codex, quem tabelliones suo nomine insigniti domi habere atque asseruare iubentur, ut in eum præuatorum hominum testationes, hoc est, contractus, testamenta, cæteraque instrumenta referant, quæ postea diligentius exscripta iis, ad quos ea pertinebunt, tradant Compositum nomen ex prima colla, qua glutinari eddices solebant. Cuiac: tamen eo in loco Prôcolla appellat dicit, breuem adnotationem, quæ declarabat, sub quo Comite largitionum (sub eius cura erant chartaræ) & quo tempore, & à quo præparata fuissent chartæ: ut hodie chartæ habent notam aliquam; ex qua dignoscitur qui eas præparauerit. Atque ita male à nostris hæc definitio usurpatur.

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PRO-

PROTOSTA

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROTOS

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROTRI

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROVEN

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROVER

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROVID

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROVI

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

PROVIN

Ug. Duoy. in Novella Leonis 56. vide Pl. Ep. l. 10. ep. 10. 9.

is. Ius praelato-
re eiusdem iuris
nem detetur: nā
lūm lūpium ve-
ro dicitur. Aiti
gradum appella-
tione agnatus
anteferat: sed
ndr. Ho. om. no.
enalegie figura
propria est: in
l. miter deseri-
pctor, & noli-
m ity. q. pendi-
erant i inferior
uliplex, ab illo
s. ali, de co-
posseffor fuit,
idum est de lib.
proprietate: Se-
iussitit est. Is
primū, secun-
Horum singu-
eant. Cū prius
fendū ad pri-
sac successio e-
i persona in ip-
deinceps de-
eps vitulis des-
filios, eorūve
ex aquis parti-
s. diuiss trans-
bas v. r. l. s. ex
m. edūre libe-
radus.
M. de s. r. u. a. a. a.
utur m. l. belho-
& domi haerē-
ts, tū eum pri-
uones. hoc est,
ateraq. re instro-
psta diligētius
pertinebant, tra-
ex prima col-
solabant. Cūc.
ocall. appellat
em, quāz decla-
gionum (sub
i. & quo tem-
e fu. l. e. r. char-
ent. notam ali-
qui ex prepa-
postus h. z. di-

PROTOSTASIA, *προτοστάσια*,
l. 8. C. de mun. patrim. & l. 3. C. de siliis &
quemad. p. ad est, principalitates, quas &
προτοστάσιας vocant, l. 3. C. Th. de priuili-
cor qui in sac. pal. mil. l. 2. C. Theo. de proto-
stas. inde Principes *πρωτοστάτοι*, de s.
προτοστάσιας, *προτοστάσις*, quz sunt munera
patrimonialia, quoniam eorum periculo
exactiones & distributiones censuum
sunt, leg. 1. & 3. 5. de caprazos. D. de mun. &
hon. l. 7. C. Th. de tyron.

PROTOSPATARIVS, officium
fuit in Constantinopolitana aula, cui
qui praeerant, indicandi munere funge-
bantur. Huius meminit Constant. Harme-
nop. lib. 3. non semel. & Eustprandus lib. 3. de
reb. per Europ. g. eff. c. 7. & Notitia Graeca
& Paulus Vuarnefridus appendicis ad Eu-
droptum lib. ult. & Zonar. Tom. 3. Annal. in
Romani Argyropoli imperio.

PRO TRIBUNALI, hoc est, iu-
dicie sedente cognoscit ordinarius, non
autem delegatus iudex. not. in l. qui tri-
bunali. D. de te iud. Item pro tribunali
cognoscere, est seruato iuris ordine, &
non de plano ius dicere, ut s. in Marcelli
verba indicant in l. 1. s. abo. ito. ad SC. Tur-
piliana.

PROVENTVS, redditus, l. v. usufruct.
s. 1. D. de usufr.

PROVERBIVM, probatum ver-
bum, sed est commune omnium verbū.
Proverbia iuris instat habent, l. sol. ut D.
de offi. Praecons. Provi. leges praecipunt, l.
praesbyteri. C. de episc. & cler. id est, secun-
dum legis praecipitum.

PROVIDERE legibus, cauere si-
gnificat.

Providentia, id est, prudentia futura
providendi, propriè ad iudicem perti-
net, ut not. in l. eam satis. s. e. u. cap. C. de agr.
& cons. lib. 11. sed & ad legillatorem, arg.
l. 1. in prin. D. de legit. ius.

PROVISIO latè patet: contine-
re enim potest nominationem, postu-
lationem, & collationem gloss. in Clem.
fin. de elect. quam diligenter perlustres
velim oculis: quia citat textus qui hoc
proban.

PROVINCIAE quasi procul victae,
in duas mitrebantur Praefules ius di-
sturi. Provinciae autem nomen tribus
modis popul. Roman. accepit: vno, pro
regione, quam aut armis deuictam, aut
quocunque modo in potestatem addu-

ctam, ipse magistratui suo administran-
dam subiecit altero, pro quacunque re-
gione, in quo publico nomine bellum
Romanus Imperat. administrat: ter-
tio, pro quacunque publici muneris pro-
curatione. Nos autem de provinciis
locuturi, provinciam primam, & quidem
propria significatione sumemus. Quae
circa, si certam provinciam, brevè quae
definitionem quaeramus, sine, ut Latium
regionem iure Latij donatam, & Ita-
liam regionem iure Italico affectam di-
cebamus: sic provinciam definiemus,
regionem, quae ius provinciale con-
tineat sit. Etenim ius ipsum singulis re-
gionibus à populo Romano concessum,
illud est potissimum, quo regio à re-
gione distinguitur. ius autem provin-
ciale, quod alio nomine Formula provin-
cialis nuncupatur, ut etiam ius Latij
atque Italicum, ex legibus percussis cum
populo Romano foederis emanavit. Ita-
que, ut foederis leges æquiores, iniquio-
resque fuerunt, sic diuersa, quemadmo-
dum alibi diximus, foederum genera in-
tulerunt. Quoniam autem leges, quae
provinciis datae sunt, iniquiores fue-
runt, quàm quae Latij, atque Italij, pro-
pterea provinciae ius etiam dederunt,
quàm Latium, atque Italia, sunt adep-
tae. Nam Italia vestigialis facta est illa
quidem, sed tamen in vniuersum liber-
tate donata provinciae, verò non solum
vestigalibus, sed etiam seruitute mul-
datae sunt. quippe quae legibus suis, ac
magistratibus ius dicentibus spoliatae
sunt. Id verò argumento est, quòd pro-
vincia nulla fuit, quae non Romanum
praetorem, ac quaestorem habuerit: il-
lum, qui ius diceret: hunc, qui vestiga-
lia procuraret. Vnde scitè scriptum illud
est apud Strabonem, vniuersae regionis,
quae Romanis patebat, vnam regibus
subiectum fuisse, alteram ab ipsis pos-
sessam, in eamque provinciam dictam.
praetores cum quaestoribus missos. Ex
quo intelligi potest, vniuersam provin-
ciae rationem fuisse, ut vestigialis esset ac
populo Romano magistratui obediret.
Quoniam autem vnus regionis popu-
li, ac ciuitates non eodem modo le ad-
uersus populum Romanum gesserant
omnes, propterea neque eodem om-
nes pacto tractatae sunt, verum pro
suis cuiusque meritis leges acce-

perunt. Quo factum est, ut alie ciuitates vectigales, alie immunes relicte, alie seruitute, alie libertate affecte sint. Vectigales dictæ, quibus vectigal aliquod impositum est: immunes, quibus nulum. Seruitute affectæ, quas magistratui Romano parere voluerunt: libertate: quas magistratus Romani iurisdictione soluecunt. Vectigal porro ipsum aut certum fuit, aut incertum. certum, definita ferè stipendij summa: & hoc tributum, siue stipendium: & qui hoc perpendunt, tributarij, siue stipendiarij nominati sunt: incertum, quod portibus, rebusque venalibus, piscibus, agrisque constitutum est, quod portorium, scriptura, & decuma dictum est. Tributum autem duplex fuit: vnum pecunie ordinarium: quod in caput, atque in solum impositum quotannis exigebatur: alterum extraordinarium, quod aut ex lege, aut ex senatusconsulto pro vsu provincie aliquando imperabatur, veluti cum naues, nautas, milites, ac sumptum in eos dare provincie iubebantur. Portorium autem fuit vectigal, quod ex importatione, & exportatione rerum venalium capiebatur: scriptura, quod ex pactione pascuorum publicorum: decuma, quod ex agris, qui frumenti decumam, siue quatuor aliam partem, darent. Frumenti vero, quod ex provinciis extraheretur, tria genera extiterunt: decumanum, emptum, & æstimatum. decumanum erat decuma, quam quisque arator sine pretio dare cogebatur. quæ summa pro copia, inopiæve frumenti in singulos annos erat incerta. eaque aut Romæ à Centoribus, aut in provincia à magistratu Romano vendebatur publicanis, qui ex eo decumani dicebantur, ut pro ea certam pecuniam populo Romano representarent. Emptum summa altera, quam aratores vendere accepto ex senatusconsulto pretio cogebantur, quod frumentum Romanum ad alendum populum à magistratu Romano mittebatur. Æstimatum summa alia, quam æstimabat magistratus in cellam suam, in vsum familie suæ, cum interdu pro frumento pecuniam acciperet. Quin etiam emptum duplex fuit: vnum decumanum, quod ex alteris item decumis pretio perfoluto aliquando accipiebatur: alterum imperatum, quod præter

duas decumas aequaliter omnibus ciuitatibus pretio item soluto imperabatur, quemadmodum perspicue ex frumentaria Ciceronis, & Afconiana Diuinationis expositione cognoscitur. Nam fuisse etiam quoddam, quod honorarium diceretur, Cice. in Pisonem ostendit, cum dixit: *Qui modus tibi fuit frumenti æstimati, qui honorarij siquidem potest ut, & metu extortum honorarium nominari.* Seruitus autem, quam diximus, ciuitatum, tota in ea posita fuit, ut legibus & magistratibus Romanis obtemperarent. Quæ de causa in singulis provinciis diuersæ dioceses, siue diuersi conuentus, ac diuersa fora constituiebantur, eisque suæ cuique ciuitates attribuebantur, quæ eorum iuris à magistratu Romano poscendi causa conuenirent. Ut autem earum ciuitatum, quæ seruitute oppressæ sunt, stipendiarie propriè dictæ, quæ aliquid populo Romæ perpendere: immunes, quæ nihil: siue earum, quæ libertate donatæ sunt, federatæ præcipue appellatæ, quæ aliquid ex federe debebant: libertæ, quæ omnino nihil. Quorum nominum, quarumque conditionum omnium, quæ ratio, quæque formula fuerit, ex singulis, quæ cuique ciuitati dantur, legibus, constat. Huius autem totius beneficii, atque honoris arbitrium ab initio penes senatum fuit vniuersum. Is enim acceptis ab Imperatore de superatis hostibus, & regione in potestatem adducta, literis, secum de multis, ac præmiis eorum, qui victi essent, consultauit, ac quid sibi fieri placeret, imperatorem admo-
nuit, decem, aut quinque legis senatoribus ad eum missis, ut ex eorum sententia de hostibus, & eorum regione statueret. Quibus mandatis acceptis, imperator aut ex certa senatus, si ita præscriptum fuerat, voluntate; aut de communi decem legatorum sententia, victis gentibus aut ignouit, aut in provincie formam redegit. Ignouisse dictus est, cum libertas reliquit, ac suis vii legibus, suisque creare more patrio magistratus permittit: in provincie formam redigere, cum ademptis, aut immutatis legibus, eos omnino magistratui Romano quotannis ab vrbe mittendo subiecit, ac vectigalia, conuentusque constituit. Quod in genere illud humanitatis adhibuit, ut non omnes eiusdem provin-

cia ciuitates eodem
verum pro causis
rius aut minoribus
modis, ac detri-
ro cum de vniue-
singulis ciuitatibus
iura erant, ea in
per præconem
præconi pronun-
postremo Rom-
fectis provinciis
quod dem omni-
singulis provinciis
antiquitate Prou-
autem perspicue
erant, ut propositum
rum vectigalia per-
die, tum magister
federis lege obte-
natarum us, quæ
aut immunitate
essent, ac pro
quo magistratus
erant, multum
aut Latini, in
fuisse.

Provinciarum
ante Regum
Pretoribus
aut populi Ro-
sunt. Prouinciæ
ab his, qui in
tane. Consul
vnde etiam Pro-
dicebantur.
cui Prouinciæ
fuerant, præ-
vnde Propræ-
pellabantur.
provincie, in
tates, & alie
mutarentur:
eos obte-
bant. Atque
mibus, atque
veto, quod
vnde in Com-
hasse, & in
vnde per pro-
potestatem
his potestati-
dis fuisse. Na-
à Senatu de-
& Consulibus
comitia man-

lia ciuitates eodem modo tractaret, verum pro cuiusque meritis, aut maioribus aut minoribus, ut diximus, commodis, ac detrimentis afficeret. Quae verò cum de vniuersa ratione, tum de singulis ciuitatibus, populisque constituta erant, ea in concione silentio apud praetorem Pacto Imperator ferè per praetorem pronuntianda mandabat, ac postremò Romam relicto aliquo praefectò provinciae decedebat. Atque haec quidem omnia ita deesse, ex iis, quae de singulis provinciis dicit Sigonius, lib. de antiq. iure Pr. quinc. intelligitur. Ex his autem perspicuum illud est, provinciam, ut proposui, regionem fuisse, quae iura vestigalia populo Romano pependit, tum magistratui populi Romani, ex foederis lege obtemperavit: exceptis ciuitatibus iis, quae propter merita sua, aut immunitate, aut libertate donatae essent, ac propterea ius provinciale, quo magistratus Romanus parere coacti sunt, multò, quàm aut Italicum, aut Latium, incommodius, ac deterius fuisse.

Provinciarum duplex diuisio est: nam stante Republica aliae Consulares, aliae Praetoriae fuerunt: Imperio constituto aliae populi Romani, aliae Caesaris factae sunt. Provinciae Consulares erant, quae ab iis, qui in urbe consulatum gessant, Consulari imperio obtinebantur: unde etiam Proconsule, & Proconsules dicebantur. Provinciae Praetoriae, quas qui Praetores in urbe proximo anno fuerant, praetorio imperio obtinebant: unde Propraetore, & Propraetores appellabantur. Neque enim certae erant provinciae, in quas semper viri Consulares, & aliae, in quas semper Praetorii mitterentur: sed ex magistratu, qui eas obtinebant nomine, nomen sumebant. Atque haec quidem nota prope omnibus, atque à multis tradita sunt illud verò, quod ex Orat. Ciceronis, De provinciis Consul. animaduertit Horoman. haud serò, in ab illo adhuc traditum sit. Vraeque provinciae in Senatus quidem potestate fuisse, sed longè à summo illius potestatis rationem in illis decernendis fuisse: nam lege Sempronia vtrique à Senatu decernebantur: sed Consulares & Consules anno proximo futuris ante comitia mandabantur, ut eas post men-

ses demum septemdecim obtinerent: & in Senatus potestate sic erant, ut Tribuni. intercedere decretis, quae de iis Senatus ferebat, non possent: & in incertum tempus, quandiu scilicet Senatus non alios summitteret, obtinerentur. Praetoria verò Praetoribus anni praesentis mandabantur, ut eas proximis Kalendis Ianuarij, deposita Praetura statim obtinerent, in populi autem potestate idcirco erant, quia Tribuni ple. decreto à Senatu de iis facto intercedere poterant: & annuo tantum Imperio obtinebantur. Quinc. etiam de Senatus potestate hoc animaduertit, ius fuisse Senatui, quae provinciae Consulares erant, eas Praetorias faceret: hoc est anni praesentis Praetoribus mandare: quae mutatione simul ex provinciae potestate Senatui in populi potestate transibant. Provinciarum altera diuisio, Republica (ut superius diximus) ad vnum translata, facta est, de qua Strabonis verba in calce operis sui haec sunt: Provinciae sex penumero aliter atque aliter diuisae sunt punctum autem ex Augusti Caesaris instituto ita sunt partitae. Nam cum ei parcia totius imperij summam permiserit, patisque ac belli potestatem habeat, vniuersum imperium hi partitio sic diuisit, ut partem sibi sumeret, eam scilicet, quae militi praesidio indigeret: partem verò populo attribueret, eam quae pacata est, & sine armis facile retinebatur. Complures igitur provincias fecit, quarum aliae Caesaris, aliae Populi appellabantur. Ipse in suas Praefides cum imperio mittit: Populus in suas Proconsules & Propraetores. Haec Strabo. cui Suetonius in eius vita consentiens, ita scribit: Provincias validiores, & quas annuis magistratuum imperijs regi, nec facile, nec tutum erat, ipse suscepit: ceteras Proconsulibus sortitò permisi: & tamè nonnullas commutauit interdum, atque ex utroque genere pleraeque sapienter adit. Haec illo. quibus consentanea sunt, quae tum apud Dionem, lib. 53. tum in Pandectarum lib. 1. de Provinciarum Reoribus legimus, quorum qui Caesaris erant, Praefides: qui populi, Proconsules appellantur, l. 1. Et pass. D. de offic. praef. & sub. Rubric. de offic. Proconsul.

in Provinciarum formam redigere aliquid olim nihil erat, nisi leges domesticae.

cas adimere, & Romanos dare, ac Præto-
rem, qui quotannis provinciam ex le-
gibus datis administraret, instituere. Ex
quo illud Suetonij de Gallia citeriore:
Cæsarem Galliam omnem præter so-
cios: ac bene merita civitates in pro-
vinciæ formam redelegisse, & quæ in sin-
gulos annos stipendij nomen imposui-
se. Item illud Cæsaris lib. 7. de bello Gall. in
Oration. Critognati: Respicite finitimam
Galliam, quæ in provinciam redacta, iu-
re & legibus commutatis, securibus sub-
iecta, perpetua premitur servitute. Et
paulo antè, de Commij civitate loquens:
Pro quibus (Commij) meritis civitatem
eius immunem esse iusserat: iura leges-
que reddiderat.

Provinciæ liberari dicebantur, cum
statuebatur, ut suo iuri, suisque legibus
relinquerentur, neque Romani magi-
stratus amplius in eis dicerent.

Provinciæ hodie æquiparatur quæ-
libet civitas quæ merum imperium ha-
bet, sive sibi magistratus constituit.
Adi. Bar. in l. cum in longi. C. de long temp.
prescri. Verùm in iure Pontificio Pro-
vincia pro diocesi accipitur. l. 9. 2. c. sei-
zote. in qua r. vel ut sunt civitates, qui-
bus is, qui dominatur, Rex dici potest.

PROVINCIALES eos accipere
debemus. *Ulpianus* inquit, qui in provincia
domicilium habent: non eos duntaxat,
qui ex provincia oriundi sunt. Similiter
Italicos, qui in Italia domicilium ha-
bent, non solum inde trahentes origi-
nem, l. provinciales. C. de verb. signi.

Provinciales legati, qui à prouincis
mittuntur. l. 35. in f. D. de iureiur.

PROVOCAR E, ut plurimum ab
inferiore iudice ad superiorem provo-
care. Interdum verò ad iudicem vocare
significat. l. 13. & 14. D. de in ius voc. l. 12. in
f. D. Comm. diuid.

PROVIT iuris est, eodem ferè sensu
l. 2. C. de in, qui latro. & significat Alberi-
co tempus vel qualitatem, l. edita. & ibi
dem Baldus. C. de eden.

PROXENETA Græcum verbum
proprie interpretem significat, aut para-
rium, cuius scilicet beneficio aut inter-
ventionem inter duos negocia contrahun-
tur, vel nomina, vel nuptiæ, vel amici-
tiæ, vel iudici consiliarius adiungitur.
quæ in opera dolum malum duntaxat
debent præstare: alioquin nulli rei obli-

gantur, etiam si proxenetium, seu phr-
lanchtropum acceperint. l. 2. ff. de Proxen.
Plato lib. 12. de legib. vide tur velle, ut nō
minus quàm venditor evictionis nomi-
ne proxeneta teneatur, sed hoc iure non
vimur. Proxenera etiam Græcis *μεγ-
πώτης* dicitur. Vide Propola.

PROXENETICUM præmium
est, quod proxenetis debetur. Proxene-
tis autem nullus certus modus datus
est, nisi nuptialibus, ne sci licet proxene-
ta nuptiarum plus vicefima parte dotis
& donationis propter nuptias sibi caue-
re possit. Ita tamen, ut si vicefima excede-
dat 10. libras auri, 10. tantum libras sibi
caueat. Atque id quidem constitutione
Græcæ, quam ex Basilicis refert *Iac. Cu-
iac. Obs. lib. 11. c. 18. De his vide tur Cod. lib. 5.
De sponsalibus, & artis sponsalitiis, &
Proxenetis. Id præmium Græcos pro-
prio nomine *ἐπιμνηστικὸν* appellasse te-
stat *Ulpianus* l. ult. D. de proxen. quasi in-
terpretitium & pararium ars.*

Proxenetice arte, dona sunt, quæ
sponsum & sponsam inter se conciliant
& iungunt. vide *Rub. lib. 5. C. De sponsa-
libus, & artis sponsalitiis & proxenetis.*

PROXENETRIA dicitur concili-
atrix nuptiarum, inquit *Alc. lib. 1. Diss.
cap. 22. quæ & ἐγγυηστρία*, Aristoph. in
Nubibus. quoniam id munus soleret per
feminas fieri, quando scilicet artis spon-
salitiæ deponuntur apud proxenetrias.
Idemque hoc vocabulum restituendum
existimat tit. C. de sponsal. & artis spon-
salitiis, & proxenetis. ut pro, proxene-
tis legatur proxenetris: sed quam re-
ctè viderint doctores.

Proxenos erant in oppidis Græcæ, quo-
rum erat hospitio recipere senatores,
legatos, magistratus, & quique hospicio
publico cum civitate coniungebantur.
Hinc munus illorum *μεγέθρια* dictum
est: quod significavit Cicero, cum dixit:
Quid sit munus illud suum non esse, scilicet,
cum suæ partes essent hospitem reci-
piendorum, cum ipsos tamen prætores
& consules, non legatorum asselas reci-
pere solere.

PROXIMVS, verbum est ex his,
quæ cum aliquo conferuntur, & is dici-
tur, quem nemo antecedit, etiam si solus
sit: quamvis proprie proximus ex pluri-
bus dicatur.

Proximus agnatus dicitur, qui testatori
sic con-

con iunctus est, ut
l. 13. ff. de verb. sig. l. 2.
l. 1. § proximus ff. unde
testamentum factum
intelligitur, qui mortu-
factum est, tum demum
elle testamentum con-
f. D. de suis & legit.
simus proprie de pluri-
bus magis valeat id
simus accipitur non
quem est, sed etiam
est, quamvis ipse solus
ff. de vulg. & pup. l. p.
11. § 2. d. proximi, § 1.

Proximus puber-
intellectum capere
12. m. ff. D. de sen. l. p.
de obig. ex art. ff. l. 1.
torandi, & in iura
§ ff. de reg. iur. l. 13. &
mus autem puberitas
à pubertate lex m.
eli. *Calistinus*. l. non
sat. Nam si pignori
beratem sit, ita, ut
ille tempus reliquu
cum ita sit, vidend
infantie dici possit
sanam sapientiam
tantæ, vbi de ill
proximo pubertate
tio est, ita tem
que commodius
set, septem annos
pubertatem inte
tres proximos,
proximitatem reli-
remus: & qui inte
ses videret, is pro
perasset pubertate
sic accipit l. 1. ff. de
7. l. 1. de iust. sig.

PROXIMVS
Propinquus hoc e
se coniuncti sunt
l. quamvis. C. de a
for. Hinc

PROXIMI
proprie cognatio
gnis, per mul-
ta, significatur
que multa les
l. 1. m. a. l. 1. § 1.
quæ cum ex

mentum, Josephi
1. ff. de Peccat.
de tur velle, vnde
eiusd. omis noui
sed hoc iure nos
tam Graecis ex
ppola.

CV Mptremium
ebetur. Proxene-
ritus modus dicitur
dicitur. Proxene-
tima parte dicitur
nuptias ibi cau-
li. si eam exco-
nandam horas sibi
em. constitutione
relet. Iac Cu-
in est rub. C. d. lib.
is sponsalium, et
tum Graecis pro-
palle appellat. re-
proxen. quasi in-
m. 21.

donata sunt, quoz
ter se conciliant
s. C. De sponsa-
s & proxenetis.
A dicitur concu-
Alit. id. i. Dis-
a, Aristoph. in
monus soleret per
uoluer. arte spon-
dus proxenetis,
um cessuendum
sal. & arte spon-
va pro, proxene-
s: sed quam re-

dis Graecis quo
supere senatores,
quique ho'pitio
conuogebatur.
magistra d. cum
reto, cum dicitur
um non esse, re-
hoipitum reci-
tamen pratoris
um addeat reci-

erbum est ex lib.
nitus. & si dicitur
dicitur, etiam si solus
emus ex phati-
m, qui testator
sic cong

ic coniunctus est, ut eam nemo antecedar,
92 ff. de verb. sig. l. 2. s. 3. ff. de sui & legit.
l. 1. s. proximus ff. unde cognat. Et si nullum
testamentum factum est, proximus in-
telligitur, qui mortienti est proximus: si
factum est, tum deum cum destitutum
esse testamentum constiterit, l. 2. s. 4. &
5. D. de sui & legit. Quamuis autem pro-
ximus propriè de pluribus dicatur, tamè
quod magis valeat id, quod actum est, Pro-
ximus accipitur non solum, qui ante ali-
quem est, sed etiam is, ante quem nemo
est, quamuis ipse solus sit, l. ex duobus. 34.
ff. de vulg. & pup. l. proximus. 92. l. in vulga-
ri 162. l. proximi. 155 ff. de verb. sign.

Proximus pubertati dicitur, qui rei
intellectum capere potest, l. excipiuntur.
14. in fin. D. de sen. Silius. S. in summa. In fin.
de oblig. ex delictis. Itaque capax dicitur, &
furandi, & iniuriæ faciendæ, l. pupillum.
3. ff. de reg. iur. l. 13. & 24. ff. de furt. Proxi-
mus autem pubertati videtur esse is, qui
à pubertate sex mensium intervallo ab-
est. Cuiuslibet. l. non tantum. 17. D. de excu-
sat. Nam si pupillorum ætas prope pu-
bertatem sit, ita, ut tantummodò seme-
ltre tempus reliquum fuerit, &c. Quod
cum ita sit, videndum est, an Proximus
infantia dici possit, qui sex mensibus in-
fantiam superat. sed cum Proximus in-
fantie, ubi de illius agitur commodò,
proximo pubertati comparatur, nulla ra-
tio est, ita rem ad viuum rescicare. Ita-
que commodus, ut existimat Hoto. ef-
fer, septem annos, qui inter infantiam &
pubertatem interstunt, sic diuidere, ut
tres proximos, & dimidiatum, infantie
proximitate reliquos pubertati attribue-
remus. & qui intra 10. annum, ac 6. men-
ses viueret, is proximus infantie: qui su-
perasset pubertati vicinus iudicaretur.
Sic accipit l. 1. ff. de oblig. & alt. s. pupillum.
7. In fin. de inutil. stip.

PROXIMI dicuntur iidem qui
Propinqui: hoc est, qui cognatione inter
se coniuncti sunt; in l. diu. ff. de offi. praef.
l. quamvis. C. de adul. l. 1. C. de mul. qua prop.
ser. Hinc

PROXIMITAS, verbum est, quo
propriè cognatio, id est, communio san-
guinis, per multebrem sexum contra-
cta, significatur: ut patet ex tit. de succes.
cogn. multis locis. sed praesertim in fine, ubi
Iustitia. ait, agnationis iure admitti sibi
quem etiam ex decimo gradu proximi-

tatis verò nomine, usque ad sextum gra-
dum. Ratio autem est, quia in agnato-
rum successione non proximitas, sed
agnatio spectatur: itaque qui agnatus e-
rit gradu decimo, et, qui multò proxi-
miore gradu cognatus erit, anteponeatur,
s. repetit. & s. ult. ff. de seru. cognas. V. l. p.
l. 4. D. unde cogn. Si spurius decellerit, iure
consanguinitatis aut agnationis hæ-
reditas eius ad nullum pertinet: pro-
ximitatis autem nomine mater eius,
aut frater eadem matre natus bonorum
possessionem petere potest. Sic in l. 5. C.
de legit. hered. Interdum tamen Proximi-
tatis verbum generaliter pro cognatio-
ne & propinquitate sanguinis usurpatur
ut l. 1. & l. item praeser. D. de sui & legit. l. 1.
1. D. de iur. & fact. igno. l. capiti. l. 1.
spurius. D. unde cogn. l. 1. C. secund.
tabul.

PROXIMUM, vicinum, affine, &
simile significat: ut in l. 2. ff. loca. & In fin.
cod. tit. in prin. Locatio & conductio, atque
Caius & Iustitia. proxima est venditio-
ni, id est, ut interpretatur Theophilus,
et una et haec. Sic proximum sacrilegio
esse maiestatis & sepulchrorum violato-
rum crimen, V. l. p. & Iulia dicitur, in l. 1. t.
D. ad l. Iul. maiest. l. 5. C. de sepulch. viola.
Sic furiosus proximus esse, Caius ait, eum
qui eius zatis est, ut nondum intelligat
quid agatur. Sic enim non multum à fu-
rioso abest. Sic in proximam empti in fa-
ctum actionem dari ait Paul. in l. 6. ff. de
rescind. vend. id est, similem, ut in l. 5. ff.
pen. ff. de praescrip. verb. Et Proximam mor-
ti penam metalli, l. 28. ff. de pen. quæ ad
eam proximè accedit, eique similis est,
cum seruitutem infligit.

PROXIMI sacrorum seriniorum,
in lib. Cod. 12. tit. 19. dici possunt, quæ
magistris seriniorum proximi, & æquè
spectabiles, ac magistri: hoc est, qui secun-
dum ab iis locum ac dignitatem in prin-
cipis seriniis obtinentur & Mello pro-
ximi, qui secundum gradum tenent. In
serinio dispositionum non proximi, sed
comites dispositionum appellantur viden-
tur, l. 4. C. eodem. l. 1. C. Th. qui à praef. tyr.
& inde eodem Codice, De proximis. Comi-
tibus dispositionum aduocatus. Et ratio
hæc est, quia in serinio dispositionum
nulli sunt magistri: hæc autem duo, ma-
gister & proximus, sunt omnia. Sunt
& extra rationem seriniorum, admissio-

num Proximi, de quib. *Ammianus*, lib. 22. Inductis, inquit, per admissionum proximum, quoniam sunt & admissionum magistrum, l. 1. C. 45. qui à prob. tyr. Hinc

PROXIMATUS sæpe sub illa C. Rubr. dignitas proximorum, quam antiquam fuisse ex l. 6. intelligitur.

PRUDENTES, id est, iurisconsulti, l. 7. ff. de iust. & iur. l. 2. D. de origine iuris.

PRUDENTVM responsa, sunt Iuriconsultorum placita. *Uide* §. responsa. *Instit.* de iur. nat. & Salomo. ibi.

PSALTERIVM pro cantico non organo, apud l. Paulum, lib. 5. Sent. tit. 4. Psalterium, inquit, quod vulgo dicitur caricum, in aliter infamiam compositum quod notandum.

PSEVDOMENOS, pseudomeros, captionis sophistarum genus, à multis auditoribus notum, Latine mentiens à Cicerone dicitur, lib. De divin. 1. & est, cum quicquid constituitur verum esse, statim repetitur falsum: vel sic pseudomeros dicitur est, cui utrumvis respondeas, id est, siue aias huc neget, id statim falsum repetitur, ut docet Africanus, in l. 88. D. ad legem Falcid. ubi huius rei hoc exemplum offert: Si is, qui cccc. habet in bonis, ccc. legauerit, deinde Titio centum sub conditione, Si legi Falcidiae locus non esset, & quaratur, debeat necne legatum, quod Titio relictum est, siue dixeris deberi, sequetur non deberi, quod legi Falcidiae locus sit: siue non deberi, sequetur deberi; quod legi Falcidiae locus non sit, id est, quod conditio legati extiterit. Pompon. quoque in l. 9. ff. de verb. obl. eiusdem modi sponsonis formulam hanc profert, Tibi supradm dabo, nisi illi dederò, & illi dabo, nisi tibi dederò. Alia suppeditat exempla *Gell.* lib. 5. c. 10. & lib. 9. c. 16. *Cuias* in d. l. 88. Pseudomenon censet esse nomen à mentiente primum in interrogationem adsumptum in hunc modum: An mentitur qui mentiri se dicit? cui si respondeas, mentiri, colligam statim non mentiri, quod verè dixerit, se mentiri. Rursus si respondeas non mentiri, colligam statim mentiri, quod falsò dixerit se mentiri. Vsurpatur autem à multis hoc vocabulum. *Cicero* in *Horensio*. Tum Pseudomenon & forisam, & totam dialecti-

cam, aut illudis, aut inepetas. *Ei in Lurilo*: De iocite aut Pseudomenos, quos plures ipsi contra se Stoici texuerunt. *August.* contra *Acad.* Inde Pseudomeni & totius in illius causis patrocinio viguerunt. *Hieronym.* in *Ruffinum*: Soritarum gradus, Pseudomeni arguit.

PTOCHIA, πτοχία, domus alendis pauperibus destinata, idem quod πτοχόδοξος, l. ultum. C. de sac. eccles.

PTOCHOTROPHIVM, πτοχότροφος, locus alendis pauperibus paratu, πτοχός, enim pauper, & τροφή alio significat. Memoratur in illud. 16. l. sancimus. 18. C. de sacrosanctis eccles.

PVBEREM Cassiani quidem eum esse dicitur, qui habitu corporis pubes apparet, id est, qui generate potest: Proculij autem eum, qui quatuordecim annos expleuit, verum Priscus eum puberem esse, in quem utrumque concurrat, & habitus corporis, & numerus annorum *Vlpianus* C. *Instit.* 2.

Puberes feminæ quidem à 12. anno in intelliguntur, masculi 14. l. f. C. quando tut. esse desi. & *Instit.* quibus mod. tut. fin. *Constan.* lib. 1. *Epist.* tit. 2. Secundumque hanc differentiam pubes ætas accipienda est, l. 41. §. pen. ff. de vulg. l. 14. ff. ad Sila. Planè in causis alimentorum, quæ pueris, puellisque præstari vique ad pubertatem quis cauit, pietatis intuitu laxiora tempora præstunt, & puberes masculos 18. anno. feminas 14. intelligimus. l. 14. D. de alimentu leg.

PVBERTATEM, inquit *Iustin.* veteres quidem non solum ex annis, sed etiam ex habitu corporis in masculis æstimari volebant. nostra autem constitutione permulgata, pubertatem in masculis decimum quartum annum completum illico initium accipere disposuimus, antiquitatis normam in feminis benè positam in suo ordine relinquentes, ut post 12. annos completos viri potentes esse credantur. hac ille tit. *Quib. mod. in patr. in princ.* Sic in d. l. ult. C. quand. tit. esse de fin. l. 5. D. de testa l. 2. D. de vulg. & pup. §. 1. *Instit.* de nupt. *Macrobius* in *Somnium* 2. c. 6. Post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescit: tunc enim moueri incipit vis generationis in masculis, & purga. iō feminatum. *Tertul.* lib. De virginib. *Idem* Tempus, inquit, etiam *Ethnici* obseruât,

VIC

ex lege naturæ iura sua ætatibus red-
dant: nam feminas quidem à duodecim
annis, masculum verò à duobus amplius
ad negotia mittunt: pubertatem in an-
nis, non sponalibus aut nuptiis decer-
nentes.

Pubertæ plena in masculis anno æta-
tis 18. in feminis anno 14. *arrogator.*
49. §. 1. D. de adop. §. 4. *Inst. eod. §. ult. Inst.*
Quib. manum. lit. l. Mela. 14. D. de alim.
& cibar. l. quidam D. de re iud. l. 1. §. pueri-
tiam. D. de postul.

Pubertati proximus, qui non multum
à pubertate abest, l. 12. D. de reg. iur. §. pu-
pillus. de inutil. *Inst. ubi Theo. vertit.*
ætatibus. l. 1. §. 1. D. de iust. & iur. Cuiusmodi ætatis qui
sunt, rerum intellectum iam capiunt, &
doli capaces sunt. l. 1. & 24. D. de furt.

Pubertatem ingressi sunt, qui proximè
præteritæ ætatem accedunt, l. 3. §. 6. D.
de lib. exhib.

PVBES CERE, adolescere, est sa-
auginem emittere, ac pubertatis vel ado-
lescentis attingere ætatem, à Pubo, pu-
bui, Vlp. in l. 3. §. ibidem Iulia. C. de Carbon
edit.

PUBLICA ea sola propriè dicen-
tur, quæ sunt populi R. l. 15. D. de verb.
signif. Hinc, publicum ius id definitur esse,
quod ad statum rei Romanæ spectat,
l. 1. §. 1. D. de iust. & iur. Nec verò Reipub-
licæ causâ abella eos intelligimus, qui
pro ciuitate legatione funguntur, l. 26.
§. Item inquis Prator. D. ex quibus caus. ma-
io. Cui æres enim loco privatorum ha-
bentur. Publicique appellatio in com-
pluribus causis ad populum Roman. re-
spicit. l. 16. D. de verb. signif. H. ne

Publica propriè sunt vestigalia l. 34. ff.
ex quibus caus. max. Cicero ad Quintum fra-
trem Epist. 1. Vt & publicatis satisfacias,
præsertim publicis malè redemptis: &
Idem de Provinc. Consul. An qui frui pu-
blico non potuit, hic legitur ipsa lege
censoria? Hinc publicani dicuntur po-
puli Romani, qui coloni priuatis, nimi-
ram qui publica, id est, populi Rom. ve-
stigalia conducunt, quæ etiam absolute
publica vocantur, l. 1. §. 1. de publica & in
locis supra allegatis, quibus addit Quintil. de
clamat. 340. Ego non ea voluntate feci,
ut hic liber esset, sed ut publica non sol-
ueret. Idem Declamat. 341. Aut omnino
nulla lege comprehensum est, ut alienam
rem non proficere liceret, alioquin pu-

blicum euersum est. Tacitus libro 13. Edi-
xit, ut leges cuiusque, publicè occultæ
ad id proficerentur. *Subian. in Catig. c.*
30. de vestigalibus à Catigula instituta a-
gens, Additumque, aut, ad caput legis, ut
tenerentur publico, & qui meretricium
fecissent. Ita publicum quadragesimæ,
apud eundem accipio in Vespasian. c. 3. & pu-
blicorum conductiones, in l. 33. D. pro soc.
Horat. 1. Epist.

Pars hominum gestis conducere publica.

Publica item appellantur, quorum v-
sus in commune expostus est, & omni-
bus patet, quasi publica: proprietas ve-
rò non æquæ, l. 5. D. de rer. diuisio §. flumi-
na & §. riparum. *Inst. eod. tit. l. 30. §. 1. ff.*
de acquir. rer. dom. veluti forum, campus
Martius, theatrum, basilicæ, stadium,
vix, itinera publica. Quæ hac ratione à
communibus discernantur, quorum ut
usus communis est, ita & proprietas oc-
cupanti cedit. Ac publica quidem ea iu-
re gentium dicuntur, l. 7. §. insula. & l. pe-
nult. §. 1. D. de acquir. rer. dom. l. vlt. D. de
usucapio. 6. fluminum & §. littorum. Inst.
de rer. diuis. Alia enim sunt publica po-
pu. Roma, quæ in patrimonio & pecu-
nia populi sunt, quæ tam eorum quæ iu-
re gentium, quàm quæ ciuitatum publi-
ca sunt ratione, ita appellari solent, l. 9.
D. de usucapionibus & apud Vlp. in Inst.
tit. 20. l. 14. ff. de acquir. rer. domi. Quod ne
absurdum propter nouitatem videatur,
etiam aliorum auctorum testimoniis cõ-
firmabo. Cicero. 1. in Verrem: Perpaucæ ci-
uitates bello à maioribus nostris suba-
gæ, quarum cum esset ager publicus po-
puli Ro. factus. Linius libr. 3. ad fin. Agrum
de quo ambigitur, finem Coriolanorū
fuisse, capiti que Coriolis publicum po-
puli Rom. esse factum. Hygen. lib. 2. de li-
m. 2. Vestigales autem quidam sunt obli-
gati Reip. populi Roma quidam coloniæ
rom aut municipiorum, aut ciuitatum
aliquarum. Quæ in fisci patrimonio sunt,
quoniam quasi propria & priuata sunt
principis, Publicorum appellatione non
continentur, l. 6. & 72. §. vltim ff. de con-
trah. emp. l. 2. §. publici. cum seq. ff.
ne quid in loco pub. §. vltim. Inst. de emp.
& vend. l. 14. §. vltim ff. de seruitutib. §. res
fisci. Inst. de usucap. Sed & publicæ
causæ à fiscalibus seclunguntur, l. 1. §. 1.
D. de calumniatorib. quanquam fisci cau-
sam publicam vocat Vlpian. in l. 21. §. in

primorum. D. de pot. hered. Ceterum

Publicum ius interdū id intelligitur, quod ad statum rei Rom pertinet, in sacris, sacerdotibus, ac magistratibus consistens, l. 1. §. huius studij. D. de iust. & iur. Cuius partem esse ius Senatorum, Plin. libr. 8. Epist. ad Arist. scribit. Interdum verò generaliter publicum ius commune, & quo omnes eiusdem ciuitatis ciues viuunt, significat, l. 33. in fi. l. 39. §. ult. ff. de excusar. tut. l. 8. ff. de tutel. l. 29. ff. de test. tut. l. 7. §. si uxor. ff. de donat. inter uir. l. 6. ff. de adms. tut. l. 76. in fi. ff. de cond. & de monst. l. 46. & 117. §. 1. ff. de diuers. reg. iur. l. 42. ff. de oper. lib. l. 1. in prin. D. l. 15. §. 1. ff. ad l. Falc. communis a. l. 56. ff. de legat. l. 12. C. ne uxor pro marito. Vnde quod in l. 38. & de patris scriptum est: Ius publicum patris priuatorum mutari non posse, id à Constantino sic redditur: *Ἰσὸν ἰδωμένῳ συμφορὰ τῆς πατρὸς νόμιμον ἐκ ἀλλὰ δὲ τῆς αὐτῆς*. Sic & apud Terent. Phorm.

-Nemo inquam postulo?

Anne hoc quidem adipiscar ego quod ius publicum est?

Publici iuris esse dicitur testamenti factio, l. 3. ff. de testam. Vscapio item publico iure contingere, & bono publico introducta dicitur, l. 18. §. 1. ff. de damn. infest. l. 1. ff. de vscapionibus.

Publica etiam esse nuptiarum utilitas traditur, l. 11. §. medio. ff. de captiu. & postli.

Publicam quoque habere causam officium & ministerium argentariorum, traditur in. 10. §. 1. ff. de eden. Et publicam fidem securus eos, qui apud eos pecunia deposuerunt, l. 7. §. quoties. ff. de deposit.

Publica actio est, qua cuius experiri licet: ad quam exercendam cuius aditus patet. Vlpian. l. 1. §. 4. ff. de suspect. tut. Consequens est, ut videamus qui possint suspectos postulare, & sciendum est, quasi publicam esse hanc actionem, hoc est, omnibus patere. Eigo ut publicus locus dicitur, ad quem cuius licet accedere: sic actio suspecti, est tanquam publicæ illæ actiones, siue iudicia, quorum aditus unicuique patet. Hinc popularis actio, Publica nominatur, in l. 30. §. tertio ff. de iur. iuram. In popularibus actionibus, inquit Paulus, iusiurandum exactum ita demum aduersus alios prodedit, si bona fide exactum fuerit: nam cui quis egerit, ita demum consumit publicam actionem, si non per collusio-

nem actum sit.

Publica lex, concisa locutione dicitur, lex publici iudicij: ut cum dicimus, iudicia bonæ fidei, in quibus iudici prestatas est ex bona fide iudicandi, Marcian. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Quæve magistratus, iudexve quatuorvis ob capitulum causam pecuniam acceperit, ut publica lege reus fieret. Imper. l. 1. ff. ubi senat. vel clar. Inter provinciam, in qua facinus perpetravit, publicis legibus subiugetur.

Publicum crimen, *impp* in l. 4. C. de hæretic. id interpretantur, quod ad omnium pertinet iniuriam. Ac primum quidem inquit, hæresis volumus esse publicum crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Vide Iudicium publicum.

Publica iura officiaque, in l. 5. §. ult. & l. 6. ff. de cap. min. & in l. 14. ff. ad Trebell. l. 2. ff. de diuers. reg. iur. magistratus, honorum, & ciuiliam numerum in Reputandorum iura significant. Idemque in l. 9. ff. de his qui sunt sui vel alie. in publicis causis aliumsam haberi loco partis. his exemplis demonstrator, veluti si magistratum gerat si tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo commodum ad singulos vniuersosque ciues rēque eorum peruenit, l. 239. §. minus ff. de verb. sign. Proinde publico munere legatus funga dicitur, l. 27. ff. de iudic.

Publicæ quaestiones, publica item crimina sunt, de quibus publicum iudicium est constitutum, lege 32. §. Iulianus ff. de arbitr. lege secunda, §. deinde Cornelius ff. de origi. iur. Nec enim publica iudicia idcirco dicta sunt: quod ut Iustina. tradit, eorum executio cuius ex populo, qui modò idoneus sit accusator, detur. Hac enim ratione popularia iudicia publica essent, quod est inconsequens: sed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque descendant, lege 1. ff. de public. iud. Verū est tamen, & id ex eodē Vlpiano Iustinianus hausit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, nisi si cui lege aliqua publico iudicio accusandi non est potestas, l. 43. §. senatus ff. de vii. nupt. Publicorum verò iudiciorū hæ sunt leges, Iulia maiestatis, Iulia de adulteriis, Cornelia de sicariis, & veneficiis, Pœpia de par-

partitiis, Iulia testamenti, Iulia de vi. priuata, Iulia de iudic. durum, l. 1. de pe. Quaestiones autem caris & partitiis Senator consistunt, l. 1. de origi. iur. Anglie de pecuniis nem constituerat scribit. De iniuriam vitiō in on reatinos excipio: suo publica ab eura. Actio enim iniuriis priuati est l. 1. §. 1. D. de pecuniis Natum fuisse huius omnes antea Imperitij puro; eam actionem pro eregi legera: quæ iudicia pro publicis, cum & sui in illacunque nocent publicæ interit. publicum esse dic hozalibus, quon vi pertinet, l. 5. §. de vi publica.

Publici autem crimē dicitur in publici iudicij est. Publica cōcipem, aut quopacificuntur, §. Publica abol publicæque indulto, l. 1. §. 1. l. 1. Pan. lib. 5. Semat. Publica vis, in ad l. 1. de tu Publica accus. §. Consequen. In sentia quo publici perit licet, l. 1. Publicæ rarbe non quod publici An. §. fugiunt. Publica fide dacti, ut vulgare te fidem publici quod committet Publica mori Doctores, quod

patriciis, Iulia peculatus, Cornelia de testamentis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia, repetundarum, l. 1. D. de publ. iudic. Inst. eod. tit. Questiones autem publicas de falso si caris & patriciis Cornelius Sylla dictator constituit, l. 1. §. deinde Cornelia. D. de origin. iur. Antea L. Piso Tribunus plebis de pecuniis repetundis quaestio nem constituerat, vt Cicero in Bruto scribit. De iniuriis vero quemadmodum viriose in omnibus iudiciis (Florentinus excipio) scriptum est, quaestio publica ab eodem non est constituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniuriis priuata est, non publici iudicij, l. 14. §. 1. D. de procuratorib. l. ult. de iur. Natam fuisse hunc errorem, qui libros nomines antea occupauit, ex eorum imperitia puto, qui apud Vlpianum eam actionem pro publica utilitate exeregi legerant: quod si verò non & priuata iudicia pro publica utilitate exerceantur, eam & suū ius cuique tribui & quacunque nocentiū peccata puniri Reipublice interfit. Raptus porro crimen publicum esse dicitur in l. penult. C. de noxalibus, quoniam ad l. Iuliam de vi pertinet, l. §. 1. vltim. D. ad leg. Iuliam de vi publica.

Publici autem iudicij causam habere crimē dicitur in l. 7. D. de public. iud. quod publici iudicij est.

Publica cōuentio est, quae fit per principem, aut quoties inter se duces belli paciscuntur, l. 5. D. de pact.

Publica abolitio est, quae publice fit, publiceque indulgetur ex Senatusconsulto, l. 8. l. 12. l. 17. D. ad Turpil. Et apud Paul. lib. 5. Sen. tit. 17.

Publica vis, quae armis committitur, tit. ad l. Iul. de vi pub.

Publica accusatio, quae omnibus patet, §. Consequens. Inst. de suspect. iur. eodem sensu quo publica actio: quae cuius ex pectilicer, l. 1. §. 4. D. de suspect. iur. Sic Publicae turbae, quae omnibus patent, non quod publica auctoritate fiant, in Auth. §. fugiunt. v. iudi. sine quoquo suffrag.

Publica fide venire, id est, saluo conductu, vt vulgaris habet locutio. Violate fidem publicam, est contra illam aliquid committere.

Publica monumenta interpretantur. Doctores, quod manu publica, hoc est,

tabellionia sint descripta, l. gesta. D. de res iudic.

Publica persona pro tabellario, l. orphnographos. C. de episc. & clericis. l. tutor. D. de administr. iur. §. cum autem. Inst. de adop. Item magistratus. Inst. de Anil. tut. & pen. Vide persona publica.

Publica utilitas quatuor modis consideratur. Prima, cum in vniuersum & particulariter commodum afferatur, quod in sacerdotibus, magistratibusque consistit, l. 1. §. husus. D. de iust. & iur. Secunda, quae in vniuersum conducit, non autem singulis, vt quones de locupletando fisco agitur, l. pen. C. de primipil. lib. 12. Tertia est utilitas, quae priuata propria est, licet ex ea consequatur etiam publica. vt cum dicimus, publice interesse doctes mulieribus conferuari, liberisque hominibus ciuitatem repleri: id enim quod cōsequitur, in vniuersum prodest. Quarta est, quoties id quod consequitur, singulis prodest, nec in vniuersum quemlibet particulariter iuuat: vt cum generaliter dicimus, Reipublice interesse, ne quis re sua abutatur, §. pen. Inst. de his qui sunt sui iur. Ex Commen. Alci. ad l. pupillus est. de verb. sig.

Publicae honestatis iustitia est propinquitatis ex sponsalibus institutione. Non enim honestum est, vt quis ducat eam, quam consanguineus desponsauerat, c. ad audiendam. & c. sponsam. extra de sponsa.

Publica via, canalis dicitur, l. 1. C. Theod. de curios. & vide l. fetuicium. D. de ferui.

Publicum, quod non est priuatum alienius, sed populo commune. Hoc autem plurifariam dici, Bart. indicat in l. 1. D. de publ. iudic. Quo verò è communi distet Ferrar. docet §. 1. Inst. de rer. diuis.

Publicum certamen, Vlpian. in l. qui affione. §. si in collatione. ad leg. Aquil. interpretatur, quod sit gloriae causa & virtutis.

Publicum munus, nec ad magistratum (quia ille honor est, l. cum munus. D. de munerib. & honor.) nec ad onera refertur, quae possessionibus aut patrimonio indicuntur, l. hu omnibus in princ. D. de vacat. mun. Ergo ea tantummodò, quae extra ordinem sunt respicit. l. h. l. eo. tit. vide item Inst. de sacris. iur. in princ. fff

erit in potestate cuiusque pulsando eos, subleete ipsos iurisdictioni dum te vinciat. Hinc ad solutionem pulsati, l. vinc. C. de prohibita pecun. sequestr.

PVLVERATICVM, & pulueratica, in constitut. Theodosij & Valentiniani, qua apud Frontinum extat. honorarium, quod quasi pro labore & pulvere agrimenforibus datur. Quo nomine etiam à præsidibus singulas provincias ciuitates obuentibus provinciales exigebantur, sed abolitum est Nou. Leonis, & Majoriani, de Curtialibus, de qua intellexit Cassiodorus lib. 12. P. ar. dum ait, pulueratica quoque iudicis funditus amputantes, trium tantum etiam dierum præfulibus annonas præberi, secundum vetera instituta decernimus. Sic pulueratici nomen bini solidi dantur ferulis, qui se malitice offerunt, in l. 16. C. Th. de tyr. mibus.

PVNCTI solatium, l. laudabile C. de aduoc. diu. ind. quid sit, variè quæritur à iuriconsultis. Alij enim puncta consequi solatia: alij, punctos consequi solatia habent: alij, & ij quidem frequentiores, & (ut arbitratu Caiac) veriores, puncti solatium. Vult igitur imperator patronos, qui fisci causas defendunt in foro præ. prætorio, Kalend. Ianuarii inter comites consistorianos de manu sua puncti consequi solatium. Basilica (ut idem refert Obf. lib. 13. cap. 2.) consequi potest pactum. An igitur potius pacti solatium, id est, ut ait Laberius pro tempore & l. petitiones. C. cod. tit. quod communi consensu, siue communi placito & conuentione totius collegij aduocatorum patronis fisci constitutum est: aut si maius, pacta solatia.

PVPILLVS est, ait Pomponius, qui cum impubes est, desit in patris potestate esse, aut morte aut emancipatione, l. 239. D. de verb. sign. fiat. Pupillus, pro impubere, qui in patris potestate est: nam à Papus deminutum nomen est. Cuius l. 141. §. 1. D. de verb. oblig. Pupillus licet ex quo facti coeperit, rectè stipulati potestatem si in parentis potestate est, ne auctore quidem parte obligatur. Indidè etiam substitutio Pupillaris nomen sumpsit. Cuius de inuent. 2. Quidam pupillum hæredem fecit: pupillus autem ante mortuus est, quàm in suam utelam veniret. Item: Pater enim & sibi

& filio dum is pupillus esset, testamentum scripsit, & multa deinceps. P. l. p. in l. 1. D. ne vi fiat ei, qui in poss. miss. Pupillum, inquit, eum debemus accipere, qui doli capax non est. Idem in l. more. D. de acquir. vel omit. hered. Pupillus, inquit, qui in alterius potestate est. Paulus in l. Pupillus. D. eo. tit. Pupillus, ait, est, cuius neque scire, neque decernere talis ætas potest, non magis quàm infans. A pupillo pupillaris descendit, quod verbum ætati & tabulis applicatur.

PVPILLARIS ætas decimo quarto anno terminatur, l. 16. D. de iure iur. l. 7. C. de impuberibus l. 3. C. de præscriptis. 30. ann. Eius ites gradus facit Theophil. in §. pupillus. Institut. de inut. stipul. Infanciam, id est, nec dum fundi potentem ætatem: proximam infantie, quæ iam fundi potestatem consecuta est: & proximam pubertati, quæ proximè pubertatem accedit.

Pupillaris substitutio, quæ fit liberis im puberibus in potestate positis, in eum casum, quo ante pubertatis annos decesserint, l. 2. D. de vulg. Institut. de pupil. substitut. in princip. Sic

Pupillaris tabula, pupillare testamentum, id est, impuberis filij testamentum, l. 34. §. si coniunctum. D. de leg. 1. l. 8. §. sed nec impuberis. D. de iur. testam. l. 2. §. interdum l. 10. §. ex l. 20. l. 38. in fil. 43. D. de vulg. substit.

PVRGARE multa significat. Purgare moram, l. 3. l. 14. D. de nouas. est re integra culpam ex mora contractam siue eluere, ut omnis eius pena vitetur. Sic Purgare existimationem, l. 1. §. quoties. D. de iniuriis. Purgare innocentiam, l. 12. D. de iur. iur. Purgare pudorem, l. 23. D. de procur. Purgare riuum, fontem, l. 1. §. deinde. D. de fonte.

Purgare in edicto prætorij de via publica, est ad libramentum proprium redigere, sublatæ eo, quod superuicam esset, l. 1. Alias immundum tollere significat, l. 1. D. de riuu. In iudicijs pro diluere crimine, & se excusare vsurpatur, l. 1. §. qui rem. D. de publ. iudic. cum similib.

Purgare fructus, interpretatur Cuius potare, apud Papinianum in l. libert. §. qui aliena. D. de neg. gest. Qui aliena, inquit, negotia gerit, viaras præstare cogitur, eius scilicet pecuniarum, quæ purgatis necessarijs sumptibus superest. Eodè sensu

casu purgata ratio est
plius, l. per in fin. C. de
in Caligula: Denomina
reum puniendorum se
bens, rationem se
Greis est, iuxta de
Purgare se solebat
rimine: talis duella
vulga. Alii aqua fre
quam nudi miteba
de purgato. Canon.
re vocat, §. fin. de p
to, qui restituit in e. M
quæ exempli dactili
Glaber. 2. Reg. 17. m
die talis monomach
2. de purgato. vulga. C
totum afflictionibus
merito fuerunt ab
est purgandi formul
pud Magistratum ac
pro qualitate rei, p
nium innoctentiz
possint, quia & fide
velinitatem compe
veritatem, C. ex tu
illi. De purgato. con
iurabit tale cri
quod obicitur. C
iurabant se credere
rans dicat veritate
De purgato. Canon.
PVRPURA
genetis purpurat
quis P. l. p. in l. 1. D. de
pellatione cocco
Quod si verum e
sentite videbatur
induerunt perfid
nostrum, cum M
latius diffusi Boff
Hic, item purpu
lauerunt pontific
gæ etat apud Ro
missam libertate
tam Regum per
in fin. l. 1. in
l. 1. C. quæritur
conf. lib. 12. Purpu
Principes dignit
bantes. Nam illi
debat. Vide Ba
C. de mar. l. 1. 12
Purpura Tyri
lata procreant

ensu purgata rationis, id est, purata le-
gitimos, l. per in fin. C. de bon. prof. Suetonius
in Caligula: Decimo quoque die nume-
rus punientorum ex custodia subscri-
bens, rationem se purgare dicebat. id
Graecis est, *καὶ τοῦτο λέγειν*.

Purgare se solebant olim suspecti de
crimine: talis duella, cap. 2. de purgatio.
vulga. Aliàs aqua frigida vel feruente, in
quam nudi mittebantur, cap. ex tuarum.
de purgatio. Canon. Aliàs ferro candenti,
ut vocat, c. fin. de purgatio. vulga. vel toni-

to, ut videtur in c. Manem. 2. q. 5. Et quan-
quā exemplū duelli legatur de Davide &
Goliath. 1. Reg. 17. nō admittitur tamē ho-
die talis monomachia, l. 2. C. de gladiis. c.
2. de purgatio. vulga. Cum enim istis crucia-
tum afflictionibus Deus teneretur,
merito faciunt abrogari: & introducta
est purgandi formula talis, ut delatus ap-
ud Magistratum adhibeat septem, vel
pro qualitate rei, pauciores, qui testimo-
nium innocentiae illius idē prae-
stare possint, quia & fide sint digni, & propter
vicinitatem competentem habere possint
veritatem, c. ex tuarum. Et c. cum dile-
ctus. De purgatio. canon. Tum ipse suspectus
iurabit se tale crimen non admisisse.
quod obiicitur. Cum purgatores autem
iurabant se credere, quod principalis iu-
rans dicat veritatem, c. de testibus. & c. vl.
De purgatio. Canon.

PVRPVRÆ appellatōne, omnis
generis purpuram contineri puto, in-
quit Vlpian. de leg. 3. Idem ait, Purpure ap-
pellatione necum non continebitur.
Quod si verum est, non profus eadem
sentire videbitur Manilius, de veste qua
induerunt perthē Iudaei Scruatore
nostrum, cum Marco & Ioanne. de qua
latius distat Bayfus cap. 3 in lib. de re ve-
stiar. Item purpura. pro magistratibus
interdum ponitur: quorum olim insi-
gne erat apud Romanos, ut & post a-
missam libertatem, cum Imperatorum
tum Regum permansit, leg. 1. Cod. nulli
lib. in fin. lib. 11. in verbo, Chlamydis, &
l. 1. C. quare vendi non poss. l. penult. Cod. de
cons. lib. 12. Purpurati autem hi, qui apud
Principes dignitate antecellebant, dice-
bantur. Nam illis purpure vras conce-
debatur. Vide Bart in l. si quis nauiculam.
C. de mur leg. 1. 12.

Purpura Tyria, rubra est, quam Tyrus
insula procreat: ut Vitruuius lib. 7. cap.

13. & Plinius lib. 5. cap. 19. declarant: quo-
rum hic quoque nobilissimam Tyriam
appellat. Vnde Imp. §. 14. De officio. Si quis
ait, generaliter purpuram stipularis sit,
deinde specialiter Tyriam petat, plus
petere intelligitur.

PVRPVRARI in l. 7. C. de excus.
mun negotiatores purpuræ, ut patet per
textum in l. si quis purpuræ.

PVRVS locus interdum in adifica-
to opponitur, l. vlt. D. de pign. act. Quo
sensu & pura loca Varro lib. 4. de lingua
Lat. areas in vrbe appellare scripsit. In-
terdum religiosus, id est, ei loco, in quem
mortuus illatus est: itaque purus locus
definitur, qui neque sacer, neque san-
ctus, neque religiosus est, sed ob omni-
bus huiusmodi nominibus vacat, &
profani iuris est, l. 2. §. prator. D. de reli-
gios. l. 2. & l. 6. l. 9. Cod. tit. l. 1. §. hoc au-
tem. D. de mort. inf. l. 6. §. si quis in commu-
nem D. comm. diuid. 73. Digesti de contrah.
empt. §. religiosum. Institi de rer. diuis. Ita pu-
rum monumentum accipi debet in l. 1.
in fin. D. de religios. l. 5. §. necesse. D. de do-
nat. inter vir.

Pura tanx exlatæ opponitur, in l. 6. D.
de rei vind. ut & argentum purum, id est,
sine emblematis, calato aduers. f. c. l. 1.
cor. 6 in V. err. Crenabat, ait apud eum: Ar-
gentum illi ceterum purum adposue-
rat, & post in ei negotium dedit, ut qui-
cūq; Halunti esset argenti calati, aut si
quid esset Corinthiorum, ut omne sta-
tim ad mare ex oppido deportaretur. Et
alio loco, Ne quem putetis sine maximo
dolore argentum exlarum domo quod
alter eriperet, protulisse, omnia defe-
runtur. Cybariz fratres vocantur, pauca
improbant, quæ probarunt: his cruxæ
aut emblemata detrahuntur. Sic Halun-
tini excussis delictis, cum argento puro
domum reuerterunt. Plin. lib. 21. cap. 3. de
lemniscis. Puri diu facere: exlare primus
eos instituit P. Claudius, atque ita ma-
gis est, ut purum argentum apud Plinium
lib. 3. Epist. 11. Interpretetur, quā quo
Caraneus vir doctissimus exposuit mo-
do. Sed pura vasa apud Columellam li. 12.
c. 4. & c. 28. ad fin. ea accipienda sunt, in
quæ nondū quicquam sit infusum. Hinc
Pura libertas, quæ purè data est, l. 19.
§. 1. D. de man. test.

Pura obligatio, in l. 5. D. de solutio. est,
quæ sine satisfactione est, cui fidelius
fff 3

vel pignus non accessit. Et pure stipula-
tus, in l. 18. §. ultim. D. de verb. oblig. dici-
tur qui illud aut illud simpliciter stipu-
latus est, non adiecto eo, utrum volue-
rit. Sic

Pura stipulatio dicitur, cui neque dies neque conditio adiecta est, eoque confestim ex ea & debetur, & peti potest, ut docet Imperator. l. 2. Dig. de verb. oblig.

Putum iudicium, cui adiecta non est exceptio. *Cicero. De Inuent. lib. 2.* Agit is cui manus præcisæ est, iniuriarum. Potestatis, qui cum agitur, à Patre exceptionem, uxoræ quàm in reum capitis præiudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium putum potestatis, ille qui eam agitur exceptionem addi ait oportere.

Pura charta scriptis opponuntur, 132.
§. quod tamen de legat. 2.

Pura hasta quibus iuvenes præmij ergo plerumque donabantur. Servius in 6. *Aeneid.* interpretatur sine ferro, unde à Zonara *δογμῶδεις* hoc vocantur. Ita apud Livium sæpe, & apud Vopiscum in Aureliano hoc verbum accipiendum est.

Pura substantia dicitur, deducto
re aliquo. *Lubemus C. de repud. Nouell. 1.*
et 2. Item quæ est soluta tribus, lubibus.
C. de agric. et cens.

Putum putum, eide Argentum parum
putum.

Purus honor, qui extra administratio-
nem est, *Auth. ut ordin. praefecturae. in prin-
cip. Collat. 5.*

P. V. R. E. adiudicare, Oppogitur ser-
vitiem adiudicando imponere. V. sp. in
item Labroscribit. 9. sed et regionibus. D.
famil. ercisc.

P V S V L A, seu Pustula, inquit Calymella ignis facer est, qui pustulas passim qua depascitur attollit: nomenque ex eo habet, quia pus continet. Hinc

P. V. S. V. E. A. T. V. M. argento sed Pu-
bulum, quod purum purum est, & pu-
fela ac igne excoctum, quoddam pustu-
las & tumores habet: sed tamen ad hunc
infertum, & ip. massa, venofri loquun-
tur. *Alfenus in l. 31. D. locati.* Veluti cum
argenti purululam fabro daretur, vt
vasa fierent: aut aurum, vt anuli. *Frans-
quillus in Nerone:* Exegit ingenti fastidio
& acerbitate nummum asperum argen-
tum pustulatum, aurum ad obrutum.

Sunt tamen qui hoc in loco postulatam
legi velint, u, in o, mutando, quod sepe
fit. Hinc etiam nos in vernaculo sermo-
ne, quasi posula scriberetur, bosula dici-
mur, p in b, insuper mutato. Alij postu-
lam a postulo duci volunt, luena-
lis auctoritate freti:

Accipe victori populus quod postulat au-
rum.

sed id quamplurimis non probatur.

PVTARI proprie arbores, vitæque
dicuntur, leg. 1. s. Tabes. D. de aqua cotidia-
na. leg. 1. s. fuit autem. D. de nomi oper. nris.
Vnde putator, qui arbores puras facit, id
est, earum ramos stringit & amputat, leg.
31. D. adl. Aquil. l. 18. s. de putatoribus. D.
de fund. inst. Es apud Paul. lib. 3. Sen-
tis. 6. s. lib. 5. tit. 22. de aqua cotidia.

27. c. 8. Putare, inquit Varro lib. 4. ling. lat. valet putum facere id est antiquiputrum putum appellaturunt. Festus Praenestinus libro 9. Impurum, ait, nondum purgatum. putum enim est purum. Vnde putare vitales dicimus, hoc est, detrabere, quia impedimento sunt ad fructum. Gel. l. 6. c. 5. Putare veteres dixerunt, vacantes ex-

quaque re ac non necessaria, aut etiam
obstantia & aliena auferre, & excidere
& quod esse vitile ac sine vitio videre
tu, relinquare. Sic námque arbores &
vites, & licetiam rationes disti putari.
Puteate arbores Græci κενταύρεα
vocat. Leoninus apud Cassia. l. i. c. 7. το
πονικόν, μετὰ τὴν καρποφορίαν διδύει, καὶ
τὰ μεγάλα καὶ ταμνικὰ διὰ τὰ κενταύ
ρεα.

Putare lex XII, Tab. à Modestino l.
25. D. de statu lib. quod ira senſiſſe non

Putare transfertur, etiam ad incorpo-
talia. Vi, putare rem dicimus eleganter,
pro cogitare de re, & disputando decla-
rare, quid res ipsa velit. Textentius in
Adolph.

Mitro maledicta omnia aeternam ipsam pu-
terant.

Putare, vulgò significat aestimare. o.

pinari. Paul. in t. Nesennius. Apollinaris, D.

*Digest. est pars assis quarta, id est, tres
vicia. Volusi Meriano interprete in di-
stributione assis, in princip. cuius hanc
potam fuisse ait II — & vide G. Bud.
in lib. de Ass.*

QVADRANGVLVS homo, pro
perfecto: qualem Plato inquit esse diffi-
cile repetire. *Vide Sap. Pium in 4. Lu-
cretij & Erasmi in paromia, Quadratus*
homo.

QUADRANTAL quid sit, docet
Aleratus *l. unaria. D. de verb. sign.* idem
scilicet quod amphora, quod pedem
quadratum recipiat.

QVADRATARIUM, in *leg. vnic. de excus. artif. lib. 10. Cod. qui sint*, ex libello passum Beatorum Claudij, Castorij, Nicostri et Symphoriani, qui arte quadrataria excelluisse feruntur, didici. Hic autem vno loco scriptum est, Et ceperunt artifices quadratarii incidere lapidem ad collyrium colicorum, Et alio loco, Tunc ceperunt in nomine Christi carnare conchas et pegas, et lacus cum sigillis et cantharis, cum magna tenuitate argis. Et aliud, Ab eadem hora cepit Simplicius omnem artem quadratariam cum fermento suo, sicut Symphorianus bene et recte operari. Ex quibus et aliis eiusdem libelli, quos, hic omisso, locis, eorum artificum industria in lapidibus expolindis, columnis ex marmoreis lapideisq; incidentis, marmoribusque in tennes crustas secandis et sigillis, conchis, cantharisque canandis, et omnibus argu mentis ex marmore aliisque lapidibus exprimentis veritatem liquet. Quod etiam Sidorij Apollinaris à me subiecta verba comprobant, quæ lib. 3. Epistol. ad Secundum leguntur: Sed vide, ait, ut vitium non faciat in marmore lapida. Quod factum fuit ab industria, seu per incuriam mihi magis quam quadratario lapidus lectus adscribit. Quadratarii Græcis λέγονται id est, lapidum expolitores, exponuntur *leg. 1. Cod. de excus. artif. et in Basilic. in tit. de pænitent. lib. 1. canon. 1.*

QVADRATVM lapidem, in leg.
6.5. penultim. D si feruit. vindicq. Inter-
Pretor quadrangularem, & in speciem
Quadratam casum: quo modo & zonam
Quadratam Fest. lib. 17. interpretatur. Zi-
mii lib. 6. Capitolium quoque quadrata

substructum est. *Plinius lib. 10. Epist. 1.*
Manent adhuc paucissimi arcus: possunt
erigi quidam lapide quadrato, qui ex su-
periori lapide detractus est.

QVA DRIGA, aliàs pro curru acci-
piunt, quatuor equis trahi solito, Aliàs
pro numero qua uox equorum, qui nisi
simul iungantur, vehiculum non com-
modè potest agi ad usum destinatum, /
scire debemus. D de ven. oblie.

Quadrige etiam pro eo, qui quadrige
agii $\alpha\mu\epsilon\sigma\delta\chi\alpha\iota\tau\epsilon$, l. penultim §. quadrige,
D. de leg. 2. vide Zafium l. scire debemus. D.
de veri. oblig.

QVADRIGARI I, qui quadrigas
agunt, aut conficiunt.

QVADRVPLARI pretium alius rei dicitur, l. 2. §. in hac actione D. ubi bonor. rap. cum eius petitio in quadruplum est. In hac actione, inquit Plinius, intra annum vilem verum pretium rei quadruplatur.

QUADRYPLATORES dice-
 bantur, *inquit Festus*, qui eo quæstus se-
 quebantur, vt eas res persequerentur,
 quarum ex legibus quadrupli erat a-
 dio, apud Festum. Vñ sic: Quadrupla-
 tores dicti sunt criminum publicorum de-
 latores, qui pro delationis præmio,
 quarum partem in bonis delatorum
 consequuntur. Delatores vero, *syco-
 phantæ*, hoc est, criminales sunt. *Bud.
 in l. plurimum. de iur. & facti ignor.* Hinc
Tacitus lib. 4. Contra M. Lepidus quan-
 tum accusatoribus secundum necessitu-
 dinem legis, cætera liberis concessit. *A-
 fensio, in Diuinæ.* addit, Quadruplatores
 esse eorum reorum accusatores, qui con-
 uicti quadrupli damni solent; vt a-
 leæ, aut pecuniarum grauioribus vitiis en-
 laz, quam pro consuetudine; aut alio rui-
 niæmodi criminum. *Idem Verr. 3. scribit.*
 Lege item, Similari venditiones *Zaf.*
 Quadruplatores alicubi nominat, qui lu-
 lucra ex ludis sumunt.

QVADRVPLEX iudicium apud
Plin. in epist. centumvirale est, quod sci-
licet coactum est p̄ quatuor iudicum
consiliis & decuriis, quæ in basilica Julia
fedeabant. nam in ea quatuor erant tri-
bunalia. *Hinc Fabius lib. 11.* Certè eum in
basilica Julia dicebat primo tribunalis,
quatuor autem iudicia, vt motus est, co-
geretur, &que omnia clamatoribus
frecerent, & auditum eum & intelle-

flum, & quod agen
me. osum fuit, la
quatuor tribunalio
iouri. Sunt & ap
duplicia in quibus
cogebantur natam
Et apud alios iudice
secunda assertione
libas iud ei s dupl

QVADRV P
parabatur in prin
gul. Sunt pſim n
ſtarum de inhum
ma. Certe ratio na
pſici, i. intel nq
ai. theleſtior, i.
bulum, & virgin
ſum & diſciplina
pſidem pro pecud
Comm. Alciat. H
ce maior, pecud
puto intel gend
uam vitu culaa

QUATERM
milium, quib.
et. *At. Apostol.*
per quater. on.
dum.

QVÆCVN
que, maiori. san
vniuersalia qd
ista propositio
patitur excepti
riam libet dñm
sine cens. vel re
tuscunq; h
plectuntur, *leg*
lib verbo Qu
Aus fandum
tamen excepti
sed tād. Quia t
nōstro ad pūn

QVERER
situm est. Quæ
investigat, quæ
libenter velim

Quætere ve
rum capitali
qui accusatur
cûm consilio
quætere diceba
facere. Cetera
sibi, vt de his q
nam accepit
Quætere legi

Rum, & quod agentibus exteris conu-
meliosum fuit, laudatum quoque ex
quatuor tribunaliis memini. Vide Cæ-
rouiri. Sunt & apud Fabium iudicia
duplicitia in quibus duo consilia ad vnam
cohebantur hastam, vāūque tribunali.
Si apud alios iudices, inquit, agatur vt in
secunda assertionē, aut in cenam iura-
libus iudicis duplicibus parte victa.

QVADRVPEDI seruus equi-
parabatur in princ. leg. 2. D. ad leg. A-
quil. Sunt passim multa in libris Pande-
ctarum de inhumatissima seruitutis for-
ma. Certe ratio naturalis, & ius diuinū
præci, iunt, relinquuntur vñctum, sicut
ai Ecclesiasticus, cap. 32. Affino onus, pa-
bulum, & virgæ, ita seruo laborem, vi-
ctum & disciplinam. Cæterum quadru-
pedem pro pecude accipi, adnotauit in
Comm. Alciat. Hic ego quadrupedis vo-
ce maiora, pecudis minorā quadrupedia
puto intelligendū, propriæque distincti-
onem particulam à Gaio positam.

QVATERNIO NES à quatuor
militum, quibus præerat numero di-
xi. *Att. Apostol. 12.* Tradens eam qua-
tuor quæremonibus militum custodi-
endū.

QVÆCVQVE & quantacū-
que, maioris sunt significantiæ, quod ad
vniuersalia quæm verbum Omnis, quia
ista propositio vniuersalis, Omnes sciūt,
patitur exceptionem secundum mære-
riam subiectum. *l. omnes. iuncta Class. Col.*
sine cens. vel reliq. sed quicunque, quan-
tuscunque, sine delectu singularia com-
plectuntur, leg. *balista. D. ad Trebell.* vbi
sub verbo Quantacunque pecunia, fru-
ctus fundorum intelliguntur. Possunt
tamen exceptionem quandoque pati,
sed raro. Quia vt *Zafius ait*, nihil in iure
notiō ad punctum redigitur.

QVERERE à Quæ, & Res, compo-
situm est, Quæstio enim id inquit, &
inuestigat, quænam res sit, cuius naturā
libenter velimus scire. Aliā

Quæreere verbum, est proprium re-
rum capitalium, pro cognoscere: quod
qui accusatur, nocens sit, an innocens
cūm consilio disquiritur. Veteres An-
quæreere dicebant Galli, Informationem
facere. *Cicer. ad Attic. in 1.* Senatus cen-
suit, vt de iis qui ob iudicandum pecu-
niam accipissent, quæreerentur. Hinc
Quæreere legibus dicebatur, qui crimi-

num quæstiones exercebant, *Cicero*
in Aduloniana: Decernebat enim, vt ve-
teribus legibus extra ordinem quære-
retur. *Plinius Epistol. ultim. libro 5.* Causa
dilatationis Nepos Prætor qui legibus
quæret.

Quæri liberi vel vulgō: vel iure dicun-
tur, qui vel ex legitimis nuptiis, vel *causa*
ex l. i. l. i. l. 18. D. de bon. lib. l. 4.
C. de sus. & leg.

QVÆSITAM hereditatem dici-
mus, quæ vel ex testamento, vel ab
intestato, vel civili, vel honorario
iure est acquisita, leg. 9. *l. ad de petis. he-*
red. l. 14. C. de testa. milit. leg. 14. C. de fidei.

QVÆSITI in seruitute dicuntur
filij, qui ex seruis parentibus nati sunt,
leg. 1. *l. primo. Digest. ad Tertul. leg. ultim.*
Digest. de adopt. leg. 3. Digest. de liber. caus.
Sic & Quæstios per adoptionem di-
cimus filios. leg. 5. *parui. Digest. de sus.*
& legit.

QVÆSTIO, est appetitio cogni-
tionis: quæstionisque finis: inuen-
tio: est aliquando dubitatio & disce-
ptatio.

Quæstionum genera, de omnibus pla-
ne rebus mundanis, cum in iudicio,
tum extra iudicium, tria sunt: Scilicet,
An sit? Quid sit? Quale sit? Prima
quæstio facti est, & probationibus vel
coniecturis expeditur, vt veritas appa-
reat. Inde sunt tituli: de probationi-
bus, de instrumentis, de testibus: &
alij id genus. Reliquæ duæ quæstiones
iuris sunt: quæ per artem boni & æqui
explicantur: cuius sit mentio in leg. 1. in
princ. *Digest. de iust. & iur.* Quamobrem
lex, inter quæstionem facti, & quæstio-
nem iuris, obseruari vult dilectimen-
tum, leg. *idem erit. Digest. de stat. homin. leg. mo-*
ra fieri in princ. Digest. de usur. Elegantiū
si nē Vlpianus in l. cum quem emerit. D.
de iudic. iudicibus inquit, de iure dubi-
tantibus, præfides respondere solent:
sed de facto consulentibus, non debent
præfides consiliū impertire, &c. Alij sic:

Quæstio alia facti dicitur, alia iuris.
Quæstio facti est, in qua factum necne
sit, quæritur. Iuris autem, in qua de iure
ambigitur: veluti cūm dicimus, quatenus
cuiusq. interdicti, in facto non in iure cōs-
tere, *l. quatenus. 21. D. de reg. iur.* Similes
distinctiōes reperiuntur in *l. 1. D. quæ*
res ignor. l. ultim. D. de iureiuram. l. 62.

D. de stat. hom. l. 2. vltim. D. de donat. & passim in iure nostro: vt intelligatur solas iuris quaestiones ad Iuriscoñsultos pertinere: alteras verò quæ totæ in coniecturali statu positæ sunt ab iis remotas esse: vnde illud Cicer. in Topic. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem inquit Gallus noster: si quis ad eum tale quid retulerat, vt deficto quæteretur. Neque verò prætermittendum est, ad facti quaestiones eas referri, quæ voluntatis sunt, id est, in quibus de voluntate, pura testatoris, ambigitur, l. 3. D. de aur. & arg. leg. l. 4. l. 94. D. de verb. obligati l. 122. D. de verbor. signif. l. 8. §. si debitori. D. quibus mod. pign.

QVÆSTIONES, publica sunt iudicia, inde ducto nomine, quòd in iis reus in iudicium vocatus, nocens sit, an innocens, constituto iudicio quæritur, vt l. 2. de orig. iur. vbi Pompon. scribit quaestiones publicas constitutas à Sylla, de falsis de fideiussis, de beneficiis, de particidiis. Hinc

Quaestione constituitur, est decernere, vt seclus vindicetur. Quaestione ferre, est vindicandum facinus iudiciis præbere, & mandare, vel potius ad Senatum referre, vt de vindicando scelere extra ordinem fiat Senatusc. & in iudicium res deducatur. *Budens in l. 1. ad leg. Corneli. de sicar.*

Quaestio nummaria pro iudicio privata, in quo non de capite, sed de pecunia disceptatur. *Callistratus l. vlt. D. de de stat. def. D. Claudius rescriptis, si per quaestione nummariam præiudicium statui videbitur fieri, cessare quaestione.*

Quaestionis iudex, vide Iudex Quaestionis.

QVÆSTIO in Rubric. de Quaestionibus, est tormentum quod reo ad scelus & sociorum suorum veritatem errendam adhibetur, l. item apud §. quaestione D. de iniur. l. 1. D. de quaestionibus l. inde Noratius. §. sed et si D. ad leg. Aquil. Huius autem hæc genera refert Synesius in epistolis, danturque Spæ, modospæ, Clus, megegon, p. woxa, sista, wotz, quæ, xetæ, spogion.

QVÆSITORES dicti, qui quaestionum iudicia exercent. Horum autem creandorum ratio olim apud Romanos fuit talis: Cum vñs postulabat, ex SC. vel dictator, vel cōsulum alter, ambobus,

vel prætorum aliquis de etimine publico quætere iubebatur. qui iussus erat, in quaestor dicebatur: quos Quaestores ante xii. Tab. leges creati cæptos subindicat Pomponius, l. 2. de origine iur. Dictatorem sanè quaestionebus exercendis creatum, legimus apud *Linium lib. 9.* Senatus verò modò cōsulibus, modò prætoribus quaestiones decernebat. De cōss. qui de Barchanlib. quæterent, auctor est *Linus lib. 39.* Sic Ingurthina cōiurationis quaestione cōsuli mandata. *Cic. in Bruto* scribit. De prætoribus, qui de beneficiis & peculatu quæterent, scribit *Linus lib. 38. & 39.* Talis fuit quaestio de vi, Cn. Domitij prætoris: de qua *Cicero. & Ascon. in Milonianam.* Et hoc quidem pacto publicæ quaestiones tractatæ sunt vsque ad annum V. C. 604. Anno autem ipso 604. perpetuæ sunt quaestiones institutæ. quod ex verbis his Ciceronis, quæ sunt in Bruto colligitur: Carbone forum tenente plura fieri iudicia coeperunt. nam & quaestiones perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ ante nullæ fuerant. Hæ autem quaestiones perpetuæ hanc vim habuerunt, vt cum eo tēpore seni quotannis prætores crearentur, duo, qui ius de prætorum controuersis dicerent, quatuor, qui in prouinciis iuris dicendi causa cum imperio mitterentur: post hæc ratio conuerteretur atque quatuor illi, qui sortiti prouincias solerent. Romæ stas quique quaestiones sortirentur, vt maiestatis, peculatus, inter sicarios, ambitus, repetundarum: ad id vt si de aliquo horum criminum esset quaerendum, non nouo quaestore, qui extra ordinem quæreret, opus esset, sed prætor ille, qui ei quaestioni præesset, adiretur, isque, vt ante, cum cōsilio de eo crimine cognosceret. Prætor itaque ipse dicebatur quætere, & quaestione ac iudicium exercere, & quaestioni præesse, & quaestor esse. Testis est *Cicero pro Roburio Posthumo*, cum ait, Accusauit de pecuniis reperdis, iudex sedi, Prætor quaestui. Et *Asconius* iudicium C. Cornelij de maiestate exercuit Q. Gallus prætor. Item *Cicero in 1. in Verrem adione*: Duo igitur cōsules & quaestor erant ex illius voluntate. Item, Subfortiemur in M. Metelli locum, quoniam is huic quaestioni præfectorus est. Et iterum *Asconius*: Scaurus postulat

est apud M. Ciceronem & post M. Ciceronem. Et rursus Ciceronem quæstionebus docuit. Alconius & gilianus, rectoribus. Quaestor Minus. Corneliūque vt dicit. ait Virgilium, & inferos, tanquam publicum quaestione fortitionem, cum fidonem iudicium vocat: rogationem, quæstione, & ex verbis etiam colligi potest his ne C. Memmii prænomen & Iunia ad ro ex te num quibem cōsulat causam dicere: nal sui quaestor: deturbati, subleuati, &c. Et in di ex illis & loquentem cum eum circueant quaestorem vt Philipp. 1. Q. dex non respiciunt in is, & Rhetoricus ad Alfidium est, iudicare & præ quæ sei ut ut vñm quæque inere. Quibus suoris iussu, mittere, & cre que est aut cōsensorem, res vim ac potestatem, nec est, rum, nec est, quam & causatur, & iudicet: rari iudices, nescisse reugetat. Qua

est apud M. Catonē prætorē repeunda-
rum. & post M. Caio id iudicium exer-
cebat. Et rursus Cicerō finibus. L. Tubulus
prætor quæstionem inter sicarios exer-
cuit. Quæstoris autem quæ essent paries,
docuit Asconius, qui exponens hos Vir-
gilianos versus l. b. 6. Æneid.

Quæstor Minos urnam movet, ille silen-
tium

Corneliisque vocat, vitæque & crimina
discis.

ait Virgilium, Minos iudicem apud
inferos, tanquam si Prætor sit rerum capi-
taliū quæstorem appellasse, de disse
fortitionem, cum vnam nomina: ele-
ctionem iudicium, cum ait, *Conciliūque*
vocat: cognitionem facinorum cum di-
cit, *vitæque & crimina discis*. Quod idem
ex verbis etiam Ciceronis in *Vatinium*
colligi potest his: Quæro ex te, edixeris-
ne C. Memmii prætor, ut ex lege Licin-
ia & Iunia adules die tregeſimo quæ-
ro ex te num quis in hac civitate post
urbem conditam tribunus appellaret, ne
causam diceret: num quis reus in tribu-
nal sui quæstoris ascenderit, eumque vi-
deretur, subſilio diſſiparet, vnas de-
leuerit, &c. Et in *Brut.* Intelligens dicen-
di exſultator videt oſcitantem iudicem
loquentem cum altero, nonnunquam
etiam circumſtantem mittentem ad horas
quæstorem ut dimittat, rogantem. Et
Philipp. 5. Quæro si Lyſades citatus iu-
dex non responderit, accipietne excusa-
tionem is, qui quæstioni præſtitit? Et in
Rhetoricis ad Herennium: Accusatoris of-
ficio est, inferre crimina, defensoris
diloere & propulſare, testis est dicere
quæ ſciſcitatur audierit, quæstoris est,
vnumquæque eorum in officio ſuo con-
tinere. Quibus ex locis intelligitur, quæ-
storis fuiſſe, ſortiti iudices, cogere, di-
mittere, & crimen cognoscere: vel deni-
que (*ut ait Cornificius*) accusatorem, de-
fensorem, testem in officio continere:
vix ac potestatem iudicum coerceden-
dum, hoc est, sub pignoris cogendū,
habere: in ſella curuli eboreæ pro tri-
bunali ſedere, Ipſe autem nec iuratus o-
rat, nec ſententiam ferebat, ſed vtræ, in
quam & cauſarum ſortes conſcribaban-
tur, & iudices ſententiam ferebant, præ-
ſtari iudices in conſilium vocabat: vide-
ri ſeciſſe reum, vel non ſeciſſe pronun-
ciabat. Quanquam autem iudicia ſere

omnia hoc modo poſtea ſunt facta, non
eſt tamen antiqua illa conſuetudo in-
termiſſa: quia & multi extra ordinem
ad populum rei facti, & multi ad quæſi-
tores extra ordinem à ſenatu decretos,
ſive à populo iuſſos, ſunt adducti. Hæc
qui plenius audire volet, legat Sigo-
nitum cap. 18. libro ſecundo, de antiquo
iure civium Rom.

Quæſtores PARICIDII (quem-
admodum ſcribit Pomponius in l. 2. de ori-
gi. iur.) creari à populo ſolebant, qui ca-
pitalibus rebus præſent, nam Conſu-
libus de capite civis Romani, iniuſſa
populi ius dicere non licebat. *Festus lib.*
14. Paricidij quæſtores appellabantur,
qui ſolebant creari cauſa rerum capi-
taliū quærendarum. Nam paricida
non vtiſque is, qui parentem occidiſſet,
dicebatur: ſed qui qualemque ho-
minem idem autem fuiſſe indicat lex
Numæ Pompilij Regis, his composita
verbis: Si quis, hominem liberum, dolo
ſciens neci ducit. Paricida eſto.

Quæstor NOVVS apud Tranquil-
lum non is eſt, inquit Turneb. *Adverſ. lib.*
2. cap. 27. qui pecuniam publicam tra-
ctat, ſed qui iudicium publicum exer-
cet, & quæstor ſæpius dicitur, apud
quem nominari maiorem potesta-
tem, ut prætorum: id enim eſt com-
pellari maiorem potestatem) non o-
portuit.

QVÆSTORES (inquit Varro) à quæ-
rendo: qui conquirerent pecunias pu-
blicas. *Cornelius Tacitus, libro undecimo An-
nalium.* Apud maiores virtutis id præmiū
fuerat, cunctisque civium, ſi bonis arti-
bus fiderent licitum petere magistratus:
ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quia
prima iuventa conſulatum ac dictatu-
ras inirent. Sed Quæſtores regibus etiam
tum imperantibus inſtituti ſunt
quod Lex Curiata oſtendit, ab L. Bru-
to repetita. manſitque Conſulibus po-
teſtas diligendi, donec eum quoque ho-
norem populus mandaret: creatique
primū, Valerius Poſthumius, Æmy-
lius Mamercus, 63. anno poſt Tarquinios
exactos, ut rem militarem comitaretur.
Dein glaciſcentibus negotiis, dup. additi,
qui Romæ curarent. Mox duplicatus nu-
merus ſtipendiaria iam Italia, & acce-
dentibus provinciæ veſtigalibus.
Poſt lege Syllæ viginti creati ſupplen-

tragatas exequis
ferre: vt pau
libra 15. Censu
line multam &
stores zratij in
quatuor mens
in libris 55. ex
e, Fabio Coss.
esse cutam de
andotum, cum
& .Ædiliū in
(vt paucis ho
vedigalia po
exigebant, di
bus, singulaque
ionibus infere
reunt tam Ro
ex gebant, & in
ti, omniumque
horas, & illu
aque confectas
que, per scri
ponebant. Vidi
ual. decr. libri
& alia quasto

NCIALES e
 ribus, ac Pro
 xiorum, cum
 a Senatu arri
 admetat
 pendio, fre
 tribus, coh
 quemadmod
 Atensius
 tratio est, Qu
 meia curam g
 fus directos e
 autem & pro
 defferent am
 , quod illi
 ores habeat
 neque preh
in Gallia lib. 1.
 & cogam p
 rrimam 4. id
 diu pro P
 eio loquitur
 itatiam ad m
 ribus abieci
 Allecta diffi
 ure non dice
 iure discun
 ut scrib
 bic

bit Suetonius in Caesare, & quaecunque
commissa populo Roma essent, exquire-
bant: deque iis iudices ac recuperato-
res dabant: quemadmodum videmus in
Divinatione, Q. Caecilius Verris Qua-
storem in Agonidem iudicium dedisse.
Si pateret eam se & sua Veneris esse di-
xisse.

QUIZITORES CANDIDATI dicebatur, qui libris, hoc est, epistolis, suae orationibus Principis in Senatu legendis praeerant: quemadmodum docet *Vlpianus* in l. 1. D. de offic. quaest. *Lampridius* in *Alexand.* Quizitores candidatos ex sua plebe iusti munera populo dare: sed ut polt quaesturam praeturas acciperent, & inde provincias regerent. Quibus ex verbis candidatus suspicatur ea re dictos esse, quod hic ingressus erat, & quasi primordium gerendum honorum, & sententiae in Senatu dicenda: quemadmodum *Vlpian.* eo loco scribit. Dio libro quinquagesimo quarto: *συμμετρήσαντες δὲ τὴν τάξιν τῶν βουλευτῶν, αὐτοὺς μὴν εἰσὶν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ, καὶ τοὺς δὲ δὴ βίβλιν τοὺς ταμίαι*

QVESTOR sacri palatii, sub Imp.
 Constantino politiano, iis erat, qui peti-
 tionib. subiectib. et vel etiam responsa
 reddebant, & (vs paucis completat) qui
 leges dictabat, precēsq. ac responsa sua
 notabat, vs *confas* in Notitia Imperat.
Roma & Nouell. 53. & vsq. lego vltim. C. de
 iur. rescript. Pet. eorum etiam disposi-
 tionē laterculum minus erat, vs ex l. 32.
 C. de appellation. l. 1. C. de offi. quāst. Nu-
 nell. Valentin. 3. & f. vltim. C. de petiti-
 on. leg. 54. & 65. C. de auct. patet. Sym-
 machus ad Aufonium: Quæstiores memi-
 ni: consilij regis particeps, scio: pre-
 cium conditor, recognosco. Et alio loco:
 Te magis quæstura honos, & condenda-
 rum sanctionum vias exercuit. Proco-
 pius. de bello Perſici: *τὸ πρῶτον ἐπέδω-
 κεν, ὅς βασιλεὺς τὸν παρὸν πρῶτον, τὴν δὲ ὑπε-
 ραυτὴν κατὰ μέγαν ἀπὸ τῶν ἑσπερίων ἀπέλα-
 βεν*

καί, διότι ἡ τιμή μου πάλιν ἐνυπνιάσθη ἐξ-
 ουαι. Et alio loco: Τελοποιήσας ἐσθλὰς τι-
 μὰς ἐπὶ ἐργασίαις αὐτοῦ πάλιν ηὐράσθη· ὡς αὐτοῖς.
 His verd de causis quæstor ultitius & le-
 gum cultus appellatur, & thesaurus fa-
 maz publicæ; & armarium legum in No-
 nell. *Valentiniani, de homicid. cas. fac. & d.*
Cassiodoro duobus, aut tribus locis. Denique
 is planè eld quæstor, quem in aula Can-
 cellarium nos & Latini enim appel-
 lant. Niceta 7. τοῦ αἰσίου, ἀρχιλατῆρος Βυ-
 λιστοῦ φησὶν ἑκαταμυλλάτορος, ὅς ἐστι ἑλλαντι-
 οῖσι, λογιάρχης. Nam & sic legitur in
 Notitia officiorum Constantino poleos.
 Μέγας λογιάρχης δια τῆς τοῦ, τοῦ πατρὸς τοῦ βα-
 σιλέως ἐπιστολὰς πάντα ἀποσφραγίζου, τὴν κη-
 ρυτσίαν, καὶ πᾶσι τὴν ἡμέραν μεταδίδωμι καὶ τοῖς
 παρά τοις, τοῖς ἐκείνῳ ἰδόντι τοῖς ἀρχαῖς λογι-
 ἀρχῶν ἀπαρτίσθης. His portò verbis quæstor
 rescriptis & constitutionib. subscribenda
 QUÆSTOR LEGI, addita die: vt in cō-
 stitutionibus Iuliani & Tibertij de adfer-
 ptitiis. Præcebat subscriptio principi
 addita etiam de, quod is verbus signifi-
 catur in Nouel. Valentiniani, de homi-
 cas. fac. ET MANV DIVINA. deho-
 MITAS TE SERVET PER MV-
 TOS ANNOS. & Non de ind. reliq. quo-
 tamen in impressis deest: ET MAN-
 DIVINA. OPTAMVS VOS FEL-
 CISSIMOS, &c. Addebatur etiam di-
 quo is, ad quem ditigeret constitutio
 eam accepisset, vt quo fuisset antea
 id est, programme proposita, l. 2. *Theod. de ijs, qui super rel. cont.* id eo-
 in vna nonnumquam, & eadem confi-
 tione, quatuor diebus verbis subnota
 inuenias, Dato Subscripta, Accepta, re-
 celata, vel Lecta, vel Allegata. Esiam
 adiciemus, eundem morem postero-
 res Imp. retinuisse, vt & ipsi subsci-
 rent constitutionibus, & chartulariis
 bicali, quem vocantur τὸν τῶν ἡμερῶν
 vt ex quadam Manuelis constituti-
 testatur Ciuiicus, ad l. 2. *Cod. de peti-*
bon subli. libro duodecimo. Ad quito-
 autem pertinebāt memoriales, id est
 Græci interpretantur) dicta lege fec-
 da, c. i. οἱ τοῖς ἀπομνημονεύταις: ὅ, ad leg. ο.
 de cens. m. m. c. i. οἱ τοῖς ἀπομνημονεύταις
 τῶν ἐκ.

Quarta EXERCITVS, in Nouella
de Procopio definitur ὁ ἄρχηγος τῆς τοῦ ἑξα-
μήτου στρατιᾶς: ἑξήμισι: nam Nouella
quadragesima prima, ἑξαμηνίαν δὲ

trinas, & Iulianus *Novella* 50. annonas militum, tam Comitatusum, qui per castra sunt quam limitaneorum cum distribuisse. Sed habuit etiam iurisdictionem & auditorium: & apparitionem instat praefecti praetorio, & vicarium in vrbe. nam sub eo erant provinciae quinque Scythia, Myſia, Caria, Cyprus, & Cyclades insulae, quarum caput Rhodus: & inde Rhodi appellatione d. *Novel.* 41. Cyclades significantur. Habuit harum provinciarum unaquaeque suum praesidem, & de praeside Cycladum est, l. 4. C. de nauticis. *Novel.* 163. & ab his praesidibus appellabatur, non ad praese. praetorio, sed ad quaestorem exercitus, ex *Novella* quinquagesima, cui *Novella* quadragesima maiora derogat, vt ex Myſia quidem, & Scythia, appellationes apud eum inducantur, quod is sedem suam in iis provinciis habeat: ex ceteris autem provinciis, vt appellationes in urbem inducantur apud eundem ipsum, si forte in vrbe fuerit, vel apud vicarium eius adhibito quaestore sacri palatii. Item a iudice, quem ipse dederit in eis provinciis, puta Caria, Cipro, Rhodo, vt appellatur ad vicarium eius, & vt is apud eum in vrbe cepta, apud vicarium eius peragi possint: forte eum exercitus causa, & necessitas auocaverit a munere iudicandi. Vulgo dicitur, A indice dato esse appellari, qui iudicem dedit: id sic est accipiendum, vt & successor eius appellari possit, l. 1. D. qui a quo appell. vel vicarius ex *Novella* quadragesima prima. Vulgo dicitur, Apud quem coeptum est iudicium, & finem accipere debere. Et hic quoque addatur, vel apud successorem eius, aut vicarium.

QVÆSTOR, cuius meminit *Novella* 80. creatus constitutusque a Iustiniano est Constantinopoli quaerendis coercendisque mendicis, inertibus, otiosis, peregrinis, errantibus & vagis, cuiuscunque conditionis essent, siue clerici, siue monachi, siue advocati aliarum civitatum, quos *omnes* ipse dicit. *Novel.* vocat, & Iulianus scholasticos, vt l. 2. C. de iur. advoc. Nos enim qui in foro, verisque iuribus terimur, multum malitiae quamvis nolumus, addiscimus. Schola & auditorium, & ficta causa innoxia est: ac si forte exteri litis causa in urbem venerint, vult Iustinianus qua-

store imminente, instante, urgente, & ad extremum audiente & cognoscente, merantibus iudicibus celeritate eorum hites finire. Eidem in mendicos validos coercionem dat mitigationem, quam designatur l. 1. C. de mend. val. & constituit quandam veluti appropinquatorem, vt ipse ait, id est, inertiae & lenitudinis, qualis fuit olim apud Graecos. Datur etiam huic quaestori potestas cognoscendi de crimine falsi, & de super exactioibus exactorum, id est, si supra modum sportulas exegerint. Videtur & ius habuisse imbecillis dandi tutoris, vt ex *Harmenopulo* constat 5. titulo 11. qui & in fine sexti de eius officio tractat.

QVÆSTORIUM, dicebatur quaestoris tabernaculum in castris, quemadmodum Praetorium, Praetoris. Habebatur enim magno in honore quaestor. Vnde Insignia quaestoria nomen traxerunt.

QVÆSTORIVS ager dictus est, qui ex hostibus captus per quaestores populo Romano limitibus actis diuisus, est venditus. *Hac Flaccus*, Quaestorij agri dicuntur, quos populus Rom. de iustis pulsisque hostibus possedit; mandavitque Quaestoribus, vt eos vendiderent. *Hac Hygenus.*

QVÆSTVS intelligitur, qui ex opera cuiusque descendit, leg. 7. & l. 8. D. pro socio. hoc est, si quod lucrum ex emptione, venditione, locatione, conductione descendit. denique quod non per senatum, vt hereditas, legatum, donatio: sed labore & opera cuiusque quaesitum est. Minus tamen esse lucrum quam quaestum, vater ex his Ciceronis verbis, in *Orat. in Pisonem*. Quo quidem in spectaculo mira Reip. aequitas erat, vter eorum petiisset, tanquam lausista, in eiusmodi pari lucrum fieri putabat: immortalem verò quaestum, si vterque cecidisset.

Quaestus fundi, reditus est l. 22. de sum. instr. vt apparet ex coniunctione l. 12. §. si agro. D. eod. Vallz quaestus est actio ipsa, atque artificium lucranda pecunia. Verum quaestus nomine, nec hereditas, nec legatum, nec donatio continetur, vt iam diximus.

Quaestus illicitus comprehenditur nomine luti. Vnde iustor etiam multa perdidit, non poterit praetendere iuramentum

olum onerosum.
dummodum: Quia
si licet esse legi
posset. D. de per
nos quaestus ab
re alio possesse

QVÆSTIVA
gratia ludicram a
tus §. 1. l. 1. in
fam

Quaestoria co
corpore faciunt
infam.

QVALIS Q
§. 5. vltim. D. de
curatorem quom
quo rete obligat
niz, est seruus q
nati ius, qui & act
tor, huc vocat. ut
tuntur. Sic & Qu
Vp. ad m. l. 2. D.
lab.

Qualem senten
refer. dummod
tat. Cessitinae
est. p. antu m. l. q
QVÆLEC

inl. smat. §. 1.
nd. hoc est, iur
ne dominum me
non male loan
niam civile, si
quit Cuias. do
alud vult fac
bunt. 1.

QVALIS
12. §. per. quib
nat nos est, su
fessor.

QVALIT
conditione rec
metecum hun
postum accom
vssm. vtrum &
pro bonitate v
1. Inl. quib
D. de alio. & ob

Quas in
pro differentia
ac determinat
ia inducant
lunij inl. Inl.
le obly. l. 1.
con ex differe

tulum onerosum. Baldi celebratur verbum illud: Quicquid & maleficio quæritur, dicitur esse lucrum, sed illicitum, l. si possessor. D. de pet. hered. jubet restituendos quæritus inhonestos, ne vel colore aliquo possessor lucrum faciat.

QVASTVARIVS, qui quæstus gratia ludicram attem exercet, l. athletas §. 1. & l. 2. in fine. D. de his, qui not. infam.

Quæstusque corpora, quæ quæstum corpore faciunt, l. 4. §. 1. D. de his, qui not. infam.

QUALISQUALIS seruus, in l. §. §. ultimus. D. de constit. pecun. dum dicitur, qualem qualem seruum domino acquirere obligationem constituit pecuniarum, est seruus qualiscunque, siue ordinarius, qui & actor dicitur, & dispensator, siue vicarius, ut rectè Græci interpretantur. Sic & Qualis qualis sumitur apud Ulpianum in l. 2. D. de bono. possessor. secund. tab.

Qualem sententiam dicat a. biter, non refert, quomodo dicat, quod ipsi videntur. Certissima enim ductrix conscientia est, Paulus in l. qualem. D. de recept.

QVALECVNQUE dominium, in l. si mater. §. eandem. D. de excusa. rei iud. hoc est, siue dominium id bonis, siue dominium ex iure Quiritium: vel, ut non malè Ioannes loquitur, siue dominium civile, siue naturale, qui enim, in quest Cuiac, dominium aliud directum, aliud utile faciunt, magno errore labuntur.

QVALISCVNQUE possessor, l. 12. §. pen. quibus modis pignus vel hypo. soluat. hoc est, siue iustus, siue iniustus possessor.

QUALITAS, aliàs accipitur pro conditione rerum, quatenus ad commercium humanum possunt, vel non possunt accommodari: ut in tituli. de division. rerum & qualita. Aliàs accipitur pro bonitate vel estimatione rerum, §. 1. In his quibus mod. re contra. obligat. l. 1. D. de actio. & oblig.

Qualitas in iure nostro accipitur etià, pro differentiis facientibus rem certam ac determinatam, & contrahentibus rem ad individuum, textus est secundum Zaslum, in l. stipulationum quadam. D. de verb. oblig. Itaque Qualitas est, quæ speciem ex differentiis declarat. Ideoque

quam Ulpianus, in l. heredes. 21. §. sed et si. D. de testamen. nummorum qualitatem appellat, eam Papinia in l. qui non. 78. §. 1. D. de hered. instit. speciem vocat. Similiter Caius, in leg. 74. D. de verborum obligationibus. qualitatem demonstrat, ait, cum certam speciem nominamus: veluti fundus Tusculanus, homo Stichus. & leges sequenti: Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, ut ea appellatio certi significatiua sit.

Qualitatum genera duo sunt: necessariz, non necessariz. Necessariz in actione exprimi debent, ut peto à pupilo, quæ ei auctore tutore mutuaui. Hæc plerunque à iure præsumuntur, non putantur, §. non quatenus. D. de bono. possessor. contra tabul. Non necessariz non exprimentur, expressæ tamen probandæ sunt, l. habebat. D. de instit.

Qualitas, adiecta verbo, secundum rationem verbi intelligenda est. l. in delictis. §. si extraneus. D. de noxalibus.

Qualitas prædij, bonitas, salubritas, amplitudo, l. si quid aliud. de verb. signifi.

Qualitatem & materiam, pro eodem posuit Ulpianus in l. 14. D. de contrah. empt.

Qualitas frumenti, pro genere & specie, l. 21. §. sed & si dotens. D. de testamen.

QUALITER QUALITER, pro qualitercunque, l. 7. D. de minoribus. leg. 7. §. primo. D. ad legem Aquil. l. 1. D. de bonis eorum qui ante sententiam sibi mortem confici.

QUALITER se habere, id est, qualitatibus quibusdam affectum & prædij esse, Celsus in l. 6. de verb. signifi. Quid aliud sunt iura prædiorum, quam prædij qualiter se habentia? ut bonitas, salubritas, amplitudo. Idem eodem sensu usurpauit, l. qui fundum. 12. quemadmodum. Fundus, inquit, qualiter se habens, ita cùm in suo habitu possessus est, ius non deperit. Atque ita habent Florinus, Pandect. alij codices qualiter qualiter in hoc posteriore loco, & in superiore æqualiter.

QUALITERCVNQUE, pro utcunque, Albetico, id est, siue bene, siue male.

QUALVS, apud Ulpianum in principio. l. sed et si quid. §. 1. D. de usufructu. Nam si librarium, ait, rus mittit, & qualum & calcem portare cogit. est cistæ genus, quo calx defertur, quod & Ca-

nam dicebatur, auctore Festo. Glossis, Qualis, *Suntis ipso genus cognos.* Apud Virgilium Georgic. 2. qualis pro vimineo vasculo, per quod vinum guttatum defluit, cum calcatur vva. Apud Apuleium accipitur pro canistro, in quo panis servatur. Prudentius in hymnis pro sponda accipit. vide Columellam libro 1. cap. 15.

QVAM, pro Magis, vel potius quam videtur à Iurisconsultis usurpati locis quam plurimis. Paulus l. 2. D. de rebus credit. Mutui datio consistit in his rebus, quæ pondere, numero, mensura consistunt: quoniam eorum datio potest sumus in creditum ire, quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem, quam specie. Vlp. l. 2. D. de iud. Alioquin compelleretur iudicium accipere, quam invenire eos, qui satis pro eodem. Idem l. pro herede in fin. D. de acqui. hered. Si sepulchri violati filius agat, quamvis hæreditarij, quia nihil ex bonis patris capit, non videtur bonus immiscere, hæc enim actio pœnam, quam rei persecutionem continet. Idem l. si heredem in princip. D. de pœst. Quia cum sciret, cui rei pararetur, neempti sui misericordiam exereuit, cum posset non suscipere talem causam, quam desipere. Idem l. suspens. D. de susp. tut. Expedit enim pupillo rem suam saluam fore, quam tabulas rem saluam fore cautionis habere. Idem l. si cui. §. si Titio. D. de leg. 1. Interest enim eius solui mihi, quam ipsum conuentum mandati acti onem intendere. Idem l. prator §. hoc interdicitum. D. de operu. novimunciatione. Nonnulli putant in factum esse dandam, quæ interdicitum, quod verum est. Tertullianus libr. 2. adversus Marcionem: Quia bonum scilicet fidere in Deum, quam fidere in hominem. Et in Apologetic. capit. 8. Sed bestiarum, inquit, opinor hoc munus, quam hominis. Et in Lilius libr. 2. Otatio fuit precibus, quam iurgio similis. Tacitus libr. 1. Verum quia Romanis, Germanisque idem conducere, & pacem quam bellum probabant. Idem libr. 3. ad Drusum pergit, quem haud fratris interitum truce, quam remoto æmulo æquiores sibi sperabat. Et alibi sept. Sic Claudianus de bello G. ldon.

Phalaris tormentaque flamma
Profuit, & Siculis mugitus ferro iuuentis,
Quam tales audire choreas.

Videatur autem hoc genus loquendi à Hebræis mansisse, qui particulam, Magis, sepius subaudiunt. Vide Ant. August. lib. 4. c. 8.

QVAM, pro antequam, si. C. ubi causis fiscal.

QVANDIV, pro quo ad, Paulus in l. illu. lib. 1. de condictionibus & demonstrationibus. Quandoque adolescentem ad militiam promoveretur. Sic l. 15. D. quibus mod. usufr. amitt. l. u. §. habebit. D. de pen. legat. An hæc dictio faciat conditionem, Bart. diffinit, in l. 1. c. de leg. §. ill. 1. D. de cond. & demonst.

QVAMLIBET, Alber. indicat, pro atque, accipi in leg. 3. in princip. ff. de acqui. possess. Sed sufficit, inquit Paulus, quamlibet potestatem eius fundi introire.

QVAMVIS, pro quævis, l. 43. D. de damn. infect. Sed si tanta vis venisset, ut quamvis firma ædificia convellet. Sic apud Virgilium:

Vt quamvis ausus parerent arua colono.

QUANDOQUE, pro quandoque, non tardo in libris nostris usurpatur. Sic quandoque venerit, id est, quandoque, in l. 2. D. de condit. & demonst. Et quandoque liberos habuerit, l. 18. D. quando dies leg. ced. & Quandoque nuptiæ, in l. 30. c. 10. tit. & Quandoque conditio existerit, in l. 28. D. ad Trebell. & Quandoque apparuerit, in l. 15. D. de legat. 3. Quandoque incidit, l. 9. D. de legibus. Sic & in lege 35. D. de iureiurand. l. 54. D. ad Trebell. & lege 7. D. de pactu. dotalibus; l. 1. §. hac pœna. D. quod quisque iur. l. 104. §. penult. D. de legat. lib. 1. lege 6. D. de tribus lege 7. D. de vulg. lege 9. C. de capit. dim. Sic ubique, pro ubique, aliis dicitur.

Quandoque aliàs valet aliquando, ut 22. D. de adoptionibus. l. 3. §. manumissionem. D. de donatio. inter virum. At in titulo quibus modis re contrah. obligat. quod ait Iustinianus: Ut quandoque non eadem, sed alia eiusdem generis restituantur, id est, eandem rem tractans, lib. 2. Instit. dicitur, statuto tempore.

QUANDOQUE RESTITUTUS, hoc est, cum primum potueris, lege 29. D. quando dies legat. ced.

Quandoque, id est, post aliquod intervallum. Cuius lege 42. D. de iure dotium.

QVANT, Retin. quatenus, numero, membra, quoque soluto matris, retineat. & propter. Ceterum si fieri, quandoque reditu, mitti de. communi.

QVANTI & inter se, ut tot, quæ. Quod si minus, ut in eam, id est, namur.

QVANT & si de legat. testator, hæres erit, damnum, summas legatario, ligatur. l. hoc, in portis: & licet verbi, ad pecuniam proprie, ad corpora.

QVANTVM FVIT, Paulus in hac verba declarata, mea interfectus, id est, est, quantumque, in l. si procurator, mul.

QVANTI E, quantum eam rem per, in verbaque enim, rei assimulationem, 179. D. de verbi. fig. Quandoque ei, in l. 1. §. si D. hoc iudicium, Hoc iudicium, nam non ad id quæ, ea res est, cor, re subiecta variis, interpretatio. in rem, id est, veram, dicto, qui scilicet, ito. quandoque, quos adversus eum, & ex parte, continet, qui in rem, quæ Vlpianus, qui iudicium datur, quod in veritate, est ob auctore est, ulla est.

Quanti ea res, portis, sed & in notat, ut in eam, Quam enim, id est, catervam à

lum. Res in dotem datæ, quæ ponde-
re; numero, mensura constant, vt quan-
tisque soluto matrimonio aliâs maritus
restituatur, *Ulpianus, lege 22. D. de adopri-
oni-
bûs*. Cæterum si fieri eius committat, vt
quandoque restituatur, non oportet ad-
mitti fideicommissum.

QUANTI & Tanti relativa sunt
inter se, vt tot, quot. *Gaius l. 65. de le-
gar. 2.* Quod si minus sunt, in tantos quâ-
ti inueniuntur: id est, in tot, quot inue-
niuntur.

QUANTÆ summæ, in l. quisquis. *D. de legat. 3.* testator dixit: Quisquis mihi
hæres erit, damnas esto dare quantas
summas legauero, ibi, teste *Zaslo*, ita rel-
liguntur sub nomine Summarum, cor-
pora: & licet verbum, Quanti, referatur
ad pecuniarum propriæ, tamen ibi refertur
ad corpora.

QUANTVM MEA INTER-
FVIT, *Paulus in l. 2. D. rem ratam hab.*
hæc verba declarans sic dicit: Quantum
mea interfuit, id est, quantum mihi ab-
est, quantumque lucrari potui. *Pompo-
nius in l. si procurator. idem probat, dict.*
titul.

QUANTI EA RES EST, vel
quanti eam rem pater esse, idem valer.
in veraque enim clausula placet veram
rei æstimationem fieri, inquit *Ulpianus l.*
179. D. de verb. signif. l. 8. D. de in lit. iur.
Quandoque ei, quod interest, opponi-
tur, *l. vni. §. si. D. si quis ius dic. non obtemp.*
Hoc iudicium, inquit, eo loci *Ulpia-
nus* non ad id quod interest, sed quanti
ea res est, concluditur. Verum pro
re subiecta varia sit eorum verborum
interpretatio. interdum enim verita-
tem, id est, veram quantitatem: vt in edi-
cto, qui satisficere cogant. & de falso
tuto. quandoque pœnam, vt in edicto
quos aduersus eum, qui vocatum in ius
vi eximit, continent. *l. penult. D. ne qui-
bus, qui in ius vos.* In eum autem, in-
quit *Ulpianus*, qui vi eximit, in factum
iudicium datur: quo non id continetur,
quod in veritate est, sed quanti ea res
est ab auctore æstimata, de qua contro-
uersia est.

Quanti ea res est, non tantum cor-
poris, sed & iuris æstimationem de-
notat, vt in edicto, quod metus causa.
Quanti enim, id est, quod metu, dolo-
re extortum à nobis abest, & quod

restitui oportet: vt si proprietatis abest,
proprietatis: si possessio, sola possessio
æstimetur, *l. 14. §. Labeo. l. 21. D. quod met,*
caus.

QUANTI EA RES EST, in e-
dicto de seruo corrupto sic accipitur,
quanto, seruus ob id, quod corruptus
est, minoris existat, *l. 9. in fine. D. de seruo*
corrupti.

QUANTI EA RES EST, in-
terdum vtilitatem significat, & ad id quod
interest, agentis pertinet: vt in stipula-
tione, RATAM REM HABERE, non rei
stipulandi, vel promittendi compedium
spectandum est, sed quod interest ei-
us, qui stipulatus est, ratum haberi
quod gestum est, *l. 2. & 3. §. vltim. l. 19. D.*
rem ratam haberi. Quanti interest vni-
cuiusque possessionem retinere, *l. 2. §. vlti-
mo. D. vti poss. d.* Similiter in interdico,
De iniurie actusque priuato, ex his verbis
æstimatur. Quanti actoris interest via,
siue itinere non prohiberi, *et. l. 3. §. in*
hoc interdico. D. de itinere actusque priuato.
At in interdico, Ne vis fiat ei, qui non
in possessionem missi cum ad personam
domini hæc verba referantur, veram v-
tilitatem continent, vt quanti verè in-
terest, possessionem eius rei habere, in
cuius possessionem missus est, tanti is,
qui prohibet; condemnnetur; & *l. 1. in*
principio. §. hæc verba. & l. 2. Digest. ne vis
fieri ei, qui in possessio. Hinc illæ notæ
apud *Valerium: Q. B. R. E. T. P. I.*
R. D. T. Q. D. D. P. F. Quanti ea
res erit, tantæ pecuniæ iudicium re-
cuperatorium dabo: testibusque dun-
taxat decem denuntiandi potestatem
faciam.

QUANTI, pro Quot, vide Tanti.

QUANTVS, quanta, quantum,
multitudinis numero non tantum ad
pecuniam numeratam, sed & ad corpo-
ra refertur, *l. 29. D. quando dies legat.*
ced. l. 93. D. de legatis & fideicommissu, li-
bro trigesimo secundo, l. 50. D. de verbor. ob-
ligatio.

QUANTO minoris actiones in
iure ciuili duæ reperiuntur, quarum
altera ciuilis, altera ædilitia est. Ci-
uilis est, Quanto minoris empruræ
erat emptor, si vitium scisset, *l. Ædilia-*
nus. Digest. de actione empti. Ædilitia
est, Quanto minoris res fuit contra-
ctus tempore, quam quanti emptæ est.

*l. quod finit. 31. s. si plures D. de adilita.
adit. Per civilem actionem emptor si
nihil daturus fuisset, omne quod dedit,
recuperat: at per Adilitiam si res nullius
pretij est, reddihibetur, l. bohem. 43. s. ali-
quando, cod. Illa perpetua est: hæc verò
annua, l. adiles. 38. eodem.*

QUANTO MINVS A TITIO
CONSECVTVS FVERO, TANTVM
DARE SPONDES? si ita stipularus fue-
ra, non solet dubitari, qu' n si nibi] a Ti-
tio fuero consecutus, toru debeas, quod
Titius debuerit, inquit Gaius, l. 130. D. de
verb. signif.

QUANTITATE S appellatur, quæ numero, pondere, & mensura constans: quæ longè à speciebus differunt. nam Quantitates singulæ propriam speciem non habent, sed communi specie continentur: ait *Ulpianus l. cum Stichus 29. D. de fœtionibus*. Itaque si nummus pro nummo reddatur, & oleum pro oleo, & vinum pro vino: non aliud pro alio, sed eadem species reddi videtur. nam quod in eiusmodi rebus genere idem est, etiam specie idem videtur, *l. 3. D. sciscerni peras*. Species vero singulæ propriam speciem habent, & communi omnes genere continentur: vt Pamphilus & Dausus communi hominis genere comprehenduntur: sed alius est Pamphilus, alius Dausus. Itaque qui illum pro hoc, vel hunc pro illo solueret, aliud pro alio soluere diceretur. Quantitates numero diuiduntur, *d. l. cum Stichus 29. quippe in quibus non corpus, sed vis ac momentum spectetur, l. si si, cum mona. D. de solutionibus 87. D. de legat. & fideicommissis, libro trigesimo primo*. Species autem à partibus diuiduntur. Rationem autem inter corpus & quantitatem quæ dicitur esse, in *l. plane. §. 1. & sequen. D. de legat. & fideicommissis, libro trigesimo uno. l. Maximus. D. de legat. & fideicommissis, libro trigesimo primo*. sic exponit Cuiac. *Observationum libri decimi quartæ capite 19*. Res eadem ne volente quidem testatore sæpius dari aut præstari potest: quia res mea facta semel, amplius mea fieri, aut mihi legari non potest, *l. si seruus. §. Stichum. D. de legat. & fideicommissis, libro trigesimo*, ac ne æstimator quidem ex repetitione debetur, quia res legata est, non æstimator: & secundum regulam iuris, dux causæ

lucratiuæ in eandem rem concurrere non possunt: nisi appareat testatorem voluisse, & rem præstari, & æstimationem, quod etiam legitarium probare conuenit, *legati adij. in fin. D. de usufruc. l. unum. §. 1. D. de legat. tertio. Rescila* ne volente quidem testatore sæpius præstari possit: At quantitas eadem volente testatore sæpius præstari potest: quia etsi quantitas sit eadem, non tamen est specie: eadem, non eadem corpora numerorum. Quantitas eadem facile multiplicatur. Corpus eum non recipit multiplicationem. Denique duæ causæ lucratiuæ in eandem rem concurrere non possunt, in eandem quantitatem possunt.

Quantitas, quandoque pecuniae sum-
mam significat, *lege 11. D. de compen. l. 47.*
§ 1. D. de iure fisci.

Quantitas etiam modum significat, l. 94. D. de verborum obligationibus. Sic Quantitatem patrimonij, operis, transactionis, legatorum dicimus, l. 21. in fine. Digest. de operis notæ nuntiatione, l. 19. D. de militari testamento, l. 72. & 73. D. ad legem Falcidiam. Sic pro pretio & valore, apud Paulum, lib. Sentent. 2. cap. 8. ruius qui furtum fecerit, damnumve dederit, nisi id pro fui quantitate dominus sarcire paratus sit, noxx dedici potest.

QUARTA, quæ in iure nostro frequentissimè appellatur, multiplex est: & quadrantem eius assis, de quo agitur, significat. Præcisè namque Quarta, pro quarta pars ferè nominatur. Quartas igitur literarum ordine describimus.

Quarta AGNATORVM erat quadrans hereditatis incestato mor-
tuo, quam agnati, si filij non exstarent,
nepotibus ex filia auferabant, legi de-
functus. 4. de leg. heredibus, libro Codici-
on Theodos. quimox at ex lege Iustinia-
ni quandoq. posteri vli sunt, quamvis ex
femina prognati sint, agnati non ad-
mittuntur, l. vltima. Cod. de fidei & legiti-
ma lege Quartam illam agnatorum ab-
rogauit.

Quarta ABROGATI dicitur, quæ à D. Pio introducta est: cum impubes causa cognita arrogatus, sine causa tamen emancipatur: tum enim quartam bonorū arrogatoris cum suis bonis obri-

bot. publica appellatur
 Pupinarius. s. si qui
 regat. et l. si qui
 si argatur. 1. de
 periculi quod viz
 gatoribus impendit
 1. si iurum est. Quo
 runde in p. s. ad opie
 ad de p. s. ad lum ad
 alius p. s. ad p. im
 tollere: deinde de
 viz. et mo. lo il
 quzebantur. con
 mum. et ne arrog
 ante pubertatem
 deinde, et impu
 arrogantis furbo
 ruc.

Quarta CENT
finali, C. de p^{re}sentia
gustum lib. 2. Emend
Quarta CVR
ius hereditatis, qua
elapso ex numero
riali successit, sine
successit, obtinuit.
et, ut quadrantem
sit, non tamen de
ut h^{er}edes vultu
partes quatuor die
vi vel e^{ss}e qua
drantem obtineat.
quibus quarta

Quarta Divi
rogati.

Quarta EPISCO
est à Iustitiano,
in Nouella sexta
statuit, ut qui de
libris Episcoporum
omnia in suorum
gatur. At Nouella
statuit, ut qui bono
d. iuxta retineat
buntur.

Quarta EX T
est, quæ per SC. Sa
vi qui extrinsecus m
dus fuerit, ei
doptivi patris re
t. de adoption. &
Theophil. de hered
risei, qui tres li
t. utrum est.

Quarta FAL

Act. passim appellatur quarta D. Pij, l. *Papianum*, 8. §. si quis impubes. D. de *inoffi. testam.* & l. 1. §. si impubes. D. de *collatione* l. si arrogator. 22. D. de *adoptionib.* Hoc autē, periculi quod vitæ pupillorum, & arrogatoribus impendebat, evitandi causā, institutum est. Duo quippe cavenda fuerunt in istis adoptionibus, quia duplex ad deprivandum arrogati patrimonium aditus patebat. primum, si puer ē medio tolleretur: deinde, si emanciparetur nam utroque modo illius bona arrogatori quærebantur. constitutum ergo est, primum, ut ne arrogator impuberis eius ante pubertatem mortui hæres esset: deinde, ut impubes minimum quartam arrogatori sub obitu patrem lucraretur.

Quarta CENTESIMA quid sit, l. *finalis*, C. de *petitione heredis*. docet *Augustinus lib. 2. Emendationum*, ca. 10.

Quarta CVRIBUS dicitur, quadrans eius hereditatis, quam aliquis (hoc est, non ex humeris decurionum) qui curiali successit, siue ex asse, siue ex parte successit, obtinuit, tunc enim constitutum est, ut quadrantem curia postulare possit, non tamen de singulis rebus, sed ita, ut hæres universum patrimonium in partes quatuor dividat, & fors ducatur, ut vel curia quadrantem, vel hæres doctantem obtineat, l. 1. & 2. C. quando, & quibus quarta p. 12. lib. 10.

Quarta DIVIPIL, Vide Quarta arrogati.

Quarta EPISCOPORVM, instituta est à Iustiano, sed mixta varietate: nam in *Novella sexia*. Quomodo oportet episcopos statuit, ut qui ē curialibus aut cohortalibus Episcopos creabitur, quadrantem omnium suorum bonorum curiæ largiatur. At *Novella 123. de eccles. divers. cap.* statuit, ut bonorum suorum quartam dumtaxat retineat, reliquum curiæ attribuat.

Quarta EX TRIBVS MARIBVS est, quæ per SC. Sabinianum induta est: ut qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum adoptivi patris relinquatur, l. *penultim.* C. de *adoption.* & 6. sed ea omnia, 13. *vbi Theophil.* de *hered. ab intest.* hoc enim iuris est, qui tres liberos marces haberet, tributum est.

Quarta FALCIDIA dicitur in ia-

re, quam hæredes beneficio legis Falcidie retinent ex legatis, si forte amplius dodrantem in iis consumptum est à testatore. Lex autem id statuit non de singulis legatis, sed de universis: ut scilicet legare ita liceret, dummodò pars quarta patrimonij penes hæredem remaneret. Itaque tametsi plures legatarij sint, non tamen amplius eis, quàm dodrantem licet attribuire. Vicissim autem non universi hæredes, sed singuli quartam ex sua cuiusque parte retinere possunt: modūque patrimonij, non qui hæreditatis ad eundem, sed qui tempore mortis fuisse spectatur: & antequam ea quarta detrahatur, alienum, funeris sumptus: & pretia manumissorum servorum detrahenda sunt, l. 1. & passim. D. & Cod. de *lege Falcidia*.

Quarta FIDEI COMMISSARIJ dicitur, cum hæres post mortem suam rogatus est hereditatis suæ partem quartam restituere. Valere enim fideicommissum, perinde ac si de hereditate sua restituenda rogatus esset: & eandem restituenda est, quatenus hereditas testatoris patitur: secundum vulgarium formam iuris, l. *si in familiis*, 17. 41. §. ut quis. D. de *legatis & fideicommissis*, l. *libro trigesimo*. Exemplum etiam extat in *l. ita tamen* 27. §. *Trebellianum*. & l. *epitome* lam 75. §. 1. D. ad *Trebell.*

Quarta FILIE MAIESTATIS DAMNATI, ab imperatorib. Atcadio & Honorio instituta est. nam cum olim ad liberos damnati maiestatis bona pertinerent, l. *eorum*. D. ad *legem Iuliam maiestatis*, constituit, ut filijs nihil otiosius relinquere: filiabus autē quolibet numero essent, quarta tantum ex bonis matris, siue testatō, siue intestatō decessissent, attribueretur: ut haberet modiciorē potius filiz alimoniam, quàm integrum emolumentum ac nomen heredis, l. *quisquis*, 5. C. *cod. titulo*.

Quarta FISCI quæ sit, docet *Paulus in l. pen.* D. de *iure fisci*. Qui tacitam fidem accommodavit, ut non escenti restitueret hereditatem: si deducta parte quarta restituit, nihil retinere debet: quadrans autem, qui hæredi imponitur ipsius, eripitur, & ad fiscum transferatur. unde dodrantem fuisse solum capiti qui se detulit.

Quarta LIBERORVM appellatur

quadrans eius patris hæreditariæ, quæ si paterfamil. intestatò decessisset, ad eos peruentura erat: qui quadrans libertis, vel inofficiose exhæreditariis, vel minorem in partem institutus, quàm quantus ille est, attribuitur: veluti si duo sint filij, quia legitima cuiusque pars ab intestato est semis, idcirco sescuncia illis attribuetur: quæ semidis pars quarta est, l. *Papinianus* 8. §. si quis. Et l. si non mortis. D. de inoff. testamen. Quarta autem hæc Legitima vulgò appellatur: opinor, quoniam ad Falcid. legis instar inducta est: ut *Julianus* aperte ostendit *Novella* 34. Et alia locis innumeris. Postea autem *Ulpianus* Legitimæ istius rationem immutavit, *Novella* 18: quæ statuit, ut si plures filij non sint, quàm quatuor, Legitima portio censeatur triens: si ultra quatuor, semis, vide suprà, Legitima liberorum.

Quarta MATRIS VEL AVIÆ curialis à *Iustiniano* instituta est, ut si mater mortui, vel avia, tempore quo filius, neposve moritur, in collegio eiusdem civitatis curialis inuenta fuerit, quartam partem ipsorum hæreditatis obtineant, l. 2. in fin. C. quando ex quibus.

Quarta MONACHI instituta est à *Iustiniano*, *Novell.* 5. de monasteriis, §. *monachis* ubi statuit, ut si quis liberos habens in monasterium se aleribi velit, tantum ex eius bonis attribuat libris ipsis, quantum quarta pars bonorum eius, si intestatus decessisset, efficeret: quod si quid iam ante, apt donationis propter nuptias, aut dotis causa: sed tamen minus quadrante ipsis erogasset, quod ad quadrantem decesser, suppleretur, reliqua in monasterij dominiū transirent, quod idem inculcatur *Novell.* 123. de eccles. diner. cap. 5. et de iur. in d. h. p.

Quarta SUPERSTITIS FILII dicitur, cum paterfamil. vxorem gravidam reliquit: & dubitatur, quot liberos paritura sit. nam auctores iura constituerunt, ut pars pro tribus in suspensio maneat, usque dum mulier pepererit, & quarta pars superstiti filio attribuitur. quod enim fieri non raro admodum potest, spectantur: id est, quia fieri poterat, ut tergemini nascerentur, quartam partem superstiti filio assignauerunt, lege 3. D. si.

part. hæredit. petat.

Quarta TREBELLIANICA, quæ nunc vocatur, Pegasiana olim fuit: nam Pegasiano SC. institutum est, ut qui fideicommissum, siue uniuersale, siue particulare restitueret, quadrantem sibi retinere posset, §. sed quia. de fideicommiss. hæred. unde intelligi potest, quod lex Falcidia est in legatis, id Pegasianum in fideicommissis. esse nam quemadmodum hæres, à quo plus dodrante legatum est, usque ad quadrantem integrum itinere potest: eodem modo is, qui plus dodrante restituere est rogatus, siue vni, siue multis plus dodrante reddere sit rogatus, quartam sibi retinere poterit. Veluti si domum, quæ semissem valeat, Titio: seruos qui trientem valeant, Seio. tum enim vnâ vnciam retinebit: non quo ab viroque semenciam vnâ detrahat, sed vt hæc vncia excedens in partes duodecim diuidatur, quarum sex Titius, quatuor Seius auferet, duæ reliquæ apud hæredem remanebunt. Atque hæc quidem inter quartam Falcidiam, & Pegasianam similitudo est: differentia autem illa, quod in Falcidiam legata non imputantur, in Pegasianam imputantur. Itaque si testator quadringenta in bonis habens, hæredi centum Mæuiò ducenta, Valerio centum leget: hæres ultra centum, quæ prælegati nomine retinebit, Mæuiò quinquaginta. Valerio viginti quinque quartæ nomine detrahet. at si hæredem, cui centi legari, roget hæreditatem restituere, centum quid illa sibi legata retinebit hæres: quartam autem eo amplius non detrahet, Cuius differentia ratione animaduerti hanc esse, quod lex Falcidia voluntati præsumptæ testatoris subseruiat, eiusque consentanea sit: existimatur enim testator, legatis hereditatem exhauriens, errore id facere, & putare plus in hæreditate esse, quàm reuera sit: crediturque voluntas eius ea fuisse, ut hæres aliquid obtineret. At SC. Pegasianum directò voluntas testatoris aduertitur. constat enim testatoris hanc fuisse voluntatem, ut nihil apud hæredem, nisi nomen ac titulus maneret: reuera alius hæres esset. Cum igitur aliquo præmio Senatusconsultum hæredes voluerit aduersus testatorum voluntatem, ad hæreditates adeundas allicere, credibile est satis habuisse, si quadrans iste quoquo

titulo.

titulo ad hæredem
Mare a ius in leg. inq
ad leg. Falcid. siue
com. nulli in d. q. uo
cipere, vel deducere
sus est, vel accepto
tem restituere cog
tionis implenda
sum ei si, ea omni
putari ferbit: in
quoquam. Atque
si Pegasiana, lult
tione Pegasiani vi
transfusi est, ve
m vocatur: ut
quartam, vel qu
solutumve repe
norem pro tara
totam sponte coa
nium tum commo
com. modorum sic
fideicom. libertatib

QVASI verum
fistisque sed &
signa: leg. 63. §.
leg. 43. Dig. de
§. 6 quippe. Dig. si
ful. leg. 47. D. de
ceptuibus.

Quasi in l. id
deminutionem
significat. Inter
pituit leg. c. in
litis, veritatem de
lur. marit. 14. D.
D. de con. l. i. c.
militudinem i.
nam rem, in qua
tem dederit, re
ded. si. D. sola
xix. pro. 22. li.

Quasi vox in
ad i. h. n. que sig
tum quasi patri
corum l. i. n. x. a
rimonium inte
real. 47. in fin. D.
do auti patre
deret. §. Et q
tis loco retine
dis. emp. Qua
tum, quæ v
rener. propri
vidatis vero i
illam succedit

titulo ad heredem petuerit. Itaque Marcianus in *leg. in quartam*. 91. *Digest.* ad *leg. Falcid.* siue legatum, siue fideicommissum datum sit heredi, siue praezipere, vel deducere, vel retinere iussus est, vel accepta pecunia hereditatem restituere rogatus sit, vel conditionis implenda causa fideicommissum ei sit, ea omnia in quartam ei imputari scribit: in Falcidiam autem, nequaquam. Atque haec quidem de quarta Pegasiana, Iustiniani vero constitutione Pegasiani vis in Trebellianum ita transfusa est, ut iam quarta Trebellianica vocetur: quoniam haeres vel quartam, vel quod ei deest, retinere solumve repetere potest: actiones autem pro rata communicantur, at si totam sponte coactusve restituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum sit expertus, §. *sed quia de fideicom. libertatibus*. Hotoman.

QVASI verbum differentiae, dinersitatisque, sed & decidendi rationem significat, *leg. 63. §. si eam res. D. pro socio.* & *leg. 33. Digest. de obligatio. & actio. leg. 5. §. quippe. Digest. de his qui decer. vel ef. fus. leg. 47. D. de fideiuss. leg. 6. D. de exceptionibus.*

Quasi in *l. id tempus. D. de usucapio.* deminutionem, siue improprietatem significat. Interdum pro quando accipitur, *leg. certis. D. de accusatio.* Quasi alius, veritatem denotat, *si ante nupt. D. solus marri. l. 14. D. de damno infect. leg. dedi. D. de conditio. caus. data.* Quasi alius si militodinem indicat, Pomponius, Si aliam rem, inquit, sciens mulier, in dotem dedit, reddenda ei est, quasi suam dedisset. *D. soluto matrimonio.* Quasi, dixit, pro, ac si.

Quasi vox improprietas & fictionis, abusivaeque significatiua est. Sic peculium quasi patrimonium dicitur, cum eorum duntaxat, qui sui iuris sunt, patrimonium intelligatur, *l. nona, §. praevea. l. 47. in fin. D. de peculio.* Et mulierum dos quasi patrimonium dicitur, *l. 37. D. de religio.* Et quasi pignus, quod pignoris loco retinetur, *leg. 13. §. offer. D. de actio. emp.* Quasi usufructus earum rerum, quae viendo consumuntur & pereunt, proprietatio enim satisfatur: satisfactorio vero in corporum locum apud illum succedit, *l. 2. & 7. D. de usufruct. na.*

rum rerum. §. constituitur. in fin. Institutio. de usufruct. Et quasi possessoris loco constitutus dicitur is, qui vsum eorum veli ac cepit, *l. 17. in fin. D. de donatio.* Quasi dos, quae a seruo ancillae datur, *leg. 39. D. de iure dos.* cum enim dos esse intelligitur, eos non consistat, nec dos esse intelligitur, *l. 3. D. eodem ritu.* Quasi maritus est, qui minorem 12. annis domum deduxit, antequam ea iustam aetatem impleverit, *l. 32. §. si quis sponsam D. de don. inter vir.* Quasi accessio intelligitur pater, qui iubet cum filio contrahi, *l. 91. §. an filius fam. D. de verb. obligat.* Quasi haeredes sunt, qui vtilibus actionibus a praetore datis in hereditatem restituantur, *l. 21. §. vlt. D. quod met. caus.* Et omnes omnino praetorij successores quasi haeredes sunt, §. *quos autem Institutio. de bon. poss.* Quasi castrense peculium, quod ad instar castrensis peculij introductum est, *l. 1. §. nec castrense. D. de col. bon. l. 7. in fin. D. de don. l. 6. C. de bon. mar. l. vlt. C. de inoffic. testam.* Quasi possessio incorporaliū veluti iurij appellatur. Proprie enim corporales demum res possidentur, *l. 3. §. qui vsum fructus. D. de vi & vi arma.* & Institutio de interdictis in princ. ubi Theod. quasi possessionem & finit, & quae res negotij iuris sunt. Solent autem hac voce actiones viles designari. Ecce enim hypothecaria actio, quae creditoribus ad hypothecam persecutionem datur, cum ad exemplum Seruianae, quae de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta sit, quasi Seruiana, & vtilis Seruiana dicitur, *l. 13. §. 1. D. ad Velleian §. item Seruiana. Institutio. de actionibus l. 1. C. commun. de leg. l. 1. §. cum praedium D. de pigno.* Eodem modo quasi Publiciana, pro vili Publiciana in *l. 70. D. de vin. dica.* Sic quasi Fabiana vel Calpistrana, *leg. vltim. D. si quid in fraud. patron.* Sic vilem actionem quasi institoriam dandam dixit Papinianus, *l. 10. §. idem Papinianus.* D. manda quod alius dicitur, vili actione ad exemplum institoriae actionis agi, *l. 13. §. si procurator. D. de actio. n. emp.* Sic quasi damni iniuria actionem, pro vili Aquiliae actione dixit idem Papinianus, *l. 27. D. de procuratoribus.* Et alius, vilem actionem damni iniuria, quasi ex lege Aquilia, *leg. 51. Digest. de furto.* Sic & vilem actionem quasi tutelae, in *leg. 52. §. 1. de pecul. dicimus.* Et vilem actionem

quasi domino dari, leg. 22. *Digest. de aq. & ag. plu.*

Quasi dominus dicitur, qui diu possidendo dominus effici potest. *Asius de leg. stipulatio. s. hac quoque. D. de verb. oblig.*

Quasi dominium propriè appellatur, cum res alicui tradita est, à non domino, iusto tamen mediante tit. Impropriè quasi dominium appellatur utile. Quasi dominium autem duplex: Verum, & Putativum. Verum, cum est verè solutum, transactum, &c. Putativum, cum non verè, accedente tamen iusta erroris causa; ut si erravi in facto proprio putans me soluisse, vel transgisse, per suas fortasse persuasionibus verisimilibus.

Quasi dominium non esse tertiam speciem dominij, à directo & utili distinctam non vna tantum ratione probat. *Appellus c. s. de adfin.*

Quasi nulla actio est, quæ exceptione repellitur. *s. Pom. scribit. leg. eleganter. D. quod met. caus.*

Quasi pater habendus est, qui per litis contestationem vel denunciationem aduersarij coepit intelligere hæreditatem occupatam ad se non pertinere: quia sic male fidei possessor, sed & si lege. *s. de eo autem. & s. etiam si ante litem de pet. hared.*

Quasi sui hæredes dici videntur ascendentes, patrui, & fratres, *ut. in Authent. de hared. & Falcd. s. si verò expressim.*

Quasi usufructu accipitur is, qui dicit se in statu usufructu fuisse, & quasi habitus, id est, aptitudine rem usufructu fuisse, si à possessione non cecidisset, petens reduci se & reponi ad rei possessionem: ut usufructu perficiatur re ad usufructu commodum est restituta. *Zaf. in s. sed ista. Insist. de act.*

Quasi contractus in iure appellantur, qui non propriè contractus sunt, sed tantum ad contractuum similitudinem accedunt, nam ut in contractibus, sic etiam in hisce actionibus rei privata negotium geritur, verum hoc interest, quod in contractibus conventio interuenit, & voluntas utriusque non modo concurrat, verum etiam declaratur: in his vnius solius actione tum ipse, tum etiam alter tacite obligatur: ut facili apparcat,

eos si minus re ac veritate, ne certe tacite ac presumptè, id est, ipso iure contraxisse. Presumitur enim ac indicatur negotiorum gestor eo animo negotium gerere, ut ex dolo & culpa obligetur: vicissimque etiam dominus eo animo esse indicatur, ut libenter se negotiorum gestori obligatum velit, si quid suo nomine impenderit, quare nasci dicitur hæc obligatio, quasi ex contractu: id est, non ex verò & gesto (ut sic dicam) contractu, sed ex tacito & presunto, leg. *s. Digest. de oblig. & actio. l. 2. l. 6. D. de neg. gest.*

Quasi delictum dicitur, cum culpa puniatur ita, quasi reuera delictum esset. Culpa enim propriè à Delicto sic distinguitur, quod in hoc dorus est, in illa non est veluti cum iudex malè per imprudentiam iudicando liem suam. Imprudentia enim pars culpæ est: culpa autem pars quædam delicti. pena igitur dampnato sic imponitur, ac si deliquisset: cum tamen eius factum propriè delictum dici non possit, *s. s. si iudex. D. de oblig. & act. s. 1. Insist. de oblig. que quasi ex delict.*

QVATENVS aliquando aduerbium est, *s. cum dorus. s. Nec non illud. D. sol. matr.* Aliquando accipitur pro conjunctione quod, ut ibidem. *s. si autem sauisimo.*

QVATENVS FACERE POSSE, *s. IT. martium. D. sol. matr. l. in condemnatione. D. de diuers. regul. iur. & alibi sapè.* Hæc verba innuunt debere ita fieri deductionem, ne quis egeat: relinquentiumque ei esse, unde secundum dignitatem suam honestè cum familia sua vivere possit.

Quatenus ad hæreditatem peruenit, id est, in quantum locupletior facta fuit, *l. in hæredem. D. de dolo.* Quod si adicitur dispositioni in futurum tempus concepit conditionem significat, leg. *cum via. D. de cond. & demonst.*

Quatenus quo modo ponatur, exponitur. *Barc. l. 1. verb. quare de adverbij. D. de cond. & demonst. & Bal. in l. antiquitas. 1. not. C. de usufruct.*

Quatenus, pro quoniam, quia, *in leg. 26. s. si in qui. Digest. mandati. leg. 15. item senatus. Digest. de falsis & leg. 53. D. de fidei-comm. libert. leg. 2. Digest. si quis in fraud. patrum leg. 4. D. de gradib. & ad fin. 49. D.*

de

li. verb. oblig. leg. 0. m.
14. 1. D. de in rem u.
supl. l. 35. in p. princ.
14. D. de aqu. & ag. plu.
hac significatione
vile scribit, vilius
limo literaturum e,
ne Iouenio etiam
eum lib. 4. Insist. c.
nit, forte quadam
cibus narrationum
loquatur, Et Plum
minius: Et quatinus
vivere, relinquant
vixille testemur. l.
p. 16. Constituta
motu sibi male ce
in celibato.

QVATERN
Nequeunt, consil.
bus doant in seipso.

QVATVOR
erant, quia Rom
a. capis etiam an
lam se ibi t. Qu
nibu. f. ex illis
cam de M. An
l. etis è municipi
r. venerunt vi
in lib. 3. Var. Le
p. 10. anqua mu
uati non nomen

SECV

S

DECV

COLON

QVEREL

ciuli actiones:

ciofi testament

mit. adhuc a n

donationis nec

Querela l

STAMENT

si iudices viola

cognoscant, re

dicemus ius qui

adiudicent, qua

tor fuisse: qui

rius, v. l. in fuc

l. 1. & pass. D. de

interdum Acti

satio nominat

vultus l. 6. l. 1.

Quere a p

NATION

de verb. oblig. leg. 6. in fin. D. si cert. potat. l. 1. §. 1. D. de in rem vers. l. 60. §. 1. D. de ritu nupt. l. 35. in fi. princ. ff. de aur. & ar. lega. l. 14. D. de ag. & ag. plu. Festus lib. 11. in hac significatione veteres quatenus dixisse scribit, vltima illis quantum existimo literarum 2, & 1, commutatione Inuenio etiam sic Quantilianum locutam lib. 4. Instur. cap. 2. Sed quatinus, ait, forte quadam pertinemus ad difficultas narrationum genus, iam de his loquamar, Et Plinius lib. 3 Epistol. ad Ca. minianus: Et quatinus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur, Et Sueton. in Claudio. cap. 16. Confirmatque quatinus matrimonium sibi male cederent, mansurum se in celibatu.

QUATERNATVM feudum in Neapoli constitit, quod in quaternionibus doant inscriptum est.

QUATVORVIRI, magistratus erant, qui a Romanis in coloniis ac municipiis creabantur. Hinc Cicero epistolam scribit, Quatuorviris & Decurionibus Flegellanis. Et in epistol. ad Atticum de M. Antonio inquit: Euocauit literis de municipiis denos, & 1111. viri venerunt ad villam eius. Extat tamen in lib. 3. Var. Lest. Vltor. cap. 17. inscriptio antiqua municipii, in qua quatuorviri non nomenclantur.

SECVRITAT. AVG.

SACRYM.

DECVRION. POPVLSQ.

COLONTAE. PRAENESTIN.

QUERELAE nomine tres in iure civilis actiones appellantur, vna Inofficiosa testamenti: altera quae ad illius similitudinem introducta est, Inofficiosa donationis: tertia Inofficiosa dotis.

Querela INOFFICIOSI TESTAMENTI est, qua postulatur, vt si iudices violatam a testatore officium cognoscant, rescisso testamento, hereditatem iis quibus natura iure debetur, adiudicent, quae vel in suis liberis inuictor fuisset: quia vel in suis liberis inuictor fuisset, vel in suis parentes impius fuerit, l. 1. & pass. D. de inoffic. testam. Eademque interdum Actio, interdum etiam Accusatio nominatur, l. 3. l. 8. l. 11. l. 25. l. 27. C. de inoffic. test. l. 6. l. 22. l. 27. D. eod.

Querela INOFFICIOSAE DONATIONIS est, qua postulatur,

vt quod contra officij rationem donatum est, reuocetur, l. 1. & pass. C. de inoffic. donat. Vtriusque autem hoc commune est, tum vt demum concedatur, cum vel alia ratione nulla liberi ius suum recuperare possunt, vel quadrans hereditatis eis relictus non est: quae pars legitima dicitur. nam si minus eis relictum est, quod deest supplebitur, l. si tota. §. & l. si mater. 7. C. eod.

Querela INOFFICIOSAE DOTIS est, per quam liberi quorum mater secundo suo marito, vel omnia bona sua, vel magnam eorum partem dedidit, postulant vt debita sibi emolumenta praestentur, leg. 1. Cod. de inoffic. dot. Hoc autem duz priores, inter se differunt, quod prima non nisi & iure facto testamento, & adita ex eo hereditate & aduersus heredes scriptum conceditur, l. Papi §. si conditio. ne D. de inoffic. l. scimus §. illud. C. eod. Secunda vero plerumque & ab intestato, & ei qui ab intestato haeres est, competunt, leg. 3. Cod. de inoffic. donat. Illa rescindit testamentum, & plane ad intestati causam reuocat, vt nihil ex eo valeat, d. l. Papi. & l. cum mater. D. eod. haec nunquam reuocat, nisi vsque ad legitimam tantum, l. 1. & pass. C. illo sit.

Querela PRÆPARATA (quae non nisi extraneis datur, l. si quis filium. l. scimus in fi. C. de inoffic. test.) dicitur, quae in controuersiam aliquo modo perducta est. Praeparasse autem querelam videtur is, qui ad denunciationem vel actionis editionem processit: multo magis qui litem contestatus est, l. quem admodum. D. inoffic. test. Vide supra Inofficiosum.

QVI, quae, quod, de iis dictionibus vide l. nuper §. fin. D. de legat. 3. l. Quintus. D. de aur. & argent. l. 1. Cod. de sum. Trinit.

Qui omnino non respondet, contumax est. Contumacia autem poenam hanc ferre debet, vt in solidum conueniatur, l. p. l. p. ait. in l. de atate. §. 1. D. de interogat. actio.

Qui, pro Qualis, M. Cic. in Antonium, Qui, vir, ex Bad.

Qui, vox iuncta verbo futuri temporis, facit conditionem, l. Stichum qui. D. de l. 1. Bar. Alex. & Aret. in l. si decem cum reliquero ff. de verb. oblig.

Qui, aduerbium, pro quemadmodum.

Qui, relatiuum, si qualitas omnia habet

competat, *l. omnes populi. D. de iustit. & iur. non restringi, sed declarat. Sic in l. i. C. de summ. Trinit.*

QVIBVSIPSIS Pomponius: Regula iuris civilis est, aut, quæ efficit, ut quibus ipsis legare possimus, eorum quoque seruis legare possimus.

QVICQVID infinitè capitur, nunquam refert, *leg. quod si sic. D. de hered. vel alt. vend.*

Quid, infinitè captum, ut docet Bart. *l. i. feruum. D. de acqu. her. verificatur in qualibet particula, quandoque ponitur pro aliquid, leg. i. §. hic titul. Digest. de publican.*

QVICVNQVE, dictio distributiva, idem significat quod, *Quisquis*: quia vox hæc, Cunque, naturam geminationis habet: unde & Qualisqualis, à iurisc. scribitur, cum alij, qualiscunque dicant: sic & Taliscunque, & utercunque, pro vteruter, & si qua similia. Huius autem distributivi duplicis natura est, ut rem in solidum cuilibet attribuat, & velin vao possit effectum consequi, nedum in omnibus. Quod rectè Bartol. declarat, ut *Alc. testatur. c. ii. lib. 12. Parerg. 3.* Continet autem tam masculos, quam feminas, *l. ait diuus. D. de iur. fisci. cum similibus.* Item completitur civitatem, municipium, corpus, collegium & universitatem, *leg. motum §. animaduendum. C. seq. D. quod met. caus. Vide Bartol. in d. l. ait diuus. & in l. necessaria. §. si annua. D. de pign. alt. vbi excutit, idemne sit quod Omnis. Et quomodo, Quicunque, Cuiuscunque, maxime extendantur in iure nostro, tamen nihilominus intelligitur, cuiuscunque sexus, de personis aptis. *per not. gl. in l. promittendo. in princ. D. de iur. dot. Adscriptur gl. in l. ut gradatim. §. i. D. de mun. & hon. vbi etiam vniuersalitas ad aptas personas restringitur Memorabilis est illa Zasij doctrina, quam tradit, enarrans §. de constituta. Instit. de actio. Quod quamvis ius civile loquatur, & decidat sub vniuersali, tamen ista effusa vniuersalitas restringitur ad aptas personas: & vide Alciat. lib. 3. ff. de ver. sig. nunquam in libro nostro tanta vniuersalis est propositio, quæ vniuersaliter omnino intelligatur, quin accipiat restrictionem ad homines aptos. *per gl. in iam d. §. in verbo Cum omnibus.***

QVIDNI cur non? *leg. i. §. i. D.*

de verborum obligat.

QVIDNAM personam certam dicit, & singulare potius signum est, quam particulare. Nec substituit, quod aliqui volunt Quidam, pro Quis, esse dictionem vniuersalem. Individuum namque ubique, sed non demonstrationem indicat, si rectè textus excussis.

Quidam filij, duos tantum etiam complectitur: quod cum observatu dignum traditum est in *gl. l. i. C. de inoff. donat. Ponit. f. iij. iuris incipit verb. Quidam alij, ad tres vel quatuor referunt, c. i. entrà de rescript. & eod. tit. c. x. l. 6.*

Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. Quia de ea re fieri placeret, de ea re ita cenigerunt. Notæ quibus veteres in Senatusconsultis prescribendis utebantur. Vide *D. E. R. I. C.*

QVIES pro laxamento & otio, *l. i. S. cura carnis. D. de offic. Prætor.*

QVIETE, sine interpellatione, vel interruptione aliqua, *cap. sanctorum. de prescript.*

QVILIBET verbum rem, qua de agitur, cuilibet appropriare solet, *l. si pluribus. vbi Bartol. & Zasius. Digest. de leg. 2. & quid distet à verbo Omnis, not. in d. l. si pluribus.*

Quibuslibet vocem, de inhabilibus accipiendum non esse respondit *Am. Alc. resp. 370. numer. 9. ex Bald. cap. i. §. donari quibus mod. alie. olim feud. ali. in v. lib. seu.*

QVIN pro quod, in *l. quisquis. D. de verb. sig.*

QVINCUNX, assis pars, *leg. seruum. 50. §. si D. de hered. insti. constat quinque vncis, hoc est, quinque duodecimis, ut scribit Vahs. in lib. distributionis. Etas hæc nota erat: — —*

QVINA dena, vulgò quindena. *D. ad leg. Falc. l. qui quadraginta. §. qui ducenta.*

Quin solidi quid significant, in *l. vnic. C. de arg. pretio. lib. 10. August. lib. 2. cap. 9. exponit.*

QVINARIVS, dimidium denarij, id est, asses quinque, *August. l. 2. Emend. cap. 7.*

QVINQVE pedum vscapionem Cic. nominat in lib. De legibus. i. eo loco quem subiiciam, & si possum, explanabo. Ex hac, inquit, non tertium, sed verborum discordia controuersia nata est de finibus,

finibus, in qua, quæ
xii. abule inter quæ
luctantur, non serue
Academæ ab hoc
nemus, ne. Mox
his tres arbitri fines
cadernæ possessionem
pionem ipsarum quæ
est: Vt in controu
nimus, certam res
tis, quinque quatu
pionem, qui quam
alterutro possessi
timendis referantur
sia de finibus bon
philosophos exerce
æ disciplinæ à de
gandi sunt. & Ant
gloriam de acient
da est. Lex autem
gaberem vnde
gundis: sed cum
inui: hæc Min
hus t. e. ar. in fin
ge hagenus Vini
enim lex Mamin
dum latitudinem
hanc latitudinem
cedens occupat,
quod viuap non
hære dixit quæ
duodecim tace
Quinque ped
§. C. si reg. de qu
lo, cur talis des
scriptione
QVINQV
soni quinque vi
natu locum hab
emptum, man
diombus obno
l. his tradit
QVINQV
fatis, hoc veru
ba ex quinque
qui v. sam dicit
que finantur
Adul. l. i. c. 20
gl. ar. v. in
gis assignandis
vni, decem v
gnatores agros
quæ mem
cne prætorum
ne quinque

finibus, in quas (quoniam vſucapionem
xii. tabulæ intra quinque pedes eſſe no-
luerunt) & poſſe veterem poſſiſſionem
Academæ ab hoc æuo homine non ſi-
nemus, nec Mamiliæ ſine ſinguli, ſed ex
his tre. arbitri fines regemus. De paſci A-
cademiæ poſſeſſionem, reſert ad vſuca-
pionem ſpacij quæpedalis. Senius

eſt: Vt in controuerſia vicinorum de ſi-
nibus, termini requiruntur, quib. reper-
tis, quinque quaqua verſus pedes deſi-
piuntur, qui quamvis longo tempore ab
altero poſſeſſi ſint, ſinibus tamen di-
ſtimendis reſeruantur: ſic in controuer-
ſia de ſinibus honorum & malorum, quæ
philophos exercet, termini Academi-
æ diſciplinæ à Societate poſiti perueſti-
gandi ſunt: & Antiochi arrogantiz illuſ
gloriam deſcendentis regenda & coercen-
da eſt. Lex autem Mamiliæ vnicum adi-
gi arbitrum volebat ſinibus agrorum re-
gundis: ſed cum tres tum eſſent, facere
intulit: Nec Mamiliæ lege ſinguli, ſed ex
his tre. arbitri fines regemus. De hac le-
ge Aggenus Vibicus his verbis: De ſine
enim lex Mamiliæ quinque aut ſex pe-
dum latitudinem præſcribit, quoniam
hanc latitudinem vel iter ad culturas ac-
cedens occupat, vel circumactus arati,
quod vſucapi non poteſt. Hoc qui & de
hæc re dixit quadam in Comm. de leg.
duodecim tabularum. Hinc

Quinque pedum præſcriptio, l. 4. C. l.
5. C. ſi. reg. de qua vide Alciatum in l. bel-
lo, cui titulus eſt de quinque pedum præ-
ſcriptione.

QVINQVEPRIMI in Verrinis
ſont quinque viri, qui principem in ſe-
natu locum habebant: hi autem, vt & de
ceſſprimi, muneribus quibuſdam & fun-
ctionibus obnoxij erant, vt à Iuſticon-
ſultis traditur.

QVINQVEVIR apud Horat. l. 4.
ſat. 5. hoc verſu: — plerunque recoſtus Scri-
ba ex quinque viris corum deludet hiantem.
quibuſdam dicitur ſignator, quod quin-
que ſignatores adhiberi ſolent. Turn.
Adverſ. l. 2. c. 26. putat nomen eſſe ma-
giſtratus, vt in coloniſ deducendis, & a-
griſ assignandis. nam triumviri, quinque-
viri, decemviri, vigintiviri leguntur aſſi-
gnatores agrorum fuiſſe. Cicer. Quin-
queviri meminit in Lucullo: Neminem
eſſe prætorem imperatorem, neſcio an-
te quinqueviriſ quidem quendam,

niſi ſapientem. Sed & quinqueviri de ex-
ilio iudicabant, vt idem Turneb. reſert ex
Pithæo. Erant & quinqueviri menſarij,
& quinqueviri mutis tarcibuſque reſci-
ciendis, quod paruum erat & exiguum
munus. Erant & quinqueviri ciſ & vls
Tiberim, quorum non admodum ma-
gnum munus erat, cum quidam magi-
ſtratum vicarij forent, de quibus Horat-
ium poſſimum locutum eſſe: idem
Turn. vult. Scriba autem recoſtus id eſt,
qui ſæpe factus & reſectus eſt: ſic reco-
xiſſe Peleam dicitur Medea, id eſt, reſor-
maſſe atque renovaſſe.

QVINQVENNIVM dicitur
multum temporis, in leg. 1. S. quod dictum
eſt. D. de ſeparat.

QVINQVENNALIS, in leg. 1.
de medi. & proſſoribus in Cod. The. hoc
erat in municipiis quibuſdam magiſtra-
tus nomen. Spartia in Hadria. Per La-
tina oppida Dictator, & Adilis & Duū-
vir fuit, apud Neapolim Demarchus,
in patria ſua Quinquennalis. Apul. 10. de
Aſino aur. Graditum permentis honori-
bus Quinquennali magiſtratu fuerat
deſtinatus.

QVIRINVS velut conditor vrbis
Romæ conſecratus, cum antea Romu-
los diceretur, à quo Romani Quirites.
Hinc

QVIRITIVM ius dicebatur,
quod ciuium Romanorum cauſa pro-
priè inſtitutum ita erat, vt peregrini o-
mines eiſ planè expertes eſſent. Itaque
cum Cicero Licinium Archiam ciuem
Romanum probare vellet: iſ temporibus,
inquit quæ tu criminatis, ne li-
pius quidem iudicio in ciuium Roma-
norum iure eſſe verſatum, & teſtamen-
tum ſæpè fecit noſtris legibus, & adiſ
hæreditates ciuium Romanorum, &c.
Hoc autem ius quantum ad dominium
acquirendum attinet (de quo ſolo titulo.
Codici intelligendus eſt) ab Vlpiano qui-
dem in Inſtitutionibus tribus in rebus
ponitur, mancipatione, vſucapione, &
in iure ceſſione: à Varrone autem li-
bro de re ruſtic. 2. ſex. nam præter ſupe-
riores: addit iuſtam hæreditatem, em-
ptionem & præda ſub corona, & em-
ptionem in bonis ſeſſioneve alicuius.
Verba eiuſ hæc ſunt: Ia emptionib. Em-
ptione aut omnem acquirendi modum in-
tellige, vt ſuo loco docuimus) domi-

num legitimum sex ferè res perficiunt: si hæreditatem iustam adit, si, ut debuit, mancipio ab eo accepit, à quo iure civili potuit (mancipationem significat, de qua suo loco diximus, & quam Quiritium esse propriam Cæro & Boetius in Topic. demonstrat) aut si in iure cessit qui potuit cedere (sic restituit Hotoman. ubi legebatur CIVI.) & id ubi oportuit (id est, apud eum, apud quem legis actio est. hoc significari cognoscet ex formula cessionis in iure) aut si vscupit (vscupationem enim Quiritium esse propriam indicat Cæro, ex XII. Tabul. in lib. Officior. 1.) aut si è præda sub corona emit (quo de more Gellius lib. 7. cap. 4.) itaque, cum in bonis sectione seu cuius publicè venit. qua de re suis locis explicabimus. Ius ergo Quiritium hæc erat, ut si aliquo illius generis modo acquisita res esset, nihil esset periculi à litibus: quemadmodum in Orat. pro Cæcina. Cicero declarat. Ut perueniat ad me fundus, inquit, testamento alienus fieri potest: ut retineam quod meum factum sit, sine iure civili non potest, id est, sine iure Quiritium, quia hæredis institutio ius Quiritium non transfert, sed iusta & legitima hæreditas, ut superius dictum est. Item: Fundus à parte relinqui potest: ac vscupatio fundi, hoc est, finis sollicitudinis ac periculi, non à parte relinquitur, sed à legibus aqueductus, haustus, iter, actus, à patre: sed rata auctoritas harum rerum omnipotens à iure civili sumitur. Hinc ius evictionis, de quo suo loco commemorauimus. Hæc autem iuri Quiritium opponebatur ius in bonis: de quo sub verbo IN BONIS differuimus. Idque apparet ex l. unic. C. de nud. iur. Quirit. tollit itaque ex Plpian. Institut. capit. 1. Quiritium ius, inquit Iustinianus, id dicitur, quo Quirities viuunt. Romanus enim à Romulo, Quirites à Quirino appellatur, §. 3. de iur. natur. Quidius lib. 2. Fast.

Proxima lux vacua est, ac tertia dicta Quirino:

Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.

Sine quod hæc Quiri prisci est dicta Latinis:

Bellicus à relo venit in astra Deus.

Sine suo regi nomen posuere Quirites:

Sen quia Romanis iunxerat ille Cuiet.

QVIRIS, verbum, tam mascululos, quam feminas complectitur, l. 1. D. de verb. signifi. itaque his verbis, SI QVIRIS ID QVOD PERPETVAB IVRISDICTIONIS CAVSSA PROPOSITVM, &c. Praetorem utrumque sexum complexum, Plpianus ait l. 7. D. de iurisdic. Idemque ad illa verba, SI QVIRIS NEGOTIA ALTRIVS, &c. Hæc verba, ait, SI QVIRIS, accipienda sic sunt, Sive quæ, l. 3. D. de neg. gest. Item de verbo Qui, traditur in l. 1. D. de constit. pec. & de verbo, Quicunque, in l. 16. D. de iur. sic.

Quis, aut interrogatiue, aut infinitè ponitur, nunquam relatiue. Verum vniuersaliter an particularis vox sit, Bartolus ostendit, in l. sita. D. de leg. 2. Aliquando ponitur pro Aliquis: ita & quocunque die, pro aliquocunque. Vnde, qui promittit siltere quocunque die, perinde est, ac si aliquo die siltere promississet, eritque in arbitrio promissoris, quo die velit, potestique vel vsque ad mortem differre. Dies enim electio ad eum ex regula pertinet, l. qui ex pluribus, de verbo, obliga. quod si antequam silterat moriatur, verum erit aliqua cum die non stetit: commissæque stipulatione potest aduersus hæredem agere: quo sit, ut subauditione Accursii 1, auctoritque tunc, ut Accursius, nihil sit opus.

QVIRISQVIRIS voce, omnes significantur, l. 129. D. de hered. instit. atque ita hæc clausula, QVIRISQVIRIS MIHI HABERES erit, accipienda est, l. 3. D. de iure codicill. l. 3. l. 103. l. 123. D. de leg. 1. Nam & si plures gradus sunt hæredum, & scriptum sit, Quicunque mihi hæres erit, dato, ad omnes gradus hic sermo pertinebit, l. 96. D. de legat. 3.

Quo BONVM EST? locutio Iuriconsultis usurpata, pro, Quam ad rem utile est? Causa l. aliquando. 13. in fin. D. ad elenq. Quo enim bonum est, expectare conditionem vel diem, cum non ea causa si prior iste debitor, &c. Plp. l. 3. §. si quis ex liberis. D. de bon. poss. contra tab. Cum enim possit contra tabulas habere possessionem, quo bonum est ei contra tabulas dari? Idem l. si post mortem. 10. §. liberi. eodem. Quo enim bonum est eis facere, ut pacem faciant, nihil habueris Scavo-

la, l. 1.

l. si duo. 93. D. de solutionibus. Si duo rei sint stipulandi, & alter alterum hæc idem scripserit, videndum an confundatur obligatio, placet non confundi. quod bonum est hoc dicere.

QVO magis pro Quo minus. *Imp. l. 3. C. de iud.* Nihil prohibet, quo magis apud eum quoque disceptatio terminetur. *Item l. 1. C. qui dare tut.* Non ideo oportuit impediri, quo magis liberali causa ordinata, curato: tibi daretur.

QVO iure, quæve iniuria, proverbiale est, quasi per fas ac nefas, velis nolis. *Tertius in Andria:* Quo iure, quæve iniuria precipitem me in pristinum dabit.

QVOd iussu, nomen est obligationis & actus omni commune. *l. si tutoris. §. 1. l. si iussu eius. D. quod iussu.* Vide Actio quod iussu.

QVOd legatorum Interdictum: vide Interdictum quo legatorum, & sic de Quorum bonorum, &c.

QVOd aliam facientem prohibere ex officio necesse habuit, id ipse committere non debuit, *Vlpianus ait in l. alius. D. servit. vend.*

QVOd ademptum est, nec datum videtur, secundum Celsi & Marcelli sententiam, quæ vera est *ut ait Vlpianus in l. si ita adscriptum. de leg. 2.*

QVOd quis sciat, vel quod scire debeat, paria censentur, *Bald. in Authen. ad hac. C. de iur. Sicut & idem indicatur, quod quis rem aliquam habeat, vel habere debeat. l. penult. §. cum ita. vbi Bart. de iur. & arg. leg.*

QVOd sine fraude sua aliorumque fiat, Budæus intelligit, saluo suo, alienoque iure. Huius perquam elegantis clausulæ seplum Cæsares nostri in diplomatis, & quidem, ut omnia clausulæ stylo, sic exprimere solent: Nostris tamen, sacrique imperij, ac alterius cuiuscunque iuribus semper saluis.

QVOd turpiter, vel scelere quæsitum est, ad compendium hæredis non debet pertinere, *in fin. l. quod diximus. D. Quod pater. caus. 1.*

QVOd aduerbium, *in l. 1. §. 3. D. de suis, & legit id est, id quid, l. 26. §. 4. D. de quibus. caus. 1. m. 10.*

QVOd, adverbium est loci, Quod pro Quantum, Quod minus homo potest, ed magis cupit Quod pro ut, *Plinius luntor:*

Neque id feci, quod tibi molestus est. m.

QVOAD VIIVA M, & quoad moriar, idem significant: tametsi contraria esse videantur. Rationem habes apud Siphontium. *Vlpian. in l. epistola. §. fin. de pact. docet his verbis.* Ut ei certa quantitas, quoad viueret hæres, præstaretur, non produci perpetuam præstationem. Est tamen ubi aliquando rerum quantitatem denotat, & pro quantum, ferè cum verbo Possum, accipitur, *Cic. de Senect. Quæd potuit, restitit.* Quoad eius fieri potest, hic *zavs* pareleon est, hoc est, superflua vocis additio. Sed apud iuriconsultos frequentior est, quæ pro *repria* dici potest, id est, *ut Alcia. interpretatur*, ociositas: cum aliqua disidio, vel etiam clausula additur, quæ minime ad rem, de qua agitur, necessaria sit, ita ut etiam si ea desit, nihilominus idem iuris fuerit constituendum. *l. qui Roma. §. Calpurnius. D. de verb. oblig.*

QVOCVNOVE tempore, verbum uniuersale est, & omne tempus sine restrictione complectitur. *Vide gl. in l. cum penam. D. de arb. Bart. in l. ballista. D. ad Trebellian. cum similibus.*

QVOt mensibus, & Quot diebus eodem modo, ut Quotannis, pro singulis mensibus, singulis diebus. *Vlpianus in l. meo semel. 12. §. 2. D. quando dies legat.* Nihil interest, utrum in annos singulos, vel quotannis, an in singulos menses, vel quot mensibus, an in singulos dies, vel quot diebus legetur. *idem in l. 8. §. 16. D. de trans.* Si tamen ita transegerit, ut in vicem eorum numerum quotannis, vel quot mensibus acciperet, &c. Sic apud Catonem, Varro-nem, & Vitruvium persæpe. Ideoque Quotidie scribendum, non cotidie.

QVOTIDIANVM, quod singulis diebus accidit, *Felin. cap. accedens. de vssu spol.*

QVOTIES quot vices requirit (vices enim hæc vox significat) *Bartol. tradit in l. eum qui certarum. §. si. D. de verb. oblig.* Veteres quoque ueni scriptisse *A. Aug. in lib. Emendatio. admonuit, & aliis annotauimus.*

QVOVSQVE an conditionem significet, docet *Bartolus l. contesimus. §. final. D. de verbor. oblig. l. fin. D. ad Tert.*

Rapina Fortuitis casibus adscribitur, l. 30. D. ad l. *Falcid.* Rapina autem crimen priuatum, *Bart.* l. *si quis ex domo*. D. de *furt.*

Rapinam facere, l. *Lucius Titius* 88. 5. *matre & uxore*. 16. D. de leg. 2. quidam exponunt, bona alicuius rapere: alij verò, ut *Puluanus* in lib. de rerum alienatione, pro rapos ferere, vel locum illis ferendis parare: quod multis probatur. Sic enim scribit Iurisc. Seis vnum fratrem tuum filium nostrum occidisse, dum ei rapinam facit, &c. Ita enim augetur facinus interfectoris, qui etiam de se bene merentem interfecit.

RAPHABLES Iuriconsulti duo celebrantur, alter *Pulgofius*, Comensis alter: quorum vterque Patavij ius civile professus circiter annum M. CC. CXX.

Ραπίστα Iustinianus appellat colaphos, quibus frons cædi liberorum, cum manumitterentur, solebat, l. vlt. C. de emancip. & *Novel.* 81. ubi *Imp. sio* loquitur: ei δὲ ἂν τῆς emancipationος ἀρχῆς πάλαι μὴ ὕπο τὰς χαλκιδέας legis actionας γενόμεναι, μὴ ὑβρίων καὶ ἀπομυκτην ἀπαρταρῶν αὐτῶν, ἢ τῶν τοῦ δόμου, &c. Hunc autem cedendi motem etiam in serorum manumissionibus seruari solitum, *Isidor.* testatur lib. *Etym.* 9. c. 4. *Corantus* in *Perfium*: Quoties, inquit, manumittebant, eos alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde manumissio dicta est, eo quod manus eis immitteretur. *Claudianus* in lib. 4. C. de *Consul. Honorij*:

— famulisque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeas securior idus:
Trifido condicio pulsata fronte recedit
In ciuem, rubeoere gena, tergoque remouit

Verbera, promissi felix iniuria voti.

Quibus ex locis existimare licet, colaphos, & alapas illas in liberorum emancipationibus propterea institutas, quod cum pro seruis mancipati & venditi fuissent, etiam pro seruis eieci & de potestate ac familia dimissi fingerentur. D. *Basilium* in oratione de baptisate: ἔπειτα καὶ ἂν ἀπομυκτην τελευτῶν ἢ δόμων παλιν ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα ἀπομυκτην ἀπαρταρῶν, ἢ ἀπομυκτην. Symbolum igitur manumissionis erat alapa, ut cretionis digitorum crepitus, & mancipationis

as & libra.

RARVM pro praesanti, & preclaro, *Cicero* in *Topic.*

RARO, non sapè, insolenter Iuriscos. titulo de leg. l. *discretis. qui iusta.* fac.

RATAM rem habere. D. *rem rat.* hab. est comprobare, adgnosce, quod à non vero procuratore nomine nostro actum est, l. 12. D. *rem rat. hab.* idque non verbis tantum, sed & facto explicari potest, l. 5. D. *cod.* Et ita in stipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus. Quæ de de rato cautio, & satisfactio de rato vocatur, l. 23. D. de admin. tuto. l. 22. § *si pater ff. sol. matr.* & stipulatio de rato habendo id l. 2. D. *rem rat. hab.* qua promittitur, ut *Theophilus* in tit. de satisfactio. loquitur, ὅς τις ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς ἡ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἀρχῆς ἡ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἀρχῆς.

Rata parte, quod vulgus ad equipolentiam siue contingentem portionem, & etiam pro rata dicit: Latina vocem usurpans *Vlpian* in l. *si seruus. in fi.* D. *si quis cau.* Verum si pro rata, inquit, vnus offeratur pena. Sic idem in l. in his verbis de solut. & similibus locis. Interpretantur autem pro portione, quæ quandoque est virilis, quandoque hæreditaria. de quo *Bal.* in l. *si. C. de impu.* & alij subtili. Vide pro rata parte.

Rata preces, exaudite, *Budæo.*

RATIFICARE, actum approbare.

RATI HABITIO, approbatio eius, quodcum eo gestum est, qui egit procuratorio nomine, l. *fin* C. ad *Maced.* *Bart.* l. *Pomponius* D. de neg. gest. cui contraria est *Retractatio*.

RATÉ M inter naues ponit *Vlp.* l. 1. §. *magistrum. 1. de exercit.* D. vide *L. Baio* sum in lib. de re *Nauali.*

RATIARIUS, qui ratem exercet, ut nauicularius, qui nauem, nec opifex, ut negotiator est. *Paulus* in l. *qui ratiario. de pig. aff.* Qui ratiario crediderat, cum ad diem pecunia non solueretur, ratem in romine sua auctoritate detinuit, &c. *Bud.* in l. 1. §. *naum.* de exercit. aff.

RATIO, est certa veritatis demonstratio. Vnde rationem quætere in his, quæ ad sensum probantur, infirmitas rationis est, ut *pulchre* dicit *Bald.* in l. 1. C.

de fert. fugit. Lex verò, omne quod ratione constituit. Salom. in §. responsa. Infr. de iure nat. gent. & civil.

Ratio non spinus, mouere debet iudicem, quàm lex. Siquidem vbi lex non est: ratio naturalis tacita quædam lex est, inquit Paulus in l. cum ratio. D. de bonis damnat.

Ratio disputandi in iure, & rigor iuris, idem significare videntur. Vide Iulianus in memorabilis si ita vulneratus. ad legem Aquil. in ea enim disertè posui. Multa iure civili contra strictam rationem disputandi, pro utilitate communi recepta esse.

Rationem pro sermone dixit textus, §. sic itaque. de nupt. constit. 22.

RATIO, inquit, Labeo, est, vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, soluendi sui causâ negotiatio, l. si quis ex argentariis §. rationum. D. de edendo. Itaque non dicitur ratio, si quis scribat priuatum, Petrum (puta) soluisse decem tali die.

Rationum appellatione, non instrumenta tantum, aut codices rationarum, ut l. cum seruus de cond. & demonst. l. prator. §. 1. D. de edendo. sed & calendaria, & diaria, seu ephemerides, & aduersaria continentur: itémque si qua in palimpsesto, seu deletitia charta, aut opisthographo scripta sunt, l. charta. de bon. poss. contr. tab. Indicat. Alc. l. 1. C. de edendo.

Rationes reddere, est legendas offerre primum, deinde computandas, vt explorari possint, imputationes probè an im probè referantur: accepta testè relata, an non testè. ita enim incipit quidem res à factò, peruenit autem ad pecuniâ reliqua enim reddi oportet, l. 82. & simi. D. de cond. & demonst. At rationem reddere longè aliud est, quam edere. Nam edere iustus inspiciendi tantum potestatem facere debet, reliquum reddere uò debet. Reddere verò iustus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur: reddere cogitur l. 89. D. de verb. signific. l. 69. §. seruus. D. de eius. Etenim Rationes reddere effectu nihil aliud est, quàm reliqua soluere, l. 32. D. de cond. & demonst. l. 4. C. de testa. man. Quamobrem reddendarum rationum conditioni seruus ita demum satisficit atque parat, si libros rationum edat, si legendas, examinandas, dispungendas, computandas.

que rationes offerat, si cautiones & instrumenta omnia auctus sui exhibeat, & hæredes notitia rationum instruat, & idem constare omnium quæ ab eo gesta sunt, doceat, ac denique cum fide actus sui quod reliquum est soluat & reddat, l. 81. l. 110. D. de cond. & demonst. l. 9. §. si qui reddere. D. de liber. lega. 6. §. vlt. ff. de statu liber. Nec verò scriptam duntaxat rationem, sed & eam, quæ sine scriptura ad eo administrata sit, reddere debet, l. 126. D. de statu liber. Sufficit planè si ex 2400 & bono rationem reddat, nec ea vtique quæ sine culpa sua perierint, reddere debet, l. 22. §. vlt. D. de manum. test. Sed nec ad reliquorum onus pertinet damnâ, quæ ita contigerint, vt nihil imputari possit, l. 41. §. Titius. D. de fidei. liberis. Quæ tota ferè lex de conditione rationum reddendarum tractat. Rationum autem redditione remissa, scrupulosa tantum exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in acta gerendo commissus, l. 71. §. Titius. D. de cond. & demonst. l. 10. l. 29. §. filius. l. vlt. §. inter. & §. Titia. D. de lib. leg. l. 122. D. de leg. lib. 1. Et ita de eo, qui tutores a se recipere esse: id est, rationibus reddendis minimè obnoxiosos voluerat, Iulian. respondit, nisi bonam fidem in administratione præstiterint, damnari eos debere, l. 5. §. Iul. D. de admin. tut.

Rationem constare aliqui dicitur, in l. pen. D. de re mili. quando acceptotum ratio non superat impentorum rationem, ac reliquorum. Eodem modo per translationem ratio constat in Republica, cum officio quisque suo præclarè fungitur, benèque collocantur operæ, & in summa, cum nihil temporis hominibus deperit.

Rationis habendæ causâ, hoc est, vt curam haberent, proposuit Prator, Vlp. in l. 1. in princ. D. de postul.

Ratio æraria, apud Ciceronem in Quintiana, est, vt scribit Turneb. Aduers. lib. 7. c. 14. cum in adium numerum summa te digitur: vt verbi gratia, si centum millia æris deberi dicantur. Hoc eo per te agebatur, inquit Cicero, quod propter ærariâ rationem non satis erat in tabulis inscriptis quantum deberetur, nisi ad Castoris quæ siller, quantum solueretur. decidis, statuisque tu propter necessitudinē, quæ

quæ tibi cum Scipione
narium solueretur
ut centum millia
pulis ex æraria ratione
bi in ære numerati
optabant nemo enim
gnam summam in
puto ære habere
debitor, sed alio
& ad denarium tolli
narius argenteus,
ad denarium fidei
Vlpianus. Quare si
contingit. Et si pro
modum seferantur
luer illum Clerc.
pro his verbis, N
fer. l. §. vlt. si qua
& ærariam rationem
tudinem pecuniâ
lud ad denari im
cunæ Rom.

Ratio implicita
expensâ non duntaxat
lati. l. emptor præd.

Rationes agere
pro eodem iussu
tatem §. de fidei lib
lib. 1. §. D. de lib.
dere est l. 3. §. si
alibi §. vlt. si qui

Ratio poni dicitur
putat. l. 1. §. si fidei
vult & alibi §. vlt.

Ratio putatur
vt Varro lib. 5.
N. Marcellus in
mendac. §. aut
& expungitur. §.
empt. Si rationes
Rationem putatur
§. de re mili. l. 1.

Rationes te
quemadmodum C
affertur, quæ ad
Fest. p. m. lib. 16
pluribus oratio
nunt. id est ratio
f. tabulis doce
data atque accep
dicitur, l. 1. §. si
re milit

Rationibus
luer, quæ ad
cunæ p. 7. m.

cautiones & iur
fuerit debitor, &
an infra, & n-
que ad eo gela
e cum fid- adus
soluat & reddat,
monstr. l. 9. 3. qui
nisi de statu
dantur et o-
finc scriptura ad
ete debitor, l. 106.
placet ex quo
t, nec ea que
retro, reddere
anum. est. Sed
peruenit dam-
na non impu-
D. de fidei. liben-
di. ac cau-
erit. Rationem
ta, & apulo
in remitti v de-
na retentione, vel
mon. ff. l. 1. 29.
l. 1. D. de lib-
ta. D. de lib-
ta. de eo, qui
id est, ut con-
nominos vo-
niti onam si-
practicerit
s. l. 1. D. de ad-
qui dicitur, in l.
de acceptum
ut in ratione,
modo per tran-
in Republica
preloze tangi-
epora, & in
or. dominibus

quæ libi cum Scapulis est, quid lis ad de-
barium solueretur? Hæc Cicero. Fac igitur
centum millia æris debita fuisse Scapulis
ex æraria ratione, eam summam sibi
in ære numerari volebant, in argento
optabant nemo est enim qui non magnam
summam in argento, quam in m-
nuto ære habere malit. non recusabant
debitor, sed aliquid deduci volebant,
si ad denarium soluerent. Erat enim denarius
argenteus, & in argento ratio, vel
ad denarium fiebat, vel ad sestertium.
Polusius: Quare si ad denarium rationem
conficies. Et, si prius inspexeris ad quem
modum sestertiaræ ratio conficiatur. Aliter
illum Cicero locum legi. Hæc enim
pro his verbis, Nisi ad Castoris quæsis-
set, legit, nisi a quæstoribus quæsisset: tum
& ærariam rationem exponit, dissimili-
tudinem pecuniarum Ro. & Gallicana. Et il-
lud ad denarium id est, ad rationem pecu-
niarum Rom.

Ratio implicita, cuius accepta atque
expensa nondum sunt computata. Scano
l. in l. emptor prædij. s. 1. D. de pactis.

Rationes agere, gerere, administrare,
pro eodem iuriscof. dicunt, l. 42. §. liber-
tatem ff. de fide. lib. l. 40. §. servus ff. de stat.
lib. l. 34. D. de lib. cau. Rationes dare, red-
dere est l. 33. §. Lucius D. de admin. tut. &
alibi sapissime.

Ratio poni dicitur, id est, iniri & com-
putari, l. 1. §. servus. D. si quis testa. lib. esse
iuss. & alibi sæpè.

Ratio puratur, in qua summa sit pura,
ut Varro lib. 5. ling. Latin. scribit. vel ut
N. Marcellus, in qua fraudis, aut falsi, aut
mendacij, aut iniqui aliquid separatur,
& expungitur. Sic in l. 7. ff. de contrahent.
empt. Si rationes domini arbitrio putes.
Rationem putare dicunt Græci ἐν-
τάξαι τοῦ ἀπορίτου

Rationes relatæ olim dicebantur,
quemadmodum Cicero lib. 5. Epist. ad Rufum
ostendit, quæ ad ærariam referebantur.
Fest. Pom. lib. 16. x. r. duobus in com-
pluribus orationibus, cum de actis dis-
tatur, id est, rationum relatarum: quod
his tabulis docentur iudices, quæ publicè
data atque acceptæ sunt. Ratio constare
dicitur, l. 1. ff. de obseq. parenti. l. pen. D. de
re milit.

Rationibus distrahendis actio appel-
latur, quæ adversus tutores, qui in pe-
cunia pupilli male & fraudulenter ver-

sati sunt, in duplum datur, l. 1. §. ratio-
bus. l. 2. in princip. ff. de tutel. & ratio distrah.
Rationibus autem eadem ratione dicta
videtur, ut Communi diuidundo, Fini-
bus regendis, Familiz eriscendæ: pro
ad distraendas rationes, hoc est, ad in-
eundam subducendamque acceptorum
expensorumque rationem: & quia quoddam
alteri ab altero debetur, id quasi coniu-
ctum & contractum est, ad coniunctio-
nem illam distrahendam & dirimendam.
Fabius li. 7. c. 4. In tutelæ iudicio, inquit,
solet quæri an alia de re quàm de calcu-
lis cognosci oporteat: an fides præstari
debeat tantum, non etiam consilium &
eventus.

Rationibus inferre, Referre ratio-
bus, vel referre ad rationes, hoc est, ra-
tionibus adscribere, quid receptum,
quidque expensum sit, l. qui sine v. suris. ff.
neg. & ff.

Ratio sestertiaræ, vide Ratio æra-
ria.

Rationes subscribere, l. 82. ff. de cond.
& demonst. Hinc Rationes subscrip-
tæ & expunctæ, l. 13. de diuer. & temp. præscript.
Galli vocant compite clos & adfines.

RATIONALES in libris nostris
dicuntur iidem, qui Procuratores Cæsa-
ris, de quibus suo loco explicauimus.
unde Rub. lib. Pandect. 1. De offic. procur.
caf. vel rational. Lamprid. in Alexandro:
Vbi aliquos voluisset, vel rectores pro-
uinciarum dare, vel præpositos facere, vel
procuratores, id est, rationales ordinare
nomina eorum proponebat, &c. Item
Rationales citò mutabatur, ita ut nemo ni-
si annuum completeret: eosque si boni es-
sent, oderat, malum necessarium vocans.
Imper. Constant. l. 5. c. ubi causæ fise. Ad fi-
scum, inquit pertineant caussas Rationa-
lis deciderat. Sic in l. ult. C. de aduoc. fise. l.
ult. C. si aduers. fise. l. 3. C. de bon. vac.

RATIONALES summatarum in
Notitia Roma. Impetij ponuntur per
provincias constituti, quos puro ratio-
nales summæ rei vocari, veluti in inscrip-
tione l. 7. C. ubi causæ fise. Idem Aug. ad
Buleforum rationalem summam rei. At
in inscriptione l. 7. de iur. fise. in C. T. bee. Ve-
terundo rationali summatarum scriptum
est. Alij etiam statuunt rationales pri-
uatorum, ut & procurator priuatarum ratio-
nis, in l. 7. C. de edend. & rationalis priua-
tarum rationis, l. vnic. C. de anno. &c. Si ra-

nam vocarunt. Vide Euacuatoria.

RECE O, sere. Recepsisse non videtur, qui statim rediit, ex sententia, l. nihil. D. de captiuo.

RECE NITIO, pro recognitione. *Plin. in l. 3. §. si qui noxali. ad exhib.* Nonne equum est, et familiam exhiberi, ut noxium seruum agnoscat? quod ex causa debet fieri, ad designandum, cum cuius nomine noxali quis agit, recognitione seruorum facta. Accurs. id est, nominatione, interpretatur.

RECE PTOR, qui latrones, eorumque fureptas, nocentive recipit, occultaque. *Marianus l. 1. de recep.* Pessimus, inquit, genus est receptorum, si ne quibus latere nemo diu potest. Quauis receptor, qui cognatum, vel affinem conseruauerit, non est seuerè puniendus, l. 2. eod. tit. Hinc receptaculum dicitur locus, in quem se improbi homines recipiunt, *Plin. l. congruit. de offic. pref.* Receptorem appellat, itaque Paulus, lib. 5. *Senten. tit. 3. §. 1. §. 3. non tantum. D. de incendi. ruin.*

RECE DERE, est sui iuris fieri non posse, hoc est, de potestate in potestate descendere, ut eleganter sensum reddes Cationcula dixit, *Insti. quib. mod. iur. part. pos. sol. in pr. Plin. l. siue contr. de li. agnos.* In cuius potestatem recasurus est, & inferius: In cuius potestatem recasuri non sunt. & rursum sub fine eiusdem l. idem de his, qui sui vel alie. iur. Nepotes, inquit, ex filio, mortuo auo, recidere solent in filij potestatem.

RECE PERE, præter notas significationes, in tradendo, promittendo excipere, & sibi referuare significat. *Laue. l. 5. D. commun. pred.* Seruitutem recipere, nisi sibi, nemo potest adiectione itaque vicini pro superuacuo habenda est: ita, ut tota seruitus ad eum, qui receperit, pertineat. *Alfen. l. 205.* Qui fundum vendidit, pomum recepit, nuceas, & ficos, & vinas duntaxat duracinas receptas videt. *l. abeo. l. 30. §. 3. D. de legat. & fid. lib. 32.* Si fundum mihi vendere certo præcio damnatus es, nullum fructum eius rei ea venditione excipere tibi liberum erit. *Plaut. in Trinummo.*

Posticulum hoc recepi, cum ades venderet.

Cicer. de Orat. II. Sed dicis te, cum ades venderes, ne in iuris quidem, & causa so-

lulum tibi paternum recepisse. Eodem modo *Gell. lib. 17. ca. 6.* hunc Catonis locum interpretatur: Principio nobis mulier magnam dotem attulit, tum magnam recepit, quam in viri potestate non committit. Eam pecuniam vero dat mutuum: postea ubi ita facta est, seruum receptum seclari atque flagitare virum iubet. Recipit, inquit *Gell.* id est, retinet. Item, Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum trans mittebat, ea recipere dicebatur.

Recipere in edicto De ser. corrup. pro Priè est, refugium abscondendi causa seruo prestare, vel in suo agro, vel in alieno loco, adificiorum, l. 1. §. 1. D. de ser. corrupti.

Recipere saluum fore, de furto, & damno intelligi debet, l. 5. D. nauis. cap. stab.

Recipere custodiam, l. 14. §. si. D. de furt.

Recipi in carcerem, l. 1. §. 13. D. de cust. reo, l. 1. D. quando appellandum sit. Et Recipi in custodiam, *l. ult. D. de quest.*

Recipitur nomen eius, qui inter reos refertur, *Cic. 4. Verrina.*

Recipi inter reos dicuntur, qui in numero sunt reorum, l. 12. §. 1. D. de accus. Hinc Recipi reus, l. 2. D. de custo. reor. Tacit. lib. 4. Recepturus est, neque tamen peractus.

Recipiendum intelligendum, l. ex parte. D. de here. insti.

RECE PTVM dicitur, quod à plebisque prudentium approbatum est. Recipere enim quandoque pro approbare. Inde ius moribus receptum, l. non debet. D. de dolo mal. Et ius receptum, l. in minorum. C. in quib. caus. insti. in integr. non est necess.

Receptum non videtur, quod receptum non durat. *Glo. c. nam & extr. de verb. sign.* quod vtrique verum est, cum recipientis ius extinctum est: alioquin si non extinctum, sed translatum proponatur, receptum videtur, ex responsio Pauli, qui ait, *sub iur. de verb. sign.* Cepisse quis intelligitur, quamuis aliis acquisiuit.

RECE PTI in libris nostris appellatur, iudices compromissarii, ex eo, quod à Prætoribus ad arbitrandum electi, receptique admissi sunt: siue qui ex recepto, id est, & ex compromisso pecunia certæ causæ dirimendas recipiunt, l. 1.

& pass. *D. de recept. l. 12. C. de iudic.*

Recepti in reos; vide Reum facere. *Venul. l. 12. § 1. D. de accusa.* Hoc beneficio etiam in reos recepti uti possunt, item in fine, Cornelia iniuriarum seruum non debere recipi eum, Cornelius Sylla auctor fuit.

RECEPTICIA actio olim vacabatur, quæ aduersus argentarios, qui pecuniam, aut aliud quidpiam mobile, vel immobile etiam non debitum, alieno nomine constitueraſt, dabatur. *Theophil. in §. in personam. Inst. de act. à verbo opinor.* Recipere, quod nonnunquam promittere est. Vnde & ex recepto, id est, compromisso, Iustin. interpretatur. Huius videtur mentio fieri, *l. si quis. §. rationem. D. de edendo.* Hæc actio aboletur, *l. 2. ca. de consue. pecun.*

Receptitia **DOS** est, quam is, qui dedit, soluto matrimonio sibi reddi stipulatus est: aut *Ulp. c. l. 1. §. 6. & l. moris causa. §. 2. D. de mori caus. donat.*

Receptitius **SERVVSNONIO** is dicitur traditur, quæ in danda dote, aut donatione quis exceperit, quod est receperit, Caro, Mulier & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, ex qua sibi dare retinuit pecuniam, viro fortè irata repetere instituit, apponit ei flagitorem receptitium: hoc est, proprium seruum suum, quem cum reliqua pecunia receperat, nec dederat doti, & exceperat.

RECUPERARE, pro Recuperrare, passim in Pandectis Florentinis. Hinc

RECUPERATIO, vide Recuperatio.

RECIPERE, *l. 2. §. mulier dorem. D. de dote prele.* pro excipere sumitur. Dotem, inquit *Ulpian.* recepisse mulierem magis, quàm accepisse: solum eo, quod ex commodò representationis ab ea fidei committi potuit. Sic apud Plautum in Trinumo: Posticulum hoc recepit, cum ædes vendidit, & *Cicero lib. 2. de Orat.* Sed dicis te cum ædes venderes, ne in iuris quidem & cæsis, solum tibi paternum recepisse.

RECTVS **M**, concisum, breue. *Callistrat. l. 2. D. de term. mor.* Et possunt in tempus ut cuiusque patiaturs ætas, delegari id est, si inuenior, in longius, si senior, rectius;

RECITAR Testamenti dicitur cum in publicum prolatum, & apertum, testibus presentibus publicè recitatur, *l. 1. quemad. test. aper. l. 4. D. si cert. per. l. 11. §. 1. de leg. 2. l. 6. in fin. D. de extraord. crim. l. 40. D. de iur. i. §. 1. 29. D. de manum. testa. & apud Paul lib. 4. Sentent. 6. Pl. 7. ca. 52.* Apertioque testamento recitatu hæredem minorem funeri instituisse. Recitare etiam testator hæredem dicitur, quia cum palam, id est, sic ut à testib. septem exaudiri possit, nuncupat; ut in *l. 1. D. de his, quæ pro non script. habent.* Qua ex parte me Titius hæredem scriptum in tabulis suis recitauerit, ex ea parte hæres esto. Et in *l. 18. §. ult. D. de hæred. institut.* Qua ex parte à me Titium hæredem institutum recitasset, ex ea parte mihi Sempronius hæres esto. *Cicer. pro Cæcinnæ.* Testamentum si recitatus esset hæres pupillus Cornelius.

RECOGNITIO & dispunctio, in *l. 17. D. de reb. aut. ind. possid.* ad quam referenda est *l. 36. D. de verb. sign.* ut incriptionum similitudo admonet, ubi ait *Ulpian.* Cognoscere instrumenta, est relegere & recognoscere: Dispungere verò, conferre data & accepta. Sic Descriptum & Recognitum faciunt, accipe in *l. 5. D. familiar. et. c.* Recognoscere etiam dicitur, qui quod se distante ab alio scriptum est, agnoscat, *l. 17. §. item Senat. D. de fals.*

Recognoscere Feudum, est beneficii sui auctorem agnoscere, eisque illud acceptum referre, eoque nomine fide illi, & obsequium deferre, *lib. Feud. 2. tit. 17. & tit. 34. §. 3.* Dicebant & Recognoscere de manu. *Alberti. Krantz. lib. Dan. 6. c. 17.* Ibi tum Cæsar causari cepit, quod rex tardus aduenisset. Imperio Roma, deuiſus obsequio quoddam regnum illius de manu recognosceret. *Idem lib. 7. c. 41.* Ita tamen, ut iuxta regni iura feudū à corona recognoscat, & inde præstet obsequia.

RECOMMENDARI **A** **R** **L**, Bartolisticis, est detineri, & carcerari ad implorationem aliorum, de quo videtur *Bar. in l. 2. ad fi. D. de custo. reo. ubi* docet: Si carcercatio nulla esset, nec recommendationem valere. Itaque Recommendari reus interpretibus dicitur, quādo aliquis in carceribus est propter vnum crimen, & duo actores veniunt implorantes officium iudicis; quoddam incarcercatus detineatur etiam

hiem propter eorum
RECONVEN

ma actio, in l. si dem
hæret. *D. de iur. i.*
Reconuenio, quæ
actio est: d
sunt enim quidam
dicit. *Vide Abbates*
gant reconuenio
est in effectu, quæ
pon. cum Auth. sequ
ma. iud. i. habere l
causam coram
Bals. Decis. 69. Cen
uentio & reconue
iudice ordinario,
de execut. iur. §.
Et consequenter. C
ib. 4.

RECTVM ius
& p. n. p. l. 1. §. 1.
Rectum feudum
est, quod recto iur
mo modo consue
storia quædam e
& tit. 4. §. 1. & tit. 1
l. 1. §. 2. pro rect
beneficium recte
Rectum ius dicit
vnum heret. Im
dum est, opus est
testamento hæ
secundum iuris
gulas, atque ad
lemibus.

RECTE, v
sa refertur: sic
solemnitatem,
men videtur
quod enim fecer
recte hæc dicitur
monente, Iurist
nibus subtili ab
Grammatico d
R. c. 2. tit. 1. nan
id. 13. c. 2. rectu
q. 1. quia m. l. 1.
rectum esse cre
datur, quod nu
ter. Verè, ad re
referunt. Hinc T
re dicit

R. c. 2. tit. 1. q. 1.
p. 1. q. 1. q. 1.
cio iordo aucte

Etiam propter eorum interesse.

RECONVENTIO, Catio est mutua actio, *in l. si idem cum eodem. §. sed & si mutua. D. de iurisdic.*

Reconventio, quæ rei: & conventio, quæ actoris est: dicitur mutua petitio: Sunt enim quasi connexa, *l. pen. C. de iurisdic. vide Abbaten Rubr. de iur. pet. Negant reconventionem (quæ nihil aliud est in effectu, quam rectorio, l. cum Pa-pin. cum Auth. sequ. C. de sent. & interloc. omni. iud.) habere locum in appellationis causâ, tum coram arbitrio. vide Lafran. Balb. Decis. §. Cent. 1. Potest autem conventio & reconventio fieri, vel coram iudice ordinario, vel delegata. in Nouell. de executoribus. §. illud. & in Authent. Et consequenter. C. de sentent. ubi gloss. pulchra.*

RECTVM iudicium, id est, directum, & principale, *l. 18. D. de iurisdic.*

Rectum feudum, idem quod iustum: id est, quod recto iure, quod iusto & legitimo modo constitutum, quod iusta inuestitura quaesitum est. *lib. Feud. 2. tit. 2. §. 2. & tit. 3. §. 1. & tit. 20. & tit. 46. Obertus lib. 3. tit. 3. §. 2. pro recto feudo dixit, Rem per beneficium recte inuestitam. Sic*

Rectum ius dixit Iustinianus. *§. 1. de fidei-tyum hered. Imptimis, inquit, sciendum est, opus esse, ut aliquis recto iure testamentum hæres instituat. Id est, secundum iuris civilis præscripta, & regulas, atque adeo verbis directis ac solemnitibus.*

RECTE, verbum, ad iustitiam causæ refertur: sive Rite, ad ritum, id est, solemnitatem, *ut indicat Aciat. Sed tamen videitur Recte generalius accipi. quod enim secundum ritum sit; hoc & recte fieri dicitur. Quamvis eodem ad-moneant, Iurisperiti differentia hac nimis subtili abutantur, & doctissimi Grammaticorum aliter tradiderint. Varro: Rite, à ritu: nam quod secundum ritum sit id rite & rectum est, Priscianus Rite, pro recte: quia nihil traditur ritibus, nisi quod rectum esse credatur. Donatus: Recte dicitur, quod nullo vitio verborum dicitur. Verè, ad rei seu sententiæ veritatem refertur. Hinc Terentius in Adel Recte & verè dicit.*

Recte, atque ordine, id est, rectè, ac sapienter: quippe ex sapientia consideratio jordo autem ex consideratione nascitur.

in l. 2. D. ad SC. Vell. Arbitrari Senat-um, rectè atque ordine facturos, ad quos de ea re in iura aditum erit. *Ci. Pbi. l. 3. Rectè, atque ordine, & que Repu. fen-esse & facere. Vipian. l. dno. 37. §. 1. D. de lib. caus. Rectè atque ordine iudices pu-to facturos si hanc formam fuerint con-secu.*

Rectè, in stipulationib. tantundem va-let, ut Arbitratu boni viri, inquit Vlpia. l. hac verba. 73. De verb. sign.

Hinc Rectè defendere; arbitratu boni viri defendere: *apud runden in l. iam sa-meh. §. 3. D. de iudic. sol. Hinc illa for-mula cautionum apud Paulum, in l. l. 4. 40. D. si cert. per. Et hæc quindecim pro-ba rectè dari Kalendis futuris stipularis est Maxius. Cato De re rust. cap. 144. Oleam cogi rectè, satisfacto arbitratu L. Manlij. Idem c. 146. Rectè hæc dari, si-que, satisque dari domino, promittito, Varro lib. De re rust. 2. c. 4. Illasce sues sa-nas esse, habereque rectè licere, spondese-ne? Scantula l. qui Roma. §. 15. D. de verb. obl. Eaque sic rectè dari fieri promissit Ca-limachos. Vlp. l. aliud est. 71. De verb. sign.*

Hic rebus rectè praxari.

Rectè defendi, hoc est iudicium acci-pere; vel per se, vel per alium, sed cum satisfactione: nec ille videtur rectè de-fendi, qui quod iudicatum est, non so-luit; *l. rectè. 63. D. de iudic. & l. 10. D. de ad-minist. tut.*

Rectè aliàs est idoneè, & viliiter, & ve-oporret, *l. 2. D. usufru. quemadm. cau. l. 20. §. vlt. D. de seru. rrb. l. 24. D. de seru. rustic. Item legitime; & secundum iuris ordi-nem, l. 2. §. 1. D. ad Velleian. l. 27. §. rectè. D. de lib. caus. l. 32. D. de min. l. 2. D. de in-offi. rrb. l. 6. in fin. D. de iure patro. l. 3. in prin. D. de lib. & postb.*

Rectè etiam est sine vitio, id est, non vi, non clam, non precario, *l. pen. D. de iur. ad. sign. His enim modis rectè rem non gesti, Donat in Eunuch. Terent. notat. Rectum iudicium pro directo, & principa-li; in l. 18. §. vltim. D. de iurisdic. coniu. l. 17. §. 1. D. de iur. vi & Recta actio, pro directa. in l. 9. §. sed non vi litera. D. de acq. rer. dom.*

RECTOR propriè dicitur, qui pro-vinciam suæ præfecti Præ. titulo; siue comitis, siue proconsulis, siue legati, siue Caesaris, siue correctoris nomine re-git. *Vide Bart. in l. 1. C. de excus. mine. lib.*

11. *Alciat. in l. principalibus. D. si cere. petar.* Ceterum Rectorem scholasticorum nomine conuerti, & Episcopum, qui Itadorum causa in Academia sit, *Bald. docuit in proam. Decret.* Sic appellatione militum Imperator, *l. 1. D. de milit. test.* Appellatione populi, senatus continebitur. *§. Plebs §. Inst. de iur. nat.* Quia ratione cum curiam dicimus, etiam de Cardinalibus: cum Monachos, de Abbate: cum Capitulum, de Decano quoque intelligemus. *c. quia §. 1. de concess. prob. in Sexto.*

RECVPERATIO, siue Reciperatio, *ut ait Atilius apud Festum*, est, cum inter populum, & Reges, & nationes, & equites conuenit peregrina lex, quomodo per recuperatores (quorum erat id munus) reddantur res, recipianturque, relique priuatas inter se persequantur. *ex q. Bona, si credimus Suida*, appellat Demosthenes Philip. 7. quia pacta conuenta sunt ciuitatum inter se, quibus iura ciuibz vtrōq. citroque redduntur.

RECVPERATORES dicebantur, quibus Prætor iurisdictionem mandabat priuatarum causarum, quæcunque de re ageretur: à recuperato, seu iterum acquirendo quod amissum erat, dicti, quos nunc iudices delegatos appellamus. *Thro. §. eadem Insti. quib. ex caus. ma. Recet.* Recuperatoribz, similes erant apud Græcos, qui *ἀποκαταστάται* vocabantur; non *ἀποκαταστάται*, sed *ἀποκαταστάται*.

RECVPERATORIVM iudicium, quod per iudices datos exercebatur. *Cic. lib. 2. de Inuen. Plin. lib. 3. Epist. pen.* Huius autem exemplum habes apud Ciceronem, in *Orat. pro Cæcinnâ*, quam orationem ipse apud Recuperatores perorauit, sponsonem facta in interdicto vnde vi.

RECVSARE, pro accusationem depellere, apud *Cicer. Buda. obseruauit*, Recusamus te ipsa, & tacitè, *l. recusare. D. de acq. hare. l. recusare. Ad Trebel.* Item recusat, hoc est, refutat, reuocat in propriè, quod sibi delatum non est. *l. filia. D. de iur. & argen. lega.* Præterea recusat, qui debet requisitus, absque causa protendit executionem, *ut not. in Authen. de exat. instru. dor. §. illud. Ad stipulatur l. tutor, qui reperiendum §. si deponi. D. de admini. tuto.* Obseruandum, executorum recusat, et non posse suspecti nomine, nec ab eo appellari, nisi in exequendo modū exee-

dat, secundum *gl. in l. apertissimi. C. de iudic.*

RECVSARE & Repudiare hæreditatem differunt. Recusare non modò heres potest, verum etiam fideicommissarius. *l. cogi 16. §. 3. & §. si seruo. D. ad Trebel.* Repudiare autem solus heres potest: quippe cum alij nulli hæreditas deferatur, rursus, Repudiano in iure tantum fieri potest, *l. 3. & 4. C. de repud. hered.* Recusatio verò quouis loco & modo rectò fit. Itaque recusare, inquit, *Plin.* non tantum præsentem, sed etiam absentes, vel per epistolam possunt, *l. recusare. 6. D. ad Trebellia. & l. recusari, §. 5. D. de acq. her. repud.* Recusari hæreditas non tantum verbis, sed etiam re potest, & alio quouis iudicio voluntatis.

RECVSATIO veteribus Glossis *δοκίμωσις*, *ὑποκατάστασις* interpretatur. Ergo est iurisdictioni, vel audientiz, causa suspicionis ptoposita declinatio, *l. apertissimi, C. de iudic. Specul. titu. de recus.* Id autem fiebat aut his verbis, Hunc nolo: *ut scribit Plinius in Panegyrico*: Sots, inquit, & vna iudicem adignat, licet reuicere, licet, exclamare, Hunc nolo, timidus est. Vel interposito iurciurando, his verbis: Eicte, iniquus est (*ut Aconius Padianus docet*) alio nullo allato suspicionis argumento. Iudex autem ante litem contestatam recusandus est, dicti *l. apertissimi*. Si lite contestata, emerget legitima recusandi causa, recusari poterit, *gl. l. pen. C. de censuri. eiusdem lit. glo. in ca. cum speciali de appel. in antiq.* Recusandi iudicis causas recenset Angelus, in *§. preterea num. 9. Insti. de except. Alciat. respon. 369 nu. 13. Vide item Luac. Obser. l. 9. cap. 13.*

Recusatio, exceptio. *Cic. de Inuen. lib. 1.* Iudiciale est, quod positum in iudicio, habet in se accusationem & defensionem, aut petitionem & recusationem. Hinc illud *Celsi in L. 48. D. manda.* Si quis sub vfuris creditam pecuniam fideiussisset, & reus in iudicio conuentus, cum recusare vellet sub vfuris creditam esse pecuniam, fideiussor soluendo vfuras, potestatem recusandi eas res sustulisset, eam pecuniam à reo non petiturum.

REDDERE, rem pro re dare. *Seneca lib. de Benefic. 6.* Cum dicimus, Beneficium illud reddidi, nō hoc dicimus, illud nos quod acceperamus reddidisse: sed aliud pro illo reddere. Est enim rem

pro redare. Quidam non idem reddunt & pecuniam quamvis numeratam, quamvis non mihi, sed de legatione solutio sit item *l. 7. de debeas volenti dare.*

Reddendi verbum quom significationem recipit tamen de petitionem. *l. 94. D. de legat. 2.* Itaque reddere istum, Calpurnius, *l. 97. de legat. 1.* pecuniam reddi non appareat ex ea rectè petenti.

Reddendi actiones est, dicitur, *leg. 11. de vendit. §. res persequi ff. de leg. 1. Digest. 9. §. 1. Digest. quod est si uentri nom. diuid.*

Reddi iudicium *ff. de iur. leg. 11. D. de equa quid l. pen. nueri. Et*

Reddi interdum agendi potestatem vi arma *l. 1. §. 1. et post leg. 1. §. 1. ho. D. de iur. arbit. l. 1. §. 1. Et*

Reddi primum ing esse dic.

Reddi primum suam, quam reus vel aliam aliquam to Epist. Tractat qui ex damnato coram numerat reddere, alijque impletur, quæ immatur, frozallimur, feneram sic reuoluitur, quodammodo, nec vti sunt, hos *l. 1. §. 1. de apud lib. 7. nueri. die gistratus, ut al. Reddere i*

pro redare. Quidni; cum omnis solutio non idem reddat, sed tantundem. nam & pecuniam dicimur reddidisse, quamvis numeravimus pro argento auctores, quamvis non intetuerint numeri, sed de legatione & verbi perfecta solutio sit. item l. 7. Reddere, est id quod debeas volenti dare.

Reddendi verbum, ait Celsus, quamquam significatum habet retrò dandi, recipit tamen & per se dandi significationem, l. 94. D. de verbor. signific. l. 21. D. legat. 2. Itaque reddere iustum, simul & dare iustum, Calceus & Labeo probant, l. 97. de legat. 3. Et ideo si quis alicui pecuniam reddi iusserit, etsi debitam non appareat ex fideicommissio tamen ea rectè petetur, l. 91. §. 1. D. de legat. & si deicommissio.

Reddi actiones à Prætoribus dicuntur, id est dari, leg. 11. de præscri. verb. 52. D. de rei vindic. §. rei persequenda. in fin. In iur. de actio. leg. 31. Digest. de obligat. & actio. l. 9. §. 1. Digest. quod falsi iur. leg. ultim. Digest. si ventris nom. leg. 23. in fin. D. de comm. diuis.

Reddi iudicium, id est iudicium constituitur, leg. 12. D. de præscri. verb. l. 4. D. de aqua quotid. penultim. D. quod cuiusque universi. Et

Reddi interdictum, id est, si interdictio agendi potestatem permittit, l. 4. de vi & vi arma. l. 1. §. est igitur. & l. ultim. D. ut possid. leg. 1. §. hoc interdictio & §. præcrea. D. de iur. actio. que prin. Paulus lib. 4. Sent. tit. 7. Et

Reddi præiudicium, leg. ultim. D. si lib. ing. esse dic.

Reddi poenæ dicuntur, qui ad poenam suam, quam cuserant, vel ad metallum, vel aliam aliquam revocantur. Plin. lib. 10. Epist. Traianum consulens de servis, qui ex damnatione in servorum publicorum numerum irreperant: Nam & reddere, ait, poenæ post longum tempus, plerosque iam senes, & quantum adfirmatur, fragiliter, modestèque viuentes, nimis severum arbitrabar. Cui Traianus sic respondit: Qui intra hoc decem annos damnatis, nec vilo idoneo auctore liberati sunt, hos oportebit opere suæ reddi. Apul. lib. 7. de Asino aureo: Quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, ut aiebant, poenæ redderetur.

Reddere ius dicitur magistratus, cum

aliquid decernit: quasi quod ei à populo commissum fuit, vnicuique distribuens, l. pen. D. de iust. & iur.

Reddere rationes, vide Rationes reddere.

REDDITI agri, ut Hygen. in li. de limitibus, & alij id genus auctores scribunt, olim dicebantur, qui veteribus possessoribus redditui erant.

Redditi apostoli, l. 9. D. de iure fisco. Et Redditi vsus, l. 17. D. de vsu.

REDDIT VIRI, verultè pro Redditum iri. Proculus l. 48. in fin. Sed qui petent cauere debebunt, si hereditas euicta fuerit, quod legatorum nomine datum sit, redditui. Iulianus l. 27. D. ad SC. Tre. Et cauit, quod amplius per legem Falcidiam liceret, cepisset, redditui.

REDHIBERE, est facere, ut rursus habeat venditor, quod habuerit: & qua reddendo id fiebat, idcirco Redhibitio est appellata quasi redditio, l. 21. D. de ad. edict. vide l. fassa. 60. Vel sic Redhibere dicitur venditor, qui rem venditam sibi ab emptore redditam recepit. Plautus Mercatore.

C. Quid si igitur reddatur illi unde emptor est?

D. Minime gentiam. C. dicitur se redhibere si non placeat.

nam (ut ait Festus) Redhibetur tum propriè dicitur, quod redditum est, improbatumque, & qui dedit, idemque rursus coactus est habere id, quod antè habuit. Igitur.

REDHIBITIO venditionis reselectio est, l. 115. redhibitionem cum §. seq. D. de act. empt. Quint. l. 8. c. 13. Aequon pudent certā pecuniam creditam periodis postulare, aut circa stillicidia affici, aut mancipij redhibitionem suadere. Hanc Græci αἰσχυρὴν vocant. Helychius sic eam definit: Αἰσχυρὴ ἡ ὅτι προεδέχων ἀδελφὸς ὅτι αἰσχυρὸς ἔχων αἰσχυρὸς ἦν. Nostri αἰσχυρὸς.

REDHIBITORI, actio redhibitionis, quæ in hoc datur ut venditor, quod vendidit propter vitium eius, morbumque recipiat, l. 4. & tot. titul. D. de redhib. act.

REDIGERE, est industria reducere ad aliquid, Papinian. in leg. 2. Digest. qui pot. in pig. hab. Quamvis, inquit, ex ceteris pecuniam suam redigere possit.

REDACTA pecunia. *Vlpia*. interprecans verba *S. C.* quod relatum est in *l. item veniunt. D. de pot. hered.* Redactam, inquit, sic accipimus, non solum iam exactam, verum & si exigi potuit, nec exacta est.

REDACTV S, q, tui: pecunia ex fragibus venditis redacta. *S. quol. leg. 58. §. 1. D. de usufr.* Sempronio do lego ex redacta fructibus holens & portine, partem sextam.

REDIMERE, multis modis etiam in iure nostro solet accipi. 1. *Emerere*, licitari *Cicero*: Qui merces, inquit, redimunt, ut statim vendant. Iude redemptores eausatum, qui alienas lites mercantur pecunia. *Quadruplatores* alias dicti. Redemptor idem vestigialium, emptor appellatur. *in l. Casar. in prin. D. de publ. ut.* Redimere quasi re emere, cum res vendita eodem pretio recipitur. Ita quotidie videtur in contractibus annuorum reddituum: quibus pactum redimendae solet addici. *in l. Pro liberare, vel recuperare illos, qui capti sunt. Terent.* Vi redimas te captum quam queas minimo. *in l. 1. Redimere accipitur, pro certo pretio aliquid faciendum suscipere, ut totum quis persiciat suo sumptu, quod & conducere dicimus. Celsus in l. redemptores. D. de rei vend. Cicero.* Et redemptor, inquit, quod columnam illam de Torquato condiderat sciendam. *Sic l. 1. §. ult. D. de usufr. habet.* Si vestimenta texenda redemerit. Et redemptoris faciendis praepositi dicuntur. *in l. 5. D. de instit. qui ad operum rerumque aliarum conclusiones praeposuntur.*

Redimere pro corumpere: ut redimere delatorem, pecunia eum a delatione deducere. *Vlpian. l. 29. D. de iur. fisci.* Sed enim haec poenis magis est, ut adversus ipsum locum habeat, qui delatorem redemit. *Item*: Nec enim exinde perit causa, ex qua redempta est.

Redimere sententiam, Redimere iudices. *Macer l. 14. ad. Tu* quid defensione omitta redimere sententiam maluisti. *Item*. Ad defensionis causae bona fide veniant, non aduersarios aut iudices redimere reitent.

Redimere licem, futuri emolumenti litis societate pacisci est. *l. 7. D. mandari. l. 20. C. de l. §. si cui casum. D. de extra. §. 2. l. 1. C. de procur. l. 53. D. de pactis.*

REDEMPTOR dicitur, qui certa pretio opus aliquod faciendum suo periculo conduxit: & qui locat, verumtē venditor: opus verò ipsum. Redemptoris bona: *ut in Perrin docet Hostianus.* Vel sic: Redemptor est, qui opus certo pretio faciendum suo periculo conduxit. *Vlpian. l. 39. D. de rei vend.* Redemptores qui suis cements adificant, statim cements faciunt eorum, in quorum solo adificant. *Cic. Phil. 9.* Vi eam statuam faciendam locent, quantique locarint tantum pecuniam redemptori solvendam attribuendamque carent. Redemptores, inquit *Festus*, propriae atque antiquae consuetudine dicebantur, qui cum ad faciendum aut praebendum quid conduxerant, cum demum pecunias accipiebant. nam antiquis Emere pro accipere ponebant. At synonice dicuntur Redemptores, qui quid conduxere praebendam, vendendamque.

Redemptor pontis dicitur, qui pontem factum reatum pecunia, quae pro mercium exportatione solvatur, tuendum conduxit. *Label. 60. §. 3. D. locat.* Vehiculum conduxit illud cum pontem traheret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat.

Redemptores vestigialium *leg. 3. §. 1. in alios. D. de vac. mun.* Redemptor cotiorum, *in l. 15. de public.* Redemptor sylvarum, qui syluam conduxit, *l. 29. D. loca.* Sed & quaecumque operis faciendi conditorum hoc nomine appellantur, *l. 5. §. ult. in l. 60. §. 1. dicta. D. locat. l. 17. §. pen. D. de usufr. l. 40. D. de rei vend. l. 23. §. 1. D. de reb. auct. iud. l. 1. D. in quib. caus. pign. l. 33. §. qui adim. D. locat. leg. 38. in fin. D. de ver. oblig.*

Redemptor litis dicitur, qui certa mercede pacta litis periculum in se recepit, eiusque periculum praestat. *Vlpian. l. 6. §. 6. D. manda.* Videbatur autem mihi iudicatum solui fideiussisse, & quasi redemptor litis extitisset, velle a Daphnide mandari iudicio consequi, quod erat condemnatus. Prius autem dixerat: Ex pemptu litis cauerat sibi certam quantitatem dari. *Item l. sequ.* An euentum litium maioris pecuniae pretio redemit. *Quintilian lib. 12. cap. 7. in fin. de patronis, eorumque honoratio disputans.* Phiscicendi quidem ille piraticus mos, & imponeptium periculis praecia, procul ap-

phominanda negoti
erit improbis ab
procur licem te red
mores, praecibus
Sic l. 2. C. manda. §.
quantum luc
videtur ferre dici
pecunia merenti
neribique pellic
eius quid qui do
ciendum, viendu
Alex. ab Alex. d.

REDEMP
goaduatio public
§. de instit. ad
randis, agere cole
demptorisque
§. 2. C. l. i. libro 21.
demptoris ad
R. cipub. ex qua
commodarent.

REDITE
nium die iur, q
missum aeternu
ac recone lian
D. rer. amat. l. 64.
lu. matrim. Ma
su inflatur die
inter vir. Sic &
D. de iur. dat. E
que conuola re
dot. Redime
dicitur, quod
d situm quid
§. de captiu. Re
que accepta f
gro interponi
Q. n. censu Re
l. 9. §. de prese

REDIRE
lege & ubi inue
67. in fin. p
dicitur, quam
sextrem me
contentos fust
§. si quis om
pretermilece
reip. possidebi
in And. Act.
Eius morte
Idem in Heu
Interuau
Horum ad
REDIT
aliqua obuen

abominanda negotiatio etiam d medio-
citer improbis aberit. *Imp. l. 35. Cod. de
procur. litem te redemisse contra bonos
mores, precibus manifeste professus es.
Sic l. 22. C. manda. l. 9. §. 1. D. de offic. procons.*
Sic l. 22. C. manda. l. 9. §. 1. D. de offic. procons.
quoniam hic Redemptor causam
videtur ferre is dici, qui lites quotidianas
pecunia mercari, illasque pactionib. mu-
neribusque pellicere conatur, haud se-
cus quam qui domo, adificiūque fa-
ciendum, viendumve precio conducit.
Alex. ab Alex. J. 4. c. 15.

REDEMPTR. A. redemptio.
conductio publicorum. *Vlpian. l. 5. Di-
gest. de inst. ad. Si quis pecuniis fene-
randis, agris colendis, mercaturis, re-
dempris faciendo praeposuerit, &c. L. i. libro 23.* Exhortandos qui re-
dempturis aduocant, patrimonium, ut
Reipub. ex qua creuissent, ad tempus
commodateant.

RED INTEGRARI matrimo-
nium dicitur, quotiens post repudium
missum iterum coeunt, & conueniunt
ac reconciliantur coniuges, *l. 23. et ultim.*
*D. rer. amat. l. 64. D. de iure dot. l. 19. D. folu-
tu. matrim. Matrimonium eodem sen-
su iustaurari dicitur. l. 62. §. 1. D. de donat.
inter vir. Sic & Redintegrari dos in l. 6.
D. de iur. dot. Et Redintegrari seruitus,
quae consensu restituitur. l. 7. ff. de fundo
dot. Redintegrari etiam matrimonium
dicitur, quod captiuitate ab hostibus
dissolutum quodammodo etat. l. 14. in fin.
ff. de captiu. Redintegratur & stipulatio,
quae accepta facta restituitur, & ex inte-
gro interponitur, *leg. 10 ff. quod met. caus.*
Quo censu Restaurari obligatio dicitur,
*l. 9. ff. de praes. verb.**

REDIRE hereditas dicitur, quae
lege & ab intestato obuenit. *Papin. in l.
67 in fin. princ. ff. de leg. 2. Peto pro hae-
ditate, quam tibi reliqui, quaeque ad
fratrem meum iure legimo rediret,
contentus sis too. patris. Pompon. in leg.
3. ff. si quis omis. caus. test. Si ipse quoque
praetermiserit, & quod lege ad se redi-
ret, possidebit hereditatem. Terentius
in Andr. Act. 4. scen. 6.*

Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Idem in Hecyra. act. 1. scen. 6.

*Interea in Umbro moritur cognatus senex:
Horum ad hos redibat lege hereditas.*

REDITYS dicitur, quicquid ex re
aliqua obuenit, & redi. *l. 15. §. non possim.*

D. de rebus eor. Sic Reditus praedij, id est,
proventus, qui quotannis redit, *leg. pe-
nultim. ff. de usu & usufruct. leg. l. si redi-
tus ff. de fund. instru. leg. Titia. D. de solm.
l. acquissimum. §. 1. D. de usufr. ut apud Ouid.*
Elcg. 3.

*Ac reditus iam quisque suos amas, &
sibi quid sit*

utile sollicitis computat articulis.

Reditus annui inter immobilia compu-
tantur *Novella 7. et lege, lubeus. 2. de sa-
crofanti. Eccles. Reditus autem praedij le-
gatur, cum vindemia, vel messes legan-
tur, leg. 6. D. de usufruct. quomodocaus.
l. 7. et 17. §. est forte. ff. de usufruct. Mul-
tū vero legatum Reditus praedij ab u-
susfructus legato differt. Nam qui usufr-
fructus legatus est, praedium ipsum quo
viatur fruatur liberum relinqui debet.
Ei vero, cui reditus legatur, satis est of-
ferri annuam quantitatem, quam sua-
das largitur, nec ad habitationem pra-
standam haeres obstringitur, *leg. 38. D. de
usufr. leg. Hereditatem autem exceptis
reditibus restituere rogatus, parus an-
cillarum non retinebit, nec sortus peco-
ratorum capium substituit gregem reti-
nent, leg. 38. §. hereditatem. Digest. ad
Trebell.**

Reditus pecuniae, id est, usura, in-
quit *Scauola. leg. 30 D. de adm. vel transf.
leg. 87. §. ultim. ad leg. Falcid. l. 6. De pra-
scrip. verb.*

REDIVIVA saxa, *l. 19. C. Th. de o-
per. publ. appellatur, quae ex vetere in
nouum adificium translata de integro
poliuntur, & quasi in vitam, noua ad-
sumpta forma, denud reuocantur.*

REDVCERE, est in formam pri-
stinam iustaurare, *leg. 3. D. de iur. aliūque
priuat. Interdum significat referre ad ar-
bitrium alicuius. Hinc illa disputatio.
An qui petit reductionem ad arbitrium
boni viri, iniquitatem probare debeat.*
Panor. consil. 2.

REDVCES dicuntur à periculo im-
minenti seruati.

REFERENDARI, in *Constitut.*
*Iustin. Nouel. 10. 113. 124. et l. 2. C. de offic. e-
ius, qui vic. alicuius erant, qui recitabāt
principi supplicium desideria, & man-
data principis iudicibus insinabant.*
*Cassiod. lib. 4. ar. 6. ex eorum formula de-
monstrat eos causarum ordinem principi.*
h h 4

pit. ad l. *lul. p. c. i. l. qui tabul.* Qui tabulam, ait, enim i. h. x. n. e. *l. p. l. sed & si quid. de usufructu* Sed & si quid, ai, iudificauit, postea cum neque tollere hoc, neque perigere posse, planè refusa posse eum vindicare.

REFORMARE pactum, *l. interpositus, C. de transact.* id est: rescindere. Si uita sunt, quæ precibus complexus es, alia ratio pactum reformat. Aliis Reformati pactum dicitur, *l. iur. gentium. §. ad eod. ff. de pact.* id est, corrigi, in meliorem formam reduci, etiam si potest, inquit, *l. p. l. p.* tota res tolli, cur non & reformati, ut quodammodo quasi renouatus contractus videatur.

REFUGARE dicuntur, qui metallo vel alij cui operi, & poenæ, cui additi erant, fuga se subducunt, & subrahunt, & *l. 8. §. inter eos ff. de poen.* Refugæ operis metalli, *l. pen. in fin. ff. de extran. cog.* Refuga custodiæ, *l. 13. §. pen. ff. de re milit.* Ter tul. in lib. de cultu tem. de auro agens, quod per damnatos & noxios effusum, in honorem ornamentorum uenit: Et de poenâ, ait, in honorem metalli refuga mutatur. Defugas, & confugas, eodem sensu in *Ced. Theod.* legimus.

REFUGIA, abscissus sunt ædium, & interiora loca, *l. 13. §. sed si ædium. ff. de usufructu.* Sed neque dicitur, inquit, *l. iur. gentium.* ut formate uel obuiungere, aut separare ei permittetur, vel aditus, posticæ uel uentere, vel refugia aperire, vel ædium mutare, &c. *Sic leg. 11. §. quod autem. ff. de seru. cor.* Vlpian. alio loco *xpus. l. a. vocat.* V. de *xpus. l. a.*

REFUTARE iudicem, idem quod reicere, recusare, & remouere. Hinc Refutatio.

Refutare, renuntiare, cedere: ut Refutare feudum uassillus dicitur, cum aut pa. rono id uassil, quasi usufructuarius domino usufructum, *lib. 2. tit. 9. §. 1. & tit. 38.* Aut agnato proximiori, siue id de iam quæsto feudo fiat, ut *libro 2. tit. 10. §. 27. & tit. 49.* siue desperato tantum, ut *libro 2. tit. 16.* De refutatione Papatus, extat insignis historia in Chronico. Alberti Argent. quam in gratiam Canonistarum deferrebamus. Hic est Bonifacius Octauus Papa Romanus, de quo dicitur, quod Cælestino prædecessori suo, viro utique sancto per longam cannam loquebatur: Cælestine cede, Cæle-

stine cede, quo etiam cedente, & Bonifacio tanquam certissimo creato, eum populus venerabatur, ut Papam. Bonifacius hoc sub excommunicatione prohibens, constitutionem edidit, quo Papam posse renuntiare Papatui declarauit: quia multi asserentes contrarium, eum Papam negabant. Hic condidit *Sextum Decretalium*: in quo claritate & uenustate dictionis, omnes qui usquam iura scripserunt, antecessores didit Constat. Super Cathedralibus, grauem Minoribus & Prædicatoribus, Quo mortuo: Benedicti. ix. successor, qui fuit prædicator, fecit constitutionem, Inter cunctas, per quam reuocauit aliam. *Hac Alber.*

REFUTATVM feudum à patre, & filio, retinet appellationem feudi patris, *leg. vnic. in fin. de uassallo decepta atatu.*

REFUTATORIA preces, *l. 1. §. de relar. l. 18. C. de appellat.* & Refutatorij libelli, *l. 37. C. eod. l. 8. C. Theo. eod.* Iudex à quo prouocatum erat, opinionis suæ exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quod si cui minus plena, vel contraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ simul mittebantur, *l. 18. C. de appell. Symmach. lib. 1. Epistol. 31.* Cuius meritum peregrinas vestra lectis gestis, ac refutatoriis coherentibus estimabit.

REGERERE, pro iterum inticere *l. 24. ad fin. D. quibus mod. usus.* Nec si summa terra sublata ex fundo meo, & alia regesta esset. Sumitur & pro, perscribere, id est in tabulas referre. *Quint. l. 2. c. 12.* Unde sit, ut dissoluta, & ex diuersis congesta oratio coherere non possit, similisque sit commentariis puerozum, in quos ea, quæ aliis declamantibus laudata sunt, regerunt. (alij tamen redigunt habent) Et in *3. c. 8.* Sunt enim velut res regestæ in hos commentarios, quos adolescens deduxerat schola. Hinc

REGESTA, quæ corrupto vocabulo Registra, quasi regestaria dicunt, sunt acta tabularum publicæ, quæ Græci *κομμινα*, & *σημειωματα* vocant. Illo tamen corrupto vocabulo usus est *Papise in Probo*: Vfus, inquit, etiam ex registris scribarum porticus porphyreticæ.

REGERENDARI dicuntur ij, qui erant à registris siue libellis, de quib.

Cassiodor. lib. 11. Variar. apud quem ramen corrupte regendarij legitur, pro, regendarij.

R - G E R, est gubernare, dirigere, quasi rem agere: scilicet populi. Inde metaphorice fines dicuntur regi multum eleganter: quia non vno modo de finibus iudicatur, sed aut discernuntur qui iam sunt, aut statuuntur ubi non apparent, ad iudicationem, condemnationem: quorum omnium significationem non aliud ferè verbum comprehendere poterat commodius.

Regi igitur fines, interprete Boethio, dicuntur, cum propriis ager quisque finibus terminatur. Inde quod ad terminos constituendos, vel fines dirigendos inter eos, qui confines agros possideant, datur iudicium, finium regundorum dicitur, & finibus regundis, ut C. & D. fin. reg. Græci *ἡμετέριον ὅριον*. Cicer. in *T. p. c.* Si in urbe de finibus controuersia est, quia fines agrorum magis esse videntur quàm urbis, finibus regundis arbitrium adigere non possis, & aliàs: Si in urbe fines non reguntur, neque in urbe aqua arcetur. Idem libro primo de legibus: Nec Manlia lege singuli, sed ex x. l. i. Tabul. tres arbitri fines regemus. Regundorum autem, pro regendorum dicitur imitatione vultus in tit. 1. D. finium regundar. nec in concione dicitur finalis questio, in l. si constituerit. C. fin. regund. Et limitis actio, in cap. iutor memoratos 16. quatt 3.

Regentes, gubernantes, administrantes, *ἐπιμενέτες*. D. de offic. praesid.

R E G V L A, *ῥυθμίς*, proprie dicitur norma, qua lineæ diriguntur, quasi regens mensuram Per translationem autem.

R E G V L A, est, inquit Paulus, quæ rem quæ est, breuiter enarrat; non vi ex regulâ sumatur, sed ex iure quod est, regula fiat. Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & (ut ait Sabinus) quoscumque coniectio est, quæ si mal cum in aliquo vitata est, perdit officium suum, l. i. D. de reg. iur. Sunt tamen, qui pro, Causâ coniectio, Causâ coniunctio legant: quod & Harmen. probare videtur lib. 6. his verbis: *ῥυθμίς ἢ συντομία ἢ ἐπιμετρία ἢ ἀφ' ἧς νόμος καὶ αἰσθητός*. Alij sic definiunt: Regula est sententia quædam generalis, quæ ex plu-

rium legum mente à Iuriconsultis notata atque animaduersa, paucis verbis summam earum consensionem, & tanquam harmoniam complectitur. Differt autem Lex à Regula, quod illa dicitur, quam populus certo & cognito omnibus iure constituit: Regula verò, quam Iuriconsulti ex pluribus legum capitibus notatis, inter seque comparatis elicerunt: ut non omnino incommode dicere possimus, leges esse tanquam voces, & sonos singulo: Regulam verò esse tanquam harmoniam & concentum. *Vide plura lib. Obseruat. 11. c. 4. Histomani.*

Regulæ officium est, exhibere nobis generaliter definitionem iuris, quod alioquin per singulas negotiorum circumstantias latissime patet. Quia in re plurimum commodatur humane fragilitati: Quæ in numerosa legum multitudine, quasi in labyrintho quodam periclitari solet, nisi summam earum sententias, & primatias (ut sic dicam) consilia præ oculis habeat.

Regulæ iuris sunt, notitiæ quædam semper firmæ & immutabiles: ut quæ non solum lapideis olim tabulis, sed etiam cordibus hominum indelebili characterè à Deo ipso sunt insculptæ, veram videndi honestatem experientes. Vnde quiaquid in hominum commerciis humilissimi axiomatibus conueniens est, id censetur ab arbitratu boni viri, à constante atque perpetua voluntate, denique ab ipsa iustitia dependere. *Institut. de iur. nat. gent. & civil. l. 1. sed naturalia, l. Menia D. de annu. legat. l. 1. in princ. D. de iustit. & iur.*

Regularum iuris antiqui duplex est usus. Alter, quod vniuersam legum cognitionem & penitissimam earum consilia, breui quadam, & veluti in fascem contracta præceptione nobis ob oculos ponunt. Alter, ut in variis quotidie occurrentibus cum publicis, tum priuatis negotiis ac consultationibus, hisce regulis vitamur ad præparandum & iurum ab iniquo. Quæ salutaris ars, sine notitia humilissimi præceptionum exercitii non magis potest, quàm fabrilis sine norma.

Regula Catoniana, vide Catoniana regula.

R E G V L A est capsula iunceæ, vel scortæ, in qua incluse oleæ tuculatis prælo subiiciuntur, apud *Vipian. l. 19. §. 1.*

D. loca.

R E

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REGULAR

REVOCAMVS. Statuta. Regis
Astulsi contra. Verulonos edita. vt. la-
cus. non. Tirenſium. ſed. Verulonum. ſit.
quia. lacus. magnus. fed. Italiz. quia. eo.
temp. ager. prius. eſt. Italia. dicta. ab. ibi.
ſede. Itali. &. vt. ſuam. Longulam. non.
Longubariorum. ſed. cognomine. ſui.
amplioris. Tirenſi. Terbum. vocent. &.
vt. ſub. vno. muro. cingant. tria. oppida.
Longulam. Veruloniam. Tirenſiam. Vol-
turnam. dictam. Etruriam. totamque. vt.
verbum. noſtra. adiectione. Viterbum. pro-
ſtatuunt. vt. de. Rodi. & ciuita. Balneore

gnum, diei, iussimus, permittimus, pecu-
niam, imprimi, F. A. V. L. sed amoveri,
Herculem, & ponti, Sanctum, Laurum,
cium, eorum, Patronum, ut facit, Roma,
& Bononia, iubemus, quoque, reparati,
Corvientiann, Dardanium, Asium, For-
tanum, Cornetium, Tuscanellum, Nos,
enim, non, sumus, Tuscis, destructores,
vt, Nos, apud, Gallos, accuset, Adrianus,
Papa, nam, in, Tuscis, edificauimus, &
fundamentis, vobis, quidem, Voluente,
nis, Caluclum, vicum, Oresianum, Bal-
neariam, Barbaranum, & Garioflum,
Sentianubus, autem, Ausiliorias, & Ro-
dacaeanum, Volatere, Rodacomalum,
Lune Sergianum, Petram, Sanctam, o-
lim, Fanum, Peroniam, Focensium, San-
cto, Gerninianum, & Miniatem, Fesu-
lanis, oppidum, Munionis, in quod, va-
gos, (pastos), Irianianos, & palantes, Flus-
tinos, collegimus, Rufus, plures, anti-
ques, nobiles, vrbes, ampliaurimus, &
muri, cinximus, Et, nunc, idem agimus,
circa, Lucam, Pistorium, Arcium, Orbi-
tum, & Eruturiam, nunc, Viterbum, cu-
ius, nomen, aut, & nobis, constituta, de-
creta, siquis, violauerit, aut, capite, apu-
giatur, aut, laqueo, arctangulatur, Hoc, ita-
que, non, est, Erutoriam, destrueri, vt,
Nos, arguit, Adrianus, qui, pacem, vltro, &
Nobis, oblatam, respicit, Quare, tibi, Cri-
moalde, Praefecte, Viterbiensis, praezipi-
mus, vt, quandiu, dubia, pax, perseuerat,
iubeas, omnes, Tuscis, milites, paratos,
esse, in, armis, &, commotos, ac, stipen-
dia, sine, auaritia, in, promptu, habere, vt,
non, solum, occurrere, hostibus, sed, et-
iam, illos, inuadere, ... ciues, non,
grauabis, nouis, exac, onibus, ... ex,
Papia, venient, . . . Viterbiensis, . . . Atque
haec, quidam, haectenus, Illud, autem, praeter-
mittendum, non, videtur, cum, inui-
sum, Romae, Regis, nomen, esset, qui, e-
uerit, Republ, dominatum, attulerunt,
Imperatoris, aut, Principis, nomen, sibi,
sumpsisse, De, Imperatore, Tranquillius,
auctor, Eritemque, Dio, lib. 43, De, Prin-
cipe, Tacitus, lib. 1, Lepidi, inquit, atque
Antonij, arma, in, Augustum, cessere, qui,
cuncta, discordis, ciuilibus, fella, nomine,
Principis, fub, imperium, accepit, Et, ali-
quandiu, potest, Non, regno, tamen, neque,
dictatura, sed, principis, nomine, consti-
tutam, rempuli, Sed, ubi, de, se, conuenit,
minus, de, verbo, laborandum, est : cum,

verè proprièque omnes reges & sint & appellentur siue dictatores, vt Cæsar: siue principes, vt Augustus: siue Imperatores, vt ipsius successores: siue Pontifices, siue etiam Tribuni nominentur, cuius nominis ac potestatis suavis ad ridendum historia extat apud Nauclerum Gener. 45. sub anno M. ccc. xlv. de Nicolao quodam ciue Roman. qui Papa auctore totius orbis dominatum sibi arrogauit: proque eo iure regibus & imperatoribus omnibus diem dixit, cuius rei formulam ex eiusdem Naucleri commentariis exscribemus. Nos Candidus Spiritus sancti miles Nicolaus feuerus & clemens liberator vrbis, zelator Italiz, tribunus Augustus, volentes & desiderantes donum Spiritus sancti, & liberatores antiquos Rom. principes quantum nobis permittitur, imitari. Notum facimus vniuersis, quòd quidem à nobis post assumptum tribunatus officium, Roma, populus de consilio omnium & singulorum iudicium, sapientum & aduocatorum vrbis. recognouit, se adhuc illam habere auctoritatem potestatemque, atque iurisdictionem in toto orbe rectatam, quam habuit in principio & summo augmento vrbis præfata. Et omnia priuilegia facta in præiudicium auctoritatis & potestatis & iurisdictionis huiusmodi ad se renouauit expressè. Nos igitur auctoritatem, potestatem, & iurisdictionem antiquam nobis concessam, à populo Roman. in publico parlamento, & nuper à Domino nostro summo Pontifice, vt patet per Apostolicas bullas eius, ne videamur de dono & Spiritus sancti gratia, & sacri Ro. populi factionibus ingerit, iure & forma quibus melius possumus & debemus, decernimus & declaramus, & pronuntiamus, Romanam urbem, caput orbis, & fundamentum totius fidei Christianæ ac omnes & singulas ciuitates Italiz liberas esse censemus. Et ex nunc omnes præfatos populos ac ciues ciuitatum Italiz facimus, declaramus, & ponuntiamus, eiues esse Romanos, quos & Romana libertate volumus gaudere. Eadem auctoritate & gratia Dei & Spiritus sancti, ac Rom. populi dicimus, profiteamur, ac etiam declaramus Rom. imperium, iurisdictionem, ac etiam monarchiam totius sacri Imperij ad ipsam aliam urbem ac

eius populum, nec non ad vniuersam Italianam pertinere, & easdem fore legitimè deuolutas multis rationibus & causis, quas suo loco declarari faciemus, dantes & prægentes in his scriptis omnibus & singulis prælatis, imperatoribus, electis electoribus, regibus, ducibus, principibus, comitibus, marchionibus, populis, vniuersitatibus, & quibuscunque aliis in genere & in specie, cuiuscuque provinciz, status & conditionis existant & contradicere volentibus, seu in electione præfata ac ipso imperio iurisdictionem, potestatem & auctoritatem prætendentibus quouomodo, terminum hinc ad festum Pentecostes proximè futurum, ita quòd infra prædictum terminum in ipsa alina vrbe & sacrosancta Laterana Ecclesia coram nobis & aliis officialibus domini nostri Papæ & R. populi, debeant cum eorum iuribus comparere: alioquin à dicto termino in antea procedetur, prout de iure fuerit procedendum: & nihilominus ad prædicta omnia in specie citari facimus illustres principes, Ludouicum ducem Buariz, & Carolum regem Bohemiz, qui se afferunt Imperatores ad imperium electos, & ducem Saxoniz marchionem Brandenburg, Archiepiscopos Moguntinensem, Treueren. & Coloniensem. qui in dictis termino & loco comparere debent coram nobis & aliis R. populi officialibus personaliter, alioquin in eorum contumaciam procedemus, eorum absentia non obstante. Dat. &c.

REGALIA, nomen est multiplex nam eo pleunque feuda omnia Regis beneficio concessa intelliguntur: interdum Ecclesiastica dantur maiora & primaria, qualia sunt Archiepiscopatus Episcopatus, Abbatis, qui solus Regis concessu & munere conferebantur. Interdum, ius ipsum atque auctoritas regalia feuda & beneficia conferendi: exterâque iura fiscalia. Interdum insignia honoris, quæ vassillis regalibus solemniter tribuntur, quorum omnium exempla subscribemus.

Regalia, pro feudis regalibus, qualia sunt ducatus, comitatus, marchiz, vt lib. Feud. tit. 14. §. 1. & lib. 2. tit. 34. §. 1. Radenico lib. 2. c. 5. vbi de Federico imp. pro Tribunali in Rôchaljis sedere, loquitur: Dein de fin.

de (inquit) super iuribus, quæ longo iure peruentum impeto deperit, cum nullam potestatem executionis, primatibus, & ciuitatibus, in manum Primatibus, primique regibus existeret. Requere quid esset, ad marchias, comitatus, telonia, fodrum, pedatice, molendinèque villarum num proveniente verum etiam de censibus annui redditibus in fisco ad peissimos possessiones, & quicunque quid horum se legitiè edocere Imperiali beneficio ipsum perpetuo pro men qui nullo iure ne de regalibus se millia talentorum bus publicis peccet.

Regalia, pro sacerdotibus: cuius Disp. Feud. 8. c. 1. lib. 2. cap. 1. audisset, quòd Episcopis & Abbatibus & proceribus super hoc non sol. Imp. Fidei. pud Nauclerum: in nostra tenentia sacramenta regalia nostra non Dei, Deo, quæ uni.

Regalia pro feudis & beneficiis: ut lib. 2. cap. 14. Decret. hac sunt, quòd inter ipsam & ab obsequiis fidei Episcoporum, & Pauperum, & itaque de

de (inquit) super iustitia regni: & de regalibus, quæ longo iam tempore seu temeritate peruentum, seu neglectu regum imperio deperierant, studiosè differens cum nullam possent invenire defensionem excusationis, tam Episcopi, quam primates, & civitates, vno ore, vno assensu, in manum Principis regalia reddidere, primique resignantium Mediolanenses extiteret. Requisitque de hoc ipso iure quid esset, adiudicaverunt, ducatus, marchias, comitatus, consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatua, molendina, piscarias, portus, omnemque vilitatem ex decursu fluminum provenientem: nec de terra tarum, verum etiam de suis propriis capitibus census annui redditionem. Hisque omnibus in fiscum adnumeratis, tanta circa preistinos possessores usus est liberalitate, ut quicumque donatione Regum aliquid horum se possidere instrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio, & regni nomine id ipsum perpetuò possideret, &c. His tamen qui nullo iure, sed sola præsumptione de regalibus se intromiserant, xxx. millia talentorum, plus minùsve redditibus publicis per singulos annos accessere.

Regalia, pro maioribus & opulentis sacerdotiis: cuius rei exempla multa ca. Disput. Feud. 8. exponit Hotoman. *Radevicius. libr. 2. cap. 15.* Cum Adrianus Papa audisset, quòd regalia Principi tam ab Episcopis & Abbatibus, quàm à civitatibus & proceribus recognita fuere, literas super hoc negotio dirigit. Et in Epistol. Imp. Frederici ad illum Papam, apud Naucerum: Ab Episcopis qui regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? Aut regitur regalia nostra nobis dimittant: aut quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari, persoluant.

Regalia pro iure & potestate conferendi feuda & beneficia regalia: quod per sceptrum fiebat. *Otto Frising. libr. Chron. 7. cap. 14.* Occasio autem sceleris huius hæc fuit, quòd rege Romam tendente, inter ipsum & Papam cõnventio facta, ab obsidibus firmata narratur, ut scilicet rex Episcoporum investiturae remitteret, & Papa ipsi regalia eorum resignaret. Itaque dum Romam venisset, ac à

Pontifice promissa sibi persolui exegisset, Papa, eò quòd clamantibus Episcopis, ea quæ petebantur, adimplere non posset, tanquam nocens, cum per omnia esset innocens, custodiæ mancipatur. Videns hoc, &c. *Et dixit:* Ad postremum pacem sic facere coactus est: Episcoporum scilicet investitura per anulum & baculum Imperatori concedere. Quibus ex locis apparet, investituram per anulum & virgam, siue baculum fieri solere, cum regalia per sceptrum dari mos esset: ut alio loco docuimus. *Otto Frising. libr. Frid. 2. ca. 6.* Tradit enim cutia, & ab Ecclesia eo tempore, quo sub Henrico vande investitura Episcoporum decisa fuit inter regnum & sacerdotium controversa, sibi concessum autumat, quod obeuntibus Episcopis, si fortè in eligendo partes fiant, Principis arbitrio esse, Episcopum quem voluerit, ex primatum suorum consilio ponere, nec electum aliquem antè consecrandum, quàm ab ipsius manu regalia per sceptrum suscipiat. Atque hinc factum est, ut Gallica consuetudine regalarum nomine passim apud Pragmaticos intelligantur iura regis Gallie in maioribus sacerdotiis conferendis, aut eorum fructus parte aliqua sibi retinenda. Qua de re extat libellus Agidij Magistri Prætoris Parisiensis ad eiusdem ius Regis asserendum accommodatissimus. Nam cum hac de re controuersia illis à Pontificibus Romanis fieret, tandem Philippi Valesij editum in hanc sententiam promulgatum est: Philippus Dei gratia Francorum Rex: Quoniam disputatum est à nonnullis, an penes nos ius potestatisque esset mandandi sacerdotia, beneficia, & honores ecclesiasticos, denunciamus ac profitemur, re diligenter quæsit, & deliberata, compertum nobis esse, superiores Reges Francie, antecessores nostros, ius illud perpetuò tenuisse, eòque pro nostro iure semper antehac sacerdotia mandasse, atque in posterum mandavros esse. Vincentius mense Octob. M. cccxxxiiii. Hæc ex lib. Agidij Magistri, ad verbum. Licet autem Regalia vno nomine generali appellentur, habet tamen vnumquodque regale diuersam originem, & causam ab vno. Quod ex actibus regalibus clare perspicitur: qui non omnes ad vnam causam,

seu speciem respiciunt, sed origine causis, & specie separantur: imò & regalia in ipso genere, à diverso fonte procedunt, quia aliqua à suprema principis potestate procedunt, vt create tabelliones, & legitimate spuos, Minera, &c. quæ Paris à Puteo merè regalia nominat. Alia procedunt ab vniuersali dominio Imperatoris, vt flumina, viz publica; vengalia, &c. *Pro quo Andr. Isarnia ponderat. §. Sed quod principi Insuper. de iure nat. gent.*

Regalia an venditione includantur, tradit *Romanus consil. 271. incip. vñ tota presentia.*

Regalia, pro insignibus & ornamentis regis inaugurationis. *Luitprandus Tiesiensis lib. 2. cap. 7.* Chutradus Imperator coronam, sceptrum & cuncta, quæ regalia sunt indumenta, in medium venire præcepit, & hæc verba effudit: Hæc regis dignitatis vicarium regalibus meis ornamentis Henricum constituo. Et mox: Ipso mortuo, Principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico duci contulerunt. *VVitchind. lib. 2.* Super altare regalia insignia posita erant, gladius cum balteo, chlamys cum armillis, baculus cum sceptro ac diademate. Video etiam imperialia eadem dici: vt apud *Abbatem Visperg. in Chron. anni 1106.* Ipsa partis vtriusque consilii annuens, regalia vel imperialia insignia, & crucem scilicet, & lanceam, sceptrum, & globum, atque coronam filij potestati tradidit. *Otto Frising. lib. 7. c. 40.* Reuersi ad filium optimates, imperialia deferunt, eumque regem creant. *Idem in Chron. anni 1153.* Volebat enim temere imperium, cùm in potestate sua haberet insignia imperialia, vt pote coronam, & crucem, & alia quæ atquebant. *Otto Frising. lib. 7. c. 23.* Itaque Chutradus Rex curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu principum habuit: vt omnes Saxones vltro se suæ ditioni subdidere. Solus ex principibus dux Henricus regalia seruans aberat, ad quæ reddenda dies ei præfigitur. Quo veniens, regalia quidem multis illectus promissis reddidit, sed tamen ea minime consecutus (id est recuperatis) infecto pacis negotio, sine gratia ius discessit, tandem ducatus ei adiudicatur. Quibus ipsius eodem verbis Abbas *Visperg. vult in Chron. anni 1158.*

REGINA, regis vxor. An verò id nominis retineat viro defuncto, *vide. ex parte. extra de fors. compet. §. 24. q. 1. Eos.*

REGIMENTVM, l. vnic. D. de off. præf. præto. pro regimine & administratione.

REGNVM, monarchia, seu vnus principatus administratio, c. hinc. est 15. q. 1. c. ad hoc 89. dist.

REGIO dicta est à rego, quòd initio regiones sub regibus erant, & ab his regebantur, donec in provincias redigerentur sub imperio Romano. Inde postea regiones, plurali numero, ceperunt dici fines seu termini, vt *Cic. pro Archid. dicit*: Vix spatium exiguis regionibus circumscriptum esset. Regiones etiam in fundis statuuntur, fundique regionibus diuiduntur. Et regionibus agros diuidere, hoc est, certis finibus & limitibus perpetuis distinguere, vt quisque suam partem semper habeat, l. 7. D. de com. diuis. §. l. 3. C. de Regionibus ergo partes fundorum sunt, certis mensuris dispositæ, l. 8. l. 29. D. de acq. rer. dom. Vtuntur Regione loci aduersibj: vt, è regione, quasi ex aduerso rectis lineis.

Regiones vrbis Romæ 14. fuisse ex l. 3. D. de off. præf. vig. & Tacito li. 14. ex libello P. Victor de regia. vrb. Rom. cons. Augustus Romam in regiones diuisit, vt scribit *Tranquillus c. 30.*

REICER E calcem, retroiacere, l. si. D. si quad. paup. fec.

Re uicere causam referte.

Reicere iudicem, id est, reculare: Hinc

RELECTIO iudicum, veteribus Glossis, *δοξασαν ης δοξασαν ης κερταις*, quam Alconius sic exponit: Moris erat celebrata iudicum relectione, & haberi, in officio Prætoris, & in arce reponi nomina selectorum iudicum. Relectio autem idcirco dicitur, quia cùm multi iudices in consilio cum Prætoris suo iudicaturi essent, qui Quæstor fuisset in causa publica, verbi gratia repetundarum ambitus, maiestatis, necesse fuerat eos primùm de decuria senatoria conscribi, cùm senatus iudicaret: deinde in vnam sortitò mitti, vt de pluribus necessarius numerus conscribi posset: tertio, id est, post vnam, permitti accusatori acre, vt ex illo numero reiciant, quos putauerint

orant ubi aut iniqui
inconmodos fore. R
u, in eorum locum
sub fortibus Præ
iudicem legitimus
tut: prima enim Se
perferens, iurabant
stricti religione iud
RELATIO
RELATIVV
ferunt, ob idque
tus, vt libertas
tur.

Relativa itaque
sunt, quæ secundum
sunt, alterum nota
vel seruum, intelli
vel dominum.

RELATOR
nuntiant apochæ;
RELEGARI
tus, qui quam accu
diac relinquit iube
magis quam accep
eunt: vt an *Vip. l. 1.*
quoniam reddi: po
detur, ait *Papianus*
12. De leg. Si
vlt. 43. de leg
1. 95. D. de leg
mula colligitur:
nomine ad me pe
meus dicit. Rel
dicitur, an l. 3. D.

Relegare, lig
ro, & separare a
implex exinon
D de iur. dist. &
RELEGARI
lus apud *F. Item*
pauca causis, &
hinc quo loco a
ulo, aut magis
torum enim lig
bit. Quidam er
ut l. 4. §. in pri
fators, & 10 ff
pliciter relegant
quidam cōtinet
la adhibetur, n

RELEGA
re, aut quis ex
quæ Cæteris
portatio vero,
cento 1930. est

terint sibi aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos fore. Reiectione celebrata, in eorum locum qui reiecti fuerant, subfortuebatur Prætor alios, quibus ille iudicium legitimus numerus completeretur: prima enim Sortitio dicebatur his perfectis, iurabant in leges iudices, ut obstricti religione iudicaret.

RELATIO, vide Refertur.

RELATIVVM, quod ad aliud refertur, ob idque à Græcis *ῥελητι* dicitur, ut libertas ad servitutem refertur.

Relativa itaque, siue potius relata, sunt, quæ secundum hoc ipsum quod sunt, alteram notant: ut si dicas Filium, vel Servum, intelligitur habere patrem, vel dominum.

RELATORIÆ, l. 3. C. Theo. de nominum apochæ, & securit. res.

RELEGARE dotem maritus dicitur, qui quam accepit, præsentis die reddi ac restitui iubet: quo casu recepit magis quam accepisse dotem mulier dicitur: ut ait *Ulp.* l. 2. in *princ.* D. de dot. præleg. quoniam reddi potius, quam dari dos videtur, ait *Papinianus*. l. cum pater. 77. §. fidei. 12. De leg. 2. Sic l. 8. D. de fund. dot. l. 4. §. 5. vlt. l. 48. D. de leg. 2. Hinc Relegatio dotis l. 35. D. de leg. 3. ex qua & eius hæc formula colligitur: Quanta pecunia dotis nomine ad me pecuniat, tantum hæres meus dero. Relegari etiam usufructus dicitur, in l. 32. D. de usufruct. leg.

Relegare, significat in exilium mittere, & separare ab aliis. Quare *Martianus* triplex exilium distinguit, in l. exilium. D. de interdict. & releg.

RELEGATOS definit *Alius Gallus* apud Festum, quibus ignominia aut poenæ causa, necesse ab urbe Roma, aliove quo loco abesse, lege, Senatusconsulto, aut magistratum edicto. Relegatorum enim duo esse genera *Vip.* scribit. Quidam enim in insulam relegantur, l. 4. l. 28. in *princ.* & §. in exilib. §. graffatores. l. 30. ff. de penis. Sunt qui simpliciter relegantur, cum provincis quibuldam eis interdicitur, non etiam insula assignatur, l. 7. D. de interdict.

RELEGATIO dicitur exterminatio, cum quis exire fines patriæ iubetur: quod *Cicero* sedibus expellere dicit. De portatio verò, cum ei qui damnatus est, certo spacio circumscribitur poenæ pen-

dendæ locus. *Bud.* in l. capitalium. §. in exilibus de pen. Alij inter Deportationem & Relegationem hanc differentiationem statuerunt, quod illa perpetuum, hæc temporarium exilium continet. Sed & in perpetuum fit relegatio, l. 4. 28. in *princ.* l. 38. §. si quis instrumentum. ff. de pen. l. 3. C. qui periturus. & apud *Plin.* lib. 3. Epist. ad *Minutia*. Alij, in quibus est *l. 4. l. 5. c. 27.* Inter relegatum & deportatum hanc differentiationem statuerunt, quod relegatum bona sequantur, deportatum bona non sequantur. Sed hæc differentia perpetua non est. Nam & ademptis bonis, aut parte aliqua eorum relegatos legimus, l. 1. si pendens. appella. l. 11. §. cum quidam. ff. ad le. Falc. l. 38. §. qui abortivum. & §. si quis instrumentum. D. de pen. Quod in his duobus, qui in perpetuum relegantur, iure licito factum, & *Paul.* & *Vip.* testes sunt, tametsi aliter plerumque servabatur, l. 5. l. 7. §. ad tempus. D. de interdict. Illa certissima differentia, quod siue in perpetuum, siue ad tempus quis relegaretur, & civitatem Roma, & patriam in liberos potestatem, & testamenti factionem, & omnia omnino iura sua, & bona, præterquam si qua ei adempta erant, retinebat. Tamen insula ei ingredi non licebat, cum vinculo quodammodo retinebatur, l. 4. & l. 7. §. hæc est differentia. cum seq. D. de interdict. & releg. Deportati autem id non retinebant. Eaque ex ipsius condemnationis verbis diversitas intelligebatur. Mortis autem erat ita pronunciari in relegationibus: PROVINCIA ILLA INSVLISQVE ILLIS RELEGO, EXCEDEREQVE DEBEBIT INTRA ILLAM DIEM. d. l. 7. §. si quis. Vide Deportatio.

RELEVATA iugera dicuntur, quæ cum essent palustria, facta sunt cetera, l. 1. de fund. patrimon. l. 1.

RELEVIVM dicitur honorarium, quod novus vassallus Patrono introitus causa largitur, quasi morte alterius vassalli, vel alio quo casu feudum reciderit, quod iam à novo subleuetur. *Leo Nov.* 13. *εὐχρηστικὸν* nominat. Veteres Introitum appellabant, ut in l. pen. §. alumno. ff. de leg. 2. *Plinius* lib. 7. Epist. 10. ad *Traianum*. De adiectione vultuarum, Lex Pompeia, Domine, qua *Buthyni* & *Pompeii* vinctur, eos qui in vultu à Censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: sed

lis quos indulgentia tua à quibusdam ciuitatibus super legitimum numerum ad licere permisit, & singula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde maximus Proconsul, eos etiam qui à Centotibus legerentur, duntaxat in paucissimis ciuitatibus aliud alius iussit inferre. Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde Buleat leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perituum mansurum est, à te constitui debet, cuius fidei dictique debetur aeternitas. *Transitus Plinius.* Honoratium decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniae decuriones sunt. Inferre debeant, necne, in vniuersum à me non potest statui. Id ergo quod semper iustissimum est, sequendam cuiusque ciuitatis legem puro, scilicet aduersus eos qui inuerti sunt diuisiones, existimo id acturos, ut erogatio ceteris praeferauit. De hoc quoque Releuius mentio fit in *Constit. Neapo. l. 3. tit. 25.* Recepto veruntamen aliquo releuius, ut est moris, quod quantitatem decem vniuersum aut non excedat, pro assignanda possessione terrae concessa. Sic in emphyteuti, cum fundus alienatus est, domino quinquagesima pretij pars erogatur, *l. 3. C. de iure emphyteuti.* Sed acerbiora eleuia illa sunt, quibus Scoti veterum Regum institutis olim utebantur. Nam cum ab vno Rege feuda omnia recognoscerent, vassallo mortuo, praediorum fructus omnes vsque dum filius vnum & vicesimum impleisset annum, Regibus releuij causa tribuebant. *Heñor. Boeth. lib. 17.* VVerdas autem vocat, ut cum parentes antequam liberi ad iustam perueniant aetatem, id est, vicesimum primum annum, vita decedunt, tum Rex omnes redditus, omnesque fructus, qui ad eam vsque haereditatem proueniunt, pro suis habet, occupatque, haereditque interea curam suscipit. *Item lib. 11.* Et quicquid per id tempus ex eo agro emolumenti proueniret, VVardiam cum vsum fructum nostri vocant, vniuersum inde anni ciuitem agri census, quem Releuiam vulgò, aut Releuiatum dicunt, vniuersa cum haereditate, si nullam eius dispositionem viuens pater fecerit, cum in haereditatem admittitur fisco penderetur regio.

RELIGIO apud omnes ab origine

mundi gentes, primum aequitatis ordinem sibi vindicauit, vt quoties de negotio incidente plures concurrerent sententiae, temper praefereatur illa, quae religioni propius accederet, hoc est, pietati & iustitiae erga Deum functioni pro nostro munere. Sic enim religio, à religendo, quasi debitum officium dicitur, *Ciceronis Offic. 1.* In ipsa autem communitate, ait, sunt gradus officiorum, ex quibus quid cuique praestet, intelligi potest ut prima dicit immortalibus, secunda patrie, tertia parentibus, deinceps gradatim reliqua reliquis debeatur. Idem sentit Augustinus. *Pomponius in l. 2. D. de iur. iur.* Religio erga Deum est. *Marcianus in l. 4. D. ad leg. lul. peculat.* *Papinianus in l. sunt persona. ff. de religio. & sumpt. fun.* Itaque nos multo magis vbique Christianae religionis oportet obseruantissimos esse, cum de censura aequitatis tractatur in iudicio, vel extra iudicium. Si quidem diuinitus edocti sumus, quò lex velut pedagogus nos ducat, nepe ad Christum, Galat. 3. admonemur item, Deo magis, quam hominibus obediendum esse. Aetorum 5. Et quotidie oramus: Fiat voluntas tua, quemadmodum in caelo, sic etiam in terra, *Lucas 11.*

Religionis seu pietatis causae, quamquam inepte tractantur, ad tria tamen capita omnes pertinent: Videlicet ad diuinum verbum: ad bonas literas: & ad paupertatem. In his consistit vniuersa pietatis exercitatio, quae firmum in nobis fidei argumentum est. Vnde in externis actionibus evitanda sunt, quae religioni obstant. Sunt enim semper iniquae.

Religionis acceptationes varias recenset *Bart. l. 1. oppos. 4. C. de summa Trinitate.*

Religio tenuis quae sit, discas ex capitulis quaestiones extra de simon.

Religio proprie erga Deum est. *l. 2. D. de iur. iur.* Religio etiam sepulchre est. *l. 10. ff. famul. ercis.*

RELIGIOSA, de quibus sub rubrica. *D. de religio. & sumptibus fun.* quae fuerint, sic licebit intelligere. Religiosus locus non consecratione & verbis solemnibus, sed illatione mortuorum efficiebatur, *l. 6. D. de ver. diuisio. & l. 2. §. 2. ff. de relig.* vbi Celsus ait: non totum locum qui sepulchra deklinatus est, religiosum fieri, sed quatenus corpus humanum est. *Parec*

multum

utem et Ciceronis
ta, in qua mortuus
uari, neque colui
a relinquendo die
pio, & Mas. Sabi
ue ille sepulture
si Pontifices purum
decerebant, exara
legibus: Sed cum
era fuissent, exara
collegium, lucum
f. priuata religio
Gallus apud Relt
pulehram dici, vbi
humatus sit.
Religiose domi
si: domibus, sunt
hospitales, c. de
ria qualibet, & et
auctore Episcopo;
42. dist.

RELIGIOSI
professi sunt gene
re ia suis domibus
sunt professi. &
quaestio. 1.

RELINQUERE
voluntates pertu
bis. Itaque adieci
rum, de notat in
iam. D. de milit. re
tedem facio, a
quo, dummodò
mero legitimo
rum: Si vero ge
liciatu istud v
cat, Nouella. V
aliud quaque,
Sole latus Bar
res in fin.

Relinquere
aliqui legare. P
fam. ercis.

Relinquere
antece. puonem
dei, & Gaim. l.

rum etiam alio
Relinquere
nam domi in
domi non reli
ueniri. *Pau*
niliereis.

RELICTA
donatio conti
tar. D. de test.

autem et Ciceronis 2. de legibus, ea loca, in quæ mortuus illatus fuerat. neque arari, neque coli ius fuisse. unde Religio à relinquo dicta putabatur à Ser. Sulpitio, & Maf. Sabino; nam in arando locus ille sepulcræ relinquebatur. Itaque si Pontifices purum esse locum aliquem decernebant, exarari iubebant. *Cic. 2. De legibus*: Sed cum multa in eo loco sepulcræ fuissent, exarata sunt. Statuit enim collegium, locum publicum non poruisti priuata religione obligari. Sic Ailius Gallus apud Festum ait, Religiosum sepulchrum dici, ubi mortuus sepultus, aut humatus sit.

Religiosa domus, ut extra de religiosis domibus, sunt monasteria, templa, hospitalia, c. de xenodochiis. & Oratoria qualibet, & etiam illa, quæ quis sibi auctore Episcopo, constituit, c. oratorium. 42. dist.

RELIGIOSUS, qui vitam regulare professi sunt generali verbo, qui religiose in suis domibus viuunt, quamuis non sint professi. & vide ea. non dicatur. 12. questio. 1.

RELINQVO verbum ad vitimas voluntates pertinet l. i. §. si. D. de tab. exhib. Itaque adiectum vauersitati bonorum, denotat institutionem, l. diuus Traian. D. de milit. test. cum dicit: Ego te heredem facio, aut, Tibi bona mea relinquo. dummodo id dicatur, præsentem numero legitimo testium ad id inuocatum: Si verò certæ rei vel quantitati adiciatur istud verbum; Legatum significat, Nouella, Ve cum de appellatione. cognosce. §. Aliud quoque, De huius vocabuli effecta, vide Iacobi Bari. in l. illa in finitio: D. de hered. inst. in fin.

Relinquere item, est aliquid pro suo alui legare. Paul. in l. heredes eius. D. de fam. ercise.

Relinquerè per præceptionem, id est, antedæpationem, apud Paulum ad si. heredes. & Gaium. in l. rem pign. D. fam. ercise. tum etiam alio.

Relinquere domi pecuniam; Pecuniam domi inueniri. Oppo. Pecuniam domi non relinquerè, nec usquam inueniri. Paul. in l. heredes eius. §. si. D. fam. ercise.

RELICTUS nomine, mortis causa donatio continetur, l. sed & si quid donetur. D. de usufr. leg. l. Marcellus de leg. 1.

Sed quid relictum sit ciuitatibus, omne valet: siue in distributionem relinquatur, siue in alimenta, siue in eruditionem puerorum; siue quid aliud.

Relictum quod testamento datum; legatumve est. Si relictum sit cuiuslibet ex familia, de his accipiendum, qui intra decimum gradum sunt. Alciat. refert Paulum Castrensem sic respondisse.

RELIQVVM dicitur, quod superest, maiore summa detracta. l. referri. D. de iur. quibus ut indig. Reliquum quandoque totum admittit. l. 2. C. de her. red. inst. in fin.

Reliquum significat, id quod superest. Cicero: Reliquum est, ut certemus officiis. Inde reliquum facere dicitur eleganter, pro d. mittere ut super sit. Cicero in Verrens: Quos belli calamitas reliquos fecerat.

Reliqui, de tribus etiam dici, colligitur in Authent. ut d. term. si nuth. cler. in prin. Sed & de duobus accipi traditum est, s. si. §. 1. extra de officio delegari. Reliquorum tamen appellatione, etiam omnes interdum accipi, Vipianus docet, de verb. sign. Vide l. cum opib. D. de opt. legat.

Reliquum, transferitur ad debiti quantitatē, quæ superest soluenda. Cicero ad Atticum: Maxime autem me tangit ratio reliquorum meorum. Hinc

RELICVA sunt, quæ rationibus subductis, acceptisque & expensis computatis debita remanent, & supersunt, l. 32. l. 80. l. 81. l. 110. D. de cond. & demonst. Reliqua etiam sunt debita præteriti temporis pensiones, quas Anteragias vocant Galli Hinc Reliqua colonorum, sunt pensiones à colonis debita, l. 79. §. pro. & l. 67. l. 101. in fi. de leg. 3. l. 32. de usufr. lega. & apud Plin. lib. 3. Epist. ad Calvisium: Reliquis autem agrorum vel colonorum legatis, ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem causa manserunt, non etiam quæ in aliam causam versa sunt. Sic reliqua conductionis accipe, l. 10. l. ad St. Velleian. Et reliqua vetigalis, in l. 47. D. de iure fisci. Et Reliqua, pro reliquis censuum debitorum, in l. b. sine censu vel reliquis fundum comparari non posse, C. lib. 4. Reliqua collegarum, l. 11. D. ad municip. Hæc & Reliquationes vocantur, l. 44. §. 1. D. de admin. int. l. 52. D. de man. test.

gisti cæli maior vis, aut prædonis incesfit, de crimemum adfuit: eo que remissionem petere colonis non audeat.

Remissio, in iur. de pænis. & remissionibus, significat indulgentiam.

REMOVERE iudicem, idem est, quod reculare, reicere, & refutare.

REMOTVM à iure, magis accipiendum ab eo alienum, quam quod illi contratiū sonat Remotus, ac motus Senatu, elegantior pro dimisso à Senatu, elegantior pro dimisso Senatu, Marcellus, & Modest. de Senatoribus usurpant. Observandum autem, quod ibidem dicitur, ob turpitudinem morum, seu infamem, nec iudicare, nec testimonium dicere posse, nisi per principem sit relicturus, l. i. C. de sen. pas. & l. i. §. de qua. D. de postulan.

R. moto appellationis obstaculo quid sit, vide c. ex c. in questione de rest. spo.

RENITI, contradicere, i. remittentem. C. de iur.

RENŌVARE, l. 4. D. de damni infect. Renouare gregem, i. grege. D. de pigno. Renouare contractum, i. surrogentium. §. adeo. D. de pact. quod qualiter & ex quibus causis nat. d. acc. Spec. §. 4. vers. breui. l. i. de instru. edit.

RENŌVATA dos, qualiter, docet l. diuus Severus. D. de iure dot.

RENVNCIARE dicebantur magistratus, qui voce præconis in campo de clarabantur suffragio populi designati, ut Cic. 7. Verrin. & 2. in Rulum. & pro Milone & Gellius lib. 12. cap. 8. Rendunt. Sed & ipse Consul succellotem suum populo renuntiabat, ut Cic. pro Mutana, & lib. 7. Epist. indicat.

Renunciare nuptiis, & renunciare conditionem, pro; Sponsalia repudiare, l. 17. §. ult. D. de reb. aut. iud. l. i. C. de sponsalib. Sic Renunciata ad finitatem sponsalibus contractam accipimus, in l. 38. in princ. D. de iur. Et ita Aiconius, Renunciare conductiōem, inquit, est iteritam nunciare.

Renunciare quoque modam mentores dicuntur, l. 1. in princ. & l. 6. §. 1. & §. item Pomponius. & l. 8. D. si mens. falf. mod. Hygen. lib. 2. de Limitib. constituit. Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renuntiabam, iugera tot, vel versus tot. Et mox: Sic ut videtur, ita renuntiabimus iugera tot.

versus tot, &c.

RENVNCIATIO, inquit Aiconius, dicitur recusatio eius rei, qui in pactum & promissionem venerat. Hinc Renunciatio sponsaliorum & nuptiarum, cum sponsalia, nuptiarve ditimuntur, l. 2. D. de iuri. l. 1. C. de sponsa l. quasi. l. 17. §. ult. D. de reb. aut. iud.

Renunciatio, est iuris proprii legitima refutatio, Card. in rubr. de censibus, lib. 6.

Renunciatio generalis ad ea restringitur, de quibus solum intelligitur cogitatum, l. subemus. C. ad SC. V. elleia.

Renunciatio est genus testimonij, quale solent edere, qui sacramento sunt ad exequendam aliquid destinati, l. qui sub. in princ. D. de contrah. empr. Viatorum & apparitorum hodie d. ci debet Renunciatio, quam vulgò Relationem appellant, de executionibus suis.

REPARARE merces, Scavola l. 12. §. Callimachus. de verb. oblig. is dicitur, qui earum loco, quas in aliquem locum importatas vendidit, alias comparat, aut eas aliis mercibus commutat quasi iterum parare seu comparare. Duarenus lib. 1. Disput. am. 6. i. o. qui & Horatij locum Carm. lib. 1. od. 31. eodem accipit senius:

Premans Calenā falce, quidū dedit

Fortuna vitæ diues & aureū

Mercator ensicet culullū

Vina Syra reparata merce.

Alfenus l. 16. de iure verso. Quidam fundum colendum seruo suo locauerat, & boues ei de detat. Cum hiphones non essent idonei, iusserat eos venire, & de his nummis qui recepti essent, alios reparari. Sicque Vlpia l. 48. de pactu. Prima actio sublatā est, & posterior p. æum ad actionem reparandam inefficax est. Seneca ad Lucill. Epist. 64. lib. 8. Satius est amicū reparare quā fletu. Sic ferē sumitur conf. 2. Pand. prop. sita. §. omnibus minimo pretio magna prudentia reparanda. Itaque Parare pro emere sumitur apud Cicero cum alibi in Orat. pro Flacco: Si tam te Crassi agri delectabant, hic aliqui in Crustumio, aut in Capenati parauisles & Horat. Satyr. 3. lib. 2.

Seruusque tuos quos are paratis.

Reputare, recuperare quod amisisset, l. fin. D. de pact. pig.

Reparare reficere: hinc Reparatio aggeris, *leg. 2. de immuni. ne conced. lib. 10. C. Reparati vires obligationis dicuntur, l. 4. C. de solut. id est, suscitari, & restitui. Sicut Octavius Minutius, lib. 8. Arnobij: Ergo homo novus nascitur, non prior ille reparatur.*

Reparari libertate non posse, dixit *Vlpianus l. 9. §. illud. D. de statu lib.*

REPARATIO appellationis dicitur, cum post legitimi temporis lapsum ius peragenda appellationis restituitur. Eligitur instantio, seu redintegratio temporis lapsi seu litis, *sub rubric. C. de temp. co. reparat. appellat. C. Theod.* Sicque sumitur apud Symmachum lib. 1. Epist. 37. & 38. Græci *αἰτιολογία* & *αἰτιολογία* vocant. Quomodo autem seu iure veteri seu novo interpretaretur, vide apud Cuiam, *Observ. lib. 12. c. 4. co. tract. de divers. præscriptioibus c. 16.*

REPARIASSARE dicuntur, quos institui penitet, & à conventis dicuntur.

REPEDARE, pro reuerti, vel recedere. *Cicero de leg. 3. Domum cum laude repediendum. Imp. l. si quis ex grege. C. de cohortalib. Aut si ad pultrina faciendæ precum miseratione maluerit repedare, Sic Lucius lib. 16. Rediisse ac repedasse, ut Roma viret gladiatoribus.*

REPELLERE, pro propulsare. Ut conuictum cõuicto repellitur, *iuxta l. que omnia. D. de procur. Hoc verbum non est ubiq. accipiendū, de vi semper perniciosæ publicæ tranquillitati (quoniam non additur subinde: Vim vi repellere licet) sed magis ad iuris intellectum referri suadet æquitas: ut sit repellere, videlicet per legitimum remedium.*

REPENTE fit, quod secunda die fit, *no. per Compoffel. capit. quam sit de elect.*

REPENTINVM mediato opponitur, significat que subitum, & festinum, *Alber. l. 1. C. de pasc. publ.*

REPERIRE *Festo lib. 16.* quod amissum est recipere. Repetio autem à re & pario, ut repetum sit quasi repartum, & in lucem proditum.

REPERTORIUM, quod vulgò Inventarium appellatur, *Vlpianus l. tutor. D. de administ. & peric. tut.* alias appellant veteres *Πιστελλή* synopsis, à *πῖς* quæquæ, Repertorium non facienti tutori pœna-

le esse, *d. l. tutor. 8. de administ. tut. ait. vide ibidem Bars.*

REPETERE, pro memoria repetere, *l. 10. D. de pasc. l. 14. D. de iure codic.*

Repeti usus fructus dicitur, qui quacunq. ratione amissus iterum legatur, & fructuario cõservatur, *l. 2. §. non mori. l. 3. in princ. quib. mod. usus fr. amitt. l. 3. §. 1. D. usus fr. quemad. cau. ea.*

Repeti etiam dicuntur legata, quæ ab instituto data à substituto iterum relinquuntur, vel ab vno ex primis hæredibus relicta, à cohærede eius rursus legantur in hunc modum, Quæ à filio meo legatur, quæque cum dare iussu, hæres meus illidem diebus dato, *l. 3. l. 5. 4. D. de leg. 1. l. 7. 5. D. de leg. 380. D. de verb. sig.*

Repetere reum, est iterum reum facere, abolitioneque exemptum reū denud eiudem criminis postulare, *l. 10. §. 1. l. 12. l. 17. ad Turpil. l. 3. §. 1. & l. 12. §. ultum. D. de accusat. l. 14. §. 1. D. de bon. libert. duto. in Augusto c. 32. Diuturnorum reorum, & ex quorum sordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæteretur, omnia aboluit: conditioe proposita, ut si quem quis repetere vellet, par pecculum pœnæ subire. Idem in Domitia. ca. 9. Reus, qui ante quinquennium proximum apud ærarium nondisfisset, vniuersos discrimine liberauit, nec repeti nisi intra annum, eaque conditioe permitti, ut accusatori, qui causam non teneret, ex lium pœna esset. Sic*

Repetere crimen est, indulgentia abolitum crimen ex integro iterum persequi. *l. 7. D. ad Turpil.*

Repeti in quætionem est, in quætionem iterum peti, *l. 8. §. 1. D. de quæstio. Repeti quæstio, id est, iterati dicitur in l. 16. de quæstionib.*

REPETITA die, Antelara seu prælara die, id est, die, quæ prætererat falsò reuocata, *l. 3. D. de fide instrum.* Repetita quidem die cautionem interponi non debuisse, sed falsi crimen contrarium non videtur: id est, die quæ iam prætererat falsò pro præsentis nominata; vulgò Antidata dicitur. Item *l. 9. §. 5. D. de exhib. Absolui eum oportet, nisi paratus sit repetita die intenti nem suscipere. Es l. 5. §. qui ipsi. D. de operæ noni nunciat. Et si nunc a. n. postea, & quod retro adificatum erit, detrahendum erit: quasi repetito die*

de quætionem facti
dianum de dam. infer
§. si ubi. D. de iur. ad
tici diebus in l. 14.
trotum computati
ra dierum, in l. 13.
dem senty accipit
Repetitio empti
pasc. l. 1. D. de re scim
REPETITIO
tur per hanc scrip
ei hæres dato, leg
tem, Quæ à filio
meus dno, §. qui
ris canque fruct
tos ent, vel Q
missus erit, si lego
usus fr.

REPETVN

petendis iudicij
annat. Item. i
cio socij pecunia
ptas repetebant,
tum libus zibit
bant Cuius Perri
pignat. pecunia;
hoc appellatur, n
pasc. Non ex libi
n a m Jomam, se
nri atque obitu
aliquid repota
dicum in eos f
provincias mlt
quemadmodum
ne demonstrat
eo crimine co
Mercurius, l. 1.
qui pecunias n
ve curatione, l
officio, muner
ob iudicandum
stratit verban
sent. Addam
n. Consulium
aduocatus, si
ed, quod pecu
stator, pœnu
fecit sanctum
orandum de
grederentur
Quod non re
repetandis
petandis, hos
& Valla rest
pium sit

die aunciatione facta. Sic l. 15. §. item videamus. de damn. infect. l. 1. §. praterea & §. si tibi. D. de iur. iudic. prui. Sic Repetitio diebus in l. 1. §. ad leg. Aquil. pro rectorum computatis. Repetitio triginde dierum, in l. 33. in §. de oblig. & ad eodem sensu accipitur.

Repetitio emptione, leg. 7. §. ad eod. D. de pass. l. 1. D. de rescind. vend.

REPETITIO in legatis appellatur per hanc scripturam: Hoc amplius ei heres dato, leg. legata 19. D. de legat. 1. item, Quia a filio meo legavi, heres meus dato, si quis. 32. ff. eod. Item, Quoties cunque fructuarius captivae manutatus erit, vel quoties usufructus amissus erit, ei lego, leg. 3. ff. quibus modis usufr.

REPETUNDARUM, vel de re

petundis iudicium inde dictum fuit, ut annotat. Hotom. in Varrin quod eo iudicio socij pecunias sibi contra leges ereptas repetebant, quas ex condemnatorum libris estimatis domum reportabant. Cicer Verrin. 7. Itaque res suas negligunt: pecunias, quo nomine iudicium hoc appellatur, non repetant. Et paulo post: Non ex libris estimatis tuis pecuniam domum, sed ex tua calamitate cinerum atque ossibus filij sui solatium vult aliquod reportare. Itaque olim hoc iudicium in eos solos magistratus, qui in provincias mitterentur, institutum fuit, quemadmodum Cicero in Divinatione demonstrat: post vero generaliter eo crimine ceperunt teneri, ut notat.

Marcianus, l. 1. D. ad leg. Jul. repetundarum, qui pecunias in magistratu, potestatisve curatione, legatione, vel quo alio officio, munere ministeriove publico ob iudicandum cepissent, quive magistratos urbani a sede se non abstinuissent. Addam & ex Cornelio Tacito lib. 11. Cossutianum & aliquos alios perfidos aduocatos, fuisse repetundarum reos, eod. quod pecunia accepta à Suillio acentore, praevaricati essent. inibique resecti sanctumque vi aduocati ob causam orandam densum festerium modum egrederentur, repetundarum tenerentur. Quod non reperis scriptum in leg. de repetundis. Porro Repetundarum, Repetundis, hos duos tantum casus habet, & Valla recte dubitari potest, partemne sit, siue nomen, an gerundium.

Cum dicitur Repetundarum, sub intelligendum pecuniarum: quo nomine pecunias, & omnia, quibus diuitiae constant continet dicimus. Causam vero repetundarum multiplicem esse, Quintilianus tradit. ea enim multa crimina continet, quae causae propriae sint, ut videre est d. titul. Accusare quempiam Repetundarum, Plutar. Ita effert: *ἔχεν τινὰ καὶ κέρτος ἰσχυρὰς, ἔτι δὲ δούλας διδόναι, & ῥέπευαντες ὁφειλόμεναι, & ὁφειλόμεναι, est damnatum esse pecuniarum repetundarum, Vnde Manusij librum de legibus Romanis.*

REPIGNERARE, est luere & liberare pignus, aduersatūque verbo pignere, l. 5. §. rem tibi dedi. D. commodat. Rem tibi dedi, ut creditori tuo pignori dares: dedisti, non repignerat: ut mihi reddas. Item, Si a me culpa absit repignerandi, creditor autem nolit reddere pignus, &c. Fof. lib. decimosesto. Reluere, soluere, repignerare. *Cacibus in carmine, Ut aurum & vestem quod matris fuit, reluar, quod vna ipsi opposuit pignori.* Eadem autem forma dictum est, quae Replumbare, & Resignare, Retractate, de quibus suis locis dictum est, in his enim articulis, &c. vel contrarium simpliciter verbo tribuit significationem, vel etiam iterationem & geminationem.

REPLICATION vocatur ex eo, quod per eam replicatur atque resolutur ius exceptionis, ait Imp. tit. de replis. in prin. A *ὑποκατάστασις* à Graecis nominatur. Eiusque formula erat, *AVT SI QUEM* admodum intelligitur in l. 48. D. de procur. Iulianus l. 7. §. 1. de curat. furios. Si heredes dementis easdem res vindicant, quas curator alienavit & exceptio opponitur, si non curator vendiderit: replicatio dari debet, *AVT SI FACILITATIONE* interposita secundum decretum vendiderit Iulian. l. 24. D. de excep. rei iudic. Aduersus exceptionem. Si non eius sit res, replicatione hac adiunabitur, Aut si res iudicata non sit leg. Caius l. 48. D. de procur. Tunc excipiente eo, cum quo agitur, si non mihi mandatum sit, ut à debitoribus peterem, actorem ita debere replicare. Aut si mihi mandatum est, ut à te peterem. Replicatio itaque dicta videtur, vel quod implicatam, & quasi rectam exceptionis iniquitatem replicet ac patefaciat: vel potius quod aequum

actionis ab excipiente reo testam, & quasi complicatam, explicet arque aperiat. Replicationes, ait *Ulpian.* nihil aliud sunt quam exceptiones, & à parte actoris veniunt: qui quidem ideo necessarii sunt, ut exceptiones excludant. semper enim Replicatio ideo obicitur, ut exceptionem oppugnet. *l. 2. §. 2. ff. de exceptionibus.*

REPLUMBARE, est ad plumbata dissolvere, plumbum auferre de argento, *Ulpian. de aur. & argenti. leg. l. cum aurum.* An replumbari debeant, ut sic appendantur?

REPONERE est aliquid pro vicissim obicere, quasi replicare recinquare.

Reponere, recitare, *leg. omnino. Digest. de impens. in rebus dot. fact. in leg. summa. §. item perus. Digest. de acqu. plu. arcan.*

REPOSCIMVS, quod nobis debetur, vel quod à nobis acceptum est. Proinde reposcenti rem suam non reddens, furti tenetur. *leg. Pompon. sub fin. de acqu. rerum damp.*

REPRÆSALIÆ, vel Repressaliæ, vide Caligatio.

REPRÆSENTARE, locum alterius, ac numerum obtinere, vel tantundem velere. *leg. 1. §. 1. Digest. si is, qui testam. Culpa dolo proxima dolum repræsentat.*

Repræsentare, est ante diem solvere, *Ulpian. in leg. 8. §. 3. Digest. de transfat. loquens de iis, qui de pecunia alimentorum nomine legata transigunt: Eam, inquit, transactionem præstatio improbat, quæ ideo fit, ut quis repræsentatam pecuniam consumat: id est, antequam debeatur solutam Cicer. ad Attic. lib. 11. Reliquæ pecuniæ vel usuram Silio pendemus, dum à Faberjo, vel aliquo qui Faberio debet, repræsentabimus. Idem *Philipp. 1. Ego corpus libenter obulerim, si repræsentari morte mea liberis civitatis potest: id est, accelerati. Seneca lib. 8. epist. 11. epist. 1. Petis à me, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, repræsentem, & scribam tibi, an hæc pats Philosophia, &c. Hoc quoque ex Marcelli verbis aperte intelligitur in l. 36. §. 1. Digest. de condit. & de monst. ubi iussit testatix, ut prædia, si filius sexdecim annos non impleat, aliter redderetur. Quæro, inquit, cum Seia decesserit, de-**

inde filius quintumdecimum annum agens, defunctus sit, an repræsentetur hædeicommissum quintodecimo anno impleto? id est, ante tempus, quo decimum sextum implere potuisset, præstandum sit. Item: Contra voluntatem testatoris repræsentationem hædeicommissi desiderari *Sic. l. 34. §. quoties. D. sol. mar. l. 1. & 2. D. de dot. preleg. Hinc &*

Repræsentare, est exhibere vi quadam iuris præsentiam eius, quod revera præsens non est. Sic filius fratris succedendo cum patris repræsentat patrem suum. *Novell. Quæ iura agnatio & cognatio. §. restat ut & tertium. C. Regut. 158.*

Repræsentare, aliquando compositionem suam à Re, & Præsento, propriè exprimit, hoc est, dequò præsentem exhibere eum, qui semel præsens fuit: vel si quis promiserit aliquem in iudicio repræsentare, Nam liberatur, simul atque reum denuò iudici repræsentaverit. Et in hoc distat talis promissio ab eo, qui iudicio sibi promissit. Is enim usque ad sententiam sistere tenetur, *leg. fin. Digest. si quis in ius voca. nov. 117.*

Repræsentari etiam cognitio dicitur, *leg. 1. §. causa cognita. Digest. de Carben. edict. leg. 3. §. Iulianus. Digest. de lib. homin. exhibend. quæ pupilli causa non expectato pæbentis tempore statim suscipitur, & maturè iudicatur: cui opponitur Differt.*

REPRÆSTARE in duobus locis in Pandect. Florentin. invenitur, *leg. 47. D. de act. empt. l. 22. §. 1. Digest. ad Sc. Trebell. pro quo rem præstare, leg. 6. Digest. quod cum so. ut Plauto & Catoni & Iuricons. resolvere est, quod aliter rem solvere.*

REPRÆHENDI fugitivos dicuntur, id est, à fuga retrahi. *Casus lib. 1. de bell. civil. Reducitur ad eum repræhensus ex itinere Cn. Magius Cremo, &c. Unde Repræhenses, qui fugitivos reducebant. Vide Bud. l. si apud. D. de præscrip. verb.*

REPRÆHENS Aemendans, corrector, *l. licet. D. de offic. præsid.*

REPROBARE in l. Pompon. x. D. de neg. gest. opponitur probare, id est, non approbare.

Reprobare testes, est eorum sidera imminuere.

imminere, & reſelle
ſibi in 6. ex quibus
latus dicitur Sp...
Montabancus in
in genere commo
re Chilli & P. nific
rior, ut vulgò loqua
vel ut Launius rec
torios reſutator
ſententia ſuſtinet
Aret ſi vero dica
ſia. go. Verba ei
ſunt: 4. 2. 2. ubi
ex præſentibus
odit. quod ad qu
tionem, reſectio
gelus. Reſectio
um reſectum adm
Pontifices maximi
bi gloſſæ & interpret
preſentum, ad in
temis eſt Specula
reſectum adſer. ſi
ne. Bald. leg. ſi qu
verſe, quæ quæ
quæcumque, quod
eſt reſect. Quo in
ſim, præſentem
ſum ſis admitti
ant præbetur.
tæti. tum non
rationis præter
que in digno
ſeret, niſi Qu
euiſſime exto
Quid. l. 2. p. 2.
REPRO
ter. §. qui rep
tem non tan
quos princeps
REPRO
de conſ. præb
REPRO
nobis Ripulan
iam viciſſim à
rete. C. p. C
hinc crenat
abſoluto, p
cio me ſolutu
pro 11. ſi p
Flaug. exeg
ſed omnino
etiam ex
miſis ſoc
nio Ripulan

imminuere, & repellere, *ca. praesentium de testib. in 6.* Ex quibus autem causis repellantur, docent *Spr. in titul. de test. & Nipos Montabalenfis in tractat. rei fugiens.* Quia genere commune factum te velim iure Ciuili & Pontificio testes reprobatores (ut vulgo loquar) reprobatores, vel (ut Launius rem exprimam) reprobatores reprobatores admittendos, ex sententia Iustiniani Imp. *ut scribis Ang. Aret. §. si verò dicatur de testib. Nouell. non sit. 90.* Verba eius constitutionis haec sunt: *si quis testis reprobatus fuerit, non recipiatur in iudicio.* Quod ad quartam testimonii refutationem, refectionemque produxit Angelus. Reformatores etiam reprobatores testimonii admittendos decreuerunt Pontifices maximi, capiclicè dilectus. *ubi gloss. & interpretes, de testib. in antiq. & c. praesentium, eod. tit. in 6.* In ea quoque sententia est Speculator, *tit. de testib. §. si quis testis reprobatus fuerit, non recipiatur in iudicio.* Tandem sententiam tenet Bald. *leg. si quis testis. Cod. de testibus, versic. quarto quot.* quia sententia habet exequitatem, quod constitutum est, veritas eluceat. Quo fit, ut satis mirari nō possum, pragmaticos quosdam Gallos diuersum ius admittisse: nam hac via falsandi anfa praebetur. Nam si reprobatores reprobatores non admittuntur, qui reprobatores praefert, instructos testes, fideque indignos, falsaeque testis nonia profeceret, nisi Quaeztor veritatem negatij autissimè extorqueat. *Vide lib. 2. Rerum Quosid. c. 12. Pardulphi.*

REPROBATA, in c. post electionē. *de cons. probat. id est, non aduersa.*

REPROBARE, est ei, qui nobis stipulantibus antea promissit, nūc iam vicissim à nobis stipulanti promittere, *Cic. pro Comedo.* Repromittis tu ab hinc triennium Roscio. Quod à Flauio abstulero, partem dimidiam inde Roscio me soluturum spondeo. *Idem.* Repromittis Flauio, si quid à Flauio exegisse, eius partem dimidiam, sed omnino exegisse nihil, quid si tu non existim exactionis, sed initium reprobationis sperare debes. Roscius Fannio stipulanti pecuniam certam spon-

dit, pro opera & labore, quem in communi iudicio persequenda sumptera: sed vicissim Roscius stipulatus ab eo est dimidium eius quod exigeret partem. Promissor igitur fuit Roscius, priore loco: reprobator Fannius, posteriore: licet ut stipulator priore loco Fannius, restipulator posteriore Roscio.

Repromittere porro, & satisfare opponitur: nam satisfatur adhibito fideiussore: repromittitur nuda cautione; ac sine fideiussore: ut patet ex l. i. §. 1. D. de stipu. Prator. Sed hi quidem, qui suo nomine cauent, repromittunt: qui alieno satisfant. *Sic leg. vltim. §. si legat. Digest. quod legat. l. 6. ut leg. n. m. l. 23. D. de usufr. legat.*

REPUDIARE, estius nobis delatum repellere. Repudiantur enim ea tantum, quae iam delata sunt: l. 1. §. de cretalis D. de succes. edict. Institut. de hered. qualita. & disse. §. extraneus Item v. p. regula est. l. 135. ff. de diues. reg. sur. Quod quis si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

Repudiare est heredis alieni abstinere necessarii. §. 6. instit. de hered. qual. & disse. Vide Reculare.

REPUDIUM generale nomen est, nec nuptiarum tantum diremptionem, renunciationemve, sed & sponsaliorum significat. l. 2. D. de diuor. Nam inter Diuertere & Repudiare hoc interesse Paulus scribit, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest: non rectè autem sponsa diuertere dicitur, l. 91. D. de verb. sign.

REPUDIUM & Diuortij hanc Differentiam statuunt Paulus & Modestinus, ut repudium sponsae dicatur remitti, Diuortium vxori. Itaque diuertere quoque fuerunt excogitata. Nam repudij formula fuit, Conditione tua non vior: Diuortij, Res tua tibi habere, vel res tua tibi agito. Hinc

Repudium renuntiare, apud Plautum *Aulularia & Terent. Phormion. Act. 4. scen. 4.* Et Repudium mittere, leg. 38. Digest. solut. matrim. l. 3. & 4. & l. 3. D. de diuor.

REPUDIATVS, is, cui repudium missum est, d. l. 38. & 4. D. de diuor.

REPURGIVM, pro emundatione & repurgatione, apud Imp. Constant. l. 3. C. de aqua d. l. 21.

REPVARE, in computatione inenda aliquid imputare significat, *leg. 36. D. de neg. gest. l. 40. in fin. D. de min. l. 1. §. praterea. D. de tut. ex rat. diff. l. 21. D. solut. matr. l. 5. Cod. de iud. l. 90. §. restator. D. de l. gat. 2.*

REPVTATIONES, sub Rubric. *Cod. de repvitationibus*: dicuntur compensationes, quæ contra minores in intergrum restitutos emptori fiunt, ut enim illis aduersus venditionem restitutus, fundus cum fructibus restituitur, sic illi pretium cum vltis reddunt, *l. minor. 40. §. 1. l. tutor. 47. §. vltim. D. de minorib. Sic enim sumitur hoc verbum l. idemque. §. idem habeo. D. mand. Reputationes enim eo in loco exponit Vlpian. cum fractus rei restituenda reputantur cum sumptu factis in fructibus recipiendis. Similis compensatio restituito minore aduersus solutionem, *d. l. 40. §. vltim. & aduersus emptionem, l. patri. §. pradium. D. eod. hoc nomine etiam continentur æquationes, id est, meliorationes prædij, arg. l. §. pradium Cod. de prad. min. Vlpian. l. 2. vbi pupil. educ. dab. Officio iudicis, qui tutelæ cognoscit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere.**

REQVIRERE, desiderare, ut cum in teste requiritur quod esse debet, & non est. Requiritendus, id est, exquirendus, *l. 1. D. de requir. rei.*

RES, rei huius vocis appellatio generalis est: continet enim omnia, quæ in patrimonio, vel extra patrimonium sunt, & ad omnem contractum, causamque & iura pertinet, *l. 5. & 23. D. de verb. signif. Atque ita rei persecutionem continent actiones omnes, quibus persequimur, quod ex patrimonio nobis abest, l. 36. D. de oblig. & act. Rei significatiōes varias hoc hexametro Ausonius comprehendit:*

Imperium litem, venarem, cur una notes, res?

RES quatuor in libris nostris significare scribit Hor. primum id, quod planè ac Latine Rem dicimus, quæ appellatio infinita est: deinde bona omnia, tertio litem, postremo vtilitatem.

RES propria significatione dicitur, veluti cum re contrahi obligationes dicimus, quæ neque nudo consensu, neque verbis, neque licetis, sed tantum rei traditione contrahuntur, *l. 1. D. de oblig. &*

act. Et re factum contrarium, id est negotiatione, dicitur Vlpian. in l. 9. §. quoniam. D. si cert. pot. Hinc in rem scriptæ actiones, & Pacta in rem: denique quoties indefinitè sine certæ personæ notatione aliquid fit: quo de genere dicendi scriptissimos sub litera I. Sub eodem genere sunt Rub. de reb. cre. rer. amodo rer. diui. &c.

RES pro iis omnibus, quæ bona nominantur, vnde in rem actiones dicuntur, quibus ea omnia, quæ bonorum appellatione continentur, petimus. Item societates contrahunt, id est, communicatione bonorum, dicitur *l. 4. D. pro soc. Item Rem pupilli saluum fore (solidatio est, cum tutores cauent, bona pupilli finita tutela salva & integra redditum ita, l. 1. & pass. D. rem pup. sal. Item Rei vxoriz actio, id est, actio dotis soluto matrimonio repetenda, *l. vnic. Cod. de rei vxor. actio. §. fuerat. Inst. de actionibus. Eius meminerit Cicero libro tertio Officiorum.**

*Quintilian lib. 7. cap. 3. & Gell lib. 4. cap. 4. Eius autem in Pandectis nullibi fit mentio, quod à Iustinia in actionem ex stipulatu translatam & transmissa esset. Sic Rem seruare, pro debitum suum ab aliquo consequi, & ut aliis dicitur, ad suum peruenire, *l. 2. & 4. D. de dolo l. 19. D. ad Velleian. l. 2. §. si Titius. D. de hered. vend. l. 1. in fin. & l. 12. D. ad municip. l. 2. D. de institor l. 35. §. vltim. D. de locat. l. 4. in fin. D. de administr. rer. ad cuius leg. vltim. D. rem pupil. l. 38. D. de excus. tut. leg. 10. D. de doti except. Inde Rei seruanda causa in possessionem mitti dicuntur creditores leg. 1. & 7. D. quibus ex causis in poss. l. 3. §. vltim. D. de acqui. poss. l. 13. D. quæ in fraud. cred. leg. 1. §. 1. D. de rei iud. l. 5. §. si plures. & §. postquam. D. ut in poss. legator. l. 3. §. creditores. D. vbi possid. l. §. Iulianus D. ad exhibendum, leg. 16. D. ad municipalem, leg. 10. D. de pecul. l. penultim. §. item danda. D. de diuers. & tempor. leg. 2. Digest. de feruis, leg. 9. D. de rei vendica. Etiam rei seruanda causa in possessionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitanti pupillis mittitur, *l. 7. §. praterea. D. de susp. & tutor. Se. & rei seruanda gratia, fideicommissi seruandi gratia significat, in l. 9. D. de annu. legat. quāquam aliàs hæc duæ missionum in possessionem causæ, ut diuersè, separantur, leg. 1. Digest. in quibus causis in poss. Rei autem***

RES seruanda qui suo iure ut pig. que in fraudem cre. ne continetur ad. xur, quod ex p. l. 25. D. de obligato. da. Institutum ad act. tate, ut cum d. ci. sionem aliam esse cepit, com esse re, cum alius iur. datur em po est. statio l. 1. & l. 2. & §. si accep. Digest. si tabul. l. 1. Digest. de iur. iur. te, l. 1. section. 1. 16. Digest. de lega. iust. rupt. leg. 2. §. 1. iudic. l. 5. D. de Digest. si tabul. l. 1. de iur. lib. l. 1. D. unde lib.

RES, pro comprehendenda dictionum in textu vnde illud Cicer. in Orat. Mucien. ingeniosus statim an liem molis: ut V. Q. V. A. U. rem vnde illud V. gest. de iussu. inofficiosi o. rit, postea. R. M. au em Cod. de suis. formula rec. quæ à L. iulo sum recura, xii pater pa. tere. Item a. restitut. in int. ratam rem ha. tur. quæ h. nunciationi. demnatione. l. 1. D. de rei. **RES** pro vnde Actio gest. iud. l. 3. tutor, qui. do exerceat. rem, p. rem

statem seruanda causa non possidet, qui suo iure ut pignus tenet, leg. 13. D. *quasi in fraudem credo*. Rei per euentio-
ne continent adione, quibus perfecti ui-
mur, quod ex patrimonio nobis abest, l. 25. D. de obligatio. & actio rei persequen-
da. Institutio de actionibus. Res pro heredi-
tate, ut cum dicitur, bonorum posses-
sionem aliam esse cum re, si is qui ac-
cepit, con effectum bona retineat: sipe
re, cum alius iure civili euincere heredi-
tatem potest: veluti si suis heredes inte-
stato sit, ut ait *Vlpian. caput. Institut. 23.*
28. & sic accipienda leg. 1. §. penultim.
Digest. si tabul. i. statim. null. l. posthumus. 12.
Digest. de inuult. testam. Ita rem habe-
re, succellionem obinere est leg. 15. &
16. Digest. de legat. praest. l. 12. Digest. de in-
iust. rupt. leg. 2. §. sed si sint sui. D. ad Ter-
tullian. l. 5. D. de secund. tab. leg. 1. §. penult.
Digest. si tabul. testam. leg. 5. in fin. D. de fi-
deicomm. liber. l. 83. D. de acqu. her. l. penul.
D. unde lib.

RES, pro lite, ut cum dicimus, Res
comperendinaria id est inquit Festus, iu-
dicium in tertium diem constitutum.
Vnde illud Ciceronis contra Toriscons.
in Orat. Murgiana: Tot homines, tam
ingeniosos statuere non potuisse, virum
tem autem dici oporteat. Et in for-
mulis: ut Varro in 6. de lingua scribit:
QUAM rem suae litem dicere oportet.
Hinc illud Vlpiani, in leg. 8. §. 1. Di-
gest. de inoffic. testam. Si quis post rem
inofficiosi ordinatam litem derelique-
rit, postea non audietur. Coniun-
ctum autem prouult Imper. in leg. 9.
Cod. de sum. & legitim. ut & in solemn-
i formula rerum a sociali repetendum,
quae a Linto libro primo ponitur: Qua-
rum rerum, litem, causarum, condi-
xit pater paratus: Hinc Rem amitte-
tere, litem amittere est, leg. 8. Digest. de
restitut. in integ. leg. 22. §. penultim. Digest.
paratam rem hab. Hinc res iudicata dici-
tur, quae finem controuersiarum pro-
nuntiatione iudicis accipit: quod vel co-
demnatione, vel absolutione contingit,
l. 1. D. de re iud.

RES pro utilitate & emolumento,
vnde Actio de in rem verso, lib. 15. Di-
gest. tit. 3. Item: In rem suam procu-
rator, qui alienas actiones suo commo-
do exercet, leg. 41. Digest. de re iudic. I-
tem, In rem suam fiduciarius, ad quem

emolumentum negotij peruenturum
est, leg. 8. §. 1. Dig. ff. qui satisda. cogant.
Sic in rem suam obligatur, qui pro suo
negotio, & in suam utilitatem id facit,
l. 13. & 23. D. ad Velleian. l. 15. D. de pact. l.
5. D. de lib. l. 5.

Rei appellatione & tota res, & pars e-
ius continetur, leg. 7. Digest. de iur. iur.
leg. 4. §. 1. Digest. de damn. infect. leg. 13.
§. 1. Digest. de fund. dot. Eademque res
peti intelligitur, etiam si pars petatur e-
ius, quod totum petitum est, l. 7. D. de
except. rei iud.

Rebus legatis quae in fundo sunt, Pau-
lus ait, accedunt etiam ea, quae tunc non
sunt, si esse solebant; nec quae eis ibi
fuerunt, legata existimantur, in si l. qua-
simum de lega. 3.

ex Re fructuarij item bonae fidei pos-
sessoris esse videtur, quod si seruo do-
nauerint, vel concesserint, vel admini-
stratione rerum, quae ad eos peruenit,
compendij fecerint, l. 38. D. de usufr. Sed
& si bona fidei possessori vel fructuario
seruus acceptum roget, vel paciscatur,
ne ab iis petatur, ex re eorum acquirere
videtur, cum eos liberent, leg. 63. D.
de solut. d. l. 1. D. de acceptil. non il. u. Sed
& si hereditatem possessorum fructua-
riorumve intuitu & contemplationi si-
bi relictam iussu eorum adeant, non o-
pera suas, sed ex re eorum acquisisse in-
telligentur, l. 45. in fin. D. de acqu. hered.
l. 32. de liber. caus. Atque haec interpreta-
tio pertinet ad id, quod dicitur fructua-
rio bonae fidei possessori, seruis, quod
ex operis suis, vel ex re eorum stipula-
tur, aut per traditionem accipit, acquirere.

Re est, l. 1. ff. si cert. pet. l. 1. D. si, qui te-
sta. lib. 1. §. 6. d. iuris. D. de public.

Re exclusus non videtur, quem Prae-
tor se in integrom restitutorum pollice-
tur, l. 1. ff. de restit. in integrom.

REM ipsam habere videtur, qui ac-
tionem ad eam recuperandam habet,
l. 15. D. de diuers. reg. l. 143. D. de verbarum
signific.

rerum Italicarum appellatione quid
contineatur, exponitur in l. 35. §. rerum au-
tem ff. de hered. instit.

Res peribit, id est, obligatio soluetur,
in l. 92. ff. de solutionibus.

Res mulieris, dos est. Quod dicitur, §.
1. de impensis in res dos. facti.

Resum vocabula sunt immutabilia, hominum mutabilia, l. 3. de legat. 1.

Res abesse videntur etiam ea (ut Sabinus ait, & Papius probat) quorum corpus manet, sed forma mutata est: & ideo si corrupte reddita sunt, vel transfigurata, videri abesse, quoniam plerumque plus est in manus pretio, quam in re, l. 13. de verb. sign. Abest ea res, quae in rebus humanis non est, ead. l. 13.

Rerum summa diuisio in duos articulos deducitur, nam aliae sunt diuini iuris, aliae humani. Hae autem res, quae humani iuris sunt, aut publicae sunt, aut priuatae. Quae publicae sunt, nullius in bonis esse creduntur: quae autem priuatae sunt, singulorum existunt, l. 1. D. de diuisione rerum.

Res aliae corporales sunt, aliae incorporeales, Inst. de rebus corpor. & incorporeis. Illae tangi & videri, hae non item possunt.

Res pro vi & effectu, in l. pen. D. de usufructu.

Res sumitur pro veritate, l. quoties. D. de iureiur. l. 1. §. qui in rationibus. D. de fals.

Res capitalis damnatus intelligitur is, cui poena mortis, aut aquae & ignis interdictio fit, edict. D. de bon. poss.

Rem integram variè dici adnotat, obseruaturque Azo in Summa. C. quando liceat ab empt. descendere & vide Barbatum consilio 47. & Alexand. consilio 118. volum. 1. Propriè tamen intelligimus, donec quid geri ceptum est, l. 1. §. cepisse. D. de pollicitationib. Re integra Iohanni And. cap. ubi manus de elect. lib. 6. Alber. l. mandatum. C. mandas. & alibi, quando lis non est contestata: quandoque etiam ad sententiam definitiuam vsque, l. errore. C. de iur. & fact. ignor. aliquando rebus in eodem statu manentibus, l. quod si minor ff. de minorib. quandoque re nondum tradita, vel pretio nondum soluto, §. si Inst. quibus modis tollitur obligatio. quandoque electionem celebratam, cap. ubi periculum de elect. l. 1. §. 6. Re integra est, donec in negotio aliquid est ceptum, l. 1. D. de pollici.

Re ipsa, ipso facto, l. 1. C. de verborum permu. Rem gerere, pro pugnare, familiaris Iuristae locutio.

Rem parci valere, quanti vendi potest, intelligendum est de communi, & publica aestimatione, non de cuiusque

propria & priuata: quia precia rerum ex communi aestimatione finguntur, si seruum tuum. D. ad l. Aqu. Bald. in l. pretia rerum. D. ad leg. Falcid.

Res praesens, vide Praesens.

Res datur, cum transfertur dominium, sed traditur puro facto, ut cum equo traditur sella, quod purum factum est. Restituitur autem res commodata, depolita, impignorata, &c. Vide Zas. in Hi de act. §. Sic itaque discretis.

Res fideles, quasi propriæ & priuatae Principis sunt l. Prator ait. D. ne quid in loco velintur.

Res geri dicitur, lite iam contestata, cum iudex relinqui non potest (nemo. C. de iurisdictione omnium iudicum. Iulianus in l. & quia. eod. titu. Antequam, inquit, res geri ceperit.

Res in nullius bonis dicitur multipliciter. Primò per naturam, ut feras syluestres, §. feras. Institutio de rerum diuis. Item facto hominis, ut res pro derelicto habitata, Inst. eod. §. pen. Item propter reuerentiam, ut res sacra. Inst. eod. §. nullius, Item casu, hoc est, euentu, ut hereditas iacens, l. vacantium. C. de bon. vac. lib. 10. Item, tempore, vel temporis diuturnitate, ut thesauri, qui inuenienti conceduntur, cum suo tamen modo, de quo Inst. eod. §. thesauros.

Res mortua, vide Mortua res.

RESCINDERE, pernegotio, pro abrogare, D. de rescin. vend. & C. eod. Rescindi iudicium quid, vide l. quoties §. si creditor. D. de pecul.

RESCISSIO, præcisè pro Rescissu matrimonij, cum scilicet Prator matrimonium in danda possessione pro nihilo duccens, tacitè illud rescindit, & quantum ad ius impetrandæ possessionis pertinet, extinguit. Vlp. l. 3. §. 5. D. de bon. poss. cont. Si emancipatus filius uxore non ex voluntate patris ducta, filium fuerit sortitus, dein nepos patre iam mortuo ad bonorum possessionem aui velit venire: admittendus est ad eam. non enim per rescissionem is, qui filius iustus est, efficietur non filius: cum rescissio, quo magis admittatur, non quominus, adhibeatur. Sensus est, Non si filius à parte exheredatus potuit, idcirco nepos aduersus aui tabulas petere bonorum possessionem non potest: nam Prator causam, propter quam exheredatus

dati

aut filius potuit matrimonium rescindere, & si est, & si agitur, nepote merito decessa perpendit, subiecit. Hæc Horum cum illam Vlpianus & Rescissionem nunt. Prator enim patros, qui iote cperet, quod ne ius legitimum nem cum exate manifestum, nationem rescissio Accusibus totis in interceptur. Hi etiam sic g. de bon. prescriptio inestatio uocet Tab. vel per rescriptio vocabantur Pareg. c. 22.

Rescissionis aduersus sit. & aequitate concrescendi §. surtraditionem in eam, pro iuri fraudem. eod. tit.

RESCI exemplo & §. l. 18. C. de poss. viucapione §. 10. §. Inst. c. 1. §. 15. C. ad iur. quæ rescipriorem & auiuitur.

RESC solute, Vide Rescibere, l. 1. §. 1. ut si liberiam ad libell. l. 1. §. 1. D. de v. §. 1. Quinetiam canitur quod tunc, l. 7. §. 1. §. 4. D. de spondu. & Proin. resciscatur liber RESCI per, quibus tum, vel a

dati filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium rescindit, & quantum in se est, ex re nullo nec entia minus in hoc nepote merita neporis, quam patris eius delicta perpendit, uti contrinuo Vipianus subiicit. *Hac Hotomannus.* Alij tamen locum illum Vipiani aliter intelligi volūt, & Rescissionem emancipationis exponunt. Prætor enim, inquit, ut emancipatos, qui iure ciuili deiciuntur, propterea, quod per capitis de minutionem ius legitimum amiserint, ad successionem cum cæteris liberis, qui in potestate manserunt, admittat eorum emancipationem rescindit, l. 6. §. 1. *D. de bon. poss. Accursius hæc non videns, valde festis in interpretatione d. §. si emancipatus.* Hi etiam sic accipienda volunt illa, l. 9. de bon. poss. in C. Theo. verba, Qui ab inestato successoris defuncto, vel ex XII. Tab. vel per rescissionem capitis prætorio vocabantur edicto. *Vide Alciat. lib. 3. Parerg. c. 22.*

Rescissionis iudicium est, quod prætor aduersus stricti iuris regulas quadam ex æquitate concedit, ut cum usucapionem rescindit §. rursus. *Insti. de acq. ut cum rei traditionem in frudem creditorum factam, pro irrita habet. §. item si quis in fraudem. eod. tit.*

RESCISSORIA actio, in l. 28. §. exemplo & §. vlti. D. ex quibus caus. ma. l. 18. C. de poss. res. ea est, quæ rescissæ usucapione redditur, l. 35. D. de oblig. & actio. §. *Insti. de actio. l. 24. C. de rei vindic. at in l. 16. C. ad Vellei.* Rescissoria actio dicitur, quæ rescissæ mulieris obligatione, in priorem & antiquum debitorem restituitur.

RESCRIBERE E pro numerare, & soluere, *Vide Scribere.*

Rescribere dicitur princeps ad epistolam, ut si scribere libellis: sed tamen etiam ad libellos rescribere dicuntur iurisci. l. 23. D. de p. s. leg. l. 4. D. de appel. recip. Quinetiam ipsi iurisci, rescripsisse dicuntur, quod consulentiibus responderint, l. 73. D. de contr. emp. Sic l. ex contra. §. 4. D. de re iudi. Rescripsit, pro respondit, & §. facra. res *Insti. de rei diuis. Papin. rescriptum illo enim verbo significatur liber responsum.* Hinc

RESRIPTA principum dicuntur, quibus illi vel ad libellos presentium, vel ad magistratum absentium

consultationes, quid sibi de ea re fieri placeret, responderent, ut l. 19. §. 9. D. loc. l. diui frater. 17. D. de iure pat. sum & passim in libris Digestor. & l. rescripta. C. de precibus. Imp. offe. & Pontificis maximi tot. us. de rescript. in Antiq. & lib. 6. Dicitur & Rescriptio. §. ij. autem. *Insti. de eo, cui libet caus. bon. add. & l. sapa. & l. generati. ter D. de offic. pref.*

Rescripti forma longè pulcherrima, & paucis admodum verbis multa complectens, Pij Imperatoris, est apud V. l. p. l. 2. §. D. de his, qui sunt sui, vel alieni. iur.

Rescriptorum autem Pontificiorum quædam sunt contentiosa, & ad lites: de his accipiendus est textus, ca. statum. de rescript. lib. 6. Quædam sunt quæ sacerdotiorum, siue (ut vocantur) beneficiorum nomine Pontifex Max. dat: & hæc memorantur in c. postulasti de rescript. in antiquo & horum genera quatuor sunt. Quædam easim sunt iustitiz: quia diocesanum obstringit iustitia, ut clericis sacerdotiū primum vocaturum conferat: non liceat de præbent. in antiquo. Ratio, nec clericis mendicare cogantur, nè diuagentur. Quædam sunt in forma pauperum, de quibus in d. ca. postulasti. & illic videas interpretes & text. in c. si pauper de præbent. lib. 6. Quædam sunt in forma & conceptione, e. cum secundum de præbent. Nam qui altari seruit, de altari vivere debet, & cum secundum. quod ante Paulus Apostolus constituerat, 1. Corini. 9. Quædam sunt in forma communi concepta, quod ius commune grauet diocesanos clericis providere, d. c. non liceat de iis vide Concordata Gallia, & ibidem Rebussum iuris Pontificij Antecessorem. Porro autem rescriptorum omnium, & civilium, & Pontificiorum prima, communisque lex est: Si preces veritate nitantur, quæ conditio, etsi non adiciatur, subaudiendam tamen capi iubet Romanus Pontifex, in c. 2. de rescript. in antiquo. Sed & eam adiciendam alioquin rescriptum respondendum Zeno Imp. constituit, l. sm. C. de diuers. rescript. Nisi autem preces veritate nitantur, illis parendum non est. Hæc obserua, quia quotidiana.

RESERO, & claudio, sunt contraria. Accurs. l. testamentum. D. de testament. **RESIDERE** in Ecclesia, est in ea deservire, cuiusque curam habere p. c. t. u.

querendo, de clerico, non resid.

RESIDVA pecuniæ dicebantur, quæ apud eum, qui publicam pecuniam administrarat, supererant, eum vel in vsum publicum erogati, vel in ararium referri deberent. *Paulus l. 22. D. ad l. Iul. de pecul.* Lege Iulia de residuis tenebat, qui publicam pecuniam delegatam in vsum aliquem retinuit, neque in eum consumpsit. Id est, Residuorum crimen est pecuniæ publicæ retentio, quæ apud aliquem ex administratione residet, in publicum non relata. *Et l. 4. §. 1. eodem.* Lege Iulia de residuis tenebat is, apud quem ex locatione, emptioe, alimentaria ratione, ex pecunia quam accepit, aliâve qua causa pecunia publica residet. Et verò pecunia, quam quis cum provincia abiret, apud se esse ad ararii professus, retinuit, ante annum residua non est: quia eam prius fisco debeat. *l. 9. §. 1. D. de.* Sic apud *Liuium* accipi debet, *lib. 3. belli Maced.* Omnibus, ait, residuis pecuniis exactis tributo priuatis remisso. Sic apud *M. Cic. Orat. 2. de leg. Agrar.* Quid relatum, quid residuum sit. Idem pro *Cluentio Ausio*: Nuper apud *C. Orchinium*, collegam meum, locus à iudicibus *Fausto Sylla* de pecuniis residuis non est constitutus.

RESIDVVM aliquando totum significat. *Anton l. 2. C. de hered. insti.* Pater suus, si ex residua parte institutus est, quam alter hæres scriptus capere non poterat, sique ad nullam partem hæreditatis per conditionem suam admitti potuit, ex assè hæres extitit: nam residui commemoratio etiam totum admittit.

Residua hæreditas, de qua nulla sit institutio, sed quæ accedit post scriptos hæredes, quæ accrescit pro partibus hæreditariis interdum. *D. de hered. insti.*

RESIGNARE, in §. sed & si quis. *Insti. de milit. testam.* est sigilla aperire, ut ibidem ait *Accursius*, vel signati aperire, ut *l. 6. D. quemadmodum testam. aper. l. 23. D. qui testam. fac. poss. l. 20. D. de vulg. & pupill. l. 16. in fi. D. ad leg. Corn. de fals.*

RESISTIVR, verbum impersonale, pro remedium adfertur, contrahitur, obicitur, ut iudici iussu procedenti, quæ de re *Pano. in c. causam qua. extra de offic. deleg. Regulariter definitum ait Bart. l. prohibito. C. de iur. fist. lib. 10.*

non licere magistratibus, iudicibus, eorumve officialibus resistere obstitere. Planè si iniuste exequantur, contra erit, & *l. prohibito*. Sed & si pendente appellatione exequantur, *Bald. in l. additior. C. de appell.* Non procedit, quando extra suum territorium exequuntur, *per l. fin. D. de iurisdic. omni. iudi.* Fallit, quando exequuntur vicia formam iurisdictionis, quemadmodum. *D. ad leg. Aquil.* Fallit, quando apparitores non habent signum suum, puta, baculum, vel armillam, *Salices. l. factum. D. de divers. regul. iur.* Fallit, si non habent literas sue commissionis, *l. missi epinatores. C. de exact. trib. lib. 10.* Hæc memorie coniectiones veli: quotidiana enim sunt.

RESISTENS Tribuni, *l. 12. C. de erogatione mil. annona*, id est, in præsentem constituti. Septem dierum, inquit Imper. per quos resistentes tribuni emolumentum gratia, solemniter stellaturæ nomine consequuntur species, &c.

RESPECTVS apud Pontificios, pro ratione poni solet.

RESPONDERE ad tempus, vel ad diem, dicitur, qui in mora non est: & respondere ad nomina, quod vulgò dicitur, in iure comparere. Non respondere est, ut nunc loquuntur, in iure deficere. *Buda.* Qui ad interrogata non respondet, nec respondisse censetur, *l. de verbor. obli. & l. de atate. §. qui tacuit. de iur. terr. a. & ibidem Bart.*

Respondere etiam dicitur debitor, cum soluit, ut appellari, cum flagituratur ut soluat. *Cicero lib. 16. ad Attic. epist. 2.* Tamen sit sæpè, ut ij qui debent, non respondeant ad tempus.

RESPONSALES, iidem qui ad responsum dicuntur, & *de iur. iudic. l. 1.* Vide ad Responsum.

RESPONSALIS, in c. cum olim propter de privileg. in antiq. significat proccratorum, vel eum, qui absente excusant. Galli vocant Exoniatores.

RESPUBLICA, ut grauius adferit Solon, duab. potissimum rebus constat, præmio & pœna. Præmiū virtuti debetur: pœna autem malis, quos nulla honestatis ratio mouet: ad rectè viuendum. Nostri hodie pœnas habent, ac varia tormentorum genera aduersus malos: sed præmiorum apud plebrosque adeo nulla est ratio, ut mercedem vilissimam

Amam plura: aliorum litterarum vago, est aliud, quod partem vicanque, que maximam, per

RESTAGN, quam non continui audiret. *D. de iur. iudic. l. 17.* In qua parte subdistingua est.

RESTAV, *l. 1. D. de minorib. parate*, & iuxta uere.

RESTITV, *Flp. l. 3. §. 1. D. Si amphora ex suspensa decissit*

RESTIPV, quid ante à nobis vicissim aliquid dedit: Cariturus

tot neminem arquitur de Flauio actionis nominat:

quæ ite igitur mine fundum Re

Flauius relict eo nomine ne

Recta istam quid enim ite

porro nunc te dem ipse exeg

qui stipulatus actionis futur

dem stipulanti pro solte, tan

lect a & opera igitur auctes tu

postea Roletia multos antea

RENTI, Penitus. Vi ratione reprimi uonem arpel

Di de dam infest stipulandi vec

qui simul t en quam is hab accepit temp est, si uacat on quodcumque set adot, quicquid, lege,

stiam plures testantem, quam omnes bonarum litterarum vires. Quid hoc, rogo, est aliud, quam alteram Reipublica partem vicunque curare, alteram, eamque maximam, prorsus negligere?

RESTAGNARE, redundare, aquam non continere, l. 1. §. sed apud Servij auditores. D. de aqua ex aqua plu. Colu. met. lib. 2. c. 17. Itaque si aqua palus in aqua parte subsidens restagnat, sulcis devianda est.

RESTAVRARE licem, Latiam. §. 1. D. de minoribus. Est & labascencia reparare, & sœ puritati, & vigori restituere.

RETIQVLVS, parvus restis. Vlp. l. 5. ult. D. de hu, qui deiecit, vel effudit. Si amphora ex reticulo (alij reticulo) suspensa decidisset. Vide Reticulum.

RESTIPVLARI, est ab eo, cui quid antè à nobis stipulanti promissum, vicissim aliquid stipulari. Cic. pro Cornelio: Cur igitur decidit, & non restipulatur neminem amplius petiturum? Loquitur de Flavio, à quo Roscius transactionis nomine fundum stipulatus erat: quærit igitur, si totius societatis nomine fundum Roscius stipulatus est, quid ita Flavius restipulatus non est, amplius, eo nomine neminem petiturum? Item: Recita istam restipulationem clarius: quid enim stipulatio clamat? Quid hic porro nunc restipulatur, quod iam pridem ipse exegit? Loquitur de Roscio, qui stipulatur iam à Faanio partem actionis futuræ dimidiam, cum antea eisdem stipulandi certam pecunie summam, pro suscepta in Flavio persequendo molestia & opera, impondisset. Stipulator igitur antea fuerat Faanius, restipulator postea Roscius: quemadmodum promissor antea Roscius, nunc promissor Faanius. Vi facile appareat aliud à Cicerone repositionem, aliud restipulationem appellari. Sic in l. damus. 43. §. 1. D. de dam. infest. Assensus appetitissime restipulandi verbo eam in re est usus.

RESTITVERE is intelligitur, qui simul rem, & causam auctori reddit, quam is habiturus esset, si statim iudicij accepti tempore rei ei reddita fuisset, id est, usucapionis causam, & fructum, & quodcunque aliud, quod habiturus esset actor, si controversia ei facta non fuisset, lego. 35. de 75. §. de verbo signific. l.

20. D. de rei vendi. Restituit ergo non solum qui corpus, sed & qui omnem rem, conditionemque reddita causa prestat, & tota restitutio iuris interpretatio est. l. fin. §. fin. D. de verb. significatio. Quo fit, ut longè plus sit in restitutione, quam in exhibitione, cum ad exhibitionem presentiam corporis præbere sufficiat, ad restitutionem verò possessorem facere, & fructus reddere, & causam omnem præstare oporteat, l. 22. D. de verborum significatio. Proinde hæc verba stipulationis: Eam rem rectè restitui, fructus continere minime ambiguum est, l. 7. D. de verborum significatio. Et qui re restitui iubet, etiam de fructibus condemnatione facere debet, l. 36. §. 1. D. de rei vindicatione. Sed & cum verbum, Restituas, in lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam sunt restituerendi, l. 134. §. primo. D. de divers. regul. Ex quo efficit Vlpianus, in Paulinam actionem fructus venire, propterea, quod verbum, Restituas, quo Prætor in eam rem usus est, plenam habet significationem, ut etiam fructus restituantur, l. 38. §. in Fabiana. D. de usur. l. 1. D. qui in fraudem. Inde ad eum Prætor iubet vii opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet, cum verbo institutionis omnis utilitas actoris contineatur, l. 81. D. de verb. signifi. Simili modo cum deiectum ab usufructu in eadem causam Prætor restitui iubet, sic interpretamur, in qua futurus esset, si deiectus non esset: ut si tempore interim finitus usufructus fuerit, nihilominus cogatur restituere, id est, usufructum iterum constituere, l. 9. §. ult. D. de vi ex vi arma. Aut si postquam deiectus est, capite minus, vel mortuus usufructarius fuerit, præterita causa, præteritumque damnum sarcitur, l. 3. §. vlt. eo. tit. Enimvero in interdicto, Ne quid in loco publico, quo Prætor iubet, quod in loco publico factum erit, restitui. Restituere, in publicum statum redcere est: quod sit, siue quis tollat id, quod factum est: siue reponat quod sublatum est, l. 1. §. Prætor ait. §. 5. §. finitus. D. ne quid in loco publico.

Restituere in integrum, est in priorem statum reponere lapsos, captos, straudatosque, vel per imbecillitatem actus, vel per absentiam, vel per metum

aut dolum, vel calliditatem aduersarij, vel per status mutationem, l. 1. D. de in integr. restit. Vel etiam iustum errorem, ut scribit Paulus, lib. Sent. r. tit. 7. & de eo exemplum est in §. si quis agens. Instit. doct. Restitui etiam dicuntur, qui in bona dignitates siue ordinem, & ciuitatem restituerunt, veluti deportati, aut alijs dñati. Rubr. de senten. pass. & restit. C. l. 59. & l. 104. D. de condi. & demonstr. l. 1. §. deinde adicit. D. de postulan. l. 6. §. pen. ff. de iniust. rupt. Restitutio enim reponit, reuocat omnia quæ abstulit læsio, l. 1. videmus generationis. §. in Fabiana. D. de usur. Glo. in c. quia de elect. Res redit ut prudem, cum status reddatur idem.

Restitui in integrum causæ dicuntur, de quibus ex integro cognoscitur, l. 3. §. diuus. l. 7. D. de iur. iust. l. 33. & 35. D. de re iudic.

Restituere tutelam, curationemque pro tutelæ, & curationis gestæ administrationis rationes, & reliqua reddere l. 32. D. de minor. l. 11. §. si de alim. & c. leg.

RESTITVIRI, vel, quod verius est, Restituiti, verosè pro, Restitutum it. Instit. l. 23. D. de act. empt. Et præterea cauere debet, quicquid ex hereditate liberi ad eum peruenit, restituiti. Paul. l. 52. in fi. D. de pecu. Vel interposita cautione, si priores agant, qui priuilegium non habent, restitui quod acceperunt. Item apud Vlpian. l. 5. §. 1. D. de cond. caus. dat.

RESTITVTIO nihil aliud est, quam repositio in pristinum statum, ut vniuersique ius suum recipiat. Itaque si in vendendo fundo circumscriptus restitueretur, iubebit emptorem Prætor fundum cum fructibus reddere, & precium recipere, l. quod si minor. D. de minoribus. 25. anno.

Restitutio integri, ut Paulus definit lib. 1. Senten. titu. 7. est redintegrandæ rei, vel causæ actio. Id est, ut exponit Iulianus lib. 5. Ety. cum res redintegratur, quæ vi ablata atque extorta est: causa verò, quæ expleta non est, quod est, Restitutione in integrum non tantum rem perfectam, ut pūd datam, redintegrati: sed etiam imperfectam, id est, causam, ut si promissa sit res, non data, l. 9. §. sed quod Prætor ff. quod met. caus. Vel sic: Restitutio integri est actio restitutoria, si-

ue rescissoria, quæ res nobis certa, vel ius, vel quælibet alia causâ redintegratur. Integri autem restitutio (ut idem Paulus ait) plus quam semel non est decernenda: idèque causâ cognita, & præterito aduersarij decernitur. Hæc ite in rem competit, aut in personam In re actio competit, ut res ipsa, quæ de agitur, reuocetur: in personam, aut quadrupli poena inira annam, vel simpli post annum peti potest.

RESTITVTIO Principis, quæ & ab exilio dicitur, duplex est generalis & specialis. hæc cum in infinitum concepta est, veluti, In integrum te restituo, plenissima & latissima est, id, iura omnia complectitur, l. 1. & ult. §. v. tim. C. de iur. pass. l. 1. D. eod. & idèo patriam potestatem, ius agnationis, aliæque generis eiusdem restituit. Cùm autem finita est, id est, iura quædam nominatim continet, vltra non valet ut in specie, l. 2. in insulam. C. eod. l. 2. D. eodem. Generalis verò restitutio dicitur, quæ veniam duntaxat, & redditum in patriam indulget: Itaque neque bona confiscata restituit, l. 4. C. de bon. damn. neque vilas actiones, siue pro ille, siue contra illum conceptæ sint, l. 4. & §. C. ne sent. pass. Restitutio autem Principis veluti postliminij est, l. 1. C. Theo. de repud. Est tamen aliqua differentia: nam patre captiuo, filius testamentum facere non potest, propter suspensam iuris constitutionem: patre deportato, de reb. postea quæsitus filius testamentum facere potest: nec restituito patre, licet filius in eius potestatem reuertatur, irritum testamentum sit, l. vlt. C. de senten. pass. nam sine capitis minutione ipso iure in potestatem reuertitur, spes postliminij omnia suspendit: spes restitutionis nihil suspendit. Iurisdictionum siue postliminij spes certior est, quam iuris ciuilis. Et idcirco receptum etiam ea, ut captiuus partem faciat, deportatus non item, l. 1. §. si ex tribus & §. vltim. D. de bono poss. contra tab. l. si necem. §. si patronus. D. de bon. lib.

RESVITVTIO NATALIVM, Nouell. 78. vide Natalibus restituere.

RESTITVTORIVM, pro Iudicio restitutorio, & cognitione prætoris de restitutione faciendâ, l. 7. D. quod restitutor. l. 39. D. de emitt. Et

RESTI-

RESTITVTIO
iurem deb tota
re, quæ pro eo obli
nex obligationis
l. 1. & §. si mulieri. D.

Restitutio in
Prætor aliquid res
da interd. quæ de
ceptione, ut ve
tur, veluti, Quod
id illi restituas. R
bum duas ad res
restitu iubetur:
& Vnde vi: aut o
cloacis, &c.

RETARE
Retæ arbores sunt
minimè eminent
extant: aretibus
tes nauis impedi
Hinc edificum vet
da publice redem
rum ad me addu
quod eam ex le
portuerit, non se
l. 1. 17.

RETICV
tenio, aut è
loci aliosque ad
2. de act. empt. l.
plurimè circa pati
dium non sunt
5. Inter colum
te reuocari è ne
possi, & quæ ite
fice. In l. 47. §. 2.
cell. ap. ellatus

RETICV
his qui dicunt, ut
reacocoraspens
Item demisse
è cera pilæ. Al

RETICV
rum. D. de auct
ha dicimus, q
ad capillos c
tur. Restitutum
in 7. 47. §. 2. n
fuit restitui
memorum. 74
le, Pollux in
§. dices Iphig
culum aut, est
sum ad eo
quandam.

RESTITUTORIA actio, quæ in veterem deb. totum restituitur, muliere, quæ pro eo obligationem suscepit, nexu obligationis liberata, l. 8. §. *Marcellus*, & §. *si mulieri*. D. ad SC. *Velleia*.

Restitutio interdita sunt, per quæ Prætor aliquid restitui iubet, l. 1. §. 2. D. *de interd.* quæ de causa ita semper concepta sunt, ut verbum, Restituas, addatur, veluti, Quod precario ab illo habes, id illi restituas. Restituendi autem verbum duas ad res pertinet: aut enim res restitui iubetur: ut in Quorum bonorū, & Unde vi: aut opus, ut De fluminib. De cloacis, &c.

RETARE flumina pro purgare: nā Retæ arbores sunt, quæ aut ex ipsis fluminum eminent, aut in alveis eorum extant: arcebus dictæ, quod prætereuntes naues impediunt, quasque irreciant. Hinc editum vetus, Qui flumina retanda publicè redempta habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse. *Hæc ex Gellio lib. 11. c. 17.*

RETICULI, cancelli & funiculis tenuibus, aut è neruis: quibus bestiarum loci alienius aditu arcentur. *Vlp. l. 17. §. 2. de att. empt.* Reticuli circa columnas, plateas circa parietes, item cilicia vela ædium non sunt. *Varro lib. de Re rust. 3. c. 5.* Inter columnas exteriores pro pariete reticuli è neruis sunt, ut perspicui sylva possit, & quæ ibi sunt, neque aus eas trāsire. *In l. 41. §. 7. de leg. 1.* simpliciter Cancelli appellantur.

RETICULUM, in l. 5. §. ult. D. *de his qui deiec. vel effud.* ubi amphoram ex reticulo suspensam narrat. *Plin. lib. 31. c. 6.* Item demissæ reticuli in mari concuæ è cera pilæ. *Alij d. l. §. Reticulo legunt.*

RETICULA in l. 25. §. ornamentorum. D. *de auro arg.* sunt quæ vulgò scossia dicimus, quæ in formam retis facta ad capillos continendos capiti aptantur. Reticulum Lexicon B. Germani vertit *γυργατον*, *negyropaton*. Et planè crocufantia reticulis iunguntur in d. l. §. ornamentorum. *γυργατον* verò *negyropaton* esse, *Pollux lib. 7. cap. ultim. & lib. 10. c. 35. docet Isidorus lib. 20. Etymol. c. 30.* Reticulum aut, est quod colligit comas: dictum ab eo, quod retinet crines ne effundantur. *Lamprid. in Alexand. Ma-*

tronas autem regias, consentat esse debere vao reticulo atque inauribus. Vultur & hoc verbo in hunc sensum Capitolinus in Maximinis. Reticulatum opus, apud *Virg. lib. 2. c. 8. Et Plin. lib. 36. cap. 22.*

RETIARIVS, l. si adsum, D. de l. *Rho. do. iact.* qui rete iacit.

Retarius, alter ex litigatoribus, vide *Fass.*

RETINERI, detineri, l. 3. D. de lib. ho. ex lib.

Retineri pro possidere scribit Albi-
cus, in l. possessio quoque. D. de acquir. possess.

RETENTIO adsumitur traditio-
ni, l. quadaam mulier. 2. respon. l. cum rei. de rei vend. cum simi. quæ fideliter citat *Appellus in Metodo. c. 3.* Postò materiam retentionis tractat *Batt. communiter probatur in l. indebitum §. si centum. D. de cond. indeb. & in l. si non inducitur. C. in quibus cau. pignor. tacit. contrab.*

RETRACTARE est, quod omiseris repetere, & mutare, renovare, & eis cognoscere, vel iterum tractare, ut ait *Festus*: & sic sumitur l. i. §. j. D. de stat. defun. l. 31. in fi. D. de iureiur. l. 10. §. j. D. ad Turpill. l. 29. ff. de iure fisci. l. 4. C. de episcop. aud. *Cicero lib. 4. de Nat. deor.* Qui autem omnia quæ ad cultum deorum pertinet, retractarent, & tanquam, recederent, hi dicti sunt Religiosi. Idem ad *Attic. lib. 8.* Augemus crimen dolorem retractando. *Sic Tertull. in Apologetico*: Causas quæ hoc exegerint, retractemus. Alias etiam Retractate sanantur pro ratum non habere, quod ab aliquo gestum fuerit, ut l. fi. C. de bonis, quæ lib. Nullo modo licentia concedenda filiis easdem vendiciones vel hypothecas retractare: ideo & Retractatio opponitur ratihabitioni. Hinc

RETRACTATIO, l. vbi. C. de fid. instr. & l. vbi. C. de temp. appell. Græcè *ἀνακατήστροφος* dicta *Nov. 81.* cum causæ apud successorem Præf. Præf. retractabatur ex recepto Principis. l. j. C. de sentent. præf. præf. quod erat appellationis loco remedium. Et hoc locum etiam habuit in iis causis quæ à senatu indicabantur, ut non apud eundem senatum, sed apud alios mandata; seu retractatio inducebatur: quæ de re *Plin. episto. ad Vrs. lib. 11. c. 6.*

RETRACTARE, apud *Vlp. Impera-*

tores. 9. §. 3. *D. de admin. rerum ad ciu.* sumitur pro recuperare prædia alienata. Item rescriptum, agros reipub. retrahere curatorum ciuitatis debere; licet à bona fide emptoribus possideantur; cum possint ad auctores suos recurrere. Hinc

RETRACTVS, uisitata vox in scholis, pro redemptione prædiorum, lege aut pacto contrahentium introducta. Ut autem à contrahendo Contractum, à distrahendo Distractum Iuriconsulti declinarunt sic à retrahendo Retractum accipere possumus. Duplex autem est retractus: Legitimus, quem Gentilitium appellare possumus, & Conventionalis. Legitimus, huc Gentilitius est, qui propinquis conceditur, ut alienata à propinquis prædia, oblatro intra legitimum tempus precio, recuperare possint, qua de causa ius quæritur à Græcis appellatum est: unde quidam quasi prædiorum gentilitatem nasci apparet: qualem se Ciq. uidisse negabat. Ad hanc autem ægyptiorum absurdum est referre *l. du dum. C. de contrah. empt.* ut doctissime demonstrat Hotonius. Conventionalis autem retractus est, cum in venditione prædij pactum est, ut venditori quandoque liceat illud restituito precio redimere ac recuperare: siue dies ei redemptionis præstituta sit, siue non sit: cuiusmodi conventiones in iure uisitatæ sunt; ut *l. 2. & similib. C. de pact. int. empt.*

RETRO, pro rursus, vel ex diuerso, *l. 1. D. de operu ser. l. 67. D. de solut. l. 4. §. seruum. de acqu. pos. l. 9. §. ultim. D. de except.*

Retrò iuris ordine, hactenus obtinuit, *l. omnes iudices. de delat. lib. 10. G.*

Retrò obtinuit consuetudo, id est, corroborata est, *l. si in aliquam. D. de offi. Procons.* Hinc & sumitur pro ante, §. *aliam autem Instit. de donationibus*: Et cum retro principum constitutiones, id est eorum qui ante nos fuerunt, sique sumitur initio primæ epistolæ Digestorum libris præpositæ.

Retrò subauditi, & suppressi per elliptin scribit Albericus, in *l. seruus seruum. D. ad leg. Aquil.*

REIROAGERE, corroborare, confirmare.

RETRODUCI, in *l. seruimus §. si illicitum. D. de sequut. urb. prædior.*

RETORSVM, *l. si duobus. §. 1. ff. de duers. & temp. præscrip.*

RETROVENDENDI pactum, inter cetera pacta vulgissimum est: veluti cum venditori ex conventionione conceditur ab emptore, quod si ipse vel heres eius uoluerit quodcumque, aut intra certum tempus restituere pretium, ut tum rem suam, quam vendidit, quasi redemptam accipiat. Quo pacto in emptione & vend. reddituum quotidie vitum, *l. 2. D. pact. inter emptor. & vendit.*

REVERERE est, quod ante vectū futurum verehere, *l. uniuerfi. C. de vectis. & commiss.*

REVERA conjunctionem vice aduersarij est. Re vera solute: id est, ipso facto, idque quidam autumant.

REVERENDI sunt, quibus reuerentia & honor debetur, *Basiliensis ad l. generaliter ff. de in ius voc.*

REVERENTIA, honor, quem iā uerbis, quādo facto exhibemus, *l. parent. ff. de in ius voc.* quidam adiciunt hæc uerba, cum pauore, & *2. de offi. deleg. in 6. Archid. 2. de dec. de immuni. ecclæs.* Quibus exhibenda sit, uiuis & mortuis, *uide l. apud Celsum. §. aduersus. D. de do. exc.*

REVOCARE, domum significat id, quod vulgò dicimus, petere se remitti domum, *l. 2. §. legati. D. de iudic. l. 18. §. si cum in provincia. ff. quibus ex caus. mai. & vide c. fin. De foro compet. Vis pontificij. Sic & ius reuocandi forum, *l. 7. D. de iud.* Et Reuocate in provinciam, *l. 7. §. pen D. de accus.**

Reuocatur quod translatum fuit, ut colligitur ex glo. in *l. hac in factum. D. qua in fraud. & C. de reu. dono. solum titulo.*

Reuocatur etiam quod nullum est, quatenus de facto processit, *l. na procur. ff. de iure fisci.*

Reuocari quando possit sententia, ponunt Pontificij, cap. qualiter & quando, de accus.

REVOCATORIA, diploma principis significat quo ablatum ad se reuocatur, *l. si C. de digni l. 11. l. 3. C. de silent. ibid. unde non uocat Imp. Nouel. 8. versic. 28. & 30. & 31. & 32.*

REV antiquis dictus est à Re, id est, hie: ut sub voce Res docuimus. Itaque Cicero in *11. de Orat.* Reos, inquit, appello; non eos modo, qui arguuntur, sed omnes quorum

quorundam de re dicere
lum loquebantur. E
Reit. Reus est iniqui
tem conuictus
cum eo actum est
paret, Reos antiqui
nunc Litigatores ap
to distinguendurum
sunt, ne nomina eor
ei cepti sunt (ve Po
promiserunt, ac de
quid iudicio pete
tunc dicitur, qui
qui quid promissi
rem reum unde p
lib. 1. de Orat. No
Q. Pompeij seden
illi unde petere
exceptio daretur
fuisse. Idem lib. 7.
mibus unde peti
tim; ut à singulis
uocationes postula
ni. Et si unde
condemnatu erat
vel à bonis eius p
to. Marcel. 1. 19. de
quo debeat, nec r
ti. Vterque etiam
appellatur, §. 5. p
bor obligantib.
qui stipulatur.
der, reus prom
it. D. de duobu
der, §. 1. 50. §. 1.
de fiducijs forib.
credendi: qui
latidat, reus
ieus satis accip
dam. D. de solut
Reus stipular
dicitur, quippe
pularus est, no
est. Reus prom
aliteri quid
l. si duo 24. D. de
tendi. & non
que est fideius
nisi possit.
R F I plan
significatur
l. si sapi. D. de
D. de iure fisci
Reus consti
ganit, §. 1. 2. 3. 4.

quorum de re disceptatur: sic enim olim loquebantur. Et Gallus Alius apud Fest. Reus est, inquit, qui cum altero litem contestatam habet, siue is egerit, siue cum eo actum est. Quibus ex verbis apparet, Reos antiquis eisdem fuisse, qui nunc Litigatores appellantur. Postea vērō distinguendarum appellationū causa, & ne nomina cōfunderentur, Rei dici cepti sunt (vt Festus inquit) à re quam promiserunt, ac debeat: hoc est, i) vnde quid iudicio petitur. Reus, inquit Festus, siue dicitur, qui causam dicit, & item qui quid promissit, ac debet. Veteres autem reum vnde petitur vocabant. Cicer. lib. 1. de Orat. Nonne nobis in tribunali Q. Pompeij sedentibus postulabam, vt illi vnde peteretur, reus atque vītata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuisset. Idem lib. 7. Epist. ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc consilij deditim; vt à singulis interregibus binas aduocationes postulerent. Sed & in leg. Manil. Et si is vnde ea pecunia petita erit, cōdemnatus erat, eam pecuniam ab eo; vel à bonis eius primo quoque die exigit. Marcell. l. 39. de fideius. Nec reus est pro quo debeat, nec res villa quæ possit debet. Vterque etiam ex cōtrahentibus reus appellatur, l. 5. §. conuentionales. D. de verbor. obligationib. Sed differentiæ causa, qui stipulator, reus stipulandi: qui spondet, reus promittendi dicitur, l. 1. §. 101. iur. D. de duobus reis. l. 134. §. pen. D. de diffens. reg. l. 50. §. vlt. §. 6. duo. & passim iur. de fideius. D. si uti qui credit, reus credendi: qui accipit, reus debendi: qui satisfat, reus satisfandus: qui satis accipit, reus satis accipiendi appellatur, l. 34. §. qui dam. D. de solutio.

Reus stipulandus est idē, qui stipulator dicitur, quippe suo nomine ab alio stipulator est, non is qui alteri stipulatus est, Reus promittendo, est qui suo nomine alteri quid promissit. Sic à Paulo in l. si duo. 34. D. de recept. arb. & reus promittendi, & reus recipiendi, quia vterque vtriusque est fideiussor, & in solidum conueniri potest.

REI planē verbo plerumque debitor significatur, l. 22. §. quod si stipulator. & alius sape. D. de fideiussor. l. 45. §. si principali D. de iure fisci. Hinc

Reus constitutus dicitur, qui se obligauit, l. 14. §. lib. D. quod mor. iur. Et o-

iudē pecuniæ rei, qui eandem pecuniam promiserunt, l. 12. §. cum tu D. de fideiussor. l. 84. §. qui Caium. D. de leg. 1. Duos autem teos promittendi facimus, si vtrumque interrogemus, & vterque responderat eiusdem pecuniæ nomine, l. 3. §. 1. 5. D. de duobus reis. & Instiut. eodem tit. Nec tantum stipulatione, sed & aliis contractibus duo rei fieri possunt: veluti si apud duos eadem res deponatur, duobusve eadē res locetur, cōmodetur. Interdum

Reus expromissorem significat, id est, eum qui alienam in se obligationem vel nouatione vel delegatione suscepit, l. 1. D. ad Velleian. l. 5. §. exceptionem. D. quæ. ter. aff. nō dat. l. 104. & l. 112. D. de verbor. obligat. l. 39. §. omni. D. de pignori. aff. l. 7. §. seruus pactionis. D. de dolo. l. 22. §. si mulier. D. solut. matr. l. 34. in fin. D. de statu lib. l. 11. D. de nouitio. l. vltim. in fin. D. si ceteri. pe. l. 13. §. preterea. Vide aff. ompr.

Reus cauere, id est, per fideiussores, l. 5. iubei. D. de cohar. boni.

Reus facere in publicis iudiciis, est eius nomen ad magistratum, cuius de ea re notio est, defetere, vt ei dies audiendæ accusationi dicatur, l. 3. D. de accusationib. Hinc Alconius: Quid est, inquit, Reus fieri, nisi apud Prætozem legis interrogari? Cū enim in ius ventum esset, dicebat acculator apud Prætozem reo, Aio te Siculos spoliasse, si tacuisset, illi ei æstimabatur vt victori negasset, petebatur à magistratū dies inquirendorum eius criminum, & instituebatur accusatio. hæc ille. Interea autem eius nomen in reorum album referebatur, vt causa ex ordine ageretur: dicebaturque id reos receptus vel relatus. Libellorum autem conceptio qualis fuerit, Paulus d. l. 3. D. de accusat. demonstrat. Agi etiam Reus eodem sensu dicitur, qui accusatur. Valer. lib. 6. c. 2. M. Antonius auctorum nostrorum temporibus clarissimus Orator incesti reus agebatur. Et lib. 8. c. 1. Q. Flauius à C. Valerio Edile apud populum reus ætus. Recipi vero vel referri inter Reos dicitur quis, postquā delatum est nomen eius. Et contrā, eximi ex reus ab solutione vel abolitione secuta. Eorū autē status & cōditio, qui inter reos recepti sunt, Reatus vocatur. Et quando accusatio pender, in reatu esse dicantur, l. vlt. D. de public. iudic. l. 25. D. de pñ. l. 3. §.

ptoxima publica sunt. Hac Paulus l. 65.
§. 1. D. de acq. rer. dom.

Ripam munit, est aggeribus factis, & oppositis aquam coercere ne excretescent. Humen agrum occupet, l. 1. §. sunt autem. D. ne quid in flum. publ. l. vna. D. de riparum. Hinc

RIPARIENSIA casta, l. 14. D. de remiss. in ripa statuta, & locata. Et Riparienses, apud Vopiscum in Aurelian. Hinc & riparij dicti sunt Germani accolæ riparum Rheni, quibus conscriptæ leges hodie extant.

RISCVS, in l. 25. D. de aur. & arg. æmula vestitijs est, quæ quidam vomit. Tradit Pollux lib. 7. Onom. ca. 19. & lib. 10 c. 31. ut Gellius ait. Domitius ait. al. id est, pisonis nomen. ita, ut nomen noster dicit. Donatus in Eunuch Terent. eoque significari cistam pelle contextam. Riscum in Lexico B. Germani ad urbem Lutetiam nomen præfixum defiauit. Hotoma. Riscum exponit capsulam, in qua lintea munda mulieres reponunt, quibus lotam corporis partem abstergunt: quod riscus cum lauacione iungatur eo in loco.

RITVS, mos comitatus in administrandis sacris: & generaliter, & Ritus, mos & ad, robata consuetudo, quam omnes ratam habent.

RITVS vide supra Redd.

RIVVM Festus. lib. 16. dici ait non tantum naturalis sui impetu fluentem tenentem aquæ fluxum, quomodo riuum fluminis dixit Gaius, l. 7. §. insula. D. de acq. rer. dom. sed & manu factum: siue super terram in fossa, siue super specum: à Græco verbo ρίς, quod est fluere. Hoc posteriore significatio Riuus definitur ab Vlpiano, esse locum per longitudinem depressum, quo aqua decurrit, l. 1. §. 1. D. de riuo. Atque ita accipitur in l. 1. D. de ex traord. cognit. l. 12. & l. 19. D. quæ ad seruit. anis. & alibi passim. Riuum deprimitere, vel adleuare, l. refectio. l. 12. D. commun. prad. Riuum ducere, l. 9. D. de seruit. ittu. gene. Riuus, prout conuehatur, terrenis, lapideis, cementitijs, lapideisve fiebat, ut apparet ex l. 1. §. fin. & l. 3. §. 1. D. de riuo. Item, Riuus quidam erant aperti, quidam tecti, operiti, l. 1. §. fin. & l. 3. D. eo. Hos subterraneos appellat sæpius I. Frontinus in lib. de aqueduct.

RIVALE S, qui per eundem riuum

aquam decunt, l. 1. §. finter. & l. 3. §. penult. D. de aqua quotidiana. ut Donat. in Eunuch. Terent. notat. Gell. lib. 14. cap. 1. Quod ei forte de aqueductu cum rivalibus contentio esset. Acron quoque in artem Poetic. Horatij, Riuales, ait, dicebatur, qui in agris riuum habere communem, & propter eam sæpè discrepabant.

RIXA, etiam proprie verbosa contentio est, ad factum: tamen etiam refertur, l. si ex plagis. §. 1. ad l. Aquil. Vlp. in l. 4. ut bon. rap. Et rectissime Labeo, inquit, inter urbem & rixum multum interesse ait. Namque urbem multitudinis hominum esseurbationem, & certum: at rixam duorum. Paul. l. si ex l. si. Si in iura homo percussus perierit, idus vniuersi cuiuscunque in hoc collectorum contempari oportet. Receptum est, in feris rixæ notionem fieri posse.

ROBVR omnia serum firmius. Formula, in robore suo duratura, frequenter in diplomatis principalibus nullum robur sumi tradidit Aug. l. 1. ut vers. suo robore. C. de præscript. 30. anno. citat. l. scripturæ. C. qui pot. in pig. aut. quas adhibet. C. de sac. sanct. eccles.

ROBVS TA ætas, pro militari, ut supra dictum est, apud idoneos auctores accipitur. Huic nostri tribuunt initium ab excessu anni 25. Vlpianus in leg. si in actus. 2. de adul. §. 1. m. Julia. Nec enim visus est, inquit, idoneus accusator, qui nondum robustus ætatis sit. Et paulo post: Maiorem viginti quinque annis & eum accipimus, qui annum vigesimum quintum ætatis agit. Dicitur & robustus ætate.

ROFREDVS Iurisconsult. nobilis Beneuentanus, ius civile publicè Bononiæ, dein Aretij professus est: circiter annum m. cc.

ROGARI lex tum dicitur, cum deferenda ea populus vel plebs consultatur & interrogatur. Siquidem Quiritibus vel à consiliis, vel à tribunis rogabantur, vellem, iuberentne qui fieri. Quia si sciuisent, id est, confirmasset, lata sanctaque lex erat, quæ non nisi per populi rogationem fieri poterat. Hodie vero receptio opus est, l. 1. de mandat. princip. Vide Budæum in prioribus Annos. ad posterior. l. de erig. iur. Vlpian. in l. 1. ad leg. Aquil.

RO
auctore, Deo-
dorus Iulianus in
g. Iulianus de ur-
natoribus, in-
quis, si citatus
us, sus civilem
& omnino ex-
am Mosis iudi-
ciorum, casus qui
que ad ius Civile
iure naturali di-
visi sunt, iure ci-
vile a summo
iure iurum, vi-
atque. Appi. Rom
que Romandiol
us aliquoties ro-
est, quod in iudi-
ciminio: & ab A-
Dononiam A-
nam Gallia Tri-
poribus Ravenn
g. Iul. Frid. 2. c. 7.
Ex antiquorum
antiquis eiusde
geri Italice, que
us, nunc Roma-
a Roma, et
que hodie dici-
t. Dorad. Cum
tam multis I-
us, ac sanguini-
ecce tutum, nec
reut: Pontifex
erant, ubi sedem
entia habuerant,
ten & solum pi-
ue propinquior
Romani memo-
riores, hanc et
imanes fidelita-
tate aut moris
magistratus re-
chatur Raven-
Romandio-
us de Italia
ad iudicem & nunc
leste Exarcha-
id Romandio-
quod quidem
tens, Caro-
in Adriano Pon-
fice, dominio
ot, et maxime

ex causa in di-
dum tempore Rauenna cum propin-
quis aliquot civitatibus & oppidis Ro-
mano populo fidem constantissime ser-
navit. Scitum est autem quod de Ro-
mandiola scribit Antonius Florentinus
part. histor. tit. 20. cap. 3. Rodolphus
(inquit) electus Imperator obligavit se
intra certum tempus venire Mediola-
num, sub pena excommunicationis:
quod tamen non implevit, in partibus
Alemannie guerris sibi suscitatis: unde
nec coronam, nec benedictionem Impe-
rialem ab Ecclesia suscepit: & excom-
municatus propter hoc, processit a tem-
poris, reconciliationem recepit ab Ec-
clesia, & in satisfactionem Ecclesie i-
psi concessit comitatum Romandiolae.
Iohannes Nauclerus Generat. 27. Itaque Ro-
dolphus Imperatorque Ravennam, ubi
sedem ducentes & amplius annos, ac
status sui fundamenta habuissent Papae
Mediolanti, & in quibusdam locis aliis
trans Padum genti Langobardum nomen
& solum patrum maneret: & ut propin-
quior consuetudineque nominis Roman-
memoria sines illis faceret certiores,
qualequid Exarchatus Ravennatis fines
complectitur, Romandiolam placuit
appellari. Hic illi. Cum autem Pipinus
partem hanc Italiae Longobardis ere-
ptam Papae Romano, attribuisset, al-
quantum post Pontifex ne ingratus vide-
retur, regnum Galliae Regi Childerico
an li superpositione stolido ademptum, il-
li ad iudicium ex quo vetus verbum co-
probatum est. Aut Regem aut alium
nisi oportere.

ROMPHAEA veli genus, l. 3. §. 3. D.
de vi & vi armata.

RONCALI Ade qua in libris Fon-
dorum multis locis mentio fit, lib. 2. tit.
32. §. 3. hic exponitur verbis ab Ottone
Frisig. lib. Frid. 2. cap. 2. Inde castra mo-
uens in campo Roncali super Padum
non longe à Placentia, mense Novem-
bris recedit. Est autem consuetudinis
Regum Francorum, quae & Theotoni-
corum, ut quotiescunque ad sumendam
Imperii Romani coronam militem ad
transalpinae domo coegerint, in praedicto
campo mansionem faciunt. Ibi ligno in
altum portecto, scutum suspenditur, v-
niuersorumque equitum agmen feuda-
bentium ad excubias proxima nocte

Principi faciendas, ut curia praekonem
exposcitur: quod sectantes qui in eius
comitatu fuerant, singuli singulos bene-
ficiatos suos per praekonem exposcunt.
At sequenti die quicumque nocturnis
vigiliis defuisse deprehensus fuerit, de-
nudo ad praesentiam Regis aliorumque
Principum, vel virorum illustrium evo-
catus: sicque omnes omnium beneficia,
quae siue bona voluntate dominorum
suorum domi remanserunt, in feudis
condemnantur. Hunc morem Principe
secuto, non solum laicorum feuda, sed
& quorundam Episcoporum, id est, Har-
twici Bremensis, & Virici Hambergensi-
s regalia personis tantum quia nec per-
sonis, sed Ecclesiis perpetualiter à prin-
cipibus tradita sunt, adiudicata fuere. I-
temque à Gunthero lib. 2.

-Tunc demum signa revellens,
Roncalia properat rapidis attingere ca-
stris.

Est locus Italiae modicum seorsus ab
Urbe:
Cui quia pulchra sit, places inde Placen-
tia nomen.

Planus, & Eridani placido immixtus
amni,

Effundit lato spatio limite campos.

Hic quoties claram regnator tendit ad urbem

Theotimus, Ausoniam sumptuum visere cor-
nam,

Ponere castra solet: ligno suspenditur
alsè

Erecto clypeo tunc praeo regni omnes

Conuocat à domnis feudalia iura tenen-
tes.

Excubias Regi prima celebrare solent

Nocte vetustiorum debent in more perma-
tum:

At quisque domi, domino nolente, re-
latus

Defuerit feudo priuari Curia censor, &c.

Lotharius Imperator lib. 2. tit. 2. §. 3.

§. 1. Dum apud Roncaliam secundum
antiquorum Imperatorum consuetudi-
nem pro iustitia ac pace regni compo-
nenda consideremus. Et tit. 55. Dum

ex praedecessorum nostrorum more v-
niuersalis curia Roncali pro Tribuna-
li sederemus, à Principibus Italiae non

modicas accepimus querelas, &c. Ad hanc

Ursperg. in Frid. Pro reparando itaque i-
stius vigore, omnibus Lombardis & b-

librorum ornamentis, solis fustis conscriptis, concessum fuisse. Notas idem Tullius, Democritum graecissimum physicum, ea quae expertus erat consignasse rubra cera anulo impressa, & postea commentariis commississe. *Vitruvius*: Admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & eius commentarium, quo inscribitur *χρησταινός*, id est, qua quo etiam videbatur anulo, signans cera ex mileo, quae esset expertus. Aduertendum autem quod Rubricae sui naturae ad subsequenter textum referendae sunt, & quo vel restringuntur, vel declarantur, *l. ass. D. de harsidib. infirmis*. Si iudem de particulae naturae, materia subsequenter demonstrata est, *l. idem Pompon. D. de arbust.* Ceterum si quae rubricae disponente videantur, id non ex propria natura, sed ex aliqua extrinseca accidente ratione fit: veluti quos contextus integer non extat in plerisque Cod. ut. quibus subiecerat leges Graecas Iustinianus quae hodie beneficium *off. ex man. d. extant* ferè omnes. Cum enim verissimiliter concordasse rubricam cum textu, probabiliter ex rubrica coniecerimus quid in textu olim fuerit. Vetus rubrica, cuius extat textus, non minus atque ille allegari potest. *ut Rubric. C. de fideius. det.* licet ex contextu potius agatur, quia ille principalior. Si autem rubrica clarior, textum subsequenter ambiguum declarat. Sicut enim *vna pars legis aliam declarat. l. sed &. posterioris. D. de leg. & ex praecedentibus subsequenter expli-*

casualis, *Fab. Quintilii* clauduntur, natecentes. *vide*

ore, qui plerumque *l. C. in l. 3. §.*

Senatusconsultum Rustia-

rubra, de qua *vide*

ars. commentario-

adici, interdum

etiam est, *ut*

notor. *Pande. Paul.*

Recuperanda,

interdum pro-

vide vi. *H. in l.*

per legem rubricas

Penit. Sager. §.

rubrica vetant.

alij ad album

et, & formula-

verum. Quid lib.

rubro charta nota.

Rubricas feli-

ciestas legibus

etiam sinopide

in quiddam &

manuatum, nec

in iussu: tum e-

libros rubrica

ingentem fa-

meniorum au-

gentem viden-

omnibus evo-

libro.

RVDV Serit, quod & raudus, propriè rem asperam & imperfectam significat. Dicitur autem nouum, & vetus Rudus, sed diuerso significatu. Vetus rudus, materia pavimenti est. Vetus saxa de nouo contusa, seu testæ confectæ cum calce, ad pavimentum faciendum. *vide Vitruvium lib. 7.* Vetus rudus lapides rudus, ut in dirutis ædificiis. Sitque vsorpat *Vlpian. in leg. 3. de seruis praed. ruff.* Posse se cedere ius ei esse terram rudem saxa jacere, posita habere.

RVDVSCVLVM non modò pro re infecto vulgus vsurpat, sed etiam pro signato, ut cum dicitur in manentibus Rudusculo libram fetico, id est, asse tangito libram. *Festus.*

RVDERARE exponit Budæus, referente Turn. *Aduers. lib. 2. cap. 1.* Statumini superinducere cum calce & arena, aut rudere nouo & reditu, id est, ex vetere ædificio sumptis, non asper effosso, quod constare cemenchis. *Vitruv. libro septimo.* Tunc insuper statum inietur non minore saxo, quam quod possit manum implere: statum inibus ita ductis rudetur. & mor: Insuper ex testa nucleis inducatur. Statumina autem vocat lapides & cementa libralia & manalia, sine calce & arena.

RVDERATV Sager, qui vetera ædificiorum materia fecit.

RVFVLI appellati sunt tribuni militum, non à populo, sed à Consule factis, quod de eorum iure Rutilius Rufus legem tulit. Hi postea mutatione vnus literæ: Rutuli sunt appellati.

RVE & **R**, quod ad stipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba: Si quid ibi **RVE** & poni solebant, *leg. 18. D. rem rat. hab.* non videtur quod aut venio, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota cada, sed quod ipsum pet se concidit. *l. 43. D. de dam. inf.*

RVENA, casu fortuito contingens ædificiorum lapsus, *leg. 10. D. ad leg. Falcid. l. 1. §. u. quoque. D. de obli. & actio. l. 1. §. 1. D. de pos.*

RVMOR Specul. tit. de notorio crimine, est particularis assensio, vel innuatio ex sola suspitione, & innoto autore proveniens, *cap. super. de iur. qui cogn. confang. vxo vide rest. leg. 25. 2. versc. plani. Digest. de acquir. hered. Rumor pro exstimatione, & pro fama.*

RVMPI testamentum dicitur, cum Permanente suo in statu testatore casu aliquo eueritur, vel ipsius ius vitatur, *l. 1. §. 2. D. de inst. rups. c. In inst. in prin. cip. tit. quib. mod. test. veluti agnatione posthumi, adoptione vel arrogatione filij filizve, alterius testamenti fustione, dummodò hæres ex eo esse potuerit. I. fidorus lib. 5. Erym. c. 24. Ruptum testamentum inde dictum ait, quod nascente posthumo, neque exheredato nominatione, neque instituto rumpitur.*

RVPISSE verbum in Aquila legere omnes veteres sic intellexerunt, pro corripisse, *l. 27. §. 9. D. ad l. Aquil. R. upum tamen ait Imp. intelligitur, quod quoquo modo corruptum est, §. 8. ad l. Aquil. Et ideo qui vestimenta sciderit, & qui inquinaverit, & qui naue perforaverit, & qui vulnetauerit, & qui virgis, lo ris, pugnis, ceciderit, vel telo, aut quo alio sciderit corpus, rupsisse intelligitur, *d. l. 27.**

RVPITIA §. XII. Tab. Festo lib. 15. significat damnum dederis: quod à summo videtur deduci.

RVRVS, denud de bina vico intelligentiam est, *leg. 1. §. 1. cui. Digest. vs leg. no cau. Barr. l. fider commiff. §. si qui decet de leg. 3.*

Rufus, pro contra interdum vsutpati Servius notat in illud lib. 4. Georg. Virg. *Rufus cura patrum cadere, & succedere matrum*

Incipit.

Sic accipitur in *l. 1. §. 1. filio. D. ad leg. Falc. §. rursus. Infit. de actionibus.* ubi rursus ex diverso bis *xij. cum Iustinianus dixit.* Sic & apud M. Fabium lib. 4. c. vlt. & alias sæpè hæc vox accipienda est.

RVS, omnis locus extra urbem ubi sunt agri & villæ, *rubr. Cod. ff. cur. ralis. ci. rot. rui ba.* Rura veteres incultos agros dicebant, id est, silvas & pascua, *ex lib. de finit. var. aut. nec dicuntur, ut vult Var. ro lib. 4. ling. Lat.* quod rursus ex his percipiuntur fructus, sed à Græco *ap. v. pri. ma litera* abiecta, *ut dicitur, ymo, mulgeo.*

RVSTICA mancipia ab urbanis non loco, sed genere vsus cognoscuntur, *l. urbana. 1. de verb. sig. l. servit. urbanis. c. l. cum queretur. de leg. 3. l. quæ admodum. D. de suppellectile leg. l. si pradium. C. de prad. minuv.* Sic etiam Verbana prædia à rusticis non loco, sed qualitate, vsu materiæque discernuntur, *l. urbana. 1. de*

verb. sig. Nequeius tamen ea loco distinguat, l. 2. de ser. rurs. prad. l. 1. §. 1. D. in quib. caus. pign.

RVSTICI nuncupantur generaliter omnes, qui sine nobilitatis iure agriculturam exercent, siue sint sui iuris, siue alieni, sed vnde est (dices) quodd rusticum nomen ad iniuriarum sæpè profectum: *Ve apud Virg. Ecol. 2.*

Rusticus et Corydan.

Respondetorum vita eustior à rudi in vniuersum esset aliquo hominum exemplo declaranda, altera nuncupata est verbana, quoniam ex doctorum virorum conversatione, mores & lingua solet in urbe formati: altera verò rustica, quandoquidem ruri nulla est educationis, nulla loquendi peritia. Inde dicimus verbanitatem, quæ opponitur rusticitati: & rusticè loqui eum qui barbare loquitur, aut inculcè. Ceterum per hoc nihil detrahatur dignitati agriculturæ, quam nobilissimi Romani exercuerunt, & nostri quoque nobiles exercent per alios, honestissimo lucro.

RVSTICITA §. 1. est simplicitas animi sine fraude & dolo: *ut in l. 2. ff. qui in ius vocat. non ierit.*

RVTACÆSA, sine copula à veteribus pronunciabatur, sicut & alia multa, *l. 1. §. 1. idem ex Iul. D. qd ex h. b. c. l. 38. §. vlt. ff. de act. empt.* Ea autem dicuntur quæ venditor possessiones, sui vsus gratia concidit, tuendæque extraxit. Et curæ quidem quæ eruta sunt, ut arena, creta, & similia: cæsa, ea quæ cæsa, ut arbores cæsa, & carbones, & his similia esse vult *Plin. l. 17. §. 1. ruita, de act. empt.* Cranahtatem quæ ex tabulis fieri solent, si eorum stipites supra terram sunt, ut & regulas quæ nondum ædificiis inpositæ sunt, tutis & cæsis cedere, dicit Iavolenus *l. 18. eo Q. Mutius Rura cæsa definie, quæ neque ædium, neque fundi sunt: & in tutis cæsis ea demum statnebat, quæ certa non tenebatur, quæque opere stru-ctili, testatione non continerentur, l. 66. in fin. ff. de contrab. empt. l. 241. de verb. signif. C. 2. de Orat. Te, cum ædes venderes, ne in tutis quidem & cæsis solum tibi pæternum recepisse. Ea solita fuisse in venditionibus excipi idem in Top. scribit. His opponuntur fixa iunctæque, *d. l. 38.* secundum vulgarem scripturam, quam Florentina præfert *lac. Cuias. vel in fixa inædi-**

inædificata quæ, *l. cum qui in fr. leg. quibus immoluit: quo nomi- nificij sentiam molu- in legibus limitum decumatos ne obse- immoluit, neve be- ro.*

RVTABVL *gl. in proterodo i graia vinctus, Fel- vocant.*

RVTRVM *quo arena erouit deduci voluit. N- ellius: Frontenarius atque rustellum vni- tollumentum si di- dam mensuram & men significare que fruges corrui- est, conueniunt.*

RVTLANS *l. mulier. C. de test.*

tas referri.

De Cane, Sat- tate, linteas sign- loti hieacernit officiorum libe- portulans & era- cabis, spongiis sibano intorto dices betæ lau- ficeabis.

Sabbatum, 2- significat, Gre- riuo xpiu auge- qd iudiciu auge- riuo xpi auctu- riuo xpi auctu- ad hebdoma- Tertullianus l. Sabbatum die

in loco diffin
ta. nra. D. n. qui

entur generali
itatis iure agri
fuit sui iuris, si
ices) quod rutili
la sepe profeta.

prior & tudi in v
om in
onecupa est vt
otum vitorum
lingua solet in
cassica, quan
st educationis
de d. cimus vt
rullianis &
bare loquuntur
er hoc nini de
ur, quam no
tuat, & molli
pet alios, no

simplicitas ani
in h. s. h. quip

popula à vete
ue & alia mul
exhib. & l. 3. s.
nem dicuntur
sui vicius gratia
tanti. Et car
arena, erecta
sa, vt arbores
milia esse vole
t. empti. Cicero
ri solent, si
im sunt, vt &
icis im nobis
dicit Isuole
ca' a definit,
andi sum: &
nebat, quæ
e opere itro
centur, l. 66. q.
de vnt signi
veederet, ne
um ubi ipa
uisse in ven
top. scribit
que, d. l. 38.
ram, quam
ue, vel in fixa
iardi

in edificataque, l. cum fundus, D. de instr.
vel instr. leg. quibus Lilius lib. 39. adicit
immolita: quo nomine quæque citra x
dificij formam molita, significantur: vt
in legibus limitum: Nequis eos limites
decumanos ne obsepeto, & ne quid eis
immolitur, & ne quid ibi positum ha
bero.

RVTABVLVM est, quo rusti
ci in proutendo igne panis poquendi
gratia vtuntur, *Festus lib. 16. Galli palam*
vocant.

RVT RVM, eodem auctore ibidem,
quo arena epuitur. A ruendo quidam
deduci voluit. Nonius à radendo. Lu
cilius: *Frumentarius est, modium hic secum*
atque rutellam vna adfert. proinde quasi
instrumentum sui hortorum, ad æquan
dam mensuram & radendam: eum ta
men significare possit instrumentum,
quo fruges corrumpuntur in modium, id
est, coniciuntur.

RVTILANS sanguine, rubelescens,
l. milites. C. de test. mil.

S

S. S. Sine fraude suas
vt in l. Iulia de adul
terio: Retinere adule
tum horas viginti
sine fraude sua iure
liceat, vt ait *Vlp. in l.*
c. 25. D. de adul. Val.
ler. Probis inter no

tas refert.

Sabana, Sabana, vox in Basilicis visi
tata, linteæ significat, quibus in balneis
loti sicarentur, Marcellus ex magister
officiorum libro de medicamentis: Ca
put lages, & crassa sabano diligenter sic
cabis, spongiis demersis, & linteo vel
sabano intorto vtrique expressis. Ra
dices betæ laubis, & expressas sabano
sicabis.

Sabbatum, *Σάββατον* Hebræis quietē
significat. Gregorius Nazianzenus, eie
riti *χαλκῶν ποταμῶν ἡ μεσσηνιτικὴ τῆς*
ἀρχῆς τοῦ ποταμοῦ λαμβάνει τὸ ὄνομα δὲ
τοῦ γὰρ ταύτης ἡ ἑβραϊκὴ τὸ οὐρανὸν ἵνα
ταῖς ἡμέραις τοῦτον τὸν ἥμεραν, Sabbatum
ab hebdomade sedis Dei dictum ait
Tertullianus lib. aduers. Valentinianos
Sabbatum diem commemorant Imp.

leg. 12. Cod. de Iudæ.

SABINIANI, vide Cassiani.

SACCVM, & sacculum pro mar
supio, loculis, crumena, repositoio, &
reconditorio nummorum dicunt Iurist
coli. l. 105. ff. de solas. Vide, Com sacco a
dire. Horatius libro secundo Sermon.
Satyr. 3.

Effundi saccos nummorum.

Catullus:

--nam tui Catulli

Plenus sacculus est aranearum.

Marialis:

--ne sis sacculus ista manu.

SACCARIVS, baiulus qui sacco
desert, transfertque merces, aut quid a
liud, vel qui faccis gestandis quæstam
fecit. Et Saccaria negociatio, quæ cir
ca saccos versatur. *Paulus: Non magis*
ait, quàm si quid ex sacco saccarij exci
disset. l. qui fundum. S. venis autem. de conu
empt.

SACCONES, apud Cicronem lib.
7. ad Attic. epist. 13. à faccis pecunia vo
cabulum deductum: vt enim à bucca
bucco, à pera, perora, Drusus Draso, sic à
faccis saccoq ducitur. Enigma Oppiord,
inquit Cicero, ex Vellia placet non intel
lexi. est enim numero Platonis obsequ
rius iam intellexi tuum ænigma. Op
pius enim de Vellia Saccones diei. For
tasse autem Oppii pecuniam debebat,
qui Velliam vrbs locum incolebant.

SACCVLARII, in leg. *seculari*
D. de extr. crim. definiuntur, qui veritas
in sacculos artes exercentes partem sub
ducunt, partem subtrahunt. Id est, qui
magica arte credebantur sacculos, in
quibus homines pecuniam gerunt, incu
tare & subducere. Veteres enim ma
gnam vim esse magiæ putabant, vt & e
ius vi messes aliud traduci posse cense
rent, excantatis segetibus. Dixi autem sub
ducunt, vel subtrahunt, quia incertum
est arte hoc fiat, an manu. Subducimus
enim arte, vt si carminibus, vel qua alia
ratione subtrahimus manu. Eiusmodi
præstigias describit Synesius in epist. Eutha
lij cuiusdam, quæ & *ἐκκαλῆτα* vocat, id
est, saccularius qui cum in multa solu
da vni sacculum ostendat, in quo e
rant aurei nummi, & hæc simillimum
illi occularet, in quo erant ærei numera
ta & appella pecunia aurea, & suo reddi
ta sacculo, mox clam alterum pro altero

supposuit & tradidit. Idem etiam Saccellarij dicuntur, ut supra ex Suida: & saccellus *Sapainov* Glossis. Matcellus De medicamentis In saccello l. neo ad frontem suspender. Sacularius autem eadē forma dicitur, quā Manticularius, apud *Pertulian* Apolog. c. 41.

SACRA priuata gentis cuiusque fuisse, quā his penatibus paternis faceret, constat ex *Ciceronis lib. de legib. 2.* Emancipati autem liberi arbitratu suo sacra sibi constituebant. Hinc filijfamilias in sacris paternis esse dicuntur, l. 2. C. de bon. qua. lib. In sacris manere, l. filia. 12. C. de collat. l. penultim. C. de adopt. In sacris paternis constituti, l. ultim. C. de inoffic. testam. l. ult. C. ad Tergil. l. ult. C. de cur. fur. In sacris politi, l. in consuetudine, 20. C. de nup. In sacris retineri, l. 3. C. de bon. mater. Hinc adoptati, qui in alterius gentem transibant, in eius gentis sacra transire dicebantur: ut apud *Valer. Max. lib. 7. c. 7.* Et qui per emancipationem de familia demigrabant, à sacris paternis dimittuntur, & absolui, l. quidam. 31. C. de fideicom. l. 1. C. de annal. excepti l. de emancipati. 13. C. de legitimis heredibus.

Sacra loca ea sunt, quæ publicè sunt dedicata, siue in ciuitate sint, siue in agro, l. 9. de rer. diuis.

Sacræ res sunt, quæ publicè consecratæ sunt, non priuata. si quis ergo priuatum sibi sacrum constituerit, sacrum non est, sed profanum, l. 6. § 2. D. de diuis. rerum.

Sacræ item res sunt, quæ ritè per Pontifices Deo consecratæ sunt, veluti ædes sacræ, & donaria, quæ ritè ad ministeriū Dei dedicata sunt: ait *Imp. § 6. D. de rer. diuis.* Sic *Trebatius*: Sacrum est, inquit, quicquid est quod deorum habetur, apud *Macrob. Satyr. lib. 3. c. 3.* Et *Gallus Aelius* apud *Festum*: Sacrum est, inquit, quodcūque modo & instituto ciuitatis consecratum sit, siue ædes, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quid aliud quod diis dedicatum & consecratum sit. Sacrum autem à Sancto quid differat, vide *Sanctum*.

Sacræ certamina sunt, quæ diis dedicata sunt, l. 4. D. de huius not. infam. qualia erant Iouis Capitolini, Apollinates Iudi, & magnæ Deæ matris. *Quintil. lib. 3. c. 7.* An laudes Capitolini Iouis perpetuæ sacri certaminis materia, vel dubia sunt, vel in oratione genere tractantur, *Inde*

Firmis. lib. 3. Mathefe. 12. Sacris quoque faciet certaminibus propositos. *Idem lib. 6. c. 31.* Athletam faciet ipsa genitura, & qui in sacris certaminibus victor gloriola & digna oportet præmia coronatum. Sic etiam sacras coronas, in l. 40. D. de re iud. accipio, quæ in sacris certaminibus paritæ sunt.

Sacras etiam Imp. d. ad se pertinentes vocant. Sic sacras domos, sacras largitiones, sacra scutina, sacrum stabulum, sacrum moneta, sacrum comitatum, in constitutionibus accipiunt. Sic & principales constitutiones sacre dicuntur, l. 1. § 5. si tutor. D. de admi. tut. l. § D. de manumissionibus, l. 27. D. de re iudicata, l. 43. § de actio. empt. l. 28. in princip. Et §. D. de iure, §. l. 3. § item. D. quæ sententia sine appella. re. §. l. 4. Et §. D. de appell. recip.

Sacri affatus, l. sacra. C. de diuer. referri. id est, principis rescriptum. Eodem sensu, Sacrum oraculum, sacra adnotatio, sacre litteræ, sacri vultus passim in Constitutionibus Imp. legitur: similiter & sacra forma.

Sacer cognitor, in l. 3. C. ubi Senatorum, l. 5. C. quæ appella. non recip. cui audientiam causæ vice sua princeps mandauit. Qui & sacri auditorij cognitor, in *Cod. Theod.* vocatur. Et iudex sacrarum cognitionū, in quadam inscriptione Italica, ex qua alia Romana in scripto ex *Thermis Constantinianis* descripta, emendata est, in qua iudex sacrarum cognitionum, pro cognitionum, legitur.

Sacra vir, in l. 2. D. de orig. iur. dicta est, quod in ea foedus ictum sit, reliqua vide apud *Festum. lib. 17.*

SACRAMENTVM dicitur ea pecunia, quæ in iudicium venit, in liti- bus; à sacro. Qui petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus, uterque quingentis æris ad Pontificem deponere: de aliis rebus item cento alio legitimo numero assum. Qui iudicio vicerat, suum sacramentum à sacro auferebat: victi ad ærarium redibant. *Varro lib. De lingua 4.* Sacramentum, inquit *Festus*, res significat, quod pœnæ nomine penditur, siue contendit. Id in aliis quinquaginta assum est, in alijs quingentorum, inter eos, qui iudicio inter se contenderent, quæ de re lege Papyrij, Tribuni plebis sancitum est his verbis: Quicquid prætor post hac factus erit, qui inter ciues ias dicit,

Tresui-

Tresui-
Tresui-
que Tresui-
menta' exigant, ite
que iure sunt, ite
visse seius exgre
Sacramenti ærem
ceptum est, quod
tionem & sacroru
radinem consump
Sic enim optimi
ten se locos recor
Pediani autem V
condonatio, in qui
toribus iniucem
perendinum dien
aliquam agere
sacramenti petere
dec. Quibus ex Va
sconij locis, quan
tum & Sponson
stati posse idem
turi sacramenti
pecunie summa,
deponeretur in
dominatus esset,
cui qui vitiis, l
sio autem diceba
promissio, cum
summam stipula
sam haberet. In
hibebatur, & al
batur neuter d
alterius huiusm
habatur, sed vie
videtur actione
esset, centi cond
cuiam exigere
illo, vitiis pete
& in rei diuini
autem libro *Ety*
inquit, ed pign
lure non quid
est. Quod quā
Indereum ne
mentum pign
sionis: verum
sponsonem nam
Sacramentum
In iudici
placabatur du
Pediani locu
ostender. Hi
quod ait *Tull*
legitima
Nam sacrame

Sacris quoque
officiis. Item lib.
de gentibus, &
victoribus
m. 140. D. de re
certa inibus

ad se pertinen-
tibus, nec lar-
tem illorum
in comitum in-
us. Sic de prin-
cipio dicitur, l.
1. de manu-
cipiis, q. 1. de
p. 1. de iur. de iur.
fina appella-
re.

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

de iur. reform.
Eodem sensu,
dicitur, iura
in Comitatu
mittere & iura

Tresulores capitales populum rogato: si-
que Tresulit * quicunque * cetera sacra-
menta exigunt, iudicandoque: eodem
que iure sunt, ut quos ex legibus, ple-
bive scitis exigere iudicave oportet.
Sacramenti acrem nomine id est dici
ceptum est, quod & propter aratij ra-
tionem, & sacrorum publicorum multi-
tudinem consumebatur in rebus divinis.
Sic enim optimi scriptores diuulso in-
ter se locos reconciliare conatur Hoto.

Pedanius autem Verrina tertius: Compe-
tendatio, inquit, est ab utrisque liti-
gatoribus inuicem sibi denunciatio in
perendinum diem, namque cum in rem
aliquam agerent litigatores, & poena se
sacramenti peterent, posebant iudicem,
&c. Quibus ex Varro, Pompeij, & A-
sconij locis, quantum inter Sacramen-
tum & Sponsionem interstiti, ita demon-
strari posse idem Hotomanus arbitra-
tur, ut sacramentum sit certe & legitima
petitio fugam, quae ab actore & reo
deponatur in sacro, ut qui victus &
damnatus esset, is pecunia sua multaretur:
qui videretur, suam recuperaret. Spon-
sio autem dicebatur, mutua litigatorum
promissio, cum alter ab altero certam
summam stipulabatur, ni bonam causam
haberet. In hac igitur stipulatio adhi-
bebatur, & alter alterius fidem seque-
batur neuter deponebat: in illo neuter
alterius fidem sequebatur, neuter stipu-
labatur, sed uterque deponebat. In hac,
victor actionem ex sponso habebat, id
est, certi conditionem, ut sibi eam pec-
uniam exigere & habere liceret: in
illo, victi pecunia sacro committebatur
& in res divinas consumebatur. *Isidorus*

autem libro Etymolog. 5. Sacramentum,
inquit, est pignus sponsionis: quia vio-
lare quod quisque promissit, perfidiae
est. Quod quam ineptum sit, id est, plane
Isidoricum verbum non videt, nam Sacra-
mentum pignus quidem est at non spō-
sionis: verum bonae fidei litigatoris. In
sponsione namque pignus non datur.
Sacramentum autem in rerum capita-
lium iudiciis iurari solitum putare,
plane absurdum est, idque superiori ille
Pediani locum attente considerans, satis
ostendit. Hinc verò explicari poterit,
quod ait Tullius pro Roscio Comodo,
legitima partis sponsionem factam.
Nam sacramenti quantitas, lege defini-

ta erat. Huc pertinet elegans Ciceronis
Epistola ad Voluminium locum, in qua
ita est: Pugna, si me amas, nisi ridicu-
lum *negari argodidias*, nisi cetera, quae
sunt a me in secundo de Oratore, per
Antonij personam disputata de ridicu-
lis, *inter alia* & argute apparebunt, ut
sacramento contendas mea non esse.
Adde & illas ex Valerij Probi libello
notas, s. N. S. Q. quae haec si-
gnificabat: Si negat, sacramentum quae-
rito. Item has, Q. N. T. S. Q.
p. id est, Quando negat, te sacramento
quingueaario prouoco. Quae fuisse
solemnia sponsionis sacramenti verba
verisimile est.

SACRAMENTVM etiam di-
citur, militare iurandum, in quod mi-
lites, qui nomina dabant, adhibebantur:
Graeci ὅρκον στρατιωτικόν appellat. huius
autem sacramenti sit mentio, m. l. 8. C. de
legat. l. 3. C. Theod. de immum. concess. Q. de
qui liberabatur, sacramento solui di-
cebantur, l. 2. §. miles. D. de his, qui nos.
infam. l. 14. D. de his, quib. ut indig. l. ult.
D. de re milit.

SACRAMENTALIS, à sacra-
mento, id est, iuramento, dicebatur ij,
qui quamvis rei de qua ambigebatur,
testes non fuissent, tamen ex eius, cuius
res agebatur animi sententia, in eadem,
quae ille verba iurabant: ipsius videlicet
probitate & innocentia consili. Nam
tum d-mum adhibebantur, cum testes
nulli extarent. *Feud. tit. 4. §. 5. & titul.*
10. & 16. Vassallus autem in sacramen-
talium suorum numero minimum sex
cognatos adhibebat: dominus partim
cognatis, partim vassallis, partim extra-
neis uti poterat. *li. Feud. 2. tit. 33.* Plura co-
gnosce ex legibus Langobard. titu. 41. *De*
Vadii de sacramento fugientibus. Sic ap-
ud Gregorium Turonens. Apud Patissos
pater quidam pro filiae pudicitia iurat.
Tandem, inquit, ne crimen confurgat
viterius, innocentem eam faciam. Sacra-
mento: eleuatique manibus super altari,
iuravit filiam non esse culpabilem.
Forma autem huius iurandi sic ex-
ponitur, in *legib. Aleman. tit. 6. De iurati-*
onibus. Ista verò sacramenta sic debent fieri,
ut illi coniuratores manus suas supra
capsam ponant: & ille solus, cui causa
requiritur, verba tantum dicat, & supra
omnium manus manum suam ponat.

verfic est *Dei* adiunct, vel illis reliquis, & illas manus, quas comprehensas habet, ut de illa causa, unde interpellatus est, culpabilis non sit. In Lombardia autem plerumque Iuratores vocantur, ut lib. 1. tit. 10. l. si quis in leui. Si huius facti testes non habuerit, cum duodecim Iuratoribus per sacramentum affirmet, &c. *Erinl. de homicidiis*: Si huius facti testes non habuerit, cum 12. Iuratoribus legitimis per sacramentum affirmet, &c. Video etiam hoc nomen apud Senecam, initio Iudi Claudiani: Si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam venerit, quis vnquam ab historico Iuratores exigit? Vbi Iuratores pro testibus ponit vult Hotom. alij veritatem legunt, propter illud Ciceronis de Iur. Faciunt imperit, qui in isto periculo non ut a poeta, sed ut a teste, veritatem exigant. Quo ipso loco vocem, *DELECTATIO* nam abesse existimat hoc modo: Non ut a poeta delectationem, sed ut a teste veritatem exigant. Nam statim ita sequitur: Quippe cum illa ad veritatem referatur, in hoc ad delectationem pleraque.

SACRAMENTVM alio sensu est sacra rei signum. vide *sq. a. e. multi. & extr. de sac. non iter.*

SACRARIVM & sacer locus dicitur: nam sacer locus, est locus consecratus: sacrarium est locus, in quo sacra reponuntur: quod etiam in edificio privato esse potest, *lig. d. de diuisio. verum*. Sacrarium quoque appellatur illa pars, in qua sunt lectici ad celebrandum propter sacramenta, quae ibi conficiuntur, & quia in altari maiori, cum solet esse sacrarium, includuntur reliquiae, *extr. de consec. Eccles. vel. alia*. Est & Sacgarium Principis, *in l. 2. §. legat. D. de mun. & hon. l. 3. de legat. & decret. legat. C. Th.*

SACRATAE leges sunt quibus sanctum erat, ut si quis aduersus eas fecisset, saceralicui deorum esset. Sunt quoque esse dicantur sacras, quas plebs iurata in monte sacro sciuerit. *Festus*. Alio sensu leges sacratissimae dicuntur, *l. leges. 9. C. de legibus & consuet.* Leges sacratissimae, inquam imp. quae constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent. Sacratissimae autem, id est, ab Imperatoribus latae eadem forma, quae sacrae domus, sacrae largitiones, &c.

SACRILEGIUM, qui publicas sacra compilauerunt, *l. 6. §. 9. D. ad l. Iul. peneul. Seruius in 9. Ecloga Virgi Sublegetur*, ait, furari est: unde & sacrilegius dicitur, qui sacra legit, id est, furatur.

SACRILEGIUM imp. appellatur etiam suarum constitutionum violatum et imen, *l. vnic. C. de crimin. sacril. l. 6. de appellatis. in C. Theodof. Sacrilegius*, que crimen irrogant his, qui praescepta sua neglexerint, vel scita violant, *l. 1. C. ut digni. ardo seruis. lib. 12. c. 13. C. de errata vi mil. anno. lib. 12. & apud Cassiod. in libris P. arrian. aliquoties*.

SACRISTA, siue Thesaurarius, id est, ad cuius curam pertinet custodia sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, nec non quae ad luminaria pertinent, siue in cetera, siue in oleo, *c. v. v. c. entr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACROSANCTVM Festo lib. 18. dicitur, quod, iure iurando interposito est institutum: ut si quis id violasset, morte poenas penderet. Sic M. Cato ait, Aediles Sacrosanctos esse. Sic sacrosancta ecclesia, *C. de Sacrosan. eccles.* Vide Sanctum.

Sacro sanctum etiam significat id, quod sine inexcipiabili scelere violare nemini prorsus licet. Atque hoc sensu muri ciuitatis sacrosancti dicuntur, ut qui eos violaret, morte poenas penderet, *in l. §. D. de diuis. rer.* Si quis, inquit, violauerit muros, capite punitur.

SACERDO § dignitatis & honoris nomen, *Paulus. in c. si sacerdos. de off. ar. diac.* Sacerdotes curatores sacrorum, quos maiestati Dei, & factis vacare Paulus oportere dicit, *in l. non distinguimus. §. sacerdotum. D. de receptis*.

Sacerdotum autem duo genera erant apud Romanos: alterum, quod ad placandos deos constituebatur, ut sacris praestaret solemnibus altarium, quod praedicta vatum, seu responsa, in quibus aequum aliquid semper putabant latere, interpretabatur illis, quorum seire incerta. Sic autem dii, vel reuera demones, stupidis Gentibus multisfariam imponebant. Quandoquidem ipse Satanas, inquit Paulus 2. Cor. 11. transfiguratur in Angelum lucis.

SACERDOTIVM *in l. 37. §. sacerdos. d. 1.*

Ma. D. de passio. facie
meis & mulieribus
iudicio, l. 7. D. de m
uacat. man. l. 1. & D.
nato. lib. 1. un. de po
Quod patrimonij m
muner. patrimonij. l. 10.
thof. cap. Paetier quo
pro dimittis genitru
sacchar, pro uocacia
habatur etiam sacre
apparatu, editione
rum, ut ostendit l. v
Theodo. inde facere
in l. 4. de p. s. u. l. in

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

SACRISTIA, *extr. de off. Sacrif. & ca. per l. 2. §. ad thesaurarium 25. dist. 8.*

qui publica fa-
dr. 9. ad l. l. ubi
Virgi Sublege-
facile legi dicitur
Plerumque
l. l. app. appel-
lacionum vio-
lacionum facit
Societatis
qui praeceptis
violacionis C.
de 15. C. de erra-
Cassid. in libro
Theodaurianis
per custodia
fimentorum Ec-
clesiarum thesauri
ad iustitiam
in oleo xru-
ca. per l. l. h.
M. Festo lib.
ando interposi-
id violatiles
Cato ait
Sic sacrosan-
nos. Vide
significat id
celere violare
neque hosensu
d. contor. vt
enas penderet
inquit viola-
rit.
itatis & hono-
ratus. de off. or-
pores sacrorum
& factio vocare
l. non desinunt
vt.
genera erape
quod ad pla-
cat. vltimis
tum, quod pef-
in quibus sag-
habuit latere.
in fignre inveni-
era dmmone
viam impone-
sacrarum
signatur in

SAGITTARIUS. D. de passu. sacerdotis etiam in pro-
vinciis & municipiis, l. 1. D. ad l. l. l. de
ambim, l. 17. D. de mun. & hmo. l. 8. D. de
vacat. mun. l. 3. D. de excof. l. 1. C. de
natu. lib. l. m. de poricu. fuesf. lib. 10. C.
Quod patrimonij munus esse ait, l. 8 de
muner. patrim. lib. 10. C. l. l. Fir. lib. 4. Ma-
thef. c. 45. Faciet quoque nobili potestate
pro climatis gentura mensura gymnasia-
rarchas, prouinciarum sacerdores. Ver-
fabatur etiam sacerdotiorum munus in
apparatu, editione, & exhibitione ludo-
rum, vt ostendit l. vlt. de empenf. ludo. in C.
Theodo. inde sacerdotiorum editiones,
in l. 1. de pof. l. l. in C. Theodo.
SAGITTARIUS. Sagittarum appellacione an ve-
niat balista, ponit Bart. l. qui penna. D. de
penn. leg.
SALAMANDRA in l. 1. §. alio. D.
ad l. Corn. de fca. id autem esse animalia-
certi figura stellatum ac varium Disce-
rides lib. 2. & Plin. lib. 10. c. 67. scribunt,
cui scilicet tantus rigor inest, vt ignem
tactu suo extinguat. Hinc & nata est vul-
gi deprauata opinio, existimantis igne
eam resciri, nec vnquam eo absumi: nana
etiā pax frigiditate aliquo tempore in
igne illata subsistere possit, tamen in ar-
dentem fornacem iniecta, non dubium,
quin ab ea tandem consumi debeat:
quod & Galen. lib. 9. de temperamen. scripsit.
Ceterum inter venena numeratur. Nam
haustum eius sequitur inflammatio lin-
guar, & cum corpore, resolutioneque
liqua tremor, & sermonis impedi-
mentum, & liuor totius corporis, vt Dioscor.
lib. 6. & Plin. lib. 29. c. 2. tradunt.
SALIS vectigal apud Rom. fuisse co-
stat. Salis meminit Linius lib. 2. Cum ait,
altero post reges exactus anno salis ven-
dendi arbitrium, quia impenso pretio
venibat in publicum, omni sumptu ad-
empto concessum primaui bello Puni-
co secundo vectigal nouum a censorib.
Nerone & Salinatore institutum ex sa-
laris annona. Etenim cum sextante sal
& Romæ, & per totam Italiam esset,
Romæ eos pretio eodem, pluris in foris
& conciliabulis, & alio alibi pretio pri-
bendum locasset, ac pretio salis tribus ge-
nerasset, vt idem refert lib. 19.
SALARIVM annuam erogationē
significat, quæ alicui sui tuendi exhi-
bendique causa præstatur, vt l. 1. §. si
inductus. l. 1. §. si in rem. ver. l. 8. §. si
in singulos. D. de transactio. l. vltima. in fin.
D. de obligatio. & alio. leg. 1. §. vltim.

SAGITTARIUS. D. de passu. sacerdotis etiam in pro-
vinciis & municipiis, l. 1. D. ad l. l. l. de
ambim, l. 17. D. de mun. & hmo. l. 8. D. de
vacat. mun. l. 3. D. de excof. l. 1. C. de
natu. lib. l. m. de poricu. fuesf. lib. 10. C.
Quod patrimonij munus esse ait, l. 8 de
muner. patrim. lib. 10. C. l. l. Fir. lib. 4. Ma-
thef. c. 45. Faciet quoque nobili potestate
pro climatis gentura mensura gymnasia-
rarchas, prouinciarum sacerdores. Ver-
fabatur etiam sacerdotiorum munus in
apparatu, editione, & exhibitione ludo-
rum, vt ostendit l. vlt. de empenf. ludo. in C.
Theodo. inde sacerdotiorum editiones,
in l. 1. de pof. l. l. in C. Theodo.
SAGITTARIUS. Sagittarum appellacione an ve-
niat balista, ponit Bart. l. qui penna. D. de
penn. leg.
SALAMANDRA in l. 1. §. alio. D.
ad l. Corn. de fca. id autem esse animalia-
certi figura stellatum ac varium Disce-
rides lib. 2. & Plin. lib. 10. c. 67. scribunt,
cui scilicet tantus rigor inest, vt ignem
tactu suo extinguat. Hinc & nata est vul-
gi deprauata opinio, existimantis igne
eam resciri, nec vnquam eo absumi: nana
etiā pax frigiditate aliquo tempore in
igne illata subsistere possit, tamen in ar-
dentem fornacem iniecta, non dubium,
quin ab ea tandem consumi debeat:
quod & Galen. lib. 9. de temperamen. scripsit.
Ceterum inter venena numeratur. Nam
haustum eius sequitur inflammatio lin-
guar, & cum corpore, resolutioneque
liqua tremor, & sermonis impedi-
mentum, & liuor totius corporis, vt Dioscor.
lib. 6. & Plin. lib. 29. c. 2. tradunt.
SALIS vectigal apud Rom. fuisse co-
stat. Salis meminit Linius lib. 2. Cum ait,
altero post reges exactus anno salis ven-
dendi arbitrium, quia impenso pretio
venibat in publicum, omni sumptu ad-
empto concessum primaui bello Puni-
co secundo vectigal nouum a censorib.
Nerone & Salinatore institutum ex sa-
laris annona. Etenim cum sextante sal
& Romæ, & per totam Italiam esset,
Romæ eos pretio eodem, pluris in foris
& conciliabulis, & alio alibi pretio pri-
bendum locasset, ac pretio salis tribus ge-
nerasset, vt idem refert lib. 19.
SALARIVM annuam erogationē
significat, quæ alicui sui tuendi exhi-
bendique causa præstatur, vt l. 1. §. si
inductus. l. 1. §. si in rem. ver. l. 8. §. si
in singulos. D. de transactio. l. vltima. in fin.
D. de obligatio. & alio. leg. 1. §. vltim.

D. de annu. leg. Salarium verò Cornu; in Perium victus vnus diei interpretatur. Plin. hoc vocabulum à sale duci scribit, libro 31. cap. 7. de sale tractans: Honoribus etiam militiaeque interponitur, salariis inde dictis magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariae viæ, quoniam illa sal in Sabinos portari consueuerat.

Salarium etiam annuas mercedes stipendiique, quæ ob liberalem artem vel medicinam præstantur, significat. L. 16. §. 1. de alim. leg. l. 4. D. de decre. ab ordin. fac. l. 1. §. item Papinianus. D. pro soc. l. 7. §. 56. §. salarium. D. manda. l. 1. §. 18. C. eod. l. 4. D. de offit. adfess. l. 20. §. vltim. D. loca. Salarium quoque prædij Iurisconsulti dicunt, in l. 40. §. heres de leg. 1. l. 8. D. de usufructu. Et salarium pro lapidibus cædendis, in l. 14. in fi. D. commun. prad. Item tribunorum militarium, & ducum Salaria, erant annuæ ipsorum. Proinde ἀλάριον Græci interpretantur. σιτισμόν. Et fortassis inde ductum est vocabulum, quod salaria percipientes, inde se alant, Vopiscus in Aureliano: Nam illi Romam venientes, salaria sui ordinis sunt decreta & postea: Panes militares numero sexdecim, panes militares cæstrenses quadraginta, vini mensalis sextarius quadraginta, &c. quæ sequuntur. E quibus intelligitur annonam cuique destinatam & assignatam, Salarium dicti. Idem in Probo. Item in salario diurno, bubulæ pondo, porcinae pondo sex, capriæ pondo decem, & quæ sequuntur. Latius tamen patuit hoc vocabulum, nec pro annonâ tantum, verum etiam pro commo- do & stipendio militum vsutatum est. Plinius: Nec patet retributorum militarium salaris emere. Itaque à Græcis explicatur, ἐπαπομὴν ἰσχυρίων, σιτισμόν, παροχὴς, & ἐπαπομὴν ἰσχυρίων, Veteribus glossis, quæ & Sallialium dici ostendunt.

SALARIARIVS, cui salarium soluitur, vel qui salarid fruitor, Vlp. l. 10. §. 8. D. mandati. N. si salariarius fuit, & hoc conuenit, ut sumptus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de salario. Eadem autem forma dictum est qua fidei commissarius, legatarius, depositarius,

SALGAMA appellantur herbar, quæ conditæ sale ad victum in vasis adseruantur, veluti eupla, brassica, beta, &c.

tiam nunc apud Turcas. Sed huius immo obtentu exigebant etiam trans-euntes milites, culcitras, ligna, oleum: quod tollitur libra. C. vlt. de salgamo hostiis. non præstando. Ne quis, inquit, lms. Commum. vel Tribunorum, salgami nomine, culcitram, lignum, oleum, à suis extorqueat hostibus. Annotauit tamen Alciat, quod & salgami appellacione, venit oleum, sal, butyrum, & huiusmodi esculenta ad condiendum: atque etiam alia in dies necessaria, veluti ligna.

SALINÆ, locus vbi fit sal, apud Galium, l. 1. quod cuiusque vniuersi, in prin. Plin. auctor est, Arcum Martium regem, salis modis sex milia in congiario populo dedisse, salinæque primum instituisse. Earum autem vestigal, explosis regibus sublatum, iterum imposuit centos Marcus Livius, ob id ipsum Salinator appellatus: Athenæus autem refert libro 3. de sympotibus, c. 1. à Lyfimacho iam olim in Troade vestigal salinarum constitutum; & natura tamen id quasi refugiente, statim exaruisse salinas, ac remisso vestigali rursus prodidisse.

Salinae publicæ fuerunt; & Principis propriæ, ut ferè omnes in Gallia, ex quibus idem Princeps amplum sibi vestigal parat, quod suæ cuique regioni deputatæ sint salinae, nec liceat, aliunde inuecto sale vti. Locantur autem publicanis ad certum tempus, & ita iam plebique in locis locari cœpere, ut certo pretio sal à conductoris emere singuli cogantur, quod si quis ex iure Romano confirmare velit, in promptu est l. inter publica. D. de verborum significat. l. si quis sine. C. de vestig. & commu. & l. liber homo. §. 1. D. de hered. institut. & in libris feudorum inter regalia salinarum quoque redditus computantur, titu. Quæ sint regalia. Admonebimus tamen, priuatis etiam Romano iure salinas possidere licuisse. l. forma. §. salina. D. de consuetud. l. 5. §. 1. D. de rebus eorum, qui sub iure generali. §. vltim. & §. sequen. D. de usufructu. Nec illud omittendum, propiciam hanc fuisse olim scæminarum poenam, ut in opus salinarum dampnarentur, ut indicat l. aut dampnum. §. 5. in ministerium. D. de poen. & l. mulier. 6. D. de capti. & post lsm.

Salinarum vestigal, in d. l. 17. & l. 1. D. quod cuiusque vniuersi. l. 59. §. 1. de her. institut. Salina-

Salinarum condu-

visio, & commu-

SALICA lege-

ciure, quæ lege acc-

nuptiarum manus

rat: quod munus M-

ganauit dicitur, & li-

ce distinctum superius.

eorum Francorum

Orientalis dicti lu-

li denominati: de

Francis, Strabo lib-

1. Equitarius in

lam fluuium, qui

diuidit, postea à

dicuntur, incolu-

das habent leges

de duellis. Signi-

volume Barbari

tur Salus & Franc-

tum Occidentalium

Hermanus Comes

Riparian, non

Duas, impet, Fran-

piorim auctores res

que Riparian: ante

ante Carolam m-

quam tenent. E-

gio, quæ Rheno

triangulati torn-

stia vel Austras-

de Oangs, (cu-

sunt) sub anno

legi. us. vi, &

rent per quatuor

le. tos de iurisd-

declarat, iudic-

ligi potest, quæ

nulli Claudi

ducti dispunt,

re de ipso Gal-

ad. uenit, quod V-

piulm Caroli se-

num in antiq. ju-

se: quod solus

peripicuæ demo-

monum plenit-

noturnalia, ve-

agatur. leuon-

ne genitor no-

tauit, vi fieret

lit: & ob vnan-

tim, & san. & D-

cordum. Qu-

disignatur.

Salinarum conductores, in l. l. C. de
vitiis. & commun.

SALICA lege vxorem accipere di-
citur, qui ea lege accipit, vt ei manē dici
nuptiarum munus ipsosalicū affe-
ctat: quod munus Morgengabe vel Mor-
ganatica dicitur, lib. Feud. tit. 30. & de
eo diximus superius. Est autem lex Salica
eorum Francorum propria, qui Franci
Orientales dicti sunt, à Sala flumine Sa-
lii denominati: de quo flumine & Salis
Francis, Strabo lib. 7. & Paul. Æmil. lib.
2. Equinathus in Carolo magno: Ac Sa-
lam fluium, qui Thuringos ac Sorabes
diuidit, postea à Francis, qui Orientales
dicuntur, incolitur. Item alio loco: Franci
duas habent leges, plurimis in locis val-
de diuersas. Significat autem eas, quæ in
volumine Barbarorum legum vocan-
tur Salica & Francica, quæ ipsa Franco-
rum Occidentalium propria est. Tamen
Hermannus Comes in lib. de origi. Franc.
Ripuariam, non Francicam nominat.
Duas, inquit, Francos habuisse leges, ip-
sorum auctores testantur, Salicam, at-
que Ripuariam: quibus nullus Regum
aut Carolam magnum adicere quie-
quam tentauit. Est autem Ripuaria re-
gio, quæ Rheino, Mosela & Mosa, quasi
triangulati forma concluditur. & Neu-
stria vel Austrasia vocatur. Guillelmus
de Oangis, (cuius libri nondum editi
sunt) sub anno 426. Franci ceperunt
legibus vi, & legem Salicam dictaue-
runt per quatuor gentis suæ Procures e-
lectos de pluribus: qui, sicut lex Salica
declarat, iudicauerunt. Ex quibus intel-
ligi potest, quā verum sit, quod non-
nulli Claudij Seyssellij auctoritate ad-
ducti disputant, Salicam legem mendo-
sè dicere pro Gallicam. Neque enim illos
adiunxit, quod Vitis Amerbachius in Ca-
pitul. Caroli scribit, Gallicā, pro Gallica
num in antiquo suo Codice scriptū fuisse:
se: quod absurdissimum esse verba legis
perspicue demonstrant: Vt tantum Ro-
manum pleniter discant: ordinaliter per
nocturnalā, vel graduale officium per-
agatur. secundum quod beate memo-
rie genitor noster Pipinus Rex decre-
tauit, vt fieret, quando Gallicanum tu-
lit: & ob vnanimitatem Apostolicæ se-
dis, & sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam con-
cordiam. Quis enim non videt his ver-
bis significari, ante Pipinum Regem mo-

ris fuisse, vt in Galliis Ecclesiis Galli-
lingua hymni Deo canerentur, & offi-
cium (vt ipse loquitur) perageretur: ve-
rū vbi Pipinus Gallicanum Regnum
Papæ beneficio adeptus est, tum Roma-
no Pontifici de se optimè merito præter
cætera hanc gratiam retulisse, vt dein-
ceps Latina lingua officia Ecclesiastica
perageretur. Quæ eadem Caroli Constitutio
exstat leg. Franc. l. 1. c. 74. Franciam autem
legem absurdum est ad Gallos nostros,
siue potius Francogallos referte, cum
Francorū nomine plerūq. apud istius se-
culi scriptores generaliter Germani om-
nes intelligantur. Sic apud Petrū de Vi-
neis, lib. Epist. 6. c. 15. Viues iure Francorū,
in eo videtur, quod maior natu exclu-
sis minorib. fratribus & coheredib. in ca-
stro ipso succedat, inter eos nullo tem-
pore diuidendo. Ioannes Nauclerus Gen. 27.
Carolus Magnus Rex Francorum diceba-
tur: quod idē erat, ac si nominatus fuisset
Rex Germaniæ & Galliæ. Nā clarum est,
quod eo tempore omnis Gallia Transalpi-
na, & etiā Germania à montib. Pyrenæis
vsq. in Pannonias Francia dicebatur. Il-
la, id est, Germanica, Francia Orientalis;
altera, id est, Gallicana, Francia Occiden-
talis. In quo verè historie concordant
omnes. Alj etiam Salicā legē sic dictam
volunt, quasi Saliquā, à duob. verbis, Si
aliqua, à quib. hæc lex incipiebat, vt a-
fert Robuffius in Com. in l. 1. de verb. sig. D.

SALITOR, qui salis tributum col-
ligit. Interpre. Ciceronis Epist. ad Atticum.
libro quarto, exponit Salitores, præfectos,
quos Iulij periti Murilegulos appellant.
Quidam tamen codices habent, non Sa-
litoribus sed Data à litoribus.

SALIENTES, fontes tabulis, sif-
tisse aquam fundentes: nomine ab eo
deducto, quod aqua ex tabuli capite in
labrum fluens, salire videatur, l. 15. D. de
act. emp. Atq. id propriè de lapidibus, aut
personis, ex quib. aquæ salunt, intelligi
debet. Basilicis dicitur periti dicuntur, veteri-
bus Silani, itaq. qui Glossemata sancti in-
terpretauit, Silanum xphiu exponunt, seu
xphiu, id est, τὰ ἀγὰρ τὸ πῶς οὕτως
vt exponit Eustathius. Dicitur esse Silanos.
Festus, Tullios alij dixerunt esse Silanos.
Cornelius Celsus lib. 3. Context etiam ali-
quid ad somnum Silanum iuxta cadens.
Lucretius 6.

Corpora silanos ad aquarū strata incedat.

Sed huius
ut etiam ita
hlygn, elem:
de Saligam h
quique in Co
salga in nom
um, a niti ex
nos aut tamen
peatione, ve
& noui modi
atque etiam
signa.

hri fol apud Ga
in prin. Phn
um regem sal
giano populo
num in t. u. le
xplois eoz bus
p. i. u. eoz. Mi
maior appella
refert libro 3.
imacho iam o
minatur con
id quō re
sal nas, ac te
ditte.

& Principia
salis, equi
libi redi
ge regionē de
cat, al unde
autem publi
& ita ample
te vt certio
emere lin
is ex iure Ro
proprie est
um significat. l.
immo & i liber
& n libris
uorum quo
riu. Quæ
uamem, pri
salinas possi
a D de consi
que sub iur
en D. de usuf
tati, pro tam
etiam per
ntem, vt
in ministerio
D. de capti. &

l. 7. & l. 1. D.
de her. insti.
Salina

Itaque l. 17. §. ult. cod. tit. personas, ex quatum nostris aqua salire solet; id est, Silanos aut Tullios. Alij syluanus dici volunt, sed illud magis probatur.

SALIX, arbor celeriter crescens, l. Quinto. D. de ann. leg.

SALICTVM, locus salicibus confusus, si quis situm. D. de fund. instrum.

SALTUS appellabant veteres pastora loca, & passionibus accommodata, l. penultim. §. 1. ff. si servus. vendic. l. 8. ff. de instrum. vel instrum. l. 52. ff. de alio. empt. l. 25. ff. de pign. actio. Var. o. l. 4. de ling. Lat. Quos agros non colebant propter sylvas, aut id genus, ubi pecus possit pasci, & possidebant, ab usu suo saltus nominabant. Hæc Græci *ἀγρὰ ῥαγ ῥαγ*, nostri nemora dicunt. Alius verò Gallus apud Fest. lib. 17. saltum dicitur, ubi sylvarum & passionibus sunt, quarum causâ casae quoque ibi sunt. Et si qua particula in saltu pascitorum aut cultodum causâ aratur, eas res non petimit nomen saltui, non magis quàm fundi, qui in agro culto, & eius causâ habet ædificium; si qua particula in eo habet sylvam. Virgil. lib. 3. Georg.

Saltus in vacuis pascunt, & plena securum flumina.

Inde saltus pascuus, l. 19. §. 1. loca. Et Saltus passionisque, in l. 8. ff. de instrum. vel instrum. Et per græcos passionisque fructus ex saltibus percipi dicitur. l. 32. ff. de usufructu. l. 9. ff. de instrum. vel instrum. In saltibus etiam venati dixit Tryphon. in l. 62. ff. de usufructu. Virgil. Georgic.

Es magnos canibus circumdare saltus.

Saltus autem alij æstiu, alij hierni erant, l. 67. de legat. 3. §. saltus. l. 44. §. ult. ff. de acquir. possess. Æstius d. finit Vlp. quibus interdum etiam hyeme, pleuæque autem æstate vimur, l. 1. §. æstiva. ff. de aqu. quoti. Hinc

SALTUARIUS, saltum cultos. Vlpianus tamen l. quasitum. 12. §. saltuarii de instr. vel instrum. lega. non eum tantum hoc nomen contineri putat, qui saltuum vel finium custodiendorum causâ in fundo paratus sit, sed & qui fructuum conservandorum gratia, ve & probat, l. in instrum. in fin. ff. cod. Paulus in priori significatu viuspauit, lib. 3. Sent. tit. 6.

SALTVENSES fondi Principis dictantur, sub rubr. Cod. de fund. paterno &

salt. Erant autem nemora passioni deputata, id est, fundi, qui pecoris pascendi causâ locati solebant, cum in Principis patrimonio conservarentur. Hinc & Saltuenses, coloni, qui hos fundos conducebant.

SALVIANVM interdictum, vide Interdictum Saluvianum.

SANATES dicti sunt, qui supra triâque Romam habitaverunt quod nomen iis fuit, quia cum defecissent à Romanis; breui post redire in amicitiam, quasi sanata mente. Itaque in xix. Tabul. cautum est, ut idem iuris esset Sanatibus, quod fortibus id est, bonis, & qui nunquâ defecerant à pop. Romæ. Hæc Festus.

SANCTA propriè dicitur, quæ neque sacra, neque profana sunt, sed sanctione quadam confirmata; ut leges sanctæ sunt; sanctione enim quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum. & interdum in sanctionibus adicitur, ut qui ibi aliquid commissit, capite puniatur, l. 9. §. 2. ff. de disj. rerum.

SANCTVM est, aut Tributum, interdum idem quod sacrum, idemque quod religiosum; interdum aliud id est, nec sanctum, nec religiosum; nimirum incoeruptum & iniolatum. Hæc Macrobius. l. 3. §. 3. Saturn. Fest. autem lib. 16. interdum sacrum & sanctum, & religiosum, differentias Alius Gallus bellissime refert: sacrum, ad ficium consecratum Deo; sanctum, murum qui sit circa oppidum; religiosum, sepulchrum, ubi mortuus sepultus, aut humatus sit. Sed illa portione quadâ, & temporibus eadem videri posse. Siquidem quod sacrum est, id lege aut iustitio maiorum sanctum esse putant, quod violari id sine pœna non possit: idem religiosum quoque esse, quod iam sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat, & quod si faciat, aduersus deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro aut sepulcro debere observari, eadem & sacra & sancta religiosa fiant. Hæc Festus. Propriè autem sancta dicuntur, quæ ab iniuria hominum defensa atque munita sunt, inquit Marcianus. l. 8. D. de rer. diuis. Munita autem propter pœnam propositam significant. Nam sanctum est sanguine fuso confirmare: vs Servius Grammaticus testatur, neque Marciano assentimur, ut nec Horom. qui à sagminibus hæc verbum eo loco deducit.

deducit: quin Festus Verbico in Commendatum & sagmina à firmato deducit. siam esse, vel eorum solemnium, quilibet commemo. Fuere, inquit, qui cum ad iussurandum adigeret (sic Adiectet) humanum vino permittum in se: inde cum post degustasset, licet er: fieri consuevit sum, &c. Sicut etiam calu victimæ, & ex confirmata sunt. Et uti idem Horom. quali quæ sacro facti sunt: cum in significasset, iurari placere ostendit: nos plebs, inquit, tiam fecerunt, sacculisset, eius caput milia ad redem que venum iret. Res negant quem se, sed caput eius nocuerit, sacrum enim. Tamque iuriam Festus inquit, dicuntur sacri, si sacrum qua duobus modis iureiurando, & Livius eodem. Et cum religiosum lege etiam fecerit religionem iussu Dionysius autem qui, per sacra suos hanc perpetuos addita crearent, ita deo si prius haberent. Nos. Hinc veni Cicerone in ea, pro ea rogatione, retur. Primum nihil potest, si sanctisset. De sunt, aut genus & consecratum

deducit: quin Festo potius, & Aggeno Verbio in Gomitent. ad front. qui sanctum & sanguina à sanciendo, id est, confirmando deducit. A sanguine tamen confirmum esse, vel ex consuetudine sacrorum solemnium, quam Salustius in Catilinaria commemorat, Horoma. putat. Fuere, inquit, qui dicerent, Carilipam cum ad iusiurandum populares scelesis sui adigeret (sic enim legendum, non Addiceret) humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse: inde cum post execrationem omnes degustassent, sicuti in communibus sacris fieri consuevit, aperuisse consilium suum, &c. Sacta ergo prima ea sunt, quæ casti victimæ, & execratione interposita, confirmata sunt. Et SACROSANCTA, ut vult idem Horom. illa eadem proprie, quasi quæ sacro facti sancta sunt. Sed *Linus lib. 3.* cum idem prope sibi videri significasset, Iuriconsultis tamen aliud placere ostendit: Cum iniunctos Tribunos plebis, inquit, religione, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui eis no cuisset, eius caput Ioui sacrum esset: familia ad eam Cereris Liberi, Liberæque venum iret. Hæc lege Iuris interpretēs negant quæquam sacrosanctum esse, sed caput eius, qui coram cuiquam noctuerit, sacrum esse, id sanciri. *Hæc Linus.* Eamque Iuriconsultorum etymologiam *Festus lib. 7.* securus: Sacrosancti, inquit, dicuntur, qui sanctiuntur, ut sint Sacri, si sacrum violept. Itaque sacrosancti duobus modis fiunt: religione, siue iureiurando, & lege. quorum utrunque *Liuius* eodem loco significat, his verbis: Et cum religione iniunctos eos, tum lege etiam fecerunt. Paulò autem post religionem iusiurandum interpretatur. *Dionysius autem libro sexto:* Iuraverunt, inquit, per sacra omnia, se posteròsque suos hanc perpetuò legem observaturos: addita execratione, ut qui legi parent, ita deos superòs atque inferos propitios haberent: qui non parerent, in festos. Hunc utrunque modum exponit *Cicero in eas pro Corne. Balbo:* Quid fuit in ea rogatione, quod sacrosanctum videretur? Primum enim sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset. Deinde sanctiones sacrandæ sunt, aut genere ipso, aut obtestatione & consecratione legis, aut pœnæ: cum

caput eius, qui contrà facit, consecratur. (Sic autem locum emendari vult Horoman.) Aut genere ipso, ut obtestatione & consecratione legis: aut pœnæ, cum caput eius, &c. Duos enim tantum hos fuisse modos, locus insequens, ubi enumeratione partium argumentatur, perspicue ostendit. Quid habes igitur dicere, inquit, de fœdere eiusmodi? Verum à capitis consecratione, an obtestatione lege sacrosanctum esse confirmasti, quibus copiose disputari perspicuum est, hoc inter Sanctum & Sacrosanctum interesse, quod inter genus & speciem. Sacrosanctam enim dicuntur ea, quæ sub capitis pœna sancta sunt, ut iniuncta & incorrupta essent. Quæcunque verò pœnam aliquam continent paulò grauiorē, sancta nominantur. Planum est præterea, & sancta & sacrosancta ea plurimum dici, quæ iniuncta sunt. Hinc *Cicero* in ea pro domo sua, de cuiusque domo verba faciens: Hoc, inquit, perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde abripi neminem fas sit. Hinc sacrosanctæ Ecclesiæ dicuntur à Iulianiano, qui asylum præbet, *Hinc illud Cicero in Catilinam:* Quid enim expectas? bellum? quid ergo? in vastitate omnium tuas possessiones sacrosanctas futuras putas? Hinc sacrosanctæ fœdera semper appellantur, quia gentibus omnibus motis fuit, ut ea sanguine sancirent. Cuius rei exemplum inigne teneri nō possum, quin hoc loco ex *Cornel. Tacit.* libro duodecimo subscribam: Mos est, inquit, Regibus (de Armenia loquitur) quorū societatem coeant, implicare dexteras, pollicisque inter se vincire, nodòque perstringere. Moxque ubi sanguis in artus extremos se effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum.

Sanctæ autem res sunt, ut in ciuitatibus & oppidis inuri & portæ, l. 1. & 8. in fin. D. de rer. diuis. l. 1. D. ne quid in loco sac. *Zonar. tomo secundo, c. 1. p. 1.* Sed enim quod ad portas attinet, à Iuriconsultis dissentire *Plutarch.* videtur, qui in *reip. p. 1.* agguis: muros legibus esse, portas nō ita scribit. quod per portas cadauera effertur, aliæ item res immundæ & minime puræ per eas transmittantur, inuehantur, euehantur.

Verum diversis poris, quam contraria aut pugnantia dicit. Merito enim negat poras religionis quicquam habere, non autem muros, qui atro circumdici atque ambiri, ceteris adhibitis furis in designanda urbe solebant: cum eo loci, in quo porta struenda erat, sili aratrum, & sustolli consuevissent. Verum est tamen, nec poris nec muris quicquam coniungi, vel apponi licuisse, nec aliquid omnino in eas sine nefario scelere committi potuisse, quo violari viderentur. Ea propterque in sanctis consulti eorum verumque recte numerant, l. 1. & vltim. D. ne quid in locis sac. Cuius libro 2. Insuper. n. in sanctis quoque leges observantur, propter sanctiones, quibus leges seipsas olim muniebant, l. 3. §. proprie. D. de ver. diuisio.

Sanctus etiam ab antiquis dicebatur, quod prorsus intactum erat, ex quo nihil promittebatur, ob annuas necessitates.

SANCTIONES vocamus eas legum partes, quibus poenas constituimus aduersus eos, qui contra leges fecerint: ait Imperator, §. de verum diuisio. Papinian. l. 41. D. de pena. Sanctio legum, quam no- uissime certam poenam irrogat, iis, qui praecipies leges non obtemperauerint, ad eas species pertinere non videtur, quibus ipsa lege poena specialiter addita est. Eius sanctionis exemplum pulcherrimum habet ex reliquiis legis Regiae, propter summam elegantiam & vetustatem adscribere: **S** **I** **Q** **U** **I** **S** **H** **V** **I** **V** **S** **E** **R** **G** **O** **A** **D** **V** **E** **R** **S** **U** **S** **L** **E** **G** **E** **S** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **I** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D** **E** **V** **M** **E** **X** **L** **E** **G** **E** **R** **O** **G** **A** **T** **I** **O** **N** **E** **S** **P** **L** **E** **B** **E** **S** **V** **E** **S** **C** **I** **T** **A** **S** **E** **N** **A** **T** **V** **S** **V** **E** **C** **O** **N** **S** **V** **L** **T** **A** **F** **E** **C** **I** **T** **S** **I** **V** **E** **Q** **U** **O** **D**

ad instrumentum menforum pertinere-
bit, non solum coloniarum, sed & tabularium
Cæsar's manu conditoris inscriptum ha-
bere debet. Ita & Sanctuarium Mithri-
dis pro secreto eius tabulatio dixit.
Plin. lib. 22. ca. 8.

SANCTIMONIALES appel-
lantur imp. virgines. Deo debitas, dicatas,
& coniectatas, *Rub. de rap. virg.*

SANGVIS, vide Consanguine-
nei.

SANGVINEA, & sanguineæ vir-
gēs (non sanguinæ) apud *Modest. l. ultim.*
D. de leg. Pomp. de parici. è sanguineis fructi-
cibus erant, quib. cardi iubentur partici-
pare, ut autem tenet in cruento co-
rum colore, aut ad horrorem, ut voluit
quidam, cruentabantur: ut de bellona
scribit Maro:

*Quam cum sanguine sequitur Bellona fla-
gello.*

De his scribit *Plinius lib. 19. ca. 10. & lib.*
24. cap. 11. Hinc Sanguineæ hactenus, quæ
quod coloris erant cruenti, idcirco & iis
ad bellum indicendum faciales uteban-
tur; hæc voluit quidam sanguine cruen-
tatas, quæ atroæ & cruentum bellum mi-
narentur.

SANGVINOLENTVS, l. 2. C.
de patr. qui fil. suos distr. sanguine mater-
ni uteri adhuc perfusus, id est, regens
natus, ut *l. 1. C. de expos.* Si quis, inquit
Constantinus, propter nimiam pauperti-
tem, egestatēque, victus causa filium
filiumve sanguinolentum vendiderit. ita
enim legendum est eo in loco, ut in *tit.*
de infan. expos. & de hiis, qui sang. nat. acc.
Et in hac collectionis formula: Nos in
Dei nomine matricularij S. Marini,
dum mane ad officia ipsius Ecclesiæ ob-
servanda convenissemus, ibi infansculum
sanguinolentum invenimus, & per tri-
dum an quisquam eum suum esse di-
ceret, perquisivimus: nullo inveno, Gaio
nutriendum eum dedimus, ut eum in
suo servitio iuxta legis ordinem reti-
neat, pro quo pretium accepimus solidi
decem. Hos *Juvenalis* Rubentes ap-
pellat, *Sat. 7.*

Modo primos incipientes

*Edere vagitus, & adhuc à matre ruben-
tes.*

Græci ἀσπιδος & ἀσπίδαρος vocant.

SANVS non est, cui lingua abscessa
est, si cui lingua. *D. de adit. edit.*

SAPA, mustum ad tertiam partem
decoctum. *Alpian. de fund. instr. l. quasitum*
*Vas, inquit, æneum, in quo sapa coquere-
tur, & destructum fieret, &c.*

SAPIENS à populo Romano pri-
mus appellatus est Publius Atilius, ut se-
stat *Pompe. l. 2. §. deinde Sextus. de orig.*
jur. quem tamen *Cic.* lib. de amicitia A-
cilius vocat. Hinc & Sapientes pro utrius-
que eritis, ut apud Romanos, prudentes, *lib.*
Fend. 2. tit. 15. Super negotio isto tale
est Sapiens noster civitatis consi-
lium, videlicet Oberti & Gerardi. *Rade-
vicius lib. 1. ca. 27.* At Sapientes & legum pe-
riti persuadent, Mediolanenses, licet im-
probos & infames, iudicis tamen officio
per legicinas inducias citandos esse: hoc
est, iudicis edictum unum, mor alterum
& tertium, seu unum pro omnibus, quod
peremptorium nominatur. Ex eodem
numero quatuor illi Principes Iustina-
nici iuris interpretes fuere quorum glo-
sis Accursium magnopere adiutum fuisse
constat, de quibus idem *Radevicius lib. 2.*
c. 5. Habens, inquit (de Fr. derico. l. imp.
loquitur) videlicet Bulgarum, Martium,
Iacobum, Hugonem, viros doctissimos, & in
lege doctissimos, legumque in civitate.
Bononiensi Doctores, & multorum au-
ditorum præceptores, &c.

SAPIENTIAM pro philosophia
dixit. *Pompe. l. 2. §. post. hunc. D. de orig. jur. &*
Sapientia civilis, iuris civilis scientia, l.
1. §. proinde. D. de extraord. cog.

SARCIRE in 12. Tabul. satisfacere
significabat, auctore *Fest.* Inde sar-
cire noxam, id est, damnum præstare.
l. 1. §. cum arietes D. si quadrup. paup. sec.
dic. l. 1. 4. D. de mon. vni. Et sarcire dama-
num, in *l. 12. in fi. D. de damn. infect.* Sicque
apud *Festum* Servius Sulpitius, Sarcir-
to in 12. Tabul. exponit damnum solui-
to, præstato. Sarcire est etiam integrum
facere. Hinc Sarcire ædificia, in *l. 7. §. ult.*
D. de iure delib. est corrupta restituere.
Hinc

SARTATA testæ *Festus* sic interpreta-
tur. Sartæ ponebantur pro integrè, ob quam
causam opera publica quæ locantur,
ut integra testæ præstentur, sartæ testæ
vocalur. Etenim sarcire est integrum
facere. *Hac Festus.* Sed videamus, ne non
de testis locutio intelligatur: verum hoc
coniunctum pronuncietur, item ut a-
lia compluribus, in quibus & conjunctio sub-

auditur: ut Ise agere, Vti frui, & quæ sunt generis eiusdem: ut sit Sacra & testæ. quidam e. literâ interpretandam putant, quod à Sarcio declinatum sit, non à Sarcio. *Charisius libro secundo*, Sarcitæ, inquit, pro integritate. Sarcire enim est integrum facere. Hinc Sarcitæ testæ, vti sunt opera publica, publicè locantur. *Vlpianus l. 7. D. de offic. proconsul.* Aedes sacras, & opera publica circumire inspiciendi gratia, an facta testæ quæ sint, vel an aliqua refectione indigeant. *Idem l. 7. §. 1. D. de usufructu.* Hactenus tamen ut facta testæ habeant, iterum: Unde *Celius de modo facta testæ habendi* querit, si quæ vetustate cœderent, reficere non cogitur. *Item apud Marcum in l. 7. a. D. de leg. Iul. repetund.*

SARCINATOR, Sarcinatrix, qui quæ facienda vestimenta accipit, vel vestes confuit, *l. 25. §. ultim. D. loca. l. 1. §. 1. D. de tributis. l. 5. D. nauta campo. l. 27. D. de pecul. l. 5. §. 1. D. de infistor. l. 82. D. de furt.* Non *Marcell.* Sarcinatore furorem interpretatur, addito *Lucilij* versu:

Sarcinatore esse summum suere centonem optimè.

SARCOPHAGVS sepulchrum & capulum significat, quod ex sarcophago lapide fissili corpora celeritèr consumente, qui in Troade piotimus nascebatur, fieret, *ut Isidor. lib. 16. ca. 4. scribit*, *domi in opus quædam*, quod carnes exedat. Inuenitur verbum hoc in *l. 37. D. de religio. & sumpt.* Et precium loci, in quo defunctus humatus est, & si qua vestigia sunt, & sarcophagi, & vestigia. Sic *l. 28. §. ult. de alim. legat. l. 6. de sepul. vti in C. Th. Et in libello vniuers. au. stor. de limitib.* Orcas in fine inuenies, Sarcophaga in fine inuenies. Et in *Epigram. Antiq.*

Latèque iaces condita sarcophago.

Et in alia inscriptione: Corpora eorum fissili sarcophago commendauerim.

SARDONYX, gemma. *Plinius lib. 37. c. 6.* nomen compositum scribit ex sar da lapide in Sardinia reperto coloris rubri: & Onyx, quæ gemma est ad vnguis humani similitudinem accedens. *Vlpia.* Sardonyca numerat inter gemmas magni precij, *l. 6. D. de bon. dam. vbi tamen sardonychica legitur.*

SARGOGALLA, in l. ult. §. species.

D. de publ. ca. videtur esse, quæ ab aliis auctoribus Sarcocolla vocatur, ut & ibidem *Saffirinus* vocatur, meo quidem iudicio, quæ à *Plinio lib. 37. cap. 9. & Isidor. lib. 16. cap. 9.* Sapphyrus appellatur. Est autem Sarcocolla lachryma arboris in Perside nascentis thuri similis, *ut Dioscor. lib. 3. & Plin. lib. 13. c. 11. & lib. 24. c. 14. scribunt.* Nomen inde habet, quod dissoluta & hiantem vulnere carnem altingat & adglutinet.

SARMENTA, Sarpere antiqui pro purgare ponebant: unde & virgula abscessu, sarmenta dicuntur, *l. ligni appellatione. D. de leg. 3.*

SATIS pro valde, in *l. 4. D. de in integr. restit. (Quemadmodum Florentia legitur) & in l. 7. §. bellissimè D. quod vi aut clam l. decima sexta. l. 45. §. pen. D. de fidei. iobert. l. 2. §. post hos quoque. D. de origi. iur. vbi satis supellectilio iungitur. Si satis inhumanum, satis incivile, satis impium, in *l. 6. in fin. prin. D. de pigner. actio. l. 20. D. de acquir. hered. l. 37. D. de leg. 2. l. 15. D. de procuratoribus. l. 66 in fin. D. de res. nup. l. 1. C. de commun. et alienat. l. 33. C. de inoffic. testa. & in aliu Iustin. Constitutionib. supè.* Particula autem Satis, his verbis dare, facere, prestare, accipere, petere, effici, re, eleganter coniungitur: solet tamen & ab iis disjungi, ut passim videre est.*

SALIS ACCIPERE dicitur creditore, legatarius aut alius quilibet cui cautio præstatur, *l. 8. D. de usufruct. ear. res. l. 17. D. de testam. tut. l. 7. D. de incen. ruina. l. 30. D. de usufruct. legat. l. vlti. & vlt. D. quorum legatorum. l. 30. §. ultim. D. de statu. lib.* Sic satis de euictione accipere, *l. 48. D. de euictionibus. Legati fidei commissive satis accipere, l. 38. in fin. D. de cond. indob. l. vlt. C. ut in possessionem lega. Subauditur autem per Ellenismum in ea loquutione, verbum Nominè, & integra oratione effectur in *l. 5. §. si Titia. D. ut in possession. legat. Vide Nominè subauditur.**

SATIS ACCEPTIO, inquit *Pomponius*, est stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut adpromissores quoque ab eo accipiuntur: ut id est, qui idem promittant. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere: nam quia id quo quis contentus erat, ei præstatur, satisfactori dictum est, *l. 5. §. 2. D. de verb. oblig.*

SATIS

rate: *Vlpianus l. hoc con. dit. & demum. Hæ. mab. cum vti. qui testatur est con. diuonem volu. quando.*

SATIS DAR foret vel fideiussor, foret cauere, nam uemus nobis. *C. accipit. Cicero. in. Brute non soluam te, amplius in no. earum. Sed Lucilio dixerat, pro cau. te sic distingu. a. forem, id est, fidei. dicatur: qui vetè. xat. Cauere.*

Satisfacere dam. satis fideiussoribus accedit, et cuius in. Satisfacere etiam. aut. l. 8. D. de usufruct. consumatur. Marc. mator.

Si de seruio ge. Adierit vniua. SATISDA. vellit est quo fa. facere dicimus. plemosita rati. nostro, qui pro. ita cauere, eum. etiam datus si l. vlt. cog. Satisfac. omnibus prætori. satisfaci vti iubet. significat. Num. vicem satisfactio. l. 7. D. de Prator. plus quam per. l. dare promissit, si. ligatur, quam si. loco, qui villi. rem 31. annis v. det, non videtur. aliter atque si n. 3. D. de fideiussor. res cog. Non eni. vlti. Satisfac. Satis factio n. sionque temp. rationem. D. de pr.

SATISAGERE, pro satagere, curare. *Ulpian. l. hac conditio. 10. D. de condit. & demonst.* Hæc conditio, **VILLAS MEAS CVM NVPSERIT**, talis est, vt qui testatus est, impleri solummodo conditionem voluerit: non satisegerit quando.

SATISDARE propriè est ei sponditores vel fideiussores dare, qui sibi à debitore cauent, nam satisfacimus alteri, cauemus nobis. Caueat enim qui satisfacit. *Cicer. in Bruto*: At verò tibi ego Brute non solum, nisi prius à te caueat, amplius eo nomine neminem petierum. Sed Iuriconsulti Caute postea dixerunt, pro cautionem dare. & Cassiodorus sic distinguunt à satisfacere, vt qui spondorem, id est, fideiussorem dare, satisfacere dicatur: qui verò chirographum duntaxat, Caute.

Satisfacere damni infecti est, & caute datis fideiussoribus se damnum, si quod acciderit, ei cuius interit, præstaturum.

Satisfacere etiam satis præstare dicitur, *l. 8. D. de usufructu. car. varum que vasa consumuntur*. Matialis libr. 2. Epigrammaton:

*Si de seruitio graui querantur,
Adferat vniuersa, satisque præstes.*

SATISDATIO eodem modo appellatur est quod satisfactio, nam vt satisfacere dicimus ei, cuius desiderium implemus: ita satisfacere dicimus aduersario nostro, qui pro eo, quod à nobis petiit, ita cauit, vt eum hoc nomine securum faciamus datis fideiussoribus, *l. 1. D. qui satisfd. cog.* Satisfactio enim eod. rit. & in omnibus prætoris stipulationibus, quibus satisfd. tri butetur, fideiussorum dationem significat. Nam ne pignoribus quidem in vicem satisfactionis quis defungi potest, *l. 7. D. de Prator. stipu. l. 1. & l. 3. §. 1. D. si cui plus quam per. l. Falc.* Nec verò qui satisfacere promissit, fidè implese aliter intelligitur, quam si eum dederit accessionis loco, qui vilius obligetur. Nam si minorem 21. annis vel mulierem, vel seruum det, non videtur satisfecisse obligationi aliter atque si non idoneum dederit, *l. 3. D. de fideiussoribus l. 8. §. 1. D. qui satisfd. cog.* Non enim videtur satisfacere, si viciose satisfacere est, *l. 6. D. eo. tit.*

Satisfactio nudæ cautioni repromissionisque semper opponitur, *l. 1. §. stipulationem. D. de Prator. stip. & in tit. de damni.*

infect. sap. l. §. D. de pet. hered. l. 45. D. de procuratoribus. l. §. 6. in prin. D. de iurisdictionibus. Inde verbum Satisfacere dicitur idoneam cautionem desiderare, *l. 1. §. pen. D. quod legator.*

Satisfactionis appellatione interdum etiam repromissio continebitur, id est, satisfactio, qua contentus fueris, cui satisfactio debebatur. *Ulpian. l. satisfactio. D. de verb. sign. Sic in l. 2. D. pro herede. l. 1. promissor. §. vlt. D. de const. pecun. atque ita satisfactionis verbum in l. solutam. D. de solur. accipi conuenit.*

Satisfactio iudicatum solui, est cum quis stipulanti vt solueretur sibi quod fuisset iudicatum, datis fideiussoribus promittit. *ait Imp. tit. de satisfd. in prin.* nam iudicatum solui, antiquè dictum est, pro Solutum iri: & Satisfacere iudicatum solui, dare fideiussores locupletes, qui stipulanti actori promittant, quænam iudicio facto solui oporteret, si reus damnaretur, tantum suo periculo solum *ix. l. 3. & pass. D. iudic. solui.*

Satisfactio rem ratam dominum habebiturum, est cum quis stipulanti à procuratore alterius, vt dominus eius procuratorum ratam habeat, datis fideiussoribus promittit: *vti docet Imp. titu. de satisfd. in prin. & l. 1. & passim D. rem ratam haberi.*

SATISDATO debere, est datis sponditoribus, siue fideiussoribus, debere. *Cic. lib. 16. Epist. ad Att.* Possimus enim, vt sponditores appellentur, procuratorem introducere: neque enim illi licet contestabuntur: quo facto non sum necesse sponditores liberari, sed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod satisfactio debeat, procuratores eius non dissoluere, & nostre grauitatis nostrum sine summa illius ignominia persequi.

SATIS EXIGERE, *l. 1. 100. D. de cond. & demonst. l. 9. §. vlt. l. 13. D. de admin. tit. l. 1. §. vsque adeo. D. de iur. & ration. diff. l. 1. §. si præses. D. de magistr. conuocand. l. 39. §. vlt. de leg. 3. id est, satisfactionem exigere, vt in d. l. 1. §. si curatores. de magistr. cauen. Et Satis postulare, *l. 2. D. rem rat. hab. Debitor etiam satis offert dicitur, l. 1. §. vlt. D. de requir. vel absenti. l. 5. D. de suspect. ru. l. 6. C. de test. ma.**

SATISFACERE dicimus ei, cuius desiderium implemus, inquit *Ulpian. l. 1. D. qui satisfd. cog.* Satis igitur facit, qui

idoneum expromissorem volenti, *leg. 4. §. aut Prator. Digest. de damn. infest.* In eo itaque quod dicitur, pignus, soluta pecunia, vel si eo nomine satis factum, libetari. Satisfactum accipimus, quae modum voluit creditor, licet solutum non sit. Siue enim aliis pignoribus sibi caueri voluit, ut ab hoc recedat, siue fideiussoribus, siue reo dato, siue pretio aliquo, siue iuda conventionione, siue aliis quocunque modo recesserit, vel si conuenerit, ut pro hypotheca fideiussor deat, datumque, licet non idoneum, creditor admisit, vel si deferente creditore, debitor iurauerit, rem non esse pignori obligatam, satisfactum iarelligerit *leg. 9. §. omni. Digest. de pig. act. leg. 5. §. in leg. 13. l. 14. D. quib. mod. pig. leg. 3. Digest. de fideiuss.* Sed & si accepto latum sit id, quod hypotheca erat obligata, satisfactiois nomen proficiet, *l. 49. D. de solut.* Et aliis quoque videtur satisfactum, expromissore, vel pignore dato, *leg. 13. Digest. de contrah. empt. §. vendit. Instit. de ver. iuss.*

SATISFACERE & Soluere tanquam differentia separantur: *ut apud Pompon. leg. quod vendidi. 19. D. de contrah. empt.* Quod vendidi non alter sit accipientis, quam si aut precium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum, *sic in l. Stichum. 39. §. 1. D. de statu lib. l. si ita. 41. §. 1. D. de manumiss. testam. l. Paulus 38. §. 2. D. de liber. caus.* Solutum enim propter, qui precium numerat; satisfaci, qui pignus, vel expromissorem, vel fideiussorem praebet, *l. solutiois. D. de verb. signif. l. 4. §. 1. D. de re iud. l. 6. D. quib. mod. pign. vel hypoth. l. promissor. 21. §. 2. D. de const. pecun.*

Satisfacere, est tancum facere, quantum satis sit irato ad vindictam, inquit Alcon. in illum textum Verrinae locum: Video enim, & ex iis quae legi & audiui intelligi, in qua ciuitate legatus populi Roman. aliqua ex parte violatus sit, nisi publice satisfactum sit, ei ciuitati bellum indicere atque inferri solere.

Satisfaci etiam verberibus de seruo dicitur, *leg. 17. §. cum seruus. & §. leg. D. de iniur. leg. penultim. D. si ex nou. ag.* Sic Satisfactio sumitur, in d. l. 17. §. aut prator

SATISFACTIO, pignoris vel fideiussoris exhibitio, *leg. 52. D. de solutis.*

l. 19. D. de contrah. emp. Quod vocabulum quamquam late pateat, tamen in rescripto Antonini expositum *leg. 5. Digest. ut in poss. legat. ad exsoluendum legatum rescriptum.*

SATIS petere & Satis desiderare is dicitur, qui caueri sibi postulat, *l. 14. D. de admin. tut. l. vlt. §. 1. D. quor. legator. l. 8. D. de prator. stipulatio. l. 7. D. temp. pupill. solutam fore.* Inde illud in *l. 52. in fin. D. de iudic.* Si petatur fideicommissio satis, & Satis legatorum delideret, in *l. 2. §. non exigimus. l. 3. §. 1. ut in poss.*

SATVR A, *ut Fest lib. 17. scribit*, erat cibi genus ex variis rebus conductum: vel secundum aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus coniunctum & confusum disputabatur. Ex quo Saturata lex multis aliis conferta legibus olim dicebatur. Vnde in sanctione legum adiciebatur, *Neve per SATVRAM ABRIGATO.* C. Latius in Oratore, quam pro se dixit: Postera die quasi per seiyram exquisitis sententiis in deditionem accipitur. *Isidor. lib. 5. Etymol.* Saturata lex est, quae de pluribus simul loquitur, dicta à copia rerum, quasi à saturitate. *Iustin. in Orat. ad Antecessores:* Et primo quidem anno hoc opus tractabatur legibus, non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim, & quasi per satyram collectum. Auditor Panegyrici Flouienium, Constantino dicat: Separatè igitur utique dicam: neque enim quasi per satyram confundenda sunt beneficia tua. Vide Erasmi. Chil. 4. cent. 4. & SATYRA lex, in Catalogo legum.

SAXVM Tarpelum mitæ altitudinis erat, à quo lex XII. Tabularum vult deici eam, qui falsum dixerit testimonium. Sed hodie non potest quis sic damnari, vi de saxo precipereitur. *auctore Moseff. in l. si diutino D. de pan.* Est autem alius poenis vtendum pro qualitate admitti. *Marcianus in leg. 1. in princ. Vlp. in l. leg. Cornel. D. ad l. Cordel. de fals. l. damus licentiam. ff. eod. tit.*

SCABRO dicitur, qui dentes aut gingivas illuente scabras aut spurcas habet. *Vlpian. l. 12. §. vltim. D. de adul. edict.* Trebatius ait, non esse morbosum os alieui olere, veluti hircosum. scabronem. sic enim legi vult *Cuiac Obs. lib. 11. cap. 10. nō Strabonem, cum me oculorum, non*

oris

pro vitio laborat. H
est veretibus scabres
Sabreides, Paulinus T
ro alumnorum, p
bre aque insula v
mo, Ager der lingu
suel scabre atque
ne. Conuungi scabre
batus, dum ait hi
cium ex illaue oris
Riponem legi volu
est, non luto: &
tionem oris, hoc ex a
vitis, non è scabre
teci plane hic cæc
xerum Vide Scalgien

SC. F. N. vide

SC. E. V. A. l. c.

sic vitior val' ho
sim decepto lini
liare dicitur, val
non sice scabre ma
est Vlpian. l. 12. §. 1. d
bro scribit. Mutu
tum hulle nomen
ultam dixeram.

SCA VM d
Improb. no dicat
de hui qui super rel
seculatitatem moru
l. 17. de pan. in end
neg. Testu. Adip
uam temp. pro w
lat. lib. 16.

SCAL A. l.
traiectus erant
poli in mare pe
sa vique ad na
aqueductus hu
Imp. omnia ve
fuit ex vnuet
bi, & ad refect
ductis procedere
vnuetis calen
puem, & Gra
sic habet, in
x. l. d. et. n. d. r.
lis in regione
m. z. g. l. l. l. l. l.
Orce autem
bantur.

SCAND u
delis regunt.
Et les ad. r. c. l.
quadragesim

vis vitio laboret. Hoc autem vitium est veteribus Scabres & Scapres, nois Scabrities. Pacuvius Taurus, Quæ desiderio alumnorum, pœnitundine, lquale, scabre aque inculca vastitudine. Varro Macrobius, Ager der liquueretur, ac petieret siquæ, scabre atque illuvis & vastitudine. Coniungi scabrem illuvis, ut Trebatius, dum ait hircos & scabronis vitium ex illuvis oris accideret. Quidam Riponem legi volunt: sed rapo, raptor est, non turco: & si quod in lurcone vitium oris, hoc ex anima interiore, dicitur, non dicitur scabre dicitur. Budeus autem planè hic exequilis, pice tanti viti dixerim Vide Scaligerum in Varroem.

SCENA, vide Scenæ.

SCENA dicitur, qui manu sinistra sic vitior, ut alij homines dextra: & vicissim dextra pro sinistra: nam si imbecillitate dextra, validius sinistra veretur, non scia, sed mancus diceretur, ut doctus Vlpianus l. 12 §. 1. de adul. l. 18. Lilius libro 2. scribit. Muto apud Romanos inditum fuisse nomen Scœdula propter exultant dexteram.

SCÆVVM dogma, pro peruerso & improbo dicunt Impi in libi qui scani. de hi qui super relig. contend in Cod. Th. ut scœuitatem morum. pro peruersitate, in l. 17 de pan in cod. Col. Ita §. 2. las libidines Tertull. Apologit. c. 15. dixit, & scœuam rem, pro mala usurpatam Festus notat. lib. 16.

SCALÆ, l. 7. Cod. de aqua ductu. lib. 11. traiectus erant maritimi Constantino poli in mare protensi, traiectionis causa vsque ad nauigia. Ad reparatorem aquæ ductus huius al nœ vrbis inquirunt Impi, omnia vectigalia, quæ collegi possunt ex vniuersis scalis huius inclut vrbis, &c. ad refectionem eiusdem aquæ ductus procedere. Antea legebatur, ex vniuersis calculis, contra veterem scripturam, & Græcorum metaphoram, quæ sic habet, εἰς ἀναγωγὴν τῶν ἀναγωγῶν τῶν παρὰ τοῦ ἀναγωγῆς ἀναγωγῆς. Talis in regione sexta scala Syezna, quæ μέγας ἰσθμίου dicitur Nou. 69. Græcæ autem hæ scalæ, καὶ λέγεται dixerant.

SCANDVLARI, qui xdes scandolis tegunt. Sicut autem Scandula scælis adscriti, quibus contestam annis quadringentis & septuaginta fuisse Ro-

nam Plin. l. 16. c. 10. testatur. Scandulariorum mentionem facit Tarrunt. in l. 18. D. de iur. immum.

SCAPHIVM vas est, in quod ventris fordes excipiuntur. Vlpian. de aur. & arg. leg. Quintus, Mutius, Argento autem l. 1. §. 1. non purg ventris causa habita scaphia contingit, quia argenti numero non habentur. Verbum autem Græcum est σκάφος & à Polluce lib. 1. O. nominat. 10. c. 9. inter ea, quæ eis dicitur mulieribus vsui sunt, ponitur.

SCELERITA, à Marciali. 3. D. de bonis eor qui ant. sent. mor. eadem forma dictum qua bonitas, & malitas, pro malitia, l. 5. D. quod met. caus. Sceleritas igitur fuit eo in loco ingen. de prauitate est, & fecit turpificari animi eius, qui sibi manus inferit.

SCENA est, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, vbi quis consistat, moueturque spectaculum sui præbiturus, posita sit, in publico, priuato, vel in vicis, quæ tamq. loco pastum homines spectaculi causa admittantur. l. 2. §. 4. D. de hi qui not. Alio refert eymologia huius vocis Castibodorus lib. 4. V. ar. epist. vltim. Frons enim theatris inquit, Scena dicitur, ab vmbra lucis densissima, vbi à pastoribus inchoante verno diuersis sonis carmina cantabantur. Notum autem est à Græco σκηνά de duci, & Scena scribendum, non scæna, tamen si Pandect. Florent. scriptura repugnet.

SCENICI, sunt ludiones seu Iudij, qui in scena ludos agunt, alia histiones dicitur: ut sunt omnes, qui quæstus causa in scenam prodeunt notabiles, veluti mimici, histiones, auctore Vlp. in d. l. 2. §. fin. & vide tit. C. de spect. scen. & len. Græci thymelicos vocant.

SCHEDIA, nauigij genus inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum, cuius maminis Festus & Vlp. l. 1. §. 4. D. de exercit. act.

SCHOLÆ, in lib. C. sunt corpora siue ordines officialium: hoc est, eorum, qui munere & officio aliquo, quod ad principis ministerium pertineret, fungebantur. Eas Iustinianus in l. 1. c. de leg. 1. vnde cum fuisse testaturum Notitia 10. capitulum. Omnes autem sub Magistris officiorum imperio fuisse constat ex l. 1. & pass. C. de offic. Memorantur igitur hæ:

Scutatorum prima, item secunda, & tertia: Ageneium in rebus: Armaturarum seniorum. Armaturarum iuniorum, Gentilium seniorum, Gentilium iuniorum: Scutatorum sagittatorum, Scutatorum clibanariorum: Fabricicium, vnde dicitur, Est &

Schola equitum, & peditum, l. 6. C. de aduoc. diuers. iud. Schola scutatorum, & clibanariorum, l. 9. Cod. Theod. de anno ciuili. Am. Marcellinus lib. 21. Schola domesticorum, l. 3. C. ubi Senas. Schola silentiariorum, l. 4. C. de silentia. Schola palatina, l. 5. in autem C. de iudic. Schola societatis sacrarum latigionum, l. 13. C. de palat. fac. larg.

SCHOLARES, in Cod. de priuileg. schol. milites: rari sub magistris officiorum dispositione taxari scholis illis xi. ut ait Iustinianus l. ultim. C. de locat. Hi erant quasi milites supernumerarij, ut Suidas indicat in verbo *ὑπερπαιδευτες*.

SCHOLASTICI, l. 2. Cod. de iur. aduocat. pro aduocatis: Nouel. 80. *ὑπομαχιστῶν* vocantur. ita enim hoc vocabulum Iulianus vertit. De his lex est in Codic. Theod. in hac verba: Non later scholasticos ultra modum acceptis honoratis in defensione causarum annonas & sumptus accipere consueffice. Et ita Sardisensis concilij cap. 10. Scholasticus exferoid est, Zonara interprete, *ἰσχυρὸς ἡρώδης* Carthag. concilij c. 99. *ἡρώδης* *ἡρώδης* *ἡρώδης*. Et in passioe Dorothee virginis. Theophilus quidam aduocatus praesides, Scholasticus appellatur. Scholastici autem, nomine, inquis Tacit. lib. 6. *Oratorib.* primum nuncupari sunt rhetores, & declamatores litium fictarum: deinde a dictis herbis transit ad veras *Plin. 2. Epist.* Adhuc scholasticus tantum est.

Scire est rem per causas cognoscere Aristoteli *facit* cap. occidit. 2. q. 8. & naturae axioma est. Vnde recte colligitur, eum nescire actiones, qui causas earum ignorat. Qui autem nescit actionem, non intelligit ius, quod persequi vult in iudicio.

Scire leges, non est verba earum tenere, sed vim & potestatem, & sicut in l. *scire*. D. de legib. Senatibusque consulti.

Scire quis praesumitur illud quod tenetur inquirere. *arg. leg. regula ff. de regul. iur.*

Scire iuris est, posse fieri, *leg. penultim.*

ff. de iur. & fact.igno. Scire dicimus, quod ab aliis audimus, *l. arbitet. D. de probationibus.*

Scire verbum generaliter sumitur, hoc. *videbatur. 22. q. 5.* Scire expliciter & impliciter quid sit, docet *Panorm. in gl. Rub. de summa Trinitis.*

SCIENS, qui alicuius iudicio rem cognoscit, *leg. ait Prator. D. que in fraud. orod.*

SCIENTIA interdum solam notitiam designat, interdum & voluntatem, veluti in lege Aquilia, quo dominus teneri dicitur, quo sciens serous damnum dedit, scientiam pro patientia accipimus, ut qui prohibere potuit teneatur, si non prohibuerit, l. 45. l. 46. ff. ad l. Aquil. Similiterque in omnibus noxalibus actionibus ubi scientia domini arguitur, scientia sic accipienda est, cum prohibere posset, non prohibuit. Nam quod sciente quidem, invito tamen domino committitur, eum non obligat, l. 3. & l. 4. D. de noxal. cum huiusmodi scientia culpa vacet, l. 37. D. de diuer. regul. In edicto quoque, Si familia forum fecisse dicitur, sciente domino a familia furtum factum accipimus, si sciuit & prohibere potuit, l. 1. §. scientiam. D. si fam. furt. fecit.

In edicto De tributaria, scientiam accipimus, quae habet & patientiam; non etiam voluntatem. Non enim velle debet dominus, sed non velle. Si igitur, sciuit, & non protestatus sit, nec contradixerit, tributaria tenebitur, tanquam eo sciente negotio gesto, l. 1. §. scientiam. D. de tributar. In edicto, Quae in fraudem crediturum, haec verba SCIENS te, sic accipimus consilio, & fraudem participantem, non enim scire solum, sed & fraudis participem esse oportet, l. 10. in princip. & §. quod ait Prator. D. que in fraudem creditur.

In eo quod dicitur dies bonorum possessionis petenda scientibus cedere, scientiam accipimus, non quae iuris prudentibus inest, sed ea quam quis aut per se habeat, aut consulendo petitiore adsequi possit, *leg. 2. §. ult. ff. qui ordo in bonar. possess.*

SCISCERE in legibus Romuli est statuere, decernere, iubere. Sic accipitur, Scit id est, sciuit, a sciendo, in l. qui res. in §. D. de salut. Sciscere Festo lib. 17. sententiam dicere.

SCITA plebeia, Festo idem, quae plebs

plebs suffragio sine plebeio magistratu bis scita.

Scire, ut quae citius rei hereditas, quanta, id est, lapcio fuit, quod si fuisset, malo leiorum, qui eos per nemo ad eum ret, etudematem pellitum fecerat, sunt quadam, de ex.

Scire, ut quae citius rei hereditas, quanta, id est, lapcio fuit, quod si fuisset, malo leiorum, qui eos per nemo ad eum ret, etudematem pellitum fecerat, sunt quadam, de ex.

SCOPVS, initium quod cau velut principalis, iusque rei potius est, dicitur Gaius in SCORTAT.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

SCORTAT, quae comitibus, eum ancillis, corpore quilibet, velocis facimus, ritu. nupt. Et ad quod illa cum virginitas aut ratione committitur.

plebs suffragio sine partibus iussit, plebeio magistratu rogante. Vide Plebis scita.

Σκοπία genus in Arabia cuius rei fiebant ij, qui in inimicis agrū *σκοπία*, id est lapides potuissent, indicio fueros, quod si quis eum agrum coluisset, malo leto petiturus esset infidiis eorum, qui eos posuissent: quo fiebat, ut nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatem timens eorum, qui scopulifera fecerant. huius meminit *Vlp. l. sunt quaedam. de extraord. crimin.* Hinc

Σκοπία id est, lapides seu scopulos illos ponere, ad *l. sunt quaedam.*

SCOPVS causae in iure civili, est initium quod: causa sequentium fuerit, velut principalis pars negotij. Nam casusque rei potissima pars principium est, dicente *Gaius in l. i. D. de orig. iur.*

SCORTATIO dicitur proprie, quae cum meretricibus, committitur: hoc est, cum ancillis aut libertis, quae palam corpore quæstum in lupanaribus, aliisque locis faciunt. *l. 39. D. de furt. l. 43. D. de ritu. nupt.* Et à Stupro ita distinguitur: quod illa cum meretricibus, hoc cum virginibus aut viduis honeste exillimatione committitur. *l. 6. §. 1. & l. suprum. 14. D. de adult.* Abusue tamen & improprie Stuprum etiam in meretrice vsurpatur in *l. i. ea. C. de adult.*

SCORTATIO donationis genus in Dacia vsurpatum, de quo *cap. 2. de con. fuetu.*

SCOTRA, siue **SCROTAS**, apud *Paulum lib. 3. Sent. lib. 6.* sunt ræ ore *δεξ. ὀφλ. ὀστρον*, id est, calcei detriti. *Scota* quoque, inquit, & furor, instrumentum eō vinebuntur.

SCRIBÆ veteribus & libris & poetis significabant: postea verò ij dicti sunt, qui rationes publicas scriberent in tabulis: ob idque apparebat singulis magistratibus. *Cicero. Verr. 5. de in loquens Ordo* est honestus, quis negat. Et paulò post: est verò honestus, quod eorum hominum fidei tabellæ publicæ, periculæque magistratuum committuntur. Distribuerant in aliquod decurias, quarum in aliqua locum sibi emere consueverant, qui scribæ fieri volebant. Item in *Orat. pro domo sua*: Scribæ, qui nobiscum in rationibus monimentisque publicis versantur, &c. *Rub. autem de tab. scribis &c.*

lib. 10. C. de curiarum seu magistratuum municipalium scribis loquitur. *Amilius Probus in vita Eumenis*, ait scribæ munus multò esse apud Græcos honorificentius, quàm apud Romanos. nam apud nos, inquit, reuera, sicut sunt, mercenarij scribæ existimantur: at apud illos contrà, nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loeb, & fide & industria cognita: quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hinc & dicebat idem Eumenes, Philippi regis, & post Alexandri magni scribæ: Se vitam potius positurum esse: quàm fidem.

Scriba clarissimus, de quo *Novel 94. & in Constantini Nouella qua eius officium aperiè desinit*, erat in prouinciis quasi prætor tutelaris quidam.

Scriba recedens, vide *Quinquagenui*. **SCRIBERE**, est scripto promittere & testari se debere, *l. fin. in prin. D. de dol. except.* Idem homo rusticus generato scriptis quasi vsuras præteritas ex dotis promissione. Hinc scribere apud *Horatium lib. 2. satyr. 3.* debitor dicitur, qui mutuum sumit, cum vel ipse, vel argentarius eius nomine ferebat creditori acceptum. *Scribe decem à Nerio*, inquit, non est satis: adde *Cicuta*. *Nodosi tabulas centum.* Alij tamen, hoc verbum ad creditores referunt, quibus moris fuerit, ut in argentatiorum, apud quos suas pecunias collocarant, tabulis expensum aliqui ferrent, & argentario id nomen dictarent. Malim tamen de debitore dici. Idem enim *SCRIBERE* dicebatur cum as alienum dissoluebat, id est, pecuniam mutuam redderet, vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codice suum referebat, & alienum à debitore creditori esse dissolutum. Donatus in hæc Terentij verba ex *Phormione act. 3. sc. 7.*

Argentum tibi rursus rescribi Phormia.

Rescribi, inquit, est reddi, seu per men se scripturam dari. Quoniam ad numerationem pecuniarum antecedit scriptura, Rescribere dicebant pro numerare. Sic *Horatius* ubi supra:

Putidius multo cerebrum est (mihi credo)

Perilli

Discentis, quod tu nunquam rescribere possis.

vbi dicitur creditoris verbum est, cum iubet scribere sibi quod acceptum fuisse debitorem: vel cum dicitur argentario nomen suum, ut perferbat illi in codice suo nomina creditoris & debitoris, Per scribere vero apud Terentium vbi supradictum est multis, per scripturam reddere. Vide Per scribere.

Scribere etiam proprium Iuriconsultorum munus verbum fuit, quemadmodum & cauere. *Pompo. in l. 2. circa fi. D. de orig. iur. de Iuriconsultis agent.* Sed aut iudicibus, aut, iplis scribebant, aut testabantur, qui illos consuluerant. In quo verbo sentit Iulius Ciceroni, Trebatium Iuriconsultum negligentem arguens, ambiguo sumptis ex scribendi varia significacione. Valde aut ille lib. 7. epist. iam laurus eius qui graueris ad nos literas dare, homini praesertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato caussi cadent. Vbi scribere à vulgari sua significacione, ad hanc quam trado translatus, iocum facit.

Scribere etiam formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. *Quintil. lib. 6. c. 4.* Colaphum tibi ducam, & formulam scribam, quod caput durum habeas. Sed & quod Graeci dicunt *δίκη* *δική*, hoc Latini verbum verbo reddentes. Dicam scribere dicunt. Quam locutionem à comicis primum, lauitate donatam, cum Graecae comediae Latinas facerent, verisimile est. *Plautus autem ea Plaut. Aulularia, Terentius Phormio. & Cicero 4. in Ver.* Praetor quoque scribere dicitur actionem, cum eam in edicto & albo proponit, l. 1. D. de eo qui pro iur. Vnde in rem scriptae actiones exceptionesque appellantur, quae generaliter in rem proponuntur, & aduersus possessorem dantur, quamquam ex certarum personarum facto oriuntur, l. 9. §. vlt. D. quod met cau. l. 1. §. vlt. D. de interd. l. 4. §. metus cau. D. de dolis exceptis.

Scribere enim testamento dare relinquereque significat. Inde scribere libertatem alicui, est ei testamento libertatem dare. l. 70. D. de acqu. hered. Quintil. declamatio. 380. Ager à seruo cui libertatem scripserat, venenum petiit: nolenti dare, exurem scripsit. scribere etiam heredem tam eritum est, quam quod testis sumum. Minus vulgatum est, scribere tutorem, quo tamen non Iuriconsulti

tantum videntur, ut l. 20. D. qui testam. facere poss. Sed & Ciceroni. pro Cluentio: Nemo illum, ait, ex iam multis cognatis & adfinibus tutorem vnquam liberis suis scripsit. Vt autem haeres scribi qui instituitur, ita & exheres scribi dicitur, qui exheredatur. l. 4. D. vnde legat. l. 1. §. Pompo. D. de Carbon. editi.

Scribere sibi legatum videtur, non solum qui sua manu id facit, sed & qui per seruum suum vel filium, quem in potestate habet, dicente testatore legato honoratur, l. 1. §. 1. D. ad l. Cornel. de fals. Sic scribere sibi, est testamento sibi aliquod legatum, aliudve quid emolumento futurum adscribere, l. 3. C. de his qui sibi adscribunt.

Scribere milites scribere supplementum exercitus, pro conscribere, comparare, & colligere crebro legimus. Duo Sallustij locos subiecit contentus aetio. Sic autem ille in bello Iugurthino. Igitur diffidens, inquit, ceteri exercitus milites eligere, scribere, praedia vndique accersere. Et alio loco. Et tamen exercitus supplementum scribere ab sociis & nomine Latino auxilia accersere.

Scribere quoque, notam inurere significat, l. 17. C. de pen. Vlpiani. In institut. tituli. Dediticiorum numero sunt, qui potest causa vincit sunt à dominis, quibus vestigia scripta fuerunt. *Quintilia. lib. 7. capit. 4.* Si quis fugitiuo stigma scripserit. *Vegetius lib. 2. cap. 5.* Nam picturis in cute punctis milites scripti, & matriculis inseri iurare solent. Inde inscriptos vultus, id est, stigmatate notatos dixit. *Pli. lib. 18. c. 3.*

SCRIPTAE rationes, pro subscrip-
tis & subsignatis, l. *Thais. 41. §. fin. D. de fideicommiss. liber. & l. si ita stipulatus §. Chrysgonus. D. de verb. obliga.* Pro non scriptis haberi, & caduca fieri legata, longe differunt, l. vnic. §. et cum triplici. C. de caduc. Vbi traditur, ea quae his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non essent, cum testamentum fieret, pro non scriptis haberi; quod etiam confirmat l. 2. & l. 6. in fin. D. de iure codicill. l. penult. D. de his qui pro non scripti habent. l. 26. C. pro non scriptis. D. de fideicommiss. liber. Pro non scriptis etiam habebantur, quae seruis potest relinquebantur, l. 3. D. de his qui pro non scripti. l. 25. §. si quis plures D. de adque-
rendo

vnde heres. Item turp-
tarii magis notandi
causis scribantur, l.
deportatis & peregris
n. C. de heredi. instit. l.
& captatorum institui
que legatarij, ea quae
in testamento adseri-
de his qui pro non ser-
leg. Cornel. de falsi.
sibi adscribunt. Ex ge-
illicite, & contra legem
buntur, pro non scri-
pud heredem reman-
quasi. §. 9. vlt. D.
vlt. D. de his qui v-
heres institui.

SCRIPTVM
manus exercere. l.
C. Flauio, qui scribit
bulas aequalibus,
bus, herique se pre-
ret, neque eius nota-
prum faceret, tabu-
se se nungquam
Quem aliquando
facere arguit Mac-
de eodem agens lib.

SCRIPTO

pro non scripturas
quasi solent: l. 1.
Primum, in qua
actionis, quare
alium in iudicio
libelli iudiciali
in l. 1. in prin-
acta iudiciorum
tinentes ea, quae
cognoscentem
C. eodem tit. Sec-
de iudi. iur. l. 1.
blici iudicij, vel p-
conignatione
huc consentit a-
stimenta tabu-
re sigillat,
§. ad iudicij, l. 1.
completior
inter duos plu-
tio perinet a-
dendo. Addi-
getur, in quo
nuntius: vnde test-

SCRIPT

figal, quod

D. qui testam.
pro Cuen o:
mult. cognatis
iniquam liberos
hæres scilicet
scribi dicitur,
unde legat. l. 5.

videret, non
facit, sed & qui
illum, quem in
testatore lega-
t. ad l. Cornel. de
testam. et sibi
e quid emolu-
menti, l. 3. C. de bu

re supplemen-
tere, compa-
legimus. Duo
contentus ero,
ut hinc. Igitur
certum milite
indique accer-
exercitusque
fideis & nomi-
ne.

in arere si-
pian, in testam.
hæres non, qui
de non, qui
Quintus
igitur in stigma
l. 5. Non pidi-
scripi, & ma-
nent. Inde in-
notatos

pro fabrici-
al. l. 5. fin. D. de
ra stipulatus. l. 3.
lega. Pro non
hæres legatæ,
cum triplici
ea quæ p-
erum natura
e, cum testa-
mentis habet;
& l. 5. in fa-
D. de hu quæ
pro non scriptis
non scriptis
p- p- p- p- p-
hæres quæ pro non
D. de disqui-
rendi

rend. hered. Item turpia legata, quæ lega-
tarij magis norandi, quàm demerendi
causâ scribuntur, l. 57. de leg. 1. Itemque
deportatis & peregrinis relinquuntur, l.
1. C. de heredi. instit. In eadem causâ sunt
& captatorij institutiones, captatoriâ-
que legata, eaque quæ sibi quis manu sua
in testamento adscripsit, l. 1. & l. ult. D.
de hu quæ pro non scrip. hab. l. 15. §. 1. D. ad
leg. Cornel. de falsi. l. 14. & l. 5. C. de his qui
sibi adscribunt. Et generaliter quæcunque
illicite, & contra leges in testamento scri-
buntur, pro non scriptis habentur, & ap-
ud heredem remanent, l. 14. §. sequens
quæstio. & §. ult. D. ad leg. Cornel. de falsi.
ult. D. de his qui, ut indigni. l. 20. in fin. de
heredi. instit.

SCRIPTVM facere, pro scribere
manus exercere. *Livius* libr. 9. ad fin. de
C. Flauio, qui scriba fuit, inuenio in qui-
busdâ annalibus, cum appareret Edili-
bus, herique se pro tribu Edilem vider-
et, neque eius nomen recipi, quod scrip-
tum faceret, tabulam posuisse, & iurâ-
se se nunquam scriptum facturum.
Quem aliquanto antea desisse scriptum
facere arguit *Macer Licinius*. Sic & *Gell.*
de eodem agens lib. 6. c. 10. locutus est.

SCRIPTORVM nomine acci-
pimus scripturas, quarum editiones re-
quiri solent: & harum tria sunt genera.
Primum, in quibus continetur formula
actionis, quam quis intendit aduersus
alium in iudicio: & idè appellatur
libelli iudiciales, de quibus loquitur *Pl.*
in l. 1. §. 1. in prin. de edend. Huc pertinent
acta iudiciorum, hoc est, scripturæ con-
tinentes ea, quæ apud iudicem de causâ
cognoscentem aguntur, l. 1. in apud quem.
C. eodem tit. Secundum genus scriptorum,
de iis dicitur, quæ in hoc parantur pu-
blica fide, vel priuata subscriptione, seu
consignatione, ut res gestæ per ea faci-
lius consent ac probentur: ut sunt in-
strumenta tabellionum, chirographa, li-
teræ sigillatæ, de quibus tractatur in d. l. 1.
§. editiones. Tertium genus scriptorum,
completur rationem negotiationis
inter duos plures: & hoc genus dire-
ctò pertinet ad actionem edicti de e-
dendo. Adipote est & quartum scripti
genus, in quo vltimæ voluntates conti-
nentur: ut testamentum, codicillus.

SCRIPTURA dicitur etiam ve-
tigal, quod è pecore colligebatur. *Vn-*

de illud *Plauti*:

Nam aduersum legem à me. ole meam scri-
pturam pecudem accepit.

A Fere idem quod tu facis, faciunt rem
malegerentes.

Vbi non est scripturam unde deus, incensans
publicanos.

Cicero in *Orat. pro lege Manilia*: Nam
cùm hostium copiz non longè abfunt,
etiam si nulla interruptio facta sit, tamen
pecora relinquuntur, agricultura deferri-
tur, mercatorum nauigatio conquiescit,
ita neque ex portu, neque ex decumis,
neque ex scriptura vectigal conferuari
potest. Item in *Orat. pro L. Flacco*: Scriptu-
ra, decumæ, portorium. Hinc

SCRIPTVARIVS ager, apud
Festum, publicus appellatur, in quo vt
pecora pascantur, cerrum æs tribuitur:
quia Publicanus scribendo, conficit ra-
tionem cum pastore.

SCRINIA dicuntur in lib. C. Ca-
piz, & seculi, in quibus Principis acta,
quæ ad ius pertinent, asseruantur: quæ
de causâ in l. omnium. 19. C. de testa-
tum ius in scriniis principis, constitu-
tum dicitur. Horum genera hæc quatuor
enumerantur in l. vltim. C. de decurionib.
l. 1. C. de prox. sac. scrip. *Scriniu* memo-
riz, in quo annotationes Principis asser-
uantur. l. vltim. C. de dir. rescrip. *Scrini-
um* epistolarum, in quo ciuitatum pos-
tulata & legationes recondebantur.
Scriniu libellorum, qui Principi sup-
plices oblati erant. *Scriniu* dispositio-
nũ, in quo cognitiones & decreta Prin-
cipis conservari solebant. Sunt & *scrinia*
sacrarum largitionum, videlicet excep-
torum, l. 5. C. de canone sac. larg. l. 10.
C. de murileg. *Tabulariorum*, l. ult. C. de
vest. holob. numerorum, siue numerario-
rum, mittendariorum, aurez massæ,
auri ad responsum, à miliarenfibus, ve-
stiarj sacri, ab argento, à pecuniis. Of-
ficioium autem in eis scriniis dignita-
tes, & gradus quibus strenæ debent-
ur, & vestes, & annonæ, hi: primi-
cerij, ducentarij, centenarij, epistola-
res, vel epistolarij, vt C. Th. & *Saluian-
nu*. §. de providentia: Veniunt plerun-
que noui nuncij, noui epistolarij à sum-
mis potestatibus missi, vbi vulgò malè
nouarum epistolarum. Sunt & alij gra-
dus, qui dicuntur formæ primæ, secundæ,
tertiæ, vt & inter ministeriales, l. 2. C. de

Vlpianus in l. nupte. Digest. de Senatoribus. Senatoris filius est & is, quem in adoptionem accepit, quam diu tamen in familia eius maneat.

SENATVS Romani descriptio nem, diligentissimè tum à Sgonio, tum ab Hotomano excerptam, vide ad eadè libri.

Senatus alius maximus, alius minor appellatur. Maximus dicitur antiquè Romanus, & Constantinopolitanus Romanus, in l. ult. C. de decurionibus. ubi de iure eius, qui testes filios habet, agitur: & si vaum ex iis, qui decurio esset, Senatui maximum fore assit, ei curia liberationem pareret. Minor dicitur, aliarum ciuitatum curia, & qui in eum conscripti sunt, consilij publici causa, propriè curiales, siue decuriones sunt. *Castro, lib. 9.* Non inanimiter appellauit minorem senatum, nequos quoque vocitans ac viscera ciuitatum. *Hinc Imp. in l. omnes iudices. 33. C. de decurionibus.* Quod si quis fortè iudicem audiat decurionem, & iux curia (si hie dici oportet) senatorem tormentis subdere, &c.

SENATVS CONSVL TVM, ius appellabatur, quod iubebat, & constituebat senatus, *S. senatusconsultum. Instit. de iure nat. gent. & ciuil.* Nam necessitas ipsa curiam Reip. ad senatum deduxit, quia plebs difficile conuenire cœpit. *Pompo. in l. necessarium. D. de orig. iur.* Vbi & Senatusconsultum, inquit, quod solum senatu constituyente inducitur sine lege. Senatusconsulti autem formam duplex erat: Altera, ut singuli senatores per Consulem interrogati, dicerent sententias, quas semper de rebus grauissimis (modò si tempus ferrer) fieri solebat. Altera, ut cum primus dixisset, discedens mox in aliquam partem: ceteri tum, qui eiusdè sententiæ essent, eodè intente. Quod per discessionem appellabatur. Et, in sententiam ite, vel, pedibus in sententiam ire. Item, in eandem sententiam conuolueret.

Senatusconsulto intercedere, hoc est, opponere sese Tribuni poterant. Ceterum, intrare curiam Tribunis non licebat. Antè valuas autem positis subcellis decreta patrum attentissima cura examinabant, ut si qua ex iis improbalent, rata esse nò sinnerent. Itaque veteribus Senatusconsultis, T, altera subscribi solebat:

etque nota significabatur, illa Tribunes quoque censuisse. *Valer. lib. 2. cap. 1.*

Senatusconsulti quidam sunt, quæ propriū nomen habent: quædam autem anonyma, quæ proprio nomine donata non fuerunt. Proprio nomine donata hæc sunt:

S. C. A M L I A N V M, de fideicommissariis libertatibus, factum est Amilio Lupo, & Iulio Seuero Coss. Vt si quis ex his, qui fideicommissam libertatem ex quacunque causa deberent seruo, qui mortis tempore eius, qui rogauit, nò fuerit, sique adesse negabitur, Praetor cognoscat. Et si in ea causa esse videbitur: ut si praesens esset, manumittere cogi debere, id ita esse pronunciet. Cùmque ita esse pronunciasset, idem iuris sit, quod esset si ita, ut ex fideicommissum manumitti debuisset, manumissus esset. *l. si eum seruum. 28. §. si quis D. de fideicom. liberi.*

S. C. A P R O N I A N V M, de fideicommissariis hæreditatibus, factum est M. & L. Antoninis Imperatoribus, Apronianis, Paulo Coss. anno DCCCXXII. Vt omnibus ciuitatibus, quæ sub imperio populi Romani sunt, restitui deberet & posset fideicommissa hæreditas. Sed & actiones in eas ex Trebelliano transferrentur: quin & municipes ad eas admitterebantur, ita tamè ut his, quibus restitueretur hæreditas, actorem eligerent, & ad agendum, & ad excipiendas actiones, *l. omnibus. 26. §. 1. §. 2. D. ad Trebell.*

S. C. A R T I C V L E I A N V M, de libertatibus seruorum, factum est imperatè Traiano, ipso & Aeculeio Patro Coss. anno DCCCXIX. Vt quacumque in prouincia libertas seruus relicta testamento fuerit, Praeses eius prouinciae de ea cognoscat, quamuis hæres non sit eius prouinciae, *l. non tantum §. 1. §. 2. de fideicommissariis liberi.*

S. C. A N T O N I A N V M, de hastis Martiis, in regia montis, factum Marco Antonio, A. Posthumio Coss. anno DCLIII. Quod Cæsar Iulius L. F. Pontifex nunciavit, in sacratio in regia hastas Martias mouisse, de ea re ita censuerunt: Vt M. Antonius Consul, hostiis maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & ceteris diis, quibus videretur placandis uti procurasset, satis habendum censuerunt. Si quid succidendi opus esset, Robigus accederet. *Gellius libro 4. capite 6.*

S. C.

S. C. C A R B O N I
uliberorum. Vt si cui
an inter liberos sit, &
sa cognita perinde
fio detur, ac si null
ueria esset: & iud
tis tempus differatur,
dicit.

S. C. C A L V I T I
ptiis quinquagenari
quagenaria minor
ut, nihil ea res ad
tes, & legatar dote
mortua muliere do
Instit. 16.

S. C. C L A Y D I
lex agerarij: Vt qu
nummum quinquag
teit, perinde habere
aginta annorum 33
e. Instit. 16.

S. C. C L A V D I
cuius consularibus, si
C. Marcellus Coss.
M. Marcellus Consul
uiscis Consularibus
runt: Vt L. Paulus
cum magistratibus
Martiis, quæ in
essent, de consu
narum referrent,
len Martiis neve
re referretur à C
rei causa per d
haberent, S. Q. Q
ro ad senatum ro
eorum, qui in tr
adducere licere
plum plebèmy
Sulpitius, M. Mar
buni pleb: quib
populum plebè
tissent, ut qui
ad populum ple
ciens. Epist. lib
S. C. C L A V
re seruo alieno
lier, quæ se alien
no serui cum b
ceretur. *l. 1. C. de
an, denunciari
opus fuisse. Vt
capiti diminui
quam ciuitas &
et cum mulier*

illa Tribunes
lib. 2. cap. 1.

ad am sunt, quæ
pauca sunt an-
no. Scilicet non
de p. h. z. f. i. n. i.
M. u. c. d. i. c. o. m.
d. i. c. t. e. s. t. A. m. i. o.

ps. V. h. q. u. i. ex
m. i. b. e. n. a. c. i. e. m.
t. e. n. t. i. e. r. u. o. , q. u. i.

rogauit, nō lue-
re p. x. i. o. r. c. o. g. n. o.
n. i. d. e. b. i. t. u. r. v. i. s. i.

ere cogi debere,
q. u. i. n. a. e. s. t. p. r. o.
q. u. o. d. e. s. s. e. t. i. n. i. a. s.

in. m. i. t. t. i. d. e. b. u. i. s. s. e.
f. i. u. m. s. e. r. u. u. m. a. b. i.

ri.

N. V. M. de fidei-
bus, facti est M.
oribus, Apionia
p. c. c. c. x. x. i. i. i.

que suo impe-
r. s. u. i. t. u. r. d. e. b. e. r. e. t.
h. a. r. e. d. i. t. u. r. S. e. d.

h. e. i. n. o. n. t. r. a. s. s. e. r. e.
a. d. e. a. s. a. d. m. i. t. t. a.
q. u. i. b. u. s. r. e. f. l. u. e. n. t.

e. i. g. e. r. e. n. t. & a. d.
i. n. d. a. s. & o. n. e. s. , l.

A. N. V. M. de li-
am est imperate
p. o. P. a. t. r. o. C. o. s. s.

u. c. u. q. u. i. n. p. r. o. u. i. n. a.
t. e. s. t. a. m. e. n. t. o. f. u. e.
e. a. d. e. a. c. o. g. n. o.

u. i. c. e. s. p. r. o. u. i. n. a. s.
f. i. d. e. i. c. o. m. m. i. s. s. a. r. i.

N. V. M. de h. a. l. l. i. s.
d. i. c. t. u. m. M. a. r. c. o. f. a. n.

ss. a. n. n. o. p. u. i. t. u. r.
F. P. o. n. t. i. f. e. x.
i. n. r. e. g. i. a. h. a. s. t. a. s.

e. i. a. c. a. l. u. e. r. u. n. t.
p. o. s. s. i. t. m. a. i. o. r. i. t. a. t. e.
q. u. o. d. & c. e. t. e. r. a. p. l. a. c. a. n. d. i. s.

h. a. b. e. n. d. u. m. c. e. n. s. u. r.
i. d. e. u. i. s. o. p. u. s. e. s. t. i. t. u. r.
G. a. l. l. i. u. m. l. i. b. r. o. 47.

S.C.

SC. CARBONIANVM de sta-
u liberorum: Vt si cui controuerſia ſit,
in inter liberos ſit, & impubes ſit, cauſa
cognita, perinde bonorum poſſeſſo-
rio detur, acſi nulla de eare contro-
uerſia eſſet: & iudicium in puberta-
tis tempus diſſertur, & poſſ. D. de carbo-
n. d. i. c. t.

SC. CALVITIANVM, de nup-
tiis quinquagenarij: Vt ſi maior quin-
quagenaria minori ſexagenario nupſe-
rit, nihil ea res ad capiendas hæredita-
tes, & legatas dotes pertineat. Itaque
mortua muliere dos caduca erit. *Vlpi-
c. Inſtit. 16.*

SC. CLAUDIANVM, de nuptiis
ſexagenarij: Vt qui maior ſexagenario
minorem quinquagenaria vxorem du-
xerit, perinde habeatur, ac ſi minor ſex-
aginta annorum vxorem duxiſſet, *Vlpi-
c. Inſtit. 16.*

SC. CLAUDIANVM, de provin-
cijs conſularibus, factum eſt L. Paulo,
C. Marcello Coſſ. anno p. c. c. c. i. i. i. Quod
M. Marcellus Conſul verba fecit de pro-
uincijs Conſularibus, de eare ita cõſue-
runt: Vt L. Paulus, C. Marcellus Coſſ.
cũ magiſtratu iuſſent a. d. ex Calen.
Martij, quæ in ſuo magiſtratu futuri
eſſent, de conſularibus provincijs ſe-
natum referrent, nẽve quid prius ex Ca-
len. Martij, nẽve quid coniunctim de ea
re referretur à Conſulibus, vtiq; etus
rei cauſa per dies comitiales ſenatum
haberent, S. Q. C. facerent. Et cũ de ea
ro ad ſenatum referretur, à conſulibus,
eorum, qui in trecẽtis iudicib. eſſent, ſex
adducere liceret, ſi quid de eare ad po-
pulum plebẽve lato opus eſſet, vt Ser.
Sulpitius, M. Marcellus Coſſ. Præto, Tri-
buni pleb. quibus eorum videretur, ad
populum plebẽve ferrent. quod ij non
tuliſſent, vti quicunq; deinceps eſſent,
ad populum plebẽve ferrent. *Calp. ad
Cicero. Epistol. lib. 3.*

SC. CLAUDIANVM, de mulie-
re ſeruo alieno coniuncta: Vt ea mu-
lier, quæ ſe alieno ſeruo iunxerat, domi-
no ſerui cum bonis ſuis omnibus addi-
ceretur, *l. i. c. de SC. Claud. tol.* Vbi Iuſtin.
ait, denunciationib. ſententia iudicium
opus fuiſſe. *Vlpi. c. Inſtit. 11.* Maxima
capitis diminutio, inquit, dicitur, per
quam ciuitas & libertas amittitur, velu-
t cũ mulier alieno ſeruo ſe iunxerit,

denunciante domino, & ancilla facta
fuerit, ex S. C. Claudiano. Muius etiam
certiſſimum veſtigium eſt, *l. i. c. de SC. Claud. tol.* Idem autem dicitur de ingenua
muliere, quæ ſe ad gynæſiarium appli-
cauit, *l. 3. c. de mulie.* Quare autem hoc
Claudianum SC. vocetur, ſatis conſti-
tuere non poſſum. nam Claudij Imp.
nomine ſic appellatum dicere, nulla ra-
tio eſt: cũ ſatis Senatuſconſulta non ex
Imperatorum, ſed ex Conſulum referen-
tium nomine appellata fuiſſe. Locum
igitur Cornelij Taciti lib. 11. conſidera, in
quo poſt expoſitam SC. ſententiam, ſcribit
Pallantem, quem Claudij liber-
tum, & apud illum gratus & auctoritate
mirabili præditum fuiſſe conſtat, editũ
ac nominatim à Claudio repertore hu-
ius relationis ac propterea prætoria inſi-
gnia, & ſcencies quinquagies H. S. ei de-
creta fuiſſe: venio in opinionem, Clau-
dianum ex illius liberti nomine appella-
tum eſſe. Verba Cornelij hæc ſunt: Inter
quæ, inquit, refertur ad patres de pœna
ſœminarum, quæ ſe ſenis coniungeretur,
ſtatuiturque vt ignaro domino ad id pro-
lapſa, in ſeruitutem ſui cõſenſiſſet: & qui
nati eſſent, pro libertis haberentur. Pal-
lanti, quem repertorem eius relationis
ediderat Caſar, Prætoria inſignia & cen-
ties quinquagies cenſait Conſul designa-
tus. His autem ex verbis ſcrupulus ali-
quis naſcitur, cũ Vlpianus & Iuſtinia-
nus non aliter eam ſeruituti addictã ſcri-
bant, quã ſi denunciante domino deſi-
ſtere noluiſſet. Video autem Tranquil-
lum in Veſpaſiano, c. 11. ſcribere, aucto-
rem illum ſenatu fuiſſe decernendi, ve
quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla ha-
beretur. Vt ſuſpicari liceat, quod Claudij
tempore inſtitutum erat, id Veſpaſiani
auctoritate abſolutum fuiſſe: & à Iuriſ-
conſultis hoc totum ei SC. attributum
quod veruſtius, & Claudij auctoritate in-
ceptum, Claudianum nominarunt. Hor.
Sunt tamen, qui Tranquillum hac in re
peccaſſe contendunt cũ & SC. Claudia-
num, & id, quod Macedonianum dicitur,
Veſpaſiano tribuit, vtiq; eſſe Clau-
dianum ex Tacito confirmantes. Hoc au-
tem SC. ſublatum fuit conſtitutione Iu-
ſtiniani, quæ eſt vnica d. r. i. c. de Senatuſ-
conſ. Claud. tol.

SC. CLAUDIANVM, de qua-
ſitione familia, cum SC. Silaniano con-
m m m

de petitione h
bus hereditat
dus huiusmodi
Ballo, P. Lu
o Frontone, Ar
si antequam par
fandi filio pete
es existimant, ha
ne redacta ex pre
pecunia vixit
similibus causis
bus hereditas pe
co id eorum ef
ps rerum ex here
rent, & si ex
tem deperissent,
et herede debet
ual. tent, cum li
re. etiam ante li
unt. quo minus
non determinetur,
e, quo iustas caus
as de perine
dum quare, quo
est. Per
ex eo tempore
o primum ferent
id est, cum primu
sur, heres, vel
plurim veniunt,
quod quem pro
TO ARRIUS
onentibus intel

M, de bonis li
misoris non no
extraneis cha
libertinorum
alibus libertis
eius libertus
que extraneos
unt. Senatus vo
fuitus heredi
que solvi tribue
ex heredes facti
puteris iudicio
ento videantur,
eunque profici
eff. lib. d. i. op. p.
de talis, & dum
ano Imp. L. No
mo,

sio, M. Annio Libone Coss. anno
600 c. c. Vt pena legis Corneliæ de falsis
teneatur, qui ob instruendam advoca
tionem, testimonio, & pecuniam accepe
rit, pactusve fuerit, & societatem coierit, ad
obligationem innocentum: qui sibi, & ve
qui in sua potestate est, legatū fideicom
missumve ascripserit in testamento mi
litis, aut etiam alterius: dummodo id si
gnatum perfectumque fuerit: qui se te
stamento pupillo tutorem scripserit: qui
hæres institutus exheredationem nomi
natum filij, vel aliarum personarum ad
scripserit, qui libertatem manu sua ade
merit seruo testatoris, & maxime cui à
se legata, vel fideicommissa data erant.
Vt si seruus domini sui iussu testamento,
codicillisve libertatem sibi ascripserit
ob eam rem, quod ipsius manu ascriptū
est, minus liber sit: sed libertas ei ex fi
dei commissā causa præstetur, si modo post
scripturam manu sua testator testamen
to, codicillisve subscripserit, l. i. & pass.
D. de fals. & l. 29. D. de testam. ius. & l. 2.
D. de concess.

SC. MACEDONIANVM, de filio
tumfam. ætæ alieno, Vespasiani (vi opi
natur Hoto.) tempore factum est. Ne cui,
qui filiofam. mutuo pecuniam dedis
set, etiam post mortem parentis eius, cu
ius in potestate fuisset, actio petitiōve
daretur, si earent, qui pessimo exemplo
fenerarent, nullius posse filijfam. bo
num nomen expectata patris morte fie
ti, l. i. D. ad Macedo. in qua duo obscura
sunt: quo tempore sit factum, & verum
Macedo, qui SC. causam dedit, adoles
cens perditus fuerit, vt Theophilus exi
stimat: an fenerator vetus ac nobilis, vt
eruditi omnes putant. Quod ad priorem
dubitationem attinet, constat legem La
toriam antiquissimam fuisse, qua veto
batur, ne ob pecuniam minorib. viginti
quinque annis creditam, siue ij filijfam.
siue sui iuris essent, iūs diceretur. nam
quod ad locum illam Terentij in Phor
mione pertinet.

Quasi quisquam crederet te vivo.

Non ad vllam legem, sed ad filijfam
lias ius referendum puto. iam verò Ta
citus libro ii. ubi de Claudio loqui
tur: Legē lata, inquit, securitatem credito
rum coercuit, ne in morte parentum pe
cunias filijfam. fenori darent. quo in
loco MACEDONIANVM legendum putat idem

Horomanus, quasi dixerit obligatio
nem non prælegem, sed in diem col
latam in mortis tempus fuisse, hoc mo
do: Centum quæ tibi credidi, post pa
tris mortem dare spondes? Suetonius
autem in Vespasiani vita cap. iii. sic scri
bit: Auctor, inquit, senatui fuit decer
nendi, ne filiorumfamil. feneratoribus
exigendi crediti ius vnquam esset: hoc
est, ne post patrum quidem mortem.
quod Macedonianum esse SC. planè vi
detur, quia Tacitus non de SC. sed de
lege nominatim loquitur, vniūq. in su
ascriptione ea lege Claudia certas quasdam
causas exceptas fuisse: veluti studiorum,
honestas ac necessarias. Macedonē& alias
autem, cum exemplo pessimo, mali
que moribus, hoc est, contra bonos mo
res, pecuniam adolescentibus crederet,
causam mutationis non ascripisse,
atque illud esse quod legimus, d. l. i. &
CERTIS NOMINIBUS: quod verbum
eadem in re Cicero Ferrina, posuit
Ex omni pecunia, inquit, quam arato
ribus solvere debuisti, certis nominibus
deductiones fieri solebant, primum pro
spectatione, & collybo, deinde pro ne
cio quo teratio. Macedo autem, cuius
homen etiam in epigrammatis Rom. re
peritur, pag. 89. in sepulchro C. Mode
stij Macedonis, fenerator fuisse vide
tor, cui mos erat filiisfamil. credere ta
cito fenore, sub tunica, vt dicitur, & si
nuj in perniciem parentum simul, ac li
berorum: cuius & similitum quicunq.
alia nomina sectarentur, odio hoc SC.
introduxit Senatus. Seneca quodam lo
co, quasdam pecunias, de quibus ius cre
ditori non dicitur, debet, sed non exigi
harum numero sunt pecuniae creditæ fi
lijfam. quare eleganter Vlpia, in l. cre
dere filiofam. esse perdere ait.

SC. NERONIANVM, de simula
tis adoptionibus, Nerone Imp. factum
est: Ne simulata adoptio in vlla parte mu
neris publici iuuaret, ac ne usurpandis
quidem hereditatibus prodesset. Per
crebuerat enim ea tempestate prauis
mus mos, cum propinquis comitis, aut
sorte provinciarum plerique quib. as
ciscerent filios, prætorisque & provin
cias inter patres sortiti, statim emit
terent manu, quos adoptauerant. Qui
magna cum invidia senatum adeunt,
ius naturæ, labores educandi, aduer

sus fraudem & artes, & breuitatem adoptionis enumerant. Satis precij esse orbis, quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata in ludibrium verti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbis, longa patrum vota repente adquiret, *Tacit. lib. 15.*

SC. NERONIANVM, de quaestione familiarum. vide SC. Silanianum.

SC. NINNIANVM, vide Senatuf-consultum Iunianum.

SC. NVMMIANVM, vide Senatuf-consultum Iunianum.

SC. ORPHITIANVM, de matris hereditatibus. est: auctores eius fuerunt Marcus & Commodus Imp. oratione in senatu habita. aut per castidos recitata, Orphitio & Rufo Coss. Vt filius & filia, quamvis patris in potestate sint, ad bona matris intestata ante consanguineos vel adgnatos vocentur: siue mater ingenua sit, siue libertina: item siue liberi legitimi sint, siue vulgo quaestitii, l. i. & penult. D. ad Tertul. & Orphit. spurios tamen matri quae illustris sit, non succedere, si modo extent ex iustis nuptiis procreati, *Imp. scribit in l. pen. C. de Quin. & illud intelligendum est, ex Imperatorum constitutionibus, nepotes & neptes ad auium intestata successionem admissos, admissosque esse, l. si defunctus. 4. de legis. hered. in C. Theodos. & 6. sed cum. de Senatus. Orphit. Aliud huius SC. caput extat apud Paulum, libr. 4. Sentent. tit. 14.*

SC. PEGASIANVM, de quarta fideico. retinenda factum Vespasiani Augusti temporibus, Pegaso & Pusione Coss. Vt ei, qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. quam si retinisset, tum omnes actiones, quae in heredes hereditibus dari solent, in eum. eique darentur. Is autem, qui partem hereditatis ex fideicommissio recipere, legatarij partiarj loco esset, hereditatisque tum commoda, tum incommoda inter heredem, & eum, cui reliqua partes essent restituta, communicarentur, interpositis stipulationibus, ad exemplum partis, & pro parte stipulationum. Sed si haec scriptus hereditatem

adire recusaret, ob id, quod diceret sibi eam suspectam esse, quasi damnosam, postulatui eius, qui restituere rogatus esset, iussu praetoris adiret, totamque restitueret: ita vt ei, & in eum, qui reciperet hereditatem, actiones darentur, *Iustim. sub tit. de fideic. hered. Vlp. c. Iust. 25. Paul. lib. Sent. 4. c. 3.*

SC. PLANCIANVM, de liberis agnoscendis, & partu subiecto: Vt liceat mulieri, parentive, in cuius potestate est, vel ei, cui mandatum ab eis est, si ea se factio diuortio pregnantem putet, denunciare intra dies triginta, post diuortium connumerandos, ipsi marito, vel parenti, cuius in potestate est, vel etiam domi eius, si nullius eorum copia est. Et si maritus, cui denunciatum erit, custodes ad ventrem custodiendum, inspicendumque non miserit, neque contestato dixerit, eam ex se pregnantem non esse, vt ei quod editum sit agnoscere sit necesse, l. 1. D. de liber. agnos.

SC. PISONIANVM, quod & Neronianum dicitur, de seruis obnoxii venditis. Vt si seruus poenae propter necatum dominum obnoxius venisset, quandoque animaduersum in eum esset, venditor precium praestaret: ne emptori iniuriam fecisse videatur senatus, l. senatus. 8. de SC. Siliano. Vide senatus, Silianum.

SC. PERNICIANVM, de nuptiis: Vt qui intra sexagesimum, vel qui intra quinquagesimum annum, neque liberos susceperit, neque matrimonium contraxerit, licet ipsis legibus post hanc aetatem liberati esset, perpetuis tamen poenis teneatur, *Vlp. c. Instit. 16.*

SC. PRATEXTATVM appellamus, nobile illud in Papyrij prae-textati honorem factum: Vt pueri praetextati deinceps cum patribus in curia non introirent, praeter vnum illum Papyrium: vtque ei puero postea Praetextati cognomentum honoris gratia imponeretur, Nota est historia ex Macrobio lib. Saturn. 1. ca. 6. & Gellio libr. 1. c. 23.

SC. RVBRIANVM, de fideicommissariis liberatis, factum est temporibus Diui Traiani, Rubrio Gallo, & Calio Hispano Coss. anno DCCC. LIX. Vt si hi, a quibus libertate praestari oportet, euocati a Praetore adesse non fuissent, dum

hi ne-

hi neque infantes si neque ad hostibus ea religio, aut honestas eas aliquas, vel mancipitum famae pericula moritur: ac qui tutorem non habuerant, quos carum nec: & causa cognoscant, si libertatem iure status seruam non misissent, uen. & l. neque. 36. lib. 1.

SC. SARINVM, de tribus maribus vnum & tribus alio adopsisset, eorum adoptiuus relinqueretur hereditatis suae quae autem. Cod. de ma. 13. ubi Theoph.

Videur etiam ex quod Iustinianus vltim. Cod. de deure. ter habet, si vult esset, in Senatum manum allegand. berationem pater

SC. SILANVM, de familiaribus, Augusti. Dolabella DCCCLXII. v. lib. 1. cap. 18. Vt si necatus erit recto fuerint, nisi qui impub. blica habeatur pleio efficant de testio, sed in uon aliter puni fuerint: vt quos pertinet relid. esse dicitur, id lo aperiat, recte dam, recitand. ante supplicium quationem di qui secus faxit, restitutum fuerit id fecerit, con. detur, quod po. D. ad SC. Silan. sione familiar. ne A. 11. & P.

hi neque infantes sint, neque furiosi, neque ab hostibus capti, neque hi, quos religio, aut honestas causa, aut calamitas aliqua, vel maior res familiaris, aut capitis famæ periculum, aut similis causa moretur: ac ne pupilli quidem, qui tutorem non habent, aut eos habeant, quos earum, quæ causa derinet: & causa cognita, Prætor pronuntiasset, libertatem his deberi, eodem iure status servaretur, ac si directio manumissi essent, l. cum verò. 26. §. subuen. c. l. neque. 36. l. si filius. 33. D. de fideio. lib. 1.

SC. SABINIANVM, de eo, qui è tribus maribus arrogatus erat: Vt qui vnum è tribus alterius liberis maribus adoptasset, ei non minus quam reliquis adoptivis relinqueret, videlicet quadratem hæreditatis suæ, l. 2. c. penultim. §. que autem. Cod. de adopt. c. §. sed ea omnia. 13. ubi Theoph. de hæred. que ab intest. Videtur etiam ex eodem SC. mansisse, quod Iustinianus commemorat, in leg. ultim. Cod. de decurionibus: vt qui tres maribus haberet, si vnum ex iis, qui Decurio esset, in Senatuum maximum, id est, Romanum, allegendum curaret, ei curiæ liberationem pareret.

SC. SILANIANVM, de quaestione familiæ, Augusti temporibus factum est, Dolabella & Silano Coss. anno DCCXLII. vt consat Cuiacius Obseruat. lib. 1. cap. 18. Vt de seruis eius, qui domi suæ necari erit, qui quidem sub eodem testamento fuerint, neque opem ei tulerint, nisi qui impuberes fuerint, quaestio publica habeatur: & conuicti summo supplicio afficiantur: qui verò non sub eodem testamento, sed in eadem regione fuerint, non aliter puniuntur, quam si conscij fuerint: vt quod ad causam testamenti pertinens reliquum erit ab eo, qui occisus esse dicitur, id ne quis sciens dolo malo aperiat, recitet, describat, vel aperiendum, recitandum, describendumque ante supplicium de noxiis sumptum, & quaestione de seruis habitam curet: qui secus faxit, quod eo testamento ei relictum fuerit, publicetur, & in eum qui id fecerit, centum aureorum iudicium datur, quod popolare est, l. 1. 13. 14. c. 25. D. ad SC. Silanian. Fuit & postea de quaestione familiæ factum aliud SC. Neronis A. 11. & Pisonis Coss. vt auctor est

Tacitus lib. 13. & 14. quod Pisonianum dicitur, in l. SC. D. de SC. Silania. & Neronianum à Paulo, lib. 3. Sent. Putat etiam Cuiacius hoc SC. Claudianum appellari, in titulo de SC. Silani. & Claudii. neque enim nouum est, vt SC. Neroniana, dicatur Claudiana. Cæterum fuit etiam de quaestione familiæ factum SC. aliud sub D. Marco, vt indicat leg. penultim. Cod. de hi, quibus vt indign. neque ré eam Adrianus prætermisit, vt Spartianus auctor est, adeo fuit Imperatoribus curæ dominorum securitas.

SC. STATILIANVM, vel Domitianum, de quinque annis præscriptione, Augusti temporibus factum est, Tauro & Lepido Coss. anno, DCCXLIII. Vt in cognitione testamenti eius, qui à familia sua occisus esse dicitur: ante habitam de familia quaestione, apertis quinque annis tempus hæredibus constituitur, leg. in cognitione. 13. D. ad SC. Silanianum.

SC. SVMMVM, siue supremum appellatur, quod summis Reipubl. temporibus fieri solebat: de quo Lilius libro 3. Tantum, inquit, terrorem Hernici iussu patribus, vt quæ forma Senatuf-consulti vltimæ semper necessitatis habita est, Posthumio alteri consulum negotium daretur, videret ne quid Reipubl. detrimenti caperet. Salust. in Catilin. Itaque (quod plerumque in atrocibus negotiis solet) senatus decreuit: darent operam Consules, ne quid Reipubl. detrimenti caperet. Ea potestas per Senatuum more Romano magistratui maxima permittitur, exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios atque ciues, militibusque imperium atque iudicium summum habere: aliter sine populi iussu nulli earum rerum Consul ius est Caesar de bello civili, lib. 1. Quætieunque sit decretum, darent magistratus operam, ne quid Reipubl. detrimenti caperet: qua voce, & quo Senatus, populus Romanus, ad arma sit vocatus: factum in perniciosissimis legibus, in vi Tribunitia, in secessionibus populi, & multis, locisque editioribus occupatis.

SC. TREBELLIANVM, de actionibus ab hæredibus in fideicommissarios transferendis, factum est temporibus Neronis, octavo Calend. Septemb. Anno Seneca, Trebellio Maximo

Coss. anno v. ccc. x. Vt cum exquisitum esset in omnibus fideicommissis hereditatibus, si qua de his bonis iudicia penderent, ex his eos subire, in quo ius fructusque transferretur, potius quam cuique periculosam esse suam fidem: deinceps actiones, quæ in hæredem, hæredibusque dari solent, ex neque in eos; neque his darentur, qui fidei suæ commissum, sicuti rogati essent, restituisent: sed his & in eos, quibus ex testamento fideicommissum restitutum fuisset, quo magis in reliquum confirmarentur supremæ defunctorum voluntates. *Hæc Vlpianus libro primo Digesti eodem.*

SC. TURPILLIANVM, de accusationibus deferis, factum fortasse Imper. Nerone, C. Silio, M. Turpilliano Coss. anno dcc. cix. Vt qui crimen publici iudicii detulit, & causa criminis ordinata, id est, in descriptionibus depositis, & fidei iussore de excipienda lite præstito, eoque qui accusatur, sub custodia officij facti; non impetrato abolitione ab executione criminis destitit; quique accusatorem sobiecti, aut instigavit, aut mandavit alicui, & instruxit eum ad accusationem capitalem, deinde probationes, allegandæ excusationes, omisit, qui obirographum ob accusandum dedidit, pactionemve aliquam interposuit, aut quid accepit ab adversario, pena quinque librarum auri mulctetur, *leg. 1. & pass. Cod. & Digest. ad Turpill. leg. 3. in fin. D. de præiuric. & l. ferui. C. ad leg. Jul. de adul.*

SC. TERTULLIANVM, de liberorum hereditatibus matri deferendis, D. Pio, qui adoptionis iure Adrianus dictus est, imperante factum est, Tertulla & Sacerdote Coss. Vt mater ingenua trium liberorum ius habens, liberina quatuor, ad liberorum intestatorum hereditatem admittatur, siue sui iuris, siue in patris potestate sit, ita tamē, ut si filius sit, parentis iussu hereditatem adeat: deinde, ut filio mortuo, si filia mortua, liberi præferantur matri: verum mortuo, pater non etiam auit: item consanguineus, siue solus sit, siue cum eo foror, eidem præferantur: consanguinea verò sola pariter cum matre succedat, *l. 1. & 2. D. de lib. inst. 3. tit. 3. ubi multa eius capita corriguntur.*

SC. TACITVM cuiusmodi fuerit, Capitolinus in Gordianis docet his verbis: Omnino exemplum Senatusconsulti taciti non aliud est hodie, quam quod vestra clementia conuocatis ad interiora maioribus, ea dispenit, quæ non sunt omnibus publicanda: de quibus adjurare etiam soletis, ne quis antea rem completam quiescam vel audiat, vel intelligat. Hunc autem morem apud veteres necessitate publicæ repperunt, ut si forte aliqua vis ab hostibus immineret, quæ vel cogeret humilia capite consilia, vel aliqua constituere, quæ non prius oporteret dici, quam effici, vel si nollet ad amicos aliqua permanere, Senatusconsultum tacitum fieret, ut non scribatur, non ferui publici, non censuales illis actibus intercessent, senatores exciperent, senatoris omnium officia consilium, scribarumque cõpleret, ne quid forte proderetur.

SC. VELLEIANVM, de mulierum intercessionibus, factum est Marco Silano, & Vellio Tatore Coss. Ne ius aduersus mulieres disereret, quæ fidei iussoribus & mutationibus pro aliis intercessissent: cum eas virilibus officiis fungi, & ejus generis obligationibus obstringi, non sit æquum. Ergo in veterem debitorem, aut in eam, qui pro se constituisset mulierem eam, dabitur: magis enim ille, quam creditor mulierem decepit, lege prima & secunda. D. eod. Intercessio autem est, quoquo modo recipiat alienam obligationem, veterem, aut nouam.

SC. VELLEIANVM, de assignatione libertorum, factum est Claudianis temporibus, Velleio Ruffo, OSTERIO Scapula Coss. Si quis duos pluresve libertos iussis nuptiis quæstios, in potestate haberet, de liberto libertave sua significasset, cuius ex liberis solus eum libertum, eamve libertam esse veller, is eamve quandoque, is qui eum eamve manumiserat, inter viuos vel testamentis in ciuitate esse desisset, solus ei patronus, solave patrona esset, perinde atque si ab eo eamve libertatem consecutus consecutave est. Vtiq; si ex liberis quis in ciuitate esse desisset, neque ei liberivili essent: ceteris eius liberis qui manumiserat, perinde omnia iura sequeretur, ac si nihil de eo libertum, eamve libertas parens significasset. *l. 1. ff. de assign. liber.*

SC.

SE
SCVINCIANVM

SC. VITRASIO
commis libranib
Veipasio imperant
Vitratio Pollione Co
rum, quibus per fide
tas data est, iusto pre
que ita feruus ab hi
nummatur: hi auct
serunt, pretij non
& coheredibus suis
si ob e m rem ex
his agi possit. Nam
des erant institui
ri non poterant, et
erat seruum man
tebat intercedere
quod coheredibus
infans non posside
ret. *D. de leg. lib.*

SC. VIGINTI
est Augusto Imper
Coss. anno d. c. c.
et ex quibus const
deinceps nullus in
nili quem etiam
iur ratione senat
Hi viginti viri in
cess prout quorun
ciis, alij tres pec
sunt: quatuor vir
ciis, quæ ad cer
tar. Vi quoniam
tam pleb. peneb
stotes fuissent
anno n. attigisse
lib. 54.

SC. VOLV
ne in liem: v
liem coeunt, v
centum, ut quic
in rem ipsius re
communicare
ta tenerentur,
uat & l. d. d.

PROPRIV
NO

Vnum Cor
la Coss. fact
ribus, de zd
quid ex ad
stative aut

SC. VINCIANVM, vide **SC. Iun-
cianum**.

SC. VITRASIANVM, de fidei-
commisiss libertatibus, factum opinor
Vespasiano imperante, Sulpitio Galbo,
Vitrasio Pollione Coss. Vt patres seruo-
rum, quibus per fideicommissum liber-
tas data est, iusto precio astimentur: at-
que ita servus ab his, qui rogati sunt, ma-
numittatur hi autem, qui eos manumi-
serunt, precij nomine perinde fratrib.
& coheredibus suis obligari sint, atque
si ob eam rem ex indicati causa cum
his agi possit. Nam antè si plures hære-
des erant institui, & inter eos, qui fa-
ci non poterant, sed non ipse rogatus
erat servum manumittere. non oport-
tebat interdere libertatem. ob hoc,
quod coheredibus suis vendere cum
infans non possit, *l. cum quasi. 30. §. si plu-
res. D. de fideic. liber.*

SC. VIGINTIVIRALE factum
est Augusto Imper. Tiberio & Varo
Coss. anno p. ccc. ix. Vt viginti vi-
ri ex quibus constituerentur, quorum
deinceps nullus in senatum allegaretur
nisi quem etiam alium magistratum, co-
ius ratione senator posset fieri, gessisset.
Hi viginti viri in locum 26. virorum suc-
cesserunt quorum tres capitalibus iudi-
ciis, alij tres pecuniæ signandæ præfecti
sunt, quatuor viis, verbis, decem iis iudi-
ciis, quæ ad censum viros octe deferun-
tur. Vt quoniam nemo facile Tribuna-
tum pleb. petebat, forte ex iis, qui Quo-
stores fuissent, dum quadragesimum
annum attingissent, deligerentur. *Dio
lib. 54.*

SC. VOLVSIANVM, de coitio-
ne in litem: vt qui improbe in alienam
litem coeunt, vel in accusationem inno-
centum, vt quicquid ex condemnatione
in rem ipsius redactum fuerit, inter eos
communicaretur, lege Iulia de viptiua
ta tenerentur, *l. 6. D. ad leg. Iul. de vi pri-
uat. & l. 1. D. de consensu.*

**PROPRIVM NOMEN HÆC
NON HABENT.**

Vnum Corollio Pansa, & Acilia Aulo
la Coss. factum Diui Adriani tempo-
ribus, de zdum demolitione, quo dirui
quid ex zdificiis negociandi causa, di-
strahi vè aut legari prohibetur, *l. 3. ff. de*

*contrah. empt. l. 40. D. de leg. lib. 1. l. vi. D. de
dam. infect. de quo accipiendæ sūnt l. 45.
D. de don. inter vir. l. 11. §. si quis illicitè l. 11.
§. vltim. Digest. de leg. 3. Nec de eo intel-
ligi debet leg. 2. Cod. de adific. priu. vt no-
tat Cuiac. Observat. libro quinto capis.
26.*

Aliud Costa & Messala Coss. factum
de vxoribus proconsulum & præsidum:
Vt si quid vxores eorum, qui ad officia
proficiscuntur delinquerent ab ipsis ra-
tio & vindicta exgeretur. *De quo l. 4. §.
proficisci. D. de offic. procons. & Tacit. lib. 31
& 4. Annal. Alterius etiam eisdem
Coss. facti meminit leg. 11. §. si servus. D.
de accus.*

Aliud Modesto Consulæ de servis fu-
gitivis factum, *l. 1. §. 1. Cod. de serv. fugit.*
Quod intelligi putat Boffonius in *l. 1. in
fin. D. ad leg. Fab. l. 33 §. 1. D. de contrahend.
empt.*

Alterius quod Neratio Vero, & Annio
Prisco Coss. factum est, meminit *l. 6. D. ad
leg. Cornel. de fideic.*

Senatusconsultum de illicitis colle-
giis, *leg. 1. D. de colleg. illicit. de tutorum
& pupillarum nuptiis, l. 4. Cod. de excusat.
tutor.*

Senatusconsulta de tutelis, *l. pen. de tut.
l. 11. D. de testam. tut.*

Senatusconsultum de comitibus li-
beris, & eorum, qui prouincias regunt,
in l. 16. D. de offic. præsid.

Senatusconsultum de re funeraria, in
l. 12. §. 1. de religiosis domi.

Senatusconsultum de tabulis signan-
dis, apud Paul. *l. 5. sent. tit. 27.*

Senatusconsultum de his, qui volunta-
te dominorū in libertate morati sunt, *l.
4. C. de fideic. liber.*

Senatusconsultum de proclamantia
bus ad libertatem, in *l. 3. Digest. quib. ad
libert. præla.*

Senatusconsultum de his, qui post ma-
numissionem originem repetunt, in *l. 1.
C. de ingen. manumiss. de quo accipiendæ
est leg. 3. Digest. si libert. ingen. esse dicet.
quæ eius senatusconsulti verba quæ-
dam exponit, leg. 32. Digest. de libert.
caus.*

Senatusconsultum, quod in pecuniam
ludere vetuit, *l. 2. ff. de aleatorib.*

Aliud Iuvenio Celfo iterum, & Ne-
ratio & Marcello Coss. Hadriani tem-
poribus factum in *l. vlt. C. de serv. rei. pæ-
m m m 4*

num. quo lex Vestibulici, vel Vestij Lybici (ut est in man. cod.) qua manumissi à repub. cigitatem Rom. consequerentur, ad provincias porrecta est.

Senatusconsultum, quo pecunie usus fruct. constitutus est, per cautionem, l. 1. C. de usufr. l. 1. D. de serv. leg.

Senatusconsultum de censuum veterum, & monumentorum fide, l. 6. Cod. de probat.

Senatusconsultum de famosis epigrammatis & libellis, l. 5. §. ult. D. de in iur. l. 1. §. ult. D. qui testam. fac.

Senatusconsultum de mortis causa donationibus, l. 35. Digest. de donat. caus. mort.

Aliud item, qua calumpniæ causa publico iudicio damnati postulare apud pedaneos iudices prohibentur, l. 1. §. item Senatuscons. D. de postul.

Aliud de iquib. l. 35. C. ex quibus caus. infra. irroget.

Aliud quo pluribus legibus ad idem crimen rei fieri prohibentur, leg. 14. D. de accusat.

Aliud de his, qui matrimonij causa manumittuntur, l. 18. D. qui. & a quibus.

Aliud auctore Hadriani factum de nativitate ex civitate Rom. cuius Vlpian. in Inst. tit. 2. meminit. Aliud item, quo prohibentur legari ante perfectam legationem negotiis vel privatis rebus obstringi, l. 12. D. de legationibus. Quod referenda est l. 8. in fin. cod. tit.

Senatusconsultum quo cautum erat, ut mulier posset in sua re quem de falso accusare, l. 5. C. qui accus. non poss. Meminit l. 2. D. de accusation. & l. 2. Cod. de calumpniatoribus.

Senatusconsultum, in l. 15. si quis se scribat. D. de mil. test. & l. 14. in prin. l. 15. §. 1. item senatus D. ad l. Corn. de fals. l. 3. & l. 1. vlt. C. de hi. qui sibi adscrib. Libonianum accipiendum est.

Senatusconsultum Alio Tuberone & Fabio Max. Coss. ne circum aqueductus quæ per prædia privatorum deducuntur, arbores aliter habeantur, quam dextra Izuâque intermissis pedibus 15. ut videretur Iul. Frontinus, lib. de aqueductibus.

Aliud, ne quisquam, qui à fisco aliquid peteret, alia instrumenta delatori cogatur edere, quam quæ ad eam causam perlinerent, ex qua se deferre professus esset, l. 3. D. de edendo.

SENESES, qui dicantur, vide Bar. l. 2. D. de excus. tur. Panor. in q. quoniam frequenter, vers. 3. principaliter quatuor. ext. ut lit. non constet.

SENIOR, passim in lib. Feud. pro Patrone, qui feudo dato vasallum sibi quæ sivit. Docet autem e. Disput. 3. Horum. 70. cem esse barbaricam, Signor, quæ Dominum significat, ut in s. Caroli Magni, c. 5, artio. 3. Ut nullus comparet caballum, bovem, & iumentum, vel alia, nisi illum hominem cognoscat, qui eum vendidit, aut de quo pago est, vel ubi manet, aut qui est eius Senior. Albertus Rami, lib. Dan. 8. c. 3. Octoginta numero Seniorum secum duxit obhides. Et Noriman. lib. 2. c. 21. Quis, ait ille, vester est Princeps, aut Senior? Nullus, respondent illi. Nam æquo per omnia iure imperatus. Et c. vlt. Nam Senior noster, ut vidisti, claudus, non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho Flandriæ Comite. Sic Britanni Armorici in libris Consue. Britan. Iuigneur dicunt, pro iunioris fratre. Neque verò prætermittendum videtur, quod apud Anton. Florentinum legitur. hist. part. 2. tit. 37. c. 9. §. 7. In provincia Tyrensi, est quidam populus, castella decem habens, cum suburbanis suis. Estque numerus eorum ad quadraginta millia virorum. Ij non hæreditaria possessione, sed meritorum prærogativa magistrum sibi solent præficere, quæ spectis aliorum dignitatum nominibus, Senem vocant: tui tanto obedientie & subiectionis vinculo solent se obligare, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tam periculosum, quod ad magistri imperij non aggrediantur implere.

SENECTA, ætas hominis sexta: vide Doct. l. finium. C. qui testam. fac. & vide supra Ætas.

SENSVM est, impersonaliter, præ cogitatum est, sententia sterit, placuit. Vlp. l. 8. D. de acceptil. An inutilis acceptilatio vtile habeat pactum, queritur: & nisi in hoc quoque cõtra sensum est, habet pactum. Id est, nisi qui accepto tulit, contra sensit, siue mentem ac voluntatem contrariam habuit. nam plus est contrà sentire, quam non consentire: & Imprudens non consensit, at non contrà sentit. Locum autem sic legendum, ea quæ consequuntur ostendunt.

SENSVS, pro ratione. Vlp. in l. 1. §. 1. D. de

1. D. §. quadrup. paup. nimal in iuriis fecerit, de quadrup. liberos dicitur sensu. f. eum doct. 21. §. 1. Sic instanti sensu non quamvis. §. 5. 1. D. de ter apud Cicerone bellum i. quirit: sensu movetur, ac quodque præf. ns Senus pro volu

D. de vino rit. & l. ment. §.

SENTENTIA

eo, quod verba Vlpianum responsum. Alias pro est, pro clausula, liquid ostendat: veritas odium patet, quam quipit: ut, M. Portententiam, ora tempus. Alias de ciali pronuncia lege, vel ex tur. Tum enim clarat, quid ius fura, secundam pertinet, quod tentiam, inquit, ea mente id hoc discere provera veli gialis est duplici interlocutoria

Sententia

quæ summe cationem aut ponit, l. 1. D. de recip. art. leg. 3. Sententia RIA est, quæ ueris, sed de pertinentibus nam. §. C. de fr unde. Veluti de testibus pr vio recip. de qu l. adno Pio 10 l. 1. §. hinc con quare D. ad do fane commi

l. D. si quadrup. p. p. p. Nec enim potest animal iniuriā fecisse, quod censu carer. de quadrupedibus loquitur. Sic furiosus dicitur sensum non habere, in *l. si cum doctem. 22. §. si maritus D. solus. mar.* Sic infantis sensus nullus esse dicitur, in *l. quamvis. 32. §. 2. D. de acq. possess.* Sensus aliter apud Ciceronem lib. 1. Offic. ubi de bellis loquitur: Nam bellua quantum sensu mouetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se commodat.

Sensus pro voluntate testatoris, in *l. 15. D. de vino trit. & l. 3. §. condizio. D. de adim. leg.*

SENTENTIA Alijs accipitur pro eo, quod verba sonant: ut cum dicimus, Vlpianum respondisse in hanc sententiam. Alijs pro lumine orationis, hoc est, pro clausula, quæ breuiter insigne aliquid ostendat: ut, Obsequium amicos, veritas odium parit. Alijs pro animi crudelitate, quæ quis opinione sua concipit: ut, M. Porcius Caro rogatus olim sententiam, oratione longa occupauit tempus. Alijs denique sententia, iudicialis pronuntiatio appellatur, cum ex lege, vel ex æquo & bono iudicatur. Tum enim iudex sancit, & declarat, quid ius velit animi quadam censura, secundam facti qualitatē. Quod pertinet, quod Paulus *D. de arbit.* Sententiam, inquit, dicere estimatur is, qui ea mente id pronunciat, ut secundum hoc discedere eos, qui litigant, à rota controversia velit, Sententia autem iudicialis est duplex: videlicet, definitiua, & interlocutoria.

Sententia **DEFINITIVA** est, quæ summæ controversiæ per condemnationem aut absolutionem finem imponit, *l. 1. D. de re iud. l. qualem. 19. §. 1. D. de recept. arbit. leg. 3. Cod. de sentent. & interloc.*

Sententia **INTERLOCUTORIA** est, quæ non de summa controversia, sed de rebus ad eam definiendam pertinentibus pronuntiatur, *l. post sententiam. 9. C. de sent. & interloc. d. l. qualem. §. unde.* Veluti de cognitione differenda, de testibus producendis, *l. 2. D. appellatione recip. de questionibus siue tormentis, l. adu. Pio. 15. §. in venditione. D. de re iud. l. 1. §. huic consequenter. D. de appellat. l. 1. §. quaro. D. ad Turpill. l. in testamento 38. D. de fideicommiss. lib. 1. mem. 9. §. sed ex fa.*

& D. quod m. cons. Differentiæ autem hæc ferè sunt. Illa non nisi à iudice sedente, & ex libello (quod Periculum appellatur) resitante pronunciatur, *l. 1. C. pass. C. de sentent. ex peris.* Hæc & à stante & à procedente iudice etiam sine scripto pronuntiari potest, *l. 4. C. de dilat.* Ab illa semper appellari licet, exceptis iis de quibus sub rubr. A quibus appel. non sic. ab hac, aut nunquam, *l. prescriptiones. 65. C. Th. de appell. aut rasilimè, velut in l. 2. D. de appell. recip. l. aut prator. §. permittitur. D. de minorib. Illa non nisi causâ cognita pronuntiatur; hæc verò etiam extra causâ cognitionem, *l. qui ergo. 13. §. 4. D. de his qui notantur infamia.**

Sententiam dicere existimatur is, qui ea mente quid pronunciat, ut secundum id discedere eos à rota controversia velit, *leg. qualem. 19. §. 1. Digest. de arbit.*

Sententia falsa dicitur sine vlla iniuria iudicis, quæ ex falsis & non veris allegationibus, vel instrumentis dicta fuerit, quæ ne nomen quidem sententiæ meretur, ac sine vlla restitutione confutanda est, detecta falsitate, *l. qui agnoscit. ff. de exceptio.*

Sententiam dicere, dare, ferre, pronunciare, pro eodem sæpè Iuriscoll. dicunt.

SEPARATIO in iure nostro est bonorum hereditariorum ab his, quæ hæredis sunt auctoritatè Prætoris facta discretio. Vel bonorum & creditorum aliorum ab aliis seorsum habita ratio. Sicut autem bonorum separatio æquissima est, ita maximam vtilitatem habet, li tescque antevertit. Quibus modis permitri solet, tractatur *class. 5. actio. 15. in fin.* Fit autem vel creditorum gratis, qui separari ab hæredis bonis testatoris bona desiderant, quæ altoquin hæredis bonis iuncta, propter hæredis creditores suffectura non essent, *vide rit. de separ. bonor. l. pen. C. de hered. vend. Vel ser uorū gratia fit, qui à domino, qui non solvendo erat, cum libertate necessarii hæredes scripti, separari à bonis eius peculii suum postulant, *l. 2. §. ult. D. de separ. l. 6. §. pen. D. de minor. Vel etiam aliis de causis, de quibus d. tit. de separ. Separatio enim etiam bonorū Prætori ei concedit, qui patri, ac postea fratri ex secundis tabulis hæres exiit, si hæreditatem patris reliquerit.**

rietur. *l. sequeſter no. D. de verb. ſig. Paulus lib. 6. D. de poſſ.* Proprie autem in ſequeſtre eſt depoſitum, quod à pluribus inſolidum certa conditione cuſtodien- dum reddendūque traditur. *Gell. libr. 20. c. pen.* Sequeſtrum dictum ſcribi, quod- cius qui electus ſit, utraque pars fidem ſequatur. Idem teſtatur in hiſtorico M. Varronis pro eodem Sculnam poni, quaſi ſeculnam ſordide tamen. Veteres tamē Gloſſæ, Sculna, *ſcūlna* ſc. *Ter- tullian. in lib. de Reſurrexio. carn.* Hic ſe- queſter Dei atque hominum appella- tur, ex utriusque partis depoſito com- miſſo ſibi. Idem in libro de Patientia: Ad- ed ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt. Invenitur & hoc verbum apud Plautum Mercatore. *Act. 4. ſcen. 3. & apud Quintilianum libr. 12. cap. 8. Iſidorus lib. 10. Etymolo.* Sequeſter, *ait*, eſt, qui ceteranti- bus medius interuenit, qui apud Græcos *ἰσχυρὸς* dicitur, apud quem pignora de- poni ſolent, à ſequēdo dictus, quod eius fidem utroque pars ſequatur.

Sequeſter ſi rem ſequeſtratam perdat, vel deteriorē faciat, tenetur, & eo no- mine conueniri poſteſt. *l. poſſquam. §. Im- perator. D. ut legato nomi. caueat. l. ſi u. cui. §. qui ſeruandorum. D. ut in poſſ. legat.*

SEQUESTRE & ſequeſtrum de- poſiti ſpecies eſt nam Paulus l. 6. *D. de poſſi.* Proprie, *inquit*, in ſequeſtre eſt de- poſitum, quod à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodien- dum reddendūque traditur. Sumitur etiam vulgò pro ſcripto illo, quod de ſeque- ſtratione conſtituit.

SEQUESTROPOSITVM. à depoſito hoc differt, quod rei depoſitæ proprietates apud deponentem manent: ſed & poſſeſſio. at ſequeſtro poſitæ poſſeſſio ad ſequeſtrum tranſit, id enim agitur ea de poſitione, ut neutrius poſſeſſioni id tempus procedat. *l. 17. §. 1. D. de poſſ. Inter-*

eſt tamen qua mente apud ſequeſtrum deponatur. nam & omittendæ poſſeſ- ſionis cauſa interdum deponitur: Inter- dum verò cuſtodix cauſa duntaxat, *l. in- reſſe 39. D. de acq. poſſeſſ.*

SEQUESTRARE, *l. 22. §. ſiſt. ante.* *D. ſol. matr.* id eſt, ſequeſtro ponere. Sin- verò dorem diſſipaturus ita manifeſtus eſt, ut non hominem frangi oportet, tunc dorem ſequeſtrari, quatenus ex ea mu- lier competens habeat ſolatium vnā cum ſua familia. *Symmachus in epistolis* Interea conſtitutionis memor ſeque- ſtrari mobilia, ſcutūſque præcepi, nō temporis yſurpatioſ abutatur indebitis.

SEQUESTRAIA actio eſt, quæ aduerſus ſequeſtrem datur, *l. 12. §. cum ſequeſtraria. D. de poſſ. l. 9. §. Laber. D. de dolo malo.*

SEQUESTRATIO eſt duplex quædam eſt voluntaria, quando parium conſenſu deponitur teſtingioſa Et hæc ſemper poſteſt fieri ante iudicium, vel pendente iudicio, *l. ſi in princip. D. de poſſ. l. ſi ſoluturus. D. de ſolutio. b. Quædam* verò eſt contentioſa, ſeu (ut nonnulli vocant) neceſſaria ſequeſtratio, quæ per iudicem diſcernitur cauſa cognita, et- iam inuitis utriusque litigatoribus, vel al- tero eorum petente.

Sequeſtrationis cuiuſſimum & præſen- tiſſimum eſt remedium in re dubia, & ſpectante ad periculofam diſcordiam: ſi iudex utatur ea ſobriè, & cauſa cognita. Ex diuerſo, magnum gtauamen eſt, ſi quis tali prætextu ſua poſſeſſione deſti- tuatur, vel vſu rei, eamque ob reſ regula- tiſer prohibeatur. *in tit. C. de prohib. ſequeſt.*

SEQUIORIS vocabulo vius eſt *Ulpianus in l. cum hi. de tranſactionibus.* §. Sed & perſonarum contemplatio ha- benda eſt, hoc eſt, cuius viuz ſint hi, qui bus alimenta relictæ ſunt, verum frangi viuz, & qui alijs ſufficere ſibi poſſunt: an ſequioris, qui de alimentis pendeat. Sequioris autem, id eſt, deterioris. Et ita Veteres Gloſſæ, Sequius, *χείρ.* *Trāquil- lus in Tito:* Sed non deerant, qui ſequius interpretarentur, quamquam ſunt qui veterem hanc ſcripturā mutant in ſecus. *Amm. Marcel. lib. 28.* Ut ſi Perſæ *inquit*, fruſtra habitū rediſſent ad ſuas, ducis no- ui virtuti facinus adſignaretur egregiū, ſi fortuna ſequior ingruiſſet. Vriſcius reus prædator Reipubl. deſerretur. Sic apud Avuleium ſæpè.

SERA & clauſe inter domus partes commemorantur, *l. quaſtum. & ibi Barh. D. de fund. inſtr.*

SERIA, vas ſtile de limo, oblongū, in-

quit Donatus in Terent. Heaut.

Reliqui dolia omnia, omnes serias.
Seriarum, quæ vinaria vasa sunt memi-
nit *Alpianus* l. 15. §. proprietarij. D. de usufru.
Paulus l. 306. de verb. sign. ubi & frumentaria
esse ait. Aliàs *Seria*, vet. gloss. *μοχλός*
64ges.

SERICVM nema, in l. ult. §. species.
D. de publican. Serica vestimenta, in l. 15.
D. de aur. argen. Vbi *Serica* à bombycinis
separantur. vi. & apud *Paulum* lib. 3. Sen-
rent. tit. 6. quæ tamen imperitè confundit
Isidorus lib. 19. cap. 27. Ac bombycina quidem
ex vermiculis fiebant, vt supra ostendimus.
Serica verò ex genere quodam
lanicij, quod Indij populi *Seres*
ex arboribus depecebant: quemadmodum
eruditè *Andr. Tirac.* notauit in libro
de legibus connubialib. & hi auctorum loci
comproban. *Virgilius* 1. *Georgic.*

Velleraque vix filij depecebant cernua
Seres.

Seneca in *Hippolyto*.

Quæ fila ramis vltimis *Seres* legunt.

Et in *Hercule Oetzo*:

Quæ *Phæbeus* subdixit *Euria*
Legit *Eos* hac arboribus.

Plinius quoque lib. 6. cap. 17. *Seres*, in-
quit, lanicio sylvarum nobiles personam
aqua depecentes frondium caniciem.
Ammianus etiam *Marcellus* lib. 25. apud
Seras sylvas esse sub lucidas refert, à
quibus arborum fetus aquarum aspergi-
nibus crebris, velut quædam vellera
mollientes, ex lanugine & liquore mix-
tam subtilitatem tenerissimam pectunt,
nentesque sub regmina, conficiunt seri-
cum. Idem & *Solinus* in *Polyhistore* cap.
51. scribit. Porro, quo tempore texendi
seriei artificium in Occidentis partes in-
uectum sit, declarasse videtur *Ottus Frising.*
lib. 1. de gestis *Friderici* c. 33. dum ait, *Roge-
rium* Sיעulum Corintho, Thebis, Athe-
nis expugnatis, opifices qui sericos pan-
nos texere solebant, ob Imperatoris ig-
nominiam, captiuos deduxisse: quos in
Palermo Siciliæ metropoli collocans,
artem illam texendi suos edocere præ-
cepit: indeque artem illam prius à Græ-
cis solis inter Christianos habitam Ro-
manis ingenijs notam fuisse.

SERRAM ducere cum aliquo, est
alterari. *Tertullianus* de corona: Quandiu
per hanc lineam serram reciprosabimus.
Varro de re rust. li. 3. c. 6. De pascione, in-

quit, liberè licet dicas, quæ discesse *Fir-
cellius*, qui, secus si quid diceret de iis,
gentilitatis causa fortasse an tecum ser-
ram duceret. Quiddam locum explicans de
serra militari, *Festus* & *Vegetij* abscorita-
te freti. Serra enim pugnari dicitur, cum
subindo acceditur ad hostem & receditur.
Vegetius lib. 1. inquit, serra dicitur, quæ ab
strenuis directæ ante frontem opponitur
hostibus, vt turbata acies reparatur. *Tur-
nebius* *Aduersus* lib. 8. cap. 7. Serram ducere,
illo *Varronis* loco exponit, streperum &
odiosum esse, non aliter quam stridentem
& obstrepentem serram, cuius argutia
auribus molesta est. *Iosephus Scaliger*,
serram ducere, non serram legit, & ser-
tam, & *Homeros*, restim & funiculum in-
terpretatur. *Polladius* quidem *Martio*
Suspendi grossi ex caprisco linea ser-
ta pertusi: nec enim, lino velut seræ, vt
habent vulg. cod. legendum est. Item ali-
bi: Cum seræ qua appensa sunt auferan-
tur. Igitur Serram ducere, inquit *Scaliger*,
idem quod *Terentio*, restim ducitare.
Salientes enim aliàs *ὀρεσπερὶ χερσὶν*, vt
apud *Poetas Græcos*, se tenebant: aliàs
restim tementes hærebant. *Horatius*:

Toriam digna sequi potius, quam ducere
funem.

Erant enim similis ludus puerorum, qui
ducebant sparteam testem, & tandiu tra-
hebant, donec aut ruperent, aut alteruter,
omissa finis prehensione, in nates cade-
ret, cuius ludi meminit *Aristides* sophis-
ta, & ad hunc alludit *Plautus* *Pænule*:
- iam conctis si tenetis, ducite.

Cause dirumpæ.

Itaque verba illa, fortasse an tecum ser-
ram duceret: exponit *Scaliger*, tecum
particeps laboris esset: vt proverbialia
sunt, quotiescunque contentione inter-
cedere cum aliquo denotamus.

SERRACVLVM (alijs *Seruaculum*
vnde, in est *Veteribus* glossis, gu-
bernaculum & clauus. Hinc *Serraculum*
ducere, l. 29. §. 1. D. ad le. Aquil. Si
nauis tua, aut *Alpianus*, impacta in meam
scapham damnum mihi dedit, quæ situm
est, quæ actio mihi competeret. Et ait
Proculus, si in potestate nauarum fuit,
ne id accideret, & culpa eorum factum
sit. Aquilia cum nauis agendum: quia
parui refert namque immittit, aut fer-
raculum ad nauem ducendo, aut tua
manu damnum *Arderius*. Interpretes

Damnum lib. 51. Se-
tantur *Arderius*, hanc
à *Terentio* *χερσὶν*, hanc
Colucius *Obel.* lig-
natam nauibus illati
perit, loquitur: nam
dicit in *exequi* *β*
vultum. Alij *Serua*
tio, id est, pro a
non quadrate vid
SERVARI a
quo ex eius bonis
de admin. tut. l. si
seruari dicimus. Et
l. 38. §. fin. D. de ad-
per actionem dicitur
est, vel quod damnum
D. si iura. viad. &
ponam ab socio,
Quod mater seru-
co nulli, eo tempo-
telligitur, quo se
aut & arg.

Seruare, alijs p-
puit: vt in l. Du-
de pass. Seruare,
prouisum: vt, ser-
denique accepit
legatur in l. si
ribus & manifestis

SERVATI
ria, quæ de reli-
inuectis illatis,
locatori pro po-
ponitur, §. item
l. ult. D. de Salu-
exemplo de cap-
suis datur ad
hypothecarig
vlt. etiam vel vi-
dum. D. de pign-
pignori opposi-
& hinc commissi
de *Serviana* ve-
fam. *trif.* l. 3. §. 5.
repi. Confundit
differentia, &
cutioni *Servati*
vi l. 1. l. 1. l. 1. l. 1.
& dominum. D.
perat ad l. 4.
nauibus ad.
Eundem l. 3. §.
Actio *Servati*
SERVV

De man. lib. 53. Seruaculum interpre-
tantur *καυτόν*, hunc locum sic vertentes,
καυτός ἔστιν ὁ καυτός, ὡς καυτός, ut testator
Cuiacius Obser. li. 9. c. 10. Et sane Suidas
nomina nautas illi meminit: Oidi *καυτός*,
inquit: *καυτός* ἔστιν ὁ καυτός, ὡς καυτός,
ὡς καυτός, ὡς καυτός, ὡς καυτός, ὡς καυτός,
ut patet. Alij Seruaculum, ai *τὸν καυτόν*,
id est, pro anchora iungunt: quod
non quadrare videtur.

SERVAR I ab aliquo posse dicitur,
quo ex eius bonis redigi potest, l. *fin. ff.*
de admin. tuto. l. fin. D. si vult. nomi. Sic rem
seruari dicimus. Et seruati indemnitate,
l. 38. §. *fin. D. de ad. impo.* Seruari etiam
per actionem dicuntur iurificos, quod ab-
est, vel quod damni datum est, l. 17. *ss. ff.*
D. si seru. vind. & alibi sepi. Sic Seruare
poenam ab socio, l. 6. *in ff. comm. diuid.*
Quod mater seruati filia suae testamen-
to iussit, eo tempore praestari voluisse in-
telligitur, quo sui iuris erat, l. 26. *D. de*
an. & arg.

Seruare, alijs pro tueri, custodire, acci-
pitur: ut in l. *iurificantium. §. Prator. aut ff.*
de pact. Seruare, alijs significat praestare
pruam: ut seruare fidem. Seruare alijs
denique accipitur pro recuperare: ut e-
legant in l. *si mandatum meo. ff. de fideiussu-*
ribus & mandatoribus.

SERVIANA actio in rem Praeto-
ria, quae de rebus in praedium urbanum
inuectis illatis, quae tamen pignoris iure
locatori pro pensione obligantur, pro-
ponitur, §. *item Seruiana. Inst. de actioni.*
l. *1. ff. D. de Saluiano interd.* Quae verò eius
exemplo de ceteris rebus pignori oppo-
sitis datur actio, ea quasi Seruiana, siue
hypothecaria appellatur, l. 13. §. 1. *ff. ad*
Velletian. vel vtilis Seruiana. l. 1. §. cum pra-
edium. D. de pignori. nec solum de iis, quae
pignori opposita sunt, sed & de legatis
& fidei commissis, l. 1. C. comm. de legat. In
de Seruiana vel hypothecaria, in l. 19. *D.*
fam. ex c. l. 1. §. si quis autem. D. de delis ex-
cepti. Confunditur tamen plerumque haec
differentia, & cuiuslibet pignoris perse-
cutioni Seruianae nomen accommodatur,
ut l. 3. l. 10. l. 11. *ff. de pignori. l. 42. §. sed*
& dominum. D. de procuratorib. l. 28. ff. de pi-
gnorat. aut. l. 4. ff. quibus. mod. pign. l. 10. ff. de
noxalibus aut. l. 34. & l. 35. & l. 66. ff. de eu-
ditionibus. l. 3. §. est autem ff. ad exhib. Vide
Actio Seruiana.

SERVVS. Serui dicuntur, quibus

libertas abstinctio suo viuendi adempta
est: itaque liberis opponuntur: & ex eo
appellati sunt, quod Imperatores capti-
uos vendere, atque per hos seruare, nec oc-
cidere solent, §. 1. *de iur. person. l. A. D. de*
stat. hom. l. 239. D. de verb. sign. Quintilia-
nus li. 7. cap. 3. Circa propria ac differen-
tia magna subtilitas: ut cum quis titulus, an
addictus, quem lex seruare donec solue-
rit, iubet, seruus sit: altera pars fuit ita,
Seruus est, qui est iure in sortitute: alte-
ra, Qui in sortitute est, eo iure quo ser-
uus aut, ut antiqui dicebant, qui sortitu-
tem seruit. Vide Addictus.

Serui **AGRICOLAE** duorum gene-
rum fuerunt: nam alij verè serui erant,
in dominorum mancipio vique quaque
positi, l. 1. *C. de agric. & cens. alij autem li-*
beri quidem erant, sed tamen ita addi-
cti, ut quasi serui numerarentur: quorum
de conditione diximus sub voce, *Censu-*
ti: & patet in l. 29. & 27. C. de iur. iur.

Serui **ATRIONES** sunt, qui sup-
pellectilem emendant, edium, aut villa,
& disponunt in agro, simulque atrium
omni ex parte mundum & nitidum ve-
lit, accurrant. In agro enim patres fami-
lijs suppellectilem suam expositam habe-
bant, veluti esca & potiora vasa. *Columel-*
la lib. 12. Tum insistere atrienibus ut
suppellectilem exponant, & ferramenta
detergi nitidentur, atque rubigine libe-
rentur. Atricales igitur sunt non in vs-
be tantum, sed etiam in villis & recte in
l. 3. *ff. de instr. leg.* cum de cultiore villa a-
giatur, atrienibus iunguntur seoparij, ut
& in Plauti Atriana. Hic à Virgilio, ser-
uus ad limina etiam vocatur: hoc versu.

Armiger ante fuit fidesque ad limina cu-
stos.

Serui **POENAE** dicebantur, qui sum-
mo supplicio sic addicebantur, ut li-
beri essent, libertatem, si non serui, domini
familiam quasi abalienati amitterent: ad-
dedit vine à poena quidem liberati, in il-
lius domini potestatem redirent: ut con-
stat ex l. 8. §. 3. & §. 10. & l. 39. *D. de pen. l.*
8. C. de sen. pass. l. 24. §. 5. ff. de fid. libr.
quod enim nullius nisi poenae serui es-
sent, ita dicebantur. *Marcianus l. 17. ff. de*
pen. Sunt quidam serui poenae, ut sunt in
metallum dati, & in opus metalli. & si
quid eis testamento datum fuerit, pro
non scriptis est, quasi non Caesaris ser-
uo datum, sed poenae. *Iustin. §. 2. quib. mod.*

actum ministe-
Dispensatores,
a 1801

Seruorām igitur frequenter sic mōtio

Servitus duplex est: est enim servitus, quæ de hominibus dicitur, alia quæ de rebus. Quæ de hominibus dicitur, est conditio eorum, qui in servitute sunt: siue constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subicitur, *liberum. 4. ff. de statu hominum. Quæ*

de rebus dicitur, est ius quod quis vel in re, vel ex re sua alteri constituit: eaque est duplex, una Personalis, veluti usufructus, usus, habitatio: altera Realis, ut servitutes praediorum urbanorum & rusticorum, l. 1. D. de servitutibus. Estque ius in alieno praedio aliquid agendi, quod alteri agere non licet, ab ipsius domina permissum, l. 1. D. eod.

Servitutes PERSONALES propterea dicuntur, quia & hominibus debentur, & cum iis pereunt atque extinguuntur, l. 3. §. tale. D. de servit. legat. l. 15. ff. de servit. l. 20. in fi. D. de servit. rusticis.

Servitutes REALES dicuntur, quae praediorum sunt, ideo quod sine praediis constitui non possunt. Nemo enim potest servitutem acquirere urbani vel rustici praedij, nisi qui habet praedium: nec quisquam debere, nisi qui praedium habet, §. 3. Instit. de servit. l. 1. D. commun. praed. l. quoniam. §. 5. D. de servit. Denique servitutes personales dicuntur, cum res persona, reales vero, cum res reseruit.

Servitutes VRBANORVM PRÆDIORVM dicuntur, praedia eiusmodi qualitatibus affecta, quae ea subiciant praediis alienis: harum tamen usus est tantum in aedibus, siue illae in vrbe, siue in agro sint, l. 1. ff. commun. praed. veluti alius tollendi, & offendi luminibus vicini, aut non extollendi: item stillicidium auerendi in tectum vel aream vicini, aut non auerendi, l. 2. D. de servit. urb. praed.

Servitutes RVSTICORVM PRÆDIORVM dicuntur, quarum usus est in rebus rusticis ducatur: veluti iter, actus, via, aquae ductus, hauritus aquae, pecoris ad aquam appulsus, pecoris pascendi, cretae eximendae, calcis coquendae, l. 1. & seqq. D. de servit. rust.

Servitutem tamen Doctores diuidunt in personalem, realem, & mixtam. Accursius adiecit quartum genus, ut quod testator in ultima voluntate constituat, allegans l. Titium. §. Titio centum. D. de conditio. & demonstratio. Et l. Marcia de cedens. D. de manumiss. test. Equidem à divisione Iuriscof. tradita in l. 1. D. de servit. quam quae supra explicauimus, non recedendum censuimus.

Servitutes praediorum diuidi non possunt, l. stipulationes non diuiduntur. D. de verb. oblig. cuius rei causa esse rationem

constat ex Pomponij l. C. fragmentis. Nam harum usus ita connexus est, ut qui cum partitur, naturam eius corrumpat. Barto. & reliqui interpretes in d. l. stipulationes: non diuiduntur. in eo se genere torquent.

SERVITIVM, munus obsequij clientelaris, lib. Feud. 2. tit. 51. §. 8. Similiter potest feudum dari ad certum seruitium. Albers. Krantz lib. Dan. 7. c. 35. Marahio remitteret homagiale seruitium, quod habebat in quibusdam terris. Proprie Seruitium est officium seruile. Salust. Animi imperio, corporis seruitio magis vimur, itaque feudale officium, vel obsequium libentius appellauimus. Nam saepe Seruitij nomine officium afectioni significatur: ut illud quod imperij vasalli imperatori suo debent. Krantz. lib. Dan. 6. c. 17. Ut deinceps Rex Danos Romano Imperio iunctus haberetur, non in certum vocatus accederet, aut in exercitibus ordinis duceretur. Principum aliorum more: sed magis species quam re Imperio sociatus haberetur.

SESCVNCTIA, vinctio cum dimidia, l. filium. D. de legat. praestand.

SESSIONVM dies, vide Dies sessionum.

SESTER TIVS, quasi assis tertius: duo asses cum semisse. Volusio Martiano. Huius nota fuit H. S. de Nota sestertij vide Hotom. in Comm. in Orat. Cicer. Sestertij & nummi, fuerunt olim idem. Denarius, quatuor nummos seu sestertios valuit. Sestertium vero neutri generis, mille nummis aestimabatur. Nec refert verum dicatur, Promitro quindecim sestertia, an quindecies sestertiū. Quoniam verumque, quindecies centena millia sestertium nummum significat: quemadmodum. Quindecim murus, & Quindecim millia mutua, idem sunt: hoc est, quindecim millia mutuum: ut in l. lecta. D. si certi. per.

SEVERITER, idem quod seuerè, Gordiani Imp. in l. seueriter C. de excusatur. vel curat. Seueriter praesens provinciae exequetur.

SEVIRI, hierant, qui praerant equitum decuriis, quae sex erant, Rhamenenses scilicet, Tatienses, Luceres. primi secundique. erant enim primi Luceres & secundi, ac sic quoque Tatienses & Rhamenenses geminati erant.

Hinc

SI
Hinc in inscriptionibus
equitum Rom. sepe
nec. Advers. l. 11. c. 9.
leg. v. 11. gem. filio.
illa, x. vira si. l. i. v.
Rom. tum.

SEXARIVM
heminarum duarum
fr. v. c. i. instr. leg.

SEXAGEN
quidam appellati
cies annonas sul
que exegant, ut
de exalt. tit. 1. l. i.
ind. C.

SI, variè accipit
militar pro quia, v.
ffe. Quandoque p
ur. §. fi. D. qua in
pro non, l. legato g
leg. 1. §. si res. D. de m
cur. l. quae ratione.
Quandoque pro
Quandoque adme
to. ff. sub conditione
de rural. Regulari
ruber. & l. d. testator
& toto fere ut. Ex
quando. D. eod.

SI VIS, pro
Sis dixit. Donat
Sofrat a Sis, inq
ne quod imper
tur superum si
Senatusconsulti
quid senatus co
Si eis videatur.

SIFECER
verbis in cond
plerumque hoc i
non flet, quo m
D. de conatio im
quique hanc con
NON DEDER
tur, si per te ite
lum daret, . . .
quae modo hanc
L. VI ASCEN
cum primum p
cedentes, i. 29. T
Et ex diversis,
ASCENBERT
vitionem, si ci
prolum non d
mone. testem

Hinc in inscriptionibus antiquis, securū equitum Rom. se reperisse testatur Turneb. Aduerf. h. tit. c. 9. vt in hac, Trib. mil. leg. v. 11. gemifilis. V. 1. viro equit. Rom. & in illa, x. viro f. lib. indic. v. 1. viro equit. Rom. turm.

SEXARIVM, vas sextarij, id est, heminarum duarum capax, l. 13. D. de instr. vel instr. leg.

SEXAGENARIOS exactores quidam appellati, qui à collatoribus species annonarias suscipiebant, tributamque exigebant, vt videre est l. 1. C. The. de exact. trib. & l. 2. de annon. & trib. in eod. C.

SI, variè accipitur. Quandoque sumitur pro quia, vt l. 48. §. fi. D. de iure fife. Quandoque pro quamuis, l. ais Praetor. §. fi. D. qua in fraud. cred. Interdum pro non, l. legator generaliter. in fin. D. de leg. 1. §. si res. D. de mino. Aliquando pro si cut, l. quæ ratione. §. 1. D. de acqu. rer. dom. Quandoque pro an, l. 3. §. 1. D. de colla. bon. Quandoque ad admonitionis nota est, l. mu. to. ff. sub conditione. & eo loci Albericus D. de iur. Regulariter Conditionem facit rubr. & l. a testatore. D. de cond. & demonstr. & toto fere tit. Ex causa diuersum, l. aliquando. D. eod.

SI VIS, pro quo Terent. in Adelph. Sis dixit. Donatus in eum locum, Fac sis Softrata. Sis, inquit, honorificè additur, ne quod imperatiue modo pronuntiatur superbum sit. Deductum est autem à Senatusconsulti formula. vbi enim aliquid senatus consultibus iniungit, addis, Si eis videatur.

SIFECERIT; SIFEDERIT, verbis in conditionibus testamentariis plerumque hoc significatur. Si per eum non flet, quo minus det aut faciat, l. 23. D. de conditio institut. In stipulationibus quoque hæc conditio, **SIPAMPHILVM NON DEDERIS**, sic plerumque exauditur, si per te fterit quo minus Pamphilum dares, l. 13. D. de verb. oblig. Similique modo hæc conditio, **SICAPITOLIVM ASCENDERIT**, sic accipitur, si cum primum potuerit, Capitolium ascenderit, l. 29. D. de conditio. & demonstr. Et ex diuerso, **SICAPITOLIVM NON ASCENDERIT**, hæc recipit interpretationem, si cum primum potuerit, Capitolium non ascenderit, l. 17. §. 1. D. de p. n. n. testam. Pari ratione talis condi-

tio, **STICHVS SIEVM HÆRES NON MANVMISERIT, LIBER ESTO**, hæc sensum habet, si cum primum potuerit sine magno incommodo suo manumittere, non manumiserit, l. 20. in fi. D. de statuliber.

Si, dictione vt solent Iurifconsulti in denotandis actionibus, exceptionibus, & replicationibus: vt in iur. D. si cert. per. com. dict. Et in l. itaq; si hoc, D. de procurator. l. & eleganter. §. si dolo. D. de dol. mal. alijsque locis multis.

SISCIENS FALLO, formula iurifuradi, quam Festus sic exponit: Lapidem siliem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes, Si sciens fallo, tum me Diespiter salua vrbe arcæque bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem. Ad huc morem alludit Paulus in l. 26. D. de iureiur. Qui iurasse dicitur, nihil refert cuius sexus ætatisve sit: omni enim modo castodiri debet iurandum aduersus eum, qui contentus eo cum deferret fuit: quamuis pupillus non videatur peierare, quia sciens fallere, non videatur. Huius eiusdem formulæ Polyb. lib. 2. mentionem facit, sed & Cic. ad Trebatium: Quo modo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem iratum esse nemini posse?

SICARII, iuxta tit. D. & C. ad leg. Cornel. de sicar. sunt auctore Suida, ὁ κτείνων ἄλλους, ὁ κτείνων ἄλλους ἑλπίσιν ὁ κτείνων ἄλλους. Id est, latronum genus. Sicæ enim Romani incuruos gladios vocant, Fabius lib. 10. Nam per abusionem sicarios etiam omnes vocamus, qui eadem telo quocunque commiserint.

SICILICV S, l. 21. §. 2. D. de ann. leg. vncie pars quarta, interprete Voluho Martiano in lib. de asse.

SIGILLVM, parua statua. Vlpian. de fund. instr. l. quasicum. Sigilla, inquit, & statua affixa non continentur. Dicitur & quo quid consignamus, vel obfignamus, & noramus. Si petam à te decem tenore chirographi tui sigillo confirmari. Tu negas scripsisse te, vel inficiaris sigillum: rectè petam, vt edas sigillum tuum, vel vt aliquid manu tua scribas, quod conferatur cum chirographo.

Sigilla etiam in ædificiis legimus, l. 13. §. sed si adium. D. de usufruct. l. 4. §. pen. de legat. l. 12. §. Papinianus. D. de instr. vel

instrum. l. 17. §. castella. D. de actio. emp. l. 19. §. idē Celsus. D. de aur. arg. Et apud Plinium lib. 36. c. 24. Pediculis argenteis ad iuncta sigilla, in l. 32. D. de aur. arg. sigillū candellabro adiectum, in l. 23. §. si quis rei sua. D. de rei vind. Et patella adiecta sigilla, apud Cicer. 6. in Verr.

SIGILLARIA pro sigillis dēorū, & *καταγραφαι* etiā sigilliola, *Αρνοβίου* lib. 6. Abstinetis, ait, à risu, cū pro diis immortalibus, sigillis hominum formis supplicatis humanis, quinimo deos esse sigillaria ipsa creditis, *Tertull. in lib. de Oratio.* Cū perinde faciant nationes adoratis sigillaribus suis ridendo.

SIGILLARIA vicus Romę, in quo non sigilla tantū, sed & libri, & lāces, & alię id genus venales res exponēbantur. Vnde in *l. pen. §. paterfam. D. de legar. 3.* Sigillaribus emptę lances. Et apud *Gell. lib. 2. c. 3.* In sigillariis emptus liber, qui etiā libros co loci expositos aperitē significat *lib. 5. c. 4. M. Minic. & Sueton. in Nero. c. 38.* Vnde etiā Sigillariorum celebritas quadam instar nundinarum, Saturnalium diebus addita, qua sigilla dēorum sigilla venalia proponi, & pueris emi, sed & inuicem pro munere mīdicari solebant: vnde & ea iunior, Sigillaria, & Sigillaritia dicebantur. vide *Macrob. lib. 3. c. 10. & c. 1. Sparria. in Catralla.* Quę a parentibus gratia sigillariorum acceperat, & vel clientibus, vel magistris spōre donarunt. Idem in *Hadria.* Saturnalia & sigillaria frequenter amicis inopinantibus mīsit, & ipse ab his libenter accepit. Sicque hoc verbum vlturpauit *Suetonius.* De his ita *Aufonius:*

Adiles plebej etiam adilesque curules.

Sacra sigillorum nomine dicta colunt.

Alias **SIGILLARIA** sunt, vę antiquę Glossę testantur, *νεγκεαδεις*, id est, circulatores, qui im: pūculus quasdam vendunt, quę n. rūs quibusdam, & fidici his mouentur, perinde ac si vuerent. & hoc sensu sup̄psit *Tertullianus* lib. de anima: Velut sigillario, inquit, motus superficiem intus agitante. Item aduersus *Valentinianos* duobus locis. De his sic *Arist. lib. de mundo: ο μοιως δὲ καὶ οἱ νεγκεαδεις μιν μὴ ἐνδον ἀνοπεταμεις, τῶν σι καὶ ἀγία κινησθαι καὶ χεῖρα τῶ ζώου, καὶ ἀμὼν καὶ ἀφ' αὐτῶν ἐς δὲ ὅτι παῖτα μίση μετὰ τῶν ὀφρῶν.*

SIGLA, vel Singlę, vide Singula.

SIGNA, Sigilla & Signacula idē valent, *l. 5. §. pecunia. D. de pos. l. 12. §. pen. D. loca l. 1. in fin. l. 2. §. si dubietur. l. 4. D. de testam. quemad. aper.* Signa autē pro oculis *καταγραφαι* habebuntur impressum accepimus in re testamentaria, *l. 22. §. signum autem. D. qui testamen. fac. l. 11. D. de iust. rup. §. 1. Inst. de testamēt.* Sunt & signa in auct. quod sine. C. de testam. *εμπέδα 7 ap. 3. quon*, nam malē *Bulgarus* & aliis hanc dictionem ad liberorum nomina retulit: nisi dicamus per signa eum sigla intellexisse hac in re: & rursus, *οἱ καλ.* vbi de numeris loquitur: quę Galli chifre vocant.

SIGNATORES, testes ad testamenti, nuptiarum, vel alterius negotij tabulas annulis suis obsignandas adhibiti, appellantur, *l. 22. D. de testi. l. 3. hoc interdictum. D. de tab. exhib. l. 32. in fi. D. de furt. Curent magistratus cuiusque loci testari volentibus & seipso & alios testes vel signatores prębere: quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum salua sit. Sic *l. 3. in l. fin. D. ad l. Aquil. l. 4. l. 6. l. 7. D. de testam. quemad. aper. Sallust. in coniuratio. Catil. Ex illis testes signatoresque filios com. dare. Sueton. in Augusto c. 33.* Et cū de falso testamento ageretur, omnesque signatores *l. Cornelia tenerentur, & c. Valer. lib. 7. c. 7.* In eo *Tullianus Pompeij* magni familiaris, ipso *Pompeio* signatore hęres scriptus. Sic apud *Tacitum.* Adhibitis, inquit, qui obsignarent velut suscipiendorum liberorum causa conuenisse. Signatores etiam appellantur, in *l. vlt. D. de leg. commissoria*, qui sacculum pecuniz signis suis obsignarunt.*

SIGNATÆ tabulę testamenti in edicto *Prætoris* accipiuntur, quę septem t. stium signis signatę sunt, *l. vlt. D. de secund. tab.* Nec signatę videntur, si earum linum, quo ligatę erant, a testatore ipso incisum est, *l. 1. §. pen. eod. tit.* Harum obsignandi morem sic expressit *Paulus* lib. 5. *Sentent. titul. ad leg. testamēt.* Amplissimus ordo decreuit eas tabulas, quę publici vel priuati contraheus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, vt in summam marginis ad mediam partem perforatę, triplici lineo constringantur, atque impositum supra linum serrę signa imprimantur, vt exenores

iores & scriptura fide
Sic & in *l. 1. D. de
testamentum accipi
l. 1. §. scripta. D. de leg
gnis obsignata. Sic
l. 3. penult. D. de vent
mior.*

Signa præterea
l. 2. §. in iurum. D. de
D. ex quib. caus. ma
filiu.

SIGNIFICAC
re, *Menannu l. 65.*
si auditis eay aces
nuto possiat signu
lo suo hæreditate

SIGNINVI
ceperatur & *pan
mul. c. 3. c. 2. Sign
ri calce addita l. 1.
8. c. 1. ha signa op
mun harenam pu
que parari, cem
calcem quoque
mortario mileric
harenę ad duas
tar. oque cemen
aque duct. Conci
tar. ad millarum
locis signino cir
scarpignum ca
signum riuum
tum potius, q
dum esse. Ide
interpretation
Vipiano veni
qui in illo V
hecum coner
urandam ant
ex l. Senum. §. 1.
cam etiam B
xii Et Signin
fio. libr. 3. V
fello.*

SILENT
lib. 2. ex ob
vel palatio P
monz, qui auc
voce compell
rup. schola n
erat, vt ex N
his silenti
bilibus mem
l. 30. §. 1. l. 1. m
etius de ad

fioreſcripturæ fidem interiori ſeruent.

Sic & in l. 12. D. de inuſto ruti. ſignatum teſtamentum accipimus. Signata cista, in l. 1. §. ſi cista. D. de lege commiſſi. teſtium ſignis obſignata. Sic & ſignata domus in l. 1. §. penult. D. de vent. in poſſ. murt. l. 20. D. de murt.

Signa præterea vexilla militaria ſunt, l. 2. §. inuſum. D. de origin. iur. l. penultim. D. ex quib. cauſ. mar. l. 3. §. ultim. D. de reſcrib.

SIGNIFICARE, pro ſignificare, Metianus l. 65. §. 3. D. ad SC. Treb. Nam ſi auditus capaces ſunt, vel interrogati aut poſſint ſignificare, vel ſe periculo ſuo hereditatem adire.

SIGNINVM rium lapideum interpretatur Vlpian. l. 1. §. ult. D. de rui. Plin. l. 35. c. 12. Signinum ex teſtibus fieri calce addita ſcribit. Vitruuius verò l. 8. c. ult. Signina opera ita fieri tradit: Primum harenam puriſſimam aſpernamque parari, cementum de ſilice frangi, calcem quoque quam vehementiſſimè mortario miſeri, ita ut quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant, mortarioque cementum addi. Frontin. lib. de aqu. duct. Conciuntur ergo via Collatia ad miliarium octauum pallutribus locis ſignino circumiecto cohtinendari ſcaturigium cauſa. Ex quibus apparet, ſigninum rium teſtaceum & cementum potius, quam lapideum interpretandum eſſe. Ideoque Brifſonius ſuperiore interpretationem à Triboniano, non ab Vlpiano venire ſuſpicatur. Sunt tamen, qui in illo Vlpiani loco legendum Silicem contendunt pro ſigninum, ad euitandam antinomial, quæ oriri poſſet ex l. Serp. §. 1. D. eod. Signinam fabricam etiam Boethius in Topic. Cic. dixit. Et Signinũ alueum aquæ ductus Caſſio. lib. 5. Varr. Epist. ad vniuerſos poſeſſor.

SILENTIARI Rub. eod. de ſilent. lib. 12. excubitores erant in Conſiſtorio, vel palatio Principis, ſtantes ſerè ad litina, qui audientiam faciebāt, murmur voce compeſcebant & cohibebant, quorum ſchola in aula Conſtantinopolitana erat, vt ex Niceph. lib. 16. c. 24. apparet. De his ſilentariis ſacri palatii viris ſpectabilibus meminit l. ultim. C. de excuſa iur. l. 30. §. ultim. D. inoffic. teſtamen. Conſtantinus de adminiſtratione imperij dicitur

ſilentiarios. Hos intellexit Claudianus, dum ait: ſatragu adhibere ſilentia ſomno. Ambro. in Orat. de morte Valenti. Veſperi profectus eſt ſilentarius, tercio die manè quærebat, iamne remoraſſet. Silentarij etiam accipiuntur, qui in familia cætorum ſeruorum murmur cohibebant, vt Seneca quadam Epistola probat: Et apud Saluſt. Maſſil. lib. 4. de vero Dei iudicio, cum ait: Pauent quippe actores, pauent ſilentarios, pauent procuratores. Sed & Procop. lib. 2. de bello Perſico; Imperatorum, ad ea quæ ſunt quietis, miniſtros ſilentarios vocari ſcribit. Erant autem Silentarij ſub decurionibus, vt videre eſt, l. 1. in fin. C. de ſilent. qui aliàs ſacri conſiſtorij decuriones dicuntur, vt C. Th. l. 2. 6. & ult. & aliàs ſacri palatii, vbi l. 1. C. eod.

SILIGO, fruſmenti genus optimi, de quo Plin. lib. 18. c. 8. Italianus l. 30. D. de negot. Quendam ad ſiliginem emendam decretis ordinis curatorem conſtitutum.

Hinc

SILIGINARIVS, ſiliginis diſpenſator, ac diſtributor. Vlpian. l. 52. §. 5. D. de ſer. Si ſilignatio quis dixerit, vt quiſque nomine eius ſiliginem petiſſet, ei daret; & quidam & ex tranſcuntibus cum audieſſet, petiit ejus nomine.

SILIQVA, l. cor. §. penultim. C. de uſur.

SILIQVATICVM, mercatorum onus, quod in quindinis exigitur ob venditionem proponendam: Caſſiodor. lib. 4. Var. Greci neque non vocant.

SILVA, vide Sylua.

SILANI, ſeu Siluani, vide Salientes.

SIMILIA exiſtimanda ſunt, cum vtrinque eadè eſt æquitas ratio (quod variis conſtitutionibus edocebimur) ex quo argumentum à ſimili duci debet: cuius rei nomine varij Topica legalia ſcripſere. Argumento autem à ſimili quando locus ſit, docet Iuriſc. l. non poſſunt omnes. D. de legib. nec vllum frequentius habent Iuriſperiti argumento à ſimili. Similium, parium, & comparatorum tractationem ſibi conſcribere debet iuris ſtudioſiſſimus quiſque.

Similia, non ſunt eadem, l. quod Nerva. D. de poſ. ſed quorum qualitas eſt vna, vt quorum eadem eſt ſubſtantia, eadem di-

cuntur, iuxta Bald. in l. neque leges. D. de legib. & l. ea qua. C. de consuet. in deb. Quae origine & corruptione sunt diuersa, eadem non sunt, ait Salomonius, l. Gallus. D. de lib. & posthum.

SIMILITUDO, est qualitatis eadem ratio. Est autem duplex Similitudo. Aut enim ex pluribus rebus similitudo colligitur, ut si tutor fidem praestare debet, si socius, si mandatarius: debet etiam procurator. Aut una res vni rei comparatur. Cuius in Topic. ad Trebarium: Si aedes exese corrumpunt, vitiumve faciunt, quorum vltus fructus legatus est: haeres restituere non debet, nec reficere: non magis quam serum restituere, si is, cuius vltus fructus legatus esset, deperisset, l. qui vltus fructum. §. contra. & l. ha. fenu. D. de vltus fructu. l. repeti. §. penult. & l. si ager. D. quib. mod. vltus fructus amittitur. Vnde etiam l. amplius. D. de dam. infect.

Similitudo non procedit, si forte monstrari possit, illud quod conferatur, diuersum esse genere, natura, vi magnitudine, loco, tempore, persona, opinione, aut aliis rationibus: tum enim frigidum statim, & enerue fit argumentum. Quapropter ad probandum non ita crebro ad explanandum illustrandumque frequenter adhibenda est similium collatio. Quia mirum in modum instruit, & quandam rei imaginem subiicit animo. Est igitur probatio à simili, quoties iurifconsulti, vel nostrae aetatis interpretes videntur per verba: Argumento & l. i. Facit l. 2. Accedit l. 3. Aut his similib. Sic Africanus in l. seruum filij §. eum, qui chirographum. D. de leg. i. Argumento est, inquit, venditio.

SIMONIA, ut putatur, à Simone Mago dicta cuius sit mentio in Actis Apost. vox est non Latina, qua tamen ecclesiastici videntur. Dicitur autem, quādo quis vult dare aut accipere dona Dei, data aut accepta pecunia. Bar. differit, num iure Ciuili simonia licita sit, in l. i. D. ad l. Iul. de ambic. & in l. iste autem. D. de her. inst. Simoniam diffinit Goffredus in Summa, ut sit studiosa cupiditas emendi, vendendi spiritualia, vel his adnexa, toto tit. de simo. in antiq. & §. extrā, vel, & generalius, est crimen ecclesiasticum, quod sapit haeresim, §. altare l. 4. 3.

SIMPLA & SIMPLVM idem sunt: nam simpla promitti, & de simpla

caueri dicebatur, cum ob euersionem simplum rei pretium promittebatur, l. 5. §. vlt. l. 56. & 60. D. de euersionib. l. 17. D. de infirmit. Varro lib. 2. de re rustica. 10. Cauere debet de euersione simpli, quanti ea res sit, inde quae cautio simpla. §. 6. D. de donatio. inter vir. stipulatio simpla vocatur in l. 1. in fin. l. 27. D. de euersione. Actio autem de euersione interdum simpla, interdum dupli erat. Simpli erat, cum dictum non erat, quantum ob eam rem praestare emptorem oporteret: vel cum ea, quae emptio fundo acceperant, euinciebantur, l. 16. & 60. D. de euersione. Dupli vero erat rebus preciosis, vel mancipiis venditis. Hinc

SIMPLARIA venditiones (ut in l. si tamen. §. vlt. D. de adit. edit.) ex quibus actio simpli ob euersionem datur: vel pro quibus necesse venditori non habet, de dupla emptori reponnere: quae ut meminit Ulpian. in l. emptor. D. de euersione. Ita enim simplaria venditiones à Pomponio dicuntur, si simplaria actiones, & duplaria, & quadruplaria dicebantur, quae in simplum, duplum, quadruplum dabantur. Eisdem Simplariis res dictae sunt ab antiquis, quae nullius proprii pretij essent, pro quibus scilicet in simplum tantum venditori cautio deberetur.

SIMPLEX, aliàs est nomen numerale: ut duplex, triplex, quadruplex. Vnde simplum, duplum, triplum, quadruplum.

Simplex, aliàs recipitur pro puro, minimèque composito: vnde dicimus, simpliciter aliquid fieri, quod sit sine ceremoniis, aut sollempnibus ritibus. Sic Simplex dicitur, qui sincero, apertoque animo est, non versipelli, neque fallaci. Cuius Academ. Quaest. lib. 4. Cum simplici homine simpliciter agerem. Hoc sensu dicitur, Veritatis amica simplicitas, l. Gelbi. §. quidam recte. D. de lib. & posthum. c. 1. de sum. trin. c. Pastoribus. de iudic. c. veritatis. De inuolunt. 4. qu. 9. Pura haec Graecis dicitur ἀσχετα. Ex diuerso, duplex pro fallaci, quod ex fraude & dolo completum sit. Inde duplices homines dicimus Versipelles.

SIMPLICIORES homines, pro imperitis, rusticulis, quos Graeci ἀπλοὺς appellant, Vlp. l. 14. §. 4. D. de relig. Nō autem oportet ornata cum corporibus conditi, nec quid aliud huiusmodi, quod

homines

homines simpliciore
perfectione & credul
Simplex subliu
sum tantum concepi
atque ita duplici op
Simplex fugitiu
beris gesserunt
Simplex donatio
D. fam. eroff.
Simplex iulio,
gnitione, l. si §. fin
Simplia interd
dior, alter reus est
inardit. Qualia si
coria, & omnia pr
evidendis, & de it
interdict.

SIMPLICITER
D. locat. & emd.
SIMPLICITER
& ut Graeci dicunt
D. de leg. i. l. 35. qu
§. vlt. §. de adm. tu
Simpliciter, &
seru. rust. l. 9. §. de
ta parte fungi, qu
SIMPLICITER
dicere solebant
SIMPLICITER
quod sine fraude
penultim. 39. disti
pia. in l. aut Prae
in fraud. cred.

SIMPLICITAS
dicatur, sagacitas
sticitas, quae ex
Si quis in iur. v
tumacia. D. de
pura. C. de fide
sub §. & licet.
Simplicitas
cem: & oppon
licati iuris. Iust
mer. Infit. de si
gibus magis si
tas placet. Si §.
haec quidem. In
mendat simpli
damnans meo
pter subtilita
tim aperit ve
tium. At con
quid est, pro
damno litig
SIMPLICITER

homines simpliciores faciunt, id est, superstitiosi & creduli.

Simplex substitutio, quæ in vnum casum tantum concepta est, l. 1. D. de vulg. atque ira duplici opponitur.

Simplices fugitivi, qui nondum pro liberis se gesserunt, l. 2. D. de fugit.

Simplex donatio, mera, l. 2. D. de pater. D. fam. ar. i. s. e.

Simplex iusio, quæ sit sine causæ cognitione, l. 1. ff. de i. s. f. s. i. n. a. D. quod met. caus.

Simplicia interdicta, in quibus alter actor, alter reus est. §. servia dis. i. s. f. o. In sti. de interdict. Qualia sunt interdicta exhibitoria, & omnia prohibitoria de arborib. eadendis, & de itinere aduque, l. 2. D. de interdict.

SIMPLICIVS, pro apertius, in sti. D. locat. & cond.

SIMPLICITER, pro generaliter. & (ut Graeci dicunt) ἀπλῶς, l. 66. §. duobus. D. de leg. 2. l. 3. §. qui liberis. D. ad Treb. l. 9. §. vlt. ff. de adm. tut.

Simpliciter, & simplicius, leg. 26. D. de seru. rust. l. 9. §. de seru. id est, nō designata parte fungi, quæ seruiat.

SIMPLICITVS, pro simpliciter, dicere solebant veteres.

SIMPLICITER fieri dicitur id, quod sine fraude, dolōque malo fit, cap. penultim. 39. distinct. 16. qu. 1. si caput. Vlpia. in l. a. i. s. Prator. §. si qui particeps. ff. quæ in fraud. cred.

SIMPLICITAS opponitur calliditati, sagacitati, versutia. Dicitur & rusticitas, quæ excusationem patitur, l. 2. ff. Si quis in iur. vocat. non iur. iuncta leg. conrumacia. D. de re iud. Vnde Bald. in l. foripura. C. de fide instrum. Ange. Nouel. de testib. §. & licet.

Simplicitas legum significat æquitatem: & opponitur difficultati vel subtilitati iuris. Iustin. in §. Sed quia stipulationes. Insti. de fideic. Et nobis, inquit, in legibus magis simplicitas, quàm difficultas placet. Et §. fin. eod. titul. Idem in §. Et hac quidem. Insti. de legi. ad gna. success. cōmendat simplicitatem legis xii. Tabul. damnans mediā iurisprudentiam, propter subtilitatem. Simplicitas enim statim aperit veritatem, non differt negotium. Ac contra, subtilitas simulat aliud quàm est, protrahit in longū, adficique damno litigantes.

SIMVLA C, quàm primū, §. si quis,

Insti. de rerum diuisione.

SIMVLATVS contractus propriè dicitur, cū in specie aliquid agimus, causamque iustam prætenдимus, cū tamen tacitè aliquid illicitum agamus, ut cū fenerator, quod pignoris causa acceptum est, emissè videri vult, l. 3. Cod. plur. val. quod agitur. & vide B. Capel. in tra. de simula. contractibus.

SIN autem, pro fin minùs, Scavola l. 38. §. 2. D. de aur. arg. leg. Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipsa faciam: sin autem, ab hæredibus meis fieri volo.

SINE, vox priuat, negat, excludit: quandoque tamen includit, cap. ad ius. §. distinct. vide nota. in v. i. s. prator. D. de pig. actio.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur: HAERES MI ILLVM REM ILLAM SIBI HABERE SINITO, PERMITTITO. §. 1. Insti. de testam. l. 1. Cod. commu. de leg. Caius lib. 2. Insti. tit. 5. In leg. locationis, in qua scriptū erat, REDEMPTOR SYLVAM NE CAEDITO, NEVE QVEM CAEDERE SINITO, verbum sinendi hanc habere significationem Vlpianus scribit, ut non tantū redemptor, si quē casu eadentem viderit, prohibeat, sed vel curet & det operam, ne quis cadat. l. 30. D. loca. At in edicta hoc verbum quam vim habeat, vide Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 4.

SINGVL A sunt singularis literæ, ut A. Gellius loquitur lib. 17. sine coagmētis syllabarum: & ita literis à notis separat Manilius illo loco, Cui litera verbum est, Quique notis linguam superet. Iustin. in Orat. ad Amicos suos scripta, inhibet destititè, ne librarij in exhibendis Institutionibus, vel Digestis, vel Codice, vllis siglis vtantur, sigla vocans, vel singula, οὐρανῶν, ut vincla & fœcla, vel vigilas siue exebias posteriores dixerē vigilas: quod Nicephorus rex, vel παρθενοῦς, cap. 2. hoc titul. demonstrat aperte, vel Βρυλλῶν, & πᾶσι διδόναι, & οὐρανῶν ἀπὸ ἀλλήλων διλεγει. & Euthathius, qui viglam interpretatur οὐρανῶν. Multum autem Singulæ distant à notis. Notæ enim non sunt literæ, leg. 6. §. vltim. Digest. de bonorum possess. Et ut exemplis hoc confirmetur, Senatus populi, & Romanum singulis designant.

S. P. Q. R. notis hoemodo

Senatusconsultum per singula sic, S. C.

per notas sic &c. Vide Cuias, Obferuat. libro 12. c. 40.

SINGVLARII, qui singuli scribunt, in notis. l. r. Cod. de offic. pref. prator. Afr. & in Notitia Rom. imperij, & in formula Cassiodori, vt Notarij, qui notis scribunt.

SINGVLARE ius, quod contra tenorem rationis, propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introducendum est, leg. 16. Digest. de legib. & alibi saepe.

Singularia quaedam, id est, contra iuris communis regulas, leg. 15. Digest. de reb. credit.

SINGVLARITER scriptum editum, quod vnitatis numero scriptum est, l. 1. item hoc editum. D. quod fals. tur. auct. Si singularem personam pro vnica dixit Vlpian. l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. caus. & singulares tunicas, l. 38. D. de aur. & arg. pro singulis.

SINGVLARII milites quidam olim appellati, vt ex Cassiod. l. 11. & ex Notitia Imper. Rom. patet.

in **SIN V** meo habui, in leg. 27. D. de probationibus, id est, in oculo, Lamprid. in Commodo, Prædam omnem in sinum contulit, Alio loco, Qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur, id est, in priuatas rationes. Terullianus in libro, De fuga in persequens. Paciscens cum delatore, vel milite, vel ministro aliquo praesidis, sub tunica & sinu quod aiunt. Sinus autem in his Tranquilli verbis in Cæsare: Toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, videtur pars quædam vestimenti laxior fuisse, & tanquam excurrens in dextra lacinia vestis, vt cum corpus toga amictum, inuolutumque esset, à dextra in sinistram humerum reiceretur, & è sinistro humero in brachium plerumque descenderet, aut statim principio brachio sinistro exciperetur, aut ipsam inuolueret. tum enim sic sibi togam iniciebant, vt & in humerum sinistram sibi sinum reicerent, quem Cæsar cum moriendum videret, ne quid à corpore renudaretur inhonestè, deduxit ad crura sinistra manu, qua eum cum fortasse

gerebat. Quimilianus libro 10. Illud verò refellendum, quod quidam reiecta in humerum toga, cum dextra sinum vique ad lumbos deduxerunt. Iterum: Nam veteribus nullus sinus, per quam breues post illos fuerunt. Et Macrobius de Horensio loquens, & eum mollis. Et sinus ex cõposito defluens, modum lateris ambiat. Et aliis multis locis, qui à Turnebo explicantur, l. 2. Aduers. fo. 16.

SIPHONES, canales, seu tubi dicuntur, à sono vocis, si, si, quibus accitum vel aquam incendiis iniiciunt. Hesyechius σιφων, inquit, σιφων εις νεκρον υδωτων εις τοις σιφων παλαις. Vius est Vlp. hoc vocabulo, in leg. quaesitum, de fund. instrum. vbi, Acerum, inquit, quod incendij extinguendi causa paratur: Item: ceteros, siphones, pericias quoque, &c. quamuis in vulgatis pro Siphones, scopæ supponantur, quæ nullus omnino sunt vius arcendis ignibus. Plinius ad Traianum: Nullus vsquam in publico siphon, nulla hama, seu nullum denique instrumentum ad incendia compescenda. Alex. Neapol. Siphones intelligit fistulas foliibus iunctas, seu matrinas hydraulicas, quibus agitata ad superiora adium exhauriunt aquam.

SIQVIS, verbum tam masculos quam feminas complectitur, leg. 1. D. de verb. signif.

SISTO, plerumque significare, stare facio. Itaque cum promittimus, aut nos, aut alios in iudicio permanentes, rectè dicitur vna appellatione, Cautio iudicij fisti. Iurisconsulti enim promiscuè dicunt iudicio fisti, tam de ipso reo, quam de fideiussoe eius. Vlpian. in leg. 2. D. si quis cautionibus. Si quis, inquit, in iudicio se fisti promissit. Et infra: Se sistere non potuit. Idem in l. si quis quempiam. D. eod. titul. In eadem, ait, causâ eum debet sistere, loquens de fideiussoe. Sisto autem præteritum habet, fisti, non steti, quod à verbo Sto est, participali verbo caret: nisi à Sto mutuetur, auctore Prisciano. Vlpianus in leg. sed & si quis, si illud sciendum est. D. si quis cautionibus. Eum, inquit, qui idcirco non stetit. Et paulo post: At per hoc in iudicium non stetit Nera-tius in lege penultim. D. eodem titul. Si procurator, inquit, ita stipulatus, vt sistat duntaxat eum, quem stipularetur: non etiâ penam si status non esset, stipulatur. Ibi illud,

Illud, status, à Sto mutuetur. SISTERE, E reum. Ipsi enim iudicis D. si quæ forem pertinet. Sed et in d. si quem iudicis di potestatem facere. D. eodem titul. Item: nunc loquimur, co-nare iuri, & cetera feruntur. Verumque tur Cautio, iudicio siue quis pro se, si Cuius oppositum est ferere. Vlpianus in quaesitum est. Digest. nunc dicimus, C iuri.

SIT, acibatio, ea, quibus scilicet mine etiam olei merus, Siro, & c. & c. Et Bacchi præbent.

Sitot, Sirot, comparando, A de man. & huius instrumenti, olei, curatores, quos pellant, creati nyprium, l. vltim. uis. Hinc

SITONIA, mendo. Vlpian. m. Sexum gentem ad m. portet. Sic in nie, lib. 10. C. Sitonia, Siron, & que in veter. Cinram & c. Et de cura aut lib. 10. Epist.

SITVLA, è puteo aquarum. D. de c. venæarum & sine, qua quælibet, vt eas in primo de Nar-chum cum v. prolio vide sitellas. Et ap. nio: Dum si populus tabe per pontem

Hud, status, à sto mutatus est.

lud, status, a fo mutatus est.
SISTER Erem, & exhibere eum,
 si eum iudicio D. si qui causo, ad fidei
 forem pertinet. Sed venire ad iudiciu
 ve in d. si eum iudicio in fin, secum agen
 di potestatem facere, ut in l. & si post res.
 D. eodem iur. Item: Iure in ius. Vel (sicut
 nunc loquimur) comparate in iudicio
 stare iuri, & cetera id genus, ad eum re
 feruntur. Vt quoniam autem completi
 tur Causio, Iudicio sisti, ut iam diximus:
 siue quis pro se, siue pro alio promittat.
 Cuius oppositum est, Promissionem de
 serere. Ut prius in leg. sed & si quis. Si
 quisque est. Digesti. si qui causo. Nos
 nunc dicimus, & Causionem de stando
 iuri.

SIT A, cibaria etiam præter frumen-
ta, quibus scilicet vescimur: quo no-
mine etiam oleum significatur. Ho-
mierus, Σίτου καὶ ὀίνου τὸ γὰρ ἄρτος ἐστὶ
καὶ οἶνον. Et Bacchus vires, & robur adulia
præbent.

Σοφάνης, Sitones, curator frumento
comparando, *Arcad. leg. ultim. Digest.*
de mun. & hon. Cura quoque emendi
frumenti, olei, nam harum specierum
curatores, quos *σιτώνες* & *ελαιώνας* ap-
pellant, creati mortis est. item apud Pa-
pyrium, *l. ultim. §. 2. D. de adm. rer. ad ci-
vile.* Hinc

142. Hinc
 SITONIA, curatio frumento coe-
 mendo. *Vlpian. l. 2. D. de vacat. & immu-
 nis.* Sextum decimum ætatis annum a-
 gentem ad munus sitoniz vocari non o-
 porter. Sic in *Rubr. Cod. De munere sito-
 nie, lib. 10. Quicq. lib. 9. lib. 1. cap. 35.* pro
 Sitonia, Sitonici reponendum censet, i-
 tæque in veteribus libris legi testatur.
 Curam *curatorum* vocat *Iustus. Novel. 30.*
 Et de cura autem Sitonici scripsi *Greg.*
lib. 10. Epist. 1.

lib. 10. Ep. 1.
SITVLA vrna est, ad hauriendam
et puteo aquam accommodata, apud Lu-
ri/conf. D. de corr. emp. in l. qui fundum
vendebat. §. final. Alias Sitella sig nifica-
tur, quæ qui legem ferebat, soriebat ut
erib. vt eas in suffragij mitteret. Cic. l.
primo de Naxar deor. Vt igitur T. Grae-
chum cum videro concionantem in Ca-
pitolio vide de M. Octauio deferentem
sitellas. Et apud Aferoniam in Orat. pro Cor-
nelio: Dum sitella defertur. In has autem
populus tabellas sui suffragij mittebat,
per pontem transiens. Hinc illud Cor-

nificij ad Herennium in Translacione.
Pontes disturbat, ciuitas diluit. Sicellus
in fortiendo mentio fit in uersuto legis
fragmento, quod citatur a Turnebo,
Aduers. lib. & capit. 13. his uerbis: Ad
sicellam forte uenit, is in eam sicellam
manu demittit & apud Plaut. in *Casina.*

Si TVs, iqualor, siue inculcetur cu-
iusque rei, a definendo dictus, quod ne-
gligentia deseruntur res, & redduntur
incultæ. Ulpianus de bon. possess. sec. tab. l.
Verustate, inquit, vel situ purefactum.

1. Verustare, inquit, venit in partem
SIVE, dictio, an coniungat, an dis-
iungat, ponit Barro. leg. 1. Digest. de public.
c. l. si cum. s. qui iniuriarum. Dig. si quis
caus. Bald. in leg. cum quidam. D. de verb.
signific.

SMARAGDV S. leg. 21. Digest. de
aur. & argen. leg. 1. f. na. 3. species. Digest.
de public. gemma est viridis coloris, om-
nibus nota, de qua. post plinium Isidor.
libro decimosexto, cap. 7. Smaragdum
a nimia viriditate dictum ait, habereque
principaliū omniū gemmarū virentium.

S M V R N A. l. fin. 9. species, Date publ.
ea vocatur, quæ vulgò Myrrha.

SOBOLES, propago, l. l. D. fol. mar.

SOBRIE, frugaliter, l. u qui. D. de
tur. cor. dat. ab.

tu, & cur. v. ab.
SOBRINVS S, est, ut ait Aelius Gal-
lenus, filius patris mei filius, & conso-
brinus matris meae filius. Fœmina iisdem
de causis appellat fratrem, & fratrem pa-
truelam, & consobrinam, & propius
consobrinio, & sobrinam. iisdem gradus
in subrina quoque sunt. Festus. SOBRI-
NA etiam qui sunt, Gaius in l. 3. Digesti.
gradib. affini. & cons. sic demonstrat: item
patris magni, aut filius magnæ, aut filius
magnæ, mater terzæ magnæ nepos neptis:
qui ex fratribus, patribusque, aut conso-
brinis, aut amicitis vndique propagan-
tur, vnde locum propriè Sobrini vocan-
tur. Sic emendandum, ac legendum esse
Hotoman. censet, qui vsque adhuc fœ-
dissimè corruptus iacuit, quod vbi hinc
intelligi potest, tum quod alioquin Ca-
sius his eisdem numeraret: (neque e-
iusdem alius est nepos magni patris, ac So-
brinus) tum quod hic ipse ordo est,
quem idem Caius in cognatorum gra-
dibus recensendis perpetuè conseruat:
quemadmodum in obseruationibus pla-
niusdem exponit Hotoman. Legeret-
ur tamē, inquit, paulo concinnius. Va-

dique propagati, propriè sobriini vocantur. Itaque Paulus in l. 10. §. 10. *D. de gradibus*. cum patrui magni nepotes & nepres enumerasset. Is, inquit, de cuius cognatione quaritur, his sobrius est: & inuicem huic illi sobriini.

Sobrius natus, sobriini mei filius, Paulus l. 10. *ad finem. Digesti de gradibus*. His personis (id est, patrui & amicit maioris nepotibus) auus auia eius, de cuius cognatione quaritur, propius sobriini sunt: pater mater, sobrinus sobrina, is, de cuius cognatione quaritur, sobrius natus est, hic proximo nomine definitur parentis sui sobriini, ut Trebatius ait, rationem quoque nominis hanc reddit, quod ultimi cognationum gradus sobrinorum sunt. Itaque Sobriini filius rectè proximum nomen ab eo ipso huius sobriini dicitur. & idè eos, qui ex sobrinis nati sunt, inter se proximum nomen appellare. hos enim nullum proprium habere nomen, quo inter se vocentur. Sic enim emendat locum Her. in Obseru.

SOCER, ait Modestinus, viri pater, uxorisque: mater autem Socrus appellatur: quoniam apud Græcos propriè viri pater *exvger*, mater verò *exvger* vocitur. Vxoris autem pater *uxvger*, & mater *uxvger* vocatur, leg. 4. §. 4. *Digesti de gradibus & affin.* Soceri autem & socrus appellatio etiam sponsalibus acquiritur. leg. 8. *Digesti de gradibus & affin.* Sed & vxoris vel mariti auus, auia, proauus, proauia, & vteriores, soceri & socrus appellatione continentur, leg. 146. *D. de verbor. significis. leg. 3. §. 1. Digesti de postulat.* Quanquam vir vxoris suæ auum, magnum socrum dicat: auiam magnam socrum: proauum verò maiorem socrum, proauiam maiorem socrum appellat ut Festus lib. 11. & Modestinus in leg. 4. §. gradus. *Digesti de gradibus & affin. scribimus*. Qui etiam profoceri, absocherique nomine demonstrantur, ut in leg. 15. §. 1. *D. rer. amotar. Et apud Capitolin. in Gordianum*, Originem maternam & ex Traiani Imper. genere habuit, suo proauo Coll. socero, & item alio profocero, & duobus absocheris consiliis.

Socer locum parentis obtinet, Pomponius ait, leg. qui 2. *D. solui. matr. Pida item dicitur pater ad legem Pompon. de paritid.*

l. soceri. De verbor. significis cum simil. ab. Alberico citatur. Igitur eadem, quæ parenti reuerentia plerisque in rebus illi debetur, maximè durante affinitate.

SOCI dicuntur, & qui tractatu habito societatem coierunt, & qui in communione incidunt, & generalitèr qui quid communiter possident. Ita communione prædiorum dominos socios vocant, l. 19. & 34. *Digesti de seruis. restit.*

SOCIETATIS duplex est consideratio: altera Publica, altera priuata. Societatem publicam natura constituit inter omnes homines, quæ nihil est aliud, quàm naturalis omnium hominū cognatio: cuius meminit leg. 3. *Digesti de insti. & iur.* Hanc elegantèr tractat Cicer. in *Offic.* Ex hac societate publica, velut fonte, ostendendum esset studiosi, quomodo propter communicationem rerum introducti sint omnes contractus, omnia commercia, omnes actiones. Quomodo item ad coercendos malos exerceantur accusationes, & publica iudicia: totius denique iuris sanctio non spectet aliud, quàm ad conseruandam inter homines naturæ societatem. Sed vix eam agnoscimus, ad eò nostros sequimur corruptos adfectus in explicando iure. Societas verò priuata est, quæ civili hominum auctoritate in quadam contractus formulam producta est, imitatione publicæ societatis: ut, cum duo pluresve sic contrahunt, quod lucrum & damnum inter eos commune sit, de vna re vel negotiatione, aut de omnibus bonis præsentibus & futuris. Hanc Græci *κοινωνία* vocant, & hæc Societas conventionalis dicitur.

Societatis conuentio, inter omnes hominum functiones, ad naturalem illam caritatem proximè accedit. Ea enim exprimit typum cognationis inter nos, quam Deus constituit, ut res nostras alter alteri gratis communicemus: nihilque proprium existimemus: sed esse *κοινωνία* re ipsa videtur.

SOCIETAS, est contractus bonæ fidei, vel alicuius, vel rei, vel negotiationis communione sic institutus, ut eius & questus & damnum ad vnumquemque communiter pertineat. Eius autem duo genera sunt, aut enim partes definitæ sunt, aut indefinitæ: &

in ius

partes si definitæ sunt
monum societates con
te vnum vel res, vel
3. & in seq. *D. pro soc*
Societates etiam
vocantur in leg. 1. *D.*
si leg. 3. *D. de iur. i.*
D. de bon. posses. Qu
g. huius societatum
ar præstita societa
10. vocat, ubi in
dant. Necessitate
publicum in soc
vestigaliamperi
p. s. habere, ut in
n. mures. Causa ser
galium causam
pro soc & socij ve
D. de public.

Societas vix
Aus, quæ inter vi
D. rer. amot. leg. 3.
vxor rei human
dicitur, in leg.
har.

Societas velut

Societas.

SOCIARE

fin. in n. Epistol

stimus quos pro

laborem eligen

SODALES

legij sunt, qu

inquit Cuius, leg

corp. Vnde Sod

cul. de quibus

latam Cicer. p.

3. ad vxor. Di

dalitius, sapè

dalitius idem

alio loca.

Sodales aru

SOLAR

piam, quod pr

in publico ad

quid in iur. pub.

& fid. lib. 30. p.

soluere vecti

vel solarium

SOLATI

si præcio lap

logi consue

suetudo, ep

fundi domi

nummorum

ipsum si definitur sunt, aut bonorum omnium societas contracta est, aut certa variis vel rei, vel negotiationis, l. 2. §. 3. & in seq. D. pro socio.

Societates etiam collegia & corpora vocantur, in seq. D. quod cuiusque uniter sit, leg. 3. D. de furt. leg. 3. §. 5. à municipibus. D. de bon. possess. Quibus qui pregerant, magistris societatum vocabantur, leg. 14. D. de pass. ita Societates vestigialium Tacit. lib. 13. vocat, ubi malè Rhenanus emendavit. Necessitates. Coire enim solebant publicani in societatem conductionis vestigialium, permittumque his erat corpus habere, ut in d. l. 1. D. quod cuiusque uniter. Causi scribitur. Inde Societas vestigialium causis, in leg. 65. §. penultim. Dig. pro soc. & socij vestigialium, in l. 9. §. socij. D. de public.

Societas vitæ pro communione viæ, quæ inter virum & uxorem est, l. 1. D. rer. amov. leg. 52. Digest. de rei iud. Ex qua vxor rei humanae atque diuinæ socias dicitur, in leg. 4. Cod. de crimin. ex pil. bar.

Societas voluntaria, vide Voluntaria societates.

SOCIARE, pro adiuvare dixit Iustin. in a. Epistol. Dig. præposita: Et iustitiam quos probaveris, ad sociandum laborem eligere.

SODALES sunt, qui eiusdem collegij sunt, quam Greci τριπλῶν dicunt, inquit Caius, leg. ultim. Digest. de colleg. & corp. Unde Sodality, in leg. 1. D. eodem. ritul. de quibus legem quandam Liciniam latam Cicer. pro Plancio refert. Terent. li. 2. ad vxor. Discumbit cum marito in sodalitate, sæpe in popinis. Appellat & Sodalityates idem Cicer. in Catone maiore, & aliis locis.

Sodales aruales, vide Fratres aruales.

SOLARIVM, est vestigial, ait Vlpian. quod pro solo penditur, cum quis in publico edificavit, leg. 2. §. 11. Digest. ne quid in loc. pub. Vlpian. leg. 39. §. 4. De leg. & fid. lib. 30. Hæres cogitur legati prædij solvere vestigial præteritum, vel tributum, vel solarium, v. l. cloacarium.

SOLATIVM pro mercede, & quasi precio lapidum in alieno fundo pro loci consuetudine excisorum. nam consuetudo, quæ ius id omnibus permittit, fundi domino, quasi pro solaratio aliquid nummorum solui iubebat. Vlpian. l. 13.

§. 1. D. commun. præd. Nisi talis consuetudo in illis lapideis consistat, ut si quis voluerit ex his cadere, non aliter hæc faciat, nisi prius solum solarium pro hoc domino præstat. Alciatus SOLARIVM legendum putat, à quo nos significatio nem dissentire cogit differentia. Denique Solarium passim pro commodato, mercede & salario usurpatur, ut l. 3. §. 5. & 6. Codic. de advoc. divers. iud. l. 33. in fin. D. de administrat. tutor. l. 13. in fin. Digest. commun. præd. Inde Solaria annonarum, in leg. v. nio. C. de annon. & cap. l. 17. de erogatione milit. annon. l. 12. C. Eadè est in Nov. Iustin. vis verbi aia. 107. d. Secundum hæc in leg. 4. C. de nauicular. lib. 11. ubi vulgò Solaris pro mercedula præstitis legitur, veteres scripti Codices, & impressus Theodosij Codex, in l. 32. eod. tit. Solaris scriptum habent.

SOLIS dies, in l. 3. C. de feriis, l. 10. & 13. de exactionibus in C. Theod. is est, qui hodie à Christianis Dominicus vocatur. l. 2. & vlt. C. de feriis. ad quas pertinet Leonis constitutionem Nicepho. lib. 15. Hist. eccles. c. 25. memorat. Greg. Turon. lib. 3. Hist. c. 13. Ecce enim, ait, dies solis adest. Sic enim Barbaries diem Dominicum vocitare consuevit. Quæ verba Aymoinus monachus in eadem historia referenda transcripsit, leg. 2. de gest. Francor. capit. 11. Diebus porro nomen à planetis antiquitas indidit. Aufonius in Edyll.

Nomina quæ sepe in vertentibus apra diebus

Annus habet, eisdem errantes fecere plangere.

Primum supremumque diem radiatu habet sol:

Proxima fraternæ succedit luna corona, &c.

Hanc verò institutionem ab Aegyptiis ad reliquas gentes mansisse, Di. l. 37. scribit.

SOLARIVM, aprius locus in summi ædium parte, solis calori fruendo accommodatus. Vlpian. l. 17. D. de servit. urb. præd. Si verò heliocamino, vel solarario dicendum erit, quia umbram facit in loco, cui sol fuit necessarius, contra servitutem impostam fieri. Paul. in Mutie: Nam certe neque solarium apud nos est, neque hortus vllus, neque f. l. tra nisi clarrata. Macro. lib. 2. c. 4. de Augusto. Cum de Tyriz purpure, quæ emi iusse-

De usufructu, l. 26. in §. prin. D. de usufructu. leg. l. 35. D. de bon. lib. Solida legata id est, integra, in l. 14. §. 1. D. ad l. Falc.

Solidum non soluitur non minus quantitate, quam die, l. 85. D. de solut.

SOLEMNE significat anniuersarium, legitimum, ordinarium, & quod certis temporibus fit. Ita sollemnia munera, in l. 22. §. pen. D. de administr. iur. Et sollemnia patrimoniorum onera, in l. 2. D. de veter. & aliis compluribus locis, quos in libris Antiq. refert Brillonius, adde l. 4. C. quo appell. non recip. & l. 27. C. de iur. do. & l. 25. C. de rei vendic. In quibus, sollemnum pensationum, fructuumque fit men. 10.

Sollemnia iudiciorum, quæ certis legum institutis obseruantur, l. 7. D. de integ. rest. vnde Ordinatis sollemnibus, in l. 11. & 15. C. de libert. caus.

Sollemne spatium, in l. 1. D. pro dote. quod lege xxi. Tab. ad vscapionem prestitum est.

Sollemnia tempora, in l. 7. C. de excus. veter. 50. dies sunt, D. Marci constitutione ad allegandas excusationes prefiniti, l. 6. & 18. C. de excusa. iur.

Sollemne ius, pro iure duodecim tabul. & aliarum legum populi Roma. l. 27. de regul. iur. Nec ex pretorio, nec ex sollemni iure priuatorum conuentione quicquam immutandum est.

Sollemnia iudiciorum, quæ certis legum institutis obseruantur, l. 7. D. de integ. restit.

Sollemnes actiones, certis formulis conclusæ, l. 2. §. deinde ex his legib. ff. de ori. iur.

Sollemnis numerus testium, pro scriptem testium numero, qui testamentis faciendis adhiberi debet: vel lege præscriptus, & ordinarius, l. 21. D. qui testam. fac. poss.

Sollemnia prouocationis, in l. 11. C. de administr. iur. l. 10. in fin. D. de appell. l. 5. c. tit. in C. Theod. de quibus l. 13. Antiq. dixit Brillonius.

Sollemnia accusationis, in l. 11. §. quidam D. de adulter. l. 7. C. de calumniatori. l. 1. §. 6. C. ad exhib. quæ perstringuntur in lege prima C. ad Turpiliana. l. 3. D. de accusationibus, vt sunt inscriptiones, & subscriptiones, & satisfationes de peragendo reo. Itaque l. 6. C. ad exhib. sollemnibus accusationis impletis, legi debet, non accusationibus.

Sollemnia verba, in l. 23. D. de man. testa. quæ in manuissione, facienda pronuntiarī solebant, quæ vel à domino ipso manumittente, vt Fest. Pompon. indicat, vel à lictore virgam capiti serui imponente, vt Boet. in Topio. testatur. proferri consueuerant.

Sollemnia testamenti, l. 10. §. pen. & §. ult. D. qui testa. fac. l. 2. C. de testam.

Sollemnes ferie, statæ & certæ, & quotannis recurrentes, l. 26. §. si ferox. D. ex quib. caus. maior.

Sollemnis quoque emancipatio, in l. 9. C. de adop. l. 3. C. de emancip. liber.

Sollemnitas adoptionis, l. 25. in fin. D. de adopcio. l. 13. & 14. C. de probat. l. 5. C. de suis & legitimis id est, legitimus adoptandus. Vnde adoptio sollemni iuris ordine explicari solere dicitur, l. 4. C. de adop.

Sollemnitas etiam acceptilationibus & verborum obligationibus tribuitur. l. ult. C. de bon. aut. iudic. possid. l. 7. C. commun. virisque iudic. l. 12. & 14. C. si certa. l. 1. C. de acceptilationib. l. 10. C. de corr. stipu. l. 1. §. 1. C. de iur. l. 5. in fin. C. de dolo. Ita sollemniter liberationem præstare accipe, l. 17. C. de fideicommissi.

SOLEMNITER cauere, est satisfatione ordinaria & vstrata cauere, l. 28. D. de administr. iur. l. 46. D. de procuratorib. Quamquam hoc Tribonianum Iurisconsulti adscripsisse facile crediderim, ex §. fin. autem per procuratorem. In si de satisfacta. Obfignatio sollemniter facta, l. 9. C. de solut.

SOLLICITARE, ait Festus l. 17. est solo citare, loco mouere. Sollicitare etiam est agere, contristare, curam iniicere, l. 1. D. de extraord. crim.

SOLLICITATOR, qui seruum ad delinquendum impellit, l. 11. §. quamuis. l. 14. §. estimatio. D. de seru. corrui. Sollicitatores alienarum nuptiarum, in l. 1. D. de extraord. crim. quo sollicitatores alieni affeetus Cassiodor. lib. 5. Variar. vocat.

SOLVM appellant Iurisconsulti aream, cui ædificium superponitur, l. 1. D. de pign. act. l. 1. C. de rei vendic. quod & ideo parrem esse ædium dicunt, l. 49. D. de rei vend. In solo autem fieri opera dicuntur, quæ solo coniuncta sunt, veluti si quis ædificium ponat in solo: quod si quis mensem faciat, vineas puer, arboris succidat, opus in solo facere non censetur. Et hoc ita in operis noui nun-

tiatione obtinet. l. 1. §. hoc autem. D. de noui oper. nunc. Ceterum in interdicto, Quod vi aut clam, quod ad ea solum opera, quae in solo sunt, pertinet, etiam in solo fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque si vineas quis vel arundinem vel salicium succiderit, hoc interdico tenebitur, l. 1. §. hoc interdictum, l. 7. §. notauimus. D. quod vi aut clam. In solo consistere dicuntur seruitutes, quae solo imponuntur, & solo debentur, quales sunt iter, actus, vias, §. D. de seruitutibus. Res soli dicuntur, aedes, agri, fundi, & ceterae res immobiles solo coniunctae, l. 1. D. de rei vendicatione, l. 1. D. de condictione, l. 7. D. de usufructu, l. 1. §. si fundum, & l. 3. §. pertinet. D. de vi & vi armata, l. 7. §. in peculio. D. de peculio, l. 1. D. de adilitate, l. 55. D. de donatio inter viros, l. 1. D. verbi, l. 30. §. quid ergo. D. de usufructu, l. 1. D. usufructus quemadmodum cauetur, l. 32. §. cellarium. D. de instru. vel instru. l. 24. D. quae in fraudem credit. Quae & solo cohaerere, & solo contineri dicitur, l. 10. quod vi aut clam, l. 1. §. hoc interdictum. D. de vi & vi arm. Quod verbum ut Iuriconsultis proprium Seneca notat. Sic enim lib. 11. Natur. Quasi. Tertia pars de agris, terris, satis, arboribus quae sit, & ut Iuriconsultorum verbo utar, de omnibus, quae solo continentur. Plin. lib. 6. Epistol. Eodem patrimonij tertiam partem conferre iussit in ea, quae solo continerentur. Hinc pignora soli, in l. 17. §. si pignora. D. de re iudic. & obligatio soli, in l. 29. §. legatum. D. de liber. leg.

Solum etiam Seruius in 5. Aeneid. efficit, quod vniciusque rei subiaceat. Vnde naulum, solum mare, acruum, stellarum caelum. Ex quo ab Quidius dictum sit: Astri tenent caeleste solum.

SOLARIVM, vide suo loco.

SOLVERE dicimus eum, inquit Plinianus, qui fecit quod facere promissit, l. 167. D. de verb. signif. Et soluendo esse nemo intelligitur, nisi qui solidum potest soluere, inquit Laolenus, l. 114. D. de verb. signif.

Soluefe vnionem, apud Marcellum, l. 30. §. 6. D. de auro argen. non praestare significat, ut Ausursum putauit: sed de linea detrudere & eximere: quod in fuso nonnulli acri aceto fit, nam cum initio sic locus esset, postea vnionem soluit: neque vllum mortis tempore inter

ornamenta sua vnionem reliquit. In fine legis sic inquit, Ut interim omitram, quod etiam dissolutione ac permutatione tali voluntas quoque videatur mutata. Hanc etiam locutionem Macrobius lib. 17. pro liquefacere vsurpauit: ubi de Cleopatra loquitur: quae aceto vnionem impositum, itaque dissolutum, id est, liquefactum, absorbuat.

Solui legibus dicebantur, quibus quid contra leges facere permittitur, ut cum Scipio ille Africanus, antequam per leges liceret. Adilis & Consul factus est, legibus est solutus. Inde imperatores, qui legibus teneri noluerunt, legibus solui ab Vlpiano appellantur, in l. 3. D. de legibus & SC. Aconius in Cornelianum argumentum. Cornelius legem promulgauit, quae auctoritatem senatus minuebat: ne quis nisi per populum legibus soluere, quod antiquo quoque iure erat cautum: itaque in omnibus Senatusconsultis, quibus tum aliquem legibus solui placebat, additi erant solui, ut de ea re ad populum ferretur.

Soluisse in tractatu de re indicata accipere debemus, inquit Vlpianus. non tantum eum qui soluit, verum omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est, quae ex causa iudicati descendit, l. 4. §. 5. D. de re iudi.

SOLVENDO est hereditas, quae heredem inuenit, quandoquidem additione haeres creditoribus etiam ultra vires hereditatis obligatur, l. 36. D. de bon. liber. l. 33. D. solui. matri.

SOLVTVM proprie dicitur, cum naturaliter, id est, vere ac re ipsa pecunia numerata est: satisfactum autem, cum civiliter, id est, non pecuniae numeratione, sed verbis creditoris animus est contentus: vi docet Marcellus, l. 49. ff. de solui.

Solutum, ait Gaius, non intelligimus eum, qui licet vinculis leuatus sit, manibus tamen tenetur ac ne eum quidem intelligimus solutum, qui in publico sine vinculis seruatur, l. 48. ff. de verbor. signif.

Solutus actione dicitur, qui ea liberatus est, l. 21. D. ex quib. causis.

Soluta praedia, Cicero in Oracione de lege Agraria, nulli obligata vocat: his enim obligata opponit his verbis: Soluta melio-

re in causa sunt, quae in lib. de iudi. Plac. in lib. de iudi. Solus appellatur Solus, verum non demonstrari possunt, & in Soluam, & pro quod ut in liber. in creditorem tran. D. de min. l. 46. de sol. reb. credit. l. 24. T. sap.

SOLVTO DOTEM RE videtur, ut nullo remaneat, siue diu trimonium solutus sign.

SOLVTIO, actio in actione per verb. sign. Vbi sol. pianus, satisfactum accipiendam plac. nim alia solutio etia restituitur.

SOLVTIVS, eius, quod Vlpianus in bon. Sed solutus cum hoc et ad SONTES, rum culpam se ris conuicti sunt. A Graecis dicitur SONTICUS, Sonticus.

Quaeque, l. 10. d. qui a quibusdam Graecis doctus, acutus origie sapientia laudare vellent, sed, aut prudentes, aut mori a est, scilicet, doctus, maximam scientiam Romanus autem eum appellauit origiur, Olim non esse Hieronymus a plebe dictum, quod Graecis sapientes nuncius, Solon Atticus, Pittacus, Cleobulus, Cornilius.

re in ea sunt, quoniam obligata. Sicut. *Flac. in lib. de condit. agr. Solutos, ait, à qui* buldam appellatos occupatorios agros. Solutos verò non esse, quorum fines demonstari possint, & finire.

in Solutum, & pro Solutò dari dicitur, quod ut in liberationem debiti cedat in creditorem transfertur, l. 40. §. ultim. *D. de min. l. 46. de solu. D. l. 19. §. ultim. ff. de reb. credit. l. 24. D. de pign. alt. & aliis*

sign.

SOLVTO MATRIMONIO
DOTEM REDDI, verbis id actum videtur, ut nullo casu dos apud maritum remaneat, siue diuortio, siue morte matrimonium solvatur, l. 240. *D. de verb.*

sign.

SOLVITIO, est obligationis liberatio in actione personali, l. solutionis. *de verb. sign.* Vbi, solutionis verbo, ait *Vlpianus*, satisfactionem quoque omnem accipiendam placet. In vindicatione enim alia solutio non fit: sed species petita restituitur.

SOLVITIVS, pro facilius, expeditius, *apud Vlpianum* in l. ar. si quis, §. idem *Labo*. Sed solutius, ait, æquitate sequi, cum hoc ei & actionis natura indulget.

SONTES propriè dicuntur, quorum culpam sonat, hoc est, qui erroris conuicti sunt, l. 1. §. fin. *D. de adul. edit.* A Græcis dicuntur *ἐς αἰτίας ὄντες*.

SONTICVS morbus, vide *Morbis Sonticus*.

Sonticus, l. 1. de d. §. 9. de reg. iur. D. de exco.

SUT, à quibusdam exponuntur Doctores:

Sut, Græcis est, quod Latinis sapiens, doctus, acutus, scitus, bonus, utilis: à *σοφία* sapientia. Et Romani cum aliquè laudare vellent, quod doctè omnia dixisset, aut prudenter fecisset, *σοφὸν* appellabant: vel mox acclamabant, *σοφὸς*, hoc est, scitè, doctè, acutè, sapienter. Sic quia maximam scientiam *Sempronio* populus Romanus attribuit, rectissime *σοφὸν* eum appellauit, l. 2. §. si post eos. *D. de orig. iur.* Olim Iudæorum quoque doctores, teste *Hieronymo*, *Sophi*, hoc est, sapientes à plebe dicti sunt. Qua imitatione apud Græcos *σοφῶν*, id est, septem sapientes nuncupabantur: *Thales Milesius*, *Solon Atheniensis*, *Chilon Lacedæmonius*, *Pittacus Myræneus*, *Bias Priænzus*, *Cleobulus Lyndius*, & *Periander Corinthius*. Sed postea *Pythagoras* pri-

mus, vel hoc nomine omnium sapientissimus, non sapientem se, sed Philosophum, hoc est, sapientiz amatorem appellari voluit, sapientiam soli Deo reliquens.

SORDES pro pecuniaria corruptione, l. 3. §. 1. l. 9. §. ultim. *ff. de recept. qui arbit. l. 3. C. de arbit. l. 25. D. de iudic. l. 26. §. per magistratum. ff. ex quib. caus. mai. l. 7. §. que situm. D. de minorib. l. 7. §. competet. ff. de admin. iur. l. 51. de iustitiomb.* Nam quod in illis locis dicitur, per sordes, hoc, pecunia accepta, dicitur, in l. 1. §. 1. *ff. de magist. conuen. l. 8. §. ult. ff. manda.* Sic interpretandum est verbum *Sordidè*, in l. 3. §. nunc videamus. *ff. de suspect.*

sut.

SORDIDA vestis, l. 39. *D. de iniur.* sordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui Sordidati dicti sunt, ut ex veterum libris constat.

Sordida concusio, id est, calumnia. Hæc à transactionis officio longè distat. Transactio enim querit pacem, & finem litium: calumnia discordiam parit, & dispendium. Transactio ex bona fide procedit: calumnia ex dolo malo: tantòque magis nocet, quanto latentius procedit ad nocendum.

Sordidum munera, vide *Munus*.

SORDIDE agit tutor, qui pecunia corruptus, rem pupilli negligit, l. 3. §. nunc videamus. *ff. de suspect. tutor.*

Sordidus *Vlpianus* l. 177. *D. de verb. signi.* cauillatio est, quæ ab euidèter veris per breuissimas mutationes disputationem ad ea quæ euidèter falsa sunt, perducit. Sic in l. 65. *ff. de reg. iur.*

SOROR, inquit *Labo*, appellata est, quod quasi scorsim nascitur, separatèque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur, *Gellius* l. 13. c. 10. & *Nonius*.

Soror pro amica: siue scorto nonnumquam à clericis flagitiosis appellabatur: rem turpissimam honestissimò nomine regentibus. *Imp. l. cum qui. 19. C. de epis. & cleric.* Eum qui probabilem seculo disciplinam agit, decolorari consortio sororiz appellationis non decet. Sorores igitur appellabant, quas hodie *Scurræ* *Commæres* vocant.

Sors signum est sortitionis, quod vix immittitur: siue fuerit calculus, siue concha, siue ascia, siue anuli nota, siue

etiam cespes viuis, iuxta Sophoclem, vel simile quid, siue tessellæ & rallæola lignæ. Græcis *παιός* dicitur *παιός* *παιός* *παιός*, à mouendo: alio nomine *κλήρος*, ab euentu, quo educta sorte, ad muneris alicuius administrationem quis vocatur, à *κλήρ*, quod est voco: aut potius, à *κλήρ*, id est, lignum, quod lignorum vius fuerit potissimum ad sortes faciendas, in quibus symbolum suum tessellæ inue incidiebant: quomodo Homerus *Iliad.* 7. ea voce vius est, ibi, *ὅς κλήρον ἐκμήναντο* *ἀλλήλους ἐπὶ τῷ ἔργῳ κινῶν*. Notandum autem fortitionem omnem Mercurio fuisse auctam, ut in *Iliad.* 7. annotat *Eustath.* Hinc Mercurij fors apud Veteres, quæ fuit oleæ folium: quod in vnam coniciebant, primumque educebant in honorem eius dei: cuius consuetudinis meminit in *Æolo* Euripides. Atque olim in eo Reipublicæ statu qui penes populum erat, *δημοκρατία* nominant, magistratus sorte electos fuisse: tum & iudices principum conscriptos de curia senatoria, deinceps in vnam sortem missos, ut è pluribus necessarius numerus capere posset: auctor est *Padianus* ita ut primo delecti mox sortirentur: quod ex oratio. *Ciceronis* sæpe discere est. Ea ratione apud *Virgilium* 6. *Æneid.*

Quæsit Minos urnam mouet, & apud Statium:

Arbiter hos duos versat Goryniius urna. *Seruius* in eum *Virg.* locum negat auditas fuisse causas, nisi per sortem ordinatas. Ordo autem ex sorte dierum petebatur, quo post tricesimum diem causas suas exequi poterat. Iudicium autem nomina tabellis insculpta, inque urnam iacta, per sortem promebantur. Præterea Consules, Proconsules, & Prætores provincias sortiebantur: verabaturque lex *Curiata* provinciam extra sortem cuiquam cedere, hoc est, ne alter alterius provinciam inuaderet, sed missis sortibus eas ducerent, præcipiebat. *Cleero* in *fami. epi.* *Appius* (inquit) dixit sese, si licitum esset legem *Curiatam* ferre, sortiturum cum collega: esse provinciam. Insuper ducentis legationibus urnam & sortem veteri exemplo positas fuisse, ne ambitioni aut inimicitis locus foret, contendit *Marcellus Epirus* apud *Tacitum* lib. 20. In plurimis aliis rebus veteres sorte utebantur, quæ nostri non sunt instituti.

Sciendum tamen, sortes in plurali propriè dici ipsa sortis instrumenta. Sors verò ipsa sortitio est. *Hinc Cice.* Et sortes ipsas, & cetera quæ ad sortem erant parata, disturbauit. Aliàs sumitur Sors pro duobus rei euentu: qui cum Dei voluntate semper sit destinatus, varias producit significationes. Vade Sortiri verbum, in usu loquendi frequens pro adquirere. aliquid. Sortiri iudicè, sortiri provinciam, sortiri forum, *Novel. ut om. obed. iudi. prou. s. arripit.* Sors, aleæ, vel alterius rei, quæ instat sit aleæ, iudicium, declarans in dubijs scilicet honesto, voluntatè Dei. Vnde solebant olim, & iam nunc solent vel inter coniunctissimos, incidere controuersia per sortè dirimij, quæ sunt cautiones. *D. fam. l. ere. ff.* *Augustinus* grauius in *Psal.* Sors est, inquit res in dubitatione humana, diuinâ indicans voluntatem. Nā & sortes miserunt *Apostoli.* Elesti sunt duo iudicio humano: & electus de duobus iudicio diuino: Vnde scribitur: Cecidit fors super *Matthiam*.

Sors dicitur patrimonium, & summa siue caput illius pecunie, quæ conferitur in societate, ut inde lucrum fiat. Quæ ratione consortes accipiendi sunt, qui vel commune habent patrimonium, vel partem pecunie quæritatem societati attulerunt. *ut l. dudum. C. de contrah. empr.*

Sors ad finem quadam significatione dicitur quælibet pecunia principalis cui accedunt usura, vel redditus: ut in *ius. D. de usur. l. pe. ff. ad l. Fal. l. 58. s. que. ff. ad Treb.*

Sors, pro iudicio, ordinatione, seu conditione obiter incidente. Tractum autem id est ex more Romano: non enim audiebantur causæ, nisi per sortem ordine quodam, ut iam diximus. Si quidem quo tempore causæ agebantur, conueniebant omnes, & ex sorte dierum ordinem accipiebant: scilicet ita, ut post triginta dies causas suas exquerentur. Nunc vix tota hominis ætas sufficit, ad dirimendas lites.

Sortes, plurali numero, responsa erant, quæ Satana suggerente, dabantur olim consulentibus de aliqua re: quibus imposituris & hodie delectantur impij. Inde sortilegi dicuntur. *29. q. 1. & 101. c. iij. extr. de sortileg.*

SORTIRI, est sortitio capere, hoc est per sortem obtinere. Sortè enim aliquid consequi, est fortuito rei euentu, vel

tu vel casu adquirere. Sortiri filium, apud *Manipulum*. *D. de bo. pro. falci. p. 1.* Si de bo. ge non ex voluntate fuerit sortitus.

Sortiri provincias, etiam qui in vnam designati arripere, sortiri intus, pecuniam repetendi de veneficis dictum, quæstionibus prædictam. *ut explicat in l. 1.*

SORTITIO, iudicium. Prætor est, per sortem designabat. *ut de dec. qui quæ. res. p. 1.* quæ quæ. res. p. 1. de sortitio. *ut de iur. d. 1. o. n. m. Planes, si te ut nunc loquimur, titutionem in locum bant. Vide Reier.*

SORTILE, sortileg, per errorem.

SORORIV, Est & fratris, sortis.

SPACIVM, & de tempore.

S. idem *Papinianus* amittit & si de no.

SPACIA, bulare. *l. 7. ff. de ver. sig.*

SPADO, est, aut *Papinianus* vult, signum quod natura ipso dicitur thlasia, sed & si num est, contrarij.

S. l. ff. de iur. d. 1. r. r., distinguere furum, necne non esse, in eo est matrimonium.

est. Per spicuum possum, tria in tot. Hypothesis & v. r. i. o. sub

donum, quæ nescire autem rum, qui nescit

tu vel casu adquirere.

Sortiri filium, apud *Vlpianum* in l. 3. §. si emancipatus. D. de bonor. possess. contra tab. pro suscipere. Si emancipatus filius uxore non ex voluntate patris ducta, filium fuerit sortitus.

Sortiri provincias dicebantur Praetores, etiam qui in urbe ius dicturi erant. Num designati antequam magistratum inirent, sortiri inter se solebant, quis de pecuniis repetundis, quis de ambitu, quis de beneficiis dicturus, quis aliis denique quaestionibus praefuturus esset. *ut in Verriam 11. explicat Horat.*

SORTITIONI & subfortitioni iudicium Praetor urbani praecerat, hoc est, per sortem & fortitum euentum designabat ex decurris & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent. Illorumque nomina in albo suo describebat. Unde sortiri fortis, c. si de for. comp. Sortiri iurisdictionem. Sortiri effectum dicimus. Planè, si reiciebantur iudices, seu, ut nunc loquimur, recusabantur, subfortitionem in locum reiectorum faciebant. Vide Reiectio.

SORTILEGIUM, sortitio, extra de sortileg. per creaturam diuinatio.

SORORIVS, cui soror mea auisit. Est & fratri, sororisve meae filius.

SPACIVM non solum de loco, sed & de tempore dici coepit. sicut in anno. §. idem Papinianus. D. quibus mod. usufr. amitt. c. si de no. oper. nunc.

SPACIARI, spacia facere, & deambulare. l. 7. ff. de seruic. & apud Suet. in Tiber. c. 14.

SPADO, *corradus*, generale nomen est, ait *Vlpianus* in l. spadonum, l. 18. ff. de verb. sign. quo nomine, inquit, tam hi qui natura spadones sunt, quam thlibiz, & thlasiz, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur. Idem l. si serua. 39. §. 1. ff. de iur. dor. Si spadoni mulier nupsit, distinguendum arbitror, castratus fuerit, necne: ut in castrato dicas dorem non esse, in eo qui castratus non est, quia est matrimonium, & dos & dotis actio est. Peripicuè autem in l. 6. D. de lib. & posthu. tria impotentium genera constituit. Hypospadizorum, qui & coire, & vicio sublato, generare possunt: Spadonum, qui coire quidem possunt, generare autem non possunt: Castratorum, qui neque coire, neque generare

possunt. Quos omnes sub generali Spadonum nomine contineri significat in d. l. spadonum. De verb. signific. Mamertinus ad Iulianum: Spadones, inquit, quos quasi à consortio humani generis extorres ab utroque sexu, aut naturae orgo, aut clades corporis separauit. Hypospadizæ ergo sunt, qui membris quidem sunt integris, & incorruptis, sed naturae tamen vicio quodam affecti, generare prius non possunt: quàm id vitium sublatum sit. Quare autem id vitium sit, vide *Galenum* lib. De usu part. 15. Spadones autem ij propriè dici videntur, qui naturae vicio perpetuo & insanabili affectu steriles sunt, mirio d. l. spadonum. quibus tamen & uxores ducere licet, l. si serua. 39. De iur. dor. quoniam, ut ante dixi, coire possunt, quamuis generare non possint: & verò etiam adoptare, suumque heredem asciscere, l. 2. & l. 40. §. 1. D. de adopt. & apud *Paulum* lib. 3. Sent. iii. de testamentis, itaque *Pomponius* in l. 6. §. 2. D. de ad. l. edit. seruum spadonem ait, neque morbosum, neque vitiosum esse, sed sanum: si autem quis ita spado sit, ut tamen necessaria pars corporis ei penitus absit, morbosum esse. Castrati autem dicuntur, vel Ectomiz, qui exsecti sunt: vel Thlibiz, qui collisi sunt: vel Thlasiz, seu Thladiz, qui attriti, d. l. spadonum. §. l. 4. De sciatu. Atque hi in iure civili multum differunt, ut nosat *Cuias* ad l. 6. ff. de lib. & posthu. hered. instit. ab iis quos propriè Spadones dici retulimus. Castrati enim nec uxorem ducere, nec matrimonij causa manumittere, nec adoptare possunt: rum & Castratio locum dæ redhibitioni. Item Castratus posthumum instituendo nihil agit, idèque posteriore testamento, quo posthumum instituat, superius non rumpitur. Hæc autem ratio est differentiae, quia castrato eas pars corporis absit, spadoni non absit: licet infirmitas valde rudinis ei ad generandum impedimento sit: qua etiam ratione iura plus infancibus, quàm furiosis fauent, l. 4. D. de usurp. & usuc. Vide *Am. Aug. l. 3. Emend. c. 5.*

SPARTACI nomē quod habetur, l. 3. ff. de acq. vel am. hered. quidā referūt ad nobilem illum gladiatorē, de quo in historiis Romanorum frequentissima mentio est, quod an verum sit addubito.

videtur enim potius de quopiam alio feruo intelligi, qui pro libero se gesserit, cuius exemplum Paulus in eo loco citat.

SPATHAS gladios maiores esse scribit Vegetius, minores verò semispathas. extrat hoc vocabulum in *authent. de armis. §. penul.*

SPECIES à Iurisconsultis dicitur, quod Dialectici Individuum substantiæ appellant, id ipsum Species in altero dicitur. ut in *l. in stipulationib. §. 4. ff. de verb. oblig.* quibus omnibus in locis Generis nomine appellantur ea, quæ quantitate constant, id est, numero, pondere, & mensura. item *ut l. 6. ff. de rei vend. l. 9. ff. si cert. pec.* Alibi autem hac ipsa Specie communi contineri dicuntur, *l. cum Stichus. 29. ff. de solut.*

Species, pro controuersia: ex eo deducta locutione, quod finitam questionem Greci *ὑπόθεσις* vocant. *l. ipia. l. 18. ff. de minor.* Dicitur Severus & Imperator Antoninus non audierunt incolorare restitui desiderantem aduersus fratrem, post speciem in auditorio eorum finitam. Sic *l. Latinus Largus. 83. ff. de legat. 3.* Latinus Largus: proximè ex facto incidit species talis. Recentiores videntur legis Casum vocasse. Quintilianus autem thema, quasi facti positionem, vel euentus. Sic species una, pro vna quadam causa, in *l. solet Prator. & l. seq. ff. de iurisdict. om. iudic.*

Species etiam Iurisconsulti appellant, quas veteres Latini Fruges id est, vinum, oleum, frumentum, legumina. *Arcaid. l. ult. ff. de mun. & hon.* Cura quoque emendi frumenti, olei nam harum specierum curatores, quos *οἰκονομοί*, & *ἐκδοτικοί* appellantur, creari moris est. *Imp. l. 26. C. de usur.* In tractatibus autem contractibus, vel specierum fenori dationibus. Atque ita passim multis in locis Codicis, *ut l. 20. 21. C. de sacrosanct. eccles. l. 1. l. 2. & l. ult. C. de condit. in publ. hort. lib. 10. l. 1. de quib. munerib. vel prestat. lib. 10. C. l. 7. C. de annon. & trib. lib. 11. l. 5. C. de salgamo hosp. non prestat. Sic Species annonariæ, in *l. ult. C. de collat. fund. p. lib. 11. Vegetius lib. 3. c. 3.* Soleri debet esse tractatus, ut pabula, frumentum, ceteræque annonariæ species,*

quas à provincialibus consuetudo deposcit, maturius exigantur.

Species pro forma, qua corpus id esse cognoscitur quod est, *l. 7. ff. de supell. leg. l. 76. ff. de iudic.*

Specie communi contineri dicuntur, quæ in genere suo functionem recipiunt, *l. 29. D. de solut.*

SPECIALIS index, datus, & delictatus, & pedaneus, *l. si. ff. de off. Prætor. l. si. C. de iudic.*

Speciales actiones censentur, quibus id persequimur, quod natura sua, & quantum ad iuris interpretationem pertinet, speciale est, etiam si accessoria quædam habeat, ut equus, vestis, domus, fundus, & ceteræ id genus res, in quibus singularum rerum petitio est, *l. 1. l. 28. ff. de rei vind.* Itaque actionibus de vniuersitate speciales opponuntur, *l. 3. C. de præscr. 30. annorum.* Sic

Specialia iudicia, *l. 38. ff. locati*, quibus de vna certa re agitur: qualia sunt commodati, locati, depositi.

Speciale delictum videtur, quod doctores nostri innominatum dicunt: ut cum quis in ius vocatus non pareat, *l. 2. C. de episcop. aud.* cum temerè appellatur, cum ius dicentem contemnit, cum in munere sibi imposito per desidiam quis cessat, *l. 2. C. de spor. Et* iudicium enim facta pluribus verbis specialiter designantur, non vno generali.

SPECIOSAS personas accipere debemus, inquit *Vlpianus*, clarissimas personas vtriusque sexus: item eorum, quæ ornamentis senatoriis vtuntur, *l. 100. D. de verb. signifi.*

SPECTABILIS, titulus est dignitatis, quo ornantur præfectus Augustalis, comes orientis, proconsules, & vicarii, *ut ex l. vno. C. de ration. oper. public. l. 27. C. de omne. iudic. l. 31. C. de appellario. l. 3. §. illud. l. vltim. C. de can. largitio. tit. li. 10. C. l. 57. & l. 59. ff. de decur. lib. 10. & ex Notitia constat.* Ornantur & eo duces, *ut l. 36. C. de appellario. l. 3. C. de offic. mil. iudic. l. vltim. de off. pref. prætor.* Ornantur & eo tribuni, & notarii, magistri scriniorum, comes sacri consistorij, comes domorum, comitis scholarum, comites militares, item castrensis, tribunus notariorum, & glenarij, *l. vltim. C. de causa fiscal. l. 17. §. 1. de appellario. l. vltim. de decurion. lib. 10. C. l. 30. §. vltim. C. de inoffic.*

profectus. C. de aduoc. Nuntius. Et ita spec. de. 10. 2. C. de appellatio. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

SPECTABILIS Multi dignitate. Et de decern. antiquit. notitia. Variar. Epist. de dignitatibus. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

fluendo deq;

corpus id est

de sepel. l. 1.

acti dicuntur

them recipiunt;

adatus, de deli

de off. Prae. l. 1.

sentur, quibus

lura sua, & qui

onem pertinet,

floria quodam

omus, i. iudici,

quibus lingu-

l. 1. de rei

de viuerit

de p. p. l. 1.

locati, quibus

alali sunt com-

ur, quod dom-

m dicant: vt

non parit, l. 1.

per appellat

ant, cum in

desidiam quis

endi facta

r designatur,

onas accipere

larissimas per-

eorum, quoz

ntur, l. 100. D.

ulus est digni-

us Augustia-

lules, & vica-

n, oper. public.

de appellat.

inoffic. l. 4. C. de aduoc. diuers. iud. rest. eadē
de iur. i. Et ita speculabiles iudices accipe
in l. 1. C. de appellat. l. 1. C. de modo mul-
tar. l. 1. vnde annon. c. 1. 4. C. de iur. iudi-
c. l. 1. omn. iud. l. 1. in f. l. 1. C. de aduoc. diuer.
iudic.

SPECTABILITAS inferior erat
illustri dignitate. Eamque militum iudo-
re de iur. antiquitatem tribuisse Cassio-
do. lib. 2. Variar. Epist. ad Steph. scribit. Vi-
de dignitatum gradus.

SPECTARE, pro expectare, in l. 5.
5. Praetor. D. de his qui deiecer. vel effud. l. 6.
De quod falso intel. l. 29. in fin. D. pro soc.
l. 83. §. sacrum. versic. adeo D. de verbor.
obligation. v. ex in ius illius §. deprehendi-
tur.

SPECTATIO, apud Cie. Verrina
§. Ex omni pecunia, quam aratoribus sol-
uere debuisti, certis nominib. deductio-
nes fieri tollebant, primum pro spectatio-
ne & collybis, &c. videtur esse probatio
pecuniar. Hinc Spectatores, quos Græci
ἀγρονομοί.

SPECULARIA, appellabantur,
quibus lumen in cœnacula inferebatur,
& sol admittebatur in ædes, vt hodie
per vitæamina & chartacea fit; sic di-
cta, quod è speculari lapide fiebant, qui
(vt restatur Plin. lib. 36. cap. 22. & lib. 6.
ca. 5.) vitri modo perlucidus, facillimè in
quamlibet tenues crustas finditur. Plin.
l. 12. §. 2. de instr. vel instr. leg. Pegafus ait
intrumentum domus id esse, quod tem-
pestatis arcenda, aut incendij causa pa-
ratur, non quod voluptatis gratia itaq;
neque specularia, neque vela, &c. Idem l.
15. §. 4. de usufruct. Idem & in specula-
ribus. si domus vsusfructus legeretur. Sic
Martial. lib. 3. Epigr.

Hiberni obiecta notis specularia puro.

Admittunt solot, & sine solē diem

Seneca lib. 13. Epist. Quantæ nunc aliquis
rusticitatis damnet Scipionem, quod
non in caldarium suum latis speculati-
bus diem admiserat. Idem lib. 14. Epist.
Quidam nostra dæmum memoria pro-
dusse scimus, vt speculariorum vsum pro
lucente reſta clarum transmittentium lu-
men. Muniebantur etiam his speculati-
bus hieme cœnationes & diæz aduersus
ventorum imbriumque vim: atque ita
venti his excludebantur, vt tamen lu-
men habitantibus transfunderent. Plin.
epist. 2. Egregium aduersus tempestates

receptaculum: nam specularibus, ac mul-
tò magis imminutibus reſtis muniri
tur. Seneca de diuina providentia: Quæm
specularia semper à flatu vindicarunt.

SPECVLARI, apud Tarrumenum
l. 1. de iure immunit. sunt, inquit, Alciatus,
qui fenestris specularia componunt, & l.
1. C. de excus. art. f. q. 1. r. 1. m. 1.

SPECVLATORES, veter. Gl.
ἀγρονομοί, milites à speculia sic dicti: quæ-
rum munus erat de rebus hostiū ad suos
referre quid percepissent, siue in specu-
la, siue in ipsis hostium castris. quod Vir-
gilius lib. 4. Georgicā videtur pulchrè
expressisse, vbi loquitur de iis apibus,
-- quibus ad portus occidis custodia serui:
Inque vicem, inquit, specularum aquæ,
& nubiæ cali.

Sunt tamen qui militum esse quoddam
genus volunt, qui præter gladium lan-
ceas gestasse videntur: ex Suet. Claudio,
Neque cōiunia inire ausus est, nisi vt spe-
culariores cum lanceis circumstarent. Et
in Galba: Descendentem Galbam specula-
tor impulsu turbæ lancea prope vulne-
rauit. Speculatores itaque legendum, nō
Spiculariores, in l. diuina. D. de bon. damn. si-
cut & in libris Flor. scribitur. & l. 7. C. de
Cohor. princ. cor. & in sacrosancto Euange-
lio, ἀγρονομοί, ἢ ἀγρονομιστῆς, ποικιλὰ τὰ γε-
νῆ, ἐν τῷ αὐτῷ ὁρᾷ ἀγρονομῶν καὶ ἀγρονομῶν
& Cornelio Tacito lib. 17. secundum veterem
scripturam: Cocceio Proculo speculato-
ri. Et paulo post: Barbium Praculum tesse-
rarium speculatore. Hos posterior æ-
tas Scultatores nuncupauit, quasi aus-
cultatores: quo fit vt nocturnarum ex-
cubiatarum tesserarum tractent ex eo ordine
qui tessarii dicuntur. Sumuntur & ex
eo ordine, qui in capitis reos lege agant,
vt Evangelij locus apertè demonstrat, &
ad d. l. diuus ἦ ἑσπληνῶν interpretatio:
τῶν ἐσπληνῶν τῶν φονευομένων, ἢ τῶν οὐκ ἀλλο-
θῆναι θέλει ἐσπληνῶν, ἢ τῶν ἀφ' ὧν κερδὶ αἰρεῖ,
ἢ τῶν ὁδοπέμων, ἢ τῶν ὑπομνημάτων, τῶν φονε-
υμένων. Et Iulius Firmicus lib. 8. c. 26. Speculato-
res, inquit, facit, qui nudato gladio homi-
num amputant ceruices.

SPECVLATOR Iuriconsultus
nobilis nomen habuit Gulielmi Duran-
di: sed cum anno M. CCLXXI. volu-
men illud de iure scripſisset, quod Specu-
culum iuris inscripſit: Speculator voca-
tus est. Vita functus traditur floren-
te adhuc ætate, cum vix annum trige-

simum excessisset.

SPECVS, ait *Vlpianus*, est locus, ex quo despicitur: inde spectacula sunt, d. l. 1. D. de viue.

SPEs pramiorum pignerari non potest, l. *speciem pramiorum*. C. qua res pig. oblig. poss.

SPEM futuræ perceptionis deterorem constituere licet, l. *ipactum inter habedem*. D. de pact.

SPEARE, pro timere, l. 3. §. si legatarium. D. si plus quam per leg. Fals. ut in titulo Virgilij versu,

At sperate deo: memores fandi atque nefandi.

SPHÆRISTERIUM à sphaera, id est, rotunditate, locus in balneis rotunda forma, pilæ ludo accommodatus. *Vlpianus* l. 16. D. mand. Cum Aurelius Quietus hospiti suo medico mandasse diceretur, ut in hortis eius sphæristerium & hypocausta, & quædam ipsius valeret apta, sua impensa faceret, *Suet.* in *Vespas.* Valerudine prosperissima usus est: quamvis ad tuendam eam nihil amplius quam fauces cæteraque membra sibi meret ad numerum in sphæristerio defricaret. *Lampadius de Alexand.* Post lectionem operam palæstræ, aut sphæristerio, aut cursui dabat.

SPONSVM ALIQUID IN PRATO, proverbiale dixisse videtur, *Imp. in const. de concept.* D. §. 6. quasi diceret, in re pulcherrima & venustissima turpe quiddam immixtum esse quod illam dignitatem ac speciem imminuat: ut si in prato viridissimo & amoenissimo spinæ & vepretulæ inessent, quæ in ambulantium pedes offenderent. Et hoc tamen perarò, inquit, ne ex continuatione eiusmodi lapsus oriatu aliquid in tali prato spinosum. Loquitur de legibus inculcatis, in quo tamen ei mos gestus esse non videtur.

SPOLIA appellabantur pannicularia ea, quibus indutus erat quis, cum ad supplicium deducebatur, l. penult. D. de bon. damn. Hinc locus ille, in quo exui solebant, **SPOLIARIUM** fortassis appellatur. *Plinius* in *Panegyrico*: Nunc templum, nunc verè Deus, non spoliarium civium, cruentarumque prædaram suam receptaculum. *Lampadius* in *Commodo*: Gladiatoris cadaver trahatur: gladiatoris cadaver in spoliario ponatur.

Seneca lib. 13. *Epist.* Nunquid aliquem tam cupidum esse vitæ putas, ut iugulari in spoliario, quam in arena malit?

SPOlia etiam, quæ cui latro abstulit, vocantur, in l. 3. §. 1. D. de pos.

SPOliari, pro exuere bonis, in l. 1. D. de donat. inter virum & ux. Transferatur ad omnia alia: ut spoliare auxilium, provincia, fama, vita, &c. Quod *Imp. §. si. Instit.* de action. dicit, Expoliatur bonis, l. 1. §. 1. in l. fin. D. de hiis, qui in fraud. dicit, Exutum bonis: ut paria sint, Exui bonis, & Expoliari bonis; id est, iacturâ bonorum pati. *Vide* *Zaf.* in d. §. fin. Spoliare item pupillum dicitur tutor, qui malè administrat, l. qui fundum §. tutor. D. pro empto.

SPONDERE inquit *Varro* lib. 5. de lingua *Lar.* est dicere. Spondeo à sponte, nam id valet, à voluntate. Ideo *Lucilius* scribit de *Crete*: Cum ad se cubitum venerit, sponte ipsam suapte adductam, ut tunicam & cætera reiceret. Eandem voluntatem *Terentius* significat, cum ait: Satis esse sua sponte rectè facere, quam alieno metu. Ab eadem sponte, à qua dictum spondere, declinatum sponder, &c. Spondeo enim, qui dicit, sua sponte, Spondeo. Sponder etiam Sponsor, qui idem ut faciat obligatur, &c. Spondebatur pecunia, aut filia nuptiarum causa: appellabatur & pecunia, & quæ desponsa erat, sponsa: quæ pecunia inter se contra sponsum rogata erat, sponsio, cui desponsata quod erat, sponsus, quo die sponsum erat, sponsalis: qui spondebatur filiam, Despondisse dicitur: quod de sponte eius, id est, voluntate, exierat. Non enim si nolebat, dabat, quod sponsu erat alligatus, nam in comædiis vides dici,

Sponden' tuam gnatham filio uxorem mea?

quod tum & *Prætorium* ius ad legem, & *Censorium* iudicium ad æquum aestimabatur. Sic Despondisse animum quoque dicitur, ut despondisse filiam: quod suæ spontis statuerat finem, &c. Itaque qui ad id quod rogatur non dicit, non responder: ut non spondet ille statim, qui dixit Spondeo, si iocandi causa dixit: acque agi potest cum eo ex sponsu. Ita quisquis dicit in Tragedia,

Meministine te spondere mihi gnatham tuam?

quod

quod sine sponte si non potest ex sponsu

Spondere in incertum num motum suumque quis debeat periculolissima sponsio non sibi spondet in illo obligabit.

SPONSIO, erat stipulationis, & leban post interdictum appendicula incidit modo inter duos coibat autem sponsio tione certæ pecuniæ interduci, daturam sam habere, primum primum sponte atque vitæ sponsio cessare & pronocantque postea sponsulabatur. hic autem, aut si iusticiæ actor iterum stipulabatur. Græcis etiam toverit; causis quinta.

Sponsio autem ferretur in sponsio in sacramentum pecuniz: & qui eum referrebat sponsionibus non tunc interpolabantur. Alii omnia erat vetustis ex his locis cogitamentum & prioris controuertitur: ut in lib. 1. apud *Asem.* Vnde laquitor, vide

Rea tamen Sponsio appellabatur, quæ veni hie, sed omne, l. 19. §. dicitur, ut vers. §. Alij dunt Sponsus, Actio ex sponsio apud *Gell.* lib. 2. nec vxor non datur, qui stipulabatur cogno

quoddam sine sponse sua dixit; cum eo agi non potest ex sponsu. *Hasenius Varro.*

Spondere incertum est non incertam numerorum summam; se quantumcumque quis debeat fide sua iubere: quæ periculosissima sponsio erat. *Seneck:* Sed non sibi sponderi in incertum iubebis; si alio obligabis.

SPONSIO, apud antiquos genus erat stipulationis; qua plerumque vii solebant post interdicta, cum litis quædam appendicula incidisset; aut etiam si alio modo inter duos controverseretur: fiebat autem sponsio, interposita stipulatione certæ pecuniæ, quam is qui litem intendebat, dandum se, si veram causam haberet, promittebat. Actor enim primum spondebat: id est, sponte atque ultro sponsonem deferebat adversario; quem ideo sponsonem laessere & provocare dicebatur: ab eo namque postea summam eandem stipulabatur, hic autem aut fieri cogebatur, aut si inficiaretur, testipulari: tum actor iterum stipulanti adversario spondebat. Græcis erat decima pars rei controversæ; causis privatis; in publicis, quinta.

Sponsio autem à Sacramento sic differt, ut in *Quintianam* expauit *Hoto.* quoddam in sacramentis deponerentur in sacro pecuniæ: & qui causam cadebat, eius pecuniæ referebantur in ætatum, at in sponsionibus non deponerentur sed tantum interposita stipulatione promittebantur. Aliis omnibus in rebus simillima erat verusque ratio: quemadmodum ex his locis cognoscimus; in quibus sacramentum & in possessionis; & in prioriaris controversiis interpositum dicitur: ut in *lib. de Ora. & in Ora pro Mil.* & apud *Afon. Verrin 3.* ubi de ampliatione loquitur, vide supra Sacramentum. **Poëta** tamen

Sponsio appellata est, inquit *Paulus*, non solum ea, quæ per sponsus interrogatiōnem fit, sed omnis stipulatio, promissioque, l. 19. §. *distum.* D. de adl. ed. l. 1. §. D. de verb. sig. Alij libri, Sponsi: corruptè, nam Sponsus, suis etiam dicimus, unde Actio ex sponsu: & illud *Seruij Sulpitij* apud *Gell. lib. 6. c. 4.* Si post eas stipulationes vxor non dabatur, an non ducatur, qui stipulabatur, ex sponsu agebat; iudices cognoscebant;

Sponsio, pro certatione pignorum; Alia se res habeat, ut qui deponit affirmat: ut qui ex certatione superior discedet, pecuniam in stipulatum deducam; pigno rive depositam ferat. *Plin. l. 17. §. 5. D. de præscript. verb.* Si quis sponsionis causam angulos acceperit, nec reddit victori, &c. In sponsionibus enim anulorum pignoribus certatum dicitur. *Plin. lib. 33. c. 1.* Eodem sensu sponsionem facere dixit *Martianus*, l. 3. D. de aleator. Sic *Marial. lib. 11. Sed cum sponsio fabulaque lassa De Scorpio fuerint & Incitato.* *Macrob. lib. 3. ca. 17.* Nec moratus; sponsione contendit; pignus custodiens Munatio Planco.

SPONSVM, actio erat ex sponsione, quæ ab adversariis in privatis controversiis fiebat, nata, *Cicero pro Quintio*: Sponsonem facere maluit, fecit. Te iudicem C. Aquili sumptis ex sponsio egit.

SPONSVS *Seruius* in illud *Anel. 10. Gremij abducere patitur*: id est, sponsus, inquit, nam ante usum tabularum matrimonij cautiones sibi invicem emittebant, in quibus spondebant se consentire iura matrimonij, & fideiussores dabant. unde & admittam est; ut dicamus virum à spondendo sponsum. Ceterum propriè spondeti puellæ est, ergo sponsus non quia promittitur; sed quia spondet, & sponsores dat.

SPONSORES dicebantur, quos nostri fideiussores postea nominarunt; id est, quibus spondentibus pecuniæ cuiuspiam creduntur, aut aliquid desique promittitur. *Cic. pro Quintio*: Cur ex tri sponsores & creditores non convenierint? *Id est ad An. lib. 1.* Tulliola deliciolæ nostræ; tuum munusculum flagitat; & me ut sponsorem appellat, mihi autem abiurare satius est; quàm dependere.

SPONSARE, sponsalia contrahere, stipulati sibi vxorem dari. *Paulus l. 38. D. de rit. nupt.* Si quis officium in aliqua pronincia administrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem sponsare non prohibetur.

SPONSALIA, inquit *Florentinus*, sunt mentio & re promissio futurarum nuptiarum, l. 1. D. de sponsal. quo in loco Mentionem Latine dixit, ut apud Græcos dicitur *μυσῆς*, vel *μυσῆς*. Definiet etiam sponsalia hoc modo *Hoto.* ut sint

mutua repromissio futurarum nuptiarum recte atque ordine inter eos quibus iure ciuili licet, facta. Dixit mutua repromissio, quia tamen virum mulieri, quam mulierem viro repromittere oportet. Vnde spondere olim pueliz pater dicebatur, adolefcentis autem Despondere. Dixit, Recte atque ordine: quia consensum non modo parium, verum etiam eorum in quorum potestate sunt, adhiberi oportet, l. 7. D. eo. deinde quia licet neque stipulatio, neque scriptura necessaria sit testatione tamen opus est, tamen si etiam inter absentes, per epistolam aut nuncium contrahi possunt, l. 4. eo. Dixit, Inter eos quibus iure ciuili licet, quia sponsalia inter eos demum contrahi possunt, inter quos etiam nuptiz possunt, l. si quis tutor. §. quamuis D. de rit. nupr. atque tamen excepta, l. 14. D. de sponsal. l. 4. D. de rit. nupr. ubi traditur sponsalia inter impuberes recte contrahi, dummodo septem annis minores non sint, Seruius autem Sulpitius Sponsalia sic exponit: Qui vxorē, inquit, ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem spondebat. Is contractus stipulationum sponsonumque dicebatur sponsalia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponderat ducturum, Sponsus. Sed si post eas stipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, qui stipulabatur, ex sponsu agebat, iudices cognoscebant. Iudex quamobrem data, acceptæve non esset vxor, quærebat. Si nihil iuxta causæ videbatur, litem pecunia æstimabat, quantique interfuerat eam vxorem accipi aut dari, eum qui sponderat, aut qui stipulatus erat condemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas vniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptiis composuit Gell. lib. 4. c. 4. Sponsaliorum autem formulam Plautus hæc profert in Pænulo:

ACORAST. Audi tu patrue, dico, ne di-
tum neges:

Tuam mihi maiorem filiam despon-
des.

P. Pastam rem habito. A. Spondesne igitur?

P. Spondeo. A. Mihi patrue saluam matrem nunc
o, plane moui.

Item in Trinum.

LYSIMACH. Sponden' ergo

Tuam gnarum vxorē mihi CHAR. Spon-
des & mille auri

Philippum dari. LYSIM. Istas lege filiam
tuam sponden' mihi

Vxorem dari CHAR. Spondeo. L. Es ego
spondeo idem hoc.

SPONGÆ, quibus columnæ, pavimenta, podia, exerguntur (alii, ettinguntur) instrumenta sunt domus, l. quasitum. §. canales. D. de instr. vel instr. leg.

SPORTÆ, calathi de vimine texti, l. 3. D. de pen. leg. in quibus etiam pecuniæ condi solebant, vt Aesculapii in Verri-
nu scribit. Hinc

SPORTVLA, id est, capsa pecuniæ condendæ causâ parata: sed consuetudo tulit, vt pro ipsa pecunia usurpetur. Ecce quoniam in sportulis obsonia, & pecunia & cœnæ ferebantur, hinc factum, vt sportulæ pro iis cibis & ea stipe & pecunia acciperentur, quæ à magnatibus iis quotidie dabatur, qui ipsos officij gratia essent comitati, aut domi salutauissent togati. Opponebatur autē rei cœnæ, quæ erat cum clientem laudē excipiebant & pascebant. Tranquillus in Domitiano: Sportulas publicas iussit, reuocata cenarum rectarum consuetudine. Erogationes quoque illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant, sportulæ appellabatur. l. 5. §. ult. D. de donatio. int. vir. l. 6. §. 1. D. de decurionibus, vt & ex Plinij Epist. ad Traian. lib. 10. apparet. Sed & pecuniæ illæ, quæ iudicibus, vel viatoribus, id est, excrucioribus litium ac negotiorum pro salario dabatur, Sportulæ sunt appellatæ, rub. de sportul. ind. l. 31. §. excrucioribus. D. de epis. & cleris. §. tripli. Institution. de actionibus. l. 4. c. de castrensi. lib. 11. l. 12. c. de proxim. sacr. serin. l. vltim. C. de praposis. agendi in reb. l. vltim. §. autem. C. de re milit. lib. 12. de quibus vide Alciatum lib. Disp. pur. 3. ca. 17. aliter enim his in locis hoc verbum accipiendum censet: itemque Nouel. 82.

Sportulæ pro salariis annuis, in l. 120. D. de leg. 1. nisi cui magis placeat municipales erogationes interpretari. Quo sensu in antiquis inscriptionibus hoc verbum aliquoties accipitur.

Immo dicit, l. 1. C. de ver. iur. enuel. studio, amore, curaque dignum.

SPVRCARĒ, sedare, corrumpere, impu-

impurum reddere, de extraordinariis. Ynos morer, veluti si aliquē perfuderit, eamen Coarctetur. Vnde Aquil. Cum eo plucan, vel eludit, velio modo vitiauit. Iqua infusa diluit.

SPVRIS Plurarius primum nomen, vt Sextus, & Decur autem nomina non aut vna litera, vt Cn. Cneum: aut & Ser. Seruium. Sic tur. eos autem qui vni myr Græci dicebant, quasi si Hæstem Plurarch.

SPVRIS apud quidem certa, patet est, ait Pp. cap. In Iulianus, a Graecis conceptus, §. f. neral: itaque nonibus conuenit, quifunt: qui etiam vntur, l. vlt. D. de collatione, l. 2. §. pellantur etiam l. sub rubr. C. de nati quinquē sunt sponbinati nascuntur ex stupro alij exstu. De nati ex est in l. cum tabulis indig. de nati ex 43. D. de ritu nupr. vidus honeste ex iudicatur, §. C. ad St de gradibus de nati peratorem, ff. de pro de decurionibus. Squalidus age quine auctores rum, quod iam Exconfil.

STABVLA locut ad stationem. l. 1. in §. D. de

STABVLI fionem constituit §. D. furti adu-

impurum reddere, *Paulus l. 1. §. 1. Dig. de extraord. crimin.* Fit iniuria contra bonos mores, veluti si quis fimo corrupto aliquē perfuderit, aquas spurcauerit. Vbi tamen CORREPTO legendum suspicatur *Hotoman. Ulpian. l. 27. §. 11. D. ad l. Aquil.* Cum eo planē qui vinum spurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit. *Bud. interpretatur, aqua infusa diluit.*

SPURIUS Plutarchus in *Problem.* Spurius primum nomen est apud Romanos, ut Sextus, & Decumus, & Caius, prima autem nomina non nota scribunt: sed aut vna litera, ut T. Titum: aut duabus, ut Cn. Cneum: aut tribus, ut Sex. Sextū, & Ser. Seruium. Sic Spurius Sp. scribebatur. eos autem qui sine patre erant, qui ἀνὸς τοῦ πατρὸς Græci dicuntur. S. & P. designabant, quasi sine patre dicerentur. *Hætenus Plutarch.*

SPURIUS appellatur, qui matre quidem certa, patre autē incerto natus est, ait *Ulp. cap. Instit. 4. sic dictus, ut ait Iustinianus, à Græca voce, quasi ἀπο γένους conceptus, §. 1. aduersus. de nuptiis.* Generalitæque nomen est, quod iis omnibus conuenit, qui sine patre iusto nati sunt: qui etiam vulgò quæriti appellantur, l. vulgo. *D. de stat. hom.* Patet id quoque collatione, l. 2. §. 1. *D. unde cogn. & appellantur etiam Liberi naturales, passim sub rubr. C. de natur. libr.* Spuriorum autē quinque sunt species: nam alij ex concubinato nascuntur, alij ex fornicatione, alij ex stupro, alij ex adulterio, alij ex incestu. De natis ex concubina testimonium est in l. cum tabulis. 26. §. 1. *D. de huius qui. vi indig. de natis ex meretrice, in l. palam. 43. D. de ritu nupt.* de natis ex virgine vel vidua honestæ existimationis, in l. si qua illustris. §. C. ad SC. Orphi. l. priuignus. 7. *D. de gradibus: de natis ex adultera, in l. imperatores. ff. de proba. de incesta, l. spurij. §. de decurionib.*

Squalidus ager, quasi excolidus, inquit auctores de limitibus agrorum, quod iam à cultura exierit, sicut *Exconfil.*

STABULA. *ἵππων δόρυ, ὄνος δόρυ.* locus ad stationem iumentorum paratus, l. 17. in §. *D. de usur.* Est etiam

STABULUM, ad hominum mansionem constitutum diuersorium, l. 1. in §. *D. furri aduersus. nam.* Vnde stabulum

ἵππων vertit Theophil. in §. penult. *Instit. de oblig. quæ ex quasi delictis.* *Cyprianus Epist. 13. lib. 3.* Aut si, inquit, in via stabulum aliquod obfideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, incidentium illuc infestatione capiatur, nonne committentes hac opinione comperta stabula alia appetit tutiora, vbi sunt fida hospitia, & receptacula committentibus tuta. *Varro lib. 4. de ling. Lat.* Inde Locarium quod datur in stabulo, aut taberna, vbi consistunt. Hinc

STABULARIUS, qui stabulum exercet, & iumenta apud se stabulari permittit, l. 1. §. cauponis. l. 5. §. 1. *Ulp. in f. l. de nau. caup. stab.* Vel qui recto viatores, vel commessatores accipit. *Seneo. lib. 1. de Benefic. 13.* Nemo, ait, se stabularij aut cauponis hospitem iudicat. *Tertullianus in Apolog. c. 39.* Alijs cœnatis creditore necessestarius, Herculanarum decimarum pollicitarum sumptus stabularij supputabunt. Vbi tamen Rhenanus sine ratione, tabularij, emendat. *Apuleius lib. 2. de Asino aur.* Sumo, ait, sarcinulam, & pretio mansionis stabulario persoluto, capessimus viam.

STAGNUM est, ait *Ulpian.* quod temporalem continet aquam ibidem stagnantem, quæ quidem aqua plerumque hyeme cogitur l. 1. §. 1. *D. ut in flum. publ.* Idem ait Festus. Est autem à *στῆναι, ut vulg. Var. lib. 4. ling. Lat.* Est etiā Stagnum, metalli genus, ut in *vet. gl. Græci ὀρυζομεν.* A quo

STAGNEI nummi, id est, *ὀρυζομεν.* l. 9. §. 1. *D. ad l. Corn. de fals.*

STALLVS in choro, c. d. *ἵππων de proba.* pisces ex Canonistis, & putem esse eum locum, vbi federe Canonici in fratrem receptis licet.

STAMEN, quicquid in eolo ad nendum ponitur. Aliarum (ut scribit *Sipontinus*) stamina dicuntur fila recta in opere textorio & stabilia. per pectinem transmissa, quibus alia quæ subtermina vocantur intertextuntur. Hinc apud *Ulpianum* l. 70. in *primo. D. de leg. 3.* Stamen & subtegmen sumuntur pro filo staminis & subtegmis causa parato. Apud *Paculum* in *Sententiis* sumitur virumque in *Sipontini* significatu. Dicendum verò Subtemen, non Subtegmen, Subtemen enim id est, quod subest stamini: & ita *Glossa*, Subtemen *ὑποπῆλον*, & *Luci-*

lius apud Nonium (ut in manuscriptis legitur) Foris subteminis pannus est.

STARE sententia arbitri, nihil aliud est, quam id agere, quantum in se sit, ut arbitri sententia pareatur, l. 28. D. de arbit. Stare, manere, firmum esse, leg. fancimus. C. de testam. Stare per aliquem quid sit, docet leg. x. §. ea igitur. D. quod logetur.

STATIO, locus ubi quis sui muneris obeundi causa se sistit, & ab interuentoribus appellari solet. Vel, in quo homines adeffe frequenter & conuenire solent, vel audiendi, vel confabulandi, vel recitandi aliquid, vel rescindi animi causa, Græcis στάσις, & στάσις, Latinis etiam circulus. Plinianus l. item apud. 15. §. conuiuium. §. ff. de iniur. Idem, & si ad stationem vel tabernam ventum sit, probari oportere. Gellius lib. 13. cap. 13. Quæritum esse memini, in plerisque Romanæ stationibus ius publicè docentium, aut respondentium, &c. Sic Iuuenalis, Satyr. 2.

Coniectum, thermæ, stationes, omne ibecurum.

Plinius lib. 1. Epistol. ad Senec. Plerique in stationibus sedent, tempusque audientis fabulis conferunt. Idem lib. 2. Epistol. ad Apollin. Itaque prehendo amicos, supplico, ambio, domos, stationesque circumeo. Eodem modo sæpe stationes dixit Tertullianus, loca demonstrans, in quibus Christiani stantes die dominico Dominum orabant (nec enim eo tempore Deum, ritum loquebantur, de geniculis adorabant) idque nomen idem ipse ait esse ab exemplo militari translatum in libr. de Oratione. Et ita Marcellinus quoque accepit in fin. lib. 28. Hinc Stationes tabellionum dicuntur in Nouel. de rebellionib. & Stationes fisci, l. 1. C. de compon. l. 1. C. de fisco. rem quam vend. auri.

STATIO, portus in quo naues tuto consistunt. Plinian. l. 1. §. 8. D. de fluminib. Stationem dicimus à stando, is igitur locus demonstratur, ubi tuto naues stare possint. Sic apud Virg. Æneid. 5.

Statio male fida carinis.

& lib. 4. Georg.

Statio cuiusmodi nauis.

Inde portum stationem esse conclusam Vip dixit. l. 59. de verb. sign. Hinc

STATIONARI milites, apud

Paul. in leg. 4. Digest. de fugit. qui in portuum prædii locati sunt. Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitivos deprehensos rectè in custodiam retinent.

Statio etiam iumentorum, in l. 13. in fi. D. de usufruct. Et statio militum, l. 3. §. qui stationum. D. de re milit. Et apud Plin. lib. 10. Epist.

STATIONARI sub Rub. Cod. de curios. & station. quia cum Curiosus coniunguntur, (qui contra publici cursus leges commissis curiosè peruestigabant) videntur fuisse apparitores certis locis per vrbis vias dispositi, vel per prouincias, qui magistratibus si quid commissum esset, renunciarent. Plinian. l. 1. §. quies. D. de offio. prefest. urb. Debet etiam dispositos milites stationarios habere, ad tuendam popularium quietem, & ad referendum sibi quid vbiq; agatur. Imp. l. §. qui. 31. Cod. The. de epis. & clericis. Notorijs apparitorum, quos Stationarios appellant, deferatur in noticiam potestatum. Dicuntur etiam stationarij, qui portorio exigendo præerant, τανώνας, leg. uniuers. §. C. de vestig. & commiss. Sic Stationarios accipe, ne qui. 6. C. de dignitatib. lib. 2. Ne quis ex vltimis negotiatoribus, vel monetarijs, abiectisque officijs, vel deformibus ministerijs, stationarijs, omnique officiorum facie, diuersisque partibus turpibus lucris aliqua frui dignitate percontet. Sunt tamen qui hoc in loco stationarios dici existiment de iis, qui mercium vilissimarum apothecas secum deferentes, certis in locis aliquandiu consistunt, emptorem opperientes, qui & ob eam rem apothecarij dicuntur, in l. §. cohortali. C. de cohortalibus. Cuiusmodi d. l. ne qui. accipi, ut l. 1. D. de offio. prefest. urb.

STATIVA, sub rub. C. de tractor. & statiu. dicuntur diuersoria, in quibus qui iussu Principis cursu publico vtuntur, & equos publicos sumere, & cibum capere sumptu publico solent. Eustathius ἀλλὰ γὰρ vocat. dicuntur etiam Mansiones.

STATORES propriè sunt carcerum custodes, aut ædium custodes, quos vulgò laucularios corruptè pro Ianicularijs vocamus. Nam Stare verbum est eius rei Manilius lib. 5.

Committit veniet, pannaque minister, Carceris & ædium custos, quo stant superba Præ.

prostrata iacent matres.

1. Præpetia:

Iam primis statore

Alcerno concubis

Poria se faceret

Hi vltimis temporis

ses dicebantur. Alia

ut in Præpetia:

Quid mecum rilo

Alme quid prohibet

Statore etiam v

liberti, qui prope

stare, & ei prælo

rar, arcessunt sibi

dant enim semina

libidinem concita

rint, aut statore al

discindos legi vul

cap. 19. Alia etiam

sri magistratus, id

consulum: ita dicit

stratu prælo sine

parendo. Plinian. l.

In eadem causa li

stationibusque, ve

ministerijs assentant

pro. Nemo pro

habere potest, si

ministerio in pro

est. epist. 19. lib. 2.

ciendum ut ad re

res cum literis n

STATER

de re iud. lib. 6.

STATER, §.

Aug. ad Modest.

ciam.

STATHM

liria habet seip

ius si memo No

obtem. Const. 68.

STATIM

potis accipiendi

loci, Alibericus

lico ponitur, ut

lib. 2. de re iud.

lib. 5. fin. D. de au

nunquam est p

ter, sine interm

l. iur. 7. §. 1. iur.

inquit Plinian.

xiguntur, sed in

gendum & col

Sic accipi sepe

*Prostrata iaceant miserorum in limine
matres.*

In Priapeia :

*Iam primis stator hic libidinosus
Alcurni inuendo, & ex cundo,
Porta te faciet patentiorem.*

Hi ultimis temporibus Commentari-
ses dicebantur. Alias circitores dicuntur,
vt in Priapeia :

*Quid mecum tibi circitor molestus?
Ad me quid prohibes, venire furem?*

Statores etiam videntur dici serui aut
liberti, qui prope herum aut patronum
stant, & ei præsto sunt, & si quem qua-
rat, accessum sistuntque. *Perronius*. Qu-
dam enim semine sordibus calent, nec
libidinem concitant, nisi aut seruos vide-
rint, aut statores alius cinctos : pro quo
discinctos legi vult *Turneb.* *Adu. lib. 4.
cap. 19.* Alii etiam Statores sunt mini-
stri magistratus, id est, præsidum, aut pro-
consulum : ita dicti quod semper magi-
stratus præsto sint : vt apparitores ab ap-
parendo, *Vlpian. l. 10. quib. ex caus. maior.*
In eadem causa sunt & qui a militibus,
statoribusque, vel a municipalibus mi-
nisteriis asseruantur. *Idem leg. 4. de offic.
proc.* Nemo proconsulum statores suos
habere potest, sed vice eorum milites
ministerio in provinciis funguntur. *Ci-
cer. epist. 19. lib. 2. Fam. Existimauit esse fa-
ciendum vt ad te statores meos & lito-
res cum literis mitterem.*

STATERA, iudicij æqualitas, c. 1.
de re iud. lib. 6.

STATER, & siclus eadem sunt, A.
Aug. ad Modest. Siclus pendit semun-
ciam.

STATHMVS, id est, mansio, mi-
liaria habet sesquiuem & viginii. *Cu-
ius sit mentio Nouell. Ut omn. provin. mag.
obtemp. Const. 68.*

STATIM, cum temperamento tem-
poris accipiendum in certis iuris nostri
locis, Alibericus ostendit. Et vbi pro il-
lico ponitur, vt in leg. fin. Cod. de bon. qua-
liber. Vide Bartol. in leg. qui pignori obliga-
tu. §. fin. D. de au. rei. Statim etiam non-
nunquam est perpetuo & perseveranter,
sine intermissione, sine laxamento,
l. tutor. 7. §. iura. D. de admin. int. *Vltz,*
inquit Vlpian. a tutoribus non statim ex-
iguntur, sed interiecto tempore ad exi-
gendum & collocandum datum mensui.
Sic accipi sepè in aliis auctoribus duo

celebres Grammatici. notarunt Nonius
& Donatus.

STATVAS principum his qui ad
eas confugissent, tutissimum asylum fuis-
se, in lib. 4. *Antiq. docet Brissonius.* Indo
ad statuum confugere, id est, ad statuam
Cæsaris, legimus, l. 2. D. de hi qui sunt sui
vel al. l. 1. in prin. D. de offic. pref. urb. l. 17.
§. apud Labeonem. D. de adil. edict. l. 128. §.
ad statuas. D. de pan. leg. 5. D. de extraord.
crimin. l. vnio. C. de hi qui ad stat. confug. §.
sed & maior. *Instit. de hi qui sunt sui vel al-
ien. iur. Sueron. in Tiberio cap. 53.* Nouissi-
me calumniatus, modò ad statuam Au-
gusti, modò ad exercitum confugere
velle. Pandatariam relegauit *Plinius lib.
10. Epist. ad Traian.* Miles qui est in sta-
tione Nicomedien. scripsit mihi Calli-
dromum quandam nomine cum deri-
neretur à pistioribus, quibus operas
suas locauerat, ad tuam statuam confu-
gisse. *Sidonius Apollinaris lib. 1. Epist. ad
Monium.* Ac principe post diem viso, in
forum ex more descendendo : quod vbi
visum est, illico expauit, vt ait ille, nihil
fortiter ausa seditio : alij tamen mihi
plus quàm deceret, ad genua prouolui:
alij ne salutarer, fugere post statuas, in-
lij post columnas, &c. Constat autem
forum Romanum statuis & columnis
refertum fuisse: idè etiam, qui circa sta-
tuas & columnas in foro se occultarent,
vt occursum creditorem effugerent, vi-
deri latrare probat, l. Fulcinus. §. illud
sciendum. D. quib. ex caus. in poss. eat. quan-
quam in omnibus exemplaribus legitur
stationes, non statuas. *Vide Cuias. Obseru.
lib. 1. cap. 13.*

STATVARII, leg. 1. Cod. de excus.
arist. Græcis ad prætoris, id est, stimula-
chorum fideles.

STATVERE non dicitur, qui ma-
gistratum potestatemve habet, nisi rem
perfecerit, ac ius statuendi habuerit, l. 1.
§. quod quisque iur.

STATVTVM, idè quod lex civilis,
vel municipalis. Et hoc recipere inter-
pretatione, Salomon affirmat, & Zasius
probat. Quod est contra eos, qui conten-
dunt, non aliter statuta, quàm verbote-
nus intelligenda. Sciendum autem, quòd
Romanus ab initio non aliud fuit, quàm
municipale, nec xii. Tab. leges aliud in-
erant, quàm id, quod nostri nunc statuta
vocant. Post propagatum verò imperiū,

capessit ius esse commune inter omnes Imper. Roman. populos: quod ceu positivum, iuriscof. secundum voluntatem, ex bono & equo semper fuit interpretatum, vt in Iphis Pandect. libris licet inspicere. Quia verò nihil est inaequalius locorum circumstantia, non potest ius Romanum aequaliter observari vbique: idcirco receptum est, scribi statuta, non solum vt aliquid addatur, sed etiam derogari legi generali, verum etiam contra legem generalem Romanorum, l. omnes populi. & s. iur autem civile. Insistit de iure nar. vide Barr. in l. omnes populi. D. de iust. & iure.

STATA libertas, que in diem
vel conditionem destinata est, l. i. c. 6.
ff. de statulib. l. 81. §. penult. ff. de leg. i. l. 17.
c. 16. ff. de noxalib. l. 27. §. de eo quoque. D.
ad leg. Iul. de adul.

STATVIT. scribit Balsamō Nomi-
canoru 8. c. 13. certus erat aduocatorum
numerus in foro praefecturae praeoria-
nae & vbericariae, sicut in quaque militia
& collegio certi statuti sunt. ut videre est
l. 7. C. de proxi. fac. serm. & l. ultim. C. de iur.
risdi. omni. iud. qui fuit sub primiceriis: ex
quibus duo fisci patentes quorannis pre-
dabant quae ex re curiali & cohortali for-
tuna liberabantur cum liberis omnibus
quandocumque suscepitis.

STATVM, participium à verbo Si-
sto, quod est presēto, & quasi præsē-
ntiam corporis exhibeo. *Plipian. in l. 3. §. si
quis in ius vocas.* Cū quis, inquit, iudicio
sibi promiserit, neque adiecerit pœnā,
si non statum esset. *Idem si ex nex. caus.
leg. 1. Noa vidcri, ait, in eadem causā
statum.*

Status dies cum hoste vocatur, qui iudicij causa constitutus est cum peregrino. Eius enim generis ab antiquis Hostes appellabantur, quod erant pari iure cum populo Romano, atque hostiter ponebatur pro Aquare. Plautus in Curcul.

Si status conditus cum hoste intercedit
die.

Tamen est eundem quo imperant, ingra-

Festus.

Statu personarum conditionem significat. Secundum quam alij ingenui sunt, alij liberrini, alij serui. *sicul. de statu hom. et sicul. ne de statu defunct.* Vnde in-

Instrumenta status, quibus manumisso
vel ingenuitas probari potest, l. 8. ff. quod
mor. caus.

Statum causæ pro liberalibus iudiciis, quibus ex libertate in seruitutem, vel ex ingenuitate in libertatem quis petitur, leg. 8. §. si quis. Digest. rem. var. hab. leg. 1. Cod. de offic. praetor. l. 38. §. si statum. D. de procuratoribus l. 5. §. sed et si de statu. D. de tab. exhib. leg. 6. Cod. de fide instrum. leg. 3. Cod. de ord. cogn. et alias saepe. Serui porrò statum non habent. Ideoque in libertatem perducti, mutare statum non videntur, leg. 3. §. vitem. et leg. 4. D. de ca. minor. Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiam is amittunt, leg. 2. Digest. de integ. restitu. leg. 1. Digest. de cap. minor. leg. 9. §. Papinianus. D. de minor.

Status aliàs significat caput causæ, seu principalis quæstionis iuris vel facti, ad quam reliqua sunt referenda.

Statum etiam obligationis, pro conditione & natura dicimus, leg. 9. §. 1. Digest. de duobus reis, leg. 108. in fin. Digest. de verb. obligatio. & leg. 124. Digest. eod. titul. conuncta l. 12. §. penultim. Digest. servitumib.

Status, pro stata, plena, integra, perfecta & firma erate, nimirum annorum 25. *duplex Græcis. Paulus in leg. 77. §. curatorem. de leg. 2.* Quamquam igitur testamentum castrum esset, v. cum ad statum suum frater pervenisset, &c. Sic leg. c. cum de erate. *Digesti. de probat. Et Status eratis dicitur in l. penultim. Cod. quando dies leg. ced.* Dicitur iusta ac legitima à lege Lætoris, v. *constat ex l. Cod. Theod. de donat. in qua iter scriptum est: Donec annos Lætoris legis egressus, legitimam compleverit etatem.*

STATVLBER appellatur, qui
sub conditione testamenti liber estq[ue]
iustus estur *P^rian. Insistit. titul. c. sori-*
bis. sic veter. Gloss. Statulber est *socius*
xpo xpi dicitur de p^ro. vbi tamen
pro xxvi. videtur ipse legendum, vt &
voluit Ios. Scalig. in c. Statulber est
inquit Festus, qui testamento certa con-
ditione proposita iuberet esse liber: &
si per heredem sit, quominus statulber
præstare possit, quod præstare debet, ni-
hilominus liber esse videtur. Hinc et-
iam statum libertum exponunt veter.
gloss.

gloss. *Imperium* in *lib. 1. de leg. 1. cum*
nondum statuliberorum recta sit liber-
tas, sed indexa quodammodo, donec
extiterit conditio, ita enim eo in loco
legendum mihi videtur,

Statu Roma mutatio prima, à regibus
ad Consules: cuius non alia fuit causa,
quàm tyrannis, hoc est, seuum ac vio-
lentum imperium, quod rex ultimus
tandem exercere cepit, l. 2. §. *ex actu de*
inde, Digest. de orig. iur. Secunda mutatio
à Consulibus ad Decemviros, quæ pro-
pter leges ferendas contigit. Et est origo
xii. Tabul. quæ cepit anno ab urbe co-
di. 303. Ab eis deus verò regib. 60. d. l. 2.
§. *postea ne diutius.* Tertia mutatio à
Decemviris rursus ad Consules. *Ibid. §.*
deinde quia difficile. Quarta & vltima Ro-
mani status mutatio, à Consulibus ad v-
num principem. Quæ monarchia ad nos
peruenit. §. *novissimè sicut.*

STATINA dea, apud Tertull. lib. de
anima. Prima etiam constitutio infantis
super terram statim Statina (non Edeæ)
dea sacrum est. Hanc Varro lib. de liber-
educe. Statanum deum facit pueritæ præ-
sidem. Sed siue deus, siue dea, siue vtrun-
que, secundum eos, qui nomina dicunt
hermaphrodita, quia incorporea sunt,
& quod velunt assumunt corpus, tradit
inde nomen (*ut idem Varro scribit.* De
vita popul. Roman.) natus puer, simul ac
sublatus erat ab obsterice, statuebatur
in terra, ut auspicaretur rectus esse. Ad
quem morem forsitan referenda sunt
hæc verba l. 3. C. de post. her. instit. Illicò
postquam in terram cecidit, vti in ma-
nibus obstericis. Certe sic Poetæ loqui
solent. Papin. i. Sylvarum, - *recluse ca-*
dentem Excepi, fouique sinu. & alibi a-
pud eundem. Ex Cuiac. Obseru. lib. ii.
cap. 30.

Statuola, in Nou. cenacula. quæ pen-
siones sunt ædium.

STELÆ, sive steli, sunt propriè lapidee
pilæ surrectæ, in quibus fœdera inscribi
solebant, ut omnibus innotescerent, &
in quibus etiam homines proscribi so-
lebant. Vitius hoc verbo Plinius libro 6.
cap. 28. *Plinius l. sicut. s. feruitus vindic-*
mur. Stelas columnas struiles vocat. A
columnis enim. quæ à Græcis steli di-
cuntur, hoc differunt, quod hæc vno sca-
po consistunt, id est, lapide oblongo per-
petuo: illæ structura, aut lapidea, aut ce-

mentia, aut lateritia. Budew.

STELLATVRA. in l. 12. C. de erega-
mult. anno. lib. 12. muneris species; forsi-
tan *de 7. §. 1. aliter*, id est, mittendo deducen-
do vocabulo. Septem dierum, inquit
Inapp. ad Anthemium, per quos resisten-
tes tribuni emolumenti gratia solemniter
stellaturæ nomine consequuntur pe-
cies, non aliter aderentur. nisi ut in foro
rerum venalium distrahantur. quod &
videtur expressum in Cod. Theod. in
Constitut. quadam Honorij & Theo-
dosij ad eundem Anthem. Si quas sub
gratia donationis à militibus auferunt,
quam metentur, annonas, duces, seu tri-
buni iuxta nummaria defixa pretia, sine
vlla dubitatione percipiant, Consiste-
bant autem Stellaturæ in annonis die-
rum septem, aut earum pretio. Valde
autem ad d. l. 12. pertinet hic Lamprid.
locus in Alexandro, Tribunos, qui per
stellaturas milicibus aliquid tulissent, ca-
pitali poena adfecit. Item hic Spartian. in
Pescennio Nigro: Nam & Imperatorum
tribunos duos, quos constitit stellaturas
accepisse, lapidibus obrui ab auxiliari-
bus iussit.

STELLIONATVS à Iuriskon-
sultis appellatur fraus omnis, crimē, do-
lus atque impostura, quæ propriâ signifi-
cationem non habet, & in propriam de-
licti nomen non cadit, l. 7. §. 1. D. ad Tur-
pil. veluti si quis rem alienam sciens ob-
liget, vel alij iam pigneratam, alij de-
nuò obliget: vel in pignore dando, pro
auro res subiecerit, leg. x. Digest. de crim.
Stellionat. leg. 16. §. 36. Digest. de pign. act. Si
militer si quis sciens itatu liberum dissi-
mulata eius conditione vendit: vel si
creditor, cui numerata iam est pecunia,
iterum eam accipiat, l. 29. §. penultim. Do-
manda l. 9. §. 1. D. de statu libe. Est autem
Stellionatus nomen deductum à Stellio
ne animali versatissimo, quod, ut ait
Plin. lib. 30. cap. 109. lacerta simile est, nul-
lūque fraudulentius homini inuidet:
ab idque stellionum nomen in maledi-
cum translatum. A similitudine stella-
rum sic dictus est, ut volūt quidam quia
eius corium varium est: ut existimauit
Verrius, quod virus stillet cibo. Tertull.
de cibis Iudaorum. Quis stellionem (come-
dit?) sed maculas execratur prædam de
aliena morte querentes. Per parie-
tem autem stellio rept: & Græcis

Ad id. Hanc pecuniam sic repositam in cella Dei *Festus* ait, impensam vocatam fuisse, quod nondum esset pensā, sed tantum stipata. De stipe quæ thesauris habunt, sic *Seneca* in *Epistola*: Colitur autem non taurorum optimis corporibus contrucidatis, vel auro, argentoque suspenso, nec in thesauro stipe infusa, sed pia & recta voluntate. Et *Ovidius*:

Dic, inquam, parua cur stipe querat opes. Cūlit as populus, de quo delubro Mesellus Fecit, air: danda mos stipis inde, manet.

Sic stips pro pecunia, l. 1. D. de colleg. & corp. Hinc

STIPENDIVM, æs militare est, ut idem *Varro* inquit, ab stipe dictum: quod & scripsit *Vlp.* l. 27. de verb. sign. Stipendium, inquit, à stipe appellatum est, quod per stipes, id est, modica æra colligatur. Idem hoc etiam Tributum appellari *Pomponius* ait: Adtributum *Varro*. Vide Tributum. Hinc

Stipendia mererè dicuntur, qui militant, l. 18. D. de re iudicata. Impleuisse verò stipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleverunt, & pleno stipendiorum numero functi sunt, rub. de his, qui non impler. stipen. lib. 10. C. l. 8. D. de re milit. Stipendia, porro non militiæ tantum, sed & legationis dicimus, l. 6. in fin. D. de legationibus.

STIPENDIARI populi, inquit *Varro*, qui stipem, id est, stipendia, & æs militare pendebant. Ab eo, inquit *Ennius* *Scit bit*: Pœni stipendia pendunt. Hinc *Cicero* in *Verrem*, Hispanis & plerisque Pœnorum vestigal stipendiarium dicit impositum. *Vegetius* tamen Stipendiarios milites vocat, qui aliquot iā stipendia habent, hosque tyronibus opponit: Non tantum, inquit, à tyronibus sed à stipendiariis militibus salitio eorum distincta est exacta.

STIPENDIARIA & Tributaria prædia dicebantur, quibus Italiae ius cōcessum non erat, sed stipendia & tributaria pendebant. *Impe.* l. 35. de ver. diuis. Vocantur autem stipendiaria & tributaria prædia, quæ in provinciis sunt: inter quos nec non & Italica prædia ex nostra constitutione nulla est differentia.

STIPVLA illecta *stat. ait Gaius*, spicæ in messe deiecia, necdum lecta: quos rustici cum vacauerint, colligunt, l. 30. ff. de verb. signif.

STIPVLARI verbum commune est, ut & *Prisolanus* lib. 5. notat, & *Suetonij* auctoritate ex lib. 8. Prætorum confirmat. Stipulari autem dicitur in iure is tantum, qui interrogat, nec enim pro spondere vel promittere sumitur, l. 7. D. de quod certo loc. Si tamen certo loco traditurum se quis stipulatus sit, hac actione utendū erit, sic nos l. 26. §. si decem. D. de conditio. Si decem aut stichum stipulatus, solvam quinque: illo enim loco ponitur pro interrogare, atque ita adiuuè sumitur: hoc verò, ut mirum videri non debeat, si dixerit *Connaeus* hoc verbum nusquam in iur. ad promissorem referri. *Isidor.* tamen lib. 19. *Erym.* sic scripsit, stipulator promissor. Stipulari enim pro promittere est. Idem lib. 5. *Erym.* l. 24. Stipulatio est promissio vel sponsio, sed cor id nescio.

Stipulari de aliquo, pro, ab aliquo, iurisconsulti dicunt, l. 54. §. inter. D. loca. l. 19. ad Velleia. l. 110. de verb. oblig. l. 13. §. 1. D. de recept. arbit.

Stipulari stipulationem, pro interponere. *Vlp.* l. 13. §. 1. D. iud. c. solui. Stipulationem iudicatum solui & procurator, & tutor, & curator stipulari possunt.

STIPVLATIO, inquit *Pomp.* est verborum conceptio, quibus is qui interrogatur, daturū facturūve se, quod interrogatus est, responderit, l. 5. §. 1. D. de verb. obli. Vel sic: Stipulatio est, conuentio solemnibus verbis ex interrogatione & responsione confecta. vbi verbis, quod fiat adnotandum, facti ex eo patere non fieri eam, nisi inter presentes. Stipulationem autem inde dictam *Tribonianus* tradit, quod stipulum apud veteres firmum appellabatur, fortè à stipire descendens. ritu. de verb. obli. in principi. quod Græcus interpret vertit, *ἰσχυρὸν* *ἰσχυρὸς*. Et stipitem quidem antiqui vocabant fustem terræ de fixam, ut auctor est *Festus*: quo boues & cætera animalia alligarentur, ut retinerentur certo loco, & arbusculis ne nocerent. qua similitudine fortassis stipulationem existimauit dictam esse: de qua & hunc versiculum verisimile est factum:

Verba ligant homines, taurorum connua funes.

Aliis hoc videtur absurdum, & legunt, Fortè *ἰσχυρὸν* descendens, *ἰσχυρὸν* enim adstringo & aligo significat.

Stipulationem enim dictam ait Paulus, quasi firmum adstringendę obligationis vinculum, *lib. 5. Sentent. l. 7.* Varroni tamen loco præcitato aliud videtur, qui stipulationis vocabulum à stipe deductum censet: & Stipulari eum dici, & restipulari, qui pecuniam alligat: id est, (ut exponit *Connanus*) qui aliquem sibi alligat pecunię promissæ. Festus autem, Stipem esse nummum signatum, inquit, testimonio est & id, quod datur in stipendium militi, & cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur. Sed cum stipulatio non pecunię modo, sed rerum omnium esse possit, quæ veniunt in hominum commercium. Tribonianus fortasse eam maluit à stipite deducere, quàm à stipe. Antiquis autem stipulationes certis verbis sic concipiebantur, ut eodem quis verbo respondere cogeretur, quo esset interrogatus: siue pro se, siue pro alio veller promittere, *Ut spondes? spondeo: Promittis? promitto: Dabis? dabo: Facies? faciam.* Sed hæc verborum solemnitate per Leonem principem sublata, *l. 10. C. de contrahen. stip.* placuit etiã Iustino, nihil referre iisdem, ne an diuersis verbis, aut quib. linguis vteantur contrahentes stipulationem: dummodò verque alterius mentem & consensum sapè intelligat, siue per se, siue per verū interpretem. Hinc earum, quæ Græcis verbis concipiebantur, hæc annotantur formulæ apud *Cuiac. Obseru. lib. 14. c. vlt.* Apud Aristoph. in *Pluto*: *φύρις αὐτὸν ἀνέχουσιν φησὶ ἔγωγε*, vel his verbis, *καλέει: καλέω.* *Homer. Odyss. 3.* *ἔγω δὲ τῷ αὐτῷ ἐντὶς ἡμέρας οἷς σὺ καλέεις.* vel hoc verbo *ἐγγυώμενος*, ut in *l. blandiunt. C. de fideiuss. l. 2.* *ἐγγυώμενος τὸν δα.* ita enim legendum *Basilica* docent, ut idem obseruauit. Qui autem sic accipit promissionem ab alio, stipulater dicitur, & reus stipulandi: qui autem annuit & responderet, Promissor vocatur, & reus promittendi, à re in stipulationem deducta, *§. 3. Institut. de verb. obligat. l. 1. §. si quis. C. de s. vlt. D. eod. tit. l. 1. D. de duobus reu.*

Stipulationis autem introducenda ratio fuit valde necessaria: ne homines ex nudis pronuntiationibus sapè incantati illaquearentur vinculo obligationis. Porro, per interrogationem excitatur animus ad deliberationem quandam, num sit promittendum. Per responsio-

nem declarauit talis deliberatio certo consensu. Optima igitur ratione lex vult talem formam manere firmam ad obligationem: & consequenti nomine denotauit. Nam stipulatio vocatur, hoc est, confirmatio seu adstrictio, à stipulo, quod vereres (ut iam diximus) firmam appellabant.

Stipulatio omnis, inquit *Imp.* aut pure, aut in dieb., aut sub conditione sit. Pure, veluti, *Quinque aureos dare spondes?* Idque confestim peti potest. In die cum adiecto die, quæ pecunia soluetur, stipulatio sit: veluti, *Decem aureos primis Kalendis dare spondes?* Idque statim quidem debetur, sed peti prius quàm dies venerit, non potest, ita tamen, ut totus is dies arbitrio soluentis tribui debeat. Sub conditione stipulatio sit, cum in aliquem casum differat obligatio: ut si aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur stipulatio: veluti, Si *Titius Consul fuerit factus*, quinque aureos dare spondes? *§. omnis. de verb. obligat.*

Stipulationum quædam in dando, quædam in faciendo consistunt, *l. 1. in princ. D. de verb. oblig.* Sumitur hæc diuisio à causâ materiali, quoniam nihil expectare possumus à proximo ad utilitatem nostram, quod in stipulationem deducimus, quàm aut donationem rerum, aut præstationem factorum. Nil igitur est aliud, circa quod versetur stipulatio velut materiâ, præter hæc duo: idque nos docet vniuersa naturæ conditio, quam nemo potest inficiri.

Stipulatio duplex est, *Vulgaris*, quæ sit simpliciter, veluti *Rem dari*, ut restitit *Thales* scribit *29. βασιλειῶν*, ad *l. 1. C. de rei uxoris actione*. Hanc de iure inutiliter stipulamur. Est & alia specialis, quæ fit adiecta causâ, Quod actione rei uxoris dare facere oportet, dari: vel, Quod ex causâ conditionis dare facere oportet. Stipulationum etiam alie sunt diuiduæ, alie indiuiduæ, pro ratione rerum, quæ in stipulatione deductæ sunt, nam rerum alie possunt diuidi, id est, pro parte peti, præstari, dari, solui, veluti summa, eisque pro parte solutis, pro parte contingit liberatio. Item species certæ, vtputà *Stichus*, partis diuisionem & liberationem admittunt, *l. 9. §. 1. D. de solut.* Pars solui potest volenti stipulatori. Alie naturæ diuidi

non possunt, vt prædictio, aqueductus, & quædam alie, quæ admittunt. vide *h. 2. l. 1. §. 1.*

Stipulatio TRIPLIX ex iurisdictione Triplex est, quæ pro collegiis, huiusmodi auctoribus meminit *l. 1. §. 7. Si muliere se obligauit impenderit*, diuorci cauere sibi solentur.

Stipulatio ALTIORIS distinctionis motum, quoniam non eorum alterum dari oportet, aut.

Stipulatio AQUILIO-NO est à G. Aquilio, quam omnium rerum stipulatur deducitur, rationem tollitur: si ex *l. 1. §. de accept.*

Stipulatio MODICA eximitur fieri, quæ ita sit, ut non mereatur: aut (ut quæ stipulationis mensuræ)

Stipulationes INDIVIDUAS quæ à modis scilicet sunt, veluti *UXORIAS*, quæ pro scilicet

Prætorius autem oportet, ut in h. Adilii: nam veniunt. CONVENTIONES

ex conventionibus tam formam siue harum totidem dierum rerum coe, cum sunt, sunt stipulationes re pupilli, nam eam fore pupilli iudex, si aliter test. hac Pomp. in verba quomodo ter quam hæc

Alie stipulationes Vlt. res videntur, les eon dicimus, interpenantur,

6 possunt, ut praeiorum iura, via, iter, actus, aqueductus, quae diuisione non admittunt. vide h. 2. D. de verborum obligat.

Stipulatio TRIBVNITIA est, quae ex iurisdictione Tribunalium venit: id est, quae pro collegio Tribunalium Tribunalibus auctoribus interponitur. Eius meminit Vlp. tit. 7. Si maritus, inquit, pro muliere se obligauerit, vel in rem eius impenderit, diuortio facto eo nomine cauere sibi solus stipulatione Tribunalium.

Stipulatio ALTERNATA, quoties disunctiuo modo duae res promittuntur, quoniam non verumque, sed duorum alterum dari oportet: ut puta Stichus, aut x.

Stipulatio A Q V I L I A N A, stipulatio est à G. Aquilio Gallo prodita, per quam omnium rerum obligatio in stipulatum deducitur: & ea per acceptilationem tollitur: cuius formulam cognosce ex l. 18. ff. de accept.

Stipulatio MORTIS CAUSSA existimatur fieri, ut ait Antistius Labeo, quae ita fit, ut morte promissoris constituitur: aut (ut quidam dixerunt) cuius stipulationis mors fuit causa. Festus.

Stipulationes IUDICIALES sunt, duntaxat quae à mero iudicis officio proficiuntur, veluti de dolo cautio. PRAETORIAE, quae à mero Praetoris officio proficiuntur, veluti damni infecti. Praetoriae autem stipulationes sic audiri oportet, ut in his contineantur etiam Aedilitiae: nam & haec ab iurisdictione veniunt. CONVENTIONALES sunt, quae ex conuentione partium sunt: quae certam formam suae legem non habent, & harum totidem genera sunt, quot penè dixerim rerum contrahendarum: Graecis autem vixi dicuntur. COMMUNES sunt stipulationes, veluti rem saluam fore pupilli. nam & Praetor iubet rem saluam fore pupillo cauere, & interdum iudex, si aliter expediri haec res non potest, haec Pomp. in l. 5. ff. de verb. obl. Quae verba quomodo accipienda sint, & aliter quam haecenus à Doctores, docet Aelian. lib. 1. Paradox. 5. 1.

Stipulationum praetorium, inquit Vlp. tres videntur esse species. Iudiciales eas dicimus, quae propter iudicium interponuntur, ut ratum fiat, ut iudicatu

solui, & ex oper. noui nuncia. Cautionalis sunt autem, quae instar actionis habent. & ut sit noua actio intercedunt: ut de legatis stipulationes, & de tutela, & ratam rem haberi, & damni infecti. Communes stipulationes sunt, quae sine iudicio sistendi causa, l. 1. D. de stipulat. praetor.

STIPVLATVS, pro stipulatio. Imp. l. 3. C. de inutil. stip. Super stipulatu tuo adi praesidem provinciae. Papi. l. pecunia 9. de vsur. Pecuniae fenebris intra diem certum debito non soluto dupli stipulatum in altero tanto respondendi non tenere. Scanol. l. uxori 33. §. vltim. de lega. 3. Quicquid ad eum, inue stipulatum eius concessit. Sic Transactus pro translatione, l. vlti. C. si aduers. transf. & Comperendinarum, pro comperendinatione, apud M. Tullium.

STIPVLATOR fete in legibus dici solet is, qui interrogat, velut creditor obligans alium. Promissor vero accipitur, qui respondens obligatur. Quamquam etiam stipulator de promittente dici possit, ut iam diximus.

STOLA, vestis erat ad talos demissa, matronarum insigne, Vlpian. de aur. & argenti. lega. l. vestu. Muliebria, inquit, sunt veluti stola, pallia, tunica, idcircoque eam quidam de rebus vestimentis vocauit: ceteri ea Caligula & Helio abalus vti sunt.

STRABO, vide Scraho.

STRAMENTVM, Gaius l. 234. de verb. signi. vocare videtur id, quod homini subternitur, Hinc Stragula vestis, l. 12. §. sed si fundus. D. de inst. vel instr. l. 3. ff. de sup. leg. Et Stratoris vestes, Paul. lib. 3. Sent. tit. 6. Et Stragula vestimenta, l. 23. §. vestimenta ff. de aur. arg.

STRATOR, quandoque Praetores accipiuntur, Nouell. 29. & Dion. lib. 50. quandoquo magistri militum. Nou. 22. §. 38. & 103. in libris nostris magistratus municipiorum.

STRATA, lapidea via, l. 1. §. pen. D. de via public.

Strata, l. 4. C. de priuileg. dom. August. lib. 11. idem quod Gallis paue. Sic & l. 6. de iun. munien. in C. Th. Cæpit postea quælibet via strata dici, ut 58. & 103. in l. 3. ff. de iur. iud. in cetera omnia. & tit. 6. de iur. iud. in cetera omnia. tit. 7. §. 1. in l. 1. de iur. iud. in cetera omnia. tit. 15. Etymol. vlti. Strata dictam, quasi vulgi pedibus tritam tra-

Glossis ver. Striga: *αἰσχυρὴν*, qui etiam humanis corporibus vesi credebatur: *αἰσχυρὴν* *οὐραγῆρας*, Langebardis Masca, hodie *Mezas*.

STROBILVS, *στέβιλος*, nucleus pineus. *Ulpian. l. 55. D. de leg. & fid. lib. 32.* De pinu autem integri strobili ligni appellatione continebuntur. De Strobilo arbore. *Plin. lib. 16. c. 35.*

STRVCTILE dicitur, quod manu constructum est, & fabrica constat. Sic Struatile opus, *l. 241. D. de verbo. signific.* Struaciles canales, apud *Vitruv. lib. 9. cap. 7.* Struacilis forma, apud *Palladium, lib. 9. c. 11.*

STRVCTILIS lapis, non ille quadratus, acque ad normam casus, sed rudis & informis, quo vel reticulata structura, vel ordinata sit. *Ulpian. l. 6. §. 4. D. si serv. vind.* Fortè ut reficiat lapide quadrato, vel lapide struacili, vel quo vis alio opere, quod in feruntur dictum est. De reticulata & ordinaria structura, lege *Vitruvium lib. 2. c. 8.*

Struaciles columnæ, quæ non vno saxo perpetue constant, sed ex cæcis lapidibus, aut coctilibus laterculis constructæ sunt. *Ulpian. l. 8. D. si serv. vind.* Superque cum parietem columnas struaciles imponere, quod testum porticus ambulatorie sustinent. Has Græci *στύλας* vocant. Vide Stela.

STRVCTVM, in *l. 3. §. unde illud. D. de minor.* significat machinatum, & ex cogitatum: id totum hoc structum, inquit Celsus, ut maiore eo facto liberaretur.

STRVCTOR faber cementarius, apud *Tarrum, in l. vlti. de iure immu.*

Structores **BVCVLARVM**, in *l. vlti. D. de iure immu.* secundum Florentinam lectionem. Alij enim codices habent structores, bucularij. Et structores quidè Tribonianus ædificatores interpretatur, in *l. 1. de excus. arifto. lib. 10. c. & Græci ἀρχιτέκτωνες. Vide. etiam lib. 2. cap. 11.* In exercitu structores ponit. Sic enim illic ex verustis codicibus legendum est, non ut passim scriptum est, Instrutores. Similitérque in ministeriis militaribus structores poni videmus in Epistola, quæ à Vopisco in Aurelia refertur.

STVDIA liberalia, homine libero digna, *l. 2. de extraordin. cognit.*

STVDIOSI iuris olim his nominib. appellabantur: Primo anno Dupondij, à dupondio nummo duobus assibus æstimato, quasi nullus adhuc in civili disciplina æstimationis, scilicet in iurati rancum studiis: sicut respectu Christianisimæ infantis, paruuli dicuntur. Postea vocati sunt Iustinianei, *Conssi. D. 2. §. & primo quidem anno.* Secundo anno dicebantur Edictales, ab edicto quod eis proponebatur. *Ibi. §. Secundo autem.*

Tertio anno Papinianistæ vocabantur, ab auctore Papinia. cuius libros legebat. *Ibi. §. tertij denique anni.* Quarto anno *ἀνταγωνιστæ* nuncupabant, hoc est, solubiles, quasi iamiam à certa illa & prescripta studiorum ratione soluendi *Ibid. §. sed quia solitum.* Quinto anno *πενηντάρη* appellabantur, hoc est, qui *ἀνταγωνιστæ* eruditione præstarent. *Ibid. §. quibus si bene.* Post quinquennium itaque consummato iuris studio, dicebantur Oratores maximi, iustitiz satellites, Iudiciores athletæ gubernatoresque. Hoc seculo & ordinem docendi, & titulorum nomina corruperunt insulsi commentatores. Cepuerunt enim appellare, Baccalaureos Licetiatos, Doctores Iuris civilis, Iuris canonici, Decretorum, & vtriusque Iuris, Mirum cur non etiam Prætorij iuris Doctores designauerint, ut vllum genus in Barbato regno desideraretur.

STVDIOSI iuris, pro iuris peritis, *l. 1. D. de offi. adfess. l. 9. §. 2. D. de pen. l. 4. D. de extraord. cognit.* Et apud *Sueron. in Neron. Gellius lib. 12. cap. 13.* Cui hoc me porius ait, rogas, quam ex istis aliquem peritis, studiosisque iuris, quos adhibere in consilium iudicaturæ soletis. Sic enim legendum potius, quam ut vulgo, studiosisque viris. Nam iuris periti in consilium adhiberi, non quilibet studiosi solebant. Quamquam & consulti absolute studiosi videntur appellari, in *l. 2. §. post hunc maxime. D. de origi. iur.*

STVDIOSE, pro data opera, arte, proposito, & *κατὰ αἶσαν*, in *l. 1. D. de abig. Sic Studio, id est, arte, in l. 13. §. 1. 53. D. de fideicom. lib.*

STVLTVS imperitum significat, in *l. 9. §. si quis iur. D. de iur. & fact. signor. l. 4. D. quod vi, aut clam. Et stulticia imperitia est, in l. 51. D. de iur. iur. lib.*

Stultus, imprudens. Nam & multi non nspicentes, aliquando stulte aliquid ve-

agunt, velloquuntur. Quemadmodum nullus est iurisc. qui emit hereditatem non soluendo, l. 3. ad leg. l. alcid. & fultis. Imperatori, pro bono eligens malum. §. ceterum. Inste. quod cum eo.

STUPRVM generaliter coitus est lege veritus, isque duplex: vnus cum nupta, quem dicimus adulterium: vel cum cognatis, vel sacris virginibus: alter, cum qualibet persona, cui vis inferitur, etiam si ancilla sit. Inter Stuprum autem, & adulterium hoc interesse quidam putant, inquit Modest. quod adulterium in nuptam, stuprum in viduam committitur: sed lex Iulia de adulteriis hoc verbo indifferenter vtitur, l. 101. D. de verb. signifi. l. 6. D. de adul. l. 41. D. de ritu nupr. Denique stuprum cum omni muliere libera committitur, quæ neque vxoris, neque concubine loco habetur, l. 3. D. de concubin. l. 1. §. primum 34. D. de adulter.

STYPTERIA, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVB, pro post, l. 1. D. de interdict. & relog. aliquando pro coram, l. generaliter. §. fin. C. de iureiur. Reliqua vide in not. ad l. Mathematicos cor. C. de Episc. aud.

SVBTEMPVS VENDITIONIS, Vlpia. interpretatur, hoc est, biudud ante venditionem, l. adiles. 2. §. vendendi. de adil. edict. F. re autem iungitur Sub, accusativo, cum tempus significatur. Itaque sub tempus, cum Haloandr. & non sub tempore, vt in vulgari, legēdum. Seruius exponit, Sub tempus, & Sub idem tempus, hoc est, circa.

Sub titulo exequi, pro pertractare, apud Vlpian. in l. 2. §. hoc edicto. D. de postul.

SVBADIVV F. lege 4. §. & vltim. C. de agensibus in rebus, libr. 12. sunt adiutorum adiutores: quemadmodum Synchus, in Epistola ad Herculanum, indicat his verbis: Αποκαταστήσει τὸν θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ἀνίκητον, τὸν ἐν τῇ γῇ τὸν βασιλέα, τὸν ἐν τῇ θάλασσῃ τὸν βασιλέα, τὸν ἐν τῇ οὐρανῷ τὸν βασιλέα, τὸν ἐν τῇ γῇ τὸν βασιλέα, τὸν ἐν τῇ θάλασσῃ τὸν βασιλέα, τὸν ἐν τῇ οὐρανῷ τὸν βασιλέα. Est planè insigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quē ita sub litera p scriptum est: πῶς ἀνίκητος τὸν βασιλέα τὸν ἐν τῇ γῇ τὸν βασιλέα. Nam proculdubio in ordinem dictionum à litera σ, incipientium vox illa transferenda

est, & pro πῶς ἀνίκητος, οὐκ ἀνίκητος scribendum. Inuenitur autem hoc verbum aliquoties in Notitia Imperij Rom. Atque adeo, vbi officium magistratū officiorum recensetur, Subadiuu: adiutores duos, pro Subadiuu: adiutoris legitur. Subcurator eadem forma, in l. 30. D. de negoc. gest.

SVBARRATIO fit anuli datione, & aliis modis not. c. f. qui vixit. 27. q. 7. & c. f. de spons. impub.

SVBAVOTIO tropus grammaticis notissimus, Iurisc. frequens, loco indicat A. Aug. lib. 2. Emend. c. 1. & vide Thol. Linacrum. Quæ dictiones subaudiuntur, indicat Albericus in Lexico.

SVBCVRATOR, adiutor curatori, cum minore tamen potestate dat. s. Iulia l. 30. de neg. gest. Quendam ad filiginem emendam curatorem decreto ordinis constitutum esse: eidem alium subcuratorem constitutum filiginem miscēdo corruptisse, &c.

SVBDIACONVS, qui subiacet præceptis & officiis Leuitarum, c. cleror. 22. dist. 1. Eorum officium panitur in c. per lect. 2. q. 2. dist. 1. Erant Subdiaconi B. Ignat. tempore, vt ex eius ad Antiochen. Epistola liquet, & ad 2. q. 2. dist. 1. c. 2. ar. 2. §. 2. c.

SVBDISIVNCTIVORVM duo sunt genera, l. hac verba. 124. D. de verb. signifi. Subdisiunctiua diuersa diuidit, &c. ad l. hac verba.

SVBDITVS iudex, & s. o. interpretare l. 17. dicebatur, qui loco mortui dabatur ius, qui eum iudicem habuerunt in aliqua re, vel lite. Sic in l. 60. ff. de iudic. Subditus iudex in locum demortui suffectus dicitur.

Subditum testamentum dicitur, cum vero testamento occultato, aliud clam fuit appositum, l. 2. ff. de falsi.

Subditus ratione domi, iij. §. glof. in clem. vnic. in verb. subditos, de foro comper.

Subditus. Sicut superiores non debent nimia familiaritate contemptos se reddere, l. obseruandum. ff. de offi. præsid. Ita subditi non tenentur ultra modum obsequi, c. admonendi 2. q. 7. & 11. q. 3. & 2. dist. 1. c. 2. cap. seq. Leni. 19. Gal. 1.

SVBGRVNDÆ, vide Suggēdē. SVRHASTA, vide supra HASTA. Ex duobus verbis vnum fecit vsus. Hinc Subhasta, quæ publicè venierunt, l. ordo.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

SVBICEREN, s. v. m. s. g. a. lumen. Vlp. l. 3. §. 6. de reb. cor. qui sub tur. si lapidibus, vel quæ alia metalla pupillus habuit stypteria, vel cuius alterius materiam, &c.

ordo. *6. de execut. rei indic.*

SVBIICERE testamentum. *l. 2. D. ad l. Corn. de fals. & apud Paul. lib. 3. sent. dir. 7. & lib. 5. tit. 24. ad est. pro vero falsum supponere. Quintilia. lib. 9. c. 2. Rea tuebat, quæ subiecit dicebatur marito testamentum. Sic Subiecta testamenta, & Subiecti testamentorum, apud Cicer. sape.*

Subiicere delatorem vel accusatorem, summittere & supponere est. *l. 50. §. 1. D. de legat. 1. l. 15. D. ad Turpil. l. 14. §. 1. u. demum videtur. D. de bon. libe. Subiici etiam patitur, id est, supponi dicitur, *l. 1. §. sed & si ferum. D. de ven. in pie. l. 1. §. ult. l. 3. §. si mater. D. de Carbo. edict. l. 1. §. 1. D. de quast. l. 16. D. de his, quib. ut in ag. Suppositum partum dicit, *l. 46. D. de iur. fil. l. 9. D. de Carb. ad Subie. lo nomine. l. 8. in fi. D. de reb. cor.***

Subiici bestiis, pro oblici, in *l. 10. l. C. ad l. Feb. de plagia. l. 3. §. penult. D. ad l. Corn. de sicar. l. 12. C. de pen. Subiici quæstioni, *l. 1. C. de quæstionibus Subiici fustibus, l. 28. §. & generaliter. D. de pami. Subiici ponis, l. 1. D. ad Turpil.**

Subiici vestigalium præstationi dicitur ea, pro quibus vestigal præstatur, & penditur, *l. 9. §. penult. D. de public. Vestigalibus etiam subiectos agros Hygen. lib. 2. de limit. consuetud. dicit, qui sub vestigali locantur. Sic*

Subiici vsuris dicuntur, quibus vsura applicatur, *l. 38. D. de nego. gest. l. 34. D. de admi. tuto.*

SVBINTRODVCTA molier quid sit, in Decretis Pontificis, *distin. 32. c. interdixit per omnia. & rursus eadem distin. Nullus roissam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroducta mulierem (quia Glossematarij prorsus silentio prætereunt) latè explicat Rhenanus noster, adiecto schelio Eusebianæ Histor. Eccles.*

SVBINVESTITVS, est vasallus vasalli. Feudistæ tales multas habent loquendi formulas, ab vltimiorum abhorrentes. Quod enim nostri, Dare feudum, Concedere feudum vasallo, nunc dicunt: Romani Dare mancipium feudum, in fidem suam accipere clientem. Nostri, Auferre feudum, Aperire feudum: Romani, Inicere manus prædio clientelario. Nostri, Substruere aliquem in locum suum, Subinuestire: Romani, Emancipare prædium,

A clientela sese eximere in gratiam altioris. Nostri, Feudum accipere, Inuestiri de Feudo Romani, Mancipio accipere, Fidem patroni sequi, in fidem se conferre. Vnde natum est, quod vulgò dici solet in epistolis, Ioannes mancipium tuum. Non enim ad bellicam captiuitatem, aut seruitutis conditionem pertinet, in quo multi falluntur. Nostri, Seruire, Seruitutem facere domino Romani. Clientelam exhibere, Obsequium præstare, Nostri, Vendere feudum: Romani, Obsequium vel clientelam exuere alienato prædio. Nostri, Vasallus non vult seruire, Dereelinquit dominum: Romani, Clientes non vult dominum agnoscere, Inficiatur clientelam, Facit sui contropertiam. Nostri, Feudum paternum, Feudum antiquum: Romani, Ius gentilium, quasi ad gentes, agnatæque trahens. Nostri, Inuestitura facere iuramentum fidelitatis recipere: Romani, Osculo in fidem recipere, Verba præire, Tureiurando discinctum clientem adigere. Nostri, Inuestitura petere, iurare fidelitatem: Romani, Dare manus supplices, Osculo obsequiose porrigere, Ia verba iurare, Sacramento adigi. Nostri, Breue testatur, Instrumentum feudale: Romani, Apocham admittit clientelæ, Antapocham clientelæ exhibere: quasi testificationem vtrò citroque dati & agniti beneficij. Nostri, Saluo iure cuiuscunque clausulam appellant in breui testato solemnem: Romani, Quod sine fraude, sua, aliorumque fiat. Nostri, Feloniâ contra dominum exerceat, Feudum amittere: Romani, Prædium committere, pro confiscari. Vnde tit. de pub. & ve. g. & commiss. Paulus *D. nego. gesto. l. 1. periculum, inquit, erat, ne prædia in publicum committerentur, Nostri, Culpam remittere, Feloniam non persequi: Romani, Manum iniectam tollere, Manos iniectionem remittere. Nostri, Feudum improprium vocant, & feudum temporale, quod ad annum, vel quinquennium conceditur Romani, Precurium clientelare dixerunt.*

SVBITO improniso, citra propositum, *l. si is quis, §. quod si. D. de acquir. ha. redi.*

SVBIVGATA bona corruptè legitur in vulgatis, apud Papianum, in *l. cum de in rem verso. de vsur. Reponendum Publicata, pro subiugata.*

Ante lib. 8. de Aq. d. ac me reliquum
solum & subcessum cum fastidio plerique
præteribant. *Sueroque item in Domitia*
cap. 9. Subcessus, quæ diuulsis per vetera-
nos agris capitum superfuerant, veteribus
possessoribus vt vsucapta cõcessu. *Quod*
etiam Agge. *Vbi. in Commentariis Fronti-*
ni hu verba referi: Nān Domitianus per
totam Italiam subcessu possidentibus
donauit, edictoque hoc vniuersis notum
fecit.

SVBSEDISSSE, pars solæ dicitur,
quæ depressa est, l. 14. §. 1. *D. de aq. &*
agu. plu. Cicer lib. de diuinat. verbo.
Videri non semel in eo significatu vi-
sus est.

SVBSELLIA, sunt tribunorum,
triumuirorum, quætorum, & hæi smod-
di minora iudicia exercentium: qui non
in sellis cutulib. nec tribunalibus, sed in
subsellis confidebant. Erant & subsellia
iudicum, id est, eorum qui publicis iudi-
ciis disceptandis operam dabant.

SVBSIDIUM bonorum posses-
sionis; inquit Imp. l. si ante nullam. *C. de lo-*
q. hered.

SVBSIDIARIA literæ, quæ à pa-
tribus ad patres, vel ad superiores scribun-
tur, petendo exhiberi transferrique in
authenticam formam quoddam scrip-
tum publicum vel priuatum.

Subsidiaria actio ea vocatur, quæ pu-
pillo in subsidium datur aduersus magi-
stratus qui tutores dederunt, l. in princ.
§. non tantum. *D. de magist. conuen. §. vlt. In-*
sti. de fassidato. iur. Inde autem appel-
lationem habet, quod in extremum sub-
sidium pupillo excusis tutoribus fide-
iussoribusque eorum datur, l. 5. *C. de ma-*
gistr. conuen.

SVBSIGNARE prædia, legi operis
ficiendi adscribere qui prædes quæque
prædia pro redemptore oppignerarétur:
vt in lapide antiquo: Qui redemerit præ-
des dato, prædiaque subsignato. Dium-
uirum arbitrata. Et in extremo: Dies
pecun. pars dimidia dabitur. Vbi præ-
dia subsignata erant: altera pars dimi-
dia soluetur opere effecto probatõque.

Hoc est quod Paul. ait in l. 39. de verb. sign.
SVBSIGNATVM dicitur; quod ab ali-
quo subscriptum est. Nā veteres subsigna-
tionis voce pro adscriptione vti so-
ebant. Hunc etiam Festus lib. 16. Resi-
gnare antiqui pro rescribere ponebant:

vt adhuc Subsignare dicimus; pro Sub-
scribere.

SVBSIGNATA filco facultates
conductorum vestigalium filci dicitur,
l. pen. §. conductores. *D. de iure immuni.* id
est, subscriptione obligatæ. Quæ sensu
& subsignare res dixit Iustinia. in l. vlti.
& defensionem. *C. de adm. iur.* Subsignatæ
etiam apud ætarium & Censorem præ-
dia, quæ in censum decerebantur; apud
Cicer. pro Flacco.

SVBSISTERE, pro hærere & du-
bitare ponitur à nostris auctoribus, dum
à præcipiis & temeraria adfirmatione ab-
stinere volunt. l. 33. *D. de proclat.* Quærum,
inquit, ad filium familiæ, verum est: in
seruo substitutus. Sic l. pen. §. conductores.
D. de iure immu. Vnde substiti potest, an
prohibendi sint à præside, vel procura-
tore. Sic & l. 32. *D. de reb. credit.*

SVBSTANTIA, pro bonis & fa-
cultatibus, l. 51. *D. de pec. hered. l. 3. §. vlti.*
D. de contrah. emp. & vlt. actio. & l. 14.
§. patris. D. de bon. libere. l. 3. §. nunc videa-
mus. D. de sust. tutorib. l. 4. C. qui bon. cid.
poss. & aliu. multis. locis. Sic substantia
hereditatis, l. 18 §. pen. *D. de adm. iur. sm.*
Substantia pro ætæ, l. 9. §. inde quaritur.
D. de contrah. emp. Et idè à materiâ
ipsam, quæ corpus conflat, significat; in l.
4. §. si ex lana. *D. de vscap. l. 9. §. si quis re-*
rum. D. ad exhib. Et in hoc significatu
quot sint genera, vide Barr. in tractatu de
teste. Sed & substantia pro corpore ipso
ponitur, in l. 20. *D. de contrah. emp.* Et
pro patrimonio & rebus, l. fin. *D. de verb.*
sign. Sequæ Substantia & res, opinio-
ni & existimationi opponuntur, l. 2.
§. si sub conditione. & §. si à pupillo. *D. pro*
emp.

Substantia pro sustentamento, est epi-
scopus. l. 2. §. 3.

SVBSTITVERE, propriè est in
eius qui iam cetrum locum obriues, alte-
rum supponere. Sic substituit æ arbores,
l. 18. *D. de vscap. in locum mortuorum;*
vel instructuorum alias reponere, l. 14.
D. de impens. in res dot. fac. Et eodem sen-
su Substituere pecora, l. 69. *D. de vscap.*
Hoc exemplo substitui hæredes dicun-
tur; qui in eorum locum sufficiuntur,
qui prius erant: & secundo vel tertio gradu
substituuntur, l. 1. *D. de vul. veluti si in filij*
mei, si hæres erit, & hæres existēs, impu-
biles moriatur, alterum institui; quia nō

in meum, sed filij locum succedit. Nec tantum hæredibus, sed & legatariis & iis quibus moris causa donatur, substitutus, l. 50. D. de leg. 2. l. 32. D. de leg. 3. l. 10. D. de mor. causa donat. Alias tamen inter Substitutum & institutum hoc interest, non quod hic primo, ille secundo gradu scriptus sit: sed quod institutus paratus & designatus est ad locum obtinendum. Substitutus autem iam eum occupavit, ut omnis institutus, cum hæreditatem adit, substitutus propriè dicendus sit, & institutus, qui testamento nuncupatus, aut scriptus est: substitutus, qui successit, ita institutus in spe, substitutus in re, ac possessione est. Ut cum, si Titius hæres non erit, hæredem instituo mihi eum, non Titio instituo, & si substitutus dicendus est, meum in locum substitutus dicendus est, non autem in illi Titij.

SUBSTITUTIO est, quæ post institutionem à testatore fieri solet, id est, secundi hæredis appellatio. & duæ sunt. Vulgaris illa, **HÆRES** mihi esto (sive hac filio, sive extraneo dicatur) quod si hæreditatem meam adire nolueris, illum substituo, ad quem hæreditas mea debeat pertinere. Pupillaris substitutio filijs tantummodò impuberibus dare potest, quæ ita fit. **ILLI FILIVS** meus si intra pubertatem decesserit, illum ei substituo. *Hac Caius lib. Instit. 2. fin. 4. Vel sic*

Substitutio, est secundi hæredis in locum prioris deficientis institutio. Ea autem duplex est: una Pupillaris, quæ pupillari tantum ætati fit: hoc modo, **FILIVS** meus hæres esto: si hæres erit, & antequam in suam tutelam venerit, id est, pubes factus sit, moriatur. Titius ei hæres esto. Altera Vulgaris, quæ omni ætati fit: hoc modo, **TITIVS** hæres esto: si non erit. Mænius esto. Illa solis filiis facta. hæc cuius fieri solet, sive filius sit, sive extraneus: illa hæredem filio designat: hæc testatori: illa propriè Substitutio, hæc propriè Institutio est, ut ex voce instituerem cognoscere l. 1. & passim. D. de vulg. & pupill. Vel sic

Substitutio nihil aliud est, quam sequenti loco facta subordinatio, inquit *Zafus*. *Fumæus* sic eam definit, Substitutio est in locum cuiusvis instituti hæredis deficientis suppositio. Et rectè quidem, cum fiat etiam substitutio in le-

gatis, & donationib. causa mortis, ceter. in l. ex heredib. D. de legat. 2. & hæredis deficientis verbum ut generale, comprehendat omnes substitutionum species, siue deficiat hæres in institutione, quia noluerit adire, vel non poterit, propter ætatis, vel sensus defectum, aut alio quocumque modo deficiat. Sunt autem communi doctorum calculo receptæ substitutionum quinque species: Vulgaris, Pupillaris, Exemplaris, Brevelequa, seu Reciproca, & Compendiosa: quæ tamen iure communi non est substitutio, sed propter multum multum favorem valet iure substitutionis: Iure autem communi non valet, sed potest fieri loco illius fideicommissum, text. in §. si Institutio de pupilla. Vnde qui fideicommissariam substitutionem vocant, ut & rectè monuit *Fumæus*, terminos confundunt. Aliud est enim Fideicommissum, aliud Substitutio. Substitutio nempe, ut ipse dixit, est in locum deficientis suppositio. In fideicommissum verò rogamus heredem, ut ab hæreditate adita deficiat, & deinde restituat, sic ut necesse sit illum adire, qui rogatur restituere, l. cogi. D. ad Trebellian. deinde in substitutione. Substitutus alteri dicenda capit hæreditatem ex testamento, fideicommissarius verò per manus hæredis instituitur.

Substitutio COMPENDIOSA, sic dicta, quod sub compendio plures substitutiones complectitur, cum substituitur directè, cuique instituto, quocumque tempore, certo, vel incerto decesserit ultra pupillarem 14. annorum. Quod de homine sano intelligendum. Nam si furioso, vel dementi illo modo substituitur, tum eam exemplarem vocabimus. Exemplum incerti temporis erit, si testator dicat de suo hærede: Si intra 25. annum suæ ætatis decesserit, F. hæres esto. de qua in l. precibus. §. fin. C. de impube. Sed observandum, ut habeat nomen compendiosæ verum, oportebit eum, cui substituitur, excessisse 14. annum: intra enim illud ætas sepe vocatur pupillaris, in l. pupillari. D. de vulg. Fit autem compendiosa nonnunquam per verba illa directæ, vel obliqua, vel etiam per communia, id est, ea quæ

SV
que ut directæ & ve
sermonis proprietas
quorum infra sub
mus mentionem
aditum in e. R. R. R.
seruati generum
Substitutio D. 11
dicitur, quando
nis nulla fides, nu
molius actus alteri
et ut, ut in leg. om
da leg.
Substitutio EX
illa, quæ ad exemp
non personæ non va
luri si, si furio
prodigo, qui bonu
da exemplaris, q
mitatio pupillaris
certè, quia siue f
non valenti testat
est, sic fiet de furio
puerit, possit subst
prohibetur testat
ut pupillaris subst
causis, scilicet del
finitur furioso re
nomen exemplaris
flores propter le
luerunt postea
bus personis
locos in iure
uit.

Substitutio
ordinario hæres
to filio imbuen
to, facta sub c
decesserit. Ita
Titius filius me
T. filius meus
tur. Si eius hæres
nominata. Hæc
hæres dividitur
tactam, & in
expectam, & p
uo pupillaris
sub reciproca
m l. iam hoc iur
tatione, quæ fa
cabitur, Expu
meus hæres mi
iacta 14. annu
esto, in §. a. l. Inst
prella vulgaris
in à lege sub

quæ ut directa & ut obliqua, salua recti sermonis proprietate, interpretantur, quorum infra sub quinta vocali faciemus mentionem. *Vide fufius apud Gu. Benedictum in c. Rainurii extra de iust. ut de cæteris generibus.*

Substitutio DIRECTE facta tunc dicitur, quando per verba substitutionis nulla fides, nullum ministerium, & nullus actus alterius cuiuscunque requiritur, *text. in leg. omne verbum. Codic. comm. de leg.*

Substitutio EXEMPLARIS est illa, quæ ad exemplum pupillaris fit cuius personæ non valenti iure testari: veluti si, fiat furioso perpetuo, muto, prodigo, qui bonis interdictum est. Directa exemplaris, quia est exemplar, & imitatio pupillaris substitutionis. Ex eo certè, quia si quis sit pupillaris impuberis, non valenti testari, quàm diu impubes est, sic fiet de furioso, ut ei, donec resipuerit, possit substitui: quoniam interim prohibetur testari dum furit. Atque si ut pupillaris substitutio cessat, cessante causa, scilicet defectu ætatis, sic & hæc finitur furioso resipiscente. Hoc autem nomen exemplaris sortetur nostri doctores propter leges quasdam, quæ voluerunt posse substitui illis miserabilibus personis, cuius rei res tantum locos in iure civili Fumæus annotavit.

Substitutio RUPILLARIS, est ordinatio hæredis à putre, in testamento filio impuberi in potestate constituto, facta sub ea conditione, si impubes decesserit. Ita Fumæus erit exemplum, Titius filius meus hæres mihi esto: & si T. filius meus intra 14. annum morietur. Si eius hæres esto à pupillo, cui sit, nominata. Hæc autem Substitutio pupillaris diuiditur in generalem, expressam, tacitam, & in aliam quandam partim expressam, & partim tacitam. Substitutio pupillaris generalis est illa, quam lex reciproca contineri lex declaravit, *in l. iam hoc iure. D. de vulg. eadem tertè ratione, quæ satis infra in vulgari explicabitur.* Expressa est illa: Titius filius meus hæres mihi esto: & si filius meus intra 14. annum morietur, Si eius hæres esto, *in §. 1. Instit. de pupil.* Tacita sub expressa vulgari comprehenditur, quia talis à lege subauditur, *leg. si quis. C. de im-*

pub. Quarta, quæ duplex est, composita ex expressa & tacita, cuius exemplum assumitur ex specie, *leg. fin. Cod. de instum. & substitui. sub condit. fact.* tamen omnes Accursiani hoc non sentiunt, contra quos Fumæus illi casum rectè constituit.

Substitutio RECIPROCA, seu breuiloqua, noua, & alia substituendi forma breuis est, ob id reciproca dicta, quod duobus fiat reciproce: veluti si quis duobus instituentis hæredibus dicat. Vos inuicem substituo. & tamen duas aut tres possit continere species substitutionum, non propter eam mixturam fiet tertia, seu distincta species, non magis quàm si quis dixerit, Hominum quidam alibi: hæc enim accidentia sunt, non species. Dicitur autem reciproca, quasi retroducta, repetita, reflexa: quia sicut fluxus reciprocatur in angusto mari, id est, sese reciprocant in resiliendo, ita ista substitutio de vno in alterum retroducitur, reflexitur, & repetitur. Quin & substitutionum species, quæ sub reciproca continentur, saluæ manent, nec vquam mutatur eorum natura, & semper est vel vulgaris, vel pupillaris: bene quidem alteratur: quia non tam vim exprimentur, ac si specialiter expressæ essent. Itaque Doct. nomine, *ut Zasiano verbo loquar*, magistri vocarunt breuiloquam, propter *leg. cum in testamento. §. huius verbi. Digest. de hered. institut.* ubi hæc substitutio dicitur breuiter fieri.

Substitutio VULGARIS est, quæ à quocunque, de quocunque, & in quocunque casum concipi potest, nihil speciale habens, *Salom. in l. Gallus. Vigl. Instit. de vulg. substitui.* Fumæus: Vulgaris substitutio est, inquit, altera hæredis institutio directa in locum non aduentis prioris instituti. Intelligit autem alteram hæredis substitutionem, siue secundam, siue tertiam, aut quartam, & deinceps, quot voluerit testator. Nam plures gradus institutionis facere potest: & illa omnis dicitur Substitutus, qui habet ante se institutum, siue sit primus institutus, aut secundus primo substitutus, *text. in §. 1. Instit. de vulg.* Directa verò idè dicitur, quod per seipsum, & non per manus alterius capit hæreditatem: quæ à Substitutio missa differt. Exemplum hæc

ius substitutionis sumit *ex Mod. in l. de vulg. Lucius heres esto: si mihi Lucius heres non erit, tunc Scius mihi heres esto. Sufficiet autem, si sit expressa vel tacita heredis institutio. Qualis est illa: Si mihi legitimus heres non erit, Titius heres esto, *ut in l. si quis ita, & in l. cum in testamento, D. de hered. insti.* Vulgaris autem substitutio primùm diuiditur in simplicem: cuius exemplum iam dictum est: & duplicem, veluti, Titius heres esto: & si Titius heres non erit, vel heres erit, & intra pubertatem decesserit. Sempronius sit heres. Vocatur autem duplex: quia in primo capite habet vulgarem satis expressam, & pupillarem in secundo capite: Si intra pubertatem decesserit ita diuidebat *Modestinus in leg. 1. de vulg.* Est autem præter hanc & alia simplicis vulgaris subdiuisio: vulgaris generalis, vulgaris expressa, & vulgaris tacita, seu à lege subaudita. Substitutio vulgaris GENERALIS, est Fumæo, quæ sit, verbis generalibus cuiusmodi est Reciproca substitutio, quam aliqui vocant Reciproloquam, duobus heredibus institutis, si dicat testator: Vos heredes meos inuicem substituo. nihil enim est præter generale nomen Substitutionis: cuius species sunt, vulgaris, pupillaris, & alia iam denominata, & tamen sub illo genere continetur hæc species, vulgaris scilicet substitutio: tanquam fuisset species liter & nominatiue expressa, *text. in l. i. in fine iure, §. quod ait, D. de vulg.* quam tunc expressam non dixit Iuriscōs. neque ita propriè possumus appellare, quicquid nostro Bartolo placuerit. Placuit enim, Expressum id rectè dici, quod generaliter veniret: in quo ipsum lapsus Fumæus scire demonstrat: ut in eo quod putauit generalem hæc substitutionem comprehendere sub compendiosa, Substitutio vulgaris. EXPRÆSSA, quæ sit his verbis, Titius heres esto: Si Titius heres non erit, Scius heres esto. Dixit Bartol. si tunc placet, prudentior, adhuc expressiorem hæc inueniri. veluti si quis ita substituat: Sempronium heredem instituo: quod si Sempronius heres esse nolit, Titius sit heres. Singularis epim casus ille exprimitur, quo nōllet esse heres. Rectè verò Fumæus ait, quantum ad illum casum, expressiorem se non videre, quippe eam idem sit dicere. Si hæ-*

res non erit: cum enim tenuit esse hæres, uenit conditio, *text. in l. cum propterea. Cod. de hered. insti.* Substitutio vulgaris tacita, quæ non exprimitur verbis, seu ordinatione aperta testatoris, sed ex increpatione, declaratione, vel ampliatione. Legis subauditur: qualis est ea, quæ ex compendiosa concipitur, de qua in l. Conuersio. D. de vulg. in l. præcibus. Cod. de impu. & alius substit. Gloss. ultim. in l. Lucium. D. de vulg. hanc nullo modo expressam, euitit Fumæus contra Bartol. Hæc genus ex variis interpretibus, & potissimum Fumæo, varia substitutionum genera ab his effectibus recensimus: tu ne discedito ab distinctione Iuriscōs. veterum in l. 1. 2. & 4. D. de vulg. quam & superius attigimus.

Substitutio autem alia simplex est, quæ vnum casum: alia duplex, quæ plures casus amplectitur, *leg. 1. §. 1. D. de vulg. & pup.*

S V B T I L E ingenium in l. 2. Cod. de commer. & mercatoribus. fallax & deceptiosum videtur exponere Romanus pontifex, ad aliud producens, *Cl. abusu. nib. de panis. & remif.*

S V B T E M E N, vide Stamen.

S V B T I L I T A S iuris, quia conditio ad læsionem alterius, omnino reprobat, & est opposita simplicitati, quæ solet dici amica legum, *l. si quis cum aliter. D. de verb. oblig. l. Gallus. §. quidam recte. D. de lib. & posthu.* Simpliciter enim fieri dicitur id, quod sine fraudis conscientia fit, *ait prætor. §. si quis particeps. D. de his qui in fraud. credito.* Alia subtilitas est ad investigandam vniuersiusque negotij iustitiam ex circumstantiis, secundum artem boni & equi, *l. in prima. D. de iust. & iur.* Ea non opponitur simplicitati, sed maximum adfert robur. Vnde iudiciaria subtilitas appellatur in l. si fuerit. §. si autem. D. de rob. dub. Et huius subtilitatis frequētissima est mentio in legibus.

Subtilitas benignitatis opponitur, tanquam summum ius æquitati, *l. si tibi. 20. D. de reb. cred. l. si tibi. D. de don.*

S V R V A S S A L L V S, qui ab alio fit, quasi substituendo fit vasallus.

S V R V R I C A R I A regiones, & suburbicarie partes, quæ ab Italica regionibus separantur in l. 9. de anno. & tribut. in C. Theod. l. 2. de extraord. muneri.

in cod.

in cod. C. 12. de indulg. 1211. Impery Rom. v. priuatarum per Occ. Suburbicarie autem etiam Vrbicarie: *ut per. ampl. l. 1. §. 1. Th. quæ. eq. l. 1. §. C. Th. laum ac Theod. 1211. Tuscica Tuscica enim vna Tuscica annonaria, ut Piceum, aliud annon. nō deb. & in Nois Suburbicarie eccles. quæ. i. in can. S V C C E D A eulpan succed. l. 1. Succedant, ut dicitur Succedant, ut dicitur in l. 10. Succed. C. de fund. res. prima Succedant, ut al. quem incommo. (hoc est, cuius cul. dundat, ut planum. ne. Plane si non e. toris, sed velut. dem non habent. Succedant esse. Epid.*

Men' piactas. nam tuam. P. meum ter. succedant. Nā stultit. qui peti. lum. planus l. 4. D. de. gultatus quide. ced. heres. succed. neu. et. Succedant, ut. in alterius loc. tur. 20. Gell. lib. scribunt. Apul. postquam non. alium pro ho. re.

S V C C E S (Abductio de po. rior in proxim. §. 1. D. de liber. in sui heredi. de medio vel. priuata vel. cedebat, l. 19.

in eod. C. l. 12. de indulgen. debet. eo. & in No-
ticia Imperij Rom. ubi de comite rerum
privatarum per Occidentem tractatur.
Suburbicariae autem regiones dicuntur
etiam Urbicariae in l. 1. C. Theod. si per ob-
rep. fuer. imp. l. 14. l. 1. de ind. deb. l. 3. C. Th.
quib. eq. v. l. 9. C. Th. de exera. mun. & apud
Caium ac Theodolium auctores limi-
tum, Tuscia Urbicaria & annonaria, fuit
enim vna Tuscia suburbicaria, & altera
annonaria, ut Picenum aliud suburbica-
rium, aliud annonarium, d. l. 12. C. The. de
ind. deb. & in Notitia Imp. Rom. Hinc &
Suburbicariae ecclesiae, apud Rufinum A-
gileiensem in canone sexto Niceni concilij.

SUCCEDANEVS culpe, qui in
culpam succedit, l. 4. D. de mag. conuen.
Succedaneus damni l. 10. Cod. qui da. iur.
Succedaneus functionis, l. 27. de desuptio-
nib. C. lib. 10. Succedaneus solutionis, l. 3.
C. de fund. rei prua.

Succedaneus alieni periculi dicitur, in
quem incommodum periculi alieni
(hoc est, cuius culpam alter sustinet) re-
dundat. Ulpianus l. 3. in fi. D. de adminis-
tr. Plan. si non consentiant tutores Prae-
toris, sed velint omnes gerere, quia si
dem non habeant electo, nec patiuntur
succedanei esse alieni periculi, Plautus
Epid.

*Men' piacularum oportet fieri ob stulti-
tiam tuam?*

*U' meum tergum stultitia tua subdas
succedaneum?*

Nā stultitiae tuae dixit pro Tergo tuo,
cui periculum à stultitia imminet. Ulp-
ianus l. 4. D. de magistr. conuen. Nam ma-
gistratus quidem in omne periculū suc-
cedit heres ipsius dolo proxima culpa,
succedaneus est.

Succedanea hostia olim dicebatur, quae
in alterius locum sacrificiis adhibeba-
tur, ut Gell. lib. 4. c. 6. & Servius in 8. Aenei.
scribunt. Apul. lib. 8. de Alino aur. Sed
postquam non ceruam pro virgine, sed
alium pro homine succedaneum vide-
re.

SUCCESSIO dicitur, cum priore
substituto de potestate suo herede, vlti-
rior in proximum locum succedit, l. 28
§. 1. D. de liber. & posth. Et Succedere, pro
in sui heredis locum succedere, sublato
de medio vel morte, vel poena, vel ca-
ptiuitate, vel emancipatione eo qui pra-
cedebat, l. 19. §. videndum. & §. ille casus.

D. de liber. & posth. l. 2. D. de vulg. & pup.
l. 6. §. 1. & l. 13. D. de iust. rup. Plan. quod
in l. 1. §. interdum. D. de sus. & leg. dicitur,
in suis successionem non esse, hanc sen-
sum habet, ut eo qui primum locum
mortis tempore tenebat mortuo, se-
quens ut si eius heres non admittatur: a-
liter atque si ante, cum alij delata heredi-
tatis non esset. Quomodo & in heredi-
tate legitima successionem non esse, Pau-
lus lib. 4. Sent. tit. 8. & Iustinian. in §. pla-
cebat. Instit. de leg. adgnator. success. scri-
bunt.

Successio alia est personarum, alia re-
rum Successio personarum est, cum
priori gradu vacuo, is qui inferiorem
tenebat, eius in locum ascendit, l. 1. §. si
filius. D. de suis & leg. l. 3. C. eod. Successio
rerum est, cum persona non tam perso-
na, quam rebus succedit. Ea autem du-
plex est. nam aut in ius vniuersum est:
qualis est hereditas, & eorum qui bo-
norum possessores sunt: aut in res sin-
gulares, l. 1. §. in locum. D. quod legat. l. 7. &
l. 8. D. de iur. iur. l. vlt. D. de exceptione rei
iudicata.

Successio successorij editi duplex
est: vna ordinum, altera graduum. Suc-
cessio ordinum est, cum ordo persona-
rum vniuersus, cui potissimum posses-
sio deferrebat, illam omisit: veluti li-
berorum, aut legitimorum, aut cogna-
torum, l. 1. D. qui ord. in bon. poss. eadem-
quo, successio de capite in caput appella-
tur, l. 5. qui adm. ad bon. poss. Successio
graduum dicitur, cum primo eorum
graduum qui in ordine aliquo sunt, o-
mittente, insequens admittitur. plures
enim in ordine ferè vpoquoque repe-
riuntur gradus, d. leg. 1. Digest. de suc-
cess. editi. §. cum igitur. 7. Institur. de bon.
possess.

Successio alia naturalis, alia legiti-
ma. Successio naturalis ex parte matris
est, legitima, id est, quae secundum le-
ges dat ir, ex parte patris, gl. l. 1. C. vnde
vir & uxor.

SUCCESSORIVM editum est
id, quod Praetor successionem permisit:
id est, ius inter eos quibus bonorum
possessiones deferuntur, ut in locum eo-
rum qui postulationem omiserint, se-
quentes succedere subireque possint, l. 1.
D. de success. editi.

SUCCESSORES alij in vniuer-

desisteret. Dicitur & adsumi, qui aliis additur, *l. 18. §. si in duos. D. de recept. arbit.*

SVMITI dicuntur pecora, cum propagandæ sobolis gratia matribus supponuntur, atque alenda præbentur: vel cum in locum demortuorum capitum substituantur, ut eo modo grex suppleatur, *l. 69. l. 70. D. de usufruct. l. 59. §. hæredicæ. D. ad Trebell. l. 10. §. ferui. ff. de iure dot.*

Summittere delatorem, est accusatorem subicere & supponere, *l. 9. §. ult. D. ad leg. Corn. de fals. l. 5. D. de iure patron. l. 1. §. incidit iuncta l. 15. ff. ad Turpilium. Quintilianus. Declam. 281.* Qui etiam si permittitur ista defensio, & ille potest dicere se non occidisse, qui percussor summiserit. Nam ista emendandum est, ubi vulgè, sum miserere, perperam legitur. Sed & apud eundem auctorem Declam. 355. in hoc verbo aliud mendam est. Invenisse illos rationem, qua mutuo dolere distraherentur, summisseque qui dicerent malè tractatas à tutore rationes. ubi, summisse, legendum est. Sic Summittere vim in *l. 9. §. animadvertendum D. quod met. caus. ff. Et summittere qui vociferentur, interpretare in l. 15. §. coniuratum. D. de iniur.*

SVM MOVERE dicebantur magistratus, cum quempiam extrudi iuberent. Consules quidem & Prætores per litteras, Tribuni autem per viatorem at illi quidem ita summovebant, ut qui non pareret, prehendi iuberent. hi verò non pro imperio, sed comiter verbis summovebant, si vobis videtur, discedite *Quintus. Cicero pro Quintio*: Aut satis dare, aut sponsonem iubet facere: & interire recusantes nostros aduocatos acerrimè summoveri. De Dolabella Prætor loquitur, inde deducum ad noftros vocabulum est, ut Summoverti dicantur actores per exceptionem, quos ita rei perpulit exceptio, ut à tribunali quodammodo summoverti videantur. *Hortatorian.*

SVM MV S, ma, mum. Summo iure agere, tum dicimur, cum quàm maximè possumus duriter & præfractè cum adversario contendimus, eumque quàm asperissimo & vehementissimo iudicio possumus, persequimur. quod *Cicero in Ora. pro Quinto*. sic extulit: Ad extrema & inimicissima iura cupidè decurre. item,

inimicissimè & infestissimè contendere. *Cicero lib. de Officiis*. Exsunt etiam sæpè iniuriæ calumnia quadam, & nimis calida iuris interpretatione. Ex quo illud, Summum ius, summa iniuria factum est iam tritum sermone proverbium. *Tertent. in Heaut.*

Verum illud *Chreme* dicitur, *Ius summum, sæpè summa malicia est.*

Columella lib. 1. de officio patrisfamil. erga colonum loquens, Summum ius, inquit, antiqui summam putabant crucem. Vide ius summum.

Summum supplicium mortem significat, *l. 34. §. qui abortivus. D. de pen. l. pen. D. de conditio. causa da. l. ultim. D. de sepul. viol. & apud Paul. lib. 5. Sent. ut. 21. Calistrus. in l. 28. D. de pen. Summum supplicium esse videtur ad furcam damnatio, item viui crematio, & capitis amputatio. *Paul. lib. 5. Sent. titu. 17.* Summa supplicia sunt crux, crematio, decollatio. Ad bellas etiam damnatio ex hoc genere est, *l. 29. D. de pen. ut Paul. lib. 5. Sentent. titu. 23. ostendit.**

SVMMA generaliter accipitur pro collectione omnium rerum, quæ ubi de valore fuerit quaesitum, in summam solent redigi pecuniariam: quippe cum is sit usus pecuniæ, ut omnino planè rerum corporalium & incorporalium pretia & æstimationem repræsentet, *l. si in duobus actionibus ff. de reg. iur.* Alioquin autem specialiter Summa, de quantitate pecuniarum certa intelligi solet, *l. quærebatur D. qui potior. in pignor. habe. l. diligenter. §. seruo quoque. D. mand.* Aliisq. locis ferè infinitis. Summa summarum autem, apud *Plautum in Truculento*, est, cum in rationibus multa nomina & capita in vnam summam rediguntur, ac sic multis summis factis, omnia tandem in vnam consummantur. Nam ut capita in summam, sic summe in summam summarum rediguntur. In *Lucrètio* autem summa summarum immensitatem ipsam vniuersi significat.

Summa pecunia, quantitatem significat. *l. 29. D. de verb. oblig. l. 45. §. fiscalis. D. de iur. fisco. l. 22. l. 38. D. de re iud. & aliis sæpè.*

Summa diuisio, prima, & præcipua, & generalior, *l. 3. D. de stat. ho. l. 1. D. de rer. diuis. §. 1. Insit. de actio.*

Summa pignoris, id significat, quanti pignus

SV
pignus valeat: ut fun
debet, in quam p
sumam, *l. 17. D. de
Summa condemn
D. de pign.
Summa dies, noui
pus, *D. sol. mar.
Summa possessio
pin. D. de acqu. poss.
§. 1. pen. D. de obli.
SVMMARIA Re
significans quod l
Respubl. *V. pen.
Ideo autem ex vo
nenteur, qui habet
rorem, quia ad fun
exercitio pertinet
Recip. itus eneri
poreff. *Florentini
Remp. habent, §. 1
Paul. Sentent. 1. 2. 13
pus, vel de summa
saluit, cum eo
panitur.****

Summa prouide
in l. 1. D. de legum

SVMMVM
sub finem Insit. A
tum intelligit.
posse de tabula,
lencho accipit.
cimus, Extrem
eo quod est leu
Iopp. proverb
SVMMARIA
forum, quæ
Galus Aquiliu
genere fide la
porum recogn
summaria app
liquis interpre
tantem ablit,
tiones per h
tiam exscripser
SVMMAM
iudicare de iur
ind l. 1. in fin. D
dam. D. ad exhi
de Carbo. ad l. 2.
§. iud. queritur
faciend. l. 1. §. si
metend. l. 7. 2. 1
140 D. ad leg.

SVMMUS
& primates ag

pignus valet: ut summa debiti: pecuniarum debitor, in quam pignus obligatum est, summam, l. 87. D. de furt.

Summa condemnationis, l. 3. §. penult.

D. ut possid.

Summa dies, nouissima, l. 7. §. Papinianum, D. sol. matr.

Summa possessionis, l. 3. §. ar. ex contrario. D. de acqui. poss. Summa questionis, l. 3. §. pen. D. de obl. & actionib.

SVMMAREIPUB. Locutio est idem significans quod status & firmamentum Reipublice. V. pian. l. 1. §. 10. D. de exerc. act. Ideo autem ex voluntate in solidum tenentur, qui habent in potestate exercitorem, quia ad summam Reipublice, navium, exercitio pertinet, hoc est, ea re sublata Reipublice status evanescit: stare Reipublice non potest. Florentini tamen libri Summam Reipublice habent, quod ab iudicat. Hotom. Paul. Sentent. 5. c. 23. Qui de salute Principis, vel de summa Reipublice varicinatores consuluunt, cum eo qui responderit, capite puniuntur.

Summa providentia naturalis ratio, ut in l. 1. D. de legum. tutor.

SVMMVM digitum, apud Iustinum, sub finem Instit. Accursius indicem digitum intelligit. Rectius Alciatus putat, posse de tabula, seu, ut Graeci dicunt, e lencho, accipi. Proverbialiter autem dicimus, Extremis attingere digitis, pro eo quod est levis attingere. Unde & Impp. proverbialiter locutus videtur.

SVMMABILIUM, brevis enarratio eorum, quae narrantur, M. Salsaporrus Gallus Aquilum. D. de liber. & posthum. quo genere facili lapsi sunt superiorum temerum recognitores: nam obliuata, summaria appellatur, ut in Bart. & reliquis interpretibus videre licet: cum tantum ablit, ut rerum summas tractationes perstrinxerint, ut notabilia tantum exscripserint.

SVMMATIM cognoscere Praetor iudexve dicitur, in l. 15. §. si super. D. de rei iud. l. in fin. D. de Praetor. stipul. l. 3. §. sciendum. D. ad exhiben. l. 3. §. causae cognitio. D. de Carbo. ad l. 3. §. 4. D. ut in possess. leg. l. 9. §. illud quatuor. §. de interrogat. in iure faciend. l. 7. §. si ea qua. D. de vent. in possess. mittend. l. 7. ver. plane. D. de petitione hanc. l. 40. D. ad leg. Aquil.

SVMMATES, qui & optimates & primates appellantur, l. quingus. D.

de decul. lib. 10.

SVPPELLEXX, inquit Pomp. l. 1. D. de supel. lega. est domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento aurumve factum vel vestis adnumeretur: quod tamen de rebus imouentibus, non animantibus intelligendum est, ex l. 2. ibid. de qua definitione vide Alex. ab Alex. Genea. de lib. 3. c. 19. Labee autem ait l. 7. D. eod. originem fuisse suppellectilis, quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quae sub pelliculis vbi forent, qua de re Alci. lib. 1. Disputat. c. 5. Tabero vero hoc modo suppellectilem demonstrare tentat instrumentum quoddam patrisfamilias rerum ad quotidianum usum paratarum, quod in aliam speciem non caderet: ut, verbi gratia, penum, argenteum, vestem, ornamenta, instrumenta, agri, aut domus, d. l. 7. Itaque licet suppellex videatur tantum dici de stragula, siue lodice, ab eo quod super lectum imponatur, ad alia tamen domus utensilia eius significatio se extendit, immo & ad alias res, quae sunt, aut possunt alicui ornamento esse, sed ad vestes non extenditur, l. qui vestem. ff. eo.

SVPELLECTICARII serui sunt, qui suppellectilem curant: eo etiam nomine veniunt, qui eam faciunt.

SVPERAQUATIO perperam legitur in vulgatis codicibus, in l. si quis deserti. C. de omni agro deserto. l. u. leg. edum enim, Super aequationis iure perceperit.

SVPERAMENTA Vlpia appellata, quae in paranda materia referantur ac supersunt lignis legatis, inquit, si voluteas non refragatur, superamenta materiarum continentur, l. 35. §. 2. D. de leg. & fid. lib. 32.

SVPERDICI pro praedici per praenomen: id est, eius voce, & (ut cum Apuleio loquar) boatu pronunciari & proclamari. Vlpianus l. si duo. 33. in fin. D. de iureiurand. Fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei superdici, & exierit, ut iure: hoc est, temerarie, nec petulanter iures. Sic in l. leg. super. Fustibus. C. ex quibus causis infam. xrog. Fustibus caelum, cui per praenomen ita dictum est, & iureiurand. Sunt tamen qui superiore Vlpiani loco, pro Superdici, Super iudici legant, haecque illius verba referenda existimant ad veterum morem, quicum de

damnato homine supplicium sumebant, in loco supplicij conspicuo *Empyplus*, seu (vt vocant) titulum affigebant, quo breuiter admonitus populus, poenā a reo expectat causā intelligeret. eoque exemplo à simili facinore perpetrando ceteri auocarentur. Ex hoc autem more imposita videtur fuisse inscriptio cruci *CHRISTUS* seruatoris nostri.

SVPERBESSE rebus suis, pro sufficere earum administrationi, negotia sua gerere, & illis consulere, providere, & prospicere: Græca videtur esse locutio: dicunt enim illi *ἐπεὶ αὐτῶν οὐκ ἐπιγυγαν*. Paul. l. 2. de curat. fur. Sed & aliis dabit Proconsul curatores, qui rebus suis superesse non possunt. *Sic* l. 1. §. ult. D. de procuratoribus l. 60. in fi. D. de re iud. l. 12. D. de tutorib. & curat. dat. l. 10. D. ex quib. causis mal. penul. D. de vacat. muner. Gellius lib. 1. c. 22. de huius verbi significatione disputans, eos ridet, qui Superesse se his, quibus aduocationem præbent, dicebant, pro adest. Quo tamen in significatu Sueton. in Augusto hoc verbo vltus est.

SVPEREXACTORES dicuntur, qui ultra quā debetur nomine tributū à provincialibus exigunt; & tales tenentur in duplum: sed & si perseuerauerint, capite pleciuntur, l. 1. C. de superexactionib. lib. 10. quod tamen mutauit Leo Nou. 61. debetque id quod iniuste exactum est, protinus domino restitui.

SVPEREXCVRRERE, l. 1. D. de arb. eat. Si arbor, inquit Vlpianus. ædificat. alienis impendat, vtrum totam arborem iubeat Prætor adimi, an verò id solum, quod superexcurrit, queritur.

SVPERFICIES, quod super soli faciem est: veluti si quid factum, aut ædificatum est. itaque vites, arbores, plantæ, segetes superficies appellatur. Vitis quidem appellatur superficies vineæ, in l. 2. r. 13. D. de seruit. rustic. Domus appellatur superficies soli, l. cum qui. 23. D. de usurpat. vbi ædes dicuntur ex duabus rebus constare, ex solo & superficie. Superficies autem vsque eo soli pars est, eique natura coheret, vt non illud sine hac tradi, neque hæc sine illo vscapi possit, obligationum. 44. D. de oblig. & act. l. nunquam. 26. D. de usurpat. denique Superficies solo cedere dicitur, l. qui dominum. 50. D. ad l. Aquil. qui res suas. 38. in

fin. D. de solut. & arborum quæ fundo continentur, non est separatim corpus à fundo, inquit Pomponius l. quintum. 40. D. de action. empt.

SVPERFICIARIA prædia, quæ in conducto solo certa pensione annua habentur, l. 10. D. familiar. l. 49. D. de verbis, significat. l. 26. in fin. D. de pign. act. Superficiarum enim ædes in conducto solo positæ dicuntur *Casus* l. vltim. 1. de superficies. Sic & Superficiaria insula, in l. 1. §. 1. D. de public. l. 1. §. 1. & generaliter. D. de vi & vi arm. l. 9. §. quæ situm. l. 39. §. 1. damni. D. de damn. infect. Et Superficiarius fundus, l. 3. D. quib. mod. usufructus amitt. Seneca lib. 13. *Epist.* Mathematica, vt res dicā, superficiaria est, in alieno ædificat, aliena accipit.

SVPERFICIARIVS definitur esse is, qui in alieno solo ædificauit, quod quidem à domino conduxit ea lege, vt in eo ædificaret, & sibi haberet ædificiū in perpetuū, vel in plures annos sub annuo salario. hic plus est quam inquilinus: nam ius habet in re, quod ius superficiarium dicitur *ἐμβαρτω* modis, l. 3. D. de reb. eor. qui sub tut. vel in Basilicis, *ἐμβαρτω* modis. Vide l. in speciali. 77. cum l. seq. D. de rei vend. & l. damni. 18. §. 2. D. de damn. infect. Igitur verè & propriè dominus nō est, quamuis in alieno ædificarit: sed potius vt inquilinus, l. 3. §. pen. D. de oper. no. nuncia. tamen si quasi dominus vtilibus actionibus adiuuetur, l. 1. §. ult. & l. ult. D. de superfic. l. 18. §. 1. qui. D. de damn. infect.

SVPERFICIVM, pro superficie legitur in Pand. Flo. in de superfic. vt l. si arbor. D. de lega. 2. hoc tamen in loco Græci superficiū vertunt *ἐπιπῶς*, & apud *Gaium* l. 2. Insti. c. 1. & l. si lapidicini. ff. de in. dor.

SVPERFICIO, supero, redundo, superfluo. *ὑπερ* l. 1. §. 10. D. de aqu. & aqu. plu. Idem aiunt, aquam pluuiam in suo retinere, vel superfluentem ex vicini in suum deriuare. omnibus ius esse. Fortassa verius vulgaris in libris legitur Superfluentem.

SVPERFECTATIO, secundarius conceptus est prægnantis, quam Superimprægnationem vulgus appellat. *Logo* Bud. in Annor. prior. ad l. antiqui. Si par. har. pec.

SVPRILLVSTRES, senatores, consules, dictatores, non in l. 1. D. de off. eor. cui mand.

SVPER-

SVPERINDI-
dinatum munus, vltimam collationem id est, augmentum adhibere, lib. 10. C. de excus. mun. ex l. pellatur & superinducitur. August. l. 1. c. 1. vlt. h. m. l. vltim. eor. scriptorum librorum dandum est. Hinc Augmentum, inquit, tel. lib. 27. Inductio. Athalaricus Regem augmentum domine virum. Comitem p. iustissimus remouere quid supra consilium augmentum domine superinducit. **SVPERIO-**
guntur, qui sunt cognationis, vel a res, qui sunt infra.

Superior cognatio de gradib. affinit. quæquam de el. l. si dare. ff. de verb.

SVPERNUMERARIUS, de pro. fac. sem. tra numerum. Quod si quis, in numerariis, qui buerit, ne pecu. gradum recular. in voce vnde.

SVPERPÆ-
gnificat. video præfente usurp. lites, inquit, re. cuius rei restitutio præf. m. b. trouerit est, Plautus in Arto.

Nunc militis adit sup. Semius autem peller, inquit, vt Cicero in Mur. perstitibus, id est, men postremum nem et gloria i. romarum.

SVPER-
inani meta D.

SVPPlicare propriè est, paulò demissius orare, obsecrareque; ducto more à miseris, qui licetis manibus, ferè orant; non autem, sicut aliquando, non tamen sine erroris duce, putam, genibus flexis.

SVPPlicatio est veniè petitio prioris erroris. Item remedium iudicialis grauaminis, sunt qui vocant Reuisionem sententiæ, c. literis, de in integ. restit. Ea vtimur aduersus sententias eorum, à quibus appellare non licet, l. i. D. de offic. Præf. Prætor. auth. quæ supplicatio. C. de precib. imp. offer. vel, est quedam benignitatis sui erroris in ploratio.

SVPPlicium, pro poena accipiunt nosiri: differunt tamen, ut scribit Archid. in c. nemo petitorum. l. i. q. 3.

SVPPliciorum alia summa sunt, alia mediocria, alia minima. Summa sunt, crux, crematio, decollatio. Mediocria; metallum, ludus, deportatio. Minima, relegatio, opus publicum, vincula. Hæc Paulus lib. Sement. 5. ca. 17.

Supplicium vltimum, ait Celsus, esse mortem solam interpretamur, l. 21. D. de panis.

SVPPONERE testamentum, id est, falsum testamentum supposita persona obignare, vel potius falsum testamentum loco veri subicere, & producere. Sic Suppositi parvus, pro falsis & adulterinis, l. cum suppositi. C. ad leg. Cornel. de falsis. Et suppositus actor, pro falso & subornato, l. 2. §. cum placuisset. D. de origin. iur. Alias dicimus, supponere hypothecam, pro pignore. Hinc & ti. D. de reb. eor. qui sub tutela vel cura sunt, sine decreto non alienandis, vel supponendis. Est enim hic supponendis, pignori obligandis: Cornutus in illum locum: *Mentibus suppositi*: tanquam aliquod pignus, inquit.

SVPPosita persona, l. auferretur. D. de iur. ff. id est, pro alio posita. Suppositus iurisdictioni, l. i. D. si quis in iur. voc. non ier.

SVPPRIMERE testamentum, in lege Cornelia testamentaria, intelligitur, qui sciens prudensque tabulas testamenti in fraudem hæredum, legatiorum, fideicommissariorum, aut libertatum non proferret, & qui cum habeat, & proferre possit, eas proferre non curat. Paulus lib. 4. Sement. tit. 7. Isidorus quoque ex Paulo

mutuatus, Suppressum testamentum, l. 5. Etymol. c. 24. definit, quod in fraudem legatiorum seu libertorum non est paulum prolatum. Quod etsi non lateat, si tamen personis supra dictis non proferatur, supprimi videtur. Supprimere ergo celare est, quod crimen in testamentis ad l. Corn. de falsis pertinet, lege 2. D. ad legem Cornel. de falsis. Et ita Suppressæ tabulæ testamenti, quæ malo animo celantur & occultantur, in l. 39. in fi. D. quemadmodum. rest. dper. l. 33. D. de iudic. l. 3. §. si quis dolo. D. de tab. exhib. l. 9. D. de dolo. l. 6. D. de fals. Sueton. in Caligula. 16. Legatæ ex testamento Tiberij quanquam abolitæ, sed & Liuii Augustæ, quod Tiberius suppresserat, cum fide ac sine calumnia representata perfoluit. Supprimere etiam mancipia dicimus, l. 82. §. pen. D. de furt. Vnde Suppressores, & Suppressi mancipij crimen, in l. 3. D. de lege Fabi. Supprimere etiam naufragium, l. 3. §. item si cuius. D. ad l. Corn. de fidei. & Naufragos suppressos dicunt Iuriscos. l. 3. §. vltim. D. de incend. ruin. Supprimere merces, l. 30. in fi. de crim. Scleronatus.

Supprimere & intercipere dicitur; qui domino repositi non reddit: ait Pompon. l. 44. in fi. ff. de acqui. rer. domin.

SVPPRESSORES mancipiorum, pro plagiariis, qui seruos alienos scientes dolo malo retinent, l. pen. ff. ad leg. Fabi.

SVPPRA scripta, omnia, quæ dicta sunt, vel præcellerunt, complectitur, nisi intercedas absurditas ad proxima tantum referri cogat, de quo latius l. 5. §. hoc edito ff. de postul. Supra præter lex condita. Et ff. loca. Supra excludit l. ff. de iurisdic. & vide Bart. l. cum ita. ff. de dose præleg.

SVPREMVS dicitur, inquit Africanus, non is demum, qui post aliquem; sed & post quem nemo sit, & quem nemo sequitur, l. 34. ff. de vulgar. & pupill. l. 92. ff. de verb. signifi. & l. qui duo. §. ff. de reb. dub. quod tamen sic accipiendum est, inquit Hoto. ut non restricta Latini sermonis consuetudo, sed æquatis ratio seruata videatur. Sic

Supremas tabulas, secundum quas se Prætor bonorum possessionem daturum pollicetur, accipimus nouissimas, post quas aliæ nullæ factæ sunt, l. 1. §. i. D. penul. §. plane. ff. de secund. tabul. Sed & illæ

supres

suprema habetur tab. l. 161. D. de verb. signifi. quoque substitutionis mus monetur hæres hæres substitutus est, l. 163. D. de verb. de reb. dub. Cum venouissimus decessisset, succedet, l. 1. Falci.

Suprema dies, p. Papinianus. D. f. prema hora, l. 1. §. si. l. 1. D. de verb. Tabu. SOLI. O.

TEMPERAS ES. Suprema numerus pro nouissimus

voluntate, seu ite de lib. & p. l. 1. §. ben. l. omni. ff. de ba. l. 3. ff. de pign. act. l. ff. de mut. iust.

eo die lenatus agi gusti, cuius rei per vigines Velti mat. i. Neque ergo

suprema sua uenit. At quod idem ait, Vidimus legi

post conclumatus accipiendum, q. sima verba in q. cer, Donatus

notant. Hinc SVPREM

Donatus, dicitur rebus iudicatus: ut:

Ita et suprema iur. iust.

Id est, mater statem. & th. et que reu. tit. l. du. rem. a. a. tum ferece l. ap. p. ponere. Ne ad. Creatur

ret, testamento. Suprema etiam

quam, l. 1. §. p. penam. l. 1. §. p. v. Quam. cum a. v. g. d. et ordinat

estamentum, &
 iud in fraudem
 orum non est pa
 nos latet, si u
 us non protera
 upprimere egn
 in testamen
 ner. lege. D. ad
 ita Suppresle
 malo an mo ce
 ... 39. in fi. D.
 D. de iur. i. 5. fi.
 D. de iur. i. 6. fi.
 i. 6. Legata
 anquam anoli
 quod i. ber. us
 fine calumniz
 upprimere etiā
 . pen. D. de fur.
 uppressi manci
 Fabi. Supri
 . 3. item u. cu
 & Naufragos
 l. i. 3. vltim. D.
 merces. l. i. 3. vltim.

re dicitur, qui
addit: aut Pom-
pili dominum.
§ micipiorum;
§ alienos scien-
t. pen. ff. ad leg.
nia, quæ dis-
plectitur, si-
ad proxima: cā-
m. i. § hoc
zuer. de condi-
§ ff. de testifi-
§ de dote pre-

er, inquit Afri-
 post aliquem,
 & quem ne-
 gular. Et pupil-
 l. qui duo. g. ff.
 accipiendum
 restricta Latini
 equitatis ra-
 duum quas se-
 nem daturum
 uisimas, post
 l. g. d. l. penult.
 Sed & illz
 superest

suprema habetur tabula, quæ solæ sunt, l. 161. D. de verbor. significat. In vulgari quoque substitutione, qua ei, qui supremum morietur hæres substituitur, rectè hæres substituitur etiam vnicuique intelligitur, l. 163. D. de verbor. significat. l. 9. D. de reb. auct. Cum verò plures sunt, ei qui nouissimus decesserit, ex his verbis substituitur succedet, l. 9. & 14. in fi. ff. ad l. Falcid.

Suprema dies, pro nouissima, in l. 7.
§. Papinianus. D. solut. matrimo. Sic su-
prema hora §. 1. §. 9. dier. D. quando appell.
§. 1. 2. D. de verborū significatio. Et in XII.
TABU. SOLIS OCCASVS SUPREMA
TEMPESTAS ESTO.

TEMPERAS ESTO.
Suprema numero multitudinis absolute pro nouissimis iudicis, & vltima voluntate, fuit testamentum, in l. 23. §. i. ff. de liber. & posth. l. 3. §. vltim. ff. de maner. & hon. l. vnic. ff. de bon. posses. ex testam. mil. l. 39. ff. de pign. act. l. 36. §. miles in supremis. ff. de milit. testam. Corn. Tacul. l. i. Nihil eo die tenasus agi, nisi de supremis Augusti, cuius testamentum in latum est per virgines Vestales. Quinilianus declam. i. Neque ergo grauissimum patrem suprema sua iuueni iactasse crediderim. At quod idem auctor Declamatione 8 ait, Vidimus igitur frequenter ad vitam post conclamata suprema redeuntis, sic accipiendum est, post conclamata nouissima verba: in quibus fuisse verbum, Necce, Donatus in Virgilium, & Seruius notant. Hiac

SVPRAM dicere, *ut annotat*
Donatus, dicebatur praeo, cum dimitt-
tebatur iudicum confessus. Hinc Plau-
tus:

tus:
Mater supremam mihi tua dixit, domum
ire iussit.

Id est, mater supremam dixit tempe-
statem, & ilicet pronunciauit, domum-
que ire iussit. Turn. *Advers. lib. 3. c. 12.*

suprema sua ordinare, pro testamen-
tum facere, supremam suam voluntatem
exponere. *Modestinus in l. 39. de pigner.*
ad. Creditor cum suprema sua ordina-
re, testamento cauit, &c.

Suprema etiam iudicia dicuntur nomini-
quam, *ut l. 5. D. quemadmodum testamen- a-*
perian. l. 32. §. penitentiarii. D. de donat. inter
vir. l. cum l. lib. 6. cap. de ritu. Consulens
enim an principaliter ei testamento sua-
deret ordinare suprema iudicia.

Supremas etiam tabulas pro testamen-
to Latini auctores dicunt. Marcial. lib. 5.
Epigrammaton:

Supremis tibi tricies in anno

Signanti tabulas.

Idem eodem:

Quadrantem Crispus tabula, Fanstom
supremis

Non dedit uxori.

Supremam etiam voluntatem, mortuorum dispositionem dicimus, l. 78. ff. de hered. insti. & alii vulgari loci.

S V R D A testimonia dicuntur, quæ
feruntur per tabulas, propterea, quod
hæc rogata nihil respondeant.

S V R D V S quomodo probetur, de-
clarat Bart. in l. i. D. de bono. possess.

SVRDASTER, minus audiens, l.
pen. ff. de leg. inc

SVRRERE, vel subreperere, & Obreperere, Nicol. Perottus. Budes anno-
tante, ab obripiendo & surripiendo di-
cta existimant. Obreperere quid sit, paucis
indicatum est, cuius vim verbi, haud ra-
tione itellextaliam, idem explicat in poste-
rior. Annor. ad. si quis obreperit. ad leg.
Cornel. de fals. Accursi. existimavit, Ob-
reperit, eodem admonente Bud. ab Ob-
ripio esse, vi preces obreptitias, & Sur-
reptitias. Quae de re non inutiliter Do-
ctores nostri, in l. c. si legib. c. si contri-
vel vult publi. & inter Pom. iur. interpre-
tes, magni viri nominis Felinus. in rub.
dilect. l. i. c. postulat. si de re script. in rub.
altis locis differunt. Quod huc proprie
pertinet, & satis è verbis Vlpiani colligi-
tur. Obrepinus, cum tacendo aliqui
imperamus, quod exprimere neces-
sitat, expressumque principem à conce-
ssione abalienasset: Surrepinus vero
cum à principe per falsam rei narrati-
onem aliquid extorquemus, pura Rescrip-
tum, Privilegiū, Beneficiū, Feudū, &

SVSCIPERE cognitionem, in l. 2.
 & 9. D. de off. presid. Plin. lib. 6. Epist. ad
 Cornel. Hæredes cum Cæsar esset in Da-
 cia, communiter epistola scripta pete-
 rent, ut susciperet cognitionem.

Suscipere iudicium, seu excipere reus
dicitur, l. 1. D. de pec. har. l. 7. § ult. l. 9. §
si tutori. D. de iur. & ror. distr. Et suscipe-
re litem, l. 44. ff. de procuratoribus.

Suscipere iudicium dicitur etiam iudex, qui iudicandi manus sibi a pretore delatum suscipit. *Paulus lege 13. D. de vacatione. mone. Siquidē privilegio quod tra-*

de suspectum Instic. de suspect. tit. Nam qui tradidit enter tutelam administravit, etiam si latro offerat, et suspectus remouetur. Tutorem enim non facultates, sed fraudulenta administratio, & callida conuersatio suspectum faciunt, l. 31. de reb. aut. ind. itaque si in tutela grassatus est, aut fordide egit, vel perniciosè cum pupillo, vel aliquid intercepit ex reb. pupilli, iam et suspectus remouetur, l. 3. §. nunc vide omni. D. de suspect. tutor. Apparet itaque ex fide & diligentia, & maleuolo proposito magis, quam ex facultatibus suspectum tutorem argui. Quod in herede, quem vel suspectum Praetor de iure uetuit, contra est, qui ex solis facultatibus suspectus existimatur, l. 31. §. 1. 7. §. qui sciens. D. pro empto. Dicunt autem promiscuè lurici. pro eodem suspectum facere, & suspectum postulare, l. 1. §. constanter, l. 3. §. 7. D. de suspect. tut. l. 6. D. rem. rai. hab. l. 39. ad fi. D. de procuratoribus. l. 14. §. 1. D. de solutionibus. l. 8. §. pen. D. de administr. into. l. ultim. D. qui per. iura. Vnde Crimen suspecti, id est, criminatio & accusatio suspecti. Vlpian. in l. 1. §. 1. de suspect. tutor. Sciendum est, suspecti crimen ex lege duodecim Tabu. descendere. Sic & suspecti postulatio & accusatio, l. 3. §. si quis abfururum D. de suspect. tut. l. 1. §. suspecti ad Turpil. l. 5. §. si se. D. de administr. ff. tut.

SUSPICIO, à suspicor, suspicaris, quod significat, cum timore quodam ea adspicere, de quibus dubitatur: est ipse suspicandi actus. Quare iunctum cum Venio semper accipitur passiuè, ut, Venit in suspicionem: Suspiciosus, actiuè & passiuè. Suspicionem itaque sic definimus: Actus per quem in dubitationem trahimur, timentes de aliquo, ne latronem adferat, priuatum, aut publicè Suspicio autem est triplex: 1. Cum de virores nostros alieno ari obnoxios, suspicamur abiectionem meditari, ne carceri mancipentur, quoniam soluendo non sunt, vel quod incipiunt dilapidare & distrinere omnia fide bona. Hæc nuncupatur suspicio fugæ, quæ solet priuatum, nec adeo magnum adferre detrimentum in Rep. id est, quæ non censetur crimen. Vlp. D. de priu. cred. l. 1. §. prator. §. si debitorum. D. que in fraud. cred. l. fi. C. de feri. Et virobique Barro. 11. Est quædam suspicio aduersus iudicem non solum de

garum, verum etiam ordinarium. Nam cum magistratus sepe religionis suæ oblitus, perniciosissime iudicando noceant, rectissime concessum est, omnes ex suspicionis causâ recusari. De iudice delegato tractatur in l. apertissimi. §. l. ult. C. de iudic. De ordinario autem extat Nov. vel. vi. præfides, qui interpell. §. quod si usus ueniat. Constit. 76. 111. Est quædam denique suspicionis species ex eo nata, quod tendit ad lædendum publicè, aut priuatim, quæ pertinet ad actionem de postulatione suspecti.

SUSTINERE, pro differre, reseruare, reuocare. Callistratus l. 36. D. de iudic. Ex iustis causis, & ex certis personis sustinenda sunt cognitiones, ibid. Humanum est, in similibus causis cognitionem ad aliquem modum sustinere.

Sustinere actiones, differre, suspendere. Pomponius. 35. D. de iure iur. Vtrum ius fisci ante excutiendum sit, & sustinenda actiones exterorum, &c. Vlpian. lege 1. §. 3. D. si fam. furt. fec. Tandem aliorum nomine actio sustineri debet, quando priore iudicio potest actor cõsequi. Sic penam sustinere. Idem l. si quis. 6. §. quid tamen. 7. D. de iust. rup. Penam tamen sustinenda est, quoad princeps rescripterit ad literas Præfidis. Alias tamen pro iussu sumitur, l. 1. D. de pen.

SVM verbo dominium significari, & ea tantum, quæ vindicari à nobis possunt; non etiam quæ in nominibus sunt, suorum appellatione contineri traditur, in l. 29. §. argento. §. l. 34. D. de au. ro argent. Sed nec quæ pignori teneantur, suorum appellatione veniunt, l. 9. §. ult. D. de supel. leg. l. 74. de lega. 3. Ambiguum verò esse, cum quis suum dicit, utrum de toto, an de parte significet, Pompo. in l. 239. §. ultim. D. de verbor. significat. scribitur, quoniam & id nostrum est, quod nobis cum alio commune est. Cum quis suus seruos dicit, hi designari videntur, quos paterfamilias suorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his verò fructuarij serui non continebuntur, nec venales habiti serui. Serui planè cum alio cõmunes, & bona fide possessi, & quorum ususfructus alienas sit, continentur, l. 71. 73. & 74. D. de lega. 3. Et tamen.

Suam consequi, & recipere credito-

res, pro eo, quod sibi debetur, consequi, Iuriconsulti eleganter dicunt. Vnde *Ulpian* in l. 7. §. apud *Labeonem*. D. qua in fraud. credi. Eum, ait, qui suum recipiat, nullam videri facere iniuriam, hoc est, eum, qui quod sibi debetur, receperit. Sic et in l. 1. §. quod si res. D. de re iudic. l. 96. §. 1. D. de iur. l. 44. D. de condit. in deb. l. 4. §. idem *Iulia*. D. de doli except. l. 12. D. de nouatio. l. 37. D. de iure fisci. l. 7. de cessio. honor. In eam denique sententiam ad suum peruenire dicunt, l. 1. D. quod act. loc. l. 1. §. alud verum. D. si quis testam. lib.

SVOS hæredes liberos in potestate positos vocamus, qui primum potestatis locum obtinent, quasi domesticos & familiares hæredes, cum viuo quoque patre quodammodo domum habere existimantur, nec tam in nouum dominum succedere, quam vetus continuare videantur, magisque ad propria aut debita, quam ad aliena bona vocentur, §. sed sui. Instit. de hered. qual. & differentia. Sui autem idcirco dicuntur, quia non tam alienarum, quam suarum quodammodo rerum plenum integrumque dominum adipiscuntur: quarum etiam patre viuo hæredes & domini lege XII. Tab. designati erant, l. 11. D. de liber. & posthum. l. 12. D. qui testa. fac. poss. Et apud *Plinium* in *Panegyrico*: Qua de causa sui hæredes illi, co appiunt & existunt, & ipso iure hæredes deprehenduntur, nec aditione egent. Sic l. penulti. §. si patronus. D. de bon. liber. l. 14. D. de suu. & legit. Suos hæredes, ait *Ulpian*, in l. 1. §. suos. D. de suu. & legit. accipere debemus filios, filias siue naturales, siue adoptiuos. *Callistratus*. in l. 220. D. de verbor. signifi. Liberos, ait, appellatione nepotes & pronepotes, ceterique qui ex his descendunt, continentur. Hos enim omnes suorum appellatione lex XII. Tabul. comprehendit. *Caius* l. 2. Instit. tit. 8. Sui heredes sunt filius, filia, nepos, vel neptis, pronepos, proneptis, ex nepote, & omnes per virilem sexum descendentes. Similiter & posthumi, qui si viuo patre nati fuissent, in potestate futuri erant, sui heredes sunt. *Priscianus* lib. 17. Suus *Ciceronis* filius hæres est patris constitutus. Suus enim dicitur ad discretionem illius, qui secundum leges suus non est, id est, sub potestate patris naturalis constitutus, sic & suam heredem

accipe in l. ult. D. de collat. bonor.

Suum heredem animaduerti à *Cicerone* heredem familiarum appellari, in *Oratio*. pro *Cluentio*. ubi de suo postumo loquitur: Memoria teneo, inquit, *Milefiam* quandam muli rem, quod partum sibi ipsa medicamentis abgesserat, rei capitalis esse damnatam: neque iniuria, quæ spem parentis subsidium generis, heredem familiarum sustulisset. Sic *Iustitia* eos Domesticos hæredes appellat. §. 2. Instit. de hered. qual. & *Plinius* in *Panegyrico*. Domesticos hæredes extraneis opponit: illorumque ait, bona non ut aliena & speranda, sed ut sua, imperque possella capere. Videtur autem *Quid*. ad hanc quoque locutionem alluisse, lib. 11. de Ponto:

Vixit enim in nobis faciundi lingua parentis,

Et res heredem repperit illa suam.

Suorum autem duo sunt genera: nam alij natura sui sunt, nimirum filij, filia: uel alij in occasione, nimirum nepotes aut posteriores, qui in filiorum, non etiam filiarum, locum vacuum & destitutum subeunt: veluti si viuo filio mortuo (eam ex filiabus prognati sui esse non possunt) nepotes ex illo eius in gradum succedant. Lex enim eis patris sui ius sic attribuit ut illi patrem suum representet. tamen non item omnino ius eis concesserit. l. 3. C. de suu. & legu. l. 1. §. si filius. D. eod. l. 2. & 3. C. de legit. lib. l. *Gallus*. §. seq. D. de lib. & posthum.

Sui & necessarij hæredes sunt liberi, qui in potestate parentis fuerunt, quos nemo antecedit. Sic autem ideo appellantur, quia domesticos hæredes sunt: & viuo quoque patre quodammodo domini existimantur. Necessarij, verò ideo dicuntur, quia omnino siue velint, siue nolint, tam ab intestato, quam ex testamento ex lege XII. Tabul. hæredes sunt, ait *Imper.* §. 2. De hered. qualita. Vel sic: Sui & necessarij hæredes dicuntur. qui in morientis familia proximum ab eo gradum obtinent: veluti filij, aut iis de familia sublati, nepotes, & qui deinceps item vxor, quæ in manu conuenit: item natus, quæ in manu filij est, quem in potestate habemus. *Ulpianus* apud *Institutio*. 4. Sui autem idcirco appellabantur, quoniam patrefamil. mortuo non tam alienarum, quam suarum quodammodo rerum plenum

domin integrumque do
neq. arca etia illo
verbo veteres domi
lege doauerim Tabu
Necessarij autem
eum lege cogebant
ueres, in finem. D
§. D. de acquir. heret
Suorum lege §. 12
p. accipimus, pat
ros, patrona, eor
pates, neque, et lo
l. D. de acq.
Suos in legiti
ancillas eos accip
qui sunt pleno iur
frect. non con
bona hanc testator
D. de legat. 3.
Sui, pro Nostr
Nostræ postumus
mus, ut per alios
stipulatur.
Suus, lex potest
fium:
Vnde lex postu
est.
Iustitia, 3. ad S
mortuæ filius ve
quæ sui iuris est
sui, potestatis
Ulpian. 7. D. de h
tur, quæ cum su
cit. Sic *Plautus*
ducit, qui anen
lia ancilla m
sua.

Et apud *Ciceronem* in *geniis*
sunt. itemus, q
Suos etiam, q
recte, alio mo
sunt meato.
deus *Dionysius*
sui, h. i. veno
quoniam se o
Cicero *Tullius*
quoniam quod e
pis *Latinus*, e
mus eos, qu
bidi, & au
exisse ex por
euntur quia
tis, in regn
Barum est.

num integrumque dominium adipiscuntur quarum etiam illo viuo hæredes (quo verbo veteres dominum intelligebant) lege duodecim Tabularum designati erant. Necessarii autem dicuntur quoniam eadem lege cogebantur hæredem retinere, in seu. 11. D. de liber. & posthum. l. 57. D. de acquir. hered.

Suos, in lege 8. 12. & 19. C. qui accus. non poss. accipimus, parentes, liberos, patronos, patrona, eorumque filios, filias, nepotes, nepes, cõsobrinos, & propinquos, l. 1. D. de accus.

Suos in legatis præcipuè seruos, vel ancillas eos accipimus, auctore Vlpian. qui sunt pleno iure testantis: inter quos fructuarii non continchantur, sed qui bona fide testator seruiant, l. suos autem. D. de legat. 3.

Sui, pro Nostri: Paul. l. 20. D. de nouat. Nouate possumus, aut ipsi, si sui iuris sumus, aut per alios, qui voluntate nostra stipulantur.

Suos, suæ potestatis: ut Meus apud Persium:

Vindicta postquam inem à Pratore recepi.

Infinia, §. 2. ad SC. Terul. Sed & filia suæ mortuæ filius vel filia præponitur: id est, quæ sui iuris est, suæque potestatis. Sic suæ potestatis esse, id est, sui iuris esse. Vlp. l. 7. D. de his, qui noi. infam. Ea notatur, quæ cum suæ potestatis esset, hoc facit. Sic Plautus in Persa, ubi lenonem inducit, qui ancillam manuiferat:

Ita ancilla mea quæ fuit hodie, nunc est sua.

Et apud Ciceronem librò de Repub. 3. Est enim genus iniustæ seruitutis, cum ij sunt aliterij, qui sui possunt esse.

Suos etiam, pro eo, qui in sua potestate est, alio modo dicitur vetustè, id est, sane mentis. Vlpianus l. Fulcinius. 7. §. a. deo. D. quibus ex causis in possessio. Furiosus hanc venditionem piti non potest, quia non se occultat, qui suus non est. Cicero Tuscul. tertio. Itaque nihil melius, quam quod est in consuetudine fermonis Latini, cum existit potestate diciamus eos, qui effrenati feruntur, aut libidine; aut iracundia. Qui igitur existit ex potestate dicuntur, iccirco dicuntur quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est.

Sui iuris esse dicuntur, qui nullius potestati subiacent, sed propriæ sunt potestatis, & proprii arbitrij, iurid. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. Qui & suæ potestatis esse dicuntur, l. 4. D. de his, qui sunt sui, l. 17. D. de his, qui nota. infam. l. 3. D. de obligation. & actio. l. vltim. D. de liber. cau. & sui arbitrij, l. 22. D. de rit. nupr. Ita suæ potestatis fieri dicuntur serui manu. missione, l. vltim. D. de liber. cau. In eundem sensum suæ auctoritatis dixit, Spartian. in Hadrian. Decoctores, ait, bonorum, si suæ auctoritatis essent, catamidiarii in amphitheatro & dimitti iussit. Vide l. sui.

Suæ ætatis esse dicuntur, qui minorem ætatem exceßerunt, l. 27. D. de negot. gest. l. 3. §. item ipse tutor. D. de auctor. tutor. Si tamen ætatis erit factus, facti quæstionem esse Vlp. scribit, verum de pubertate, in de 25. annis sensum sit, l. 50. in fin. D. de leg. 3. Hoc exemplo credo Trebonianum in Alexandri rescripto verba hæc: SVÆ ÆTATIS FACTVS SIT, interpretatum, si pupillarem ætatem exceßerit, l. 3. D. de testamen. tut.

Sua mortè decedere dicuntur, qui naturali mortè, & naturæ suæ obeunt, l. vlt. §. 1. D. de bon. damn. Cuius §. verba repetita sunt, licet diuerso auctoris titulo prælato, in l. 18. D. de bon. liberi. Suer. in l. lio. ca. vlt. Percussorum autem ferè neque triennio quisquam amplius superuixit, neque sua mortè defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu perierunt. Significat enim omnes biathanatos fuisse, ut cum Firmico loquar Trebellium Pollio in Harennia tyranno: Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, nulli morte suæ esse consumptos. Sic sua natura rem interdicere accipimus, in l. 14. §. vlt. D. de pos.

SVITA S est, quam Græci γένεσις, & vulgus sui hæredis qualiter vocat, in qua definiendi valde, nonnulli laborant, in l. qui se patrui. C. Vnde liberi, cū ex coniugato vocabulo, hoc est, sui, satis eius significatio liqueat. Quæquam Sui-tatem nusquam apud veteres reperias, sed tamen in his, quæ vsu paulatim recepta, & ad docendum apta sunt, non nimis superfluous Grammaticorum canonibus obstricti esse debemus. Alcianus Sui-tatis vocæ, quæ à dictione sui, l. a.

terpretes deduxerunt, nō rare vti solet, eamque sic finit : Suias est haredum qualitas, qui primum in potestate paterna locum obtinent, continuationem dominij, necessitatēque successionis inducens. *Sui autem. Inist. de hered. qualita.* Videntur autem ij haredes quodammodō sibiipsis succedere, cūm viucnte quoque patre domini censantur, *l. in sui. D. de lib. & posthu. & idē Sui appellantur.* Vide Sui haredes.

SYCAMINON, morus Egyptia, qua vti solent in aggeribus Nili, per quos incrementa eius dispensantur, & coercentur, *aut Vlpia. l. 10. D. de extraord. crim.*

ΣΤΚΟΦΑΝΤΕΙΝ, calumniari, iniuste aliquem iudicio vexare. *Imp. l. 17. C. quib. ex caus. infra. irrog.* Etenim cū nō causa cognita dictum est *ἐνομοφάντας*, sed ad postulatū patroni, interlocutione iudicis responsum fit, &c. Hinc Sycophantæ appellati : cuius nominis festus hanc affert originem. Atticos quondam iuuenes solitos aiunt in hortos irrumperē, sicōsque deligere, quam ob causam lege est constitutum, vt qui id fecissent, capite trūcarentur, quam pœnam qui persequerentur, ob paruula detrimenta Sycophantas appellatos.

SYLVA apud Alfenum, *l. si quando. §. 1. D. si seru. vindic.* pro viridario sumitur. Et Scius, *inquir.* in eo syluam sauisset, in qua labra, & lenes, cucumellas positas haberet. Sic Virgilius : *subit aspera sylua, Lappaque tribulif.* Vbi Seruius : Notandum etiam de herbis syluam dictam. Item Horatius : *Nempe inter varias nutritur sylua columnas.* Item Cicer. in Pratura urbana : Tabulas & signa, quę in ædibus suis impar ad omnes columnas, omnibus etiam intercolumniis, in sylua denique disposita sub dio vidimus. Vbi Alcon. In sylua, n viridario.

Sylua cædua, quæ in hoc habetur, vt cædatur, vel excisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur, *l. sylua cædua. D. de verb. sig.* Porro, teste Paulo, *l. si absente. D. de vusu.* syluam cæduam, etiam si intēptiue cædua sit, in fructu esse constati : sicut oliua immaturē lecta, item ferrum immaturē casum, in fructu est.

Συμβολή in l. 9. Rhodiorum, contribulatio significat. *ἡ δὲ συμβολή* appellat, *ὅτι δὲ βαί ἡύεται πῆν, ἡ δὲ ποίσις*

συμβολή ὅτι δὲ εἰς συμβολήν, &c.

SYMPHONIA, chorus symphonia eorum, id est, eorum, qui concentum efficiēbant. *Cic. Verri. 6.* Cū in eis conuiuiis symphonia caneret, maximisq; popularis ministraretur. *Vlp. l. 15. §. 1. D. de v. sufr.* Nam si libarium rus mittat, vel de symphonia atriensem faciat, id est, è familia symphonicorum. Hinc

SYMPHONIA CI pueri, qui ad modulationes musicas, concentusque faciēdas comparantur. *Cic. pro Milone. Milo tum casu pueros symphonicos vxoris ducebat. Paul. l. 2. ad leg. Aqu. Si quis ex comædiis, aut symphoniaciis vnum occiderit : id est, è numero symphonicorum.* De hi meminit & Alconius in *Diuinatione.*

SYNAGOGA, l. 3. C. de Iudeis, id est congregatio.

ΣΥΝΑΛΛΑΤΜΑ, mutua & reciproca ex re contracta obligatio. *Vlpia l. 7. D. de pign. Deditribi rem, vt mihi aliā dare; dedit vt aliquid facias.* *συνάλλαγμα* esse, & hinc nasci ciuilem obligationem, & paulo pōt. Est enim contractū, quod Aristo *συνάλλαγμα* dicit, vnde hęc nascitur actio.

SYNDICVS, *συνδικος*, defensor, qui ab aliquo colligitur, municipio, vniuersitate, vel ciuitate ad causam ipsius agendam delectus est. A Latinis Ador dicitur, *l. 1. §. 1. D. quod cuiusque vn. Permissum est, inquit, habere actore, siue syndicum, per quem t inquam in Repu. quod cōmuniter agi fierique oporteat, agatur, fiat.* Sic *§. seq. & l. 2. & pass. Cicero in Diuinar.* Hęc duo in primis spectari oportere : quem maximē velint actorem esse ij, quibus factū esse dicantur iniurias : & quem minimē velitit, qui eas iniurias fecisse arguatur. Item, Ad sunt homines ex tota prouincia nobilissimi, qui præsentes vos orant atque obsecrāt Iudices, vt in actore causę suę diligēdo, vestrum iudicium à suo iudicio ne discrepet. *Hermoge. l. 1. D. de muner. & hon.* Personalia ciuilia sunt munera, defensio ciuitatis, id est, vt syndicus fiat, *legatio ad census accipiendos.* *Arad lege vltim. §. 1. eiusdem tractat.* Defensores quoque quos Græci Syndicos appellant, & qui ad certam causam agendam, vel defendendam eligantur, &c. *Demosthenes porro in Orat. ad Ciceronem, Aristidem dicit syn-*

syndicum esse ab h
dam. qui in Am
pro Delio sacro dic
inter diuitem &
seruant different
ficiū actoris. Ag
uero quoque cont
momentaneam sit
locum. Syndici ve
in Nouel. De defen
senior Latine nil
Syndicus Græc. &
& cap. petri velt
SYNDICA
functi officio suo
prouincia, vel ci
quingenta di
ri, vt de culpa, fra
missent, conue
redderent : id quē
carum, Latine au
causæ faciend
pamus, *l. C. de v
Nouel. in p. ad
tem.* Idem obse
bus, & Consiliari
finit.

SYNER
constitutione se
gia. Vide Cuias
Buzius *συνε*
posterioribus
SYNGR
phum.

Συνεργισ
capio. Latine
conseruare, li
4. Coniunctum
Compositum.
& Pompon. di

SYNODI
epist. audem. di
nachorem : n
heut. Solent
gij sui inter
ligere, qui eos
loquolos app
iunt) iteroge
tium sedentes
pensione ad
SYNON
ratio speciet
bat, duntur
C. The. de ou

uacionem esse vestium, non vestis genus: & in eam obsecrationem non cuiusvis generis vestis adhiberi solitas, sed eas duntaxat, quibus populo Romano extra ordinem vesti, certis & paucis diebus licebat: putatque Sexuolus verba facis plauti & perpicui ostendere, Synthion de omnibus vestimentorum generibus, quæ aeruam conferuabantur, usurpatum fuisse. *Alciat. libro secundo Parerg. c. vi.* aliter hanc dictionem exponit: sed videri.

Σωτηριανός, alij sororēm, alij cōcubinā,
alij ē sacro fontē susceptum int̄p̄retan-
tur. Balsamo accipit pro matre suscepta
in Synodi Trullo habitæ, capite quin-
tuagesimo tertio.

SYRIARCHIA, sacerdotij genus
in Syria, leg. i. C. de nat. lib. l. vn. C. de offi.
comit. orig. l. 103. de decur. in C. Tb Nouell.
89. vnde Syriarcha in l. vltim. de expens.
ludic. in C. Theo. quid id sacerdotij munus
gereret. Syrias autem multitudinis nume-
ro nominati, in l. 7. §. interdicere. D. de
interdic. & in l. 3. D. de censib. nemini mi-
tum esse debet. Duz enim memorantur
in l. 1. D. de censib. vna quæ Coele, altera,
quæ Phœnicæ diceretur. In Notitia quo-
quæ Imperij Roman. Syria salutaris po-
nitur. Sed & Syriz nomen latissime pa-
ruisse. Guliel. T. yrensi Pontifex tradit lib. 13.
de bello sac. cap. 7.

SYRTES, apud Harminopolium, in
his, quæ ex Iuliano architecto reculit,
sunt vela, quibus ædes maniantur ad per
sus conspectum aliarum: sic dicitur, quod
trahi, obducî & reduci solent: quibus
etiam Cancelli iungit: *Et ita locata. s.*
sed s. cancelli. D. de leg. 1. cancellis iun-
guntur vela.

Συς ἄλλα, mansus, mansio. Clementi. in
Petro, πρεσβυτερ καὶ δὲ σοι συσχημαται.

T

& D, literas cognatas scribit M. Fabius, lib. 1. cap. 2 quod sepe in Pand. Flor. videre licet; ut ad quin, prb atquin, leg. 19. D. de neg gest.

T, L I T E R A M, veteribus Senatuf.

consultis subscribi solitam. *Valer. Max.*
lib. 2. his testatur verbis: illud quoque me-
moriam repetendum est, quod Tribu-
n. pleb. intrare curiam non licebat: aure
valuas autem postis subsellis, decreta
parum attentissima cura examinabantur.
ut si qua ex eis improbascent, rata esse
non sinnerent. Itaque verberibus Senatus-
consultis, T. litera subscribi solebant: quæ
nota significabatur, illa Tribunos
quoque censuisse: qui quamvis pro com-
modis plebis excubabant, inque imperiis,
compensendis occupati erant, instrui
tamen ea à genteis vasis, & anulis aureis
publicè præbitis patebantur, quod ratio
rerum visu auctoritas magistratuum
esset oration.

TABARDVM vocant Pontifices
epitogium vestimenti genus, in clem. v.
nic. de vir. & honest. cler

TABE consumi, in l. *C. de custo. reg.*
non est putredine consumi, vt *Alber-*
icus auiumat, sed colliquatione, & exte-
nuatione corporis, ex cura diuturnita-
te, vt apud *Virg. l. 6. En.*

Hic quos durus amor crudeli tace peredit.
& Quid. lib. 9. Metam.

Ambustaque sonant nervi, cacaque me-
dullis

Tabē liquefactis.

TABERNÆ appellatio omne vi-
le ad habitandum ædificiū demonstrat,
ex eo, quod tabulis claudatur. Vnde Ta-
bernacula & contubernales appellan-
tur, lib. 3. cum leg. sequen. D. de verborum
signific. Diomedes lib. 3. secunda spæ-
cies togatarum, quæ tabernariæ dicun-
tur, humilitate personarum & argumen-
torum similitudine. Commodi pares, in
quibus non magistratus regesque, sed
humiles & privata domus inducuntur:
quæ quod olim tabulis tegerentur, com-
muniter tabernariæ vocabantur. Isidorus
lib. 15. *Erymolog. cap. 2.* Tabernæ olim vo-
cabantur ædificia parua & simplices in
vicis, arboribus & tabulis clausæ. Vnde &
Tabernariæ, quod soleant considerare.
Dicunt autem tabernæ, quod ex tabulis
lignisque erant constructæ, quæ nunc
est non speciem, nomen tamen reti-
nent.

Tabernam negotiatoriam, & caupo-
niam & purpurariam dicimus, l. 43. D. de
viru nupl. l. 2. D. de infirior. l. 91. §. parer. de
legat. 3. Tabernàs quoque Suidas vocat.

Tabernam a sem
ces, que in sacra o
14. D. de pignori. T
legato loci duntax
negotioris insti
videtur. Proinde
continebantur: al
taberna legatur, l.
13. D. de instrum.
TA: ERNARIY
Aquilam

Tuberna instrumēta
& rebus & hominibus
parata conlatis: cum
Tubernum in p[ro]p[ri]is
ip[s]is negotiis
eo suppliciter acci-
berne Arge- tario-
rum erant: unde
Cicero appellat
rom etiam memi-
n. b. q. qui eas
positus ant. Et le-
gimus.

ad 24 martii interpretatur.

Tabernam autem quæ pignori dat, merces, quæ in ea sunt obligasse videtur, *leg. 34. D. de pign. lib.* Tabernæ instrumento legato loci duntaxat, non etiam totius negotiationis instrumentum legatum videtur. Proinde institutores legato non continebantur: aliter atque si instructa taberna legeretur, *l. 385. D. de verb. signific. l. 13. D. de instrum. vel instrumento.* Inde **TABERNARIUS**, in *leg. 52. §. 1. D. ad leg. Aquiliam.*

Taberna instructa, Vlpiano est, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem parata constar: quod tum verum est, cum Tabernam pro vniuersitate iurum ipsius negotiationis, non autem pro loco simpliciter accipimus. Erant etiam tabernæ Argætariorum, quæ circum forum erant: unde Circumforaneum as Cicero appellat *epist. 1. lib. ad Attic. 2.* Harum etiam meminit *Liu. 1. 26. & Dionys. lib. 3.* qui eas à Tarquinio rege in foro positas ait. *Et leg. 32. Digest. de contrah. empr.*

TABULÆ dicebantur, quibus antiqui pro chartis utebantur, cum cera illitæ essent, unde Cæciliæ à Plauto in *Aflicæ* appellantur. Itaque quarum rerum memoriæ constare oportebat, eas res in tabulis conscribere, voluti accepta & expensa, passionis, testationes, stipulationes, cautiones, testamenta. Atque hinc fortasse illud *Cicer. ad Gallum lib. 7. epist.* Sed heus tu manum de tabula, magister adest citius quam putaramus. nisi quis malit à pictoribus metaphoram sumptam. De Cæsare autem ibi loquitur.

TABULAS testamenti accipere debemus, inquit Vlpianus, omnem materiam figuram: siue igitur tabulæ sint ligneæ, siue cuiuscunque alterius materiam: siue chartæ, siue membranæ sint, vel si corio alicuius animalis. tabulæ res dicuntur, *l. 1. D. de bon. poss. secund. tab.* Tabulæ etiam dicuntur folia testamenti. Quæ, *Quod res, primæ & secundæ tabulæ*, intelligi possunt prima, & secundæ chartæ testamenti: quæ etiam primæ & secundæ ceræ dicuntur. Antiquissimus enim mos scribendi fuit in ceratis tabulis, quæ & codicilli, & pugillares vocantur. Tria quippe hæc, *Vigilio teste*, vocabula plurali serè numero proferri solent.

Tabulæ non instrumenti tantum, sed & contractuum, & alterius cuiuscunque negotij dicuntur. Hinc

Tabulæ nuptiales, *l. 21. l. 31. D. de dona. l. 9. de nup. Terent. lib. de pudic.* has matrimoniales vocat. *Firmitus lib. 9. & Arches. cap. 7.* Tabulæ dotis, *l. penultim. D. de don. int. vir. & uxor.* Tabulæ doriales, *l. 12. D. de dot. præg.* Tabulæ venditionis, *l. 2. C. si mancip. ita venie.* Tabulæ emptionum, *l. 1. C. Th. de iu. qui van. ata.* Tabulæ conditionales, *Ambros. lib. 2. epist.* Tabulæ contractus, *leg. 4. Cod. si qua alt. vel sub.* Tabulæ instrumentorum reipublicæ, *l. 31. l. 32. D. de furt.* Tabulæ pro quibus pecunia promissa erat, *l. 104. §. 1. D. de leg. 1.* Tabulæ, pro syngraphis, *leg. huiusmodi. §. si ita. Digest. de leg. 1.*

Tabulæ accepti & expensi. Moris enim erat ut patresfam. quæcunque per singulos dies aut acciperent, aut expenderent, ea primùm properè ac festinanter in codicem memoriæ causæ paratū referrent, quæ Aduersaria dicebantur: deinde per ocium in aliis tabulis ordine & accuratè perscriberent, eas tabulas accepti & expensi nominabant. *de quibus Cicer. in Cluentiana sic scribit.* Confecit tabulas diligentissimè, hæc autem res habet hoc certè, ut nihil possit neque additū, neque detractū de re familiari latere. Hinc Tabulis obsignatis agere: cum pactio in tabulis relata esset. *Cic. 1. de Orator.* Tu mihi cum in circulo decipiare aduersarij stipulationicula, & cum obsignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id sit scriptum, quod ille capiat: ego tibi vilam causam maiorem committendam putem? Item *Tulci. 3.* Tu quidem obsignatis tabellis agis mecum, & testificaris quod dixerim aliquid, & scripserim. Nam de testatationibus locus hic ex Quintiana documentum est: Neuis pueros circum amicos dimittit ipse suos necessarios corrogat. veniunt frequentes, testificantur isti P. Quintium non fuisse: & se fuisse. tabulæ maximæ signis hominum nobilium consignatur. Idem in *Pisoniana*: iste claudus, quomodo autem pilam retinere: quod acceptat, testificari: tabulas obsignare velle.

Tabula, libellus proseriptionis. *Vlpianus l. 13. §. 5. Digest. de actio. empr.* Cum ven-

radij & Honorij cōstitutione sancitum,
ut nulli deinceps ad id officium pareret
aditus, qui obnoxius esset seruituti. Hi
autem conditiones erant, id est, huic
conditioni addisti & mancipari, adeo, ut
non possint ad aliam aspirare militiam
vel dignitatem, ut patet ex l. scriptur. v.
C. qui potiores. in p. g. nob. & l. 3. §. 7. d. C.
Th. de num. ass.

Tabularius etiam pro calculatore, quē
Graeci *βιβλητα* vocant, qui in tabula
calc standi & computandi artem pue-
ros docet, vel alias eam artem tenet, l. i.
§. ludi. D. de extr. cognitio. Quem etiam
gēti hanc verbi sensum, l. ult. D. si mens.
fals. mod. ostendit.

T A B U L A R I U M, pro archeio, de
quo alibi dictum, id est, eo loco in quo
instrumenta, literae, tabulaeque publicae
recondebantur, in quibus omnia pas-
cia, praedia, vestigia, portoria, ciuita-
tes, redemptionesque publicanorum per-
scripta erant. Cio. de Nat. deor. l. 3. Sed ex-
eius est theatro. veniamus in forum sē-
sum ut precor quid? ut iudicetur qui ta-
bularium incendit. Virg. Georg. lib. 2.

*Insanquamque forum, aut populi tabularia
vidit.*

Ubi Seruius, Tabularium in eade Satur-
ni, & arario fuisse scribit: cum tamen Li-
uius lib. 43. ita scribat: Censores ex tem-
plo in atrium Libertatis ascenderunt, &
ibi signatis tabulis publicis, clausoque
tabulario, & dimissis seruis publicis ne-
garunt se, &c. Sumitur autem Tabula-
rium l. 92. D. de leg. 3. pro loco, in quo pri-
uata cuiusque patrisfamilias instrumenta, em-
ptiones, seu nomina debitorum seruan-
tur. In fundo autem vno (inquit Paulus)
ex his qui praelegati sunt, tabularium
est, in quo sunt & complurium manci-
porum emptiones, sed & fundorum, &
variorum contrahuum instrumenta, prae-
terea & nomina debitorum.

T A C E R E, est medium inter cōsen-
tire & reprobare. Card. in Clementi. Sapē,
§. si tamen. de verb. sig.

T A C E N S, an & quando videatur
e consensire, declarat Barr. l. in adoptionib.
D. de adop.

T A C I T A fides est, cum quis non
palam rogatus in fraudem legis promit-
tit, sed quod libi relinquitur restitutu-
rum personae, quae legibus ex testamento
capere prohibetur: siue chirographum

eo nomine dederit, siue nuda pollicita-
tione reprobauerit, l. in fraudem. ap. D. de
iis quibus ut indig. l. 1. & l. 3. & l. 40. D. de
iur. fidei. Tacite igitur relicto videtur,
cum neque testamento, neque podicil-
lis palam datum est, sed chirographo ca-
uit is, cuius fides eligitur, quod ad se ex
bonis defuncti perueniret, id ei qui alio-
quin capiendi ius non habeat, restitue-
tur, d. l. 1. l. 3. in princ. & l. 40. §. 1. l. 42. ff.
de iur. fidei. l. 12. in fi. D. de fideicom. lib. l. 1.
21. D. de iust. et iur. l. 83. D. de acq. ha-
red. Quod bellicum alludit Synes. Epist. 3. quae
quatenus ex hac meta hora tacitorum
fideicommissorum pender, vulgo ob-
scura habetur. Agit autem in ea de libris
suis Rhetoricis, quos pro vulgo quæstis
liberis habet. Et tamen perinde atque ius-
tos & legitimos eos cōplecti scribit, ut
pro iustorum loco eos ac lubens sit ha-
biturus, nisi leges, quae acres sunt inge-
nitatis patronae, repugnant. Itaque id
eos demum ex bonis suis laturos scri-
bit, quod clam & tacite in eos sic collatu-
rus. Verba eius quibus hanc postremam
orationem exprimit, haec sunt, *ἔχει δὲ κί-
πιδος, πρὸς αὐτὸν δὲ δόξα καὶ ἀπορίη.*

Tacita fideicommissa, quae quisei cui
capere non licet, tacite rogatus est resti-
tuere, l. 18. in princ. & §. 1. ult. D. de his,
quae ut indig. l. 13. ff. ad leg. Falcid. l. 3. Co. ad
legem Falcid. l. 17. §. in ramo. D. de iur. l. 3.
D. de probationib. l. 3. de delatorib. lib. 10. C.
Quintilian l. 9. c. 2. Ream tuebar, quae sub
iecisse marito testamentum dicebatur,
& chirographum marito expirante ha-
redibus dedisse & verum erat. Nam quia
per leges institui vxor non poterat ha-
res, id fuerat actum, ut ad eam bona per
hoc tacitum fideicommissum perueni-
rent, scripserat & Paul. librum singula-
rem de tacitis fideicommissis. Porro non
eo minus tacitum fideicommissum est,
quod palam testator reliquerit, si perso-
na, cui restitui veller, non significauerit.
l. 123. §. ult. D. de legat. l. 1. Cuius rei exem-
plum est in Quintilia. Declamatio. 35. in
qua diues fingitur decessisse herede in-
stituto bonorum paupere, cum elogio
tali, **P E T O V T H A N C H A E R E D I T A**
T E M T A N Q U A M F I D E I C O M M I S
S A M. Ex quibus verbis tacita fides susce-
pta arguitur. Difficile, ait, est quidem na-
tura probare tacitum fideicommissum,
Quomodo tamen probamus? Si logium

scriptum est palam, certè & manifestè electus hic est ad transitum hereditaris: silentium & fides est, inquam de restituenda hereditate, &c.

per Tacitam fidem translata prædia, in l. 5. §. pen. D. ad municipal. quæ in fraudem munerum ciuium in alium nomine tenus translata sunt: ita ut ipsa maneat in prioris possessoris dominio.

Tacita Senatusconsulta quæ olim appellarentur, explicat Capitolinus in libro de Rebus gestis Gordianor. & vide S. C. Tacitum.

Tacita pecunia, *l. emptor. D. de pactis. ea est*, quæ non continetur publica scriptura mente, vel alio publico testimonio: quo modo si qua inesse credito turpitudo videatur, d. r. pecunie solent. Sic in veteri quodam testamento Sempronij Tucidadi militis, Aurelius Tucidapus tacitam pecuniam si via Lat. Off. meire. monumentum suo sumptu edificauerit, habere. Et apud Gell. lib. 6. c. 12. AP. Sylla qui tum reuserat, mutua H. S. 20. tacita accepit. sic enim veteres habent libri, non tacitè, ut restatur Cuiac. in d. l. emptor.

Tacita IUDICIA erant, cum senatus decrenebat ut in candidatos ob eorum contentionem disciplinæ & institutis patriis legemque iussis repugnantem, populi que tribus & centuriis corruptentem, iudicium tacitum fieret, quo vel ante damnarentur ambitus, vel eorum comitiis ratio non haberetur, quod mere maiorum petisse non viderentur. De hoc genere iudicij sic ad Atticum C. 20 loquitur: Senatus decrevit, ut tacitum iudicium ante comitis fieret, ab his consiliis quæ erant omnibus sortita in singulos candidatos: magnus timor candidatorum. Hinc & illud eiusdem, *reuo. Offe.* Quamvis enim demerse sint leges alicuius opibus, quamvis tremefacta libertas, emergunt tamen hæc aliquando aut iudiciis tacitis, aut occultis de honore suffragij.

Tacitum & expressum, si utriusque par sit potentia, æquiparantur, secundum Bald. in l. de quibus. D. de leg.

TACITE plurifariam aliqua insunt. Aut directè, id est, immediatè. Aut ex obliquo, id est, propter aliud. Quæ insunt tacite directè, insunt, aut per modum conditionis, aut purè: & tunc aut ex legis

dispositione, aut ex rerum natura, aut ex consuetudine, aut necessitate, aut ex dependentia, quia tacite dependent ab expresso. Quando verò tacitum non venit simpliciter, sed ex adiuncto, ex obliquo, ex vi reitoria, tunc taciti & expressi non est eadem operatio: quia quæ expressè fieri non possunt, ex adiuncto, ex relatione, ex obliquo tacite recipiuntur. *Exempla proponit Zas. in l. cum quid. D. si cert. per.*

TACITURNITAS, l. 2. §. pen. D. ad municip. l. honore. §. ult. de decur. pro voluntate accipitur atque consenti.

TACHYDROMI, *taxus æquus.* à Basilicam interpretibus ad l. 8. C. de cursu publici appellatur equi publici cursuales, verè d.

TAXUS in l. 1. D. de mil. test. mille hominum multitudinem interpretatur Vlpianus.

TAGAX, apud Ciceronem lib. 6. Epistol. ad Atticum. Quasiorem nemo dignus putat. Etenim est levis, libidinosus, tagax vulgò malè sugax, aut rapax. Ducitur autem hoc verbum à tangendo, ut ait Festus lib. 8. & furunculum significat.

TALISUI natura comprehendit genus, non speciem, ut colligi potest, C. de verb. signific. l. 1. in prin. ibi. Talcm habere. & 2. ex. l. 1. ibi. Nulla si, eciam. Aliud autè est: talcm, aliud haberi pro tali, l. mercu. & ibi Interpret de verb. significat. Barr. in l. si maritus 2. §. Legu. l. ult. D. de adult.

TALIA pro exacte onerosita fuit, quo tempore Latini sermoni peritus delitescerebat: quo verbo vis est Speculator tit. de cleric. coniuga. per totum, eoque vtuntur Pœtices, eorumque interpretes, ut sapissimè in eorum libris reperias.

TALIO in xii. Tab. tal. est: ut duplo duplum. Festo lib. 13. parem vindictam significat. Verbo legis hæc sunt apud eundem, SI MEMBRUM RUPERIT, NIGVM EO PACIT, TALIO ESTO. quam legem explicuit Sex. Cæcilius apud Gellium lib. 20. c. 1. Sic Isidorus lib. 3. c. 27. Talio est similitudo vindictæ, ut taliter patiarur quis ut fecit. Aristoteles de morib. lib. videtur affirmare vocare, & similitudinem supplicij, l. vltim. C. de accus. reciprocam penam, l. 3. C. Theo. de exhib. rei. l. hi quos. C. Th. de accus. Ius talionis ante Decemviros in du-

erat æternus, som
Dei si in lege Iu
bis, d. 1. 1. 1. 1.
pior aut tunc
niam in rebus, &
quant & 1. 1. 1. 1.
pienne Ma donna
ptum Martenon
Ne adim viderit T
neciorum relati
referri posse ad
Legis xii. l. bu
meminit Iudma
int u.

TAM in Felle
nem habet præpo
subingimus quon
do ex contrario
tam bonus Hom
molus: oia est
ica. vel sic, apud
de mun. s. 1. an
pius apud Veter
in Perdu. l. 1. 1.

TAM IVR
tus locutio, q
fuisse significab
fuisse, Perdu.
Sed si sic admo
neposus est
filio suo natu
arrogantia
5. cap. 9. expon
Valerius L. Ti
fiet, quàm si e
lras eius natu
cus in Oratio
est, Facies in
lege, quàm si
eom apparet
iure legen e l

TAMDI
esse deleg.
Tamon. Re
deb tor. 1. 1.
quod si fin
finit abesse p
au. D. ex qui

TAMDI
indirect. h
TAMDI
temiar. poss
cia & domi
cipis, & em
& seru & c.

gerat æternus, summusque nomotheta
Deus lata lege Ex d. capit. 21. de ver-
bis, *ὁ θεὸς ὡς αὐτὸν αὐτὸν αὐτὸν*, *ὁ θεὸς*
αὐτὸν αὐτὸν αὐτὸν, &c. Sed talionem anti-
quavit & sustulit idem legislator, fa-
piencia illa divina apud Eū. angelogrā-
phum Matthæum cap. 5. qui in dō rēsi-
stendum venit Talionis verbum ad be-
neficiorum relationem & redditionem
referri posse idem Isidorus scribit.
Legis xii. Tabul. de talione loquentis
meminit Iustinianus. §. pana. l. i. ff. de in-
iuriis.

TAM ait Festus lib. 18. significatio-
nem habet præpositivam quandam, cui
subiungimus quā, pro sic: ita aliquan-
do ex contrario subiungimus, quā: ut
tam bonus Homerus, quā Cheryllus
malus poetā est. Priorē significatio pro-
ita vel sic apud Plinium l. non solum. D.
de iniuriis. Tam, etiam pro tamen acci-
pitur apud Veteres, ut & apud Iurisco-
p. in Pandect. Flor.

TAM IVRE LEGEQVE. Ve-
rus locutio, qua lege actum aliquid
fuisse significabant, quā rogari ius
fuisse. Procul. l. i. qui. 44. D. de adop-
t. Sed si sic adoptio, ut tam iure legēque
neposius esset, quā si ex Lucio puta
filio suo natus esset. Alludit autem ad
arrogationis formulam, quā Gellius lib.
5. cap. 9. exponit. Velitis iubeatis, vti L.
Valerius L. Titio tam iure legēque filius
fiet, quā si ex eo patre maritūque fami-
liās eius natus esset. Hinc Ciceronis lo-
cus in Oratore pro domo emendandos
est, Fueris sūne Trib. pl. tam iure, quā
lege, quā fuit hic ipse Nullus. Legendū
enim apparet, Tam iure ac lege, vel Tā
iure legēque. e. Horat.

TAM DIV pro donec, e. ex literis. de
offic. deleg.

Tamdiu Reip. b. causa abesse quis vi-
debitur, quamdiu officio aliqui præst-
quod si finiri fuerit officium, iam de-
finire abesse Reipublicæ causa. V. l. i. si
cui. D. ex quib. caus. maior.

Tamdiu, cellarium, Nouel. Marcia. de
indirelig. Hinc

TAMIACA prædia, rubr. C. de pred.
tamiac. possessiones erant in Cappado-
cia & domus propriæ patrimonij prin-
cipis, & in eis coloni æquē & inquilini
& serui & equitia eiusdem iuris condi-

tionis, neminis, homines. puta tami-
ci, possessionesque tamiacæ, qui quæve
omnes erant sub iurisdictione Comitris
domorum, l. vlti. C. ubi fise. caus. Nov. 20.
quod mutatur Nou. 30. & transfunditur
in Proconsulatum Cappadocia. Hæ iurem
possessiones dicuntur Tamiacæ, quod
harum reditus deputati essent cubiculq
& cellario sacro, quod propriè, ut dixi-
mus, tamiacus est. Hæ Cuiac. Nouell. 37.
Alciatus arbitratu fundos Tamiacos
esse qui dispensatori publico præsta-
bant annuos fructus vectigales, quibus
ille postea in domo Imperatoria dispen-
sabat alimenta. Nam tamiacus dispensato-
rem significat.

TAMEN, vide de hac dictione Bar-
tol. l. vnic. D. si quis ius dicent. non obtem-
per

TAMEN ETSI, pro quamvis,
l. interdum. D. quod fals. iur. aut. ut apud
Cicer. in Epistol. ad Plautium.

TANGERE quid, describere, in-
tentionem facere, & circumvenire, Cise-
ro, Consilia, aut, eius omnia tetigi.

TANQVAM similitudinis potius,
quā veritatis nota, ea. dudum. i. de elect.
extra. quandoque veritatem significat,
& sacra. in promissio Decret. cap. cum pro
causa. de sent. excom. vide Reynar. c. solusq.
de maio. & obed.

TANTI, id est, tam multi, l. 65. D. de
leg. 1. Quod si minus sunt, in tantos quan-
ti inueniantur: id est, in tot quot inue-
niantur. l. i. ff. de legat. Nisi spe-
cialiter expresserit, & dixerit testator,
tantas quidem partes velle vnum, tantas
autem alterum habere.

TANVM quandoque adiectivè
ponitur, quandoque substantivè. Ali-
quando excludit Quandoque includit, l.
cum testamento. D. de verb. significat.
Interdum restringit & limitat, l. pro-
perandum. §. 1. C. de iudic. plerumque tem-
poris qualitatē significat, l. fin. C. de e-
dict. diu. Hæd. coll. Aliquando similis
causa exclusiva est. l. h. ab. C. de pred. mi-
no. Aliquando excludit quosdam casus,
sed non omnes, l. licet. D. de usufructu. lega.
quandoque subauditur, l. cum sponsu. D.
de publican. l. non enim. D. ad SC. Trebel-
lian. quod & A. August lib. 2. Emend. cap.
1. indicat. Quandoque ponitur pro ad-
dō, l. si. C. de epis. & clerico. Plerumque ne-
gationis inclusiva vox est, e. cum ecclesia

loco taxationi,
pendent proliu
e si vir rati do
steli. De lege
veteres in vino
at dicere, Made
nis vime habuit
teatium scribit
ntes, Infero, in
ea causa est ad
roferret, ne vi
id in cellis at
m, ex quo bus
mpum est, esse
filiu. enipiar
de hoc verbo, so
placum. Cui
Sarta recta,
de libarores, qui
ad est, qui o
ducunt: alios
teque vlturatur
drum. C. semm
quiliam, vbi ta
gendum cen
tam expositione
tam vlturatur
fano. anfr. lib.
Tertullian. in
r. Scit albarius
ternam lineare,
& multa alia or
bra parietibus

gregalia vocare videtur, lib. ij. Epist. vbi
salinea gregali tectorio induta dicit.

T E G V L A & regendo, quæ adfixæ
ædificij pars censentur, l. nam est ramos.
D. quod vi aut clam. l. granaria. §. regula. ff.
de actio. empr.

T E L O N A R I I, in l. 3. de indulgent.
debit. in C. Theod. Moschopol. in libro
tæpe q. 5. d. 2. talia, ait, q. tæpe d. 2. talia.
q. 5. d. 2. talia, ait, q. tæpe d. 2. talia.
vbi dicitur, q. 5. d. 2. talia, ait, q. tæpe d. 2. talia.
Canonem telonei
apud Cassiodorum lib. 5. episto. ad Am
pel. legitur, Gothorumque regibus pæ
sistat fuisse inde intelligimus. Et pla
nè telonea inter regalia ponuntur in cõ
stitutione Friderici Imperatoris, quæ ad
finem l. 2. de feudis tit. 56. posita est. Ad
quam pertinet quod Radeuicus lib. 4. de
gestis illius Imperatoris, c. 5. ita scribit,
Tæ episcopi quæ primates, vno ore, vno
ad sensu in manum principis regalia red
dere, primique resignantium Mediola
nenses exire, requirerentque de hoc
epio iure quid esset, adiudicauerunt du
catus, marchias, comitatus, consularis,
monetas, telonea, fodrum, vestigalia,
portus, pedatica, molendina, piscarias,
omnèque vtilitatem ex decursu flumi
nam provenientem.

T E L U M, inquit Caius, vulgò quidem
id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed
nunc omne significatur, quod mittitur
manu. Ita sequitur, vt & lapis & lignum,
& ferrum hoc nomine contineatur: di
ctumque ab eo, quod in longinquu mit
titur, Græca voce figuratum dicitur. vbi
& hanc significationem inuenire possu
mus, & in Græco nomine. nã quod nos
Telum appellamus, illi βέλος appellant.
eòque nomine vulgò quidem id signifi
catur, quod ab arcu mittitur: sed nò mi
nus omne significatur, quod cum mitti
tur manu, dicitur βέλος. Admonet
nos Xenophon: nam ita scribit, καὶ τὰ
βέλη οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ ἀγέλης, καὶ τῶν ἄλλων
συνεβήθη, καὶ ἐκ τῶν ἀγέλης καὶ τῶν ἄλλων.
& id quod
ab arcu mittitur, apud Græcos quidem
proprio nomine βέλος vocatur: apud
nos autem communi nomine telum ap
pellatur, l. 133. D. de verb. sign. Et ita hoc
verbum sumitur in l. 1. §. occisorum. D. de
senatusf. Silanis. & in leg. Cornelia. de fici
rj, sic verbum hoc accipiendum est, §.
item lex Cornelia. Infit de public. ind. Fe
stus verò l. 1. Tela ab armis propriate

significationis hoc distare scribit, quod
tela sint ea, quibus procul præliantur:
Arma verò ab humeris dependentia.

T E M E R E litigare, controuersiam
que mouere dicuntur, qui per calum
niam quid petunt, aut sine iusta causa
experiuntur, l. 29. §. 1. D. de liber. cau. l. 79.
D. de iudic. Infit. de pæna tem. litig. Non
temerè, pro non passim, facile, in l. 7. §.
sed & si quis. D. de iniur. Sis apud Suet. in
Domitia. c. 19.

T E M E R I T A S est, cum quid faci
mus propria voluntate, & citra superio
ris auctoritatem, & Gemina in c. cum qui. §.
insuper. de præbend. & quando sit actus
prohibitus, vt idem ibidem scribit. &
vi de Bartol. in l. 3. ff. ad Turpiliana.

Temeritas accusatorum tribus modis
deregitur, & tribus poenis subiicitur. Aut
enim calumniantur, aut præuaricantur,
aut tergiversantur. Calumniari est falsa
crimina intendere. Præuaricari verò, est
vera crimina abscondere. Tergiversari
in vniuersum ab accusatione desistere.
Marrian. auctor. in princip. l. 1. ad SC.
Turpil.

T E M E R A R I V S quis dicatur, vi
de extra de sententia excommu. Tem
erarius litigator intelligitur, qui neque
intentionem suam probat, neque allega
tionum causam habet. Notus est titulus
apud Imp. 4. Infit. de pæna temerè, id
est, absque causa litigantium.

T E M E R A R I I, violatores, c. §. 5.
ff. de pen. lib. 6.

Temerator, falsarius, l. si quis obrepserit,
ff. de fals.

T E M O N E S inter præstationes for
didat & munera referuntur, in l. maxima
rum. C. de excus. mun. & l. 4. C. de dignis. l.
4. C. de proxi. sac. feri. lib. 11. Vnde

T E M O N A R I I, qui ea munera ex
igebant, id est, aurum tyronicum, ty
rones, equos, l. 2. C. de privileg. eor. qui
in sac. palat. in qua tamen vulgò malè
turmariorum legitur, aut, vt alij emen
dant, telonariorum, quod vitium satis
perspicue ex eo deprehenditur, quod
eo in loco Capitularios eos vocari
Impp. aiunt, & ex Symmacho lib. 2. Epi.
vbi Capitularios taxationem tyronis po
stulasse legimus. Hos protoctasiz, siue
prototypæ onere fungi indicat l. 2. C.
The. de desert. Si temonarius, inquit,
prodideris desertorem, protoctasiz

onere biennio releuetur.

TEMONARIUM, id est, ut ait Synesius in epist. *de uirtutibus* & *de uitiis*. *Imp. Valentinianus & Valens in l. 7. C. Theod. de tyron.* Si aurum, inquit, fuerit pro tyronibus inferendum, vnumquemque pro modo capitationis suae debitum reddere oportet, & ne aliquod dubium relinquitur, solidorum numerum, qui temonario inferendus est, designamus. Hinc

TEMONARIA functio, l. 14. C. Th. de extraord. muner. ex qua & probari potest capitularia functionem eandem esse. Sic Temonaria onera, l. 1. C. de palat. fac. larg. lib. 12. & l. 4. de dignitatib. lib. eod. C. id est, praestatio tyronum, equorum, auri tyronici.

TEMPERARE, datiuisiundum, abstinere significat. *Ulpian. in l. 1. §. quod autem de officio praefecti urbi.* Praeterea curare debet praefectus urbi, ut numularij probe se gerant circa omne negotium: & temperent his, quae sunt prohibita. Rem verò suo ordine ac mensura administrare, potissimum cum accusatio iungitur, denotat, *ut apud Imp. l. 1. de praepos. sacr. scrin. C. lib. 12.* Ut inter eos, autem, merito dignitatis habeantur, qui pro praefectis dioeceses sibi creditas temperant. Sic temperatio Reipublicae, id est, moderatio, *apud Ciceronem in Legibus.*

Temperare vestigia, minuere Plinio.

TEMPESTATIS appellatio continentur nives immoderate, quae frumenta corrumpunt, *l. 1. §. fin. de contrahend. empt.* Estque caelestis iniuria, siue terram, siue mare conturbet, l. 2. §. quod diximus. D. si quis causat. & ad l. 2. ad leg. Rhod. de iactu. Unde, calamitosa tempestas, *apud Iuriconsultos in l. ex conducto. §. si vis tempestatis. ff. loca.* Apud Ciceronem tamen pro die videtur sumi hoc versu,

Tertia te Phibia tempestas lara locabit.
cum versus Homericus quem expressit sic habeat: *μετὰ τὴν τρίτην φέβηλον ἐπὶ τὸν ἱόνον.*

TEMPLUM, amplum templum Isidoro, *vide Alcia. l. malum. de verb. sign.* Templum iustitiae, l. 1. §. cum hac. C. de ven. enucl.

TEMPLARII, sunt praepceptores,

vel commendatarij, & personae religiosae, cum ex eo de sententia excom. lo. And. Rub. de regu. Templarij, ordo quidam militum, iure, ut ait *Volaterranus*, lib. 21. *ἀνδραπολις*, destructus, quod Albericus in Lexico negat.

TEMPTAT, pro tentat dicere, & adfirmare nritur, *in l. 160. ff. de verb. sign. l. 3. §. quibus mod. usufruct. amitt. l. 11. §. quod aut praetor. D. quod vi aut clam l. 2. §. & Africanus. D. ad Terigila. l. 10. D. de adq. poss. in Pand. Florem. Vide Tentare.*

TEMPVS, est ex calis solisque vertigine deductum spatium, quo rerum omnium agitationem vicissitudinemque metimur. Quò respiciens **CHRISTVS** ipse, mutationem rerum nobis ob oculos posuit, cum diceret: Vanus est qualitas, quae in rebus humanis maiorem vim habeat, quam temporis vicissitudo. Tempus enim dat rosas, & mutat omnia: cuius qui rationem non habet, is plane nihil potest in iure secundum aequitatem diffinire.

Temporis habere rationem, in omnibus rebus bene feliciterque constitutendis plurimum referre, natura satis manifestum est. Attamen plerique, cum id non credant, coguntur experiri, atque, stultorum magistro, exitu tandem bellissimè doceantur. Nemo enim commodum voti sui suum sperabit, qui tempestiuitatem aut ignorat, aut contemnit. Quis non videt agriculturam, sationes, menses, vindemias, infestationes, propagationes in tempore vtiliter exerceri: ac contra, neglecta opportunitate, omnia ista aut calere, aut congelatione prorsus interire? Quorum existimabitis sine periculo nauigaturum, nullo temporis discrimine obseruato? An non palam constat, usum optimarum herbarum, adde etiam quotidiani cibi, prorsus nihil prodesse nobis, aut etiam nocere, nisi in tempore sumamus? Quis item principes feliciter diuixerit extra tempestiuitatem? Sicur Horatius, mittit olim Augusto Caesari librum, diligenter monebat portitorem, vi tempestiuitatem adiret, ac mollissima vandi tempora obseruaret. Quò ferè pertinet, quò Imperatores in l. c. in iur. C. de off. rector. pronin.

Ciculus

Iniquitas (inquiunt) Rhodiorum iniuriam suam non tam decenter, quam sero conquesta sunt. In summa, omnis humana actio suam exposcit tempestivam occasionem: quam nisi mordicus retineamus, res ipsa vnumquemque docebit, quàm verum sit, quod dici solet: Noscere tempus: Post festum venit, miserimum est. Alioqui videbimus, quàm sæpe nobis ex lucro damnum, ex voluptate molestiam, ex amicitia simulatrem adferet neglecta tempestivitas: vt mihi insinire videantur, qui nihil ferre putant in rebus publicis ac priuatis, quid quoquo tempore fiat.

Temporum disciplina, pro bonis moribus, & eorum obseruatione, accipienda est. C. de pact. l. vlt. in fi.

Tempus continuum dicitur, quod continuè currit & in quo subducuntur tam dies festi, quàm operarij: tam dies absentiarum, quàm presentiarum. Tempus verò utile, quod vtiliter præterfuit, in quo dies festi non subducuntur: & in quo actor, vel per se, vel per procuratorem agere potest. In quo item habetur respectus, an quis iudicis copiam habere quiverit. Vide Hegend. in tit. C. de temp. in im. restit.

Tempus æstimationis dupliciter consideratur. Nempe, tempus à quo, & tempus ad quod. Tempus à quo, id est, quando incipiat ratio haberi æstimationis, à quo tempore. Sed tempus ad quod, id est, quando finiatur consideratio æstimationis, vsque ad quod tempus duret æstimationis. Et sic tempus à quo, respicit initium, sed tempus ad quod, finem. Zaf. in l. vltimam. D. si certi. per.

Tempus medicum, quandoque trium, aut quinque dierum est, l. & si post rres. D. si quis cauis cum similibus. Quandoque accipitur de decem diebus, vt in l. promissor Strich. de consensu pec. quod & Eulathius in lib. de varia obseruat. tempo. adnotat. c. 2. l. 1. in p. Interdum dies triginta signat, l. 1. §. 2. de iure. act. q. priua. Interdum duorum mensium spatium, l. sancimus. C. de fideiuss. cum similib. id quod Eulathius obseruauit, eod. lib. c. 2. l. 1. in p. Quandoque trium, l. de opera. C. de edicto. priua. Est & aliquando quadri-mestris, l. si debitoris. ff. de iudic. cum similibus. Quandoque decem mensium, l. 2. C. de nuptiis. Quandoque quinquennium, l. 1. §. quod dictum. de separati. Præterea,

Iudicis arbitrio relinquitur diffinici-dam, l. ab hostibus. §. si. ex quibus caus. maior.

Tempus quod exeralit hominum memoriam, species est vsucapiendi omnium efficacissima: post tantum enim seculum nullo probationis genere homini possibile est, aut defendere, aut impugnare fidem possidentis. Quomodo autem probari debeat, memoriam non extare, nemo melius, quàm Paulus ipse tradit in l. penultima de probatio. & in l. secunda. §. idem Labio. de aqua pluui. arcend.

Tempus triginta dierum dicitur plenissimum ad deliberandum super quocunque negotio. per tex. & gl. in Auth. de appellat. §. 1. coll. 4. vide Eulathium vbi supra.

Tempus moræ licis, id est, quo lis contestata est, c. ex parte. 2. de verb. sign.

Tempore fit iniuria, si in ludis & in conspectu Prætoris, l. Prætor edixit. ff. de iniur. & famos. libel.

Tempore liberari dicuntur, qui temporali actione tenentur, cuius dies cedit, l. 3. D. qua in fraud. ced. l. vlt. in fin. D. rem rat. hab. l. 1. §. item si periculum. D. de vent. in poss. mut. l. 5. §. quoriscunque. D. de arb. edit. l. 45. D. de administrat. tutor.

Tempore perituræ res dicuntur, quarum actionis dies exiturus est, l. 3. D. de feriis. l. 12. D. de procurat.

Tempore eodem fieri intelliguntur quandoque, etiam si non simul, aut subito, eodemve puncto, sed successiue fiunt, l. antiqui. D. si pars hereditatis petat. l. Arescusa de statu hom.

Tempora media non nocere, solemus dicere. Vt puta ciuis Romanus scriptus hæres, viuo testatore factus est peregrinus: mox ad ciuitatem Romanam peruenit: media tempora non nocent, l. si cuiusmodi. D. de hered. instit.

TEMPORALES actiones dicuntur, quæ certo temporis spacio terminantur: & perpetuis opponuntur, Instit. sub tit. De perpet. & temp. act. Imperatorum tamen constitutionibus in personam actiones annis triginta: in rem verò decem aut viginti annorum spacio circumscriptæ sunt, l. 3. C. de prescript. trigin. ann. & sub tit. De prescript. dec. vel vig. Antiquitas autem omnes actiones, siue ex leg. xii. Tabul. Plebiscitis,

Legibus, Senatusconsultis, siue ex Principum Constitutionibus proficiscerentur, perpetuæ erant, hoc est, in centesimum vsque annum, & fortè vltra, competeabant, *ut gloss. innuit in l. 1. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* Sed quia ius vigilantibus scriptum esse Sczuola scribit, *l. pupillus in fin. ff. que in fraud. cred.* constitueptibus diuis. principibus factum est, vt actiones certos fines haberent, vltra quos non viuerent: & sic perpetuitas illa vetus ad aliquod iuges annos vulgò est restricta, & coarctata, quæ supra hominis vitam olim extendebatur. Igitur omnes actiones, quæ antiquitus perpetuæ fuerant, nunc temporales sunt, & ad certum tempus per Constitutiones coarctatæ.

Temporales exceptiones, atque dilatorie sunt, quæ non semper locum habent, sed euitari possunt: qualis est pacti conuenti temporalis. *Gaius in l. exceptiones. D. de except. præscript. & præiud.*

TEMPORARIUS tutor datus ad certum tempus, & finitum, *l. 2. D. de tutor. & curator. dat.* apud Albericum temporaneus est, sed reclamante sensu. Est enim temporaneum, quod ad tempus pertinet, siue quod subitò, & in tempore fit.

TEMVLENTIA, pro vinolentia. *Imperatores in l. vnic. C. Si quis Imperator. maledix.* Ac temulentia turbulentus obreclator temporum nostrorum fuerit. Temetur exultimat Interpres esse genus optimi vini, cum pro vino quocunque accipiat. Dicitur, quod tener, hoc est, libet affectet mentem.

TENAX sui iuris dicitur, qui tam arctè ius suum seruat, vt de eo demere, aut auferri sibi ab aliquo ne tantillum quidem patiat. Quod avarorum est dominorum proprium in suos colonos.

TENDIT prospectat, vel vergit. *fiaturum. de rescriptis in 6.*

TENERE Emerum factum significat, & ad possessionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore possessioni insistit, licet non possideat. *l. 9. in fin. D. de rei vindic.* Itaque tenere & possidere separantur, *l. 8. ff. de acceptionibus.* Quinetiam in quos ius possidendi non cadit, quales sunt serui, hi tenere rectè dicuntur, *l. 38. §. hac quoque stipulatio. D.*

*de verb. oblig. l. 49. §. 1. D. de acquir. poss. l. 4. §. 1. ut si eam rem. ff. de usufructu. Huius etiam verbi noua significationem ex obseruationibus Pet. Fabri hanc refert Brissolinus, vt tenere idem interdum significet, quod obtinere, & iudicio vincere. *Paul. in l. vltim. D. de exceptio. rei iudic.* Qui in rem egisset, nec tenuisset. *Im. Anro. in l. 1. C. ad l. Fabiam de plagiar.* Si verò in causa tenuerit, etiam legio Fabiz crimen persequi poterit Philippus. *& in l. 6. C. ad leg. Corn. de falsi.* secundum scriptorum Codicum lectionem, Qui falsas tabulas dixerit, nec tenuerit, quod nonnullorum inscitia Immutatum est. *Similiter in l. 12. C. de inoffic. test. Eum, ait Gordianus, qui in officio causam delicti non tenuit, à falsi accusatione non sibi moueri placuit. Cic. in Orat. pro Cæcinnæ.* Et hoc loco dixit Sequolam causam apud Centumuiros non tenuisse. *Suet. in Domitia. c. 9.* Nec repeti si intra annum eaque conditione permisit, vt accusatori qui causam non teneret, exilium pena esset. Vide Habere.*

Teneri, pro obligari. Hinc teneri lege aut interdico quis dicitur, cum per legem, vel pætoris edictum, interdictionemve obstrictus est ad aliquid faciendum, vel non faciendum. Sic teneri quem promisso, pro obligatum esse, accipiendum est. Teneri & de vulnerato, & de occiso. Duo enim sunt delicta, *ut ait Gaius. in fi. l. illud questum. D. ad leg. Aquiliam.*

Tenet pro occupat & regit, *in l. 7. §. in sua. la. D. de acq. rer. do.* Sed & terra teneri dicuntur, quæ terræ coherent.

TENOR rationis, *l. 16. D. de legib.* Tenor instrumenti, *l. 8. ff. de statu hom.* Tenor testis, *l. 28. §. penul. D. de l. & past. hu.* Tenor iurisdictionis, *l. 8. C. quod met. caus.* Tenor actorum, *l. 23. C. de fid. instr.* Tenor legis, *l. pen. C. ad leg. Aquiliam.*

TENOR, pro pactione contra communem feudi naturam ac rationem in contrahendo interposita, *lib. Feud. 2. tit. 1. §. 3.*

TENTARE, à Tendo deductum, est rem incertam aggredi, & diligenter inquirere: quasi manum tendere, vel aliam corporis partem, & experiri. *Cic. Paradoxus.* Tentare velint, possident ita dici, vt probarentur, Vlpianus in l. his consequenter. *§. sed cum D. fam. rei. feud.* Tentat etiam, pro tentat dicere, & adhaspare

TE
adhaspare nititur. Vnde
Tentari nus dicitur,
ac accerere, aggerere,
nititur. *aut. Tur.*
Rogatus. Polimmo.

TENVES homi
renus. *l. 1. de off. pref.*
Ante conditione & p
ices Cicero in Tule d
Vnde Tenuitas pau
per. *ut. pro exiguit.*
me lo Tenuis inter
exiguo ponitur, *ut.*

TEN, TA ve
deriuatum pro sim
fessorem non facit,
se. *l. p. d. l. 1. §. 1. D.*
meminere *Bart. l. 1. F.*
quom ex caus. in poss
sola.

TEPIDARI
pro eodem posuit
Non posse, inque
quo nimis balne
parierem comman
tep. *d. 1. §. 1. ff. de asidu.*
posse prohiberi. *§. 1.*
§. 1. vbi de balne
loquor, principi
balnei cella posu
in quo aqua cal
TE R enixa vi
m. nos peperit, *l. 1.*
gnificatione. Ter
tur, quod eodem
TER GIVE
tians, est in ve
desistere, *in l. 1. §. 1.*
TER MIN V
t. *l. 1. §. 1. ff. de arro lib.*
tam. *l. 1. §. 1. ff. de arro lib.*
quod agrum ad
te agitur. *ut. in l. 1. §. 1.*
terminare. *l. 1. §. 1.*
cer. *ut. in l. 1. §. 1.*
nor. *ut. in l. 1. §. 1.*
fana est, sed pro
tum. *ut. in l. 1. §. 1.*
h. *l. 1. §. 1. ff. de arro lib.*
termini desistit,
crimine cognos
g. *ut. in l. 1. §. 1.*
l. 1. *ut. in l. 1. §. 1.*
causa posita. *l. 1.*
m. *ut. in l. 1. §. 1.*

adfirmare nititur. Vide Temptat.

Tentari ius dicitur, cum non intellectus ac incertum aggredimur, hoc est, expectatur. *Auctor Tullius in Oratione pro C. Rabirio Posthumus.*

TENUES homines, in l. illicitas. §. ne tenuis. D. de offi. pref. dicuntur, qui humiliter conditione & pauperes. Sic Tenuiores Cicero in Tusco dicit pro pauperiores. Vnde Tenuitas patrimonij, in l. 1. c. de per. tur. pro exiguitate bonorum. Eodem modo Tenuis intellectus, pro paruo & exiguo ponitur, in l. §. D. de diuor.

TENUTA verbum a doctoribus derivatum pro simplici salina, quæ possessorum non facit, sed in possessione esse. l. possideri. §. si. D. de acq. poss. Huius meminere Bart. l. Fulcinus §. si quis. 2. D. quibus ex caus. in poss. ra. Alex. consil. 47. vol. 2.

TEPIDARIUM, & balineum Paul. pro eodem posuit in l. 19. D. de seruis. urb. Non posse, inquit, prohiberi vicinum, quo minus balineum habeat secundum parietem communem. sed si talis sit usus tepidarii, ut assiduum humorem habeat, posse prohiberi. Similiter Vitruvius lib. 5. c. 10. ubi de balnearum dispositionibus loquitur, principio Tepidarium pro ipsa balnei cella posuit, mox pro vase atheno, in quo aqua calefit.

TERENIXA videtur etiam, quæ ter geminos peperit, ter enixa. D. de verbor. significacione. Ter enim factum intelligitur, quod eodem momento fit.

TERGIVERSARI, inquit Martianus, est in vniuersum ab accusatione desistere, in l. 1. D. ad SC. Turpil.

TERMINVS à terendo deducitur, ut vult Varro lib. 4. ling. Lat. sed ineptè, cum rursus Grece dicitur. Est autem signum, quod agrum ab agro diuidit, id est, limites agrotum, & fines possessionum. Vnde terminare, limites constituere, seu discernere. *Museus l. 1. de term. moto.* Terminorum aut, aulorum non multa pecuniaria est, sed pro conditione admittentium coercitione transigendum. *Paulus in l. sed & loci. D. fin. reg.* Si dicatur, inquit, termini deserti, vel exarati, index qui de crimine cognoscit, etiam de finibus cognoscere potest. Sic l. 1. D. de acq. poss. l. 12. D. de fin. reg. Terminos ergo, finium causa positos lapides, arboresve accipimus, l. 1. 2. & 3. D. de term. moto.

Terminus lites, pro fine instantiæ, vel sententia definitiua. §. sed hodie Insit. de satis. Is autem est in criminalibus biennium, sicut triennium in ciuilibus causis, l. 1. c. vi. inc. temp. pet. Et idem, ut ait Alcia. bis errant vulgares latrunculatores, qui si reum convincere nequeunt, eum rebus sic stantibus absoluunt, ut quodocunque vel minima coniectura ducti, rursus in carcerem tradant. Nam elapso biennio, inquietari amplius non potest, & cum accusatori statutus est terminus probationum recipiendarum causa, si probatum non sit, definitiua reus est absolendus.

Terminus iuris, ad dandum Apostolos, ut vulgò dicunt, est tempus 30. dierum, intra quod iudex tenetur dare Apostolos, hoc est, literas dimissorias. Vide Marcellum, istorum verborum significationem eleganter tractantem, in l. 1. D. de libel. dimiss.

Terminus simpliciter datus intelligitur peremptorius, c. 1. de dolo & contr. lib. 6.

Terminus peremptorius est quædam interlocutoria, vide Archid. c. 1. de except. lib. 6.

Termini appellatione quid veniat, docet Bart. l. 3. de ann. legat.

Terminus pro numero præfixo, in l. 1. D. de decre. ab ordi. faciend.

TERMINALES lapides, apud Ammianum & Marcel. lib. 18. qui terminos constituunt: hi etiam finales dicuntur, in lib. var. auctor. de limit.

Terminales arbores, apud Paul. lib. 5. Sent. tit. 22. De quib. vide Sicutum Flaccum, & Hyge. & alios auctores, de limit. agro. Terminalis sententia, id est, definitiua, l. ult. c. de iur. dot.

TERMINATA, Paul. in l. vi. sane. D. de verb. sig. Vt sunt, inquit, iudicio terminata, transactione composita longioris temporis silentio finita.

TERRE integra, apud Gaium in l. sylua cadaua. de verb. sign. intelligenda est, in quam nondum dominus pascendi gratia pecus immisit.

TERRENA via, fabulose opponitur. *Pl. l. 1. de via pub. §. si quis.* Neque humilior, inquit, via sub nomine refectio-nis, is qui interdicit, potest facere, vel in viam terrenam, glaciæ innicere, aut sternere viam lapide, quæ terrena sit: vel è

millibus accipientium frumentum è publico ad centum quinquaginta retraxit. A Græcis tellera frumentaria etiam *trypota* dicuntur, id est, *trididit* non est *trypota*, quæ Pollux lib. 8. inter honores publicos enumerat: Non admodum autem dissimiles erant telleris frumentariis, quæ apud Athenienses *trypota* dicebantur, id est, annonæ, quæ bene de Rep. meritis dabantur; & ius epulandi publicè in Prytæno. Hospitibus etiam tellera olim dabatur, ut hospes agnosceretur. Hinc qui ius hospitij violasset, telleram confregisse dicebatur. Plautus in Pœnulo:

Dum hospitalem, & telleram meam fero.

Idem in Cistell.

Abi quare ubi incurrando tuo satij subsidij.

Hic apud nos iam *Alsefmarcho* confregisti telleram.

Alias Telleras, taxilli sunt lusorii.

Tellera publica securitatis dicitur, quæ præstatur iter facientibus: Barbari saluum conductum vocant.

TESSERARI, inquit *Vegetius* li. 2. ca. 7. sunt qui telleram per contubernia militum; aut per contubernia prætorianorum nuntiant. Plutarchus videtur eos vocare *diarytes*. Vet. Glossæ *reapparit*. Hæ numero speculatorum fuerunt, ut iam diximus in voce, Speculator. Cornelius Tacitus lib. 17. Sed tum è libertinis Onomastam futurum tellerarium speculatorem, & Verdrum optionem eodem perductos, &c. ita enim legendum, Plutarchus & lib. veteres tesserantur.

TESSARÈS CAI DECADIT, lib. 1. C. de hæresis, hæreticorum genus ab eo nūcupatum, quod 14. Luna Pascha cum iudæis observare contendunt, auctore Isidoro lib. 8. ca. 8.

TESTACEVM opus, Plin. lib. 10. Epistol. de aqueductu Nicomedensium aliqua pars, ait, ut mihi videtur, testaceo opere agenda erit. id enim & facilius & vilius.

TESTARI, TESTATIO, TESTABILIS, TESTATOR, TESTAMENTVM, vide Testis.

TESTIS, à testando, id est, sententiâ exponendo, quod ea, quæ de re gesta sen-

tunt, in iudicio dicunt & proferunt.

Testis appellatio apud veteres latius patet: siquidem, ut in *prope*, scribit. A. Alcias, qui nunc testis est, olim superstes & ancites est dictus, *e. form. de verb. signi.* ed; quodd super statu causæ proferebantur: nunc parte ablata nominis, testes vocantur. Testes hinc dictos putat Isidor. lib. 5. *Primo. ca. 23.* quod testamento adhiberi solere: sicut signatores, qui testamentum signarent. Superstites eos vocavit lex XII. Tabul. **SUPERSTITI-BVS PRÆSENTIBVS VINDICIAS SVMVNTOR.**

Testes omni exceptione majores, quæ nulla penitus exceptione submoveri possunt; *Optimam. C. de contrab. & commen. stipul. sub finem.* Vido glo. in 9. item verborum. *Instauratio. de iuril. stipul. l. 1. ca. 1.* Tullius, quæ in testibus consideranda sunt, hoc elegantè disticho complexus est:

Conditio, fortuna, fides, discretio sexus, Fama, ac sique boni, testibus esse volumus. Alij hæc his comprehendunt, vita dignitate, & moribus.

Testium usus naturali ratione à Deo Opt. Max. quoque probatus; huc solum spectat; ut publicè profit omnibus, ad tuendam veritatem aduersus mendaciam malorum: Si quidem testes propriè dicuntur, qui de rebus & negotiis hominum fidem faciunt, cum quibatur; & veritati patrocinantur. Inde appellari, quod tucatur statim caput, in *Authem. de testib. in princip.* Testis autem quot capitulis dicatur inhabilis, docet Bartol. filius fami. *D. de dol.*

TESTIMONIA, testationes scriptis comprehensas significant; & absentium dicuntur, atque à testibus separantur; *l. 3. 5. idem diuini. D. de testib. l. 1. D. de fide. instrument.*

Testimoniorum, modus duplex: manifestus & cæcus. Manifestus est, qui certos testes, & præsentis habet. Cæcus, in quo multitudinem, aut civitatem dicimus scire. Cicero: Testis, ait, est Sicilia rota. Est etiam in cæco iusiurandum; tabulæ, absentisque personæ, ait Donat. in *And. Terent.*

TESTIMONIALES, in penult. C. Theod. de veter. & ritu de testimo. exhib. & prot. ultim. C. Theod. de hon. cod. l. 1. 16. C. Theod. de decurio. sunt missionis ho-

tionem probat *C. Harmenop. lib. 5. tit. 1. in princip. Az. in Summa. C. de testam. Bart. l. 1. in princ. & ad fi. D. de testam. & Viglius, Institut. de testam. ord.* Vipianus tamen melius in epitome tit. 20. sic definit: Testamentum est mentis nostræ iusta contestatio, in id solemniter facta, ut post mortem nostram valeat. Mentis verbo denotans, non animi iudicium (ut l. 3. D. qui testam. fac. cum ait Labeo mentis integritatem in testatore desiderari) sed voluntatem, ut exposuit Modestinus. quæ quoniam non simplex est enunciatio ac demonstratio, sed testata, hoc est, apud eos exposita, qui ut testes essent, rogati sunt, idcirco contestatio dicitur. Florentinus iudiciorum contestationem appellat, leg. 24. D. de testam. Idem Vipian. l. 20. §. final. Testamentum supremam contestationem designasse videtur. Hoc autem verbum duplex esse voluit Servius Sulpicius, referre *A. Gellio, lib. 6. cap. 12.* nam compositum esse dixit à mentis contestatione, ut & Iustinianus in tit. de testam. ordin. in princ. quod tamen improbat ibidem Gellius, vi & multi alij viri docti. Testamentum enim eadem forma videri voluit dictum, quæ calcamentum, paludamentum, vestimentum, in quibus Mentum est verbi productio, Oldendorpius in *Lexico Iurii*, Testamentum dictum vult quasi testationem manentem. *Vi de Ale. lib. 4. de verb. sign. & Viglius in tit. de testam. ord.*

Testamentum autem est typus quoddammodo & figura immortalitatis, non ab hominis auctoritate, sed à natura ipsa profectum. Nam quando anima, mens, voluntas est immortalis, certè non debet etiam, quatenus ad bona attinet, cum mortali corpore extingui. Itaque toti humano generi nihil esse potest aut iucundius, aut utilius, quàm ut voluntas regnet in bonis à testatore relictis, etià extincto corpore: imò iustus id multò post mortem facit, reddita iam celesti patriæ, quàm in hac momentanea & fragili vita.

Testamenti ordo hic erat apud veteres, ut primo capite hæredis fiat institutio, siue vnus, siue plures sint, qui in vniuersum bona ex defuncti voluntate capiant. Sequenti capite & in ima ceras, secundum hæredes, legata & reliqua testa-

toris voluntas & dispositio ponuntur; si aliquos onere gravare, aut si quibus dari, seruire oportere, testator pro sua voluntate arbitratu est qui non hæredes, sed legatarij sunt dicti. *Alexand. ab Alex. genial. dier. lib. 5. cap. 1.* Certè qui hoc die obseruatur ordo in vltimis voluntatibus conscribendis, excepta clausula generali (quæ postremum locum sortita est, ab Accursianis & merè formularijs introducta, tum vsu infultorum recepta Notariorum) improbandus non est: videlicet, ut primo loco præfatio, secundo legata, tertio institutio, quarto substitutiones, quinto ceteræ testatoris dispositiones, inter quas ex hæredatione referri solent, ponantur.

Testamentum etiam pro testamentaria hæreditate nonnunquam poni, ex Petro Fabro adnotat Brissonius, probatque primum ex l. vltim. D. de secund. Tabul. in qua ita est: Quod si ira hæres scriptus sit, ut interdum excludatur à testamento, eò, quod non inuenitur portio, qua hæres institutus est. Deinde ex leg. 14. D. de his quæ vi indig. in qua Papinia. admitti ad testamentum, id est, ad hæreditatem testamenti delatam dixit, ut apparet ex l. præcedenti. Item ex lege 2. Cod. de bon. matern. in qua sic hoc verbum accipi Thalelas notauit. Eodémque modo & apud Suetonium in *Neron. cap. 32.* cum ait: Deinde ut ingratorum in principibus testamenta ad fiscum pertinerent, id est, testamentariz hæreditates, ac denique apud *Ambros. in Sermon. 14. in Psalm. vbi Testamentum adire dixit.*

Testamentum porro aliud erat Calatis comitiis, aliud in procinctu, per æs & libram Prætorium, mixtū Testamentum CALATIS COMITIIS erat, quod pacis tempore calatis, id est, euocatis, pro collegio Pontificum comitiis, palam, apertèque fiebat. *Gell. lib. 15. cap. 27.* Testamentum IN PROCINCTU dicebatur, quod militiz tantum fiebat: cum instructo exercitu viri, ad prælium faciendum in aciem vocati, togæque succincti, tribus aut quatuor testibus adhibitis hæredem nuncupabant. *Gell. lib. 12. & Plur. in Coriolan.* Et hæc quidem duo genera abolita sunt, Testamentum PER ÆS ET LIBRAM, Græci *ἐν τῷ γὰρ ἀσπίδι* vocant, dicebatur, cum quis alterius familiam, id est, ius patrisfamil. vni-

versum mancipio emebat. & testator tabulas tenens, ita loquebatur: Hæc vii in his tabulis ceterisq; scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor. itaque vos Quirites testimonium perhibetote. *Gell. lib. 1. & Plin. cap. Inscr. 20.* Et hoc genere diu vsi sunt Romani: crediditque Cuiacius, id Constantinum primum sustulisse in leg. quoniam. *Cod. de testam. vt indicant illa verba: Ademptis his, quorum imaginarius vsus est. Testamentum RRA & TORVM est, quod sine vlla mancipatione per solam septem testium consignationem, etiam hoc tempore magnopere obseruatur. l. si vna. C. de testam. & Imp. S. 1. Inscr. 20.* Testamentum mixtum est, quod ex ciuili Prætorio, & constitutionum iure ita fit, vt & septem testibus nullo alio interposito actu, vel eodem, vel etiam alieno anulb; consigneretur, subscribatur ab iis & à testatore hæredisque nomen vel ab hoc solo, vel ab iis adscribatur. *l. 28. & 29. C. de testam.*

Testamētū **HOLOGRAPHVM**, inquit Isidorus & Valentinianus. *Nov. 1. de testam.* est manu actoris totum conscriptum, atque subscriptum: vnde & nomen accepit. In hoc non exigitur subscriptio testatoris, ex *Constit. Iustin. l. eodem antiquior. §. vltim. C. de testam.* non exiguntur testes, ex *Nov. Valentiniani*, quæ tamen non obtinuit.

Testamentum improbum, contra leges: Inofficiosum, contra merita: Inhumaniū contra pietatem. *Africanus.*

Testamentum iniustum, vide Iniustum testamentum.

Testamentum **NVNCPATI- VVM**, seu per nuncupationem, quod iure ciuili, coram septem testibus nominato hærede fieri solet. *§. vlt. Inscr. de testam.* Atque hoc genere veteres vsi sunt. *Suetonius in vita Horatij: Decessit, hærede Augusto palam nuncupato, cum virgente vi valetudinis non sufficeret ad obfigandas testamenti tabulas.* In hoc igitur palam hæredem testatoris voce nuncupari oportet. *l. vltim. D. de iure codic. & l. hæredes palam. D. qui testam. fac. poss.* in qua hæc sunt Sabini verba: Hæredes palam ita vt exaudiri possint, nuncupandi sunt, id est, exaudientibus testibus septem.

Testamenti factionem non solum is habet & dicitur, qui testamentum facere

potest, sed & is, qui ex testamento alterius capere, & sibi, vel illis acquirere potest. *l. 16. D. de testam. l. si. D. pro hered. l. 31. 49. & seq. D. de hered. insti. F. Horoman.* hanc veterem locutionem esse vult, & à XII. Tabul. manasse, in quibus tamen scriptum fuisse opinatur, De iis quibuscum testamenti factio haberetur: non qui testamenti factionem haberent, arg. *l. vltim. D. pro her. l. 31. & 49. D. de hered. insti.* Testamenti itaque factio cum his esse dicitur, quibus vel hæreditas, vel legatum relinqui potest, leg. 7. Digest. pro legato. l. 21. Digest. de testam. tur. l. 5. Digest. de seru. leg. §. seruus autem. *Inscr. de hered. insti. §. testes. Inscr. de testam. l. 82. §. vlt. D. de leg. 2.*

Testamentum illud proprie dicitur quod iure perfectum est. *Utriusque in hoc verò testamēta quoque ea appellamus, quæ iniusta, irrita, rupta, imperfecta quæ sunt: nam horum quoque inspectionem Prætor permisit, leg. 2. §. 1. D. quemadmodum. test. age.* Ad Testamenti causam pertinere, quantum ad interdictum de Tab. exhib. & edictum de apiciendis testamentis attinet, videtur omne quodcunque quasi ad testamentum factum sit, in quacunque materia fuerit scriptum, quod contineat supremam voluntatem, & ided tam primæ, quam secundæ tabulæ, & codicilli hac appellatione continentur, *d. l. 2. §. fin. & l. 2. de tabul. exhib.* Testamēto quoque dati tutores videntur, qui codicillis testamēto confirmatis dati sunt, *l. 3. D. de testam. tur.*

TESTAMENTARIVS, testamenti scriptor. *l. 1. §. quores. 9. D. de hered. insti.* Sed si maiorem adscripsit testamentarius, vel quod difficilior esset probatione, ipse testator. Item, Idem tractat, & si testamentarius contra voluntatem testatoris conditionem detraxit. Item *l. 1. D. si quis aliquid. test. prohib. l. 5. §. 1. l. 12. §. testamentarius. D. de falsis. & l. 3. in si. D. ad Trebell.*

Testamentaria appellata est, Cornelia lex de falsis, quod de his, qui testamentum subieissent, resignassent, celassent, suppressissent, falsave signassent, recitassent, scripta esset. Latius verò testamentaria leges, quæcunque ad causam testamentorum pertinent, accipiuntur, in leg. 1. §. lex Falcidia. Digest. ad leg. Falcid.

TESTV-

quoque testudine perhibetur, leg. 20. in §. q. 2. §. 1. vt res testudine eius, q. 10. §. 1. per leg. 20. in §. 1. Prim. lib. 3. 1. actus est, studens care in la repositio. his test. THEATRVM dicitur, l. 1. in §. 1. D. per public. potior quod diff. vt exponit Calp. p. §. 1. lib. 5. Epist. ad viderum interpret.

THEMATI

ca, propositionem ciem, significat. N. doctus no Holoan. Confiliis, huiusve ad leg. Aul. dicitur id quod Gaus test. dicitur debet.

THEMISAP

falsque, dea esse sto, q. 3. falsate: quod fit, esset, atque fuis existim ora. ula, & confil. sancit & contu enatore, id est, q. 3. 2. §. 1. d. 1. Alj Th putant.

THIO

nianus ob inu dentium, ad: in Auth. Inscr. hæc autem in suffra fac. l. ben. Veridimile est datam celeberr nem Iustinian C. de liber prau dato, mulierib; tribus modis bividetur: per Vide Viglin. bar. liber.

Quid est, q. 3. 1. §. 1. D. que sponsa se vident, meo. Confil. rundam ge

TESTVDINEIS legatis, lecti quoque testudinei pedibus inargentari debentur, leg. 100. in fin. D. de legat. 3. Ex quo apparet, veteres suppellectili ex testudine usos, quod & Celsus, l. 7. D. de suppel. lega. tradidit. Primus autem, ut Plinius lib. 33. c. 1. auctor est, Carvilius Pollio testudines sine care in laminas, lectosque & repositos, his vestire instituit.

THEATRVM, & amphitheatrum diuersi sunt, l. 7. D. de rer. diuis. l. 3. D. de oper. publi. porro quid alterum ab altero distat, exponit Cassiodor. l. 4. V. arar. epist. & lib. 5. Epist. ad Maxim. ubi theatrum visorium interpretatur.

THEMATIVM, forma diminutiva, propositionem, factum, casum, speciem, significat. Nam his omnibus, teste doctissimo Hiloandro, vtuntur veteres Consulti, huius verbi loco. Inde Vlpian. ad leg. Aquil. dixit, speciem proponeret id quod Gaius referre casum, de conditio. indeb.

THEMIS apud Græcos, id est, ius fasque, dea esse credita est, auctore Festo, quæ suaderet hominibus, id petere quod fas esset, eandemque esse ipsam, atque fas existimabant: vnde Themistes oracula, & consilia, consultatæ & leges sancitæ dicuntur, Eustasio teste Homeri enarratore, id est, vt ipse ait, τὸ θεῶν ἐλάττω, τὰ θεῶν ἐλάττω, τὰ νομοθετοῦντα. Alij Themis ius & iustitiam esse putant.

THEODORAM vxorem, Iustinianus ob insignem, rarâque eius prudentiam, ad co. filia Reipubl. adhibuit, in Auth. Insuperandum, quod præst. arg. §. hæc autem in Authen. vt iud. sine quoque suffra. fac. l. bene & Zenone. C. de quadr. præf. Verisimile est quoque, huius affectui datam celeberrimam illam Constitutionem Iustinian. cui caput est, Maximum, C. de liber. præter. qua, antiquo iure emendato, mulieribus, succurrit. Quamvis hæc tribus modis sepius, situtis & privilegiis. Vide Vigl. in §. sed hæc quidem. Insist. de ex her. liber.

Quod Glia, vide Vis maior.

Quæstio apud Hermen. sunt munera, quæ sponsæ dabantur ante nuptias, cum be visendam præberet, deposito flammeo. Consuetudo erat olim, vt & quorundam gentium etiam nunc est, vt vir-

gines vultum velo tegerent, & ἀνδραποφιστὰς vnde ille Ancipatri iocus, qui eū deformem duxisset vxorem, rogareturque quando daturus esset ἀνδραποφιστὰς, Quin potius quæritis, inquit, quando ἐργασίαν ἔσται.

Quæstio in l. fin. (qua Græca est) de veter. iur. enuol. Latine visio.

THERIACA, Græca ἰατρικὴ medicamentum aduersus omnium animalium venena institutum: de quo ex Plinio cognoscitur, lib. 20. cap. 24. Vlpianus l. 12. §. 21. D. de instru. vel inst. idem respondit theriacam quoque, & cetera medicamenta, quæ secessus caussa dominus ibi habuit.

THESAURVS est, vt inquit Paulus, vetus quædam depositio pecuniarum, cuius non extat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim sit eius qui inuenerit, quod non alterius sit, leg. n. quam nuda. 31. Digest. de acquir. rerum do. min. sicque sumitur leg. 67. Digest. de rei vend. leg. 3. §. mercatorum. leg. 44. Digest. de acquir. possess. l. 1. & 3. §. penultim. & leg. vltim. D. de iure fidei. l. 39. §. 1. D. de cur. arg. Græci θησαυροῦ dicunt pecuniam, quæ quis in numerato, & ad casus repentinæ repositam habet. Vide Alciat. lib. 4. de verb. signifi. & Ferrar. in §. thesaur. in fin. de rerum diuis. In Pandect. Florent. perperuū legitur Thesaurus, quod tamē non probat Caper grammaticus, vt nec non Donatus: nam Thesaurum, inquit, veteres secundum Græcos, sine n. litera proferebant. Th. saurum autem inuenire, Imp. Leo recte beneficium Dei appellat, interpretaturque thesaurum, mobilia (alijs monilia, ex l. 2. c. 7. c. cod.) condita ab ignotis dominis: tempore vet. stiore, l. 1. inica. D. de thesaur. lib. 10. Trypho pinus autem donum fortunæ vocat, in l. si qui in aliena. D. de acquir. rerum dom. Refertur etiam Scævole responsum, si uel de rei vendic. l. 67. quod huius grauare adscripti: A tutore, inquit, pupilli domum mercatus, ad eius refectionem fabrum induxit: is pecuniam inuenit quaritur, ad quem pertineat. Respondi: si non thesauri fuerunt, sed pecunia forte perditæ, vel per errorem ab eo, ad quem pertinebat, non ablata: nihilominus eius eam esse cuius fuerat. Thesaurum Cassiodorus l. 6. definit, depositum pecuniarum, quæ longa versitate competentes do-

TIGNA materia, ex qua aedificium constat, vineaque necessaria: unde quidam aiunt, regulam quoque, & lapidē, & cementa, ceterarūque, si qui aedificia sunt vtilia (tigna enim a tegendo dicta sunt) hoc amplius & calcem & arenam appellatione tignorum contineri. Sed in vineis tigni appellatione omnia vineis necessaria continentur, ut puta pernae, pedamenta, l. 1. *D. de tigno iuncto*. l. 1. *ignis*. 6. *D. de verborum significat.* Tigna, per appellationem omnem materiam in lege duodecim Tabularum accipimus, ut quibusdam recte videtur, l. *tigni*. *D. ad exhibendum*. Vnde haec sunt legis duodecim Tab. Tignum iunctum edibus, vineaeque conceptum ne soluto. Conceptum autem, id est, conceptum cognitumque. Vide Conceptum. Hanc legem alij aliter legunt: sed hec mihi videtur commodior lectio.

TIGNARIUS faber, non solum is qui tigna dolat, sed etiam omnis, qui aedificat, intelligitur, *leg. ferri*. *Digest. de verb. signif.*

TILIA, arbor, cuius ex cortice interiore membrana perennans sumuntur, in quibus veteres scribebant. *Ulpianus leg. 5. de legat. & fid. lib. 3.* Librum appellatorem continentur omnia volumina, siue in charta, siue in membrana sint: sed & si in phylra, aut in tilia, ut nonnulli faciunt, &c.

TIMEO, inter ea verba numeratur, quae idem possunt, addita negatione. vide *A. Alcius*. l. *duobus*. *D. de verb. signif. cau.*

TIMOR, ait Cicero metus mali appropinquantis *Tusculan. quest. 4.* Metum autem accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, sed maioris mali, & qui in hominem constantissimum cadat, l. 5. & 6. *quod metus causa*.

TIMIDITAS, ex rebus, non ex vocabulis oritur, ut Cicero oppido scire dicit, l. 4. *de finib. Ulp. in §. apparet. leg. cum per 2. de fidei. liber.* censuit obesse libertati non debere, quae vel seruis petitur, vel in totum non petitur per ignauiam, vel timiditatem, &c.

TIRONES sunt puberes 18. annorum, sumpta virili toga. quod ait Plin. lib. 8. testatur his verbis. Tanaquil. quae eadem Caia Caelia dicitur, prima rexit rectam tunicam, qua simul cum to-

ga puta tirones induuntur, nouaeque aput. Sunt & Tirones, qui non dum in numerum relictos, sed tamen, ut militum, publicis expensis iter faciunt, & si bene exempli Doctore exercentur. l. 42. *D. de testamen. militum*. l. *D. de mun. & hono. l. 4. in fin. D. de rem. tra.* quod molestiam quibusdam fuisse ostendit. *l. quod curande. Cod. de con. dictio obitup. causi.* Nos notis compungit in brachio solutos ostendit, l. 2. *de sacri cens. lib. 11. & Feget. l. 1. cap. 8.* Et supra admonuimus in voce, 'tignata, tironum autem praestatio & praebitio olim in numeribus publicis fuit, l. 1. *Cod. de proxum. sacri. lib. 11. l. 2. D. de priuileg. gen. qui in sacri. palat. 10. C. de palat. sacri larg. 12. l. 2. C. de silent. eod. lib. Qui a praebit. iur. in C. Theod. Marcellin. lib. 11. Parique studio supplementa legionibus scripta sunt, indicis per provincias tirocinis.*

TITIA lex, vide Indicem legum Rom.

TITIUS & Accius, vetera nomina, quibus exempli causa uti mos erat. *Varro in Testamento*: Quod si quis vndecimo mense natus est, Accio idem quod Titio ius esto apud me. Per hoc vetus proverbium Varro significat, sicuti vulgo dici solitum erat, de rebus inter se nihil distantibus, Idem Accij quod Titij: ita pari eodemque iure esse in 10. mensibus natos, & in 11. *Hac Gellius lib. 3. cap. 16.*

TITVBARE, non est, ut imperitū Latinitatis ait vulgus, defectuose loqui, vel inscienter: sed vacillare, hoc est, aegre pedibus insistere. Hinc non nisi trāsare restis titubare dicitur, cuius dictum vel aegre discernitur, vel ut inconstans, ac varium exploditur. Sic Iustinianus vocat titubantem mentem, l. *fin. Cod. de cond. indeb.* quae haeret, in ancipiti quae est, atque dubia.

TITVLVS a tuendo, hoc est, indicando dicitur, quia tuetur & indicat id, cui superscribitur, ne incidat ambiguitas. Vnde solent omnibus prope modum rerum generibus inscribi quidam velut indices, qui ostendant auctorem, vel materiam, vel aliam operis qualitatem. Et quod magis id facerent egregie solebant olim titulos rubris literis scribere. *Iuuenal. Satyr. 14.*

Causas age, per lege rubras Maiorum leges.

distin. 70. ubi tamen POSSESSIONES, pro Pagi vitiosè legitur. Item cap. 3. Sanctorum Canonum: statutis consona sanctione decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur: & in qua Ecclesia quilibet intitulus est, in ea perpetuo perseveret.

TOGA, à regendo dicta est, ut *vult Pompon. l. 180. D. de verbor. signif.* Hanc tradit Septimius Florens à Pelasgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos venisse. Græci quendam Tebennum Arcadem (ut ex eodem refert *Turne. Adv. libro 7. cap. 20.*) togæ Romanæ inventorem prædicant, qui primus id genus vestis gesserit, & suum Ionicum naui ingressus in Italiam venerit, & vestimentum propagavit, unde & togam *releior* fuisse appellatam scribunt, de inventoris nomine. *Quintil. lib. 11. c. 3.* eius formam ac figuram his designat verbis: Veteribus nulli sinus: perquam breves post illos fuerunt. Ipsam togam rotundam esse, & aptè casam velim: aliter enim multis modis fieri enormis. Pars eius prior medijs cruribus optimè terminatur, posterior eadem portione altius quam cinctura: sinus decentissimus, si aliquando suprâ imam togam fuerit, nunquam certe sit inferior. Cornutus autem in *Persii Satyra 5.* Toga, inquit, dicta est, quod velamento suo corpus tegat atque operiat. Est autem purpurâ palliâ, forma rotunda & fuliôr, atque inundante sinu, & sub dextro veniens, super humerû sinistrum ponitur: mensura togæ instat scânas vlnas habebat. Toga autem ciuium Rom. fuit propria: itaque & ubique eam gestare iubebantur, neque peregrinis ea vii licebat, l. *sed si accepto. 37. D. de iure iſſe. unde illud Blinij libr. Epistol. 3.* Idem cum Græco pallio amicis intrasset (caerent enim togæ iure, quibus igni & aqua interdictum est) postquam se composuerit: Latine, inquit, declamaturus sum. *Sueto. in Claud. cap. 15.* Perigrinitatis rêu, orta inter aduocatos lentâ conſentione, togatamne an palliâ dicere causam oporterer, quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum prout accusaretur, defendere iure iussit. *Cicer. autè in Oration. pro P. Sestio, & in Verrius, satis ostendit, crimini datum fuisse ciuibz Roman. si qui, in prouincijs cum esset, toga non vteretur. quâ de re P.*

quoque Scipio à Q. Maximo accusatus fuit. Quibus autem ciuitatis R. ius dabatur, iisdem togæ quoque ius dabatur: unde nomen Galliz Togatz, ut apud Martialem:

Gallia togata nomine dicta togæ.

Toga prætexta, cuius orâ purpura intexta sunt. Ea pueri ad annum ætatis 16. utebantur: quo tempore puram, quæ & virilis dicebatur, sumebant. Hinc *Plat. l. 23. §. 2. D. de aur. & arg. leg.* Puerilis, inquit, vestimenta sunt, quæ ad nullum alium vsum pertinent, nisi puerorum, veluti togæ prætextæ.

Togarum autem varia antiquis Romanis erant genera: ut, Toga prætexta: de qua paulo antè, quæ erat auro & purpura intexta, quæ reges utebantur: quæ à L. Iulio inter insignia triumphantis numeratur. Toga pura, quam tironculi forenses assuebant, ex ætate die. Toga candida, quam petitores magistratum induebant: unde candidari dicebantur. Toga libera, id est, virilis, quæ sumptu excedebant à magisterio prædagogorum, & tutoris auctoritate, & suæ libertati permittentur. Hinc *Propertius:*

Matri & ante deos libera sumpta toga est.
At eam etiam Liberalibus induere solebant pueri in Liberi honorem, vel libertæ vitæ significationem: atque eo die prodibant cultu tironum sumpta prætextâ togâ, id est, virili, de qua *Ovid.*

*Resat ut inueniâ quare toga libera deus,
Luce geri pueri candidæ Baccho tua, &c.*

TOGA T. I. in Imp. Constitutionibz. pro aduocatis & patronis ponuntur, quos Græci *συνεργος* vocant, l. *1. §. proculdubio. C. de iud. l. 1. ult. C. de sportul. & in sic. de aduocato diuers. iud. passim. & l. 5. C. de met. & epid.*

TOLLISSE, pro sustulisse dixit Iuriscoss. l. *13. §. 4. de acceptila.* sic *Plautus* sæpè, Accedimus pro-accessimus: quod perperam nonnulli in accepimus conuertunt: & *Tibullus* Atteruisse ab aratro, pro attriuisse: & *Sallustius*, occurrere ab Oceano, Tollit, pro tollere vult, ex ponit *Oceanum* in *J. huic autem. Inst. de actionibz.*

TOPIARIUM opus, nomen videtur habere dno *ss. romæ*, id est, funiculi, ut vult *Hor.* Nâ funiculis in eo opere opus est, ut lentæ sequacisque hederæ & yugæ vinctæ loco se teneant, nec resti-

lian. Alij *τοπῖον* τῶν πον. Hinc

TOPIARI serui, in l. 60. §. ult. de legat. lib. 3. l. 12. §. idem respondit. & l. 17. in f. D. de instr. vel instru. & apud Plin. lib. 3. *Epist. ad Calvis.* sunt qui cetera gestationes conuectiunt, formas ex plantis, frutibus, arboribus, faciunt, variisque ex his subtiliter compositis & plicatis figuras expriment & reddunt. Vnde quidam Typiarios eos efferendos contendunt, & typis, id est, formis ac figuris, quas expriment. Hos eleganter hoc verborum ambitu Iulius Firmicus lib. 8. *Mathes. cap. 10. designat*: Vel qui, ait, buxas arbores tondens in bellas fingat, aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.

Tormentum, in Nouell. *lib. 1. de tormentum*, qui mittuntur à præfectis Prætorio, vel comitibus, vel præsidibus iuris dicendi causa, A Iuliano Antecessore dicuntur vicarij, Gallis *Lieu tenans*, loci seruatores à Paulo Monacho lib. 5. *hist. Langobard.* loci iudices, l. 2. C. de exhib. rei. *Tortura*, in Suidæ *εἰς τὸν πόρον*.

TORALIVM duo fuisse genera, Paulus significat in l. 5. D. de supell. leg. vnum quod straguli homine contineretur, alterum quod non contineretur. Hoc autem plagam appellatum Nonius testatur: grande scilicet linteum tegmen: ob eam (ut coniecit Hoto.) causam ita dictum, quod plagis, id est, foraminibus peruium ac pellucidum esset.

TORALIA IMPERIA, apud Paulum l. 3. D. de supell. leg. corruptè dici Horom. existimat, pro Toralia imperuia, id est, densa & non rara. Iosephus Scaliger in suis in Varro. de re Rust. lib. Coniectancus, veterem lectionem tuetur, toraliaque imperia vocari à Paulo censet, veterum more, in e, mutato, imparia, & quæ patrefamilias sibi seruat præter ea, quæ sunt quotidiani vsus: eadem forma qua trapetes impares esse oportere præcepit Cato: hoc est præter illos, quorum quotidie vsus est: ut si in illis quotidianis aliquid fractum sit, aut aliquid reficiendum sit, ex præter sint, quæ in illorum locum sufficiantur: Trapetes, inquit, bonos priuos impares esse oportet. Id est, oportet esse vnos trapetes præter illos quotidianos in singulis torcularibus. Pa-
ra enim vocari debent, quæ habentur quotidianæ visioni: imparia ergo, quæ præter illa adhibentur. Ideoque idem

Cato iuu. 12. quæ supra imparia, dixit superuacanea. Præla, inquit, temperata quinque, superuacanea tria. Item, ibidè: Suculas quinque, superuacaneam vnam. Addidit igitur Iurisc. imparia, ne tantum ea, quæ in vsum quotidianum inferrentur, comprehenderet, sed & ea quoque intelligeret, quæ aliquando ad eisdem vsus depromi possent.

TORQVERE, tormentum inferre causa veri inuestigandi. Donatum: Torquemus hominem, extorquemus veritatem, tor. ut. D. & C. de quaestio.

Torquere ius per interpretationem, peruertere. Cic. pro Aul. Cæcinna: Iuris retinere sententiam, & æquitatem plurimum valere oportere, an verbo, ac littera ius omne torquere, &c. Inde

TORTORES legum, sæpe apud classicos auctores.

TORTURA potest quandoque fieri in demo, non in iudicio, quando tabulæ testamenti patris, qui à familia interfectus dicebatur, priusquam quæstio de seruis haberetur, aperta & recitata sunt: ut in l. si ea quaestio C. de his, quibus ut indign. & ibi not. doct. circa gl. 2. v. de Parid. Putum in tract. de tor.

Ad Torturam inferendam quæ exigantur, l. 3. & illic Cyn. C. de quaestio. & v. de Hippolyt. de Marsil. tractatu quaestio.

TORRENS est, inquit Vlpia. l. 1. de flumin. qui Græcè *χεῖμαρ πόσις*, id est, ut ait Homeri interpret. *χεῖμαρ πόσις* *τοῦ ποταμοῦ*, *χεῖμαρ πόσις* *τοῦ ποταμοῦ* *τοῦ ποταμοῦ*. Festus verò lib. 19. Torrens, ait, significat fluvium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitibus exarescit. Flumen hibernum vocavit Horatius.

TOTVM aliud integrale, aliud vniuersale. Totum integrale nihil aliud est, quàm integrum quiddam ex pluribus inter se coherentibus constitans, quod quidem artificiale dicitur, ut naui, ædificium, l. totum mistra. D. de vsucap. hoc alienari prohibito & parq alienari prohibita videtur, l. totale. §. prady. D. de fund. dotal.

Totum quid significet notatur l. 1. D. pro soc. apud interp.

Totum, & omne sic differunt, quod totum dicimus vnius corporis plenitudinem, omne de vniuersis.

Totum factum dicitur id, quod omnibus partibus suis coherere, l. 1. D. de orig.

ing. iur. Quæ ad hanc
religua à Dialecticis
Totum figuratè p
ponitur, vique ap
paret.

TOETMA a
proprio nomine vo
ca instituitur: apud
nomine & relum ap
sæpe verb. signif.

Tetrag. fenestraz
pulum in his quæ
reulit, sunt obliq
nefrez, veluti qui
emitti solent ad æ
pont Symmachus
ferr. Cuiusvis Obser.
addit, de putare ha
nonis de ædificijs
165. significari, du
vsum fenestraz ape
di. causa. etiam si
da. V. g. iugis, inqu
dicit, & incertast
vbi camen Turneb
tas leg. mauult, ne
tz, & interposita
cretum:

Inferi fundum
TRABEA,
Regum vestis, &
bus Consulom
l. viii. & l. 1. C. de
quis An. Cornu
porpura & cocc
manorum ini. i
TRABES
duo tigna, ædi
8a. Nam cum si
sed tigna dicun
de peric. & comm
trabes traditas,
TRACTA
ministrare Cic.
TRACTA
communis lon
queratur, quæ
ob rem dati: q
nores amplecti
tum de fisco, au
rum quæstioni
definitio est. A
tur, l. qui qua
Dici & vniuersi
qui tractatur

trig. iur. Quz ad hanc vocem pertinent reliqua à Dialecticis peras velim.

Totum figuratè pro singulis partibus ponitur, vt quo anno pro quota anni parte.

T O S E T M A apud Græcos quidem proprio nomine vocatur id, quod ab artu mittitur: apud nos autem communi nomine & telum appellatur, si calustur. *ff. de verb. signif.*

T o t i n g i fenestraz, apud C. Harmenopulum in his quæ ex Iuliano architecto rerulit, sunt obliquæ & angustiores fenestraz, veluti quibus etiam hodie tela emitti solent aduersus hostes: sicque exponit Symmachus in Ezechiellem, *vt refert Cuiacius Obser. lib. 13. c. 30.* qui etiam addit, se putare has in Constitutione Zenonis de ædificiis priuatis, & in Nouell. 165. significari, dum vetat vicino auferri vsum fenestraz apertæ, maris prospiciendi causa, etiam si ea sit obliqua & coacta. Virgilius, inquit idem, obliqua luce dicit, & incertas fenestras, lib. 3. *Aenid.* vbi tamen Turneb. *Adulib. 4. c. 12.* inferas legi mauult, id est, quæ ædibus inferatæ, & interpositæ erant, vt apud Lucretium:

Inferi fundunt radij per opaca domorum.

T R A B E A, *τρίβωνος*, palmata tunica, Regum vestis, & posterioribus temporibus Consulum: vti patet ex l. 1. *C. de pub. latit. & l. 1. C. de consul. lib. 12.* Trabea, inquit *An. Cornutus*, erat togæ species, ex purpura & cocco, qua operiti nobiles Romanorum initio præcebebant.

T R A B E S propriè, *vt Festus ait*, sunt duo tigna, ædificij gratia simul compacta. Nam cum simplicia sunt, non trabes, sed tigna dicuntur, *Paul. l. quod si neque de peric. & commo. rei vend.* Videri autem trabes traditas, quas emptor signasset.

T R A C T A R E pecuniâ, id est, administrare. *Cic. in Verr.*

T R A C T A T V S propriè est locus communis longè & latè patens: vt si queratur, quæ actio competat ex causa ob rem dati: quæ quidem questio minores amplectitur multas: vel si queratur de fido, aut de æquitare: nam & harum questionum varia, longa, difficilis definitio est. Atque ita tractatus sumitur, l. qui quadringenta. 88. *C. ad l. Falc.* Dicit *τρίβων*, hanc questionem esse, qui tractatus apud Dialecticos τὴν τρυβ

τρυβ dicitur, *Sic l. vlt. D. si pars hered. per. Alias pro questione, vt l. 5. in princ. & 9. pen. D. de præscript. verb. l. 32. §. de officio. ff. de arb.* Hinc tractatu habito, l. 9. *D. de grad. & adfin. At in l. 32. D. pro socio.* Tractatu habito, id est, conuentione, quæ contractum præcedit. Gallis, *Pour-parlé.*

T R A C T A T O R E S, l. 3. *C. de can. larg. sic l. nulli. C. de numera. l. vlt. C. de excu. No. 18. 30. 128. 129. 147. idem qui chartularij, qui scilicet tabulæ vel chartas fiscalium debitorum tractant, agunt, administrant, Cuiac.*

T R A C T O R I Æ, sunt duplicata & literæ euectionis publicæ, prohibitionisque, id est, quæ dantur missis vel euocatis à principe cursu publico vrëtibz, adscriptis etiam statuiis, id est, diuersorij & mansionibus, quibus alantur sumptu publico, nam quos euocabant, aut mittebant, eis non tantum equorum publicorum copiam dabant, sed & viatica. *Hinc Rubr. de tractatorij & statui. lib. 12. C.* Sic enim ea Rubrica commendanda est, *vt & l. 2. C. de desertoribus. lib. 6. l. pen. de cursu pub. eod. lib.* in quibus Tractatoriz pro Tractorijs perpetram ac mendosè vulgò legitur. Sed & in l. 1. *C. de tractor. & stat.* vbi impressi codices, Tractatores cum statuiis, rediis & Rubricæ conuenientius scriptorum codicum auctoritate freti legemus, Tractoriz cum statuiis. Huius nostræ scripturæ veritatem præter veteres libros, etiam impressi Beati Augustini codices comprobant: in quibus Episto. x v. ita scriptum est. Tractoria ad me denudè Idibus Nouemb. venit. Quæ & mox tractatoria epistola ibidem appellatur. Et in lib. post collatio. cohera *Domasist. cap. 24.* A primatu suo per tractoriam sunt euocati. Formulæ tractoriz legatorum ex Marculphi libro hanc profert l. Cuiacius. Ille princeps omnibus agëtibus in illo loco. Nos Gaium l. V. partibus illis legationis causæ direximus: idè iubemus vt locis conuenientibus eidem à vobis euectio simul & humanitas ministraretur, hoc est, verhedij, siue parauerhedij tot, panes tot, vini mod. tot, ceruissæ mod. tot, lardi lib. tot, carnis tot, porci tot, porcelli tot, verueces tot, agni tot, anferes tot, phasiani tot, pulli tot, oua tot, olei libras tot, gari libras tot, mellis tot, acceti tot, cu-

mini tot, piperis tot, cossi tot, caryophylli tot, spici tot, cinnamomi tot, grani masticis tot, dactyla tot, pistacia tot, amygdala tot, ceræ lib. tot, salis tot, oleum leguminum carra tot, facula tot, paulli equorum carra tot. Hæc omnia tam eundo quam redeundo eidem ministrari in locis solitis & impleri sine mora procurare. Et ita Tractoriam siue tractorias accipi etiam oportet; in l. pen. C. de curs. pub. ang. & per ang. l. 2. C. Th. de dom. & pro rect. & in lib. 3. leg. Langobardarum tit. 6. & tit. 1. cap. 37. & in Consti. Caroli Magni. Siquis literas nostras despexerit, id est, tractoriam, quæ propter missos recipiendos dirigit. Et alio loco: Ut missi nostri accipiant secundum quod sua tractoria continetur. Eust. thius ita definit lib. de temporibus: *περαταρεία ἐλέγγο τοι κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ἐπάρχου πρὸς τοὺς ἰσθμίου δρομικῶν ἡνέδροι, ἀς καὶ καμίντας καὶ αὐτῶν ἡλώσσαι καλεῖ ῥωμαίων τοῦτ' ἐστὶν οὐδὲν μέγα.*

TRACTVS temporis, l. 52. l. 43. §. ult. ff. de procuratorib. l. 30. D. de divers. reg. iur. Tractus pro plaga & regione, l. 4. C. de summa trun. l. 2. C. de offic. pref. præs. Valer. libr. 7. c. 2. Mauritaniz & Numidiz, cæterarumque illius tractus gentium. Frontin. lib. 1. de aqueductib. Ea namque est, quam omnes tractus eius, per vicem in modulos certos dispensatam accipiunt.

TRADERE propriè de facto intelligitur, non de iure. Sic l. si rem tradi. D. de verb. oblig. & l. si rem tradi. D. de actio. empt. Pro dare tamen nonnunquam usurpatur, l. 1. §. 1. Tradere autem dicitur quasi transdare: & ita in Legibus scriptum prodidit Festus. Transque dato. & Accius apud Nonium veteri lectione: Remisque nixi properiter navem in fugam transdunt.

TRADITUR I, vetustè pro tradituri Paul. 47. D. de rei vind. Non alter licet æstimari à iudice, quam si caverit actor quod per se non fiat possessionem eius rei non tradituri. Julian. l. 47. §. 3. de fid. lib. Cum sub conditione legato servus libertas datur, non aliter fideicommissario tradi debet, quam ut caueatur existente conditione tradituri.

TRADITIO, Theophilo nostro est translatio *ἡ μεταβολὴ τῆς χειρὸς, de manu in manum*, sed de eâ traditione vi-

detur tantum intellexisse, quæ ex viâ tantum parte fit, veluti de manu mea in manum tuam, non de reciproca. Quæ tamen definitio vim traditionis perfectæ non explicat. Fieri enim potest, ut res cuius tu possessor non es, de manu tua in manum meam trāseat, me etiam mor forsitam reddituro eadem ipsam rem, aut derelicturo: nec tamen fit traditio. Verior (ut vult Cuiacius) hæc definitio est: Traditio est datio possessionis, l. 3. ff. de act. empt. l. si rem tradi. D. de verb. oblig. vbi est *παραδὲν* elegans, dum ait eum qui tradi stipulatur, tantum tradi stipulari, id est, possessionem dari, non proprietatem; et si Tradere nonnunquam pro dare usurpatur: nam in vñ est, ut quemadmodum ait d. l. si rem, intelligatur factum tradendi verbo, non ius. Dicitur autem traditio in venditione, permutatione, legato, donationisve causa, l. qua ratione. §. 3. ff. de acq. rerum dom. Olim autem propriè Traditio erat alienatio rerum nec mancipi, ut notat Vlp. c. Insti. 19. vbi etiam addit: Nec mancipi rerum dominia ipsa traditione adprehendi. Atque propriè traditio rerum corporalium est, incorporales enim res traditionem non recipiunt, l. servus. 43. D. de acq. rer. dom. quippe cùm in his vñ iuris pro traditione cedat, l. vñ ius. ff. de servit.

Traditionis verbo, in l. traditionibus. C. de pass. Imperator vñtur impropriè, nēpe pro datione. Vicissim in l. si vi certo. §. nunc videndum sumitur verbum dare, pro tradere.

Traditio ex legitima causa, seu titulo, producit possessionem, & rursus possessio producit vñcupationem, & dominium: quæ sic coherent, ut intellectu iuris separari non possint, si constare debeat vñcupatio, l. traditio, in fi. D. de acquirendo rerum dominio. Falsum est etiam Accursij commentum, quod verba per hanc non referantur ad possessionem. Vnde fit quod aliis dicitur titulus possessionis, aliis titulus vñcupationis. Vlpian. in l. 1. in princ. pro suo.

TRADVCE E, in l. si duo. D. vñ possid. in Pand. Florent. transduce, & rectius, ut dictum, vet. libri, & res & species. d. l. si duo te docebunt.

TRAHERE, inuitum ducere, l. 1. & ibi Bart. C. de agro. & censu & vñ-

de a. de form. comp.
TRAICI
in vñ. de re. iur. p.
tot, l. 5. de man. i.
nā, quæ et in mar.
a. in vñ. curiam.

Tr. de re. arm.
ped. de trancre
D. acp. nū.

T. A. E. C. I.
trans mar. peric.
siue ita ipse expo.
ces ex ea comp. r.
tre. ditionis vñq.
vñ pater ex l. 1. ff. d.
ff. de verb. oblig. l.
ejus nā, quo i. p.
ejus nā, quod et
tuc, appellat.

TRADITION
alterum transferre
ex eo quod veter
foro & de me
ex arca domo qu
nam quod argu
tulerat, id si
ceptum ferret,
gere. Traditio
D. de prescrip.
ut eos fan. vñ.
cio multari tra
ad §. C. de ell. A.
& æ alienam
scribat. Imp
Possessionem
nullo iure tra
que dominio
g. de leg. & fid.
in regione ill
precio fido vñ
in illud Ane
Eiusa Daria
loni.

Transcribi
autem hic tra
TRANS
do retineat per
fit, ferre aliq
de persona ad
re ad tempus
domicilium,
in alterum co
tran ferend. le
Transfere
dere, ut qu

pro transferre, relegare. Obseruandum tamen quod hæreditas non adita, regulariter ad alios non transmittitur, l. quoniam fororem. C. de iure delib. l. vñ. 9. in no. iussimo. C. de cad. tollen. & vide Bald. l. rms. C. de iis qui ante apert. tab. l. si. in l. si infanti C. de iure delib. erandi.

TRANSVEHIMVR, siue id rationibus in mari, aut curru per terram fiat. Apud Iuriscōsul. vetō in l. 2. D. de in iuri vocan. cum ait, Sed nec eum qui equo publico in causa publica transuehatur: ad transuectionem equitum referri debet; & Fabio Maximō institutam. *Linium* l. 9. in fin. Ab eod. Fabio institutum dicitur, ut equites Idib. Quint. transueherentur: quod iisdem verbis tradit Valer. Max. l. 2. c. de insti. antiquisrum hoc addit: Equetris verō ordinis iuuentus omnibus annis bis vrbes spectaculo sui sub magnis auctorib. celebrabat, die Lupercalium, & equitum probatione. Equitum probationem eiusmodi; transuectionem appellans: & Oracis *ὁ ἄλλος ὁ δὲ ἄλλος* & *ἄλλος* explicat illud transuectionem si sialem legem fuisse apud Athenienses testis est Demosth. in Oratio. *ἡ γὰρ Μετρίδης*. Cuiac. autem in illo Vlpiani loco propter causam publicam, in Capitolii regi vult, ut Plinius: vel in Castoris Pollucis, ut Dionysius. Hinc

TRANSVECTIO *ἡ μεταφορά* ad Plutarcho in Pompeio vocatur, qua ad sedentes in foro censores, vnumquunque equitem equum suum adduxisse scribit, & de stipendiis legitimis confectis interrogatos, rationem iis reddidisse. *ἡ μεταφορά* & *ἡ μεταφορά* *ἡ μεταφορά* vocat Dionysius. Transuectionem hodie Monstram vocamus, cum equites solemniter recensentur.

TRANSVERSARIVM, in l. hā buatores. D. l. 2. videtur sumptum pro aduersariū.

TRANSVERSALES, quæ latera iunguntur, *Inst. de gradib. cog.*

TRAPETVM in l. 19. §. illud. D. loca. molæ quæ in altum sublata deprimebantur, quibus olea confringebantur. vide Isidorum lib. vii. *Etymol. c. 14*. In Lexico B. Germani, Trapetū *ἡ ἀλυσίς* μ. 6206, & *ἡ ἀλυσίς* redditur. Plinius lib. 15. c. 6. de olea agens, Postea, ait, inuentum, ut lavarentur utique feruenti aqua, protinus, prælo subicerentur, solidæ (ita enim a-

murca exprimitur) mox trapetis fradæ premerentur. *Columella lib. 12. c. 50*. Oleo autem conficiendo, inquit, molæ vitiores sunt quam trapetum. Trapeticon innandi & adificandi rationem vide apud Ciceronem de re Rust. tit. 20. & 22.

TRAPEZOPHORA in l. 3. D. de supell. leg. Pollux l. 30. Onomast. ca. 19. *ἡ τραπεζοφώρα* ἡ τραπεζοφώρα, id est mensam in qua vasa potoria collocabantur, *ἡ τραπεζοφώρα* recenti significatione diſtam scribit. Apud Paulum tamē in d. l. 3. Trapezophoram intelligere malim columellas siue pedes quibus impostæ sustententur mensæ, idque verbi Etymologiæ magis conuenit. *ἡ τραπεζοφώρα* enim mensa est, & *ἡ τραπεζοφώρα*, fero.

TREBELLIANVM Senatūconsultum. Vide SC. Trebellianum.

TREMERE est ob concussionem stare non posse, in auct. de fid. insti. Hinc Tremor in §. 2. in auct. insur. quod præstat ab iis.

TREMISSES, in l. in princ. C. de excoct. & translat. milit. anno. & l. 3. C. de milit. veste cod. lib. aureorum, siue solidorum tertiam partem valentes nummi, quos posterioriū Imp. tempore siliquas octo pependisse non dubium est: quandoquidem ex eo eorum constitutione duos & septuaginta solidos ex libra constatos constat.

TRESSIS sunt tres aurei, *Isac. Cuiac. lib. Observation. septimi c. 33*.

TREVG A, pro induciis, securitas est præstita personis & rebus ad tempus aliquod bello nondum finito, ut dicit glo. in cap. 1. de treug. & pac. Interpretes aiunt, Induciæ sunt ad modicum tempus: Treuga in longum extenditur, l. post liminium, §. induciæ. D. de cap. & postlimin. reuers. & not. D. de pact. conuen. v. de extra, de Treug.

TREVIRI, vide Triumviri.

TRIBULI, vel ut Græci *ῥιζοί*, machinulæ sunt ferreæ, dolosæ, trigona, aut tetragona forma, quæ in quacunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infestos protendunt. Plutarch. in Apophtheg. *Καταπορεύει τριβύλλας οὐδὲν ἄλλο, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνέμενος τὸν πόλεμον* *ἡ τριβύλλα* τὸν πόλεμον. Id est, Spargere tribulos ferreos, ne hostes aggeribus insistentes, pugnam illinc cedere possent. Hoc autem verbum perperam legi-

ssit

Lenio lib. 8. & 29. d. Valerio Max. lib. 2. cap.

2. d. Festo.

Ment. Mentina. Cicero lib. 13. epist.

famil. Iosephus & tunc iudeorum & x. p.

etiam dicitur, & x. p. cum quibus

lapides tres continent: C. VALE-

RIO. C. F. MEN. DOLVITIO. MAR-

CIANO. AMVNIO A. F. MEN. E-

VARISIO. C. CATIO. C. F. MEN.

BALBO. C. CATIVS. C. F. MEN. GAL-

LYS. & epitola nona, lib. 13. Cicero. Epist.

famil. puto tamen hanc tribum fuisse

Mentiniam potius, quam Mentinam;

& corruptum esse Iosephi locum. de-

duceretur enim ab antiqua familia patri-

ticia, ut alia octo, & x. p. Cl. dia, Corne-

lia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veru-

ria. nam Publilia nomen accepit à ple-

beia gente.

Qu. Oufentina. Liuius lib. 9. Festus, an-

tiqua inscriptio.

Pal. Palatina. Cicero in Verrem, Pedia-

mus, Varro lib. 4. de lingua Latina. Plinius

lib. 18. cap. 13. Liuius lib. 20. Festus, antiqua

inscriptiones.

Pap. Papiria. Liuius lib. 8. Festus, antiqua

inscriptiones.

Pop. Popillia quæ deinde Publilia scri-

pta est, sicuti ex Popilius Publius factus

est, reperitur in lapidibus & P. V. B. &

P. V. B. L. & P. V. B. L. Liuius lib.

7. antiqua inscriptio. Puto hanc esse,

quam Festus Popilliam nominat: de qua

Valerius lib. 9. cap. 10. & antiqua in-

scriptiones.

Pol. Pollia. Liuius lib. 29. Valerius Maxi-

mus lib. 3. ca. 4. & lib. 9. ca. 10. antiqua in-

scriptiones.

Pom. Pomptina. Cicero ad Atticum lib.

2. Liuius lib. 7. Festus, antiqua in-

scriptiones.

Pup. Pupinia. Cicero ad Quinimum fr-

atrem lib. 3. Liuius lib. 26. Festus, duo anti-

quorum lapidum exempla extant, alter-

eum Capuz, D. V. I. R. I. D. I. D. F. P. V. B.

N. I. G. R. I. alterum Pacauj, C. L. E. V. S. I. O. C.

F. P. V. B.

Quir. Quirina. Cicero pro Quinctio. As-

conius, Festus, antiqua inscriptiones.

Rom. Romilia. Cicero in Verrem, idem-

que in Agraria. Asconius. Varro lib. 4.

de lingua Latini. Festus. Seruus in commen-

tarij cerij Aeneidos, antiqua inscriptio-

nes. est etiam Ferraria semistratus lapis,

in cuius summi templi parietibus in-

tritus, in quo ita scriptum vidimus, I. T. I. O.

T. F. ROM.

Sub. Sabatina. Liuius lib. 6. Festus, lapis

antiquus Romæ in ædibus viri eximij

Cardinalis Carpenfis, C. N. CORNELIO.

C. N. F. SAB. MVSÆO. MANCIPI-

VIAE APPIAE.

Sea. Scaptia. Liuius lib. 8. Suetonius in Au-

gusto, Festus, lapidis antiqui exemplum

Romæ extat in regione Pantheon: s. C.

APYLEIVS C. F. SCA. SEVERVS &

item aliud, C. GRANIANIVS SCA-

PTIA. MACER.

Ser. Sergia. Asconius. antiqua in-

scriptio.

Stel. Stellatina. Liuius lib. 6. antiqua

inscriptio.

Sub. Suburana. Varro lib. 4. de ling. l. ac.

Cicero etiam Agraria. in quo in loco vide-

tur corrupte legi, ab Octiculana, cum in

libris, quinque antiquis legatur, ab usu-

ra. nam inde mihi orta coniectura est,

legi posse; A suburana, mutatione ferè

nulla; Plinius lib. 18. c. 3. Festus, antiqua in-

scriptiones, & alibi.

Ter. Terentina. Cicero pro Plancio, Liuius

lib. 10. antiqua inscriptiones.

Tro. Tromentina. Festus. Liuius etiam

lib. 6. scriptis, Tromentina, ut opinor, nō,

ut impressum est, Promentina, antiqua

inscriptiones.

Veien. Veientina, pro Plancio.

Vel. Velina. Cicero ad Anicum lib. 4. &

in Bruto, Horat. epist. 6. lib. 1. Persius, ant-

iqua inscriptiones.

Vel. Veturia, hoc lapide notata, C. CAS-

SIVS C. F. VET. & hoc, SEX. APV-

SIVS. SEX. F. VET. & hoc, SEX.

CALPURNIVS. SEX. F. VETVRIA.

Vol. Volteina. Cicero pro Plancio, antiqua

inscriptio. & in ant. quo lapide, qui est Ve-

netis in turri S. Vitalis. C. N. NUMERIVS,

C. N. F. VOL. FRONTO.

Ex hoc numero quatuor tantum ve-

bant fuerunt, Palatina, Esquilina, Colli-

na, Suburana, in quas, ut loquitur Plinius,

transferri ignominia esset, diu à patri-

buis verbis, in quibus habitabant. Reliqua

omnes rustica, landatissima, eorum, qui

rura haberet: quæ propria ingeniorum

erant, cum viderentur libertinorum essent:

ut in Asconio, & in epitome. Liuiana libro

20. Asconium autem, ubi illud in Ver-

rem exponit, V. ET. XXX. TRIBVS,

cui de nominibus Sabinarum plures tri-

bus esse factas dixerit, mirari non satis possum, cum à Sabinis non tribus, sed curiæ nomina acceperint, ut inquit *Liui. li. 1. & Festus.*

Tribu mouere, erat ex vna tribu in aliam notæ causâ transferre, ut patet ex *Liui*: Negauit, inquit *Claudius censor*, suffragillationem iniussu populi censorem cuiquam homini, nedum vniuerso ordini adimere posse. neque enim si tribu mouere posset, quod nihil sit aliud, quam iubere mutare tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribubus mouere posse. Ex quibus verbis manifestum fit, mouere tribu esse, ex honestiore tribu in minus honestam transferre, ut ex rustica in vrbanam, aut ex rustica in rusticam. Vnde *Plinius* dixit in Vrbanas tribus transferri ignominiosum fuisse.

Tribus emi & comparari dicitur, *l. 35. D. de leg. 3.* sicut militia. Id autem fiebat, cum quis in tribum vel militiam aliquo dato cooptabatur, *l. 11. vltim. C. de proxim. sacr. scrip. & Const. Nouell. 37. & 97. Vide quoque Aciac. libr. 1. par. ca. 16.*

TRIBUNI ARARII, dicebantur, inquit *Varro lib. 4. lingua Lat.* quibus attributa erat pecunia, ut militi redderent, Et *Pedanius Verrina tertia*: Pecunia attributa est, quæ in stipedium militum de arariis à tribunis arariis adnumerari Quæstori solet. Hi magistratus quidem non erant: sed qui procuracionem publicam habebant, idcirco in hunc ordinem relati sunt, eo magis quod *Cicero* libro de legib. 3. vbi de magistratibus se leges dare proficitur, hinc quoque adscribit, & minorem magistratum appellare viderur, his verbis: Minores magistratus: partiti iuris plures in plera sunt. Militiæ quibus in hæc erant, imperant. Arariique tribuni sunt. Domi publicam pecuniam custodiunt. Quam lectionem manuscriptorum librorum auctoritate confirmari, mihi magnopere placuit. Ordinis autem nomen hoc fuisse, magnūque illorum numerum extitisse, vel ex eo intelligi potest, quod in lege Aurelia diximus, latum fuisse, ut iudicia quæ penes solos Senatores erant, cum equitibus & Tribuns arariis communicarentur. Quod si quis differentiam inter Tribunos ararii, & Quæstores ararii requirat, hanc me respon-

debo fuisse arbitrari, quod Tribuni pecuniam in vrbe signatam custodirent: Quæstores, ex vectigalibus quæsitam. illi tribuebant atque adnumerabant Quæstoribus in provinciis abeuntibus, hi pecunias ararii cum acceptas, tum expensas in tabulas publicas referebant. *Horom.*

Tribunus CELERVM à Romulo primum creatus est, ut *Liuius libro primo testatur*, ut scribit, illum trecentos armatos ad custodiam corporis, quos Celeres appellauit, non in bello solum, sed etiam in pace habuisse. *Festus libro tertio*: Celeres, inquit, antiqui dixerunt, quos aunc equites dicimus, à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo his præpositus fuit, qui primitus electi fuerunt ex singulis decuriis deni, ideò que omnino trecenti fuere. Idem etiam *Dionysius libro 2. scribit*, & hoc amplius, Celerum alios equites, alios pedites fuisse. eorum Tribunos tres subiectos centuriones fuisse, turfisque hi alios: omnēque per urbem hastatos Regem comitatos esse, cuiusque mandata obitisse. in militia verò antesignatos fuisse, primos pugnam iniisse, postremos discessisse, equites quidem in planitie, pedites verò in asperis & inæqualibus locis pugnasce. Paulò aliter tamē *Pomponius sub tit. De origine iuris.* Regum temporibus, inquit, Tribunum Celerum fuisse constat: is autem erat, qui equitibus præerat, & velut secundum locum à Regibus obtrinebat, quo in numero fuit *Iunius Brurus*, qui auctor fuit Regis eiendi. Et paulò post ait, Magistro equitum ita Dictatoribus esse iunctos, ut Regibus Tribunos Celerum. *Ouid. lib. Factorum 4.*

Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipso vocarat. Sinque Celer cura, dixerat, ista tua, Neve quis aut muros, aut factam vomere fossam Transseat, audientem talia dedo noci. Tribuni MILITVM terni Consulari potestate creati sunt, anno vrbis CCXX. cum orta inter patres & plebem dissensio esset, propter *C. Canuleij* Tribuni pleb. legem, qua de Consule altero de plebe creando agebatur. Placuit igitur, ut pro Consulibus Tribuni militum ex patribus terni, totidēque ex plebe

crearentur, qui Consulari potestate tantum, non tantum, plebs eo conseruatio in Comitibus nati libro 4. & *Dionysius libro 1. de origine iuris.* quocumque annos plebs tenderet, & vellet pore Consules crearentur: factum est, ut crearentur partim e patribus, consulari constituti sint variorum enim viginti fuerunt nonnunquam patres. Tribuni MILITVM inquit *Varro*, quod ubi, Ramnum, L. olim ad exercitum unum autem Verrina militarium, duo fuerunt, qui *Rufus* dicti creari solent, alii Romæ comitibus darentur libro secundum pellatos, qui impetrarent. Cicero lib. 1. nus eorum his comitibus quibus nati libro 6. de Repub. postea Tribunos quatuordecim Tribunos, qui stipendia. his de quos creant ex iure que ad decem Equites quidem bene stipendia, eo amplius habent libro septimo mium placuisset legiones suffraganeas nunc, quos Romanos ipsi faciebant locis tenuit. Idem peria eo anno de vtraque ad rem vnum, ut Tribunos quatuor legiones quæ antea perque pulcherrimis locis sum ferebat eam rogationem dicit, C. Martius

buni, quod olim in tres partes populus
diuisus erat; & ex singulis singuli crea-
bantur: vel quia Tribuni sufragio
creabantur. *Sic Varro lib. de lingua La-
tina. 4.* Tribuni plebeij, qui ex Tribunis
militum primum Tribuni plebeij facti,
qui plebem defenderent, in secessione
Crustumerina. *Cicero lib. de legibus ver-
ris*, poterant eorum his declarare ve-
bis: Plebs quos pro se contra vim auxi-
lij ergo decem creauit, Tribuni eius
sunt, quodque ij prohibeant, quodq;
plebem rogassint, ratum & o. sanctum
sunt: neve plebem orbam Tribuni re-
linquunt. Erat enim hic magistratus
sacrosanctus. *Linus libro veris*, Ipsi quo-
que Tribuni, vt sacrosancti videren-
tur, cuius rei proprie iam memoria a-
boluerat, relictis quibdam ex magno
intervallo. cerimonis, renouarunt, &
cum religione inuolauit eos, tum legem
etiam fecerunt inuolando, vt qui Tribu-
nis plebis, Adilibus, iudicibus, Decem-
uiris nocuissent, eius capite Ioui sacrum
esset, familia ad aedem Cereris, liberi, li-
beraque venum irent. Idemque tradit
Dionysii libro sexto. Ixvratorem quidem
& prehensionem habebant, uocationem
vero nequaquam: nam *(vt ait Gellius)* an-
tiquius creati videntur, non iuri dicun-
do, nec causis, queresque de absentib;
nocendis, seu intercessionibus facien-
dis, quibus praesentes fuissent, vt iuxta
que coram fieret, arceatur. ac propte-
rea ius ad se vocandi adeptum: quo-
iam vt vim auferri vetarot, assidui tate
eorum, & praesentium oculis opus erat.
hac Gellius lib. 13. cap. 13. Scribit etiam i-
dem sententiam *lib. 15. cap. 27. his verbis*:
Tribuni neque aduocant patritios, ne-
que ad eos referre de re vlla possunt. Le-
ge ne leges quidem proprie, sed plebsci-
ta appellantur, quae Tribunis plebis fer-
rent accepta. Plutarchus autem in Ca-
tone Vite. *Ius, inquit*, Tribunitia potesta-
tis magis ad impediendum est, quam ad
agendum: quippe ceteris omnibus eo-
legis volentibus, vnusqui nolit & inter-
cedit, plus potest. *Idem in Problemat.* Cur
Tribunus plebis purpura non utitur, cum
ceteri magistratus utantur? in quod ma-
gistratus non est? nam nec in sella ius di-
cant. nec ineuntes annoient vt reliqui,
magistratum ineunt, nec Didacros crea-
tos se abdicant: imò quasi magistratus

non fuit, delato ad Dictatorem imp-
rio, suam ipsi potestatem retinent. Cui-
us rei testimonium apud Livium libro
septimo videmus, de tribunis plebis, qui
L. Manlius Dictatorem magistratu a-
bit coegerunt. Idem etiam libro sexto
intercedendi formulam, & solemn-
verbum fuisse hoc VETO, significat his
verbis: Pax, ne in iuvet vox ista VETO,
qua nunc concientes collecta noskos
etiam laeti auditis. Repertur etiam apud
eundem libro quarto, Consules à Tribu-
nis plebis duci in vincula potuisse, & li-
bro nono, Censorem Appium à P. Sem-
pronio Tribuno pleb. prehendi, & in
vincula duci huius esse, & lib. 5. Tribu-
nos pleb. minitari se iussuros esse in vin-
cula Tribunis militum duci. Apud Dio-
nem lib. 37. Metellum Consulē
L. Flaviū Tribuno pleb. in carcerem
ductum esse. *Plutarchus in Problemati-*
audor est, moribus Romanorum con-
stitutum esse, vt domus Tribunalium
noctū ne clauderetur (quod & Macro-
bius Satur. 1. confirmat) sed interdia
noctūque indigenti cuique eorum auxi-
liū parerent, quasi portus quidam, & pra-
sidium periclitantium. Maiores enim
communem Tribunalium esse voluerunt,
& tanquam aram omnibus accessibilem,
proinde honore quidem sacrosanctos
esse voluerunt, nec sine inexcusabili
scelere violabiles. Idem in *vita Catonis V-*
ricensis tradit, Tribunos plebis in basilica
Porcia *ἑνεργεῖν εἰσάγωντες*: quod ego
non liis dicere, sed conventum a-
gere, & pro collegio decreta sua in-
terponere, interpretandum puto. Ho-

TRIBUNI militaris firmentio, in
leg. 12. §. ult. C. de re milit. l. 11. & 13. eod.
tit. lib. 2. C. l. vnic. C. de falgam. lib. 12. l. 1.
C. de commere. eod. lib. Tribuni pratoriani,
in l. vltim. C. de numerar. lib. 12. l. 4. C. de
appar. magist. mil. Tribuni vigilum, in l.
penultim. C. de apparitorib. magistr. mil.
lib. 13. Tribuni volupræum, apud Cassiod.
in lib. Variar.

Tribuniſcholarum, ſub Rub. Cod. de com-
mitib. & tribun ſchol. dicuntur, qui ſcho-
lis agentium in rebus, hoc eſt, ordinibus
eorum, qui Rempublicam adminiſtra-
bant, præſecti erant. Hi Comitum ho-
nore & nomine dignabantur, Impera-
toris epulis adhibebantur, & adorandæ

TR
his purpureis habet
end. Quam porro al
hic esset, libet ex
bis cognoscere, qui
Hierosolymitanum
scribens: Finge, in
nitia potest in suo
singula militie eq
nis vocabulum de
tribuno statim he
primicerius. deince
rius, biarchus, circ
ro. & quanquam
miles gregarius sit
non non tyro, sed
est.

TRIBVT
 quod appellatur
 ex co, quod milit
Ulpian. l. i. ager. D.
scano. Varro libro
 vult; quod ea pecu
 perata erit, tribu
 tione censu exigeb
 re decimoque ann
 duo erant genera
 re capitis, alteru
 gis impositum.
Ulpiano. D. de censu
 tentia improban
 prie stipendium
 omni scilicet annu
 retur. Reale vero
 qui vestes, et ali
 prestabantur. *Al*
 gerio. Si agri
 hominum capi
 litoria.

Tributa, populo provincia
cepta sunt, quod
populo quot an
rò Caesaris pro
inferebant, sit
eausa est, cur
tariq; prædia
l. 3. D. de impen
e mpenfationem
uenem. Insula
p. 1.

TRIBV
Fianam in §.
Quod cum eo
toribus in d
cum filiofame

TRIGARIVM, *τρίγωνον*, curule certamen. *Plin. libr. 37. cap. 13.* Ne quos quidem in triguri inferri villos vernaculis animaduerto. Apud Marzianum quoque Capellam libro 9. qui de Musica inscribitur: Trigarium, inquit, supplicantis semper germanitatis adueniat: hoc est, trigemina, inquit, illa mulier, siue tres in vnius nominis vocabulum conspirantes.

TRIGARIVS, trigarij, *τρίγωνος*: Trigarium agitator. *Plinius libro 28. cap. 16.* Feruntque & Mero-nem principem hac potione recreari solitum, cum sic quoque se trigario approbare vellet.

TRIGEMINI, tres vno partu editi, quales fuisse Horatij temporibus Tullij Hostilij Roman. Regis. *leg. 7. D. de reb. dub. l. 3. D. si pari hare. pet. l. 137. D. de verb. oblig.*

TRINV Medicum, id est, trina ci-tatio: quæ & Peremptoria nominatur. De cuius effectibus abunde satis Doctores. Sed & post omnes, & concisus & di-lucidius Zasius tractat, in l. conuincacia. D. de re iudi.

TRIPERTITA, liber fuit Sex. Alij, qui veluti canabula Iuris continebat: sic dictus, quoniam lege xli. Tabul. præposita, iungitur interpreta-tio, deinde subtexitur legis actio. *Pomponij in leg. necessarium. D. de o-mn. iur.*

TRIPLICATIO, est secunda a-doris defensio, contra rei duplicatio-nem opposita. §. 1. *Instit. de replicat.* quasi enim replicatio, conduplicatio & geminatio fuisset: sic quod tertio post actionem loco referretur, atque in iudicium obliiceretur, Triplicationis no-mine significatum est. *At in leg. 2. Dig. de excep. Triplicatio reo tribuitur, quasi Replicationi opponatur. vbi, ut verè dicam, mendam subesse arbi-teror: & ex Imperatoris verbis corrigendum.*

ad **TRIREMES** poena, frequen-tissimum his temporibus genus est sup-plicij, cuius meminit Valerius. *lib. 6. cap. 2. lib. 1. scribens, quendam iussu Augusti, quod se Octauie sororis vtero genitum simularet, reme publicæ triremis affi-xum. Suidas. huius etiam meminit, ei* *λέγει τοι, inquit, μετὰ τὸν καὶ τὸ δένει, μετὰ τοι-*

νοὶ δὲ ὡς ἦν το πρὸς τὸς πεντήκτας, εἰ ἐλάττω το ἑπτακόσωντο, ἐπὶ ἑξήκων δὲ ἑξ ἐκ ταύταις τὸς μετρίους. Et Ioseph. lib. 17.

TRISTE auxilium appellare, *leg. ferui. Digest. de appell. Tristis litera, M. Cicero-ni est, O.*

TRITAVVS, patris & matris ara-uus, aui vel auig abauus: proau proauis proauus: abau, vel abauis abauus: arau arauis pater, dictus quasi tertius auus, l. 3. & leg. fin. §. 6. *Digest. de grad. & affi-nita. Scribitur autem in d. l. 3. triauus, tri-auia, in Pand. Flor.*

TRITICIARIA conditio, vide Conditio.

TRITIS, Tribus est pars tertia. *Hinc Pollux lib. 8. Οἱ αὖ δὲ τριεταρες ὄναι αἱ φύλας ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἑσθῇ διακρίονται, τὸ μέγεθος ἐκαστὸς τριτὸς καὶ ὄντος, καὶ πορ-τεια. vnde τριτὸς αὖτε dicebatur, οἱ τρι-τὸς αὖτε.*

TRIVMPHANDI modus talis erat: Victores coronam primùm laurea, deinde aurea redimiti, curru inaura-to, quem quatuor equi albi trahebant, Romam inuehebantur. Præcedebat Se-natus, seqüebatur populus, post hunc or-do militaris. Ante currum victoris ibant Duces victi, catenam ferream collo-stantes. Et primùm omnium ad tem-plum Iouis Capitolini, deinde per vr-bem atque domum reducebantur. *Cicero in Pisonem: Quid tandem (inquit) ha-bet iste curus? quid victi ante currum Duces? quid simulachra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid Le-gari in equis, & tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? quid vehi per urbem? Vnde sunt, qui trium-phum à tribus ordinibus Senatus, popu-li, & militum, dici existimant. M. tamen Varro, lib. 5. de ling. Lat. Triumphum di-ctum vult, quod cum Imperatore mili-tes redeuntes clamant per urbem in Capitolium eunti: Io. triumphus, id. id-que, inquit, ἰο τριούμψον, Græco Liberi pa-tris cognomento potest dictum esse.*

TRIVMPHALIS currus forma neque bellico curru, quo Heroici temporibus Troiani & Thebani belli, homines vs sunt, ut barbari Britannii & Belgæ Couino: neque curru circensi, quo Romæ ludis equestribus quadriga-rijs utebantur, & agitatores. *Olympie: sed rotundæ turri affinis erat, ut Zo-naras*

caras scribit his verbis: *ἀντιπροσώπων ἢ τρι-τάτης αἰς αὐτοῦ.*

TRIVM

TRIVM ses Tres m. p. m. creati sunt. habent, ut dicitur, id interuentu. *lu. 1. in Caus. In e-* demissus est Lent capitolium, quibus quo gulam gere habebant, qui eum animaduertit.

phier. Quid faciam carcerem compiger penaria cella depre- quicquam sit, quicquid depre-

m. in m. m. m. in in Afina: *V-* penam, aduersus

curus, & m. m. m. vbi fuit ad tang- esto l. alio. m. m.

circu. Et in ca- vor, vestræque ibi

pau. Verum illi dix tantum cor-

dicebant: ut fuit apud columna-

gnoscebant. au- Alconini in ea

tem est, quod cap. 3. commen-

dam, quam P- uiro in carcer-

quam recepta- rat, non proci-

tris lenientem Trimumrum.

rem, à Prizo- perlati, rem

imperavit. In que quarto, d-

dam in crucem autem sob ve-

Posina legi- bus. Sed fupie-

but legedunt **TRIVM**

cum in capitalium verbo. Idem enim est ac si diceret: Mallem hos Treuiros pecuniosos esse, quam bellicosos: ut Celsus eos vincente, tu diceretur. Apud Sext. Pomp. sub voce. Sacramentum lex Papiria refertur de 3. viris capitalibus, quod potius ad Monetales pertinuisse arbitrarer.

TROCHLEA, quæ vox est apud Iuriscos in l. sed addes. D. locari. variè describitur: quoniam & ipsa non vnius generis est. de qua Budæus videndus in Annotat. prior. Nebriss. scribit, Trochleam instrumentum esse, cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Tympanum, inquit, & trochleas, quibus eleuatur prælum. vide Catonem cap. 136. de re rustica.

TROPHIMA, τροφίμη, nutrimentum, alimentum, Paulus l. 26. §. 2. D. de pos. Et quibus debetis mihi decem, quos apud Titulum deposuistis: item quos trophimati, decem.

TROXIMA vna, quæ matura, edulis, & comestibilis est, incepti vino τροχίμοι; matura, comestibilis, Iurisconsult. de verbor. significatio l. qui fundum. Et quæ eiusdem generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græci τροχίμοις appellant.

TRULLA, vasis vinarij seu potiorij genus, apud Paul. in l. 13. D. de instr. vel instr. leg. Trulla, inquit, quæ circa cœnam solent trahi. Et apud Vlpia. l. 19. §. 3. D. de aur. argen. mund. Cicer. Verri. 6. Erat etiam vas vinarium ex vna gemma prægrandi; trulla excauata cum manubrio aureo. Iuuenal. Satyr. 3.

— laudare paratu

Si bene vultis, si rectum munxit amicus,
Si trulla inuerso crepitū dedit aurea fudo.
ne enim de vase, in quo alui proluuiis effunditur, intelligi debet, ut voluit quidam.

TRVTINARI vna eademque lance, pro pari iure esse, Iustin. prouerbij figura dixit, in l. cum quis. 10. C. de nar. lib. vide Aequa lance

Trutinari cognoscere, l. ff. C. de iudic.

Τρυφῆ, Theopilo in §. interdum. Infit. de obligat. quæ ex delictis, pro lasciuia.

TRYPHVS, idem Oflius. D. de a. dilic. edict. corrupte pro Atypus. vide Atypus.

TVBV S, Græcis τρυβῶν, siue sit fiti-

lis, siue ex alia materia, fistula est, seu canalus variis vibus accommodatus. Vlp. de cloa. l. 1. Cloacæ appellatione, & rubus, & fistula contingunt. Hinc Tubulus, per diminutionem, quod idem significat. Procul. l. quidā Iberu. D. de seru. urb. præd. Non licet autem tubulos habere ad mortuos ad parietem communem, Paulus alicubi pro cuniculo subterraneo posuit. Hic colore, inquit, in eisdem tubulis inueniuntur. Hinc

TVBVLARIVS, apud Marcell. in princ. lib. 28. Patre tubulario Prædialis offi. 13.

TVERI se pro eo, quod est sustinere, tolerare, exhibere se & alere, in l. pen. & vlt. D. de in rem vers. l. 1. §. sed non nullus. D. de iur. & iur. diff. Notandum est autem, hoc verbum etiam passiuè significatione, contra Græc. maricorum regulas, usurpari à Iurisconsultis non semel, ut in l. 7. de curat. fur. Consilio & opera curatoris tueri debet non solum patrimonium, sed & corpus ac salus furiosus. Sic l. D. de iniusto rupt. l. 30. D. de liber. caus. l. 5. §. ad eum aut. l. vlt. in fi. D. de leg. præst. l. 17. in fi. D. de noxalib. lib. 3. C. de seruic. l. 153. de decurion. in C. Theod. Sic & Varro lib. 3. de re Rust. c. 1. Et in pace à rusticis R. alebantur, & in bello ab his tuebantur. Virru. lib. 8. Res omnes non ali sine elementorum potestate, neque cresceret, nec tueri.

TVGVRII appellatione, inquit Pomponius, omne edificium quod rusticæ magis custodiæ conuenit, quam urbanis ædibus, significatur. Oflius ait Turgurium à tecto, tanquam regularium esse dictum: ut roga, quod ea regamur, l. 380. D. de verb. signi.

TVLLI, vide Salientes.

TVMLTVM, Cic. in Anto Oratio: bellum subito, & derepentē concitatum appellari scribit. Ita potest hoc verbum accipi in l. 1. §. 1. D. de pos. l. 24. in fin. ff. de diuers. reg. iur.

TVNC in edicto, Vnde vi, his verbis: QUAEQUE IBI TVNC HABUIT, sic accipimus, tunc cum deiceretur. l. 1. §. restituitur. D. de vi & vi arma In hac oratione, si in quinquennio filius nascatur, TVNC HAERES DATO, articulus. Tunc, extremi quinquennij tempus significat, l. 4. D. de cond. & demonstratio. Tunc, ex hac die, in l. 126. in princ.

in princ. D. de verb. sign. §. dicimus, ex vet. ext. ne prout sign. sic a temp. is. Aliquando est in com. l. 1. C. de proc. sub. in corpore. D. de

TVNICA rior: ei enim togæ & tibias contegebat. Impr. Sed an hinc hodieque possit rogam dedi, ut t. Paulus. Plutarch. lant, & in Preb. prum reliquit, & dati sine tunica dam populo, se recin. ind. di. pro Scam. & C. Catonem Præ. quia estate ager. cussit campetru. rum quoque sic xisse, idque rep. tudine, secund. taur. Haru. in Camilli fueron.

TVRBA air Vlp. nanq. minum est tur. iam duorum, Turbam appe. re tumultus: tratum, & in d. ferem. tur. defensionem. naturam, & y.

TVRLA conturbare. 7.

Qui adori pe. commissum t.

Turbare sig. miscere, sic leg. 22. §. ff. 8. niam, lib. 12. aut turbata. gna fien. ient. **TVRBA** pro turbat. do, fraus. u.

TVRM decurion. reg. ordine. Sed Cæsar. ve.

in principi. D. de verborum obligation. quod
vulgo dicimus, ex nunc prout ex tunc,
vel extrane prout ex nunc. Quandoque
significat tempus preteritum perfectum
Aliquando est taxativum, & restricti-
vum, l. i. C. de procurat. & vide Bartol. in
substitutione. D. de vulg.

TVNICA vestis brevis, & inter-
rior: ei enim toga superimposita crura
& tibias contegebat. Paul. l. i. D. de contr.
empti. Sed an sine nummis venditio dici
hodieque possit, debatur: veluti si ego
togam dedi, vt tunicam acciperem. Hac
Paulus. Plutarchus autem in vita Corio-
lani, & in Proble. Catonem tradit scri-
ptum reliquisse, fuisse in more, vt candi-
dati sine tunica venissent ad supplican-
dum populo, sola toga candida, eaque
recincta inducti. Aconius autem in Orat.
pro Scauro, & Val. Max. lib. 3. c. 6. aiunt
Catonem Prætoris iudicium Scauri,
quia ætate agebatur, sine tunica exer-
cuisse campetris sub toga cinctum, in fo-
rum quoque sic deducisse, iasque di-
xisse, idque reperisse ex vetere consue-
tutine, secundam quam & Romuli æ-
tatis statuit in Capitolio, & in Rostris
Camilli fuerunt togæ sine tunicis.

TVRBA & rixa multum differunt
ait Vlp. nanque turba multitudinis ho-
minum est turbata & cæta: Rixa et-
iam duorum, l. 4. §. i. D. vi bon. rapti. vbi
Turbam appellatam Labro ait ex gene-
re tumultus: idque verbum ex Græco
trædum, & non repugnans. Cornel. Fronto de
differentiæ Rixæ sine armis est, & habet
defensionem. Pugna legem habet, vel
naturalem, vel moralem.

TVRBARE rationem, idem quod
conturbare. Vlp. l. i. in §. D. de ser. corrupt.
Qui a torti persuadet, vt rationem sibi
commisam turbaret. vide Conturbare.

Turbare signa, est confundere & per-
miscere, sic vt agnosci iam non possint,
lege 22. §. si signa. D. qui testamen. fac. Quin-
tilian. lib. 12. cap. 8. Denique linum ruptum,
aut turbata ceri, aut sine agnitione si-
gna frequenter inuenies.

TVRBASSIT, verbum XII. Tabu-
pro turbaverit. Alit qui turbassit in agen-
do, fraud autem oris est.

TVRMA 30. equites, hoc est, tres
decoras recipit, qui honore præstatur, &
ordine. Sed turma propriè ex equitibus,
Centuria vero fit ex pedibus. Alexan-

der ab Alex. genial. dierum lib. 1. cap. 5. Has
quoque Tribus veteres nuncuparunt: &
qui his præessent, Tribunos dixerunt.

TVRMARI, l. 2. C. de priuileg. eor.
qui in sac. pal. mil. qui curias typonum
cogebant.

TVRPE S personæ sunt famosæ, &
inhonestæ personæ, veluti Ignones, me-
retrices, vespulliones, harenarii, histrio-
nes, pantomimi, l. 3. D. si quis à paren. l. 72.
§. pen. D. de solutionibus. l. 27. & de inoff. te-
stamen. l. 7. & 63. §. si sub conditione. & §. si
verò nominis. D. ad Trebellian. l. 22. §. nec non
illud. D. solut. matrimoni. l. 11. de scen. in C.
Theodos. Et ita in l. 17. D. de test. in fin. l. 12.
D. de sponsalibus. l. 3. §. Iulianus in fin. D. de
liber. exhib. Sed & aliàs turpe pierunq;
significat famosum, & quod infamiam
irrogat. Sic Turpes actiones, Turpiæque
iudicia appellatur, quæ damnatis infamiam
inferunt. d. n. p. 2. & vocat
Theophil. in §. ex quibusdam. Institutio, de
pan. rem. litig. Quales sunt iniuriarum, vi
bonorum raptorum, serui corrupti, ro-
rum amotarum, tutelæ, fiduciæ, manda-
ti, pro socio, depositi, l. 56. D. pro soc. l. 2.
D. rerum amot. l. 1. D. de hi, qui not. infam.
Ita Turpe tutelæ iudicium dixit Cicero,
lib. 1. de Orato. Et præ Cæcilianâ, Turpe
iudicium dari aduersus eum, qui tute-
lam fraudasset. Idemque Turpia man-
dati, pro socio, depositi, iudicia appellat
in Orat. pro Roscio Com. Sic turpi iudicio
damnatos, apud eundem in Orat. pro Clu-
tius, interpretare, qui eo iudicio damnati
sunt, quod infamiam notam inurit.

Turpes conditiones, quæ inhonestæ,
& contra bonos mores sunt, l. 63. §. si sub
conditione. D. ad Trebellian. l. 12. §. pen. D. de
legat. lib. 1. Turpis institutio, l. 9. D. de li-
ber. & posthum. Turpia legata, quæ deno-
randi magis legatarij causâ scribuntur,
l. 54. D. de legat. 1. Turpis pactio, l. 9. D. de
hi qui not. infam. Turpia luca ob falsum
testimonium, ob gratiosam sententiam,
aut aliàs turpiter & scelere quæsitæ, l. 1.
D. de calumniator. l. 16. §. vlt. D. quod mor-
caus.

Turpis arbiter, id est, pecunia corru-
ptus, l. sed & si seruum. §. sunt & alij. D. de
arbitr.

Turpissima vita, paupertatis obtin-
tu non excusanda, l. palam. D. de rita
nupt.

TVRPI TER datur, quod meretrici

datur: item & quod datur vt malè iudicetur, l.3. et 4. §. sed quod meretrici. D. de condit. ob turp. caus.

Turpiter accipitur, quod in hoc accipitur, vt res deposita, vel commodata reddatur, l.5. D. de tut. et rar. dist. l. vlt. D. de condi. ob turp. caus.

TVRPILLIANVM § C. vide suprà Senatusconsultum Turpillianum.

TVTORES sunt, qui vim ac potestatem in pupillos habent, & exque re ipsa nomen ceperunt. itaque appellantur Tutores, quasi tuitores, atque defensores, sicut Aditui dicuntur, qui ædes tuentur, l.1. D. de tutela. Eorum autem tria sunt genera: nam alij dicuntur Testamentarij, alij Legitimi, alij moribus induciti. Testamentarij sunt, quos paterfamilias impuberi filiofamilis, itemque nepoti, quem tamen non patris, sed suæ potestati relicturus est, in suo testamento constituit, l.1. et pass. D. de test. tur. Legitimi sunt, (vt ait Papia, in Instit.) qui ex lege aliqua descendunt per eminentiam autem Legitimi dicuntur, qui ex lege xij. Tabul. introducuntur, seu propalam, quales sunt agnati: seu per consequentiam, quales sunt patroni, l.1. et pass. D. de legiti. iuro. Moribus induciti. Vide Tutor Prætorianus.

Tutor CESSIVS appellatur is, cui in iure tutela cessa est, qui siue mortuus fuerit siue alij tutela cesserit, redit ad legitimum tutorem tutela: sed & si legitimus decesserit, aut capite minutus fuerit, Cessitia quoque tutela extinguitur. Vlp. c. instit. xi.

Tutores DATIVI appellantur, qui testamento nominatim dati sunt: hos enim lex xxi. confirmat, vt ait Vlpianus cap. Instit. ii. Dativum tamen pro Attilia non aut Iuliano Modestino. posuit in l.7. D. rem pup. sal. for. vbi Testamentarij, qui propriè Dativi sunt, à Dativis distinguuntur. & Instit. in l.40. C. de epis. et cler. vbi Testamentarias tutelas à Dativis separat.

Tutor FIDUCIARIUS dicitur, qui liberum caput mancipatum sibi, vel à parente, vel à coemptore manumissit: idque per similitudinem patroni. Vlp. c. Instit. ii. vel sic: Tutor fiduciarius is propriè dicitur, qui cum pater esset fiduciarius, filium sibi mancipatum manumissit, nec emancipavit, hac Vlp. in Instit. Donatus

ergo contraeam fuisse fiduciam, id est, vltro citroque factam emancipationem, patremque fiduciariū vero patri filium remanipasse. Pater verus, quoniam alter fidem similiter eius sequutus est, fiduciarius eodem modo dici deberet. at quoniam verus est pater, suam retinet meliorem appellationem. Præterea tutor etiam fiduciarius, item vt alter, dici deberet: sed quoniam qui legitimi sunt hæredes, ij tutores sunt legitimi, pater quem lex ad manumissit filij hæreditatem vocat, suum hoc à lege nomen retinebit, diciturque Legitimus. At quoniam emancipati frater hæres non est legitimus, quemadmodum docet Caius in Instit. et Vlp. in l.1. D. si à patre quā manumissit sue Tutor legitimus, vt patroni filius, appellari non potest. Patroni enim filius vt hæres est legitimus, sic tutor legitimus appellatur. Quod igitur agnatus ille, proximus, filij manumissit frater, cum ad tutelam vocabitur, nomen habebit? Pater suum nomen fiduciarij tutoris, quo vsus non est, in illum transferet, diciturque Tutor fiduciarius. Plura in Institu. comment. Heron.

Tutor HONORARIUS dicitur, qui non administrationis & oneris, sed honoris tantum causa datur, l.3. §.1. D. de adqui. tut. vbi Vlp. ait, eos non incirco extra periculum esse, si pupillos negligant. Nā prius quidē excusis eius qui gesserit facultatibus conveniri oportere.

Tutores IVLIANI dicuntur, qui ex lege Iulia & Titio dati sunt, que iubet mulieribus pupillivæ non habentibus tutores dari in provinciis à Præsidibus earum. Vlp. c. instit. ii.

Tutor PRÆTORIANVS, Vlp. cap. Instit. ii. Moribus tutor datur mulieri pupillivæ, qui cū tutore suo lege aut legitimo iudicio agere vult, vt auctore eo agat (ipse enim tutor in rem suā auctor fieri nō potest) qui Prætorianus tutor dicitur, qui à Prætoris verbis dari cōsuevit.

TVTELA à Servio Sulpitio desinitur, Vis (Theophili. & Harne. dixerunt, vt legisse videntur ius) ac potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui per ætatem se ipse defendere nequit, iure civili data ac permessa. Quam vim ac potestatem qui habeant, Tutores appellantur, l.1. D. de tutel. Instit. de tutorib. in prin.

Tutelæ actio duplex est: directæ vna,

quæ

quæ pupillo adæque
Contraria, quæ tu
lorum competitur.

Tutelam L. B. Vlpian. in l.1. D. de
tutel. lege
ca sunt, & conlar
id est, his, qui ad
admitti possunt.

ser. lib. ii. c. 26.
Tutelam reddere
Tutorem consul
que. D. de iudic. l.
l. i. in fin. D. de
deci sentent. relit.
l. 18. in fin. D. de
v. sur. l. 21. in fin. D.
D. ad leg. Corneli
sal. for. l. permitt. de
lam exigere, de
telatatione rege
& rar. dist. l. 30.

pere tutelam, si
tiam, atque poss
nuntius, & sine p
pubertatem. l. 1.
sua tutela effice
venit, l. 7. §. 1.
1. D. de secum. 1.
34. in fin. D. de
iure delib. l. 32.
prætoris de
verba hæc: s

TVTELAM
sunt, l. 5. §. 1. ai
posse. ear. Pr
sic: Cum in
rit, l. 1. D. de
consultis tan
Aoribus huius
cero quidem
de Orator. ita
si posthumus
suam tutelam
hæredem eu
posthumum
set hæres inst
no. Quid aut
pillus autem
suam tutelam
ca verba sig
& potestatem
ie dicitur et

quæ pupillo aduersus tutorem: altera Contraria, quæ tutori aduersus pupillum competit. *tit. de contrar. & aff. tut.*

Tutelam LEGITIMAM definit *Vlpian. in l. i. D. de leg. tut.* Legitima (inquit) tutelæ lege xii. Tab. agnatis delata sunt, & consanguineis, item patronis, id est, his, qui ad legitimam hereditatem admitti possunt. *Super his vide Cuiac. Obser. lib. ii. c. 26.*

Tutelam reddere, tutelæ rationes reddere Iurisconsultis significat. *l. 2. §. ei quo que. D. de iudic. l. 21. D. de tutel. & rat. diff. l. i. vnic. in §. si pendens, appel. Dicunt & eodem sensu, restituere tutelam. l. 7. §. vltim. l. 28. in §. D. de administ. tut. l. 3. §. vlt. D. de iur. l. 21. in fin. D. de annu. leg. l. 3. §. ex illa. D. ad leg. Cornel. de fals. l. 10. D. rem pupill. fal. for. l. penult. C. de susp. tutorib. Sic tutelam exigere, & tutelam reposcere, pro tutelæ rationes reposcere in *l. 13. ff. de tutel. & rat. diff. l. 30. D. de admin. tut.* Et recipere tutelam, *Suer. in Claudio, c. 1. Diu etiam, atque post tutelam receptam alieni iuris, & sine prædago fuit, id est, post pubertatem. In suam tutelam venire, & suæ tutelæ effici, est ad pubertatem peruenire, l. 7. §. 1. D. de administ. tut. l. 8. §. 1. D. de secun. tab. l. 39. D. de vulg. & pupi. l. 54. in fin. D. de hereditibus instit. l. vlt. D. de iure delib. l. 32. D. de legat. 1. Sic in edicto prætoris de missione in possessionem verba hæc: SI PUPILLVS IN SVAM**

TVTELAM VENERIT, accipienda sunt. *l. 5. ait Prætor. D. quibus ex caus. in possess. ear.* Proinde si filiam suam ita legatū sit: Cum in tutelam suam peruenerit, tunc debebitur, cum viripotens facta fuerit, *l. 51. D. de legat. lib. 3.* Nec verò Iurisc. tantum, sed & aliis Latinis auctoribus huiusmodi locutio placuit. Cicero quidem cum aliàs sæpius, tum in libro de Orator. ita locutus est: Negaretque nisi posthumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, hæredem eum esse posse, qui secundum posthumum & natum, & mortuum esset hæres institutus. Idem libro 2. de Inuenio. Quidam pupillum hæredem fecit, pupillus autem ante mortuus est, quam in suam tutelam venisset. Porro interdum ea verba significant, Cum in suam tutelam & potestatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit estimandum. Interdum etiam

25. annum hæc verba demonstrant, si ea mens fuerit loquentis testatoris, *l. 56. in §. ff. de legat. 3. In qua Vlpian. ex voluntate testantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet.*

TVTE LARIS causa ea est, quam tutor pupilli nomine incendit. *Vlpian. l. 4. de in lit. iur.* Videmus in tutelari causa quis iurare & aduersus quem possit.

TVTVM locum, in quo securus agere licet, ex *l. plerisque. D. de in us. cand.*

TVVM est, quod vindicare potest vel cuius dominiū ad te spectat, *l. 2. Quin. tur. §. argenteo. §. cum aurum. & §. si cui de aur. & arg. leg.* Tuum non est, quod tibi casu auferri potest. *l. actiones. §. 1. ff. de regulis iur.*

Tuum non est quod tibi debetur. *Spec. tit. de decimis. Tuum, id est, tuæ iurisdictioni subiectum, c. 2. de iur. qui sunt à maiori. par. capit. c. 1. de auctor. & uso pall.*

TVA NON INTEREST, exceptio est actionis exclusiua, de qua *Deo. in l. nam postea. D. de iure iur. cui similis est, Tu non habes actionem, de qua Barr. d. l. nam postea.*

Tua pecunia, id est, tibi debita. *l. si pecunia. C. de neg. gest.*

TVAS RES TIBI HABETO, his verbis diuortium significatur, *l. 2. D. de diuort.*

TYMPANVM, rota maioris ambitus, quæ ab hominibus, orbem eius introrsum calcantibus, versatur, *Vlpian. l. 19. §. 1. D. locat.* Quod si regulus olea prematur, & prælum, & fuculum, & tegulas, & tympanum, & trochleas, quibus releuatur prælum, &c. *Lucret. lib. 4.*

Multaque per trochleas, & tympana ponderare magno.

Commouet, atque leni sustollit machina nisu.

TYMPANA, margaritæ: de quibus *Plin. lib. 9. c. 35.* Crassescunt etiam in senecta conchilique adhærescunt, nec iis auelli queunt, nisi lima: quibus vna tantum est facies, & ab ea rotunditas: auresis planicies, ob id Typana nominantur. *Paul. l. 32. §. vlt. ff. de aur. argen.* Cum quædam ornamentum mamillarum ex tympanis margaritis triginta quatuor assigasset, &c.

Institu. de hered. instic. Sic vacare, servus dicitur, qui nullum ministerium prestat, l. ii. D. ad exhib.

VACANTIA bona dicuntur ea-
dem quæ & caduca, nimirum quæ illius
hereditatis hæres nullus est, l. 1. Co. de
bon. vacan. Hæc olim quidem publica-
bantur, teste *Vlpia*. cap. 18. *Instit.* nunc ve-
ro lege Julia confirmatur, & quadrienni-
um iis nunciandi præscriptum, l. 50.
D. de manum. test. l. 10. §. infra quatuor.
de diuers. & temp. præscr. l. 97. §. 1. l. 34. §. qua
incestatio. de legat. l. 1. l. 6. §. est fisco ad Tre-
bell. l. 1. §. 1. ultim. de success. edict. l. 6. §.
certis quæ omis. conf. restam. l. 1 §. diuis. de
iure fisci. l. 13. de usufructu. l. 10. C. de inoffi. l. 22.
C. de appell. l. 7. C. de quadr. præscr. l. 1. C. de
donatio. inter vir. & vxor. l. penultim. &
vlt. C. de vacat. lib. 10. Vacantia autem di-
ci quæ Caduca, patet ex l. vltim. C. Theod.
de bon. vacan. l. 1. cum aliis compluribus
titul. sequ. Strabo d. d. vacat. vocat. lib. 17.
Geograph. quod dominum, id est, hære-
dem non habeant. Hærménopolis dixit
ἐρημικη. Vacantem mulierem pro qua
posuit Marcian. l. 53. §. de vi publ. Quia
quæ, vacantem mulierem rapuit, &c. Et
Quintil. Decla. Siue enim iudices, mali-
gnitas est persuasio humanæ, fomi-
natum vacantem vocare meretricem, &c.
Sic Vacantem hæreditatem accipe in l.
11. Item si quis a fisco. D. de peti. hære.

VACANTES, in l. 2. C. de p^ro dig. ord.
serv. lib. 12. & C. Thod. de comitibus va-
cans sunt, quos Graeci Vacantes vocant, qui
scilicet nulla iam dignitate funguntur,
huius munere ex-efferunt, siue nunquam
gesserint, id est, honores imaginarij
gesserint. Huiusmodi dicuntur adscriptiij
& adl. & opponuntur honorariis.
Iamprini Alexan. Ne quem adscriptum
id est, vacantem, haberet. Vacantes etiam
tribunus apud Marcell. lib. 31. & Veger. lib.
3. c. 17. legitur.

VACATIO, munerum publicorum executionem significat, s. *vacatio* de mun. & hono. & in iur. de vac. & ex. cap. 1. Sic dist. simulata vacatio, apud Suer. in Clauis c. 35. Plin. lib. 2. Epist. Archip. ait, vacationem petere caput. Inter vacationem tamen, & excusationem, aliqua differentia est. Excusatio causam habet, & legitima est. Vacatio non est, nec legem nec causam aliam habens, quam indulgentiam principis.

que etiam ab extraordinariis tantum
muneribus lib. rat, non ab ordinariis &
legitimis.

legitimis.
Vacatio autem muneris publici non
præstat, ut ne magistratus quis creetur,
l. 12. de muneribus & honoribus. Ea vero
omnia, que extra ordinem ad tempus in-
dicuntur, ab his qui vacationem meretur,
exigenda non sunt.

Vacatio etiam ex lege Julia Papia dari dicebantur his personis, quæ necessitate matrimonij contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus ex aliorum testamentis perinde ac quæ nuptiis deinceps capere poterant. *Ulpian. Infr. ut. 14.* *Fæminis, aut, lex Julia à morte viri anni tributum vacationis, & divorcio f. x. mensium, &c. Sueton. in August. c. 34. de lege Julia, de moribus ordinibus:* Hanc, inquit, cum aliquantq̃ severius, quam ceteras emendasset, præ tumultu reculantium ferre non potuit, nisi adempta demum, lenitate præterea, & vacatione tri-

Vacuum proprie inane significat. Ita
vacuus locus, vacuus vicus plenò op-
ponitur, l. 30. §. penultim. l. 83. D. de acqui-
rend. heredita. l. 2. §. 1. D. de decurionibus.
Ita vacuæ tabulæ, id est, nihil scriptum
habentes. l. D. de iniusto rupt.

habentes. k. D. de in iustis rap. i.
Vacuum ministerium dicitur eius.
qui certam procuracionem habet nul-
lam, sed primum quodque sibi imposi-
tum munus obire cogitur. *l. p. i. l. 27. §.*
de usufructu. Sicuti usufructus legatus
est, cuius testator quasi ministerio vac-
uo utebatur, si cum disciplina vel arte
infringeret usufructuarius, arte eius vel
peritia uteretur.

Vacua pecunia, id est, otiosa, inutilis, infructuosa, quæ in arca sterili & otiosa mansit. l. 28. D. de positi. Quibus vt primum prospiciam, ac vacua tibi sint, id est, vt vsuras eorum accipias, eunt habebis. l. 24. D. de præs. verb. l. 12. in fine admissi. c. 10.

Vacuam mulierem Cornelius Tacit.
li. 13. appellat viduam eodem sensu, quo
in l. 5. §. 2. ad leg. Jul. de vi publ. Vacantem
nominari diximus.

Vacū fundus, qui nēmine detine-
rur & occupatur, l. 33. D. loca. Cornific. 4.
Rheto ad Herennium: Necesse est, cum co-
stitū fundum nostrū esse, ostendas co-

aut vacuum possedisse, aut vsu tuum fecisse Eodemque modo.

Vacua possessio, quæ à nemine detinetur, vel quam dominus alteri cedit, l. 18. in fi. l. 68. in fi. D. de contrah. empr. l. 52. in fin. l. 75. §. qui id quod. D. de verb. oblig. l. 3. §. hoc interdictum. D. de iun. acti. que. l. pen in fi. D. de acquiren. possess. l. 3. C. eod. rit. l. 4. §. si in me vi. D. de vsucap. l. 19. D. de vi & vi armat. Cic. lib. 3. de Orato. Nostra est, inquam omnis ista prudentiæ doctrinæque possessio, in quam homines quasi caducam atque vacuum abundantes otio, nobis occupatis, inuolauerunt. Quintilian. Declam. 12. Vndeunque offit lucrum, sine respectu salutis publicæ addicitur, & in vacuum possessionem fames venit: Ita Vacua possessio dari, tradique dicitur: & in vacuum possessionem mitti introducive, qui in fundi possessionem liberant, & à nemine occupatam introducitur, l. 3. §. 1. ff. de actio. empr. l. 3. D. de vsu. l. 32. §. arbitri. ff. de recep. qui arbit. l. 18. §. si venditor. l. 33. l. 34. ff. de acq. possess. Vacua autem possessio emptori tradita non intelligitur, si alius vel ventris, vel legatorum nomine, aut fideicommissorum seruandorum causa in ea sit, vel creditoris bona possideant, l. 2. §. ult. D. de actio. empr. Quanquam hi non possideant, sed magis custodiendi & obseruandi causa, sed in possessione sint.

Vacua pars, l. 19. §. 1. ff. de hered. instit. quæ testamento nulli data est. Hinc Vacuus sextans, in l. 8. ff. de secund. tab.

Vacua traditio, pro vacua possessionis traditio, in l. 20. ff. de seruitutib.

VADES, VADIMONIUM, VADARI, vide Vas.

VAGABUNDVS, crebrò vagans: qualem dominum fiduciarius ches, hoc est, vasallus, sequi minimè tenetur, magno consensu Interpretum Placitor. seu do gl. l. 4. Prætor. D. de damn. infect. Vagabundum intelligit, cui nec certum domicilium, nec constans habitatio est. Quod & Bart. probat, in l. 1. C. ubi de crimin. agi oportet. & in l. qui quis. C. de agri. cens. & colon. lib. 10.

VAGVLATIO, in lege XII Tab. vnde Festus, significat questionem cum cōuitio, id est, cum testes queruntur magna voce & boati. verba legis hæc sunt, CUI TESTIMONIUM DEBEBAT,

IS TERTIIS DIEBUS OB PORTAM VAGVLATIONEM ITO sic enim legitur Turneb. & videtur eam lectionem agnoscere Festus. Vagulatio autem à Vagulo deducitur, vt & hoc à vagio. itaque Vagulatio conquerentis & plorantis est, nec à Vagor deducitur, vt voluit quidam. Sensus verò legis hic est: Si testis ei defuerit qui litem habuit, ei licere compendinationis die, id est, die tertio, ante eius ædes (portus enim pro domo, vt vult Festus, & Donatus) liberè conqueri, & implorare testimonium, conuictumque recusanti facere. Ob vagulationem autem dictam antiquo more, pro ad vagulationem. Alij ad hæc Plauti in Aulul. referunt,

Ita me bene amet Lauerna, tu iam nisa reddi

Mihi vasa iubet, pipulo hic differant te ante ades.

id est, conuicio, à pipatu pullorum: quod eodem videtur recedere. Sunt tamē qui Obvagulam legi malint. Obinterpretantes circum.

VALEAT, verbum ad effectum refertur, cum adfirmatiue ponitur, l. vniuersa. C. de precib. Imp. offerend.

VALETVD Opro morbo sumitur, & mala dispositione, l. quæritur. 14. ff. de adilitio edicto. Puerperam quoque, inquit Vlpian. sanam esse, si modò nihil extrinsecus accideret, quod corpus eius in aliquam valetudinem immitteret.

VALETVDINARIVS, qui frequenter ægrotat. Martianus de re milic. Officium, inquit, tribuni est, delicta militum secundum suæ maiestatis modum castigare, principisque frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere. Itaque in l. ad personas. ff. de iureiur. Valetudinarij sunt intelligendi, qui graui morbo laborant, nec possunt sine periculo domum egredi, vt elegentem definitionem ponit Marcellus, in l. quæstium ff. de re iud. & vide Panormis. in c. quoniam. versicul. quario quaro. vi. li. non confest.

VALETVDINARIVM, locus in quem ægroti valetudinis curæ causa diuertunt. hinc Columella lib. 2. c. 1. Siue aliter languidior est, in valetudinarium confestim deducat, & conuenientem ei ceteram curationem adhiberi iubeat, & lib. 13.

lib. 13. c. 3. Valetudines facient ab imbecillis & imundiciis libet. Valetudinarius, vel affectos curat: vel denario ministerio curantur. l. fin. de iur. iur. aliam vacat: diotum conditio tres, optiones, valetudinarij, & artifices, & qui sequuntur.

VALVM, de episcopis & clericis, castorum monitione. l. 10. D. de re militum. summa totius negotio, prædictioque nupar.

VALVASO, lo deductum: hortus siue Regij fundum gradum ob Regni fenda recepti appellatione eis fenda receptibus ab his tradita. l. 4. §. 1. ff. de lib. 3. agniti. Radem cum lib. 3. & testimonio tum & Langobardum, & laicorum & Valuasorum consilium obul. lia nostra qualis in Summa. Aut Valuasor dicitur coercionis, non mercatus ius hæc & seigneurie de Henne inferior, arcem obinet.

VALVASO, bulo dicuntur, tiam minimi valetudinarij.

VALVA, quod intus reuoluitur, gemitas partes. VAPULA, lege, vt si co. Papyrus. Silius, ei solium, vnde significat quorum.

& lib. 12. c. 3. Valetudinaria quoque vel si vacent ab imbecillis idearidem aperire, & immundiciis liberare, &c. Hinc

Valetudinarius Medicus, qui in valetudine affectos curat: vel porius, qui in valetudinario ministerio medici fungitur. *Tartuntenui l. fin. de iur. immu.* Et quibosdam, aut, aliquam vacationem munerum gratiorum conditio tribuit, ut sint mensores, optiones, valetudinarii Medici capitarij, & artifices, & qui fossam faciunt, & qui sequuntur.

VALLVM fidei, l. si quanquam. C. de episcopo & clericis. Est Vallum propriè castrorum munio, l. de feriores. §. in bello: D. de re militari. Per metaphoram pro summa rotius negotij & omni momento, praesidioque non ineleganter usurpatur.

VALVASORE sverbum à vassallo deductum: horum autem alij maiores siue Regij sunt, qui secundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis Regni feuda receperunt, qui & vassi domini appellatur. Alij minores, qui ab eis feuda receperunt: alij minimi, qui vab ab his tradita feuda sunt, lib. 1. tit. 1. §. 4. & tit. 15. & lib. 2. tit. 10. §. 1. *Fridericus 1. apud Radenium lib. 2. c. 31.* Nos in praesentia & testimonio omnium Theutonicorum & Langobardorum, & Episcoporum, & laicorum Principum, & Baronum, & Valuasorum omnem iustitiam atque consilium obtulimus, &c. Eorum in Gallia nostra qualis conditio sit, Butelerius in Summa Aurali his exponit verbis: Valuasor dicitur nobilis, qui summæ coercionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet (*Vn Genilhomme qui a seigneurie de Haute instice.*) Estque Barone inferior, atque ab eo feudum suum obtinet.

VALVASINI, diminutivum vocabulo dicuntur, modò minores, modò etiam minimi valuasores, lib. 2. tit. 10. §. 1. & lib. 1. tit. 15.

VALV, pluraliter tantum, dictæ quòd intus revolvatur: suntque portæ, geminas partes habentes, l. de censib.

VAPULA Papyria, subaudiendum lege, ut si comminantis penam legis Papyriae. Sissinnius Capito proverbio dici solum auctor est, si quando volebant significare, se negligere minas aliorum.

VARI dicuntur, qui dolos neant. Cõtra hos, *Zafio testis*, inuetus est titulus, de Dolo malo. Cicero laudat Sextilium, quòd in causa non fuit varius.

VARIUS, qui modò vnum, modò aliud dicit. *Card. Zabarella in c. praeterea. de testib. &c. cum ecclesia Surina. de caus. poss. & propriet. & ibi interprete: Penitency.*

VARS dicitur, qui erubus est in trorsum obtortis: Varius, qui extrorsum. *Ulp. l. 10. in fi. D. de adil. edict.* Questum est an varus & varius sanus sit & opinor eos sanos esse. *Quid. 9. Metam.*

remisive à pectore varas

In statione manus.

Vari à Grecis πάρος dicuntur: ut varij βαρῆς.

VAS, adis, primò dictus est, qui aliquem in iudicio prius sistendum spondebatur. Hinc Varro lib. 5. de ling. Lat. Vas appellatus, qui pro altero vadimonium dedit. Consuetudo erat, cum reus parum esset idoneus, inceptis rebus, ut pro se alterum daret. *Liuii libro 3. de Casone loquens:* Vades dare placuit, vnum vadem trium millium æris obligavit. Et paulò post: Tor vadibus accusator vadatus est, reum. hic primus vades publicos dedit. Postea verò & is dictus est, qui sponsor erat sistendi aliquem in iudicio publico, ut ex superiore Liuij loco licet colligere *Acron. in lib. 1. Sarg. farg. 1. vbi hunc verbum interpretatur:*

Ille datus vadibus, qui rursus extraxit in urbem est.

Vadibus, inquit, id est sponsoribus, à Vadimonio: quòd promittit is, qui ad iudicium prouocatur, certo die affuturum. Vades ideo dicti, quòd qui eos dederit, vadendi habet potestatem. Idem censuit Porphyrio, quòd tamen à quantitatatis ratione discrepat: prior enim in vado producit. Quidam in patris conuentis & mancipiis hoc nomen prius usurpatum voluit: hincque, in *l. venditionis*, cautum, ne venditor vadem daret, ne emptor vadem posceret, si quando res euinceretur. Vas tamen interdum videtur simpliciter pro sponso usurpari. *M. Cicero episto. ad Brutum:* Maximo autem, cum hæc scribebam, afflictebar dolore quòd cum me pro adole. scutulo ac pænè puero respub. accepiss. vadem, vix videbar quòd promiseram videri posse.

VADIMONIUM, spōsio illa quæ in publico & priuato iudicio fiebat; sumitur & pro constituto die, quo qui se iudicio sistere debebat. *Hinc apud Cic. pro Quintio*, Vadimonium obire, pro iudicio adesse. & *Ad vadimonium occurrere*, frequentissimum, apud auctores. *Vadimonio sistere apud Apulium lib. 9. Asin. aur.* Vadimonium promittere, apud Varonem vbi supra. Videtur tamen eo vocabulo, omnis sponso & promissio interdum denotari. Hinc illud Thaletis Milesij, *quæ præc. N. d. ra*, quod sic vertit Autonius,

Milesi fugisse. Thales vadimonia alumnus.

VADAR dicebatur is, & cui vadatio denunciabatur, & is qui eam denunciabat. *Cicero in Orat. pro Quintio*, Vadari vis; promittitur in ius vocasse qui tur. *Horat. satyr. lib. 1. satyr. 1.*

Veniunt est ad Vassa quarta iam parte diei

Præterea: & casu eum respondere vadaro

Debebat.

Ergo qui liem intendere alicui volebat, ad Prætorē postulabat, vt eum vadari liceret. *Plaut. in Aulul.*

Pulmentum pridem ei eripuit milium;

Homo ad Prætorē plorabundus deuenerit.

Insi ibi postulare, plorans, ciulans,

Vt liceret milium vadari.

de Euclion; loquitur. Est autem Vadari, vades postulare, id est, locupletes fide iussores, qui aliquem certæ pecuniæ spōsione vadimonium obiturum præstarent. *Hinc. L. in lib. 3. Tot vadibus accusator vadatus est reum.*

VADATIO, denunciatio erat illa quæ fiebat, vt iam dictum.

VASIS legatis, non solum ea continentur, quæ aliquid in se recipiant, edē dē bibendique causā parata, sed & quæ aliquid sustineant. Et ideo scutellæ vel promulsidariæ repositoriæ quoque contiuebantur. *L. 19. d. de arg. d. de aur. arg.* Vasorum enim generalis appellatio est. Dicimus, vasa vinaria, vasa naualia, Hinc

VASCYLARIUS, qui vasa conficit, *L. 20. §. vlt. d. de præscri. verb. l. pen. d. de arg. arg. vlt. d. de oblig. & actio.*

VASARIUM, Alciatus elucidans

Inter domum. D. de verb. sig. exponit esse præmiū, quod reducibus magistratibus, propter gestum apud externos honorem, impenditur. Vasarium autem, vt vestiarium, calcearum dicitur, hoc est, vasorum supellex.

VASSVS, generali nomine dicitur cliens, qui pro beneficio accepto fidem suam auctori beneficij obligauit: cuius vocabuli origo Germanica est, pro quo vulgatum illud Beneficiatus.

Vassus **REGIVS**, qui datum à Rege beneficium obtinet. *Agmoius lib. 3. d. 56.* Abbates etiam & Regni Primores ac vassus Regij se illi commendauerunt, & sacramento, secundum morem, fidelitatem promiserunt. *Item in legib. Rator. tit. 3.* Siue Regis vassus, siue ducis, omnes ad placitum veniant. Hinc

VASSALLVS, *Sanctus dicitur* diminitiuo nomine, inferioris ordinis cliens, id est, qui in vassi fide & clivela est. Sunt qui à Germanico *Guesfel* deducant, quo nomine socius, comes, commilitio significatur. Fortasse tamen in primitiuis potius, quam in deriuatiuis etymologia querenda est, quæ de re copiose in *Disput. Feud.* exponit *Horom.* Deinde Ioannes Auentinus *lib. histor. 7.* Gefalos Germanicè nominat, quos Latine Verberones interpretatur, genus hominum nouæ superstitionis, qui ad vmbilicum nudari flagris & verberibus sese in publico pro templis atque aris cruentabant. *Naulexus Gener. 45.* Flagellabant *(inquit)* se bis in die, & semel quilibet clam in nocte & de licentia vxoris suæ & depositis vestimentis habentes in modum branchæ commissis à femore ad talos protensas. Tanta erat multitudo, quod nemo poterat numerare.

Vassallus **PER SACRAMENTVM**, qui propriè vassallus est, & domino per iurandum suam fidem astrinxit. *lib. Feud. tit. 47.* Dicit potest Vassallus iuratus: vt ei qui iniuratus est opponatur, qui neque fidelitatem neque seruitium debet. De quo *lib. 2. tit. 24. §.* Sunt enim *(ait)* quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non sit præstada. *Item li. 2. tit. 3. §. 4.*

VASSALLAGIVM, vassalli obsequium. Itaque homagium & vassallagiū pro synonymis vsurpantur: vt in *Neapol. const. lib. 2. tit. 36.* Si quando aliquis fuerit ab aliquo de homagio impetratus, &c. *Et*

in ex.

hæretico: Quæ
rombus de v.
mos obleruari.
lib. epist. 6. ca.
nihil elicit va
mento. Dicitur
Frag. Theodulp
cium suum in
Thalilo Dux
se commenda
ta iurauit, &
Pipino, & fili
firma deuotio
fuit esse debet
VASSA
felli. Regino
regarius cu
giz se pri
dinationem

VATTI
obtoros hab
dzus, quæ v. l.
§. quæsum
dist. Varro
quens: Sicut
tis, quæm v
trorū intor
gos, inquit Fe
luit, qui di
contrario v
habentes.

VBI in p
tit condition
leg 2.

VBIQ
lege. 77. D.
dendi lapid
essent, ecce
in f. d. de op
non elicitur
Sic. urbana
velatus qui
dispenset, &
abest à villi
dum videat
habetur alio
bitur iurisc
VDON
VECT
modum ma
nu ductis m
ducturum
dianj d. ca
vect. bus.
VECT

amitt. l. 7. D. comm. diuid. l. 23. §. 1. D. de ag. & ag. plu. l. 5. §. bonorum. D. ut in poss. legator.

VECTIGALES agri apud alios auctores, stipendiarij aut tributarij intelligi debet, qui scilicet ex hoste capti, pop. R. o. vectigalibus subiciebantur, mancipiisque vel in singula lustra, vel in annos centenos locabantur, *ut Hyge. in lib. de Limitibus constituendis docet.*

VECTIGALIS actio, quæ de vectigali fundo possessoribus proposita est, *l. 15. §. 5. de vectigalibus. D. de dam. infect. l. 66. D. de iusticiis. Proprias enim Prætor his in rem proposuit actiones, loco domini eos habens, licet domini non sint, l. 1. D. si ag. vectig. l. 5. in fid. D. arbor. furt. c. 6.*

VECTIGALE AR II, iidem qui publicani & telonæ.

VECTURA ram iumentorum, quam camelorum & navium est, *l. 26. D. de pet. hered. l. 62. D. de rei vind. l. 15. §. item aliam quidam. D. loca. l. ultim. D. de leg. Rho. l. 52. §. 5. qui ex sociu. D. pro soc. l. 39. §. 1. D. de leg. x. l. 13. §. 5. fructibus. D. de action. empt.*

VECTORES dicuntur, qui naui vehuntur, *l. 1. §. 1. §. 1. §. 1. D. nau. cau. sta. l. 1. D. fur. aduers. nau. l. 2. in princip. & §. 5. sequent. D. de leg. Rho. de iact. Græcis ὀνείαται dicuntur l. 2. de legib. naual. ἐπὶ τῇ ναυῶν αἰτίας ἡγετοῦνται οἱ ὀνείαται τὸ πλοῖον, &c.*

VEGETARI, pro recreari, siue sanu eueri, apud Imp. Constantinum, *l. 1. de custo. reor.* Nec verò, inquit, sedis intima tenebras pati debet inclusus, sed usurpata luce vegetari.

VEHICULA, carruchas interpretantur Imp. l. 2. mis. C. de hono. vehicu lib. 11. eo verbo usus est auctor feudor. c. 2. mis. §. mercator. de pace tenen. in v. sub. feud.

VEL, ais Festus lib. 19. conligatio est disunctiva, scilicet earum rerum, quæ natura disunctæ sunt: in quibus Aut, coniunctione rectius vitimur. *ut Aut dies, aut nox, sed earum quæ non sunt contrariæ, quæ eligatur, nihil interest.*

Vel polysemum est, quandoque enim emendationis nota est, *l. bona fid. D. de noxalib. aliquoties pro, & l. sapi. D. de ver. sign. l. cum quidam. D. eod. si. aliquando altera quæ vox est, inter ceteros. omnia de*

refecti. Interdum pro saltem ponitur, *l. multum. D. de hered. vel actio. vend. prurique ponitur pro, etiam, l. quod si de phesi. D. de eo, quod cer. loc. & §. per occasionem. de nupti. consil. 22. & cum dicimus, Vel illius testimonio, id est, illo teste. Aliquando negandi vim habet, *ut l. si de tua. C. de don. inter vir. & vxor.* Sæpius etiam ponitur pro quando, *l. 2. C. de iud. l. 1. §. 1. imbro. D. de ag. & ag. plu. Quandoque etiam ponitur pro veluti, & similitudinis nota est, l. pen. D. de fideiuss. Quandoque quantitatis significatiua est, *l. plane. §. 1. D. de leg. 1.* Quando autem coniungatur, non, dicitur bar. *l. supra iter. D. de ag. & ag. plu. arcan.***

VEL CATER l. 5, formula in feudi concessione quid sonet, docent Interpretes, *rub. de eo, qui sibi, vel hered. suis, in v. sub. feud.*

Vel ceteris quos secum habet, formula, *in l. qui iurisdictio. D. de iurisdict. cōiungit, ut ex lectione eius legis constet, & vide c. 2. extra ut lite non contest. & c. 2. de dol. & contum.*

VELA appellabatur, quæ in ædibus vel vmbræ gratia, vel arcendi frigoris ventique excludendi causa obdebantur, *l. 17. §. qua tabule. D. de action. empt. l. 41. §. item hoc prohibetur. de legat. l. 12. §. si domus. D. de instru. vel. instrum. vbi etiam vela cilicia ideo parari scribitur, ne adificia vento vel pluuia labore. Martialis lib. 14. Epigram.*

Sic licet & ventum te tua vela regent. Seneca lib. 4. Natur. quæstio. Itaque quavis conationem velis ac specularibus muniant, & igne multo doment hiemera. *Suetonius in Calig. cap. 26.* Reductis interdum flagrantissimo sole velis, emitti quenquam vetarent. *Tertullianus in lib. de habitu muliebri, de Parthis & Medis loquens: Sed & parietes Tiriis & hyacinthinis & illis regis velis, quæ vos operosè resoluta transfugatio pro pictura abutuntur. Sic velum in meniano immisum, in l. 2. §. cum quidam. D. ne quid. in loc. pub. & cubicula obductis velis opaca. apud Plinium libro septimo Epistoliarum ad Cornutum. Foribus etiā obdebantur vela. Suetonius in Claudio: Prorepsit ad solarium proximum: intèrque pratenta foribus vela, se abdedit, Lamprid. in Heliogab. Qui subito militum strepitu exterritus, in angulum se condidit.*

condidit: obiect
quod in introit
sic leg. 5. Cod. de
est, parente
negotio l. 12. §. 1.
100. rō 127. sub. pō

VELAM

bu. §. 5. si in co

velat, & suppl

plauu ex Celfo

rimve pollicet

pecus in cor

agrum polit

quærendis fru

etiam culpa pr

operæ aris ei

expom Duari

is qui operam

quod in arte

pecuniam co

qui operam c

manu Pretiu

lat atque abs

ve nulli eius

qui pecuniam

hic societate

lego operæ se

legit & illud

aduersus m

sentus, in ex

ita contrari

tem, operæ

præitari, qu

artis, vel o

mediocre, &

ita societate

respiciat. E

nian. §. de i

Leuamens

Velame

lore quæstio

lis. leg. vela

to absente

nitas quæstio

natur. sic le

fla. velo leu

n. et summa

cij solemn

VELA

Velata spe

VELA

obte deb

dere sole

bra effe

nebu lib.

condidit: obiectūque veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi, se texit, sic leg. 5. Cod. de naufrag. leuato velo, id est, patente velo, aperta fore. Suidas: παρὰ πύλας, id est, παρὰ τὸν μυχὸν, παρὰ τὸν ὅλκον, τὸν ὅλκον ὅν.

VELAMENTVM, in leg. cum duobus. 5. 2. §. si in cocunda. Dig. pro socio. quod velat, & supplet. Si in cocunda, inquit Plinianus ex Celso, societate, artem operamve pollicitus est alter, veluti cum pecus in commune pascendum, aut agrum politori damus in commune quarendis fructibus, nimirum sibi etiam culpa praestanda est. precium enim operæ artis est velamentum: Id est (ut exponit Duarenus) pecunia quam accipit is qui operam confert, supplet & velat quod in arte vel opera deest: id est quæ pecuniam conferenti de culpa tenetur qui operam confert. Velo (ut vult Hotomanus) Pretium quod artifex accipit, velat atque abscondit ipsius artem, facitque nulla eius ratio docatur: sicque ille qui pecuniam contulit non minus quam hic societatem iuuat, ac eius pecunia loco operæ sit. Cuiusvis leuamentum legit & illud. Pretium operæ artis, & ex Celso id dictum à Celso putat: ut sit sensus, In ea etiam societate, quam quis ita contraxit, ut ipse pecuniam, alter artem, operamve conferret, ab ipso culpa præstari, quod æstimatio, siue pretium artis, vel operæ ei sit leuamentum non mediocriter, atque adeo quod ita contracta societas, ipsius quoque utilitatem respiciat. Et ita videtur intellexisse Iustinian. §. de illa sane. Instit. de societate. Vide Leuamentum.

Velamentum, pro prætextu, vel colore quæsitio posuit constitutio principalis. leg. velamento. Cod. de postul. Velamento absentiæ patroni causæ, rursus ad finitas quæstiones quis frustra redire conatur, sic leg. 1. Cod. de quibus mun. vel præst. velo leuato. l. de submersis. C. de naufrag. li. 11. est summarie & de plano, nulla iudicij solemnitate adhibita.

VELATA mulier, c. vlt. 24. dist. & Velata sponsa ibidem, ubi vide Archid. **VELABRVM**, locus, in quo vela obtendebantur, sub quibus olearii vacare solebant. Velabra, etiam ventilabra esse ait Festus, ut refert Adrian. Turnebus lib. 3. Aduersariorum cap. 5. Idque

imminuto vocabulo, ex trita videlicet syllaba.

VELLEIA lex, vide Catalogum legum.

VELLEIANVM Senatusconsultum, vide S. C. Velleianum.

VELVT, improprietas vel fictionis nota est. Sic Velut hæredes dicuntur bonorum possessores, & ceteri honorarij successores, quoniam hæredes sola lex vel constitutio principis facere potest, leg. 1. Digest. de possess. hered. §. quos autem. Instit. de bon. possess. Peculium veluti patrimonium esse dicitur, leg. 31. §. 1. d. 30. Digest. de pecul. quoniam patrimonium subiecit alieno iuri personæ non habent. Sic

Veluti possessor iuris dicitur, l. 16. penultim. l. 18. §. si quis. Digest. de pos. hered. quoniam iuris possessio proprie nulla est. Purificatione & interdicta veluti possessoria de iuribus prædiorum constituta dicuntur, leg. 20. de seruicibus. Et Velut longa possessio, quæ vsu nititur, qui in rebus incorporalibus possessionis vicem representat, l. 5. §. pen. D. de iur. act. & que, 2. D. de seruicibus.

Velut Muriana cautio, in leg. 71. Digest. de conditio. & demonstr. quæ ad exemplum Murianæ comparata & introducta est.

Velut vt possidetis interdictum, pro vt illic interdictum, in l. 3. §. proponitur. D. de superficiebus.

Velut pactio transgressa dicitur, qui contentus fuit pignora in creditum possidere, l. 13. §. si pignora. D. de rei iud.

Veluti plerunque verum exprimit, l. precibus. C. impuber. Similitudinis etiam nota est, leg. 2. §. hac verba. D. de interdict. §. sicut. Instit. de satisd. iur. Exempli quoque significatiua est, l. qui resiliuere. D. de rei vind.

VENAS aquarum, in l. si in meo. 21. Digest. de aqua & aq. plu. accipere debemus meatus subterraneos. Sic Venas fontis, leg. 34. in fin. D. de seruic. rust. & Venas putei. l. 24. §. fin. D. de damn. Sic diximus Venas metallorum, & lapidicinarum, in l. 13. §. inde est. D. de usufruct. Et Venas saxorum, l. 2. & l. 10. de metall. C. Th. Et Venas ferri, in l. 1. de fabricis, ubi falsò Venerabilis, pro venæ nobilis legitur. ita enim emendandum ex l. 2. C. Th. cod. tit. & ex Cassiodor. Sculis suis

producit nobilis vena primarios Græci
ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, ἀπὸ τοῦ ἁλὸς
ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, ἀπὸ τοῦ ἁλὸς.

VENALIS sententia, quæ pretio
fertur, l. venales. Cod. quando pro iure non est
necess. Sic eodem sensu Venalitas em di-
xit Leo Imp. l. vnic. in fin. C. de minopo. Ve-
nalis possessio, l. i. Cod. rerum permut. quæ
vendenda proponitur.

VENALIUM nomen, quemadmo-
dum Quintilianus lib. 8. cap. 1. scribit, cum co-
mune sit omnibus rebus, quæ mercis ap-
peterentur, tamen peculiariter fer-
tus nouitibus tribuitur, leg. 11. Dige. de neg.
gest. Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 12. Mercator
urbibus prædest, medicus ægrotis,
mango venalibus Idem lib. 13. Detrahis
vestimenta venalibus, ne quæ vitia cor-
poris lateant. Plin. lib. 35. cap. 17. Est & vi-
lissima, quæ Circum prædicere ad victo-
riæ notam, pedesque venalium trans
mare aduكتورum denotare instituerunt
maiores. Et sic Cicero quod in oratio-
ne post Reditum dixit, de grege venali-
um, in Oratione Pisoniana differre de
grege nouitiorum dixit. Quintilianus
Declamatio. 38. Cum forte videret pue-
rum venalibus interpositum, & cognouit,
hæc adgnitus est. Sueton. in lib. de clar.
Rhetorib. Venalitij cum Brundisij gregem
venalium nauim educerent, formoso &
pretioso puero, quod portitores verba-
tur, bullam imponere. Inde

VENALITIA familia, quæ vena-
lis est, leg. sed si. 31. 5. fin. Digest. de dona. in
rer. vir. & vxor. Sueton. in August. cap. 42.
Magna verò, ait, quondam sterilitate ac
difficili remedio, cum venalicias, & kuni-
starum familias vire expulsiſſet. Sicque
sumitur Venalitia in plurali, leg. 5. 5. fin.
Digest. de iure delib. Qui possit, inquit Vlpianus, etiam ea quæ nimium sumptuo-
sa sint, veluti iumenta, aut venalicia,
item ea quæ mora deteriora fiant, ven-
dere.

VENALITIUM, leg. 4. Cod. de pro-
ximis sac. serui. accipitur pro vestigali re-
rum publicè venalium: quidam Galliarum
populi vocant leide. Superindictum, in-
quunt Imp. non timeant, venalicium
non petantur, solumque canonicæ indi-
ctionis præſecti tributum.

VENALITIARI mangones,
id est, mancipiorum negotiatores, qui
seruorum negotiationem exercent, leg.

207. D. de verb. sign. l. 1. §. 1. Dig. de rihus.
Hos Venulitiam vitam exercere Vlpian.
dixit. leg. 63. 5. fin. Digest. de leg. 3.
Vocantur etiam Venalitij, leg. vltim. D.
de edil. edit. vbi quod Ex venalitia, Ba-
silica, παρὰ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐμπορὴν: Cicero pro
Cornelio: Multi venalitij mercatoresque.

VENALITAS, l. vnic. sub fi. C. de mo-
nopolis.

VENATIONES dicebantur ludi,
in quibus feræ magno discrimine ab iis
qui depugnabant, conficiebantur, l. 1. §.
bestias. D. de postul. l. equitibus, 122. D. de
legat. 1. Hinc

VENATORIVS ludus, genus il-
lud pennis, apud Vlp. l. aut damnus. §. fi. ff.
de pennis.

Venationem reditui connumerat Vlpianus, l. 9. §. 4. D. de v. fuf.

VENATIO etiam μεταφορικῶς ad
alia transfertur. nam pro adulatione ſum-
mitur, capit. ne quid. 11. quasi 3. Hinc
Venari auram popularein dicimus, id
est, captare.

VENATORES & aucupes vtrum
in vrbibus, an in rusticis ſeruis conti-
neantur, potest dubitari. Sed dicendum
est, Paulo tradente, vbi paterfamilias
moraretur & hos alebat, ibi eos nu-
merari, leg. ſerui vrbani. 99. de legat. 3.
Sic

Venatores ſerui, & venatorium instru-
mentum, leg. 12. §. fi in agro. Digest. de
instr. que lega. & apud Paul. lib. 3. Sement.
titul. 6.

VENDICO, vide Vindico, nihil e-
nim differunt.

VENDERE pro emere posuit Iu-
lian. l. 7. §. qui bona. D. pro empt. & e con-
trario emere pro vendere posuere Imp.
leg. vnic. Cod. si ſeruum ex terno emi. Vnde &
merito dixerit Gaius l. 19. D. de act. empt.
Veteres, ait, in emptione venditioneque
appellationibus promiscuè vtebantur;
id est, & in locatione, & conductione, ut
est legendum in l. seg. Nec enim, inquit Cuias.
Obfer. 9. cap. 15. emptionem pro ven-
dictione, vel emptorem pro venditore,
nec e contrario vt accipiant: ita locuti
sunt: sed locationem venditionem ap-
pellarunt sæpè, & conductorem em-
ptorem, siue redemptorem, vt merce-
dem siue pensionem, pretium, quia lo-
catio & conductione proxima est emptio-
ni &

gi & venditio
constat. Hygen-
pibus emendat
in annos singu-
nes olim dice-
tiones.

Vendendi ven-
tione in leg
docui, lib. 4. V
hæc sunt: P

TER VEND
TESTAS ES
ribus licet, q
fil. dist. 11.

VENDI
di potest, &
gram.

VEND
Canonem Pat
tem non em
finem.

VEN
tiam quod
net, non au
de verbis si
quidam a u
rem dare.
transfere,
tion.

VEND
dest. in l. T
hypo. intel
quis tant
vendi pot
vergan.

Vendit
ta est trad
diniſſ. pro
ab ea reco
emprione
mod. rei v

VENE
Venenum
debet, v
& medice
mine om
naturam
tat: cum
mos, Gra
quoque
nocent,
adfectio
fit: adm
tarum
mala.

si & venditioni, eiusdemque regalis
constat. *H. gem. 2. de sum. lib. const.* Mancipibus
emendis, id est, conducentibus
in annos singulos. *Festus*: Venditiones
olim dicebantur Censorum loca-
tiones.

Vendendi verbum ad omnem aliena-
tionem in lege XII. Tabul. pertinere
docui, lib. 4. *Ver. Iurisprud. l. 3.* Verba legis
hæc sunt: PARENTIBVS LINEOS
TER VENDENDI IVS, ATQ. PO-
TESTAS ESTO, quod quando paren-
tibus liceat, docui ex l. *fl. Cod. de par. qui
fil. dist. 12.*

VENDIBILE, quod facile ven-
di potest, & quod vulgare, vulgôque
gratum.

VENDAX, qui facile vendit, apud
Catonem: Patrem familiâs, inquit, vendac-
em non emacem esse oportet, titulus. *ad
finem.*

VENDITVM rectè dicitur e-
tiam quod in dominio venditoris ma-
net, non autem alienatum, *leg. 67. Dig.
de verb. signif.* falsum igitur est quod
quidam aiunt, Vendere est iusto pretio
rem dare. Nam dare est dominium
transfere, *§. sic itaque. Instit. de ac-
tion.*

VENDITIO in affem, apud *Me-
dest. in l. Titium. D. quib. mod. pign. vel
hypo. intelligitur, ut Alciatus sentit, cum
quis tanti rem pignauerit, quanti
vendi poterat, caput. 33. libro secundo Pa-
vergân.*

Venditio perfecta dicitur, quam secu-
ta est traditio, *§. vendita. Instit. de rer.
diuis. proin. ut pro non facta censetur,
ab ea recedi potest nudo consensu, l. ab
emprione. D. de pact. l. 1. D. de peric. & com-
mod. rei vend.*

VENENUM *ἑρμῆς* est, idèòque
Venenum qui dicit, ait *Gaius*, adicere
debet, vtrum malum, an bonum, nam
& medicamenta venena sunt: quia eo no-
mine omne cõtinetur, quod adhibitu-
naturam eius cui adhibitu- esset, mu-
tar: cum id quod nos Venenum appella-
mus, Græci *φάρμακον* dicunt. Apud illos
quoque tam medicamenta, quàm quæ
nocent, hoc nomine continentur: unde
adiæctione alterius nominis distinctio
fit: admonet nos summus apud eos poe-
tarum Homerus, nam sic ait, *φάρμακον
ἢ θάνατον ἢ ἰατρικὴν*, *πῶς δὲ δὲ λυ-*

*220. leg. 236. D. de verb. signif. leg. 1. §. persua-
dere. D. de ser. corrup. l. 3. §. 1. D. de scar. Vn-
de apud Ciceronem lib. 3. Offic. ubi vulgò,
Qui vinum f. giens vendit, sciens, in ve-
tustis codicibus legi testatur Brillonius
venenum f. giens, id est, medicamentum.
Non. *Marcell.* Medicinam, ait, & venenu-
dicimus: tractatum à Græcis, qui vene-
num *φάρμακον* appellant, quod antiquo-
rum exemplis comprobatur. Similiter *Ser-
uius* in l. *Georg.* ad illa verba, Ille malum
virus. Bene, ait, addidit malum, ad discre-
tionem, nam virus & bonum & malum
est, sicut venenum, quod idem est. Ve-
nit autem à Græco. Nam illi *φάρμακον*
medium habent, id est, bonum & ma-
lum. Inde ad e- eius veneni quod ac-
cet, mali adiectione distinctio fit, *leg. 9.
D. ad leg. Aquil. l. 35. §. veneni mali. D. de
contra. empt. l. 7. D. de lege Pomp. de parri.
l. 4. §. 1. fam. ercisc.* Et huiusmodi vene-
num *Quintilianus Declam. 350.* inter-
pretatur porcionem mortis causâ datam.
Hinc*

VENENARIJ, intoxicatores, &
qui venena miscunt, *l. 29. §. venenarij. D.
de poen. Tertullian. in Apolog. ca. 4.* Nam
si qui fortè verè de sterilitate Christia-
norum conqueri possunt, primi erunt
lenones, perducatores, aquarioli, tum si-
carij, venenarij, magi. Idem in lib. de pu-
dicia: Ut tragedias omittam, sciunt ho-
die venenarij, sciunt magi. *Suetonius in
Neron cap. 33.* Britannicum veneno ag-
gressus est: quod acceptum à quadam
Locusta venenariorum iudice, cum o-
pitione tardius cederet, ventre modò
Britannici moro, mulierem sua manu
vberavit, arguens pro veneno reme-
dium dedisse. Quod idem *Cornelius Tacitus*
lib. 12. refert. Vtitur etiam hoc verbo *Iu-
lius Firmus* lib. 6. cap. 19. Hæc eo pluribus
exemplis confirmauimus, quod in huius
verbi interpretatione lapsus est *Baptis-
ta Pius* in posterioribus Annotationi-
bus.

VENERARI verbum composi-
tum ex venia, & orando, ait *Festus* li-
bro 19.

VENERABILES demos, locòs-
que in constitutionibus recentiorum
Imperatorum exaudire oportet, eccle-
sias, xenones prochetropia, posoco-
mia, brephotropia, orphanotrophia, &
alia de genus, *leg. 18. l. 19. Cod. de sac. san.*

eccl. l. 33. l. 37. C. de episc. & clep. quorum
verborum interpretationem ex epitoma
Iuliani patritij in Nouellam Iustinia
ni Imper. 7. versic. *et regis 74.* sic adscri-
bemus: Xenodochion, ait, locus est ve-
nerabilis, in quo peregrini suscipiuntur.
Ptochotrophion, locus venerabilis, ubi
pauperes & infirmi homines pascun-
tur. Nosocomium, locus venerabilis, in
quo aegroti homines curantur. Orphano-
trophion, locus venerabilis, in quo pa-
rentibus orbi pueri pascuntur. quod
& Moschopolus probat, *et regis 74.* Or-
phanotrophion exponens, *et regis 74.*
Gerontocomium locus, in quo paupe-
res, & propter senectutem solam infir-
mi homines curantur. Brophotrophion,
locus venerabilis, in quo infantes alun-
tur. Hadenus Iulianus.

VENIA atriis, beneficium, indul-
gentia, permissio, *C. de hi qui venia deat.*
imperi per totum. Hæc aufert aliud bene-
ficio, nempe, Restitutionis in integrum,
per Bart. ibidem. Venia tamen in actione
edicti, de in ius vocando, non est intel-
ligendus generatis ille permissus magi-
stratus, cum postulanti iustitiam decer-
nit citationem, ut aduersarius in ius vo-
ceatur. Nam venia est solemniter impe-
tranda aduersus personas reuerendas,
hoc est, primum designanda est quali-
tas personæ, quænam reuerentia illi de-
beatur; deinde summa controuersia est
exponenda, quare velit talem personam
conuenire in iudicio, cum si iudex causa
summatim cognita, permittat reum vo-
cari in iudicium impetrata venia id fi-
ci, & in actis describendum est.

VENIENTANI, siue vt in vulga-
ribus Veientani, numerantur ab Vlpia.
in l. 39. penultim. de aur. & arg. leg. inter
lapillos non pellucidos. *Plinius lib. 37. ca-*
p. 10. gemmam appellat, Veientana, in-
quit, Italica gemma est, Veis reperta, in
gram materiam distinguente limite
cibo.

VENIRE ad iudicium, *vt in leg. si*
eum iudicio. in fin. D. si quis cautio. Item se-
cum potestatem agendi facere, *vt in leg.*
et post res. Digest. cod. tit. Item, ire in Ius.
Vel sicut nunc loquimur, comparere in
iudicio: Stare iuri, & cetera id genus, ad
reum referuntur. Sed exhibere reum,
d. l. si cum iudicio. in princip. Item sistere

reum, ad fideiussores pertinent. Vtun-
que autem complectitur Cautio iudicio
fisti, siue quis pro se, siue pro alio pro-
mittat. Cuius oppositum est, promissio-
nem deferere. Nos nunc dicimus, Cau-
tionem de stando iuri. Quæ omnia in-
caput fallere possent, sicut Accursius
errauit.

VENTER, pro muliere prægnante,
leg. 1. §. 1. D. de vent. in possess. mitt. Hinc
Ventrem mittere in possessionem hære-
ditatis, id est, mulierem prægnantem,
quæ hæredem se parituram adferit, *leg. 1.*
in princ. de vent. in possess. mitt. Itaque Ven-
trem in l. ventre. 84. D. de acq. hæred. in-
terpretatur Alciatus ibidem in legis
summa pro posthumo, cuius sententia
vera est.

Ventrem ferre, prægnantem esse, *l. in-*
restit. D. de suis & legitimis. §. mulier. in au-
then. de restitut.

Ventrem facere paries qui intumescit,
qui procumbit, qui proiectus est, Alfeno
dicitur, *l. 19. D. si seruus. vnaus.*

VENTRALIS, seu, Ventrale, fas-
cia est, vt Palæmo, & Paulus in Glossis
exponunt, sic dicta, quod ventrem ope-
riat. Alij glossæ, Ventrale, *vt ad deo iudicij*
quod dicitur. Alij tegumentum ventris expo-
nunt, in quo res leuiiores poni solent. Et
ita ab Adriano Imp. l. diu. Digest. de bon.
damm. pro funda. id est, crumena ventra-
lis accipitur. Nummulos (inquit) in ven-
tralem, legendum ventralem *Plin. lib. 8.*
cap. 48. Patris mei memoria capere am-
phimalla nostra sicut villosa etiam ven-
tralia. *Idem lib. 27. cap. 7.* de absinthio lo-
quens, Arcet inguinum fumorem in ven-
trali habitum. Eodem sensu Latini fun-
dum & profundum dixerunt. *Macrobius:*
Demissa in fundum (sic habent, teste Cui-
cio, libri veter.) pauperem manu, paucos
denarios protulit. *Caper Grammaticus:*
In profundum nummi, vel in arcam con-
duntur.

VENTILARI caussa dicitur, *l. 6.*
Cod. pro socio. cum de ea dubitatur, tracta-
tur, & agitur: De societate apud vete-
res dubitatum est, si sub conditione
contrahi potest, & c. sed ne simili modo
apud posteritatem, sicut apud antiqui-
tatem huiusmodi caussa ventiletur: fan-
cimus, &c. Alio sensu serui dicuntur
mortui dominici cadaver ventilare, *leg. 2.*
mis. §. sed & qui. Cod. de Test. lib. 10. id est,
thure.

phure vt exponit
VENIOS
uus, apud Vbi
sum ad legem
tolo id fecit
occasionem p
deur.

VERBE

dere: pulsare,
lex Cornelia:
autem subie
proprietati
confunduntur
Digest. de bon

VERBE

qui pugnis ca
Laborem. Da

VERBE

de iur. ssc. int
cap. 9. Amig
seruos rumpi
est questionu
cuius Digest. d
modu.

VERB

vult, quod
vide Bartol.
dum. Digest. d
tem pro re
debent, leg.
de damn. infir
Bald. l. 2. Co

empr. 9.9.

Verba
voluntatis
l. ille aut illi
de leg. 2.

Verbis

per stipulas
quibusvis v
lemnibus d
formula à
tur. itaque
rat, ita sub
bat, leg. oblig
tion. Fami
tionem firm
neri iudic
rum solem
borum aut
cier: Stipula
du. & de qu
tis, quæ ve
bat, nulla
pam Caym

phure, ut exponit Imerius.

VENTOSVS dies, in quo fiat ventus, apud *Ulpianum*, leg. qui accidit. §. penult. ad legem *Aquilianam*: Siquidem die venoso id fecit, culpe reus est. Nam & qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur.

VERBERARE, est cum dolore cedere; pulsare, sine dolore. *Ulpian.* in leg. *lex Cornelia*. §. 1. *Digest.* de iniur. Deseruit autem subiectæ materiæ potius, quam proprietati verborum. nam plerumque confunduntur, leg. 4. §. si cum servum. *Digest.* de bon. rapt. Vide *Pulsare*.

VERBERARE dicitur abusive, & qui pugnis ceciderit, *Ulp.* in l. item apud *Labonem*. Deinde iniuriæ.

VERBERA servilia, leg. 12. *Digest.* de iur. fise. interpretatur *Trifonius* libro 3. cap. 9. *Aniq.* flagra, flagella, lora, quibus servos rumpi solites constat, leg. sed eo est quæstionis §. pen. & l. item apud §. adijciunt. *Digest.* de iniuriis. Et ex veteribus comediis.

VERBUM Varro à veritate deduci vult, quod verum nos loqui oporteat. Vide *Bartol.* in leg. *Gallus*. §. item credendum. *Digest.* de lib. & posthum. Verba autem pro re & subiecta materia accipi debent, leg. damni infecti quidem *Digest.* de damn. infect. *Alciat.* respons. 46. num. 2. *Bald.* l. 2. C. de compo. idem in rubr. C. de cons. empt. 4. 9.

Verba notæ sunt passionem animi & voluntatis, leg. *Labeo*. D. de suppellect. leg. l. ille cui illo. §. in verbum. Et l. non aliter. D. de leg. 3.

Verbis contrahi obligatio dicitur, quæ per stipulationem concipitur: quia non quibusvis verbis contraheretur, sed solemnibus duntaxat, & certis: quorum formulæ à Iuriconsultis conscribebantur. itaque ut interrogatio concepta erat, ita subsequi responsionem oportebat, leg. obligamur. 52. *Digest.* de oblig. & action. *Paulus* lib. *Sempronius*. §. cap. 8. Obligationum firmandarum gratia stipulationes inducuntur sunt, quæ quadam verborum solemniter concipiuntur. Verborum autem obligationis tres sunt species: Stipulatio, leg. cum patrem. Co. de iur. dor. & de quædam diximus. Dicitio dotis, quæ verbis quoque solemnibus fiebat, nulla interrogatione præcedente, nam *Caius* 2. *Instit.* tit. 9. scribit, dictione

dotis sine interrogatione tres tantum personas obligari: mulierem quæ nuptura est, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis sexus. Tertia species est, iusiurandum liberti iurantis se donum, munus, operas patrono daturum: nam, ut ibidem *Caius* scribit, libertus sine interrogatione promittens, verbis obligatur. Alij duas tantum constituunt: vnam, quæ expressis verbis fit utroque loquente, seseque exaudiente, l. 1. D. de verb. oblig. Aliam tacitam, quam lex fingit, l. unie. C. de rei ux. act.

Verbis obligamur cum præcedit interrogatio, & sequitur congrua responsio. *Modestinus* in leg. obligamur. D. de act. & oblig.

Verbum, pro oratione, siue (ut alij loquuntur) pro clausula. *Modestinus* leg. 4. §. 1. D. de vulg. & pup. Sed si aliter pubes, aliter impubes, hoc communi verbo, ROSQS INVICEM SVSTITVTO, sibi fuerint substituti. *Paul.* l. 15. *Digest.* de vat. rem. hab. Amplius non per verbum *Labeo* ita accipiebat, si iudicio petitum esset. *Terent.*

Verum hercle hoc verbum est, vulgè quod dici solet.

Verba geminata & repetita, voluntatem enixam & constantem indicant, *Bald.* in l. fructus. Co. de act. empt. cum multis similibus, per plerosque Doctores.

Verba generatim concepta, ad illa, quæ postmodum de nouo recenter emergunt, non sunt porrigenda. l. qui cum tutoribus. in fin. D. de transact. Idque obtinet, etiam si illa generalis forma verborum iureiurando esset rohorata. *Baro* *Tautemburgi* citat in *Vridario*, e. cum in ter. P. & ibi gl. & Doctores, de Renunc.

Verba merè æquiuoca, si per communem usum loquendi in intellectu certo sumuntur, talis intellectus præferendus. Hoc *Felinus* elegans dictum citat *Zasius* lib. 1. respons.

Verba intelligenda sunt in casu possibili, ut rectè adnotauit *Accursius* in §. primo *Instit.* de obligat. tit. gener. ut in obligationibus facti, siue rem fieri.

Verba quantumuis generalia, ad aptitudinem restringuntur, etiam si nullam aliam paterentur restrictionem, per *rex.* in l. gradatim. §. 1. D. de mun. & hon. & gl.

ab omniur, Zafio attestante, approbaram, in
l. qui autem, §. fin. D. de constit. pecu. & l. sed
si compromissum, D. de arbit.

Verba non tam inuenda, quam causilla
& natura rei, ve mens contrahentium ex
eis potius, quam ex verbis appareat. Bal.
citatur, l. si in venditione, D. commu. prad.
Adde l. capitalium, §. Diuui, D. de panis,
cum similibus.

Verba offendi possunt, imò ab eis re-
cedere licet, vt verba ad sanum intelle-
ctum reducantur gl. in l. actorum, D. de re
iud. & in l. non dubium, C. de legib. Hanc
doctrinam post Bart. Bald. eleganter tractat
in iam allegata l. Vide item Diuui, §. fin. de
regul. iur. lib. 6.

Verba que aliquid operari possunt,
non debent esse superflua, l. si stipulatus.
D. de usur. l. si quando, de leg. 1.

Verba simpliciter posita, debent intel-
ligi in priori & pleno significato, l. 1.
§. 1. D. si ager vestigat. Non est audiendus,
nec ferendus aliquo modo, qui verbum
simpliciter positum, à toto ad certam
qualitatem restringit, ardat & perperat.

Verba strictæ significationis ad latam
extendi possunt si subsit ratio. Vide post
gl. Angelum in Auchen. Et hi qui oblig. post
prima. in verbo, Ad curationem.

Verba clara & manifesta quæ interpre-
tari velint, ferendus non est. Iason. post Do-
do. in l. quicquid asstringenda, D. de verb.
oblig. citat commodum textu in l. illa aut ille.
§. cum in verbis, de leg. 3. l. non aliter, D. eo. l.
si mihi & Tuis, §. si l. continui, §. cum, D. de
verb. oblig.

Verba obscure prolata, eo sunt intel-
ligenda sensu, quem solent resse intelli-
gentibus generare, ea. ex literis, de spons.
& mariu.

Verba PLENITUDINIS POTESTA-
TIS, ET CERTÆ SCIENTIÆ, ex-
primi in priuilegio opus non est, si ad-
sunt æquivalentia. Vide Baldum in l. La-
pilli, D. de rer. diuis. & Felin. post Abb. in
capit. Nonnulli de rescriptis.

Verba & vocabula absolute posita,
proprie & non recte accipiuntur, accipienda
sunt, l. ea. l. D. de test. l. nepos, Proculo, D. de
verb. sign. & vide Commentarios quatuor, de
verb. sign. And. Alciat.

Verba geminata, & exoperantia re-
stringenda sunt pro re, & subiecta mae-
ria, l. si stipulatus, D. de usur. And. Alciat.
de §. 103, num. 28.

Verba, durante vita, habent vim con-
ditionis l. si ego, §. 1. D. de iur. dot. Barro, l. 1.
§. 7. D. de conditionib. & demonstratio-
nibus.

Verba cum effectu accipienda sunt, l.
pon. D. ne qui cum & l. 1. §. hac verba. D.
quod quisque iur. quod de iis accipien-
dum est, vbi lex effectum exigit, idque
potissimum in iis, ob quæ pœna irro-
gatur.

Verba dubia in rescriptis, priuilegiis,
contractibus, iudiciis, & voluntatibus
vltimis, qui accipienda sint, vide text. in
l. si qui incitio, D. de iudic. & l. veteribus.
D. de pact. in ambiguo, de diuers. reg. iur.
& ibi vide interpretes.

Verba testamenti generalia generali-
ter intelligenda sunt, l. 1. §. generaliter, D.
de leg. prastan. quod tamen indistincte re-
cipiendum non est.

Verba, quibus substitutiones concipi-
untur, aliqua directa, aliqua obliqua,
aliqua communia nominantur. Directa
sunt, per quæ substituitur directis, & per
se non per mediam personam ad hære-
ditatem peruenire potest: eiusmodi sunt
indubitata, vt Zafius ait, Hæres esto. Item
verbum, Dominus esto. Item, Hæredem
instituo, non quidem de sui natura, sed
additum qualitatē hereditariæ: vt, Hæ-
redem instituo: qui & Polito subscri-
bens, non recipit distinctionem Bartol.
de verbis ciuilibus, & directis, vt
potē commentitiam. Vocantur etiam
hæc directa verba, ciuilia, vt cum Plur. iur.
25. dixit fideicommissum non relinqui
verbis ciuilibus; & Papinianus, conue-
nire inter omnes verbis ciuilibus filio
puberi substitutionem in secundum ca-
sum frustra & iniuriter fieri, l. verbis, D.
de vulga. substit. Ciuilia autem vocantur,
quoniam talia sunt, qualia legum ciui-
lium verba, vtputa. Hæres esto, Damnas
esto, vel Damnas sumo, Dato, Facito,
Præcipito, Capito, Sumito, Habeto, id
est, imperatiua. Cicero pro Balbo, expli-
cans illa fœderum verba: imperium,
maiestatemque populi Romani comi-
ter conseruato: quæ ita præscripsit Li-
uius, libro 38. Verbi (inquit) genus hoc,
Conseruato, quo magis in legibus, quam
in fœderibus vti solemus, imperantis
est, non precantis. Et Porphyrio ad hæc
Horatii verba, scribentis ad Treba-
tium, Transuanto, Habepro: Directis,
inquit

inquit, verbiſuitur propter iuriſperitos. Obliqua autem, ſeu inſiſſa, cum teſtator iubet, rogat, mandata, in iungit, & reſtituit, vt reſtituantur bona Titio. Vnde verbum, Reſtitui, verè obliquum eſt, ſicut & alia verba diſtribuenti, vt cum teſtator dicit: Bonam me diſtribuantur, reddantur, diuidantur, partiantur, & ſimilia, quæ per diſcurſum iuriſ inueniri poſſunt: & maxime illa verba, Rogo, Volo, Mando: quibus verbis fideicommiſſaria ſubſtitutio conſtituitur, quam & precariam nomiſe iuriſ conſ. in l. quarebatur. §. 3. D. de teſtament. militari. Verbum, Iubeo, interdu precarium eſt, optantis & adulatoris ſignificatum habens, & idem quod volo, vt cum dicimus: Iubeo ſaluare & in l. Aurelius. §. vltimo. D. de li-
be. leg. Reddi iubeo, fideicommiſſum eſt, Et quod dicitur in l. C. commun. de leg. Iubeo verbum eſſe directum, id non abſolute ſcilicet hoc articulo, fortè, veluti verecundiorè adminiculo. Communia, quæ verique ſignificationi conueniunt, hoc eſt, quæ eſſe directa aliquando poſſunt eſſe & obliqua. Nam ſi vniuerſis arti bonorum adieciantur, directa ſunt: ſi rem certam reſpiciant, obliqua, iuxta doctrinam Baldi, tamenſi eam Zaſius noſter, cum pro acumine ingenij, rum pro ſenſu reſponſorum à priſciſ iuriſconſultis proditorum, rectè excuſſo demonſtrat non eſſe perfectam. Barto-
lus complura numerat verba communia, in noſtiſſima lege Centu. de vulg. Quàquam & alia adnumerantur inter Communia, videlicet: pertineat, remaneat, redeat, reuertatur, deuoluatur, deferatur, habeat, conſequatur. Item verbum, depute, relinquo, competat, maneat, & multa id genus, quæ apud vtriuſque iuriſ interpretes annotat licet, in
ter quos ſuper verbo, Succedat, nondum conuenit. De verbo Lego, conſtat, quòd quauis ex latiffima ſignificatione etiam ad hæreditatem poſſit accommodari argu. l. verbiſ legi. D. de verbo. ſignifi-
eſt tamen hodie coanguſtum ad reſ ſingulares legatas per iam dictam legem in ſ. Solebat eniam nonnquam teſtatores directis ſimul, ac precariis verbis idem relinquare, vt ſi iure legati valere nequirit, ſaltem valere: iure fideicommiſſi, vt l. Publius. non ad ea. D. de condi-
tio. & demonſtra. l. quiſque. D. de legat. §. l.

*Aurelium. §. Titium. D. de lib. leg. l. si quis
seruo. D. de manu. test. & his plerunque
verbis, Do, lego, & datique volo, priora
enim sunt directa, posteriora, precaria.*

Verba testamenti, faciant, disponant
liberè, causam dominij habent. *Authen.
de restitutionibus. §. si verò, ibi, Et licentiā
habere, &c.*

Verborum subtilitatem, Iulianus accipit, pro summo iussu, in l. si tibi pecuniam D. si corp. per. Sed hæc (inquit) intelligenda sunt propter subtilitatem verborum. Benignus tamen est, utriusque valere, Adde l. si fundus. s. si plurius. D. de pign. et hypoth.

Verborum superficiem tenere, non
 satis esse ad inuestigationem Iuris, me-
 minisse oportet, sed interius respicienda
 est mens Legislatoris, qua ratione
 motus, fuerit ad statuendum aliquid.
 Scire leges (*inquit Celsus*) non est verba
 earum tenere, sed vim ac potestatem, in
 i. scire leges. D. de legibus. Non quod vo-
 luerit Celsus negligi prorsus verba, quo-
 rum primam oportet esse cognitionem,
 & sine quibus mens proferentis percipi
 non potest, ut ipse tractat eleganter in l.
 I ab eo ait. §. vltim. D. de supellect. legat. Imò
 sensit potius vtrūque coniungendū esse.

Verboſus, hoc eſt, loquax. Accuſus
in l. *et ea cauſa*. in prin. D. de poſtul. redẽ
exiſtamt, hominem uſe pro alio poſtu-
lare. Imperator quoque verboſos aſſer-
tiones deſeſtatur, in l. *ampliore*. §. in re-
ſcriptis. C. de appellat. Gaui in l. *de origi-*
ne. dixit: verboſos commentarios, pro
prolixis: ac verbis abundantibus. V. Sa-
uircius: *Verboſa eſt gradu episto la uenie*

A Capreu:— Quibus verbis, Erasmo exponente, significatur prolixum diploma: qualia principes de magnis rebus solent mittere.

V E R E D I, in l. 4. §. 8. C. de cursu publico. equi sunt publicae curiales. Procopius li. 2. belli Persici; ἀπὸ τῶν τοῖς ἐκ μισθοῦ καὶ ὁρίωνος καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς νομικῆς αἰτίας. Sic Iulianus Patrit. Nouel. 30. §. 1. μισθῶν καὶ ὁρίωνος ἀπόμων, veredorum curriculum interpretatur. A Græcis τὰς ἐκδορὰς dicuntur. ad l. 8. C. de cursu publico. Hinc autem dictos eos scribit Feltus, quod venerent, id est, ducere reges is. Isidorus li. 12. c. 1. aliam notationem adfert, quod scilicet vias publicas currerent, per

quas & redas ire solitum erat. Qui autem reda scribunt: veredos scribunt: qui rheda verhedos, vt in Pand. Flor. l. vi. D. de mun. & hon. De his sic Aufonius in Epistol. ad Paulinum:

Vel celerum manum, vel ruptum cerge veredum

Conscendas properè, dummodò iam venias.

Sed cœpere etiam veredi appellari sine reda. Vtebantur enim ad publicum cursum bobus, l. i. C. Theod. de cursu public. & mulis acque asinis. quod sustulisse Iulianum Socrates scribit, libr. 3. cap. i. Carolū magnum iter fecisse carpento iunctis bobus, & bubulco, rustico more agente, Eginhartus scribit.

VEREDARI, apud Cassiod. lib. 4. Varr. ad Clodius Cal. his sunt, qui iussu Principum huc atque illoc cursu publico mittuntur: vel qui, vt scribit Proco. de bello Vand. equis celeriter vestī literas regias perferunt. Hieron. in hist. Eger: Cleonicus vagus, ait, veredarius vrbis.

VERER, dubitare, l. 2. D. de damn. infest. & l. potior. D. qui pot. in pig. hab.

VERECUNDIA, id est, reuerentia, l. patronus. D. de donationibus.

VERMINA dicuntur dolores corporis, cum quodam minuto motu, quasi à vermicibus scindatur, hic dolor Græcis *spēpōs* dicitur.

VERNA, seruus domi nostræ, natus ex ancilla postea, aut seruo, l. seruo. §. si. de legat. tertio, l. cum super vernis. §. de rei vendic. Paulus in l. seruis vrbani. Si vernæ, alij, ait, alij cursores legati sint: si quidā & cursores & vernæ sint, cursores cedent. Vernæ, vt ait Festus libro 19. qui in villis verè nati sunt: quod tempus duce natura, sceturæ est: & tunc rem diuinam instituerit Marti Numa Pompilius, patris, concordieque obtinendæ gratia inter Sabinos Romanosque, vt vernæ vincerent. Romanos enim vernas appellabāt, id est, ibidem natos: quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erant cum populo Rom. Hac Festus. Vernas veteres appellasse N. Marcellus scribit, qui vere sacro fuerant nati: & habitum fuisse hoc nomen pro vitabili & maledicto.

Verna, l. 15. D. de auro argen. leg. sumitur pro libertis, non seruis. In hac enim lege testator vernis suis legat: quod si de

seruis intelligeremus, inutiliter fieret. Libertos autem vernas etiam antiquæ inscriptiones nobis referunt, vt hæc: *Fortunatus Augusti libertus verna*. At verò significatur ea appellatione, qui in zdibus nostris nati sunt: vt vernarum aporum & luporum Martialis: qui in viuariis & piscinis nostris Marcus. §. si de soun. rōv. Latinam cum Græca appellatione coniunxit hoc modis: *ἐκ τῶν ζῴων ἀπὸ τοῦ ῥῶν*. Latinam cum Græca appellatione coniunxit hoc modis: *ἐκ τῶν ζῴων ἀπὸ τοῦ ῥῶν*. nam vt seruum & seruulum, ita vernam & vernaculum dicimus: quo nomine & Tribunorum plebis ministros quosdam, aut seruos publicos Suidas appellat, eundem quem Cedrinus de Februario & Camillo, siue historiæ siue fabulæ narrans,

VERONA ciuitas Venetiæ, à Brenno duce, Brenona primò, deinde mutatis literis, Verona dicta est, vt Iustus refert l. 20. Alber. Veroniam dicendā tradidit.

VERARI malè in tutela, pro non rectè fungi munere tutoris, l. 3. §. 1. D. de off. pref. vrb.

VERSCOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta sunt, & nata, neque detexta, neque contexta, veluti purpura, coccū, & alia id genus. Quæ verò natiui colore, vel alba, vel nigra sunt, versicoloribus non adnumerantur, l. 70. §. versicoloribus l. 78. §. coccum. D. de legat. 3. l. 32. §. Labes. D. de aur. & arg.

Versicoloria vestis, d. l. 32. §. Titia. Et Versicoloria lana, apud Paulum lib. 3. Sent. tit. 6.

VERTISSE in vsus suos pupillare pecuniam, vt vsuris maximis subiciatur, tutor videtur, qui sibi sumpsit ex administratione nummos, vel clam, vel quasi sua pecunia licenter abusus est. Nec enim vti que qui non fenerauit, vel non deposuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipse sibi non soluit, vel qui nec pecuniam pupillare suo nomine fenerauit, in vsus suos vertisse intelligitur, l. 7. §. pecunia & §. seq. l. 45. & 54. ff. de admin. tut. l. 38. D. de neg. gest. Quod si tutor in vsus suos pecuniam conuerterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertisse definit, l. 3. §. plaris. D. de contra. & vil. aff.

VERSUM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum est, l. 1. D. quod cum ees. l. 21. D. de dolo, l. 3. §. contra factum. D. quibus ex caus. in poss. eat. l. 1. §. item si quid. D. de separati.

Versum

Versum autem de in rem versio cuiusque patris qua ex parte cessarius sumptu colendo, domum vestiendo, mercedem uendo, vel tale. §. Sem scribit, si versum videri seruis accipit, veluti si triciens in familiam domus ne consumpleret dote accepta soluent, & ge versio actionem curatorem mandata heg. gestarum tuelique aliqui aut meliorem aut non deteriorem vers.

VERSVR cuniam lumen tio qui mutua mutui forgent, vt reterent Versura fieri totis conuerit id est, cum quidam mou surata facere alienum con bulas, qui i conficitur: versum villam. D. cere dicitur no soluit, D. re, cum min pecuniam m

VERTO Decret. Pon. quod quatuor quod diuidund

VERVS, tum à Cicero vsurpatur, l. iustis in si de non lic. §. sem

VERVM garum. D. de do pto curat Versum a

Versum autem in rem, quod ad iis. de in rem verso attinet, videtur quodcunque patris vel domini facultates aliqua ex parte amplificavit, dummodo necessarius sumptus ille fuerit: puta agrum colendo, domum fulciendo, mancipia vestiendo, mercando, vel creditori solvendo, vel tale quid faciendo, ut *Paul. li. 2. Sens. scribitur, c. 9. l. 1. p. ian.* autem in rem versum videri, ait, siue id ipsum, quod servus accipit, in rem domini convertit: veluti si triticum acceperit, & id ipsum in familiam domini cibariorum nomine consumpserit: aut si pecuniam à creditore acceptam, creditori dominico solverit, & generaliter toties de in rem verso actionem esse, quibus casibus procurator mandati, vel qui negotia gessit, hegō. gestarum haberet actionem, quo tuncque aliquid consumpsit servus, ut aut meliorem rem dominus haberet, aut non detererem. *l. 3. §. 1. & 2. ff. de in rem vers.*

VERSURAM facere, mutuum pecuniam sumere: ex eo dictum, quod initio qui mutabantur ab aliis, non ut domum forent, sed ut alii soluerent, vel ut verterent creditorem. Festus. Vel sic: Versura fieri proprie dicitur, cum creditoris conversio quidam, & mutatio fit: id est, cum quis alij ut solvat, ab alio pecuniam mutuatur. nunquam tamen versuram facere simpliciter significat, & alienum contrahere. *Cicero pro Calio: Tabulas, qui in patris potestate est, nullas conficit: versuram nunquam omnino fecit vllam. Donas. in Phormi.* Versuram facere dicitur, qui alienum ex alie alieno solvit. Dicitur etiam Versuram facere, cum minore fenore acceptam quis pecuniam maiore occupat.

VERTON, vel Ferton, habetur in Decret. Pon. 12. quæstio. 1. plurib. capitib. quod quatuor in partes res Ecclesiasticæ diuidenda sint. *cap. mor. est, & cap. sanctum. 12. quæst. 2.*

VERVS, pro æquo & iusto, non tantum à Cicerone, sed etiam à Iuristis. *usurpatur, l. omnes. de in integ. res. l. si fido. in f. de leg. 3. In f. ex quib. caus. manu. non lic. §. semel.*

VERVM opponitur falso, l. si quis legatum. *D. de fals. ut verus procurator falso procuratori.*

Verum aliquando aduerbiat, & cō-

firmationis nota est. Alio in Adelphi. Terent.

Verum, pro sed; mutat ius & factum. *l. 1. C. qui, & aduers. quos in integ. l. 1. §. ex his apparet. D. de liber. agnos.*

VERO, inceptum est stat. quando nihil præponitur, & super eo. *de elect. Saxpissimè aduersandi nota est. exempla magis obuia sunt, quàm quod referri debeant.*

VERITAS est ipse Deus. Veritas humana est noticia rei, in auct. de instr. caus. & fid. in prin.

Veritas quandoque appellatur substantia, *l. 2. §. si sub conditione. D. pro emp.*

Veritas an præualeat opinioni, *de cons. 7. art. in l. in qui putat. D. de arqui. bared.*

VESANVS & Vecori Iuuleno, l. malum. *2. 4. §. 3. D. de verb. sign. qui sine corde, aus sanitate est: quo loco Alciatus adnotat, & vocem esse priuatiam, ut & apertum vocem. Gellium libro 5. c. 12.*

VESPERTILIO, l. si is qui. *D. de iust. & l. qui decem. D. de solut. ut legis. Budau.* est qui interdiu exiliter videt, & vesperi iustam aciem habet. *mu. & Graecis, & Latine luscitiosus.* ab auium vesperilionum similitudine. Alij pro eo sumunt, qui interdiu more vesperilionis latitet, noctu prodeat, quod fugitios quosdam, vel debitores olim fecisse non dubium est, ne in dominum, vel in notos, vel in creditores inciderent. Alij tamen Bispellio legunt, alij Vespillo, alij Versipellis, de quibus vide suis locis.

VESTA, quasi focus vrbis, Dea reputabatur, cui colendæ virgines prærant, ut vigilaretur diligenter ad custodiam ignis, auctore Cicerone: inde enim virgines Vestales dictæ sunt, quibus magnus habebatur honor, præcedentibus etiam facibus cum prodirent, adeo, ut damnatum ad mortem, forse fortuna obuium, liberarent à pœna. Triginta autem annis virginitatem seruabant, exinde ad quancunque vitæ conditionem liberæ.

VESTIS à vestimento hoc differt, quo genus à specie: quod subiecta Festi verba indicant: Vestis, ait, generaliter dicitur, ut stragula forensis muliebris: vestimentum pars aliqua, ut pallium, tunica, penula. Vestes tamen

an vestimenta legentur; nihil referre
Ulpianus scribit, l. vestu. 23. D. de aur. &
arg. leg. quod & Pomponius probat. l. inter.
33. ff. eod.

Vestis autem appellatione, inquit Calli-
stratus; tam virilis, quam muliebris, &
scenica, etiam si tragica, aut citharœdica
sit, continetur, l. 127. ff. de verbor. significat.
Vellem quoque victus habere vicem
Labeo ait, inquit Vlp. l. 43. eod.

VESTEM QUÆ MEA ERIT.
Hunc sermonem in mortis tempus col-
latum, sine dubio pro conditione acci-
piendum esse; Pompo. putat. l. nuper. ff. de
legat. 3.

VESTIARIUM quantum satis
est vestium, pro cuiusque personæ con-
ditione. Ulpian. l. 21. D. de cib. & alim. Dia-
stis vel cibariis relictis; neque habitatio
nem, neque vestibulum, neque calcia-
rium deberi, palam est. Sic l. 83. D. de
cen. & demonst. l. 3. §. quantum. V. si cui plus
quam per leg. Falco. & l. 4. §. 12. 13. & 18. ff.
de cib. & alim. leg. At in l. 6. D. eod. Vesti-
tus appellatur.

VESTIARIUM in postremis li-
bris Codicis, & in libro Notitiz Imperij
Romani, accipit, in quo vestes principis
condantur, & reponuntur. Moschopol.
in lib. cui titulus est, συλλογὴ Ἀπτικῶν
ὀνομαστικῶν ἐς τὴν αἰσθητικὴν ὁρμὴν
παιδῶν, ὁμοίων τῶν ἐν ἡλικίᾳ, ἢ ἐν ἡλικίᾳ
ἐξ ὧν κινεῖται, ὡς τὰ βασιλικὰ δὲ ὄντα
καὶ ἀσπασίμῃ. Gultelm. T. ym. lib. 2. de bello sa-
cro, cap. 15. Quo facto ex Imperialibus ves-
tiariis oblata sunt prædicto viro mune-
ra in auro, vestibus, vasis, & preciosis la-
pidibus. Huic vestiario comes præpon-
batur. Erat & vestiarij sacri scrinium, ut
suprà docuimus, quod ornamentum sa-
cratum dicitur, l. 4. C. de discessibus. lib.
10.

VESTIARIUM, in l. 5. ff. de instir. &
Vestiarij negotiatores. l. 45. ff. de oper. li-
bert. & l. 7. C. de excus. mun. lib. 10. C. sunt
vestium confectores, id est, ut Græci d.
l. 7. vestunt, ὡς ἐργαστοὶ τοῦ ἱερῆς τῶν ὁ-
σίων.

VESTICEPS, pubes à Gellio appel-
latur, lib. 5. cap. 19. Sed interrogari, inquit, nō
potest, nisi iam vesticeps. Cui verbo in-
uestis apud Tertullianum respondet, in
li. de virginibus veland. Si virgo mulier
non est, nec vir inuestis esto. Si non ope-
ritur virgo, quia mulier non sit: operia-

tur inuestis, quia vir non sit. Et aliquan-
to post, Materfamilia vocatur, licet vir-
go: & Paterfamilias, licet inuestis. Festus.
Vesticeps puer, qui iam vestitus est pu-
bertate, contrā, inuesticeps, qui nondum
pubertate vestitus. Non. Marcel. Virgines
non solum fœminæ, verum etiam pueri
inuestes.

VESTISPICA, ancilla vestium
custos, & inspectrix, ut ait Nonius, quo
verbo usus in Trinummo est Plautus
Paulusq; noster in l. 128. §. 8. de inst. vel inst.
ut Haloander putavit: à quo dissentire nō
possum, si modò ex Codice hanc habuit
scripturam. Nam quid sit Vesticula in
Florentinis libris, non despicio. Paulum
autem de mancipio loqui, testamenti
verba declarant. Horomanus.

VESTIMENTORUM esse VI-
pianus ait, omnia lanæ, lineæque, vel se-
rici, vel bombycini, quæ inuendit, præ-
cingendi, amiciendi, infernendi, iniici-
di, accumbendi causa parata sunt, l. 23. §. 5.
1. ff. de aur. argem. Vestimentumq; ad ac-
cipitur, quod detextum est; & si defectum
non sit, id est, si consummatum sit, non
etiam si nondum prætextum, vel detex-
tum in tela adhuc sit, l. 32. D. eod. iur.

Vestimentorum autem quædam virilia
sunt, quædam muliebria, quædam pueri-
lia, quædam communia, quædam familia-
rica. Virilia sunt, quæ scilicet ipsius pa-
trisfamilia causa parata sunt, & quæ ad vi-
rum virilem saluo pudore attinent, ut to-
ga, tunica, palliolo, vestimenta stragula,
&c. Muliebria verò, quæ ad usum matris
fam. spectant, quibus vir non facile vesti-
potest sine vituperatione, veluti stola,
pallia, tunica, capiti, zona, mitra. Pueri-
lia sunt, quæ ad nulli alium usum perti-
nent, nisi puerilem, veluti toga prætex-
te, alicule, chlamydes, pallia quæ filiis nō
suis comparamus. Communia sunt, quib. pro-
miscuè vitur mulier cum viro: veluti si
eiusmodi penula pallium est, & reli-
qua eiusmodi, quibus sine reprehensio-
ne, vel vir vel vxor vitur. Familiarica
sunt, quæ ad familiam vestiendam parata
sunt: sicuti saga, tunica, penula, lineæ, ve-
limenta stragula, & cōsimilia. d. l. 23. §. 2. v.
similia. ff. de aur. arg. Paul. l. 1. §. Sentent. tit. 6.

VESTIBULUM, Gellius lib. 16. cap.
5. verbis Cæcilij Galli, dicit non in ipsi-
s adibus, nec partem ædium fuisse, sed lo-
cum ante ianuam domus vacuum, per
quæ

quæ via aditus
cuius dextra sinis-
træque quæ sunt
inquirit, atque
eligit, vacant
mediis inter viam
inquit, in quo statio
VESPILO
palchrorum viol-
æ, quæ
sine inelligi, debe-
noder, cum vespi-
las vocatur sand-
rari vult. Buden-
quos ante ambula-
tine possunt. Quo-
esse videtur quod
pellu.

VESTIGIA
liquæ, ium, de fund-
tione sunt, putat
vestigiales, & c.
L. 1. de vig. Vestig-
vestigis ferarum
clum.

VESTITUS
voce, inuestitur
l. iur. 31. Si q
quod in vestitu-
rit, alci reddi

VEARE
hoc est, ne aliq
dicto Præ. Vi-
de legibus. I
tur, qui non co-
ff. de fur.

VEAREA
post viginti. ar-
honestam. vel
à militia solu-
missio propter
contingit. l. qu
vetera & leve
est necess. & p
veterani. ff. de p

VEAREA
Martianus, ad
quæ anno con-
gro seruerunt
de publica. & c.
teratores. Vido

VEAREA
tio ferent. l.
stemand. & c.
de adu. adit

quem à via aditus accessusque ad xdeis
elstrum dextra sinistraque inter ianuam,
rectaque quæ sunt viz iunã, spatium re
linquitur, atque ipsa ianuæ procul à via
est, iuxta vacanti interita. Vel locus est
medius inter viam publicam & fores do
mus, in quo statio esset saluatorum.

VESPILLO, in antiquo Lexico sep
ulchrorum violator dicitur. Græci
δυσπλοχοι. quod tamen per antiphras
in intelligi debet, quasi nō sepeliat, sed
nuder, cum vespillo funerare soleat. A
liis vocatur Sandapilatus. His annume
rari vult Budeus nostros xad wogipus,
quos ante ambulones atratos vocare La
tine possumus. Quibusdam Vespillo idē
esse videtur quod Vispellio. Vide Vis
pellio.

VESTIGATORES, *Vlpianus in*
l. quasitum. de fund. instru. Si in agro vena
tiones sint, puto venatoris quoque, &
vestigatores, & canes, &c. *Varro de ling.*
Lat. lib. 4. Vestigator, hoc est, venator, à
vestigis ferarum quas indagatur, di
ctum.

VESTITURA, possessio: vt in
voce, Inuestitura, docuimus. *Lomb. libr.*
1. titul. 32. Si quis propriam nostrum,
quod in vestitura genitoris nostri fue
rit, alicui reddiderit, &c.

VETARE, contrarium est iubere,
hoc est, ne aliquid fiat, imperare, vt in
dicto Prat. Vim fieri veto. sic in l. legis.
de legibus. Tamen si etiam vitare vide
tur, qui non consentit, l. qui vit. §. vetare.
ff. de fur.

VETERANI intelliguntur, qui
post viginti annorum stipendia, vel per
honestam, vel per causariam missionem
à militia soluti fuerint. Causaria autem
missio propter aduersam valetudinem
contingit. l. qui causaria. C. de excusatio.
vetera & l. veterani. C. quando promoco. nō
est necess. & vide Q. de priui. vetera. l. 8. §.
veterani. ff. de procu.

VETERANA mancipia vocat
Martianus, ad differentiam nouitiorum,
quæ anno continuo in vrbe, non in a
gro seruierunt, in l. iterum. §. quoties. ff.
de publica. & vestigal. Vocantur & Ve
teratores. Vide Nouitij serui.

VETERATOR seruus non spa
tio seruandi, sed genere & causa æ
stimandus est, vt vult alium, l. vltim. ff.
de adil. edict. nam quisque ex venali

cio nouitiorum emptus alicui ministerio
præpositus sit, statim eum veteranorum
numero esse.

VETERINARII, veterinorum
medici. sunt autem veterina animalia
quorum opera in vehendo consumitur,
vt apud Festum lib. 19. ait Cato. *Tarruntia*
nu. l. vlti. D. de iure immu. Veterinarii
architectus, gubernatores. *Columella lib.*
6. cap. 8. Solent etiam fastidia cibo adfer
re vitiosa incrementa lingue, quæ ranas
veterinarii appellant.

VETITVS rationes reddere, non
hoc consequitur, vt nec apud eum sit,
& reddat & lucrificat: sed nec scrupu
losa inquisitio fiat, hoc est, vt negligenti
æ ratio non habeatur, sed tantum frau
dum, auctor *Marianus. l. si seruus veteris.*
D. de leg. 1.

VETITOR, in l. 51. ff. de re iu
dic. positum pro debitor, non emptor,
aut venditor, comendat *Guic. Obser. lib. 12.*
cap. 23.

VETVS, inquit *Sulpicius Apollina*
rius apud Gellium lib. 16. cap. 5. ab ætatis
magnitudine compositum elisumque
est. Ve enim in dictione hac intendit, &
altera dictionis pars est ætas, alia.

VETVSIVS in libris iuris Ciui
lis variè accipitur. Interdum hoc nomi
ne lex xii. Tabu. significatur, quæ &
lex antiqua appellatur, l. 1. D. de pet. ha.
red. l. 2. §. 1. D. de noxalibus. Interdum ve
rò vetus ius intelligitur ius quodcumque
ante nouam aliquam legem, vel consti
tutionem obtinuit, l. 2. §. si mæser. ff. ad Se
natu. consultum *Tertullian. l. 1. C. cod.* Ius
vetus est, quod ante Senatusconsultum
Tertullianum seruabatur. Similique mo
do in l. 32. §. si dimortuum. D. de donation. in
ter virum & uxorem. Verus ius est, quod
ante orationem Antonini in vsu erat.
Sic l. 8. §. sed si iuratos. ff. de rebus eorum.
Verus ius intelligendum est, quod O
rationem Seneci Ant. antecessit, quæ
prædia eorum qui sub tutela, curæve es
sent, sine decreto alienari, obligatiue
prohibuit.

Verus VINVM ex vsu testatoris
æstimatur, id est, quot annorum vino
pro vetere vteretur. Si id non appareat,
vetus accipietur, quod non est nouum,
id est, prioris anni vinum, l. 11. D. de trisi.
vin. et eo. lega. Vinu nouu pro vetere red
dere, qui mutuo accepit, non debet, l. 6.

inguent. *distinctione 89*: Propriè tamen Oeconomus, qui res Canonorum administrat: Vicedomus, qui Episcopi, *ta. consuleret. extra de simon.*

VICEDOMINATVS sias patronatus, *cap. quia. de iure patronat.*

VICESIMA hereditarium, quæ & lex vicesima vocatur, & lex Iulia, de vicesima, vestigal fuit ab Augusto, locupletandi ærarij causa institutum: quod extraneis hereditibus; non inopibus imperaretur: auctoꝝ Dio libro 35. τὴν εἰκοστήν, ἵνα κληρονομήσῃς ὁ ἀρχαῖος, ἀντὶ τοῦτο καλεῖται ἡ νόμος συγγενῶν, καὶ περὶ τούτων, κατὰ λέξιν αἰσ, καὶ πρὸς τὸν. Huius meminit l. 2. C. de iur. fact. & l. vltima, Cod. de edict. divi. Hadrian. tollend: quod & eam pertinuit. Paulus libro quarto Sementiarum, capit. 6. & Plinius in Panegyꝛ. & ita libro septimo Epistol. ad Corin. 11. Vicesima accipienda est, ut ex alia eiusdem libri Epistola ad Fabium constat, non de vicesima rerum venalium, ut volunt, quoniam nullus vnquam fundo audiuit. Est & eius mentio in aliquot inscriptione. vnde constat, Amilium Macrum duos de ea liberos scripsisse. Fuit & alia Vicesima, de qua Pomponius scribit, A. Otilium primum scripsisse, l. 1. §. ex his D. de origine iuris. sed (ut opinatur Hotemanus) illa fuit de qua Lilius lib. 7. ita scribit Cn. Manlius Consul. legem de vicesima eorū qui manumitterentur, tulit. Patres quia ea lege haud paruum vestigal inopi ærario additum esset auctores fuerunt.

VICESIMARI exactores, à vicesima parte: ut Octuarij, ab octava.

VICVS, platea vocatur Ex multiplicatis domibus sic vicus. Ex pluribus vicis sic vici. Et est duplex vicus urbanus, qui angustior continet, quasi angustiorē plateā, sine exitu: & vicus paganus, cum plures rusticane domus coniunctæ sunt extramuros. Hunc

VICI pro pagis, in l. 2. §. vltim. D. de venci. mun. l. 30. D. ad mun. cip. l. 198. D. de verbo. signif. vnde Vicanei, qui ex eodem vico & pago sunt, l. 4. D. de censib. Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis, vel in vicis ducunt, de quibus supra in verbo, Via, diximus.

VICOMAGISTRI, in descriptione vrbis Constantinopolitane, quibus per noctem tuenda vrbis cura mandata est:

quos Dio τῶν πόλεως vocat lib. 55.

VICINI sunt, quorum prædia non lineæ, sed parietes communis determinat: nam in vrbis prædijs, Vicini in iusticijs. Confinces appellantur. Paul. l. 4. §. vlt. D. fin. reg. Hoc iudicium locum habet in confinio prædiorum rusticorum; vrbiorum displicuit: neque enim, confines hi, sed magis vicini dicuntur: & ea communibus parietibus plerumque determinantur.

Vicini Barto. l. f. r. r. r. r. D. de aqua plu. dicuntur, quodvisque vox hominis adclamantis exaudiri potest, l. 1. §. eodem autem testis. D. ad SC. Terentia. quod de voce communi accipiendum est, non nimis gracili, hec (ut ait) rubalij aut taurina.

Vicinum, proximum & affine significat. Sic Vicina emptioni dicitur permutationi. l. si de rer. perm. Et Vicinus tractatus, l. 9. §. huius vicinus. D. de usufruct. Et vicinia scriptura, l. 10. §. 1. D. qui testis. fac. poss.

Vicinus pro consorte, l. si de meo. D. cōm. diuis. l. vicinus. D. de iur. plu. arcen. & aliquando pro socio, l. damni. §. cūm paria tem. D. de dam. infect.

Vicinia, Eestio vicinorum conuersatio.

VICTIMA omne animal, quod diis imolabatur, dictum est. Hostia ab hostium, id est, feriendo, victimam Ælius apud Iulium, lib. 19. ait esse vitulum ob eius vigorem Alijaurem, quæ vincit adducatur ad altare, aut quæ ad hostes victos immoletur. Quodius

Victima quæ devota cecidit victrice, vocatur.

Hostibus à domitis, hostia nomen habet. **VICTIMARI**, l. si D. de iur. imm. qui quæ ad victimarum sacrificia pertinebant, præstabant.

VICTVS verbo continentur, quæ esui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt: vestimenta quoque, & cetera, quibus regendi curandive corporis nostri causa vitimur, eadem appellatione continentur, 43. 44. & 45. D. de verborum significatio. Verbum itaque, viuere, non ad solum cibum pertinet, sed & vestimenta & stramenta eo continentur, cum sine iis nemo viuere possit, l. 32. in fin. D. de verbo. significatio.

VITIARE vinum. *Ulpian.* Cum coplane, ait, qui vinum spurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit (hoc est, corripuit) agi posse Aquilia. Celsus ait: quia & effusum, vel acetum factum corrupti appellatione contineatur, nec negat fractum & vitum contineri corrupti appellatione, l. *serum serum*. §. 10. D. ad l. *Aquil.*

VIDELICET, verbum, quāvis regulariter ponitur decl. ratiue, vt per multa iura constat: tamen in tempus D. de re ind. ponitur limitatiue, & significat temperamentum, pulchra loquendi figura. Tempus quod datur iudicati, etiam habet. eius. ceterisque qui in locum eius succedunt, tribuitur: videlicet quod ex tempore deest.

VIDERI, fictionis verbum est in eundem, vt in l. i. §. fi. D. ad Turpil. *Vide Barr. in l. si duo. D. de acquirend. hered. & in l. 3. §. idem scribit. D. de pecul. vide & Bud. in poster. Annor.* Alicubi veritatis est, vt in l. Titio. §. Titio. §. genero. D. de condic. & demonstrat. l. eade. de hered. institut. & in simi. Hoc verbum Iuricons. esse Cicero attestatur ad Trebat. libr. Epistol. 7. Hoc quemadmodum, inquit, vos scribere soletis in vestris libris. Idem Q. Cornelio videbatur. Sentit autem, Iurif. off. affirmare sententias suas aliorum auctoritate.

Videri fecisse, formula qua veteres in sententiis utebantur. *Cicero lib. Acad. quaest. 2.* Quam rationem, inquit, maiorum etiam comprobat diligentia, qui primum iurare, &c. quæque iurati iudices cognouissent, vt ea non esse facta, sed vt videri pronunciarent. Idem *Verrina. 4.* Vix ille hoc dixerat, cum istis pronunciaret, Si henium literas publicas corrupisse videri. Item alibi: Fecisse videri pronunciare. Idem libro de finib. 1. Rexque ex utraque parte audita, pronunciaret cum non talem videri fuisse in imperio, quales eius maiores fuissent. *Sext. Pompeius lib. 14.* Parum caruisse videri pronuntiat magistratus, cum de consilii sententia capitis quem condemnaturus est.

VIDVAM non solum eam, quæ aliquando supra fuisset, sed eam quoque mulierem quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo: quia vidua sic dicta est, quasi *Vecoris*, *Vesanus*, qui sine corde, aut

sanitate esset: similiter viduam esse dictam, sine duitate, *lanolentum in l. malum. D. de verborum significat. vide Bald. l. lege fina. C. de plagia.*

VIGIL f. s. nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum causa vigilas agebant, ex Augusti instituto, qui per singulas vrbes regiones eos disposuit, prefecto eis ex equestri ordine viro spectabili, qui prefectus Vigilum est appellatus, l. 1. 2. & 3. D. de offi. pref. vig. l. fi. D. de cond. cau. da. l. 2. §. 1. D. de fugit. l. 38. D. de furt. Hos ex libertinis conf. ribi voluit Augustus, teste *Dione. li. 55.*

VIGILAX, l. 18. D. de edil. edit. vigilans, industrius, sollicitus. Si constantem, inquit *Gaius*, aut laboriosum, aut curacem, vigilacem esse, aut ex frugalitate sua peculium accrescentem affirmauerit.

VIGILANTIA, diligentia. *Hermogenianus:* Personale munus est, quod cum corporibus, cum labore, ac sollicitudine animis, ac vigilantia existit, l. 1. D. de munerib. & honorib.

VIGINTIQUATVOR hora. *Paul. in l. more Romano. D. de feris.* Quicquid, ait, in iis viginti quatuor horis, id est, duabus dimidiatis noctibus, & luce media actum est, perinde est, quasi qualibet hora lucis actum esset.

VIGINTIVIR Ierant Triumviri capitales, Triumviri monetales, & Quatuorviri curatores viarum vrbs. & Decemviri, qui hactenus centumviralem agebant, *Dio lib. 53.*

VIGINTIVIRATVS apud Tacitum, Vtique munere, inquit, capestendo viginti viratus solueretur.

VIGOR, *Impera. in l. prohibitum est. de iure fisci. C. lib. 10. ad finem.* Cum literis nostris cognouerit, non ex arbitrio suo Caesarianos ad capiendas easdem venisse facultates, sed iustitia vigorem id fieri statuisse. Interpres vigorem, id est, Principem exponit quod sit vigor iustitiae, & animata Lex. Sed apparet, effrena te officialium cupiditati oppositam ab Imper. perpetuam & constantem iustitiae voluntatem, vnicuique sua tribuentem. Si quidem quod firmum & integrum est, recte vigere nuncupatur.

VILLA, inquit *Varro lib. quario ling. Latin.* dicta est, quo fructus conuocantur.

hanc. Idem lib. 1. *reperit* agri colendi causa pellarus à villa, quæbuntur fructus, neunt. A quo rusticusque vehunt, & vicuntur, qui vectus facere.

Villæ vrbanæ, Ceteram in tres partes sticam, & Fructuaria apparet, quam incolabat, adificat villicus, procurator rusticæ. Fructuarii dendi parabantur. Inter conuenienter, ne componeretur.

Villa fundi, Cetera, vel fructuaria, *Ulpian. l. fundi* modum fructuaria. Digressi de iustitia, Inquit, pars fundi, ne h. b. r. r.

VILICVS est rationibus rationibus, vniuersi D. de instr. leg. l. si cum villico. hanc solent præfatos quos præfatum vt risonconsulto:

Pegulus atque rob. & ad Præf. l. scriptio:

Villicus arat gelli.

VINCTVS Seniam artium seruus, licet eacula corpori e D. de verb. sign. n. l. Porro vinctum, & iustitiam, si quæ dicit.

VINCIVS vel publica, cariturus aut significatio. Et D. de quibus

viduam esse di-
viduam in malum,
quae Bald. inge-

exhibitorum vo-
candorum arcu-
gebis, ex Augu-
stina vrbis re-
fecto eis ex e-
tabili, qui pra-
tarius, l. 1. & j.
De cons. cauda,
de furt. Hos ex
nugustus, 11.

De ed. i. edict.
licentis: si coo-
laboriofum,
esse, aut ex fru-
equentem af-

aligitia. Hermo-
ne li quod cum
ac solvitur vine
ut, l. 1. D. de nu-

TVOR horz.
degen. Quic-
uor horz, id
vrbis, & lucc
est, quali qua-
lee.

erant Triumviri
petas, & Qua-
vrbis, & De-
um. italem co-

TVS apud Ta-
quor, capess. in-
etur.

probitum est.
m. Cum literis
ex arb. triuo suo
eandem veni-

vigorem id tie-
gorem, id est,
vigor iusti-

apparet, effrena
oppositam ab-
stantem iusti-

lita. quare ling.
ctas conuehe-
bant.

bant. Idem lib. 1. cap. 2. de Rust. Villicus
agri colendi causa constitutus, atque ap-
pellatus à villa, quòd ab eo in eam con-
uehantur fructus, & curantur, cum ve-
neunt. A quo rustici vellam, non villam,
quo vehunt, & inde vehunt. Item di-
cuntur, qui vecturis viunt, vellaturam
facere.

Villa urbana, Columella lib. 1. cap. 6. Vil-
lam in tres partes diuidit, Urbanam, Ru-
sticam, & Fructuariam. Urbanam fuisse
apparet, quam sibi domus qui urbem
incolebat, adificabat. Rusticam, quam
villico, procuratori, instrumentis que rei
rusticæ: Fructuariam, quæ frugibus con-
dendis parabatur. Vlpian. l. 1. §. 4. D. lo-
cat. Inter conductorem & locatorem
conueniatur, ne in villa urbana scenum
componeretur.

Villa fundis cæssio est: proinde diru-
ta ea, vñ fructus non extinguitur, au-
tor Vlpian. l. fundi usufructu. Dig. quibus
modis usufructus amitt. Pomponius in l. si i-
ta. Digest. de instr. vel instrum. leg. Vil-
la, inquit, pars fundi sine villa dubitatione
habetur.

VILLICVS, est is qui præpositus
est rationibus rusticis, fructibus perci-
piendis, vniuersæque operi rustico, leg.
§. D. de instr. leg. l. filio. D. de adimen. lega.
l. si cum villico. D. de instr. act. Sed poetæ
hanc solent appellationem ref. re ad
præfectos quoslibet, vt Iuuenalis ad
præfectum vrbis scribens de Pegaso Iu-
risconsulto:

Pegasus æronita positus modò villicus
urbis.

& ad Præfectum æriarj Pataviana in-
scriptio:

Villicus æriarj quondam, nunc cultor a-
gelli. Cuiac.

VINCIVS (quod ad leg. Aliam
Sentiam attinet) non videtur fuisse
seruus, licet carcere clausus fuerit, si vin-
cula corpori eius non sunt addita, l. 216.
D. de verb. sign. & apud Vlpian. Epirom. tu-
rul. 1. Porro vincum esse, hoc est, con-
strictum, & in vinculis esse distant, leg.
si tamen. §. ei qui seruum. Digest. de adil. c.
adit.

VINCVLORVM appellatione,
vel publica, vel priuata vincula signifi-
cantur, vt ait Penuleius, l. 224. D. de verb.
significatio. Et ideo in edicto Prætoris, l. 1.
D. ac quibus causis. maior viginti annis in

integr. restit. verba hæc, SIVE IN VIN-
CVLIS ESSET, non ad eum tantum,
pertinet, qui publica custodia coercetur,
sed ad eum quoque, qui à latronibus
aut prædonibus, vel potentioribus vi op-
pressus, vinculis teneatur: sed & inclusi
latumis vincitorum numero habentur:
quatenus nihil interest, parietibus quis,
an compedibus teneatur. In vinculis
quoque esse accipimus eos, qui ita alli-
gati sunt, vt in publico pascere sine de-
core non possint, leg. 9. & l. 10. D. eod.
Custodiæ autem appellatione sola pu-
blica intelligitur. Et ideo in vinculis cu-
rodianæ separantur in l. 3. §. l. Julia. D. de
testib. Et apud Vlpianum in Instrumini-
bus l. 11.

Vinculum obligationis dicimus, l. 67.
D. de procuratoribus. Et æquitatis, l. 95. §.
naturalis. D. de solutionibus. Vinculum pi-
gnoris in l. 39. §. curatores. D. de admini-
stratione tutorum, l. 15. §. sed si emptor. D. de re
iud. l. 16. C. de locato. l. 2. C. de curatore furio
si. Et ita vinculum restituendæ rei, quæ
pignori nexa erat dicitur in l. 9. in fin. D.
de suppellectile legat. Sic & vinculum in l.
20. D. qui testam. fac. poss. pro vinculo pi-
gnoris, quo ab hostibus redempti, re-
demptoribus obstringuntur, leg. 21. D. de
captiu. & post. l. 8. & l. 11. Cod. eo. cum l. 43.
§. vltim. D. de legat. lib. 1. Quo vinculo re-
solui intelliguntur, si libertas iis datur.
l. 90. D. de adq. hered. Vinculum stipula-
tionis, l. 6. Cod. si cert. pet. l. 6. Cod. de vñsurp.
Vinculum cautionis, l. 40. Digest. de vul.
& pup. l. 13. §. 1. de tut. & cur. vt vinculum
fideiussionis, apud Castorod. lib. 2. Variar.
Epiñ. ad Fruinarem. Vinculum locatio-
nis, l. 53. §. penultim. D. de fideiussoribus.
Vinculum familie, l. 87. Digest. de adq.
hered. Vinculum necessitudinis, & adhi-
nitatis, l. 9. Digest. de susp. & iurorib. l. ult.
C. de codicill. Vinculum religionis, l. 1. C.
de in lit. iur. Vinculum pœnz, l. 334. Digest.
de verb. obli. Vinculum insultu, l. 5. Digest.
de interd. & releg. Vincula censuaria,
lege quarta, §. si quis inquilinum. Digest. de
censib.

VINDEX in XII. Tabul. appellatur,
qui alterius causam suscipiebat vindi-
candam, quem nunc procuratorem di-
cimus, vt Boethius scribit in Topic. Vide-
tur tamen ita potius appellatus, qui iudi-
cio sisti, iudicatumque solui satis pro a-
lio dabat. Id est, qui vindicabat quomi-

nus is, qui prænsum esset, ab aliquo tene-
retur: ut cum cuipiam iniecta esset ma-
nus, ut ad prætorem iudicemve ducere-
tur, qui etiam eum, qui iudicatus à cre-
ditore ducebatur, liberabat. Hec autem
sunt legis verba: ASSIDVO VINDEK
ASSIDVVS ESTO: PROLETARIO
EIVS QVIVISVOLET, VINDEK ESTO
Huius meminit Cicero in Topic. & Gell. lib.
16. cap. 10.

VINDICES civitatum, in l. 1. Cod.
Thest. quacum. pradi. potest. idem sunt,
qui & Defensores civitatum. At vindi-
ces illi quorum Iustinian. in Nouel. *ad l. 1. de
quodammodo* meminit, videntur alij esse à
superioribus, & ij potius, quales exen-
distributis, quorum ad curiales antea
exactio pertinebat, ab Anastasio Impe-
ratore in singulis civitatibus constituti
sunt, cuius auctor est Nicephorus lib. 16. cap.
44. è quibus verisimile est Iustiniani tẽ-
pore adhuc in quibusdam civitatibus
nonnullos superfuisset. Sic autem appel-
lati sunt, quod decurionum iniquis exa-
ctionibus oppositi fuerint. His pres-
sunt Canonici, de quibus suo loco dixi-
mus.

VINDICO, concretum esse ver-
bum volunt, à vim & dico, ut iudico,
quod Varro lib. 4. de ling. Lat. à ius & di-
co derivat. nam in vindicationibus ma-
nus conferi, & vim quandam adhiberi
solitam, quã Festuariani Gellius, Quo-
eidianum Cicero appellat, ostendit Ho-
tomani. in Com. in Orac. pro Caelina. ubi
etiam docet, quam vim moribus Cicero
seri dicit, Festuca fieri solitam, quam e-
tiam vindictam appellari Boetius in To-
pica testis est. Ergo Vindicare est ius a-
liquod vel domini sibi adserere. Hinc
Vindicare in servitutem, l. 3. Dig. de lib.
caus. nec tantum res corporales, sed &
iura vindicari dicuntur, veluti heredi-
tas, ususfructus, servitus, l. 1. §. 1. D. de peri-
hared. l. vnic. §. penultim. D. de remiss. Vin-
dicare etiam iniuriam sibi factam ex-
qui, & crimen persequi significat, l. 2. §.
sed si agat. D. de iudic. l. 17. §. 1. de iur. ffe.
Vindicare item, in libertatem est adse-
rere: unde vindicta. Vindicare suum es-
se, pro eo quod aliàs, suum esse petere di-
citur, l. 7. §. cui legatum. D. de aur. & arg.
legat. l. 66. D. de rei vindic. & alibi. Vin-
dicare dominium, l. 40. D. de pign. act. &

Vindicare per in rem actionem ius non
esse alicui rescindendi, l. 3. §. penultim. D. de
remis. Vindicare pignus creditor dicitur,
qui rem sibi pignori obligatam, à posses-
sore petit, fin. D. de pign. act. l. 1. §. 6. credi-
tor. D. de pignori. l. 7. §. de oblig. & actio. In
cuius libelli conceptione, & conclusio-
ne oblerua pragmaticos Gallos ita di-
cere. Quo tempore Titius erat dominus
fundi Tusculani, cum mihi pignori op-
posuit. Hunc autem nunc Gaius tenet.
Peto igitur, aut fundum mihi vindico,
aut mihi pecuniam solvat. Sic scriptum
in eorum libellis inveni: *Qu'il me guer-
pisse ledit fond, ou maison, ou me paye la som-
me de 20. escus, pour laquelle somme ledit
fond, ou maison en est adfect, & hypo-
theque.*

VINDICIÆ; ut gl. tra. à ius & en-
dici. *ad l. 1. de iur. iur. corrupte. n. Vindicat.*
Quibus ad stipulatur Festus, l. 19. Vindi-
ciæ, inquit, appellatur res eæ, de quibus
controversia est: aut potius vindiciæ di-
cuntur inter eas qui contendunt. Ser-
vitus tamen in singulari extulit, Vindi-
ciam esse dicens rem, de qua controv-
ersia erat, ab eo quod vindicabatur. Arque
hinc patet vindicias olim aliud nihil
fuisse, quam possessionem rei contro-
versæ alicui magistratus decreto vique
ad finem iudicii attributam. *Lutius lib. 3.
de Virginij filia loquens ab App. Clau-
dio Decemviro adamata: Marco Clau-
dio clienti negotium dedit, ut virginem
in servitutem assereret, neque cederet
secundam liberatam postulantib. vin-
dicias. Item paul. post. Postulat (advoca-
ti puellæ) ut rem integram in patris ad-
uentum differat, lege ab ipso lata vindi-
cias det secundam liberatam. Item.
Hoc tantum sciat, sibi, si huius vindiciis
cesserit, conditionem filia querendam
esse. Item Pomponij l. 2. de orig. iur. de eo-
dem Appio loquens: Et servandum eum,
qui in servitutem ab eo suppositus pe-
tuerat (vindicias) dixisse. Postulare au-
tem vindicias secundum libertatem, est
postulare ut interim libertate quis poti-
retur; nam dare vindicias secundum li-
bertatem, vel à servitute, est decernere,
ut interim dum questio agitur, in pos-
sessione ipsa sui ac libertatis quis esset:
cuius contrarium est, Dare vindicias à
libertate, vel secundum servitutem, qua
phrasi etiam paul. inferius videtur idem
Lutius.*

Ulius. De lite au-
tenua in Vernu-
cio litatur de ea
causationem est
filiis. Et ideo
pro prædæ lites vin-
diciæ, quò illi satis-
fieri in possessione
gum esset. Qui
vocatur ab adve-
ntu aliminationis
sic hereditas de
autem vocat fidei
Hinc recedant
Vindicæ iem di-
do in ius asserere
sa, et supra ex Gu-
re expofimus. A-
rum, seu rei vindi-
ne referretur form-
Fundus qui est in
catur: eum ego
inde sibi ego te
voco. Ii autem vi-
spondebat. Vnde
conferum vocali
co. Vindicæ ite
significant: asser-
tur, à Charilio
Vindicæ corre-
loco p. clienti
Vindicæ aut
detur d. du. tu
pri. Appius, in
defendi ab lci
nem locum s
non prehens
Et. Et paul. p
rum ut deede
puellam in p
Vindicari eni
dicias puellæ
ri, hoc est, as
& in possessio
ciam ferre di
sententiaque
dicias, iudex
rar qui non d
tis, duplione
erat: Si vin
sue liti ar
arbitris fructu
dito.
VINDIC
quis vindi

Liuius. De lice autem vindiciarum sic *Padianus in Verris.* Lis vindiciarum est, cum litigator de ea re apud Prætores, cuius incertum est quis debeat esse possessor. Et ideo qui eam tenet satisfat pro præde litis vindiciarum aduersario suo, quod illi satisfaciatis, nihil se deterius in possessione facturum, de qua iurgium esset. Rursus sponfione ipsa prouocatur ab aduersario, certe pecuniæ, aut æstimationis quam amittat, nisi sua sit hereditas de qua contendit. Prædes autem vocat satisfadationes locupletes. Hinc recedantiam vocari vult *Bud.* Vindicæ item dicebantur, quæ ex fundo in ius afferbantur vindicandi causa, ut supra ex *Gellio* in verbo *Conferre* exposuimus. Atque harum vindiciarum, seu rei vindicationis hac à *Cicero* ne refertur formula in *Orat. pro Muræna*: Fundus qui est in agro, qui *Sabinus* vocatur: eum ego ex iure meum esse aio, inde sibi ego te ex iure manu conserutum voco. Is autem vnde petebatur, hæc respondet: Vnde tu me ex iure manu conserutum vocasti, inde tibi ego te reuoco. Vindicæ item manus correptionem significant: κατήχησις. à *Clemente* vocatur, à *Charisio κατήχησις* dicitur. *Gellius*: Vindicæ correptione manus in re atque loco presenti apud Prætores fiebant. Vindicæ autem verbum à *Vindico* videtur ductum, vel t. *ste Liuius* ubi supra: *Appius*, inquit, cum virginem non defendi ab *Scilio*, sed inquitum hominem locum seditionis querere diceret, non præbitorum se illi ea die materiã, &c. *Er. paulo post* A *Marco Claudio* petuorum ut decederet iure suo vindicarique puellam in posterum diem pateretur. Vindicari enim puellam dixit, pro vindicias puellæ secundum libertatem dari, hoc est, offerri interum in libertatem, & in possessione libertatis esse. Vindiciam ferre dicebatur, qui rem decreto sententiæque obtineat: dicere verò vindicias, iudex. Sed si vindici in ille tulerat qui non debebat, tribus arbitris datis, duplione damnum luebat. Lex enim erat: Si vindiciam falsam tulit, rei, sue litis arbitros tres dato, eorum arbitrii fructus duplione damnum dicto.

VINDICATIO, videtur ex antiquis vindiciis originem duxisse: nam *Ci-*

cero in Oratio. pro Milone, cum actiones calumniosas significaret, ita scribit: Eum denique qui non calumniis litium, non iniustus vindiciis ac sacramentis alienos fundos, sed castris, exercitu, signis inferendis petebat. Sed tamen Vindicatio longe aliud hodie est. Vindicatio enim est proprietatis adfessio, id est, ipsa vindiciarum postulario: scilicet actio in re, per quam quis rem suam ab alterius possessione in dominium suum vindicat, l. actionum 25. D. de oblig. & act. Improprie tamen Vindicatio triplex reperitur, vna proprietatis, quæ proprie vindicatio est, altera seruitutis, tertia pignoris, l. 1. §. est autem. & §. *Pomponius* D. ad exhib. vnde Hypothecaria actio Vindicatio pignoris appellatur, in l. §. fundus 16. §. 3. D. de pignori.

VINDICTA, inquit *Boetius in Topica* *Ciceronis*, est virgula quedam, quam lictor manumittendi serui capiti imponens, eundem seruum in libertatem vindicabat, dicens quædam verba sollemnia, atque ideo illa virgula Vindicta vocabatur. *Plutarchus* de iis qui tardius à Deo puniuntur: ἡ νεικὴ ἵνα αὐτῷ ἐκείνῳ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις βλάβη τῷ σώματι. Hæc autem Festuca vindicta dicta est à Vindice (non Vindicio) Virelliorum familiæ seruo, ut idem *Plutarchus in Publicola* scribit, & *Liuius* lib. 2. qui seruus quid adolefcentum nobilium coniurationem patefecisset, libertate & ciuitate ab ipso *Bruto* donatus est: indeque obseruatum referunt, ut qui ita liberati essent, in ciuitatem accepti viderentur. Quare vindicta idem est quod Festuca: nec alio sensu dixit *Persius*:

Vindicta postquam meum à Pratore recesti.

quàm alio loco:

Non in festuca lictor quam gestat inani. Hinc Vindicta manumissi, sub titul. Digest. de manu. vind. & Vindicta liberare, alibi passim.

Vindictam imponere, l. penultim. §. pater 2. D. de castrens. pecu. l. 2. Cod. si aduers. lib. Et Vindicta libertatem imponere, l. 10 Cod. qui testam. fac. Et Vindicta manumittere, l. 33. D. de dolo. & D. de manumiss. vind. & C. de vindicta apud concil. manu. miss. Et Vindicta liberare, leg. 122. §. 5. *Flavianus*. Digest. de verb. oblig. lib. 15. D. de ma-

formem facit, eamque sequitur. Item vir bonus dicitur, qui facit alteri, quod sibi vult fieri, *leg. x. circa medium. ff. de sol. In iure Civili iudex est: & nomen viri, sæpe est dignitatis: refertur enim ad virtutem, vimque animi & corporis. l. 1. C. de dignitat. lib. 12.*

Viri boni arbitrium, quod omnibus ferè stipulationibus olim comprehendebatur, idonee & integre estimationis diligentisque circumspetti, & considerati patrisfamil. arbitrium significabat, *l. 20. §. virum. D. de oper. libert. l. 21. §. sine autem. D. de no. oper. nunc. l. 9. in princip. & §. sed si lapidicinas. l. 12. in fin. l. 15. §. & si vestimentorum. l. 65. D. de usufruct. l. 128. §. & cuius. D. de damn. infect. l. 47. §. si Stichus. Dig. de fideicom. libert. l. 13. D. de ann. leg. l. 1. D. de legat. lib. 2. lib. 27. l. 18. ff. iudic. sol. l. 30. D. sol. mar. & alius infirmus loci. Qua de re etiam supra nonnulli diximus in dictionibus Arbitrium & Bonus.*

Viris legatis, & pueros deberi, consuevit Iurisi. in l. servis legatis. §. mulieribus. de leg. 3.

VIRILES portiones *l. 2. §. virales* exponunt vet. gl. & equales Paul. l. 3. Sent. rii. 2. quæ scilicet pro numero personarum, & in capita constituuntur, ut tot fiant, quot sunt & personæ. Sic viriles partes accipe l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tutel. & raz. dist. l. 7. D. de fideiuss. tit. l. 63. ff. de re iud. l. 54. §. virum. de leg. 1. l. 67. §. si duos. ff. de leg. 2. l. 37. ff. de stipular. seruo. Virilis partio in legatis conferendis, post petitam contra tabulas bonorum possessionem, quomodo accipienda sit, vide l. 8. ff. de leg. præstan.

Virilis appellatione in lege Papia, etiã interdum tota hæreditas continetur, *leg. 145. D. de ver. sign. Virilis vigor post ætatem annorum 35. completur, vir aut Vlp. l. 1. ff. de minorib.*

VIRILITAS, pro testiculis, *leg. 5. in fin. D. ad leg. Corn. de fidei. Marcial. lib. 9. Epigr.*

Non puer avari sectu arte mangoni,

Virilatu damna mare crepra.

Plinius lib. 35. cap. 11. Galli Samia testa virilitatem sibi amputant. *Quintilianus Declam. 340.* Mango iratus, ait, illi fortasse pretium excisa virilitate producet. *Et in insit. Orac. lib. 5. cap. 13.* Non alio mediis fidius modo docentium, quam quo mancipiorum negotiatores forma

puerorum excisa virilitate lenocinantur *Apul. lib. 8. de Asino aur.* Fuga detestabilis illum exatorem virilicatis meæ relinquente.

VIRIPOTENS virgo, nubilis, marura viro, *leg. mulierum. 13. Digest. de ver. signific. l. pater. 101. Digest. de cond. & demonstr. Iustin. sub tit. quib. mod. iur. par. poss. duodecim annos completos viripotentis appellat.*

VIRES, pro potestate siue facultate patrimonij. *Vlpian. in fin. l. 1. de leg. 2.* velut certam quantitatem exprimit pro viribus, scilicet patrimonij, Viribus præturæ compelli, hoc est, potestate: & nunc vulgò dicimus, ex officio iudicis, l. 2. in princ. de iud.

VIRGÆ sanguineæ, vide Sanguineæ virgæ.

VIRGO etiam intelligitur vicorrupta.

VIRGINARI, hoc est, virgines agere, vocabulum apud Tertul. de praesumptum, restituit Rhenan.

VIRGINITAS est in carne corruptibili perpetua incorruptionis evitatio, *B. Aug. lib. de nupt. & concupiscent.* Neatus verò Ambrosius sic definit, est expers contagionis integritas.

VIRIÆ inquit Isidorus, sunt virorum armillæ: dicuntur tamen etiam de mulieribus. *Septimius Florent. lib. de Pallio.* Vtique sicut vestigia cæstum solocem, &c. occupavit: ita & endromidis solocem, &c. *Ambrosius 1. de Abraham.* Inaures habebat, quæ non gravarent aurem, sed demulcerent virgas, quæ manum non materiali auro onerarent, sed spiritali actu leuarent. Hinc

VIRIOLÆ, diminutivum est, quod tamen *D. de contrah. empr. l. 25. §. ornamen.* ff. de aur. & arg. leg. muliebria manu ornamenta. Græcis *ῥαλλία, ῥαλλία, ῥαλλία*. Testatur Turnebus in antiquo Lexico virias & viriolas exponi brachia les. *Plin. lib. 33. cap. 3.* Viriolæ Celticæ, viriæ Celtibericæ: ita enim legi debet, nam quæ illis populis erant in usu.

VIRIDIARIA, seu viridaria, loca virentibus herbis graminibusque & arbutis amenitatis causa confecta, *l. 36. ff. de instr. vel instrum. & apud Vlpian. in Instrum. tit. l. 6 & Sueton. in Tiber. cap. 60. & Lampr. in Helio gab. & Vege. lib. 4. c. 6.* Appellantur & Viridiaria, prout in Paul.

Flor. scriptum est in l. 3. §. fructuarii & §. si pradium. D. de usufructu. Et l. 8. in fin. D. de usufructu. vel usufructu. Et Viridia in l. 79. in fin. C. de verb. signif. l. 75. D. de seruit. l. 12. D. de seruit. verb. Et apud Varro. lib. 6. cap. 6. Et lib. 5. cap. 9. & Senec. Epist. 15. lib. Et sic cisternam viridibus subditam apud eundem accipe l. 13. Epist. Et Ambulaciones pressis ac totis viridibus umbras, apud Plin. lib. 5. Epist. ad Apollinarem. Macrobi. lib. 1. Saturn. cap. 4. Viridia cum cisternis accipiuntur, genitium in ium faciunt, ut viridia prata, viridium pratorum. Cum verò ipsam loci viriditatem significare volumus, viridiorum dicimus: ut cum dicitur Formosa facies viridorum. Apparet autem ex dictis. l. 26. etiam in doli. defodi viridiaria consueuisse aggesta terra. Quia & in fenestris amoenitatis gratia interdum habebantur, ut ex Martiale, & ex Plin. lib. 19. c. 4. intelligimus. Supra edificia quoque viridiaria habuisse Romanos, ostendit l. 12. D. de seruit. verb. pred. Hinc

VIRIDIARI serui, qui viridiorum curam habent.

VIRIOLA, vide Viriz.

VIS, verbum est anceps: quod etiam accipi bonam in partem potest: ut quam Magistratus recte infert, scilicet iure licito & iure honoris quem sustinet, l. 3. quod met. caus. Vis est & tunc, quoties quid id quod debet sibi putat, non per iudicem reposcit, l. 13. D. eod.

Vis, inquit Paulus lib. Sentent. x. tit. 7. est maior rei. impotus, qui repelli non potest. Graeci autem sic vertunt, *μεγίστου πωρματος επίστασις*, id est *ἐν τῇ ἀποδοτικῇ, καὶ ἀποδοτικῇ*. In illa itaque Pauli definitio ne pro maior, maioris legendum censuerim: quod & probat l. 2. D. quod met. caus. his verbis, Vis est necessitas imposita contraria voluntati, maiorisque rei impetus, qui repelli non potest. Vel sic:

Vis dicitur, quicquid nullo iure fit, contra liberam alicuius voluntatem. De qua elegantissime tractat Cicero in Oratione pro Cicerone. Cum de iure (inquiens) & legitimis hominum controuersis loquimur; & in his rebus vim nominamus, pertinetis vis intelligi debet. Vnde in hac significatione; Vis & Ius opponuntur. Calistratus in l. exar. §. 1. D. quod met. caus. Atque per hanc duo contraria,

distingui humanam vim longo intervallo a beluina, Cicero in Oratione pro P. Sextio pulchre docet.

Vis est quadrupes: Expulsiva, quae si cum telo feret, antiquis est dicta, Vis armata, qua fundo quis dencietur, ut irascitur. D. unde vi. Turbativa, cum verq; possessionem adferens, ab alterutro deturbatur. Quod pertinet vis. D. unde possidere. Cicero eleganter appellat Vim quotidianam, quod possidiores in dies solent utrinque possessionem vindicare. Inquietativa vis, cum alter in alterius solo aedificat, pertinet ad vis. D. quod vi aut clam. Ablativa vis, cum ab invito auferetur aliquid: cui deseruit actio. vi bonorum raptorum, & lex Iulia de vi. Compulsiva denique vis est, cum quis inuitus compellitur ut alij consentiat. Adversus hanc multa introduuntur remedia, & Constitutio diui Marci in l. exar. D. quod met. caus. & totus ille titulus. xi. l. penul. D. de vi priuata. Quae d. l. exar. crassius exponit. xi. l. si quis in tantam. C. unde vi. xi. l. miles. §. iudicari. D. de re iud. 27. Constitutio Maximilian, anno 1495. Vnormata. VI. Constit. Caroli 5. ann. 1521. Vnormata. vii. Constit. Friderici, sic de statuto. & consuetud. contra libertatem Ecclesiae VIII. l. hi qui ad eas alienas. D. ad legem Iuliam de vi publica. In C. Theodos. eod. m. tit. est elegans constitutio adversus illatam vim.

Vi possidere in interdicitis Praetoris dicitur, qui expulso vetere possessore, sine iure is, siue mala fide possideat, acquisitam per vim possessionem obtrinet; aut qui in hoc ipsum aptatus & praeparatus venit, ut contra bonos mores auxilio, cui resisti non possit, fretus ingrediens in possessionem vim facit. Sed qui per vim possessionem suam retinuerit, aut etiam ereptam sibi, in ipso congressu recuperaverit, vi possidere non intelligitur, l. 1. §. vi possidere. D. de vi, & vi arma. l. xi. si tu me vi. D. de usufructu.

Vi possidet & ille, qui absente domino, ingressus possessionem, venientem deinde non admisit, l. 6. in fin. D. de acquir. possess. At qui vacuum possessionem occupauerit, quanquam deinde venientem dominum prohibuerit, vi non possidet, l. 4. §. penul. D. de usufructu. Vi porro possidere a me videtur & qui ab auctore meo vi possideret, l. 3. §. si quis ab auctore. D. de iur. act. & quae priuata. Vim quoque facit,

qui

qui non sunt possidentem, eo quod possideat, vi arbitrio suo, siue in serendo, siue in fodiendo, siue ædificando, siue quid omnia faciendo, quod liberam possessionem aduersarij non relinquit, l. 1. de vi & vi arm.

Vi factum, in interd. quod vi, aut clam, videtur, si iure Mutio Sczuola, quod quis cum prohiberetur, fecit, l. 7. §. vi factum. D. de diuers. regul. iur. l. 1. §. hoc interd. D. quod vi, aut clam. Sed & qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perseverauerit, vel contra testationem denunciationemque fecerit, aut cum se sciret prohibendum, per vim molitus est, ne prohib. riposset, & quo minus prohiberetur consecutus est, periculum denunciando aduersario, aut ianua preclusa, l. 1. §. hoc interd. D. quod vi, aut clam.

Vim facere videtur quominus resistatur, qui necessaria refectioni sportari non patitur, l. 4. D. de iur. ad iur. priu. Vim autem facere non videtur, qui iure suo vgitur, & ordinaria actione experitur, l. 197. §. 1. D. de diuers. regul. iur. Alia causa eius, qui quod sibi deberi putat, iam per iudicium reposcit, l. 8. D. quod met. caus. l. pen. D. ad leg. Jul. de vi priu. Ceterum omne omnino, quod per vim fit, aut in vis publica, aut priuata crimina cadit, l. 197. D. de diuers. regul. iur.

Vis alia publica, alia priuata. Publica est, inquit Isidor. lib. 5. Etymolo. cap. 26. si quis ciuem ad populum, vel regem appellentem necauerit, torserit, verberauerit, vinxerit. Priuata verò, si quisquam ante iudicium armatis hominibus è suo quenquam deiecerit, vel expulerit. Hæcenus Isidorus, qui hæc omnia, ex Paul. lib. 5. Sentent. tit. 26. transcripsit. Vim publicam etiam committit, & qui per vim stuprum infert, l. 29. §. fin. D. ad legem Jul. de adul. Atque ita initio genere & qualitate delicti videtur vis publica à priuata separata. Postea placuit, publicam vim eam accipi, quæ armatis hominibus coactis committatur; Priuatam, quæ sine armis fiat, l. 5. D. de vi priu. l. 3. §. 4. D. ad leg. Jul. de vi publica. s. item lex Julia. Instituitur. de public. iud. §. sed & ex consuet. Instituitur. de interd. fin.

Vis, quod ad interd. Ne vis fiat ei, qui in possessione missus est, pertinet, accipienda est pro qualibet priuata teme-

ritate, ne quis ad decretam possessionem perueniat, vel ne ad eam quiete retineat.

Vis maior est, inquit Cuius, quam Græci δὲ βίαν appellat, l. 25. §. 5. D. locat. id est, ea quæ consilio humano neque prouideri neque vitari potest, & est annu aduersus Dei in homines, cuius evitanda ipse facit, item ademit veluti fulgura, grandines, l. 1. §. 1. de iur. Defensoris, inquit, conquestio calamitatis eius, quæ non culpa, sed vi maiore quadam acciderit, &c. Plin. li. 18. c. 28. in fin. Ante omnia autem duo genera esse celestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procelle, cæteraque similia intell. guntur: quæ cum acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exeunt, veluti Aëuro, Orione, Hædis. Alia sunt illa quæ silente cælo, serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cum facta sunt. Publica hæc & magnæ differentie à prioribus, aliis rubiginem, aliis vridinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus verò sterili acem. Sic Columella lib. 1. cap. 7. Nam ubi seculo colitur ager, plerumque compedium, nunquam (nisi cæli maior vis, aut prædonis incestus) detrimentum affert. Seneca li. 4. de benef. ca. pen. Appellatur & vis magna, l. 1. in fi. ff. de peric. & comm. rei vend. Similiter, Vis diuina dicitur, quæ scilicet non ab hominibus, sed admirabili quadam Dei potentia inferitur. Vlpianus l. 24. §. 3. D. de damn. infect. Ita eum teneri, si ædificij viro id acciderit, non si violentia ventorum, vel qua alia ratione, quæ vim habet diuinam, quod enim tam firmum ædificium est, ut fluminis, aut maris, aut tempestatum, aut ruina, incendi, aut terremotus vim sustinere possit. Dicitur & Vis cui resisti nō potest, l. 15. §. 1. D. locat. Et maiores casus, quibus humana infirmitas resistere non potest.

VI ipsa, id est, non reuera, & actu ipso, ut vulgò loquimur, sed facultate, et si uis, ut alibi loquuntur, & nos obseruamus: veluti cum quid nominatim dictum non est, sed aut verborum, aut ipsius negotij vis hæc est, Marcellus l. 72. D. de solut. Vi quidem ipsa & hic ex his dari stipulatus est, qui eius non erat, id est, quamuis id non expresserit, se stipulari hominē ex iis qui sui non sunt, tamen ex vi negotij satis intelligitur:

neminem scilicet quod suum est stipulari. Sic l. 27. §. illud. D. de pact. l. 16. §. inde quereur. D. ad Trebell. l. 1. D. de statulib. & l. 1. D. de condit. & demonstr. nisi si vi ipsa conditio infit: ita enim Florentiz legitur. De vi huius locutionis vide Alciad. l. 2. Diff. §. 9. lib. 1. parerg. c. 28. & l. nomen flitium. de verb. sign.

VIM facere moribus. Cicero dicit in Oratio. pro Caelima per sepe. Moris enim erat, ut cum de agro quopiam controuersia institueretur, quia propter commodam possessionis magna iurgia, & pugnae interdum ac caedes oriebantur, litigatores de amicorum sententia diem inter se sumerent, qua die in rem praesentem, id est, in agrum illum vna venirent, & in eo agro vim aliquam alter alteri dicis causa faceret: id est, non veram & solidam, sed fictam & simulatam: quam Cicero in illa Oratio, vim quotidianam appellat: & Gellius lib. 20. c. 9. civilem ac festuclariam.

Vis denique accipitur pro virtute quodam efficaci, hoc est, quae potens est producere effectum. Quo sensu Cicero dixit de finibus: Atque in sensibus est & sua cuique virtus. Sic in tit. D. de legibus, Modestinus, Legis virtus, inquit, est, imperare, vetare, permittere, punire. Et Celsus, Scire leges, ait, non est verba earum tenere, sed vim & potestatem. Et in l. qui decem. §. Stichum. D. de solutionibus. Hae phrasi promissum dicere solemus, Vis concessionis, aut virtute concessionis, item, in virtute obedientiae, pro vi obedientiae. Eodem modo intelligenda est & finitio tutelae, Institui. de tutel. §. 1. & in l. 1. D. cod. de.

VISCCELLIA lex, vide in legum Indice.

VISCERATIO, largitio carnis quae publicis epulis fiebat. Pomponius l. 94. de legat. & fideicommissi. lib. 32. L. Titius plebi quina millia dedit, hoc amplius Seius viscera rationem. Cicero libro de officiis secundo: Prodigii qui epulis & viscera rationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venariorumque apparatus pecunias profundunt. Paulus in l. 22. D. de legat. libro 30. viscera rationem intelligere videtur, cum ait quod ad diuisionem singulorum ciuium relictum videtur, inquit Hotomanus.

VISIO, consideratio, quaestio, pro-

dens cogitatio, θεωρησις. Imp. de compos. digest. Et in his partibus, in quibus perfectissimae visiones expositae veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat sparsum, hoc separare penitus erat incuile. In Graeca constitutione θεωρησις nominatur, ηγη το πολλοις φωνα χλευαι το πος δλως θεωρησις ουως χη, &c. id est, siue quod ita plerumque obseruari totius visionis continuationem oportebat, &c. Pl. l. 25. §. 10. D. de hars. per. Sed in proposita quaestione tribus visionibus relictis, vna prima, deinde alia, posse dici totum, quod superest, restituitur eum debere. Idem in l. 8. §. 2. D. ad SC. Velleian. Reo inde secundum hanc suam distinctionem in prima visione, ubi quaestio de bitrix delegata est, exceptionem ei senatusconsulti Marcellus non daret. item apud eundem in l. 29. §. 4. D. mand. & l. 25. §. 1. D. de probat. Inspectionem videtur luris. in eundem sensum protulisse, l. 31. D. de pos. l. 44. de oblig. & act. l. 12. §. manumittendo. D. de capt.

VISITATIO, est exploratio vitiorum animarum, quarum cura episcopo concedita est, caput. si episcopi de off. ordin.

VISITATORES, eiusmodi exploratores, ut Cardinales, legati, nuncii Apostolici, patriarchae, Archiepiscopi & episcopi, procuratores, de censibus.

VISPELLIO, vilium, & ignobiliu cadauerum elatorem significat, & ita hoc verbum in Pandectis. Florent. scribitur in l. 31. D. de eiusd. & l. 7. D. ad S. C. Trebellian. & l. qui decem. D. de solutionibus, ubi Vispellionem Visitata B, & V, literarum commutatione, per B, scriptum est. Sic & in Lexico B. Germani ad Verbum Vispelliones, ηαγη δα αλα, ηομ δ αλα. Vespillones autem ηαγη δ αλα. Cuius praedictis locis Vispellionem accipi pro cadauerum nudatore, de quo vlciscendo agitur in l. 3. §. aduersus. D. de sepulchr. viol. In aliorum auctorum codicibus Vispillones, & Vespillones appellantur, ut apud Terrullian. lib. de pallio Marciali. lib. 1. Epigramm. Suetonio in Domitiano ca. 17. & in libell. Fulgentii obscuratum vocum, & apud Amm. Marcellin. & Sidorium Apollon. lib. Epist. vlcim. & lib. 32. Epistol. ad Desideratum, ubi Vespillones & Sandapilarios coniungit. Sunt tamen qui Inter Vispellionem, & Vespillanem hoc discrim-

discriminis ponant hic cadauera portat interpretatio facit. diuersio sententiae.

VITA, Ambrosius est spiraminis fructus admittit supplicium stantia ponitur post medium.

VITALITAS, riorum sunt dotaliterna nuptialia, quae vltima sunt vltis tempus. Krantz. lib. 1. Denarius accipietur herici ducis in capulum Lentis cum mulus pro vitali berg, &c. item lib.

VITIVM, aucto separatim: ea ferentia stantia ralis est corporis rō perpetuo in veluti si iulcus est. sciendum, si verbum est. D. in stipulatione qua de vitio titium id esse de trinitate vitiocendum, cum l. 24. §. vitium, itaque locus existimabitur est. Quod si rino, vitio earum 24. §. apud randa sunt illi enim eius vitium factum quod ita edifi-

Vitium facit ruinam minorem infusile re diceret, de vitiorum & l. 1. de dam. infest. sunt xtes meorum vitium mihic beas. item, Nones regum h. Cicero in Top.

discriminis ponant, ut ille funerator sit, hic cadauera porret, quibus Lexici interpretatio fuerit. Alij Bispellio legunt, diuerso sensu. Vide Bispellio.

VII A, Ambros. in libro de bono moris, est spiraminis fructio: morti opponitur, adimitur supplicio ultimo. Vita pro substantia ponitur in Nouell. de referendar. post medium.

VITALITAS, apud auctores Barbaricos, sunt dotalia & doaria, Latinis muna nuptialia, Græcis *ἡμετέρας*, quasi quæ vitanda scienda mulieri in omne vitæ suæ tempus attribuuntur. Albert. Krantz. lib. Dania 7. cap. 35. Insuper Romanulus acciperet Indeburgam filiam Alberici ducis in coniugem. Dos esset oppidum Lentze cum territorio suo. Romanulus pro vitalitatis daret sponsæ Aursberg, &c. Item lib. 8. c. 36.

VITIUM à morbo in ædiliū editio separatur: itaque inter hæc verba differentia statuitur, quod morbus temporalis est corporis imbecillitas: vitium vero perpetuum corporis impedimentum: veluti si luscus quis sit, leg. 1. in princip. & 5. sciendum. ff. de adilitio editio l. 101. 9. verbum est. D. de verborum significatione. In stipulatione autem damni infecti, qua de vitio loci operisve cauetur, Vitium id esse definitur, quod accidens extrinsecus vitiosas ædes facit, lege 15. 6. no eandem, cum sequent. l. 18. §. 1. & 5. eius. l. 24. §. vitium ff. de damn. infect. Palustris itaque locus & harenosus vitiosus non existimabitur, quia naturale hoc vitium est. Quod si arbores vocatæ deciderint, vitio earum casus factū intelligitur. Id. 24. §. apud Viuium. D. eod. Quod referenda sunt illa Cicer. in Topic. verba, Non enim eius vitio, qui demolitus est, damnum factum est, sed eius operis vitio, quod ita ædificatum est, ut suspendi non possit.

Vitium facere dicuntur parietes, qui ruinam minantur. Caius l. 30. ff. locat. Dominus insule, qui ædificia vitium facere diceret, demolierat eam. Paul. post, vitium ædificium appellat. Idem l. 32. ff. de damn. infect. Si ædibus meis proxima sine ædes meæ & tuæ, quaritur, an si hæc vitium mihi faciant, cauere mihi debeas. Item, Nam & si vnas ædes communes tæcum habui, eæque vitium faciant, Cicero in Top. Si ædes exelæ corruerunt,

vitiumque fecerunt.

Vitium ædium & loci esse Labeo ait, quod accidens intrinsecus infirmiores eas facit, leg. 24. §. 1. D. de damno infecto.

Vitia possessionum alia sunt ex re, veluti quod res fisci sit, vel furtiua, vel vitæ possessa, vel contra leg. Iuliam repetundarum accepta. Alia ex persona, veluti si mala fide, si clam, si precario quis possessionem sit ingressus, l. 11. c. de acq. possess. l. 13. §. 1. ff. eod. tit. d. 24. ff. de vsucap. l. 13. §. parum. D. de publicia. VITIOSVM itaque initium possessionis est, si quis rei alienæ sciens possessionem apprehendat, l. 15. §. pen. ff. de vsucap.

VITIOSE QVE cæpiisse possidere intelligitur, qui vi, clam, vel precario, vel mala fide cæpit possidere, l. 5. Celsus. D. pro empt. l. 11. §. vit. l. vit. ff. de acq. possess. l. 5. §. si quis ab auctore. l. pen. D. de iur. act. l. 1. §. 1. 5. Aristo. D. de aqua quor. l. 15. §. pen. D. de vsucap. Ex contrario sine vitio tradita possessio, in l. 24. D. de donat. inter vir. l. 3. §. vit. ff. de except. rei vend.

VITIUM etiam pro culpa ponitur. Sic vitio suo quem causa cecidisse, vitiove eius quid accidisse, id est, culpa, dicimus, l. 23. in fi. D. de neg. gest. l. 95. §. pen. D. de solutionib. l. 71. in fi. D. de cond. & demonstr. l. 63. in fin. D. de existentiis. l. pen. D. de inoff. test.

VITIOSVM & nullum æquiparantur. Nam quod vitiosè sit, habetur pro non factis, l. quociens. D. qui satisd. cog. vitiosè, accipe inutiliter.

VITIOSE cautum, vel satisfactum, non videtur cautum. Ideo rursus est rectè cauendum, l. quociens. l. de die. §. multiores, & si seruus. D. qui satisd. cog.

Vitiosè possidere, vide Vitia possessionum.

VITIS, bacillus viteus, quo Centuriones ferire milites, cum quid peccassent, solebant. Macer l. 13. §. 2. D. de re milit. Eum qui centurioni castigare se volenti resistit, veteres notauerunt, si vitem teneat, militiam mutat, si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur. Plinius lib. 14. c. 2. in fi. Quid quod infertæ castris (de vitibus loquitur) summam rerum imperiumque continent. Centurionum in manu vitis, & optimo præmio sardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam

in delictis poenam ipsam honorat.

VITREAMINA, vascula vitrea, quæ ornatus causa parantur. *Paulus l. 18. §. 8. D. de instr. vel instr.* Cum in diem mortis ibi libros, & vitreamina, & vesticulæ habuerit, an eadem, &c.

VITREARI, l. i. c. Th. de excof. artif. & l. i. c. Iust. ex. Basilicon interpretibus descripti. Hos Vitrearios appellat Lampadius in Alexand.

VITRICVS, matris vir ex alio vitronatus appellatur. *Modest. l. 4. §. 4. ff. de gradibus.*

VITVLVS, non tantum de boue iunior, sed etiam de alius quadrupedibus maioribus accipiendus est. Quinetiã ad pisces refertur, l. si quis fundum. §. Imperator. *versic. si quis vitulos. D. locari.*

VIVERE verbum, inquit Gaius, quidam putant ad cibum pertinere: sed Offilius ad Atticum ait, his verbis & vestimenta, & stramenta contineri: sine his enim vivere neminem posse, l. 234. §. 2. ff. de verb. sign.

VIVARIA, loca septa sunt, quibus inclusa feræ custodiuntur & adseruantur: vel ut ait Columella lib. 8. cap. 1. cubilia pecudum, sylvestrium, in quibus nemoris. clausis custodiuntur. Trypho-ninus l. 62. §. 4. ff. de usufruct. Si viuarii inclusa feræ in ea possessione custodiebatur. Sic l. 3. §. 5. item feræ. ff. de acquirend. possess. ubi viuaria à piscinis Paulus separatur, & quod initio Viuariis, postea, Sylvis circumseptis dicit. Sic & apud Plinium libro 8. cap. 52. ubi viuaria primum rogati generis invenisse Fulvium Lippinum quendam scribit, qui in Tarquinien-si feræ pascere instituit. *Ammian. Marcellin. libro 31.* Ita hic quoque intra septa, quæ appellantur Viuaria, sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias, incidentia multa parvi ducebat. Viuaria etiam piscium dixit Seneca libro 14. Episto. Et viuaria morenarum, ostrearum, cochlearum idem Plinius libro 9. capite 54. §. 56.

VIX, vocula duo, atque eadem quidem ex diametro pugnantia significat, Vno namque modo ponitur pro eo, quod est, Etiam, l. vix certis. D. de iud. Alio modo pro eo, quod est, nullo modo, *huter. in princ. l. si in princ. ad SC. Fel-lea. Vnde Barr. in l. i. D. de iur. el.*

Vix, pro raro, l. alienationis. ff. de ver. sig.

VLLVS ALIQUIS, quasi vltra aliquis. Nunquam autem affirmatiue ponitur, sed ponitur vel negatiue, vel inter rogatiue, vel subiunctiue.

VLTURA dimidium (ve dicunt) iusti pretij deceptus dicitur venditor, qui nec dimidiam partem veri precij accepit: ve si res valeat ducentis, quam vendidit nonagiata & quinque: In emprore verò alia ratio est. Nam is non potest decipi vltra dimidium iusti pretij, præter quàm si duplo plus emat: puta, si rem centum aureorum iusti valoris, emat ducentis, & aliquantulum plus.

VLTURA quandoque temporis nota est, cap. si Paulus 32. qu. 5. licet duobus. *quidem respondit. D. pro socio.* aliquid quando medium tempus significat, cap. licet de dile. Quandoque inclusionem significat, l. cum vltra. C. de non num. pec. l. eos. C. de usur. Aliquando præfinit, & (ve vulgò loquimur) terat, l. propterandum: in princ. C. de iudic.

Vltra testamentis quid sonet docet l. Celsus. ff. de usufructu.

VLTIOR familiaritas, pro nimia, ac modum progrediente, apud Callistratum l. obseruandum. de offic. præsid.

ULTIMVS quis censetur, qui post se neminem habet, etiam si à nemine quoque præcedatur: quod latius exponit Alciat. in Commen. de verb. sign.

ULTIMUM supplicium esse mortem solam interpretatur: inquit Casus l. 21. ff. de pen. l. pen. C. Th. de offic. rect. pro. & l. capitalium. ff. de pen. ubi Callistratus sic scribit: Summum supplicium esse videtur ad furcam damnatio, viui crematio, capitis amputatio: proxima morti pena est, in metallum damnatio, deinde in insulam deportatio, &c. Sic Ultimam poenam Plinius lib. 2. Epist. ad Arria. dixit, & Suetonius in Iulio. c. 14.

ULTRO, dictio varias apud Iurific. sortitur significationes. Interdum enim pro prius. *Paulus l. si in emptione. 34. §. item si. 3. D. de contr. empr.* Nec tamen ex vendito quicquam consequitur, nisi vitro quod conuenierit præstet. *Africanus l. si priusquam. 15. D. de op. no. nunt.* Caue-re iubet non prius se edificaturum, quàm vitro egisset ius sibi esse altius tollere. Nam **VITRO** abundat hoc loco: ut l. 3. §. interdictum. D. vi poss. **Altio** nunquam vitro possessori daturus quippe

quippe cum sufficit
si apud Papinianum
vltro conuen-
tiam offerit, id
lo conueniatur.

VLTRO pro
quo facto aduent
Rud. Imò est no-
gister, vitro ex l.
ctioem, id est
vox tamen. No-
V pul. 3. D. de con-
cti mudi ubi de
cuerat tamen vi-
petere actionem
nude tar.

VLTRO, l. i. c.
qui. 17. 3. nuptura
an maritus doli
n petite: & an vi-
mili adho et con-
teid ab illo possi-
ceptionem retin-
D. de iur. Plan-
tem ex petri tu-
pecuniam obtul-
lum. l. 17. §. 2. D.

VMBRA
rum, vniuersi
VNA RE
hanc viam
mos, C. de lon-

VNCIA,
ius hæc erit
primus gradu
r. arum.

Vncia auri,
c. 3. & eiusdem
pedis.

VNCIA,
quod centesim
finitur Tacco

Vnciarum
34. §. unde dicitur

Vnciarum vi-
vitem vnius
quale faceret

Vnciarum vi-
de admissi
duodecima si

id est, quod si
quocumque est

VNCIA,
capta est, q
petus tulere

quippe cum sufficiat ei quod possidet. Sic apud Papinianum l. 1. in fin. D. de usufructu. vltro conuenit pupillum, eique pecuniam offert, id est, prius quam a pupillo conueniatur.

VLTRQ, pro ipso iure, & sine aliquo facto aduentitio. Paulus l. 3. D. de le. Rhod. Imò etsi non fecerint merces magister, vltro ex locato habiturus est actionem, id est, etiam sine retentione. vox tamen **NON** in libris Flor. deest. Vipul. 3. D. de cond. causa data. Quin imò etsi nihil tibi dedi, ut manumitteres, placuerat tamen ut dareis vltro tibi competeret actionem quæ ex hoc contractu nascitur.

VLTRQ, sua sponte. Seneca l. cum quis. 37. §. nuptura. 4. D. de leg. & fid. lib. 32. An maritus doli mali exceptione se tueri possit: & an vltro ex causa fideicommissi actio ei competat. id est, sua sponte id ab illo possit perere, quod per exceptionem retineret. Papinianus l. 1. in fin. D. de usufructu. Planè si tutelæ iudicio nolentem experiri tutor vltro conuenierit, & pecuniari obtulerit, &c. Item apud Paulum l. ergo 22. D. ex quibus causis maior.

VMBRATILIS pactio sub iugiorum, vniuersi. C. de leg.

VNA RE, simplex verbum. Tertullianus usurpat. Vnde nos Adunare dicimus, Condonare:

VNCIA, pars assis duodecima, cuius hæc erat nota — mensuræ quoque primus gradus est. Cassiodor. libr. 2. Variarum.

Vncia auri, aurei sex, A. August. lib. 2. c. 9. & eiusdem lib. c. vlt. declarat Vnciam pedis.

VNCIARVM senus, in xii. Tab. quod centesimo anno sortem æquat, de finitore Tacito, lib. 5. Annal.

Vnciarum hæres, ex vncia scriptus, l. 34. §. unde dicitur de leg. 1.

Vnciarum vires, quod inter quamlibet vitem vnus iugeris vncia interuallum æquale faceret.

Vnciarum vires, l. 47. §. prefectus. D. de administrat. tuto. cum pars centesimæ duodecima singulis mensibus soluitur: id est, quæ singulos nummos è centenis quotannis efficiunt.

VNCIARIA lex, Festo lib. 19. dicta cæpta est, quæ L. Sulla, & Q. Pompeius tulere: quæ sancitum est, ut debi-

tores decimam partem... locum hanc mutuum punctulis notatum apud Festum inueniunt, quæ delunt, ex aliis auctoribus supple.

VNCTORES, & delicti serui sunt, qui in balneo dominum ungebant, atque illi muneri destinati erant. Consuetudo enim erat veterum, singulis diebus, iniquam cibum caperent, in balneo se lauandi, & postea ungendi. Cicero in epist. postrema lib. 13. ad Atticum cum Cicerem accepisset in fundo quodam suo, post horam 8. inquit, in balneum, tum audiuit. De Mamurra non macuit, vnctus est, accubuit, & spumulum agebat. Itaque & edit & bibit aduic, & in eundem sic Terentius in Phormione. Act. 2. scen. 1.

Ten' asymbolum venire, vnctum atque lautum è balneo.

Vnctum ab animo, &c.

Cicero etiam Episto. ad fam. lib. 7. 24. hoc verbum usurpauit: Ille autem, inquit, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & fac bonum vnctorem, discessit à me, ut mihi videbatur irrior. Testatur Victorius Var. lect. lib. 37. c. 1. spectari Romæ in antiquo lapide, vnctorem dextra manu guttum tenentem (vas scilicet olei plenum, quod guttatim fundebat seruus) nec longè ab eo forma strigilem incisam. Sic Plautus in Trinummio:

Ducitur familia tota, vestifici, vnctor, auri custos,

lactialis lib. 12.

Atque olei stillam donaret Opeticum vnctor.

Idem Victorius, ubi supra pro Iunctores, in l. Censoria, 103. in fin. D. de verb. sign.

Vnctores legi vult. vide Iunctores.

VNGVENTIS legatis, vñ tantum ea legata videntur, quibus vngimur voluptatis causa, sed & aliter adim. l. 1. §. 1. l. 25. in fi. ff. de aur. & arg. leg. Vnguenta autem coactis odoribus fieri ait, l. 27. §. 1. D. de acq. rer. dom.

VNIO, margaritum est ex concha, quæ apud rubrum mare & crescit, & coalescit, l. 6. §. 19. §. pen. ff. de aur. & arg. leg. Plin. li. 12. c. 1. vnio in maris rubri profundo quæritur. vide eundem apertius li. 9. ca. 35. hoc demonstrantem. Vniones dictos ait l. fid. lib. 16. c. 10. quod tantum vnus non nunquā duo vel plures simul reperiri.

VNIVERSITATVM alia per sonarum, ut *D. quod cuiusque universalia rerum*. Et hæc duplex: iuris, ut hereditas, peculium, & de pari. hæc. l. item. 9. non solum. Facti, l. 1. §. per hanc de rei vend. Barro. in l. 1. in princ. *D. de damn. infect.* Igitur.

Vniuersitates appellamus collegia, corpora, curias, locietates, tot. ius. ff. quod cuiusque vniuers. & de manumiss. quæ servis ad vniuers. per. Vniuersitatis autem nomen durat, & manet, etsi ad vnam personam reciderit, l. 7. §. C. quod cuiusque vniuersitatis nomine.

Vniuersitatis res sunt, quæ in ciuitatibus sunt theatra, stadia, & si quæ sunt alia ciuitatum communia, l. 6. ff. de rer. diuis. §. vniuersitatu. Insti. eod.

Vniuersitas quæ sit dicenda, & vtrum eo nomine veniant homines de vniuersitate, disserit Bart. in l. aui facta. §. §. *D. de panu.*

Vniuersitas etiam pro vniuersitate bonorum, ut hereditate, ut castrensi peculio, l. 1. ff. quor. bon. l. 20. §. aut Senator. *D. de per. hered.* l. 1. *D. de rei vend.* l. 1. §. quæ sunt aliorum *D. de interd.* Cuius lib. 2. Insti. Per vniuersitatem, ait, id est omnia simul bona adquirimus hereditate, adoptione. Sic in §. videamus. Insti. per quas personas nobis adquir. & Insti. de adquisitio. per adrogatio. in princ. & in l. 1. de actio. corr. temp. fin. in C. Theod. verbum hoc accipiendum est.

Vniuersitas quoque vocatur grex, peculium, argentum, equitium, l. 70. *D. de usufructu.*

VNIVERSALES actiones appellantur, quibus persequimur corpus aliud iuris, continens multas res cum augmento & diminutione, ut sunt hereditas, peculium, dos iurisdictionis.

VNV M precium, pro vna summa: etiam si ex singulorum precio collecta sit, exponitur, teste Alberico. in l. adiles aium. §. si foris ff. de adili. edict.

Vno contextu fieri dicitur, quod sit continuata actione, sine intermissione, sine interruptione actus. l. heredes palam *D. de testam.* l. 1. §. sed cum paulatim. Insti. eod.

Vnares censetur, fundus, & fructus eius, siue marui sint, siue non, l. §. pen. ff. quæ in fraud. cred.

VNICA alia duos parare generos

dicitur, vbi quis idem beneficium duobus simul pollicetur.

VOCARE inius proprie est ad Praetorem, vel alium vocare qui iurisdictioni præest, l. 2. ff. si quis in ius voc. non rer. Eodem sensu dicimus, in iudicium vocare, l. 1. tutor pro pupillo. *D. de admini. tue.* l. 3. *D. de eo. per quem fac. erit.* l. 2. §. prator. *D. qui satisf. cog. & cautio iudicio fisti,* est ad prætoris litem fisti, l. 1. *D. si quis in ius voc. non rer.* nam & Prætor ipse iudex est veteri appellatione, ut *Liuius scribit lib. 3. & apud Prætorum priusquam datur iudex specialis, quodammodo agendi potestas datur, ut M. Tullius ait, de inuentione.* ut planè duplici iudicio res eadem discipulari videatur, uno apud Prætorum, altero apud iudicem data. Postrò is, qui in ius vocatus est, sequi debet, & quidem statim, ex xii. Tab. si in ius vocat, atque eat. Quæ enim actione conueniatur, cognoscit antequam vocetur, nam editio actionis atque instrumentorū litis in ius vocationem præcedit.

Quid ergo aliud restat, quàm ut vocantem sequatur? Hodie vtrunq; sic simul ex continenti, editio nempe, & vocatio: & idè nec sequitur statim qui vocatus est, sed deliberà di spatiū datur. At iure antiquo, aut sequi è vestigio debetis qui vocatus est, aut manu iniecta inuitus duci, rapi, trahi, nisi scilicet iudicium pro mittat, id est, nisi satisfactio iudicio fisti, l. 5. §. vlt. *D. qui satisf. cog. & inde tit. In ius vocati ut edni, aut satisfdem.* Plura de his vide apud Cuiac. *Ol. lib. 6. c. 10. vbi & de in ius voc. laciū disserit.*

Vocare in partem, iuris verbum, pro participem facere, & partiarium admittere, licet pro Cacinna: Mulieres in partem vocatz sunt. Sic Virgil. lib. 3. *Æneid.*

-- ipsamque vocamus

In prædam, partemque louem.

VOCIFERATIO. Modestinus, §. fina. l. 1. §. de re militari. Qui seditionem atrocem militum concitauit, capite puniatur: si intra vociferationem, aut leuiter querelam sedicio mora est, tunc gradu militie deicitur. Est autem Vociferari, voce effrenata, non modò dolorem, sed etiam indignationem (quanguam indignatio doloris genus est) offendere. Interdum siue affectu, sed tamen vehementius exclamare. Hinc vociferatio, verba, ipse vociferandi actus.

VOCO-

lum, vel meram nem: quapropter gere, non eligi. & rednam adire, & qui dicit, se videri dar, l. Clo. ceteri ex illis verbis non enim quisque eligi: & hæc prouident. Alioquin doque aliud suadent, ut patet in l. huius, vel arbitratus esset, tunc non arbitrata relis.

§. de legat. 1.

Voluero & Vol

est vtrunque ve

significat, illud t

ipso temporis, q

semel elocutus e

gius funditur, &

ut docet Pompo. l.

§. ad SC. Terentii

Voluit trans

de diuers. regu

pi posse, id est

Deum si idem i

rer. Anus. Volu

de Barrolium,

ga. 2.

VELLE,

& dicitur verbi

le, ut ex diuers

tradidere, & ita

dium verbum

tacere, l. 1. §. si

tem est non ne

D. de diuers. regu

Velle non ex

tiolus, prodig

est. l. 4. §. 1.

Itaque in lege

hul, voluntate

ruptis audito

serui, l. 1. §. si

VOLVN

en legitime,

lib. 2. in iud.

VOCONATIO, vide legum indictionem.

VOLVO, verbum; de se indicat solam, vel meram voluntatis declarationem: quapropter qui dicit se velle eligere, non eligit, & qui se dicit velle habere redactionem adire, non idcirco adit: sicut & qui dicit, se velle Stichum dare, non idcirco dat, l. Clodius de acquir. hanc. Licet ex illis verbis censetur facta electio: non enim quisquam vult dare, nisi prius eligit: & hac proprietate verbi defenduntur. Alioqui mens proferentis quandoque aliud suadet: ut eleganter docet Alciatus, explicans l. i. C. de fust. Trin. & fide Cato. Igitur & qui rogatus est restituere, quibus vult, etiam indignos praeferte poterit: at si his, quos dignos putaverit, vel arbitratus fuerit, restituere rogatus esset, tunc non alias, quam ex viri boni arbitrata restitutio facienda est, l. i. & l. 4. de legat. 2.

Voluero & **Volam** hoc differunt, quod est verumque verbum futurum tempus significat, illud tamen praecise momento ipso temporis, quo quis voluntatem suam semel elocutus est, includitur hoc longius funditur, & temporis tractu habet, ut docet Pomponius l. 2. de verb. obl. & l. 6. in fi. ad SC. Tertull.

Voluit transire, in l. non vult. C. D. de divers. regul. iur. cum effectu accipi posse; id est, transulit re ipsa; docet Decius ibidem numer. 3. Sic in l. fin. D. de ver. diuis. Voluerit transcendere, ubi videtur Bartolus, Ascursius in l. i. D. de legat. 2.

VELLE apud Iuriscos, est expressum, & disertis verbis testari, & profiteri se velle, ut ex diverso Nolle est vetare, & contradicere, & ira declarare. Inter hac medium verbum est non nolle, id est pati & tacere, l. i. §. scientiam. D. de tribus. Eius autem est non nolle, qui potest & velle, l. 3. D. de divers. regul.

Velle non creditur infans, pupillus, futiosus, prodigus, & qui in aliena potestate est, l. 4. 40. & 189. D. de divers. regul. iur. Itaque in lege Papii si impubes sit partu huius, voluntate eius non videtur libera nuptia, si auctoritas tutoris non intercesserit, l. 1. in fi. D. de oper. lib.

VOLUNTAS est eius, qui consecutus legitime, & ut oportet, l. 4. C. de fideic. lib. 2. in l. de clam. 40.

Voluntate nostra possidere dicitur servus, quod ei periculum habere permittimus, l. i. §. item acquirimus. D. de acquir. possess.

Voluntas interdum ex scientia, & patientia inducitur; l. 7. §. interdum. D. ad SC. Accedon.

Voluntatem filiae cum pater agit de dote, non sic accipimus ut consentiat filia, sed ut ne contradicat, l. 2. §. voluntatem. D. solu. matrim. Voluntate itaque filiae pater dorem recepisse videtur, si causas contradicendi ei filia non habuerit; l. 37. D. eod. iur. Errantis Voluntas nulla est, l. 20. D. de acqu. & ag. plu. nec furiosi, l. 47. D. de acqui. hared. l. 40. D. de divers. regul. iur. proinde eorum voluntate factum videtur. Ceterum cum voluntas alicuius in aliquo actu desideratur, eam vel subsequi recte potest, l. 20. D. de acqu. & ag. plu. in fi.

Voluntate domini in libertate est, qui volente & consentiente domini ius libertatis usurpat, vel aliquid pro libero gerit, l. 4. C. de fideic. liber. & apud Quinti. Declam. 340.

Voluntas & propositum facientis distinguunt maleficia, l. qui iniuria. cum cōcor. in gl. D. de furt. l. diuini de fidei.

Voluntas ambulatoria vique in momentum mortis dicitur, propter incertum voluntatis, ait Zasius. Nam facile variat, quicquid ex voluntate conficitur, l. 4. in fi. D. de adi. leg. ubi dicitur voluntatem esse ambulatoriam, inconstantem.

Voluntas expressa, quae ex praefationibus, vel praecedenti tractatu constat, l. Titia. l. ita stipulatum sum. D. de verb. obl. Tacita, ut quia natura contractus, quae litas rei, personae, contrahentium consuetudo; eius quod actum est coniecturam inducant, l. semper in stipul. de reg. iur. Vide Alciat. in l. in conventionibus de verb. sign.

VOLUNTAS VLTIMA. Hae vox in genere inuenitur, ut quae nec sit testamentum, nec codicillus, nec donatio causa mortis, nec alio speciali nomine nominetur: sed simpliciter in generali appellatione ultimae voluntatis relinquatur: de qua facit mentionem glossa in l. i. licet. C. de pact. Zasius in intel. §. sing. in princip. Voluntas ultima non repugnans iuri & aequitati, pro lege est. No.

uel. de his, qui nupt. ier. §. sique hoc primū. Constat. Voluntates vitium sunt quinque modis. *Amb. de hered. & Falcid. §. quia verò.* Porro apud Vip. legimus defunctorum voluntates non stricte esse interpretandas, l. plenum. §. i. D. de ijs, & habit.

Voluntate fieri non videtur, quod igno-
ratur, l. non videtur. D. de lib. caus.

VOLUNTARIUS procurator, & amicus voluntarius, M. Tullio est negotiorum gestor. in auctoribus certe nostris procuratoris nomen commune est gestoribus & mandatariis, & amicus plerumque gestor, quod ex officio amicitiae hinc contrahens proficiscatur, l. si negotium. D. de reb. aut. iudic. possid. P. Julius quoque in sentent. Voluntarius, inquit, procurator, qui se alienis negotiis offert. rem ratam dominum habiturum cauere debet. *Ulpian. l. prator. §. praestat. D. de reb. aut. iudic. possid. creditorum missum in possessionem, qui fructus praediorum vendit aut locat, quia gestori comparatur, aut voluntarium negotium gerere, id est, voluntarium procuratorem esse: nec tamen is eo nomine tenebitur actione negotiorum gestorum, l. creditori. §. vltim. D. eod. sed in factam, quia, ut subiicit, d. §. praestat. suum potius quam voluntarium negotium gerit. imitabitur tamen haec actio in factum, negotiorum gestorum actionem, & idem in eam veniet, quod in illam.*

Voluntaria SOCIETAS, apud Ciceronem in *Quintiana*, opponitur societati hereditariae, id est, communioni: quae intercedit cum herede defuncti socij, haec enim voluntaria non est, quia re, non consensu consistit. Voluntaria est, quae consensu contrahitur, tractatque habito inter socios: & hanc societatem dicimus propriam illam, rerum communionem, l. 23. D. de reg. iur. Vel communiter gestum, l. 31. 32. & 33. l. actione. §. si poss. D. pro socio, & societatem impropiam. Voluntariam societatem dixit *Vlpian. in l. verum. §. in heredem. D. eodem.* separans eam à societate vestigialium, ceterorumque publicorum, atque etiam à societate priuata: de qua vide *Cuias. Obser. lib. 10. c. 25.*

Voluntaria iurisdictio est, quae seruatur in volentes. *not. l. 2. D. de offi. Procons. & leg.*

VOLVPTATI deferuentia praetoria, l. 189. D. de verbo. signifi. quale describitur. l. 13. §. fructuarius. D. de usufruct.

Voluptatis artifex, l. 7. §. dabitur. D. de oper. liberr.

VOLVPTARIÆ impensae, quae ad voluptatem fiunt, quaeque speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent: ut sunt viridaria, atque salientes, incrustationes, foricationes, picturae, l. i. in prin. l. 7. §. & l. 1. D. de impens. in reb. dot. l. 79. D. de verb. sign. *Vlpian. Epist. tit. de dotib. Appellantur & Voluptuose, l. 14. D. de impens. in reb. dot.*

VOPISCVS dicitur, qui ex duobus conceptis, vnus obortu excluso, ad partum legitimum ducitur.

VOTVM, est alicuius faciendi, vel non faciendi, versus Deum, deliberata & iusta promissio, ut extra de voto, & eius redempt. Vnde ad eum locum quidam de finium votum, alicuius boni operis cum deliberatione Deo factam promissione Angelus verò Clauasius in sum. votum sic definit. Est, inquit, propositi supererogantis promissio Deo facta, propter bonum finem deliberatione firmata. Vnde *Cicero* eleganter dixit, Votum esse sponsonem, qua Deo obligamur. Nobis praecipuum votum est, quod in baptismo fecimus. Solebant autem veteres quam plurima vota pro principe nuncupare, ut:

Vota anniuersaria, ob diem imperij, cum videlicet ad imperium Princeps sumptus esset: quorum & in Iure mentio habetur, l. omnes. C. de feriis. Item

Vota concepta ob salutem, principis à sacerdotibus, Consulibus, idque post tertium diem Calend. Ianuar. auctore *Gaio*, in l. si calumnietur. de verb. sign. Praeterea.

Vota quinquennalia, & decennialia, vicennialia, & quae, teste *Aleazar*, in veteribus numismatis notabantur hoc modo: *Vot. 10. 20. & 30. Vide Ciceronem de Legibus.* Pro voluntate etiam accipitur, & desiderio, quod ea valde desideramus quae à voto deposcimus. Ad eam etiam apud gentiles magna res erat votum, quod in filio. non habebat locum. *Textus est elegans in l. si quis rem. §. voto. D. de pollic. Eius rei afferit rationem, & quidem efficaciorum, §. 9. l. 5. Patet, Aleazar. Inter votum*

voluntate, & po-
teresse conat, ve-
tano Reip. vel
tum verò prin-
cipis, vel im-
Cesaris: & si qui

VOTVM pro-
in patet, l. ser-
beros natura
munc votum, &
admittit. *Sic l. 5.*
votum parentu
betos charitater
Votum pro c
in 6

Votum, id est,
de re, qui ad eccl.

VOX patris,
lius vna censetur
pub. & al. sublit.

VILLIO,
vulgo dicitur.
legat. & filij, 32
corandi fundi
villionem, si ei
Vigil.

Veni &
ci.

VR B S, in
lata est. vrb
Varia est, V
grauis, quod i
soler. l. 23. §. 6
tamen lib. 4. l.

& verbo dicta
bis fiebat,
Vebare autem
circumscribe
quasi circina
oculos vocat
sequitur, aut
orbis. Alij al
lunt ex quo
Vrbis est M

muro cingit
tinentia ad
murotenus
ne quotidian
ceretum Ro
vrbem habit
inf.

Votum, est
nam ego &
inter alias
ut ait Virg

volunt autē, & pollicitationem hoc interesse conitat, ut idem ait, quod pollicitatio Reipub. vel privato alicui sit: Votum verò principi, vel Deo, ex causa principis, vel Imperij, aut ob fortunam Caesaris: & si qui casus similes.

VOTVM pro charitate, & indulgentia paternā, l. scripto. 7. D. si iab. test. Liberos naturā, simul & parentum communē votum, ad hereditatem patrum admittit. Sic l. 15. D. de inoff. test. Propter votum parentum, & naturalem erga liberos charitatem.

Votum pro consensu, cap. 2. de elect. in 6.

Votum, id est, oratio, l. denunciamus. C. de iis, qui ad eccl. confug.

VOX patris, vox filij, quia pater & filius vna censentur persona, l. fin. C. de impub. & al. subtit.

VIPILIO, pastor ovium, opilio, qui vulgò dicitur. Assum. l. 60. in fin. D. de legat. & si filij, 32. Item oves, quæ stercoreandi fundi causā pararentur, item vipilionem, si eius generis oves curaret. Virgil.

Venis & vipilo, tardi venere bubulci.

VR B S, inquit Pompon. ab vrbo appellata est. vrbare est aratro deficere. & Varus ait, Vrbum appellari curuaturam aratri, quod in vrbe condenda adhiberi solet. l. 238. §. 6. D. de verbor. signific. Varro tamen lib. 4. ling. l. 1. dicit. Vrbem ab orbe & vrbo dictam scribit, quod scilicet orbis fiebat, & aratro circumduceretur. Vrbare autem, vel orbare, est circulo circumscribere, ut dicitur, Gallis cernet, quasi circinare. Ab eo Seneca in Oedipo, oculos vocat orbis, ut Sophocles, quem sequitur, & alii. Et qui eos amisit dicitur orbis. Alij ab opus antiquo deduci malunt. ex quo apparet.

Vrbs est Roma, inquit Marcellus, quæ muro cingitur. Roma est etiam, quæ continentia ædificia sunt: nam Romam non muro tenus existimari, ex consuetudine quotidiana potest intelligi, cum diceremus Romam nos ire, etiam si extra urbem habitaremus, l. 87. D. de verbor. signific.

Vrbem, cum simpliciter legimus, Romam igitur significamus, quæ olim inter alias tantum caput extulit vrbes, ut ait Virgilius in Bucolic.

Quantum lena solent inter videntia præfati,

& ita in l. 11. D. de senat. l. 1. D. ad leg. Jul. de amb. l. penult. §. negotiatores. D. de mun. & hono. l. 7. §. constitutum. D. de inord. test. & releg. l. 1. D. de offi. præf. vrb. Vrbis tamen appellatio proprietarie sermonis angustior est, quam Romæ. Vrbis enim murus, Roma verò continentibus demum ædificijs finitur, l. 2. D. de verb. signific. Eadem à Constantino appellatur vrbs æterna, l. 1. C. de suar. lib. 12. ut à Symmacho libro 1. Epistola. & Marcellino sapie vocatur, & ita in l. 4. C. de oper. publico Imp. Valentinia. & Valens intra vrbem æternam scripserant, cuius loco intra urbem Romam veterem & novam supponere Tribonianus & collega, ut alia immutauit, cum in libro Digest. & Cod. Iustinia. ut ex eorum & veterum collatione liquet.

Vrbaregia, in Constit. Constantinepolis accipi debet, l. vlt. C. de adfessio. l. 1. C. de iudic. l. 14. §. sane. C. de sacrosan. Eccles. l. 25. C. de nupt. l. 25. C. de testam. l. 5. C. de his, qui ad Eccle. confu. l. 31. §. in hac. C. de Episc. & Cler. §. vltim. Inst. de satisfactionib. Eadem & incluz & florētissima vrbs appellatur, l. vnic. C. de contract. iud. l. 1. C. de adfessio. vltim. C. de edific. priu. in Epistol. Pandect. præposita. §. illud verò. Et vrbs magnifica, in l. 1. §. ex executionib. C. de Episcop. & Cleri. Et noua Roma, ut lib. 16. probauimus. Zonaræ etiam vrbs præcipua & Caonisa prælatu, Imperatorum exemplo vocat.

VRBANA prædia, inquit Vlpianus, omnia ædificia accipimus, non solum ea quæ sunt in oppidis, sed & si fortè stabula sunt, vel alia meritoria in villis & in vicis: vel si prætoria voluprati tantum deseruentia: quia vrbani prædium non locus facit, sed materia proinde hortos quoque, si qui sunt in ædificijs constituti, dicendum sit vrbani appellatiōe contineri, planè si plurimum hortum redditu sunt, vinearum fortè, vel etiam olivariarum, magis hæc non sunt vrbana, l. 198. D. de verborum signific. Sic in l. 16. C. de præd. min. l. 54. in fin. D. de præd. hered. l. 99. D. de contrahen. emptio. l. 13. §. si in locatu. D. de act. empt.

Vrbana prædia appellari ædificia, etiam si in villa sint, Rustici verò fundos Vlpian. scribit, in l. 1. D. de contrahen. præd. &

in fragmentis. Instit. tit. 19. Sic

Vrbana familia à rustica non loco, sed genere vsus distinguitur. potest enim dispensator non esse vrbanoꝝ seruorum numero, si rusticarum rerum rationem dispense, l. 166. D. de verbor. signif. l. 11. D. de supel. leg. Quia in re vsus præcipue testantis spectandus est, videndumque est, quo quemque seruum loco ac numero habuerit. Et certe quos circa se habet paterfamilias. & sui vsus ministrisque vrbani causam non possunt non in eo numero esse. Quod plenius exponitur, in l. 99. D. de lega. 3. & l. 12. §. idem respondit. D. de instrum. vel instr. l. 4. §. penult. D. de pen. leg. Atque ita vrbanoꝝ vel rusticorum prædiorum seruitutes, pro genere & qualitate prædiorum, quibus debentur, æstimamus: Nam & aqueductus, qui per vrbani prædium transit, iter quoque per vrbani prædium, vrbana seruitutes sunt, l. 1. §. 1. D. de public. l. 14. D. de præd.

Vrbana penus & supellex, ad vsum vrbani, non ad locum vrbani, aut peregrinum, dirigenda est, inquit Lauolen. l. quemadmodum de sup. leg.

Vrbana ancilla. Paulus de lega. 3. Eum qui natus est (inquit) ex ancilla vrbana, & missus in villam nutriendus, interim in neutris esse (puta in vrbani & rustici) quidam putant, ne in vrbani esse intelligatur, quod magis placet, l. seruus vrbani. §. eum qui.

Vrbana tribus appellabant, vrbane Fest. lib. ult. in quas vrbs erat distributa à Ser. Tull. rege, id est Saburana, Palatina, Esquilina, Collina.

VRBANICIANI milites, vel (ut vulgatis in libris legimus) Vrbani dicuntur, qui in præsidio vrbs locati sunt, l. 33. §. 1. D. ex quib. caus. maior. Et Vrbani officialia, in l. 1. C. Theod. de cond. in pub. hor.

VRBICAM procuracionem, Vlp. in l. 11. §. 2. D. de minor. appellare videtur eam, quæ propter certam ciuitatis controuersiam mandata esset.

VRBICARIA regiones, l. vnic. C. Theod. si per obreptio. sue. imp. l. 3. C. Theod. Trib. in ipsi specibus, & alibi. C. Theod. Vide Suburbicaria.

VRCEOLII, l. 21. D. de aur. arg. leg. vasa parandæ potioni accommodata.

VRED O, quæ herbæ, frutices, arboresque percussæ arescunt, quam in vrbano vocat Theophrastus. Vlpian. l. ex conducto. 15. §. 1. D. locat. Sed & si vredo fructum oleæ corruerit, aut solis seruore non aduerso id acciderit. Plinius lib. 18. c. 28. vredinis causam negat esse solem inultu sole acri, omnemque vredinem frigore tantum constare, sole innoxio, quod his probat rationibus. Hoc enim nisi noctibus, & ante solis ardorem euenireprehenditur, totumque lunari ratione constat, quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenæ luda, hoc est prævalente, vtroque enim habita plena est, ut sæpius aliis in locis obseruauit idem Plinius. Sed interlunio omne lumen, quod à sole accepit, cælo regerit. Differētia vtriusque habitus magna, sed manifesta. namque interlunio ætate calidissima est, hieme gelida: è diuerso in plenilunio ætate gelidas sicut noctes, hieme tepidas. Causa euidens est. Asti-te enim interlunio necesse est cum sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hieme, quando abscedit & sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat aduersa soli hieme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ita per se rosca quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Igitur hoc genus celestis iniuriæ, silēte cælo, serenisque noctibus fit, nullo sentiente, nisi cum facta sunt, ut idem scribit. Hæc eò addidi, quod videam plerisque vredinis causam aliò referre, nec non ipsum Vlpianum eo in errore fuisse, nisi aut particulam aliud genus iniuriæ à priore distinguere dixerimus.

VRINAM facere, pro meiere. Vlpian. Item de eo, qui vrinam facit, quaeritur, subaudi, an morbosus sit, l. queritur. vbi Pedij sententiam probat: non quia vrinam in lecto facit, sed quia vitiosam vesicam habet, reddihiberi posse.

VRINATORES, in l. 4. §. 1. D. de leg. Rhod. qui in caput merguntur, & sub aqua natant, ab Vrinare, id est, mergi in aquam: illo verbo vitur Firmicus. li. 8. c. 5. Mathesior. Vrinatorum ministerium egregie his verbis describit Manilius, lib. 5. Astronomicor.

Ita in Ponto lucundum est quætere pontum,

Corpora

Corpora qui mer-

antur

Nereæ, & aquo-

phas:

Experiuntur

profundis

Naufragia, &

atrua.

Nam per vrinam

in mare naui

extrahi soleban-

nandi aristes, &

ma Epist. 25.

VRNA, m-

capiens conpos

Sic autem pila

ling. Luc. ab vrin-

qua haurienda.

VRNALI

placit. Am. Aug.

bi de mensuris.

VRNALES

res: hæc est me-

ciquatuor. Vide

de vrb. sign.

VRVS, v-

culum continet

in si. ff. ad l. ad

VSIO, v-

nio. Alfenus l.

Nā si vna diti-

ipse, & hæc

aur. argenti. Si-

nis causa par-

VSQVE

Lab. arrogato.

fiat simplic-

ad leg. Falcid.

VSQVE

senat. l. 2. ff. de

dolo. l. 1. ff. ad

ff. de discuss.

emunt. aliquo-

lectu. de fide

que est termin-

vel Ab.

VSURA

quendi consi-

sura nomina

hoc fieri po-

tus publican-

stram à pu-

ris audere &

ra de d. vlti-

nulla prete-

*Corpora qui merguntur undis, ipsissimaque sub
aqua*

*Nerea, & aquoream conantur viscera Nym
phae:*

*Experientique maris praeclari, & rapta
profundo*

*Naufragia, atque imas auidi seruantur
arenae.*

Nam per vrinatores naufragio merita, &
in mare naui leuandae causa laeta, res
extrahi solebant, vt not. d. h. q. Inde Vri-
nandi artifex, apud Symmachium, libro pri-
mo Epist. 35.

VRNA, mensurae genus, quatuor
capiens congios. Huius hec nota, q; fuit.
Sic autem picta est, inquit Varro, libro 4.
ling. Lat. ab vrinando, quod vrinat in a-
qua hurienda.

VRNALIA vasa satis superque ex-
plicat Amr. Augusti. lib. 2. Emend. cap. 11. V-
bi de mensuris, & vasis edisserit.

VRNALES vicei, vrnarum continen-
tes: hae est mensura sextariorum vigin-
ti quatuor. Vnde Alcius. in l. vrnaria vasa.
de verb. sign.

VRVSVS, bestia est, nec numero pe-
cudum continetur. Auctor Gaius, in l. 3.
in si. ff. ad l. Aquil.

VSIO, verus est pro vsus, auctore No-
nio. Aferunt 60. s. 2. ff. de legat. & fid. l. 32.
Nā si vina discessisset, habiturus vsioni
ipse, & haeres eius, Vlpian. l. 27. s. 4. ff. de
aur. argent. Siue id suum, siue alterius vsio-
nis causa paratum esset.

VSQVEQVAQVE, pro semper,
l. ab arrogato ff. de cur. fur. Aliquando signi-
ficat simpliciter, l. in ratione. s. videre. ff.
ad leg. Falcid.

VSQVE, inclusionis nota, l. fin. ff. de
senat. l. 2. ff. de his, qui not. infam. l. 11. ff. de
dolo. l. 1. ff. an per alium causa appel. l. vlt.
ff. de discuss. & cap. 1. de ord. ab Episcop. qui
renunc. aliquando exclusionis. ca. cum di-
lectis. de fide instrum. Significatque quo-
que est termini, ad quem, sicut dictio A,
vel Ab.

VSURA, proprie vsus: sed postea lo-
quendi consuetudine vsurae merces, V-
sura nominata est, Cicero. Verrina 5. Quis
hoc fieri possit iudicauit, vt cum Sena-
tus publicanos vsura saepe inuisset, magi-
stratus ad publicanis pecuniam pro vsu-
ris auderet auferre? & lib. Tuscul. 1. Nata
ra dedit vsuram vitae tanquam pecuniae,
nulla praescripta die. quid est igitur quod

querere, si repetit cum vult? Ergo Vsura
est (vt consuetudo loquendi tulit) mer-
ces vel aestimatio vsus pecuniae, ea verò
duplex est: nam altera in generis sui no-
mine constituitur: altera fenus vocatur. Spe-
ciatim autem

Vsura, est compensatio eius, quod cre-
ditoris interest vsu caruisse suae pecuniae,
dum ea debitor vteretur: nam vsura non
propter lucrum petentium, sed propter
moram non solucentium infligitur, l. in
quidam. s. si pupillo, ff. de vsura. Fenus au-
tem cum propter lucrum, quod suo loco
explicauimus.

Vsurarum autem species ex asis parti-
bus denominantur. quod vt intelliga-
tur, illud scire oportet, sortem omnem
semper ad centenarium numerum reuo-
cari: summam autem vsuram esse, cum
pars sortis centesima singulis mensibus
perfoluitur. Et quoniam ista ratione
summa hae vsura duodecim aureos
annuos in centenos efficit, duodenarius
numerus Iurisconsulto mouit, vt Af-
sem hunc vsurarium appellarent. Quem-
admodum autem hic As non ex men-
strua, sed ex annua pensione aestiman-
dus est, similiter omnes eius partes ex
anni ratione intelligendae sunt, vt si vnus
in centenos annuatim pendatur, Vncia-
ria vsura: si bini, Sextans: si terni, Qua-
drans: si quaterni, Triens: si quini, Quin-
cunx: si seni, Semis: si septeni, Septunx: si
octoni, Bes: si nouem, Dodrans: si deni,
Dextans: si vndeni, Deunx: si duodeni
As. Hinc

Vsura **CENTESIMA** (qui est As
vsurarius) dicitur, cum pars sortis cen-
tesima singulis mensibus, id est, duode-
cim singulis annis penditur. vide Cuiac. in
Pand. & in Co. p. 109. & Nouel. 130. & An-
thon. Augusti. lib. 2. c. 10. & Gon. p. 175. l. 4.
Romani enim Graecorum morem imi-
tati, qui facillioris & commodioris do-
ctrinae causa, quamuis summam sortis
ad Minam, quae centum drachmas vale-
bat, perperno redegerunt: quantamcum-
que sortem similiter ad numerum cen-
tenarium reuocarunt. Itaque Vsura cen-
tesima, ex parte sortis centesima: sicut
apud Graecos Drachmalis à Drachma,
quae pars est sortis ad minam redacta cen-
tesima, nomen iauenit, quapropter eam
Plutarchus in Lucullo *sexagesimam* appel-
lat. Eius exemplum apud Paulum extat, in

VSVRARIA pecunia est, quæ sub
vsuris debetur. *Ulpian. l. 11. D. de compen-
sa.* Cum alter alteri pecuniam sine vsu-
ris, alter vsurariam debet, concurrentis
apud utrumque quantitatis vsura præsti-
da non sunt, *l. 12. Sed si inuicem sit v-*
suraria pecunia, &c.

Vsurarius debitor, qui sub vsuris pecu-
niam debet, *l. 7. ff. de usuris.*

Vsurarium debitum, cuius vsurz de-
bentur. *Julian. l. 6. in fin. ff. de neg. gest.* Et si
forte non fuerit vsurarium debitum, in-
cipit esse vsurarium.

Vsuraria **V X O R**, pro vsuraria: id est,
qua quis præ vxore vituit. *Plautus Am-
phitr.*

*Volo deludi illum dum cum hac vsuraria
Vxore nunc mihi morigero.*

Iupiter sic loquitur de **Alemena**. **Am-
phitryonis** vxore propria, ipsius vsura-
ria.

VSVRPARE & **Vsucapere**, verba
sunt inter se contrariè relata: nam **Vsu-**
capere, est vtendo acquirere. **Vsurpare**
verò, vtendo retinere. *Paul. l. 2. ff. de v-*
surp. & vsuc. VSVRPARE i. o. inquit, est
vsucapionis interruptio. Oratores au-
tem **Vsurpationem** frequentem **vsum**
vocat. Hac sit amissa possessione ante
tempus complendæ vsucapionis fi-
nitium, vel int' rellatione, aut vsu do-
mini, à Grecis definitur *πρὸς τὸν χρόνον*,
ἢ πρὸς τὸν τόπον. Iuriscōsulci et-
iam veterem consuetudinem retinue-
runt, in *l. naturaliter. s. ff. eod.* & alibi per-
sepe. Magnopere autem notari dignum
est, quod **Cicer. lib. de Orat. 3.** significat,
moris fuisse in possessione vsurpandæ,
vt furculus defringeretur. Etiam, inquit,
hac instruendo diuisione vtuntur: sed
ita, non vt iure, aut iudicio, vi denique
recuperare amissam possessionem, sed
vt ex iure ciuili furculo defringendo **v-**
surpare videantur. Quo in loco vocem
Rhetores, desiderari arbitrat' **Ho-**
tomani, vt sic legatur: **Rhetores** etiam
hac instituendo, &c. De vsurpationibus
autem librum scripserat **Appius Clau-**
dus, teste **Pompon. in l. 2. de origin.**
iur.

Vsurpare honorem, vt i honore. *Mar-*
cian. l. 7. ff. de mun. & hon. Eum, contra
quem propter honores appellatum est si
pendente appellatione honorem vsurpa-
uerit, coercetur.

Vsurpari etiam sequitur dicitur, quæ
vtendo retinetur, *l. 6. s. 1. l. 3. in fin. & l. 9.
& l. 16. si seru. vind.*

VSVRPATVM etiam, pro vsu
adquisitum, in *l. 40. D. ex quib. caus. ma-*
ior. Quod eo tempore, quo in insula ali-
quis fuit, ex pœna ei irrogata, cuius resti-
tutionem impetrauit, ab alio vsurparum
ex bonis quæ non adempta erant, proba-
tum fuerit, suæ causæ restituendum
est.

Vsurpata mulier apud **Gellium. lib. 3.**
c. 1. & Macrobi. l. 1. c. 3. quid, explicat Muriu
Iurisc.

V S V S, vsucapio: **Vsustructus**, vide
Vtor.

V T, modi notam esse adnotat **Barol.**
l. 1. D. de cond. & demonst. & C. de condit.
qua sub mod. quandoque significat condi-
tionem, *l. cum tale. ff. de cond. & demonst.*
quandoque significat secundum *l. 1. C.*
de iu. qui par. vel libe. occid. plerunque
causatiue, & dicor' ducuntur. Causa-
tiue quidem in *c. sicut. 47. l. si quis temerè.*
D. de leg. 1. Anaxid. de verò & consecuti-
uè l. in Ecclesiæ de t'piscop. & Cler. l. 1. D.
de serui. &c. etiam liquet. l. 1. q. 1. quandoq;
significat quàm, *ca. loc. 63. dist. 12.* quan-
doque aduersariè pro, sed *l. eam. post. C. de*
appella. Aliquando pro, tanquam *l. leges*
vs generales. C. de legib. Quandoque veri-
tatis significatiua est, *l. cum alia. C. de se-*
cund. nupc. Quandoque pro, quamuis, *leg.*
sed an ultro. ff. de neg. gest.

Vt, pro, quando, *leg. si cum. dies. 5. si ar-*
biter. Digest. de arbit. Plerunque super-
est *leg. 1. Digest. de parricid.* interdum or-
dinis nota est.

Vt, aliàs significat causam, aliàs simi-
litudinem, pro, sicut *Ulpianus in leg. si*
cum dorem. 5. 1. & 5. si autem. ff. solut. ma-
trimon.

Vt, aliàs, pro, quod, accipitur. **Marcel.**
in leg. postulante. in princip. Digest. ad
Senatuscons. Trebell. Potest tamen, in-
quit, euenire, vt restitutionem distulerit
heres.

VTENSILIA sunt Columellæ,
quibus aut aliter hominum genus, aut
etiam excolitur *Vnde gloss. in l. 1. c. 1. qui v-*
tensilia. ff. de decur. non rectè de iis tan-
tum accipit, quæ ad eum potiusque
pertinent. Sunt autem excipienda secun-
dum commune cum loquendi. cum
testatoris vsum, l. si certus numerus. de le-

ga. 3. cum simil. qua Alber. allegat.

V T E R, veris, pelis, quæ vinum aut oleum deferri solet, l. 3. Digest. de rit. vin. Et al. lega.

V T E R Q V E, significat ambos, differt tamen quod cum vtroque aliquid fecisse dicimus, & ab hoc, & ab illo separatim factum intelligimus: cum verò ambos dicimus fecisse, ab utroque coniunctum id factum ostendimus. De tribus etiam dici sentit gl. in §. non solum 2. Insti. per quas perso. nobis obligat. acquir. l. 3. in pr. ff. ver. amat. Bud. annotat. Vtrique, de pluribus etiam dici, sed duo facientibus genera. Ciceron in Cæcilin. Quod ego utroque in eodem genere pratorum, diceptorumque pono. Id est, quæ duo genera civium.

Vtrique, vox, plerumque contingit, l. ff. quæ duobus. Digest. de legat. 2. quandoque diuidit. l. Pomponius. Digest. de rei vendicatio.

V T E N D I generalis est appellatio. Utendum autem dare proprie est commodare. Plautus in Trinummo:

Nam beneficium homini proprium quod datum, proprium erit.

Quod datum utendum est, id repetendi copia est, cum velu.

Sumitur autem etiam pro dare mutuū, ut l. 2. ff. de calumn. Si gratuita pecunia utenda data sit, &c. Labeo verò in l. 1. ff. commo. Utendum dare, genus faciebat, & mobilibus æquè, atque immobilibus rebus attribuebat: Commodare verò, speciem, & mobilium duntaxat propriam. Sed, ut apparet, inquit Plipian. etiam res soli commodari dicitur, Sic l. 19. & 21. §. 1. ff. de ritul. Q. Scauola, lib. de iure civili 16. Quod cui servandum datum est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atque acceperit, usus est, furti se obligavit. Hoc ex Gellio libro 17. cap. 15. unde Utendum rogare, pro, commodatò rogare, lege 15. Digest. de posu. Plau. Aulular. Cultrum, securim, pistillum, mortarium, Quæ utenda vasa semper vicini rogant.

V T I & Abuti sic differunt: Vtitor, inquit Boetius, iis rebus, quæ nobis ventibus permanent: iis autem abutimur, quæ nobis ventibus pereunt. Ciceron in Topie. Non debet ea mulier, cui vir usufructum bonorum suorum legavit, bellis vinaris, & oleariis plenis relictis,

putare id à se pertinere: usus enim, non abusus relictus est: itaque quarum rerum usus separari ab eorum corporibus non potest, earum usus constitui non potest, l. 2. D. de usufr. earum rerum, quæ veluti vini, frumenti, olei, pecuniarum, &c. Donat. in Andr. Vtitor, inquit, fructibus rei, quæ ab amantibus saluo usu nobis subministrantur. Abutimur, quando perdimus & rem, & fructum, nam usus est ager, domus: abusus vinum, oleum, & cætera huiusmodi.

V S V S servitutis genus, pro itinere. Hoc ex Servio didici, qui ad illud Æneid. 2.

Limen erat, easque fores, & peraius transus.

T E T O R U M P R I A M I:

Vsus, inquit, verbum iuris. Via, actus, usus, Videtur dictum pro Consuetudine eundi.

Vsus est ius alienis rebus, quantum ad usuarij necessitatem satis est, utendi, salua rerum substantia, l. 1. 10. 11. & 12. D. de usu & habit.

Vsus pecuniarum amitti non potest, quam duobus modis, morte scilicet, aut captivitate deminutione, l. in stipulatione. cum seg. D. de usufr. earum rerum, quæ usu consumuntur, si usufructus nomine. §. cum usufructus. ff. usufructus quomodo caueat.

Vsus reciprocus, qui frequentissimus est inter rusticos, ut Commodum tibi boves meos ad arandum terram tuam certos dies, ut tu vicissim commodas tuos, cum ego aravero, non cadit sub actionem Commodati, sed præscriptis verbis, text. in l. si tibi rem impiciendam. §. 1. D. de præscript. verb.

Vsus appellatione veniunt proprietates, dissertit Barro. in l. donationes. Digest. de donat.

V S I B V S puella res relicta, proprietatem arguunt. vide Alber. in l. donationes. §. speciet. ff. de donat.

Vsus sui causa, & usu suo duci ea demum mancipia videntur, quæ ad patris corpus tuendum, atque ipsius cultum destinantur, veluti eubicularij, pecori, ministratores, obsonatores, & alij eiusmodi usus causa parati, l. 203. D. de verb. signific. quæ vidualia mancipia vocantur, in l. ultim. §. quoties. D. de publ. Si quis argenti, quod usus sui causa paratum esset, legaverit, id duntaxat debetur, quod victus

visus sui causa paraverit, non etiam ludos & cetera, l. 28. D. de auct. heri. ferus, qui sunt, eam non proprii ipsi causa parati sunt, verbi causa, quod usus eius nebutur. l. 37. §. 1.

Vlan. Græcæ

ferat. l. 10. §. 1. D. de legat. 2. 1. 1.

quam annu. l. 1. §. 1. D. de legat. 2. 1. 1.

fructu. Corutac

eur. Si in vlti

daro sermone,

diciamus in praxi

mm. D. de leg. 2. l. 1. §. 1.

1. §. impub. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

legat. D. ad l. 1. §. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

D. de legat. 2. l. 1. §. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

si quis, ex vlti

§. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

Vsus etiam

ut laudem. l. 1. §. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

bit. Et ita Elu

sum definit, q

in xii. Tab. §. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

& auctoritas

rarum rerum

rat. in sermon

sulci mancipi

V S V A L I

suarius. D. de

Quoties quis

non fuerit, §. 1. D. de legat. 2. l. 1. §. 1.

pæna commi

V S V R A

fructuarius qu

tu. D. de usufr.

visus sui causis ad quotidianum vsum parauerit, non etiam quod commodare ad ludos & ceteras apparitiones solebat. *l. 28. De auct. argenti. lega.* Legatis vero seruis, qui vsum eius causis parati sunt, ad eam non pertinent hi serui, qui non proprii ipsius, sed communis vsum causis parati sunt. *l. 35. De leg. 2.* his vero verbis ea, quae post testamentum factum vsum eius comparauerunt, continerentur. *l. 33. §. 1. de legat. 3.*

Vsum Graece *χρησιν* appellari, *Vlp. signi-*ficat, in *l. 10. §. 1. de vfu & habi.* Quamquam apud Ciciliu. *Epistol. 28.* pro fructu Curius accepit.

Vsum etiam pro consuetudine ponitur. Sic in vfu, id est, in vulgari & quotidiano sermone, in communis vita, & ut dicimus, in praeteriti, in *l. 45. & 52. §. quod tamen. De de leg. 3. l. 3. De ex quib. caus. maio. l. 1. §. impuberi. De de Sc. Syllan. l. 75. §. sed si lega. D. ad l. Falsid. l. 7. §. cum hoc edictum. Digest. ex quib. causis in possess. l. 48. in fin. D. de edic. edic. l. 198. & 211. D. de verb. signific. Ex vfu est, pro, utile est. *l. 99. in f. D. de solut.**

Vsum etiam possessionem significat, ut *Laolen. in l. 115. D. de verb. signific. scribit.* Et ita *Albius Gallus* possessionem vsum definit, apud *Fest. Pomp. lib. 14.* Sicque in *XII. Tab.* sumitur, in his verbis: Vsum & auctoritas fundi biennium esto: ceterarum rerum annuus vsum esto. Sic & *Horat.* in sermon. *Quadam, ait si credis consulis mancipat vsum.*

V S V A L I S, idem significat, quod vsuarius. *Marrianus in l. interdu. de public.* Quoties quis mancipia inuecta professus non fuerit, siue vepalia, siue vsualia, in poena commissi est.

V S V R A R I V S qui vsum habet, ut fructuarius qui fructum, *l. 11. §. de praerog. D. de usufruct. l. 52. D. de stipul. seruo.* Vsuarus tamen seruus, in quo vsum habemus vocatur in *l. 14. D. de vfu & habi. l. 12. D. de pecul. l. 7. §. si seruus. l. 12. §. quare. D. de dolo. l. 54. D. de acquir. ver. dominio.*

V S V C A P E R E, vsum acquirere, & possessione suam facere significat, quem admodum Iurisconsulti loquuntur. *l. 1. §. 1. & 21. D. ex quib. caus. maio. l. 32. §. 1. D. de legat. l. 133. in princip. Digest. de vsucapionibus. l. 22. §. sed & si eius. Digesto ad Trebellia.*

V S V C A P I O est acquisitio domi-

nij, per possessionem prolixam & iustā, vel acquisitio per vsum, *l. 1. §. vltim. D. ex quib. caus. maio.* Hanc autē sic definit *Iurisc.* Vsucapio est adeptio dominij sic enim in *l. 3. D. de vsucap. non adiectio legendum, Vlpianus suadet in Epitom. titul. 19.) per continuationem possessionis temporis lege desiniri. Verba haec TEMPORIS LEGE DEFINITI, supposuerunt Tribonianus & collega. Nam *Vlpianus* pro his dixerat, anni, vel biennij rerum mobilium anni, immobilium biennij. Nam vsucapionum tempora prodixit *Iustinianus, leg. vnic. C. de vsuc. transform.* Dixit autem *Modestinus* illam definitionem ab officio vsucapionis, cuius exitus & proprium est, ut per eam acquiratur dominium, quod aliqui in rebus bona fide traditis nunquam certo constare possent: quia propter infinitam rerum varietatem incertum est plerumque, utrum tradēs sit dominus, an nō sit. Haec autem adquisitio plenum ius tribuit, *l. 17. in fin. D. de rei vind. ex XII. Tab.* atque ideo vetustissimum ius esse dicitur bonae fidei possessoris, *l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capt. & postl.* & vsum nonnunquam, *l. de duob. §. ante. ff. ad SC. Trebell.* & possessio, ut *l. cum miles. & l. denique. ff. ex quib. caus. maio.**

Vsucapio inde dicta est, quod per vsum aliquid capit & aufert. Vsum enim per lapsum temporis admittit res corporales & incorporales priori domino, & transfert in alium. Sic pignoricapionem olim dicebant, quam nunc captionem, & ablationem pignorum nuncupamus. *Gell. lib. 7.* existimat vsucapionem & pignoris captionem, duplicatis ex integro vocabulis, dici oportere. Interdum tamen extra compositionem, interiecta qualibet voce, profertur, ut est apud *Pau.* in *l. nunquam §. vltim. Digest. de vsucapio.*

Vsucapio currere, procedere, item suppleri dicitur, *l. 15. l. 18. ff. de vsucap. l. 6. D. pro dona.*

V S V S F R V C T V S est ius alienis rebus vrendis, fruendi, salua rerum substantia, *l. 1. D. de vsufr.* Vsumfructus est ius ex seruitute quæritur, *leg. vii. frui. §. 5. D. de seruit. vindic.* atque ita intelligendum est quod dicitur, Vsumfructus est ius: nam reuera vsumfructus est seruitus. sed ius & seruitus relatiua sunt. Cuius igitur vsumfructus seruitus dei sit, ius vero

personæ, relinquitur usufructus esse
ius in feruiente quæstum: alioqui colo-
nus & commodatarius ius habere ut
vendi fruendi rebus alienis, salua earum
substantia, non minus quam usufruc-
tuarius. Verum inter illos & hinc ea
differentia est, quod neque ager colo-
no, neque equus commodatario seruici-
um debet, fructuarij verò debet.
Vnde intelligitur vsum ad usufructum
hoc differre, quod ille ad necessitatem,
hic etiam ad utilitatem ac voluptatem
refertur. nam cui vsum, eidem omnium
generum fructus duntaxat quantum ad
ipsius necessitatem satis erit, debebun-
tur. veluti ex sylua, quantum ad co-
quendum & calciciendum opus est: ex
frumento & vino, & baccis arborum,
quantum ad ipsius familiam alendum:
ex oleo, feno, & stramentis, quantum
similiter alias ad res opus erit, debebi-
tur. quæ res re intelligitur quod Vlpian.
significat, in l. per fructum 14. §. 1. D. cod.
nimium vsum ad usufructum hoc diffe-
re, quò pars toto. itaque cui fructus,
eidem quicquid ex agro emolumentum
percipi poterit, quamvis exercitui a-
lendo satis sit, debetur: in cui vsum,
duntaxat quod ad ipsius victum cultum-
que necesse est. denique Vsum est ius v-
rendi re quapiam, quatenus ei cui con-
ceditur necesse est. Vsum fructus, ius v-
rendi fruendi aliena re, quantum eius
salua substantia ferre poterit. Vlpian l.
per fructum 14. §. 1. D. de usu & habi-
tatione fructus an fructus legatur, nihil
interest. nam fructui & vsum iacet: vti fructus
deest, & fructus quidem sine vsum non
esse potest: vsum sine fructu potest. deni-
que si tibi fructus sine vsum legatus sis
inutile esse legatum Pomponius scribit.
sed si fructus sine vsum, videri constitutū
qui & ab initio constitui potest. Hec
ille: ex quibus prima inter VSVFRU-
CTUARIUM & VSVARIUM differentia
intelligitur. nam cui usufructus debet-
ur, eidem quicquid ex agro emolu-
mentum percipi poterit, quamvis exerci-
tui alendo satis sit, debetur: si cui vsum,
duntaxat quantum ad ipsius victum cul-
tumque necesse est. Hinc illud Cicer. in 1.
de offic. Expetunt autem diuitiarum
ad vsum vitæ necessarios, tum ad perfruen-
das voluptates. Altera differentia est,
quod Vsuarius ius suum transferre in

alium non potest: at Fructuarius potest, l. neque §. 11. & l. plenum. 12. §. operas. D. eod. Cum enim vñ ex personæ etæ conditione atque qualitate merendus sit, ob eamque causam, & crescere & decrescere possit, transf. tri in alteram personam non potest: quippe cuius quæritas incerta sit. nam vsuarius plus debetur si vixorem ducat, aut liberos habeat, quàm cum celsioribus, & vicissim minus si viduus sit, liberisque careat, quàm cum & maritus & pater erit. Tertia differentia est, quòd vsuarius fundi per se colendi ius non habet: id enim sibi proprietarius retinet; at fructuarius habet, l. si habitatio. 10. in f. in f. §. qui. D. eo. l. usum. autem in. Institutionibus etiam hæc differentia commemoratur, quòd vsuarius fundi fructus naturales tantum, non etiam elaborati debentur: vsufructuarius verò vtique debentur id est, non tantum ij quos terra sua sponte profert, verum etiam ij qui arte & industria culturæ adhibita nascuntur: veluti poma, cæteræque arborum bæcæ item saxù, ligna, & cætera quæ sunt generis eiusdem, vsuarius pro modo & ratione usus necessitatis debentur ac fumentum, oleum, vinum, non debentur. Quarta differentia hæc est, quòd vsus gregis, in solo stercore vsufructus verò, etiam in fœru, reliquisque omnibus continetur, l. plenum. 12. §. sed si pecoris. D. eod. vsuarius aut, modico tamen lat. æd. vsuarius vt posse: neque ita strictè defunctæque voluntatè interpretandas esse. Dicit aliquis, Quid ita gregis fructus item vt agri, pro vsuarij aëccitate non conceditur? nam in stercore solo, exiguus est vsus. Respondetur quoniam aliqui non alius pecoris fructus, alius vsus esset: deinde quia plerumq; in agro superset aliquid proprietario, in gregi verò nequaquam. *Hoten.*

Vsufuctuarius: & fructuarius, aliàs accipitur substantiue pro eo qui habet vsufuctum: ve regulariter: aliàs adiectiue, pro re in qua est vsufuctus. ve domus fructuaria, fundus vsufuctuarius ! arboribus. s. fin. D. de vsufuctu.

V T I L E S actiones dicuntur, quæ ex lege ipsa, sed interpretatione contra stricti iurisdictionem valentis, id est, equitatis & iuris gentium causa conceduntur: indeque nomen inuenerunt, l.

ligit affionum. D.
 aliter. 3. si subitum
 ligit longum. si. D.
 pator confluunt
 feruum alienum co
 quunt ea res epi.
 filium hñime tu
 adio dari possit.
 dandum esse. in
 mabitur. quantu
 nius. 14. D. de seru
 nijs. d. l. quia a
 verb. Supplet. Er
 ai deelt. reddet
 accommodat le
 lites eiuslegit
 iuri opponit
 de feruit. vrb. et
 fin. D. dicit. Sic e
 redit opponunt
 verbis descendan
 ex obliquo veni
 philo. c. 27. 25.

Veriles autem
verbis demonstra
exemplum, Ex
nem

Vriles dies dic
& iudicis ad eū
de accusatōib.
10. D. ad Turpil

quæ decretum
num accipiunt
in tribunali. G.

dedere respon
plano expedir

cunque dies,
in publico, vel
M. qui eade m.

possessioni. Vid
Vilem ann

utilibus, id est
stasuerie con

actio. D. 21 b
lib. 21 b

1.6. in fin. D. quod
possidet. Experi

agendis acule
potestatem sec
hanc ann

hoc amplius
donec causa

fi vel Reipub

l. quia actionum. D. de prescrip. verb. l. s. s. si sublatum. D. de seru. urb. pred. l. si longius. in fi. D. de iudic. Veluti Actio à Prætor constituta est aduersus eos, qui seruum alienum corrumperint. in duplum quanti ea res erit, quæiebatur, an si quis filium filiamve familiam corrumperit; ea actio dari possit. Respondetur, vilem dandum esse, in qua officio iudicis æstimabitur, quanti nostra inter sit, l. vi. tantum. 14. D. de seru. corrupt. Hinc Pomponius, d. l. quia actionum 11. De prescrip. verb. Supplet Prætor in l. Aquilia, quod ei deest, reddendo actionem in factum accommodatas legi Aquilia; idque utilitas eius legis exigit. Hinc utilitas stricto iuri opponitur à Paulo, l. s. s. si sublatum. 20. D. de seru. urb. & ab Ulpia. l. si longius. 19. in fin. D. de iud. Sic etiam Viles actiones di rectis opponuntur, quæ recta ex legis verbis descendunt, cum viles tanquam ex obliqua veniant, quare etiam à Theophilo & Iuliano præcipue vocantur.

Viles autem actiones plerumque his verbis demonstrantur, Quasi, Veluti, ad exemplum, Exemplo, ad similitudinem.

Viles dies dicuntur, quibus experiundi & iudicis ad eundem potestas est, l. 3. in fi. D. de accusat. l. 6. D. quia in fraud. cred. l. 10. D. ad Turpillia. l. 55. D. de adili. edict. Viles autem dies, interdum (quod in his quæ decretum exigunt, seruatur) sessio num accipiuntur: quibus scilicet Prætor in tribunali sederit, & postulationibus dederit responsum. In his verò quæ de plano expediri possunt, viles sunt, quicunque dies, quibus Prætor sui copiam in publico, vel aduentibus se fecerit, l. 2. D. quoniam ordo in bon. poss. s. vlt. In sit. de bon. possessionib. Vide Dies viles. Sic

Vilem annum accipimus, ex diebus vtilibus, id est, quibus experiundi potestas fuerit constanter. l. 1. s. 1. D. quando actio. de pecul. l. 1. D. de in rem ver. l. 3. s. hoc actio. D. vi. h. p. rap. l. 28. s. si quid. D. de lib. & post. l. 14. D. de ag. & ag. p. l. 1. & l. 6. in fin. D. quia in fraud. cred. l. 1. D. vi. possidet. Experiundi autem potestas est, si agendi facultas est, nec enim satis est rei potestatem secum agendi facere, vel habere eum qui se idonee defendat: sed hoc amplius exigitur, ut auctor nulla idonea causa impediatur experiri. Nam si vel Reipublica ab sit, vel ab hosti-

bus detineatur, aut in vinculis sit, aut sic tempestare in aliquo loco detineatur, ut mandare non possit, experiundi potestatem non habet, l. 1. D. de diuers. temporalib. Ceterum experiundi potestatem, quod ad redhibitorie tempus attinet, habuisse non videtur, qui vitium latens fugitui ignorauit, l. 55. D. de adul. & dicit. Dies ad appellandum constituitur ad aliquid viles sunt; si forte eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur. Nam is dies seruatur, quo primò adeundi facultas erit, id est, quo in publico sui copiam fecerit, l. 1. s. dies. D. quando appellandum sit.

Vtile autem tempus, & continuum opponuntur, l. 31. D. ad leg. lul. de a. d. l. 1. s. si mulier. D. de lib. ad gn.

Vtile esse, vel vilius esse, id est, magis ex vtu esse, pro ratione decidendi legimus, l. 3. s. hoc in re d. D. ne quid in loco pub. l. 5. in fi. D. si pater h. red. p. l. 89. in fin. D. de solutionibus.

Vilia quædam sunt, publicæ, quædam privatæ, l. 1. s. 1. D. de iust. & iur. publicæ Vilia sunt, quæ in commune vilia sunt, & quæ ad utilitates omnium in commune pertinent, l. 1. s. 1. s. quoque. D. ad SC. Silianum. l. 6. s. ne quid. D. de offi. præsid. Publicæ vtile est, verbi gratia, absentium excusationes accipi, l. 33. s. publicæ. D. de procura. per itinera tuto comitære, l. 1. s. 1. s. de iis, qui deieci. vel effudi. supremas defunctorum voluntates exitum habere, l. 5. D. de testa. quemadmodum. test. mulieres dotas esse, l. 1. D. sol. mar. vide supra, inter est, & infra Vilitas.

Vtile per inutile non vitatur, quando talia sunt, quæ natura, lege, aut consensu separare commodè possunt, l. 1. sancimus. C. de don. & vnde de regu. iur. lib. 6. l. 1. s. sed est mihi. D. de verb. obligat. In iis verò quæ separabilia non sunt, vel quia repugnat natura, vel legis auctoritas, vel voluntas contrahentium: vile corrumpitur per inutile, l. 1. s. Trebatium. D. de aqua quod iudicia. & alii. Ratio huius differentie est: nam priore casu nemo læditur: posteriori verò semper sequeretur læsio alterius, si totum negotium non corrumpet incidente vitio. Et hæret ferè in hac sententia fiat, quid quid alij videntur. in l. Gracæ. s. illud commune. D. de fideiussori. bus.

VITILE EST, perpetua phrasæ & Iuris.

consultorum, quod ubi volunt significare aliquid bonum & æquum esse, atque iure scripto procedere: ibi videntur appellatione utilitatis longe pulcherrima: scilicet respicientes ad id, quod est, in l. 1. §. D. de iust. & iur. Nā ius nihil aliud est, quam honesta utilitas, deserviens humanæ societati ad transigendam hanc vitam. Pomponius in l. si rem meam. D. de verb. oblig. Si rem meā, inquit, sub cōditione stipuler: utilis stipulatio est, si cōditionis existentis tempore mea non sit.

UTILITAS est duplex, publica una, quæ eadem communis dicitur, in l. 5. in fin. D. ad leg. Aquil. Altera, privata. Publica utilitatis causa propositum dicitur interdictum, De loco publico fruendo. Tuentur enim vestigia publica nervos totius civitatis, l. 1. §. 1. D. de loco pub. fruen. Pro publica utilitate exercetur actio iniuriarum, quoniam ad compescendam audaciam cohibendamque petulantiam iniuriarum hominum pertinet, l. 4. §. 1. D. de procuratoribus. Publica Utilitas est edictorum prætoris, quæ iuris veteris supplendi, corrigendi, emendandi causa comparata sunt, l. 7. D. de iust. & iur. Publica est utilitas nuptiarum, l. 1. §. modo. D. de captiv. Et apud Paul. lib. 2. Sent. tit. 20. Præterea si quod tumultus, vel incendiij, vel naufragij depositum est, non redditur crescit perfidia crimen, & publica utilitas compescenda est, viudicandæ reip. causæ, l. 1. §. hac autem separatio. D. de pos. Itē & aliæ quæ in verbo interest adnotavimus. Sic ex Utilitate publica aliquid receptum dicimus, l. 8. D. de pos. Et utilitatis causa, l. 2. §. si de impubere. D. pro empt. l. 95. §. usum fructum D. de solutionib. l. 1. D. qui & a quibus l. 32. §. pen. D. de acq. poss. l. 1. C. eo. tit. l. 5. §. 1. de leg. iurorib. Et propter Utilitatem, l. 19. D. de præsc. ver. l. 16. D. de legib. l. 1. §. magistrum. in fin. D. de exco. l. 6. D. rem pup. sal. fol. 40. §. 1. D. de acq. poss. l. 1. §. 1. D. quod legator. Vel utilitate suadente, l. 1. §. sunt qui putent. D. ne quid in flum. pub. Et utilitate suadente receptum, quemadmodum legendum videtur, l. 4. §. cum qui. D. de usucap. Ex Utilitate etiam edicta commendantur, l. 1. D. de neg. gest. l. 1. D. de restit. in integ. l. 1. D. de exco. l. 1. D. nave, caupo. Atque hæc utilitas ius facit & constituit. Iura enim salubriter pro utilitate hominum intro-

ducta sunt. Quamobrem & Horat. Utilitatem iusti & æqui matrem dixit. Estque Legislatoris omnia ad utilitatem civium referre, ut Cicero ad Q. Fravrem scribit, & Aristoteles in lib. de morib. mor. unde idem Cic. in Topic. ius civile definit, quod pluribus in quaque civitate utile est. Solent & sæpe Iurisperiti sic ratiocinari: Par utilitas, ergo idem ius, l. 5. §. constituitur. D. vi in pos. leg. l. 2. §. procuratorem. ff. pro empto. l. vi. ff. de locac. Nam quociens lege aliquid vovum vel alterum introductum est, bona occasio est, & cetera quæ ad eandem utilitatem tendunt, interpretatione, vel certa iurisdictione suppleri, l. 12. D. de legib.

Utilitas etiam omne compendium, & id quod nostra interest, id est, damna & lucra complectitur, l. 4. §. in amo. D. de damn. infect. l. 1. §. ult. l. q. aff. empt. l. 81. §. ult. D. de verb. oblig. l. pen. §. si qui causio. l. 1. §. hac verba. D. ne vii fiat rei in pos. Ita accipe quod dicitur, utilitatem debere utilitatem venire in iudicium, & in estimationem, l. 9. §. præterea. D. ad exhib. l. 22. cum l. seq. D. ad l. Aquil. l. 21. §. cum pes venditorum. l. de aff. empt.

VTIQUE, pro tantummodo, præcisè, Vt in l. 21. D. mand. Sed si non vtique vnus, sed veriusque mandatum intuitus id fecerim, habeo mandati actionem etiam aduersus te, &c. Idem in l. 31. §. culpam. de edil. edict. Culpam enim omnem, inquit, accipiemus, non vtique latam. Et Papinia. l. si rem. 19. §. Si cum mihi de præscript. verb. l. x quo, inquit, appareret vtique custodiam ad me pertinere: id est, custodiam tantum me præstare. Vt in l. 13. de manum. vind. Præterea ait, & illud exigitur, vt non vtique vnū servum habeat qui, manumittit. Vtique pro omnino, viquequaque. Vt in l. 73. D. de iudic. Post peremptorium impetratum agatur causa & pronunciabitur, non vtique secundum præsentem, sed interdum vel absens, si bonam causam habeat, vincet.

VTRVBI, (sic enim rectè in Pandect. Florent. & apud Theophil. Inst. de interd. scriptum est) interdictum est retinendæ possessionis, quod de re mobili maiore parte anni possessa datur, l. 1. §. vtrubi. l. 9. D. de rei vindicatio. Theophilus interpretatur vtrubi vtriusque. Sic autè à primis verbis quibus concipiebatur hoc interdictum

nomi-

minatur est. Navi
hi maritimi efflu
interdictum Veru
VVA, vtriusque
setur, in l. vlt. D.
VV & CR V
l. si servum servum
matram de excep
euent immaturat
quilia tenebatur
dum maturas. C
poma ex arborib
latur si matura
Vuas, quas non
sed elus, poma di
est, in l. qui fructum
dem vuarum com
numerat, vt ab au
VVA tumorem
dulam caracem si
ham, quæ vix in
dependet, vni do
1. & lib. 1. 12. P
dil. edit. Si vna al
re magis, quam i
quod morbus mi
17. Tonsillis que
capitis doloribus
VVADIV
8. Si quis habens
dere totum, seu
nere cogitur. C
struit. lib. Feud.
pignerare. Capi
non habet preti
um semetipsius
pos. bā nos solu
VVLG
pri dicuntur, q
incerto patre co
vij vocantur, l.
D. de in ius voc.
ff. de liber. adp
vi indig. l. 1. §. si
l. 1. D. ad munici
Modestinus. aue
me, qui patre
sunt: vel qui p
hibent, quem
de statu hom. V
stis nuptis qua
ad Tertulian. l.
de in ius voc. N
monstrare & c
lib. Hist. chi

minatum est. Neuius in Varencilla: Viri
bi canaturus est, hiccine, an strolinio? Vide
Interdictum Verubi.

V V A, viis fractus, inter dulcia recen-
setur, in l. vlt. D. de rite. & vin. leg.

V V E C R V D A, Vlp. ad leg. Aquil.
l. si seruus seruus. §. Si olivam, inquit, im-
maturam decerpserit, vel segetem dese-
cuerit immaturam, vel vva: crudas, A-
quilia tenebitur: Crudas, hoc est, non-
dum maturas. Cicero de Senect. Et quasi
poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auel-
latur: si matura & cocta, decidunt.

Vuas, quas non vini causa habemus,
sed eius, poma dici posse, Paulus auctor
est, in l. qui fructum de verb. sign. Alcia. ibi-
dem vuarum comestibilium species e-
numerat, vt ab auctoribus prodita sunt.

V V A tumorem quandam, & glan-
dulam caracem significat, id est, pellicu-
lam, quae vva: instar in extremo palato
dependet, vbi docet Cornel. Celsus lib. 6. c.
14. & lib. 7. c. 12. Vlp. l. 14. §. idem ais, de a-
dil. edict. Si vva alicuius praecisa sit, tolle-
re magis, quam praestare redditionem
quod morbus minuitur. Plin. libr. 20. c.
17. Tonsillis quoque & vis medetur, &
capitis doloribus.

V V A D I V M pignus. Guntherus lib.
2. Si quis habens feudum pretio, seu ven-
dere totum, seu dare, seu vvadio suppo-
nere cogitur. Quod erat in Imper. con-
stitut. lib. Feud. 2. tit. 55. Vel vendere, vel
pignus. Capitular. Caroli, art. 20. Et si
non habet pretium in vvadio, per ser-
vum semetipsum donet, vsque dum i-
psos hanc soluat. vide supra Guadium.

V V L G O quæsit, siue vulgo conce-
pri dicuntur, qui passim & a vulgo, &
incerto patre concepti sunt, qui & spu-
rij vocantur, l. 19. ff. de statu hom. l. 4. in fi.
D. de in iur. voc. l. 18. ff. de bon. lib. l. 9. §. 1.
ff. de liber. ad nos. l. 16. §. pen. D. de his qua
ut indig. l. 1. §. sed & vulgo. D. ad Terrylin.
l. 1. D. ad municipal. Causa lib. 1. Instit. no. 1.
Modestinus autem vulgo conceptos defi-
nit, qui patrem demonstrare non pos-
sunt: vel qui possunt quidem, sed cum
habeant, quem habere non licet, l. 23. D.
de statu hom. Vulgo autem quæsit, ex iu-
stis nuptiis quæsitum opponuntur, l. 3. D.
ad Terrylin. l. 18. D. de bonis lib. l. 5. D.
de in iur. voc. Nam huius parentem suum de-
monstrare & clere possunt: vt Tzetzes
lib. Hist. chilia. §. 5. c. 17. significat his

verbis: Νομωδρετς καὶ γλωσσι τὸν γαῖον
καὶ γαῖον, ὅτι καὶ τὸν γαῖον καὶ τὸν γαῖον
καὶ τὸν γαῖον, ὅτι καὶ τὸν γαῖον καὶ τὸν γαῖον
καὶ τὸν γαῖον, ὅτι καὶ τὸν γαῖον καὶ τὸν γαῖον

Vulgo concipere, & vulgo parere ac-
cipimus eam, quæ vulgo & p. sum sui co-
piam facit, l. 5. vers. nec interit. ff. de statu
hom. l. 5. ff. de in iur. vocan. l. 4. §. cognatione.
ff. de gradib. & ad fin. l. 22. C. de adul. 77. §.
mater. D. de leg. lib. 2.

V V L G A R E interdum significat v-
sitatum, commune, sollemne, ordinariū:
ciuile, legitimum. Sic vulgares actiones
appellantur, legibus prodita actiones.
vilitate & ordinariæ, l. 1. D. de praescrip-
t. verb. l. 46. in fi. D. de heredibus instituend.
Hinc &

Vulgaris substitutio potest videri di-
cta, quæ ex l. 12. Tabul. descendit: nisi cui
magis placeat inde dicta, quod à quali-
bet testatore, & cuiusque heredi scrip-
to fieri possit. Nam & in vulgarem ca-
sum factam substitutionem dixit. Mode-
stin. in l. 4. §. 1. D. de vulg. & p. p. vide Sub-
stitutio vulgaris.

Vulgare pactum, quod vulgo & com-
muniter matrimonij contractibus ad-
scribi solet, l. 30. D. de pact. dot. lib. coniu-
gal. l. 1. ff. de divor. Sic vulgare pactum, l.
3. C. de pign. act. coniu. gal. l. 1. C. de pact.
pign. & l. 4. D. de pign. act. nimirum hoc
si in matrimonio sine liberis decesserit
Et vulgaria verba, ordinaria, vilitate,
sollemnia, & cautione de rato habendo
comprehendi solita, in l. 3. D. de rat. rem
hab.

Vulgaris cautio legatorum, quæ lega-
torum in diem, vel sub conditione re-
lictorum nomine vulgo interponi so-
let, l. 11. §. 1. idem princip. ff. de leg. 2. ciuit.
vt lega. seu fideicom. nom. cau. Sic vulgari
modo legatorum dies proferri dicitur
in l. 4. ff. de dote preleg. qui ea clausula pro-
rogatur, quæ refertur in l. 30. D. de leg. 1.
Sic Vulgari modo legari dicitur vxor,
quod vltimo modo legatur, in l. 108. D.
de legat. l. 1.

Vulgaris formula, in l. 44. ff. de furi.
pro actione vilitate de peculio, cuius for-
mula est cum adiectione noxx.

Vulgare præmium, in l. 3. artas. ff. de iur.
ss. propositum delatoris præmium
significat, l. 13. §. 1. artas. ff. de iur. ss.

Vulgaris exceptio rei iudicata, l. 3. D.
de popularib. actio.

Vulgaris persona, levis, quæ honestæ personæ opponitur, ab *Vlpiano* in l. *legimus*. de leg. iur.

Vulgaria testoria, pro gregalibus testoriis; ut cum *Seneca* loquar, in l. 13. in fi. D. de seruit. urb. præd. *Arin* l. 3. §. 1. ff. de iurep. leg. vasa ænea vulgaria *Paul.* interpretatur, quæ non essent proprio loca attributa.

VVLGARIS vxor *Budæo* plebeia est, quæ matrisfamilias nomen obtinet. *Vlpian.* in l. si vxor. 13. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. Sed & inquit, in ea vxore potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit: quamvis si vidua esset, impunè in ea stuprum committeretur. Malim tamen relatum. Quæ autem, non ad vxorem, sed ad verbum Mulierem, quod subauditur, referre: ut sit sensus, si quis vulgarem mulierem, id est, quæ vulgò corpore quæstum facit, vxorem duxerit: potest in ea vindicare adulterium, scilicet si matrimonio stante alij quam marito sui copiam faciat, & se prostituat: si tamen eo mortuo rursus ad ingenium, atque ad quæstum meretricium redeat, impunè ut in vulgari ac publica meretrice libido versabitur. Sicque *Duarenus* & *Horomannus* exponunt. *Aliser Alciac* lib. 2. Parerg. c. 40.

VVLNVS letale præsumitur, si vulneratus intra triduum mortuus fuerit; *Bart.* cum alij probat, in l. ult. in fi. ff. ad leg. Corn. de sicariis.

VVLTVS nullo in animante esse, præter hominem, potest: cuius vim *Græci* norunt, nomen omnino non habent. *Auctor Cic.* de legib. lib. 1. Vide *Specul.* ris. de advocat. §. 5. & 1. part. r. de test. §. 7.

VVLVA, Latinis non est obscena vox, non magis quam matrix, qua concipitur foetus: quæ cum destituitur, vi attrahendi ac retinendi semen, sterile fit mulier. Nec est, ut indoctum vulgus accipit, pudendum muliebne. *Vlp.* de edil. edict. Queritur, inquit, de ea muliere, quæ semper mortuos parit, an morbosa sit, *Sabinus*, si vultu virgo hoc contingat, morbosam esse ait.

VXOR est, quæ in matrimonium conuenit. conuenit autem duobus modis: aut coemptione, aut usu. nam coarreationem, quæ propria Pontificum erat, omisso. Coemptione, cum vir & femina se inuicem emebant: ut *Seruius*

scribit in illud *Virgilij*:

Dæque sibi generum. Thersy: erat omni bilis unda.

Veteri autem Romanorum lege, ut *Varro scriptum reliquit*, nubentes mulieres tres ad virum asses ferre solebant: atque vnum quidem quem in manu tenebant, tanquam emendi causa marito dare, alium quem in pede habebant, in forolirium familiarium ponere: tertium in faccipio cum condidissent, compito vicinali solebant resignare. Hinc eueniebat, ut mulier quidem in manu mancipioque mariti esset, aut eius cuius in manu mancipioque maritus erat, suæque illi hæres fieret: quemadmodum *Vlpian.* in *Instit.* & *Boetius* in *Topis* ita testantur: itemque *Dionys.* has de re scribens lib. *Antiqu.* Moris autem erat, ut vir mulierem interrogaret, an sibi materfa esse veller, vicissimque hæc virum, an sibi paterf. esse vellet: nam si vterque respondebat, velle, mulier materfamilias vocabatur: quoniam (ut ait *Gellius*) non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, & in sui, ut diximus, hæredi locum venerat. Atque hoc nimirum illud quod *Iurisconsulti* nostri dicebant, in familiam nubere, l. 15. D. de cond. & demonst. l. 21. D. quando dies lega. *Cic.* in *Topis*. Cum mulier viro in manu conueniret, omnia quæ mulieris fuerant viri sunt dotis nomine: *Seruius* etiam in lib. *Aeneid.* 7. Per emptionem, inquit, facto matrimonio sibi inuicem succedebant. Testari tamen arbitrari suo poterant: nam à tutoris potestate liberabatur, quæ materfa. fiebat: tametsi quibusdam etiam in rebus, tutorum potestas, sed multò leuior, permaneret. quod *Cicero* in *Mutania* exagitat. Vbi verò fieri matrimonium dicebatur, cum tutoribus auctoribus mulier in matrimonium alicui cõueniebat, quo cum ea consuefecbat, quasi cum iusto perfectoque marito, adeò ut si usus ille intra annum non interrumpere, pro usufructu iam haberetur: ei tamen intra annum usurpare, id est, usum infringere, ut ex lege 11. tabularum liceret. quod ni faceret, quoad in eo matrimonio maneret, matrona, inquit *Gellius*, dicebatur, etsi sibi liberi nati non forent, à matris scilicet nomine, non adepti iam: sed cum spe & omni mox adipiscendi. Hæc neque in manu mancipioque mariti, neq. sui iu-

is erat sed semper in tutorum potestate permanebat. quod si intestata moreretur, adagnatus proximus familiam habebat. *Hac ex Ciceroni. Topic. Orat. pro Flacco, Boetio in Top. Gellio lib. 12. c. 6.* Tamen si autem Iurisconsultorum nostrorum tempore, quorum ex scriptis Pandectarum libri coagmentati sunt, Materfam. & Matrona pl. r. unque pro eadem usurparentur (quemadmodum superius à nobis demonstratum est) tamen constat eodem ipso tempore Conventionem in manu usurpari solitam fuisse, Matremque familiam propriè appellatam esse, quæ in viri manu conuenerat. id quod ex d. pronuntiatori. 199. §. familia. D. de verb. sign. & ex l. p. iustit. 22. intelligitur, ubi inter suos heredes numerat vxorem quæ in manu est, & nuntum quæ in manu est filij, quæ in potestate habemus. quod etiam ca. 19. perspicue inculcatur: ut dubium non sit, verba hæc Festi, quæ iam supra attulimus, eodem pertinuisse: Materfamiliam, inquit, non antè dicebatur, quam vir eius paterfamiliam dictus esset: nec possunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ sine filiis est, appellari potest. Quem locum sic exponit Hoto. ut quæ filiosa nupta sit, non antè eo nomine vocatur, quam is sui iuris effectus sit: neque consentaneum sit, ut si socrus viuat, quæ materfam. appelletur, nurus eandem nominis dignitatem obtineat. & cum illud nomen ex mariti familia, in quam (ut ait Gallus) ascita est, consecuta sit: profecto quæ vidua est, materfam. propriè dici non potest. Vtrum autem ante liberos susceptos hō ita diceretur, dubitari potest: cum Boetius ad stipulationem coemptionis illud verbum adscribat. nisi forte dicamus stipulationem ad omen, non ad veritatem referri oportere: atque adeo contracto matrimonio etiam ante liberos susceptos eodem modo Matremfam. esse dictam, quemadmodum Matronam dici superius docuimus.

Vxor alia iusta dicitur ab Vlpia. alia iniusta. in l. si vxor. 13. §. 1. ff. de adul. Patet autem iustam dici eam cum qua matrimonium legibus contractum est, ut in l. si senatori. 31. D. de rit. nupt. Si senatori, inquit, indulgentia principis fuerit permis-

tum libertinam iustam vxorem habere,

potest iusta vxor esse. Quod cum ita sit, sequitur ut iniusta ea vxor dicatur, cum qua matrimonium non secundum leges contractum est: veluti si tutor pupillam, aut si sine Principis indulgentia senator libertinam, aut sine patris iussu filiusfam. vxorem duxerit. Itaq; Vlp. in d. l. si vxor. §. 1. cum iniustam vxorē nominasset, mox quaecumq; matrimonium id appellat. Et Macer. in l. marito. 24. in fin. D. de od. Vxorē contra leges nuptam hanc nominat. Sed nō propterea putandum est, Vlpianum nouam vxorum diuisionem tradere: & ita eorum species partiri, ut alie dicantur iustæ, alie iniustæ. nam quæ iniusta sunt, perinde ac si non essent, habentur: itaque (ut ait Vlpia. in l. 2. ff. de iur. adm. oper.) cum iniustam, aut falsam, aut irritum testamentum dicimus, abusuè & non propriè loquimur: ut eam iniquam aut falsam modum nominamus, inquit Paulus in l. 21. D. de verb. sign. aut quoduis aliud falsum instrumentum: in l. si quis 6. ff. de fals. Quare absurdum esset existimare, diuisionem vxorum, quam Cicero in Topicis tradidit, ut alie matresfam. dicantur, alie tantummodò vxores habeantur, ad illam iustæ & iniustæ vxoris partitionem abusuam pertinere. Etenim si modè verissimè quæ à Boetio declaratum est, generale vxorum nomen iis speciationibus attribui, quæ nondum matresfam. sunt, sed intra annum vscapionis habentur: quæ tamē interea iustæ vxores sunt: quia legibus ductæ sunt: tamen si nondum plena vxorum iura consecuta sunt, quæ post vscapionem absolutæ sunt adepturæ. Quod igitur Vlpianus de iusta & iniusta vxore dixit, non diuisionis, sed abusioni potius tribuendum est: quasi addidisset, ut ita loquar, vel, verbigratia, vel tale quippiam. *Civiliu lib. 39.* Cæpani petierūt ut sibi ciues Romanas ducere vxores liceret: & si qui prius duxissent, ut haberet eas, & ante eam diem nati, ut iusta ubi liberi heredesque essent.

Vxor, quæ quondam vxor fuit, l. si quia §. idem. D. de lib. lega.

Vxoris appellatione an contineatur sponsa, quæ nunc est: quidam aiunt contineri, per l. Labeo 6. ff. de grad. lib. & l. Seruius. P. de Barr. l. §. ius. C. de bon. que lib. & an sponsa de futuro, vide Panorm. in c. 1. de cler. coniung. & an sponsa de presenti possit dici vxor, ut liceret dimidium

lucti, constan. mar. vide Paner. in c. expulso de conuers. coniug. Barbat. in rub. & c. 1. de sponsal.

Vaiores improprie, id est, contubernales, l. quæsum. s. vxore. D. de fund. instrum.

VXORIS nomen in clericis & sacerdotibus honestissimum appellatur, in leum qui 19. C. de episc. & cleris. Neque enim, inquit, clericis incompetenter adiuncta sunt, quæ dignos sacerdotio viros sua conuersatione fecerunt.

VXORIA rei actio est, quoties post diuortium de dote contentio est, inquit Boet. in Top. Cic. vbi Cic. huius in actionis formula, verba illa sollemnia fuisse, ait, QVANTVM æquius melius, quod idem in 3. QM. commemorari: eiusque rei vestigia sunt in l. si. pen. D. solu. mar. l. si eum Cornelius 32. D. de solut.

X

Αρχαῖα, qui moneam cudent, Græci in l. 1. C. de murileg. lib. 11.

XENIA vocabatur munuscula, quæ à provincialibus rectoribus provincia-

rum offerebantur, l. 6. D. de off. procons. l. vnic. ne damna provinciali infirgant in C. Th. Castodor. lib. 7. Variar. in formula Comitum portuum: Vnusquisque per sollempnitatem communis offerat voluntarium munus.

XENIA enim sunt non debita. Plinius etiam libro 5. Epistol. ad Valeria. Quam me iuuat, quod in causis agendis non modò pactione, dono, munere, verum etiam xenis semper abstineui. Vnde & hoc verbo idem auctor libro 6. Epistol. ad Cornelianum. Alias Xenia, propriè sunt munera hospitibus dari solita, quæ aliâ lauria à Romanis vocabantur.

XENODOCHEION, l. 31. C. de episcop. & cler. locus vbi peregrini recipiebantur, interpretæ Iul. Patrius in E-pro. Novel. 7. Erant enim in bonè moratis ciuitatibus olim constituta hospitibus recipiendis loca, vt & alibi annota-

uimus, quæ & Xenones dicuntur, l. 18. C. de sacros. eccles.

XENONES, vide Xenodo: hœon.

XENOPAROCHIA, ξενοπάρχοις qui peregrinis res ad victum necessarias præbebant: vt notatio verbi declarat. ξένος enim hospitem significat & παράχω, præbeo. idem fortassis qui Parochi, qui præbent ligna salémque ait Horat. lib. Serm. 1. Arca. l. vlt. §. 1. D. de muni. & hmo. Hi quoque qui custodes ædium, vel archæotæ, vel logographi vel tabularij, vel xenoparochi, vt in quibusdam ciuitatibus.

Χρύσεμμος in l. 1. C. de metall. & metallis id est, Balluca, vide suprâ lib. 2. in dictio- ne Balluca.

Ξύλον, lignum, l. ligni. §. lignorum. D. de leg. 3.

XYLO CINNAMOMI de quo in l. vlt. §. species. ff. de publica sic mentio, Dioscorides lib. 1. diuersam facit speciem à cinnamomo: esseque lignosum cinnamomum tradit, quod sarmenta longa, robustaque ferat, & odore sit longè cinnamomo inferior. Meminit & Plinius li. 12. c. 19.

XYSTVS & Xystum, cum apud Græcos idem significent, apud Latinos tamen nonnihil habere discriminis, docuit Gulielmus Philander in Annor. in Virruuium. Nam Xystos, inquit Latini vocant porticus tectas vbi athletæ per hie- mem exercebantur. Xysta autem subdiales ambulationes, vbi súdo calo suas exercebant palæstras. Vide Virruuium libr. 5. c. 11. & lib. 6. c. 10.

XYSTICI, iij crant, qui per hie- mem in xystis se exercebant, vt Græci ad l. 4. D. de ijs qui notantur infamia, interpretantur. Xystici enim, inquit, εἰς τὸν ξυστὴν ἀγωνίζονται. itaque Exostici legendum non est, vt in Pand. Flor. habetur. Horum Suetonius in Galba meminit c. 15. Terull. in lib. de Spectac. Et enim ipsi actores & administratores spectaculorum, quadrigaries, scenicos, xysticos, harenarios illos attentissimos. Erat autem mos Græcorum habere palæstras, hoc est, ædificia exercendis, & animi & corporis viribus. Vide Virruuium libr. 5. c. 11. & lib. 6. c. 10.

XYSTARCHES, apud eundem Terull. in lib. ad Martianos, qui xysto præerat

ZE
pærat, hystarches
de q. p. Et ita
cellum legimus

ZE
l. 102. in primo
stantium meam,
testator dixerit,
cuius patrimo-
nium, cogendus en-

ZE
them... 34 in
& l. ad. Cal. R.
fig. 173.

ZANT, vel
Viglas legendæ
& Alciat. prob
sunt, prius tam
mōm sibi imper
nā pro uincit
gam. 1. 5. F. i. c.
adheret. & Fan

ZE A genus
vocabulu ab A
speliæ de Lar
ZELVS pr
in vxore m. a
tur & Zelus aff
et sicut non
sione in signa

ZELOTY
po ægroatio
quod imitari
nemine velis
piz spiritus v

præerat. *Eusebius* inquit *Suidas* *ῥωμαῖος* *ἔφη*. Et ita *Plutarchum* apud *Marcellinum* legimus lib. 21.

Y

Υποστιγία, id est, diminutiva forma aliquid proferre, *ὑπο* ὅτι *ὑποστιγία*, quod significat nonnunquam per diminutionē loqui, *Υπ.* l. cogit. 16. in princ. D. ad Trebell. Et si substantiam meam, & si peculium meum testator dixerit, quia plerique *ὑποστιγία* patrimonium suum peculium dicunt, cogenus erit, scilicet adire.

Z

ΑΛΕΥCΙ lex, de edito, mandatorumque plus satis rigide, parumque humano dicebatur: quales feruntur & Draconis fuisse leges apud Athenienses. *Vide Valer. Maxim. lib. 6. c. 5. & Iud. Cels. Rhodigin. lib. 10. c. 19. & libr. seq. c. 78.*

ΖΑΝΙ, vel potius *Tzani*, populi, ut *Vigilius* legendum esse annotavit, quod & *Alciat.* probat, à veteribus Sanni vocati sunt, prius tamen & *Macrobius* dicti. prima sub imperio Iustiniani victi, in formā provincie sunt redacti, ut scribit *Agath. lib. 5. Eit eorum mentio in Nouis. c. cōst. de hered. & Falcid.*

ΖΕΑ genus frumenti, Langobardico vocabulo ab *Accursio* sæpe appellatur *spelta*, vide *Luricium. D. de verbor. oblig.*

ΖΕΛVS propriè nostris est viri amor in uxorem, *q. 1. c. si peccauerit. in fi. Dicitur & Zelus affectus ille. Zelus qui in sacerdotibus nominatur, oritur ex comminatione indignationis.*

ΖΕΛΟΥΤΙΑ definitur à *Chrylipo* agriiudo animi, ex eo proveniens, quod timeas ne adis alteri, quod cum nemine velis habere commune. *Zelotypiz* spiritu vexatur vir, cum suspēdam

habet uxoris de adulterio, quid huic observandum, docet *Moses* in *Numeris*, & *Imp. Nouel. 1. 7.*

Ζηζυφὸν ἀσπερῶν, id est, de muldis aeris, titulus est apud *Harmenopolium*, quem *Cuiacius* *Observ. lib. 10. c. 7.* referendum existimat ad illud genus vestigalis pro aere exacti, de quo *Cedrenus* in *Michaelis Paphlagone* meminit his verbis. *Πορτοῦνατος ὡς ἀπὸ τοῦ ζῆτος ἐκείνου καὶ τοῦ ἀσπερῶν ἐστὶν ἡ ἀδμια, ὡς ὁ θεὸς ἔθηκε. καὶ τὸ τελευτῶν τῶν διδόντων, ὡς ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ ἀσπερῶν. καὶ τὸ πῶς ποιεῖται ὁ ἀσπερῶν. Et huc pertinet etiam illud *Pescenij Nigri* apud *Spartianum*: Vos terras vestras leuari censurione vultis, ego verò etiam aerem vestrum censere vellem. Et sanè *Plin. lib. 13. cap. 1.* refert quosdam populos pro umbra platani vestigal pendisse.*

ΖΕΤΑ, locus erat vnius cubiculi capax, solem hiernum spectans: ita constructus, ut per heliocominium vaporem acciperet. *Alex. Neap. Gen. dial. lib. 5. ca. 5.* Super hac dictione quid compererit *Catanus*, refert pluribus in *Commen. ad 2. lib. Plin. Epist.* Hinc

ΖΕΤΑΡΗ, apud *Paulum* lib. 3. *Sentent. 6.* idem qui *Dietarij* dicuntur, *1. quæsum. s. idem respondit, domo ita ut. D. de instr. vel instr. leg. de quibus superius diximus: ex quo apparet Zetam & dietam idem valere: sicut Zabolum (qua voce videntur sæpe *Cyprianus*, *Hilarius*, *Ambrosius*, *Paulinus*) & Diabolum, item zacyntum & diacynthum, zaconum, & diaconum.*

Ζηζυφ in legibus *Solonis* apud *Demosthenem* & *Plutarchum*, pœnæ & ad mortem, & ad aliud pœnæ genus pertinet. *Ζηζυφ* & *Ζηζυφ* & *Ζηζυφ* in eisdem apud eosdem pœnam infligere, & irrogare mulctam.

ΖΕΥΧΙΠΠΙ porticus, in *l. 18. C. de operib. pub.* In descriptione urbis *Constantinopolitanae*, cuius incertus est auctor, *Thermæ Zexippi* in secunda regione ponuntur. *Zonaras* Tomo 3. in *Iustiniano*: *Καὶ τὸ Ζεῦπος ἀσπερῶν, τὸ ἀσπερῶν Ζεῦπος.* Et in *Philippico*, *Καὶ τὸ τὸ Ζεῦπος μετὰ τὴν ἀρχαία ἀσπερῶν ἀσπερῶν.*

ΖΙΝΓΙΒΕΡ *l. in l. ubi. s. species. ff. de publica. imitatione Græcæ scripturæ.* Nam Græcis *Ζιγγίβερ* dicitur, est

que, interprete Suida, εἰδὲς ἀποφύγει. De quo videndum est Dioscorid. lib. 2. & Plin. lib. 12. c. 7.

ZIZANIA in extrauagan. super ca rhedrum §. ab olim de sepult. iustit. p. 1. primam Adæ declinationem significat, ut idem dicit glossemacarius, qui eam pro scandalo accipi scribit.

ZONA cingulum est duplex, siue mar supium pecunie, quam aliquandiu conseruare volumus, gestandæ idoneum. Pl. l. 6. de bon. damna. Nec si zonam cit ca se habuerit, protinus aliquis vindicare debebit. Gracchus apud Gellium lib. 15. c. 12. Itaque Quirites cum Roma prefectus sum, zonas quas plenæ argenti extuli, eas provincias inanes retuli. Ceterum de zona vide Calium Rhodig. lib. ar. tiq. 22. c. 19.

Zonam soluere dicitur maritus in le. to, cum nuptam virginem deuirginat. Catullus,

Nec querendum aliud foret neruosum il. lud,

Quod zonam posset soluere virginem.

Quid. in Epistol. Phyllidis ad Demophoontem.

Cui mea virginitas ausibus libata fini. stis,

Castaque fallaci zona reuincta manu.

ZOXENI, operarij, qui in diem vi. uunt, παρὰ τὸ ζῆν, ἡμέρη ζῆν, quod viuere

re significat in hospitij: ipsi autem op. rarij, qui in actibus laborant, Silicarij dicuntur A. Alciar. in l. ad reparationem. C. de Aqueductibus lib. 11.

ZYGOCEPHALA, l. 2. qua Græca est. ἡ νεμ. lic. in coempt. spec. & Nouel. 17. sunt capita seu capitationes. vide Capitationem.

ZYGOSTATES, libripens, ponde rum causâ in ciuitatibus constitutus, vel cuius iudicio nummi probari debent, item signa ponderum nummis imprimi, l. ultim. C. de ponderatorib. lib. 11. l. 2. eodem titulo in C. Theod. & Edicto Iustinian. 13. Inde Zygotasij munus, in l. 1. de frum. ment. urb. Alexand. in C. Th. & in C. Iustim. Hinc Synesius Asclepodoro: οὗς ἀνὰ τὸν πόλιν, οὗς ἐν τῷ πόλιν, οὗς ἐν τῷ πόλιν, οὗς ἐν τῷ πόλιν.

ZYTHVM potus, inquit Dioscorides li. 2. qui fit ex hordeo in aqua resolutio. In Egypto plerumque fieri Plin. li. 22. testa tur Vlpian. in l. 9. D. de trit. vino & ol. leg. ex tritico, vel hordeo, vel pane confici scribit: ubi tamen doct. Cuiacius, pro pane, inaudito vocabulo in hoc, portionis genere, paneco, siue panico, legit. Gallis, Curre, voce corrupta, appellatur. Eius vim explicat Dioscorides ubi supra. Alciar. in lib. 10. Parerg. ca. 15. Ceruissam interpretatur.

LEGVM

LEG
AC

ditâ vult. vel
tum decernere,
bus pax fieret?
re, quæque ex
tare iuberent
eribus iulereunt
eundem exerci

Acia, DE C
CENDIS. Tol

Coruelo, Mun
DLVI. Viqui
ricimam dedu

Alia Aluminu
yna Puteolos

hi. his Buxen
miliz in sing
metri Linnæi lib

Acia R' P

In e. M. Acia
qui Veris in ca

C. Calpurnio P
sularum gellit

plebs laia est,
petundarum ca

retur. ad ell,
dinari, neque

Item qui acc
prietatem ha

& priuati con
portandi. Cui

dam Alconu

ABVTI

LEGVM ROMANARVM
ACCOMMODATA AD LI-
TERARVM ORDINEM
ENVMERATIO.

A

AGILIA, Minutia;
de pace Carthagi-
nensium. Tulere M.
Acilius, & Q. Minu-
tius Tribuni pleb.
Cornelio, Alio Cos.

Anno ab urbe con-
dita DLII. Vellentne iuberentne sena-
tum decernere, vt eum Carthaginensi-
bus pax fieret? & quem eam pacem da-
re, quemque ex Africa exercitus depor-
tare iuberent? De pace vti rogas, omnes
tribus iusserunt pacem dare P. Scipionē,
eundem exercitus deportare, *Lin. lib. 30.*

**ACILIA, DE COLONIS DEDV-
CENDIS.** Tulit C. Acilius Tribun. pleb.
Cornelio, Minutio Cosi. Anno ab v. C.
DLVI. Vt quinque colonie in oram ma-
ritimam deducerentur: duæ ad ho-
stia fluminum Vulturii, Linternique
vna Puteolos; vna ad Castrum Saler-
ni. his Buxentum adiectum: tricenæ fa-
milie in singulas colonias iubebantur
mitti. *Lin. lib. 31.*

ACILIA, R. PETVNDARVM. Tu-
lit eam M. Acilius Glabrio, pater eius,
qui Verris in causa Prætor fuit, & cum
C. Calpurnio Pisone post biennium cō-
sulum gessit: quæ ab eo in Tribunatu
plebis lata est, vt vult Manutius Vt re-
petundarum causæ vna actione absolue-
retur: id est, vt neque reum comperen-
dinari, neque causam ampliari liceret.
Item vt qui accusatores constituti essent,
potestatem haberent, literas & publicas
& priuatas conquirendi, assignandi, de-
portandi. *Cic. Verrin. 2. & 3. & in secun-
dam Asconius.*

ABUTIA DE LEGIBVS. Tu-

lit Abutius Tribunus pleb. Vt duodecim
Tab. capita, quæ Reip. propter antiquita-
tem obsoletasque res inutilia essent, ab-
rogarentur: solæ legis actiones Centum-
uiralium causarum manerent, *Gellius lib.
16. cap. 10.* & quod Cicero Charondas de hac
lege in fragmento quodam Romanæ an-
tiquitatis sic reperit ait: L. Abutius Tri-
b. ple. vt popularis, legem tulit ad populum,
vt xii. Tab. capita, quæ inutilia essent
Reip. tollerentur. Quæ lex multis cō-
tradictentibus tandem rogata est.

ABUTIA LICINIA. Vide Licinia A-
butia.

**ALIA DE COLONIS DEDV-
CENDIS.** Tulit Q. Alius Tubero, Tri-
bunus plebis, Cornelio, Sempronio Cosi.
Anno DLVIII. Vt Latine duæ colonie,
vna in Brutis, altera in Thurinū agrum
deducerentur, *Lin. lib. 34.*

ALIA, DE COL. DED. Tulit idem,
Vt in agrum Latinum Thurinum colo-
nie deducerentur. *Lin. lib. 35.*

ALIA De communis. Tulit Q. Alius
Cosi. cum M. Iunio, Anno DCLXXI. vt
vult Hotomachus: à Tribuno tamen ple-
bis latam contendit Manutius, vt & Fu-
siam, tum & ex Alia gente; ne minem vn-
quam consulum gessisse. Et sanè testa-
tor Sigonius eo anno Consules fuisse A.
Manlium cum Q. Calsio. Nec verò post
interfectos Gracchos, vt vult Zafius, & an-
te Punicum bellum tertium lata est hæc
lex. Tib. enim Gracchus Scævola & Piso-
ne Cosi. post euerfam Carthaginem oc-
cisus est. Et Cicero Orat. in Vatiniū, scri-
bit leges Aliam & Fusiam in Gracchorū
f. roci. vixisse. Huius autem Alie le-
gis hæc sunt capita: Vt quoties cum po-

yyy 2

obsepiro, néve quod in eis immolitur, néve quid ibi positum habeto, néve eos arato, néve eas fossas obrurato; néve quis lepiro, quo minus suo itinere aqua ire fluere possit. Si quis aduersus ea quid fecerit, in res singulas quotiescunque fecerit, I. II. III. colonis, municipibusve iis, in quorum agro id factum erit, dare damnas esto: pecunie qui volet petitio hac lege esto.

AMPIA LABIENA, de Cn. Pompeio. Tulere T. Ampius, T. Labienus. Tribuni pleb. Metello, Afranio Coss. Anno 693. vt Cn. Pompeius victor ex Asia ludis Circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vteretur: scenicis autem prætexta, coronaque aurea. *Festus lib. 2.*

ANNARIA LEX dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magistratus capiendi. Festus, vide Villia.

ANTI A SVMP TVARIA. Tulit Antius Restio. De sumptu in conuiuiis. & vt qui magistratus esset, magistratumve capturus esset, ne quo ad cenam, nisi ad certas personas itaret. *Gellius libro secundo, cap. 24. Macrobius libro 3. cap. 17.*

ANTI STIA, de Satricanis Tulit M. Antistius Tribun. pleb. Folsio (vt opinatur Hotoman.) & Plaucio Coss. Anno 635. Vti Senatui de Satricanis ciuius Roman. sententia ferenda ius esset. *Liu. lib. 26.*

ANTONIA IVDICIARIA. Tulit M. Antonius Coss. cum C. Iulio, Ano 709. Vt tertia iudicum decuria, è centurionibus antesignanis, alauidis, manipularibus fieret. *Cicero Philip. 1. & 5. Suetonius in Augusto*: ex quo etiam intelligi potest, hanc non fuisse abrogatam, cum ille hostis iudicatus est, vt vult Zafius. sic enim scribit: Ad tres iudicum decurias quartam addidit ex inferiore censu, quæ ducenarius vocaretur, iudicarentque de leuioribus summis.

ANTONIA, DE DICTATVRA. Tulit idem Triumuir, R. P. C. Ne quis vllam ob causam de Dictatore creando referret, néve Dictaturam oblatâ acciperet. qui fecus faxit, eum vt necare ius factique esset. *Appian. Emphylium, libro 3.*

ANTONIA MAIESTATIS. Tulit idem 111. vir: quæ damnatis de maiestate, vt refert Madius; prouocatio est ad populum dabat: quod antea in vno perduellione, omnium de maiestate criminum, grauissimo, licebat.

ANTONIA, DE NOMINE MENSIS Iulij. Tulit idem. Vt qui mensis antea Quintilis vocabatur, quod à Martio, qui præcis temporibus primus fuerat, quintus esset: is à C. Iulij Cæsaris nomine, Iulius deinceps diceretur: quod hoc mense ad 4. Idus Quintil. Iulius natus esset. *Macrobius lib. 5. Sat. 2. c. 12.*

ANTONIA, DE SVFFRAGII SPOPULI. Tulit L. Antonius: qua cum Caio Cæsare magistratus partitus est. *Cicero Philipp. 7.*

ANTONIA, DE SACERDOTIIS. Tulit idem. Vt ius cooptandorum sacerdotum à populo ad illorum collegium iterum transferretur. *Dis lib. 37.*

APPVLEIA, DE COLONIIS. Tulit L. Appuleius Saturninus Trib. pleb. C. Mario v. l. Valerio Coss. anno 653. & in singulas colonias ternos ciues Rom. C. Marius facere posset. *Cicero pro Balbo.*

APPVLEIA AGRARIA. Tulit idem eodem anno. Vt quem agrum C. Marius Coss. in Gallia pulsus Cimbris in ditione populi Rom. rede gisset, is populo Rom. diuideretur, & si ita lex sciisset, intra diem quintum à singulis senatoribus in eam iuraretur: qui non iurasset, ei multa poenâ esset. *Appian. lib. De bello ciuili 1.*

APPVLEIA MAIESTATIS. Tulit idem. *Memnis Cicero lib. de Orat. 2.* vbi de cassia Norbani loquitur, quem defendit Antonius maiestatis Appuleia lege postulatum: quod scilicet seditione populi concitata, quod ad maiestatem perpinnuit, Q. Seruilius Cypionem innocentem damnaasset.

APPVLEIA, DE METELLO. Tulit idem. Vti Q. Metello Numidico Cossuli, quod legi ipsius Agrariae, quæ intra quintum diem iurari in eam iubebar, non paruisset, aqua & igni interdicere-tur. *Appian. lib. de bel. ciuili 1. Cicero pro Sexto & pro Domo.*

AQVILIA, DE DAMNO INIURIA DATO. Tulit C. Aquilius Gallus, Tribun. plebis: vt scribit *Vlpian. lib. D. ad l. Aquil. ex quo plebiscitum verius appell-*

latur. Eius tria capita fuere, quorum primum & certum his extat verbis: Qui seruum seruauit, alienum alienauit, quadrupedem uel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum eis dare domino damnas esto. Ceterarum rerum prater hominem & pecudem occisos, si quis alteri damnum faxit, quod uiderit, fregit, ruperit iniuria: quanti ea res erit in diebus triginta proximis, tantum eis domino dare damnas esto. Aduersus infanciam aut duplum actio esto. Hanc autem putat Horum esse legem, de qua Cicerō in *Turro* sic loquitur: Atque eodem tempore accusator de plebe L. Calfidius fuit, quem ego audiui iam senem, cum ab L. Sabelio mulam lege Aquilia de iniuria perisset. uult enim legi DAMNI INIURIA: & mulam intelligi, quanti plurimi estimationem. Secundum caput, quod de deseruindem abiit, uidetur fuisse *Cincia*, de qua uisalia ratione damni dati, etiam si non fuerit lesa res nostra, sed intercepta nobis foret uigilias quædam. Ut aduersus piscatorem socium à Plinio proditum est, lib. 9. cap. 59. qui Anthiam conciliatorem capturæ & ducem ceperat, cum is in macello agnitus esset à socio, cuius iniuria erat, damni dati edictam formulam, Condemnatumque æstimata lire 10. libris. Constat enim socium pro socio teneri lege Aquilia. l. 47. D. pro socio.

ATERIA TARPEIA, DE
MVL C. TA. Tulere Sp. Tarpeius Mon-
 ranus Capitolinus, A. Aterius Coss. Ann.
 398. Vt omnibus magistratibus multa
 dicenda iussu esset, cum anrea kolis Con-
 sulibus liceret: ita tamen, ne vel quos
 boues, vel triginta oues excederet. Vt
 cum multa pecoris armentisque a ma-
 gistratibus diceretur, bos centusfili, uis-
 decussus estimaretur. Dionysius lib. 10. Gel-
 lius lib. 1. cap. 1. & Festus lib. 14. in voce,
 Peculatus. Norandum autem, legem hac
 scpe Tarpeiam tantum vocari, vt apud
 Festum loco praenato: alia etia Ateriam,
 vt apud Gellium, ubi tamen corrumpe-
 Ateriala legitur. Ad huius autem pri-
 mum caput respexisse videtur Ulpian.
 leg. vlt. Di. si qui ius die non obtempe. dum
 ait: Omnibus magistratibus secundum
 ius praestatur sive concessum est iurisdi-
 ctionis potestati iudicio defendere.

ATIA, DE SACERDOTIIS.
Tulit T. Atilius Labienus Trib. pleb. L.
Julio, C. Marcio Coss. Anno 699. Ut po-
pulus sacerdotia (quemadmodum, olim
lege Domitia) manderet, cum antea sa-
cerdotes I. Cornelia a Pontificum colle-
gio crearentur. Dio lib. 37.

A T I L I A, D E D E D I T I T I S,
Tulio L. Atillius Tribuni, plebis, Claudio,
Valerio Coss. Anno 543. Omnes Campa-
ni, Attellani, Calatini, Sabatini, qui se
dederunt in arbutium ditionemq. po-
puli Romani, Fulvio Proconfuli, quæ-
que vna secum dederunt, agrum, vir-
bæque, diuina humanaque, vtensilia-
que, siue quid aliud dederunt: de his
reb. quid fieri velitis, vobisq. Quirites.
Plebs sic iussit. Quod Senatûs maxima
pars censuit, qui assiderit, id volumus iu-
bemûsque. *Hæc l. m. lib. 26.*

ATILIA MARTIA, De Tribu-
nis militum. Tulere L. Ælius, C. Marcius
Tribuni plebis, Junio Amilio Coss.
Anno DCXLII. Ut Tribuni militum
seni deni in quatuor legiones à populo
crearentur. Quæ antea, perquam paucis
suffragio populi relictijs locis, Dictato-
rum & Consulum ferme fuerant benefi-
cia, *Ein. lib. 9.*

Attilia, DE TVTELES. Tulit. Ve mulieribus pupillissq; tutores nō habentibus, a Prætorē & maiore Tribunalium plebis parte darentur. Vlpianus capite Institutio. 12. Imperator, De Attiliano tutore, Lixim libro trigesimoqno. Hæc tamē postea à Claudio Imp. abrogata fuisse videtur, cū scribat Suetonius, sanxisse Claudium, vt Consules pupillis veriusq; sexus tutores darent, quod vicissim ab Antonio Philosopho sublatum refert Capitolinus, ab eoque Prætorē tutelarium institutum, Hæc autem, vt volunt quidam, Romæ tantū locum habebat.

ATINIA, DE VSVCAPIO-
NIBVS. Tulis. Vt quod surreptum es-
set, eius rei æterna auctoritas esset, nisi
si in eius ius surreptum esset, potestatem
reuerterisset. *Gellii lib. 17. cap. 7. Paulus,*
l. 4. §. 4. Digest. de usurpar. Iulianus, l. 33.
eiusdem tituli. §. furvus. Instit. de vsvsap. Cir-
cus. Verr. 3.

Atinia, DE TRIB. PLEB. Tullit.
Vt qui Trib. pleb. esset, idem senator es-
set: dicendæque in senatu sententiæ ius
haberet. *Gel. lib. 14. c. ult.*

AVRE-

AVRELIA, I
Tullii C. Aurelius C.
Anno 678. Vt Trib
Rea alios magistra
Syllæ usera: ade
Cornelia an 9m. 1
lib. 2.

AVRELIA
Tulit C Aurelius
so, Cn. Pompeius
687. Vrudicia,
tores erant, inter
strem ordinem
communicarentur
pursessum in casu
lio, & in Pisonem
Vrudium lib. 1. vbi
nos non nomina

BÆBIA, DE
B: ulit. Vr al
Prætores crearen
memmar lib. 16. m.

CADYCA
C. iducaria
CÆCILIA
BVS. Tulu Ca
nius, L. Emiliu
pulum ferenda
Plin. l. 25. c. 17.

CACILIA
GIBVS. Tu
T. Didius Con
de rebus con
populum ferre
set in coniund
id quod nolle
let repudiare.
gandis trinun
Philipp. 5. pro D
1. Manurius au
vnam legem ef
uerfa senti
caput ad prior
feratur.

Cecilia, D E
in Qu. Cecili
pio Coh. cum
Censoria pos
bun. pleb.

AVRELIA, DE TRIB. PLEB.

Tulit C. Aurelius Cotta Cos. L. Odauio, Anno 678. Vt Tribunus pleb. liceret postea alios magistratus capere: quod lege Syllæ us erat ademptum. *Padianus in Cornelia. in Verr. 3. Liuuii libro 97. Velletui lib. 2.*

AVRELIA IVDICIARIA.

Tulit C. Aurelius Cotta Prætor, M. Crasso, Cn. Pompeio primùm Cos. Anno 683. Vt iudicia, quæ penes solos senatores erant, inter senatores, & equestrem ordinem, & Tribunos ærarios communicarentur. *Cicer. in Verrinis sapient. Asconius in eadem. in Oratio pro Cornelio, & in Pisonem. Florus verò 1. p. 106. 97. Velletui lib. 2. ubi tamen Tribunos ærarios non nominat.*

B

BÆBIA, DE PRÆTORIBVS.

Tulit. Vt alternis annis quaterni Prætores crearentur. *Liuuii lib. 40. Fest. nominat lib. 16. in voce. Rogat.*

C

CADVCARIA, vide infra, Iulia

CÆCILIA, DE FVLLONIBVS. Tulit Cæcilius Metellus C. Flaminio, L. Emilio Coss. dederè ad populum ferendam, cum illis non liceret. *Plin. l. 35. c. 17.*

CÆCILIA DIDIA, DE LEGIBVS. Tulerit Q. Cæcilius Metellus, T. Didius Cos. Anno 655. Ne multis de rebus consensum vna rogatione ad populum ferretur, ne populo necesse esset in coniunctis rebus compluribus, aut id quod noller accipere, aut id quod vellet repudiare. Item, vt in legibus promulgandis trinundinum seruaretur. *Cicero Philipp. 5. pro Demo sua, & ad Attic. Epist. 1. Manutius autem Cæciliam Didiam non vnam legem esse contendit, sed duas diuersa sententia latae: vt primum quidem caput ad priorem, posterius ad aliam referatur.*

Cæcilia, DE CENSORIBVS. Tulit Q. Cæcilius, Qu. F. Metellus Pius, Scipio Cos. cum Pompeio. Anno 701. Vt Censoria potestas, quam P. Clodius Tribun. pleb. imminuerat, restitueretur.

Dio libro 40.

CÆCILIA repetundarum. Tulit Q. Cæcilius Trib. pleb. Nominatur à Valerio Maximo lib. 6. cap. 11. hacque L. Lentulum, qui postea Censor fuit, damnatum refert. Lata est, vt censor Manutius, L. Marcio, L. Manilio Coss. Anno 601. quo anno lex Calpurnia lata est, vel certe Sp. Posthumio L. Calpurnio.

Cæcilia, DE IVRE ITALIÆ & tributis tollendis. Tulit Q. Cæcilius Metellus Nepos, Prætor, L. Afranio, Qu. Metello Celere Coss. Anno 693. Vt Italia à vectigalibus immunis esset. *Dio lib. 37. Cic. lib. 2. Epist. ad Attic. Portoritis Italiae sublati, agro Campano diuiso, quod vectigal superest domesticum, præter vicestram?*

CÆLIA, de suffragiis. Tulit Cælius Tribun. plebis, Q. Cæcilio, T. Flaminio Coss. Anno 630. Vt etiam in perduellionis iudicio, quod Cassia lege Tabellaria exceptum erat, populus non voce, sed tabella sententiam ferret. *Cicero libro De leg. 3.*

CALLIDIA, De Metello reuocando. Tulit Qu. Callidius Tribunus plebis Vt Qu. Metellus, qui quod in Saturnini legem iurare noluerat, exilio damnatus erat, in ciuitatem reuocaretur. *Valerius Maximus libro 5. cap. 2. Cicero pro Plancio.*

CALPURNIA REPETVNDARVM. Tulit L. Calpurnius Piso Trib. pleb. L. Marcio, L. Manilio Coss. Anno 604. nulla antea cum fuisset: Vt quibus in provinciis magistratus populi Roman. eorumve comites pecunias contra leges cepissent, earum provinciarum homines iudicio Romæ constituto suas pecunias repeterent. *Cic. De off. 2. in Brut. 10. & Verrina 5.*

Calpurnia, DE AMBITV. Tulit C. Calpurnius Piso Coss. cum M. Glabrio, Anno DC LXXXVI. Signonius DC LXXXIII. Vt ambitus damnati omnium honoris petitione prohiberentur, certaque pecunia multarentur. *Dio lib. 26. Cic. pro Muræna, pro Cornel. & in eam Ascon. Hæc lege accusatoribus præmium fuisse refert Manutius, vt si ipsi damnati essent, aliorumque eodem in genere culpam demonstrassent, in integrum restituerentur, ex Orat. pro Cluent. quam post Calpurnia legem habitâ idē censet.*

yyy 4

AVRE-

Calpurnia, DE CIVITATE. Cissena histor libro 4. Milites vt lex Calpurnia concesserat, virtutis ergo ciuitate donari. Hac Nonius refert in voce, Ergo.

CANULEIA, de patrum connubiis. Tulit G. Canuleius, Tribunus plebis. M. Genutio, & C. Curtio Coss. Anno CCCIX. aduersus leg. XII. Tabul. quæ cautum erat, Ne liceret Patriciis coniungi connubio cum plebeis. Huius hæc referuntur capita. Vt plebi cum patribus connubiorum ius esset. Vt Tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus ac plebe crearentur. Augustinus libr. De ciuitate Dei 3. cap. 17. Lij. libr. 4.

CASSIA AGRARIA. Tulit Sp. Cassius, Consul cum Virginio, Anno 267. Vt ex agro Hernicis, quibus cum sædus iustum erat, adempto, dimidium Latinis, dimidium plebi diuideretur. Lex tamen non tenuit. Lij. libr. 2. Valer. lib. 5. cap. 8.

CASSIA, De Senatu. Hanc tulit L. Cassius, L. F. Longinus, Tribunus plebis, C. Mario, C. Flavio Coss. Anno DCLVI. Vt quem populus damnaver, cuius imperium abrogasset, in Senatu ne esset. Acon. in Cornel. Tulit autem eam Cassius maxime propter similitudines, eum Q. Servilio Capione, qui ante biennium Consul fuerat, & cui populus imperium abrogauerat, ob male gestum bellum.

CASSIA, De suffragiis. Tulit L. Cassius Tribunus plebis, Lepido & Mancino Coss. Anno 616. Vt Iudicēs sententias, quas voce dicebant, tabulis ferret: in his etiam populus ipse, duntaxat cum de multis iudicaret, non de capitumini in perdyllionis iudicio. Cicero in Lelio, ubi hanc legem biennio post Gabinium latam scribit. item in Bruto, & lib. De legib. 3. item Acon. in Corneliæ, & Verrin. II.

CASSIA, De Pauli triumpho. Tulit Q. Cassius Prætor, Lelio, Iunio Coss. Anno 586. Vt Paulo, Anicio, & Octauio, ex bello Macedonico cum victoria redeuntibus, quo die urbem triumphantes inuherentur, imperium esset. Lij. libr. 45.

CASSIA, De Senatu supplendo. Tulit C. Cassius Prætor, Dictatore Iulio Cesare. Vt in numerum Patriciorum, qui

Senatui deessent, alij sublegerentur. Tacitus lib. II. Suetonius. autem in Iulio Cesare scribit, eum Senatui suppluisse, patricios allegisse, Prætorum, Adilium, Quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliasse. Vtrum autem illa Cassia lege, an alia, incertum est.

CINCIA, De donis & muneribus. Tulit M. Cincius Tribunus plebis, Cornelio, Sempronio Coss. Anno 549. Vt ne plus ducentis aureis donare liceret: extra quam si coniunctis personis donaretur. quod eo amplius donatum esset, ratum non esset, argumen. l. sancimus. Cod. de donatio. Vlpian cap. Instru. l. 1. lege 4. & 5. C. Theo. de donationibus. Vt in donatione quibuscunque personis facta mancipatio traditiove adhiberetur. exceptis liberorum & parentum personis, quibus cum donatum est, hæc solemnitas non est necessaria, d. l. 4. & 5. Ne quis ob causam orandam donum munusve caperet. Lij. libr. 34. Tacitus lib. 13. Cicero in Catone ad Attio. l. 1. & de Orat. 2. Pestus hanc muneralem à Plauto vocari scribit:

Neque muneralem legem, neque lenoniam,

Rogata fueris necne floci æstimo.

Quod autem hæc cautum scribit: Ne cui liceret munus accipere, non de omnibus generatim, sed de patronis tantum accipiendum est. Idem lege Titia cautum fuit, de qua suo loco. Sed primus omnium ob defensionem ægorum, ut ait Antonianus, lib. 30. pecuniam accepit Antipho Rhannusius. Postea Claudius Imper. vsq; ad x. H. s. capi permisit, quod & Nero confirmavit: vt refert Suetonius, cui ad stipulatur. Tacitus lib. 11. & Plin. in 6. Epist. ad Rufum. Iuriconsultis permissum videtur capere vsque ad centum aureos, l. 1. §. si cui cautum. D. de vari. & ext. cogn.

CLAUDIA, De liberali causa. Tulit Ap. Claudius Decemuir, cum collegis, Anno CCCII. Vt cum quis in seruitutem asseretur, vindicie secundum libertatem darentur. Lij. libr. 3. Dionys. lib. 10. Videtur autem hæc lex de sumptibus Solonis lege quadam, quam sic scriptum est: Σώματος εἰς δουλείαν ὃ ἐλευθερίας ἀνέβη, καὶ τὸν ἰσχυρὸν ὅσον πλεονεκτήσας, ἀλλὰ τὸν φιλῶντα καὶ ἔχοντα ἐν μέλει εἶναι.

CLAV-

CLAUDIA, Tulit Q. Claudius, T. S. non adiuuante vno, quis donator, quis, maritum, trecentum amper. id fuit habet, quæstus, decem, vilius, Verrin. 7. Vide ad non. Claudius, dianus, serbius, Antonius, re, ratio, vbi gales, prionem, venacem, Hanc autem, litem de respectu, talit. non ex, Senatoribus, habet, inquit, Sculdes, in min.

CLAUDIA, ciatione, Videtur, me, Claudius, par, i, scribis, quæ, consuetudine, gem, uenia in, ea de lege, nihil.

CLAUDIA, NOMINIS, Claudius, Coss, no DCLXVI. C, ni censu essent, que ciuitatem, redirent, Vt D, Censor, Prætor, rum, darent, ceteretur, in, iusticiandum, d, etter, ciuitati, non mittere, manumittend, lib. 41.

CLAUDIA, Claudius, Mors, pitio, Anno D, comitis, absent, in, in Calene.

CLAUDIA, NOVI CO, cellar, Vt col, tinia Nouum, ciuitas adime, nem, & vbi.

CLAVDIA. De Senatorum quæstione. Tulit Q. Claudius Tribun. pleb. Cornelio, T. Sempronio Coss. Anno 535. adiuvante viro patrum C. Flamio. Ne quis Senator, quive Senatoris pater fuisset, maximam navem, quæ plus quàm trecentarum amphorarum esset, haberet. Id satis habitum ad fructus ex agris vectigales: quæstus omnibus patribus indecorus vilis est. *Lin. lib. 21. & Cicer. Verrin. 7.* Videndum etiam; nunquid ad hanc Claudiam pertineat, quod Pedianus scribit in Cornelianam, his verbis: Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem Senator habere licet per legem. Hanc autem legem postea in Iuliam de repetundis Cæsar Dictator transfudit. nam ex lege Iulia repetundarum Senatoribus habere navis non licuit, inquit *Scævola, in l. his qui naves. de vacat. inus.*

CLAVDIA. De Scribarum negotiatione. Videtur, inquit *Horoman.* proxime Claudii pars fuisse. *Sueton. in Domitiano.* Scribas historiis negotiantes ex consuetudine, sed contra Claudiam legem, venia in præteritum donavit. Aliud ea de lege nihil reperitur.

CLAVDIA DE SOCIIS AGNOMINIS LATINI. Tulit C. Claudius Coss. cum T. Sempronio, Anno DLXXVI. Qui socij ac nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalend. Novembr. redirent. Vt Dictator, Consul, Interrex, Censor, Prætor, qui nunc esset apud forum, darent operam, ut qui manumitteretur, in libertatem vindicaretur: iurandum daret, qui eum manumitteret, civitatis mutandæ causa manu non mittere: qui id non iuraret, eum manumittendum non censuerunt. *Lin. lib. 41.*

CLAVDIA. De comitiis. Tulit M. Claudius Marcellus Coss. cum Servo Sulpicio, Anno DCLX. Ne in magistratuum comitiis absentiæ ratio haberetur. *Sueton. in Cæsare.*

CLAVDIA, DE COLONIA NOVI COMI. Tulit idem M. Marcellus: Vt colonis, quos rogatione Vatinia Novum comum Cæsar deduxisset, civitas adimeretur: quod per ambitionem, & ultra præscriptum data es-

set. *Suetonius in Cæsare.*

CLAVDIA, de fenore. Tulit Claudius Cæsar: Ne creditores in mortem pagentum pecunias filiisfam. fenori darent. *Tacitus lib. 11. ubi aperit legem latam affricat.*

CLAVDIA, de re nummaria. Tulit. Vt victoriatum nummus, qui ex Illyrico aduectus mercis loco habebatur, Romæ percuteretur: & eadem victoriæ nota obfignatur. *Plin. l. 33 c. 3.*

CLAVDIA, de tutelis. Tulit. Vt ne agnati mulierum tutelam legitimam recipere cogentur. *Ulpian. tit. 15. & Imp. leg. 3. C. de leg. ius.*

CLAVDIA FRUMENTARIA seu de annonæ. Tulit P. Clodius Tribun. plebis, Pisonæ, Gabinio Coss. Anno DCCXV. Vt frumentum populo, quod antea senis æris, ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur, & Sext. Claudio frumentaria procuratio mandaretur. *Ascon. in Pisonianam, Cicero pro Sestio, & in Pisonem, & pro Dom. & Dio, lib. 38.*

CLAVDIA, DE COMITIIS. Tulit idem. Ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de cælo frueretur. Vt omnibus factis legem fieri liceret: quæ de causâ legem Æliam & Fufiam, præpugnacula & muros trāquillitatis, à Clodio sublata toties Cicero queritur, in *Sextiana, Pisoniana: & in hanc Asconius, & Dio, lib. 38.*

CLAVDIA, DE INIURIIS PVBLICIS. Tulit idem, sed de ea nihil me legisse puto, præter hæc Ciceronis in ea pro domo: At tu etiam legem de iniuriis publicis tulisti, Anagnino nescio cui Menulle per gratiam, qui tibi ob eam legem statuum in meis edibus posuit, ut locus ipse in tua tanta iniuria legem & inscriptionem statque refelleret.

CLAVDIA, DE VI. Tulit idem. Vt de iis, qui ciues Roman. sine iudicio populis indictaque causâ necassent, questio haberetur. Tulit autem ob Ciceronem & alios, à quibus necati erant Catilinarij, quamvis nominatim de Cicerone nullam faceret mentionem. *Velleius lib. 2. Dio xxxviii. Cic. ad Attic. 111.*

CLAVDIA, DE M. TVLLIO. Tulit idem. Vt M. Tullio Ciceroni, quod fassum s' C. retulisset, quod ciues Roman. indemnatos necasset, aquæ & igni interdictum esset, ne-

ut ej intra quingenta passuum millia liceret esse, ne quis de ipsius reditu ad Senatū referret, ne quis sententiam diceret, ne disputaret, ne loqueretur, ne pedibus iret in sententiam, ne scribendo adesset. *Cicero pro domo sua, Post reditum in sen. & libr. ad Attic. 111. & Duo lib. 38.*

Clodia, DE PROVINCIIS. Tulit idem. Ut Gabinio Syria, Babylon, Persę, Pisoni Macedonia, Achais, Thessalia, Gracia, omnisque Boetia proconsulari imperio mandaretur: iisque cum exercitu in eas provincias iuris, pecunia ex arario attribueretur. *Cicero Pro domo, & in Sexitiana.*

Clodia, DE INTERCESSIONE. Tulit idem Clodius. Ut libera & soluta in ferendis legibus Tribunorum plebis potestas esset, neque intercessio ne impidiretur. *Cicero in Sexitiana.* Notum enim Tribunis vni obistere poterat. *Diad. lib. 38.*

Clodia, DE COLLEGIIS. Tulit idem. Ut collegia, id est, conuentus artificum à Numa instituti, & magna ex parte partim legibus, partim Senatufultus sublati, restituerentur, multique alij constituerentur. *Cicero in Sexitiana Pisoniana, Pro domo sua, Pedianus in Corn. & Dio li. 38.* Plutar. autem de Collegiis à Numa institutis hæc refert: Ex plebisque, inquit ejus institutis, distributio multitudinis per artificia maxime admiratione digna habetur: nam cum ciuitas ex Sabinis & Ro. constaret, essentque inter eos crebre contentiones, statuit eos Numam in plures partes secare, ut magnas illas duas factiones in plures & minutas partes dissecaret, penitus tolleret. Fuit autem hæc distributio ex ratione artificiorum facta, ut posset tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, cerdonum, coriariorum, fabrorum, singularum, eademque ratione reliquorum artificum: atque iis, cum certos conuentus, tum etiam deos quos colerent, pro dignitate cuiusque attribuit. Tum primum factiones illæ ex vrbe sublatae sunt, ut alij Sabinij, alij Romani, alij Tatiij, alijs Romulicij inuidiosis nominibus dicerentur.

Clodia, DE REGNO CYPRI. Tulit idem. Ut Cyprus insula in provincie formam redgeretur, ut Ptolemæus rex Cypri sedens cum purpura & sce-

pro, & illis insignibus regis præconi publico subiceretur, & cum bonis omnibus publicaretur. Ut M. Cato Questor cum iure prætorio, adiecto etiam Questore, mitteretur in insulam Cypri, & regie Gazæ vendendæ, & pecunie deportandæ præficeretur. Ut qui Byzantij rerum capitalium damnati exularent, pop. Ro. nomine in eam ciuitatem reducerentur. *Cicero pro domo sua, pro Sex. De prou. cons. Velleius lib. 2. Plutar. in Viris.*

Clodia, DE PESSINUNTIO SACERDOTIO. Tulit idem. Ut Pessinuntius Martis magnæ sacerdos, suo sacerdotio spoliaretur, sanumque illud Brogitaro Gallo græco attribueretur. *Virg. pro Sextio, De arusp. resp.*

Clodia, DE CENSORIBVS. Tulit idem. Ne quem Censores in legendo præterire, nè que ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & virisque Censoris sententia damnatus esset. *Asto. in Pisonianam. Cicero in eadem, in Miloniana, & Sexitiana.* Hæc autem lege Censoris potestatis ius imminutum est, quod quadringentis annis in Repub. vniquit in Pisonem Cicero, retentum fuerat. Antea enim Censoribus notam apponere licuit etiam non accusatis, & quod vnus statuisset, nisi alter diserte intercessisset, aut notatum liberaisset, tantumdem erat, ac si virisque iudicio esset damnatus.

CORNELIA, de patriciis. Tulit cum collegis Sext. Cornelius Tribun. milit. Anno 370. Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret. *Liui. li. 6. Diony. li. 4.*

CORNELIA, de bello Antiochi. Tulit P. Cornelius Cos. cum M. Acilio, Anno 562. Vellenti iuberent cum Antiocho rege, quique secum eius secuti essent bellum iniuri. *Antioch. lib. 36.*

CORNELIA, de ambitu. Tulere P. Cornelius, M. Bæbius Cos. Anno 572. *Liuius lib. 40. Florus præterea Ept. 47.* Legem de ambitu latæ testatur.

CORNELIA, de C. Mario. Tulit L. Cornelius Cinna Cos. cum Cn. Octauio, Anno 666. Ut C. Marius qui à L. Sylla oppressus profugerat, in urbem reciperetur. *Velleius lib. 2. App.*

CORNELIA iudiciaria. Tulit L. Cornelius Sylla dictator & Cos. cum Q. Metello, Anno 673. Ut iudicia equestri ordini adempta: in solum ordinem

Senato-

Senatorum tra-
pionum ratio al-
aut: Equites ale-
legem annos ale-
Cicer oratorio
draginta. Flor. &
Cicero in eadem. H-
videtur, caput il-
memorat, de cu-
rum reticendi
dicum potestas
Cornelia R. E.
Tulit idem. Ut i-
reus omnino cõ-
actione ea cassi-
dies provinciali
succellum esset,
quid sit. Ut Lega-
Ut sculaculor li-
num denunciat
sori: item omnia
literas omnes, et
tas, quib. milita-
l teras publican-
re liceret. Cicero
epistol. & lib. 3.
& in eam. Aliter
Cornelia A.
Ut præcipit pro-
maximè de ius
qui in Thucidi-
las erant: quos
sit. Cicero cõ-
ti agri lege C-
quam assigna-
cis hominib. i-
eur. Idem pro
suum Sakastum
Cornelia S.
idem. Vt Cal-
ludorum, & c.
bus H. S. troce-
ius potestas, quæ
diebus omnib.
sunt & minor
Giz. libro 2. ca-
17. & Plutar. in
Cornelia D.
Idem. Ut i-
tatis agrique
mo sua, pro Ca-
lib. 2.
Cornelia
B. V. S. Tulit
qui cum ius

Senatoꝝ iur. transferrentur. Ita quadraginta annorum ratio ab Aſconio tradita, cum ait: Equites à lege Semproniana ad hanc legem annos quadraginta iudicasse: cum Cicer. oratorio more dicat propriè quadraginta. *Flor. Epit. 86. Aſcon. in Diuin. & Cice. in eadem.* Huius eiusdem fuisse pars videtur, caput illud quod Cice. *Ver. 4.* commemorat, hę cui extra ordinem Senatorum reiiciendi amplius quàm trium iudicum potestas esset.

Cornelia REPETVNDARVM.

Tulit idem. Vt in reperiendarum iudicio reus omninò cõperendinaretur, nec vna actione ea caussæ abſolueretur. Vt certi dies prouincialibus, magistratibus quib. successum esset, decedendi caussæ præstituti esset. Vt Legatus sũptus præſcriberetur. Vt accusatori liceret omnibus testimonium denũciare, præterquam defensori item omnia clauſa rei obſignare, & literas omnes, rum publicas, rum priuatas, quib. intrari posset accusatio præter l. teras publicanorum, Romam deportare liceret. *Cicer. Verr. 3. & 4. pro Posthu. lib. 1. epist. 1. & lib. 3. epist. 6. & 10. Item Verr. 4. & in eam Aſconius.*

Cornelia AGRARIA. Tulit idem. Vt præſcriptorũ agri publici essent: quod maxime de iis agris intelligendum est, qui in Thufcia circa Volaterras ac Fesulas erant: quos milicibus suis Sylla diuisit. Cicero cõtra Rullum: Sunt enim multi agri lege Cornelia publicati, nec cuiquam assignati, neque venditi, qui à paucis hominib. impudentissimè possidentur. *Idem pro Roscio Amerino, contra Rullum. Salustius in Catilin.*

Cornelia SVPPTVARIA. Tulit idem. Vt Calendis Idibus, Nonis, diebus ludorum, & feriis quibuscumque solemnibus H-S. tricenot in cænā inſumere ius potestatisque esset. cæteris autem aliis diebus omnibus, non amplius ternos. sunt & minora precia rebus imposita. *Gall. libro 2. c. 24. Macrobi. lib. Satur. 3. cap. 17. & Plur. in Sylla.*

Cornelia DE MVNICIPIIS, Tulit idem. Vt municipiis omnib. ius ciuitatis agrique adimere retur. *Cicer. pro domo sua, pro Cæcinnâ, Appianus belli ciuili lib. 2.*

Cornelia DE MAGISTRATIBVS. Tulit, vt opinatur Horom. idem. Vt qui cum imperio in prouinciā prof-

ectus esset, tandiũ illud imperium retineret, quoad in urbem reuersus esset: cum antea certo ac præſinito tempore imperium illud terminaretur: & si successor non mitteretur, noua rogatione ad imperium prorogandum opus esset. Item vt triginta tantum dies, postquam successor missus esset, magistratus ad decedendum concederentur. *Cicer. epist. 9. ad Lentulum, & lib. 3. ad App. epist. 6.*

Cornelia DE SVPPTIBVS VNERNVM. Tulit idem Plur. in eiu vita.

Cornelia DE TRIBVNIS PLEBIS. Tulit idem. Ne Tribunis pl. b. ferendarum legum, concionandis ius esset, neve ad eos prouocatio esset, vt ne iis intercedere liceret: neve iis, qui Tribunis pleb. fuissent, alios postea magistratus capere liceret. *Cic. de legib. 3. Cæsar comment. Gall. lib. 1. Plutarch. in eiu vita. Florum in Epit. Appia. De bello ciuili. 1. Aſcon. in 3. Verrin.*

Cornelia DE PRVINCIIS. Tulit idem. Ne quis plus anno prouinciæ præſeſſet. *Cic. ad Appium, lib. Fam. 5. Item vt Senatus quidam prouincias decerneret.*

Cornelia DE MAGISTRATIBVS, Tulit idem. Vt iis, qui suas partes in ciuili bello secuti essent, honores ante tempus capere ius esset. Vt si quis magistratum peteret, quem antè inuississet, nisi decennium interiectum esset, eius ratio non haberetur. *Appia. de bell. ciuili. Vt proſcriptorum liberi honorem petendorum potestate priuarentur. Plin. lib. 7. Quinri. lib. 11. c. 1. Cice. in Pisonia. Dio. lib. 41.*

Cornelia DE SACERDOTIIS. Tulit idem. Vt ius creandorum sacerdotum à populo (euius hæc lege Domitia potestas erat) ad collegia sacerdotum transferretur: iisque ex veteri more tributis comitiis cooparentur. *Dio lib. 37. & Aſconius in Diuinis.*

Cornelia DE QVÆSTORIBVS, Tulit idem. Vt viginti Quæstores suppleto Senatui crearentur, cui iudicia tradiderat. *Tacitus lib. 2.*

Cornelia DE PROSCRIPTIS. vide Valeria.

Cornelia MAIESTATIS. Tulit idem. Ne qui cum imperio prouincias obtinerent, populi, Senatũve iniussu exercitum de prouincia depor-

tarent, bellumve sua sponte gererent. *Cicero in Pison.* Alia capita fuerunt, quae *Pezdianus* in *Corneliana* significat. Fuit & illud, ut à quaestionibus vel cruentis nullius dignitas exciperetur. *Ammia Marcell.* lib. 19.

Cornelia, DE SIGARIIS ET VENERIFICIIS. Tulit idem. Vt qui hominem occiderit, vel venenum parit, habuerit, vendiderit, cuiusque dolo malo incendium factum erit, quive hominis occidendi, furtive faciendi causa cum telo ambulaverit, iudicio publico damnetur. *Marcia.* lib. 1. D. ad le. *Cornel. de fidei.* quo sub titulo multa huius legis capita enumerantur. Ea lege excepti erant, qui praescriptione *Syllana* obrelata civium Romanorum capita pecunias ex arario acceperant. *Sueton. Caesar.* Eiusdem etiam hoc caput fuit, ut cum in consilium iri oporteret, Quasitor à reo quaereret, clam an palam de se sententiam ferri vellet, *Cicero in Cluentiana.* Item, Vt si quis domi suae necatus erit, ei qui servus, qui ante quaestionem fugerint, peruestigarit, & indicarit, in singulos servos, quos eius caedis convicerit, quinos aureos ex bonis occisi, aut si inderedigi ea quantitas non possit, ex publico accipiat. Vt de his, qui ante quaestionem habitam fugerint, si aperto testamento liberi scripti inveniuntur, iudicium inter sicarios fiat: ita ut ex vineulis causam dicant, & convicti perinde ac servi puniantur: & ei qui convicerit, deni aurei praemij nomine dentur ex bonis damnati. *Caius* l. 25. D. ad SC. *Syllan.* Huius legis meminit *Seneca* lib. 1. de Providentia, & li. Decla. 3. item in ludo, quem de morte *Claudij Caesaris* composuit.

Cornelia, DE INIURIIS. Tulit idem, ut *Venuleius* testatur, in l. hos accusare. 12. in fin. D. de accus. Vt in eos, qui quæpiam pulsassent, verberassent, domumve alienam vi introissent, iudicium daretur. Vt in eo iudicio non esset, qui ei qui ageret, gener, focer, vitricus, privignus, sobrinusve esset, propiusve eorum quæquam ea cognatione, affinitatēve attingeret, quive eorum cuius parentisve cuius eorum patronus esset. Vt filiusfamil. ex omni causa iniuriarum agat, ut actori iusiurandum deferre liceat reo, an iniuriam fecerit. Si quis librum ad infamiam alicuius percipientem scripserit,

composuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret: etiam si alterius nomine ediderit, vel sine nomine: ut de ea re agere liceret: & si condemnatus sit, qui id fecit, intestabilis ex l. esse iubetur. *¶ l. p. l. 5. D. de iur. & s. sed & lex.* Insuper de iniur.

Cornelia, DE FALSO. Tulit idem. De omni falsitatis genere, quæ in nummis, testamentis, partibus, iudiciis, tabulis publicis, alijsque rebus commissæ, publici iudicij poenam mererentur, de quibus Iurisconsulti copiose sub tit. ad leg. *Corn. de fals.* Crimina enim ferè sunt innumera, quibus quoddam poena esset constituta nulla, huius legis poena, partim senatusconsultis, partim Principum scriptis, partim etiam Iurisconsultorum responsis attributa est. Meminit *Cicero*. *Verrin.* 3. De *natu. deor.* 2. & *Sueton.* in *Augusto.* *Pompo.* l. 2. De orig. iur. *Paulus* Sent. 4. c. 7. & lib. 5. cap. 24. Neque verisimile esse, quod *Zasius* putat, id solum falsum hac lege coerceri, quoddam in testamentis commissum esset: patet ex l. 9. D. de falsis. ubi lege *Cornelia* caveri ait, ut qui in aurum virij quid addiderit, qui argenteos numeros adulterinos flaverit, falsi crimine teneatur, &c.

Cornelia, DE TESTAMENTIS. Tulit idem. Vt eorum testamenta, qui in hostium potestate essent, perinde rata essent, ac si hi, qui ea fecissent, in hostium potestatem non pervenissent: & hereditas ex his eodem modo ad vnumquemque pertineret. *Julia.* l. 12. D. qui test. fac. poss. *¶ l. p. c. Insuper.* 23. *Iavol.* in l. 15. De iust. rup. & *Insuper.* §. vlti. quibus non est permiss. fac. test. Atque ex hac lege induta fictio est. Vt qui captus apud hostes decederet, mortuus eodem momento quo captus esset, putaretur. Eiusdem legis caput opinatur illud fuisse *Hotoma.* quod in edicto *Verris* significatur, apud *Ciceronem.* li. *Accusat.* 1. Non minus multis signis, quam è lege oportere, cautumque de numero testium, quos in testamentis adhiberi oporteret, fuisse.

Cornelia, DE LVSV. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, spoliōnemve eius rei ergo faceret, nisi qui corporis exercendi causa susceptus esset, faceret. veluti si certaretur discō, hasta pilōve iaciendo, currendo, saliendo, lucando, pugnando, quæ virtutis causa fiebat. Verū

autem hec lex Romanorum temporibus *Huius Marcia* facit.

CORNELI lolantur. Tulit quem *Cicero* de *Glabrione* Co. Ne quis in Sen. nisi p. causis illis esset, inter eos populum ferret *lianam*, quod eodem in senatus: diem imperii, na ut post ad p. ea referretur. Di.

CORNELI torum. Hanc id re alius est, mu. re eodem loco scri. res ex edictis suis quæ rectum gra. nibus, qui variè sustulit. Soleb. neglectis edifici. avaritia aut amb. ius dicere: quæ gulis annis not. ipsi quæ ius varietatem tur.

CORNE lit *P. Cornelius* post *Cæsar* in natalis *Vrbis* h. bello civil. secu.

CORNE rone. Tulit *Cornelius Lentulus* lo. Anno de magnitratibus App. *Claudius* duos Trib. ple. & Numerium Sextiles. Vt M. ciuitatem, ve. ret *Cicero* pro. in *Epist.* fam. 6.

CORN Vt per adu. per viam rub. esset. *Hugon.* conlin. *CVRIA*, lit *M. Curiu*

autem hæc lex Reipubl. an Imperatorum temporibus lata sit, vix sciri potest. *Huius Marcia. l. 3. D. de aleator. mentionem facit.*

CORNELIA, de iis qui legibus soluantur. Tulit C. Cornelius, Trib. pleb. quem Cicero defendit, C. Pisonem, M. Glabione Cos. Anno DCLXXXVI. Ne quis in Senatu legibus solueretur, nisi D.C. affuissent: néve quis cum solutus esset, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur. Asconius in Cornelianam, quod eò pertinebat, vt esset quidem in senatus potestate, dare extra ordinem imperia, legibusque soluere, sed ita vt post ad populum veteri more de ea referretur. *Dio. lib. 36.*

CORNELIA, de iurisdictione prætorum. Hanc idem, etsi nemo repugnare ausus est, multis tamen inuitis tulit, vt eodem loco scribit Asconius. Vt prætores ex editis suis perpetuis ius dicerent: quæ res cum gratiam ambiciosi Prætoribus, qui variè ius dicere assueverant, sustulit. Solebant enim antea Prætores neglectis edictis perpetuis, vt quisque auaritia aut ambitione ducebatur, variè ius dicere: hæcque ratione fiebat, vt singulis annis noua edicta proponerentur, ipsūque ius Prætorum ob edictorum varietatem turbaretur. *Dio. lib. 26.*

CORNELIA, de natali Vrbis. Tulit P. Cornelius Dolabella Cos. statim post Cæsaris necem, vt deinceps is dies natalis Vrbis haberetur. *Appianus lib. De bello ciuili. secundo.*

CORNELIA, de M. Tullio Cicero. Tulit Centuriatis comitiis P. Cornelius Lentulus, Consul cum Q. Metello. Anno DCCXVII. & cum omnibus magistratibus, præter vnum prætorem App. Claudium, P. Clodij fratrem, & duos Trib. pleb. Sex. Attiliū Serranū, & Numeriū Quintium, pridie Non. Sextiles. Vt M. Tullio Cicero in redire in ciuitatem, venireque in Senatum liceret. Cicero pro domo, pro Sextio, in Pisonem, in Epist. fam. & alibi.

CORNELIA, de limitibus. Tulit. Vt per æduarios limites populo sicut per viam publicam itineris faciendi ius esset. Hyginus in libello *De limitibus constit.*

CVRIA, de patrum auctoritate. Tulit M. Curius Dentatus Trib. pleb. M.

Fuluio Peto, T. Manlio Cos. Ann. CDLV. Vt ante comitia magistratum, patres auctores fierent. hoc est, vt probare sese dicerent eos magistratus, quos populus creasset. Hanc legem Cicero in libro de *Clarij Oratoribus*. Appio Claudio Cæco interrege comitia habente: *Linus autem lib. 10.* P. Sulpitio latam esse tradunt. de quo hoc tantum dicam, ab eo qui primus interrex esset proditus, comitia non haberi solita esse. Quare si duo interreges proditi sunt, à posteriore habita esse comitia necesse est. Priorem esse proditum Appium Linium asserit, Cicerone Sulpitium videatur existimasse. Huius legis etiam meminit *Probus De viris illust.* Idem in lege Publicia cæturum de comitiis legum fuit.

CVRIATA lex dicebatur olim, quæ in curiatis comitiis, id est, vniuersi populi suffragiis curiatim in forum conuenientis, de eorum imperio ferebatur, qui in prouincias mittebantur: videlicet quid cuique imperij, atque ornamentis attribui placeret. Postea verò non ab vniuerso populo, sed à xx. licitoribus ad speciem atque usurpationem verustatis, hoc est, ad triginta veteres curias representandas constitutis, iubebatur. *Linus lib. 9. Cic. 2. Agraria in Rullum.* Ferri autem solitam à Consulibus hanc legem idem Cicero in eadem Orat. significat his verbis: Consulibus legem Curiatam ferentibus, à trib. pleb. læpè est intercessum. idemque confirmant illa verba in epist. ad Lentulum: Legem Curiatam Consuli ferri opus esse, necesse non est. Nam quod in sua lege Rullus posuerat, vt à Prætore ferretur, extraordinarium fuit: quia videbat adduci Consules minime posse, vt eam ferrent, vt pote qui nullum x. viris imperium dari vellent: itaque Ciceronis extant Orationes aduersus legem Rulli de Decemviris.

DECEMVIRALES, de 12. tab. Tulit App. Claudius decemuir, cum collegis, anno CCCI. Vt leges 12. tabularum ratæ essent, eisque populus pareret. His etiam duas eodem anno tabulas addiderunt. *Dionys. lib. 10. & Linus lib. 3.*

DECIA, de duumviris naualibus.

Tulit M. Decius Trib. pleb. Junio Amilio Coss. Ann. DCLIII. Ut diuimuros inuales classis ornandæ reficiendæque caussa populum iaberet. *Linum lib. 9.*

DIDIA sumptuaria. Tulit Didius Trib. pleb. ut opinatur Zafius; App. Claudio Pulchro, Qu. Merello Macedonico Coss. Anno DCL. Ut vniuersa Italia, in sola vrbs lege Fannia sumptuaria teneretur. (Italis existimantibus Fanniam legem non in se, sed in solos vrbans ciues esse conscriptam) Ut non soli qui prandia cœnassæ maiore sumptu fecissent, sed etiam qui ad eas vocari essent, atque omnino interfuissent, pœnis legis tenerentur. *Macrob. lib. 3. c. 17.*

DOMITIA, de sacerdotiis. Tulit Cn. Domitius Anobarbus Trib. pleb. Neronis Imperatoris, pontificibus offensior, quodd alium quam se sui patris in locum cooptasset, C. Mario 3. L. Aurelio Coss. Ann. DCL. Ut non sacerdotum collegia, vt antea, quem vellent cooperari, sed populi id beneficium esset. cum autem populus per religionem sacerdotia mandare non poterat; rogauit vt minor pars populi id est tribus septemdecim vocerentur: ab ea parte qui esset factus, is à collegio cooperaretur. *Suet. Nerone. Velieius lib. 2. Cic. in Agraria 2. epist. 5. ad Brutum, & pro Cornelio, & Ascon. in eandem. Dio. lib. 37.* Adde etiam, vt censet Manutius, hac lege permissum, vt absentes quoque possent petere sacerdotia: de ea hunc locum Ciceronis ad Brutum exponens: Ciceronem nostrum, inquit, in vestrum collegium cooperari volo: existimo omnino absentium rationem haberi sacerdotum comitiis posse. nam etiam factum est antea. C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur. nec quib minus id postea liceret, lex vlla sanxit. Sed & Paternulus auctor est, C. Cæsarem, cum in Asia esset, Romæ populi suffragiis Pontificem creatum. Hanc autem legem postea L. Sylla rerum potitus, abrogauit, vt testatur Asconius, spoliauitque populū arbitrio creandorum sacerdotum: cuius tamen legem aliquot post annis T. Atrius Labienus trib. pl. abrogauit, Domitiamque restituit.

DVILIA, de magistratibus. Tulit M. Duilius Trib. pleb. Valerio, Horatio Coss. Anno DCCIII. Ut qui ple-

bem sine Trib. pleb. reliquisset, quique magistratum sine prouocatione creasset, tergo & capite puniretur. *Linum lib. 3. Dionys. lib. 10.*

DVILIA MÆNIA, de cōitionibus. Tulere de collegij sententia M. Duilius, L. Manius Trib. pleb. Martio, Manlio Coss. Ann. DCCXCVI. Ne quis postea populum seuotaret: qui hoc fecit, capitale esset. *Lin. lib. 7.*

DVILIA MÆNIA, DE FENORE; Tulere ijdem. Ut fenus nē maius vnciarum exerceretur. *Linum lib. 7. Tacitus tamen lib. 5.* Fenus vnciarum duodecim tabul. legibus constitutum fuisse tradit.

F

FABIA, de ambitu. Tulit. Ut certus numerus sedatorem esset, id est eorum qui candidatus in campum deducerent. *Cic. in Murianam.*

FABIA, de plagariis; Q. Fabio Leone, & M. Claudio Marcello Coss. anno DCLXI. lata est; vt quibusdam placet; Vt qui hominem ingendum vel libertinum inuitum celauerit, vinculum haberet, emerit sciens dolo malo, quive in eam qua re socius erit, quisque seruo alie nosserdæve persuaserit, vt à domino dominæve fugiat, vel eum eamve inuito vel insciente domino dōmiræve telauerit, vinculum habuerit, emerit sciens dolo malo, quive in ea re socius erit: iudicio pœnæque pecunia damnetur, si penult. & vltim. D. ad leg. Fabiam. Item si seruus qui plagum admisit, pro quo dominus pœnam inuiti, intra decem att nos manumittatur, l. is. D. de manumissi. Cicer. pro C. Rabirio. An de seruis alienis contra legem Fabiam retentis plura dicenda sunt? Et Iurisconsulti in Pandect. item Paulus Sen. lib. 5. c. 7.

FABIA LEX, pro formula dicitur apud Pulum lib. Sen. 3. c. 3. improprie, cum ea lex non fuerit, sed actionis formula. Similiter autem Cicero Manilianas venalium vendendorum leges dixit; in libro De orat. 1. pro Cautione.

FABIA, de terminis. Ea legitur in libro De agrorum conditionibus his ferre verbis; quæ paucis quibusdam locis castigauit Horomanus: Qui hac lege coloniam deduxerit, municipium, præfecturam, forum, conciliabulum constituerit;

fluere, in eo ag
nus coloniam
li, piz fœdura
bant, terminis
que fines ita sta
dum ne extra ag
rium fines ducat
ge liant erant
neito, nere com
lo. si quis aduer
nos singulos que
uerit sciens dolo
bicum eorum,
get erit, dare da
curatoris, qui h
reper, totumque
Suarior hac le
cunque magistra
cipio, præfectura
et dicendo præ
iurisdictione iudici
storinge eam re
cuius dederit, re
in res singulas
facto, ita vt è R
debur. Et si is
erit, condemnat
ab eo dēre bon
die exigit, cui
partem dimidia
ra maxime is co
dimidia in p
loco terminus
cum terminum
fraude licet fa
tam rem hac le
FALCID
P. Falcius Tri
Coss. Ann. DCC
capita memorat
qui eorum post
stamentum fac
nam quasque r
re valer, ius pos
ge licebit. Qui
legem rogat, m
quantum cuiq
re publico dat
si quis esto, du
minus quam q
ris ex eo resti
Eis quibus tra
pecuniam fin
isque hæres, q
sar damnatur

stiterit, in eo agro, qui ager intra fines eius coloniarum municipij, foro, conciliabuli, præfecturæ erit. limites decumani, ut fiant, terminique statuuntur, curato: qui- que fines ita statuerit hi fines eorū sunt, dum ne extra agrum colonicum, territo- rium fines ducat: qui que termini hac le- ge statuti erunt, ne quis quem eorum e- rigit, nēve commoueto, sciens dolo ma- lo: si quis aduersus ea fecerit, in termi- nos singulos quos eiecerit, locove mo- uerit sciens dolo malo, l. xxv. in pu- blicum eorum, quorum intra fines is a- ger erit, dare damnus esto: de que ea re curatoris, qui hac lege erit, iurisdic- tio, recipiarumque datio additio esto. Si curator hac lege non erit, tunc qui- cunque magistratus in ea colonia, muni- cipio, præfectura, foro, conciliabulo iu- ri dicundo præerit, magistratus de ea re iurisdic- tio iudicis datio additio es- to: inque eam res qui hac lege iudi- cium dederit, testibus publicè duntaxat in res singulas x. denunciandi potestatem facito, ita ut si Republica fideque sua videbitur. Et si is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erit. eam pecuniam ab eo dēve bonis eius, primo quoque die exigito, eiusque quod receptum erit partem dimidiam eius cuius vnus ope- ra maxime is condemnatus erit, partem dimidiam in publicum redigito. Quo ex loco terminus aberit, si quis in eum lo- cum terminum restituere volet, sine sua fraude licet faceret: nēve quid cui is ob eam rem hac lege damnus esto.

FALCIDIA, de testamentis. Tullit P. Falcidius Trib. pleb. Domitio, Asinio Coss. Anno. dcccxi. Eius hæc quatuor capita memorantur: Qui ciues R. sunt, qui eorum post hæc legem rogatam testa- mentum facere volet, ei quem pecu- niam quasque res, quibusque dare lega- re volet, ius potestatisque esto, ut hac le- ge licebit. Quicunque ciuis Ro. post hæc legem rogatam testamentum faciet, is quantum cuique ciui Rom. pecuniam iu- re publico dare legare volet, ius pote- statisque esto, dum ita detur legetur, ut ne minus quam quartam partem heredita- tis ex eo testamento hæredes capiant. Eis quibus ita datum legatum erit, eam pecuniam sine fraude sua capere licet: isque hæres, qui eam pecuniam dare ius- sus damnatusve erit, eam pecuniam de-

beto dare, quam damnatus est. Si quis aliter quam hac lege liceat, pecuniam dederit, legauerit, hæredi quartam par- tem eius pecuniae quæ data legata erit, ex eo testamento retinere liceto: Paul. l. i. D. ad leg. Falc. Hieronymus in Euse- bij Chronicis, qui tamen latam ita fuisse scribit, ut quarta pars tum demum heredi- bus superesset, si quatuor aut minus essent: si autem plus quatuor, medietas: quod in Iurisconsultorum libris nusquā reperias, tum & huius hæc verba refert Dio lib. 48. Ut hæres quartam partem bo- norum sibi relictorum, si grauer oneratus sit legatus: accipiat: cetera legata- riis relinquat.

FANNIA sumptuaria. Tullit C. Fannius Coss. cum M. Messala, Anno d. lxxxix. Ut ludis Romanis, plebeiis, Saturnalibus, & aliis quibusdam diebus centenos æris in singulos dies impende- re liceret: decemque aliis diebus in sin- gulis mensibus, tricenos: ceteris autem omnibus diebus, denos. Ne quid volu- crum poneretur, præter vnā gallinam, quæ non esset altilis. Plin. l. i. c. 50. Gel- lius lib. 2. c. 24. Macrobi. lib. 2. c. 17. Arhe- nez autem libri sexti extremo, legem sic ex- pressit, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων, πέντε μὴν ἀπὸ τῆς ἑκάστης ἡμέρας μὴ ὑπερβαίνειν ὅτι καὶ ἡμετέρας τῶν δὲ πέντε, τὸ τοῦ τελεῖται μὴ πέντε ἡμέρας δὲ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ἡμετέρας, καὶ ὑπερβαίνειν. ἡρεῖται δὲ ὑπερβαίνειν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ἀπὸ τῶν ἡμετέρων. Hanc Lucilius his ex- pressit verbis: Fannij centusisque missos, quod scilicet sumptibus centum altibus modum fecerit. De hac leg. Sammonius Serenus ita refert: Lex Fannia, san- ctissimi Augusti, ingenti omnium ordi- num consensu peruenit ad populum: ne- que eam prætores, aut tribuni, ut pleris- que alias, sed ex omni bonorum consi- lio & sententia ipsi consules pertulere: cum Respubl. ex luxuria convulsiorum maiora quam credi potest, detrimenta pateretur. siquidem eo res redierat, ut gula illecti plerique ingenui pueri, pudici- tiam & liberalitatem suam venditæ: p- plerique ex plebe Romana vino madidi in Comitium venirent, & cæbri de Reip. salute consularent.

FAVIA, de terminis. Vide Fabia.

FLAMINIÀ agraria. Tull. C. Flaminii Trib. pleb. M., Lepido, M. Poblacio Coss. Ant. o. p. xii. al. q. D. Fabio Verucosfo, Sp. Caruiho Coss. Decem annis ante secundum bellum Punicum: Vt ea regio Gallia, quæ Picennum vocatur, unde Senones expulsi fuerant, militibus Romanis dederetur. Polyb. 2.

FLAVIA; de Tusculanis. Tulit M. Flavius Trib. pleb. Sulpitio Emilio Coss. anno CDXXX. Ut in Tusculanos animaduereetur, quorum ope ac consilio Velterni, Priuernatêque populo R. bellum fecissent. *Linii lib. 8. Antiquat. ibid.*

FLAVIA Plotia, vide Plotia Flavia.

FLAVIA AGRARIA, à Tribu
no plebis promulgata est, Q. Metello Ce
lere, L. Afranio Coss. Cur autem perla
ta sit, nihil habeo. Huius meminit Cic. li.
i. ad Anic. Epist. 37.

F V R I A, de Aedilibus ex patrib. cre-
andis. Tulit M. Furius Camillus Dict.
Ann; CCCXXV. Vt duo Aediles ex pa-
trib. crearentur. *Linus lib. 6. in fi.*

FVR I A, de iure Campanorum. Dedit Campani L. Furius Prætor, Fossio & Plautius Coss. Anno CDXXXV cum primum Capua in ditionem recepta Præfati eò missi sunt. *Linus lib. 9.*

FVR I A. Attilia, de Mancino. Tule-
re. L. Furius & Sex. Attilius Tribuni ple-
bis. Vt C. Mancinus, quodd sine senatus
auctoritate pacem cum Numantinis fe-
cisset, iis dederetur. Cic. libr. 3. Offic. Epi-
tome 56.

F V R I A, de testimentis. Tuli. C. B. r.
rius Trib. pleb. Ne cui, nisi manu missio-
ri cognato, certique alii personis su-
pra mille asses legare, mortifera causa
donare liceret: quod si quis maiorem
summam libi legatum accepisset, quadru-
plum eius quo plus quam licebat, acci-
pisset, redderet. Thoop. In de. lege Fal-
de hac scribit in hac verba: χαρτέον
ματὰ ταῦτα τὸν ἑμὸς οὐ φέρει, ὅτις εἶπε μὴ
ἐξέσται πὺν λαοτῶν τινος ποικίτερῳ χιλίων
μισθίων τινος ἐξ ἐπὶ πεντακοντατα ἑκα-
τα, εἰς ὅσον χαρτέοντα, τὸ τε γὰρ οὐ
ὅς ἐπὶ πεντακοντατα ἀπὸ ἰδ. s. lat. est au-
tem (πὺν αἰ. Infinit.) Legis t. tab. coercen-
de causa: qua vi quique legassit
restituta ius erit. Cicero pro Balbo, & Ferr.
3. Infinit. de leg. Falco. Vlpian. de Instit. 1. &

18. ubi minus quam perfectam eam esse dicit, quod veret aliquis fieri, & si factū sit non rescindit. Ad hanc etiam videtur respexisse. *Pompo. l. 120. de verb. sign.*

FVRIA Canoni, de manumissione.
Tuler, v. opinator Horom. P. Furius Ca-
millus, C. Cinnius Gallus Coss. Anno
DCCII. Vt in testamento ex tribu-
seruis non plures quam decem manumit-
tere liceat, vsque ad decem, dimidia-
partem : à decimo vsque ad triginta ter-
tiam partem, vt tamen adhuc quinque
manumittere liceat, æquè vt ex priori
numero à triginta vsque ad centum, qui-
ram partem, æquè vt decem ex priori
numero liberari possint : à centum vsque
ad quingentos, partem quintam similiter,
vt ex antecedenti numero viginti qua-
que possint fieri liberi. eadèquæ præci-
pit, ne plures omnino quam centum ex
eiususquam testamento liberi fiant. Eadè
lex quæ, vt libertatis seruis testamen-
to nominati dentur. *Hæc ex Insit. Pl.
rit. s. Paulo Sentent. 4. Cay insit. quæ lex sub-
stantia est à Iustiano speciali tit. qui habe-
tur lib. 7. C.*

F V S I , de comitiis. Tulit P. Furius, siue Fufius Consul cum Sexto Atilio An- no DCXVII. vult Horomianus. Vt cer- tis diebus, qui tamen fasti essent, agi cū populo non liceret, Cice. in Sextrana, in- erat. post reditum. De prouinc. consul & alibi frequētissimē. Laram illo tem- pore Cic in Pisoniana testatur: qui cen- tum annis dixit, pro circiter centum an- nos vt idem censet. Vide AELIA de co- mitiis.

FYSIA. de comitiis. Tulit Q. Fufius Calen. Prætor. C. Cafare. M. Bibulo Cos. Anno DCCXIII. Cum in tribus comitiis omnium simul fuffragia confideretur, itaque fieret, vt fingula genera de fuffragiorum euentu ſci inter ſe contenderent, vt quod rectè ſtatutum eſſet, id ſuo fuffragio factum dicerent: quod ſecus, in alios reicerent: Tulit, vt ſingula genera fuffragiorum ſeorſim fierent, quo ſententiæ interſoci poſſent. Hoc modo fingulorum generum fuffragia ſeorſim renuntiabantur. *De lib. 38.*

G

GABINIA, de nocturnis cœtib.
bus. Tulit. Ut qui conciones villas
clandestinas

L
clandestinas in urb
maiorum capitali
Ex declamar. Porc. I
autem privilegio x
ut idem testatur.

GABINIA.
Gabinus Trib. ple.
Ann. DCCXIII. V.
gistratus crearent
sed per tabellam
quo id liberius ef-
inspiceret tabella
laret, ita ab omni
suum in magistra
haberet. Cuius De
mici. Idem pro Pla-
data: Frontes ap-
montes detegit, et
ut quod velint fac-
quod roganur.

GABINIA,
Tulius A. Gabinus
Marcus Coss. Ann.
is Gabinus, qui C
arque et Consul
gem Ptolemaem
pulsio Archelo
etiam Ciceronis
singulari favore
Vibellum adue
in triennium ite
ri quod est intr
ia maritimis p
dragentesim
tem habere in
bus, ciuitatib
eius belli adm
iuuarent. *Pedi
Diet. lib. 38, Plin
lege Manilia, i
Mian. in *Git
GABINIA
lit. Vex Calen.
tidie Senatus co
rarum nationu
Da *Frax. lib. 2***

GABINI
diceretur de iis
ita essent sum
les homines à
ne grauior vsu
retur. sed & p
ram poenam f
Amicum 6.
GELLIA

clandestinas in vrbe conflauisset, mors maiorum capitali supplicio mulcetur. *Ex declam. Porc. Iatronis in Cail.* Idem autem prius lege xii. Tab. cautum erat, vt idem testatur.

GABINIA, de suffragiis. Tulit A. Gabinus Trib. ple. Pisone, Popilio Coss. Ann. D C X IIII. Vt comitiis quibus magistratus crearentur, populus non voce, sed per tabellam suffragium ferret. Et quo id liberius esset, cautum est. Ne quis inspicere tabellam, ne rogaret, ne appelleret, ita ab omni parte liberum iudiciū suum in magistratibus creandis populus haberet. *Cic. De legib. lib. 3. Et in lib. De Amicit. Idem pro Plancio, de tabella populo data:* Frontes aperit hominum, inquit, mentes detegit, eamque libertatem dat, vt quod velint faciāt, promittant autem quod rogantur.

GABINIA, de piratis persequēdis. Tulit A. Gabinus Trib. pleb. Merello, Marcio Coss. Ann. D C LXXV. Est autem in Gabinus, qui Consul cum Pisone fuit, atque ex Consulatu Syriam adeptus, regem Ptolemæum in regnum restituit, pulso Archelao Cappadocæ: notissimus etiam Ciceronis inimicis, & Pompeij singulari fauore. Huius hæc sunt capita: Vt bellum aduersus piratas Cn. Pompeio in triennium ita mandaretur, vt toto mari quod est intra columnas Herculis, & in maritimis provinciis vsque ad quadringentesimum à mari stadium potestatem haberet imperandi regibus, presidibus, ciuitatibus: vt se rebus omnibus ad eius belli administrationem necessariis iuuarent. *Pedius in Cornel. Velleius lib. 2. Diab. lib. 38. Plutarch. in Pompeio, & Cic. De lege Manilia. & in Orat. post redit. in Senat. Asian. in Mithridat.*

GABINIA, de senatu habendo. Tulit. Vt ex Calen. Febr. ad C. L. Martias quo tidie Senatus cogeretur, & legis exterrarum nationum daretur. *Cic. in Epist. ad Qu. Frat. lib. 1. epist. 11.*

GABINIA, de vsuris. Tulit. Ne ius diceretur de iis pecuniis quæ versura facta essent sumptæ: ne scilicet provinciales homines à Romanis exhaurirentur: ne grauior vsura quàm centesima exigetur. sed & præter amissam sortem certam poenam sanciebat. *Cicero lib. Epist. ad Atticum 6.*

GELLIA & Cornelia, de ciuitate.

Tulere. L. Gellius Publicola, Cn. Cornelius Lentulus Coss. Ann. D C LXXXI. Vt ciues Rom. sint ij, quos Cn. Pompeius de consilij sententia singulatim ciuitate donauit. *Cic. pro Balbo.*

GENVTIA, de clauo pangendo. Tulere ex SC. Cn. Genutius, L. A. milius Coss. Anno C C C X C. Vt qui Prætor maximus sit, Idibus Septemb. clauum pangat. *Linum lib. 7. vbi addit, Legem eate sua fuisse prisca literis verbisque scriptam, clauumque quia rari per ea tempora literæ erant, notam numeri annorum fuisse, eoque Mineræ templo dicatam legem, quia numerus à Minerua inuentus sit.*

GENVTIA, de f. nore. Tulit L. Genutius Trib. pleb. C. Martio 4. Qu. Sernilio Coss. Anno C D X I. Ne fenerare liceret. *Linum lib. 7.*

GENVTIA, de magistratibus. Tulit idem, Martio, Sernilio Coss. Anno C D X I. Ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet, neu duo magistratus vno anno gereret, vique liceret, Consulibus ambobus Plebeios creati. *Linum lib. 7.*

GLICIA, de ratione inducendæ quæ relæ inofficiosi testamenti. Tulit M. Claudius Glicia dictator, vt Hortensius & Cornelius, Hortensius & Cornelius dictatores. Illius sit mentio apud Suetonium in Tiberio c. 3. & Florum in Epitome Liuji lib. 9. & in Fastis Capitolinis his verbis: *M. Claudius C. F. Glicia, qui scriba fuerat dictator coactum abdicare sine Mag. equitum. Scripsit autem Caius librum singularem ad legem Gliciam, ex quo vna tantum nobis superest sententia in l. 4. D. de inoffic. test. quæ rationem inducendæ querelæ, seu ferendæ legis Glicia continet. sic enim eius l. 4. inscriptio edita est in P. Florentinis, & ita legendum censet Iac. Cuiacius Ulsersuar. lib. 2. ca. 21. & lib. 3. cap. 14. Appellat autem hæc lex est à cognomine, quemadmodum & lex Norbana, Peduca, & Poppæa. hæc enim Norbanus, Peducæus, Poppæus, magis cognominibus adscribitur. Si quis tamen in iustitiam id esse dicat, poterit & à nomine deducere. nam Glicij Galli apud Tacitum lib. 15. sit notio, & Augustæ Taurinorum in hoc titulo antiquo: Q. Glicio P. F. Atilio Agricola Coss. vii. vir. Epulonū legatos propraiores Imp.*

Nervæ *Cap. Provincia Bética. le leg. 6. Fer-
rar cretorius Hisp. Prætor. Aedili Cur. In
Vespasiani. Tribumolica x. viro flitibus ind.
Prætorum autem etiam leges ad popu-
lum tulisse, populūque rogasse. *Livius*
indicit lib. 27. Sed viderur potius a Di-
tore appellata. *Vide Asiaticum in locis præ-
citatis.**

P

HIERONICA frumentaria. Tullius Hiero Tyrannus. Huius meminit Cicero Vermina quatuor, qui inter aratores & decumanos iudicia facta dicit. Hac enim fuit constituta, ut refert Zafius, quantum frumenti, aut quo pretio, quove tempore arator frumentum decumano, id est, publicano, qui decimas redemere daret. Quod ita diligenter & caute scriptum erat, ut nec arator decumani fraudaret, nec decumanus plus decima ab aratore auferre posset. Atque ob hanc legem equitatem, Romani Sicilia potius nihil mutaverunt. Memorabile hoc etiam in lege fuit, quod numerus aratorum quotannis apud magistratus publicè subscrivebatur.

HIRCIA, de Pompeianis. Tulit A.
Hircius, qui postea in pugna ad Murinam
cecidit: Vt Pompeiani ad dignitates non
admitterentur. *Ex epist. Anton. Philop. 13.*

HORATIA Valeria, de plebe
ris. Tulere L. Valerius, M. Horatius
COSS. Anno CCCXII. Ut quod tribu-
tum plebs iussisset, populus teneret. Li-
bri. 13. Dionys. 2. Quod postea le-
ge Hortensia. & Publilia confirmatum
est.

HORATIA, de prouocatione. Vi
de Valeria, de prouocatione.

HORATIA, de magistratibus sacro
sanctis. Tuli idem. Vt qui Trib. pleb. A-
dilibus, iudicib. nocuisset, eius caput lo-
ui sacrum esset: familia ad ædem Cereris,
Liberi, Liberæque venum iret. *Linum lib.*
3. *Dionys. lib. 5.*

HORATIA, de Caia Tarratia, virgine Vestali Tulit Vt certi honores ei tribuantur, in his vt testabitur effert. Vt si quadraginta annos nata sacerdotio abiret, at nubere voluisset, ius ei potestatisque exaugurandi atque nubendi esset: munificentia & beneficij gratia, quod campum Tiberinum, siue Martium populo

Ro. condonasset. Gellius lib. 6. ca. 7. Plu-
tarchus in Publicola, ubi eam Tarquiniam
appellat.

HORTENSIA, de nūdinis. Tulit.
Vt nundinae quę prius erant ferię, fasti
essent: vt rustici, qui nundinae di causa
in urbem veniebant, lites componerent.
Macro. l. i. Satur. l. c. 16.

HORTENSIA, de plebiscitis. Tu-
lit Q. Hortensius, Dictator seditionis sedan-
dæ, quæ causâ creatus Ann. CDLXVI.
Vt eo iure quod plebs statuisset, omnes
Quirites tenerentur, cum aurea Paritio
non teneretur. Gell. lib. 15. c. 27. Florus epist.
11. Plin. lib. 16. c. 10. Iustin. in 5. plebiscitum de
iure nat. gen. & civilis, Pomp. lib. 2. de orig. iur.
5. deinde cum esset in ciuitate. August. lib. 3.
De ciuitate Dei, c. 17. quod antea lege Ho-
ratia sanctum erat, & postea lege Publi-
lia confirmatum est.

HOSTILIA, de furtis Tulit. A. Hostibus Consul cum A. Atilio, Anno DLXXXIII. Vt furei agere liceret eorum nomine, qui apud hostes essent aut Recipere, causa abessent, quive in eorum cuius tutela essent. Iustinianus De his per quos ag. poss. Hinc ille Hostilianæ actiones, id est, formulae, apud Cic. lib. De orat. vbi de militis testamentis agitur.

I

ICILIA, de Aenentino. Tullie I. Cilius
I Trib. pleb. M. Valerio, Sp. Virginius
Coss. Anno CCXCIV. Vt Aenutinus
mons plebi ad ædificia concederetur.
ὅσα μὴ ἰδιωτῶν πῦναι ἐχόντες οὐκ ἀναγὰς κτισ-
μένοι, ταῦτα τοὺς πῦνους κατὰ χεῖρ οὐκ ἐ-
κ βέλαιας μόνον πῦναι ἐκ κληρῶν λαβόντες ἀποδο-
μήσαντες τοῖς κτισταῖς μόνον τὰς διαφοράς, ἀλλ' αὖ-
τις διαφέρει γὰρ τὸ τοῦ δόμου παροδοῦναι, τὰ δὲ
ἄλλα ὅσα αὖτ' οὐ δήμεστα χωρὶς αὐτῶν τὸν δι-
μῶν παρὰ λαβόντα διαφέρει, id est, Quæ
privatui quidam iure quæsitæ possidebāt,
ea pro domine possidentur: quæ verò
vel vi, vel clam accepta ædificij occupant,
ea recuperatis impensis quas arbitri
statuissent, populo redderent. cætera verò
quæ publica essent, ea populum sine
pretio recipere, & inter se dividere. Dio-
nyf. lib. 10. & Lii. lib. 3.

ICILIA, de Tribunis pleb. Tulit Sp.
Icilius Trib. pleb. T. Geganio, P. Minurio
Coss. Anno CCCLXI. Δημόχου γυνάμειν ἀγο
ρεύοντες ἐν δ' ὕμῳ, μηδ' εἰς λεγάτω μηδὲν ἐναν
τίαν.

τίτοι, μηδὲ μεταβάλλει τὸν λόγον, εἰς δὲ το
 σπέρματι τοῦτον, διδοῦναι τὸν μισθὸν ὅστις
 ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἵνα εἰς τὸν αἶμα τοῦ αἰ
 ὁῦτο ζωῆται, ὃ δὲ μὴ διδόναι ἐγγυηται, ἀλλὰ
 διδοῦναι ζωὴν θανάτου, καὶ τὸ ἄχρηστο ἀντὶ τοῦ
 ἔσχατου ἀποστήσαντος τοῦ πλάτος τῆς ζω
 ῆς, καὶ ἡ κρίσις ἐστὶν ὡς τὸν δὲ ἡμέτερον. id est,
 Tribuendo ad populum concionanti, si
 quis contradictorio, néve enim interpellato.
 Qui contrāfāxit, i prādes Tribunis
 dato se multām quam ipi irrogabunt
 soluturum, qui prādes non dederit, capi
 talis esto: familiāque eius sacra esto. Si
 quid erit in multis controuersis, populi
 iudicium esto. Dionysius libro septi
 mo.

VILLA, annalis, vide VILLIA annalis.

IVLIA, de ciuitate, Tulir Sext. Iu-
lius Cæſar Coſſ. cum L. Mario, Anno
DCLXII. Vt ciuitas loci & Latinis om-
nibus qui arma deponerent, daretur,
nam Italici belli reſtinguendo cauſa la-
ta eſt. Vel ſci: Vt iſus qui bello Italico ex-
ortem, in fide manerent (manerant au-
tem omnes Latini) & iſis qui in amicitia
poſtea reſidiſſent, ciuitas daretur.
Additur in Orat. pro Balbo: Quid ſundi
facti eſſent. *Gell. lib. 4. c. 4. Appianus libr.*
de bello ciuili. 1. Europio. Huius autem I-
gis beneficio coloniarum omnium & mu-
nicipiorum, quæ in Italia fuerant, æqua-
ta iura ſunt, non ut legibus Romanis æ-
quæ vterentur, (nam coloniarum dun-
taxat Romanarum hoc fuiſ: municipia
ſuis legibus atque inſtitutis vivebāt) ſed
ut æquæ iſis illud ciuium Romanorum,
ferendi ſcilicet ſuffragij, & ad iſcedo-
rum magiſtratum obtinerent, quod
antea municipiis, & Romanis coloniis
licuerat. Latinis verò coloniis, & Latino
populo non item. Poſtea ſublata hanc
legem licet oporari, cum dicat *Sueronius*,
homini Latino ius Quiritium à Claudio
Imperatore propoſitum, niſi ſi hoc in-
telligas, omnibus id propoſitum, qui tan-
tum Latij ius haberent: cuiusmodi erant
omnes extra Italiam Latine coloniæ, o-
mnique municipia, quæ ius Latij habebant,
ius autem Quiritium nondum eſſent
aſſectæ. Huius enim legis benefi-
cium intra terminos Italix contineba-
tur. Manuſius hanc legem laram ſerri à
L. Cæſare Cōſule P. Rutilij collega: ſub hæ-
c autem diſtam, quod ſolus eam Cæſar

cum eius Collega Rutilius in praetio ef-
set occisus, ex CS. tulit.

IVLIA, de provinciis, & magistratibus in provinciis missis. Tull. C. Julius Cæsar Consul cū Bibulo. Anno. DCCXCV. Vt Achaia, Thessalia, cūsta Græcia liberæ essent, neque in iis magistratibus populi Romi. iussu dicere liceret. *Cicero. Pro domo sua, in Pisone. & de proa. Consul. Item* vt magistratibus transiuntibus, eorumque comitibus forum aliâque ab oppidis & vicis subministrarentur. *Ad Antio. libro. 5. & in Pisone.* Item duabus in ciuitatibus provinciarum suarum magistratibus decedentes rationes suas relinquerent: eademque toridem verbi ad erarium referrent. *Cicero. Epist. Fam. lib. 5. epist. 20. in Pisone.* Item, N. coronarium aurum iis qui provincias obtinerent, vel decerni, vel ab iis accipi liceret, nisi decreto triumphi. *Cicero. in Pisone.* Ne quicum imperio essent, iniussu populi, aut senatus de provincia exirent, exercitus populi, aut bellum sua sponte iniussu populi aut Senatus gererent, in regnum alienum accederent. *Cicero in Pisone pro Pesto.*

Julia AGRARIA. Tulie idem eodem tempore, fusiore Cn. Pompeio. Vager Stellæ, maioribus consecratus item Campanus ad subsidia Reipub. v. æqualis reliquis, plebi dividendur. Diuisus extra sortem x. milibus ciuium, quibus terni pluresque liberi essent. *Velleius lib. 2. Plutarch. in Pompeio, et in Cæsar. et in Car. Vitis. Dio. lib. 8.* Hanc vocā Campanam Cicero lib. 3. ad Atticum. Habet, inquit, etiam Campani lex excoꝛtionem candidatorum in concione, si mentionem fecerint quo aliter ager possideatur, æque vix ex legibus lulus non dubitat iurare ceteri. Alium præterea Callistratus commemorat in l. 3. D. de *serm. mos.* Vt qui terminos statutos extra suum gradum finēve dolo malo mouerint, quinqueaginta aureos dare in publicum damnetur: eiusque rei actio petitiō ei qui voler detur.

Julia, DE VI. Tulit idem. Vt ei, qui
de vi damnatus esset, aqua & igni inter-
diceretur. *Cic. Philipp 1.*

Julia MAIESTATIS. Tuli-
dem. Vt ei, qui maiestatis damnatus es-
set, aqua & igni interdiceretur: Cicer.
Philip. 1.

Talis IV DIC T A R I A . Talis idē. Vt
judicia ad duo genera iudicum redige-
rentur, æquifres ordinis & ſenatoriꝝ. Tri-
buni verò arariz, quod erat tertium, tol-
lerentur. Sæuo. in Cæſare. *Aminu Gelius*
lib.1. c.2. Diolib.43. Multa præterea hu-
ius legis capita fuerunt, de ipſorum iudi-
cum ætate, dignitate, & conditione , de
forma & conſuetudine iudiciorū publi-
corū & priuatorum. Quæ omnia in anti-
quiſiſonconſultorum libris compre-
henſa, opera Tribonianꝝ abolita ſunt.

Iulia, DE SACERDOTIIS. Tulit
idem. Vt in cooptandis sacerdotibus et-
iam absentium ratio haberetur. *Pater
ex lib. nepi §. ad Brutum.*

Julia REPETVNDARVM. Tulio-
idem, vt ex Valentina & Sextina in-
telligitur. Ne cui in provincia cum po-
tate, imperiove eſſet, pecuniam capere,
conciliare liceret: extra quam ſi ad tem-
plum monimentumque capiat. *Cicero*
epiſt. 1. ad Q. Fratr. & epiſt. lib. 6. ad A-
ſic. Vt ab iſis exigeretur pecunia, ad quos
ea quam is cepit qui damnatus ſit per-
ueniret. Vt magistratus cum de provin-
cia dedecret, rationes in provincia
duabus ciuitatibus, quæ iſis maxime vi-
derentur, relinquerent, & totidem ver-
bis ad ærarium referrent. Ne qui cum
imperio eſſent, iniuſu populi aut ſena-
tus de provincia exirent, exercitum e-
ducerent, bellum ſua ſponte gererent,
in regnum alienum accederent. *Cicero*
pro Poſthumo. In epiſt. lib. 5. epiſtol. 20.
& in Piſaniana. Item. Ne quis in ma-
giſtratu, potestate, curatione, legatione,
vel quo alio officio, munere, miniſterio
ve publico, quive ex cohorte cuius coru-
eſt, pecuniam ob iudicandum, decern-
dumve accipiat, vel quo magis aut mi-
nus quid ex officio ſuo faciat: ne quis ob
militem legendum, mitemdumve, æs ac-
cipiat: neve quis ob ſententiam in ſenatu
conſiliove publico dicendam, pecuniam
accipiat: vel ob accuſandum, vel non ac-
cuſandum; vtque vrbanum magistratus ab
omni ſorde ſe abſtineant: neve plus domi-
muneris in anno accipiat, quam quod ſit
aureorum centum: ne quis ob iudicem,
arbitrumve dandum, mutandum, iu-
bendumve vt iudicet: neve ob non dan-
dum, non mutandum, non iubendum vt
iudicet: neve ob hominem in vincula
publica conſiciendum, vinciendum,

vincivise iubendum, exve vinculis di-
mittendum : néve quis ob hominem
condemnandum, absolvendumve : néve
ob litem altissimum iudiciumve
capitis pecunia faciendum, vel non fa-
ciendum, aliquid accipiat. néve in ac-
ceptum feratur opus publicum facien-
dum, frumentum publicè dandum, præ-
bendum, approbandum (aliàs appenden-
dum) facta testà tuenda, antequam per-
fecta probata, præstita lege erunt, vt vñ
ditiones locationes eius rei causis plu-
ris minorisve factæ, irritæ sint: néve vi-
capi ea res possit, priusquam in potesta-
tem eius à quo profecta sit, hæredive c-
ius veniat. Hæc ex Pandectis tit. de lege
lulia repetundarum. *Addæ et Taxæ*
lib. II. Vt qui advocati ob causam oran-
dam denum setterium modum egressi
essent, repetundarum teneretur. L. autem
Piso legem de pecuniis repetundis
tulit, nulla antea cum fuisset, *vscribis*
Cic. lib. 2. Offic.

Julia, DE PROVINCIIIS. Tu-
licidem Dictator. Ne provincie præ-
torie plusquam annum, neu plusquam
biennium Consulares obtinerentur.
Cicer. Philipp. 1. & 3. & 8: item Dio libr.
43.

Julia, DE LEGIBVS Cæſaris. Tu-
lit idem. Vt ei qui in ſuas leges non in-
raſſet, capitale eſſet. *Appianus De bello
civil. 2.*

Iulia, DE FENORE. Tuliū idem.
 Ut diffecta nouarum tabularum ex-
 pectatione, quæ crebrò mouebatur, debito-
 res creditoribus satisfacerent per as-
 timationem possessionum, quanti quæ-
 quæ ante ciuile bellum comparassent, de-
 ducta summa reris alieni, si quid vlturæ
 nomine numeratum aut perceptum
 fuisset, quâ conditione quarta ferè cre-
 diti deberibus. Suet. in C. Cæsare. Cæsar. libro
 4. De bello ciuili. Atque hæc fortassis ex
 Solonis legibus, in quibus sic legitur : ἡ
 ἑκάστη ἀποδοῦναι πέντε δραχμὰς, καὶ ἀποδοῦναι, καὶ
 ἡμίση ἀποδοῦναι, καὶ δαρεῖον δραχμῆς, καὶ ἑπὶ τὸν νόμον
 δεῖναι, καὶ κατὰ τὸν νόμον. Eadem etiam de
 modo credendi tacuit intra I-
 taliam cauebatur Tacitum lib. 5.

Iulij, DE COLONIIS. Tulie-
dem. Vt ager Campanus viginti millib.
cium extra sortem divideretur, eoque
colonia deduceretur. *Sueton. in Iulio, 6.*
Aurelio.

Julia,

Solia, DE VI
PRIVATA. Tu
gustus: Ve qui aliqu
cism Romanum
runc ad Imperat
nt, necare iussu
uerit, condemnau
la duci iufferit; hu
pitis, honestior vo
ne coercetur.
26. l. 7. D. ad legem
8. Dig. ad legem. Iul
quoque est de
prosecutem vim
minus Romæ in
pus adit. Lege a
tæneatur, qui
huius possessione, d
eerit, expugnaue
rit, vel vi si fieri
uerit, qui cæcus, e
eert, qui finius s
sepelit prohibuit
ra, concione, cor
pla, portis ve
tenuerit, occupa
Sed alij penam
tuunt, vel. 3. ge
ij publ. & genera
publicam defini
vum priuatam.
gunt, vi legem
mitem omnino
(v) p. Asul d. i. r.
nam fanxisset e
rum perfonarum
in ciues Romæ
Lege autem d
esse fœderis ad
Et fane fœcæ eo
conuocatus arm
prehenditur, a
lib. 5. Sentent. i. d.
uocatus homini
uata non subici
priuata, non so
armatis homin
fuit. Lep. vel co
autofconfulis
obrogatum, si
lex publicorum
manit: sed re
ei aprata sunt
leges, vel con
fœdum est.

IULI, DE VI PVBLICA ET PRIVATA. TULIT C. IUL. OCTAVIUS AUGUSTUS: Vt qui aliqua potestate præditus

civem Romanum antea ad populum, nunc ad Imperat. appellentem necaret, necatve iussit, torserit, verberaverit, condemnauerit, in publica vincula duci iussit, humilior si sit, poena capitis, honestior vero in sulis deportatione coerceretur. *Paulus lib. 5. Sentent. titul. 26. l. 7. D. ad legem Iul. de vi publ. Et ita l. 8. Dig. ad leg. Iul. de vi publ. accipienda quoque est de magistratu, qui reum provocantem vinciat, impediâtve quominus Romæ intra constitutum tempus adsit. Lege autem Iulia de vi privata tenetur, qui cum armatis hominibus possessione, domo, agro, villa deiecerit, expugnaverit, obsederit, inclusecit, vel vt id fieret homines commodaverit, qui cæto, concussu incendium fecerit, qui funus diripuerit, distraxerit, sepeliri prohibuerit, qui cum telo in foro, concione, comitio fuerit, qui templa, portâve vrbis armatis obsederit, tenuerit, occupaverit. *Paulus vbi supra.* Sed alij poenam Iuliz de vi publica statuunt, *vt l. 3. l. 4. l. 5. d. 20. D. ad leg. Iul. de vi publ. & generaliter vim armatam vim publicam definiunt, vt vim sine armis, vim privatam. Alij vero hæc sic distinguunt, vt legem Iuliam de vi publica similem omnino fuisse Valeris dicant: & (vt *Paulus d. cit. 26. in principio scribit*) poenam sanxisse tantum aduersus publicorum personarum, id est, magistratum in ciues Romanos immoderatam vim. Lege autem Iulia de vi privata poenam esse sanctâ aduersus privatorum vim. Et sanè sicut eodem interdicto vis facta conuocatis armatisque hominibus comprehenditur, *vt videre est apud Paulum lib. 5. Sentent. tit. 6.* cur sicut vis facta conuocatis hominibus legi Iuliz de vi privata non subiicitur, *l. 2. l. 4. l. 5. D. de vi privata*, non subiicitur etiam ea, quæ armatis hominibus inferunt? Verum fuit sæpe vel constitutionibus, vel Senatusconsultis legibus Iuliis derogatum, obrogatum, subrogatum: nec vlla ferè lex publicorum iudiciorum sincera remansit: sed recente solo legis nomine, ei aptata sunt quæcûque postea aliæ vel leges, vel constitutiones inuexerant. Sic factum est, vt omnis vis armata ad pœ-**

nam legis Iuliz de vi publica redigetur. consequens verò est, vt ea quoque ad legem Iuliam de vi publica redigatur, quæ sit conuocatis hominibus, sine armis: quandoquidem hæc quasi paria coniungi solent, conuocatis, armatisve hominibus. Si quis igitur vim feceris conuocatis hominibus, ei veriusque legis crimen obicit potest quod fieri quâdoque ex eodem facto ostendit lex, si præses. *D. de pen. Atque ideo in Pandectis hæc verba, Hæc lege tenetur, qui conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur, pulsetur, neque homo occisus sit, tam sub tit. de vi publica, quàm sub eo qui est de vi privata, reperiuntur.* Poena autem legis Iuliz de vi publica, erat aquæ & ignis interdictio. Hinc notandum quod scribit *Paulus 5. Sentent. titul. 26. lege Iulia eum etiam teneri, qui eum, cui aqua & ignis interdictum est, receperit, celauerit, tenuerit: interdicitur enim & aqua simul, & igni & tecto.* *Cicero pro domo sua: Id non ademptione, inquit, ciuitatis, sed tecti, & aquæ, & ignis interdictione faciebant. Vnde Florum Epirom. 120. Sueton. in eius vita.* Hæc leges Iuliam publicorum, & Iuliam privatorum appellat *Ulpia. inst. si præses. 32. D. de pen. & l. 1. D. unde vi.* Eadem præterea lege cauebatur, ne rem vim possessionem vscupare liceret. *leg. 33. §. 2. Dig. de usurpat.*

IULIA MAIESTATIS. TULIT IDEM. Quæ tenetur is, cuius opera dolo malo consilium initum erit, quæ obides iniussu principis intercidere, quæ armati homines cum telis lapidibusve in vrbem sunt, conueniantve aduersus rempublicam, loca occupentur, vel templa, quæve cæcis conuentibus fiat, hominesve ad seditionem conuocentur. cuiusve opera, consilio, dolo malo consilium initum erit, quo quis magistratus populi Romani, quive imperium potestatemve habet, occidatur. quæve quis contra Rempublicam armata ferat, quive hostibus populi Romani nuncium, literasve miserit, signumve dederit, feceritve dolo malo, quo hostes populi Romani consilio inuentur aduersus rempublicam, quive milites sollicitauerit, concitaueritve, quo seditio, tumultusve aduersus rempublicam. Quive de provinciam cum ei successum esset non dis-

celsis, aut qui exercitū deseruit, vel priuatus ad hostes perfergit: quive scīs fulsum conscripsit, vel recitauerit in tabulis publicis: nam & hoc capite primo lege maiestas enumeratur. Quive in bellicessere, aut arcem tenuerit, aut extra concesserit: quive iniussu principis bellum gesserit, delectūne habuerit, exercitum comparauerit, quive cum ei in provincia successam esset, exercitum successori non tradiderit. q. uive imperium exercitūne populi Romani deseruerit, quive priuatus pro potestate magistratū quid sciens dolo malo gesserit quive quid eorum, quae suprà scripta sunt, fucere curauerit. Cuiūque dolo malo iurando quis adactus est, quo aduersus rempublicam faciat, cuiūque dolo malo exercitus populi Romani in insidiis deductus, hostibūque produrus erit: factūne dolo malo cuius dicitur, quominus hostes in potestatem populi Romani veniant, cuiūque opera dolo malo hostes populi Romani commeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliāque re adiuti erant. vixit ex amicis hostes populi Romani fiant. cuiūque dolo malo factum erit, quo res extere nationis populo Romano minus obtemperet. cuiūque opera dolo malo factum erit, quo magis obsoles, pecunia, iumentis hostibus populi Romani dentur aduersus rempublicam. Item qui confessus in iudiciorum, & propter hoc in vincula coniectum emisit. *Ulpianus l. 3. & l. 2. D. ad leg. Iul. maiest. Marrian. l. 3. et. Scapula l. 1. eod.*

Julia, DE A M B I T V. Tuliū idem,
Vt qui petierunt magistratū, vel po-
puliā, vel sacerdotiū, turbam suffra-
giorum causā conduxerit, servos aduo-
cauerit; aliāne quam iustitiam
conduxerit, conuictus ve vis publicæ
reus in insulam deportetur. *Suetonius in*
Augusti. Paul. Senf. 5. cap. 32. & Iulianus
in Pandect. Diuersum tamen Diu. tradit
lib. 56. Vt qui magistratū ambissent,
quinquennium à magistratibus arce-
rentur. quod ipsum Zonaras lib. 11. secutus
est. Hanc autem legem idē Octavius
Augustus tulit, quod per Triumuirom
*tempora ius creandorum magistratu-
um à populo oblatū fuisset, ipsique Trium-
uiri magistratus Reipub. darent. Postea*
tamen creatione magistratuum ad cu-

riam Principis delata, cessavit Roma
hæc lex, *ut ait Modestinus D. eod. Hinc*
Quinti de ambitu loquens, lib. 6. Hoc
genus, inquit, nostris temporibus totum
penè sublatum est, cum omnia tutela,
curaque viuis innoxia, periclitari nullo
iudicii exitu possint, quod & notat Am-
miatus lib. 1. a.

lulia, DE MARITANDIS ORDINIBVS. Tuli. idem. Ne calibes, nisi qui genere essent proximi, quicquid ex testamento cuius Romano. caperent: néve orbi pluraquam dimidium eorum quæ relicta essent. *Hæc eni Eusebius, Nicophoro, Sozomene, & l. i. Cide infirm. pa. cap. lib.* Ne coniux coniugis testamento nisi decimâ relictorum partem caperet: si ceteris reliquis nouem. *Vlpianus cap. Instit. l. i. l. c. de her. qui se def. lib. d. 12. Cod. de infirm. pa. cap. lib.* *Fœminis, inquit Vlpianus,* lex lulia à morte viri anni tribuit vacationem, à diuorrio sex: mensium. Lex autem Papia à morte viri, triennij: à repudio, anni & sex mensium. *Vpian. cap. 14. Sueton. in Augusto.* Vt prior ex consubulis fauces sumendi potestas sit, qui plures liberos quàm collega aut in sua potestate habet, aut bello amisit: sed si par vtrique numerus liberorum esset, maritus, aut qui in numero maritorum est, præferatur: si verò ambo & mariti & partes toride liberorum sunt, ille pristinus honos instauretur, & qui maior natu est, prior fauces sumat. *Gell. lib. 2. cap. 35.* Vt si libera ab inuito patrone diuerteret, alij nubere inuito patrono non posset. Vt iusurandum quod libero imposuisset esset ne uxorem ducat, ei remitteretur. *l. 6. §. 3. De iure pat. l. i. Dig. vnd. vir. ex uxor.* Nefastioris quæruve libris, libertinas, & quæ ipsæ, coràmve pater matèrve artem ludicram fecerit, item ex numero corpore quæsum facientium uxorem ducant. Cæteri autem ingenui prohibentur ducere lenam, à lenone lenavè manumissam, & in adulterio deprehensam, & iudicio publico immanatam, & quæ artem ludicram fecerit. *Paulus l. 4. d. de iur. nup.* Marcianus autem in l. 19. edo. scribit, caput trigessimumquincum fuisse, Vt qui liberos quos habent in potestate, iniuria prohibuerint uxores ducere, vel nubere, à magistratibus cogantur in matrimonium collocare, & dotare. Vt patris iis heredes li-

bertinas vxores ducere: præterquàm si senatores, senatorumve liberi essent, ne qua sponsalia rata essent, nisi statim ex ædo biennio nuptiæ fierent: hoc est, ne puellæ decem annis minores duodecim matus coniugio habebatur, *Zonaras lib. ii.* Hæc autem lex in libris nostris interdum Iulia tantum, interdum Pappia, interdum Iulia Pappia, interdum Pappia Poppæa dicitur.

Iulia, DE VICESIMA. Tulit idè Vt quæ hæreditates, legata & donationes mortis causa ad alienos, aut locupletes peruenirent, earum pars vicesima ad fiscum pertineret. Vt testamenta in municipiis, colonis, oppidis, præfectura, vico, castello, conciliabulo facta in foro vel basilicâ, præsentibus testibus, vel honestis viris, inter horam secundam & decimam diei recitentur, exæmploque sublato, ab iisdem rursus magistratibus obsignato; quorum præsentia constar apertum. Vt testamentum statim post mortem testatoris aperiat, hoc est, à præsentibus intra triduum vel quinque dies cum superuenerint. Vt testes, vel maxima pars eorum adhibeantur, qui si nauerint testamentum, ita ut agnitis signis rupto lino aperiat & recitet: atque ita de scribendi exempli fiat potestas, ac deinde signo publico obsignatū in Archium redigatur, ut si quando exemplum eius intercidere, sit unde peti possit. *Dio lib. 38. & Paul. Sent. lib. 4. tit. 6.*

Iulia, DE IUDICIIS. Tulit idem, qua formam iudiciorum publicorum cum priuatoz præscripsit. *Gellius lib. 14. cap. 2.* Vt qui nomen alienius deferrent, locum, annum, & mensē quo crimen admissum erit, designent. *l. 3. De accusat.* Ne eodem tempore de duobus reis quis quæreretur, nisi suarum iniuriarum causa, *l. 2. eod.* Ne inuito denuntietur, vt testimonium dicat aduersus socerum, generum, virricam, prinigium, sobrinum, sobrinam, sobrino natum, cõsue qui priore gradu sint. item ne liberti ipsius, liberos eius, parentum, viri vxoris: item patroni, patronæ: & vt ne patroni patronæ aduersus liberos, neque liberti aduersus patronum cogantur testimonium dicere, *l. 4. D. de testib.* Vt inter priuatos qui in iudicem consensiss

sent, iuris dicendi et iudici potestas esset, *l. 3. §. 1. D. de iudic.* Ne qui iudex sit, arbitrium recipere eius rei de qua iudex est, in se promitti iubeat, *l. 9. de arbitr.* Ne minor annis viginti iudicare cogatur, *Lege 41. D. de arbitr.* Vt Saturnalibus triduo feriæ seruarentur. *Macrob. lib. 1. cap. 10.* Eadem etiam sacrum opinatur Horoman. vt certus patronorum numerus esset. *Acemius Aconius in argumento pro Scauro.* Et si quis reus vel accusator domum iudicis ingredatur, per legem Iuliam iudiciariam in legem ambitus committit, *l. 1. D. de ambit.* Item ne iudices suo anno in alienas zedes ingrediantur. *Dio lib. 54.*

Iulia CADVCARIA. Tulit (vt existimat Horomanus) idem: & eiusdem legis hæc duo fuere capita, Vt si nemo sit, ad quem bonorum possessio pertinere possit: aut sit quidam, sed ius suum omiserit, bona publicentur. *Ulpian. cap. Instit. 28. Idem leg. 4. §. eodem. Digest. de fideicom. lib. 1.* Quare & si caduceariis legibus bona delata fiat, idem erit probandum. Sic enim locum hunc nobis restituit. *Iacob. Cuias. Eadem legem significat Iulianus, leg. 96. §. 1. Digest. legat. & fideicom. lib. 1.* Quoties lege Iulia bona vacantia ad fiscum pertinent, & legata & fideicommissa præstantur.

Iulia, DE ADULTERIIS. Tulit idem. Si quis stuprum & adulteriumque faceret, sciens, dolo malo. *Sueton. in Augusto. & Iurisconsult. ad leg. Iul. de adulter. Cornel. Tacit. lib. 2.* Huius caput etiam hac fuit. Ne maritus dotale prædium inuita vxore alienet: néve id etiam eius voluntate, oppigneret. *Paulus lib. Sentent. 2. cap. 1. 21. & Iustin. sub titul. quibus aliena. licet. in prinip. & de copleni Cuias. ad leg. si maritus. Digest. de fund. dot.*

Iulia THEATRALIS. Tulit idem. Vt equestribus Roman quibus ipsis parentibusve equester census vnaquam fuisset, in quatuordecim ordinibus leg. Roscia Theatrali constitutis considerare liceret. *Suet. in Aug. Plin. l. 33. c. 2.*

Iulia SVMP TVARIA. Tulit idè. Vt profectis diebus ducentos nummos in conuiuiis consumere liceret: Calendis, Idibus, Nonis, & aliis quibuscum festiuis trecentos: nuptiis aurem & repositiis H. s. millies. *Gel. li. 2. c. 24.*

IULIA, DE MANVMSSIONE. BVS. Tulit idem. Vt Imperator, cum seruum manumittit, non vindicta imponat, sed simpliciter liberum esse iubear. *Paulus l. 2. apud eum. 14. Digest. de manu missi.* Qua lege tam manumissor, quam manumissi gratem definiuit, iuræque quibus patroni aduersus liberos vterentur, constituit. *Dio. lib. 55.*

IULIA, DE VENENO Nominatur à *Suetonio in Nerone.*

IULIA PECVLATVS. Tulit idem. Ne qui ex pecunia sacra, religiosa, publicæ auferat, nève interceptat, nève in rem suam vertat: nève faciat quo quis auferat, interceptat, vel in rem suam vertat, nisi cui vtique lege licebit: nève quis in aurum, argentum, æs publicum quid inder, nève immisceat: nève quo quid indatur, immisceatur, faciat sciens dolo malo, quò id. *peius fiat Vlpianus l. 1. Digest. eod.*

IULIA, De residuis. Tulit idem. Ne quis eam pecuniam: quæ in usum publicum erogari, vel in ararium inferri debuit, priuatum retineat, *l. 2. D. ad l. Iul. pecul.*

IULIA TITIA, de tutoribus. Tulere. Vt prouinciarum praefides mulieribus pupillive tutores non habentibus, tutores darent. *Iustin. Instit. de Adil. tut. & Vlp. c. Instit. 11.*

IULIA, de cessione bonorum. Tulit. Vt qui sine dolo suo malo ari alieno satisfacere non posset, bonis suis cedendo liberaretur, *l. 4. Cod. qui bon. ced. poss. & in C. The. lib. 4. si. qui bonis ex lege Iulia se dere possint.*

IULIA & SEMPRONIA, de limitibus Tulere. Vt per actuarios limitos populo eundi ius esset, sicut per viam publicam. Hygenus in lib. de limit. constit. Apud Frontinum autem Tiberij Cas. constitutio legitur, ex qua hæc sumptissimus est & aliud monumentum, quod non longe ab aribus vel itinere publico constitutum id est, iuxta legem Semproniam & Iuliam, quod cardinibus & Decumanis constitutum esse monstratur, quod rationem finium recipere videtur: id est, concurrentium linearum, atque secantium se inuicem, & ordinem in utroque custodit, limitum rationem discernens.

IULIA MISCELLA, de testa-

mentis. Tulit. Vt coniugi superstiti legatum sibi à demortuo ea lege, ne iterum nubere, ita capere iussus esset, si intra annum (lucui nondum erat præfinitus annus) iuraret se liberorum querendorum causa velle nubere. *Iustinianum in tractatu de iudicta viduitate, & lege Iulia Miscella rollenda. lib. Cod. 6. tituli. 40. & Nouell. constit. 22. vbi Iustin. Iulium Miscellam huius legis auctorem nominat. Alij tamen Miscellam malunt dictam, quòd id legis Iulia caput, tam ad virum quam feminam pertinebat, l. 3. Cod. de iudict. vid. rollen. Caput igitur ex ea lege vir mulierve hæreditatem, aut legatum intra annum, etiam si secundum matrimonium contrahat, siue à coniuge, siue ab extraneo hæreditas aut legatum restitutum sit sub conditione viduitatis. Post annum non capit, nisi præstira cautione Mutiana, quæ solet interponi in omnibus conditionibus, quæ morte legatariorum finiuntur: siue quæ in non faciendo concipiuntur, quæ cauere se non coiturum secundas nuptias: & si coierit, redditurum legatum cum fructibus medij temporis, l. Mutiana leg. hæres. 9. qui post. l. Titio fundus. Digest. de conditio. & demonstratio. leg. cum filius. 9. qui Mutianam. Digest. de legat. 2. De hac lege etiam est leg. ultim. Digest. de fidei. lib. Hanc autem sustulit Iustinian. dict. tit. de iudict. vid. rollen.*

IULIA Plautia, de vfucapionibus. Vi de Iulia de vi, & Plautia de vi. Ne res vi possessas vfucapere villo tempore liceret. *Iustin. de vfucap. lib. Instit. 1.*

IUNIA, de Regio, & Consulari Imperio. Tulit L. Iunius Brutus solus Consul, Anno 243. Vt imperium Tarquinio abrogaretur, vt ipse idem cum coniuge ac liberis, itemque omnes Tarquinie gentis exularent: Vt capitale esset, si quis de iis reuocandi mentionem faceret: vt Regio imperio abrogato, Consules duo regia potestate quotannis committiis centuriatis à populo crearentur. *Dionys. lib. 4. Instit. lib. 2.*

IUNIA, de Tribus pleb. Vide Sacrata.

IUNIA LICINIA, de legibus. Tulere D. Iunius Silanus, & L. Licinius Murena Coss. Anno ab urb. condi. 697. Vt iis, qui trinuindum in ferenda lege non seruassent, grauiore quam lex

Cæci-

Cælia & Didia sacra. Cæci. Phil. 1. & Didia? nondum? Vbi? & Licinia? l. 1. & 4. & Vbi? pro domo sua.

IUNIA NO- nis. Tulere M. Iunus Balbus Coss. qui neque censu testamento, sed inter amicos, aut liberi heredes, non demere, quo L. Latinus cum M. uxorem duxerit, quòd liberorum uxorem duxerit, narrare, & ann. Prætores vel h. sam probare, & ipse, quæm filius licet si & ipsa L. legitime succedant: sed eorum tanquam seruo rent. Vt liberti ante haberent, nolorem, aut principis imperio sit. i. i. Iustinian. Nouel. 78.

IUNIA a- nalis. **IUNIA** v. institutione. facerem omnes hæres futuros endi, ex hæredes, etiam si vi cem, Vt si quæ hæres esse desinere in locum cederent. *Sen. postum. Velf. ceret, omnes institueret h. tur, ei hæredes que in locum nulli instituti exemplum p. mentum ne v. hac lege cap. filio, nepot.*

Cecilia & Didia famularet, pœnæ irrogarentur. *Cicer. Philipp. Vbi*, inquit, lex Cecilia & Didia? Vbi promulgatio trimumdum? Vbi pœnæ recentis lege Iunia & Licinia? *Idem Epistol. ad Attic. l. 1. & 4. & Papiam interrogantione, & pro domo sua.*

IVNIA NORBANA, de libertinis. Tulere M. Iunius Silanus, L. Norbanus Balbus Coss. Anno 771. Vt ij serui, qui neque censu, neque vindicta, neque testamento, sed aut per epistolam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, sed eorum iure, quo Latini coloni essent. Vt si Latinus ciuem Romanam, vel Latinam uxorem duxerit, testatione interposita, quod liberorum quærendorum causa uxorem duxerit, postea filio filiæ nato natæve, & anniculi facti, possit apud Prætorem vel Præsidentem prouinciæ causam probare, & fieri ciuis Romanus, tam ipse, quàm filius filiæ eius, & vxor, scilicet si & ipsa Latina sit. Vt Latinorum legitimæ successiones nullæ prorsus essent: sed eorum bona manumissores, tanquam seruorum peculia sibi haberent. Vt liberti ius ciuitatis Romanæ non ante haberent, quàm ius aureorum anulorum, aut natalium restitutionem à principe impetrascent. *V' l'pian. in Institutio. tit. 3. Infamia. §. 5. de suscept. liber. Idem Nouel. 78.*

IVNIA ANNALIS, vide Villia annalis.

IVNIA VELLEIA, de heredum institutione. Tulere. Vt qui testamentum faceret omnem virilis sexus, qui ei suus hæres futurus erit, cum nasceretur, instituendi, exheredandive potestatem haberet, etiam si viuo testatore nasceretur. item, Vt si quis ex suis hæredibus suus hæres esse desineret, liberi eius, & ceteri in locum suorum sui hæredes succederent. *Seneca l. Gaius 29. de liber. & posthum. Vel sic: Vt qui testamentum faceret, omnes eos virilis sexus necessariò institueret heredes, qui, cum nascerentur, ei hæres sui futuri essent, eorumque in locum liberi succederent: qui nulli instituti essent, aut si exheredati, ad exemplum posthumorum, essent, testamentum ne valeret. Duplex itaque in hac lege caput fuit, primum, vt mortuo filio, nepotes nondum nati, possint in-*

stituitem vt, viuentis filio, nascituri nepotes possint institui, si, auro viuentis, & mortuo filio, nascantur: ne facti siquidem nascentur, si se præteritos inuenerint, rumpant testamentum. Altero capite cautum est, vt nepotes iam nati, viuentis filio, ab auro hæredes instituuntur, vel nominatim exheredentur: ne forte mortuo post testamentum filio, facti sui hæredes, ad exemplum posthumorum testamentum infirmum. Cuius pro Iunia, Iulia legendum censet, corruptioque, vbi huius sit mentio, Iunia legi, ad l. Gaius. ff. eod. vide §. posthumorum. *Instit. de exhere. liber.*

IUNIA PETRONIA, de libertate. Tulere C. Iunius Cæsonius, Petronius Turpillianus Coss. Anno 813. Vt si dissonantes pares iudicum existant sententia pro libertate pronuncietur. *Hermog. l. 24. ff. de manumiss. Ab eodem quoque Petronio lex Petronia de seruis infamæ suo loco numeratur.*

L

LABIENA, de sacerdotiis. Tulit T. Labienus Tribun. pleb. Cicerone, Antonio Coss. Anno 690. Vt ius creatorum sacerdotum penes collegia esset, ex veteri lege Domitia, quam lex Cornelia abrogat. *Dis lib. 37. Vide Domitia lex.*

LÆTORIA, de minoribus. Tulit. Vt iis, qui furiosi vel prodigi essent, curatores darentur: qui eos circumscriptissent, iudicio publico tenerentur. *Cis. de Offic. 3. de natu. deorum. 3. & Capito. in Anton. Philos. Ne à minoribus viginiquinque annis stipulari liceret: hoc est, ne stipulatione obligari possent. Surt. in quarto Prætorum apud Præfianum lib. 2. Ne hoc illius caput, vt existimat Hotomannus, Plautus significat in Pseudolo, vbi Callidorum adolescentem sic loquentem facit: Nimis sum miser: numquam nusquam reperire argenti queo. Ita miser & amore perdo, & inopia argentaria. Perij, an non? tum tax me perdit quina vicenaria. Merito credere omnes. Proferunt in eandem sententiam à Constantino, in l. 2. C. Th. de donationibus.*

LÆTORIA, de plebeis magistratibus. Vide Publilia Lætoria.

LICINIA de fenore. Tulit T. C. Licinius Stolo Trib. pleb. Furio, Claudio, & C. Trib. mili. Anno 376. Vt deductio eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset, id quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur. *Linii lib. 6.* Est & alia Licinia de fenore, lata à Licinio Lucullo, Asiæ proconsule, ad leuandam ære alieno prouinciam lata. Ne supra centesimam iure fenoris soluere-
rur: Ne maiores essent vsuræ, quam qui-
bus veteri iure pecuniæ antea crede-
bantur: Nec creditoribus à debitore fe-
noris nomine plus omnino liceret acci-
pere, quam quanta fructuum creditorum
quarta pars esset.

LICINIA, de magistratibus à plebe
creandis. Tulit idem C. Licinius Stolo.
Ne tribunorum militum comitia fierent,
sed consulum, & vtrique alter ex plebe
crearetur *Linii lib. 6.*

LICINIA AGRARIA. Tulit idem,
Æmilio, Valerio, & C. Tri. mili. Anno 377.
Ne quis plus quingenta iugera agri,
centum pecoris maioris capita, quingen-
ta minoris possideret, *Var. lib. de re Ru-
st. l. 1. Colum. lib. 1. cap. 3. Linii lib. 6. Ap-
pian. de bell. civil. lib. 1. Gellii lib. 10. cap. 1.
Valerii lib. 8. cap. 6. Plinii lib. 18. cap. 3.
Velleii libro 2. Plutarchus in Camillo, &
in Gracchiis.* Videtur de septem iugertis
virittm diuidendis causisse. Nam Colum-
ella lib. 1. Post exactos, inquit, Reges
Liciniana illa septem iugera, quæ plebis
Tribunus virittm diuiferat, maiores
questus antiquis reculare, quam nunc
nobis amplissima veruacta.

LICINIA legis, ne communi di-
uidendo quis alienata re experiatur, fir-
mentio apud Marcianum, l. fin. de alien.
iud. mut. Si quis, inquit, iudicii commu-
ni diuidendo euitandi causa rem alie-
nauerit, ex lege Licinia interdicitur ei,
ne communi diuidendo iudicio expe-
riatur.

LICINIA sumptuaria. Tulit P. Lici-
nius Crassus Diues Conf. cum Cn. Len-
tulo, Anno 656. Vt Kalendis, nonis, nun-
dinis Romanis cuique in dies singulos
triginta duntaxat asses edundi causa
consumere liceret: nuptus ducentos, cæ-
teris verò diebus, qui excepti nō essent,
tricenos: cūm & carnis aridæ pondo tria,
& salsamentorum pondo libræ conde-
deret. quod autem de terra, vite arborëve

natum esset, id impunè consumere lice-
ret. *Macrob. lib. 3. cap. 17. Gell. lib. 3. cap. 24.
Cicero lib. 7. Epistol. ad Gallum, Epist. 27.
Et Festus, Centenariæ cænæ dicebantur,
in quas lego Licinia non plus centussi-
bus præter terræ nata impendebatur: id
est, centum assibus, qui erant breues
nummi ex ære.*

LICINIA, de iudis Apollinaribus,
Tulit P. Licin. Varus, Prætor urb. Clau-
dio, Quintio Coss. Anno 545. Vt iudi A-
pollinæres, qui die incerta siebant, in
perpetuum in statam diem vouerentur.
itaque ipse primus ita vouit, fecitque
ante diem tertium nonas Quintiles. is
dies deinde solēni seruatus. *Linii lib. 27.*

LICINIA CASSIA, de bello
Persei. Tulere Licin. Cassius Coss. Anno
582. Vt quod Perseus Philippi filius, Ma-
cedonum Rex, aduersus fœdus cum pa-
tre Philippo iactum, & secum post mor-
tem eius renouatum, sociis populi Ro-
ma intulisset, agros vastasset, vrbesque
occupasset: quodque belli parandi ad-
uersus pop. Rom. consilia inesset, arma,
milites, classem eius rei causa compa-
rasset: vt nisi de iis rebus satisfecisset,
bellum cum eo iniretur. *Linii lib. 42.*

**LICINIA CASSIA, DE TRIBVNIS
MILITVM.** Tulere idem Coss. Ne
Tribuni militū eo anno suffragis crea-
rentur, sed Consulum, Prætorumque in
iis faciendis iudicium arbitriumque es-
set. *Linii lib. 42.*

LICINIA & MVTTIA, de pere-
grinis. Tulere L. Licinius Crassus, & Q.
Mutius Scauola Coss. Anno 658. Vt socij
Latini, Romanæ ciuitatis iure priuati,
sui in ciuitates redigerentur. *Acon. in
Cornel. & pro Scauro. Cicero in Bruto, & lib.
de Offic. 3. de Orat. 2. pro Cornel. Balbo, & pro
Sextio Appia. lib. 1.*

LICINIA, de sodalitiis. Vt in soda-
litiis iudices ab accusatore ex tribubus
ederentur. *Cicero in Orat. pro Planeio. & lib.
Fami. Epist. 9.*

LICINIA EBVTIA, de legum latori-
bus. Tulere. Vti potestas nulla curatione
non modò iis, qui de aliqua curatione,
aut potestate tulissent, sed nec eorum
collegis cognatis assibus mandaretur.
*Cicero in Orat. 2. contra Rullum, & in Orat.
pro domo sua.* Sunt tamen, qui duas leges
constituunt, alteram Liciniam, aliam Æ-
butiam, quæ eiusdem generis fuerint.

LICI-

LICINIA re-
Promulgant Q. L.
cretorū cooptatio
ad populum tran-

LICINIA
Junia Licinia;
LIVIA; de
Tulit M. Lanius
mirio, Fannius C.
cim coloniz de
tris cuius mil-
Gracchi.

LIVIA, de
decemviri creati
rent. fuit autem
thaginem, vna
Africa diuidenda
tabula ænes, seu

**LIVIA, DE
NOMINIS**
Latini nominis
liceret Pluribus

LIVIA, DE
Tulit idem, V.
diuiderentur;
Sempronius per
Plur. ibidem.

LIVIA, DE
Tulit idem, V.
miseretur. Pl.

LIVIA
Drusus Tribu-
Sex. Iulio C.

qua ex parte
equestrem a
equestes, & 3;
hanam. Cicero.

Appianus au-
katiuū dū
duci. P. rege-
tas. Non nō
negotium
nūc nūc nūc
nūc nūc nūc
nūc nūc nūc

Cum per id
seditiones vi-
totidem ex
bonorum vi-
xit, vi de
ces legent

iudicandam
gerentur:
iam pro qu

LICINIA Iunia, de legibus, vide
Iunia Licinia.

Gracchi.
LIVIA, de decemviris. Tulit. Vt
decemviri crearentur, qui agros divide-
rent. Est autem lata post captam Car-
thaginem, vñz cōm Rubria, de agris in
Africa diuidendis. Hæcū fit mentio in
tabula ænea, cuius meminit Manutius.

Liuius, DE VECTIGALIBVS,
Tulit idem, Vt pauperibus, quibus agri
diuiderentur, vectigal, quod ex lege
Sempronij pendebant, remitteretur.
Plur. ibidem.

LIVIA indicaria. Tulit M. Linius Drusus Tribu. pleb. L. Martio Philippo, Sex. Iulio Cesare Coss. anno 662. Vixit qua ex parte indicia penes Senatum &

Cum per id tempus propter superiores
editiones vix trecenti senatores essent,
totidem ex equestri ordine arbitratu
bonorum virorum delectos ipsis adiun-
xit, uti deinceps ex hisce omnibus iudi-
ces legerentur: virque de pecunia ob re
iudicandam accepta causam dicere con-
gerentur: quod crimen consuetudine
iam pro nullo numerabatur, cum largi-

Liuis AGRARIA. Tulit idem. Ve
Semprenia leges de agris populo diui-
dendis valerent.

Liuis, DE COLONIIS DE-
DV CENDIS. Tuli idem. Vt lex Sē
proia ea de re valeret.

a. Florus, Cicero ad legatos.
EVTATIA, de vi publica. Tuli Q.
 Lutatius Catulus Cos. cum C. Mario,
 Anno 647. Vt de seditiosis confecerat-
 risque ciuibus, qui armati Senatum ob-
 sederint, magistratibus vim attulerint,
 Remp. oppugnant; quotidie eam die-
 bus festis, ludique publicis quaereretur.
Cicero pro Calpio. Hac damnati sunt, qui de
 Catilinæ sociis in vrbe remanserant, vi-
 dem in eadem testatur. ideoque in *Orat.*
qua in Cic. Sallustij nomine inscribitur, forte
 pro Plautiæ, Lutatiz legendum, cum
 eo loco de coniuratorum damnatione
 verba fiant post eius consulatum.

M

MAMILIA, de limitibus. Eius a-
liquor locis mentio fit in libro de
agrorum conditionibus, *constatque ex*
Aggelo Vrbico, & lib. Cio. de legib. 2. &
Bruto, eam in finibus agrorum quunque
aut sex pedum latitudinem præscrip-
sit, quos vsuapij vetaret. In libello verò
Variorum auctorum eidem volumini
subiecto, Mamilia, Rofcia, Peducea, Al-
liena, Fauia nominatur: fed capitulum
duntaxat postremarum legum referen-
tur: quia neque de quingue pedum præ-
scriptione mentio vlla fit: & hæc notæ, K,
L, g, item 4. & 5. caput legis tertiz, quar-
te & quintæ subscribi tantum signifi-
cant: quas suum in locum referemus. Ex
Cicerone apparet, hanc legem Fabius
regendis singulos arbitros constituisse.
Tulic C. Mamilius Tribunus plebis,
qui propterea Limitanus, seu Lime-
tarius dictus est. *Sallust. in Jugurth. hunc*

Mamilium Tribun. pleb. nominat, & in nummo argenteo sic scriptum testatur Manutius in Sall. C. MAMIL. LIMETAN.

MAMILIA, de Senatoribus à Iugurtha corruptis. Tulit idem Sp. Posthumio, Qu. Minutio Coss. Anno 643. Vt quereretur in eos, quorum consilio Iugurtha Senatus decreta neglexisset, quique ab eo in legationibus aut imperiis pecunias acceperant: qui elephantos, quique perfugas tradidissent, item qui de pace aut bello cum hostibus pactiones fecissent. *Sallust. in Iugurth.*

MANIA, Vide Menia.

MANILIA, de bello Mithridatico. Tulit C. Manilius Tribunus plebis, M. Lepido. L. Volcatio Coss. Anno 687. Vt belli Mithridatici administratio Cn. Pompeio mandaretur. Vt Provincia vniuersa, cui Lucullus praeferat, omnique ipsi imperium, exercitus, & copia Pompeio darentur: & hoc amplius Bithynia adiungeretur, qui Glabrio praeferat: classis item & copia omnes maritima, quas ipse initio belli Piratici habuerat: omnes praeterea provinciae, quibus solis lege Gabinia non praeferat, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis superior, & Armenia. Cicer. pro lege Manilia, Plutarchus in Pompeio, Appianus in Mithridate. *Florus Epitomes centesimo. Dio libro vigesimo sexto.*

MANILIA, de suffragiis libertinorum. Tulit idem. Vt libertinis id omnibus tribubus suffragium esset. *Vide Cicero in Miloniana, & Aponium.*

MANILIAE leges venalium vendendorum, ab Antonio dicuntur in lib. de Orat. pro Captione, ut apud Catonem, Lex vini vendendi, olei facienda.

MANLIA, de vicefima. Tulit C. Manlius Cos. cum C. Marrio, Anno 396. Vt ij qui manumitterentur, forum suarum vicefimam arario darent. *Linus libro 7.*

MANLIA, de sacerdotiis. Tulit P. Manlius Tribun. pleb. L. Furio, M. Marcello Coss. Anno 357. Vt propter sacrificiorum multitudinem Tresviri Epulores crearentur: cum essent ipsi à Numa, ut etiam ludorum illud epulare sacrificium facerent, instituti. Ius praeterea togae praetextae habenda, item ut Pontifici

eisdem esset. *Cicero de Orat. 3. Linus 33.* Vbi tamen pro P. Manlio, T. Romuleus legitur: quod Car. Sigonius ex coniectura emendauit.

MANLIA, de C. Mario. Tulit L. Manlius Trib. pleb. C. Mario, L. Cassio Coss. Anno 646. Vt eidem C. Mario provincia Numidia mandaretur.

MARTIA Atinia, de pace Macedonia, Tulere Q. Martius, C. Atinius Trib. pleb. Furio, Claudio Coss. Anno 557. Vellent iuberentne cum Rege Philippo pacem esse? omnes quinque & triginta tribus, vti rogast, iusserunt. *Linus lib. 33.*

MARTIA, de magistratibus. Tulit Martius Censorinus, Ne cuius censuram gerere liceret. *Plutarchus in Coriolano.*

MARTIA, de Statellis. Tulere M. Martius Sermo, & Q. Martius Sylla, Trib. pleb. Popilio, Aelio Coss. Anno 581. Vt qui ex Statellis (Liguriae populi) deditis in libertatem restitutus ante Kalendas Sextiles primas non esset, cuius dolo malo is in servitutem venisset, ut iuratus Senatus decerneret, qui eam requereret, animaduertereque. *Linus lib. 42.*

MARIA, de suffragiis, Tulit C. Marius Tribun. pleb. L. Caelio, L. Corra, Coss. Anno 634. Vt pontes, per quos suffragia in comitiis ferebantur, angustiores fierent, ne quis illic qui suffragium ferret, consistere posset ad appellandum rogandumque. *Cicero de legib. 3. Plutarchus in Mario.*

MARIA, de re nummaria. Tulit M. Marius Gratidianus Praetor, L. Sylla Dictatore. Vt nummi certa rum excogitata ratione probarentur. Instabatur enim temporibus illis nummus, sic ut nemo scire posset, quid haberet. *Cicero de offi. 3. Plinius lib. 33. c. 9.* qui legem hanc nominatim appellat, cum Cicero Praetoris edictum de Rostris promulgatum fuisse scribat. Hic autem ille Marius est, cuius caput Catilina per urbem tulit: quod ei inodiosissime obicit Cicero.

MARIA Porcia, de Triumpho. Tulere L. Marius, M. Cato Porcius Trib. pleb. Vt poena afficerentur ij, qui aut hostium occisores in praelio, aut amissionum falsum numerum liberis senatui reculissent. Vt cum primum urbem intrassent, apud Quaestores urbanos iurarent,

ut, de viroque
nisi scriptum esset
in triumpho.

MEMMIA,
euocando. Tulit
P. Scipione Naso
Coss. Anno 643.
Iugurtham inter
sua fide publica
facilius indicio
rum, quos pecu
delicta pariter
guri.

MEMMIA,
lit. Vt eorumque
essent, nomina
Vt Calumniam
iudicio impone
3. 11. 7. Calumniam
in fronte imprime
cabatur calumnia
Sen. Resio, lit
vsque inimici el
obscuris, ita ve
gent, ut postea
runas vestras ac
memini Papin.
S. C. Turpil. Leg
nua in Panegyri
Neque ut ante
ream frontem
randam praebere
rideant.

MENEN,
Ga. Tulere T.
Anno 301. Au
ba sic legit H
bicum dici ca
ab eo initium
quidem ante
ob delicta par
onum, & tri
postquam are
Ro. Tarpeia le
coluit, cuius de
gem sanxere T
Sextus Capiti
MENIA,

MENIA,
minatur à Cice
Eique videtur
14. blinia no
sus, & apud
Sugillare: v
Varro Gemi
pietate, ne si

ment, de vtroque numero verè ab iis Senatus scriptum esse. *Valerium lib. 2. c. de iura triumph.*

MEMMIA, de Iugurtha Romam euocando. Tulit C. Memmius Trib. ple. P. Scipione Nafica. L. Bestia Calpurnio Coss. Anno 643. Vri L. Calsius Prætor ad Iugurtham mitteretur, eumque interposita fide publica Romam duceret; quò facilius indicio regis, Scauri & reliquorum, quos pecunia cepta arcescebant, delicta pacifcerent. *Salsi. de bello Iugurth.*

MEMMIA, de reipostulandis. Tulit. Vt eorum, qui Reipublice causa abessent, nomina re in reos reciperentur. Vt Calumniatoribus pœna constituto iudicio imponeretur. *Valer. Maxim. lib. 3. ca. 7.* Calumniatori autem hac in lege in fronte imprimebatur litera, qua indicabatur calumniatum eum esse. *Cic. pro Sex. Roscio*, literarum illam, cui vos eo usque inimici estis, vt etiam calumnias obsecris, ita vehementer ad caput affigunt, vt postea neminem alium, nisi fortunæ vestras accusare possitis. *Huius etiã meminit Papia. lib. 13. de testib. lege 1. §. 1. Ad S. C. Turpil.* Legitur tamen Remmia. *Plinius in Panegyrico de delatoribus loquens:* Neque vt antea exanguem illam, & ferream frontem ne quicquam conuulnandam præbeant punctionis, & notas suas rideant.

MENENIA SEXTIA, de mul-
ta. Tulere T. Menenius, P. Sextius Coss. Anno 301. Auctor *Festus lib. 14.* cuius verba sic legit Hoto. Peculatus furtum publicum dici cœptum est, à Pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse cœpit, si quidem ante æs aut argentum signatum ob delicta pœna grauisima erat duarum ouium, & triginta bouum: quæ pecudes postquã are signatæ vti cœpit populus Ro. Tarpeia lege cautum est, vt bos centussis, ouis decussis æstimaretur. Eam legem sanxere T. Menenius Lanatus, & P. Sextius Capitolinus Coss.

MENIA, de auctoritate Patrum. Nominatur à Cicerone in lib. de claris Orat. Eaque videtur esse, quæ apud *Festum lib. 14.* Minia nominatur, in dictione, Prorsus: & apud Nonium fortasse, in voce Sugillare: vbi ait, Sugillare, occludere. Varro Geminis, contrâ lex Mania est in pietate, ne filij patribus: luci clara sugil-

lent oculos. Alludere videtur ad patrum nomen, quò lex Mania Patritios intelligebat.

MENIA de ciuitate. Tulit. Vt ex alterutro peregrino natus, deterioris parentis conditionem sequatur. *Vlpia. cap. Inff. 5.* Et hanc idem in l. lex natura. 24. de ff. h. m. in specialem legem intelligit.

METELLA, de fullonibus, vide Cæcilia, de fullonibus.

MINVTIA. Meminit *Festus lib. 13.* in voce, Osi sunt.

MINVTIA, de Triumuiris mensariis. Tulit Minutius Trib. pleb. Æmilio Terentio Coss. Anno 137. Vt propter penuriam argenti Triumuii mensarii crearentur. *Luuius lib. 23.*

MVNERALIS Lex vacata est, quia Cincius cauit, ne cui liceret munus accipere. *Festus*, qui Plauti versus citat, quos in Cincia recitamus.

O

OGVLNIA, de sacerdotiis. Tulere Q. & Cn. Ogulnij Trib. pleb. M. Valerio, Qu. Appuleio Coss. Anno 454. Vt cum quatuor Augures, quatuor Pontifices ea tempestate essent placereque augeri sacerdotum numerum, quatuor Pontifices, quinque Augures, de plebe omnes allegerentur. Ita deinceps octo Pontifices, nouem augures faciunt, *Luuius lib. 10.*

OPPIA, de matronarum cultu, vel mundo muliebri. Tulit C. Oppius Trib. pleb. Q. Fabio, T. Sempronio Coss. Anno 540. in medio ardore belli Punici secundi. Nequa mulier plus semuocia auri haberet: neu vestimento verticolori vteretur: neu iuncto vehiculo in urbe oppidove, aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causa veheretur. *Luuius lib. 34. in princip. Tacitus lib. 3. & Val. Max. lib. 9. c. 1.* Ea tamen post viginti annos, antiquata est, auctoribus M. Fundanio, & L. Valerio, Trib. pleb.

OPTIMA LEX, cum nominabatur in magistro populi faciendo, qui vulgò Dictator appellabatur, quàm plenissimum posset ius esse significabatur. Vt fuit M. Valerij Marci, filij Volusij nepotis, qui primus magister populi creatum

hereditatem decessisset, fisco bona addicerentur. Et hoc ab Iustiniano sublatum est. *C. de caduc. toll.* Tertium, Vt vir & vxor, nullis ex eo matrimonio extantibus liberis, decimam ex testamento matrimonij nomine capere possint: si verò extent liberi ex alio matrimonio, pro vnoquoque ex liberis aliam decimam, & pro communi filio post nonum diem amissa aliam: pro duobus post nonum diem amissis duas: quod explicat *Vlpia. in fragm. titu. 15 & 16. V. de Chiac. Observ. lib. 3. ca. 12.*

PAPPIA POPPEA, de maritandis ordinibus. Tulere M. Pappus Mutius, Q. Poppeus. Secundus Coss. fuff. Augusto Imperatore: vt constat ex Dionis, apud quem Popilius legitur, pro Poppeus. Vt qui Senator esset, quive filius, nepos, proneptisve ex filio vel ex filia natus, cuius eorum esset, ne quis eorum sponsam vxoremve sciens dolo malo haberet libertinam, aut eam quæ ipsa, cuiusve pater, matreve artem ludicram facit, fecitve, néve Senatoris filia, neptisve ex filio, proneptisve ex nepote, filio nato, nata, libertino, eive qui ipse, cuiusve pater matreve artem ludicram facit, fecitve, sponsa nuptiæve sciens dolo malo esset. Vt ne quinquaginta annis minor sexagenario nubere: aut vir hac ætate iunior quinquagenariam foeminam duceret. in vxorem: Vt patronis, qui ius trium liberorum habeant, contra tabulas testamenti liberti, aut ab intestato contra suos hæredes non naturales bonorum possessio detur. Vt patronus ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ trib. idem iuris detur, quod patronis ex edicto. Vt liberis ingenuæ trium liberorum iure honoratæ idem iuris, quod ipsi patronæ tribuatur. Vt omnibus ingenuis, præter Senatos, eorumque liberis, vxores libertinas habere liceret. *Tacitus lib. 3. Iuris consulti sub tit. de ritu nupt. de vulg. sub tit. de iure patr. & alii loci in numeris. Vlp. c. 1. Insti. 14. & 29. Dio li. 56. V. de leg. Iul. de marit. ordinibus. vbi plura dicimus. V. de iure Lacianum lib. 1. Insti. c. 16. Sueton. in Claudio. cap. 23. vbi Claudium refert caput vnum huius legis edicto ab rogasse: quod de sexagenariis loquitur: quod fecutus est Iustin. l. sancimus. 2. C. de nupt. V. de Alex. ad Alex. lib. 4. cap. 22.*

PAPPIA, de iure patronatus. Tulit

idem. Vt ex bonis eius, qui H. S. centum millium patrimonium reliquerat, & pauciores quam tres liberos habebat, siue is testamento facto, siue intestatus mortuus erat: virilis pars patrono deberetur. Itaque cum vnum quidem filium hæredem reliquerat libertus, perinde pars dimidia debebatur patrono, ac si is sine villo filio filiave intestatus decessisset: cum verò duos duasve hæredes reliquerat, tertia pars debebatur patrono: si tres reliquerat, repellebatur patronus. Item Vt libertus, qui duos liberos in potestate haberet, operarum obligatione liberaretur. *Insti. 5. 1. de succes. liber. Et in Pæd. sub tit. de bonis liber. aliisque locis compluribus.*

PEDIA, de vi & Caesaris interfec-toribus. Tulit Q. Pedius Coss. cum Augusto Cesare, Anno 611. Vt qui C. Caesaris cædis auctores essent, iudicio constituto rei fierent, & damnatis aqua & igni interdiceretur. *Appian. lib. de bello ciui. 3. Suet. Nerone, & Galba, Velleius lib. 2.*

PEDVCLIA, de incestu. Nominatur à Cicerone de natu. Deor. 3.

PEDVCLIA, de terminis. Tulit. In libello Variorum auctorum, De agrorum conditionibus his edira est verbus, quæ tamen aliqua ex parte correximus. Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium, præfectura, forum, conciliabulum constitutum erit, qui ager intra fines eorum erit, si termini in eo agro statuti non erant, quo in loco terminus non extabit, in eo loco is, cuius is ager erit, terminum constituendum curato: vique rectè factum esse velit, magistratus qui in ea colonia, municipio, præfectura, foro conciliabulo iure dicundo præterit, facito vt fiat.

PESVLANTIA, de damno à canibus illato Tulit. Vt si canis pauperiem fecerit, damnumve dederit, in domum actio detur, vt aut damni ætimationem subeat, aut canem noxæ dedat. *Pap. l. Sen. li. 1. ca. 15. In quibusdam tamen exemplaribus: Pesolonia legitur. Cuius, Solonia reponit. vt ad Solonem refertur, de quo sic Plutarchus: ὅτι οὐκ ἔστιν ἑκείνου παρὰ τὸν δῆμον, ἀλλ' ὡς καὶ πάλαι δὴν ὁ νόμος παρὰ τὸν δῆμον, καὶ ὡς παρὰ τὸν δῆμον.*

PETILIA PAPIRIA, de nexu vide **POETILIA PAPIRIA**.

Agraria; inquit; promulgata est à Flauio: sane leuis, eadem f. res, quæ fuit Plotia.

POETELIA, d: ambitu prima. Tulit C. Poetilius Tribua. pleb. C. Fabio, & C. Plautio Coss. Anno 395. Vt ne ambiendi magistratus causa nundinas & conciliabula obire liceret. *Linii lib. 7.*

POETELIA PAPIRIA, de ne xu. Tulere C. Poetelius, L. Papirius Mugilanus Coss. Anno 393. Ne quis nisi qui noxam meruisset, donec poenam lueret, in compedibus, aut in neruo teneretur: pecunie creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium esset, & ne quis in posterum neceretur. *Linii lib. 8. Et de eadem lege C. Manlius in Episto. ad Qu. Marcium consulem, apud Sallust. Catilin. Et ita Solon: ἡ δὲ πόλις ἀποκαταστήσειται, ὡς δὲ νόμος, καὶ ὡς δὲ νόμος, καὶ ὡς δὲ νόμος, quam legem Σόλωνος vocabat, vt scribit Plutarchus.*

POMPEIA, de Trib. ple. Tulit Cn. Pompeius 1. Consul. cum M. Crasso, Anno 683. Vt ad Tribunos ple. prouocandi ius esset: quod lege Corneli. prohibitum fuerat: omnique omnino, quæ Tribu. pleb. ademerat syllæ, illis reitutu renetur. *Plutarch. in Pompeio, Asconius in Verr. 1. & 2. de Casar. lib. de bello civil. 1.*

POMPEIA, De iure coloniarum, Tulit Cn. Pompeius Strabo Consul. Vt transadana coloniz, exque quæ extra Italiam finitimæ Pado in agro Gallico erant constitutz, perendi magistratus gratia ciuitatem Romanam adipiscerentur, & hæreditates à pop. Rom. capere, reliquæque iure ciuium Rom. vii possent. *Asconius, vt refert Lasius.*

Pompeia DE PROVINCIIS. Tulit Cn. Pompeius Coss. cum Q. Cæcilio, Anno 701. Vt sibi Hispania prouincia in alterum quinquennium prorogaretur. *Dio lib. 38. & Plutarch. in Vt. qui tamen, Quadrigenium scribit.*

Pompeia IUDICIARIA. Tulit idem Coss. cum M. Crasso iterum, Anno 693. Vt amplissimum ex censu, ex centuriis, aliter quàm antea, lecti iudices, extribus tamen ordinibus, quibus Aurelia lege communicata erant iudicia, Senatorio scilicet, Equestri, & Tribunis æuarij res iudicarent. Item vt quinque & septuaginta iudices causas cognoscerent. *Cicero in Pisonem, & Ascon. in eandem*

Pompeia, DE PARRICIDIIS.

Tulit idem. Vt qui cognatos vel affines, qui parentum liberorumve nomine continentur, fratremque aut sororem necasset, is sanguineis virgis verberatus, in culeum insueretur cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia: deinde in mare vel profluentem proiiceretur. *Modestinus l. 9. D. ad legem Pompe. de parricid. Vbi ait, more maiorum eam fuisse constitutam. Florus tamen Epitome 68. de Publicio Malleolo loquens, qui ob matrem interemptam primus hoc supplicij genus subiit, culei tantum meminit, vt Valerius Max. li. 1. cap. 2. de Tarquinio regi scribens: tum & Cicero in Oratio pro Sexto Roscio. Seneca verò libro de Clementia primo. de Casare Augusto loquens: Non culeum, inquit, non serpentes, non carcerem decreuit. Iuuenalis de serpente & simia etiam loquitur. At Constantinus in lege prima. C. de parricid. canem & gallinaceum adiecisse videtur: quæ tamen omnia Iustinianus legi Pompeiz in Institutionibus attribuit. Vt sit, hoc videtur Pompeius instituisse, vt cum antea Prætor certus ac proprius non esset, qui de parricidiis ius diceret, sed lege Cornelia, qui inter sicarios quæreretur, de iis quoque quæreretur (quemadmodum ex Rosciana intelligitur) deinceps certus huius criminis quæritor esset: nam quod ait Vlpianus in lege prima, D. de parricid. lege Pompeia eandem poenam parricidiis esse constitutam, quæ lege Cornelia de sicariis: sic accipiendum est, quæ lex Cornelia ad parricidas pertinebat. Alioqui perobscurus videri non posset.*

Pompeia, DE VIETAMBITV.

Tulit idem Consul solus creatus, Anno 682. Vt priusquàm causa de vi ageretur, testes per triduum audirentur: dicta eorum iudices consignarent, quarta die adesse omnes in diem posterum iuberentur, & coram accusatore ac reo piler, in quibus nomina iudicum inscripta essent, æquarentur: de in rursus postera die sortitio fieret vnus & lxxx. qui numerus cum sorte obtigisset, ipsi protinus sessum irent: tum ad dicendum, accusator duas horas, reus tres haberet, reusque illo eodem die indicaretur: prius autem quàm sententiæ ferrentur, quinos ex singulis ordinibus accusator, totidem reus reiceret: ita vt numerus iudicum reliqueretur, qui sententiæ ferrent, quinquaginta.

quaginta & vnus. *Asconius in Miloniana argumento, Dio lib. 40. Cicer. libr. 4. de finibus, & ad Attic. lib. 10. Caesar de bello civil. lib. 3.*

POMPEIA, DE PECVNIIS OBREM IUDICANDAM CAPTIS. Tulit idem, eodem anno. Vt de iis qui à secundo suo Consulatu ad hunc vsque diem ob rem iudicandam pecunias cepissent, quæstio cõstrueretur. *Appian. de bello civil. lib. 2.*

POMPEIA VDICIARIA. Tulit idẽ eodem anno. Ne reum in iudicio laudare liceret. *Plutarchus in Pomp. & Cato. P. Cic. Valerius lib. 6. c. 2.*

POMPEIA, de Magistratibus. Tulit Cn. Pompeius tertium Cons. cum Q. Cæcilio, Anno DCCI. Ne cuius absentis in magistratuum comitiis ratio haberetur: vno Casare excepto. *Dio lib. 40. & Plutarch in Virg.*

POMPEIA, DE MAGISTRATIBVS RITHYNIORVM. Tulit idem. Ne quis annis xxx. minor magistratum caperet, in senatũve esset. Vt qui magistratum cepissent, eis in senatu esse liceret. Ne Decuriones in curiam à Censoribus lecti, pecuniam pro introitu darent. Vt Senatores certis de causis à Censoribus ordine mouerentur. Vt Bithynicis ciuitatibus adscribere sibi quos vellet, ciues liceret, dũ ne ciuitatis essent aliene, sed earum quisque ciuitatum, quæ essent in Bithynia. *Plinius Cæcil. lib. Epist. 10. Epist. 84. & 117.*

POPILIA, de Vestalis capiendæ ritu. Tulit. Vt si quis honesto loco natus adeat Pontificem Max. atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat, saluis religionum obseruationibus, ratio haberi possit: id pei se ratum sit. *Gellius lib. 1. c. 12.*

PORCIA, de iure ciuitatis. Tulit M. Porcius Cato Tribunus pleb. Valerio Apuleio Coss. Anno DCLIII. Ne quis magistratus ciuem Ro. virgis caderet, ne careretur: sed damnato exilium permetteret: cuncta antea nudorum ceruicis inferere furca, corpus virgis ad necem caderetur. *Linus lib. 10. Ci. pro Rabirio perduel. Sallust. in Cæcil. Suet. in Nerone.*

PVBLCIA, de cereis Tulit Publicius Tribunus pleb. Vt Saturnalibus cerei non nisi digitibus mitterentur. Macrobius lib. 1. c. 7.

PVBLCIA, de lusu. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, sponsonemve in ludo, nisi qui virtutis causa susceptus esset, faceret: veluti si quis cetera halta, vel pilo iaciendo, vel currendo, saliendo, ludendo, pugnando. *Marcianus l. 3. D. de alear. Idem leg. Titia & Cornelia sancitum fuit, vt idem refert.*

PVBILIALatoria, de plebeis magistratibus. Tulit Volero Publius Philo, & Latorius Tribunus ple. Ap. Claud. o Ap. F. & T. Quintio Coss. Anno CCLXXX. Vt plebei magistratus, qui antea curiatis comitiis fiebant, deinceps remoris partibus tribus comitiis crearentur. *Linus lib. 2. Dionysius lib. 9. apud quem nomen πῶλις βεληρον legitur, pro πῶλιος, nam Volero prænomen. Publius nomen fuit, vt non Volerquia, sed Publii lex dicenda sit.*

PVBILIA, de legibus & censoribus. Tulit Qu. Publius Philo Dictator, Anno CCCXIII. Vt plebis omnes Quirites tenerent: Vt legum quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante in dũ suffragium patres auctores fierent: vt alter vtique ex plebe, cum eò censum sit, vt vtique plebeum consensum fieri laceret, Censor crearetur. *Linus lib. ab vrbe condita 8.*

PVPIA, de Senatu habendo. Tulit. Ne Senatus à xviii. Kalendas Februarias ad vsque Kalendas Februarias haberetur. Ne nisi perfectis, aut reiectis legationibus, aliis de rebus Senatus haberetur. *Cicero Epistol. ad Lentulum. 4. ad Qu. Frattrem, libro 2. Epistol. 2. & Calvus 8. Epistol. ad Ciceronem. Vbi hac lege solutos magistratus scribit.*

QVINA vicenaria. Vide Latoria.

R REGIA, DE VNVS IMPERIO. Rata est incunte regnum Romulo, qua populus omnem ei potestatem in se cõcessit. *Linus lib. 34.* Ex vtro tandem genere ea lex esse videtur, quam abrogamus: an verus Regia lex, simul cum ipsa vrbe nata: Cum autem annis amplius D. florente populi Romani libertate, sopita fuisset, postea D. Augusti & Tiberij dominatu, qui legibus soluti sunt, excitata, subtilius & copiosius quàm antea perscripta est: & quo quisque die successores demor-

de mortuorum im
reitur solebant. q
que equis intell
Ly grammatum
tur. o. Horum
perum pertinet
Corno. I. a. no. lib
bis: Tam Senatus
lita Vespasiano do
restituit, Romæ
re in basilica Late
sum. Est autem, hu
quibus, vult i. c. n
i. no. Augusti. Tib
Tiberioque, Clau
manico, & Vesp
relati, onem facere
consula per relati
facere liceat, ita
Iulio Cæs. Augu.
gusto Germanico
re auctoritate, ve
præstare eo Sen
rerum ius perine
perinde ac si leg
haberetur. Vnde
potestatem, imp
cuius rei petent
Romano comme
fragationem sua
eorum comitis
hem ratio habea
matij profere
Repubblica cens
tan Tib. Claud
manico Vique
publica, maesta
rum, publicarum
esse censet, et
statque sit, ita v
que Iulio Cæs. A
dio Cæ. Augu
q. e. quibus legi
petam. it. ne Di
Iulio. Cæsar Au
Iulio Cæsar. Aug
huiusmodi, et
Vespasianus fol
que lege rogati
Tiberium, Iu
Tiberiumve Cl
stus, Germani
mania Imper. C
facere i. ceat.
gem rogaram

de mortuorum imperium excipiebant, recitari solebant: quemadmodum ex his eius reliquis intelligitur, quæ ex libro Epigrammatum Romanorum referuntur ab Horom. Ea verò ad Vespasiani imperium pertinent: quæ ut idem censet, à Cornel. Tacito lib. 20. his significatur verbis: Tum Senatus omnia Principibus solita Vespasiano decreuit, &c. Sunt & qui censent, Romæ hanc scripturam extra- re in basilica Lateranensi, in ære incisam. Est autem huiusmodi: Fœdusve cū quibus volet facere liceat, ita vti licuit Diuo Augusto. Tib. Iulio Cæsari Augusto, Tiberioque, Claudio Cæsari Augusti Germanico, &c. Vtique ei senatum habere, relationem facere, remittere. Senatus- consulta per relationem discessionemque facere liceat, ita vti licuit Diuo Aug. Tib. Iulio Cæs. Aug. Tib. Claudio Cæsari Augusto Germanico. Vtiq. cū ex voluntate auctoritateve, iussu mandatuve eius, præsertim eo Senatus habeatur, omniū rerum ius perinde habeatur, seruetur, perinde ac si è lege Senatus edictum esset, habereturve. Vtique quos magistratum, potestatem, imperium, curationemve cuius rei petentes Senatui populoque Romano commendaaverit, quibuscumque suffragationem suam dederit, promiserit, eorum comitiis quibusque extra ordinem ratio habeatur. Vtique ei fines pomerij proferre, promovere, cum ex Republica censebit esse, liceat, ita vti licuit Tib. Claudio Cæsari Augusto Germanico. Vtique quæcunque ex usu Reipublicæ, maiestate diuinorum, humanarum, publicarum, privatarumque rerum esse censebit, ei agere, facere, ius potestatisque sit, ita vti Diuo Augusto, Tiberioque Iulio Cæs. Aug. Tib. Tiberioque Claudio Cæs. Aug. Germanico fuit. Vtique quibus legibus plebisve scitis scriptum fuit, ac Diuo Augusto, Tiberioque, Iulio Cæsari Augusto, Tiberioque Claudio Cæsari Aug. Germanico teneretur: his legibus, pl. bisque scitis, Imper. Cæs. Vespasianus solutus sit: quæque & quæque lege, rogatione Diuum Augustum, Tiberiumve, Iulium Cæsarem Augustum, Tiberiumve, Claudium Cæsarem Augustum Germanicum facere oportuit, ea omnia Imper. Cæsari Vespasiano Augusto facere liceat. Vtique quæ ante hanc legem rogata, acta, gesta, decreta, impe-

rata, ab Imperatore Cæsare Vespasiano Augusto iussu mandatuve eius à quocumque sunt, ea perinde iusta rataque sint, ac si populi plebisve iussu acta essent. S. A. N. C. T. I. O. Si quis huiusce legis ergo aduersus leges, rogationes, plebisve scitā, seuatūve consulta fecit, fecerit, siue quodcum ex lege, rogatione, plebisve scito, S. V. E. C. facere oportebit, non fecerit, huius legis ergo, id ei ne fraudi esto: néve quid ob eam rem populo dare iudicatio esto, néve quis de ea re apud se agi sinio. Hæc ex epigrammatum antiquorum libr. Vlpiani, autem in l. i. de const. princip. hanc legem significat, cū ita scribit: Quod principi placuit, legis habet vigorem: vtpote cum lege Regia, quæ de imperio eius lata est, populus eā & in eum omne suum imperiū & potestatem conferat. Quod Iustinia. totidem verbis in tit. de iure natur. & gent. transcripsit. Hanc autē Alexander Imperator legē Imperij appellare videtur, in l. 3. C. de testamentis: & à Strabone in fine postremi libri significatur his verbis, ubi de Cæsare Augusto loquens, emi τοι ὅς, inquit, ἡ πατρίς ἐπέταξεν ἀπὸ τοῦ ἀρχεῖου τὰς τῆς ἡγεμονίας, καὶ πόλεως, καὶ ἐπιτοῦς καὶ τῆς ἐκείνου δυνάμεις, &c.

R E G I A, de mortuo inferendo. Tut. lit. Ne mulier, quæ prægnans mortua sit, humetur antequam partus ei excidatur, qui contrā fecerit, ipem animantis eum gravida peremisse videatur Man. cianus l. 2. D. de mort. infer. Hanc autem legem superioris partem fuisse, ridiculum est dicere, tamen eius auctorem nominare difficile est, cū satis constet, Regis verbum cognomen fuisse, non nomen. Ex istimat Horomanus Romuli aut Numa Pompilij legis alicuius, de qua Marcianus antea dispacarat, partem hæc fuisse, cum præsertim ad sacra hæc lex pertineat: de quibus quæ leges à Numa constitutæ fuerant, semper obseruandæ sunt. Vt Iulius quoque Capitol. in Antonino Pio restatur. Similem Dioscorus apud Ægyptios Græcōque prope omnes legē de mulieribus gravidis rei capitalis damnatis, lib. 2. commemorat: i. remque Clement. Alexand. lib. 2. Strom. & Plutarch de Ægyptiis lib. de sera num. vind. & Aelianus de Atheniensibus, lib. Var. hist. 5.

R E M M I A, vide Memmia.

RHODIA, de iactu. Latam opinatur Hor. à Rhodiis & à Cæsaribus receptam: Vt si leuanda navis gratia iactus mercium factus est, omnium contributione sarcitur, quod pro omnibus datum est. *Paul. l. i. ff. de leg. Rhodia.* Sumpserat enim videntur hanc legem Romani, vt & alias complures nauticas à Rhodiis, quorum disciplina nautalis, & gloria tunc maximè excellebat: & in l. d. ff. de leg. Rhod. eleganter Antonius ait terram suis legibus, mai e legibus Rhodiis regi, quatenus nulla eis suarum legum aduersatur. Nisi fortè hæc de Rhodiis lata est: & Rhodia sic dicitur, vt Cypria lex (quæ de Cypri rege lata est à Claudio) nominatur in Sextiana: & Tribunitia, de Tribunorum potestate, in 2. *Verrina.*

ROMVLEI A, de sacerdotiis. Vide Manlia.

ROSCIA Theatralis. Tulit L. Roscius Orho. Trib. ple. L. Metello. Qu. Martio Coss. Ann. DC LXXXII. Vt in Theatro Equitibus Romanis, qui H. S. quadringenta possiderent 14. gradus spectandi gratia assignarentur: exceptis iis, qui siue suo, siue fortunæ vitio decoisissent. cui generi certum locum assignauit, poena interrogata si in 14. sedissent. *Cic. Philip. 2. Aſcon. in Cornelian. Flor. epit. 99. Dio lib. 26. Plin. l. 7. c. 20. Luena. Sat. 14. Et Tacit. lib. 15.* qui legem interpretatur hanc habuisse vim, vt Equites non ante plebem, ac separatim, confusè tantum quatuordecim ordines haberent.

ROSCIA, de terminis. Eius cap. in lib. -Variorum auctorum, de agrorum conditionibus amissum puto: vt in Manilia lege exposuimus.

RVPILIA, de iure Siculorum. Dedit P. Rupilius Consul cum P. Pupillio. Ando DCXXI. *Cic. Verr. 4.* Siculi hoc iure sunt, vt quod cuius cum ciue agat, domi ceteri suis legibus: quod Siculus cum Siculo non eiusdem ciuitatis, vt de eo Prætor iudicet ex P. Rupilij decreto, quod is decem legatorum sententia statuit, quam legem Siculi Rupiliã vocant, sortitur. Quod priuatus à populo petit, aut populo à priuato, senatus ex aliqua ciuitate, qui iudicet datur, cum alternè ciuitates reiectæ sunt. Quod cuius Rom à Siculo petit, Siculus iudex datur, quod Siculus à ciue Romano, cuius Romanus datur, cæterarum rerum selecti iudices ex

ciuium Rom. conuentu proponi solent: *Vide Aſco. in eadē Orat. & Val. Max. l. 6. c. 10.* apud quæ tamē Rutili perperâ legit.

RVTILIA, de trib. milit. Tulit C. Rutilius Rufus. *Fest.* Rufuli appellabatur Tribuni militum à Consule facti, non à populo: de quorum iure, quod Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac post Rutuli sunt appellati.

S

SACRATA militaris. Tulit, vt censet Hor. M. Valerius Coruſus Dictator, Ann. CDXI. ob militum Capuanorum secessionem. Ne cuius militis scripti nomen, nisi ipso volente, deleteretur: ne quis vbi Tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset. *Lin. l. 7.*

SACRATIS legibus Vestalibus poena incesti constituta est, vt viux defoderentur. *Dionys. l. 1.*

SACRATA IVNIA, de Trib. pleb. Tulit L. Iunius Bruſus Trib. pleb. primus creatus, Cassio, Cominio, Coss. Anno CC LX. Vt plebi sui magis stratus essent sacrosancti, quibus auxilij latio aduersus Consules esset, nève cui parum capere eum magistratū liceret. Vt neq. priuilegiū irrogari, neq. de capite ciuis, nisi comitiis centuriatis rogare liceret. *Liui. l. 1. & Cic. pro Sext. & pro domo. Dionys. l. 6.* legis verba hæc refert: *Διπραρχον ἀναστα δαστε δ'να ποι λαν, μὲν εἰς ἑνδὲν ἀναμαζέτω δ'δαν, μὲν δ' νασταγ'τω, μὲν δ' ἵπταγ'τω, μασταγ'ω ἑτέρω, μὲν δ' δ'νακ'ταγ'τω, μὲν δ' δ'νακ'ταγ'τω καλὲν τω. εἰς δὲ τὴν δ' δ'νακ'ταγ'τω π' π'νισα, εἰς δ' αἰς εἰς ω κ' τω χ' ἵμ'ματα ἀντ' δ' ἵμ'ν' λεγ'ε ἱερά. κ' ἱκ'ταγ'ε π'να ἡδ' τὰ δ'τα εἰρασιβ'ων, οὐκ ἡκαδ'εἰς εἰς ω. id est, ne quis Tribunum vti quasi priuatum quicquam facere cogito, nève virgis cædito, nève cædi iubeto, ne occidito, nève occidi iubeto: qui aduersus ea fecerit, sacer esto: bonæque eius Cereri sacra sunt: eumque occidere ius fasque esto. Liuius autem lib. 3. hoc à rogatione carmen edic: Si Tribunus plebis decem rogabo, si quis minus hodie decem Tribunos plebis fecerit: ita tum quos sibi collegas coopassint, ita illi legitimi eadē lege Tribuni plebei sint, vt illi quos hodie Tribuni plebei feceritis. Sacratæ autem leges dicebantur, inquit Festus, quibus sanctum erat. Vt si quis aduersus eas fecisset, facer alicui deorum esset. Sunt qui esse dicant Sacratas, quas plebes*

plebs iurata in m
Hæc. Cic. pro
res, tanta igitur
ann. x v i. poli
miam domination
sacratas ipsi sibi co
bunos crearent, m
nienem, qui h. di
tur, in quo ornato
memorie causa c
Dubitari autem p
sit quod scribit Di
no fodere comp
vii Tribun. pleb.
anno, non totide
quentem designa
misissent, illico v
aliquanto diutius
sensio tardaret, in
rogaretur, dum al
SATYRA
genus condidit, &
ferta legibus. Itaq
adscribitur, Nève
to, aut derogato.
quam dixit aduer
Imperium quod pl
rat, id abrogatum
quæ prole dixit,
perlatyram senten
ditionem accipit
genus carminis,
puatur. Hæc Fest
cus: Satyra lex r
cibi ex variis reb
gurt. bell. istam v
quasi per Satyra
quid sit, in deduc
Sall. ist. de Iugur
aderat Lælius, m
Festo. Legem ita
tant, in qua con
vra rogatione p
Quod lege Cæci
se. Cicin Orat. pro
tentias ferri pce
capitibus, et si
quidam improbr
tabella. Vt i
tione ad Amec
si hoc opus lege
secundum edic
nem, sed post m
lectum, & vtile
maxima parte

plebes iurata in monte sacro sciuerit. *Hac ille.* Cicer. pro Cornelio maiestatis reo. Tanta igitur in illis virtus fuit, ut ann. x v i. post reges exactos, post nimiam dominationem potentium leges sacratas ipsi sibi constituerent, duos Tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons sacer appellatur, in quo armata confederant, eternæ memoriæ causâ consecrarent. *Hac Cic.* Dubitari autem potest, verumne illud sit quod scribit Diod. lib. 12. in Auentino fœdere comprehensum hoc fuisse, vti Tribun. pleb. exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarent; quod si prætermisissent, illico viui comburentur, sin aliquanto diutius eos in designando dissenso tardaret, incereæ potestas eis progrogaretur, dum alios crearent.

SATYRA lex. *Fest.* Satyra est cibi genus conditi, & est lex multis aliis conferta legibus. Itaque in sanctione legum adscribitur, Nève per saturam abrogato, aut derogato. Annius Lælius in ea quam dixit aduersus Tiberiū Gracchū, Imperium quod plebs per satyram dederat, id abrogatum est, & C. Lælius in ea, quā pro se dixit, Dein postera die quasi per satyram sententiis exquisitis in deditionem accipitur. Quidam dicunt esse genus carminis, vbi de multis rebus disputatur. *Hac Fest.* Diomedes Grammaticus: Satyra lex nomen accepit à genere cibi ex variis rebus conditi. *Sallust. in Iugurt. bell. ipsam verbis:* Dein postero die quasi per Satyram legem sententiis exquisitis, in deditionem accipitur, quod *Sallust. de Iugurt. dicit,* nec ibi quisquā aderat Lælius, mendum igitur subest in *Festo.* Legem itaque Satyram fuisse putant, in qua coniuicium multis de rebus vna rogatione populus consulebatur. Quod lege *Exilia* & *Didia* veritū fuisse. *Cic. in Orat. pro domo sua. testatur.* Et sententias ferri per satyram, cum ex multis capitibus, etsi quedam comprobantur, quedam improbantur, iniicitur tamen tabella. **VIR** ROGAS Iustina. in præfatione ad *Antecessores.* §. 2. Et primi anni hoc opus legentibus tradebatur non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim, & quasi per satyrā collectum, & vile cum inutilibus mixtum, maxima parte inutilibus depurata, id

est, Nullo ordine, sed confusè ac perturbatè, dum modò hinc, modò illinc aliquid decerpitur. *Vide Eras. Chi. 4. c. 8.*

SCANTINIA, vel Scatinia, de pæris impudicis. *Tulit C. Scantinius Aricinus Trib. pleb.* Vt qui præposteram vel aduersi, vel auersi venerem, excusissent. Vel, Ve qui alienam pudicitiam sollicitassent, aut suam ipsi prostituisent, pœna x. millium nummum cœreentur. *Iuvel. Sat. 2. Suet. Domitiano. Ansonius Cic. Phil. 3. Fabius lib. 4. c. 2. & lib. 7. 4. Cælius 1. Epist. fam. 8. epist. 12.* Hinc Scatinia cum Marcelli viri illustis filium de impudicitia appellasset, damnatus est, *vt Vale. 1. 6. c. 1. testatur. Terru. li. de Monogam.* Prudentius in Româ. Postea tamen huic scelerei pœna gladij à Christianis imperatoribus constituta est, quam primū sanxerūt Constantius & Costans, *vt habetur in l. cum vir nubit. C. ad leg. Iul. de adul.*

SCRIBONIA agraria, seu viaria. *Tulit C. Curio Trib. pleb. Cæc. epist. fam. 1. 8.*

SCRIBONIA de seruicitiis. *Vrbano*rum prædiorū. *Tulit* fortasse idem ille. Ne vrbano^{rum} prædiorum seruicites vsucapi liceret, vtiq. earum seruicitiū libertatem vsucapere ius esset, *4. in f. D. de vsup. vbi Cuias.* Ad ciuitatem dignitatem ea lex pertinuit: vsque eo vt etiam sine bona fide & titulo eius libertatis vsucapionē ferret, *l. f. ad os. 32. ff. de ser. vrb.*

SEMPRONIA, de ere alieno. *Tulit M. Sēpronius Tri. pleb. L. Cornelio, Q. Minutio Coss. Ann. d. lxx.* Vt cum sociis ac nomine Latino pecuniā creditæ ius idem quod cum ciuibus Rom. esset. *Liui. lib. 35. Cic. de Offic. 2.*

SEMPRONIA agraria. *Tulit Tit. Sempronius Gracchus Trib. pleb. P. Murtio Scæzola, L. Calpurnio Coss. Anno d. cxx.* Ne quis ex publico agro plus quingenta iugera possideret: quorum tamen dimidium filiis habere liceret. Vt si quis latius agrū patefaceret, Triumuiro quotannis data opera creati, iudicarent quā publicus ager, quā priuatus esset. *Appia. lib. Emphyl. 1. Plutar. in Gracch. Vell. lib. 2. Auctor lib. de vir. illust. Cic. in Sextian. & de arusp. respons. Flor. epist. 58. & Siculi Flacc. in lib. de condic. agror. apud quem tamen Ducenta legimus, cum alij omnes apertè Quingenta prodant.*

SEMPRONIA DE REGIS ATTALI HEREDITATE. *Tulit idem*

ἔπειτα τὰ βασιλικὰ χρέματα κομισθέντα, τοῖς πῦν χῶρον διαλαγχάσανσι τῷ πολίτῃ, ὑπὸ τοῖς ποσὶς πετασενυῖν καὶ χαρρίας ἀφ' ἑρμῆ. Vt pecunia Regis Attali, qui pop. Rom. heredem fecerat, iis ciuib. qui sua lege Semproniam agrum sortiti erant, daretur ad comparationem instrumentorum & agriculturæ apparatus. Vt agri Regij à Censoribus locarentur. vnde vetigal populo penderetur. *Plur. in Gracchus. Cic. Ver. 5. & Flor. epit. 58.*

SEMPRONIA iudiciaria. Tulit C. Sempronius Gracchus Trib. pleb. i. Q. Cæcilio, T. Quinctio Cos. Ann. DCCCXX. Vt iudicia quæ semper antea penes ordinem senatorium fuissent, ad solos Equites transferrentur. *Appian. lib. de bellociuis. 1. Aconius in Diuina. Velcius lib. 2. Tacitus lib. 2. Varro de vita P. Romani, apud Marcellum in voce Viceps. Plutarch. autem in Gracchorum vita, Equites trecentos cum Senatoribus trecentis mixtos tradit, atque inter utroque communicata iudicia: quod (pace tanti viri dixerim) falsum est. Hæc enim Liuii lex fuit: vt suo loco docuimus.*

Semproniam, DE MAGISTRATIBUS. Tulit idem. Vt ex confusis quinque classibus forte centuriæ vocarentur, *Sallust. in Orat. Caf. de Rep. ord. Vt cui magistratus abrogatus fuisset, ei magistratum iterum capere ius non esset, quæ lege M. Gelaniam, cui Ti. Gracchi lege Tribunatus abrogatus fuerat, notabatur. Eâ tamen Caius, Corneliam matris precibus, post abrogauit. Plutarch. ibid. & alij.*

Semproniam, DE IVRE CIVIT. Tulit idem. Ne de capite ciuis Ro. iniussu populi iudicaretur. qui indicta causa in ciuem Ro. animaduertisset, de eo populi quaestio constitueretur: quod propter P. Popillium iuratum est. *Cicero pro Rabirio pro domo, pro Cluentio, & de legibus 3. item Plutarch. in Gracchiis. Idem postea lege Porcia repetitum est. Cicero Verrius. 7. O nomen dulce libertatis: ô ius eximium nostræ ciuitatis: ô lex Porcia, legesque Semproniam. Videtur autem exceptum patricium his legibus fuisse: cum in Ora. pro Roscio verus supplicium cômementur.*

Semproniam, DE SUFFRAGIIS. Tulit idem. Vt sociis Latinis ius suffragij ferendi perinde vt ciuib. Romanis esset. *Idem.*

Semproniam, DE VITIS ITALIAE. Tulit idem. Vt vine in Italia munirentur,

sternerentur, lapidibus millaria discernentibus notarentur, pontibus instruerentur. *Idem.*

Semproniam, DE COLONIS DEDUCENDIS. Tulit idem. Vt coloniz extra Italiam deducerentur. *Paterculus lib. 2. Plutarch. in Gracchis. Appian. in Liby. Flor. epit. 60.*

Semproniam, DE RE MILITARI. Tulit idem. Ne minores annis 17. ad militiam cogerentur. Vt vestes militibus gratuitò & præter stipendium darentur, *Plutarch. in Gracchiis.*

Semproniam, DE PROVINCIIS DECERNENDIS. Tulit idem. Vt Senatus quotannis ante comitia consularia designandis Consulibus prouincias arbitratur suo decerneret, quas deinde ipsi designari inter se sortirentur: quod ante vel post designatos, vel post initium Consulatum facere solebat: præterea cum antea Senatus decreto per Tribunos intercedi posset, ne deinceps liceret. *Cicero pro domo sua, in Vatinium. De prouin. cons. Sallust. in Iugurthino Sueton.*

Semproniam FRUMENTARIA. Tulit idem iterum Trib. pl. M. Fuluium M. Plautio Coss. Ann. DCCXXVIII. Vt semisse & trienti frumentum mensuram plebi ex publico vitum daretur. *Appian. lib. de bell. ciuili. 1. Florus epit. 60. Cicero pro Sextio, Tuscul. 3. in Bruto: Velcius lib. 2. Plutarch. in viris. Hinc locus Romæ constitutus, in quo frumentum publicum afferuabatur, vnâ cum legibus frumentariis, qui dicebatur Horrea Semproniam.*

SEMPRONIA & Iulia, de limitibus. Tulit. Vt per aduarios limites populo ius eundi esset, sicut peruiâ publicam, *Hyginus in libello de limitibus consil. Vide Iulia de limitibus.*

SENTIA, de senatu supplendo Tulit, vt Horatius opinatur. C. Sentius Coss. cum I. Lucretio, Augusto imperante, Ann. DCCXXIII. Vt in numerum patriciorum qui senatorii decissent alij sublegerentur. *Tacitus lib. 2. vbi tamen Senia legitur, pro Sentia.*

SERVILIA agraria. Tulit P. Seruilius Rullus Trib. ple. Cicerone, Antonio Coss. Anno DCCX. Vt quæ post C. Marii, C. Carbonem Coss. publicè data, assignata, vendita, concessa essent, ea omnia eo iure forent, vt quæ optimo iure priuata sunt. Vt Decemviri cum summo imperio crearentur, qui potius Italia, Syriæ,

Asiæ,

Asiæ, Libyæ, & propter Pompeium subderent, ex eique per quos arbitrata fuissent, mercedem dare quos vellet restituerent, exules causa haberent a Brariis, præcones darentur more naciæ, lupellæ, suadente perlata, vsum est ex illis, nibus describend.

SERVILIA Seruilius Glaucianus ius efferebat, cum eius, quem ruin damnascent, pro Balbo.

SERVILIA R. E. Tulit idem. Vt reum antea vel ius amplius pronuntiare dies xx. ad agere, fort. ad d. f. d. d. d. pro Posthumio, pro C. Iulio, 8. d. d. d.

SERVILIA Seruilius Capiculus D. C. L. V. Semproniam adiunxit, ordinem Senatus: quæ tamen non est. *Tacitus lib. 2. in Bruto, 1. Aconius Imperator se Senatorum quod lege Liuii est. ex qua patet fortassis hoc officium Senatorio trib. commixtum referebat, lib. 2.*

SEXTIA Titus Tullius ple. P. Manlius LXXXV. Vt per decemviri de patris ex patre Sextia, off.

B. V. S. Tulit iudatore V. A. è plebe creata concessum à

Asia, Libya, & provinciarum quas nuper Pompeius subegerat, vespigia vendiderent, ex eaque pecunia agros colonis, quos arbitratu suo quò vellent deducerent, mercarentur. Vt eis liceret damnare quos vellent, damnatos in integrum restituere, exules reducere. Huius rei causa haberent apparitores, scribas, librarios, præcones, architectos, & vt eis darentur more maiorum muli, tabernacula, supellex, &c. Lex Cicerone dissuadente perlata non est. Hoc tamen visum est ex illius contra legem orationibus describendum esse.

SERVILIA, de ciuitate, Tulit C. Seruilius Glauca Trib. pl. Cof. vt Latinis ius esset ciuitatis assequenda, in locum eius, quem acufando repetundarum damnaissent. *Afcon. pro Scauro. & Cic. pro Balbo.*

SERVILIA REPETVNDARVM. Tulit idē. Vt reus comperendinaretur: cum anrea vel iudicari primo posset, vel amplius pronunciari. Id est, vt accusatori dies xx. ad agendum, totidem defensori ad defendendum darentur. *Cic. Ver. 3. pro Posthumio. pro Scauro, & in hanc Afcon. Valer. lib. 8. c. 1.*

SERVILIA iudiciaria. Tulit Q. Seruilius Cæpio Cof. cum C. Atrilio. Anno D CXLVII. Vt iudicia quæ lege Sempronia ad solos equites translata erant, ordini Senatorio communicarentur: quæ tamen non multo post abrogata est. *Tacit. lib. 12. Cic. 1. de arre rhet. de orat. 2. in Bruto, in Orat. pro Scauro. & ibid. Afcon.* Imparem autem & minorem fuisse Senatorum numerum ex eo constar, quòd lege Liuiæ, quæ proximè insecta est, ex æqua parte communicata sunt. & fortassis hoc est, quòd *Flor. Epitom. de trecentis Senatoribus cum sexcentis equitibus commixtis, ad legem Semproniam referebat, lib. 60.*

SEXTIA LICINIA, de sacerdotiis. Tulere L. Sextius, C. Licinius Trib. ple. P. Manlio Dictatore, Anno CCC-LXXV. Vt pro Duumviris sacris faciendis Decemviri ita creentur, vt pars ex plebe, pars ex patribus fiat. *Liui. 1. 6.*

SEXTIA, DE MAGISTRATIBVS. Tulit idem L. Sextius M. Furio Dictatore V. An. CCC-LXXVI. Vt cõsul vnus è plebe crearetur: qua de causa vicissim concessum à plebe nobilitati, vt prator

vnus qui ius in vrbe diceret, ex patribus crearetur. *Liuius lib. 6.*

SVLPIITIA, de iure ciuitatis. Tulit P. Sulpitius Tri. pl. Q. Pompeio, L. Sylla Cof. Ann. DCLXV. Vt exules reuocarentur: Vt noui ciues libertinisque distribuerentur in tribus. *Florus epis. 77. Plur. in Sylla.* Eo enim tempore noui ciues in octo tantum tribubus suffragium ferebant, auctore Appiano, & propter reliquarum tribuum multitudinem nullius momenti erant.

SVLPIITIA, de C. Pontinio. Tulit Ser. Sulpitius Galba Prætor Ann. CCCXIX. Vt C. Põtinio proconsuli, quo die urbem triumphans ingrederetur, imperium esset. *Cic. lib. 4. ad Att. Dio li. 40.*

Sulpitia DE ARE ALIENO. Tulit idē. *μὴ Νένα συγκατακτὴν ὑπὲρ δεκάχλιας δεκάχλιας ἰστέλλαν.* Ne quis Senator supra duo millia drachmarum deberet. *Plutarchus in Sylla.* Ipse tamen legislator, cum vita excessisset, vltra trecenta myriades debiti nomine reliquit.

Sulpitia DE BELLO MITHRIDATICO. Tulit idē Vt Sylla, cui Asia provincia obuenerat, vt bellum Mithridaticum administraret, imperiū abrogaretur, & C. Mario mandaretur. *Velletius lib. 2. Florus epis. 77. Plutarchus in Sylla, & Mario, & Appian. de bell. ciuili. 1.*

SVLPIITIA, de bello Macedonico. Tulit P. Sulpitius Cõsul cum C. Aurelio, Anno DIII. Vellent iuberent Philippo regi Macedonibusque, qui sub regno eius essent, ob iniurias, armaque illata sociis populi R. bellum indici. *Liui. lib. 31.*

SVLPIITIA Sempronia, de templis & aris. Tulere ex S. C. P. Sulpit. P. Sempron. Cof. Ann. CDXLIX. Ne quis templum aramve iniussu Senatus, aut Tribunorum ple. maioris partis dedicaret. *Liuius lib. 9.*

T

TALARIA, de talorū lusu. Nominatur à Plauto in Milit. glor.

Atque adeò vt ne legi fraudem faciam talaria:

Accuratore, vt sine talis domi agerent conuiuium.

Facetè ad legem aliquam de alea veterem alludit, qua talorum lusus conuiuiis interdicebatur: Publician fortè, aut Titian. Nam sumptuariæ leges, quibus

hanc nonnulli attribuunt, de sumptibus tantummodo cauebant.

TARPEIA, de multa. Vide Ateria Tarpeia.

TERENTIA CASSIA frumentaria. Tulere M. Terentius Lucullus, C. Cassius Coss. Anno dcxc. Vt frumenti altere decumæ à provinciis coemerentur precio in modios H-S. trium constituto: item vt ciuitatibus æqualiter imparetur, precio in modios singulos H-S. quatuor constituto. *Cicer. Verr. 5. & 7.*

TERENTIA, de legibus cõsulari imperij. Tulit C. Terent. Arsa Trib. ple. Lucretio, Veturio Coss. Ann. cccx. Vt quinquo viri crearentur legibus de imperio Cõsulari scribendis, ne ipsi libidinem ac licentiam suam pro lege haberent. *Dionysius lib. 10. Livius lib. 5.* qui tamen perlatam non fuisse affirmat. Corrupte autem antea Terentilla vocabatur.

THORIA agraria. Tulit Sp. Thorius Trib. ple. Ne agri amplius diuiderentur, sed possessoribus in iis relicti, vestigalia pro iis penderentur, eaque pecunia populo diuideretur. *τὸ μὲν γὰρ μὴν ἐν διατέλει, ἀλλ' ἐν τῇ ἰσότητι, καὶ φ' ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δ' ἄρτιο ἡγεταί, δεῖο δ' αὖ, καὶ τὸ δὲ τῷ ἡγεμῶνι χαρὲν εἰς διαφοράς.* Hæc Appia. lib. de bello ciuili. i. qui subiungit, non multo post latam fuisse legem, qua vestigal. illud abrogatum est. At *Cicer. in Bruto* lege Thoria id factum tradit. Sp. Thorius, ait, satis valuit in populo genere dicendi, is qui agrum publicum vitiosa & inutilli lege, vestigali leuauit. Idem præterea in *lib. de Orat. 2.* scribit Lucilium lege Thoria postulatam fuisse, quod ab eius pecore agri publici depasti essent. Corrupte autem apud Appianum Borius legitur, pro Thorius: vt alia in hoc genere quàm multa.

TITIA, de lusu. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, sponsonemve in ludo, nisi qui virtutis causa susceptus esset, faceret. *Marcianus l. 3. D. de aleator.* Vide PVBLICIA, de lusu. Ac de his fortassis accipiendi sunt hi versus Horatii lib. 3. Carminum ode 24.

— Nescit equo rudis
Hæere ingenuus puer:
Venarique times, ludere doctior
Seu Grato iubeas trocho,
Seu malis vasisq; legibus alea.

Meminit etiam *Cicer. Philipp. 2.* legis de aleator.

TITIA, de triumuiratu quinquenniali. Tulit P. Titius Trib. ple. Vt Tresviri Cõsulari potestate constituenda Reipublic. in quinquennium crearentur, Octavius Cæsar, Lepidus, & Antonius. *Appian. De bell. ciuili. 4. & Florus Epic. c. x.*

TITIA, de donis & muneribus Tulit L. Titius. Ne ob erandam causam pecuniam donumve patroni acciperent. *Tacit. lib. 2. & Aufonius.*

*Intrisoconsulto cui nubit adultera conitux,
Papia lex placuit, Tulla displicuit.*

Quaritis unde sit hac distantia? semivir ipse

Scantiam meruens, non metuit Titiam.

Eum notat, qui à clientelis inops, nec donum nec munus ab vilo capiebat. Idem fuit sancita Cincia lege, de qua superius retulimus.

TITIA gratia. Tulit, vt vult *Horat. Sex. Titius* Trib. pleb. M. Antonio, A. Posthumio Coss. Anno dclm. Vt vestigal agris publicè assignari positura Quæstor colligeret. *Cic. lib. 2. De orat. pro Muræna. Valer. lib. 8. c. 1.*

TREBONIA, de Tribunis pleb. Tulit L. Trebonius Tri. ple. Herminio, Virginio Coss. Anno cccv. Vt qui plebem Romanam Tribunos pleb. rogaret, is vsque eò rogaret dum x. Tribunos ple. faceret. Qua lege Tribunorum cooptatio collegio adempta, in populum Romanum translata est. *Livius lib. 3. & 5.*

TREBONIA, de Cæsare. Tulit A. Trebonius Trib. pleb. Põpeio Magno & Crasso iterum Coss. Ann. dcxcviii. Vt Cæsari imperiũ in Gallia in aliud quinquennium, quàm quod ei Vatinius lege concessum erat, prorogaretur. Ita Trebonius Senatui successoris mittendi potestatem adimebat. *Cicero lib. ad Accio. 7. 8. 9. 10. Item Florus Epic. 105. Plutarchus in Pomp. & Catone Vitiensi. Dio lib. 39.*

TREBONIA, de Pompeio. Tulit idem. Vt eisdem Cos. Syria & Hispania provincie in quinquennium darentur. *Plutarch. in Pompeio.*

TRIBVNITIA lex dicitur, quæ de Tribunorum potestate lata est. *Festus lib. 17.* Homo faceris est, quem populus iudicauit ob maleficium, neque fas & eum

gum immolari: sed
dipon damnatur.
prima cauetur. S
bificio facer sit
fit. Quibus ver
niam, quam iuo
ficat. Alia sente
tima. Violent
nitum vnum
mum esse damna
peram legem in
potestate refut
latam, sed in e

TRIBVN
à Pomponio de
2. De ong. iur. for
Regibus lege T
excoletur. Ant
Bruto Censule,
restitatur. Ruzius

C. Terentio Arsa
Lucretio, Vetur
anno scribit Li
ab illo, Vt Qu
gib. de imperi
non satisficiat
perlatam eam L
Celle, inquit Li
u Trib. ple. &
verum apud P
& legendum L
potius Pompeio
a Bruto Celero
existimet, nec
nam eum Cele
ead. lege, & au

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Ne quis munus
quo magistratus
erat, eedere: nisi
tadie. Ne sent
iniqua & igno
cretur. Vt iur
ser. quam lege
morbum excu
ser. Cicer. pro
Dion. 37.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

TULLIA
Tulit M. Tullius
Antonio Ann.
tum, sed annuũ
de legib. 2.

eum immolari: sed qui occidit, parricidij non damnatur. Nam lege Tribunitia prima cauetur. Si quis eum, qui eo plebiscito facer sit, occiderit, parricida ne sit. Quibus verbis Festus Sacramentum Iuniam, quam suo loco exposuimus, significat. Alia sententia dixit Cicero in *Ver-gina* 2. Vident adhuc post legem Tribunitiam vnum Senatorem vel tenuissimum esse damnatum. Quibus verbis Pompeiam legem intelligit, de Tribunitia potestate restituenda, nondum tamen latam, sed in concionibus ostentatam.

TRIBVNITIA lex nominatur, à Pomponio dicam, à Tribonianos in *l. 2. De orig. iur.* fore initio: Ex actis deinde Regibus lege Tribunitia omnes leges hę exoleuerunt. At lata ea lex est à Iunio Bruto Consule, non Tribuno, vti Liuius testatur. Rursus quod nonnullis placet, à C. Teretio Arsa Tribuno ple. latam esse, Lucretio, Veturio Coss. Anno cxc. quo anno scribit Liuius latam fuisse legem ab illo, Vt Quinq; viri crearentur legib. de imperio Consulari scribendis: non satisfacit. disertè namque Liuius perlatam eam legem nō fuisse affirmat. Cessit, inquit Liuius, ad vltimum maiestas Trib. ple. & destitit. Videndum ergo vtrum apud Pomponium mendum sit, & legendum LEGE BVTI IVNIA: an potius Pomponius à Liuiō dissentiat, & à Bruto Celerum Tribuno legem latam existimet, nec dum Consulatum adēptō, nam eum Celerum Tribunum fuisse, in ead. lege, §. 8. confirmat.

TVLLIA, de legationibus liberis. Tulit M. Tullius Cicer. Consul cum M. Antonio Ann. dccc. Ne sicut antea infirum, sed annuū tempus earum esset, Idem de Legib. 2.

TVLLIA, de ambitu Tulit idem. Ne quis munus gladiatorum bicanio quo magistratum petierat, petitorū sive erat, edere: nisi ex testamento pręstituta die. Vt senatoribus ambitus damnatis, aqua & igni ad annos decem interdiceretur. Vt in plebem poena grauior esset, quam lege Calpurnia fuisset. Vt reis morbum excusantibus, poena certa esset. Cicc. pro Murana pro Sextio, in *Vatin.* Dio. lib. 37.

V

VALERIA, de pronocatione & libertate populi. Tulit P. Valerius

Publicola Cos. solus, Bruto collega mortuo, Anno cxi. iiii. Vt aduersus omnes magistratus, ad populū in prouocatio esset. Ne quis magistratus ciuem Rom. aduersus prouocationem verberare, aut necare, aut pecunia multare vellet. Ne quis Romę imperium haberet, nisi cui à populo datum esset, sacrumque esset cum bonis: caput eius qui regni occupandi consilia inisset. Vt capitale esset, si quis iniussu populi magistratum adisset. Vt quinq; boum & duarum ouium multa esset. Vt pecunie publicę in æde Saturni reconderentur, duoque ararij Quęstores crearentur. Vt plebs à portoriis & tributis pręstandis liberaretur, *Liuius lib. 2. Dionys. lib. 3. Plut. in eius vita Val. Max. lib. 4. cap. 1. Pompon. de orig. iur.*

VALERIA, de prouocatione. Tulit L. Valerius Consul cum M. Horatio, Anno ccc. xiiii. Ne quis vllum magistratū sine prouocatione crearet: qui creasset, eum iussu fasque esse occidi, neq; ea cades capitalis noxę haberetur. *Liuius lib. 3. Dionysius. 10. Eodem anno lata fuerat Duilia, qua de Consulibus tantam cauebatur. Vocatur etiam hęc Horatia.*

VALERIA, de prouocatione. Tulit M. Valerius Cos. cum Q. Appuleio, Anno cdl. iiii. Ne quis qui prouocasset, virgis caderetur, securive necaretur: si quis aduersus ea fecisset, improbe faciturus *Liuius lib. 10. Diligentius, inquit, quā aliz sancita est: tertio tum post Reges exactos lata, semper à familia eadem.*

VALERIA, de ære alieno. Tulit L. Valerius Flaccus Cos. cum C. Cinna, in Marij. demortui locum suffectus, An. dcl. xvii. Vt creditoribus quadrans solueretur. *Patereulus lib. 2.*

VALERIA, de Syllę dictatura, Tulit L. Valerius Flaccus Interrex à Senatu proditus, destituta Consulibus ciuitate, Carbone & Mario interfectis. Vt L. Sylla perpetuus dictator Reip. constituendę causa crearetur, & quęcumque is aut tanquam Consul, aut tanquam pro consul gessisset, rata essent. *Cic. Verr. 4. in Rullum, Appian. de bell. ciuili.*

VALERIA, de proscriptionis. Tulit idē Vt eorum bona venaent qui proscripti sunt, aut eorum qui in aduersariorum

praefidiis occisi sunt. Ut proscriptioes venditionisque ad diem Cal. Iuniarum fiant. *Cicero pro Sex. Roscio*, ubi contumeliosè in Syllam, virum Valeria an Cornelia dicenda sit, nescire scribit. In *Verrina* 3. caput Corneliae memoratur. Ne quis testamento proscriptum iuaret. Sed ego neque à Valeria, quæ nomine sic dicebatur, cum re ac veritate esset Cornelia, id abiudico: neque ad verba, sed sententiam legis id refero. nam si aqua & igni eis interdictum erat, nihilo magis testamento, quam inter viuos eis largiri licebat.

V A L E R I A, de iure ciuitatis. Tulit Q. Valerius Trib. ple. Martio, Sex. Iulio Coss. Anno DCXXII. Ut de iis qui socios ius ciuitatis appetentes clam palamve iuuisent, quaestio haberetur. *Appianus lib. de bell. ciuil.*

V A L E R I A, de defectione militum. Tulit M. Valerius Corvus. Dictator, Anno CLXII. Ne cui militum secessio, quam metu supplicij fecerant, cum de Capua, quæ ipsorum praesidio commissa erat, occupanda conspirasset, eorumque consilium detectum esset, fraudi esset. *Iulius lib. 7.*

V A L E R I A, de iure suffragij. Tulit C. Valerius Trappo Tribun. pleb. Valerio, Livio Coss. Anno DLXV. Ut Formianis: Fundanis, Arpinaribus suffragij latio (nam ante sine suffragio habuerunt ciuitatem) esset. *Livius lib. 38.*

V A R I A maiestatis. Tulit Q. Valerius, propter obscurum ius ciuitatis Hybridæ cognominatus, Trib. pl. aduers. intercessionem collegarum. Ut quaereretur de iis, quorum ope consiliove socij contra populum Rom. arma sumpserant. *Africanus in Orat. pro Scavro, & pro Cornelio: & in 1° Iulii Tullii, Val. Max. lib. 8. c. 6. Cicero Tuscul. 2. & in Bruto.*

V A T I N I A, de Caesaris provinciis. Tulit P. Vatinius Trib. pleb. C. Caesare, M. Bibulo Coss. Anno DCXLIII. Ut C. Caesari Gallia Cisalpina cum Illyrico in quinquennium sine senatus decreto, & extra sortem mandaretur. Ut ij quos in lege nominabat, Legati sine Senatus decreto cum Caesare proficiscerentur. Ut eidem pecunia ex arario ad exercitum attribueretur. Ut idem coloniæ Nouum comum deduceret. *Tranquillus in Cassio, pro Balbo, & epi. ad Lent. Salustius in Iugur. Plinius in Vitis*

& praeserim Cicero in Vatinio. hoc loco, Eripueratne Senatui provinciam, &c. quo ex loco coniecturâ capit Hor. locum illi in media Oratione corruptum esse, ubi sic legitur, Eripuerisne partes illo tempore carissimas, partim à Caesare, partim à publicanis. legédumq; Partim à Senatu. ut partes intelligantur subministrâ de pecunia, cum Senatus erarij dispensationem haberet. publicani sæpè Rempublicam iuarent. Mendum ex nota Sc. ortum videtur, pro qua imperitus scriptor Caesare reposuit.

V A T I N I A, de repetundis. Tulit idem. Ut qui repetundarum reus esset, ei alterna cõsilia reicere liceret. *Cicero in Vatinio*. ubi Commodiorem conditionem reiectionis, pro Contentione legendum videtur.

V E L L E I A, de heredum institutio. ne. Vide Iunia Velleia.

V I L L I A annalis. Tulit I. Villius Annalis Trib. pleb. L. Mâlio, Q. Fulvio Coss. Anno DLXXIII. Quot annos nati, quémque magistratû peterent, caperentque. *Livius lib. 40.* ubi tamè corruptè legitur ab L. Iulio Tri. ple. latam, ut annotat vir doctissimus C. Sigonius, *Ei in lib. epi. Celsij* 8. pro L. Iulio annali, in manuscriptis est, L. Villio. & apud Valer. lib. 9. L. Tullius Annalis, pro L. Villius. Quod autè *Livio* loco supracitato, hanc legem eo primum anno latâ scribit, mirum prorsus est. cû li. 25. ita de Scipione tradiderit: Huic perentia ædilitatem, cû obfisterent Trib. ple. negâtes ratione eius habendâ esse, quod nandum ad petendum legitimâ ætas esset. Post autè li. 22. in consulatu mandando T. Quintio Flaminio, quæ nondum annos 30. natû fuisse Plutar. prodit, huius legis ne verbû quidè fecerit: imò verò ita scripserit: Patres censuerûnt qui honorè, quæ sibi per leges capere liceret, peteret in eo populo creandi quem vellet, potestatem fieri æquum esse. Haec autem legem significat Ovid. in Fastis, cum ait:

*Iura dabat populo senior, finitiquæ cernis
Legibus est ætas, vñdo petatur honor.*
Annus autem fuit Quæstura quidem nõ ante xxvii. Tribunatus xxx. Ædilitatis xxxvii. Prætura xl. Consulatus xlii. Et quod de Quæstura diximus, apud cõgruit cum eo quod *Poljbi* l. 6. scribit, legem fuisse, ne quis vrbano magistratum gereret, nisi decem stipendia confisset. Annus autem ad militandum legitimus

gerimus fuit 17. *VISIT*
V. fell. aar Con
DCCCLXIII.
libertatis homi
aureorum adq
qui ingenioru
erret. Imp. ad
quando prima
Vikel. tam
secum Visellio
is erat C. Vis
conob. ius, ut

VN I A R
quâ L. Sylla &
san. iud. est, ut
Hæc apud

VOCON
tribus. Tulit Q.
Ceptone & Ph
Ne qui census
li. sesterium
sunt. de sacre
mule em, si
bonorum, de
das vltis 25. m
li. 50. hæc de
quam legaret
delle pertinen
sacrosanctos
Theophrastus
Socrus in
Tullius, ad
S. Augustinus.

De finit. 2.
& in 1° Iulii
3. Flaminio Ep
gitur pro V
Exat autem
CCCLXIII.
Ne liceat mul
bonorum reli
scholasticas
modata fuisse
VO I E R

strabus, vid
LEGV
INCE
m

LEGES
L. inter, si
de accusato
fare, necne.

LEX, de carminibus infamibus. Donatus in Terentium, Sed cum Poetæ abuti licentius stilo, & passim ledere ex libidine cœpissent plures bonos, ne quisquam in alterum carmen infame propo-neret, lege lata filuere.

—Lex est accepta, chorusque

Turpiter obtinuit, sublatum iure nocendi.

Hæc Donatus ex Horatii libro, De arte. Idem etiam in libro Epistol. 2. ad Augustum, legem eandem his verbis significat:

—Quinariam lex

Panæque lata, malo qua noller carmine quenquam

Describi, vetere modum formidine fustis, Ad beneficendum, delectandumque redacti.

Sed hanc XII Tab. legem esse censet Horat. de qua Cic. lib. 4. de Rep. scribit. apud August. lib. de Ciuit. 2.

LEX, de ciuitate Romana Mutini Libyphæniq. danda, qui cum ab Hannone Carthaginensium Imperatore, cuius præfectus fuerat, dignitate sua spoliatus esset, Agrigentum Romanis prodidit. *Liu. lib. 27.*

LEX, de Dictatore, Ne Dictatori equum conscendere liceret. *Plutarch. in Fabio Maximo.*

LEX, de C. Seruilio. Tulit Cn. Seruilius, C. Seruilio. Coss. Anno DL. Ne illi fraudi esset, quod patre qui sella curuli sedisset, viuo, cum id ignoraret: Trib. ple. atq. Ad. lis ple. fuisset, contra quam sancitum legibus erat. Fecerat autem C. Seruilius pater annos 10. apud hostes Boios captiuus. *Liu. lib. 17. & 30.*

LEX, de comitiis. Ne in comitiis magistratum absente ratio haberetur. *Suet. & Plutarch. in Cæsare.*

LEX, ne quis præsidium munus, donum caperet, nisi esculentum, poculentum, quod intra dies proximos prodigatur, *l. plebiseno. 18. ff. de off. præsid.*

LEX, Augusti tempore lata, vt præfecto Aegypti imperium par proconsuli daretur: commemoratur ab *Vlp. l. 1. D. de off. præf. August.*

LEX agraria, paulo post C. Gracchi necem lata, *πῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν, ὅτι ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν δῆμον ἀπεδείκνυτο τὸ ἐν γὰρ οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν, τὸ δὲ. id est, Vt liceret iis, qui agrum lege Sempronii possidebant, vendere. Hoc enim lex Tib. Gracchi vetabat. *Appian. lib. De bello ciuili.**

LEX lata Papirio, Caruilio Coss. Anno 440. Vt qui iuniorum non conuenisset ad Imperatorium edictum, quisque iniustum abisset, caput Iouis sacratum esset. *Liu. lib. 10.*

LEGES, de comitiis. Ne is qui co-

mitiis præfesset, sui rationem in magistratu petendo haberet. *Liu. lib. 10.* Ne quis inspiciat tabellam, ne roget, ne appeller. *Cicer. de leg. lib. 3.*

LEX, vt rei frumentariæ procuratio Sext. Clodio adempta, Cn. Pompeio manderetur. *Cicer. pro domo sua, Plutarch. in Vitio. Dio. lib. 39.*

LEX, de repetundis, Vt euntibus in provincias inquirendi in eos causa, quos repetundarum reos fecerant, certus comitum numerus esset. Vt literæ ex provincia deportatae triduo ad Prætorum deferrentur, iudiciumque signis obsignarentur. Vt accusato sex tantum horæ darentur. *Cic. pro Flacco*, ubi recentem hanc legem appellat, vnde apparet inter Cornelium & Iulium aliquam fuisse: cum id de natura intelligi possit.

LEX, de vini potu. Vt neque libera neque serua biberet vinum, neque verò clarorum virorum quispiam à pube vsq. ad 35. annum. *Aelianus Romanorum veterum hanc fuisse leg. testatur l. 2.*

LEX, de magistratibus. Vt numerus liberorum in candidatis præpolleret. *Cornel. Tacitus lib. 2.* Videtur legis Pappie Poppæ pars fuisse.

LEX, Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret, quod propter M. Manlium Capitolinum factum est. *Liu. lib. 6.*

LEX ex auctoritate patrum ad populum lata, vt Priuernatibus ciuitas daretur. *Liu. lib. 8.*

LEX de sacerdotiis. Ne duo ex eadem gente idem sacerdotium haberent. *Dio. lib. 39.*

LEX pecuniaria. Ne quis in argento vel auro plus 60. H. S. possideret, quâ legem Iulius Cæsar H. Cof. confirmauit. *Dio. 41.*

LEX, de Quæstoribus, Vt Quæstoribus anno confecto redire ex prouincia liceret. *Plutarch. in Gracchi.*

LEX, de militia, Vt ciues Roma. annos 10. cum vsus Reip. postularer, militarent. *Plutarch. in Gracchi.*

LEX, qua Flaminica Dialis sacrorum causa in potestate viri, cætera promiscuo iure ageret. *Tacit. lib. 4.*

LEX quæ sumptum sepulchrorum definiebat, & qui eum modum superasset, tantâ pecunia, quantam præter modum impendisset, multabatur.

Cicero

Cicero ad Atticum

LEX, P. Scipio

per vnam e Tribu

Ve Belli Punic

P. Scipioni Con

delectibus Supp

voluntarios quo

ciperet, & ad reg

rei, inscriptis po

ria. De bell. Punic

LEX Cullen

pro desertore hab

cedat, quom vnde

Appian. in Libyco.

LEX, de Tri

xi c. de i. v. b. p. a

piu i. v. b. p. a

dun: promissa p

ratio à populo C

beatur. Appian. D

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

Pomp. & Cæsar. l

raserat, ante tri

ret. Plutarch. in Por

LEX, de tri

phat: nisi qui

hæuna acie cæci

cap 3. & Dio lib.

De i. v. b. p. a

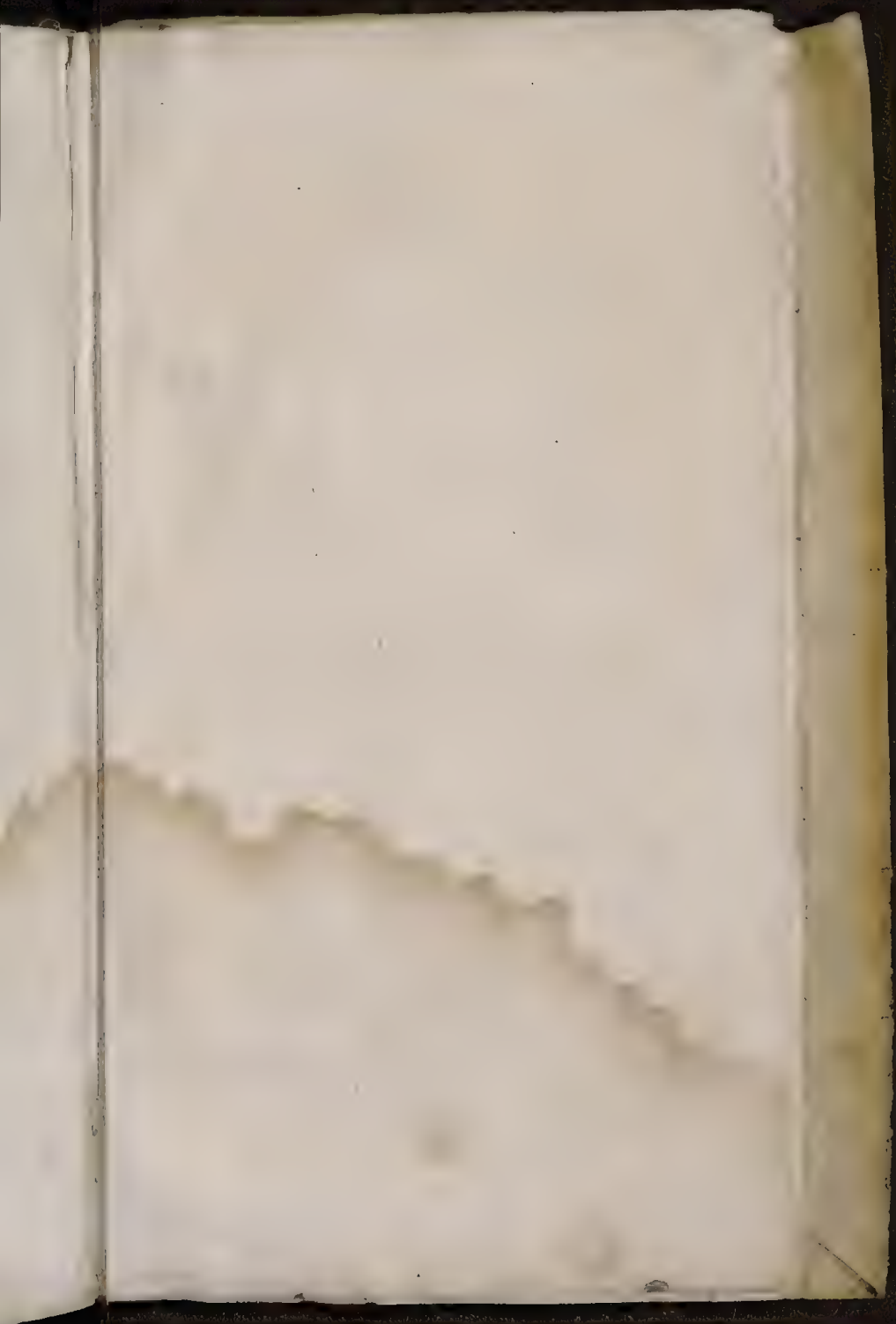
Pomp. & Cæsar. l

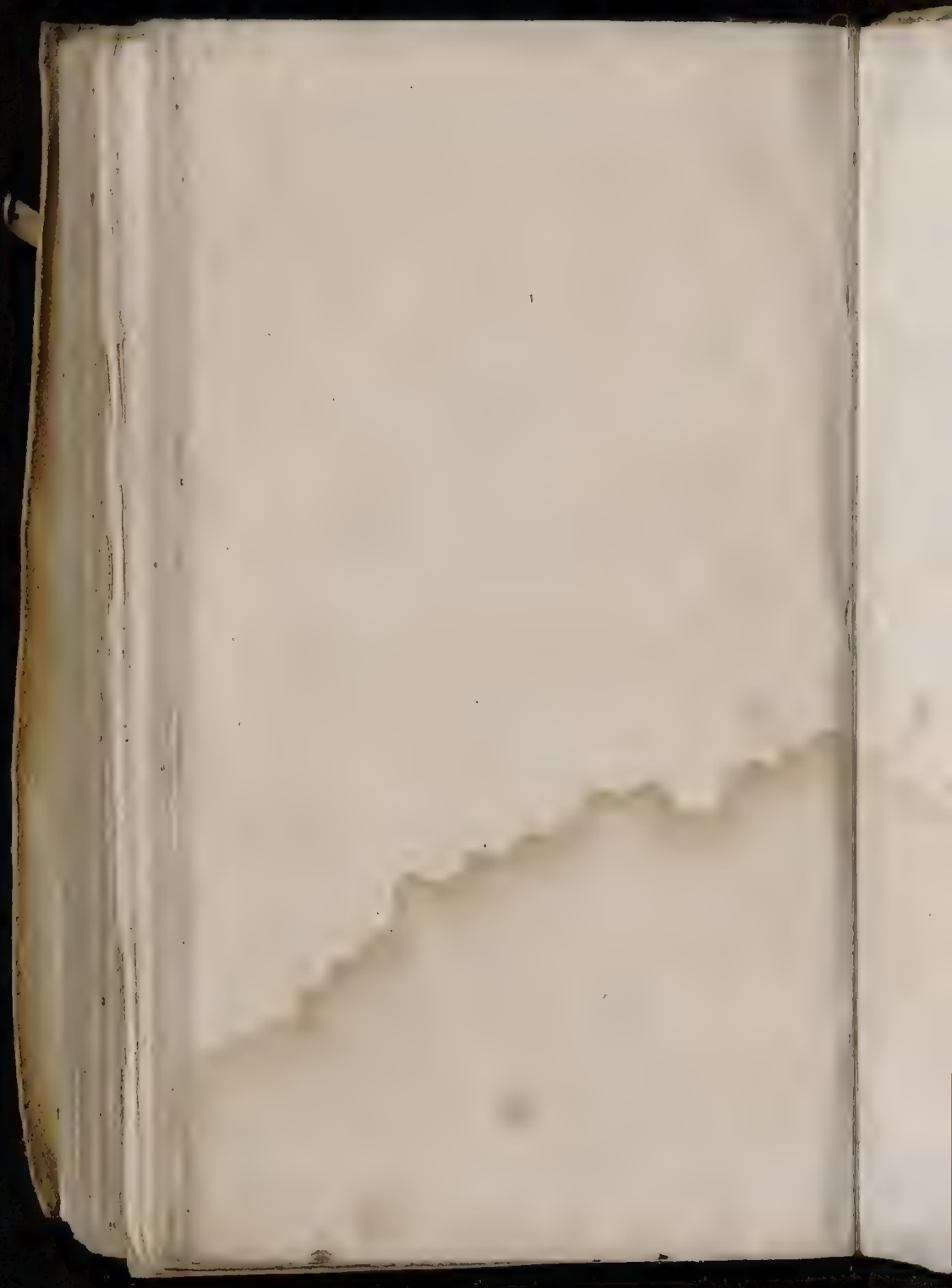

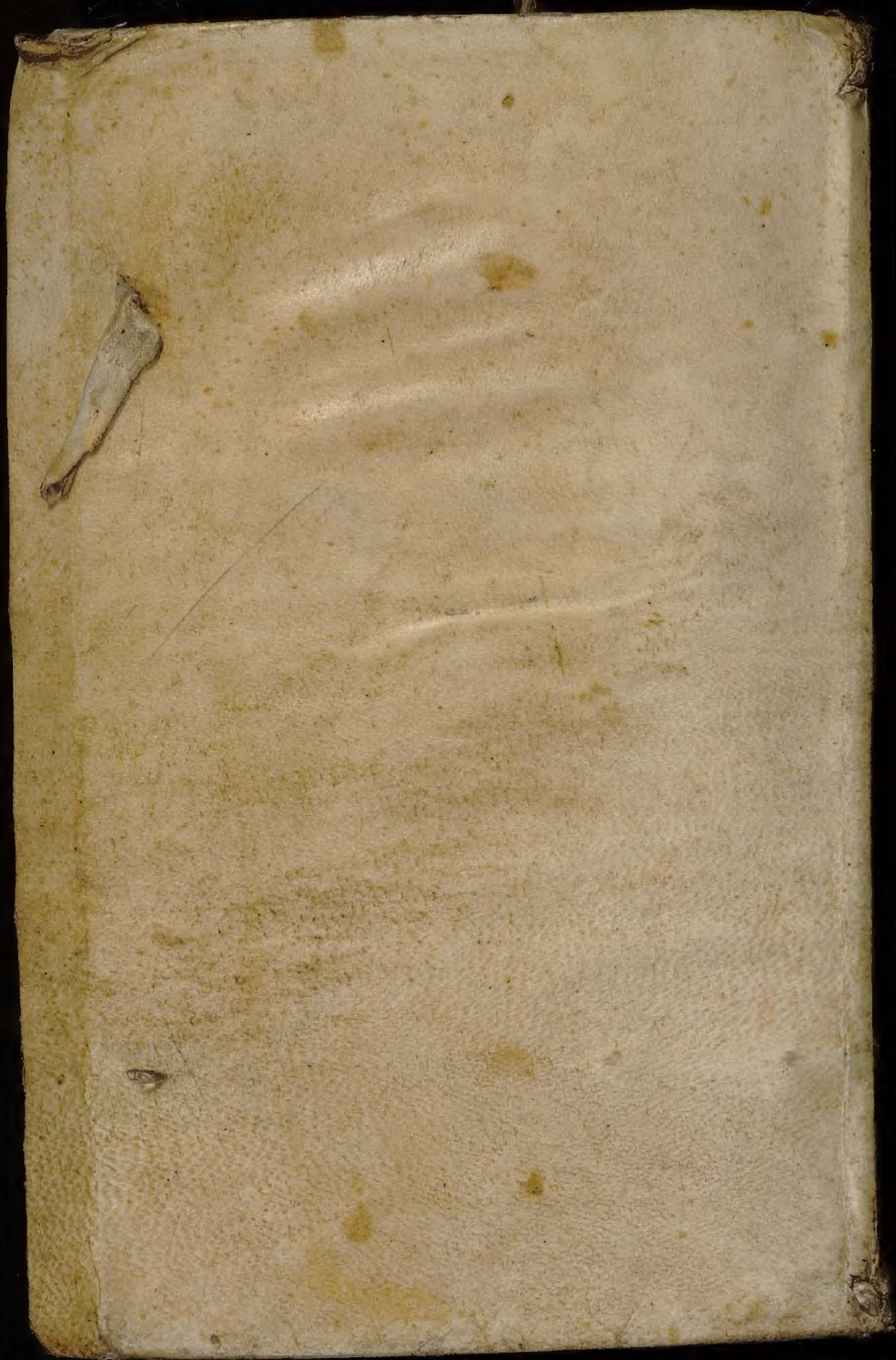
AB₃₁

501

18

Lexicon